

20-38
4

2-a-4-5

Bibli. Universitatis
S. A.
Bibliote. 26
Pag. 136

i 17428968

Del Collegio della Comp. di Jesus delij...

B-5469

H V G O N I S DE SANCTO VICTORE.

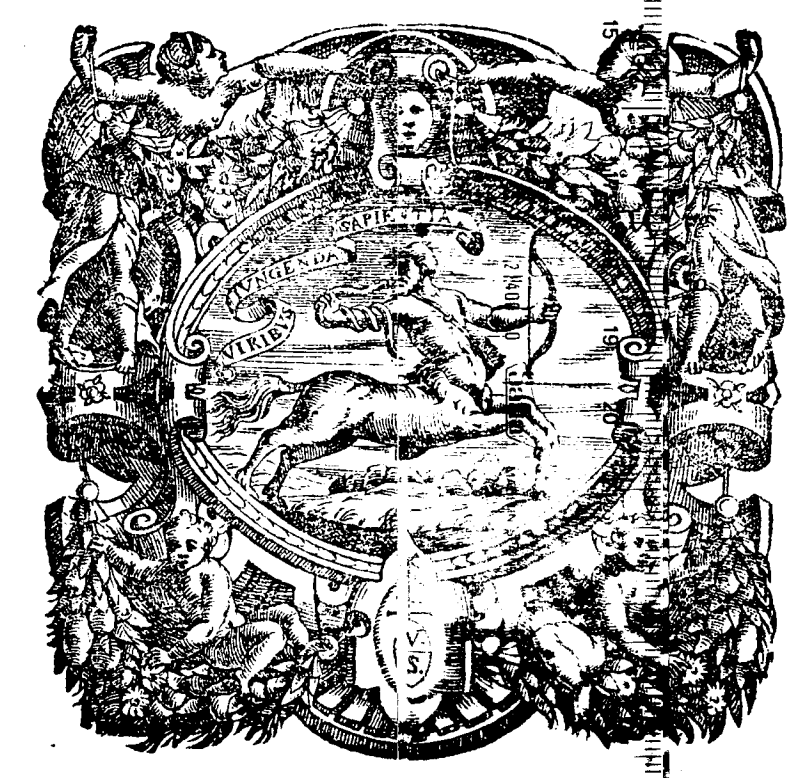
Canonici Regularis Lateranensis,

TVM PIETATE, TVM DOCTRINA INSIGNIS;
OPERA TRIBVS TOMIS DIGESTA.

*Nunc à Donno Thoma Garzonio de Bagnacabulo possellis, Annotatiunculis,
Scholijs, ac vita auctoris expolita.*

IN GRATIAM REVEREND. D. PETRI FRANCISCI
à Ripa Veronensis eiusdem Congregationis Rectoris Generalis.

TOMVS SECVNDVS.

M. D. LXXVIII.

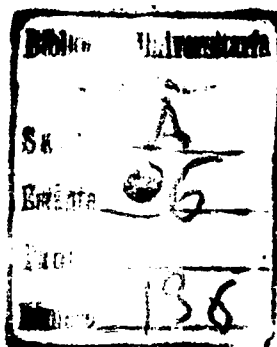
Venetijs, Apud Ioannem Baptistam Somaschum.

Del Collegio de la Comp^{ta} de Jesus del gran^{no} 3^a

B-5469

22-78
4

2-a-4-5

i 17428968

H V G O N I S DE SANCTO VICTORE.

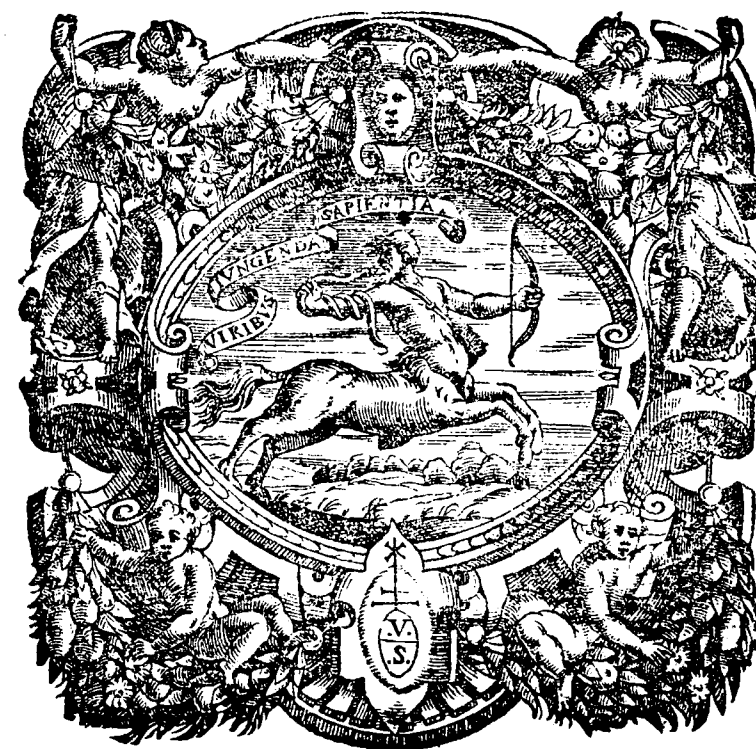
Canonici Regularis Lateranensis,

TVM PIETATE, TVM DOCTRINA INSIGNIS;
OPERA TRIBVS TOMIS DIGESTA.

*Nunc à Donno Thoma Garzonio de Bagnacaballo postillis, Annotatiunculis,
Scholijs, ac vita auctoris expolita.*

IN GRATIAM REVEREND. D. PETRI FRANCISCI
à Ripa Veronensis eiusdem Congregationis Rectoris Generalis.

T O M V S S E C V N D V S .

M. D. LXXVIII.

Venetijs, Apud Ioannem Baptistam Somaschum.

T A B V L A
R E R V M I N S I G N I V M,
Q V A E I N H O C S E C V N D O
T O M O C O N T I N E N T V R.

A

A C I E S humani oculi. fo. 122.
Aegyptus duplex. 157
*Aegyptiorum regnū & Re-
 ges.* 162
Affectus quadripartitus.
 73.
Affectus varij. 112.
Affectuum discretio. eod.
Affectiois varia desideria. 146
Agnus paschalis Christo similis. 229
Africae regiones. 157
Agri spiritualis cultura & instrumenta. 223
*Alexandri regnum & fortitudo, in captivos humanitas,
 eiusque exaltatio & mors.* 172
*Alexandri successores, imperij divisio & Macedonum re-
 ges.* ibi.
Alexandri magni in Hierusalem ingressus. 159.
Alexandriē duodecim. 157.
Ale, Seraphim mysticę. 138
Alio modo adoratur Deus quam adorantur homines.
 folio. 1.
Altitudinis arcę mystica consideratio. 134
Amor Dei quomodo nobis innotescat. fol. 10.
Amoris præstantia. fol. 97.
Amoris & agnitionis Dei acquisitio. fol. 132.
Anima quomodo sanctificetur. 217.
Antony, Pij, & Aurclij Imperatorum gesta. fol. 161.
Anthropomofitarum hæresis. 159
Apostolorum candor & rubedo spiritualis. fol. 219
Aqua in sacra scriptura diuersimodè accipitur. fol. 237.
Arabia, idest sacra ex Solino. 157
Arbitrij libertas. 86
Arbor virtutum. 117
Arbor vitiorum. eod.
Arca typus edificij spiritualis. 137
Arca est ecclesia. 139
Arca similis apothecæ eiusque excellentia. fol. 151
Arcæ commendatio. 124
Arcæ quantitas & dispositio. 175
Arcæ divisio mystica per latitudinem. fol. 133
Arcæ per operationem modi. 135
Arcæ exornatio. 136
Arcæ quattuor mysticè consideratæ. 138
Arcæ forma. eod.
Arcæ altitudo & de ea questio. eod.
*Arcæ quinque mansiones quinque hominum status signifi-
 cant.* eod.
Aspidis astutia contra incantatores. 252
Assensus multiplex. 142
Assimilatur anima multis. 73

*Aurelij, Antonini, Alexandri Mameæ, Maximi Iulij,
 Gordiani, Philippi, eiusq; filij gesta.* 267

B

B *Asilius magnus sub Valēte Imperat. floruit.* f. 170
Beatę virginis encomia & epitheta. 209
*Belisarius Iustiniani magni Imperatoris Dux Italiam to-
 tam e Gothorum manibus eripuit; Romam defendit;
 Vitigem Regem Gothorum Rauēnā in ditionē acce-
 pit, Constantinopolim in triumphum adduxit.* 172
*Benedictus Abbas spiritu profetia Totila quæuentura
 sibi forent prædicit.* eod.
Benevolentia captatores qui sint. 112
Bonum proles eleuatur. 123
*Bonifacius Papa quartus Phoca Imperante ab ipso impe-
 trauit dari Ecclesiæ Christi templū Romæ ab antiquis
 Pantheon vocatum.* 172
Bouis, Tauri, & Arietis mystica significatio. 282
Brennus Gallorum Dux. 163

C

C *Alor orientis mysticè consideratus.* f. 134
Caligula Imperium, mores, & exitus. f. 165
Canticum Domini quid sit. 222
Captandæ à Deo benevolentia modus. f. 122
Caroli Martelli seu Tuditis gesta. 175
Caroli magni Imperatoris virtutes & gesta. f. 176
Celibatus bona. 118
*Cenaculi, lectuli, mensæ, sellæ, candelabri, hastæ, spherulæ,
 & luminaris mystica significatio.* 280
*Cæsaris & Pompei copia: huius fuga ac strages, cædes,
 & mors; ac victoria Cæsaris, gesta, eiusq; monarchia.*
 fol. 165
*Ceteris animantibus est satietas coitus, homini penè nul-
 la.* 118
Charitatis laus. f. 98
Charitatis perfectio. 101
Charitas duplex. 116
Christi tabernacula quæ 247
Christi enumerantur cuncta & typi. f. 209
*Christus quomodo petra & saxum mysticè per similitudi-
 nem dicatur.* f. 224
Christus quomodo nobis extraneus. f. 235.
Circumspectionem exercitantiæ quattuor. 145
Claustro qui sint inutiles. 146
*Clodouei Francorum Regis baptismus, votum, eius gesta,
 & obitus.* f. 175
Cognitio vocum & rerum. 155
Cognitio sui, Dei, & mundi. 119
Coitus mala. 123.
Columnæ marmoreæ mystica interpretatio. 281

Confessorum dignitas & epitheta. 224
 Confitendi forma quæ sit. fol. 251
 Colorum trium in arca mystica significatio. 133
 Columba proprietates deperem moraliter exposita. 179
 Constantini magni ad imperium euectio, & eius gesta; magna bella, mundatio à lepra, baptisimus, Idolorum destructio, ecclesiarum erectio, & dotatio, sanctiones, Helena matris pium studium in crucis inuentione, & eiusdem Imperatoris obitus. 169
 Constantis, Constantini, & Constantij Imperatorum fratrum gesta. eod.
 Constantij Imperatoris mors. 168
 Consecranda ecclesia quæ conueniant fo. 210
 Considerationes electorum & reproborum fo. 149
 Contemplatio vultus Dei. 147
 Creator & redemptor in quo differant. 236
 Creaturarum tres voces spiritualiter considerata. 41
 Currentium uarietas. 121
 Cyri victoria, & eiusdem & Persarum cædes. 162

D

Darii copia & fuga prima, secundaq; clades, captiuitas, & mors. fo. 162
 Debitores varij. 142
 Deditio Sacerdotis Phinees. 165
 Deo seruire quid sit. 279
 Delictum & pactum in quo differant. fo. 266
 Delinquentes, ad penitentiam venientes quomodo acceptandi. fo. 42
 Delicia corporis & cordis. 102
 Deus cur non omnium Deum se nominet. 148
 Deus quare obscure loquatur. 149
 Desertum mystice quid significet. 280
 Deus cognitionem sui temperat. 148
 Dextra, trabes mediae arcæ. 134
 Differentia inter fratres carnales & spirituales. 4
 Differentia musicae Christi & Diaboli. 39
 Diaboli dolor. 129
 Dilectionis riuus duo. 116
 Dimensiones sacrae scripturae. 151
 Diuersa sunt ligna vitæ. 62
 Diuitia montes leopardorum dicuntur. 114
 Domitiani imperium, gesta, & interitus, sub quo Clemens Papa primus floruit. 165
 Domus Dei ubi sit. 137
 Dona gratiarum pro aquarum decursu figurantur. 218
 Duæ alæ orationem subleuant. 110
 Duobus modis loquitur Deus ad animam. 113
 Duodecim, quæ ad ægrotum, medicum, sanitatem, curationemq; tum spiritualementum corporalem sunt conuenientia. 221
 Duplex vita animæ. 74
 Duplex Harra. 113

E

Ecclēsia candelabro assimilatur. 274
 Ecclesia pulcherrime columba assimilatur. 285
 Eden voluptatem significat. 151
 Egestas superfluitati anteposenda. 4

Eliani Imperatoris gesta. 165
 Elementa animæ. 100
 Ephesina Synodus, & Nestorij hæresis. 170
 Equi attributa quæ sint. 249
 Esurientes multiplices. 230
 Eudofia Imperatrix Romam attulit catenas, quibus ab Herode victus est diuus Petrus. 170
 Europa regiones & gentes. 157
 Exeundi ex arca per cogitationem modi. 135
 Excundi ex arca pericula. 141
 Extra Ecclesiam qui sint. 216
 Ezechielis lamentationis, carminis & veh pulchra applicatio. 134

F

Famis sacra horrendum exemplum. 166
 Fenestra similitudo. 223
 Fercula nuptialia. 121
 Fidei incrementa. 129
 Fidei gratiosa præconia. 217
 Fluuus India. 157
 Fomenta libidinis quot sunt. 5
 Fons compunctionis. 119
 Fontis compunctionis qui biberint. 120
 Fortitudinis tres sunt species. 29
 Francorum origo; ipsorumq; duces ac Reges, & unde Franci sint dicti. 169
 Frontis arcæ mystica diuisio. 132

G

Gaudium mundi quale. 270
 Genera meditationum tria. 130

H

Heraclius Imperator Cosdroem Persarum regem uicit, captiuumq; fecit; vexillum in Hierusalem portauit; unde & exaltationis sanctæ crucis festiuit. as oritur, sed Monothelitarum hæresi tandem ad hærens miserabiliter obiit. 172
 Heraclonæ Imperatoris eiusq; matris Martine supplicium. eod.
 Herodis facinora, exitus, & filij. 165
 Herodis exilium, & Herodiadis filie funestus finis, Pilatiq; mors turpissima. eod.
 Hieronymus sanctus sub Theodosio magno floruit. 170
 Hinnorum celebratio quando & qua occasione cæpit. 159.
 Hirenæ Constantini Imperatoris matris facinora aduersus filium, qua apud Græcos Constantinopoli imperante Romanum imperium ad francos in occidentem translatum est; & primus Carolus Pipini filius imperauit, qui & magnus dictus est. 174
 Hissopi proprietates sancto alicui applicabiles. 227
 Homo quomodo ad imaginem & similitudinem Dei dicitur formatus. 152
 Homo à quibus factum assumat fo. 218
 Homo quis dicendus. 221
 Hominum quattuor species ad iudicium spectantes. 233
 Humani corporis mystica consideratio. 224

Humilitatis

Humilitatis excellentia quæ sit. 252
 Humores animæ. 100

I

Ioannes & Simon Principes Iudæorum à Vespasiano Imperatore capti. 165
 Ioannis & Pauli martirium. 169
 Ioannis Baptistæ reliquia concremata. fo. eod.
 Ioannes Papa Hormisda successor Constantinopoli à Iustino piissimo Imperatore, qui scelestissimo Anastasio successerat, honorificè susceptus, ad portam quæ aurea vocabatur cæco lumen restituit: in Italiam reuertens à Theodorico Gothorum Rege Zelo & inuidia tentus, una cum Symaco Patritio, & Boethio iuris doctissimis & consularibus interfectus est. fol. 171
 Ioannis Baptistæ, præconia & honores fo. 269
 Iouiani imperium & obitus. 169
 Immensitas, magnitudo, decorum, & utilitas creaturarum. 155
 Imperante Phoc declaratum est sedem Romanæ ecclesie caput esse omnium ecclesiarum. 172
 Imperio se abdicant Diocletianus & Maximilianus. 178
 In edificatione quæ sint consideranda. 108
 Infirmi in fide. 142
 Infirmorum querela. 28
 In gentiliū amatores inuectiua. 150
 In quibus gaudendum. 230
 Iudicium conscriptum quid sit fo. 276
 Iuliani Apostate gesta & violenta mors. 169
 Iusti proprietates. 919
 Iustinianus magnus Imperator post Iustinum triginta & octo annis imperauit, de multis gentibus triumphauit, & tandem obiit. fo. 171

L

Lapides, pretiosi quibus ornatur sponsa spiritualis. 220
 Laus Dei in quo. 111
 Legis & gratia conuenientia. fo. 267
 Leo impius Imperator in sanctorum scuit imagines; cætera eius gesta, & obitus. 173
 Liberi arbitrij excitatio. 148
 Lignum densarum frondium mysticè describitur. 232
 Liliij proprietates iusto applicabiles. fo. 219
 Longitudo arcæ & ecclesie. 132
 Longitudinis arcæ mystica diuisio. 133
 Longobardorum in Italiam aduentus. 172
 Lucij Commodi, Elij Pertinacis, Iuliani Seueri, Bassiani Macrini, Aurelij Antonini, Alexandri Maneæ, Maximij, Iulij, Philippi, eiusq; filij gesta. 167
 Lugentium tria genera. 230
 Luithprandus longobardorum Rex piissimus reliquias beati patris Augustini e Sardinia Papiam transtulit; Græcis impio Leone imperante septuagesimo & trigésimo anno incarnationis. D. nostri Iesu Christi. 174
 Luxuriæ damna. 212.

N

Natura tripliciter accipitur in scripturis. 133
 Necessitas duplex. 146
 Nerva gesta imperium. 166
 Nerstis eunuchi in Italiam præclara facinora, & eius ad Sophiam Imperatricem superba responsio. fo. 172
 Nestorij hæresis quando cæpit. 170
 Neronis imperium mores, fuga, & cædes; sub quo Petrus crucifigitur, & Paulus capite plectitur. fol. 165
 Nomen Dei solius exaltatum quomodo intelligatur. 266
 Nouem Angelorum ordines. 136
 Nubium proprietates mysticè designata. 219
 Nullum peccatum impunitum. 99
 Nuntius mortis. 98
 Nuptiarum incommoda. 118
 Nuptia summi sponsi. 121
 Nuptiarum summi sponsi consummatio. fo. eod.
 Nuptiarum utilitas. 123
 Nuptiarum molestia & vanitates. fol. eod.

O

Octauiani Augusti imperium, gesta, mores, & forma; sub quo nascitur Christus. 165

Octogenarij & Centenarij numeri perfectio. 281
Oculi Domini nostri Iesu Christi tres mystice considerati.

235

Odiū & ira quomodo differant. 12
Olimpiadum institutio. 158
Omnia per Christum noua facta sunt. 247
Opera misericordie quæ. 236
Oratio cur vocalis. 111
Orationum varietas. 236
Orationis impedimenta. 89
Ordo secundum dignitatem loci & temporis. 151
Ordinis restorationis eod.
Orientis ratio. 125
Ornamenta nuptiarum summi sponsi. 121

P

Paradisus qui sint. 230
Paradisus temperies & ubi inueniatur. 156
Paradisus amena quid significent. fo. 245
Peccati duo genera. 256
Peccatum Adæ, Eue, & Diaboli contra tres personas Trinitatis extitit. 30
Petro à Roma aufugienti occurrit dominus Iesus; cui sciscitanti quo iret, respondit, uado Romam iterum crucifigi. 165
Petrus & Paulus duo maiora cæli luminaria, cæteri Apostoli stellæ, fo. 262
Philippus Martij Iulij filius primus Imperatorum Romanorum Christianus extitit. fo. 167
Pilati epistola ad Tiberium Cæsarem de Christo. 165
Pomo comparatur voluptas. 119
Prædicator qualis esse debeat. 213
Prædicatio qualis esse debeat. 282
Prælati quadripartitam doctrinam subditis impartiri debet. 235
Prælatorum officia & dignitas. 282
Principes Atheniensium, Corinthiorum, Iudæorum, Parthorum, Numidarum, & Babiliorum. 163
Prisillianorum, Pelagianorumq; hæresis sub Arcadio & Honorio Imperatoribus cæpit. 170
Purificationis solemnitas instituitur. 172
Purpuræ inuentio. 172
Pulcher sensus de columba ex arca emissa. 150

Q

Qualis sit infernus. 98
Quartus modus exeundi ex arca. fo. 141
Quattuor sabbatha commemorantur in scripturis. fol. 1
Quattuor in rebus possessis obseruanda. 32
Quattuor per similitudinem dicuntur mensuræ eod.
Quattuor modis proficiunt homines. fo. 45
Quæ benè quære malè diligi possint. 3
Quæ sint portæ bonorum & malorum. 55
Quomodo parentes uenerari debemus. fo. 2
Quomodo homo habet in se imaginem sanctissimæ Trinitatis. 78
Quomodo simus in domo Dei. 137
Quis ille sit qui myrrha & fasciculos portet. 43
Quindenarij numeri perfectio. 147

R

Radix arboris iustæ. i. hominis sancti que sit. fo. 219
Ramus oliuæ quid significet. 141
Reges Assiriorum ante & post Sardanapallum, Medorum, & Persarum. fo. 161
Reges Aegyptij externi & proprii. 163
Reges Syria. 162
Reges latini, & Romani, & deinde Consulium Serics. 164
Remittendi debiti bonum. 89
Remigius Episcopus sub Hormisdæ Pontifice Maximo, & Anastasio Imperante floruit. 171
Reparationis humanæ modus. 148
Repetitio virtutum in Scalas mystica. 135
Restorationis modus à Deo electus. 148
Roma constructio. 159
Romuli æuum. eod.
Rotula sex in arca sex dierum opera expriment. 136

S

Sacrificium quid eiusq; genera. 237
Sancti figura pulchrè Christo adaptata. 233
Sanctorum diuersa ministeria. 121
Sancti ad quos loquutus est Deus. 147
Saxones Britanniam sub Theodosio Imperatore & Valentiniano principibus occupant. 159
Scalarum arcæ moralis consideratio. 134
Scholasticorum studia. 123
Seditiosi principes Iudæorum Ioannes & Symon. 166
Sensuum refectio. 121
Senarius numerus perfectus. 219
Septem sunt fenestræ templi animæ. 49
Septem ætates mundi. 133
Sermonis conditiones. 214
Sex conueniendi loca. 243
Simon Magus à Romanis primum adoratur ut Deus; deinde Petro Apostolo orante ad terram collisus interijt. 165
Syria Romanis parat. 162
Specialia in Ecclesia quæ. 240
Speciosa deserti mystice quæ sint. fol. 268
Status sub lege scripta. 133
Status sub gratia. eod.
Status duo. 158
Stare & astare in quo differant. fol. 284
Stephani Prothomartiris corpus sub Honorio & Theodosio iunioribus inuentum est: sub quibus & Athaulphi Gothorum regis cædes: Constantinus quoq; Ruemæ tradita eius prius Placidia sorore in matrimonium Imperator constituitur; Ioannes itidem tyrannus narratur. 159
Stilico & Rufinus apud Arcadium & Honorium dignitatibus aucti, & demum eorum mors. eod.
Stipites scalarum arcæ mystice considerati. 131
Stratoria consideratio quid sit. 257
Studiorum vanitas. 123
Subditi Prælatos reprehendant cum opus fuerit. 276
Sub Theodosio & Valentiniano principibus Ephesina synodus celebratur, Nestoreus damnatur; rogationum tres dies sunt instituti, & beata virgo mater Dei appellatur. 171

Sub

Sub lege Natura triplex hominum genus. 133
Successiones quattuor. 158
Superbia signa. 88
Supplicandi modi. 111
Synodus Calcedonensis sub Leone sancto Pontifice, imperantibus Martiano & Valentiniano celebrata est sexcentorum episcoporum unione, Heutiches hereticus cum Dioscoro Alexandrino damnati. sunt. 171

T

Tavernacula & tentoria quomodo differant. 272
Tempus Natalis Domini. 161
Templi Hierosolimitani incendium. 166
Temporum anni proprietates. 136
Tentari quando utile. 145
Tentationum modi quot sunt. 280
Terra plena furoris Domini infernus. f. 264
Terra plena correctionis Domini purgatorium. eod.
Terra plena voluptatis Domini paradysus. eod.
Terra plena sustentationis hominum mundus. eod.
Terræ Domini plena uniuersitas peccantium. eod.
Terra misericordie Domini plena uniuersitas penitentium. 265
Terra plena gratie Domini sancta ecclesia. eod.
Terra plena glorie Domini cælestis patria. eod.
Tiberij imperium & exitus sub quo Herodes Tetrarcha, Ioannis Baptistæ prædicatio, Christi passio, Apostolorum diuisio, & Simonis Magi acta recensentur. 165
Tiberius Iustinus Imperatoris successor Romano potitus est imperio, eius gesta & obitus. 172
Tiberio hoc imperatore a Gregorio magno summo pontifice septiformis letania propter pestilentiam Romæ instituta est. eod.
Timor duplex seruilis & filialis. 220
Timorem octo excitant. eod.
Timor mundanus triplex. 146
Traiani gesta in imperio, sub quo Plinius secundus floruit. 167

Transitus, idest Phase. 236
Tria in flore reperiuntur. 147
Tribulationis tempus dupliciter describitur. 227
Turris fortissima nomen Domini. 239

V

Valerianus Imperator à Sapore Persarum rege captus, & eius ignominia. 167
Valentiniani magni gesta & obitus. 169
Vasa sacrificiorum quid mystice significant. 284
Venter per similitudinem non per proprietatem Deo comparatur. 37
Versutia Diaboli. 89
Vestes sacræ & sacerdotales quæ sint, quidue significant. 222
Vespasianus ad imperium euecti Hierosolimorum obsessio, vastatio & incendia cætera eius gesta & obitus. 266
Vestes sponsæ spirituales quæ sint, & earum enumeratio. 220
Viatores quomodo in tabernaculis habitare dicantur. 246
Vineæ spiritualis cultura & instrumenta. 222
Virginis Mariæ epitheta. 234
Virtutes & uitia, tam carnalia quàm spiritualia. 234
Vitellij assumptio ad imperium, gesta, & mors. 166
Votorum quædam commutabilia, quædam non. 252
Voti commutatio per quem fieri debeat. eod.
Votorum differentie. eod.
Vnguentorum species. 121
Vnguenta Maria quæ fuerint. f. 282

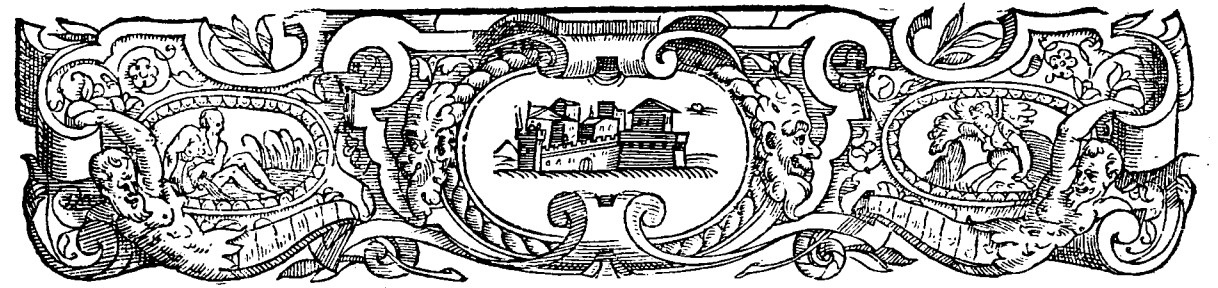
X

Xerxis, copia, eiusq; cædes & fuga. 162

Z

Zona longa, protensa quid significet. 132

F I N I S.

M. HVCONIS DE SANCTO

VICTORE CANONICI,
REGVLARIS LATERANENSIS.
INSTITVTIONES IN DECALOGVM
Legis Dominicæ, Cuius sunt Capita,

De tribus præceptis prioris tabula. Cap.I.
De Septem præcep. posterioris tab. Cap.II.
De ordine præceptorum Dei. Cap.III.
De substantia dilectionis, & de charitate ordina. Cap.IIIII.

Sequitur iam dictum. Cap.I.

A
Deut.6.

*Pulchra
considera
tiones ver
bales.*

VDI Israel, Deus tuus, Deus vnus est, ipsum adorabis, & ei soli seruias. Non hoc totum de præcepto est quod dicitur, quia ante præceptum per admonitionem ad obedientiam auditoris animus præparatur. Audi Israel. Hic nota obedientiam. Deus tuus, hic nota gratiam. Deus vnus est, hic doctrinam. quasi diceretur, obedientiam exhibe, gratiam intellige, veritatem agnosce. Quod audis, hoc est obedientia, quam exigeris. Quod Deus tuus, est gratia præuenientis. Quod Deus vnus, veritas qua illuminaris & perficeris. Deum tuum audi, qui tibi misericordiam iam exhibuit, & necdum tamen a te seruitium accepit, vt scias ab ipso esse vtrumque, scilicet, & quod a te exigit opus virtutis, & quod tibi promittit præmium retributionis.

B Audi Israel, id est ausculta, acquiesce. Omnis enim virtus ab obedientia incipit, quemadmo-

dum omne vitium ab inobedientia procedit. Frustra namque vel inobedienti gratia, vel contumaci doctrina, vel non intelligenti præceptum daretur. Idcirco primum audi Israel, vt sis obediens, Deus tuus, vt deuotus existas, Deus vnus est, vt veritatem agnoscas. Deinde sequitur præceptum. Ipsum adorabis, hoc pertinet ad fidem. Et ei soli seruias, hoc pertinet ad operationem. Fides enim operans ex dilectione perfectum facit, quia nec opus sine fide, nec fides cui tempus suppetit, accepta est sine opere. Propterea adora recte credendo, serui bene operando. Queri autem potest, si id quod dixit, Ei soli, ad vtrumque referendum est, vt dicatur, ipsum solum adorabis & ei soli seruias? Sed hoc quomodo stare poterit, quia sepe in veteri testamento sanctos viros non solum angelos adorasse, sed etiam homines legimus, nec tamē propterea alicubi reprehensos inuenimus? Et in notto apostolus quidem etiam fideles ad seruiendum superioribus & prælatis, summopere exhortatur. Sciendum ergo est, quod alio modo homines adorantur, & alio modo Deus adorari præcipitur, vsu namque veteri superiores quiuis ab inferioribus adorari dicebantur, quando eis siue in curuatione genuum, siue capitis inclinatione ab his reuerentia exhibebatur. Deū autem adorare est ei totam mentem per humilitatem ac deuotionem subternere, & ipsum principium ac finē omnis boni credere. Quod ei soli nos debere nemo est sanę mentis qui ambigat. Vnde ipse quo-

C
Questio.

Solutio.

*Adoratio
hominum,
& Dei de
uersa.*

D

A que

Esa. 42. que per prophetam de se testatur dicens. Gloriam meam alteri non dabo: & laudem meam sculpsitibus. De seruitute verò idipsum competenter intelligi potest, quia nimirum omnis ille rectissime soli Deo seruire dicitur, qui & secundum Deum homini superiori humiliter se subijcit, & ubi causa Dei impugnatur fidenter contradicit, qui cauet solite ne in sua seruitute, vel pro timore hominis contra Deum quid faciat, vel terrenę retributionis lucrum in intentione cœlesti premio anteponat. Sed in Græco manifestior sententia expressa est. Græca namque locutio diuinam seruitutem ab humana proprio vocabulo distinguit, quod latinitas non habet, Ibi enim Dei seruius latria, & humana dulia vocatur. Et ob hoc idololatrę appellati sunt, qui eam seruitutem quam Deo debuerunt, idolis exhibebant. Sed Latina lingua vtrāque sub eodem nomine seruitutem comprehendit, & propterea obscurior significatio facta est, cum dicitur, Ei soli seruius, quod in Græco ambiguum non est. Sed cum hoc præceptum ad patrem pertineat, quare dictum est, ei soli seruius, quasi etiam Filio, & Spiritui sancto seruiendum non sit? Verum, quod dictum est soli, non excludit communionem Filij, & Spiritus sancti, sed quicquid Deus non est. Pater autem, & Filius, & Spiritus sanctus vnus Deus est, & ipse solus adorandus est, eique soli, & non alteri seruiendum est, ea videlicet seruitute, quę ei soli debita est. Nam & in Euangelio cum dicitur. Nemo nouit patrem nisi filius, &cet. non vti que Spiritus sanctus a patris cognitione excluditur, cum ipse etiam profunda Dei, teste Apostolo, scrutetur. Sed est eiusmodi loquendi genus, vt dicatur, nemo nisi ille videlicet qui non hoc est quod ille.

Secundū. His pro breuitate transcuris ad sequens mandatum discutiendum transeamus, quod tale est. Ne assumes nomen Dei tui in vanum. Hoc ad simplicem literę sensum taliter intelligi debet, vt nomen Dei homo in vanum non assumat, idest, vel ad mendacium confirmandum, vel ad idolum venerandum scilicet, vt neque idola nomine diuino honoret, neque falsitati nomen Dei associet. Mystice autem nomen Dei in vanum assumere est Filium Dei visibilem per humanitatem factum creaturam existimare. In vanum quippe nomen Dei assumit, qui Filium Dei æternum ex tempore cœpisse credit. Nomen si quidem patris filius dicitur, quia in filio, & per filium pater inuisibilis manifestatur, non solum quando per ipsum mundus factus est, verum etiam quando per ipsum homo est redemptus. Sanè qui filium Dei hominem factum confitentur, nequaquam in vanum nomen Dei assumunt, quia quem credunt hominem per id, quod assumpsit ex tempo-

re, Deum verum agnoscunt per id, quod fuit ex æternitate. Potest ad huc aliter intelligi, quod dictum est, ne assumes nomen Dei tui in vanum. In vanum namque nomen Dei assumunt, qui filium Dei ad se missum, & pro sua salute incarnatum contemnunt. Quid est ergo dicere, Ne assumes nomen Dei tui in vanum, nisi sicut veneraris, & adoras eum propter hoc, quod ab eo factus es, sic adora eum, & venerare propter hoc, quod ab eo es redemptus, qui non minus tibi contulit cum redimit, quàm cum creauit. Ad eundem spectat sensum, quod ipse filius in Euangelio discipulis, & per discipulos omnibus in se credentibus dicit. Creditis in Deum, & in me credite. modesta quidem, (vt decuit pium) insinuatione nos admonens, vt intelligamus eum non solum adorandum à nobis in sua diuinitate qua condidit, sed in humanitate etiam qua redemit.

¶ Tertium præceptum est, Obserua diem sabbati. Quatuor sabbata commemorare videtur scriptura. Primum illud in quo Deus perfectis operibus suis requieuisse dicitur. Secundum illud quod filijs Israel carnaliter custodiendum mandatur. Tertium illud quod populo dei spiritualiter seruandum præcipitur. Quartum illud quod in repromissione sabbatum pro sabbato suis Deus dilectoribus pollicetur. Duo igitur sunt sabbata exterius, vnum dei & vnum hominis, & duo interius, vnum dei & vnum hominis. Sabbatum dei illud quo exterius ab opere cessasse dicitur, sacramentum est illius interioris sabbati eius in quo ipsius æterna immortalitas, immortalisque æternitas perpetua & inconcussa beatitudine perfruens nullo vnquam labore fatigatur. Sabbatum hominis, quod ei exterius visibiliter seruandum præcipitur, sacramentum est interioris sabbati, vbi mens sancta per bonam conscientiam a seruitute peccati quiescens in gaudio spiritus sancti iucundatur. Hoc sabbatum quisquis in præsentī vita ita seruauerit, vt nullis consentiat malis, perueniet in futura vita ad illud internum & æternum dei sabbatum, vbi nullā sentiet mala, sicut dictum est. Et erit sabbatum pro sabbato, mensis pro mense. Istud itaque præceptum specialiter ad Spiritus Sancti personam referri videtur, cum dicitur, obserua sabbatum, vt videlicet in præsentī suscipiamus eum & custodiamus intra nos in gaudium bonę conscientię, quatenus eum in futuro suscipere & possidere mereamur in gaudium vitę æternę. Hęc igitur sunt tria præcepta primę tabulę, in quibus præcipue Dei dilectio commendatur, & tota Trinitas vnus Deus equaliter adoranda & colenda præcipitur.

Ioan. 14.

K
Tertium.
Deut. 5.
Quatuor
sabbata
comemorantur in
scriptura.

Pulchra
expositio-
nes illius
precepti.
Non assumas
nomen
Dei tui in
vanum.

De septem mandatis secunda Tabula.

Cap. 1 1.

L Septem alia secunda tabula continebat, quę hominem ad dilectionem proximi instruunt. Et propterea septenario distinguuntur: quia in præsentī vita tantum quę septem diebus voluit, nostra caritas pietatis operibus exercetur erga proximum, postea consummatis operibus & finitis laboribus, per contemplationem pariter cum proximo beatificanda est in Deum. Amor ergo proximi & temporalis est quantum pertinet ad exhibitionem operis: & æternus quantum pertinet ad effectum dilectionis. Primum præceptum secunde tabulę ad patrem pertinet hominem, sicut primum primę ad patrem Deum, vtrobique paternitas præponitur, vtrobique principij dignitate honoratur, quia secundum quendam modum sic habemus principium nascendi per generationem à patre homine, sicut principium existendi per conditionem accepimus à Deo patre. Et paternitas hominis sacramentū est & imago diuinę paternitatis: Vt discat cor humanū in eo principio quod videt, quid debeat illi principio à quo est & quod non videt. Sic ergo dictum est. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram. Sicut superius dictum est in primo præcepto primę tabulę, ita & hic non totum ad præceptionem pertinet quod positum est. Sed ibi quod præter præceptum erat, præmissum est, hic subiunctum est. Audi Israel: Deus vnus, Deus vnus, hoc totum ante præceptum præmittitur, ipsum præceptum postea subiungitur, Ipsum adorabis & ei soli seruius. Hic præceptum præcedit, honora patrem tuum & matrem tuam, deinde subiungitur, vt bene sit tibi & sis longæuus super terram. Quid est ergo quod ibi ante præceptum causa præcepti subiungitur, nisi quia Deus diligendus est propter seipsum, & homo propter Deum? Nam & amor parentum si ad solam carnem respicit, spirituale præmium non acquirit. Ex Deo igitur prius in nobis est propter quod postea diligendus est à nobis, quia eius gratia nostra dilectio præuenitur, & nostra dilectio per eius gratiam excitata subsequitur. In patribus autem carnis nostrę, si ad id solum beneficium nostra dilectio tenditur, quo carnaliter ab illis nostrum meritum præuenitur, quia ultra carnis affectum & supra carnis intuitum non proficit, ad perfectionem præmij spiritualis non pertingit. Ergo propter viam æternitatis diligendus est author vitę temporalis, vt scilicet non ob hoc diligatur, quia hanc ab illo immo per illum vitam accepimus, sed quia per illum vitam intraturi sumus. Bene ergo cum dictum esset, Honora patrem tuum, subiuncta est causa, vt bene sit tibi & sis longæuus super terram, scilicet viuendum, quia hoc diligere de-

M
Deut. 5.
Quartū.

N

O

benus in authore vitę huius, quod ab illo per hanc vitam ad vitam futuram initiati sumus. Et pulchre honoranti principium suum longæuitas promittitur, quia Deo per dilectionem adherere, æternitatem promeretur. Sane quantum spectat ad sensum literę, duobus modis parentes nostros honorare debemus, & obediendo eis videlicet in omnibus, his exceptis in quibus Dei patris dilectio non offendiatur, & eos (quantum nostra facultas suppetit) adiuuando. Sed & de patribus spiritualibus, idest prælati nostris, idipsum intelligere nihil impedit, quibus obedientiam debemus quantum nostra habet possibilitas, & auxilium, immo seruitium quantum suppetit facultas.

Quomodo
parentes
venerari
debemus.

¶ Secundum præceptum est: Non occides. Conuenienter sane cui in præcedenti mandato vitę longæuitas promittitur, hic ne alienam vitam extinguat prohibetur, vt hoc ex caritate Dei sit, quod principium suum honorans ad vitam quę finem nescit inhiat: hoc vero caritate proximi, quod ad vitę alienę finem nullo crudelitatis odio se relaxat.

p
Quintū.
Deut. 5.

¶ Deinde sequitur tertium præceptum. Non mœchaberis & quartum. Non furtum facies. Non mœchaberis, hoc pertinet ad vitam propriam: Non furtum facies, hoc pertinet ad vitam alienam. Supra enim iussus est & suam & alterius vitam conseruare, hic iubetur, & suam & alterius vitam non lædere. Iustum est enim, vt in uia vitę corruptionem caueat, qui in patria vitam incorruptam expectat, & qui iam vitam proximi per apertam uiolentiam non opprimit, etiam per fraudem occultam in ijs quę ad vsum uiuendi data sunt ei non noceat. Et non solum ipse per se non noceat, sed neque nocentibus & nocere volentibus sua autoritate uel attestacione fiduciam aut firmamentum prestare presumat. Hoc enim sequenti mandato prohibetur cum dicitur. Non falsum testimonium dices. Et quia ab opere lesionis diu se cohibere non potest, qui mentem suam ab intentione & voluntate ledendi non cohibet, sequitur & dicit. Non concupisces uxorem proximi tui: Nec concupisces rem proximi tui. Vt non mœcheris, non concupisces vxorem proximi tui: ut furtum non facias, Non concupisces rem proximi tui. Hęc sunt decem præcepta quę primę perfectionis uiam & semitam pandunt directionis. Prima enim perfectio per bonam operationem hominem in semetipso dirigit. Secunda per charitatem proximi in latum expandit. Tertia per charitatem Dei in altum extollit. Quia denarius primę perfectionis lineam porrigit, centenarius secunde expandit latitudinem: millenarius in altum summam tollit perfectionem.

Q
Sextum.
Septimū.

R
Octauū.

Nonum.
Decimū.

Perfectiones
hominis
directionis.

De ordine præceptorum Dei. Cap. III.

S Rdinem autem ipsorum præceptorum Dei sine consideratione transire non oportet. Nam si ordo viuendi est, vique & ordo præcipiendi. Primum ergo attēde quod dicatur tibi, vt adores Deum tuum & seruias illi, hoc est primum præceptum. In adoratione agnosce fidem, in seruitute intellige bonam operationem. Post hæc secundum præceptum sequitur. Vt nomen Dei tui in vanum non assumes, quatenus verbum veritatis in ore tuo sit propter veritatem, vt post fidem cordis sequatur confessio oris. Primum deuotio ad bonam conscientiam, postea exemplum operis ad bonam famam, nouissimè verbum prædicationis ad doctrinam. Deinde sequitur tertium præceptum, & dicitur tibi, vt sabbatum obserues, hoc est mentis quietem custodias, vt non perturbes ex aduersis foris occurrentibus pro veritate. Sed discas esse pacificus etiam inter illos qui pacem oderunt, prædices veritatem, & non omittas charitatem. Hæc sunt tria præcepta primæ tabulæ, de ijs quæ pertinent ad Deum. Postquam sequitur secunda tabula de ijs quæ spectant ad proximum. Primum ergo præceptum secundæ tabulæ est, in quo tibi præcipitur, vt honores principium tuum, vt vitam longeuam habere possis, quoniam qui non honorat eum a quo est, dignus est, vt retinere non possit id quod est. Secundum, Non occides, debito subsequitur ordine, quia si obseruando primum huius tabulæ præceptum, vis esse longeuus super terram, rationi & dictamini naturæ consonum est vt occidas neminem, ne videlicet alij cuiquam quod tibi factum nolis, facias. Cui etiam tertium, quartum & quintum concordant, nam sicut tibi non solum vitam vis esse saluam, sed & coniugem, & rem, & famam, vis habere inuiolatam, ita decet vt non mœcheris, non furtum facias, non falsum testimonium dicas, quo postremo proximo in tribus nocere possis, in vita, re, & fama. Porro quia ad iustificationem non satis est formidine pœnæ cohibere ab illicitis manum, sed necesse est, vt Dei & virtutis amore cohibeamus & mentem bene subduntur duo reliqua, vt neque vxorem neque rem concupiscas proximi.

De substantia dilectionis, & charitate ordinata. Cap. IIII.

T Votidianum de dilectione sermonem serimus, ne forte non animaduertentibus nobis scintillet in cordibus nostris & exardescat ignis flammam faciens, aut totum consumens aut purgans totum. Ex eo namque totum est quod bonum est, & totum quod malum est ex eo est. Vnus fons dilectionis intus sa-

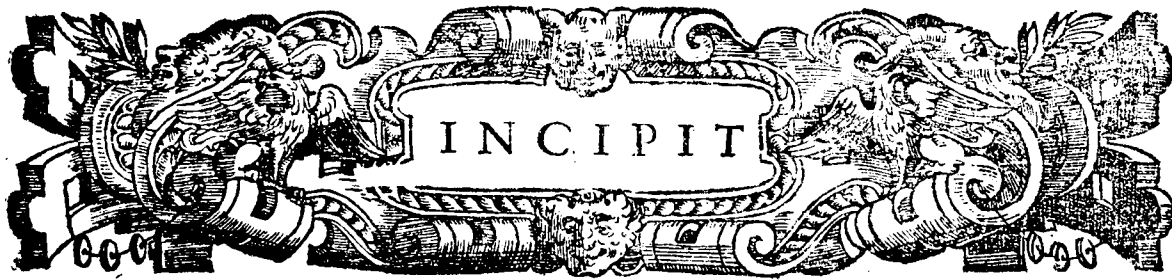
liens duos riuos effundit. Alter est amor mundi, cupiditas, alter est amor Dei, charitas. Medium quippe est cor hominis vnde fons amoris erumpit, & cum per appetitum ad exteriora ducitur, cupiditas dicitur. cum verò desiderium suum ad interiora dirigit, charitas nominatur. Ergo duo sunt riuus qui de fonte dilectionis emanant, cupiditas & charitas. Et omnium malorum radix cupiditas, & omnium bonorum radix charitas. Ex eo igitur totum est quod bonum est, & totum quod malum, ex eo est. Quicquid ergo illud est, magnum est quod in nobis est, & ex eo totum est, quod inest nobis, ex hoc autem amor est. Quid est amor, & quantum? quid est amor, aut vnde est amor? Et sermo Dei de amore loquitur. Nunquid hoc negocium non potius illorum est, qui amorem qui pudicitiam prostituere consueuerunt? Ecce quàm multi qui eius mysteria volentes suscipiunt, quàm pauci qui eius verba in medium proferre non erubescunt. Quid igitur nos facimus? Forsitan multa improbitate frontem fractam habemus, qui non verecundemur amorem dictatum formare, quem & impudici aliquando non possunt sine verecundia in verbis exprimere. Sed aliud est inuestigare vitium vt eradicetur, aliud exhortari ad vitium, vt virtus & veritas non ametur. Nos igitur inuestigamus & quærimus vt sciamus, & scientes caueamus: quod illi inuestigant vt sciāt, sed sciant vt faciant, quid illud in nobis sit quod desideria nostra sic multifariā diuidit, & cor nostrum in diuersa deducit. Inuenimus autem hoc aliud nō esse præter amorem, qui cum sit motus cordis, secundum naturā singularis & vnicus, secundū actionem autem diuinus, cū se inordinate mouet, id est ad ea quæ nō debet, cupiditas dicitur, cū vero ordinatus est, charitas appellatur. Ipsum ergo hunc cordis motū quem amorē appellamus, qua definitione signare poterimus? Expedi nobis propius intueri eū ne lateat aliquatenus, & nō sciatur, proptereaque nec caueatur cum malus est, nec appetatur aut inueniatur cū bonus, de quo & cum malus est tanta mala veniunt: & cū bonus est tanta bona procedunt: ipsum igitur quomodo diffinimus? Inuestigemus: consideremus, quia occultum est quod queritur, quantoque interius collocatum est, tanto magis in utraque parte cordi dominatur. Igitur videtur amor, & amor est dilectio cordis alicuius ad aliquid propter aliquid: desiderium in appetendo, & in perfruendo gaudium: per desiderium currens, requiescens per gaudium. Hic bonum est, & hic malum est tuum, cor humanum, quia nec aliunde bonum es si bonum es, nec aliunde malum es si malus es: nisi quod, vel male, vel bene amas, quod bonum est. Nam omne quod est, bonum est, sed cum id, quod bonum est, male amatur: illud bonum est, & hoc malum est. Igitur nec qui amat malum est: nec quod amat malum est: nec amor quo amat malum est, sed quod male amat, & hoc omne malum est. Ordinate ergo charitatem:

tem: & iam malum nullum est. Magnam rem commendare volumus, si tamen valemus, quod volumus. Omnipotens Deus, qui nullo indiget, quia ipse summum, & verum bonum est, qui nec de alieno accipere potest quo crescat, quoniam ex ipso sunt omnia, nec de suo amittere, quo decidat, quoniam in ipso immutabiliter consistunt vniuersalia: ipse rationalem spiritum creauit sola charitate, nulla necessitate: vt eum suæ beatitudinis participem faceret. Porro, vt idem esset aptus tanta beatitudine perfrui: fecit in eo dilectionem, spirituale palatum, quoddam significans ad gustum dulcedinis internæ: quatenus per ipsam videlicet dilectionem suæ felicitatis iocunditatem saperet, eique infatigabili desiderio cohereret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus creaturam rationalem, vt ei semper inhærendo, ipsum quo beatificanda erat bonum, & ex ipso quodammodo per affectum suggereret, & de ipso per desiderium biberet, & in ipso per gaudium possideret. Suge, d' apicula, suge. Suge & bibe dulcoris tui inenarrabilem suauitatem. Immergere, & replere, quia ille deficere nescit, si tu non incipias fastidire. Adhære ergo, & inhære, sume & fruere. Si sempiternus gustus fuerit: sempiterna quoque beatitudo erit. Non iam pudeat nos neque pœniteat de amore fecisse verbum. Non pœniteat vbi tanta utilitas: non pudeat vbi talis honestas. Igitur per amorem sociata est factori suo creatura rationalis: solumque est dilectionis vinculum, quod ligat vtrosque in idipsum, & tanto felicius quanto fortius. Propter quod etiam, vt indiuisa societas, & concordia perfecta vtrobius haberetur: geminatus est nexus in charitatē Dei, & proximi, vt per charitatē Dei omnes vni cohererent, per charitatē proximi omnes adinui cem vnum fierent, vt quod de illo vno cui omnes inhærebant, quisque in semetipso non caperet, plenius atque perfectius per charitatem proximi in altero possideret, & bonum omnium fieret totum singulorum. Ordinate ergo charitatē. Quid est ordinate charitatem? Si desiderium est amor, bene curat: si gaudium est bene quiescat. Est enim amor (sicut dictum est) dilectio cordis alicuius ad aliquid propter aliquid: desiderium in appetendo, & in perfruendo gaudium, per desiderium currens, & requiescens per gaudium: currens ad illud, requiescens in illo. Ad quid aut in quo? Audite si forte explicare possimus, quò currere debeat amor noster: aut in quo requiescere. Tria quædam sunt, quæ amari bene aut ma-

le possunt, idest Deus, proximus, & mundus. Deus supra nos est: proximus iuxta nos est: mundus subtus nos est. Ordinate ergo charitatem. Si currit, bene currat: si requiescit, bene requiescat. Desiderium currit: gaudium requiescit. Propter quod gaudium vni forme est, quia semper in vno est: nec vicissitudine variari potest. Desiderium aut mutabilitatē suscipit, & idcirco non se continet in vno, sed varias species repræsentat. Omnis namque cursus aut de illo est: aut cum illo: aut in illo ad quod est. Quomodo ergo currere debet desiderium nostrum? Tria sunt: Deus, proximus, & mundus. Tria Deus, duo proximus, & vnum mundus habeat in cursu desiderij nostri. Et est in desiderio ordinata charitas. Amor namque per desiderium: & de Deo, & cum Deo, & in Deum ordinate currere potest. De Deo currit quando de ipso accipit vnde eum diligit. Cum Deo currit: quando eius voluntati in nullo contradicit. In Deum currit, quando in ipso requiescere appetit. Hæc sunt tria, quæ ad Deum pertinent. Duo sunt proximi. Potest enim desiderium de proximo currere, sed in proximum non potest. De proximo, vt de eius salute, & profectu gaudeat. Cum proximo, vt eum in via Dei & comitem itineris, & socium peruentionis habere concupiscat. Sed in proximum non potest, vt in homine spem, & fiduciam suam constituat. Hæc sunt duo, quæ ad proximum pertinent: idest de ipso, cum ipso, non in ipsum. Vnum est mundi de ipso currere: non cum ipso, aut in ipsum. De mundo desiderium currit, quando inspecto foris Dei opere per admirationem, & laudem ardētius intus ad ipsum se conuertit. Cum mundo curreret: si se pro mutabilitate temporalium, siue deiciendo in aduersis, siue eleuando in prosperis, huic sæculo se conformaret. In mundum curreret: si in eius defectationibus semper requiescere vellet. Ordinate ergo charitatem: vt desiderium currat de Deo: cum Deo: in Deum. De proximo cum proximo, non in proximum. De mundo, nec cum mundo, nec in mundum. Et in solo Deo requiescat per gaudium, quia si gaudium est, amor bene quiescat, si desiderium est, amor bene currat. Est enim amor (sicut dictum est) dilectio cordis alicuius ad aliquid propter aliquid: desiderium in appetendo, & in perfruendo gaudium, currens ad aliud, requiescens in illo. Hæc est ordinata charitas, & præter ipsam omnem quod agitur, non ordinata charitas est: sed inordinata cupiditas.

Tria, quæ bene, cum male diligere possunt.

Pulchra conuersio pro conscientiaribus.

EXPOSITIO

M. HUGONIS

DE SANCTO VICTORE

Canonici Regularis Lateranensis.

SVPER REGVLAM BEATI AVGVSTINI EPISCOPI.

*De Charitate Dei & proximi.
De vnitatem cordium, & communitate rerum.
Cap. 1.*

euangelio. Beati qui audiunt verbum dei & custodiunt illud. Igitur quæ præcipiuntur nobis in monasterio constitutis humiliter attendamus.

Primū propter quod in vnum estis congregati, vt vnanimes habitetis in domo: & sit vobis anima vna & cor vnū in deo.

¶ Primo nobis ammonitio fit de vnitatem, & concordia: & tali concordia quæ in deo fit. Nam concordia ad faciendum peccatum mala est: concordia vero ad faciendum bonum, & sectandam iustitiam, & seruiendum deo bona est. Hoc est propter quod in vnum sumus congregati scilicet vt in seruitio diuino vnum spiritum & vnam animam omnes habeamus. Et ideo præcipit vt vnanimes habitemus in domo: & sit vobis anima vna & cor vnum in deo. Oportet enim si in vnum congregati sumus corporaliter, vt simul habitemus & spiritualiter. Non enim prodest si nos continet vna domus, & separat diuersa voluntas. Plus enim attendit deus vnitatem animi quam loci. Ecce in vna domo sumus plures homines, diuersi mores, diuersa corda, diuersa animæ. Hæc omnia debet coniungere in vnum vna intentio & vnus amor in deum. Debemus ergo in hoc esse vnus animi & vnus voluntatis: vt seruiamus Deo & diligamus Deum ex toto corde & ex tota anima: & proximum sicut nos. Necessaria itaq; est nobis virtus concordia: quæ sic haberi potest si frater dum venit ad monasterium incipit se spoliare propria voluntate, atq; illū imitari qui ait. Non veni facere voluntatem meam. Et iterum. Pater non sicut ego volo.

HÆC præcepta quæ sub scripta sunt ideo regula appellantur, quia videlicet in eis nobis recte viuendi norma exprimitur. Regula autem dicitur: eo quod recte regat: vel quod recte doceat. Et quod nos dicimus regulam, græci Canonem appellant. Vnde etiam græco nomine canonici id est regulares appellati sunt hi, qui in monasterijs constituti iuxta regularia præcepta sanctorum patrum canonice, atque apostolice viuunt, quibus dicitur.

HÆC sunt quæ vt obseruetis præcipimus in monasterio constitutis.

¶ Ad hæc nobis diuina præcepta leguntur: quatenus lecta intelligantur & impleantur. Metuenda illa sententia qua dicitur. Seruus qui scit voluntatem domini sui & non facit, plagis vapulabit multis. Hinc Paulus ait. Non enim auditores legis, sed factores iustificabuntur. Audiamus ergo sacra præcepta pij domini, & memores simus mandatorum ipsius ad faciendum ea. Quia sicut dicit beatus Iacobus. Si quis in lege perfectæ perspexerit libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Et dominus in

volo, sed sicut tu. Hoc est enim, quod maxime adducit concordiam, si quisque non suam, sed alterius voluntatem facere studeat in bono. Et hoc est magne humilitatis iudicium. Inde generatur obedientia, crescit charitas, & pax atque iustitia, & ecclesie virtutes: quod si volo facere voluntatem meam, & iste suam, fiunt diuisiones, oriuntur lites, iræ quoq; & rixæ, quæ sunt opera carnis. Et sicut ait Apostolus, qui tali agunt regnum Dei non consequentur. Sunt quidam in congregatione obstinati in suo sensu, sapientes in oculis suis: nam, quod in animo ceperint, hoc quasi ex ratione defendunt: nec se alijs, sed alios sibi applicari contendunt. Et si viderint sibi non obtemperari, statim commouentur, & perturbantur. Tales solent esse rebelles mandatis seniorum: plurimumque in eis regnat passio inobedientie, & impatientie. Isti non sunt idonei ad concordiam. Nam iuxta Apostoli vocem euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est inspiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Magna quippe obscuritas cordis est superbia, & valde stulta sapientia est, alijs se velle præferre. Quo contra idem Apostolus ait. Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens. Stultus enim sapiens est, & secundum Deum magna sapientia est omnibus se iudicare inferiorem: Inde scriptum est. Quanto maior es: tanto te humilia in omnibus. Hinc Dominus discipulos suos inter quos contentio erat, quis eorum videretur esse maior statim ad humilitatis concordiam reuocat dicens. Qui maior est vestrum, erit ipse vester seruus. Et ipse filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare redemptionem pro multis. Ergo vnanimes habitemus in domo. Bonum est enim & iucundum Deo habitare fratres in vnum. Nec tam placent ei nostra ieiunia, nostræ orationes quam concordia. Ideo dicit in Euangelio. Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ex quibus verbis patet: quia qui concordiam non habet omnipotenti Deo sacrificium offerre non valet. Pensare ergo debemus quanta sit apud Deum concordie virtus, sine qua non placent ipsa sacrificia quibus delentur peccata. Et sciendum est, quia cum ad conuersionem venimus, contra diabolum certamen assumimus. Nihil est autem, quod ipse tantum timeat, quantum charitatis vnitatem. Nam si distribuimus totum, quod habemus, propter Deum, hoc diabolus non timet, quia ipse nihil possidet. Si ieiunamus, hoc ipse non metuit, quia cibum non sumit. Si vigilemus, inde non terretur, quia somno non vititur. Sed si charitate coniungimur, inde vehementer expauescit, quia hoc teuemus in terra, quod ipse in celo contempnit seruare. Hinc est, quod sancta Ecclesia terribilis esse, vt castrorum acies ordinata describitur, quia sicut hostes timent quando aciem castrorum bene ordinatam & coniunctam ad bellum vident: ita nimirum diabolus expauescit quando spiri-

tuales viros virtutum armis accinctos in vnitatem concordie viuere conspiciunt: victusque vehementer dolet, cum eos per discordiam diuidere, & penetrare non valet. Hinc de Domino scriptum est. Factus est in pace locus eius. Ibi confregit potentias, arcum, scutum, gladium, & bellum. Ex quibus verbis patet, quod omnia diabolica arma frangit concordia.

Et sit vobis anima vna & cor vnum in Deo.

¶ Hæc sunt primitiæ spiritus, quas ex primordio nostræ conuersionis offerre omnipotenti Deo debemus, sicut ipsa sapientia præcepit dicens. Fili da mihi cor tuum. Prius enim corde & voluntate trahimur ad Deum. Ergo si corpore separamur à seculo, corde, & anima iungamur Deo, vt possimus veraciter dicere. Mihi autem adhærere Deo bonum est. Nam & qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo. Adhæreamus ergo ei, vt simus fortes per ipsum, vt simus vnum in ipso, & beati cum ipso dicamus ei. Adhæsit anima mea post te. Charitas separat nos à mundo, & ipsa nos coniungit Deo. Sic erit nobis anima vna, & vnū cor in Deo: si ex toto corde, & ex tota anima diligamus Deum. Deus enim charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et quia charitas non quarit, quæ sua sunt, recte subiungitur.

Et non dicatis aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia.

¶ Non enim debemus aliquid habere proprium, aut quicquam dicere meum, sed nostrum: vt dicatur nostra capa, nostra tunica, nostra domus, & in cæteris similiter. Omnia enim in communi debemus habere, & omnia communi nomine appellare.

¶ Sed in hoc pensandum est quanta differentia sit inter carnales fratres, & spirituales. Nam illi, quod commune est eis, diuidunt: isti quod diuisum erat in communi ponunt. Ibi quisque, quod suum est querit: isti non quæ sua sunt querunt, sed quæ Iesu Christi. Plus ergo valet ista propinquitas quam illa: quia illa deficit, ista crescit. Illa habet diuisionem, ista vnitatem. Illa transit cum sæculo, ista permanet cum futuro. Ad hoc enim simul modò in ista domo viuimus, vt postmodum in cælesti regno maneamus. Filij dei sumus (ait Apostolus) sed nondum apparuit quid erimus. Sciemus autem cum apparuerit, similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est. Et Paulus. Non habemus hic manentem ciuitatem sed futuram requirimus. Ergo non debemus habere propria sed sint nobis omnia communia. Partes sibi faciunt homines in hoc sæculo: Alius argentum & aurum: alij domos & familias: alius nomen græde, potentia & gloria: Iste hoc: alius aliud, diuersi diuerso modo: Pars verò piorum est ipse Deus. Et nos si volumus habere talem partem, talem hæreditatem vt est Dominus, tales nos oportet exhibere, vt digni simus eum possidere.

Luc. 12.
Roma. 2.
Iaco. 1.
Luc. 11.

Galat. 5.
Roma. 1.
D.
1. Cor. 3.
Eccl. 3.
Matt. 20.
Psal. 132.
Matt. 5.
Pulchrum Concione- tori de charitatis vnitatem.

Psal. 75.
Prou. 23.
Psal. 72.
1. Cor. 6.
Psal. 62.
1. Ioan. 4.
G.
Differen- tia inter fratres carnales, & spirituales.
1. Ioan. 3.
Heb. 13.

H

& possideri ab ipso. Ergo si volumus in hereditatem possidere Deum, nihil debemus habere extra Deum. Nam nimis est auarus cui non sufficit Deus. Quia si quippiam aliquid quærimus, verbi gratia aurum, argentum, possessiones: cum istis partibus pars fieri Dominus dedignatur. Verba sunt Hierony. Ego, inquit, non accipio hereditatem inter cæteras tribus: sed quasi sacerdos & leuita viuo decimis: & altari seruiens altaris oblatione sustentor: habens victum & vestitum his contentus ero. Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et quia quandiu hic viuimus corporali necessitate indigemus, recte subiungitur.

Et distribuatur vnicuique vestrum à præposito vestro victus & vestimentum.

Sic enim Dominus voluit ordinari ecclesias suas, vt alij vacarent spiritualibus, alij eis temporalia ministrarent. Et ideo alios voluit esse præpositos: alios subditos. Præpositorum officium est subditis corporalia ministrare. Subditorum ministerium est spiritualibus studijs insistere: lectioni, orationi, contemplationi vacare: in psalmis hymnis & canticis spiritualibus cælesti Domino deferuire. Tanto ergo opus est vt circa se sollicitius viuant: quanto eos aliena cura non implicat. Constitutum est à Domino vt qui altari seruiunt de altari viuant: dignus est operarius, sicut ipse ait, mercede sua. Et ideo si viuimus de annona Christi: & iustum est vt laboremus in seruitio Christi: & tunc digne mercedem accipimus, si prius boni operarij fuerimus. Dicit enim apostolus Paulus. Qui non vult operari non manducet. Quia si non laboramus & manducamus, tanto maioris criminis efficitur rei,

quanto dei beneficia suscipimus indigni. Oportet ergo vt seruiamus ei à quo pacimur, si sine periculo animæ volumus sumere hoc quod distribuitur: & tanto plus debemus esse solliciti in opere, quanto ea percipimus sine magno labore. Nam quid mirum si hi, qui temporalibus occupantur, minus studiosè & religiosè viuunt, si frequenter in cogitationibus & sermonibus atque actionibus suis offendunt? Vfus enim sæculi hominem ad peccatum etiam quandoque inuitu trahit. Hi vero quibus & cura mundi, & occasio peccandi deest, quanto minus religiosè viuunt, tato magis supernum iudicem offendunt: nec sine graui periculo animæ etiam in minimis negligentijs offendunt. Pensemus ergo ad quid nobis victus, & tegumentum tribuitur: vt sit totum desiderium nostrum, primum quærere regnum Dei & iustitiam eius, propter quod hæc omnia adiunguntur nobis. Qualiter autem distribuendum sit, ostenditur cum subinfertur.

Non æqualiter omnibus distribuatur, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius vnicuique prout cuique opus fuerit.

Et hoc autoritate apostolica roborat dicens.

Sic enim legitis in actibus apostolorum, quia erant illis omnia communia, & distribuebatur vnicuique sicut vnicuique opus erat.

Hoc non est ita intelligendum, vt vnicuique quod opus erat, sic abundanter distribueretur quod non haberent indigentiam. Cum enim scriptum sit, quod inter eos nullus egens erat, scriptum etiã legimus esse de ipsis Apostolis, quod seruiebant Deo in fame & siti, in frigore & nuditate. Ex quibus verbis colligendum est, quod multi corpore indigent non animo. Sed qui semetipsum abnegant propter Christum, animi virtute ipsam fuerant naturam. Dei namque dilectio quæ fortis est vt mors, non solum illicita desideria, verum etiam ipsos corporales & naturales exinguit affectus. In primitiua quippe ecclesia tanta erat gratiæ spiritualis abundantia, vt non solum modico contenti essent, sed hoc ipsum quod nihil habebant, pro summis delitijs deputarent. Vnde Apostolus ait. Nihil habentes & omnia possidentes. Hinc etiam quidam vir sanctus ait. Sufficiebat nobis paupertas nostra, vt diuitiæ computarentur. Item ait Apostolus. Magnus inquit quæstus est pietas cum sufficientia: habentes inquit victum & vestitum his contenti simus. In huiusmodi ergo non debemus attendere voluntatem carnis, sed valetudinem naturæ. Plus enim appetit carnalis voluntas quam necessitas. Quamobrem in eo quod dicitur, quod vnicuique quod opus est tribuatur: iste modus seruandus est quatenus sic nutriatur caro vt seruiat, & iterum sic reprimitur vt non superbiat: Sic seruetur necessitas naturæ, vt abscindatur superfluitas concupiscentiæ.

Qui autem aliquid habebant in seculo quando ingressi fuerint monasterium, libenter velint illud esse commune.

Hoc fecerunt primitiæ ecclesiæ fratres. Dignum enim eis videbatur: vt qui communem habebant gratiam, communem haberent & substantiam: Et quibus vnus erat spiritus, vnus esset & sumptus. Bene autem additum est hoc verbu libenter: quia hilarem datorem diligit deus. Libenter debemus terrena dare, vt possimus cælestia comparare. Regnum enim cælorum tantum valet, quantum habes. Nihil vilius cum emitur: nihil charius cum possidetur. Duo sunt quæ relinquunt oportet propter deum, facultatem scilicet possidendi, & voluntatem habendi. Hinc est quod Dominus ait in euangelio. Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et iterum. Qui vult venire potest me, abneget semetipsum. Illud pertinet ad substantiam: hoc ad voluntatem. Non enim sufficit exteriorem relinquere substantiam, nisi interiorem abscindamus concupiscentiam. Vnde & subditur.

Qui autem non habebant, non ea quæ rant

Act. 4.

L

Act. 4.

2. Cor. 11

Notabilis expositio.

2. Cor. 6

Tob. 5.

1. Tim. 6.

M

2. Cor. 9.

Luc. 14.

Luc. 9.

rant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt.

N Etiam illi qui nihil habebant foris, habent intus quod relinquere possunt propter deum scilicet voluntatem habendi. Vnde scriptum est. Non concupisces. Plus enim attendit affectum Deus quam censum. Hinc per sapientem dicitur. Fili da mihi cor tuum. Quod fieri non potest nisi prius carnalis appetitus refecerit. Primu ergo iubemur habita deferere: deinde terrena nõ quærere: vt potesta liberius ad cælestia possimus anhelare. Et ne videretur pauperibus seculi qui conuertuntur, necessaria non debere ministrari, quia nihil in monasterio quærere præcipiuntur, subiunctum est.

Sed tamen eorum infirmitati quod opus est tribuatur: etiam si paupertas eorum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire.

Siue enim diuites sint, siue pauperes: siue nobiles, siue ignobiles: quicumque accedunt ad seruitium Christi, iustum est vt viuant de annona Christi. Dignus est enim operarius mercede sua.

Tamen non ideo putent se esse felices, quia inuenerunt victum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt.

Multi enim ad conuersionem veniunt non tam propter animæ salutem, quam propter corporis necessitatem: qui non deum colunt, sed vitem suam, de quibus ait Apostolus. Quorum Deus venter est. Talibus Dominus dicit in euangelio. Amen dico vobis, quæritis me non quia uidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis. Horum talium tota est intentio atque felicitas vt bene pascantur, bene vestiantur, & bene sit eis temporaliter. Et quia terrena appetunt cælestibus priuantur. Receperunt enim (sicut Dominus ait) mercedem suam. Vnde summopere cauendum est, ne temporalibus adhæreamus bonis. Ideo Psal. nos admonet dicens. Diuitiæ si affluant nolite cor apponere. Terrena quidem nobis in vsu esse debent, cælestia autem in desiderio. Est enim quædam admirabilis & magna multitudo dulcedinis dei quam habet in se: de qua dictum est. Quia oculus non vidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se. Vnde scriptum est. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Illa ergo satietas debet esse nostra felicitas.

De Humilitate. Cap. 11.

Nec erigant ceruicem, quia sociantur eis ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant & terrena vana non quærant: ne incipiant mo-

nasteria diuitibus esse utilia non pauperibus, si diuites illic humiliantur & pauperes inflantur.

Ceruicem erigere signum superbiæ est. Si superbis angelis non fuit vtile cælum, constat quia superbis hominibus non erit vtile monasterium. Et si sanctus sit locus, si sanctus sit habitus, si sancta opera uideantur, totum ex vitio superbiæ inutile habebitur. Superbia enim casum habet. Ideo sanctus Dauid orat ad dominum vt non ueniat ei pes superbiæ, quia ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt nec potuerunt stare. Quo contra utilia sunt humilibus monasteria. Ipsi enim sunt docibiles dei: sicut scriptum est. Docebit mites vias suas. Itaque qui emittit fontes in conuallibus: id est gratiam suam præstat humilibus. Ipsi quidem bona quæ faciunt non amittunt: quia custodem virtutum humilitatem non deserunt. Et quia iuxta euangelicum præceptum recumbunt in nouissimo loco, & secundum prophetam eligunt abiecti esse in domo domini: ideo ab ipso merentur exaudiri sicut scriptum est. Omnis qui se exaltat humiliabitur: Et qui se humiliat exaltabitur. Et iterum. Superbis deus resistit: humilibus autem dat gratiam.

Rursum etiam illi, qui aliquid videbantur esse in seculo, non habeant fastidium fratres suos, qui ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt. Magis autem studeant non de parentum diuitum dignitate: sed de pauperum fratrum societate gloriari.

Summopere cauere debent fratres, qui ad sanctam societatem & communem vitam venerunt, vt non habeat alter alterum fastidio, quamuis eò dignior sit: siue nobilior: siue sapientior. Quoniam sicut dicit Apostolus. Infirma mudi elegit Deus & ignobilia & contempnibilia: vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius scilicet neque potens in potentia sua: neque sapiens in sapientia sua: neque diues in diuitijs suis. Non enim est personarum acceptio apud Deum. Nam idem Dominus diues in omnes qui inuocant eum. Bene autem non de dignitate diuitu parentum: sed de societate pauperum fratrum præcipimur gloriari: quoniam ipse qui diues est in gloria sua pauper factus est pro nobis. Non diuitibus sed pauperibus dignatus est sociari: vt & nos pauperes sumus propter ipsum: quoniam pauperibus promissum est regnum cælorum. Gloriari quidem de diuitijs pertinet ad vanitatem mundi: de paupertate vero gloriari pertinet ad beatitudinem.

Nec extollantur si communi vitæ aliquid de suis facultatibus contulerint: nec de suis diuitijs magis superbiant, quia eas monasterio patriuntur, quam si in seculo fruerentur.

Matt. 5.

Luc. 10.

2. The. 3.

K

Phil. 2.

Ioan. 6.

Matt. 6.

Psal. 61.

1. Cor. 2.

Psal. 16.

Psal. 15.

Psal. 24.

Expositio elegans.

Luc. 18.

1. Pet. 5.

1. Cor. 1.

UNI

Ex

R. Ex precedenti sententia & ijs que sequuntur, nobis duo genera superbie designantur. Vnum carnale, aliud spirituale. Nam pauperes fastidire & de nobilitate gloriari ad superbiam pertinet, que inter homines seculares frequenter solet euenire. De operibus misericordie se extollere superbia spiritualis: que solet etiam spirituales corrumpere. Magis autem timenda est superbia spiritualis quam carnalis: quia se extollere de bono opere aut de virtute, ab alto cadere est. Et quanto altior est ascensus: tanto periculosior est casus. Dominus dicit in euangelio. Cum facis elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua: vt sit elemosyna in abscondito: & ille qui videt in abscondito reddet tibi. Per dexteram recta operatio: per sinistram fauor mundi atque elatio designatur. Ex his verbis admonemur vt recta que agimus abscondere ab elatione studeamus, alioquin mercedem non habebimus apud patrem nostrum. Deinde ostendit quantum sit vitium superbie, cum subiungit.

Matt. 6.

Alia quippe quacunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.

S. Ex hoc apparet quia ceteris vitijs maior est superbia. Per vitia enim & virtutes exterminat humanam mentem. Superbia Deo & hominibus odibilis est: de qua scriptum est. Initium omnis peccati superbia. Prima est in peccando: vltima remanet in conflictu. Nam cum seruus Dei cetera vitia superauit: & iam ad virtutum alta conscenderit: adhuc habet pugnam contra superbiam, quam nisi expugnauerit, in ceteris frustra laborauit. Cum ergo foris bona agimus, intus cor ab elatione custodiamus: quia nulla Deo placet cum superbia operatio. Vnde scriptura nos admonet dicens. Omni custodia custodi cor tuum: quia mors & vita ab ipso procedit.

Ecccl. 10.

Prou. 4.

Et quid prodest dispergendo dare pauperibus & pauperem fieri, cum anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo quam fuerat possidendo?

T. Non prodest nobis nostra relinquere nisi relinquamus & nos. Non enim dicit Dominus. Beati pauperes rebus sed spiritu: quonia ipsorum est regnum celorum. De contemptu rerum quisque debet esse humilior non superbior, & melius esset vt eas in seculo retineret quam sic relinqueret, ut inde in monasterio superbiret. Sicut ergo illa anima est beata que sua propter Dominum pauperibus diuidit ut humilietur: ita est illa misera que inde extollitur. Infelix profecto est qui per iter virtutum tendit ad uitia, & unde premium habere debuit, inde tormentum incurrit. Omnis quippe superbus tanto in imo est, quanto in altum se erigit, tantoque profundius labitur, quanto excelsius eleuatur. Resecatis quibusdam vitijs ad unanimitatem redit, quam primo commendauit dicens.

Matt. 5.

Omnes ergo vnanimiter & concorditer viuite, & honorate in vobis Deum inuicem, cuius templa facti estis.

Vnanimiter uiuimus si unum in Deo animimum habeamus, quemadmodum primitia ecclesia, cui cor erat unum & anima una. Quod ait unanimiter, pertinet ad uoluntatem: Quod uero subdit concorditer, pertinet ad bonos mores. Hic est rectus ordo uiuendi, primum ut sit uoluntas una: deinde concors uita. Frater qui uult concorditer uiuere, prius debet prauos mores deponere, ne sit peruersus, inordinatus, indisciplinatus, ne anxietate sua ceteros premat, deinde ita debet librare actus suos & totam vitam suam, ut concordare possit secundum Deum cum quibus uiuit. Sunt ergo nonnulli qui postquam seculum relinquunt, proprias uoluntates sequi uolunt. Et rursus sunt plerique, qui in suis actibus appetunt secularibus apparere. Id eo dictum est: Omnes ergo unanimiter & concorditer uiuite. Deum autem in nobis inuicem honoramus, si nos inuicem propter ipsum diligamus, si precepta eius solcite custodimus, & efficiamur sanctum templum eius per in habitationem spiritus eius in nobis. Nostrum est Deum honorare: Dei est nos inhabitare, & illustrare per gratiam.

V

T

est

Nec extollantur si communi uitae aliquid de suis facultatibus contulerint, & c. usque fruerentur.

Melius est res suas in seculo tenere, quam eas ita in monasterio distribuere, vt uelint se inde extollere. Nam si extolluntur, deiciuntur. Quisquis enim in eo quod bene agit intumescit, eo ipso tramite quo proficit cadit. Bona quippe actio cum elatione non eleuat sed grauatur. Beata est ergo illa anima que potest dicere cum propheta. Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Felix plane est qui non habet occultam superbiam in corde, nec apertam corpore, nec in uultu, nec in habitu, neque in sermone, neque in opere, neque in ceteris motibus suis. Et si non ambulat in magnis, id est si se non reputat inter magnos, quod nobilis fuerit aut potens, aut quod diuitias suas communi uitae contulerit, aut quod in aliquo officio sit uilis. Et si non ambulat in mirabilibus super se, vt de religione & sanctitate desupera a Deo sibi collata non uelit apparere tanquam admirabilis atque laudabilis. Raro tamen inuenitur aliquis, qui ex his aliquam commotionem non habeat. Vt autem ista omnia superbie genera possit seruus Dei superare, semper de se debet humiliter sentire & non exaltare animam suam, sed in humilitate reprimere, iuxta quod scriptum est. Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Valde enim timenda sunt uerba que sequuntur. Alia enim quacunque iniquitas & c. Auaritia enim non exercetur nisi in malis

X

Psal. 130.

Eccl. 3.

Eccl. 3.

Eccl. 3.

Y

Eccl. 3.

lis

lis operibus. Luxuria non exercetur nisi malis operibus, similiter & cetera vitia. Sola superbia etiam bonis operibus insidiatur vt pereant. Ideo phariseus perdidit bona sua, quia se egisse iactanter protulit. Aug. Sunt quidam qui de contemptu uanæ gloriæ uanius gloriantur. Similiter sunt plerique qui de contemptu diuitiarum uanius extolluntur, de quibus subiungitur.

Et quid prodest dispergendo dare pauperibus & pauperem fieri, cum anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo quam fuerat possidendo?

Z

Ac si aperte diceret. Quid prodest paupertas cum superbia? Melior est diues humilis quam superbus pauper. Melior est peccator humilis quam iustus elatus. Debet ergo in omnibus esse seruus prouidus & circumspectus, primum ne mala agat, deinde ne bona negligat, postmodum ne in bonis quæ facit intumescat: quia tunc sunt ueraciter bona quæ agimus, si ea semper in humilitate custodimus. Et tunc ueraciter sumus pauperes Christi, si humiles sumus pro amore Christi. Et beati pauperes spiritu, quonia ipsorum est regnum celorum. Vnde aperte subiungitur.

Omnes ergo vnanimiter & concorditer viuite: & honorate in vobis Deum inuicem cuius templa facti estis.

Paupertas quippe, & humilitas generant charitatem. Charitas uero unitatem nutrit: unitas uero & concordia efficiunt nos templum Dei. Et tunc ueraciter Deum honoramus, quando vnanimiter & concorditer uiuimus. Tunc enim ostendimus, quia sumus discipuli Christi si tenemus unitatem charitatis Christi. Hinc est quod Dominus ait. In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.

Ioan. 3.

De oratione & ieiunio. Cap. III.

Rationibus instate horis & temporibus constitutis.

A

Ante tempus orare est prouidentia. In tempore constituto orare est obedientia. Tempus orandi preterire est negligentia. Tanto crebrior debet esse oratio: quanto uilior. Instanter & ardentem orare debemus. Magna enim sunt bona que permittit nobis Deus. Nam oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit que preparauit. Deus diligentibus se. Non uult bona sua querendi & inueniendi facilitate uilescere. Preciosa & desiderabilis merces auidum negociatorem inquit. Ideo nos Dominus hortatur in euangelio dicens. Petite & dabitur uobis: querite & inuenietis: pulsate & aperietur uobis. Non enim ociosis, tepidis & negligentibus promittitur regnum Dei: sed sicut dicit scriptura, Regnum celorum uim patitur, & uolenti rapiunt illud: Amat Deus instantiam & importunitatem in prece. Si magna sunt bo-

Matt. 7.

Matt. 11.

na, non debent esse desideria parua. Cum magnitudine premiorum concordare debet magnitudo desideriorum. Quod si ad primas lachrymas non exaudit Dominus: nec sic quidem a querendo & pulsando desistendum est: Sed tanta potius perseuerandum instantia tantoque obstinato clamore frequentandus est saluator: donec impleat orantis desiderium. Quod si quisquam nostrum conscientiam suam uel cogitationem suam aut actionem uiciorum sordis sentit inquinatam: misericordiam redemptoris continuis debet flagitare lamentis, sanctorumque intercessionibus & auxiliis postulare, quod si ad exemplum Cananæ mulieris in orando persistamus, fixique maneamus: aderit gratia redemptoris nostri que cuncta in nobis errata corrigat: immunda sanctificet: turbulenta serenet. Fidelis enim & iustus est vt remittat nobis peccata nostra, ut emundet nos ab omni iniquitate, si ad illum sedula mentis uoce clamemus. Et vt secreta & quiete possint orare fratres, ideo subiungitur.

B

J

In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est, unde & nomen accipit: vt si etiam forte aliqui preter horas constitutas (si eis vacat) orare, uoluerint: non eis sint impedimento, qui ibi aliquid agendum putauerint.

Ideo Dominus noster uidentes & ementes eiecit de templo dicens, Domus mea domus orationis uocabitur: vt doceat in dominica domo, nihil aliud esse agendum quam orandum. Ad hoc enim omnis ecclesia constituitur vt in eoretur. Ipsa enim est Domus Dei & porta celi. Ibi peccatores reconciliantur, & iusti sanctificantur: Ibi explentur diuina mysteria, & tractantur celestia sacramenta. Vnde Salomon ait. Domine si conuersus fuerit populus tuus & orauerit ad sanctuarium tuum: tu exaudies eos & dimittes peccata eorum. Et ideo summopere cauendum est ne aliquid in sanctuario fiat quod aut oculos diuinæ maiestatis offendar, aut ibi orare uolentes impediatur. Qualiter autem orare debemus ostenditur cum subinfertur.

C

Matt. 21.

3. Reg. 8.

Psalms & hymnis cum oratis Deum: hoc uersetur in corde quod profertur in uoce.

Psalentium in ecclesia mens concordare debet cum uoce, vt impleatur illud Apostoli. Psallam spiritu: psallam & mente. Orandi perseuerantia ita solum meretur esse fructifera: si quod ore precamur, hoc mente meditemur. Saepemamque oramus & alibi mentem intendimus: nec ipsum quod dicimus recolimus. Sed illam Deum non exaudit orationem, cui qui orat non intendit: quod instinctu diaboli saepe fieri solet. Sciens autem utilitatem orandi, & nobis inuidens gratiam impetrandi: immittit orantibus cogitationum tumultus, vt mentem ab oratione diuidat & fructum orationis tollat. Contra cuius malitiam debe-

D

1. Cor. 14

D

Institutiones Monastica.

debemus habere mentis constantiam, vt quanto plus cogitationum turba nos impugnat, tanto robustius mens nostra in sui status rectitudine fixa permaneat. Multum enim iuuat ad orationis puritatem si in omni loco & tempore nos ab actibus illicitis temperemus: si semper ab ociosis sermonibus auditum pariter castigemus & linguam: si in lege Dei ambulare & testimonia eius assuescamus toto corde scrutari. Quaecumque sapius agere loqui, audire, solemus: eadem necesse est ad animum quasi solitam propriamque recurrant sedem.

Et nolite cantare nisi quod legitis esse cantandum. Quod autem ita scriptum est vt non cantetur: non cantetur.

E Non enim decet vt cantus ecclesiasticus fieri debeat secundum arbitrium diuersorum, sed firmiter seruandum est secundum scripta & instituta maiorum. Similiter cetera consuetudines monasterij cum autoritate & discretione ordinandae sunt. Si quid autem mutari oportet aut constitui, non debet hoc cito fieri aut leuiter: nec arbitrio tantum duorum vel trium: sed conuocatis fratribus sicut sanior pars canonicae congregationis decreuerit ordinandum est. Et sciendum quod autoritas ecclesiastica in omnibus magis imitanda est quam ratio: quoniam autoritas semper obedientiae & humilitatis est: ratio vero nonnunquam praesumptionis. Hoc autem seruandum est in ordine vt semper maturitas ac grauitas teneatur. Nunquid leuitate usus sum **1. Cor. 1.** (ait Apostolis) vt apud me sit est & non? Honestum quippe est & religiosum non facile quicquam aut leuiter variare.

Carnem vestram domate ieiunijs & abstinentia escae & potus, quantum ualeudo permittit.

F Caro quidem concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: sed ne caro possit praualere, spirituales viri per virtutem spiritus eandem concupiscentiam debent reprimere: quia quando caro domatur, spiritus roboratur. Sed cum adiungitur quantum ualeudo permittit: uirtus discretionis commendatur. Pereunt enim ipsa bona nisi cum discretionem fiant. Tantum ergo debet quisque carnem suam domare per abstinentiam: quantum ualeudo permittit natura. **Qui carnem suam supra modum affligit: ciuem suum occidit.** Si plus quam oportet alimentis reficit, hostem nutrit. Sic ergo nutrienda est vt seruiat: sic domanda vt non superbiat. In omni abstinentia hoc semper attendendum est vt uitia extinguantur non caro.

Quando autem aliquis non potest ieiunare: non tamen extra horam prandij aliquid alimentorum sumat: nisi cum aegrotat.

G Primum vitium ex septem principalibus uitijs est gula. Tentatio huius uitij aliquando fit de

paruis rebus & vilibus. Nam primus homo tentatus est non de porco, sed de pomo: Esau non de gallina, sed de lenticula: Saluator noster non de carne sed de pane. Sunt autem huius uitij tria genera. Vnum genus est quando cibo uel potu quis immoderate utitur. Alterum genus est quando nimis delicatum cibum uel potum quis desiderat. Tertium genus est quando extra horam cibum uel potum uult quis sumere. Extra horam credimus esse usque ad tertiam. Nam usque ad istam horam non decet fratrem comedere aut bibere nisi aegrotet. Aegrotanti omni hora licet. Infirmis enim non est lex posita. Non ieiunantibus nec tamen infirmantibus rectam horam reficiendi intelligimus ab hora tertia usque ad sextam: Ieiunantibus uero ab hora nona usque ad uesperam. Cum Apostolus praecipiat vt omnia honeste & secundum ordinem fiant. Nec tantum cibo & potu temperate uti oportet: sed etiam horas constitutas obseruare: ne cui de uita nostra praebemus offendiculum. Valde enim indecens est si nos reprehensibiliter uiuimus, qui formam recte uiuendi alijs demonstrare debemus.

De refectione utriusque hominis. Cap. IIII.

Um acceditis ad mensam, donec inde furgatis, quod uobis secundum consuetudinem legitur sine tumultu & contentione audite: ne solae uobis fauces sumant cibum, sed & aures esuriant Dei uerbum.

Illi esuriunt Dei uerbum qui desiderant audire. Multi sacram lectionem audiunt; qui tamen ab ipsa lectione uacui recedunt: nullum ibi affectum habent: nullum saporem sentiunt, quae quid audiunt facile amittunt. Iudicium est illis audire quod audiunt. Quo contra scriptum est. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Ideo saturabuntur quia prius esurierunt. Esuriendo enim homo dignus efficitur vt postmodum satietur. Primum ergo praeparare debemus cor nostrum ad esuriendum & desiderandum uerbum Dei: adierit diuina gratia quae nos intus perfundat, & dulcedine atque sapore spirituali reficiat, & delectet nos cantare, quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine super mel ori meo, & Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti. Non solum debemus esse participes mensae corporalis sed spiritualis, nec tantum sumere cibum corporis sed animae. Et quanto melior est anima quam corpus, tanto amplius nos delectare debent alimenta animae quam corporis. Quotiens nobis diuina scriptura legitur aut exponitur, cogitare debemus, quia esca spiritualis est, quae a Deo nobis mittitur ad reficienda corda nostra ne deficiamus in uia, & ad roborandos nos contra tentationes diaboli & pericula huius saeculi. Talem cibum nos

Pulchra de Gula.

1. Cor. 14.

H. 2.

Matt. 5.

Psal. 118.

oportet incessanter esurire, atque in mente iugiter retinere, vt possimus dicere cum propheta. **Psal. 118.** In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi. Qui in corde suo sacrum eloquium abscondit, uitalis ei cibus animae est, qui a morte, id est a peccato defendit, & insuper ad uitam aeternam perducit. Quae iam quid de infirmis subiungat audiamus.

Qui infirmi sunt ex pristina consuetudine si aliter tractantur in uictu, non debet alijs molestum esse, nec iniustum uideri eis, quos aliqua consuetudo fecit esse fortiores.

Ac si aperte dicat, fortiores non debent contristari si infirmos uident misericordius tractari: immo quia fortiores sunt, in se debent abstinentiae seruare rigorem, & aliorum imbecillitatem aequanimitate portare per compassionem.

Nec illos ditiores putent, quia sumunt quod non sumunt ipsi, sed sibi potius gratulentur, quia ualent quod non ualent illi.

Melius est enim abstinere quam plus sumere. Nam illud est uirtutis, hoc infirmitatis. Gratulari quisque sibi debet qui dono gratiae diuinae tam sanus est & validus, vt possit sibi sufficere communis aliorum cibus & potus, qui nihil delicatum quaerit, nihil superfluum. Quanto enim quisque minus appetit, quanto arctius uiuit: tanto beator existit. Arcta enim & angusta est uia quae ducit ad uitam. Gaudeat igitur qui potest parce uiuere propter Christum. Parca enim uita occidit uicia, libidinem extinguit, uirtutes nutrit, animum roborat, mentem ad caelestia subleuat.

Et si eis qui uenerunt ex moribus delicatioribus ad monasterium, aliquid alimenterum, uestimentorum, operimentorum datur, quod alijs fortioribus & ideo felicioribus non datur: cogitare debent quibus non datur, quantum de sua seculari uita illi ad istam uitam descenderint, quamuis usque ad aliorum qui sunt corpore firmiores, frugalitatem peruenire non potuerint.

Quare haec debent cogitare? scilicet vt ex ratione cognoscant, quia iustum est, vt hi qui plus descenderunt plus accipiant. Et cum hoc iustum esse cognouerint, non uelint omnes accipere quod paucos uiderint accipere. Tolerandi enim sunt qui minus possunt. Et hoc est quod subiungit.

Nec debent omnes uelle quod paucos uident amplius, non quia honorantur, sed quia tolerantur, accipere: ne contingat detestanda peruersitas, ut in monasterio, ubi quantum possunt fi-

unt diuites laboriosi, fiant, pauperes delicati.

Valde quippe detestabile est, vt ibi fiat pauper delicatus, ubi fieri appetit diues laboriosus, id est abstinentis. Quod tamen saepe uidemus fieri in pluribus vel contingere. Multi enim quanto nobiliores & deliciores fuerint in saeculo, tanto postmodum abiectius & districtius uiuunt in monasterio. Et plerique quanto abiectiores & pauperiores fuerunt, tanto plus deinde in monasterio extollentiam & deliciae quaerunt. Sed sicut diximus ualde detestabile & peruersum est, ibi pauperem delicias quaerere, ubi diues pro amore Dei abstinendo nititur laborare. Ille seruit uentri, iste spiritui, ille per latam & spaciosam uiam tendit ad poenam, iste per arctam & angustam uiam tendit ad gloriam.

De infirmis procurandis. Cap. V.

SANE quemadmodum aegrotantes necesse habent minus accipere ne grauentur, ita & post aegritudinem sic tractandi sunt ut citius recreentur, etiam si de humillima saeculi paupertate uenerint, tanquam hoc illis contulerit recentior aegritudo, quod diuitibus anterior consuetudo.

Sed quaedam aegritudines sunt in quibus si cibus sumitur non iuuat sed grauat, & tunc necesse habent aegrotantes minus accipere ne grauentur. Exposita autem aegritudine sic tractandi sunt ut citius recreentur. Et in hac recreatione fratrum non debet esse acceptio personarum, non debet contemni humillima paupertas in his quae postulat humana necessitas, cum hoc eis tribuat recens aegritudo, quod diuitibus anterior consuetudo. Qui enim misericors est in alium, Deus misericors est in illum. Vnde ipse ait. Beati Matt. 5. misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beatus quoque Ioannes dicit. Qui uiderit fratrem suum necessitatem habere & clauerit ab eo uiscera sua, quomodo charitas Dei manet in eo? Si ergo charitatem Dei uolumus habere, debemus in fratribus nostris misericordiae opera exercere. Quod cum agimus, proculdubio ei seruimus qui electis suis diciturus est in iudicio. Infirmus fui & uisitastis me, esurui & dedistis mihi manducare, &c. his similia. Quibus merces inde impenditur, cum dicitur. Percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. Cum ergo fratribus nostris propter Deum seruimus, ipsum regnum caelorum requirimus: Et si opera sunt transitoria, merces tamen manet aeterna. Matt. 25.

Sed cum uires pristinas reparaerint, redeant ad feliciorum consuetudinem suam.

Felix

¶ Felix consuetudo est carnalia desideria quæ militant aduersus animam, abscindere, felix consuetudo est abstinere, felix consuetudo corpus suum castigare & in seruitutem redigere.

Quæ famulos Dei tanto amplius decet, quanto minus indigent, ne cibi eos teneat uoluptas iam uegetatos, quos ne cessitas leuarat infirmos.

M ¶ Ad leuandam infirmitatem necessarium est carnis curam agere, quæ uidelicet postquam uegetata fuerit, oportet eandem curam carnis refectare, ne famulos Dei teneat cibi uoluptas, ne seruiant gulæ qui debent animæ deseruire. Quanto ergo minus indigent, tanto amplius decet ne cibi eos uoluptas teneat, ne gulæ vitium animæ uirtutes tollat. Nullus palam spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso prius per afflictam uentris concupiscentiam carnis incentiua deuicerit. Neque enim ad conflictum spiritualis certaminis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus gulæ uidelicet appetitus edomatur, quia si non prius ea quæ nobis uiciora sunt, prosternimus, inaniter ad ea quæ longe sunt impugnanda transimus. Multi ordinem certaminis ignorantes edomare gulam negligunt, & ad spiritualia bella confurgunt, qui etiam aliquando multa quæ magnæ fortitudinis sunt, faciunt. Sed dominante gulæ uitio per carnis illecebram omnia quæ fortiter egerunt, perdunt, & dum ueter non restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctæ uirtutes obruuntur. Hoc signat quod muros Hierusalem princeps cocorum destruxit, quia uirtutes animæ, dum non restringitur, uenter perdit. Ex Aegypto populus adductus in heremo occubuit, quia despecto manna cibos carni petijt. Primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu desiderij uilem cibum, id est lenticulam, concupiuit. Neque enim cibus sed appetitus in uitio est. Vnde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abiectiones non sine reatu conscientie degustamus. Ea itaque sumenda sunt quæ naturæ necessitas querit, & non ea quæ edendi libido suggerit.

Figura pulcherrima aptanda gulosos.

Illos æstiment ditiores qui in sustinenda paritate fuerint fortiores.

¶ Ex fortitudine paritatis deprimuntur uita carnis, ex mortificatione uitiorum procedit pullulatio uirtutum. Ipsæ sunt ueræ diuitiæ quibus ditantur animæ continentium. Vnde & subditur.

Melius est minus egere quam plus habere.

Melius est egestatem quam uicium que minus parit superbiam, quæ est initium omnium malorum.

N ¶ Melius est aliquid egestatis propter Dominum sustinere quam superabundare. Nam egestas quæ propter Dominum est, generat humilitatem, quæ est initium omnium bonorum. Abundantia uero parit superbiam, quæ est initium omnium malorum. Seruus ergo Dei ut uoluntatem atque appetitum carnis possit reprimere, semper debet ad minus tendere ut ipsorum alimentorum & uisitorum minus velit habere etiam quam necesse sit. Adiutorem quippe habemus. internæ intentionis hunc hominem quem exterius gestamus, & si ipsi insunt lasciuiæ, ipsi tamen affectus suppetunt operat ionis bonæ. Vnde necesse est ut interior homo noster æquus quidem arbitrio præsideat inter se & eum quem exterius gestauit, quatenus ei homo suus exterior & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera cervice contradicat.

si quæ superabundantia fructu.

titum carnis possit reprimere, semper debet ad minus tendere ut ipsorum alimentorum & uisitorum minus velit habere etiam quam necesse sit. Adiutorem quippe habemus. internæ intentionis hunc hominem quem exterius gestamus, & si ipsi insunt lasciuiæ, ipsi tamen affectus suppetunt operat ionis bonæ. Vnde necesse est ut interior homo noster æquus quidem arbitrio præsideat inter se & eum quem exterius gestauit, quatenus ei homo suus exterior & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera cervice contradicat.

De habitu exteriori & interiori. Cap. VI.

NON sit notabilis habitus uester, nec affectetis uestibus placere sed moribus.

¶ Fecit iste uir sanctus quod docuit scriptum est enim quia uestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum, sed ex moderato & competenti habitu erant. Ipse quoque de se legitur dixisse. Fateor quia de preciosa ueste erubesco. Non decet hanc professionem, nec decet hanc admonitionem. non decet hæc membra, non decet hos canos. Hinc Dominus in euangelio. Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. Mollia dicuntur uestimenta eo quod mollem efficiunt animam. Mollibus uestimentis Regia delectatur domus. Asperis & humilibus Christi delectatur ecclesia. Talia debent esse uestimenta clericorum, in quibus nihil notari possit nouitatis, nihil quod pertineat ad superbiam & inanem gloriam. Non teneat uestis sacerdotem, sed munditia mentis ornat clericum. Ornatus ergo nos spiritualibus ornamentis scilicet castitate, humiliate, mansuetudine, obedientia, patientia, charitate. Hæc sunt indumenta, quibus anima potest cælesti imperatori placere, non enim exteriorem sed interiorem pulchritudinem requirit inuisibilis sponsus, Sicut scriptum est. Omnis gloria eius filie regis abintus. Nostræ ergo diuitiæ, nostra pulchritudo, boni mores sunt. Et beata illa anima cui dicitur in Cantico Canticorum. Quia pulchra es amica mea, & macula non est in te. Studeamus ergo inuisibili Domino placere non uestibus sed moribus, ut impleatur in nobis quod per Apostolum præcipitur. Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri. Et si enim exterior noster homo corrumpitur, interior tamen renouatur de die in diem. Deinde subiungit de incessu, statu & cæteris motibus, dicens.

Luc. 7. Luc. 7. Psal. 44. Cant. 4. Ro. 12. 2. Cor. 43

Quando proceditis simul ambulate, cum ueneritis quod itis simul stete. In incessu, statu & in omnibus motibus uestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod uestram deceat sanctitatem.

¶ Sancta

P ¶ Sancta ergo perfectorum ecclesia non solum floret honore religionis, sed etiam honestatis decore pollet, sicut scriptum est. Flores mei fructus honoris & honestatis. Religiosum quippe & honestum est, ut sicut simul habitant fratres, ita quoque simul ambulent & simul stent. Et Apostolus percipit ut omnia honeste & secundum ordinem fiant. Potest quoque in hac corporali coniunctione aliquid spirituale intelligi. Sanctorum quoque societas terribilis ut castrorum acies ordinata describitur. Castrorum namque acies cum ad bellum se præparat, prius se coniungere atque ordinare festinat, ne ab hostibus interrumpi aut penetrari valeat. Sic nimirum nostra spiritualis acies quæ bene coniuncta & ordinata simul stare simul ambulare præcipitur, contra diabolium quotidie munitur ad bellum, ut uidelicet ex sua coniunctione terreat antiquum hostem, qui in seruis Dei nihil tam timet quam concordie unitatem. Sed ualde notandum est quod dicitur.

In omnibus motibus uestris nihil fiat quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod uestram deceat sanctitatem.

¶ Sic uiuere debent canonici ut à nemine iuste ualeant reprehendi. Valde enim incongruum est, ut ipsi reprehensibiliter uiuant, quorum ordo exigit ut cæteris formam sanctitatis ostendat. Nam ad eos hæc sententia pertinet qua dicitur. Estote sancti sicut & ego sanctus sum dicit Dominus. Vere sancti esse debemus qui nomen & habitum religionis & sanctitatis suscepimus, qui diuino cultui sumus incipati, sacrisque altaribus Christi consecrati, & diuinis mysterijs ordinati. Ergo sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei. Non præcipit Apostolus tamen ut ita simus, sed sic nos existimet (inquit) homo. Non enim sufficit nobis uita sancta, nisi sit & fama bona. Nam uita bona nobis necessaria, propter nos, fama uero bona propter alios. Vnde rursus ait Apostolus. Oportet nos ab his qui foris sunt habere bonum testimonium. Sic ergo debemus uiuere ut uita concordet cum nomine, & professio teneatur in opere, ut si Sanctus est ordo, Sancta sit conuersatio, & sicut bene de nobis dicitur, testimonio bonæ actionis comprobetur. Tunc enim religiose uiuimus, si illicitos motus sub disciplina coerceamus, si membra & sensus nostros studeamus restringere, ut non possint lasciuiæ & leuitati deseruire, ut aspectus noster sit simplex & humilis, ne fixe aspiciat oculus quod illicite concupiscat animus, ut noster auditus sit purus & discretus, ea quæ superflua sunt & uana respuens, ea quæ Dei sunt gratanter suscipiens, ut sermo noster sit sale conditus, ociosa & nocua detestans, bona & utilia commendans, ut sit in corde munditia, in vultu pudicitia, in incessu grauitas, status cum reuerentia, motus cum maturitate, habitus cum religione, quatenus ubique resplendeat sanctitas, superemineat honestas, seruetur humilitas, in omnibus motibus uestris nihil fiat quod cuius-

Ecc. 24. 1. Cor. 4. Leui. 19. 1. Cor. 4. 1. Tim. 3.

quam offendat aspectum, sed quod uestram deceat sanctitatem.

Oculi uestri etsi iaciantur in aliquam foeminarum, in nulla figantur. Neque enim quando proceditis foeminas uidere prohibemini, sed appetere uel ab ipsis appeti uelle criminofum est.

¶ Vnde Dominus in euangelio. Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Et quia per illicitum uisum concupiscentia oritur per quam integritas mentis uiolatur, necesse est ut semper seruis Dei uisum suum reprimat, ne per concupiscentiam & per immunditiam cordis Deum offendat. Sanctus David quia oculos in foeminam iecit & fixit, illicito appetitu deuictus adulterium perpetravit. Si ergo tantus uir per incuriam oculorum cecidit, nos qui longe ab eius sanctitate distamus, tam mortale præcipitium summopere timere debemus. Teneamus ergo sententiam Beati Iob qua dicitur. Pegigi fœdus cum oculis meis ut non cogitarem de uirgine. Quia enim sensit Sanctus uir quod per exteriorem uisum interior animus corrumpitur, fecit pactum cum oculis suis ne incaute aspiceret quod illicite concupisceret. Non enim profecto uitium uincitur, nisi sollicitè causa & opportunitas uitij caueatur. Hinc est quod Loth à Sodomis fugienti præcipitur ut non retro spiciat, neque remaneat in omni circa regione, sed in monte saluum se faciat. Quisquis enim perfecte appetit incentiua uitiorum fugere, ab aspectu & uicinitate ipsorum se debet alienum facere, atque ad alta uirtutum conscendere, ut tanto à uitij remaneat extraneus, quanto ab eis uirtute & corpore elongatur. Et quod uisus sit causa concupiscentie ostenditur cum subditur.

Matt. 5. Iob. 31. Pulchra figura.

Non solum tacito affectu, sed affectu & aspectu quoque appetitur & appetit concupiscentia foeminarum.

¶ Ac si aperte dicat. Non solum tacita uoluntate intus concupiscentia oritur, sed etiam per exteriorem aspectum generatur. Nisi enim sanctus David foeminam fixe inspexisset, in tantam carnis tétationem minime incidisset. Hinc per prophetam dicitur. Ascendit mors per fenestras nostras. Mors anime est concupiscentia, domus interior mens nostra est, Fenestram huius domus sunt quinque corporis sensus. Mors ergo per fenestram ascendit atque domos ingreditur, quando concupiscentie uitium per sensus prorumpit ad interiora mentis. Quapropter ne uitalis sensus per exteriorem appetitum intus intreat, opus est ut fenestras domus nostre tanta diligentia custodiamus, ut ipsum appetitum tanto facilius possimus compefcere quanto nullum uitij permitimus ingressum patere. Valde enim timenda est sententia quæ subditur.

Hiere. 9.

Nec dicatis uos habere animos pudicos si habeatis oculos impudicos, quia

quia impudicus oculus impudici cordis est nuneius.

T Sæpe enim quæ intus lateant exteriora menbra denunciant, & frequenter per habitum corporis cognoscitur habitus mentis. Minor est autem culpa dum iacet in occulto, sed iam maior efficitur dum incipit apparere in publico.

Fomenta libidinis quæ sunt.

¶ Et sciendum quia impudicitia alia est carnalis, alia spiritualis. Spiritualis est quæ per delectationem cogitationum intus tantum agitur: Carnalis vero est quæ corporaliter completur. Fit autem multis modis. Nam modo per visum, modo per auditum, modo per tactum, modo per cogitationem, modo per locutionem, modo per operationem talibus fomentis nutritur & exercetur libido, & separatur anima à Deo, fugit que castitas de moribus, exercetur in mentibus luxuria. Unde & subditur.

Et cum se inuicem sibimet etiam tacente lingua conspectu mutuo corda nunciant impudica, & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit ipsa castitas de moribus.

V Castitas quippe de moribus fugit, dum libidinosa voluptas conspectibus mutuis magis magisque inardescit. Et si corpus ab immunda violatione non tangitur, ipsa tamen immunda violatio, visu, affectu, cogitatione, delectatione perpetratur, ipsisque fomentis quasi quibusdam gradibus crescit peccatum. Cogitatio parua delectationem parit, delectatio consensum, consensus operationem, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Apostolus enim legem peccati dicit esse in membris, quæ lex consuetudo est quæ peccando concipimus, & ab ea cum volumus non discedimus, quia necessitatis vinculo per consuetudinem retinemur. Bonum est ergo culpam corrigere cum incipit apparere, quia si morari cœperit, Immanitatem sceleris facit. & quid dicit Psal. de huiusmodi? Prolongauerunt iniquitatem suam, Dominus iustus concidet ceruices peccatorum.

Psal. 128.

Nec putare debet, qui in foeminam figit oculos & illius in se diligit fixum, ab alijs se non uideri cum hoc facit. uideatur omnino & a quibus se uideri non arbitrat.

¶ Hoc videmus frequenter de his qui culpas suas volunt abscondere, quod dum vitia quasi caute & latenter agere existimant, ipsi seipsum nesciunt demonstrant, & culpa quæ occulta esse creditur, ab alijs manifeste cognoscitur.

Sed ecce lateat & a nemine hominum uideatur, quid faciet de illo desu-

sup

per inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non uidere, quia tanto videt patientius quanto sapientius?

X ¶ In cunctis ergo quæ vel agendo vel loquendo vel cogitando delinquimus, aspectum superni iudicis vehementer formidare debemus, quia si aliquando non apparent hominibus vitia nostra, illius tamen oculis nuda sunt omnia & aperta. Et hoc nos à culpa reprimere debet quia in eius iudicio nihil inultum poterit remanere. Contra vitiorum incentiua debemus opponere inferni tormenta: & contra transitoriam delectationem perpetui ignis dolorem. Valde stultus est qui pro eo quod paruo tempore luxuria deseruit, suumque miserum desiderium paruis delectationibus pascit, & celestem perdit amicitiam & incurrit æternam damnationem.

Illi ergo vir sanctus timeat displicere, ne uelit foemine male placere. Illum cogitet omnia uidere, ne uelit foemine male uideri. Illius namque & in hac causa commendatus est timor ubi scriptum est. Abominatio est domino defigens oculos.

Y ¶ Ex quibus verbis patet, quia si oculos in foeminam figimus, Deo nostro cui placere debemus abominabiles sumus. Et à quo debuimus recipere gloriam, recipiemus poenam. Qua propter necesse est ut si à nostris vitijs diuinus non separat amor, uel reprimat timor, & si nos non delectant superna gaudia, vel terreant æterna supplicia. Sic homo recedere à peccato incipit, si timeat displicere auctori suo.

¶ Si dicit aliquis. Quomodo timebo Deum? Si vis Deum timere, illum cogita omnia uidere. Titillat te mala conscientia, cogita, quia Deus uidet te. Quicquid in te malum fuerit, pœna quia Deus totum conspiciat. Quicquid egerimus, aut dixerimus, aut mente tractauerimus, semper attendamus super nos oculos Dei, semper timeamus displicere illi. Hæc est via iustitiæ, hæc sunt primordia sapientiæ, sicut scriptum est. Initium sapientiæ timor Domini. Sequitur. Quando ergo simul estis in ecclesia vel ubique ubi foemine sunt, inuicem pudicitiam uestram custodite.

Proum. 1.

¶ Magna est pudicitie virtus & multum commendata in scripturis diuinis. Hæc virtus celestis & spiritualis est. Nam hominem a terra subleuat, Angelis sociat, Deo coniungit, de terreno celestem, de carnali spiritualem facit. Hæc uirtus etiam humanam naturam transcendit. Nam quod homo pudicus est, quod castus, non tam uirtus humana facit quam diuina. Per hanc nos amat inuisibilis sponfus. Non enim placet Deo anima si non est casta, si non est pudica. Nam si immunditiæ & luxurie deseruit, abominabilis est ei & reproba. Pudicitie uirtus acceptabilis est Deo & hominibus. Hanc nobis inuidet, hanc impugna-

re non

re non cessat antiquus humani generis hostis. Ipse enim est peruersor immunditiæ & luxurie, plures corrumpit, non parcat clericis, non indulget monachis, & quod magis gemendum est, ipsos etiam religiosos prostermit.

¶ Necesse est ergo summa uigilantia inuicem nostram pudicitiam custodire. Nam si eam perdimus, totum perdimus, etiam nosmetipsos. Qui perdit pudicitiam perdit animam, perdit Deum, perdit & semetipsum. Sed ad hoc in unum habitamus, ut nos inuicem custodiamus, inuicem corrigamus, inuicem erudiamur, ut quod quisque non potest per seipsum, possit per alium. Et quia nostra custodia non à nobis est, sed à Deo, bene subditur.

Deus enim, qui habitat in uobis, etiam isto modo custodiet uos ex uobis.

Psal. 126.

¶ Non enim sufficiens est nobis custodia nostra nisi etiam adsit diuina. Unde scriptum est. Nisi Dominus custo. &c. Nemo est qui pudicitiam possit custodire, aut in seipso, aut in alio, nisi per Deum. Sed si ipse habitauerit in nobis, poterimus per ipsum, quod non ualemus per nos. Sic ergo studeamus uiuere, ut nos in ipso & ipse in nobis dignetur habitare, ut iusti & casti possimus esse per ipsum, qui uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

De correctione fratrum. Cap. VII.

Tsi hanc de qua loquor oculi petulantiam in aliquo uestrum aduerteritis, statim admonete ne cœpta progrediantur, sed de proximo corrigantur. Si autem & post admonitionem iterum vel alio quocunque die id ipsum eum facere uideritis, iam uelut vulneratum sanandum prodatur, quicunque hoc potuerit inuenire. Prius tamen est alteri vel tertio demonstrandum, ut duorum vel trium possit ore conuinci, & competenti seueritate coerceri.

A ¶ Hæc sententia uerbis apostolicis concordat & euangelicis. Ait enim B. Paulus. Si fuerit homo præoccupatus in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis. Et Dominus in euangelio. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe tibi duos uel tres, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum. Summa quidem diligentia inuestiganda & corrigenda est culpa. Nam si eam non emendamus in hoc seculo damnabimur in futuro. Unde Apostolus. Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis. Melius est ergo hic emendare uitam quam tunc perire. Qui amat corripi-

sapiens est. Unde scriptum est. Corripe sapientem & amabit te. Stultus autem si corripitur irascitur. Sed quid dicit Apostolus ad discipulum? Instat inquit, opportune, importune. Opportune dicebat propter eos, qui libenter audiebant uerbum prædicationis. Importune propter eos, qui inuiti audiebant. Similiter eos qui culpas redarguunt, quandoque oportet esse importunos, sed ista importunitas non est ex ira, sed ex charitate, & sape is qui conturbatur quia corripitur, cum cogitare cœperit quanto eum amore frater suus reprehenderit, gaudet de reprehensione, & quod deliquit studet emendare.

Nec uos iudicetis esse maleuolos quando hoc indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres uestros quod indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus uulnus habet in corpore quod uelit occultari, cum timet secari, nonne crudeliter abs te fileretur, & misericorditer indicaretur? Quanto ergo potius debes manifestare, ne deterius putrescat in corde?

B ¶ Si crudelis est qui uulnus in corpore fratris celat, multo magis crudelis est, qui peccati uulnus in anima fratris non indicat, & reus mortis illius existit, quem tacendo perire permittit. Sicut enim ille ex opere, ita iste damnatur ex taciturnitate. Quia si is crudelis est qui culpam non detegit, contra ille misericors est qui eam non abscondit. Nec maiorem potest erga miserum misericordiam agere, quam pereuntium uitam præstare. Magna quoque illi merces debetur ab omnipotente à quo dictum est. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et Iacobus ait. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uia sua, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Quo autem ordine culpa debeat demonstrari, ostendit cum subiungit.

Matt. 5.

Iaco. 5.

Sed antequam alijs demonstratur per quos conuincendus est si negauerit, prius Præposito debet ostendi si admonitus neglexerit corrigi, ne forte possit secretius correctus non innotescere ceteris.

C ¶ Culpa cum occulte committitur, ab alijs fratribus, qui eius culpæ conscij sunt, hic qui deliquit frater secreto debet corrigi, quos si neglexerit audire, patri monasterij debet indicari, ut & ipse fratrem secreto corrigat, quatenus culpa quæ adhuc latens est, si forte secretius corrigi potuerit, non omnibus innotescat. Si autem negauerit, tum testes adhibeantur, ut conuictus districtius iudicetur. Et hoc est quod subditur.

Si autem negauerit, tunc neganti adhibendi sunt alij etiam coram omnibus, vt possit non ab vno teste argui, sed à duobus vel tribus conuinci. Conuictus vero secundum arbitrium prepositi vel etiam presbyteri ad cuius dispensationem pertinet arbitrium, debet emendatoriam subire uindictam.

¶ Qui blande castigatus non corrigitur, necesse est vt acius corrigitur. Cum dolore enim abscindenda sunt quæ leniter sanari non possunt. Qui autem admonitus secreto de peccato corrigi negligit, publice arguendus est, vt vulnus quod occulte sanari nescit, manifeste valeat emendari. Manifesta autem peccata non sunt occulta ratione purganda. Palam enim arguendi sunt qui palam peccant, vt dum sanantur aperta obiurgatione, ij qui eos imitando deliquerunt corrigantur. Hic ergo qui secreto corrigi noluit, publice conuictus debet emendatoriam subire uindictam.

Quæ si ferre recusauerit etiã si inde nõ abscesserit de vestra societate projiciatur. Non enim & hoc fit crudeliter sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat.

D ¶ Melius est enim, vt pro multorum saluatione cõdemnetur vnus, quàm per vnus exemplum plurimi periclitentur. Hinc Dominus ait in euangelio. Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum & projice abs te. Expedi enim tibi vt vnum membrorum tuorum pereat, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextera manus tua scandalizauerit te, abscinde eam & projice abs te. Per dextrum oculum aut dextram manum possumus intelligere aliquem nostrum necessarium amicum. Qui prouidet in causis, oculus noster est. Qui ministrat in necessarijs, manus nostra est. Qui si etiam prouidet in spiritualibus, noster dexter oculus est, aut dextera manus. Talis & tam necessarius si cæteros in Dei seruitio scandalizauerit, de corpore idest, de societate est abscindendus. Melius est enim vnus solatium perdere quam per vnum totum corpus perire.

Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, iudicandis; peccatis diligenter & fideliter obseruetur cum dilectione hominum & odio vitiorum.

E ¶ Hinc idem beatus doctor alibi dicit. Sic diligendi sunt homines vt nõ diligantur eorũ errores. Aliud est enim amasse quod facti sunt, aliud vero odisse quod faciunt. Sunt nonnulli qui aliorũ redarguunt culpas nõ tã ex charitate quã ex odij amaritudine, non tã vt eos corrigi velint, quàm vt odium quod in corde gestat exercere valeant. Et hoc non est secundũ Deũ. Magis aut ad uindictã pertinet

quàm ad disciplinam. Caueant ergo vt neminem cum ira & indignatione, sed potius cum dulcedine & charitate redarguant. Et si aliquando culpa exigente sonat in voce asperitas, semper tamen maneat in mente lenitas. Iuxta quod apostolis præcipit dicens. Vos qui spirituales estis instruite huiusmodi in spiritu lenitatis. Bene autem subiungit. Considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Attende enim teipsum qui alium reprehendis, quia peccator existis & fragilis, ne grauius tenteris si quẽ reprehendere conaris indignando potius quàm compatiendo. Fiat ergo cum dilectione hominum & odio vitiorum, ita vt amor seruetur in corde erga hominem, & odium aduersus vitium, quia distinctio debetur vitijs, compassio vero naturæ. Sequitur.

Quicumq; autem in tantum progressus fuerit malum, vt occulte literas ab aliquo vel quodlibet munus accipiat, si hoc vitro cõfiteatur, parcatur illi & ore pro illo.

¶ Ideo progressum esse in malum magnum dicit fratrem qui occulte aliquid recipit, quia aliquid occultare est ordinem infringere. Magnum malum incurrit qui ordinis sui prauaricator existit. Nisi propheta sanctus magnum malum esse sciret quod Giezi discipulus suus à Naaman syro munus occultum accepisset, nequaquam eum tam terribiliter passione lepræ percuteret. Exemplo itaq; suo nos docuit graui correctione dignum esse qui committeret simile peccatum. Tamen si hoc vitro confitetur, parcendum est ei & orandum pro eo. Nam culpa leuior efficitur quæ confessione voluntaria humiliter aperitur. Vnde Dauid dicit. Dixi confitebor, & tu remisisti iniquitatem peccati mei.

Si autem deprehenditur & cõuincitur, secundum arbitrium presbyteri vel prepositi grauius emendetur.

¶ Quia si grauior est culpa, grauior competit disciplina. Grauius quippe & mortaliter offendit, qui malum quod agit etiam abscondit. De occultis literis & munusculis Beatus Hiero. ita scribit. Occultas, inquit, literas & sudariola & crebra munuscula sanctus amor non habet. Quisquis talibus delectatur, magna uanitate seducitur. Et quo plus delectatur infimis, eo amplius eijcitur à supernis. Ex huiusmodi autem mala grauiora solent generari. Sed qui perfecte vitia cauere desiderat, non solum studet vt ea quæ per se mala sunt caueat, sed etiam illa refugit, vnde etiam vel praua actio, vel mala opinio procedere possit. Nos vero quos oportet bene viuere & bonum exemplum alijs demonstrare, non conuenit talia agere, vnde quis possit uel malam suspicionem habere.

Galat. 6.

Exemplum notabile.

Psal. 31.

Qui à mulierũ conuersatione munuscula exiunt, verba Hieronymi potèst re habet.

De custodia rerum communium.

Cap. VIII.

Vestras in vnum habeatis sub vno custode, vel duobus, vel quot sufficere possint ad eas excutiendas ne à tineis lædantur. Et sicut pascimini ex vno cellario: sic induamini ex vno vestiario.

H ¶ Qui vestes præcipit reponi sub vno custode, vel pluribus, duæ videntur causæ. Prima videlicet, ne per incuriam neglectæ à tineis corrumpantur. Secunda ne frater hanc ipsam vestem quam habet, in propriam se habere crederet, si in proprio loco sibi reponere liceret. Huic autem sententiæ videntur verba concordare, quæ sequuntur, ait enim.

Et si fieri potest ad vos non pertineat, quod vobis indumentum pro temporum congruentia proferatur: vtrum hoc recipiat vnusquisque, quod deposuerat, an aliud; quod alter habuerat: dum tamen vnique prout cuique opus est non negetur.

I ¶ Ideo ait si fieri potest, vt si cui videatur difficile, liceat ipsum, quod deposuerat vestimentum suscipere. Ad maiorem enim perfectionem pertineret si ad tantum contemptum sui quis peruenisset: vt eo solummodo, quod opus est corpori contentus esset, iuxta quod ait Apostolus. Habentes victum, & vestitum his contenti esse debemus.

2. Tim. 6. Non determinat quantum vel quale: sed tantum ea notat quæ sufficiat nature. Nã in imperfectis plus semper voluptas appetit, quàm necessitas. Sicut autem ait B. Augustinus. Humana natura modico contenta est: sed consuetudo multa addidit: voluntas atque voluptas plura copulauit. Si quis Deum perfecte diligeret, si carnalibus desiderijs omnino renunciarer: multa refecaret superflua, quæ modo tenet quasi necessaria. Discamus ergo Deum toto corde diligere: quatenus per ipsius amorem studeamus, & contenti esse necessarijs, & superflua refecare: vt dum quod opus est vnique non negatur, ultra quod opus est à nemine requiratur. Charitas non querit quæ sua sunt: charitas communia anteponit: Charitas facit esse abiectum in domo Dei. Hanc si quisquam perfecte possedit, etiam ex eo, quod opus erit sibi metipso, refecabit.

Si autem hinc inter vos contentiones, & murmura oriuntur, cum queritur aliquis se deterius accepisse quàm prius habuerat, & indignum se esse qui non ita vestiatur sicut alius frater eius vestiebatur: hinc vos probate quantum vobis de sit in illo interiore sancto habitu cordis, qui pro habitu corporis litigatis.

¶ Habitus cordis vestri sanctificatur per gratiam Dei: per inhabitationem Spiritus sancti: quando inest pax, charitas, bonitas, humilitas, patientia, concordia, mansuetudo, & alia huiusmodi. Hæc sunt nostre interiores diuitiæ, scilicet boni mores, & virtutes. Sed si incipimus inter nos contendere, murmurare, & litigare: statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus. Virtutes enim cum vitijs remanere non possunt. Nam fermentum modicum totam massam corrumpit. Hinc se debet quisque probare, & sollicite pensare quantum illi intus desit, & quàm magnum damnum incurrit, qui pro rebus transeuntibus, hoc vnde debet esse beatus, perdit. Valde ergo nobis cauendæ sunt lites, & contentiones: quia hæc sunt opera carnis: Et sicut ait Apostolus, qui talia agunt regnum Dei non consequuntur. Ideo nos admonet in alio dicens. Nihil per contentionem aut inanem gloriam: superiores sibi inuicem arbitrantes, non ea quæ sua sunt singuli cogitantes, sed ea, quæ sunt alterius. Plurimum enim valent hæc duo ad remouendas lites, & generandam concordiam: cum quis se inferiorem omnibus iudicat, & ea quæ sunt alterius magis, quàm sua propria pensat. In his enim duobus humilitas, & charitas commendatur: quæ non solum non discordare solent: sed etiam discordantes ad concordiam reducere. Et quia hæc quæ dicta sunt ad perfectiores pertinent: propter minus perfectos temperat sententiam cum subiungit.

Galat. 5. Philip. 2.

Tamen si vestra toleratur infirmitas, vt hoc recipiatis, quod deposueritis, in vnum tamen locum sub communibus custodibus habete, quod ponitis.

¶ Vt videlicet dum in communi loco reponitur hoc ipsum, quod in proprium usum suscipitur, non proprium esse, sed commune credamus.

Ita sane, vt nullus sibi aliquid operetur: sed omnia opera vestra in vnum fiant maiori studio, & frequentiori alacritate, quàm si vobis singulis faceretis propria.

¶ Et inde apostolicam sententiam apponit, & exponit dicens.

Charitas enim de qua scriptum est, quod non querit, quæ sua sunt, sic intelligitur, quia communia proprijs, non propria communibus anteponit.

¶ Hæc est causa quare nullus sibi operetur, sed in communi fiant maiori studio, & frequentiori alacritate, quàm si essent propria. Hæc causa inquam, quia charitas non querit, quæ sua sunt, sed communia proprijs anteponit. Si charitas Christi non querit, quæ sua sunt, nullus nostrum debet operari sibi. Et si Christi charitas communia

proprijs anteposit, ergo maiori studio & frequentiori alacritate debemus agere communia quam sit essent propria. Maior est enim fructus charitatis quam proprietatis. Nam quod oculus non vidit nec auris audiuit, hoc praeparauit Deus diligentibus se.

Et ideo quanto amplius rem comune quam propria uestra curaueritis, tanto amplius uos proficere noueritis, ut in omnibus, quibus utitur transitura necessitas, superemineat, quae permanet, charitas.

M Transitura quippe necessitas utitur temporalibus rebus, temporalibus studijs, in quibus debet semper charitas eminere, quia nullus potest placere Deo sine charitate. In cunctis ergo quae agimus necesse est ut semper emineat charitas, quia ipsa est mater virtutum, ipsa est radix omnium bonorum. Haec est via sublimior qua tenditur ad caelum, de qua Paulus Apostolus ait. Adhuc excellentiorem vobis viam demonstro. Multum proficit in hac charitate qui pro amore Dei cuncta quae huius mundi sunt despiciat, nihil sibi retinere appetit, quicquid habet in commune diuidit. Vere per excellentiam viam graditur, qui calcatis terrenis mente & desiderio ad caelestia subleuatur. Charitas in amore Dei constat & proximi. Amor autem Dei tribus modis exprimitur, ut nihil remaneat in homine quod non diuinae dilectioni subdatur. Nam Deum praecipimus diligere ex toto corde, videlicet ut omnes cogitationes nostras referamus ad Deum. Ex tota mente, ut omnem rationem qua intelligimus & discernimus habeamus in ipsum. Ex tota anima, ut omnes affectiones animae dirigamus ad Deum. In dilectione proximi duo seruanda sunt. Ut quod tibi non vis fieri alijs ne feceris. Et quae vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis. Ex hac gemina virtute dilectionis in proximum omnes virtutes oriuntur, quibus aut vtiliter quae sunt appetenda cupimus, & quae vitanda sunt vitamus. Ex his duobus articulis congrue diligitur proximus, dum & beneficijs fouetur & nulla malitia laeditur. In omnibus ergo quibus utitur transitura necessitas, debet semper eminere charitas. Quia quicquid agimus aut loquimur ad Dei charitatem debet respicere aut proximi, ut in omni nostra conuersatione, nostrae intentionis summa versetur semper in charitate. In his autem duobus praecipis tota lex pendet & propheta.

Amor Dei tribus exprimitur nobis notabilibus.

O Consequens ergo est ut etiam cum quis suis filijs aut aliqua necessitate ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquam contulerit vestem siue quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte accipiatur, sed sit in potestate Praepositi, ut in rem communem redactum, cui necesse fuerit praebatur.

In omni enim vita nihil licet occulte recipere uel recipi, nihil proprium retineri, sed si quid alicui datur reddendum est praeposito, ut cui necesse fuerit praebatur. Sic extinguuntur auaritia, si superfluitas refecatur. Sic nutritur charitas & paupertas sancta custoditur, quia dum non licet terrena retinere, cogitur animus caelestia cogitare. Sed sunt quidam qui grauiter conturbantur, cum ea quae ab alijs suscipiunt, eis non permittuntur retineri. Amant munuscula, delectantur in proprijs. Et saepe ex paruis & vilibus rebus tanto inardescunt desiderio, ut earum occasionibus concordiam fratrum soleant conturbare. Quod persuasione diabolica fieri dubium non est. Callidus enim hostis omnium mores nouit & qualitates, atque eorum affectus discernit, & in eo unumquemque tentat in quo se magis preualere cognoscit. Nec curat utrum ex magno uel ex paruo decipiat, tantum ut charitatem fratris corrumpere valeat. Debemus contra hostem callidum cauti & uigilantes esse, atque eius laqueos in omni rerum materia praecauere, & omnia terrena quibus decipere potest, animi virtute calcare, ut possimus cantare cum propheta. Laqueus contritus est & nos liberati sumus. Sed quia quidam in hoc capiuntur, ideo subiunctum est.

Laquei diaboli praecauendi.

Psal. 123.

Quod si aliquis rem sibi collatam celeriter, furti iudicio condemnatur.

Apostolus dicit. Fures & latrones regnum Dei non possidebunt. Furtum enim criminale peccatum est, sicut scriptum est. Non adulterabis, non furtum facies, non falsum testimonium dices &c. Quia ergo inter criminalia mala deputatur iuxta canonum sententiam, sic iudicare debet quisque de furto, quomodo de adulterio, quomodo de homicidio, quomodo de falso testimonio. Frater qui rem sibi collatam celauerit, Iude traditoris locum tenet in ecclesia sancta, qui fur erat & latro & loculos habens, & ea quae mittebantur Domino, asportabat & abscondebat. Qui tanto cupiditatis & auaritiae uitio exarsit, ut Dominum suum sicut diabolus in cor miserat, venderet & traderet. Sed appetendo lucrum inuenit mortem, sicut scriptum est. Dum sitit lucrum peruenit ad laqueum. Tales sunt fructus auaritiae. Caueant ergo fratres ne lucra appetant, ne quamlibet rem abscondant, ne dum suadente diabolo detestabilem perpetrat culpam, iusto omnipotentis Dei iudicio mortis & damnationis perpetuae incurrant poenam.

1. Cor. 6. Exo. 20.

De munditia vestium, & corporum.

Cap. 1 X.

Indumenta vestra secundum arbitrium praepositi lauentur siue a uobis siue a fratribus, ne interiores animae sordes contrahat mundae uestis nimis appetitus.

Quare

R Quare vestimenta lauari secundum arbitrium praepositi iusserit, ipse idem causam exponit; ne videlicet frater sordes in animo contrahat, si ultra modum vestes mundas habere concupiscit. tanto enim quisque polluitur intus, quanto ad inanem gloriam foris mundatur. Curare ergo debent praelati ne per nitorem vestium delinquant subiecti. Non enim nitor vestium, sed morum honestas ornat clericum. Vnde Apostolus nos admonet dicens. Nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri. Nam qui formam huius saeculi appetunt, formam interioris hominis non requirunt. Et quanto exterior pulchritudo diligitur, tanto interior minuscuratur. Haec est autem vera, & spiritualis munditia quam requirit in nobis Deus dicens. Lauamini mundi estote: auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Non enim ait. Beati mundo corpore, sed beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et ne quis putaret curam carnis similiter esse refecandam, adiungit.

Rom. 12.

Esa. 7.

Lauacrum etiam corporis cum infirmitatis necessitas cogit minime denegetur. Fiat autem sine murmure de consilio medicinae: ita etiam si nolit iubente praeposito faciat, quod faciendum est pro salute. Si autem velit & forte non expedit, suae cupiditati non obediatur.

S Haec sententia verbis Apostolicis videtur concordare: quae carnis curam fieri prohibet in desiderijs non in necessitate. Multum enim interest inter necessitatem, & cupiditatem. Nam quod ex necessitate est, vtile est, quod autem ex cupiditate vitium est. Sunt autem quidam qui dicunt religioni non competere corporalem medicinam. Sed si diligenter attenderent ipsi recognoscerent, quia hoc quod manducamus, & bibimus, quod vestibus operimur, & terrenis rebus ad necessitatem utimur, corporis medicina est.

Fiat ergo sine murmure de consilio medicinae.

T Et bene ait: nolens in necessitate cogatur volens ex cupiditate reprimatur, quia necessitati non cupiditati obediendum est. Nam aliquando etiam si noceat, prodesse creditur, quod delectat. Ecce quare homo suae cupiditati obedire non debet: quia saepe sic ipse sua cupiditate decipitur, ut credat id sibi prodesse, quod nocet. Sic fallit homines mala cupiditas: sic simulat bonum esse, quod malum est & perniciosum est. Ecce quare adeo damnant cupiditatem sacrae scripturae, & carnalem delectationem, quia ad mortem trahunt homines dum ipsi nesciunt.

Aliquando etiam si noceat: prodesse creditur quod delectat.

V Sed iuxta Apostoli vocem oportet nos abstinere a carnalibus desiderijs, quae militant aduersus animam: quia caro quidem concupiscit aduersus spiritum. Sed per disciplinam spiritus reprimenda est concupiscentia carnis. Sed sunt quidam qui rigorem spiritus: alij qui mollitiem carnis supra modum sectantur. Illi dum spiritualiter viuere appetunt, aliquando cum vitijs, & carnem extinguunt. Sed sciendum est quia virtus si modum non habeat in vitium vertitur. Illi vero qui carnaliter volunt viuere, cum cura carnis student & propria desideria nutrire. Ponendus est igitur utriusque modus, & cogendi sunt illi facere, quod faciendum est, pro salute. Hi vero reprimendi sunt ne faciant, quod carnaliter concupiscunt. Salus quidem corporis ad seruendum Deo seruanda est: cupiditas vero carnis extinguenda est. Et quia de manifesta infirmitate locutus est: de latenti dolori subiungit, dicens.

Denique si latens est dolor, famulo Dei dicenti quid sibi doleat, sine dubitatione credatur.

Iure enim credendus est, quem boni mores, & conuersatio sancta famulum Dei esse commendat. Non enim ex ore loquentium cognoscitur veritas aut falsitas, sed a fructibus eorum cognoscetis eos dicit Dominus. Non sunt fallaces, non sunt duplices: non sunt ex illis, qui in corde, & ore locuti sunt falsa. Famuli Dei quales sunt in corde: tales sunt in ore. Bona vita fidem dat verbis. Mala vita etiam ipsam veritatem facit esse ambiguam. Sine dubitatione ergo credantur qui sine dubitatione sunt boni. Alio modo. Si latens est dolor, sine dubitatione credatur. Famulus enim Dei timet Deum offendere non solum in opere, sed etiam in sermone. Tales nos exhibere debemus, ut quicquid dixerimus sine dubitatione credatur. Vita debet commendare sermonem, & opera bona testimonium perhibere veritati: sicut Saluator noster de se dicit. Si mihi non creditis: vel operibus credite. Opera, inquit, quae facio, ipsa testimonium perhibent de me. Multi enim sunt quibus non creditur etiam si verum dicant, quia illi mali sunt, aut in suspitione habentur ne mali sint. Sed si nostra vita sine suspitione coeperit esse bona, mox verba nostra sine dubitatione credentur esse vera. Quanto quisque minus bonus est tanto minus ei creditur: Quanto ceperit esse religiosior: tanto verbis eius maior fides praestatur. Sed quia infirmitatis necessitas aliquando appetit ea, quae sibi ipsi sunt contraria, ideo adiungit.

Sed tamen utrum sanando illi dolori, quod delectat expediat, si non est certum, medicus consulatur.

Credendum est eorum verbis: nec tamen statim acquiescendum est eorum desiderijs. nam & famulos Dei illicita tentant desideria, ergo si non est certum, medicus consulatur. Quaeatur ille qui de incerto faciat certum. Nec mirum si medicorum consilia quaerimus, cum Apostolum Paulum consilio medicinae usumuisse legamus. Nam per Epistolam suam Discipulo

Ioan. 10.

Z

B ; pulo

pulo suo Timotheo praecepit dicens. Modico vino utere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. A rigore ergo abstinentiae discretus magister discipulum temperat, ne scilicet frequentibus passionibus fractus à bono praedicationis elanguescat. Bonum quippe erat ut discipulus ex infirmitate patientiae fructum redderet, sed vtilius esse providebat apostolus si visu medicinae aliquantulum conualescens animas Deo lucrificeret. Ex diuersis autem bonis vtiliora eligenda sunt. Hac autem auctoritate fultia ad hanc medicinam corporalem quaerere debemus, ut inde maiorem fructum Domino referamus.

Nec eant ad balnea, siue quocunq; ire necesse fuerit, minus quam duo vel tres.

A ¶ Pronideamus bona (ait apostolus) non tantum coram Deo sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos conscientia bona sufficit nobis, propter alios fama nostra non pollui sed polere debet in nobis. Qui fidens conscientiae suae negligit famam suam, crudelis est, maxime in hoc loco positus, de quo dicit apostolus scribens ad discipulum. Circa omnes te ipsum bonorum operum praebere exemplum. Rursum alibi dicit, Speculum facti sumus mundo & angelis & hominibus. Qui nos amant quaerunt quid in nobis laudent, qui vero nos odium detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio constituti adiuvante Domino nostro Iesu Christo & vitam & famam nostram sic custodire debemus, ut non erubescamus à detractoribus laudari. Simul ergo ire debent duo vel tres, & propter solatium & propter bonae famae testimonium. Vnde Salomon ait. Vah soli, si ceciderit non habet subleuantem: Si fuerint duo, fouebuntur mutuo. Bene autem ait, cum quibus praepositus iusserit ire debet, scilicet ut à prelaeto provideatur securitas personae & à subdito seruetur virtus obedientiae.

Aegrotantium cura siue post aegritudinem reficiendorum, siue aliqua imbecillitate siue etiam febribus laborantium, alicui debet iniungi, ut ipse de cellario petat quod cuique opus esse prospexerit.

B ¶ Eligendus est frater timens Deum qui circa infirmos curam maximam gerat, & quod opus eis fuerit ministrare eis studeat, & eo studio & affectu eis deseruiat, ac si ipsi Domino Iesu Christo deseruiat. Ipse enim dicitur est in iudicio. Infirmus fui, & visitastis me. Et iterum. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Debent ergo fortiores imbecillitatem portare infirmorum. Sic enim diuina charitas adimpletur teste Apostolo qui ait. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Lex Christi est dilectio. Dilectionis officium est inuicem onera nostra portare. Diuersa vero tempora & diuersa infirmitates faciunt ut onera nostra portemus inuicem. Nihil autem sic probat amicum quam oneris amici portatio. Sed & ip-

se infirmus cui pro Dei amore seruitur, debet pensare, & summopere cauere ne superfluitate sua aut impatientia sibi seruientem contristet. Studeat autem Deo gratias agere, ne infirmitas quae data est ei ad purgationem animae, vertatur ad augmentum culpe.

Siue autem qui vestibus siue qui codicibus praeposuntur, sine murmure seruiant fratribus suis.

¶ Tales se exhibeant, & ea charitate fratribus suis deseruiant, ne ipsi de ministerio sibi commissio peccent in murmure, nec alios per suam negligentiam faciant murmurare. Graue peccatum est murmuratio testante Grego. qui ait, Regnum caelorum nullus qui murmurat accipit, nullus qui accipit murmurare poterit. Et Salomon. Praecordia fatui sicut rota carri scenum portat & murmurat. Tales ergo sunt in congregatione qui carne subditi non cessant à murmuratione. Apostolus. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & à serpentibus perierunt. Quare a serpentibus, nisi quia serpens venenosus est, & omnis qui murmurat venenum diaboli habet in lingua. Iaco. Lingua inquietum malum, plenum veneno mortifero. Cauendum est ergo nobis à murmure, ne mortifero & diabolico periamus veneno.

Codices certa hora petantur, extra horam qui petierit non accipiat.

¶ Superius praecepit instare orationibus temporibus constitutis. Tempora ergo sunt distinguenda quibus debemus orare, & quibus debemus legere. De opere quoque alibi admonet ut nullus sibi aliquid operetur, sed omnia opera vestra in vnum fiant. Hac tria commendat nobis regula quae animae nostrae valde sunt necessaria, scilicet orationem, lectionem, operationem. Nam oratione mundamur, lectione instruimur, operatione beatificamur, sicut Spiritus sanctus dicit in Psal. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Quia autem dicit ut codices singulis diebus petantur, frequentia legendi commendatur. Frequenter debet legere seruus Dei. Valde enim est vtilis diuina lectio. Nam per lectionem discimus quid cauere, quid agere, quo tendere debeamus. Hinc Psalm. ait. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Per lectionem sensus & intellectus augentur. Lectio ad orationem nos instruit & ad operationem, & nos informat ad contemplatiuam vitam & actiuam. Ideo Psalm. Beatus vir scribitur, qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Hac sunt arma, videlicet oratio, lectio & operatio quibus diabolus expugnatur. Haec sunt instrumenta quibus aeterna beatitudo acquiritur. His armis vitia comprimuntur, his alimentis virtutes nutriuntur. Sed etsi a lectione cessatur, debet manum operatio subsequi, quia ociositas inimica est animae, & antiquus hostis quem a lectione siue ab oratione vacantem inuenerit, facile ad vitia rapit. Per vsum nanq;

nanque lectionis descetis qualiter, & vos viuatis & alios doceatis: Per manuum operationem, & corporis macerationem, & vitij alimenta negabit, & vestris necessitatibus subuenietis, & habebitis vnde necessitatem patientibus aliquid porrigatis.

Vestimenta verò, & calciamenta quae do fuerint indigentibus necessaria dare non differant sub quorum custodia sunt, quae poscuntur.

¶ Hoc est quod superius dictum est: ut sine murmure seruiant fratribus suis. Ne quando differunt necessaria dare, faciant fratres murmurare, & sint occasio peccati. Studeant ergo seruire fratribus suis propter Deum, & necessaria congruis temporibus ministrare. Et hoc faciant sine murmure, sine tristitia, sine dilatione, cum gaudio, & hilaritate: quia hilarem datorem diligit Deus, ut omne quod opus est eis secundum modum congregationis, & possibilitatem loci habeant. & eis qui seruiunt sit maior exinde merces à Domino. In indumentis verò & calciamentis clericorum congruus seruandus est modus: ne preciosa, vel nitida sint supra modum aut nimis abiecta & vilia: nec habentia compositionem plusquam decet, nec incompositionem ultra quam oportet. Talia ergo sint ut religionem simul commendent & honestatem. Caueant ergo fratres quibus necessaria ministrantur, ne quid expetant importune, aut quod non deceat eorum religionem. Nam quicquid superfluum habent, mortiferum est illis. Perpendant ergo quoniam ea, quae expendunt oblationes sunt fidelium pro redemptione peccatorum. Et ideo non gloriantur talibus vti, sed magis timeant, quod in veteri testamento de sacerdotibus dictum est, iniquitatem populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore solliciti sint super eos quorum donis participant, quia magnum est peccatum. Salubrius est autem pauperes Christi (sicut iam praedictum est) semper minus egere, quam plus habere. Nam vnde pauperes erimus nisi penuriam propter Deum aequanimiter portemus? Quantum ergo meminimus nos illicita commisisse, tantum oportet à licitis abstinere. Per angustam enim portam intrare debemus, ut ad latitudinem caelestium gaudiorum pertingere valeamus. Nam quanto arctiorem vitam hic agimus, tanto maiorem gloriam possidebimus in caelo.

Lites autem nullas habeatis aut quam celerrime finiatis, ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam. Sic enim legitis. Qui odit fratrem suum homicida est.

H ¶ Sic paulatim sepe crescunt vitia. Sane cum ab ocioso verbo linguam restringere nolumus, ad noxia dilabimur. inde aliquando ad murmuram, & detractiones decidimus: plerumque etiam vsque ad lites, & contentiones: inde ad iram,

& odium: & iuxta Salomonis vocem dum negligimus corrigere minima, prolabimur ad maiora. Dum ergo vitium ex vitio oritur, iniquitas prolongatur. Hinc propheta ait. Vbi qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. Et Psalm. Pro longauerunt iniquitatem suam: Dominus iustus concidet ceruices peccatorum. Primum est ergo omnino cauendum peccatum. Melius est enim praecauere, quam emendare. Quia si per fragilitatem peccare contigerit: facile culpa corrigitur, quae cito cognoscitur. Hinc est, quod Dominus de muliere ad serpentem dicit. Ipsa conterit: caput tuum: caput serpentis conteritur, quando peccatum ibi corrigitur vbi nascitur. Debet ergo quisque esse sollicitus, ut mox ibi se studeat emendare vbi se nouerit deliquisse. Quantum interest inter festucam & trabem, tantum interest inter iram & odium. Odium enim est inueterata ira, quae quasi ex verustate tantum accepit ut merito vetus appellaretur. Fieri enim potest ut si irascaris homini velis etiam corrigi: si autem oderis non potes eum velle corrigi. Per iram mentis oculus turbatur: per odium etiam extinguitur. Vnde Apostolus. Qui odit fratrem suum in tenebris est. Nulli irascenti videtur ira sua iniusta. Vnde de omni indignatione cito redeundum est ad mansuetudinis lenitatem. Nam pertinax motus facile in eius odium transit cui non celeriter ignoscitur. Vnde subditur.

De venia postulanda, & offensa remittenda. Cap. X.

 Vicunque conuitio, vel maledicto, vel etiam criminis obiecto, vel aliquem laeserit: meminerit, satisfactione quam primum curare quod fecit: & ille qui laesus est sine disceptatione dimittere.

¶ Grauius offendit, qui conuitio, vel maledicto aliquem laedit. Apostolus ait. Maledici regnum Dei non possidebunt. Et Dominus in Euangelio. Qui dixerit fratri suo fatue: reus erit gehennae ignis. Debet ergo sicut grauius deliquit, grauius penitere: atque ab eo quem laesit toto corde tota humilitate veniam postulare: Et ille qui laesus est sine disceptatione dimittere. Isidorus. Qui fratrem suum tardius reconciliat, Deum sibi tardius placat. Frustra enim sibi Deum reconciliari atque propitiari quaerit, qui cito placare suum proximum negligit. Sed sunt quidam qui de suis meritis confidentes pigre in se delinquentibus veniam praestant: sed nihil proficit esse illaesus qui non est paratus ad veniam: dum potius hanc magna sit culpa quando tardius laxantur fraterna delicta. Veritate testante didicimus quia seruus, qui decem millia talenta debebat, cum poenitentiam ageret, absolutionem debiti à Domino accepit: sed quia conseruo suo centum denarios sibi debenti de-

Esa. 5. Psal. 128.

Gen. 3.

Differen- tia inter odium, & iram.

1. Ioan. 1.

1. Cor. 6.

Matt. 5.

bitum non dimisit, & hic est iustus exigi quod ei fuerat iam dimissum. Ex quibus verbis constat, quia si hoc quod in nobis delinquitur ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

Si autem inuicem se læserint: inuicem sibi debita relaxare debebunt propter orationes vestras: quas utique; quāto crebriores habetis, tāto saniores habere debetis.

L Quotidie dicimus Deo, dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, quod si debitoribus nostris, id est eis qui in nos peccant non dimittimus: cum dicimus Deo dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, ipsa nostra oratione inculpamur, & Deum aduersum nos ad iracundiam incitamus, & ipsi super nos inducimus maledictionem potius quam benedictionem. Sicque fit ut oratio quæ debebat nobis esse salubris, sit noxia, & peccata nostra quæ debuimus minuere orando augeamus. De quotidianis autem leuibus breuibuscque peccatis sine quibus hæc vita non ducitur quotidiana oratio fidelium satisfaciet. Eorum est enim dicere. Pater noster qui es in cœlis, qui iam tali patri regenerati sunt ex aqua & spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima quotidianaque peccata. Delet & illa à quibus vita fidelium etiam scelerate gesta sed pœnitendo in melius mutata discedit. Sed quemadmodum veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra (quoniam non desunt quæ dimittantur) ita veraciter dicatur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Idem fiat quod dicitur. quia & ipsa elemosyna est veniam petenti homini

M ignoscere. Multa quidem genera sunt elemosynarum quæ cum facimus adiuuamur ut dimittantur nobis peccata nostra. Sed ea nihil est maius qua ex corde dimittimus quod in nos quisque peccauit. Minus magnum est erga eum beneuolus esse siue etiam beneficium qui tibi nihil mali fecerit, illud multo grandius & magnificentissimæ bonitatis est ut tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult semper bonum velis, facias quoque; quod possis audire dicentē Iesum. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro eis qui vos persequuntur. Sed quoniam perfectorum sunt ista filiorum Dei quo se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deū &

N secum agendo luctandoque perducere: Tamen quia hoc magnum bonum tāta multitudinis non est quantum nos credimus exaudiri cum in oratione dicitur, dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, procul dubio sponsonis huius verba implentur si homo qui nondum ita proficit ut etiam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eū ut ei dimittat, dimittit ex corde, quia etiā sibi rogati utique; vult dimitti cū orat & dicit: dimitte nobis sicut & nos dimittimus debitori-

bus nostris, id est sic dimitte nobis rogantibus debita nostra, sicut nos dimittimus rogantibus debitoribus nostris. Iam verò qui eum in quem peccauit hominem rogat, si peccato suo mouetur ut roget, non est adeo deputandus inimicus, ut eum sic diligere sit difficile, ut difficile erat cum inimicitias exercebat. Quisquis autem roganti & peccata sua pœnitenti ex corde non dimittit, nullo modo existimet a Domino peccata sua dimitti, quoniam mentiri veritas non potest, quæ ait. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis & pater vester cœlestis delicta vestra.

Melior est autem qui, quamuis ira sæpe tentetur, tamen impetrare festinat ut sibi dimittat cui se fecisse agnoscit iniuriam, quā qui tardius irascitur & ad veniam petendam tardius inclinatur.

O Nonnullos ira citius accendit & facilius deserit, nonnullos verò tarde commouet sed diutius tenet. Alius autem (quod nequius est) & citius iracundiæ flāmas accipit & tardius deponit. Nonnulli verò has & tardius suscipiunt & citius amittunt. In quibus nimirum liquido lector agnoscit quia ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus accedit, & in malo secundum tertius superat. Quanta sit ergo iracundiæ culpa pensamus, per quam dum mansuetudo amittitur, similitudo supernæ imaginis vitatur. Per irā iustitia relinquitur, sicut scriptum est. Ira iustitiam non operatur. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum. Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne forte discas semitas eius & sumas scandalum animæ. Nam qui se humana ratione non temperat, necesse est ut bestialiter solus viuat. Aliquando autem ira manus non exerit, sed in maledictionis iacula linguam vertit. Nonnunquā vero dum accessus animus à consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus à proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem veniunt, causæque quæ grauius exasperent oriuntur, atque in irati oculo festuca in trabem vertitur dum ira in odiū permutatur. Veremur à proximis despici, dedignamur iniurias verbi tolerare, si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quidem carnale dum huius vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit, & plerunque ipse homo qui irascitur discordanti sibi reconciliari appetit, sed ire ad satisfaciendum prior erubescit. Pensemus ergo facta capitis nostri, ut videamus quo iaceant nostræ prauitatis erores. Ecce inter nos & Deum peccando discordiam fecimus, & tamen ad nos Deus suos legatos prior misit, ut nos ipsi qui peccauimus ad pacem Dei reuocemur. Erubescat ergo humana superbia, & confundatur quisque si non satisfaciat proximo, quoniam post culpam nostram ut ei reconciliari debeamus, & ipse qui offensus est legatis interuenientibus obsecrat Deus.

Matt. 6.

Iaco. 1.

Proou. 22.

P

Qui autem non vult petere veniam aut non ex animo petit, sine causa est in monasterio, etiam si inde proiciatur.

Q Cum Dominus tantum curæ reconciliationis nostræ habeat, ut patiat munera sua derelinqui ante altare & imperfecta manere atque interrumpi ministeria sua, donec eas & resoluas iracundiam & disiungas inimicitias cum fratre tuo, nec nos ipsum erubescimus, sed dies multos patimur manere inimicitias, & trahimus sicut fune longam discordiam. Non iracundos tantum & malitiæ mores punit Deus, sed & eos qui irascens offendunt aut placare negligunt atque cōtemnunt. Quoniam quidem hi qui passi sunt & videntur pati iniurias, necessario dolent & irascuntur, qui verò fecerunt, nec doloris aliquid nec iracundiæ gerunt. Ob hoc ergo hunc qui ab iracundia liber est adducit ad illum qui in dolore est, & liber non est, ostendens quia criminis huius noxa penes hunc magis est qui causam peccati delit. Sed nec sic quidem emendamur. Persistimus enim pro rebus nullis contristare fratres nostros, & quasi nil mali fecerimus de satisfactione negligimus, & obliuioni tradimus culpam, atque in longum tempus protrahi patimur, ignorantes quod tanto largior nobis erit pœna quanto largior discordia. Vbi enim amicitia permanet, nihil facile recipitur, nihil facile creditur quod dissidium possit operari. Si vero semel inimicitie occupauerint, omnia quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita accipiuntur & ita intelliguntur ut ad maiores & longiores proficiant inimicitias. Si quid autem mali, hoc solum creditur

R & confirmatur. Iubet ergo Dominus relinqui donum ante altare & prius reconciliari fratri, ut ex hoc discamus quia si nec illo in tempore quo ad ministerium Dei iubemur accedere, reconciliationem dissimulari ac differri patitur Deus, quanto magis curanda sit hæc in alijs temporibus. Si forte accidat irasci, mandatur ut sub die aut iracundiam nostram uel inimicitias nostras finiamus. In hoc constringimur præcepto quo ait, Sol non occidat super iracundiam vestram. Nos contra nec hoc contenti sumus ut iracundiam ultra solis terminum producamus, sed & insidias inuicem instruimus siue rebus siue uerbis supplantare cupientes proximos, mordentes inuicem & comedentes, quod utique aperta insania est. Quid enim aliud faciunt insani & demone repleti, nisi membra sua morsibus dilaniant? Frustra est ergo in monasterio qui discordat cū fratre suo, quia nec Deum placat sacrificijs nec proficere ualet operibus bonis.

S Proinde uobis à uerbis durioribus parcite.

T Salomon. Responso mollis frangit iram, sermo durus excitat furorem. Itemque. Dulce uerbum inimicos mitigat, & amicos multiplicat. Et Paulus. Vos qui spirituales estis instruite

Eph. 4.

Prot. 15.
Eccl. 6.
Gal. 6.

huiusmodi in spiritu lenitatis. Caueant ergo uiri Sancti à uerbis duris.

Quæ si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ore proferre medicamenta, unde facta sint uulnera.

V Primum quidem summopere caueamus ne duris uerbis aliquem conturbemus. quod si aliquando peccamus ex fragilitate, oportet continuo ad satisfactionem uenire, & contra sermonem durum proferre dulcem atque placabilem, ut uulnus commotionis sanet medicina humilis confessionis. Sed sicut prædiximus melius est ante cauere vitium, quàm postea emendare commissum. Ideo seruus Dei debet semper ponere custodiam ori suo, ut non delinquat in lingua sua, & tunc maxime quando aduersus eum consistit peccator, uidelicet aliquis calumniosus ac iniuriosus, sicut scriptum est. Sunt multi superbi & inuidi qui non cessant irritare famulos Dei. Ergo si est tibi intellectus, respōde proximo tuo. Sin autem, sit manus tua super os tuum ne capiaris uerbo indisciplinato & confundaris.

Eccl. 5.

Quando autem necessitas disciplinæ moribus coercendis dicere vos dura uerba compellit, si etiam ipsi modum uos excessisse sentitis, non à uobis exigitur ut à uobis subditis veniam postuletis, ne apud eos quos oportet esse subiectos, dū nimium seruetur humilitas, regendi frangatur auctoritas.

X Plerunque hoc magnis Doctoribus contingit ut dum coacta correctione feruent, modum correctionis exaggerent, & lingua aliquid quod non debet dicat, quia mentem dilectio quantum debet non inflamat. Vnde bene per Moysen Dominus præcepit dicens. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in syluam ad cœdenda ligna, & in succisione lignorum securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amicū eius percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet & uiuet, ne forte proximus eius cuius est effusus sanguis, doloris stimulo prosequatur & apprehendat eum & percutiat animam eius. Ad syluam quippe cum amico imus quotiens cum quolibet proximo ad inuenda delicta nostra conuertimur, & simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium uitia pia intentione refecamus. Sed securis manum fugit, cum sese increpatio plusquam necesse est in asperitatem protrahit. ferrumque de manubrio profilit, cum de correctione sermo durior excedit, & amicum percutiens occidit, quia auditorē suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit. Correcti namque mēs ad odiū prouit si hunc immoderata increpatio plusquam debuit addicit. Sed is qui incaute lignū percutit & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat ut in vna earum defensus uiuat. Quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in unitate sacramenti sub

Deut. 19.

Notabilis figura.

Y

Z

sub spe, fide, & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur, eumque extincti proximus cum inuenerit non occidit. Quia & iustus ille iudex qui se pro nobis per naturam suam consortium coniunxit, ab eo proculdubio vindictam de culpae reatu non expetit, quem sub eius venia fides spes & charitas abscondit. Ideo subiungitur.

Sed tamen petenda est venia ab omnium domino, qui nouit eos quos plus iusto forte corripitis, quanta beneuolentia diligatis.

A Aliquando exceditur modus zelo malitiae, aliquando zelo iustitiae, plerumque ex studio per deliberatam locutionem, plerumque per excessum locutionis. Dominus vero non tam attendit sermonem quam intentionem. Citius ergo culpa dimittitur quam nequaquam malitiae studio perpetratur.

Non autem carnalis sed spiritualis inter vos debet esse dilectio.

B Sunt nonnulli qui diligunt proximos sed per affectum cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturae, aliud quod ex praeceptis dominicis ex charitate debetur obedientiae. Hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa sublimia dilectionis praemia non assequuntur, quia amoris suum non spiritualiter sed carnaliter impendunt. Omnipotentis Dei esse discipulos sola custodia charitatis probat. Vnde ipse ait. In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli si dilectionem habueritis adinuicem. Quae dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet, si amicos in Deo & inimicos diligimus propter Deum. Saepe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, sequere illum diligere falso arbitratur. Sed tunc inimici dilectio veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur nec de ruina letamur. A duobus quidem praeceptis incipit charitas, sed sese ad innumera extendit. Huius namque initium dilectio est Dei & proximi, sed Dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde & ex tota anima & ex tota fortitudine conditor diligere iubetur.

C Quia in re notandum est quod diuinus sermo cum Deum diligere praecipit, non solum narrat sed etiam informat ex quanto cum subiungit. Ex tota fortitudine, ut videlicet qui perfecte Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo praecepta deriuatur. Vnde dicitur. Quod tibi non uis fieri uide ne tu alteri facias. Et per se metipsam ueritas dicitur. Quae uultis ut faciant uobis homines & vos facite illis. Quibus duobus scilicet utriusque testamenti mandatis per unum malitia compefcitur, per aliud benignitas praerogatur, ut quod non uult malum pati quisque, non faciens cessat a nocendi opere: Et rursus bonum quod sibi fieri

appetit, impendens ad utilitatem proximi exerceat ex benignitate. Sed haec nimirum duo dum sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria tenditur, ne uel ad inferenda quae non debet in desiderijs inquieta mens ferueat, uel erga exhibenda quae debet ocio resoluta torpescat. Nam cum cauere alteri facere quod nequaquam uult ab altero tolerare, sollicita se intentione circumspicit, ne superbia eleuet & usque ad despectum proximi animum deiiciens exaltet. Ne ambitio cogitationum laniet, cumque hanc ad appetenda aliena dilatat angustet, nec luxuria polluat & subiectum desiderijs per illicita corrumpat. Ne ira exasperet & usque ad proferendam contumeliam inflammet. Ne inuidia mordeat, & alienis felicitatibus emula sua se face consumat. Ne immoderate linguam loquacitas pertrahat, eamque ad lasciuam obtrectationis extendat. Ne odium malitia excitet, & os usque ad iaculum maledictionis iritet. Rursumque cum cogitat ut ea alteri faciat quae sibi ab altero fieri expectat, nimirum ut malis bona, ut bonis meliora respondeat, ut erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat, ut malitiae peste languentibus gratiam benignitatis impedit, ut discordes pace muniat, ut concordem ad concupiscentiam uerae pacis accedat, ut indigentibus necessaria tribuat, ut errantibus uiam rectitudinis ostendat, ut afflictos uerbo & compassione mulceat, ut accensos in huiusmodi desiderijs increpatione restringat, ut minas potentium ratiocinatione mitiget, ut oppressorum angustias quanta praeualerit ope leuet, & foris obstitibus opponat patientiam, ut intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam, ut erga subditos sic mansuetudo zelum temperet, quatenus a iustitiae studio non declinet, sic ad ultionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat, ut ingratos quosque ministerijs in amorem attrahat, ut proximorum mala cum corrigere non uolet taceat, ut quaecumque corrigi possunt consensum esse silentium pertimescat, ut sic ea quae tacet toleret, ne tamen in animo uirus doloris occultet, ut sic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam a iure rectitudinis excidat, ut cuncta proximis quae praeualerit impendat, sed impendendo non tumeat, ut sic in bonis quae exhibet tumoris praecipitium caueat, ne tamen & boni exercitio torpescat, ut sic quae possidet tribuat, ut quanta sit largitas remunerantis attendat, ne cum terrena largitur suam plus quam necesse est inopia cogitet, & in oblatione muneris claritatis lumen tristitia obscurat. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur, quia nimirum una eademque charitas si mentem plene ceperit, ad innumera opera multiformiter accedit. Multiplex ergo ista lex est Dei quae singulis hic rerum articulis non permutata congruit, & causis se variantibus non variata coniungit. Cuius nimirum legis multipliciter bene Paulus ostendit, dicens. Charitas patientis est, benigna est &c.

De obedientia. Cap. XI.

Raposo tanquam patri obediatur, multo magis presbytero qui omnium uestrum curam gerit.

G Obedientia sola uirtus est quae ceteras uirtutes inserit menti, insertasque custodit. Samuel. Melior est obedientia quam uictima: quia per uictimas aliena caro, per obedientiam uero uoluntas propria religatur. Salomon. Vir obediens loquitur uictorias, quia dum uocem alienam humiliter subdimur, nos in corde superamus. Nobis quippe obedientia usque ad mortem seruanda praecipitur. Per obedientiam malum nunquam fieri, aliquando autem etiam debet per obedientiam bonum quod agitur, intermittere. Sed quia nonnunquam nec iubentur aduersa, sciendum summopere est quod obedientia aliquando si de suo habeat aliquid nulla est, aliquando autem si de suo non habeat aliquid, minima est. Nam cum huius mundi successus praecipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipiendam haec ex proprio desiderio anhelat, obedientiae sibi uirtutem euacuat. Rursum cum mundi despectus praecipitur, cum proba & contumeliae adipisci iubentur, nisi haec ex semetipso animus appetat, obedientiae sibi meritum minuit, quia ad ea quae in hac uita despecta sunt, inuitus nolensque descendit. Debet ergo & obedientia in aduersis aliquid ex suo habere, & rursus in prosperis ex suo aliquid omnino non habere, quatenus & in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur, & in prosperis tanto sit uilior, quanto a presenti ipsa, quam diuinitus percipit, gloria funditus ex mente separatur. Innocentius autem mentibus ornamentum semper obedientiae iungitur, Domino attestante qui ait. Oues meae uocem meam audiunt, & ego agnosco eas & sequuntur me. Profecto redemptori obedit qui innocens est: Et innocens esse non potest qui obedire contemnit.

Ut ergo cuncta ista seruentur, & si quid minus seruatum fuerit non negligenter praetereatur, sed ut emendandum corrigendumque curetur, ad Praepositum praecipue pertinebit, ut ad presbyterum, cuius est apud uos maior auctoritas, referat quod modum uel uires eius excedit.

I Ad hoc quidem data sunt ista regularia praecepta ut cuncta seruentur, & si quod minus seruatum fuerit, oportet ut cito emendetur. Non enim possumus aliquid praetere negligenter sine periculo anime nostrae. Etenim uouimus specialiter tenere, & secundum ea uiuere iurauimus. Et Psal. ait. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Et apostolus. Si quis autem totam legem seruauerit,

offendat autem in uno, factus est omnium reus. Pertinebit ergo ad praepositum & ad eum qui custos est ordinis. ut ad presbyterum cui maior est auctoritas, id est ad abbatem referat quicquid per se secundum canonicam regulam non potest definire. Quod si in congregatione ubi est ordo canonicus non est abbas sed episcopus, ipse episcopus presbyteri nomine designatur. Ad hoc enim praepositi constituti sunt in ecclesia ut bene ordinata custodiant, errata corrigant, uitam & mores subditorum uerbo & exemplo componant, Apostoli formam sectantes qui ait. Argue, obsecra, increpa. Immiscentes temporibus tempora, terroribus blandimenta, indisciplinatos & inquietos debent durius arguere, obediens mites & patientes ut melius proficiant obsecrare. Negligentes contemnentis & superbos aut increpent aut puniant. Neque dissimulent peccata delinquentium, sed mox ut ceperint oriri, radicitus ut praeualent amputent, memores periculi Heli sacerdotis de filiis suis. Honestiores atque intelligibiliores prima & secunda admonitione corripiant, Improbos & duros corde, superbos & inobedientes uerbere & castigatione coerceant, reducentes illud in memoriam. Stultus uerbo non corrigitur, percutit filium uirga, & liberabis animam eius a morte.

Ipse uero qui uobis praestit non se existimet potestate dominante, sed charitate seruiente felicem.

Nam qui ita praesunt ut gaudeant de potestate dominij, non sunt ueri pastores sed mercenarij. Hi magis praeselle appetunt quam prodesse, non querunt animarum fructum sed temporale lucrum, non caelestem gloriam, sed terrenum honorem. De talibus ait Dominus in euangelio. Amen dico uobis receperunt mercedem suam. Qui uero ita praesunt ut gaudeant de seruitute charitatis, ipsi tenent exemplum ueri pastoris, qui non uenit ministrari sed ministrare & animam suam dare redemptionem pro multis. Illi uere praesati sunt & secundum Deum curam regiminis agunt, qui ad hoc tantum laborant, ut plures ad Deum secum trahant, quos delectat onus non honor, charitas non potestas, seruitus impensa alijs, non suscepta ab alijs, iuxta quod Apostolus ait. Cum essem liber in omnibus omnium me seruum feci, ut omnes lucrifacerem. Qui tamen propter auctoritatem regiminis honorandus est a subditis. Vnde & subditur.

Honore coram uobis praelatus sit uobis.

Ideo scilicet, honorari debet, quia Christi uicem in monasterio tenet. Vnde & ipse Dominus pastoribus ait. Qui uos audit me audit, & qui uos spernit me spernit. Debet ergo serui Dei suum honorare magistrum, cuius pro amore Dei supra se susceperunt magisterium. Qui tamen quanto plus honoratur exterius, tanto oportet ut amplius timeat, atque semetipsum despiciens eos a quibus honor impendit sibi in cogitatione praeponat. Vnde subiunctum est. Timore

Ioan. 13.

Matt. 7.

K

2. Tim. 4.

Prou. 23.

Matt. 6.

1. Cor. 9.

M Luc. 10.

Timore coram Deo fit substratus pedibus vestris.

N Hinc scriptum est. Quanto maior es humilia te in omnibus. Et iterum. Fili te ducentem constituerunt, noli extolli, sed esto in eis quasi unus ex illis. Et Dominus in euangelio. Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Tanto quippe est maior quisque apud Deum, quanto humilior fuerit apud semetipsum. Sed qualis debeat esse in moribus audiamus.

Circa omnes seipsum bonorum operum præbeat exemplum.

O Sicut enim præcellit honore & dignitate & ordine, ita eos precedere debet sanctitate, ut eius exemplo discant subditi qualiter viuere debeant.

Corripiat inquietos, consoletur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes.

P Qui locum tenet regiminis, mala inferre non debet sed tolerare, ut ex sua mansuetudine iracundos valeat mitigare. Quia medicus animarum contra passiones vitiorum debet opponere medicamenta virtutum, ita scilicet, ut prius mores omnium diligenter inquirat, ut quid cuique inferre debeat agnoscat.

Disciplinam libens habeat, metuentus imponat. Et quamuis vtrunque sit necessarium, tamen plus à vobis amari appetat quam timeri, semper cogitans Deo se pro vobis redditurum esse rationem.

Q oportet ut doctor ecclesiasticus sapiens sit & disciplinatus, quia tunc alijs recte disciplinam imponit, cum ipse disciplinate viuat, ex seipso trahit magisterium quod exercet in alio. Verba sunt apostoli dicentis ad Hebræos. In disciplina perseverate, tanquam filijs offert se vobis Deus. Et quis filius quem non corripit pater? Sunt autem hæc duo necessaria ut rector suis exhibeat subditis, timorem scilicet & amorem. Timorem ijs qui superbi ac rebelles & duræ mentis sunt. Amorem vero eis, qui libenter, humiliter & deuote seruiunt Domino Deo.

Et quamuis vtrunque sit necessarium, tamen plus a vobis amari appetat quam timeri.

R Quia prælatus quanto plus diligitur tanto plus auditur. Et magis placet Deo illa seruitus, quæ ex voluntate & amore fit, quam illa quæ fit ex timore. Propterea dulcis magister discipulis suis ait. Iam non dicam vos seruos sed amicos. Non enim vult Dominus ut eum tanquam Dominum timeamus, sed vult ut eum diligamus tanquam patrem filijs, & ut præcepta eius faciamus, non timore pœnæ sed amore iustitiæ. Hoc semper autem cogitare debet qui iudex est animarum, quia super se iudicem habet Deum, ut regiminis

curam tanto sollicitius agat, quanto strictius se redditurum rationem pro sibi commissis apud diuinitatem iudicem pensat. Valde enim sollicitus debet esse quisque in bono opere, ut in cunctis quæ agit semper cogitet de extremo fine. Vnde scriptum est. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Vnde vos magis obediendo non solum vestri sed etiam ipsius miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in maiori periculo versatur.

S In periculo magno versatur, quisquis in regiminis loco sublimatur. Nam quanto superior gradus, tanto periculosior casus, & cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Grande periculum est sibi & alijs viuere, temporalia simul & spiritualia providere. Sic debet sui curam agere ut alios non negligat, sic de alijs cogitare, ut semetipsum obliuiscendo non derelinquat: Sic temporalia procurare, ut non refrigescat a spiritualibus. Sic inardescere ad spiritualia, ut sit sollicitus de temporalibus. Inde ergo magis subditi prælato obedire debent, vnde magis eum pro ipsis vident laborare. Quod cum faciunt non sui, sed etiam ipsius magis obediendo miserentur. Sui videlicet: quia animas suas saluant. Scriptum est enim. Miserere animæ tuæ placens Deo. Ipsius quoque qui præest miserentur: quia onus eius alleuiant obediendo. Cum enim scriptum sit, Filius sapiens lætificat patrem: tanto plus gaudent & liberius laborant patres spirituales per filijs: quanto magis eos vident spiritualibus obtemperare disciplinis.

Donet dominus ut obseruetis hæc omnia tanquam spiritualis pulchritudinis amatores, & bono Christi odore de bona conuersatione fragrantibus: non sicut ferui sub lege, sed sicut filij sub gratia constituti.

T Aptè subditur post lectionem oratio. Sic enim est legere & prædicare, quomodo agrum seminare: Sic orare, quomodo semen operire. Sicut qui seminant in agro si hoc operire dissimulauerint, veniunt volucres, & totum quod seminatum esse videbatur diripiunt: Ita quidem isti qui in agro sui cordis semina verbi dei psallendo, legendo, prædicando, asperferunt: nisi postea orando in corde recluserint & quodammodo sepelierint, veniunt volucres, id est cogitationes huius sæculi uolatiles inanes & vacuæ, & rapiunt quod in corde fuerit seminatum. Ideo post lectionem & prædicationem semper orandum est, ut virtus uerbi Dei maneat in corde, & fructus spiritualis crescat in operatione. Bene autem ait.

Tanquam spiritualis pulchritudinis amatores.

Z Non enim possunt implere hæc omnia regularia præcepta nisi per amorem iustitiæ, quæ est spiritualis pulchritudo animæ. Nemo enim inuitus bene

bene agit: etiam si bonum est quod agit. Quod vero subdit.

Et bono Christi odore de bona conuersatione fragrantibus.

V Pertinet ad bonam vitam & bonam famam. Vnde Apostolus. Christi bonus odor fumus Deo in omni loco. Serui sunt sub lege, qui ex timore Domino seruiunt. Liberi sub gratia: qui ex amore implent diuina mandata. Gratia Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: implet legem. Iusto non est lex posita: ubi enim spiritus Domini, ibi libertas. Sic autem viam mandatorum Dei curremus libere, si dilatatum cor nostrum in charitate Dei habeamus.

De iugi meditatione regula. Cap. XII.

V T autem vos in hoc libello tanquam in speculo possitis inspicere, ne per obliuionem aliquid negligatis, semel in septimana vobis legatur.

X Ideo legi præcipitur: quatenus memoriter lectus teneatur. Beatus enim Iacobus dixit. Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis: & manserit in ea: non auditor obliuiosus factus sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. Et bene hunc libellum dicit speculum: quia in eo tanquam in speculo inspicere possumus quales sumus, siue pulchri, siue sœdi, siue iusti, siue iniusti: vtrum quisquam nostrum regulariter viuat: vtrum proficiat, an deficiat: vtrum Deo placeat an displiceat. Scriptura quippe nobis sacra nostram interiorem representat imaginem: ostendit quid formosum quid deforme sit in anima: & qualiter pulchritudo iustitiæ debeat obseruari: qualiter debeat virtutum decor componi: quomodo vitiorum macula debeat abstergi. Præuorum usus est mala semper tegere: & quæ egerint nunquam retractare. Quicquid faciunt cæca mente pertranseunt. At contra sancti viri in scripturis sacris quotidie non cessant inspicere vitam suam: moresque suos vigilanter pensare. Et si quid deforme vel incompositum aut inordinatum inuenerint, mox quod secundum scriptum vident, reformare & componere se student: quatenus sancti & immaculati coram Deo tam in corpore inueniantur quam in anima. Ideo Psalmista ait. Tunc non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Et Apóstolus admonet dicens. Renouamini spiritu mentis vestræ. Et iterum. Noster homo interior renouatur de die in diem. Vnde aperte subiungitur.

Et ubi vos inueneritis ea quæ scripta sunt facientes, agite gratias Deo bonorum omnium largitori.

Z Gratiarum actiones patri luminum semper a nobis debentur: a quo omne datum optimum &

omne donum perfectum scriptura teste descendit. Nemo est enim donis Dei beatus qui donanti existit ingratus. Et Apostolus. Quid habes quod non accepisti? Merito ergo Domino Deo nostro gratias agere admonemur: ut agnoscat homo si quis bene viuit gratia Dei se habere: & ut proficiatur in dilectione iustitiæ non aliunde consecuturum. Quæ cogitatio pium facit. Ipsa est enim sapientia quæ pietas vocatur: quæ colitur pater luminum. Colitur autem sacrificio laudis gratiarumque actionibus: ut cultor eius non in seipso sed in Domino gloriatur.

Vbi autem sibi quicumque vestrum videt aliquid deesse, doleat de præterito, caueat de futuro: orans ut ei debitum dimittatur, & in tentatione non inducatur.

M. H V G O N I S DE SANCTO VICTORE CANONICI

Regularis Lateranensis.

DE INSTITUTIONE Nouitiorum Liber Optimus, Cuius hæc sunt Capita.

In ipsum opus Prologus tria definiens ab beatitudinem perducentia, quæ sunt Scientia, Disciplina, Bonitas.

Quibus modis inueniatur recte viuendi scientia. Cap. I.

Quid in omni actu agendum. Cap. II.

Quid in singulis locis agendum. Cap. III.

Quid in singulis temporibus agendum. Cap. IIII.

Quid erga singulas personas agendum. Cap. V.

Quales se debeant exhibere, qui per doctrinam proficere volunt. Cap. VI.

De exemplis sanctorum imitandis. Cap. VII.

De ijs quæ in sacris scripturis sunt attendenda. Cap. VIII.

Quomodo in omnibus operibus suis debeat homo esse circumspectus. Cap. IX.

Quid sit disciplina, & quantum valeat. Cap. X.

De disciplina seruanda in habitu. Cap. XI.

De disciplina seruanda in gestu. Cap. XII.

De disciplina seruanda in locutione: & primo quid loquendum. Cap. XIII.

Cui loquendum sit. Cap. XIII.

Vbi loquendum. Cap. XV.

Quando tacendum & quando loquendum. Cap. XVI.

Quomodo loquendum sit. Cap. XVII.

De disciplina in mensa, & primo in habitu & gestu. Cap. XVIII.

De triplici obseruatione disciplina in cibo: & primo quid comedendum. Cap. XIX.

Secundo quantum comedendum. Cap. XX.

Tertio quomodo comedendum. Cap. XXI.

Sequitur

Sequitur igitur iam dictus Prologus.

A

Via fratres largiente Domino de vana conuersatione huius sæculi per desiderium sanctum conuersi estis, & ad ipsum qui fecit vos tota mentis intentione ac voto redire disponitis, oportet vos nunc ipsam viam discere per

quam possitis ad illum quem quaeritis peruenire. Ipse est enim vera & sempiterna vita, extra quem sicut nemo viuere potest, ita quicumque in ipso & cum ipso uiuit, beatus est. Si igitur Deum quaeritis (immo quia quaeritis) veram profecto ac perpetuam beatitudinem habere desideratis. Ad beatitudinem autem nemo venire potest nisi per virtutem, & virtus non alio modo veraciter apprehenditur, nisi disciplina virtutis non negligenter custodiatur. Vfus enim disciplinae ad virtutem animum dirigit, virtus autem ad beatitudinem perducit. Ac per hoc exercitium disciplinae esse debet vestra inchoatio, virtus perfectio, premium virtutis aeterna beatitudo. Hæc est fratres via, & ista est patria, per quam currimus & ad quam peruenire desideramus. Hanc viam & hanc patriam Psalmista viderat cum dicebat. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.

Psal. 118.

Psal. 17.

Psal. 118.

Hanc viam & hanc patriam viderat cum dicebat. Disciplina nanque Dei in finem corrigit, quia plene & perfecte hominem reformans, per virtutem ad beatitudinem perducit. Hanc viam & hanc patriam tunc etiam viderat cum dicebat: Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me. Considerauit namque quod per bonitatem venit ad beatitudinem, atque ideo bonitatem doceri se petit, quia per hanc ad illam pertingere concupiuit. Sed quia rursus vidit quod ad bonitatem obtinendam disciplina necessaria esset, adiunxit & dixit, disciplinam doce me. Paratus, enim erat disciplinam seruire, & non solum ad illam seruandam spontaneum se obtulit, sed ut illam quoque accipere mereretur, supplicauit. Postremo quia vidit neminem seruire posse disciplinam boni operis, qui non habeat scientiam vere discretionis, hæc quoque sibi dari quasi quoddam fundamentum & principium sanctæ conuersationis postulauit. Bonitatem inquit & disciplinam, & scientiam doce me. Et ut se idoneum ad hæc discenda ostenderet, nouissime secutus adiunxit. Quia mandatis tuis credidi, ac si diceret Deo. ideo docere me debes qualiter tibi seruire debeo, quia præceptis tuis iam per contumaciam non resisto. Credo bonum esse quod præcipis, credo verum esse quod promittis: Acquieui iam propter te mea relinquere, & idcirco quaeso per te merear tua bona obtinere, quia mandatis tuis credidi. Sic & vos fratres gratia Dei iam credidistis mandatis eius, reliquistis vestra propter ipsum, quaerite nunc sua ab ipso

Psal. 118.

B

ut mereamini per sua venire ad ipsum. Credidistis mandatis eius dicentis. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & veni, sequeremur, & habebis thesaurum in caelo. Fecistis quod præcepit, speratis quod promissit, petite nunc ab ipso quod ad id obtinendum expedit. Nullus iam carnalis affectus a percipienda gratia eius vos impedit, reliquistis patrem & matrem, fratres & sorores, cognatos & affines, & præcinxistis uos ad currendam viam eius. Nihil iam amor illius præponitis, illum solum quaeritis pro quo lucrificando omnia huius mundi blandimenta quasi absinthium amara, & omnem gloriam atque decorem quasi stercora reputatis. Intrate viam eius, & currite ad ipsum, tanto citius ad eam peruenietis. Via ad ipsum sunt scientia, disciplina, bonitas, per scientiam itur ad disciplinam, per disciplinam itur ad bonitatem, per bonitatem itur ad beatitudinem. Hoc est propter quod uobiscum loqui cepimus, ut quantum Dominus dederit, de hac uia qua ad ipsum itur uos instruamus.

Quibus modis inueniatur recte viuendi scientia. Cap. I.

Primum igitur scire debetis quod hæc scientiam (quæ ad institutionem recte & honeste viuendi pertinet) multis modis hominem colligere, & comparare sibi oportet, partim exemplo, partim meditatione sanctarum scripturarum, partim assidua inspectione operum ac morum suorum. Ratione quidem hoc modo. Debet siquidem diligenter considerare, & quantum ualet per semetipsum discernere, quid liceat & quid non liceat, quid deceat, & quid non deceat, in omni actu, & in omni loco, in omni tempore, erga omnem personam.

Quid in omni actu agendum. Cap. II.

In omni actu, hoc est qualiter sacra & diuina mysteria impleri oporteat qualiter humana officia, & quæ ad usum corporis pertinent exercere conueniat. Quam timoratum, quam sollicitum, quam deuotum ac religiosum in Dei seruitio homo exhibere se debeat, quam spontaneum, quam hilarem, & quam paratum offerre in subleuandis necessitatibus proximorum. Quam parcum, quam honestum, & quam nulli importunum in ijs quæ ad se pertinent querendis ac perficiendis prestare, ut semper & sibi sit parcus, & proximo promptus, & Deo deuotus. Qualiter assuescat suas in omnibus uoluntates frangere, & alienis se uoluntatibus (quantum fas, & decens esse constituerit) per omnia discat inclinare. Qualis sedens, qualis iacens, qualis ambulans, qualis loquens, qualis tacens, qualis comedens, qualis ieiunans, qualis denique aliquid agens, & qualis uacans esse debeat.

Quid

Quid in singulis locis agendum.

Cap. III.

E

Non solum autem quid agat, sed etiam in quo loco quid agere debeat, consideret necesse est. Alius est modus habendi in eo loco ubi Deus adoratur, alius in eo ubi corpus reficitur.

Alius in eo qui locutioni deputatus est, alius in eo ubi filerium custoditur. Alius denique intus, alius foris, alius in secreto, alius in publico. Et quamuis in nullo loco disciplinam suam homo deferere debeat, diligentius tamen & magis solcite ibi conseruanda est, ubi vel neglecta pluribus generat scandalum, vel custodita bonæ imitationis exemplum. Discernendum est igitur quæ sint illa quæ in custodienda disciplina nunquam intermitteri possunt, & quæ rursus illa sint quæ pro loco & tempore nunc intermitteri, nunc exerceri volunt. Sæpe tamen illa quæ in publico necessaria sunt, quendam prius in secreto exercitationis usum exposcunt, quia si ea prorsus in occulto negligimus, ut postmodum eis dum opus est in publico non ualeamus. Et tunc aut prorsus a disciplina deficientes, intuentibus scandalum facimus, aut inepte id quod in nobis non est simulare conantes, irrisionem excitamus.

Quid singulis temporibus agendum.

Cap. IIII.

F

Similiter quoque & tempora agendi discernenda sunt. Alius est modus viuendi in nocte, alius in die. Nox tempus est silentij & quietis. Dies tempus laboris, & motionis, & operis. In nocte secum debent esse homines, & aut fessa membra somno reficere, aut orationibus vel meditationibus sanctis in silentio animum exercere. In die vero de secreto suo in unum coeunt, & mutuo uidentes se & imitandos ostendunt. Tunc exempla bonorum operum, tunc exhortationes uerborum dare & accipere alij alij & alium ab alio licet. Tunc qui alienos actus scrutatur, impudens iure dicitur, tunc qui alienos actus (quantum expedit) imitari dissimulat, torpens & inutilis merito nominatur. Sed nec eadem esse debet facies nostra postquam refectioni sumus, quæ fuit priusquam cibum sumpsimus. Ante sumptum cibum magis hilares nos esse conuenit, ne ipsa nostra abstinentia grauis & molesta uideatur: post vero magis modestos & tacitos, ne per gulæ uitium crapula nos inflammasse putetur. Ante sumptum cibum, doctrinæ & orationis tempus est, post vero operis, quia & tunc exercendus est animus, dum adhuc ad studium spirituale leuis est, & tunc reprimenda est caro, quando calor incentiui eius per cibum amplius excitatus est. Sic & festi dies aliud studium & alium conuersationis modum exigunt, atque alium in ijs in quibus operari licet, exposcunt. In illis nos oportet ad ecclesiam studiosius & alacrius con-

G

uenire, & ad celebranda diuina mysteria deuotius intendere, atque in oratione diutius perseuerare, habitu, incessu, & actu maiorem deuotionem erga cultum diuinum demonstrare, nihil non sanctum, nihil non diuinum, nihil non ordinatum agere, linguam a uaniloquio cohibere, pedes ab excursu & discursu stringere, oculos comprimere, uultum inclinare, mentem erigere, omnem denique actum & omnem motum cordis pariter & corporis ministerio diuino mancipare, atque (ut ita dicam) quadam conuersationis nouitate festos dies honorare. In cæteris uero diebus quibus operari licet, nullus omnino ociosus apparere, sed unusquisque in eo quod sibi iniunctum fuerit, non quod ipse elegerit, opere (quantum scientiæ & uirium suarum possibilitas suppetit) sese debet exercere. Quantum enim decoris addit diebus festis quies vacationis, tantum ornamenti confert diebus cæteris labor operis, ita, ut & in illis quis noluerit esse quietus, index sit uanitatis suæ, & in istis qui non fuerit studiosus, testis pigritiæ. Carnales siquidem mentes, ne vel in illis diebus quiescant, uanitas exagitat, vel ne in istis in bono opere exercent, pigritia ligat. Quapropter non negligenter quidem habenda est in bono opere discretio temporum, quia sicut malum opus nullo tempore laudabile est, ita bonum opus quodammodo reprehensione dignum iudicatur, si tempore opportuno factum non est.

Quid erga singulas personas agendum.

Cap. V.

Discretio personarum quantum quidem pertinet ad dilectionem, secundum meritum, quantum uero ad uenerationem, secundum ætatem & officium habenda est. Meliores diligere, superiores honorare debemus, quia par contumacia est siue in eo qui propter inferiorem gradum, in homine uirtutem despicit, siue in eo qui propter uitam inferiorem, gradum superiorem contemnit. Istis ergo honor, illis amor impendatur, sic tamen ut & honor istorum sit uoluntarius, & illorum amor uenerandus. Reuerentia enim sine amore magis seruilis est, & amor sine reuerentia puerilis iudicari debet. Cum tanta igitur humilitate & reuerentia melioribus exhibendum est beneficium dilectionis, ut illis quasi ex necessitate uideamur esse subiecti, & cum tanto affectu atque hilaritate superioribus soluendum est obsequium subiectionis, ut solo potius dilectionis debito illis credamur astricti. Istis sic reddamus sua quasi nostrum impenderemus, illis sic exhibeamus nostra, quasi suum redderemus.

¶ Sex denique modis discretionem personarum habendam ex his colligimus, tribus secundum dignitatem, & tribus secundum conuersationem. Alij nanque secundum dignitatem superiores sunt, alij æquales, alij inferiores. Superioribus obedientiam, timorem, obsequium, & uenerationem debemus exhibere. Cum æqualibus par-

cem

cem & concordiam custodire, inuicem obsequio beneficio & honore præuenire, in omni actione & verbo superiore eis locum tribuere. Et si quâdo fortassis in aliquo negotio eos præire cogamur, cum omni humilitate & reuerentia quæ faciendâ sunt non præcipere sed demonstrare, & si ut ipsi nos præcedant contigerit, cum alacritate & deuotione quasi ex necessitate subiecti obedire Inferioribus semper beneficium & auxiliû impendere, nunquam improperare, sine contumelia corripere, sine superbia gubernare, sine crudelitate castigare, cum pietate fouere. Venerationem nõ exigere, societatem atque æqualitatem amare, maioribus per timorem subdi, æqualibus per charitatem obsequi, minoribus per humilitatem coarquare, præcipientibus parati, obedientibus modesti, maledicentibus taciti, laudantibus verecundi.

K Item secundum conuersationem alios nobis quasi superiores, alios quasi æquales, alios quasi inferiores debemus attendere. Illorum conuersatio inferior est nobis, quorum facta est condemnare non præsumimus, imitari tamen non debemus. Illorum conuersatio par nobis est, quæ sic nostræ infirmitati temperata est, ut & virtutis exemplum præbeat, & cooperandi facilitate in consortium nos suæ exercitationis admittat. Illorum conuersatio supra nos est, quam uenerari quidem & admirari possumus, imitari autem non ualemus. Illorum conuersatio superior nobis est, qui per longû disciplinæ exercitium tantum profecerunt, ut virtutem illorû nostrâ infirmitas quamuis incipiat per amorem appetere, per imitationem tamen non ualet coarquare. Illorum conuersatio quasi par nobis est, quorum opéra ita nostris uiribus temperantur, ut in eis nihil sit quod possibilitatem nostram excedat, & tamen deuotio nostra satis in eis quod imitari possit inueniat. Illorum conuersatio quasi inferior nobis est, qui uel tanta nequeunt, quanta nos facere possumus, uel talia faciunt qualia nos imitari non debemus. Proinde in his, talis habenda est discretio, ut superioribus quidem in omni loco & in omni opere uel sermone exhibere studeamus reuerentiam, & quicquid egerint aut ubique fuerint, non præsumamus impudenter eis nos quasi coequando ingerere. Sic nanque debemus in eius modi, virtutis exemplum quod imitemur, quodammodo taciti & à longe considerare, ut tamen consortium cooperandi nunquam præsumamus expetere, quatenus dum eis ubique cedimus, facile ex nostrâ modestia clareat, quàm humilia de nobis, & quàm sublimia de illis sentiamus. Negligentes uero & maxime eos quorum opera uel studia reprehensione digna apparent, tali nos cautela declinare oportet, ut & fugiamus quod faciunt, & tamen iudicare non præsumamus quod sunt. Cogitemus in eiusmodi, nobis neque dari exemplum neque permitti iudicium, quia hoc in eis fortassis ignorantia aut infirmitas excusat, quod si a nobis fieret, excusationem non haberet. Itaque necesse est ut sicut perfectorum societatem propter reuerentiam appetere non præsumimus, ita quoque

istorum consortium propter cautelam fugiamus, illos honorando, quia talibus sociari digni non sumus, istos cauendo, quia talibus sociari facile corrumpi possumus. Præterea sicut is qui superioribus semper sociari appetit, se elatum esse indicat, ita qui cum peioribus assidue conuersari concupiscit, deprauatum se esse demonstrat. Et ideo cum malorum consortium appetere nolumus, duplex nobis utilitatis fructus prouenit, quia & culpam fugimus, & innocentia nostræ testimonium perhibemus. Quotidiana igitur & frequens conuersatio nostra cum medijs & æqualibus nobis esse debet, ita ut inter eos etiam quoscunque in bono opere feruentiores cernimus, eorum societatem atque familiaritatem audius appetamus. Cum his uero tanta nobis pacis & concordia seruanda diligentia sit, ut in nullo unquam negotio quantum in nobis est, fraterna dilectio perturbetur. Studeamus eis iniuriam nunquam inferre aut molestiam, illatam uero nobis propter amorem fraternæ charitatis æquo animo sustinere, nihil contentiose aut arroganter erga eos agere, sed parati semper in omni opere & pertinaciter insistentibus cedere, & laborantibus libenter subuenire. Et quia inter pares nonnunquam peruersa quedam virtutis æmulatio esse solet, ut uidelicet sibi inuicem de successu uirtutum inuideant, & ob hoc in exercendo bono opere tantum ne inferiores videantur, alter alterû præuenire contendat, tanto nos discretionis moderamine continere necesse est, ut operam nostram (sicut dictum est) neque ingeramus nolentibus, neque petentibus subtrahamus, quia in uisibiliuor suspicio esse potest. Si quando autem in aliquo forte negotio laborantibus opem ferre cupimus, tanta hoc humilitate & mansuetudine faciendum est, ut ipsi ipsi manifestum sit, quod non excellentiam operis sed consortium quæramus laboris. Ceterum quantum pertinet ad nos summopere nitendum est, ne quando uel in labore minus patientes, uel in obedientia præceptorum minus alacres, uel in charitatis operibus exequendis minus inueniamur feruentes, quatenus bona conuersatio nostra eisdem præbeat incitamentum uirtutis, a quibus formam & exemplum sumpsit boni operis. Ista fratres si assidue uolueritis cogitare, sciatis & cito intelligetis quæ sit uia disciplinæ, quæ uos per exercitium boni operis ducat ad cõsummationem bonitatis. Sed & si forte ad hoc inuestiganda atque discernenda quantum expedit per uos minus sufficitis, habebitis Domino adiuuante doctrinam & exempla bonorum, ubi & faciendâ audietis & facta uidebitis. Et ne in hac etiam parte uobis ministerium nostræ exhortationis desit, ostendam nõ breuiter quales uos uel ad percipiendam doctrinam, uel ad imitanda exempla bonorum exhibere debeatis.

Quales se debeant exhibere qui per doctrinam proficere uolunt. Cap. VI.

Deut. 6.

Iacobi. 1.

Prouerb. 10.

Iacobi. 3.

Iacobi. 3.

Iacobi. 3.

N oniam igitur ad scholam uirtutum erudiendi acceditis, scire debetis cõtentiones uerborum nullo modo deinceps ad uos pertinere, quia spiritalis doctrinæ studium non litigantes, sed auscultantes requirit, sicut per Moysen populo in lege Dei erudiendo dicitur. Audi Israel & obserua ut facias, non dixit, & loquere, sed potius tace. Et sicut Apostolus Iacobus admonet dicens. Sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Et uidete quam conuenienter postquam multiloquium prohibuit, etiam de cauenda ira præceptum subiunxit dicens. tardus ad loquendum, & tardus ad iram, ut patenter ostenderet, quod qui linguam suam à multiloquio non uult compefcere, non poterit diu animum suum à furore iracundiæ illi sum custodire. Multiloquium enim contentiones generat, contentiones uero ad iurgia & maledicta linguam excitant, maledicta autem ad iracundiam & (quod adhuc grauius est) ad fraternum odium animum inflamment. Propterea scriptura dicit. In multiloquio peccatum non deerit, & in multiloquio peccatum non effugies. Et Iacobus Apostolus omne genus bestiarum domari posse asserit, linguam, pestem esse indomabilem, quæ uniuersam rotam natiuitatis nostræ inflammat, & ob hoc perfectum esse uirum qui in lingua sua non offendit. Nam qui rixæ & cõtentiones de pestifera semper radice oriantur, dubium non est, quoniam nisi cor prius intrinsecus per elationem intumesceret, nequaquam lingua foris à custodia humilitatis suæ in contumeliam uerborum se relaxaret. Sed dum superbe præ alijs sapientes uideri uolumus, erubescimus uel nostram ignorantiam ab alijs argui, uel aliorum sapientiam quasi ad nostram depressionem approbari. Sicque nonnunquam contra conscientiam nostram, uel nostrum errorem impudenter defendimus, uel alterius ueritatem malitiose impugnamus. Hæc est sapientia huius mundi, quam idem Iacobus Apostolus carnalem uocat & diabolicam, quæ uersuta est & maligna, illas solummodo astutiæ uias exquirens quibus possit errorem suum tegere, & alienam ueritatem quamuis manifestam, in opinione stultorum & insipientium hominum deprauare. Sed non talis est sapientia quæ desursum uenit, quæ nescit etiã semetipsam contra ueritatem diligere, semper parata uel bonum quod non habet ab habentibus libenter petere, uel malum quod sustinet cum alijs & coram alijs ueraciter accusare. Propterea de ipsa idem Iacobus Apostolus sic ait, Sapientia autem quæ desursum est, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suauis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Pro-

inde fratres charissimi linguam uestram à superbia fluitate non solum inanium uerborum restringite, sed in ipsis etiam quæ recta sunt mensurandæ & modum tenete, & in collatione sanctorum magis auditores quàm doctores esse eligite. Oculum & aures apertas habete, & quanto estis ad loquendum modestiores, tanto estote ad intelligendum sagaciores. Sufficiat uobis (si forte res sic exigat) quod sapientibus humiliter insinuare, contra resistentes autem nunquam præsumatis pertinaciter dicta uestra defendere, quia sicut iam uobis prædiximus, multarum molestiarum causas iurgia ministrant, & mox ut lingua indiscrete ad multiloquium resoluatur, ad disturbandam pacem cordis uestri quasi ianua hosti aperitur. Restat ergo fratres ut si uere discipuli ueritatis esse cupitis, tales uos studeatis exhibere quibus ueritas facile persuaderi possit, quia & ipsa doctrina ueritatis tales auditores amat, qui eam & à sapientibus exhibitam humiliter suscipiunt, à simplicioribus quoque administratam arroganter non contemnunt, qui in scientia Dei hoc est in peritia bene agendi cunctos prudentiores & sapientiores quàm se esse existimant, nec erubescunt magistros habere omnes, à quibus discere possunt quod ignorant, qui bene dicta omnium libenter approbant, errores uero alienos (quantum ad se pertinere cognouerunt) pro tempore student uel modeste corripere, uel prudenter dissimulare. Qui denique studium scientiæ morum disciplina exornant, & mansuetudinem ac modestiam mentis suæ non solum in custodia oris, sed etiam in habitu & gestu corporis sui demonstrant. Sed & de bonorum exemplis quæ in presenti uobis dicenda existimo, paucis nunc (si potero) uerbis demonstrabo.

De exemplis sanctorum imitandis. Cap. VII.

Ware putatis fratres uitam & conuersationem bonorum imitari præcipi mur, nisi ut per eorum imitationem ad nouæ uitæ similitudinē reformemur? In ipsis siquidē similitudinis Dei forma expressa est, & idcirco cum eis per imitationem imprimimur, ad eiusdem similitudinis imaginem nos quoque figuramur. Sed sciendum est quod nisi prius cara emollita fuerit, formam non recipit, sic & homo quidem per manum actionis alienæ ad formam uirtutis non flectitur, nisi prius per humilitatem ab omni elationis & contradictionis rigore molliatur. Neque enim per exemplum alterius aliquando in melius reformari poterit, qui adhuc per elationis uitium & bona aliena oppugnat, & sua mala defendit. Necesse est ergo ut si ueraciter bonos imitari uolumus, prius per ueram humilitatem ad obedientiam corda nostra temperemus, quatenus uita nostra tanto citius ad nouitatem redeat, quanto promptius in omnem quam uidebit uirtutis speciem, per uoluntariam obedientiam

Pulchra similitudo.

tiam se inclinat, & tanto altius ei vestigium alienæ bonitatis incipiat inhærere, quanto artius studet bona aliorum imitari potius quàm carpere. Aliam nobis adhuc non contemnendam considerationem ad præsens negocium forma sigilli exhibet. Figura nanque quæ in sigillo foris eminet, impressione caræ in troscum signata apparet, & quæ in sigillo intrinsecus sculpta ostenditur, in caræ exterioris figurata demonstratur. Quid ergo aliud in isto nobis innuitur, nisi quia nos qui per exemplum bonorum, quasi per quoddam sigillum optime exsculptum reformari cupimus, quædam in eis sublimia & quasi eminentia, quædam vero abiecta & quasi depressa operum vestigia inuenimus? Sanctorum quippe opera quæ quantum ad existimationem hominum non ad dignitatem, sed ad utilitatem pertinent, illa in conuersatione eorum quasi deorsum pressa iacent. Quando uero talia operantur quæ humanas mentes in admirationem sui pertrahunt, quasi quædam in se eminentes sculpturas ostendunt. Quod ergo in illis eminet, in nobis introrsum recondi debet, & quod in illis depressum est, in nobis est erigendum, quia nos cum facta eorum ad imitationem trahimus, sublimia quidem in abscondito & abiecta in manifesto facere debemus, ne vel ista si ostendantur per amorem accepti fauoris inani gloriæ seruire incipiant, vel ista si abscondantur per timorem vilitatis, præmium retributionis amittant. Nescio quam homo deinceps habeat excusationem ignorantia, cui tot iam viæ demonstrantur, quibus possit ad scientiam veritatis peruenire. Ecce post discretionem rationis propriæ per quam dirigitur, post doctrinam sapientium per quam eruditur, post exempla bonorum quibus instruitur, adduntur etiam præcepta scripturarum, quibus ad omnem viuendi rationem informatur. Postremo adiunguntur tentationes, quibus exercitatus per quotidianam experientiam de veritate præceptorum certior efficitur.

¶ De ijs quæ in sacris scripturis sunt attendenda. Cap. VII.

Nos autem fratres qui scholam disciplinæ iam intraſtis, in lectione diuina prius debetis quaerere quod mores vestros instruat ad virtutem, quod sensum acuat ad subtilitatem, magisque velle informari præceptis scripturarum, quod quaestionibus impediri. Cuiusmodi diuinas scripturas legitis, solerter perpendite quid ibi dictum sit ad excitandum in vobis amoré Dei, quod ad cõtempnũ seculi, quid ad cauendas insidias inimici, quid ad bonos affectus nutriendos & parua desideria extinguenda valeat, & quid citius cor per compunctionis ardorem accendat. Quid disciplinam in opere, quid humilitatem in cogitatione

ne, quid patientiam in aduersis habere doceat, quid denique ad agenda bona securum, & ad mala cauenda doceat esse circumspectum. Hoc modo lecta scriptura intelligentiam confert salutarem, & hanc ipsam sapientiam (quam pro uirtute libenter despicitis) melius postmodum per virtutem inuenitis.

¶ Quomodo in omnibus operibus suis debeat homo esse circumspectus. Cap. XI.

Restat hoc nouissimum & maxime fortassis præ cæteris necessarium, ut videlicet homo in omnibus operibus suis sit circumspectus & prouidus, quotidiana discussione cogitationes, locutiones pariter, & facta sua apud semetipsum examinet. Sapientes quippe semper agendo discunt, & per exercitium bonorum operum quotidianis profectibus in maiorem virtutis agnitionem excrescunt. Per experientiam nanque eorum quæ faciunt, ad ea quæ postmodum agenda erunt, cautiores fiunt. Videt enim quod sæpe opus quod bona intentione inchoari creditur, tanto citius hominem in deceptionis laqueum præcipitat, quanto de intentionis suæ principio securus finem actionis minus obseruat, & imprudens quasi via plana ad foueam currit, quia videt quid faciat, sed quid factum suum sequi debeat, non attendit. Item non considerat quod nonnunquam euenire solet, ut affectus animi ita ambiguus sit, ut nisi ex fine operis discernere non possit homo qualitatem suæ intentionis. Si vero diligenter consideret ad quem finem tendat mentis affectio, tunc iam plane vitium esse dignoscit, in quo prius sibi animus falso de virtute blandiebatur. Et rursum inuenitur aliud adhuc esse propter quod circumspectio homini ubique necessaria est, quoniam ad id etiam quod bonum est, agendum tanto magis homo peritus efficitur, quanto diligentius facta sua circumspicens, seipsum quotidie in proficiendo superare conatur, cum solerter attendit quid agat, quid agere debeat, utrum id quod faciendum est, faciat, utrum quantum & qualiter faciendum est faciat, utrum bono operi malum aliquod non admisceat, utrum bonum, quod agit quanta oportet deuotione impleat, utrum alterius ut suum bonum diligat, utrum suum ut alterius malum reprehendat. Per singulos dies uitam suam ad iudicium vocat. Mane quando surgere debet considerat quid egerit per noctem, in vespere quando cubitum vadit, considerat quid egerit per diem, quantum ad bona agenda solito alacrior, quantum ad mala vincenda solito constantior. Si quid ex ijs quæ agenda non erant præsumperit, si in aliquo opere suo insidijs inimici supplantatus sit, qualiter demum per iudicium transactæ deceptionis futuram illius fraudem cauere possit, quatenus eum nec superueniens tentatio improuidum ad malum opus deijciat, neque

neque indiscretum in bono opere præsens negligentia fallat. Quisquis cor suum in eiusmodi studio exercet, existimo quod cito ad illam bonam & salubrem scientiam perueniat, quàm (sicut supra diximus) ad seruandam disciplinam & bonitatem Psalmista dari sibi postulabat. Restat igitur nunc ut ea quoque, quæ de disciplina nobis demonstranda sunt, proferamus. Docebimus ergo vos primum quid sit disciplina, deinde quid valeat, postremo quomodo obseruari debeat.

¶ Quid sit disciplina, & quantum valeat. Cap. X.

Disciplina est conuersatio bona & honesta, cui parum est mala non facere, sed studet etiam in ijs quæ bene agit, per cuncta irreprensibilis apparere. Item disciplina est membrorum omnium motus ordinatus, & dispositio decens in omni habitu & actione. Audistis quid sit disciplina, nunc attendite quàm utilis & quàm necessaria sit. Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frenum lasciuie, elationis iugum, vinculum iracundiæ, quæ domat intemperantiam, leuitatem ligat, & omnes inordinatos motus mentis atque illicitos appetitus suffocat. Sicut enim de inconstantia mentis nascitur inordinata motio corporis, ita quoque dum corpus per disciplinam stringitur, animus ad constantiam solidatur. Et paulatim intrinsecus mens ad quietem componitur, cum per disciplinæ custodiam mali motus eius foras fluere non sinuntur. Integritas ergo virtutis est, quando per internam mentis custodiam ordinate reguntur membra corporis. Interior namque est custodia, quæ ordinata seruat exterius corporis membra. Sed qui statum mentis perdit, subsequenter foras in inconstantiam motionis defluit, atque exteriori mobilitate indicat quod nulla interius radice subsistat. Unde per Salomonem dicitur. Homo apostata vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & in omni tempore iurgia seminat. Propterea enim hunc talem (quæ de indisciplinâ & discordia pariter notare voluit) prius apostatam nominauit, quia nisi prius intus à conspectu conditoris auersione mentis caderet, foris postmodum ad incõstantiã & seminanda iurgia non veniret. Liganda ergo sunt foris per disciplinã membra corporis, ut intrinsecus solidetur status mentis, quatenus dum vndique exterior custodia interiori mobilitati coercendæ opponitur, tandem mens ad pacem in semetipsa colligatur. Omnium namque vitiorum motus disciplina coercet, & quantum mala desideria foris coercendo comprimit, tantum per eam bonum desiderium interius conualescit. Paulatimque eadem virtutis forma per consuetudinem menti imprimitur, quæ foris per disciplinam in habitu corporis conseruatur. Ecce vidimus quantum valeat disci-

plina, nunc qualiter custodiri debeat consideremus. Quatuor sunt præcipue in quibus seruanda est disciplina, in habitu, in gestu, in locutione in mensa, id est comestione.

¶ De disciplina seruanda in habitu. Cap. XI.

In habitu quinque modis disciplina custoditur, in genere & qualitate, in colore, & formatione, & coaptatione vestimentorum. In genere, scilicet ne sint vestimenta nostra nimis preciosa. In qualitate, ne nimis sint subtilia vel mollia. In colore, ne nimis sint nitida, siue quolibet alio modo supra quam proposito religiosæ conuersationis expetit fuscata. In formatione, ut sint decenter & religiose composita, & humilitatis signum habentia id est non nimis magna aut dependentia, aut fluxa, nec nimis stricta, siue quolibet alio modo secundum seculi vanitatem detorta. Coaptatio ad modum portandi pertinet, nam sunt quidam stulti qui stultis placere cupientes, quodam artificio vestimenta sua circa se componunt. Alij vero maiori scurrilitate ridiculose transuertunt, alij autem ut pompam de se faciant, explicant ea, & quantum possunt latius distendunt. Alij temere corrugata in unum colligunt, alij contorquentes & complectentes inuoluunt. Alij toto conamine stringentes & findentes ea, omnia corporis sui lineamenta, inuerecundissima quadam turpitudine aspicientibus numeranda exponunt. Alij iactando & uentilando pannos suos, leuitatem mentis suæ ex ipsa habitus sui mobilitate ostendunt. Alij incendentes sinuoso firmate terram verunt, & limbis dependentibus immo retro consequentibus caudis in similitudinẽ vulpiũ vestigia sua obducunt. Bene profectò, ut postquam præserint, pereat memoria eorum, ne sint amplius in recordatione in terra viuentium. Qui ut ostendant de numero illorum se esse, de quibus psal. dicit. Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ, quacunque perrexerint, quasi turbo tempestatis puluerem concitant, & ipsi filij tenebrarum illud lumen foris oculis hominum subtrahunt, quod intus cæcata mente perdiderunt. Est tamen in quo de eis etiam in præsentem vitam vindictam capimus, quia iisdem suis pannis quibus nebulam pulueris luminibus nostris iniiciunt, ad complanandam viam pedibus nostris, lutum platearum abstergunt. Quid amplius dicam? Tædet me omnia vanitatis ostentamenta numerare, in quibus stulti & vecordes, mulieribus immo meretricibus, studia sua auferunt, & tanto dedecore quanta superstitione cum habitu pene sexum mutauerunt. Alij sunt mille modi quibus homines vanissimi & supersticiosissimi spectaculum de se intuentibus præbere concupiscunt. Sed hæc omnia seruus Dei magna debet constantia despice-

Quid in sacra scriptura meditandum.

Disciplina utilis mira.

Proverb. 6.

Psal. 1.

re, cum videat nullos nisi stultos & irrisione dignissimos studijs talibus deseruire. Hæc enim omnia veræ religioni contraria sunt, & omnes qui studium & curam his adhibeant, quantum à religione alieni sint, patenter ostendunt. Sed gratia Dei omnes qui modò in religione constituti talibus student, & per hæc hominibus placere cupiunt, omnibus hominibus magis viles & cõteptibiles fiunt. Et econuerso qui hæc propter Deum despiciunt, non solù coram Deo, sed etiã coram hominibus chariores & honorabiliores existunt. Eant ergo nũc miseri & stulti ac ois honestatis ignari, eant & comat panos suos, qui nõ intelligunt quod iuste in viris religiosam vitam professis cultus preciosarum vestium reprehenditur, qui per Apostolum Paulum etiã sceminis prohibetur, non inquit in veste preciosa. Videant ergo quanta non dico reprehensione sed confusione, immo potius quanta dånatione digni sunt, qui in proposito religionis, cultui preciosarum vestium student, quia diues ille qui in euangelio purpura & bysso induitur, postea in tormentis inferni æternaliter cruciandus sepelitur. Quid autem in purpura nisi color & precium, & quid in bysso nisi mollities reprehenditur? Cum ergo carni suæ & in purpura decorem, & in bysso molliem adhibuisse dicitur, proculdubio superbus simul & luxuriosus fuisse comprobatur. Qui ergo corpori suo prius illicite fomenta vitiorum exhibuit, iure postmodum hoc cruciandum flamma tormentorum accipit. Et tñ diues iste nondum proprijs rebus abrenunciauerat, sed quia in ijs quæ possidebat temperantiam seruare noluit, post illicitum usum rerum temporalium ad pœnam sempiternam peruenit.

D Si igitur ille quia proprijs abusus est, tantam dånationem meruit, quid putamus isti facient, qui propria non habentes alienam eleemosynam cultui suæ elationis impendere non pertimescunt? Væh eis quia ipsi (sicut per prophetam dicitur) peccata populi comedunt, & victimas in profundum declinant, quia quod alij pro redẽptione animarum suarum offerunt, hoc ipsi accipientes per illicitum usum ad dånationem animarum suarum cõuertunt. Væh coronæ superbiæ effraim & flori decideti, quia omnis caro fenum & omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est fenum & cecidit flos, quia spiritus iracundiæ domini exsufflauit in illud. Exsiccatum est fenum & cecidit flos, verbum autem domini manet in æternum. Quid igitur superbit cinis & puluis, fumus euanescentis & uapor ad modicum patens? Quid est homo nisi putredo, & filius hominis nisi vermis? Vermis ipse, & vermis hereditas eius, hereditabit enim homo vermes, bestias, serpentes. Quantumcunque excolatur & ornetur, quid est aliud caro, quàm caro? Quid igitur prodest in habitu qui foris ad tempus adhæret, gloriã querere, & corruptionis putredinẽ, quæ in nobis est & semper permanet, nõ cõsiderare? Propterea debet amatores religionis opere demonstrare quantum ipsi terrena despiciant, nec carnem quæ moritura est cultu superstitioso excolere, sed pompæ indumentorum, morum ornamenta anteferre. Vestimenta plus vilia quàm preciosa, plus grossa

quàm subtilia, plus aspera quàm mollia, plus fusca quàm nitida, plus neglecte quàm accurate composita vel adaptata amare, quatenus si non possint in vestimentis suis per omnia commoditatem abscindere, nunquam tamen presumant eis uti ad ostentationem. Poterant hæc fortassis beneuolis ad eruditionem modestiæ & humilitatis sufficere, sed scio duos & rebelles animos, nisi ad hæc mordacioribus lupatis frenati fuerint, non facile à via pristini erroris declinare. Quos quidem oportet in cunctis obseruationibus usque ad vnguem stringere, & ut nullus deuidendi locus tergiversationi relinquatur, ad singula vestigia determinatis præceptionibus obligare.

¶ De disciplina seruanda in gestu.
Cap. XII.

Estus est modus & figuratio membrorum corporis, ad omnem agendi & habendi modum: hic sex modis reprehensibilis inuenitur, scilicet, si est aut mollis, aut dissolutus, aut tardus, aut citatus aut procax, aut turbidus. Mollis significat lasciuiam, dissolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconstantiam, procax superbiam, turbidus iracundiam. Nam quod inordinati motus corporis, corruptionem & dissolutionem indicent mentis, superius iam demonstratum est, ubi Salomonis testimonio virum apostatam exterioribus indicijs auersione animi sui promentem ostendimus. Ait enim. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, quia videlicet cum mens interiori à custodia sui soluitur, membra foris ad omnem actum inordinate commouentur. Et velut corpus paralytici motum quidem habet, sed officia membrorum in suis actionibus seruare non ualet, sic istæ impatientia quidem & fluctuatione mentis ad quolibet præceptum impellitur, sed in omnibus quæ agit nullo rationis moderamine gubernatur. Sed sciendum est quod in his vitiosis gestibus quidam inter se similes quodammodo esse videntur, & quemadmodum vitia de quibus nascuntur, inter se non multum discrepant, ita ipsi quoque motus exteriores quandam inter se concordiam peruersitatis obseruant, sicut similes sunt gestus mollis & procax, dissolutus & tardus, citatus & turbidus, quia & vitia ipsa inter se similia sunt, sicut & lasciuia & iactantia, negligentia & pigritia, inquietudo & impatientia. Propterea omnes isti inordinati gestus, quia de interioribus animæ prodeunt corruptionibus, in multis scripturarum locis grauiter argui & reprehendi, inueniuntur: quæ etsi per singula enumerare non possumus, ne tamen pronihilo rem in tantum exaggerare videamur, quædam ex his exempli causa reuoluemus. De molli & procaci gestu lasciuiam & arrogantem animam Dominus per Esaiam prophetam arguit

Gestus consideratioes pulchra.

Proverb. 6.

Esa. 47. arguit dicens. Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, non est solum filia Chaldæorum, quia ultra non vocaberis mollis & tenera. Tolle molam, mole farinam, denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. Et post pauca. Sede, tace, intra in tenebras filia chaldæorum, quia non vocaberis ultra domina regnorum. Quæ ergo descendere præcipitur, de procaci gestu, & typo arrogantis increpatur. Vnde & bene subiungitur, non est solum filie Chaldæorum: quia sæpe homo apud alios tanto magis despectus habetur, quanto magis apud seipsum per tumorem arrogantis extollitur, ut impleatur illa sententia veritatis qua dicitur. **Luce. 14.** Omnis qui se exaltat humiliabitur, & omnis qui se humiliat exaltabitur. De quo adhuc subinfertur cum dicitur. Sede, tace, intra tenebras filia chaldæorum, quia non vocaberis ultra domina regnorum. Magna etenim tunc hominem confusio sequitur, quado se ab alijs despici videt, etiam pro eo in quo ipse gloriatur. Sed quia lasciuia & mollities amica est procacibus & superbis, increpata arrogantia, lasciuiam etiam arguit cum subiungit. Tolle molam, mole farinam, denuda turpitudinem, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina, quia ultra non vocaberis mollis & tenera. Quam sit ergo odibilis apud Deum lasciuia & procacitas, ex hoc patenter ostenditur, quod scriptura tam districta animaduersione & deiectionem arrogantibus, & asperitatem mollibus superuenturam comminatur. Hinc est rursum quod per eundem Esaiam contra lasciuos & procaces dicitur. Hæc dicit Dominus. Pro eo quod eleuata sunt filia Sion & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluaabit Dominus verticem filiarum Sion. Ambulabant extento collo & nutibus oculorum, hic notatur arrogantia. Ibant & plaudebant, ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, hic notatur lasciuia. Sequitur. Decaluaabit dominus verticem filiarum Sion, hæc est pœna arrogantium. Et Dominus crinem earum nudabit, hæc est pœna lasciuorum. Et quia hæc vitia luxus preciosarum vestium sequi solet, pœna quoque eius subinfertur cum dicitur. In die illa auferet Dominus ornatum calceamentorum & lunulas, & torques & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & pallia, linteamina, & acus & specula, & sindones & vittas, & theristra, & erit pro suauis odore foetor, & pro zona funicularis, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali, cilicium. Ecce quam diligenter omnia vanitatis insignia enumerat, ut hæc in quibus homines nullam vel admodum paruam culpam esse putant, quàm districte à Deo pensentur, ostendat.

¶ Dissolutum & tardum Salomon arguit di-

cens. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrtica, operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo & exemplo didici disciplinam. Viquequo piger dormis, viquequo de somno non confurgis? paululum dormies, modicum dormitabis, paucillum manus conferes ut quiescas, & veniet quasi cursor egestas tua, & mendicitas tua quasi uir armatus. Et rursum. Vade ad formicam o piger & considera vias eius & disce prudentiam, quæ cum non habeat ducem nec præceptorem nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat quod comedat in hyeme. Item de pigro. Sicut acetum dentibus & fumus oculis, sic piger ijs qui miserunt illum. Et de dissoluto. Manus forcium dominabitur, quæ autem remissa est tributis seruiet. Et iterum de pigro. Vult & non vult piger, anima autem operantium impinguabitur. Rursum de dissoluto. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Item de pigro. Abscondit piger manum suam sub ascella, & laborat si ad os suum applicauerit eam. Item. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Et iterum. Dicit piger, leo est in uia, in medio platearum occidendus sum. Item. Sicut ostium in cardine suo, sic piger vertitur in lecto. Et in libro ecclesiastico de pigro, tardo & dissoluto dicitur. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loqueitur super aspernationem illius. De stercore bouum lapidabitur piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus suas. Multa sunt alia si enumerare uelim, quæ ad increpationem, uel ad irrisionem horum in scripturis dicuntur, de quibus hæc ad exhortationem presentem nobis dicta sufficere pnt.

¶ Citatus uel inquietus simul & turbidus gestus per Salomonem iterum reprehenduntur, ubi (sicut iam in superiori exemplo demonstrauimus) de uiro apostata dicitur. Homo apostata uir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo ueniet perditio sua, nec habebit ultra medicinam. Quam sit enim perditionis proximus, ipse sua actione satis demonstrat, qui per inquietudinis vitium in semetipso pacem perdit etiam priusquam foris obfistentem inueniat. Et quo præcipitandus sit pater, si occasionem furoris inuenerit, quem nullo turbante exterius sua intus leuitas & impatientia ad furorem præcipitem rapit. Vnde bene postquam inconstantie & leuitatis signa enumerauit dicens, annuit oculis, digito loquitur, terit pede, nouissime indicium furoris expressit, dicens, omni tempore iurgia seminat. Quia sicut dictum est, primùm per leuitatis uitium & inquietudinem pax interne tranquillitatis dissoluitur, ac sic deinde agitata mens in foueam furoris præcipitatur. Quamuis enim id ipsum quod dixit, graditur ore peruerso, annuit

Proverb. 6.

Proverb. 10.

Proverb. 12.

Proverb. 13.

Proverb. 18.

Proverb. 19.

Proverb. 21.

Proverb. 26.

Ibidem.

Eccle. 22.

Prou. 6.

Proverb. 24.

oculis, terit pede, digito loquitur, tam furoris quam inquietudinis signum sit, tamen hic esse solet ordo perditionis, ut primum homo per inquietudinem, constantiam grauitatis deserat, ac sic tandem vsque ad impatientiam furoris erumpat. Habet etiam hic gestus, id est citatus siue inquietus, cum molli ac procaci affinitatem, quia leuitas aliquando lasciuia, aliquando impatientiam designat. Inquietus gestus lasciuio & procaci concordat, sicut per Salomonem dicitur.

Prouerb. 7. De fenestra domus meæ per cancellos prospexi, & video paruulos, considero recordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus alienæ graditur in obscuro, aduersa sperascente die, in noctis tenebris & caligine. Et ecce mulier occurrit illi ornata meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula & vaga, quietis impariens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians, apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur. Statim eam sequitur quasi bos ad victimam ductus, & quasi agnus lasciuens & ignorans, & nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius, veluti si auis festinet ad laqueum, & nescit quia de periculo animæ illius agitur. Viæ inferi domus eius, penetrantes inferiora mortis. Nemo ergo deinceps putet parum delinquere eos qui contra disciplinam ad turpes motus, & inordinatas gesticulationes membra sua inflectunt, quia nunquam scriptura tam seuerè istos exteriores corporis motus in nobis reprehenderet, nisi omnis exterioris hominis inhonesti figuratio & motio indecens, ab interiori mentis corruptione manaret. Propterea multum valet disciplina ad coercendos prauos motus animi, quatenus mala desideria dum per custodiam disciplinæ stringuntur ne foras effluant, tandem aliquando etiam interius surgere ac moueri omnino desuescant. Quia igitur vitia gesticulationum descripsimus, ordo

Ibidem.

K

exigit, ut nunc quis sit in omni gestu modus disciplinæ, definiamus, quod etsi fortasse per singula facere non possumus, magis tamen expedit aliquid inde ad eruditionem dicere, quam omnino silere. Primum ergo diligenter obseruandum est, ut singula membra suum teneant officium, neque vsurpent alienum, deinde ut vnumquodque suum opus tam decenter ac modeste impleat, quatenus per indisciplinam aspicientium oculos non offendat. Nam in quolibet horum peccetur, dignum reprehensione est, siue scilicet membra inter se actus suos confundant, siue id quod iuste agere debent, recte non expleant. Discretio actionum in membris conseruanda est, ut scilicet id agat vnumquodque membrum ad quod factum est, ut neque loquatur manus, neque os audiat, nec oculus linguæ officium assumat. Sunt enim quidam qui nisi buccis patentibus auscultare nesciunt, & quasi per os sensus ad cor influere debeat, pa-

latum ad verba loquentis aperiunt. Alij (quod adhuc peius est) in agendo vel audiendo quasi canes sitientes linguam protendunt, & ad singulas actiones velut molam labia torquendo circumducunt. Alij loquentes digitum extendunt, supercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes, aut profunda quadam consideratione defigentes, cuiusdam intrinsecus magnificentia conatus ostendunt. Alij caput iactant, comam excutiunt, vestimenta adaptando componunt, & latera cubitando, pedesque extendendo ridiculam satis ostentationis formam fingunt. Alij quasi ambæ aures ad audiendum factæ non sint, alteram tantum collo detorto voci venienti opponunt. Alij typum nescio quem figurantes, oculorum inter videndum alterum claudunt, alterum aperiunt. Alij maiori ridiculo dimidiato ore loquuntur. Sunt præterea mille larvæ, mille subsannationes & corrugationes narium, mille valgia & contortiones labiorum, quæ pulchritudinem faciei & decorem disciplinæ deformant. Est enim facies, disciplina speculum, cui tanto maior custodia adhibenda est, quanto minus si quid in ea peccatum fuerit, celari potest. Temperanda est igitur facies & modificanda in gestu suo, ita ut nec proterue exasperetur, nec molliter dissoluatur, sed semper habeat & rigidam dulcedinem, & dulcem rigorem. Alij nauigant brachijs incedentes, & duplici quodam monstro, vno & eodem tempore pedibus deorsum in terra ambulat, & lacerus sursum in aere volant. Quod est quæso monstrum hoc, quod simul in se fingit & hominis incessum, & nauis remigium, & auis volatum? Liber in hoc, poetica illius subsannationis elogio proclamare.

*Humano capiti cervicem pictor equinam.
Iungere si velit, & uarias inducere plumas
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.*

Horatius in arte.

Certe tale mihi videtur hoc portentoia figuræ schema, cuius velut ægri somnia vanæ finguntur species, ut nec pes nec caput vni Reddatur formæ. Sed ne forte satyram potius quam doctrinam edere videamur (cum plurima adhuc enumeranda supersint) modestæ hic quoque obliuisci non debemus. Etiam sic fortassis negligentibus & indisciplinatis quantum ipsi in his erubescere debeant, melius silendo ostendemus. Scire tamen debent vnum esse vitium quod prius intrinsecus statum mentis dissipat, ac postmodum extrinsecus in membris ordinem actionis perturbat, sicut iam sæpius memorato Salomonis testimonio comprobatum est, vbi in apostata homine prius quidem mentis auersio atque defluxio præcessisse dicitur, ac postmodum confusio atque perturbatio actionis subsequuta memoratur. In eo enim quod dicitur, homo apostata vir inutilis, notatur defluxio mentis, in eo autem quod dicitur, graditur ore peruerso, terit pede, annuit oculis, digito loquitur, demon-

Prouerb. 6.

Eccle. 19.

demonstratur confusio actionis. Hinc etiam est illud quod dicitur in libro Ecclesiastici. Ex visu cognoscitur vir, & ab occurfu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis & risus dentium & ingressus hominis enunciant de illo. Quia videlicet per illud, quod foris siue bene siue male agitur, interior animi qualitas inuentium oculis patenter indicatur. Et idcirco oportet ut ad hanc perturbationem sedandam custodia disciplinæ opponatur, quæ vnumquodque membrum ad suum officium restringat, quatenus dum alterum membrum operatur, alterum aut omnino quietum maneat, aut si forte eius opera illi necessaria esse cognoscitur, suo motu ad cooperandum illi decenter & ordinate moueatur. Ita ut nihil confuse, nihil præposterum in membris corporis agatur, sed ut sciat vnumquodque in quo alteri debeat succurrere, & in quo dum aliud mouetur, se debeat quietum custodire. Est enim quasi quædam reipublica corpus humanum, in quo singulis membris sua officia distributa sunt. Dum ergo vnum membrum alterius membri officium inordinate sibi vendicat, quid aliud quam concordiam vniuersitatis perturbat? Dumque aliud suo motu alterius motum impedit, certe illi quam natura moderatur, dispositioni contradicit. Prima igitur est custodia disciplinæ in gestu, ut vnumquodque membrum in eo ad quod creatum est officio se contineat, neque alterius membri ministerium sui admixtione confundat. Id est ut oculi videant, aures audiant, nares olfaciant, os loquatur, manus operentur, pedes ambulent, quatenus neque transmutentur officia membrorum, neque inordinate permisceantur. Secunda est custodia disciplinæ in gestu, ut vnumquodque membrum id quod faciat, eo modo atque mensura faciat quo faciendum est, id est nec plus nec minus, nec aliter quam oportet, faciat. Quatenus in actu suo sic & dirigatur & moueatur, ut in nulla vquam parte temperantiæ limitem aut formam honestatis excedat, hoc est (ut id paucis exemplis probemus) ridere sine aperture dentium, videre sine defixione oculorum, loqui sine extensione manuum & intentione digitorum, sine contortione labiorum, sine iactatione capitis, sine eleuatione superciliarum, incedere sine modulatione gressuum, sine ventilatione brachiorum, sine gesticulatione scapularum, Sedere sine diuicatione crurum, sine alterutra superiectione pedum, sine extensione vel agitatione tibiarum, sine alterna accubitatione laterum, iacere sine disiectione membrorum. Et ut tandem de hac parte finem loquendi faciamus, gestus hominis in omni actu esse debet gratus sine mollitie, quietus sine dissolutione, grauis sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine proteruita, & sine turbulentia seuerus. Mollem gestum temperat turbidus, & turbidum mollis, dissolutum procax, procacem dissolutus, citatus tardum, & tardus citatum, quia inter vitia contraria medius limes vir-

M
Prima
lex.

Secunda.

tus est. Hæc de gestu ad præsentem doctrinam dicta sufficiant. Si qui vero tam duri cordis fuerint, ut his admonitionibus informari nequeant, illos quidem acrioribus stimulis vrgeri oportet, ut quod sponte facere nolunt, faciant vel inuiti. Scio enim quàm difficile sit, cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciem honestatis incuruare, sed necesse est ut dura materia cum facile ad formam non flectitur, ei & acrioris flammæ incedium, & mallei grauioris tunfio adhibeatur.

De disciplina in locutione seruanda: Et primo quid loquendum. Cap. XIII.

N locutione quinque res sunt obseruandæ, hoc est quid dicatur, cui dicatur, vbi dicatur, quando dicatur, & quomodo dicatur. Quid autem dicendum sit, hoc primum generali distinctione discernitur, ut videlicet nunquam in sermonibus disciplinatis ociosa adhibeantur. Ociosa autem sunt omnia, quæ sunt aut nociua, aut inhonesta, aut inutilia. Inutilia autem sunt, quæ nec loquentibus nec audientibus profunt. Inhonestas sunt, quæ uel illius qui loquitur, uel illius cui loquitur, uel illius de quo loquitur dignitati non conueniunt. Nocua sunt, quæ suis suasionibus animos auditorum siue ad errorem siue ad prauitatem inducunt. Hæc autem tria, id est nociua, inhonesta, inutilia, duobus modis discerni possunt, id est secundum qualitatem rerum de quibus locutio fit, & secundum qualitatem personarum per quas, vel ad quas, uel de quibus locutio fit. Qualitas personarum quatuor modis consideratur, id est secundum etatem, secundum sciētiam, secundum officium, secundum conditionem. Secundum etatem, quia aliud conuenit locutionibus sennum, aliud locutionibus iuuenum. Secundum scientiam, quia aliud conuenit locutionibus sapientium, aliud locutionibus simplicium. Secundum officium, quia aliud conuenit locutionibus eorum qui negotia exteriora tractant, aliud locutionibus eorum qui secretioris vitæ quieti & studio contemplationis inuigilant. Secundum conditionem actus, quia aliud conuenit locutionibus eorum qui sunt prælati, aliud locutionibus eorum qui sunt subditi. Senes loqui debent de discretione bene consulendi. Iuuenes de instantia benefacendi. Sapientes de mysterijs scripturarum. Simplices de exemplis bonorum operum. Ii qui exteriora tractant negotia, de solertia acquirendi, ij qui quietam uitam ducunt, de disciplina viuendi. Prælati de prouisione rerum, subiecti de obedientia præceptorum. Et vnusquisque qui loquitur secundum qualitatem personæ suæ, qualitatem materiæ inquirat congruam de qua lo-

Quid lo-
quendū.

Qualitas
personarū.

Cui loquendum. Cap. XIII.

O Equitur ut postquam elegerit homo quid dicat, etiam cui dicat diligenter attendat. Quia sicut ait quidam sapiens, qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de graui somno. Et iterum. Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris. Et Salomon dicit. Qui arguit impium, generat maculam sibi. Noli arguere derisorem, ne oderit. Argue sapientem, & diliget te. Da sapienti occasionem, & additur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. Sed rursus in libro ecclesiastico de discretione loquendi dictum est. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de ijs quæ amulatur, cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro liuido de gratijs agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere, cum operario annuali de consummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione. Vbi intelligi datur quod boni prauorum colloquia aliquando appetere, aliquando vitare debent. Appetere debent boni prauorum colloquia, quando & sua exhortatione illos sperant posse corrigi, & tantum de sua stabilitate confidunt, ut non timeant ex illorum praua suggestionem corrumpi. Quando vero & illorum duritiam & suam infirmitatem considerant, expedit eis ut fugiant, ne dum illos non valent admonitionibus suis corrigere, paulatim incipiant ipsi ad prauitatem illorum declinare. Cum ergo propter nostri ædificationem loquimur, cum illis loquamur quorum doctrina possumus ad virtutem instrui. Cum autem propter ædificationem proximi loquimur, cum illis loquamur quos speramus per nostram exhortationem à prauitate sua posse emendari. Alioquin & sapientes velle docere, superbia est, & obstinatos corrumpere, insipientia. Quia & iniuriosus proximo est, qui meliori non exhibet reuerentiam, & iniuriosus sibi est, qui non emendat sed prouocat erga se insipientis vesaniam. Ergo qui cum alio loquitur, primum consideret vitium propter se an propter illum loquatur. Si propter suam utilitatem loquitur, videat ut ille talis sit, de cuius colloquio utilitas sibi prouenire possit. Si propter illum loquitur, caueat ne talis sit ille, qui vel sua exhortatione non indigeat, vel ita in malo obstinatus, ut exhortatione alterius corrigi se non permittat. Si ergo sic est, nunquam nisi vel ad nostri vel ad aliorum eruditionem loqui debemus, & in ipsa nostra locutione talem discretionem seruare, ut semper studeamus & à sapientioribus discere, & minus doctos (ita duntaxat si se doceri patiantur) studeamus erudire. Et si-

cut interrogando, de illo potissimum quod nos magis vrget verba facimus, sic docendo, illud quod magis personæ auditoris congruit proferre debemus, ut contra vitium quod in eo sanare cupimus, competens nostri sermonis remedium opponamus, quemadmodum sapradictum est, Cum irreligioso de sanctitate, cum iniusto de iustitia, cum pigro de multa operatione loquendum esse. Facile ergo cui sit loquendum agnoscimus, si id quod dicitur quale sit diligenter consideremus, quia id profectò unicuique magis dici conuenit, quod ad illud, in quo ipse plus laborat, malum sanandum consilio commodiori occurrat. Verbi gratia, quando constantiam laudare volumus, ad pusillanimes non ad superbos sermonem nostrum dirigere debemus, quia cum vitium superbiæ sub prætextu constantiæ nonnunquam se contegat, si cœperimus superbis laudare constantiam, dum eos ad virtutem hortari credimus, amplius in suo vitio confirmamus. Exhortemur ergo ad constantiam timidos, ad timorem superbos, ad frugalitatem prodigos, ad liberalitatem auaros, ad humanitatem parcos, ad parcitatem gulosos, ad consilium temerarios, ad feruorem zeli tepidos, ad silentium verbosos, ad verbum exhortationis nimis tacitos, ad alacritatem segnes, ad mansuetudinem impatientes, ad iustitiam negligentes, ad indulgentiam crudeles, ad verecundiam procaces, ad quietem præcipites, ad prudentiam incautos, ad sollicitudinem obliuiosos, & ad modestiam inuerecundos, & omnino quicquid dicere volumus, cui dicendum sit, ex ipsa prius nostri sermonis qualitate colligamus.

Vbi loquendum. Cap. XV.

S Equitur tertia discretio loquendi, ut cum aliquid dicere volumus, prius vbi illud dici conueniat consideremus. Nam quædam sunt loca, in quibus perpetuum silentium seruandum est. Quædam vero in quibus humanos sermones, id est confabulationes ad alterum edere non licet, exceptis ijs verbis quibus homo cum Deo & ad Deum loquitur, quando vel in orationibus vel in lectionibus, siue in hymnis & canticis manifeste vel occulte prolatis Deo famulatur. Unde & beatus Augustinus in oratorio nihil agendum esse dicit, præter id ad quod factum est. Sunt item alia loca in quibus pro disciplina & instructione morum verba habenda sunt, quædam iterum in quibus de intelligentia & expositione scripturarum collationes (cum disciplina tamen & reuerentia, hoc est sine contentione & clamore & qualibet turpitudine verborum) haberi possunt. Postremo sunt alia loca in quibus magis loquendi licentia laxetur, ita ut non solum de spiritualibus rebus sed etiam de exteriorum dispositione & pro-

& provisione sermones admittantur. Loca in quibus vana & superflua dici debeant, inuenire non possum. Neque igitur in diuinis & sacris locis confabulationes inducere, neque in illis locis vbi de disciplina agendum est, quæstiones aut contentiones verborum ventilare, neque in illis vbi de intelligentia diuinarum scripturarum tractandum est, exteriora negocia admiscere debemus, nec ea quæ sunt pluribus dicenda, in occulto edere, nec ea quæ sunt paucis reuelanda, in manifesto propalare.

Quando tacendum & quando loquendum. Cap. XVI.

Varta loquendi discretio est quando quid dicendum sit attendere. Est tempus quando nihil, & est tempus quando aliquid dicendum est, nullum vero tempus est quando dicenda sunt omnia. Tempus est quando nihil dicendum est, quia tempus tacendi: & tempus quando aliquid, quia tempus loquendi: tempus vero quando omnia, nunquam, quia sicut idem Salomon ait, Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Habet igitur omne verbum tempus suum quando proferri debeat, tempus quando taceri. Quando autem loquendum sit, melius ostendemus, si prius quando tacendum sit demonstramus. Tempus enim tacendi tempus loquendi debet præcedere, quia prius per silentium tempore tacendi discitur, quod postea per verbum tempore loquendi proferatur. Propterea non ait Salomon, Tempus loquendi & tempus tacendi, sed tempus tacendi & tempus loquendi, quia prius (sicut dictum est) in silentio forma loquendi sumitur, quæ postmodum tempore loquendi in voce teneatur. Aliquando tacere debemus propterea quod alter prior loqui cœpit, ne forte si sermonem eius verborum nostrorum prolatione interrumpimus, & eum qui loquitur, & eos qui audiunt panter offendamus. Aliquando tacendum est propterea, quia ad id quod dicere volumus, animos auditorum paratos adhuc non esse consideramus. Aliquando tacendum est propter multiloquium vitandum, vel etiam propterea quod ipsi qui locuturi sumus, nondum apud nosmetipsos congruam loquendi formam inuenimus, quia profectò animus auditorum magis offenditur, si sermo qui ædificare debet, confusus & inordinatus proferatur. Aliquando tacendum est propterea quod ij, qui præsentibus habentur, nequaquam tales sunt, ad quos verbum debeamus facere, quod duobus modis fieri potest, scilicet dum vel reuerentia dignitati personæ impenditur, vel malitia incorrigibilis atque ideo indigna admonitione existimatur. Singula hæc exemplis scripturarum probare possumus, quia non vno sed multis singula quæque confirmari scripturarum testimonijs inuenimus. Quod sermonem eorum qui priores nobis loqui cœpe-

rant, nõ debeamus interrompere, sed semper loquentes alios & præcipue eos qui vtilia & recta loquuntur, propter custodiam disciplinæ reuerenter sustinere atque expectare, sanctus Iob nobis ostendit, qui cum de sua disciplina & de aliorum erga se reuerentia loqueretur, inter cætera sic ait. Qui me audiebant, expectabant sententiam meam, & intenti tacebant ad consilium meum, verbis meis addere nihil audebant, super illos stillabat eloquium meum. Item sæpe propter infirmitatem auditorum tacendum esse, Dominus suo exemplo docet, qui cum Apostolos adhuc imbecilles & ad sublimioris doctrinæ eruditionem impares aspiceret, ait. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Item aliquando tacendum esse propter præcipationem loquendi vitandam, Salomon in prouerbijis ostendit dicens. In multiloquio peccatum non deerit, qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est. Item, Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruerua. Item, Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat & confusione dignissimum. Item in libro Ecclesiastico. Ne ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via, sic enim peccator probatur in duplici lingua. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei ut intelligas, & cum omni sapientia proferas responsum verum. Si est tibi intellectus, responde proximo, si autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato. Item sæpe propter reuerentiam personæ tacendum esse, in eodem demonstratur cum dicitur. Priusquam interroges ne vituperes quemquam, & cum interrogaueris corripe iuste. Priusquam audias ne respondeas verbum, & in medio seniorum ne adicias loqui. Item sæpe propter malitiam auditorum tacendum esse, Salomon docet dicens. In auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquij tui. Item Ne contendas cum pessimis, & ne amuleris impios. Item. Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur siue rideat, non inueniet requiem. Quisquis hæc impedimenta loquendi cauere voluerit, facile fortassis & sine difficultate quando sit loquendum agnoscat, si tamen hoc attendit, quia aliud tempus est quando ei qui voluerit loqui conceditur, aliud est tempus quando ei qui noluerit loqui pro culpa reputatur. Sapiens autem æque cauet, vel ne eo tempore quando loqui debet, per negligentiam sileat, vel ne omni tempore quando loqui licet, per licentiam concessam in multiloquium cadat. Recte ergo tempus loquendi discernitur, si homo nec vnquam quando loqui debet, sileat, nec semper quando licet, loquatur. Restat nunc ut, postquam ostendimus quid vel cui & vbi & quando loquendum sit, etiam qualiter loquendum sit, demonstramus.

Quomodo loquendum sit. Cap. XVII.

cos mitigat, & lingua eucharis in bono viro abundat.

De disciplina in mensa seruanda, & primo in habitu & gestu. Cap. XVIII.

In mensa est duplex custodia disciplinae. Ibi enim debet homo seruare disciplinam in habitu suo, & disciplinam in cibo suo. Disciplinam in habitu tribus modis, in disciplina tacendi, in disciplina videndi, in disciplina continendi se se. Taciturnitas inter epulas necessaria est idcirco, quoniam lingua quæ omni tempore prona ad peccatum labitur, periculosius cum per crapulam inflammata fuerit, ad loquendum relaxatur. Propterea enim diues qui inter epulas loquacitati seruierat, post in inferno positus vehementius in lingua ardebat. Custodia oculorum inter epulas propterea necessaria est: quia non decet ibi præcipue, vt vagos homo habeat oculos, neque curiose, & (vt amplius aliquid dicam) impudenter ea, quæ apud alios aguntur circumlustrando prospiciat, sed vt potius pudice demissis luminibus ea tantum quæ sibi anteposita, & apposita sunt attendat. Custodia quoque continendi se se ibi negligenda non est, quatenus videlicet neque in habitu, neque in gestu indecens aliquid aut inhonestum agatur. Nihil cum strepitu aut tumultu fiat, sed omnia membra cum modestia, & tranquillitate in disciplina contineantur. Non sicut quidam faciunt, qui cum ad sedendum assederint, inquieta quadam agitatione, & confusione membrorum intemperantiam animi sui designant. Caput excutunt, brachia exerunt, manus in altum expandunt, & non sine magna turpitudine quasi totum epulum simul sint absorpturi, ingentes quosdam conatus, & gestus satis indecoros ostendunt. Anhelant, & suspirant præ angustia, ita vt existimes eos alium rugienti ventri patientiorem aditum querere, quasi angustia faucium non possit esurienti stomacho satis sufficientem abundantiam ministrare. In vno ergo loco sedentes, oculis, & manibus quæ prope, quæ longe, omnia circuncurrunt, simul panes comminuunt, vina in Calices, & pateras effundunt, discos in gyrum circunducunt, & velut Rex super obsessam ciuitatem assultum facturus, dubitant vbi primum expugnationem aggrediantur, dum simul in omni parte irruptionem facere concupiscunt. Plus iusto fortassis ista dicentes, verecundiæ oblitum sumus, sed nescit aliquando impudentia erubescere, nisi fuerit manifestè confusa. His igitur tribus modis debet quisque inter epulas seruare disciplinam in semetipso, videlicet vt & linguam suam à loquacitate restringat, & oculos suos à circumspectione cohibeat, & vt cætera membra omnia cum modestia & quiete contineat.

Lucæ 16.

De

De triplici obseruatione discipline in cibo, & primo quid comedendum. Cap. XIX.

Sequitur etiam triplex obseruatio discipline in cibo, obseruatio in eo quid sumat, obseruatio in eo quantum sumat, obseruatio in eo quomodo sumat. Obseruatio in eo quid sumat, id est vt neque nimis præciosa & delicata expectat, nec nimis rara & insolita requirat, nec nimis laute, & accuratè preparata concupiscat. In primo enim luxus arguitur, in secundo curiositas, in tertio superstitio notatur. Sunt namque quidam quorum fauces satis ridicula infirmitate egrotant, quæ nisi pingua & delicata deglutire non possunt. Et si quando eis parci aut frugales cibi oblati fuerint, statim aut indigestionem stomachi aut pectoris siccitatem, aut obriptionem capitis, aut si qua sunt talia, ad friuolas excusationes prætedunt. Alij delicias, & luxum ciborum magna constantia aspernantur, sed ab eis iterum non minori aut tolerabiliori petulantia communium cibarium usus omnino despiciunt. Noua quædã, & insolita ciborum genera exquirunt, ita vt sæpe propter vnius ventrem hominis per omnes circum pagos turba famulorum discurrat, & vix tandem vel ignotas de desertis procul motibus radices euellendo, vel pauculos de imis gurgitibus profunda scrutatione pisciculos trahendo, siue intempestiua de arentibus rubetis arbusta colligendo, vnius appetitus petulantiam compescere queat. Et sanè mihi non satis patere potest, quod vitium istos exagitet, nisi forte quia per quandam animi insolentiam multos in suo obsequio occupari gaudent, siue quia per tumorem elationis cæteris omnibus quantum cibo dissimiles sunt, tantum merito dissimiles videri volunt. Alij superstitiosum nimis in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionum & frixurarum & condimentorum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo frigida, modo calida, modo elixa, modo assa, modo pipere, modo allio, modo cumino, modo sale condita, secundum consuetudinem prægnantium mulierum desiderantes. Hi profectò non solum arguendi sed etiam deridendi sunt, qui quasi caupones ad omnem clepsydram eliciendi gustus gratia palatum extendunt. Igitur contra hæc vitia sananda necessarius est rigor discipline, qui istas gulæ petulantias intra certum limitem cohibeat, quatenus se neque ad immoderatas delicias, neque ad nouitates, neque ad superstitiosas preparationes ciborum appetendas diffundat.

Nimis delicata.

Nimis rara.

Nimis exquisita.

Secundo, quantum comedendum. Cap. XX.

Deinde sequitur custodia discipline in eo quantum quis sumere debeat, cuius mensura hæc mihi esse videtur, vt neque contra honestatem neque supra necessitatem. Non omnis venter idem capit, alius sic contentus, alius vero

sic. Cui minus sufficit, iste priusquam ad turpitudinem edacitatis perueniat, in superfluitatem offendit, cui multum opus est, in eo sæpe honestas comedendi læditur etiam priusquam ad superfluitatem veniat. Ergo ille cui parum satis est, magis superfluitatem caueat, ille vero cui multo opus est, magis ad honestatem attendat, quia neque ille nisi temperantiæ metas transierit, ad turpitudinem veniet, neque iste nisi prius honestatis oblitus fuerit, in superfluitatem impinget.

Tertio, quomodo comedendum. Cap. XXI.

Ostrema est obseruatio in cibo, quomodo quis cibum sumere debeat, hoc est quam munde & quam temperate. De immunditia comedendi pauca exempla proferre sufficiat, vt dum in quibusdam suis partibus cernitur, facile per similitudinem vbi que caueatur. Quidam inter comedendum dum scutellas exonerare volunt, quadrata ferculorum frustra adipem siue faginam superrotatam distillatam in ensalibus inuoluunt aut superiniijciunt, donec iterum enisceratis interioribus ea quæ remanserant, in pristinum locum reponant. Alij bibentes, digitos mediorenis poculis immergunt. Alij vinctas manus ad vestimenta sua detergentes, rursus ad cibaria tractanda redeunt. Alij nudis articulis coclearis vice oleæ sua piscantur, ita vt in eodem iure & manus abluitionem & venter refectionem querere videatur. Alij semicorrosas crustas & præmorosas collyridas cibarijs iterando infigunt, & reliquias dentium storum offas facturi in poculis demergunt. Hæc sicut supra diximus dicentibus erubescenda fuerant, si à facientibus præsumpta non fuissent. Nunc autem sustineat in audiendo verecundiam, qui noluit in faciendo habere disciplinam. Verum tamen hæc de immunditia indisciplinate manducantium ad exemplum dicta sufficiant. Temperantiam manducandi intelligimus in eo, si tractim homo & non cum nimia festinatione comedat. vbi nos quidem quantum fieri potest modum & mensuram omnes tenere suademus, legem tamen nullam dare profumimus, quia (sicut iam supra diximus) alius sic & alius sic. Hæc vobis fratres de scientia & disciplina interim nos diximus: Bonitatem vero orate vt vobis det Deus. Amen.

M. Hugonis de Sancto Victore Canonici Regularis Lateranensis Libelli de Institutione Nouitiorum Finis.

Placore, gratiam aut comitatem.

Prou. 17.

Prou. 16.

Prou. 12.

Prou. 26.

Prou. 24.

Prou. 18.

Esa. 42.

Prou. 18.

Prou. 19.

Ecl. 6.

M. HVGONIS DE SANCTO

Victore Canonici Regularis Lateranensis (ut nonnullis persuasum est) primi quatuor librorum de claustro anima post Prologum Capita.

- Quod incipientibus edificare quæredus sit locus fundamenti. Cap. I.
- Qualiter per delectationem temporalium diabolus minari non desinat. Cap. II.
- Quomodo diabolus blanditur, ut decipiat. Cap. III.
- De quatuor causis tentationum. Cap. IIII.
- Quomodo promittit diabolus, ut peruertat. Cap. V.
- De curru elationis. Cap. VI.
- Quo insidiatur diabolus, ut rapiat. Cap. VII.
- Quomodo fiat mens quandoque spelunca latronum, & domus negociationis, & meretricis prostibulum. Cap. VIII.
- Quod abundans sit pauperi religio. Cap. IX.
- Quod sufficiens sit mediocri religio. Cap. X.
- Quod tolerabilis sit diuiti religio. Cap. XI.
- Quod larga sit infirmis religio. Cap. XII.
- Quod compatiens sit delicatis religio. Cap. XIII.
- Quod moderata sit fortioribus religio. Cap. XIII.
- Quod penitentibus sit misericors religio. Cap. XV.
- Quod peruersis sit seuera religio. Cap. XVI.
- Quod optima sit bonis religio. Cap. XVII.
- Quod quatuor sint notanda in religione. Cap. XVIII.

¶ Libri Secundi post Prologum Capita.

- De adificatione claustrum materialis. Cap. I.
- De numero fratrum recipiendorum. Cap. II.
- De temperantia, & compassione erga fratres habendis. Cap. III.
- Vt edificia fratrum extra cohabitationes secularium fiant, & sint modesta. Cap. IIII.
- Quæ fratribus possidere liceat. Cap. V.
- Quod tria sint in cibo consideranda. Cap. VI.
- De numero ferculorum. Cap. VII.
- De habitu & numero vestium. Cap. VIII.
- De ijs qui vagi, & ociosi fratribus laborantibus detrahunt. Cap. IX.
- Vt prelatus sit sapiens non negligens. Cap. X.
- Quod sint duodecim abusiones claustrum. Cap. XI.
- De prelato negligente. Cap. XII.
- De discipulo inobediente. Cap. XIII.
- De iuvene ocioso. Cap. XIII.
- De sene obstinato. Cap. XV.
- De curiali monacho, canonico, vel conuerso. Cap. XVI.
- De causidico. Cap. XVII.
- De habitu precioso. Cap. XVIII.
- De cibo exquisito. Cap. XIX.
- De rumore in claustro, & de Regina Saba. Cap. XX.

- De lite in capitulo. Cap. XXI.
- De dissolutione in choro. Cap. XXII.
- De irreuerentia in xta altare. Cap. XXIII.

¶ Libri Tertij post Prologum Capita.

- Quod anima claustrum contemplatio dicitur. Cap. I.
- De quatuor lateribus claustrum. Cap. II.
- Quod ex contemptu sui duodecim columnarum ordo procedit. Cap. III.
- Quod tres in scripturis basium species inueniuntur. Cap. IIII.
- Quod mens sapientis hospitalis debet esse, & habere ministros, qui seruiant hospitalibus. Cap. V.
- Sicut fratres in capitulum conueniunt ut errata corrigant, sic ratio cogitationes conuocet. Cap. VI.
- Post capitulum exeunt fratres de opere spirituali ad laborem, sic animus egreditur a contemplatione celestium ad meditationem scripturarum. Cap. VII.
- Quod in refectorio spirituali, ponuntur tres mense in quibus Christus ministrat. Cap. VIII.
- De dormitorio anime mundæ. Cap. IX.
- De oratorio anime. Cap. X.
- De templo. Cap. XI.
- De artificibus templi. Cap. XII.
- De operarijs templi. Cap. XIII.
- De ijs qui portant onera. Cap. XIII.
- De prepositis operum. Cap. XV.
- Quando factum sit templum. XVI.
- Vbi fundatum est templum. XVII.
- De aquinoctio quo arca a sole illuminabatur ter quotidie. Cap. XVIII.
- De fenestris templi obliquis. Cap. XIX.
- De parietibus templi. Cap. XX.
- De calaturis varijs in torno. Cap. XXI.
- De cherubim & palmis & varijs picturis. Cap. XXII.
- De pavimento templi seu domus. Cap. XXIII.
- De atrio exteriori. Cap. XXIIII.
- De atrio interiori. Cap. XXV.
- De mari fusili in templo. Cap. XXVI.
- De decem luteribus in templo. Cap. XXVII.
- De altari æneo in templo. Cap. XXVIII.
- De altare aureo, & mensa aurea, & candelabris in templo. Cap. XXIX.

¶ Libri Quarti post Prologum Capita.

- De ciuitate magna Hierusalem. Cap. I.
- Quod Hierusalem sit in Iudæa historice. Cap. II.
- De eadem moraliter. Cap. III.
- Quod multi sint qui Hierusalem, & Iudæam destruant. Cap. IIII.
- De ijs qui defendunt Iudæam, & Hierusalem. Cap. V.
- De Hierusalem allegorice. Cap. VI.
- De Hierusalem anagogice. Cap. VII.
- Titulus

M. HVGONIS DE SANCTO

Victore Canonici Regularis Lateranensis, in Librum Primum de Claustro Anima Prologus.

Ogasti nos, frater amatissime, quatenus aliqua remedia tentationum, videlicet spiritualis delectationis fercula, fratribus vobiscum commorantibus quærerem ac propinarem. Quis frater, & inueni. In solitudine etenim veteris testamenti pauculas radices salutiferas reperit. Ex terra vero Euangelij bene culta, quosdam fructus boni saporis artuli. Ex libris autem expositorum & aliorum quorundam sapientum, quasi ex agricolarum hortis quosdam flores collegi, ut in vnum congesta locum, suauem reddant odorem. Ex radicibus itaque, id est ex sententijs veteris testamenti, aliquod remedium sanitatis infirmi ruminando possunt percipere. Fortiores vero, ex fructibus euangelij tanquam ex opere bono reficiantur. Delicati autem, diuersis expositionum floribus meditatio delectetur. Sic Paulus Apostolus apud Miletam insulam egressus de mari, collegit multitudinem farmentorum, ut focijs qui secum de maris periculo euaserant, ignem propter frigus accenderet. Vnde Beda super Actus Apostolorum. Samenta inquit, sunt dicta quælibet exhortationum, quæ ad accedendam charitatē valentia, integritate decerpta scripturarum, quasi frondibus, sunt excisa ramorum. Moraliter igitur mare, mundum, nauis huius seculi vitam, naufragium, vitæ periculum, egressio de mari, renunciationem mundi, insula quæ mari supereminet, portum rectæ conuersionis significat. Paulus illos verbo prædicationis frigidos ac pigros fratres, & ex vndis mundanæ tempestatis abstractos, excitat ad amorē Christi. Samenta exhortationis sunt verba, ignis charitatem designat. Per viperam vero quæ processit pulsa ab ignis calore, immundi spiritus siue detractores veritatis designantur. Quæ inuadit manum Pauli, id est opus doctrinæ spiritualis impedire nititur, detractio moris inferendo, & inuidiæ virus infundendo. Hanc viperam frater exhorresco, & ne virus detractio inferat, congruū est ut euitemus. Nulli ergo nostrum frater patefacias nomen, ne ex insipientia auctoris & personæ vilitate, operis nostri labor vilescat, & ne vipera cuius manum inuadere debeat, agnoscat. Placet quoque opusculi huius spatium in quatuor libellos releuandæ mentis gratia scindi, quia ut ait Beatus Augustinus, ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor viatoris hospitio. Primus quidem quid noceat claustralibus vel mundo renuñciare volentibus, continet. Secundus vero claustrum materialis ordinationem, in quo tenetur homo

A

Actu. 28.

Beda.

Pulchra moralitas

B

August.

- Titulus de muro Hierusalem. Cap. VIII.
- De seris & portis Hierusalem. Cap. IX.
- Item verba Neemie de portis Hierusalem. Cap. X.
- Item de seris portarum Hierusalem. Cap. XI.
- De vestibulis portarum Hierusalem. Cap. XII.
- De vicis Hierusalem. Cap. XIII.
- De plateis. Cap. XIII.
- De quatuor plateis Hierusalem, moraliter. Cap. XV.
- Item de quatuor plateis, moraliter. Cap. XVI.
- De ijs, qui templum destruunt, & de ijs qui templum mundant, & renouant. Cap. XVII.
- Quod Iudas ordinauit viros, ut pugnarent aduersus eos, qui erant in arce donec sancta mû daret. Cap. XVIII.
- De Iuda & fratribus eius. Cap. XIX.
- De caelesti Hierusalem. Cap. XX.
- De pace, quæ in caelesti Hierusalem est. Cap. XXI.
- Quod Hierusalem caelestis sit in Iudæa. Cap. XXII.
- Quod murus caelestis Hierusalem sit ex lapide iaspide. Cap. XXIII.
- De portis Hierusalem. Cap. XXIIII.
- De seris portarum. Cap. XXV.
- De vicis. Cap. XXVI.
- De plateis. Cap. XXVII.
- De longitudine, latitudine, & altitudine caelestis Hierusalem. Cap. XXVIII.
- De claustro & dispositione eius. Cap. XXIX.
- De columnis claustrum. Cap. XXX.
- De quadratura claustrum. Cap. XXXI.
- De perfectione claustrum. Cap. XXXII.
- De libro vitæ, & de assiduis lectionibus in eo. Cap. XXXIII.
- De pratello, quod est in medio claustrum. Cap. XXXIIII.
- De ligno vitæ, quod est in medio pratelli. Cap. XXXV.
- De silentio claustrum. Cap. XXXVI.
- Quomodo Angeli, & anime sanctorum loquantur ad Deum. Cap. XXXVII.
- Quomodo Deus ad sanctorum animas loquatur. Cap. XXXVIII.
- Quomodo post resurrectionem hominibus loquatur Deus. Cap. XXXIX.
- Qualia futura sint humana corpora post resurrectionem. Cap. XL.
- In quibus locis sint anime sanctorum ante resurrectionem. Cap. XLI.
- De summo Abbate videlicet Deo omnipotente. Cap. XLII.
- De Priore qui nos processit ad laborem, & rediret ad requiem. Cap. XLIII.

FINIS INDICIS.

mo exterior, docet. Tertius animæ claustrum ordinat. Quartus, claustrum non manufacti habitacionem quæ est in cælo, commendat appetendam. Summi quoque Abbatis scilicet Christi pacem quam ibi habet cum subiectis, hic hortatur cum fratribus exhibendam.

DE CLAVSTRO
Anima. Cap. I.

Quod incipientibus ædificare, querendus sit locus fundamenti. Cap. I.

Cncipientibus ædificare, querendus est locus fundamenti, ne superpositi parietis congeries inclinet se ad ruinam. Solent enim ex hoc rationabiliter qui firmiter ædificare volunt, euerfa, & eiecta terra, super firmam petram licet nimio labore quaeritam, ædificij sui ponere fundamentum. Diuersa est tamen diuersorum ratio ædificiorum. Ampla etenim palatia reges sibi ædificant, sed domus illorum sepulchra eorum in æternum. Turres firmas in summis montium locat, vallant agere, & muro cingunt, montes non suis, sed pauperum manibus transferunt, circumductis solo imperio fluminibus, excludunt hostium vires, nihil tamen horum morti contradicere potest. Episcopi domos non impares ecclesijs magnitudine construunt, pictos delectantur habere thalamos, vestiuntur ibi imagines preciosis colorum indumentis. Pauper autem sine vestibus incedit, & vacuo ventre clamat ad ostium. O mira, sed peruersa delectatio. Troianos gestat paries pictus, purpura, & auro vestitos, christianis panni negantur veteres. Græcorum exercitui dantur arma, Hectori clypeus datur auro splens, pauperi vero ad ianuam clamanti non porrigitur panis, & ut verum fatear, pauperes spoliatur sæpe, & vestiuntur lapides, & ligna. Ornant prætoria columnis, fores domibus anteponunt, quæ utinam pauperes includerent non excluderent. Ciues urbium suarum munitiones studiose disponunt, ut sic incurfus hostium repellant, excubias ordinant, vectes ferreos portis inferunt, portas suas muniunt custodibus. Sed tu o Domine pone custodiam ori meo, ut non delinquam in lingua mea. Monachi faciunt sibi claustra quibus homo exterior teneri possit: sed utinam claustra facerent quibus homo interior ordinate teneretur. Sic fratres, sic quidam turres ædificant, ut securius rapiant, alij sola delectatione, & superfluitate gaudent. Alij necessitate, & timore, ne opprimantur à potentibus, (ut diximus) laborare non desinunt. Claustra vero quasi castra Domini, alij Domino componunt, & sicut regum ministri turrium instaurata munitione securius fraudes inimicorum excludunt, sic homo interior, & homo exterior intra munimina claustrorum positi, antiqui hostis

insidias, & temporalium rerum fragiles casus effugiunt. Vtile igitur esse credimus, ut introducantur duæ personæ, & quod in rebus subtilioribus obscurum latet, per res oculis subiacentes liquidum fiat. Sicut etenim accidit si duo socij aliquod castrum intrarent, cum ab hostibus oppugnari deberet, quorum vnus esset discretus siue prudens, alter indiscretus siue imprudens, vnus piger, alter expeditus, sic homo interior, & homo exterior. Discretus in die munitiones parat, erigit propugnacula, defensionis loca singulis assignat, officia præstendi iniungit quibusdam sociorum, concordiam docet, ieiunandi tempus indicit, ne fames, quæ clausis intrat portis, inter armatos victoriæ obtineat principatum, fraudem damnat, ne per aliquem hostis ingreditur, sed ante omnia perseverantem patientiæ constantiam habendam fore prædicat, & hortatur. In nocte vero excubias ponit, discurret per vigiles, somnolentos increpat, & præcæteris sapissime socium excitat, quia piger est, & docet, quia indiscretus est. Si autem proprius hostes accedant, machinamenta belli præparat, aries ianuam pulsant, tunc exit armatus, sustinet hostes, viribus hostium incurfus repellit, quia expeditus est, prouidentia machinamenta dissipat, quia discretus est. Sic agit discretus non ad tempus, sed assidue, ne aduersarijs tradatur castrum, ne & ipse capiatur, & tradatur exactori, mittatur in carcerem, trahatur ad tormenta. Istius vita mores instruit audientium, loqui de eo etiam debilius mentibus præbet affectum. Audire enim diligenter bonum, & velle fieri, magna pars bonitatis est. Hoc est fratres officium discreti, & expediti. Indiscreti autem & pigri officium est, impedire discretum, tardare expeditum. Hunc talia agentem, labor expediti, discreti docta prouidentia facit participem laudis, & gloriæ. Quando autem liberatur ab hostibus castrum, cum socio Domini sui gratiam recipit, & remuneratur cum eodem. Sic contingit quandoque fratres, ut piger trahatur ad præmium, sed sapius inuenisse contrarium in hac societate cognouimus. Mira res. Iste, qui talis ante fuerat, cuius probitas licet damno sa eis extitisset, ab hostibus tamen laudari meruit, cuius prouidentia, sociorum murus extiterat, iste talis dico assiduitate quadam à socio victus, pigro consentit, indiscretum patitur, vagantem sequitur. Ecce fratres piger expeditum luctando deijcit, discretum indiscretus decipit. Sic vagantes extra castrum ab hostibus capiuntur, recipiunt pro munere pœnam, pro labore supplicium. Adaptetur igitur proportionalis similitudo, ostendatur in homine interiori, & exteriori, quod contigisse potuit in duobus prædictis. Hominem enim exteriorem, videlicet carnem nostram, nemo dubitat indiscretum esse, & pigrum, animam vero id est hominem interiorem, & natura sua discretum, & expeditum, benignitas creatoris plasmauit. Ecce claustrum, id est Dei castrum intrauerunt am-

bo.

bo. ecce vndique hostium turbæ conclamant, quidam minantur, ut terreat, blandiuntur multi, ut decipiant, promittunt etiam aliqui, ut peruertant, insidiantur fere omnes, ut rapiant, simul inuites facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Extra, mundus totus exeuntibus obstrepit: intus vero sagittantur in occulto recti corde, volant ignea tela, configunt hostes eminentius, moriuntur multi: nullus sine vulnere, vnus diei periculum euadere potest. Sicut diximus: diabolus per quosdam de exercitu suo claustralibus minatur ut terreat eos: per alios blanditur ut decipiat, per alios promittit ut peruertat, per reliquos insidiatur ut rapiat. Sed qui sunt, qui minantur homini interiori & exteriori intra claustrum iam munitiones positas, vel etiam aliquibus alijs de renunciatione seculi cogitantibus: in primis audiat bonitas vestra. Cui aliquis fratres charissimi claustrum intrauerit: vel cum adhuc positus in hoc sæculo admonente Spiritus sancti gratia, de renunciatione mundi huius aliquid cum amaritudine mentis cogitare ceperit: tunc mundi huius princeps per delectationem temporalium minas incutit, per voluptatum varietates terrores accumulatur. Qualiter autem per delectationem temporalium antiquus hostis minari non desinat: notum fieri forsitan non erit inutile.

Qualiter per delectationem temporalium diabolus minari non desinat. Cap. II.

Cncipientibus ædificare, querendus est locus fundamenti, ne superpositi parietis congeries inclinet se ad ruinam. Solent enim ex hoc rationabiliter qui firmiter ædificare volunt, euerfa, & eiecta terra, super firmam petram licet nimio labore quaeritam, ædificij sui ponere fundamentum. Diuersa est tamen diuersorum ratio ædificiorum. Ampla etenim palatia reges sibi ædificant, sed domus illorum sepulchra eorum in æternum. Turres firmas in summis montium locat, vallant agere, & muro cingunt, montes non suis, sed pauperum manibus transferunt, circumductis solo imperio fluminibus, excludunt hostium vires, nihil tamen horum morti contradicere potest. Episcopi domos non impares ecclesijs magnitudine construunt, pictos delectantur habere thalamos, vestiuntur ibi imagines preciosis colorum indumentis. Pauper autem sine vestibus incedit, & vacuo ventre clamat ad ostium. O mira, sed peruersa delectatio. Troianos gestat paries pictus, purpura, & auro vestitos, christianis panni negantur veteres. Græcorum exercitui dantur arma, Hectori clypeus datur auro splens, pauperi vero ad ianuam clamanti non porrigitur panis, & ut verum fatear, pauperes spoliatur sæpe, & vestiuntur lapides, & ligna. Ornant prætoria columnis, fores domibus anteponunt, quæ utinam pauperes includerent non excluderent. Ciues urbium suarum munitiones studiose disponunt, ut sic incurfus hostium repellant, excubias ordinant, vectes ferreos portis inferunt, portas suas muniunt custodibus. Sed tu o Domine pone custodiam ori meo, ut non delinquam in lingua mea. Monachi faciunt sibi claustra quibus homo exterior teneri possit: sed utinam claustra facerent quibus homo interior ordinate teneretur. Sic fratres, sic quidam turres ædificant, ut securius rapiant, alij sola delectatione, & superfluitate gaudent. Alij necessitate, & timore, ne opprimantur à potentibus, (ut diximus) laborare non desinunt. Claustra vero quasi castra Domini, alij Domino componunt, & sicut regum ministri turrium instaurata munitione securius fraudes inimicorum excludunt, sic homo interior, & homo exterior intra munimina claustrorum positi, antiqui hostis

generari prædicat. Sed quare hoc? Non ut mederi velit: sed ut occidere possit. Non ut egritudines curet: sed ut securius inferat mortem. Videt ex subtractione ciborum, luxuriæ vires posse minui: & ideo non tardat minari egritudinem. Timet ocium perire & somnolentiam destrui: & ideo laboris intolerantiam, & protensa vigiliarum spatia præterdit. Credit ex paupertate humilitatem nutriri, & ideo querit occasiones quibus humilitatis impediatur aduentum. Paupertas enim (ut ait Beatus Gregorius) bonis mentibus solet esse custos humilitatis. Hæc assidue replicare claustralibus non desinit, hæc pluribus de renunciatione mundi cogitantibus anteposit. O calliditas antiqui hostis: o ingenium sine sapientia, sed non sine malitia, abstinentiam & ieiunium, & cetera quæ superius diximus, damnat, & per ista, naturam carnis deficere astruit, & tamen superfluitatis vitium tacet, per quod natura suffocatur, uel excedit terminos suos. Sic o fratres mundi huius princeps homini exteriori, id est carni per delectationem temporalium minatur ut terreat, sic locum munitionis aggreditur in quo nouit esse debiliorem. Sed homo interior discretus, & expeditus, scilicet anima, excitatus tumultu minarum, sine mora socio ad defensionem adiungitur, implens illud quod Beatus Ambrosius dicit de arca Noe. Boni custodis præsentia (inquit) ibi frequentior est, ubi muri fragiliores sunt. Pigrum socium, ne deficiat, hortatur. Salomonis utitur consilio dicentis. Fili accedens ad seruitutem Dei, prepara animam tuam ad tentationes. Docet ratio: abiliiter indiscretum, qualiter sustinere debeat minas hostium: religionis bonum commendat, delectationis uero pessimæ vitium damnat: monet eum ne exhorreat fluctuationem vite huius, quia ad tempus est, sed ponat anchoram spei, & dicat. Expectabo eum qui saluum me fecit a pusillo animo & tempestate, non dabit enim in æternum fluctuationem iusto. Hortatur iterum illum ne contristet in exercitatione sua, ne conturbetur a voce inimici, & a tribulatione peccatoris, sed dicat. Paratus sum & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. His & alijs multis incitamenti homo interior consolatur exteriorem, licet cum eo impugnetur, & conturbetur in exercitatione sui. Cum enim caro in se affligitur, vel secularium hominum patitur conuicia, tunc homo interior (ut ait Beatus Augustinus) affectus tædio, & multorum rabie circumlatratus, reluctatur odio, ut perficiat dilectionem, & in ipsa lucta contristatur, & ideo dicat cum Propheta. Exaudi deprecationem meam, & ne despexeris deprecationem meam, intende mihi, & exaudi me. Conturbatus est in exercitatione sua Petrus, cum ambularet inter vendas: vidit ventum validum venientem, & cum cepisset mergi, clamauit dicens: Domine pere, salua me. A quo vento valido turbatus est Petrus? ait Beatus Augustinus, cum exponeret illum locum, turbatus inquit, est a voce inimici, & a tribulatione peccatoris. Sic tætat Diabolus quolibet per huiusmodi tentationes a charitate remouere,

Psal. 48.

Practica pulcherrima pro cionatoribus.

Psal. 140.

Grego.

Ambro.

Eccles. 2.

Psal. 54.

Psal. 118.

August.

Psal. 54.

Matt. 14.

Psal. 13. Pro concio notariis notabilia.

Mina diaboli notariis descripta.

Roma.8. mouere, cui contradicimus cum Apostolo dicentes. Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an aliquid eorum quæ sequuntur? Nemo igitur a charitate nos separet. Qui enim charitatem habuerit, antiqui hostis minas timere non poterit, quia charitas foras mittit timorē, nec impugnationibus delectationum cedit qui charitatis vitur clypeo, quia charitas patienter omnia sustinet. Hoc igitur clypeo homo interior & exterior vtantur ad defensionem, ne vel terreantur minis, vel impugnationibus cedant. Et hæc de prima propositione sufficiant.

Quomodo blanditur diabolus vt decipiat.
Cap. I I I.

K Rimum per delectationem temporalium antiquus hostis minas præteredit, nunc vero per pulchritudinem rerum temporalium homini blanditur vt decipiat. Pulchritudini enim adiuncta est delectatio, ita vt ipsa pulchritudo sit delectationis causa. Ad hoc illud pertinere credimus, quod in veteri testamento legimus scriptum de Patriarcha Abraam, a quo cum separari vellet Loth, & daretur ei a patruo eligendæ possessionis libertas, leuauit oculos & aspexit omnem regionem Iordanis, quæ irrigabatur, priusquam euerteret Dominus Sodomam, & Gomorram, sicut Paradisus Domini. hanc elegit, sed postea inter diuersos reges ortum est bellum, & a quatuor regibus captum Loth, narrat historia. quo comperto Abraam numerauit vernaculos, & cum trecentis decem, & octo viris adeptus victoriam, nepotem liberauit. Notate fratres, cum separari vellet Loth ab Abraam, regionem aspexit Iordanis, quæ irrigabatur sicut Paradisus Domini, & loci pulchritudinem utilitati præposuit. Infirmior enim (vt ait Beatus Ambrosius) amœna eligit, vtilia fastidit. sic non tantum captus loci pulchritudine, ad amœna Iordanis descendit, sed etiam ab hostibus captus ibidem esse cognoscitur. Doceat igitur Loth hominem exteriorem, ne princeps mundi huius per pulchritudinem rerum blandiatur ei, ne discedens a socio capiatur ab hostibus. Placeret forsitan alicui, si de adducto exemplo exquisitius loqueremur. Audiat ergo diligens lector qui non quos vult vel quando vult, explanationum potest habere libros, audiat non me, sed Beatum Ambrosium, cuius auctoritatem hic sequi uolumus, uel sensum uerbis alij, uel eiusdem uerba ponentes. Et ut ad maiorem instructionem loqui valeamus, interpretationes nominum non sit annotari difficile. Abraam enim interpretatur pater, Loth vero declinatio, Iordanis autem descensio. Hæc omnia in homine possunt adaptari, quia mens iusti hominis, pater esse dicitur. Sicut enim pater filijs præsidet, sic mens iustis cogitationibus præsidet, & vagos sensuum motus, quasi quodam paternitatis dulci regit affectu. Loth autem de-

clinatio dicitur. Separatur ergo Loth ab Abraam, quando aliquis a iustitia suæ mentis declinat. Duobus autem modis declinatio dicitur. Vnde Beatus Ambrosius ait. Cum Loth inquit declinaret malum, hoc est errorem, flagitium, crimen, tunc iungebatur patruo. cum autem declinaret bonum, hoc est iustum, innocentem, sanctum, sociabatur flagitio. Separari dicitur Loth ab Abraam, quia terra non poterat eos recipere. Vt enim Beatus inquit Ambrosius, vna anima motus diuersos non recipit naturaliter sibi repugnantes. Sic per terram anima designatur, per Loth vero, motus quidam vitiorum declinantes a iustitia mentis, per Abraam, mentis perfectio. Non potest enim eadem anima & mentis perfectionem & vitiorum multitudinem simul capere, quin ibidem separationem fieri contingat. In separatione vero, ipsi Loth datur electio, sed vt dicitur, deflectentibus a vero, amica est iactantia. Hinc est quod Diabolus cum in prima creatione a veritate, id est a Deo discederet, primum superbiæ reatum incurrisse legitur. Inde etiam Loth leuauit oculos, quod est arrogantia signum. Sublimes enim oculos, scriptura superbiæ demonstrat esse notam. Discedens a veritate Diabolus, descendit de cælo, discedens ab Abraam Loth, descendit ad oppida Iordanis. Descendit enim ad oppida Iordanis, quia (vt ait Ambrosius) virtutis consortium deserit, qui speciem eligit non veritatem. Sequitur autem, esse captum Loth, & quinque reges a quatuor esse superatos. Sed qui sunt illi quatuor reges qui de quinque triumpharunt, & adduxerunt totum equitatum Sodomorum, qui ceperunt etiam Loth filium fratris Abraam? Quinque reges (ait Beatus Ambrosius) quinque sunt corporis sensus: visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Quatuor reges, illecebræ corporales atque mundanæ sunt, quoniam & caro hominis & mundus, ex quatuor constant elementis. Merito reges dicuntur, quia habet suum culpa dominatum, habet regnum grande. Vnde Apostolus. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Sensus igitur nostri facile corporalibus delectationibus, & secularibus cedunt, & a quadam eorum potestate capiuntur. Corporales autem delectationes, & illecebras sæculi huius non vincit nisi mens, quæ fuerit spiritualis, adhærens Deo, & se totam a terrenis separans. Deflexio omnis his capitur. Vnde quod Ioannes ait, Vbi habitantibus in terra, non vti que omnes homines comprehendit. (Sunt enim quidam in terris positi, quorum conuersatio in cælis est,) sed eos quos terrenæ conuersationis affectus, atque huius vincit sæculi gratia. Ergo fratres, non habitatores sed accolæ simus terræ huius. Accola (vt ait Beatus Ambrosius) temporalis diuersorij speciem gerit. habitator autem omnem spem atque vsum suæ substantiæ illic collocat, ubi habitandum putauerit. Itaque qui est terræ accola, habitator est cæli. Qui autem habitator est terræ, possessor est mortis. Sic Loth id est declinatio capitur: dum habitaret in Sodomis.

Ambro.

Prou. 6.

M Gen. 14.

Rom. 6.

Apoc. 8.

Accola. Habitator.

Pulchra figura diligenter, & accurate, cõtionibus accommodanda.
Ambro.

mis. Habeat ergo, fratres, homo exterior, Loth & Abraam ante oculos, & hoc vtatur exemplari, ne pulchritudine rerum transeuntium tractus, a socio id est ab homine interiori separetur.

De quatuor causis tentationum, quæ omni homini fugiendæ sunt, & maxime renunciantibus huic sæculo habendæ despectui. Cap. I I I I.

N Vt autem quatuor diuersitates rerum, quæ ad pulchritudinem pertinent, quas vocamus causas tentationum, quæ omni homini fugiendæ sunt, & maxime renunciantibus huic sæculo habendæ despectui. Sed quæ sint hæc causæ tentationum, & quare & quomodo fugiendæ, audientium mentibus pro captu nostro patefaciamus exemplis. Prima autem harum quatuor est loci amœnitas, vt ciuitates & oppida, quæ non tantum ex situ loci amœnitatem recipiunt, sed etiam ex inhabitantium gratia. Secunda vero causa est locus diuitiarum, vbi enim diuitiæ, ibi periculum. Tertia vero causa est preciosus ornatus, vt est equorum cura pinguium, & vestimentorum exquisita varietas. Quarta autem est mulierum species, quarum (vt dicitur) uox blanditur auribus, & facies oculis. Ecce quæ sint illæ quatuor tentationum causæ, au diuimus, nunc autem quare fugiendæ sint, restat vt dicamus. Ideo etenim fugiendæ sunt ista, quia ex pulchritudine mulierum, voluptas carnis nascitur. Ex varietate vero vestimentorum, affectus placendi subministratur. Locus autem id est vrbes & oppida, dant opportunitatem impetrandi quod placet. Per diuitiarum vero affluentiam, quod placet impetrari solet. Sic fratres confluunt omnia ista vt perficiatur tentatio, & ideo dicuntur tentationum causæ. Confert enim pulchritudo delectationem, ornatus affectum, locus opportunitatem, diuitiæ effectum. Hæc sunt illæ quatuor, quarum illa est prima cum qua sit tentatio, secunda propter quam sit, tertia in qua sit, quarta per quam ducitur ad actum. Cum muliere etenim speciosa, delectatio carnalis, quæ cum turpi non fieret, perficitur. Propter ornatum corporis placet, quæ sine ornatu uidentibus displiceret. In opportuno vero loco res ad finem trahitur, quam importunitas impediret. Sed licet illa tria confluant, licet pulcher sis, & perornatis vestibus incedas, si tamen desit pecunia, inuenietur ab illa competens dilationis occasio. Restat igitur ut per pecuniam, cæpta tentatio finem recipiat. Bersabee Virgæ Ethici uxor, cum lauaret se in solario domus suæ, propter pulchritudinem placuit Dauid, placuit & traxit ad crimen: fuit igitur Bersabee causa cum qua fieret tentatio. Iudas cum in Thannas iret ad tondendas oues, Thamar nurum suam in meretricio habitu sedentem in biuio reperit, cum reperta rem habuit. Quid ergo fra-

tres? Placuit Inde Thamar, num propter pulchritudinem, cum etiam quenam esset ignorabat? Consequens ergo est ut ornatus meretricij habitus sit aliqua causa propter quam Iudas compleisset delectationem carnalem. Ammon uero filius regis Dauid, cum uehementer Thamar sororem suam diligeret, opportunitatem loci quesitum & inuenit, in sumum se esse meritus est, impetrat a patre suo sororis aduentum, solus solam aggreditur, poscit coitum, negat illa, negantem opprimit, vim inferens oppressæ. Doceat igitur nos Thamar opportunitatem loci fugere, ne in ipso fiat præmeditata tentatio. Similiter Iudas Schariotes opportunitatem quærebat, vt Iesum Iudæis traderet. Per pecuniam etiam Iesum Iudæis traditum esse nouimus. Nouimus etenim Iudam furem esse & oculos habere, quod per hoc etiam euidentius ostenditur, quod triginta argenteos retulisse in templum, & ibidem proiecisse legitur. Timeat ergo vnusquisque nostrum ne per pecuniam decipiatur, cum vnus ex duodecim, illum, qui diligendus est super aurum & topazion, qui mundi etiam precium tam paruo mutauerit precio, vendiderit. Audiatur igitur hæc vt sibi caueant, illi, qui oculos portant, qui pecunias seruant, qui nundinas & fora pro necessitatibus fratrum frequentant, qui secularium domos & curias perlustrant. Deuient ergo huiusmodi fratres solarium Bersabee, biuium Thamar, thalamum Ammon filij regis Dauid, deuient etiam personas infames, hospitia suspecta, murusci la dare & accipere, pecuniam plurimam congregare, ne in ipso laqueus lateat, in quo cum alio pereant. Ecce, quæ sint illæ quatuor tentationum causæ, & quare sint fugiendæ, præmisimus. Nunc autem qualiter vitari queant, pro modulo nostre imbecillitatis assignemus. Pulchritudinem igitur mulierum & delectationem carnalem, quæ inde procedit, per oculorum & cordis pudicitiam ne noceat vitare possumus. Ad hoc pertinet illud quod in regula clericorum scriptum à Beato Augustino legitur. Impudicus (inquit) oculus, impudici cordis est nuncius. Qui damnat impudicitiam, pudicitiam laudat. Sunt enim contraria immediata, & necesse est alterum inesse circa suum susceptibile. Pudicus oculus, ianitor est cordis, sedet ad ianuam, nec permittit intrare quod noceat, nihil nunciat nisi quod deceat, quicquid indecens esse nouerit, excludit & eliminat. Impudicus uero querens quod placeat, per omnia discurrit, volentes intrare patitur, nolentes uero monet & hortatur. Vnde scriptura dicit. Oculi prima tela sunt adulteræ. Solent homines tribus generibus armorum vi ad defensionem, telis videlicet hasta & gladio. Longe positi vulnerantur telis, in illos qui cuspede tangi nequeunt, vibratur hasta, cum pugnatur comminus, officium suum gladius implet. Similibus armis uuitur impudicitia ad expugnandum hominem

Ammon. Thamar. 2. Reg. 13.

Matt. 26.

Matt. 27.

Attendat Monasteriorum procuratores Verbis Hæc sic exemplaribus.

August.

Eccl. 26.

Pulchra considera- tio.

2. Reg. 11 Bersabee. Dauid. Gen 38. Iudas. Thamar.

Gen. 39. exteriorem, quod in Ioseph Patriarcha veteris testamenti contigisse narrat historia. Ait enim scriptura. Et immisit vxor domini sui oculos suos in Ioseph. Hæc sunt impudicitæ tela, quibus vulnerantur multi licet longe positi. His telis, oculorum pudicitiam opposuit. Scriptum est enim. Noli intendere mulieri fallaci, ne capiaris oculis, neque rapiaris palpebris eius. Petulans enim libido est. De qua petulantia oculorum dicit Beatus Augustinus in regula clericorum. Si hanc petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim amouete ne cæpta progrediatur, sed de proximo corrigatur. Nec tantum petulans est libido, sed etiam procax. Ait enim vxor domini Ioseph ad ipsum Ioseph. Dormi mecum. Hæc est vibratio hastæ, blandientis adulteræ sermo. Huic opponitur cordis munditia. Venenata enim colloquia non recipit mundi cordis puritas, sed audit scripturam dicentem. Non te seducat meretrix multo blandimento sermonis, nec laqueis labiorum suorum te alliget. Nec tantum petulans & procax libido est, sed & importuna. Tenuit enim vxor domini sui vestem Ioseph, & ait Ambrosius. Teneri veste potuit, qui teneri non potuit animo. Hic est gladius, quo configitur comminus, mollis scilicet adulteræ tactus. Huic resistit Ioseph per mundiciam cordis & corporis, respuit enim adulteræ tactum, rupit fimbriam ne serperet contagium, & ideo scriptum est. Ne motus fueris ad alienam, neque contineas amplexibus non tuam. His igitur modis docet nos Ioseph, ne per pulchritudinem mulierum ad delectationem trahamur. Vestium vero ornatum & affectum qui inde subministratur, vilis habitus amor exterminat. Nemo enim qui vere habet proprii habitus contemptum, alieno delectatur ornatu. Sed & loci opportunitatem, ne tentationi sit congrua, claustrum assiduitas excludit. Qui enim discurrunt per alienas domos, qui assiduitate secularium gaudent hominum, qui foris spectacula sequuntur, qui non ad necessitatem communem, sed ad propriam voluntatem sunt parati, qui causas itineris sui non habent sed fingunt, tales dico sicut sunt faciles ad discurrendum, ita forsitan prouidentur ad ea quæ loci opportunitas subministrat. Secura est ergo claustrum assiduitas, quam cura rei familiaris non turbat, quam non sollicitant accessus hominum. Ibi inter fratres, alterius ad alterum diligens habetur custodia, ibi prælatorum subiectis discreta prouidet solertia, ibi silentium aufert locum confabulationibus, lectio assidua extinguit iram. Scriptum est enim. Ira prolata crescit, dilata minuitur. Ibi disciplina cæteros motus cordis feruire cogit munditiæ, & omnis opportunitas, quæ est ad malum, per claustrum assiduitatem excluditur. Per paupertatem verò voluntariam, pecuniæ affectus (de quo superius locuti sumus) extirpatur. Restat igitur vt per pudicitiam cordis & oculorum, delectatio carnalis excludatur, per amorem vilis habitus, vestium preciosarum varie-

tas subtrahatur, per claustrum assiduitatem, opportunitas quæ est in malum priuetur, per voluntariam paupertatem, affectus pecuniæ annihilatur. Istis utatur homo interior & exterior ad defensionem, ne per pulchritudinem rerum temporalium (quæ per illa quatuor blanditur ei) decipiatur. Anteponat cælestia terrenis, æterna transitorijs, decoris pulchriora, bonis meliora. Terrena corrumpuntur, finem expectant, pulchritudinis amittunt florem, bonitatis fructu priuantur. Cælestia vero termino carent, non corrumpuntur infirmitate, non franguntur senio, non annihilantur vetustate. Felix æternitas quæ corruptione caret, infelix illa quam comitatur æternaliter corruptionis defectus, quæ ideo durat vt crucietur, ideo æternaliter cruciatur, quia sine fine peccarent homines si possent. Decipitur igitur qui pulchritudinem temporalium blandientem sibi sequitur, sed anteponat spiritalem, vt videat regem in decore suo.

¶ Quomodo promittit diabolus vt peruertat. Cap. V.

Contingit quandoque vt qui minis terreri nequeunt, nec blandimentis acquiescunt, promissis citius flectantur muneribus. Ideoque tertio loco competentius, qui sunt illi, qui promittunt homini interiori vt eum peruertant, videamus. Prudentia mundi ipsa est, quæ promittit vt peruertat. Promittit enim duo, preciosa videlicet & sublimia, hoc est diuitias & honores. Alterum cupiditatis, alterum superbiæ. Hæc sunt latera scælæ, per quam diabolus descendit de cælo ad inferos. Promittit nobis mundi prudentia, sed nihil dat, & si aliquando recipiunt homines quod promittit, non datur illud sed emitur. Dat mundus opes, sed non gratis. Qui enim efficitur seruus peccati pro ipsis, non accipit gratis. Dat honores, sed non sine precio. Quibus promittit mundus opes, & cuius sunt opes quas promittit? Quomodo dat, & vbi dat quod promittit? Raptoribus promittit agricolæ substantiam, oues viduæ, agros pupilli: Generatori, vicini sui domum, amplitudinem possessionis, diuitiarum affluentiam. Ecce quibus promittit, & cuius sunt quæ promittit. Stulta est hæc prouidentia, quæ thesaurizat & ignorat cui congregat ea. Militibus promittit inter enses lucra, inter telorum grandinem, sub metu carceris, sub mortis periculo: Negociatoribus ultra mare promittit lucrum per mortis fauces, ibi naufragij timor, ibi vento commendantur opes & animæ. Ecce quomodo dat & vbi dat quod promittit. In utroque periculum, in utroque difficilis acquirendi modus. Ibi promittit lucrum, vbi dare queat sepulchrum. Claustralibus uero uagandi licentiam, quam rigor claustrum abstulerat, repromittit: fabulosas vero confessiones ocioforum, platearum plausus, fori spectacula, ciborum affluentiam.

Promissio nes mundi vana.

Psal. 38.

Iosue. 11. fluentiam, vestis mollitiem, & vt cuncta compleam, libertatem, faciendi quod placet, supradictis accumulatur. Ecce pugna difficilis. Ecce Iabin rex Asor pugnat contra filios Israel. Ecce ad Chananeos mittit qui habitant in maritimis & per montana & per campos, ad regem ¶ Simeon, & in ¶ Fennendor, sed & multos alios congregat, quos est enumerare difficile. Sed quid ait Dominus ad Iesum filium Naue qui principatum post Moysen suscepit? Ne verearis (ait Dominus) faciem illorum, quia crastina die ad hanc horam tradam eos sauciados ante faciem Israel, & equos eorum subneruabis, & currus eorum igne combures. Audiatur hoc qui est de exercitu Iesu, non filij Naue, sed filij Dei. In vno enim quoque homine bellum hoc reperiri potest. Iabin enim rex Asor congregat exercitum. Iabin autem interpretatur sensus sine prudentia. Asor vero aula, id est mundus. Mittit ergo ad Chananeos qui habitant in maritimis locis, vicinos fluctibus, qui in montibus & fluctibus permouent cuncta, qui sunt ex genere Chanaan, filij Cham, filij Noe. Cham interpretatur calor. Chanaan vero commotio. Qui autem calet, cito commouetur. Mittit & ad montana, id est ad illos qui gloriantur in sublimibus, & ambulant in magnis & mirabilibus super se. Mittit & ad campos, id est ad eos qui terrena sapiunt, qui planitie voluptatum delectantur, qui sunt quasi pecora campi, prouidentur ad vitia. Mittit & ad regem Simeon, qui interpretatur exauditio. In bonam quandoque partem ponitur exauditio, vt cum dicitur. Vocem fletus mei exaudiuit Dominus, secundum quod Simeon vnus de Patriarchis nomen accepit. Exaudierat enim Dominus precem matris eius. Dicitur autem e contrario exauditio, quando quis exaudit præceptum Diaboli. Solet enim dicere. Si procidens adoraueris me, dabo tibi hæc omnia. Et ad Euam dixisse legitur. Eritis sicut dii. Promisit esse Deos vt faceret reos. Et inde dicitur Simeon, quia qui sic exaudiunt Diabolum, cum rege Asor occurrunt Israelitis. Mittit & in Fennendor. Fennendor interpretatur conuersio. Conuersio dupliciter dicitur. Est enim conuersio qua quis ad Deum conuertitur. Est & alia de qua Apostolus ad Galathas dicit. Currebatis bene, quis uos impediuit, id est a cursu bono & opere recto conuertit? Hi sunt qui sequuntur Iabin regem Asor, id est prudentiam mundi. Prouideant igitur sibi homo interior & exterior, vt superatis huiusmodi hostibus equos eorum subneruare non differant, sed & currus eorum igne comburant. Est in hoc exercitu elationis currus, in quo per similitudinem rotas quibus feratur, equos qui ipsum trahant, aurigam qui regat, quive sedeat in ipso curru, agnoscere possumus.

¶ De curru elationis. Cap. VI.

Quatuor enim sunt qui trahunt curru elationis, id est amor dominandi, amor propriæ laudis, contemptus, & inobedientia. Rotæ vero sunt iactantia mentis & arrogantia, uerbositas & leuitas. Auriga in hoc curru potest esse spiritus superbiæ. Amatores mundi sunt qui feruntur in hoc curru. Infrenes sunt equi, volubiles rotæ, auriga peruersus, & qui portatur infirmus. In utroque periculum, quia semper casum & ruinam minatur superbia. Rotæ sequuntur equos. Præcedit enim amor dominandi, iactantiam, amor propriæ laudis, arrogantiam, contemptus leuitatem, inobedientia uerbositatem. Solent enim inobedientes in verba defensionis prorumpere. Præcedentes huius currus rotæ altiores sunt posterioribus, & ideo descendere nouit non ascendere, viam nouit ad inferos non ad montem domini. Similiter curru voluptatis & equos luxuriæ, & quælibet vitia quibus trahuntur homines quasi equis ad peccatum, subneruare non differamus. Possunt enim huiusmodi equi vigilijs & orationibus, ieiunijs & labore continuo subneruari. Curru vero igne sancti spiritus comburi possunt. Hic est ignis, hæc sunt arma claustralium. Hi sunt qui interficiunt Iabin, qui Chananeorum habitantium in maritimis commotionem non timent, qui superbis habitantibus in montanis non cedunt, nec voluptuosos camporum planities gaudentibus commiscuntur, a quibus non exauditur supradictus Simeon, nec conuertuntur cum illis de Fennendor, sed interficiunt regem cum exercitu, subneruant equos & comburunt curru. Ascendamus ergo summi regis curru, & persequamur hostes. Habet enim equos suos Christus, de quibus dicit propheta. Ascendisti super equos tuos & quadriga tua saluatio. Horum (vt ait Beatus Ambrosius super Beati immaculati) frena pacis, habentur sunt charitatis, constrictæ inter se concordie vinculis, & iugo fidei subiectæ, quatuor rotis euangelij bonum aurigam portantes verbum Dei. Cuius flagello fugantur illecebræ seculares, & mundi istius princeps exterminatur. Mirares. Rota intra rotam currebat, & non impediatur curru celeritas, id est nouum testamentum in veteri testamento, intra illud currebat, per quod annunciabatur.

¶ Quomodo insidiatur Diabolus vt rapiat. Cap. VII.

Nunc autem ultimo loco de superbia qua insidiatur vt rapiat, est agendum, quæ licet peccati initium fuerit, tamen (vt ait beatus Augustinus) prima fuit, & ultimo delebitur. Hæc est quæ seculares possidet & retinet, nouiter conuersos vexat & reuocat, iustos vero tenet & illudit. In secularibus

Y Quid moderno Concionatori inuentionis studio non stabilius.

Z

Abac. 3.

Ezec. 1.

A Superbia.

De superbia eleganter discursus.

1. Mac. 6.

B

Proverb. 29.

C

3. Reg. 19.

Matt. 26.

apparet, in nouiter conuersis notatur, & in religio-
sis quandoque later. Secularium mentes per vo-
luntatem inhabitat, in nouiter conuersis ex præ-
cedenti vsu redolet, religiosis mentibus per sug-
gestionem se interfert. Insidiatur secularibus, vt
in prauo comprehendat opere, religiosis vero
insidiatur, per gloriam laudis humanæ. Eleazarus
(vt veridica narrat historia) elephantem occidit,
& occisus ab elephante legitur esse. Cecidit enim
elephas super Eleazarum, & mole sui corporis
oppressit eum. Per Eleazarum illi designantur qui
mundi fastus repudiant per humilitatem. Per ele-
phantem superbia mundi designatur. Dum enim
vestis aupertatem libenter patimur, dum tenues
amamus pannos, dum vilibus vnumur cibis, dum
labore callosa squalent manus, & cutis frigore
rigit, & sole nigrescit, tunc Eleazarus occidit
elephantem. Cum vero in huiusmodi vulgi fauorem
aut laudem quarimus, tunc Eleazarum cadens
opprimit elephas. Et pulchre per elephantem
figuratur superbia, vtriusque enim natura similem
tenet compositionem. Elephantis natura talis esse
dicitur, vt ossa crurum illius iuncturis careant,
& ideo flectere crura sua nequeat, sed stet semper,
& si aliquando quietem corpori suo velit inferre,
stando latus inclinat ad arborem, sic & somno
vitur & quiete. Sed homines regionis illius in qua
habitant huiusmodi bestia, in die solent arborem
succidere, vt cum nocte venerit, cadat vterque,
& interficiatur elephas, vtrunque fit, succiditur
arbor, & interficitur bestia. Cuncta ista superbia
conueniunt, & talis est eius compositio. Membra
superbia inflexibilia sunt. Cum enim aliquis
superbus loquitur, si imponas ei silentium, non
acquiescit, sed vt ait Salomon totum spiritum suum
profert stultus. Si dum confabulationibus aurem
præbet reprehendas, negligit, si aliquid operatur
& contradicis, non cessat, & sic eius crura
flecti nequeunt. Actus superbiae semper stat, ut
de elephante diximus, sed qui sic stat, male stat.
Ad propria voluntatem quasi ad arborem latus
inclinat superbus, vt quietem recipiat. Quod enim
per dispositionem propriae voluntatis agimus, hoc
quiescimus animo, si autem aliter ordinetur,
pro labore reputatur. Succidatur igitur arbor
propriae voluntatis, vt cadat & occidatur bestia
superbiae. Sed vt diximus, cauendum est nobis,
ne cadens opprimat alique. Sic igitur nouiter
conuersis insidiatur superbia. Religiosis vero
tribus modis insidiatur, tunc scilicet cum aliquis se
solum existimat esse iustum, vel quando nimium
de iustitia confidit, vel quando cessata bono opere.
Helias se solum iustum esse existimans, in hæc
verba prorupit. Domine altaria tua subuertent
prophetas tuos occiderunt, & ego remansit
solus inter eos. Cui Dominus respondisse legitur.
Adhuc restant septem milia, qui non curuauerunt
genua sua ante baal. Petrus vero nimium
confidenter loquens ait. Et si oportuerit me mori
rectum, non te negabo. Et tamen negauit, &
ideo nimium locutus est confidenter. Tobias il-

los designat qui cessant a bono opere. Scriptum
est enim de Tobia. Fatigatus a sepultura Tobias,
venit in domum suam, & cum iactasset se iuxta
parietem & obdormisset, ex nido hyrundinum
calida stercore ceciderunt in oculos eius, & factus
est cæcus. Cum aliquis a bono opere cessat,
tunc Tobias fatigatus a sepultura venit in domum
suam. Domus Tobiae moraliter carnem nostram
designat. Nidus hyrundinum, qui ex luto conficitur
& ex plumis leuibus intus paratur, delectationem
terrenarum rerum pulchre demonstrat. Hyrundines
(vt ait Beda super Tobiam) propter leuem volatum
superbiam cordis leuitatemque figurant, quarum
immunditia confestim eos quibus dominatur excæcat.
Quasi enim nidus hyrundinum suppositus dormit,
qui leuitati ac superbiae mentem incautus subijcit.
His ergo modis superbia religiosos illudit, quæ
(vt ait Beatus Augustinus) etiam bonis insidiatur
vt pereant. Sicut fratres longe superius de duobus
focijs discreto & indiscreto euenire posse mon-
strauimus, sic homo interior superbiae insidijs
resistens, mundanae prudentiae respuens munera,
pulchritudinis temporalis non acquiescens
blandimentis, delectationis carnalis minas sper-
nens, socium videlicet hominem exteriorem
mouet ac hortatur ad pugnam, trahit ad præ-
mium. Vnde Eusebius Cæsariensis. Suscipe inquit
Domine geminum animæ carnisque seruitium.
te enim iubente & auxiliante communem hostem
communi intentione deuicimus. Habet igitur
speciales fructus fragilitas corporis mei. Ego
intellectu, discretione, consilio spiritualiter contra
aduersarios steti, caro hæc corporaliter, operis
sua dore, sobrietate, & ieiunijs dimicauit. Laborandum
itaque (vt inquit idem Eusebius Cæsariensis.)
& totis viribus vtriusque hominis luctandum
est, vt magis nobilior portio inferiorem ad cælum
secum excelsa sustollat, quam ut inferior
superiorem in inferni profunda demergat. Datur
igitur post victoriam præmium, datur vtrique
hæreditas regni, æternæ beatitudinis præ-
mium largitur, & sic homo exterior interiori con-
gaudet, id est caro glorificata congratulatur spi-
ritui, quia nullam corruptionis amplius expectat
iacturam.

¶ Quomodo mens fiat spelunca latronum & domus negotiationis & meretrices prostibulum. Cap. V III.

Sed quandoque fratres, vt superius
diximus, contrarium contingit &
miramur quomodo contingat.
Quis enim non miretur ab indis-
creto discretum decipi, a pigro for-
tem superari posse? Miramur hunc ordinem na-
ture, miramur & modum. succumbit ratio, do-
minatur animalitas, infirmitas carnis animum
priuat a uirtute, & sic eijcitur Dominus, ut ho-
stis recipiatur. Proh dolor, minatur Christus
& non timetur, promittit, & non creditur ei,
blandi-

Tobiaz. 2.

Pulchra figura.

D

Eusebius.

433

E

Matt. 21.

K

F

blanditur, & peiores efficiunt. Quid promittit
Christus vitam æternam. Quid minatur? ignem
æternum. Quomodo blanditur? expectando per
misericordiam. Non promittit vt peruertat, sed
conuertat. Eijcitur tamen, & contingit illud quod
scriptum est in euangelio. Domus mea domus
orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam
latronum. Fit igitur mens hominum quandoque
spelunca latronum, fit domus negotiationis, fit
meretricis prostibulum. Fit spelunca latronum,
quando aliquis inuidendo fratri suo vt detrahat
insidiatur, & virtutum spoliatur indumentis.
Fit domus negotiationis, quando pro ijs quæ
agimus, humani fauoris forum frequentamus,
& ibidem ementes & vendentes, laudem pro
bono opere quasi stulti mercatores recipimus.
Fit meretricis prostibulum, quando in thalamo
castæ mentis, lupanar libidinosæ delectationis
erigitur. Hoc quod dico sæculares pertineant,
& similitudinem quam de duobus focijs assignauimus
prætendat, ne cum intrauerint religionis claustrum,
iterum impugnati, antiqui hostis ditioni subdantur.
Nunc autem fratres nos qui claustrum intrauimus,
aliquid pro exhortatione secularium contra ea,
quæ superius minatus est diabolus per delectationem
temporalium, pro modulo imbecillitatis nostræ
dicamus. Audiant igitur sæculares quos temporalis
delectatio retinet, qui religionis abhorrent ha-
bitum, quàm suavis sit veræ religionis cohabitatio.
Audiant pauperes & latentur: mediocres,
& hortentur alios: diuites & confortentur.
Abundans est enim religio pauperi, medio-
cri sufficiens, tolerabilis diuiti, infirmis larga,
delicatis compatiens, fortioribus moderata, pœnitentibus
misericors, peruersis seuera, bonis optima.
Hæc autem sunt nouem beneficia religionis.
Immoremur igitur diligentius in singulis,
ut ex beneficijs suis bonitas religionis agnoscatur.

Quod abundans pauperi sit religio. Cap. I X.

Abundans est inquam pauperi religio.
Audiant igitur pauperes & latentur,
audiant & obediant. Paupertatis sunt tres
species. Sunt enim quidam qui rebus temporalibus
egent sed in uiti, & hæc vocari solet egestas. Egent enim
rebus & egent bona voluntate, qua ditius nihil esse
potest. Nihil enim ditius bona voluntate. Sunt
& alij qui rebus abundant, sunt tamen pauperes
spiritu, & hæc est aurea paupertas, quia licet
affluent diuitiæ, corda tamen nolunt apponere.
Hæc & illa periculum habent, sapiens autem
periculum vitat. Sapiens autem erat Salomon,
qui aliam paupertatem desiderabat. Quam? Illam
quæ daret victui necessaria, quæ est illa? mediocri-
tas. Est enim hæc tertia species, hanc vocant
philosophi frugalitatem. Vnde Seneca in epistola
ad Lucilium cum laudaret paupertatem volun-

Proverb. 30.

tariam ait: Frugalitas est voluntaria paupertas.
Sunt enim quidam de hoc sæculo venientes ad
religionem vel ecclesiam, quorum paupertas (Beato
Augustino attestante) talis erat quando foris
erant, quod nec ipsa inuenire poterant necessaria.
Quorum cellario non hæreditas, non patrimonium,
sed manuum labor annonam præbebat, & si
cessaret manus, panis deficeret. Quibus
pœnuria, quæ nihil penè tribuit, vestes quales-
cunque ministrabat. Tales quandoque ecclesias
intranat quæ largis abundant possessionibus,
vt in ecclesia possint honorari, qui in sua domo
non nisi contemptibiles esse potuerunt. Qui si
forte ecclesiam in qua paupertas amatur intra-
uerint, illico de discessu cogitant, causas fin-
gunt, intolerabilem dicunt illius loci consue-
tudinem, nimiam prælatorum seueritatem præ-
tendunt, aliqua de fratribus opponunt sibi,
quæ cum nolint pati, dicunt quod non possunt,
& hoc totum callide machinantes, vt compe-
tentius ad ditioem valeant transire ecclesiam,
quasi humiliter rogant a vinculo professionis
absolui, miscentes blandis aspera: minantur enim
scandalum, si male discesserint & iurant in
alia ecclesia se quiete mentis esse posse, in sua
vero nunquam. Si vero ad vltimum negetur
quod postulant, tunc audires qualiter erigunt
ceruices contra eos, ad quos foris accedere non
audebant. Tunc videres qualiter illic diuites
humiliantur, & pauperes illic inflantur. Re-
spondentes abbati suo fronte libera, accusant
fratres quosdam, criminosos vocant, iustos quos-
dam per ironiam, quos vero iustos negare non
possunt, inuidentes bono, nimium iustos ap-
pellant. Quid plura? Tandem fracto proposito
sui voto discedunt, honorari gaudent, abiectio-
nis pristinae obliuiscuntur, genus suum erube-
scunt, proprio nomine nolunt appellari, amant
nomina dignitatum. Si vocentur abbates, si præ-
positi, si priores, arridet oculus, hilarescit facies,
apparent in vultu signa conscientie, & sic nunciat
animus quid optat. Huiusmodi pauperibus
non promittit Christus regnum sed infernum.
Sunt tamen alij qui ex paupertate ad ecclesiam
venerunt, quibus si dentur necessaria, ex hu-
militate putant esse superflua, ocium diei
vnius putant esse sacrilegium, saturari vilibus
cibis arbitrantur vitium, nulli se æquales esse,
ex debito cunctis seruire existimant, aliquantulum
bonas erubescunt vestes habere, & nisi condiret
humilitatem discretio, vti licet licitum esse
dubitarent. Tales sequuntur Christum pauperem
itinere recto, quia pauperes pauperem, humiles
humilem sequuntur. His dantur ad necessitatem
temporalia, & promittuntur ad æternitatem
cœlestia, hoc est enim primum religionis beneficium,
vt egentibus necessaria præstet, & nulli sit
ingrata.

Consideres ista prælati pauperes & superbi.

H

Quod sufficiens sit mediocri religio.

Cap. X.

Ifficiens est mediocri religio. Sufficere debet, quia necessaria præbet. Dat satis, dat gratis. Sed forte dicat aliquis. Nec dat satis, nec dat gratis. Non dat inquit gratis, quia cum necessaria largiatur ac impendat, laborem exigit. Nōluit Deus vt pro labore dentur necessaria, sed pro labore temporali quies æterna promittitur & datur. Dat satis, vt diximus. Duobus enim (vt diximus) modis egena est humana conditio, vno quo natura deficit, altero qui naturam afficit. Fame natura deficit, frigus naturam afficit, sed mediocritas vtrumque reficit. Dat enim quo natura caleat, & quo conualeat, & hoc sufficit naturæ. Non enim ad hoc vt satisfiat humanæ naturæ, color sed calor, non delectatio sed sustentatio naturæ quæritur. Dat igitur mediocritas satis, & dat gratis. Mediocritas est quasi via plana, in qua nec celsitudo diuitiarum lapsum minatur ascendentibus, nec profunditas egestatis cadentibus refurgendi spem negat. Hæc est via regia, de qua dicit Dominus ad Moysen vt incederet via regia, nec declinaret a dextris siue a sinistris. Tres sunt viæ, & tres qui gradiuntur per illas: Egestas, mediocritas, diuitia, pauper, mediocris, & diues. Mediocritas est via media, quæ tenenda est, quæ ducit ad ciuitatem summi regis, à dextris vero & sinistris sunt egestas & diuitiæ. Mediocritas vero quasi mensura quædam, qua totius bonitatis spatium terminatur, verbi gratia. Cum aliquis à iustitia deficit (sicut de Heli sacerdote legitur) tunc vt ita dicam quasi curritudine quadam deficit à mensura bonitatis. Cum vero vsque ad crudelitatem per intemperantiam iustitia protenditur, tunc quasi longitudine quadam, bonitatis excedit mensuram: & hæc est mensura sufficiens mediocri, quia nec subtrahit necessaria, nec impendit superflua. Primum igitur beneficium fuit necessaria dare egenis, secundum verò est mediocri necessaria non subtrahere.

Quod tolerabilis sit diuiti religio.

Cap. XI.

Tolerabilis est diuiti religio, portari potest. Iugum, taurorum ceruices humiliat, onus quod trahitur, superbiæ carnis (quæ quasi ex adipe procedit) domat. Sic iugum Christi ceruicositatem nostram inclinat, ne simus quasi bos cornupeta, qui effundit sanguinem. Onus autem eius carnem nostram macerat, ne lasciuens in luxuriam defluat, aut vagabunda insequatur ocium. Onus nostrum, vita Christi, doctrina vero eius, quasi iugum nobis imponitur, alterum leue est, alterum suaue. Sed dicit forsitan aliquis. Onus Christi non est leue sed gra-

ue, iugum eius non est suaue sed asperum. Vita enim Christi est opprobria pati, nihil possidere, affligere corpus, mori pro proximo. Sed cui est hoc onus leue? Audiant cui. Cupio (inquit Paulus) dissolui & esse cum Christo, & alibi. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar. Mira res. Hæc abhorrent quotidie seculares, & hæc quotidie patiuntur. Timent opprobria pati pro Christo, pro mundo autem patiuntur opprobria sempiterna. Mori pro Christo pertimescunt, & pro temporali lucro quotidie moriuntur. Nonne est leue mori pro proximo, & esse cum Christo? Spes muneris laborem imminuit. Vere onus leue vita Christi, quia nec multa portat, nec diu portat. Terminus enim mortis prope est, & caret pondere diuitiarum religio, non acquirit cum cupiditate, non possidet cum amore, non dolet si amiserit. Iugum vero Christi suaue est. Doctrina enim eius quasi iugum, quia subiugare solet colla superbiorum: vinculum vero dilectio. Audi quàm suaue iugum imponitur ceruicibus nostris. Dilige, inquit, proximum tuum sicut teipsum, & alibi. Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos. Ecce fratres iugum cum vinculo, hoc est doctrina de dilectione. Iungit dilectio iugum ceruicibus, quia doctrinæ tunc iugo subijcitur, quando doctrina cum dilectione recipitur. Iugum vero diaboli grauat & opprimit. Iugum eius peccatum est, vinculum eius consuetudo peccandi, onus quod portatur, pœna peccati. Sub hoc iugo tenentur duo, caro scilicet & spiritus. Hoc iugo premuntur diuites, multa enim patitur diuitum superbia, vincula, carceres, frigus, famem quandoque tolerant. Nouimus fratres diuitum mensas, nouerunt & aliqui vestrum. Proteruitas acquirit ibidem sibi locum, non simplicitas, quibusdam datur ibi cibus absque potu, & econuerso. Multi vero ieiuni surgunt à mensa, & tamen læti vrbaniatate quadam, famem suam consolantur. Iam ceperunt prandia diuitum non prædere cœnâ: cœna enim diuitum aut tenuis aut nulla. Mensa vero religionis ordinata, sufficiens, non superflua. nullus amittit locum ibi cum rubore, quia omnia disponit humilitas. Ieiunant etiam milites vt aliena bona rapiant, similiter ieiunant scholares vt subtiliores fiant, & nolunt ieiunare vt audiant, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Dicit Christus reficiam, dicit homo deficiam. cui credam? Credo quia qui potuit hominem facere, possit & reficere. Venite inquit qui laboratis, laboratis dico in luto & latere. Lutum Aegypti tenax, foetidum, mixtum sanguine, lateres eius indissolubiles, igne cupiditatis & flamma libidinis cocti. In his laborant diuites. Labor diuitum grandis, vigilant insidiantes pauperi. Hinc frigus, hinc tenues panni. Hic lorice pondus sustinet, ille graditur inermis inter tela. Leuior est labor claustrum, & tamen timetur. Leuius est pondus tunice quàm lorice. Tutius est claustrum quàm castrum. Tutior abbatis obedientia, quàm regis iussio.

Philip. 1. 1. Corin. 9

Practica pulchra ad faculares.

M

Matt. 22. Matt. 5.

Pulchra de iugo vinculo, & onere diaboli.

Matt. 11.

Exod. 1.

Magnum discrimen inter claustrum, & castrum.

Hic

1. Reg. 15

1. Reg. 17

1. Reg. 18

2. Reg. 15

2. Reg. 18

Nota hac cœimator.

2. Reg. 6.

Hæc inter gladios mittit, illa periculum vitæ. Laborant multi, sed non prodest eis. Laborauit Saul & Agag rex Amelech, sed labor eorum casus. Laborauit Dauid & Salomon, hic pugnando, ille ædificando, vtilis labor vtriusque. Pugnatit Dauid vt vinceret, ædificauit Salomon vt requiesceret. Pugnemus cum Dauid, non contra Dauid in Iudæa, vt habitemus in Hierusalem cum eo. Multa passus est Dauid. Cum adhuc esset in domo patris sui, uicit leonem & vrsum. In exercitu Israel Goliath interfecit. Dum vero seruiret Saul & obediret ei egrediens ad imperium regis, cogitabat tamen Saul interficere eum. Porro Dauid obrinuerat gratiam Ionathæ, qui nunciabat ei regis animum. Cum vero mortuo Saule Dauid regnum susciperet, impugnatus à filio suo Absalon, cum senioribus populi fugiendo periculum vitæ, nec exoptauit filij mortem, sed & filium & Regem mortuum planxit. Patet moralis sensus. Dauid enim cum puer esset in domo patris sui, uicit leonem & vrsum. hoc autem fit cum aliquis adhuc positus in seculo, superbiam ac luxuriam in se destruit. Post hæc in exercitum Israel veniens Goliath interfecit, id est congregationi fidelium fratrum adiunctus, Diabolum superat. Obediens fit prælati licet peruersis, & hoc est ingredi & egredi ad imperium Saulis. Inquietatur à Saule Dauid, sed Ionathæ gratiam obtinet qui consolatur eum, quia spiritus sancti donum habet à quo consoletur. hoc enim interpretatur Ionathas, columbæ id est spiritus donum. Mortuo Saule Dauid quem elegerat Dominus, à populo sublimatur in regnum, quia qui humiliter subesse didicit, ad prælationis honorem erigitur. Persequitur Absalon patrem, multa enim prælati à filiis spiritualibus patiuntur. Plangit Dauid persequentem filium, quia quilibet pater spiritualis de peruersitate filiorum (quæ est mors animæ) contristatur. Tres planxit Dauid, filium, amicum, & hostem, id est Absalon, Ionatham, & Saulem. Implet Dauid omnem legem, scilicet naturalem, scriptam, & euangelicam: naturalem, cum plangit filium, scriptam, cum dolet pro amico, id est pro Ionathæ: euangelicam, cum plangit hostem id est Saulem. Qui talis est non abhorret claustrum laborem, sed saltat cum Dauid nudus ante arcem. Labor claustrum tolerabilis est, quia mediocritas laborem temperat, nec aufert diuiti nisi superflua. Religio quod nocet aufert, quod necesse est ministrat, & ideo tolerabilis est diuiti.

Quod larga sit infirmis religio. Cap. XII.

Parga est infirmis religio. Quatuor autem sunt infirmitatis species. Quidam enim sunt qui infirmantur ex senio, alij vero ex membrorum læsione, alij ex infirmitate ad tempus recedente, alij vero continuo detinentur languore. Sunt autem aliqui quorum senectus est garula, iracunda, plena prouerbis, fabulis

vacans, & licet oculus eorum tectus tenèbre, sciat, licet manus tremebunda cesset ab opere, licet officium suum pes ignoret, licet totus corpore & animo curuus incedat, tamen vt ait Beatus Augustinus in libro de duodecim abusibus seculi, cum de sene irreligioso loqueretur, cor & lingua eius non senescunt. Hi sunt qui gloriantur cum male fecerint, qui gloriantur se fuisse diuites, bella principum secularium non pacem sanctorum recitant, ad causas vocari volunt quia præterita nouerunt. Tales accusarent Susannam, si laudare velles, & laudarent Iezabel mulierem fornicariam, & ideo iudicium eorum reuertetur in caput suum, & descendet angelus Domini vt secet eos medios. Sunt & alij qui cum terram non videant oculis, mente cælum considerant, qui licet pedibus offendant, licet toto corpore nutent, non offendunt tamen lingua, non nutant animo, tacent noxia, quod instruit narrant, hominem interiori labori supponunt, cum non possint exteriori supponere. Instant orationi, recogitant omnes annos suos in amaritudine animæ suæ, & ideo renouabitur vt aquile iuuentus eorum. Illorum vero qui membrorum læsionem siue molestiam corporis sui siue languorem patiuntur, sunt quidam egre ferentes corporis anxietatem, consulunt medicum, si statim non conualeant, irascuntur infirmitati, desperant de sanitate. Sed, quid dicam fratres de ijs? Dolorem capitis, non patiuntur benigne, & pro Christo capitis tormenta quomodo sustinerent? flagellum timent, & quomodo pro Christo capitis abscissionem paterentur? Sunt alij qui non seruiunt carni, sed volunt vt seruiat caro spiritui, qui non querunt medicum nisi Christum, clamant cum propheta. Sana me Domine & sanabor. soli portant infirmitatem suam, quia non inquietant aliquem querimonijs, non sunt querulosi, sicut illi de quibus locuti sumus. Quatuor sunt vnde conqueruntur infirmi, scilicet de infirmitate, de medicina, de cibo, de ordine. De infirmitate ideo quidam conqueruntur, quia pondus infirmitatis inuiti portant. Alij vero sunt qui conqueruntur, eo quod fratrum labori interesse nequeant. De medicina vero quod non subueniatur eis (vt ipsi dicunt) charitate fraterna, quidam conqueruntur. Alij quod dispendium patitur ecclesia pro infirmitate eorum, contristantur. De cibo autem quidam querimoniam faciunt, eo quod non sufficienter vel quomodo vel quando volunt ministraretur eis. Alij vero dolent eo quod delicata comedant nihil operantes, & quod aliquis eis seruiat & ipsi nulli seruiant. De ordine autem quidam conqueruntur, imputantes ordinis grauitati infirmitatis suæ causam, & sic quod bene egerant, male perdunt. Sunt autem alij qui ideo conqueruntur de ordine, quia à conuentu fratrum separati delicatius tractentur. Si autem à lectulo, fratrum in choro psallentium voces audierint, tunc psalmos ruminant, orantes in cubiculo coram.

Senibus quibusdam modernis applicabile.

Prouerb. 2.

Danic. 13

Psal. 102.

Hier. 17.

R Infirmi de quatuor conqueruntur.

dis clausis ostijs: & licet totam noctem per uigilem duxerint, doloribus suis agitati, illos tamen beatos iudicant qui per partem noctis Deo seruiantes laborabant. Spondam lectuli non egrediuntur: & tamen illos qui tedium claustrum benigne ferunt, felices esse putant, nihil de ordine implere se fatentur, sed nisi fallor impleret totum. Infirmis claustrum coarctantur, disciplinantur anxietatum virgis, & spinis dolorum: ieiunant, vigilant, laborant, quia cibum, somnum, quietem infirmitas negat. & tamen si paretur lectulus suauior, si cogantur sine caligine dormire: quasi aliquid criminale fecerint, in huiusmodi vitam timent finire. Tales indigent consolatione, ne molestia corporis, vel interioris hominis afflictione deficiant. Audiant isti quid dicat Angelus Petro. Præcingere, & calcea te caligas tuas. Vnde Beda super actus Apostolorum. Tunica inquit sibi Petrus ligamentorum propter rigorem carceris ad horam relaxauerat, ut tunica demissa circa pedes, frigus noctis utcumque temperaret: Exemplum præbens infirmis, quod cum molestia corporali vel iniuria tentamur humana, liceat nobis aliquid de nostri propositi rigore relaxare. Utantur igitur sapientum consilio, ne deficiant, scripta enim sunt ad nostram doctrinam. Hæc sunt quæ de infirmitatis diuersitatibus utcumque diximus, nunc quomodo infirmis sit larga religio, breuiter ostendamus. Ait Beatus Benedictus. Super omnia & ante omnia, agenda est cura infirmorum. Ecce quomodo larga est religio infirmis. Ante omnia inquit: hoc est velocius quam alicui de omnibus fratribus, debet infirmo fratri parari quod postulat. Super omnia, id est abundantius, quam cæteris: ut si dentur alijs necessaria, infirmis plura & delicatiora querantur. plura, ut ex multis aliquid placeat: delicatiora, ut cum gustauerint, reficiantur ex aliquo.

Quod compatiens sit delicatis religio. Cap. X I I I.

Attende, quomodo delicatus uoluntate uel genere, & natura distinguitur.

Delicatis est compatiens religio. Quatuor sunt delicatiorum species: scilicet uoluntate, usu, genere, & natura. Voluntate delicati sunt illi qui cum grossioribus cibis uti possunt nolunt: sed diuersa & exquisita fercula querentes, respondent ventri & petenti obediunt. Respondendo fratres mei & ego ventri: & si clamauerit, non pane sed uirga compesco, id est non saturitate sed abstinentia. Sicut enim pater filij lenocinantis prauos mores uirga castigat: sic per abstinentiam, ventris & gulæ uoluptuosus restringitur affectus. Sollicitum me reddit cura ventris, nunc hos nunc illos exoptans cibos. At ego illi, quid petis uenter? Num mihi soli quandoque fercula plura parantur? & unum multis fratribus dabitur? multis unum, & uni plura? Absit. Quid ergo? Necessè est igitur, ut non ad ingurgitationem uentris (ut ait Beatus Gregorius) utamur: sed

discamus satiari & esurire, & abundare & penuriam pati cum Beato Paulo: ne plus carni tribuamus quam necessitas petat, & sic excludatur delicata voluptas. Vsu uero delicati sunt multi, licet sint de plebe: qui cum in seculo essent, seruebant uentri: in ecclesia uero positi, usum soliti cibi mutare nolunt, ne sequatur infirmitas. Infirmis timent, & animæ suæ mortem inferunt. Impossibilitatis suæ, usum uitæ præcedentis esse causam testantur: sed ut dicitur solet, malus usus abolendus est. Genere delicati sunt filij nobilium: qui sicut fuerunt in seculo nobiliores dignitate generis: ita in conuentu fratrum nobiliores haberi uolunt ciborum lautitijs. Sape tamen nobiles genere, nobiliores sunt boni processu operis. Iactant se non esse delicatos, humiles sunt uerbo, uelitu, & opere, amabiles ad societatem, tractabiles si corrigantur, honesti consilij, fratrum consolatores. Hi sui generis auctoritatem non prædunt, ut honorari queant in ecclesia, non de parentum suorum dignitate gloriantur, sed occultant causas superbiæ, ne pes eorum labatur in uitium. Natura uero delicati sunt, quorum complexio talis est, ut pondus laboris, ieiunij, & uigiliarum ferre non ualeat, qui etiam cibos exquisitos fastidiunt, qui sunt oneri sibi, qui calore solis dissoluti, cito lassantur, & frigore statim torpescunt. Tales etiam quosdam de populo natura plasmauit. Omnibus his compatiens est religio. Est & uera, & falsa compassio, utraque tamen tribus modis fieri solet, scilicet ore, corde & opere. Ore ficta compassio fit, quando aliquis flebilibus uerbis damnatum alterius consolatur. Corde uero, quando aliquis qui abundat diuitijs, alicui oppresso ægritudine uel egestate occurrit, & pietate motus, compatiendo mentis affectum inclinat, transiens autem non succurrit egenti. Hæc compassio sterilis concepit, sed non peperit. De conceptu enim ueræ compassionis solet nasci elemosyna, sed tanquam uenefica mulier auaritia iugulat partum, ne prodeat in lucem. Hæc elemosynæ fructum impedit, & conceptum compassionis de semine pietatis prolapsam, a corde hominis uelut a matrice mulieris mortuum eiecit. Illa quæ ore fit tantum, adulatoria est, hæc autem sterilis nuncupatur. Sequitur alia, quæ multa tribuit sed ideo ut laudetur, aut plus recipiat. Hæc pondus ueræ compassionis non portat, sed uanæ gloriæ leuitate sustollitur, nec compatitur sed gloria tur, & ideo superbia uocari potest. Sic una earum adulando dicit se amicam esse, alia uero fingendo lachrymas, etiam sapientes decipit, tertia uero multa tribuens, maiora recipit. Accipiuntur & hæc tres in bonam partem compassionis species. cum aliquis fratrem suum benigne consolatur, uel quando uere compungitur corde, aut pauperi quando miseretur, & comodatur, nec retributionem sequitur, sed solo pietatis affectu trahitur ad munus. Una ex istis consolatoria, altera est pietatis, tertia est refectionis. Sunt quidam qui compatiuntur sibi, quidam compatiuntur fratri, quidam uero magistro. Primum modestiæ est, secundum dilectionis, tertium prudentiæ.

Phili. 4.

X

Y

Psal. 3.

Compassionis distinctio.

tiæ. Quosdam enim uerecundia siue desiderium carnis affligendæ reprimat, ne carnis indigentia & necessitati compati uelint, qui si modesti essent, compaterentur sibi, ne interficiant ciuem. Alios uero cogit dilectio compati fratri suo, sed quia non habent unde compassionis opera compleant, prælati (quorum est prouidere & impendere necessaria) qualis sit & quid possit frater ille, diligenter intinuant. Compatiuntur & magistro, ne qui præire debet, deficiat in uia. Vnde quidam usus inoleuit in conuentu quorundam fratrum, ut aliquem de fratribus abbati suo præponant, cui obediat in agenda sui cura, ut cum uisum fuerit fratri congruum, abbatem suum in esu carniarum seu in aliquo tali sibi ipsi condescendere faciat, ne rigor prælationis frangat humanam fragilitatem, & hæc est compassio prudentiæ. Tria sunt per quæ probatur uera compassio, scilicet occulta beneficia, paupertas, & mors. Beneficium enim si impendatur occulte, humane laudis fauorem extinguit. Quando autem pauperi miseretur aliquis, temporalis remouet spem retributionis. Cum pro proximo mortem pati non renuit, amorem mundi non præponit. Hæc sunt enim tria illa quæ solent eneruare compassionis membra, humanus fauor, temporalis retributio, & amor mundi. Qui mortem patitur pro proximo, uere compatiitur, sic Christus pro nobis passus est, quia uere compassus est.

Z Compassionis probatio.

Quod moderata sit religio fortioribus. Cap. X I I I I.

Tres species fortium.

Fortioribus moderata est religio. Tendendus est in omnibus modus, quod enim excedit modum, excedit & vires. Modus seruat rem incolumem, quæ immoderatio confundit. Modus equa lance librat onera fortiorum sicut debiliu, ne grauentur fortiores, aut debiles opprimantur sub onere. Tres sunt enim species fortium. Sunt enim quidam fortes animo, alij uero corpore, alij scientia. Scientia sunt fortes quidam, qui licet diligentis affectu animi careant, licet fortitudo corporis non suppetat ipsis, tamen rationabili quadam scientia (qua creatoris sui benignitatem & suam negligentiam cognoscunt) inclinant animi rigorem, & corpus cogunt seruire suo creatori, onera fraterna consolando portant, corruentes alleuant docendo, & si corruerint ipsi, cito resurgunt, ne scandalum generent, quia sapientes sunt. Duo grauiora portant, animum uidelicet labentem, carnemque infirmam, tegunt occulta cordis & animi, & regunt opera carnis sola discretionem, & sic discunt bene amare, quia sciunt bene operari. Corpore sunt fortes, quos natura solidauit ad tolerandos labores, quorum quidam quod profit operari possunt, sed nolunt, alij possunt, & uolunt, alij uero plus uolunt quam pati possunt. Potuit sed noluit bene operari Goliath, cum esset corpore fortis. Potuit & uoluit seruire Dauid creatori suo. Uolunt plusquam pati queant

ipsi iusti quandoque, qui sic edomant carnis superbiam, ut uirtus deficiat cum laborare uelint, si ieiunant, stomachus languet, si legunt, vertiginem, si quid laboris agunt, capitis dolorem patiuntur. Et hoc ideo quia habuerunt zelum, sed non secundum scientiam. Sunt enim quedam in quibus maxime debet haberi scientia, scilicet ieiunium, uigilie & labor. Nisi enim labori succedat quies & relectio, non potest humana natura laborem tolerare, sed moderatus labor, & abstinentia cibi delicati, & statuta a sanctis patribus uigilie, corpori & anime medelam conferunt sanitate. Qui autem sic uiuunt, fortitudinem, & anime & corporis habent secundum scientiam. Sunt autem alij qui corpore fortes, debiles autem animo, parcunt sibi, seipsum amantes, sectantur ocium, uacant fabulis. Tales accusantur de furto, de rapina, de mendacio. Fures sunt quia communi necessitati subtrahunt quod commune fecerant cum renunciarent mundo, seipsum abnegantes. Raptores sunt coram Deo, quia eo uidentur qui nouit abscondita cordium, communi uirtute quod uouerant reddere possunt, sed nolunt. Sic igitur coram fratribus suis fures, coram Deo raptores, coram hominibus & coram Deo medaces sunt. Decipiunt ergo fratres ignorantes quod possint, offendunt Deum, oculis cuius nuda & aperta sunt omnia, non Deo reddunt, quod coram fratribus uouerunt. Hoc est enim proprium furti, rapine & mendacij, ut unum occulte, alterum aperte, tertium uero aliter quam promittitur eueniat. Restat nunc ut de illis qui sunt fortes animo, aliquid dicamus. Sunt enim quidam fortes, alij fortiores, alij fortissimi. Fortis Tobias, fortior Iob, fortissimus Abraam. Duobus modis probatur animi fortitudo, cupiditate scilicet & carnalitate. Non cessat Tobias cupiditati, quando Gabelo consobriuo suo egenti pondus argenti commisit, nec plus amauit pecuniam quam proximum. Amisit Iob substantiam, sed quid ait? Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est. Sit nomen Domini Benedictum. Dimisit Abraam quod possidebat, & obediuit uoci Domini, non coactus sed sponte. Tobias commisit, Iob amisit, Abraam dimisit, hic pecuniam, iste substantiam, ille terram domum & cognationem, unus in spe, alter patienter, alius uero sponte, primus egenti compatiendo, secundus uero patienter tolerando, tertius iubenti obediendo. Sic non cedunt cupiditati, quæ in tribus consistit, id est in amore possidendi, in dolore amittendi, in coactione deserendi. Sed similiter expellunt tres tria, quisque suum: nec cedunt carnalitati. Non plus enim amauit Tobias filium quam debuit, nec carnalitatem præposuit sed supposuit spiritualitati, præsentem filium bona docuit, orabat pro absente. Iob uero de morte filiorum non doluit plusquam necesse fuit, pro morte eorum lachrymas fudit, reddens proximo compassionis debitum. Cum uiuerent autem, confurgens

Fortitudinis animi probatio. Tobie. 1. Iob. 1.

Gen. 12.

Tob. 4.

Iob. 1. gens Iob diluculo, offerebat per singulos holocausta, & sic faciebat Iob cunctis diebus. Abraam vero non tantum Hylmaelem expulit, sed etiam Isaac, quem in senectute sua de sterili coniuge genuerat, qui erat amor patris (ipse est enim quem diligebat, Isaac) matris solatium, gaudium utriusque. **Gen. 21. Gen. 22.** Ille dico talem, ad immolandum Deo obtulit.

E Sic fratres debemus esse animo fortes ut Tobias. Si loquatur aliquis nostrum cum amico suo, doceat eum bona, si vero absens fuerit, oret pro absente. Si autem fortior esse voluerit, cum auferuntur sua, non persequatur hostes. Non enim Iob persecutus est hostes Chaldaeos, cum auferrent sua. Tribus modis persequimur hostes, scilicet manu, lingua, & animo. Manu persequimur hostes, quando illud quod vi raptos abstulerant, vi recuperamus contradicente apostolo qui dicit, ne repetas tua. Qui enim repetit cum litigio, male repetit. Lingua persequimur, quando conquerendo siue accusando apud potentiores ut nostra recipiamus, proximos nostros licet mali sint, sub articulo mortis victos relinquimus, non dantes locum irae, ut ait apostolus, sed vindicantes nosmetipsos. Animo autem persequimur, quando hoc quod vi aut circumuentione non possumus, odio & proteruitate miseram mentis persequi non desistimus. quod apostolus prohibet dicens. Cum omni inquit pacem habentes. Quid ergo fratres dicam de ijs qui pro boue aut asino proximum persequuntur? Quid facerent, si mortem filij nunciarent? Et quid si septem filiorum (sicut Iob nunciatum est), autumares euentum? Instruit igitur Beatus Iob claustrales de patientia, qualiter damna rerum temporalium sustinere debeant, qualiter pro morte amicorum carnalium dolere conueniat, utrunque benigne portans, qui nec pro damno rerum persecutus est hostem, nec pro morte filiorum ad odium (quod est mors animae) cor inclinavit. Qui vult autem fortissimus esse sicut Abraam, qui non amisit sua sed dimisit, qui non sic amavit filium suum ut dei filium offenderet, talis dico renunciet omnibus quae possidet, & imolet gladio verbi dei illos quos carnaliter diligebat vel carnali amabat affectu. Fortissimus Abraam, sed Beatus Laurentius fortior fortissimo. Audiamus qualiter. Abraam sua dimisit. Laurentius sua dispersit & dedit pauperibus. Abraam filium suum deo obtulit. Laurentius seipsum pro filio Dei. hic ignem parat, colligat filium, gladium euaginat, sed Angelum audit prohibentem ne perficiat. Ille ad ignem positus Christum praedicat: carnifices urgentes carbones ministrantes verbis non exasperat: efficitur holocaustum Domino, id est totum incensum, intus igne charitatis, exterius vero flamma tribulationis. Hic quia obediens efficitur, filium recipit incolumem. ille quia perseverat in tormentis, a Dei filio recipitur ad salutem. Haec est fortitudo charitatis. De hac scriptum est. Fortis ut mors dilectio, & ut verum fatear, fortior dilectio. Nihil enim separata a charitate Christi. Sunt igitur (ut supra diximus) tres species fortium: corpore scilicet, &

animo, & scientia. In his autem consistit fortitudo totius religionis. Qui scit enim & vult & potest bene operari, si modum teneat, perfectus est.

¶ Quod penitentibus sit misericors religio. Cap. XV.

Poenitentibus est misericors religio. Tribus modis penitet homo: ore tantum, aut corde tantum, aut ore & corde simul. Saul ore, Petrus corde, David ore & corde simul penituit. Tria commisit David erga seruum suum Uriam, scilicet perfidiam, homicidium, adulterium cum vxore eius, & tamen accusante Nathan propheta, semetipsum iudicauit in corde, & voce dixit peccavi Domino. Quia corde penituit audiuit ab eodem, dimissum est peccatum tuum. Ter negauit Petrus, & tamen respexit eum dominus quia fleuit amare, Lauit enim lachrymis febrae contagia linguae. Tribus modis peccauit Saul, per superbiam, per inobedientiam, per excusationem peccati. Per inobedientiam peccauit: quando peccatores Amelech non interfecit, quod praeciperat dominus, sed versus ad praedam fecit malum in oculis Domini. Per excusationem peccati peccauit: cum diceret Samuel. Quae est haec vox gregum quae resonat in auribus, aut armentorum quam ego audio? & ait Saul. De Amelech adduxerunt ea, pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, ut immolaret Domino Deo tuo, reliqua vero occidimus. Se ipsum Saul excusat sed populum accusat. Populus inquit pepercit, quod Dominus non praecipit, nos autem reliqua occidimus, quod praeciperat Dominus. Vnde Beda super Samuelem. Saul inquit ea quae Domino iubente occisa sunt, se cum populo occidisse: his vero quae contra interdictum eius seruata sunt, non se sed populum pepercisse testatur. Per superbiam peccauit, cum demum diceret Samueli, Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei & coram Israel. Immoderata Saulis superbia, sed moderata Samuelis humilitas. Honorari reprobis querit, & honorat propheta reprobum. Sic etiam nostris temporibus inueniuntur multi, qui a magistris spiritualibus redarguti, penitentes ore tantum, timent honore priuari. Si quidem inter nos tales uidemus, aut patiolumus, aut accusamus, quia incorrigibiles. Samuel autem non tantum patitur, sed etiam honorat. Vnde Beda super Samuelem. Nos quoque in exemplum Beati Samuelis decet erga tales modeste agere. Neque eos oportet traducere, quos incorrigibiles & diuino iudicio non dubitamus damnandos, maxime illos quos aliquo gradu ecclesiastico (quem eiusdem Saulis unctio non indecenter exprimit) cognouerimus insignitos. Sunt enim multi qui detrahunt praelatis, qui quamuis detrahant eis, uellent tamen esse quod illi sunt. Si autem contingat quod uolunt, illis quos iudicauerant, meliores non sunt. Sicut igitur,

I tur diximus supra, peccauit Saul per superbiam, per inobedientiam, per excusationem peccati: superbieque diaboli, prauaricationis Adae, excusationis Euae particeps efficitur. Adam contra patrem, Eua contra filium, diabolus contra spiritum sanctum peccauit. Adam patris bonitatem, Eua filij sapientiam, diabolus spiritus sancti benignitatem accusauit. Adam patris bonitatem, cum diceret. Mulier quam dedisti mihi, seduxit me. Eua filij sapientiam redarguit, quod non sapienter egerit, quia posuit serpentem in paradiso a quo decepta est. Diabolus autem benignitatem Spiritus sancti ignorat, dum desperando de uenia, in delicto maximo perseverat, id est in superbia. Vnde Psalmista. Et emundabor a delicto maximo. Vbi Beatus Augustinus Delictum inquit maximum, est superbia. Hi tres sunt qui testimonium dant aduersus Saul in caelo, scilicet pater & Filius & Spiritus sanctus. Pater qui est ueritas, de mendacij excusatione. Filius qui est patri obediens usque ad mortem, de inobedientia. Spiritus sanctus, de perseverantia peccati testimonium profert. Cauendum igitur nobis est, qui culpas nostras excusamus, qui sumus inobedientes, & superbi, ne aduersum nos dent hi tres testimonium in caelo. Superiori non obediuit Saul, nec pepercit inferiori sed sibi, dum populum sibi subiectum accusat, dum seipsum excusat, & recusat praecceptum Samuelis. Contra superiorem enim peccat, id est contra Samuelem, quicumque laicus Sacerdotem dehonestat. Dignius est enim Sacerdotium regno. Quod in passione Domini figuratum nouimus esse per seruum Pontificis, cui Petrus abscidit auriculam, huic nomen erat Malchus, quod interpretatur rex. Seruiebat enim Malchus Pontifici, quia dignius est sacerdotium regno. Mirantur aliqui, forsitan dubitantes de damnatione Saulis, hoc quod diximus. Legant Hieronymum contra Iouinianum, & inuenient ibidem tres hominum ordines: arietes scilicet, oues, & haedos. Inter arietes David numeratur, inter oues Ionathas, inter haedos Saul. Ad sinistram ergo Saul, quia haedi ad sinistram. Ionathas ad dextram, quia inter oues reperitur. De illo dicit ibidem Hieronymus, quod amore prophetae dignus erat.

¶ Redeamus nunc ad propositum nostrum, & videamus quomodo penitentibus sit misericors religio. Tribus modis penitet homo, & tribus miseretur deus. Peccantem expectat, desperantem consolatur, & congaudet penitenti. Peccantem reuocat dono gratiae, desperantem consolatur per spem ueniae, penitentem roborat ex promissis gloriae. Miseretur & homo homini tribus modis. Miseretur enim praelatus Discipulo, Discipulus praelato, & discipulus quandoque Discipulo. Miseretur quandoque praelatus Discipulo: dum peccantem uerbis benigne corrigit, desperantem ad spem per exempla misericordiae erigit, & correctum post commissam diligit. Haec ideo dico, quia nonnulli sunt, qui cum aliquem familiarem habeant, si peccet, despiciunt, & hoc quod peius est, fatentur quod non diligant eos sicut prius.

Peccauit Petrus, sed Christus eum non despexit, sed respexit & dilexit. Miseretur & praelato discipulus tribus modis, dum irato non resistit magistro, aut peccanti non detrahit, vel peruersum patitur. Iratum enim Saul fugiebat David, purgantem in spelunca ventrem, cum posset, non occidit, peruersumque pallus est quamdiu uixit. Miseretur itidem Discipulus Discipulo: dum peccanti orando compatitur, aut quando in se & illum corripit, aut quando peccanti in se benigne dimittit.

¶ Quod peruersis sit seuera religio. Cap. XVI.

Peruersis est seuera religio. Seruat enim honestatem seueritas, leuitatem castigat, timetur ab indoctis. ipsa est decor senum, iuuenum uirga, ornat praelatorum personas, colorat speciem uirtutum. Sicut enim rubor mixtus candori, si competenter disponatur, faciem gratam reddit aspicientibus, sic seueritas mixta rectitudini, si dulcedine condiatur, uultum religionis decorat. Dulcedo praelati ad poenitentiam trahit, peccantem discipulum seueritas corrigit, rectitudo dat legem delinquenti. Sic nec seueritas leuitatem patitur, nec dulcedo dissolutionem, nec rectitudo lineam iustitiae transgredi permittit. Vnde Psalmista. Dulcis & rectus dominus. Volunt quidam esse seueri, sed nesciunt, & dum uolunt esse seueri, crudeles efficiuntur. Iram pro seueritate, amaritudinem pro dulcedine, pro rectitudine crudelitatem ostendunt, & sic confunditur uultus religionis, ubi ex flamma crudelitatis ignescunt oculi, pallor miscetur liuori, quae procedunt ex ira & amaritudine. Ira praelati peccantem turbat, amaritudo persequitur, crudelitas affligit. Ira praelati casum dat peruerso, iustum uero prouocat ad iram. Duae sunt species peruersitatis, scilicet aperte & occultae. Sunt quidam adeo peruersi, ut quod ipsi male operantur, defendant aperte, quod autem bene alij faciunt, detestentur & impugnent: Incorrigibiles sunt, hoc solum quod uolunt, esse bonum credunt, obedientiam autem nunquam aut negligenter implent, humiles fratres prouocant, turbant silentium. Talium figuram gestabat Philisteus ille, qui egressus de castris philistinum, prouocabat filios Israel. Cuius magnitudo & armorum diuersitas, moraliter statum peruersorum (qui magni sunt apud semetipsos) & qualitates morum designant. Ad hunc Philisteum expugnandum uenisse David legitur. Sed hoc bellum tribus modis fit: historialiter scilicet, mystice, & moraliter: id est inter Goliath & David, inter Christum & diabolum, inter quemlibet iustum & aliquod diaboli membrum. Praefit in re, contigit in mysterio, habetur & nunc in moribus. Cum igitur mitteretur David a patre suo Isai ad uisitandos fratres suos, qui erant in exercitu Israel: miserat enim eum (ut narrat historia) pater suus dicens, Fratres tuos uisitabis si recte agent

Tribus modis persequimur hostes. 1. Cor. 6.

Rom. 12.

Ibidem.

Cant. 8.

Tribus modis penitet homo. 2. Reg. 11.

2. Reg. 11.

Luca. 22.

Tribus modis peccauit Saul. 1. Reg. 15.

Ibidem.

Beda.

H 1. Reg. 15.

Beda.

Ad contra patrem, Eua contra filium, diabolus contra spiritum sanctum peccauit. Gen. 3.

Psal. 18.

K Ioan. 18.

Saulis damnatio secunda Hieronymum.

L Tribus modis miseretur deus peccatoris.

Miseretur homo homini.

1. Re. 24.

Pulcrum simile.

Psal. 24.

Notabile praelatis.

N Notabile subditis.

1. Reg. 17.

Ibidem.

agant & cum quibus ordinati sunt disce. Venit ergo in Magala ad exercitum, qui egressus, vociferatus erat in certamine. Direxerat, enim Israel aciem, sed & Philistijm ex aduerso fuerant preparati. & cucurrit Dauid ad locum certaminis, inter rogans si omnia recte agerentur erga fratres suos. Cumque adhuc loqueretur Dauid, apparuit vir ille spurius ascendens Goliath nomine, philisteus de Geth ex castris Philistinorum. Fratres tuos visitabis si recte agant, dicit historia, & cum quibus ordinati sunt disce. Et Dominus in carne veniens visitauit nos, diligenter queque recte agere, vel cum quibus ordinate viuere debeamus, docens. Quod & moraliter quotidie euenire cernimus, dum prelati iqueque subiectos suos rectitudinem bonae operationis docent, vel cum quibus ordinem bene viuendi tenere debeant, instruunt: ne cum peruerso peruersus, vel cum tepido fratre nouiter conuersus societur. Venit Dauid ad exercitum Israel: & inuenit eos vociferatos ad prelium, & philistijm ex aduerso preparatos. Veniunt, & inueniunt prelati quandoque fratrum discordiam. Et cucurrit Dauid ad locum certaminis, & interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. Currunt prelati tam mentis affectu quam gressibus pedum, solliciti de salute suorum, inuestigantes si recta sunt opera eorum, an adhuc corrigenda videantur. Inquirunt mores, discunt visu & auditu quae sit discordiae causa. vnde Beda super Samuelem. Nunc quoque inquit per sua membra dominus id ipsum agere non cessat, cum bonos a malis discernens, his sua munera partitur, illos dimittit inanes. Cum adhuc loqueretur Dauid, apparuit ille vir spurius ascendens, Goliath nomine philisteus de geth ex castris philistinorum. Loquente vero aliquo iusto & docente que recta sunt, & inquirente quid noceat, apparet ille spurius, id est diabolus in corde alicuius descendens. Vnde? A cogitatu maligno ad verba conuicij, a verbis conuicij ad opera peruersa. Goliath nomine, id est reuelatus. Quibus? Illis qui dicere possunt, non enim ignoramus cogitationes eius. Philisteus de Geth. Philisteus, cadens potione interpretatur. Cadens ab altitudine superbiae, potione desperationis imbutus, & oblitus misericordiae. Geth quod interpretatur torcular (Beda attestante) aptissime multitudinem prauorum designat, ciuitatem videlicet diaboli, ad bonorum in hoc seculo tormenta semper exercitatum. Sicut enim in torculari premitur uua, premitur & exprimitur, separatur vinum ab acinis, vinum transit ad conuiuium domini, acinis autem datur locus in sterquilinio, sic a multitudine prauorum iusti calcantur. & sicut in torculari ab acinis vinum separatur, sic in tribulatione probantur iusti, iniusti autem tempore tentationis recedunt. De Geth igitur philisteus erat, vnus de multitudine prauorum. Et cassis erea super caput eius, & lorica hamata induebatur: & ocreas ereas habebat in cruribus, & clypeus eius ereus tegebat humeros eius. Cassis, lorica, ocreae & clypeus, diuersa defensionis sunt genera, quibus sui ipsius (qui est caput om-

nium impiorum) diabolus stultitiam defendere conatur. Moraliter autem peruersi casside caput tegunt, dum peruersae actionis intentionem laudant. Sinistrum vero latus obumbrant clypeo, dum sinistram prauae actionis excusant partem. Ocreas habent in cruribus, quae est quasi extrema pars corporis, quia vsque ad finem in obstinatione perseverant. Lorica induuntur, qua totum tegitur corpus, quando totam defendunt actionem. Haec siquidem species armorum ex ere factae prohibentur esse, metallo videlicet ceteris amplius canoro. Quia quicquid agit peruersus, non humiliter confessione profitetur, nec ratione veritatis, sed clamoroso strepitu secularis eloquentiae defendit, & per exempla reproborum confirmat. Vnde sequitur, & armiger eius antecedeat eum. Armiger Goliath, quilibet reprobus esse potest, exempla cuius antecedunt & adiuuant ad confirmandam peruersorum malignitatem. Ex his auctoritas trahitur, ex his sumuntur defensionis arma, & haec est peruersitas aperta. Vnde sequitur. Stans clamabat aduersus phalanges Israel. Stans clamat, quia in elationis monte peruersus positus, voce detractionis, blasphemiae, & scandali humiles fratres qui Deum mente considerant, prouocare non cessat. Sic igitur peruersitatis caput, est intentio prauae actionis, sinistrum latus, pars sinistra, crura, finis actionis, corpus actio tota, cassis vero, intentionis commendatio, clypeus, sinistram partem excusatio, duae ocreae, perseverantia & obstinatio, lorica, totius actionis aperta defensio. His armis cognoscitur philisteus, cum procedit ad prelium. Sunt autem alij quorum peruersitas est occulta, qui consilio suo fratres promouent ad iram, excitant ad rixas, qui consilio suo faciunt insurgere Absalon contra Dauid id est filios spirituales contra eorum patres ad discordiam promouent, qui machinantur ut moriatur Dauid in castris sicut de Achitophel legitur. Sed vtriusque seuera debet esse religio, ut aperte peruersis resistat in faciem, & occultorum consilia mutet. Sic Dauid philistei frontem lapide comminuit, sic Chusi consilium destruxit Achitophel. Frontis philistei est cognitio peruersitatis. Percutitur ergo philisteus in fronte, quando peruersitas insipientis agnita, reuerberatur a sapiente. Chusi autem interpretatur silentium. Achitophel vero ruina fratris. Destruxit ergo consilium Chusi consilium Achitophel, quia per silentium, eorum qui sunt quasi ruina fratrum, annihilatur consilium. Prouidet Chusi ne turbetur exercitus Israel, quia per silentium, impetus & incurfus sermonum, a conuentu fratrum Deum videre cupientium rationabiliter arcentur. Haec duo ad seueritatem, rarus scilicet sermo & rigor sermonis, pertinent. Rarus enim sermo concordiam seruat, rigor sermonis corrigit emendanda. Affabilis est seueritas non garrula, asperitatem monstrat, sed non est litigiosa. Seueritas a crudelitate differt. haec corrigit, illa cruciat. haec iustis conuenit, illa peruersos comitatur. Minatur seueritas, sed non maledicit. Maledixit philisteus Dauid, sed non maledixit Dauid philisteo.

Q

R

2.Reg.17.

S

1.Reg.17.

Tu ve-

1.Reg.17

Gen.29. Luc.10.

Psal.64.

Tu venis, inquit, ad me cum gladio & hasta & clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum. Maledicunt philisteo multi, nec veniunt ad eum in nomine Domini. Maledicit ille philisteo, qui cum ad aliquem cadentem potione diaboli properat corrigendum, non humilitatis verba sed superbiae, non exhortationis sed iracundiae, non blandimenta sed opprobria profert. Nec venit in nomine Domini ad philisteum, qui religio ni vel nobilitati suae, seu etiam scientiae literarum qua praeualet, & non diuinae gratiae tribuit quod peruersum corrigit. Sic multi veniunt, & ideo non tradit Deus philisteum in manus eorum. Quod non maledixit Dauid philisteo, benignitatis est. quod Deo ascripsit sui aduentus efficaciam, humilitatis, quod autem minatus est, seueritatis. Sed quid minatur? Auferam inquit caput tuum a te, & dabo cadauera castrorum philistinorum auibus caeli & bestiis terrae. Caput philistei, diabolus dicitur, cadauera vero castrorum philistinorum, carnales affectus reproborum (qui sunt castra diaboli) moraliter designant. Cadauer est quasi caro data vermibus. Sicut enim caro putrida, vermibus nutrimentum praestat, sic carnales affectus cogitationes peruersas nutriunt. Aues caeli illos designant, qui alis contemplationis ad cogitanda caelestia subleuantur. Bestiis terrae coaptantur illi qui terram suam nouerunt excolere, qui necessitati fratrum terrena ministrant, rei familiaris curam gerentes, quos alibi designant Rachel & Lya, Martha & Maria. His auibus caeli & his bestiis terrae cadauera castrorum philistinorum, id est carnales affectus reproborum, dantur ad corrigendum. Sic igitur corrigit aperte religio peruersos, sic occulte peruersorum prouidet consilio.

Quod bonis sit optima religio. Cap. XVII.

Bonis est optima religio. Bonos facit rerum distributio, meliores mundi renunciatio, optimos autem, religio nis cohabitatio. Mundus bonis est pessimus, religio vero bonis & malis est optima. Facit enim quandoque de malo bonum, de bono meliorem, de meliori optimum & hoc fit quando visitat impium Deus. Vnde psalmista. Visitasti terram & inebriasti eam. Visitat Deus & bonam & malam terram, terram meliorem, & terram optimam. Per timorem terram malam visitat, bonam per incipientem charitatem, meliorem per abundantem, optimam per perfectam. Visitat Deus terram malam, quando aliquis timore iudicij compungitur, & ab illicitis abstinet. Bonam vero per incipientem charitatem visitat, quando sua distribuit aliquis, renunciat mundo, mutat habitum, tenet pacem cum fratribus suis nisi calumniatur ab aliquo: si autem calumniatur calumniam non patitur, sed adhuc leuiter turbatur, irascitur, & odit. Claustri tedium non aequanimiter portat, vilitatem & identitatem ciborum abominatur. Cibus vero animae, quod est verbum Dei amarus videtur ei, si aliquoties arctius corrigatur.

tur. Sic filij prophetarum cum venissent ad domum Helisei, praecipit Heliseus coquo suo ut refectio-nem eis pararet. Cum autem gustassent illi pulmentum in herbis coctum, & inuenissent amarissimum, caeperunt clamare, Mors est in ola homo Dei, mors est in ola homo Dei. Ola Helisei differt ab Aegyptijs olis. Illae quidem carniuum sunt, haec pulmentorum herbaceorum. Illae adipe pinguium condiuntur, vnde procedit iniquitas. haec Helisei farina dulcoratur, quae est charitas. Illarum dulcedinem sequitur amaritudo, huius vero amaritudinem sequitur suauitas. Surgens Heliseus accepit farinam quam ipse habebat, & posuit in olam, & sic factum est dulce, quod prius amarum extiterat. Heliseus qui solaris interpretatur, Christum designat, cocus doctores, pulmentum verbum Dei, farina charitatem. Ponit ergo Heliseus farinam in pulmento, quando aliquis per abundantem charitatem visitatur a Domino, ut cui grossior cibus fastidio prius extiterat, vel qui leuiter irasci consueuerat, aut obedientiae contradixerat, nunc obedienter frugalitatem sequatur, inimicum diligat. Abundant enim charitas, cum diligitur inimicus, sed non est perfecta, nisi parata sit mori pro proximo. Nemo enim charitatem habet maiorem, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Perfecta vero charitas inimicum diligit, pro proximo mori non pertimescit, haec foras mittit timorem, haec Dominum diligit & sustinet. Vnde psalmista. Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Expecta per spem, ne desperes per timorem, viriliter age per incipientem charitatem, & confortetur cor tuum per abundantem ut sustineas Dominum per patientiam perfectam charitatis. Sic igitur bonis est optima religio, quia ducit ad perfectionem. Sufficiant nunc quae de nouem beneficijs religionis dicta sunt, ut adhuc aliquid quasi in transitu de cohabitatione eiusdem breuiter tangamus.

4.Reg.4.

Pulcherrima figura, Exo. 16.

Ioan.15.

Psal.26.

Quatuor sunt in religione diligenter notanda. Cap. XVIII.

Xuatuor sunt in religione notanda. Suavis est enim, & mitis, quieta, & secura. Suavis est in cohabitatione, mitis in sermone, quieta in mente, secura in actione. Nec tamen sic suavis est ut sit indiscreta, nec sic mitis ut patiat in iusta, nec sic mente quieta, ut bonum non cogitet, nec sic secura ut Dominum non timeat, sed sic secura, ut pro timore humano ab opere bono non desistat. Religio assimilatur mulieri castae, quae ab aliquo diligitur ut ducatur in uxorem, ideo scilicet quod pulchra sit, quod diuitijs abundet, quod de genere nobilium sit, quod sapiens sit, ut in pulchritudine illius delectetur, & de nobilitate filiorum gloriatur, ut augeantur sua illius censu, & feruentur sensu. Huic mulieri assimilari potest religio, quae pulchra est in contemplatione, sapiens est in circumspectione, nobilis quia libera a peccati seruitute, diues haereditate, cuius haereditas est

Simile pulchrum de Religione.

est regni cœlestis aternitas . Amat luxuriosus speciosam, sed non amat castam. Sic quandoque carnalis animus tactus pulchritudine religionis, eius induit habitum . Cum autem castitatis munditiâ reperit, displicet qđ placuerat . Sic vxorē Abraæ, quam rex Aegypti propter pulchritudinem rapuerat, intactam reddidit marito dicens . Ecce inquit vxor tua ante te, accipe eam recede hinc . Super hunc locum Beatus Ambrosius in secundo libro quem fecit de Abraam, Intueamur, inquit, animo aliquem intemperantem, qui inuitus castitatis gratiam quodam eius captus decore sequendam putet, deinde pedissequas eius nesciens quibus incedit comitata, sobrietatem scilicet & modestiam ac verecundiam, parsimoniam cibi, fugam lasciuia, seriam cautionem, sollicitam custodiam, subitotque ebrietatis succensus calore, aut ipsius carnis æstu, aut occulta formæ decentioris, nequaquam se teneat, nec carnis legi repugnet, nonne dicit, Putabam rem faciliorem castimoniam sequi . Supra humeros meos, supra vires meas est, rarus cui ista iungatur . Recedat ergo, recedat de finibus sensuum meorum . Et conuersus ad aliquem monitorem sui, qui studuerit in eius mentem inducere assuetudinem castimoniam dicens nō arduam fore nec impossibilem, sed pluribus sociam, finitimam studiosis, conuenientem voluntariis. Quid hoc inquit fecisti mihi? quare non dixisti mihi quia vxor tua est? hoc est quod non perfunctorie sed legitimo teneatur coniugio, sed dixisti sororē tuam? Quis ignorat fratres nostris temporibus hoc in ecclesijs euenisse? Sunt enim nonnulli qui delicatam ac voluptuosam esse credunt religionē, expertem laboris, vacantem ocio, habitum religionis indiscrete capiunt, votum faciunt, professionis vinculo cōstringuntur. Cum autem religionis ordinem & consuetudines eiusdem aduersantes carni nouerint in hæc verba prorumpunt. Putauimus (inquiunt) pondus religionis leuius esse. Quis enim potest ferre claustrum tediū diurnitatem silentij, pondus laboris, parsimoniā cibi? Sic ergo vxorem suam reddidit Abraæ, expellentes eam vt libere remaneant in Aegypto. Abijciunt enim habitum religionis, & in desiderijs suæ carnis perseuerant. Abraam vero ascendit ab Aegypto in Bethel. id est carnalium voluptatum confortia deferens, in domo Dei manet. Hoc enim interpretatur Bethel domus Dei. Abraam religionis est forma, exemplum cohabitantium. Tria sunt, que pacem cohabitantium turbare solent, id est quando aliquis mouetur ad iram pro seipso, vel pro amico, vel pro commodo. Hæc tria remouit Abraam dum habitaret cum nepote. Primum remouit dicens, non sit rixa inter me & te. Secundum, cum diceret, neque inter pastores meos & pastores tuos. Tertium posuit, ecce, inquit, tota terra ante te, hoc est, si de me, si de amico, si de possessione dissensio est, omnibus cedo, si autem moribus non conuenit, discede a me. O quanta promisit nepoti Abraam, ne cogereetur a nepote discedere. Sed etiam virtutis est hoc, ac disciplinæ. Dixit enim ante nos quidam philosophus, quatuor hæc

bono viro inesse, ut laboret. Primum, vt omnes sibi amicos faciat. Secundum, vt si non potest facere amicos, non faciat inimicos. Tertium, vt si istud non suppetit, sententia communi discedat. Quartum autem, vt si quis cedentem persequatur, vindicet se vt potest. Sed illa tria superiora in operibus Abraæ cognoscimus, quartum autem non ita est, quando etiam circa cedentem seruauit affectum parentis, vt eum non solum nō persequeretur, sed etiam captum liberaret ac erueret. Denique cum Apstolus tria illa doceat, quartum præceptis suis soluit, quod addiderat philosophia. Ait enim cum Discipulum, vel pacificum populum informare vellet. Si fieri potest cū omnibus hominibus pacem habentes. Deinde si hoc non potest, certe nec discordias nec inimicitias. Ideoque addidit. Non vindicantes charissimi. In quo tertium illud concluditur, vt vindicare nos nequaquam velimus, sed date, inquit, locum iræ. Habes & quartum, vt discedas magis, & vindictam Deo committas, quam tibi exigas. Nunc autem fratres, quia primi libelli spatium dilatauimus, in pace cohabitantes, & nosmetipsos per patientiam inuicem supportantes, Deo autem vindictam committentes, finem ponamus.

Apostolus philosophia. Rom. 12.

Ibidem.

LIBRI PRIMI FINIS.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, in Librum Secundum de Claustro Anima Prologus.

Aduertentes carni nouerint in hæc verba prorumpunt. Putauimus quæ ad ædificationem claustrum materialis pertinent, quibusdam forsitan solito grauior apparebo, neminem tamen condemnans, sed eos, qui remotiores sunt a seculo, laudans, monens eos, qui multa & periculosa possident, docens illos, qui paupertate & humilitate gaudent. Scio tamen multos esse in maioribus ecclesijs, qui licet multa possideant, in alijs tamen paupertatem amant, possident ea tanquam non possidentes, vtuntur possessis quasi non vtentes, exempla paupertatis diligunt, & ea, quæ de paupertate scripta sunt, studiose legunt, legentes, seiplos conspiciunt, & sub onere diuitiarum gemunt. Hi sunt pauperes spiritu, non habitu. Nos autem ad oculum pauperes sumus, locum mutauimus, non animū, vestem, non mentem. Sunt etiam in maioribus ecclesijs aliqui sublimes oculis, inflati superbia spiritali, qui pauperes fratres, cū superuenerint, ex latere respiciunt, dirident eos, detrahunt illis, vacantes ocio, ponentes symbolum, quasi canes dente liuido ossa pauperum fratrum corrodes, odientes

tes saccum Hieronymi, tunicam Benedicti, matulam Eulalij, lachrymas Arsenij, nuditatem Pauli, olam Elisei. Ab his igitur frater charissime, sicut superius orauit, longe fac nomen tuum.

De ædificatione claustrum materialis. Cap. I.

Boniam de ordinatione claustrum materialis, frater, aliquid mediocritatem sectando dicturi sumus, ordine congruo consideranda vobis quatuor occurrunt, scilicet qui sint, qui teneant ordinem, aut quid teneant, vbi maneat & vnde viuatur, vt plures sint & boni propofiti, vt cohabitandi suppetant ædificia, & victui habeant necessaria. Sit tamen in numero circumspectio, in proposito deuotio, in ædificijs mediocritas, in rebus possessis frugalitas, ne si creuerit turba, nascatur turbatio, aut pro difficultate propofiti subrepat desperatio, ne ex ædificiorum magnitudine subintret eletio, aut ex abundantia rerum se inferat tentatio. Qui enim volūt diuites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum Diaboli.

1. Tim. 6.

De numero fratrum recipiendorum. Cap. I I.

Conuenienda est (vt diximus) primum circumspectio in numero fratrum, vt tot simul habitent, qui ordinate viuere possint, ne vel excusante paupertate irregulariter viuatur, vel pro multitudine cohabitantium, necessitati eorum illicita quærant. Qui enim multos congregant, necesse est, vt eorum victui multa quærant. Sed dū quærant plura, crescit exteriorum cura, sparguntur & fratres, soli inter seculares habitant, nolentes pati fraudem, sed iudicio contendere parati. Qui verò per cellulas duo, vel tres, vel etiam quatuor, aut quinque, simul habitant, claustrali nō coarctantur lege, loquuntur & quando, & cui, & quomodo volunt. Nec horum tamen, siue illorum vitam accuso, sed quid in vtrisque periculi lateat, annuncio. In his autem quidam monachi, quos hæredes Beati Benedicti nouimus esse, discretionem seruant, vt si fratrum superabundet numerus, & detur eis possessio locus remotior, non minus quam duodecim fratres transmittunt, ne religionis opus paucitatis negligentia corrumpatur.

De temperantia & compassione erga fratres habendis. Cap. I I I.

Depositi nostri deinde temperanda est institutio, ne vel dissoluti viuamus in delicijs, aut arduitate propofiti desistamus a cœpto. Ait enim Beatus Ambrosius super Psaluum Beati immaculati. Quid dicam de his? Sunt enim in nobis qui habent timorem Dei, sed non secun-

Psal. 118.

dum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eis est, quia videatur sibi consulere, sed inscientia in eis, quia non compatiuntur naturæ, nec æstimant eius possibilitatem. Compatiamur itaque naturæ, non est enim extra naturæ ordinem compati, nec sic tamen vt sit ad nimiam delectationē carnis compassio, sed ad sustentationem. Est & compassio de proposito nostro. Ait enim Beatus Augustinus in regula, quam nobis tenendā propofuit. Si ijs, qui venerunt ex moribus delicatioribus ad monasterium, aliquid alimentorum, vestimentorum, operimentorumve datur, quod alijs fortioribus & ideo felicioribus non datur, cogitare debent quibus non datur, quantum de sua seculari vita illi ad istam descenderint, quāuis vsque ad aliorum, qui sunt corpore firmiores, frugalitatem peruenire nequiverunt. Ordinet igitur nostri propofiti legē mediocritas, quæ nouit equaliter omnibus sua partiri.

Vt ædificatio fratrum extra cohabitationem secularium fiat, & sit modesta. Cap. I I I I.

Congruum videntur nobis ædificia fratrum extra cohabitationem secularium debere constitui, ne silentiū claustrum, siue dormitorij quies tumultantis populi strepitu conturbetur, ne dum lingua tacet, respondeat cor, uel dū corpus quietem recipit, animus sit inquietus. Aedificia fratrum non superflua sint, sed humilia, non voluptuosa, sed honesta. Vtilis est lapis in structura, sed quid prodest in lapide cœlatura? Vtile hoc fuit in constructione templi, erat enim forma significationis & exempli. Legatur genesis in libro, non in pariete. Vestitur Eua in pariete, pauper autem iuxta parietem nudus accubabat. Datur Adæ tunica pellicea, fratrum vero multitudo coarctatur hyemali molestia. Liceat hoc (si cui licitum esse debeat) illis, qui in vrbibus, aut in vicis morantur, ad quos confluit populi frequentia, vt simplicitas eorum teneatur delectatione picture, qui non delectantur subtilitate scripturæ. Nobis autem, qui solitudine delectamur, vtilior est equus, aut bos in agro, quam in pariete. Hic fatiant oculos videndo, ibi laborant necessitati subueniendo. Hospitium domos duas esse volumus, vnam, quæ fratribus qui religionis habitum gerunt, siue etiam quibusdam personis secularium (quos abbatis, seu fratrum prouidentia ibidem suscipiendos decreuerit) deputetur, aliam verò domum remotiorem illis suscipiendis nolumus esse deputatam, qui lingua vel habitu claustralium pacem turbare possunt. Sic igitur seruanda sunt tria in ædificijs, id est positio, dispositio, compositio: ut positione sua remoueantur a secularibus, dispositione vero, seculares remoueant, compositio non superflua sint sed utilia.

De picturis.

Que

¶ Quæ fratribus possidere liceat. Cap. V.

F Gros, vineas, pecorum greges, hortos, prata, lacus nutriendis piscibus aptos, fratribus habendos concedimus, hæc enim victui necessaria præbent. Decimas uero non recipiant, nisi de illis, quos incolunt, agris, non uilas, non earum redditus, non iura fori, non telonei nummos, non transeuntium mercatorum laboriosos (ut ita dicam) recipiant obolos. Quæ enim iustitia est, ut si vendiderit ouem uidua, iure fori nummum reddere cogatur? Non obtineant iudicis uices, nec more principum militibus dominantur, sed oppressis subueniant, & pauperum fratrum ministrent obsequijs. Quatuor sunt nobis in rebus possessis obseruanda, scilicet ne licita iniuste acquiramus, aut iuste acquisitis illicite perfruamur, ne multa quamuis licita possideamus, aut illicita licite defendamus. Male enim acquirere, aut male uti acquisitis, de licito facit illicitum. Multa uero possidere, propinquum est cupiditati, & sic quandoque quod nimium diligitur, male defendi solet. Duo sunt, quæ illicite acquirere solent id est cupiditas & superbia, & duo, quæ male fruuntur acquisitis, id est gula & luxuria: duo sunt quæ male possidere uolunt, id est prodigus & auarus, vnus ut congreget, alter ut dissipet: & duo, quæ possessa defendunt, id est intemperantia & prudentia mundi. Superbia diabolo claudit cælum, gula primo paræci abstulit paradysum, auaritia diuitem aperuit infernum, intemperantia uero adhuc cor rumpit mundum. Hæc omnia frater diuitias sequuntur. Est enim uitij locus in diuitijs, uirtutis uero sedes humilitas, humilitatis autem locus est paupertas. De qua beatus Gregorius. Paupertas, inquit, bonis mētibus solet esse custos humilitatis.

Quatuor in rebus possessis obseruanda.

¶ Quod tria sint in cibis considerata. Cap. VI.

Honiam per esum primi parentis, culpa sumpsit initium, ideo cauendum nobis est, ne sicut ille per escam paradisi meruit expulsionem, ita & nos arceamur ab ingressu. Sunt igitur tria in cibo considerata, id est quid, & quando, & quantum comedamus, scilicet cibi species, hora, & mensura: ne illicitum, aut extra horam, aut ultra mensuram, aliquid sumamus. Illicitum comedit Adā in paradiso, & expellitur: extra horam Ionathas, & a patre maledicitur: populus uero Israel ad sepulchra concupiscētiæ ultra mensuram, & occiditur. Transgreditur Adā præceptum Domini, frangit Ionathas quod obseruabat multitudo populi, decipitur Israel in saturitate cibi. Sic igitur transgressio meruit expulsionem, negligentia uoti communis maledictionem, saturitas mortem. In his frater quotidie decipimur, dum murmurantes in deserto cum Israele, ad ægyptias carnes & ollas suspirantes, & præcepta prælatorum transgredimur, & quod communiter à fratribus tenetur, negligenter obseruamus. Nunc transeamus ad ea, quæ necessitati fratrum mediocritas concedit habenda. Fructibus arborum, & terræ nascentibus utantur, butyro, aut oleo seu lacte, non sagimine eorum pulmenta condiantur. A carnibus abstineant, nisi aut necessitate, aut dispensatione extra conuentum alicubi concedatur. Vino liceat uti fratribus in conuentu, sed tamen uitandum summopere nobis esse credimus (quod cum uerecundia dicturi sumus) ne scilicet quod misericorditer conceditur, ut à quibusdam fieri solet, quasi ex debito requiratur. Non enim promittimus, sed concedimus. Si autem locus aut paupertas quod concedimus negauerit, ijs, quæ regio aut possessio ministrauerit, sine murmure utantur. Nemo igitur nostri propositi abhorreat, abstinentiam, quæ de omnibus ciborum generibus solum carnis excludit usum, cetera uero concedit, & benigne ministrat. In ijs ciborum generibus, quæ necessitati fratrum licita esse diximus, tria sunt obseruanda id est modus, mensura, & numerus: modus, ut moderate utantur appositis, mensura, ut apposita sustentationi non delectationi sufficiant, numerus, ut ex aliquo appositorum reficiantur, ne abstinentia nimia caro afflictata deficiat, aut saturitate luxurietur. In mensura debet esse æqualitas, non quantitatis sed sufficientiæ. Vnde Beatus Augustinus. Non æqualiter, inquit, omnibus, quia non æqualiter omnes ualeatis. Hæc æqualitas est non quantitatis sed sufficientiæ. Tunc enim res æqualiter diuiditur, cum ille, qui diuidit, prout cuique opus est, singulis partitur. In hoc multi multoties decipiuntur, cum delicatori alicui usum cibi lautioris concessum uiderint. Non est (inquiunt) hæc æqua religio, quæ personas recipit, diuites honorat: & sic contingit (ut ait Beatus Augustinus) detestanda peruersitas, ut in monasterio ubi (quantum possunt) sunt diuites laboriosi, fiant pauperes delicati. Hi mensuram quærunt uoluptatis, non necessitatis. Quatuor per similitudinem dicuntur esse mensuræ, id est mensura auaritiæ & uoluptatis, mensura dispositionis & necessitatis. In his lex, quæ inter ementes & uendentes habetur, per similitudinem potest assignari. Auaritiæ mensura est nimia parcitas, mensura uero uoluptatis, superfluitas, mensura dispositionis, benignitas, mensura necessitatis, si sufficiens æqualitas. Auaritia subtrahit necessitati, uoluptas excedit necessitatem, dispensatio necessitati misericorditer addit, necessitas debitum indigentis requirit. Solent mercatores quandoque duabus mensuris uti, una, qua uidentes sua distribuunt, quæ minor est, altera uero, qua ementes aliena recipiunt, sed hæc maior est; maior est ipsis, minor est proximo. Sic quidam prælati auaritiæ & uoluptatis mensura utentes, nimiam parcitatis uasculo subiectis ministrant, ipsi autem pleno superfluitatis utuntur modio. Parcitem prædicant subiectis, sed ipsi uoluptatem sequuntur. Sunt & alij mereatores, qui rectis uertetes mensuris ementi munus ex sola benignitate misericorditer impediunt, quibus benignitas quorundam prælatorum comparatur, qui cum subiectis

ter obseruamus. Nunc transeamus ad ea, quæ necessitati fratrum mediocritas concedit habenda. Fructibus arborum, & terræ nascentibus utantur, butyro, aut oleo seu lacte, non sagimine eorum pulmenta condiantur. A carnibus abstineant, nisi aut necessitate, aut dispensatione extra conuentum alicubi concedatur. Vino liceat uti fratribus in conuentu, sed tamen uitandum summopere nobis esse credimus (quod cum uerecundia dicturi sumus) ne scilicet quod misericorditer conceditur, ut à quibusdam fieri solet, quasi ex debito requiratur. Non enim promittimus, sed concedimus. Si autem locus aut paupertas quod concedimus negauerit, ijs, quæ regio aut possessio ministrauerit, sine murmure utantur. Nemo igitur nostri propositi abhorreat, abstinentiam, quæ de omnibus ciborum generibus solum carnis excludit usum, cetera uero concedit, & benigne ministrat. In ijs ciborum generibus, quæ necessitati fratrum licita esse diximus, tria sunt obseruanda id est modus, mensura, & numerus: modus, ut moderate utantur appositis, mensura, ut apposita sustentationi non delectationi sufficiant, numerus, ut ex aliquo appositorum reficiantur, ne abstinentia nimia caro afflictata deficiat, aut saturitate luxurietur. In mensura debet esse æqualitas, non quantitatis sed sufficientiæ. Vnde Beatus Augustinus. Non æqualiter, inquit, omnibus, quia non æqualiter omnes ualeatis. Hæc æqualitas est non quantitatis sed sufficientiæ. Tunc enim res æqualiter diuiditur, cum ille, qui diuidit, prout cuique opus est, singulis partitur. In hoc multi multoties decipiuntur, cum delicatori alicui usum cibi lautioris concessum uiderint. Non est (inquiunt) hæc æqua religio, quæ personas recipit, diuites honorat: & sic contingit (ut ait Beatus Augustinus) detestanda peruersitas, ut in monasterio ubi (quantum possunt) sunt diuites laboriosi, fiant pauperes delicati. Hi mensuram quærunt uoluptatis, non necessitatis. Quatuor per similitudinem dicuntur esse mensuræ, id est mensura auaritiæ & uoluptatis, mensura dispositionis & necessitatis. In his lex, quæ inter ementes & uendentes habetur, per similitudinem potest assignari. Auaritiæ mensura est nimia parcitas, mensura uero uoluptatis, superfluitas, mensura dispositionis, benignitas, mensura necessitatis, si sufficiens æqualitas. Auaritia subtrahit necessitati, uoluptas excedit necessitatem, dispensatio necessitati misericorditer addit, necessitas debitum indigentis requirit. Solent mercatores quandoque duabus mensuris uti, una, qua uidentes sua distribuunt, quæ minor est, altera uero, qua ementes aliena recipiunt, sed hæc maior est; maior est ipsis, minor est proximo. Sic quidam prælati auaritiæ & uoluptatis mensura utentes, nimiam parcitatis uasculo subiectis ministrant, ipsi autem pleno superfluitatis utuntur modio. Parcitem prædicant subiectis, sed ipsi uoluptatem sequuntur. Sunt & alij mereatores, qui rectis uertetes mensuris ementi munus ex sola benignitate misericorditer impediunt, quibus benignitas quorundam prælatorum comparatur, qui cum subiectis

Quatuor per similitudinem dicuntur esse mensuræ.

Gen. 3. 1 Reg. 14 Num. 11.

Num. 11.

etis necessaria prouideant, addunt etiam quandoque minus perfectis aliqua uoluptuosa, ne deficiant. Utamur igitur in domo religionis mensura discretionis, hæc est enim mensura, quæ singulis sufficiens est.

¶ De numero Ferculorum. Cap. VII.

ME numero autem ferculorum diligens est habenda consideratio, ne si multis offeras unum, alicui sit ingratum, aut si numerositate ferculorum concedas, uitium superfluitatis incurras. In diebus igitur ieiuniorum, duo fercula cocta sufficiant, ut (sicut ait Beatus Benedictus) qui non possunt ex uno, ex alio reficiantur. Tertium uero ex terranascētib, seu ex alio aliquo, quod crudum uesci possit. In ceteris uero diebus propter causam, quam supra diximus, in hora prandij duo fercula cocta, in cæna uero unum crudum, seu coctum pro uoluntate disponentis habere liceat. Præter hæc autem sunt & alia pietatis fercula, quæ ad prælatorum dispensationem pertinent, licet enim prælatis præter hæc, quæ concessa sunt, aut fratribus generaliter, aut alicui de mensa sua, aliquod ex condescensionis benignitate transmittere, nec tamen eis iniustum uideri debet, quos fecit aliqua consuetudo fortiores, si minus pati ualentibus, siue illis, qui nimium patiuntur laborem, aliquoties pietas magistri prouideat.

Bndict.

¶ De habitu, & numero ueslium. Cap. VIII.

Nobis fratres dicitur. Non sit notabilis habitus uester, nec affectetis uestibus placere, sed moribus. Quatuor autem sunt in habitu religionis notabilia id est, uilitas & superfluitas, paucitas & preciositas. In uilitate uana gloria & simulatio, in preciositate superbia aut delectatio, in paucitate intolerantia aut desperatio, in superfluitate uero amor sæculi non amor Dei, amor palatij non amor paradisi notantur. Utamur igitur mediocritatis mensura, & audiamus Apostolum dicentem. Non in ueste, inquit, preciosa. Et Hierony. contra Iouinianum monachum. Grâdis, inquit, exultatio est anime, cum paruo contentus fueris, mundum habere sub pedibus, & omnem eius potentiam, epulas, libidines (propter quæ diuitiæ cõparantur) uilibus mutare cibus, & grossiori tunica compensare. De diuersitate uestiū a diuersis diuersa dicuntur. Volunt enim quidam inter purpuram & saccum, inter sericum & cilicium linum esse medium. Nos autem, qui non fumus de domo regia, sed de ecclesia, in medio lanam locamus, quæ nec asperitate nimia quenquam perurget, nec multum recedit à suauitate lineæ uestis. Qui enim induuntur mollibus, in domibus regum sunt, in deserto uero non uestis suauitas, sed asperitas quærri debet. Vnde Beatus Augustinus fa teor, inquit, de ueste pretiosa erubescio. Et Beatus Hieronymus saccus, inquit, & ieiunium, arma

1. Tim. 2. Hiero.

Matth. 11

sunt pœnitentiæ, & remedia peccatorum, quia inanis uenter, & habitus luctuosus ambitiosus Deum deprecantur. Sufficiant igitur unicuique fratrum nostrorum tunica duæ, pellicea una, super pellitium, pelles siue pallium, cappa, scemoralia, caligæ, pedules, & propter laborem scapulare. Lectualia uero huiusmodi erunt, culcitra de floccis lineæ, capitale linteum, auricularium, cingulum, cultellus, pecten, acus.

¶ De ijs, qui uagi & ociosi fratribus laborantibus detrahunt. Cap. IX.

Abobes manum tuarum quia manducabis: Beatus es, & bene tibi erit. Quid autem erit illis, qui in labore hominum non sunt? Ipsi non flagellabuntur leuibus pœnis, sed tormentis grauioribus cruciabuntur. Quid autem dicam de eis, qui uagi & ociosi uacantes fabulis, & inundantes anime uerborum, fratribus labori manuum statutis horis instantibus subsannantes detrahunt? Nūquid non labor laborum ipsorum operiet eos? De his inordinate, & non secundum formam apostolicam ambulantes, ad Thessalonicenses scribit Apostolus dicens. Denunciamus uobis fratres in nomine Domini, nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter uos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione die ac nocte laborantes, ne quem uestrum grauaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos daremus formam uobis ad imitandum nos. Nam cum essemus apud uos, hoc denunciabamus uobis, quod si quis non uult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter uos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducant.

O Psal. 127.

Psal. 72.

Psal. 139.

2. Thef. 3.

¶ Ut prælatus sit sapiens, non negligens. Cap. X.

Resunt hæc omnia, quæ superius diximus, ordinari, ordinata seruari, nisi negligentia prælatorum præpediantur. Si enim caput languidum fuerit, cætera quoque membra erunt debilia. Caput membra sequuntur, & Discipuli magistrum. Tria sunt autem capita, scilicet corporis, congregationis, & mentis. In singulis siquidē capitibus aures sunt & oculi, habet enim prælatus oculos, quoslibet fratres discretos, qui quod in subiectis uident, renunciant. Habet & ratio mentis oculos, actuum scilicet & contemplationum. Debet igitur prælatus sapiens esse, non negligens. Oculi autem sapiētis in capite eius, id est in Christo, ut se tale subiectis exhibeat, qualē se Christus Discipulis præbuit imitandum, ut cum Apostolo dicere possit.

P

Eccl. 2.

1. Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. In tribus maxime praelati Christum imitari debent (quia in loco Christi sunt) id est in dignitate, potestate, & officio. Fuit Christus sacerdos, rex, & minister. Sacerdos, cum in ara crucis seipsum hostiam daret. Rex, cum à ligno regnaret. Minister, cum Petri pedibus aquam ministraret. Sacerdoti igitur dignitas, regi potestas, ministro competit officium, dignitati debetur reuerentia, potestati obedientia, officio cura. Duo igitur ex his debentur praelatis, tertium subiectis. Reuerentia & obedientia praelatis exhibenda est à subiectis, cura vero subiectis impendenda est à praelatis. Quid? non ne in his subiecti praelatos imitari debent? Non. Sed cum viderint praelatos in dignitate humiles, in potestate mites, in administratione curæ familiaris seruietes, sint ipsi humiles, mites, iniuncta officia benigne suscipientes. Sunt enim quidam, qui praelatorum occupationem accusant, ingressus & egressus eorum damnant. Causas eorum ignorant, & si cognouerunt, turbant. Consilijs se ingerunt, cur, quomodo, à quo factum sit querunt. Sic Maria, quæ in silentio debet esse, Marthæ detrahit, & quæ verba Domini audire consueuerat, verbositatē seruit. Hęc est falsa Maria. Est enim vera Maria & falsa Maria: vera Martha et falsa Martha. Vera Maria tacet, audit, lachrymatur, falsa Maria conqueritur, quod non egrediatur, quod exteriora non ordinet, quod secularibus non admisceatur. Vera Maria emit vnguentum, frequentat sepulchrum, vt vngat mortuum. Emit pretio boni operis, frequentat desiderio deuotionis, vngit verbo consolationis. Falsa Maria vendit, frequentat non sepulchrum, sed forum. Timeo autem, ne cum redierit, cum fatuis virginibus clausam inueniat ianuam. Vera Martha cōqueritur, quod sola ministrat, quod solitudine rei familiaris turbetur, quod cum sorore verba Domini non audiat. Sed quid dicit ei Dominus? Martha sollicitas es, & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Docet Christus quid sit necessarium, vnum inquit, id est vt idem semper sit animus, ne frangatur aduersis, ne prosperis eleuetur. Hinc & de Anna dicitur, & vultus eius non sunt amplius in diuersa mutati. Vultus in diuersa non mutantur, quando mens post virtutes ad vitia non inclinatur. Sic & post aque motum in piscinam multi descendebant, & tanabatur vnus. Et Psal. 26. Psal. 26. Vnam petij à Domino. Vnitas igitur vitæ, sanitas est animæ. Falsa vero Martha, quod sola ministrat, non conqueritur, sed solis exterioribus delectatur. Sed quia similis similem querit, vult tamen habere sociam falsam Mariam. Quibus licet vnum esset necessarium, vnum tamē est contrarium, quia cum vnitate seruare deberent, detractioni student. Tales praelatorum dignitatem non reuerentur, nec potestatem timent, sed abutuntur lege claustrali, & claustrum turbant.

¶ Quod duodecim sunt abusiones claustrum. Cap. XI.

Duodecim autem sunt abusiones claustrum, quibus tota religionis summa turbatur, id est praelatus negligens, Discipulus obediens, iuuenis ociosus, senex obstinatus; monachus curialis, monachus caudifidicus, habitus preciosus, cibus exquisitus, rumor in claustrum, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia iuxta altare. Immoremur igitur in singulis, de singulis pauca differentes.

¶ De praelatis negligentibus. Abusio prima. Cap. XII.

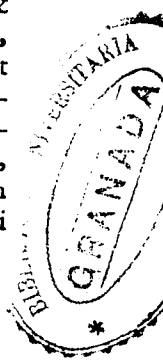
Sunt quidam, qui sciunt, & possunt, & volunt preesse, quidam, qui sciunt, & possunt, sed nolunt, quidam, qui nec sciunt, nec possunt, sed volunt, quidam, qui nec sciunt, nec possunt, nec volunt. Scire, & posse, & velle, charitatis est vel superbię, scire, & posse, & nolle, humilitatis vel inertię, nec scire, nec posse, sed velle, cupiditatis & stultitię, nec scire, nec posse, nec velle, discretionis & prouidentię. Qui enim sciunt, & possunt, & volunt preesse, si velint, pdesse, charitatis est, alioquin superbię. Qui vero sciunt, & possunt, & nolunt, humilitatis est quod renunt, inertię vero quæ sciant si omnino desistunt. Qui aut nec sciunt, nec possunt, sed volunt, ambitionis videtur esse, quod volunt, stultitię, si velint, quod nec sciunt, nec possunt. Illi siquidem, qui nec sciunt, nec possunt, nec volunt, prudenter agunt. Summa est enim discretio, nolle quod non potes, prouidere quod nescis. Quatuor ex his, quę prediximus, id est stultitia & inertia, ambitio & superbia, negligentiam generant. Reliqua vero quatuor, id est prouidentia & discretio, humilitas & charitas, ipsam negligentiam, etiam si nutrita fuerit, eliminant. Ad prouidentiam siquidem pertinet consiliū, ad discretionem iudicium, ad humilitatē custodia, ad charitatem diligentia. Consilium prouidentię separat à bonis mala, iudicium discretionis eligit quę meliora sunt, humilitatis custodia virtutum euitat damnum, diligentia periculum. In his negligentia locum non habet. Illos vero, qui prouidentię oculos stultitię caligine coopertos habent, qui ab exercitio boni operis inertes torpent, qui per cupiditatē ad voluptuosa distrahuntur, & per superbiam humilibus non condescendunt, illos, dico, negligentia possidet, & eorū dissoluit actiones. Per stultitiam intrat negligentia, per inertiam manet, ambitionis desiderio pascitur, per superbiam regnat. Audiat igitur negligens pastor, quid sibi, & diligenti pastori dicatur. Bonus pastor (inquit) animam suam dat pro ouibus suis, mercenarius vero fugit. Animam suam pro ouibus suis ponit, qui periculosum regiminis ascendens locum, clauso silentij ostio, claustralium gregem in pace custodit. Animam ponit, qui ad sustinenda iurgia causa rei familiaris

liaris solus exit, qui inter adulantium & detrahentium linguas mediis incedit, qui pro infirmis laborat, & laborantes pascit, consolatur pusillanimes, & cum superbis increpando contendit. X Talis pastor dicere potest: Cognosco meas, & cognoscunt me meæ. Cognoscunt oues pastorem, quem sæpe vident præsentem, quem familiaritas notum, beneficentia reddit amicum. Oues vero pastor agnoscit, dum subiectorum mores & actus diligenter attendit. Vnde scriptum est. Considera diligenter vultum pecoris tui. Vultum pecoris considerat, qui quid singuli subiectorum possint, non ignorat, cui per confessionem corda, per circumspectionem opera, per experientiam quid possint, per effectum, quid velint, ratio manifestat. Et vocem, inquit, meam audiunt. Tres sunt pastoris voces, suavis scilicet, dulcis, alta. Sua uis ad infirmum, ad morientem dulcis, ad surdum pertinet alta. Infirmatur autem qui tentatur, moritur qui desperat, surdus est qui non audit, audiunt autem, qui obediunt. Audit enim quandoque infirmus vocem suauem consolationis, desperans dulcedinem obsecrationis, surdus asperitatem increpationis. Et sequuntur me meæ. Oues pastorem sequuntur. Quem? illum qui præcedit. Quod? Ad vitam, si diligens, ad mortem, si negligens præcedat. Si enim cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt. Quomodo præcedunt? vita & doctrina. Sic fiet vnum ouile & vnus pastor: pastor vnus debet esse in se, & vnus cum grege, vnus in se, vt quod docet verbis, impleat opere, vt per iracundiam non mutetur a mansuetudine, non eleuetur prosperis, non frangatur aduersitate, sed idem permaneat patientia perseverante. Tenet autem pastor vnitate cum grege, quando non diuiditur a subiectis per pretiosorem habitum, vel per delicatorem cibum, dum fit vnus per compassionem cum infirmis, per dispensationem cum delicatis, vt cum Apostolo dicere possit. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrificerem. Pastor vero negligens fugit. Sunt quidam praelati, qui fugiunt quod præcipiunt. Cum onera graua & importabilia imponunt, & ea digito mouere nolunt, fugiunt quod præcipiunt, fugiunt, cum se subtrahunt, fugiunt, cum per alias domos vagantes discurrunt, fugiunt, qui quæ sua sunt querunt, fugiunt, licet præsentibus sint, qui cum negligentias viderint, se sub silentio abscondunt, fugiunt, qui remoti a conuentu sub ocio viuunt, qui a communi fratrum concilio recedunt, qui praua agunt & reprehendi nolunt. Vnde Beatus Gregorius. Libet, inquit, vt dum licenter etiam illicita faciunt, subditorum nemo contradicat. Et in eodem. Cunctis se existimat praelatus amplius sapere, quibus se videt amplius posse. Hoc amant, scilicet videri sapientes, & esse potentes, hæc causa fuit angelicę & humanę ruine. Ponam (inquit Angelus) sedem meam ad Aquilonem. Et homini dixit. Eritis sicut dii scientes bonum & malum. Timeat igitur praelatus, quod meruit homo & Angelus. Angelus enim cum vellet esse potentior, corruit, homo cum vel-

let videri sapientior, desipuit. Sunt & tres species negligentium praelatorum scilicet qui bene viuunt, & subiectos male viuere permittunt, quidam male viuunt, & subiectos bene viuere cogunt, quidam male viuunt, & subiectos male viuere volunt. Qui bene itaque viuunt, & subiectos male viuere permittunt, exemplo quidem præcedunt, sed dum corrigendo non increpant errantes, delinquant. Licet enim bene viuant, necesse tamen est, vt de grege sibi commisso, gregis Domino rationem reddant. Cur suscipiunt curam gregis, & fugiunt pondus laboris? Si nesciunt, cur suscipiunt? si sciunt & peccare permittunt, cum soli bene viuere possent, cur mortem incurrunt? Tales praelati nutriunt filios Heli, qui cum mulieribus, quæ obseruant ad ostium tabernaculi, dormiunt, qui venientes in Sylo sacrificare non permittunt, sed antequam incendatur adeps, carnem crudam rapiunt. Quasi filij sunt Heli, qui sub praelatis bene viuentibus male viuunt. Qui cum mulieribus dormiunt, cum vel hoc realiter agunt, vel cum carnis desiderijs se coniungunt. Illos, qui veniunt in Sylo, ne sacrificent impediunt, cum nouiter conuersos verbis & exemplis ab exercitio bonæ actionis auertunt. Accendi non permittunt adipem, quia extincto charitatis igne non infundunt bonæ actioni cordis dulcedinem. Carnem crudam, non coctam querunt, quia tribulationis ignem frugientes, paupertati & labori se subtrahunt. In camino etenim paupertatis decoqui solent vitia carnis. Carnem crudam idcirco desiderant, vt quando, & quomodo, & quantum velint sibi coquant. Tales sunt quidam, qui morantur in claustrum quasi in Sylo, qui nihil aliud faciunt, nisi quod, vel quomodo, vel quantum volunt. Illi vero, qui male viuunt, & subiectos bene viuere cogunt, errantes reuocant, sed fortes occidunt. Reuocant verbis, occidunt exemplis. Religiosi videri student, quia religiosos sub se habent. Gloriantur de eorum patientia, non de sua. Quod operari nolunt, imperant, operantur ipsi, quod alijs operari licitum non esse putant, subiectos cogunt, & a nemine cogi volunt.

¶ De discipulo inobediente. Abusio secunda. Cap. XIII.

Inobediencię morbus ex superbię A tumore procedens, sicut sanies ex vulnere, sic ex vlcere contemptus emanat. Morbus inobediencię languor est animæ. Qui enim operari non vult & potest, viuunt, sed languet. Viuit potestate, sed languet voluntate. Hoc morbo primus homo languit, qui cum viueret potestate, & sanus esset voluntate, bestijs terræ præpositus fuit, per inobediencię vero culpam suppositus, etiam nunc muscis, & culicibus per posteros seruit. Quando infirmitas carnis adunatur M. Hug. à S. Viçt. To. ij. E 2 in tu-

in tumorem, contingit quandoque vt generet languorem. Mens enim carnalis per tumorem superbia incurrit sepiissime languorem inobedientiae. Duæ autem sunt tumoris species, duri videlicet & mollis. Duritia tumoris in carne, est obstinatio carnalium in conuersatione. Huic autem tribus modis mederi solent, emplastro scilicet, vnguento, & ferro, idest exemplo boni operis, verbo commonitionis, disciplina correptionis. Cū enim mens non emittit saniem per confessionem, vel ex commonitione non permittit emendationem, restat vt ferri recipiat incisionem, idest correptionem discipline. Est autem tumor mollis, cū mens inflata delectatur voluptuosis, cum sectatur ocium, somnolentia torpescit. Ex his igitur languor animæ nascitur, quādo duritia obstinationis pressa, vel mollitie dissoluta, mens superba nihil operatur. Assumit sibi inobedientia quandoque nomen obedientiae, vt solo nomine gloriatur. Sed

Discurrit pulcherrime.

quia obedientia multis modis dicitur, expedit vt sermo de ea habitus altius reperatur. Imponitur enim nomen obedientiae, præcepto, factō, & loco, vt designet quod præcipitur, monstret quod agitur, nominet locum in quo quis moratur. De præcepto enim dicitur, iniungit ei obedientiam, de factō, compleuit eam, de loco, apud illam moratur obedientia, cum aliquam remotam feruat villam aut cortem. Prima est facilis, secunda grauis, tertia ad vtrumque se habet. Leue enim est præcipere, sed labor est implere. Locus vero aliquando placet, aliquando displicet. Placet quibusdam, non quia abundet fratribus, sed piscibus. Placet, quia famulis abundat & fabulis. Placet, quia solus cuncta possidet, & sic fit, vt vocetur obedientia cum non sit. Hanc obedientiam multi desiderant, vt extra obedientiam esse queant. Multis autem modis hæc obedientia quæri solet, idest auxilio, consilio, & ingenio. Auxilio videlicet parentum, consilio fratrum, simulationis ingenio, vt quod minis parentum, vel exhortationibus fratrum non potest obineri, saltem simulationis ingenio possit adipisci. Hæc autem obedientia, quæ conceditur alicui, parentū exactione, seu fratrum seductoria exhortatione, vel etiam boni operis simulatoria ostensione, obedientiae nomen habet, sed re caret. Ad hanc etiam obedientiam alijs modis peruenitur, vt quod illis tribus præcedentibus non potest, promissione muneris obtineatur. Sic adhuc cum Petro Simon magus moratur in ecclesia, & Saphyra cum Anania, per Petrum boni prælati, per Simonem, Ananiam, & Saphyram mali subiecti designantur. Voluit emere Simon gratiam, isti obedientiam. Ananias & Saphyra absconderunt partem substantiæ, isti vero negocijs incumbunt acquirendæ pecuniæ. Hæc est obedientia cum simonia. Est & alia species inobedientiae, quæ tamen obedientia vocatur, de qua dicitur. Quia obedisti voci vxoris tuæ plus quam me, maledicta terra in opere tuo. Quatuor sunt autem voces, scilicet vxoris, mundi, diaboli, & Dei. Audiam igitur quid loquatur in me Dominus Deus, non

Actu. 8. Actu. 5.

quid loquatur diabolus, non quid loquatur caro, aut mundus. Vox vxoris, vox carnis. Vox autem carnis, voluptas. Vox mundi, vanitas. Vox diaboli iniquitas. Vox Dei, bonitas. Voci vxoris obediunt, qui carnis suggestionibus non contradicunt: & plus voci vxoris obediunt, quam voci creatoris. Est autem vox creatoris ad subiectos de prælati dicens. Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Vt peruersis obediatis prælati innuit, qui etiam male operantibus obedire iussit, vt sic ingrediaris, & egrediaris cum David sub Saule, & eundem honores licet reprobum cum Samuele. Inobedientes igitur & superbos seipfos esse testantur, qui prælati licet peruersis non obediunt, & eos non venerantur. Nec bonis tamen obediatis in malo, nec peruersis contradicatis in bono.

Genes. 3.

quid loquatur diabolus, non quid loquatur caro, aut mundus. Vox vxoris, vox carnis. Vox autem carnis, voluptas. Vox mundi, vanitas. Vox diaboli iniquitas. Vox Dei, bonitas. Voci vxoris obediunt, qui carnis suggestionibus non contradicunt: & plus voci vxoris obediunt, quam voci creatoris. Est autem vox creatoris ad subiectos de prælati dicens. Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Vt peruersis obediatis prælati innuit, qui etiam male operantibus obedire iussit, vt sic ingrediaris, & egrediaris cum David sub Saule, & eundem honores licet reprobum cum Samuele. Inobedientes igitur & superbos seipfos esse testantur, qui prælati licet peruersis non obediunt, & eos non venerantur. Nec bonis tamen obediatis in malo, nec peruersis contradicatis in bono.

Psal. 84.

quid loquatur diabolus, non quid loquatur caro, aut mundus. Vox vxoris, vox carnis. Vox autem carnis, voluptas. Vox mundi, vanitas. Vox diaboli iniquitas. Vox Dei, bonitas. Voci vxoris obediunt, qui carnis suggestionibus non contradicunt: & plus voci vxoris obediunt, quam voci creatoris. Est autem vox creatoris ad subiectos de prælati dicens. Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Vt peruersis obediatis prælati innuit, qui etiam male operantibus obedire iussit, vt sic ingrediaris, & egrediaris cum David sub Saule, & eundem honores licet reprobum cum Samuele. Inobedientes igitur & superbos seipfos esse testantur, qui prælati licet peruersis non obediunt, & eos non venerantur. Nec bonis tamen obediatis in malo, nec peruersis contradicatis in bono.

Matt. 23.

1. Reg. 18. 1. Reg. 15.

De iuvene ocioso. Abusio tertia. Cap. XI III.

Cium stultitiam, labor scientiam generat. Est autem labor & ocium interioris hominis, est labor & ocium exterioris. Labor interioris, labor scientiæ, labor exterioris, exercitium operationis. Scientiæ labor in tria diuiditur, id est in laborem disciplinæ, exercitij, & doctrine. In pueritia labor disciplinæ, in iuuentute exercitij, in senio doctrinæ: vt qui nescit, in pueritia discat: quæ didicit, in iuuentute ad vsum ducat: quod ad vsum duxit, in senio doceat. Est & alius labor interior, scilicet cogitationis & meditationis, vt ad requiem perueniat contemplationis, vt si quid per obliuionem sub nube dubitationis lateat obscurum, fiat cogitatione liquidum, meditatione liquidius, contemplatione liquidissimum. Cum enim aliquid de cælestibus offert memoria menti, prius quasi confusum in cogitatione cernitur, postea vero meditatione discernitur, ad vltimum vero contemplatione dignoscitur. Acceditur ergo consideratione cogitatio, inflammatur discretione meditatio, illuminatur cognitione contemplatio. Est enim cogitatio in mente, quasi furus in igne, meditatio, quasi flamma cum fumo, contemplatio, ignis cum flamma sine fumo. Cum autem mens ad consideranda cælestia laborat, tunc cogitatio occupatione temporalium impeditur, meditatio ocio conturbatur, contemplatio curiositate reuocatur, & sic fit quandoque, vt mens ociosa voluptate torpescat. Cum igitur homo interior iacet in lectulo voluptatis, dum somno torpescit inertiae, & somnijs deluditur curiositatis, conuocat & hortatur exteriorem, vt inclinet aurem rumoribus, loquatur vana, mollibus induatur, mane comedat, gallus cœnæ terminet lectionem, euntibus dormitum surgentes ad vigilias obuiant fratres, vigilantibus illis dormiant, redeuntibus surgant. Sed melius forsitan esset, si nihil dicerent, quàm si subtractis syllabis, aut dictionibus, oscitando psalmos decantarent. Hæc

F

Gen. 22.

Pulchra figura.

Hæc est tarditas ociosorum, qui nihil operantur ad horam, sed semper comitantur moram. Hi sunt, qui expectant cum asino, nec ascendunt cū Isaac in montem: portantes paleas & stimulum, quæ ad asinum pertinent, non ignem & gladium quæ pertinent ad sacrificium. Aut enim Abraham ad pueros suos. Expectate hic cum asino, ego & puer cum adorauerimus, reuertemur ad vos. Pueri sunt pueriles sensus animi, qui cum asino expectant, quia tarditatem semper amant. Duo dicuntur esse pueri, ociosi videlicet & tepidi, portantes stimulum carnis, & paleas leuitatis. Abraham vero, qui interpretatur pater multarum gentium, id est animus genitor multarum cogitationum, ascendit cum puero, idest cum corde puro, portans ignem & gladium in manibus. Per ignem charitatem, per gladium, prædicationis verbum intelligimus, portat igitur ignem & gladium in manibus, qui quod amat & quod prædicat, implet operibus. Ego, inquit, & puer reuertemur ad vos. Necessè est, vt ambo redeant, id est vis rationis & puritas mentis, vt reuertantur ad agendam curam carnis, non in desiderijs, sed in necessarijs. Semper enim caro quærit affluentiam cibi, libertatem ocij. Necessaria vero impendenda sunt non subtrahenda. Sed ne vacet ocio, dum impenditur cibus, sequantur quæ conueniunt asino, virga scilicet & onus, virga correctionis, & onus laboris. Inter virgam liquidem & onus, non est ocio locus. Laboret igitur homo interior & exterior, ne dicatur eis. Quid hic statis tota die ociosi? Tota die ociosi stant, qui omni tempore vitæ suæ cessantes a bono opere, in foro vanæ gloriæ torpentes perseuerant. Audiant tamen prælati causam ocij. Nemo, inquit, nos conduxit. Non episcopi, non presbyteri populum, non abbates, non priores conuentum. Quo enim conducerent? Ad quærendum forsitan honorem non ad laborem, ad curiam non ad vineam. Ibi agitur de pondere pecuniæ, non de quantitate culpæ, de examinatione argenti, non de purgatione peccati. Sunt tamen boni prælati, qui operarios ad laborem conducunt, verbo enim docent, & exemplo præcedunt. Ad hunc laborem diuersi veniunt, id est pueri, iuuenes, & senes, & diuersis temporibus, scilicet vespere, & mane, & meridie. Mane pueri, meridie iuuenes, vespere senes: Mane Maurus, meridie Paulus, vespere Gentianus. Hic large accipimus iuuentutem, vt non tantum adolescentiam, sed etiam maturam comprehendamus ætatem. Hæc est ætas labori congrua, in hac ætate Paulus volens redimere tempus, non solum instabat contemplationi, sed etiam labori. Sic etiam Iacob cum Lia & Rachel reuertitur in patriam, sic Mariæ & Martha precibus adiuuatur Lazarus ad vitam. Cum Rachel & Lia Iacob reuertitur, quando aliquis desiderio bene operandi gradus, actiua & contemplatiua vitæ sociatur. Lazarus vero, adiutus interpretatur. Qui tunc resuscitatur, quando aliquis hinc bonis operibus, hinc lachrymis à

Eccl. 33.

Matt. 20.

1. Cor. 4.

Gen. 31. Ioan. 11.

morte peccati liberatur. Nemo igitur à labore excusatur, non pueri, non iuuenes, non senes, sola tamen iuuentus portat pondus diei & æstus, portat materialiter pondus laboris, & æstum solis, portat moraliter pondus carniæ fragilitatis, sustinet æstum libidinis. Labore igitur manuum annihilatur pondus têtationum, ocio multiplicatur tentatio, labore caro affligitur, ocio nutritur. Iuuenis autem in ocio, quasi iuuenis sine iugo, qui dum non tenetur obedientiæ vinculo, in æqualitate fraternæ societatis, quasi bos lasciuens, discurret per desideria propria voluntatis.

De sene obstinato. Abusio quarta. Cap. X V.

Inter abusiones huius sæculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis aduentum non exhorret, qui quasi ad ostium mundi huius positus foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec ingressum futuræ considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres sunt enim nuncij mortis, casus, infirmitas, senectus. Casus dubia, in firmitas graua, senectus certa denunciat. Casus mortem denunciat latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed humilitas sequi deberet. Sed forsitan funiculus triplex, quo ligatur senex, difficile rumpitur. Triplex funiculus, est prauæ consuetudinis vsus, qui ex tribus conficitur, quando meditatio sermoni, sermo operationi ab ociosis complicatur. Dum enim à pueritia in mente senis per cogitationem semitam fecerit voluptas, in sermone vanitas, in opere peruersitas, quid aliud agitur, nisi quod in consuetudinem quasi in funem hæc tria torqueantur? Est autem laqueus in fune, dulcedo temporalis in consuetudine, circumdatio funis, impedimenta sunt carnis. Dulcedine igitur decipimur, consuetudine ligamur. Ille autem laqueum euaserat, & funiculum ruperat, qui dicebat. Anima mea erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Absalon vero crinibus inhærens quercui, duritiam designat cuiuslibet obstinati, qui dum patris exercitum fugeret, contigit vt condensæ quercui crinibus inhæreret. Absalon pax patris interpretatur, quia pater eum licet persequentem patiebatur: non pax filij, qui patrem nolebat pati. Quercus, intus durior, exterius vero fragilior esse comprobatur. Cui Absalon suspensus inhæret, quia interius obstinationem mentis, exterius vero fragilitatem carnis comitatur. Crinibus inhærens suspenditur, quia superfluitatis amore detinetur. Mulus autem, cui infederat, pertransijt, sed ipse quercui suspensus inhæsit, quia luxuria & dolus, cui semper studuerat, perijt, sed poena peccati mansit. Tribus læcis, M. Hug. a S. Vict. To. ij. E 3 idest

Eccl. 4.

Psal. 123.

2. Reg. 18.

ideft auaritia, superbia, & luxuria cor eius perforatur: vnde & vsque in hodiernum diem aceruus lapidum magnus super eum proijcitur, quia peccatorum siue suppliciorum multitudine grauatur. Nec mirum, si magnus aceruus lapidum super eum fuerit, qui per obstinationem vsque in finem cor impenitens gessit. Sūt etiam tres species obstinatorum. Prima scilicet eorum, qui non penitus obstinati ex correctione proficiunt. Secunda eorum, qui ex commonitione deteriores fiūt. Tertia eorum, qui emendationem promittunt, sed non faciunt. Ex correctione Manassēs factus est melior: Nabal ex commonitione deterior: Pharaon ex afflictione durior. Manassēs in carcere positus, catenis & compedibus constrictus Deum cognouit, quē prius liber cognoscere noluit. Tales sunt quidam claustrales, qui quandiu sui iuris sunt, peruerse viuunt, dum vero in claustro quasi in carcere tenentur astricti catenis obedientiæ scilicet & timoris, dum compedes etiam adduntur, quia vagari vel egredi foras non permittuntur, fit quandoque, vt Deum, quem prius despexerant, correpti diligant, & qui fecerant de libertate seruitutem, faciant de necessitate virtutem. Quos igitur peruersos propria fecit voluntas, deuotos reddit per correptionem aliena potestas. Nabal vero designat quosdam doctores, qui ex commonitione subditorum fiunt deteriores, qui pueris Dauid cibum negant, qui pure viuere volentibus verbum Dei non propinat. Tonforibus vero suis conuiuuium parant, quia vacantes ocio, adulantium confabulationes amat. Accusat Nabal Dauid, & dicit. Hodie increuerūt serui, qui fugiunt dominos suos. Peruersi quidem prelati dolent, cum viderint numerum religiosorum multiplicari, timent cum vident Dauid, id est bonus subditos vngi in regem, & Saul deiici, id est peruersos prelatos honore prelationis priuari. Sed quare timent? ne & ipsi priuentur honoribus, ne loco eorum restituatur aliquis melior. Et indicauit Abigail Nabal omnia verba, quæ audierat à Dauid, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis. Boni siquidem subditi peruersos magistros de negligentia commonent, sed ex cōmonitione deteriores fieri quandoque solent. Et emortuum est cor Nabal, & factus quasi lapis, cum aliquis morte perpetua induratur in peccatis. Post mortem Nabal, Abigail regina constituitur, quia qui sub peruerso magistro bene vixerit, citius ad regimen animarum sublimari promeretur, vt cum Dauid obtineat regnum, & cum Christo regnet in æternum. Misit enim nuncios Dauid ad Abigail, ipsa autem secuta est eos. Nuncios Dauid Abigail sequitur, dum quilibet fidelis, ecclesiæ doctores vita & moribus imitatur. Sed & quinque puellæ pedisequæ ierunt cum illa. Quinque pedisequæ eius, sunt quinque corporis sensus, qui quasi puellæ pedisequæ cum Abigail gradiuntur, dum per munditiā continentia cuilibet iusto seruietes obsequuntur. Pharaon vero, qui populum Dei Moyfi dimittere promisit, nec ta-

men dimisit, illos designat, qui vitæ melioris emendationem promittunt, nec culpam dimittūt, nec tamen in columbino spiritu contritionem, sed in voce coruina dilationem quærunt. Quorum terra diuersis plagis affigitur, nec emollitur, sed ex consuetudine peccandi magis ac magis induratur. Tūc enim Dominus aquas in sanguinem conuertit, cum de rerum causis aliquis carnaliter sentit. Terra ranas producit, cum in aliquo garrienti dominatur vana loquacitas. Cynomyia siquidem & cinipēs, sunt importuni mentis impetus & canini mores. Mors pecorum, mortem designat cogitationum, quæ pecoribus assimilari solent, quando rationabili intellectu carent. Sic enim homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est eis. Sexta plaga est cum tument vesicæ, & corrumpuntur vitæra, quod fit, dum interiora mentis iument odio & ebulliunt ira. Plaga vero grandinis in fructibus, iniquitatem manifestam designat in operibus. Plaga locustæ, est instabilitas animæ, quæ ore lædit, cum detrahit, dat saltus, dum ad carnales se extendit affectus. Plaga siquidem tenebrarum, cæcitatem designat animarum, quæ palpabiles comprobantur, dum peruersa, quæ mens cogitat, opere perpetrantur, hoc enim palpabile est, quod manu tangi potest. Nota, quod inter plagam grandinis, & plagam tenebrarum, media ponitur plaga locustarum. Ab iniquitate enim, quæ designatur per grandinem, fit quasi saltus locustarum ad aternæ damnationis cæcitatem. Nouissima vero plaga est mors primogenitorum. Primogenita siquidem mentis, sunt moraliter voluntas & intentio cuiuslibet operationis, dum enim voluntas & intentio corrumpuntur, quasi primogenita Aegyptiorum morte percutiuntur. His igitur plagis affligitur obstinatio senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunus & grauis est omnibus, more pecorum pronus ad vitia, iracundia tumens, ad iniurias manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, & ideo seipsum palpans.

¶ De curiali monacho. Abusio quinta. Cap. XVI.

Voniā de curiali monacho pauca dicturi sumus, notādum fateor, vt de canonico seu cōuerso curiali eadem sentiamus. Licet enim diuersus sit habitus, idē tamen debet esse religionis affectus, vt non affectent vestibis placere, sed moribus. Cum ergo dicitur curialis monachus, ex adiuncto designatur aliquid leuitatis. Qui enim secularium hominū consortia diligūt, qui se cōsilijs principū libenter ingerūt, qui secretorum cōsilijs sunt & internuncij, curiales possunt appellari. Cōsilia principū peruersa, si ea scias, & internuncius fias, timeo ne cōsentias. Ordo claustrī & ordo curiæ diuersus est valde. Ibi sedes in insidijs cū diuitibus in occultis, vt interficias innocentē: hic audis, Non sedi cum consilio vanitatis, & cū impijs

Psal. 25. impijs non sedebō. Ibi dextera tua repleta est muneribus, hic lauas inter innocentes manus tuas. Ibi pauperum res uiolenter auferuntur, hic à pauperibus sponte offeruntur. Ibi laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur, hic autem benedicitur iustus. Si uis igitur esse monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod expedit, operaris quod non licet, loqueris quod non decet. Duæ sunt tamen curiæ principum secularium, quorundam scilicet, qui ecclesias construunt, & quorundam, qui destruunt. Ad vtranque necessarius est religiosorum accessus, curialium vero monachorum inutilis & periculosus. Hæc est curia Dauid, illa vero Absalon. In vtraque necessarium est consilium Chusai. Lego Achitophel consiliarium Dauid quandoque fuisse, sed tamen recessisse ab eo, & cum Absalon permansisse. Locus est forsitan, vt exquisitius de adducto loquamur testimonio. Duæ sunt enim curiæ, Dauid scilicet & Absalon. In vtraque præualuit consilium Chusai, non consilium Achitophel. Chusai silentium, Achitophel ruina fratris interpretatur. Vir enim linguosus non dirigitur in terra: virum iniustum mala capient in interitu. Si autem diligis videre dies bonos, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Hoc est cōsiliū Chusai, illud Achitophel. Lingua enim sedet in vdo, & facile labitur. In illa, ruina fratrum, in silentio vero pax nutritur, seruat Dauid ne moriatur. Erat autem Chusai, vt scriptum est, amicus Dauid. Sed quomodo amauit eum? Obmutui (inquit Dauid) & humilitatis suum, & filii à bonis. Sic enim fructum silentij iustus amat, vt etiam à quibusdam bonis taceat. Sic amat consilium Chusai, vt ponat silentium ori suo custodiam, dum non loquitur nisi per licentiam. Cantat Dauid psalmum pro verbis Chusai. Verba Chusai, verba silentij, velamen mysterij. Tria sunt tamen silentia. Silentium oris, tranquillitas mentis, velamen mysterij. Verba primi silentij, discreta, secundi, secreta, tertij, manifestatio mysterij. Historiam nosti, nota mysterium, assigna moralitatem. Persequatur Absalon Dauid, Iudas Christum, appetitus carnis, animus. Aestuabat Absalon amore regnandi, hæc est radix omnium malorum cupiditas, ipsa est caput, ex quo pendet vitiorum cæcaries. Hæc est cæcaries, quam nutriebat Absalon, & grauabat eum, & non nisi semel in anno tondebatur, & tunc crines suos ponderabat ducentis siclis pondere publico. Absalon, pax patris interpretatur. Ipse & Iudas est. Audi pacem patris. Qui mecum (inquit) intingit manum in parapside, hic me traditurus est. Audi pacem filij. Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Osculo pacem promittit, & affligit. Comam nutriebat, sed quomodo? Fur erat, & loculos habebat. Et semel in anno tonsus est, quando semel triginta argenteos retulit, & in templo proiecit. Crines ducentis siclis ponderauit, qui numerus est immundorum, quia pœnitentia ductus ait: peccaui, tradens sanguinem

iustum. Si sciret ponderis iustitiā, id est pretium sanguinis, non ad laqueum curreret, sed ad crucē Domini humilis properaret. Ponderauit autem pondere publico, non pondere sanctuarij. Posuit enim talentum plumbi, super quod sedet diabolus, non leue pondus misericordiæ, cui Dominus supponit manum suam. Posuit pondus desperationis, non misericordiæ, hoc pondus apud se habebat, illo carebat, & ideo forsitan, quia misereri noluit, misericordiæ veniam quærere dubitauit. Audi pondus sanctuarij. Peccaui, delictum meū cognitum tibi feci, & iniustitias meas non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Iustum pondus abundans misericordia, delictum suum cognitum facit, confitetur iniustitiam, & quo plus peccatum detegitur ab eo, tanto plus regitur à Deo. Audi pondus publicum, pondus Cain, ait enim. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear, plus suam malitiam, quàm Dei misericordiam ponderauit. Sed & appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatem producit. Quæ cæsaries grauatur mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Qui tonsus semel in anno ducentis siclis crines ponderat, quando in omni spatio vitæ suæ cupiditatibus seculi semel renunciat, & hoc in fine. Tunc enim tantum ab ijs, quæ possidet, spoliatur, quando succisione mortis vltimæ à terrenis separatur. Ponderat autem plus terram quàm cælum, plus enim amat esse in domo lutea quàm in non manufacta, quæ est in cælis: in transitoria, quàm in æterna, & hoc pondere publico, non pondere sanctuarij. Audi pondus sanctuarij, pondus Pauli. Cupio, inquit, dissolui, & esse cum Christo. Audi pondus publicum. Væ habitantibus in terra, non illis, qui corpore habitant, sed qui corde amant. Amet igitur monachus consilium Chusai, id est silentium claustrī. Respuat autem consilium Achitophel, vt non amet negocia principum, nec secularium vagus quærat accessum.

¶ De Monacho cauidico. Abusio sexta. Cap. XVII.

Ontingere quandoque solet, vt monachi, qui curias frequentāt, causas audiant, iudicia perquirāt, & si aliquādo propriæ causæ necessitates occurrant, ad curiā securiores recurrant. Nec tantū suas, sed etiā alienas defendunt causas, hoc amant, hoc frequentant. Amat decreta conciliorum, non secreta mysteriorū. Decreta, non psalmos ruminant, sunt oratores in causis, rhetorici vtuntur coloribus: Laudari appetūt, quia pro multis loquuntur. Sed monachus multum loquens, multis displicet. Coniugia copulant illicita, licita quandoque dissoluunt, quorum non nouerunt patres, atavos nominant, cōsanguinitatis ordinē narrant, hunc ex illo descendisse confirmant, de incertis iudicant, testantur sæpissime quod ignorāt. M. Hug. à S. Vict. To. ij. E 4 Siue-

Zach. 5.

Psal. 31.

Gen. 4.

Sap. 9.

Philip. 1.

Apo. 8.

Si vero aliquoties illicita connubia coniungunt, communem vilitatem preterunt, ecclesiarum quietem promittunt, pacem populi, patrie salutem. Si vero res sic ad effectum peruenire non valeat, monachus caudicis tunc parat, ut quod alibi fieri non potuit, Romae fiat. Pro principe igitur seculari Alpium frigus, Italiae calorem libenter patitur, qui pro magistro spirituali multo leuiores forsitan inuitus pateretur. Oneratur chartulis, auctoritatibus fultus reuertitur, ponit diem cause, personas inducit, que si uelis, parate sunt iurare quod est, & si uelis, iterum iurare quod non est. Hec sunt principum negocia. Audi iudicium Ioannis Baptistae in consimili causa. Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quid igitur dicam? Nonne magis amat monachus esse caudicis de simul discumbentibus cum Herode, quam in vinculis & carcere teneri cum Ioanne? In quo conuiuio licet non videat caput Ioannis in disco, tamen videt quae effuso sanguine acquiruntur, vaccam viduae, & porcum pauperis. In carcere principis pauper moritur, & tamen de substantia pauperis comedens monachus principi blanditur. Sed & ego ipse, charissime, quandoque cum Herode in conuiuio moraliter discumbo, saltantem puellam considero, caput Ioannis truncatum in disco conspicio. Herodes siquidem pelliculis gloria interpretatur. Omnis enim gloria filiarum Sion abintus: gloria vero filiarum saeculi deforis est. In conuiuio igitur cum Herode sedeo, cum in delectatione vitiorum, vanae gloriae fauorem quaero, saltantem conspicio filiam Herodem, dum mihi placet vanitas curiositatis. Hae sunt illa duo, quae auferunt caput Ioannis vanitas scilicet & curiositas. Ioannes, gratia Dei interpretatur. Huius gratiae Deus caput est. Caput igitur a corpore separatur, quando aliquis non Deo, sed sibi ascribit bonum quod operatur. Tales apud Deum gratiam non inueniunt, quia nec quaerunt. Superbi enim apud homines, apud Deum humiles gratiam quaerunt. Vnde & Paulus. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia Dei in me vacua non fuit. Audit monachus caudicis Apostolum dicentem, ne repetas: audit, & determinat. Ne repetas (inquit) cum litigio, non cum molestia prosequaris, & tamen si quid ei auferatur, subire iudicium non recusat, periculum periurij, cum vel aliquis pro seipso vel pro alio iuret, non euitat. Inde conuenitur Apostolus, quod fraudem pati nolumus, quod iudicij contendamus, quod ira succensum nosmetipsos vindicamus, dicens. Non nosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae. Proh dolor. Vbi vera religio? vbi perfectionis integritas? vbi charitatis inuenitur fundamentum? Forsitan in claustralibus, qui seipso iudicantes quotidie accusant, summi iudicis sententiam formidant dicentes. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Scrutantur enim claustrales iudicia Domini uera, non secularia, legem Domini custodiunt viuendo, meditando, amando. Vi-

uendo puritas conscientiae, amando charitatis perfectio tolet adipisci. Habet enim lex claustralium iudices & testes, atque consiliarios suos. In lege etenim Domini duo testes sunt, vita & conscientia, duo iudices, meditatio & scientia, duo consiliarij, amor proximi & amor Dei. Bonus testis bona vita. Coram Deo testis est conscientia, coram hominibus vita. Concordant autem in iudicio scientia & meditatio, dum quod fit aut quod dicitur diligenti consideratione prouidetur. Tota vero iustitia praedictae legis pendet ex duobus praecedentibus consiliarijs. Ex his duobus mandatis tota lex pendet & prophetae. Si quid igitur in hoc saeculo perfectionis est, in claustralibus reperiri potest. Nec tamen seruari potest integritas, nisi diligatur paupertas. Qui enim diuitijs abundant, si cor apponant, grauantur curis, implicantur negocijs.

De habitu pretioso. Abusio septima. Cap. XVIII.

N viuendo docet Apostolus qualis esse debeat religionis habitus, ait enim. Non in veste pretiosa. Qui mollietate mulierum pretiosam vestem negat, putasne monacho pretiosorem habitum concedat? Plus amat sponsus sponsae castitatem quam pretiosam vestem, plus simplicitatem quam tortum crinem. Sic immortalis sponsus plus amat interiorem habitum quam exteriorum. Molles mollia quaerunt, elati pretiosa, delicata speciosa. Exterior ergo superfluitas, animi nunciat vanitatem. Iuxta regulam, quod vilius occurrerit, non quod carius fuerit, emendum puto, vt sit diuersitas inter indumentum palatij & monachi. Qui enim mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Loquor qualiscumque, canonicus de monachis. Sed quid dici debeat de quibusdam nostri ordinis canonicis? & mens, & facies vehementer erubescunt. Lectuli eorum culcitris fulciuntur plumeis, linteis, & lodicibus accurate parantur, coronis teguntur & opertorijs, quod si forte videres, lectulum sponsae, quae sponsum desideret, forsitan aestimares. Cappa canonici, & cuculla monachi non differunt a pallio militis, sed (vt ait quidam sapiens) miles & monachus ex eodem panno partuntur cucullam, & chlamydem. Non multum differt habitus canonici regularis & secularis, sed si forte regularem videas, archidiaconum vel episcopum te vidisse contendas. Sed forsitan dices, delicatis delicata conueniunt, ex regula testimonium proferens. Ait enim Beatus Augustinus. Si eis, qui venerunt ex moribus delicatis ad monasterium, aliquid alimentorum, vestimentorum, operimentorumve datur quod alijs fortioribus, & ideo felicioribus non datur, cogitare debent, quibus non datur, quantum de sua seculari vita illi ad istam vitam descenderint. Consentimus auctoritati, vt detur delicato quod sufficiat ne deficiat, non quo superbiat. Audi & tu charissime Beatum Augustinum, Non contingat, inquit,

Matt. 22.

X
1. Tim. 2.

Matt. 11.

X
Cappa canonici: Cuculla monachi.

quit, detestanda peruersitas, vt in monasterio (vbi quantum possunt, fiant diuites laboriosi) fiant pauperes delicati. Mentior, si non vidi quosdam, quorum paupertas talis erat, quando foris erant, quod nec ipsa necessaria poterat inuenire. Et quia inueniunt victum & tegumentum, quale foris inuenire non poterant, erigentes ceruicem, uoluerunt sociari eis, ad quos foris accedere non audebant, sed egressi de paupere ecclesia circueuerunt ditiores, ut ibidem reciperentur, & qui semper ueteres pannos aut uiles habere consueuerant, nunc semper nonos aut preciosos habere contendunt, & qui ante conuersionem lectulum proprium nusquam habebant, nunc si forte uoluntas eis fuerit eundi aliquid, ornamenta lectuli secum portant. Timeo autem, ne in huiusmodi lectulis uideantur somnia uanitatis, ne in eisdem patiatur animus illusionem carnis. Sicut in exteriori lectulo caro molliter uoluitur, sic & in uoluptatis lectulo anima spoliata uirtutibus eneruiter delectatur. In lectulo igitur fluxe mentis dum dilectus quaeritur, non inuenitur. In hoc lectulo iacet paralyticus omni compage membrorum dissolutus, id est animus in omni actione dissipatus in lectulo Iacob ad caput ponitur lapis, non pluma leuitatis quae uento superbie ad aquilonem rapitur, cum dicitur. Ponam sedem meam ad aquilonem, similis ero Altissimo. Iacob in itinere sub capite lapidem posuit, & dormiuit, scalam uidit, Angelos ascendentes & descendentes, & Dominum innixum scalae. In itinere dormit, qui in transitu uitae praesentis oculos (quos ad concupiscendum aperuerat) ab appetitu secularium claudit. Videt Angelos, quanto desiderio super se Deo inhaereant, quanto charitatis affectu nobis infirmis condescendant. Videt etiam Dominum innixum scalam, vt uideat, si est intelligens aut requirens Deum. Nec mirum si hoc uideat, qui caput in lapide posuit, id est mentem in Christo. Audistis de lectulo, audite de vestimento. Et induit, inquit, eum mater sua vestibus. Esau ualde bonis, quas apud se habebat. Forsitan cum audis, quod induit eum mater sua vestibus ualde bonis, similiter pretiosis vestiri quaeris, dum legis tunicam Ioseph fuisse talarem, conaris & tu habere longiorem. An nescis, quod (vt ait Apostolus) omnia contingebant illis in figura? An ignoras, quod in Iacob fragrantia vestimentorum famam designat uirtutum: in Ioseph tunica talaris perseuerantiam longanimitatis? Haec sunt igitur uestes, quas apud se habebat Rebecca, & quibus induit Iacob cum a patre benediceretur, quia perseuerans patientia custos est uirtutum, vt in fine quilibet benedictione perfruatur. Inter illos etiam, qui tunicis induuntur, uoluptas pedem posuit, non quod camisijs utantur, sed quodam delicato panno, qui uulgo saia dicitur. In ostensione igitur lanearum vestis, asperitatem conuersionis ostendunt, sed in delectatione delicati panni suauitatis mollietate quaerunt. Vidi & ego (nisi fallor) monachum camisiam indutum, iocantem & dicentem. Carior est staminia quam camisia, tunica uero vestiri magna est

Z
Matt. 9.
Gen. 28.
Esa. 14.
Pulchra figura.
Psal. 13.
Gen. 27.
Gen. 37.
1. Cor. 10.

difficultas. Sed forsitan dices, quod infirmis fuit huiusmodi, immo sanus & petulans, & pingui residens equo, abundans rebus, & curias frequentans. Qui tamen ante conuersionis habitum, pedes ire consueuerat, nec semper lineis induebatur. Et ideo haec abusio non tantum claustrum, sed etiam abusio seculi potest appellari.

De cibo exquisito. Abusio octaua. Cap. XIX.

Non negat religio quod requirit necessitas natura, prohibet tamen quod appetit superfluitas gulae. Causari etenim solent quidam seculares, quae tam diuersis & tam delicatis utuntur cibis, quod tam magno labore cibus conficitur, & tam cito deglutitur. Nec minus forsitan causari debet quidam religiosi, qui deliciae potest appellari. Qui enim deliciae quaerunt, deliciae dicitur possunt. Cum enim legas deliquisse Ionatham in gustu mellis, Esau in edulio lentis, Sodomitas in fatuitate panis, putasne sine periculo esse tot carni feruliculis, tot piscium generibus, tot fruxurarum diuersitatibus delectari? Nonne sic differt palatium a refectorio, sicut Aegyptus a deserto? Si igitur in deserto sumus, mirandum ne est si ollas carni suspiramus? Ollas carni suspirat, quae carni desiderium tentat. Isti autem quare suspirent, qui ollas carni semper habent? Adhuc esca (inquit) eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. Esca enim uentri, & uenter escis, Deus autem & huic & has destruet. Occidit enim pingues eorum, & electos Israel impediuit, & quorum Deus uenter est, & gloria in confusione eorum. Per similitudinem saepe scriptura loquitur, vt quod in re aliqua discerni non potest, in consimili discernatur. Per similitudinem Deus uenter comparatur, cum dicitur, quorum Deus uenter est, & gloria eorum in confusione. Solent enim dijs templa construere, altaria erigi, ministri ad seruendum ordinari, immolari pecudes, thura cremari. Deo siquidem uentri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatae pecudes, coctae carnes, fumus incensorum, odor saporum. Haec in Hierusalem non construuntur, sed in Babylone, quia quorum Deus uenter est, & gloria eorum in confusione. Ipse est enim princeps coquorum, qui muros Hierusalem destruxit, qui transtulit uasa Domini in domum regis Babylonis, & fecit uasa templi, uasa palatij, & (vt uerius dicam) uasa mensae diuinae fecit uasa coquinae. Ait enim Apostolus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. In hoc templo uasa sunt corda, quae tunc sunt uasa templi Domini, cum plena uirtutibus placent diuinae uoluntati, fiunt autem uasa palatij, quando placere desiderant cuilibet humane potestati. Fiunt etiam uasa coquinae, dum cor, quod prius sobrietati seruierat, postea seruit gulae. Vnde Hieremias. Qui nutriebantur (inquit) in croceis, amplexati sunt stercorea. Crocus in oriente nascitur, & colorat & saporat. In cro-

A
1. Reg. 14.
Gen. 25.
Ezec. 16.
Exod. 16.
Psal. 77.
1. Cor. 6.
Philip. 3.
B
Per similitudinem uenter Deo comparatur peribelle.
4. Re. 25.
1. Cor. 3.
Thre. 4.
ceis

Marc. 6.
T
Psal. 44.
Pulchra figura.
1. Cor. 15.
1. Cor. 6.
Rom. 12.
Psal. 142.

ceis igitur nutriuntur, qui in initio conuersionis suę interius sapore virtutum reficiuntur, exterius vero boni operis exemplo colorantur. Sed hi, qui sic nutriuntur in croceis, amplexantur stercorea, dum post sobrietatis & continentię vitam, reuocat eos ventris cura. Et fit quandoque, vt qui in sua domo ante conuersionem sobrie vixerat, postmodum in monasterio gulosus fiat. Placatur Deus venter diuersorum hostijs ferculorum, inclinatur aurem rumoribus, excitatus saporum generibus, demulcetur confabulatione non oratione, ocio gratulatur, somnolentia delectatur. Per similitudinem igitur Deo venter assimilatur, dum ei tanta deuotione per omnia seruiatur. Habet itaque monachus canonicos & conuersos, qui ei obnixius seruiant, eos videlicet, qui sub ocio in ecclesia Dei remissę viuunt, qui non querunt secretas orationes, sed fabulosas ocioforum confessiones, inter quos non audiuntur singultus & suspiria compunctę mentis, sed risus & cachinnationes, & ruetus ingurgitati ventris. Miserabilior inter alias abusiones hęc abusio, vt delicatius in ecclesia quam in domo propria vixisse conuincaris, & dicatur de te, Paut sterilem, quę non parit, & viduę bene non fecit. Sterilis quę non parit, caro est, quę iuxta verbum Domini, non prodest quicquam. Vidua vero est anima, quę sponso viduata est cęlesti. Cui bene non facit, qui inutilis carnis concupiscentijs deseruit, & anime curam in excolendis virtutibus non attendit.

Iob. 24.

Ioan. 6.

De rumore in claustro. Abusio nona.
Cap. X X.

NOrunt aliqui, q̄ affluentię ciborū comitari solet inundatio verborū. Non runt etiā multi q̄ saturitatē vētris sequitur leuitas operis, & vanitas mētis. Scriptū est enim. Sedit populus māducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Ludere, inquit, non legere. Sunt enim quidā, qui post delicati cibi diuersa fercula, cū in claustro sedent, nō lectioni & silētio, sed rumoribus & curiositati vacant, qui locum & tempus loquendi & tacendi nusquam & nuaquam seruant, sed instabiles & ociosi nunc hos, nūc illos ad colloquiū vocant. Pone (inquit Psalmista) custodiā ori meo, & ostiū circumstantię labijs meis. Ostiū dixit, nō murū. Si enim murus poneretur, loquēdi licentia omnino negari videretur. Sed ostiū ponitur, qđ tempore & loco clauditur & aperitur. Est tēpus & locus loquendi & tacendi. Aperitur itaque ostiū in claustro hora constituta lectioni, in capitulo confessioni, in ecclesia orationi. Clauditur iterū in claustro confabulationi, in capitulo excusationi, in ecclesia vanę modulationi. Hoc ostium clauditur sepius fratribus nouiter cōuersis, tepidis, & peruersis. Aperitur tamen eisdem propter necessitatem operis, vel ad doctrinam ordinis, seu ad ædificationem mentis. Potest hoc ostium appellari licentia loquendi, quę aperitur, aut claudi-

Exo. 32.

Psal. 140.

tur, cum datur aut negatur. Per hoc ostium sepe in troeunt, qui ostium mentis frangunt, fascinatione enim nugacitatis seducit cor. Cauendum est tamen, ne hoc ostium pateat vento venienti à regione deserti, ne domus quatuor angulis concussa subuertatur, & filij Iob oppressi moriantur. Deserti regio, est demonum seu peruerforum fratrum à Deo derelicta multitudo, à quibus ventus venit, id est grauis tentatio irruit, quę à tranquillitate conscientiam subuertit. Domus vero mentis, quę quatuor anglis, id est prudentia, tēperantia, fortitudine, & iustitia constituitur, quā doque vento tentationis, seu turbine verborum quassata, turbatur. Sæpe etenim per ignauitā prudentia, per delectationem temperantia, fortitudo per timorem, iustitia per amorem franguntur, quibus quassatis, virtutes animi, scilicet sapientia, intellectus, cōsilium, fortitudo, sciētia, pietas, & timor moriuntur, quando à suis contrarijs feriuntur. Obruitur enim sapientia per stultitiā, intellectus per hebetudinem, cōsilium per præcipitationem, fortitudo per timorem, scientia per ignorantiam, pietas per duritiam, timor per superbiā. Sed ab hac ruina puer euadit, qui Beato Iob nunciet, id est discretio mentis, quę cum animo agit, vt quod perdere cœperat, pœnitudo conferuet. Hi sunt rumores claustralium, ad quos non pertinent bella principum secularium, sed pugnatōtationum. Delectare igitur charissime his rumoribus, non exterioribus. Venerat & alius nuncius ad Beatum Iob, qui diceret. Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros occiderunt gladio, & effugi ego solus, vt nunciarem tibi. Chaldæi feroces, id est dæmones, cameli bonas terrenarum rerum dispensationes, pueri custodes sollicitas circumspectiones, nuncius qui euadit discretiōnem designat animi. Camelus partim mundum animal, quia ruminat, partim immundum, quia vngulam non diuidit, bonas terrenorum dispensationes inuit, quas diabolus modo torpentis, modo præcipitata actione ferit, modo pigra vel immoderata locutione confundit, penē autem semper nimijs cogitationum molibus præmit. Sic igitur Chaldæi tribus turmis camelos rapiunt, quando illicita cogitatione, superflua operatione, inordinata locutione curas dispensatorum confundunt. Sæpe autem quid sibi, quid proximis debeat, attendit, nec per immoderationem sollicitudinis aliorum, se negligit, nec per sui curam, aliorum postponit, sed cum hac vtraque solerter agit, aliqua subito causa emergit, quę omnes circumspectiones obruit, & sic sola discretio animo damna nunciat, & quasi dominum ad lamenta vocat. Audi igitur charissime quid tibi nūciet puer, qui euasit, id est puritas discretiōnis quid nunciet mēti. Audi damna camelorum, & casum puerorum. Hi rapiuntur, illi moriuntur. Auferuntur curę dispensationum, dum per negligentiam perit puritas circumspectionum. Gaudent multi claustralium cum de regibus fabulantur, dum casus militum narrant, dum pro illis loquuntur, a qui bus

D Iob. 1.

E Iob. 1.

Pulchra signa.

bus non agnoscuntur, multorum partes defendunt, pro multis irascuntur, pro multis litigant, ignorant tamen quod negant aut affirmant. Si autem de regibus sermo est, docet lectio claustri regum certamina, casus & euentus bellorum, quomodo moriatur Saul, quis eius mortem nunciauerit Dauid. Cum enim reuerteretur Dauid à cęde Amalech, & maneret in Siceleg, venit homo de castris Saul ad Dauid, dixitque ad eum Dauid. Vnde venis? De castris Israel, inquit, fugi. Quod est verbum, inquit, quod factum est? Qui ait. Saul & Ionathas filius eius interierunt. Vnde scis, inquit, quod mortui sunt? Et ait adolescens. Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam, & conuersus post tergum suum, vidensque me vocauit. Cumque respondissem adsum, dixit. Quisnam es tu? & aio ad eum. Amalechites ego sum. Sta, inquit, super me, & interfice me: & interfeci eū. Hi sunt rumores ruminandi claustralibus. Cum enim reuerteretur Dauid à cęde Amalech, venit ad eum homo de Castris Saul, quia dum post mortificationem vitiorum iterum carnis appetitus non tantum proprios lapsus nunciat, sed etiā defectus aliorum narrat, fit vt per exempla maiorum ad voluptatem carnis inclinet mentes aliorum. Quos enim Saul, nisi superbos in ecclesia prælatos significat? qui ab humero & sursum eminere sibi videntur super vniuersum populū. Qui in monte Gelboe ab Amalechita percussus occumbit, dum in monte superbię posita, per diuersa carnis desideria mens fluxa decurrit. Super Saul, vt eum occideret, Amalechites stetit, quia animus, cui carnis delectatio dominatur, cito perit. Sed tu charissime præcipe vni de pueris tuis, id est spiritui purę discretiōnis, vt interficiat in te Amalechitam istum, qui ausus est manum mittere etiam nunc quotidie in Christum Domini. Hęc enim multum nocent prælati, amor scilicet proprię excellentię, & voluptas carnis. Audire forsitan velles charissime rumores pacis non belli, concordię non discordię. Regina Saba nouit rumores huiusmodi, quę audita fama Salomonis ingressa Hierusalem, locuta est ei vniuersa, quę habebat in corde suo, & ille docuit omnia, quę proposuerat, vidensque ciuitatem, quā ædificauerat, & cibos mensę eius, & habitacula seruorum, & ordinem ministrantium, & vestes eorum, & pincernas, & holocausta, quę offerebat in domo Domini, verus est, inquit, sermo, quem audiui in terra mea super sermonibus tuis, & sapientia tua. Non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui qđ dimidia pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia, & opera tua, quā rumor, quę audiui. Saba, captiua, vel (vt quidam volunt) conuersio vel incensio interpretatur. Dū enim aliquis sub lege peccati adhuc in seculo positus tenetur, audita fama Salomonis per verbum prædicationis ad Dominum conuertitur, conuersus, igne charitatis accenditur. Et ingressa Hierusalem cum incipit diligere pacem, locuta est ei vniuersa, quę habe-

3. Reg. 1.

3. Reg. 10.

bat in corde suo per confessionem, & ille docet omnia verba, quę proposuerat, si pœniteat, habere remissionem. Videt regina Saba sapientiam veri Salomonis, quam ostendit nobis per humilitatem filij, videt domum ecclesię, quam quotidie edificat per gratiam spiritus sancti, videt cibos mensę, & habitacula seruorum, id est intellectus diuersos scripturę, & congregationes religiosorum, videt ordinem ministrantium, id est statuta recte viuentium. Considerat etiam vestes, martyrum scilicet, & confessorum carnes, has purpureas rubore proprij sanguinis, illas vero nigras exercitio laboris, seu pallidas mortificatione carnis. Videt pincernas, qui cum cibo prædicationis propinant vinum compunctiōnis. Accendit etiam holocausta, quę offeruntur in aræ cordis cōtribulati. Sed cum hęc videt animus nouiter cōuersus, dicitur de eo quod sequitur, & nō habebat ultra spiritū. Habebat, & nō habebat. Habebat enim spiritū humilitatū non elatū, spiritū gratię non nequitię, spiritum Dei non spiritum mundi. Verus est (inquit) sermo, quem audiui in terra mea, & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quod media pars mihi nunciata non fuerit. Parum itaque videtur captiuo liberato, conuerso, & accenso audire prædicationem, nisi veniat per affectum videre per cognitionem, nisi probet per effectum. Cum enim videt in domo conuersionis bona cōtemplationis, & recogitat in se ea, quę audierat adhuc in seculo positus de bonis actiue vitę, opera scilicet misericordię, benignitatis, & concordię pondus laboris, afflictionem carnis, vilitatem cibi, quietem silentij, & iterum attendit per contemplationem, futurę vitę præmia, vbi erit iustus æterna bonitas, felix æternitas, gaudium sine dolore, quies sine labore, cum, inquam, hęc videt, dicit. Media pars mihi nunciata non fuerat. An nescis, quia Maria meliorem partem elegit, quę non auferetur ab ea? Quanto meliorem & longiorem, tanto maiorem. In actiua siquidem vita finis est in labore, in contemplatiua vero nec defectus in bonis, nec terminus in dilectione.

Luc. 10.

Luc. 10.

Ioan. 5.

De lite in capitulo. Abusio decima.
Cap. X X I.

Infirmi mortalium omnipotens Deus benigne prouidēs, in ecclesijs instituit tria, scilicet medicos, loca, remedia. Hęc tria designantur per Samaritanum, per stabulum, per vinum & oleum. Medici sunt prælati, loca capitula, modi pœnitentię remedia. Attende igitur in Samaritano prælatum, in stabulo capitulum, in infusione vini, & olei fomentum consolationis, & asperitatem correptionis. In hoc capitulo est etiam piscina cōpunctiōnis, in qua sanatus est infirmus post commotionem verę confessionis. Nec tamē sanatur nisi vnus. Nisi enim adsit vnitas, deest sanitas. Qui igitur amant litem destruunt vnitatem. Intolerabilis igit hęc abusio, vt ibi litiges, vbi reipsum

Luc. 10. ipsum accusare debes, ut ibi augeatur culpa, ubi deleri potest, ut ubi contemnis vicarium Christi, contemnas Christum. Ait enim ipse de praelatis, Qui vos spernit, me spernit. Sed forsitan dicit aliquis. Religiosum pati possum magistrum, sed cum negligentiam praelatorum considero, obedire contemno, cum video fratres meipso deteriores, accusationes eorum pati nolo. Cum dicis fratres teipso deteriores, deterior factus es. Quare contemnis magistrum? An nescis Christum coram Pilato iudicatum? An nescis regem caeli a militibus in terra flagellatum? Tulit Christus crucem pro peccatis tuis, non pro suis, & tu virgam renuis? Flagellari non erubuit coram populo, & tu dedignaris spoliari coram magistro? Accusatur Christus, & tacet coram militibus, ut daret nobis exemplum patientiae, accusaris & tu, & litigas, ut sis exemplum fratribus peruersitatis & malitiae. Quare ergo resistis Spiritui sancto? Spiritui sancto resistunt, qui obdurata mente poenitere nolunt, qui veritati contradicunt, & humilitatem confessionis spernunt. Si in hoc perseueras, in Spiritum sanctum peccas.

Luc. 12. Sed qui peccat in Spiritum sanctum, non remittitur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Quare ergo in loco remissionis inducis litem contradictionis? Hic est locus diabolo praeter ceteris odiosus hic amittit quos alibi acquisiuit, hic est enim locus Spiritui sancto consecratus. Vbi que Pater, ubique Filius, ubique Spiritus sanctus, sed tamen (ut diximus) iste locus Spiritui sancto dicitur esse deputatus. Possunt enim quaedam de persona filij dici, quae non debent dici de persona Spiritus sancti. Incarnatio siquidem pertinet ad filium, nec incarnatum legimus Spiritum sanctum. Sic etiam ad Spiritum sanctum proprie pertinet remissio peccatorum. Diuersae personae, idem Deus, una essentia, & ideo secundum diuersitatem personarum, diuersa singulis assignantur officia. Consideratur enim in Patre pietas miserationis, in filio affectus redemptionis, in Spiritu sancto benignitas remissionis. Motus siquidem Pater pietate misit filium ut redimeret, promissit etiam Spiritum sanctum in quo peccata dimitteret. Videtne quomodo pertinet ad Patrem potestas mittentis, ad filium humilitas obedientis, ad Spiritum sanctum remissio poenitentis? Est igitur capitulum officina Spiritus sancti, in qua filij Dei congregantur, ut ei reconcilientur. Noli esse frater quasi Sathan inter filios Dei. Inter filios Dei Sathan dicitur, qui fratres suos detrahit, & eisdem maleuolus insidiatur. Sathan, aduersarius interpretatur. Et Sathan est, qui magistro contradicit, & fratribus aduersatur. Ad quem dicit, Vnde venis? De eo quaeritur vnde veniat, qui nunquam est stabilis, sed semper in stabilitate amat. Vnde & subditur. Circuuii terram, & perambulauit eam: hoc enim solent peruersi fratres facere, officinas parentum domos, vicinas ecclesias vagando circuire. Sed cum Sathanas a facie Domini exijt, Beato Iob, & substantiae eius molestus fuit, quia quidam fratres peruersi & cum remanent in claustris, & cum exeunt, bene viuentibus intus & exterius molesti fiunt. Scito tamen,

quod quicquid intus & exterius delinquitur, in capitulo per confessionem relaxatur. Haec est domus vicina Paradiso. De domo etenim confessionis fit transitus ad beatitudinem aeternae pacis. Tres sunt itaque domus, in quibus hospitamur egressi de carcere antiqui hostis, domus scilicet misericordiae, domus obedientiae, domus indulgentiae. In domo misericordiae, apud Patrem suscipimur per pietatem visitati, in domo obedientiae, apud Filium per passionem redempti, in domo indulgentiae, apud Spiritum sanctum per gratiam a peccati iugo liberati. Prima domus, renunciantibus peccato affinis est Aegypto. Secunda domus, proficientibus in bono proxima est deserto. Tertia, delectantibus in Domino coniuncta est paradiso. Esto igitur humilis, ut sis in paradiso sublimis. Noli quae so esse in capitulo sicut Sathan in caelo, vel sicut Adam in paradiso. Vnus enim desperat, alter excusat. Tanto autem Sathan deterior, quanto desperatior. An nescis Sathan expulsus a capitulo caeli, Adā a capitulo paradisi, Iudam a capitulo Christi? Primum capitulum fuit in caelo, Secundum in paradiso, Tertium in horto. In vnoquoque tamen praerant Deus. In primo, prima culpa superbiae. In secundo, inobedientiae. In tertio, avaritiae & infidelitatis. De primo dicitur, ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis Altissimo. De secundo dicit de ligno boni & mali ne comedas. De tertio dicitur, & retulit triginta argenteos, & proiecit in templo. Pena culpae primae casus: secunde, labor: tertiae laqueus. De prima dicitur. Vidi Sathanam quasi fulgur de caelo cadentem. De secunda, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. De tertia, Laqueo se suspendit, & crepuit medius. His tribus tres claustralium assignantur ordines, hi videlicet, qui sedem praerant quarunt, & illi, qui nec praesse possunt, nec obedire volunt, alij autem, qui familiares magistris loculos portant, & in occulto detrahentes magistros cruciant. Quid nocet ne dignitas, potestas, & familiaritas? Creatus in tanta dignitate Angelus ut Lucifer vocaretur, non attendens dignitatem creatoris, casurus sedem quaesuit elationis. Sic quidam claustralium dum generis nobilitate praerant, dum literarum scientia pollent, dum voce modulationis placent, dum in qualibet artium ceteros fratres praerant, elationis sedem petunt, & qui ex dono tanti muneris humiliores esse deberent, contra debiliores & illiteratos superbi tument. Nostis etiam potestatem primi parentis, qui cum in honore esset non intellexit, sed dum suo creatori obedire contempsit, creaturae, cui praepositus erat subditus fuit. Sic quidam ex data sibi potestate quandoque superbiunt, & licet eis alij obediant, ipsi tamen obedire praerant nolunt. Vnde igitur processit deiectionis in dignitate, vnde subiectio in potestate, vnde turbatio in familiaritate? Vnde iterum malum in angelo, cum nec praecessisset, nec tunc esset? vnde peccatum in primo homine, cum melius deberet credere praerant creatoris, quam suggestionibus antiqui hostis? Quomodo conrigit ut Iudas, qui intantum fuerat familiaris,

L

Notabile concionatori.

Esa. 14. Gen. 2.

Matt. 27.

Luc. 10.

Gen. 3. Matt. 27.

M

Psal. 48.

liaris, in malum consenserit Iudeis: Quare iterum Christus intantum fecit eum familiarem sibi, quae nouerat inter discipulos deteriore? Quo digredior? Quo ascendo? Altioris est enim hoc operis & subtilioris. Scio tamen, quod si veniret Sathanas ad capitulum confessionis, impetrare posset indulgentiam remissionis. Sed ne desperaret homo, cum audiret Angelum tantae dignitatis desperasse, hominem tantae potestatis peccasse, Discipulum tantae familiaritatis apostatasse, ostendit nobis Deus exempla quorundam, qui peccauerunt, nec desperauerunt, sed amici Dei facti sunt. An ignoras Petri negationem? an nescis Thomae dubitationem? Nonne post culpam dilexit Mariam? Amat Christus confessionem humilitatem, non superbiorum obstinationem, qui declinant cor suum in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Sed tu benigne Domine inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas in omni tempore, ne declines cor meum in verba malitiae sed iustitiae. Iustus enim in initio accusator est sui. Quid est quod celare vis illi, quem nihil later, cui omne cor patet, qui videt in abscondito, qui nouit cogitationes hominum? Abscondit se Adam in paradiso post culpam, sed abscondi non potuit, qui nudus fuit. Oculis enim omnipotentis Dei nuda & aperta sunt omnia. Solent etiam ex nimia simplicitate praerantur, vel peruersitate subditorum, in capitulo lites multiplicari, quia ubi deest seueritas disciplinae, oriuntur iurgia, crescunt rixae. Loquuntur de exterioribus negotijs in domo confessionis, adducunt oues & boues in capitulum, ut ubi haberi deberet sermo de animabus, habeatur cura de bobus. Commouetur inter huiusmodi verba simpliciores fratres, turbantur discreti, habent iracundi locum, peruersi tempus loquendi. Conquaeritur Martha, respondet Maria, quia non est qui respondeat pro ea. Vbi enim nimia simplicitas praerantur non seruat pacem claustralium, vel non increpat culpas ministrantium, ibi nec Martha compefcitur, nec Mariae silentium custoditur. Lego quaeritur Martha, sed non lego responsum Mariae, lego tamen Christum pro hac ad illam respondisse. In responsione siquidem Christi doceri possunt praerant. Hortatur enim Martham, laudat Mariam. Illam, ne desistat a bona operatione, istam, ut perseueret in contemplatione. Pulcher ordo recte viuentium, ut in capitulo turbato fratri non respondeat, nisi qui scit quid debet, & quid deceat. In his tribus personis designari potest forma perfectae religionis. In Martha ministrantium in Maria claustralium, in Christo praerant. In capitulo itaque, in quo discreti praerant auctoritas praerant, nemo nisi iussus loquatur, nisi vel proclamet aliquem, vel de ordine quaerat, vel culpam suam humiliter confiteatur. In his siquidem seruandis summus est medicus & perfecta medicina, seuerus magister non crudelis, & rationalis disciplina. Si enim aliquis emendatoriam vindictam ferre recusauerit, nec tantum fratres sed etiam magistrum clamorosus & impudens contempserit, etiam si non abscellerit, de vestra societate proj-

Matt. 26. Ioan. 20. Luc. 7.

Psal. 140.

Prouerb. 18.

Gen. 3.

Hebr. 4.

Luc. 10.

ciatur. Non enim (ut ait Beatus Augustinus) hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat.

§ De dissolutione in choro. Abusio undecima. Cap. X X I.

Um non solum in ceteris officinarum locis, verum etiam in omnibus motibus nihil fiat, quod cuiusquam offendant aspectum, congruum mihi fore videtur, ut maxime in ecclesia cum ad opus Dei ventum fuerit, humilitatis honestas diligentius obseruetur, ut qui in ecclesiam ante conspectum Dei conuenimus, ne ibidem deteriores simus. Sunt enim quidam, qui mente vagi, attoniti oculis, habitu dissoluti, plana parietum prospicientes perlustrant, aliud cantant, & aliud cogitant. In choro sunt corpore, sed in foro mente, nunc intus sunt, nunc foras exeunt, nec tantum intus dissoluti, sed etiam cum exierint foras curiosi. Psalmodiae verba proferunt, sed psalmodiae sensum non attendunt. Vnde Beatus Gregorius. Vox, inquit, psalmodiae cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, ut intentae menti, vel prophetiae mysteria vel gratia compunctionis infundatur. Idem in eodem, dum inquit per psalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad Iesum in fine peruenitur. Sunt etiam alij voce dissoluti, qui vocis suae modulatione gloriantur, nec tantum gaudent de dono gratiae, sed etiam alios spernunt tumentes elatione, aliud cantant quam libri habeant, & aliud forsitan iterum dicturi, si sint illud idem iterum cantaturi. Tanta est leuitas vocis, forsitan & mentis. Cantant forsitan, ut placeant populo magis quam Deo. Qui sic cantant, non cantant cum Maria sorore Moyse, sed in palatio cum Herodiade, ut placeant discumbentibus vel Herodi. Timeo autem, ne sicut delectantur altitudine vocis, delectentur etiam elatione mentis. Nemo tamen altius cantat eo, quae Dominus exaudire consuevit de monte sancto suo, nemo dulcius quam cui Dominus inclinat aurem suam. Voce mea (inquit David) ad Dominum clamaui, & exaudiuit me de monte sancto suo. Esto igitur in valle humilitatis, ut in monte sancto exaudiri merearis. Si cantas, ut ab alijs laudem quaeras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam sed ementi suam. Caue ne monasterium vertas in theatrum. Habes in potestate tua vocem tuam, habeto & animum, frangis vocem, frange & voluntatem, seruas consonantiam vocum, serua & concordiam morum, ut per exemplum concordet proximo, & per voluntatem Deo, per obedientiam magistro, haec est concordia morum. Sunt etiam tres species sonorum, quae fiunt pulsu, flatu, & cantu. Ad citharam pertinet pulsus, ad organum flatus, & ad vocem cantus. Assignari potest haec consonantia sonorum concordiae concordiae morum, si referatur ad pulsum citharae, manuum operatio, ad flatum organum, mentis deuotio, ad cantum vocis, sermo nis exhortatio.

O

Exod. 15. Marci. 5.

Psal. 3.

Attendant Musicae cantantes.

P

exhortatio. Percute igitur chordas citharæ manu bonæ operationis, ut cōcordes proximo per exemplum mortificatæ carnis. Imple organum cœdit flatu, id est spiritu Sanctæ inspirationis, ut reddas Deo dulcē sonū piæ deuotionis. Ut iterum cōcordes magistro, canta canticum nouum, canticum obedientiæ, non canticum contradictionis & inobedientiæ. Quid prodest dulcedo vocis sine dulcedine cordis? Sicut per ascensus musicæ frangis & eleuas vocem, sic per ascensus & descensus virtutum frangas & eleuas mentem. Frangas descendens ad compassionem proximi, eleuas ascēdens ad contemplationem Dei. Noli cantare cum Lucifero in cœlo, seu cum primo homine in Paradiso, sed cantes in templo cum Christo, eiciens vendentes & ementes ex eo, eiciens vendentes datā gratiam, & ementes vanam gloriam. Cantus diaboli cupiditas, cantus primi hominis voluptas, secundi charitas. In cantu diaboli sunt tres falsæ voces, & in cantu primi hominis tres dissonæ & discordes. In cantu etenim diaboli prima vox est elationis, secunda suggestionis, tertia desperationis. Similiter & in cantu primi hominis prima vox est delectatio, secunda consensus, tertia excusatio. Ex his sex uocibus cōstat discordiæ cantus. Musica diaboli ab altiori voce cantare cœpit, inchoauit enim in cœlo antiphonam elationis, dicens. Ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis Altissimo. Altius igitur inchoauit quā debuit. Si enim non excederet regulam subiectionis cantaret cum alijs Angelis canticum perpetuæ felicitatis. Descendens vero de cœlo inchoauit antiphonam suggestionis in paradiso, desperationis in inferno. Differt itaque musica Christi à musica diaboli, illa enim incipit a uoce sublimiori, hæc autem ab humiliori. Audi igitur doctorē de musica spirituali doctrinam nobis facientem. Discite, inquit, a me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Videte quomodo spiritualis musica incipit a uoce humilitatis? In musica siquidem Christi sex sunt uoces inter se consonæ & concordēs. Prima concordie uox est humilitas cordis, secunda mortificatio carnis, tertia compassio, quarta cōsolatio, quinta oratio, sexta deuotio. Nota ergo quomodo in concordia morum sunt descensus & ascensus uirtutū. Nota quomodo cōcordet humilitas mortificationi, mortificatio compassioni, compassio cōsolationi, cōsolatio orationi, oratio deuotioni. Nota iterum in descensu, quomodo pertineat deuotio ad orationem, oratio ad cōsolationem, cōsolatio ad compassionem, compassio ad mortificationem, mortificatio ad humilitatem. In his sex uocibus cantatur canticum nouum, canticum charitatis. In his auditur iubilum unitatis, consonum melos deuotionis, contemplationis dulcedo.

De irreuerentia iuxta altare. Abusio duodecima. Cap. XXXIII.

Vltimam de duodecim abusionibus claustrum habens in manibus, ad eam discutiendam pauca dicturus accedo, qui me solum inter ceteros in hac parte negligentiore reperio. Qui licet ablutis manibus, lota facie, albis vestibus indutus accedam ad altare, tamen peruersus opere, ore pollutus, immundus corde, Christi corpus meis non pertimesco manibus tractare. Accedo ad humilē elatus, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem: & tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad Dominū, non amore, sed timore, non deuotione, sed usu. Accedo ad Dominum, cuius percussi seruum, ad patrem accedo, cuius occidi filium. Percussi uerbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco Dominum, nec reuereor patrem. Manens in turba fratrum, turbans aliquos, & ab aliquo turbatus, quandoque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissē ad osculum turbati fratris. In altari illum eundem conspicio, quem Simeon suscipiens manibus gratias agens benedixit in templo. Bonum est Saluatorem puerum portare in manibus, & fructum salutis habere in operibus. Qui enim portat puerum in manibus, id est puritatem in operibus, cum orat exauditur, ut in pace dimittatur. Cum offerbantur in templo pueri, offerri solebant in hac purificatione agnus, turtures, & columbæ. Ego autem quid offeram, cum nullū istorum habere queam? Offeram ne porcum de his, quos tandiu paui? Offeram ne merulam beati Benedicti, quæ toties & tam importune mihi volitans occurrit? Offeram struthionem, quem nutriui post conuersionem? Offeram fortassis porcum immunditiæ pro agno innocentiae, merulam uoluptatis pro turture castitatis, struthionem simulationis pro columba simplicitatis. Quid est enim moraliter porcus uertens se in uolutabro luti, nisi peccator reuertens ad immunditiam peccati? Et quid est merula uolitans nisi uoluptas per suggestionem tentans? Vel quid est struthio in deserto, nisi simulatio in conuerso? Adhuc mecum habeo siliquas cibum scilicet porcorum, quia adhuc in ore meo resonant seculares fabulæ, quæ sunt quasi cibum spirituum immundorum. Siliqua (sicut scriptum reperi) genus est leguminis, foliis maximum & sonorum, sed granorum paucitate sterile & penè vacuum. Ideoque per siliquas designantur fabulæ seculares sterili suauitate resonantes. Cum igitur secularia narro, stultos congreo, & sicut porci siliquas, sequuntur immundi nugas. Heu quā saepe occurrit mihi merula tentationis & tam tardus curro ad uerpres & uerticis correptionis. Cum autem beatum Benedictum (ut ait Beatus Gregorius) uirgeret tentatio carnis, conspiciens uerticarum & uerprium iuxta densa succrescere fruticeta, nudum se in illis spinarum aculeis & uerticarum incēdijs proiecit, & per uulnera cutis edu-

R

Increpatio sui ipsius accedens ad sacramentum Altaris.

Lucz. 2.

S

Iob. 39.

Matt. 7.

Lucz. 23.

Matt. 5.

2. Thef. 2.

Prouerb. 19.

xit uulnus mentis, quia uoluptatem traxit in dolore. Talis ad altare potest accedere, cui cum occurrerit merula uoluptatis, currit humilis ad asperitatem correptionis. Ego autem quomodo accedam? qui porto plumam struthionis in habitu religionis, ut placeam non moribus sed uerbis. Quasi enim struthio uolatum simulo, sed tamen pedibus terram tango: Volito habitu, sed terram tango affectu. Penna siquidem contemplationis a terrenis non eleuat, quem corpulentia carneæ fragilitatis pondere suo grauat. Vnde Beatus Iob, penna, inquit, struthionis similis est pennis herodij, & accipitris. Dicitur esse similis penna struthionis pennæ herodij, & accipitris, cum aliquis habitu simulat, quod uitam alicuius antiqui patris habeat. In pennis igitur similes sunt, sed corpore differunt, quia struthio corpore maior est, & ideo a terra non potest eleuari. Qui enim terrena sapiunt, & terrenis inhiant, carnis desiderio solēt aggruari. Vnde & ueritas dicit, Hi sunt, qui ueniunt ad uos in ueritate, sed in ueritate non sunt. Exterius autem cōtegor ouis uellere, intus autem scruio cupiditate. Coram Domino consisto ad altare extensis manibus quasi crucifixus, crucem simulans, & tamen non portans. Cuius crucem? forsitan latronis, sed uinam illius, cui dictum est, hodie mecum eris in paradiso. Tres sunt siquidem cruce, prima latronis desperantis, secunda orantis & dicentis, memento mei Domine cum ueneris in regnum tuum, tertia autem Christi. Primus meruit crucem, sed non profuit ei ad salutem. Secundus uero meruit, sed tamen ad salutem profuit. Tertius non meruit, portauit eam tamen, sed nobis profuit. His tribus assimilari possunt tres species hominum, quorum hi primi sunt, qui portant crucem mortificando carnem, & tamen non prodest eis, quia non pœnitent. Sunt autem & alij, qui mortificant carnem, & prodest eis ad salutem, orant & exaudiuntur, audiunt etiam quod dicitur hodie mecum eris in paradiso. Quando autem hoc audiunt? Cum euangelium legentes dicunt, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Sunt etiam alij liberi a pœna peccati, nullis criminibus implicati, subrahentes se a peruerso opere, ab ocioso sermone, ab immunda cogitatione, in quorū manibus labor est assiduus, oratio in lingua, puritas in mente, portant alie peccata quasi sua, hi sunt, qui portant crucem, non pro suis sed pro peccatis alienis. Prima igitur crux diaboli, secunda cuiuslibet iusti, tertia uero Christi. Prima malitiæ, secunda pœnitentiæ, tertia iustitiæ. In uia quaque quatuor sunt dimensiones. In cruce etenim diaboli est altitudo, qua extollitur super omne quod colitur. Profundum est desperatio, de qua dicitur, peccator cum in profundum uenerit malorum, contemnit. Latitudo in carnalibus, qui latā & spatiosam uiam sequuntur. Longitudo uero pertinacia. In cruce uero iusti profundum est humilitas, Longitudo assiduitatis laboris, altitudo contemplatio, latitudo oratio quæ non tantum latitudine sua complectitur amicum, sed etiā inimicum. Crux autē Christi habet pro-

fundum timoris, altitudinē spei, latitudinē charitatis, longitudinē perseuerantiæ. In prima cruce crucior, ad secundam tendo, pro tertia suspiro. Primam timeo, secundam quæro, tertiam desidero. In prima pœna tatum, in secunda pœna cum uenia, in tertia gloria. Ad crucem malitiæ pertinet pœna, ad crucem pœnitentiæ pertinet uenia, ad crucem uero iustitiæ gloria. Timeo igitur pœnam, quæro ueniam, desidero gloriam. Sed forsitan quæris, utrum reperire possis mensuras utriusque crucis? Dominicæ crucis profundum habet Beatus Iob, altitudinem David, latitudinem Petrus, longitudinem Naboth. De profundo timoris dicitur, erat uir rectus, & timens Deum. De altitudine spei dicit David, in te Domine speraui, non confundar in æternum. Petrus uero ostendit nobis latitudinem charitatis dicens, ante omnia mutuam in uobis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorū. Audis latitudinem cum dicit, operit multitudinem peccatorum. Hoc est etiam latum mandatum, ut qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. De longitudine uero scriptum est. Cum Achab rex Israel uineam Naboth uertere uellet in hortum quod ille moraliter intelligens mori maluit quā consentire, ut labor excolendę carnis uerteretur in hortum uoluptatis, uoluit esse in bono perseuerantię mensuram longitudinis terminum mortis, supra profundū igitur timoris altitudo spei locatur, ne per timorem ad desperationē animus perducatur. Post spem charitas, post charitatem perseuerantia ponitur, ut qui sperat amet, qui amat, in hoc quod amat perseueret. Primæ igitur & secundæ crucis mensuras diligens lector assignare potest cum uoluerit. Nos autem reuertamur ad ea, quæ cœpimus, ut sacrificium dignum Deo offerre ualeamus. Tria sunt autem sacrificij genera. Vnum dominici corporis, alterum contriti cordis, tertium mortificatæ carnis. Oportet igitur præcedere sacrificium humilitatis in mente, afflictionis in carne, ut habeatur deuotio in dominici corporis consecratione. Cum obtulisset Abraam sacrificium Domino post uictoriam quinque regum, vaccam triennem, & capram triennem, & arietem triennem, columbam quoque & turturem, animalium corpora diuisit, aues uero indiuisas dimisit. Descendebant autem uolucres super corpora diuisa, sed Abraam abigebat eas. Aues sunt spirituales, animalia corda carnalia. Aduersus seinuicem animalia diuiduntur, dum peruersa desideria distrahuntur. Porro aues indiuisæ remanent, quia spirituales semper unitatis uinculum tenent. Super corpora uero diuisa uolucres descendunt, quia in diuisione carnalium demones desiderij sui pastum quærunt. Sunt & aliæ uolucres, importunæ scilicet cogitationes, quæ in ipso nostræ orationis sacrificio quandoque ingerunt, & quod in nobis Deo immolamus, hoc rapere, vel commaculare uolunt. Sed Abraam abigēte diffugiunt uolucres, quia manus sanctæ discretionis intus fugat immundos spiritus, & peruersas cogitationes. Per vaccam (ut quidam uolunt)

V

Iob. 1. Psal. 30.

1. Pet. 4.

Prouerb. 10.

3. Reg. 21

X Tria sacrificij genera.

Gen. 15.

quæ

que graue est animal, sensualitas, per capram, que altum petit, & clarum habet visum, intellectualitas, per arietem, qui ceruicofum est animal, carnalis imaginatio signatur, quæ cornibus superbiam spiritui reluctatur, hæc trium annorum dicuntur esse, vt indiuiduæ Trinitatis imbuantur amore. Ego autem nõ tantum grauior accessu volucrum, sed etiam inquietor importunitate muscarum, quæ venientes ex Aegypto adhuc sequuntur sacri ficantes in deserto. In illis timeo rapinam, in his maculam. Tres sunt autem muscæ Aegypti, id est vanitas, curiositas, & voluptas. Musca vanitatis inquietat, & maculat sacrificium humiliati cordis, musca curiositatis sacrificium orationis, musca voluptatis sacrificium mortificatæ carnis. Accedo igitur ad altare vanus, curiosus, voluptati subditus. Sunt etiam multi alij in sæculo, qui non tantum vani, curiosi, & voluptuosi, sed etiam cum ambitione non cum deuotione accedunt ad mensam Christi, qui non accederent, nisi seipfos aliquid ac cepturos sperarent. Accessit ad Iesum Petrus, ac cessit & Iudas, accesserunt & milites crucifigentes, accedunt quotidie ad corpus Christi religiosi, accedunt & peruersi sacerdotes, qui ea, quæ offeruntur ad mensam Christi, offerunt in mensa diaboli. Ipsa est alea fati, in illa Deum inuocant, in ista per iurant, non enim orationi vacant, sed lusibus exultant, legem Dei nec sciunt nec discunt, vacantes ocio comestationibus & ebrietatibus student, terrenis inhiant, terrena sapiunt: assidui in plateis, in ecclesia rari, tardi ad inuestigandam culpam peccatoris, parati ad inquirenda vestigia leporis, velociores ad congregandos canes, quàm ad conuocandos pauperes, libentius porrigunt panem cani, quàm pauperi, plures seruiunt eis ad mensam, ad missam nullus, famulas aut famulos habere secum volunt, sed clericos habere non possunt, quia nolunt. Hi sunt, quorum thalamus ornator est ecclesia, equus carior est missali, cappa, casula pulchrior, camisia delicatior alba. Ecce quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Obscuratum est aurum fuligine peccatorum, mutatus est color decoris & sanctitatis in sordiditatem vitiorum. Qui sunt isti lapides sanctuarij dispersi in capite omnium platearum, nisi (vt quidam sapiens dicit) sacerdotes Christi & ministri sacri altaris, & canonicorum sancta & Deo consecrata societate, necnon & virginum & sanctimonialium numerositas, qui semper apparere debent in secreto Dei conspectibus, quos nūquam necesse est foris conspici, nunquam extraneis & sæculi actibus occupari. Sed quod grauius est, ideo dispersi deplorantur quasi lapides sanctuarij in capite omnium platearum, qui dum per vitam & orationem intus esse in contemplatione Dei semper debuerant, per vitam reprobam foris passim vacant. Ecce iam penè nulla est secularis vitæ actio, quam sacerdotes Christi non administrent, nulla mundi negocia, in quibus ministri altaris se non occupent, nulla rerum improbitas, qua monachicus ordo se non implicet, penè nul-

Mat. 27.

Thre. 4.

la illecebrosæ vitæ blandities, qua se castitas sanctimonialium non commaculet. Sanctuarij ergo lapides dispersi sunt in plateis, cum religiosi quique lata mundi itinera sectantur. Et non solum in plateis, sed in capite omnium platearum dispersuntur, dum per desiderium huius mundi opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris vel laudis quærunt. In capite ergo platearum dispersi sunt, quia & iacent per ministerium operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Quid est igitur cum tales ad altare accedunt, qui nihil aliud nisi temporalia quærunt? & quæ maior aut grauior abusus in claustro vel in sæculo potest esse, quàm quod ad sacrificium Dominici corporis accedas sine reuerentia ac sine deuotione? Possunt ea, quæ diximus, animum legentis instruere, si caueantur quæ noxia sunt, si teneantur vtilia: vt prælati subditos diligenter custodiant; subditi prælati benigne obediunt, deuoti sint senes, laboriosi iuuenes, sit honestas in habitu, mediocritas in victu, in claustro assidui, ad curiam rari, vt non sint curiales, sed claustrales, sint intenti psalmis; non caulis, in claustro non sit rumor, sed lectio; in capitulo non lites, sed confessio, sit in choro serua simplicitas, circa altare reuerentiæ honestas. Ex his igitur obseruantia mandatis pendet summa totius religionis.

SECUNDI LIBRI FINIS.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, in Tertium Librum de Claustro Anima Prologus.

Nosti charissime, quod ea, quæ de ordinatione claustri materialis diximus; non solū scripta, sed etiã pro loco, & tempore, & personis sunt ordinata, & executioni apud nos madata. Sed forsitan dubitas, vt rum omnes consenserint, an non consentientes recesserint aliqui. Nullus recessit, omnes consenserunt, exceptis quibusdam laicis, qui adhuc iugum portant & murmurant, & tales qui in sæculo pauperiores vixerant quàm nunc viuunt, & nunc in monasterio querunt quæ nec foris habere potuerunt. Sic cum Dauid ad debellandos proficisceretur Amalechitas, quidam abierunt, quidam remanserunt ad farcinas. Ad farcinas vestis & cibi remanent inertes & infirmi, ad bellum vero expediti & fortes ire non timent. Qui igitur vestes cibos & quietem carnis diligunt, ad debellandos Amalechitas, id est ad destruendas carnis delectationes non procedunt. Hoc enim interpretatur Amalech, populus lambens. Sic filij Gad, & filij Ruben, & dimidia tribus Manasse renuunt transire Iordanem, & ad

A

1. Reg. 30

B

Notabile.

Num. 32

& ad bella cum fratribus procedere: sed magis amant terram lazer aptam nutriendis animalibus obtinere. Qui terram lazer animalibus querunt, hi sunt qui motus animi irrationabiles in desiderijs carnis pascunt. Nullus clericorum charissime modo discordat, sed vnusquisque pondus religionis benigne portat, & quibus prius fuit grauior, nunc est gratior. Pro hoc igitur laboro, vt cum ipsis semper quietus viuam, & cum ipsis in pace moriar, cum ipsis & sub ipsis frater & conseruus. Nunc autem ad ea, quæ de claustro sunt animæ dicenda, transeamus.

Quod claustrum animæ contemplatio dicitur. Cap. I.

C

ANIMÆ claustrum contemplatio dicitur, in cuius sinum dum se recipit animus, sola caelestia meditatur, separatur a terrenis, a turba cogitationum carnalium longe ponitur, dulces carnis refugit affectus, vagos sensuum motus restringit, in Domino delectatur, angelica fruitur dulcedine, legit in libro vitæ, pro silentio pacem tenet, in choro virtutum, seruat concordiam morum, summi Patris bonitatem, angelicæ creaturæ beatitudinem contemplatur, attendit bonitatem, cui nihil deest, beatitudinem, quæ nullo indiget, Patris potentiam, Filij sapientiam, Spiritus sancti benignitatem considerat. Dum hæc tria contemplatur, tribus modis consolatur. Peccauimus enim contra Patrem, peccauimus contra Filium, peccauimus contra Spiritum sanctum. Ex infirmitate contra Patrem peccauimus, quasi contra potentiam, ex ignorantia contra Filium, quasi contra sapientiam, ex malignitate contra Spiritum sanctum, quasi contra benignitatem. Consolatur igitur nos potentia Patris, quæ peccata puniuntur, vt fortitudinem capiamus contra fragilitatem carnis, consolatur sapientia Filij, quæ reficit quod per ignorantiam deficit, consolatur benignitas Spiritus sancti, ne subintret desperatio. Huius claustri ambitus, virtutum columnis decoratur, sustentatur patientiæ basibus, ac regula iustitiæ quadratur, virtutum coadiacentibus officinis munitur, muro boni operis, claustri septa forinsecus ambiuntur, quæ clauso silentij ostio vagæ mentis gressum prohibent. Ab hoc claustro egressa est Dina filia Iacob, vt videret mulieres regionis alienæ. Quam cum vidisset Sichen Filius Hemor, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea, tristisque blanditijs delinuit. Audi beatum Gregorium. Dina, inquit, vt mulieres videat regionis alienæ egreditur, quando vnaquæque mens sua studia negligens, alienas actiones curans, extra habitum atque ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia inuentam in curis exterioribus diabolus

De cõtem platione eleganter differit.

D

Gen. 34.

Grego.

corrumpit. Et conglutinata est anima eius cum ea, quia vnitam sibi per iniquitatem recipit. Sed quia cum mens a culpa resipiscit, atque admissum flere conatur, corruptior & spem, & securitatem ante oculos reuocat, quatenus vtilitatem tristitiæ subtrahat, recte illic subditur. Tristisque blanditijs delinuit. Modo enim aliorum facta grauiora, modo nil esse quod perpetratum est, modo misericordias Domini loquitur, modo adhuc tempus sublequens ad pœnitentiam pollicetur, vt dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur. Sic charissime quandoque mens egreditur, & egressa curis secularibus implicata capitur. Fratres autem Dinæ sororem suam in aliena domo dimorari non permittunt, sed interfecto Sichem cum reliquis masculis, vrbe depopulata sororem suam tollunt, vxores vero eorum captiuas ducunt. Sororem suam filij Iacob, cum reliquis masculis interfecto Sichem, reducunt, quando viriles animæ motus contra vitia luctantur expulso diabolo, & maioribus vitijs extirpatis mentem a carnali desiderio violatam, secum quasi vi ab hostibus ereptam manere cogunt. Mulieres vero captivæ ducuntur, dum delectationes animi extra terram carnis exulantes a desiderijs carnalibus priuantur. Sic igitur congregati filij Iacob a finibus illius exeunt cum sorore quia dum mens post lapsum resipiscit, virtutum collectis agminibus, ne iterum capiatur a carnalibus desiderio, longius recedit, nec tantum longius recedit, sed etiam altius ascendit. Ascendit enim in Bethel. Sed hoc fit, quando mens ascensiones virtutum in se disponit. Sic igitur in Bethel peruenitur, quando cor cuiuslibet, domus Dei (quod interpretatur Bethel) efficitur. In hac domo altare Domino erigitur, in hac domo claustri spiritualis ordo stabilitur.

Gen. 34.

35.

De quatuor lateribus claustri. Cap. II.

Sicut ex quatuor lateribus claustri materialis structura fieri solet, sic in quatuor virtutibus animi quadraturam claustri spiritualis per similitudinem assignari potest, quæ sunt contemptus sui, contemptus mundi, amor Dei, & amor proximi. Ex his quatuor lateribus vnus vergit ad occidentem, alterum ad septentrionem, tertium ad orientem, quartum ad meridiem. Dum enim defectus carnis assiduos cernimus, dum quotidianos occasus animi videmus, tunc quasi in latere claustri, quod ad occasum respicit, sedemus. Quid enim aliud nisi occasum cernimus, dum in nobis subtractis radijs superni solis, diæ diuinæ cognitionis deficere sentimus? Recedente sole crescunt tenebræ, minuitur claritas, sic recedente sole iustitiæ, miseræ mentis cecitas aduenit. Ille vero, qui profundæ noctis tenebras, id est secularium difficiles culpas, & eorum corda frigida, gelu desperationis concreta confiderat,

derat, quasi in latere claustrum fedet, quod ad septentrionem spectat. Post tenebras vero profundæ noctis, id est post cupiditatis & odij cæcitatem, aurora iustitiæ superni solis radios expandens, mentis illuminat secretum, fugat nubes tentationum, torporem frigoris expellit, dilectionis calorem nutrit, inuitat ad amorem proximi. Sicut lucifer præcedit solem, sic amor proximi amorem Dei. Hoc igitur latus claustrum spiritualis, ortum respicit charitatis. Tunc enim incipit diligi Deus, cum incipit diligi proximus. Et sicut sol oriens ascendit ad australem plagam, sic per amorem proximi fit ascensus ad charitatem Dei. In latere vero claustrum, quod ad meridiem respicit, sumus, quando ardente charitatis sole, diuinæ maiestatis lumen præ nimia claritate tenuiter videmus. Licet enim radius contemplationis recto tramite illuminet terram cordis, licet mens aut minimas, aut nullas habeat tentationum umbras, tamé cum videre plenitudinem Deitatis volumus, impeditur ratio ne possimus. Non est igitur quod diuertat animus, qui inter hæc quatuor virtutum munimina manet constitutus. Non enim ad carnis voluptatem, non ad mundi vanitatem, non ad odium proximi, non ad contemptum Dei.

De quatuor ordinibus columnarum, & quod ex contemptu sui duodecim columnarum ordo procedit. Cap. III.

In his quatuor claustrum lateribus quasi quatuor ordines columnarum disponuntur. Ex contemptu etenim sui duodecim columnarum ordo procedit scilicet humiliatio cordis, & afflictio carnis, sermo humilis, abiectio vestis, cibus tenuis, pondus laboris, amor subiectionis, contemptus honoris, laudem fugere, alterius consiliu suo præferre, subditis obedire, de se diffidere. Hæc colunæ secantur, sculpuntur, & poliuntur. Secantur quando discretionem virtutes a vitijs separantur. Sculpuntur, quando ea quæ mens cogitat, manus operatur. Sic Salomon in templo celsuras prominentes fecisse legitur. Prominent calaturæ, dum mentis cogitationes exterius apparent in exemplo & operatione. Sed quomodo poliuntur? Quando tribulationis aduersitate feriuntur. Quod politur, æquale efficitur. Æquale non elatum, læue non asperum. Prima igitur columna id est, humiliatio cordis politur, dum equalitatem seruat, dum non exasperatur per iram, nec inæqualitatem recipit superbiæ, quæ sibi nullum existimat equallem, sed efficitur cor. Deo subditum, proximo amicum, in se modestum. Æqualitas mentis lineam seruat religionis. Sunt enim quidam, qui nunc afflictione carnis macerantur, nunc ad carnis voluptatem reuertuntur, sepe vigilant alijs dormientibus, sed sæpius dormiunt alijs vigilantibus. Nunc humilia, nunc sublimia, nunc blanda, nunc aspera loquuntur, nunc de fratribus, nunc de parentibus gloriantur, nunc

nihil nisi ordinis statuta perstrepunt, nunc nihil nisi fabulas audire volunt. Nunc albas, nunc nigras, nunc medio colore coloratas delectantur habere cappas, nunc vilis placet habitus, nunc mediocris, nunc superfluus. Nunc dant illis olera pastum, aqua potum, nunc vero exquisitis ferculis, nunc diuersis poculis vtuntur. Nunc laborant, nunc labor displicet. Amant subesse, vt possint præesse, honores fugiunt, vt honoribus occurrant. Hæc est inæqualitas columnarum, hæc est asperitas earum. Paulus Apostolus equalitatem & ¶ lauitatem docet. ¶ Leuitatem cum dicit. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Et in eodem. Non vosmetipsos defendentes, inquit, charissimi, sed date locum ire. Æequalitatem vero vbi ait. Scio humiliari, scio & abundare, vbi que institutus sum, & in omnibus, & satiari & esurire, & abundare & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat. Vnde beatus Gregorius. Qui (inquit) acceptis rebus non extollitur, qui eas ad vsum vanæ gloriæ non intorquet, qui solus non possidet quod accepit, sed hoc misericorditer cum indigentibus diuidit, scit abundare. Qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem ventris vtitur, sed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit quam necessitas petit, scit satiari, qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus aliquid agit, vnde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. Quem ergo in abundantia superbia non eleuat, nec in necessitate cupiditas iritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Cum autem diceret omnia possum, ne per elationis tumorem excederet æqualitatem, statim subiunxit, in eo qui me confortat. Qui enim quod faciunt, Deo ascribunt, & humiliter sentientes de se diffidunt, talibus non euanescit fructus sui laboris, quia nec extollitur in auras vanæ gloriæ, nec vento rapitur elationis.

De basibus columnarum: Quod tres in scripturis basium species inueniuntur. Cap. IIII.

Sicut bases suppositæ columnis materialibus portant edificij sui pondus, sic patientiæ virtus, edificij spiritualis sustinet onus. Tres autem in scripturis basium species inueniuntur, scilicet ænea, argentea, & aurea. Ænea fortitudinem, argentea cum fortitudine claritatem, aurea cum fortitudine & claritate fulgorem tenet. Fortitudo in opere, claritas in sermone, fulgor in mente. Qui in his tribus patientiam bene seruat, quasi basis aurea virtutum structuram firmiter portat. His tribus vsus est Moyses in constitutione tabernaculi, ænea scilicet, argentea, & aurea. Ædificauit Moyses tabernaculum, quod moraliter designat claustrum animæ. Tria possumus assignare tabernacula, scilicet materiale, mysticum, & morale id est, tabernaculum Moyse, tabernaculum Christi, tabernaculum cuiuslibet iusti. Tabernaculum Moyse fuit ex diuersis ornamentorum generibus conueniens structura. Tabernaculum Christi est ecclesia. Tabernaculum iusti quælibet fidelis anima. Vnum fit ex lignis Sethim impuribilibus, alterum ex Sanctis infatigabilibus, tertium ex virtutibus. Moyses suu in eremo erexit, Christus in mundo, iustus in anima, omnes tamé in deserto ædificauerunt. Eremus desertu vocatur, quia ab hominibus nõ habitatur. Mundus vero dicitur desertum, quia deseruerat Christu, similiter & anima desertu nuncupatur, quando spiritus sancti gratia nõ fecundatur. Posuit Moyses in tabernaculo suo arcæ, Christus in suo carne propria, iustus vero conscientiæ. Arca Moyse decoratur auro mundissimo intus & exterius. Caro Christi deauratur intus diuinitate, foris miraculorum claritate. Conscientiæ iusti interius fulget splendore puritatis, exterius vero operibus charitatis. Posuit Moyses tabulas per circuitu tabernaculi stantes, & binæ incastraturæ erant per singulas, vt altera alteri iungeretur. Duæ bases sub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, vbi incastraturæ lateru in angulis terminatur. Tabulæ, quæ disponuntur per circuitu, designat moraliter ordinem virtutum. Binæ vero incastraturæ, quæ erant in singulis tabulis, sunt affectus metis & exhibitio operis. Dû enim mens operi concordat, ne tabula tabulâ excedat, incastraturæ firmitas seruat. Duæ vero bases sub singulis, sunt perseuerantia & longanimitas in prosperis & aduersis. Sunt & aliæ basium species, quæ nunc in nostris ædificijs reperiuntur, scilicet lignea, lapidea, & picta, sed hæc fragiliores sunt præcedentibus, citius enim destrui possunt. Igne enim lignea comburitur, lapidea gelu frangitur, picta nihil portat, sed ab alio sustentatur. Hæc aut in ædificio nostræ metis, oculo intelligibili quandoq; discerni possunt. Dum enim facibus iracundiæ seu luxuriæ flammis accedimur, quid aliud in nobis quam patientiæ basis vel abstinentiæ fortitudo destruitur? Dû charitas in nobis frigidescit, & mēs ad diuersa desideria partitur, nõne lapidea basis frigore tentationis in partes diducitur? Basis vero picta est patientia ficta, quæ similitudinē tenet nõ veritatē, colorē non fortitudinē. Simulationis etenim patientia in ostentatione est, nõ in operatione. Erigamus igitur in ædificio nostræ metis bases perseuerantis patientiæ, erigamus bases, quæ nequeant gelu frangi aut igne comburi, quæ portet tabulas virtutum, quæ sustineant pondus columnarum, id est obedientiam prælatorum.

De hospitum domo, Quod mens sapientis hospitalis esse debet. Cap. V.

Inter coadiacentes spiritualis edificij officinas, hospitum domus prima occurrit, quæ peregrinantis in regionem longinquam, cum ad claustra animæ redierint, apertis misericordiæ ianuis patet. Hospitum siquidē domus, mens compatiens appellari potest. Vnde Ambrosius. Mens, inquit, sapientis hospitalis esse debet. Mens enim ho-

spitalitatis officio fungitur, cum delinquentium fratrum culpis benigne compatitur. Habet hæc domus ministros suos, qui hospitibus seruiant. Pulsanti etenim peregrino ianuam charitas aperit, intrantem hilaritas recipit, receptum affabilitas detinet, esuriente collatio pascit, festo humilitas seruit. Hæc hospiti debetur, hæc reuertenti filio (qui luxuriose viuendo partem substantiæ dissipauerat) paterfamilias exoluit. A longe enim veniente cum videret, occurrit, amplectitur, occidit vitulum saginatum, ordinat chorum, Symphoniam tangit. Sic & spiritualium patrum pietas, quæ quasi paterno affectu prædicit subiectis, delinquentem Discipulum (cum per penitentiam redierit) longe venientem videt compatiendo, occurrit indulgendo, amplectitur familiare se illi faciendo, occidit vitulum, carnis mortificationem prædicando, chorum ordinat, symphoniam tangit morum concordiam & unitatem docendo. Inuitat igitur pietas desperantem, trahit charitas inuitum, iratum misericordia pacificat, hilaritas securum reddit, affabilitas familiare, familiaritas secretum aperit, aptio secretorum amicitiam seruat, prædicatio instruit morum concordiam facit amicum proximo, humilitas Deo. Sed dum hæc fiunt, timeo ne frater ille, qui foris erat, superueniat & dicat, Pater ecce tot annis serui tibi, & nunquam mandatum tuum præterui, & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer. Sed postquam hic filius tuus, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidit ei vitulum saginatum. Reuera ille dicitur esse extra domum compassionis, qui nescit beneficium consolationis, qui tantum nouit increpare non obsecrare. Sic tamé temperata est misericordia regentis, ne impunita remaneat culpa delinquentis. Sic quandoque spirituales patres quosdam delinquentes recipiunt, quos fratres despiciunt, qui domum compassionis intrare dedignantur, & sic extra morantur, & qui fratribus compati debuerunt, crudeliores prælatis fiunt. Quem perditam Christus ad causas violenta manu non reduxit, sed humeris proprijs impositam reportauit. Sed & Angeli super vno peccatore penitentiam agente gaudent. Quid igitur charissimi? Concordat Angelus & creator cum conuertitur peccator, & frater fratri dedignatur compati, dum pater spiritualis misericorditer ignoscit filio delinquenti. Descendit Samuel de excelso in oppidum, vt in regem Saulem vngeret. Descensus Samuelis, exemplum designat condescensionis, per vntionem vero demonstratur, vt qui descendit miseretur, vt qui præbet effectum compassionis, vngat blandiens oleo consolationis. Descendit superior ad inferiorem, vt sublimet ad honorem, vt qui sequebatur asinas, regat animas, id est qui carnis affectus quærebat irrationabiles, eligatur vt eosdem regat & obtineat spirituales. Qui iacet, non erigitur, nisi qui iacentem erigit, inclinatur. Vnde Beatus Gregorius. Iacentem, inquit, non erigit, nisi qui statum suæ rectitudinis per compassionem flectit. Tales quandoque eriguntur per amorem, quandoque vero per timorem. Sed qui per timorem disciplinæ erigitur, quasi per se surgere cogitur, qui vero per amoris dulcedinem trahitur, quasi per compassionem blandientis adiuuatur. Amor erigit, M. Hug. a S. Vict. To. ij. F 2 tra-

Omnia hæc optimo Conceptoris No tabula.

Exo. 36.

H
† Lenitatem.
† Lenitatem.
Ro. 12.
Phili. 4.

Grego.

De contemptu sui factis concinatoris in a. 1. Reg. 6.

Lucæ. 15.

Delinquentes ad penitentiam veniendo, quomodo accipiantur.

N
Lucæ. 15.

Lucæ. 15.

1. Reg. 9.

Grego.

trahit, & sustinet, timor cogit, erigit, sed cruciat. Ad hoc pertinet, quod per Beatum Augustinum ad prelatos de subiectis dicitur. Plus, inquit, a vobis amari appetant, quam timeri. Nec tamen nimium parcat amor, nec nimium terreat timor, sed sic amorem timor comitetur, ut nec timor odium pariat, nec amor negligentiam patiat. Hinc per Beatum Iob dicitur. Cum sederet quasi rex circumstante exercitu, etiam tamen merentium consolator. Ecce timor ex auctoritate regiminis, amor autem ex dulcedine consolationis. Sic & vulnetibus illius, qui incidit in latrones, Samaritanus vinum & oleum infudit, in vino scilicet designans severitatem districtiois, in oleo vero mollitiam pietatis. Unde per Beatum Gregorium dicitur. Faciendum est quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Sed & in arca tabernaculi virga simul & manna erant, id est virga districtiois, & manna dulcedinis. Hinc Psalmus. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, baculo sustentamur. Hac est virga directionis per correptionem, hic est baculus sustentationis per consolationem. Sed (ut superius dictum est) plus amari a subiectis prelati appetant quam timeri, ne severitatis nimie vultus eliminet, quos compassionis benignitas per consolationem fouere debet.

¶ De capitulo anima. Sicut fratres in capitulo conveniunt, ut errata corrigant, sic ratio cogitationes conuocat. Cap. VI.

Picut fratrum multitudo, ut errata corrigat, statutis horis ad capitulum confluat, sic mentis ratio cogitationes diuersas ad secretum cordis quandoque conuocat, ut incorrigibiles eiciat, corripiat inquietas, negligentes emendet, erudiat simpliciores, mitiget iracundas, voluptuosas restringat, pigras excitet, consoletur pusillanimes, doceat indiscretas. In hoc spirituali capitulo, abbatis locum ratio possidet, conscientia culpas accusat, peruersitas excusat, superbia reatum defendit, innocentia confortetur, humilitas seipsam iudicat, arrogantia vero alienos. More peruersorum fratrum vitia preceptis contradicunt, more vero simplicium virtutes obediunt, seipsas tamen quandoque virtutes inuicem accusant. Accusat enim misericordia iustitiam, iustitia misericordiam, honestas humilitatem, humilitas honestatem. Accusat misericordia iustitiam, quod manus usque ad crudelitatem extenderit, quod iracundie verba protulerit, quod mansuetudinis vultum mutauerit. Iustitia vero misericordiam accusat, quod severitatis vultum non induerit, quod peccatum impunitum dimiserit, quod delinquentem saltem verbis non increpauerit. Accusat humilitas honestatem, quod excedat mediocritatem, quod sequatur superfluitatem, quod non tantum utatur honestis, sed etiam voluptuosis. Honestas vero accusat humilitatem, quod nimiam diligat pauperitatem, quod non impendat corpori necessitatem, sed amet nuditatem, panno

sitate, & egestatem. Agit enim quandoque misericordia remissius, iustitia crudelius, humilitas parcus, honestas abundantius, ne tamen desinant esse virtutes, licet imperfecte sint. Dum enim accusantur, quasi ad suscipiendam disciplinam denudantur. Sed quomodo denudantur? Quando per confessionem vitiorum occulta declarantur. Duae siquidem sunt species disciplinae, interior scilicet, & exterior. Interior disciplina est per districtiois cordis, correctio morum: exterior vero per afflictionem carnis, correctio actionum. Exterior quandoque generat interior, quia dum mens non spargitur ad exteriora, reuertitur ad quietis amorem. Ad hoc pertinet, quod Lamech Noe genuit, id est disciplina requiem. Interpretatur enim Lamech percussus, quod proprium est disciplinae. Noe vero requies interpretatur, qui tunc nascitur, quando mens ab exterioribus per disciplinam reprimatur. Hic est Noe, qui construit arcam, id est edificat animam, quae irrationabilia animalia in inferioribus ordinat, homines & volatilia in superiori parte locat, id est motus carnales subijcit, spiritalia superponit. Si autem inuidauerit diluuium carnis, tunc intrat arcam mentis, & licet circumfluant torrentes iracundiae, fluentia luxuriae, voragine gulae, licet ebulliant fontes delectationum, abyssus cupiditatum, maria conturbationum, intrat tamen Noe securus arcam, id est quietus animus clauso foris silentio ostio possidet animam. Sed & Lamech interfecit Cain legitur. Cain autem possessio interpretatur. Cuius? diaboli non Dei, sui non magistri, proprii non communis. Inter folia iacens Cain occiditur, quia peruersus in leuitate cordis & multiplicitate verborum volutatur. Sic igitur per Lamech Noe generatur, quia quandoque peruersus per disciplinam eijcitur, & per disciplinam nutritus, quiete mentis efficitur. Accusatur Cain de morte fratris. Qui enim nulli obediunt, qui se ipsos possident, qui exemplum prae operationis fratribus ostendunt, quid aliud quam fratris animam proprijs manibus, id est proprijs actibus occidunt? Quid igitur vtilius disciplina, quae quietem generat, peruersos necat?

¶ De opere spirituali. Post capitula exeunt fratres ad laborem, sic & animus egreditur a contemplatione caelestium ad meditationem scripturarum. Cap. VII.

Rost capitulum ad laborem manuum fratres egredi solent, sic post quietem contemplationis egreditur animus ad prouidendum laborem corporeae necessitatis. Egreditur a contemplatione, qui caelesti fruebatur delectatione. Egreditur, & descendit, quod, & quomodo? Egreditur a contemplatione caelestium ad meditationem scripturarum, & ibidem moram faciens audit vite praesentis miseriam, futurae vero beatitudinem, considerat praemia iustorum, attendit & poenam damnatorum. Deinde praemiorum amore tractus & poenarum timore tactus, descendit ad suorum

suorum memoriam delictorum. Qui dum culpam propriam cognoscit, alienae citius ignoscit, & ideo post memoriam delictorum descendit ad compassionem proximorum, inde vero progreditur ad agenda curam eorum. Potest & hoc per similitudinem demonstrari, cum aliquis egreditur de thalamo in domum, a domo in porticum, a porticu in vicum, a vico in agrum. Egreditur siquidem a contemplatione caelestium ad meditationem scripturarum, quasi a thalamo in domum: a meditatione scripturarum ad memoriam delictorum, quasi a domo in porticum: a memoria delictorum ad compassionem proximorum, quasi a porticu in vicum: a compassione proximorum ad agenda curam eorum, quasi a vico in agrum. In contemplatione igitur quies est, in caeteris labor. In contemplatione scripturarum laboramus, timentes ne praemia iustorum amittamus, in memoria delictorum laborantes gemimus, ne cum damnatis simus. In compassione vero proximorum labor est operatio. In primo monemur, in secundo docemur, in tertio mouemur, in quarto meremur. Monet scriptura quid agere debeamus, docet memoria delicti, ut poeniteamus, mouemur compassione, ut diligamus, opus vero bonum meretur, ut nobis, qui alijs succurrimus, succurratur. Exit & animus in hortum, ut videat hortulanum videlicet Christum, qui plantat gramina virtutum. Exit & olera rigare, id est fragilitatem carnis deplorare lachrymis. Sed sicut sol post pluuiam clarior fulget, sic Christus post irrigationem lachrymarum benignior apparet, extendens radios suae cognitionis, & illuminans corda verbo consolationis. Exierat Maria Magdalene ad sepulchrum quasi in hortum, ut planraret, & irrigaret, inuenit eum, qui dat incrementum, & audit. Mulier quid ploras? Quem quaeris? Ecce post pluuiam compunctionis, irradiat claritas consolationis. At illa audito quid quaereret, existimans quia hortulanus esset, ait. Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum, & ego tollam eum. Desperabat Maria de fructu laboris, quia dubitabat de veritate resurrectionis. Unde dicitur, quod conuersa est retrorsum. Couertitur retrorsum, quae in Domini facie per dubitationem miserat dorsum. Platauerat Maria per amorem, sed de fructu resurrectionis dubitabat propter resurrectionis dilationem. Cum autem cognoscit Christum, colligit fructum. Quid enim prodesset semen corruptionis, quid flos natiuitatis, quid maturitas passionis, nisi sequeretur fructus speratae resurrectionis? Egreditur iterum animus, ut circumfodiatur ficulnea, ut quae sterilis erat, fructuum ferat, ut cophinum stercoreis mittat, id est ut memoriam peccati foetentem reddat. Intrat & in vineam, ut circumfodiatur eam, ut succidat sarmenta, id est superfluitatis incrementa, ut quod luxuriat in palmitibus, redundet in fructibus. Unde in canticis canticorum. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas videamus etiam si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt. Egrediamur, inquit, in agrum: Egreditur animus a contemplatione ad sui cir-

Pulchra pro Concionator.

Pulchrum de effectu lachrymarum. Ioan. 20.

Q

Gen. 5.

Gen. 6.

Gen. 4.

Luc. 13.

Cant. 7.

conspectionem, egreditur a cura sui ad agenda curam proximi, ut consoletur pusillanimes, corripiat inquietos, ut fiat ager virtutum, qui prius fuerat ueprum & spinarum. Commoremur, inquit, in villis, id est in illis, qui sunt villani, id est rudes & tardi ad percipienda documenta curiae Christi. Sunt enim quidam claustrales quasi curiales, quidam vero villani, id est inordinati, qui non quaerunt aedificationem mentis, sed repletionem ventris, terrenis inhiant, terrena sapiunt. In his necesse est, ut faciamus moram per doctrinam, per disciplinam. Mane surgamus ad vineas. Qui enim volunt succidere sarmenta vinearum, id est superfluitates animarum, oportet ut surgant mane, id est non pigre, sed praecedant exemplo & operatione. Videamus an floreat vinea, an flores fructus parturierint, id est videre faciamus, an bonis cogitationibus animus floreat, an boni operis fructus gignat. Quid? Nonne inter opera quiescendum? Dicat igitur animus. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideravi, sedet. Tria sunt in malo consideranda, videlicet umbra grata, fructus bonus, odor suauis. Dat enim Christus umbram praceptorum, quae defendit ab aestu vitiorum, ut per diem non urat sol, neque luna per noctem. Habet fructum inter folia, id est bonum opus inter verba. Scriptum est enim de eo, fecit quod docuit. Odor vero fructus illius est suauis, id est fama bonae operationis. Sub umbra igitur, quam desiderat, sedet animus, qui vult esse quietus. Sed quandoque sedet super scenum, quandoque super scabellum, quandoque super scamnum, quandoque super cathedram. Super scenum sedet, cum carnem subijcit, super scabellum, cum subijcit mundum. Unde Beatus Hieronymus. Magna, inquit, exultatio est animae, mundum habere sub pedibus. Cum vero sedet super scamnum, nouissimum eligit locum, ut audiat, amice ascende superius, ne cum rubore descendat & audiat, da huic locum. Qui humilitatem sequitur, ad superiora vocatur, qui vero superba eligit, ad inferiora descendit. Super cathedram sedent non iustitiae sed pestilentiae, de quibus dicitur. Quae dicunt, facite, quae autem faciunt, facere nolite. Post pauisionis quietem iterum surgit animus ad laborem, ut colligat botros de vineis. Engaddi non de vinea Sodomorum, de vinea Sorec non de suburbanis Gomrrhae, ut inter vbera sua comportet myrrhae fasciculos, ut in agro Booz recipiat spicas, quae messorum manus effugerant. De vineis Engaddi, & de vinea Sorec animus botros colligit, cum fructus poenitentium vel electorum praemia percipit. Engaddi, fons haedi, Sorec electa interpretatur. In hunc fontem qui descendunt haedi, ascendunt agni nouelli. In fonte etenim compunctionis abluuntur fordes carnis, abluuntur foetor haedi, id est voluptas peccati, haedi petulantia, id est carnis luxuria. Ex vineis Engaddi vinum bonum, ex vineis Soreth vinum optimum, illo inebriantur chari, isto charissimi. Illud aqua mixtum, M. Hug. a S. Vict. To. ij. F 3 istud

V Cant. 2. Nota Concionator.

Psal. 120.

Actu. 21.

Hiero.

Matth. 23 X

Ruth. 2. Cant. 1.

istud est purum. Illud adhuc turbatur fece naturali, id est voluptate carnali, istud vero non turbatur etiam qualibet tribulatione temporali. Illud veterum vasorum retinet saporem, id est memoriam peccati, istud redolet munditiam, id est dulcedinem cordis purificati. Vinum igitur de vineis Engaddi, & de vinea Soreth conditur pigmentis & melle, viuum de vinea Sodomorum, & de suburbanis Gomorræ, venenis & felle. Fel enim draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Gomorra, siccitas, Sodoma, sterilitas interpretatur. Qui enim remoti sunt à fonte compunctionis, qui non humectantur pluuia prædicationis, qui non suffunduntur cœlestis asperione roris, id est subtilitate contemplationis, quid mirum si sunt siccit aut steriles? Humor enim generat fecunditatem, siccitas sterilitatem. Myrrhæ vero fasciculos inter vbera sua portat, qui corde compatiens & manuum laborem impendens, proximorum necessitates sustentat. Myrrhæ fasciculos portat, qui carnis voluptatem per afflictionem, videlicet ieiunando, vigilando, laborando, domat. Myrrhæ fasciculos inter vbera sua portat, qui lapidationem Stephani, ignem Laurentij, crucem Petri, mortem Christi in corde (quod est inter vbera) compatiendo locat. Vnde in Canticis. Quasi fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Inter vbera sponsæ quasi fasciculus myrrhæ dilectus commoratur, dum in corde cuiuslibet Christi passio cum amaritudine per memoriam renouatur. In agro vero Booz quæ messorum manus euasferant, spicas colligit, qui sententias à magnis doctoribus intactas diligenter inquirat. Sic Ruth moabit, anima scilicet peccatrix, secuta nurum suam venit in Iudæam confessionis terram. Ibi in agro Booz sequens post terga metentium, ne à doctrina aberret, eorum spicas, id est sententias colligit, quas lex in cibum viduæ, pupilli, & aduenæ remanere præcepit. Deinde messem suam virga, id est subtili discretionem discutiens, inuenit tres modios, qui sunt triplices intellectus secundum mensuram donationis Christi. Ex his igitur sustentatur tempore famis, vt viuat anima nostra.

De refectorio anima. Quod in refectorio spirituali ponuntur tres mensæ, in quibus Christus ministrat. Cap. V III.

Aicut homo exterior in refectorio materiali ad horam cibo, potuq; reficitur, sic homo interior in refectorio sanctæ meditationis potatur vino compunctionis, & diuersis exemplorū saginatur ferculis. In hoc refectorio tres ponuntur mensæ, id est triplices intellectus diuinæ scripturæ, videlicet historialis, mysticus, & moralis. Prima mensa simplicibus, secunda doctioribus, tertia cōmunis est vtrisque. In prima cibus grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima saporem continet exemplorum, secunda vim my-

steriorum, tertia dulcedinē morum. In vna Christus vinum ministrat, in secunda frangit panem in tertia docet. Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia verbis. Res miraculorum corroborat fidem, impletio figurarum spem, doctrina morū charitatem. Dum enim aqua in vinum mutatur, dum Lazarus suscitatur, leprosus mundatur, cæcus illuminatur, tunc simplicior turba miratur, sed fides inde crescit, quia Deus hoc fecisse creditur. Dū vero discipulis panis frangitur, & corpus Christi esse perhibetur, dum templum destrui, & post triduum sub figura resurrectionis reedificari promittitur, cum hoc euenisse cernitur, nonne de gloria venturæ resurrectiones spes inflāmat? dicebat enim de templo corporis sui. Dū Christus in parabolis loquitur, dum semen seminatis quibus terris congruat assignatur, quid aliud in mentibus hominum nisi verbi Dei amor ordinatur? Ponuntur itaque mensæ, ponuntur & panes. **A**fferunt Moyses conspersum, Apostoli ordeaceum, Elias subcineritium. Hordeum tenacissima palea tegitur, in quo vetus testamētum figuratur, quod legalibus obseruantijs obumbratur. Per conspersum designatur panis lachrymarum, qui populo Dei in cibo conceditur, dum de Aegypto egreditur. Per panem vero subcineritium notatur vita peccatorum, qui tandiu supra se cinerem portat, quandiu carnalium voluptatū desiderio flagrant. Vnde scriptum est, Ephraim factus est subcineritius panis, qui nō reuerfatur. Panis subcinere partem subtrahit, habet mundiorem, illam, quæ supra est, sordidiorē. Sic mens terrena cogitans, super se cinerem portat. Si autē panis reuerfatur, excusso cinere, totus extat mundus. Hoc pane subcineritio nondū bene a cinere excusso pastus est Elias, dum fugiens a facie mulieris fornicariæ, venit in Bersabee Iuda, vbi puerum suum dimittens perrexit in desertū viam vnius diei, sedensq; subter vnam iuniperum, proiecit se, & obdormiuit, & ecce ad caput eius subcineritius panis, & vas aquæ. Fugit igitur, qui mundo renunciat, fugit mulierē fornicariā, qui fugit luxuriam. Venit in Bersabee Iuda terram confessionis, & puerum suum ibi dimisit, qui pueriles actus deferens, ad viriles ascendit, pergit in desertū viam vnius diei, qui seruata vnitatem cōmunis vitæ mundanis renunciāns, spiritualia querit. Subter vnam iuniperum sedet, qui nolens acleos peccati sustinet. Vnde Apostolus. Condelector legi Dei secundum interiorē hominē, video autē aliam legem in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ. Proiecitq; se, & obdormiuit, cum ab amore superni luminis deficiens, in fomite peccati quasi sub vmbra iuniperi requiescit. Ab angelo excitatur quando à sermone Dei (qui media nocte a regalibus sedibus venit) suscitatur. Et ecce ad caput eius subcineritius panis. Caput mentis, ratio est. Ibi subcineritius panis inuenitur, quia nondū mens à memoria peccati ex toto mundatur. Surrexit, & comedit, & rursum obdormiuit, non in vmbra iuniperi vt prius, sed in amore mysterij, non iam comedens panem subcineritium, sed fortem ac solidum cibum, liquet quia fortem, ambu-

Cenitium lautissimum potest hinc Concionator disponere, quod audientibus non erit in gratum. Ioan. 2. Matt. 26. Ioan. 2.

Lucæ 8.

B

3. Reg. 19

Exod. 12.

Oscæ 7.

3. Reg. 19

Rom. 7.

Sap. 18.

1. Cor. 13

Rom. 14. Danic. 1.

C

Num. 19.

Matt. 10.

Actu. 10.

Actu. 9.

E

ambulauit enim in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Oreb. Fortis cibus est charitas. Charitas enim omnia suffert, omnia sustinet, & vsque ad altitudinem diuinæ contemplationis animum prouehit, & sustollit. Surgentes autem ministri diuersa genera apponunt vini, Stephanus scilicet vinum passum. Esaias aqua mixtum. Inebriantur autem duo: Noe requies, Loth vero declinatio interpretatur. Est autem requies mētis, & requies carnis. Qui querunt requiē carnis, inebriantur vino aqua mixto, qui vero requiē mētis, vino passo. Apponit Paulus olera, tres pueri legumina ministrant. Paulus infirmis per olera, tres pueri vero per legumina delicatis dat exemplum seruandę sobrietatis. Sequuntur autem tria generalia fercula, scilicet caro agnina, arietina, & vacca. Abel agnum, Abraham arietem, Iosue vaccam apponit. Agnus obtumescens coram tondeute, est Christus humilis in passione, nos patientes in tribulatione. Aries adherens inter vepres cornibus, Christus in cruce manibus, nos obedientię operibus. Aries præcedens gregem, Christus vita plebem, prælati exemplo congregationem. Vacca occisa extra castra, Christum extrahi Hierusalem, nos extra mundi vanitatem mortificari designat. In agno simplicitas cordis, in arietis fortitudo operis, in vacca lac predicationis. Non sit autem in nobis simplicitas sine discretionem, nec discretio sine lacte doctrine, sed simus sicut illi, qui vt nubes volant, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colūbe, ne sit nubes sine pluuia, serpens sine prudentia, colūba sine simplicitate, vt sit simplicitas iusti sine amaritudine, prudentia sine malignitate, doctrina sine vanitate. Post carnium fercula tres piscium diuersitates apponuntur, scilicet pisces de mari, de flumine, de stagno. Pisces de mari sæculares, pisces de flumine doctores, de stagno claustrales. Tales tamē apponantur, squamas & pinnulas habeant, id est asperitatem rectæ conuersationis & alas contemplationis. Piscis de mari Cornelius, de flumine Paulus, de stagno Maurus. Apponit igitur Petrus ad mensam Cornelium, Ananias Paulum, Benedictus Maurum. Cum enim leguntur opera Cornelij, conuersio Pauli, vita Mauri, quid agitur, quàm quod eorum exemplis animus saginatur? Huiusmodi ergo pisces sunt comedendi, id est vita & moribus imitandi. Imitandus est enim Cornelius fide & opere secularibus, Paulus vita & doctrina doctoribus, Maurus humilitate, & obedientia claustralibus. Quod enim aqua Mauro se calcabilem præbuit, virtus obedientię, & magistri meritum fuit. Quod virtutem miraculi magistro ascripsit humilitatis officium docuit. Afferunt & alij alios pisces. Afferunt enim pisces de mari Iacobus & Andreas, de flumine Tobias, de monte Honoratus. Iacobus supplantator, Andreas virilis interpretatur. Qui enim vitia supplantant, id est qui viriliter agunt, exemplo bonę operationis pisces de mari, id est sæculares ad littus conuersionis

trahunt. Tobias vero, qui descendit ad flumen, Christus est descendens ad mundum, iustus ad lachrymas: Tobias, vt lauaret pedes, Christus vt ablueret peccata, iustus vt carnales mundaret effectus. Inuenit Tobias piscem, Christus diabolum, iustus quodlibet diaboli membrum. Piscem Tobias extrahit, diabolum Christus eiecit, iustus impium conuertit. Exenerat Tobias piscem interiora proijciendo, Christus diabolum malignitatem eius aperiendo, iustus per confessionem occulta pectoris eijciendo. Non carent isti sale, quo pisces suos aspergant, habet enim Tobias materialem, Christus mysticum, iustus morale. Tobias igitur non caret sale materiali quo piscis condiatur, Christus sale sapientiæ, quo diabolus caueatur, iustus sale doctrinæ, quo nouiter conuersus doceatur. Afferunt & Honoratus piscem de monte, exemplum scilicet sobrietatis & abstinentiæ. Afferunt & Moyses diuersas ferculorum species, mel scilicet de petra, oleumque de saxo durissimo, butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vni meracissimum. Audis petram, & saxum durissimum, petra erat Christus ante passionem, saxum durissimum post resurrectionem. Petra prius propter patientiæ firmitatem, saxum vero durissimum postea propter immortalitatis æternitatem. Petra enim erat, frangi poterat, quia adhuc mortalis fuerat, nunc autem saxum durissimum est, quia factus immortalis. iterum mori non potest. Per mel igitur de petra, designatur melliflua doctrina prædicationis, per oleum vero de saxo durissimo, ab eodem procedens spiritus consolationis. Hæc est enim effusio olei, remissio peccatorum per gratiam Spiritus sancti. Si habes igitur charissime apud te vas mundum, immo quia habes, accipe mel de petra. Air enim. Discite à me quis mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Ecce mel humilitatis cum dulcedine mansuetudinis. Sicut mel concordat in confectioibus medicinæ cum omnibus diuersitatibus specierum, sic & humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Per butyrum vero de armento, signatur in patriarchis & prophetis doctrinæ spiritualis pinguedo, quia sicut pinguedo lactis in vasis supereminere cognoscitur, sic & in verbis prophetis sensus de diuinitate & humanitate spiritualiter superabundans reperitur. Sed hæc pinguedo, butyri speciem non recipit, nisi quando prius agitata tunctionibus indurefcit. Sic & Deus in homine non cognoscetur, nisi prius Deus homo flagellis cæsus, cruci affixus, per potestatem diuinitatis a mortuis suscitaretur. Hoc igitur butyro pascimur, dum in verbis prophetis contemplatione diuinitatis delectamur. Per lac vero de ouibus, designatur innocentia cordis in simplicibus. Vnde & propheta. Paut eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos. Ad cor pertinet innocentia, ad corpus, operum munditia. M. Hug. à S. Viçt. To. ij. F 4 ua, vt

Tobi. 6.

F

Deut. 32.

Matt. 11.

G

Psal. 77.

Deut. 32

Y
Quis ille sit, qui Myrrhæ fasciculus portet.

Cant. 1.

Ruth. 2.

De sacra scriptura pulchra.

gitationum. Sed huic reuertenti, ad patriam, quæ prius fugerat frater occurrit. Mira res, etiam perfectis quandoque blâditur affectus carnis. Ecce quomodo Iacob ambulat cum Esau, amplexatur & stringit, osculatur & plorat. Ambulatio spiritualis Iacob & carnalis Esau, est animi voluntas, amplexus voluptas, strictio cupiditas, osculum adulationis, fletus carnalis affectio. Ambulat itaque pedibus, amplectitur brachijs, manibus stringit, labijs osculatur, oculis plorat. Duo pedes quibus Esau ambulat idest carnalis affectus cum animo spirituali, sunt leuitas & vanitas voluntatis. Duo brachia delicia & diuitiæ voluptatis. Duæ manus quibus stringit, sunt rapacitas & tenacitas cupiditatis. Duo labia, sunt captatio beneuolentiæ & ostensio carnalis amicitia, quæ pertinent ad adulationem. Duo oculi, sunt societas & consanguinitas, quæ respiciunt carnis affectionem. Hæc sunt, quæ blandiuntur nobis ambulatibus in via Domini. Igitur charissime si occurrerit tibi Esau, roga ut discedat, fuge peruersum fratrem, ut habeas pacem, vade cum Iacob, cum eo enim paruuli ambulant. Qui enim vitia supplantant, humilitatis societatem temperant. Quære ergo lectum Iacob, ipse enim in spirituali dormitorio lectum suum posuit. Ibi dormit Samuel, ibi dormit Ioseph. Ioseph dormit in domo, Samuel in templo Iacob in itinere. Videt Ioseph Angelum sibi in somnis apparentem, audit Samuel Dominum sibi colloquentem, Iacob vero non tantum videt Angelos ascendentes & descendentes, sed etiam videt, & audit Dominum respicientem & loquentem ad se. Audit Ioseph Angelum monentem, Samuel Dominum corripientem, Iacob Dominum promittentem. Audit Ioseph, Accipe puerum, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi, futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Audit Samuel, Prædixi Heli, quod iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quod indigne agere filios suos nouerat, & non corripuit eos. Audit Iacob, Terram, in qua dormis, tibi dabo. Possunt per hos tres homines, tres hominum species designari moraliter. In Ioseph incipientium, in Samuele proficientium, in Iacob perfectorum. Monetur incipiens ut fugiat, docetur proficiens ut corripiat, inuitatur perfectus ut recipiat. Ioseph dicitur accrescens, idest, incipiens. Tunc enim incipiens crescit, cum in initio conuersionis nouiter conuersus de virtute in virtutem proficit. Accipit puerum, dum nouæ vitæ tenet institutum. In puero enim habetur spes crescendi, & in nuper conuerso spes proficiendi. Nec tantum iubetur accipere puerum, sed & matrem, idest, bonam voluntatem. Mater etenim boni propositi, bona voluntas potest appellari. Fuge, inquit, in Aegyptum, id est attende mundum; considera teipsum, reduc ad mentem tenebras veterum delictorum, ut si vanæ gloriæ stimulis inciteris, qualis in mundo fuisti humiliter mediteris, & esto ibi vsque dum dicam tibi, idest, non auertas oculos mentis ab intuitu mundani casus, & defectu propriæ fragilitatis, donec de Aegypto ad Hierusalem reuoceris idest, a

consideratione veterum delictorum ad contemplandam beatitudinem supernæ pacis. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Mentis siquidem nuper conuersorum vana gloria (quæ per Herodem designatur) quandoque vexat, ut bona initia perdat. Hoc enim interpretatur Herodes, pellis gloria. Omnis enim gloria filiarum Dei abintus, omnis gloria filiarum seculi extrinsecus apparet. Sicut enim caro animalium exterius pelle tegitur, sic animalis spiritus appetitu vanæ gloriæ ad exteriora se spargens, forinsecus delectatur. Hic est Herodes, qui clam Magos vocat, ut ab eis tempus stellæ diligenter inquirat. Clam vocat, quia in occulto vana gloria mentem vexat. Vana siquidem gloria mentes quærentium Dominum tentat, ut ab eis modum & intentionem conuersionis subtilius discat, quam scilicet intentionem mens habuerit, quando illi spes appetendæ religionis apparuit, utrum sapiens aliquis conuersus confidat in proprio sensu, an gloriatur diues in oblato censu, utrum fortior de labore, an nobilior pro genere gloriatur, utrum temporalia an spiritualia spiritus attēdat, utrum respiciat intuitu appetendæ religionis commodum beneficij temporalis. In his igitur ab Herode quotidie nobis, id est à vana gloria consilium datur, ut per eum transeant singuli, & per eum reuertantur. Defuncto Herode monetur Ioseph, ut reducat puerum cum matre. Puer cum matre, puritas est in voluntate. Quæ reuertitur cum Herodes moritur. Dum enim mundus despicitur, dum caro affligitur, & in nullo istorum animus gloria laudis inflatur, scito quod tunc inanis gloria profus annihilatur. Ut igitur seruetur humilitas incipientium, fugiamus in Aegyptum.

¶ Si autem sequi volumus altitudinem proficientium, ascendamus in excelsum, ascendamus in Silo, ibi enim moratur Samuel in templo. Quatuor autem modis proficiunt homines, videlicet in se, iuxta se, super se, sub se. In te est animus, iuxta te proximus, super te prelati, sub te Discipulus. In te igitur proficis per bonam vitam, in proximo per doctrinam, in magistro per admonitionem, in subditis per correctionem. Ecce quomodo Samuel habitat in templo, ecce quomodo loquitur ad Heli verba Domini, quomodo post eum præponitur multitudini filiorum Israel. Habitat in templo, dum cor tuum sanctis meditationibus exerces. Aperiis ostia templi, dum proximum doces. Loqueris ad Heli verba Domini, dum de emendatione fratrum magistrum mones. Regis multitudinem filiorum Israel, dum subditos tibi disciplinæ lege coerces. Hæc est vita proficientium. In Iacob autem, ut diximus, figuratur vita perfectorum. Nota vitam Beati Iacob. filius fuit Isaac & Rebecca, idest risus & patientiæ, gaudij, videlicet spiritualis, & patientiæ temporalis, ut sit gaudium in contemplatione, & patientiæ virtus in tribulatione. Vnde dicitur. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Hæc est hostia, cum cauda. Cauda siquidem hostiæ, est in bonis actibus consummatio perseverantiæ. Hæc est ænea bas-

V

Psal. 44.

Matt. 2.

X

1. Reg. 3.

Y

Ro. 12.

sis,

Lucæ. 21. Z

sis, hæc est tunica talaris, hæc est longitudo dominicæ crucis, in quam Christus ascendens terminauit spatium vitæ temporalis. In hac nobis possessio animæ promittitur cum dicitur: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Extende igitur charissime mēbra tua in longitudine crucis, id est in perseverantiâ bonæ actionis, ut cum Christo in pace dormiatis moriatis. In imo, id est in humilitate, spiritualis ædificij locus queritur, fundamentum in latitudine, id est in charitate disponitur, in altum vero bonorum operum paries erigitur, sub spe diuinæ protectionis tectum desuper locatur, sed necesse est ut in longitudine patientiæ perficiatur. Qui igitur in pace perseverat, in dormitorio spirituali, id est in tranquillitate mentis lectum suum locat. Dulce id animo spirituali, immo nihil dulcius esset ei quàm in dormitorio tranquillæ mentis commorari, in lectulo mundæ conscientia velut in albis linteis delectari, nisi surgendum nobis esset, & orandum.

¶ De oratorio animæ.
Cap. X.

Ongruū nobis charissime videtur, ut de dormitorio tranquillæ mētis transeamus ad oratorium piæ deuotionis. Surgam igitur, & egrediar, ingrediar, & prosternar. Surgam de lectulo mundæ conscientia, ut prosternar in oratione, egrediar de domo Salomonis, ut ingrediar templum Saluatoris. Qui enim habitat in domo pacis, transire merebitur ad beatitudinem æternæ salutis. Attendamus igitur humanam fragilitatem, attendamus & diuinam pietatem. His duobus pedibus itur ad templum, his duobus pedibus calcatur caput, & cauda serpentis antiqui. Caput serpentis antiqui est elatio, cauda desperatio. Per recordationem igitur propriæ fragilitatis calcamus caput elationis, per spem vero diuinæ miserationis calcamus caudam desperationis. His pedibus ambulamus super mare. Est autem mare, cor tumidum, cor carnale. In hoc autem mari surgunt vnde, impetus videlicet iræ, incurfus luxuriæ, vorago gulæ, ventus turbinis, id est turbatio commotæ mentis. Profunditas huius maris est voluntas cuiuslibet peccantis. Cuius profunditatis finis vix reperiri potest, quia semper peccaret homo si liceret. Super mare igitur ambulamus, dum carnem subijcimus. Qui autem orat, in spe oret. Cum igitur oramus assistentes coram summi iudicis maiestatem, tria sunt attendenda, videlicet insinuatio, captatio, postulatio, ut insinuemus miseriam, captemus beneuolentiam, postulemus veniam. Hic est ordo supplicantium, ut respiciat miseriam misericordia, beneuolentiam diligentia, veniam gratia. Sunt autem quædam in oratione ad memoriâ reducenda, id est oppressio, liberatio & iustificatio. Ad insinuationem miseriam siquidem pertinet memoria oppressio, ad captationem beneuolentiæ pertinet memoria liberationis, ad postulationem veniæ memoria iustificationis. Insinuemus

igitur humiliter misericordii iudicis diuersas oppressiones, quibus grauamur. Ipse enim respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Tria sunt autem, quibus opprimimur videlicet carcer, captiuitas, & infirmitas. Grauat infirmus debilitate & dolore, in carceratibus catenis & compedibus, captiuus seruitute & labore. Hæc iterum insinuanda sunt pio iudici quia ipse de celo interram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solueret filios interemptorum. Quatuor autem sunt in captiuitate, quatuor in carcere, & quatuor in infirmitate notanda. In captiuitate siquidem sunt locus, & tempus, pondus laboris, & crudelitas exactoris. Locus, dum in Aegypto sumus, tempus quandiu male viximus; pondus laboris, quantitas operis, crudelitas exactoris, pertinacia Pharaonis. Sic igitur sub Pharaone, id est sub diabolo in conficiendis lateribus dum sub peccato sumus, tenemur in mundo. De ijs vero, quæ ad carcerem pertinent, dicit propheta. Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro. Sedent in tenebris, qui morantur in ignorantia propriæ fragilitatis. Umbra mortis, ipsa est imago futuræ damnationis. Umbra corpus sequitur, & imaginem vitæ vitiosæ mors æterna comitatur. Mendici vero vocari possunt, qui per alienas domos discurrunt, ostiatim victui necessaria quærent. Sic & nos mendici sumus, quia proximorum res, quas habere non possumus, desiderio & affectu animi mendicantes concupiscimus. In hac autem mendicitate ferro ligamur, quia duris & opprimentibus culpis grauamur. Ferrea etenim & in dissolubilia vincula, sunt graua & inseparabilia peccata. Ad infirmitatem vero pertinent quatuor, de quibus propheta dicit. Esurientes & sitiennes; anima eorum in ipsis defecit. Et iterum, Omnem escam abominata est anima eorum. Audis quod esuriunt & sitiunt, abominantur & fastidiunt. Esuriunt, & sitiunt infirmitati contraria, abominantur, & fastidiunt sanitati conuenientia. Esuriunt enim curiositatem, sitiunt voluptatem, abominantur, & fastidiunt verbum Dei, quod est robur animæ, & alimonia spiritualis. In fame igitur & siti generatur desiderij tormentum, in fastidio nouimus esse defectum. In se ergo per se deficiunt, quia ipsi per se sibi non sufficiunt. Ne igitur omnino in seipsis remanentes deficiant, in Deum proficiant. De talibus enim propheta dicit. Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Insinuamus igitur charissime ea, quæ pertinent ad miseriam, captemus amodo beneuolentiam. Ipse est enim, de quo dicitur. Eduxit eos Dominus de tenebris, & umbra mortis, & vincula eorum dirupit. Satiavit animam inanem, & animam esurientem satiavit bonis. Misit verbum sanum, & sanauit eos, misit verbum, ut sanaret infirmum, id est infirmum de qua dicitur. Dic verbo, & sanabitur puer meus. Laudanda est igitur potentia, annuncianda sunt beneficia liberationis, ut capteretur beneuolentia liberantis. Ipse enim eduxit nos, reduxit, deduxit, & induxit, de carcere ad patriam, per viam rectam,

Psal. 101.
C
Ibidem.
D
Psal. 106.
Psal. 106.
Ibidem.
Psal. 106.
Ibidem.
Psal. 106.
Ibidem.
Psal. 106.
Ibidem.
Psal. 106.
Ibidem.
Matt. 8.

in ci

in ciuitatem habitationis. Eductos de carcere redemit pretio sui sanguinis, vt irent in viam rectā, præcessit exemplo boni operis, comitatus est euntes, factus particeps tribulationum, manentes in domo propria sanauit medicamine virtutum. **Cla** mabo igitur ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi. Ipse enim eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab ijs qui oderunt me. Sunt autem fortes inimici, sunt fortiores, sunt fortissimi. Fortes inimici sunt vitia carnis, fortiores vitia mentis, fortissimi sunt diaboli. Hi autem, qui me oderunt, sunt falsi fratres, seu quilibet proximi, qui mihi detrahunt. Sed forsitan dicet aliquis. **F** Nō te eripuit Dominus ab his? Eripuit quidē Dominus voluntate, licet aliquando subiaceam ex præcedenti vsu peccandi & assiduitate, licet aliquādo detinear animi vanitate, licet aliquando succumbam per carnis infirmitatem, licet aliquando decipiar per diaboli calliditatem. Sed iterum dicet. Non te eripuit ab his, qui te oderunt, quoniā confortati sunt super te? Eripuit quidem per patientiam, vincendo malitiam. Cum enim per patientiam peruersos porto, licet grauius afflictus tamen exuperans vinco. Scriptum est enim de ea. **Lucæ. 21.** In paciētia vestra possidebitis animas vestras. Possidet igitur, qui sustinet. Audisti charissime igitur quanta fecit Deus animæ meæ. Non enim amouit orationem meam, & misericordiam suam à me, sed factus est Dominus protector meus. **Psal. 65.** In sinuata itaque miseria nostra per enumerationem tribulationum, captata beneuolentia per recordationem beneficiorum, postulanda est venia de perpetrato peccatorum. Vestigijs igitur pedū pij iudicis obuolutus, clamabo & dicam. Operi manuum tuarū porrigere dexteram. Dextera enim Domini exaltabit me, non moriar, sed viuam, & narrabo opera Domini. Obsculabor igitur pedes Domini, ne moriar per culpam, erigam me ad osculum manuum, vt bonis operibus viuam, innixus pedum summitatibus & manibus reptans, extēdam me, vt osculum oris sumam. Osculum oris est reconciliatio generis humani facta per incarnationem mediatoris. Ad pedes igitur cognoscitur miseria, ad manum datur venia, ad os gratia. In vno itaque inuenitur pius, in alio largus, in tertio gratus. Habes, nunc, vbi seruus se deiciat pro culpa, vbi pauper recipiat manus à diuitie, vbi amicus ab amico honeretur. Circa pedes puluis, accede ad manum, ipsa te excutiet, ipsa te sustentabit, ipsa te trahet ad osculum oris. In primo suspiriū doloris, in secundo exercitium laboris in tertio indicium amoris. Hoc est Mariæ suspirium, iste est labor Marthæ, ille Ioannis amor, hic prolat Maria, ibi Martha conqueritur, illic Ioannes quiescit. **H** In his tribus possunt denotari tres animi affectus, videlicet affectus confitentium propriam miseriam, affectus agentium pœnitentiam, affectus quærentium gratiam. Affectus cognosces per effectus. Maria lauat pedes Domini lachrymis suis, capillis tergit, labijs osculatur. Videtne in affectu confessionis effectum compunctionis? Videtne quomodo crines spargit ad tergendū, quos prius

ordinare consueuerat ad placendum? Non effundit aquam de vasculo, sed de oculo, non panno tergit, sed crine, in quibus mundo placuit, in his Deo seruit. Tria possumus similiter assignare in Martha, sollicitudinem, turbationem, & questum. Sollicita est, ne quod agit fiat pigre, turbatur, ne fiat tepide, conqueritur vt adiuuetur, ne fiat tarde. Tales enim debent esse affectus pœnitentiam agētium, vt si quid eis præcipiatur, sollicitè perficiatur. Turbantur etiam si eis aliqua occurrerint, in quibus aliquando casu vel infirmitate peccantes offenderint. Conqueruntur vt adiuuentur, quia religiosorum preces & suffragia sibi propitiari obnixius deprecantur. Nota iterum in Ioanne affectum quærentium gratiam, attende iterum effectū vt cognoscas affectum. Carnales (vt aiunt) nuptias deseruit, supra pectus Domini in cœna recubuit, pendenti in cruce cum Maria matre eius præfens affuit. Quærit igitur donum gratiæ per effectum munditiæ, per exhibitionem præsentia, per assiduitatem frequentia. Munditia siquidē Deū, præsentia tangit, frequentia cognoscit. Consequitur itaque visio beatitudinem, tactus sanitatē, cognitio consolationem. De primo dicitur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. De secundo. Tetigit fimbriam, & cessauit sanguinis fluxus. De tertio. Frequentabat Maria sepulchrū, & cognouit Dominum consolantem & dicentem sibi. Mulier quid ploras? quem quæris? Præsentat igitur Ioannes munditiam, frequentat præsentiam, vt recipiat gratiam. Confidant in his, qui voluptates euaserunt carnis, qui in pectore ecclesiæ requiescunt, qui dominicæ passioni quotidie deuoti assistunt. Confidat etiam in his, sed ante alios munda iuuenum societas, qui cum Ioanne blanditijs miseræ carnis renunciauerunt, qui cum iusto Loth declinantes ab impijs, sulphureas & ideo fœtentes Gomorrhœorum euaserunt flāmas, qui in pectore Iesu dormiunt, qui in ministerio scripturæ sacræ imitando mentem ponunt, qui & in animo tenent memoriam dominicæ passionis, & in carne portant crucem mortificationis, qui per omnia placent mundo, & tamen mundum fugientes seruiunt Deo. In hac siquidē ætate flauescunt crines, caro nitescit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corpori vires subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repromittit. Tunc enim viget ratio, viget etiam corporis sensus. Tūc etiam visus acutior, auditus promptior, incessus rectior, vultus iucundior. Qui igitur in hac ætate se domant, & Deo se sociant, præmium Ioannis expectāt. Huiusmodi discipulis affectum suæ dulcedinis Dominus præbet, sic affectis seipsum familiarem præ ceteris exhibet, & sicut Ioanni virgini virginem commendauit, ita istorum mundo cordi sociat mundam carnem. Tales offerunt hostiam viuentem, Deo placentē, immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non cauda carentem. Audiat hoc senum sera conuersio, quibus ex defectu senectutis aures obturatur, turbantur oculi, & vt cuncta breuiter perstrin gam, ipsi in se, per se deficiunt. Hi non offerunt

I
Lucæ. 10.

K
Ioan. 13.
Ioan. 19.

Matt. 5.
Matt. 9.

Ioan. 20.

Gen. 19.

L

agnum immaculatū, sed (vt ita dicā) porcum curatum. Sicut enim porcus in immunditijs, sic & senex iacuit in vitijs, & sicut porcus siliquis pasceatur, sic & senex fabulis & rumorib⁹ delectatur. Simul autem quandoque & conuertitur, & moritur, & ideo hoc sacrificium caudæ caret officio in hoc vitæ spacio, nisi forte dicatur, quod habuerit caudam in capite, id est principium conuersionis in fine. Amant huiusmodi senes hæredes, quos reliquerunt, quandoque carnaliter, amant insipienter, amant eneruiter. Nimis enim carnaliter diligunt, quos adhuc secum spiritualiter conuerti nolunt. Amant insipienter, quando hoc, quod perueise acquisierunt, peruersis relinquunt. Eneruiter iterum alios amant, quorum damna & tribulationes non æquanimitè portat. Amavit Ioānes dulciter, sed non insipienter. Amavit Ioannes dulciter, quoniam sicut clauus clauo expellitur, ita dulcedine dulcedinem, spirituali carnalem expulit. Amavit sapienter. Nemo enim prudentius diligit, quā qui consilio sapientiæ & veritatis seipsum committit. Nec tantum dilexit sapienter, sed etiam fortiter amavit, quia pendente in cruce Domino, dilectus cum dilecto commorari non dubitauit. Habet itaque munditia dulcedinis affectionem, præsentia sapientiæ discretionem, frequentia patientiæ compassionem. Caue igitur ne consentias carni blandienti, ne credas mundo decipienti, ne credas diabolo persequenti, sed oppone vitam Christi voluptatibus, quia Christū induisti præterde vitam Christi falsis mundi promissionibus, quia teipsum mundo non credidisti, præpone virtutem Christi persecutionibus, quia crucem Christi nō erubuidisti. Delectare itaque in pulchritudine mūditiæ, in rectitudine iustitiæ, in fortitudine patientiæ. Hic est lectulus contemplantium, hic requiesces, hic dormies, hic quæres gratiam, & inuenies, hic in candidis munditiæ lineamentibus, & quasi in molli patientiæ culcitra, & in lectulo consciētia veræ pacis capies somnū. **N** Tria sunt autem, quæ huius quietis pacem conturbant, videlicet pannorum immunditia, somnia, lecti duritia. Pannorum immunditia est carnis spurcicia, somnia mundana gaudia, lecti duritia impatientia. In his siquidem pannis sunt propriæ carnis vermes, videlicet immunde carnis affectus, & mentis corruptæ cogitationes. Pungit culicis more stimulus luxuriæ, mordet appetitus gulæ, sollicitat ornatus superbiæ. Somnijs vero deluditur, dum fauoribus gaudet, dum honoribus extollitur, dū personarum sublimium familiaritate gloriatur. Transeunt hæc omnia quasi somnia, velut aura pertransiens, velut hospes vnius noctis, summo mane recedens. In duro siquidem lecto iaces, dum tribulationis asperitatem patienter sustinere non vales. Ad abluendos igitur huius lectuli pannos Maria Magdalene præbuit aquam, eosdem extorsit Martha manibus vt sicarentur, accendit Ioannes ignem. Illa scilicet aquam mœroris, ista extorsionem laboris, Ioannes ignem amoris. Conueniunt igitur hæc tria ad munditiam faciendam videlicet aqua, manus, ignis, id est mœror, labor,

Lectulus
Contem-
plantium.

O
Tria ad
munditiā
conueniunt

& amor. Aqua siquidem abluuit sordes, manus exprimit, ignis exiccat. Mœror abluuit sœrorem, labor extrahit humorem, calor præbet candorem. Prima aqua sordida, secunda turbida, tertia liquida. Sordida pro peccati perpuratione, turbida pro recordatione, liquida pro depositione. Habet enim recordatio culpa, turbationem pœna, hilaritatem venia. Prima lauat pedes, secunda manus, tertia faciem. Pedes sunt animi affectus, manus opera pœnitentiæ, facies intentio pura. Lauantur siquidem pedes, id est affectus coinquinati sorde peccati. Lauantur manus, id est opera pœnitentiæ, quæ quandoque sunt aspersa puluere, id est vanitate. Facies vero quamuis munda lauatur, dum intentio pura desiderio veniendi ad Deum inflammata lachrymatur. Isti sunt pedes cuiuslibet fidelis animæ, hæc manus, hæc facies. Hi sunt pedes Iacob, quibus egressus est de Mesopotamia Syriæ, id est de altitudine superbiæ. His manibus luctabatur, hac facie intendebat in faciem Domini. His pedibus renuit ire Iacob cum Esau, id est cum carnali affectu. Hæc sunt manus, quibus tenebat virgam & baculum, virgam directionis per correctionem & baculū sustentationis per consolationem. Hæc faciem auertit a facie Esau. Faciem Iacob ab Esau auertit, cum iustus quilibet carnalibus desiderijs non consentit. De his etiam pedibus propheta dicit. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Sed tu Domine tenuisti manum dexteram meam, & in volūtate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me, quæ autem maior gloria potest esse homini, quā ipsum hominē cū verbo vniri? Quæ maior gloria seruo, quā vt vestiatur seruus & filius ex eodē panno? Ecce videmus filiū sedentem ad dextram patris, cooperatum pallio nostræ carnis, ecce super Angelicam naturā videmus exaltari nostram. Hæc est gloriatio mea, hæc est exaltatio capitis mei. Quid ergo mihi est in cœlo, & a te quid volui super terram? Nihil aliud nisi adherere Deo, & ponere in Domino Deo spem meam. Huic assiste charissime quotidie presens, in oratorio puræ deuotionis, flexo genu obedientiæ, eleuatis bonorum operum manibus, humiliato vertice mentis, non differas, sed accelera, discurre per altaria templi, ingredere sancta sanctorum. Ibi est enim altare æneum, ibi est altare aureū, ibi sancta sanctorum. In altari æneo immolentur carnes, in aureo thymiamata, in Sancta sanctorum sunt tabulæ legis. Immola igitur carnes, si apud te adhuc aliquas habeas, accende thymiamata, intende legi Dei. In immolatione carnis, intelligitur carnalium desideriorum mortificatio, in odore thymiamatis oratio, in tabulis legis diuinæ sapientiæ contemplatio. Hic quidem habes, quem, & vbi, & pro quibus ores, id est pro delictis miseræ carnis, in ara cordis, misericordiā diuinę maiestatis. Sed quoniam de templo mentionē fecimus, & nos ipsi (ut ait Apostolus) templum Dei sumus, placere forsità tibi charissime, vt de ipso templo materiali exponendo aliquid diceremus, vt hæc, quæ facta sunt in templo materiali, assignare possēmus in my-

Gen. 31.

Gen. 32.

Gen. 33.

Psal. 72.

Psal. 72.

¶ De templo Salomonis. Cap. X I.

Quodrandum est igitur à quo, quibus auxilijs, ubi, & quando, quantum, & quale factum fuerit hoc templum, ut breuiter edisleramus. Fundatum est enim à Salomone, Hiram rege Tyri auxiliante, in monte Moria, in area Ornam Iebusæi, quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, speciosum valde, marmoreum, cedrinis tabulis, & auro purissimo decoratum. Potest itaque hoc templum referri ad ipsum Christum mediatorem Dei & hominum, qui ait. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, dicebat enim de templo corporis sui. Pertinet etiam ad ipsam ecclesiam, vel moraliter ad quilibet fidelem animam. Vnde dicit Apostolus. Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus sanctus habitat in vobis? Ecce quomodo per assumptam carnem factus est nobis templum, ecce quomodo nos illi per inhabitantem spiritum. Est ergo vnusquisque nostrum spirituale templum. Hoc autem templum Salomon edificauit, qui interpretatur pacificus, animus videlicet vacans sibi liber a forensi cura, seipsum possidens, tranquillus & quietus. Refert historia, quod Salomon edificaturus templum Domino, quaesierit auxilium ab Hiram rege Tyri, qui erat amicus Dauid omni tempore, miseritque Hiram ipsi artifices, ligna, & aurum. Hiram interpretatur excelsus viuens, excelsus viuunt, qui remoti a plano voluptatum, per arctam & arduam viam, quæ ducit ad vitam, ad eminentiam virtutum conscendunt. Hi sunt, qui habitant in montibus Israel, vnde veniet auxilium nobis. Qui igitur sic viuunt, ligna de Libano cedrina verbo prædicationis succisa transmittunt. Ligna de Libano sunt hi, qui sublimes & gloriosi fuerunt in mundo. Cum enim videmus eos, qui fuerant in seculo diuites, in monasterio fieri pauperes, nobiles seruire, & esse humiles, potentes subditos, sapientes vultu & habitu despectos, nonne isti per exemplum bonæ operationis ponuntur in edificio templi spiritualis? Trãserunt itaque de monte superbiæ ad montem iustitiæ, de sylua tortuosæ secularitatis ad rectitudinem vitæ, & ad habitaculum sanctitatis.

¶ De artificibus templi. Cap. X I I.

Misit etiam Hirã artifices, quia de claustris excelsus viuentiũ ad alia claustra mittuntur quandoque religiosi fratres, qui arte regendi & disciplina discretionis edificatas domum Domini superinducant ibidem formam veræ religionis, qui lapides de monte cæfos, sed adhuc inæquales & asperos, artificio veræ sapientiæ reddant æquales & politos, id est iracundos & incorrigibiles fratres, arte disciplinæ faciunt mansuetos & mitres. Cedrinæ tabulæ superponunt marmoribus, sub linea iungentes æqualitatis, dum coarctant fratres sub æqualitate fraternæ societatis. Sculpunt eas

disciplina, pingunt doctrina. Misit & aurum, ut per fulgorem metalli & puritatem, illam, quæ supereminet ceteras virtutes, doceamur habere charitatem. Pro quibus Salomon Hiram plurimos tritici & olei coros in cibum domui suæ singulis annis præbebat. Accipiunt igitur vnde viuunt, & vnde videant. Recipiunt enim triticum, partem videlicet fructuum bonæ operationis, quos in illis seminauerant per exercitium disciplinæ, & per verbum prædicationis. Recipiunt & oleum, qui enim alijs præesse cupiunt, ex hoc prouidentie & discretionis lumen acquirunt. Nec prætereundum est quod ad Hiram Salomon dicit. Præcipe, inquit, ut præcidant mihi cedros de Libano, & serui mei sint cum seruis tuis. Serui Hiram ut ligna præcidant, serui Salomonis ut mensuram ponant. Ligna cædere, est vitia in hominibus refecare. Menses suras ponere, in corrigendo modum tenere. Hoc etiam est, quod superius diximus, ut qui sibi volunt spirituale templum construere, ex illis, qui excelsus viuunt, aliquos secum saltem per exemplum velint habere. Non est, inquit, in populo meo vir, qui nouerit ligna cædere sicut Sidonij. Sidonij interpretantur venatores. Hi sunt, qui per sequuntur non tantum in se, sed etiam in alijs, motus animales, qui bestiarum vestigia indagare norunt, id est actiones occultas hominum per coniecturas, & signa conscientie prudenter discunt. Inuentas vero bestias percutiunt sagittis, quia facta carnalium, antiquorum patrum damnant auctoritatibus & dictis. Tales dico quotidie occidunt, & eosdem in cibum sumunt, quia carnales quoque mundo mortuos, in corpus ecclesiæ prædicando conuertunt. Vnde & Petro dictum est, manduca, & manduca.

¶ De operarijs templi. Cap. X I I I.

Legitque Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum, mittebatque eos in Libanum decem millia per singulos menses, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis. Numerus triginta continet in se ternarium atque denarium. Triginta enim, ter decem sunt. Tria siquidem denunciant sancte Trinitatis in confessione veræ fidei cognitionem. Decem euangelici denarij remunerationem. Trium vero mensium, quæ singulis lignorum cæfionibus erat attributa, distinctio, sunt mystice tres virtutes euangelicæ videlicet eleemosyna, ieiunium, & oratio. Vnus autem mensis, in quo ad cædenda ligna templi egredimur, est eleemosyna, in qua per opera misericordie in cura proximi laboramus. Duo vero reliqui menses, quibus in domibus suis morantur operarij sunt ieiunium & oratio, in quibus quilibet spirituales castigando carnem intus conuersi ad Dominum vacant sibi. Possunt etiam moraliter isti tres menses tres virtutes designare, id est lectionem, meditationem, & prædicationem. Mensis vnus, quo ligna cædimus, est prædicatio, secundus, & tertius est meditatio, & lectio. In

ctio. In vno itaque foris laboramus, in duobus reliquis domi sumus, quiescimus, reficimur, ferramenta paramus. Super mensam enim scripturæ reficimur in lectione, ferramenta acimus in meditatione, securim tenemus laborantes in prædicatione. Hic cædimus ligna, id est vitia, ibi ferramenta acimus, id est ingenia, illic cibum capimus, exemplo gustando moralia. Hi sunt mentes morales, hi proprie pertinent ad claustrales, hi sunt operarij templi, de quibus dicitur. Adoniram erat super huiusmodi indictione. Per Adoniram (qui Dominus meus excelsus interpretatur) ille Dominus excelsus, qui humilia respicit, veraciter designatur. Ipse itaque huiusmodi operarijs præponitur, dum per eum quibus horis lectioni vacent, quibus meditationi, & prædicationi insistere debeant, ordinatur. Ex solo enim gratiæ suæ dono datur nobis affectus, & consequitur effectus.

¶ De ijs qui portant onera. Cap. X I I I I.

Verunt etiam Salomoni septuaginta millia eorum, qui portant onera, octo millia latomorum in monte, absque præpositis qui præerant singulis operibus numero trium millium trecentorum præcipientium populo, & ijs qui faciebant opus. Habuisti superius cæfores lignorum, habes & nunc cæfores lapidum. Latomi etenim cæfores lapidum solent appellari. Sunt & alij qui onera portant, quia alios sustentant. Portat enim humilitas ligna, patientia lapides, stabilitas fabulum seu arenas, mansuetudo calcem, continentia aquam. Portant enim de monte superbiæ ad edificium spirituale humiles elatos, patientes duos, stables leuitati deditos, mansueti igne iracundiæ dissolutos, continentes in lapsu positos. Audis proceritatem lignorum, duritiam lapidum leuitatē fabuli, ardorem calcis, effluentiam aquæ. Cum autem aqua cum calce & fabulo miscetur, iam aliud quam prius esset efficitur, fit enim cæmentum, vnde lapides in edificio colligantur. Quæ enim prius leuia & dissoluta fuerant, iam sunt in ipsa coniunctione aliquantulum solidata. Dum autem cæmentum inter lapides ponitur, magis ac magis induratur, & sic quandoque fit, ut lapides velocius frangi possint, quam ipsum cæmentum conteri. Hoc idem in ecclesia quotidie solet fieri, ut in seculo qui fuerant instabiles, & dissoluti, in congregatione etiam inter perfectos fratres stabiles inueniantur & firmi. Potest etiã cæmentum moraliter intelligi cõcordia morũ. Hi autem, qui opus faciunt, lapides in cæmentum ponunt. Et sicut lapis sine cæmento non potest in altum erigi, sic & paries virtutũ sine cæmento cõcordiæ nõ potest eleuari.

¶ De præpositis operum. Cap. X V.

Rappositi vero operum sunt doctores scripturarũ, qui docent qualiter debeamus onera portare propria seu aliena, qualiter inscios docere, conuictos corrigere. De quibus Apostolus dicit. Corripite inquietos, consolamini pu-

fillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes pretiosos in fundamentum templi, & quadrarent eos. In edificanda domo Domini in primis fundamentum ponitur, quod non nisi euerla & eiecta terra firmum reperitur, ne edificemus super terram, sed supra petram. Petra autem erat Christus. In quo fundamento lapides pretiosi, & grandes tolluntur, id est vita grandes & fama, suo conditori adherentes disponuntur. Prius tamen debent lapides quadrari, & sic in fundamento poni. Quadraturæ lapidum potest assimilari stabilitas electorum. Electi siquidem quadrantur, dum inter quatuor virtutes, prudentiam scilicet & temperantiam, fortitudinē & iustitiam constituuntur. Tunc enim quocumque vertatur electus, firmus manet, ne ad ignauiam prudentia, ad delectationem temperantia, fortitudo ad timorem, iustitia ad amorem se inclinet. Habent etiam quadrati lapides sex superficies, inferius, videlicet & superius, ante & retro, dextrum & sinistrum, id est prælationem & subiectionem, occulta & aperta, prospera & aduersa. Si igitur quadratus lapis fueris, in quocumque latere iaceas firmiter stabis. Quos dolauerunt cæmentarij Hirã, & cæmentarij Salomonis. A cæmentarijs Salomonis, & a cæmentarijs Hiram lapides pretiosi dolantur. Non enim ab alijs, nisi ab ijs, qui pacem tenent, & mortificant carnem, electorum vita quadratur. Si enim districte viuas, & pacem nõ teneas, vel si pacem teneas, & dissolute viuas, non bene lapidem dolas. Sic cæta in tympano, ut cætes in choro. In tympano cætant, qui carnem mortificant. In choro cantant, qui cõcordiam morum seruant. Porro Biblij preparauerunt ligna & lapides. Biblos ciuitas est Phœnicie, pro qua in hebræo gobel siue gebal continetur, quod definiens siue determinans interpretatur. Qui enim mentes hominum fidelium ad spirituale edificium volunt instruere, tales debent esse, ut quid faciendum sit, quid reiiciendum, sciant diffinire, terrenis adherentes a mundo abstrahere, abstractos instruere. Qui enim opus templi spiritualis præparant, necesse est ut prouideant, quas virtutes in fundamento humilitatis prius ponant.

¶ Quando factum sit templum. Cap. X V I.

Actum est igitur quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense zio (ipse est mensis secundus regis Salomonis super Israel) edificare cepit domum Domini. Audis quod longe post egressionem filiorum Israel de terra Ægypti, posuit Salomõ fundamentum templi. Nõ enim quàm cito mundo renuncias, edificij spiritualis templi fundamenta locas. Adhuc enim superest transitus maris rubri, habens in se colorem sanguinis, & cõmotionem turbationis. Adhuc enim turbaris, adhuc & gloriaris. In pace autem debes esse, & in humilitate. In deserto autem prius reperis aquam, sed amarissimam. Dum enim peccata deferis, adhuc gemis: fit autem aqua pota-

3. Reg. 5.

1. Cor. 10.

Pulcher conceptus.

Z

Psal. 150.

A

3. Reg. 6.

Exod. 15.

potat.

potabilis imposito ligno crucis. Cum enim ad memoriam passio Christi reducitur, dulcescit animus dum eidem morte Domini Salvatoris peccati remissio promittitur. Adhuc bella sustines & contradictiones, ne transeas, adhuc ollas carniū suspiras. Cum vero appropinquas ad terram promissionis, bibis aquam fluminis, aquam Iordanis, aquam dulcem, non tamen cum silentio currente. Dum autem ex aquis Siloe, quæ cum silentio currunt, oculos lauas ut videas, tunc appropinquas ad montem visionis, in quo ædificij tui fundamenta ponas. Non igitur hoc facis sub Moyse, sed sub Salomone. Non etiam primo regni sui anno, sed in quarto. Anni, menses, dies, & noctes humanæ vitæ sunt distinctiones. Habet enim qualibet fidelis anima moraliter annos, menses, dies, noctes: quibus designat suas actiones. Primus igitur annus regis Salomonis super Israel, est abiectio sui, secundus subiectio mundi, tertius eiectio diaboli, Quartus dilectio proximi. In primo humiliatur, dum eligit & exoptat abiectus esse in domo Domini magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. In secundo subijcit sibi regnum, id est hunc mundum. In tertio eiecit hostem id est diabolum. In quarto acquirit pacem, dum diligit proximum. In tribus primis materiam præparat, in quarto ædificat. Nec etiam in primo mense anni, sed in secundo. Primus mensis in mensibus anni apud Hebræos erat Aprilis, secundus vero Maius. In Aprili siquidem innovatur terra: in eodem fiebat pascha, id est pascha, quod interpretatur transitus. Dum enim de vitijs ad virtutes recenter transeas, dum adhuc novellus sis in dilectione, nondum potes fundamenta templi ponere. Cum autem diligis inimicum, tunc quasi in secundo mense ponis fundamentum. Primus enim mensis in dilectionis anno est diligere amicum, hoc etiam ethnici faciunt. Secundus vero diligere inimicum. Tertius diligere Deum. Dum ergo inimicum diligis, fundamentum latum disponis. Dum diligis Deum ædificij spiritualis parietes erigis in altum. In his vero mensibus & in his annis dies & noctes possunt assignari. Habet enim anima diem, contemplationis lucem, noctem, tentationum caliginem. Istum illuminat sol indeficiens, illam luna decrescens. Hic vides Deum, ibi offendis proximum. In die rides, in nocte ploras. Vnde Hieremias. Ploras ploravit in nocte. Mens enim, quæ tentationum turbine quandoque concussa dolet, exhilarata radio contemplationis postmodum gaudet. Habes nunc charissime foundationis tempus: restat etiam ut eiusdem templi determinetur, locus, de quo in Paralipomenon manifeste dicitur.

¶ *Vbi fundatum sit templum. Cap. XVII I.*

C Oepit Salomon ædificare templum in Hierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri eius in loco quem præparauerat David in area Ornam Iebusei. Ædificanda est itaque domus Domini in Hierusalem in mon-

te, id est in pacifica mēte, in eminentiori videlicet hominis parte. Qui mons Moria vel visionis nuncupatur, quia in mente pacifica Dominus habitat, & in eadem oculo contemplationis videri desiderat. Qui demonstratus fuerat David, & quem præparauerat. Demonstratur enim manu forti, id est bene operanti per spiritum, præparatur ab eodem per desiderium. In area Ornam Iebusei quæ mundanda est ventilabro discretionis a palea vanæ cogitationis. Ornam illuminatus Iebusæus conculcatus interpretatur. Habet enim mens quadoque lumen discretionis, & lucem scientiæ, sed tamen adhuc conculcatur a spiritibus immundis, & implicatur secularibus curis. Cum vero Iebusæus locum area suæ David regi venderet, in qua templum Domini Salomon ædificaret, non iam Iebus, sed Hierusalem nuncupatur. Mens enim, quæ renunciat omnibus, quæ possidet, conculcator diabolo superato, Deum quem desiderauerat, in pace videt. Recipit ergo pro loco area, regnum felicitatis æternæ. Quia vero secundum situm loci mensurari solet quantitas ædificij: ideo congruum videtur subiungi de tribus dimensionibus templi. Habebat enim sexaginta cubitos in longitudine, viginti in latitudine, centum autem & viginti cubitos habuit in altitudine. Longitudo domus est longanimitas boni operis in exilio huius peregrinationis. Latitudo est charitas, quæ non tantum de prosperitate gaudet amici, sed etiam damno compatitur inimici. Celsitudo altitudinis est spes de præmio æternæ retributionis. Sic fit ut moraliter sis in bona operatione longus, in misericordia latus, in desiderio altus: ita scilicet ut perseverantia duret usque ad ultimum vitæ finem, misericordia dilatet manus usque ad pauperem, altitudo vero desiderij gustet æternitatis dulcedinem. In hac igitur longitudine, latitudine, altitudine parietum disponuntur diuersi ordines lapidum. In mystico siquidem disponuntur homines, in moralibus virtutes. Tria enim assignauimus templa, videlicet materiale, mysticum, & morale. Primum in monte, secundum in mente, tertium in congregatione. Vnum de lignis & lapidibus, alterum de virtutibus, tertium de iustis hominibus. Habes nunc vtriusque templi locum & materiam, artificem & mensuram. Sed quoniam de morali templo & spirituali loqui suscepimus, idcirco ad ædificationem claustralium interponentes aliquid de mystico, quæ restant aliquantulum latius exponendo moraliter transcurramus. Ædificemus igitur spirituale templum, id est cor nostrum ad Deum conuersum. Habemus enim (ut superius diximus) montem in Hierusalem, locum videlicet ædificij, pacificam mentem. Habemus materiam ligna & lapides, id est diuersas virtutes. Habemus & artificem, intellectum rationabiliter singula discernentem. Habemus etiam mensuras longitudinis, latitudinis, & altitudinis, id est perseverantiam boni operis in peregrinatione huius exilij, largitatem vel latitudinem beneficij, spem desiderij. Ordo siquidem lapidum est processus virtutum, qui in altum dirigitur, dum mens de virtute in virtutem

D

2. Para. 3.

Tria sunt templa.

E

ad perfectionis culmen subleuatur. Ex his eriguntur templi parietes, reclar videlicet operationes. In ædificio mystici templi primus lapis Abel in ordine ponitur, a quo usque ad ultimum iustum linea iustitiæ protenditur. Abel interpretatur luctus siue vanitas, vel vapor seu miserabilis. Attendamus igitur interpretationem nominis ad quid respiciat, ut ipsius moralitatis diuersitas ad bene operandum mentem cogat. Vanitas enim respicit ad mundum, luctus ad peccatum, vapor ad teipsum, miserabilis ad Deum. Fuge igitur, luge, attende, & deprecare. Fuge mundum, quia vanitas est. Luge peccatum, quia iniquitas est. Attende carnem tuam, quia fragilis est, & quasi vapor ad modicum parens est. Deprecare Deum, quia miserabilis es tu, & ipse misericors & clemens est. Hic lapis primus ponitur in porticu templi, primus enim exiit inter patres veteris testamenti. Ponitur etiam lapis iste in porticu morali, porticus enim templi designat moraliter renunciationem mundi. Si hanc igitur porticum ædificas, congruum est, ut ad significationem nominis supradicti accedas: & sic in primis tibi placeat vanitatem mundi fugere, iniquitatem peccati deslere, fragilitatem miseræ carnis attendere, & quia sic miserabilis es, ad ipsum misericordem Deum questum dirigere. Hæc igitur ponenda sunt super fundamentum humilitatis, disposita in latitudinem charitatis, ut omnia in charitate fiant. Habes nunc moraliter porticum, quæ est ante templum, renunciationem mundi, mysticam vero, patres veteris testamenti. Cor autem ad Deum conuersum, est morale templum, ecclesia, mysticum. In hoc templo quasi primus beatus Stephanus ponitur, ut ab ipso regula iustitiæ dirigatur. Stephanus autem interpretatur norma nostra, sed norma nostra est regula iustitiæ, in qua dirigitur æqualitas lapidum, id est ordo virtutum. Secundum rectitudinem huius regulæ in ædificio cordis tui virtutes dispone, hoc autem facis, dum tribulationes libenter pateris, dum inimicum diligis, dum pro persecuentibus fundis preces. Vnde cum Stephano oculo contemplationis, iam proximus oraculo, filium patris ad dexteram stantem vides. Vides enim stantem non quasi sedentem, sed velut ædificanti auxilium præbere volentem. Si enim oraculum intraueris, quietum videbis. Oraculum moraliter est contemplationis secretum, mystice vero significat caeleste regnum. In quo seraphin ponitur quasi lapis primus, quia in fundamento diuinæ maiestatis per amorem hæret propinquus. Seraphin incendia siue incensa dicuntur, incensa ab illo igne, de quo dicitur. Qui approximant mihi, approximant igni. Hic ignis accenditur in aqua, ardet in turbine, lucet in occulto. Hic ignis est ardor dilectionis, accenditur in aqua compunctionis, ardet inter turbines tribulationis, lucet in occulto contemplationis. Videsne quomodo lapis iste in ordine suo concordet secundo lapidi & primo? Abel enim designat moraliter penitentiam luctum.

Iaco. 4.

F

Actu. 7.

Leui. 10.

Stephanus patientiam tribulationum, seraphin amoris incendium. Hic est incipientium dolor, proficientium labor, perfectorum amor. Fecit enim Salomon ostium in porticu, in templo, in oraculo. Ostium porticus mystice (ut ait Beda) sermo est propheticus. Ostium templi, Christus, ostium oraculi, patriæ caelestis introitus. In porticu vero renunciationis moraliter est ostium cognitio mundi, in templo conuersionis, cognitio sui, in oraculo vero contemplationis, cognitio Dei. Dum enim in te casum mundi attendis, videlicet quod sis positus in incerto diuitiarum, in lapsu voluptatum, in periculo dignitatum, tunc ad ostium porticus accedis. Dum vero propriæ carnis attendis defectum, ortum pueritiæ, iuuentutis momentum, vesperam senectutis, dum hæc consideras, per ostium templi transire festinas. Cum autem bonitatem Dei attendis, bonitatem cui nihil deest, beatitudinem quæ nullo indiget, & accedis ad videndum in bonitate electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ: dum hæc facis, per ostium intrare paras oraculi spiritualis.

2. Para. 3.

¶ *De æquinoctio, sub quo arcam testamenti sol in templo ter irradiabat. Cap. XVII I.*

NOta quoque (ut legimus) quod sol æquinoctialis directis radiorum suorum lineis per illa tria ostia videlicet porticus, templi, & oraculi, arcam testamenti illuminare solebat. A sole enim intelligentiæ directus radius considerationis, nubes cogitationum penetrans, quæ discurrent per aerem meditationis, per supradicta tria ostia illuminat arcam, id est conscientiam. Hoc autem fit quoties æquinoctium euenire contingit. Fit autem æquinoctium, cum dies noctibus & noctes diebus æquales fiunt. Habet animus noctes & dies morales, prospera scilicet & aduersa, dāna & lucra, tristia & læta, mentis puritatem & perturbationem, lucem contemplationis, & caliginem tentationis. Dum hæc animus deliberat, quasi sub æquali mensura dies & noctes librat. Duo sunt autem æquinoctia, vernale scilicet & autumnale. Sunt etiam anni quatuor tempora, ver, æstas, autumnus, & hyems. In vere intelligitur temperantia mentis, in æstate feruor charitatis, in autumno tepor, in hyeme torpor: tepor in mente, torpor in opere. Ab autumnali æquinoctio incipiunt crescere noctes, a vernali dies. In hyeme enim torporis crescunt caligines tentationis, in æstate vero feruoris multiplicantur illuminationes contemplationis. In quorundam autem mente fit æquinoctium autumnale. Sunt nanque multi quamuis tepidi, qui attendunt miseriam mundi, defectum carnis, beatitudinem æternitatis, & sic sol iustitiæ & intelligentiæ directis per supradicta ostia radijs considerationis, illuminat arcam conscientiam. Ab hoc æquinoctio minuuntur dies, & noctes crescunt, quia tepidi licet hæc omnia considerent, tamen tempore tetationis recedunt.

Pulchra pro concionanda ore.

M. Hugo. à S. Vict. To. ij. G Co-

Comitatur etiam longas noctes frigus hyemis, id est desidia mentis & corporis. Crescunt noctes, dum multiplicantur tentationes. Has noctes percurrit luna negligentiae, cooperta obliuionis nube, obtenebrata nubilo ignorantiae. Sunt autem alij frigore hyemis egressi quasi in aequinoctio vernali constituti, in quibus ver oritur, in quibus aestas sequitur, de quibus etiam dicitur: Aestatem & ver tu psalmasti ea. In vere enim omnia renouantur, in aestate vero maturantur. In vere ornatur terra floribus, & in nouiter conuerso vita moribus. Ab aequinoctio itaque vernali crescunt dies vsq; ad perfectum diem aeternae beatitudinis: ab autumnali vero crescunt noctes vsque ad continuam noctem aeternae damnationis. Hanc diem nulla nox interpellat, illam noctem nullius lucis splendor illuminat.

Psal. 73.

De fenestris templi. Cap. XXI.

H 3 Reg. 6.

Edificauit etiam Salomon obliquas fenestras in templo. Obliquae fenestrae sunt doctores ecclesiae, qui dum fideles in ecclesia verbo praedicationis docent, quasi suscepto solis lumine, templi penetralia claritate replent. Hi siquidem obliquae fenestrae dicuntur esse, quia finium mentis dilatant in dilectionem, dilatant ad compatiendum proximo, extendunt in contemplando Deo. Sunt etiam in templo cuiuslibet fidelis animae septem aliae fenestrae, septem videlicet dona Spiritus sancti, quae sunt spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis, spiritus timoris Domini. Per fenestram siquidem timoris, intrat lumen confessionis. Per fenestram scientiae, lumen circumspectionis. Per fenestram fortitudinis, exemplum bonae operationis. Per fenestram consilij, radius deliberationis. Per fenestram intellectus, lumen discretionis. Per fenestram sapientiae, lux aedificationis. Sapientia enim aedificat, illuminat: per ipsam siquidem oritur in mente sol iustitiae Christus Deus noster, doctrina enim & exemplo conuersationis Christus replet luce sapientiae secretum cordis nostri. Audi fenestrarum obliquitatem, audi diffusam luminis claritatem. Nihil enim latet occultum in absconso mentis, quod non appareat in luce verae confessionis.

In templo anima septem fenestras notabiles. Esa. 11.

De parietibus templi. Cap. XX.

I 3 Reg. 6.

Edificauit Salomon parietes templi intrinsecus tabulatis cedrinis, a pauimento domus vsq; ad summam partem parietum, & super tabulas cedrinas induxit aurum. Mystici templi parietes sunt populi fideles, qui ad similitudinem parietum per successionem temporis sese inuicem subsequentes, quasi ordines lapidum diriguntur in altum. Fiunt autem ex marmore, decorantur tabulis cedrinis, auro superuestiuntur. In fortitudine siquidem

marmoris, fides: in altitudine cedri, spes, in pretiositate auri, quae virtutes supereminet caeteras, intelligi potest charitas. Substernitur itaque firmitas fidei, ut vestiatur sublimitate spei, ut decoretur auri pretiositate, id est charitate. Teguntur autem parietes templi cedro, a pauimento vsque ad summam partem parietum, quia spei perseverantia nullum debet habere finem in hac vita, sed a primo iusto vsque ad vltimum iustum, sub tutela spei insudare debet ecclesia bonis operibus, & studio virtutum. Moraliter autem in spirituali templo structura parietum est processus virtutum. Fit igitur de marmore pario, vestitur cedro, decoratur auro. Marmor parium candidum esse dinoscitur, cedrus odore suo serpentes fugat, aurum puritate sua metallorum omnes exuperat species. In marmore itaque pario candorem, in cedro reperimus odorem, in auro splendorem: candorem videlicet munditiae, odorem bonae fidei, splendorem bonae conscientiae. Candor igitur in marmore, est quasi munditia in mente, odor in cedro, suauitas fidei procedens ex bonae operationis exemplo, splendor vero in auro, est quasi puritas conscientiae in animo.

De calaturis varijs, & torno. Cap. XXI.

Ed & omnes parietes templi per circuitum sculpsit calaturis varijs, & torno. Mystice parietes templi varijs calaturis sculpuntur, dum diuersis fidelibus per spiritum diuersae donationes attribuuntur, ita ut detur alij sermo sapientiae, alij sermo scientiae, alij gratia curationum, alij interpretatio sermonum. Sculpuntur etiam parietes cum torno, cum omnibus, quae diuina scriptura praecipit, nullus fidelium contradicit, sed ex animo clamat cum Psalmista. Paratus sum & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. & alius propheta. Ecce ego, mitte me. In torno sunt, qui mandatis diuinis obediunt. Moraliter vero varijs calaturis sculpuntur templi parietes, dum per diuersa loca diuersarum rerum imprimuntur imagines, ut habeant singulae virtutes iuxta moralitatis intuitum formas sibi conuenientes. Attende igitur in quolibet loco intelligibilis templi, bouis imaginem, id est mansuetudinem. Imprime, & alibi figuram leonis, rigorem videlicet severae districtiois. Imprime columbam, simplicitatis formam. Adde & turturem, id est castitatem. Adiunge arietem, ouium scilicet ducem, id est magistrum verbo & exemplo praecedentem turbam dissipulorum. Interpone munditiam liliij, seu rosam martyrij. Habes igitur in templo spirituali diuersas calaturas, dum intrinsecus in animo virtutum diuersitates locas. Sculpuntur etiam moraliterno, dum in volubilitate obedientiae virtutes animi disponuntur sub praedicationis ferro. Doctrina enim verborum, potest appellari tornatoris ferrum. Tornator est in mente discretionis vigor, qui ante se dicitur habere tornum, id est rationabilem intellectum. In torno autem quatuor considerantur, ferrum, virga, corrigia, lignum sub pede per quod instrumentum mouetur. In ferro igitur doctri-

K 3 Reg. 6.

1. Cor. 12.

Psal. 118. Esa. 6.

L

Pulchra ad Discursum a-pia

Canti. 5.

doctrina, in virga disciplina, in corrigia animalis mortui mortificatio carnis intelligitur, in qua animus spiritualis inuolutus detinetur. Per lignum vero quod mouetur sub pede designari potest velocitas obedientiae. Cita enim debet esse obedientia & quasi sub pedibus posita, ut fiat cum humilitate & sine tarditate. Unde & in Canticis canticorum. Manus eius tornatiles, aureae, plene hyacinthis. Fiunt manus tornatiles, dum affectus animi facile diuertuntur ad quaslibet operationes. Sunt aureae, dum affectiones animi ab omni appetitu carnalis desiderij redduntur purae. Plene sunt hyacinthis, dum estuant amore & desiderio caelestis patriae. Duo vero acumina ferri, in quibus ponitur quicquid in torno voluitur, sunt timor & amor: timor poenae, & amor beatitudinis aeternae. Inter haec igitur animum habemus fixum, non ita tamen quin teneat volubilitatis suae cursum. Nota quoque, quod doctrinae verbo velut tornatoris ferro, superflua docendo rescantur. Virga vero desuper inclinans se & eleuans percutientis more disciplinam minatur. Corrigia autem ligatur in summitate virgae, & ligno quod tenetur sub pede, haec enim carnem mortificant, & mentem domant, labor videlicet obedientiae, & correctio disciplinae. Lignum sub pede premitur, virga desuper minatur, quia ad obedientiam cogimur, dum disciplinae legibus coartamur. A duobus acuminibus ferri animus pugitur: inter quae duo ponitur, vnum ne ad seculum redeas, aliud ut ad regnum transeas. Timor enim compellit, amor vero trahit. Inter haec itaque voluitur, qui in torno spirituali ponitur, & dicit. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Bis dicit paratum, id est interius in mente, & exterius in operatione, intus ad cogitandum recta, foris ad faciendum vtilia.

Psal. 107.

De cherubin, & palmis, & varijs picturis in parietibus templi. Cap. XXII.

M 3 Reg. 6.

T fecit in eis cherubin, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & progredientes. Facit Salomon cherubin in parietibus templi mystici, dum quoslibet fideles scripturae praecipit, in qua est scientiae multitudo, docet imitari. Cherubin facit, dum fieri docet in terris, quod angeli tenent in caelis, dum docet humanam creaturam, angelicam possidere vitam, dum etiam caeteros in mundo multitudine scientiae precellunt, qui Deum praeter caeteros diligunt. Nonne & nunc vides aliquos a seculo longe remotos, tanta scientia praeditos, ut scientia secularis subdat eis, ut non tantum vocentur ad consilia principum, sed etiam intersint negocijs regum, ut qui coeperunt dominari proprijs moribus, dominentur etiam alienis, & honorentur a personis sublimioribus? Hi sunt, qui loquuntur inter philosophos sapientiam, quorum rhetores mirantur eloquentiam. Quos enim nullis seu paucis artibus imbutos in seculo viderunt, nunc de singulis loquentes audiunt, & ad tantam scientiae multitudinem eos perue-

nisse cognoscunt, ut sapientibus huius mundi diuinae scripturae profunditatem, & secreta caelestia verbis pandant. Palmas facit, dum spem & memoriam retributionis aeternae post agonem legitime certantibus sine dubitatione habituros repromittit. Facit picturas prominentes de pariete, & egredientes, cum ad hoc electi ex bona consuetudine perueniunt, ut quid dicendum vel quid faciendum, non ab alijs sed a seipsis proferentes quaerunt. Moraliter vero cherubin facit in pariete, dum per spiritum scientiae, qui nouit omnia prudenter disponere, virtutes ordinat in mente, dum duabus alis a terrenis se alleuat, & duabus alis, ne oculo vanae gloriae videatur, corpus velat. Zelum quoque secundum scientiam habeat, & modum teneat, ut sciat pati penuriam & abundare, satiari & esurire: ut sit in eo multiplex supradicti angeli scientia, intus videlicet in ordinandis ac disponendis virtutibus, exterius in multiplicandis bonis operibus. Palmas facit, dum in conflictu vitiorum de diabolo triumphans victor existit. In palma siquidem notatur victoria, palma enim post victoriae finem ornatur manum victricem. Quotidie etenim pugnamus, & quotidie vincimus, quia quotidie nobis lucta est cum diabolo, & quotidie palmam in manu, id est victoriam de conflictu. Habemus etiam difficilem pugnam aduersus carnem & sanguinem, ut quae nolumus aliquando ea faciamus. Sed cum Deo annuente vincimus, palmam in manu tenemus, & pertingimus ad victoriam per patientiam. Scriptum est enim: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Facit quoque picturas varias prominentes de pariete, & egredientes. Prominent picturae variae de pariete, & egrediuntur, dum ea, quae cogitantur in animo, ut luceat lux vestra coram hominibus, opere perficiuntur. Hoc autem fit, cum apparet misericordia in effectu, benignitas in vultu, humilitas in habitu, modestia in cohabitatione, patientia in tribulatione. Si autem velis cognoscere effectum misericordiae, ipsa est, quae compatitur miseris, succurrit egenis, ex dulcedine vero benignitatis efficitur mansueta facies & mitis. Si autem fuerit animus humilis, fit & habitus exterior eidem animo similis, pannosus scilicet, abiectus, & vilis. Gestus siquidem modestiae demonstratur ex habitu conscientiae, ut talis appareat foris, qualis est & intus. Effectus autem verae patientiae prominet & egreditur, dum prospera & aduersa toleras cum hilaritate.

Phili. 4.

Luca. 21.

Matt. 5.

De pauimento templi. Cap. XXIII.

Ed & pauimentum domus textit auro interius & exterius in oraculo, & in templo: id est in contemplatione coram Deo, & in actione coram proximo. Est autem mysticum pauimentum, humilis concordia fratrum, qui in spirituali fraternitate sub magisterij regula M. Hug. a S. Vict. To. ij. G 2 hu-

O 3 Reg. 6.

humiliter seipfos prosternunt calcandos etiā persequentibus, concordia societate, ne in dispositione pavimenti scientia, quæ inflat, inter fratres inæqualitatis offendiculum ponat, ne in aliquo nobilitatis generis scrupulum faciat elationis, ne is, qui de seculo ad monasterium aliquid de proprio attulit, remissior in labore, paratior in habitu, delicatior in victu, honoratior præ cæteris esse velit, sed ordinatis fratribus in pavimento benevolæ subiectionis, detur unicuique sicut opus unicuique fuerit, iuxta constitutum apostolicæ dispositionis. Texit itaque pavementum auro, prius tamen marmoreos lapides super terram sternens, deinde vero marmoribus tabulas superponens abiernas: In marmore videlicet fortitudinem fidei, in abiete altitudinem spei, in auro premium charitatis designans. In his igitur est ambulandum desideranti pervenire ad regnum cælestis. Sed & moraliter pavementum domus intrinsecus, & extrinsecus auro tegitur, ita scilicet ut prius marmor, ac deinde tabulæ abiernæ superponantur. Intelligitur itaque in marmore proposito infirmitas, in abiete, desiderij proceritas, in auro intentionis puritas. Habes nunc abietem in medio cum marmore & auro, ut si quid desideres, in puritate vitæ firmiter conserues. Est igitur morale pavementum, humilis concordia morum. Intrinsecus & extrinsecus vestitum auro, interius scilicet intentionis puritate, exterius bonorum exemplorum splendidissima claritate. Hoc enim aurum fulget in pavimento templi contemplationis, & in oraculo piæ conversationis. Super hoc pavementum calcas, dum in proposito & in puritate superni desiderij firmiter ambulas. Istud est charissime oratorium animæ. In hoc oratorio si pronus ores, aurum non terram vides. Vbi est enim puritas mentis, non apparet pulvis terrenæ cupiditatis. Nihil enim erat in interioribus templi, quod non tegetetur (ut ait scriptura) puritate auri. Si enim respicias sursum, vides aurum, quia dum cõtemplaris cœlestia, pure diligis Deum. Dum respicis parietes, aurum vides, quia dum diligis proximum, ut pure diligas ipsum, diligis propter Deum. Nihil erat in templo, quod non tegetetur auro, quia in perfectorum mente nihil est, quod non vestiatur supereminens dilectionis puritate. Sed quia nemo cito fit summus, & iustus initio accusator est sui, & iterum ad edificium, quod est in monte, oportet per gradus ascendere, idcirco si ad pulchritudinem tantæ sublimitatis ascendere festinas, necesse est ut per gradus virtutum pedetentim ascendas. Attende igitur dispositionem ædificij materialis, ut in te disponere possis materiam & ordinem spiritualis. Erat enim in materiali edificio templi atrium exterius, quod in lib. Paralipomenon vocatur basilica grandis, in quam conveniebat vulgus. In eam siquidem adducebantur pecudes, ut de manu populi susciperent eas sacerdotes. Erat autem & aliud atrium, quod vocabatur sacerdotum, in quo erat mare æneum positum ad abluendas manus & pedes sacerdotum. Ibidem erant luteræ ad abluendas ho-

stias, ibi altare æneum ad immolandum eas. Sequitur. Et porticus templi, in qua Salomon duas columnas æreas fixit, inde & templum, in quo mensa aurea, & candelabra aurea, in quo & altare aureum ante ostium oraculi positum. Erat etiam in interiori domo oraculum, in quo erat arca fœderis, in qua erant tabulæ legis. Immoremur itaque in his, quæ prælibauimus, ut ex ipsis aliquid ad ædificationem claustralium extorque-
3. Reg. 7.

¶ De atrio exteriori. Cap. XXXIII.

Ecit Salomon basilicam grandem, id est exterius atrium, in quo designantur corda carnalium: Qui per hoc quod in communi & simplici fide manent, ad edificium templi pertinent.

Nec tamen tales sunt, ut per se hostias immolent, sed in manu sacerdotum eas offerunt, ut pro eis orent. Hostias etiam offerunt, dum ex abundantia rerum, quas possident, egentes quosque siue ministros ecclesiæ offerendo pascunt. De infimis ad Dominum clamant, dum de profundo terrenæ habitationis erui toto desiderio mentis exoptant. Longe à templo remoti sunt, & tamen in templum intuitum dirigunt. Auri fulgorem, & pulchritudinem operis admirantur, dum virorum sublimium vitam, quam attingere nequeunt effectu, pie devotionis venerantur affectu. Sed exterius atrium moraliter designat recordationem peccatorum. Adducuntur eodem, ut sacerdotibus offerantur pecudes dum ad memoriam recordationis reducuntur motus animales. Hoc autem fit, cum animus ad memoriam reducit vitulum petulantia, hædum lascivia, taurum superbia. Sæpissime enim gaudet animus vanitate, carnis desiderio delectatur, inflatur scientia, honoribus sublimari desiderat. Offert autem hæc omnia animus summo sacerdoti in manu misericordiae, ut in holocaustum ponatur super contritionis; altare. Intuetur etiam oculo discretionis licet longe positus (dum aperitur templum) ipsius templi pulchritudinem, dum in conuersis quibuslibet per exemplum boni operis foris apparentem attendit morum venustatem. Ad Dominum clamat, dum pro ijs, in quibus iacet, ad Dominum suspirans anhelat.

¶ De atrio interiori. Cap. XXV.

Aedificauit quoque Salomon atrium intrinsecus tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. In terius atrium vitam designat illorum, qui non tantum hostias offerunt, sed etiam immolant, & occidunt. Affligunt enim carnem suam in laboribus & ieiunijs, incendunt igne tribulationis. Tres autem ordines politorum lapidum sunt tres diuersitates hominum, videlicet credentium, sperantium, amantium. Vnus vero ordo lignorum cedri bene operantibus per similitudinem potest assignari. Fides enim sine operibus mortua est. Et recte politorum dicit, ut
3. Reg. 6.

credere, quod sperare, ut diligere debeat unusquisque, dinoscere possit: ne inueniatur in fide scrupulus erroris, in spe defectus terroris, in charitate offendiculum rancoris: Sed poliatur fides boni operis exercitio, spes æternitatis desiderio, charitas exhibitionis obsequio. Iunge igitur lignum lapidi, cedrum marmoris, fidem operi, ne sit fides ficta, spes casta, charitas infructuosa. Dum hæc igitur attendis, lapidem polis, cedrum marmoris coniungis.
S edificauit etiam Salomon moraliter atrium interioribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. Interiorius atrium, est moraliter confessio delictorum. Vnus ordo cedri, est in penitentia loganimitas perseverandi. Tunc enim cedrus coniungitur marmoris, dum penitentia perseverantia continuatur veræ confessioni. Tres vero ordines lapidum politorum in atrio confessionis, sunt tres qualitates in edificio mentis, id est timor, dolor, pudor. Hi igitur lapides inæqualitate sui sæpius exasperantur, & ideo necesse est vtiliter & artificiose poliantur. Exasperatur enim timor propter peccati magnitudinem, dolor propter multitudinem, pudor propter turpitudinem. Dum enim animus attendit turpia quæ gessit, dum etiam eorum in secreto conscientia nullo vidente perhorret recordari, non est mirum si alteri hæc eadem pudor sit confiteri. Cum autem considerat, quod quamuis turpia tamen perpetravit multa, non est mirum si multum doleat animus multis vitiorum irretitus nexibus. Cum iterum non tantum recogitat multitudinem turpium delictorum quæ gessit, sed etiam magnitudinem eorum ante oculos mentis ponit, se timeat & abhorreat non est mirandum, sed summopere ne desperet est euitandum. Poliendi sunt igitur lapides, ne exasperentur per desperationem fidelium mentes. Poliendus est siquidem timor benignitate misericordiae, dolor assiduitate penitentia, pudor puritate conscientia. In poliendis enim lapidibus tria sunt assignanda, scilicet oleum, lapis, & manus. Infunditur enim desuper oleum, lapis durior in superficie voluitur, manus vero lapidem premit, & premendo trahit. Benignitas itaque misericordiae quasi oleum asperit lapidum lenit: assiduitas penitentia velut lapis peccatorum scrupulos terit: puritas vero conscientia quasi manus ad vltimum peccati sordes tergit. Istud est oleum spiritus, hic est lapis angularis, hæc est dextra Dei patris. Primum lenit, secundum premit, tertium trahit. Rogo benignissime pater, ut dolorem meum lenias, animi mei timorem premas, operi manuum tuarum dexteram porrigas, iacentem erigas, erectum trahas. Dum enim Sancti spiritus oleum infundis, cordis duriciem molliendo dissoluis. Dum vero humilitatem & patientiam filij præterdis, in nobis tumorem superbia ipsius exemplo premit. Et sic ad dextram, quam diu per expectationem porrexisti, accedimus, ut cum electis ad dextram patris simus. Hæc igitur consideranda sunt in atrio confessionis, ordinata sub regula iustitiæ, & sub funiculo prædicationis. Dicitur etiam hoc atrium interiorius, vocatur & atrium sacerdotum. Et recte dicitur interiorius, quia quicquid per confessionem manifestatur,

occultum debet esse sicut erat prius. Sed & atrium sacerdotum dicitur esse, quia specialiter in atrio confessionis sacerdotibus licet ministrare.

¶ De mari fusili in templo. Cap. XXVI.

Ecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio usque ad labium, rotundum in circuitu. Sicut superius per atrium sacerdotum moraliter designatur confessio, ita per mare æneum designari potest cordis compunctio. Sicut enim in mari æneo lauari solebant sacerdotes, ita in amaritudine compunctionis lauantur quotidie fidelium mentes. Hoc autem vas, maris nomine meruit appellari, quia propter amaritudinem delictorum comparatur mari. Appellatur etiam æneum. Aes enim super ceteras species metalli est valde sonorum. Aes siquidem, quando ab aliquo tangitur, stridet, ac velut plangentis more conqueritur. Dum enim vas compunctionis tangitur manu propriæ reprehensionis, reddit tinnitum, dum emittit questum. Erat autem vas illud fusile, quod fit dum materia metalli ponitur in ignem, defluens per ductum canalium ad perfectionem forme. Ignis est ardor tribulationis, metalli materies, est peccati species: quod per recordationis tractum, quasi per canalium ductum in formam vasis traiecitur, cum mens emollita per ardorem Sancti spiritus, ad efficiendum vas compunctionis eliquatur. Erat etiam decem cubitorum à labio usque ad labium. In denario siquidem numero spes intelligitur, quæ laborantibus promissa datur. A labio igitur, id est ab initio primæ conuersionis usque ad labium perfectæ per mortem separationis veniam sperat, quicunque vas compunctionis intra mentis suæ ambitum format. Lauat enim lachryma sordes criminis, ita dico si ponatur intra atrium veræ confessionis. Et erat rotundum in circuitu, quia non tantum præterita & futura, sed & prospera, & aduersa debent irrigari fletu. Rotunditas, siquidem maris designat ambitum discretæ compunctionis, quæ cum ea, quæ ante & retro, à dextris & à sinistris sunt, respicit, & nihil absque compunctionis amaritudine transire permittit, quid aliud agitur, nisi quod mari æneo rotunditas circumspectionis imponitur? Et altitudo eius erat quinque cubitorum. Ipsa est sublimatas quinque sensuum corporeorum. Sed quia varietas sensuum per diuersa mundi oblectamenta defluit, conuenienter auctoritas subiungit. Et rotundum est triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. Resticula est præceptorum disciplina, qua fluxa restringimus, quoties à nostris voluptatibus opera & cogitationes religamus. Quæ nimirum resticula triginta dicitur esse cubitorum, quia cum ad triginta annorum terminum perueneris, tu qui ante in annis iuuenilibus remissior fueras, salutem cum ad perfectam ætatem perueneris, fluxam voluptatis restringas.

2. Para. 3.

3. Reg. 6.

Prouerb. 18.

2. Para. 4.

2. Para. 4.

Notabilis pro Concilio naxore.

Iob. 14.

2. Para. 4.

3. Reg. 6.

Iaco. 2.

3. Reg. 7.

3. Reg. 7.

3. Reg. 7.

De decem luteribus templi. Cap. XXVII.

V
3. Reg. 7.

Ecit quoque Salomon in interiori atrio decem luteri ad abluendas hostiarum carnes. Sicut enim sacerdotes lauabatur in mari æneo, sic in luteribus hostiarum caro, ut quæ offerrebatur, & qui offerebatur mundi essent. In mari æneo manus & pedes sacerdotum mundabantur a puluere, in luteribus vero hostiarum carnes exprimebantur a sanguine, a puluere vanitatis, a sanguine voluptatis. In mari igitur æneo, & in luteribus duas compunctionis species intelligere debemus, timoris videlicet & amoris. In vno siquidem lauantur operationes manuum, in altero vero carnis delectationes. Sic hostia lota in luteri compunctionis, & expressæ manu recte operationis, deferuntur a sacerdote, ut accendantur super contritionis altare.

De altari æneo in templo. Cap. XXVIII.

X

Tpulchre altare æneum contritionis cordis simile esse dicitur, quod in contritione cordis desideria carnis flamma tribulationis accenduntur. Hoc autem altare æneum, magnitudine sui, specie metalli, positione loci aliquid designat. Erat enim amplum, quia plures sunt, qui carnis concupiscentias desunt, quæ qui puritate celestis desiderij gaudet. Erat etiam æneum, quia multi sunt, qui dicunt: Mente seruiimus legi Dei, carne autem legi peccati. Erat ante fores templi porticus, quia pauci sunt, qui renuncient omnibus, quæ possident, ut ad ostium porticus appropinquent. Porticus siquidem templi est (ut superius diximus) renuntiatio mundi. In hac porticu duæ eriguntur columnæ vna castitatis, altera sobrietatis, ut qui mundo renunciant, sobrie & caste Deo viuunt.

Roma 7.

De altari aureo, & mensa aurea, & candelabris templi. Cap. XXIX.

Y

Ost porticum renuntiationis sequitur templum rectæ conuersationis. In hoc templo est altare aureum, est mensa propositionis aurea, sunt & candelabra de auro purissimo facta. In altari accendebantur thymiamata, in mensa panes ponebantur, in candelabris lucernæ. Altare aureum, sunt corda electorum: thymiamata, bona opera: odor thymiamatum, boni operis exemplum. Fumus qui ascendit superius, est intentio orationis, quæ ex affectu cordis ad desideranda caelestia tendit. Mensa vero aurea est diuina scriptura, panes sunt apostoli siue eorum successores ex quorum actibus tanquam ex panibus reficiuntur fidelium mentes. Qui panes propositionis conuenienter possunt appellari, quia ad imitandum proponuntur vniuerso orbi. Decem candelabra, sunt decem legis præcepta, lucernæ lumen doctrinæ. Possunt & hæc aliter dici. Sit igitur altare dilectio, mensa lectio, candelabra meditatio. Puritas auri in altari, est animus perfectus in dilectione. Puritas auri in mensa, sanus intellectus in lectione. Puritas au-

ri in candelabris, purus affectus in meditatione: ut nihil carnale querat dilectio, nihil hereticum doceat lectio, nihil terrenum optet meditatio. In altari accenduntur thymiamata, in mensa ponuntur panes, in candelabris lucernæ: thymiamata orationis panes refectionis, lucernæ cognitionis. Per orationem enim queritur Deus, per refectionem gustatur, uidetur in lumine cognitionis. Quærendo desideratur, gustatus dulcescit, cognitus amatur. Habent thymiamata odorem, panes saporem, cognitio amorem. Oratio siquidem redolet Deum, panes sapiunt, cognitio diligit. Infundit autem Deus odori suauitatem, sapor dulcedinem, amor dilectionem: ut sit odor suauis, gustus dulcis, amor delectabilis. Hæc omnia debent esse in conuersione. Hæc ministrantur a sacerdotibus, & leuitis in templo conuersionis. Si autem oraculum intrare desideras, intra in sanctuarium Dei, ut intelligas in nouissimis eorum. Eorum videlicet, qui perierunt propter iniquitatem suam, & eorum quorum mors pretiosa est in conspectu Domini. Ibi enim intelliges & præmia iustorum, & penas damnatorum. In hoc oraculo presuit Salomoni arcæ fœderis, & in ea tabulas legis. Est autem oraculum diuinæ reuelationis secretum. Ibi Salomon arcam posuit, & ibidem qui pacem desiderat, mentem ponit. In ea sunt tabulæ legis, scientia videlicet diuinæ distinctionis. Huc solus pontifex intrat. Sunt enim pauci, quibus reuelatur consilij diuini secretum. Hic solus ores, si solitarius esse desideras, si suauitatem quietis amas. Attende ergo ut oratio tua sit discreta & secreta, dulcis & humilis. Discreta propter idiotas, secreta propter hypocritas, dulcis affectu, humilis appetitu, ut quod appetit diligit, nihil altum sapiens humilia concupiscat. Sit pura & tranquilla, nec quicquam commodi temporalis oratio postulet, nec tranquillitatem orationis curiositas conturbet. Si igitur talis esse desideras, ad illud claustrum non manufactum, quod est in caelis, peruenire festinas.

Z
Psal. 72.
Psal. 115.

FINIS LIBRI TERTII.

M. HUGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, in Quartum Librum de Claustro Anima Prologus.

Rogas charissime, rogas, & obnixius deprecaris, ut solito festinantius exequar quod promisi. Libelli siquidem, quæ claustrum animæ vocas, ultimam idest quartam requiris partem, ut quasi integrum de manu nostra recipias panem. Mirum tamen est, quod de manu pauperis panem requiris, nisi forte quod panis grossior quibusdam solet esse salubrior. Non enim habeo panem alium, nisi per ostia mendicatum idest per

Esa. 38.
Psal. 41.

per ora docentium nobis aliquando prædicatum: vel de spiciis in alieno agro collectis, de sententijs videlicet in campo diuinæ scripturæ congregatis. Sic enim viuatur, & in talibus vita spiritus mei. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam. Non est mihi panis de similia ingenij subtilitate discussus, sed simplicitate eloquentiæ per cribrum grossioris sensus exagitatus. Non enim græcas, aut barbaras, vel inusitatas, quæ turbant simplices, interposui dictiones: sed etiam ea, quæ ab alijs obscure dicta repperi, simpliciori stylo, & verbis planioribus dilucidare curavi. Simplicibus itaque placere desidero, & ideo quibus eis placere valeam verbis, quæro. Sic Christus inter duo animalia positus, vilibus est pannis inuolutus. Ponitur Dei sapientia inter bouem & asinum, ut erudit rudem moneret tardum: rudem sensu, tardum intellectu, erudiret simplicitatem per humilitatem. Qui igitur inuolui se permittit in vilibus pannis, permittet forsitan, ut de eo loquar simplicibus verbis. Similiter qui Magis per stellam ostenditur, per angelum Pastoribus nuntiat, ut qui sapientibus loquebatur per signum, simplicioribus innotesceret per simplex verbum. Nunc autem de ijs, quæ ad claustrum non manu factum (quod est in caelis) pertinent, pro modulo imbecillitatis meæ aliquid dicere ultra non differam, ut ex ipso ordine, & dilectione illius summi abbatis, & ipsorum spirituum supernorum, doceri & instrui possit prælatorum diligentia, & humilitas subditorum. Sequar igitur post terga metentium, ne ab errare videar a doctrina priorum.

Luc. 2.

Matt. 2.

De ciuitate magna Hierusalem. Cap. I.

Ciuitatis magnæ Hierusalem quædam pars adhuc in terris peregrina ducitur, quædam vero pars in caelis firmiter locata stabilitur. Hæc autem Hierusalem ad illam celestem quandoque transiet, in qua nemo morietur, sed in æterna felicitate sine fine viuet. Nemo enim ad illam felicitatis eternitatem transire merebitur, nisi qui se ciuibus illius patriæ bene viuendo in seculo hoc moribus conformabit. Sed qui in hoc seculo præfenti calibem vitam ducere cupiunt, in futura vita supernis ciuibus conformes erunt. Quatuor siquidem ciuitates in diuina scriptura fuisse perhibentur, quarum vnaquæque Hierusalem nuncupatur, id est materialis, & mystica, moralis, & anagogica. Materialis Hierusalem est quædam ciuitas in Iudæa posita, mystica vero est ecclesia, moralis quælibet fidelis anima, anagogica caelestis patria. Prima constat ex lapidibus & lignis, secunda ex iustis & iustificandis, tertia ex virtutibus, quarta ex angelis & hominibus. Materialis aliquando destruetur, mystica transferetur, moralis ædificabitur, anagogica vero in æternum non commouebitur. Prima continet res gestas, secunda mysteriorum figuras, tertia exempla morum, quarta diuersitates caelestium mansionum. Restat igitur, ut de ijs, siq.

quæ præmissimus, ad ædificationem claustralium aliquid disseramus.

Quod Hierusalem sit in Iudæa historice. Cap. I I.

Sicut diuina scriptura testatur, in regione Iudææ Hierusalem fundata fuisse memoratur. Ferunt autem hanc ciuitatem habuisse muros & portas, vetes, & seras, vicos & plateas. Iudæa confessio, Hierusalem pacis visio interpretatur. In Iudæa ergo Hierusalem ponitur, quia in confessione veræ fidei pax ecclesiæ solidatur. Qui enim Christum confitetur esse Deum, pacem ecclesiæ prædicat, & in ædificanda Hierusalem mystice laborat. Qui vero in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscit, & in potentia maiestatis adorat vnitatem, eiusdem fidei firmitate ab omnibus aduersitatibus ecclesiam munit. Pulcher ordo, ut prius agnoscat, postmodum adoret, ad vltimum vero signo crucis se munire festinet. Licet enim agnoscat Trinitatem, & adoret vnitatem, nisi Christum Deum & hominem esse, & post mortem a mortuis resurrexisset crediderit, ecclesiam destruit, non munit. Non agnoscit Iudæus Trinitatem, nec Gentilis vnitatem, & tamen Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Confitebimur tibi Deus, confitebimur, & inuocabimus nomen tuum. Confitebimur personam Patris, confitebimur personam Spiritus sancti, sed familiarius inuocando confitebimur personam Filij, videlicet Iesu Christi. Iesus enim (sicut dicitur) saluator interpretatur. Sub hoc nomine credimus Christianos esse saluandos. Si igitur aliquando homo delinquit, mirandum non est si ad hominem Deum homo delinquens securus recurrit. Ipse est enim Dei & hominum mediator, homo Christus. Ad hunc igitur christiani recurrunt, quia per ipsum Deo se reconciliari posse credunt.

C
2. Par. 36.

Gen. 18.
Psal. 74.

1. Tim. 2.

Item de eadem moraliter. Cap. III.

Moraliter Iudæa confessionem peccatorum designat, in qua fidelis animus seipsum iudicans humiliter accusat. In hac siquidem Iudæa Hierusalem fundata esse dicitur, quia in confessione peccati peccator poenitens Deo reconciliatur. Confitebimur tibi Deus, confitebimur, & inuocabimus nomen tuum. Per hoc quod dicit confitebimur, confessio necessaria esse perhibetur. Quod autem confitebimur replicat, misericordiam diuinæ pietatis demonstrat, & ne desperes innuit, qui iterum peccantem si poeniteat, non repellit. Eamus iterum, ait Dominus, in Iudæam. In Iudæam iterum Dominus ire discipulos hortatur, ut si quis peccauerit, poeniteat, & iterum peccatum humiliter confiteatur. In quacunque enim hora peccatum confitendo peccator ingemuerit, scriptura testante proculdubio saluus erit. Attende qualiter M. Hugo. à S. Vi. ct. To. ij. G 4 diligit,

Psal. 74.

Ioan. 11.

Eze. 18.

Psal. 75.

diligit, qui toties & tam benigne peccantem recipit. Si hæc attendis, Domini misericordiam cognoscis. Notus, inquit, in Iudæa Deus. In Iudæa Deus cognoscitur, quia in confessione peccati misericordia Dei manifeste demonstratur. Per pietatem siquidem peccantem reuocat, per patientiam sustinens expectat. In Bethleem Iudææ Christus nascitur, sed in Nazareth nutritur, & tamen non Bethleemites, sed Nazareus appellatur. In Bethleem Iudææ Christum natum, scriptura fuisse meminit, quia per confessionem spiritualiter ad hominem Deus descendit. Nazareth, flos siue munditia interpretatur. In Nazareth igitur nutritur & habitat, qui in flore munditiæ delectatur, & eam semper amat.

¶ Quod multi sint, qui Iudæam, & Hierusalem destruunt. Cap. IIII.

2. Ma. 14.

Multa sunt, quæ confessionem impediunt. Multi siquidem hostes Iudæam inuadunt, nec Hierusalem quietam manere permittunt. In libro siquidem Machabæorum scriptum reperitur, quod rex Demetrius Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam, datis mandatis ut ipsum Iudam Machabæum caperet, & eos qui cum eo erant dispergeret. Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudææ, sanguine iudicium facere metuebat. Quamobrem misit nuntios, ut darent dextras, & acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium vna fuit sententia, amicitijs annuere, & congruum consilium fecerunt. Morabatur autem Nicanor Hierosolymis, & nihil inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit. Exasperatus itaque Demetrius scripsit Nicanori dicens grauius quidem se ferre de amicitia conuentione, iubere tamen ut Machabæum citius vincitum mitteret Antiochiam. Venit igitur Nicanor ad sanctissimum templum, & a sacerdotibus iussit sibi tradi Iudam. Et extendens manum ad templum iurauit: Nisi mihi vincitum Iudam tradideritis, istud phanum in planitiem deducam, & altare effodiam. Comperit autem Nicanor Iudam esse in locis Samariæ, & cogitabat die sabbati cum omni impetu bellum committere, tamen non obtinuit consilium, ut perficeret. Cum summa autem superbia erectus, cogitauerat commune trophæum statuere de Iuda. Machabæus autem confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos ne formidarent. Singulos autem illorum armavit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus & hortationibus. Nicanor autem, & qui cum eo erant, cum tubis & canticis sese admouebant. Iudas vero, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantem, sed corde Deum orantes. Prostrauerunt autem triginta quinque millia, presentia Dei magnifice delectati: & cognouerunt Nicanorem ruisse cum suis armis. Præcepit autem Iudas caput Nicanoris & cum hu-

2. Mac. 15.

mero manum abscissam Hierosolymas perferri: linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim aibus dari. Patet moralis sensus. F Demetrius siquidem interpretatur nimium persequens, Nicanor lucerna stans, Iudæa confessio, Iudas confitens interpretatur. Quem igitur per Demetrium persequentem nimium possumus intelligere, nisi diabolum? Et quem per Nicanorem lucernam stantem, nisi mentis elationem? Nicanor itaque elephantorum turmis præponitur, quoties incorrigibilem mentibus superbia dominatur. Ossa siquidem crurum elephantorum iuncturis carent, vnde superbis assimilantur, qui à suo proposito flecti nequaquam valent. Mittitur itaque Nicanor à Demetrio, id est spiritus elationis à diabolo. Mittitur in Iudæam, ut destruat confessionis terram, ut Iudam capiat, & eos qui cum eo sunt dispergat: ut eos scilicet, qui peccata sua confitentur, curiositate teneat, & peruersa consuetudine liget: & eos, qui confitentes consolantur, impediatur, orationem & cogitationem turbet. Audiens tamen Nicanor virtutem comitum Iudææ, & animi magnitudinem, sanguine iudicium facere metuebat. Habet Iudas comites, diuersas videlicet corporis & animæ virtutes. Habet enim comitem, cordis gemitum & contritionem. Habet socium etiam laborem & ieiunium. Habet & alios comites innumerabiles, opera scilicet pœnitentiæ, & humiliatæ mentis cogitationes. Contra comites ergo Iudææ Nicanor sanguine iudicium facere metuit, quoniam superbiæ spiritus huiusmodi viribus non resistit. Hæc enim sunt, quæ carni & sanguini contradicunt. Quamobrem Nicanor tres nuntios misit, qui dextras darent & acciperent. Tres nuntios mittit, quoties peccator in aliquo bono cogitationis, locutionis & operationis confessioni consentit. Dextras dant & accipiunt, quando inuicem bonis operibus se consentire promittunt. Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium fuit vna sententia amicitijs annuere. Diu consilium agitur, ut Iudææ Nicanor reconcilietur. Hoc enim uix aut nunquam euenit, ut superbus confessioni humiliter sociari possit. Sed cum res ad hoc perducitur, ut amicitijs annuatur, tunc diem constituerunt, quo secreto inter se agerent. Inter Iudam & Nicanorem dies constituitur, quando cuiuslibet animus confitendi peccata desiderio inflammatur: dies constituitur, dum ad lucem confessionis peccator inuitatur. Et tunc secreto inter se res agitur, quando aliquis pœnitens peccatum humiliter confitetur. Et congruum colloquium fecerunt Iudas & Nicanor, dum peccator quod male gesserat detegit, & ille, cui confitetur, diuersos pœnitentiæ modos imponit: dum iste se humiliter iudicat, & ille ne desperet confortat: dum alter malis, quæ gessit, renuntiat, alter vero bonis, quæ facere debeat, pœnitentem informat. Morabatur autem Nicanor Hierosolymis, & nihil inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit. In Hierosolymis Nicanor manet, quando post.

2. Mac. 15.

Psal. 46.

1. Cor. 3.

post pœnitentiam pacem peccator tenet, & nihil inique agit, quia ab ijs, quæ malefacere conuenueat, in pace quiescit. Gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimittit, quia de præteritis turbari nequit, sed ea, quæ prius ægre tulerat post confessionem æquanimiter portat. Habebat autem Iudam semper charum, & ex animo erat viro inclinatus. Nicanor Iudam diligit, dum peccator ea quæ recolat, de ijs quæ male gesserat diligenter attendit. Et ex animo inclinabatur viro. De ijs enim, quæ prius erecta ceruice se fecisse recolat humiliato mentis vertice, in confessione se postea substernit. Et exasperatus rex Demetrius scripsit Nicanori dicens grauius se ferre de amicitia conuentione, iubere tamē ut Machabæum vincitum mitteret Antiochiam. Dum Nicanor cum Iuda in bonum pacis inducitur, tunc Demetrius rex exasperatur: quia dum peccator ad pacem confessionis redit, diabolus grauius insurgit, iubet, ut Iudas vincitum Antiochiam citius mittatur, ut per hoc absque mora bonum confessionis impediatur. Ligari Iudam postulat, ut opus pœnitentiæ, quod confessionem sequitur, debilitare queat. Solent enim qui alios captos tenent, hoc habere consuetudinis, ut transuersis post tergum manibus eos ligent. Per manus bonas operationes intelligere solemus. Vnde scriptum est: Plaudite manibus, id est operibus. Post tergum igitur manus ligatas gerit, qui bonum opus, quod ante oculos habere consueuerat, obliuioni tradit. Hoc enim Demetrius agere non cessat, quin peccatorum funibus ligatum Iudam, id est aliquem peccata sua confitentem, a bonis operibus, si possit, expertem reddat. Venit Nicanor ad sanctissimum templum in Hierosolymis, non ut conferret, sed ut destruat pacem: & a sacerdotibus virum sibi tradi præcipit, ut eorum, ad quos confessio pertinet, confessionis vires eneruare possit. Manum contra templum iratus extendit, quia superbus ea, quæ sunt religioni contraria, facere non omittit. Nihil, inquit, tradideritis mihi vincitum Iudam istud Dei phanum in planitiem deducam. Immo si Iudam traderent Nicanori, non remaneret lapis super lapidem in constructione templi. Templum, inquit, Dei sanctum est, quod estis vos. Si enim destrueretur confessionis virtus, destrueretur quilibet fidelis animus. Nec remaneret lapis super lapidem, quia superbiæ spiritus subuerteret confessionis humilitatem. Et altare, inquit, effodiā id est deuotionem cordis (in qua orationum thymiamata cremantur) omnino subuertam. Comperit autem Nicanor Iudam esse in locis Samariæ, & cogitabat in die sabbati cum omni impetu committere bellum. Sabbatum requies, Samaria custodia interpretatur. Loca igitur Samariæ sunt loca custodia, sabbatum cor quietum. Cum enim aliquis in bono opere quiescit, & seipsum solerti circumspectione custodit, tunc Nicanor id est spiritus superbiæ non obtinet, ut consiliū perficiat, & cum Iuda die sabbati in locis Samariæ præliū committat. Erectus autem Nicanor cum summa superbia, commune trophæum cogitauerat statuere de Iuda. Comune trophæum Iuda Nicanor statuit, quoties non priuatam gloriam,

sed communem superbus de subuersione confessionis querit. Dum enim peccator culpam suam defendit & excusat, tunc de Iuda Nicanor omnino triumphat: Sed dum seipsum iudicat & affligit, tunc Iudas de Nicanore triumphans humiliter vincit. Machabæus autem confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum. Non solum Iudas in presentibus spem ponit, sed etiam de futuris Deo auxiliante confidit, & illum securius inuocat quem futurum sibi propitium post mortem patienter expectat. Nec tantum munitione clypei & hastæ socios armat, sed sermonibus optimis & hortationibus eorundem animos informat. Nicanor autem, & qui cum eo erant, cum tubis & canticis sese admouebant. Tuba intus est vacua, & fit ex ære, metallo videlicet valde sonoro, signat autem seculi vanitatem. Sed ut tuba sonum reddere valeat, necesse est, ut aliquis eam ori suo iungat, ventum attrahat & emittat. Ori suo tubam ut resonet apponit, qui per secularis eloquentiæ dulcedine aliorum fauorem querit. Ventum attrahit, qui vanæ gloriæ desiderio inflatus superbit. Ventum emittit ut tuba resonet, quoties aures audientium iactantiæ verbis superbus inflat. Cum tubis igitur & canticis Nicanor, & qui cum eo erant sese admouent, dum vanæ gloriæ seu iactantiæ mentes audientium delectatione demulcent. Iudas vero, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt manu quidem pugnantem, sed corde Dominum orantes. Hæc tria sunt confessori necessaria, lingua videlicet, & cor, & manus; ut in corde contritio, in lingua sit oratio, in manu operatio. In contritione autem cordis delectat peccator culpam, in oratione petat veniam, in operatione agat pœnitentiam. Et cognouerunt Nicanorem ruisse cum armis suis. In hoc bello Nicanor moritur, dum in corde culpa cognoscitur, dum lingua veniam deprecatur, dum quod per pœnitentiam iniungitur, manus humiliter operatur. Cum hoc agitur, Nicanor moritur, quia tunc superbus ad humilitatem reuocatur. Præcipit autem Iudas caput Nicanoris, & manū cum humero abscissam Hierosolymas perferri: Linguam etiam Nicanoris præcisam iussit particulatim aibus dari. Caput Nicanoris, est intentio peruersæ operationis, manus peruersum opus, lingua detractionis verba. Caput Nicanoris amputat, qui intentionem peruersæ operationis damnat. Manum abscindit qui peruersum opus iudicat & reprehendit. Lingua præciditur, dum ociosus sermo per silentium amputatur. Lingua Nicanoris aibus particulatim dari præcipitur, cum a pœnitente pro ijs, quæ male gesserat, sanctorum suffragia queruntur. Sed & aues sunt quilibet viri spirituales. Aues enim sunt, gaudent a terrenis sublimiter viuunt. Huiusmodi aibus linguam diuidit, qui pro diuersis peccatis diuersas orationes fundit. Hæc autem Iudas Hierosolymas perferri iussit. Nihil enim proderit, nisi pacem teneat, qui peccata præcidit.

Pulchre comparatur 210.

¶ De ijs, qui defendunt Iudæam & Hierusalem. Cap. V.

Ionge frater digressi sumus ut aliquid de confessione ad ædificationem claustralium diceremus, sed nec adhuc differam, quin de confessione sub breuitate aliquid dicā. Ipsa est enim initium, & finis humanæ conuersationis, nec ad Hierusalem mysticam, vel moralem, vel etiam cælestem peruenire poterit, qui confessione fidei, vel confessione peccati dum vixerit, & in mortis articulo carebit. Exeuntibus autem de seculo, & exeuntibus de corpore necesse est, ut exeant Iuda duce id est confessione præcedente. Primus Iudas Machabæus inter fratres ducatum tenuit. Prima tribus Iuda per turmas exercitus sui ad Orientem tabernaculi fœderis tentoria fixit. Primus iuxta imperium Domini Iudas per turmas suas castra mouit. Primo die Naafon filius Aminadab de tribu Iuda oblationem suam obtulit. Primus inter fratres Iudas Machabæus ducatum tenuit, quia inter cæteras virtutes confessio primatum tenet, & ducit ad salutem. Exijt inquit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra, quæ ad Austrum est. Iudas exit, dum quod in corde later, confitendo per os procedit. Et expugnat filios Esau, quâdo carnales affectus extirpat bonæ operationis manu. Maxime autem eos, qui sunt in terra, quæ est ad Austrum destruxit, quia eos, qui carnis desiderio ferueat, citius extinguit. Sed & fratres eius cum eo exeunt & pugnant, quoties virtutes confessioni affines, opus confessionis iuuat. At Machabæus (inquit) congregata multitudine intolerabilis gentibus efficiebatur, & superueniens castellis & ciuitatibus, improuisus succendebat eas, & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat. Iudas multitudinem congregat, quia confessio multas virtutes sibi sociat. Et fit gentibus intolerabilis id est vitij animæ, & affectibus carnis. Superueniens castellis & ciuitatibus, improuisus succendit eas. Castella sunt corda rebellionis plena, ciuitates sunt mundanæ voluptates plenæ vitij, quia abundant diuitijs. In has autem superueniens Iudas improuisus intrat, quando præcedente spiritus sancti gratia, corda sublimium voluptati dedita confessio ad humilitatem inclinat. Intrat & succendit, quia quos Spiritus sancti gratia replet, ardentes facit. Opportuna loca occupat, ut ex opportunitate locorum hostibus sine periculo superior fiat. Loca opportuna Iudas occupat, dum loca quæ religioni conueniunt, pœnitentibus assignat. Non paucas hostium strages facit, quando in confessione vitiorum multitudo succumbit. Primus exit & ultimus a bello reuertitur, quia non tantum voluntarios, sed etiam ad confessionem tardos expectat, & eis in fine sociatur. Erat (ut refert historia) Iudas congregans extremos, & hortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda. Cum reuerteretur Iudas a prælio, quod contra Timotheum gesserat, extremos congregare non cessat. Timotheus interpretatur beneficus. Habet

enim diabolus quosdam ministros, quos dicunt esse beneficos, qui subiectos sibi in ocio & voluptate nutriunt, & eosdem peruersè viuere permittunt, & quia hoc agitur, a quibusdam benefici vocantur. Cum autem Timotheus trans torrentem castra poneret, & Iudas ad torrentem aquæ veniens appropriaret, ait Timotheus principibus exercitus sui. Si Iudas ad nos prior transierit, non poterimus sustinere eum: si vero timuerit transire, transfretum ad eos, & poterimus aduersus illum. Et trans fretum ad eos Iudas prior, & cõtrite sunt gentes. Torrentem aquæ Iudas prior transire non timuit, quando aliquis peccata sua confitens, ad confessionem cum lachrymis accedit. Sed vti nam Timotheus aquæ torrentem ad Iudam transiret, ut qui voluptuose viuere consueuerat, cum lachrymis pœniteret. Primus igitur Iudas non timet transire fluuium, & cum reuertitur, extremus sequitur exercitum. Dispersos congregat, quia diuersos animi motus ad vnitatem mentis reuocat: fessos erigit, dum consolatur eos, quos itineris protensi labor frangit. Tardos increpat, & eorum pigritiam ne ab hostibus capiantur, accusat: vulneratos ne desperent instruit, sed ad spem salutis reuocat & accendit: oneratos subleuat, & ne succumbat oneri, verbis & exemplis iuuat. Dispersi sunt, qui dissolute viuunt, fessi, quibus est tædio vita Christi, tardi sunt, qui ad bene operandum, a nemine cogi possunt. Vulneratos illos esse dicimus, quos diaboli spiculis percussos esse videmus. Onerati sunt, qui sub onere longæ conuersationis dolentes gemunt. Sequitur: Hortabatur autem populum per totam viam, donec veniret in terram Iuda. Per totam viam populum Iudas hortari non desinit, quia peccator pœnitens per totam viam orationum suffragijs incumbit, donec ad terram Iuda perueniat id est in firmitate boni operis per confessionem stabilis existat. In primis tribus Iuda (sicut superius diximus) exiens de Aegypto per turmas exercitus sui ad Orientem tabernaculi fœderis tentoria fixit. In primis castra mouit. Primo die Naafon filius Aminadab princeps de tribu Iuda oblationes obtulit. Tribus Iuda in primis tentoria figit, quia qui confitetur peccata sua, in misericordia Dei spem ponit. Non enim hic habet manentem ciuitatem, sed futuram inquit. Ad orientem tentoria figere dicitur, quia in initio confessionis radio cognitionis illuminatur. Cognoscit & iudicat quod male gesserat, præuidet & discernit quod in futuro sine culpa fieri possit. In primis castra mouere festinat ut ad terram promissionis per gradus virtutum peruenire queat. Primo die Naafon filius Aminadab princeps de tribu Iuda oblationem obtulit, quia qui sponte seipsum offerre desiderat, ad offerendum citius accedit. Naafon, serpentinus, Aminadab, pater meus spontaneus interpretatur. Serpens (ut dicitur) per angustum foramen transire nititur, ut pelle veteri spoliatur. Sic peccator per angustum foramen confessionis egreditur, ut veterem exuat hominem, & induat nouum, qui die in diem renouatur per confessionem. In hoc si quidem foramine districtæ confessionis remanere dicitur

1. Mac. 3.

Num. 2.

Num. 7.

1. Mac. 5.

2. Mac. 8.

1. Mac. 5.

L

1. Mac. 5.

M

Num. 2.

Num. 7.

Hebr. 13.

dicitur pellis, id est gloria mundanæ conuersationis. Ibi enim serpentis pellis remanet, ubi per humilitatem confessionis superbia relicta iacet, & ibi pellis relinquitur, ubi peccator à peruersa consuetudine per districtiorem disciplinam separatur. Vides ne quomodo hi, qui ad Iudam pertinent, in omni negotio primatum tenent? Audis ne qualiter in libro Iudicum post mortem Iosue Iudas obtinuit principatum? Ait enim scriptura. Post mortem Iosue consuluerunt filij Israel Dominum dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? Dixitque Dominus, Iudas ascendet: & ecce tradidi terram in manum eius. Iosue, Saluator interpretatur. Mors Iosue, est priuatio spiritualis vitæ. Filij Israel Dominum consulunt, quando ij, qui Deum videre desiderant, ducem veniendi ad terram promissionis querunt. Quis ascendet ante nos (inquiunt) contra Chananæum, & erit dux belli? Ascendit, qui de virtute in virtutem proficit. Contra Chananæum ascendere nititur, qui contra mundana negotia totis viribus præliatur. In mundanis siquidem negotijs quotidie bellum geritur: quia de ijs, quæ mens cogitat, vel manus agit, multoties animus gloriatur. Sed ad hæc expugnanda Iudas eligitur, ut quod in mundanis negotijs delinquitur, in virtute confessionis deleatur. Iudas (inquit Dominus) ascendet, quia qui peccata sua humiliter confitetur, populum virtutum ad terram promissionis deducet. Et ecce in manum eius terra traditur, cum terrenis desiderijs virtus confessionis dominatur. Chananæus, negociator siue humilis interpretatur, quia animus multoties etiam de humilitate gloriatur, & efficitur longo tempore humilis, ut postea possit fieri sublimis, mutuata humilitate pro sublimitate. Et ait Iudas Simeoni fratri suo. Ascende mecum in sortem meam. Iudas confessio, Simeon exaudito interpretatur. Qui enim peccata confitetur, nec esse est, ut à Domino exaudiri mereatur, ut contritionem veræ confessionis sequatur deuotio paternæ orationis, & qui se in confessione coram Deo humiliat, suffragia sanctorum, & orationes fratrum sine cessatione quærat. Ecce qualiter Iudas cum Simeone, id est confessio cum fraterna oratione contra Chananæum pugnant, ut eum deleant, & terram promissionis obtinere queant. Oppugnantes ergo filij Iuda Hierusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem. Hierusalem, visio pacis interpretatur. Est autem vera pax, & falsa pax. Oppugnant igitur filij Iuda Hierusalem, dum ij, qui peccata sua confitentur, habuisse cum fratribus seipfos accusant falsam pacem. Oppugnant & capiunt, dum qui falsam pacem tenuerant, veræ paci non contradicunt. In ore gladij eam percipiunt, quando gladio doctrinæ verbi Dei vitia succidunt. Tradentes (inquit) incendio cunctam ciuitatem. Incendio Hierusalem à filiis Iuda traditur, cum post confessionem cor cuiuslibet conuersi gratia Spiritus sancti inflammatur. Sic igitur filij Iuda Hierusalem possident, ædificant pacificam mentem moribus, firmant bonis operibus, & vere

N

Iudi. 1.

Iudi. 1.

pacis concordiam tenent, & qui fictam pacem cum fratribus habere consueuerant, totis animi medullis fratres veraciter amant. Ex ijs, quæ diximus, satis aperte conijcimus, quod quando filij Israel exierunt de Aegypto, facta est Iudæa sanctificatio eius. In exitu siquidem Israel de Aegypto facta est Iudæa sanctificatio eius Israel potestas eius. Narrat propheta nobis exitum Israelitici populi de Aegypto, ut per historiale intelligamus mysticum, & moralem. Mysticus Israelitici populi exitus, est exitus totius ecclesie de potestate diaboli. Exitus vero moralis fit, quoties per penitentiam a peccatis exiit quælibet anima fidelis. Audis quod Iacob & Israel de Aegypto exeunt. Sunt enim quidam, qui adhuc contra vitia luctari non desinunt: sunt & alij, qui subactis vitijs Deum videre cõtendunt. Domus (inquit) Iacob de populo barbaro. Barbarus a barba & rure dictus est. Vnde Cassiodorus ponens huius dictionis significantiam dicit. Barbarus a barba & rure dicitur, qui nunquam in vrbe vixerit, sed semper ut fera in agris habitasse noscatur. De populo barbaro igitur domus Iacob exire nititur, quando ab incultis moribus, & a feritate cordis animus separatur. Facta est Iudæa sanctificatio eius. Ne timeat qui contra vitia luctatur, quando de Aegypto egreditur, quia Iudæa, id est confessio sanctificat illum, qui luctando vitia supplantat. In exitu Israel de Aegypto confessio iustum facit de impio. Cum vero ab Aegypto discesserit, in via gradientem per desertum ab hostium incurfione defendit. Cui autem ad terram promissionis peruenierit, incolumem custodit. Adhuc plura libenter de confessione dicerem, nisi delicato lectori tedium inferre timuissim. Deo tamen annuente, quamdiu vixero, in Iudæa manens inseparabilis Iudæa comes ero.

Psal. 113.

O

¶ De Hierusalem mystice, & allegorice. Cap. VI.

Mystice Hierusalem est ecclesia per orbem terrarum vbique diffusa. Ipsa enim Hierusalem designat ecclesie pacem. Sub interpretatione siquidem huius nominis intelligere solemus visionem pacis. Habet autem ciuitas ista plures inimicos, multos scilicet diuersi generis hæreticos, qui non tantum ecclesie pacem suis incurfionibus turbant, sed etiam totis viribus conantur, ut eam à statu suæ rectitudinis subuertant. Sunt & huius ciuitatis ciues & amici, quilibet viri catholici, qui non solum hæreticis verbo contradicunt, sed etiam vsque ad sanguinem certantes, eis resistere non desistunt. Multis modis Arius, Hebron, & Cherintus, & alij hæretici pacem ecclesie suis assertionibus subuertere sunt conati. Sed contra Beatus Augustinus, Hieronymus, & Ambrosius, & cæteri viri catholici, Sancti spiritus gratia roborati, occurrerunt eis in faciem, ut defenderent ecclesie pacem. Vsque ad sanguinem Stephanus certasse legitur, qui norma nostra interpretatur. Normam siquidem iustitiæ Stephanus nobis pro

proposuit, qui primus mori pro Domino non dubitavit. Mortem enim, quam Saluator pro omnibus dignatus est pati, hanc ille primus reddidit Saluatori. Lapidatur Stephanus, crucifigitur Petrus, & impletur quod dicitur: sequere me. Imitatur enim Petrus Christum per mortem confimilem idest per crucis passionem. Simon, non tantum Petrus, sed etiam Cephas appellatur. Cephas (ut quidam volunt) caput interpretatur. Vnde cephalis, sine capite solent appellari. Simon vero obediens interpretatur. Sicut enim membra subiacent capiti, sic & praelatis debent obedire subiecti. Petrus vero interpretatur agnoscens. Dissolutionem Petri cognoscimus, si eius trinam negationem diligentius attendamus. Si vero attendimus Petri recordationem, scire poterimus negationis agnitionem. Recordatus enim Petrus verbi, quod dixerat Dominus, Priusquam gallus caneret, ter me negabis, exiit foras, & fleuit amare. Ter Petrus Christum negasse dicitur, & ne desperet, ter vtrum diligat Christum, à Christo Petrus interrogatur. Amas, amas, amas? Amo, amo, amo, Pasce, pasce, pasce. Amas patrem, amas filium, amas Spiritum sanctum? amo, amo, amo: corde, ore, & opere. Pasce, pasce, pasce: vita, doctrina, & exemplo. Ecce quomodo discutitur Petrus, ut ei grex dominicus pascendus tribuatur. Ecce qui ad vocem ancillae prius Christum negauerat, nunc fratres confirmat, & qui mulieris uerba tolerare non potuit, pro Domino crucem portare non renuit. Sunt igitur ciues Hierusalem, qui defendunt ecclesiae pacem. In hac ciuitate, Dauid rex fuisse legitur, quae tunc temporis inter caeteras vrbes sublimior habebatur. Dauid manu fortis interpretatur. In hac igitur ciuitate ille manu fortis primatum tenuit, qui mortem moriens strauit.

De Hierusalem tropologica. Cap. VII.

Raelibet fidelis anima Hierusalem dicitur, quae contemptis secularibus curis meditando caelestia contempletur. Haec autem ciuitas abundat multitudine ciuium, id est simplicium cogitationum copia, & abundantia virtutum. Sunt etiam in hac ciuitate viri robustissimi, viriles scilicet affectus animi. Principatum huius ciuitatis obtinuisse dicitur Dauid manu fortis. Virtutem siquidem boni operis imitari solet multoties abundantia verae pacis. Inde est, quod post Dauid Salomon in Hierusalem regnum obtinet, quia animus, qui bonis operibus abundat, in pace manere solet. Viuente autem Dauid Salomon in regem vngitur, quia vigente boni operis affectu, animus quietae mentis dominatur. Vnixerunt (inquit) Salomonem Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon. Sadoc iustus, Nathan, donans, Salomon, pacificus, Gihon lucta interpretatur. In Gihon Salomon in regem vngitur, quia cum magna difficultate agitur, ut animus sibi ipsi etiam in pace dominetur, ut regat in pace subiectum populum idest diuersos

motus, carnis, & turbas multiplicium cogitationum. Salomon non vngitur, nisi quando ad culmen praelationis sublimatur. Honores (inquit) mutant mores. Tunc enim Salomon idest pacificus animus vnctione indiget, quia locus praelationis aut vix aut nunquam elationis tumore caret. Necessesse est igitur ut Salomon vngatur, ne pellis sicca rumpatur, id est ne populus a rege separetur, sed regentis animus humilitatis oleo molliatur. Salomon in regem vngitur, quando pacificus animus gratia Spiritus sancti fecundatur. Est autem locus Sancti spiritus, animus humilis & quietus. Pellis peruncta absque lesione patitur, ut in longum vel in altum sapius exten datur. Sic pacificus animus ad quaelibet opera misericordiae trahitur, si oleo verae humilitatis aliquoties perungatur. Vnixerunt, inquit, Salomonem Sadoc sacerdos, & Nathan propheta. Sadoc & Nathan Salomonem in regem vngunt, quando iustitia, & misericordia animum cuiuslibet potentis modestum reddunt, ut extendi valeat per dispensationem, ne ipse vel per iram rumpatur, vel alios a seipso separet per nimiam crudelitatis oppressionem. Et imposuerunt eum super mulam regis. Mula ex equa & asino nascitur. Vnde hoc animal ex velocitate equi, & tarditate asini naturaliter temperatur: & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salomon in Gihon ducitur, quia necessesse est ut qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Vinam tales essent, qui in ecclesia, primatum tenent, ut in Gihon luctantes contra vitia laborarent: ad compassionem vero fratrum vncti oleo. Sancti spiritus extendi possent, ut inter Sadoc & Nathan medij incederent: & sic ex vna parte iustitiam, ex alia vero misericordiam haberent, federentque super mulam regis, ut in omnibus tenerent modum temperantiae & discretionis. Roboam filius Salomonis post mortem patris populum non diuideret, si super mulam, quam Dauid Salomoni reliquit, humilis sedisset. Si enim teneret modum, non diuideret regnum. Venit autem Roboam in Sichem. Illuc enim congregatus fuerat omnis Israel ad constituendum eum regem. Venit ergo omnis multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam dicentes. Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: Tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo, quod imposuit nobis, releua nos, & seruiemus tibi. Qui ait eis. Ite vsque ad tertium diem, & reuertimini ad me. Inijt itaque consilium cum senioribus. Qui dixerunt ei. Si obedieris hodie populo huic, locutusque fueris ad eos verba lenia erunt tibi serui cunctis diebus. Qui dereliquit consilium senum, & adhibuit iuuenes, qui cum eo nutriti fuerant: & dixerunt ei iuuenes. Sic loqueris populo huic. Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro. Videns autem populus quia nolisset eos audire rex, respondit ei, dicens. Quae nobis pars in Dauid? aut quae hereditas in filio Isai? Reuertere in tabernacula tua Israel. Cum moritur Salomon, Roboam filius eius ad regnum promouetur. Congregatur etiam omnis

S

3.Reg.1.

T

3.Reg.12

nis Israel in Sichem, ut constituat eum regem. Salomon pacificus, Roboam latitudo populi, vel impetus populi interpretatur. Tunc enim Salomon idest pax in animo cuiuslibet hominis moritur, dum in qualibet mente impetus iracundiae, ut regnare debeat, radicatur. Congregatur etiam omnis Israel in Sichem, ut inclinetur humerum ad laborem. Conqueritur quod ei grauissimum iugum imponitur. Sed Roboam vsque ad tertium diem inducias postulat, ut interim de praedictis consilium sumat. Sed impetus irae, qui nunquam maturo consilio nouit consentire, iuuenile consilium sequitur, quia iuuenilis impetus leuitatem per omnia comitatur. Tertia die populus ad Roboam redijt, populo Roboam dura respondit. Pater meus inquit, cecidit vos flagellis, ego caedum vos scorpionibus. Audit populus quod antea metuebat, sed ne impetus iracundiae vsque ad crudelitatem procedat: ideo fugiens quod metuit populus ab Roboam, id est ab impetu irae, videntium Deum simplicitas recedit. Audis quod post mortem Salomonis Roboam regnauit in Hierusalem, quia impetus iracundiae illam, quae diu pacem tenuerat, in habitat mentem. In anno quinto regni Roboam ascendit Sefac rex Aegypti in Hierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa diripuit, & scura aurea quae fecerat Salomon, pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea. Sefac interpretatur byssus cilicij. Cilicium est vestis praenitentium. Hac enim veste se induunt, qui peccata plangere nouerunt. Byssus vero est genus panni subtilitate & mollitie delicati. Qui enim in domibus regum sunt, mollibus vestiuntur, & voluptuosa quarunt. De cilicio igitur byssum faciunt, qui asperitatem vite in voluptatem vertunt. Tulit autem Sefac thesauros de domo Domini, id est se creta diuini consilij. Sed & thesauros regios abstulit, quia discretas dispensationes voluptas dissoluit. Thesauros, quos Salomon, id est pacificus animus forsitan congregauerat, regnante Roboam Sefac rex Aegypti, id est voluptas seculi dissipare non cessat: Scuta vero aurea sunt sacrae scripturae verba. Scuta sunt, quia verae fidei firmitatem defendunt. Aurea, quia ex puritate procedunt. Quae scuta, inquit, Salomon fecerat, quia quietus animus contra haereticos in pace verba defensionis parat. Pro quibus rex Roboam scuta aerea fecit. Scuta aerea, sunt secularia verba. Scuta sunt, quia multoties veritati resistunt: ifiunt ex aere, id est ex sonora materia secularis eloquentiae. Aes enim quando tangitur, procul auditur, quia impetuofus animus cum manu reprehensionis tangitur, ad lites & iurgia prouocatur. Aurum vero, dum tangitur, non clamorosa vocis sonoritate stridet, sed etiam fortiter percussum silet. Similiter animus pacificus etiam conuicio tactus, conuicium patitur tacitus. Et vniuersa (inquit) diripuit. Vniuersa Sefac rex Aegypti diripit, quia voluptas carnis quicquid alij congregant, in vsu proprios consumit.

3.Reg.12

3.Reg.14

Matt.11.

De muro Hierusalem mystice, & moraliter. Cap. VIIII.

M Hierusalem mystica idest ecclesia, dicitur habere diuinae scripturae murum per quem repellat inutiles infidas, & apertos insultus haereticorum. Super muros tuos Hierusalem constitui custodes: non cessabunt die ac nocte laudare nomen Domini. Custodes murorum sunt doctores scripturarum. Qui muros custodiunt, quia diuinae legi vigilantes intendunt. Die ac nocte nomen Domini laudare non cessant, quoniam in prosperis, & in aduersis ad Deum clamant. Hoc nomen, quod inuocant, dicitur Iesus. Iesus autem Saluator interpretatur. Qui enim nomen Saluatoris inuocant, hi sunt, qui desiderant, ut omnes homines salui fiant. Moraliter autem murus animae fidelis, est structura bonae operationis, Custodes murorum, solers custodia circumspectionum. Quae in nocte negligentiae per prouidentiam vigilant, in die vero discretionis munitiones parant. Nomen Domini laudare non cessant, quia pro salute animae assiduis desiderijs ad Deum clamant. Clamant ciues, clamant & hostes. Longe tamen diuersus est clamor hostium a clamore ciuium. Clamant enim catholici, clamant & haeretici. Clamauit (inquit Hieremias) cor eorum ad Dominum super muros filiae Sion. Clamauit cor eorum. Quorum? haereticorum. Murus vero filiae Sion sunt qui veritatem fidei defendunt. Super muros haeretici clamant, qui se dicere potiora gloriantur quam catholicae fidei doctores dicunt. Super muros clamant, quia superiores in conflictu disputationum doctoribus ecclesiae se esse putant. Clamant ad Dominum non in contritione cordis, sed crudelitate iniquitatis. Super muros haeretici sunt, dum praualent & destruunt. Cor eorum ad Dominum clamant, quando per elationem cordis diuinae potentiae derogat. Moraliter autem per hostes, anime carnales affectus possumus intelligere, per cor hostium, delectationem carnalium, per murum, ordinem virtutum. Cor igitur ad Dominum clamat, quia delectatio carnis ad hoc laborat, ut ordinem virtutum interrumpat. Hunc murum pro culpa ciuium Dominus dissipare permittit, dum vel ecclesia haereticis, vel quaelibet anima fidelis vitijs non resistit. Vnde Hieremias. Cogitauit, inquit, Dominus dissipare murum filiae Sion. Murum filiae Sion Dominus dissipare cogitat, quamdiu peccantium culpas per patientiam portat. Cogitat & destruit, dum eos, quos patienter expectauerat, puniendos hostibus relinquit. Nec tantum muros ciuitatis destruit sed etiam muros turrium in manus inimicorum tradit. Vnde praedictus propheta, Tradidit (inquit) Dominus in manus inimici muros turrium eius. Muri turrium sunt iij, qui in sublimitate vitae alios praecellunt. Sunt etiam muri turrium, quae super eminent alias virtutes, discretae circumspectiones virtutum. In manus ergo inimici muri turrium traduntur, cum vel doctores ecclesiae haereticis, vel summe virtutes anime vitijs subiiciuntur. Cum hoc

Esa. 62.

Y

Thre. 2.

Ibidem.

Ibidem.

Zacha. 2. hoc ergo agitur, absque muro Hierusalem inhabitatur. Vnde dicitur. Absque muro inhabitatur. Hierusalem. Murus autem Hierusalem incolumis stare dicitur, dum diuinæ scripturæ verbis ecclesia nullo contradicente munitur. Stant etiam muri turrium, dum vita & moribus commendatur doctrina prælatorum.

¶ De portis Hierusalem moraliter.
Cap. I X.

Z Abet etiam Hierusalem portas, exhortationes videlicet sanctorum patrum discretas, per quas ingredimur in ecclesiam & egredimur ad æternam vitam. Attolite, inquit, portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Principes sunt boni vel mali doctores. Malorum portæ sunt peruerse suggestiones. bonorum vero sanctæ exhortationes. Per istas itur in cælum, per illas descenditur ad infernum. Istæ grauantur, illæ eleuantur. Istæ æternales sunt, quia ad æternitatem perpetuæ felicitatis ducunt: illæ sunt portæ mortis, quia perducunt ad abyssum perpetuæ damnationis. Per istas introibit rex gloriæ, per illas diabolus rex superbiam. Defixæ sunt in terra (inquit Hieremias) portæ eius. Defixæ in terra portæ Hierusalem esse referuntur quoties amore terrenarum rerum prælati ecclesiæ delectantur. Et erectæ sunt, quoties celsitia quærunt. Vnde per Ezechielem prophetam dicitur. Porta, inquit, respiciebat viam Aquilonis. Via Aquilonis est vita peccatoris. Viam Aquilonis porta respicit, quando quilibet doctor spiritualis considerat, & reprehendit vitam peccatoris. Porta enim doctor esse dicitur, quia per ipsum ad æternam vitam recto tramite peruenitur. Sed & per portas animæ designare possumus diuersos corporis sensus. Portæ enim sunt, quia per eas intrant & exeunt, qui ciuitatem subuertunt. Exeunt & intrant, qui ciues eiusdem ciuitatis quandoque muniunt, & conseruant. Hæ siquidem portæ tunc in terra defixæ iacent, quando sensus corporis terrenis desiderijs penitus inheret. In vectibus vero erectæ pendent, quoties corporis sensus diuinæ contemplationi patent.

¶ De portis Hierusalem ex verbis Nehemias.
Cap. X.

A N verbis Nehemias filij Elechia de portis Hierusalem legesse me recolo, quod huic operi ad ædificationem claustralium inferere volo. Egressus sum (inquit) per portam vallis nocte & ante fontem draconis, & portam stercoris: & considerabam murum dissipatum, & portas eius combustas igni. Et transiui ad portam pontis, & aqueductum regis, & non erat locus iumento, cui sedebam, vt transiret: & ascendi per torrentem Cedron, & considerabam murum, & reuersus veni ad portam vallis, & redij. Porta vallis, est virtus humilitatis. Per portam vallis Hierusalem ingre-

ditur, cum aliquis corde humilis ad pacem rediens, mente Deo reconciliatur. Per portam vallis egreditur, vt destructionem ciuitatis videat, qui ruinas ecclesiæ, vel lapsus animæ humiliter reparare festinat. Et ante fontem draconis. Fons est origo fluminis: & diabolus initium angelicæ, & humanæ defluxionis. Per fontem diabolus intelligitur. Vnde diabolus deorsum fluens interpretatur. Deorsum fuit, qui a Deo corde & opere recedit. Est autem diabolus fons draconis, id est initium elationis. Ab ipso enim diabolo culpa superbiam sumpsit exordium. Vnde post elationis inundationem, ruinam meruit lapsum. Draco cæteris serpētibus maior esse dicitur, quia caput superbiam etiam cælum tetigisse memoratur. Ante fontem igitur draconis transit, quia ruinam angeli, & lapsum hominis ad memoriam reducit. Et ad portam stercoris. Porta stercoris, est virtus confessionis. Sicut enim per portam finis extra ciuitatem vehitur, sic per confessionem, peccati fætor a mente necesse est vt eijciatur. Et considerabam murum Hierusalem dissipatum, & portas eius igni exustas. Murum Hierusalem dissipatum considerat, & circuit, qui lapsus carnis, & scissuras mentis diligenter attendit. Considerat portas igni exustas: serpens videlicet corporis igne luxuriam, & flammis iracundiam consumptos. Et transiui ad portam pontis. Pons ibi construitur, vbi de vno loco ad alterum transitur. Pontem facimus, cum penitentiam agimus. In ponte ligna ponimus, dum transeunt animæ carnem subijcimus. Pontem transimus, quando de vitijs ad virtutes transmigramus. Si vero porta fontis legitur (sicut in quibusdam codicibus scriptum reperitur) non est mirum si portam stercoris sequitur porta fontis, vt fætor criminis mundetur lachrymis. Et ad aqueductum regis. Aqueductus, est desiderium contemplandi Deum. Aqua, gratia. Aqueductus dicitur esse regis, id est rationis suo iudicio cuncta regentis. Et non erat (inquit) locus iumento, cui sedebam, vt transiret. Cum ad aqueductum regis perueniret, non erat iumento locus, vt transire posset. Iumentum est habetudo mentis, siue sensualitas carnis. Si igitur aqueductus regis est amor contemplationis, si aqueductus gratia Sancti spiritus si iumentum hebetudo mentis, vel sensualitas carnis: non est mirum sit sensualitas carnis tam cito non transeat ad gratiam contemplationis. Et Ascendi (inquit) per torrentem Cedron. Cedron interpretatur tristis vel mæror. Anima de captiuitate reducta, id est nouiter ad Deum conuersa, in initio conuersionis mærens & tristis, ascendit per torrentem compunctionis. Hic est enim ordo conueniens, vt prius desleat quod male gesserat, post ad gaudium diuinæ contemplationis ascendat. Et considerabam murum. Iterum considerat murum. Murum destructum iterum considerat, qui lapsus corporis, & animæ ruinas in mente per recordationem sæpius retractat. Et reuersus veni ad portam vallis, & redij. Ad portam vallis, per quam exierat, reuertitur. Per hoc enim innuitur, ut quicquid agitur, humilitatis beneficio condiatur.

¶ De

De seris portarum Hierusalem mystice, & moraliter. Cap. X I.

D Abet Hierusalem in portis seras, auctoritates videlicet scripturæ firmas, quæ quod dicunt, firmiter asserunt. Lauda Hierusalem Dominum lauda Deum tuum Sion: Quoniam confortauit seras portarum tuarum. Seras portarum confortat, qui quod docet, auctoritate confirmat. Laudet igitur Hierusalem Dominum, laudet Deum suum Sion: Quoniam confortauit seras portarum vtriusque. Quicquid enim de Christo prophetia prædixerat, auctoritas euangelij factum fuisse demonstrat. Habent autem seræ portarum clauem, & pessulum. Qui clauem custodiunt, ij sunt qui ecclesiæ curam gerunt. Clavis est potestas regentis. Per pessulum accipere possumus obedientiæ præceptum. Clavis pessulum impellit, & retrahit, quia potestas prælatorum quosdam intrare prohibet exclusos, & quosdam iatus manere compellit. Nepe ingressos ne exeant prohibet: exclusos ne intrent ab ingressu potenter arcet. Moraliter autem anima in portis seras habet, quia sensus corporis, ne pateant hostibus, id est vitijs, clausos tenet. Aperit, quoties venienti dilecto cordis secretum pandit. Vnde in Canticis dicitur. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo. Habet ostium hoc clauem, & pessulum. Clauem scilicet discretionem, pessulum discretionis modum. Ratio portat clauem, vt quod nocet, ab ingressu mentis arceat, quod autem decet per clauem discretionis intrare permittat. Sed quandoque seræ inueniuntur obseratæ, vt si dilectus ad uenerit nequaquam intrare possit, & si ratio quæ clauem gerit accedat, intrare non valeat. Hoc autem fit, quoties animus discretionis modum excedit. Sed tandiu ratio foris expectat, donec (si fieri possit) pessulum tentando retrahat. Clauem discretionis apponit, monendo vertit, nec tamen animum conuertit. Cum autem intrare non valet, qui clauem portat, necesse est vt pessulum obstinationis, disciplinæ securis frangat: vt quod monitionibus fieri non poterat, viribus disciplinæ post modum fiat. Contingit etiam quandoque, vt qui clauem portare debuit, clauem perdere sæpius consuerit. Oportet igitur vt ijs, qui clauem discretionis sæpius amittunt (quia curam sui gerere nesciunt) aliquis discretus prouideat, qui de secretis eorum, cum tempus aduenerit, curam gerat.

De vectibus portarum Hierusalem.
Cap. X I I.

Ficut superius diximus, portæ sunt exhortationes sanctorum patrum discretæ. Vectes portarum, statuta eorum. Vectes sunt, quia portas vehunt. In vectibus portæ pendent, nec sic tamen, quin moueri possint, vectibus inheret. In vectibus portæ mouentur, vt clausæ teneantur, vel vt aperiantur. Similiter statuta patrum aliquando stricte seruantur, aliquando per dispensationem tem-

perate laxantur. Nota etiam, quod seræ portis semper inheret, portæ vero circa vectes mobilitatem tenent. Sic auctoritates sanctorum patrum immobiles esse debent, statuta vero pro tempore, & loco, & persona interdum mutari solent. Possumus etiam per vectes portarum intelligere consilia Iudæorum, de quibus per prophetam dicitur. Perdidit & contriuit vectes eius. Vectes eius perdidit & contriuit, quando consilia eorum ad effectum venire non permisit. Erat eorum consilium, vt occiderent Christum. Consilium eorum perdidit & contriuit, quia quod facere cogitauerant ad nihilum redegit. Ad nihilum redegit, quia Christus a morte resurrexit. Consilium eorum perdidit, cum eos a terra procul eiecit. Consilium eorum contriuit, dum diuersis gentibus subiectos per diuersas regiones dispersit. Moraliter. Et contriuit vectes eius. Vectes sunt quedam animæ virtutes, quæ portas sustinent, ne sensus corporis a sua stabilitate vacillent. Vectes perdidit & contriuit, quando virtutes vitijs sublato robore mentis diuina permissione subiecit. Sed & de vectibus alibi dicitur. Quia contriuit portas æreas & vectes ferreos confregit. Vnde Cassiodorus super psalterium, Portæ inquit æreas, sunt hominum consuetudines vitiosæ: Vectes vero ferreos, spiritus immundos non improbe videmur accipere. Hæc enim duo metalla pro fortitudine delictorum videntur adhibita. Sed ista viribus hominum desperata, virtus diuina confregit, quando periclitantes aduentus sui lumine miserata respexit. Vectes etiam in diuina scriptura possumus accipi, quibus arca per eremum a filiis Israel solebat deportari. Facies (inquit) vectes de lignis Setim, & operies auro: inducesque per circulos, qui sunt in lateribus arce, vt portetur in eis: qui semper erunt in circulis, nec vnquam abstrahentur ab eis. Arca, est ecclesia, vectes, ecclesiæ doctores. De lignis Setim vectes fiunt, quod genus ligni albe spiræ simile esse dicunt. De lignis igitur imputribilibus vectes fiunt, id est de viris, qui corruptioni non succumbunt. Auro vectes operit, qui virtutem boni operis certius per exemplum proximis ostendit. Vectes per circulos inducit, qui quatuor euangeliorum verbis mentem attentius apponit. Nec ab eis vnquam extrahitur, sed in lege Domini die ac nocte meditatur.

¶ De vicis Hierusalem. Cap. X I I I.

Ertur habere prædicta ciuitas vicos, & plateas. Vici sunt in ecclesia continentes, & coniugati. Sicut enim in materiali vico duo sunt ordines domorum, sic in vico ecclesiæ sunt duo ordines, videlicet continentium & coniugatorum. In libro Efdra scriptum reperitur, quod Melchias filius Herem ædificauit in Hierusalem mediam partem vici. In Hierusalem mediam partem vici ædificat, qui coniugatorum legitime iura conseruat. Alteram vero partem eiusdem vici ille ædificare dicitur, a quo munditia continentium per omnia custoditur. Inter hos ordines domorum est quasi via media, actiua vita. Per hanc igitur ambulat,

al. 23.

Porta bonorum & malorum.

Thre. 2.

Exec. 9.

Necm. 2.

Thre. 2.

G

Psal. 150.

Exo. 25.

Psal. 1.

Necm. 3.

lant, qui ad caelestem Hierusalem peruenire festinant. Sunt autem in Hierusalem maiores & minores vici. Maiores vici sunt actiui & contemplatiui. Minores vero ad illos pertinent, qui ex illis deriuantur, vel ipsis inhærent. Sunt & in anima quidam vici morales, diuersæ videlicet virtutum species. Sicut enim in materiali vico sunt diuersi ordines hominum, sic in vicis animæ sunt diuersitates morum. Habet autem anima vicum timoris, & vicum amoris. Vicus timoris descendit ad portam vallis, id est humilitatis. Vicus amoris ducit ad portam pontis, id est ad contemplationem futuræ retributionis. In vico timoris habitât ferui & mercenarij. In vico uero dilectionis habitant, qui patrum hæreditates expectant. Serui præ timore pœnæ seruiunt, mercenarij pro labore mercedem quærunt, filij pro sola dilectione laborant, non vt soli hæreditatem possideant, sed vt cum patre sine fine viuant. Sed & in Hierusalem morali alij vici possunt assignari, id est vicus sacerdotum, & vicus scuta vendentium. Vicus sacerdotum, est vicus sanctæ exhortationis, qui ducit ad portam sterquilinij, id est ad portam confessionis. Sicut enim finis eijcitur per portam sterquilinij, sic etiã per portam confessionis eijcitur fœtor peccati. Est etiã vicus scuta vendentium. Sunt enim quidam, qui scuta emunt, & scuta gerunt, quia in necessitate fratres defendunt. Sunt & alij, qui scuta faciunt, & scuta vendunt, quia licet ingenium, & potestatem iuuandi alios habeant, non tamen absque pecunia fratres in necessitate iuuant. Scuta, sunt defensionis verba. Scutum manu tenet, qui quod ore loquitur, operibus implet. Scutum contra hostes eleuat, qui in defensione pauperum auxilium pro viribus præstat. Scuta martyres emerunt, quia pro defensione diuinæ legis corpora sua ad supplicia tradiderunt. Scuta Iudas Machabæus, & fratres eius emerunt, quando possessiones suas pro defensione fratrum depopulandas hostibus reliquerunt. Emerunt autem Machabæi scuta aurea. In historia siquidem legitur Machabæos habuisse clypeos aureos. Refulsit (inquit) sol in clypeos aureos, & resplenderunt montes ab eis. Sunt autem clypei aurei, auxilia defensionum, quæ sunt absque commixtione temporalis lucri. In his igitur clypeis sol resplendet, quia in puritate cordis per exemplum bonæ operationis iustitia clarior apparet. Et resplenderunt montes ab eis. Montes sunt homines vitæ & moribus sublimes. A clypeis ergo aureis montes splendorem recipiunt, quia cum aliquis iustus bene operatur, cæteri viri sublimes per famam bonæ opinionis clariores fiunt. Sed & in exercitu regis Antiochi multi fuerant, qui clypeos aureos secum habebant. Sunt autem (sicut superius diximus) aurei clypei, verba quæ in defensione proximi proferuntur absque commixtione temporalis lucri. Sed istorum clypei ideo aurei sunt, quia cum proximis verba defensionis proferunt, non pro pretio, sed pro iustitia se loqui dicunt. Cum autem sol iustitiæ in his clypeis resplendet, tunc veritas apparet. Et sic montes ab eis splendorem recipiunt, quia contra eorum falsitatem montes, id est iusti

luce veritatis clariores fiunt. Nota etiam quod in Hierusalem domus scuta vendentium esse dicitur, ne alicui, quod diximus, mirum videatur. Ait enim scriptura. Aedificauit Melchias filius aurificis vsque ad domum Nathineorum: & scuta vendentium contra portam iudicialem. Scuta vendunt, qui pro iustitiâ munera libenter accipiunt. Sed domus scuta vendentium contra portam iudicialem esse, scriptura dicit. Illos enim, qui iustitiam vendunt, conscientia reprehendit: & contra portam iudicialem domus eorum positæ sunt, quorum mens & conscientia veritati contradicunt. Hoc autem toties mystice, vel moraliter agitur, quoties aliquis vir ecclesiasticus cupiditate vincitur, vel quoties animus adulationis laude remuneratur. Nec mirum si in Hierusalem, id est in ecclesia vel in anima, istud agitur, cum econtrario in Damasco, id est in seculo vel in seculari animo, vicus rectus & domus Iudæ reperiatur. Dixit enim ad Ananiam in visu Dominus. Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus, & quærere in domo Iudæ Saulum nomine Tharsensem, ecce enim orat. Ananias, gratia Domini, Iudas confessio. Saulus tentatio respicientis, Tharsensis exploratio gaudij interpretatur. Ad Saulum Ananias mittitur, quando ad eum, qui peccatum considerat, gratia pœnitendi tribuitur. Tentationem considerat & respicit, qui tempus & locum, delectationem & consensum tentationis attendit. Talis in domo Iudæ quæratur, & inuenitur, qui in domo confessionis, adhuc manens in seculo, demoratur. Ponitur autem hæc domus in vico, qui vocatur Rectus. Qui enim in domo confessionis manet, procul dubio metam recte viuendi tenet. Sed qui Tharsensis est vitam caelestem in terris tolerat, vt postmodum caelestis gaudij explorator fiat.

De plateis Hierusalem. Cap. XI III.

In Hierusalem plateæ dicuntur esse. Vnde per Hieremiam dicitur, cum in lamentationibus suis de ciuibus Hierusalem loqueretur. Cum defecerunt (inquit) quasi vulnerati in plateis ciuitatis. Habet igitur Hierusalem ciues bonos & malos, habet paleas & areas. Habet in horreis grana cum paleis. In plateis Hierusalem boni sunt, sed non deficiunt, quia vanitatibus seculi dediti non succumbunt. Mali vero in plateis ciuitatis sunt, & deficiunt, quia vagi & instabiles voluptatibus carnis non resistunt. Plateæ sunt viæ late, quæ per eas gradientes ducunt ad mortem. Cum deficerent (inquit) quasi vulnerati in plateis ciuitatis. Peccati sunt quasi vulnera. Quasi vulnerati in plateis deficiunt, qui deficientes in bono a delectatione peccati non respiciunt. Ad hoc etiam pertinere videtur, quod in eodem scriptum reperitur. Cum deficerent (inquit) paruulus & lactans in plateis oppidi. Paruulus, est simplex & rudis populus. Lactans, est doctor carnalia prædicans. Plateæ oppidi sunt delectationes huius mundi. In plateis igitur oppidi paruulus, & lactans deficiunt, quando præ-

lati cum subiectis cessantes à bonis operibus, passim carnalia quærunt. Huiusmodi plateæ quandoque lutum habent, quandoque puluere, & siccitate scatet. Vnde Psalmista. Et comminuam, inquit, eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos. Puluis, est dissolutio humane fragilitatis, ventus, superbia spiritus. Ventus suo impetu puluerem subleuat, quoties aliquis vitam cuiuslibet dissoluti verbis adulatorijs laudat. In puluere vero turbinè generat, dum dissolutas actiones impetus elationis turbat. Vt puluerem ergo inimicos suos David comminuit, quando ille manu fortis actiones peruersorum dissolutas remanere permittit. Vt lutum platearum delebo eos. Lutum in plateis, est immunditia carnis. Habet igitur David inimicos, id est luxuriantes, & lubricos. Et delebo inquit eos. Vnde forsitan de libro vitæ.

De quatuor plateis Hierusalem moraliter. Cap. X V.

Patuor plateæ in ciuitate Hierusalem dicuntur esse, scilicet platea latior, & platea domus Dei, Est etiam platea ante portam aquarum, & alia platea ante portam Ephraim. De platea latiori dicitur. Et dimiserunt Hierusalem vsque ad murum plateæ latioris. De platea domus Dei dicitur. Sedit omnis populus in platea domus Dei tremantes pro peccato, & pluuuis. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos. Vos transgressi estis, & vxores duxistis alienigenas. De platea, quæ est ante portam aquarum dicitur. Congregatus est omnis populus quasi vir vnus ad plateam, quæ est ante portam aquarum, & dixerunt Esdræ scribæ, vt afferret librum legis Moyfi, quem preceperat Dominus Israeli. De platea siquidem portæ Ephraim dicitur. Egressus est populus, & attulerunt frondes de arboribus, feceruntque sibi tabernacula vnusquisque in domate suo, & in atrijs suis, & in atrijs domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim. Muri Hierusalem à filijs Israel ædificari dimittuntur, quando ad murum plateæ latioris appropinquatur. Latior platea, est secularis vita: murus plateæ, aduersitas vitæ. Inde est, quod discipuli qui erant Damasci, per murum submittententes in sporta dimiserunt Paulum. Vnde Beda super actus Apostolorum. Murus, inquit, Damasci (qui sanguinem bibens interpretatur) est aduersitas seculi. Rex Aretha (qui defensio interpretatur) diabolus intelligitur. Sporta, quæ iuncis palmisq; solet confici, fidei speiq; cõiunctionem designat. Iuncus enim viriditatem fidei, palma vitæ æternæ spem significat. Siquis igitur se muro aduersitatis cinctum videat, sportam virtutis, qua euadat, festinus ascendat. Sedit omnis populus in platea domus Dei mœrens pro peccato, & pluuuis. Domus Dei, est domus conuersionis. Quæ platea habere perhibetur, quoties secularibus negotijs exterius implicatur. Sed qui diu per plateam leti discurrere consuerunt, quandoque in eadem platea sedentes pro peccato gemunt, quia qui in domo

Dei secularitati studuerant, postmodum ad se reuerfi quietæ mentis esse desiderant. Nec tantum pro peccato, sed etiam pro pluujs foris stare nequeunt, sed totis desiderijs animi interius esse quærent. Tempus inquit pluuia est, & non sustinemus stare foris. Pluuia, est catholica doctrina: foris enim stare non sustinet, quem doctrinæ spiritualis pluuia perurget. Surrexit etiam Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & vxores duxistis alienigenas, vt adderetis super delictum Israel, & nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius, & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. Ecce pluuia, id est correptionum doctrina. Vxores vero alienigenæ sunt seculares curæ. Ex his confessio datur, dum culpa cognoscitur. A populo terræ, & ab vxoribus alienigenis separatur, qui terrena negligit, & cui curæ seculares odio habentur. Sequitur de platea, quæ est ante portam aquarum, in qua populus congregatur quasi vir vnus dicentes Esdræ scribæ, vt afferret librum legis Moyfi. Porta aquarum est admonitio scripturarum, platea peccatorum memoria. Ante portam igitur aquarum platea esse dicitur, quia per admonitionem scripturarum peccatum ad memoriam reuocatur. In qua populus quasi vir vnus colligitur, dum in vnitate perseueras, per dilectionem magistris & fratribus vnitur. Et sic librum legis Moyfi afferri poscit, vt per legem corrigat quæ contra legis præcepta gessit. Platea, quæ est ante portam Ephraim, vltima ponitur. Nihil enim prodest laboranti, nisi fructus operis in fine colligantur. Ephraim enim frugifer interpretatur. Initium igitur boni operis, est porta pœnitentis. Possumus autem hanc plateam vocare, & appellare pœnitentiam. Platea est, quando adhuc in ea plangimus quod deliquimus, sed in ea lutum delemus, dum per pœnitentiam laboramus. De platea quandoque egredimur, & ad eam quandoque reuertimur: de platea egredimur, cum à seculari vita recedimus: ad plateam vero reuertimur, cum ad ea, quæ male gesta sunt à nobis, mentem reuocamus. Egredimini inquit, in montem, & afferre frondes oliuæ, & frondes myrti, & ramos palmarum, vt fiant tabernacula. In montem egredimur, quando ad montem misericordiæ precibus subleuamur. Ipse est forsitan mons Oliueti. Afferre, inquit, frondes oliuæ id est opera misericordiæ. † Oleos enim græce, misericordia dicitur latine. Myrtus virtutis temperatiuæ dicitur esse: palma vero in altum crescit. Per oliuam igitur opus misericordiæ, per myrtum virtus temperantiæ, per palmam spes veniæ. His itaque frondibus, & ramis in platea portæ Ephraim tabernacula fiunt, quando prædictæ virtutes à prauina torporis, & calore delectationis vndique defendunt. In platea igitur, quæ est ante portam Ephraim tabernacula ponimus, quando quod male gessimus delentes per opera misericordiæ, ad spem victoriæ peruenire desideramus.

i. Mac. 6.

Neem. 3.

M

Actu. 9.

Thre. 2.

Thre. 2.

i. Esdrz. 10.

R

Neem. 8.

S

Neem. 8.

† immo
sæculos ele-
os.

Item de quatuor plateis Hierusalem moralitas.
Cap. X V I.

Moraliter per plateam latiore[m] possi-
mus intelligere mentis vagationem.
Platea siquidem ciuitatis, sunt dele-
stationes vagae mentis. Platea graece,
latitudo dicitur latine. Quae lata est
in opere, latior in sermone, latissima in cogitatio-
ne. Cum enim quod male agimus, verbis defendi-
mus, tunc platea latiori appropinquamus. Graue
est enim peccare, sed grauius peccatum defendere,
grauissimum per delectationem peccato consen-
sire. Cum culpa ergo defenditur, tunc platea dila-
tatur. Dum autem aedificatur Hierusalem, & appro-
pinquatur ad plateam latiore[m], aedificari ciuitas di-
mititur. Et hoc fit, dum culpa verbis excusatur.
Nemo enim aedificare potest aliquem reatus sui
culpam defendentem, sed cum culpa cognoscitur,
tunc ciuitatis murus, id est bonum opus aedificari
permittitur. In platea latiori (sicut praediximus)
culpa defenditur, sed in platea domus Dei accusa-
tur, & corrigitur. Domus Dei, est mens in qua ha-
bitat gratia Spiritus sancti. Platea domus Dei, re-
cordatio peccati. Qui autem per hanc plateam di-
scurrere consueuerant, nunc in ea pro peccato tre-
mentes sedent: & qui inepta laetitia diu stude-
rant, peccatum lugent. In hac platea Eldras sacer-
dos, qui carnes immolat, id est animus, qui deside-
ria carnis in se maculat, populum increpat, quia praec-
ceptum Domini transgressus fuerat. Separamini
(inquit) a populo terrae, & ab vxoribus alienigenis.
Populus terrae, sunt terrenarum rerum concupiscentia,
vxores alienigenae, carnis blanditia. Ab his vero
mentem separant, qui mundi concupiscentias negli-
gunt, & blandimentis miserae carnis mente contradicunt.
Sequitur de platea, quae est ante portam aquarum.
Porta aquarum, est gratia lachrymarum. Platea vero
quae est ante portam aquarum, est contritio animi pro
delectatione peccati. In hac platea populus congregatur
quasi vir vnus: populus cogitationum, qui se per
diuersa sparserrat, cum per contritionem in vnum colligitur,
secretum mentis intrat, librum legis audire desiderat,
vt transgressionis culpam emendare valeat, & in
meditatione diuinae legis attentus fiat. Ad plateam
vero quae est ante portam Ephraim animus ducitur,
quando per fructum boni operis ad spem veniae reuocatur.
In platea igitur latiori nihil agimus, sed etiam
Hierusalem aedificare dimittimus. In platea vero
domus Dei terram euertimus, & feminamus. In
platea quae est ante portam Ephraim fructum colligimus.
Ibi tabernacula figimus, in quibus per spem
misericordiae frumenta recodamus. In his etiam
plateis ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente
Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam
illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus
suis. Infirmi sunt, qui laborant morbo peccati.
Qui in plateis ponuntur, quando peccatorum suorum
delectationis recordantur, vt veniente Petro, id
agnito per recordationem peccati (Petrus enim
agnoscens interpretatur) sal-

tem umbra illius obumbraret quemquam illorum,
vt intercessio eius refrigeraret animum cuiuslibet
ab actu vitiorum. Haec enim est umbra, quae
infirmitatem refrigerat, vt ab infirmitatibus liberum
sanitati reddat.

De ijs qui templum destruunt, & de ijs qui templum mundant, & renouant. Cap. XVII.

In praecedenti libro de aedificatione
templi diximus plura: nunc autem
de destructione eius quid historia
dicar, breuiter audiamus. Sicut veridica refert
historia, Antiochus illustris filius Antiochi regis,
qui fuerat Romae obses, ascendit Hierosolymam
in multitudine graui: & intrauit in sanctificationem
cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum
luminis, & vniuersa vasa eius: & accepit thesauros
occultos quos inuenit, & sublatis omnibus abiit in
terram suam. Post duos autem annos misit rex
principem tributorum in ciuitates Iudas, & veni
Hierusalem, cum turba magna, & irruit super
ciuitatem repente, & perdidit populum multum
ex Israel, & accepit spolia ciuitatis, & succendit
eam igni, & destruxit domos eius, & muros in
circuitu: & captiuas seduxit mulieres & natos,
& pecora possederunt: & aedificauerunt ciuitatem
Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis:
& facta est illis in arcem. Et posuerunt illic
gentem peccatorum, & viros iniquos, & posuerunt
illic arma, & escas. Ascendit in Hierusalem rex
Antiochus, quando in ecclesia dominatur diabolus,
vel in anima carnalis appetitus. Ascendit autem
in multitudine graui, id est in abundantia delictorum,
& in grauitate cuiuslibet criminalis peccati.
Intrat in sanctificationem cum superbia, quando
sanctificata per confessionem elationis spiritus aperit
sibi corda. Accepit altare aureum, & candelabrum
luminis, id est puritatem orationis, & lucem
diuinae contemplationis. Accepit vniuersa sancti-
ficationis vasa, diuersa videlicet virtutum genera.
Et omnia comminuit, quando virtutum species
diuersas ad nihilum redegit. Et accepit thesauros
oculos quos inuenit: & sublatis omnibus abiit in
terram suam. Thesaurus, est sapientiae intellectus,
occultus diabolo, sed notus Deo. Quem tunc
diabolus inuenit, quando per iactantiae vitium
ceteris manifestum reddit. Sublatis omnibus in
terram suam Antiochus abiit, quoties diabolus
sublatis virtutibus ad terrena desideria mentes
fidelium reducit. Post duos autem annos misit
principem tributorum in ciuitates Iuda. Cupiditas
tributa recipit, quia & in ecclesia, & in
qualibet anima exactiones complures agit. Cum
magna turba venit Hierusalem, vt conturbet
simplicium pacem. Super ciuitatem irruit, &
populum simplicium cogitationum ex Israel
perdit. Et accipit spolia ciuitatis, quando mentem
virtutum spoliat indumentis. Et eam igne
succendit, dum concupiscentiae flammis animum
comburit. Interius destruxit domos, & in
circuitu eius muros, id est intus conscientias, &
in circuitu opera-

operationes perfectas. Et captiuas duxerunt mulieres,
imperfectas scilicet mentis affectiones: & natos,
id est actus earum imperfectos. Pecora eorum
possident, cum diabolus, vel carnis appetitus in
potestate sua irrationabiles animi motus retinent.
Et quae filij Israel custodire consueuerant, Antiochus
maculat, & manducant. Ciuitatem Dauid aedificat,
dum mentem cuiuslibet manu fortis, id est bene
operantis, in contrariam partem mutat. Muro
magno, & turribus firmis muniunt, dum peruersa
opera, & eorum defensiones in circuitu ponunt.
Et facta est illis in arcem, id est peruersae mentis
elationem. Et posuerunt illic gentem peccatorum,
& viros iniquos, in anima scilicet gentem vitiorum,
in ecclesia vero haereticos christianae fidei graues
inimicos. Et posuerunt illic arma, & escas. Arma,
sunt defensionis verba, escas, delectationes terrenae.
Huiusmodi cibis arcem muniunt, qui terrenis
delectationibus mentem pascunt. Sed & rex
Antiochus ire volens in Persidem reliquit hominem
Lyfiam nobilem de genere regali super negotia
regiae: & mandauit ei de omnibus quae volebat,
& de habitantibus Iudaeam & Hierusalem, vt
mitteret ad eos exercitum ad conterendam virtutem
Israel, & reliquias Hierusalem. Et congregauit
Lyfias electorum virorum sexaginta millia, & equitum
quinq; millia: & venerunt in Iudaeam, & castra
posuerunt in Bethoron. Et occurrit illis Iudas cum
decem millibus viris, & commiserunt praelium, &
cecidit de exercitu Lyfiae quinq; millia virorum.
Videns autem Lyfias fugam suorum, & Iudeorum
audaciam, abiit Antiochiam. Lyfias ab Antiocho
ad destruendam Iudaeam, & Hierusalem mittitur,
quando spiritus luxuriae ad subuertendam confessionis
pacem a diabolo destinatur. Lyfias enim generans
interpretatur. Luxuria siquidem plures filios
generat, quia diuersos motus carnis ex se
quotidie creat. Et venerunt in Iudaeam, & castra
posuerunt in Bethoron: veniunt in Iudaeam, dum
ingrediuntur confessionis terram, & in Bethoron
castra ponunt, quia per iram terram confessionis
inuadunt. Bethoron enim domus irae interpretatur.
Est autem Bethoron superior, ira praetorum: & Bethoron
inferior, ira subditorum. Quamcumque istarum
alienigenae obtineant, terram confessionis turbant.
Et occurrit illis Iudas cum decem millibus viris.
Iudas exercitui Lyfiae cum decem millibus viris
occurrit, quando confessio fulta decem praecipis
legis, diuersis luxuriae motibus viriliter resistit.
Et commiserunt praelium, & ceciderunt de exercitu
Lyfiae quinq; millia virorum. Iudas cum exercitu
Lyfiae praelium committit, cum mens totis viribus
luxuriae contradicit. Et sic de exercitu Lyfiae
quinq; millia occumbunt, dum quinq; sensus corporis
in ore gladij confessioni succumbunt. Videns autem
Lyfias suorum fugam, & Iudeorum audaciam,
abiit Antiochiam. Antiochiam Lyfias abiit, quia
luxuria diuitiarum abundantiam quaerit. Antiochia
enim, paupertatis silentium interpretatur. Ibi
paupertas silere dicitur, vbi diuitiae dominantur.
Postquam Iudas missum ab Antiocho fugauit Lyfiam,
& ille victus abiit Antiochiam, dixit Iudas ad

fratres suos. Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus
nunc mundare, & renouare sancta. Et ascenderunt in
montem Sion, & viderunt sanctificationem desertam,
& altare prophanatum, & portas exustas, & in
atrijs virgulta nata sicut in saltu, vel in motibus,
& pastophoria diruta: & sciderunt vestimenta sua,
& planxerunt planctu magno. Iudas fugato Lyfiam,
id est destructa luxuria: & contritis hostibus, luxuriae
scilicet operibus, in montem Sion ascendit, dum
vera confessio per gradus virtutum sublimia quaerit.
Ascendit mundare sancta, & renouare. Cor mundum
crea (inquit) in me Deus: & spiritum rectum innoua
in visceribus meis. A vitijs munda, virtutibus
innoua. Et viderunt sanctificationem desertam.
Sanctificationem desertam conspicit, qui sanctitatem
mentis a Deo derelictam esse cognoscit. Templum
enim (sicut in eodem libro dicitur) luxuria, & comestationibus
gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus,
sacratifque adibus mulieres se vltro ingerebant.
Templum luxuria plenum esse dicitur, dum luxuriae
cogitationibus voluptuosus animus delectatur.
Comestationes vero in eo fiunt, dum vitia carnis
in uicem diuersis delectationum ferculis mentem
pascunt. Scortantes cum meretricibus in eo habitant,
dum vitia carnis cogitationibus animi concordant.
Sacratif adibus vltro se mulieres ingerunt, dum
mollities, & blandimenta carnis in secreto mentis
se se licenter abscondunt. Altare prophanatum,
& plenum illicitis esse legitur, dum mens ea
desiderat & exoptat, quae in lege diuina prohibentur.
Portae combustae iacent, dum sensuum aditus
ardenti desiderio succensi, ineuntibus vitijs
omnino patent. Virgulta vero in atrijs nata, sunt
illicita desideria, quae sicut virgulta nullo colente
crescunt, sic in animo sponte surgere non desinunt.
Pastophoria diruta, sunt mentis secreta, ab alienigenis,
id est a spiritibus immundis destructa. Pastophoria
siquidem, sunt cellulae in intimis gazophylaciorum
factae, aut thalami in quibus habitant templorum
praefecti. Haec igitur Iudas a praedictis immunditijs
purgat, & quotidie renouare non cessat.

Quod Iudas ordinauit viros, vt pugnarent aduersus eos, qui erant in arce, donec sancta emundarent. Cap. XVIII.

Ordinavit Iudas viros, vt pugnarent aduersus
eos, qui erant in arce, donec sancta emundarent.
Per arcem possumus intelligere mentis rationem,
quam toties alienigenae possident, quoties vitia
menti dominantur, vt eam a virtutibus alienent.
Mirum est tamen, quod filij Israel Hierusalem
obtinere, alienigenae vero dominantur in arce,
& in eade[m] potestate habent: & nisi Apostolus
questionis nodum solueret, dubitaret forsitan
aliquis qualiter hoc fieri posset. Video (inquit
Apostolus) aliam legem in membris meis, repugnantem
legi mentis meae, & captiuantem me in lege
peccati. Ecce alia est lex in membris, & alia
est lex mentis. Caro enim concupiscit aduersus
spiritum: spiritus autem aduersus carnem. Sic aliquando
M. Hugo. a S. Vict. To. ij. H 2 alieni-

Actu. 5.

1. Mac. 4.

Z

Psal. 50.

2. Mac. 6.

A

1. Mac. 4.

Roma. 7.

Galat. 5.

alienigenæ dominantur in arcē: & multi etiam de populo, qui aduersantur Iude, manent in ciuitate. Multa enim cum ipsa confessione in mente sunt, quæ nocent, & tamen expelli non possunt. Multa etiam ex mala consuetudine procedunt, quæ rationi non obediunt, sed quadam assiduitate rationem vincunt. Similiter Ephraim Chananeum, qui habitat in Gazer non expulit, viquequo Pharaon rex Aegypti Gazer cepit, & eam filia suæ in dotē dedit. Ephraim, fructificans, Pharaon, dissipās, Chananeus motus, Gazer, cōstructio interpretatur. Cū ijs igitur, qui fructum boni operis colligunt, motus carnis habitare non desinunt, sed eis sub tributo seruiunt, quamdiu filij Ephraim ciuitati dominantur & præfunt. Sed cum Pharaon rex Aegypti Gazer, id est animam virtutibus constructā capit & dissipat: omnes, qui in ea habitant, id est virtutes animæ, trucidare non cessat. Et dedit eā filie suæ in dotē. Filia Pharaonis regis Aegypti, est lex peccati. Gazer igitur Aegypti rex in dotem filia suæ tribuit, quādo lex peccati animā carnaliter viuente in dotem sibi cōscribit, & sic Gazer filia Pharaonis in dotem tribuitur, quādo cōstructio corporis & animæ, legi peccati subiugatur. Sed & in Hierusalem Iafon frater Oniæ, gymnasiū, & Ephebiā edificauit sub arce. Cū enim suscepisset Antiochus regnum, qui nobilis appellabatur: ambiebat Iafon frater Oniæ summum sacerdotium. Aditōque rege Antiocho promisit ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex reddiuis alijs talenta octoginta super hoc promittebat & alia centū quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasiū & ephebiā sibi construere, & eos, qui in Hierosolymis erant, Antiochenos scribere. Quod cū rex annuisset, & obtinuisset Iafon principatum, statim ad gentilem ritum cōtribules suos transferre cepit, & ausus est sub ipsa arce gymnasium construere, & optimos quosq; epheborū in lupanaribus ponere. Ambiebat, inquit, Iafon frater Oniæ summū sacerdotiū. Extunc ira tua Domine, extunc vānale sacerdotiū, extunc & nunc. Adhuc enim Iafon est in ecclesia cū Oniæ: adhuc precibus & pretio quorundam celebratur electio. Qui hoc ordine in ecclesia magistri fiūt, gymnasiū & ephebiā in Hierusalem, id est in ecclesia, quandoque construunt. Gymnasium, est domus in qua fieri solebant ludi Gētiliū. Gymnasiū in Israel ædificant prælati, qui inter fratres secularia narrant: qui cū suis exhortationibus auditores ad fletū mouere deberēt, ad risū mouēt. Ephebiā vero in Israel constituunt, qui secū personas suspectas & notabiles habere non erubescunt. Eos, qui in Hierosolymis sunt, Antiochenos volūt scribi, quia diuites esse cupiūt, & videri. Qui ante conuersionem seculi cum paucis ire consueuerāt, nunc in multitudine magna, & apparatu copioso curias frequētant, & per hoc simplicibus datur intelligi, quōd paupertas nō cōueniat prælationi. Morali ter autē Iafon, desiderās interpretatur. Gymnasium vero est locus, vbi Gentilium ludi antiquitus solebāt fieri. Ephebiā est lupanar, vbi ephebi solebant poni. Ephebi, sunt viriles affectus animi, quos Iafon assensu regis Antiochi in lupanaribus pone-

re statuit, quia carnale desiderium eosdē affectus instinctu diaboli libidini quandoque subleuēt. Gymnasium vero Hierosolymis ædificant, qui leues & instabiles animo curiositatis lufibus exultant. Antiocheni scribi desiderant, qui diuitiarum copijs abundant. Ecce & in arce & sub arce sunt, qui Iudæ, id est confessioni contradicunt. Ordinauit Iudas (sicut superius diximus) viros, qui pugnarent aduersum eos, qui erant in arce, donec sancta emundaret. Viri, sunt viriles affectus animi, qui aduersum eos qui sunt in arce pugnant, quando virtutes vitijs viriliter repugnant. Iudas igitur ad pugnandum viros ordinat, dum vera confessio suis in locis virtutes ordinate locat. Ponit igitur in primo loco timorem pœnæ, in secundo dolorem culpe, in tertio laborem pœnitentiæ, in quarto fructū eleemosynæ. Sed ne desperet, adiungit spem veniē timori, consolationem dolori, retributionem labori, eleemosynæ fructum visitationi pauperum. Adiungit etiam ieiunium compunctioni, vigiliās orationi, lectionem meditationi. Et sic in circuitu Iudas arcem obsidet, donec ab immunditijs mentem confessio purget.

1. Mac. 4.

De Iuda, & fratribus eius Simone, Ionatha, Ioanna, & Eleazaro. Cap. XXI.

Postquam Iudas missum ab Antiocho fugauit Lyfiam, dixit Iudas ad fratres suos. Ecce contriti sunt inimici nostri: Ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Fratres Iudæ quatuor dicuntur esse, id est Simon, & Ionathas, Ioanna, & Eleazarus. Hi quinque sunt filij Mathathie. Mathathias interpretatur donum Dei, Iudas, confitens, Simon, obediens, Ionathas columba dans, Ioanna Dei gratia, Eleazarus, Dei auxilium interpretatur. Hi autem filij Mathathie sunt, quia ex dono Dei hæc omnia procedunt, Iudas igitur mundat, Simon ædificat, Ionathas renouat, Ioanna ornat, Eleazarus protegit & conseruat. Iudas templum mundat, quia confessio mentem a vitijs purgat. Simon ædificat, quia ad hoc obedientia laborat, vt ædificium boni operis in altum crescat. Ionathas sancta renouare non desinit, quia columbina simplicitas ædificat, quod calliditas antiqui hostis, id est diaboli quotidie destruit, & in primo homine destruxit. Ioanna facie templi coronis aureis ornat, quia notitiam victoriæ mentis Dei gratia moribus commendat. Sed hæc omnia nihil proficiunt, nisi per Eleazarum, id est auxiliante Deo & ordinante fiant. Si enim quod agis non Deo, sed tibi ascribis, non ædificas, sed subuertis. Et elegit Iudas sacerdotes sine macula voluntatem habentes in lege Dei, & mundauerunt sancta, & ædificauerunt domum intrinsecus: & ædem, & atria sanctificauerunt, & fecerunt vasa sancta noua: & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum. Et obtulerunt sacrificium super altare holocaustorum nouum. Sacerdotes sine macula Iudas eligit, quando virtutes, quæ in ar-

1. Mac. 4.

Pulchra pro concio natore.

1. Mac. 4.

cordis

cordis ministrant, immaculatas reddit. Qui in lege Dei voluntatem habent, quia aliter medullatū sacrificium non offerrent, & mundauerūt sancta, id est deuotionem mentis, ab omni malitiæ culpa. Et ædificauerūt intrinsecus domum, ipsam videlicet conscientiam, diuersis qualitatibus morum. Et sanctificauerunt ædem, & atria: intus inentem, & exterius opera. Et fecerunt vasa noua sancta. Vasa noua sancta faciunt, qui in nouitate conuersionis, iuxta præceptum noui hominis, id est Christi, corda sua componunt. Et intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templū. Per candelabrum possumus intelligere Dei verbum, per lumen candelabri, doctrinam verbi, per altare incensorum deuotionem orationum, non suauem fumum adulationum, per mensam, diuinæ scripturæ memoriam. Sicut enim aliquis in ijs, quæ ponuntur in mensa reficitur, sic animus ijs, quæ ad memoriam reducit, quasi diuersis ferculis saginatur. Et obtulerunt sacrificium super altare holocaustorum nouum. Super altare holocaustorum nouum sacrificant, dum in contritione cordis, carnis desideria mactant. Hæc igitur mentem renouant, & ab immunditijs pollutam purgant. Qui igitur in hac ciuitate Hierusalem, id est in pace manent: qui Iudam, id est confessionem ducē præ cæteris habent: qui templum, id est animum a vitijs mundant, & quæ destructa sunt quotidie restaurant: credo si nō deficient, quōd ex hac Hierusalem ad cœlestem sine mora transibunt.

De cœlesti Hierusalem. Cap. XX.

Llla superna ciuitas, quæ Hierusalem dicitur, inexpugnabili muro perfectæ securitatis vndiq; munitur. In hac ciuitate duodecim portæ sunt, per quas beatorum animæ ad illud claustrū non manufactum, quod est in cœlis, festinant introire. Ex singulis margaritis singulæ portæ fiunt, quoniam per vnitatem fidei, & puritatem mentis ad cœlestem patriam iusti peruenientes intrabunt. Plateæ eius auro mūdo, & lapidibus preciosis sternuntur, quoniam nihil in ea, nisi puritas inuenitur. Per omnes vicos eius alleluia canitur, quia vbiq; per eam diuinæ laudis gloria prædicatur. In hac ciuitate Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis, fundatur claustrum perfectæ beatitudinis. Hoc claustrum habere dicitur firmæ stabilitatis quadraturā, æquitatis latera, perseuerantiæ bases, columnas virtutum, diuinæ protectionis capitella. In hoc claustrum angelorum conuentus residet, & in eo perfectæ charitatis ordinem tenet. Ibi diuersis angelorum spiritibus diuersa cōmendantur officia, singulis singula. Sunt enim ibi angeli, archangeli, throni, & dominationes, principatus, & potestates, virtutes, cherubin, & seraphin. Huic angelorū conuentui Deus Pater omnipotens abbas more præponitur. Hic conuentus per sapientiam Filij (qui minor est patre secundum humanitatem) more prioris regitur, & Spiritus sancti gratia moderatur. Ad hoc claustrum iusti relictis

Apoc. 21.

omnibus, quæ possident, peruenire properant: vt in eo perfectæ religionis habitum, id est immortalitatis, & innocentie vestem sumāt. Adhuc tamen in locis ad hoc deputatis expectant, donec ad illud magni iudicij capitulū peruenire queant, vt ibi recepturi vestem perfectæ religionis audiāt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

Matt. 25.

De pace, quæ in cœlesti Hierusalem est. Cap. XXI.

Sicut superius multoties diximus, Hierusalem visio pacis interpretatur. Pacem tamē multi vident, qui ad eam peruenire non valent. Inquire pacē (inquit) & persequere eam. Amis-

H

Psal. 33.

sam quære, fugientem sequere. Quære eam in seculo, sequere eam in futuro. Et nisi eam in præsentibus quaeris, in futuro proculdubio non habebis. Si quaeras quomodo pacem sequi debeas, audi Iesum, qui ad cœlos ascendens, pacem discipulis reliquit (vt euangelista Ioannes de eo attestatur) dicens. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Nō quomodo mundus dat, ego do vobis. Audis si attendis esse duo genera pacis. Vnam quam dat Christus, alteram quam dat mūdus. Pax mūdi est, vt à Deo recedas, & diabolo consentias. Pax vero Christi est, vt expellas diabolū, & diligas Deū. Pax mundi est, vt mundus tibi, & tu mundo placeas, vt sic satiatus terrenis voluptatibus, inferni cruciatibus in æternū succumbas. Pax Christi est, vt aduersa mundi vsq; ad mortē patienter toleres, vt sic post mortē, futuræ vitæ felicitatem securius expectes. Hic in pace in idipsum dormies, & requiesces. In pace in idipsum dormit, & requiescit, qui nunq̄ à quiete mentis recedit. Sed quia in hoc seculo non potest hoc fieri, ideo ijs, qui in cœlesti Hierusalem manent, poterit assignari. Ibi enim est pax æterna ab æterno patre. Hæc est Hierusalem, quæ visio pacis interpretatur: ciuitas cuius participatio eius in idipsum. Scire debemus quōd ista, quæ nunc agitur Hierusalem, continet indiscretos populos, illa recipit sine dubitatione perfectos. Ista contrarietatibus quatitur, illa iugi securitate letatur. Ista plena est lachrymis penitentium, illa nescia lachrymarum. Participatio eius in idipsum esse dicitur, quia qui illa perfecta beatitudine participant, nunquam suæ rectitudinis statum mutant, & cum Deo (qui idem ipse est, & anni eius non deficient) incommutabili stabilitate semper manent. Nec spiritus ibi in malo carni cōtentiet, nec in bono caro spiritui contradicet. Nec erit ibi diminutio vel augmentum corporis, seu finis ætatis. Puer ibi in iuuenem non crescet, nec aliquis iuuenis senescet. Non erit ibi senectus, nec senectutis defectus. Nemini conferet ibi timor pallorem, vel ira ruborem, nec labor sudorem, nec infirmitas dolorem. Nec mirum si ij, qui cum incommutabili conditore permanent, formam incorrupte perfectionis semper habent.

Ioan. 14.

Psal. 4.

Psal. 121.

Psal. 101.

¶ Quod Hierusalem celestis sicut mystica vel moralis, esse dicitur in Iudaa. Cap. XXI.

Hec autem Hierusalem celestis sicut mystica vel moralis, in Iudaa esse dicitur, quia Iudaa non tantum confessio, sed etiam laudans interpretatur. Laudans inuocabo Dominum, & ab ini-

Psal. 17. micis meis saluus ero. Laudans Dominum inuocat, qui eum pro suis excessibus humiliter rogat: qui in omnibus laudem Deo tribuit, nec aliquid suis meritis ascribit, quia humilitas illuc volens ascendit, unde superbia nolens cecidit. Laudabo igitur nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Et placebit Deo super vitulum nouellum cornua producentem, & vngulas. Laudabo nomen Dei cum cantico, id est cum dilectionis modulo: & magnificabo eum in laude. In laude Deum magnificat, qui opera potentiae, & misericordiae eius mente diligit, & ea ceteris ad laudem creatoris narrat. Vitulus autem nouellus, est quilibet nouiter conuersus, qui Deo seipsum immolat, quando carnis suae lasciuam ieiunijs, & orationibus macerat. Cornua producit, dum contra vitia defensionis vires sumit. Producit vngulas, dum processibus boni operis adiungit circumspectiones discretas. Virulus est animal mudum, ruminat, & vngulam diuidit: sic nouiter conuersus prius mente cogitat, & retractat, & quid faciendum, vel quid non faciendum sit, postea discernit. Super sacrificium autem vituli nouelli cornua, & vngulas producentis placet Domino sacrificium laudis. Sacrificium, inquit, laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Est autem sacrificium pecudis, est & sacrificium laudis. Sacrificium pecudis, est afflictio mortificatae carnis. Sacrificium laudis, est affectus humiliati cordis. Qui enim Dominum laudat, seipsum humiliat, & Deum honorat. Et illic iter ad Deum, quia per humilitatem iter ad celestem Hierusalem. Quo ostenda illi salutare Dei. In Hierusalem siquidem celesti ostenditur iter laudantis salutare Dei. Per humilitatis etenim via reuertimur ad celestem patriam. Hoc itinere gradiebatur Iacob, cum de Mesopotamia Syriae rediret ad terram Chanaan, & fugiens Laban auunculum suum, & timens Esau fratrem suum, transiit vadum Iaboch. Traductisq; omnibus, quae ad se pertinebant, remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo vsq; mane. Qui cum videret, quod eum superare non posset, dixit ad eum. Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod est nomen tuum? Respondit, Iacob. Ait ille. Nequaquam inquit Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Iacob interpretatur luctator, Israel videns Deum, Mesopotamia eleuata vocatio, Laban candidus, Esau rubeus siue vanus, Chanaan humilians siue negotiator. Iacob de Mesopotamia Syriae redit, dum cuiuslibet animus contra vitia luctans ab elatione

Pulchra pro Concio natore.

Psal. 49.

Licet salutare Dei. Est autem sacrificium pecudis, est & sacrificium laudis. Sacrificium pecudis, est afflictio mortificatae carnis. Sacrificium laudis, est affectus humiliati cordis. Qui enim Dominum laudat, seipsum humiliat, & Deum honorat. Et illic iter ad Deum, quia per humilitatem iter ad celestem Hierusalem. Quo ostenda illi salutare Dei. In Hierusalem siquidem celesti ostenditur iter laudantis salutare Dei. Per humilitatis etenim via reuertimur ad celestem patriam. Hoc itinere gradiebatur Iacob, cum de Mesopotamia Syriae rediret ad terram Chanaan, & fugiens Laban auunculum suum, & timens Esau fratrem suum, transiit vadum Iaboch. Traductisq; omnibus, quae ad se pertinebant, remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo vsq; mane. Qui cum videret, quod eum superare non posset, dixit ad eum. Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod est nomen tuum? Respondit, Iacob. Ait ille. Nequaquam inquit Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Iacob interpretatur luctator, Israel videns Deum, Mesopotamia eleuata vocatio, Laban candidus, Esau rubeus siue vanus, Chanaan humilians siue negotiator. Iacob de Mesopotamia Syriae redit, dum cuiuslibet animus contra vitia luctans ab elatione

Gen. 32.

Manifestum est, quod Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Iacob interpretatur luctator, Israel videns Deum, Mesopotamia eleuata vocatio, Laban candidus, Esau rubeus siue vanus, Chanaan humilians siue negotiator. Iacob de Mesopotamia Syriae redit, dum cuiuslibet animus contra vitia luctans ab elatione

recedit. Ad terram vero Chanaan properat, dum ad peragendum verae humilitatis negotium festinat. Laban vero auunculum suum fugit, dum elationi vanae gloriae non consentit. Esau autem fratri suo occurrere formidat, ne carnalis affectus statum mentis vanis delectationibus subuertat. Vadum transit, quando labentia cuncta contemnit. Traductisq; omnibus, quae ad se pertinent, solus remanet, vt collectis secum viribus mentis remotus a seculo Dominum securius oret. Ad hoc pertinet quod sequitur. Et ecce vir luctabatur cum eo vsque mane. Iacob cum viro luctatur, dum cuiuslibet iusti animus Dominum obnixius solito deprecatur. Et dixit ad eum. Dimitte me, iam enim ascendit aurora, id est cessa ab oratione, & precibus modo, quia lux libertatis refulget in mente tua. Quando enim cum summis flentibus ad Dominum inclinabatur, non poterat ab illo recedere. Et benedixit ei in eodem loco. In eodem loco benedicitur, quia ab identitate boni propositi nequaquam permutatur. Vocauitq; nomen loci illius Phanuel, dicens. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Phanuel, facies Dei interpretatur. Tunc igitur Iacob benedicitur, cum Dominus ab eo videtur, quia Dei visio est summa benedictio. Tunc ex Iacob fit Israel, quia post sudores bonae operationis peruenitur ad lucem contemplationis. Ibi igitur exultabit Iacob, & letabitur Israel. Ibi exultabit anima mea in Domino, & delectabitur super salutari suo. Tunc Hierusalem celestis in Iudaa posita erit, quoniam angelica, & humana creatura Dominum tunc in pace laudabit.

Psal. 13.
Psal. 34.

¶ Quod murus celestis Hierusalem fit ex lapide iaspide. Cap. XXI.

Rat structura muri ciuitatis supradictae ex lapide iaspide. Structura muri ciuitatis, sunt diuersa opera cuiuslibet bene operantis. Bona siquidem opera muri sunt, quia non tantum diabolo, sed etiam vitijs resistunt. Fiunt de lapide iaspide, id est de quolibet homine in bono proposito perseverante. Tunc enim lapis in muro boni operis firmiter iacet, cum aliquis lineam recte conuersationis tenet. Est autem iaspidis viridis color, quasi propositi nostri rigor. Sicut enim arbor dum viret, naturalis vegetationis vigore tenet, sic viror iaspidis designat rigorem cuiuslibet in bono proposito perseverantis. Viridis color aliquando in pictura est, aliquando in tinctura. Nascitur in herbis, creat in gemmis. In pictura viridi colore lapis vel lignum linitur, sed cito color in pictura deletur. In tinctura colore viridi pannus imbuitur, sed pluuijs aut nimio calore multoties decoloratur. Cum herbis viror nascitur, sed hyemis gelu marcescit, vel aestatis calore siccat. In quibusdam gemmis creatur color viridis, nec tamen mutatur longitudine temporis, nec fuscatur nube cuiuslibet obscuritatis. Per hos quatuor diuersos effectus colorum possunt assignari quatuor diuersitates hominum. Sicut enim

N
Apoc. 21.

enim quod pingit, leuiter deletur, sic multi sunt, qui quod proponunt, citius relinquunt. Sunt autem alij, qui in tinctura viriditatis aliquandiu perseverant, aliqua tamen occasione suborta, quasi amisso colore, famam bonae opinionis mutant. Sed & alios esse nouimus, quos herbe viriditati per similitudinem comparamus, qui cum in pueritia, & iuuentute religiose viuunt, cum senectuti appropinquant, gelu tentationis mentem dissipant, & accensi nimio calore libidinis in senio flagrant, & sic in articulo mortis amisso virore propositi moriuntur cum herbis. Viriditatem vero gemmarum, quae creatur in ipsis, & in ipsis permanet, dicitur habere iustus, qui propositi sui rigorem sine defectu tenet. Qui igitur in viriditate boni propositi remanent, quasi iaspis in structura muri praedictae ciuitatis poni debent.

¶ De portis celestis Hierusalem. Cap. XXIII.

Apoc. 21. **P**abet praedicta ciuitas in muro duodecim portas. Fiunt autem portae ciuitatis de duodecim margaritis, ita vt vnaquaeque porta fiat tantum ex vna margarita. Hoc autem genus lapidis inuenitur in quibusdam piscibus marinis. De cocleis enim marinis legitur: quod in earum carne quasi calculus candidus nascitur. De celesti siquidem rore calculus gignitur, qui certis anni temporibus a cocleis hauritur. Candidas autem margaritas meliores esse dicunt, quam eas quae flauescunt. Illas enim matutini roris conceptio reddit candidas: has senectus, seu vespertinus aer gignit obscuras. Margarita vero mystice significat euangelicam doctrinam, seu dulcedinem celestis vitae. Unde legitur in euangelica parabola de homine querente bonas margaritas, quod inuenta vna pretiosa margarita abierit, & vendiderit omnia quae habuerit, & emerit illam. Unde Gregorius. Qui celestis, inquit, vitae dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quae in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habitata, congregata dispergit. Inardescit animus in celestibus, nil in terris libet. Deforme conspicitur quicquid in terra placebat specie, quia sola pretiosae margaritae charitas fulget in mente. Habes nunc per margaritam, dulcedinem celestis vitae, & euangelicam doctrinam. Haec sunt margaritae, ex quibus fiunt duodecim portae. Ex rore (sicut superius diximus) margaritae fiunt, quem certis anni temporibus cocleae hauriunt, quia iusti, qui in mari huius seculi habitant, quandoque dulcedinem diuinae contemplationis quamuis tenuiter gustant. Unde Beatus Gregorius. Ros de super & subtiliter cadit. Et toties de rore caeli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intuemur, de supernis aliquid tenuiter videmus. Ex rore igitur creati dicitur, qui in dulcedine diuinae contemplationis nutritur. Nota quod structura praedictae ciuitatis habet colorem perpetuae viriditatis. Nota etiam quod margaritae dicantur esse candidae. Attende igitur candorem,

Matt. 13.

attende & virorem. Candor in portis, est munditia castitatis. Viror in muro, perseverantia in proposito.

¶ De seris portarum celestis Hierusalem. Cap. XXV.

De seris portarum celestis Hierusalem diuina scriptura loquitur, quod ad eandem Hierusalem propheta dixisse memoratur. Confortauit, inquit, seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Seras confortat, quod eas ne amplius aperiantur firmat. Cum seras confortatas esse dicit, clausas ianuas beatae ciuitatis ostendit. Sera in porta ponitur, vt intradi licentia denegetur, quod illo tempore accidit, quando sponsus intrauit, sicut in euangelio de virginibus dicitur. Et quae paratae erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua (vt quidam sapiens dicit) non ad custodiae poenam, sed ad beatitudinem sempiternam, quia nec inde quisquam sanctorum ulterius exibit, nec aliquis postea alienus intrabit. Tunc enim erit beatitudo iustorum secuta, quae tali lege probatur sciipi, vt nunquam possit amitti, quoniam ciuitas illa contuibilem Deum intus habebit. Et ideo nemo inde desiderat egredi, quia praeter ipsum simile nil preualet intueri. Benedixit filiis tuis in te. Ad Hierusalem dicitur: Benedixit filiis tuis in te, id est in pace. Ipse enim pacem fines eius posuit, quia in futura Hierusalem discordiae turbatio nusquam erit. Huius autem pacis non erit finis. Et adipe frumenti satiat te. Audi quod sequitur, quia iusti ex adipe frumenti in illa ciuitate satiantur. Adeps frumenti, est praesens contemplatio vultus Dei. Unde sic iustorum sensus reficitur, vt omnem satietatem superare videatur. Si nos hic corporis sui participatione reficit, quemadmodum ibi satiabit, quos toto lumine deitatis repleuerit? Gustus est hic mirabilis, qui procedit de perfecta cognitione diuinitatis.

Psal. 147.

Matt. 25.

¶ De vicis celestis Hierusalem. Cap. XXVI.

Icut in domo Dei patris mansiones multae sunt, sic qui diuinas scripturas spiritualiter intelligunt, in celesti Hierusalem anagogice diuersos vicos assignare possunt. Diuersitate siquidem vicorum distinguit diuersitas meritorum. Diuersa etenim merita sequuntur diuersa retributionum dona. In materiali vico alij alios interficiunt: in mystico Christianos haeretici seducunt: in morali vitia virtutes expellunt. In celestibus vero vicis nec alius alium interficit, nec Christianum haereticus seducit, nec vitium virtutes expellit. Et cum horum nihil agit, pacis tranquillitas vndique custoditur. Hic quasi hospites censuales censum soluimus, & tributum reddimus: illic libertate donamur, nec aliqua exactioe ab aliquo angariati grauamur. Hic fures effodiunt, & furantur, ibi nec fures effodiunt, nec tinea demolitur. In celestibus vicis angeli superni ciues habitant, qui nullo indigent, sed diuitijs indeficientibus abundant. Ad illos vicos animae iustorum transeunt, cum ab hac valle lachrymarum post mortem recedunt. Ibi sunt nouem vicorum diuersitates, quia nouem sunt Angelorum ordines, id est Angeli, M. Hug. à S. Viet. To. ij. H 4 archan-

R
Ioan. 14.

Matt. 16.

archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes, throni, cherubin, & seraphin. Sed cur istos (vt ait beatus Gregorius) angelorum choros enumerando perstrinximus, si non illorū quæq; mysteria subtiliter exprimamus? Qui igitur minima nuntiant, angeli, qui vero summa, archangeli vocantur. Cum autem angeli ad nos aliquid ministraturi veniunt, apud nos etiam nomina à ministrarijs trahunt. Michael namq; , quis vt Deus? Gabriel autē fortitudo Dei, Raphael vero medicina Dei interpretatur. Quoties ergo miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur, vt ex ipso actu, & nomine detur intelligi, qd nullus potest facere quod facere præualeat Deus. Vnde factum est silentiū in cælo dū cōmitteret bellum draco cum Michaelē Archangelo: vt qui se ad Dei similitudinē superbus extulerat, per Michaelē perēptus discat, quia ad Dei similitudinē per superbiam nullus exurgat. Ad Mariam quoq; Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe veniebat nuntiare, qui ad debellandas aereas potestates humilis apparebat. Raphael vero (vt diximus) interpretatur medicina Dei, qui dū Tobie oculos quasi per officium curationis tetigit, cecitatis eius tenebras terisit. Qui ergo ad curandū mittitur, dignum fuit vt Dei medicina vocaretur. Sed qd illa superna ciuitas (vt ait beatus Gregorius) ex Angelis & hominibus constat, ideo debemus & nos aliquid ex illis distinctionibus superiorū ciuiū ad vsum nostræ conuersationis trahere, nosq; ipsos ad incrementa virtutū bonis studijs inflammare. Quia enim illuc tanta ascensura creditur multitudo hominum, quanta multitudo remansit angelorum, superest vt ipsi homines, qui ad celestem patriam redeunt, ex his agminibus aliquid illuc reuertentes imitentur. Nam sunt plerique, qui parua capiunt, sed tamen hæc eadem parua pie annuntiare fratribus non desistunt. Isti itaq; in angelorum numerum currunt. Et sunt nonnulli, qui diuinæ largitatis munere referti, secretorum celestium summa, & capere præuolent, & nuntiare. Quod ergo isti, nisi inter archangelorum numerum deputantur? Et sunt alij, qui mira faciunt, signa valenter operantur. Quod ergo isti, nisi ad supernarum virtutum sortem, & numerum congruunt? Et sunt nonnulli, qui etiam de obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eosq; virtute orationis, & vi acceptæ potestatis eiiciunt. Quod itaq; isti meritum suum, nisi inter potestatum celestium numerum sortiuntur? Et sunt nonnulli, qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita transcendunt, cumq; & bonis meliores sint, electis quoq; fratribus principantur. Quod ergo isti sortem suam, nisi inter principatum numeros acceperunt? Et sunt nonnulli, qui sic in semetipsis cunctis vitijs, & desiderijs dominantur, vt ipso iure munditie, dii inter homines vocentur. Quod ergo isti, nisi in numerum dominantium currunt? Et sunt nonnulli, qui sibimetipsis dominantur. Dumq; se sollicita intentione discutiunt diuino timori semper inhæretes; hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare recte, & alios possint. Quorum profectò mentibus dum

diuina cōtemplatio præsto est, in ijs velut in throno suo Dominus præsidēs, aliorū facta examinat, & cuncta mirabiliter de sua sede dispensat. Quid igitur isti, nisi throni sui conditoris sunt, vel quod, nisi ad supernarū sediū numeros ascribuntur? Per quos dū sancta ecclesia regitur, plerunq; de quibusdā suis infirmis actibus etiā electi iudicantur. Et sunt nonnulli, qui tanta Dei, & proximi dilectione pleni sunt, vt cherubin iure nominentur. Quia enim (vt præfati sumus) cherubin plenitudo scientiæ dicitur, & Paulo dicente didicimus, quia plenitudo legis est charitas; omnes, qd Dei, & proximi charitate ceteris amplius pleni sunt, meritum suorum sortem inter cherubin numeros perceperunt. Et sunt nonnulli, qui supernæ cōtemplationis facibus accensi, in solo conditoris sui desiderio anhelant, nil iā in hoc mundo cupiunt, solo æternitatis amore pascuntur, terrena quæq; abijciunt: cuncta tēporalia mente transcendunt. Amant, & ardent, atq; in ipso ardore suo requiescunt. Amādo ardent, loquendo & alios accendunt. Et quos loquendo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi seraphin dixerim? quorum cor in ignem conuersum lucet, & vrit, quia & mentium oculos ad superna illuminant, & compungendo in fletibus, vitiorū rubiginem purgant. Qui ergo ita ad amorem sui conditoris inflammati sunt, quod isti, nisi inter seraphin numerū sortem suæ vocationis acceperunt? Ad hos igitur vicos, vt in eis sine fine permaneant, peruenient, qui modum (quem prædiximus) in hoc seculo pro posse suo tenent.

Rom. 13.

De plateis celestis Hierusalem. Cap. XXVII.

Plateæ Hierusalem sternentur auro mundo, & lapidibus pretiosis. Platea supernæ ciuitatis, est latitudo perfectæ charitatis. Lapidēs pretiosi, sunt iusti empti pretioso sanguine Christi. Auro ciuitas illa sternit, qd puritate dilectionis vndiq; vestitur. Nec auro tantū (vt ait beatus Ioānes in Apocalypsi) sed auro mūdo simili vitro mundo: vnde beatus Gregorius in moralibus. Appellatione, inquit, auri in sacro eloquio, aliqui splendor supernæ ciuitatis accipitur. Aurū namq; , ex quo ciuitas illa constat, simile vitro dicitur, vt per aurum clara, per vitrum perspicua designetur. Aurum quippe nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri vero natura est, vt extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate luceat. In alio metallo, quicquid intrinsecus continetur, absconditur. In vitro vero, quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonstratur. Quid ergo aliud in auro vel vitro (vt ait beatus Gregorius) accipimus, nisi illā supernā patriā, illā beatorū ciuiū societate? quorū corda sibi inuicē, & claritate fulgēt, & puritate trāslucēt. Quia enim oēs sancti in æterna beatitudine summa claritate fulgebūt, instructa auro dicitur. Cum vero ipsa eorū claritas sibi inuicē in alterius cordibus patet, & cū vniuscuiusq; vultus attenditur, simul & conscientia penetratur, hoc ipsum aurum simile vitro mundo esse

Apoc. 21.

esse memoratur. Ibi quippe vniuscuiusque mente alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipsa etiam harmonia corporis. Sic vniuscuiusque tunc erit conspicibilis alteri, sicut nunc potest esse conspicibilis sibi. Nam corda nostra quāmdiu, in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri nō possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula cluduntur. Ciuitas igitur illa, in qua omnes sancti tanta claritate fulgent, tanta perspicuitate translucent, quæ sua singulis corda manifestat, ex auro dicitur simili vitro mundo, vt designetur auro clara, vitro perspicua. Restat vt in illa cælesti Hierusalē alterius alteri conscientia pateat, nec in occulto aliquid occultum fiat. In plateis igitur cælestis Hierusalem non erit lutum terrenæ voluptatis, nec puluis mundanæ vanitatis, sed sternentur auro perfectæ claritatis, simili vitro imperturbatæ puritatis.

De longitudine latitudine, & altitudine celestis Hierusalem. Cap. XXVIII.

X Longitudinem, latitudinem, & altitudinem supradictæ ciuitatis nouimus esse (sicut scriptura refert) eiusdem æqualitatis. Vnde Ioannes in Apocalypsi. Longitudo, latitudo, & altitudo ciuitatis æqualia sunt. Vnde Beatus Gregorius super Ezechielem. Quia ciuitas sancta Hierusalem quam inhabitat Deus, ex angelica simul & humana natura perficitur: per hoc quod angelica creatura sursum est, & humana deorsum, potest per altitudinem & latitudinem ciuitatis hæc vtraque creatura signari, quoniam adhuc ista in imis degit, illa vero in sublimibus permanet. Sed latitudo & altitudo æqualia sunt, quoniam humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perducetur Angelorū. Vnde scriptum est. Non nubēt, neq; nubentur, sed erūt sicut Angeli Dei in cælo. Vnde etiā per Ioannem dicitur. Mēsurā hominis quæ est Angeli, quia vsq; ad altitudinē gloriæ homo perducitur, in qua se solidatos Angeli lætātur. Latitudo ergo ciuitatis tanta est, quanta & altitudo, quoniam electi quique qui modo laborant in imis, quandoque non erunt inæquales illis spiritibus summis.

Apoc. 21.

Matt. 22.

Apoc. 21.

De claustro celestis Hierusalem. Cap. XXX.

Y N cælesti Hierusalem claustro perfectæ Beatitudinis ponitur, quod quatuor generalibus officinis vndique munitur. In vno siquidem latere ponitur oratorium, in alio cellarium, in tertio refectorium, in quarto dormitorium. Vt ores, vt abūdes, vt reficiaris, ut quiescere possis. Pax æterna per similitudinem quasi oratorium dicitur, quia qui vincula seu carcerem huius mundi euaserunt, ad illud confugiunt vt saluentur. Huic oratorio perfectæ pacis iungitur cellarium abundantia diuinæ suauitatis. Cellarium vero abundantia diuinæ suauitatis sequitur refectorium fatieta-

tis æternæ. Sed licet in pace sis, licet abundes diuinitijs, licet fruaris ad libitum possessis: nihil tamen proderit, nisi quiescas in dormitorio tranquillamentis. Nota quod huiusmodi officinæ non discooperiuntur ventorum turbine, nō annihilantur vetustate, sed incolumes & integræ permanent absque fine, vt sit pax sine perturbatione, abundantia sine diminutione, satietas sine fastidio, quies sine tædio. Vides ne qualiter pax pertineat ad oratorium, abundantia ad cellarium, satietas ad refectorium, quies ad dormitorium? Attēde etiā qd oratorio, id est æternæ paci, adiacet securitas quasi latus claustri. Cellario vero abundantia quasi latus claustri adiacet virtus sufficiētia. Satietatis refectorio adiacet delectatio. Dormitorio quietis virtus gratitudinis. Vt sit pax secunda, abundantia sufficiēs, satietas delectabilis, quies grata. Excludit igitur quies laborem, satietas famem, abundantia paupertatem, pax rapacitatem. Qui igitur ad illud claustro perfectæ Beatitudinis peruenire desiderat, necesse est vt adhuc in domo probationis manens, ordinem prædicti claustri diligenter addiscat. Domus siquidem probationis est vita regularis. In hac domo discimus, quid in futura facere debeamus. Hic probamur, vt ibi reficiamur. In hac domo habemus Christum magistrum nouitiorum, Ipse enim docet nos ordinem cælestis Hierusalem. Qui igitur pacem diligit, cui quod habet sufficit, qui satiari cælesti desiderio nititur, & in eo totis medullis cordis delectatur, qui cum gratiarum actione etiā aduersa sustinet: talis dico adhuc in domo probationis positus, ordinem perfectæ beatitudinis ex parte tenet. Sed cum ad illud claustro perfectæ beatitudinis peruenierit, non ex parte, sed ex integro regulam perfectionis obtinebit.

De columnis claustri celestis Hierusalem. Cap. XXXI.

A N claustro perfectæ beatitudinis sunt quatuor ordines columnarum distincti quatuor diuersis proprietatibus colorū. Est enim primus ordo croceus, secundus ruber, tertius niueus, quartus cæruleus. Primus similis est croco, secundus roseo, tertius lilio, quartus violæ. Hæc quatuor diuersitates colorum designant quatuor ordines electorum. Habet enim crocus similitudinem maturi fructus. Similiter antiqui patres mature viuentes, cum de hoc seculo ad cælestem Hierusalem transeunt, quasi de viuis lapidibus in claustro perfectæ beatitudinis croceæ columnæ fiunt. Et qui diu ecclesiæ fabricam portare consueuerant, claustro perfectæ beatitudinis suo decore quasi croceæ columnæ decenter ornant. Secundus ordo columnarum roseo colore pingitur, per quem quatuor martyrum non inconuenienter designatur. Harū columnarū Angeli mirantur colore, mirant, & fortitudinē. Mirantur rubrū colore Stephani, mirantur flammeū colore Laurentij: mirantur fortitudinem, quæ lapidibus frangi non potuit, mirantur fortitudinem, quæ in medio ignis incolumis remansit. Tertius ordo columnarum est niuei coloris

Pulchra pro Concionatore.

loris, & designat munditiam confessionis. Confessorum siquidē vita, ieiunij, & vigilijs, & assiduis orationibus est vndique polita: & qui munditiam mentis & corpori tenere consueuerant, in clastro futuræ beatitudinis candorem munditiæ sine fine seruant. Quartus ordo columnarum colorem cæli cum serenum est habere dicitur, quia color violæ aeris similitudinem cum floret imitatur. Nec mirū si integritas virginum in cælo cæli similitudinem tenet, quæ in terris integra, & absque carne fragilitatis corruptione manet. In feruentis olei dolium Ioānes missus, illinc exiit illæsus: & qui virginitatis integritatē secū sociā habuit, a corruptione carnis immunis fuit. Nec calor luxuriæ aliquoties non accendit. In primo igitur ordine sunt antiqui patres in secundo martyres, in tertio confessores, in quarto virgines.

¶ De quadrata claustru. Cap. XXXI.

B Laustrū perfectæ beatitudinis in quadra ponitur, vt ex omni parte firmitas æqualitatis in eo teneatur, ne eleuetur prosperis, ne frāgatur aduersis ne de præteritis doleat, ne de futuris aliquid sinistrum posse contingere pertimescat. Mensura quadri non recte stat, si vnum latus minus & aliud maius fiat. Oportet igitur vt mensura vniuscuiusque lateris subiaceat lineæ perfectæ prosperitatis. Habeat autem hæc linea longitudinem perfectæ felicitatis æternitatem. Erit igitur in hac longitudine mensura longitudinis sine fine. In Ezechielis libro scriptū legitur de ædificio, quod in mōte a propheta visum fuisse perhibetur, quod illud ædificium habebat atrium, quod æquis lateribus vndique disponebatur. Dispositioni siquidem atrij assimilatur quadratura supradicti claustru. Est autem (vt ait Beatus Gregorius) hoc atrium amplitudo populorum fidelium, qui dum prudentiam, fortitudinem, iustitiam, atque temperantiam tenent, mensuram spiritualis ædificij per quadrū habent. Longitudo & æqualitas quatuor laterum, est in quolibet iusto perseverantia vsque ad mortem quatuor præcedentium virtutum. Sed forsitan aliquis dubitat, an in populo fidelium aliquis perfectus existat, cum Beatus Gregorius in libro super Ezechielem querit: vtrum essent aliqui, qui inuenirentur in mandatis Dei viuere perfecti. Respondit. Sunt omnino: Vnde in Ezechiele dicitur. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum p quadrum. Numerus cetenarij per quadrū, qui assignatur atrio, est mensura perfectionis in quolibet iusto. Perfecti igitur sunt, qui in quadratura huius atrij permanent, quia recedentes ab hoc seculo, ad illud claustrum perfectæ beatitudinis peruenerunt, in quo sine aliquo defectu perdurent. Ibi enim nec prudentia poterit decipi, nec fortitudo frangi, nec iustitia subuerti, nec temperantia minui vel augeri, & erit in hac perfectione finis sine fine.

Ezec. 40.

Ezec. 40.

¶ De ordine claustru cælestis. Cap. XXXII.

In clastro perfectæ beatitudinis Angeli resident, ut in eodem æternæ felicitatis ordinem conseruent. Nullo indigent, & ideo non est eis necessarium ut laborent. Non esuriunt neque sitiunt, quia cælesti pane satiantur, & de torrente uoluptatis bibunt: faciem patris semper uident, quia præ ceteris rationabilibus creaturis perfectam de eo cognitionem habent. Amant Deum, & desiderant: nec tamen desiderio cruciantur, nec fastidio laborant. Similiter in materiali clastro multi sunt, qui futuræ felicitatis ordinem diligunt. Paucis indigent, quoniam in proprios usus præter uictum & uestitum nihil habent. Ea etiam, quæ carnis necessitati concessa sunt carni subtrahunt. Naturam uincunt, quoniam cælestem uitam in terris ducunt, contemplationi uacant, Deum uidere desiderant. Et quæcunque interim contingant, aduentum tamen iudicis patienter expectant. In hac uita quælibet aduersa tolerant, ut æquales Angelis post resurrectionem fiant. Vnde Beatus Gregorius Is, inquit, qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis uirtute suæ minorationis fecit. Vnde & moriendo docuit mortem non metui: resurgendo, de uita confidi: ascendendo, de cælestis patriæ hereditate gloriari: ut quod caput præ se conspicitur, illuc subsequi & membra gratulentur. Omnes autē nos, qui in eius fide nati sumus, eius proculdubio corpus existimus. Non ergo fragilitas humana de se desperet, unigeniti sanguinē consideret, & in pretio suo uideat quàm magna est, quæ tanti valet. Perpendat solcite quod caput præcessit, & quæ ad uiuendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur. Confidat cælos, & speret supernam patriam, Angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatā se Angelis gaudeat. Qui ergo in hoc seculo claustru tēdiū seu labores ad tempus sustinent, in clastro non manufacto (quod est in cælis) cum Angelis quiete sine fine uiuent.

¶ De libro uitæ. Cap. XXXIII.

Vi in clastro perfectæ beatitudinis resident, proculdubio diuinæ sapientiæ lectioni student. Nec retrahit eos aliqua necessitas corporis, nec aliquod impedimentum laboris. Qui enim in clastro perfectæ beatitudinis manent, nullo indigent, sed postpositis omnibus curis attente legunt in libro uitæ. Quatuor sunt libri uitæ, primus scriptus fuit in paradiso, secundus in deserto, tertius in templo, quartus scriptus ab æterno, & adhuc habetur in cælesti clastro. primus scriptus est a Deo in corde hominis, secundus a Moyse in tabulis lapideis, tertius a Christo in terra, quartus in præscientia diuina. Primus est liber generationis, secundus correctionis, tertius gratiæ, quartus diuinæ sapientiæ. Liber, qui in paradiso est scriptus, ibidē est corruptus, nec emendatus. Liber a Moyse in deserto

Quatuor libri uitæ notabiles.

ferto scriptus, multoties corruptus est, & multoties emendatus. Liber in templo scriptus, est a Iudæis accusatus, non est tamen a Deo reprobatus. Liber uero diuinæ sapientiæ, qui est ab æterno scriptus a Deo, nunquam est corruptus, semper idem permanet, nec mendaciæ maculam in se habet. Cū aliquis cogitat quid agere debeat, & hoc rationabiliter disponit, quasi in libro rationis legit. Cum uero peccat, & correptus pœnitet, quasi in libro correctionis legendo studet. Si autem accusatus ab aliquo audit a magistro: Vbi sunt qui te accusabant? vade, & iam noli amplius peccare: legit in libro gratiæ. Iesus autem inclinans se deorsum digito scribebat in terram. Habes nunc scriptorem libri, & titulum, habes pennam, & calamum, habes etiam pergamentum. Inclinatio est miserentis Dei condescensio. Scriptor est Iesus, id est Saluator. Concurrunt hæc omnia, vt qui se inclinat saluet, quatenus qui condescendit salutem præstet. Titulus in hoc opere incipit Liber gratiæ. Non enim præcesserant merita, vt dimitterentur peccata, sed dimittuntur præcedente gratia. Penna vel calamus, est Dei digitus, id est benignitas Spiritus sancti. Hoc calamo scribuntur tabulæ Moyse. De eodem dixerunt in Aegypto magi. Hic est digitus Dei. Pergamentum, est terra, id est corda terrenis desiderijs plena, desiccata a sanguine, & pilis, id est a superfluitate, & carnalibus desiderijs. Libri materia, est pœnitentia, sententia, de misericordia. Intentio circa causam versatur, ad hoc enim intendit, vt peccatori misereatur. Si autem cui parti philosophiæ supponatur quæritur, ethicæ supponitur. Ethica est moralis scientia. In hoc enim libro agitur, vt destruantur prauis moribus, & boni superædificentur. Reddit lectorem beneuolum, docilem, & attentum. Beneuolum reddit, dum peccatum dimittit. Reddit attentum, dum promittit futuræ retributionis præmium. Reddit docilem, dū cælestibus doctrinis instruit legentis mentem. Vbi sunt, inquit, qui te accusabant? vade, & iam noli amplius peccare: forsitan qui te accusabant, sicut tu peccasti, similiter & ipsi peccant. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Et exiit vnus post alium, vt sequerentur præcedentem diabolum. De eo enim dicitur. Egressus est Sathan a facie Domini. Egressus est autem, non vt beatum Iob sanaret, sed affligeret. Similiter isti non ob hoc venerant, vt mulierem in adulterio deprehensam liberarent, sed vt lapidarent. Non est autem iustitia legis, vt aliquem iudicet, quem proprij delicti conscientia remordet. Vade (inquit) & iam amplius noli peccare. Vade post Christum, non post diabolum: vade in via mandatorum Dei, vade per semitam iustitiæ. Noli peccare. Et si quandoq; compellat animum carnis fragilitas, repugnet voluntas. Hi tres libri, id est liber rationis, correctionis, & gratiæ, scribuntur in vno codice. Hic codex est diuina scriptura, de quo per Ioannem in Apocalypsi dicitur. Et vidi Angelum descendentem de cælo, & habebat in manu sua librum apertum. Et accepi librum de manu Angeli, & deuoravi illum: &

Ioan. 8.

Pulchra pro concinnatore.

Exo. 8.

Ioan. 8.

Roma. 3.

Ioan. 8.

Apoc. 10.

erat in ore meo dulcis tanquam mel. Et cum deuorassem librum, amaricatus est venter meus. Vnde beatus Gregorius. Librum deuoramus, cum uerba uitæ cum auiditate sumimus. In quo deuorationis uerbo quid aliud quàm torpor pigritiæ nostræ reprehenditur, quia uerba Domini, atque mysteria per nosmetipsos non requirimus, & inuicta dicta ab alijs audimus. Librum ergo deuoramus, & comedimus, dum uerba Dei legimus. Multi enim legunt, & ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi uocem prædicationis audiunt, sed post uocem uacui, & ieiuni recedunt. Quia etsi mente intellectum sacri eloquij percipiunt, obliuiscendo, & non seruando quæ audierint, hæc in cordis uisceribus non reponunt. Legunt autem, & ieiuni a lectione non sunt, qui intelligunt, & seruant ea in quibus laborant. Hi sanctum librum deuorant, & comedunt, & ieiuni non sunt, quia præcepta uitæ, quæ sensus capere potuit, memoria non amisit. Et fit quandoq; vt tales quiq; ex dono gratiæ cælestis etiam uerbum doctrinæ percipiant, atq; de ueritatis pabulo, quod ipsi dulciter intrinsecus ruminant, & proximos suos suauiter pascant. Et deuorauit illum, & erat in ore meo dulcis tanquam mel. Liber, qui deuoratur, & comeditur, dulcis in ore sicut mel efficitur. In eius ore sacra scriptura dulcis esse dicitur, cuius uitæ uiscera mandatis illius replentur, quoniam ei suauis est ad loquendum, cū interius expressa fuerit ad inueniendum. Nam sermone Dei non habet, quem uia reproba, & conscientia remordet. Et cum deuorassem librum, amaricatus est venter meus. Vnde beatus Gregorius super Ezechielem. In sacro, inquit, eloquio nunquam uenter pro mente poni consueuit. Vnde Hieremias dicit. Ventrem meum doleo. Venter quippe doluit, qui mentis afflictionem sensit. Sed sciendum est, quia cum sermo Dei in ore cordis dulcis esse cœperit, huius proculdubio contra semetipsum animus amarescit. Sunt & alij libri, de quibus Ioānes dicit in Apocalypsi. Et libri, inquit, aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est uitæ. Et iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera illorum. Libri aperti referuntur, in quibus mandata cælestia opere suo expressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, quoniam in ostensa uita iustorum quasi expansione librorū legunt iniusti bonū, quod noluerunt facere: atq; damnantur ex eorū cōparatione, qui fecerunt. Et alius liber apertus est, qui est uitæ. Vnde beatus Gregorius. Liber uitæ, est ipsa uisio iudicis aduenientis: in quo quasi scriptum est omne mandatū, quia quisquis eū uiderit, mox teste conscientia quicquid nō fecit intelligit. Liber esse dicitur, quia iustus in libro diuinæ sapientiæ studens a uitijs liberatur. Dicitur etiā liber uitæ, quia iustum liberat ab æterna morte, & in futuro remunerat perpetua libertate. Et quos in presenti liberat a culpa, in futuro reddet immunes a pœna. Vnde beatus Iacobus. Sapientia, quæ de sursum est, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Pudica, sicut in pastoralis legit, quia caste intelligit. Pacifica uero, quæ per relationē minime

Hiere. 4.

H Apo. 20.

I Iacob. 3.

se a proximi sui societate disjungit. Qui igitur sapientiam, quae de sursum venit, diligit, quasi in libro vitae legit. Cum autem ad claustrum perfectae beatitudinis peruenerit, in eo assidue legens, in scientia diuinæ legis perfectus erit. De hoc libro quidam sapiens dixit: quod eius origo sit æterna, incorruptibilis essentia, cognitio vita, scriptura indelebilis, inspectus desiderabilis, doctrina facilis, scientia dulcis, profunditas instructibilis, verba innumerabilia: & tamen unum verbum omnia. Huius libri literæ in claustro humanitatis Christi sunt scriptæ, sed auro diuinitatis illuminatæ. Qui igitur ad inspectionem illius libri peruenerit, eruditus scientia diuinæ legis in æternum uiuet.

De pratello, quod est in medio claustris celestis. Cap. XXXIII.

K Iruiditas pratelli, quod est in medio materialis claustris, oculos claustralium reficit, & eos alacriores ad legendum reddit. Est enim natura coloris viridis, ut oculos foueat obtentu suae uisionis. Similiter uiriditas pratelli, quod est in medio celestis claustris, oculos supernorum ciuium recreat, & eos semper sua nouitate confortat. Amœnitas si quidem futuræ uitæ quasi uiriditas pratelli mœtes supernorum ciuium reficit sua nouitate. Nihil enim ibi uetustum vel transitorium erit, sed semper in nouitate suæ uiriditatis absque dubio permanebit. Nec in uere crescit, nec in autumno deficiet: nec calore siccabitur æstatis, nec marcescet frigoribus hyemis. Ibi enim non erit uarietas temporis, ubi semper est identitas æternitatis. Vnde Beatus Ioannes in Apocalypsi dicit, quia tempus non erit amplius. Mirum est tamen quod diximus, quia post resurrectionem non erit tempus, & nisi hoc auctoritas diceret, animos simplicium forsitan impediret. Et leuauit (inquit Ioannes) Angelus manum in cœlum, & iurauit per uiuentem in secula, quia tempus non erit amplius. Vnde Beatus Gregorius. Tempus nostræ mortalitatis (inquit) quandoque transitorium est ut penitus non sit, Angelo hoc in sacro eloquio attestante, qui ait per uiuentem in secula, quia tempus non erit amplius. Nam etsi propheta dicit, Erit tempus eorum in secula, quia per momenta tempus deficit, nomine temporis, eorum defectum uocauit, ostendens quod sine fine omnimodo defectu deficiunt, ij qui a uisionis intimæ consolatione separantur. Intelligitur igitur per tempus, mutabilitatis humanæ uariis defectus. Non infundetur prædicta uiriditas abundantia pluuia, sed infusione roris, quia non eget prædicatione, sed rore diuinæ contemplationis. Vbi enim unusquisque omnia scientem sciet, ibi nemo doctrina prædicationis egebit.

De ligno uitæ quod est in medio celestis pratelli. Cap. XXXV.

L In medio celestis pratelli (quod futuræ comparauimus amœnitati) ponitur lignum uitæ, ut uita sit in amœnitate. Non est enim felix amœnitas, cum uita ardeat intra mor-

tas metas. Sed cum uita sine morte fuerit, tunc amœnitas uitæ cum uita felix erit, ita ut audiat homo quod per prophetam dicitur a Domino. Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutem meam: longitudo temporis est spatium æternitatis: ostensio salutaris est uisio Saluatoris. Hoc autem salutare est lignum uitæ. Diuersa sunt ligna uitæ, est enim lignum uitæ arbor quedam materialis, quæ a principio fuit in medio paradisi. Est & lignum uitæ quasi arbor quedam iustitia in medio moralis claustris. Est etiam arbor uitæ Christus in medio ecclesiæ. Sed in medio claustris futuræ beatitudinis est quasi lignum uitæ sapientia Dei patris. Ne primi ligni fructum tangeret homo post peccatum, antequam eiectus esset a paradiso audiuit a Domino: uidete ne forte sumat de ligno uitæ. Arbor uero iustitiæ, quæ est lignum uitæ, in claustro animæ ponitur, ut animi uirtutes in eo delectentur. Est autem animæ claustrum contemplationis secretum. Plantatur autem arbor iustitiæ in terra bonæ uoluntatis, radicitur in profundo humilitatis, crescit per desiderium, expandit ramos per exemplum dat fructum boni operis, cibatur esurientem dulcedine contemplationis. De hoc ligno per beatum Iob dicitur: lignum habet spem: si præcisum fuerit rursus uirescit, & rami eius pullulant. Vnde Beatus Gregorius in moralibus. Ligni nomine aliquando crux, aliquando uir iustus, aliquando uero incarnata Dei sapientia figuratur. In ligno siquidem crucis habemus spem salutis. Quod uero hic de ligno dicitur, iustitiæ cuiuslibet hominis assignatur. Lignum enim habet spem, quia futuræ beatitudinis iustus expectat retributionem. Si præcisum fuerit, rursus uirescit. Vnde Beatus Gregorius. Cum in morte passionis pro ueritate iustus afficitur, in æternæ uitæ uiriditate recuperatur. Et qui hic uirebat per fidem, illic uirescit per spem. Et rami eius pullulant, quia plerumque ex passione iusti, fideles quique ad amorem celestis patriæ multiplicantur: & uiriditatem uitæ spiritualis accipiunt, dum hunc pro Deo fortiter egisse gratulantur. Ex fructu igitur ligni iustitiæ, quod in medio moralis claustris ponitur, anima cum suis uirtutibus satiatur. Est & lignum uitæ secundum formam humanitatis Christi in medio ecclesiæ. Hoc autem lignum habet spem. Sicut enim superius dicitur, incarnata Dei sapientia per illud figuratur. Hoc igitur lignum habet spem, quia si præcisum fuerit, rursus uirescit: quoniam etsi Christus per passionem occidi potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad uitæ uiriditatem uenit. Huius rami pullulant, ut ex resurrectione illius multiplicati, longe lateque fideles crescant. Fructus huius arboris est caro Christi & sanguis. Qui ex hoc fructu seipsum cibant, æternæ uitæ salutem absque scrupulo dubitationis expectant. Lignum uero uitæ, quod est in medio claustris futuræ beatitudinis, id est sapientia Dei patris, fuit ab initio creaturæ cibus Angelorum: incarnata uero Dei sapientia facta est redemptio peccatorum, & salus iustorum. Sub ramis huius arboris, id est sub tutela diuinæ protectionis iusti resident, aspectu eius delectantur, & amœnitate gaudent: satiantur fructus

Psal. 90.

Diuersa sunt ligna uitæ.

Gen. 3.

M Iob. 14.

fructus dulcedine, id est contemplatione: fructus eius salutem conseruat, & uitam præstat. Hoc est igitur lignum uitæ, quia uitam custodit incolumem sine fine.

De silentio celestis claustris. Cap. XXXVI.

N Quibusdam quæritur: utrum in celestis claustro silentium ad horam, uel cõtinuū teneatur. Sed nihil nos prohibet aliquid de silentio præmittere quod nescientes auctoritas docet & elucidat. Ait enim Ioannes in Apocalypsi. Factum est silentium in cœlo quasi media hora. Vnde Beatus Gregorius. Nihil prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis. Qui enim corpore remotus uiuit, sed tumultibus conuersationis humanæ, & terrenorum desideriorum se inferuerit seu implicauerit, non est in solitudine. Si uero aliquis corporaliter popularibus turmis prematur, & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patitur, non est in urbe. De hoc secreto cordis dictum est: Factum est silentium in cœlo quasi media hora. Cœlum quippe est anima iusti. Anima siquidem iusti, dum ad æterna & sublimia per subleuationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, & intra se Deo quoddam silentium facit. Sed quia hoc silentium contemplationis, & hæc quies mentis in hac uita non potest esse perfecta, nequaquam hora integra factum in cœlo dicitur silentium, sed quasi media, ut nec media plene sentiatur, cum premittitur quasi: quia mox ut se animus subleuare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte motu cogitationum stupidus de semetipso confunditur & confusus cæcatur. Bene ergo factum hoc silentium non integra, sed dimidia hora describitur, quoniam hæc contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardentem inchoetur. Potest & hæc auctoritas aliter exponi: ut Angelis in cœlo silentium obedientiæ factum ante ruinam diaboli possit assignari. Multitudo siquidem Angelorum ante casum siluit, quamdiu uoluntati sui creatoris humiliter obediuit. Sed diabolus silentium rupit, locutus est superbiam, & in hæc uerba prorupit. Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo. Hoc autem silentium in cœlo quasi media hora permansisse dicitur, quia non diu post creationem suam illud diabolus tenuisse perhibetur. Similiter sicut Lucifer in cœlo, sic quidam fratres se habent in materiali claustro. Obedientiæ siquidem silentium tenent, sed sicut Lucifer, nobilitate generis, & scientiæ claritate lucent: & qui ceteros fratres humilitate præcedere debuissent, simplicioribus fratribus exemplum peruersitatis præbent. Magistris æquales uideri uolunt, simpliciores fratres sibi uerbis seductorijs alliciunt. Et sicut Lucifer quasi fulgur de cœlo cecidit, sic a sublimitate sui ordinis unusquisque superbe cadit. Ira succensit, tonantes uerbis, coruscationum præmittentes minas, a claustro quasi a cœlo recedunt, & alios secum trahunt. Cum secularibus habitant, se-

Apo. 8.

Isa. 14.

iplos excusant: ad hoc etiam laborant, ut sicut diabolus homines seducit, sic & eos, cum quibus morantur, sua persuasione peruersos reddant. Obedientiæ, quam diabolus primo homini præcepit, seruant: a laude Dei, & præceptis eius inobedientes vacant. Sub silentio igitur inobedientiæ quiete degunt, quia neminem reprehendunt, & ipsi a nemine reprehendi uolunt. De hoc quieto silentio in libro sapientiæ dicitur. Cum silentium quietum teneant omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo a regalibus sedibus, durus debellator in media extremiij terram profiliuit. Terra sunt silentia. Primum silentium fuit Angelis in cœlis, ante diaboli casum. Secundum fuit in terra hominibus, post primi parentis lapsum. Tertium erit in cœlo post resurrectionem, quod nunquam habebit finem. Primum fuit solis Angelis, secundum solis hominibus, tertium erit Angelis & hominibus. Secundum silentium fuit ab Adam usque ad Christum. In terram tamen lex subintrauit, quædam promissit, sed in promissionem tandem defecit. Ideo homo considerans per legem neminem iustificari posse, siluit. Cum ergo quietum silentium tenerent omnia uere omnia, quia & ea quæ ante legem fuerant, & quæ sub lege erant. Illa enim in petitione desperabant, ista in promissione defecerant. Mirum est tamen, quod hoc silentium quietum fuisse dicitur, cum sub dominio diaboli teneretur: nisi forsitan aliquis dicat, quod ille rem aliquam quiete possidet, qui absque contradictione eam tenet. Quietum siquidem silentium esse dicitur, quod nullo prohibente possidetur. Et nox in suo cursu medium iter haberet. Nox, id est peccatum a diabolo cœpit, & descendens ad primum hominem, per singulos actualiter cucurrit. Medium (inquit) iter haberet. Est enim iter sursum, & est iter deorsum. Sursum ad cœlos, deorsum ad inferos. Iter uero medium est præsentis uitæ spatium. Tunc uero nox in suo cursu medium iter tenebat, quia suum erat, & nemo ad cœlos ascendere poterat, sed omnes tam iustos quam iniustos mors secum trahebat ad infernum. Cum ergo mors omnes secum ad inferos raperet, & peccatum omni spe remota ad summum perueniret, tunc omnipotens sermo exiliens de cœlo a regalibus sedibus uenit, silentium rupit, ostendit reuertendi uiam, per quam ipse uenerat, scilicet patris obedientiam. Ut qui per inobedientiam a uia ueritatis exorbitauerat, per uiam obedientiæ Christum sequens salutem quærat: fecit quod docuit, quia durus debellator in media extremiij terram profiliuit. Durus inquam, quia propter uerbis laborum tuorum ego custodiui uias duras. Per afflictionem siquidem carnis, per effusionem sanguinis debellauit diabolus, eripuit genus humanum, & hoc in uiam extremiij terram. Terra extremiij dicitur, quia per passionem Christi diabolus eiectus a fidelium cordibus exterminatur. Rex enim noster operatus est salutem in medio terræ. Rex erat, & a regalibus sedibus uenerat: & cum ad cœlos redijt, quos a seruitute diaboli liberauerat, ad conregnandum secum in cœlestibus sedere fecit.

Sap. 18.

P

Tria sunt silentia uocabilia.

Psal. 16.

Psal. 73.

fecit. Cum ergo homo ad illud beatum silentium futuræ beatitudinis peruenerit, quod petat ulterius non habebit. Tunc enim silebit iniquitas, abundabit charitas: nec quicquam ibi deficiet, ubi vnusquisque omnia habentem in se habebit. Tunc enim erit Deus omnia in omnibus.

1. Cor. 15.

Quod Angeli, & animæ sanctorum loquantur ad Deum. Cap. XXXVII.

Vtrum in claustrum futuræ beatitudinis alicui loqui liceat: placeret forsitan tibi frater audire quid auctoritas inde dicat. Vnde Beatus Gregorius. Sciendum est, quoniam incorporea natura cum loqui dicitur, eius locutio nequaquam vna eademque qualitate formatur. Aliter enim loquitur Deus ad angelos, aliter angeli ad Deum, aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ ad Deum. Nam quia naturæ spirituali ex corporea oppositione nil obstat, loquitur Deus ad angelos sanctos eo ipso, quo cordibus eorum occulta sua, & inuisibilia ostendit: vt quicquid agere debeant, in ipsa contemplatione veritatis legant: & velut quædam præcepta sint vocis, ipsa gaudia contemplationis. Quali enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur. vnde cum eorum cordibus contra humanam superbiam animaduersionem vltionis Deus infunderet, dixit. Venite, descendamus, & confundamus linguas eorum. Dicitur eis, qui adhærent, venite, quia nimirum hoc ipsum nunquam à diuina contemplatione decrescere est: & nunquam corde recedere, est quasi quodam stabili motu semper venire. Quibus etiam dicit: descendamus, & confundamus linguas eorum. Ascendunt angeli in eo, quod creatorem conspiciunt: descendunt angeli in eo, quod creaturam sese in illicitis erigen tem examine distractionis premunt. Dicere igitur Dei, descendamus, & confundamus linguas eorum, est in seipso eis hoc, quod recte agitur ostendere, & per vim internæ visionis eorum mentibus exhibenda iudicia motibus occultis inspirare. Sed & angeli ad Deum loquuntur, sicut per Ioannem in Apocalypsi dicitur. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatē. Vox enim angelorum in laude conditoris, est ipsa admiratio intimæ contemplationis. Miracula diuinæ virtutis obstupuisse, dixisse est: quoniam excitatus cū reuerentia motus cordis, magnus est ad aures in circumscripsi spiritus clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum se per innumeros modos admirationis format. Deus igitur angelis loquitur, dum eis voluntas eius intima videndo manifestatur. Angeli vero loquuntur Domino, cum per hoc, quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt,

Gen. 11.

Apoc. 5.

Quod Deus ad sanctorum animas loquatur. Cap. XXXVIII.

Deus ad sanctorum animas loquitur, & sanctorum animæ ad Deum loquuntur. Vnde in Apocalypsi Ioannis dicitur. Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei: & clamabāt voce magna dicentes. Vsq̄quo Domine non iudicas, & vindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitant in terra? Vnde Beatus Gregorius. Quid est animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremi iudicij, & resurrectionē extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe clamor earum magnum est desiderium. Tanto enim quisq; minus clamat, quanto minus desiderat. Et tanto maiorem vocē in aures in circumscripsi spiritus exprimit, quanto se in eius desiderium plenius fundit. Animarum igitur verba, ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo nō esset, propheta non diceret. Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed quomodo dicuntur petere, quas & voluntatem Dei certū est, & ea quæ futura sunt non ignorare? De ipso ergo bibunt, quod ab ipso sitiunt. Discordarent igitur à voluntate conditoris, si quæ eum vident velle, non peterent: eiq; minus ihererent, si volentē dare, desiderio pigriori pulsaret. Sed & Deus ad sanctorum animas loquitur: sicut eis resurrectionem corporum suorum desiderantibus, per responsum diuinum dicitur. Requiescite tempus adhuc modicum, donec cōpleatur numerus cōseruorum, & fratrum vestrorum. Desiderantibus animabus, requiescite adhuc modicum, dicere, est inter ardorem desiderij ex ipsa præscientia solatium consolationis aspirare: vt & animarum vox sit hoc, q̄ amantes desiderant, & respondentis Dei sermo sit hoc, q̄ eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo eius, vt collectionē fratrum expectare debeant, est eorum mentibus libenter expectandi moras infundere: vt cum carnis resurrectionem appetunt, ex colligendorū fratrum augmento gratulentur.

Apoc. 6.

Grego.

Psal. 9.

Apoc. 6.

Quod post resurrectionem hominibus loquatur Deus. Cap. XXXIX.

Auctoritate perhibente comperi, qualiter ad angelos, & ad animas sanctorū Deus consuevit loqui. Adhuc vero scire desidero, quomodo post resurrectionē hominibus loqui debeat: vt quod proposui scribere, auctoritati nō cōtradicat: vnde beatus Gregorius. Cū nobis post resurrectionē ostēderetur Dñs p̄ specie, tūc semetipsum quomodo omnibus creaturis p̄sit nobis insinuat: tūc deterfa nostræ mētis caligine, clara se visione manifestabit, & tūc implebit, quod in euāgelio veritas dicit. Venit hora cū iā nō in puerbijs loquar vobis, sed palā de Patre annuntiabo vobis. Filius. n. de Patre palā annuntiat, quia per hoc, q̄ verbū est ex natura diuinitatis nos illustrat. Palā itaq; de patre annuntiare se asserit, q̄ p̄ patefactam tunc maiestatis suæ speciē, & quō ipse gignenti

Grego.

Ioan. 16.

nō impar oriatur, & quomodo vrorūque Spiritus vtrique cōternus procedat, ostendit. Aperte namq; tūc videbimus quomodo hoc quod oriendo ab alio est, ei de quo oritur, subsequens non est: quomodo is, qui processionē producit, a proferentibus non præitur. Aperte tunc videbimus, quomodo & vnum diuisibiliter tria sunt, & indiuisibiliter tria vnum. Apparente igitur in iudicio retributore operum, iam verba cessabunt exhortationum, & nos angustias vitæ præsentis euadentes, in illa quoque suscepti contemplatione gaudiorum, iam nullatenus indigebimus audire verba doctorum.

Qualia futura sint humana corpora post resurrectionem. Cap. XL.

Vm de qualitate corporum qualia per resurrectionem sint queritur, non ego sed Beatus Gregorius audiatur. Redemptor noster, inquit, resurrectionem, quam in se ostendit, nobis promissit: & quia membra sui sequuntur gloriam capitis, eam in fine mundi facturus est in nobis. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen eiusdem resurrectionis exquiro. Credo namque quia resurrecturus sum, sed volo vt sciam qualis. Sciendum mihi quippe est vtrum in quodam alio subtili forsitan vel aereo, an in eo quo moriar, corpore resurgam. Sed si in aereo corpore resurrexero, iam ego non ero, qui resurgo. Nam quomodo vera est resurrectio, si vera non potuit esse caro? Aperta igitur ratio suggerit, quod si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Hæc enim recte resurrectio non potest dici, vbi non resurgit, quod cecidit. Credendum est igitur, quia nequaquam corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis subtilius, vel aere. Erit enim subtile quidem per effectum spiritualis potentia, sed palpabile per veritatem naturæ. In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturā erit, & secundum passionis desideria non erit, quia deuictō mortis aculeo in æterna incorruptione regnabit. Credimus igitur, & fatemur carnem, nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam, eandem per naturam, diuersam per gloriam, eandem per veritatem, diuersam per potentiam. Erit itaque subtilis, quia incorruptibilis, erit palpabilis, quia non amittet essentiam naturæ veracis.

In quibus locis sint animæ iustorum ante resurrectionem. Cap. XLI.

Voniam quidem simpliciores fratres de animabus ante resurrectionem quibus in locis sint dubitant, ideo volumus, vt de eis diuinæ scripturæ verbis certiores fiant. Ait enim Beatus Gregorius. Cum sanctus, seu malignus spiritus aliquo moriente egredientem animam a claustrum carnis acceperit, in æternum secum sine vlla muta-

Mora. lib. 3.

tionem retinebit: vt nec exaltata ad supplicium proruat, nec æternis merita supplicij ultra ad remedium ereptionis ascendat. Nequaquam enim misericordia redemptoris post mortem liberat, quem ante mortem gratia ad veniam nō reformat. Item: Electi Dei, & perfecti viri postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spacia (sicut antiqui patres) a patriæ cœlestis perceptione differuntur. Mox quippe, vt a colligatione carnis exeunt, in cœlesti sede requiescunt. Hoc autem quod in quarto dialogi libro dicitur, quod ante restitutionem corporum in cœlo recipiuntur animæ iustorum, hoc neque de omnibus iustis fateri possumus, neq; de omnibus negare. Nā sunt quorundam animæ iustorum, quæ quibusdam adhuc mansionibus a cœlesti regno differuntur. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quod de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clarius constat, quod perfectorum iustorum animæ mox, vt huius claustra carnis exeunt, cœlestibus sedibus recipiuntur. Hoc autem ipsis iustis pro retributione suæ iustitiæ crescit in die iudicij: quod nunc animarum sola, postmodum vero etiam corporum beatitudine perfuerunt: vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores cruciatuque pro Domino pertulerunt. Præterea sciendum est, quoniam etsi baptizatos omnes infantes, atque in eadem infantia morientes ingredi regnū cœleste credendum est, omnes tamen paruulos (qui scilicet iam loqui possunt) regna cœlestia ingredi credendum non est: quia nonnullis paruulis eiusdem regni cœlestis aditus a parentibus clauditur, si male nutrantur.

De summo abbate, id est Deo omnipotente. Cap. XLII.

Creator omnium Deus pater omnipotens, in quo clamamus abba pater, qui omnia operatur quietus, nec tamen angustatur intentus: sic exteriora circumdat, vt interiora impleat sic interiora implet, vt exteriora circumdet: sic summa regit, vt ima non deserat, sic imis præfens est, vt a superioribus non recedat: sic later in sua specie, vt tamen cognoscatur in operatione: sic in suo cognoscitur opere, vt tamē cōprehendi nō valeat cognoscētis estimatione: sic adest, vt videri nequeat, sic videri nō valet, vt tamē eius præsentia ipsa sua iudicia testentur: sic se intelligendum præbet, vt tñ ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet, & rursum nos caligine ignorantia sic reprimit, vt tamen nostræ menti radios suæ claritatis intermiscet, quatenus & subleuata quippiam videat, & reuerberata contremiscat: & quia eum sicuti est videre non potest, aliquando videndo cognoscat. Sunt autem in ecclesijs quidam prælati, qui licet diuersis operibus sint intenti, tamen operantur quieti. Interiora domus suæ implent doctrina, exteriora vero circumdant prouidentia: nec tamen sic doctrinæ student, vt a prouidentia cessent: nec sic curis exterioribus inhiant, vt a spirituali doctrina refrigerant.

X Roma. 8.

scant. Summa regunt, & tamen ima non deferunt. Illa cum potestate, ista cum humilitate. Non enim a sapientibus recedunt, sed tamen simplicioribus fratribus condescendunt: sic latent fratribus in sua voluntate, ut tamen aliquando cognoscantur in operatione: sic cognoscuntur in suo opere, ut vix reprehendi possint cognoscentis aestimatione: sic adsunt quandoque, ut videri nequeat, quia quamuis remoti sint corpore, adsunt tamen sollicita circumspectione: sic se intelligendos praebent ceteris ut vix intelligi valeant etiam a discretis. Nec tamen sic secretum mentis obnubilant, quin pro tempore & loco quibus congruum viderint, illud dicant. Et quia summo abbati toto affectu mentis inhaerent, adhuc in terris positi formam summi abbatis tenent. A proposito suo flexi nequeunt, & eos qui sub ipsis sunt proposita sua tenere cogunt: alios reprehendunt, & ab ijs reprehendi velunt. Nihil enim in se habere desiderant, quod oculis hominum & oculis diuinæ maiestatis non ostendat. Et quia scriptum reperitur, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, ideo ut Deum in futuro videant, oculum cordis puluere terrenæ vanitatis mundant. In futura siquidem vita Deus videbitur ab ijs, quorum oculi inuentis a vitijs purgantur. Vnde Beatus Gregorius. Videbimus, inquit, Deum ipsum, qui erit nostri laboris praemium, ut post huius tenebras mortalitatis gaudeamus luce diuinæ contemplationis. Quæ nimirum visio fide nunc inchoatur, sed tunc in specie perficietur, quando coeternam Dei sapientiam, quam modò per ora praedicantium quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte bibemus. In libro etiam dialogi scriptum reperitur: quod sicut mali malos in supplicio, sic boni bonos cognoscent in regno. In qua videlicet cognitione vtriusque partis cumulus excrescit retributionis: ut & boni amplius gaudeant, qui secum eos latari conspiciunt, quos amauerant: & mali dum cum eis torquentur, quos in hoc seculo dilexerunt despecto Deo, eos non solum sua, sed etiam illorum consumat poena. Fit autem quiddam mirabilius in electis, quia non solum eos, quos in hoc cognouerunt mundo, agnoscunt, sed velut visos, ac cognitos recognoscunt bonos, quos nunquam viderunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, non est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt. Tunc enim in claustro perfectæ beatitudinis Angelis & hominibus Deus praerit quibus nihil deesse poterit, quoniam abbatis more, Dei sapientia omnia omnibus prouidebit. Ibi nullus in suo ordine deficiet, quia in libro diuinæ sapientiae, in quo scriptus est ordo naturæ, unusquisque leget.

De priore, qui praecessit nos ad labores, & deducit ad requiem. Cap. XLIII.

Sicut sapiens verbis innotescit paucis, & iterum sicut sapienti sat dictum est, quando aliquis ei pauca de multis refert, sic quando aliquis simplicibus loquitur, oportet ut eis diffusius, & verbis planioribus lo-

quatur. Ideo tractatum longius extendi, quoniam simplicioribus fratribus intendebam loqui. Priusquam tamen huic operi finem imponam, de inuatore nostri ordinis simplicioribus fratribus aliquid in transitu dicam. Inuentor siquidem nostri ordinis missus fuit a claustro summi abbatis, a sinu videlicet Dei patris. Venit in hunc mundum, induit humilitatis habitum, induit vestem carnis: vocauit peccatores ad claustrum perfectæ religionis. Praemisit gratiam, proposuit misericordiam, promisit veniam. Collegit conuentum, constituit numerum: duodecim scilicet Apostolos, & discipulos complures quasi conuersos. Construxit ecclesiam per totum orbem terrarum diffusam, proposuit communem vitam secundum regulam sanctis Apostolis constitutam. Sicut prior ad laborem ceteros praecedit, & eos post laborem ad quietem claustri reducit, sic Christus post huius mundi laborem, suos deducet ad requiem: post laborem, scilicet mundanæ tribulationis ad requiem diuinæ contemplationis. Duodecim autem Apostoli, quos recensere, ut eos possimus saltem in aliquo sequi, hi sunt Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes, Thomas, Iacobus, Philippus, Bartholomæus, Mattheus, Simon, Iudas, & Iudas, Iscariotes. Petrus agnoscens, Andreas virilis, Iacobus luctator, Ioannes gratia, Thomas geminus, Iacobus supplantator, Philippus os lampadis, Bartholomæus filius suspendentis aquas, Mattheus donatus, Simon obediens, Iudas laudans vel confitens interpretatur. Qui igitur bonitatem Dei sicut Petrus agnoscunt, sicut Andreas viriliter agunt, sicut Iacobus luctantur contra vitia, adiuuente Ioannis gratia, sicut Thomas etsi aliquando dubitant, postea tamen conuertuntur ut credant, sicut Iacobus vitia supplantant, sicut Philippus aperto ore Deum praedicant, sicut Bartholomæus aquas suspendunt, quia populos in lapsu mundi positos a terrenis sustollunt, sicut Mattheus omnibus quæ possidet renunciant, & seipsum donant, sicut Simon Deo obediunt, & sicut Iudas confitentur peccata sua, & diuinis laudibus incumbunt: ij a Deo non recedunt, nec sicut Iudas Iscariotes oculos portant, & locum mutant, osculo magistros tradunt, dum illis insidiantes detrahunt. Qui tales sunt a Deo recedunt. Qui autem in tribulationibus cum Christo permanserint, in futuro celestis gloriæ participes erunt. Et qui secuti sunt eum ad laborem, sequentur ad requiem. Cum ipso erunt in claustro perfectæ beatitudinis, & fruuntur dulcedine diuinæ contemplationis. In libro vitæ legent floribus amenitatis perpetuè delectati. Sub umbra ligni vitæ quasi sub umbra diuinæ protectionis quiescent. Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Ibi video Deum Saluatorem meum. Scio enim, quod Redemptor meus viuuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum. Non dixit creatorem, sed redemptorem. Qui enim omnia creauit de captiuitate nostra sua nos passione redemit. Et qui inter impiorum manus occubuit, in celo viuuit. In nouissimo

Matt. 10.

Z
Pulchra
apli caso
moralis do
12. Aposto
lis.

Psal. 131.

Job. 9.

Psal. 145.

Psal. 70.

Psal. 67.

simo igitur die resurgam, ut in carne mea verus homo verum hominem Deum videam. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Vnde beatus Gregorius. Nihil certius nos, habere credimus, quam quod in sinu tenemus. In sinu ergo spem repositam tenuit, qui vera certitudine de spe resurrectionis presumpsit. Laudabo igitur Deum in vita mea, ut possim eum laudare in futura vita. Laudabo Deum in opere humanæ creationis, & post lapsum humani generis laudabo eum de misericordia reparationis, laudabo etiam pro bono futuræ resurrectionis. Sed adhuc adijciam super omnem laudem istam. Post primam enim creationem & peccare, & mori homo potuit, post reparationem peccare & mori non desijt, sed post resurrectionem & mori & peccare cessabit. Et hæc laus est super omnem laudem, quia non impediatur aliquo casu, nec habebit finem. Mirabilis ergo Deus in sanctis suis: Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. In presenti mirabilis in sanctis suis in miraculis faciendis, in futuro admirabilis in bonis remunerandis. Ipse dat in presenti plebi suæ adhuc in fide firmam virtutem, patientiæ fortitudinem, in futuro autem dabit virtutem incorruptionis, fortitudinem immortalitatis: quam nobis largiatur benedictus per omnia secula Deus. Amen.

Hæc sunt, quæ de claustro anima, sub nomine.

M. Hugonis à S. Victore Canonici Regularis Lateranensis, impressa comperimus, quia tamè a phrasi eius, & a professione nonnihil dissident, potius accedam illis, qui Hugonis a Folieto esse censent: is enim à regula canonica diuini Augustini ad arctiorem diuini Benedicti transcripsit, vnde vtriusque institutionis passim meminit. In vetusto autem exemplari Hugoni priori canonicorum S. Laurentij in pago Ambianensi ascripta legi: quocirca mihi quidem adhuc sub indice lis est.

M. HUGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis de Anima, & eius ad sui, & ad Dei cognitionem, & ad ueram pietatem institutione, Libri quatuor. Quorum primus & tertius ob summum in eis rutilantem piæ deuotionis affectum, sub meditationum & de interiori domo titulis, deuoto Doctore beato Bernardo Clarauallensi ascripti sunt. Secundum vero tum propter differendi subtilitatem, tum propter dicendi grauitatem, beati Augustini opera sibi perperam vindicarunt; nam

Hugo noster saepe non minus profunde loquitur, & ad Augustini patris sui stylum quam proxime accedit, & quod maioris est argumenti, in eo citatur Boetius præter Augustini morem, & contra tempora. Quartum soli Hugoni comperi ascriptum, immo omnes quatuor sub nomine Hugonis nostri in vetusto codice conscriptos, quo circa tametsi in stylo varij sunt, & ab Hugonis phrasi discrepantes, sub eiusdem curauimus nomine emittendos, citra tamen assertionis pertinaciam. Eorum autem primi hæc sunt Capita.

- In quibus anima potentijs imago Dei resplendet. Cap. I.
- De miseria hominis, & consideratione extremi iudicij. Cap. II.
- De dignitate animæ, & uilitate corporis. Cap. III.
- De premio celestis patriæ. Cap. IIII.
- Quantum valeat abiectio propriæ & uoluntatis, & aestimationis. Cap. V.
- De quotidiana sui examinatione, & mutua comprecatione faciendâ. Cap. VI.
- De attentione, orationis tempore habenda. Cap. VII.
- De consideratione mortis. Cap. VIII.
- De inattentionis graui periculo. Cap. IX.
- De instabilitate cordis humani. Cap. X.
- De capitulari proclamatione patienter toleranda. Cap. XI.
- De graui periculo omitterentis correctionem fraternam, & odientis correctionem sui, & de varijs animæ infirmitatibus quas ad eruditionem aliorum confitetur. Cap. XII.
- De negligenti sui ipsius examinatione. Cap. XIII.
- Quod opera, & conscientia hominis, hominem semper, & quocumque ierit, sequuntur. Cap. XIII.
- De tribus inimicis hominis. Cap. XV.
- De suggestionibus trium dictorum inimicorum. Cap. XVI.
- Deprecatio contra dictos tres hostes, & exhortatio ad uirtutem capeendam: & de magnitudine beatitudinis æternæ. Cap. XVII.
- De breuitate uitæ humanae, & ueteris hominis nostri rebellionem. Cap. XVIII.

Sequitur eiusdem in Primum de anima Librum, Prologus.

A Vlti multa sciunt, & seipfos nesciunt. Alios inspicunt, & seipfos deserunt. Deum querunt per ista exteriora, deferentes sua interiora: quibus interior est Deus. Idcirco ab exterioribus ad interiora redeam, & ab interioribus ad superiora ascendam, vt possim cognoscere vn de venio, aut quo vado, quid sum, vel vnde sum: & ita per cognitionem mei valeam peruenire ad cognitionem Dei. Quantum namque in cognitione mei proficio, tantum ad cognitionem Dei accedo.

In quibus anima potentis imago Dei resplendet. Caput Primum.

B Secundum interiorem hominem tria in mente mea inuenio, per quae Deum recolo, conspicio, & concupisco. Sunt autem haec tria, memoria, intelligentia, voluntas siue amor. Per memoriam reminiscor, per intelligentiam intueor, per voluntatem amplector. Cum Dei reminiscor, in memoria mea eum inuenio, & in ea de eo, & in eo delector secundum quod mihi donare dignatur. Intelligentia intueor quid sit Deus in seipso, quid in angelis, quid in sanctis & beatis hominibus, quid in creaturis, & precipue in hominibus adhuc viatoribus. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis, principium sine principio, finis sine fine. Ex me intelligo quam incomprehensibilis sit Deus, quoniam me ipsum intelligere non possum, quem ipse fecit.

1. Pet. 1. In Angelis est desiderabilis, quia in eum desiderat prospicere. In Sanctis & beatis hominibus est delectabilis, quia in eo assidue felices latantur. In reliquis creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benigne dispensat. In hominibus aut viatoribus est amabilis, quia eorum Deus est, & ipsi sunt populus eius. Ipse in eis habitat tanquam in templo suo, & ipsi sunt templum eius. Non dedignatur singulos, neque vniuersos. Quisquis enim eius meminit, eumque intelligit ac diligit, cum illo est. Diligere eum debemus, quoniam ipse prior dilexit nos, & ad imaginem & similitudinem suam fecit nos, quod nulli alij creaturae voluit dare. Ad imaginem Dei facti sumus, hoc est ad intellectum & notitiam Filij, per quem intelligimus & cognoscimus Patrem, & accessum habemus ad eum. Tanta cognatio est inter nos & Dei Filium, quod ipse imago Dei est, & nos ad imaginem eius facti sumus, hoc est ad quam cognationem etiam ipsa similitudo testatur, quoniam non solum ad imaginem, sed etiam ad similitudinem eius facti sumus. Oportet itaque id, quod ad imaginem est, cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Representemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore

1. Ioan. 4. charitatis. Teneamus eum in memoria, portemus in conscientia, & vbique praesentem veneremur. Mens siquidem nostra eo ipso eius imago est, quo eius capax est, eiusque particeps esse potest. Non propterea eius imago est, quia sui meminit mens, seque intelligit ac diligit, sed quia potest meminisse, intelligere, ac diligere eum, a quo facta est. Quod cum facit, sapiens ipsa fit. Nihil enim tam simile est illi summam sapientiam quam mens rationalis, quae per memoriam, intelligentiam, & voluntatem in illa Trinitate ineffabili consistit. Consistere autem in illa non potest, nisi eius meminerit, eumque intelligat, ac diligit. Meminerit itaque Dei sui, ad cuius imaginem facta est, eumque intelligat, diligit, atque colat, cum quo, & in quo potest semper esse beata. Beata anima, apud quam Deus requiem inuenit, & in cuius tabernaculo requiescit. Beata, quae dicere potest: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Negare siquidem requiem celi ei non poterit. Cur ergo nos deserimus, & in his exterioribus Deum querimus, qui in nobis est, si nos velimus esse apud eum? Reuera nobiscum est, & in nobis, sed adhuc per fidem donec videre mereamur per speciem. Nouimus, inquit Apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Quia Christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem ergo recolo Deum creatorem, adoro Redemptorem, expecto Saluatorem, credo videre in omnibus creaturis, habere in meipso: & quod his omnibus ineffabiliter iucundius atque beatius est, cognoscere in seipso. Patrem namque, & Filium cum Sancto spiritu cognoscere, est vita aeterna, beatitudo perfecta, summa voluptas. Oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta claritas, quanta suauitas, & quanta iucunditas maneat nos in illa visione, quando Deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitatorum, patria redeuntium, vita viuentium, corona vincentium. Ita in mente mea quandam imaginem illius summam Trinitatis inuenio, ad quam summam Trinitatem recolendam, inspiciendam, & diligendam, vt eius recorder, ea delecter, & eam complectar, & contempler, totum id quod viuo debeo referre. Mens imago Dei est, in qua sunt haec tria, memoria, intelligentia, & voluntas. Memoriae attribui-
E mens.

mus omne quod scimus, etiam si non inde cogitemus. Intelligentiae tribuimus omne quod verum cogitando inuenimus, quod etiam memoriae commendamus. Voluntati omne quod cognitum & intellectum, bonum & verum esse, expetimus. Per memoriam Patri similes sumus, per intelligentiam Filio: per voluntatem Spiritui sancto. Nihil in nobis tam simile Spiritui sancto est quam voluntas, vel amor, siue dilectio, quae ceteris excellentior est voluntas. Dilectio namque donum Dei est, ita quod nullum hoc dono Dei est: excellentius. Dilectio namque, quae ex Deo est, & Deus est, proprie Spiritus sanctus dicitur, per quem charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per quam tota Trinitas in nobis habitat.

D Eccles. 24

Ephe. 3.

E mens.

De miseria hominis, & examinatione extremi iudicij. Cap. 11.

F Secundum exteriorē hominē de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt dānatū q̄ natū. Peccatores peccatorē in peccato suo genuerūt, & de peccato nutruerūt. Miseri miserum in hanc lucis miseriam induxerūt, nihil ex eis habeo, nisi miseriam, & peccatum & corruptibile hoc corpus, quod gesto. Ad illos vero festino, qui per mortem corporis hinc exierunt. Quorum cum sepulchra inspicio, non inuenio in eis nisi cinerem, & vermē, fetorem & horrorem. Quod ego sum, ipsi fuerunt, & quod ipsi sunt, ego ero. Quid sum ego? homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus, deinde spuma illa coagulata modicum crescendo caro facta est. Postea plorans & eiulans traditus sum huius mundi exilio: ecce iam morior plenus iniquitatibus, & abominationibus. Iam iam praesentabor ante districtum iudicem, de operibus meis rationem redditurus. Vē mihi misero, cum venerit dies illa iudicij, & aperti fuerint libri, in quibus omnia acta mea, & omnes cogitationes meae Domino praesente recitabuntur. Tunc demisso capite praefusione malae conscientiae, in iudicio coram Domino stabo trepidus, & anxius: utpote cōmemoras scelerū commissa meorum. Et cum dicetur de me, ecce homo, & opera eius: reducam ante oculos omnia delicta & peccata mea. Quadam nanque diuina vi fiet, vt cuique sua opera bona, vel mala in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset scientia conscientiam: atque ita simul & singuli, & omnes iudicentur.

Iudicium faciet gestorum quisque suorum, Cunctaq; cunctorum cunctis arcana patebūt.

Quod enim nūc cōfiteri erubescim⁹, tūc omnibus manifestabitur, & quicquid dissimulādo tegit, rotum illic vindex flamma cōburet. Ignis vbique ferox ruptis regnabit habenis. Quantoque diutius Deus nos expectat, vt emendemus, tanto districtius iudicabit, si neglexerimus. Cur ergo tanto opere vitam istam desideramus, in qua quanto amplius viuimus, tanto plus peccamus? Quanto est vita longior, tāto culpa numerosior. Quotidie nāq; crescūt mala, & subtrahuntur bona. Assidue variatur homo per prospera & aduersa, & ignorat quādo moriatur. Sicut enim in caelo stella coruscans velociter currit, & repente deficit: & sicut scintilla ignis subito exinguitur, & in cinerem vertitur.

Sic cito finitam datur istam cernere vitam.

Dum enim libenter ac iucunde moratur homo in mundo, diuque se victurum arbitratur,

Ac multa in longum disponit tempus agenda.

Subito rapitur in mortem, & ex improviso anima auferit a corpore, tuncq; cū magno metu magnisq; dolorib⁹ anima separata a corpore. Veniūt enim angeli assumere illā, vt pducāt eā ante tribunal iudicis metuēdi: & tūc illa memoras opera sua mala & pessima, q̄ die noctuq; gessit cōtremiscit, & quirit illa fugere, induciaq; petere dicēs: date mihi yel

vnus horē spatii. Tunc quasi loquentia simul opera dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deferemus, sed tecum semper erimus: tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoque multis & multiplicibus criminibus eam accusabunt, multaque falsa testimonia aduersus illā inuenient, quanquam vera ad damnationē eius possent sufficere. Demones vero terribili vultu, & horribili aspectu eā terrebunt, ingenti furore eam persequuntur, & comprehendunt tam terribiliter quam horribiliter, volentes eam retinere & possidere, nisi sit qui eripiat. Tunc anima inueniens oculos clausos, & os aliofque corporis sensus, p quos solebat egredi, & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se, & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, desperatione deficiet in se, & cadet sub se. Quia enim pro amore mundi, & carnis voluptate Dei amorem dereliquerat, derelinquetur a Deo misera in hora tantae necessitatis; atq; daemones tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur a morte, & segregatur a corpore, pergitq; miseris plena, tremēs, & dolens, & cū nullam exculationē habeat, quā pro peccatis suis possit obtēdere, cōtābescit, & pertimescit ante Deū apparere. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum aestibus agitur, cū vt gente solutione carnis, & subductis ē medio omnibus, se & illū terminū cōsiderat, cui appropinquat: & post paululum hoc inuenit, quod in perpetuū mutari nō poterit. Cōsiderat plane quā districtus veniat aeternus iudex, & ante seueritatem tātae iustitiae quas rationes vitae suae ponat. Si enim cūcta opera, quae intelligere potuit, deuittauit, ventura tamē coram districto iudice, illa magis, quae in semetipsa non intelligit, pertimescit. Crescit pauor cum cogitat, quod viam vitae huius nequaquam sine culpa transire potuit. Nec hoc quidem, quod laudabiliter vixit, sine aliquo reatu est, si remota pietate iudicetur. Quis enim considerare valeat quāta mala per momenta temporū perpetramus, & quāta bona facere negligimus? Sicut enim peccatū est perpetratio mali, sic delictū est desertio boni. Grauis siquidē iactura est, cum nec bona facimus, nec bona cogitamus, sed cor nostrum per vana & inutilia finimus vagari. Nimis tamē difficile est cor tenere, & ab illicita cogitatione seruare. Nimis ē difficile est terrenas occupationes absque peccatis ministrare. Quapropter nullus semetipsum diiudicare & cōprehendere pfecte potest, sed multis cogitationib⁹ occupatus sibimetipsi aliquo mō manet incognit⁹ vt oī no qd̄ tolerat nesciat. Propterea vrgēte exitu subtrahit terret metu, quā et si illa quae scinit, nunquā se praetermississe meminit, formidat tñ ea quae nescit.

De dignitate anima, & vilitate corporis. Cap. 111.

M Anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, heres bonitatis, rationis particeps: quid tibi cum carne, vnde ista pateris? M. Hugo. S. Vi. To. ij. I 2 Pro-

Esa. 64. Propter carnem aliena peccata tibi imputantur, & tuae iustitiae quasi pannus menstruatus reputantur: atque tu ipsa ad nihilum es redacta, & quasi nihilum & inane reputata. Nihil enim aliud est caro, cum qua tanta est tibi societas, nisi spuma caro facta, fragili vestra decore: sed erit quando erit cadauer miserum & putridum, & cibus vermium: nam quantumcunque excolatur, semper caro est. Si diligenter consideres quod per os, & nares, ceterosque corporis meatus egrediatur, vilis sterquilinum nunc quam vidisti. Si singulas carnis miseras enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretita vitijs, pruriens concupiscentijs, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitium proclivis, plenam omni confusione & ignominia inuenies. Propter carnem homo vanitati similis factus est: quia ex illa vitium concupiscentiae trahit, quo captivus tenetur & incurvatur, ut diligat vanitatem, & iniquitatem operetur. Attende homo quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu usque ad occasum, atque quid eris post hanc vitam. Profecto fuit quod nihil eras, postea de vili materia factus, & vilissimo panno involutus, menstrualis sanguine in utero materno fuisti nutritus, & tunica tua fuit pellis secundina.

Psal. 143. *Sic indutus & ornatus progressus es ad nos. Nec memor es quam sit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque subripuerunt tibi noscere quid sit homo.*

Pulcherrime discurre. Nihil aliud est homo, quam sperma foetidum, fæcus stercorum, cibus vermium.

N *Post hominem uermis, post uermem f. tor et horror: Sic in non hominem vertitur omnis homo.*

O Cur ergo superbis homo? attende quod fuisti vile semine, & sanguis coagulatus in utero, deinde miseris huius vite expositus, & peccato, postea uermis, & cibus vermium futurus in tumulo. Quid superbis pulvis & cinis: cuius conceptus culpa, nasci miseria, viuere pena, mori angustia?

Eccles. 10 *Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa. Nasci pena, labor vita, necesse mori?*

P Cur carnem tuam pretiosis rebus impinguas & adornas? quam post paucos dies uermes deuoraturi sunt in sepulchro: animam uero tuam non adornas bonis operibus, quae Deo & angelis eius presentanda est in caelis? Quare animam tuam vilipendis, & ei carnem preponis? dominam ancillari, & ancillam dominari, magna est abusus. Totus quidem iste mundus ad unius animae pretium estimari non potest. Non enim pro toto mundo Deus animam tuam dare uoluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius est ergo animae pretium, quam non nisi sanguine Christi redimi potuit. Quam ergo commutationem dabis pro anima tua, qui pro nihilo das illam? Nonne Dei filius cum esset in sinu Patris a regibus sedibus pro ea descendit, ut eam liberaret a potestate diaboli? Quam cum uidisset peccatorum funibus irretitam, iam iamque daemonibus tradendam, ut morte perpetua damnaretur, fleuit super illam, quae flere se nesciebat. Nec solum fleuit, sed etiam occidi se permisit, ut pretioso sanguinis sui pretio eam redimeret.

Matt. 16. *Aspice mortalis, per quo datur hostia talis.*

Q Agnosce homo quam nobilis est anima tua, &

quam graui fuerint eius vulnera, pro quibus necesse fuit Christum Dominum uulnerari. Si non essent haec ad mortem, & ad mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei Filius moreretur. Noli ergo vilipendere animae tuae passionem, cui a tanta maiestate tanta uides exhiberi compassiōem. Fudit ipse lachrymas pro te, laua & tu per singulas noctes lectum tuum cordis compunctione, & lachrymarum assiduitate. Fudit ipse sanguinem suum, funde & tu tuum quotidiana corporis afflictione: quem si semel ponere pro Christo non potes, saltem mitiori quodam, sed longiori martyrio pone. Noli attendere quid caro velit, sed quid spiritus possit. Tunc enim gloriosus erit, cum ad Deum suum redierit, ita tamen si de corpore nullum peccatum secum tulerit, & deterferit omne sordidum. Si uero dicis, durus est hic sermo, non possum mundum spernere, & carnem meam odio habere: dic mihi, ubi sunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex eis remansit, nisi cineres & uermes. Attende diligenter quid sunt, vel quid fuerunt. Homines fuerunt sicut tu: comederunt, biberunt, riserunt, dixerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. hic caro eorum uermibus, & illic anima ignibus deputatur, donec rursus infelici collegio colligati sempiternis inuoluantur incendijs, qui socij fuerunt in vitijs. Vna namque pena implicat, quos unus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, breuis letitia, mundi potentia, carnis voluptas, falsa diuitiae, magna familia, & mala concupiscentia? ubi risus, ubi iocus. ubi iactantia, ubi arrogantia? de tanta letitia quanta tristitia? post tantillam uoluptatem quam grauis miseria? de illa exultatione ceciderunt in magnam miseriam, in gradum ruinam, & in magna tormenta. Quicquid illis accidit, tibi accidere potest, quia homo es. Homo de humo, limus de limo: de terra es, & de terra uiuis, & in terram reuerteris: quando uenerit dies illa ultima, quae subito ueniet, & forsitan hodie erit, certum est quod morieris, sed incertum est quando, aut quomodo, vel ubi, quoniam mors te ubique expectat: tu quoque, si sapiens fueris, ubique eam expectabis. Si carnem sequeris, punieris in carne: si in carne delectaris, cruciaberis in carne. Si curiosas ueltes quaeris, pro ornatu uestium subter te sternetur tineae: & operimentum tuum erunt uermes. Iustitia enim Dei aliud iudicare non potest, nisi quod merentur opera nostra. Qui enim plus diligit mundum quam Deum, seculum quam claustrum, gulam quam abstinentiam, luxuriam quam castitatem: sequitur diabolum, & ibit cum eo in supplicium aeternum. Quis putas tunc moreretur impij a consortio sanctorum, & a uisione Dei, & traditi in potestate demonum ibunt cum ipsis in ignem aeternum, ibique semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe a beata paradisi patria exultantes, cruciabantur in gehena perpetua nunquam lucem uisuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur, nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper referuet, sic tormenta aguntur,

Q **Psal. 6**

Iob. 21.

R

Esa. 14.

S

ta aguntur, ut semper renouentur. Iuxta uero qualitatem culpe penam sustinebit unusquisque: gehena: & similis culpe rei, flammis similibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur, nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, merores atque stridores dentium: nihilque ibi uidebitur, nisi uermes, & laruae facies tortorum, atque teterissima monstrorum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis.

Hinc dolor, inde, pauor, gemitus stupor, & timor horrens.

Ardebuntque miseri in igne aeterno in aeternum, & ultra. In carne cruciabantur per ignem: in spiritu per conscientiae uermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, foetor incomparabilis: mors animae & corporis sine spe ueniae, & misericordiae. Sic tamen morientur, ut semper uiuant, & sic uiuent, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum ex duobus eligamus, aut semper cruciari cum impijs, aut perpetuo laetari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, uita & mors ante nos sunt posita; ut ad quod uoluerimus manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem inuitent praemia.

Eccles. 15.

De premio caelestis patriae. Cap. IIII.

T *Vide concionator quam copiosa discurrendi materia tibi praebetur.*

Premium autem est uidere Deum, uiuere cum Deo, uiuere de Deo, esse cum Deo, esse in Deo, qui erit omnia in omnibus: habere Deum, qui est summum bonum. Et ubi est summum bonum, ibi est summa felicitas, felix securitas, & securus aeternitas; ibi est uera laetitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.

Est ibi pax, pietas, bonitas, uirtus, & honestas. Gaudia, letitia, dulcedo, uita perennis.

Gloria, lux, requies, amor, & concordia dulcis.

Sic cum Deo homo beatus erit, in cuius conscientia peccatum inuentum non fuerit. Videbit Deum ad uoluntatem, habebit ad uoluntatem, fruatur ad iucunditatem. In aeternitate uigebit, in ueritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi aeternitatem, sic cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem. Cuius siquidem erit illius sanctae ciuitatis, cuius angeli ciues sunt: Deus Pater templum, Filius eius splendor, Spiritus sanctus charitas. O ciuitas caelestis, mansio securus, patria fertilis & ampla, totum continens, quod delectat sine murmure: incolae quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei? sicut letantium omnium habitatio est in te: omnes letantur in letitia & exultatione; omnes delectantur de Deo, cuius aspectus pulcher, facies decora, eloquium dulce: delectabilis est ad uidentem, suauis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipse per se placet, & per se sufficit ad meritum, sufficit ad praemium, nec extra illum quicquam quaeritur, quia totum in illo inuenitur quicquid desideratur. Semper libet eum aspicerem, semper habere, semper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, purificatur affectus ad cognoscendam, & diligendam

Psal. 86.

V

dam ueritatem. Et hoc est totum bonum hominis nosse scilicet, & amare creatorem suum. Quae ergo nos tangit uesania, uitorum stare absinthium, huius mundi sequi naufragium, uitae labentis patii infortunium, impiae tyrannidis ferre dominium: & non magis conuolare ad sanctorum felicitatem, ad angelorum societatem, ad solennitatem supernae laetitiae, & ad iucunditatem uitae contemplatiuae, ut possimus intrare in potentias Domini, & uide-re superabundantes diuitias illas bonitatis eius? Ibi uocabimus, & uidebimus quam dulcis est Dominus, & quam magna multitudo dulcedinis eius. Uidebimus gloriae decorem, sanctorum splendorem, & regiae potestatis honorem: cognoscemus patris potentiam, Filij sapientiam, Spiritus sancti benignissimam clementiam, & ita habebimus notitiam illius summae Trinitatis. Nunc corpora per corpus uidemus, imagines etiam corporum spiritu cernimus, tunc uero ipsam Trinitatem puro mentis intuitu uidebimus. O beata uisio, uidere Deum in seipso, uidere in nobis, & nos in eo felici iucunditate, & iucunda felicitate. Quicquid desiderabimus totum habebimus, nihil amplius desiderantes. Et quicquid uidebimus, amabimus ipso amore beati. Beati dulcedine amoris, & suauitate contemplationis. Haec erit summa illius contemplationis, haec erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse summa diuinitas, comprehendetur in ea incomprehensibilis Trinitas. Patebunt arcana diuinitatis, uidebitur & amabitur Deus, & haec uisio & delectatio totum cor hominis implens & satians, tota erit illius beatitudinis consummatio. Vna erit omnium lingua, iubilatio indefessa, unus affectus, amor aeternus. Patebit ueritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animae societas. Fulgebit sicut sol humanitas glorificata. Quiesca erit & concors carnis & spiritus societas. Angelorum & hominum unum erit gaudium, unum colloquium, unum conuiuium: non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Praesentibus omnibus bonis nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinae maiestatis praesentia omnibus erit omnia: & erit communis omnium omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diuersitas linguarum, sed pacifica & concors concordia morum & affectuum: in torrente illius uoluptatis nihil ultra appetet cummulata fatietas, tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, superabundans laetitia. Sed ad haec quis idoneus? Profecto uerus poenitens, uerus obediens, amabilis socius, fidelis seruus. Uerus poenitens semper in labore & dolore dolet de praeteritis, laborat pro futuris cauendis. Vera siquidem poenitentia est sine temporis intermissione de peccatis dolere, sic plangit commissa, ut non committat plangenda. Irrisor namque est, & non uerus poenitens, qui adhuc agit quod poeniteat. Si ergo uis uerus poenitens esse, cessa a peccato, & noli amplius peccare. Quoniam inanis est poenitentia, quam sequens coinquinat culpa.

Quantum valeat abiectionis voluntatis, & estimationis proprie. Cap. V.

Ymnis bonus obediens dat suum velle, & suum nolle, vt possit dicere. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Paratum quodcumque praeceperis facere, paratum ad nutum mutuo citius obedire, paratum tibi vacare, proximis ministrare, me ipsum custodire, & in caelestium contemplatione requiescere. Amabilis socius, omnibus est officiosus, quia deuotus ad Deum, benignus ad proximum, sobrius ad mundum, Domini seruus, proximi socius, mundi dominus. Superiora habet ad gaudium, aequalia ad confortium, inferiora ad obsequium. Nulli est onerosus, sed inferiora redigit ad vtilitatem mediocrius, & ad honorem superiorum. Superiora sequens, inferiora trahens, ab illis possessus, ista possidens: fidelis seruus est in contemplatione Dei, & custodia sui. Custodia ergo tui adhibe omnem diligentiam. Deinde intelliges te nunquam posse sufficere ad te custodiendum tua industria, diuinam implora clementiam. Itemque ad contemplandam in te creatoris tui voluntatem bonam & beneplacentem, atque perfectam angelicam exora tutelam, patrociniumque; omnium cum Christo regnantium super te roga: curre per singulos, supplica singulis, & simul omnibus clama, & dic. Misere-mini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei: recipite fugitiuum vestrum, sed fratruel, sed consanguineum in sanguine Redemptoris. En pauper stat ad ostium, clamat, & pulsat, aperite pulsanti, & conducite eum vsque ad regem, vt prostratus coram eo iudicem ei omnes miseras, & omnes necessitates quas patior. Ad extremum vero prelato tuo, cor tuum cum omni attentione resigna, nullum in eo remaneat peccatum, quod non pura & integra confessione deleatur. Iesum Christum est super cor tuum sicut signaculum pone. Cum enim Christus cordis usum custodit, & est cordis ostiarius, vt per illum ingrediantur, & egrediantur omnes familiae cordis, consequenter adsunt millia milliurum angelorum ad fores exteriorum sensuum excubantium, nec audet alienigena irrupere terribiles illas acies propter ostiarii reuerentiam, & angelorum custodiam.

Psal. 107.

Iob. 19.

Pulcher conceptus.

De quotidiana sui examinatione, & mutua commutatione facienda. Cap. VI.

Antegritatis tuae curiosus explorator viam tuam in quotidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantum deficias, qualis sis in moribus, & qualis in affectibus, & quae similis sis Deo, vel quae dissimilis, quae prope, vel quae longe, non locorum intervallis, sed morum affectibus. Stude cognoscere te, quia multo melior, & laudabilior es, si te cognoscis, quam si te neglecto cognoscere cursum siderum, vires herbarum, complexionem hominum, naturas animalium, & haberes omnium caelestium, & terrestrium scientiam. Redde ergo te tibi, & si non semper, vel saepe, saltem interdum. Rege tuos affectus, dirige actus, corrige gressus, in te nihil remaneat indisciplinatum, pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te tamquam ante alium, & sic temetipsam plage. Plora iniqui-

tates & peccata, quibus Deum offendisti, idcirco ei miseras tuas, ostende illi malitias aduersariorum tuorum. Cumque coram eo in lachrymis te maceraueris, precor te, vt me mor sis mei. Ego enim ex quo cognoui te, in Christo diligo te, & illuc mentionem tuam deferro, vbi & licita cogitatio supplicium, & honesta promeretur premium. Ad altare namque Dei cum peccator stes, sed sacerdos, tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes, si me amaueris, & orationum tuarum participem feceris: sibi recordatione tecum esse praesens desidero, vbi pro te, & tuis familiaribus deuotas preces coram Deo fundis. Nec mireris si dixi praesens, quoniam si me amas, & ideo amas, quia imago Dei sum: ita tibi praesens sum, vt tu ipse tibi. Quicquid enim tu es substantialiter, hoc ego sum. Imago enim Dei est omnis anima rationalis. Proinde qui se imaginem Dei quaerit, tam proximum quam se quaerit, & qui illam in se quaerendo inuenit, in omni homine eam cognoscit. Visio enim animae intellectus est. Si ergo te vides, me vides, qui nihil aliud sum, quam tu: & si Deum diligis, me imaginem Dei diligis, & ego Deum diligendo, diligo te. Et ita dum unum quaerimus, & ad vnum tendimus, semper inuicem praesentes sumus, sed in Deo, in quo nos diligimus.

De attentione, orationis tempore habenda. Cap. VII.

Vm ad orandum, siue praesentem ecclesiam intraueris, fluctuantium cogitationum tu multus exterius relinque, curaque exteriorum penitus obliuiscere, tui soli Deo possis vacare. Fieri enim non potest, vt aliquando cum Deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulatur. Intende ergo illi, qui intendit tibi, audi illum loquentem tibi, vt ipse exaudiat te loquentem sibi. Ita fiet, si diuinis laudibus soluendis debita reuerentia & sollicitudine assistas, super singula verba diuinae scripturae diligenter intendas. Non quod ego ista faciam dico, sed quod facere vellem, & non fecisse poenitet, & non facere piget. Tu vero, cui maior gratia concessa est, votis & deuotis precibus pias aures Domini pulsa, ante eum te flecte, lachrymis & suspirijs pro tuis excessibus illum clementer exora, atque caritatis spiritualibus in omnibus operibus suis illum lauda, & glorifica. Nihil enim magis supernis ciuibus spectare libet: nihil regi summo iucundius exhibetur, sicut ipse testatur, sacrificium laudis honorificabit me. O quam felix esses, si spiritualibus oculis semel intueri posses, quomodo praeueniant principes coniuncti psallentibus in medio iuencularum tympanistrarum? Videres proculdubio, qua cura, quo tripudio intersunt cantantibus, assistunt orantibus, adsunt meditantibus, supersunt quietis, prouidentibus, atque procurantibus praesunt: diligunt siquidem suos conciuues supernae potestates, & pro his, qui hereditate capiunt, salutis solliciti congaudent, confortant, instruunt, protegent omnes, prouidentque omnibus. Omnes namque angeli desiderant aduentum nostrum, quoniam ipsi de nobis expectant ciuitatis suae ruinas instaurari: diligenter querunt, & libenter audiunt bona de nobis, solliciti discurrunt medijs inter nos & Deum: gemitus nostros fidelissime ad eum portantes ipsiusque gratiam deuotissime reportantes. Non dedignabuntur

D Psal. 49.

Psal. 67.

Mar. 11.

gnabuntur esse socij nostri, qui iam facti sunt ministri nostri. Exultare eos fecimus, quando conuersi sumus ad penitentiam. Festinemus ergo de nobis eorum letitiam adimplere. Vae tibi quicumque es, qui desideras redire ad vomitum, reuerti ad lutum. Putasne placatos habebis eos in iudicio, quos tanto, & tam sperato priuare vis gaudij? Exultauerunt quando venimus ad religionem tanquam super his, quos ab ipsa inferni porta cernerent reuocari. Quid vero tunc erit, si ab ipsa ianua paradisi viderint redire, & retrorsum abire eos, qui iam alterum pedem habebant in caelo? Nam tamen corpora nostra inferius sunt, corda tamen sursum habemus.

E Curramus ergo non passibus corporis, sed affectibus mentis, sed desiderijs, sed suspirijs, quoniam non solum angeli, sed angelorum creator nos expectat. Expectat nos pater tanquam filios, & haeredes, vt constituat nos super omnia bona sua. Expectat nos Dei Filius tanquam fratres, & cohaeredes, vt fructum suae natiuitatis, & pretium sui sanguinis Deo patri offerat. Expectat nos Spiritus sanctus, ipse siquidem est charitas, & benignitas, in qua ab aeterno praedestinati sumus, nec dubium quin praedestinationem suam adimpleri velit. Ergo quia omnis curia caelestis expectat nos, & desiderat, desideremus eam quanto possumus desiderio. Cum magna namque confusione, & rubore ad illam veniet, quisquis videre eam vehementer non desiderat. Quicumque vero iugi oratione, & assidua cogitatione in illa conuersatur, & securus hinc egredietur, & cum magna letitia recipietur in illam. Vbi cunque ergo fueris, intra temetipsum ora. Si longe fueris ab oratorio, noli quaerere locum, quoniam tu ipse locus es. Si fueris in lecto, aut in alio loco, ora, nam etiam ibi templum est. Frequenter orandum, & flexo corpore mens est erigenda ad Deum. Sicut enim nullum est momentum, quo homo non vtatur, vel fruatur Dei bonitate, & misericordia, sic nullum debet esse momentum, quo eum praesentem non habeat in memoria. Sed dices. Ego quotidie oro, & orationis meae nullum fructum video, sed sicut accedo ad illam, sic & redeo: nemo mihi respondet, nemo mihi loquitur, nemo quippiam donat, sed in casum laborasse videor. Sic loquitur humana stultitia non attendens, quid inde veritas promittat dicens. Amen dico vobis, quia quicumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille, ad quem oras, non vilipendit eam, sed antequam egredietur de ore tuo, ipse scribi eam iubet in libro suo. Et vnus est duobus indubitanter sperare debemus; quoniam aut dabit nobis quod petimus, aut quod nobis non uerit esse vtilius. Cogita itaque de Deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius uales, de illo amplius credere debes, quam cogitare potes. Omne tempus, in quo de Deo non cogitas, hoc te perdidisse existimes. Omnis siquidem res aliena est a nobis, tempus autem tantum nostrum est. Vaca ergo tibi, salutique tuae, & vbi cunque fueris, tuus esto. Noli te rebus tradere, sed commodare. Quocumque loco consistis, cogitationes tuas iacta in Deum, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siqui-

de locus ad meditandum congruus est. Tota ergo facultate animam tuam colliges libere tecum habita, & in latitudine cordis tui deambulabis, ibidem cenaculum grande stratum Christo exhibe. Mens namque sapientis semper est apud Deum. Illum semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, viuimus, & sapimus, ipsum namque, vt essemus habemus auctorem, ipsum etiam, vt sapientes sumus, debemus habere doctorem: & vt beati sumus, internae suauitatis largitor. Et in hoc imaginem eius, hoc est illius summam Trinitatis in nobis cognoscimus. Nam sicut ille & est, & sapiens est, & bonus est, sic & nos pro modulo nostro & sumus, & nos esse scimus, & id esse & nosse diligimus. Vtere igitur teipso velut Dei templo propter illud, quod in te simile est Deo. Honor siquidem Deo summus est, illum venerari & imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctum est Deo mens pia, & altare optimum cor eius. Veneraris, si misericors es, sicut & ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est Deo, facere bonum omnibus pro Deo. Fac omnia sicut Filius Dei, vt dignus sis eo, qui te dignatus est Filium vocare. In omnibus vero quae agis, Deum esse praesentem cognosce. Caue ergo, ne in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua remoretur, nec dicas, aut facias quod non licet, etiam si libet, ne aliquo facto, vel signo Deum offendas, qui vbiq; praesens cernit quicquid facis. Magna custodia tibi necessaria, quam ante oculos iudicis viuis cuncta cernentis. Cum illo tamen semper es securus, si tale te praeparaueris, vt tecum adesse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adesse per vindictam. Sed vae tibi, si tecum ita est. Immo vae tibi, si ita tecum non adest. Illi namque irascitur Deus, quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

Ex Boer. j. libr. vltimo de consolatione.

De consideratione mortis. Cap. VIII.

Ertum est, quoniam mors vbiq; minatur tibi, diabolus insidiatur, vt rapiat animam tuam, quando egredietur de corpore: tu vero noli timere, quoniam Deus, qui in te habitat (si tamen in te habitat) eripiet te, & a morte, & a daemone. Fidelis enim socius est, nec deserit sperantes in se, nisi prior deseratur. Deserit autem, dum cor per prauas & inutiles cogitationes vaga mente discurrit. Idcirco omni sollicitudine, & custodia illud custodire, & tenere debes, vt in illo Deus requiescere cupiat. In omni namque creatura, quae sub sole mundi vanitatis occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihil Deo similis reperitur. Quapropter nihil aliud quaerit a te, nisi cor tuum. Muda ergo illud per puram confessionem, & assidua orationem, vt mundo corde Deum videre possis per continuam Dei circumspectionem. In omni loco esto ei subiectus & intectus, & compone mores tuos, vt sis in te placatus, dilige omnes homines, & omnibus te amabilem exhibe, vt sis pacificus, & Dei filius. Sic eris bonus monachus, sanctus, humilis, & rectus, & cum talis fueris, memeto mei. Vae mihi, qui dico, & ista non facio, & si aliquid facio, non diu persevero. Ista habeo in memoria, & non seruo in vita. Hec in sermonibus, & non in moribus. Legem in corde, & in ore, tota die

L

rumino, & cōtraria legi ago. Lego de religione in ea, & plus diligo lectionem quàm orationem: veruntamen nil aliud me docet diuina scriptura, nisi religionem amare, vnitatem seruare, charitatem habere. Ego autem miser & miserabilis citius curro ad lectionem quàm ad orationem, libentius volens legere quàm missas auscultare. Expectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui, ego vero librum aliquem accipio, quem ille, vel ille vellet habere, lego in eo, & legendo amitto fructus charitatis, pietatis affectus, compunctionis fletus, missarum vtilitatem, celestium cōtemplationem. Nihil tamen dulcius in hac vita sentitur, nihil auidius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil sic animam contra tentationes roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne bonum opus, & ad omnem laborem, quàm gratia contemplationis.

¶ De inattentionis graui periculo. Cap. IX.

Miserere mei Deus, quoniam ibi plus pecco, vbi peccata mea emendare debeo: in monasterio nanq; sepe dū oro nō attendo quid dico. Oro quidē ore, sed mente foris vagante orationis fructu priuor. Corpore sum interius, sed corde exterius, & ideo perdo quod dico. Parum enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna peruersitas, immo magna infania est, quando cum Domino maiestatis loqui in oratione præsumimus, & insensati aurē auertimus, & nescio ad quas ineptias cor conuertimus. Magna quoque infania, & grauius vindicanda, cum vilissimus puluis loquentem ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis. Ineffabilis vero est dignatio diuinæ bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infelices, aures auertentes, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos dicēs, Redite præuaticatores ad cor, Vacate, & videte quoniam ego sum Deus. Loquitur mihi Deus in psalmo, & ego illi, nec tamen cum psalmum dico, attendo cuius psalmus sit. Idcirco magnam iniuriam Deo facio, cum illum precor, vt meam precem exaudiat, quam ego, qui fundo, non audio. Deprecor illum, vt mihi intendat, ego vero nec mihi nec illi intendo, sed quod deterius est, immunda, & inutilia in corde versando fætorē horribilem eius aspectibus ingero.

¶ De instabilitate cordis humani. Cap. X.

Nihil est in me corde meo fugacius, quod quoties me deserit, & per prauas cogitationes defluit, toties Deū offendit. Cor meum cor vanum, vagum, & instabile, dum suo ducitur arbitrio, & diuino caret consilio: in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur, & hac atq; illac per innumera discurrit. Et dum per diuersa requiē querit, non inuenit, sed in labore miserū a requiē vacuū manet, sibi nō concordat, a se dissonat, a se resilit: voluntates al-

ternat, consilia mutat, ædificat noua, destruit vetera, destructa reædificat, eadē iterū atq; iterum alio atq; alio modo mutat, & ordinat, quia vult, & nō vult, & nunq̄ in eodē statu permanet. Sicut enim molendinū velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit, si aut nihil apponitur, seipsum cōsumit: sic cor meum semper est in motu, & nunquā requiescit, sed siue dormiam siue vigilem, somniat & cogitat quicquid ei occurrit. Et sicut molendinum arena si imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat, sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat, & fatigat. Ita cor meum, dum futurum nō curat gaudium, nec diuinum quærit auxilium, ab amore celestium elongatur, & in amore terrestriū occupatur. Cumq; elabatur ab illis, & inuoluitur in istis: vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracūdia, cruciat tristitia: sicq; miseris casibus submergitur omnibus vitijs, qui vnum Deum (qui ei sufficere poterat) dimisit. Per multa dispergitur, & huc illuc quatit vbi requiescere possit, & nihil inuenit quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationē ducitur, & per varias occupationes, & affectiones variatur, vt saltem varietate ipsarum rerū impleatur, quarum qualitate fatiari nō potest. Sic labitur cordis miseria subtrahit diuinā gratia. Cumq; ad se reuertitur, & discutit quod cogitauit, nihil reperit, quia non opus fuit, sed importuna cogitatio, quæ cōponit multa de nihilo: sic deniq; decipitur imaginatio, quam demonum format illusio. Imperat mihi Deus, vt præbeam sibi cor meū, & quia imperanti Deo non sum obediens, & subditus, mihi sum rebellis, & contrarius. Vnde mihi subiugari non potero, donec illi fuero subiectus, mihiq; seruū nō volens, qui ei uolo seruire volens. Idcirco plura machinatur cor meum vno momēto, quā omnes homines perficere possint vno anno. Cū Deo non sum vnitus, & ideo in meipso sum diuisus. Cū illo vero vniri nō possum, nisi per charitatē, nec subiugari, nisi per humilitatē, nec vere humilis esse, nisi per veritatem. Expediit ergo, vt in veritate me discutā, & cognoscā quæ vilis, quæ fragilis, & quæ labilis sum. Deinde cū oēs miseriae meas cognouero, necesse est vt illi inhæream, per quem sum, sine quo nihil sum, & nihil facere possum. Et quia à Deo peccando recessi, nisi per verā confessionē ad illum redire non possum. Fateri ergo oportet (quod nemini fatendum est) quod nunq̄ eo modo, aut ea intentione, qua peccaui, peccata confessus sum, nec omnia recordatus sum aut propter vetustatem, aut propter multitudinem. Si autem confessus sum, non pure confessus sum, propter turpitudinem. Confessionem etiam meam diuisi, vt diuersis sacerdotibus diuersa manifestarem, & ita venia carui, ad quam per partes peruenire putauī. Execranda namq; fictio est, peccatum diuidere, & superficie tenus radere, nō intrinsecus eradicare. Non enim vtilis est confessio, nisi sit in oris veritate, & cordis puritate. Et vt tres sint, qui testimonium nobis dent in cœlo, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, addamus testes

Iob. 14.
O
Pulcherrima similitudo.

1. Ioan. 5.
testes

Matt. 18. testes sacerdotes cordi nostro & ori, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Sed dicis. Sufficit mihi, soli Deo cōiteri, quia sacerdos sine eo peccatis me absolueri nō potest. Ad quod nō ego sed beatus Iacobus responderet dicens. Confitemini alterutrū peccata vestra. Conueniens nanq; valde est vt nos, qui peccando Deo contumaces fuimus, pœnitēdo supplices sacerdotibus & ministris eius simus: vt homo, qui ad gratiam conseruandam mediatore non eguit, iam eam recuperare, non nisi per mediatorem hominem possit. Gemat ergo, & suspiret, & anxius, pro peccato timeat, & expauescat, sollicitus discurrat, auxiliares, & intercessores quærat: prosternat se humiliat homini, qui humiliter creatori astare noluit. Nam & hoc saluberrimum est, vt homo corde pœniteat, & ore delictum suum confiteatur, quatenus Deus qui pius ad se per gratiam, cor ad pœnitentiam compūgat, deinde ad se, vt contenti peccatorum veniam tribuat. Quod si forte peccator vere pœniteat, sed intercurrente articulo necessitatis ad confessionem peruenire non possit: confidenter credere debemus, quod summus sacerdos complet in eo, quod mortalis non potuit. Et iam apud Deum factum constat, quod homo quidem vere voluit, sed non valuit adimplere, quia confessionem non contempnus exclusit, sed impediuit necessitas.

¶ De capitulari proclamatione patienter toleranda. Cap. XI.

Tncapitulo, vbi peccata mea emendare debui, peccatis peccata addidi. Cū de illis accusatus fui, ea aut aliquo modo excusauī, aut ex toto negauī, aut (quod deterius est) defendi, & impatienter respondi, cum nullum sit peccatum, a quo non sum contaminatus, aut contaminari non possim. Iustum est ergo, vt omni excusatione remota emendationem promittam vnde cūque, aut a quocūque accuser, quatenus sic liberari valeam a peccato perpetrato, vel perpetrando.

¶ De graui periculo omittentis correctionem fratrem, & odientis correctionem sui: & de varijs animæ infirmitatibus. Cap. XII.

Vltitudinem iniquitatum mearum expauescens aliorum transgressiones reprehendere timui, & ideo mortis auctor exiit: quia virus, quod clamādo expellere potui, non expulsi. Indignatus sum aduersus alios, qui me de vitijs meis reprehendebant, & quos amare debui, odiui. Illa, quæ mihi nocebant vel displicebant, desiderauī vt non essent. Sciebam tamen, quod in natura sui erant bona, & a bono factore facta, sed ideo mihi nocebant, quia malus eram, & male illis utebar. Nihil enim mihi contrarium est, nisi ego ipse. Mecum est quicquid mihi nocere potest, & ego mihi ipse sarcina sum. Optauī etiam, vt Deus peccata mea nesciret, aut punire nollet, aut non posset, & ita volui Deum esse infirmum.

pientem, iniustū, & impotentē, quod si esset, Deus non esset. Non est superbia super superbiam meā: propterea longe a salute mea verba delictorum meorum. Suspecta est siquidem Deo superbia, & odiosa, nec fieri potest, vt cum ea in gratiam reuertatur. Diuersum vtriusque hospitium, nec in eodē cohabitant animo, quibus non licuit cohabitare in cœlo. In cœlo nata est, sed velut immemor qua via inde cecidit, illuc postea redire non potuit.

¶ Dum aer pluuia, vel nimio frigore, aut calore turbatus fuit, contra Deum inique murmurauī. Omnia nanque, quæ ad vsum vitæ accepimus, ad vsum culpæ conuertimus. Quapropter iustum est, vt quæ in cunctis peccauimus, in cunctis feriamur. Sepe ad sacrum mysterium vocem meam fregi, vt dulcius cantarem, magis delectabar in vocis modulatione, quàm in cordis cōpunctione. Deus vero, cui non absconditur quicquid illicitum perpetratur, non querit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vocibus, Deum iritat prauis moribus.

¶ Licentiam loquendi, vel aliquid faciendi sæpe nimia importunitate, vel calliditate a prælatis meis extorsi, non attendens miser, quoniam ille se decipit, qui occulte vel aperte fatagit, vt hoc ei pater spiritualis iniungat, quod ipse desiderat.

¶ Acum, vel cultellum, vel aliquid vile multoties nimium desiderauī, nec confessus sum, quia peccatum non extimabam propter rei vilitatem. Veruntamen non multum distat quæcūque substantia vilis, vel pretiosa requiratur, dum æqualiter sit corruptus affectus. Non enim cultellus in vitio est, sed cultelli appetitus, neque aurum in vitio est, sed auri cupiditas.

¶ In labore non laboraui quantum debui, vel quātum potui. In silētio etiā fui ociosus, quod est maximum peccatum. In silentio nanque nemo sic esse debet ociosus, vt in eodem ocio vilitatem proximi non cogitet: nec sic actiuosus, vt Dei cōtemplationem non requirat. Parum enim proficit, qui alteri non prodest cum potest.

¶ De vitijs meis multoties me iactaui, putans esse insigne virtutis, vbi erat lapsus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Iustitia nanque dum suum modum excedit, crudelitatis vitium gignit, & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit, sic sæpe vitium, est quod virtus putatur. Sic remissa segnitates mansuetudo creditur, & pigritia vitium quietis virtutem imitatur.

¶ Finxi me esse quod non eram, dixi me velle quod nolebā, vel nolle quod volebam, aliud ore dicebam, & aliud corde volebam: & ita sub ouina pelle vulpinam conscientiam conseruabam.

¶ Vulpina planè conscientia est, tepida conuersatio, animalis cogitatio, ficta confessio, breuis & rara compunctio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine circumspectione. O quàm dura mihi sunt ista, quæ loquor, quoniam meipsum loquendo ferio.

¶ Veruntamen quia me peccatorem non nego, sed peccatum meum cognosco: erit spero apud Deum piū iudicē ipsa cognitio culpæ impetratio veniæ.

Esa. 46.
Psal. 45.

Psal. 21.

Greg.

A

B

Pulchra sui ipsius confessio.

C

D

E

F

G

venia. Dicam ergo, dicam miseriam meam, vt Dei miseratio amoueat illam. Dicam peccatum meum, quoniam confessio peccati initium est salutis.

runt oblectamenta mala, tot erunt tormenta dira in poena. Nam inde punimur, vnde delectamur.

De tribus inimicis hominis. Cap. XV.

Adiuu me Domine Deus meus, quoniam inimici mei animam meam circumdederunt corpus scilicet, mundus, & diabolus. A corpore fugere non possum, nec ipsum a me fugare.

Circumferre illud necesse est, qm alligatum est mihi, perimere non licet, sustentare cogor, & cum illud impinguo, hostem meum aduersum me nutrio. Si enim satis comedero, & id robustum fuerit sanitas & fortitudo eius mihi aduersantur. Mundus vero circuncingit, & obsidet me vndique: & per quinque portas, videlicet per quinque corporis sensus, scilicet visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum, sagittis suis me vulnerat: & mors intrat per fenestras meas in animam meam. Respicit oculus, & mentis sensum auertit. Audit auris, & intentionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit. Per tactum arbor libidinis pro aliqua parua occasione excitatur: & nisi illico respuatur, subito totum corpus occupat, vrit & incendit. Primo carnem cogitatione modicum titillat, deinde delectatione turpi mentem maculat, & ad extremum per consensum prauitatis sibi mentem subiugat. Porro diabolus, quem videre non possum, & ideo minus ab eo mihi cauere possum, tetendit arcum suum, & in eo parauit sagittas suas, vt vulneret me repente: narrauit mihi fabulationes, sed non vt lex Dei: vt absconderet laqueos suos: & dixit. Quis videbit eos? Laqueum posuit in auro, & argento, & in omnibus, quibus abutimur, cum illis male delectamur & illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed & viscum. Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, & carnis voluptas, quibus anima inuiscatur & irretitur, ne pennis contemplationis per plateas supernae Sion volare possit. Sagittae diaboli sunt ira, inuidia, luxuria, & cetera, quibus anima vulneratur, vitia: & quis est ille, qui iacula eius ignea extinguere possit?

Pro dolor his telis superatur sepe fidelis. Hei mihi, tot video bella parata mihi.

Vndique tela volat, vndique tetameta, vndique pericula. Quocumque me vertat, nulla securitas est. Et quae mulcet, & quae tristat vel molestat, oia timeo. Esuries & refectio, somnus & vigiliae, labor & quies pugnant contra me. Non minus suspectus est mihi iocus quam ira, multos siquidem iocando scandalizauit. Nec minus prospera vereor quam aduersa, prospera namque suauitate sua incautum me faciunt, & decipiunt. Aduersa vero, quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amarae me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito, quam quod in aperto. Malum namque, quod nemo videt, nullus reprehendit: & vbi non timetur reprehensor, securus accedit tentator, & facilius perpetratur iniquitas. Nimirum vtrobiusque bellum, vtrobiusque periculum, vtrobiusque timen-

timendum, & sicut in hostili regione versantibus hac illacque circumspectandum & ad omnem strepitum circumagenda est ceruix. Caro suggerit mihi mollia, mundus vana, diabolus amara. Quia quoties carnalis cogitatio mentem meam pulsat de cibo & potu, de somno, ceterisque similibus ad carnis curam pertinentibus, caro mihi loquitur. Cum de ambitione seculi, & instantia, & arrogantia, cogitatio vana in corde versatur, de mundo est. Quando autem ad iram, superbiam, & per iracundiam ad amaritudinem animi prouocor, diabolica suggestio est, cui non aliter, quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab ea cauendum, quam ab ipsa damnatione. Daemonum officium est suggestiones malas ingerere, nostrum est illis non consentire. Nam quoties resistimus, diabolum superamus Angelos laetificamus, Deum honorificamus. Ipse enim nos hortatur, vt pugnemus: adiuuat, vt vincamus. Certantes in bello spectat, deficientes subleuat, vincentes coronat.

De suggestionibus trium dictorum inimicorum. Cap. XVI.

Caro mea de luto est, ideo lutosas, & voluptuosas cogitationes ab illa habeo, vanas & curiosas a mundo, a diabolo malas & malitiosas. Isti tres inimici me impugnant & persequuntur nunc aperte, nunc vero occulte: semper autem malitiose, diabolus namque plus confidit in adiutorio carnis, quam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subuersionem meam cum illo foedus iniit: vt pote de peccato nata, & in peccato nutrita, vitij corrupta ab ipsa origine, sed multo amplius vitata praua consuetudine. Hinc est, quod tam acriter concupiscit aduersus spiritum, quod assidue murmurat, & impatiens est disciplinae, quod illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur vilo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vitatur tortuosus ille serpens hostis humani generis, cui nullum aliud est desiderium, nullum negotium, nullum studium, nisi perdere animas nostras: hic est, qui iugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit, illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflammat, mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinem, desideria carnis instigat, & peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominum pulsare non cessat. Hinc est, quod baculo nostro nos cedat, & manus nostras proprio cingulo ligat, vt caro, quae data est nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinam & in scandalum. Grauis lucta, & graue periculum est aduersus domesticum hostem pugnare, maxime cum nos aduenamus & peregrini. Magnum quoque discrimen est aduersus diabolicam fraudis astutiam tam crebros (immo continuos) sustinere conflictus, quem astutum fecit tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiae huius.

Deprecatio contra tres dictos hostes, & exhortatio ad virtutem capeendam, & de magnitudine beatitudinis aeterna. Cap. XVII.

Ripe me de inimicis meis Deus meus & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me. Ego vero, qui usque ad hunc diem contra me vixi, iam iam per tuam gratiam mihi viuere incipiam. Sic enim in mundo viuere debemus, vt cum corpus ceperit a vermibus deuorari in sepulchro, anima laetetur cum sanctis in caelo. Illuc spiritus dirigendus est, quod est iturus. Illuc festinare debemus, vbi semper viuamus, & vbi mori amplius non timeamus. Si sic amamus labilem istam & caducam vitam, vbi cum tanto labore viuimus, vbi comedendo, bibendo, dormiendo vix carnis necessitatibus satisfacimus: multo magis amare debemus vitam aeternam, vbi nullum laborem sustinebimus, vbi summa semper iucunditas, summa felicitas, felix libertas, & felix beatitudo: vbi similes erunt homines Angelis Dei, & fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui. Qualis putatis tunc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper perseverat. Non surgit ibi malitia, nec carnis miseria. Nulla est ibi agritudo, nulla omnino necessitas. Non est ibi fames, non sitis, non frigus, non aestus, non lassitudo ieiunij, nec vlla tentatio inimici, non peccandi voluntas, nec delinquendi facultas, sed totum letitia, totum exultatio possidebit: hominesque angelis sociati sine vlla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit iucunditas infinita, beatitudo sempiterna, in qua qui semper adipiscitur, semper tenetur. Ibi est requies a laboribus, pax ab hostibus, amenitas de nouitate, securitas de aeternitate, suauitas atque dulcedo de Dei visione. Et quis non illic vehementer habitare desideret? & propter pacem, & propter amenitatem, & propter aeternitatem, & propter Dei visionem? Nullus est ibi peregrinus, sed quicumque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt, semper laeti, & semper satiati de visione Dei: & quanto quis plus alio, Deo obediens fuerit, tanto amplio mercedem ibi recipiet, quantoque Deum plus amabit, tanto propius videbit quacumque cernere cupit.

De breuitate vitae humanae, & veteris hominis nostri rebellionis. Cap. XVIII.

Dies hominis sicut umbra super terram, & nulla est mora: & tunc proprie nihil est, cum stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo, cum sine dilatione transeat, & illud quod colligitur, & ipse qui colligit? Et tu homo quem fructum expectas in mundo, cuius fructus ruina est, cuius finis mors est? Vtinam scires, & intelligeres, ac nouissima prudenter prouideres. Scio quaedam qui

H Magnam porto coronam, & vestem rotundam, regulam seruo ieiuniorum, statutis psalmo horis sed cor meum longe est a Deo meo. Exteriorem superficiem mundans, salua mihi omnia arbitror, non sentiens vermem interiorem, qui interiora corrodit. Vnde Oseas. Comederunt alieni robur meum, & ignorauit. Ideo pergens totus in ea quae foris sunt, & ignarus interiorum meorum, sicut aqua effusus sum, & ad nihilum redactus sum, praeteritorum obliuiscens, praesentium negligens, futura non prouidens. Ingratus sum ad beneficia, pronus ad mala, & tardus ad bona.

De negligenti sui ipsius examinatione. Cap. XXI.

I me non inspicio, nescio me ipsum, si autem me inspicio, me tolerare non possum. Tanta inuenio in me, quae digna sunt reprehensione & confusione, & quanto subtilius & sapientius discuto, tanto plures abominationes in angulis cordis mei inuenio. Ex quo nanque peccare cepi, nunquam vnum diem sine peccato transire potuit: nec adhuc peccare cessio, sed de die in diem peccatis peccata addo, & ea, quae praeculis habeo inspicio nec gemo: erubescenda video, nec erubescendo dolenda intueor, nec doleo, quod est mortis signum & damnationis indicium. Membrum enim, quod dolorem non sentit, mortuum est, & morbus insensibilis est incurabilis. Leuis sum & dissolutus, nec me corrigo, sed ad peccata, quae confessus sum, quotidie redeo: nec caueo foueam, in quam miser ego cecidi, vel alios cadere feci vel vidi. Cumque plorare & orare deberem pro malis quae feci, & bonis quae neglexi, pro dolor versum est mihi in contrarium: nam tepui & frigui a seruire orationis, & iam sine sensu frigidus remansi, & ideo flere me ipsum non possum, quoniam gratia lacrymarum recessit a me.

Quod opera, & conscientia hominis, hominem, semper & quocumque ierit, sequantur. Cap. XXII.

Ecce mea celare non possum, quoniam quocumque vado conscientia mea mecum est, secum portans quicquid in ea posui, siue bonum siue malum. Seruat viuus, restituet defuncto depositum, quod seruandum accepit. Si male facio, adest illa, si autem benefacere videor, & inde extollor, adest illa. Adest viuus, sequitur mortuum: vbi me mihi gloria, vel confusio est inseparabilis pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria a propria familia habeo accusatores, testes, iudices, & tortores. Accusat me conscientia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quot enim fue-

Pulcher conceptus.

Psal. 58.

Matt. 13.

1. Par. 29.

Deut. 32.

qui per annos plurimos tecum familiariter vixit, ad mensam tuam sedit, cibum de manu tua sumpsit, in sinu tuo dormiuit, cum voluit tecum colloquium habuit, hic iure hæreditario seruus tuus est. Sed quia ab ineunte ætate delicate nutriti eum & virgæ pepercisti, contumax effectus est, leuauit calcaneum suum super caput tuum, & te in seruitutē redegit, & tui crudeliter dominatur. Sed fortasse dices, quis est hic? Vetus homo tuus, qui conculcat spiritum tuum, qui pro nihilo habet terram desiderabilem, qui sola quæ carnis sunt sapit. Homo iste a nauitate cæcus est, sed & surdus & mutus inueteratus dierum malorum, rebellis virtuti, & ve-

Y ritati, inimicus crucis Christi deridet innocentem, & simpliciter transeuntem, ambulat in magnis & in mirabilibus supra se, arrogantia eius est plusquam fortitudo eius, nullum reueretur, dicit in insipientia sua, non est Deus: tabescit bonis, & malis patitur alienis, immundis cogitationibus patitur non fatigabitur in illis transgrediens vsque ad finem, dispergit & dissipat propria sicut prodigus, cupit & rapit aliena sicut auarus, turpitudinem & ignominiam congregat sibi, simulans & callidus prouocat iram Dei. Homo iste totus in peccatis natus est, & sic nutritus amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam, aptus ad interitum. Qui cum talis sit, enarrat iustitias Dei, & assumit testamentum eius per os suum. Odit disciplinam, proicit Dominum suum post dorsum suum. Cum videt furem currit cum eo: & cum adulteris portionem suam ponit. Aduersus filium matris suæ ponit scandalum super terram, etiam thesaurizat iram in die iræ, vult a te hæreditatem tuam tollere, & de super terram auferre: & tu tantam iniuriam non vindicas, sed dissimulas, nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti tibi arrides. Ludis cum illulore, nescis quia Imael est, qui tecum ludit. Ludus iste non est pueritiæ, nec simplicitatis, vel innocentia, sed illusio est animæ, sed persecutio, sed mors. Iam te in foueam, quam fecit, præcipitauit, iam effeminatus es, iam iugo miseriam seruitutis pressus, sub pedibus eius misere & viliter conculcaris. O miser & miserabilis homo quis te liberabit de vinculo improperij huius? Exurgat Deus, & cadat armatus iste, cadat & conteratur inimicus homo, contemptor Dei, cultor sui, amator mundi, seruus diaboli. Quid tibi videtur? Si recte sentis mecum dice, reus est mortis, crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere, sed festinanter, audacter, instanter, crucifige hominem istum, sed cruce Christi, in qua est salus & vita: ad quem si ex corde clamaueris, crucifixus tuus audiet te benigne respondens. Hodie tecum eris in paradiso. O Christi pietas, O inopinata salus miseri. Tam gratuita est & probata dilectio Dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio, tam inuicta mansuetudo, vt qui ad eum clamauerit, exaudiat illum, quoniam misericors est. O quanta est misericordia Dei. quam ineffabilis mutatio dexteræ excelseri eras in tenebris, hodie in splendore lucis. Heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris. Heri in

porta inferni, hodie in delicijs paradisi. Sed quid profunt hæc literæ admonitionis, nisi deleas de libro conscientia literas mortis? Quid profunt hæc scripta, lecta, & intellecta, nisi temetipsum legas, & intelligas. Da ergo operam internæ lectioni, vt legas, inspicias, & cognoscas teipsum: legas vt diligas Deum, vt pugnes, & vincas mundum, & omnem inimicum, quatenus labor cõuertatur in requiem, luctus in gaudium, & post tenebras huius vitæ videas ortum surgentis aurora. Videas etiam meridianum solē iustitiæ, in quo sponsum cum sponsa prospicies vnum eundemque Dominum gloria, qui viuit, & regnat per infinita secula. Amen.

FINIS LIBRI PRIMI.

SEQUUNTUR LIBRI
SECUNDI CAPITA.

Quid sit animus.	Cap. I.
De potentijs, & affectionibus animæ.	Cap. II.
De anima rationali Dei, & omnium rerum imagine.	Cap. III.
Descriptiones animæ, & spiritus cum diuersa eorundem ratione.	Cap. IIII.
Quod spiritus multipliciter dicitur.	Cap. V.
De mentis mutabilitate in suis viribus.	Cap. VI.
De connexionione potentiarum animæ, & obiectis earum.	Cap. VII.
De ratione compositionis animæ, secundum quam variam nuncupationem sortitur.	Cap. VIII.
De diuina animæ & corporis confederatione.	Cap. IX.
De bonis animæ & corporis.	Cap. X.
De corporis compositione.	Cap. XI.
De excellentia animæ, & æterna eius beatitudine. si in charitate vixerit.	Cap. XII.
De comparatione animæ ad carnem, & quomodo ipsa dicatur localis, & corporea.	Cap. XIII.
Quomodo corporalium imagines in anima formantur, & quod corporalia non sint, quibus animæ corporibus exuta efficiuntur.	Cap. XIII.
De natura animæ rationalis.	Cap. XV.
De oraculo, visione, somnio, insomnio, & phantasmatibus, & quibusdam alijs dormientibus acciderent solitis apparitionibus.	Cap. XVI.
Qualibus animæ corporibus exuta afficiantur passionibus.	Cap. XVII.
De exitu animæ a corpore, & superioris cognitione.	Cap. XVIII.
Quomodo anima ad corpus descendat, & corpus ad spiritum ascendat.	Cap. XIX.
Quod anima homo interior dicatur, & de varia eius ratione in diuersis nominibus.	Cap. XX.
De dignitate humana conditionis.	Cap. XXI.
De conuenientia inter Deum & animam.	Cap. XXII.
De nobilitate animæ.	Cap. XXIII.
Descriptiones virium animæ.	Cap. XXIIII.
Quod anima ad imaginem & similitudinem Dei facta sit.	Cap. XXV.

Quod anima non sit ex natura diuina nec traducatur a patre in filium.	Cap. XXVI.
Quod animas ex nihilo facta, a carne traductam contrahat originalem culpam.	Cap. XXVII.
Quare Deus animas illas creat, quas sine salutari remedio præscit morituras.	Cap. XXVIII.
De immortalitate animæ.	Cap. XXIX.
Quod Deus creaturam rationalem sola charitate creauerat.	Cap. XXX.
Quod Deus naturam rationalem ceteris voluit supereminere creaturis.	Cap. XXXI.
Quod creationem animarum creator earum solus agnoscat.	Cap. XXXII.
De hominis vtraque parte essentiali, anima videlicet & carne.	Cap. XXXIII.

FINIS CAPITVM.

Sequitur Libri Secundi, qui est de viribus, & affectionibus animæ,
Prologus.

Voniam dictum est mihi, vt meipsum cognoscã, sustinere nõ possum, vt me habeam incognitum. Magna nanque negligentia est nescire quid illud sit, quo cœlestia tam profunde cogitamus, quo naturalia tam subtili indagatione inuestigamus, & de ipso quoque creatore nostro tam sublimia desideramus scire. Non est res peregrina, nec longe querenda animus, quo ista sapimus: sed semper est nobiscum. Adest, tractat, loquitur, & inter ista nescitur. Datum est illi tam ingentium rerum secreta scire, & seipsum cognoscere non potest. Paucis siquidem licet ipso animo animum cernere, id est vt ipse se animus videat. Fieri autem non potest quadam diuina prouidentia, vt inueniendi facultas desit religiosis animis, seipsum & Deum suum pie, caste, ac diligenter quærentibus. Idcirco reddã me mihi, immo Deo meo, cui maxime me debeo: & videbo quid sit animus, & quæ patria eius.

Quid sit animus. Cap. I.

Nimus est substantia quædam rationis particeps regendo corpori accomodata. Animus sapientia illustratus & suum principium respicit, & seipsum cognoscit, & quàm sit indecorum, vt extra se quærat quod in seipso inuenire possit, intelligit. Corporeis vero passionibus confopitus, & per sensibiles formas extra semetipsum abductus, oblitus est quid fuit: & quia nil aliud fuisse se meminit, nil præter id, quod videtur esse, credit. Solo sensu circa corpora, & imaginatio ne circa corporum similitudines atque locorum versatur: siue vigilando, siue dormiendo. Cum vero ab hac distractione per puram intelligentiam

ascendens in vnum se colligit, rationalis dicitur. Ratio siquidem est animi aspectus, quo per seipsum verum intuetur. Ratiocinatio est rationis inquisitio. Quare illa opus est ad videndum, ista ad inquirendum. Animus inuisibilis est, neque enim aliter inuisibilia cernere potuisset: visibilia per corpus videt, & inuisibilia per se. Et in eo se videt, quod inuisibilem se esse videt. Videtur tamen in corpore per corpus, sicut sensus in litera manet, & per literam videtur. Animus corporis dominator, rector, habitator, videt se per se, per seipsum semetipsum videt. Non querit auxilium corporaliū oculorum, immo vero ab omnibus corporis sensibus tanquàm impediens atque perstrepen- tibus abstrahit se ad se, vt videat se in se, vt nesciat se in se, vt noscat se apud se. Et cum vult Deum cognoscere, eleuat se super se mentis acie. Non enim aliquid tale Deus est, qualis est animus. Non tamen videri nisi animo potest, nec ita videri vt animus potest. Incommutabilis siquidem veritas est sine defectu substantia. Non talis est animus, sed deficit, & proficit, nouit, ignorat, meminit, obliuiscitur, modo vult, modo non vult. Diffusus cogitationibus atque consilijs huc atque illuc vagatur, considerando spectat omnia, videt absentia, transmarina visu ambit, & percurrit aspectu. Abdita scrutatur, & vno momento sensus suos per totius orbis fines & mundi secreta circumfert. Descendit ad inferna, ascendit inde, versatur in cœlo, adhæret Christo, coniungitur Deo. Ipse siquidem est eius patria & habitatio, ad cuius similitudinem factus est. Quisquis ergo se talem reddi desiderat, qualis a Deo factus est, id est similem Deo, redeat ad se, & stet in se: & sic intra semetipsum apud semetipsum quærat, & videat vnde constet homo, & ex qua parte sui factus sit ad imaginem Dei.

De potentijs, & affectionibus animæ. Cap. II.

EX duabus substantijs constat homo, anima & carne, anima cum ratione, carne cum sensibus suis, quos tamen sensus non mouet caro absque animæ societate. Anima vero rationale suū tenet sine carne. Est siquidem rationalis, concupiscibilis, irascibilis. Per rationalitatem habilis est illuminari ad aliquid cognoscendū infra se, & supra se, in se, & iuxta se. Cognoscit siquidem Deū supra se, se in se, Angelum iuxta se, & quicquid cœli ambitu cõtinetur infra se. Per concupiscibilitatē, & irascibilitatem habilis est affici ad aliquid experendum vel fugiendum, amandum vel odiendum: & ideo de rationabilitate omnis sensus anime oritur, & de alijs omnis affectus. Affectus vero quadripertitus esse dignoscitur, dum de eo, quod amamus iam gaudemus, vel gaudendum speramus: & de eo, quod odimus iam dolemus siue dolendum metuimus. Et ob hoc de concupiscibilitate gaudium & spes, de irascibilitate dolor & metus oriuntur. Qui quidem quatuor affectus animæ omnium sunt vitiorum aut virtutum quasi quædam principia, & communis materia. Affectus siquidem operi

Affectus quadrupartitus.

Psal. 130.

Psal. 13.

Psal. 49.

Lucæ. 23.

G operi nomen imponit. Et quoniam virtus est habitus mentis bene compositæ, componendi, & instituendi, atque ordinandi sunt animi affectus ad id, quod debent, & quomodo debent, ut in virtutes proficere possint, alioquin in vitia facile corruent. Cum ergo prudenter, modeste, fortiter, & iuste amor & odium instituuntur: in virtutes exurgunt, prudentiam scilicet, temperantiam, fortitudinē, atque iustitiā quæ quasi origines atque cardines sunt omnium virtutum. Et hæc omnia cum affectuose & virtuose in anima instituuntur per odium mundi & sui, proficit in amorem Dei & proximi, per contemptum temporalium & inferiorum crescit in desiderium æternorum & superiorum. Sensus vero animæ vnus est in anima, & quod ipsa, & cum corpus non sit, corporeus dicitur, quia corpus non transcendit, vel quia corporeis exercetur instrumentis: vnde & ob numerum instrumentorum quinquepartitus dicitur, cum in tus nō sit nisi vnus, verū tamen propter varia exercitia variatur, & varie nuncupatur. Dicitur namque sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia, & hæc omnia in anima non aliud sunt, quàm ipsa. Aliæ & aliæ inter se proprietates propter varia exercitia, sed vna essentia rationalis, & vna anima. Proprietates quidem diuersæ, sed essentia vna. Secundum exercitium multa sunt, secundum essentiā vero vnum sunt in anima, & quod ipsa. Et sicut mundus iste visibilis quinque partita quadam distinctione est ordinatus, terra scilicet, aqua, aere, siue firmamento, ipso quoque supremo cælo, quod empyreum vocant: sic animæ in mundo sui corporis peregrinanti quinque progressus sunt ad sapientiam, sensus scilicet, imaginatio, ratio, intellectus, & intelligentia. Quinque etenim progressionibus rationalitas ad sapientiam, & quatuor affectibus ad charitatem exercetur: quatenus in nouem istis progressionibus in semetipsa proficiens anima sensu & affectu, quasi interius quibusdam pedibus quæ spiritu viuunt, spiritu ambulet vsque ad cherubin & seraphin, id est vsque ad plenitudinem scientiæ, & rogam charitatis: habeatque anima per exercitium virtutes, qualiter facultates habet per naturam. Et hos progressus nominibus & ordinibus angelorum comparare prudenti lectori relinquo. Facile siquidem erit ei aptare sensum (qui primus nuntius animæ est) Angelis, qui nuntij vocantur, imaginationem, quæ plura quàm sensus percipit, Archangelis, timorem virtutibus, dolorem potestati- bus. Qui enim metu suppliciorum perterritus, & dolore peccatorum compunctus, cõtemnit mundum & seipsum, cum Virtutibus facit miracula, atque cum Potestatibus fugat demonia. Magis nãque est contemnere seipsum quàm mūdum, quē multi propter vanitatem contempserunt. Rationē assignamus Principatibus. Nam sicut illi præfunt & principantur subiectis spiritibus, sic ratio sensibus atque affectibus. Amorem siue gaudium Dominationibus: recte namque alijs dominatur, qui omnes amat, & de profectu omnium gaudet. Intellectum Thronis: Throni sedes dicuntur, quia

in eis Dominus sedet. Intelligere etiam debemus, quoniam Deus in cordibus nostris habitat per fidem, habitat per sanctificationem, habitat per pacem & dilectionem, quoniam Deus est pacis & dilectionis. Intelligentiam aptamus ipsis Cherubin. Illi namque spiritus tanto perfectiore scientia pleni sunt, quanto claritatem Dei vicinior cõtemplantur. Intelligentia quoque ea vis animæ est, quæ immediate Deo supponitur. Cernit siquidē ipsum, & quæ in ipso sunt. Spem siue desiderium Seraphin. Deus namque spes omnium finium terræ, cuius vultum tota terra desiderat, & in quem Seraphin prospicere desiderant, tota spes nostra & desiderium nostrum est.

¶ De anima rationali Dei, & omnium rerum imagine. Cap. III.

Anima ad similitudinem totius sapientia facta omnium in se similitudinē gerit. Vnde & a philosopho diffinita est omnium similitudo. Habet siquidem in se vires, quibus omnia inuestigat, & omnibus similis existit cum sit vna. Similis est terræ per sensum, aquæ per imaginationē, aeri per rationem, firmamento per intellectum, cælorum cælo per intelligentiam. Similis est etiam lapidibus per essentiam, arboribus per uitam, animalibus per sensum & imaginationem, hominibus per rationem, angelis per intellectum, Deo, per intelligentiam. Et sicut Deus omnibus est capabilis, & participabilis, sic anima omnium capax est. Capabilis & participabilis est Deus omnibus naturali suo munere & vsu, ex munere ab omnibus participatur ad essentiam, qua sunt, & secundum illam ad idoneam speciē, qua ab alijs differunt, & secundum vtrumque ad congruum vsu, quo proficiunt. Tria hæc omni existenti insunt, quasi quadam vestigia summæ essentiæ, id est imaginis & muneris, id est Trinitatis patris, & filij, & Spiritus sancti. Aeternitas quippe est in patre, species in imagine, vsus in munere. Aeternitas est in patre, quia pater non habet patrem, de quo sit: filius de patre est, ut sit, atque illi coæternus sit. Imago enim si perfecte implet illud, cuius imago est, coætqualis est illi. Species est in imagine, id est pulchritudo, congruentia æqualis, prima & summa similitudo, prima & summa vita, primus & summus intellectus. Vfus est in munere. Munus patris, & filij, Spiritus sanctus est. Vfus ergo in munere est, id est dilectio, delectatio, gaudium, lætitia, felicitas, suauitas. Ille namque ineffabilis complexus patris & imaginis non est si ne perfectione, sine charitate, sine gaudio. Sic sic in illa Trinitate summa origo est rerum omnium perfectissima pulchritudo, & beatissima delectatio; nobis autem omnis diuinitatis vsus est ex munere. Quodammodo namque quasi propior nobis esse videtur Spiritus sanctus, vipote patris & filij munus. Ex ipso nimirum est omnis vsus gratiæ cum patre & filio. Ipse enim regit & erudit, consolatur & perducit ecclesiam ad Christum, quoniam

Similitudo anima cum multis.

niam ipse simul sine macula & ruga tradet regnū Deo & Patri: sicut a patre per Filium, & Spiritum vel potius in spiritu diuina ad nos descenderunt. Pater siquidem tradidit filium suum, quo rediret seruos, misit Spiritum sanctum, quo seruos adoptaret in filios. Filium dedit in pretium redemptionis, Spiritum sanctū in priuilegium adoptionis: se denique totum seruat hæreditatem adoptatis. Nemo ergo de Dei pietate diffidat, quoniam maior est eius misericordia quàm nostra miseria: & quisquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illum quia misericors est. Tardius siquidem videtur ei, peccatori veniam dare quàm ipsi peccatori accipere. Sic enim festinat absoluere reū a tormento conscientia suæ, quasi plus cruciet illum compassio miseri, quàm ipsum miserum passio sua. Capax est anima omnium, quia per rationalitatem ad cognitionem, & per concupiscibilitatem ad dilectionem vniuersitatis capax inuenitur. Sunt enim in anima, & sunt id quod anima, naturalis sensus cognoscens omnia, & dijudicans inter omnia: & naturalis affectus, quo suo ordine & gradu diligit omnia. Verū tamen facultates & quasi instrumenta cognoscendi & diligendi habet ex natura, cognitionem tamen veritatis, & ordinem dilectionis ne quaquam habet, nisi ex gratia. Facta siquidem a Deo mēs rationalis sicut eius imaginem suscipit, ita cognitionem & amorem. Vasa nãque, quæ creatrix sapientia format ut sint, adiutrix gratia replet, ne vacua sint, si strenuum operarium inuenit.

¶ Descriptiones animæ, & spiritus cum diuersa eorundem ratione. Cap. IIII.

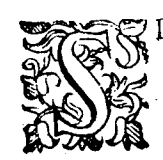

Anima est substantia rationalis, intellectualis, a Deo facta spiritualis. Non est ex Dei natura, sed potius creatura ex nihilo facta ad bonum malumque cõuertibilis. Et ideo aliquatenus est mortalis, in quantum in deterius mutari, & a voluntate Dei (cuius participatione bona fit) alienari potest: & aliquatenus immortalis, quoniam sensum (quo ei post hanc vitam, vel bene vel male sit) amittere nō potest. Nō pro actis ante carnē gestis meruit, ut in carne includeretur, ut quidam voluerunt, sed nec ideo potest esse in homine sine forde peccati nisi a Christo fuerit liberata. Dei enim nutu anima ad corpus venit, vbi si secundum eius præceptum agere vellet, mercedem acciperet æternæ vitæ atque societatis Angelorum: si autē contēneret, pœnas iustissimas lueret, siue doloris continui, siue ignis æterni. Anima ex eo dicta est, quod ad viuendum animet corpus, hoc est viuificet. Spiritus ipsa est anima, pro specia li natura, vel pro eo quod spiret in corpore, appellatus est spiritus. Anima & spiritus idem sunt in homine, quous aliud anima notet, & aliud spiritus. Spiritus nãque ad substantiā dicitur, & anima ad viuificationem. Eadem est essentia, sed proprietas diuersa. Nam vnus & idem spiritus, ad seipsum dicitur spiritus, & ad corpus anima. Spiritus est in quantum est ratione prædita substantia rationalis: anima, in quantum est vita corporis, de qua dictum

Mat. 16.

est. Qui perdiderit animam suam, saluam faciet eam; id est quisquis propter Deum hanc vitam, quæ nunc corporis viuificatione ex anima temporaliter mortalis constat, libenter deserit, in futuro eandem corporis (non solum animæ) vitam æternam immortalem recipiet. Humana quidem anima, quia & in corpore esse habet & extra corpus, anima pariter & ipus vocari potest. Non duæ animæ sensualis & rationalis: altera, qua homo viuatur, & altera, qua (ut quidam putant) sapiat, sed vna eadēque anima, & in semetipsa viuunt per intellectum, & corpus sensificat per sensum. Humanum namque corpus nec viuere, nec nasci sine rationali anima potest. Vegetatur tamen & mouetur crescit & humanam formam in ytero recipit, priusquam rationalem animam accipiat. Sicut etiam virgulta & herbas sine anima moueri, & incrementum habere videmus. Duplex quidem est vita animæ, vna qua viuunt in carne, & altera, qua viuunt in Deo. Duo siquidem sensus sunt in homine, vnus interior & vnus exterior, & vterque bonum suum habet, in quo reficitur. Sensus interior reficitur in contemplatione diuinitatis, sensus exterior contemplatione humanitatis. Propterea enim Deus homo factus est, ut totum hominem in se beatificaret: ut tota conuersio hominis esset ad ipsum, & tota delectio esset in illo, cū a sensu carnis videretur per carnem, & a sensu mentis per diuinitatis contēplationē. Hoc erat totū bonū hominis, ut siue ingredere tur, siue egrederetur, pascua in factore suo inueniret. Pascua foris in carne Saluatoris, & pascua intus in diuinitate creatoris. Hoc bonum magnum secutum est malum, quoniam perduto bono, quod intus erat, egressa est anima ad bona aliena, quæ foris erant: & pactum fecit cum delectationibus seculi requiescens super illas non attendens absentiam boni sui interiores, eo quod consolationes suas cerneret in bonis alienis. Nam cum exterior sensus carnalis bono suo vitatur, interior sensus mentis quasi obdormit. Non enim cognoscit bona interioris sensus, qui iucunditate exteriorum bonorum capitur. Nam qui in carne viuunt, in carne sentiunt, & dolores carnis fugit in quantum potest. Vulnere autem animæ prorsus ignorat, nec medicinam quærit eis. Cum autem mortuus fuerit sensus animæ, quo viuunt in carne, tunc viuificari incipiet sensus ille, quo sentiet semetipsam, & tunc sciet dolores suos, & sentire incipiet vulnera sua, tanto grauius, quanto propius. Magis enim nocet malum quod magis est intimum, & magis prodest bonum.

¶ Quod spiritus multipliciter dicitur. Cap. V.

Spiritus multis modis dicitur, dicitur namque spiritus Deus, & aer iste, & flatus aeris, qui a corde receptus, & inde per totum corpus emissus vitam mortalium flatu necessario continet. Iste tamen spiritus iure dici anima non potest, quia aeris varietate dissoluitur. Dicitur spiritus anima siue hominis siue pecoris. Dicitur spiritus

X

Y Duplex vita anima.

Z

A

tus mens rationalis, vbi est scintilla quaedam tanquam oculos animae, ad quem pertinet imaginatio, & cognitio Dei. Oculus animae est mens ab omni labe corporis pura. Mentis aspectus, est ratio. Intellectus, visio. Tria haec omni animae necessaria sunt, id est vt sanos oculos habeat, vt aspiciat vt videat. Sanos oculos habet, cum a mortalium cupiditatibus est purgata, atque remota. Aspicit, cum in Dei lumine contemplationis oculos figit. Videt, cum in illa contemplatione conspicit, quanta sint gaudia, quanta laetitia, quanta serenitas, & quanta iucunditas. Sanitas facit illam securam, aspectus rectam, visio beatam. Cum enim ab omni face fuerit libera, maculis diluta, tunc se denique in se ipsa libentissime tenet, & nihil sibi metuit, nec vlla sua culpa, quicquam angitur: & tunc ingenti quadam, & incredibili fiducia pergit in Deum, id est in ipsam contemplationem veritatis. Aspectum siquidem rectum sequitur ipsa visio Dei, qui est finis aspectus. Sic anima prius sanatur, sanata introducit, C introducta reficitur. Spiritus etiam est quaedam vis animae mente inferior, vbi corporalium rerum similitudines exprimentur. Nec iste spiritus corpus est, sed corpori similis. Quae enim spiritu videntur, non sunt corporalia, sed corporalibus similia. Facies siquidem hominis & nobis forinsecus nota est & in memoria nostra habet imaginem suam, incorporalem quidem, sed corporali simile. Mundi quoque istius mirabilis pulchritudo, & nobis foris praesto est, & in memoria nostra habet imaginem suam, incorporalem quidem, sed corporali simile: ad quam recurrimus, cum clausis oculis eam cogitamus. Quod enim est ad corporis sensum aliquid corpus in loco, hoc est ad animi aciem similitudo corporis in memoria: & quod est intentio voluntatis ad corpus visum visionemque copulandam, hoc est eadem intentio voluntatis ad copulandam imaginem corporis, quae est in memoria & visione cogitantis. Ille spiritus dicitur factus ad imaginem & similitudinem Dei, in quo est cognitio veritatis, & amor virtutis. Imago siquidem est in cognitione, similitudo, in dilectione. Imago, quia rationalis, similitudo, quia spiritualis: haeret siquidem veritati nulla interposita substantia. Rationale nostrum, quo ratiocinamur, intelligimus & sapimus, spiritum dicimus. Hunc autem spiritum Apostolus mentem vocat vbi ait. Renouamini spiritu mentis vestrae, id est mente. Nihil enim aliud spiritus mentis quam mens, sicut corpus carnis non est aliud quam caro.

Tria anima necesse sunt.

Ephe. 4.

De mentis mutabilitate in suis viribus. Cap. V I.

Mens dicitur a mene. Mene autem graece, latine dicitur luna. Et sicut luna crescit, & deficit, & varia vicissitudine commutatur, in id tamen, quod fuit quadam perfecta nouitate se restituit: sic mens nunc caput summis inserit, nunc decedit in infima, nunc sese inferens sibi veris falsa redarguit, modo ad corporalia regenda deflectit.

tur, modo aeternis rationibus inspicendis vel consulendis adhaerescit. Ratio siquidem est mentis aspectus, quo bonum malumque discernit, virtutes eligit, Deumque diligit. Mens vniuersorum caepax, & omnium rerum similitudine insignita, omnia esse dicitur, natiua quadam potentia, & naturali dignitate. Idcirco inuisibiles rerum causas per intelligentiam comprehendit, & visibiles actualium formas per sensum passiones colligit. Et siue per sensum ad sensibilia exeat, siue per intelligentiam ad inuisibilia ascendat: rerum similitudines ad seipsam trahit, praesentia cognoscit, absentia intelligit, ignota requirit, & in inuentis uersatur. Rationale & intellectuale nostrum, quo ratiocinamur, intelligimus, & sapimus, mentem dicimus, quae facta est ad imaginem Dei, vt nulla interposita natura ab ipsa veritate formetur. Mens enim ex eo dicta est, quod emineat in anima. Praestantior siquidem reliquis est vis animae, a qua procedit intelligentia. Per intelligentiam utcumque ipsam veritatem intelligit, per sapientiam diligit. Sapientia namque est amor boni, siue sapor boni: a sapore siquidem dicitur. Mentis visio est intelligentia, gustus sapientia, illa contemplatur, ista delectatur. Cum ab inferioribus ad superiora ascendere volumus, prius occurrit nobis sensus, deinde imaginatio, postea ratio, intellectus, intelligentia, & in summo est sapientia. Summa namque sapientia Deus est, sapientia hominis est pietas, id est cultus Dei. Sensus ea vis animae est, quae rerum corporearum corporeas percipit formas praesentes. Imaginatio est ea vis animae, quae rerum corporearum corporeas percipit formas, sed absentes. Sensus namque formas in materia percipit imaginatio extra materiam. Et ea vis, quae exterius formata, sensus dicitur, ea denique vsque ad intimum traducta imaginatio vocatur. Imaginatio namque de sensu oritur, & secundum eius diuersitates ipsius quoque est variatio. Multa videt anima carnalibus oculis, multa etiam phantastica imaginatione concipit. Et vbi que quali distenditur, mouetur, etigitur, & fluctuare videtur. Non a se egrediens, sed in semetipsa tanquam in magno percurrens spatio peruagatur. Non exit ad illa sed tracta tribus suis sibi illa repraesentat. Habet siquidem in se quasi quandam latitudinem, longitudinem, & altitudinem. Nam per charitatem Domini omnes fideles sibi complectitur. Per meditationem vniuersa, quae a principio mundi vsque ad finem Deus propter nostram salutem operatus est, meditatatur. Per contemplationem quae sursum sunt caelestia contemplatur. Ratio ea vis animae est, quae rerum corporearum naturas, formas differentias, propria & accidentia percipit. Omnia incorporea, sed non extra corpora, nisi ratione subsistentia. Abstrahit enim a corporibus, quae fundantur in corporibus non actione, sed consideratione. Natura nempe ipsius corporis, secundum quam omne corpus, corpus est, nullum utique corpus est. Intellectus ea vis animae est, quae inuisibilia percipit sicut Angelos, daemones, animas, & omnem spiritum creatum. Intelligentia ea vis animae est, quae immedia te supponitur Deo. Cernit siquidem ipsum summum,

num, verum, & vere incommutabilem. Sic anima sensu percipit corpora, imaginatione corporum similitudines, ratione corporum naturas, intellectu spiritum creatum, intelligentia spiritum in creatum. Et quicquid sensus percipit, imaginatio repraesentat, cogitatio format, ingenium inuestigat, ratio indicat, memoria seruat, intelligentia comprehendit, & ad meditationem siue ad contemplationem adducit. Ingenium ea vis animae est, siue intentio, qua se extendit anima, & exercet ad inognitorum recognitionem. Ingenium ergo exquirat ignota. Ratio discernit inuenta. Memoria recondit iudicata, & offert adhuc iudicanda.

De connexionione potentiarum anima, & obiectis earum. Cap. V II.

Scit ascensus ab inferioribus ad superiora, & ima a summis dependent. Intellectus namque quaedam imago & similitudo est intelligentiae. Ratio intellectus, rationis phantasticus spiritus, cui etiam supremi corporis corpus, id est ignis quadam similitudine iungitur, & igni aer, aeri aqua, aquae terra. Sensus informat imaginationem, imaginatio rationem, & facit scientiam siue prudentiam. Rursum rationi occurrens diuina praesentia informat eam, & facit intelligentiam siue sapientiam.

Est itaque in ratione quiddam ad superna & caelestia intendens, & id dicitur sapientia, & est quiddam ad transitoria & caduca respiciens, & id vocatur prudentia. Haec duo ex ratione sunt, & in ratione consistunt: & diuidit se ratio in duo, sursum & deorsum, sursum in sapientiam, deorsum in prudentiam quasi in virum & mulierem. Vt vir sit superior, & regat, mulier inferior, & regatur.

Vnde dicitur. Melior est iniquitas viri quam benefaciens mulier. Melior siquidem est, qui per caeleste desiderium accensus, carnem necessaria etiam ei subtrahendo affligit, quam qui per carnalem affectum resolutus, per omnia quae commoda sunt factis ei facere contendit. Sensus iuuatur exterius, quia oculus carnis, qui ex natura habeat facultatem videnti, nunquam tamen per se consequitur visionem, nec auris auditum, nisi beneficio exterioris lucis, & soni. Imaginatio iuuatur inferius, quia ex sensibilibus concipitur. Ratio iuuatur interius, quia spiritus rationalis ex dono creationis habilis ad cognoscendum verum, & diligendum bonum, nisi radio interioris lucis fuerit perfusus, & calore succensus, nunquam consequitur sapientiae, seu charitatis effectum. Intellectus & intelligentia iuuatur superius, quia Deus, & ignis, & lux est. Lux ergo splendorem emittens ex se quem retinet in se, illuminat intelligentiam ad agnitionem veritatis. Ignis vero de se calorem emittens, sed non amittens, inflammat affectum ad amorem virtutis. Et sicut solem non videt oculus, nisi in lumine solis, sic verum ac diuinum lumen videre non poterit intelligentia, nisi in ipsius lumine. Domine (inquit propheta) in lumine tuo videbimus lumen. Cum enim mor-

Psal. 35. 1. Cor. 15

tale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem: tunc mente pariter & corpore spirituales effecti secundum modulum nostrum per mentis illuminationem omnia sciemus, & per corporis incorruptibilis leuitatem vbi que esse poterimus. Volabimus mente per contemplationem, volabimus corpore per incorruptionem. Discernemus mente, discernemus & corpore, cum sensus nostri corporei vertentur in rationem, ratio in intellectum, & intellectus mutabitur in Deum. Sensus visibilia percipiuntur. In imaginatione continentur visibilium imagines & similitudines, ad rationem pertinet visibilium rationes & definitiones, & inuisibilium inuestigationes. Ad intellectum & intelligentiam spectant spiritualium & diuinorum comprehensiones, & contemplationes. Sensus vero & imaginatio ad rationem non ascendunt, sed infra remanentes eam aliquatenus deducere possunt, & quasi a longe quaedam ostendere, ad quae non possunt peruenire. Simili quadam proportionem intellectum & intelligentiam ratio iuuare potest, sed ad statum eorum non valet ascendere, quoniam metas suas, & proprios fines habet, quos transcendere non potest. Sensus & imaginationem cum caeteris animalibus communia habemus, vident siquidem visibilia, & visorum recordantur. In quibusdam etiam sensibus nos superant, quoniam iustum fuit, vt brutis animalibus, quibus nihil dandum erat in intellectu, aliquid amplius daretur in sensu, & e contrario tanto maior necessitas indicitur homini exercendae rationis, quanto maiorem defectum patitur sensualitatis. Ratio autem inde incipit vnde aliquid occurrit, quod nobis cum animalibus non sit commune. Quaedam ergo sunt infra rationem, quaedam iuxta rationem, quaedam supra rationem. Infra rationem sunt quae sensu percipimus, sicut dura & mollia, calida & frigida, candida & nigra. Iuxta rationem sunt, & peruia rationi, quae ratione percipimus, sicut commoda & incommoda, vera & falsa, iusta & iniusta. Supra rationem sunt quae nec sensus docet, nec ratio persuadet, sed aut diuina reuelatione comprehenduntur, aut scripturarum autoritate creduntur: sicut Deum esse in vna substantia trinum, & in tribus personis substantialiter vnum. Deus siquidem est rerum vniuersitas, itaque nulla singularum, & ideo motibus rationis non subiacet, quia ratio non est nisi de re aliqua.

De ratione compositionis anima, secundum quam variam nuncupationem sortitur. Cap. V III.

ANIMA est spiritus intellectualis, rationalis, semper viuens, semper in motu, bonae malaeque voluntatis capax. Secundum benignitatem creatoris, atque secundum officium sui operis varijs nuncupatur nominibus. Dicitur namque anima dum vegetat, spiritus dum contemplatur, sensus dum sentit, animus dum sapit, dum intelligit mens, dum

Y

dum discernit ratio, dum recordatur memoria, dum consentit voluntas. Ista tamen non differunt in substantia, quemadmodum in nominibus, quoniam omnia ista vna anima. Proprietates quidem diuersae, sed essentia vna. In spiritu tamen & anima potest esse differentia, quia omnis anima, spiritus est, sed non omnis spiritus, anima. Animae duplices actiones sunt, alio namque consilio erigitur ad Deum, atque alio inclinatur ad carnem: inclinatur autem sic, cum sit subtilis & inuisibilis videri non potest, sed per potentias suas se extendit. Per concupiscibilitatem namque appetit, per irascibilitatem contemnit, & per rationalitatem inter vtrumque discernit. Tota animae essentia in his potentijs suis consistit, nec per partes diuiditur, cum sit simplex & indiuidua. Et si aliquando partes habere dicitur, ratione potius similitudinis quam veritate compositionis intelligendum est. Simplex substantia est anima, nec aliud, nec minus est ratio in substantia quam anima, nec aliud, nec minus est irascibilitas vel concupiscibilitas quam anima, sed vna eademque substantia secundum diuersas potentias diuersa sortitur vocabula. Has potestas habet antequam corpori misceatur.

Z Naturales siquidem sunt ei, nec aliud sunt quam ipsa. Tota namque animae substantia in his tribus plena & perfecta consistit, id est in rationalitate, concupiscibilitate, & irascibilitate, quasi quadam sua trinitate. Et tota haec trinitas est quaedam animae unitas, & ipsa anima. Deus est omnia sua, & anima quaedam sua. Habet siquidem naturalia, & ipsa omnia est. Potentiae namque eius atque vires idem sunt quod ipsa: habet accidentalia, & ipsa non est. Suae vires est, suae virtutes non est. Non enim est sua prudentia, sua temperantia, sua fortitudo, sua iustitia. Potentiae animae sunt rationalitas, concupiscibilitas, & irascibilitas, vires sunt sensus, imaginatio, ratio, memoria, intellectus, & intelligentia. Potentiae tamen dici possunt vires, & vires potentiae.

De mutua anima, & corporis confederatione. Cap. IX.

A Vibusdam affectibus, & quadam amicitia anima corpori coniungitur, secundum quam amicitiam, nemo carnem suam odio habet. Sociata namque illi (licet eius societate praegratetur) ineffabili conditione diligit illud. Amat carcerem suum, & ideo libera esse non potest. Doloribus eius vehementer afficitur. Formidat interitum quae mori non potest, timet defectum quae per naturam non potest deficere. Oculorum speculatione depascitur, & sonoris delectatur auditibus, suauissimis iucundatur odoribus, larga epulatione reficitur: & licet his rebus nullatenus ipsa vtatur, graui tamen moerore affligitur si subtrahantur. Hinc etiam nonnunquam subrepunt vitia contraria rationi, dum anima dilecto corpori indulgentius remittendo, locum noscitur praebere peccato. Per sensus quoque progreditur anima ad corpus mouendum, & viuificandum. Nouem namque foramina sunt

in humano corpore, quibus secundum naturalem temperantiam influit & effluit omne, quo idem corpus vegetatur, & regitur. Sunt etiam vtriusque quaedam similia, corporis scilicet supremum, & spiritus infimum, in quibus sine naturarum confusione, personali tamen vnione facile nequi possunt. Similia enim gaudent similibus. Itaque anima, quae vere spiritus est, & caro, quae vere corpus est, in suis extremitatibus facile & conuenienter vnuntur, id est in phantastico animae, quod corpus non est, sed simile corpori, & sensualitate carnis, quae spiritus corporeus est. Sicut enim supremum animae, id est intelligentia siue mens, imaginem & similitudinem sui gerit superioris, id est Dei: vnde & eius susceptiua esse potuit ad vnionem personalem, etiam quando ipse voluit, absque vlla diminutione naturae suae, sic supremum carnis, id est sensualitas animae gerens similitudinem, ad personalem vnionem eius essentiam suscipere potest. Nec istud mirum est, cum etiam in sensu & memoria pecudis sit quaedam imitatio rationalitatis, & in appetitu voluntatis, & in his quae refugit reprobationis. Spiritus namque corporeus, qui vtiue non est corpus, & sensu naturali inter multa discernit, & vi concupiscibilitatis eligit, & natura irascibilitatis reprobatur. Habet siquidem corporea vita quosdam gradus incrementorum, quibus ad imaginem summam vitae proficit. Primus etenim gradus corporeae vitae est sensibilis. Secundus per sensum ingrediens imaginatio. Tertius per imaginem conceptorum memoria. Quartus secundum sensuum passiones quaedam sine discretionem intelligentiae prouidentia, in qua quidem quasi rationis imago est, & nulla ratio est. In his omnibus corporea vita spiritalem vitam imitatur, primo in eo quod sentit, secundo in eo quod sensum concipit, tertio in eo quod concepta retinet, quarto in eo quod siue in imaginis siue in sensibus secundum quandam rationis similitudinem siue ad appetendum siue ad fugiendum se inflectit. Conuenientissima autem media sunt carnis & animae, sensualitas carnis, quae maxime ignis est, & phantasticus spiritus, qui igneus vigor dicitur. Vnde & quidam de animabus loquens ait. Ignis est ollis vigor, & caelestis origo. Mira societas carnis & animae, spiritus vitae & limi terrae. Sic enim scriptum est. Formauit Deus hominem de limo terrae, & inspirauit in faciem eius spiritum vitae, dans ei sensum & intellectum, vt per sensum lutum sibi sociatum viuificaret, & per intellectum regeret. Et vt per intellectum intus ingrederetur, & contempleretur Dei sapientiam: & per sensum foris egrederetur, & contempleretur opera sapientiae. Intellectu intus illustrauit, sensu foris decorauit, vt in vtroque refectione inueniret, intus ad felicitatem, foris ad iucunditatem. Sed quia bona exteriora diu stare non possunt, iustus est homo ab exterioribus ad interiora redire, & ab interioribus ad superiora ascendere. Tanta si quidem dignitatis est humana conditio, vt nullum bonum praeter summum ei sufficere possit. Plenum fuit miraculo, quod tam diuersa & tam diuisa ab inuicem, ad inuicem potuerunt coniungi. Nec minus mirabile fuit, quod limo nostro Deus seipsum coniu-

C

D

Virgil. aeneid. 6.

Gen. 2.

E

coniunxit, vt sibi inuicem vnirentur Deus & limus, tanta sublimitas & tanta vilitas. Nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Mirabilis fuit coniunctio prima, mirabilis & secunda, nec minus mirabilis erit & tertia, cum homo, & angelus, & Deus vnus erit spiritus. Eodem namque bono bonus est homo, quo bonus est angelus, eodem bono vterque est beatus, si tamen ambo id ipsum eadem voluntate, eodemque spiritu cupiunt. Si enim tam disparae naturae carnis & aere ad vnā confederationem atque amicitiam Deus coniungere potuit: nequaquam erit ei impossibile rationale spiritum (qui vsque ad consortium terreni corporis humiliatus est) cum eodem corpore glorificato (vt sit ei gloria, quod fuit sarcina) ad consortium beatorum spirituum, qui in sua puritate perseverant, exaltare, atque ad suae gloriae participationem sublimare. Ad hoc siquidem sola charitate, nulla necessitate illum creatur altissimus, vt suae beatitudinis participem faceret. Si ergo tantum gaudium & tanta laetitia est vita ista temporalis, quae constat ex praesentia spiritus in corpore corruptibili, quanta laetitia & quantum gaudium erit vita aeterna, quae constat ex praesentia deitatis in spiritu rationali? Subiiciatur ergo corpus animo, animus Deo, & vnus spiritus erit cum eo: ita tamen si in humilitate manserit, & gratiam sui creatoris, per quam glorificandus est, agnouerit.

De bonis anima, & corporis. Cap. X.

F X carne & anima constat homo, & vtrumque bonum suum habet, in quo gaudet & exultat. Bonum animae est Deus cum affluentia dulcedinis suae. Bonum carnis est mundus cum abundantia iucunditatis suae. Sed mundus iste exterior est, Deus autem interior. Nihil enim eo interius, & nihil eo praesentius. Interior est omnia re quia in ipso sunt omnia. Ab hoc mundo ergo reuertentes ad Deum, & quasi ab imo sursum ascendentes, per nosmetipsos transire debemus. Ascendere enim ad Deum, hoc est intrare ad seipsum, & non solum ad se intrare, sed ineffabili quodam modo in intimis seipsum transire. Qui enim interius intrat, & intrinsecus penetrat seipsum transcendit, ille veraciter ad Deum ascendit. Ab huius mundi ergo distractionibus cor nostrum colligamus, & ad interna gaudia reuocemus. Et si cor nostrum semper tenere non possumus, saltem ab illicitis & vanis cogitationibus ipsum restringamus, vt id aliquando in diuinam contemplationis lumine figere valeamus. Haec est enim requies cordis nostri, cum in Dei amore per desiderium figitur. Haec est vita cordis nostri, cum Deum suum contempletur, & ipsa sua contemplatione suauiter reficitur. Et dulce est illi semper ad considerandum, quod ad amandum, & laudandum semper est sua ue. Nihil enim ad beatam vitam praestantius videtur, quam velut clausis carnalibus sensibus extra carnem, mundumque, affectum quempiam intra semetipsum conuertit, alienumque affectum a mortalium cupiditatibus, sibi soli, & Deo loqui.

De corporis compositione. Cap. XI.

H Vm anima sit incorporea per subliorem naturam corporis sui, id est per ignem & aerem (quae in ipso quoque mundo praecellentia sunt corpora, & ideo magis spiritui similia) corpus administrat. Ista siquidem priora excipiunt nutus animae viuificantis, eo quod incorporeae naturae sint propinquiora, quam humor & terra, vt ad eorum proximum ministerium tota moles administratur. Nullus sine his duobus, vel in corpore sensus est, vel ab anima spontaneus corporis motus. Ignis & aer, quia leuia sunt, mouent terram & aquam, quae graua sunt. Quae propter corpora etiam post animae abscissum moueri non videmus, quia ignis & aer (qui duo per animae praesentiam tenentur in corpore terreno & humido, vt omnium quatuor fiat temperatio) post eiusdem animae abscissum ad superna euadunt, ac se expediunt. Corporis autem compositio sic fit. Corpus constat ex officialibus membris, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis: & nihil horum est anima, sed in istis tanquam in organis agit, & per haec corpori consulit, & huic vitae, in qua factus est homo in animam viuentem. Quae cum temperata & ordinata fuerint, congruunt viuificationi, & nunquam recedit anima. Si vero distemperata & confusa fuerint in vita, recedit anima secum trahens omnia, sensum scilicet, & imaginatio nem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, irascibilitatem: & ex his secundum merita afficitur ad delectationem siue dolorem. Corpus autem, quod prius integrum tanquam organum temperatum & dispositum, vt melos musicum in se contineret, & tactum resonaret: nunc contractum, & inutile e regione iacet. Anima vero recurrentibus ad regiones suas elementorum partibus, non habens vbi vires suas exercent, requiescit ab his tantum motibus, quibus corpus per tempus & locum mouebat: ipsa per tempus illocaliter mota. Quoniam etsi organum perijt, sed non melos, nec quod organum mouebat. Anima inter Deum & corpus posita per tempus mouetur, vel reminiscendo quod oblita fuerat, vel discendo quod ignorabat, vel volendo quod nolebat. Per locum autem non mouetur, quoniam per loci spatia non distenditur. Deus autem corpore non eget, vt sit, nec loco, vt alicubi, nec tempore, vt aliquando, nec causa, vt alicunde, nec forma, vt aliquid, nec aliquo genere subiecti, in quo subsistat, vel cui assistat.

De excellentia anima, et aeterna eius beatitudine, si in charitate iuxerit. Cap. XII.

A bet anima quandam propriam naturam omnibus his mundanae molis elementis excellentiorem, quae veraciter non possit in aliqua phantasia corporalium imaginum, quas per sensus carnis

M. Hug. à S. Vict. To. ij. K 2 per-

percipimus, cogitari, sed mente intelligi, vitaque sentiri. Intelligi potest, videri non potest. Non est corpus, nec Deus, nec vita sine sensu qualis in arboribus, nec vita sine rationali mente, qualis est in animalibus, sed vita, & vita perpetua. Nec quidem minor quam angelorum est futura, si ex praecepto creatoris hic vixerit. Praeceptum eius est, ut in dilectione maneamus. Manete, inquit, in dilectione mea. Per dilectionem namque, rationalem creaturam sibi copulavit, ut eum semper haberet, & in ipso maneret de eo, & in eo delectatus, gaudens, & exultans. Per dilectionem creatori suo, & sibi inuicem rationalis creatura copulata est, solumque est dilectionis vinculum, quod ligat utrosque in idipsum. Per amorem Dei omnes ei adhaeremus. Per amorem proximi omnes adinuicem unum sumus, ut bonum omnium fiat singulorum: & quod quisque in se non habet, in altero possideat. Charitas est via Dei ad homines, & via hominum ad Deum. Per charitatem namque venit Deus ad homines, venit in homines, factus est homo. Per charitatem homines Deum diligunt, Deum eligunt, ad Deum currunt, & ad Deum veniunt. Sic familiaris est Deo charitas, ut ipse mansionem habere nolit, ubi charitas non fuerit. Si ergo charitatem habes, Deum habes, quia Deus charitas est. Miser ego quantum diligere deberem Deum meum, qui me fecit, cum non eram, redemit, cum perieram? Non eram, & de nihilo me fecit, non lapidem, non arborum, non aene, vel aliquod de animalibus, sed hominem voluit me esse. Dedit mihi viuere, sentire, discernere. Perieram, & ad mortalem descendit, mortalitatem suscepit, passionem sustinuit, & mortem vicit: & sic me restauravit. Perieram, & abieram, quoniam in peccatis meis vendatus eram, venit ille post me, ut redimeret me, & tantum dilexit me, ut sanguinis sui pretium appenderet pro me: talique pacto & reduxit me de exilio, & redemit de seruitio. Nomine etiam suo vocavit me, ut memoriale suum semper esset apud me. Unxit me oleo laetitiae, quo ipse erat unctus, ut ab uncto essem unctus, & a Christo dicerer Christianus. Sic sic gratia eius, & misericordia semper praeueniunt me. De multis namque periculis saepe me liberauit liberator meus, quando errabam, reduxit me, quando ignorabam, docuit me, quando peccabam, corripuit me, quando tristabar, consolatus est me, quando desperabam, confortauit me, quando cecidi, erexit me, quando steti, tenuit, quando iui, duxit, quando veni, suscepit. Haec, & multa alia fecit mihi Deus meus, de quibus dulce mihi erit semper loqui, semper cogitare, semper gratias agere: ut pro omnibus beneficiis suis possim eum laudare, & amare. Cum enim cuncta sit possidens, singulos implens, ubique praesens, cunctorum curam agens, & tam singulis quam omnibus providens, ita totum ad custodiam meam occupatum video, ac si ego super custodiam meam starem, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli intendere velit. Semper enim se praesentem exhibet, semper se paratum offert, si me paratum inuenierit. Quocumque verterem me non me deserit, nisi ego prior eum deseram: ubicunque fuero non recedit, quoniam ubique est, ut quoquo iero inueniam eum, cum quo pos-

sum esse. Quicquid fecero pariter assistit, ut pote perpetuus inspector omnium cogitationum, intentionum, & actionum mearum. Cumque haec diligenter considero, timore pariter, & ingenti rubore confundor, quod illum ubique mihi praesentem, & omnia occulta mea videntem intueor. Multa enim sunt in me, de quibus coram oculis eius erubescio, & pro quibus valde displicere illi timeo: nec pro his omnibus quid illi rependam habeo, nisi tantum ut diligam. Non enim melius nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Haec praeter rem dixisse videor, sed forte non praeter utilitatem mihi & ijs, qui mecum sentiunt, quod ego sentio.

De comparatione animae ad carnem, & quomodo ipsa dicatur localis, & corporea. Cap. XIII.

Anima praesentia sua corpus viuificat, & sic colligata est ei, ut nec cum velit, se inde segregare possit, nec retinere cum iussionem creatoris audierit. In vita siquidem animae consistit vita corporis, & de morte corporis descendit mors animae. Sicut enim anima vita sua facit carnem viuentem, & de fonte naturae suae irrigat animando, sic caro per corruptelam materiae suae animam (si cupiditatibus illicitis illigauerit) occidit. Et cum altera naturae videatur alterius, transit utraque in victricis naturam, id est ut aut carnem spiritualem anima virtutibus suis praestet, aut animam carnalem caro victrix eius efficiat. Anima tamen de morte nihil habere potest, nisi per vitia ei propinatum fuerit. Nec caro aliquid de vita retinere potest, nisi ab anima fuerit irrigata. Nec altera in alterius naturam transire potest, nisi aut illa vitij infecta, aut haec virtutibus deterfa fuerit. Ratione est insignita anima, qua artibus docetur egregijs, & disciplinis instruitur eximijs: ut diuina sapiat, & humana tractet, atque sic cetera animalia decenter excellat, ut pote rationalis substantia. Haec enim proprie est anima, substantia scilicet rationalis, id est spiritus rationalis: immortalis est anima, ne a creatoris sui similitudine discrepare videatur. Non enim poterat esse imago & similitudo Dei, si mortis termino clauderetur. Secundum quendam modum vitae, quem nullo modo amittere potest, immortalis est. Secundum quandam vero mutabilitatem, qua potest vel melior, vel deterior fieri, mortalis est. Et sicut mortalis est, cum beate viuere perdit (licet misere viuere amittere non possit) sic respectu incorporei Dei corporea est. Nihil enim inuisibile & incorporeum natura credendum est praeter solum Deum, id est Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui ex eo incorporeus & inuisibilis dicitur, quia infinitus & circumscriptus est, simplex & sibi omnibus modis sufficiens seipso & idipsum. Et cum ubique sit in semetipso, inuisibilis & incorporeus esse dignoscitur. Omnis vero rationalis creatura corporea est. Angeli, & omnes virtutes corporeae sunt, licet non carne subsistant. Ex eo intellectuales

etiales naturas corporeas esse dicimus, quia loco circumscribuntur, sicut & anima humana quae carne clauditur, quae idcirco & esse in loco, & localis dici potest. In loco, quia hic, alicubi praesens est. Localis, quia quod alicubi praesens est totum, alibi non est. Non habet tamen corporalem dimensionem, nec corporalem circumscriptionem, quoniam corporalis quantitatis experta est. Sed quia per praesentiam & operationem in loco concluditur, localis & ipsa dicitur. Verumtamen non sicut corpus, cui secundum locum principium, medium, & finis assignatur. Respectu incorporeae naturae (quae summe incommutabilis ubique est) corpus est anima quoniam tale aliquid non est ipsa. Non tamen per loci spatium ista sistitur vel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minorque sit in parte quam in tota. Per omnes siquidem corporis particulas tota simul adest, nec minor in minoribus, nec in maioribus maior, sed alicubi intensus, alicubi remissus, & in omnibus tota, & in singulis tota est. Sicut enim Deus ubique est totus in toto mundo, & in omni creatura sua, sic anima ubique est tota in toto corpore suo tanquam in suo quodam mundo intensus tamen in corde, & cerebro quemadmodum Deus praecipue dicitur esse in caelo. Inuisibilis & incorporea est anima. Si enim visibilis esset, corporea esset. Et si corporea esset partibilis esset, & partes haberet, neque tota simul in uno loco esse posset. Nullum enim corpus aut simul totum tangi potest, aut simul tangere potest. Anima vero in quibusque suis motibus vel actibus tota simul adest, tota videt, & tota visorum meminit, tota audit, & tota sonorum reminiscitur, tota odorat, & tota odores recolat, tota per linguam & palatum saporis sentit, & discernit, tota tangit & dura vel mollia, tota simul approbat uel improbat, calida vero vel frigida summo tantum digito tota discernit. Tota est visus, tota auditus, tota meminit, tota est memoria, cum tota vult, tota est voluntas, cum tota cogitat, tota est cogitatio, cum tota diligit, tota est dilectio. Potest namque ex parte cogitare, ex parte diligere. Habet anima affectiones quibus exercetur ad virtutes. Dolor namque de peccatis, timor de supplicijs. Desiderium de promissis, gaudium de praemijs: quaedam exercitia sunt virtutum. Habet virtutes, quibus instruitur, & armatur contra vitia. Prudentia namque scit quid debeat facere. Temperantiam habet contra prospera. Fortitudinem contra aduersa. Iustitiam, qua scit quid cuique debeat reddere. Prudentia est, scire quid possit. Fortitudo, facere quod possit. Temperantia, non praesumere quod non possit. Iustitia, non vel le plus quam possit. Prudentia est in eligendis, temperantia in vitandis, fortitudo in tolerandis, iustitia in distribuendis. Prudentiae est nil poenitendum appetere, & nihil praeter iustum velle facere. Temperantiae est nihil nisi turpia timere, & quicquid agimus vel cogitamus ad rationis normam dirigere. Fortitudinis est terrenas cupiditates non tantum reprimere, sed penitus obliuisci. Iustitiae est omnem animi cogitationem ad solum Deum erigere, eumque (tanquam nihil aliud sit) sola mentis

acie intueri: habet anima sacramentales virtutes, quibus initiatur, id est fidem, spem, baptismum, unctionem, confirmationem, & cetera, quibus Deo consecratur. Habet etiam virtutes, quibus proficit, & quibus Deo coniungitur, ut est humilitas, puritas, charitas. Humilitas eam Deo subiicit puritas iungit, charitas vnit. Habet quoque anima vires, quibus corpori commiscetur. Quarum prima est naturalis, secunda vitalis, tertia animalis. Et sicut Deus trinus & vnus & perfectus omnia tenet, omnia implet, omnia sustinet, omnia superexcedit, & circumplectitur: sic anima. His tribus per totum corpus diffunditur, non locali distinctione, sed vitali intentione. Naturalis virtus operatur in hepate sanguinem & alios humores, quos per venas ad omnia corporis membra transmittit, ut inde augeantur & nutriantur. Vis ista quadrifaria est. Diuiditur namque in appetitiuam, retentiuam, expulsiuam, & distributiua. Appetitiua quae necessaria sunt corpori appetit. Retentiua sumpta detinet, donec ex illis utilis digestio fiat. Expulsiua nocitura & superflua expellit. Distributiua bonos bonorum ciborum humores omnibus membris distribuit prout cuique expedit. Istas vires habent omnia animalia, & ideo corporis esse videtur non animae. Vis vitalis est in corde, quae ad temperandum feruorem cordis aerem hauriendo atque reddendo, vitam & salutem toti corpori tribuit. Aere namque puro sanguinem purificatum per totum corpus impellit. Per venas pulsatiles, quae arterie vocantur, ex quarum motu temperantiam atque distemperantiam cordis physici cognoscunt. Vis animalis est in cerebro, & inde vigere facit quinque corporis sensus: iubet etiam voces edere, membra mouere. Tres namque sunt ventriculi cerebri. Vnus anterior, a quo omnis sensus, & alter posterior, a quo omnis motus. Tertius inter utrumque medius, id est rationalis. Sensus corporis sic fiunt. Quod est in corpore subtilissimum, & ob hoc animae similius & vicinius quam cetera, id est lux, primum per oculos ipsa diffunditur, emicatque in radijs oculorum ad visibilia contuenda, deinde mixtura quadam primo cum aere puro, secundo cum aere caliginoso atque nebuloso, tertio cum corpulentiore humore, quarto cum terrena crassitudine, quinque sensus corporis cum ipso sensu oculorum perficit, ubi ipsa sola excellit. Isti sensus quia in sola facie praelocati sunt, ideo scripti arbitror, quod in facie Deus insufflauit homini spiraculum vitae, cum factus est in animam viuente. Anterior quippe pars posteriori merito praepositus quia ista ducit & illa sequitur ab ista sensus, & ab illa motus, sicut consilium praecedit actionem. Iste vires tam corporis quam animae dici possunt, quia ab anima in corpore fiunt, nec sine utroque fieri possunt. In prima parte cerebri vis animalis vocatur phantastica, id est imaginaria, quia in eo corporaliu reru similitudines & imagines continetur, unde & phantasticum dicitur. In media parte cerebri vocatur rationalis, quia ibi examinat & iudicat ea, quae per imaginationem representantur. In vltima parte vocatur memorialis, quia ibi commendat memoriae ratione iudicata.

Discernit elegantia.

Quomodo corporalium imagines in anima formantur, et quod corporalia non sint, quibus anima corporibus exuta afficiuntur. Cap. XI III.

Aliud utiq; est in nobis, quo corpora sentimus, quod quinque corporis sensibus facimus: aliud, quo non corpora, sed corporibus simillima cernimus, ubi & nosipfos non aliter quam similes corporibus intuemur: aliud, quo nec corpora nec corporum similitudines conspiciamus, sed illas res, quæ non habent imagines sui similes, sicut est Deus, & ipsa mens rationalis, vel intelligentia, vel ratio: sicut etiam virtutes prudentia, iustitia, castitas, charitas, pietas, & quæcunque aliæ sunt, quas intelligendo, vel cogitando enumeramus, discernimus, & discernimus. Porro anima non est corporea; quoniam non omnis similitudo corporis corpus est. Dormi enim & in somnis tibi velut corporeus apparebis. Neque enim id corpus tuum, sed anima tua, nec verum corpus, sed similitudo corporis tui. Iacebit enim corpus tuum, ambulabit ipsa. Tacebit lingua corporis tui, loquetur illa. Clausi erunt oculi tui, videbit illa. Et ita in ea tota & integra cernitur similitudo carnis tuæ. In hac similitudine quasi per loca cognita vel incognita discurret, & sentit læta vel tristia. Anima etiam mortui sicut dormientis in ipsa similitudine corporis sui sentit, seu bona seu mala. Non sunt tamen corporalia, sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus exuta afficiuntur, seu bonæ seu malæ: cum & ipsæ suis corporibus similes sibi met appareant: sunt tamen, & vera lætitia est, & vera molestia facta de substantia spiritali in substantia spiritali. Certum nempe est quandam spiritalem naturam in nobis esse, ubi corporalium rerum similitudines aut formantur, aut formatæ ingeruntur: siue cum præsentis aliquo corporis sensu tangimus, & continuo eorum similitudo in spiritu formatur, & memoria reconditur, siue cum absentia iam nota, vel quæ non no uimus cogitamus, vt inde formetur quidam specialis intellectus. Innumerabilia etiã pro arbitrio & opinione fingimus, quæ vel non sunt, vel esse nesciuntur: innumerabiles quoque & variæ formæ rerum in animo nostro versantur, vel cum aliquid facimus, vel facturi sumus. Aliquo etiam spiritu rapiente tollitur anima in huiusmodi videnda, seu bona seu mala. Nimia quoque intentione cogitationis, vel aliqua vi morbi (vt phreneticis per febrem accidere solet) seu cõmixtione cuiusquam alterius spiritus, siue boni siue mali, ita corporalium rerum imagines in spiritu exprimuntur tãquam corpora ipsius corporis sensibus præsententur, vt absentia videatur adesse tãquam præsentia, & quæ non sunt tãquam præ oculis adsint. A dormientibus et multa videtur, vel nihil vel aliquid significat. **E**nde sæpe imagines rerum corporalium tanta expressione illis præsentantur in somnijs, quanta ipsa corpora præsentantur vigilantibus, vt inter visionem dormientium & veram cõmixtionem vigilantium non discernatur, sed continuo eis caro

mouetur, & cõtra propositum suum, vel cõtra licitos mores cõcubere videantur, & quod naturaliter collectum est, per genitales vias emittatur. Hunc motum casti vigilantes cohibent, & refrenant. Dormientes autem ideo non possunt, quia in potestate non habent corporalis imaginis repressionem, qua caro naturaliter mouetur: & sequitur, quod cum motu sequi solet, & quod sine peccato a vigilantibus fieri non potest. Sic in spiritu & corporalium rerum imagines apparent, & multa pro arbitrio finguntur, vel præter arbitrium demonstrantur. Ipsa nanque anima, quæ motu proprio semper in motu est, quia per corpus non finitur, vel non plene finitur corporalia sentire, vel ad corporalia vim suam intentionis dirigere, corpore, sopito spiritu, corporalium similitudines aut ipsa agit, sicut etiam imagines corporum cogitando ex seipsa versare assolet, aut obiectas intuetur, cum in eas videndas aliquo spiritu assumitur.

De natura anime rationalis. Cap. XV.

Anima est substantia spiritalis, simplex, & indissolubilis, inuisibilis, & incorporea, passibilis, atque mutabilis, carens pondere, figura, & colore. Non est credenda pars, sed creatura Dei: nec etiam de substantia Dei, vel de quolibet elementorum materia, sed ex nihilo esse creata. Si enim ex semetipso eam Deus fecisset, nequaquam vitiosa, vel mutabilis, aut misera esset. Si autem ex elementis facta fuisset, corporea esset, cum sit incorporea ignotam habens originem, initium habet, finem non habet, cum sit spiritalis naturæ nihil habet mixtum concretumque terrenum, nil humidum, aereum, vel igneum. Nullum habet colorem, nullo continetur, nullis membris circumscribitur, nullo spatio finitur: sed ita est cogitanda & intelligenda sicut sapientia, iustitia, & cætera virtutes ab omnipotente creatæ. Naturam animæ inuisibilis est, & ideo inuisibiliter in corpore manet, & de corpore inuisibiliter egreditur. Per corpus corpora videt, sicut cælum, & terram, & quæ in eis conspicua sunt oculis nostris. Spiritu corporum similitudines intuetur. Quicquid enim corpus non est, & tamen aliquid est, iam recte spiritus dicitur. Idcirco occulta quadam vi & spiritali rapitur anima, vt vice corporum expressas corporalium rerum similitudines in spiritu uideat. Intellectu ea, quæ nec corpora, nec corporum formas habent cõspicit, sicut est iustitia, & sapientia, velut ipsa mens, & omnis animæ affectio bona. Ista tria genera visionum manifesta sunt. Primum corporale, quo per corporis sensus corporalia sentiuntur. Secundum spiritale, quo corporum similitudines spiritu non mente cernuntur. Tertium intellectuale, quo illa quæ, nec corpora, nec corporum formas habent conspiciuntur. Intellectuali visione nunquam fallitur anima. Aut enim intelligit, & verum est, aut si verum non est, non intelligit. In visione autem corporali sæpe fallitur anima cum in ipsis corporibus fieri putat, quod fit in corporis sensibus,

sensibus, sicut nauigantibus videntur in terra moueri quæ stant, & intuentibus cælum sidera stare quæ mouentur, & diuaticis radijs oculorum res vna duas formas habere videtur, & vnus homo duo capita, & in aqua remus fractus, & multa huiusmodi. In visione etiam spiritali anima fallitur & illud dicitur: quoniam ea quæ videt, aliqua vera, aliqua falsa, aliqua perturbata, aliqua tranquilla sunt. Ipsa autem vera aliquando futuris omnino similia, vel aperte dicta, aliquando obscuris significationibus, & quasi figuratis locutionibus prænunciata. In extasi vero, quando ab omnibus corporis sensibus alienatur & auertitur, anima amplius quàm in sono solet, sed minus quàm in morte, non fallitur: sed ipsa mente diuinitus adiuta, vel aliquo visa ipsa exponente sicut in Apocalypsi Ioanni exponebatur magna reuelatio est. Cum enim bono spiritu assumitur anima, falli non potest, quia sancti angeli miris modis visa sua facili quadam ac præpotenti vniotione, vel cõmixtione nostra esse faciunt, & visionem suam quodam ineffabili modo in spiritu nostro informant. Ipsi siquidem his corporalibus iudicandis atque administrandis præsumunt, & eorum significatiuas similitudines in spiritu ita discernunt, & tanta potentia quodammodo tractant, vt eas possint hominum spiritibus reuelando miscere. Inde est, quod angelus Domini apparuit Ioseph in somnis, dicens. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Et iterum. Tolle puerum, & fuge in Aegyptum. Deus etiã per prophetam dicit. Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & iuvenes visa videbunt, & senes somnia somniant. Sunt alia visa vilitata & humana, quæ vel ex ipso spiritu nostro multipliciter existunt, vel ex corpore spiritui quodammodo suggeruntur, sicut fuerimus affecti vel carne, vel animo. Non solum enim vigilantes homines curas suas cogitando versant in similitudinibus corporum, verum etiam dormientes hoc sæpe somniant quo indigent. Nanque & negocia sua gerunt ex animi cupiditate, & epulis poculisque inhianter instant, si forte esurientes sitientelque dormierunt. **L** vigilantibus etiam occulto quodam instinctu ingestas esse cogitationes, quas diuinarent, nouimus, sicut Cayphas pontifex prophetauit cum eius intentio prophetandi voluntatem non haberet. Multa videt anima, & eadem natura est visionum, siue in vigilantibus, siue in dormientibus, siue in ægrotantibus: quoniam non ex alio genere sunt quæ videntur, quàm ex natura spiritus, de quo vel in quo fiunt similitudines corporum. Visa siquidem phreneticorum similia sunt somniantium. Obturatas namque vias sentiendi habent, vt videant quod somniantes vident. Visa etiam somniantium similia sunt cogitationibus vigilantium. Dormientibus quippe in cerebro cõsopitur vis sentiendi, quæ intentionem ad oculos ducit. Ideoque ipsa intentio in aliud versa, cernit visa somniorum tanquam species corporales adsint, vt sibi dormiens vigilare videatur: & non similia corporibus, sed ipsa corpora intueri se putet. Ego autem multo amplius admiror, & vehementius stupeo quanta celeritate ac facilitate in se anima fabricet

imagines corporum, quæ per corporis oculos viderit, quæ phreneticorum, vel somniantium, vel et in extasi visiones: quæcunq; tamen illa natura visorū est, proculdubio corpus non est. Non enim corpora visa illas imagines in spiritu faciunt, nec eam vim habent, vt aliquid spirituale formet, sed ipse spiritus in seipso celeritate mirabili, vt potest spiritualis, intellectualis, atque rationalis.

De oraculo, visione somnio, insomnio, & phantasmate, et quibusdam alijs dormientibus accidere solitis apparitionibus. Cap. XVI.

Omnia, quæ sibi videre videntur dormientes, quinque sunt genera, videlicet oraculum, visio, somnium, insomnium, phantasma. Oraculum est, cum in somnis parens vel aliqua sancta grauisque persona, seu sacerdos, vel etiam Deus euenturum quid aperte, vel non euenturum, faciendum vel euitandum denūtiat. **V**isio est, cum id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat, eueniet. **S**omnium, figuris est tectum, & sine interpretatione intelligi non potest. Insomnium est, quando id, quod vigilantem fatigauerat, ingerit se dormienti: sicut est cibi cura, vel potus, vel aliqua studia, vel artes, vel infirmitates. Secundum namque studia, quæ quisque exercuit, somniat, & solitarium artium simulacra in præsentia mentis impressa apparere in somnis. Iuxta etiam infirmitatum diuersitates diuersa accidunt somnia, & secundum morum & humorum varietates variatur & somnia. Alia namque vident sanguinei, alia cholericis, alia melancholicis, alia phlegmaticis. Illi vident varia, & rubra, isti nigra, & alba. Phantasma est, quando qui dormire vix cepit, & adhuc vigilare se existimat, aspiciere videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, discrepantes & varias, lætas vel turbulentas. In hoc genere est ephialtes, quem publica persuasio quiescentes opinatur inuadere, & pondere suo pressos, ac sentientes grauare: quod non est aliud, nisi quadam fumositas a stomacho, vel a corde ad cerebrum ascendens, & ibi vim animalem comprimens. Dicit etiam humana opinio, quod quadam arte mulierum, & potestate demonum homines conuerti possint in lupos & iumenta, & quæque necessaria portare: postquam peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hoc sic intelligendum est, quoniam demones naturas non creant, sed aliquid tale facere possunt, vt videantur esse quod non sunt. Nulla enim arte, vel potestate animus, sed nec corpus quidem aliqua ratione in membra & liniamenta bestialia veraciter conuerti potest. Sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando siue somniando per rerum innumerabilium genera variatur, & cum corpus non sit, corporum similes formas mira celeritate capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum figura corporea perducipoteest: ita tamē quod corpora ipsa hominum alibi iaceant viuientia quidem, sed multo grauius

Matt. 2.

Iohel. 2.

K

L

M

P Ephialtes id est mcn bus.

Q

atq; expressius quam somno suis sensibus obferatis. Phantasticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis imagine alienis sensibus appareat, talisq; sibi homo videatur, qualis sibi videri posset in somnis, & portare onera. Quae onera si vera sunt corpora portantur a demonibus, ut illudatur hominibus partim vera onerum corpora, partim falsa iumentorum cernentibus. Humanum spiritum aliquando bonus, aliquando malus assumit spiritus. Nec facile discerni potest a quo spiritu assumatur, nisi quia bonus instruit, & malus fallit. Fallit autem saepe in manifestis bonis, ut cum in eis creditum ei fuerit, ad sua seducat. Sic plerumq; humanum spiritum rapit, ut quadam occulta mixtura quasi idem spiritus esse videatur, & spiritus patiens & spiritus veaxatis ut in demoniacis videmus. Animam tamen hominis id est mentem nulla creatura iuxta substantiam implere potest, nisi sola Trinitas. Implere autem dicitur Satanas mentem alicuius, & principale cordis, non ingrediens quidem in eum, & in sensum eius: sed fraude & iniquitate atq; omni malitia illum alliciens atq; seducens. Affectu malitiae trahit per cogitationes & incertitiam vitiorum, quibus ipse plenus est utpote fallax, nequa, & fraudulenter deceptor animarum. Non enim participatione naturae siue substantiae (ut quidam putant) quoniam implet diabolus, aut eius habitator efficitur, sed per fraudulentiam, deceptionem, atq; malitiam in eo habitare dicitur, quae implet. Solius enim Trinitatis est intrare & implere naturam siue substantiam, quam creauit. Demones & acrimonia sensus, & celeritate motus aeris corporis terrenorum sensum corporum facile precedunt, & quaedam cogitata praenuntiant, quae homines mirantur pro tarditate sensus terreni corporis. Accessit autem demonibus praeter longum tempus, quo eorum vita proficitur, rerum longe maior experientia, quam hominibus potest euenire propter breuitatem vitae. Idcirco quaedam praediciunt, & quaedam mira faciunt, quibus homines alliciunt, & seducunt. Vnde quaedam mulierculae post Satanam conuersae daemonum illusionibus & phantasmatis seductae credunt se, & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum, vel cum Herodiane, & innumera mulierum multitudine equitare, earumque iussibus obtemperare. Ipse namque Satanas, qui transfiguratur se in angelum lucis, cum mentem cuiuscumque mulierculae coeperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit, illico informat se in diuersarum personarum species ac similitudines, & mentem, quam captiuam tenet, in somnis deludens, modo letata, modo tristitia, modo cognita, modo incognita personas ostendens, per deum quaeque ducit. Et cum solus spiritus hoc patitur infidelis, non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Idcirco nimis stultus & hebes est, qui haec omnia, quae in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur. Cum Ezechiel, & alij prophetae, Ioannes etiam euangelista, & angeli in spiritu non in corpore visiones viderint. Cum homines mortui siue viui hominibus dormientibus, vel vigilantibus apparent, non in ipsis rebus ut sunt videntur, sed in quibusdam similitudinibus rerum. Istud autem angelicis operationibus fieri credimus per

dispensationem prouidentiae Dei bene uentis bonis vel malis secundum inscrutabilem altitudinem iudiciorum suorum, siue hinc instruantur mentes mortalium, siue fallantur, siue consolentur, siue terreatur: sicut unicuique vel praebenda est misericordia, vel irroganda iustitia ab eo, cui misericordiam & iudicium non inaniter decantat ecclesia. Ibi siquidem sunt spiritus defunctorum, ubi non vident, neque audiunt quae aguntur, aut eueniunt in ista vita hominibus: ita tamen cura est eis de viuis, quamquam quid agant omnino nesciant, quae admodum nobis cura est de mortuis, quibus quid agatur utique nesciamus. Nesciunt quidem mortui quid hic agatur, sed dum hic agitur postea audire possunt ab eis, qui hinc moriendo ad eos pergunt. Non quidem omnia, sed quantum finitur eis indicare, & eos oportet audire. Scire etiam possunt ab angelis, qui hic nobis praesto sunt, & animas nostras ad illos deferunt. Spiritu etiam Dei reuelante cognoscere possunt quae hic aguntur, quae necessarium est eos nescire. Quidam etiam ex mortuis ad viuos rapi possunt non per propriam naturam, sed per diuinam potentiam. Virum tamen ista fiant per eorum praesentiam, an per angelos suscipientes eorum personam, affirmare non audeo. Deus enim omnipotens, qui est ubique, praesens per angelica ministeria usquequaque diffusa potest hominibus ista praebere solatia, quibus in huius vitae miseria iudicatur esse praebenda.

Qualibus animae corporibus exuta afficiantur passionibus. Cap. XV II.

Potentiae animae, atque virtutes longa Y exercitatione, atque successu temporum crescunt. Ipsa vero non crescit nec decrescit, sed aut imparilitate membrorum, aut humorum crassitudine, & eorum corruptione praepedita vires suas exercere non potest. Anima corpore exuta uiuit, videt, audit, & omnes sensus, atque ingenia uiuaciter tenet, ut pote pura, subtilis, cita, & perpetua. Et sicut Deus ubique est in semetipso, sic anima ubicunque est quodammodo in semetipso, ac per hoc ibi est anima post corpus, ubi erat agens in corpore. Ibi Deus est modo, ubi fuit priusquam mundus fieret, ubi etiam foret si mundus esse desineret. Sicut saepe dictum est, incorporea est anima. Potest tamen habere similitudinem corporis non corporalem, sed corpori similem, & corporali omnino membrorum cum de corpore egreditur. Sic enim aut ad spiritalia pro meritis fertur, aut ad loca penalia similia corporibus, qualia saepe demonstrata sunt ijs, qui rapti sunt a corporis sensibus, & mortuis similes iacuerunt, cum & ipsi in seipsis gererent quandam similitudinem corporis sui, per quam possent ad illa ferri, & talia similibus sensibus experiri. Animae siquidem, quae in corporibus uiuentes per dilectionem rerum visibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, a corporibus exeuntes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt, quia

Начавши
ла како
интелигуе.

quia a corruptione corporalium affectionum hic mundatae non fuerunt: quam corpulentiam de carnis delectatione traxerunt. Quaedam autem animae in eisdem locis, in quibus culpam commiserunt puniuntur. Quaedam vero abditis receptaculis usque ad ultimam resurrectionem continentur, sicut vnaqueque; digna est requie vel miseria.

De exitu animae a corpore, & sui ipsius cognitione. Cap. XV III.

Alta de anima dixi, & nondum dixi quando facta est, vel quando de corpore egreditur. Quod primum posui, postea dicam, quod ultimum, dicere non possum, quoniam nescio finem meum: hoc plane scio, quod mortales sumus, & velimus nolimus omnes moriemur. Nihil enim morte certius, & nihil hora mortis incertius. Nam nescimus quando, aut quomodo, aut ubi moriemur: quoniam mors ubique nos expectat. Idcirco semper debemus esse parati, ut cum corpus reuertetur ad terram, de qua sumptum est spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Illud siquidem nos maxime mouere debet, quod a veteribus sapientibus ipse homo ita definitus est: homo est animal rationale mortale. Hoc genere positum, quod animal dictum est, additas duas differentias videmus, quibus admonendus erat homo & quod sibi esset recteendum, & vnde fugiendum. Sicut enim progressus animae usque ad mortalia lapsus est, sic regressus eius esse in ratione debent, qua impugnantibus vitijs resistere valeat, ut secundum naturam suam uiuat, & ordinari appetat sub illo videlicet, a quo regi debet, & supra ea, quae regere debet, vno verbo quod rationale dicitur, separatur a bestiis, altero quod mortale, a diuinis. Illud nisi tenuerit, bestia erit, hinc nisi se auerterit, ad diuina non perueniet. Idcirco ut homo sibi incognitus se cognoscat, magna opus habet consuetudine recedendi a sensibus, ut animum suum ad se colligat, & in seipso retineat. His siquidem sensibus impeditur anima, ne cernere semetipsam valeat, & creatorem suum, quem sola & simplex sine istis oculis intueri debet. Animus nanque rationalis inter eas res, quae sunt a Deo conditae, omnia superat: & ideo proxima Deo est, quando est pura, eique quantum charitate cohaeserit, tantum ab eo lumine illo intelligibili perfusa quodammodo & illustrata non per corporeos oculos, sed per suum ipsius principale, id est per intelligentiam, Deum cernit: in quo perfectissima est pulchritudo, & beatissima visio, qua visione fit beata. Remoueat ergo a consideratione sua omnes notitias, quae per corporis sensus extrinsecus capiuntur. Quaelibet enim corporalia, eorumque similitudines, sensus quoque, & imaginationes in memoria infixae, cum recordando reminiscuntur ad exteriorem hominem pertinent: quamquam istis quasi nuntiis anima exteriora percipiat. Mens ergo, cui seipsa nihil praesentius est, quadam interiori non simulata, sed vera praesentia videat se in se. Nihil enim tam nouit

mens quam id, quod sibi praesto est. Nec menti magis quicquam praesto est, quam ipsa sibi. Nam cognoscit se viuere, se meminisse, se intelligere, se velle, cogitare, scire, iudicare, haec omnia nouit in se: nec imaginatur quasi extra se illa aliquo sensu corporis tetigerit, sicut corporalia quaeque tanguntur. Ex quorum cogitationibus si nihil sibi affingat, ut tale aliquid esse se putet: quicquid e i de se remanet, hoc solum ipsa est. Nihil enim tam in mente quam mens est. Nec quicquam sic mentem cognoscit quemadmodum mens. Cum enim quaerit mens quid sit mens, profecto nouit quod seipsam quaerat, & nouit quod ipsa sit mens quae seipsam quaerit. Cum ergo quaerentem se nouit, se utique nouit, & omne quod nouit tota nouit, atque ita totam se nouit. Et si parte inuenta non se totam quaerat, tamen quia tota se quaerit, sibi tota praesto est. Nihil enim ipsi seipsa praesentius esse potest. Quid autem de se quaerit? Quid antea fuerit, vel quid futura sit, vel qualis modo sit: id est quam similis est, vel quam dissimilis Deo, quam humilis & deuota, quam pura & quam sancta. Sed quia in istis est corporalibus, quae cum amore cogitat, & cum quibus amore affuefacta est, non valet sine imaginibus eorum esse in semetipso. Nam tanto glutino amoris cohaeserunt ei haec, quae foris sunt corporalia, ut etiam cum absint ista, praesto sint imagines eorum cogitanti. Quapropter discernere eas a se non potest, ut se solum respiciat & videat. Redeat ergo ad se, & stet in se, nec sicut absentem se quaerat, sed velut praesentem se curet cernere, & discernere, & intentionem voluntatis (qua per alia vagabatur) statuatur in seipsa, & se cogitet, ut semetipsam cognoscat & diligat, ita videbit quod nunquam se non amauerit, nunquam nescierit: sed alia secum amando cum eis se confudit, ita ut sine magno labore ab eis separari non possit, quibus cum amore inhaesit. Propterea phantasijs corporalium imaginationum deformatur, eisdemque alte impressis etiam soluta a corpore non exiit. Si enim a corruptione corporalium affectionum hic non mundatur, corpore exuto corporalibus tenetur passionibus. Studeat ergo in hac vita se ab huius mundi faeculentia mundare, quatenus cum hinc exierit, nihil corporeum secum trahat, & a corporali passione immunis existat.

Quomodo anima ad corpus descendat, & corpus ad spiritum ascendat. Cap. XV IX.

Viuificatione & sensificatione descendit anima ad corpus. Praesentia namque sua illud viuificat, colligit in vnum, atque in vno tenet: diffluere atque contabescere non sinit, congruentiam eius modumque conseruat non tantum in pulchritudine, sed etiam in crescendo, atque gignendo. Intendit se etiam anima in tactum, & eo calida, frigida, aspera, lenia, dura, mollia, leuia, grauia sentit, atque discernit. Deinde innumerabiles differentias saporum, odorum, sonorum, formarum gustando, olfaciendo, audiendo, videndo que

que dijudicat. Atque in his omnibus ea, quae secundum naturam sui corporis sunt, appetit, fugitque contraria. Remouet se ab his sensibus certo interuallo temporum, & eorum motus quasi per quasdam ferias reparatis imagines rerum, quas per eos hausit, secum captiuatim & multipliciter versat. Cum vero vult intelligere, vel diuina, vel Deum, vel etiam seipsam, suasque considerare virtutes, abstrahit se ab omnibus corporeis sensibus, quibus non adiunatur, nisi ad corporeas formas, coloresque; sentiendos, & spiritu atque ratione se conspicit, meditatione atque contemplatione ad Deum ascendit. Deus reuelatione atque diuina inspiratione ad eam descendit. Meditatio siquidem est occultae veritatis studiosa inuestigatio. Contemplatio est perspicuae veritatis iucunda admiratio. Illa itaque diuina reuelatio illuminat, vt veritatem agnoscat, istam diuina inspiratio inflammat, vt eam diligat. Corpus autem sensu & imaginatione ad spiritum ascendit, humanum siquidem corpus ex quatuor elementis compositum est, sed in carne & ossibus maxime terra apparet propter terrenam soliditatem. Aqua in humoribus, aer continetur in pulmone, idcirco semper in motu est, quia ventilabrum est cordis, ne nimio calore consumatur, & dissoluatur. Sedes ignis est in corde, & ideo inferius est latum, superius acutum, quoniam formam ignis retinet. Quaedam vis ignea aere temperata a corde ad cerebrum ascendit tanquam in caelum corporis nostri, ibique purificata & colata per oculos, aures, nares, ceteraque instrumenta sensuum foris progreditur, & contactu exteriorum formata quinque sensus corporis facit, visum videlicet, auditum, odoratum, gustum, tactum, qui tangendi sensus ab anteriori parte cerebri ad posteriorem transiens, & inde per ceruicem & medullam spinam descendens per totum corpus diffunditur. Porro ipsa vis ignea, quae exterius formata, sensus dicitur, eadem formata per ipsa sensuum instrumenta, per quae egreditur, & in quibus formatur natura operante introrsum ad cellam phantasticam vsque retrahitur & reducitur, atque imaginatio efficitur. Postea eadem imaginatio ab anteriori parte capitis ad mediam transiens ipsam animae rationalis substantiam contingit, & excitat discretionem intantum iam purificata & subtilis effecta, vt ipsi spiritui immediate coniungatur, veraciter tamen naturam corporis retinens & proprietatem. Quae quidem imaginatio in brutis animalibus phantasticam cellam non transcendit. In rationalibus autem purior fit, & vsque ad rationalem animae cellam contingendam defertur & progreditur. Est itaque imaginatio similitudo corporis per sensus quidem corporeos ex corporum contactu concepta extrinsecus, atque per eodem sensus introrsus ad partem puriorem corporis spiritus reducta, eique impressa in summo scilicet corporalis spiritus, & in imo rationalis corporalem informans, & rationalem contigens. Spiritum corporeum voco aerem vel potius ignem, qui praesentis sui subtilitate videri non potest, & corpora interius vegetando viuificat. Quaedam autem

vegetat tantum, & non sensificat, sicut arbores, herbas, & vniuersa in terra germinantia. Quaedam vegetat, & sensificat sicut omnia bruta animalia. In quibus quaedam sensum tantum habent, imaginationem non habent. Quaedam sensum, & imaginationem habent. Cum itaque magis sit sensificari quam vegetari tantum, constat profecto hanc vim esse subtiliorem, & vbi magis subtilis est, magis spiritus est. Magis siquidem incorporeae naturae appropinquat cum imaginationem format, quam quum sensum praestit. Nihil enim naturae incorporeae altius vel spirituali vicinius esse potest, quam id quod post sensum & supra sensum vi imaginandi concipitur, quod quidem intantum sublime est, vt quicquid supra illud est, aliud non fit quam ratio.

¶ Quod anima homo interior dicatur, & de varia eius ratione in diuersis nominibus. Cap. XX.

ANIMA nominatur totus homo interior, quia viuificatur, regitur, & continetur lutea illa massa, humectata succis, ne arefacta dissoluatur. Dum ergo viuificat corpus anima est, dum vult animus est, dum scit mens est, dum recollit, memoria est, dum iudicat ratio est, dum spirat vel contemplatur, spiritus est, dum sentit sensus est. Nam inde animus sensus dicitur pro ijs, quae sentit, vnde a sententia nomen accepit. Habet etiam corpus quinque sensus, qui ex eo dicti sunt sensus, quia per eos anima subtilissime totum corpus agitatur vigore sentiendi. Ita autem haec omnia adiuncta sunt animae, vt vna res sit: pro efficientijs tamen causarum diuersa nomina anima sortita est. In essentia est simplex, in officijs multiplex. Memoria autem mens est, vnde & immemores amentes dicimus. Omnium rerum thesaurus & custos memoria est, nec enarrari potest tam gradis est eius perplexitas. Et animus est, Nec aliud significo, quam animam cum mentem dico, sed propter aliud animam, & propter aliud mentem. Non totum quod viuit, hominis anima est. Cum autem anima in se agit se, & ex se per se sola mens dici solet. Sensus vero ad sua ministeria implenda consuetus anima dicitur. Spiritum idem esse quod animam euangelista pronunciat dicens. Potestatem habeo ponendi animam meam, & rursus potestatem habeo sumendi eam. De hac quoque ipsa Domini anima, passionis tempore memoratus euangelista ita protulit dicens, Et inclinato capite emisit spiritum. Quid est enim emittere spiritum, nisi quod animam ponere? Sed anima dicta est pro eo quod viuit, spiritus autem vel pro spirituali natura, vel pro eo quod spiret in corpore. Item animam dicimus esse id quod animam, sed anima vitae est, animus consilij. Vnde dicunt philosophi etiam sine animo vitam manere, & sine mente animam durare, sicut in amentibus. Ad mentem enim pertinere videtur, vt sciat, ad animam, vt velit. Pueri etiam in genitricis utero sine scientia & voluntate viuunt. Mens autem vocata est,

Notabilia Prædicatorum.

Ioan. 10.

Ioan. 19.

est, quod emineat in anima, vel quod meminere. Quapropter non anima, sed quod excellit in anima mens vocatur, tanquam caput vel oculus. Vnde & ipse homo secundum mentem imago Dei dicitur. Mens namque ex eo dicta est, quod emineat in anima. Praestantior siquidem vis animae est, a qua procedit intelligentia. Ratio est quidam animi motus visum mentis acuens, veraque a falsis distinguens. Redeat ergo ad se mens rationalis, & colligat se in se, vt sine imaginibus corporeis seipsam, & omnipotens Dei inuisibilem naturam considerare valeat. Terrenarum phantasmata imaginum, & quicquid terrenum cogitationi eius occurrerit, respiciat, & talem se intus quaerat, & videat qualis est sine istis. Consideret se talem qualis sub Deo super corpus creata est. Deinde supra semetipsam surgat, & seipsam deserat, atque quodammodo in obliuionem sibi veniat, & se contemplationi sui creatoris humiliter, & deuote subiiciat. Cum enim coeperit mens per puram intelligentiam semetipsam excedere, & illam in corpore lucis claritatem tota intrare, & in his, quae intrinsecus videt, quendam intimam suauitatis saporem trahere, & ex eo intelligentiam suam condire, & in sapientiam vertere: intantum in hoc mentis excessu pax illa, quae exuperat omnem sensum inuenitur atque obtinetur, vt fiat silentium in caelo quasi hora dimidia: ita vt contemplantis animus nulla altercantium cogitationum tumultatione turbetur: nihil inueniens, quod vel per desiderium petat, vel per fastidium arguat, vel per odium accuset, sed intra contemplationis tranquillitatem totus colligitur, intronittitur in quendam affectum multum inusitatum introrsus ad nescio quam dulcedinem, quae si semper sic sentiretur, profecto magna felicitas esset. Nihil sensualitas, nihil agit imaginatio, sed omnis inferior vis animae proprio interim viduatur officio. Purior autem animae pars in illud intimae quietis secretum, & summam tranquillitatis arcanum felici iucunditate introducit. Viuus quidem sermo est Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animae & spiritus. Et ideo nihil in creaturis hac diuisione mirabilius cernitur: vbi id, quod essentialiter vnum est atque indiuiduum, in seipsam scinditur, & quod simplex in se & sine partibus constat, quasi quadam partitione diuiditur. Neque enim in homine vno alia essentia est eius spiritus, atque alia est eius anima, sed prorsus vna eademque simplicis naturae substantia. Non enim in hoc gemino vocabulo gemina substantia intelligitur, sed cum ad distinctionem ponitur gemina vis eiusdem essentiae vna superior per spiritum, altera inferior per animam designatur. In hac itaque diuisione anima, & quod animale est in imo remanet, spiritus autem, & quod spirituale est ad summa euolat. Ab infimis diuiditur, vt ad summa sublimetur. Ab anima scinditur, vt Domino vniatur. Quoniam qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Felix diuisio, & mirabilis separatio, vbi quod corpulentum & faeculentum est, deorsum remanet,

Apo. 8.

Heb. 9.

1. Cor. 6.

quod spirituale, & subtile est vsque ad speculationem diuinam gloriae sublimatur, & in eadem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem & tranquillitatem, pars autem superior ad gloriam & iucunditatem. Licet enim mens humana non sit eius naturae, cuius est Deus: imago tamen illius naturae, qua natura melior nulla est, ibi quaerenda & inuenienda est in nobis, quo etiam natura nostra nihil habet melius. Sed prius mens ipsa in seipsa consideranda est, & in ea reperienda est imago Dei. Mens igitur, quando cogitatione se conspiciat, intelligit se & recognoscit. Quando contemplatione ad Deum ascendit, vt eum intelligat & diligat, imago Dei dicenda est. Cogitando aeterna vir est sicut dicit Apostolus. Vir non debet velare caput suum, cum sit imago Dei & gloria, id est quanto magis se extendit in id, quod aeternum est, tanto magis inderformatur ad imaginem Dei, & ideo non est cohibenda, vt inde se contineat ac temperet. Quando vero ea agit vel cogitat quae sunt temporalia, mulier appellatur. Et tunc non est dicenda imago Dei & propterea debet velare caput suum, ne nimium sit eius progressio ad inferiora, ne cum licita agit, illicita concupiscat.

¶ De dignitate humanae conditionis. Cap. XX I.

ANTA dignitas humanae conditionis esse cognoscitur, vt non solum iuuentis sermone (sicuti alia sex dierum opera) sed consilio sanctae Trinitatis, & opera diuinam maiestatis creatus sit homo, vt ex prima conditionis honore intelligeret quantum deberet suo conditori, dum tantum in conditione mox dignitatis privilegium praestitit ei conditor, & tanto amplius conditorem diligeret, quanto mirabilius se ab eo conditum intelligeret. Nec ob hoc solum quidem, quod consilio sanctae Trinitatis sic excellenter a conditore conditus est, sed etiam quod ad imaginem & similitudinem suam creator omnium eum creauit: quod nulli alteri ex creaturis donauit. Quae imago diligentius in interioris hominis nobilitate est consideranda. Primo quidem, quod sicuti Deus vnus semper vbique totus est, omnia viuificans, mouens, & gubernans, sicut Apostolus ait, quod in eo viuimus, mouemur, & sumus: sic anima in suo corpore vbique tota viget viuificans illud, mouens, & gubernans. Non enim in maioribus corporis sui membris maior, & in minoribus minor, sed in minimis tota est, & in maximis tota. Sic infusa corpori est, vt non per membrorum partes partibus sit diuisa. Nam in quolibet loco pars corporis percutitur, tota dolet. Miro autem modo vna eademque viuificatione membrum praesidens, cum ipsa per naturam non sit diuisa, per corpus tamen agit diuisa. Ipsa quippe est, quae per oculos videt, audit per aures, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, & tangendo laeue ab aspero discernit. Et cum non sit diuisa, per sensus operatur diuisa. Ex qua re intelligitur,

1. Cor. 11.

Act. 17.

telligitur, quod ita est anima secundum suum modum in suo corpore, sicut Deus est in suo mundo. Interiorius siquidem & exterius, superius & inferius est. regendo superior, portando inferior, replendo interior, circumdado exterior. Sic est intus, ut extra sit, sic circumdat ut penetret, sic praesidet ut portet, sic portat, ut praesideat. Et sicut Deus nec crescentibus creaturis crescit, nec decrecentibus decrescit: sic anima nec minutis membris munitur, nec adauctis augetur. Hæc est imago siue similitudo omnipotentis Dei, quam anima habet in se. Quædam etiam sancte Trinitatis habet imaginem. Primo in eo quod sicut Deus est, vivit, & sapit: ita anima secundum suum modum est, vivit, & sapit. Est quoque & alia Trinitas in ea: quia ad imaginem perfecte quidem & summæ Trinitatis, quæ est in Patre, & Filio, & Spiritu sancto condita est. Et licet vnus sit anima naturæ, tres tamen in se vires habet, id est intellectum, voluntatem, & memoriam. Quod idem (licet alijs verbis) in euangelio designatur, cum dicitur: diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, id est ex toto intellectu, ex tota voluntate, & ex tota memoria. Nā sicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas & ita ex illis ambobus procedit memoria, sicut facile a sapiente quolibet potest intelligi. Nec enim anima perfecta potest esse sine his tribus: nec horum trium aliquod sine alijs duobus integrum constat, quantum ad suam pertinet beatitudinem. Et sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus est, non tamen tres Dij, sed vnus Deus, & tres personæ: ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamē animæ tres in vno corpore, sed aia vna, & tres vires. Atque in his tribus diuinam imaginem gerit mirabiliter in sua natura noster interior homo, & ex his quasi excellentioribus animæ viribus iubemur diligere conditorum: ut quantum intelligitur, diligatur, & quantum diligitur, semper in memoria habeatur. Nec solum sufficit de eo intellectus, nisi fiat in amore eius voluntas. Immo nec hæc duo sufficiunt, nisi memoria addatur, quod semper in mente intelligentis & diligentis maneat Deus, ut sicut nullum potest esse momentum, quo homo non vtatur vel fruatur Dei bonitate & misericordia: ita nullum sit momentum, quo præsentem non habeat eum in memoria. Et ideo mihi iuste videtur dictum, interiorum hominem imaginem esse Dei. Nunc vero de similitudine aliqua dicamus. Nam sicut Deus creator, qui hominem ad imaginem suam creauit: est, charitas, bonus, & iustus patiens, & mitis, mundus, & misericors, & cetera sanctarum virtutum insignia, quæ de eo leguntur: ita homo creatus est, ut haberet charitatem, ut bonus esset, & iustus, patiens, atque mitis, mundus, & misericors. Quas virtutes quanto plus quisque in seipso habet, tanto propior est Deo, & maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si vero (quod absit) aliquis per deuia vitiorum, & diuerticula malorum ab hac nobilissima sui conditoris

similitudine degener oberret, tunc fiet de eo quod scriptum est: homo cum in honore esset, non intellexit &c. Quis maior honor esse potuit homini, quam ut ad similitudinem sui conditoris conderetur, & eiusdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor, de quo legitur. Dominus regnauit, decorem indutus est: id est omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius homini potest esse dedecus, aut quæ infeliciores miseria, quam ut hac similitudinis gloria sui conditoris amissa ad informem & irrationabilem brutorum iumentorum similitudinem delabatur? Quapropter quisque diligentius attendat primæ conditionis suæ excellentiam, & venerandam sanctæ Trinitatis in seipso imaginem agnoscat, honoremque diuinæ similitudinis (ad quem creatus est) nobilitate morum, exercitatione virtutum, dignitate meritorum, habere contendant: ut quancumque apparebit qualis sit, tunc similis ei appareat, qui eum mirabiliter ad similitudinem suam in primo homine condidit, mirabiliterque in secundo homine id est in seipso reformauit.

De conuenientia inter Deum & animam. Cap. XXI.

Magna conuenientia est inter Deum & animam. Deus nanque vita est, spiritus est, sapientia, & amor. Vita etiam anima est, spiritus est, in quo spiritu est sapientia & amor. Vita

Deus est, vita anima est similis, sed dispar. Similis quod vita, quod seipsa viuens, quod non tantum viuens, sed viuificans sicut & ille hæc omnia est. Dispar, quoniam ille creator est, & ista creatura. Nisi enim creata esset ab illo, non esset, & nisi ab ipso viuificata, non viveret. Viuit anima naturali vita, etiam si spiritali vita non viuatur, sed talis vitamors potius est quam vita, quoniam mors peccatorum pessima. Anima quidem, quæ secundum carnem viuunt, viuens mortua est, & ideo maius bonum erat illi non viuere, quam sic viuere. Vita anima est viuens quidem sed non aliunde quam seipsa: & ob hoc non tam viuens quam vita est. Inde est quod infusa corpori viuificat illud, ut sit corpus de vitæ presentia non vita, sed viuens. Creata est anima a Deo, vita a vita, simplex a simplici, immortalis ab immortalis: ut non sit longe a creatore suo, cui appropriare videtur simplicitate essentia, & perpetuitate vitæ. Licet enim spiritaliter non viuatur, immortaliter tamen necesse est vt viuatur. Creata est anima magna a magno, recta a recto, eo magna quo capax æternorum, eo recta quo appetens superiorum, eo beata quo Deo vnita. Anima nanque, quam Dei pietas respicit, humilitas subijcit, poenitentia reducit, iustitia deducit, obediencia conducit, perseverantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit, habet viuificum in se amorem, quo semper potest stare cum Deo, aut redire si mora cum suis affectibus, immo defectibus ab eo fuerit. Solus est amor ex omnibus animæ sensibus atque affectibus,

Psal. 48.

Psal. 92.

Psal. 33.

Pulcher Discursus.

in quo potest anima (& si non ex æquo) suo respondere auctori, vel de simili mutuam reddere vicem. Et si minus amat quoniam minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest vbi totum est. Renuntians ergo cunctis affectionibus alijs, tota soli incumbat amori, effundens se totam in amorem illius, cui respondere habet in reddendo amore. Amat siquidem Deus, ut ametur, & cum amat nihil aliud vult quam amari, sciens ipso amore beatos, qui se amauerint. Per amorem venit ad homines, venit in homines, factus est homo, & delicia eius esse cum filijs hominum. Nostræ vero deliciae erunt, cum ad eum veniemus, & videbimus eum sicuti est, atque similes ei erimus.

C Proverb. 8. 1. Ioan. 3. Tunc erit manifesta visio, plena cognitio, vera dilectio, firma coniunctio, societas indiuidua, similitudo perfecta, & vita beata in æternum, & ultra in perpetuas æternitates. Sicut enim corpus in resurrectione vitam & sensum recipiet: sic anima in resurrectione sensum & vitam recipiet, id est cognitionem & amorem Dei. Quod cognitio sit vita, ipsa veritas affirmat dicens: hæc est vita æterna, ut cognoscat te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Amor etiam sensus est. Nam sicut exterior homo circa ista temporalia quinquepartito sensu afficitur, id est visu, auditu, & cæteris, sic interior homo in beata vita circa quinque ineffabilia Dei ineffabili amore afficitur. Cum enim Deum suum amabit, quandam lucem, quædam vocem, quendam odorem, quendam cibum, & quædam amplexum interiorum amabit. Ibi enim fulget, quod non capit locus, ibi sonat, quod non rapit tempus, ibi olet, quod non spargit flatus, ibi sapit, quod non minuit edacitas, ibi hæret, quod non diuellit fatietas. Ibi siquidem Deus videtur sine intermissione, cognoscitur sine errore, amatur sine offensione, laudatur sine fatigatione.

De nobilitate animæ. Cap. XXIII.

Nobilis creatura est anima. Ciuitas nãque est Dei, de qua tam gloriosa dicta sunt, quod ad imaginem & similitudinem Dei facta est. Hæc ciuitas Hierusalem merito appellanda est, quia ad fruendum visione illius summæ pacis, quæ fecit vtraque vnum creata est. Mens eius paradisi est, in qua dum celestia meditantur, quali in paradiso voluptatis delectatur. Domus etiam summi patrisfamilias est anima, propter vnitatem morum. Sponsa Christi per dilectionem. Templum Spiritus sancti per sanctificationem. Ciuitas regis æterni, propter concordiam ciuium.

F Et quia nulla est ciuitas absque populo, disposita in ea conditor noster populum triplicis gradus, id est sapientes ad consulendum, milites ad propugnandum, artifices ad ministrandum. Ciues huius ciuitatis sunt naturales, & ingeni animæ vigores, tanquam indigenæ, quorum distincti sunt gradus, quia alij superiores, alij inferiores, alij medij. Superiores quidem sunt intellectuales sensus, medij rationales, infimi animales. Quorum

Notet vbi Dei Conditor.

Notet vbi Dei Conditor.

hæc differentia est, animalis siue sensualis appetit visibilia, rationalis discernit, & discretionis oculo aspernatur ea, intellectualis pertrahit ad diuina. Intellectuales igitur sensus sunt tanquam animæ consiliarij dicentes ei. Deum time & mandata eius Eccl. 12. obserua, propter hoc enim est omnis homo. Rationales sunt tanquam milites, qui hostes concupiscentiarum impugnant per arma iustitiæ. Animales siue sensuales sensus sunt tanquam rustici & artifices, qui corporalibus rudimentis insistant, & corpori necessaria ministrant. Hanc triplicem vim animæ, id est sensualem, rationalem, & intellectualem, philosophi partes vocauerunt non integrales sed virtuales, quia potentia eius sunt. Sensualitas ea vis animæ est, qua corpus vegetatur, & per corporis sensus ista exteriora sentit & discernit. Omnes enim sensus tam exteriores quam interiores ad animam referuntur, utpote ab illa procedentes, ut enim sentiant, omnes ab anima habent. Ratio est vis animæ supra corporalia & infra spiritalia collocata. Secernit vera a falsis, quod est logica: virtutes a vitijs, quod est ethica: & per experimenta rerum inuestigat naturas, quod est physica. In his vero tribus tota philosophia consistit: totam igitur philosophiam ratio comprehendit. Intellectus siue intelligentia ea vis animæ est, qua de diuinis quantum homini possibile est cognoscitur. Ad celestia arcana penetranda ratio per se non sufficit nisi a Deo adiuta fuerit. Tunc finis eius si bene vigeret, cum ad notitiam secretorum, quæ diu inuestigando quæsiuit, peruenerit, intellectus seu intelligentia nuncupatur. Boetius tamen dicit intelligentiam solius Dei esse, & admodum paucorum hominum. Sed horum alterum pro altero sæpe ponitur. Memoria etiam consors & cooperatrix est rationis, quoniam sine ea ratio nec ad incognita procedere, nec cognitorum scientiam retinere potest. Memoria est vis animæ accepta retinens, præterita repetens, elapsa recolligens. Humanus igitur appetitus inter ima & summa positus, cum plerumque in vtraque diuisus sibimetipsum sit contrarius, in quamcunque partem totus transierit, nomen eius merito sortitur: si carnis voluptatibus pascitur, carnalis siue animalis nominatur: si spiritalibus desiderijs delectatur, spiritalis nuncupatur. Appetitus siquidem est naturalis vis in animante mouendis auidè sensibus attributa.

Descriptiones virium animæ. Cap. XXIII.

Quoniam de viribus animæ sæpe mentionem feci, diffinire eas debeo, quatenus quæ de anima dicta, vel dicenda sunt, euidentius intelligi possint. Sensualitas, sensus, imaginatio, tam corporis quam animæ dici possunt. Sensualitas corporis est quædam vis ignea. Sensualitas seu animalitas animæ est inferior vis eius, quæ secum trahens sensualitatem carnis velut familiam, & obedientem sensum & imaginationes facit, easque in arca memoriæ reponit. In sensu instrumentum est sensualitatis, & origo imaginationis. Ipsa nanque,

Quomodo homo habet imaginem sancte trinitatis.

Matt. 22.

Quomodo homo est ad similitudinem Dei.

Eccl. 12.

G

Ratio.

Intellectus.

Boetius.

H

Memoria

I

que, vis ignea, quæ extrinsecus formata sensus dicitur, eadem forma vsque ad intimum traducta imaginatio vocatur. Sensus itaque parit imaginatione, imaginatio cogitatione, cogitatio meditatio ne Meditatio acuit ingenium, ingenium rationem, ratio conducit intellectum, intellectus intelligentiam, intelligentia per contemplationem ipsam veritatem admiratur, & per charitatem in ea delectatur. Sensus est passio animæ in corpore ex qualitatibus extra accidentibus. Imaginatio est vis animæ, quæ figuram corporearum rerum absente corpore siue exteriori sensu dignoscit. Cogitatio est circa quælibet animi occupatio. Consideratio est intenta cogitatio. Meditatio est frequens cogitatio modum, & causam, & rationem vniuscuiusque rei inuestigans. Ingenium est vis quædam naturaliter animis insita per se valens. Ratio est quædam vis animæ, quæ omnia discernit & iudicat, sed maxime cum inhiat spiritualibus, & imaginem Dei in se conferuat. Intellectus est rerum vere existentium perceptio. Intelligentia est de solis rerum principijs, id est de Deo, ideis, hyle, & de incorporeis substantijs pura, certaque cognitio. Contemplatio est perspicuæ veritatis iucunda admiratio. Charitas est concordia mentium, & societas electorum, vita beatarum animarum & angelorum, quia nec animæ nec angeli nisi per charitatem viuunt.

¶ Quod anima ad imaginem & similitudinem Dei facta sit. Cap. XXV.

M Anima rationalis & intellectualis facta est ad imaginem & similitudinem Dei, ut factorem suum pro imagine cognoscat, & pro similitudine diligat. Ex imagine namque Dei habet rationem, & ex similitudine charitatem. Charitas vero in seipsa repræsentat Trinitatem, hanc ratio sentit, & pacata requirit, hanc charitas inuenit, & videndo beata quiescit. Hanc in præsentia fides sequitur, spes in cælum vsque comitatur, charitas perenniter amplexatur. Mens itaque spiritualis, seu intelligentia rationalis primo creatorem suum aspiciat, deinde creaturam ipsius videat, & mediante arbitrij libertate ad eum, qui condidit omnia, se & cætera referat. Sic in homine Trinitas appareat, quæ charitas manifestat, ut charitatem semper homo exhibeat, semperque conspiciat is, quem Trinitatis imago perornat. Sic homo eius seruabit similitudinem, cuius in se naturaliter portat imaginem. Appareat ergo imago Dei, in intelligentia rationali, in mente spirituali, in honore liberi arbitrij. Appareat similitudo Dei in moribus pro natura, in operibus pro iustitia, in virtutibus pro gratia: ut moribus natura perornetur, ut iustitia operibus comprobetur, ut gratia virtutibus copleatur, & sic semper Domino præsentetur. Anima totum corpus hominis tota pariter animat. Est quidem inspirata a Deo homini vita non de præiacenti materia, sed de nihilo ab eo facta. De cæteris animatis scriptura dicit. Producant aquæ &c. Producat terra animam viuentem. Animam vero non aqua, non terra produxit, sed Deus

inspiravit, non tamen animam viuam vel viuentem, sed spiraculum vitæ rationale, ex Dei imagine, factum ex Dei similitudine.

¶ Quod anima non sit ex natura diuina, nec traueatur a patre in filium. Cap. XXVI.

Anima non est pars Dei. Probat hoc mutabilitas, quam incurrit. Deus enim immutabilis est, hæc saepe mutata: pro culpa quandoque damnata, pro pena quoque fit misera. Nihil tamen ei nocere posset, nisi a Deo recessisset. Recessit autem quando peccauit. Proinde torquetur misera a Deo refuga, ab vno disuncta spargitur ad multa, & pro sua intemperantia fit morbida, fit molesta. Ea propter sensus corporei turbata memoria turbati hebetes fiunt, maridi, & stupidi. Inde caro patitur, languores oriuntur, & mors violenta peruagatur: homo quidem a Deo auersus peccando peruersus, quia a Deo dissentit, dissidet sibi, portatque in seipso pœnam de seipso. Anima non formatur ex materia inferni, sed in sui creatione formam accepit, qua facta est ad imaginem & similitudinem Dei: a quo si auertitur, remanet informis, quia rea, quia dissimilis. Nec ideo tamen efficitur irrationalis, quia gestat imaginem Dei, vnde & potest reformari. Sed nec etiam si tota peccato concludatur, & pro insipientia iumento comparetur, ideo fit anima pecoris vel alterius corporis. Idem enim corpus & nunc, & in fine est semper habitura, cum quo facta est una persona. Sed nec ideo fit corpus, & si penitus habitetur, non enim distrahitur partibus, nec loco concluditur. Non est maior in maioribus, nec est minor in minoribus sui corporis partibus vitæ idoneis. Spiritus namque est anima rationalis quantilibet obruta malis, & vbicunque est, tota est. Non traducitur a patre in filium, ne vna sit anima amborum. Sicut, inquit, anima patris, sic anima filij in ea est. Nec pater anime patris in filium dum generat, se transfundit. Partiri namque seu diuidi, augeri vel minui, pro substantia sua spiritus nescit. Non enim potest esse maior, sed melior. Si enim particulariter transfunderetur, corporeus esse probaretur. Quod si, ut delirant aliqui, semen animæ cum semine carnis haberet generando transfundi, multa quidem inhonesta & impossibilia possent exinde conclamari, quæ de spiritu rationali nec dici debent, nec opinari. Indecens est obscœna retexere, & male iusa carnis semina denudare.

¶ Quod anima ex nihilo facta a carne traductam contrahat originalem culpam. Cap. XXVII.

Dicimus autem rationales animas pro essentia fieri quotidie de nihilo notas, sed pro consimili natura ex institutione diuina non utique nouas. Quales enim in exordio Deus die sexto masculo & feminae dedit, tales quotidie inspirat singulis, noua de nihilo creatione, non noua institutiones.

Ioan. 5. institutiones. Pater (inquit) meus, vsque modo operatur, & ego operor. Operatur vsque modo Pater & Filius, operatione siquidem noua: sed institutione non noua. Pro illa agens, cum ista quiescens. Res vero corporeæ post primam sui creationem, nouæ mille creantur, sed simul in exordio conditæ temporali formatione propagantur. Animæ autem non simul essentialiter factæ sunt, sed pro natura consilij, qua ad imaginem & similitudinem Dei fiunt, & simul factæ reputantur, & non simul editæ iudicantur. Non simul editæ pro essentia, sed simul factæ pro comparati forma ad imaginem & similitudinem Dei prærogata. Caro de carne generando traducitur, spiritus de spiritu minime propagatur. Certum tenemus, quod caro contracta de carne per legem concupiscentiæ quam cito viuificatur, originalis culpæ vinculo premitur, eiusque affectionibus anima, quæ carnem viuificat, aggrauatur. Sub hoc peccati vinculo paruuli demerguntur, qui sine Christi remedio moriuntur: habent enim originale peccatum non per animam, sed per carnem videlicet contractum, animæque refusum. Carni namque ita vnitur anima, ut cum carne sit vna persona. Fit enim auctore Deo anima & caro vnum indiuiduum, vnus homo: vnde de salua vtriusque naturæ proprietate adijcitur carni quod animæ est, & animæ quod carnis est, pro vnitæ persone non pro diuersitate nature. Quod igitur ibidem singulis est proprium, commune fit amborum: proprium pro natura, commune pro persona. Et inde fit anima originali culpæ obnoxia, quam caro contrahit, & animæ refundit, cum qua vnita est in persona, licet diuersa sit in natura. Ea propter necesse est paruulum, dum viuuit, Christi sacramento renouari, ne obsit eius animæ societas carnis peccati, qua grauat etiam corpore exuta, nisi dum in corpore viuuit, salutari remedio fuerit expiata. Currant igitur adulti currant pro seipsis. Impendant etiam paruulis sacramenta fidei: suscipiant ipsi fidem cum sacramentis, ut paruulos in Christo renatos fides ecclesiæ tueatur, & adultos cum sacramentis opera fidei comitentur: his ita per gratiam renouatis tandem completur in resurrectione generali, ut caro ipsa resurgat in gloria animæ suæ restituta, viuua & æterna, felix & beata.

¶ Quare Deus animas illas creat, quas sine salutari remedio præscit morituras. Cap. XXVIII.

Siquærat cur Deus donet animas illis, quos absque remedio mori contingit? Respondemus, quia diuina institutio, qua res & rerum nature conduntur, nec peccato tollitur, nec violentia præpeditur. Inde est, quod lex carnalis copulæ, nec etiam in malis iure suo priuatur. Generant adulteri, fornicatores, prophani: naturalis tamen institutio nec in talibus deperit. Natura namque, prout Deus instituit, quod suum est operatur. Natura siquidem est quædam vis & potentia di-

uinitus rebus creandis insita, quæ vnicuique rei suum esse tribuit, Quia bona quilibet male vitur, malus esse iudicatur. Iuste enim puniuntur, qui licitis abutuntur. Iuste vero puniuntur, qui rapere inconcessa conantur. Sic Sathanas cælum, sic Protoplastus perdidit paradysum. Abutuntur licitis, qui bona Dei maculant vsibus inconcessis. Maculant bona Dei sicut ij, qui cum ardore libidinis exercent opera copulæ carnalis. Ex his filij generantur, quorum corpora seruiente creatori creatura formantur, & Deo inspirante spiraculum vitæ animantur. Spiraculum vitæ humanam animam intellige, quam non producit terra vel aqua, sed Deus inspirat, quo sensus corporei animantur. Vnde de homo factus in animam viuentem memoratur. In his & in alijs omnipotens agit prout instituit, quem nullius adiuant bona, nec impediunt mala. Bonos quidem prouehit sua gratia: malos tenet sua iustitia. Nos equidem serui, dum Domini bonis abutimur, rei & miseri pariter inuenimur. Ipse vero Dominus, qui seruorum malis bene vitur, sanctus & omnipotens adoratur. Ipse corpori terreno de peccati traduce propagato institutione sua inspirat animam bene viens in olita præuaricatione nostra, quæ si esset naturalis creatori poterat imputari. Sed creator præparat omni tempore sacramenta, & obedientiæ pia proponit edicta, ut contra peccatum sacramenta sint in remedium, & temporalium obseruatio mädatorum, æternorum afferat præmia donorum. Vnde si aliqui sub peccato geniti obeunt paruuli absque remedio salutari, pertimesce iustitiam Dei, qui nihil debet alicui, sed damnat in singulis malum, quod non fecit in eis. Si autem paruulos renouat sacramentis, admirare misericordiam Dei. Qui sicut nesciunt culpam, cum qua ex carne nascuntur, sic nesciunt gratiam, qua per Christum renouantur. Non excusat paruulos a culpa, quia eam non norunt, nec excludit gratiam ab eis, quia eam nesciunt. Quæris in eis culpam? inuenis ex carne traductam. Quæris in eis gratiam? inuenis a Deo collatam. Illa debite damnatur, hæc indebite prærogatur. Illa iudicium prædicat, hæc misericordiam repræsentat. In vtroque Deus agnoscitur, cui misericordia & iudiciu laude perpetua catur. Sed ab his intuentis mens nostra, mens iusfirma, quia peccatis obruta citius ad seipsam redeat, sibi que remedium quærat: ut qui in Adam cecidit, in Christo resurgat.

¶ De immortalitate animæ. Cap. XXIX.

Lura veteres de natura animæ dixisse inueniuntur, sed nihil ita, ut non aliquid restare videatur. Ego autem eorum dictis quanto diligentius potui, breue istud & certum colligere studui, quod memoriæ commendetur. Hebes namque est memoria hominis, & breuitate gaudet: & si in multa distrahitur, fit minor, in singulis. Ex corpore & anima constat homo, & quicquid oculis corporis intuetur propter corpus factum est, corpus propter animam, anima autem propter Deum.

L
Pulcherri
me discurs
vit.

Animad-
uerte.

Deum. Vita corporis anima est, vita animæ Deus est. Immortalis est anima, quia carne caret, nec habet quo cadat, ut resurrectione egeat post ruinam (nisi peccato ceciderit) & ideo in morte vita nostra non perit, sed corpus destituit, dum discedit anima, vim suam non perdit, sed quod viuificauerat, hoc dimittit, & quantum in se est, mortem alterius facit, ipsa non recipit, Facit, inquam, non viuificando quod deserit, non amittendo quod viuuit. Itaque mors hominis nihil aliud est quam carnis occasus, a qua cum vis potentiae viuificantis abscerferit, in terram de qua sumpta est, redit amissis sensibus, quos non per seipsam habuit. Anima non aliter quam sol lucem diei vitam tribuit carni cum venerit, mortem efficit cum recedit. Mors tamen non consumit coniuncta, sed diuidit dum origini suæ utrunque reddit. Et ne quis putet animam corporis morte consumi, audiat quid Dominus in euangelio dicit. Nolite, inquit, eos timere, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Fatigatur corpus cogitationibus mentis. Afficitur in corpore mens doloribus corporis. Corpus ex quatuor elementis constat. Anima nec elementum est, nec ex elementis, sed de nihilo facta est, & soli creatori suo cognita. Ex his ergo omnibus, quæ in se, hoc est in corpore suo visibilia videt, nihil se esse vel posse videt. Secernat ergo & diuidat se per se ab eo toto, quod visibile videt in se, & inuisibile omnino se esse videt in eo quod videt se, & tamen videri se non posse videt. Deinde eleuet se supra se, & in eo quod primum & principale speculum est speculandi Dei, illiusque imagini & similitudini proximum & cognatum magis factum inuisibilem Deum inspiciat. Hoc autem est ipsa ratio & mens ratione vtens, quæ ad primam similitudinem Dei facta est: ut per se inuenire possit eum, a quo facta est, in eius amore atque contemplatione dulciter requiescere. Ea namque perfectius suum factorem manifestant, quæ ad illius similitudinem magis appropinquant. Hoc est autem ipsa rationalis creatura, quæ & excellenter & proprie ad illius similitudinem facta est. Et tunc citius creatorem suum quæ non videt, agnoscit & diligit, cum se ad illius imaginem factam clarius intelligit.

Quod Deus creaturam rationalem sola charitate creauerit. Cap. XXX.

Deus omnipotens, cuius beatitudo nec augeri potest, quia perfecta est, nec minui, quia æterna est: sola charitate nulla sui necessitate rationales spiritus creauit, ut eos suæ beatitudinis participes faceret. Alios vero in sua puritate in celo confirmauit, alios autem propter superbiam in infernum præcipitauit: atque alios ad probandam humilitatem, & obedientiam in terrena habitatione terrenis corporibus sociauit, ut ad vitæ sensum luteam materiam vegetarent. Habent namque in natura sua quandam mutabilitatem, secundum quæ viuificandis corporibus appropinquant

in qua quidem nonnihil suæ puritatis deponunt. Cum enim delectatione corporis afficiuntur, quæ si quandam corpulentiam inde trahunt, quæ puriorem eorum naturam corrumpit. Et hoc vitium quanto altius eis in corporibus manentibus inhererit, tanto difficilius eos a corporibus discedentes deserit, quoniam non tollitur passio, etiam cum tollitur causa passionis, nisi ab eiusmodi facultate se in hac vita mudare studuerint. Nos ergo, qui in medio bonorum & malorum positi sumus, considerare saepe debemus & gaudium illorum, & istorum supplicium, atque nostram miseriam. Rationalis siquidem est anima nostra, ut sciat discernere inter bonum & malum. Est etiam concupiscibilis atque irascibilis, ut possit amare bonum & odire malum. De concupiscibilitate nascitur amor, & de amore desiderium & gaudium. Amor est delectatio cordis alicuius ad aliquid propter aliquid per desiderium currens, atque per gaudium requiescens; per desiderium in appetendo, & per gaudium in perfruendo. Nec aliunde bonum est (si bonum est) cor humanum, nisi quod bene amat quod bonum est. Nec aliunde malum est (si malum est) nisi quod male amat quod bonum est. Omne enim quod est, bonum est, sed in eo quod male amatur, tantum vitium est. De irascibilitate odium generatur, & de odio dolor & timor. Cum enim contra peccata irascimur, & ea odire incipimus, dolemus quod peccauimus, & pœnas pro peccatis timemus.

Quod Deus naturam rationalem cæteris voluit supereminere creaturis. Cap. XXXI.

Ic creator omnium Deus inter cetera & supra cetera, quæ creauit, rationalem dignatus est illustrare naturam, quam & sua similitudine fecit insignem, & suæ beatitudinis voluit esse participem. Cuius tamen rationalis creaturæ licet similis videatur origo, facta est diuersa conditio, dum pars eius in æterna est felicitate firmata, pars rudentibus in ferni detracta, & in tartarum tradita, in iudicium cruciada seruatur. Pars etiam tertia terrenis vnita corporibus, locum medium sortita cognoscitur: & prius quidem eadem media, summis vicinior, in delicijs erat posita paradisi, nunc autem propinquior infimis pro reatu inobedientiæ humiliata est in loco afflictionis. Summus igitur horum omnium locus plenam habet lætitiâ, infimus solâ tristitiâ, illic enim plena felicitas, hic sola miseria est. In medio sane summa speranda, sed nihilominus infima sunt timenda: & ideo nobis iam eò amplioris timoris causa quam spei, quod vicinioreis eisdem infimis, in ipsa deiectione degimus umbra mortis. Quia tamen & illius beatitudinis, & nihilominus damnationis æternæ humanam Deus animam, pro suorum qualitate meritorum participem posse fieri cognouit, naturales ei affectus quatuor indidit, ut haberet vnde bona illa optare, & in eis posset quæ doque

Proverb. 13.

doque lætari, & rursus vnde illa mala metuere, vel in eis etiam dolore perpetuo contristari. Interim sane ei grauior est præsentis vitæ conditio, quod non modo exhibet tristitia etiam præsens molestiam, sed & timor habet pœnam, & spes ipsa, quæ differtur, affligit animam. Pissimus enim pater & terribilis iudex, qui vera illa & perpetua gaudia filijs, dolores æque perpetuos reis in fine parauit: nonnulla tamen nos etiam in præsentis experimenta capere voluit gaudij vel doloris, vnde non modo illa certius credi, sed & affectuosius quodammodo optari valeant & timeri. Cæterum nec præsentia gaudia in illorum comparatione sunt gaudia, nec tristitia præsens in illius comparatione tristitia. Nec desipiet si quis interim omnem operam dare maluerit, quemadmodum illa potius valeat concupiscere gaudia, illos formidare dolores, quam huius vitæ vitare molestias, captare lætitiâ. Veruntamen inuenire est etiam in præsentis, vnde vtiliter gaudeat quis, vel salubriter contristetur, si lætetur de beneficijs suis gratias agens Deo, & in deuotione eius exultet, & propria seu etiam proximorum delicta deplorat. Vnde & diuina dispositione media inter eosdem affectus constituta est ratio in corde hominis, per quam nimirum discernere, & diiudicare possit, vnde gaudeat seu doleat, immo etiam quid cupiat vel quid timeat. Sanè qui triplicem esse vim animæ docuerunt, rationalem illam, irascibilem, & concupiscibilem affectus quidem diuersos, sed quadam sibi cognatione iunctos, sub irascibili metum & tristitiâ, sub concupiscibili desiderium & lætitiâ comprehendisse videntur. Interim igitur inter affectus varios humana fluctuans anima, necesse est ut certam demum vel in imis, vel in summis accipiens stationem, in solo deinceps vel gaudio vel dolore persistat. Deus est in summo, mundus in imo. Ille in eodem statu æternitatis suæ semper consistit, iste cursu mutabilitatis suæ semper instabilis fluit. Humanus animus quasi in quodam medio collocatus quadam conditionis suæ excellentia, & huic mutabilitati, quæ deorsum est, supereminet, & ad illam, quæ est apud Deum, veram immutabilitatem necdum peruenit. Si vero in ijs, quæ deorsum transeunt, se per cupiditatem immerferit, statim per infinitas distractiones rapietur, & à semetipso quodammodo diuisus dissipabitur. Si vero ab hac infinita distractione, quæ deorsum est, se erexerit, & hæc infima deserens, atque paulatim se in vnum colligens secum esse didicerit, tanto amplius in vnum colligetur, quanto magis cogitatione & desiderio sursum eleuabitur, donec tandem omnino immutabilis sit, & ad illam veram & vnicam, quæ est apud Deum, immutabilitatem perueniat, vbi perpetuo sine omni mutabilitatis vicissitudine requiescat.

Quod creationem animarum creator earum solus agnoscat. Cap. XXXII.

Redimus animas non esse ab initio cum angelis, nec simul creatas sicut Origenes fingit, nec cum corporibus per coitum seminantur, sicut Luciferianus, & Cirillus, & aliqui latinorum præsumptores affirmant. Sed dicimus earum creationem solum omnium creatorem nosse, corpus tantum per coniugij copulam seminari, Dei vero iudicio conulari in vulua, & compingi, atque formari, ac formato iam corpore animam creari, & infundi, ut viuat in vtero homo ex anima constans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenus humana substantia. Nec duas animas esse credimus in vno homine, sicut multi scribunt, vnam, qua animatur corpus, quæ immixta sit sanguini, & alteram spiritalem, quæ rationem ministrat. Sed dicimus vnam eandemque esse animam in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, ut in suæ substantiæ eligat cogitatione quod vult. Libertati siquidem arbitrij sui committitur homo. Postquam vero seductione serpentis per Euam cecidit, naturæ bonum perdidit, & vigorem arbitrij, non tamen electionem, ne non esset, suum quod emendaret peccatum. Manet itaque ad querendam salutem arbitrij libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & inspirante ad salutem. Ut ergo acquiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est, ut adipiscamur quod adipisci desideramus, diuini est muneris. Ut non labamur adepto salutis munere, sollicitudinis nostræ est, & cœlestis pariter adiutorij, ut labemur, potestatis nostræ & ignauitæ. Solum hominem credimus habere animam substantiuam, quæ & exuto corpore viuit, & sensus suos atque ingenia viuaciter tenet. Neque cum corpore moritur (ut Arabas asserit) neque postmodum interitura, sicut Zenon dicit, quia substantialiter viuit. Animalium vero animæ non sunt substantiæ, sed cum carne ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur, & ideo nec ratione reguntur, sicut Plato & Alexander putant, sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur. Anima humana non cum carne moritur, quia nec cum carne (ut superius diximus) seminatur, sed formato in vtero matris corpore, Dei iudicio creari, & infundi eam diximus, ut viuat homo intus in vtero, & sic procedat natiuitate in mundum. Anima à creatore principium habens, ex quo est, perfecta est in genere suo. Vnde ex quo est sciret oia, quæ ab homine sciri possunt, nisi grauitas carnis esset. Quod per primum hominem, qui ante corruptionem humanitatis ex quo fuit perfecte habuit scientiam humanam, probari potest. Sed modo corrupta humanitate ex quo coniungitur corruptioni, corrumpitur. Nec proprietates suas potest exercere, donec vsu, & experientia & alicuius doctrina excitata incipit

Arbitrij.

M.

N.

Quæ pulchre Philo sophatur.

M. Hug. à S. Vict. To. ij. L. discer-

discernere. Veluti si quis cū subtili licet acie oculo-
rum in tenebrosa detrudatur, videre tamen nō po-
test ibi, nisi prius assuecat tenebris, vel lumen ac-
cendatur. Vnde Virgilius. Quantum nō noxia cor-
pora tardant. Et licet aliā sint actiones corporis, &
aliā animę, actiones tamen corporis vitia vel vir-
tutes possunt esse animę. Cum enim ad hoc sit da-
ta, vt illicitos motus carnis corrigat, ignorantia il-
lius cōtingunt vel negligentia. Sicut si vel discipulus
vel seruus negligentia Doctoris vel domini
peccet, magister vel dominus extra culpam non
est, sic anima illis contingentibus, extra cul-
pam non est: cum istis debeat imperare, & illis
obedire.

De hominis vtraque parte essentiali, anima vide-
licet & carne. Cap. XXXIII.

D Vabus substantijs constat homo,
anima tantum & carne. Anima
cum ratione sua, & carne cum
sensibus suis. Quos tamen sen-
sus absque animę societate non mo-
uet caro. Anima vero & sine carne rationale
suum tenet. Notandum tamen, quod ijdem ipsi
sensus, qui in exteriori homine describuntur, si-
mili modo secundum modum suum in interiori
esse manifestantur, quia spirituales res non corpo-
ralibus sensibus, sed spiritalibus rimandę sunt.

Vnde diuina vox in Deuteronomio ait. Videte
quod ego sum, & non sit alius Deus præter me.

Et in Apocalypsi. Qui habet aures audiendi,
audiat quid spiritus dicat ecclesijs. Et in Psalterio.
Gustate & videte quoniam suavis est Do-
minus. Et Apostolus. Christi bonus odor sumus,
& in ijs qui pereunt, & in ijs qui salui fiunt. Et
in euangelio Dominus mulierem fide se tetigisse
magis quā corpore ostēdit, dicēs. Tetigit me atiquis,
nam & ego sensi virtutem de me exiisse. Sic ergo
cum omni cautela obseruandum est quid ad corpo-
ris sensus, & quid ad animę pertineat digni-
tatem, ne forte confusus ordo, & irrationabilis
existimatio alicubi repugnare videatur veritati.

Non est tertius in substantia hominis spiritus vt
Didimus contendit, sed spiritus ipsa anima, vel
pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore
spiritus appellatur. Anima vero ex eo vocatur,
quod ad viuendum vel ad viuificandum ani-
met corpus. Tertium vero, qui ab Apostolo
cum anima & corpore inducitur, spiritum gra-
tiam sancti spiritus intelligamus: quam orat Apo-
stolus vt integra perseueret in nobis, ne nostro vi-
tio aut minuatur, aut fugetur a nobis. Quia Spiritus
sanctus effugiet fictum, & auferet se a cogitatio-
nibus, quę sunt sine intellectu. Iugi ergo medita-
tione animum nostrum exerceamus, & considere-
mus miseras & necessitates nostras, labores & do-
lores. Lugentes enim in hanc vitam intrauimus
cum labore, viuimus cum dolore, & cum timore
exituri sumus. Cogitemus ergo, quod sit breuis vita
nostra, quod via lubrica, quod mors certa, & hora mortis
incerta. Cogitemus quantis amaritudinibus ad-

mixtum sit, si quid dulce aut iucundum in via
huius vite occurru suo nobis alludit, quod fallax & su-
spectum, quod instabile & transitorium est quicquid
huius mundi amor parturit, quicquid species aut
pulchritudo temporalis promittit. Consideremus
etiam, quę sit patrię cęlestis suauitas atque dulce-
do, attendamus & perpendamus vnde cecidimus
& vbi iacemus, quid perdidimus & quid inueni-
mus, vt vtroque intelligamus quantum nobis in
hoc exilio lugendum sit. Hinc enim Salomon ait.
Qui apponit scientiam, apponit dolorem. Quia
quanto magis homo mala sua intelligit, tanto am-
plius suspirat & gemit. Meditatio siquidem parit
scientiam, scientia compunctionem, compun-
ctio deuotionem, deuotio perficit orationem.
Meditatio est frequens cogitatio, curiosa, & sa-
gax obscura inuestigare, & occulta ad notitiam
trahere. Scientia est quando homo ad cognitio-
nem sui assidua meditatione illuminatur. Com-
punctio est quando ex consideratione malorum
suorum cor interno dolore tangitur. Deuotio
est pius & humilis affectus in Deum, humilis ex
conscientia infirmitatis proprię, pius ex confi-
deratione diuinę clementię. Oratio est mentis
deuotio, id est conuersio in Deum per pium &
humilem affectum. Affectus est spontanea qua-
dam, ac dulcis ipsius animi ad Deum inclinatio.
Nil enim ita Deum inclinat ad pietatem & mise-
ricordiam quemadmodum purus mentis affe-
ctus. Scientiam cęlestium & terrestrium rerum
laudare atque amare solent homines, sed multo
meliores sunt, qui huic scientię præponunt nosce
re semetipsos. Laudabilior siquidem est animus,
cui nota est miseria sua, quā qui ea non respecta
vias siderum, & naturas rerū scrutatur. Qui vero
iam in Deum euigilauit Spiritus sancti calore ex-
citus, atque in eius amore coram se viluit, ad
eumque intrare volens nec valens, eoque sibi lu-
cente attendit in se, & inuenit se, suamque ægritu-
dinem illius munditię comparari non posse cog-
noscit. Dulce flere habet Deumque precari, vt mi-
seretur, & totam suam miseriam exuat. Hunc ita-
que egentem ac dolentem scientia non inflat, quia
charitas edificat. Præposuit enim scientiam scien-
tię, id est scire seipsum & infirmitatem suam, ma-
gis quā scire vires herbarum & naturas anima-
lium. Et hanc apponendo scientiam, apposuit do-
lorem, scilicet peregrinationis suę ex desiderio pa-
trię suę, & visionis Dei, quem cernere cunctorum
desideriorum consummatio & finis est.

SEQUITUR LIBER
Tertius de anima, & interiori domo:
cuius hæc post Prologum sunt Capita.

De adificatione conscientię, quod prius sit mundā
da quā edificanda. Cap. I.
De septem columnis erigendis in domo conscien-
tię, Et primo de bona voluntate, columna pri-
ma. Cap. II.
De

X
Eccles. i. f. addit. Y
Meditatio. Scientia. Cōpunctio. Deuotio. Oratio. Affectus. Z Nolle seipsum.

De memoria beneficiorum Dei, columna secun-
da. Cap. III.
De corde mundo, columna tertia. Cap. III.
De animo libero, columna quarta. Cap. V.
De recto spiritu, columna quinta. Cap. VI.
De mente deuota, columna sexta. Cap. VII.
De ratione illuminata, columna septima. Cap. VIII.
De cognitione bene edificata conscientię tripli-
cis. Cap. IX.
Quod citius & vtilius acquiratur bona conscien-
tia quā scientia. Cap. X.
Quis sit bona conscientię fructus. Cap. XI.
Quod cordis custodia bonam pariat conscien-
tiam. Cap. XII.
De mobilitate cordis humani. Cap. XIII.
Quomodo se quisque regere debeat. Cap. XIII.
De correctione conscientię. Cap. XV.
Quod nihil vtilius quā seipsum cognoscere, &
vanas cogitationes expellere. Cap. XVI.
De passionibus irę, & alijs cogitationum tumul-
tibus. Cap. XVII.
De conscientia iudice, & occultorum accusa-
trice. Cap. XVIII.
De fallacia vanitatis. Cap. XIX.
De statu misero presentis vitę. Cap. XX.
Confessio ad abbatem. Cap. XXI.
Patris spiritualis ad confitentem responsio. Cap. XXII.
Remedium contra prauas cogitationes. Cap. XXIII.
De superbia vitanda. Cap. XXIII.
De inuidia, & detractione vitandis. Cap. XXV.
De curiositate, & mendacio, vaniloquio, vanaq;
laude vitandis. Cap. XXVI.
De prauitate conscientię, & eius pœna, & de
alijs non iudicandis, sed misericorditer tra-
ctandis. Cap. XXVII.
De importunitate ventris, & astutia diaboli. Cap. XXVIII.
De oratione, & modo orandi, & impedimen-
to eius per cogitationum tumultum. Cap. XXIX.
De vitijs linguę, cantus, & iuramenti. Cap. XXX.
De vera pœnitentia, & perfectione humiliati-
tis. Cap. XXXI.
De cordis instabilitate, pœnitentis confessio. Cap. XXXII.
De remedio inquietudinis, responsio patris spi-
ritualis. Cap. XXXIII.
De ineptis cogitationibus, pœnitentis confes-
sio. Cap. XXXIII.
De remedio contra carnis affectiones, patris re-
sponsio. Cap. XXXV.
De voluptatibus corporis, pœnitentis confes-
sio. Cap. XXXVI.
De pugna & victoria gula, patris responsio. Cap. XXXVII.
De ficta confessione, pœnitentis confessio. Cap. XXXVIII.

Quod inuidia interdum sub specie sanctitatis exer-
cet suas iniurias, patris responsio. Cap. XXIX.
De cordis alienatione, pœnitentis confessio. Cap. XL.
De remedio euagationis cordis, patris respon-
sio. Cap. XLI.
De multiplici volubilitate cogitationum, pœni-
tentis confessio. Cap. XLII.
Quod bonum sit vt homo seipsum cognoscat, pa-
tris responsio. Cap. XLIII.
Quod priuatus amor aufert verum iudicium. Cap. XLIII.
Pœnitentis ad Deum pro veteris hominis sui re-
nouatione obsecratio. Cap. XLV.
Pœnitentis ad animam de imagine Dei re-
formanda pia exhortatio. Cap. XLVI.
Quod tanta sit animę dignitas, vt pater & ma-
ter Christi esse possit. Cap. XLVII.
Quod anima ad recipiendum in se Deum semper
debet esse parata. Cap. XLVIII.
Quod anima cęlestium contemplationi, & mor-
tis optatę considerationi debeat insistere. Cap. XLIX.
Contemplatio super illud: Verbum caro fa-
ctum est. Cap. L.

Finis Capitulorum Libri Tertij.

Libri Tertij de Anima, & de interiori
domo Prologus.

D Omnis hæc, in qua habita-
mus, ex omni parte sui
ruinari nobis minatur.
Idcirco quia in breui
est casura, alia nobis est
ædificanda. Redeamus
ergo ad nos, & discuta-
mus conscientiam no-
stram. Nam sicut cor-
pus nostrum tabernaculum dicitur, in quo milita-
mus sic conscientia nostra domus vocatur, in qua
post militiam quiescimus, & ille recte militat,
qui per militiam, quam exercet in corpore, do-
mum ædificat conscientię. Diligenter exerce-
agrum tuum (ait sapiens) & postea ædifices domū
tuam. Ager iste corpus nostrum est, cuius sensibus
& motibus recte vtimur, animi imperio eo subij-
cientes, vsumque virtutis inducimus, dum corpus
animo indefinēter, & animum Deo ex toto subij-
cimus. His nimirum modis interior cōscientia æ-
dificatur, quam vtiq; bonam faciunt præteritorū
malorū condigna satisfactio, & instantiū malorū
cauta prouidaq; declinatio. Cōdigna satisfactio est
mala facta corrigere, & correctā nō reiterare. Con-
sciētia vero perpetua est, quę nunquā finitur, sicut
nec anima, quę cū sit immortalis, sicut non potest
esse nō anima, sic nunquā potest esse sine consciē-
tia. Conscientia namq; est inseparabilis gloria, vel
confusio vniuscuiusque pro qualitate depositi.

M. Hug. à S. Vict. To. ij. L 2 De

A
B
Pfal. 24

De aedificatione conscientiae, quod prius sit mundanda quam aedificanda. Cap. I.

Naec ergo conscientia, in qua anima perpetuo mansura est, aedificanda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit? Profecto Deus & homo, homo quidem per cogitationes & affectiones, Deus vero per misericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones necessariae sunt in conscientiae mundatione, cogitationes in inuestigatione veritatis, affectiones in exercitatio ne virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum, modo dat virtutem resistendi peccato, nunc subtrahit peccandi occasionem, nunc immittit amaritudinem, plerumque sanat affectionem. Gratia adiuuat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad utrumque discernendum. Homo igitur per veritatem stimulatus peccata sua confitetur: Deus autem per misericordiam flexus confitenti miseretur. Omnis nanque spes veniae & misericordiae in confessione est. Nec potest quis iustificari a peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Felix conscientia, in qua misericordia & veritas obuauerunt sibi iustitia & pax osculatae sunt. Veritas contentis, & misericordia miserentis, obuauerunt sibi quonia non potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum iustitiae est inimicos diligere parentes & propria quaeque; propter Deum relinquere, illatam iniuriam patienter ferre, oblatam gloriam, vbique declinare. Osculum pacis est odientes inuitare ad pacem, discordantes ad concordiam reuocare, aduersarios pacifice sustinere, errantes pie & benigne docere, merentes clementer mulcere, & cum omnibus pacem habere. Beata illa anima quae in pace Christi fundata est, & in Dei amore solida ta, quae cum exterius bella patitur, pax eius interi^o no turbatur: in qua quaecumque molestiae foris per strepat, vsque ad silentium internae quietis non irrumpant, quonia gustu internae dulcedinis tacta, intus est per desiderium collecta, nec iam foris enormiter in carnis voluptates dissoluitur, quia totum intus possidet, in quo delectatur, atque ita in semetipsa pacificata, dum nihil est, quod foris appetit, tota per amorē intus quiescit: & cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginē Dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam frequenter visitant angeli atque archangeli, & honorificant, ut pote Dei templum, & Spiritus sancti habitaculum. Esto igitur templum Dei, & Deus excelsus habitabit in te. Anima enim Deum habens in se templum Dei est, in quo diuina mysteria celebrantur.

Porro anima, quae non studet in se consistere, nec in amore Dei desiderium figere, per oculos, & aures, aliosque corporis sensus foras egreditur, atque in his exterioribus delectatur. Sed cum inuenit portas istas clausas, tunc rediens ad se, & videns se nudam & desolatam, inestimabili confusione & horrore concutitur. Et quia mundi consolatione quaesuit, illam, quae a Deo intus in conscientia da

tur, non habebit. Et non solum eam dedignabitur Deus visitare, sed nec ipsa quidem male sibi conscia, seipsam poterit tolerare. Requies in se non poterit habere, quonia illum dereliquit, cum quo habitare, & quiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus, quod non poteris semper manere cum illis, & interim elige tibi socium illum, qui cum subtracta tibi fuerint haec omnia, tibi fide seruabit, qui dilectoribus suis fidem seruat, nec recedit in tempore angustiae, Deus tuus ille est, quem eligere debes.

Omnes igitur cordis distractiones, & mentis fluctuationes in vnum collige, & in solo Deo totum desiderium tuum fige: & ibi sit cor tuum, vbi est thesaurus tuus desiderabilis, multumque amabilis. Ipse enim frequenter visitat, & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & otium quietae mentis, quonia pax est, & in pace factus est locus eius. Propterea talem te praepara, ut tecum adsit Deus, sit in ore, sit in corde, semper tecum eat, tecum redeat, nec recedat a te. Nunquam ille te dimittet, nisi prior illum dimiseris. Vbicunque fueris, nunquam solus esse poteris, si Deus tecum erit.

Munda igitur conscientiam tuam, & semper paratus esto, ut quacumque hora venerit Dominus, & tecum habitare voluerit, paratam sibi in te inueniat mansionem. Ipse nanque dixit. Facite mihi sanctuarium, & ego habitabo in medio vestri. Studeamus ergo temptum Deo aedificare in nobis: primo quidem ut in singulis nobis, deinde ut in omnibus simul inhabitet, quia nec singulos dedignabitur, nec vniuersos. Primo igitur studeat vnusquisque, ne desideat ipse a semetipso: quonia omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet: nec intrabit Christus, vbi parietes inclinati fuerint, & maceriae depulsa. Vult habere anima corporis sui domum integram, & exire eam necesse est, si fuerint a seinuicem membra dispersa. Videat igitur & ipsa si desiderat Christum, per fidem inhabitare in corde suo, id est in seipsa, videat, & sollicitè caueat ne a seinuicem membra eius dissideant, id est ratio, voluntas, & memoria. Dignum habitaculum parat Deo, cuius nec est ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria inquinata. Felix illa anima est, quae domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emundare, & sanctis ac iustis operibus adimplere, ut in ea non solum angelos, verum etiam Dominum angelorum habitare delectet: mundata domo, cunctisque malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur: ne sit nobis necessarium aliquid foris quaerere, qui omnia forinseca reliquimus.

De septem columnis erigendis in domo conscientiae, & primo de bona voluntate, quae est columna prima. Cap. I I.

Sapientia ergo aedificet sibi domum, erigat columnas septem, quibus tota fabrica innitatur. Domus est conscientia, columnae sunt bona voluntas, memoria id est memorie esse beneficiorum Dei, cor mundum,

De corde mundo, columna tertia. Cap. I I I I.

Sequitur ut eum, a quo tanta beneficia accepimus toto corde diligamus, hoc est tota cogitatione, tota affectione, sine defectione. Sit correctum, ut ei per omnia placeat Deus. Sit rectum rectitudine intentionis, exclusione peruersae cogitationis, assiduitate contemplationis. Sit paratum sequi voluntatem Dei, in quamcumque partem inclinari eam cognouerit. Sit sursum, ad sola caelestia & diuina contemplanda & desideranda. Sit purum, ut nihil morari intra se patiatur mali, nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputet, aut in conscientia sua, aut in aliena. Sit dulce dulci responsione, suauis admonitione, benigna reprehensione, moderata correctione. Sit mundum, ut totius immunditiae spurcitas respuens, cogitationum sicut actionum peccata deploret, defleat pro sua miseria & aliena. Lugeat non solum sua, sed etiam aliena: compungatur pro malis quae commisit, & bonis quae neglexit.

Vide quomodo potest discurre Concionator.

Nimus vero sit liber a mundi sollicitudinibus, a carnis voluptatibus, a prauis cogitationibus, ut possit cum voluerit aut sibi intendere, aut utilitati fratrum ministrare, aut in contemplatione caelestium quiescere. Sit firmus, ut nulla repentina perturbatione concutiat, non capiat illecebris, non frangatur molestiis, nulla ira, nulla impatientia, pacem quietemque animi turbare possit, quonia Christus pax est, & in pace quiescit pacis amator, & in perturbato animo habitare non potest. Sit consummatus in Dei dilectione, hoc enim est diligere Deum, illi occupare animum, concipere fruenda visionis eius affectum, habere peccati odium, mundi contemptum, diligere proximum quem ipse censuit diligendum.

De recto spiritu, columna quinta. Cap. V I.

Spiritus autem sit rectus ab omnibus terrenis, & praesentibus profusus auersus, & Deo inseparabiliter iunctus & vnitus, pia deuotione ascendat & visitet supernas sedes, & multas quae in domo patris sunt mansiones, humiliter se prosternens ante thronum Dei & agni. Currat per plateas supernae Sion, audiat illud melos angelorum, & cum reuerentia supplicet cunctis ordinibus beatorum spirituum, singulis per se & simul omnibus se commendans. Tantam vero gratiam non meretur accipere animus, qui in sui cognitione diu exercitatus & plene eruditus non est. frustra enim cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum. prius enim necesse est, ut cognoscat.

dum, animus liber, spiritus rectus, mens deuota, ratio illuminata.

Prima igitur columna primum erigatur. Nam inter omnia Dei dona, quae ad salutem hominis spectare videntur, primum & principale bonum bona voluntas esse cognoscitur, per quam imago similitudinis Dei in nobis reparatur. Primum est, quia a bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quonia bona voluntate nihil hominibus vtilius datur. Quicquid homo facit bonum esse non potest, nisi ex bona voluntate procedat. Sine bona voluntate omnino saluari quippiam non potest, cum bona voluntate nemo perire potest. Voluntas bona nec dari potest inuito, nec auferri nisi volenti. Voluntas hominis est, potestas Dei, voluntas hominis est, quia velle in voluntate hominis est, & ideo totum meritum in voluntate est. Quantum vis, tantum mereris. Quantum crescit voluntas tua bona, tantum crescit meritum tuum. Fac igitur magnam bonam voluntatem tuam, si vis habere magnum meritum. Ita Deus ut piissimus, & misericordissimus pater in eo redemptionem nostram posuit, in quo nullus nisi velit potest egere. Amare nanque homines aequaliter possunt & diuites & pauperes, etiam si pecunia aequaliter dare non possunt. Voluntas tamen bona non est, si non operatur quod potest.

De memoria beneficiorum Dei, columna secunda. Cap. I I I.

Recordemur ergo misericordiarum Dei, ut sic accendamus in eius amorem. Reuocemus ad memoriam bona, quae tribuit nobis, quomodo in periculis saepe constitutos clementer nos eripuit, nec vnquam peccatis nostris, quominus misereretur, vinci potuit. Oblitos sui de se admonuit, auersos a se reuocauit, venientes ad se benigne suscepit, poenitentibus indulgit, perseverantes custodiuit, stantes tenuit, lapsos erexit, malas delectationes in amaritudinem conuertit: & rursus salubriter amaricatis consolationes suas tribuit. Postremo tribulatione purgatis quietem & pacem perfectam restituit: qui nec peccantibus vnquam defuit ut corrigeret, nec iustis ut custodiret. Recogitemus quanta bona Deus fecit nobis non rogantibus neque desiderantibus, immo recusantibus, & quam multa peccata dimisit nobis, & a quatis periculis liberauit nos liberator Deus. Quod magna dignatio pietatis fuit, quod ingratos & in multis contrarios a tam multis peccatis custodiuit nos Dei gratia, in quae potuimus cadere, sicut in alia multa cecidimus? Idcirco sicut nullum est momentum, in quo non vtamur vel fruamur Dei pietate & misericordia, sic nullum decet esse momentum, in quo eum praesentem non habeamus in memoria.

Gratia.

Psal. 84.

H Matt. 6.

Psal. 75.

Exod. 25.

Pulchrū de mundanda conscientia.

Luc. 25.

Psal. 61.

K

L

scas inuisibilia spiritus tui, quam possis esse idoneus ad cognoscenda inuisibilia Dei. Et si non potes cognoscere te, non presumas apprehendere ea

R quæ sunt supra te. Præcipuum & principale speculum ad videndum Deum est animus rationalis inueniens seipsum. Si enim inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: ubi quæso quam in eius imagine cognitionis eius vestigia expressius impressa reperiantur? Tergat ergo speculum suum, mundet spiritum suum, qui quis sitit videre Deum suum. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Hoc speculum verus pœnitens non cesset quotidie inspicere, tergere, tenere, & custodire. Inspicere, an aliquid in eo reperiat quod Deo displiceat. Tergere non solum peccata actionum, verum etiam cogitationum, ut nihil in eo remaneat, quod Deum offendant. Tenere, ne deorsum currens terræ per amorem inhæreat, & ne inanium cogitationum puluere sordescat. Custodire ut ille, cuius tabernaculum est cum hominibus, cuius deliciae sunt esse cum filiis hominum, qui ad ostium stat & pulsat, quacunque hora intrare voluerit receptaculum mundum inueniat. Deus enim qui munditiæ amator est, cor pollutum habitare non potest.

Roma. 1.

Matt. 5.

S Exterso igitur speculo, & diu diligenter inspecto, incipit ei quædam diuini luminis claritas interlucere, & immensus quidam insolitæ visionis radius oculis cordis apparere. Ex huius luminis visione animus inflammatus incipit munda cordis acie, superna & interna conspiciere, Deum diligere, Deo inhærere, cuncta quæ adsunt tanquam non sint considerat, cunctis suis affectionibus renuntiat, & totus soli incumbit amori, sciens solum illud esse beatum, qui Deum amat. Porro ad tantam gratiam nunquam pertingit mens per propriam industriam, Dei siquidem donum est hoc, non hominis meritum. Sed absque dubio talem ac tantam gratiam ille accipit, qui deserit curam seculi, & agit curam sui, qui studet se frequenter cogitare, & diligenter agnoscere quid ipse est. Redi ergo ad cor tuum, & diligenter discute teipsum. Considera unde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogitationibus magis incurfaris, quibus affectionibus frequentius tangeris, vel quibus tentationum maculis a maligno spiritu acrius impugnaris. Cum totum interioris exteriorisque hominis statum & habitum in quantum possibile est plene cognoueris, & non solum qualis sis, verum etiam qualis esse debueras, de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem Dei. Quanto nanque quotidie in cognitione plus proficis, tanto ad altiora semper tendis. Sed iam fortassis ascendisti, iam ad cor tuum redijisti, & ibi stare didicisti, nec hoc sufficiat tibi, disce ibi habitare, & mansionem facere, & qualicumque mentis vagatione inde abstractus fueris, illuc semper redire festina. Absque dubio per multum vsum quandoque tibi vertetur in oblectamentum, intantum ut absque vlla laboris difficultate possis ibi assiduus esse: quinimmo pœna tibi

Notabiles
considerationes
suis
spis.

V

potius sit alibi, quam ibi morâ aliquam facere. Si ergo persenseris desideria tua circa exteriores delectationes affici, & cogitationes tuas iugiter in eis occupari, cum magna sollicitudine compelle eas, nec permittas ad cor tuum intrare, sed redi ad cor tuum, & illuc intrare, ibique habitare omni modo stude.

¶ De mente deuota, columna sexta. Cap. VII.

Mens enim, quæ se ad sui considerationem non subleuat, sed adhuc per varia desideria spargitur, & varijs cogitationibus huc illucque distenditur, non potest seipsam in vnum colligere, quia nondum nouit ad seipsam intrare, sed adhuc in imo est cogitatione & conuersatione. Ideoque non potest ad ea quæ supra ipsam sunt, pena contemplationis euolare. Discat ergo dispersiones cordis congregare, affluat in internis suis immorari, studeat euagationes mentis restringere, & exteriora omnia obliuisci, discat sola bona interiora amare, & illa frequentius cogitare is, qui ad cœlestium contemplationem anhelat, & qui in diuinorum notitiam suspirat. Cumque se diligenter attenderit, & diutius quæsierit, cum tandem inuenit qualis sit, restat ut reuelatione diuina cognoscat qualis esse debeat, quale mentis ædificiū Deo preparare, & quibus obsequijs eum placare oporteat. Qui ita euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis desiderio figit, profecto iam ad cor suum redijt, & iam ibi libenter moratur, ac mirabiliter delectatur. Et cum seipsum præ gaudio iam capere non possit supra seipsum ducitur, & per excessum mentis ad summa eleuatur, atque ita per seipsum supra semetipsum per cognitionem Dei ascendit, ut discat solum Deum amare, & ipsum indefinenter cogitare, & in eo delectabiliter requiescere. Cum sic amor Christi totum absorbuerit affectum hominis ut negligens, & immemor sui, non nisi Iesum Christum, & ea quæ sunt Iesu Christi sentiat, tunc demum (ut arbitror) perfecta est in eo charitas. Huic itaque, qui sic affectus est, non est onerosa paupertas, hic non sentit iniurias, ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrū existimat, immo nec mori se putat cum magis de morte ad vitam transire se sciat. Quem sic amor Dei intrinsecus ligatum tenet, nec ad modicum quidem exire exterius valet, sed interius in eius desiderio tanto amplius quanto familiaris, & eo vehementius quo frequentius.

Z Qui sic amore Dei iugiter delectatur, frequenter mentis excessus patitur, ab omnibus presentibus & terrenis raptus coram Deo presentatur, & dum pulchritudinem eius considerat, magnitudine pulchritudinis eius attonitus, totus in eius admiratione suspenditur. Miratur regis gloriam, regni magnificentiam, supernæ ciuitatis nobilitatem, & ciuium felicitatem, contempletur etiam gloriæ decorem, Dei bonitatem, internæ suauitatis dulcedinem, & æternæ quietis

X

Y

Z

tranquillitatem, Meditatur Patris potentiam, Filij sapientiam, Spiritus sancti benignitatem, & angelicæ naturæ beatitudinem, delectatur de Deo in Deum dum eius pietatem miratur, & decorem contempletur. O quam iucundum sentiretur, si non esset ad tam modicum raptus. Rapiatur dum sola cœlestia contempletur, & contemplando iucundatur. Sed cum ibi stare diutius conatur, subito labitur, & rediens ad se nulli potest intimare quod vidit supra se, sed agnitione suauitatis illectus, gustatæ dulcedinis suauitatem, & illâ cœlestem infusionem lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur. Reuoluit etiam in corde suo tacita mente incorporeæ lucis claritatem, & intimæ satietatis saporem, & illud internæ quietis secretum, & summæ tranquillitatis arcanum. In huius contemplatione, contemplationisque dulcedine mens delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo, & non deficiat. Volet, donec ante regem perueniat, ibique ploret, & suspiraret, mactetque se in lachrymis, deprecetur veniam, postulet gratiam, nec inde recedat quousque Deum, quem nimium offenderat, placatum sentiat, & ab eo consolationem recipiat.

¶ De ratione illuminata, columna septima.

Cap. VIII.

A Denique ratio per mentis excessum in contemplationem sublimium subleuata, & in diuinæ contemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata ad cognitionem veritatis & veri luminis, inflammata ad desiderium bonitatis, omnes illicitas voluptates affectiones, & vagas memoriæ cogitationes, cordis dispersiones, animi fluctuationes, spiritus euagationes, & mentis distractiones in vnum colligit, atque in illo felicitatis fonte totum suum desiderium figit. Locum superiorem ratio semper obtineat, nullusque motus aduersus eam sit rebellis, sed omnia ei obtemperant, ac si ipsa obtemperet Deo. Si vero aliquem motum ad id quod non debet, vel quomodo non debet moueri senserit, non consentiat, sed illico resistat. Nam solus consensus reos nos facit, etiam si aliquid impediatur, ne opera subsequantur. Tunc enim anima mori, sicut scriptum est, dicitur, cum ipsa ratio ad peccatum per consensum curuatur. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur. Resistat ergo, ne moriatur, pugnet ut coronetur. Molestissima est lucta, sed fructuosa, quia si habet pœnam, adhibet coronam. Non nocet consensus, ubi non est consensus, immo quod resistentem fatigat, vincētem coronat.

Exec. 18.

¶ De cognitione bene ædificatæ conscientie triplicis. Cap. IX.

B Sic nimirum, sic ædificatur bona conscientia. Bona conscientia est, quæ peccata præterita punit, & puniendâ committere refugit, quæ si peccatum sentiat, peccato non consentit, quam si cogitatio inquinat, ratio lauat. Recta con-

scientia est, cui suum peccatum displicet, & alieno non consentit, nec propter hoc peccatorem dimittit, nec eius peccatum dissimulat, & cum corripit, non insultat. Tranquilla est, quia omnibus est dulcis, & nulli grauis, utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, curatis ad beneuolentiam & quibus potest ad beneficentiam. Talibus enim domus animæ ædificatur. Quod si forte (ut fieri solet) fur aduenerit, qui non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat, si, inquam, fur venerit, id est vel cordis elatio intrinsecus oriens, vel appetitus humanæ laudis extrinsecus adueniens, seu aliqua quælibet pestis, quæ domum istam machine tur perfodere, tunc rationis ira, quasi canis thesaurum custodiens, euigilet, latret, mordeat, & iugulet, irruens in hostes nemini parcat. Nullum intrare permittat, sed clamitet, & excitet intus habitantes ad arma capeſſenda. Undecunque vitium siue clam, siue palam nocere tentauerit, procul illud arceat, ut sit secura conscientia. Secura est, quoniam accusationem non patitur, vel pro tempore boni, vel pro præsumptione mali. Munda est & bene sibi conscia, cum nec de præterito iuste accusatur, nec de præſenti iniuste delectatur. Pura est, cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbavit, nec negligentiam, quia non tacuit, nec superbiam, quia in humilitate permansit.

C
Ioan. 10.

¶ Quod citius & vtilius acquiritur bona conscientia, quam scientia. Cap. X.

Multi quærent scientiam, pauci vero conscientiam. Si vero tanto studio & tanta sollicitudine quæreretur conscientia, quanto quæritur secularis & vana scientia, & citius apprehenderetur, & vtilius retineretur. Cogitare nanque de conscientia sensus est consummatus, & qui custodit illam, semper erit securus. Salua reuerentia sapientiæ, vtilius est currere ad conscientiam, quam ad sapientiam, nisi sapientia illa sit, quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima, tunc illustratur conscientia, tunc impletur cor bona conscientia, cum in se Deum, & in Deo mutua reuolutione seipsam receperit imago creata. Creatrix imago in imagine creata nihil aliud est, nisi sapientia in anima, nisi gloria in conscientia, nisi sanctificatio in arca. O quam ineffabilis est pietas Dei, quæ tantam maiestatem inclinat ad tantam humilitatem, qui creauit nos creatur in nobis. Et quasi parum esset nos Deum patrem habere, vult etiam nos fieri sibi fratres & matrem. Quicumque (inquit) fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater & mater est. Frater obediendo, mater generando. Frater per hæreditatis participationem, mater per aliorum instructionem. O fidelis anima expande sinus, dilata affectus, ne angusteris in visceribus tuis concipere, quem totus orbis non potuit compræhendere, donec virgo beata illum fide concepit. Fide nanque Christus concipitur, verbi prædicatione nascitur, deuotio-

Matt. 12.

ne nutritur, amore tenetur. Sit ergo conscientia pura, ut Deum conducat ad hospitium nostrum, sit sollicita circa fidele obsequium, ne tanta maiestas recuset cordis gremium, sit deuota, ut soli Deo placeat, soli Deo intendat, nec recedat ab eo. Talis conscientia laetificat animam, & exhibet Deo gratiam, & hominibus & angelis reuerendam, & sibi metipsi placata & quieta existit.

¶ Quis sit bona conscientia fructus. Cap. XI.

Fonscientia est cordis scientia, quae dupliciter intelligitur, videlicet vel illa, quae se nouit per se, vel illa, quae praeter se etiam alia nouit ex se. Cor enim & se nouit sua conscientia, & multa alia. Quando nouit se, appellatur conscientia, quando praeter se alia, nominatur scientia. Cōscientia bona titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium angelorum, arca foederis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicij aperiendus. Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia, premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, & illa erit se cura. Bona conscientia secunda erit cum corpus morietur, secunda cum anima coram Deo praesentabitur, secunda cum vtrunque in die iudicij ante tribunal terrificū iusti iudicis statuetur. Futurae beatitudinis non est vilius remedium, nec certius testimonium bona conscientia: cum mundus omni volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat, nunquam marcescit bona conscientia. Subijciatur corpus in poena, in ieiunijs maceretur, verberibus lanietur, eculeo distendatur, gladio trucidetur, crucis supplicio affligatur, & secunda erit conscientia. In speculo conscientiae status exterioris & interioris hominis cognoscitur. Anima enim non nouit se, quae sine speculo est. Speculum mundum, clarum, & purum, totius religionis bona conscientia. Sicut enim mulier, quae viro suo siue amico placere desiderat, in cōtuitu speculi imaginem oppositam reddentis decorem & pulchritudinem faciei componit, sic anima, in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia creatricis imaginis recipiat, in conscientia legit & intelligit. Non immerito conscientiam speculo comparauimus quoniam in ea tanquam in speculo, rationis oculus, tam quod decens, quam quod indecens est, in se claro aspectu apprehendere potest.

¶ Quod cordis custodia bonam pariat conscientiam. Cap. XII.

Hita vniuscuiusque non cognoscitur, nisi in conscientia, nec venit ad bonam conscientiam, nisi per cordis custodiam. Cor enim suo arbitrio dimissum aut ad vitam se vertit, aut ad mortem. Velle nanque peccare, malum est, pec-

care peius, in peccato perseverare, pessimum est, nolle poenitere, mortale. Quicquid agitur cor cogitat, quod ad vtilitatem suam, vel proximorum quomodo non pertineat, respiciendum est. De diuersis igitur mundi partibus in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vane occupatur, ad seipsum redeat, & seipsum discutiat, cumque inuenit culpam, timeat poenam. Quarendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat, reperta autem culpa, & poenae causa, seipsum puniendo, se ante se statuatur, & tanquam alium se iudicet. Se equidem culpatum, ante se afflictum, se reum, ante se iudicem seuerum, se impium, ante se ad pietatem reuersum, proponat se ante se, decernat quod a se faciendum sit de se, iuste in se iniustum infligat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi. Quia pacem deseruisti apud Dominum Deum tuum, & bellum incurristi apud teipsum: scissuram pateris, ut tu a teipso condemneris quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & non vis quod vis: a teipso condemnaris. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue nequam. Afflige itaque te, & statue te contra faciem tuam, ut aspicias turpitudinem tuam, & recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miserijs suis ad seipsum conuertitur cor, & sistitur cor ad cor. Vis est quedam, quae sic de corde operatur, & retinet cor fluxum & vanum, ne profuatur in abyssum exterminij. Vis ista seu violentia rapit regnum celorum. Regnum celorum (inquit Dominus) vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet. Non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum, praesidet vrbibus, & turbis populorum. Solus is regnat, qui deposito cordis imperio, ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum & exteriorum. Si insurgit rabies leonina, premitur per patientiam, si petulantia hirci, per abtinentiam, si ferocitas apri, per mansuetudinem, si superbia vnicornis, per humilitatem.

¶ De mobilitate cordis humani. Cap. XIII.

Non inuenitur inter ceteras artes liberales ars ista praeter alios liberalis, qua tenetur, cor quod omni mobili mobilius, quod omni lubrico lubricosius est. Mobilitate enim naturali instabile, vel in puncto fixum recusat consistere, cuius vita in motu est, & motus est ei vita. Mouet motus totius corporis humani, tantillus iste in corde vitalis motus, & qua coerceatur arte ut alia mouens, ipse non moueatur? Forte mola asinaria si ad collum ei suspendatur, non moueretur, Immo multo magis cum mola concitaretur. Agendum itaque cum eo est, ut circumeat terram, & perambulet eam, si forte velociorem & mobiliorem se inuenire queat. Si super terram similem sui non inuenit, etiam gyrum caeli circumeat, & rotas curruum Dei ad cursum suum admoueat: quid tunc faciet ad illos, qui ambulant super pennas ventorum? Iorte & cum illis contendere poterit. An & cum illa virtute curret, quae attingit a fine usque ad finem

Sap. 7.

Ezech. 2.

Luc. 19.

Matt. 11.

K

L

Sap. 8.

nem fortiter, & disponit omnia suauiter? An & illam apprehendet, de qua dicitur? Mobilior est omnibus mobilibus sapientia. Saltem cum viderit tam spatiosas saltibus transilientem suam potentiam, potentiam creatoris sui, subsistat & dimittat alas suas retinens se, & habens deificae comparationis se ad se colligens & cohibens, non transgrediatur terminos suos. Sic enim sancta animalia in visione Ezechielis cum fieret vox super firmamentum, quod imminere capiti eorum, stabant & submittebant alas suas. Quod plane sancti faciunt, cum perlustratis operibus & mirabilibus Dei super intelligibilibus absconditis mysterijs nihil se scire deprehendunt, sed momento statera omnia opera sua appendunt. Tunc se non a se moueri cor intelligit, quia per se immobile permaneret, nisi qui omnia mouet, illud quoque inter omnia moueret. Mutuatum igitur a Deo cognoscens motum suum, iam non usurpet ut proprium, sed ut commodatum. Ad voluntatem namque commodantis commodatarius uti debet commodato, alioquin furtum facit in re commodata.

M Cū igitur te mouerit Deus, vel moueri voluerit: o cor humanum mouearis, aliter non mouearis, quia non esset moueri, sed commoueri. Sed quando te mouet Deus? Cum admonet. Admonet autem sic. Vane occuparis o cor sapiens, & omni prerogatiua excellens, in ijs quae vanitates vanitatum sunt. Non te decet illis subesse, sed praesesse. Te indigent ista, ut melius & commodius subsistant, tu illis neque ad beatitudinem indiges, neque ad immortalitatem. Viaticum quidem iumento tuo praeparant in via, sed si ad mensuram sumantur, non ad superfluitatem. Ex superfluitate enim ciborum quandoque infunduntur iumenta, & in ventris nimiam effluxionem resoluuntur, ita ut ex refectioe deficiant. Sic corpus tuum, o princeps & domine corporis, si regulas necessitatis excesserit, & ad barathrum concupiscentiae os aperuerit, lacum perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, & de remedio comparat exitium, de vehiculo naufragium. Quicquid proinde superfluum tollit necessarium. Aufer superflua, & nulli deerunt necessaria, quia de superflueti aliorum copia, nascitur valde agra aliorum inopia.

¶ Quomodo se quisque regere debeat. Cap. XIII.

Num est male acta corrigere, tuum est in ordine & officio familiam membrorum corporis, & animae motuum disponere, tuum singulorum negotia secundum competentiam assignare. Non sit in regno corporis tui quod leges & iura institutorum tuorum impune prauaricet, non oculus, non manus, non pes, non auris, non guttur. Quid enim de ignobilioribus & plebeis membris dicam, si vel atrectare rebellionem praesumpserint? Lapidibus obruantur, iaculis increpationum confodiantur, & nouerint regem Salomonem sedere super mulam regis, id est ratio-

3. Reg. 7.

nem super sensualitatem corporis. Quid si pudibunda illa (quae velato semper nomine appellantur a pudicis & castis labijs) motu inordinato reipublicam infestauerint? Certe abscondantur, non ferro, sed ieiunio, non detruncatione, sed mortificatione. Vtinam (inquit Apostolis) abscondantur, qui vos conturbant. His suasionibus cor effrenatum in praecipitium suum rapiens teneri potest, ut sit bona conscientia. Bona est, si habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione reuerentiam. Pro his namque merebitur Trinitatis visionem. O beata visio, in qua sic Deus erit notus atque perspicuus, ut videatur a singulis nobis in singulis nobis. Videatur in seipso, videatur in caelo nouo & in terra noua, atque in omni quae tunc fuerit creatura.

¶ De correctione conscientiae. Cap. XV.

Vmana conscientia est Domini vinea, quam excolere debent peccatorum confessio, & eorum satisfactio, & exhibitio honorum operum, & custodia eorum. Vnicuique est liber sua conscientia, & ad hunc librum discutiendum & emendandum omnes alij inuenti sunt. Anima cum de corpore egredietur, nullum alium praeter conscientiae suae librum secum portare poterit, atque in illo cognoscet quod debeat ire, & quid de beatitudine recipere. Ex ijs quae scripta erunt in libris nostris, iudicabimur, & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitae, & si sic scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitae, & si quid aliter habuerint, corrigantur, ne in illa vltima collatione, si quippiam aliter inuenti fuerint habentes, abijciantur. Beatus homo, qui se potest cognoscere & despiciere, probare & improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet: & qui sibi vilis est, Deo charus est.

¶ Quod nihil vtilius quam seipsum cognoscere, & vanas cogitationes expellere. Cap. XVI.

Multa sunt scientiae hominum, sed nulla melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Quamobrem redeam ad cor meum, & ibi stare assuescam, ut totam vitam meam possim discutere, & meipsum cognoscere. Omnes miseriae meas coram Deo effundam, si forte illa sua magna pietas moueat ipsum. Confitebor ei peccata mea, cui omnia nuda sunt & aperta, quem fallere non possum, quia sapientia est, nec effugere, quia vbique est. Audi ergo piissime Deus confessionem meam, & respice ad pietatem tuam, & fac mecum secundum misericordiam tuam. Audi quam saepe de memoria mea te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quae velut plebs ad aliquid spectaculum solent effluere in cor meum. Dū ora re vel cantare in monasterio volo, nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meum rapit, & ducit per diuersa

uerfa loca. Cumque illud ad me reuoco, tenere non possum, sed illico elabatur, & huc illucque dispergitur, & per innumera effunditur. Idcirco crebra terrenarum cupiditatum illecebra, & vanitatum effusio ita cor meum occupant, ut quod vitare studeam, hoc cogitem animoque voluam. Non enim est in potestate mea cor meum & cogitationes meae, quae ex improviso effusa mentem meam, animamque confundunt, atque alio trahunt quam ego proposueram. Ad secularia reuocant, mundana inferunt, voluptaria ingerunt, illecebrosa contexunt, ipsoque in tempore, quo leuare mentem meam ad terrarum inanibus cogitationibus infectus ad terrena plerumque deiior. Huiusmodi perstreptium cogitationum tumultus a corde quotidie amouere volo, nec valeo, sed visa & audita, dicta & facta ad memoriam reuocant & in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitanda cogito, cogitata recogito, & eadem iterum atque iterum replicare non cesso: & cum diu multumque quicquid potero cogitauero, sine cogitationibus esse non possum, sed intrant & exeunt, atque alia alia introducunt & excludunt. Haec inuitus sustineo, plerumque tamen consentio, cum per ea quae vidi, vel feci sine vtilitate, absque discretionem vaga mente discuro. Ita mens mea semper mobilis, & nunquam stabilis, semper vaga & velut ebria per diuersa distrahitur. Grauius pecco, cum cor meum derelinquo, quoniam grauis iactura est, quae per negligentiam fit. Vim patior, cum illud me deserit. Confirma cor meum Deus, quoniam cum stare in semetipso nititur, aliquo modo a semetipso etiam nesciendo deriuatur. Ita peccandi consuetudine etiam cum nescio pecco, & cor meum cor vanum per infinita deducitur, & in multa desideria diuiditur. In nocte vero cum dormire volo, multarum rerum imagines & phantasias clausis oculis video, easque inuitus tolero, quantoque magis ab eis a diem mentis auertere nitor, tanto amplius illae se mihi ingerunt, & molestius turpium cogitationum cor meum maculant. Inde est quod saepe mihi nocuit mortifera delectatio, quae ex recordatione praeteritorum peccatorum nasci solet, sed maxime ex recordatione libidinis. Haec enim pestis, quo praeteritis vitij est mihi familiarior, eo ad nocendum procliuior, & ad repellendum difficilior. Nam cum eam repellere volo, nolenti mihi se ingerit blande onerosa, displicendo placens, & placendo displicens. Carnis libidinem nunquam fugere potui, sed semper me persequitur, & cum aliqua delectationis cogitatione, vel visus intentione me comprehendere potest, non diebus neque noctibus requiescere sinit. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & nisi subito repellatur, allicit & incendit, & quasi virus pestilentiae per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentem afficit, & ad consensum prauitatis animum inflectit, omnesque animae virtutes corrumpit. Hac peste cum astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum, quoniam stimulos eius confiteri aut nescio, aut erube-

scio, tam subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incendia extinguere, impuberes stimulat, iuuenes inflammat, viros eneruat, senes & de crepitos fatigat, non spernatur tuguria, non reueretur palatia. Vtinam sola cenobia fugiat. Adiuua me Domine Deus meus, ut huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio enim quia quod resistentem fatigat, vincentem coronat. Scio etiam, quoniam si mentem meam cogitatione immunda polluerem, tibi qui munditiae auctores, placere non valeo.

§ De passionibus irae, & alijs cogitationum tumultibus. Cap. XVII.

Or mundum crea in me Deus quoniam non solum vana cogitatio illud occupat, & turpis inquinat, verum etiam amara dissipat. Saepemque aliqua iniuria commotus densis cogitationum tumultibus in corde premor. Hinc inde sollicitus & caecus occasionem vindictae de accepta iniuria rimor, consilia multiplico & nihil aliud nisi iurgia, quae foris desunt, in corde perago. Praesens non video, absentibus contradico, intra memetipsum contumelias profero & recipio, receptis autem durius respondeo. Cumque qui obsistat nullus adfit, rixas in corde compono, insidias inuidientium considero & quid contra iurgij mouere possint penso. Exquiro quod respondeam, & cum rem nullam teneam, vacuus litigator elaboro. Sicque diem in otium, noctem vero in cogitationem verso. Torpeo ab vili opere quonia fatigor illicita cogitatione. Ita mens intus pugnat, cum menti nemo repugnat. Nonnunquam vero quod egi, in tempore, hoc post modum importuna cogitatione verso in mente, & multoties grauius torqueor in recordatione, quam prius captus fueram in operis perpetratione. Sepe etiam ea, quae nunquam feci, nec in voluntate habui, ita recogito quasi poeniteat me illa non fecisse. Ab occultis meis munda me Domine: quoniam cum nihil exterius ago, intus grauius pecco. In corde enim seruo depicta, quae vidi & feci. Ideo temporalium rerum tumultus in corde versare non cesso etiam cum vaco. In cogitatione enim comedo, cum ieiuno, loquor, cum taceo, irascor & tranquillus sum, corpus requiescit, & animus huc illucque discurret. Ita vitam istam sine culpa nunquam transire potui, nec hoc quidem quod laudabiliter vixi, sine aliquo reatu est, si remota pietate discutatur. De necessitatibus meis eripe me Domine. Crebro nanque dum necessitati debita reddere studeo, voluptatis vitio deseruio: sub velamine necessitatis cado in laqueum voluptatis. Saepissime namque comedi & bibi non ad necessitatem, sed ad voluptatem, & quod necessitati satis erat voluptati parum erat. Cogitavi etiam de cibo & potu quando non debui & vbi non debui, & plusquam debui. Cogitando de escis epulas in cogitatione tota die ruminabam. Cum tegendis membrorum vestimenta quero, non solum quae regant, sed etiam

V Psal. 50.

X Psal. 18.

Y Psal. 24.

etiam quae extollant expeto: & contra frigoris torporem non solum quero quae muniant per crassitiam, sed etiam quae mulceant per molliem. Nec solum quae per molliem tactum mulceant, sed etiam quae per colorem oculos seducant. Cum pro aliqua necessitate veniam loquendi alicui habui, locutus sum non solum de necessarijs, verum etiam de non necessarijs, & de ijs quae ad me non pertinebant, & de quibus loquendi veniam non habebam. Immergi me colloquijs hominum, & ibi locutus sum non ad aedificationem, sed quod libebat, locutus verba vana & risui apta, verba ociosa & inutilia. Verborum desertiis, detractio studens os meum mendacio & detractio inquinat. Lingua mea omni fallacia plena est, & nocuit mihi plusquam caetera membra omnia. Nam ea, quae audiui vel vidi, nunquam eo modo quo dicta, vel facta sunt, referre possum, sed alia affirmo pro alijs, & saepe multa interfero superflua: atque ita vel nimium laudando, vel vituperando, fere quoniam loquor mentior. Guttur insatiabili ardet in gluuie, gula diuersis saporibus satiari non potest. Cor prauum dolo & malitia plenum per puram confessionem purgare nunquam potui. Manus ad opus prauum fuerunt paratae, & ad operandum bonum pigrae. Stomachus & intestina nimio cibo & potu saepe sunt distenta, & idcirco dolore sunt plena. Nam vnde gula delectatur inde venter inflatur, corpus infirmatur, & saepe mors sequitur. Per gulae delectationem corruui in ventris in gluuie, & vnde debui mihi parare salutem, inde contraxi nimium comedendo perniciem. Pedes velocius me portauerunt ad aliquam curiositatem speculandam, quam ad ecclesiam. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt, omnemque motum corporis mei ad immunda desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis ociosis & vanis, quam sanctis. Delectatus est odoratus vanis odoribus, gustus diuersarum rerum diuersis saporibus, nec non singuli alij sensus his, & illis, iuxta quod cuique suus ferebat appetitus. Ita Deus meus in omnibus membris meis naturae modum excessi, omnia membra mea velut conuiratione facta inimico meo de me dominium tradidere, cum morte foedus iniuere, pactum pepigere cum inferno.

§ De conscientia iudice, & occultorum accusatrice. Cap. XVIII.

A Psal. 139.

Ripe, me Domine ab homine malo, id est a meipso, opera mea me sequuntur, quocumque vado conscientia mea non me deserit, sed praesens assistit, & quicquid facio scribit. Idcirco quamquam humana subterfugia iudicia, iudicium propriae conscientiae fugere non valeo. Et si hominibus occulto quod egi, mihi tamen (qui noui malum quod gessi) occultare nequeo. Proprij reatus conscientia non me requiescere sinit, sed de die in diem vehementer me torquet, & de die iudicij vehementius terret. Nam in die ille cum Do-

minus ad iudicium venerit, & vniuscuiusque conscientia ad testimonium adducetur, & aperto libro conscientiae omnis culpa ante oculos reducetur, atque ita cogente conscientia, vniuscuiusque erit accusator & iudex sui. Propterea statuam me ante me, & iudicabo meipsum, ut illius extremae & tremendae diei iudicium euadere possim. Damnat me conscientia mea, quamquam diuinum iudicium nondum me damnet. Accusat me de homicidio, quod si opere non feci, vo luntate tamen ac desiderio saepe peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respondeo. Accusat me de inuidia, consitor & ego quoniam inuidia saepissime cor meum lanauit. Per inuidiam nanque sancte uiuentium merita mea feci inuidedo peccata. Na bona, quae ab eis fieri uel dici audiebam, uera omnino non credebam, ipsas res bene gestas in malum male interpretando conuertebam. Omne malum, quod de illis mendax fama iactabat, statim tanquam si ego vidissem credebam: omnia mala meis amulis fingebam, & ex profectu deficiebam. Haec uero odia intra me abscondebam, & in meos cruciatus enutriebam, proficientibus inuidebam, peccantibus fauebam, de malis eorum gaudebam, & de profectibus lugebam. Gratuitis inimicitijs ardebam, & hanc malitiam mei pectoris deprehendi timebam. Semper eram ei amarus, & nunquam certus, & ita amicus eram diaboli, & inimicus meus. Inter amicos discordias seminavi, discordantes in dissensione confirmaui, opiniones eorum mendacis coloraui: spiritualibus carnalia laudauit, ut spiritualia bona eis deesse persuaderem. Amicitias simulauit, ut eos, qui se incaute mihi committebant, qua possem arte deciperem. Odiorum mihi occasionem prauis suspicionibus coaceruaui, & ita demones, quorum facta sectabat, laetificauit. Multis velut amicus fui in obsequio, hostis in animo. Comptus in verbo, turpis in facto. Proditor fui secretorum, tenax malarum suspicionum, utrobique peruersus. Et ita persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam. Pijssime Domine vnde possum, esse bonus, qui in bono sic fui malus? Ego peccabam, & tu dissimulabas, prolongabam multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatem tuam, quia poenitentiam & indulgentiam cogitabas. Da ergo misericordiam misero, quia tandiu pepercisti criminoso. Credo nanque, quod quicquid mihi condonare decreueris, sic erit quasi nunquam fuerit.

B

Psal. 142.

§ De fallacia vanitatis. Cap. XIX.

Non solum inuidia cor meum afflixit, verum etiam vanitas, circa varias delectationes languentem animum inuoluit. Per vanitatem nanque de operibus, quorum mihi conscius non eram, turpiter me iactavi. Gestiebam etiam docere quae nesciebam. Credi de me sublimia volebam, delectabilia grauibas anteponebam, execrabar verbo quod animo concupiscebam, appellationes virtutum meis vitij imponere: & ita meipsum fallebam, & fauentes mihi deci-

decipiebam. In promissione honesta fui velox, in exhibitione mendax, a bono mutabilis, malitens, in verbo grauis, animo turpis, vbique fallax. Latus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta. Misericordissime Domine ita defecerunt in vanitate dies mei, in quibus debui flere commissam iniquitatem, excitare remissam voluntatem, suspirare ad amissam hereditatem, aspirare ad promissam felicitatem, properare ad angelicam societate repropitiari tuam maiestatem.

De statu misero presentis vite. Cap. XX.

D Erret me vita mea Deus meus, quoniam diligenter discussa, apparet mihi aut peccatum aut sterilitas: & si quid fructus in ea videretur, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, ut possit aut non placere displicere tibi. Et cum vere ita res sit, sic est mihi quasi non ita sit, quod est miseria super miseriam. Sic comedo, bibo, & dormio securus, quasi iam transferim diem mortis, & euaserim diem iudicij, & tormenta inferni. Sic ludo & rideo, quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearum expauescens, sed de tua pietate confidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgentiam post reatum per puram & lachrymabilem confessionem assequi promissisti, confiteor quoniam in peccatis conceptus sum, & in peccatis nutritus, & per omne tempus vite mee usque ad hanc diem in peccatis sum conuersatus. Nullum inuenio peccatum, a quo non sim aliquo modo inquinatus. Per superbiam namque precepta tua, & seniorum meorum transgressus sum. Silentium & taciturnitatem sicut regula docet non tenui. Quod mihi licitum non fuit habui, dedi, & accepi. Clamores pauperum & miserorum non libenter, aut misericorditer audiui, nec eos in infirmitatibus suis visitavi. Suadentibus mihi in malum consensii, facilius multa in imo quam vnum in summo cogito, facilius reprehendo aliorum vitia quam mea, & quod in alijs reprehedo, facere non erubescio. Facilius vniuersiusque vitia quam uirtutes intedo. Cum aliorum delicta cerno, mea non aspicio. In meis delictis sum clemens, in alienis rigorem tenere volo. Ad irrogandas contumelias sum validus, ad tolerandas infirmus, ad obediendum piger, ad lacerandos vero alios importunus, ad ea, quae facere & debeo, & valeo torpens, ad ea vero, quae facere nec debeo, nec valeo paratus. Ita repleta est malis anima mea peccatis meis exigentibus. In ecclesia me deteriorem reperio, ante altaria sacra, deuote non suplico, vasa sacra non reuerenter tracto, in choro sum corpore, & in aliquo negotio mente. Nunc intus maneo, nunc foras ex eo, tanta est leuitas corporis nec non & mentis. Aliud canto, & aliud cogito. Psalmodie verba profero, & psalmodie sensum non attedo: sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus,

huc & illuc prospiciens, quaecumque ibi geruntur perlustro & perspicio. Vae mihi quoniam ibi pecco, ubi peccata emendare debeo. Nonnunquam vero in ipsis bonis, quae ago, ad deterius propinquo, quia dum menti laticiam pariunt, & quandam securitatem gignunt, mens mea secura redditur, & in torpore laxatur. Sepe etiam meipsum & opera, quae feceram laudavi, & ab alijs laudari volui. Plerumque laus humana, quam non quaerebam, mihi oblata placuit, & cum ex ea incaute extollerer, subito multa, quae feceram ad memoriam venerunt, ut amplius in elatione attollerer. Quae subtiliter replicans, atque in vnum cuncta coaceruans, cepi magis magisque deceptus intumescere. Dumque in mei admiratione occupatus defigerer mihi dans gloriam & non Deo, a quo omnia acceperam, omnium fructum amisi, atque ita didici, quoniam qui me laudabat, aduersum me iurabat. Quantum enim quisque in semetipso gloriatur, tantum a Dei amore disiungitur. Ita Deus meus inferno appropinquauit uita mea. Si me liberabis, habebō vnde tibi gratias agam, si inde non liberabis, non habeo vnde te reprehendam quoniam iustus es. Hei mihi qualis uixi, quanta mala feci & dixi: Pudet qui sic vixerim, & quod natus fuerim. Mallem non esse, quam talis esse. Bonus eram, & malum me feci: utique qui sponte me feci miserum, iustum est semper esse miserum. Conscientia mea meretur damnationem, poenitentia mea non sufficit ad satisfactionem, sed certum est, quoniam misericordia tua delet omnem offensionem. Dele ergo pie Domine iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego vero, qui usque ad hanc diem sine causa uixi, amodo sine causa viuere nolo. Sed heu miser haec tam saepe sic confessus, surgens, cadens sum defessus repeccando toties confitendo toties. Multoties promisi me emendare, & nunquam tenui, sed semper ad peccatum redij, & prioribus sceleribus noua & peiora coniunxi. Nunquam, ut debui, mores meos in melius mutavi, nec a malefactis recessi. Plurimos etiam me perdens peccare feci, & multis causa mali extitit, & exemplis uitae meae nonnulli subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime Deus non abscondo, sed ostendo, accuso me, non excuso, quoniam iniquitatem meam cognosco. Nec idcirco iustus sum, quoniam si alter ita me accusaret si cut ego meipsum accuso, patienter sustinere non possem. Desperare utique potuissem propter nimia peccata & vitia, culpas & infinitas negligentias meas, quae egi & quotidie indefinenter ago corde, ore, opere, & omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest, nisi verbum tuum Deus caro fieret, & habitaret in nobis. Sed desperare iam non audeo, quoniam subditus ille tibi usque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum, & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. Gratias tibi ago Domine Deus meus, quoniam visitasti me, & ostendisti mihi peccata mea. Nunc primum te inspirate didici ad cor meum redire, & meipsum cognoscere. Aduocabo ergo aliquem de amicis tuis, & ei omnia deli-

Psal. 101.
Psal. 87.

G

Psal. 50.

H

Ioan. 1.

Philip. 2.

Colo. 2.

deli-

delicta mea exponam sicut mihi precepisti, ut eius consilio & auxilio ab omnibus meis possim iniquitatibus liberari, & tibi reconciliari.

Confessio ad Abbatem. Cap. XXI.

Vdi ergo pater miserum peccatorem audi vocem lachrymantis & poenitentis, attende quam grauiter peccavi, & creatorem meum offendi. Deo iubente ad cor meum redij: & inde exclusis omnibus praeter Dominum Deum & me ipsum, totam vitam meam discussi, tanto diligentius, quanto familiaris, & (ut verum fatear) nihil aliud ibi inueni nisi locum horroris, & vastae solitudinis, conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis oblitam, & omni horrore plenam. Nullum enim inuenio vitium, a quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguae effrenationem. Seniorum meorum imperia non seruauit, sed iudicavi, de meis negligentibus obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmuravi, praeferrere me melioribus impudenter affectavi, simplicitatem spiritualium fratrum irridere exagitavi, meas sententias procaciter iactavi, obsequia delata fastidiui, negata quaesivi, iuniores meos elatus despexi. Non seruauit in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. Habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax, subiectionis impatiens, potentiae sectator, ad opus bonum piger, ad vanitatem feruens, ad obsequium durus, ad loquendum quae nesciebam promptus, ad supplantandum paratus, fraternae societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamorosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, praesumptuosus in docendo, effrenatus deformiter in cachinnando, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficis, inflatus obsequijs, & imperiosus subiectis. Saepe iactavi me fecisse quod non feceram, vidisse quod non videram, dixisse quod non dixeram, non vidisse & audisse quod videram & audieram: & ita ex omni parte sum reus. Reus in seculo, reus in claustris, sed ibi per ignorantiam, hic per negligentiam: & vtrumque me terret. Veruntamen multo amplius terret me, quod in monasterio ante conspectum Dei deteriorem me inuenio. Collocauit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarum, ego vero miser & miserabilis inter mensas epulantium fame pereor, iuxta fontem sitio, ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum & desidiosus. Ita tempus amitto, quod Deus mihi sua pietate indulserat ad agendam poenitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios Dei sto, habitum monachi, non conuersationem

habens, in magna corona, & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tanquam arbor sterilis terram occupo, & velut iumentum vile plus consumo quam proficio. Altiores alterius locum teneo, & nullius officium suppleo, sed sum sicut truncus sine frondibus, & fructibus. Alij me pascent de laboribus manuum suarum sicut praebendarium suum. Ego autem tanquam pauper & miser nec clericum, nec laicum gero. Cantare namque & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobrium hominum, pecore vilior, cadauere deterior. Tolerabilius enim canis putridus foetet hominibus, quam anima peccatrix Deo. Idcirco tædet me viuere, viuere erubescio, quia parum proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus. Malo tamen mori, & misericordiae Dei me committere & commendare, quia benignus & misericors est, quam de mala mea conuersatione alicui scandalum facere. Tota die namque verecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me, cum video me somnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenue & deuote diuinis interesset laudibus, alios vero ita reuerenter & alacriter coram Deo assistere, & eum laudare: ego autem compungi ad lachrymas nequeo, tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet, orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio tanta est sterilitas animae meae, & deuotionis inopia, quam patior. Hei mihi, omnes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiae, alium admirandae patientiae, alium summam humilitatis & mansuetudinis, alium multam misericordiae & pietatis, illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare caelos orationis instantia, aliosque in alijs praereminere virtutibus. Omnes considero & propicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis celestibus & gratia affluentibus, tanquam reuera spirituales homines, quos Deus visitat, & in quibus habitat. In me vero nihil horum inuenio, quoniam declinauit Dominus in ira a seruo suo. Inde est quod cum alij vigilant, ego dormio, quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discuro, quando alij in aliquo secreto loco se furantur a colloquijs hominum, ut ibi loquantur cum rege angelorum, ego quaero colloquia hominum, cum alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis ociosis, quando alij discutiunt & dijudicant semetipsos, ego iudico alios. Alijs placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli, & diuerticula. Sic sic ex quo peccare potui, nunquam a peccatis, & malis operibus cessavi, peccatis peccata semper accumulavi, & peccata, quae aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus & malis desiderijs nunquam perficere cessavi.

Super omnia mala delectatio carnis, quae ab ipsis incunabilis semper mecum creuit, mihi semper adhæsit, nec adhuc iam praeseneclute deficientibus

Ex his uerbis arguas quidam hunc librum esse Bernardi Monachi, non Hugonis nostri: attamen Hugo in suis libris quoad hoc habuit in dicit Monachi, & sapius pro prium reuocet Canonici.

M

N Delectationes carnis.

Psal. 50.

Pulchra confessio sui ipsius.

tibus membris me deserit, multis & varijs modis infelicem animam mea maculauit, dissoluit, capti uauit, & omni virtute destitutam, inanem & debilem reddidit. Fateor huius operis nefarij immundis recordationibus me saepe esse commotum & incelsum, ardores non modicos & inhonestos passum, & non solum mearum delectationum malas memorias & stultas recordationes mihi nocuisse, sed etiam aliorum malefacta mihi narrata, & per recordationes sordidas ad memoriam reducta, cor meum non paruo veneno iniquitatis maculauisse. Et in hoc miserabiliter miserabilis sum, quia non tantum doleo quantum dolendum est me cognosco, sed sic securus torpeo, ac si quid patiari ignorem. Hoc vero mihi est omni infelicitate miserius, quod ita opere peruersus, ore pollutus, corde immundus ad altare accedo, & Christi corpus manibus meis pertractare non pertimesco. Accedo elatus ad humilem, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem: & tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad Dominum, non amore sed timore, non deuotione sed usu. Accedo ad Dominum, cuius percussus seruum, ad patrem accedo, cuius occidi filium. Percussus uerbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco Dominum, nec reueror patrem. Manens in turba fratrum turbans aliquos & ab alio quo turbatus, quandoque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissim ad osculum turbati fratris. Conuincit me reum, & Dei inimicum mea iniquitas, peccatum meum saepe separauit me a Deo. Idcirco obsecro te pater, ut me instruas quomodo possim, aut semper stare cum Deo meo, aut redire cum ab eo peccatis meis exigentibus motus fuero.

¶ *Patris spiritualis ad constantem responsio.*
Cap. XXXII.

P Confessio tua fili ad lachrymas me commouit, tum propter me, tum propter te. Propter me fleo, quoniam quacunque de te dixisti, eadem ferere aut similia reperio in me, & multa ad memoriam reuocasti, quorum oblitus fueram. Propter te gaudeo, quoniam uisitauit te oriens ex alto. Non enim longe es a regno Dei. Notitia namque peccati, initium est salutis. Confido in Domino, quoniam quicquid minus est in te feruoris, & boni operis, humilitas supplebit purae confessionis. Quacunque namque hora peccator conuersus ingemuerit, saluus erit, quoniam cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Tardius siquidem uidetur Deo veniam peccatori dedisse, quam ille accepisse. Sic enim festinat misericors Deus absolueret reum a tormento conscientiae suae, quasi plus cruciet misericordem Deum compassio miseri, quam ipsum miserum compassio sui. Qui enim uere poenitet & ueraciter dolet, absque dubio & absque mora indulgentiam accipiet. Et quanto quis frequentius, quantoque uehementius de suo reatu

interno dolore afficitur, tanto certior, tantoque securior de indulgentiae uenia efficitur. Inde est, quod animam poenitentiae lachrymis afflictam tam frequenter quam libenter consolatur spiritus paracliticus. Illam frequenter uisitat, illam libenter confortat, & ad uerae fiduciam plene reformat, quam sua scelera flendo damnare, & damnando flere considerat. Incipit extunc quadam familiaritas inter Deum & animam, eo quod haec se sentiat ab illo saepius uisitari, & ex eius aduentu non tantum iam consolari, immo aliquoties quodam ineffabili gaudio repleri. Sed ad haec quis idoneus? Profecto uere poenitens. Omnia etenim in confessione lauantur, conscientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas reddit, spes reuiuiscit, animus hilarescit. Post baptismum nullum aliud nobis constitutum est remedium quam confessionis refugium. Sit ergo deuota cordis compunctio, uera oris confessio, discreta carnis mortificatio, repentina uitiorum extirpatio, laeta bonorum operum exhibitio. Non erubescas Deo confiteri, cui non potes abscondi. Ipse enim nouit abscondita cordium, cui omnia nuda sunt & aperta, ante cuius conspectum cuncta nostra peccata sunt scripta. Sed quod ibi scribit transgressio, hic delet confessio. Non te igitur pudeat dicere, quod non puduit facere. Quod si forte pudor est tibi, mihi soli peccatori peccata tua exponere, quid facturus es in die iudicij, ubi omnibus exposita tua apparebit conscientia? Si cogereris coram multitudine nudo corpore transire, non posses non erubescere: cur ergo minus confunderis, quando immunda cogitatione in mente sordidaris? Cur minus erubescis pudenda cordis quam pudenda carnis? Cur magis ueteris uultus hominum quam uultus angelorum? Talis confusio separatur a Deo. Omnis spes ueniae & misericordiae est in confessione uera. Simulata namque confessio non est confessio, sed duplex confusio. Excludit enim miserationem Dei misericordiae simulatio: nec dignatio locum habet, ubi fuerit dignitatis praesumptio. Prouocat uero compassionem humilis misericordiae confessio. Nulla est enim tam grauis culpa, quam non habeat ueniam per puram confessionem. Vitia igitur cordis tui, & prauas cogitationes illico manifesta. Peccatum enim prodium cito curatur. Crimen uero tacendo ampliatur. Vitium si patet, fit ex magno pusillum: si later, fit ex minimo magnum. Nam uelox confessio uelocem medicinam facit. Melius est, ut uites uicium quam ut emendes ne forte cum incurreris, reuocare non possis.

¶ *Remedium contra prauas cogitationes.*
Cap. XXXIII.

Voties te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationem affici, toties pone ante mentis oculos quomodo Christus in cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodo a Iuda Iudeis traditur, & quam uiliter pertractatur, blasphematur & colaphizatur, iudicatur

& condemnatur, expoliatur & flagellatur, ad ultimum uero contumelijs & opprobrijs affectus inter duos latrones suspeditur, clauis cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus sanguis emanat, & inclinato capite emittit spiritum. Ita redemptor tuus moritur pro te, & tu nescis cuiusmodi sordida cogitatione sordidaris in mente? Sufficere posset haec cogitatio ad excludendas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia transeamus. Considera quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus inter longa suspiria, & difficilis singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis. Tunc ueniet corpus in pallorem & horrorem, in saniem & foetorem, erit uermis & cibus uermium animam uero mox capient & rapiunt larvae illae facies, quae eam in exitu praestolantur. Et ex omni parte terrebunt eam daemones terribiles, & horribiles. Cogita quis eam defendet ab illis rugientibus praeparatis ad escam: quis consolabitur eam cum teterrima illa monstra daemoniorum occurrant sibi cateruatim ruere uidebit, aut quis dederit per ignotam regionem? Attende etiam, quam subito uenit dies uiltima, subito uenit: & forsitan hodie erit. Iam adest, iam praesentaberis ante tremendum iudicem, accusaberis de multis & magnis offensis, non uno, non paucis, sed innumeris criminibus, non paruis sed immensis, non dubijs sed certis, non breui accusatione sed tam longa quam longa est uita tua, non uno accusatore, sed tot quot sunt delicta tua. Ipse iudex erit districtus accusator tui. Omnes etiam spiritus boni & mali coram Deo te accusabunt cum eo. Boni, quia Deo debent aequitatem, mali quia tuam seruauit iniquitatem. Tot iudicibus & populis astabis, quot praecesserunt in te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi praebuerunt bene uiuendi exemplum. Tot conuinceris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus & iustis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuae, & cunctis agminibus patebunt uniuersa scelera tua, non solum actuum, uerum etiam cogitationum & locutionum. Multa uero peccata tunc prouent ex improuiso, quasi ex insidijs quae modo non uides, & forsitan plura & terribiora his, quae nunc uides: undique erunt tibi angustiae, hinc erunt accusantia peccata, inde terrens iustitia, subtrus patens horridum chaos inferni, desuper iratus iudex, intus urens conscientia, foris ardens mundus. Si iustus uix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premet? Latere erit impossibile, appare re intolerabile. In tanto discrimine torquebit te tua conscientia, male sibi conscia cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conscientia, tu ipse eris accusator, & iudex tui. Conuictus teste propria conscientia, & testibus oculis ipsius iudicis, fugere non poteris, sed tremens & anxius stabis, suspensus ad grauissimam sententiam in angusto periculo, & in periculosa angustia, tanquam illico recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit uehementer iratus, & terribi-

liter districtus, sententia eius semel lata erit immutabilis, tortores horribiles, qui nunquam miserentur erunt parati, ut data sententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine interuallo, & sine temperamento, timor conturbabit te, cum terra aperietur coram te, & tu ruas, & cades in stagnum sulfuris ardentis & foetentis. Ignis exterius carnem tuam comburet, uermis interius conscientiam corroderet, ibi eris sine fine sine spe ueniae & misericordiae. Omnia uero gehennae supplicia superabit Deum non uidere, & bonis carere, quae in potestate habuisti obtinere.

¶ Si omnes malas cogitationes a corde tuo expellere, haec saepe cogita. Ibi namque est cogitatio tua, ubi affectio tua: ibi cor tuum, ubi est desiderium tuum; quoniam illud saepius in cogitatione uoluimus, cuius amore plus affecti sumus. In cogitatione sua cadit quisque, uel stat. Si bona cogitas, cogitatio tua sancta custodiet te. Si mala cogitas, spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum & auferet se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu: eritque templum Dei spelunca diaboli, quoniam quem Deus deserit, diabolus arripit. Spiritus sanctus suggerit bona & dulcia: spiritus malus mala & amara, uana, inutilia, & immunda. Et ideo quacunque hora mala cogitatio cor tuum tangit, non consentias illi, nec sinas eam in corde tuo manere, sed illico repelle. In initio cogitationis iniquae resiste, & fugiet a te. Nam ante Dei oculos non uolant uacuae cogitationes nostrae, & nulla momenta temporis in animum transcendant sine statu retributionis. Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensus, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem. Sicut uipera a filijs suis in uero positis lacerata perimitur, ita nos cogitationes nostrae intra nos nutritae occidunt.

¶ Demonum est malas cogitationes suggerere, nostrum est illico illas repellere. Nam in animo nostro eas iacere nostrae subest uoluntati, & propriae deputatur culpa: uoluntate namque sua cadit qui cadit, & uoluntate Dei stat qui stat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat cum pulsatur, nisi dum hanc sibi per delectationem subiugat.

¶ *De superbia uitanda.* Cap. XXXIII.

Superbia sicut est origo omnium criminum, ita est ruina omnium uirtutum. Ipsa enim est in peccato prima, ipsa in conflictu postrema. Ipsa autem in exordio mentem per peccatum prosternit, aut in fine de uirtutibus deiecit. Idcirco est omnium infectionum peccatorum pessima, quia tam per uirtutes, quam per uitia humanam mentem exterminat. Caetera uitia solas illas uirtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, ut luxuria pudicitiam, ira patientiam, sola uero superbia contra cunctas animi uirtutes se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus omnes corrumpit. Idcirco nisi omnia opera nostra humilitas praecesserit, comitata, & consecuta fuerit, proposita quam intueamur, apposita cui adhaereamus, interposita qua repri-

† mihi

Q

R

S

V
Mors propria.

X
Dies iudicij.

Y

Sap. i.

Z

A

T
Mors Christi.

tur

mamur

Institutiones Monastica

mamur, totum de manu extorquet superbia, Quantalibet sit iustitia operis, apud internum iudicem nulla est, si illam extollit tumor mentis. Perit re vera omne, quod agitur, si non sollicitate in humilitate custodiatur. Signa superbiae haec sunt, clamor in locutione, amaritudo in filio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in imagine inhonestas in actione rancor in reprehensione.

Superbia signa.

De inuidia, & detractioe vitandis. Cap. XXV.

Inuidia est animi tinea, sensum comedit, pectus vrit, mentem conficit, cor hominis quasi quaedam pestis depascit, & cuncta bona ardore pestifero deuorat. Inuidus alienum bonum, suum facit inuidendo peccatum. Cum igitur peccatores quoslibet conspiciamus, non facile eos iudicemus, sed magis desileamus, quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Si vis delinquentem corripere, aperte increpa, nec occulte mordeas. Quid enim prodest, si me nesciente alijs mala mea referas? Vae illi, qui suam reuinit corrigere vitam, & alienae non desinit detrudere. Si vis detrudere, tua in te peccata retorque, non aliorum delicta, sed propria cerne. Nunquam enim alijs detrahas, si te bene inspexeris. De malo alieno os tuum non coinquines, non detrahas peccanti, sed condole, quoniam graue peccatum est detractio. Detrahentes, & audientes pari reatu detinentur. Sicut irasceris alteri quando detrahit tibi, sic irasceris tibi quando detrahis alteri. Detractio est mordacior quam vera cordis reprehensio.

De curiositate, & mendacio, vaniloquio, vanaeque laude vitandis. Cap. XXVI.

Multos seducit curiositas. Tandiu quisque sua peccata ignorat, quandiu curiose aliena considerat. Qui semetipsum aspicit, non quaerit quid in alijs frequenter reprehendat, sed in semetipso quid luceat. Quod inter se loquuntur homines, nunquam scire desideres. Omne etiam genus mendacij summopere fuge. Nec casu nec studio loquaris falsum, quia os, quod mentitur, occidit animam. Per nullam fallaciam vitam alicuius defendas. Fuge inhonesta verba: Reice verbum, quod non edificat audientes. Vanus enim sermo cito polluit mentem, & facile agitur quod libenter auditur. Vanus enim sermo vanae conscientiae est index. Mores hominis lingua patitur, & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur, quonia ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio, quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. Qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit. Discerne te tuo iudicio, non alieno. Nemo enim magis scire potest quis sis, quam tu qui conscientius es tibi. Quid enim prodest dum malus es, si bonus praediceris;

Sap. 1.

Matt. 12.

Esto igitur talis, qualem te postis haberi: Si sapiens fueris, te semper habebis eundem. Stude loqui non quod libet, sed quod oportet. Qui ociosum verbum non reprimat, ad noxiam cito transit. Magna virtus est, si non laedas a quo laesus es, magna gloria est, si cui nocere potuisti, parcas.

Nobile vindicta genus est ignoscere victo. Quicquid tibi contigerit aduersi, pro tuo peccato euenit tibi. Tempera ergo dolorem tuum, & dic, iuxta modum delictorum parua datur ultio. Mala aliorum bono tuo supera, vince malitiam bonitate, detrahentium errores dissimulando calca, non sis in pace infidus, nec leuis in amicitia. Odiens ad pacem inuita, discordantes ad concordiam reuoca.

De prauitate conscientiae, & eius poena, deque alijs non iudicandis, sed misericorditer tractandis. Cap. XXVII.

Conscientia hominis abyssus multa. Sicut enim abyssus exhauriri non potest, sic cor hominis euacuari a cogitationibus suis non potest, sed continua volubilitate in eo voluuntur. Magis magnum est, & spatiosum nauibus, illic reptilia, quorum non est numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc & illuc deambulat, ita conscientiam hominis venenatae cogitationes intrant & exeunt, vt nesciat homo vnde veniant, aut quo vadant: hoc bene cognouerat qui dicebat. Prauum est cor hominis, & inscrutabile: & quis cognosceret illud, quod scrutationem non recipit, nec cognitionem?

Nulla poena grauior est praua conscientia. Mala conscientia proprijs agitatur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condemnat, quoniam nemo potest seipsum fugere. Vis nunquam esse tristis? Bene viue. Bona vita semper gaudium habet: conscientia rei semper in poena est. Ita clemens esto in alienis delictis sicut in tuis, nec quemquam districtius quam te iudices, sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit. Iudicium, quod alijs imponis, ipse portabis. Nullum ante iudicium condemnes, ante proba, & sic iudica. Non enim qui accusatur, sed qui conuincitur, damnandus est. Valde periculosum est de suspitione quempiam iudicare. In ambiguis, Dei iudicio serua sententiam. Non eligas cui miserearis, ne forte praetereas illum, qui meretur accipere. Omnibus te tribue si potes, quoniam incertum est pro quo magis placeas Deo. Maior sit beneuolentia, quam quod datur, quoniam tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Qui cum tristitia manum porrigit, fructum remunerationis amittit. Non est misericordia, vbi non est beneuolentia. Non auferas vni, vnde tribuas alteri, quoniam nihil prodest, si inde alium reficis, vnde alium inanem facis. Abijce a te quicquid tuum bonum propositum impedire potest: contemne uiuens quae post mortem habere non potes. Difficile est, immo impossi-

Psal. 103.

Pulchrum simile.

Hier. 17.

M

N

O

impossibile, vt praesentibus quis fruatur bonis & futuris, vt hic ventrem & illic mentem impleat: vt de delicijs transeat ad delicias, vt in terra & in caelo gloriosus appareat. Si vis cum laetitia animi viuere, noli multa habere. Istam quisque finiens vitam, nisi quod meruit in ipsa, non potest habere post ipsam. Quantum naq; inferius delectamur, tantum a superno amore diiungimur. Nullus sit casus, quem non meditatio tua praueinat, nullus sit casus, qui te imparatum inueniat. Propone nihil esse, quod tibi accidere non possit. Vita fouea, in qua vides alium coram te cecidisse. Aliorum perditio tua sit cautio. Dum nescimus repente mors venit: nescimus enim quid hodie nobis contingat, & ignoramus an hac nocte animam nostram conditio mortis deposcat. Quotidie ad finem vitae tendimus, & ad mortem properamus. Idcirco singulis horis cogitare debemus, quod singulis momentis properamus. Vnde Dominus ait per prophetam. Perditio tua Israel: tantum modo in me auxilium tuum. Quasi diceret. Vt pereas imputat merito: vt salueris meo auxilio. Nunquam oportet penitentem habere securitatem de peccatis, nam securitas negligentiam parit, *Et sepe incautum vitia ad transacta reducit.*

Ose. 13.

P Non solum graua, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt, sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere. Non est dubium, quin qui casti perseverant & virgines, angelis Dei efficiuntur aequales.

De importunitate ventris, & astutia diaboli. Cap. XXVIII.

Villus homini tam improbus exactor est, quam venter: qui quotidiana famis exactioe te vrget. Cum ceteris vitijs, & si interdum nascimur, tamen cum eis non morimur, sed cum isto vitio nascimur, & cum isto morimur. Multis creditoribus reliquit me obnoxium pater meus, sed ab omnibus liberatus sum. Vnus tamen superest, a quo liberari non possum, id est venter. Venter praecpta non audit, poscit, appellat, non est tamen molestus creditor, paruo dimittitur, si modo dederis ei quod debes, non quod potes. Quosdam praesciens Deus peccare posse, in salutem flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent: vt eis vilius sit frangi languoribus ad salutem, quam remanere incolumes ad damnationem. Est perniciofa sanitas, quae ad inobedientiam ducit: est & salubris infirmitas, quae per diuinam correptionem mentem a duritia frangit, & humiliat.

R Versutia Diaboli.

Diabolus quando decipere quemquam tetat, prius naturam vniuscuiusque intendit, & inde se applicat vnde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis & lenibus metibus luxuriam, aut vanam gloriam proponit: asperis vero metibus iram, superbiam, vel crudelitatem. Aduersarius noster cum ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur, & ingreditur: sed spiritalis homo, qui omnia iudicat, eius astutias non ignorat, reprimat quod potest, quod non potest tole-

rat, quia etsi latratu canis sustinet, morsum tamen non timet. Mordet cum ad consensum pertrahit, latrat cum suggerit, & tunc non vulnerat, sed coronat, quoniam tamen resistens fatigat, non obligat nisi consentientem.

De oratione, & modo orandi, & impedimento eius per cogitationum tumultum. Cap. XXXI.

Ratio est mentis deuotio, id est conuersio in Deum per pium & humilem affectum. Humilem ex conscientia infirmitatis propriae, pium ex consideratione diuinae clementiae. Nullo alio modo Deus citius ad misericordiam flectitur, quam si animus deprecantis ad eum toto deuotionis affectu conuertatur. Nihil ita Deum complectitur, quemadmodum purus mentis affectus. Idcirco cum orare volueris, solus solitudinem cordis tui ingredere, & collecto spiritu tuo, integra mente, & vacua curis, orationis domum intra, & stans coram Deo ante vnum aliquod de altaribus orationis instantia caelos penetra, & praesentatus choris caelestium in ipsorum praesentia miseras & calamitates, quas pateris, miserandus deplora. Prode tuam necessitatem, posce eorum pietatem: & ego confido in eo, qui dixit, Petite & accipietis: quod si perseveraueris pulsans, non exabis inde vacuus. Sic ora cum oraueris, quasi sis assumptus, & praesentatus ante faciem maiestatis in excelso throno: vbi millia millium ministrant ei, & decies centena millia assistunt ei. Tunc veraciter oramus, quando aliud non cogitamus. Sine intermissione orare debemus. Nam sicut nullum est momentum, quo homo non fruatur, aut vtatur Dei pietate & misericordia, sic nullum debet esse momentum, quo eum praesentem non habeat in memoria. Felix anima, quae omnes euagationes mentis in vnum studet colligere, & in illo verae felicitatis fonte desiderium figere. Quando oramus, Spiritum sanctum ad nos vocamus. Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed orantis cor aspicit. Vis virtutes tuas augere? Prodere noli. Quod manifestando potes amittere, tacendo custodi. Qui vult bene agere, & fructum boni operis non habere, quod ipsi sibi auferunt per studium humanae iactantiae. Sicut glacies calore dissoluitur, ita virtus ore laudantis.

Luc. 11.

Dan. 7. T. 1. The. 5.

V

Cum ad cor meum redire volo, desideriorum carnalium turba, tumultusque vitiorum, tetationibus suis cogitationem meam dissipat, & intentionem cordis in oratione perturbat. Et dum conuertitur ad Deum post perpetrata vitia studeo, & contra haec eadem vitia, quae perpetravi istum exorare conor, occurrunt cordi phantasmata peccatorum, quae feci: & metis meae acie reuerberant, confundunt animum, & deprecationis meae vocem premit. Ita mala, quae feci, cogitationi meae suis imaginibus impressa, in ipsa mea oratione me turbant. Ceterum quanto grauiore tumultu cogitationum carnalium premor, tanto ardentius orationi insistere debeo. Et quanto plura peccatorum meorum phantasmata in oratione patior, tanto magis

M. Hug. a S. Vict. To. ij. M magis

magis necesse est, vt intentio cordis mei, quo durius repellitur, eo valentius insistat orationi: quatenus cogitationis illicitæ tumultum superet, atq; ad pias aures Domini nimietate suæ importunitatis tādū irrūpat, donec cogitationes malas manu sancti desiderij ab oculis cordis abigat. Hæc est vera tranquillitas, cum tota mens in seipsa colligitur, & in vno æternitatis desiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationē cordis restringere, & ad vnius veri gaudij desiderium cogitationū & affectionum motus colligere.

De vitij linguae, cantus, & iuramenti. Ca. XXX.

X **M**ultum loqui stultitia est, quoniam in multiloquio peccatū deesse nō pot. Lingua dicitur, quia lingit, lingit aut adulando, mordet detrahendo, occidit mētiendo.

Ligat, & ligari nō potest, labilis est, & teneri nō potest, sed labitur, & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, vno ictu multos percutit & interficit. Blanda est & subdola, lata & parata ad exhaurienda, bona ad miscēda mala.

Prou. 18. Qui custodit linguā suā custodit animā suam, quoniam mors & vita in potestate lingue est. Qui linguā suā & ventrē custodire non potest, monachus non est. Cuius peccatum quisquis sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Vniuscuiusq; calus tanto maioris est criminis, quāto priusquā caderet maioris erat virtutis. Per quæ peccasti, per hæc & torqueberis. Secutus es carnem, flagellaberis in carne. Crimen non est in rebus, sed in vsu agentis. Sæpe prolixæ lectio longitudinis causa memoriam legentis obliterat. Sunt quidā voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudēt de dono gratiæ, sed etiam alios spernūt. Tumētes elatione aliud cantāt, q̄ libri habeant, tanta est leuitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, vt placeant populo magis q̄ Deo. Si sic cātas, vt ab alijs laudē quæras, vocē tuam vendis, & facis eā non tuā, sed illorum. Habes in potestate vocē tuā, habeto & animū. Frāgis vocem, frange & voluntatē. Seruas cōsonantiā vocum, serua & concordīā morū, vt per exēplum concordēs proximo, per voluntatem Deo, per obedientiam magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Nec diuiti obfunt opes, si eis bene vtatur, nec pauperem egestas cōmendabilem facit, si inter inopiā sordēs peccati nō caueat. Quacūque arte verborū quis iuret, Deus, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelligit. Qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomen Domini in vanum aslūmit, & proximum dolo capit. Sæpe Deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Sap. 11. Qui custodit linguā suā custodit animā suam, quoniam mors & vita in potestate lingue est. Qui linguā suā & ventrē custodire non potest, monachus non est. Cuius peccatum quisquis sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Vniuscuiusq; calus tanto maioris est criminis, quāto priusquā caderet maioris erat virtutis. Per quæ peccasti, per hæc & torqueberis. Secutus es carnem, flagellaberis in carne. Crimen non est in rebus, sed in vsu agentis. Sæpe prolixæ lectio longitudinis causa memoriam legentis obliterat. Sunt quidā voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudēt de dono gratiæ, sed etiam alios spernūt. Tumētes elatione aliud cantāt, q̄ libri habeant, tanta est leuitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, vt placeant populo magis q̄ Deo. Si sic cātas, vt ab alijs laudē quæras, vocē tuam vendis, & facis eā non tuā, sed illorum. Habes in potestate vocē tuā, habeto & animū. Frāgis vocem, frange & voluntatē. Seruas cōsonantiā vocum, serua & concordīā morū, vt per exēplum concordēs proximo, per voluntatem Deo, per obedientiam magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Nec diuiti obfunt opes, si eis bene vtatur, nec pauperem egestas cōmendabilem facit, si inter inopiā sordēs peccati nō caueat. Quacūque arte verborū quis iuret, Deus, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelligit. Qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomen Domini in vanum aslūmit, & proximum dolo capit. Sæpe Deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Y obliteratione. Sunt quidā voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudēt de dono gratiæ, sed etiam alios spernūt. Tumētes elatione aliud cantāt, q̄ libri habeant, tanta est leuitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, vt placeant populo magis q̄ Deo. Si sic cātas, vt ab alijs laudē quæras, vocē tuam vendis, & facis eā non tuā, sed illorum. Habes in potestate vocē tuā, habeto & animū. Frāgis vocem, frange & voluntatē. Seruas cōsonantiā vocum, serua & concordīā morū, vt per exēplum concordēs proximo, per voluntatem Deo, per obedientiam magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Nec diuiti obfunt opes, si eis bene vtatur, nec pauperem egestas cōmendabilem facit, si inter inopiā sordēs peccati nō caueat. Quacūque arte verborū quis iuret, Deus, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelligit. Qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomen Domini in vanum aslūmit, & proximum dolo capit. Sæpe Deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Z Quacūque arte verborū quis iuret, Deus, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelligit. Qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomen Domini in vanum aslūmit, & proximum dolo capit. Sæpe Deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit.

qualem ipse dedit.

qualem ipse dedit.

qualem ipse dedit.

rit proximo suo in se peccanti. Frustra Deum propitiari sibi quærit, qui cito placari proximo negligit. In tua infirmitate non te despicias, sed ora Deum, & curabit te. Sæpe multos Deus non exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutē. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat postulata, hoc est, si aut mala ipse committit, aut si delinquenti in se debita nō dimittit.

Orationis impedimenta.

De vera pœnitentia, & perfectione humilitatis. Cap. XXXI.

Vera confessio, & vera pœnitentia est, A quando sic pœnitet hominem peccasse, vt crimen non repetat. Nihil peius est, quā culpam cognoscere nec desistere. Si videris aliquando persecutionem tunc nimis seuientem, scito quod ab ascensore sui dæmone perurgetur. Omnis homo, qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde persecutionem sustinere cognoscitur. Super tria firma sedet humilitatis perfectio, vt attendat homo quid fuit ante ortum, quid est ab ortu vsque ad occasum, quod erit post hanc vitam. Vnde enim superbiat homo, rememorans quod fuit vile semen, & sanguis coagulatus in vtero, postmodum in deserto huius vitæ miserijs expositus, & peccato, tandem cinis, & esca vermium futurus in tumulo.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa. Nasci pœna, labor vita, necesse mori, Et quando, vel quomodo, vel vbi nescire?

De cordis instabilitate, pœnitentis confessio. Cap. XXXII.

Solus solitudinem cordis mei ingrediar, & cum corde meo paulisper confabulabor, ab ipso quærens de ipso, & de his quæ circa ipsum sunt. Cor meum, cor prauum, vanum, & vagum, omni volubilitate volubilius de vno in aliud vago incessu transit, quærens requiem vbi non est. In omnibus enim, quæ videntur, requiem quæsiui, & veram requiem in eis inuenire non potui. Deinde rediens ad me, consistere in meipso non possum, quoniam mens mea valde leuis, multumque instabilis, vaga, & profuga: vbique se variat, vndiq; fluctuat, quia vult, & non vult pigra, consilia mutat, voluntates alternat, simili folio, quod a vento mouetur & circumfertur. Inde est quod cogitationes meæ vanæ & importunæ me trahunt, & ducunt modo ad forum, modo ad litigia altercantium, nunc ad conuiuia pinguiū, nunc ad immunda libidinum. Modo sordida titillatione caro inflammat, nunc vero a scæda cogitatione animus sordidatur, & cū cōfusiōnis meæ caliginem declinare volo, non valeo. Sic sic dum me diligenter inspicio, tolerare meipsum non possum. Nō est enim hora diei, nec momentum tēporis, quo creatorem meum in aliquo non offendā, & ima-

& imaginem eius in me aliquo modo non obfucem. Vitam meam cum diligenter exploro, quotidiana confessione confiteri non possum pessima vitiorum germina, quæ in me quotidie repullulant. Ecce audisti pater abominationes meas malas & pessimas, & adhuc scias multo peiora & iniquiora in angulis cordis mei latere, quæ ad lucem veræ confessionis venire erubescō. Veruntamen si Dei consilium habes, confule quid agendum sit.

De remedio inquietudinis, responsio patris spiritualis. Cap. XXXIII.

Cum per prauas, ineptasque cogitationes vaga mente discurras, deceptorijs spiritibus tentandi aditum in te aperis. Et ita te à Deo separas, quoniam peruersæ cogitationes sepa-

Sap. 1.

rant à Deo: Et Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Mens vero instabilis & inquieta, dum semper nititur apprehendere quod appetit, desiderijs suis circumagitata, nunquam requiescit. Idcirco in vno æternitatis desiderio immobiliter debet figi. Peccata autem tua confiteri non erubescas, quoniam omnia in confessione lauantur, & nullum peccatum dimittitur, nisi prius confiteatur. Prosequere igitur, & si ad perfectam sanitatem peruenire desideras, quicquid cōscientiæ stomachum grauat, totum vomitu puræ confessionis euomere non differas. Virus enim vitiorum, nisi festinanter eijciatur, prius interiora corrumpit, deinde ad exteriora ebulliens, totum corpus occupat, & maculat.

De ineptis cogitationibus, pœnitentis confessio. Cap. XXXIII.

Doniam igitur pater Aegyptium tuū non abominaris, sed toleras & instruis, manifestabo tibi non solum peccata actionum, verum etiam cogitationum. Audi ergo miseriam meā. Sæpe veniunt ad mentem meā cogitationes innumeræ, & surgunt affectiones multæ, & sollicitant me de cura corporis, & suggerunt multa de vsibus necessitatis. Conueniunt eo quasi ad consulendum veraciter autem ad decipiendum, & congregantur consiliarij multi, & consiliatores vani, immo deceptores veri. Congregantur autem quasi in consilium vnum, & quasi ad quærendum consilium bonum, & dantur in commune consilia multa, sed inutilia & vana, quia concilium vanitatis est, & totum eorum consilium de vanitate est. Suadent mihi sanguinem minuire vt possum paulare, & lautiores cibos sumere. remanere de vigilijs, vt satis possum dormire. Confutunt corpus recreare ne deficiat, carnem fouere ne tabescat abstinentiam aliquantulum relaxare, quieti parumper indulgere, & in hunc modum agitur de cura corporis cura superflua, & de vanitate ventilatur quæstio vana, & super huiusmodi inutili negocio consumitur sæpe hora vna.

De remedio contra carnis affectiones, patris responsio. Cap. XXXV.

Qui carnis suæ desiderijs non resistit, E & motus cordis sui custodire negligit, ita tandem praua consuetudine illigatur, vt postmodum etiam volens ei resistere non possit. Propterea quoties huiusmodi consiliarios improbos & iniquos in vnum conuenire sentis, non eis consentias, sed illico excute te, nunc ad orationem, nunc ad operationem, sæpe autem ad meditationem, nec prius cesses, quā illi euanescant. Intuere quomodo Christus stetit in cruce, considera quomodo morieris, vel vbi, vel quando: statue te ante terrificum tribunal tremendi iudicis, descende vsque ad infernum inferiorem, & ibi cerne quomodo pro peccatis suis, animæ puniuntur. Talis etenim cogitatio probatissimum remedium est contra turpes cogitationes.

De voluptatibus corporis, pœnitentis confessio. Cap. XXXVI.

Quoniam verba delictorum meorum au- F dire non dedignaris, sed patienter auscultas, fateri oportet quod adhuc fatendum est. Cum supradictis consiliarijs iniquis & iniqua consulentibus acquiesco, & eorum consilia libenter recipio, adfunt subito cogitationes prauæ, assurgunt affectiones peruersæ, multum sollicitæ sed parum discretæ, quomodo carnem meam delicatissime foueam, quæ quantumcunque suauiter nutriatur semper caro est. Offerunt mihi infirmatorium, sed quoniam turpe est in illo diu permanere, equitandi occasionem quærent & inueniunt. Nec mora equiparantur, cadi implentur, hospicia eliguntur, & quæ sunt necessaria in via ligantur & parantur. Vocor, & vocatus venio. Iniungitur mihi obedientia illa, ego vero metuens, ex meo desiderio vilescere recuso ore, quod corde desidero, acquiesco tanquā coactus, & ideo lætus ascendendo, & iter arripio. Proh dolor religio relinquatur, & silentium rumpitur, hinc inde volant verba vana & inutilia, forsitan & detractoria. Sic confabulando sæpe consumitur dies integra. Venio ad hospitium, affideo ad mensam, apponitur panis albus, & vinum bonum, piscis, & caseus, & oua &c. Interea recurrit animus meus ad fratres, qui sunt in conuentu, & graue est mihi vt dissimiliter ab eis reficiar, & epuler splendide illis se aride reficientibus, & remordet me conscientia mea, si pro faba piscem, si pro cape, seu milio caseum, si pro mica gastellum ad refectionem sumam, si vinum bibam, & fratres aquam. Gula vero expectationis impatiēs inuitat & instigat, vt comedā & bibam. Dicit enim, Nō debes esse molestus ei, qui te charitatiue suscepit, sed ad nutum illius te per omnia debes habere, & monitis illius libenter obedire, & impensa beneficia cum M. Hug. à S. Vict. To. ij. M 2 gratia-

Tristitia malum. Remittenti debiti bonum.

gratiarum actione percipere, quoniam nihil re-
spuendum est, quod cum charitate offertur. Cha-
ritatis est ut quod ille tibi apponit, cum ipso pa-
riter de eodem sumas, ne scandalizetur, si viderit
te aliud quam se comedere. Ita ergo fac ut conue-
nit. Communica & participa cum hospite, sicut
scriptum est. Comedentes & bibentes, quae apud
illos sunt. Ego vero his persuasionibus victus com-
munico & participo cum hospite pro hospite. Et
quoniam de alieno ministratur & non de proprio,
incipio mihi esse indulgentior & manu largior.
Prosequor causam, pro qua veni ad mensam. Nam
comedo & bibo profuse sicut mos est, & multipli-
cantur fercula & pocula, donec & venter graue-
tur, & cerebrum turbetur, nec arguitur super-
fluitas, quam excusat hospitalitas. Sic sic mei
oblitus dum gulae appetitum sequor: sequor ob-
liuisci mox incipio quid faciant fratres in refe-
ctorio, & cadit à memoria faba, caulis, panis du-
rus, & aquae potus. Sicut fabula, sic est vita
mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fa-
bula efficiat, si sine bonis operibus inueniar. Di-
cito ergo mihi, quid debeo facere, & quomodo
possim, gulam continere, ne tam parui budelli
seruus efficiat,

¶ De pugna, & victoria gula, patris respon-
sio. Cap. XXXVII.

Gula semper est in pugna, & in cul-
pa. Siue manduces siue bibas, ad-
est illa tecum pugnatura. Si be-
ne non pugnas, certe vinceres ab
illa, quae cum multis pugnat, &
à paucis expugnatur. Tu ergo tanto vehemen-
tius illam expugna, quanto manifestius illam
esse expugnandam cognoscis. Et quoniam ad
Dei cognitionem peruenire non potes, nisi per
cognitionem tui, iterum atque iterum discute te-
ipsum, si forte aliquid in te lateat, quod Deo di-
spliceat. Videre enim Deum non potes, nisi mun-
do corde. Nec fiet cor iucundum, nisi prius fiat ab
omni contagione mundum.

¶ De ficta confessione, paenitentis confes-
sio. Cap. XXXVIII.

Multa habeo adhuc tibi dicere, sed
confiteri erubescio, veruntamen quia
aliter Deum videre non possum,
aperiam tibi cor meum. Fateor
quoniam peccata mea recogitare
neglexi, & ideo multa obliuioni tradidi. Co-
gnita autem non omnia confessus sum propter
multitudinem. Quae vero confessus sum, non pu-
re sum confessus propter turpitudinem, aut om-
nino celavi. Quae autem bene siue male sum con-
fessus, non digne fleui propter vetustatem, & in-
ueteratam consuetudinem. Confessus sum cui non
debui, & cui confiteri debui celavi, & (quod pe-
ius est) de confessione inanem gloriam quaesivi.
Manifesta vero peccata excusavi, cum de illis con-

uictus fui, vel (quod deterius est) defendi. Cul-
pam meam praerubore confusionis palliaui. Sic
lic peccatis peccata semper accumulo, & vitam
meam quotidie corrigere dispono, semper autem
de die in diem differo, & dum in hoc futuro fieri
propono, fit ut illud futurum semper sit futurum
immo fortassis nunquam futurum. Domine Deus
meus quandiu ponam consilia in anima mea?
Quae utilitas in sanguine meo dum descendero
in corruptionem? Non est vitium, cui aliquo mo-
do non seruierim. Omnia enim contendunt de
me, cuius potissimum videat. Veruntamen super
omnia vitia inuidia me persequitur. Pestis haec
vbique me torquet. Da ergo consilium, quomo-
do illam effugere valeam.

Psal. 12.
Psal. 29.

¶ Quod inuidia interdum sub specie sancti-
tatis exercet suas iniurias, patris re-
sponsio. Cap. XXXIX.

Risus inuidia nihil est, quae protinus K
ipsum.

Aetorem torquet, excruciatque suum.

Omnino igitur fugienda est & execra-
da, quoniam in illa Deus offenditur, proximus lae-
ditur, animus affligitur. Inuidia etenim semper tor-
quet possessoris sui animum, quamuis saepe lae-
dere non possit suum, erga quem saeuit, prox-
imum. Sed cum mala sit omnis inuidia, pessima
tamen est huius mali species, quae sub specie sancti-
tatis suas exercet iniurias. Saepe enim quan-
do saeuit in proximum ex vitio iracundiae, vel ve-
neno inuidiae, fingit sibi cogitatio, quod faciat il-
lud zelo iustitiae. Laesus nanque quilibet prox-
imo suo, non iam eum facile respicere potest sim-
plici oculo. Displicet ipsi, quicquid ab illo fieri
considerat. Omni fere hora tacita apud se cogita-
tione illum accusat. Surgunt causae quotidie in-
numeratae, quae illum culpabilem ostendunt, oc-
currunt rationes multae, quae illum reum, illum
esse puniendum conuincunt. Crescit autem saepe
eiusque malum, ut apud Deum esse credat se reum
nisi illum seuerius corripiat, & de sua peruersitate
redarguat. Loquitur enim apud se huiusmodi ma-
ligna cogitatio, vsquequo illum talem tolero? Co-
sentire ei comprobatur si eum non corripio, con-
sentiens autem Deum offendo; corripiam ergo eum
ne Deum offendam, nihil enim pro mea, sed pro Dei
iniuria vlciscenda totum facio, immo sic illum Deo
& sibi restituam. Proximam enim corripere & eum
castigare, hoc non est proximo nocere, sed prodesse
velle. Sic saepe apud se loquitur maligna cogitatio,
excusauit enim eam malitia sua. Et putat odium suum
amore esse, & se iniuria sua iustitiam exercere. Coue-
niunt itaque; vndique huiusmodi malignae cogitatio-
nes ad mentem, & fingunt se ad obsequium Dei coue-
nire, non autem suum odium exercere velle. Conside-
ra ergo adhuc frequenter, cogita vehementer, inuesti-
ga diligenter conscientiam tuam, ut scias quid cor-
rigere, seu etiam vnde debeas gratias agere. Valde
enim utile, & pernecessarium est, ut scias quid desit
tibi, quid uis, quid cupis, & quid habere optas.

De

¶ De cordis alienatione, paenitentis confes-
sio. Cap. XL.

Lacilius atomos mundi possem dinu-
merare quam motus cordis mei.
Velocitas animalium & volatitium
meis motibus aequiparari non po-
test. Cogitationes meas non est qui
possit comprehendere. Desideriorum meorum
non est modus. Nunc illa nunc ista cogito &
desidero, nec ista nec illa habere possum. Dum
corpore vaco cogitationibus per diuersa loca va-
gor, nulla hora nullo temporis momento quies-
co, sed in momento, in ictu oculi per multa spa-
tia locorum discurrens nouas creaturas creo, &
iterum easdem eadem facilitate deleo, vel alio
atque alio modo multipliciter vario, illud vel
illud habere desidero, talis vel talis esse cupio,
quasi Deus illud dare vel talem facere nescierit,
aut non potuerit.

¶ De remedio euagationis cordis responsio.
Cap. XLI.

M Custos cordis quam modicum & cu-
pidum cor habes, paruum est, & ma-
gna cupit. Vix ad vnus milui refe-
ctionem sufficere potest, & totus
mundus ei non sufficit. Solo corde
per totum mundum vago motu discurrens. Sine
pedibus curris, sine manibus operaris. Alas non
habes, & volare non cessas. Diuitias quotidie con-
gregas, & satiare non potes. Epulas ad refectio-
nem paras, & inde non comedis. Haec & illa
cogitas, & falsum est quod cogitas. Audi quo-
modo, ut de cetero tibi caueas. Forsitan cogi-
tas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut
de teipso. Si vnus est sol, falsus est iste quem tu
cogitans fingis, quoniam ille certis locis & tem-
poribus cursum suum peragit, istum vero consti-
tuis vbi vis. Si vnus est ille amicus tuus, falsus
est iste quem cogitans fingis, quoniam ille vbi sit ne-
scis, istum autem vbi vis fingis. Porro teipsum in hoc
esse loco sentis, & tamen figmento cogitationis va-
dis vbi vis, & loqueris cum quibus vis, & hoc ve-
rum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo
falsa sunt haec, noli a modo talia cogitare, sed iacta
cogitatum tuum in Dominum, qui te fecit & refecit,
elegit & vocauit, iudicabit & saluabit. O quot &
N quanti hac hora cum eo loquuntur, eumque in semet
ipsis amplexantur, tu vero in his delectaris quae
pereunt & transiunt, & tecum manere non possunt.
Considera quam multi modo moriuntur, quibus
si haec hora ad agenda paenitentiam concederetur
quae tibi concessa est, quomodo per altaria & quam
festinanter current, & ibi flexis genibus, vel cer-
te toto corpore in terram prostrato tandiu suspira-
rent, plorarent, & orarent, donec plenissimam pec-
catorum veniam à Deo consequi mererentur. Tu
vero comedendo, bibendo, iocando, ridendo, &
ociose viuendo perdis tempus, quod tibi indulerat
Deus ad acquirenda gratiam, & ad promerendam

gloriam. Cogita etiam quot animae in inferno
nunc cruciantur sine spe veniae & misericordiae. Si
amor Dei te tenere non potest, saltem teneat & ter-
reat timor iudicij, metus gehennae, laquei mor-
tis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corro-
dens, sulfur saetens, flamma tartarea, & omnia ma-
la. Discute adhuc teipsum ut scias quid desit tibi,
ne in illa vltima discussione coram omnibus con-
fundaris, si inuenta fuerit in te iniquitas.

¶ De multiplici volubilitate cogitatio-
num, paenitentis confessio.
Cap. XLII.

Digne pensitare, & sufficienter exi-
stimare non valeo, quae sit illa tam
multiplex cogitationum mearum
volubilitas, & tam inquieta & in-
fatigabilis velocitas, quae per tam
multa, tam varia, tam infinita discurre me fa-
cit. Nulla enim hora & nullo temporis momen-
to quiescere possum, sed per infinita spatia loco-
rum, & volumina temporum, mira festinatione
pertranseo. Vndique patet mihi facilis transi-
tus, agilis discursus, de summis ad ima, & de
imis ad summa, de primis ad nouissima, de nou-
issimis ad prima. Digne explicare non possum,
quot alternationis modos momentaneis permu-
tationibus induo, & quam multiformiter me al-
ternatum vicissitudinum motibus variare con-
sueui, & quibus perturbationibus quotidie affi-
cior. Modo me in fiduciam erigo, modo in diffi-
dentiam cado. Nunc per constantiam figor, nunc
subitaneo terrore concutio. Modo me turbat ira,
modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum,
quod varijs qualitibus, diuersisque perturbatio-
nibus per singula momenta afficior: sed illud su-
pra modum stupendum, quod sub eodem penè mo-
mento saepe contrarijs affectionibus tangor, nunc
amore ducor, modo gaudio, modo mœrore distra-
hor. Quam saepe inter mira gratulationis meae tri-
pudia superueniens, subitoque emergens tristitia
causa me vehementer concutit ac deiecit, & omnem
illam exultantis animi mei solennitatem subito in
mœrorem vertit. Saepe diu multumque dilecta ni-
mio postmodum odio prosequor, & vehementer
approbata atque desiderata subito detestor. Sed
quis omnium mearum affectionum qualitates e-
numeret? quis omnes variationis meae modos ex-
plicare sufficiat? Penè quot sunt diuersitates rerum
10 sunt varietates affectionum mearum.

¶ Quod bonum sit ut homo seipsum cognoscat, pa-
tris responsio. Cap. XLIII.

Vm inter omnia animalia huma-
num genus tum digniori forma,
tum maiori potentia dignissimum
reperiatur, nulla scientia melior
est illa, qua cognoscit homo se-
ipsum. Relinque ergo cetera, & teipsum
discute, per te curre, & in te consiste. A te
M. Hug. à S. Vict. To. ij. M 3 incipiat

incipiat cogitatio tua, & in te finiatur, nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites, quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior teipso. Si vero aliquid cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, illico respice & expue, vt semper te possis inspicere, & de cognitione tui venire ad cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuior, quibus studijs debeat vehementius insistere, contra quæ mala debeat instantius vigilare, quibus exercitijs valeat melius promoueri, quibus vitijs valeat facilius corrumpi, quibus culpis subiaceat, vel quibus meritis emineat, & quid pro his pœnæ, vel præmij expectare debeat, quatum quotidie proficiat, vel deficiat, cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire, cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possessa. O quam necessaria discussio, & quam miranda speculatio, tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere; & huiuscemodi contemplationi diutius inhærere. Suspende ergo animum tuum ab inferiorum amore, ne forte de sublimibus eiectus, & de loco voluptatis à propria concupiscentia abstractus & illectus, post concupiscentias tuas eat, & vagus fiat & profugus super terram Deniq; si cupis implere dominicum præceptum omni custodia serua cor tuum. Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius non cogitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit quam sub pedibus suis mundana gloria subiaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis si nondum es idoneus intrare ad teipsum, quomodo illa rimanda idoneus eris, quæ sunt infra, vel supra teipsum? Si necdum dignus es intrare tabernaculum primum, qua fronte præsumis ingredi tabernaculum secundum, hoc est in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, vt cum Domino Iesu, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum, qua præsumptione paras volare in celum? Prius redi ad te, quam rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat, quam ad altiora conscendat. Primum ergo est vt redeas ad teipsum, intres ad cor tuum discas æstimare spiritum tuum. Discute quid sis, quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris. Quid fueris per naturam, quid modo sis per culpam, quid esse debueris per industriam, quid adhuc esse possis per gratiam. Discite ex tuo spiritu cognoscere, quid debeas de alijs spiritibus existimare. Hæc porta, hæc scala, hic introitus, iste ascensus, hac intrat ad intima, hac eleuatur ad summa. Vides quantum valeat homini plena cognitio sui. Ex hac liquidem proficit ad cognitionem omnium cœlestium, terrestrium, & infernorum.

¶ Quod priuatus amor aufert verum iudicium. Cap. XLIIII.

Sicire vellem qualis ipse sum, sed vix de meipso vera discernere possum. Amor nanque priuatus, quem erga meipsum habeo, aufert mihi verum iudicium de meipso. Idcirco parum mihi credo de meipso, vt pote homini mendaci, timens ne si meipsum iudico, mentiat iniquitas sibi. Iudicet ergo me ille, cui omnia nuda sunt & aperta, quem fallere non possum quia sapientia est, nec effugere quia vbique est, ne que corrumpere quia iustitia est. Ille veniat ad me cuius deliciae sunt esse cum filijs hominum, qui stat ad ostium & pulsat, paratus introire si ei aperuerit. Intret ergo, & sanctificet sibi sanctuariū, quoniam sanctus est, & domum eius decet sanctitudo. Extirpet vitia, ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat, vt sit in pace locus eius. Vtinam nullus hominum esset mecum exterius, vt familiarius loqui possem cum eo interius. Ipse enim & secretū querit, & solitarium locum diligit. Fugiam ergo hominum solatia & colloquia, vt in secreto cordis mei Deum habitatorem habere possim. Valde tamen difficile est, ab exterioribus ad interiora mentem reuocare & ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad inuisibilia penetrare, & in illis diutius consistere. Dura sunt & multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, & in illis permanere, vt possim audire quid loquatur in me Dominus Deus meus.

¶ Penitentis ad Deum pro veteris hominis sui renouatione obsecratio. Cap. XLV.

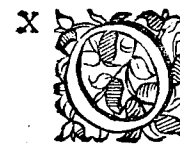

Ecce adsum pijsime Domine, tecum sum, intus sum. Quandiu in exterioribus occupatus fui, vocem tuam intra me audire non potui. Nunc autem reuersus ad me, ingressus sum ad te, vt possim te audire, & tibi loqui. Loquere ergo misericordissime, quia audire seruus tuus: loquere, quia paratus sum obedire. Quicquid iusseris, pro posse meo libenter deo-utus implebo. O anima mea rex angelorum venit ad nos, & hospitatus est nobiscum. Latemur ergo de tanto hospite nostro corde perfecto. Demus ei gloriam & honorem, quoniam dignatus est visitare seruos suos. Epulemur & iucundemur cum eo in letitia, & exultatione, Delectemur in eo, iucundemur, & nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat à nobis, & inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne seruitium charitatis, rogantes & deprecantes, vt nobiscum manere dignetur. Si vero non possumus persoluere ei totum quod debemus, saltem nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem volun-

voluntatem eius. Sit hæc dies solennis, in qua Salvatore nostrum in hospitium nostrum lati suscepimus. Nullum membrum, nullum officium ab hoc gaudio excludatur. Conueniant ergo in vnum omnes cogitationes, & affectiones, diem festum celebrantes in omni puritate, & sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interferat, quæ huius solennitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad Dominum, per quem sum, viuo, & sapio: nec cessent lachrymis pedes eius rigare. Audiant & intelligant aures, quid in nobis ei displiceat, vel quid ei placeat, quid damnet, vel quid approbet. Delectetur odoratus illo suauissimo odore dulcedinis eius. Odor eius odor vitæ æternæ, odor totius suauitatis, & iucunditatis. Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam altissime Domine. Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, vt te possim videre per fidem, & contemplationem, donec merear videre facie ad faciem. Clementissime pater nihil in nobis cesset a laude tua. Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic & dic.

Gloria, laus, et honor tibi sit rex Christe redemptor.

¶ Penitentis ad animam suam de imagine Dei reformanda pia exhortatio. Cap. XLVI.

X Anima mea si vis amari a Deo, reformam in te imaginem suam, & amabit te, repara in te similitudinem suam, & desiderabit te. Consilio namque sanctæ Trinitatis ad imaginem & similitudinem suam creauit te creator tuus, quod nulli alteri ex creaturis donauit, vt tanto eum ardentius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Considera ergo nobilitatem tuam, quoniam sicut Deus vbique est totus, omnia viuificans, omnia mouens & gubernans, ita tu in corpore tuo vbique tota es, illud viuificans, mouens, & gubernans. Et sicut Deus est, viuus, & sapit, ita tu (secundum modum tuum) es, viuus, & sapis. Et sicut in Deo tres sunt personæ, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, sic & tu habes tres vires, scilicet intellectum, memoriam, & voluntatem. Et sicut ex Patre generatur Filius, & ex utroque procedit Spiritus sanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria. Et sicut Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus, non tamen tres Dij, sed vnus Deus, & tres personæ, ita anima est intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ, sed vna anima, & tres vires. Ex quibus animæ viribus quasi excellentioribus iubemur Deū diligere, vt diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente, id est toto intellectu, tota voluntate, & tota memoria, hoc est toto affectu, sine defectu, cum discretionis intuitu. Nec solus sufficit de Deo intellectus ad beatitudinem, nisi sit etiam in amore eius voluntas. Immo hæc duo non sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis & volentis maneat Deus, vt sicut

nullum potest esse momentum, quo homo non vtatur vel fruatur Dei bonitate vel misericordia, ita nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.

¶ Quod tanta sit animæ dignitas, ut pater et mater Christi esse possit. Cap. XLVII.

Intellige dignitatem tuam nobilis Y creatura, quoniam non solum insignita es Dei imagine, verum etiam decorata similitudine. Sicut enim creator tuus, qui te ad similitudinem suam creauit, est charitas, bonus & iustus, suavis & mitis, patiens & misericors, & cætera quæ de eo leguntur insignia, ita tu creata es, vt charitatem haberes, & esses munda & sancta, pulchra & decora, mitis & humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis, tanto propinquior Deo eris, & maiorem tui conditoris geres similitudinem. Quid maius his tibi facere potuit, quam vt ad similitudinem suam te conderet factor tuus, & eisdem virtutum vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerandam sanctæ Trinitatis imaginem in teipso agnosce, honoremque similitudinis diuinæ (ad quam creata es) habere stude, nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorum, vt quando apparebit qualis sit, tunc similis ei apparere possis. Similis enim similem quærit, & qualem te paraueris Deo, talis necesse est appareat tibi Deus. Si ergo naturalé pulchritudinem tuam in te reparaueris, concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Deus tuus, ipse amicus & sponsus, frater & filius. Ipse enim dixit. Quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in celis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Audi quomodo. Virtus & sapientia patris filius est patris. Verbum patris voluntas est patris. Voluntas hominis, nihil aliud est quam quedam proles mentis. Si igitur eadem est voluntas tua & voluntas patris, idem est filius tuus, & filius patris, veritas, sapientia, voluntas corde concipitur, & ex corde generatur. Si igitur idem vis, & idem sapis quod pater, tu eundem filium habes quem & pater. In te est vtrum sis pater aut mater, an potius vtrūque; pater & mater, non tuo merito sed Dei dono. Potes namque eū gignere in corde tuo, & in corde alieno. Potes eum concipere a corde tuo, & ab ore alieno. Intellectu gignitur, consensu concipitur, affectu nascitur, effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel aliam intelligere facis, Christum gignis. Nosti voluntatem Dei, consenti ei, & concipisti. Quando gignis, es pater, quando concipis, es mater. Amando parturis, operando nutris. Sic sic in potestate cuiusque relinquitur, vtrumnam tantæ proles mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis, quæ non parit, quæ talem filium pro voto per Dei gratiam habere potuit. Cur non similiter maledictus, qui non gignit, nisi quia non æque in nostra potestate consistit veritatem intelligere, & veritati consentire? Non enim veritatem semper intelligo

Prouerb. 4.

Pulehrum simile.

Psal. 26.

Prouerb. 8.

Psal. 84.

1. Reg. 31

1. Ioan. 3

Psal. 44. Z Matt. 12.

Nota.

cum volo, intellecta autem semper consentio, vel tamen non possum, nisi gratia Dei fuerit mecum. Nulla est enim humana industria sine Dei gratia. Ex quo primus homo peccauit, naturae bonum perdidimus, pariter & arbitrii vigorem, sed non electionem, ne non esset nostrum ut emendaremus peccatum. In nobis namque; manet ad quarendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo & intuitante ad salutem, ut vel eligamus vel sequamur. Potestatis nostrae est diuinam inspirationi acquiescere, & quae ad salutem nostram pertinent eligere, & sequi. Diuini vero muneris est, ut possimus adipisci quod sequendo cupimus consequi. Nostrae potestatis est & ignauia ut labamur, sollicitudinis vero nostrae est, & caelestis pariter adiutorij, ne labamur. Felix homo, qui sic ambulat sapienter, ne cadat, aut si ceciderit ut statim resurgat. Felicitior vero est, qui nunquam cecidit. Felicissimus autem est, qui iam cum Deo regnat.

Arbitrii libertas.

Quod anima ad recipiendum in se Deum semper debet esse parata. Cap. XLVII.

Aelix homo est, cui praesto est, cum voluerit, habere filium Deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere Deum, & quanta est humilitas omnipotentis habere hominem patrem, & quanta est nobilitas animae Christum Iesum habere sponsum? Sancta ergo anima & veri sponsi amica ad dilecti sui aduentum summo cum desiderio semper debet inhare, & parata atque expedita esse, ut pulsantem amicum absque vlla dilationis iniuria possit suscipere, & vocanti cum omni alacritate occurrere, ne subito & inopinata adueniens, minus promptam & minus ornatam inueniat, vel diu exclusus, diutinae praestolationis vllam molestiam sustineat.

B Aliud autem est cum ipso intrare, atque aliud ad ipsum exire. Ibi anima ad seipsam reuertitur, & cum dilecto suo usque ad intima cordis sui penetralia ingreditur, hic extra semetipsam ducitur, & ad sublimia contemplanda subleuatur. Quid namque est eius intrare, nisi se totam in semetipsam colligere? Quid vero est eius exire, nisi seipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, & solam cum solo morari, dulcedineque eius perfrui, nisi exteriorum omnium obliuisci, & in eius dilectione summe & intime delectari. Se solam cum dilecto videt, quando exteriorum omnium oblita ex propria consideratione in dilecti sui dilectionem desiderium suum purget, & ex his quae in intimis suis considerat, animum suum in eiusmodi affectum inflamat, & tam ex bonorum quam ex malorum suorum consideratione in gratiarum actione asurgit, & hinc pro impensa gratia, hinc pro indulgentia, intimae deuotionis victimas persoluit. Usque in intimum dilectus perducitur, & in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu, & super omnia diligitur. Cogita quid sit quod in

vita tua ardentius dilexisti, magis anxie concupisti, quod te iucundius afficiebat, caeterisque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si eandem affectionis violentiam, delectationisque abundantiam sentis, quando in summi dilectoris desiderium inardescis, quando in eius dilectione requiescis. Cui dubium sit, quod intimum illud affectionis tuae finem necdum teneat, si intimae dilectionis aculeus animam tuam in diuinis affectibus minus penetrat, tepidius excitat, quam in alijs affectionibus aliquando penetrare vel exagitare solebat. Sed si tantam prorsus vel forte validiorem dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa diuina perspexeris, quantam alias nunquam expertus fueris, vide adhuc si forte aliud aliquid sit in quo delectari, vel consolari possis. Certe quandiu possum ex aliena qualicunq; re consolationem, vel iucunditatem concipere, nondum audeo dicere dilectum nostrum intimum ardentissimi amoris sinu tenere. Satage ergo, festina trahere eum adhuc ad interiora, & secretiora cordis tui penetralia quaecunque es eiusmodi anima. Quis enim neget illud intimum cordis humani penetrale, tales recessus habere, seu etiam obtinere posse, in quibus summi & singularis amoris violentia cum aliquid per affectum infixerit, aliena omnino delectatione auelli non possit? Certe si alienam aliquam consolationem quaris vel recipis, Deum tuum quis forsasse summe, nondum tamen singulariter diligis. Nondum ergo in intimum perducitur, nondum in intimo collocatur. Si ergo non fatagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credam velle vel posse sequi eum ad sublimia sua? Certum ergo signum tibi sit (quaecunque es anima) quod dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligeris, si ad theoreticos illos excessus non dum vocaris, vel vocantem sequi non dum merueris. Quomodo enim perfecte diligis, vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, & ad theoreticos & anagogicos illos conatus, mentis alienatione non transis? Vis nosse, quod sublimitas diuinarum reuelationum sit manifestum diuinam dilectionis indicium? Iam non dicam (inquit) vos seruos, sed amicos, quia omnia quae audiui a patre meo, nota feci vobis. Satage ergo Deum tuum intime & summe diligere, & omni hora in diuinam contemplationis gaudium summo cum desiderio anhelare. Collige teipsam ad te metipsam, & in solo diuinitatis desiderio requiesce.

Ioan. 15.

Quod anima caelestium contemplationi, & mortis optatae considerationi debeat insistere. Cap. XLIX.

Debet namque; anima perfecta, & assidue summorum contemplationi dedita omni hora peregrinationis suae terminum, & ergastuli huius egressum cum summo desiderio expectare, & ad illud diuinam contemplationis spectaculum (quod in futura vita speramus) animum suum suspendere, & in eiusmodi expectatione vehementi desiderio anhelare, ut quod interim videt per speculum & in enigmate, mereatur videre facie ad faciem.

Necesse

Necesse est itaque ad cor altum ascendere, & mentis excessum per diuinam reuelationem addiscere quid sit illud, ad quod aspirare vel studere oporteat, & ad qualem sublimitatis habitum animum suum componere & assuefacere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicae sublimitatis gloriam quis admissus fuerit, & ad illud diuinorum radiorum spectaculum intrare meruerit, quam intimis desiderijs, quam profundis suspirijs, quam inenarrabilibus gemitibus eum, qui eiusmodi est, putamus insistere? quam assidua recordatione, quam iucunda admiratione inspectam claritatem credimus eum retractare, menteque reuoluere illam desiderando, illam suspirando, illam contemplando, donec tandem aliquando in eadem imaginem transformetur a claritate in claritatem tanquam a Domini spiritu? Veruntamen cum ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redimus, illa quae prius supra nosmetipsos vidimus in ea veritate vel claritate, qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino reuocare non possumus. Et quamuis inde aliquid in memoria teneamus, & quasi per medium velum, & velut in medio nebulae videamus, nec modum quidem videndi, nec qualitatem visionis comprehendere vel recordari sufficimus, & mirum in modum reminiscens non reminiscimur, & non reminiscens reminiscimur, dum videntes non peruidemus, & aspicientes non perspicimus, & intendentes non penetramus, donec iterum meditatione assurgamus in contemplationem, contemplatione in admirationem, admiratione in mentis alienationem. Veritatis contemplatio in hac vita inchoatur, sed in futura iugi perpetuitate celebratur. Per veritatis contemplationem perditur homo ad iustitiam, consummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore non solum emundat, sed sanctificat, & animum ad celestium amorem inflamat. Qui diuina inspiratione & reuelatione ad contemplationis gratiam promouetur, quaedam arrhas futurae illius plenitudinis accipit, ubi sempiternae contemplationi perpetuo inhaerebit. Qui vero contemplationi veritatis vult vacare, necesse est ut discat requiescere non solum ab operibus malis, sed etiam a cogitationibus superuacuis. Multi siquidem etiam sciunt vacare corpore, minime tamen valent vacare corde nescientes facere sabbatum ex sabbato, & ideo non valent implere, quod dicitur in psalmo, Vacate, & uidete quoniam ego sum Deus. Vacantes siquidem corpore sed vagantes vbique corde nequaquam merentur videre quam dulcis est Deus, & quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde. Inde est quod hostes derident sabbata eorum id est ipsa suae vacationis ocia in cogitationes inutiles protrahunt, & per deum quaeque; vago incessu sine respectu peruersionis passim huc & illuc vagantur. Animus eorum in diuersa rapitur, & nunc in hac parte, nunc in illa discurrendo mira agilitate in contraria agitur. Sic sic quamdiu sub egenis huius mundi elementis viuimus desideria nostra ultra gaudia nostra extendimus, quia infinito plura sunt quae concupiscimus, quam quae in hac vita apprehendere possumus. Beata autem illa supernorum spirituum multitu-

2. Cor. 3.

G

H

I

Psal. 45.

Psal. 72.

K

do desideria sua ultra gaudiorum suorum non extendit plenitudinem, quae felicitatis suae infinitatem vel immensitatem comprehendere omnino non sufficit. Est autem eorum gaudium non solum de contemplatione creatoris, sed etiam de contemplatione eius creaturis. Dum enim Deum in omnibus suis operibus mirabilem inueniunt, quid mirum si vbique mirando venerantur, venerando mirantur magnalia eius quae diligunt? Inueniunt itaque non solum in creaturis incorporeis, sed etiam in corporeis, unde mirantur, unde creatorum suorum digne venerantur. Haec omnia iugiter contemplantur, contemplantes mirantur, mirantes latantur. Latantur de diuina contemplatione, congratulantur de mutua visione, mirantur in rerum corporalium speculatione. Discamus & nos contemplantes mirari, & mirantes contemplari, quomodo illius supernae beatitudinis ciues omnia, quae sub ipsis sunt, indefinenter aspiciunt omniumque quae ab alto vident rationem & ordinem comprehendunt, quomodo de mutua societate indissolubilique charitate in infinitum gaudeant, quomodo in illam diuinam claritatis visionem insatiabiliter inardescant. Nihil est iucundius, nihil vtilius gratia contemplationis. Quanto amplius in caelestium contemplatione delectaris, & delectando admiraris, tanto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundiusque illuminaris. Semper in illis inuenies quod mireris, & unde delecteris. Nusquam est copiosior materia admirandi, & nusquam vtilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio & delectatio, nec necesse erit alia pro alijs querere, & per vanam huc illucque cogitationum euagationem discurrere. Deum namque cognoscere plenitudo est scientiae. Plenitudo autem huius scientiae plenitudo est gloriae, consummatio gratiae, perpetuitas vitae. Ad huius vero scientiae plenitudinem opus est potius intima compunctione quam profunda investigatione, suspirijs quam argumentis, crebris lamentationibus quam copiosis argumentationibus, lachrymis quam sententijs, oratione quam lectione, gratia lachrymarum, quam scientia literarum, caelestium potius contemplatione quam terrestrium occupatione.

Contemplatio super illud verbum caro factum, est, quae non habetur in alijs, & videtur nouum opusculum. Cap. L.

Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vere verbum caro factum est, & nos vere verbum carnem domini co cibo sumimus, & ideo manere in nobis naturaliter existimandus est, qui per naturam nostrae carnis iam sibi inseparabile homo natus assumpsit, & naturam carnis suae sub sacramento comunicandae carnis nobis admiscuit. Ita enim omnes vnum sumus, quia in Christo patet, & Christus in nobis vnum in ipsis nos esse faciunt. Nos ergo, qui corpus accipimus, corpus Christi facti sumus, & misericordia ipsius quod accipimus nos sumus. Corpus Christi sumus, & ipse Christus sumus, quoniam nos omnia eius membra

Rom. 12. bra (cū sint multa) vnū corpus sumus. Nos ergo, qui mēbra Christi sumus, & Christus sumus, nō solum capiti per dilectionē, sed etiam cū mēbris inuicem vniri debemus. Nā qui accipit mysteriū vnitatis, & non tenet vinculum pacis, nō mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Mysterium nostrum in mensā Domini positum est. Esto te ergo quod videtis, & accipite quod estis. hoc accipitur in pane, quod pependit in cruce, & hoc sumitur in calice, qđ effusum est de Christi latere. Inuisibilis enim sacerdos visibiles creaturas panis & vini in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate cōuertit, ita dicens. Hoc est corpus meū, & sanctificatione repetita: hic est sanguis meus. Cū ergo ad reuerendum altare cibus faciendus ascendis, sacrū Domini Dei tui corpus & sanguinem fide respice, mente cōtinge, honore mirare, deuotione venerare, cordis manu accipe, & animæ haustu interiori assume. Nā credere in eū, hoc est accipere viuū. Nos credimus & dicimus, quoniam corpus Christi tale vnicique sit, qualis accesserit vt offerat, & qualis accesserit vt accipiat. Nam vnum idemque corpus propter nomen Domini, quod inuocatur, semper sanctum est, & tale vniciq; fit quali corde ad accipiendum accesserit. Si offerat Deo malus & accipiat bonus, tale vtrique erit, qualis vterque fuerit. Credimus & fatemur, quoniam corpus illud, quod de virgine Deus assumpsit, & in quo resurrexit, semper est in celo, & vbicunque vult, & in qua specie vult, Qui sursum sedet ad dexteram Patris, tempore sacrificij hominum manibus continetur. Corpus Christi tale accipimus in sacramēto, quale post resurrectionem est in semetipso. Cum accipitur non consumitur, sed expleto officio, pro quo sacrificatur & manducatur, in illud, quod in celo est, transfertur. Semel oblat⁹ est Christus in seipso, & quotidie immolatur in sacramēto. Cum ergo sacerdos Spiritum sanctum aduocauerit, & illam hostiam reuerendam immolauerit, communemque Deum subinde cōtigerit, vbi illud (dic mihi) nostra existimatione ponemus? Ppende quales oporteat esse manus tantarum rerum ministras, & qualem linguā talia verba fundentem, aut quo genere ceteris nō mundiorē & sanctiorē animam talis spiritus recipiem? Tunc enim adsunt angeli sacerdoti, & tribunales atq; altaris locus cęlestibus virtutib⁹ adimpletur in honorem illius, qui immolatur. In ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cęli aperiuntur, in illo Iesu Christi mysterio angelorū chori adsunt, summis ima sociantur, terra cęlestibus iungitur, vnum ex visibilibus atque inuisibilibus fit. Sed necesse est, vt dum hæc agimus, nosmetipsos in cordis contritione macremus, & qui passionis dominicę mysteria celebramus, debemus imitari, quod agimus. Nam tunc vere pro nobis Deo hostia erit, cum nos ipsos hostiam fecerit. In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiterna potētia, nos vero per singulos dies offerimus, quoniam per singulos dies peccamus: offerimus, sed ad recordationē mortis eius, & vna est hostia, quæ semel oblatus est Christus. Hoc vero sacrificium

exemplum est illius, id ipsum semper, id ipsum secundum substantiam quamquā diuersum secundum formam. Dum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, dominici corporis immolationem in cruce eiusque sanguinis de latere effusionem significat. Veruntamen cum Christus in sacramento quotidie immoletur non dicitur quod iterum occidatur, sed quod vera eius immolatio representata idem nunc in sacramēto, qđ tūc in cruce, operetur. Eadē est hic & ibi corporis & sanguinis Christi substantia, quæ in specie altera eadēq; salutis nostrę gratia. Vera etenim caro Christi est, quā forma panis operam in sacramēto sumimus, & verus sanguis Christi, quem sub vini specie ac sapore potamus. Mortalitatibus cibis exterius videtur, quia quod de nobis exterius apparet, mortale est. Nihil exterius immutatur, quia nihil de nobis exterius innouatur. Interius vero hoc idem in nobis accipimus, quod de illo credimus, quoniam vitā de vita sumimus, per quā reformamur ad vitā. Sicut enim de virgine per spiritū vera caro sine coitu creatur, sic per eundē spiritū de substantia panis & vini mystice idē corpus Christi consecratur. Et sicut quod vbique offertur, vnū corpus est, & nō multa corpora, ita vnū sacrificiū diuersis locis à diuersis hominibus sacrificatur, & vbique est idē. Per partes diuiditur, & a multis accipitur, & semper est integrum. Sicut enim indiuiduū est cū diuiditur, sic incorruptū cū fuerit sumptū. Christus in sacramēto per partes māducatur, & manet integer. Totus in celo, totus in corde tuo Totus in fracto, totus in integro. Tātum est in exiguo, quātū cōstat esse in toto. Nihil minus habent singuli, quā vnuerſi. Totum vnus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiunt, quia non in specie vel quantitate sacramenti est gratia, sed in virtute Christi. Quomodo cūcunque signa varientur in sacramento, Christus semper idē est in seipso. Quod euidentius manifestauit cum in cœna præfens corpus & sanguinē suū discipulis suis distribuit. Tradidit eis seipsū in sacramento quasi alium, & tamē eundē. Et cū a singulis sumpt⁹ comederetur & biberetur in sacramento, vnus tamen & integer mansit in seipso. Diuina gratia ita est libera, vt nullis hominū meritis vel officijs sit astricta, sed quando vult, quomodo vult, vbicunque vult semetipsam infundat. Propterea intra catholicā ecclesiam in sacramento corporis Christi nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur sacerdote, quia nō in merito cōsecrātis, sed in verbo efficitur creatoris, & virtute Spiritus sancti. Omnia vero sacramenta cū obsint indigne tractantibus, profunt tamen per eos digne sumētibus. Cōmunio nāque malorū non maculat aliquē participatione sacramentorū, sed cōsensione factorū. Sicut enim Iudas, cui Dominus buccellam tradidit nō malum accipiendo, sed bonū male accipiendo, locū in se præbuit diabolo, sic indigne quisque accipiēs locū in se præbet diabolo. Qui ergo de criminalibus, nondum digne pœnituerunt, aut adhuc in affectu peccandi sunt, uel aliquem hominē odio habent, corpus Christi non accipiant, ne moriantur

Incesti

Incesti vero & luxuriosi periculosius sumunt, quoniam nihil sic aduersatur munditię amatoribus vt fœditas. Porro qui peccare quieuit, quamuis peccato adhuc mordeatur, peccandi tamen de cætero non habeat voluntatem, cōmunicare nō desinat. Quomodo quotidie tentamur & labimur, quotidie Christus in sacramento pro nobis immolatur. Cū ergo corpus Christi ore sumimus, amicitias & beneficia eius corde cogitemus, quomodo passus & mortuus est pro nobis, & morte sua a morte æterna nos liberauit. Participatione autem corporis sui nos sibi incorporauit, vt transeat ipse in nobis ad Patrem, transeamus & nos in illo vnum facti cum illo, vt ipsum per ipsum habeamus gustum in via, satietatem in patria, hic viaticum, & ibi præmiū.

V
Quæstio.

Rñsio.

Quæritur cur corpus & sanguis Christi in pane & vino magis consecratur, quā in cæteris corporū speciebus. Ad quod respondetur, quā sicut panis ex multis granis, & vinū ex multis vuis, sic ecclesia de diuersis personis colligitur. Dignū etiā fuit, vt eisdē speciebus, quibus caro alitur & creatur in quolibet homine naturaliter, eisdem cōsecratur in dominico homine potentialiter. Si panis in carnē, & vinum in sanguinem cuiuslibet transformatur naturaliter, multo magis si Deus voluerit, in carnem & sanguinē suū transferetur potentialiter. Cum ergo panis in carnem, & vinum in sanguinē verbo Domini mutetur, iā non desperet in corpus Christi traici rationalis creatura, in quod traicitur & bruta, si desistat esse quod ex se male fuerat, vt fiat in Christo bene quod nō erat. Sicut enim cibus & potus sunt vita nostra tēporalis quā diu Deo placuerit, sic & multo amplius ipse panis cęlestis erit vita æterna quibus ipse voluerit. Magis em̄ credendus est vitā æternā cōferre, qui vitā habet & vita est, quā qui non habet.

Attende.

Nota.

¶ Nō est mirū si creator creaturę vitā possit cōferre sempiternā, cū creatura creaturę potuerit retinere & cōseruare æternaliter eā. Sicut enim lignū vitæ in paradiso positū est, quo æternaliter homo in corpore viueret nisi peccaret, sic Christus in ecclesia lignū vitę seipsū posuit, vt in se credētib⁹ vita esset æterna. Idcirco tātoperē fides in sacramento exigitur, quia falsa fide mūdus periit, quādo Adā plus diabolo falsa suggerenti, quā Deo vera promittenti credere præsumpsit. Dum vero in sacramento plus Deo quā hosti (vt dignum est) creditur, sanatur hac fide vera illa perfida fides. Quā autē cibo & potu ita viuimus, vt alterutro carere nequeamus, propterea vtrūq; Christus in suo sacramento esse voluit, ne si alterū deesset, imperfectū esset. Nec corpus ergo sine sanguine, nec sanguis sine corpore comunicatur. Panis & vinū pprie pprius cib⁹ est nō bestiarū, sed hoīm. Ideoq; Christi vtriusq; vsus ē ministerio, vt singularis & ppria hoīm crederet resectio, cui et postmodū p Apostolos aquā admisce ri voluit, vt ad dignitatē tāti mysterij nō solū iustorū, sed & peccatorū cōfortiū p̄tinere significaret, si pœnitere vellēt. Quā per aquā sumus regenerati & p sanguinē redēpti, sanguis & aqua de latere Christi exiuit. Cū ergo p Christo vinū, & aqua sacrificetur pro populo, & vtrunque vnus sanguis fiat,

capitis & membrorum vnitatem significat. Sicut ergo vnum videtis esse quod factum est, sic vnū estote vos diligendo inter vos. Nā qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Qui autē vnū hominem odio habet, quicquid Deo in bonis operibus obtulerit, totum perdet. Fi de omnia sacramenta complentur. Qui ergo ad illa fide & deuotione accedit, quamuis incuria vel ignorantia aliqua erroris verba inferat, non ideo minus sacrificium fieri creditur, quoniam precis vitium superat precantis affectus. Non est attendendum quid faciat homo, sed quo animo & voluntate faciat. In quatuor speciebus sacramenta ecclesię maxime consistunt, aqua scilicet, oleo, pane, & vino. Aqua licet omnibus sit necessaria, sua tamen venalitate & abundantia non est pretiosa. Oleum vero, panis, & vinum ita paucitate sua fugiunt pretij quantitatem, vt nullam nisi in spirituali gratia sibi vdicare videantur vtilitatem. Aqua extinguit, mundat, & candidat præ cæteris liquoribus. Idcirco in baptisate carnis incentiua extinguit, peccatorum tam originalium, quā actualium labem abluit. Innocentię candorem reducit, & dum sic cęlestis patris imaginem reformat, filios adoptionis regenerat. Vnde vero tanta virtus, vt corpus tãgat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur, quā fide omnia sacramenta complentur. Baptisimus talis est, qualis est ille in cuius verbo datur, non qualis est ille, per cuius ministerium ministratur. Porro oleum illuminat, vngit, & pascit. Illuminat animam fide, vngit deuotione, pascit dilectione. Panis vero & vinū homini incorporatum vita est temporalis. Quapropter in hoc sacramento Christus tanquam caput membrorum vniri voluit, per quē Deo patri regeneramur. Per corporis & sanguinis Christi participationem filio Dei ad vitam incorporamur. Per olei vñtionem Spiritus sancti virtute cōfirmamur. Nunquam fidelis Deus à regni sui consortio eos repellit, quibus tam familiariter vniri dignatur in huius mundi exilio. Immo magni honoris vicissitudinem eis rependet in manifesta suę maiestatis visione, a quibus tā digne susceptus & odoratus est in occultis & peregrinis sacramentorum figuris. Non poterit ibi fieri diuersum, quod hic factū est vnum. Quicquid deformitatis vel mutationis in Christi sacramento specie tenus contigerit, nō debet a nobis extorquere fidē veritatis eius, quā qui in corpore suo, cum Deus esset verus, multa indigna pertulit, nihil indignum in corpore suo vsque in finem seculi perferet, quamuis vere ibi sit. Cum enim omnia ei præter peccatum munda sint, non videtur esse immundius in ventre muris vel canis, quā in vētre impœnitentis peccatoris. Si ignibus comburi dicatur, hoc impossibile est cum sit omnium elementorum Deus. Si foricum corrosione vel vetustatis mutatione corrumpi videatur, nihil attinet ad sacramenti substantiam, Christum videlicet, qui corrumpi non potest, quoniam incorruptibilis est. Talia vero & similia non ueniunt nisi pro aliquorum negligentia corrigēda vel puniēda,

Nota.

Y

Nota.

Z

da, seu pro fide probanda & exercenda, vt fideles exercentur & reprobi indurentur. Necesse est ergo vt ea deuotione qua accipitur, custodiatur.

FINIS LIBRI TERTII
Cum appendice de sacramentis,
præcipua altaris.

SEQUITUR LIBER

Quartus, qui est de erectione animæ seu mentis in Deum, ac deuoto ad Deum precatu & alloquio, & quibusdam ad salutem institutionibus et monitis, continens hæc Capita.

Quod sit nobis necessarium inuocare Deum, & quid sit inuocare eum. Cap. I.

Quomodo Deus immotus in se manens det cuncta moueri, cuncta agat, aut coagat. Cap. II.

De pia rursus Dei inuocatione, & mentis per eam tranquillitate & gaudio, & de animæ Deum non querentis miseria. Cap. III.

Orat quo Deum pro modulo mentis suæ capere possit, vt dilatetur domus animæ suæ cælestis desiderijs prauis & receptis bonis, meminit que quanta sit felicitas animæ in celum receptæ. Cap. IIII.

Cælestibus bonis perfrui, & terrenis malis erui desideranter orat, eaque commemorat. Cap. V.

Amorem suum in Deum proficitur, vt eum crescere faciat, & causas amoris addit. Cap. VI.

Spei & fiducia suæ, quo constantiores fiant, memorat causas & argumenta. VII.

De cælestis gloriæ excellentia, & eius contemplatione, & modo obtinendi eam. VIII.

Anima cur sit similitudine Dei prædita, & ad quantam ex ea re spem & fiduciam aurgere valeat. Et de amoris animæ in Deum meritis. Cap. IX.

De re quiete & firma in vulneribus, visceribus, & morte Christi, quæ ab omnibus protegunt malis, & insidijs. Cap. X.

Excitatur anima ad amandum Christum, & se illi conformandum per amorem. Cap. XI.

De vitæ nostræ reparatione per mortem Christi, & de laude Charitatis, ac de latitudine eius. Cap. XII.

De interioris hominis custodia habenda per virtutes cardinales, & de timore nuntio mortis, & responsis eius: de diaboli aduentu, & de inferni cruciatu: item cõsiliu virtutum ad euadenda inferni mala. Ca. XIII.

De secundo nuntio, qui est amor & desiderium æternæ vitæ, & de gaudijs ac incolis celi per eum enuntiatis. XIII.

De ciuium cælestium communi actione, & exultatione certa. Cap. XV.

De beatitudinibus & ferculis æternæ vitæ: descriptioque virtutum per quas ad eas peruenitur. Cap. XVI.

Descriptio quorundam vitiorum religionem suffocantium, vt sunt crapula, ebrietas, ociositas, & quæ in ociosis subrepunt cogitationes prauæ: Et quod nullum peccatum maneat impunitum. Cap. XVII. & Vltimum.

Quod sit nobis necessarium inuocare Deum, & quid sit inuocare eum. Cap. I.

Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile a cælesti desiderio frigesimus. Quapropter assiduo indigemus monumento, vt expergefacti ad Deum nostrum verum & summum bonum cum defluimus recurramus.

Idcirco non presumptionis temeritate, sed magna Dei mei dilectione huic opusculo ad laudem eius operam dedi, vt ex elegantibus dictis sanctorum patrum breue & manuale verbum de Deo meo mecum semper haberem, ex cuius lectionis igne quoties tepesco, in eius accendar amorem.

Nunc adesto mihi Deus meus, quem quero, quem diligo, quem corde, & ore, & qua valeo virtute laudo, atque adoro. Mens mea tibi deuota, tui amore succensa, tibi suspirans, tibi inhians, te solum videre desiderans, nihil habens dulce, nisi de te loqui, de te audire, de te scribere, de te conferre, tuam gloriam frequenter sub corde reuoluere, vt suauis tui memoria sit inter hos turbines aliqua repausatio mea. Te ergo inuoco desiderantissime, ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Et cum te inuoco utique in meipsum voco, quoniam omnino non essem nisi esses in me, & nisi ego essem in te. In me es, quoniam in memoria mea manes ex quo cognoui te, & in ea inuenio te, cum reminiscor tui, & delector in te de te, ex quo omnia per quem omnia, in quo omnia.

Quomodo Deus immotus in se manens det cuncta moueri, cunctaque agat, aut coagat. Cap. I I.

Velut celum & terram implens omnia portas sine onere, omnia implens sine inclusione. Semper agens, semper quietus, colligens non egens, quærens cum nihil tibi desit. Amas nec æstuas, zelus & securus es. Pœnitet te, & non doles. Irasceris, & tranquillus es. Opera mutas sed non mutas consilium. Recipis quod inuenis, & nunquam amisisti. Nunquam inops, & gaudens lucris. Nunquam avarus & vlturas exigens. Sæper erogatur tibi, vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil pendens. Qui ubique es, & ubique totus, qui sentiri potes, & uideri non potes. Qui nusquam dees, & tamē ab iniquorum cogitationibus longe es. Qui

Qui nec ubi dees inde longe es, quia ubi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui ubique præfens es, & vix inueniri potes. Quem stantem sequi mur, & apprehendere non valemus. Qui tenes omnia, imple omnia, circumplecteris omnia, superexcedis omnia, sustines omnia. Qui corda fidelium doces sine strepitu verborum. Qui locis non distenderis, nec temporibus variaris, neque habes accessus & recessus. Qui habitas lucem inaccessibilem, quam vidit nullus hominum, nec videre potest. In te manens quietus ubique circuis totum. Non enim scindi vel diuidi poteris, quia vere vnus es. Nec in partes effunderis, sed totus totum tenes, totum illustras, & possides. Si totum mundum libri repleant, tua scientia inenarrabilis non potest enarrari. Quoniam vero indicibilis es, nullo modo scribi poteris, neque concludi. Tu es fons lucis diuinæ, & sol claritatis æternæ. Magnus enim es sine quantitate, & ideo immensus. Bonus sine qualitate, ideo vere & summe bonus, & nemo bonus nisi tu solus. Cuius voluntas opus est, cui velle posse est, qui omnia, quæ ex nihilo creasti, sola voluntate fecisti. Qui omnem creaturam tuam absque indigentia aliqua possides, & si ne labore gubernas, & absque tædio regis. Et nihil est, quod conturbet ordinem imperij tui vel in summis vel in imis. Qui in omnibus locis sine loco habetis, & omnia continens sine habitu, & ubique præfens es sine situ & motu. Qui nec mali actor es, quod facere non potes. Nec vnquam te quicquam fecisse penituit, cuius bonitate facti sumus, & iustitia pœnas luimus, & clementia liberamur. Cuius omnipotentia omnia gubernat, regit, & implet quod creauit. Nec ideo te implere omnia dicimus, vt te contineant, sed vt ipsa potius a te contineantur. Nec particulatim imple omnia. Nec ulatenus ita putandum est, vt vnaquæque res pro magnitudine suæ portionis capiat te, id est maxima maius, minima minus. Dum sis potius ipse in omnibus, siue omnia in te. Cuius omnipotentia omnia concludit, nec euadendi potentiam tuam quis aditum inuenire poterit. Qui enim te non habet placatum, nequaquam euadet iratum.

De pia rursus Dei inuocatione, & mentis per eam tranquillitate & gaudio, & de animæ Deum non querentis miseria. Cap. III.

E igitur clementissime inuoco in animam meam, quam præparas ad capiendum, te, ex desiderio quod inspiras ei. Intra rogo in eam & cooperta eam tibi ut possideas illam, quam fecisti & refecisti, & ut habeam te velut signaculum super cor meum. Quæso piissime inuocantem te ne deferas, qui priusquam te inuocarem me uocasti & quæstisti, ut ego seruus tuus te quærerem, quærendo inuenirem, & inuentum amarem. Quæstiuui & inueni te Domine, & amare desiderio. Auge desiderium & da quod peto, quoniam si cuncta quæ fecisti mihi dederis non sufficit seruo tuo, nisi te ipsum dederis. Da ergo te mihi Deus meus,

meus, redde mihi te: en amo, & si parum est, amē validius. Tui ergo amore teneor, tui desiderio flagro, tui dulci memoria delector. Ecce dum tibi mens mea suspirat, & tuam ineffabilem pietatem meditatur, ipsa carnis sarcina minus grauat, cogitationum tumultus cessat, pondus mortalitatis & miseriarum more solito non hebetat. Silent contraria cuncta, tranquillaque sunt omnia. Cor ardet, animus gaudet, memoria vigeat, intellectus lucescit, & totus spiritus ex desiderio visionis tuæ accensus in inuisibilium amorem rapi se videt. Assumat spiritus meus pennas vt aquilæ, volet & non deficiat, volet & perueniat usque ad decorem domus tuæ & thronum gloriæ tuæ, vt ibi super mensam refectionis ciuium supernorum pascat de oculis tuis in loco pascuæ iuxta fluentia plenissima. Tu esto nostra exultatio, qui es nostra spes, salus, atque redemptio. Tu esto nostrum gaudium, qui es futurus præmium. Te semper quærat anima mea, & tu præsta vt quærendo non deficiat. Væ miseriæ animæ, quæ Christum non quærit nec amat, arida siquidem manet & misera. Perdit enim quod viuit, qui Deum non diligit. Qui curat viuere nisi propter te Domine, nihil est & pro nihilo est. Qui tibi viuere recusat, mortuus est. Qui tibi non sapit, desipit. Misericordissime tibi me committo, reddo, & concedo: per quem sum, viuo, & sapio. In te confido, spero, & totam spem meam pono: per quem resurgam, viuam, & requiescam. Te cupio, diligo, & adoro: cum quo manebo, regnabo, beatus ero. Anima, quæ te non quærit nec diligit, mundum diligit, peccatis seruit, vitijs subiecta est. Nunquam quieta nunquam secreta est. Famuletur tibi semper mens mea piissime, suspiret tibi peregrinatio mea, ardeat, in tui amore cor meum. Requiescat, in te Deus meus anima mea. Contempletur te in mētis excessu. Cætet laudes tuas in iubilatione, & hæc sit in hoc exilio consolatio mea. Confugiat mens mea sub vmbra alarum tuarum ab æstibus cogitationum huius seculi. Repauset in te cor meum, cor mare magnum tumens fluctibus. Diues omnium bonorum, dapum superne satietatis opulētissime largitor Deo da laso cibum, collige dispersum, libera captiuum, reintegra scissum, en stat ad ostium & pulsat. Obsecro per viscera misericordie tuæ, quibus visitasti nos oriens ex alto, iube pulsanti misero aperiri, vt liberis gressibus ingrediatur ad te, & requiescat in te, & reficiatur de te pane cælesti. Tu es enim panis, & fons vitæ. Tu lumen claritatis æternæ. Tu omnia, ex quibus viuunt recti, qui diligunt te. Deus lumen cordium te uidentium, & uita animarum te amantium, & uirtus cogitationum te querentium, ut sancto tuo amori inhereant. Veni rogo in cor meum, & ab ubertate voluptatis tuæ inebria illud, vt obliuiscatur ista temporalia. Pudet atque piget me talia pati, qualia mundus iste agit. Triste est mihi quod video. Graue est quod de tristorijs audio. Adiuua me Domine Deus meus & da lætitiā in corde meo.

Pulchra Oratio.

Institutiones Monastica

¶ Orat quò Deum pro modulo mentis suæ capere possit, ut dilatetur domus animæ suæ eius desiderijs prauis, & receptis bonis, meminisse quanta sit felicitas animæ in cælum receptæ. Cap. 1111.

K Eni ad me ut videam te, sed angusta est mihi domus animæ meæ: quò venias ad eam, dilatetur abs te, ruinosâ est, refice eam: habet quæ offendant oculos tuos fateor & scio,

Psal. 18.

sed quis mundabit eam? Aut cui alteri præter te clamabo: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo? Fac me dulcis Christe, bone Iesu, Fac me rogo amore & desiderio tui deponere onus carnalium desideriorum, & terrenarum concupiscentiarum. Dominetur rogo carni meæ anima, animæ ratio, rationi gratia tua, & tuæ me interius & exterius subde voluntati. Tribue mihi, ut laudet te cor meum, & lingua mea, & omnia ossa mea. Dilata mentem meam, & attolle intuitum cordis mei, ut vel rapida cogitatione spiritus meus attingat te æternam sapientiam super omnia manentem. Dissolue me oro a vinculis, quibus constrictus teneor, ut relinquens omnia ista tibi festinem, tibi soli inheream, soli intendam. Felix anima, quæ terreno resoluta carcere, libera cælum petit, quæ te dulcissimum Dominum facie ad faciem cernit, quæ nullo metu mortis afficitur, sed de incorruptione perpetuæ gloriæ lætatur. Tranquilla est, & secura, nõ timet hostem neque mortem. Habet iam te pium Dominum, què diu quæsiuit, semperque amauit, hymnidicis sociata choris melliflua perpetuæ festiuitatis carmina ad laudem gloriæ tuæ, rex Christe, in æternum concinit. Inebriatur enim ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potas eam. Felix societas supernorū ciuium, & gloriosa solennitas omnium ad te redeuntium ab huius nostræ peregrinationis tristi labore. Amœnitatem omnis pulchritudinis, formositatem totius splendoris, atque dignitatem totius elegantia iugiter tui ciues cernunt. Nihil omnino quod conturbet mentem in te auribus dat. Quæ cætica, quæ organa, quæ cætilenæ, quæ melodiarū ibi sine fine decantantur? Sonant enim semper melliflua hymnorum organa, suauissima angelorum melodia, cantica anticorum mira, quæ ad laudem & gloriam tuam a supernis ciuibus in perpetuum decantantur. Am

M ritudo & omnis fellis asperitas in regione tua locum non habet. Non enim est ibidem malignus, neque malitia. Non est aduersarius & impugnans, nec est vlla peccati illecebra. Nulla est ibi indigentia, dedecus nullum, nulla rixa, nullum improperium, causatio nulla, nullus timor, nulla inquietudo, nulla pœna, nulla dubietas, nulla violentia, nulla discordia, sed pax summa, charitas plena, in bilatio & laus Dei æterna, secura sine fine requies, & gaudium semper in Spiritu sancto. Fortunatus ego si audiero iucundissimas ciuium tuorum cantilenas, carmina melliflua laudes summæ Trinitati debito honore promentia, sed nimium felix

si ego ipse meruero cantare cæticum Domino de dulcibus cæticiis Sion. O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternæ beatæ, vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine trœore, opes sine anissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectiōne, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi species & visio facie ad faciem, vbi plena scientia in omnibus & per omnia. Vbi summa Dei bonitas cernitur, & lumen illuminans a sanctis glorificatur. Vbi præsens maiestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo sine defectu mens intuentium satiatur. Vident & videre desiderant, sine anxietate & sine fastidio satiantur. Vbi verus iustitiæ sol mira sui pulchritudinis visione omnes reficit, & ita vniuersos cælestis patriæ ciues illuminat, ut luceant ipsi, lumen videlicet illuminatum per Deum lumen illuminans vltra omnem solis nostri splendorē, atque cunctarum stellarum claritatem immortalī adhærētes deitari, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti iuxta promissionem Domini Saluatoris. Pater quos dedisti mihi volo, ut vbi ego sum & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, ut omnes vnum sint, sicut tu pater in me & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. O regnum cælorum regnum felicissimum, regnū carens morte, & vacans sine. Cui nulla tempora succedūt per eum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus. Vbi victor miles donis ineffabilibus cumulatur,

Nobile perpetua caput amplectente corona.

¶ Cælestibus bonis perfrui, & terrenis mali erui desideranter orat, eaq; commemorat. Caput. V.

Vtinam remissa peccatorum mole me vltimum seruorum Christi iuberis diuina pietas, hanc carnis sarcinam deponere, ut in tuæ ciuitatis gaudia æterna repausandus transirens, supernorum sanctissimis choris interessẽm, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assisterem, præsentem Dei vultum cernerem, nullo metu mortis tangerer, de perpetuæ immortalitatis incorruptione securus gauderem, & scienti omnia coniunctus omnem ignorantia cæcitatem amitterem, terrena cuncta participarerem, conuallem istam lachrymarum intueri, vel reminisci vltius non dignarer. Vbi vita laboriosa, vita corruptibilis, vita omni amaritudine plena, uita domina malorum, ancilla infernorum, quam humores tumescunt dolores extenuant, ardores exsiccant, aer morbificat, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci solquunt, tristitiæ consumunt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit, Diabolus insidiatur, Mundus adulatur, Caro delectatur, Anima excæcatur, totus homo conturbatur, & his tantis malis mors furibundâ succedit, vanisque gaudijs ita finem imponit, ut cum esse

R esse deserint, nec fuisse putentur. Sed quas laudes, quasve gratiarum actiones tibi referre valeamus Deus noster, qui nos etiam inter has tantas mortalitatis nostræ erumnas non desinis consolari mira visitatione gratiæ tuæ? Ecce me miserum multis mœroribus plenum, dum vitæ meæ timeo, dum peccata mea cōsidero, dum iudicium tuum formido, dum mortis horam cogito, dum supplicia tartari horreo, dum opera mea qua districtiōne a te pensentur ignoro, dum quo sine illa clausurus sum penitus nescio, dumque hæc & alia multa mecum sub corde retracto, consolaturus ades solita pietate, & inter has querelas, nimiosque ploratus, ac profunda cordis suspiria assumis mœstā & anxiam mentem, super alia iuga montium, ad areolas vsque aromatum, & colloca me in loco pascuæ secus riuulos dulcium aquarum, vbi præparas in conspectu meo mensam multiplicis apparatus, quæ fatigatum spiritum recreet, & cor tristitia confectum letificet. Quibus tandem refocillatus delicijs, multarum miseriarum oblitus, multarum deliciarum affluentia super altitudinem terræ in te vera pace quiesco.

¶ Amorem suum in Deum proficitur, ut eum crescere faciat, & causas amoris addit. V I.

S Mo te Deus meus, amo, & magis magisque amare volo, da mihi speciose præ filijs hominum, ut desiderem te, ut amem te quantum volo, quantum debeo. Imensus es, sine mensura debes amari, præsertim a nobis, quos sic amasti, sic saluasti, pro quibus tanta & talia fecisti. Amor, qui semper ardes, & nunquam extingueris, dulcis Christe, bone Iesu, charitas summa, Deus meus, accende me totum igne tuo, amore tui, dilectione tui, desiderio tui, charitate tua, iucunditate & exultatione tua, pietate & suauitate tua, voluntate & concupiscentia tua: quæ sancta est & bona, quæ casta est & munda, ut totus dulcedine amoris tui plenus, totus flamma charitatis tuæ vaporatus, diligam te Dominum meum dulcissimum & pulcherrimum ex toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex totis viribus meis, & omni intentione mea, cum multa cordis contritione, & lacrymarum fonte, cum multa reuerentia & tremore, habens te in corde, & in ore, & præ oculis meis semper & vbique, ita ut nullus in me adulterinis amoribus pateat locus. Pulcherrime animæ meæ sponse rogo per illam sacratissimam effusionem pretiosi sanguinis tui, quo sumus redempti, da mihi cordis contritionem, & lachrymarum fontem, præcipue dum preces & orationes tibi offero, dum tuæ laudis psalmodiam decanto, dum mysterium nostræ redemptionis manifestum misericordia tuæ iudicium recolo vel profero, dum sacris altaribus, licet indignus, assisto cupiens offerre illud mirabile & cæleste sacrificium omni reuerentia, & deuotione dignum, quod tu Domine meus sacerdos immaculate instituisti, & offer-

re præcepisti in commemorationem tuæ charitatis, mortis scilicet & passionis pro salute nostra, pro quotidiana nostræ fragilitatis reparatione. Confirmetur mens mea inter tanta mysteria dulcedine præsentia tuæ. Sentiat te sibi adesse, & lætetur coram te, ignis qui semper lucet, amor qui semper ardes, dulcis Christe, Iesu bone, lumen æternum, & indeficiens. Panis vitæ, qui nos reficis, & in te non deficis, quotidie comederis, & semper integer manes. Replende mihi, accende me, illumina & sanctifica me, vas tuum de malitia euacua, imple de gratia, & plenum conserua, ut ad salutem animæ meæ manducem cibum carnis tuæ, quatenus manducando te vitam de te, vadam per te, perueniam ad te, repauserem in te. O dulcedo amoris, & amor dulcedinis, comedat te venter meus, & nectare tui amoris replentur viscera mea, ut eructet mens mea verbum bonum. Charitas viua, Deus meus, mel dulce, lac niueum, cibus es grandium. Fac me crescere in te, ut sano palato possis manducari a me. Tu es vita mea, qua viuo, spes, cui inhæreo, gloria, quam adipisci desidero. Tu mihi cor tene, mentem rege, intellectum dirige, amorem erige, animum suspende, & in superna fluente, os sitientis te spiritus trahe. Taceat quæso tumultus carnis, conticecant phantasia terrarum & aquarum, aeris & poli. Taceant somnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, omne signum, & quicquid transeundo fit. Sileat sibi & ipsa anima, & transeat se non cogitando se, sed te Deus meus, quoniam tu es reuera tota spes & fiducia mea. Est enim in te Deo, & Domino nostro Iesu Christo dulcissimo, & benignissimo, atque clementissimo vniuersiusque nostrum & portio, & sanguis, & caro.

¶ Spei & fiducie suæ, quo constantiores fiant, memorat causas & argumenta. Cap. V I I.

Bi ergo portio mea regnat, regnare me credo, vbi sanguis meus dominatur, dominari me confido, vbi caro mea glorificatur, gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim, de hac tamen communionem gratiæ non diffido, & si peccata me prohibent, substantia me requirit. Et si delicta propria me excludunt, naturæ communio non repellit. Non enim tam immitis est Dominus, ut non diligat carnem suam, mēbra sua, & viscera sua. Desperare vitæ que potuissẽm propter nimia peccata & vitia mea, culpas, & infinitas negligentias, quæ egi & quotidie indefinenter ago, corde, ore, opere, & omnibus modis, quibus humana fragilitas peccare potest, nisi verbū tuum Deus caro fieret, & habitaret in nobis. Sed desperare iam non audeo, quoniā subditus ille tibi vsque ad mortem, mortē autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum, & affigens illud cruci peccatum crucifixit & mortem. In ipso autem securus respiro, qui sedet ad dexteram tuā & interpellat pro nobis. In ipso confisus ad te peruenire

Col. 2.

peruenire desidero, in quo iam resurreximus, & reuiximus, & iam in caelum conscendimus, & in caelestibus confedimus. Tibi laus, tibi gloria, tibi honor, & gratiarum actio pijsime Domine, qui nos sic amasti, & saluasti, sic iustificasti, & sublimasti. Pijsime Domine quam dulcis est memoria tui? quanto magis in te meditor, tanto es mihi dulcior & amabilior. Idcirco delectat me valde bona tua puro mentis intuitu, & dulcissimo pij amoris affectu in loco peregrinationis meae iuxta modulum meum interim, quamdiu his fragilibus subsisto membris, considerare. Tuae enim charitatis iaculo vulneratus sum, tui vehementer desiderio flagro, ad te peruenire cupio, te videre desidero. Idcirco super custodiam meam stabo, &

1. Cor. 14.

vigilantibus oculis psallam spiritu, psallam, & mente, & totis viribus te factorem meum collaudabo. Polum penetrabo, mente & desiderio tecum ero, ut in praesenti quidem miseria solo corpore te near, tecum autem cogitatione, & audivitate, atque omni desiderio sim semper, quatenus ibi sit cor meum, ubi tu es thesaurus meus desiderabilis, incomparabilis, summeque amabilis. Sed ecce Deus meus pijsime ac misericordissime Domine dum tuae immensa bonitatis & pietatis gloriam considerare volo, cor meum non sufficit. Excedit enim omnem sensum humanae mentis tuum decus, tua pulchritudo, tua virtus, tua gloria, tua magnificentia, tua maiestas, & tua charitas. Sicut inestimabilis est tuae gloriae splendor, ita ineffabilis est tuae charitatis benignitas, qua illos, quos de nihilo creasti, adoptas in filios, & tibi coniungis. O anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possemus, & sanctis eius sociari, nonne erat dignum pati omne quod triste est, ut tanti boni tantaeque gloriae participes haberemur? Indefinenter igitur daemones parent suas tentationes, frangat corpus ieiunia, praemant velimenta, labores grauent, vigiliae exsiccent, curae excitent, clamet me iste, inquietet ille, vel ille, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, palleat vultus, infirmer totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: ut requiescam in die tribulationis, & ascendam ad pulum accinctum nostrum.

Abac. 3.

De caelestis gloriae excellentia, & eius contemplatione, & modo obtinendi eam. V I I I.

A

 Ve tunc erit vniuscuiusque nostrum gloria, quam grandis sanctorum laetitia, cum vnaquaque facies fulgebis vt sol, cum ordinibus distinctis populum suum Dominus in regno patris sui coeperit recensere, & meritis atque operibus singulorum praemia promissa restituerit, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna? Reuera cumulus felicitatis erit, cum Dominus adducet sanctos in visione

paternae gloriae, & faciet in caelestibus considerare, vt sit Deus omnia in omnibus. O felix iucunditas, & iucunda felicitas sanctos videre, cum sanctis esse, & esse sanctum. Deum videre, & Deum habere in eternum & ultra. Hoc sedula mente cogitemus. Hoc desiderio toto desideremus, cito vt ad eos peruenire valeamus. Si queras quomodo istud potest fieri, vel quibus meritis, quibusve auxilijs: audi. Res ista posita est in potestate facientis, quonia regnum caelorum vim patitur. Regnum caelorum o homo aliud non quaerit pretium nisi teipsum. Tanti valet, quantum es. Te da, & habebis illud. Quid turbaris de pretio? Christus semetipsum tradidit, vt acquireret te regnum Deo patri. Ita tu temetipsum da, vt sis regnum eius, ac non regnet peccatum in tuo mortali corpore, sed spiritus in acquisitione vitae. O anima mea reuertamur ad ciuitatem caelestem, in qua scripti sumus & ciues decreti. Sicut ergo ciues sanctorum, & domestici Dei, & sicut haeredes Dei, coheredes autem Christi, consideremus inclynam nostrae urbis felicitate in quantum considerare possibile est. Dicamus ergo cum propheta. O quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei: sicut letantium omnium habitatio est in te. Fundaris enim exultatione vniuersae terrae. Non est in te senectus, nec senectutis miseria. Non est nanus, nec claudus, nec gibbifolus, neque deformis, dum omnes occurrunt in virum perfectum, in mensuram gratiae plenitudinis Christi. Quid hac vita beatius, ubi non est paupertatis metus, non egritudinis imbecillitas? Nemo laeditur, irascitur nemo, nemo inuidet, cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nulla honoris pulsio, aut potestatis ambitio, nullus ibi diaboli metus, in fidei daemonum nulla, terror gehennae procul, mors nulla neque corporis, neque animae, sed immortalitatis munere iucunda vita. Nulla erit tunc usquam discordia, sed cuncta consona, cuncta conuenientia quia omnium sanctorum erit vna concordia. Pax cuncta & laetitia continet, tranquilla sunt omnia & quieta. Iugis splendor, non iste qui nunc est, sed tanto clarior quanto felicius. Quia ciuitas (vt legitur) illa non egebit lumine solis, sed Dominus omnipotens illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Vbi sancti fulgebunt vt stelle in perpetuas eternitates, & sicut splendor firmamenti qui erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla, nulla tenebrae, coarsus nubium nullus, nec frigoris ardorisve asperitas vlla, sed talis erit rerum temperiens, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nisi illorum qui ea perfrui digni inueniuntur, quorum nomina scripta sunt in libro vitae. Verum super haec omnia confociari choris angelorum & archangelorum, atque omnium caelestium virtutum, intueri patriarchas & prophetas, videre Apostolos atque omnes sanctos, videre etiam parentes nostros: gloriosa sunt haec, sed multo gloriosius est praesentem Dei vultum cernere, in circumscriptione lumen videre. Super excellens gloria erit cum Deum videbimus in seipso, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis est sine fine.

B

Matt. 11.

Rom. 6.

Rom. 8.

Psal. 86.

Eph. 4.

Apo. 21.

Da. 12.

1. Cor. 2.

Philip. 4.

Greg.

Psal. 18.

Anima cur sit similitudine Dei praedita, & ad quantam ex ea re spem & fiduciam assurgere valeat, & de amoris animae in Deum meritis. Cap. I X.

D

Nima insigni Dei imagine illustris similitudinem habet in sese ex Deo, quo admoneatur semper aut stare cum eo, aut redire si mota cum suis affectibus immo defectibus fuerit.

Amoris praestantia

Charitas.

Da. 7.

Et non solum habet unde respirare in spem veniae queat per spem misericordiae, sed unde etiam audeat aspirare ad nuptias verbi, & cum Deo inire foedus societatis, atque cum rege angelorum ducere suauem iugum amoris. Haec omnia facit amor si anima exhibeat se similem Deo per voluntatem, cui similis est per naturam, diligens sicut dilecta est. Solus est amor ex omnibus animae motibus, sensibus, atque affectibus, in quo potest creatura & si non ex aequo respondere auctori, vel de simili mutuam rependere vicem. Amor ubi venerit caeteros omnes in se traducit & captiuat affectus. Amor per se sufficit, per se placet, & propter se. Ipse est meritum, ipse praemium, ipse causa, ipse fructus, ipse usus. Per amorem coniungimur Deo. Amor facit idem velle & idem nolle, amor facit prius mores componere, & postmodum omnia quae adsunt tanquam non adsint considerare, tertio vero loco munda cordis acie superna & interna conspiciere. Per amorem primum in seculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta seculi despiciuntur, ad extremum etiam Dei intima conspiciuntur. Deus Pater charitas est, Deus Filius charitas est. Spiritus sanctus amor Patris & Filij est haec charitas, & haec charitas aliquid simile requirit in nobis, scilicet charitatem, qua velut quadam affinitate consanguinitatis ei sociemur, & coniungamur. Amor dignitatis nescius reuerentiam nescit. Qui amat per seipsum fiducialiter accedit ad Deum, familiariter loquitur ei, nihil timens, nihil haesitans. Perdit quod viuit, qui Deum non diligit. Qui autem diligit, oculos suos semper habet ad Deum, quem diligit, quem desiderat, in quo meditatur, in quo delectatur, in quo pascitur, & impinguatur. Iste talis sic deuotus ita cantat, ita legit, & in omnibus operibus suis sic est prouidus & circumspectus, quasi Deus ad sit praesens ante oculos eius, si cut reuera adest. Ita orat quasi sit assumptus & praesentatus ante faciem maiestatis in excelso throno, ubi millia millium ministrant ei: & decies centena millia assistunt ei. Animam, quam visitat amor, expergeficit dormientem, mouet & emollit eam, & vulnerat cor eius, tenebrosa illuminat, clausa referat frigida inflammat, mentem asperam & irascibilem, & impatientem mitigat, vitia fugat, carnales affectus comprimit, mores emendat, reformat & innouat spiritum, lubrica aetatis motus, actusque leues coarctet. Haec omnia facit amor cum praesens est, cu vero abscesserit, ita incipit anima iacere languida, ac si cacabo bullienti subtraxeris ignem. Magna res est amor, quo anima per semetipsam fiducialiter accedit ad Deum, Deo constanter inhaeret, Deum familiariter percontatur, consultatque de omni re. Anima que a-

mat, nihil aliud potest cogitare, nihil loqui, caetera contemnit, omnia fastidit, quicquid meditatur, quicquid loquitur amorem sapit, amor redolet, ita eam amor Dei sibi vendicauit. Qui vult habere notitiam Dei, amet. Frustra accedit ad legendum, ad meditandum, ad orandum, qui non amat. Amor Dei amorem anime parit, & eam intendere sibi facit, amat Deus vt ametur. Cum amat nihil aliud vult quam amari sciens amore ipso beatos qui se amauerint. Anima amans cunctis renuntiat suis affectionibus, & tota soli incumbit amori, vt possit respondere amori in redhibendo amore, & cum tota intuderit se in amorem, quantum est ad fontis perennis profluuium? Non pari vbertate currunt amor, & amans, Deus & anima, creator & creatura, tamen si ex toto se Deum diligit nihil deest ubi totum est. Non timeat anima quae amat, pauet quae non amat. Anima amans fertur votis, trahitur desiderijs, dissimulat merita, maieitati oculos aperit, claudit voluptati. Ponens in saluari & fiducialiter agens in eo. Amore anima secedit, & excedit a corporeis sensibus, vt sese non sentiat, quae Deum sentit, hoc fit cum mens ineffabili Dei illecta dulcedine quodammodo se sibi furatur immo rapitur atque elabatur a seipsa, ut Deo fruatur ad iucunditatem. Nihil tam iucundum nisi esset tam modicum. Amor dat familiaritatem Dei. Familiaritas autem, ausus gustum, gustus famem. Anima quam tangit amor Dei, nihil aliud potest cogitare, nihil desiderare, frequenter suspirat dicens. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Deus amore uenit ad homines, uenit in homines, factus est homo. Amore Deus inuisibilis seruis suis factus est similis. Amore uulneratus est propter delicta nostra.

Pulchra de Amore ad Deum.

Psal. 41.

De requie tuta & firma in vulneribus, visceribus, & morte Christi, quae ab omnibus protegent malis, & insidijs. Cap. X.

Vta & firma requis est infirmis & peccatoribus in vulneribus Saluatoris. Securus illic habito, patent mihi uiscera per uulnera. Quicquid ex me mihi deest, usurpo mihi ex uisceribus Domini mei, quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina, per quae effluant. Per foramina corporis patet mihi arcanum cordis, patet magnum pietatis sacramentum, patent uiscera misericordiae Dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Vulnera Christi Iesu plena sunt misericordia, plena pietate, plena dulcedine, & charitate. Foderunt manus eius & pedes, & latus lancea forauerunt. Per has rimas licet mihi gustare, quoniam suauis est Dominus meus: quoniam reuera suauis, ac miis, & multae misericordiae omnibus inuocantibus eum in veritate, omnibus inquirentibus, & maxime diligentibus. Copiosa redemptio data est nobis in vulneribus Saluatoris nostri. Magna multitudo dulcedinis, gratiae plenitudo, & perfectio virtutum. Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad uulnera Christi. Cum me pre-

Luc. 1.

Psal. 21. Psal. 33.

Psal. 129.

mit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cum diabolus parat insidias mihi, fugio ad viscera Domini mei, & recedit a me. Si ardor libidinis moueat membra mea, recordatione vulnerum filij Dei extinguitur. In omnibus aduersitatibus non inueni tam efficax remedium quam vulnera Christi. In illis dormio securus, & requiesco in trepidus. Christus mortuus est pro nobis. Nihil tam est ad mortem, quod morte Christi nobis non soluantur. Tota spes mea est in morte Domini mei. Mors eius meritum meum, refugium meum, salus, vita, & resurrectio mea. Meritum meum, miseratio Domini. Non sum meriti inops, quando ille miseracionum oblitus non fuerit. Et si misericordiae Domini multae, multus ego sum in meritis. Quanto ille potentior ad saluandum, tanto ego securior. Peccavi peccatum grande, & multorum sum mihi conscius delictorum. Nec sic despero, quoniam ubi abudauerunt delicta, superabundauit & gratia. Qui desperat de venia peccatorum suorum, negat Deum esse misericordem. Magnam iniuriam Deo facit, qui de eius misericordia diffidit. Quantum in se est negat eum habere charitatem, veritatem, potestatem, in quibus tota spes mea consistit scilicet in charitate adoptionis, in veritate promissionis, in potestate redactionis. Murmuret iam quantum voluerit insipientis cogitatio mea dicens. Quis enim es tu, aut quanta est gloria, quibusve meritis illam obtinere speras, & ego fiducialiter respondeo. Scio cui credidi, quia in charitate nimia adoptauit me in filium, quia verax est in promissione, potens in exhibitione, & licet ei facere quod vult. Non possum terri multitudine peccatorum, si mors Domini in mentem venerit, quoniam peccata mea illum vincere non possunt. Clavi & lancea clamant mihi, quod vere reconciliatus sum Christo, si eum amauero. Longinus aperuit mihi latus Christi lancea, & ego intraui, & ibi requiesco securus. Qui timet amem, quoniam perfecta charitas foras mittit timorem. Nullum tam potens est & tam efficax contra ardorem libidinis medicamentum, quam mors Redemptoris mei. Extendit brachia sua in cruce, & expandit manus suas in cruce paratus in amplexus peccatorum. Inter brachia Saluatoris mei & viuere volo, & mori cupio. Ibi securus decantabo. Exaltabo te Domine, quonia suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Saluator noster caput inclinavit in morte vt oscula daret dilectis suis. Toties Dominum osculamur, quoties in eius amore compungimur.

Excitatur anima ad amandum Christum & se illi conformandam per amorem. Cap. X I.

I Anima mea insignita Dei imagine, redempta Christi sanguine, desponsata fide, dotata spiritu, ornata virtutibus, deputata cum angelis dilige illum, a quo tantopere dilecta es. Intende illi, qui intendit tibi. Quare quarentem te. Ama amorem tuum, a quo amaris, cuius amore prauenta es, qui est causa amoris tui. Ipse est meri-

tum, ipse est praemium, ipse fructus, ipse usus, ipse finis. Esto sollicita cum sollicito, cum vacante vacans, cum mundo munda, & cum sancto sancta. Qualem te paraueris Deo, talis oportet appareat tibi Deus. Suauis & mitis & multae misericordiae suauis & dulces & humiles & misericordes requirit. Ama illum, qui eduxit te de lacu miseriae, & de luto faecis. Elige illum amicum tuum pra omnibus amicis tuis, qui, cum omnia subtraherent, solus tibi fidem seruabit. In die sepulturae tuae cum omnes amici tui recedent a te, ille te non derelinquet, sed tuebatur a rugientibus praeparatis ad escam, & conduceret per ignotam regionem, atque perducet ad plateas supernae Sion, & ibi collocabit cum angelis ante faciem maiestatis, vbi audies melos angelicum. Ibi enim est canticum letitiae, vox exultationis & salutis, gratiarum actio, uox laudis atque alleluia perpetuum. Ibi est cumulus felicitatis supereminens gloria, superabundans letitia, & omnia bona. O anima mea suspira ardentem, desideria vehementer, vt possis peruenire in illam ciuitatem supernam, de qua tam gloriosa dicta sunt, in qua sicut letantium omnium habitatio est. Amore potes ascendere, amanti nihil est difficile, nihil impossibile. Anima, quae amat ascendit frequenter, & currit familiariter plateas caelestis Hierusalem, visitando illos patriarchas & prophetas, salutando Apostolos, admirando exercitus martyrum & confessorum, choros virginum speculando. Caelum & terra, & omnia quae in eis sunt, non cessant mihi dicere, vt amem Deum meum. Quid autem amo cum Deum meum amo? Non speciem corporis, non decus temporis, nec candorem lucis istis oculis amicum, non dulces melodias suauium cantilenarum, non florum, & vnguentorum, & aromatum suauis olentia, non manna & mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus. Non haec amo cum amo Deum meum, & tamen amo quandam lucem & quandam vocem, quaedam odorem, & quandam cibum, & quandam amplexum interioris hominis. Vbi fulget animae meae quod non capit locus, & vbi sonat quod non rapit tempus, & vbi olet quod non spargit flatus, & vbi sapit quod non minuit edacitas, & vbi hetet quod non diuellit satietas, hoc est quod amo cum Deum meum amo. Amo quandam lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum. Et quid hoc est? Interrogauit terram, & dixit, non sum. Et quocumque in ea sunt idem confessi sunt. Interrogauit mare, & abyssos, & reptilia animarum viuarum, & responderunt, non sumus Deus tuus, quare supra nos. Interrogauit caelum, solem, lunam, & stellas, neque nos sumus Deus, quem quæris, inquiunt. Et dixi omnibus his, quae circumstant fores carnis meae. Dicite mihi de Deo meo, quod vos non estis, dicite mihi de eo aliquid, & exclamauerunt voce magna, ipse fecit nos. Et direxi me ad me, & inueni te in memoria mea Deus meus, quoniam dignatus es habitare in ea ex quo te didici, & in ea te inuenio cum reminiscor tui, & delector in te.

Psal. 85. Psal. 39.

Psal. 86. Ibidem.

K

Pulchra pro Concio natore.

Psal. 99.

De vita nostra reparatione per mortem Christi, & de laude Charitatis, ac de latitudine eius. Cap. X I I.

R Es vetus erat, vt homo moreretur: res noua facta est, vt Deus moreretur, quatenus mortis suae nouitate dissolueret mortis nostrae vetustatem, & per crucis irrisionem carnis nostrae perimeret corruptionem. Contra mortis nostrae vetustatem attulit vitae nostrae nouitatem, contra vetus peccatum attulit nouum mandatum, scilicet charitatem. Extingue cupiditatem si vis amplecti charitatem. Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas, ita radix bonorum charitas. Plenitudo legis charitas, finis praeccepti est charitas. Totam magnitudinem diuinorum eloquiorum secura possidet charitas, qua deum & proximum diligimus. In his duobus praecceptis tota lex pendet & propheta. Si non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, omnia scripturarum secreta penetrare, tene charitatem, vbi pendet omnia. Ita tenebis quod ibi didicisti, tenebis etiam quod nondum didicisti. Ille namque tenet quod patet, & quod latet in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus. Charitas non est si patiens & benigna non est. Charitas non est si emulatur, si agit perperam, si inflatur, si quaerit quae sua sunt. Charitas non est si irritatur, si cogitat mala, si gaudet super iniquitate, si non gaudet de veritate. Charitas omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, omnia suffert. Charitas nunquam excidit. Sic probare potest si charitatem habes. Sine charitate diues, pauper est, & in ea pauper, diues. Charitas in duris passionibus est fortis, in bonis operibus hilaris, in temptationibus tutissima, in hospitalitate latissima. Inter veros fratres letissima, inter falsos patientissima. Summa apostolicae doctrinae haec est, vt nemini quicquam debeamus, nisi vt inuicem diligamus. Charitas sic complectatur omnes amicos, vt dilatetur vsque ad inimicos. Amicis se volentibus reddat, inimicis se nolentibus ingerat. Istos teneat, illos acquirat. Illos oblectet vt ex amicis non efficiantur inimici, illos inuitet vt fiant ex inimicis amici. Dominus etiam vsque ad inimicos charitatem iubet extendi dicens. Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Dic Domine quam mercedem dabis nobis si diligamus inimicos nostros, vt sitis, inquit, filij patris vestri, qui in caelis est. Si amarum videtur quod audienti iubetur, sit dulce quod obedienti promittitur. Qui diligunt inimicos suos, & benefaciunt eis, qui se oderunt, filij Dei erunt. Si filij & haeredes, haeredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Audite igitur Christiani, audite filij Dei, & cohæredes Christi, vt paternam possideatis hereditatem non solum amicis, sed etiam inimicis impendite charitatem. Nulli charitas negetur, quae ab omnibus bonis comuniter possidetur. Omnes eam simul habete, & vt eam magis habeatis, & bonis eam & malis impendite. Charitas Dei Deus est, quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum

Charitatis laus. 1. Tim. 6.

Matt. 22.

1. Cor. 13.

M Rom. 13.

Matt. 5.

Ibidem.

Roma. 8.

Rom. 5.

sanctum, qui datus est nobis. Charitas quanto magis multiplicatur, tanto largius a Deo erogatur. Dum redditur charitas, dicitur redditor charitatis. Charitas inimicos vocat ad concordiam. Charitas delectatur illatam iniuriam condonare. Et quis potest charitatis praconium congruis sermonibus explicare? quae nec in caelis est sola, nec in terra remanet destituta. In terra habet contubernium amicorum, in caelo consortium possidet angelorum. Laborat in mundo, requiescit in Deo.

De interioris hominis custodia habenda per virtutes cardinales, & de timore nuntio mortis, & responsis eius, de diaboli insultu, & de inferni cruciatu: Item consilium virtutum ad euadendam inferni mala. Cap. X I I I.

A D insinuandam interioris hominis custodiam Dominus Iesus talem similitudinem ponit. Hoc autem scitote quoniam si sciret paterfamilias quahora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Pater iste familias animus potest intelligi, cuius familia sint cogitationes & motus earum, sensus quoque, & actiones tam exteriores quam interiores. Quae familia lasciuens nimis & petulans erit, nisi eiusdem patris vigore coercita & disposita fuerit. Nam si vel parum a sua sollicitudine torpuerit, quis potest dicere quomodo per cogitationes, oculi, lingua, aures, & caetera organa insolecant? Domus est conscientia, in qua pater iste habitans thesauros virtutum congregat, propter quos ne domus effodiatur, sum moperere vigilatur. Fur autem non vnus est sed multiplex, quia singulis virtutibus singula vitia insidiantur. Principalis tamen fur diabolus intelligitur. Contra quem & eius satellites pater idem (si tamen non negligens fuerit) domum suam forti custodia muniens, prudentiam in primo aditu constituat, quae discernat quid sit admittendum, quid vitandum, quid excludendum. Secus hanc fortitudo locetur, vt hostes, quos prudentia venire nunciauerit, repellat. Iustitia sedeat in medio, vt sua cuique tribuat. Et quia qua hora fur sit venturus nescitur, omni hora timeatur, & ne somnus peccati subrepat, assidue vigilandum est. His ita dispositis introducere debet prudentia aliquos nuntios, qui aliqua narrent, quae ad exercitationem valeant. Itaque nuntius mortis ingressum postulans admittitur. Qui rogatus vt dicat qui sit, vnde ueniat, quid viderit, se respondit non aliter quicquam dicturum, nisi summum fiat silentium. Quo impetrato sic incipit. Ego sum timor mortis, & mortem vobis venire nuncio. Prudentia loquitur pro omnibus, & interrogat sic dicens. Vbi est mors?

Memoria mortis. Scio quia non tardat venire, & prope est. Sed diem & horam aduentus eius ego nescio. Prudentia. Et qui ueniunt cum illa? Memoria. Mille demones ferentes secum libros grandes, & uncas ferreas, & igneas catenas. Prudentia, quid praetendunt his omnibus? Memoria. In libris scripta sunt omnia peccata hominum, & quorum M. Hug. a S. Vict. To. ij. N 2 ibidem

N

Luc. 12.

Nuntius mortis.

Dialogus pulcher.

ibidem peccata scripta sunt, illos sui esse dicunt iuris. Vncos ferunt, vt quos sui esse iuris conuicerint, eorum animas violenter extrahant, & ligatas catenis in infernum pertrahant.

Infernus.

Prudētia. Qualis est infernus? vel qd vidisti ī eo? Memoria. Infernus latus est sine mētura, profundus sine fundo, plenus ardore incōparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili. Ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali. Omnis, qui est in eo, odit se, & omnes alios. Ibi vidi omnia genera tormentorum, quorum minimū est maius omnibus his tormentis quæcumque in hoc seculo fieri possunt. Ibi est fletus & stridor dentium, ibi transitur à frigore niuium ad calorem & igniū, & vtrumque intolerabile. Ibi omnes cōburuntur & vermicibus corroduntur, nec consumuntur. Vermis quorum nō moritur, & ignis nō extinguitur. Nulla ibi vox, nisi væ væ, væ habēt, væ sonant, tortores diabolici torquent pariter & torquentur, & eorum nūquā finis erit aut remediū. Talis est infernus & milles peior, & hac vidi in inferno & millies peiora.

Mat. 22. & nimium

Prudentia. Deus quid faciemus? Nunc fratres audite consilium meum, & date vestrum. Estote fideles, prudentes, & uigilate in orationibus prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

2: Cor: 8.

Temperantia. Præoccupemus faciem eius &c. Sobrietas. Cui resistite fortes in fide. Cōfortamini in Domino, induite vos armaturam Dei, lorica iustitiæ, scutū fidei, galeā salutis. Assumite & gladiū spiritus, quod est verbum Dei. Iustitia. Sobrie & iuste & pie viuamus. Sobrie in nobis, iuste ad proximum, pie ad Deum. Et quod nobis fieri nolumus, alijs non faciamus, hoc enim iustum est.

Psal: 94. & 1. Petri: 5.

Fortitudo. Cui resistite fortes in fide. Cōfortamini in Domino, induite vos armaturam Dei, lorica iustitiæ, scutū fidei, galeā salutis. Assumite & gladiū spiritus, quod est verbum Dei. Iustitia. Sobrie & iuste & pie viuamus. Sobrie in nobis, iuste ad proximum, pie ad Deum. Et quod nobis fieri nolumus, alijs non faciamus, hoc enim iustum est.

Ephe: 6. & Tit: 2.

De secundo nuntio, qui est amor & desiderium aternæ vitæ, & de gaudijs & incolis cæli per eum enuntiatis. Cap. XIII.

Prudentia loquitur.

Alius nuntius venit pulcher & hilaris, qui videtur afferre bona.

Iustitia. Admittatur, forsitan nos læti cabit, nam iste prior terruit nos.

Prudentia, admittam. Ingredere & qui sis, vnde venias, quid videris edicito.

Nūtius. Ego sum amor vitæ aternæ, & desiderium cælestis patriæ. Si me vultis audire, silentium & quietem habete, non enim inter clamores & tumultus audiri possum.

Iustitia. Si nos, dum timor & memoria mortis loqueretur, tacuimus, iustum est vt te loquente multo magis taceamus.

Desiderium vitæ aternæ. Tacete ergo. Vidi talia, quæ nullus hominum potest digne loqui. Dicam tamen aliquid prout potero. Vidi Deum, sed per speculum & in ænigmate. Contemplatus illam ineffabilem indiuiduæ Trinitatis maiestatem initio sineq; carentem, Sed quia lucem habitat inaccessibile ab

ipsa luce reuerberati sunt oculi mei, & intuitus obtulit. Exuperat enim omnem sensum, omnemque intuitum illa claritas, illa pulchritudo. Aliquantisper tamen intuitus sum Dominum Iesum Christum in dextera patris sedentē, in æterna vita regnantē, quāuis super omnem creaturam adeo speciosum, vt in eum desiderant angeli prospicere, ad hæc tamē vulnera passionis, quibus nos redemit, in corpore suo habentem, patri pro nobis assistentem. Vidi iuxta ipsam gloriosam matrem eius cum omni honore & reuerentia in throno mirabili sedentem, super omnes ordines beatorum angelorum & hominum exaltatam, suum filium pro nobis interpellantem, & eius cui vult miserentem. Sed hanc admirabilem claritatem matris & filij diu ferre non sustinens cōuertit aspectum meum ad illos beatorum spirituum ordines, qui ante Deum assistunt, quorum sempiterna beatitudo de visione Dei & amore, nec minuitur nec finitur, sed semper crescit, & permanet. Sed nec istorum quidem gradus & dignitates laudes quoq; quas creatori referunt, vllus hominum cogitare nedum enarrare sufficiat. Deinde prophetas intuitus sum, & patriarchas miro exultantes gaudio, qui eā, quam olim a longe salutauerant patriam, obtinent, qui ea, quæ in spiritu præuiderant, completa conspiciunt. Vidi Apostolos in thronis sedentes, tribus & linguas omnes iudicare paratos, & de pauperibus, & de infirmis tam gloriosos tamque sublimes factos a Domino Iesu, satisq; super hoc miratus sum. Vidi sed peruidere non potui innumerabilem beatorum martyrum exercitum gloria & honore coronatum, qui passiones huius temporis, quas pertulerant minimas reputabant ad illā gloriam, quæ reuelata erat in eis. Horum felicitate & gloria diu delectatus respexi gloriosam multitudinem confessorū, inter quos viri apostolici, & doctores, qui sanctā eclesiam doctrinis suis munierunt, fulgent quasi stel læ in perpetuas æternitates. Sūt ibi monachi, qui pro claustris & cellis angustis immensa & sole clariora palatia possidentes, pro asperis tunicis niue cādidiores, omniq; suauitate molliores vestes induti, ab oculis quorum absterfit Deus omnem lachrymam. Regem in decore suo vident. Postremo ad chorū virginū respexi, quarum gloria ornatus & melodia dulcis. Nā cantabant cāticum, quod nemo alius poterat dicere, nulla hominū eloquentia digne enarrare potest. Sed odor in regione earum tam suauis erat, vt omnia aromatum genera exuperet.

1. Petri. 1.

R

Angeli.

Prophetæ. Patriarchæ.

Apostoli.

Martyres

Confessores, & doctores.

Monachi.

Virgines.

Apoc. 14.

De ciuium cælestium communi actione, & exultatione prima. Cap. XV.

Loquitur iterum Prudentia.

Lacet qd dicis. De singulis beatorū ordini b° mira disseris, qsumus vt q sit eorū in cōi actio edicas. Desideriū vitæ æternæ. Dicā vtcūq; potero. Omniū simul in cōmuni actio septiformis est. Viuūt, sapiūt, amāt, gaudēt, laudāt, veloces sunt, securi sunt. Prudētia. Licet aliquatenus hoc intelligam, tamē pp audientes de singulis pauca disserere. Desiderium: fiat. Viuunt vita sine

Beati.

Viuent.

Ioan. 17.

Sapiunt.

Psal. 35.

Amant.

Gaudent.

Matt. 25.

Laudant.

Psal. 83.

Veloces sunt.

Securi.

FORTI

Roma. 8.

Timoris

ciectio.

1. Ioan. 4.

Rom. 12.

sine fine, sine molestia, sine diminutione, sine omni aduersitate. Vita eorum visio & cognitio beatæ Trinitatis, sicut Dominus ait. Hæc est vita æterna, vt cognoscāt te Deū verum, & quē misisti Iesum Christum. Sapiunt consilia atq; iudicia Dei, quæ sunt abyssi multa. Sapiunt causas, & naturas, & origines omniū rerum. Amant Deū incomparabiliter, quia sciūt vnde & ad quid eos Deus prouexit. Amāt singuli singulos sicut seiplos. Gaudent de Deo ineffabiliter. Gaudent de tanta sua beatitudine. Et quia vnusquisque vnusquemque diligit sicut seipsum, tantū gaudiū quisq; habet de bono singulorū quantū de suo, quoniā bonū, quod non habet in seipso, potest fideri in altero. Cōstat igitur, quod singuli tot gaudia habent quot socios, & singula gaudia tanta sunt singulis, quantum proprium singulorum. Cum autem quisq; plus amet Deū quā seipsum, & omnes alios secum, plus gaudet de Dei felicitate quam de sua, & omnium aliorū secū. Si ergo cor vnus cuiusq; vix capit suū gaudium, quomodo capit tot & tanta gaudia? Ideo dicitur, Intra in gaudiū Domini tui: nō, in tret gaudium Domini tui in te, quia capi nō possēt. Inde laudāt Deū, sine fine, sine fastidio, sicut scriptū est. Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Veloces sunt, quia vbicunq; esse vult spiritus, ibi est etiam corpus. Omnes securi sunt. Securi sunt de tali vita, de tanta sapientia, de tāo amore, de tāo gaudio, de tali laude, de tali velocitate, quod nullum finem, nullā diminutionem, nullum detrimentū habebunt. Ecce pauca dixi vobis, quæ vidi in celo. Neq; enim vt vidi dicere, neque vt sunt videre potui.

Prudentia vere in cælo te fuisse, vera vidisse, vera narraſſe te intelligimus.

Fortitudo. Quis igitur nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia &c. Certa sum, quia neque mors, neque vita, neque cætera alia poterunt nos separare a charitate Christi.

Iustitia. Ei jciatur foras ille prior nuntius, non est enim iustum in eadem domo manere cum isto. Perfecta enim charitas foras mittit timorem.

Fortitudo. Egredere timor. Iam non eris in fibus nostris. Timor. Quid mali feci? Age age, ego pro bono dixi quod dixi.

Temperantia. Fratres dico, nō plus sapere quā oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Tu vero egredere timor, & equo animo patere iudiciū, quod iustitia iudicauit. Forsitan tu admitteris si Desiderium vitæ aternæ aliquando loqui cessauerit.

Author. Sic debet quisque torporē suū excutere, & à timore ad cælestis patriæ desiderium transferre.

De beatitudinibus animæ, & ferculis vitæ aternæ, descriptio que virtutum, per quas ad eas peruenitur. Cap. XVI.

Ne ea siquidem cælesti patria est vita sine morte. Iuuentus sine senectute. Sanitas sine infirmitate. Requies sine labore. Gaudium sine tristitia. Pax sine discordia. Delectatio sine fastidio. Lux sine tenebris. Pulchritudo sine turpitudine. Agilitas sine ponderositate. Fortitudo sine imbecillitate.

Libertas sine seruitute. Voluptas sine anxietate. Longauias sine vite termino. Sapientia sine insipientia. Amicitia sine inimicitia. Concordia sine discordia. Honor sine dedecore. Securitas sine timore

Charitas est motus animi rationalis ad diligendum seipsum propter Deum, amicum in Deo, inimicū propter Deū. Humilitas est contemptus seculi, & abiectio sui. Obedientia est vicaria seruitus. Disciplina est necessarium sanctitatis officium, vitia arguentis, & peccata corrigentis. Item disciplina est ordinata morum correctio, maiorūq; antecessorum regularis obseruatio: ex hac nascitur clementia. Clementia est benignitas superioris erga inferiores. Ex qua rursus generatur iustificatio. Iustificatio est rei perfecte consummatio. Castitas est munditia corporis cum integritate mentis. Perseuerantia est exitus rei per consummationem fidei. Charitas est virtutum radix. Humilitas bonorum conseruatix. Obedientia præceptorum incitatrix. Disciplina vitiatorum emendatrix. Castitas monachorum adornatrix. Perseuerantia bonorum omnium coronatrix.

Descriptio quorundam vitiorum religionem suffocantium, vt sunt crapula, ebrietas, ociositas, & que in ociosis subrepunt cogitationes prauæ: & quod nullum peccatum maneat impuniū. Cap. XVII. & vltimum.

Contra has virtutes continuo prælio diuersa pugnant vitia, Crapula, ebrietas, & ocia, ex quibus mala cogitatio. Ecce enim variæ crapulam, potus frequentes ebrietatem generant.

Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorē cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt ipsa vbi sit nesciat, sæpeque malo consentit, quod per ebrietatem immititur. Vnde est illud, quod iuxta prophetam dicitur. Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Fornicatio (sicut Salomonem) infatuat sapientem. Ebrietas (sicut ipseus Loth) sensus ratione captiuat. Vnde in prouerbis, vbi regnat ebrietas, Ne forte bibat, & obliuiscantur iudiciorum. Plerisque laudi dandum videtur multū bibere & non inebriari, audiant hi aduersum se prophetam dicentem. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendā ebrietatem. De ociositate autem Gregorius. Ociosæ inquit, mēti spiritus maligni prauas cogitationes ingerunt, ut si requiescit ab opere, nō requiescat à malorum operū delectatione. Fac ergo aliquid operis, vt diabolus te semper inueniat occupatum. Nam antiquus hostis, mox vt ociosam mentem inuenit, ad eā sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quædem ei de gestis præteritis ad memoriam reducit.

Audita quædam verba indecenter resonat, & siquid dudum turpiter acta sunt, eorum speciem oculis opponit cordis, & quæ de presentibus non valet inquire, de malis trāfactis violat, & deceptam mentē sæpe in delectationē reparat. Vnde diu p impugnationē affixit, vt vere cum Psalmista dicat, Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ

M. Hug. à S. Vict. To. ij. N 3 meæ

Charitas.

Humilitas. Obedientia. Disciplina.

Clementia. Iustificatio. Castitas. Perseuerantia. Charitas &c.

Ebrietas.

Ebrietas.

Ose. 4. Fornicatio.

Prouerb. 31.

Esa. 5.

Ociositas

Cogitatio num suggestio.

Psal. 37.

meæ. figo cicatrix ad putredinem redit, quâdo peccati vulnus, quod iam per penitentiam sanatum est, in delectationem sui animam concutit. Sape quod nunquam fecimus, per hostis callidi in fidiâ cordis oculis videmus. Cumque in hoc sensibilibus delectatio subreperit, quamuis iam plangat quæ fecerit, tædet tamen infelicem animam quædam non fecisse quæ plangit. Hæc sunt cordis nostri tenebræ, quas in hac vita scientes, volentesque sustinemus. Quid contra hæc mala quærendum est, nisi adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Diabolus non cogendo, sed suadendo nocet. Non est vnde plus gaudeat diabolus, nisi quando homo dicit, quod ipse fecerit ut peccaret. Gregorius. Dû in cogitatione voluptas nõ reprimatur, etiã in actione dominatur. Augustinus. Nullus potest facere aliquid, nisi præcellerit iussio cogitationis, quia facta de cogitatione procedunt. Nõ potest autẽ fieri, ut habeat mala facta, quæ habet cogitationes bonas. Firmiter credere debemus, quod nullum peccatũ sine vindicta relinquitur. Aut enim hic per pœnitentiam vnusquisque peccatum suum delet, aut Dominus pie per suum flagellum purgat, aut post mortẽ igne purgatorio purgabitur. Quod si his modis peccatum hominis non fuerit deletum post hæc vitam in igne descendet æternum. Peccator enim, qui in hoc mundo flagellari non meretur, in inferno torquebitur. Sane nullus tantũ potest peccare, quãtum Dei potestas valet dimittere, quam orbimus ut nobis debita dimittat vnuerſa. Amen.

Z Peccatum impunitũ nullũ est.

¶ Finis libri quarti de anima continentis ad Deum preces, & cum eo colloquia, & pia ad salutem monita.

SEQVITVR OPVSCVLVM
de Medicina Anima, nequaquam pœnitendum, quod licet aliam præ se ferat phrasim tamen M. Hugonis de Sancto Victore Canonici Regulariter Lateranensis vulgo adscribitur. Cuius secundum prologũ mox ponuntur Capita.

¶ De duplici curatione seu medicina animæ videlicet & corporis, de qua in subsequenti agetur opusculo. Prologus.

A

Rogas me, frater charissime, ut ea, quæ de medicina animæ ad Ioannem medicum scribere cœperam, tibi transmittere non omitam. Sicut enim dicis, ea multis vtilia fore credis. Nec solum, si attente considerentur, animas incolumes seruant, sed etiam corporibus humanis sanitatem præstant. Breui siquidẽ sermone docent, quæ corpori & animæ profunt vel nocent. Tuæ autẽ discretioni notũ cupio fieri, quod ea quæ de medicina animæ scribere cœperam, per

negligentiã, priusquam alibi scripta fuissent, amisi. Sed charissime ea, quæ ad memoriã reducere poterò, sine dilatione tibi transmittere curabo. Nec mireris si ea, quæ multo labore quæſita suis in locis ordinauerã, minus ordinate & quasi quæſita excerpiones in vnũ collecta cõponã. Sed forsità dicer aliqui B Noua sunt quæ requiris, hæc in diuina pagina reperiuntur scripta, immo quia quædam de his in diuina pagina reperiuntur scripta, ideo ad ædificationẽ clauſtraliũ memoriæ commendata reliqui. In euãgelio si quidem de leproſo, de paralytico, de febricitante, & de multis alijs legitur, qui à Domino mirabiliter esse curati perhibentur. Nec illud solũ esse factum reor ad reparationem corporum, sed etiam ad ædificationem morũ, & sanationem animorum, sed & in quibusdam alijs libris de oleo, de vnguento, de collirio quædam scripta reperi, quæ à sanctis patribus spiritualiter intellecta cognoui. Neq; enim erubui aliorum dicta huic interponere lectioni. Restat igitur, ut petitioni tuæ satisfaciam, & quod diu distuli, debitum petitori reddam.

De homine, qui microcosmus, id est minor mundus appellatur.	Cap. I.
De quatuor elementis mundi, de quatuor humoribus corporis humani, & de quatuor annis temporibus ad animum vel animam applicatis.	Cap. II.
De phlegmate, & phlegmaticis.	Cap. III.
De sanguine, & sanguineis.	Cap. IIII.
De cholera rubra, & cholericis.	Cap. V.
De cholera nigra atrabili & melancholicis.	Ca. VI.
De commixtione elementorum.	Cap. VII.
De quatuor virtutibus humanæ complexionis ministrantibus.	Cap. VIII.
De medico & nouem modis signorum bonum vel malum portendentium.	Cap. IX.
De primo modo in speciali.	Cap. X.
De secundo modo.	Cap. XI.
De tertio modo.	Cap. XII.
De quarto modo.	Cap. XIII.
De quinto modo.	Cap. XIII.
De sexto modo.	Cap. XV.
De septimo modo.	Cap. XVI.
De octauo modo.	Cap. XVII.
De nono modo.	Cap. XVIII.
De dolore capitis.	Cap. XIX.
De dolore verticis.	Cap. XX.
De capillis cadentibus.	Cap. XXI.
De dolore frontis.	Cap. XXII.

¶ De homine, qui microcosmus, id est minor mundus appellatur. Cap. I.

Homo microcosmus, id est minor mundus appellari ab antiquis solet, quia per similitudinem maioris mundi figuram tenet. Potest autem assignari magna conuenientia in compositione corporis humani & constitutione mundi. Vnde cœlum capiti, aer pectori, mare ventri, terra extremitatibus corporis parti assimilatur. In cœlo Deus residet, & in capite hominis mens principatum tenet. In Deo

Cœlum & caput.

Pulcher conceptus pro prædicatore.

D Aer & pectus.

E Mare & venter.

F Terra & pedes.

G Elementa Humores

H Tempora anni.

H Elementa animæ.

In Deo sunt tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & in capite humano tres potentia, intellectus, ratio, & memoria. Sunt & in cœlo duo luminaria magna, sol & luna, & in capite duo oculi, qui illuminant firmamentum faciei. Sol & luna diem & noctem illuminant de rebus lucem cognitionis hominibus sua claritate præstant. Oculi vero rerum imagines sua subtilitate in se suscipiunt, & sic de ijs quæ videmus, per intellectum rationi nuntiantes nos certos reddunt. Similiter in pectore sicut in aere volant cogitationes quasi nubes, fit aliquando claritas lætitiæ, aliquando obscuritas tristitiæ, insurgunt illic venti tentationum, qui conturbant animum, diuiso aere fiunt conuulsiones iræ, sequitur ignis odij, id est combustio animi, qui quoties extensus ab alto, videlicet a prælato descendit, toties subiectos lædit. Has autem tempestates aliquando compeſcunt pluuia, aliquando niues, aliquando gradines. Quosdam enim placat sermo sanctæ exhortationis, quosdam leue blâdimentum consolationis, quosdam vero asperitas increpationis. Sed & sicut aquæ in mari, sic collectio humorũ in ventre solet congregari. Ibi ab hepate fit inundatio sanguinis, fit effusio fellis, fit etiam more charybdis in pulmone emissio & attractio phlegmatis. Fit velut Circes splenis induratio. In tali igitur commotione maris, id est ebullitione ventris, fiunt æstuationes & eiectiones quædam, aliquando per inferiorẽ, & hoc per secessum, illud per vomitum. Sicut enim mare nihil fœtidũ in se diu tolerat, sic venter quoti die cibo indigens, ne putrefactũ diu cõtineat, se per secretum naturæ purgat. Similiter hominis extreme partes, id est pedes assimilantur terræ, quia sunt sicut illa frigide & sicce nature. Dũ enim extreme partes hois egrotantis frigescunt, mortẽ annuntiat, quia terræ, cuius naturam suscipiunt, appropinquant.

¶ De quatuor elementis mundi. De quatuor humoribus corporis humani, & de quatuor annis temporibus ad animum vel animam applicatis. Cap. II.

Quatuor sunt elementa mundi, ignis, aer, terra, & aqua. Quatuor humores corporis humani, sanguis, cholera rubra, cholera nigra, & phlegma. Quatuor vero tempora anni. Ver, æstas, autumnus, hyems. Ignis est calidæ & sicce nature, aer calidæ & humidæ, terra frigidæ & sicce, aqua frigidæ & humidæ. Similiter sanguis calidæ & humidæ nature, cholera rubra calidæ & sicce, cholera nigra, frigidæ & sicce, phlegma frigidæ & humidæ. Sic & ver calidæ & humidæ nature. Æstas calidæ & sicce. Autumnus frigidæ & sicce. Hyems frigidæ & humidæ. Elementa igitur congruunt humoribus, humores temporibus. Sed & anima per similitudinem habere dicitur sua elementa. Pro igne vitur intellectus subtilitate. Pro aere mentis puritate. Pro terra rationis stabilitate. Pro aqua ingenij mobilitate. Ut animus de fide recte per intellectum sentiat, pure discernat firmiter credat, sine mora fidei præceptis

obediat, & sic bene operando sane viuat: quia fides sine operibus mortua est. Necesse est igitur, ut subtilitas temperetur puritate, puritas subtilitate, stabilitas mobilitate, mobilitas stabilitate. Ut enim ignis alta petit, aer medium tenet, sic cauendum est ne intellectus nimis alta sentiat, ne leuitate subtilitatis à veritate discedat, sed detineatur puritate reuocante & dicente: non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Cauendum est etiam, ne stabilitas dissoluatur per mobilitatem, vel mobilitas per stabilitatem, sed velox sis ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Similiter & animus vitur quatuor humoribus, pro sanguine vitur dulcedine, pro cholera rubra amaritudine, pro cholera nigra tristitia, pro phlegmate mentis compositione. Dicunt enim phisici sanguineos esse dulces, cholericos amaros, melancholicos tristes, phlegmaticos corpore compositos. Ut sit dulcedo in contemplatione, amaritudo de peccati recordatione, tristitia de perpetratione, compositio de emendatione. Est etiam attendendum, ne dulcedo spiritalis turbetur amaritudine temporalis, vel amaritudo habita de peccato corrumpatur dulcedine carnali, ne vtilis tristitia turbetur ocio vel inertia, vel mens composita dissoluatur per illicita. Sed & anima fertur habere sua tempora, pro calore æstatis vitur charitate, pro frigidibus hyemis torpore tentationis, pro autumnis & vere temperantia & mediocritate. Esto igitur temperatus in corde, mediocris in opere, anima enim, quæ temperamentum custodit, salubriter viuat.

¶ De phlegmate, & phlegmaticis. Cap. III.

Volo, prout potero, ad ædificationem anime de quatuor humani corporis humoribus diligenter pauca differere, ut ex affectibus humorum facilius dignosci valeant diuersitates morum. In primis igitur de phlegmate loqui incipiam, ut à frigidis & humidis exordium loquendi sumam. Phlegma siquidem habet sedem in pulmone, cuius natura frigida & humida. Vnde fiunt homines tardi & obliuiosi, atque somnolenti. Imitatur naturam hyemis, naturam aquæ, naturam decrepitæ ætatis, Purgationem habet per os, crescit in hyeme. In hoc tempore melius se habent cholericis, peius phlegmaticis. Melius iuuenes, peius decrepiti. Pessima est infirmitas, quæ est ex phlegmate ut est febris quotidiana, minus mala quæ fit ex cholera, ut tertiana: eodem bonum est vii calidis & siccis. Potest, igitur natura phlegmatis assimilari compositioni mentis. Phlegma sedem habet in pulmone, quasi in discretionem. Compositio etenim mentis adiuuatur beneficio discretionis. Sicut enim pulmo aërem attrahit & emittit, sic discretio quod bonum est retinet, & quod malum est expellit. Frigidæ & humidæ nature dicitur esse. Est autem frigus, quo refrigeramur ab æstu vitiorum, & est humor cõpunctionis, quo mudamur à sordibus peccatorũ. De primo dicitur. Remitte me, ut refrigerer priusquam abeam, & M. Hug. à S. Vict. To. ij. N 4 amplius

L Phlegma.

M

Psal. 38.

Iacob. 2.

Rom. 12.

Iacob. 1.

I Humores animæ.

K Tempora animæ.

Pfal. 6. amplius non ero. De secundo autem, Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Inde fiunt homines tardi, obliuiosi, & somnolenti. Tardi ad operandum malum. Obliuiosi, vt obliuiscantur populum suum, & domum patris sui. Somnolenti, vt in pace in idipsum dormiant & requiescant. Sed & aliter accipitur frigidum & humidum, vt in frigore intelligas torporem in charitate, in humore torporem in opere. Cum enim abudabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, & sic ex corrupto phlegmate, id est ex corruptae mentis compositione fiunt homines tardi ad operandum bonum, obliuiosi vt obliuiscantur Domini creatoris sui, somnolenti, vt si preualeat inimicus, obdormiant in morte. Est etiam status mentis aquae similis, quia inundatione est periculosus, fluctuatione turbatus, nutibus instabilis. Hyemis uero tempestates imitatur, tentationum etenim procellis lacescitur: similitudinem tenet aetatis decrepita, quia veteris hominis, id est Adae defectus & inobedientia vix recedunt a mente. Respirationem habet per os. Superfluitates siquidem mentis purgantur per os intimae confessionis. Crescit & hyeme, quia multiplicatur tentationum tribulatione. In hoc tempore melius se habent cholericus, peius phlegmaticus. Melius iuuenes, peius decrepiti. Iuuenes & cholericus calidi & sicci sunt. Phlegmaticus & decrepiti frigidus sunt & humidus. Qui igitur peccata sua desunt, nec tamen adhuc illo amore caelestium succensi feruent, non est mirum si phlegmatici interpretantur. Tentationi citius & corruptioni subiacet illorum status mentis. Pessima est infirmitas, quae fit ex phlegmate, id est ex propria mentis corruptione. Ex propria siquidem corruptione mentis nascitur quotidiana febris, continuus videlicet ardor carnis. In hoc item tempore, id est in hyeme vtendum est calidis & siccis, electorum procul dubio exemplis. Electorum etenim opera Sancti spiritus ardore sunt accensa. Notandum est, quod frigus praedicti temporis contingere solet ex nimia remotiue solis. Tunc enim sol intrat Capricornum, quod esse dicitur infimum signum. Nota naturam animalis vnde signum nomen accepit, vt inde aliquid accipias moralitatis. Capra siquidem similitudinem delinquentium tenet, quia sic capra ex corrupto per febrem continuam humore, vt ex consuetudine peccandi peccator, fetet. Quae tamen in altis rupibus pascitur, dum peccator verbis & exemplis sublimium virorum delectatur. In hoc igitur tempore sol capricornum intrat, dum sol iustitiae peccatorem Sancti spiritus radijs illustrat. Post capricornum vero intrat aquarium, ut fecitorem carnis abluat lachrymis. Ascendit etiam usque ad pisces, quod signum est tertium, & obtinet finem hyemis, vt sicuti piscis sub aquis, sic peccator viuat in lachrymis.

De sanguine, & sanguineis. Cap. IIII.

Dost frigus & pluuia hyemis, post refrigerium videlicet & lachrymas compuncti cordis peruenitur ad veris temperiem, & aeris serenitatem, id est ad puritatem mentis in nouitate conuersionis. Vnde post illa, quae de

phlegmate diximus, ad ea quae de natura sanguinis sunt dicenda, transeamus. Sanguis sedem habet in hepate, estque humidus & calidus naturae, crescit autem in vere, in quo tempore mala est infirmitas, quae fit ex febre quartana, pessima quae fit ex sanguine vt synocha. In hoc tempore melius se habent senes, peius iuuenes, melius decrepiti, peius pueri. In hoc etiam tempore vtendum est frigidis & siccis. Sicut superius diximus, sanguis est dulcedo contemplationis. Qui sedem habet in hepate quasi in suo fonte, in calore siquidem hepatis est locus feruida decoctionis, inde sanguis per membra dirigitur, vt eorum calore tertio decoquatur. Prima enim decoctio fit in stomacho, secunda in hepate, tertia in omnibus membris. Ex ardore igitur dilectionis quasi ex calore hepatis, more sanguinis proffuit dulcedo spiritalia contemplantis. Est autem calidus & humidus naturae. Calor ex amore, humor ex timore. Hoc calore & humore crescunt pueri iuuenes, qui nouiter conuersi, qui assimilantur veri & aeri id est vite nouitati. Crescit in vere. Cum enim aliquis nouiter conuertitur, spiritali dulcedine multiplicius delectatur. In hoc tempore mala est infirmitas, quae fit ex melancholia, vt quartana. Pessima quae fit ex sanguine, vt synocha, in initio etenim conuersionis, dum delectatur animus contemplantis, si ex abundantia boni operis quasi inundatione sanguinis nascatur tumor elationis, tunc quasi ex corruptione sanguinis nascitur synocha febris, & contingit vt sanguis, qui est amicus naturae, fiat inimicus vitae. Dicunt enim phisici synochos esse mortis amicos. In hoc tempore melius se habent senes, peius iuuenes, melius decrepiti, peius pueri. Ex natura etenim consimilis temporis augmentatur materia infirmitatis. Cum vero in contrario tempore infirmitas temporis contraria nascitur, dolor contrariae infirmitatis lenitur, quia contraria contrarijs curantur. Ideo in vere vtendum est frigidis & siccis. Ne igitur per desiderium vanae gloriae feruor sanguinis ebulliat, necesse est vt animus frigus tentationum, & sterilitatem siccitatis ad memoriam reducat, & vtatur huius beneficio dietae, vt sanior sit in vere, ne in initio conuersionis appetatur amor laudis. Nota etiam, quod in vere ex calore & humore temporis aperiuntur pori terrae. Procreantur diuersi coloris herbarum flores, diuersi scilicet generis virtutes, & fit quasi nostrum ver in nostra mente. Vnde dicitur: Aestatem & ver tu plasmasi ea. In vere intelliges nouiter conuersos, mansuetudine temperatos, in aestate prouectiores igne charitatis feruentes. In hoc siquidem tempore sol ascendens tria signa fertur obtinere, arietem in initio, taurum in medio, geminos in fine. Attende igitur in ariete ducatum, in tauro iugum, in geminis consortium, ducatum praelationis, iugum subiectionis, consortium cohabitationis. Vt scias praesse, subesse, coesse. Discas etiam simul esse in timore & labore cum amore. Hoc est itaque temperantia veris, mansuetudo scilicet nouiter conuersae mentis. Solet autem hoc tempus inconstans esse, modo pluuiosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate aestatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum. Inde homines citius in

Sanguis.

Pfal. 73.

marito

marito infirmantur, quia corpora humana nuper aperta ex nouo calore statim corrumpuntur redeunte subito pristino frigore. Nouiter siquidem conuersi inconstantiae motu solent agitari, & licet corda eorum sint aperta nouo calore dilectionis, corrumpuntur tamen quandoque subito frigore improbitate suggestionis. Modo inundatione praecedentium delictorum quasi pluuia humectantur, modo vero desiderio caelestium quasi solis radio desiccantur. Prouidendum est autem, ne infirmitas, quae in frigore hyemis orta fuerat, in martio id est in initio conuersionis reuertatur, & aegrotantem occidat.

De cholera rubra, & cholericis. Cap. V.

Xongruum charissime nobis videtur, vt post humorem sanguinis de cholera rubra differatur. Cholera siquidem rubra habet sedem in chole id est in felle. Natura eius calida est & sicca. Vnde fiunt homines iracundi, ingeniosi, acuti, & leues. Est autem consimilis igni, aestati, calidus iuuentuti. Respirationem habet per aures, crescit in aestate. In hoc tempore melius se habent phlegmatici, peius cholericus. Melius decrepiti, peius iuuenes. Pessima est infirmitas, quae venit ex cholera, minus mala quae est ex phlegmate. In eodem itaque tempore vtile est vt frigidis & humidis. Oportet autem (sicut superius diximus) vt cholerae rubrae assignetur amaritudinis virus. Sicut enim in sanguine dulcedo, sic & in cholera rubra designatur amaritudo, vt non tantum in spiritalibus dulcescas, sed etiam contra vitia grauiter amarescas. Calida est & sicca. Calida feruore bonae voluntatis, sicca ab humore fluxae cogitationis. Facit homines iracundos, contra vitia, ingeniosos ad destruenda diaboli machinamenta, acutos vt subtiliter de rebus sentiant. Leues vt audita cito percipiant. Est autem similis igni, aestati, calidus iuuentuti, haec enim sunt calidus, & sicca naturae. Vt habeas ex cholera rubra amaritudinem contra peccatum, ex iuuentute fortitudinem contra diabolum, ex igne claritatem intelligentiae cognoscendi Deum, ex aestate ardorem diligendi proximum. Purgationem habet per aures. Dum enim libententer audis quod agere debeas, per aures cordis cholerae rubrae superfluitates purgas. Crescit in aestate. Quanto enim plus abundat charitas, tanto plus odio habetur iniquitas, quia ita diligendi sunt homines, vt eorum non diligantur errores. In hoc tempore melius se habent phlegmatici, & senes. Peius cholericus, & iuuenes. Senes sunt phlegmatici, iuuenes cholericus. Illi frigidus & humidus naturae. Isti vero calidus & sicca sunt. Melius igitur habent senes & phlegmatici si infirmantur in aestate, id est in contrario tempore. Citius enim curari possunt, quia contrarijs contraria conueniunt. Iuuenes autem & cholericus in simili tempore peius habent si nimis alta sapiunt, si nimio praelationis desiderio succensi calent. Vnde & in hoc tempore pessima est infirmitas, quae venit ex cholera, minus mala quae est ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In eodem vtile est vt frigidis & humidis. In tan

to siquidem ardore charitatis attendendum est frigus praecedentis hyemis id est lapsus delinquentium ad confirmationem bonorum. Si enim stas, videas ne cadas. Nam quanto gradus altior, tanto casus grauior. Tempera ergo calidum frigidum, siccum humidum, & ne aliquando nimium caleas, attende Petri casum, attende & lachrymas.

Lapsus est Petrus, post lapsum fleuit amare.

Profuerunt nobis illius & casus, & lachrymae. Vtere ergo hoc vnguento, non enim adhuc melior es Petro. Nimio calore flagrabat Petrus cum diceret: & si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Immenitas caloris erat nimia confidentia ex nimio affectu amoris. Et ideo quia plus exarsit quam debuit, exaruit dicens, Non noui hominem. Oportuit igitur vt & ariditate temperaret, & flammam nimiae confidentiae extingueret. Egressus enim foras fleuit amare. Petrus agnoscens interpretatur. Est autem responsus delphico Apolline dignum γὰρ ὁ θεὸς σεαυτὸν nosce te ipsum. Si enim qualis fueris ante conuersionem consideres, mox & ariditati tuae lachrymarum rorem infundas, & nimium calorem fragilitatis agnitione temperes. In praedicto autem tempore id est in aestate ascendit sol usque ad cancerum, & fit ibidem aestiuale solstitium. Haec est eminentissima via nobis ab Apostolo demonstrata, de qua & alibi dicitur. Est fides, spes, charitas: maior autem his est charitas. In perfectione igitur charitatis fit solstitium. Vt nihil diligamus plusquam Deum. Vocatur cancer signum tropicum id est conuersiuum, vt ab amore Dei conuertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus a cancro ad virginem, a feruente amore Dei usque ad castum amorem proximi. Sol autem in eadem aestate tria signa dicitur obtinere. In principio cancerum, in medio leonem, in fine virginem. Vt habeat charitas in cancro ad proximum conuersionem compassionis, in leone vigilantiam circumspeditionis, in virgine puritatem dilectionis. Cancer retrograditur. Leo dormiens apertos oculos habet. Virgo est, quae carnalem commixtionem adhuc ignorat. In hoc itaque vigilet, qui ad amorem proximi conuertitur, vt non propter aliud quam propter Deum proximus diligatur. Huius autem temporis proprium est radices herbarum & arborum arefacere, dum nullo terrene delectationis humore fidelium nutriuntur mentes.

De cholera nigra, atrabili, & melancholicis. Cap. VI.

Restat nunc, vt de natura cholerae nigrae aliquid sub breuitate dicamus. Ipsa enim dominatur in sinistro latere. Habet autem sedem in splene, frigida est & sicca, facit homines iracundos, timidos, somnulosos, aliquando vigilantes. Purgationem habet per oculos. Crescit in autumno. In hoc tempore melius se habent sanguinei, peius melancholicus. Peius senes, melius pueri. Pessima est infirmitas quae nascitur ex melancholia, minus mala quae est ex sanguine. In hoc etiam tempore vtendum est calidis & humidis. In cholera nigra, sicut alibi diximus, intelligi potest tristitia, vt per his quae male gestimus, intelligi potest tristitia, vt per his quae male gestimus

1. Cor. 10 Z

Petrilachrymae.

Marc. 14.

Matt. 26.

Gnothi se autem

Solstitium aestiuale.

1. Cor. 13 Charitatis perfectio. Cancer.

Solis signa in aestate.

Cancer. Leo. Virgo.

Melancholia.

Simus tristes simus. Sed & alia species tristitia dicitur esse, dum mens transeundi ad Deum desiderio cruciatur. Dominatur in sinistro latere, quia vitij subijcitur, quae sunt in sinistra parte. In splene sedē habet, quia quamuis de dilatione caelestis patriae cōtristetur, tamen in splene quasi in spe gaudet. Vt enim legissē me recolo, testantur physici in splene generari risum. Ex hac igitur vicinitate fatis cōgruū esse reor, vt melancholici quandoque rideant, quandoque fleant. Frigida est & sicca, frigus & siccitas aliquando in bona significatione accipiuntur, aliquando in mala. In mala significatione frigus accipitur, cum dicitur. Iam hyems abiit, & recessit. Vt in frigore hyemis attēdatur torpor deuotionis. In bona significatione ponitur, vbi dicitur. Trāsiuimus p ignē & aquā, & eduxisti nos in refrigeriū. Vt post estum & dissolutionem transeamus ad requiē. Ignis siquidem vrit, aqua dissoluit. Vrit enim tribulationis aduersitas, dissoluit blandientis mundi prosperitas. Vas autē igne consolidatum aquam non timet. Post transitum vero tentationis ducet nos Dominus ad refrigerium mentis. Similiter & siccum duobus modis accipitur. Vnde & Psalmista. Et siccam formauerunt manus eius. Siccam vocat cordis nostri terram a malis humoribus desiccitam. Sed & aliter siccum intelligi potest, quādo mentis ariditas caelesti idest Sancti spiritus rore caret. Facit homines iracundos iuxta illud: Irascimini, & nolite peccare. Timidos, quia Beatus homo, qui semper est pavidus. Aliquando somnolentos, aliquando vigilantes idest quandoque grauatōs curis, aliquando vigilanter intentos caelestibus desiderijs. Similis est autumnus, terrae, & senectuti: vt imitetur in terra terrae stabilitatem, sequatur in senio seniorum grauitatē, in autumnus frugū maturitatē. Purgationē habet per oculos. Ab his em vitij, pro quibus tristes effimur, si per cōfessionē eiecta fuerint, per lachrymas purgamur. Crescit in autumnus idest in sensu maturo. Inquantū enim plus attendis maturitatē sensus & etatis, in tātū magis debet crescere immensitas doloris de peccati perpetratiōe. In hoc tēpore melius se habēt sanguinei, peius melancholici. Peius senes, melius pueri. Habuisti per sanguinem dulcedinē charitatis. Habes nunc per cholera nigram seu melancholiā tristitiam pro peccatis. In vere vitae nouitate, in autumnus maturitatē, ut tēperetur maturitas vitae nouitate, vitae nouitas cōsiliij maturitate. Vt nouiter conuersus peruenire desideret ad maturitatē perfectiōnis, & senex recogitet q̄ feruens fuerit in initio cōuersiōnis. Si igitur sic in vere & autumnus aetates & humores alternādo consideras, in cōtrarijs tēporibus vtrorūq; naturas incolumes seruas. Opōrtet etiā in hoc tēpore vti calidis & humidis. Nō enim sufficit ad cōseruādā animae sanitatē sicari ab humore voluptatū, & refrigerari ab aestu vitiōrū, nisi etiā infundaris supernae contēplationis rore, & Sancti spiritus amore simul accendaris. Solet in autumnus sol tria obtinere signa, librā videlicet in principio, scorpiū in medio, sagittariū in fine. Nosti charissime, q̄ autumnus ad extremum maturos colligat fructus. Nosti etiam, q̄ in hoc tpe cōingat æquinoctiū esse. Si igitur ad maturitatem peruenisti, si sponte nō re-

nuis vt botrus exprimi, si vinum es, si boni saporis; si incellarium summi regis peruenire desideras, vt dicas cupio dissolui & esse cū Chr isto. Attēde librā signum; attende solstitiū. Libra em æquali lāce ponderat noctes & dies idest bonas & malas opationes. Scorpius vero cauda minatur, aculeo pungit. Aculeo siquidē in cauda dolor est in fine. Cū autē in senectutē peruenieris, time quia periculum imminet mortis. Post scorpiū autē signū intrat sol sagittariū. Sagittarius ex duabus naturis constat, ferina scilicet & humana. Superior pars homini, inferior fero assimilatur animali. Qui nō rationabiliter viuunt, digni sunt celo, qui autē bestialiter, digni sunt inferno. Arcum tenet, sagittamque iacit. Est autē duplex arcus, est arcus Domini, & est arcus diaboli. Illi innuntur spirituales, isti animales. Intendunt enim arcum suū peccatores, ut sagittēt in t̄ occultis immaculatū. Quos em religionis locus & habitus immaculatos occultat, occultis insidijs diabolus infestare nō cessat. Habent etiā peccatores arcū occultae malitiā, & chordā nequitie. Hnt & pharetrā idest thecā, in quā portāt sagittas, cogitationes videlicet peruersas, qm̄ peccatores intēderunt arcum suum parauerūt sagittas suas in pharetra. Sagittas parant, quia ad hoc stit dēt peruersi vt subuertant. Sed Dominus arcum cōteret, & sagittas confringet. Est autē iustorū arcus spiritalis intelligētia, chorda doctrina, sagittae verba doctrine, pharetra memoria. Hūc arcū tetendit Dominus, & parauit illum. Arcū Dominus parat, cum nobis intelligentiam scripturae sacrae explanat. Ex hoc arcu mittuntur sagittae potentis acutae: sic enim vulnerant vt corda transigant. Nouit enim Dominus (vt ait August.) sagittare ad amorem. Nemo pulchrius sagittat ad amorē quā qui uerbo sagittat. Sagittat enim ut amantem efficiat. Hac sagitta vulneratur sponsa. t̄ Vulnerata (inquit) sum charitate. Vtinā & ipse percussus hoc iaculo morerer huic mundo.

De commixtione elementorum. Cap. VII.

Nouimus quatuor elementorum, quib⁹ omne corpus constituitur, duo esse leuia, duo graua, quorū vnum quodque duas habet extremitates, & vnū mediū. Vt ignis vnā superiorem habet extremitatē, quae agilior, & subtilior, & leuior est, alteram inferiorem, quae iungitur aeri, quae minus est agilis, minus leuis, minus subtilis: & inter vtrumque est temperamentum, sic & aer. Sic & superior extremitas aquae, quae iungitur aeri, minus est agilis, minus mixta, minus obtusa. inferior magis. Medium inter vtrumq; tēperamentum. Similiter & terra. Sicut autē in elemētis sic & in qualitibus eorū animaduertendum est scilicet in caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate. Ex his enim commixtiones fiunt in corporibus. Cū igitur graua leuius, calida frigidis, humida siccis commiscētur, fiūt inde quecunq; fieri necesse est, prout eorū diuersitas expetit. In quibusdam autē præualēt leuia, in quibusdā graua. Sunt tamē quaedā, quae omnino sunt igneae naturae, vt stelle. Aliorū vero præualēt superiores extremitates leuium, & haec sunt agilia & le-

Philip. 1. Libra. Scorpius.
Sagittarius.
Arcus.
Psal. 10. t̄ obscuro rector corde.
Psal. 10. Psal. 44.
Psal. 17. Psal. 119.
Cant. 2. t̄ amore languet.
H Elementorū qualitates.
I Commixtiones elementorū.

uiora, & inde per aerē feruntur, vt volucres. Quarū quae superiores extremitates superioris extremitatis leuiū habent, agiliores & leuiorē sunt, vt aquila, quae medium, minus, vt grues, quae inferiores grauiorē, vt anseres, struthiones. In quibus vero leuiū mediocritas præminet, non adeo leuia, sed mediocriter leuia sunt, vt maiora quadrupedia, quorum quae superiores habent illius mediij extremitates, sunt leuiora, quae medium minus, quae vltimum tardiora. In quibusdam vero leuium extremitas inferior præualet, & grauiora sunt, vt reptilia. Quorū quae superiora illius extremitatis inferioris leuium habent, agilia sunt, vt serpētes, quae mediū minus, vt bufones, quae inferiora tardiora, vt testudo. In quibus vero grauiora præminēt, supradictis magis ponderosa sunt. In quibus vero primae grauium extremitates præminent, minus sunt graua, vt pisces. Quorum primam superioris extremitatis grauium qui habent extremitatem, agiliores sunt, qui medium illius superioris extremitatis, minus, qui vltimum, tardiores. In quibus vero grauiū præminet medium, terrae semper coherent & crescunt, vt arbores & herbae. Quarum quae superiora habēt illius mediij grauium altius excrescunt, vt pinus & abies: quae medium illius mediij grauium minus, vt cor illi: quae inferiora parum, vt virgulta. In quibus extremitas inferiora grauium præminet, grauissima sunt, vt lapides & metalla. Vides nunc charissime ex commixtione elementorum fieri diuersitates rerū. Vides etiam, quod stellae omnino sint igneae naturae. Haec siquidē prælatis assimilari debent, quia eorū mētes & amore spiritali feruent, & bonis exemplis lucent. De his enim dicitur. Qui ad iustitiā multos erudiunt, quasi stellae in perpetuas aeternitates fulgebunt. Qui non tantū nostras tenebras verbo prædicationis illuminant, sed etiam superiorem locum præ ceteris seruant. Vita enim præminet, & bene operando limitem rectitudinis tenent. Sūt autē quidam prælati minoris meriti, qui ex merito vitae assimilantur aquilae. Aquila præ ceteris auibus in altū volat. Pullos suos ad volandū puocat, eisdē claritatē solis irreuerberatis oculis aspiciere cogit. Volentes id facere nutrit, nolētes ē nido eijcit. Altius ceteris auibus tunc aquila volat, dū se prælatus a terrenis desiderijs elōgat. Pullos suos ad volādū puocat, qm̄ subiectos sibi ad bene operādū verbis & exemplis inuitat. Claritatē solis irreuerberatis oculis eisdem pullos aspiciere cogit, dū ad cōtēplādā diuinā substantiae claritatē mētes discipulorū trahit. Volentes id facere nutrit, quia eos qui Deū videre desiderāt, uerbo doctrinae pascit. Nolētes eijcit: illos enim, qui a cognitionē Dei oculos auertunt, expellendos ē regno prædicat. Grues vero & Anseres sunt diuersi subiectorum ordines, qui in volādo ordinem seruāt, & gregatim volāt, illos siquidē designant, qui & reuerentiā iustitię tenent, & cōuentus amāt. Longas tibias, & longū collū grues habēt, subleuātur a terrenis, & silētiū oris tenēt. Sed & anseres: qui garrule sunt aues, illis assimilari possunt, qui quāuis in quibusdā ordinate viuāt, silentij tñ virtutem negligūt. Quae sese rostro lacerant & conclamant, quia detrahendo sese inuicem conuicijs lædunt, & quando-

Quadrupedia.
Reptilia.
Serpens. Bufo. Testudo.
Pisces.
Herbae & arbores.
Lapides.
N Virtutes animae.
1. Cor. 13 O Deliciae corporis & cordis.

que ex affectu mentis maledictis contendunt. Inter M volucres & reptilia media sunt maiora quadrupedia, quae aliquantulum in altum se erigunt, nec tñ a terra longe recedunt. Vt sibus hominum deseruiunt. Vn simplicioribus assignari possunt, qui quamuis terrenis in hient, spiritaliter tamen viuētibus obsequium præbent. In quibus vero leuium extremitas inferior præualet, grauiora sunt & reptilia, quae pectore & ventre repunt, quia voluntate cordis & voluptate carnis internis desiderijs se coniungunt. Quorum quae superiora illius extremitatis leuium habent, agilia sunt, vt serpētes, quae medium minus, vt bufones, quae inferiora tardiora, vt testudo. Habent autem haec reptilia lumen, venenum, & aculeum, designant siquidem serpens, bufo, & testudo quasdam diuersitates hominem, qui continentur in mundo. Serpens videlicet astutos, bufo elatos, testudo desidiosos. Habent desidiosi limum terrenae delectationis. Elati venenum liuida detractionis. Astuti aculeum pungentis inuentionis. In quibus grauiora præminet supradictis magis sunt ponderosa. Quaedam tamen sunt graua, quaedam grauiora, quaedam grauissima. Graua sunt, vt pisces, grauiora, vt herbae & arbores, grauissima, vt metalla & lapides. Pisces assidue in aquis & luto iacent. Herbae & arbores terrae radicibus inherēt. Lapides & metalla nisi abstrahantur ab ea, sub terra latent. Quasi pisces sunt in aquis, qui fluctuantis seculi exagitantur curis. Sunt & alij quasi herbae & arbores, totis desiderijs terrenae cupiditati tanquam radicibus adherentes. Lapides vero & metalla sunt dura & incorrigibilia carnalium corda.

De quatuor virtutibus humane complexionis ministrantibus. Cap. VIII.

Docet Physica quatuor esse virtutes humane complexionis ministrantes, videlicet appetitiuam, retentiuam, digestiuam, & expulsiuam: ministrant em virtuti nutritiue. Virtus uero nutritiua ministrat generationi. Quod primū enim puer nascitur, necesse est vt lacte nutriatur, donec per incrementa temporis pasci valeat fortioribus alimentis. Puer igitur lacte nutritur, quoties de humilitate Christi nouiter conuersus eruditur. Ex hoc siquidē vberē abstracto de sinu diuinæ pietatis, propinatur teneritudini nostrae lac vere humilitatis, donec illo pane charitatis possimus perfrui, de quo si assidue vesci studeas a nullo poteris superari. Charitas em omnia suffert, omnia sustinet, ita vt complexionem mentis fortem & incolumem conseruet. Est autē diuersitas inter delicias corporis & delicias cordis. Dum enim corporalis cibus in presenti non habetur, corpus graui desiderio & carnis affectu cruciatur. Dum vero habetur & comeditur, comedendo ad fastidium per saturitatem deuenitur. Sed ediuerso cibus spiritalis cum non habetur fit vilis, cum uero a comedente percipitur maiori desiderio gustatus esuritur. In corporali igitur cibo appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In spiritali uero appetitus saturitatem, saturitas desiderium præstat.

stat. In corporali saturitas nocet, fastidium displicet. In spiritali nec saturitas grauat, nec desiderium cruciat. Est itaque cibus vite verbum doctrinae, quae dum praedictae virtutes ordinate ministrat, statum humanae complexionis incolumem seruant. Cibus ergo doctrinae animus appetit, dum verbum praedicationis libenter audit & retinet, dum quod aure cordis percipit, in ventre memoriae retentum iacet. Appetit, & retinet, & diligit, dum quod acceptum & retentum fuerat, in diuersos humores idest in bonos mores conuertit. Nec tamen appetit, retinet, & digerit, sed etiam expellit, si ea, quae suis moribus non conueniunt, respicere nouerit. Sin autem intus remanet quod expelli debuerat, etiam bene gestis corruptionem infert. Sed e diuerso sunt quidam, qui nullum cibum appetunt, sed vniuersos fastidiunt. Sunt alij, qui quoslibet cibos appetunt, sed acceptos celerius euomunt. Sunt & alij, qui appetunt & retinent, sed nulla per membra digestionem habent. Sunt iterum quidam, qui appetunt, retinet, digerunt, sed quod expelli debuerat per secretum naturae non expellunt. Qui cibum doctrinae non appetunt sed fastidium, diu viuere nequaquam possunt. De his siquidem dicitur. Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Qui enim au dire renuunt verbum praedicationis, iam ad ingressum festinant aeternae damnationis. Qui autem appetunt nec retinet cibum proicietes illum in ventre memoriae lacescente stomacho, diu languet. Sunt alij, qui appetunt & retinet, sed per membra non digerunt, quia quod veter memoriae retinet, in bonos actus non conuertunt. Qui autem non expellunt quod debuerat expelli, sunt qui quod suis moribus non conuenit, incorporant sibi. Dum igitur praedictae virtutes suo ordine non ministrant, a statu suae incolumitatis naturam mutant. Notandum est etiam, quod quatuor praedictae virtutes ex quatuor elementis attrahunt sibi vires. Cum enim elementa coniunguntur in aliquo corpore habilia membra habente, cum ignis calidus & siccus sit virtutis appetitui, terra frigida & sicca retentui, aer calidus & humidus digestiui, aqua humida & frigida expulsiui, necessario contingit ut ex natura sua ignis attrahat, terra quod ignis attrahit retineat ex natura sua, quod terra retinuit aer dissoluat ex natura sua, aqua quod aer dissoluit emolliat. Considerandum etiam (sicut supra diximus) per ignem significari intelligentiae claritatem, per terram mentis firmitatem, per aerem vitae puritatem, per aquam discretionis mobilitatem. Dum enim intellectus ardori spiritali succensus caelestia cogitat, spiritalem appetitum in mente creat, & fit desiderium in corde hominis, ut auide quaerat cibum sanctae exhortationis. Quod autem appetitus per intellectum attrahit, stabilitas animi firmiter custodit. Et quod animus firmiter conseruat, puritas mentis per bonos mores fideliter ordinat. Quod vero suis moribus non conuenit, discretio separat, remouet, & expellit. Et sic ad temperamento animus non recedit, sed temperamentum seruans peccati morbo non succumbit.

De medico, & nouem modis signorum bonum vel malum portendentium. Cap. IX.

Portet medicum quasi prophetam esse, ut non solum de praesentibus, sed etiam de praeteritis & futuris possit iudicare, ut praesentem cognoscat infirmitatem, & infirmitatis occasionem, ut sciat quae sit morbi materia, vel quae morbi sit causa. Ut tandem per praesentia signa cognoscat morbi finem, mortem videlicet vel sanitatem. Sunt autem nouem modi signorum bonum vel malum significantium, quos Hippocrates in prognosticis commemorat, & de quibus in eodem libro plenarie tractat. Primus modus est fortitudo infirmi suum morbum facile tolerantis: contrarium cuius est debilitas infirmi suum morbum pati nequeuntis. Secundus leuitas infirmi facile se mouentis: contrarium grauitas infirmi inertem & pigrum motum habentis. Tertius effigies membrorum sibi sano idest dum sanus erat similis, oppositum eius distributio membrorum effigiei non sibi sano similis. Quartus sanitas mentis, & facilis appetitus: oppositum eius perturbatio mentis, & difficilis appetitus. Quintus bonitas somni in tempore congruo facti, & infirmum iuuantis: oppositum eius malitia somni in non congruo tempore facti, & infirmo nocentis. Sextus suauitas spiritus: oppositum eius angustia spiritus. Septimus aequalitas pulsus naturali similitantis: oppositum eius inaequalitas, ut modo sit magnus, modo paruus, modo fortis, modo debilis. Octauus fortitudo virtutis in loco decoctionis: oppositum debilitas virtutis in loco decoctionis. Nonus laudabilis purgatio purgans cum sudore vel cum vrina: oppositum eius vituperabilis purgatio. Sicut ergo superius diximus, oportet medicum quasi prophetam esse, ut non solum de praesentibus, sed etiam de praeteritis & futuris possit iudicare. Medicus autem moraliter est quilibet praelatus, qui sicut medicus corporaliter infirmos, ita debet spiritaliter curare subiectos. Sicut enim morbus in carne, sic peccatum est in mente. Oportet igitur, ut spiritalis medicus attendat peccati materiam, attendat & causam, ex qua videlicet occasione procedat, & ad quid tendat, ut destruat causam, subtrahat paulatim materiam, videat vtrum ex ipso peccatum processerit, an ex alio. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala. Ut vero subtrahat occasionem peccandi, expellat e consortio bonorum peruersum fratrem, ne contagium serpat, & (ut ait beatus Augustinus) ne contagione pestifera plurimos perdat. Oportet item ut medicus perpendat ex aegri facie signa conscientiae. Vnde Hippocrates in prognosticis. Primo, inquit, aegri faciem pernotabis. Pro ratione nominis nota Hippocrates equi rector interpretatur. Prognostica autem futurae significationis iudicia proprie dicuntur, praesentis vero & futurae improprie. Hippocrates igitur equi rector dicitur. Equus autem temperatae naturae a Phisicis creditur esse. Inde est & in pace quietus, & ad bella paratus, quia bello armantur equi. Necessesse est autem ut habentis regatur equus. Similiter necessesse est ut spiritalis medicus, videlicet quilibet praelatus animi homi-

Modi nouem signorum

Primus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

Sextus & Septimus.

Octauus & Nonus.

V Medicus moraliter

Pulchra pro Concione natore.

X Hippocrates

Aene. 3.

hominis interioris habentis regat discretionis, ne si modum aequitatis excedat, morbum dissolutionis incurrat. Vnde de illo summo medico dicitur. Aequitatem vidit vultus eius. Aequitatem videt, quia animum temperatum diligit. Aequitatem videt, quia eum diligit qui in proposito bonae operationis manet. Aequa est enim via Domini. Aequitas vitae est temperamentum vitae. Vnde Dauid. In aequitate tua viuifica me. Aequitas vitae viuificatio est animae.

De primo modo in speciali. Ca. X.

St autem primus modus signorum bonum vel malum significantium fortitudo infirmi suum morbum facile tolerantis, vel debilitas infirmi suum morbum pati nequeuntis. Infirmatur qui tentatur; moritur qui desperat. Licet igitur aliquis interdum peccet, si tamen adeo fortis remanet, ut a bono opere non cesset, signum est hanc boni fortitudo infirmi. Sin autem aegri animus adeo fuerit debilis ut cesset ab affectu bonae operationis, signum est mortis & futurae damnationis.

De secundo modo. Cap. XI.

Secundus modus leuitas infirmi facile se mouentis, vel grauitas infirmi inertem motum habentis. Cum homo interior aliqua tentatione affectus labitur, si adeo leuis est, ut facile ad virtutem conuertatur, recuperandae salutis spes tribuitur: sin autem tanta est grauitas infirmi ut obstinatus nequeat a peccato conuerti, signum mali est euentus, sempiterni videlicet interitus.

De tertio modo. Cap. XII.

Tertius modus est effigies & dispositio membrorum sibi sano similis, vel distributio membrorum effigiei non sibi sano similis. Effigies membrorum est in interiori homine compositio morum, & in membris externis distributio actionum. Qui homo tunc est sibi sano similis, quamdiu actiones sequuntur temperamentum religiosae mentis. Tunc vero non est sibi sano similis, quando variatur per opera peruersitatis.

De quarto modo. Cap. XIII.

Quartus modus est sanitas mentis, & facilis appetitus. Vel perturbatio mentis, & difficilis appetitus. Sanae mentis esse dicitur, qui a rectitudine consilij non alienatur. Facile vero cibum appetit, qui verbum vitae (quod est cibus animae) libenter audit. Qui autem est turbatae mentis, & cuius est appetitus difficilis, si verbum vitae non appetat, necesse est ut mortem perpetuae damnationis incurrat.

De quinto modo. Cap. XIII.

Quintus modus est suauitas somni tempore congruo facti, & infirmum iuuantis. Vel malitia somni non congruo tempore facti, & infirmo nocentis. Tempore congruo dormit, qui dormit in nocte idest qui tranquillae mentis est in aduersitate. In hac quiete Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmum iuuat: dormit vero in non congruo tempore, qui dormit in die idest qui delectatur in mundana prosperitate. Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

De sexto modo. Cap. XV.

Sextus modus est suauitas spiritus, vel angustia spiritus. Suauitas spiritus idest interioris hominis est sermo consolatorius, ut cum lenitate peccantem corripiat, & emendet. Angustia vero spiritus est sermo durus, de quo dicitur. Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia,

De septimo modo. Cap. XVI.

Septimus modus est aequalitas pulsus naturali similitantis. Vel inaequalitas pulsus, ut modo sit magnus, modo paruus, modo fortis, modo debilis. Arteriae procedunt a corde, aequalitas pulsus in arterijs est identitas vitae, procedens ex affectu cordis. Cum autem mens in contrarium vertitur, tunc per diuersos motus inaequalitas mentis designat periculum mortis.

De octauo modo. Cap. XVII.

Octauus modus est fortitudo virtutis in loco decoctionis, vel debilitas virtutis in loco decoctionis. Primus decoctionis locus est stomachus, hepar secundus, caetera membra tertius. Cum autem cibus animae decoquitur in stomacho memoriae per recordationem, in calore hepatis per dilectionem, in caeteris membris per operationem, tunc fortitudo virtutis est in loco decoctionis. Si vero sequitur debilitas virtutis, signum est mortis.

De nono modo. Cap. XVIII.

Nonus modus est laudabilis, vel vituperabilis purgatio per sudorem. Sicut enim in quolibet infirmo aperiuntur carnis pori, ut per sudorem fiat purgatio morbi, sic per confessionem peccati fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor mediocris si habeatur in omnibus membris. Cum vero sudor a toto manat corpore, omnium membrorum fortitudinem (quod est signum boni) designat. Similiter oportet, ut sudor confessionis

Cibus uir.

Q

Psal. 106.

R

S

X Hippocrates

Aene. 3.

C

I

Eze. 34

E

F

G

T

N

nis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Sed cum sudor fit tñ in quadã corporis parte, velut in capite, id contingit ex membrorũ debilitate. Moraliter aut per agrum intelligimus animum, per caput intentionem, per reliquum corpus actionum sequentiũ distributionem, per sudorem confessionem. Cum igitur aliquis intentionem suam laudat, & hoc qđ male gessit, sibi conscius excusat, creditur vituperabilis esse huius purgatio sudoris, quia sudor confessionis poros non aperit, quos excusatio clausos per obstinationem stringit.

¶ De dolore capitis. Cap. XXI.

H 4. Reg. 4. Aput meũ doleo, dixit puer patri suo. Cum autem caput sit principale membrum hominis, per ipsum significatur opus principale mentis, dolor vero capitis est appetitus mundanæ felicitatis. Quæ ideo dolor esse dicitur, quia quæritur cũ labore, possidetur cum timore, amittitur cum mœrore. Per puerum intelligimus puritatem cuiuslibet pœnitentis animæ. Puer igitur caput suum dolet, cũ puritatem animæ de transgressione mentis pœnitet. Sed prædictus puer bis caput suum doluit, dũ puritas animæ de delectatione & consensu peccati fleuit. Conuertetur dolor eius (inquit Dauid) in caput eius. Dolor item capitis est morbus nimie cupiditatis. Qui dolor in caput conuertitur, quando mens desiderio rerũ temporalium anxie cruciatur. Ecce (inquit) parturit iniustitiã, concepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ. Concepit dolorẽ mali desiderij in cogitatione, parturit iniustitiã circumueniẽdo fratẽ in locutione, male possidendo, peperit iniquitatem in operatione. Hic aut dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore. Calor est nimie cupiditatis ardor: vt igitur sanus fias, morbi materiam subtrahere nõ omittas. Disperdit (inquit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi &c. Qui pauperibus tribuit, nullius tẽporalis cõmodi retributionem quærit. Si igitur largiẽdo quẽ possides, contempseris mundum, anxie cupiditatis minues appetitũ. Nec tñ materiam morbi subtrahes, sed et oleo rosaceo caput vnges, huiusmodi siquidem oleum frigide nature dicitur esse. Rosaceũ vero oleum est cruor martyrum. Dum, n. passiones sanctorum legis, oleo rosaceo caput vngis. Sed ante quam oleum infundas oportet caput radere, id est superflua resicare, & sic faciens simul materiã morbi destruis, & fomento frigidi olei feruorem calorũ premis. Fuge igitur estum carnis, quare vmbra diuine protectionis. Roga summum medicũ, & dic.

I Psal. 7. Qui dolor in caput conuertitur, quando mens desiderio rerũ temporalium anxie cruciatur. Ecce (inquit) parturit iniustitiã, concepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ. Concepit dolorẽ mali desiderij in cogitatione, parturit iniustitiã circumueniẽdo fratẽ in locutione, male possidendo, peperit iniquitatem in operatione. Hic aut dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore. Calor est nimie cupiditatis ardor: vt igitur sanus fias, morbi materiam subtrahere nõ omittas. Disperdit (inquit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi &c. Qui pauperibus tribuit, nullius tẽporalis cõmodi retributionem quærit. Si igitur largiẽdo quẽ possides, contempseris mundum, anxie cupiditatis minues appetitũ. Nec tñ materiam morbi subtrahes, sed et oleo rosaceo caput vnges, huiusmodi siquidem oleum frigide nature dicitur esse. Rosaceũ vero oleum est cruor martyrum. Dum, n. passiones sanctorum legis, oleo rosaceo caput vngis. Sed ante quam oleum infundas oportet caput radere, id est superflua resicare, & sic faciens simul materiã morbi destruis, & fomento frigidi olei feruorem calorũ premis. Fuge igitur estum carnis, quare vmbra diuine protectionis. Roga summum medicũ, & dic.

K Psal. 139. Domine Domine virtus salutis meę, obumbrasti super caput meum in die belli. Ne tradas me a desiderio meo peccatori &c. Repetitio nominis affectum suscitatur pietatis. Virtus, inquit, salutis meę. Ipse, n. cuiuslibet homini, dat vires saluandi. Ipse enim est refugium, & virtus adiutor in tribulationibus, quæ inuenerũt nos nimis. Obumbrasti super caput meũ in die belli. Dies belli est prosperitas mundi. Quæ dies belli esse dicitur, quia caro aduersus spiritũ in eo quotidie pugnat, & multoties alter ab altero su-

L Psal. 45. Perperit iniquitatẽ. Concepit dolorẽ mali desiderij in cogitatione, parturit iniustitiã circumueniẽdo fratẽ in locutione, male possidendo, peperit iniquitatem in operatione. Hic aut dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore. Calor est nimie cupiditatis ardor: vt igitur sanus fias, morbi materiam subtrahere nõ omittas. Disperdit (inquit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi &c. Qui pauperibus tribuit, nullius tẽporalis cõmodi retributionem quærit. Si igitur largiẽdo quẽ possides, contempseris mundum, anxie cupiditatis minues appetitũ. Nec tñ materiam morbi subtrahes, sed et oleo rosaceo caput vnges, huiusmodi siquidem oleum frigide nature dicitur esse. Rosaceũ vero oleum est cruor martyrum. Dum, n. passiones sanctorum legis, oleo rosaceo caput vngis. Sed ante quam oleum infundas oportet caput radere, id est superflua resicare, & sic faciens simul materiã morbi destruis, & fomento frigidi olei feruorem calorũ premis. Fuge igitur estum carnis, quare vmbra diuine protectionis. Roga summum medicũ, & dic.

M Psal. 67. ¶ capilli. Superponit igitur capiti, i. menti summus medicus vmbra, i. patientiæ perseuerantis sustinentiam, ne nimius calor mali desiderij mentẽ grauet, ne a desiderio suo iustam peccatori conformet. ¶ Dolor etiam capitis ex tumore nascitur, quoties ex abundantia boni operis animus gloriatur. Tumor siquidem capitis est elatio mentis. Et qui oderunt te extulerunt caput. Extollentia capitis est superbia mentis. Qui oderũt te inquit, qui odiunt non obediunt. Qui autem diligit, libens obedit. Vnde Dominus. Si quis, inquit, diligit me sermonem meum seruabit. Exhibitio autem operis indicium est dilectionis. Oportet autem oleo violaceo caput vngere, vt possis calorẽ tumoris mitigare. Viola est humilis herba, quẽ dũ de terra nascitur, non procul a terra proceritate separatur. Oleum igitur humilitatis sedabit superbiam mentis. Caue tamen ne oleũ peccatoris impinguet caput tuum. Oleum peccatoris est blandimentum adulationis. Hoc autem tumorẽ capitis nõ destruit, sed auget & nutrit. Vt autem ad plenum sanare possis tumoris morbum, habe tecum Salomonis oleũ. Ait enim Oleum de capite tuo non deficiat. Vnde Gregorius. Non deficiat oleum de capite, id est charitas de mente.

N Psal. 140. ¶ De dolore verticis. Cap. XX. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Superius diximus caput interioris hominis esse mentẽ, nunc autem verticem capitis possumus appellare mentis rationem. Sicut enim vertex capitis in dextram & sinistram partem capillos diuidit, sic rõ mētis bonas & malas cogitationes discernit. In verticẽ hominis iniquitas descendit, dum malitia peccati rationem sibi subiectã premit. Sed hæc infirmitas verticis, id est vertigo capitis hoc modo solet fieri, ut caput in duas partes videatur scindi. In duas partes caput scinditur, dum ratio mentis ad diuersa partitur. Oportet autem si hæc infirmitas contingat alicui, vt caput infirmi vitta ac fascia, i. panno lineo iubeamus stringi. Caput autem vitta, vel panno lineo stringitur, dum mens vitta, i. doctrina correctrice ligatur. Hoc enim medicamine agitur, vt mentis rõ ad vnum colligatur. Vnde & Psalmista. Veruntamẽ Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem ¶ capitis perambulantium in delictis suis. Capita inimicorum sunt mentes superbiorum. Vertex capilli est versutia quæstionum in disputatione subtili. Quæ ideo vertex capilli esse dicitur, quia per quandã similitudinem, subtilitati capillorum moraliter comparatur. Cum autem mens per diuersas quæstiones spargitur, lites generantur. Sed vt dicitur, lis per litem male dirimitur. Oportet autem ne huic infirmitati auxilium medicinæ desit, quia huiusmodi morbus velut cancer serpit. Vnde per Apostolum dicitur ad Timotheũ. Prophana & vaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatẽ, & sermo eorum ut cancer serpit. Et paulo post. Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, sciẽs quia

peratur. Calor diei est calor mali desiderij. Superponit igitur capiti, i. menti summus medicus vmbra, i. patientiæ perseuerantis sustinentiam, ne nimius calor mali desiderij mentẽ grauet, ne a desiderio suo iustam peccatori conformet. ¶ Dolor etiam capitis ex tumore nascitur, quoties ex abundantia boni operis animus gloriatur. Tumor siquidem capitis est elatio mentis. Et qui oderunt te extulerunt caput. Extollentia capitis est superbia mentis. Qui oderũt te inquit, qui odiunt non obediunt. Qui autem diligit, libens obedit. Vnde Dominus. Si quis, inquit, diligit me sermonem meum seruabit. Exhibitio autem operis indicium est dilectionis. Oportet autem oleo violaceo caput vngere, vt possis calorẽ tumoris mitigare. Viola est humilis herba, quẽ dũ de terra nascitur, non procul a terra proceritate separatur. Oleum igitur humilitatis sedabit superbiam mentis. Caue tamen ne oleũ peccatoris impinguet caput tuum. Oleum peccatoris est blandimentum adulationis. Hoc autem tumorẽ capitis nõ destruit, sed auget & nutrit. Vt autem ad plenum sanare possis tumoris morbum, habe tecum Salomonis oleũ. Ait enim Oleum de capite tuo non deficiat. Vnde Gregorius. Non deficiat oleum de capite, id est charitas de mente.

¶ De dolore verticis. Cap. XX.

Q Psal. 7. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Superius diximus caput interioris hominis esse mentẽ, nunc autem verticem capitis possumus appellare mentis rationem. Sicut enim vertex capitis in dextram & sinistram partem capillos diuidit, sic rõ mētis bonas & malas cogitationes discernit. In verticẽ hominis iniquitas descendit, dum malitia peccati rationem sibi subiectã premit. Sed hæc infirmitas verticis, id est vertigo capitis hoc modo solet fieri, ut caput in duas partes videatur scindi. In duas partes caput scinditur, dum ratio mentis ad diuersa partitur. Oportet autem si hæc infirmitas contingat alicui, vt caput infirmi vitta ac fascia, i. panno lineo iubeamus stringi. Caput autem vitta, vel panno lineo stringitur, dum mens vitta, i. doctrina correctrice ligatur. Hoc enim medicamine agitur, vt mentis rõ ad vnum colligatur. Vnde & Psalmista. Veruntamẽ Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem ¶ capitis perambulantium in delictis suis. Capita inimicorum sunt mentes superbiorum. Vertex capilli est versutia quæstionum in disputatione subtili. Quæ ideo vertex capilli esse dicitur, quia per quandã similitudinem, subtilitati capillorum moraliter comparatur. Cum autem mens per diuersas quæstiones spargitur, lites generantur. Sed vt dicitur, lis per litem male dirimitur. Oportet autem ne huic infirmitati auxilium medicinæ desit, quia huiusmodi morbus velut cancer serpit. Vnde per Apostolum dicitur ad Timotheũ. Prophana & vaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatẽ, & sermo eorum ut cancer serpit. Et paulo post. Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, sciẽs quia

M Psal. 82. Ioan. 14. N Psal. 140. P Eccl. 9. Gregor. Q Psal. 7. R Psal. 67. S 2. Tim. 2. Canti. 4.

1. Tim. 2. quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Soler autem infirmitati vertice dolentium nocere multiloquium. Sed vt infirmo perfectum possis præstare remedium, pro electuario & pharmaco optimo ori eius impone silentium.

¶ De capillis cadentibus. Cap. XXI.

T Apillus ex fumo grosso & calido nascitur, qui ex igneis, & incensis est humoribus. Quo crescente crescunt, & capilli, vt pote ab ipso nutriti. Hunc fumũ qui perdidit, & capillos perdidit. Pro qualitate ergo fumi erunt capilli, sicut in herbis videmus, ex terræ siccitate, vel humore rarefcentibus, vel sese augmentantibus. Quod si fumus omnino defuerit, pereunt in hominibus capilli, & fiunt calui. Quibus nullæ medicinæ subueniunt, vt amplius comæ crescant. Si autem fumus ex toto non amittatur, sed solum ex aliquo humore inficiatur, infirmitas quædam nascitur, quæ alopecia, seu alopecia vocatur. Hic autem morbus ideo alopecia dicitur, quia vulpes, quæ græce ἀλώπεκες alopecæ nuncupantur, hunc sæpe patiuntur. Sicut autem superius diximus, mens est caput interioris hominis, capilli vero capitis sunt discretæ cogitationes mentis. Prædictus autem fumus moraliter est prouidentia habita de rebus futuris. Ex fumo enim capilli, qui caput tegunt, quotidie crescunt, & ex prouidentia discretæ cogitationes prodeunt, quæ secreta mentis abscondunt. Qui autem hoc fumo caret, caluus fiet. Similiter animus, qui in agendis rebus prouidentiam non habet, caluus apparet. Nec discretæ cogitationes mentem cooperiunt, sed quod interius latet, exterius videntibus apertum reddunt. Nullę vero medicinę proderunt, vbi discretæ cogitationes defunt. Si autem fumus ex toto non amittitur, sed solum ex aliquo humore inficiatur, & infirmitas nascatur quæ alopecia vocatur, ex calore cutis illius loci poterit cognosci ex quo humore hæc infirmitas oriatur. Si enim actiua est, calida, & sicca, non dubitamus ex cholera exortam esse rubra. Sicut autem in passionario legitur, oportet, vt myrobalano, i. vnguentaria glande, viola, absynthio, & his similibus medicetur. Myrobalanum oculorum prodest visui. Viola est humilis herba. Absynthiũ est amarissimum. Hęc enim tria cum suis similibus prouidentiam mentis iuuant, vt capilli, i. cogitationes discretæ crescant, nec defluant. Oportet enim, vt oculis cordis peccati morbum diligenter inspicias: Humiliter confitearis, amare pœniteas. Hoc autem medicamine facies, vt inhereant capiti capilli, i. prouidæ cogitationes. De capite siquidem capilli quandoque defluunt, & in terram cadunt, & hoc fit quoties cogitationes mentis terrenis inhiant, & terrena concupiscunt. Inherent vero capiti, quoties inherent diuinæ maiestatis cõtemplationi. Vnde in canticis dicitur. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. Per capillos intelligitur subtilitas cogitationis, comparata capris, quia vt caprę, excelsa petit, & si quando tempo-

rali astringitur necessitate, non tamen ab æterno bono excidit intentione.

¶ De dolore frontis. Cap. XXII.

Frons mulieris meretricis facta est tibi, Y noluisti erubescere. De adultera muliere propheta loquitur, vt de ea quasi dolens conqueri videatur. Per eam siquidem animam sermo diuinus intelligit, quæ Deum videre desiderans frontem pudicitæ simplicitatis velamine tegere consuevit. Si autem peccati morbus eidem aduenerit, per impudicitiam frontem discoopertam gerit, & quæ prius iuste vixerat, abiecto simplicitatis velamine peccatum predicare non cessat. Quod si in religione alicui cõtingat grauioris culpę secularibus incitamentũ præstat. Quanto enim gradus altior, tanto casus grauior. Vnde per Esaiam dicitur. Erubescere sidon, ait mare. Vnde Grego. Plerunque (inquit) ex actione secularium cõfunditur actio religiosorum, dum illi ultra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinẽ proprium non excitant corda. In Sidone quippe figuratur stabilitas religiosorum, in mari vero vita secularium. Quasi ergo per vocem maris ad uerecundiam Sidon adducitur, quando per cõparationem vitæ secularium, religiosorum, qui muniti, & quasi stabiles cernuntur, vita reprobatur. Noluisse, inquit, erubescere. Erubescere noluit, qui pœnitere recusauit. Rubor igitur frontis est pudor pœnitentis. Si quis igitur ab hac infirmitate curari desiderat, necesse est vt emplastrum verecundiæ fronti superponat.

¶ Finis Libelli de medicina animæ quatenus extare compertus est, nam de plurium morborum et agritudinum curatione spirituum, vt ex prologo patet, agere constituerat.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis in Soliloquium de Arrha anima Prologus.

DILECTO fratri G. cæterisque seruis Christi hameriflexæ degentibus H. qualiscunque vestræ sanctitatis seruus, in vna pace ambulare, & ad vnam requiem peruenire. Soliloquium dilectionis, quod de Arrha animæ inscriptum est, nisi charitati vestræ, vt discatis vbi vos oporteat verum amorem quærere, & quemadmodum debeatis corda vestra spiritualium studio meditationum ad superna gaudia excitare. Hoc ergo frater charissime rogo, vt cum cæteris in memoriam mei suscipias, nec quod specialiter tibi mittitur,

tur, ceteros excludat, nec quod communiter omnibus datur, muneris prerogatiuam imminuat. Nolo vos hic prouocare colore dictaminis, sed quia celare non potui meae erga vos affectum deuotionis. Salute fratrem B. & fratrem A. & omnes alios, quorum nomina etsi ego in praesenti sigillatim enumerare non valeo, omnia tamen in libro vitae conscribere exopto. Valere.

¶ SOLILOQVIVM HVGONIS de Sancto Victore Canonici Regularis Lateranensis, de Arrha anime: interloquentes sunt, Homo & Anima.

¶ HOMO.

Quar secreto anime meae, & amica confabulatione exigam ab ea quod scire cupio. Nemo alienus admittetur, sed aperta conscientia soli verba conferemus. Sic enim nec mihi timor erit occulta quaerere, nec illi pudor vera respondere.

Dic mihi quaeso anima mea, quid est quod super omnia diligis? Ego scio, quod vita tua dilectio est, & scio quod sine dilectione esse non potes. Sed velim mihi sine verecundia confitearis, quid inter omnia diligendum elegeris? Dic adhuc, vt manifestius intelligas quid te interrogem. Aspice mundum, & omnia quae in eo sunt: multas ibi species pulchras & illecebras inuenies, quae humanos affectus illiunt, & secundum varias ventium delectationes ad fruendum se desideria accedunt. Habet aurum, habet lapides preciosi fulgoris suum, habet decor carnis speciem, picta tapeta & vestes fucatae coloris. Infinita sunt talia. Sed haec cur tibi enumeres? Ecce & tu nouisti omnia, vidisti penes singula, experta plura. Multa iam te vidisse recolis, & adhuc multa vides, in quibus quod dico experiri & comprobare possis. Dic ergo obsecro mihi, quid de his omnibus unicuique tibi feceris, quod singulariter amplecti, quo semper perfrui velis? Certus enim sum, quod aut horum quae videntur aliquid amas, aut si iam postposuisti vniuersa haec, aliud habes quod praeter omnibus his diligas.

B **¶ ANIMA.** Sicut amare non possum quod nunquam vidi, sic de his omnibus quae videntur, nihil adhuc amare non potui, & tamen de his omnibus quid super omnia amandum sit nodum inueni. Multis enim iam experimentis didici fallacem esse & fugacem amorem huius seculi, quem semper, vel cum perit id, quod mihi elegeram, perdere, vel cum aliud, quod magis placeat, superuenerit, cogor commutare: sic adhuc desiderijs incerta fluctuo, dum nec sine amore esse possum, nec verum amorem inuenio.

C **¶ HOMO.** Gaudeo, quod saltem in amore temporalium non figeris, sed doleo quod in amore aeternorum nondum requiescis. Infeliciores es, si de exilio patriam faceres: nunc vero, quia in exilio erras, ad viam reuocanda es.

De exilio patriam faceres, si in ista vita transitoria aeternum amorem habere velles. Nunc vero in exilio erras, quia dum traheris per concupiscentiam temporalium, amorem non inuenis aeternorum. Sed magnam salutis principium tibi esse potest, quod amorem tuum didicisti mutare in melius, quia sic ab omni temporalium amore auelli poteris, si maior tibi pulchritudo ostensa fuerit, quam gratius amplectaris.

D **¶ ANIMA.** Quomodo potest demonstrari, quod videri non potest? quod autem videri non potest, quomodo potest diligere? Certe si in rebus temporalibus, & quae videri possunt, verus & permanens amor non est, amari autem non potest, quod non potest videri, aeterna miseria semper viuentem sequitur, si semper permanens amor non inuenitur. Nemo enim sine amore esse beatus potest, quia vel in hoc solo miserum esse constat, quod non diligit id, quod est. Immo vero quis illum non dico beatum, sed vel hominem diceret, qui humanitatis oblitus, & societatis pacem respiciens solitaria quadam & misera dilectione se solum amaret? Necessarium est igitur, vt aut eorum quae videntur amorem approbes, aut si hunc tollis, alia, quae salubrius atque iucundius ametur, demonstras.

E **¶ HOMO.** Si temporalia ista & visibilia idcirco amari debere existimas, quia illis quendam sui generis decorem inesse conspicaris, cur teipsam potius non diligis, quae specie tua omnino visibilium decorem & pulchritudinem vincis? O si teipsam aspiceres: O si faciem tuam videres, agnosceres certe quanta reprehensione digna fueras, cum aliquid extra te amore tuo dignum existimabas.

¶ ANIMA. Oculum cuncta videt, seipsum non videt, & eo lumine, quo reliqua cernimus, ipsam, in qua positum est lumen, faciem nostram non videmus. Alienis indicijs discunt homines facies suas, & speciem vultus sui audiendo sapientius quam vident cognoscunt, nisi forte quoddam alterius generis speculum afferas, in quo faciem cordis mei cognoscam & diligam, quasi & illum non rectissime insipientem quisque diceret, qui ad pacendum amorem suum similitudinem vultus sui iugiter in speculo consideraret. Ego igitur, quia faciem meam & speciem vultus mei qualis sit, contemplari nequeo, facilius in ea, quae foris admiranda videntur, affectum dilectionis meae extendo. Praesertim quia amor nunquam solitarios esse patitur, & in hoc ipso iam quodammodo amor esse, si desint alterum paritatis consortem, vim dilectionis non diffundit.

G **¶ HOMO.** Non est solitarius, cum quo est Deus. nec idcirco vis dilectionis extinguitur, si a rebus abiectionis & vilibus appetitus eius cohibeatur. Ille magis sibi iniuriam facit, qui vel inhonesta vel certe ea, quae amore suo digna non sunt, in societatem dilectionis admittit. Primum igitur necesse est, vt quisque semetipsum consideret, & cum cognouerit dignitatem suam (ne iniuriam faciat amori suo) abiectiona se non amet. Nam & ea, quae per se considerata, pulchra sunt, pulchrioribus comparata vilescunt. Et sicut ineptum est deformia pulchris coniungere, sic omnino indecens est ea, quae non habent nisi infimam quandam & imaginariam pulchritudinem,

ne pulcherrimis coequare. Non vis habere animam amorem solitariu noli tamen habere prstitutu. Quaris unicu, quare & vnice electu. Scis quod amor ignis est, & ignis quidem fomentu quare vt ardeat. Sed caue ne id iniicias, quod fumum aut faetore ministrat. Ea vis amoris est, vt tale esse necesse sit, quale illud est, quod amas, & cui per affectu coniugetur, in ipso similitudine ipsa quodammodo dilectionis societate transformaris. Tua igitur anima pulchritudine attende, & intelliges quale debeas pulchritudine diligere. Non est tibi inuisibilis facies tua. Oculu tuu nihil bene videt, si seipsum non videat. Na cu ad seipsum cotempladu bene pspicuis est, nulla eum foris pegrina similitudo, vel adumbrata veritatis imaginatio fallere potest. Quod si forte interna illa tua visio per negligetia obscurata est, & temetipsam vt decet & expedit cotem plari non sufficis, cur saltu quid de te existimare debeas, ex iudicio alieno non ppedis: Sposu habes, sed nescis. Pulcherrimus est oim, sed facie eius non vidisti. Ille te vidit, quia nisi te vidisset, non te diligeret. Noluit adhuc seipsum tibi presentare, sed munera misit, arrham dedit, pignus amoris, signum dilectionis. Si cognoscere illu posses, si specie illius videres, non amplius de tua pulchritudine ambigeres. Scires em quod ta pulcher, ta formosus, ta elegans, ta vnicus in tuo aspectu captu non esset, si eu singularis decor & vltra ceteros admirandus non traheret. Quid igitur ages? Nuc videre illu non potes, quia absens est. Et ideo non times, neque erubescis illi iniuriam facere, quod singulari ei amore cotemnis, teque alienae libidini turpiter & impudice prstituis. Noli sic facere. Si adhuc scire non potes qualis ille sit, quae te diligit, considera saltu arrha, quae dedit: fortassis in ipso munere eius, quod penes te est, poteris agnoscere quo affectu illu diligere, quo studio & diligetia te illi debeas cōseruare. In signis est arrha ei, nobile donu ei, quia nec magnu decuit vt parua daret, nec pro paruo sapiens magna dedisset. Magnu ergo est quod tibi dedit, sed maius est, quod in te diligit. Magnu ergo est quod dedit. Quid dedit tibi anima sponsus tuus? Expectas fortassis, & nescis quid dicturus sim. Cogitas a quo quid magni acciperis, nec inuenis te aliquid tale habere aut accepisse, vnde gloriari possis. Dic igitur tibi, vt scias quid dedit sponsum tuu. Respice vniuersum mundu istu, & considera si aliquid in eo sit, quod tibi non seruiat. Omnis natura adhuc finem cursu suu dirigit, vt obsequijs tuis famuletur, & vtilitati deseruiat, tuisque oblectamentis pariter & necessitatibus secundum assistentiam indeficientem occurrat. Hoc celum, hoc terra, hoc aer, hoc maria, cu ijs, quae in eis sunt, vniuersis, explere non cessat: in hoc circuitus teporu annuis in nouationibus, & rediuiuis partibus antiqua inuans, dilapsa reformans consumpta restaurans partu perpetuo subministrat. Quis ergo putas hoc instituit? quis istud naturae precepit, vt sic vno consensu tibi seruiat? beneficiu accipis, & auctore, eius non agnoscis. Donu in manifesto est, largitor occultus. Et tamen ipsa teratio dubitare non sint hoc tuu non esse debitum, sed beneficiu alienu. Quicquid ergo ille est, multu tibi contulit, qui hoc totu & tantu tibi dedit multu diligedus est qui tantu dare potuit, & qui tantu dare voluit, multu dilexit. Tantu ergo diligens, & ta-

tu diligedus dono suo demonstrat, vt quod stultu est amorem ta potentis non vltro concupiscere, ta impiu sit atque puerlum ta diligetem non reclamare. Vide ergo o anima imprudens & temeraria, vide quid agis, cu in hoc mundo amari & amare concupiscis. Totu tibi mundus subiectus est, & tu non dico totu mundu, sed nescio quid vix aliquam mundi portiunculam, quod nec specie pulchra, nec vtilitate necessaria, nec quantitate magna, nec bonitate optima antecedit, in societate tui amoris admittere non aspernaris. Certe si haec diligis, vt subiecta dilige, vt famulantia dilige, ut dona dilige, vt arrham sponsi, ut munera amici, ut beneficia domini. Sic tamen, vt semper memineris quid illi debeas, nec ista pro illo, nec ista cum illo, sed ista propter illum, & pro ista illu, & supra ista illu diligas. Caue o anima, ne (quod absit) non sponsa sed meretrix dicaris, si munera datis plusquam amatis affectu diligis. Maiore charitati eius iniuriam facis, si & dona illius accipis, & tamen vicissitudine dilectionis non repedis. Aut dona illi (si potes) respice, vel si dona illi respicere non potes, vicissitudine dilectionis repende. Dilige illu, dilige te propter illu, dilige dona illi propter illu. Dilige illu ut fruaris illo, dilige te quod diligaris ab illo. Dilige in donis illius, quod data sunt ab illo. Illum tibi, & te illi dilige, dona illius ab illo tibi, propter te. Haec pura & casta dilectio est, nihil habens sordidum, nihil amarum, nihil transitorium, decora castitate, iucunda dulcedine, stabili aternitate.

L **¶ Anima.** Verba tua inflammauerunt me, concupi ardore, & aestuo intus. Quamuis enim nodum viderim huc, quem tam amabile esse asseris, ipsa me tamen (fateor) sermoneis tui dulcedine & exhortationis suauitate ad amorem eius accedis. Cogor siquidem rationibus tuis illu super omnia diligere, a quo me video omnia in pignus dilectionis accepisse. Veruntamen adhuc vnum superest, quod apud me valde felicitate huius amoris imminuat, nisi illud quoque (sicut cetera) manus tuae consolationis abstergat.

¶ Homo. Fiducialiter tibi promitto in hoc amore nihil esse, quod iure displicere debeat, & tamen ne magis videat crudelitatem tuam fallere, quam veritati testimonium perhibere, volo vt mihi quod te mouet aperias, vt meis iterum rationibus confirmata amplius in eius desiderio conualescas.

M Anima. Meminisse te volo, sed nec oblitum existimo, quod paulo ante (cum tu probabilis & honestum amorem commedares) dixeris non solum unicu, sed & vnice electu esse debere amorem, id est in solum dilecto & solum diligedo constitutu, eo quod perfecte laudabilis amor non sit, si vel alter cum solo diligit, uel qui summe diligedus non est, solum amat. Ecce igitur ego vnice electu & vnice dilectu diligo. Sed haec huius dilectionis meae iniuriam patior, quod solum diliges sola non amor. Na haec dilectionis eius arrham, quam mihi obijcis, quot sunt, vel certe quales, cum quibus haec mihi comis est, tu ipse agnoscis. Quo igitur de priuilegio singularis amoris potero gloriari, quae hoc, quod tamagnu asseris, non dicam cum bestialibus, sed & cum ipsis bestiis comae accipi? Quid mihi lux solis amplius confert, quam reptilibus & uermibus terre? Omnia similiter viuunt, omnia spirant, idem pastus, idem potus omnium. quid hoc tamagnu? quod hoc tam singulari? vides certe quale est. Non itaque satis congrue singulari diligendu probas, si non & ipsum

quoque vel in aliquo singulariter dilexisse demonstras. Magna quidem fateor hæc, & singulari amore digna forent, si singulariter data fuissent.

N **HOMO.** Nō mihi displicere potest hæc diligentia tua, quia in hoc patet, quod perfecte amare desideras, quā causam perfecti amoris tam diligenter inuestigas. Gratanter igitur hoc tecū differendum suscipio, ut & tā optimi amorē ab hac, pro qua causaris, iniuria defendam, & simul te, ne qua ab illius dilectione suspicio vacillet, ad integrum restituam. Tria quædam sunt, in quibus id, quod te mouet, inuenias. Discerne quæ dona à sponso tuo accepisti: alia enim communiter, alia specialiter, alia singulariter data sunt. Communiter data sunt, quæ omnibus propter te tecum seruiunt. Specialiter data sunt, quæ multis nec tamē omnibus propter te tecū sunt concessa. Singulariter data sunt, quæ tibi soli sunt data. Quid igitur, nunquid ideo minus te diligit, quia quædam dona sua tecum simul omnibus concessit? Nunquid feliciorem te fecisset, si tibi soli mundum dedisset? Ecce nō sunt creati homines super terram, nō sunt bestiarum, sola diuitias mundi possides, ubi igitur illa grata & utilis societas humanæ conuersationis? ubi solatia, ubi oblectamenta, quibus nunc frueris? vide igitur quia & in hoc multum tibi cōtulit, quod hæc ad solamen tuū tecū creauit. Si mundus iste, & hæc omnia tibi seruiūt, quomodo etiā omnia ad obsequiū tuū facta nō sunt? Nunquid paterfamilias solus panem suū comedit? nunquid solus potū suū bibit? nūquid solus vestimentis suis in vitur? nunquid solus calefit igne suo? nunquid solus habitat in domo sua? Totū tñ nō immerito eius dicitur, quicquid habent ijs, qui ei vel per dilectionē, vel per subiectionē famulantur. Siue igitur illa, quæ tibi seruiunt, siue illa, quæ tibi seruientibus necessaria sunt, omnia tibi data sunt, omnia tibi obsequium impendunt.

P **ANIMA.** Quid me mouebat, precidisti potius quod eradicasti. Ego nāq; hoc querebar, quod vnice diligens vnice dilecta non sum, quia pignus amoris mei alijs æque video esse concessum. Tuæ vero rationes hoc persuaserunt, ut illa quoque singulariter mihi donata crederē, quæ in vsum seruiētū mihi communiter data viderē. In quo te cōueniēter satis, sed nō sufficiēter de hoc, quod me mouebat, locutū esse confiteor: hinc enim doceor omnia, quibus vita irrationaliū fouetur, meæ potius ditioni esse assignanda, propterea quod illa quoque, quæ ijs aluntur, in vsum meū sunt deputata. Priuilegiū tamē singularis amoris exinde nō astruitur, quia hæc nō soli mihi, sed cunctis similiter hominibus, multis vero amplius subiecta esse noscuntur. In ijs ergo omnibus, quæ communiter vsui hominū concessa sunt, & si quidā nō iuste amplius aliquid sibi vēdicēt, errāt qui suæ ditioni quicquam singulariter ascribunt. Est igitur specialis quidā amor creatoris ad homines, in quo quidem ipsi homines alijs creaturis, non autem adinuicem, amplius gloriari habent. Nam quod in assertionem singularis amoris dicis, etiam mihi inter cætera donatā esse societate hominū, cū tā mea illis, quæ illorum mihi concessa sunt, nihil ego in hoc singulare reperire possum. In qua societate nō solum me lædit amissa gloria singularitatis, sed & vilitas participationis.

Quot enim increduli, quot scelesti, quot impuri sunt, qui in hac societate similiter gloriari possunt?

Q **HOMO.** Non te cōturbare debet, quod in vsu rerum tēporaliū eadem bonis & malis est participatio, nec idcirco eos similiter à Deo amari existimes, quia his omnibus tecū similiter cōmunicare vides. Nā sicut bestiarum non propter se, sed propter hominem creatæ sunt, ita mali hoies nō propter se, sed propter bonos viuunt. Et sicut vita eorū utilitati bonorum deseruit, sic omne, quo vita illorū alitur, dubium nō est quin ad ditionē bonorū referēdū sit. Idcirco autē mali inter bonos viuere permittuntur, ut societas illorum, bonorum vitā exerceat, quos & felicitate, sua admonent potiora his, & quæ mali cōmunicare nō possunt, bona querere, & iniquitate sua cogunt arctius virtutē amare. Postremo, ut dum illos diuina gratia destitutos vident per quēlibet abrupta vitiorum ruere, discāt quātas pro sua salute debeat creatori gratias referre. Ratio siquidem diuinæ dispensationis ad nostrā salutis augmentū, & glorificationis documētū hoc exigebat, ut sicut in vita bestiarū dicimus summā felicitatē nō esse his vti, ita quoque in vita malorū hominū discamus nec esse summā felicitatē istis dominari. Similiter igitur bonis ac malis ista concedi debuerunt, quia aliter boni potiora sibi seruari nō crederēt, nisi ista tā bonis quā malis cōmunia esse viderent. Nihil igitur amplius de societate aut felicitate malorum cōqueraris, nec ideo in priuilegiū singularis amoris tecum ascribēdos putes, quia eos in vsu & dominio rerum transeuntium socios habes, quia et in hoc (sicut iā dixim⁹) salutis tuæ proficiunt, quod istis tecū nō tam vti, sed & dominari possunt. Quid autē de societate bonorū dicā? Nā hoc solū nunc restat, ut consideres, vtrū ne idcirco de singulari amore spōsi tui gloriari nō possis, quod ab eo nō sine societate bonorū diligeris. Quapropter reminisci te uolo illi (quā super⁹ in assertionē attuli) Inīe, quā tunc quidē quasi minus cōgruā ad id, de quo illic agebat atq; agit cōprobādū, iudicasti. Replico igitur nūc eā, ut diligent⁹ corā te discutiā: vtrū ne aliquid nobis ad id, quod demonstrare nitimur cōfirmandū, ei⁹ veritas astipulet. Dixi, n. etiā societatem hominū dono tibi creatoris esse concessam, ut inde solamē uiuendi capias, ne quadā solitaria & inerti vita destituta cōturbēcas. Sicut igitur vita malorū tibi est exercitiū, sic solamē est vita bonorum, quæ certe tales sunt, quos nec felicitatis tuæ participes, nec amoris tui aspernari debes habere cōsortes. Nā si vere bonos diligis, quicquid illis beneficij impēdit, inde charitas, quæ in te est, nō quasi de alieno, sed quasi de proprio gratulat. Licet igitur beatū esse, isto amore te vel solā profui, multo tamē beat⁹ est in ipso cū multorū bonorū cōgratulatione delectari, quā cū in eos et, qui comparicipāt, affect⁹ dilectionis expādit, charitatis gaudiū & suauitatis ampliā. Spirituales namq; amor tūc meli⁹ cuiq; fit singularis, quādo oib⁹ est cōmunis. Nec participatione pluriū minuitur, cuius fructus vn⁹ & idem totus in singulis reperitur. Nihil igitur priuilegio singularis amoris tui societas bonorum præscribit, quia sponsus tuus in omnibus diligit te, quos diligit propter te, ac per hoc etiam singulariter diligit te, quia nihil diligit sine te. Non autem

autem timeas animum illius in amorem plurium quasi per affectum distrahi, & idcirco minorem esse ad singulos, quod partitus quodammodo & diuisus videatur in cunctos. Sic singulis adest quasi omnibus, quia nec alium nec maiorem dilectionis affectum singulis impenderet, si absque cūctorum participatione singulos amaret. Ergo omnes vnum vnice diligant, ut omnes ab vno vnice diligantur, quia nec alius præter vnum vnice ab omnibus diligendus est, nec alius præter vnum vnice omnes diligere potest. Omnes autem in vno se quasi vnum diligant, ut vnus dilectione vnum fiant. Ille amor vnus est non tamen priuatus, solus nec tamen solitarius, participatus nec diuisus, communis & singularis, cūctorum singulus & singulorum totus, nec participatione decrescens, nec vsu deficiens, nec tempore veterascens, antiquus & nouus, affectu desiderabilis, experientia dulcis, fructu æternus, iucunditate plenus, reficiens & satians, nec vnquam fastidium generans.

T **ANIMA.** Satis iucundæ mihi sunt assertiones tuæ, & fateor quoniam inde iam incipio ardentius huius amorem appetere, vnde prius cœperam eum amplius fastidire. Sane vnum adhuc superest desiderio meo, quod si per te adipisci potero, satis per omnia mihi factum esse non dubitabo. Hoc autem est, si quomodo demonstrari possit, qualiter iste sponsus castitatis singulis quos diligit quasi omnibus affectu & effectu adsit. Et de affectu quidem dubitare non potero, si hoc in effectu verum esse cognosco.

V **HOMO.** O anima mea si tantopere in incepto periclitistis, nec tibi satisfactum esse iudicas, si non prorsus singulare beneficium sponsi tui impesum agnoscas, etiam in hoc tuæ petitioni libenter annuo, quoniam hanc tuam instantiam ex deuotione potius nasci, quam ex importunitate cognosco. Nam in hoc quoque prouidit tibi optimus amator tuus, ne nihil esset, in quo singulariter de ipso gloriari possis sed sicut communia & specialia dedit, sic & singularia tribuit. Communia quidem sunt ea, quæ in vsum vniuersorum veniunt, sicut est lux solis, spiramen aeris. Specialia vero, ut ea, quæ nō omnibus, sed quasi cuidam societati concessa sunt, sicut est fides, sapientia, disciplina. Singularia autem, ut ea, quæ vniciueque propria impertita sunt, sicut Petro principatus in Apostolis, Paulo apostolatus in Gentibus, Ioanni priuilegium amoris. Considera ergo anima mea, quæ communia cum omnibus, quæ specialia cum aliquibus, quæ singularia sola accepseris. In omnibus ijs te dilexit, quæ vel communiter tecum omnibus, vel specialiter quibusdam, vel singulariter tibi soli tribuit. Cum ijs rursus omnibus te dilexit, quibus te participatione doni sui sociavit. Præ omnibus ijs te dilexit, quibus te singularis gratiæ dono prætulit. In omni creatura dilecta es, cum omnibus bonis dilecta es, præ omnibus malis dilecta es. Et ne parum tibi videatur, quod præ omnibus malis dilecta es, quanti boni sunt, qui minus te acceperunt? Sed quia pro desiderio singularis amoris ad ea potius, quæ singulariter data sunt, nūc te video, quamuis multa adhuc dici possent de

ijs, in quibus & cum quibus dilecta es, hoc quod iam dictum est sufficere volo. Nolo tamen, ut parum existimes vel in tantis, vel cum talibus te esse dilectam, ubi & bonos omnes habeas socios, malos vero, ut quæ condita sunt uniuersa, subiectos. Vidisti igitur o anima mea, quanta sunt in quibus dilecta es, vidisti quales sunt cum quibus dilecta es, nunc præ quibus dilecta sis considera quantum potes. Tibi loquor anima mea, tu nosti quid acceperis, & necesse habes adhuc melius nosse, ne incipias uel de ijs quæ non accepisti præsumere, uel de ijs quæ accepisti gratias non referre. Utinam recolere possim ea quomodo tibi expedit, & quomodo illi placet, qui tibi hæc dedit. Nam & ipse idcirco hæc tibi dedit, ut tu semper ea in memoria habeas, & nūquam ab eius amore obliuione tepescas. Primum cogita anima mea, quod aliquando non fueris, & ut esse inciperes, hoc eius dono acceperis. Sed nunquid tu ei aliquid dederas priusquam fieres, quo tibi hoc ab eo redderetur ut fieres? Nihil prorsus, nihil tu dederas, nihil dedisse poteris priusquam fieres, sed gratis accepisti ab eo ut fieres. Cui ergo prælata es in eo quod facta es? Quis minus accipere potuit, quam qui ut fieret accepit? Et tamen nihil hoc esset aliquid accipere; non poterat qui non erat incipere, & nisi esse quā non esse melius esset, nihil ille qui est eo, qui nō est, amplius accepisset. Quare ergo Deus meus fecisti me, nisi quia esse magis quā non esse voluisti me? Et plus dilexisti me omnibus ijs, qui accipere non meruerunt illud a te. Cum ergo Deus meus esse mihi dedisti bonum & magnum, bonū & pulchrum bonum tuum mihi dedisti, & me (cū hoc mihi dares) prætulisti omnibus, quibus hoc tantum bonum tuum dare noluisti. O anima mea nunquid aliquid dicimus, cum hoc Deo nostro dicimus? Deo nostro à quo facti sumus, facti qui non fuimus, & ab omnibus qui facti non sunt, amplius accepimus. Sic prorsus, sic aliquid dicimus, & multum dicimus cum hoc dicimus, & hoc semper dicere debemus, ne vnquam obliuiscamur eū, a quo tantum bonum accepimus. Qui vnique si nihil amplius dedisset, pro eo ipso tamen semper a nobis laudandus & diligendus esset. Nūc autem amplius dedit, quia dedit non solum esse, sed pulchrum esse, formosum esse, quod quātū superat nihil per existentiam, tantum antecedit aliquid per formā, in quo multum placet id, quod est, & amplius id, quod tale est. In quo anima mea omnibus te prælatam aspice, quos tale & tam excellens existendi bonum vides non accepisse. Sed nec hic terminari potuit munificentia largitoris optimi. Adhuc aliquid plus dedit, & magis nos ad similitudinem suam traxit: uoluit ad se trahere per similitudinem, quos ad se trahebat per dilectionem. Dedit ergo nobis esse, & pulchrum esse: dedit & viuere, ut præcellamus & ijs, quæ non sunt per essentiam, & ijs, quæ inordinata aut incomposita sunt, per formam, & quæ inanimata, per uitam. Magno debito obligata es anima mea, multum accepisti, & nihil a te habuisti. Et pro ijs omnibus non habes quid retribuas, nisi tantum ut diligas, M. Hug. à S. Viçt. To. ij. O a Nam

Nam quod per dilectionem datum est, nec melius nec decentius quam per dilectionem rependi potest. Accepisti autem hoc totum per dilectionem. Poterat enim Deus etiam alijs creaturis suis dedisse vitam, sed amplius in hoc dono dilexit te. Nec ideo plus dilexit te, quoniam plus diligendum inuenit in te, sed quia gratuito plus dilexit te, talem fecit te ut iam nunc merito plus diligat te.

¶ Anima. Quanto plus audio, tanto plus audire concupisco, perge quaeso, & quae sequuntur narrato.

B ¶ Homo. Post esse, & post pulchrum esse, post viuere, datum est & sentire, datum est & discernere, & per eandem dilectionem datum est, quae nisi praecessisset, nihil a largiente datum, nihil ab indigente acceptum fuisset. Quam sublimis, & quam decora facta es anima mea. Quid sibi iste ornatus tantus ac talis voluit, nisi quia idem ipse, qui te induit, spōsam suo thalamo praeparauit? Nouit ad quod opus te conderet, nouit qualis ornatus illud opus deceret, & ideo dedit quod decuit, & quod tantum decuit, ut & ipse diligeret hoc, qui dedit. Sensibus foris decorauit, intus sapientia illustrauit. Sensus dans quasi exteriorem, sapientiam quasi interiorem habitum. Sensus quasi quasdam gemmas fulgentes appendens exterius, sapientiam quasi naturali pulchritudine faciem vultus tui decorans intus. Ecce ornatus tuus, omnium gemmarum vincit pulchritudinem, ecce facies tua omnium formarum superat decorem. Talem omnino esse decebat, quae ad caelestis regis thalamum introducenda faerat. Quantum dilecta es, & praequantis dilecta es, quando talis facta es? Quam singulare donum, quam non omnibus concessum, non nisi dilectis & diligendis concedendum? Multum gloriari poteris, & multum custodiri debueris, ne tale donum perderes, ne tale ornamentum fœdares, ne tantum decorem corrumperes, ne eo amisso vel imminuto amplius misera fieres, quam eo non accepto vel non perfecto misera fuisses, ne te cum damno amissae pulchritudinis simul torqueret confusio feditatis, & abiecta vilior fieres quam si recepta non fuisses. Istud ergo custodiendum, & illud cauendum fuerat, ut istud custoditum persisteret, & illud cautum non eueniret. Sed vide quid fecisti anima mea, dereliquisti sponsum tuum, & cum alienis prostituisti amorem tuum. Corruptisti integritatem tuam, fœdasti pulchritudinem tuam, dispersisti ornatum tuum. Tam vilis, & tam turpis, & tam immunda facta es, quasi talis spōsi amplexibus amplius digna non esses. Oblita es ergo sponsi tui, & pro tantis beneficijs condignas gratias non egisti. Meretrix facta es, & praenimij fornicationibus tuis laxata sunt vbera tua. Rugosa effecta est frons tua, genae marcidae, languentes & stupentes oculi, labia pallore obducta, exsiccata cutis, virtus infracta, ipsi quoque amatoribus tuis odiosa.

¶ Anima. Sperabam tanta illa praerona ad alium finem tendere, sed ut video ad maiorem confusionem mei haec dixisti, ut eò magis odio dignam ostenderes, quò tantis beneficijs acceptis, & non custoditis magis ingratiam comprobasses. Vellem ergo aut factum non esse quod dictum est,

aut saltem dictum non esse quod factum est, ut vel obliuio confusionem teegeret, si praesumptio reatum non vitasset.

¶ Homo. Non ad confusionem tui, sed ad eruditionem haec dicta sunt, ut magis illi fias obnoxia, qui te & fecit cum non eras, & redemit cum perieras. Nam illud quoque in assertionem amoris illius commemoravi, ut inde occasione sumpta iam nunc tibi narrare incipiam, quantum iste sponsus tuus (qui tam excelsus apparuit cum te conderet) humiliari dignatus est cum te repararet. Illic tam sublimis, hic tam humilis, non tamen hic quam illic minus amabilis, quia nec hic quam illic minus admirabilis. Illic potenter magna tibi contulit, hic misericorditer pro te dira sustinuit. Ut enim te releuaret illuc vnde cecideras, ipse descendere dignatus est huc vbi iacebas, & ut tibi iuste redderetur quod perdidderas, ipse dignatus est pie pati quod tolerabas. Descendit ergo, suscepit, sustinuit, vicit, restaurauit, descendit ad mortalem, suscepit mortalitatem, sustinuit passionem, vicit mortem, restaurauit hominem: ecce anima mea obstupescit tanta mirabilia, tanta beneficia propter te exhibita. Cogita quantum diligat te, qui tanta facere dignatus est propter te. Pulchra facta fueras eius munere, fœda facta es tua iniquitate. Sed iterum mundata es & formosa facta eius pietate, operante tamen utrobique charitate. Olim cum non esses, dilexit te ut conderet. Postea cum fœda esses, dilexit te ut pulchram faceret, & ut ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo a morte te liberare voluit, ut non tantum pietatis impenderet beneficium, verum & charitatis monstraret affectum. Nunc autem tam syncera charitate te diligit, ac si semper cum eo perstitisses, nec exprobrat tibi reatum, nec impropere tibi beneficium. Et si deinceps fideliter cum eo perseverare, ipsumque ut decet amare, ac tuum illi amorem incontaminatum conseruare volueris, maiora prioribus se daturum promittit.

¶ Anima. Iam quodam modo amare incipio culpam meam, quia ut video, non parum mihi malefecisse profuit, quando ex eo mihi id, quod votis omnibus scire desiderabam, luce clarius innotescit. O felix culpa mea, ad quam diluendam dum ille charitate trahitur, ipsa quoque eius charitas mihi desideranti, & totis eam praecordijs concupiscenti aperitur. Nunquam tam bene dilectionem eius agnoscerem, si in tantis periculis eam experta non fuisssem. O quam feliciter cecidi, quae post lapsum felicior surrexi? Nulla dilectio maior, nullus amor syncerior, nulla charitas sanctior, nullus affectus ardentior: mortuus est pro me innocens, nihil in me quod amaret inueniens. Quid ergo Domine dilexisti in me, & tantum dilexisti ut morereris pro me? Quid tale in me inuenisti, pro quo tanta & tam dura sustinere voluisti.

¶ Homo. O anima mea, argue temetipsam coram Domino, quod hucusque tantis beneficijs eius ingrata fuisti, & miserationes eius plurimas cognoscere noluisti. Sed ut adhuc melius intelligere possis quantum illi debeas, me reliqua eius beneficia secundum conceptum ordinem prosequente, volo ut diligenter intendas.

¶ Ani-

¶ Anima. Hoc semper audire desidero, quod mihi tam dulce est, ut idem te incessanter iterare cupere, si non ad alia quoque quae restant audienda, festinare.

¶ Homo. Abieras ergo & perieras, & quia in peccatis tuis venundata eras, venit ille post te ut redimeret te, & tantum dilexit te, ut sanguinis sui pretium appenderet pro te, taliq; pacto & reduxit te de exilio, & redemit de seruitio.

G ¶ Anima. Nesciui quòd tantum me diligeret Deus, amplius mihi vilis esse non debeo, quae tantum Deo placui, ut & mori eligeret pro me, ne perderet me.

H ¶ Homo. Et quid si cogitare coeperis quot & quales in comparatione tui abiecti sunt, qui hanc, quae tibi data est, gratiam consequi non potuerunt? Certe audisti ab initio usque ad hanc diem, quam multae generationes hominum pertransierunt, quae omnes sine cognitione Dei, & pretio suae redemptionis in interitum sempiternum dilapsae sunt. Omnibus illis te Redemptor & amator tuus praetulit, quando tibi hanc gratiam largitus est, quam nullus horum percipere meruit. Et quid dices? Quare putas praelata es illis omnibus? Nunquid tu fortior, nunquid sapientior, nunquid nobilior, nunquid ditior illis omnibus fuisti, quia hanc praer illis omnibus specialem gratiam foris meruisti? Quot fortes, quot sapientes, quot nobiles, quot diuites ibi fuerunt? & tamen vniuersi relictis & abiectis perierunt. Tu sola praer omnibus illis assumpta es, & quare in te hoc factum sit, nullam praer gratiam Saluatoris tui charitatem, causam inuenire potes. Elegit ergo & praelegit te sponsus tuus, amator tuus, Redemptor tuus, Deus tuus. Elegit te in omnibus, & assumpsit te ex omnibus, & amavit te praer omnibus. Nomine suo vocauit te, ut memoriale eius semper esset apud te, voluit te participem esse in nomine, participem in nominis veritate, quoniam vnxit te illo (quo & ipse vnctus erat) oleo laetitiae, ut ab vncto sit vnctus, qui à Christo dicitur Christianus.

¶ Anima. Multum fateor collatum est mihi, sed quaeso te, si ut asseris ego iam assumpta sum, quid adhuc differor? quoniam ad amplexus sponsi necdum venire possum?

I ¶ Homo. Nescis ergo anima mea, nescis quam fœda prius fuisti, quam polluta, quam deformis, & squalida, discissa, & dissipata, omni horrore & enormitate plena. Et quomodo tam cito in illum pudoris & castitatis thalamum introduci expetis, nisi prius saltem cura aliqua & studio exulta ad pristinum decorem repareris? Nam hoc est quod nunc expectaris, hoc est quod iste tuus sponsus adhuc praesentiam suam tibi subtrahit, & necdum in mutuos amplexus & dulcia oscula te admittit, quia videlicet nec polluta debet mundum tangere, nec turpem decet pulchrum videre. Cum autem praeparata & decenter ornata fueris, tunc demum in illum caelestis sponsi thalamum sine confusione permanens introibis. Nec te pudebit tunc praer turpitudinis, cum nihil turpe, nihil pudore dignum habebis. Prius ergo stude formam tuam excolere, faciem ornare, habitum componere, maculas tergere, munditiam reparare, mores corrigere, di-

sciplinam seruare, & omnibus tandem in melius commutatis digno sponso dignam sponfam reddere. Aliquid dicere volo, vnde te magis cautam efficiam, ne pro eo quod electam te audis, aut elatio tumidam, aut negligentia reddat dissolutam. Nunquam audisti quid rex Assuerus fecit, quando Vasthi reginam propter insolentiam illius repudiavit? factum insigne, exemplum utile, periculum graue. Abiecta est ergo illa propter superbiam suam, & factum est regis praerceptum, ut de omni regno suo congregarentur puellae speciosae virgines, & adducerentur ad ciuitatem Susan, & traderentur in domum sceminarum sub manu Egei eunuchi, qui erat praerpositus & custos mulierum regiarum, ibique acciperent mundum muliebrem, & caetera ad usum necessaria. Sicque omnibus abundanter secundum regiam ambitionem suppletis excolerentur, & ornarentur. Per sex menses oleo myrtino ungerentur, per alios sex quibusdam pigmentis vterentur, & sic compositae & ornatae, de triclinio sceminarum ad regis cubiculum transirent, ut quae ex omnibus magis oculis regis placuisset, illa pro Vasthi in folio regni federet. Vide quam multae electae sunt, ut vna eligeretur, illa scilicet quae oculis regis formosior & ornatior caeteris videretur. Ministri regis multas eligunt ad cultum, rex ipse vnam eligit ad thalamum. Prima electio multarum facta est, secundum regis praerceptionem, secunda electio vnus facta est, secundum regis voluntatem. Consideremus ergo si forte exemplum hoc praerfenti (de quo agimus) negotio valeat adaptari. Rex summi regis filius venit in hunc mundum (quem ipse creauerat) desponsare sibi vxorem electam, vxorem vnicam, vxorem nuptijs regalibus dignam. Sed quia hunc Iudaea humilitatis forma apparentem recipere contempsit, abiecta est. Et missi sunt ministri regis Apostoli videlicet, per totum mundum congregare animas, & adducere ad ciuitatem regis, id est ad sanctam ecclesiam, in qua domus est & mansio mulierum regiarum, id est sanctarum animarum, quae foecundantur & generant non ad seruitutem, sed ad regnum filios. Quae quia non ex timore, sed charitate Deo seruiunt, quasi in libertatem bonorum operum partus edunt. Multi ergo vocati intrant per fidem ecclesiam, & ibi sacramenta Christi quasi quadam unguenta & antidota ad reparationem, & ad ornatum animarum praeparata, accipiunt. Sed quia ore veritatis dicitur, multi sunt vocati, pauci vero electi, non omnes, qui ad hunc cultum sunt admissi, ad regnum sunt eligendi, nisi tantum ij, qui sic student se per ista mundare & excolere, ut cum ad regis praesentiam introducti fuerint, tales inueniantur, quos ipse magis velit eligere quam reprobare. Vide ergo vbi posita es, & intelliges quid facere debes. Posuit enim te sponsus tuus in triclinio, vbi mulieres ornantur, varia pigmenta & diuersas species dedit, cibosque regios de mensa sua ministrari tibi praercepit, quicquid ad sanitatem, quicquid ad refectioem, quicquid ad reparandam speciem, quic-

quid ad augendum decorem valere potest, tribuit. **C**ave ergo, ne ad colendam teipsam negligens sis, ne in nouissimo tuo, cum in cōspectu sponsi huius repræsentata fueris, indigna (quod absit) eius consortio inueniaris. Præpara te sicut decet sponsam regis, & sponsam regis cęlestis, sponsam sponsi immortalis.

M **A**nima. Amaricasti iterum me, & perculisti pauore non modico. Nam quantum ex verbis tuis intelligi datur, mutauit propositum, sed non euasi periculum. Mutauit propositum, quia ab illo, qui me olim distrahebat vago, instabiliq̄ amore ad vnicam dilectionem conuersa sum. Non euasi periculum, quia (sicut asseris) nisi me omnibus modis dignam exhibere studuerō, ad fructum huius dilectionis non pertingo. Superest ergo vt nunc mihi diligentius edisseras de hoc triclinio in quo mulieres regię aluntur, & de cibo regio qui eis datur, & de ipsis quoque vnguentis quibus vnguntur, & de cęteris omnibus, quę ad cultum sine decorem eis exhibentur. Ipsi enim dilectione prouocor, ijs deinceps studium impendere, sine quibus me video ad dilectionis affectum non posse peruenire. Atque vtinam ego illa via esse merear, cuius decorem atque ornatum rex laudabit. Quam felix illa & quanto electis electior, quę ad hunc finem studium suum perducet? Quam exiguum iam omnem laborę reputarem, si ad hunc finę studium meum perducere possem. Quęso igitur vt nō pigriteris per singula mihi edicere, quę sint illa remedia, quibus facię meam debeā ad hunc decorę reformare, quia vehemēter illi placere cupio, cuius charitatę erga me tā benignā, & amorę tā iocūdum agnosco.

N **H**omo. Sic vere necessē est vt facias. Precorq̄, vt ipse, qui tibi iam voluntatem hoc faciendi tribuit, virēs etiam perficiēdi tribuere velit. Quęris quod sit triclinium, quęre etiam quod sit regis cubiculum. Istas duas māssiones propono tibi, quia harum tibi consideratione opus est. Est ergo triclinium, est regis cubiculum. In triclinio sponsę ad nuptias præparantur, in cubiculo autem nuptię celebrantur. Pręsens ecclesia quasi triclinium est, in qua nunc sponsę Dei ad futuras nuptias præparantur. Cęlestis Hierusalem quasi regis cubiculum est, in qua nuptię ipsę celebrantur. Post tempora autem ornandi, de triclinio transeunt ad regis cubiculum, quia post tempora bene operandi veniunt, vt boni operis sui percipiant fructum. Pręsens vero ecclesia triclinium dicitur propter tres ordines fidelium, coniugatorum, continentium, rectorum vel virginum. Videamus deinceps quę sunt vnguenta, & pigmentorum genera, qui cibi, quę vestimenta ad cultum sponsarum præparata. Neque hoc præmittendum est, quod ipse sponsus sicut gratuito primum quodammodo scędas ac turpes diligit, ita & gratuito eis ad ornatum administratum omne impendit. Nec quicquam ex se habent, nisi ab illo accipiant vnde illi placeant, vt etiā hoc ad dilectionem pertinere scias, quod habes vnde ornare te possis, quę vtique ex te nihil habes, nisi ab illo acceperis. Primū est fons baptismi hic positus, & laucrū regenerationis, in quo sordes præteritorum crimi-

num abluis. Deinde chrisma & oleum, in cuius vntione Spiritu sancto liniris. Post hæc delibuta & vntione latitię perfusa ad mensam venis, & percipis ibi alimentum corporis & sanguinis Christi, quo interius saginata atque refecta noxiam illam præteritorum ieiuniorum maciem depellis, & pristina plenitudine atque fortitudine reparata rursus quodammodo iuuenescis. Deinde vestimenta bonorum operum induis, & fructu elemosynarum, cum ieiunijs, & orationibus, cum sacris vigilijs, alijsq̄ operibus pietatis, quasi quodam vario ornatu decoraris. Ad vltimum sequuntur aromata virtutum, quarum odor suaue spirans omnem illum antiquarum sordium fetorem fugat, ita vt tibi quodammodo tota mutari, & in aliam transformari videaris, & magis læta, magis alacris, magis sospes efficiaris. Datur etiam tibi speculum sancta scriptura, vt ibi videas faciē tuam: ne quid minus aut aliter quā decet habeat compositio ornatus tui. Quid ergo dicis anima mea? Scis vtum ne adhuc aliquid horum perceperis? Certe in fonte abluta fuisti, certe de mensa regis eundem cibum comedisti, & eundem potum bibisti. Sed forte iterum polluta es, habes lachrymas, quibus iterum te abluas. iterum vntio emarcuit in te, per bonam & piā deuotionem iterum te vngas. Iterum ieiunio diuturno confecta es, iterum lachrymis abluta, & pię deuotionis vntione renouata ad refectionem tuam redeas. Vide quā pia dispensatione tibi vbi que concurrat. Non habuisti & datum est tibi, perdidisti & restauratur tibi, nusquam derelinqueris, vt scias quantum ille te diligit, a quo amaris. Non vult te perdere, & ideo tanta patientia expectat, & concedit pie, negligenter toties amissa iterum atque iterum si tu volueris reparare. O quot iam perierunt, qui ista tecum acceperant, sed amissa iterum tecum recipere non meruerunt. Plus ergo omnibus illis dilecta es, quia tibi tam benigne amissum redditur, quod illis perditum tam districte negabatur. Nunquid tibi gratia bene operandi nulla data est? tamen voluntas bona ipso largiente negata non est. Si magna opera facis, misericorditer sublimaris. Si non facis magna opera, fortassis salubriter humiliaris. Melius nouit ille quid tibi expediat quā tu, & ob hoc si vis bene de illo sentire, totū, quod ab illo tibi fit, bene fieri intellige. Forte gratiam virtutum non habes, sed dū uitiorum impulsu concuteris, melius in humilitate solidaris. Suauius redolet Deo humilitas infirma, quā virtus elata. Nihil ergo dispositioni illius præiudicare audeas, sed semper cum timore & reuerentia ora eum, vt quemadmodum ipse nouit tibi subueniat. Si qua adhuc in te mala permanent, pie diluat, si qua inchoata sunt bona, benigne perficiat, & ea te (qua ipse voluerit) via ad se perducatur. Quid tibi amplius dicam? est ne aliquid adhuc quod dicere possumus ad ostendendam dilectionem? Tibi loquor anima mea, est ne aliquid? Quid dicis? Si tua dicis, aliena nō poteris. Si aliena & tua, non tamen omnia. Quis enim omnia dicere potest? & tamen scimus quod omnium origo charitas est. Ecce duo nati sunt, eadē vtriusque nobilitas generis R eadem

eadem hora natiuitatis. Alter in paupertate relinquitur, alter diuitijs sublimatur, & vtrunque charitas operatur, quia & hunc paupertate humiliat, & illum abundantia cōsolatur. Iste debilis est, & ille fortis. Ille tenetur ne malum perficiat, iste roboratur, vt ad bonum opus conualecat: vtrunque charitas probat, non reprobatur. Alter per sapientiam illuminatur, alter in simplicitate sui sensus relinquitur. Iste vt seipsum despiciere, ille vt studeat creatorem suum agnoscere, vtrique tamen voluit charitas adesse. Talis est amor Dei erga nos, nec quicquam omnino humana infirmitas tolerat, quod ipse (quā tum in sua bonitate est) ad bonum nostrum non disponat.

Confessio.

S Onfiteor tibi miserationes tuas Domine Deus meus, quia non dereliquisti me dulcedo vitę meę, & lumen oculorum meorum. Quid retribuam tibi pro omnibus quę tribuisti mihi? Vis vt diligam te, & quomodo diligam te? quantum diligam te? quis sum ego vt diligam te? & tamen diligam te Domine fortitudo mea, firmamentum meum, refugiū meum, liberator meus, Deus meus, adiutor meus, protector meus, cornu salutis meę, & susceptor meus, & quantum adhuc dicam? Tu es Dominus Deus meus. O anima mea quid faciemus Domino Deo nostro, a quo tot & tanta bona accepimus? Neque enim contentus fuit eadem (quę & cęteris) bona nobis tribuere, sed in malis quoque nostris eum singulariter dilectorem agnoscimus, vt eum tam de bonis quā de malis nostris omnibus singulariter diligamus. Tu dedisti mihi Domine ut te agnoscam, & præ cęteris multis de tuis secretis reuelata intelligam. Alios coętaneos meos in tenebris ignorantię dereliquisti, & mihi præ illis lumen sapientię tuę infudisti. Tu dedisti mihi verius cognoscere te, parius diligere te, syncerius credere in te, ardentius sequi te. Tu dedisti mihi sensum capace, intellectum facilem, memoriam tenacem, linguam disertam, sermonem gratum, doctrinam suauisibile, efficaciam in opere, gratiam in conuersatione, prouectum in studijs, effectum in cęptis, solamen in aduersis, cautelam in prosperis, & quocunque vertebam me, vbique gratia tua & misericordia præcessit me. Et sæpe cum mihi consumptus videbar, subito liberaisti me, quando errabam, reduxisti me, quando ignorabam, docuisti me, quando peccabam corripuisti me, quando tristabar confortatus es me, quando desperabam confortasti me, quando cecidi erexisti me, quando steti tenuisti me, quando iui duxisti me, quando veni suscepisti me. Hęc omnia mihi fecisti Domine Deus meus, & alia multa, de quibus mihi dulce erit semper cogitare, semper loqui, semper gratias agere, vt te laudem & amę pro omnibus beneficijs tuis Domine Deus meus. Ecce habes anima mea arrham tuam, & in arrha tua cognoscis sponsum tuum, serua te illi intactam, serua impollutam, serua integram, serua incontaminatam. Si olim meretrix fuisti, iam virgo facta es, quemadmodum amor illius consuevit corruptis integritatem reddere, & integris castitatem conseruare. Semper autę cogita quantam tecum misericordiam fecerit, & in hoc perpende quantum ab ipso diligeris, quod eius beneficium nunquam tibi defuisse cognoscis.

Anima. Vere fateor merito amor iste singularis dicitur, qui cum se in multos diffundat, ita tamen vnice singulos amplexatur. Vere pulchrum & mirificum bonum, quod commune est omnium, & totum singulorum. Cunctis prædens, singulos implens, vbique præsens, omnium curam agens, & tamen singulis quasi omnibus prouidens. Sic certe mihi videtur cum eius miserationes circa me attendo, quod (si fas est dicere) quodammodo nihil aliud agat Deus, nisi vt meę salutem prouideat, & ita totum ad custodiam mei occupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit. Semper præsentem se exhibet, semper paratum se offert, quocunque verterō me, non me deserit, vbicumque fuero non recedit, quicquid egero pariter assistit: & quod tandem cunctis actionibus siue cogitationibus meis perpetuus inspector, & quantum ad bonitatem suam pertinet, indiuiduus cooperatur adsit, ipso operis sui effectu patenter ostendit. Ex quo constat quod licet facies eius adhuc a nobis non possit videri, nunquam tamen possit præsentia eius euitari. Ego autem fateor, diligentius hoc considerans timore pariter & pudore ingenti confundor, quod illum, cui tam vehementer placere cupio, vbique mihi præsentem & omnia mea occulta videntem intueor. O quā multa sunt in me, de quibus corā oculis eius erubescō, & pro quibus iam magis illi displicere timeo, quā pro ijs, quę laudanda in me sunt (si qua sunt) placere posse in me confido? O vtinam ad modicum ab oculis eius possem abscondi, donec maculas istas omnes detergerem, & sic demum ante conspectum eius sine macula immaculata apparerem. Nam quomodo in hac deformitate placere illi poterō, quę & mihi quoque in illa vehementer displiceo? O maculę veteres, o maculę scđę, & turpes quid tandiu heretis? Abite, discedite, & ne præsumatis amplius oculos dilecti mei offendere. Nolite fallere vosmetipsas, non semper mecum (ipso adiuuante) manebitis, quamuis me adhuc pigritante exterminari non potuistis. Ego iuravi super vobis, quod nec tenebo, nec diligam vos amplius, quia omnino detestor, & prorsus abominor turpitudinē vestrā. Iāque deinceps et si possem a sponso meo nō videri, nollem tamē a vobis infici. Quāto magis nunc quia palā ipso sum, & quia plus certe me cōtristat eius offensio, q̄ mea est turpitudō. Recedite ergo, in vanū ampli⁹ mihi adheretis, quia et mecum manētes, meę non estis. Alienaris vos a forte mea iudico, & vobiscum deinceps nullā cōmunionem habere volo. Habeo aliud exēplar, cui conformari cupio, & ad illud iugiter respicio, ac quantum possum magis semper ac magis exinde similitudinem traho. Ex quo hoc etiam didici, quod vos exterminare debeo, & qualiter hoc faciā iā agnosco.

Homo. Mira res nobiscū agitur, quam ideo fortassis non miraris, quia necdum quid dicere velim

M. Hug. à S. Viçt. To. ij. O 4 intel-

intelligis. Considero nanque qualiter a principio nostri sermonis multa, quae aduersari videbantur dilectioni in medium adduxeris, & quod ex eis sepe non infirmata, sed amplius probata sit virtus dilectionis. Dixisti dilectionem singularem pariter & communem esse non posse, sed inde comprobata est amplius mirabilis, quod demonstrata est communis esse & singularis. Dixisti rursum te perfecte non diligi, eo quod ad cultum electam audieras, & adhuc ad thalamum assumptam non vidiisti. Sed tamen iterum ostenditur tanto maior erga te dilectio, quanto maior per eius patientiam tua expectatur perfectio. Ad extremum modo dubitare cepisti, an in hac deformitate tua, quam licet inuita pateris, ab illo posses diligi. Sed quando hoc dubitasti, olim te totam foedam & tamen dilectam fuisse iam non meministi. Si ergo te tunc diligere dignatus est, quando tota turpis, & nihil adhuc decoris habens fuisti, quanto magis nunc diliget te, quando decorari, & priscam turpitudinem deponere iam cepisti? Na & hoc quoque ad laudem dilectionis eius pertinet, quod imperfectam diligere dignatur. Et quamuis quaedam adhuc in te videat, quae sibi non placent, diligit tamen hoc ipsum, quod tu quoque ea in temetipsa iam odisse cepisti, quae illi displicent. Non enim tam statum quam propositum respicit, nec quid sis, sed quid esse velis, attendit, si tamen tu quantum potes satagis, vt quod adhuc esse non cepisti, esse merearis.

Y Anima. Hoc vltimum interrogationis meae benigne, vt suscipias, quaeso: Quid est illud dulce, quod in eius recordatione aliquando me tangere solet? & tam vehementer atque suaviter afficere, vt iam tota quodammodo a memetipsa abalienari, & nescio quod abstrahi incipiam? Subito enim innouor & tota immutor, & bene mihi esse incipit ultra quam dicere sufficiam. Exhilaratur conscientia, in obliuione venit omnis praeteritorum dolorum miseria, exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desideria iucundantur, iamque alibi (nescio vbi) me esse video, & quasi quiddam amplexibus amoris intus te neo, & nescio quid illud sit, & tamen illud semper retinere, & nunquam perdere toto annisu laboro. Luctatur quodammodo delectabiliter animus, ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat, & quasi in illo omnium desideriorum fine inuenerit, summe & ineffabiliter exultat, nihil amplius querens, nihil ultra appetens, semper sic esse volens. Nunquid ille est dilectus meus? Quaeso dic mihi, vt sciam an ille est, vt si denuo ad me venerit, obsecrem eum ne recedat, sed semper permaneat.

Z Homo. Vere ille est dilectus tuus, qui visitat te, sed venit inuisibilis, venit occultus, venit incomprehensibilis. Venit vt tangat te, non vt videatur a te, venit vt admoneat te, non vt comprehendatur a te, venit non vt totum infundat se, sed vt gustandum praebet se, non vt impleat desiderium, sed vt trahat affectum, primitias quasdam porrigit suae dilectionis, non plenitudinem exhibet perfectae satietatis. Et hoc est, quod maxime ad arrham desponsationis tuae pertinet, quod ille, qui in futuro se tibi videntum, & perpetuo possidendum dabit, nunc aliquando

(vt quam dulcis sit agnoscas) se tibi ad gustandum praebet. Simul etiam interim de absentia eius consoletur, quando eius visitatione ne deficias incessanter reficeris. Quaeso anima mea multa iam diximus, post haec omnia vnum agnosce, vnum dilige, vnum sequere, vnum apprehende, vnum posside.

Anima. Hoc opto, hoc desidero, hoc totis praecordijs concupisco.

Soliloquij de Arrha Anima Finis.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis in laudem charitatis Prologus.

Eruo Christi Petro. H. gustare, & videre quoniam suavis est Dominus.

Cogita mihi frater carissime quomodo dilectionem vestram ad memoriam mei excitare possem, primum occurrit, vt de ipsa vobis dilectione scriberem, qui nihil aliud praeter ipsius dilectionis munus a vobis postularem. Quod ergo potui feci, charitatem quibus valui verbis commendavi, quatenus dum eius laudem legitis, quam ardentem ego eam & in vobis diligo, & a vobis expeto, scire valeatis. Nec irasci ipsa vestra charitas mihi debet, si eius igni iam foriter ardenti exiguum verborum meorum flatum tepidus ipse admoueo, non tam vt illa magis ardeat, quam vt mei erga se desiderij conamen agnoscat. Legite ergo, atque diligit, & quod propter dilectionem legitis, ad hoc legite vt diligatis, totum ex dilectione fit, dilectio mittit, dilectio suscipit, dilectio est quod tribuitur, dilectio quod recompensatur.

Eiusdem de laude Charitatis Libellus.

Am multos iam laudatores charitas habuisse cognoscitur, vt si quid ego in laudem eius dicere coepero, praesumptio fortassis magis quam deuotio videatur. Quis enim sanctorum a principio mundi exiit, qui non charitatem nobis aut verbo, aut facto commendauit? Charitas Abel martyrem fecit, charitas Abraham de terra sua eduxit, quia & ille per charitatem innocenter mortem pertulit, & iste per charitatem natale solum libenter deseruit, vterque per charitatem terra caelum commutauit. Charitas sola est, quae ab initio seruis Dei mundi huius illecebras fugere, voluptates calcare, carnis concupiscentiam cohibere, desideria frangere, honores contemnere, postremo vniuersa praesentis vitae blandimenta respuere, ipsam quoque pro desiderio vitae perpetuae mortem suadet non timere. Hanc vim dilectionis Paulus senserat, Roma: 8 cum

A Psa. 33.

Gen. 4. Gen. 12.

cum

cum dicebat, quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Spero autem quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Hinc sponsus in canticis canticorum sponsam de virtute dilectionis admonet dicens. Pone me vt signaculum super cor tuum, pone me vt signaculum super brachium tuum, quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Mors etenim viuentes extinguit, infernus autem nec mortuis parcat. Dilectio autem vt mors fortis est, quia sicut illa sensum carnis, sic ista affectum concupiscentiae carnalis perimit. Dura est sicut infernus aemulatio, quia eos, quos intus trahit desiderium aeternorum, non solum foris blanda respuere, sed & aduersa quaeque & aspera pro eo quod diligunt adipiscendo, cogit tolerare. Consideremus quot iam martyres per tormenta ad regnum caelorum transierunt. Qualem ergo in eis vim amoris arsisse credimus, quos propter Deum nec sibi pepercisse videmus? Consideremus quid dimiserint, quid secuti sint, quam transierint. Quid dimiserint videmus, quid secuti sint non videmus sed credimus, quia transierint audiimus. Bona ista temporalia dimiserunt, bona aeterna secuti sunt, per tormenta transierunt? Conueniamus nunc cor nostrum, & videamus si acquiescat nobis omnia quae huius mundi sunt, relinquere, non gloriam, non honorem, non diuitias amare, non arridere prosperis, non condelectari blandis, non congratulari laetis. Domine imperfectum meum viderunt oculi tui. Quam longe ab hac non dicam perfectione, sed perfectionis inchoatione me video. Et certe parum hoc erat amicis Dei, vt pro amore aeternorum ista spernerent, ista calcarent, sed abiectis his omnibus alacriter ad votum currentes, nec minis tenebatur nec tormentis. Trahebat eos charitas, & ideo nec retrahebat cupiditas, nec terrebat aduersitas. Currebant ergo, mundum post se reliquerant, Deum ante se habebant. Sed interposita sunt tormenta vt interrogarentur, vel quo desiderio hunc querebant, vel qua constantia illum despexissent. Interrogata est veritas, probata charitas, confusa iniquitas. Accedunt illi ad poenas intrepidi, & quantum mentem amor intus vulnerauerat, tantum caro foris vulnera sua despiciebat. Accedunt, & transeunt, atque morientes confessi sunt, quo viuentes desiderio cucurrerunt. O charitas quomodo illis sapiebas, quam dulcis eis fuisti, quos tanta propter te sustinere coegisti. Quibus illos ad te vinculis traxisti, quos mundo & per blandimenta retrahente, & per tormenta repellente, perdere tamen non potuisti. Cucurrerunt, quia tu eos traxisti, transierunt, quia tu eos iuuisti, perueniunt, quia tu eos suscepisti. Quam inexinguibiliter in praecordijs eorum arsisisti, quia nec probris, nec premijs, nec poenis obrui potuisti. Ista quasi quaedam flumina inundauerunt, sed multa flumina, & aquae multae

Psa. 138.

C

D

Cant. 8.

E

F

G

quid dicam de te? quomodo laudabo te? Si scirem te, appreciare te, si scirem quanti vales, pretium appenderem, pro te. Sed forte excedis angustias meas, nec inuenire tuum pretium potero penes me. Dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo dabo, totam domum meam substantiam pro te commutabo. Totum quod est in habitaculo corporis mei, totum quod est in habitaculo cordis mei pro te dabo, cum totum dederero totum quasi nihilum reputabo. Omnes delectationes carnis meae, omnes iucunditates cordis mei pro te libenter impendam, vt te solam habere, te sola possidere valeam. Tu sola mihi meis omnibus charior, tu sola mihi utilior, tu sola suauior tu sola iucundior, amplius delectans, abundantius satians, tutius saluans, felicius conseruans. Alijs etiam annuntiabo de te. Dic mihi o cor humanum, vtrum magis eligis, semper gaudere cum hoc seculo, an esse semper cum Deo? Quod plus diligis, hoc potius eligis. Audi ergo, vt aut corrigas dilectionem, aut non differas electionem. Si mundus iste pulcher est, qualis putas est pulchritudo vbi creator mundi est? Dilige ergo vt eligas, dilige melius vt eligas salubrius. Dilige Deum, vt eligas esse cum Deo, ergo per dilectionem eligis. Sed quomodo plus diligis, eodem citius peruenire cupis, & festinas vt apprehendas, ergo per dilectionem curris, & per dilectionem apprehendis. Item quomodo plus diligis, eodem audius amplexaris, ergo per dilectionem fruere. Vide quomodo totum tibi est dilectio, ipsa est electio, ipsa est cursus, ipsa est peruentio, ipsa est mansio, ipsa est beatitudo. Dilige ergo Deum, elige Deum, curre, apprehende, posside, fruere. Iam inquis elegi, qua via curram vt perueniam? Per viam Dei curritur ad Deum. Non possum (inquis) viam inexpertam solus currere, da socios ne aberrem. Cum ijs, qui in via Dei currunt, curre & tu viam Dei. Meliores socios habere non potes in via quam illos, qui iam olim cucurrerunt in ea, & per longam currendi experientiam & vsum laboris nec errare timent nec deficere. Quae est ergo (ais) via Dei, & qui sunt currentes in ea? Recte sunt ergo via, & iusti sunt qui in via currunt. Et ne forte moueat te quod ambulantes nomino, & iterum currentes dico, velociter ambulare ipsum est currere. Sicut ille faciebat, qui dixit, viam mandatorum tuorum cucurri: & alibi, beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: vt idem intelligas ambulare & currere, ne beatiorum beatos se diceret, si illis ambulantes ipse cucurrisset. Habes ergo viam, habes socios in via, habes hereditatem in patria, habes quam pergas, cum quibus pergas, quomodo peruenias, vbi requiescas. Quomodo pergas, iustitiam. Cum quibus pergas, amantes & sectantes iustitiam. Quomodo peruenias, & in quo requiescas, & auctorem iustitiae, & fontem vitae. Nulla via iustitiae rector, nulla societas iustorum societate melior, nulla requies Deo tranquillior. Perge securus, perge festinus, vt velociter peruenias, feliciter requiescas, cito pergere est ardentem amare. Vide ergo quomodo totum bonum tuum ex charitate pendet. Per charitatem viam eligis, per charitatem viam curris, per charitatem ad patriam peruenis. Vis scire, quod non nisi per

H

I

K

Psa. 118.

Ioan. 14.
Ioan. 17.
Psal. 118.

per charitatē viam iustitiæ eligis? si quis (inquit Do-
minus) diligit me, sermones meos seruabit: de ipso
autem sermone alibi dicitur, sermo tuus veritas
est: de qua iterum psalmista. viam (inquit) veritatis
elegi, iudicia tua non sum oblitus. Si ergo sermo
Domini veritas est, per illam vtiq̄ue charitatem via
veritatis eligitur, per quam sermo Domini imple-
tur. Ergo charitas eligit viam iustitiæ. Sed nunquid
sine charitate via iustitiæ non eligitur, & sine cha-
ritate curritur? Audi idem ipsum psalmistæ (quod
superius commemoravi) testimonium, quo dicit:
viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti
cor meum.

M Quid est enim cor dilatatum, nisi cor
amore feruens, cor a charitate impletum? Per cha-
ritatem igitur cor dilatatur, corde dilatato via ius-
titiæ curritur. Per charitatem itaque eligis, per cha-
ritatem curris, per charitatem apprehendis & frue-
ris.

1. Ioan. 4.

Deus (inquit Ioannes Apostolus) charitas est,
& qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in
eo. Qui igitur charitatem habet, Deum habet, Deū
possidet, in Deo manet. O bona charitas, per quam
Deum diligimus, Deum edigimus, Deum currimus
ad Deum peruenimus, ad Deū possidemus. Quid
amplius dicam de te charitas? ducem te dixi in via
Dei. Et quid si te ipsam viam Dei dixerim? vtiq̄; sic
charitas tu via es. Sed non sicut alia via tu via es:
ad huc (inquit Paulus Apostolus) excellentiorem
viam vobis demonstrabo, de te enim dixit o chari-
tas.

1. Cor. 12

Tu es nanque via superexcellens, via superem-
inens, vias distortas dirigens, vias rectas ostendēs.
Tu es caput viarum rectorum, omnes viæ rectæ a te
exeunt, & in te recurrunt. Nam præcepta Dei viæ
sunt eius, quæ omnia a te pendent, & in te confi-
stunt. Tu es plenitudo iustitiæ, perfectio legis cōsum-
matio virtutis, agnitio veritatis. Via igitur es o cha-
ritas. Qualis via? superexcellens, suscipiens, dirigens
& perducens. Cuius via? via hominis ad Deum: &
via Dei ad homines. O beata via, quæ sola commer-
cium nostræ salutis agnoscis. Tu Deum ad homi-
nem deducis, tu hominem ad Deum dirigis. Ille
descendit quando ad nos venit, nos ascendimus,
quando ad illum imus. Nec ille tamen nec nos nisi
per te ad alterutrum transire possumus. Tu media-
trix es aduersos concilians, disiuictos socians, &
tantum dispares, quodammodo cōæquans. Deum
humilians, nos sublimans, illum ad ima trahens,
nos ad summa erigens. Sic tamen vt nec abiecta,
sed pia sit eius descensio, nec superba, sed gloriosa
sit nostri exaltatio. Magnam ergo vim habes chari-
tas, tu sola Deum trahere potuisti de cælo ad ter-
ras. O quam forte est vinculum tuum, quo & Deus li-
gari potuit, & homo ligatus vincula iniquitatis di-
rupit? Nescio si quid maius in laudem tui dicere
possim, quam vt Deum de cælo traheres, & homi-
nem de terra ad cælū eleuares. Magna virtus tua, vt
per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad
hoc exaltaretur homo. Considero Deum ex scæmi-
na natum, infantem, pannis obsitum, vagientem in
cunis, sugentem vbera. Respicio postea comprehen-
sum, ligatum, flagellis cæsum, spinis coronatum,
spuitis illitum, lanceatum, clauis fixum, felle & ace-
to potatum, illic indigna, hic dira passum, & tamen

cur vel illa dignaretur, vel ista pateretur, si cau-
sam quærimus, aliam præter solam charitatem
non inuenimus. O charitas quantum potes?
si tantum inualuisti erga Deum, quanto ma-
gis erga homines? Si Deus propter hominem tanta
pertulit, quod homo propter Deū tolerare recusabit?
Sed fortassis facilius vincis Deum quam hominem
citius præualere potes Deo quam homini, quia
quo magis beatum, eo magis Deo est debitum a te
superari. Hoc optime tu noueras, quæ vt facilius
vinceres, prius illum superabas: adhuc nos rebelles
habuisti, quando illum tibi obedientem de sede pa-
ternæ maiestatis vsque ad infirma nostræ mortali-
tatis suscipienda descendere coegisti. Adduxisti il-
lum vinculis tuis alligatum, adduxisti illum sagittis
tuis vulneratum. Amplius vt puderet hominem tibi
resistere, cum te videret etiam in Deum trium-
phasse, vulnerasti impassibilem, ligasti insuperabi-
lem, traxisti incommutabilem, æternum fecisti

R

mortalem. Hæc omnia fecisti, vt dura corda nostra
emollires, & insensibiles affectus compungeres, &
vt se a torpore suo resoluere, & facilius ea sagit-
te tuæ penetrarent. Nec in casum hoc fecisti, multi
enim sic à te superati sunt, multi iam tibi manus de-
derunt. Multi iam in suis præcordijs sagittas tuas
infixas portant, & altius adhuc eas infigi desiderant.
Delectabiliter enim & suauius vulnerati sunt, &
plagas tuas se percepisse, nec dolent, nec erubescunt.
O charitas quanta est victoria tua, vnum prius vul-
nerasti, & per illum omnes postmodum superasti.
O charitas laudauit te quantum potui, &
multum cogito tecum si quid adhuc sit, quod in
laudem tui excellentius possit dici. Nescio enim an

S

fortè maius sit te Deum dicere an Deum te superasse.
Quod si maius est, etiam hoc libenter & fiducia-
liter de te dicam. Deus charitas est, & qui manet in
charitate in Deo manet, & Deus in eo. Audi homo
& ne amplius parum reputes si charitatem habes,
audi quod Deus charitas est. Nunquid parum est
Deum in se manentem habere? tantum est charita-
tem possidere, Deus enim charitas est. Hoc privile-
gium sola charitas habet vt Deus dicatur & sit, ita
vt nulli alteri hoc conuenire possit. Non enim dicitur,
Deus humilitas est, aut Deus patientia est sicut
dicitur Deus charitas est. quia cum omnis virtus
Dei donum sit, nulla præter solam charitatem hoc
habet, vt non solum donum Dei, sed etiam Deus
dici possit. Charitas autem ideo donum Dei est,
quia Spiritus sanctus a Deo datur fidelibus, ideo
autem Deus est, quia idem spiritus illi, a quo datur
consubstantialis est in eadem deitate, & cœternus
Reliqua igitur gratiarum dona largitur Deus etiā
ijs, quos reprobat, solam autem charitatem quasi
seipsum ijs tantum, quos diligit in præmium ser-
uat. Charitas igitur est fons proprius, de quo non
communicat alienus, quia (sicut dictum est, reliqua
dona gratiarum ij etiam, qui per vitam reprobam
a Deo alieni sunt, nonnunquam percipiunt. Charita-
tem autem malus habere non potest, sed quicun-
que illam habet, non iam alienus est a Deo, sed ip-
se in Deo, & Deus in eo manet. Sic familiaris est
Deo charitas, vt ipse mansionem habere nolit, vbi
cha-

1. Ioan. 4.

T

quisque adaptetur. Quod in eodem Psalmo sapius ab vno affectu in
in alium fiat transitus. Caput. VIII.

V

charitas non fuerit. Siquis (inquit) diligit me, ser-
monem meum seruabit, & pater meus diligit eum
& ad eum veniemus, & mansionem apud eum faci-
emus. Si ergo charitas tecum est, venit Deus ad te,
& manet apud te: si tu recedis a charitate, recedit &
ipse a te, & non permanet apud te. Si charitatem nū-
quam habuisti, nunquam venit Deus ad te, nec
mansit apud te. Si charitatem cœptam deseruisti,
recessit Deus a te. Si in charitate cœpta permanisti,
Deus tecum est, & permanet apud te. Charitas om-
nem animæ languorem sanat, charitas vitiorum om-
nium radices extirpat, charitas omnium virtutum
origo est. Charitas mentem illuminat, consciētiam
mundat, animam lætificat, Deum demonstrat. Ani-
mam, in qua charitas habitat, superbia non inflat,
inuidia non deaustat, ira non dissipat, tristitia mala
non vexat, auaritia non excæcat, gula non inflam-
mat, luxuria non inquinat, semper munda est, sem-
per casta est, semper quieta, semper læta, semper pa-
cifica, semper benigna, semper modesta, in aduer-
sis secura, in prosperis temperata, mundum con-
temnens, Deum diligens, omnium bona amando
sua faciens, sua omnibus libenter impertiens, non
timens inopiam, non magnopere expetens abun-
dantiam. In quo charitas Dei est, semper cogitat
quando ad Deum perueniat, quando mundum re-
linquat, quando scandala euadat, quando veram
pacem inueniat. Semper cor sursum habet, & desi-
derium in superna eleuatum. Si quando ambulat,
si quando sedet, si quando agit, si quando quiescit,
quicquid egerit, cor a Deo non recedit. Tacens
Deum cogitat, loquens nil præter Deum, & quod
ad Dei amorem pertinet, loqui desiderat. Alios ad
charitatem exhortando, seipsum inflammat, chari-
tatem omnibus commendat, quàm dulcis amor
Dei, quàm amarus & quàm impurus sit amor
huius seculi non solum voce, sed opere quoque
omnibus demonstrat. Deridet huius mundi gloriā,
solicitudinem arguit, & quàm stultum sit in ijs
quæ transeunt fiduciam habere, ostendit. Miratur
cæcitatem hominum, qui hæc diligunt, miratur
quomodo iam dudum vniuersa hæc transitoria &
caduca omnes non contemnunt. Omnibus existi-
mat dulce esse quod sibi sapit, omnibus placere
quod diligit, omnibus manifestum quod cogno-
scit. Istis indicijs charitas se prodit, & eos, in quibus
habitat, non solum intrinsecus voluntate, sed & for-
is conuersatione discernit. Hoc iam tantum de cha-
ritate dictum est, & tamen adhuc de charitate dici
potest, & tantum dicendum est, quantum dici nō
potest. Quid igitur o bona charitas, o chara charitas,
quid dignum dicam laudibus tuis? Certe post tan-
ta priorum præconia nihil de te dicere mea parui-
tas præsumeret, si vnquam de te dici satis potuisset.
Illabere igitur nobis o dulcis & suauius charitas, di-
lata cor nostrum, expande desiderium, distende
mentis nostræ sinum, amplifica cordis nostri habi-
taculum, vt capere possit hospitem & matorē Deū.
Infundat & diffundat te in cordibus nostris per Spi-
ritū sanctum suū redemptor noster vnicus & salua-
tor Iesus Christus filius Dei, vt ipse cum patre ad
nos venire dignetur, & mansionem in nobis facere.

Ioan. 14.

X

Y

Z

Qui cum eodem patre, & spiritu sancto viuunt, & re-
gnat Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Qui cum eodem patre, & spiritu sancto viuunt, & re-
gnat Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Libelli Canonici Regularis Lateranensis de
Laude Charitatis, Finis.

M. HVGONIS DE SANCTO
Victore Canonici Regularis Latera-
nsis de modo orandi libellus optimus, cu-
ius post prologū hæc sunt capita.

- Quod ex propria miseria, & diuina misericordia
consideratione ad orandum Deum incitari de-
bemus. Cap. I.
- De tribus speciebus orationis, & generibus suppli-
cationis. Cap. II.
- Quid postulatio, & quid insinuatio. Cap. III.
- Cur orantes legimus interdum ea, in quibus nulla
petitionis exprimuntur verba. Cap. IIII.
- Tribus potissimum modis orantium affectus in Deū
excitari. Cap. V.
- Quātū grat⁹ sit Deo, seruēs orātis affect⁹. Fol. VI.
- De diuersis affectuum modis, & quibus Psalmis
quisque adaptetur. Cap. VII.
- Quod in eodem Psalmo sapius ab vno affectu in
in alium fiat transitus. Caput. VIII.

M. HVGONIS DE SANCTO
Victore Canonici Regularis Late-
ranensis in Librum de modo
orandi Prologus.

Omino & patri Charissi-
mo, H. Munusculum hoc
dilectionis meæ ea vos
precor benignitate susci-
pite, qua me illud scio de
uotione obtulisse. Dictatū
breuem de virtute oratio-
nis inelimato licet sermo-
ne conscriptum misi cha-
ritati vestre, in quo distinctum habetis quibus mo-
dis orantis animus inter precum verba per com-
punctionem accenditur: demonstratum etiam cur
illæ a nobis scripturæ, quæ petitionis formam non
habent, pro nostra siue aliorum salute postulanti-
bus inter orandū proferuntur. De oratione ergo ora-
tionem postulaturus scripsi, cuius dulcedinem quā
te iam longo pietatis studio perfectius gustastis, tā-
to libentius donum accipere, & donum impendere
debetis. Valet.

Quod ex propria miseria, & diuine misericordiæ
consideratione ad orandum Deum incitari
debemus. Cap. I.

Vo studio & quo affectu a nobis oran-
dus sit Deus, ex nostra miseria simul
& eius misericordia considerare pos-
sumus. Quid enim efficacius hominē
ad orādī studium excitaret quàm mi-
seria & calamitas tantorum malorum, quibus ad-
dictus

dictus premitur? Et quid iucundius ad effectum orandi traheret quam misericordia conditoris sui, quam inter mala sua toties experitur? Ne ergo mens humana ad orandum pigra sit, hinc sua necessitate compellitur: ne autem trepida & disfidens oret, illinc pietate Dei prouocatur. Istis duabus alis, miseria scilicet hominis & misericordia redemptoris, oratio subleuatur, quia dum mens altera horum consideratione se ad deuotionem incessanter excitat, quodam spiritualis desiderij impetu sursum leuata uolat. Sic ergo orationi sancta meditatio necessaria est, ut omnino perfecta esse oratio nequeat, si eam meditatio non comitetur aut praecedat. Nam & ij, qui mala sua considerare negligunt, aut nihil petendo, aut aliud quam oportet petendo, facile per ignorantiam falluntur, aut certe minus quam oportet digne petendo per desidiam tepescunt. Primum igitur necesse est, ut si prudenter & utiliter Dominum orare volumus, iugi meditatione animum nostrum exerceamus, & in consideratione miserie nostrae discamus, quid nobis necesse est petere, in consideratione autem misericordiae Dei nostri, quo desiderio debeamus postulare. Cogitemus quam breuis sit vita nostra, quam lubrica via, quam mors incerta. Cogitemus quod lugentes in hanc vitam intrauimus, cum dolore pertransimus, cum luctu exituri sumus. Cogitemus quantis amaritudinibus admixtum sit, si quid etiam dulce aut iucundum in via huius vitae occursum suo nobis alludit. quam fallax, quam suspectum, quam instabile, quam transitorium est quicquid huius mundi amor paritur, quicquid species & pulchritudo temporalis promittit. Alia sunt mala, cum quibus nascimur, & processu temporis siue occulta Dei gratia, siue manifesta industria, liberamur. Alia vero in hanc vitam nobiscum ueniunt, & a nobis ante mortem non recedunt. Alia item sunt mala, quae ex tempore nobis accrescunt, & rursus malum temporis abeunt. Alia autem post natiuitatem contrahimus, & ante mortem non euacuamus. Et quis omnia mala vitae huius enumerare possit? Ut enim praetermittamus ea mala, quae omnes communiter homines opprimunt, qualia estimamus esse secreta pericula singulorum, quorum sibi quique consocij sunt? Si cogitare quisque uoluerit quae ab ineunte aetate mala fecerit, quae sustinerit, & constituat ante oculos suos praeterita tempora & dies vitae suae, consideretque diligenter quot inanes labores tulerit, quoties pro amore huius vitae frustra defudauerit, quoties in laboriosis conatibus fallaces exitus inuenerit, & post longos discursus requiem necdum ullam adeptus sit, cognoscat quid de hac vita iudicare possit. Cum autem uita huius aerumnam considerat, etiam quae sit patriae caelestis suauitas atque dulcedo attendat, & perpendat quid inuenerit, quid perdidit, ubi iaceat, unde ceciderit, ut ex utroque intelligat quantum sibi in hoc exilio lugendum sit. Hinc enim Salomon dicit. Qui addit scientiam, addit & dolorem, quia quanto magis homo mala sua intelligit, tanto amplius suspirat & gemit. Postremo superest ut in memoria malorum nostrorum etiam misericordiae Dei recordemur, quia fiducialius de futuro

eius miserationes requirimus, si quemadmodum in praeterito nostri miseratus sit, cogitemus. Reuocemus ad memoriam bona, quae tribuit, & quod in periculis saepe constitutos clementer eripuit, nec unquam peccatis nostris quo minus miseretur uinci potuit, oblitos sui de se admonuit, auersos a se reuocauit, uenientes ad se benigne suscepit, poenitentibus indulgit, perseuerantes custoduit, stantes tenuit, lapsos erexit, malas delectationes in amaritudines commutauit, sed rursus salubriter amaritatis consolationes suas tribuit. Postremo autem tribulatione purgatis quietem & pacem perfectam restituit, qui nec peccantibus unquam defuit ut cor rigeret, nec iustis ut custodiret. Quisquis huiusmodi meditationibus ante orationis tempus animum suum exercuit, nec improvidus fortassis nec tepidus ad orationem uenit. Meditatio namque assidua scientiam parit, scientia uero parata ignorantiam pellit, & compunctionem parit, compunctio autem parata desidiam fugat, & deuotionem parit, deuotio uero orationem perficit. Scientia est, quando homo ad agnitionem sui illuminatur. Compunctio est, quando ex consideratione malorum suorum cor interno dolore tangitur. Deuotio est pius & humilis affectus in Deum, qui ex compunctione generatur. Territus enim magnitudine malorum suorum animus, & diffidens de proprijs uiribus ad Deum se conuertit. Et tanto ardentius patrocinium illius expetit, quanto apertius sibi nihil extra Deum relictum esse uidet, in quo confidere possit. Deuotio igitur est conuersio in Deum pio & humili affectu. Humilis enim est ex conscientia infirmitatis suae, pius est ex consideratione diuinae clementiae. Haec in se tres principales uirtutes habet, fidem, spem, charitatem. Neque enim homo per deuotionem se ad Deum conuerteret, nisi crederet se ab eo saluari posse, & speraret eum misereri uelle. Postremo nisi eum plusquam mala sua diligeret, nequaquam illa fugiens refugium sibi in ipso eligeret. Credit ergo sperat, & diligit. Credit potentiam, sperat misericordiam, amat custodiam. Nihil ergo aliud est Oratio quam mentis deuotio, id est conuersio in Deum per piuum & humilem affectum fide, spe, charitate subnixam. Sed quia multis modis mens per deuotionem accenditur, rursus quia ipsa deuotio mentis varijs modis uoce promittitur, debemus aliquas sigillatim orationis species distinguere, ut apertius ualeamus eius uirtutem indicare.

De tribus speciebus orationis, & generibus supplicationis. Cap. 11.

Res sunt species orationis, supplicatio postulatio, insinuatio. Supplicatio est sine determinatione petitionis humilis & deuota precatio. Postulatio est determinatae petitioni inserta narratio. Insinuatio est sine petitione per solam narrationem, voluntatis facta significatio. Tria sunt genera supplicationum, captatio, exactio, pura oratio. Captatio est id, quod fit ante postulationem ad preparandum, & inclinandum animum auditoris, quod

Dua Alia orationem subleuat. C

Mala diuersa. D

Beatitudo caelestis. E

Eccle. 1.

Scientia. Compunctio. Deuotio.

F Denotio.

G Oratio.

H Supplicatio. Postulatio. Insinuatio.

quod tribus modis facimus. Primo cum aliquid dicimus, quod personam vel causam nostram commendat, siue meritum nostrum, siue infirmitatem, siue aliud aliquid enumerando, quod ad nostram causam vel personam commendandam ualeat apud eum, cui nostram petitionem offerimus. Secundus modus captationis est, cum aliquid in laudem eius proferimus, quem oramus, per quod apud animum nostrum charum eum, & acceptabile esse significamus, ut nostra charitate vicissim eius dilectionem mereamur. Tertius modus captationis est, quando aliquid dicimus, per quod apud animum auditoris causa aduersarij nostri siue persona deprimitur, ut odio potius quam amore digna uideatur. Istis tribus modis fit captatio. Hoc autem genere supplicationis frequentissime diuina scriptura uti solet. Hoc enim agimus, ubicunque laudes Dei canimus, ubicunque infirmitatem nostram, ubicunque malitiam aduersariorum nostrorum recitamus. Et omnino quicquid Dei auribus dignum, & nostrae necessitati congruum ante petitionis pronuntiationem eloqui mur. Exactio est id, quod fieri solet post factam postulationem, quando auditorem (ne petiitio nostra apud eum in obliuionem ueniat) quadam (ut ita dicam) importunitate atque instantia frequenter memorem facimus. Quae memoria tribus modis renouari uideatur, uidelicet quando aliquid vel de persona eius, vel de persona nostra, vel de causa nostra iterato dicimus, unde vel nos, vel causam nostram atque petitionem in eius animo renouemus. Hoc genus supplicandi quam apud homines importunum uideatur, tam apud Deum gratum atque laudabile est. Pura oratio est, quando ex abundantia deuotionis mens in a accenditur, ut cum se ad Deum postulatura conuerterit, praeter amoris eius magnitudine etiam petitionis suae obliuiscatur: & dum amore eius, quem uidet, per se uel uolenter concupiscit, totaque iam illi vacare desiderat, eius etiam, pro quo uenit, curam libenter postponat. Hoc genus orandi informale est, & quam praeter ceteris omnibus uicium, tam est apud Deum praeter ceteris omnibus pretiosum. Sed inter haec tria supplicationum genera infimum locum captatio, medium exactio, supremum & excellentissimum pura oratio obtinet. Quia captatio timorem, exactio fiduciam, pura oratio perfectum habet amorem. Sciendum est etiam, quod supplicatio aliquid quando fit per sola nomina sicut est illud: Misericordia mea, refugium meum, susceptor meus, liberator meus, Deus meus, adiutor meus. Aliquando per sola uerba sicut est respice, miserere, placare, attende, & fac. Aliquando simul per nomina & uerba sicut est illud. Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum. Intende uocem orationis meae rex meus, & Deus meus. Sed illud genus supplicationis, quod per sola nomina fit, quo magis est foris significatione imperfectum, tanto magis intus est abundantia dilectionis plenum. Affectus enim hoc proprium habet, quod quanto maior & feruentior intus est, tanto minus foris per uocem explicari potest. Illud uero genus supplicationis, quod per sola uerba exprimitur, minorem quidem isto deuotionem indicat, maiorem autem illo,

I Exactio.

K Pura oratio.

L Supplicandi modi. Psal. 143.

Psal. 5.

quod nominibus simul & uerbis, plena uidelicet significatione pronuntiatur. Illud igitur, quod solis nominibus fit, ad puram orationem pertinere uideatur. quod solis uerbis ad exactiorem: quod nominibus simul & uerbis ad captationem. Ita ut pura oratio magis iam iubilum conuertatur, & appropinquet Deo, perueniat citius, & efficacius obtineat.

Quid postulatio, & quid insinuatio. Caput. 111.

Postulatio est determinatae petitioni inserta narratio, sicut, est illud, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectorum in noua in uisceribus meis. Haec tribus modis fit, obsecrando, rogando simpliciter postulando. Obsecratio est, quando uehementior necessitas deuotius precibus insistere cogit. In mediocribus causis rogamus, in minimis simpliciter postulamus. Habent igitur haec tria differentias suas, quia excellentissimum est obsecrare, medium rogare, minimum simpliciter postulare. Insinuatio est sine petitione per solam narrationem voluntatis facta significatio. Haec quoque tribus modis fit, timore, fiducia, contemptu. Timore fit, quando uel causa magna est quam agimus, uel magna persona est quam rogamus, sicut est illud, Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Rogare enim uoluit, ut fratrem suum mortuum Dominus suscitaret, sed quia propter magnitudinem causae, & reuerentiam personae extimuit, insinuare potius quam postulare elegit. Domine, inquit, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Dixit unde uoluntas intelligeretur, sed temeritas non reprehenderetur, ut uel non exaudita repulsa non patere tur opprobrium, uel exaudita uoluntatis suae consequeretur effectum. Fiducia fit insinuatio, quando uel de facilitate causae, uel de beneuolentia personae confidimus, & ideo desiderium nostrum patienter exprimere negligimus, quia nos obtinere posse sola insinuatione speramus. Sicut est illud, quod in nuptijs deficiente uino Domina mater dicit, uinum non habent. Non dixit, peto ut defectum poculi, uinum creando aut commutando, suppleas, sed hoc matris reuerentiae privilegium debere existimauit, ut quicquid uel innuendo se uelle significaret, pati a filio repulsam non debuisset. Et hoc quidem iustum fuerat, si tale aliquid ab eo petuisset, quod ille facere posset secundum naturam, quam ab ea sumptam gerebat. Nunc autem quodammodo iuste reprehenditur, quia ab ea natura, quam non dederat, obedientiam in miraculo exigebat. Et dicitur ei. Quid mihi & tibi est mulier? Miraculum enim facere Dei uirtus est, non hominis, & ideo cum a matre Christus homo de miraculo requiritur, idem non quasi homo, sed quasi Deus mulierem non matrem de presumptione causatur. Maria enim a Christo non quasi mater exigere a filio, sed quasi mulier (si necesse fuisset) miraculum humiliter postulare, debebat a Deo. Contemptu fit insinuatio, quando uel causa uilis est, uel persona quae rogatur humilis. Quae omnino ab oratione diuina excluditur.

M Postulatio Psal. 50.

N Obsecratio.

Insinuatio.

Ioan. 11.

Fiducia.

O Ioan. 2.

excluditur, apud homines autem maxime superbos & potentes magno studio exercetur. Et sicut in supradictis ostendimus, ita quoque in his tribus differentiam inuenimus. Insinuatio enim ex fiducia perfectis conuenit, ex timore incipientibus, ex contemptu malis. Dehinc reliqua, quae oratione tractare proposuimus, adnectenda sunt.

Cur orantes legimus interdum ea, in quibus nulla petitionis exprimuntur verba.
Cap. IIII.

Postquam siquidem mouere solet, quod in orationibus nostris cum Deum siue pro nostra siue pro aliorum salute petere volumus, illos etiam nonnunquam psalmos, qui vel petitionis verba non habent, vel ad nostram petitionem non pertinent, decantare solemus. Et de alijs etiam scripturis, quas in orationibus frequentamus, simile absurditatem producant, cum eiusmodi sunt, ut vel formam orandi non habeant, vel illi, quam nos agimus, causae non concordant. Quid enim (aiunt) prodest in oratione illa verba dicere, quibus inuenimur vel nihil, vel aliud quam necesse est a Deo postulare? Non orat sed subannat potius, & ad iracundiam prouocat Deum, qui cum ante conspectum eius quasi postulaturus venerit, subito se ad alia (quae nihil ad rem pertinere videntur) replicanda conuertit. Ecce enim (inquiunt) Deum pro indulgentia peccatorum nostrorum deprecari volumus: quid nobis ad hoc prodest, si vel quare fremuerunt gentes, vel attendite popule meus, vel alium huiusmodi Psalmum decantamus? Nonne ridiculum est, ut talia canentes orare nos credamus? Istud fortasse aliqui dicant, & existiment nihil utilitatis esse quoties talia nostris orationibus admiscemus: sed quisquis supradictas orationis species diligenter prospexerit, qualiter etiam ista in orationibus dicta valeant, facile discernet. Nam hoc genus orandi sepe ad impetrandum inuenitur efficacius quam illud etiam, in quo manifeste petitionis modum orantes explicamus. Et licet hoc (ut diximus) ex his quae superius memorata sunt, satis euidenter intelligi possit, si tamen hic specialiter demonstretur, quid nisi amplius veritas pateat? Hoc interest quoad oramus hominem, & quando oramus Deum, quod homo necessitatem nostram scire non potest, nisi ab alio doctus fuerit, Deus autem scit, etiam an requam petatur, quid nobis necesse sit. Homo igitur, qui rogatur, per narrationem nostram edocetur, ut sciat quid velimus, per supplicationem nostram pullatur, ut annuat quod petimus. Sed in illa, quae ad Deum fit, oratione narratio necessaria non est, nisi forte homo ad hoc narret, ut ipse suam petitionem melius intelligat, ut & per narrationem suam admonitus quid petat consideret, & per considerationem petitionis suae excitatus deuotius oret. Sanè quantum ad Deum pertinet, sola supplicatio sufficit, quia, ut diximus, Deus non necesse habet doceri ut sciat, sed supplicandus est ut annuat. Sed quilo alio modo citius Deus ad annuendum flecti-

tur, quam si precantis animus toto deuotionis affectu ad ipsum conuertatur. Quaecunque ergo sunt verba orantis, absurda non sunt, si tantummodo ad hoc competenter proferri possint, ut vel orantis affectum ad amorem Dei excitet, vel (quod amplius est) si iam amore eius flagrat, excitatum demostrent. Demonstrant autem, non ut Deum occulta nostra quasi nescientem doceant sed ut nos dum internum nostrum desiderium foris loquimur, ex ipsis nostris verbis amplius ad amorem inflammemur. Sola ergo cor dis deuotio quantum ad Deum sufficere poterat, nisi ad hoc etiam in voce formaretur oratio, ut mentem orantis ad maiorem deuotionem accendat. Nam, sicut diximus, si petitioni inserta narratio est, non Deus docetur, sed oras admonetur considerare quid petat, ut deuotius oret. Si vero sola supplicatio est, quia deuotionem intus in corde esse significat, ad maiorem deuotionem animum inflammat. Sed quia diuersis modis humanus affectus ad amorem Dei prouocatur, libet nunc ipsos sigillatim modos distinguere, & distinctos per exempla demonstrare.

Tribus potissimum modis orantium affectus in Deum excitari. Cap. V.

Sed sciendum primum, quod fere omne hoc genus orandi, quod quibusdam prorsus ab orationis usu excludendum videtur, ad captationem pertinet, quam videlicet captationem quamuis superius quasi speciem supplicationis annumerauimus, secundum quandam tamen largiorem consuetudinem non solum supplicando, sed etiam postulando & insinuando captare solemus. In captatione autem beneuolentia auditoris comparatur. Quod tribus modis fit, siue quando aliquid in laudem eius dicimus, siue quando aliquid de nostra miseria commemoramus, vel etiam quando aliquid, quod ad depressionem aduersariorum nostrorum spectat, in medium adducimus. Dicamus igitur omnes illas scripturas, quas quorundam opinio ad orationis usum non esse assumendas existimat, idcirco vitiliter debere, & conuenienter posse inter vota precum nostrarum ab orantibus recitari, quia in nobis affectum pie deuotionis excitat, & cor nostrum vel narrando laudem Dei ad eius amorem prouocant, vel nostram miseriam commemorando, ante conspectum eius nos humiliant, vel malitiam aduersariorum nostrorum exaggerando, & vilem nobis sollicitudinem & fiduciam coram ipso ampliore praestant. Laudem Dei in potentia & bonitate eius cognoscimus. Miseria nostra in hoc, quod fragiles & peccatores sumus. Malitiam aduersariorum nostrorum quia & ad diripiendum sunt astuti, & ad opprimendum impij. Siue igitur laudem Dei bonitate eius & potentia, siue miseriam nostram in infirmitate & culpa nostra, siue malitiam aduersariorum nostrorum in tyrannide eorum & astutia, ad exercitationem mentis & augmentum bonae deuotionis orantes commemoremus, nihil ineptum facimus, & per pium affectum quem ipsa in nobis verba excitant, ubique orates sumus. Ut enim breuiter

Oratio cur vocalis.

Beneuolentiae captatio.

Laus Dei in quo.

breuiter cuncta complectar, quotiescunque laudem Dei narraui, quaecunque sint verba quantumcunque prolata, quid in his omnibus tamen intus cor nostrum nisi hoc unum loquitur, quod eum admirans amat, & amando admiratur? Similiter quando de nostra miseria coram eo orantes agimus, quaecunque sint verba quantumcunque prolata, quod in hoc cor nostrum dicit nisi hoc unum, quod confitemur nos misericordiam eius querere, & in eo omnem fiduciam nostram collocare? Quae deuotio quanto humilitati propinqua, tanto est Deo acceptabilior. Item cum aduersariorum nostrorum malitiam in orationibus nostris coram Deo accusamus, quaecunque sint verba quantumcunque prolata, quid tamen aliud per haec omnia quam iustum iudicium Dei ad nostri liberationem exposcimus? ut eripiat nos ab ijs, quorum tyrannide iniuste opprimimur, & quorum malitia iuste auersamur? Et quia ultionem de inimicis nostris, & iudicium causae nostrae diuino arbitrio libere relinquimus, quid est quod pro hac humilitate & deuotione iuste a Deo impetrare non debeamus? Vnusquisque ergo cum in oratione vel psalmos vel alias quascunque scripturas decantat, diligenter consideret cui affectui seruiant, & ad illum affectum toto nisu cor suum excitet, ad quem id, quod loquitur magis pertinere videt, quia si verborum quae loquitur affectum habuerit, per affectum ipsum melius verborum virtutem cognoscat, & intelligentiam capiet, & per verborum intelligentiam in maiorem deuotionem affectum accendet.

Quantum gratus sit Deo seruens orantis affectus. Cap. VI.

Santum autem affectus cordis bonus Deo placeat, humana nobis etiam consuetudo quamuis vitiosa, quaedam tamen virtutis imitatione demonstrat. Certe videmus adultores qualiter se erga illos, a quibus aliquid expectant, deuotos simulant. Saepe procedentibus obuia eunt, in turba constitutos populi salutationibus honorant, transire volentibus viam praeparant, alios locum dare iubent, dominos aduentare proclamant, cathedras in medio constituunt, puluina sternunt, pedibus prouoluuntur. Ex antiquis historijs magnalia patrum replicant, etsi in eis non inueniunt quid laudent, priorum facta ad eorum laudem retorquent, se deuotos, se fidos non solum dicunt, sed iurant, & quod esse nolint, hoc omni studio videri laborant. Nunquid putatis iuste reprehendi possent, si essent quod non sunt, sed esse se fingunt? Si hoc malum esset ut tales essent, cur tantopere tales videri student? Immo vero si tales essent, quales se fingunt & non sunt, vere laudabiles essent. Nae ob aliam causam eorum petitio ab hominibus saepe respicitur, nisi quia tales non esse, quales se esse fingunt. Si ergo illi iuste in suis precibus repelluntur, quia sciuntur tales non esse, quales se esse fingunt: ut nos mereamur quod petimus a Deo percipere, quales illi se simulant, tales studeamus in veritate Deo nos exhibere. Ostendamus foris verbis, habere nos intus er-

Captatio.

ga Deum affectum deuotionis. Et non solum ostendamus, sed quod ostendimus habeamus. Ne si solum ostendamus, non veri amatores sed adultores simus, & quia Deum ostentatione decipere non possumus, nosmetipsos potius decipiamus. Praeterea sicut adultores simulatam deuotionem priores offerunt, & per eam illorum, quos deprecantur, gratiam comparare volunt, sic & nos precibus nostris praeueniamus faciem Domini, & ut mereamur obtinere quod petimus, non simulatam deuotionem, sed veram charitatem offeramus. Beatificemus amicos Domini nostri, indignemur inimicis eius, laudemus in eo potentiam, magnificemus pietatem, admiremur sapientiam, extollamus generositate, approbemus aequitatem. Item narremus ei miseriam nostram, indicemus ei necessitatem nostram, indicemus & reuelemus ei infirmitatem nostram, confiteamur ei culpam nostram, dicamus & credamus alium non esse, per quem possumus eripi, per quem speremus liberari. Item ostendamus ei aduersariorum nostrorum demonum, & peruerorum hominum malitiam, crudelitatem, iniquitatem, tyrannidem, quod ei aduersantur, qui nos persequuntur, quod nobis hostes sunt, qui ei contradicunt, quod odimus quae odit, quod diligimus quae diligit. Malle nos propter eum odia inimicorum eius perpeti, quam contra eum habere pacem eorum. Omnes igitur scripturae eiusmodi, quae ad captationem faciendam congruunt, siue ipsa captatio per supplicationem, siue per postulationem, siue per insinuationem fiat, alienae ab orationis usu habendae non sunt, quia licet aliqua illarum narrationes petitionem non habeant, habent tamen omnes affectus virtutum, quos in nobis accendunt, per quos qui orant citius, quam per vocis petitionem, impetrant.

De diuersis affectum modis, & quibus psalmis quisque adaptetur. Cap. VII.

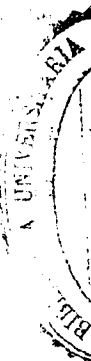
Via igitur in affectibus pietatis est omnis virtus orandi, enumeremus aliquot ex ipsis, & exemplis demostremus: ut quia omnes enumerare non possumus (infiniti enim sunt affectus) quid tamen in omnibus laudabile sit, & Deo acceptum, ex quibusdam conijciamus. Est affectus dilectionis, cum forte mens vel videns, vel reminiscens id quod amat, subito amoris igne corripitur. Est affectus admirationis, cum aliquid nouum & admirabile contemplans in stuporem excitatur. Est affectus congratulationis, cum acceptabile aliquid & beneplacitum videns, quadam hilaritate perfunditur. Est affectus humilitatis, quando ex consideratione infirmitatis suae ab elatione sua sponte comprimitur. Est affectus mœroris, quando ex consideratione malorum suorum quodammodo contabescens infirmatur. Est affectus timoris, quando ex consideratione imminentium poenarum concutitur. Est affectus indignationis, quando

Captatio a Deo beneuolentiae modus.

Affectus uarij.

Psalm. 2. Psalm. 77.

Narratio quando necessaria.

quando in olium aduersariorum ex ipsa iniquitate eorum magnitudine inflamatur. Est affectus zeli, quando ex amore iustitie ad desiderium vltionis accenditur. Est affectus bonæ præsumptionis, quando ex noua aliqua & singulari fiducia ad vendicandum plus solito quippiam animatur. De istis affectibus primi tres ad istud præcipue genus scripturarum pertinent, in quo fit laudatio. Quia scilicet ex commemoratione bonitatis, surgit affectus dilectionis, ex commemoratione potentie & fortitudinis, surgit affectus admirationis, ex commemoratione autem alicuius prosperi euentus & facti felicitis, surgit affectus congratulationis. Tres sequentes ad illud genus pertinent, in quo fit commemoratio infelicitatis & miserie. Quia videlicet affectus humilitatis surgit ex commemoratione propriæ infirmitatis, affectus doloris surgit ex commemoratione malorum præsentium, vel ex recordatione præteritorum. Affectus timoris ex præuisione futurorum. Tres vltimi affectus, illi magis scripturarum generi congruunt, in quo fit inuectio & accusatio in aduersarios videlicet contra nequitiam illorum, indignatio contra iniuriam, zelus propter malitiam, maior de Dei misericordia præsumptio. Exempla singulorum hæc sunt, ex affectu dilectionis canitur psalmus, diligam te Domine. Ex affectu admirationis canitur psalmus, Domine Dominus noster. Ex affectu congratulationis canitur psalmus omnes gentes. Et in his omnibus est laudatio. Ex affectu humilitatis canitur psalmus, In te Domine speraui. Ex affectu doloris canitur psalmus, vsquequo Domine obliuisceris. Ex affectu timoris canitur psalmus, Domine ne in furore, & in his omnibus est mixta querelæ deprecatio. Ex affectu indignationis canitur psalmus, quid gloriaris in malitia. Ex affectu zeli canitur psalmus, Deus vltionum Dominus. Ex affectu bonæ præsumptionis canitur psalmus, Iudica me Domine, quoniam &c.

X
Affectuū
discretio.

Psal. 17.
Psal. 8.
Psal. 46.

Psal. 30.

Psal. 12.
Psal. 6.

Psal. 51.
Psal. 93.

Psal. 25.

Quod in eodem Psalmo sæpius ab vno affectu in alium fiat transitus.
Caput. VII.

Sciendum tamen est hanc proprietatem in omnibus psalmis non esse, vt per totam seriem vnus affectus extendatur, sed sæpe de alio affectu fit transitus in alium, secundum quod mentes orantium diuersis modis affici solent. Hoc autem qualiter per singulos cognosci possit, explanare, prolixioris operis tractatum expetit. Volumus tamen hoc in aliquibus exempli causa demonstrare. Fotte cogitare cœpi quanta sit felicitas esse cum Deo, quanta item sit miseria viuere in hoc seculo, quanta demum calamitas semper cruciari in inferno, & ex hac meditatione mea subito amore cœlestis patriæ attractus, ipso affectu ducente in hæc verba decurro. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, cuius psalmi totam seriem si secundum intimum cōpunctionis sensum inquirimus, quid aliud nisi hoc vbique dicentem inueni-

Psal. 1.

mus? Felices qui nunquam a Deo recesserunt, felices qui semper cum eo permanerunt, felices qui in eius obsequio fideles & deuoti perstiterunt. Nam infelices & miseri illi sunt, qui se ab illo elongauerunt, & cum illo perseverare noluerunt, vel qui post ad illum non redierunt. Gratias illi qui quantum perstiu, consilio mihi quantum discessi. Nunc autem quantum prope sum elongare nolo, quantum longe sum redire cupio, vltimam ad illum perueniam, vltimam ab illo nunquam recedam: adiua me Deus meus. Affectus igitur iste dilectionis est surgens ex laudatione. Item exemplum alterius. Cogitavi mecum quanta esset potentia Dei, ac deinde admirari cœpi vesaniam hominum, qui mortales sunt, & tamen voluntati eius obuiare minime pertimescunt. Ex hac itaque admiratione compulsus sum exclamare & dicere. Quare fremuerunt gentes. Et est admiratio mixta indignationi, quia vesaniam admiramur, præsumptioni indignamur, vel certe in nobismetipsis dum foris assultus vitiorum crebros & importunos aspiciamus, & intrinsecus de Dei adiutorio præsumimus, ipsam tentationum nostrarum molestiam cum quadam indignatione arguimus dicentes. Quare fremuerunt gentes. Et est summa totus psalmi ad hoc tendens, vt per Dei potentiam confirmari, insolentes aduersitates contempnamus, & tanto nos aduersarijs nostris fortiores, quanto Deo viciniore sumus, præsumamus. Illorum interitum festinum attendamus, Dei magnificentiam contra eorum superbiam frangendam opponamus, cum omni reuerentia animum nostrum ad obsequium illius subijciamus semper supra nos admirantes eius potentiam, infra nos despicientes eorum insolentiam. Hic est affectus admirationis indignationi mixtus ex laudatione surgens. Sequentis Psalmi series non secundum vnum affectum textitur, sed sæpe de affectu in affectum transit, verbi gratia. In angustijs constitutus quantum semper in Dei misericordia confidam cogitare incipio, quia tamen quodammodo me ab eo derelictum video, ex affectu doloris in hæc verba prorumpo. Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me: multi insurgunt aduersum me. Rursumque ex affectu doloris in affectum bonæ præsumptionis recurrens ait Tu autem Domine susceptor meus es. Vt & mœrorem per fiduciam releuem, & fiduciam per mœrorem castigem. Et quis omnes virtutes psalmodum? quis illas ignitas compunctiones sanctorum affectuum enumerare loquendo potest? quibus mens in oratione accenditur, & gratissimum Deo sacrificium in ara cordis adoletur.

Psal. 2.

Psal. 3.

Libelli de modo orandi, Finis.

M. HUGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, de amore sponsi ad sponsam Libellus prior.

M
Canti. 4.
Alia litem
ra Vadā &
thuris &c.

Bo mihi ad montē myrrhæ, & ad colles Libani, & loquar sponsæ meæ. Sponsus quidā hic loquitur, qui sponsam habet, & spondet se visitaturum eā. Nota ergo, q̄ non semper domi est sponsus iste, cauet enim fortē ne vilescat

amor suus: & quia citius in tedium veniret si semper præsens esset, ideo aliqñ se subtrahit, aliquando ad tēpus recedit, vt dum requiratur absens, strictius teneatur p̄sens. Et tūc fortē aberat, quādo hæc dicebat. Sed ne rursus longior mora aliquatenus obliuionem gigneret, redire disponebat, & ait, Ibo mihi. Secū loquitur q̄d facturū est, quia ad dicendum dulce est, q̄d dulce est ad faciendū, & nescio quo pacto quod multum cupimus, nunq̄ loqui fastidimus. Ibo, inquit, mihi. Sibi vadit, quia singularis amor participem secreti nō recipit. Sibi vadit, quia nō vult sodalē itineris, qui non patitur cōsortē amoris. Sed quæris quisnā sit iste talis sponsus, & quæ sponsa eius? Sponsus est Deus. Sponsa est anima. Tūc autem sponsus domi est, qñ per internum gaudium mentē replet: tunc recedit, qñ dulcedinē contemplationis subtrahit. Sed qua similitudine anima sponsa Dei dicitur? Ideo sponsa, quia donis gratiarum subarrhata. Ideo sponsa, quia casto amore illi sociata. Ideo sponsa, quia p̄spirationē Spiritus sancti ple virtutum fecundanda. Nulla est aia, q̄ huius sponsi Arrhā non acceperit. Sed est quædā Arrha cōis, q̄dā specialis. Cōis arrha est q̄ nati sumus, q̄ sentimus, q̄ sapiamus, q̄ discernimus. Specialis arrha est, q̄ regnati sumus, q̄ remissionē peccatorum cōsecuti sumus, q̄ charismata virtutum accepimus. Et q̄d quisq; h̄t, hoc cuiq; arrha est. Arrha est diuiti diuitiæ suæ, quibus fouetur, ne eū molestia paupertatis frangat. Arrha est pauperi paupertas sua, qua castigatur, ne abundans per incontinentiā diffluat. Arrha est forti fortitudo sua, qua roboratur, vt ad bonum opus conualescat. Arrha est debili debilitas sua, qua frangitur ne malum perficiat. Arrha est insipienti simplicitas sua, qua humiliatur ne superbiat. Et oīno quicquid in hac vita humana fragilitas tolerat, hoc pius cōditor quantū in sua bonitate est, vel ad correctionē prauitatis, vel ad profectum virtutis dispensat. Ideo in oībus gratias agere debemus, vt dum vbique ipsius misericordiā agnoscimus semper in eius amore proficiamus. Ibo, inquit, mihi ad montem Myrrhæ &c. Myrrha, quæ amara est ad gustandum, & corpora mortuorum a putredine seruat, significat mortificationem carnis. Libanus, quod nomen interpretatur decandidatio, significat munditiam carnis. Hæc ergo est via, per quam sponsus ad sponsam venit, Mons myrrhæ, &

Duple:
Arrha.

colles Libani, quia primū per abstinentiam concupiscentiam carnis occidit, deinde per munditiā cordis ignorantia mentis abstergit. Postremo quasi tertio die ad colloquium sponsus veniens desiderio sui animam accendit, ideo conuenienter dixit Montem myrrhæ, non collis Myrrhæ, & colles nō montem Libani, quia in afflictione debemus esse constantes, & in successu virtutum humiles. Altitudo enim montis eminentiam significat magnanimitatis, & mediocritas collis temperantiā humilitatis. Item q̄ montem singulari numero posuit, & colles plurali, significat, q̄ in mortificatione exterioris delectationis parum est quod perdimus: & in illuminatione mentis intrinsecus multiplex est bonū, qd̄ inuenimus. In monte myrrhæ accipimus fortitudinem contra carnis cōcupiscentiā. In collibus Libani accipimus illuminationē mentis contra ignorantiam. In colloquio sponsi accipimus charitatem cōtra maliuolentiam & cordis obdurationem. Potentia ad Patrem, sapientia ad filiū, charitas appropriatur ad Spiritum sanctū. Qñ, n. ex fragilitate peccamus, peccamus in Patrem, quasi contra potentiam. Qñ ex ignorantia peccamus, peccamus in filiū, quasi contra sapientiā. Qñ vero ex maleuolentia peccamus, peccamus in Spiritum sanctū, quasi contra dilectionem. Ideo peccare in Patrē & Filiū hic, siue in futuro remittitur, quia qui ex fragilitate, vel ex ignorantia peccat, sicut aliquam excusationem h̄t in culpa, ita ēt aliquā remissionē habere debet in p̄na, siue in hoc seculo si p̄nituerit, vt facilius cōsequatur indulgentiā, siue in futuro seculo si in malo perseuerauerit, vt tolerabiliorē sentiat p̄nā. Qui vero ex malitia peccant, eorum peccatū nullā habet excusationē, & ideo p̄na eorum remissionē h̄re nō debet, quia siue p̄nituerit in hoc seculo, plena satisfactioe multandi sunt, siue nō p̄nituerint plena damnatione in futuro seculo puniendi, & ideo hi tales nec hic, nec in futuro seculo remissionem accipiunt, non quia p̄nitentibus venia denegetur, sed quia pleno peccato plena retributio debeatur. Loquar (inquit) sponsæ meæ. Duobus modis loquitur Deus ad aīam. Aliter ad fornicariam, & aliter ad sponsam. Aliter ad scdam, aliter ad pulchrā. Aliter ad peccatricē, aliter ad iustificatā. Illius scditatem increpat, huius pulchritudinē laudat. Illam increpando timore concutit, istā laudando ad amorem accendit. Illi loquitur, quando ei maculas suas ostendit, isti loquitur, quando dona, quæ contulit ei ad memoriā reducit. Illius tenebras illuminat, vt agnoscat quid sit, & desinat quod fecit, istam affectu dulcedinis interne tangit, vt recolat quid accepit, & nō obliuiscatur eum qui dedit. Loquar (inquit) sponsæ meæ. Si ego sponsus sum, si ad sponsam locutus sum, scitote quod præter amorem nihil loqui possum. Postquam igitur hæc secum dixerat sponsus, continuo iter arripuit, veniensque & videns sponsam mox quasi ex eius specie in admirationē tractus in hæc verba prorupit. † Tota speciosa es proxima mea &c. vel cum præcedenti hoc coniungitur: loquar sponsæ meæ: sic. f. tota speciosa es proxima mea &c. Sed illud grati⁹ accipitur, tota speciosa es proxima mea: ideo tota speciosa, q̄a proxima, si nō

T

V
Duob. modis loquitur Deus ad animā

X

† Tota pulchra es amica mea &c.

esses proxima non esses tota speciosa. Videte quid dixerit. Tota, inquit, speciosa es proxima mea. Omnis anima vel auersa est a Deo; vel conuersa ad Deum. Auersarum autem alia est remota, alia remouissima. Conuersarum vero alia propinqua, alia proxima. Quae remota est, turpis quidem est, sed non tota. Quae remotissima est, tota turpis est. Item quae propinqua est, speciosa est, sed adhuc non tota, quae proxima est, tota speciosa est. Tota speciosa es proxima mea, & macula non est in te. Totus speciosus est, cui nihil deest pulchritudinis. Totus speciosus sum, quia omne quod pulchrum est in me est. Tu tota speciosa es, quia nihil quod turpe est in te est. Macula non est in te. Veni ad libanum speciosa. Inuitat eam & vocat, quia & ideo ad eam venit, non ut cum illa permaneret, sed ut illam ad se traheret. Veni ad Libanum, veni ad Libanum. Veni, venies, coronaberis. Bis inuitando dicit veni, tertio affirmando subiungit venies. Sed haec quid est affirmatio nisi congratulatio, qua bono proposito nostro congaudet? Ac si diceret. Obedientiam laudo, propositam Deo deuotionem non ignoro. Voco & respondes, inuito & parata es. Ergo venies. Sed quare dicit bis veni? Ut qui extra se est, primum ad se redeat, qui in se est, supra se ascendat. Primum in nobis est, & praeuaricatores ad cor redire monet, deinde supra nos est, ut iustificatos ad se inuitet. Veni inquit veni. Veni foris intro ad te. Veni intus, interior, & plane intrinsecus supra te ad me. Veni ad Libanum sponsa, veni ad Libanum. Veni de Libano veni ad Libanum. Veni de Libano decandidato ad Libanum non decandidatum, sed candidum. Veni de corde mundato ad mundatorem cordium, non mundatum, sed mundum. Non peruenis ad me si remanes in te, ascende supra te & inuenies me. Venies, & transibis ad montem † Seir, vel Saurir. Seir interpretatur hispidus vel pilosus Saurir vero nocturna auis vel fœtor, & Seir idem qui & Edom, id est Esau. Esau & Iacob duo erant fratres, Esau prior natus, sed postea nato Iacob supplantatus. Esau venator, & studijs agrestibus deditus fuerat: Iacob vir simplex domi habitabat. Quid autem hi duo fratres nisi duos motus, qui in homine sunt, designant? Hoc est concupiscentiam carnis & spiritus. Scimus autem quod dicit Apostolus. Non prius quod spirituale, sed quod carnale est, prius est. Hoc est Esau prius nascitur. Cum vero concupiscentia spiritus roboratur, tunc concupiscentia carnis marcescit. Hoc est Esau a post genito Iacob supplantatur. Item concupiscentia carnis quasi Esau venator, foris pascitur, concupiscentia vero spiritus quasi Iacob vir simplex intus delectatur. Est ergo Seir pilosus carnis motus turpis, & indecorus. Et bene pilosus, quia sicut pilus in carne radicem figit, sed excrescendo carnem excedit, ita carnis motus de necessitate oritur, sed excrescendo in voluptatem vsque profluit. Et quemadmodum pilus praecidi sine dolore potest, euelli sine dolore non potest, sic appetitus carnis quantum ad superfluitatem pertinet, quasi

extra sensum carnis, sine detrimento praeciditur, sed quantum ad necessitatem spectat, quasi intra carnem sit, non sine detrimento extirpatur. Ecce diximus quid sit Seir: nunc quid sit mons Seir videamus. Habet enim Seir iste montem, habet & vallē: & (ut plus dicam) habet montem, habet campum, habet vallem, sed in valle est debilis, in campo est fortis, in monte insuperabilis. Seir in monte est appetitus carnis in necessitate. Seir in campo est appetitus carnis in fatiitate. Seir in valle est appetitus carnis in voluptate. Quando ad viuendum tantum caro sustentamentum accipit, Seir in monte est. Quando vero ad robur nutrimentum quaerit, Seir in campo est. Quando autem ad lasciuendum delicias poscit, Seir in valle est. Quare ergo in monte insuperabilis est? quia sustentamentum carnis in hac adhuc mortalitate degentibus necessarium est. Quare in campo fortis? quia & robur carnis aliquando profectibus animae vtile est. Quare in valle debilis, quia voluptas carnis semper superflua est. In valle prohibetur, in campo conceditur, in monte remuneratur. In valle seruit, in campo pugnat, in monte regnat. In valle est luxuria, in campo est temperantia, in monte parsimonia. In valle adiuuante gratia facile calcatur, in campo cum difficultate vincitur, in monte ne superari valeat, ipse ei quotidianus noster defectus vires iugiter subministrat. Qui superflua refecat, Seir in valle conculcat. Qui vero de necessarijs aliquid minuit, Seir in campo vincit. Qui autem ad sustentamentum tantum naturae necessaria tribuit, quasi Seir in monte exactori obsequium reddit. Sciendum tamen, quod Seir iste ibi sine difficultate vincitur, vbi periculosissime dominatur: vbi vero prorsus insuperabilis est, ibi sine periculo tolerari potest. Si vero legatur Seir, quod interpretatur nocturna auis, vel fœtor, ad eundem carnalem motum congrue referri potest. Qui vel ideo nocturna auis dicitur, quia occultus venit, dum sub specie necessitatis irrepit voluptatis illecebra, vel quia per delectationem carnis nascitur excæcatio mentis. Nocturna ergo auis est occultus, & improuisus motus carnis. Quare vero concupiscentia carnis fœtor dicatur, hoc iam expositione non indiget. Et Hermon. Hermon interpretatur Anathema eius. Cuius eius? Ipsius anathematis. Ergo quasi anathema diceretur anathematis. Primum ergo nobis quaerendum quid sit anathema, deinde quid sit anathema anathematis adiungendum. Anathema est separatio. Anathema anathematis, separatio separationis. Et fortasse si separatum esse malum sit, tum separatum esse a seperato bonum erit. Quis autem melius potest dici anathema quam apostata Angelus? qui se primum per superbiam a societate supernae illius ciuitatis separauit, ex demerito praeuaricationis suae, dum vero capitis membrum esse noluit ab unitate corporis illius praecisus, caput iniquorum omnium factus est. Constat autem quod omnis homo secundum primam generationem, qua in peccato concipitur, & in peccato nascitur, huius capitis membrum est, & ad illius societatem pertinet: sed quisquis, per sacramenta fidei regeneratus membrum

membrum Christi efficitur, ab unitate huius corporis separatur. Quis est ergo anathema, nisi diabolus & umbra eius? & qui sunt anathema anathematis, nisi qui separati a corpore diaboli, facti sunt membra Christi? Quid significet Hermon iam diximus, nunc quid significet mons Hermon videamus. Nam quemadmodum supra de Seir dictum est, ita & nunc de Hermon dici potest, quod videlicet alij sunt mons Hermon, alij campus Hermon, alij vallis Hermon. Vallis Hermon dici possunt, qui per fidem quidē a diabolo iam separati sunt, sed adhuc per vitia carnalem in infimis desiderijs prostrati iacent. Campus Hermon sunt hi fideles, qui mediū quandam statum tenentes nec per voluptatem carnis in imo depressi sunt, neque per spiritualem conuersationem ad superna erigi possunt. Mons vero Hermon sunt ij, qui non solum per fidem a diabolo sunt separati, sed etiam per eminentiam virtutis, & per constantiam mentis contra diabolum sunt erecti. Et hi profecto sunt, quibus antiquus hostis magis inuidet, quos non solum a se diuidos, sed etiam contra se erectos videt. Hi sunt ergo, quos iugiter persequendo opprimere nititur, quos & a se recessisse, & contra se stare conspiciatur. Isti ergo tanto grauiore tribulatione saepe sustinent, quanto magis communem omnium hostem sibi singulariter infestum habeant. Nihil ergo melius per montē Seir quam parsimonia, nihil melius per montem Hermon quam patientiam sanctorū accipimus. Sequitur deinde. A cubilibus leonum. Quid per cubilia leonum nisi (ut ita dicam) sopita crudelitas intelligitur? Et quid est sopita crudelitas, nisi carnis voluptas, quae imprudēs quos nunc quidē delectat per experientiam, post vero cruciat, prius per conscientiam deinde per poenam. Attende quomodo nunc in delectatione carnalis voluptatis dormit venturae damnationis poena. Fauus (inquit Salomon) distillās labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara quasi abynthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Et rursū. Si quis est paruulus, declinet ad me: & recordi locuta est. Aque fartuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et ignorauit, quod gigantes ibi sunt, & in profundis inferni conuiuae eius. Et Dñs ad beatū Iob de antiquo hoste loquens ait. Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humilibus. In illis enim mentib. diabolus pausat, quod intus a calore diuini amoris frigide foris natant in fluxu carnalium voluptatum, quod oblectamenta nunc quidē mollia videntur per experientiam, post vero crudelia sentientur per poenam. Nunc siquidem leo cubat & dormit, quia mentibus carnalium nunc per delectationem peccati diabolus blandum se simulans nodum qualis futurus sit, ostendit. Sed tunc euigilare incipiet, quoniam eos, quos illicitis nunc delectationibus seducens spontaneos tenet in culpa, post aperte saeuus inuitos trahet ad tormenta. Sequitur. † A montibus leopardorum. Leopardus a leone & pardo procreatur. Leo crudelis est, & pardus maculosus. Sic ergo leo propter crudelitatem demones, pardus propter varietatem congrue haereticos designat, qui cum unitatem fidei diuersis & peruersis dogmacibus scindunt, quasi quibusdam maculis

corpus infectum gerunt. Qui sunt ergo leopardi nisi superbi amatores huius seculi, quos primum diabolus per doctrinam haereticorum ad perfidiam generat, ac deinde per huius mundi amorem ad uitia inflamat. Montes leopardorum diuitiae sunt & pompae huius seculi, in quibus se prauis extollunt, & electorum vitam acius infectantur, quando eos in hoc seculo abiectos, & se sublimes aspiciunt. Bene ergo dicitur ad sponsam. Venies, & transibis ad montem Seir, & Hermon a cubilibus leonum, a montibus leopardorum. Sed quid est de cubilibus leonum ad montem Seir, nisi de incontinentia ad castitatem, de voluptate ad parsimoniam? Et quid est de montibus leopardorum ad montem Hermon, nisi de superbia ad humilitatem, & de crudelitate ad patientiam? Et nota, quod dixit de cubilibus non de cubili, de montibus non de monte, & ad montem non ad montes. De cubilibus ergo ad montem, de montibus ad montem, hoc est de multis ad vnum progredimur, quia quanto magis mundum fugiendo Deo appropinquare incipimus, tanto magis in vnum congregamur. Quod nobis &c. Amen.

DE FRUCTIBVS CARNIS, & spiritus, & eorum comitibus, & omnium descriptoribus, opusculum elaboratum: quod licet a maiestate dicendi, & a grauitate sententiarum. M. Hugonis a Sancto Victore Canonici Regularis Lateranensis, frigeat, ipsi tamen ascribitur. Cuius haec sunt Capita.

De tribus virtutibus theologis. & quatuor cardinalibus ex humilitate nascentibus. Cap. I.
De parium inter se et cum imparibus collatione, ut virtutum cum virtutibus, vitiorum cum vitijs, ac virtutum cum vitijs. Cap. II.
De superbia, & eius comitibus. Cap. III.
De vana gloria, & eius comitibus. Cap. IIII.
De inuidia, & comitibus eius. Cap. V.
De Ira, & comitatu eius. Cap. VI.
De tristitia, seu accidia, & comitatu eius. Cap. VII.
De Auaritia, & comitatu eius. Cap. VIII.
De ingluuie ventris, seu gula, & de comitatu eius. Cap. IX.
De luxuria, & comitatu eius. Cap. X.
De humilitate, & eius comitibus. Cap. XI.
De prudentia, & comitatu eius. Cap. XII.
De iustitia, & comitatu eius. Cap. XIII.
De fortitudine, & comitibus ipsius. Cap. XIIIII.
De temperantia, & eius comitibus. Cap. XV.
De fide, & eius comitibus. Cap. XVI.
De spe, & eius comitibus. Cap. XVII.
De charitate, & comitatu eius. Cap. XVIII.
De dilectione, & eius ratione duplici. Cap. XIX.
& vltimum.

† De libano.
† Veni.

† Saurir.

† De motibus pardosum.

Y Mores leopardorum.

Z

MS

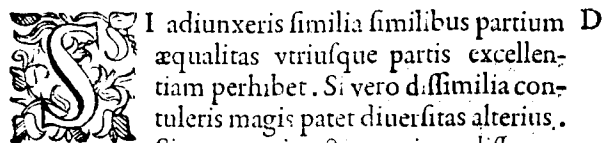
In opusculum de fructibus carnis, & spiritus ad humilitatis commendationem Prologus.

Vm omnis diuinæ paginæ sermo id intendat, vt homini bonum humilitatis pertuadeat, & superbię malum declinandum attentius suadeat, præsertim cum in altero salutis & vitæ, in altero ruinæ principium sit, necessarium videtur ipsius humilitatis & superbię fructum, & efficaciam quasi formam quandam visibilem virtutum cultori facie tenus ostendere, quatenus alterutrius speciei, superbię, vel humilitatis imitator cognoscat ex fructuum qualitate, quid mercedis assequatur ex vtriuslibet executione. Duas itaque arbutulas fructu & ascensu dissimiles, & rudi, & nouello culibet conuerso, adiunctis vitiorum siue virtutum paucis diffinitionibus proponimus, ex quarum radice fructuum prouentus pateat, & quæ arbor ex duabus eligenda sit allectus fructu discernat. Et quidem superbia fructus carnis radix est, fructus spiritus humilitas. Quæ diuersitas inspecta radicum, fructum earum moderabiliter quærentis appetitum ostendit. Denique vetus Adam se collocat in arce vitiosæ arboris. Nouus Adam principatum obtinet prouentus spiritualis. Si ergo præstantius deteriori, id est bonum malo intrinsecus coniunxeris, quod in his emineat, quod præponderet valenter intellexeris. Collatis enim qualitatibus contrariorum cito meliorum æstimatio patebit. Perspectis igitur radicibus ramis & fructibus nostris arbitrij tui sit eligere quod volueris.

Et discernit. Si ergo has quatuor virtutes addas tribus superioribus septenarius iste virtutum numerus plenitudinem septiformis gratiæ suis executoribus adducit, per quam viuorum compago dissoluitur, corpus diaboli superatur, & per semitam iustitiæ tons & origo virtutum omnium aditur.

De parium inter se & cum imparibus collatione, vt virtutum cum virtutibus, vitiorum cum vitijs, ac virtutum cum vitis. Cap. I I.

I adiunxeris similia similibus partium æqualitas vtriusque partis excellentiam perhibet. Si vero dissimilia contuleris magis patet diuersitas alterius. Sicque coniunctio parium differentiam arce partium singularum, & diuersa qualitas vtriusque crescere videtur ex vtroque. Confer album nigro, sapientem stulto, superbum humili, malum bono, & ex ipsis contrarijs distantibus argumentum propriæ naturæ videtur accedere singulis speciebus. Sic de fructibus præmissarum arborum considera. Quantæ enim sit amaritudinis cum germine suo radix superbię facile pertuiderit ex sanctæ humilitatis vberi dulcedine. Itaque qui vitiorum furias, virtutum oppositione debellare proposuit, ad rem esse nouerit naturas eorum vel qualitates subtili examine considerare, quibus inspectis tota vis eorum considerabitur in triumphis humilitas. Igitur quæ ex virtutum principatu altissimum obtinet locum septiformi virtutum theologiarum, & cardinalium corona cingitur. Ex quibus alię virtutes quasi de fonte quodam deriuatæ suis executionibus perfectionem quandam inducunt, & brauium ostendunt, quod pugnantibus quidem promittitur, exhibetur autem vincentibus. Cui humilitati summa vitiorum occurrens superbia, in phalange sua mortis ostendit materiam, & sequacibus ruinam certam. Vtriusque igitur comitatus, natura vel effectu distantes non pigeat considerare, vt reprobatis per rationem vitis per virtutem possit triumphare.

Humilitas. E

Superbia.

B

De tribus virtutibus theologis, & quatuor cardinalibus ex humilitate nascantibus. Cap. I.

Luc. 14. Matt. 5.

Virtutes theologice. Heb. 11.

Virtutes cardinales.

Vinctarum enim, vt prædictum est, virtutum fundamentum est humilitas, quia omnis qui se humiliat exaltabitur. Et pauperibus spiritu regnū cœlorum aperitur. Prima autem virtutū humilitati fides accedit, quia impossibile est sine fide placere Deo: & iustus ex fide viuic. Sed fide quid proficis, si spe non quæris quod fide complecteris: Quod enim nondum videmus speramus & spes non confundit. Quia vero sperando amamus quod iam fide tenemus, spei charitas succedit & sic fides, quæ per dilectionem operatur, recte procedit. Qualiter autem istæ tres virtutes, id est spes, fides, charitas distinguendæ, tenendæque sint prudentia docet & informat. Iustitia ornat & consummat. Fortitudo retinet & roborat, & ne excurrant in nimia & ne incompetentem intra suos terminos coarctentur. Temperantia moderatur

De superbia, & eius comitibus. Cap. III.

Superbia est singularis excellentiæ, & tumentisq; animi super omnes ceteros quædam gloriæ & supereminentiæ appetitio. Cuius comitatus principales isti sunt. Luxuria. Ventris ingluuius. Auaritia. Tristitia. Ira. Inuidia. Vana gloria.

Superbię descriptio

Quæ

Quæquidem septem vitia principalia (vt aliquid de seculari scientia loquamur) subalterna genera (iuxta quendam modum) dicere possumus, id est vt sint species ad superiora, id est ad superbiam vnde procedunt, Genera vero ad inferiora, id est ad vitia ex ipsis prodeuntia. Verbi gratia, dicimus superbię malum quoddam genus substantiuum esse: & vitia de superbia manantia, species quasdam substantiuas, vt sunt animal & homo, equus &c. sed iuxta aliquid. Sicut dicimus noctem tenebras multiplicare, & silentium malitiam tegere, cum in altero lux, in altero vox intermissa sit, & multa his similia. Neminem autem hic fucus & externus color offendat, quem idcirco posui vt fontem & riuum, id est superbiam cum suis appendicibus eò melius ostendam. Nunc itaque annexis diffinitionibus, de superbię malitię proinde & comitatu videam.

De vana gloria, & comitibus eius. Cap. I I I I.

Vana gloria est placendi desiderio mota vtriusque hominis incompetens agitatio. In eius comitatu sunt Hypocrisis, inobediencia, iactantia, nouitatum præsumptio, arrogancia, loquacitas, pertinacia.

Hypocrisis.

Inobediencia.

Iactantia.

Nouitatum præsumptio.

Arrogancia.

Loquacitas.

Pertinacia.

Hypocrisis est virtutum simulatione clausum vitium ex arte palliare.

Inobediencia est ex duritia mentis obstinata ei, cui parere debeas iuxta imperanti, nolle obtemperare.

Iactantia est fastu mentis id agente, maiora quam sint de te inaniter prædicare, & promittere.

Nouitatum præsumptionis est contra qualitatem sui ordinis, aut viriam singulari tumore noui aliquid attentare.

Arrogancia est venditare quæ non habes, & gloriari ex eo, quod non acceperis placendi hominibus cupiditate.

Loquacitas est per quam leuitas interior stulta verborum effusione monstratur.

Pertinacia est ex irrationabili, & inflexibili mentis obstinatione meliori nolle cedere.

De Inuidia, & comitibus eius. Cap. V.

Inuidia.

Inuidia est, quæ feruidum in dolore reddit animum ob alterius bonum & honorem, ea videre nolentem. In cuius comitatu sunt odium, afflictio, exultatio, malitia, detractio, amaritudo, susurratio.

Odium.

Afflictio.

Exultatio.

Odium est, quod motum irati animi morosius & tenacius spe vindictæ mordaciter abscondit, & hominem ipsum, non tantum vitia eius, maleuolentia persequitur.

Afflictio in prosperis est odientis animi cruciatus ex profectu minus sibi placentis descendens.

Exultatio in aduersis est ex casu alterius ob conceptum semel odium immodicæ latitiæ ostentatio.

Malitia est alieni damni sine spe boni ex eo obtinendi desiderium. Detractio est alienæ gloriæ & famæ mordax & inuida per verba, aut signa diminutio.

Malitia.

Detractio.

Amaritudo est spiritalis expertis gaudij quædam distractæ mentis solitudo, & ex alieno bono ægrotatio.

Amaritudo.

Susurratio est per quam vel odiosæ adulationis vel derogationis sibilo quodam alter in odium alterius excitatur.

Susurratio.

De Ira, & comitatu eius. Cap. V I.

Ira est strictus concitati animi furor vlciscendi libidine feruens. Eius comites sunt clamor, blasphemia, contumelia, luctus, temeritas, furor, indignatio.

K

Ira.

Clamor.

Clamor est perpetrati facinoris sonora, & inuerecunda exprobratio. Blasphemia est cum quadam probrosa irreligiositate conuicioforum iaculata in alium maledictio: aut est diuini vel humani nominis diminutio iurando vel exprobando facta.

Blasphemia.

Contumelia est cum mæroris liuore, & amaritudinis imperio a lienæ infamiæ manifestatio.

Contumelia.

Luctus est, qui exacerbato animo, quod minus in superiorem potest vltionis, in se fletibus satisfacit.

Luctus.

Temeritas est rationis expertis procacis animi indisciplina excursus.

Temeritas.

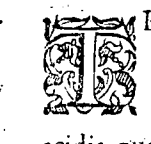
Furor est effrenata conceptis intrinsecus aduersis animi impatientis, & impotentis rabies.

Furor.

Indignatio est turbida quædam ex insolenti maleuolentia in inferiorem despectio.

Indignatio.

De tristitia seu acidia & comitatu eius. Cap. V I I.

Tristitia est ex frustrato rebus contrarijs uoto turbatæ mentis anxietudo, & rei bonæ bene gerendæ tædium. Eius comites sunt, desperatio, rancor, torpor, timor, acidia, querela, pusillanimitas.

L

Tristitia.

Desperatio.

Desperatio est ad vitæ statum, vel virtutum reditum fracta spei gubernatio: vel est spei de salute, aut venia obtinenda abiectio.

Rancor.

Rancor est ex atra bili, aut nimia pigritia vitium animi & corporis eneruatio & corruptio.

Torpor.

Torpor est languentis animi pigritia, remissa motio, corporis totius hebetudo.

Timor.

Timor est per quem menti fluctuans angustia ex contrariorum expectatione generatur.

Accidia.

Accidia est ex nimia confusione animi nata tristitia siue tædium, vel amaritudo animi nimia, qua iucunditas spiritalis extinguatur, & quodam desperationis principio, mens in seipsa subuertitur.

Querela est latentem cordis molestiam verbis impatientibus aperire, & se minus posse quam possit ostendere.

Querela.

Pusillanimitas est ex rerum aduersarum tædio iners, & inconsiderata fracti animi deiectio.

Pusillanimitas.

De auaritia, & comitatu eius. Cap. VIII.

M. Auaritia. Periuurium. Philargyria. Periuurium. Violentia. Vrsura. Fraus. Rapina. Fallacia. Varitia est gloriae, diuitiarum, seu quauilibet aliarum rerum infatiabilis, & inhonesta cupiditas: eius comites sunt philargyria, periuurium violentia, vrsura, fraus, rapina, & fallacia. Philargyria est per quam singulari appetitu pecuniae corradenda continentiae frena laxantur, in ter pretatur enim amor argenti. Periuurium est fraudulenta commodi consequendi, aut damni deuitandi gloria, veritatis agnitae abnegatio peierando facta. Violentia est per quam malitia seu iniuria commodi gratia in inferiorem potenter & per vim exercetur. Vrsura est pecuniae aut alterius rei mutuo datae cum faenore receptio. Fraus est per quam familiari rei, inopiae vel malitiae causa, clandestina surreptione consulitur. Rapina est ex auidae mentis proueniens impetu, violenta alienarum rerum direptio. Fallacia est per quam motibus deceptoris veritas rei palliatur, vel odium alterius vel proprium commodum intenditur.

De ingluuie ventris seu gula, & comitatu eius. Cap. IX.

N. De gula. Ebrietas. Crapula. Hebetatio. Languor. Delicatio. Obliuio. Entris ingluuies est immoderata qualiumcumque ciborum, potuumve hiantis concupiscentiae satisfactio. Eius comites sunt, ebrietas, crapula, mentis hebetatio, languor, delicatio, obliuio. Ebrietas est per quam menti quaedam sui obliuio generatur ex superfluum potuum indulgentia. Crapula est solius corporis causa illecebrus, & auidus ciborum appetitus. Hebetatio est acutae rationis obtusio carnalis intemperantiae crassis sensibus inducta. Languor est voracitatis vitio contracta egrae mentis desidia. Delicatio est cibi aut potus lauti, deliciofi, & cari ultra statum, & necessitatem appetitio. Obliuio est per quam animo vitij ob gulam sepulto, honestatis, & salutis negligentia inducitur.

De Luxuria, & comitatu eius. Cap. X.

O. Luxuria. Voluptas. Lasciuita. Luxuria est ex immundis descendens desiderijs lubrica, & effrenata mentis corporisue prostitutio. Eius comites sunt, voluptas, lasciuia, ignauia, petulantia, titubatio, blanditiae, deliciae. Voluptas est cum quadam lubrica suauitate ad illicita faede mentis inclinatio. Lasciuita est indecens motus dissoluti corporis

in loco verecundo ex intemperantia carnali prodians.

Ignauia est de virtutum laudabili exercitio languida vtriusque hominis deiectio. Petulantia est ex carnalium cogitatum conceptione totius corporis lasciuus in rem amatam impetus. Titubatio est lubricae carnalitate instantia fracti animi vitium exterius prodians, aut ex immodica venere membrorum vacillatio. Blanditiae sunt cum quadam dulcedine vitiosorum delectaminum sensualis extrinsecus facta exhibitio. Deliciae sunt corporalis illecebrofitatis cum quadam superfluitate vsurpatio.

Explicitae sunt definitiones vitiorum. Sequuntur definitiones virtutum.

De humilitate, & eius comitibus. Cap. XI.

Humilitas est ex intuitu propriae conditionis, vel conditoris voluntaria mentis inclinatio. Eius autem hi sunt comitatus principales. Prudentia. Iustitia. Fortitudo. Temperantia. Fides, spes, & Charitas. Ognito iam horrendo procinctu Superbiae, qui trahit ad sinistram: humilitatis exercitum attendae, qui ducit ad dexteram. Ciuibusque cognitis Babyloniae, ciues attede Hierosolymae.

De prudentia, & comitatu eius. Cap. XII.

Prudentia est in sui custodia boni, malique prouida, sagaxque dignoscencia. Eius autem comites sunt, timor Domini, alacritas, consilium, memoria, intelligentia, prouidentia, deliberatio. Timor Domini est in fide, & bonis moribus diuinorum praceptorum vigilans custodia. Initium siquidem sapientiae timor est Domini. Alacritas est animi ad bonum opus perficiendum laeta & circumspecta promptitudo. Consilium est examinandarum gubernandarumque causarum subtilis animi prospectus. Memoria est ad mentis intuitum imaginaria quaedam representatio praeteritorum. Intelligentia est statum praesentium rationabili viuacitate pensitare & dinoscere. Prouidentia est per quam subtilitate sagaci futurorum euentus colligitur. Deliberatio est ante quodlibet inceptum plenamaturitatis & solertiae consideratio.

De Iustitia, & comitatu eius. Cap. XIII.

R. Iustitia. Lex. Seueritas. Aequitas. Correctio. Iurifurandum. Iudicium. Veritas. Iustitia est per quam communitatis gratia tenetur, & sua cuique dignitas non negatur. Cuius comites sunt, lex seueritas, aequitas, correctio, iurifurandi observatio, iudicium, veritas. Lex est per quam facienda iubentur, & non facienda prohibentur. Seueritas est per quam iudiciaria vindicta sequendo veri rigorem districtius in peccantem exercetur. Aequitas est lance iustitiae ex aequo librata dignissima meritorum retributio. Correctio est erroris innati, vel consuetudine introducti freno rationis inhibitio. Iurifurandum est iurifurandi observatio est quae plebescito ciuibus promulgato transgressionem eius temerariae arceret praestito iuramento de conseruatione illius perpetua. Iudicium est per quod ex audientia meritorum dignum redditur vel supplicium vel meritum. Veritas est per quam probabili ratione dictum aliquod, vel factum immutatum profertur.

De fortitudine, & comitibus ipsius. Cap. XIII.

S. Fortitudo. Magnanimitas. Fiducia. Tolerantia. Requies. Stabilitas. Constantia. Perseuerantia. Fortitudo est immobilis inter aduersa animi laborum, & periculorum susceptio. Cuius comites sunt, magnanimitas, fiducia, tolerantia, requies, stabilitas, constantia, perseuerantia. Magnanimitas est generosa quaedam excellentia animi res difficiles & arduas pulchre & fortiter administrantis. Fiducia est ex virtutum conscientia immotam mentem inter aduersa sibi constituere, & de bono exitu confidere. Tolerantia seu patientia est diuturna alienae improbitatis vel molestiae sufferentia. Requies est per quam menti quaedam securitas ex contemptu perfunctoriae varietatis affertur. Stabilitas est mentis fixa nulla locorum, vel temporum varietate per diuersa iactatae retentio. Constantia est sui similis, & statu suo dignus, perpetuus, & immotus vitae tenor. Perseuerantia est quae virtutum quadam perfectione (longanimitate perficiente) confirmat animum, ne ante consecutum finem desinat ab incepto.

De temperantia, & eius comitibus. Cap. XV.

T. Temperantia. Discretio. Morigeratio. Temperantia est in illicitos animi impetus rationis firma, & discreta dominatio. Eius comites sunt discretio, morigeratio, taciturnitas, ieiunium, sobrietas, afflictio carnis, contemptus saeculi. Discretio est diiudicandis rerum causis prouida humanorum motuum moderatrix ratio. Morigerationis est seruata propria virtute se iu-

ste, pieque, moribus secum commorantium con-

temperare. Taciturnitas est cum quadam fructuosa animi quiete a verbis etiam vtilibus linguae suae coarctio. Ieiunium est interiorum vigilantia, discreta parcimoniae custodia. Sobrietas est pura ab illecebris vtriusque hominis temperantia, dicta quod ebrietate seorsum, ac separata sit. Afflictio carnis est per quem lasciuiae mentis ieiunaria castigatione discreta comprimuntur. Contemptus saeculi est ex intuitu caducorum ratione inductus amor aeternorum.

De fide, & eius comitibus. Cap. XVI.

F. Fides. Religio. Munditia. Obedientia. Castitas. Reuerentia. Continentia. Affectus. Fides est in studio sancto, quae ex praemissorum veritate ad inuisibilia futura mentem facit pendere. Est enim argumentum rerum non apparentium. Eius comites sunt religio, munditia, obedientia, castitas, reuerentia, continentia, affectus. Religio est per quam reuerenti famulatu careromoniae diuini cultus exercentur. Munditia est consummata integritas vtriusque hominis intuitu diuini vel amoris vel timoris. Obedientia est innixa pio studio propriae uoluntatis voluntaria abnegatio. Castitas est per edomitas vitiorum furias munda & honesta totius corporis habitudo. Reuerentia est castus Deo exhibitus ob fidem, quam de eo habemus, cultus. Continentia est per quam carnalium affectuum impetus consilij moderamine refrenantur. Affectus est concepto per fidem sancto gaudij amoris in proximum effusio.

De spe, & eius comitibus. Cap. XVII.

S. Spes. Contemplatio. Gaudium. Modestia. Confessio. Patientia. Compunctio. Longanimitas. Spes est animi motus immobiliter ad ea quae certa ratione expetit accipienda suspensus. Cuius comites sunt, contemplatio supernorum, gaudium, modestia, confessio, patientia, compunctio, longanimitas. Contemplatio supernorum est per subleuatae mentis iubilum mors carnalium affectuum. Gaudium est ex contemptu praesentium veniens festinae mentis iucunditas spiritalis. Modestia est pudici & honesti habitus de laudabili profectu verecundia. Confessio est per quam animae morbus latens spe consequendae ueniae in Dei laudem aperitur. Patientia est aeternae respectu gloriae uoluntaria et insuperabilis contrariorum persepsio. Compunctio est quoddam animae suspirantis incendium natum vel timore supplicij vel amore praemij. Longanimitas est ad complenda iusta desideria infatigabilis laborum sustinentia.

De Charitate, & comitatu eius. Cap. XVIII.

Y Charitas. Charitas est mentis affectus, & pius amor ad Deum & proximum feruenter & ordinate porrectus. Eius comites sunt gratia, pax, pietas, mansuetudo, liberalitas, misericordia, indulgentia, compassio, benignitas, concordia.

Cratia. Gratia est in qua mutuae benevolentiae alterius ad alterum affectuosus cultus ostenditur.

Pax. Pax est concordantium in bono animorum ordinata tranquillitas.

Pietas. Pietas est ex benignae mentis dulcedine gratia omnibus auxiliatrix affectio.

Mansuetudo. Mansuetudo est per quam mansueti vel modesti tranquillitas animi, nullius improbitate limitem suae qui etis excedit.

Liberalitas. Liberalitas est per quam liber animus in largitione possessorum nulla tenacitate coarctatur.

Misericordia. Misericordia est clemens & aequalis in omnes dignatio, & in afflictos compassibilis animi inclinatio.

Indulgentia. Indulgentia est remissio reatus alieni ex sui consideratione descendens.

Compassio. Compassio est per quam ex proximi dolore dolenti animo quaedam afflictio generatur.

Benignitas. Benignitas est cum quadam splendida morum suauitate diligentis animi feruida conspectio.

Concordia. Concordia est conuenientia in recto animorum indirupta quaedam & unita complexio.

Finis Descriptionum vitiorum, & virtutum principalium, & comitum eorundem.

De dilectione, & eius ratione duplici. Cap. XIX. & ultimum.

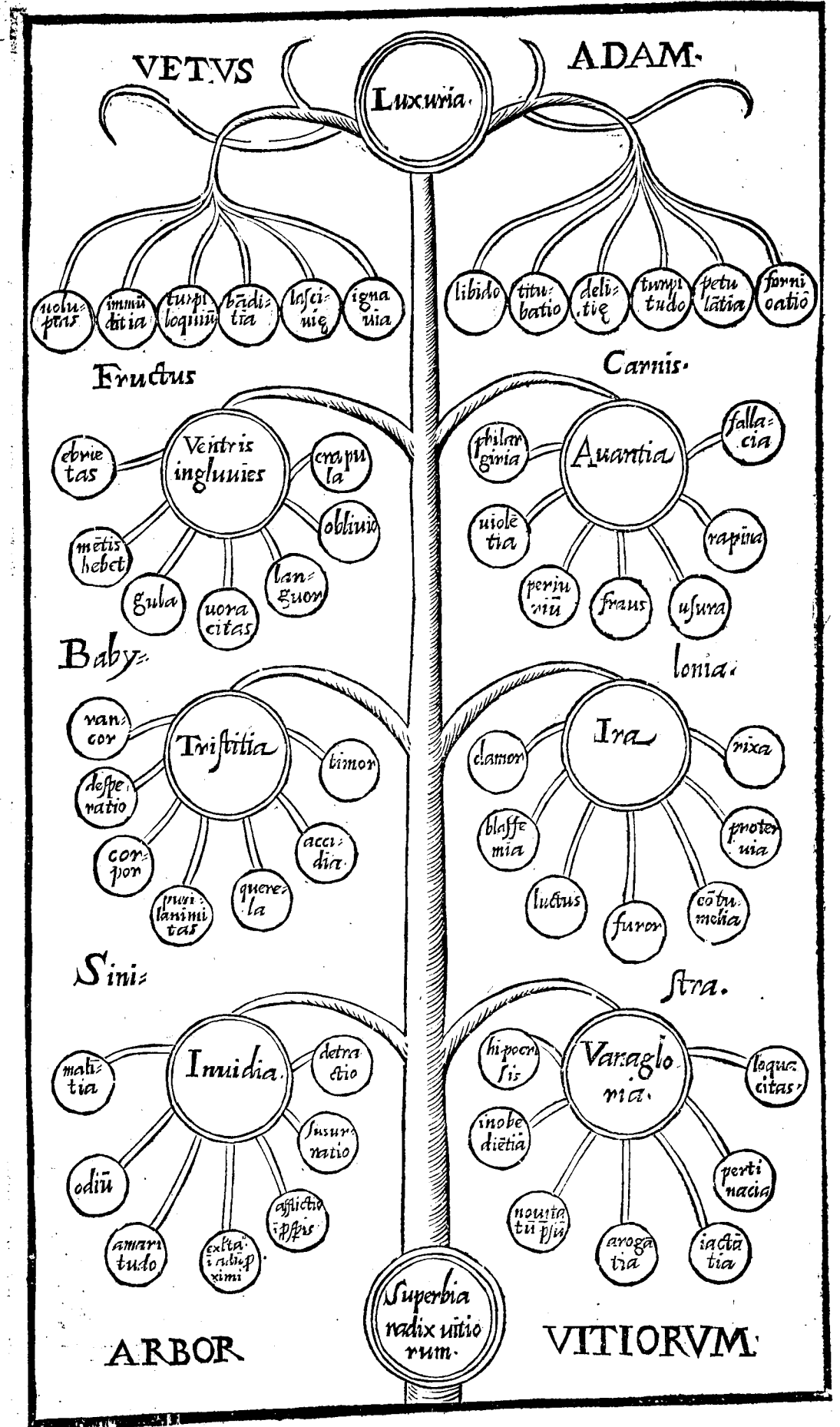
Z Quotidianum de dilectione sermonem serimus, si forte scintillet in cordibus nostris, & exardescat ignis flammam faciens, aut totum consumens, aut purgans totum. Ex eo nanque totum est quod bonum est, & totum quod malum est, ex eo est. Vnus fons dilectionis intus saliens duos riuos in fundit. Alter est amor mundi, cupiditas: alter est a-

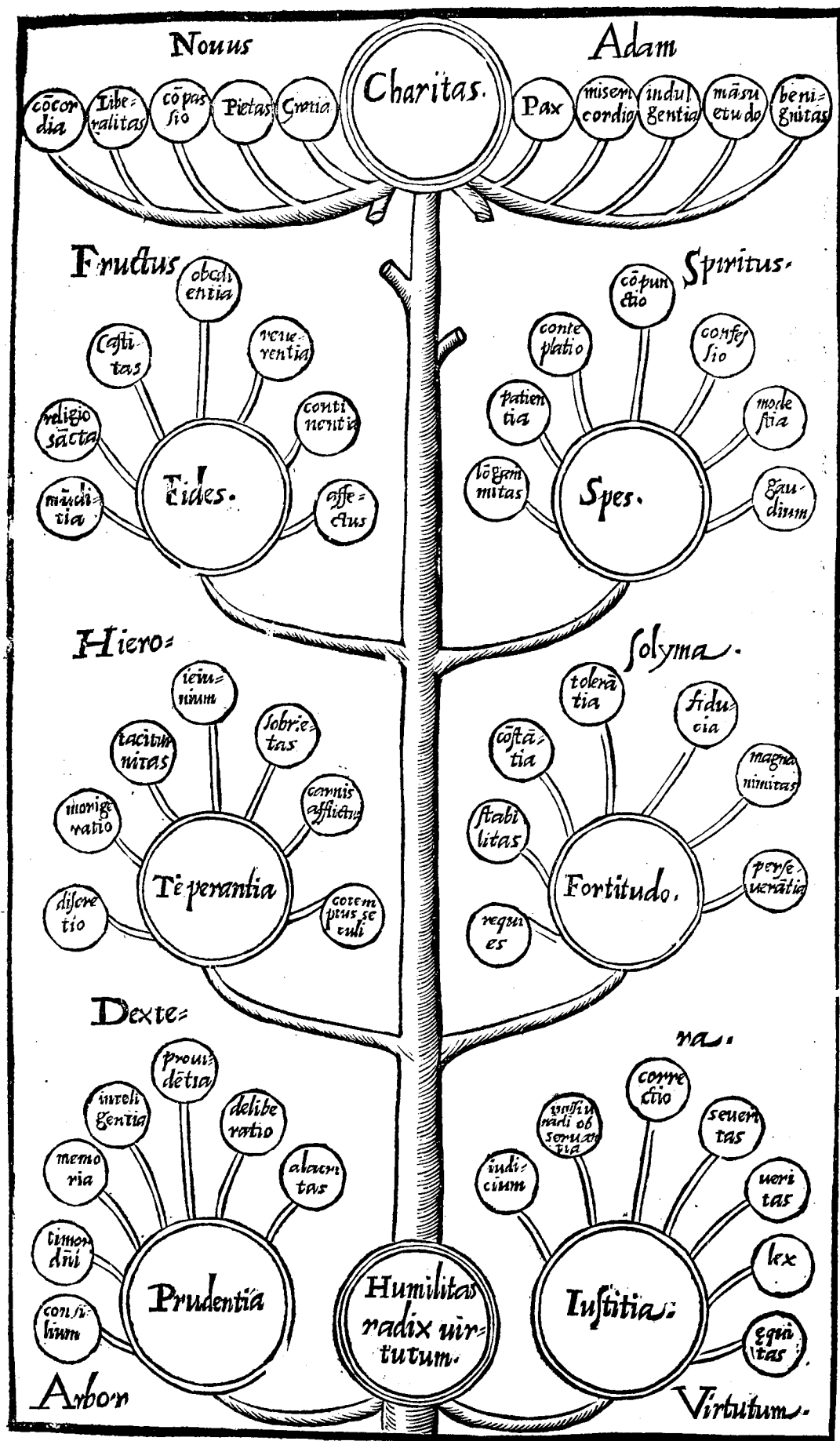
mor Dei, charitas. Meditum quippe est cor hominis, unde fons amoris erumpit. Et cum per appetitum ad exteriora decurrit, cupiditas dicitur, cum vero de fiderium suum ad interiora dirigit, charitas nominatur. Ergo duo sunt riuus, qui de fonte dilectionis emanant. Cupiditas, & charitas. Et omnium malorum radix cupiditas, & omnium bonorum radix charitas. Inuenimus autem illud, quod nostra desideria sic multiphariam diuidit, & cor unum in diuersa diducit, aliud non esse praeter amorem. Qui cum sit motus cordis secundum naturam singularis & vnicus, secundum actionem autem diuisus cum se inordinate mouet, id est, ad ea, quae non debet, cupiditas dicitur. Cum vero ordinatus est, charitas appellatur. Magnam rem commendare volumus, si tamen valemus quod volumus. Omnipotens Deus qui nullo indiget, quia ipse summum & verum bonum est, qui est, qui nec de alieno accipere potest quo crescat, quonia ex ipso sunt omnia, nec de suo amittere quod decidat, quoniam in ipso immutabiliter consistunt vniuersa, ipse rationalem spiritum creauit sola charitate nulla necessitate, ut eum suae beatitudinis participem faceret. Porro ut idem aptus esset tanta beatitudine perfrui, fecit in eo dilectionem. Spirituale palatum quodammodo per hanc sensificans ad gustum dulcedinis interne, quatenus per ipsam videlicet dilectionem suae felicitatis iucunditatem saperet, eique infatigabili desiderio inhæreret. Per dilectionem ergo copulauit sibi Deus creaturam rationalem, ut ei semper inhærendo, ipsum quo beatificanda erat, bonum, & ex ipso quodammodo per affectum sugeret, & de ipso per desiderium biberet, & ipsum per gaudium possideret. Igitur per amorem sociata est factori suo creatura rationalis solum, qui est dilectionis vinculum, quod ligat utrosque in ipsum, & tanto felicius quanto fortius. Propter quod etiam ut indiuisa societas, & concordia perfecta utrobique haberetur, geminatus est nexus in charitate Dei & proximi, ut per charitatem Dei omnes uni cohærerent, per charitatem proximi mones ad inuicem unum fierent, ut quod de illo uno, cui omnes inhærebant, quisque in semetipso non caperet, plenius atque perfectius per charitatem proximi in altero possideret: & bonum omnium fieret totum singulorum.

Cupiditas
Charitas.

Amor.

Charitas duplex.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, de Nuptijs Libri duo, quorum prior est de nuptijs carnalibus vitandis posterior de Nuptijs spiritualibus amplectandis: quorum post prologum hæc sunt in priorem libellum Capita.

piens inire aliquando matrimonium, statim intulit. Hæc autem raro in nuptijs concurrunt vniuersa. Non est igitur vxor ducenda sapienti. Primum enim stadia philosophiæ impediri, nec posse quemquam quam libris & vxori pariter inferuire. Multa sunt, quæ matronarum vltibus necessaria sunt, preciosa vestes, aurum, gemmæ, sumptus, ancilla, supellex varia, lectica: deinde per totas noctes querule questionibus, illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratur ab omnibus, ego in conuentu sceminarum misella despicio. Cur aspiciebas vicina? Quid cum ancilla loquebaris? De foro veniens quid attulisti? Non amicum habere possumus, non sodalæ: alterius amorem vxor sui odium suspicatur. Si doctissimus præceptor in qualibet vrbium fuerit, nec vxorē relinquere, nec cum tali sarcina illacire possumus. Pauperem alere difficile est, diuitiē ferre tormentum. Adde quod nulla est vxoris electio, sed qualis aduenerit talis sit habenda: si iracunda, si fatua, si deformis, si superba, si scetida, quodcumque vitij est, post nuptias discimus. Equus, alius, bos, canis, & vilissima queq; mancipia, vestes & lebetes, sedile ligneum, calix & vceolas fictilis probantur prius, & sic emuntur: sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat, quàm datur. Attendenda est ergo semper eius facies, & pulchritudo laudanda, ne si alteram inspexeris, se existimet displicere. Vocanda est dñæ, celebrandus natalis eius, iurandum est per salutem illius, vt sit superstes optandam, honoranda est, nutritrix & gerula, seruus paternus & altricius, & procurator calamistratus, & in longam, securamq; libidinem exectus spado, sub quibus nominibus adulteria delitescunt. Quoscumque illa dilexerit, ij gratis amandi. Si totam ei domum regendam commiseris, seruendum est, sin aliquid tuo arbitrio referua ueris, fidem sibi hiberi non putabit, & in odium vertitur & iurgia. Et nisi cito consulueris, parabit uenena anus. Aurifices, & auriosos, & insitiores gemmarum, sericarumq; vestium si introduxeris, periculum pudicitie est. Si prohibueris, suspitionis iniuria. Verum quid prodest diligens custodia, cū vxor impudica seruari non possit, pudica non debeat? Infida enim custos est castitatis necessitas, & illa vere pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit. Sit pulchra, aut deformis vxor, vtrique vrgetur incommodo qui eam ducit. Pulchra enim cito adamat, fæda cito concupiscit. Difficile custoditur, quod plures amant, molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. Minore tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruatur. Nihil tutum est, in quo totius populi vota suspirant. Alius forma, alius ingenio, alius facetijs, alius liberalitate sollicitat: sicq; aliquo tandem modo expugnatur, quod vndique incessitur. Quod si propter dispensationem domus, & languoris solatia, & fugam solitudinis ducatur vxor, multo melius seruus fidelis dispensat, obediens auctoritati domini, & dispensationi eius obtemperans, quàm vxor, quæ in eo se existimat dominam, si aduersus viri voluntatem, i. si quod placet, non quod iubetur faciat. Assidere autem ægrotanti magis possunt amici, & vernula beneficij obligari, quàm illa quæ nobis impure lacrymas

De nuptijs carnalibus vitandis suasoribus Theophrasto, atque alijs philosophis, & oratoribus cum latinis tum græcis. Cap. I. Muliebris commercij, & carnalis coniugij detestatio, adductis sacre scripturæ testimonijs. Cap. II. Inuitatur amicus ad compunctionem cordis, & fontem lachrymarum, vt deuitet illecebras carnis. Cap. III. De vxore spiritu. alii vita contemplatiua, vel actiua, quæ patri, & matri i. Deo & ecclesiæ placeat ducenda: Libri Secundi. Cap. I. Qualiter vxor iam ducta sit habenda, aut si displicuerit repudianda. Cap. II. De nuptijs spiritualibus, & earum ferculis, ornamentis, ministris, ac consummatione. Cap. III.

Prologus.

DM te charissime, mundi huius agitari fluctibus cōspicio, timeo ne aut pondere diuitiarum prellus, aut iuuentutis impetu cōpulsus, periculum Scyllæ voraginis incurras. Amor etenim mulieris est quasi quædam vorago mortis, velut vnda submergens. Ligat amor mulieris, sed tunc grauius quum indissolubili nodo coniugij stringitur. Mitimus ergo summitatem funiculi spiritualis, vt traharis ne vinculo coniugij tenearis. Summitas funiculi spiritualis est sermo sanctæ exhortationis. Hoc funiculo Hier. 38. Hieremias infixus in limo cisterne veteris, extractus respirauit. Trahitur Hieremias & educitur de cisterna, & mundatur à contagione luti, quum mundo peccator exiens per pœnitentiam absoluitur à labe peccati. Hieremias trahitur funiculo inuoluto veteribus pannis, nos autem veterum patrum trahimur exemplis. Audi igitur dilecte mi, quæ sunt incommoda nuptiarum, nec philosophorum tantum, se etiam diuinorum monitis acquiesce, vtrunque enim exempla posituri sumus.

De nuptijs carnalibus vitandis suasoribus Theophrasto, atque alijs philosophis, & oratoribus cum latinis tum græcis. Cap. I.

Ertur aureolus Theophrasti liber de nuptijs. In quo quærit, an vir sapiens vxorē ducat. Et cum definisset, si pulchra, si bene morata, si honestis parentibus: si & ipse sanus ac diues, si sa-

Nuptiarum incommoda.

De vxorum querelæ.

E

F

Hier. 38.

G

H

chrymas suas, & hereditatis spe vendat illas, cum & sollicitudinem iactans & curam, languentis animi desperatione conturbet. Quae si languerit, coegrotandum est cum ea, & nunquam ab eius lectulo recedendum. Aut si bona fuerit, & suavis vxor (quae tamen rara, aut nulla est) cum parturiente gemimus cum periclitante torquemur. Sapiens, autem nunquam solus esse potest. Habet. n. secum oes qui sunt, qui que potius fuerunt boni, & animum liberum quocunque vult transfert, quod corpore non potest cogitatione complectitur. Et si hominum copia defuerit, loquitur cum Deo. Nunquam minus solus erit, quam cum solus fuerit. Porro liberorum causa uxorem ducere, vel ne nomen nostrum intereat, vel ut habeamus senectutis praesidia, & ut certis utamur haereditibus stolidissimum est. Quid enim ad nos recedentes e mundo pertinet si nomine nostro alius non vocetur, cum & filius non statim patri suo vocabulum referat, & innumerabiles sint, qui eodem appellentur nomine? At quae senectutis auxilia sunt nutrire domi illum, qui aut prior te forte moriatur, aut peruersissimis moribus sit, aut certe cum ad maturam aetatem veneris, tarde ei videaris mori. Haec & huiusmodi Theophrastus edisserens, quem nostrum non moueat ad quietam continentiae vitam? Quieta est enim continentiae vita, quam non inquietat vxoris suspicio, non sollicitant ancillarum sumptus, nec conturbat filiorum peruersitas. Quae munditiae gignit florem, puritatis parit fructum, bonae conscientiae profert odorem. Haec tergit carnis maculas, animam sincerat, restringit cogitationum fluxus. Si quis autem vxoris non est expertus incommoda, experto credat. Cicero. n. rogatus ab Hircio, ut post repudium Terentiae sororem eius duceret non acquieuit dicens, non se posse & vxori & philosophiae pariter operam dare. Fertur & Socrates duas vxores habuisse, Xantippen & Mironem neptem Aristidis. Quae cum eum crebro conuicijs aggrederentur, nouissime verterunt impetum in eum & male mulctatum, tandemque fugientem diu persecutae sunt. Sed forsitan putet aliquis concordiae prouidisse, si pauperem ducat vxorem. Marcus Cato Censorius habuit vxorem Paulam, humili loco natam, vinolentam, impotentem, & (quod credere facile posset nemo) Catoni superbam. Philippum regem Macedonum, contra quem Demosthenis philippicis, introeuntem ex more cubiculum vxor exclusit irata. Quid igitur dilecte mi? num doctior es Catone? num Philippo rege potentior? Non acquiescit mulier superba viro sapienti, nec potentem veretur irata. Totae Euripidis tragediae in mulierum maledicta sunt, unde & Hermione loquitur: Malarum me mulierum decipere consilia. Scribit Herodotus, quod mulier cum veste deponat verecundiam. Quod sine teste gerit, quasi non fecerit, obliuiscitur. Si quis autem testis adfuerit, ipsa tamen artificio linguae fateri cogit eum non uidisse quod viderit. Quod verbis excusare non valet, hoc lacrymis excusat. Blanditur oculis, seducit osculis, amplexibus instat, & vincit. Amat in muliere forma, non anima. Amor autem formae, viriles eneruat animos, non attendit cui adhaerit, rationis expertus est

se dinoscitur. Scripserunt sicut legisse recolo Aristoteles & Seneca de matrimonio liberos, in quibus amorem formae vterque accusat. Amor (inquiunt) formae rationis obliuio est, & insaniam proximam philtum, foedum, minimeque conueniens aio sapientium, turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit, a magnis cogitationibus ad humillimas detrahit, querulos, iracundos temerarios, dure imperiosos, seruiliter blandos, omnibus inuites, etiam ipsi nouissime amori facit. Nam cum fruendi cupiditate infatibilis flagrat, plurima tempora suspitionibus, lacrymis, conuestionibus perdit, odium facit sui, & ipse nouissime odium est. Tota amoris infectio apud Platonem posita est, & omnia eius incommoda Lyfias explicauit, ut qui non iudicio, sed furore ducatur, & maxime vxorum pulchritudini grauius custos accubet. Refert praeterea Seneca cognouisse quendam ornatum hominem, qui exiturus in publicum fascia vxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horae praesentia eius carere poterat, potionemque nullam nisi alternis tractam labijs vir & vxor hauriebant, alia deinceps non minus inepta facientes, in qua improvida vis ardentis affectus erumpebat. De hoc eodem exemplo dicit Hieronymus contra Iovinianum. Origo quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis. Nihil autem interest ex quam honesta causa quis insaniat. Vnde & Sextus in sententijs. Adulter est (inquit) in sua uxore amator ardentior. In aliena quippe vxore ois amor turpis, in sua nimius. Sapiens vir iudicio debet amare coniugem non affectu, ut regat impetus voluptatis, ne praecipit feratur in coitum. Nihil. n. foedius est quam vxorem amare perinde atque adulteram. Certe qui dicunt se cum rei familiaris, & generis humani vxoribus iungi, & liberos colere, imitentur saltem pecudes, & postquam vxorum venter intumuerit, non perdant filios, nec amatores se vxoribus exhibeant, sed maritos. Dicuntur plerumque vxores non causa fornicationis vitandae, sed causa luxuriae explende: nec cum proles, sed cum pecunia. Vnde Martia Catonis filia minor, cum quaereretur ab ea cur post amicum virum denuo non nuberet, respondit se non inuenire virum, qui se magis vellet, quam sua. Quo dicto eleganter ostendit diuitias magis in vxoribus eligi solere, quam pudicitiam, & multos non oculis, sed digitiis vxores ducere. Optima est vxor, quam non avaritia conciliat, nec luxuria copulat. Refert Oeconomicus Xenophontis liber pulcherrimus, in quo de civili loquitur coniugio, quod pari labore vir & mulier defraudant in opere. Ille foris victus & cultus humanos quaereret, illa vero domi curam ageretur, ouium caeterarumque pecudum foetus, & fructus custodiret. Sed post mulierum labor immutatus est, & quae laborare consueuerant, dominari coeperunt: & quandoque dominium concomitatur ocium. Vnde Columella cum de luxu mulierum loqueretur, inquit: luxu & inertia defluunt. Ut ne lanificij quidem curam suscipere dignentur, sed domi confectae uestes fastidio sunt, peruersaque cupidine maxime placeant, quam grandi pecunia & totis pene censibus redimuntur. Instrumentorum agrestium cura grauantur, sordidissimum negocium paucis diebus in villa morari dicunt. Amant. n. ciuitatum frequentiam,

I Liberos, & cetera nuptiarum bona vilipendit.

Haec enim Theophrastus. Celibatus bona.

Cicero.

Socrates.

Cato.

K Philippus Macedo.

Euripides Hermione. Herodotus.

L Formae amatio.

Plato.

Seneca.

Hieron.

Sextus.

M Caeteris animantibus Coitus est factus, homini pene nulla. Martia Catonis.

Xenophontis.

N Columella.

frequentiam, platearum plausus, fori spectacula, ociosorum confabulationes, interesse choreis gaudet, videre & videri summum bonum existimat. Quae igitur Charissime placet tibi, an quae sectatur ocium, an quae dominio gaudet, an quae labore fatigatur? Ocium. n. luxuria, dominum superbia, labore iurgia sequuntur: his igitur & homini curis laborat & affligitur, qui vxoris pestiferam consortia diligit. Restat nunc frater Charissime, ut qui philosophorum posuimus exempla, mulieris actus explicando, ad diuinarum scripturarum testimonia transeamus.

¶ Muliebris commercij, & carnalis coniugij detestatio, adductis sacrae scripturae testimonijs. Cap. 11.

O Eccl. 25.

Ausa mali mulier, initium culpae, fomes peccati. Scriptum est. n. A muliere initium factum est peccati, & per ipsam oes morimur. Ipta est, quae subuertit iustum, sapientem decipit, exuperat fortem. Nonne David virum sanctum, qui leoni, & vrsis non cessat, qui Philistaei frontem lapide comminuit, mulieris aspectus traxit ad culpam? Quid tam ingens Samsoni virtus, vel quod Salomoni tam laudata profuit sapientia? Vicit. n. vtrumque mulier. Na sicut ignis non satiatur combustilibus, & avaritia nunquam satiatur pecunia, sic ardor mulieris nunquam dicit sufficit. Vxor propria habenti solet esse fastidio, aliena vero non sine periculo adamatur. Propria exuperat verbis, aliena mollit sermones suos, & multo laborum suorum blandimento seducit cor amantis.

Prouer. 2.

Prouer. 5.

P Eauus melis.

Vnde Salomon, Ut eruaris (inquit) a muliere aliena, & ab extranea quae mollit sermones suos, & inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semitam ipsius. Oes qui ingrediuntur ad eam, non reuertuntur, nec apprehendent semitam vitae. Et in eodem scriptum est. Fauus distillat labia meretricis, & nitidius guttur eius oleo. Nouissima autem illius amara quasi absinthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vitae non ambulant, vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles. Nunc ergo fili audi me, & ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea vitam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas. Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam? In fauo mellis duo sunt. i. mel & cera. In facie meretricis similiter duo, scilicet decor & gratia, hoc est pulchritudo oris, & dulcedo sermonis. Cera succendit ignem, mel praebet dulcedinem. Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflamat carnem, blandimento vero lenocinantis sermonis subuertit mentem. Spillat mel ex cera, dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia. Hanc autem dulcedinem eterne mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur. Nouissima illius amara quasi absinthium, & lingua eius

acuta quasi gladius biceps. Mors aeternae damnationis per gladium, amaritudo vero desperationis per absinthium designatur. Custodi ergo animam tuam a muliere mala, & a blanda lingua extranea, non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum: ne rapiaris nutibus illius, pretium. n. scorti vix est vnus panis. Diligit mulier, ut decipiat, ut rapiat. Amat quod habes, non quod es. haec est quae (ut Salomon ait) Vecordi iuueni occurrit ornatu meretricio, praeparata ad capiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, & pacati vultu blandit dicens. Victimam pro salute tua deuoui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre & reperi. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Aegypto. Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo. Veni inebriemur vberibus, & fruamur cupidis amplexibus, donec illucescat dies. Non. n. est vir in domo sua, abijt in via longissima. Sacculum pecuniae secum tulit. In die plene lunae reuerturus est in domum suam. Irretrixit eum multis sermonibus, & blanditijs laborum praeraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens & ignorans, & nescit, quod ad vincula stultus trahitur, donec transigat sagitta iecur eius, velut si auis festinet ad laqueum, & nescit, quod de periculo animae illius agitur. Nunc igitur fili mi audi me, & attende verba oris mei: ne abstrahatur in vijs illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos. n. vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Via inferi domus eius penetrantes inferiora mortis. Quid diligitur in muliere? forsitan quod diligi solet in quolibet flore. In flore color. In muliere decor, sed vtrumque parui temporis est. Rubet rosa, lilia cadent, viola purpuram imitatur ferrugineam, nec tamen in hyeme floret rosa, nec redolet liliu, nec viola nascitur, sed sicut verna tepestas sola florum praecipua pulchritudine vestitur, sic mulieris iuuentus sola decoris gratia coloratur. Ut autem flos quandoque aut exurit gelu, aut pruina marcescit, sic decor mulieris aut infirmitate languet, aut senio euanescit. Mulier ois aut in iuuetute morietur, aut erit anus. Si moritur, sequitur dolor, si eam diligitis. Si anum expectas, nemini vetula placet. Non igitur amandum quod tam cito displicet, aut tam leuiter dimittitur. Illa quae verticis crines aurea diuidit acu, quae frontem pingit, faciem colorat, gemis digitos exornat, erit elica vermium, erit colubri cibus. Huius collum coluber ambiat, anget anguis ubera. Et quanto pulchrior atque tenerior fuerit caro, tanto velocius putrefacta vertetur in faniem. Haec in terra patietur. Sed quid in inferno erit? Audi Esaiam loquentem de filiabus Sion, quae exterto collo, & nutibus oculorum eleuatae, & in pedibus suis composito gradu incedebant: decaluaabit (inquit). Dns verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit. Auferet Dns ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & palliola, & acus, & specula, in aures, & annulos, & gemas in frontibus pendentes, & mutatoria, & sandones, & vittas, &

Prouer. 6.

Prouer. 7.

Eccl. 25.

Prouer. 5.

Eccl. 25.

Prouer. 2.

Prouer. 5.

Prouer. 5.

Esai. 3.

Eccl. 25.

Institutiones Monasticae

& theristra. Et erit pro suaui odore, foetor, & pro zona funiculus, pro crispanti crine caluitiu, & pro fascia pectorali cilicium. Hic vermis, illic igitur, hic putredo, illic tormentu sine termino. Erit tñ ibi vermis conscientiae hic nutritus delectationibus carnis, qui illic desperationis dolore comouebit. Ecce qd amas homo, ecce qd es, & qd amas. Cinis es & puluis, & vento supbia subleuatis. Nocet vicinitas mulierum, cohabitatio earu multos traxit ad crimen, quarum (vt ait B. Gregorius) vox blanditur auribus, & facies oculis. In paradiso nocuit mulier, in terra adhuc nocet, trahitq; ad inferos. Ne igitur obstruat celu, sapientis est prouidere. Vade in ecclesiastico legitur. In medio mulieru noli comorari, de vestimentis. n. procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Vnde & in prouerbij Salomon dicit. Nunquid abscondere pot homo ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant: aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantae eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cu tetigerit ea. Dum egrotaret Iob, & damna substantiae pateretur, dum pro morte filioru cor eius doloribus anxietur, dum molestia carnis affligeretur, & testa sanie raderet, inter hec nihil est relictu, qd grauis affligeret, q vxor infana & puerla. Ait enim viro agrotanti? Adhuc pmanes in simplicitate tua. Benedic Deo & morere. In paradiso (vt diximus) mulier nocuit, sed in sterquilinio (vt audi) non desinit. Adfuit cu Petro in ptorio, & cum Herode locuta est in palatio. In ptorio Petro praebuit negationis occasio, in palatio ausa est dicere Herodi, da mihi in disco caput Iohannis Baptistae. Comorari igitur cu leone & dracone magis placeat q cum muliere neq; habitare. Nequitia. n. mulieris immutat faciem eius, & occubabit vultum suum tanqua visus, & quasi saccum ostendet in medio pximoru. Ingegnit vir eius, & audiens suspirauit modicu. Auerte igitur facie tua a muliere, & maxime a muliere copra, & ne respicias speciem aliena, pp speciem. n. mulier immutat faciem sua, & multi perierunt. Hec concupiscentia quasi ignis exardescit. In amore Thamar fororis suae Amon filius Dauid exarsit, & perijt. Exarsit, & perijt in amore Dinah filiae Iacob Sichem filias Hemoi. Sic speciem mulieris alienae multi admittunt, reprobi facti sunt. Nonne in prouerbij scriptum est de ea? Fouca pfunda meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos uiderit, interficiet. Nonne pretium scorti, seu meretricis vix est vnicus panis? Nonne qui nutrit scorta, perdet substantia? Ecce duo contraria si luxuriosus es & auarus. Largu. n. quaerit luxuria, paru avaritia: Ha sunt illae duae dñae contrariae, de quibus dicit Augustinus, q contraria praecipiant. Dicit avaritia, serua, luxuria dicit, eroga. Perdis si male erogas, si aut no erogaueris, non recipis qd amas. Nutriuentu luxuriae cohabitatio ministrat, pbet vires, supponit igni materia. Nisi. n. adiacente subtrahas igni stipula, no cessat ignis: sic luxuria, q diu carnalibus desiderijs pascitur, non extinguitur. Duobus modis ignis extinguitur, scilicet dum subtrahuntur ligna, vel aspergitur aqua. Sic luxuriae flamma, du subtrahuntur carnis incentiua, vel du mes irrigatur

lachrymarum affluentia, suffocatur ne noceat.

Inuitatur amicus ad compunctionem cordis, & fontem lachrymarum, ut deuinet illecebras carnis. Cap. III.

Eni igitur charissime ad fonte compunctionis, qui oritur in valle humilitatis, qui defluit per decliua conualliu, idest per corda humilium. Cuius vnda extinguit libidinis flamma, vitoru teperat estus, mentiu sordes lauat, carnaliu desideriorum restinguit sitim. Irrigatur ab hoc fonte castitatis hortus, humectantur ab eodem virtutu plantaria. Huius humor nutrit oliueta misericordiae, roseta martyrij, castitatis lilia, inuolata virginitatis violas gignit, & varios morate iuuentuas emittit flores. Sicut ex aquarum humore, & calore solis terra ista facta fecundior copiosiore cultori suo reddit fructum, sic hortus animae nostrae dum lachrymarum affluentia suffunditur, dum rore celesti & sancti spiritus calore vaporatur, segeti virtutu pstat incrementu, pullulare cogit virgulta iustitiae, in vineis charitatis botros multiplicat gratiae, multiplicat & abundantiam vini. intelligenti uerbi diuini. Mentis etenim, q sitae sunt in conuallibus humilitatis, quas illuminat radius contemplationis, per calorem sancti spiritus defenduntur a tentationis pruina, per humore compunctionis intumescunt, replentur intelligentia diuina. Sicut riuulus lenae sonantis aquae obiectu lapidam dat saltus, & quasi quoda delectabili murmure aures demulcet: audientiu: sic riuus compunctionis dum peccatoru occurrit memoriae, dat singultus, & psalmorum dulce murmur auribus cordis insonat. Dum. n. occurrit peccatoru memoria, meas de singulis trahit suspiria. Snt igitur riuuli saltus, animi singultus: psalmorum vero ruminatio, fluens est aqua murmuratio. Super ripas huius fontis dulce est commorari, & considerare vultum naturitatis suae quasi in speculo. Vt si qua macula dinoscatur in facie, mundetur aqua. Contingit quandoque, vt fons compunctionis repleatur terra, nec aliquos habeat decursus, sed obstruitis venaru meatibus bitumine & limo plenus superabundet. Tunc fons oppletur terra, cum mens nihil nisi terrena cogitat sicut in Ezechiele dicitur de edificio in monte visio. Et terr. (inquit) erat vsque ad fenestras, & fenestras clausae sup ostia. Per edificiu signatur ecclesia; p fenestras edificij ecclesiae prelatu, claudantur tenestre, quia terra erat vsq; ad fenestras. Intenti. n. terrenis desiderijs ecclesiae plati lumen verbi subtrahunt subiectis, & hoc est fenestras esse clausas. Sic fons compunctionis, du terra repletur, siccatur, nisi terra eiiciatur. Sed tunc eiicitur terra, cu per confessione mes absoluitur a culpa. Qn aut nouiter purgatur, tribus adhuc modis obscuratur. Obscuratur. n. profunditate, turbatur limo, agitur vento. Profunditas fontis est longae consuetudinis in peccatis assiduitas mentis. Limus vero delectatio carnalis, quia licet animus peccato renuntiet, ex consuetudine tñ pcedenti, qdam dulcedo delectationis in carne qnque remanet. Agitur vero cu mes nouiter conuersa vento suggestionu aliquatulum mouetur accepto. Sed dum cessat ventus

A Fons compunctionis.

B Mentes humiles.

C Pulchra comparatio.

D Ex Iac. 1. C Fons obturatio.

Ezec. 41.

D Fons obscuratio.

E Fontis purificatio.

Cognitio sui mundi, & Dei.

Psal. 136.

Flumina Babylonis & eorum transitus.

Ociositas.

Psal. 39. Esa. 12.

Fons compunctionis, & q ex eo biberunt.

H Fontes. 7. Israel.

Ecl. 1.

rus, dum limus ima petit, dum illuminatur profunditas fontis radio contemplationis, tunc mens tranquillitate recipit, & fit illustre qd erat obscuru. Fit itaq; fons purus, fit purior, fit purissimus. Purus efficitur per cognitionem sui, purior per cognitionem mundi, purissimus p cognitione Dei. Cognitio sui gnat humilitate, cognitio mundi ipsius mundi desperatione, cognitio Dei charitatis ardore. Cognitio sui illuminat profunditatem, contemptus mundi pellit delectatione, ardor vero charitatis sedat ventorum, idest tentationu comotione. Sic igitur congregantur illa tria. scilicet claritas, puritas, & tranquillitas. In intelligentia claritas, in conscientia puritas, in moribus tranquillitas. Veniat igitur ad fonte compunctionis illi, q sedent super flumina Babylonis. Sed quomodo venient? recordando Sion. Vnde Psal. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordamur tui Sion. Qui seruantur fluctus mundanae confusionis, qd est eue super flumina Babylonis, si contemplantur caelestia, solo eorum desiderio excitentur ad lachrymas. More. n. fluminis mundana euncta transeunt. Amittuntur diuitiae, mutantur honores, aedificia corruunt, pretiose vestes conteruntur, aut consumuntur, amici moriuntur, hi gladio, illi senio, hi casu, illi infirmitate. Euanescit pulchritudo, labitur etas, cito fit de puero iuuenis, de iuvene senex, de sene decrepitu. Sic mundana transeunt, & tñ multi sequuntur ea. Hi. n. sedent super fluentia luxuriae, illos trahit torrens iracundiae, huc vorago gula demergit, illum cupiditatis profunditas absorbet. Hunc loquacitatis impetus subuertit, illi ociositatis stagna placet. Assimilatur ociositas stagno, quia sicut stagnu abundantiu nutrit pisciu, sic ociositas multitudinē cognitionum. Haec sunt mortis flumina tenaci vitoru luto repleta. Clama igit charissime, vt educaris de lacu miseriae, & de luto fecis, vt venias & bibas de fontibus Israel: & haurias aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Fons compunctionis est vnus de fontibus saluatoris. In hoc fonte salus & sanitas. Bibit Petrus ex hoc fonte, & salute recepit. Venit Maria Magdalena ad hunc fontem, & ab lagoore peccatorum multorum sanata est. Ad hunc fontem fontes Israel defluunt. Septe sunt. n. fontes Israel, quibus videntiu Deum mentes irrigantur. i. septem sunt Sancti spiritus dona, q sunt spiritus sapientiae, & intellectus, spūs consilij, & fortitudinis, spūs scientiae & pietatis, & spiritus timoris Dñi. De fonte sapientiae pcedit aqua doctrinae. Spiritus intelligentiae emittit riuulu prudentiae. De fonte consilij pcedit vena solatij. De fonte fortitudinis robur boni operis. Emittit fons scientiae gemitum doloris: qui. n. addit scientia, addit & labore. Reddit aut fons pietatis decursum compassiois. Riuulus vero timoris, fructum confessionis. Aia itaq; Deum sitiens compungitur timore, compungitur & amore. Dum. n. cogitat vitae praesentis exiliu, vel dum recollit inferni suppliciu, tuc affligitur lachrymis, vexatur suspirijs. Cum vero longa mororis anxietate consumpta, de venia securitas nascitur, aut contemplatione celestiu mes delectatur, tunc est oneri transeundi ad regnum dilatatio, & cruciatur mes desiderio. Ex his igitur quatuor affectionib; animi tanq ex quatuor riuulis, quoru

Iosue. 15.

K

Psal. 38.

L

M

reperit, animæ faciem lauat, quia mentis speciē deco- rat. Lauat & opera manuum, lauat & affectus cogi- tationum, quibus quasi pedibus mens ad optata p- greditur. Immorari diutius liberet circa fontis hu- ius fluentis, saltem loquendo, nisi propositi nostri finis instaret.

De nuptijs spiritualibus. Lib. II.

De duplici uxore, & duplici vita. Cap. I.

VRGAMVS igitur, & reuertamur ad rē, vt qui pau- lo ante carnalium nuptia- rum patefecimus incōmo- da, Nunc ad dulces spiri- tualis coniugij amplexus puocemus sociū. Cauen- dum autem primum esse moneo, ne illicito fruatur

coniugio, neve talem ducat, quæ aut matris, aut pa- tris offendat animum. Isaac duos habuit filios, & u- terque duas habuit vxores. Esau enim duxit Iudith filiam Beerī Ethæi, & Basemath filiam Elon eiusdē loci, quæ ambæ offenderant animū Isaac & Rebec- cæ, Iacob vero filias Laban Liam, & Rachel sibi cō- iugio sociavit. Quid autem hi duo fratres nisi duos motus, qui sunt in homine, designāt, hoc est concu- piscentiam carnis & spiritus? Quid vxores Esau, ni- si propriæ laudis amorē, & mundi sapientiā? Quid vxores Iacob, nisi actiuā, & cōtemplatiuā designant uitā? Ad hoc pertinet, qd dicitur. Factus est Esau vir gnarus venandi: Iacob autem simplex habitabat do- mi, vel in tabernaculis. Venator carnē sequitur, & carne vescitur, quia concupiscentia carnalis sectan- do carnalia carnalibus desiderijs pascitur, animus vero spiritalis quasi Iacob vir simplex in tabernacu- lis moratur, quia intus spiritalia meditando delecta- tur. Esau feras, Iacob sequitur oues, hic sanguinem fundit, ille lac p̄bet, hic lanā, ille pillos inuitiles, hic gerit arcum, vt vulneret, & ponit laqueos, vt deci- piat, ille baculum tenet sustentationis per cōsolatio- nem, & virgā directionis per correctionē. Probans quoque Esau, qd nō libenter acciperet pater suus filias Chanaan, duxit vxorem abique his quas prius habebat, Mahelēth filiā Ismael filij Abraham. Erat enim Ismael ancillæ filius, q̄ est Agar. Agar carnem, Ismael carnis appetitum, filia Ismaelis curam desi- gnat carnis. Duxit itaque filiam Ismaelis, qui curam carnis in desiderijs facit. Vxores Iacob solæ laudan- tur, in vna fœcunditas, in altera facies commendat- ur. Quibusdam tñ sola Rachel, quibusdā sola Lia placet. Amant, n. quidā contemplationis pulchritu- dinem, quietem silentij, lectiois speculum, consciē- tiæ puritatē, piæ meditationis cōsolationē: Chariti- tati diuinæ quasi vultui Rachelis inherēt, aspecti- bus animi tanq̄ voluptuosus amplexibus illius astrin- guntur. Alii vero solius Liæ fœcunditas placet, Ge- nerāt verbo p̄dicationis filios, hos nutriunt lacte cō- solationis, illos vero pastu cibi fortioris. Necessario seruiunt labori, curā rei familiaris gerunt, necessaria fratribus ministrāt, & sunt quasi v. la, aut saga ci- licina, quibus tota pulchritudo tabernaculi a vento

Gen. 26.

Gen. 29.

Gen. 25.

Gen. 28.

& pluuia custoditur. Apud nos autē vtrāq; dicitur idest Rachel & Lia: ne intolerabilis sit labor Liæ neu quies Rachelis habeatur tædio, sed constitutis horis sibi inuicē succedant. Succedat labor oratio- ni, oratio labori, lectio meditationi, meditatio p̄di- cationi. Sic ad Rachel Iacob q̄nque intrabat, sed ad Liam sepius intrare consueuerat. Ducēda est igitur uxor, q̄ summi patris aīm nō offendat, q̄ gaudium felicitatis nō cōturbet æternā. Hoc. n. interpretatur Isaac, gaudium, siue risus. Itē cauendum est, ne talē ducas, quā lex p̄hibeat. Populo etenim Israel exeun- ti de Aegypto cum septē gentes. i. Chananzos, & Pherezæos cum quinque reliquis gētibus expugna- ret Dñs, ait, Nō inibis fœdus cum eis, neque sociab- is coniugia, filiā tuā non dabis filio eius, nec filiā eius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum. Pa- tet moralis sensus. De Aegypto exeunt, qui mundo renuntiant: expugnant illas septem gentes, & possi- dent terrā eorum, qui terram cordis sui liberāt a do- minio septem principalium vitiorum. Fœdus vero cum eis non inire, est consensum delectationi non p̄bere. Cōnubia non sociare, opera delectationum nō adimplere. Filii autem & filiæ Cananzorum, sūt opera eorum pueria, & suggestiones, vel cogitatio- nes prauæ. Filij & filiæ Hebræorum sunt opera bo- na, & piæ cogitationes. Coniungūtur siquidem hæ duæ nationes inter se contrariæ mutuo, q̄n opus bo- nū suggestioni, aut cogitatio bona operi nefario cō- sentit. Sed Hebræi filium Chananzæ filia seducit, cū boni consiliū operis suggestio peruersa subuer- tit. Sic Eux suggestio primi parentis mutauit consi- liū, porrexit voluptatis pomum, & ad inobediētiā promouit transgressum. Quod si spiritualiter intel- ligatur, Eua quotidie primo parenti offert pomum, quia caro spiritui suggerit voluptatis affectū. Pomo enim voluptas carnis per similitudinē comparatur. In pomo. n. tria sunt, s. odor, color, & sapor. Et in vo- luptate tria, s. fauor, honor, & amor. Fauor itaque mundi est quasi odor pomi, color honor, sapor a- mor. Sicut. n. naribus dulcis odor attrahitur, sic to- tis desiderijs animi famæ secularis fauor affectatur. Sed caret pomū pulchritudine coloris, si voluptas priuatur honore mundanæ p̄tatis. Odorem vero sa- por sequitur, q̄n opere desiderij voluptatis imple- tur. Monstrat diabolus Eux pomi colorē per sugge- stionem, odorat Eua per delectationem, Adā per de- lectationis amorem cōsentit. Hæc in nobis quoti- die fiunt. Suggestit. n. diabolus, delectatur caro, spi- ritus consentit. Adhibenda est igitur custodia, ne dominetur sensualitas, sed succumbat: ne stultitia carnis animum priuet virtute rationis.

Exo. 23

Moralis

Spūaliter

Pomo cō- paratur voluptas.

Qualiter vxor iam ducta sit habenda, aut si displicuerit repudianda. Cap. II.

Nec ducas vxorem, q̄ fortassis aliquā duxisti. Si autem duxisti, vide vtrum placeat, caue ne sit ancilla, ne adultera, ne fœda. Per Moysem etenim scri- ptū est. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eā,

Dent. 24.

& non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquā fœditatem, scribet libellū repudij, & dabit in manū eius, & dimittet eā de domo sua: cumq; egres- sa al-

sa alterum maritum duxerit, & ille quoque od- rit eam, dederitque libellum repudij, & dim- s- rit eam de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in vxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Do- mino. Audi charissime quid de adducto exemplo Beatus Gregorius dicat. Homo (inquit) vxorem accipit cum actionis terrenæ suscipit curam. Cuius cum cognouerit fœditatem, dat libellum repudij, & dimittit eam de domo sua, quia sæpe ipsa ter- rena actio, quæ priusquam haberetur fortiter ama- batur, cum habita fuerit, eius fœditas agnoscitur: cum scilicet esse per peccatum polluta videtur. Dimittit ergo eam vir de domo sua, vt amorem eius abiciat de mente sua. Quæ egressa alterum virum accipit, quia terrenam actionem, quam tu deseris, alius concupiscit, sed fortasse etiam ipsi in odium quandoque ventura est, vt eam vtiliter dimittat. Bene autem dicitur, dimiserit eam, vel certe mortuus fuerit, quia vnusquisque terrenam curam aut dimittet, aut morietur, id est aut non ei ex animo succumbat, aut propter eam funditus in animæ vita succumbet. Siue ergo eam sequens maritus dimiserit, siue mortuus fuerit, maritus prior eam in vxorem non poterit recipere, quia polluta est, vt videlicet is, qui semel terrenam cu- ram, atque præsentis vitæ intentionem reliquerit, ad eam vltra nullo modo redeat, quoniam ipse iam suo iudicio se polluit, qui eam prius ideo deseruit, quia pollutam esse cognouit. Habes nunc charissime causam separationis idoneam. Causa enim separationis est occasio fœditatis fœtoris. Sed fœ- toris assiduitas fortassis quid, & præcipue vel quan- tum cuiuslibet noceat dinoscere non permittit, nec fœtorem curæ secularis discernunt nares, nisi quæ fragrantiam consueuerint boni odoris: sed qui rē motus est a fœtore, qui moratur inter odoriferos virtutum flores, & bonorum operum velut aroma- rum reficitur odore, qui carnis munditia delecta- tur, & puritatem cordis obseruat, talis peccati fœ- rentem nebulam sentit, & contaminantem super- fluitatis euitat labem. Eijce igitur vxorem, & sic eijcies cum vxore fœtorem, id est de domo men- tis curam expelle secularem. Non enim sane ha- bitabunt simul animus spiritalis & cura secularis, sed tum separatur animus a terrenis, dum cælesti- bus inhæret, dum interius diuinæ contemplationis rōre suffunditur, & gratiæ spiritalis dulcedine frui- tur, cito & facile peccati pessimum discernit odo- rem. Veni igitur charissime, vt curras adolescens cū adolescentulis, & dicas. In odore vnguentorum tuorum curramus: adolescentulæ dilexerunt te nimis. Curramus igitur vt vngamur. Sunt enim quidam qui non currunt, quia nimij fœtoris assiduitate imbuti fragrantiam virtutum non sentiunt. Sunt alij qui lento passu incedunt, & sic aut vix, aut nunquam perueniunt. Lento siquidem passu gra- diuntur, quia minorum virtutum gradibus inni- tuntur. Sunt & alij qui currunt, quorum duæ spe- cies sunt, scilicet qui currunt & perueniunt, alij vero qui dum currunt quibusdam occurrunt, & confabulantur eis, sed dum morantur, quò tendē-

Grego.

R

Cantic. 1.

S Curren- tium va- rietas.

bant obliuiscuntur. Currebat Cornelius, currebat Zacchæus, vterque fide & opere currebat. Currunt Ananias & Saphira, currunt & non perueniunt. Currunt interdum frustra seculares, currunt & clau- strales. Illi enim detinentur quandoque delecta- mentis mundi, ne exeant a mundo, isti vero reuo- cantur delectationibus carnis, vt redeant ad mun- dum. Impediunt ergo cursum boni operis offen- dicula miseræ carnis. De hoc cursu dicit Aposto- lus. Currebatis bene, quis vos impediuit? Infirmi currunt vt sani fiant, qui enim delectantur odore vnguentorum, tactu sanantur eorum. Odor vnguentorum fragrantia virtutum est, vnctio eorum exhibitio est bonorum operum. Vnguenti siqui- dem spiritalis tres species esse dicuntur, prima vi- delicet per quam tumores comprimuntur, secunda per quam confractiones solidantur, tertia per quam dolores extrahuntur. Vnguentum etenim humi- litatis tumorem curat elationis. Vnguentum con- solationis læsionem refouet fractæ mentis. Vn- guento autem confessionis ab intimis vis extrahi- tur inueterati doloris. Sed tunc operatur citius quando assiduæ exhortationis manu fricatur. Te- net etiam quandoque medicinalis potionis simili- tudinem confessio, sicut enim per potionem cura- rantur interiora ventris, sic per confessionem infir- mæ purgantur vitia mentis. Curantur itaque con- traria contrarijs, subintrant enim virtutes receden- tibus vitijs: hic est autem adolescentularum cursus, virtutum scilicet profectus. Currant ergo iuuenes, & virgines, senes cum iunioribus. Sed qui plus diligit, velocius currit. Præcurrit sponsa, id est anima perfecta, subsequuntur adolescentulæ, id est minus perfectæ.

Gala. 5.

T Vnguen- torū spēs.

Cōfessio.

Psal. 148

De nuptijs spiritualibus, & earum ferculis, orna- mentis, ministris, ac consummatione. Cap. III.

Vnde veniunt, & quò cur- runt? Ex Aegypto ad nu- ptias. Ad cuius nuptias? Summi regis filij. Qui sūt qui ad eas veniūt? Pau- peres, & meretrices, stulti, & ignobiles, & tamen Do- minus nuptiarum partitur eis munera sua diuidens singulis prout vulc. Nec tñ trahit eos odor vnguentorum, sed etiam sapor ferculorum. Fercula. n. illa Deum sapiunt. Ibi audiēt noua amoris cantica. Canit. n. sponsa. Osculetur me osculo oris sui. Ibi enim videbunt regem in decore suo, speciosum forma præ filijs hominum. Ibi tan- gent himbriam vestimenti eius, vt cesset fluxus san- guinis. i. fluxa voluptas carnis. Sic oēs animi sensus aliquid de eo bene sentiunt. Olfactus odoris fragran- tiam sentit, gustus saporis dulcedinem, visus rerum pulchritudinem, auditus delectabilia, tactus suauia, sed hæc in animo spiritaliter quandoque reperiuntur. Animus enim odorat dum spiritalia cogitat, au- dit dum attendit, videt dum intelligit, gustat dū de- lectatur, tangit dū operatur. Veniūt igitur ex Aegy- M. Hug. à S. Viçt. To. ij. pto

V Nuptia summi sponsi

Fercula nuptialia. Cantica. Cantic. 1. Esa. 33. Psal. 44.

Sensuum refectio.

pro animæ ad nuptias, quæ mundo renunciantes Deo spiritualiter coniunguntur, vt generent sobolem virtutum per temporis incrementum. Quæ fuerant pauperes, quia diuitijs cælestibus diu caruerant: meretrices, quia in domo mentis suæ lupanar libidinosæ voluptatis crexerant: Stultæ, quia mundi sapientiam secutæ fuerant: ignobiles, quia peccato seruierant. Sed Christus pauperem ditat, ignobilem sublimat, meretricem facit vxorem, stultam sapientem. Veni ergo charissime, vt videas ministros nuptiarum indutos purpura, & bysso, rosarum flores & lilia conuallium tenentes, talares tunicas habentes, baltheis cinctos, diuersa portantés fercula. Hi, qui bysso vestiuntur, & tenent lilia, sunt iusti, qui nimio labore munditiæ carnis quæsierunt. Bysso de terra nascitur, & fit ex lino, quod cum eradicatur, in aquam mittitur, inde extractum ad radios solis siccatur, siccatum malleis frangitur, fractum manibus fricatur, ferri patitur diuisiones, vt ab arstis & stupa separetur, ducitur in filium, fit tela, transit in vsum vestium. Sed bysso non dicitur, nisi subtilitatem fili & tenuitatem cum candore comitetur. Anima autem iusti induitur bysso, & operatur linum, cum mens separata a terrenis desiderijs operatur bonum, sub aquis diu tenetur, & postea sole siccatur, quia post peccatum lachrymis irrigata radio contemplationis illuminatur. Sed qui talis est malleum patitur, manibus fricatur, a stupa disiungitur, quia tribulationem persequentium non vœtur, sed tribulationis assiduitate purgatur. Cum autem linum trahitur in filum, a læua in dexteram traducitur manu, vertitur, saluius humectatur: sic mens cum a vitijs ad virtutes trahitur, manu & salua, id est exemplo boni operis & verbo exhortationis ad bonum conuertitur. Quidam vero lineis induuntur & non bysso, qui enim non tantum peccata carnis, quæ sunt quasi grossiora fila relinquunt, sed etiam cogitationum delicta subtiliter examinant, hi bysso induuntur, his enim filis tela textitur religionis. Induuntur hi tunica talari, & cinguntur baltheis. Tunica talaris est in bonis operibus perseverantia longanimitatis. Baltheus, quo renes cinguntur, est castitas, per quam luxuria fluxa restringuntur: hæc est igitur tunica Ioseph, hic est baltheus Ionathæ. Alij vero purpura vestiuntur, quæ colorem sanguineum imitatur, hanc purpuream primus tinxit Christus. Hac indutus primus Christo ministravit Stephanus. In spiritualibus siquidem nuptijs diuersa diuersi ministrant. Confessores abluendis manibus aquas præbent, luminaria succendunt. Scriptum est enim de his. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Intus enim ardent per affectum charitatis, exterius vero lucent per exemplum boni operis. Hi dant aquas manibus, non enim tantum desunt sua peccata, sed etiam aliena, hoc est enim dare aquam manibus, lachrymis succurrere peccatorum reatibus. Martyres vero diuersa carniū genera ministrant, Stephanus carnes lapidatas, Ioannes oleo frixas, Laurentius igne afflas, Vincentius sale conasperas,

Hippolytus dissipatas, dat Ioannes caput in disco, Iacobus suum præbet percussoribus, Portat Dionysius suum proprijs manibus, Sabinus abscillas manus. Sed & virgines ministrant teneras carnes, Agatha vbera, Agnes vstulata latera, Margarita carnes virgis casas, Tecla flammis ereptas. Ibi auditur Mariæ tympanum, & David cum cantoribus citharam percutit. Post diuersa autem diuinæ scripturæ fercula, post tympanum mortificatæ carnis, post dulce melos citharæ, quæ morum concordiam designat, anima quæ Christo nubere quærit, intrat thalamum suum, id est mentis secretum, parat lectulum conscientiæ, spargit virtutum flores, & dicit. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus, lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina. Si noster est, ergo communis. Quibus? Sponsio & sponsæ, id est Christo & cuilibet fidei animæ. Tu vero charissime exue te solitudine seculari, exorna thalamum mentis tuæ virtutum floribus, & fac animam tuam talem, quam summi regis adoptet filius. Qui cum patre, & spiritu sancto viuit, & regnat per æterna secula. Amen.

Explicitus est secundus Libellus de nuptijs.

M. HUGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis, de vanitate mundi, & rerum transeuntium usu libri IIII. In quorum duobus collocutores signatos inueni singulis literis. D. & I. Quibus docens & interrogans Lib. secundo ad litera. 2. satis indicantur intelligendi.

¶ Sequitur itaque Lib. I. D.

MUNDE immundo, o munde immunde, quare sic dileximus te, hincino est fructus tuns? Hæc promissio tua? Hæc de te spes nostra? Quare in te sperauimus? Quare tibi credidimus? Quare de te cogitare volumus? Ecce quomodo decepti sumus. Nihil reliquit habemus, inanes remansi fumus. Omnia de immunde quare sic dileximus te? IN. Quid vides o homo? D. Nihil melius quam fugere. IN. Non satis intelligo quid dicere velis, video tamen, sicut iste tuus stupor indicat, quod vel graue aliquid pateris, vel nouum vidiisti, vel malum moliris. Ne igitur abscondas quicquid illud sit, quia si periculum est, simul liberasti me. Sin autem nullum est periculum, & vane conturbaris, forsitan consolabor te. D. Confurge, & ascende, & aspice mecum, & ostendam tibi mirabilia magna, antiquis uerera, presentibus noua, & posteriora futura. IN. Quando rem ipsam video, de qua loqueris, tunc melius

Virgini.

Z Nuptiarum consummatio.

Canti. 1.

Lectulus communis. Conclusio operis.

B Acies humani oculi.

melius fortasse intelligam quid dicere velis. Nunc igitur ostende mihi quod ascendere debeam, vt & ego videre possim mirabilia ista, de quibus tu sic conturbaris. D. Oculis carnis quanto sublimior, & in altiore loco constitutus fuerit, tanto amplius per visionem in latum se diffundit. Facilius quippe desuper in subiecta acies visionis expanditur, quando omnia quodammodo coram posita intuentur: sed hæc quidem eo ipso, quo per corporis instrumentum emicat, multis ac varijs modis nullo etiam foris interueniente obstaculo, in semetipsa caligit. Nam quia angusta est, maxima comprehendere non sufficit: & quia hebes est, minima non discernit, quia autem pigra est, cum in remotissima extenditur etiam si intercurrat, sola tamen spatij longinquitate hebetatur, quia vero perspicax non est, intima quæque non penetrat, sed ea sola, quæ in rerum superficie sunt constituta, oberrat. Sed nec ea, quæ præterita sunt respicere, nec ea, quæ futura sunt potest providere. Hoc ego dixi, valde quantas angustias corporea hæc visio patitur, quæ nisi coram posita intueri non valet. In his quoque, eam & maxima quantitate excedunt, & minima subtilitate fugiunt, & remota longinquitate euadunt, & intima obscuritate subducunt. Nolo igitur, vt cogites visionem huius oculi, quando audis te ad videndum inuitari. Habes alium oculum intus multo clariorem isto, qui præterita, præsentia, & futura simul respicit, qui suæ visionis lumen, & aciem per cuncta diffundit, qui occulta penetrat, subtilia inuestigat, luce aliena ad videndum non indigens, sed sua ac propria luce prospiciens. Quia igitur ea, quæ tibi demonstratus sum, carnis oculus simul comprehendere non potest, ad hanc visionem non carnis, sed cordis oculus preparandus est. Constitue igitur te quasi in quadam mentis specula, & eius aciem in arcam huius mundi circumquaque lustrandam dirige, vt totus contemplanti coram positus sit mundus, & inde tibi vniuersa demonstrabo, quæ prius vel non visa ignorasti, vel visa non quomodo oportuit, considerasti. I. Vere nunc fateor, quod nihil vniuersorum aspectui cernentis absconditur, cum cordis oculus studiose ad videndum aperitur. Quando autem carnis oculus ad videndum aperio, quamlibet late cuncta pateant, in comparatione totius minimum est, quod comprehendendo. Sed ecce dum conor, quantum valeo, cor sursum erigere, inuenio me hucusque non solum corpore, sed corde quoque deorsum fuisse. Nam quanto magis contemplandis quibusdam mundi rebus affectu & cogitatione succubui, tanto ad contemplandam rerum vniuersitatem minus idoneus minusque expeditus fui. Nunc igitur ab his, quibus hæcenus inhebebam, mentem exuo, & quasi deposito onere leuatus sum, cunctis me statim superiorem agnosco. Nescio enim quo pacto mirabili, subito in me hoc factum sit, vt dum studeo nullis specialiter cupiditatem inhære, cunctis incipiam per contemplationem superexcellere. Incipe igitur, quia mundum iam vniuersum coram me constitutum aspicio, & quicquid ex omnibus mihi demonstrare

volueris, sine mora ac difficultate videbo. D. Vides igitur mundum istum? I. Video & bene. Nunquam tam bene vidi, quia nunquam tam diligenter consideravi. D. Quid ergo tibi videtur? Qualis est species eius? I. Pulchra valde. Miror tale opus Dei. D. Deum in cunctis mirabilem inuenis, omnes hoc iam cognouerunt. Sed sciamus interim de operibus Dei, opera hæc hominum tanta ac talia videntur mundum admirari cœpisti. Nam & hoc scire debes, quod mundum hic accipio non hanc solummodo speciem diuini operis, sed mutabilitatem humanæ in hoc mundo conuersionis. Dic igitur mihi opera hominum, quæ vides, qualia sunt? Quid tibi videtur? I. Magnum quoque in his decorum aspicio, & dum considero quid homo sit, miror quomodo talia facere possit. D. Si bene considerares quid sit homo, non mirareris quod talia facere posset, sed quod in talibus confideret. Sed quia mundum attendere cœpisti, nec dignitatem hominis, nec vilitatem humani operis, idcirco tam stulte & inordinate admiraris. I. Quamuis multum contra meam existimationem loquaris, fieri tamen potest, vt & ego deceptus sim, & tu verum dixeris. Volo igitur magis auscultare quam contendere, vt si assertionem tuam probare potueris, impudenter restitisse non pœniteat, si autem non poteris, prudenter tacuisse non noceat. Dico ergo quæ sit dignitas hominis, quæ vilitas humani operis. Quia profecto si id, quod foris apparet solum inspicitur, homo ipse opere suo nec quantitate maior, nec forma decentior, nec tempore diuturnior inuenitur. D. Primum de operibus hominum tecum disputare volo. Vides igitur vniuersa opera hominum quanta & qualia sunt. I. Magna & admiranda satis mihi videntur, sed nunquid tu aliter existimas? D. Profusus aliter existimo, & aliter te quoque existimare volo. I. Non sum tam pertinax, quin libenter a veritate vinci velim, tantum perge quod libet, & sequar te. D. Respice omnia, & considera diligenter singula. I. Respicio & considero, & quid in his omnibus demonstrare velis expecto. D. Quid vides? I. Nauigantes video in mari, & magnam tranquillitatem maris, magnamque serenitatem aeris, ventis quoque secundis leniter spirantibus oprato cursu nauigium ferri. Viros autem per nauem discumbentes ad epulas, & canentes in lyris, & tibijs, & citharis omni genere dulcis cantilenæ auditum mulcentes. Ipsi etiam aquis melodia resultantibus pisces maris greges circumducere, & exultantibus alludendo latitiam augere. D. Quid tibi videtur? I. Quid? nisi magnum gaudium, magna iucunditas, & (si esse possit diuturna) magna felicitas. D. Istud ergo est, propter quod mundus placet tibi. I. Et cur displicere debeat ignoro. D. Fige paulisper oculum, & noli declinare intuitum dum videas finem. I. Persequor euntes, & quid sequatur expecto. D. Quid vides? I. Timeo dicere quod tamē celare non possum. D. Quid igitur vides? I. Video vndique nigrescere cælum, & acri ventorū concursu nubes agitari & conturbari, mare fluctibus intumescere, & quasi ab vno sursum fundo totum in cumulum ferri, heu quid laudauit? D. Quid est? I. O miseri quid vobis cum mari? M. Hug. à S. Viçt. To. ij. Q. 2. Quare

Ornamenta nuptiarum.

Bysso linum.

Moraliter.

Linea uehimenta.

Talaris. Baltheus.

Purpura.

Y Satorum diuersa ministraria. Confessorum. Luc. 12.

Martyr.

Mundus.

Nota.

Nota.

E

Nauigantes.

Nota conuersionator hoc pulchrum inuenit Hugonis nostri pro de scribenda Mundi uanitate.

F

Quare fallaci sereno credidistis? Quare in dubio securi fuistis? Quare tranquillitatem æquoris suspectam non habuistis? Quare perfido elemento vitam vestram committere non timuistis? Quare soliditatem littoris deseruistis? Quare securum iter in terra non tenuistis? Quid vobis lucra tanto periculo acquisita? Ecce quàm exiguum bonum secuti estis, & ecce quantam calamitatem incurristis, & quia verum malum, quod vobis imminebat providere nolulistis, ab appetitu fallacis boni, qui vos traherat, animos non cohibuistis. O infelices & miseri. Ecce illa læticia vestra quomodo tam cito mutata est, & vita vestra ad quam miseriam deuoluta est. Prius vobis inaniter exultantibus pisces maris alluserunt, nunc vos naufragos & miserabiliter abiectos pisces maris in pastum accipiunt. **D.** Quid tibi videtur, quale est hoc opus hominum? **I.** Vanitas est, & vanitas vanitatum. **D.** Conuerte te nunc ad aliud, & vide. **I.** Conuersus sum, & video. **D.** Quid vides? **I.** Video homines pergentes viam suam multis & magnis mercibus onustos, camelos innumerales onera diuersa portantes, plaustra plurima, & bigas non paucas in comitatu euntium. Omnem speciem pigmentorum, atque aromatum ibi video, omnia genera pretiosarum vestium agnosco, ingentes massas metallorum omnium, & omnem lapidem pretiosum ibi conspicio, equos, & mulos, & mancipia, greges armentorum & pecorum, absque numero. **D.** Vnde putas isti veniunt, aut quo vadunt? **I.** Videtur quòd homines de regione lóginqua adueniant, & omnes has rerum copias in exteris nationibus lucri causa commutandas traducant. Apparent autem viri feruentes, & alacres, & quantum ex ipso eorum gaudio datur intelligi, prospere incidentes. **D.** Quid tibi videtur? **I.** Studium satis laboriosum ego video, sed rerum nouitas, & lucri cupiditas dulcia laborantibus solatia præstant. **D.** Expecta & videbis, tantus labor quantum capiet fructum. **I.** Fructus præsens est, si permanens esse potest. **D.** Sustine parumper, quod futurum est cito veniet. **H.** Iam longius processerunt. **D.** Quid vides? **I.** Cuneum armorum de fauce prodite ego video, & timeo ne insidiæ sint. **D.** Timor tardus dolorem non effugiet. **I.** Vno pariter impetu descendunt, & quasi viri latrones ad diripiendam prædam veniunt. Iam viatores nostros anxios, & trementes circa sarcinas suas conglobari video, arma capessere quemque e regione sui oneris aduentum hostium expectare, omnia circumspicere, nullum hominem præter eos hinc aut illinc patere, loca circum omnia longe lateque deserta esse, omnem hominum conuersionem procul consistere, auxilium nullum vel sperari posse. Vndique hostes concurrere, vno animo impetum facere, multitudine plures, cupiditate fortes, solitudine audaces. Quid miseri frustra contenditis? Quid resistitis? Quid in supremo periculo constituti, vitam cum rebus perdere vultis? Hei mihi, iam alios necari, alios spoliari prospicio, alios mortuos cadere, alios vix nudos effugere video. Sed

Negociata.

utrum sic cadentes, an sic effugientes magis miseros dicam, ignoro. Illi enim moriendo a miseria liberantur, isti mortem effugiendo ad alteram miseriam referuntur. Quos potius plangam? Quos magis arguam? Plangam morientes, & arguam fugientes. Nonne etiam rectissime & illi de tali morte arguendi, & isti de tali fuga plangendi sunt? Quia & illos in mortem miseram traxit avaritia, & istos fugientes a morte excipit morte maior miseria. **D.** Quid tibi videtur, quale est hoc opus hominum? **I.** Vanitas est, & vanitas vanitatum.

I. Adhuc conuere ad alia, & vide. **I.** Conuersus sum, & video. **D.** Quid vides? **I.** Video domum diuitis. **D.** Quid ibi vides? **I.** Rerum omnium affluentiam. Natos proficientes, seruos alacres, fecundos greges, horrea plena, apothecas redundantes, in vita sanitatem, in abundantia pacem, in pace securitatem, in securitate felicitatem. **D.** Quid tibi videtur? **I.** Nihil ego hic dolendum, vel timendum video. Prioribus tamen exemplis edoctus temere deinceps quempiam beatificare non præsumo. Volo potius a te audire quid existimandum sit. **D.** Talem ergo felicem putas? **I.** Cur non putem nescio. **D.** Quid ergo plus felicem facit multa possidere, an paucis indigere? **I.** Magis paucis indigere, quàm multa possidere. **D.** Ergo felicius est nullis indigere? **I.** Felicius planè. **D.** Non ergo felix existimandus est homo si multa possidet, sed si multis non indiget. Sed tamen felicem homines vocant, qui habet vnde necessitatem suppleat, quia experti sunt quàm miser sit illi, quem in sua necessitate rerum inopia coangustat. **D.** Si mala pauperis & diuitis comparare volueris, diuitem magis quàm pauperem miserum agnoscis. Diues enim quanto plura possidet, tanto maiorem sollicitudinem habet. Et cum solus præ omnibus sollicitudinis pondus sustineat, alijs amplius quàm ipsi profunt ea, quæ vel cupide querit, vel auare conseruat. Hunc enim sine intermissione suarum æstus curarum exagitat. Timet ne parta deficient, quoniam tamen magna est rerum possessio, non est tamen minor distrahentium multitudo. Timet violentiam potentium, suspectam habet fidem familiarium, semper imminentes pauet insidias exterorum, & quod se scit cum odio omnium possidere, hoc misera quadam & infelici contentione contra omnes nititur defendere, sicque fit vt dum se studio prauitatis a communi omnium societate separat, cunctis odiosus, & ab omnium charitate alienus fiat. Certum etiam habet, quòd si quando eum rerum abundantia defecerit, nulla eum alienæ compassionis miseratio exceptura sit. Rerum suarum ipsum quidem cura non deserit, sed vsus ad alienos transit interim, vt sæpe illis etiam largiri necesse sit, a quibus nec honorem, nec gratiam, nec vtilitatem sperare possit. Cum retinet maledicatur, cum tribuit vanis adulationibus irridetur, sed mens conscia non minus irrisione sui, quàm maledictione offenditur. Semper acerba, semper tristis, semper pusillanimis, semper cura præsentium oppressa, & timore futurorum anx-

I Diuitis domus.

K

L Mētis cruciatus.

zia: in bonis presentibus non confidens, sed semper in mala inuicem metuens. In tantis ergo doloribus & perturbationibus mentis, quæ quæso potest vera esse sanitas, aut delectatio carnis? Quod fomentum corpori acerbum non redditur, vnde conscientia talibus aculeis laceratur? Hæc est felicitas diuitum, quam tu dum falsa foris bona cerneris laudare cœperas, quia veram intus miseriam non videbas. **I.** Si sic diuiti est, inimicus sibi fit, qui multa possidere concupiscit. **D.** Quid ergo tibi videtur, quale est hoc opus hominum? **I.** Hoc quoque vanitas est, & vanitas vanitatum.

M Nuptiarum vilitas.

I. Conuerte nunc te ad alia, & vide. **I.** Conuersus sum, & video. **D.** Quid tu vides? **I.** Video nuptias celebrari. **D.** Quid tibi in eis videtur? **I.** Magna læticia ibi est, magnus ornatus, & apparatus multus, & (vt quod mihi videtur non taceam) hoc opus idcirco cæteris operibus hominum beatius iudico, quoniam ipsum præcipue est, quod per dilectionis vinculum pacem & concordiam parit animorum. Hoc societatem commendat, amorem sanctificat, amicitiam seruat. Hinc fructus proles oritur, hinc generis nostri propago dilatatur, hinc mortis diræ necessitati resistitur, & damna patrum in filijs reparantur. Nam cur illud commemorem, quòd in hoc solo carnis concupiscentia, quæ alio nec sine magno labore cohiberi, nec sine turpitudine laxari potest, ita honeste atque pudice coniugali commercio excipitur, vt quasi nulla castitatis damna sentiantur. Nam etsi ipsa concupiscentia experiri voluptatem suam finitur, nulla tamen pudicitia confusio generatur. Quis ergo tot ac tanta bona contemnenda existimet, nisi qui ea, quæ hoc excepto mala sequuntur, non videt? **D.** Recte de bonis nuptiarum iudicare posses, si etiam mala earum attenderes. Nam quia solum bona, & non mala nuptiarum consideras, idcirco in earum consideratione rectam iudicij censuram non seruas. Negari enim non potest aliqua quidem bona nuptijs inesse, sed si diligenter considerare volumus, plura eis mala admixta inueniemus. Nam illa animorum concordia quàm rara sit, quis ignorat? Immo vero velociter cum peresum fuerit societatis, id ipsum, quod concordiam generare debuerat, odij & discordiæ fomitem subministrat, & tanto iam miserabilius simul viuere incipiunt, quanto discordes ab inuicem separari minus possunt. Hinc rixæ quotidianæ & iurgia crebrescunt, post dura verba dira verbera succedunt. Neuter alterum effugere potest, vna domus, vna mensa, vnus lectus, in quo nihil durius est quàm nec concordem socium, nec hostem habere separatim. Nam sicut ijs, quibus in charitate mens vna est, nihil obstat etiam si corpore separati sunt, ita magnum tormentum est ijs, qui corporaliter sociati sunt, si animo conuenire non possunt. Præterea quod de propagatione hominum testimonium laudis adduxisti, nos sic quidem verum esse concedimus, vt tamen officium nuptiarum non sanitatis gaudium, sed infirmitatis remedium ostendamus, maius enim esset vt nullus viuens moreretur, quàm vt quisquam morienti

N Nuptiarum molestia & vanitates.

O Boni proli eleuatur.

successurus nasceretur. Nunc autem qualiscunque infelicitati nostræ consolatio tribuitur, quando ij, qui morientes retineri non possunt, per nascentes restaurantur, vt quia semper permanentes habere non possumus, saltem semper succedentes habeamus. Suscipiamus ergo, immo sustineamus qualescunque hoc doloris nostri remedium, sed non in eo putemus esse felicitatis oblectamentum. Laudamus potionem, quam quidem non sine amaritudine bibimus, non sine tortione eructamus, quia maiorem & periculosiorem per eam amaritudinem expellimus. Si consideramus delectationem concubentis, consideremus etiam angustiam parturientis. Et vt interim taceamus alias molestias & incommoditates, quæ voluptatem carnis sequuntur, quia ipsa & vigorem naturalem frangit, & omnem virtutem atque decorem corporis tam intus quàm extra emarcescere facit. Quis dicere potest, nisi qui expertus est, quantus labor, quanta molestia sit infantem excipere, & præter cæteras miseras, quæ magis tacendæ sunt, lactare, educare, nutrire, pueros instruere disciplina, pariter & scientia informare, & ad legitimam vsque ætatem perducere? Quis non satis care vnius noctis delectationem emisse se dicat, quam tot annorum labore & cura recompenfat? Si hoc nubentes attendere vellent, certe in nuptijs magis flendum quàm ridendum sibi fore cognoscerent. Nunc autem quasi modica eis concupiscentiæ esca in hamo anteponitur, vt ad diram laboris & doloris necessitatem capiantur. Tale est gaudium, quod vides. **I.** Nihil per omnia contradici potest, validæ sunt rationes tuæ. **D.** Quid ergo tibi videtur, quale est hoc opus hominum? **I.** Vanitas est hoc quoque, & vanitas vanitatum.

P Coitus mala.

Q Scholasticorum studia.

I. Conuerte adhuc te ad aliud, & vide. **I.** Conuersus sum, & video. **D.** Quid vides? **I.** Scholam discipulorum video. Magna est multitudo, diuersas ibi ætates hominum conspicio, pueros, adolescentes, iuuenes, senes; diuersa quoque studia. Alij ad formata noua elementa, atque voces insolitas edendas rudem adhuc linguam inflectere discunt. Alij verborum inflexiones, compositiones, & deriuationes primum audiendo cognoscere, deinde conferendo adinuicem, atque identidem repetendo memoria commendare satagunt. Alij cæras stylo exarant. Alij figuras varijs modis, & diuersis coloribus in membranis docta manu calamum ducente designant. Alij autem acriori, & feruentiori quodam studio de magnis (vt videtur) negocijs disceptationes quasdam adinuicem exercent, & se quibusdam verborum innexionibus & gryphis vicissim fallere contendunt. Calculantes etiam quosdam ibi video. Alij tensum in ligno neruum percutientes diuersorum sonorum, melodias proferunt. Alij vero quasdam descriptiones, & mensurarum formas explicant. Alij cursus & positiones siderum, & cæli conuersionem quibusdam instrumentis manifeste describunt. Alij de natura herbarum, de constitutionibus hominum, de qualitate rerum omnium & virtute pertractant. In his autem omnibus licet non vna sit discendi forma, vna

tament omnibus est proficiendi voluntas, hoc autē siue ocium negociosum, siue negociū ociosum appellandū sit, cunctis humanis actionibus tuo quoque iudicio præferendum existimo, eo quod nihil transitorium, nihil caducum, sed quod æternum est sapientiae decus, per id mentibus inferitur, & radix eius amplius non eradicanda plantatur. D. Imago veritatis fallit te. Nam & ista est consuetudo mundi huius, ut id, quod magis ad animos hominum illaqueandos præparat, ne caueri, aut vitari possit quadam similitudine veritatis intextat. Error enim quanto manifestius agnoscitur, tanto citius reprobatur. Occultus autem dum foris speciem veritatis erexit, intus venenum falsitatis infundit. Talia sunt ista non sapientiae, sed dementiae humanae studia, quibus imprudentes & stulti tam inuili quam pertinaci labore naturas rerum inquirunt, auctorem vero suum, & naturarum simul omnium artificem ignorant, & tamen quærere negligunt, quasi sine Deo, aut veritas possit inueniri, aut felicitas possideri. Et ut apertius adhuc agnoscas quàm infructuosā, immo quàm perniciosā sint studia hæc, animos non solum ad cognoscendam veritatem non illuminant, sed ne veritatem agnoscere possint, prorsus excæcant. Rapiunt enim cor hominis, & quodammodo extra semetipsum abducunt, ut dum ad alia, quæ ad rem non pertinent, consideranda trahitur, ad circumspectionem sui minimè reuertatur. Sic solent aues capi, quibus in tenebris terræ noctis hinc quod intueantur lumen ostenditur, hinc quo capiantur laqueus præparatur. Quid ergo prodest homini, si rerum omnium naturam subtiliter inuestiget, efficaciter comprehendat: ipse autem vnde venerit, aut quò post hanc vitam iturus sit non consideret, nec intelligat? Quid enim est ista vita mortalis, nisi via quædam? Transeunt enim sumus, & ea, quæ in hoc mundo sunt quasi a latere transeundo conspiciunt. Quid ergo, si noua aliqua & ignota nobis transeunt cernimus, nunquid ad inquirenda ea aut subsistere, aut ab itinere nostro declinare debemus? Hoc faciunt isti, quos tu vides, qui quasi stulti viatores, propositi obliti sunt, & ad inquirenda hæc, quæ vident ignota, quasi in via considerant. Iamque vsu & assiduitate huius vanitatis adeo a semetipsis exulant, ut nec in via se esse meminerint, nec patriam requirant. I. Si sic est (ut dicis) omnibus alijs istos miserabiliores iudico, quorum vita tanto errore inuoluitur, ut non solum alijs, verum etiam ipsi in studio suo decipiantur. D. Prorsus sic esse & conuersatio eorum probat, & finis demonstrat. Conuersatio quidem, qua nihil turpius, finis vero, quo nihil infelicius esse potest, ut morientes spem salutis non habeant, qui viuentes per iter virtutis incedere volebant. I. Vere fateor, quòd omnino ineptum est illum sapientem dicere, qui quamlibet ad alia oculum habeat apertum, suum tamen interitum aut præuidere nequeat, aut cauere detrectet. Quid autem eiusmodi homines nec cautelam instantium, nec prouidentiam habeant futurorum, lubrica eorum vita, & dissoluta conuersatio, nec non & infames gressus satis demonstrant.

R
Studio
vanitas.

D. Quid ergo tibi videtur, Quale est hoc opus hominum? I. Video planè, quòd & hoc vanitas, & vanitas vanitatum est.

De vanitate mundi. Liber I I. D.

ONGV M est per singula vanitatem huius mundi demonstrare. Scias tamen, quòd ex istis omnibus quæ vides nihil permanens est, sed transeunt vniuersa, & reuertuntur illuc vnde orta sunt. Omnia sicut initium, ita habent & finem, sed dissimiliter currunt, & non æque perueniunt. Alia recens orta sunt, alia iam olim occiderunt, alia inter medium pertranseunt, alia ortis nascentia succedunt, simul tamen omnia defluunt, & ad vnum locum tendunt. O magnum flumen quòd raperis? Paruus est ortus tuus, de fonte exiguo manas, de vena modica erumpis. Curris & crescis, descendis & absorberis. Curris sed deorsum, crescis sed ad interitum, venis & præteris, sed effluis, sed absorberis. O vena quæ non deficis, o cursus qui non requiescis, o vorago quæ non repletis? Quantum vanitas subijcit, Quantum mortalitas trahit, tantum insanabilis mors deglutit. Nec illa edere, nec ista trahere, neque hæc vnquam cessat absorbere. Semper præsentia transeunt, semper futura succedunt, & quia continuus est successus, perpetuus status esse putatur. Sunt enim oculi mortaliū depreffi, & cursum vniuersorum non respiciunt, atque in exiguis rerum particulis defixi, quid agatur in toto non attendunt. Breuis est etiam vita hominis super terram, & dies eius incerta sorte percurrunt. Mens vero tenebris suis obuoluta non multum valet, aut futura prospicere, aut præterita meminisse. Cumque solum ijs, quæ coram posita sunt occupata tenetur, innouatio præsentium aufert ei præteritorum memoriam. Hinc est, quòd homines cum de mutabilitate rerum aliquid audiunt, continuo stupent & admirantur quasi nouum aliquid acciderit, quia profecto hoc sermo loquentis improvidis mentibus nouum ingerit, quod in rerum cursu iam olim vetus fuit. Sic ergo mutabilitas rerum præsentium semper vetus est, semperque noua. Vetus ijs, qui pridem illam experimento vel ratione didicerunt; noua ijs, qui nunc primum vel experimento excitati, vel doctrina admoniti illam cognoscere incipiunt. Sed & futuris posterior erit ista cognitio, quia ij quoque, qui post nos futuri sunt, non mox ut mundo vitæ cœperint, nisi post longa experimenta istam mutabilitatis eius cognitionem habebunt. Respice ergo hunc mundum miserum, & magis miseros qui diligunt eum. Iste est, quem putauimus aliquando nobis esse amicum, in quo nobis tempora longa promissimus, vitam quietam, tranquillam pacem, felicitatem perpetuam. Iste est, cuius pulchritudinem dileximus, cuius speciem laudauimus, cuius iucunditatem concupiuius, cuius gloriā desiderauimus, cuius gaudium amplexi sumus. Certe vides nunc quàm sint vana hæc omnia, & nunquā sapien-

Eccles. 3.

T

V

tibus, aut virtutis amatoribus appetenda. Vbi enim sunt patres nostri? Vbi sunt illi diuites & potentes, quos olim in huius mundi gloria elatos vidimus? Vbi postremo sunt omnes, de quorum amicitia & familiaritate præsumebamus? Ecce transeunt vniuersi ante nos, & nos soli relictī sumus post eos. Cogitemus nunc seculum illud præteritorum temporum, quando cum illis fuimus, & quæ futura adhuc fuerant nesciebamus, quando vnum nobis cum illis erat propositum, vna voluntas, vnum desiderium, vna mansio, vna dilectio, vnus amor vitæ, vna mortis expectatio. Modo sublati sunt illi a nobis, & quasi præcurrētes citius hinc exierunt, vbi erant exules, & citius illuc peruenierunt, vbi sunt ciues. Nos igitur si illos præsentēs vere dileximus, nunc in eorum absentia amorem nostrum comprobemus. Sequamur desiderio vbi illi sunt, & citius ad eos peruenire, simulque cum eis esse desideremus. Infideles pariter, & incōstantes esse comprobamur, si propter amorem præsentium prioris dilectionis obliuiscimur. O seculum antiquum vbi es? Olim enim dum eras dilexi te, & modo iterum cum non es diligo te, neque vnquam transitus tuus amorem tui minuere potuit apud me. Quando eras dilexi te, ut permaneres, modo autem quando nō es, diligo te, non tamen volo ut huc reuertaris ad me. Miror ipse desiderium meum, & affectum meum conuenio, nec comprehendō. Quid ergo diligo in te si nolo ut subsistas, nec opto ut redeas? Quis est affectus iste tam extraneus tam inauditus, vbi res diligitur, & præsentia eius non amatur? Quis explicet cordi meo quæ sit ista dilectio? Scio quidem, quòd diligo te, neque tamen volo ut reuertaris ad me. Et ideo fortassis iterum redire te nolo, quia ibi potius vbi tu es tecum esse desidero. Olim ergo peruerse dilexi te, quia vbi ego sum, te ut mecum transires esse volui, nunc consideratius diligo te, quia ibi tecum esse volo, vbi semper subsistas. Ego in exilio sum, tu in patria es, & idcirco de te cogitare nunquam fastidio, quia per memoriam & recordationem tui quodammodo mente ad patriam recurro. O quàm dulce est in terra aliena præteritorum meminisse? Non saturatur mens desiderio, sequitur præteritorum semitam, videt intus viam qua transeat, videt finem quò tendat, videt locum quò perueniat, videt portum vbi requiescat. I. Sicut olim cum mundum istū existimaui stabilem species eius me accendebat ad amorem præsentium, ita nunc mirum in modum eius mutabilitas me prouocat ad desiderium futurorum. Rapior affectu, & trahor desiderio quo currunt omnia, etiam nunc in rebus hoc ipsum, quòd transeunt, diligo, quia ex ipsa mutatione, & exemplo vniuersorum ad transeundum hinc amplius inardesco. Videntur mihi in quodam procinctu esse vniuersa, & totius naturæ quasi clamor exhortationis aures meas pulsant simul currentium, ut ad finem suum cuncta perueniant. D. Ergo cognoscis omnia, quæ in hoc mundo sunt caduca, esse transitoria? I. Res ipsa probat, etiam si ego non cognouerim. D. Quid ergo illis erit, qui in istis confidunt? I. Quid nisi ut inanes & vacui remaneant cum pertransierint ipsa, quæ diligunt?

X

Y

D. Bonum est ergo fugere hinc, & certiotem mansionem quærere: I. Nihil melius, sed quæso te, edoce me quò extra mundum ibimus, ut cunctis quæ in mundo sunt, transeuntibus nos stabiles permanere possimus? D. Interim considera mundum hunc vniuersum, propter mutabilitatem rerum omnium quasi diluuium quoddam decurrentium aquarum. I. Video planè nihil esse stabile, sed omnia ire in præceps. D. Deinde cogita amatores huius mundi quasi quosdam naufragos, qui meri in huius salis profundo deorsum rapiuntur. I. Nihil conuenientius dici potest, sic sunt omnes, qui transitoria diligunt, cum ijs, quibus inhærent defluunt, D. Puto autem te non ambigere, quin apud Deum nihil prætereat, sed omnia immutabili æternitate subsistant. I. Nemo est, qui ambigat. D. Contemplant ergo Deum quasi sursum in summo, mundum autem hunc deorsum in imo. Illum in eodem semper æternitatis suæ statu consistere, hunc autem cuius mutabilitatis suæ semper fluere, atque instabilem esse. I. Manifesta res est, prosequere incœptum tuum. D. Deinde considera humanum animum quasi in quodam medio collocatum, qui quadam conditionis suæ excellentia, & huic, quæ deorsum est, mutabilitati superemineat, & ad illam, quæ sursum est apud Deum verum, immutabilitatem necdum peringat. I. Pulchra est, & admodum placet dispositio ista. D. Si autem animus his, quæ deorsum transeunt, se per cupiditatem immerferit, statim per infinitas distractiones rapitur, & a semetipso quodammodo diuisus dissipatur. I. Perquam periculosa est ista distractio. At scire velim, vtrum quisquam ita late dispersus rursus colligi possit. D. Potest omnino si se iterum crexerit, & hæc infima excutiens, rursus esse secum didicerit. Tanto denique amplius quisque animo in vnum colligitur, quanto magis ima deserens cogitatione & desiderio sursum eleuatur, donec tandem omnino immutabilitatem peruenierit. Ascendit ergo animus ab hac infinita distractione, quæ deorsum est, tantoque magis (ut dictum est) in vnum colligitur, quante magis sursum eleuatur, donec ad veram & vnicam (quæ est apud Deum) immutabilitatem perueniat, vbi perpetuo sine omni immutabilitatis vicissitudine, requiescat. I. Quia prius de diluuiō mentionem feceras, videtur mihi quasi nunc consequenter quandam specialis arcæ formam in corde humano effingas. Sanè mihi diligentius consideranti admirabilis apparet fabrica ista, & quamuis adhuc nesciam propter quid ad illam sermonem diuerteris, existimo tamen magnum aliquid esse, quod demonstrare conaris. Tria siquidem proponis mihi hactenus tam incognita quàm inaudita, nunc autem tam insolita quàm admiranda. Primum est vniuersus mundus iste cum omnibus, quæ in eo sunt in modum decurrentium aquarum præterfluens, cuius inundationes, & motus mutabilitatis, siue diluuiō omnia occupanti, siue mari magno comparemus, res ipsa simillima est. Secundum

Z

A

B

C

est cor humanum ab his transitorijs, & mutabilibus se erigens, & paulatim colligens se in vnum vt vbi mutabilibus proximum est, ibi quasi arca deorsum in fundo latum appareat, coadunatur autem, & quodammodo in vnum colligatur, vbi magis aternis & immutabilibus appropinquat. Deinde in supremo & tertio loco Deum constituit, vt arcam cordis humani deorsum huic fluctuanti salo insidentem, & quasi gubernator dirigat, & quasi anchora teneat, & quasi portus excipiat. Vnde itaque hæc tria immo quasi diluuium quoddam, mundum istum in medio quasi arcam quandam, cor humanum in supremo quasi gubernatorem Deum. Porro arca hæc non solum nouitate, sed magnitudine quoque; me ad stuporem excitat, quam tantæ immensitatis esse conspicio, vt & deorsum fundus eius aquis huius diluuij insideat, & cacumen eius sursum vsque ad Deum pertingat. Verum hæc quid ad propositum nostri sermonis pertineat, quæuis sine causa te ea commemorasse non existimo, scire tamen plenius concupisco. D. Recolis quid primum tibi persuadere cœperim? I. Recolo. Dixisti enim mundum istum fugiendum esse, & quod spes in eo habenda non sit. Propterea quod nihil est, quod in eo sunt, diu subsistere ac permanere possit. Quod cum manifesta & irrefragabili veritate mihi cōprobasset, cœpi ego quoque; hoc vehementer velle, & quomodo hinc fugiendum esset nulla potui ratione inuenire.

D Deinde tu quædam inducere cœpisti, vtrum ad demorandum hoc nescio, vbi distinctione quadam pulchra satis, & artificiosa mundum hunc quasi diluuium quoddam in imo, cor humanum quasi arcam quandam in medio, Deum vero quasi gubernatorem constituisti in supremo. D. Profecto hæc idcirco adduxi, vt tibi periclitanti viam salutis ostenderem, & quasi vere naufrago vel in diluuium arcam, vel in mari nauem præpararem. Cum enim in medio fluctuantis huius salis profundo iacteris, quomodo putas aut periculum euadere, aut ad portum peruenire poteris, nisi huius salutaris ligni (siue hoc arcam, siue nauem nomines) adminiculo transueharis? I. Noua ista similitudines tuæ in noua ambiguitate me pertrahunt. Si enim totus mundus mare vel diluuium est, ad quem locum extra mundum nauigabimus, vbi tranquillam & stabilem mansionem inueniamus? Præterea si cor hominis arca, & nauis est, qua ratione homo vel intrare cor suum, vel cum corde suo mundum transnauigare potest? Postremo cum Deus, quem tu portum esse dixisti, sursum sit, qualis erit cursus iste, vbi more insolito & inaudito & iter nauis sursum dirigitur, & nauigans a semetipso portatur? D. Quoniam mentis oculum ad inuisibilia erigere volumus, similitudines visibilium rerum quasi quædam cognitionis vestigia respicere debemus. In spiritualibus ergo, & inuisibilibus cum aliquid supremum dicitur, non quasi localiter supra culmen, aut verticem cæli constitutum, sed intimum omnium significatur. Ascendere ergo ad Deum hoc est intrare ad semetipsum, & non solum ad se intrare, sed ineffabili quodam modo in intimis etiam seipsum transire. Qui ergo seipsum (vt ita dicam) interius intrans, & intrinsecus penetrans transcendit, ille vere acriter ad Deum ascendit. Quoniam autem homo per sen-

sus carnis ad visibilia ista, quæ transitoria sunt & caduca, concupiscendo exit, tunc nimirum a dignitate conditionis suæ quali ad infima quædam & abiecta descendit. Quod ergo intimum est, hoc est proximum, & supremum, & æternum: & quod extremum est, hoc est infimum, & longinquum, & transitorium. Ab extremo itaque; redire ad intimum, hoc est ab imo ascendere ad supremum, atque a dispersione confusionis & mutabilitatis colligi in idipsum. Quia vero mundum hunc extra nos, Deum autem intra nos esse cognoscimus, ob hoc a mundo ad Deum reuertentes, & quasi ab imo sursum ascendentes per nosmetipsos transire debemus. Sicque ipsi quodammodo inter vndas nos transuehimus, quando ab his, quæ foris mutabilia sunt, ad nos ingressi stabilitatem inuenimus. I. O arcam salutarem, o portum felicem: beatus, qui hoc tempestuosum salum illæsus potest euadere, & ad illam vnica quietis tranquillitatem peruenire. Optarem in illam ingredi, optarem in illa saluari, optarem in illa perducere. Doce ergo obsecro quomodo quisque cordis sui arcam intrare debeat, & cum in illa fuerit, quid agendo, periculum euadere, & ad portum optate quietis possit peruenire. D. Quia semel rerum similitudines in loquendo suscepimus, iustum est, vt in discursu nostri sermonis prout res postulat deinceps eas teneamus. Mundus diluuium est, cor autem hominis, si per amorem mundanorum se deorsum inclinat, naufragatur inter fluctus seculi, & mutabilibus admixtum inter labentia fluit, gemitque; salutis periculo & per affectum infirmorum profunde mergitur, & per occupationem plurimorum late dissipatur. Si vero rursum se ab amore presentium per desiderium erexit æternorum, ac per considerationem propriam cogitationes suas ad semetipsum collegerit, iam quodammodo fluctibus rerum superenatat, & cuncta transitoria quasi subterlabentia calcatur, atque in eo quod se paulatim per gradus virtutum, magis semper ac magis sursum erigit, & in vnum colligit, quandam arcæ formam spiritualiter in se expressam representat. Quædam ergo corda sursum sunt, quædam semetipsa deorsum demerserunt. Deorsum sunt illa corda, quæ configurantur huic seculo, sursum vero sunt illa, quæ conuersationem suam habent in cælo. Deorsum sunt, quæ terrena sapiunt, sursum sunt, quæ iugiter meditantur cœlestia: secundum id ergo, cui per amorem coniungitur, cor hominis sursum ac deorsum esse iudicatur. Et recte extra semetipsum esse dicitur, quando ad exteriora & transitoria hæc expetenda dilabitur. Tunc autem ad semetipsum reuertitur, quando ea, quæ ad suam salutem pertinent, meditatatur. Sunt ergo quædam, quæ amando & cogitando cor hominis deorsum premitur, scissumque; per varia dissipatur: & sunt iterum quædam, quæ amando & meditando sursum eleuatur, & ad semetipsum colligitur. Propter quod oportet nos omnium rerum speciem in duo diuidere, & in altera parte opera conditionis, in altera vero opera restaurationis collocare. Et vt breuiter distinctione horum signemus: Opera conditionis sunt elementa mundi huius, quæ facta

F
Arce com
medatio.

Arce qua
tias, & di
spolitio.

ta sunt, vt stanti homini seruirent. Opera restaurationis sunt sacramenta incarnationis verbi, quæ ad remedium data sunt, vt lapsus erigerent. Hæc duo opera tantum differenti tempore facta sunt, quantum dignitate se præcedunt. Opera enim conditionis quasi exiguum aliquid diuinæ virtutis indicium breui in principio mundi tempore, hoc est sex diebus per facta sunt. Opera vero restaurationis a principio seculi usque ad finem non nisi sex ætatum emenso spatio quasi eximia quædam maiestatis, & diuinitatis insignia perfici, aut consummari possunt. Opera ergo conditionis ad tempus data, post in seruitutem facta sunt. Opera vero restaurationis in perpetuum data sunt ad salutem. Propter quod electi opera restaurationis magis diligunt, reprobi autem opera conditionis operibus restaurationis anteponunt. Reprobi inuisibilibus in hærendo cum transeuntibus defluunt, electi vero visibilia, & transitoria contemnendo ad æterna conscendunt. Illi per inuisibilia ab inuisibilibus corruunt. Isti a inuisibilibus ad inuisibilia ascendunt. De operibus ergo conditionis subter defluentibus electi quasi de quodam naufragio emergunt, & per opera restaurationis, id est, sacramenta salutis suæ subuecti quasi in quadam saluari arca mergi amplius omnino non possunt. Quia igitur homo opera conditionis peruersè amando dispersus fuerat, & per opera restaurationis colligendus erat, ipsa quidem restaurationis opera sic facta sunt, vt & multa quidem essent, non tamen infinita, quatenus cor hominis veræ adhuc stabilitatis impatiens, & uarietate reficerent, & paucitate in vnum congregarent. Et sicut prius homo per inuisibilia a contemplatione Dei ceciderat, ita nunc per visibilia Dei opera admonitus ad ipsum iterum contemplandum resurgere consuecat. Quia rursum ipsa restaurationis opera quædam per homines, quædam per angelos, quædam per semetipsum operatus est Deus: cum de operibus hominum ad opera angelorum, & iterum de operibus angelorum ad opera Dei contemplanda transimus, quasi de prima mansione ad secundam, & de secunda ad tertiam mansionem in spirituali arca ascendimus, & tandem ipsum supremum, in quo arca consumatur, cubitum tangimus, quando per opera Dei ad eius cognitionem peruenimus. Arca autem in longitudine trecentorum cubitorum porrigitur, quia (sicut dictum est) opera restaurationis nostræ a principio mundi usque ad finem per tria tempora, natura, legis, & gratiæ, quasi per tres centenarios extenditur. Latitudo autem eius in quinquaginta cubitos, & altitudo in triginta definitur, quia omnis multitudo fidelium, in quibus, & propter quos hæc facta sunt, per septies septem, id est quadraginta nouem vno adiecto capite Christo exprimitur, & omnis summa gestorum, quæ a principio Deus fecit propter hominem, in triginta voluminibus diuinæ paginæ continetur. Docebo ergo te quid facias. Calca, & contemne caduca, & transitoria, & ecce de diluuium exististi. Considera iugiter, & meditare reparationis tuæ sacramenta, & diuinæ pietatis tibi impensa beneficia, & in Arcam intraisti. Quando autem cogitationem tuam ab exordio mundi usque ad finem seculi in contemplationem mirabilium Dei ducis; & quid

propter nostram salutem vel sub naturali lege, vel sub scripta, vel tandem sub gratia operatus sit per pedis, quasi trecentorum cubitorum longitudinem in corde tuo metiris. Quando autem vniuersitatem fidelium consideras, quasi in mensuram quinquaginta cubitorum cor tuum dilatas. Quando uero scientiam diuinæ scripturæ studio, & assiduitate comprehendis, in altitudinem triginta cubitorum cor tuum erigis. Longitudo igitur arcæ in tempore est, latitudo in multitudine, altitudo in operum quantitate. Siue etiam longitudo considerari potest in gestis, hoc est historia, latitudo in sacramentis, hoc est allegoria, altitudo in virtutibus, hoc est tropologia; vt in his finibus concludatur omnis scriptura diuina. De his descriptionibus in alio quodam libro, quem de arca composuimus plura diximus, quæ omnia hic recapitulare non oportet. Hoc autem solum restat vt intremus in hoc salutare habitaculum, quatenus, & mala ista quæ foris sunt effugere, & delectationes illas dulcedinis Dei, quas ipse abscondit diligentibus se, intus valeamus inuenire. Hæc est enim domus Dei, & cella vinaria, quod rex sponsam suam introduxit, vt ordinaret in ea charitatem suam, quæ si semel ingressi fuerimus, poterimus Deo iuuante tam facile in illa iucunditate vniuersa mundi huius oblectamenta despiciere, quàm in illa securi aduersa non timere. I. Quomodo intrabimus in domum Domini? D. In multitudine misericordiæ eius. I. Quid est in multitudine misericordiæ eius? D. Quia multa est miseria nostra, idcirco multitudo misericordiæ nobis est necessaria. Quoties enim mens ad semetipsam redire, suosque affectus, & cogitationes pariter ad secretum internæ contemplationis retrahere nititur, tot obstitentes aditum ei ingrediendi præcludunt, quot vitæ veteris desideria ad prisce consuetudinis discursus, erroresque ipsam retrahendo stabilem esse non sinunt. Sed expetenda est atque imploranda diuina misericordia, quæ nos promoueat quoties ab ingressu quietis intimæ nostra miseria nos retardat. I. Ecce ingredimur in domum Domini quandiu permanebimus in ea? D. Donec transeat iniquitas, donec cessent aquæ diluuij, in arca nos esse oportet, postea securi exhibimus, quia finito hoc seculo non erit amplius quod timendum sit, quando nec mundus foris caducum, nec homo intus corruptum aliquid habebit. I. Et postquam ingressi fuerimus in domum Domini, quid ibi faciemus? D. Erimus in pace perpetua, & iucunditate. Omnes enim qui ibi manent, non laborant, neque solliciti sunt, quia nec indigentia illic est presentium, nec timor futurorum. I. Quid ergo faciemus ibi, si non laborabimus? D. Vnum est ibi omnium contemplari mirabilia Dei, & laudare eum in operibus suis. Et si onerosum tibi non esset vnum exemplum proponerem, in quo quemadmodum in illo interiori cordis habitaculo conuersari debeas, patenter demonstrarem. I. Immo uero hoc uehementer expeto, nec onerosum vllatenus esse poterit, quod desiderantem animum ad effectum desiderij sui perducit. D. Habitaculum illud interius, quod propter varias rerum similitudines, nunc arcam, nunc domum appellare solemus, quasi domus est diuitis patrisfamilias, animus autem quasi

Hugo de
arca.

Cant. r.

M

N

O

Mat. 23.
Paruuli
studia.

quasi filius delicatus, qui in domo patris sui tantum delicate nutritur, quantum tenere diligitur. Consideremus ergo quomodo uiuat paruulus in domo patris sui, quia in domo Dei oportet, & nos taliter conuerfari. Ipse namque dicit: nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum caelorum. Quid ergo paruulus facit? D. Non est sollicitus, nec concupiscit, ludo simplici, & innocenti exercet se, intantum domestica diligit, ut ad regnum etiam translatus magis antiqua requirat, & solitis interesse desideret. Cognoscit possessionem patris sui, nunc in campo, nunc in horto, nunc in pomerijs, nunc in pratis, nunc ad fontes, nunc ad vineas discurrit singulis anni temporibus, proprias delectationes habet. In vere arantes, & seminantes sequitur, in estate metentes, & in autumno vindemiantes comitatur. Vbi que pastum, ubique iocum, ubique delectationem, ubique delectationem inuenit, & praeter illas quotidianas, & domesticas epulas, quibus domi pascitur, et foris cibarijs seruorum nonnunquam degustatis ad priores delicias renouatur. Gaudet nouellos fructus decerpere, & spicas immaturis adhuc granis igne tostas conficere, botros maturefcentes eligere, auicularum nidus explorare, & uel oua, uel pullos inuentos cum magno gaudio, & tripudio domum deportare, & quasi de sua uenatione, licet tenui, magis quam de alienis copijs delectationem querere. Si forte cognouerit patrem suum quoquam iturum siue ad villam, siue ad castellum, siue ad nundinas, siue ad solennitates, & in proximo rediturum, optat simul ire, ut illa noua, & insolita videat, ut reuersus possit sodalibus suis narrare quae uiderit, quis cultus hominum, quis situs locorum, quae magnitudo urbium, quae celsitudo domorum, quae copia rerum uenaliu, quid inuenerit, quid emerit, quid attulerit. Reuersurus ergo libenter exit, sed si quis in exilium, unde reditus amplius sperari non possit, ire eum compelleret, non sine magno gemitu & dolore de patria domo exiret. Libenter ergo exit, ut redeat, uideri ea, quae foris sunt, aliquando appetit ut uel ditior, uel recentior ad sua reuertatur. Mansionem autem perpetuam non nisi in domo patris sui, & cum domesticis eius, inter quos natus, & cum quibus nutritus est, habere desiderat, cum illis uiuere, & inter illos senescere, ab illis optat nec in morte separari, ut nec moriens deserat, quos uiuos, & notos, & charos habebat. Hinc cupit semper habere societatem, hanc mansionem, has delicias, hanc iucunditatem. Nihil extra haec requirit, nihil amplius concupiscit. Taliter studeamus conuerfari in domo Domini, & inueniemus pacem pariter, & requiem, & iucunditatem. Simus simplices aliena non concupiscentes, delectationes quas nobis Deus praeparauit, quae in domo eius inueniantur, magis quam oblectamenta mundi huius amantes. In eis iugiter exerceamus cor nostrum. Letificemus animum nostrum, accendamus affectum. Habemus ibi fontes lucidissimos, habemus prata florida, campos planos & spatiosos, vineas uberes, greges fecundos, messem fertilem, pomaria fructifera, hortos irriguos, & omnium deliciarum genera, quae mens bene potest appetere, uel feliciter possidere. I. Dic oro apertius, quanam sint

haec, quae recitasti, oblectamenta. D. Arbores fructiferae sunt homines iusti bonorum operum exempla nobis ad refectionem portantes, fontes sunt sapientes, campi humiles, vineae per disciplinam semetipsos excolentes, diuersis uirtutibus quasi horti, & prata uernantes, messe laboris sui alios reficientes, & gregem fidelium uerbo, & exemplo alios ad fidem trahendo, & quasi pariendo multiplicantes. Has delicias in domo Dei extrinsecus habemus, exceptis illis singularibus epulis, quibus mater gratia nos intrinsecus quotidie suginat, & reficit. Ingrediamur ergo nunc, & Dominus dux erit nobis, ut dirigat gressus nostros in semita mandatorum suorum, ut recolentes miserationes eius, quae a seculo sunt, in eius amore exerceamus cor nostrum, & accendamus desiderium. Cum autem ingressi fuerimus, ego ducam te praecedens per omnia a prima fronte domus usque ad interiora penetralium, in longum, & latum, & altum, uniuersa lustrabimus cenacula, & tristega, tandem conscendemus, & non cessabimus donec ad folium regis perueniamus. Deambulabimus per cuncta opera restorationis nostrae ab exordio usque ad consummationem saeculi secundum decursum temporum, euentus rerum, & facta hominum. Cumque intrinsecus quae sunt contemplati fuerimus, ego aliquando aperiam fenestram Arcae, & alternatim ea, quae foris sunt, respicientes in aquis huius diluuij oculos mentis renouabimus. Magis enim delectabile erit alternis vicibus, nunc ea, quae euasimus quasi de quadam statione, mala prospicere, nunc ea quae inuenimus & possidemus bona reductis ad interiora oculis considerare. I. Arcius ipsa bona amabimus, si vicissim miseriae quoque & periculi semper reminisci, semper moneri studuerimus. D. Tuum ergo erit ex omnibus, quae uel intrinsecus, uel extrinsecus uideris mirabilia, quantum uolueris & dignum iudicaueris interrogare, meum autem erit quantum uolero tuis interrogationibus respondere. Introducam autem primum te in partem superiorem domus, hoc est in frontem, quae est ad orientem, ut ingressus noster simul fiat ab initio mundi, & ab initio saeculi. Nam quia longitudo domus trecentorum est cubitorum, superior frons orientem tangit, inferior autem usque ad occidentem peruenit. Latus uero sinistrum ad austrum, & dextrum ad aquilonem respicit, quia diuina prouidentia decursum rerum sic ordinauit, ut ea quae in principio saeculi facta sunt, in oriente quasi in principio mundi fierent, tandemque decurrentibus temporibus ad finem saeculi rerum summa ad occidentem descenderet, hoc est ad finem mundi: Ideo primus homo postquam creatus est, positus est in paradiso, in plaga orientali, ut inde quasi a principio mundi per omnes terras profunderet uarieta propago generis humani. Deinde caput regnorum primum in oriente apud Assyrios fuit, nouissimis autem temporibus saeculi ad Romanos in occidente positos potestas summa descendit. Incipientibus ergo nobis ab origine rerum omnium, & per opera restorationis secundum longitudinem arcae decurrentibus ad finem & consummationem uniuersorum, semita strata est per medium saeculi, ut transeuntibus a latere hinc inde pateant quaecunque

Psal. 118.

Orientis
ratio.

siue ad aquilonem, siue ad austrum, hoc est ad dextram, & sinistram quasi extra arcam in diluuium fiat. Spatiosa quidem, sed non fastidiosa erit ista deambulatio, ubi intrinsecus tantarum rerum varia oblectatio transeuntibus erit obuia, & rursum per fenestram prospicientibus foris tam mirabilis confusio, & fluctuatio mutabilitatis mundanae, oculis longe lateque de alta specula, ac firmissima statione intuentibus erit subiecta. I. Ecce ad principium mundi ingredimur, sed ego cum oculos retrorsum flectere incipio quasi extra mundum, & ante tempora quid sit scire cupiens nihil uideo. D. Ab alto exordio interrogaciones tuae initium sumunt.

¶ Finis Libri Secundi.

Sequitur Liber Tertius qui intermissis rebus transeuntibus, inquit de diuinis: interloquantur autem. A. & R. id est (ut ego interpretor) Anima, & ratio. A.

VO TIES Dei aeternitatem mente uoluo, qualiter aut ubi ante rerum omnium principium extiterit, nulla tenus comprehendo. Ubi enim esse potuisset, cum non esset aliquid, ubi esse potuisset? Hoc itaque meam considerationem perturbat, quod inuenire non possum ubi Deus fuit quando praeter Deum nihil fuit. R. Si consideres omne, quod est, & perpendas totum hoc ubi est, quis extra locus erit? Totum capiat cum nihil sit, quod totum non capiat. Si ergo uniuersitatis locum non inuenis, quomodo uniuersitatis auctorem loco concludis? Non enim propterea Deus mundum fecit, ut mundus contineret Deum, quasi stabilis esse non potuisset fulcimentum carens, sed sicut aeternitate totum praecessit, ita immensitate totum excedit nullo indigens, si neque operis sui perfectione consummatus, cui sine illo, & cum non esset nihil defuit, & ex illo cum factum esset nihil accessit. A. Quare ergo fecit Deus creaturam, si bonum eius auctum non est per creaturam? R. Charitate non necessitate fecit Deus opera sua, non ut ab eis bonum suum auerteret, sed ut eis bonum suum impenderet. Fecit enim rationalem creaturam, ut eam in se beatificaret, cui quidem ad obsequium caetera omnia subiecit, seipsum in praemium ad gloriam proponens. Ut ergo laus Dei consummata esset, uisibilia, & inuisibilia omnia uno commercio sociavit, quia rationalem creaturam, quam ad gloriam suam condiderat, partim iussit in sua puritate persistere, partim eam corporeis indumentis, & terrenis mansionibus copulans, luteam materiam fecit ad uitae sensum vegetare. Haec autem dispensatio creatoris magnae fuit machinationis principium, quia in eorum conditione prius ostendere uoluit, quod postmodum in eis ipse ex dignatione facturus fuit. Ad ostendendam

ergo aeternam charitatem, facta sunt exemplaria noua, & infimorum summa imis sociata sunt, quia summarum ima summo omnium socianda sunt, ut quod esset corpus spiritui, hoc esset spiritus conditori. Nam quia in rebus conditis nihil excellentius est spiritui, nihil terra infirmius uel corruptibilius inuenitur, dum corpori humano de terra facta, & corruptibilem materiam habenti rationalem spiritum id est, animam rationalem sociam tribuit, in unum quodammodo consortium summis ima coniunxit, praemittens, scilicet futurae societatis exemplum, ut quod tunc esset in conditione corpus spiritui, hoc postmodum fieret ex dignatione assumptus spiritus sibi. Sicut enim excellentiam spiritus infirmitati corporalis naturae coniunxerat una creationis conditio ita humilitatem creaturae spiritualis sociare debuerat excellentiae creatoris una pietatis dignatio. A. Cum constet rationalem spiritum, qui ad vegetandum corpus humanum datus est, excellentiorem fuisse si in sua puritate perstitisset, quomodo ad charitatem facientis pertinuit, quod ad depressionem patientis accessit? R. Quoniam ad hoc in parte humiliata est, ut in toto sublimaretur rationalis creaturae conditio, ut mirabilius postmodum sublimis fieret, quo sine miseria prius ex parte humiliata fuisset. Quia enim omnis illa natura socianda fuerat in gloria excellentiae creatoris, expediebat ut prius disceret quantum infra illum esset per naturam, quae copulanda illi fuerat, & quodammodo coequanda per gratiam, ut inde amplius diligeret manus gratiae in gloria, quod uerius cognosceret conditionem naturae in humiliatione sua. Comprobauit ergo Deus potentiam suam fingendo hominem, quam postmodum exhibiturus erat hominem glorificando, ut sciret homo, quod si potuit Deus tam disparem naturam corporis, & animae ad unam foederationem atque amicitiam coniungere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creaturae humilitatem licet longe inferiorem, ad suae gloriae participationem sublimare. Et si tanta fuit sapientia conditoris in societate animae ac corporis temperanda, ut tam excellenti naturae non solum poena non sit, uel miseria inferioris consortium, sed hoc ei pro summa poena constet, cum ab ea lege mortalitatis addicta morti, cogitur pati diuortium, quanto magis ineffabilis erit, cum sibi factam naturam eandem per charitatem uniens, illam ueram, summeque beatam uitam, uitae alteri a se factae ad aeternam uitam infundens, felicem, beatamque uisionem nunquam dissidium passuram efficiet? A. Multum tamen charitatis priuilegio refragari uideatur, quod spiritualis natura luteae substantiae copulata est, quia licet exemplum illis profuerit ad agnitionem charitatis, qui in sua puritate permanserunt, tamen quantum illis detraxerit gloriae, qui humiliati sunt, constat. Quapropter quantum illi amplius gratiae debent, qui sine depressione edocti sunt, tantum iustae querelae aduersus charitatem habere uidentur, qui propter aliorum eruditionem sunt humiliati. R. Sed recompensatur glorificationi, quod datum non est humiliationi, & tanto in exaltatione amplius accipiunt, quanto minus in conditione acceperunt. Quia enim per terram carnis puritati aliorum ho-

mo subijcitur, postmodum per gloriam eiusdem carnis ad consortium angelorum subleuatur, ut non solum de sui clarificatione spiritus gaudeat, sed ut illius quoque gloria, cuius infirmitas ei detrimento fuisse visa est, in augmentum glorificationis accedat. Sic igitur plus angelis in conditione datum est, sed hominibus in glorificatione amplius est collatum, quia in eo quoque ad gloriam conscendunt, in quo paulominus humiliati a gloria inferiores fuisse visi sunt, ut in vna charitate similiter gaudeant, qui ad vnam charitatem vocati, & ad vnam claritatem conditi, vnam gloriae mensuram dissimili licet distributione percipientes exultant. Ergo Deus spiritum rationalem, quem ad suam gloriam condiderat, ita (ut dictum est) dispari sorte disponens, partim iussit in sua puritate persistere, partim ut corporibus terrenis sociatus ad vitam ea, & sensum animaret, illis, quos in sua puritate reliquerat, sursum in caelo mansionem constituens: illos vero, quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terrena habitacione disponens vtriusque regulam obedientiae proponens, quatenus & illi ab eo ubi erant non caderent, & isti ab eo ubi erant ad id, ubi illi erant ascenderent, ut cum isti peruenissent, illi non discessissent supra id, quod facti erant, ad id, quod facti erant pertingerent, ut cum eo essent, a quo facti erant. A. Quia propositum nostrum ad hominis conditionem specialiter respicit, ad ea, quae de ipso post haec dicenda sunt, narrationem de

Z flecte. R. Posuit ergo Deus hominem in paradysum quasi in locum disciplinae, & scholam virtutum, ut ibi per obedientiam mandati exercitaretur, accepturus si persisteret premium, si praevicaretur, poenam. Quapropter in paradiso solum bonum, sed non summum positum est, ut in eo, quod solum erat bonum, a puritate virtutis inciperet, in eo autem, quod summum non erat bonum, esset quo exercitata proficeret. Sed quia homo praevicando obedientiam deseruit, sententia maledictionis percussurus, in ea, quam incorruptam acceperat, natura poenam mortalitatis, quam ad omnem posteritatem suam transmitteret, seminandam accepit. Hic omnes homines ex radice vitiosa mortales procreati, testimonium primae praevicationis afferimus. Et quamvis quidem per gratiam ad vitam renascamur, omnes tamen per naturam ad mortem nascimur, & damnationem. A. Processus seculi deinde qualis fuit? R. Protoplastus Adam eiectus a sede paradisi, ut pater fieret qui non erat filius, ex ea, quam latu s edidit, & costa produxit, duos genuit diuisionis signum, & diuisionis principium, propter quod ex illa perdicionis massa iam tunc diuidi inceperunt vasa irae, & vasa misericordiae. Nam iustum impius zelando dum noluit mutare quod fuit, non potuit tolerare, quod vidit. Peremit itaque frater fratrem, affectum naturae oblitus, & ne periret signo perdicionis accepto vagus & profugus super terram effectus est. Testem quippe sui sceleris fugere volens, & conscientiam non valens, tremens & stupens seorsum solus habitare cepit, propterea societate hominum indignus, quod societatis amicam & concordiae vinculum pacem dirupit primus. Adam autem cum esset centum triginta annorum genuit Seth pro Abel, quem

occiderat Cain, eo quod semen iustum omnino perire non potuit. Seth autem centum & quinque annorum genuit Enos, qui cepit inuocare nomen Domini, non quidem religionis institutor primus, sed paternae deuotionis egregius imitator effectus. Enos vero nonagenarius genuit Cainam. Cainam autem septuaginta annos habens genuit Malaleel. Et Malaleel sexagintaquinque annorum genuit Jared. Jared autem centum sexaginta duos annos vixit, & genuit Henoch. Et vixit Henoch annos sexaginta quinque & genuit Mathusalem, & ambulauit Henoch cum Deo. Postquam autem genuit Mathusalem, vixit trecentos annos, & non comparuit ultra, quia tulit eum Deus extra homines mansurum, & ultra homines victurum, ut viuus nasciturum expectaret socium postea cum socio interiturus. Mathusalem autem cum vixisset centum octoginta septem annos genuit Lamech. Vixit autem Lamech centum octoginta duos annos, & genuit Noe consummationis terminum, & perfectionis signum, sub quo finem haberet iniquitas, reparationem mortalitas, & equitas consummationem. Porro Cain filius Adam, author discordiae, & diuisionis caput, propaginem generationis seorsum extendens, primo genuit filium, quem uocauit Henoch, & edificauitque ciuitatem, quam appellauit Henoch ex nomine filij sui, ostendens, quod in hac vita mansionem quaereret, & ad illam, quae in futuro sanctis seruatur, haereditatem se posse peruenire desperaret. Henoch autem filius Cain genuit Irad, & Irad genuit Muiuel, Maniuel uero genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech, qui occidit Cain, ut qui in primo filio suo mansionem dedit cauerat, acciperet in septimo perdicionem. Sicut e contrario in linea iustorum Abel primus occiditur, & Henoch septimus, qui interpretatur dedicatio, non mortuus sed translatus memoratur, quia nimirum prius in hac vita mali quidem gaudent, sed boni tribulationem sustinent, & post cum mali pereunt, tunc boni plene a malo liberati ad vitam & gaudium sempiternum pertingunt. Lamech igitur accepit duas uxores, quarum vni erat nomen Ada, Alteri Sella, primus incontinentiae exemplum proponens, prius imitator patris, post interfectus futurus. Genuitque Ada Iahel, qui fuit pater habitantium in tentorijs atque pastorum, superstitionis scilicet, atque auaritia inuentor, & Thubal, qui fuit pater canentium citharae & organo, lasciuia atque luxuriae mollitiem secutus. Sella quoque genuit Thubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera aeris & ferri, furori, videlicet arma ministrans. Noemiam quoque genuit Sella sororem Tubalcain, quae undecima generatione sua transgressionem malorum significat, & nouissima intentionem demonstrat. Quid est enim quod in generatione malorum foemina nouissima ponitur, nisi ut patenter detur intelligi, quod praueorum intentio omnis ad delectationem carnalem dirigitur, atque inde Dei praecipua transgrediuntur, unde se ad promissa eius non extendunt. A. Valde

B
Gen. 4.

† Irad:
C

† Tubal.

D

esto fixam quandam prouidentiam attedo. R. Quid mirum? Quia enim Deus nobis per opera sua loquitur, quid aliud quam vocem loquentis ad nos percipimus, cum oculos mentis nostrae ad consideranda mirabilia eius aperimus? A. Perge igitur, & prosequamur ea, quae restant, ut in his, quae facta sunt inuenire possimus eum, qui fecit. R. Breuiter ad memoriam reuocanda sunt, quae diximus. A primo namque parente incipientes duas generationes seorsum extendimus, alteram per Seth, quae numeri simul, & progressionis suae metam in denario collocauit, alteram vero per Cain, id est malorum, cuius porrectionem septenarius continuit, multitudo autem usque ad vndenarium se effudit. Praecepit autem Deus, ne generatio iustorum propagini impiorum misceretur, ne forte succum amaritudinis traheret, si vitiae radici inserta fuisset. Primo seruabatur mandatum Dei, permansi. quae diu vtrorumque discreta religio. Procurrente anni tempore dum mora negligentia aleret, simulque cupiditas persuaderet praesumptionem, vixit tandem amor carnis reuerentiam creatoris. Et uidentes filij Dei filias hominum, hoc est fideles impiorum filias, quod essent pulchrae elegerunt sibi ex omnibus quaeunque voluerunt, & ingressi ad eas genuerunt homines peccatores, semen nequam, qui per impiam superbiam Deum contemnerent, & malis quotidie operibus iram, atque furorem vltionis diuinae in se prouocare non timerent. Et poenituit Deum, quod hominem fecisset in terra. Poenituit Deum, non sui mutatione sed nostri. Poenituit, non quia ipse male fecerat, sed quia quod bene fecerat ipse, a bono defecerat. Ideo poenituit Deum non corrigendo quod fecerat, quia bene fecerat, sed corruptum cernens, quod ipse sine corruptione ad incorruptionem creauerat. Non ergo poenituit eum de suo, sed de nostro poenituit eum pro suo, quia quod suum erat bonum erat, quod nostrum erat malum erat, & in suo erat. Non enim alibi potuisset esse malum, quod nostrum erat, nisi in suo, quod suum non erat, & ideo mota est pietas, ne periret bonum a malo, quod factum non erat ad malum. Poenituit ergo Deum, quod hominem fecisset in terra, & voluit delere de terra quod malum erat in terra, & nisi iustus stetit coram eo, perisset radix generis humani cum vitio suo, & totum corruptum cum corruptione subijisset iudicium, nisi misericordia interueniente & gratia veritas liberasset iustum. Noe enim inuenit gratiam coram Domino, & erat Noe vir iustus, atque perfectus in generatione sua, & ideo inuenit gratiam, quoniam etsi erat coparatione pessimum iustus, ut placere debuisset ne periret, erat tamen cur, & ipse iudicium euadere non potuisset, nisi gratiam inueniret. Inuenit ergo gratiam iustus ne periret, quia etiam hoc prius ex gratia acceperat, ut iustus esset, & subeunte mundo exterminium seruatus est in mundo sine mortis periculo, qui uixerat in mundo sine dolo. Iustus quippe erat, nec sine peccato erat, sed sub peccato non erat, quia gratiam inuenit. Propterea monstratum est ei, in quo salu esse potuisset, lignum, & venientibus aquis illaesus permanere sub arce culmine, quam ipse fabricauit iubente Deo, ut in futuro seculo semen seruaretur.

Gen. 6.

Diuiuum

I
Gen. 7. 8.
9. & 10.

Gen. 11.
Turrem Babel
bylonica.

Gen. 13.

K

Anno igitur sexcentesimo vitae Noe inundauerunt aquae diluuij super terram, & deleta est omnis caro de sub caelo in terra. Et erat Noe in arca ipse, & vxor eius, tres filij eius, & vxores filiorum eius, octo animae, ut viuerent, & non perirent cum mundo in signum futurae posteritatis, & sacramentum resurrectionis, qui primum iudicium in aqua salui euaderent, ut consummationis in igne formam demonstrarent. A. Magna valde & stupenda sunt vniuersis opera Dei, quibus non solum praeteritorum scelerum exercet iudicium, sed & futurorum format exemplum. Quae mens in horum consideratione non corruat, ut non dicam subsistat, nec tota dissoluatur a semetipsa in perscrutatione? Sed quia ipsa, quae pro miraculo & districtione pertimescimus, pro veritate libenter amplecti debemus, ut ea non sentiamus ad damnationem, semper audire ad eruditionem studeamus. R. Noe intra claustra arcae saeuientis diluuij periculo tutus columba indice in ramo oliuae virentis cum didicisset, quod cessassent aquae super terram, exiit de arca Deo referante claustra, ac patefaciente in principium seculi venturi. Et educta sunt pariter omnia animantia, quae inibi seruabantur in posteritatis propaginem super terram. Sed & Sem, & Cham, & Iaphet, filij eius, & vxores eorum cum eo: & cepit iterum mundus alio exortu prodire prioris generationis dana compensans. Et erat genus humanum, stirpe iam triplici, totum ut cresceret, quod ex vna radice prodierat. Sem ergo, & Iaphet honorem dantes principio suo benedictionem meruerunt super terram, & multiplicati sunt in haereditate promissionis. Chama maledictionis haeres in filio suo dolorem possidet, quem ipse prior intulit paternitati. Disseminatum est deinde genus humanum, & multiplicata sunt iterum mala, & superuenerunt pariter excogitantes cogitationes malignas, ut se contra Deum erigerent, & edificarent edificationem in caelo, qui corde erant in terra. Hoc fecerunt filij hominum prouocantes iram de excelso, nec recordantes iudicia metuenda, & putauerunt ascendendo sine poena peccare, ut aquam euaderent in igne iudicandi. Et ecce machina illa contradictionis in sublime cacumen extulerat, & laebantur impij uota sua completum iri in malum, cum subito respectus desuper linguas omnium confundens malignam conspirationem dissipauit, & dispersi sunt ex eo loco in omnem terram malitia non recedentes ab inuicem. In hoc tempore surrexit Heber patriarcha magnus, ut non deficerent viri virtutum, qui nomine bonum & dilectum Deo posteritati reliquit, ut sciant ijs, qui Deo placet, quoniam transire oportet & recedere a generatione pessima. Deinde venit Abram nominis patrum haeres, & egressus iubente Deo, de terra sua de Vr Chaldeorum transiit, ut veniret in terram promissionis quia illam promiserat ei Deus. Haec est terra dilecta Deo, quae ab initio fundata est, & praeparata ijs, qui haereditatem possidebunt, non illa gentium, quae comminatur ab impijs, sed illa, quam non vident, nec inueniunt nisi beati. Haec terra in caelis est figuram habens in terra, non quod bonum hominis in terra sit, sed quia signo in terra quaeritur, quod in caelo a spiritu possidetur. In terram itaque Chanaan uenit Abraham,

Eua.
Cain.
Abel.

Gen. 5.

Abraham, & fuit peregrinus in ea omnibus diebus, spe promissionem expectans, & non minoratus est obedientia propter dilationem, vt non immolaret vnigenitum, in quo promissionem acceperat, si pro uidentia diuina voce de super lapsa dextram non cohibuisset parentis. Post eum successit Isaac sacrificium viuum stans pro patre in gaudium, & ipse decedens reliquit Iacob successorem, qui fuit luctator fortis, vt vinceret & benediceretur. Ex quo duodecim tribus ortae sunt, & populus sanctus Israel. Post hoc Ioseph a fratribus venditur, quem mox secutus pater, cum septuaginta animabus in Aegyptum venit, vt habitaret ibi in tempore angustiae. Mortuo autem Iacob, & filijs eius cepit multiplicari Israel, & crescere vehementer, vt manifestum fieret quod Deus Hebraeorum Dominus esset in vniuersa terra. Iam enim erat populus Dei, & gens sancta segregata ab impiorum natione, ex eo pullulare incipiens quo Abraham exiuit de Vr Chaldaeorum, vt separaretur ab ijs, cum quibus habitabat, & non fieret vnus cum ijs, ad quos pergebat. Propterea ergo populus Dei diuisus ab impijs a generatione sua primus modicus vt cresceret, vt sciant qui recta gradiuntur via, quoniam oportet a paruis incipere, vt ad magna perueniant. Potens est enim Deus noster modica exaltare, & alta deprimere, vt non habeat homo fiduciam in magnificentia sua, quia spes hominis mortalis est sicut ipsi homo. A. Magni isti, & potentes virtutibus viri in seculis suis, cum quibus Deus loquutus est secreta sua, qui oculis suis antiqua viderunt, quae nostra generatio miratur praeterita. Velim autem nosse quales illi fuerunt, inter quos isti conuersatione parari placuerunt, vt alterutrum hinc bonorum aemulatio prouocet, illinc malorum despectio exemplum patientiae confirmet. R. Erant temporibus illis mali potentes in seculo numerositate, & viribus, atque diuitijs in tantis superioribus, vt bonorum vita inter eos posset esse, sed cognosci ab eis praeparitate non posset. Iam tunc enim regna mundi in filijs huius seculi cum magno fastu & pompa surgentia, a quatuor plagis mundum cinxerant quasi proprium possessura: Assyriorum ab oriente, vbi primus regnavit Belus: & Sicioniorum ab occidente, vbi primus regnavit Agialeus: & Scytharum ab aquilone, vbi primus regnavit Thanus: & Aegyptiorum a meridie, vbi primus regnavit Mineus. Sed Assyriorum regnum potentia, & viribus famosissimum post Belum Ninus filius eius obtinuit, qui patris affectu orbatus consolari volens sculpsit ad paternam imaginem fabrefactis idololatriae exordium iecit. Dum enim memoriam parentis per vultus sculptiles apud homines perpetuam facere voluit posteris causam primam nescientibus exemplum erroris reliquit. Videntes enim homines putauerunt diuinum aliquod imaginibus praesentari, & culturam exhibentes sculptili Bel fecerunt, famosum malum in terra. Inde alij post alios in mutuo errore cum nomine, singuli per linguas suas vna vanitate diuersa numina, Bel, & Belial, & Bahalim, Beelzebub quoque, & Beelphegor vocauerunt. Et sic quidem sculptiliu culturam humanus error suscepit, quam prius stultitia humana vana pietate instituit. Ninus autem regnum Assyriorum virtute & industria amplian-

do totam penes Asiam tandem suae ditioni subiicit, qui & Zoroastrem regem Baetrianorum bello superans interfecit, & eius maleficij codices igne concremauit, vt Dei iustitia, quae cuncta disponit, recte in hoc victoriam praestitisse videatur impio, vt impietas non regnaret. Huius itaque anno. 43. Abraham patriarcha natus est, qui tunc quidem obscurus latuit inter potentes huius seculi, magnus futurus & excelsus in regno Dei. Post Ninum Semiramis vxor eius gubernandum suscepit imperium, quae virilem habitum assumens, virtuti artem superadiiciens, Indos quoque extremos populos bello perdomuit, & ad ultimos usque fines terrae dilatans imperium, Babyloniae muros incredibili humanis mentibus amplitudine extruxit, confusione extollens vt irer ipsa in opus suum. Nam tade in vltima confusione a filio per incestum cognita abominandum cunctis scelus perpetrans, primum viscera sua per libidinem polluit, postea in viscera sua viscentem parricidio maculauit, iusto scelere ab eo interfecta, quem scelere maiori ipsa necauerat. Suscipiens ergo filius post mortem matris lugubre imperium haeres factus est, & tyrannus, trucidate parentis successor violentus effectus. Post hunc cucurrit Assyriorum imperium exempla scelerum ad posteros transmittens, vt in libidine semper & sanguine verarentur, qui libidinis pariter & sanguinis tam crudele ac detestandum ab initio documentum acceperant. Nec enim decuit Babyloniae regnum alijs studijs ampliari, nisi vt imunditia & crudelitate grauerentur filij confusionis. Et quis omnes horum temporum pestilentias & confusiones enumerare queat, quae per orbem terrarum regna mundi inuicem se collidentia passa sunt? Nam & Scythae, & Amazones his temporibus seminarunt nouum ac singulare malum in terris: & Aegyptus supra se vires effundens, & quasi intumescendo terminos suos egrediens, dum aliena inconsulte appetit, propria amisit. Multa sunt alia, quae dinumerare si nunc conaremur, ne illis quidem solis propositum nostrum sufficere potuisset, sed nos in parte totum iudicantes, videamus quanta sit confusio huius mundi, & quemadmodum nihil tutum esse possit in terra, gratias agentes quod haec omnia mala iam mente secura committimus, & quasi de tuta statione fluctuante, & bullientem in se mundum sine periculo admiramur. A. Reuertamur iterum ad domesticam narrationem, quia magis nunc libet audire quae vera sunt, quia vana & falsa audiendo quantum illa fastidio, tantum ad ista inardesco.

¶ Quartus Liber est de inquisitione mysticae arce, & de contextu historiae sacrae & prophanae, per quam cognoscitur etiam regnorum instabilitas: concluditurque rebus transeuntibus prudenter vtendum. Loquitur autem in exordio (vt opinor) Ratio significata per R.

¶ VM tempus iam aduenisset, vt educeret O populum suum Deus de Aegypto, apparuit Moysi in rubo per ignem ostendens charitatem: quia ipsa est, quae liberat a morte, & non est qua Deus ad hominem veniat nisi per charitatem. Dedit

Dedit ergo mandatum, vt educeret filios Israel de Aegypto in prodigijs, & plagis, & portentis, vt ostenderet mirabilia sua, & scirent omnes gentes, quod Deus ipse est omnipotens. Venit Moyses in praeccepto, & sciendens mare rubrum virga aperuit, vt daret viam populo eunti ad salutem. Educta ergo sunt agmina filiorum Israel de Aegypto per semitam abyssi, quos Pharaon secutus in virtute sua cum curribus & exercitibus absorptus est quasi non fuisset, & populus liberatus laudem Domino decantauit. Dehinc per deserti viam gradientes caeleste obsequium committatur in columna nubis & ignis praunte via ostendens in inuio, in aestu vmbra praebens, & lucem in tenebris. Coeli manna pluerunt, & Spiritus congregauit volatilium multitudinem. Petra autem fudit potum ad mensam filiorum Dei. In tantis mirabilibus significauit se Deus hominibus, vt in Sina legem daret, & mandata, & tabernaculum caelestium imaginem, & arcam foederis aeterni cum tabulis consignatis. Post annos xl. ascendit Moyses in montem, & vidit terram de longe, & contestatus populum de ritu sacro mandatorum decessit in pace. Tunc Iosue minister eius surrexit, & traduxit in terram promissionis filios Israel. Non enim potuit Iordanis sustinere sacra mirabilia, sed deterritus fugit, & viam patefecit, vt transiret agmina exercitus pugnaturi. Tunc Iosue gentes praелиjs deleuit, & diuisit terram tribubus duodecim in funiculo distributionis. Post hunc Othoniel populum iudicauit, & Sangar sexcentos strauit viros vomere. Aioth in populi liberatione periculo se dedit, & regem alienigenam nuntius crudelis extinxit. Delbora quoque in verbo prophetiae confortata Sisaram in torrente Cison, & Iabin, atque multitudinem eorum dispersit, & deleuit hostes Dei victoria gloriosa. Dehinc Gedeon vellus expandit in area, & rore concepto, & ipse nouo triumpho lagenas, & lapades cum trecentis a flumine portauit ad bellum. Abimelech autem cerebro excussus, & vertice contrito parabolarum omen inuenit. Rhamus a lignis sylvarum coculcatus. Post haec Thola, & Iair iudices fuerunt temporibus suis. Dehinc Iephte pro victoria belli voto obligatus filiam immolauit, crudele posteris pietatis relinquens exemplum. Post hunc venit Abessan iudex populi, cui successit Ahialon, & ille moriens iudicem Abdon habuit successorem. Huius temporibus famosa illa cunctis malis suis Troia Myrmidonum manibus excisa concidit, cuius aeterna, & lamentabiles casus ne te a proposito diuertam narrare deuito. Post Abdontem venit Samson fortissimus, & ipse saluauit populum suum tempore suo mirabilibus magnis. Mille viros strauit in mandibula capitis asinini, cum arma non haberet, spiritu irruente in eum. Et portae fores cum postibus eius extulit in humeris ad terram inimicorum suorum. Mulier vna vicit inuincibile, & virtutem horrendam cunctis feminis petulantia emolliuit. Captus gaudium fecit inimicis suis, & damnatus tenebris sempiternis mola gyrum ducere iubetur, opprobrium superborum. Sed virtus dei-fica iam satis iudicatio illabitur, & capillo capitis pullulante pristinum robur membris marcentibus reparatur. Quassat columnas lacertis & manibus,

& ruente culmine morte sua vltiscitur in hostes. Plangit Israel, quem miratur Saluatorem suum: & quem viuum exegit ad mortem, mortuum agnouit redeptorem. Hinc Heli, quadraginta annis populum iudicauit, & ipse stultitia suae exemplum efferens, dum filiorum suorum intemperantiam cohibere distulit, poenam cum filijs pereuntibus corruens dedit. Tunc & arca Dei in alienigenas deportatur propter peccata populi, sed cadens Dagon truncatus maiestati contestatur. Dehinc secreta pudoris putrefacta superbos compellunt consortium timere sanctitatis, & sic arca testamenti ad cultores pietatis remissa est. Surrexit Samuel propheta sanctus, & vnxit regem populo, & Saul mandatum non seruans abiectus est, obedientiae virtutem reprobationis exemplo confirmans. Post haec in Bethleem mittitur in lentisco oliuum, & exquiritur inter fratres puer Dauid, qui pascebat oves in deserto, vt rex esset in Israel. Spiritus autem recessit a Saule, vt requiesceret super Dauid, & cum vesania torqueretur impius, ci thara modulamine mystico impetum mitigauit. Cadit Philistaeus in gladio suo, & lapide fundat, & gloriosus bellator capite amputato Goliath trophaeum reportauit. Hinc motus inuidia rex persequitur innocentem. Sed manus omnipotentis fortiter dirigebat, donec in solio regni humilem collocaret. Cadit in Gelboe Saul, & Ionathas: sed Dauid dilectionis memor placatum leuauit super eos. Propterea exaltatus est, & magnificatus valde, & nominatus in vniuersa terra. Subiecit hostes in fortitudine, & mensus est terram inimicorum suorum. In diebus eius exaltatum est regnum Israel, & ipse magnificauit gloriam, & addidit vt ampliaret cultum sanctitatis. Post eum surrexit Salomon filius eius, qui edificauit templum Domino, & ostendit sapientiam suam in operibus suis. Non enim erat sapiens in terra sicut Salomon, quem repleuerat Deus scientia & intellectu, vt inuestigaret omnia, & esset scrutator mirabilium secretorum. Sed species carnis decepit cor eius, & corrumpit prudentiam in conspectu pulchritudinum exterarum. Propter hoc Deus scidit regnum eius in manu filij eius, & dedit illud seruo suo Ieroboam filio Nabath, vt praeparatio surgeret in Israel. Tunc recesserunt decem tribus, ne essent cum domo Dauid. Sed Iudas stetit cum fide, ne rueret gloria Hierusalem. Ieroboam filius Nabath excogitauit malitiam de corde suo, vt firmaret impietate thronum suum, & constituit vitulos aureos, vt gloriam tollerent ab Israel. Ibi cecidit Israel, & Ephraim praecipitatus est, & dereliquerunt Dominum, & abierunt in nihilum, vt delerentur a terra. Tunc surrexerunt prophetae, & viri scrutatores, & locuti sunt in spiritu, vt auerterent indignationem. Et venit Elias Thesbites cohibens pluuia de caelo, & rorem ne stillaret super terram. Ipse traxit ignem & descendere fecit flammam de super in ira furoris Domini, ut ostenderet virtutem ex alto. Prophetae Baal corruerunt coram eo, & praualuit solus in testamento sancto, vt daret gloriam Deo. Mortuus surrexit in prece eius quasi dormiens suscitatus, & ipse curru igneo raptus in aethera non visus est ab hominibus ultra super terram. Eliseus rapta chlamyde

Gen. 22.
Iacob.
Gen. 37.

Semiramis.

polluerat.

N

Imitato

Exo. 14.
Exod. 15.
Exod. 13.
& seq.
Deu. 34.
Iosue. 1.
Iosue. 15.
Iud. 3.
Ibidem.
Iud. 4.
Iud. 6.
Iud. 9.
Iud. 10.
Iud. 11.
Iud. 12.
Troiz ex
cidium.
Iud. 13.
Iud. 15.
Iud. 16.
Ibidem.

1. Reg. 1.
& 3.
1. Reg. 4.
& 5.
1. Reg. 6.
1. Re. 10.
& seq.
2. Reg. 1.
& seq.
3. Reg. 1.
& seq.
4. Reg. 17
& 18.
4. Reg. 2
& seq.

myde diuisit Iordanem, & transiuit vt staret in loco eius spiritu duplicato. Ipse dulces fecit aquas, & cibum mortis condimento mitigauit, reuocans & ipse animas abeuntes in tabernacula sua. Agmina missa alia via produxit ad conspectum principis demonstrans in mirabilibus multitudinem curruum ignitorum. Micheas Dominum vidit in folio suo, & regem ipsum constanter arguens, non timuit in comminationibus suis. Ionas ceto absorptus item in sicco p̄icitur, vt nuntiet in mandato Niniuitis subuersionem. Elaias propheta videns & ipse thronum excelsi ventura p̄dixit, & consolatus est Hierusalem in tempore angustiae. Sed in his omnibus nō sunt reuersi filij Israel a vijs suis, vt redirent ad Dominum. Sed ipse quoque Ezechias, qui placere videbatur Chaldaeis, reuelauit secreta in gloriatione. Propterea dicit Deus, vt traderet populum suum in manus Chaldaeorum, & misit Hieremiam sanctificatum ex utero, vt ventura p̄diceret. Nam Israel p̄sistens in auersione ad Assyrios abierat, & Iuda cū Hierusalem non timuit ne prouocaret Dominum in iracundia magna. Idcirco locutus est super eos abiectionem, & venit rex Babyloniae, & transtulit Iudam in terram suam in Chaldaeos, vt deserta esset sanctificatio. Sed Ezechiel, & Daniel potentes in mirabilibus, viderunt visiones, & regna ventura, & cōsolati sunt peregrinationem in terra aliena. Post annos septuaginta reuocauit Dominus populū suum in Hierusalem, & Estras, & Nehemias, & Zorobabel aedificauerunt templum, & ciuitatem. Iesus sacerdos magnus populum gubernauit in tempore suo, & reliquit infulis honorem post se in generationes. Sed cum furor indignationis aduenisset, surrexit Matathias cum filijs suis, vt defenderet legem Domini, & prauaauerunt viri virtutum, vt non in perpetuū dominaretur iniquitas. Iudas Machabaeus terror inimicorū suorū accinxit se ad praeliū in fortitudine, & fugauit agmina, & exercitū gentium contriuit, vt staret Hierusalem. Post hunc surrexit Ionathas frater eius, & dedit se periculo pro gente sua, & ipse saluauit eos in tempore suo. Post hunc Simon frater eius suscepit imperiū, vt pacem poneret in terra. Sed fraude circumuentus proximorum deceffit, exemplū virtutis posteris relinquens. Ioannes autem filius eius vir gloriosus pro patre stetit munimentum populi temporibus suis. Sed filij prauaricationis pactū testamenti tenere noluerunt, & ideo translatum est regnum ad semen alienum. Venit. n. Herodes, qui non erat de Israel, & arripuit sceptrum dominationis in populum, vt ad exortū caelestis imperij carnale regnum deliceret, & p̄missus a seculis rex Israel cum nō esset sceptrū in Iuda, vt propheta impleretur, aeternum reciperet quod temporale transferat. A. In exordio magnarum rerum ab integro potius sermonem formare debemus, & idcirco placet, vt prius ea, quae de superiorum temporum excursu adijcienda sunt, explicentur, vt in his, quae ad salutem veram suscipere oportet, finem faciamus. Dic ergo nunc breuiter, quas in his, quae modo cursim trāstisti, temporibus mundus in suis concussionibus & fluctuationibus passus sit. Hoc enim conducit, vt ad nostra recentes iterū ve-

niamus. R. Assyriorum regnum, cum multa tyrannide, & sanguinis effusione mundum longe, lateq; oppressisset, nouissime ad regem vastatorem sui deuoluit. Qui gloriam praecedentium regum vita ignominiosa obfuscauit, quasi vir in feminam (primae commutationis transuerso ordine) abierat, ignauia & turpitudine vniuersis odiosus. Hunc Arbaces praefectus Medorum obsidens vitam miseram miserabiliore morte finire coegit; regnumq; illud (crudelitate sua vbique famolam) subito prosternens potestatem in Medos tradidit. Medorum postea regnum Persae sub Cyro rege destruxerunt, qui & ipse Chaldaeorum imperio obtento Babyloniam illam a seculis famolam & obtinuit & deleuit, ne ultra gloriaretur mundus in sublimi. Cyrus rex Persarum magnificus triumphis, tantis rebus effectis nihil ultra sibi obstare putauit, & Tanaim transiens Scytharum regnum manu horrenda inuasit. Sed vt ostendatur, qd homo gloriari non debet in semetipso, sanguinem, quem viuus sumpsit, mortuus bibit. Deinde Persarum regnum cum multa diu superbia & crudelitate efferuens Macedonum tandem manibus subuertitur, & comminuitur (quasi per membra corpus pestiferum) dissipatur. Hinc Aegyptus reges suos armat tyrannide. Syria vero, & Asia, & Graecia viscera sua mutua crudelitate dilacerat, quo usque tandem (cum tempus aduenisset vltionis) Roma potestatem suam exaltans omnium regnorum cumulum aemulatur. Sic alternis agitationibus mundus nunquam stabilis esse potest, sed quicquid alteri accrescit, vt surgat, alteri decrescit, vt corruat. A. Satis est haec modo pro exemplo miseriae commemorasse, vt ad ea rursum, qd nos pra oculis semper habere oportet, & nunquam obliuisci, citius reuertamur. Hoc ergo nunc (vt arbitror) primum commemorandum secundum narrationis seriem, quemadmodum deficientibus regibus legitimis in Iudaea, & arripiente alienigena principatum, rex caelestis sui aduentus quasi in hoc causam esse commodiore voluerit, vt saum vendicaret imperium. R. Licet pro Iudaea imperio totius mundi factor & Dominus ad terras non descenderit, qui totum mundum suo aduentu saluare disposuit, tamen quia in Iudaea tantum prophetiae praecesserant, & illis nuntius fuit, qui electi erant quasi ministri per quos dispensatio salutis omnium ageretur, propterea aduentus sui principium ex eis congrue moderari debuit, qui non pro eis tantum, sed pro omnibus fuit nasciturus. Tamen si diligentem statum vniuersitatis attendimus, non minus aduentum illius ex regno Gentium, quam Iudaeorum intelligi posse manifesta ratione inuenimus. Quia enim ille & Iudaeorum regnum quasi suum vendicare, & Gentium regnum quasi contrarium expugnare, & sibi subijcere venit, idcirco & in Iudaea alienigenam regnantem, & in Gentibus (collectis quasi in vnum viribus) regnum stabile ac robustum inuenire voluit. Neque enim decuit, vt aduersarios tunc aggredieretur expugnandos, quando collapsis viribus in semetipsis ruituri viderentur, ne forte victoria non fortitudinis vincens, sed subacti potius infirmitati ascribenda putaretur. Idcirco expectauit donec mundus totus in

Assyriorū regnum.
Sardana-palus.
Arbaces.
Medi. Persae.
V. Cyrus.
Macedones.
Aegyptij. S. ii. Afri. Graeci. X. Romani.
Y. Christi aduentus.
Z.

nis in vnum vires suas conflasset imperium, & Roma victrix super regna omnia superbo fastu caput extulisset. Tunc ergo dominante superbia humilis venit, ut de sua humilitate celsitudinem mundi sternebat, manifeste demonstrans quantum in sua maiestate foret, qui in nostra infirmitate positus vniuersa subiecit. Nascituro igitur in carne humana Dei filio, angelus ad virginem mittitur aduentum nuntiaturus maiestatis, vt virgo, quae noua lege paritura fuit, nouo modo conciperet. Sic virgo credula uerbum concepit per aurem, vt immaculatam conceptionem generatio incorrupta sequeretur. Natus est ergo in Bethlehem panis caeli, vt reficeret mundum languidum, & positus in praesepio significauit se esse pabulum animalium sanctorum. Huic angeli cum splendore lucis venientes locuti sunt in terra pacem de excelsis, & pastores currētes ad praesepium iuxta eis datum signum in pannis inuenerunt inuolutum. Stella Magos rutilans desuper excitauit, & radio splendoris sui cultores numinis noua nouos conduxit ad cunabula. Suscitantur prophetae, & currunt obviam venienti; Simeon & Anna, expectantes redemptionem Israel, & suscepto in vlnas puero, mundo nunciant saluatorem. Dedicata autem primum Hierusalem ciuitate sancta aduentu suo, vt etiam Gētes uisitaret, in Aegyptum deportatur, ubi completo tempore, quod praedestinatum erat, quasi post introitum Gentium ad colligendas iterum reliquias Israel in Iudaeam reuertitur. Interim currere tempore cum virum impleset aetate corporis, aeternitatis dominus, uenit ad Ioannem apud Iordanem, vt aquas criminibus diluendis suo ingressu sanctificaret, ubi caelis aperis, & throno Dei desuper coruscante, spiritus sanctus in specie columbae descendit super eum, voce pariter delapsa. Tu es filius meus dilectus, in quo complacui mihi. His mirabilibus completis tremante Baptista ascendit de Iordane filius Dei, & exemplum formans conseruanda sanctificationis desertum petijt, habitans eremum in ieiunio quadraginta dierum & noctium. Sed vt ostenderetur, qd vita hominis super terram tentatio est, & qd ubiq; pugnatio vincere oportet, admissus est hostis uoluntate permittētis, nō sauiētis potestate, & pponens suasiones ineptas ratione confutatur, potestate puniēdus. Dehinc victor obsequio angelorum honoratus, post ieiunium sibi salutem hominum elurians procedit ad publicum, & manifesta mundum exhortatione cōtestans nūciat uenisse regnum caelorum. Penitentibus ueniā spondet peccatorum, persistentibus in crimine penas venturas gehēne tormēta in iudicio extremo preparata annūciās. Et vt ueritas ubiq; manifesta fieret, & nullū latere potuisset, qua uia hominē ad uitam redire oporteat, elegit duodecim discipulos, vt irent in mundum vniuersum praedicare euāgelium regni, & uerbum uiae hominibus. Ipso autē cōpleto mysterio, & morte morte sua triumphas, cū reuersus fuisset ab inferis spoliato tartaro. Vidētibus discipulis suis ad dexteram patris aeterni perenniter uicturus ascendit, mittens illos in mundum testificari resurrectioni uiae, & baptizare in remissionē peccatorum credentes in eum. Cōrestantibus autē angelis uenturū ad iudiciū, & iudicaturū mundum in operibus suis, in terrore horribili

A. Annuntia-tio domi-nica.
Natiuitas.
B. Magi.
C. Purifica-tio.
D. Fuga in Aegyptū.
Baptiza-tio.
E. Deserti a-ditio & ieiunium.
F. Tentatio.
G. Predica-tio.
H. Apostolo-rū electio.
I. Descēdit ad inferos. Ascēdit ad caelos.
K. Aduētus ad iudiciū. Apostolo

pauentes, continuo profecti sunt pronūciantes gen-tibus vniuersis sacra mirabilia. Repleti etenim spiritu sancto miraculis multis, & p̄digijs uerbum cōt-mauerūt, & cōperūt hoīes cōcurrere vndiq; stupētes, & admirātes in his, quae fiebāt pauescenda. Tunc mūdus infremuit, & antiqui erroris ritus corrūere cernēs amata relinquere noluit, nec suscipere incognita. Trucidātur itaq; precones ueritatis, ne falsitas subuertatur, sed patientia morientium irrefragabile praebuit uiuis testimoniū ueritatis. Cadētibus igitur granis paucis seges multiplicata surrexit, quia inde auctus est in uiuis numerus fidelium, unde in moriētibus minui uidebatur. Mirare ergo in duodecim uiris mundū debellatū, & qualibus nō est multū laboris ostendere, vt miraculum Dei, non hominū sit opus eximium. Pauci numero & despicabiles sapiētiam mundi sine eloquentia infatuauerunt, vires autem & ferocitatis impetum patientia prostrauerūt. Et surrexit fidelium numerus in vniuerso mūdo, aucta fide & florente disciplina exornato sanctorum populo, exultantibus animis pro regno caelorum & uita perpetua in pressuris alacres effecti. Tūc ingemuit diabolus uinci se arte sua, & oppressum iri in eo, quo se existimauit seruos Dei oppellurū. Vidit enim mūdus noua bella, & uictorias insperatas, & contēni se in flore suo miratus est prius amatus sterilis. Milites autem Christi regem suū sequentes nec minis, nec blandimentis teneri potuerunt, nec timuerunt aduersa cōminatē. Propterea caelestis uita in terra colebatur, & uirtutū flores quasi de paradiso Dei in deserto seculi pullulare ceperūt. Alij martyrio rosas. Alij lilia castitate. Alij puritate uolae plantauerunt, & omnes sanctorū populi mundum sua praesentia, & uirtute ueritatis decorauerunt. Alij miraculis coruscauerunt. Alij uirtutibus & signis effulserūt. Alij secreta caelorum uideri meruerunt. Alij uentura praenuntiauerūt. Alij daemones ex obsessis corporibus fugauerunt. Alij gratia sanitarum mirabiles apparuerunt. Alij in populis uirtutū exempla effērentes posterioris imitatione digni exiterūt. Alij secreta eremi penetrātes interioris hominis habitū studiosissime coluerūt. Hi sunt adhuc, quos mūdus pariter minatur & odit, quorū licet humilitatē superbus despiciat, cōseruationē tamē attingere nō p̄t infirmus. A. Quemadmodū in patribus antiquis exempla subiecta uirtutē docuerūt, ita nūc oportet aemulationē proposita inspectione nouis exemplaribus suscitare. R. Duodecim uiri in primis mūdū debellauerūt electi a Christo in miraculū cōcertationis, vt ueteres figuras noua ueritate adimpleret. Vellus enim carnis iā rorem cōceperat deitatis, & electi de cunctis flumine hausto cum lagenis & tubis ad praeliū perexerunt. Non fuerūt arma miraculo pugnaturis, sed lampades latuerūt dū uasa testea frangerentur. Dextrae tubas baularūt, ut in oēm terram exiret sonus eorū, & honor uerbi corporis obsequio i sui clarificatione uerēt, dū cōcissis uiribus in morte carnis lapades miraculorum coruscarent. Nō ergo stare potuerūt hostes uisus mirabilibus cōtra Dei bellatores, et castra Madiā in toto mūdo timore cōstrata luminis coruscanti reuerentiam praebuerunt. Petrus autē uexillū M. Hug. à S. Viēt. To. ij. R. effereas

ri possit ritus sancti acceptionem dispersio.
H. Martyrū cōdes.
I. Diaboli dolor.
K. De nouis miraculis praefigurat.
L.

Petrus. efferens crucis primus hostes aggreditur, & vt impios sacerdotes debellaret assumpto secum Ioanne verbi amico ascendit in templum. Ad imperium autē iubentis claudus profiliens statim turbas populorū in vnum congregauit, & contestante Petro in cōspectu omnium resurrectionem in Christo (vitæ & mortis indicium) agmina multiplicauit in millibus. Post hæc in synagoga pontificum contumaciā humiliavit rationis cōstantia, quia referato carceris ingressu, angelis famulātibz, in tēplo docuerūt. Cum autē quinq; millia hominū docētibz Apostolis credidissent, tribus millibus adiunctis cōsummatus est numerus ad beatitudinē consignatus. Sed hostes zelantes tātam gloriā ferre nō potuerūt, & quia digni inuenti non sunt, qui reciperentur in vocationē acquisitionis, medicos salutis eiecerunt. Tunc Philippus eleuata lampade signorum tuba prædicationis insonuit, & antiquum prophetarum certamen consummaturus Samariā aggreditur veterem eorū parentem. Iāq; enim eleuatus in curru agnū prædicauerat immolatum prophetarū excipiens excolenda noualia, & ideo alienigena baptizato, ab alienatos reuocauit. Matthæus Aethiopiā. Bartholomæus, & Thomas Indiā. Andreas Achaiā. Ioānes Asiā. Simon & Iudas zelotes Persidem, & caput illud antiquum superbiæ Babyloniā aggressi subegerunt.

Paulus. Paulus vero vltimus tēpore, primus certamine Græciam magnam, & insulas regionum ab Hierusaleme ad fines multos perdomuit, vt tandē cū Petro principe consors potestatis in culmine mundi triūpharet. Deinde milites ducū industria exercitati q̄ commemorāda & digna relatu gesserint, si cuncta dici nō possunt, nō sunt silētio prætereūda vniuersa. Primus Stephan⁹ audēs præeuntē regē secutus ad præliū, hostes prouocauit, sine formidine consistens in multitudine inimicorū, & cū fremerēt indignantes, & unū multi superare nō possent, ille Iesum ad dexterā Dei videre contestatur, vt quo propugnatore in auxilio opportuno inuincibilis esset turbæ ostenderet. Sed cum lapides torrentes ad impetum ferocium volitarent, nocētes miseratus genua curuauit in precem, ibiq; immaculatum Deo spiritum commendans Sauli conuersionem obtinuit cum salute multorum. Iacobus autem pertinaciā Iudææ non abhorrens gladio triumphauit pœnam relinquens tyranno, vt sanctorū Patientia demonstraret in iustitiatione ordinata habitura iudicium cum potentia. Hinc alij atq; alij fortiter agentes per diuersa præliorum certamina constantiam tenuerunt, vt in omni gente fidei palma floreret, & qui electi fuerunt ab iniūto, intrarent in repromissionem. Petrus enim Romæ throno veritatis constituto crucem triumphans ascenderat, & Clemens successor cathedræ insulam pontificalem acceperat. Qui & ipse lacessitus fortiter laborem sustinuit, & ne castra Dei impetum inimicorum concuteret, vltro se opponens dignitatem traditæ potestatis martyrio compensauit.

Dionysius. Dionysius Areopagita, accepto mandato Galliam penetrauit, & pugians vt vinceret, præualuit stabile leges cœli in terra. Ipse enim vt ostenderet viā vitæ propter testimonium veritatis verbum sanguine consecrauit, & ne mors viā hæreditaret, in mor-

tuis vitæ signum faciens, caput manibus baiulauit occisus. Laurentius in craticula ignem vicit, & flammam incendij, & Cæsarem stupefactum arguens carnem edendam obtulit frustra scruenti in carnem. Vincentius autem nominis sui memor tyrannum derisit crudelia comminans, & vngulas cum equuleo despiciens, flagra quoque & incendia superauit. Et erat haud modicum nisi & feminæ ad prælium properarent viros confundere in iudicio equitatis. Venit Agatha, & mamillas præbuit amputandas, ostendens quod ad ferrum nō expauesceret spiritu sancto confortata, vt lac fidei credentibus ministraret. Agnes inter flammam ambulauit intrepida, vt sexum & ætatem natura miraretur martyrio robustam, quæ sensu consuevit necdum maturo consistere. Margarita bellans vicit admirabili constantia, vt mentem carnis tormenta non subderent in ab alienationem equitatis. Hostem enim in manifestam producit confusionem, qui victus retrorsum foris paruit, duplici ignominia confutandus. Cecilia coronas t̄ merebatur merito castitatis probata, iuuenibus incorruptionis lilia amplexantibus cum fide, vbi rosas etiam miscuit cum purpura in martyrio cruoris decoranda. Lucia autem sp̄sum prædonem castitatis ad immortalis t̄ aspectum conferre non dignata (matre precibus sanata) opes pauperibus erogauit, vt post oblata munera seipsam Deo holocaustum superimpederet suauitatis. Compescauit autem virilis sexus infantilis victorias feminarum, vt vndique circumstarent palme triumphorum in gloria Dei. Venit Vitus puer & ipse annis virtutem adiiciens pugnavit viriliter, coronam arripies per vulnera preciosa, nunquā exemplo gloriæ & fortitudinis emulationi futurus sine stupore spectabilis. Cyricus cum matre, tanta pertulit & tam horrenda tormentorum genera, vt quid amplius mireris non inuenias, nisi forte infantiam cumulanda existimes gloria ad laudem cōstantiæ muliebris. Venerat vt iam mundus patientia vinceretur bellatorum Christi, & efferbuit pusillum plus solito in nouissima defectione pacandus. Iam enim millia multa simul mandat perimenda, et grassatur in turmas populorum cede crudeli, quoniam victum expauit congressu certaminis singularis. Gloriosa Thebæorum agmina legiones suas ad martyrij palmam armauerunt, vt iam voti esse pro Christo mori non necessitatis constaret. Nam et molam Victor post vngulas, et equuleum cum taureis seuiantis tyranni trucibus edictis non territus elisit, et trocleas comminuit, quia angelus Dei sua presentia inuictum animo martyrem patenti miraculo clarificauit vt vinceret. Vox enim elapsa desuper vicisse Victorem protestatur, quia palmas triumphorum (quas non potuerunt videre oculi impiorum) vt confunderentur semper, aliquando audire debuerunt. Et alij atq; alij plurimi quasi vno & vere vno duce spiritu vltro se ad martyria offerentes, ostenderūt se amplius posse patiēdo, quā ij, qui insania vexabatur, potuerunt nocendo. Nō ergo vltra se putuit continere, vt cōfusionem sui non erubesceret mūdus, sed dedit manus patientia superatus, ne totus occideret, si sequitā in membris, q̄ rescabatur in fine

Laurētius

Vincētius

P Agatha,

Agnes,

Margari-ta.

† merca-batur.

Lucia. † apicem.

Q Pueri & in-fantes.

Vitus.

Cyricus.

R Thebzo-rum agmi-na.

Vtor.

in fine

in fine prolongaret. Non enim causa perire potuit iustitiæ æternæ, & ideo cessauit aliquando iniquitas persequentium, & patientium virtus sicut non nouit cedere, sic minis minui non nouit. Ceciditq; altitudo potentie contradictionis, & ferocitas minarum impietatis pacata est in humiliationem peccatorum sine contradictione, vt mundaretur placabilis, & summus pontifex Siluester fontem viuum regis precibus in terrore magno complacatus in purificationem demonstravit. Ipse vero cum cognouisset virtutem aliffimi in lauacro emundationis, præcepit aras demonum, & culturas coinquinationis finem habere in ruinam cōfusionis, vt vere rex fieret in æquitate, qui prius fuerat psecutor. Sacerdos autem Dei sacra confirmatus gratia, potentia verborū, & ratione confutauit rebelles & incredulos, mystica legis ediffrens sacramenta in concione populorum frequentium regis & principum cum indicibus propositionum, atque inde miraculis crebrentibus ipsum esse Iesum Christum, qui in hunc mūdum pro salute hominum aduenerat Dei patris imperio palam omnibus verissime confirmauit. Fulget crucis vexillum in loco sanctitatis, & regina cōpos voti cum gaudio remeavit, nec potuit vltra signo gloriæ sublimato potestas aduersa prosperari. Post hæc ergo in toto mūdo lilia pacis pullulare ceperūt, & ecclesia mater iam martyrum purpura decorata, confessorum quoq; candore adornari gaudebat. Non enim in vno tantum loco fulsit gratia, sed ad fines vsque orbis terrarum vernantia spectacula aeger plenus benedictione pandebat. Nam & deserta in vbertatem versa infusionem pinguedinis supernæ dum acciperent in iucunditate floruerunt. Plena erant inuia, & sicca fluenta manabant gratia. Paulus enim, & Antonius, & Hilarion, Lapidis preciosi inuenti sunt, vbi non erat precium & decor, & ipsi in fundamento positi mirabilem structuram superædificauerunt, vt ædificaretur domus saltus Libani in deserto, & saltus in Chermel computaretur ad Libanum. Macharius, & Pannucius, & Arsenius, & Pastor iuncto sibi Moyse in spiritu eodem & virtute populum multum Deo ad terram promissionis per desertum seculi traduxerunt, & cum his omnes nominati, & potentes in mirabilibus viri sancti, & electi transferunt. Vt autem filiæ quoque Pharaonis domum verus Salomon ædificaret, Effrem, & Basilus, & Gregorius, Hieronymus, & Augustinus cum multis alijs per orbem terrarum columnæ erecti sunt, mira sapientia fabricati, & sculpti in omnem formam decoris & gratiæ. Nam Gregorius alter spiritu plenus, & ipse domum vario decore adornauit ministrans pulchritudines multas, & iucunditates veritatis. Martinus, & Nicolaus, & Benedictus miraculis effulserunt in sanctitate mirabili, & in his omnibus plenitudo in finem properans, alios quoque omnes qui vocati sunt affocians, quotidie consummatur. Vnde nos considerare oportet quāta illic gloria futura sit, cuius simulacrum est omne hoc, quod cernimus, exiguum qui dem excellentia decoris quo tendit vt perficiatur, quoad nobis sit consummatur. Illuc animos erigere, atque intimis desiderijs properare debemus, ne

Siluester.

Constanti-nus.

Crucis exaltatio.

V Confessorum, & virginum tēpora.

Eremitæ.

Paulus. Antonius. Hilarion.

Machari⁹ Pānucius.

Arsenius. Pastor.

Moyse. Doctores.

Effrem. Basilus.

Gregor. Hieronymus.

Ambr. August. Pontifices abbates.

X

fortē in eo, quod iam vidimus speciem boni, inoprobrium agnitionis prospexerimus, & fructum in gaudium felicitatis nō capiamus. Hoc enim totum imago est Hierusalem cœlestis in terra, ad quam bene in gradibus virtutum ascenditur ab ijs, qui præsentī æmulatione ad veram pacem, stabilitatemque æternam totis desiderijs colliguntur. Multi & varij sunt sermones hominis, quia cor hominis, vnum non est. Nam quia intus mens fonte veritatis per multas desideria scinditur, propterea foris sermo in multas assertiones deriuatur. Salomon vitæ humanæ incertum considerans, & qualiter duplici inconstantia fluctuaret mortalitatis conditio, dum & foris rerum mutabilium varietate quatitur, & intus desideriorum inconstantia dissipatur, vtrumque hoc in semetipso exemplo pariter & eruditione proposuit, cum se & rerum transitu, & mentis defectu toties mutatum ostendit. Audiuius enim iam supra quoties animum suum de alijs ad alia appetenda transfulerit, & cum experimento rerum admonitus de vanitate præsentium semper habita despexit, tamen fluctibus concupiscentiæ suæ iactatus nunquam ambire cessauerit habenda. Quia enim existimauit se in rebus transeuntibus aliquid stabile inuenire posse, vbi delectationem suam tranquilla pace, incōcussa stabilitate desigeret, idcirco quoties in rebus habitis vel id, quod concupierat inuenit, vel quod amauerat perdidit, ad alia rursum appetenda conuersus desiderium suum vel supplere, vel reparare contendit. Nunc autem tandē omnibus experimento probatis mutabilium conditionem agnoscit, & quod nihil ex omnibus, quæ transeunt, perpetuo stare possit, fatetur dicens. Omnia tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa. Oīa tēpus habent, vt nihil perpetuum, semperque permanēs inueniatur, sed omne, quod est aut aliud subsequatur vt non ab initio veniat, aut præcurrat aliud vt vltq; ad finem se non extendat. Omnia etiā tēpus habent videlicet certum ac definitum, vel quando incipiant, vel quando finiantur. Sine etiam quandiu subsistant, vt prudens animus in his omnibus non putet aliquid esse, quod semper stare possit, vt in eo fiduciam ponat, sed potius veris, & permanentibus bonis se conformans ita rerum mutabilium vanitatem despiciat, vt licet vnaquaque re pro tempore vtatur dum præfers est, nunquam tamen in eius transitu animum a statu suo declinare permittat. Ille enim prudentissimus est, qui sic scit transeuntia in vsum vertere, vt tamen non noceat in eorum defectu mentem a sua stabilitate declinare. Male ergo fecit cū quædam sibi (quasi potiora) ex omnibus ad iucunditatem elegit, & in eis felicem se esse posse credidit, quia & omnia suo tempore bene videnti bona sunt, & tamen omnia, quæ mutabilitati subiacent, licet in miseria qualemcunque consolationem præbeant, felicitatem tamen conferre non possunt. Nihil ergo suo tempore abijciendum, & nihil non suo tempore eligendum: Sed sic animus ad vsum temporis præparetur, vt tamen ad mutabilitatem temporis non mutetur.

Y In Ecclesiastice per totum.

Ecclesiastice

Finis Liber Quartus.

M. Hug. à S. Vict. To. ij. R. 2. M. H. V.

M. HVGONIS DE SANCTO
Victore Canonici Regularis, Lateranensis Aureum de meditando seu meditando artificio, opusculum.

Meditatio est frequens cogitatio modū, & causam, & rationem vniuscuiusque rei inuestigās: modū quid sit, causam quare sit; rationem quomodo sit.

Tria sunt genera meditationū, vnum in creaturis, vnum in scripturis, vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione, secundum ex lectio-

ne, tertium ex circumspectione. In primo admiratio quæstionem generat, quæstio inuestigationem, inuestigatio inuentionem. Admiratio est dispositio nis, quæstio causæ, inuestigatio rationis. Dispositio est in cælo cuncta æqualia, in terra alta & depressa, pro hac admiratio. Causa, propter vitam terrenam terra, propter vitam cælestem cælum, pro hac quæstio. Ratio, qualis terra, talis vita terrena, quale cælum, talis vita cælestis, pro hac inuestigatio. In lectione autem sic considerandum. Primo lectio ad cognoscendam veritatem materiam ministrat, meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio componit, cõtēplatio in ipsa exultat. In scripturis

meditatio est, quomodo scire oporteat. Exemplum scriptum est, declina a malo, & fac bonum. Accedit meditatio lectioni, quare dixit prius, declina a malo, & postea fac bonum. Causa quia nisi prius mala recedant, non adueniunt bona. Ratio, sicut prius mala germina eradicantur, postea plantantur bona. Item quare dixit, Declina a malo? Quia in itinere occurrūt. Itē declina, quia vbi fortitudine resistere non possumus, consilio & ratione declinādo euadimus. Item declinamus mala vitando materiā peccati, vt pro superbia, diuitias, pro incontinentia abundantia, pro concupiscentia speciē carnis, pro inuidia & contentione vitanda amorem possessionis. Hoc est declinare. Item si quemadmodum omne malū declinandum præcipitur, sic omne bonum faciendum iubetur. Et sicut qui non omne malum declinat, sic qui non omne bonū facit, reus est. Sed si sic est quis nō est reus? Ergo ab omni malo declinare iubemur. Bona autē quædā sunt necessitatis, quædā voluntatis. Necessitatis sunt quæ sunt in præcepto & voto, de cæteris si quid supererogatur redditur, si nihil non imputatur. Item meditatio in lectione est, quomodo sint quæ sciuntur quia sunt, & quomodo faciendū sunt. Est enim meditatio excogitatio cōsiliij, quomodo implētur quæ sciuntur, quia inutiliter sciuntur nisi implēatur. Item meditatio in lectione est triplicis cōsiderationis. Secundum historiā, allegoriā, tropologiā. Secundū historiā, est quādo eorū, quæ facta sunt, rationē vel quærim⁹, vel admiramur suis tēporibus, & locis, & mō cōgruo perfectā. In hac cōsideratio iudiciorū diuinorū meditātē exercet, quæ nullis tēporibus recta defuerunt & iusta, quibus factū est quod oportuit, & redditū quod iustū fuit. Secundū allegoriā meditatio operatur in dispositio ne præcedentiū, futurorū significationē attendens mira ratione & prouidentia coaptatā sicut oportuit

ad intelligentiā, & fidei formā fabricandam. In tropologia meditatio operatur quæ fructū dicta afferat exquirēs quid faciendū insinuent, vel quid doceat esse vitandū. Quid ad eruditionē, quid ad exhortationē, quid ad consolationē, quid ad terrorē scripturæ lectio proponat, quid ad intelligentiā virtutis illuminet, quid nutriat affectionē, quid formā viuēdi ad iter virtutis edoceat. ¶ Meditatio in morib⁹ secū dū affectus, & cogitationes, & opera. In affectibus considerandū est vt sint recti, synceri, hoc est ad id ad quod debēt esse, & quomodo debēt esse. Diligere enim qđ non oportet malū est, & similiter quod diligere oportet, diligere quomodo nō oportet, malū est. Itaq; bonus affectus est, quādo est ad id, ad qđ debet & quō debet. Amnon fororē dilexit, & erat affectus ad quod debuit, sed qđ male dilexit, nō erat quō debuit. Igitur affectus esse pōt ad id, ad quod debet, & nō quō debet. Nūquā autē esse pōt quō debet, nisi ad id, ad quod dēt. In eo ad qđ debet rectus, & quō dēt syncerus. In cogitationibus cōsiderandū, vt sint mūdæ, & ordinatæ. Mūdæ sunt, qñ neq; de malis affectionibus generantur, neq; malas generāt affectiones. Ordinatæ sunt, quando rationabiliter, hoc est tēpore suo adueniunt. Tēpore enim nō suo etiā bona cogitare sine vitio nō est, vt in lectione de orōne, & in oratione de lectione. ¶ In operib⁹ cōsiderādū est primū, vt bona intētionē fiat. Bona intētio est, quæ simplex est, & recta. Simplex sine malitia. Recta sine ignorātia. Quæ enim sine malitia est, zelū hēt. Sed quæ ignorātia est secundū sciētā, zelū nō hēt. Itaq; intētionē oportet esse & rectā p discretionē, & simplicē per benignitatē. Secūdo in operibus cōsiderādū est, vt ex recta intētionē inchoata cū perseuerāti foruore ad finē perducantur, vt nec perseuerātia torpeat, nec amor tepescat. Itē meditatio in moribus duplici cōsideratione discurret, intus & foris. Foris ad famā, intus ad cōscientiā. Foris quid deceat, & qđ expediat. Deceat ad exēplū, expediat ad meritū. Nobis ad meritū, proximis ad exēplū. Intus ad cōscientiā, vt sit mūda cōscientiā, nec accusationem patiat, vel pro torpore boni, vel pro præsumptione mali. Mūda autē cōscientiā est, quæ nec de præterito iuste accusatur, nec de p̄senti iniuste delectatur. ¶ Itē in morib⁹ meditatio cōsiderationē suā exercet, vt oēs motus qui oriūtur ī corde deprehēdat, vnde veniāt & quo tēdāt. Vñ veniant secundū originē, quo tēdāt secundū finē. Oīs enim mot⁹ de aliquo est, & ad aliqd. Motus igitur cordis aliqn manifestā habent originē, aliquādo occultā, & qđ manifesta est aliquādo manifeste bona est, aliqn manifeste mala. Quæ manifeste bona est, a Deo est, qđ autē manifeste mala, siue a diabolo est, siue a carne. Isti enim tres auctores sunt omniū suggestionū, & omnes aspirationes, quæ inuisibiliter cordi adueniūt, ab istis procedūt. Item quæ occulta sunt, aliquando bona sunt & occulta, aliquando mala, & dubia. Et quæ bona sunt, a Deo sunt, quæ autem mala sunt, vel a diabolo, uel a carne sunt. Quæ igitur manifesta sunt, siue bona siue mala, a prima sua origine iudicātur. Quæ autem dubia sunt in origine, probantur a fine. Exitus enim manifestat quod a principio celabatur, & propterea qui motus suos a principio iudicare non potest

est, finem inuestiget & consummationem. Quæ enim dubia sunt vel incerta, bona sunt vel mala occulta. Et quæ mala sunt, sicut dictum est, vel a diabolo, uel a carne sunt. Et sunt mala vtraque, nec differunt in eo qđ mala sunt, sed differunt, quoniā quæ a carne sunt, frequentius surgunt propter necessitatem, quæ vero a diabolo sunt, sapius oriuntur præter rationem. Quod enim a diabolo suggeritur, sicut alienum est ab homine, ita frequenter alienum est ab humana ratione, vt uerbi gratia. Nuper satiatas famē patiatur, paulo ante inebriatus siti æstuet, post longā dormitionē consurgens somno prægrauetur. In hoc ergo opera diaboli discernuntur, quoniam extranea sunt ab homine, & aliena ab humana ratione. Opera autē carnis, & suggestiones eius sepius præcedentē habent causam necessitatē. Sed quæ modum & mensuram transeunt, excresecunt in superfluitatē. Vt uerbi gratia cum post famē cibus sumendus immoderate appetitur, & post abstinentiam in sumendo edulio mensura non tenetur. Itē meditatio morū triplici iudicio exercetur. Primo quod iudicat inter diem & noctem. Secundo qđ iudicat inter diem & diē. Tertio qđ iudicat omnem diem. Inter noctem & diem iudicare est mala a bonis diuidere. Inter diē & diē iudicare est, inter bonū & melius discretionē habere. Omnē diem iudicare est singula bona p merito suo æstimare. Item meditatio morū finē & directionē in omni cōuerfatione considerat. Finis est, ad qđ tenditur. Directio, qua facilius peruenitur. Omnis enim, qui ad aliquid tendit, secundum aliquid cursum suum dirigit, & qui directius pergit, citius peruenit. Sunt enim qđā bona, ī quibus etiā multū moteri parū est pmoueri. Alia cōpēdioso labore fructū magnū adducūt. Et hæc ergo discernēda sunt, & eligēda magis, qđ magis p̄sunt. Quæcūque n. magis p̄sūt, meliora sūt, & omne opus secundū fructū suū iudicari oportet. Multi hęc discretionē non habentes plurimum laborauerunt, & parū profecerūt, quoniam oculum habuerunt foris tantum ad speciem operis, & non intus ad fructum virtutis. Gausi sunt enim magna se facere, magis qđ uilia exercere, & dilexerūt potius illa, in quibus videri possent, qđ emēdari. Itē meditatio ī moribus primū cōsiderat qđ debita sūt, siue ex p̄cepto siue ex voto, & ea primū agēda iudicat, qđ sic facta habēt meritū, vt nō facta generēt reatū. Hęc ergo primū faciēda sūt, qđ sine culpa dimitti nō possunt. Post hæc si qđ voluntaria exercitatione superadditur, sic faciēdū est, vt debitū nō impediatur. Alij volūt qđ nō debēt, qui non valēt id qđ debēt. Alij & si valēt qđ debēt, voluntaria impedimēta adducūt volēdo qđ nō debēt. Item meditatio morū duo mala ī bona actione p̄cipue cauēda cōsiderat, hoc ē afflictionē & occupationē. Afflictio est ad amaritudinē. Occupatio ad dissipationē. Per afflictionē dulcedo mēis amaricat. Per occupationē trāquillitas dissipat. Afflictio est, qñ p̄ his, qđ nō valet p̄ impatiētā vrit. Occupatio est, qñ ī his (qđ valet) agēdis p̄ impatiētā agit. Ne igit male amaricetur animus, suam impossibilitatē patienter sustineat: ne autem male occupetur, possibilitatem suam extra mensuram suam non extendat. Item medita-

tio morum alia consideratione formam viuendi iudicat probans nec bonum esse ea, quæ non fiunt impatienter appetere, nec bonum esse ea, quæ fiunt insipienter fastidire. Qui enim semper quod non facit appetit, & quod facit fastidiuit, nec præsentibus fruitur, nec futuris fatiatur. Inchoata enim ante cōsummationem deserit, & inchoanda ante tēptis apprehendit. Propterea bonum est bono suo esse contentum, & præsentia bona superuenientibus bonis augere nō pro futuris abijcere. Leuitas enim est bonorum commutatio, exercitatio autem virtutis, multūq; diuersa currūt via, qui pro nouis vetera abijciunt, & qui ab inferioribus ad superiora conscendunt. Qui enim mutationem quærit, fastidiosus est, sicut qui profectum appetit, studiosus est. Rectissime ergo incedit, qui sic est feruens ad melius, vt in bono non sit fastidiosus, sed sustineat prius, donec posterius tempore suo apprehendat.

De arte Meditandi Finis.

¶ Sequi deberet locus depingendæ Arcæ Noæ, secundum mysticum sensum, sed quia nullibi extare uisa est, nec a nobis locus tē relictus est.

M. HVGONIS DE SANCTO
Victore Canonici Regularis Lateranensis mystica arca Noæ descriptio, in qua multa quidem est eruditio: in hoc fortē hallucinatur, quod vulgarem scripturam secutus, qua Christus sic scribebatur X P C credebat primum elementum esse x cum sit Ch. secundum P, cum sit r, & tertium C, cum sit s, non enim per x decem, sed per x, nec per s, sed per c, designatur centum. Eius autē cuiuscunq; sit auctoris, hæc sunt capita.

De arca descriptione per crucis figuram, & agnum in centro eius stantem, & columnam in altum erectam, designatis tā crucis, quā spatorum ab ea derelictorum, & aliorum omnium colorib. ad mysticum sensum facientibus, cum ipsius arce longitudine, latitudine, & profunditate seu altitudine mystice intellecta. Cap. I.

De columnæ in arca medio erectæ significatione mystica, de tignorū super eam erectione, de mansionibus inter quadraturas tignis infixas designatis. De columnæ suprascriptæ positione, & de omnium horum mysterio. Cap. II.

De zona, quæ per medium fundum secundum longitudinem a sine vsque ad finem arca porrigitur, quomodo ecclesiam figuret. Cap. III.

De quadratura in fronte arce designante quatuor mundi partes per litteras nominis Adamscriptionem nominum suorum inchoantes, & de patriarcharum stemmatibus per nominum ipsorū descriptionē ab Adā vsque ad Christum. & deinde de noui testamenti principibus, & subse-

M. Hug. a S. Vi. To. ij. R 3 cutis

rest, finem inuestiget & consummationem. Quæ enim dubia sunt vel incerta, bona sunt vel mala occulta. Et quæ mala sunt, sicut dictum est, vel a diabolo, uel a carne sunt. Et sunt mala vtraque, nec differunt in eo qđ mala sunt, sed differunt, quoniā quæ a carne sunt, frequentius surgunt propter necessitatem, quæ vero a diabolo sunt, sapius oriuntur præter rationem. Quod enim a diabolo suggeritur, sicut alienum est ab homine, ita frequenter alienum est ab humana ratione, vt uerbi gratia. Nuper satiatas famē patiatur, paulo ante inebriatus siti æstuet, post longā dormitionē consurgens somno prægrauetur. In hoc ergo opera diaboli discernuntur, quoniam extranea sunt ab homine, & aliena ab humana ratione. Opera autē carnis, & suggestiones eius sepius præcedentē habent causam necessitatē. Sed quæ modum & mensuram transeunt, excresecunt in superfluitatē. Vt uerbi gratia cum post famē cibus sumendus immoderate appetitur, & post abstinentiam in sumendo edulio mensura non tenetur. Itē meditatio morū triplici iudicio exercetur. Primo quod iudicat inter diem & noctem. Secundo qđ iudicat inter diem & diē. Tertio qđ iudicat omnem diem. Inter noctem & diem iudicare est mala a bonis diuidere. Inter diē & diē iudicare est, inter bonū & melius discretionē habere. Omnē diem iudicare est singula bona p merito suo æstimare. Item meditatio morū finē & directionē in omni cōuerfatione considerat. Finis est, ad qđ tenditur. Directio, qua facilius peruenitur. Omnis enim, qui ad aliquid tendit, secundum aliquid cursum suum dirigit, & qui directius pergit, citius peruenit. Sunt enim qđā bona, ī quibus etiā multū moteri parū est pmoueri. Alia cōpēdioso labore fructū magnū adducūt. Et hæc ergo discernēda sunt, & eligēda magis, qđ magis p̄sunt. Quæcūque n. magis p̄sūt, meliora sūt, & omne opus secundū fructū suū iudicari oportet. Multi hęc discretionē non habentes plurimum laborauerunt, & parū profecerūt, quoniam oculum habuerunt foris tantum ad speciem operis, & non intus ad fructum virtutis. Gausi sunt enim magna se facere, magis qđ uilia exercere, & dilexerūt potius illa, in quibus videri possent, qđ emēdari. Itē meditatio ī moribus primū cōsiderat qđ debita sūt, siue ex p̄cepto siue ex voto, & ea primū agēda iudicat, qđ sic facta habēt meritū, vt nō facta generēt reatū. Hęc ergo primū faciēda sūt, qđ sine culpa dimitti nō possunt. Post hæc si qđ voluntaria exercitatione superadditur, sic faciēdū est, vt debitū nō impediatur. Alij volūt qđ nō debēt, qui non valēt id qđ debēt. Alij & si valēt qđ debēt, voluntaria impedimēta adducūt volēdo qđ nō debēt. Item meditatio morū duo mala ī bona actione p̄cipue cauēda cōsiderat, hoc ē afflictionē & occupationē. Afflictio est ad amaritudinē. Occupatio ad dissipationē. Per afflictionē dulcedo mēis amaricat. Per occupationē trāquillitas dissipat. Afflictio est, qñ p̄ his, qđ nō valet p̄ impatiētā vrit. Occupatio est, qñ ī his (qđ valet) agēdis p̄ impatiētā agit. Ne igit male amaricetur animus, suam impossibilitatē patienter sustineat: ne autem male occupetur, possibilitatem suam extra mensuram suam non extendat. Item medita-

tio morum alia consideratione formam viuendi iudicat probans nec bonum esse ea, quæ non fiunt impatienter appetere, nec bonum esse ea, quæ fiunt insipienter fastidire. Qui enim semper quod non facit appetit, & quod facit fastidiuit, nec præsentibus fruitur, nec futuris fatiatur. Inchoata enim ante cōsummationem deserit, & inchoanda ante tēptis apprehendit. Propterea bonum est bono suo esse contentum, & præsentia bona superuenientibus bonis augere nō pro futuris abijcere. Leuitas enim est bonorum commutatio, exercitatio autem virtutis, multūq; diuersa currūt via, qui pro nouis vetera abijciunt, & qui ab inferioribus ad superiora conscendunt. Qui enim mutationem quærit, fastidiosus est, sicut qui profectum appetit, studiosus est. Rectissime ergo incedit, qui sic est feruens ad melius, vt in bono non sit fastidiosus, sed sustineat prius, donec posterius tempore suo apprehendat.

De arte Meditandi Finis.

¶ Sequi deberet locus depingendæ Arcæ Noæ, secundum mysticum sensum, sed quia nullibi extare uisa est, nec a nobis locus tē relictus est.

M. HVGONIS DE SANCTO
Victore Canonici Regularis Lateranensis mystica arca Noæ descriptio, in qua multa quidem est eruditio: in hoc fortē hallucinatur, quod vulgarem scripturam secutus, qua Christus sic scribebatur X P C credebat primum elementum esse x cum sit Ch. secundum P, cum sit r, & tertium C, cum sit s, non enim per x decem, sed per x, nec per s, sed per c, designatur centum. Eius autē cuiuscunq; sit auctoris, hæc sunt capita.

De arca descriptione per crucis figuram, & agnum in centro eius stantem, & columnam in altum erectam, designatis tā crucis, quā spatorum ab ea derelictorum, & aliorum omnium colorib. ad mysticum sensum facientibus, cum ipsius arce longitudine, latitudine, & profunditate seu altitudine mystice intellecta. Cap. I.

De columnæ in arca medio erectæ significatione mystica, de tignorū super eam erectione, de mansionibus inter quadraturas tignis infixas designatis. De columnæ suprascriptæ positione, & de omnium horum mysterio. Cap. II.

De zona, quæ per medium fundum secundum longitudinem a sine vsque ad finem arca porrigitur, quomodo ecclesiam figuret. Cap. III.

De quadratura in fronte arce designante quatuor mundi partes per litteras nominis Adamscriptionem nominum suorum inchoantes, & de patriarcharum stemmatibus per nominum ipsorū descriptionē ab Adā vsque ad Christum. & deinde de noui testamenti principibus, & subse-

M. Hug. a S. Vi. To. ij. R 3 cutis

entis sanctis secundum dispositionem, & diuisionem arce, & secundum mundi etates. Ca. IIII.

De trina arca secundum longitudinem diuisione, qua significantur homines legis naturalis, scriptae, & gratiae. Cap. V.

De trina arca secundum latitudinem diuisione, qua supradicti homines significantur, & de trabibus ibidem positis. Cap. VI.

De inscriptionibus trium mansionum arce, & de distinctione eiusdem arce secundum altitudinem & de xij. scalis, quibus ad eandem ascenditur. Ca. VII.

De supradictis scalis moraliter repetitio. Ca. VIII.

De ascensionibus ad virtutes a frigore oriētis. Ca. IX.

De ascensionibus a calore, & frigore oriētis. Ca. X.

De ostio arce. Cap. XI.

Exeundi per cogitationem modi quatuor. Ca. XII.

De sex mansiunculis arce ad litteram. Cap. XIII.

De mansionibus quadraginta duabus. Cap. XIII.

De proprietate quatuor temporum anni, & conclusione operis. Cap. XV.

De arca igitur descriptione ut supra. Ca. I.

Primum ad mysticam arce Noe descriptionem, in planitie vbi arcam depingere volo, medium centrum quero, & ibi fixo puncto paruum quadraturam equilateram ad similitudinem illius cubiti, in quo consummata est arca, ei circumdu-

co. Itemque illi quadraturam aliam paulo maiorem circumscribo. Ita ut id spatium, quod est inter exteriorem & interiorem quadraturam, quasi limbus cubiti esse videatur. Hoc facto in interiori quadratura crucem pingo, ita ut cornua eius singula latera quadraturae attingant, eamque auro superduco. Deinde spatia illa, quae in superficie quadraturae inter quatuor angulos crucis & quadraturam remanent, colore vestio, duo superiora flammeo, & duo inferiora saphirino. Ita ut medietas vna cubiti in flammeo colore ignem, & altera medietas in saphirino colore nubem representare videatur. Post haec in limbo cubiti supra crucem scribo alpha, quod est principium. E contrario subter crucem scribo omega, quod est finis. Ad dextrum cornu crucis scribo alpha, quae littera prima ponitur in nomine Christi, & significat decalogum legis quae antiquo populo primum quasi electo & iusto ad dexteram collocato data est. Ad sinistram autem cornu pono c, quae est vltima in hoc nomine Xpc, & significat in centum perfectionem gratiae, quae data est Gentilitati, quae primum propter infidelitatem abiecta, & ad sinistram collocanda videbatur. Deinde spatium limbi circumquaque purpureo, & viridi colore induo, exterius purpureo, & interius viridi, & in medio crucis aureae, quam fecerat, agnum anniculum stantem pingo. Quo facto perfectus est cubitus. Cuius rei rationem si quaeris, quid aliud haec scriptura tibi dicere videtur, nisi quod principium & finis sit Christus, lator legis veteris & nouae? Et pictura quid tibi ostendit aliud, quam si diceret, iste cubitus eundem significat populum, quem columna ignis & nubis protegebat, quem populum Israel in deserto praecedebat, illuminans per ignem, & per nubem obumbrans. Et

Aureus color.

Flammeus Saphirinus

Xpc.

Auroris error.

Purpureus. Viridis. Agnus.

B

qui priori populo per ignem diuinae maiestatis terribilis fuit puniendo peccata, & posteriori populo per nubem humanitatis mitis apparuit, condonando peccata, qui pro peccatis hominum in cruce est immolatus, quia si agnus mitis & non aperies os suum, & pro iustitia hominum resurgendo, & ascendendo super caelos est exaltatus. Qui vndique ad se venientibus per purpuram sanguinis exemplum passionis suae proponit, & in viridi colore immarcescibile praemium superne remunerationis. Vel in purpura sanguinem passionis Christi sanctificat, & in viridi colore aquam, qua mundum olim iudicauit. Vel in purpura damnationem malorum, quos iuste reprobauit, in viridi colore liberationem bonorum, quos iuste, & misericorditer saluabit. Qui stat, quia inuitat, stat quia confortat, stat quia adiuuat, stat quia coronat, stat, quia vigilat ut custodiat ciuitatem suam. Ita medio cubito colummato aliam quadraturam circa predictum centrum longe extra circumduco, & tantae magnitudinis, quantae magnitudinis arcam facere volo, quae quadratura sexies, tam longa sit, quam lata, quia arca tres cubitos in longitudine habuit, quinque-ginta in latitudine, hoc est sexies longa ad latitudinem. Ego tamen propter competentiore formam in in pictura usque ad quadruplam fere longitudinem breuiavi. Post haec per mediam hanc quadraturam, id est per medium fundum arcae, secundum longitudinem duabus lineis ductis tantae latitudinis spatium includo, quantae est interior quadratura medij cubiti. Similiter per mediam latitudinem, ab vno pariete usque ad alterum duabus lineis protensis eiusdem latitudinis spatium signo. Ita ut hi duo cinguli, quorum alter per mediam latitudinem protenditur, alitersecus sese interfecante in modum crucis sub medio cubito conueniant, & interiori latitudini ipsius respondeant, limbo eius tantummodo hinc inde excedantur. Hoc ita peracto spatia, quae inter medium centrum, vel potius medij cubiti, & singulos angulos arcae interiacent, vnus quodque in tria equalia positus punctis diuido, & apposita regula binis ac binis punctis coadiacentibus secundum longitudinem, & latitudinem de puncto semper ad punctum circumquaque lineam traho: Et ita duas alias quadratas sexies similiter longas ad latitudinem suam efficio, quae tali proportioni a se distat, ut quantum prima vincit mediam, tantum media vincat tertiam. Inter quas tertia quadratura, quae minima est, & secundum positionem plani infra alias clauditur, medij cubiti ambit, & duos supradictos cingulos, quorum alter longitudinem, alter latitudinem arcae metitur, quadrifariam intercidit. Alterum sursum & deorsum. Alterum sinistrorsum & dextrorsum. Deinde secunda tertiam complectitur, & similiter supradictos cingulos intersecat. Deinde alia, quae in plano extrema est, in alto autem ima, ceteras omnes includit, & quatuor extrema cornua duarum zonarum singulis lateribus accingens, totas eas intra se comprehendit. Hoc facto, si nosse cupis quomodo haec figura formam arcae representet, intellige quod de illa zona, quae per mediam latitudinem arcae protenditur, fiat columna quadrata equilatera in medio arcae erecta, cuius altitudo tanto minor sit latitudine arcae, quanto minor est ternarius quinario, quia altitudo arcae erat, triginta, cubitorum, & latitudo quinquaginta. Si autem scire cupis,

Agnus stans.

C

Arcae quatuor titas.

D

E

F

Columna quadrata

Altitudo arcae &c.

pis,

pis, qua ratione ex ipsa zona columnam fieri intelligendum sit, sic considera. Cubitus ille, qui nunc secundum positionem plani in medio ipsius zonae affixus iacet, sursum eleuetur, sic ut ipsam zonam quasi per medium complicando secum sursum trahat, deinde ambae medietates eius deorsum pedentes plano ad planum inuicem compingantur ut columna erecta videatur. In cuius summitate emineat cubitus ille, qui secundum positionem plani prius in medio eius iacebat. Nihilque aliud esse intelligatur cubitus ipse, quam columnae praecisio desuper, & limbus cubiti sit quaedam ora siue eminentia facta, desuper in capite columnae ad excipienda tigna circumquaque ab imo surgentia, quae ipsi columnae infixae sunt sub eadem eminentia, sub qua etiam summitas tecti consummata est, ad similitudinem imbricis summitatem tectorum excipientis. Et quamuis altitudo columnae non uideatur maior esse medietate zonae, cum facta sit ex ipsa duplicata, intelligenda est tamen tanto maior esse, quanto maiora sunt triginta quam viginti quinque, sed hoc in plano representari non potuit. Rursum cum medietas tantum zonae altitudinem columnae teneat, quare ambae medietates eius depictae sint, haec est ratio.

De columna in arca medio erecta significatione mystica, de tignorum super eam erectione, de mansionibus inter quadraturas tignis infixas designatis, de columna supradictae positione, & de omnium horum mysterio. Cap. II.

H Lignum vitae.

OLUMNA ista, quae in medio arcae erigitur, significat lignum vitae, quod plantatum est in medio paradisi, id est Dominum Iesum Christum secundum formam humanitatis susceptam in medio ecclesiae plantatum, qui Christus Deus & homo est. Et ideo latus columnae, quod ad aquilonem respicit, humanitatem eius significat, quam pro peccatoribus assumpsit: illud autem, quod ad austrum spectat, diuinitatem eius figurat, qua mentes fidelium pascit. Et haec est causa, quare in plano bis altitudinem depinximus, quonia oportebat vtriusque lateris superficiem representari,

I Tigna.

K Columnae positio.

dium locum obtineat, & totam portet fabricam. Cuius mysterium hoc est, columna Christus est, australe latus eius (quod diuinitatem ipsius significat) lignum vitae vocatur, & ideo viridi colore superductum est. Aquilonare vero latus (quod humanitatem eius figurat) liber vitae dicitur, & hoc saphirino colore superductum est. Columnae arca innititur, & Christo innititur ecclesia sua, quia nimirum stare nullatenus posset, nisi ipse eam sustineret, secundum quod scriptum est in Canticis canticorum. Quae est ista, quae ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Rursum sicut columna singulorum mansionum altitudinem metitur, sic Christus vniuscuiusque virtutem, & profectum dispensat. Et sicut columna distinguit stationes, sic Christus pro arbitrio dignationis suae in sancta ecclesia dona gratiarum suarum distribuit, alios constituens prophetas, alios Apostolos, alios vero euangelistas, & ceteros quoscunque spiritualium donorum participes. Et sicut columna medium vbique tenet laeum, sic Dominus Iesus Christus dicit. Vbiunque duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Si ergo tanta est infirmitas nostra, ut ascendere non possimus in tertiam uel secundam mansionem, non tamen desperemus, sed congregemur in unum per fidem nominis eius, & sumus saltem in prima mansionem, sumus in unitate ecclesiae, teneamus rectam & inuiolatam fidem, & ipse ueniet ad nos, ut stet in medio nostrum congratulans bono incepto nostro, paratus adiuuare & ad altiora erigere, ut sit vnus in omnibus, vnus inter omnes, vnus praeter omnibus Dominus Iesus Christus.

De zona qua per medium fundum secundum longitudinem a fine usque ad finem arcae porrigitur, quomodo ecclesiam figuret. Ca. III.

ESTAT nunc ut ostendamus, quid sibi vult zona altera, quae per medium fundum secundum longitudinem a fine usque ad finem arcae porrigitur. Si enim arca ecclesiam significat, restat ut longitudo arcae longitudinem figuret ecclesiae. Longitudo autem ecclesiae consideratur in diuturnitate temporum, sicut latitudo in multitudine populorum. Tunc enim ecclesia dilatari dicitur, quando numerus creditur augetur, & multi ad fidem colliguntur. Longitudo autem eius in prolixitate temporum consistit, quae de praeteritis per praesentia ad futura se extendit. Tempus autem longitudinis eius est ab initio mundi usque ad finem, quia sancta ecclesia in fidelibus suis ab initio coepit, & usque in finem seculi durabit. Credimus enim nullum tempus esse ab initio mundi usque ad finem seculi, in quo non inueniantur fideles Christi. Igitur zona ista, quae praedicitur a fine usque ad finem arcae, designat cursum temporis ab initio mundi usque ad finem seculi. Medietas autem eius, quae est superius a capite arcae usque ad columnam, significat omne tempus ab initio mundi usque ad incarnationem

Mysterium.

L Liber vitae.

Canti. 3.

Mat. 23.

Longitudo arcae, & ecclesiae.

N Zona longa pro tenia.

verbi: Altera vero medietas, quæ est a columna. deorsum, designat omne tempus ab incarnatione uerbi usque ad finem seculi. Ideo in superiori medietate a capite arcæ usque ad columnam: scribitur linea carnalis generationis ab Adam usque ad Christum. In altera autem medietate a columna deorsum scribuntur nomina Apostolorum a Petro, ac deinceps eo ordine, quo sibi in regimine ecclesiæ quasi filii spiritales patribus successerunt. Quia enim ab Adam usque ad Christum vetus generatio fuit, quæ est secundum carnem, ideo cursum temporum in priori parte seculi per carnalem generationem distinguitur. Quia vero in Christo noua generatio fuit, quæ est secundum spiritum, ideo cursum temporum in posteriori parte seculi, id est post Christi aduentum per spiritalem generationem determinatur. Has autem generationes tali modo dispono. Superiorem medietatem, quæ est a columna sursum in tres partes æquales diuido, & unaqueque tertia, sexta pars est totius longitudinis.

De quadratura in fronte arcæ designante quatuor mundi partes per literas nominis Adam scriptio nem nominum suorum inchoantes, & de patriarcharum stemmatibus per nominum ipsorum descriptionem ab Adam usque ad Christum: & deinde de noui testamenti principibus, & subsecutis sanctis secundum dispositionem, & diuisionem arcæ, & secundum mundi ætates. Cap. IIII.

Ac diuisione facta incipio sursum a capite, & primum nomen Adam taliter scribo. In ipsa fronte arcæ facio parua quadraturam ad figurandas quatuor partes mundi, deinde superiori eius lateri, id est orienti appono, A. hoc est primam literam nominis Adam. Inferiori autem lateri, id est occidenti appono, D. hoc est secundam. Dexterio lateri, id est aquiloni appono, A. id est tertiam, Sinistro lateri, id est australi appono, M. id est quartam literam. In græco autem singulae partes mundi ab his literis incipiunt. Anatole, id est oriens incipit ab a, & ideo orienti appositum est, A. Dylis, id est occidens incipit a d. & ideo occidenti appositum est D. Arctos, id est septentrio incipit ab A. & ideo septentrioni apponitur rursus. A. Mesembria, id est meridies siue auster, incipitur ab M. & ideo australi lateri apponitur. M. Cuius rei rationem quidam talem tradunt. Dicunt enim, quod recte primus parens a quatuor partibus mundi nominis sui elementa contraxit, qui per omnes partes mundi in prole sua diffundendus fuit. Post Adam secundum lineam generationis scribuntur, Seth, Enos, Cainam, Malaleel, Iaret, Henoch, Mausalam, Lamech, Noe, Sem, Arpharan, Sale, Heber, Phalech, Reu, Saurg, Nachor, Thare, Abraham, Isaac, & Iacob: & hi in prima parte collocantur. In secunda parte primo scribo Iadam, & circa ipsum reliquos patriarchas, hinc inde a dextris & a sinistris hoc modo dispono. Incipiens a dextro pariete secundum ordinem generationis Ruben, quia

primogenitus fuit. Primum scribo. Deinde Simeon, Deinde Leui. Et hi a dextris, Iudæ collocantur: hi quatuor filij Liæ fuerunt. A sinistris Iudæ similiter secundum ordinem generationis primum scribitur Dan, Deinde Nephthaline, hi filij Balæ ancillæ Rachelis. Post Nephthalin ponitur Gad, deinde Ater, hi filij Zelphæ ancillæ Liæ. Deinde Isachar, deinde Zabulon, hi rursus filij Liæ, deinde nouissime Ioseph, & post eum Benjamin, hi filij Rachel. Post hæc singulis nominibus suas imagines superpono semiplenas, a pectore sursum, quales nonnunquam in tabulis solent figurari: quas Græci frequentiori usu Iconas uocant, ut sic duodecim Patriarchæ secundum latitudinem per transuersum in stationibus suis ordinati appareant, quasi quidam senatus Dei ciuitatis. Deinde reuersus ad lineam generationis post Iudam pono Phares, Esrom, Arā. Aminadab, Naason, Salmō, Booz, Obeth, Isai, Dauid, Salomon, Roboā, Abia, Asa, Iosaphat, Ioram, Aazias, Ioas Amasias, Ozias, Ioathan, Achas. Et hi sunt in secunda parte. Deinde in tertia parte secundum ordinem ponuntur. Ezechias, Manassēs, Amon, Iosias, Eliachim, Ioaachim, Salathiel, Zorobabel, Abiud, Eliachim, Azor, Sadoch, Achin, Eliud, Eleazar, Mailhan, Iacob, Ioseph. Inter Ioseph autem & columnam scribo, hucusque primus Adam secundum carnem. Post hæc reliquam medietatem, quæ est a columna deorsum, similiter in tres partes æquales diuido, has autem ternas partes supra, & ternas infra, designant latera mansionum, ubi intersecant ipsam zonam secundum positionem plani. Igitur facta hac diuisione post columnam primum in ipsa linea Petrum, & circa ipsum a dextris, & a sinistris reliquos Apostolos, cum suis iconibus sex a dextris, & a sinistris quinque, ut ex una parte columnæ duodecim patriarche, & ex altera parte duodecim Apostoli sint constituti ad similitudinem viginti quatuor Seniorum in Apocalypsi in circuitu Throni sedentium. Et sicut duodecim Patriarchæ superius latitudinem arcæ continent (quia ab eis antiquus ille populus scriptæ legis uniuersus secundum carnem descendit) ita duodecim Apostoli inferius, quia ab eis omnis populus nouæ legis, id est gratiæ, per fidem spiritualiter propagatus est. Deinde post Petrum sequitur Clemēs, Anacletus, Euaristus, Alexander, Sixtus, Thelephorus, Iginus, Pius, Anicetus, Sother, Eleuterius, Victor, Zepherinus, Calistus, Urbanus, Pontianus, Antherus, Fabianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Sixtus, Dionysius, Felix, Euthicianus, Gaius, Marcellinus, Marcellus, Eusebius, Melchisedes, Syluester, Marcus, Iulius, Innocentius, Zozimus, Bonifacius, Celestinus, Sixtus, Leo, Hilarius, Simplicius, Felix, Gelasius, Anastasius, Simachus, Hormisdas, Ioannes, Felix, Bonifacius, Ioannes, Agapitus, Siluerius, Vigilus, Pelagius, Ioannes, Benedictus, Pelagius, Gregorius, Sabianus, Bonifacius, Deusdedit, Bonifacius, Honorius, Seuerinus, Ioannes, Theodorus Martinus, Eugenius, Vitalianus, Adeodatus, Bonus Agatho, Leo, Benedictus, Ioannes, Conon, Sergius,

R
Imagines
Patriar.

ἱκόνες:

S
Phares, &
soboles.

Apostoli.

Patriar-
chæ.

T
Papæ.

Hinc nota
est Auctor
fuit Ho-
norij Secū
di tempore,
an: 10 Domi
ni. 1125.

V
Septem
mūdi æta-
tes.
295.
720.
436.
978.

gius, Ioannes, Ioannes, Sifinius, Constantinus, Gregorius, Gregorius, Zacharias, Stephanus, Paulus, Stephanus, Adrianus, Leo, Stephanus, Paschalis, Eugenius, Valentinus, Gregorius, Leo, Sergius, Benedictus, Nicolaus, Adrianus, Ioannes, Ioannes, Martinus, Adrianus, Stephanus, Formosus, Bonifacius, Stephanus, Romanus, Theodorus, Ioannes, Benedictus, Leo, Christophorus, Sergius, Anastasius, Lando, Ioannes, Leo, Stephanus, Ioannes, Leo, Stephanus, Marinus, Agapitus, Ioannes, Benedictus, Leo, Ioannes, Benedictus, Domnus, Bonifacius, Benedictus, Ioannes, Ioannes, Ioannes, Gregorius, Ioannes, Syluester, Ioannes, Ioannes, Sergius, Benedictus, Ioannes, Benedictus, Syluester, Gregorius, Clemens, Damasius, Leo, Victor, Stephanus, Benedictus, Nicolaus, Alexander, Gregorius, Victor, Urbanus, Paschalis, Gelasius, Calistus, Honorius. Et quod super est spatium usque ad finem arcæ illos capiet, qui post nos futuri sunt, usque ad finem seculi continens Annos. 1656. Secunda ætas a diluuiio usque ad Abraham continens annos. 292. Tertia ab Abraham usque ad Dauid habens annos. 942. Quarta a Dauid usque ad transmigrationem continens annos. 473. Quinta a transmigratione usque ad aduentum Christi habens annos. 585. Sexta ætas, quæ nunc agitur, nulla annorum serie certa, sed ut ætas decrepita ipsa morte totius seculi consumenda. Has ætates plenamq; laboribus mundi ætates quicunque felici morte vicerunt, septima iam sabbati perennis ætate suscepti, octauam beatæ resurrectionis ætatem, in qua cum Domino perenniter regnabunt, expectant.

Iterum de trina arcæ diuisione secundum longitudinem, qua significantur homines legis naturalis, scriptæ, & gratiæ. Cap. V.

X
Arca tri-
plex secū-
dum longi-
tudine di-
uisionem.

Rost hæc arcam in tres partes diuido, & primam partem, quæ est ab initio usque ad duodecim patriarchas, tempus naturalis legis accipio. Secundam, quæ est a duodecim patriarchis usque ad incarnationem uerbi, tempus scriptæ legis. Tertiam, quæ est a columna deorsum, id est ab incarnatione uerbi usque ad finem seculi, tempus gratiæ. Et secundum has diuisiones ipsa etiam latera arcæ utrinque distingo. Deinde in utroque latere per singulas diuisiones ternos colorum tractus duco, ut velut trabes quædam in longum porrectæ lateraliter coniungantur data singulis congrua latitudine. Nam exterior quasi foris apparens latior cæteris esse debet. Post hunc interior medius quasi inter duos coarctatus minimum latitudinis habebit. Horum positio sic variatur, ut ille, qui in prima parte exterior est, in secunda sit medius, & qui in prima parte medius est, in secunda sit interior, & qui in prima parte interior est, in secunda sit exterior. Rursus qui in secunda parte exterior est, in tertia sit medius, & qui in secunda est medius, in tertia sit interior, & qui in secunda est interior, in tertia sit exterior. Cuius rei mysterium hoc est. Tres colores

isti significant tres maneries hominum, id est homines naturalis legis, homines scriptæ legis, homines gratiæ. Nam sicut tria tempora sunt, id est tempus naturalis legis, tempus scriptæ legis, & tempus gratiæ, ita tres sunt maneries hominum, id est, homines naturalis legis, homines scriptæ legis, homines gratiæ. Homines naturalis legis pertinent ad tempus naturalis legis, Similiter homines scriptæ legis pertinent ad tempus scriptæ legis, & homines gratiæ ad tempus gratiæ. Et tamen si diligenter attendimus in singulis his temporibus omnes istas manerias hominum inuenimus. Verbi gratia. In tempore naturalis legis, & similiter homines scriptæ legis, & homines gratiæ tunc erant. Sed homines naturalis legis tunc erant in proprio, homines scriptæ legis, & homines gratiæ quasi in alieno. Tempus enim naturalis legis proprie pertinet ad homines naturalis legis, quia illi tunc & numero plures, & conuersatione manifestiores, & statu excellentiores erant. Homines autem scriptæ legis, & homines gratiæ, adhuc erant & numero pauci, & conuersatione occulti extiterant. Similiter de tempore scriptæ legis, & tempore gratiæ sciendum est. Exponamus igitur nunc, qui dicantur homines naturalis legis, scriptæ legis, & homines gratiæ, ut quod de his dicimus ex proposita distinctione singulorum facilius colligamus. Natura tribus modis in facta scriptura accipi solet, per illo scilicet integro, & incorrupto bono, in quo conditus fuit primus homo, secundum quam acceptionem dicimus omnia naturaliter esse bona. Deinde pro illa corruptione peccati, in qua nascimur, secundum quam, dicit Apostolus, natura filij iræ sumus, id est corruptibili natiuitate, & peccato obnoxia. Accipitur etiam natura per reliquos illis naturalis boni, quæ in homine post peccatum remanserunt. Naturale enim bonum per peccatum in homine corrumpi potuit, extingui omnino non potuit, quia uiuit adhuc scintilla quædam naturalis rationis in mente hominis, per quam discernit inter bonum & malum, secundum quam dicit Apostolus. Cum enim Gentes, quæ non habent legem, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Igitur homines naturalis legis sunt, qui aliam legem non habentes, per naturalem rationem mores & vitam suam instituunt. Vel homines naturalis legis sunt, qui secundum corruptionem peccati, cum qua nati sunt, in concupiscentia ambulant post desideria carnis suæ: Homines uero scriptæ legis sunt, in quibus maior uiget cognitio, qui ex traditionibus scripturarum, & ex præceptis, quæ recta & honesta sunt, formam uiuendi accipiunt. Homines autem gratiæ dicuntur, in quorum cordibus diffusa est charitas per Spiritum sanctum, qui datus est eis, per quæ illuminantur, ut quid agendum sit agnoscat, & adiuuantur, ut adimplere valeant bonum, quod intellegere meruerunt. Ex his colligere possumus, qualiter in tempore legis naturalis omnes istæ tres maneries hominum fuerint. Erant enim homines tunc iusti pauci quidem, & penè adhuc mundo incogniti, quos Deus per Spiritum sanctum ad amorē sui accenderat, quibus etiam sepe uisibiliter apparens, & mutuis

Y
Sub lege
naturæ tri-
plexes ho-
mines.

Tré legis
scriptæ.

Natura tri-
plexiter.

Eph. 2.

Rom. 2:

Hofes leg-
gis nat.

Scriptæ.

Gratiæ.

Rom. 5:

Z

& mutuis se colloctionibus familiarem praestans, viam veritatis, & loquendo foris, & intus aspirando patefecit. Isti homines gratiae erant. Erat rursus aliud genus hominum, qui iustos istos familiariter nouerunt, vel ex affinitate generis, vel ex propinquitate conuersationis, qui cum ex dictis eorum, & factis multa exempla ad iustitiam, & disciplinam morum pertinentia didicissent, non ad virtutem, sed ad quaedam vitae huius honestatem eos imitati sunt. Tales erant omnes religiosorum virorum mali filij, vel affines, siue etiam quicumque familiares, qui disciplinam eorum non per amorem, sed per quandam viuendi consuetudinem tenuerunt, & euilmo di quasi homines scriptae legis erant. Reliqua humani generis multitudo nec praecipitationibus diuinis, nec humanis institutionibus regebatur, sed erat lex unicuique sua voluntas, & dum impune licuit quicquid placuisset, hoc potissimum quisque sequebatur, quod eum naturalis motus, siue carnis ad concupiscentiam, siue rationis ad quandam formam iustitiae impellebat. Et ideo non immerito isti homines naturalis legis appellatur, qui tantum regebantur naturali motu, siue concupiscentiae, siue rationis. Concupiscentia autem (sicut supra narratum est) ideo naturalis dicitur, quia in illa concipitur, & cum illa nascitur homo. Ratio vero ideo naturalis appellatur, quia illam ex prima adhuc conditione retinet homo. Illa igitur naturalis est conditione, ista natiuitate. Illa naturalis est, quia eam cum primum cederemur accepimus: ista naturalis, quia illam cum nasceremur in hanc vitam nobiscum, & in nobis apportauimus. Tales homines habebant prima tempora seculi, quando lex non erat, quae peccata puniret, & libere peccabant homines, nec abscondebant peccata sua, quibusdam peccata prorsus esse non credentibus, aliis autem peccata quidem agnoscentibus, sed leuia, & facili piaculo soluenda existentibus. Sed postquam lex subintravit, & ostendit hominibus peccata sua, simulque arguit, prohibuit, poenam indixit, coeperunt homines abscondere peccata sua, & quaedam opera virtutum foris exhibere, non ut implerent iustitiam, sed ut vitarent poenam, sicque multiplicati sunt homines scriptae legis. Homines vero paucissimi naturalis legis effecti sunt, homines vero gratiae aliquanto manifestiores esse coeperunt, quam prius fuerant, quia lex bona, per hoc, quod homines ad iustitiam inuitauit, iustorum vitam clariorem reddidit. Adueniente autem gratia (postquam rigor legis in misericordiam mutatus est) rursus multiplicantur homines naturalis legis, dum iam palam sectantur vitia sua, qui prius timore poenae coerciti latuerunt, homines vero scriptae legis minuuntur. Tamen hoc tempus ideo tempus gratiae appellatur, quoniam nunc homines gratiae (quamuis non sint numero plures) tamen sunt statu excellentiores, quia veritas a paucis quidem tenetur, sed ab omnibus ferè cognoscitur, & communi omnium iudicio antefertur. Et iam palam est, quod homo non ex operibus legis (sicut olim existimabatur) sed ex gratia Dei iustificatur. Cuiuscunque igitur temporis homines naturalis legis sunt aperte mali, homines autem scriptae legis fide

boni, homines vero gratiae vere boni. Homines naturalis legis partim sunt extra ecclesiam, sicut infideles quique, partim in ecclesia sicut ij, qui solam fidem habent absque operibus, sed nullo modo de ecclesia sunt, quia boni non sunt. Homines scriptae legis tantummodo in ecclesia sunt, quia fidem habent, sed de ecclesia non sunt, quia boni non sunt. Soli autem homines gratiae in ecclesia sunt, & de ecclesia sunt, quia & fidem habent, & boni sunt. Hoc significare voluit illi tres tractus colorum, quos in lateribus arcae ordinauimus, viridis, croceus, purpureus. Viridis color, qui in tempore naturalis legis foris iacet, significat homines naturalis legis, qui tunc manifestiores erant, qui in compositione arcae est, sed arcae similis non est, sed foris cum terra similitudinem habet. Arca enim, quae in superficie intrinsecus secundum diuersitatem mansionum varijs coloribus vestita est: in ea tantum parte ubi homines naturalis legis interior collocantur viridi colore obduci non debet, neque croco ubi homines scriptae legis intrinsecus sunt, sed ubi homines gratiae interior ponuntur, purpureum oportet ut habeat colorem, quatenus hic solum similitudo vtrinque respondeat interior, quemadmodum hominibus naturalis legis superficies terrae per colorem viridem concordat intrinsecus. Croceus vero color in tempore naturalis legis intrinsecus collocatus est, quia significat homines scriptae legis, qui secundum Prophetam sententiam nutriebantur in croceis, qui tunc occulti erant, & hic in arca quidem situs est, sed nec arcae, nec terrae similis est, quia fide boni, nec per opera foris infidelibus, nec per virtutem intus fidelibus similes sunt. Purpureus autem color in tempore naturalis legis quasi coarctatus in medio vtroque iacet, quia propter regium decus significat homines gratiae, qui tunc occultissimi erant. Qui color in arca est & positione, & similitudine, quia homines gratiae & fidem habendo in ecclesia sunt, & virtutem habendo boni sunt. Positio istorum colorum in ceteris temporibus secundum quod significatio postulat variatur. Item homines naturalis legis sunt, qui solam fidem habent mortuam sine operibus. Homines scriptae legis sunt, qui fidem habent, & opera fidei, sed charitatem non habent. Soli autem homines gratiae fidem habent operantem ex dilectione.

De trina Arca secundum latitudinem diuisione, qua supradicti homines significantur, & de trabibus ibidem positis. Cap. V I.

Thinc ad latitudinem manum verito, & incipiens sursum a dextro cornu usque ad lineam generationis geminas trabes porrigo, & ab inde sursum, id est a linea generationis usque ad sinistrum cornu similiter duas signo, easdem quidem sed transpositas. Deinde vero a dextro cornu in sinistrum continuo ductu sine transpositione duas ibidem trabes protendo. Hoc modo lateribus secundum longitudinem & latitudinem compositis, incru-

Colorum trium in arca significatio. Viridis.

Crocei.

Thre. 4.

Purpurei.

Homines legis naturalis. Scriptae. Gratiae.

inscriptiones eorum taliter distinguo. In dextro latere a fine usque ad finem scribo, trecentorum cubitorum erat longitudo eius. Econtrario in sinistro latere in parte prima pono tempus naturalis legis, in secunda tempus scriptae legis, in tertia tempus gratiae, ut quasi primus ceterarius sit tempus naturalis legis, secundus tempus scriptae legis, tertius tempus gratiae. In superiori parte a dextro latere usque ad sinistru scribo, quinquaginta cubitorum latitudo eius. Econtrario in inferiori latere quasi expositione huiusmodi tituli scribo, vniuersitas fidelium sub uno capite Christo. In superiori quoque cornu super capita duarum trabium, quae in longitudine uadunt, pono mos Sion: in sinistro, latera Aquilonis, subtus contra medium, ciuitas regis magni. Dextrae namque trabes geminae significant montem Sion, hoc est populum Iudeorum in vtroque sexu: & sinistrae latera Aquilonis, hoc est populum Gentium similiter in vtroque sexu ad fide concurrentium: & vnam ciuitatem Dei, hoc est ecclesiam ex vtroque facientium. Propterea in superiori latere & transpositio trabium & diuisio titulorum facta est, inferiori autem & ductus unus, & titulus vnus, quia hi duo populi prius in seipsis diuisi fuerant, in fide postmodum Christi vnum facti sunt. Deinde in dextro cornu superius capitibus trium trabium, quae in longitudine porrigitur, per transuersum superscribo homines, postea in sinistro cornu quasi huiusmodi tituli determinatione exteriori quidem trahi in capite ascribo naturam, interiori autem suppono legis, mediae vero gratiae: hoc significare volens quod istae tres trabes vtriusque positae significant homines naturalis legis, scriptae legis, & gratiae, de quibus superius locuti sumus.

De inscriptionibus trium mansionum arcae, & de distinctione eiusdem, qua secundum altitudinem est, & de duodecim scalis, quibus ad easdem ascenditur. Caput. V I I.

Mansionum inscriptio nes.

DESCRIPTIONES mansionum tales sunt, in dextro latere primae mansioni inscribitur fides secundae mansioni spes, tertiae mansioni charitas.

In sinistro latere primae mansioni inscribitur scientia, secundae mansioni inscribitur disciplina, tertiae bonitas. In superiori latere primae mansioni inscribitur natura, secundae lex, tertiae gratia. In inferiori latere primae mansioni inscribitur recta, secundae utilis, tertiae necessaria. Quatenus haec utilima dispositio supradictis singulis respondeat sic habe, recta fides, utilis spes, necessaria charitas. Ita recta scientia, utilis disciplina, necessaria bonitas. Item recta natura, utilis lex, necessaria gratia. Sunt aliae differentiae adhuc, quibus altitudo arcae distinguatur.

Altitudo arcae.

Prima mansio sunt coniugati, secunda continetes, tertia virgines. Vel ita. Prima mansio veteres mundo, secunda fugientes mundum, tertia obliti mundum. Vel ita. Prima mansio sunt repentia, secunda ambulancia, tertia voluntaria. Item per singulos angulos ascendentibus a frigore orientis, id est a superbia, prima mansio est timor, secunda est dolor, tertia est amor. Ascendentibus a calore occidentis, id est a concupiscentia carnis prima mansio est patientia, secunda misericordia, tertia

compunctio. Ascendentibus a frigore occidentis, id est ab ignorantia, prima mansio est cognitio, secunda est ueditatio, tertia est contemplatio. Ascendentibus a calore orientis, id est a spiritus feruore, prima mansio est temperantia, secunda prudentia, tertia est fortitudo. Ideo per quatuor angulos arcae erectae sunt sursum duodecim scalae, per singulos angulos tres, in unaquaque mansione quatuor, in singulis angulis singulae: & unaquaque scala decem passibus distinguitur, qui simul sunt centum viginti, id est sexaginta & sexaginta. Per quos ascendunt ad supremum cubitum quasi ad Deum uiri & mulieres sexaginta & sexaginta, alternatim per singulas scalas quasi sexaginta fortes qui ambiunt lectulum Salomonis, & sexaginta reginae quae scandunt ad amplexum Salomonis: per duodecim scalas, id est per apostolicam doctrinam, per decem tramites, id est per decem praecipua legis, a quatuor angulis mundi fide Trinitatis imbuti, & doctrina euangelica. A frigore orientis sursum scripti sunt triginta libri diuinae paginae per ordinem in singulis mansionibus decem, hoc est ad singulos passus singuli in latere scalarum de foris ordinati, & unusquisque librorum exterioribus gradibus distinguitur, per triplicem intelligentiam, id est historiam, allegoriam, tropologiam. Ex altera parte scalarum ab eodem angulo sursum scribitur ad primam quidem scalam. Hic ascendunt timentes gehennam, uocantur Esaiam & dicente. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Ideo autem hoc de Esaiam dicitur, quia iste in ista scala supremus librorum est, cuius finis talis est. Et hic uersus extrinsecus per singulos passus, tribus gradibus distinguitur propter tria, quae in Ezechiele dicuntur, quae sunt lamentatio, carmen, & uerba. Lamentatio pertinet ad praesentem miseriam, carmen ad futuram gloriam, uerba ad gehennam. Et oportet ut, qui per timorem proficiunt, non solum gehennam timeant, sed & de praesenti miseria doleant, & futuram gloriam diligant. Sed tamen in hac scala timor principalis est. In secunda scala scribitur sic. Hic ascendunt lugentes praesentis uitae exilium, propter uasam domus Domini, quae capiuam ducuntur in Babylonem. Hoc ideo dicitur, quia in fine libri Paralipomenon (qui in illa scala est supremus) hoc narratur. Et hic uersus similiter per singulos passus tribus gradibus distinguitur, propter supradicta tria, sed hic dolor est principalis. In tertia scala sic scribitur. Hic ascendunt suspirantes ad patriam, suspensi ad reditum sponsi, & dicentes: Veni Domine Iesu Christe. Item a frigore occidentis sursum scribuntur libri iidem triginta, scilicet qui in priori angulo dispositi sunt, per singulas mansiones decem, quatenus hi duo anguli ordine librorum distincti respondeant aquilonari lateri columnae, quod liber ueritatis appellatum est. De cuius rei mysterio postea latius tractabimus. Et sicut supra factum est, ita hic quoque singulos librorum ternis gradibus secundum ascensum distinguimus. Ex altera uero parte scalarum ab eodem angulo sursum scribo ad primam scalam sic. Hic ascendunt hi, qui per ignorantiam primam cognitionem Dei in creaturis accipiunt, docete scriptura & dicete. In principio fecit Deus celum & terram. Quia Genesis in hac scala primus liber est. Hic uersus autem

Concupiscentia.

Status sub lege scripta.

Status sub gratia.

Scalae. 1a. Cant. 3. Cant. 6. Libri. 30. F Scala. 1. Esa. ulti. Ezechielis materia. Lamentatio. Carmen. Va. Scala. 2. Scala. 2. Scala. 2. G Scala. 1.

tia, tertia fortitudo, & ibi consummatio vitæ perfectæ est. Primus ascensus, qui est scilicet a frigore orientis, est in affectibus. Secundus, qui est a calore occidentis, est ex operibus. Tertius, qui est a frigore orientis, est in cogitationibus. Quartus, qui est a calore orientis, est in uirtutibus iam dictis. Multa sunt alia, quæ dici possent de his, quæ necessario nos in hoc loco præterire oportet.

De ostio arce. Cap. XI.

Ostium. Ioan. 10. Columna

Ostium autem arce taliter disponimus. Quia enim columna Christum significat, qui dicit, Ego sum ostium. Columna autem propter prædictas causas quasi bis, id est binis lateribus in arca præsentata est, ideo in utroque latere columnæ, id est in libro uitæ ad Aquilonem, & ligno uitæ ad Austrum deorsum ostium pingimus, & tamē sicut unam columnam utroque latere, ita unum ostium utroque ostio figuramus. Ostium, quod est ad Aquilonem, per librum uitæ significat fidem, per quam ab infidelitate ingredimur in ecclesiam, quod fit per humilitatem Christi, per quam reuocati sumus, & hoc ostium clausum esse debet, ut amplius ad antiquos errores non reuertamur. Ostium, quod est ad Austrum, per lignum uitæ significat trāsitum ab hac uita ad futuram gloriam, id est ad fructum ligni uitæ. Et hoc ostium apertum est, quia illic semper oculos mentis dirigere debemus, ut quamprimum ab hac miseria exeamus. Aliud etiā quiddam per ostium figuramus. Quia enim ostiū deorsum est, & fenestra sursum (quam posuimus supra compunctionem cum extenta manu & columba) ideo ostium congrue designare potest exitum per operationem, & fenestra exitum per cogitationem. Quatuor autem modis eximus per operationem. Omnis nanque actio uel terrena est, uel spiritualis. Propter cupiditatem terrenis actibus inseruire unus modus est, quasi immundum animal. Propter necessitatem eas disponere alius modus est, quasi mundum animal. Propter cupiditatem spiritualium actiones tertius modus est suscipere, quasi id faciat malus homo. Propter utilitatem proximi, & laudem Dei, quartus modus est, quasi id bonus homo faciat. Ideo per ostium quatuor animalia exeuntia depinximus, immundum animal asinum, & mundum animal bouem. Bonum hominem Noe, & malum hominem Cham. Bono homini Deus ostium aperit, malus homo inobedienter exiens ex altera parte ualuas frangit.

Exeundi per cogitationem modi quatuor. Cap. XII.

Exeundi per cogitationem modi.

Similiter per cogitationem quatuor modis eximus. Primus modus est, quando consideramus omnem creaturam quid sit ex se. Secundus modus, quando consideramus omnem creaturam quid sit ex beneficio creatoris. Tertius modus est, quando consideramus quomodo utatur Deus ministerio crea-

turarum ad implenda iudicia sua. Quartus modus est, quando consideramus quomodo utatur homo beneficio creaturarum ad implenda desideria sua. Ex se sunt omnia uana, & transitoria. Ex beneficio creatoris perpetua. Dum Deo seruiunt, sunt instrumentum iustitiæ. Dum homini seruiunt, sūt instrumentum concupiscentiæ. Hoc modo coruus exiuit, qui cadauer inuenit, & in eo resedit. Hæc in eo libro, quem de Arca dictauimus, plenius cuncta differui. Tres priores modi ad columbam pertinent id est ad tria bonarum cogitationum genera, quæ sunt, cogitatio, meditatio, contemplanatio. Vanitatem cogitamus, iustitiam meditamus, perpetuitatem contemplanamus.

Cogitatio.

De sex mansiunculis Arce ad literam. Cap. XIII.

Nunc de mansiunculis quomodo disponendæ sint videamus. Dicunt nonnulli mansiunculas fuisse quosdam nidos id est quædam receptacula ad parietem arce foris constructa, propter illa animalia, quæ nec semper in arida, nec semper in aqua degere possunt, sed vicissim alternando, nunc de aqua ad aridam, nunc de arida redeunt ad aquam. Quibus quia toties arca aperiri non potuit, diuina prouidentia actum est, ut ne uel ipsa quidem perirent, foris eis ad parietem arce receptacula fierent, quorum aditus semper apertus esset exterius, pariete arce integro intrinsecus permanente. Quæ taliter disposita creduntur, ut dum arca aquis superferretur, foris per aquam ascendentes, aditus eorum per planum occurreret. Horum receptaculorum numerum scriptura non dicit. Nos tamen ad similitudinem sex ciuitatum, quæ homicidis in refugium deputatæ sunt (quia ad eandem significationem spectant) sex mansiunculas in arce disposuimus hoc modo. Primum Iordanis fluuius per mediam arcam, id est de uno pariete in alterum iuxta latus columnæ desuper ducitur, ad similitudinem baptisimi, qui in sancta ecclesia quasi finis est legis, & initium gratiæ, cuius aqua sanctificationis de latere Christi fluxit. Et quia sex ciuitatum tres ultra Iordanem, tres citra constitutæ præcipiuntur, nos similitudinem sequentes etiam mansiunculas nostras collocamus, scilicet ultra ceu supra Iordanem tres, id est in superiori parte, & tres citra, id est in parte inferiori arce. Prima posita est desuper in fronte arce, id est in initio naturalis legis. Secunda & tertia in lege scripta, id est super ripam Iordanis hinc inde. Quarta, & quinta, & sexta in tempore gratiæ. Duæ sub Apostolis contra duas superiores hinc inde, una in fine arce deorsum contra primam. Et ita lex naturalis habet unam, lex scripta habet duas, gratia tres. Quarum mysterium hoc est. Arca significat ecclesiam, diluuium concupiscentiam mundi huius. Animalia illa, quæ frequenter de arca ad aquam, & iterum de aqua ad arcam redeunt, infirmos quosque, & carnales in ecclesia constitutos, qui peccando sepe ad concupiscentiam huius mundi labuntur, quibus tamen remedia penitentiarum quasi quædam mansiunculæ in arca spirituali, id est

Mansiuncula.

Mansiunculæ sex dispositio.

Mystica significatio.

id est in sancta ecclesia preparata sunt. De quibus mansiunculis quasi unam lex naturalis habuit, id est sacrificium. Legi scriptæ duæ additæ sunt, id est oblatio & purificatio. Gratia autem contra tria carnalia, tria habet spiritualia, confessionem, orationem, carnis afflictionem. Confessio immolat, oratio mundat, carnis afflictio macerat. Post hæc inter legem naturalem & scriptam in utroque latere porta aperitur, & per illam, quæ est ad Aquilonem, populus captiuus ab Hierusalē ducitur in Babylonem. Per illam, quæ est ad Austrum, populus de Aegypto liberatus intrat ad terram promissionis, tendens. Quod quæ admodum etiam secundum situm locorum comparat, in descriptione mappæ mundi postea clarebit, quia Babylon ab Hierusalē est ad Aquilonem, Aegyptus ad Austrum. Et ideo ab hac porta, qua populus ingreditur deorsum in latere arce intrinsecus in ordine scribuntur quadraginta duæ mansiones usque ad ripam Iordanis, per quas populus Dei spiritaliter ab Aegypto naturalis legis per desertum scriptæ legis tendit ad terram promissionis gratiæ.

De mansionibus quadraginta duabus. Cap. XIII.

Mansiones. 42.

Mansiones autem hæc sunt. Prima Ramceses, secunda Sochoth, tertia Etham, quarta Siaroch, quinta Mara, sexta Helim, septima mare rubrum secundo, octaua solitudo Sin, nona Descath, decima Alis, undecima Raphidim, duodecima Sina, decimatertia sepulchra concupiscentiæ, decimaquarta Ascereth, decimaquinta Rethma, decima sexta Ramoth, decima septima Lemna, decima octaua Redsa, decimanona Caltha, uicesima Rapher, uicesima prima Arada, uicesima secunda Marcloth, uicesima tertia Thaath, uicesima quarta Thare, uicesima quinta Mercha, uicesima sexta Asmona, uicesima septima Maceroth, uicesima octaua Mauetiachan, uicesima nona Galath, trigesima Gethabatha, trigesima prima Ebrona, trigesima secunda Asiongaber, trigesima tertia Sin, quæ est Cades, tricesima quarta mōs Hor, tricesima quinta Selmona, tricesima sexta Finon, tricesima septima Oboth, tricesima octaua Gebarin, tricesima nona Dibungath, quadragesima Solon deblathain. Et quia una de sex mansiunculis super ripam Iordanis in latere primæ mansionis ex hac parte sita est, propterea cum in quadragesima mansione ad eam uentum fuerit duæ sequentes desuper scribuntur in secunda mansione usque itidē ad ripam Iordanis. Sūt autē hæc, quadragesima prima mōs Abarim contra Nobo, quadragesima secunda campestris Moab super Iordanem iuxta Iericho. De interpretatione autem, & mysterio istarum mansionum in alio foras opere, quod de hac eadem arca facere cogitamus, latius quæ dicenda sunt exequemur: & quare naturalis lex Aegypto, scripta lex deserto, gratia uero terræ promissionis comparetur, & qualis de illa per hanc ad istam trāsitus habeatur. Hæc ad constructionem arce, his, qui plura facere aut non ualent, aut nolunt sufficere possunt. Adieciimus tamen quædam, quæ breuiter commemorabimus. Hoc

Mystica interpretatio.

modo arca perfecta, circūducitur & circulus oblongus, qui ad singula cornua eam cōtingat, & spatium quod circumferentia eius includit, est orbis terræ. In hoc spatium mappa mundi depingitur, ita ut caput arce ad orientem conuertatur, & finis eius occidentem cōtingat, ut mirabili dispositione ab eodem principe decurrat situs locorum cum ordine temporum, & idē sit finis mundi, qui est finis seculi. Conus autem ille circuli, qui in capite arce prominet ad orientem, paradisus est, quasi sinus Abrahæ, ut postea apparebit maiestate depicta. Conus alter, qui prominet ad occidentem, habet uniuersalis resurrectionis iudicium in dextra electos, in sinistra reprobos. In cuius conuergulo aquilonari est infernus, quod damnandi cum apostatis spiritibus detrudentur. Post hæc supra dicto circulo alter paulo laxior circūducitur, ut quasi zonam uideatur efficere, & hoc spatium aer est. In quo spatium secundum quatuor partes mundi quatuor anni tempera disponuntur, ita ut uer sit ad orientem, ad austrum æstas, ad occidentem autumnus, ad aquilonem hyems. Ver pingitur a lumbis sursum puer fistulam manu tenens & cantans. Æstas iuuenis flores aspicit. Autumnus in uirili ætate expressus fructus naribus admouet & olfacit. Hyems formam senis gestans fructus comedit. Et omnes a lumbis sursum pinguntur singuli in principiis suis.

Arce exornatio.

Coni.

Anni tempora.

De proprietate quatuor temporum anni, & conclusione operis. Caput XV.

Aestas habet delectationem aurium. Aestas oculorum. Autumnus olfaciendi. Hyems gustandi: quia oblectamentum pueritiæ in auditu doctrinæ, oblectamentum iuuentutis in exemplo operis, oblectamentum iuuentutis in appetitu est probitatis, oblectamentum senectutis in experientia uirtutis. Tenent & singuli singulos anni quadrates. Aestas tenet superiorem, hyems inferiorem. Ver dextrum. Autumnus sinistrum. Et in singulis quadrantibus extentæ sunt quasi duæ chordæ propter geminam singulorum proprietatem, quibus adiuuicem collatis musicum octochordium exprimitur, de quo harmonia concordia uniuersalis temperatur. Ver est humidum & calidum. Aestas calida & sicca. Autumnus siccus & frigidus. Hyems frigida & humida. In quibus omnibus multo sermone propter operis compendium supersedebitur. In hoc eodem spatium duodecim uenti disponuntur, singulis temporibus terni attributi sub ætherea plaga, quasi deorsum pro capites, & a scapulis prominentes alati sub singulis mensibus singuli ordinati. De his quatuor sunt Cardinales, qui singuli duos hinc inde habent suffraganeos. A medio orientis flat Subsolanus duos hinc inde habens sibi conspirantes, a dextris Vulturinus, a sinistris Eurinus. A meridie flat Auster siue Notus, habens a dextris Euronotus, qui & Euroauster, a sinistris Libonotus, qui & Austroafricus. A medio occidentis flat Zephyrus, qui & Faunus habens a dextris Africus qui & Libus, a sinistris Corus, qui & Argestes. A medio Septentrionis flat Aparctias, qui & septentrio habens a dextris Circius, qui & Thracias, & Thraiceas, uel thracias,

Temporū anni proprietates.

Quadrantes anni.

Venti.

Venti. 12.

Subsolanus.

Vulturinus.

Eurinus.

Auster.

Notus.

Euronotus.

Libonotus.

Zephyrus.

Faunus.

Africus.

Libus.

Corus.

Argestes.

Septentrio.

Thracias.

Thraiceas.

Thracias.

Corus. Septentrio. Circius. Boreas. Aquilo.

scias, a sinistris Boreā, qui & Aquilo. Et principales quidē singuli geminis spirant cornibus, suffraganei singuli singulis. Post hæc ali⁹ adhuc circulus prædictis duobus exterius circūducitur, & spatium quod includit pro ætherea plaga accipitur. In quo spatium duodecim menses disponuntur secundum ordinem temporum, & mensibus duodecim signa supponuntur, ita ut semper in medio mensis signum incipiat, & e converso mensis in medio signi. Et hæc signa singula desuper triginta gradibus distinguuntur, initio desuper sumpto a primo gradu arietis. Et sic contra mundum in circuitu ordinatis omnibus signis, supinatis quidem ad ipsum firmamentum, mensibus autem ab inferiori sursum erectis, ita ut signa quod desuper versa in ipso circulo, qui Aplanes dicitur, stare uel ambulare videantur. Menses autem post illa, & sub illis in æthere stantes appareant, sicque in supremo signa, sub signis mensibus, sub mensibus uentis, sub uentis tempora demōstrantur. In qua distributione magna naturæ ratio, effectusque signatur, totusque cæli ambitus sic perficitur. Hoc modo constructa machina uniuersitatis in parte eius superiori maiestas a scapulis sursum, pedibusque deorsum eminens, & quasi in folio sedes formatur. Ita ut expensis hinc inde brachijs omnia continere videatur. Tribusque digitis per medium extensis usque ad orbem terrarum, & cæteris in palmum reflexis cælos concludit. Et in dextera quidem sua tenet thronum, qui oblique deorsum dependet per aeris spatium, usque supra eum locum ubi in cono inferiori (sicut diximus) ad dextram partem electi resurgunt, quos & angeli ibidem præparati in cælum suscipiunt. Ideoque in ipso throno scriptum est. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis præparatum est ab initio seculi. In sinistra autem sua tenet sceptrum, quod dirigunt deorsum usque; ad eum locum ubi malos ad sinistram resurgentes dæmones obuij rapiunt, & ideo in ipso sceptro scriptum est. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Deinde linea generationis ab Adā sursum extra arcam per medium prominetis conuoluitur usque; ad cæli uerticem extenditur, & in ea per ordinem sex rotule circinantur, ita ut nouissima ipsius arcæ introitum complecti videatur. Ista autem sex rotule expriment opera sex dierum. Prima, namque; quæ & suprema taliter figurari debet, qualis fuit mundus prima die quando lux creata est. Secunda, quando firmamentum inter aquas & aquas posuitur. Tertia, quando aquæ in unum collectæ sunt, & terra germinibus uersita. Quarta, quando sol, & luna, & stellæ factæ sunt. Quinta, quando pisces in aqua, & aues in aere collocati sunt. Sexta, quando bestie factæ sunt in terra & homo. Ut uerbum ab ore maiestatis exeat, & omnis ordo creaturarum subsequatur, & ipsius arcæ protectio pertingat a principio mundi usque ad finem seculi, per medium terræ hinc inde habens loca, montes, flumina, castella & oppida constituta, ad austrum Aegyptum, & ad aquilonem Babyloniam. Post hæc circa thronum ex utraque parte, circa medium duo Saraphim pinguntur, qui extensis alis sursum & deorsum uelant caput maiestatis & pedes, facie tamen intacta manente. Sub alis autem seraphim desuper in eo spatium, quod est inter scapulas maiestatis & alas ex utraque parte ordines angelorum constituantur nouem, ad contem-

plandam faciem maiestatis conuersi. Ipsa namque; summa & uera unitas medium & supremum locum obtinet. Deinde primus ordo angelorum diademate hinc inde binos. Secundus ordo hinc inde ternos. Tertius ordo hinc inde quaternos. Quartus ordo hinc inde quinos. Quintus ordo hinc inde senos. Sextus ordo hinc inde septenos. Septimus ordo hinc inde octonos. Octauus ordo hinc inde nouenos. Nonus ordo hinc inde denos, ut a prima unitate sit origo omnium. Et in secunda unitate consummetur creatio angelorum, qui simul sunt centum & octo. De singulis autem ordinibus singulis labentibus remanet nonaginta nouem, quibus hominibus ceteris omissis additur, & superna ciuitas consummat. Hæc de arcæ nostræ figuratiōe dicimus, ut si cui libeat decorum domus Domini, & mirabilia eius (quorum non est numerus) intueri, hoc interim exemplari affectum suum prouocet. Sit Deus benedictus per cuncta secula seculorum. Amen.

M. HVGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis, Lateranensis de arca Noe libri quatuor, in quorum singulorum fronte sua ponentur capita, in omnes autem sequens præmittitur Prologus.

M federē aliquando in conuentu fratrum, & illis interrogantibus, meque; respondente, multa in medium prolata fuissent, ad hoc tandem deducta sunt uerba, ut de humani potissimum cordis instabilitate & inquietudine admirari omnes simul, & suspirare inciperem: cumque; magno quidem desiderio exposcerent, demonstrari sibi quæ causa in corde hominis tantas cogitationum fluctuationes ageret, ac deinde si qua arte, siue laboris cuiuslibet exercitatione huic tanto malo obuia in posset, summo opere doceri flagitarēt: nos, quam tū Deo inspirante ualuumus, in utroque; charitati fratrum satisfacere uolentes, utriusque; questionis nodum ductis tamen ex auctoritate & ex ratione firmamentis soluimus. In collatione autem, quæ quædam specialiter placuisse fratribus scio, ea potissimum stylo comedare uolui, non tamen ideo quod ea digna scribi existimem, sed quæ quædam ibi prius inaudita quodammodo magis grata esse cognoui. Primo igitur demonstrandum est, unde tanta in corde hominis uicissitudo oriatur, ac deinceps quomodo ad pacem stabilem mens humana reduci, qualiterque; in eadem stabilitate sua conseruari possit insinuandum. Et licet hoc proprium diuinæ gratiæ opus esse non dubitem, & non tantam humanam industriam, quam diuino munere, & sancti spiritus inspiratione possideri: Scio tamen, quod cooperari nobis uult Deus, & sic gratis pietatis suæ dona præstat, ut ingratis ea etiam, quæ præstitit sæpe subtrahat. Præterea etiam idcirco non inutile est, & infirmitatis nostræ magnitudinem, & reparationis modum agnoscere, quæ qui quæta sibi gratia collata sit nescit,

Nouem angelorum ordines.

Cōclusio.

A

B

Gene. 4.

Quia mentē diuino deserta auxilio quæque; tentatio impetierit, subuertit. Cor ergo hominis, quod prius diuino amoris affixum stabile persistit, & unum amando unum permanens, postquam per desideria terrena disfluere cepit, quasi in tot diuisum est; quot ea sunt, quæ concupiscit. Sicque; fit, ut mens, quæ uerum bonum amare nescit, nunquam ualeat esse stabilis, quia desiderij sui finem in his, quæ amplectitur non inueniens, dum semper se desiderio extendit sequens quod consequi non ualet, nunquam requiescit: hinc igitur nascitur motus sine stabilitate, labor sine requie, cursus sine punctione, ita ut semper sit inquietum cor nostrum, donec illi adherere ceperit, ubi & desiderio suo nihil deesse gaudeat, & ea, quæ diligit semper mensura cõfidat. Ecce ostendimus morbum fluctuantem, cor instabile, cor inquietum. Et cum morbi, amorē uidelicet mundi, & remediū morbi amorē Dei, quibus necessario quartum adiungit, adeptio remedij, squaliter possumus perungere ad amorē Dei, sine quo cetera agnouisse aut parum, aut nihil proderit.

Libri. I. Capita.

Quæ sit differentia inter amorem Dei, & amorem mundi, & qualiter possumus ad amorem Dei pertingere, & domus eius ac mansio effici. Cap. I. Quod duobus modis inhabitet Deus cor hominis, et multis nominibus dicatur inhabitatio, & Deus inhabitator, Et quod Arca sit exemplar adificij spiritualis. Cap. II.

De forma, & quantitate arcæ secundum literam. Caput. III.

De arca ecclesie, seu ecclesie. Cap. IIII.

Quæ igitur sit differentia &c. Cap. I.

INTER amorē huius mundi & amorē Dei hæc est differentia, quod huius mundi amor in principio dulcis esse uis, sed finem habet amarum. Amor uero Dei ab amaritudine incipit, sed uelut dulcedine plena sunt. Quod pulcherrima similitudine euangelicus sermo nobis ostendit, cum de sponsi nostri nuptijs decantaret dicens. Omnis homo primum uinum bonum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem seruasti bonum uinum usque adhuc. Omnis namque nescit, quætas largitori grates debeat non intelligit. Primus itaque; homo ad hoc conditus fuit, ut si non peccasset, per contemplationis presentiam uultui creatoris sui semper assisteret, ut eum semper uidentem, semper amaret, semper amando, semper ei adhereret, semper ei adherendo, qui immortalis est, et in ipso uita sine termino possideret. Hoc ergo erat unum & uerum bonum hominis, plena uidelicet & perfecta cognitio sui conditoris, plena scilicet secundum illam plenitudinem, quam creaturæ acceperat, non secundum illam quam post peccatam obedientiam accepturus erat. Sed proiectus est a facie Domini quoniam per peccatum cecitate ignorantie percussus ab intima contemplationis illius luce foras uenit, eoque; profundius ad desideria terrena mentem inclinauit, quod magis supernorum dulcedinem (quorum iam gustum perdidit) obliuisci cepit: sicque; factus est uagus, & profugus super terram. Vagus uidelicet per inordinatam concupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam. Cuius uoce et illud aperte subiungit. Quisquis enim inuenit me, occidet me. Quia mentem diuino deserta auxilio quæque; tentatio impetierit, subuertit. Cor ergo hominis, quod prius diuino amoris affixum stabile persistit, & unum amando unum permanens, postquam per desideria terrena disfluere cepit, quasi in tot diuisum est; quot ea sunt, quæ concupiscit. Sicque; fit, ut mens, quæ uerum bonum amare nescit, nunquam ualeat esse stabilis, quia desiderij sui finem in his, quæ amplectitur non inueniens, dum semper se desiderio extendit sequens quod consequi non ualet, nunquam requiescit: hinc igitur nascitur motus sine stabilitate, labor sine requie, cursus sine punctione, ita ut semper sit inquietum cor nostrum, donec illi adherere ceperit, ubi & desiderio suo nihil deesse gaudeat, & ea, quæ diligit semper mensura cõfidat. Ecce ostendimus morbum fluctuantem, cor instabile, cor inquietum. Et cum morbi, amorē uidelicet mundi, & remediū morbi amorē Dei, quibus necessario quartum adiungit, adeptio remedij, squaliter possumus perungere ad amorē Dei, sine quo cetera agnouisse aut parum, aut nihil proderit.

Ioan. 2.

homo, id est carnalis primum uinum bonum ponit, quia in sua delectatione saltem quædam dulcedinem sentit. Sed postquam furor mali desiderij mentem inebriauerit, tunc quod deterius est propinat, quia spina conscientie superueniens mentem, quam prius falso delectabat, grauius cruciat. Sed sponsus noster postremo uinum bonum porrigit, dum mentem, quæ sui dulcedine amoris replere disponit, quædam prius tribulationum concupitione amaricari finit, ut post gustum amaritudinis auidius bibat suauissimum poculum charitatis. Et hoc est primum signum, quod Iesus fecit coram discipulis suis, & crediderunt in eum. Quia inde peccator, & penitentis primum de misericordia Dei fiduciam habere incipit, quod est post longa mæroris tedia Sancti spiritus consolatione cor suum sentit releuari. Quæramus ergo quomodo ad amorē Dei pertingere possumus, quia ipse colliget, & stabiliet corda nostra, ipse pacem restituet, & continuam præstabit lætitiā. Nemo autem amare potest quod nescit, & ideo si Deum amare cupimus primum eum cognoscere fatigamus, precipue cum ipse talis sit, qui nequeat sciri, & non amari. Tanta est enim spes pulchritudinis eius, ut qui eum potuerit uidere, non possit non diligere. Homo qui uult alterius hominis mores & secreta agnoscere, facit se ei familiare, frequenter in domo eius conuersat, & cum illis, qui illi familiares sunt. Et si uiderit ea, quæ circa ipsum sunt, honeste & prudenter disponi certior iam de uirtute ipsius efficit, & amore iam dignum iudicat, cuius probitatis tam aperta se indicia inuenisse cognoscit. Et nos igitur inquiramus ubi habitet Deus, ubi domus eius sit, interrogemus notos eius de ipso. Utrum prudens est, utrum fidelis est, utrum laude dignus est, utrum pius est. Siquidem humilis est, dignus est. Si domus suæ curam bene agit, prudens est. Si seruientes sibi fraudare non nouit, fidelis est. Si peccantibus libenter parcit, pius est. Si afflictis compatitur, misericors est. Si subiectos non permedo, sed iuuando regit, humilis est. Sed fortassis interrogas ubi ista domus Dei quæ reuerenda sit, ubi inueniri possit? Domus Dei totus est mundus, domus Dei ecclesia catholica est, domus Dei est quilibet fidelis anima. Sed Deus aliter mundum inhabitat, aliter ecclesiam, aliter unamquamque; fidelē animam: in mundo est, ut impator in regno, in ecclesia est, ut paterfamilias in domo, in anima est, ut sponsus in thalamo. Paganus, & infideles quique; in domo eius sunt. In regno quæ ipse omne quod condidit per diuinitatis suæ potestatem tenet & regit: falli fideles in domo eius sunt. In ecclesia quæ ipse omnibus, quos ad fidem uocauit, factorum suorum participatione credit: fideles uero in domo eius sunt. In thalamo, & ut uerius dicam ipsi domus eius sunt, quæ eos per dilectionem inhabitans possidet, & regit. Omnes in domo eius sumus per condonem, quæ creauit nos: in domo eius sumus per fidem, quæ uocauit nos in domo eius per dilectionem, quæ iustificauit nos. Si in domo Dei tamen es per conditionem, et diabolus tecum est. Si in domo Dei es tamen per fidem, etiam palea cum granis in area tua est. Si autem in domo Dei fueris per charitatem, beatus es, quia non solum tu in domo Dei, sed tu domus Dei esse cepisti, ut ipse tecum habitet in te, qui fecit te. Hæc est salutaris mansio, hæc sunt tabernacula iustorum, in quibus uox lætitiæ & exultationis semper personat, ubi habitant beati, cuius decorem propheta concupiuit, cuius inhabitationem

Ibidem.

Amoris Dei acquisitio.

Agnitionis Dei acquisitio.

Domus Dei ubi sit.

Quomodo sumus in domo Dei.

Maiestas.

Mat. 25.

Ibidem.

Z Rotule sex exprimentes sex dierum opera.

Seraphi.

Institutionis Monasticae

optavit, cuius desiderio flagrauit. Si ergo haec mansio in nobis esse cepit, intremus & habitemus cum eo. Ibi pacem inuenimus, & requiem ubi ille habitare dignatur, cuius locus in pace factus est. Si uero necdum in nobis esse cepit edificemus eam, quia si locum ei preparauerimus, ad nos libenter ueniet, qui idcirco fecit nos, ut in nobis habitet Iesus Christus Dominus noster.

Quod duobus modis inhabitet Deus cor hominis, & quod multis nominibus dicatur inhabitatio Dei, & inhabitator Deus, & quod Arca sit exemplar aedificij spiritualis. Cap. II.

H Vobis modis Deus cor humanum inhabitat, per cognitionem uidelicet & amorem, una tamen mansio est, quia & omnis qui nouit eum diligit, & nemo diligere potest qui non nouit. In hoc tamē differre uidetur, quod scientia per cognitionem fidei fabricam erigit, dilectio autem per uirtutem quasi colore superducto aedificium pingit. Sic autem utriusque necessarium percipitur, quia nec splendere potest si non fuerit, nec placere si non splenduerit. Ingredere ergo nunc in secretum cordis tui, & fac habitaculum Deo, fac templum, fac domum, fac tabernaculum, fac arcam testamenti, fac arcam diluuij, uel quocumque nomine appelles, una est domus Dei. In templo adoret plasma creatorem, in domo ueneretur filius patrem, in tabernaculo honoret miles regem, in testamento ansulet allecla praecceptorem, in diluuium ploret naufragus gubernatorem. Totum tibi factus est Deus, & totum tibi fecit Deus. Fecit habitaculum, factus est patrociniū: hoc unum totum est, & totum hoc unum est, domus Dei est, ciuitas regis est, corpus Christi est, sponsa agni est. Caelum est, sol est, luna est, stella matutina est, aurora est, tuba est, mors est, deseritum est, terra promissionis est, nauis est, uia in mari est, sagena est, uinea est, ager est, arca est, horreum est, praesepe est, subiugale est, equus est, apotheca est, aula est, thalamus est, turris est, castra est, acies est, populus est, regnum est, sacerdotium est, grex est, pastor est, ouis est, palca est, paradisi est, hortus est, palma est, rosa est, liliū est, fons est, fluuius est, porticus est, colūba est, uerticillus est, margaritum est, corona est, sceptrum est, thronus est, mensa est, panis est, coenae est, mater est, filia est, soror est. Et ut breuius concludam de hac, & ad hanc, & propter hanc omnis scriptura factus est. Propter hanc mundus factus est. Propter hanc uerbum caro factum est. Deus humilis, homo sublimis. Si hanc ergo habes, totum habes, si totum habes, nihil est amplius, quod expectes, & requiescit cor tuum. Huius uero spiritualis aedificij exemplar tibi dabo arcam Noe, quam foris uidebit oculus tuus, ut ad eius similitudinem intus fabricetur animus tuus. Videbis ibi colores quosdam, formas & figuras, quae delectent uisum. Sed scire debes, ideo haec posita esse, ut in eis discas sapientiam, disciplinam, atque uirtutem, quae exornent animum tuum. Et quia haec arca ecclesiam significat, ecclesia autem corpus Christi est, ut euidentius exemplar tibi fiat, totam personam Christi id est caput cum membris in forma uisibili depinxi, ut cum totum uideris, quae deinde de parte dicuntur facilius intelligere possis. Tale autem personam hanc exprimere tibi cupio, quale Esaias se uidisse testabatur, & idcirco

Arca typus aedificij spiritualis.

eius ipsius uerba in medium proferam, atque ex ipsis quae tibi demonstrare uolo sumam, ut quae dicitur litera, probet propheta. Ait ergo. Vidi Dominum sedentem super folium excelsum & eleuatum. Excelsum est quod situm est in sublimi: eleuatum est quod de inferioribus translatum est ad superiora. Solum ergo excelsum sunt angelici spiritus: folium eleuatum animarum sanctorum de huius mundi uoragine translatum ad gaudia supernae pacis. Et quia utriusque praesidet Deus, ideo sedere prohibetur super folium excelsum & eleuatum. Quod uero in sequentibus dicitur, Plena est omnis terra maiestate eius, per terram omnis corporea creatura significatur, quae plena est maiestate Dei. Quia diuina essentia sicut spirituali creaturae per cognitionem praesidet, ita corporeae creaturae regendo, atque disponendo implet. Quod ergo alibi dicitur. Caelum & terram ego impleo. Et rursum, caelum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, hoc hic dicitur. Vidi Dominum sedentem super folium excelsum & eleuatum, & deinde plena est omnis terra maiestate eius, & ea quae sub ipso erant replebant templum. Templum est angelici siue humani intellectus capacitas, quae scilicet templum impletur ab his, quae sub eo sunt. Quia tanta est diuinarum operum immensitas, ut ad ea perfecte comprehendenda nulli creaturae intelligentia sufficiat. Implet cor nostrum consideratio eorum, non comprehendit a corde nostro immensitas eorum. Quia ergo factorum operum comprehendere ualebimus, qui ipsum opus factoris ad plenum capere non ualemus? Possumus etiam dicere, quod folium hoc excelsum & eleuatum, in quo sedet Deus, eternitas sit deitatis, quia de ipso solo dicitur, qui habitat eternitatem, non quod aliud sit Deus, & aliud eternitas eius, sed quia folium regnatum est, & ideo recte in folio eternitatis sedere prohibetur, quia sicut essentiae eius ita etiam omnipotentiae ipsius nec principium nec finis inuenitur. Semper fuit, semper omnipotens fuit, semper in se, & a se plenus, & perfectus fuit, nec tamen redundans. Dicit ergo. Vidi Dominum sedentem super folium excelsum & eleuatum, quia uirtus diuinitatis omnem creaturam & eternitatem praecedat, & dignitate transcendat, & potestate disponit. Sequitur. Et ea, quae sub ipso erant, replebant templum. Templum in hoc loco intelligi potest circuitus temporum & ambitus seculorum. Tempora namque dum cursu suo in seipsa redeunt, quasi quendam templi ambitum gyrando circūscribunt. Quod ergo dicitur: ea, quae sub ipso erant, replebant templum, sic intelligendum est, quod omnia seculorum tempora plena sunt operibus Dei, & omnis generatio narrat mirabilia eius. Vel sic legi potest. Ea, quae sub ipso erant, implebant templum id est ea, quae implebant templum sub ipso erant, quae quicquid temporaliter uoluitur, intra & infra eternitatem inuenitur, immensitas enim eternitatis temporales angustias intra se claudit, quia & prius tempore est, quod nunquam cepit, & posterius tempore, quod finem nescit. Et supra tempus est, quod mutabilitate non recipit. Seraphim stabant super illud. Duo seraphim duo sunt testamenta. Et pulchre seraphim, quod interpretatur ardens, diuinam scripturam significat, quae eos quos per cognitionem prius illuminauerit per amorem postmodum fortiter ardere facit. Dum enim menti nostrae quod desiderare deat ostendit, prius eam illuminat, ac deinde ardere facit. Ardet ergo quia ardentes facit, sicut alibi lucere dicitur quia illuminat: de hac enim Petrus Apostolus ait. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso

L Esa. 6.

Terra.

Hier. 23. Esa. 66.

Templum.

M Esa. 57.

N Esa. 6. Templum. Tempora.

O Seraphim

ginoso loco, donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus uestris. Et fortassis secundum hanc similitudinem qua ipsi scripturae attribui solet quae ipsa in cordibus efficit audientium, hoc dictum est: Seraphim stabant super illud. Surgit enim cum nos erigit, ambulat cum nos perficere facit, stat cum nos in bono proposito figit. Sed inquirendum est quare super folium Deus sedere dicitur, & Seraphim super folium non sedere, sed stare prohibentur. Et quia superius duobus modis hoc folium interpretati sumus, secundum utrumque modum expositionem adaptare debemus. Si ergo per folium Dei spirituales creaturas accipimus, recte super folium Deus sedens describitur quia dignitas deitatis ut sit super omnia nec uirtute proficit, nec sapientia crescit, cum nec plenitudo augeri possit, nec aeternitas variari: mens uero humana quoties per cognitionem sacrae scripturae illuminata ad celestia contemplananda subleuatur, si ipsos quoque angelorum choros transcendens usque ad praesentia conditoris sui profecerit, super folium quidem ascendit, sed tamen stat non leuatur, quia illuc proficendo per laborem uenit, ubi per naturam manere non habuit. Stare namque laboratis est, sedere quiescere est, & ideo super folium nos stamus, Deus sedet, quia esse incipimus per gratiam, ubi ipse est per naturam. Si si per folium eternitatem Dei intelligimus nos super folium stamus, quia ad eius immortalitatem non nisi per mortis laborem peruenire possumus, & qui ex conditione fini obnoxij sumus, ex adoptione eternitatis haeredes efficiuntur. Sex autem uini, & sex alae alteri. utrumque; sex alas habebat, quae iunctae binae & binae tria paria alarum faciunt. Utrumque; duabus corporibus suis tegit non Domini, hoc est, primum par. Utrumque; duas extendit, altera ad tegendum caput non suum sed Domini, alteram ad tegendum pedes non suos sed Domini, hoc est secundum par. Utrumque; duabus uolat alter ad alterum, hoc est tertium par. Si ergo Seraphim scripturae sacrae significat, tria paria alarum tres sunt intellectus eiusdem scripturae. id est, historia, allegoria, tropologia, quae singula idcirco bina sunt, quia singula ad dilectionem Dei & proximi legentium animos accendunt. Duae autem alae, quae corpus seraphim tegunt, historia est, quae per uelamen literae mysticos tegit intellectus. Duae autem alae, quae usque ad caput & pedes Domini extendunt, allegoria est, quia cum mystica diuinae scripturae discimus, ut quae ad ipsius diuinitatis agnitionem, quae ante omnia, & post omnia est, per illuminationem mentis peneamus. Sed sciendum est, quod alae extensa usque; ad caput, & pedes attinguntur, sed utrumque; tangentes tegunt, quia quoties ad eius eternitatem cogitadam per excessum mentis rapimur, nullum in eo principium aut finem inuenimus. Sed hac eadem ala nobis caput eius uelamus, quia qualiter in eo nullum sit principium comprehendere non ualeamus. Alam ad pedes extendimus, dum cum post omnia esse non tempore, sed aeternitate consideramus. Sed pedes tegimus, dum in eo finem non inuenimus. Tangendo ergo caput eius, & pedes tegimus, quia quanto magis eius eternitatem mens humana inuestigare nititur, tanto magis incomprehensibile esse miratur. Quod autem in Esaiam scriptum non est uelabant caput eius, sed scriptum est, uelabant faciem eius, eo modo intelligi debet, quo dictum est ad Moysen. Non poteris uidere faciem meam, Non enim uidebit me homo, & uerget. Illa quippe plena cognitio diuinitatis, quae san-

P Quaestio.

Alae seraphim.

R

Esa. 6.

Exod. 33.

ctis in eterna uita promittit, de qua dicit Apostolus. Videbimus eum facie ad faciem, & rursus, tunc cognoscemus sicut & cognitus sumus. In hac adhuc mortalitate degentibus uelata est, & abscondita. In illa autem uita eterna non uelata, sed reuelata est & manifesta, sicut Dominus in euangelio de beatis angelis testatur. Angeli eorum spiritus uident faciem patris. Quia ergo ad praesentem tractatum magis praenebat, ut facies nuda remaneret, uerba prophetiae non mutantur, sed permittentes ut uerum sit, quod nullum in Deo principium comprehendit, caput desuper uelamus: & ut stare possit quod dicitur, angeli eorum spiritus uident in caelis faciem patris, faciem apertam relinquimus: cetera quoque, quae hic aliter dicitur, non ad prophetiam, sed ad picturam referenda sunt. Duabus alis uolabant. Ista duae alae, quibus uolabant seraphim, tropologia significantur, quia dum per lectionem diuinae scripturae ad bona opera instruemur, quasi quibusdam alis ad alta subleuamur. Quibus et uolamus alter ad alterum, dum per studium bonae operationis nos inuicem exhortamur. Volantes autem Sanctus, Sanctus, Sanctus, clamamus, si per bona opera nostra non nostram, sed patris nostri, qui in caelis est, gloriam amplificare satagimus. Quid est enim Sanctus, Sanctus, Sanctus, clamare, nisi creatoris gloriam, quam agnouimus intus, in aperto predicare? His breuiter explanatis ea, quae sequuntur, deinceps tractare incipiamus. Resat enim, ut postquam ostendimus quid sibi uult, quod caput Domini, & pedes eius nobis abscondita esse leguntur, et quid de reliquo corpore cogitandum sit demonstremus. Si ergo caput Dei dicimus esse quod fuit ante constitutionem huius mundi, & pedes eius quod futurum est post consummationem seculi, recte longitudinem corporis eius accipimus, quod inter principium & finem medium est spatium temporis. Caput ergo & pedes teguntur, quia prima & nouissima inuestigare non possumus. Corpus apparet, quia ea, quae media in hoc praesenti seculo geruntur, uideamus. Hoc corpus est ecclesia, quae capit a principio mundi, & usque ad finem seculi durabit. Haec est arca, de qua loqui proposuimus, quae a capite usque ad pedes pertingit, quia a principio usque ad finem per successionem generationum sancta ecclesia se extendit. Sed sciendum est, quod sicut in persona hominis alia sunt circa corpus eius, & neque in corpore sunt, neque de corpore, ita etiam est in corpore Christi. id est, ecclesia, quae habitat in medio prauae nationis, & dum assultus infidelium excipit, quasi quibusdam fluctibus procellosis foris arca tunditur: dum uero a falsis fratribus tribulationem sustinet, quasi quibusdam noxiis humoribus intus corpus torquetur. Quaecumque ergo corpori contraria sunt siue intus siue ex sint, non sunt de corpore. Quod autem brachia Domini hinc inde complectuntur omnia, hoc significat, quod sub eius praesente sunt uniuersa, & nemo manu eius uel dextra ad praesens, uel sinistra eius effugere potest ad supplicium. Cur ergo amplius membra de salute corporis sollicita sint, quae tale capitis praesentem agnouerunt? Ipse nouit quid expediat corpori suo, qui & per compassionem sentit periculum, & per potestatem praestat remedium. Ipse est, qui in mari uiam ponit, quia corpus suum, id est ecclesiam suam, quasi arcam in diluuium sic inter huius uitae procellas regens usque ad portum quietis aeternae perducit. Si ergo saluari cupimus

1. Cor. 13. Ibidem.

Matt. 18.

S Alae uolantium.

T

V

Arca.

X

Y

pimus, oportet nos intrare hanc arcã . Et sicut supra dixi, hanc arcã in nobis debemus facere, vt possimus intra nos in ea habitare. Non enim sufficit si extra nos in ea sumus, si non etiam didicerimus qualiter in nobis habitare eã debeamus. Ad qđ nobis tria principaliter cõsiderãda sunt, primũ qualiter eã debeamus edificare in nobis, secũdũ qualiter eã debeamus intrare in nobis, tertiuũ qualiter eã debeamus habitare in nobis . Sed ecce dũ de vna arca loqui proponimus, ita per consequentiã rerũ ducitur mēs nostra, vt iã nõ da vna tantũ , sed de quatuor loquẽdũ nobis videamus. E quibus duæ visibiles exterius visibilibus factæ sunt, duæ autem inuisibiles inuisibilis structura intus inuisibiliter fiũt. Prima est, quã fecit Noe securibus & dolabris ex materia lignorũ & bitumine. Scđda est, quã fecit Christus p̄ predicatores suos ex collectione populorũ in vna fidei confessio- ne. Tertia, quã sapiẽtia quotidie edificat in cordib⁹ nostris ex iugi legis Dei meditatione . Quarta est, quã mater gratia operatur in nobis ex cõsideratione multarũ virtutũ in vna charitate . Prima est in re, secũda in fide, tertia in cognitione , quarta in virtute. Primã vocemus arcã Noe, secũdã arcẽ ecclesiã, tertã arcã sapiẽtiã, quartã arcã matris gratiã. Quodammodo tamẽ vna vbiq; arca est, quia vnica vbiq; similitudo est, & nõ discrepare debet in nomine, quod non discrepat in proprietate, vna est forma, diuersa materia, quia quod est in ligno, hoc est in populo, & quod est in mente, idem est in charitate . Nos tamen specialiter de arca sapiẽtiã loqui suscepimus, & idcirco reliquarum trium expositionem breuiter transcurramus, vt in explanatione huius postmodum liberius morari valeamus.

De forma, & quãtitate arcæ secũdũ literã. Ca. III.

Arcæ forma.

Vi studiosius indagare cupiunt earum rerum veritatem, quæ de arca Noæ secundum literam referuntur, duo præcipue inquirere debent, videlicet formam & quantitatem arcæ. Et de forma quidẽ sic dicit Origenes. Ego puto quantum ex his, quæ describuntur apparet, quatuor angulis ex imo cõsurgẽtes eisdẽq; paulatim usq; ad summũ in angustũ attractis in spatũ vnus cubiti fuisse collectã. Cui sententiã plura refragari vidẽtur, primũ qđ hæc forma ad natandũ nõ uidetur esse idonea. Constat nãq; tantã molis machinã, tot & tantis onustã animalibus, atque cibarijs, nequaquam ita potuisse supernatare ueniẽtibus aquis, ut nõ ex magna parte sui deorsum premeretur: cuius rei experimentũ ad huc capere possumus in nauibus magna gestãtibus onera. Si ergo, vt dicitur, statim ab imo cõtrahi cœpit, ut intumescẽtes fluctus latera hinc inde inclinãtia nõ repellerẽt, sed exciperẽt, & non tam aquæ arcã, qđ arca aquas porteret? quõ fieri poterat, ut non tota statim ad ima descēderet? Rursum cũ dicit, Pones ostiũ in latere dexterale. Per latus deorsum uideatur significare parietẽ lateralem ad differentiam lateris, quod sursum erat in tecto, in quo fortassis fenestra posita fuit . Et iterũ dicit. Aperiens Noe tectum arcę, satis consequenter innuit ipsã arcam deorsum habuisse parietes, quibus superpositum fuit te-

Gene. 6.

Gene. 8.

ctum, quod erat supremæ mansioni, in qua hõ morabatur, cõtiguum. Propter has, & alias huiuscemodi causas, videtur nobis quod in ipsa arca parietes in quatuor partibus fuerint erecti quibus tectum superpositum in cacumine suo ad mensuram vnus cubiti cõtraheretur. Cuius autem altitudinis fuerint parietes ipsi, hoc auctoritas nõ dicit, sed tamen quantum conijcimus altitudo parietum vsq; ad fundum quartæ mansionis extendebatur. Affirmant nãq; doctores ostium arcę inter secundam & tertiam mansionem locatum, ita vt lumen eius fundo tertię mansionis esset contignũ . Introitus autẽ eius sursum in latere eiusdẽ mansionis excisus, ita vt ab ostio duę qđdẽ mansiones deorsum essent, tres vero sursum. Et vnã dicunt ad simũ animaliuũ recipiendũ ordinatã, secundã ad cibaria eorũ , In tertia fuisse indomita aialia, in quarta mitia animalia, in quinta (quę suprema erat) homines & volatilia. Et verisimile est, quod duæ illæ inferiores mansiones natante arca deorsum inter aquas premerẽtur . Tertia vero, in qua animalia erant, quæ spiramẽto aperti aeris egerũt, prima supra aquas emineret, ita vt foris per aquã ad arcã ascendentibus ostiũ fere per planum occurreret. Et se eundũ hunc modum fortassis dictũ est. Pones ostiũ deorsum. Vel deorsum ideo quia in quacũq; mansione poneretur, deorsum erat. vt arca intrantiũ pedes exciperet. Si vero queritur vtrũ equalis fuerit altitudo singularum mansionũ necne, nos quidẽ ex auctoritate probare non possumus, quid inde sentiendũ sit. Interim tantũ, quod auctoritati contrariũ nõ sit, nobis cõcedi postulamus. Volumus enim sic distinguere, vt primæ mansioni demus in altitudine quatuor cubitos, secundæ quinq; , tertię sex, quartæ septẽ, quintæ octo, & sic altitudo parietũ quindecim habebit cubitos, & quindecim altitudo tecti. In parietibus huius arcæ foris facti erant nidi siue mansionicula quasi ad ipsos parietes affixi, ita vt introitus eorũ extrinsecus pateret, ipso pariete integro permanente intrinsecus. Et hos nidos dicunt factos esse propter illa animalia, quæ nec semper in aqua nec semper in arida degere possunt, sicut est Lutra, & vituli marini. Hæc de forma arcæ dicta sunt. De quãtitate dicitur. Trecentorũ cubitorũ erit lōgitudō, quinquaginta latitudo, triginta altitudo. Sed sunt qui dicant, quod hæc magnitudo ad tot genera animalium, & ad eorum cibos, quibus per annum integrũ vesceretur, capiendos non sufficeret. Quã quæstionem doctores hac ratione soluunt. Aiunt nãq; qđ Moyses, qui vt de eo scriptura testatur omni sapientia Aegyptiorũ fuerat eruditus, secundũ artẽ geometricã, quã præcipue Aegyptij callent, cubitorũ numerũ in hoc loco posuit, quia in sex cubitis vnus deputatur. Quæ vtiq; ratio si obseruetur in huius arcæ mēsurã, inueniuntur tãta spatia longitudinis, & latitudinis, & altitudinis, quæ vere totius mundi reparãda germina, & vniuersorũ animantiũ capere potuerint rediuna feminaria. Sciendũ quoq; est, qđ illa animalia, quæ non de coitu generãtur, sed de humore terræ vel cadauerũ, sine cuiuslibet alteri⁹ rei corruptione, vt Muli & Burdones, necesse nõ fuit in arca cõtrahi. Ex quibus colligitur nõ fuisse impossibile, vt reliquorũ omnium

B

Altitudo arcæ.

Genium.

Mansioni rationes.

Gene. 6.

Questio de altitudine &c.

Nidi.

Quantitas arcæ. Gene. 6.

Cubitus geometricus.

E

Mensura geometrica.

Digitus.

Palmus. Pes. Cubitus paruus. Cubitus magnus.

2000. Passus. Stadium. Millare.

F

Ratetus. Basis.

niũ animantiũ feminaria reparãda tãta capacitatis locũ contineret. Si autẽ libet diligentius inquirere ea, quæ ad geometricalium dimensionum rōnem pertinent, magna hic horum elucet disciplina, ex quibus nõs pauca cã breuitatis perstringimus . Digitus est pars minima agrestium mensurarũ propriã appellationem habentium. Quicquid. n. digito minus est a partibus respondemus, vt est secũda, tertia, vel quarta pars. Per quem videlicet digitũ sic mēsuramus, vt per transuersum pollicẽ pollicis lateraliter cõiungentes radices vnguium rectã lineã rñdere faciamus. Et hac rōne quatuor digiti faciunt palmũ vnum, quatuor palmi faciunt pedẽ vnum. Pes & dimidius cubitum paruum, sex parui cubiti cubitũ magnũ, & sic magnus cubitus habebit nouẽ pedes. Paruus selqui pedem. Longitudo ergo trecentorũ cubitorum magnorum habebat paruos cubitos mille octingẽtos. Pedes duomillia, & septingẽtos. Palmos autẽ decẽ millia & octingẽtos, digitos vero † quadraginta tria millia ducentos. Rurũs quinque pedes faciunt passum vnũ, centum viginti quinq; passus stadium vnum, octo stadia milliã vnũ. Ac per hoc patet, qđ hæc arca in longitudine sua habuit passus quingẽtos quadraginta, & stadia quatuor (idest dimidium milliã) & quadraginta passus. Simili rōne possunt ista in latitudine & altitudine reperiri. Quod si etiã scire delectat, quot quadratorum, siue pedum, siue cubitorum fuerit embadion. i. arca, multiplica maius latus per minus, & quot a summa inde excreuerit, tot quadratorum erit arca. Verbi gratia. Dic quinquages recenti sunt quindecim millia, tot cubitorum quadratorũ est arca. Et sic de alijs. Si huius tetragoni diagonã lineã quæris, hæc tibi sit regula. Multiplica vtrumq; latus. i. maius & minus, vnumquodque per se, ac deinde illius summã, quæ inde excreuit, in vnũ coaceruate latus quere, & hoc pro diagono habeto. Verbi gratia. Dic trecenties recenti sunt nonaginta millia. Dic quinquages quinquaginta sunt duo millia quingenti. Huius summã latus est trecenti quatuor & semis vnum, hoc est non integrum. Si dimidium huius sumis, habes centum quinquaginta duo & semis vno minus . Hæc est, quæ extenditur ab angulo vsq; ad mediũ. Si hanc habueris pro base, & in medio arcæ in altitudinem triginta cubitorũ Ratetũ erexeris, & de ipso Rateto a supremo tertiæ mansionis sursum quindecim sumperis, & hoc pro Rateto habueris, eiq; pedetenus hanc basim fm Geometricalem regulã comparaueris, videbis mirabili ratione oēs angulares hypotemisas in mensuram centum quinquaginta duorũ, & semis puenire. Similr si basim a fronte hinc inde veniẽtẽ cũ Rateto cõtuleris, videbis et hypotemisas a frontib. procedẽtes in centũ quinquaginta duo semis porrigi. Quæ aut a laterib. veniũt Hypotemisas in viginti octo, & semis extẽduntur hñtes bases viginti quinq; cubitorũ. Regula inueniẽdi hypotemisam hæc est, vt Ratetũ in se multiplices, sifr basim in se, & has summas simul cõponas, & illius numeri, qui inde excreuit latus pro hypotemisa hẽto. In hac aut arca hypotemisa uicẽ gerũt tigna obliq ab imo ad superiora porrecta . Ratetus est stylus in medio arcæ erectus usq; ad supremũ cubitũ. Basis est linea

diagonis ab angulo arcæ usq; ad Ratetum porrecta. Diagonalis linea vocatur, quæ prenditur ab angulo in angulum illi oppositũ. In trigonis his, & tetragonis multa alia inuenies ad subtilitatẽ geometricæ disciplinæ pertinẽtia, quæ oĩa nos pp fastidium declinamus . Sũt alij, qui dicunt in arca non fuisse nisi tres mansiones, & ex his vnã semel cameratã, mediã bicameratã, supremã tricameratã : & aiunt has distõnes mansionũ scripturã appellasse cœnacula: ipsas autẽ mansiones tres tristega . Et hanc formã nos idcirco potius quam reliquas depinximus, quia non facile altitudinem parietum in plano demonstrare potuimus. In hac enim forma tigna hinc inde surgentiã paulatim cõtrahuntur donec in cacumine ad vnus cubiti mensuram conueniunt.

De arca ecclesiæ, seu ecclesia. Cap. IIII.

fm literã dicta sunt de arca Noe. Restat nũc vt videamus, qđ sit arca ecclesiã, vel ut expressius loquar, ipsã ecclesiã arca est, quã summus Noe. i. Dominus noster Iesus Xps, gubernator, & portus inter procellas huius vitæ reges per se ducit ad se. Trecentorũ cubitorũ lōgitudō, pñs seculũ designat, qđ tribus tpebus decurrit. i. tpe naturalis legis, tpe scriptæ legis, tpe gratiæ, per quæ sancta ecclesia a principio mũdi vsq; ad finẽ, a pñti uita ad futurã gloriã tendit. Quinquaginta cubitorũ latitudo vniuersos fideles significat, qui sub vno capite sunt cõstituti. i. Xpo. Nã quinquaginta constat ex septies septẽ. i. quadraginta nouẽ, qui numerus vniuersitatẽ fidelium designat, & uno superaddito, qđ significat Christũ, qui est caput ecclesiæ suæ, & finis desideriorũ nostrorũ. Propter qđ in vno cubito cõsumatur. Altitudo triginta cubitorũ significat triginta volumina diuinæ paginæ. i. viginti duo veteris testamenti, & octo noui, in quib. summa cõtinetur, quæ Deus vel fecit, vel facturus est pp ecclesiã suã. Tres mansiones significat tres ordines fidelium, qui sunt in sancta ecclesia, quorũ primi utuntẽ mũdo, licite tñ. Secundi fugiũt & obliuiscuntur mundũ. Tertij iã obliuiscunt mundũ, & ij sunt propinqui Deo. Quod in superiorib. arca cõtrahit, in inferiorib. dilatatur, hoc significat, qđ in sancta ecclesia maior est numerus carnalẽ uita ducentium qđ spiritualiũ, ita vt semp quanto pfectiores, tanto sint pauciores. In supremo ad vnus cubiti mensurã arca cõtrahit, quia Christus caput ecclesiæ suæ, qđ est scđus scđorum, per naturã cõsimilẽ inter hoies est, & per virtutẽ singularẽ supra hoies est. Cẽtũ anni, in quib. edificata est arca, idẽ significat qđ centũ cubiti . Nã centum anni significant ipsã gratiã, quia sancta ecclesia, qđ ab initio mũdi cœpit, in tpe gratiæ per immolationẽ agni immaculati redẽptionẽ accepit . Tũc nãq; fabricata est arca, qđ de latere Christi in cruce pedẽtis in sanguine & aqua profluxerunt ecclesiæ sacra. Quando agnus immolatus est, tũc est spõsa agni nata. Quando Adã soporatus est, tunc Eua fabricata est. Ascendit spõsus noster thalami sui lectũ, dormiuit, moriẽdo exhibuit qđ ab initio profuit, fecit qđ ab initio fuit . Vide ante idem dicere velit scripturã, quando loquit de fabricatione huius arcæ, hoc est ecclesiæ.

Diagonalis linea.

G

H Arca, quæ est ecclesia.

Ordines tres fidelium.

K

Agnus. Quid dicis? **A.** In libro (inquit) vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Quid est hoc? In fine seculi in carnē venit filius Dei, permisit se crucifigi pro salute hominum, permisit se occidi, permisit se imolari. In fine ergo seculi occisus est agnus, semel enim tantum est occisus, & quomodo stare potest quod dicitur, occisus est ab origine mundi? Nūquid prius potuit occidi quā incarnari? Nihil adhuc mortale habuit, & quomodo mori potuit? Quod si ab initio occisus est, prius occisus est quam incarnatus est. Si ab initio occisus est, non iam semel, sed sepe, immo semper occisus est. Nam quod ab initio fuit, semper fuit: & quod ab initio est, semper est. Sed fortasse si dixeris, occisus est ab initio. i. ijs, qui fuerunt ab initio, hoc est ad redemptionem, ad salutē, ad reconciliationem eorum, qui fuerunt ab initio, ita ut per hoc quod dicitur ab initio determines nō tempus occisionis sed salutis, iam inconueniēs nullum erit, si & semel, & ab initio dicatur esse occisus. Prius etiam mors eius profuit, quam fuit, prius promissio, ac deinde exhibitio. Ab initio ergo seculi occisus est, quia ab initio seculi illi fuerunt, pro quib⁹ in fine seculi occisus est. Sed tamen quando induit decorem. i. carnem immaculatam, carnem impollutam, carnem speciosam de virgineis mēbris assumptam, & præcinxit se fortitudine. i. per crucis trophæa aerias potestates debellauit, ex tunc parata est sedes eius, ex tunc redempta est ecclesia eius, ex tunc reducta est ovis, quæ perierat, ex tunc cœlestis regni aditus patefactus est, qui prius clausus fuerat. Vides ergo nunc quomodo arca & trecentorum cubitorū longa est, & tamen non trecentis, sed centum annis fabricata est, quia ecclesia, quæ ab initio seculi fuit, in fine seculi redempta est. Quod vero sexies longa est ad latitudinem suam hæc arca, & decies ad altitudinem suam, humani corporis instar ostendit, in quo Christus apparuit: nam & ipsa corpus eius est. Corporis enim longitudo a vertice vsque ad vestigium sexies tantum habet quantum latitudo, quæ est ab vno latere vsque ad alterum latus, & decies tantū quantum & altitudo, cuius altitudinis mensura est in latere a dorso in ventrē, velut si iacentem hominē metiaris supinum siue pronum, sexies tñ longitudinis est a capite vsq; ad pedes, quantum latus a dextra in sinistram, vel a sinistra in dextrā, & decies quantum latus a terra. Sexies est numerus quinquagenarius in trecentis, & sex ætates sunt in tribus temporibus seculi. Vel trecenti significant fidem Trinitatis, vel crucem pp Tau, quod in numeris trecentos significat, & adhuc apud suos formā retinet crucis. Quinquaginta remissionem peccatorū designant, triginta mensuram ætatis plenitudinis Christi. Secundum illam fr̄iam, qua intrinsecus altitudinem arcæ distinguimus in quinque mansiones, arca est ecclesia, & quinque mansiones sunt quinque status, tres præsentis vitæ, & duo futuræ. Primus status est illorum hominū, qui dñr carnales, de quib. dicit Apostolus. Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus lac vobis potum dedi, nō escā. Secundus status est illorum hominū, qui vocantur animales, de quib. dicit rursus. Aialis homo non percipit ea, quæ sunt Dei. Tertius status est spiritua-

lium, de quibus ait. Spiritus indicat omnia, & ipse se a nemine iudicatur. Quartus status est animarum exutarum a corpore. Quintus status est in anima & corpore resurgentium, qui supremus est, & cubito supremo contiguus. Quod tres inferiores mansiones fm altitudinem parietum in directū ascendunt, & versus supremum cubitū non inclinantur, hoc significat, q̄ quantumlibet in hac vita proficiamus, adhuc tñ a facie conditoris nostri quasi auersi sumus, quia & per meritū ascendimus, sed per præsentiam contēplationis ad ipsum non inclinamur. Vnde recte in Canticis canticorum sponsa dilectum suum post parietem stare cōmemorat, quia quādiu hui⁹ corruptionis tegmine circundamur, quasi quodam pariete interposito ab eius facie prohibemur. Quarta autem, & quinta mansio in ascensu suo ad vnum colliguntur, quia animæ sanctorum & nunc deposito carnis onere in contēplatione sui conditoris lætatur, & cū iterum corpora sua immortalia, & impassibilia receperint, tunc plenius & vicinius ei per contēplationis p̄sentiam adhærebunt. Quod n. arca in tecto suo sursum in vnū colligitur, quid aliud significat, nisi q̄ cum ab huius vitæ tenebris educti fuerimus, tunc oīum desideriorū nostrorum finem ad vnum referemus, qñ sicuti est, Deum videre cœperimus, ut iam nil libeat nisi eius faciem sine intermissione intueri, eius dulcedine sine fastidio satiari, eius amore sine defectu perfui. Hoc est. n. ad ipsum tēdere, & ad ipsum perungere, semper eum & per desiderium quærere, & per cognitionē inuenire, & per gustum tangere. Illi mansioni, quæ fundo erat contigua, deputatus erat fimus animalium, qui recte vitā carnalium exprimit, qm̄ ij qui carnis desiderijs inferniunt, quid aliud q̄ putredo fiunt? Secūda abhinc mansio continet cibaria animalium, per quæ conuenienter designantur ij, qui in sancta ecclesia quendā mediam statum tenent, qui neq; prius per illicita desideria carni succumbunt, neq; per contemptū mundi ad dignitatē spiritualium pertinere possunt. Hi autē dum a spiritualibus spiritualia comparantes pro erogatione verbi Dei doctoribus suis terrenæ substantiæ subsidia reddant, quid aliud quam sanctorum animalium apotheca fiunt? Tertia denique mansio animalia quidem tenet sed immanuata, per quæ designatur vita spiritualium, qui quādiu in hac corruptione tenentur, & legi Dei per rationem subiecti sunt, & tñ in sua carne portāt per quod adhuc legi Dei contradicunt. Animalia ergo sunt, quia viuunt per rōnem mentis, sed immanuata per illicita desideria carnis. In quarta mansionem sunt mitia animalia, quia sicut dicit Apostolus: qui mortuus est iustificatus est a peccato. Et secundum prophetæ sententiam. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quoniā vbi a vinculis carnis corruptibilis exeunt, deinceps ab illicitis desiderijs mansuescunt. Quintā mansionem homo tenet, & volatilia. Per hominem designatur viuacitas rōnis, & intelligentiæ, in volatili exprimitur agilitas incorruptibilis naturę. Quando ergo mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc vestierit incorruptionem, tunc mente pariter, & corpore spiritualis effecti, fm modulum nostrum, & per mētis illumi-

illuminationem omnia sciemus, & per corporis incorruptibilis leuitatem vbique esse poterimus. Volabimus mente per contēplationē, volabimus corpore per incorruptionem. Discernemus mente, & (vt ita dicam) discernemus & corpore, quando ipsi sensus nostri corporei vertentur in rationem, ratio in intellectum, intellectus trāsibit in Deum, cui nos coniungemur per vnum mediatorem Dei, & hominum Dominum Iesum Christum. Quod autem forma arca desuper ad similitudinem curtæ pyramidis vsque ad summum cacumen non peruenit, hoc significare potest, q̄ quicquid infra Deum est, minus perfecto est, quia & ipse redemptor noster fm formam susceptæ humanitatis minor patre est, & ipse hoc patri per obedientiā subiicit, quod ipse a patre per æqualitatem maiestatis non accepit. Si quis autē voluerit indagare mysteria numerorum, quos supra in altitudine vniuscuiusq; mansionis distribuimus, videbit congrue quaternarium primæ mansioni deputatum. Quia enim corpus humanum ex quatuor elementis componitur, & ex quatuor humorū complexione cōpagnatur, recte carnaliū vita, qui voluptatibus corporis deseruiunt, per quaternarium exprimitur. De hinc quaternarius pp quinq; sensus apte animales homines figurat, qui quamuis flagitijs carnalibus turpiter non subiaceant, quia tñ quæ sit delectatio spiritus non nouerunt, ea, quæ foris ad delectationem sensuum pertinent, sequuntur & diligūt. Senarius pp perfectionem operum spiritualibus cōgruit. Septenarius, quia requiem significat, animarū est in spe quiescentium, & præstolantium gloriā resurrectionis. Octonarius, quia signum est beatitudinis, illis conuenit, qui iam receptis corporib. beata immortalitate latentur. Est adhuc aliud, quod dicere possumus de tribus primis mansionibus, habet namque vnusquisque nostrum tres voluntates in se, quarum prima est carnalis, secunda animalis, tertia spiritualis. Carnalis voluntas est laxare frena concupiscentiæ, desiderijs carnalibus per omnia sine retractatione obedire: Legi non subesse, neminem timere, quicquid libuerit facere. Cui e contrario concupiscentia spiritus aduersata ita desiderat tota spiritualibus studijs inhærere, vt etiā necessarios carnis usus optet excludere. Inter has igitur vtrasque concupiscentias animæ voluntas in meditullio quodā tēperatore consistens, nec vitiorum flagitijs oblectatur, nec virtutū dolorib. ad quiescit: sic quærens a passionibus temperare carnalibus, ut nequaquam consentiat dolores necessarios sustinere, sine quibus desideria spiritus nequeunt possideri: donum castitatis desiderans obtineri absque castigatione vel maceratione carnis, sine vigiliarum labore cordis puritatē acquirere: humilitatem Christi sine honoris mundani iactura exhibere. Postremo sic vult futura confecti bona, vt non amittat præsentia. Quæ voluntas nunquam nos ad perfectionem veram perduceret, sed in tempore quodā tēterimo collocaret, nisi hūc tepidissimum statū intrinsecus hæc insurgentia bella dirumperent. Nam cum huic voluntati famulantes volumus nosmetipsos paululum relaxare, confestim aculei carnis insurgentes, nequaquam nos in illa, qua delectamur, tēporis puritate innoxia stare

permittunt, sed ad illam, quam horremus, frigidam & plenam sentibus vitiorum pertrahunt viam. Rursum cum succenti feruore spiritus opera carnis volumus extinguere sine vllō respectu fragilitatis humanæ, & nosmetipsos totos ad immoderata virtutū studia cordis elatione conferre, imbecillitas carnis interpellans ab illa reprehensibili nimietate spiritus reuocat, ac retardat, & ita fit utraque concupiscentia tali colluctatione alterna sibimet repugnante, vt animæ voluntas, quæ nec totam se carnalibus desiderijs dedere, nec virtutum laboribus vult desudare, quodam iusto virtutamine tēperetur, quadā equalitatis libra in statera nostri corporis constituta, quæ spiritus, carnisque examine, nec a dextra mentē spiritus ardore succensam, nec a læua carnem vitiorū aculeis præponderare permittens, tepidū illum animalis voluntatis statum excludit, & ad illud quartū quod volumus salubriter venire compellit, ut virtutes non ocio & securitate, sed iugi sudore & contritione spiritus acquiramus, ne in illo perniciosissimo tepore permanentes, ab ore suo nos emouere incipiat Deus. Hanc uero luctam carnis & spiritus, & fructus eius Apostolus manifestat ubi dicit. Dico autem spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc autem sibi inuicem aduersantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Moraliter autem. Quisque se ab huius mundi delectatione separare, & virtutibus operam dare contendit cooperante Dei gratia ædificare debet intus edificium virtutum, cuius longitudo in fide Trinitatis trecentos cubitos habeat, in latitudine charitatis, quinquaginta in altitudine spei quæ in Christo est triginta, ut sit in bona operatione lōgus, in dilectione amplus, in desiderio altus, ut cor suū habeat ubi Christus est in dextera Dei sedens. Vnde & ipse crucifixi caput in altitudine crucis positum est, manus autem in latitudine expanse sunt, ut affectus cordis nostri usque ad inimicos diligendos extendatur. In longitudine crucis corpus crucifixi positum est, vt non sit remissa operatio nostra, sed extensa, ut perseueret usque in finem.

¶ Finis Libri primi Sequuntur capita secundi.

De arca sapientiæ.	Cap. I.
De ostio, & fenestra eiusdem arca.	Cap. II.
De quatuor modis exeundi per actionem.	Cap. III.
De quatuor modis exeundi per contēplationem.	Cap. IIII.
Quomodo ramus oliuæ deportetur ad arcam sapientiæ.	Cap. V.
De tribus mansionibus arca sapientiæ siue intellectuales.	Cap. VI.
Quod colūna in medio arca huius erecta sit.	Cap. VII.
De diuersitate arcam ascendentium.	Cap. VIII.
De ligno vitæ, & libro vitæ in columna.	Cap. IX.
De duobus quæ sunt in ligno: & rursus de libro & ligno vitæ.	Cap. X.
De diuersis libris, & quis liber vitæ dicatur.	Cap. XI.
De tribus libris.	Cap. XII.
De tribus verbis.	Cap. XIII.

De tribus lignis vita.

De tribus libris vita.

De tribus verbis.

De tribus paradisis, & comparatione trium lignorum, quae sunt in eis.

De arbore sapientiae, & uero ligno vitae: eiusque incrementis, & profectu.

Cap. XIIII.

Cap. XV.

Cap. XVI.

Cap. XVII.

Cap. XVIII.

De arca sapientiae. Cap. I.

VoD dicere volumus de arca sapientiae ita distinguendum est ab ijs, quae secundum allegoriam superius assignata sunt ecclesiae: ut quod ibi demonstratum est in re, hoc hic quaeratur in cogitatione. Habent enim quaedam esse suum res in mente hominis, ubi illa etiam, quae in se ipsis vel iam praeterierunt, vel adhuc futura sunt, simul subsistere possunt. Et in hoc quodammodo rationalis anima similitudinem sui creatoris habet, quia sicut in mente diuina omnium rerum causa eternaliter sine mutabilitate, & distinctione temporali subsisterunt, ita etiam in mente nostra praeterita, praesentia, & futura per cogitationem simul subsistunt. Si ergo per studium meditationis assidue cor nostrum inhabitare coeperimus, iam quodammodo temporales esse desistimus, & quasi mortui mundo facti intus cum Deo uiuimus. Tunc quicquid fortuna extra molitur facile contemnimus, si ibi fixum est desiderium nostrum, ubi mutabilitati non subiaccemus. Vbi nec praeterita relinquamus, nec expectemus futura: ubi nec cupiamus huius vitae prospera, nec timeamus aduersa. Habeamus ergo rectas habeamus utiles, & castas cogitationes, quia de tali materia fabricabimus arcam nostram. Ista sunt ligna, quae in aquam missa natant, in igne posita ardent, quae tales cogitationes fluxus carnalium delectationum deorsum non premunt, sed flammae charitatis incendunt. Nec timeas hunc ignem in tectis tuis. Vae tibi si non arserit ex eo tabernaculum tuum. Postea bituminabis arcam tuam intus, & extra. Extra ut mansuetudinem exhibeas, intus ut charitatem non amittas. Nullatenus enim in secreto conscientiae tuae suaviter pausare poteris, nisi prius malos, & extra per mansuetudinem tolerare, & intus didiceris per charitatem non odisse. Bitumen calidae naturae est, & nascitur de terra fulminata, & charitas procreatur in anima timore diuini iudicij percussa. Deinceps videamus de mensura arcae, qualiter fieri possit in nobis, diximus supra trecentos cubitos plens seculum designare. Si ergo tu cogitationem tuam duxeris ab exordio mundi usque ad finem, & pertransiens consideraueris quae, & quanta Deus mirabilia pro electos suos operatus sit, vel adhuc operaturus, trecentorum cubitorum longitudinem in corde tuo metiris. Si cogitatione percurris ecclesiam, & vitam fidelium contemplatus eam tibi ad exemplum proponis, & in latitudinem quinquaginta cubitorum cor extendis. Si uero diuinam paginam, quae triginta libris continetur, sciam adeptus fueris, in altitudine triginta cubitorum cor tuum erigis. Haec est arca, quam aedificare debes. Ista

Mensura arcae in nobis.

sunt termini patrum tuorum, quos tibi transgredi non licet, quos Altissimus constituit iuxta numerum filiorum Israel, quando separabat filios Adam, & gentes diuidebat. Haec est terra, quam inhabitare debes, & pasci in diuitijs eius. Requiesce ergo intra hos parietes, sub hoc tecto mane, habita in domo hac, procella & tempestas foris saeuit, quaecumque prodieris naufragium patieris. Si superbe per sapientiam tuam diuina secreta rimari conaris, quae nobis Deus per scripturam suam aperire noluit, altitudinem triginta cubitorum transcendis. Si usque in finem seculi non credis ecclesiam duraturam, sed aliquando Dei destituentem auxilio, tunc centum cubitorum longitudinem transis. Si frequenter de amatoribus huius mundi, & de uana conuersatione illorum cogitare delectaris quinquaginta cubitorum mensuram transgredieris.

De ostio, & fenestra huius arcae. Cap. II.

Arca diluuij, sicut iam dictum est, cordis nostri secretum est, in quo latere debemus a strepitu huius mundi. Sed quia ipsa nostrae conditionis infirmitas diu nos in silentio intimae contemplationis pausare non patitur, exitum habemus per ostium, & fenestram. Ostium significat exitum per operationem, fenestra exitum qui fit per cogitationem. Ostium deorsum est, fenestra sursum, quia actiones ad corpus pertinent, cogitationes ad animam. Hinc est, quod per fenestram aues exierunt, per ostium bestiae & homines. Quod autem per aures anima significatur, & per hominem corpus, habemus ex libro Iob ubi dicitur. Homo ad laborem nascitur: auis ad uolatum. Quomodo sic nati in hac uita sumus, ut si uolumus animam per contemplationem subleuare, necesse sit corpus per exercitia laboris atterere. Quod uero ostium in latere positum dicitur, hoc significat, quod nunquam a secreto cordis nostri per operationem exire debemus ex proposito intentionis, sed ex accidenti occasione necessitatis. Et fortassis non sine causa hoc de fenestra tacuit scriptura, quia etiam per cogitationem aliquam uoluntate exire liceat, nunquam tamen per operationem foras prodire debemus, nisi ex necessitate. Quod etiam per hoc conuenienter innuitur, quod homo ipse quando uoluit fenestram aperire, ut aues emitteret. Ostium uero foris a Deo & clausum, & rursum apertum ab eo esse legitur, ut homo exiret.

De quatuor modis exeundi per actionem. Cap. III.

Quatuor autem modis eximus per actionem. Actiones namque aliae sunt carnales, id est quae ad usum corporis pertinent, aliae spirituales, quae pertinent ad instructionem mentis. Ad utrasque boni & mali exeunt. Qui ad explendam uoluptatem terrenis actionibus foris inseruiunt, similes sunt immundis animalibus, quae de arca exierunt. Qui autem eas ad usum necessitatis administrat, a alia quidem sunt, sed munda. Qui uero ecclesiastici regiminis curam, quae uidelicet actio spiritualis est, agendam suscipiunt,

piunt, & a secreto interae quietis, non ex ambitione, sed ex praeepto obedientiae ad publicum prodeunt: similes sunt Noe, qui exiens de arca sacrificium obtulit, quae saepe tales eo magis per abstinentiam omnes in se carnis motus occidunt, quo grauiora internae quietis damna per occupationem se pertulisse cognoscunt. Illi autem qui propter gloriam propriae honores in ecclesia suscipiunt, & cum se in sublimi positos vident, ceteros despiciunt, & infirmioribus quibusque in ecclesia positis ex compassione condescendere nolunt, similes sunt Cham, qui denudati patris uerenda derisit, & ab hoc meruit sententiam maledictionis accipere.

De quatuor modis exeundi per contemplationem. Cap. IIII.

Primus.

Quatuor etiam modis eximus per contemplationem. Primus modus est, quando consideramus omnem creaturam quid sit ex se, & inuenimus omnia esse uanitatem, quia omnis creatura sicut de nullo ad esse uenit, ita & quotidiana immutatione indicat, quod quantum in se est ad nihilum tendit.

Secundus.

Secundus modus est, quando consideramus quod sit eadem creatura ex dono creatoris, & cernimus in ea diuinae rationis similitudinem, quia ipsa, quae pro sua conditione mutabilitati subiaccet, dum hoc ex beneficio creatoris accipiunt, ut nunquam profus esse desinant, quodammodo opus temporale aeterni operis imitatur stabilitatem.

Tertius.

Tertius modus est, quando consideramus quomodo utatur Deus ministerio creaturae ad implenda iudicia sua, siue pro sua misericordia beneficia largiendo, siue pro nostro merito supplicia. In hac autem consideratione inuenimus omnia esse instrumentum diuinae dispensationis, & nostrae prauitatis argumentum. In hoc genere contemplationis audimus omnem creaturam tribus uocibus nobis loquentem.

De tribus uocibus creaturarum. Caeli.

Prima uox dicit accipe, secunda dicit redde, tertia dicit fuge. Accipe beneficium, redde debitum, fuge supplicium. Prima uox est famulantis, secunda admonentis, tertia comminantis. Vox famulantis est. Caelum dicit. Ministro tibi lucem in die ut uigiles; tenebras in nocte ut pascas. Ego ad oblectationem tuam gratas temporum uicissitudines pario, tempore ueris, & aestatis feruorem, autumnum plenitudinem, & algorem hyemis. Ego alternantibus incrementis dierum, & noctium spatia simili ratione dissimiliter extendo: ut & uarietas tollat fastidium, & ratio pariat oblectamentum.

Aeris.

Aer dicit. Vitalem tibi praebeo flatum, & omne genus auium ad tuum mitto obsequium. Aqua dicit. Potum tibi praebeo, sordes purgo, ariditatem uergeto, & diuersorum generum piscium ad tuum esum ministro. Terra dicit. Ego te porto, ego te nutrio, pane conforto, uino letifico, omnigenis fructibus oblecto, diuersis animalibus mentes tuas repleo. Vox admonentis est. Mundus dicit. Vide homo quomodo

Mundi.

do amauit te, qui propter te fecit me. Seruio tibi, quia factus sum propter te, ut & tu seruias illi, qui fecit & me & te. Me propter te, & te propter se. Si sentis beneficium, redde debitum. Accipis benignitatem, redde charitatem. Hoc tribuit, & hoc exigit Deus. Vox comminantis est. Ignis dicit; A me comburearis. Aqua dicit. In me submergeris. Terra dicit. A me absorbereris. Infernus dicit. A me deglutereris. Quia omnis creatura sicut ex conditione sua hominum famulatur, sic etiam peccatoribus pro malorum meritorum conscientia comminatur, ut in singulis creaturis perpeti timeant, quod se meruisse cognoscunt. Propter quod etiam dictum est, quod nemi ne persequente fugit impius, quoniam ita est in securitate impius pauidus, sicut iustus in supplicio securus.

Ignis. Aqua. Terra. Inferni.

Prou. 28.

Quartus modus exeundi.

Gene. 3.

L

Quartus modus contemplationis est, quando inspicimus creaturas, secundum hoc quod homo eis uti potest ad explendam carnalis concupiscentiae uoluptatem, & in eis cogitamus non naturalis infirmitatis subsidium, sed libidinis oblectamentum. Hoc oculo Eua lignum uidit, quam esset pulchrum visu, & ad uescendum suaue, & tulit de fructu eius, & comedit. Qui hoc modo per cogitationem exeunt, similes sunt coruo, qui reuersus non est, quia dum foris quod male delectat inueniunt, ad arcam conscientiae amplius redire nolunt. Reliqua uero tria contemplationis genera in exitu columbae figurata sunt, quae cum emissae esset, & non inueniret ubi requiesceret pes eius, reuersa est ad uesperum portas ramum oliuae uirentis in ore suo. Vacua exiit, sed vacua non rediit, quia foris inuenit, quod intus non habuit, nec tamen foris amauit, quod intro detulit.

Quomodo ramus oliuae deportetur ad arcam sapientiae. Caput. V.

Ramus oliuae uirentis bonum mentis affectum demonstrat, quia saepe sancti uiri quanto magis foris opera diuina aspiciunt, tanto magis intus in amore conditoris inardescunt. Dum enim rerum praesentium mutabilitatem aspiciunt, continuo omnia quae in hoc mundo pulchra uidentur, eis in cogitatione uilescunt, & quasi reuertentes oliuam in ore deferunt, quoniam eorum ardentius conditoris sui speciem concupiscunt, quo in rebus conditis quod delectaret minus inuenerunt. Delectabiliter intus mens pascitur, quia delectabiliter foris non tenetur, & quasi ad arcae suae portum reducta iam secura tripudiat, quae in mundi fluctibus prius naufraga erat. Similiter in secundo genere contemplationis quoties in rebus uisibilibus inuisibilem Dei uirtutem & sapientiam admirari desicimus, quasi ramus oliuae ab aquis ad arcam reportamus, quia in rebus mutabilibus extra nos illud agnoscimus, quem in nobis immutabiliter diligamus. In tertio uero contemplationis genere dum iudicia eius foris attendimus, in timore eius, & amore intus renouamur. In primo ergo materia uanitatis inspecta, in nobis generat contemptum mundi,

M Ramus oliuae.

N

di, in secundo simulacrum rationis, laudem Dei, in tertio instrumentum dispensationis timorem & amorem Dei, in quarto fomes cupiditatis incontinentiū libidinis. Hunc igitur exitum caueamus, ne egrediamur temere. Nemo de conscientia sua confidat. Dina intus virgo, intus casta, intus columba fuit, sed quia columba seducta fuit non habens cor, egressa foras colorem pariter cum nomine mutauit. Sic enim scriptum est. Egressa est Dina, ut videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Euzai princeps terrae illius, adamauit, & rapuit eam, & dormiuit cum illa, ut opprimens virginem. Quae vi opprimitur, patet quod non ideo exit ut corrumpatur, sed tamen quia temere exiit, pudicitiae suae damna etiam inuita sustinuit. Quod autem subiungitur, conglutinauit eam sibi: hoc est coruus cadauer inuenit, & amplius ad arcam redire noluit.

De tribus mansionibus arcae sapientiae, sine intellectu. Cap. VI.

Mansiones in intellectu arcae, quae significant tria genera cogitationum, rectum, utile, necessarium. Si ego diligere cœpero meditationem scripturarum, & libenter cogitauero de virtutibus sanctorum, & de operibus Dei, & de aliis quaecunque ad emendationem morum, siue ad exercitationem mentis pertinent, iam in arcae mansionem primam esse cœpi. Sed si bonum quod noui ad huc imitari differo & detracto, tunc dicere possū, quod recta sit cogitatio mea & inutilis, quia bonum quidem est, quod de alijs cogito, & quod in alijs cognosco, sed inutile mihi, si illud ad exemplū viuendi non traho. Quia aliena virtus mihi non prodest, si illam (quantum possum) imitari neglexero. Thesaurus absconditus, & scientia abscondita, quae utilitas in vtriusque? Scientiam abscondo, si bonum quod noui opere non ostendo, & ideo mihi non potest prodesse, quod cum sciam habere dissimulo. Si autem operam dederō non tantum ut sciam, sed etiam ut agam quae bona sunt & vtilia, & in hoc sedula fuerit cogitatio cordis mei, quatenus virtutes, quas in alijs iam amare, & admirari didici, meas faciam per exercitium disciplinae, & formam recte viuendi, tunc possum dicere, quod utilis sit cogitatio cordis mei, & tunc ascendi in secundam mansionem, & cor meum in vnum iam magis collegi, ut non discurrat per ea, quae vana sunt, & ad vtilitatem non pertinent. Restat tertium, ut cum habere cœpero opera virtutum, elaborem quoque ipsas virtutes habere, hoc est ut quod foris demonstro in opere, intus possideam in virtute. Alioquin non multum mihi prodest habere opere, nisi etiam virtutes operum habeam. Si ergo ad hoc cogitationem cordis mei instituo, ut quicquid boni in me foris humanis apparet aspectibus, diuinis, intus fatagam praesentare obtutibus, tunc ascendi in tertiam mansionem, ubi virtutes sunt, quae sunt necessariae. Sed inter has omnes praecipue vna necessaria est id est Charitas, quae nos Deo coniungit, & ideo in su-

premo arca ad vnum colligitur, ut iam vnum cogitemus, vnum expectemus, vnum desideremus Dominum nostrum Iesum Christum. In prima ergo mansione est cognitio, in secunda opus, in tertia virtus, in supremo praemium virtutis Dominus Iesus Christus. Hos gradus habes in Psalmo ubi dicit. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam: si conuertas, scientiam, & disciplinam, & bonitatem doce me Domine Iesu Christe.

De columna in medio arcae huius erecta. Cap. VII.

Columna in medio arcae erecta in altitudinem triginta cubitorum, cui vniuersa fabrica innititur, cuius praecisio sursum per quadrum in singulis lateribus vnius cubiti mensuram habet, ipsa est lignum vitae, quod plantatum est in medio paradisi id est Dominus Iesus Christus in medio ecclesiae suae, quasi praemium laboris, quasi merces operis, quasi meta itineris, quasi corona certaminis in communi omnibus fidelibus propositus, qui de terra ortus est, & caelos penetrauit, qui ad ima venit & summam non deseruit, qui sursum ipse est & deorsum, sursum maiestate, deorsum compassione. Sursum ut trahat desiderium, deorsum ut praestet subsidium. Deorsum intra nos, sursum supra nos. Deorsum quod a nobis sumpsit, sursum quod nobis proposuit. Iste est mons domus Domini praeparatus in vertice montium, ad quem fluunt omnes gentes, & de quatuor angulis arcae quasi de quatuor mundi partibus ascendunt.

De diuersitate arcae ascendentium. Cap. VIII.

Alij siquidem ascendunt de calore orientis, alij de calore occidentis, alij de frigore orientis, alij de frigore occidentis. Calor orientis est feruor spiritualis, calor occidentis est concupiscentia carnis. Frigus orientis tumor superbiae, frigus occidentis caecitas ignorantiae. In calore orientis creatus est homo, propter quod & positus est in hortis Eden ad australem orientis, sed transiit ad frigus orientis, quando ad illius participationem se contulit, qui primus ad aquilonem sedem se positurum dixit. Deinde ad calorem occidentis cecidit, quando post peccatum aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis inuenit. Tunc quoque ad frigus occidentis corruit, quando ignorantiae caecitate percussus, illius caelestis panis esum obliuisci cœpit. In calore orientis principium est bonae naturae, in frigore orientis initium culpae. In calore, & frigore occidentis poena corporis, & animae. In calore orientis, in alto creatus fuit homo, in frigore orientis superbe exaltare se voluit homo, & idcirco in calore & frigore occidentis ad ima corruit homo. Sed per mediatorem Dei & hominum Dominum Iesum Christum, ecce isti iam veniunt ab oriente, & illi ab occidente ut recumbant

Esa. 43

banant cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno caelorum. Iam clamant aquiloni v. det, & austro ne prohibeat filios Dei. Quia enim Iesus Christus verus Deus & verus homo est, in homine praebet exemplum, ex diuinitate remedium. Ex humiliatione susceptae infirmitatis nostrae, & superbiam reprimat, & illuminat caecitatem: ex virtute maiestatis & animas nostras cibo inuisibili pascit, & corpora nostra per obumbrationem spiritus sancti ab aestu vitiorum protegit. Idem ergo nobis & lignum vitae, & liber vitae efficitur, lignum, quia obumbrat & pascit, liber quia increpat & erudit. Increpat elatos, illuminat caecos, esurientes cibant, estuantes obumbrat. Audiant elati increpationem, & humilientur, audiant ceci animo doctrinam, & illuminentur. Quos exurit aestus vitiorum, umbram petant ut refrigerentur. Qui esuriunt & sitiunt iustitiam, huc properent ut saturentur. Nemo se excuset, omnis homo congruum suo morbo remedium inuenit, ubi & malis locus datur, ut se corrigant, & bonis ut meliores fiant. Ascendamus ergo omni occasione postposita. Ascendamus alacres, ascendamus letantes, quia in domum Domini ibimus. Ascendamus ad festa supernae patriae tribus israel ad confitendum nomini Domini in turribus Hierusalem. Leuemus sursum oculos nostros, & videamus purpureas semitas stratas in lateribus montium aeternorum, & calles superne directos vsque ad portas Hierusalem. Ibi vexillum crucis in sublimi luce, luce rosea micans, hostes terret, & amicos confortat. Portae ciuitatis apertae sunt, & in plateis eius voces canentium alleluia. Videbis illuc ascendentes populos multos, accinctos in Psalmis canentes ex omnibus gentibus, & nationibus, & linguis, alios in vestitu roseo fulgentes, alios amictu candido nitentes, alios in viola sandicina praeuocantes. omnis ornatus ad solennitatem. Grandis & innumerabilis populus, qui praeparatus est ad diem Domini. Ipse rex sursum est, & inuitat nos. Deorsum est, & adiuvat nos. Excitantur pigri, confortantur timidi, roborantur infirmi, & animosiores redduntur strenui. Omnis aetas, vtriusque sexus, omnis conditio concurrunt ex omnibus mundi partibus, & ascendunt certatim cum alacritate & letitia videre regem in decore suo. Capiunt omnes, cupiunt singuli in die tantae solennitatis apparere festiui. Loquamur ergo nunc de his gradibus ascensionum, quibus in caelum scanditur, ut nullum terreat labor itineris, quem delectat praemium repromissionis. Sunt quidem ibi purpurei ascensus, quia cum labore ascenditur, sed substernitur Charitas, qua labor ipse alleuetur. Primus itaque ascensus est de frigore orientis, hoc est de tumore superbiae quia oportet primo peccatorem humiliari, & per obedientiam resurgere, qui per inobedientiam lapsus incurrerat culpam. Secundus ascensus est de calore occidentis, quia necesse est deinde vitia carnis calcare, ut non ambulemus secundum desideria nostra, & mortificare membra nostra, quae sunt super terram, ut non seruiamus ultra peccato. Tertius ascensus est de frigore occidentis, quia cum iam perfecte affectus carnales per abstinenciam, &

Ascensus multiplex

Ascensus primus.

Secundus.

Iudae. Colof. 3 Tertius.

Psal. 118.

Mich. 4

Esa. 14.

Rom. 7.

Mat. 8.

exercitium disciplinae in nobis extinxerimus, tunc libere meditationi, & doctrinae diuinarum scripturarum vacare poterimus, ut per studium lectionis, & meditationis rursus illuminetur oculus mentis, sicut dicit Psalmista. Declinate a me maligni & scrutabor mandata Dei mei. Quartus ascensus est de calore orientis, ubi de bono proficimus in melius, quia nequaquam ad perfectionem venite possumus, nisi etiam in bonis, quae agimus, sine intermissione crescere studeamus. Quod autem columnam triginta cubitorum altitudinem habentem in medio arcae ereximus, siue ita ad literam factum esse credamus, siue non, nihil interest, si tamen spatium eiusdem dimensionis, & quantitatis ab vno sursum patuisse intelligamus. Rursum quod per triginta cubitorum altitudinem diuinam scripturam significari diximus, & postea per columnam triginta cubitos habentem in altitudine Christum figurari asseruimus, contrarium non est, quia omnis scriptura diuina vnus liber est, & ille vnus liber Christus est, quia omnis scriptura diuina de Christo loquitur, & omnis scriptura diuina in Christo impletur, & legendo scripturam hoc quaerimus, ut eius facta, & dicta, atque praecpta agnoscentes, quod iussit facere, & quod promisit percipere mereamur. Sicque & cognitione veritatis, & merito virtutis crescentes, vsque ad eius conformitatem & mensuram aetatis plenitudinis ipsius specialiter pertingamus.

Psal. 118. Quartus.

X

Ephe.

De ligno vitae, & libro vitae in columna. Cap. IX.

Lignum in se duo habet, fructum & folia, fructu pascit, & foliis obumbrat. Sic virtus diuinitatis illuminationem mentium refectio est, & infirmantium obumbratio. Liber vitae ad aquilonem respicit, quia per humanitatem saluatoris exortum est lumen habitibus in regione

igitur ut melius pateant quae diximus, ipsam supradictam columnam in medio arcae depinximus, eidemque in latere australi lignum vitae, in latere vero aquilonari liber vitae nomen ascripsimus. Vnde & in eodem latere triginta volumina diuinae paginae secundum ordinem ab vno sursum, hoc est in singulis mansionibus decem disposuimus, quia (sicut diximus) omnis diuina scriptura vnus ille liber est, qui liber vitae est. Et sciendum, quod Christus cum in gemina natura vna aeterna constet persona, secundum vtranque naturam & liber vitae, & lignum vitae congrue dici potest, attamen specialiter nobis secundum formam humanitatis assumptae liber vitae factus est, quia in homine praebuit exemplum. Secundum formam diuinitatis lignum vitae factus est, quia ex virtute diuinitatis praestat remedium.

De duobus, quae sunt in ligno, & de libro, & ligno vitae. Cap. X.

Z

A

Exendi pericula. Gen. 34.

Mansiones tres.

P Eccl. 30.

Q Virtus necessaria charitas.

regione umbræ mortis. Et lignum vitæ ad austrum vertitur, ut robustos gustu suæ dulcedinis pascat & prouehat, & infirmos adhuc, ne deficiant in aestu tentationum, sub alis protectionis suæ quasi in umbraculo meridiano abscondat. Hæc ipsa si paululum prosequamur non sit onerosum. Volumus enim nunc more exponentis planis, & paucis verbis sensum aperire, nunc more meditantis, nunc quasi dubitationes, nunc quasi inuenientes huc illucque acie mentis discurrere.

¶ De diuersis Libris, & quis liber vitæ dicatur. Cap. XI.

B Vnt autem diuersi libri. Alij enim sunt libri scripti à Deo, alij scripti ab hominibus. Libri, quos scribunt homines, ex pellibus mortuorum animalium, siue ex alia qualicūq; corruptibili materia fiunt, & cum pusillum durauerint, ipsi quoque ueterascunt, & quadam sua morte resoluuntur in nihilum, nullum de se deinceps relinquentes uestigium. Et istos libros omnes qui legunt, moriuntur aliquando, & nemo semper uiuens inuenitur. Ii ergo, quia ex mortuis à mortalibus morituri fiunt, & suis lectoribus, suis amatoribus vitam semper permanentem dare non possunt, nequaquam libri vitæ, sed mortis potius, uel mortuorum, uel morientium appellari digni sunt. Quod si ego talem librū inuenire possim, cuius origo æterna, cuius incorruptibilis essentia, cuius cognitio sit uita, cuius scriptura indelebilis, cuius inspectus desiderabilis, cuius doctrina facilis, cuius scientia dulcis, cuius profunditas imperscrutabilis, cuius uerba innumerabilia, & unum tamen uerbum omnia, hic sit liber vitæ. Hos sic distinguentes altius uidebimus.

¶ De tribus libris. Cap. XII.

C Res sunt libri. Primus est, quæ facit homo de aliquo, secundus, quem creauit Deus de nihilo, tertius, quem Deus genuit de se Deo. Primus est opus hominis corruptibile, secundus est opus Dei, quod nunquam desinit esse, in quo opere uisibili inuisibilis sapientia creatoris uisibiliter scripta est, tertius est non opus Dei, sed sapientia, per quam fecit omnia opera sua Deus, quam genuit non fecit, in qua ab æterno cuncta, quæ facturus erat secundum sententiam prouidentia & prædestinationis præscripta habuit. Et hic est liber vitæ, in quo quicquid semel scriptum fuerit, nunquam abolebitur, & omnes, qui meruerint peruenire usque ad eius inspectionem, uiuent in æternum.

¶ De tribus uerbis. Cap. XIII.

D Tria sunt uerba. Primum est uerbum hominis, quod prolatum desinit, secundum est uerbum Dei, id est opus Dei, quod creatum non inuariabiliter subsistit, nec tamen aliquando desinit. Ter-

tium est uerbum Dei, quod genitum non creatum, finem & principium nescit, neque ullam mutabilitatem recipit, & hoc est uerbum vitæ.

De tribus lignis uitæ. Cap. XIII.

E Tem sunt tria ligna uitæ. Primum est arbor illa materialis, quam produxit Dominus Deus de humo in principio, cum plantaret paradysum in medio eius. Cuius fructum ne post peccatum tangeret homo, eiectus est a paradiso. Secundum est Dominus Iesus Christus, qui secundum formam assumptæ humanitatis in medio ecclesiæ suæ, quasi lignum uitæ in medio paradisi, plantatus est, de cuius fructu quisquis dignè manducare meruerit, uiuet in æternum. Tertium est lignum uitæ, quod plantatum est in illo inuisibili paradiso, id est sapientia Dei, cuius fructus cibus est beatorum angelorum. Secundum & tertium unum est lignum uitæ. Sed ad tertium creatus fuit homo, a primo eiectus est homo, per secundum reuocatur homo. Igitur lignum uitæ non est nisi in paradiso, extra inueniri non potest, ibi est locus eius, ibi figit radices, ibi ramos expandit, & profert fructum in tempore suo. Et credo, propter decursus aquarum uiuentium, quia plantatum est propter fontem, qui oritur in medio paradisi, & irrigat uniuersum paradysum, & ideo nec siccare radix eius, nec rami arefcere, nec folia defluere possunt, sed permanet uirens in perpetuum. Habes igitur tres libros, tria uerba, & tria ligna, quæ si in singulis sibi inuicem comparare uolueris, uidebis quàm sit nihil inum comparatum cum medio, nec tamen id esse potest medium comparatum cum summo, quod inum est comparatum cum medio.

¶ Item de tribus libris uitæ. Cap. XV.

V Erbi gratia, tres tibi libros præscripsi mus, primum, qui est opus hominis, secundum, qui est opus Dei, tertium, qui est non opus Dei, sed sapientia Dei, per quam facit omnia opera sua Deus. Dic ergo opus hominis, opus Dei, & sapientia Dei. Inter hæc qualis sit comparatio uideamus. Certe Salomon cum respexisset ad opera hominum, & considerasset ea, ait sic. Vanitas uanitatū, uanitas uanitatū, & omnia uanitas. Quid hæt amplius homo de uniuerso labore suo, quo laborat sub sole? Non ergo satis fuit ei solummodo dixisse uanitas, nisi congemians repetisset, uanitas uanitatū, uanitas uanitatū, & omnia uanitas. Et bene. Si enim testante Psalmista, uanitas est omnis homo uiuens: merito opus hominis non solum uanitas dicitur, sed uanitas uanitatū. De operibus autem Dei quid sentiat paulo post manifestat dicens: Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus perseverent in æternum: Non possumus eis

Eccl. 3.

quicquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus, ut timeatur. Quod factum est, ipsum permanet. Quid igitur dicam? Si opera hominum cum operibus Dei comparare uolueris, dicam aliquid opus hominis esse, an non? Quando consideratur aliquid in se esse uidetur, quando comparatur nihil esse uidetur, quia inestimabile est, quantum in comparatione superetur. Si tamen altius ascendens opus factori suo comparaueris, minus adhuc inuenis esse omne spatium temporis comparatum æternitati deitatis. Sic etiam est de uerbo.

¶ Item de tribus uerbis. Cap. XVI.

H Aliud est uerbum hominis, aliud est uerbum Dei, opus Dei non Deus, atque aliud uerbum Dei Deus. Sed opus Dei, quia uisibile est, extrinsecum uerbum dicitur, quasi oris prolatio. Sapientia uero Dei, quia inuisibilis est, intrinsecum uerbum appellatur, quasi mentis conceptio. Et sicut uox prolata statim perit, intellectus autem permanet, sic quod Deus fecit variatur, quod est Deus non mutatur. Et sicut per prolationem uocis cognoscitur cogitatio cordis, sic in opere suo manifestatur sapientia creatoris. Opus enim hoc, opus pulchrū. Opus Deo opifice dignum, opus quod sapientem deceat, opus quod nemo nisi omnipotens, facere queat, & ideo specie sua tanquam uoce quadam uirtutem sui conditoris protestatur, & sapientiam loquitur. Quæ sapientia sic secundauit uniuersa, ut habitet in eis, quæ fecit, in singulis tota, & in toto tota, nec maior in toto, nec minor in singulis, & ideo non totum maius, non singula minus, quia totum totam, & singula totam loquuntur sapientiam. Verbum igitur loquitur uerbum, sed uerbum quod factum est uerbum quod fecit: uerbum quod transit, uerbum quod mutabilitatem non recipit: uerbum quod sensu percipitur, uerbum quod mundo corde uidetur: uerbum pulchrum, uerbum pulcherrimum; uerbum quod oculos corporis delectat, uerbum quod oculos cordis illuminat: uerbum creatum, uerbum non creatum, sed natum: non ore prolatum, sed de corde eructatum, non quod desinit emissum, sed quod permanet genitum. Propterea si sapientia opus suum comparas, minus est omne quod transit ad id, quod mutabilitatem nescit, quàm uel unius momenti instans tempori quantum diuturno comparatum, quod temporis angustias non excedit. Sic est de ligno.

¶ De tribus paradisis, & comparatione trium lignorum, quæ sunt in eis. Cap. XVII.

K Res sunt paradisi. Unus terrestris, cuius incolæ sunt primus Adam terrenus. Secundus fidelis, quod est ecclesia sanctorum, quam fundauit & inhabitat secundus Adam celestis id est Christus. Tertius celestis, qui est regnum Dei, & uita æterna, & terra uiuentium, uel potius terra uiuens, in qua habitat Deus. In pri-

mo paradiso lignum uitæ est arbor materialis. In secundo lignum uitæ est humanitas saluatoris. In tertio lignum uitæ est sapientia Dei, uerbum patris, fons uitæ, & origo boni, & hæc est uere uita æterna. Nunc ueniamus ad comparationem. Certe lignum uitæ, quod erat in paradiso terrestri, corporalem solummodo vitam sine defectu vegetare potuit. Lignum autem uitæ fidelis paradisi id est Iesus Christus manducantibus carnem suam, & bibentibus sanguinem suum vitam æternam repromittit, & tamen idem ipse exprimere uolens quantum distaret sacramentum a uirtute, ait. Corpus nihil prodest, spiritus est qui uiuificat. Quasi diceretur. Si me corporaliter in sacramento sumitis, non hoc uobis sufficere credatis, nisi etiam me quemadmodum uerbum uitæ sum illuminans animas, iustificans peccatores, & mortuos uiuificans, spiritualiter edere didiceritis.

¶ De arbore sapientia, & uero ligno uitæ, eiusque incrementis, & profectu. Cap. XVII.

M Oc est igitur uere lignum uitæ uerbum Patris, in excelsis sapientia Dei, quæ in cordibus sanctorum tanquam in paradiso inuisibili per timorem seminatur, per gratiam rigatur, per dolorem moritur, per fidem radicitur, per deuotionem germinat, per compunctionem oritur, per desiderium crescit, per charitatem roboratur, per spem uiuet, per circumspectionem frondet, & expandit ramos, per disciplinam floret, per uirtutem fructificat, per patientiam maturefcit, per mortem carpitur, per contemplationem cibatur. Sed quia longius sermo processit paululum respiremus, simul orantes ipsam Dei sapientiam, ut nos gustu dulcedinis suæ dignetur satiare, quæ nos per gustum amaræ mortis non dedignata est redimere. Cui honor, & imperium in æterna secula seculorum. Amen.

Finis Libri Secundi.

I N C I P I T.
Liber Tertius, Cuius hæc sunt Capitula.

- De seminatione arboris Sapientia per timorem. Cap. I.
- De rigatione arboris Sapientia per gratiam. Cap. II.
- De putrefactione arboris Sapientia per dolorem. Cap. III.
- De radicatione arboris Sapientia per fidem. Cap. IIII.
- De germinatione arboris Sapientia per deuotionem. Cap. V.
- De ortu arboris Sapientia per compunctionem. Cap. VI.

De incremento arboris Sapientiae per desiderium.

Cap. VII.

De roboratione eius per Charitatem. Ca. VIII.

De virore eiusdem per Spem. Cap. IX.

Quomodo arb. Sapientiae frondescat per circumspeditionem, & quae ad eam pertineant.

Cap. X.

Quomodo per disciplinam floreat. Cap. XI.

Quomodo fructificet per uirtutem. Cap. XII.

Quomodo per patientiam, & perseverantiam maturefcatur. Ca. XIII.

Quomodo per mortem carpatur. Ca. XIV.

Et quomodo per contemplationem cibet.

Cap. XV.

Prologus.

N sine praecedentis libri per similitudinem cuiusdam arboris demonstrauimus qualiter sapientia oriatur, & crescat in nobis. Hic ipsius incrementi gradus, quos ibi breuiter & summam perstrinximus, latius per singula

prosequendo explanabimus.

De seminatione arboris sapientiae per timorem. Cap. I.

N

Rimo igitur ibi de sapientia dictum est, quod per timorem seminatur. Et quidem pulchre per timorem feminatur sapientia, quia timor Domini principium est sapientiae. Et sicut de seminibus oriuntur germina, ita de timore Domini nascitur sapientia. Charitas enim ipsa est sapientia, quia per charitatem Deum gustamus, gustando autem cognoscimus sicut dicit Psalmista. Gustate, & uidete quoniam suavis est Dominus. Timor autem Domini ipse ad nos Charitatem adducit, quia dum docet timere periculum, facit amare praesidium. Consideratis enim poenis inferni & tormentis, quae damnatos expectant, subito animus terrore concutitur, ac deinde ad se reuersus, ac uiam euadendi quaerens, statim illum ex desiderio requirit, per quem instans periculum euadere se posse agnoscit. Quem postquam inuenit, ex affectu dilectionis amplectitur: tunc ille horror primum intolerabilis ex amore mitigatur, & sic de timore charitatis quidem nascitur, sed per charitatem timor consumitur. Praeterea

Psal. 33.

timor Domini postquam uenit ad cor facit pauperem spiritu: paupertas autem spiritus duplex est. Nam sunt & corporales diuitiae in affluentia rerum temporalium, & sunt spirituales diuitiae in possessione uirtutum. Vterque ergo apud Deum diues esse conuincitur. Vterque a regno caelorum prohibetur, & ille uidelicet, qui temporalibus his, & perituris bonis superfluo abundare concupiscit, & ille, qui quasi magnum aliquid de se aestimans sua se uirtute gloriatur stare. Sed timor domini ad mentem ueniens, dum pondus futuri examinis, & qua

districtus uenturus sit iudex nobis in cogitatione antepone, omnem mox terrenae concupiscentiae delectationem extinguit, & nostram infirmitatem utiliter ad memoriam renouans, quam humilia de nobis sentire debeamus ostendit. Sopito deinde terrenorum desideriorum strepitu, continuo mens ad quietem internae pacis componitur, & ut capax esse possit caelestis sapientiae, ex ipsa sua tranquillitate praeparatur. Sapientia enim habitare nescit nisi in corde pacifico, & ideo illi, in quibus adhuc terrena desideria perstreperunt, quae sit sapientia non uerunt. Nam sicut beatus Iob testatur. Mare loquitur secum non esse sapientiam, quia mentes, quas cura carnales exagitat, non comprehendunt eam, sed qui minoratur actu ipse inuenit eam, quia dum animus ab exterioribus abstractus ad seipsum colligitur, robustior ad contemplanda aeterna subleuatur. Sic ergo timor Domini facit pauperem spiritu paupertas spiritus tranquillat cor, tranquillitas cordis inchoatio est sapientiae caelestis.

Iob. 28.

De rigatione arboris sapientiae per gratiam. Cap. II.

Secundo dictum est, quod per gratiam rigatur. Sicut enim timor similis est semini, ita gratia similis est humori, qui rigat semen iactum in terram, & germinare facit. Postquam enim mens

hominis quadam (ut ita dixerim) uiolentia a delectatione carnali per timorem abstracta fuerit, necesse est ut statim iam aliquid spiritalis gaudij praegustare incipiat, ne si omnino a delectatione aliena remanserit, quasi semen aridum absque humore ad germen sapientiae conualescere non queat. Fit igitur diuina gratia aspirante, ut cum animus perfecte a corporeis passionibus, & desiderijs terrenis exutus fuerit, quadam statim insolita laetitia perfundatur, ut eo amplius amarum esse agnoscat quod deseruit, quo magis dulce sentit esse quod inuenit. Haec est gratia, quae iactum in cor hominis per timorem semen sapientiae, desuper insula rigat, quia illas mentes internae dulcedinis desiderium trahit, quas nullus concupiscentiae carnalis affectus foris religauit. Dicatur ergo de sapientia, per timorem seminatur, per gratiam rigatur, quia timor primum carnalis delectationis affectum ab animo praecidit, ac deinde gratia eundem animum quasi iam defaecatum, & purum a sordibus spiritali delectatione perfundit.

De putrefactione arboris sapientiae per dolorem. Cap. III.

Tertio dictum est, quod per dolorem moritur. Sicut semina germinare non possunt, nisi prius in terra computrescant, & quodammodo moriantur: ita nos germen bonum proferre non possumus, nisi prius per salubrem quandam, & uiuificum dolorem huic mundo moriamur. Dolor hic est de praesentis uitae exilio. Et bene post

Eccl. 2.

post perceptionem gratiae, dolor nascitur, quia tunc uere in quibus malis sumus agnoscimus, quando per infusionem diuinae gratiae illuminati dulcedinem spiritalium bonorum aliquatenus degustare ualemus. Unde Salomon dicit. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Quicumque enim spiritalium bonorum dulcedinem non nouerunt, carnalis concupiscentiae passiones etiam tunc amant cum affligunt, & idcirco gratia cor praue nit ut excitet illud, ut agnoscat homo exilium suum, & flere discat mala quae tolerat. Et inde est, quod post acceptum donum gratiae continuo mens ad lamenta soluitur, dolore pascitur, fletibus delectatur, & tanto iam impatientius mala praesentia tolerat, quanto ardentius e vicino admonita ad bona futura suspirat. Iam non solum mundum deserit, sed fugit, non solum postponit, sed odit, & quae prius timore coacta ea, quae illicite possidebat dereliquit, nunc salubri dolore cõpuncta etiam ijs, quae humanae conditionis infirmitas exigit, necessitatibus inferuire ingemiscitur. Et sicut prius per timorem ab illicitis mundi actionibus se sequestrauit, ita nunc omnem mundi speciem (quantum possibile est) in hac adhuc mortalitate uiuenti, a cogitatione funditus excludit.

De radicatione arboris Sapientiae per fidem. Cap. IIII.

Varto dictum est, quod per fidem radicitur. Tria sunt genera hominum. Infideles, infirmi in fide, fideles. Infideles sunt gentes, quae ignorant Deum quae non credunt euangelio Christi: qui praeter hanc vitam, qua temporaliter hic uiuitur, aliam vitam nullam esse arbitrantur. Hi in terra radices figunt, quia eo magis praesentibus inhiant, quo bona perpetua, quae sequuntur minus nouerunt. Terrena ambiunt, felices hic esse querunt, quia post hanc vitam, se nihil futuros esse existimant. De numero istorum fuit stultus ille, qui in libro Iob, per Eliphaz subannatur. Vidi (inquit) stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Stultus est, qui ignorat ad quid factus sit, quod praeter id, quod uidet nihil esse credit, qui quod sibi mala re stat prauidere nescit, atque hac peritura & falsa quaedam bona, quasi saepe sint praesentia, diligit. Hic aliquando firmiter radicitur esse uidet, dum temporaliter floret, sed sapiens eius pulchritudini statim maledicit, quia post haec momentanea bona ad quae sit mala rapiendus agnoscit. De hoc quoque stulto psalmista dicit. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus: & deinde annumeratis coplicibus eius. Non est (inquit) timor Dei ante oculos eorum. Quo enim timere Deum possint, quod esse Deum non credunt? Unde consequenter ostenditur, quod eos, ad quos Dei timor non peruenit, etiam ad ipsum principium sapientiae pertingere non contingit. Nunc iam uideamus de ijs, quos secundos numerauimus, an sint radicati, aut ubi fixerint radices suas. Non uidentur ij habere radices. infirmi enim in fide sunt, quibus iam aliquid persuasum est de ueritate, sed adhuc in quadam ancipiti mentis sententia fluctuantes, ijs, quae in sacro eloquio de futuris praemijs bonorum, uel

Iob. 5.

Psal. 52.

De infirmis in fide.

poenis malorum referuntur, nec omnino contradicunt, nec profus acquiescunt. Vident enim quaedam in hoc mundo sic geri, ex quibus & Deum esse, & humana curare possit intelligi, & quod cuncta hominum facta, siue bona siue mala, referuntur ad iudicium. Hoc ergo considerantes timere incipiunt, quod minatur Deus, atque hoc timore percussus quod iubet facere, & quod prohibet uitare proponunt, & sit nonnunquam, ut cum ad tempus hoc timore exercitati fuerint, iam non solum timeant quod minatur Deus, sed etiam quodam mentis affectu appetere incipiant quod promittit. Sed cum rursus malos in hoc mundo florere conspiciunt, & multa alia in hac uita, ita confuso ordine uolui, ut nequaquam mundus per prouidentiam Dei gubernari, sed omnium rerum euentus fortuitis subiaccere casibus videantur, continuo zelare incipiunt pacem peccatorum, & in hoc mundo ipsi quoque florere concupiscunt. Tacitis sibi cogitationibus dicunt, uanum esse timere iudicium, nihil esse quod stulti homines de poenis inferni, & de supplicijs malorum confinxerunt, ex timore non ex ueritate hoc processisse, cum utique Deus si ita districte facta hominum pensaret, tam manifestis indicijs hoc declararet, ut nemo deinceps ambigere potuisset. Postremo autem ualde esse a ratione alienum, pro incertis certa relinquere, & sectando inuisibilia quaedam, quae utrum uere sint, an decepti homines ea ita esse finxerunt, nemini unquam scire datum est, certa & praesentia bona, quae commune hominum iudicium & sensus probat, non solum bona esse, sed etiam humanae naturae ualde necessaria, quadam improba praesumptione contemnere, maxime cum haec omnia Deus non nisi ad utilitatem hominum creasse probetur. Et idcirco Deo non fieri inuiriā si utantur bonis, quae non ob aliud nisi ut homines eis uterentur creauit. Isti ergo tales, qui fidem suam non nisi secundum incertos rerum euentus pensare nouerunt, non possunt esse stabiles, quia sicut quadam mentis leuitate facile uerbo ueritatis ad tempus credunt, ita etiam facile in tempore tetationis a fide ueritatis recedunt, quia facile cum tentantur falsum esse persuadetur, unde & prius dubitabant etiam cum stare uidebantur. Talium hominum typum in se propheta expressit cum diceret. Mei autem penes moti sunt pedes, penes effusi sunt gressus mei. Quia zelauit in peccatoribus pacem peccatorum uidentis. Et paulo post. Quomodo (inquit) scit Deus, & si est scientia in excelsis, quia ipsi peccatores, & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Interrogant enim isti, & dubitant, & quibusdam cogitationum suarum aestibus circumferuntur nescientes ad quam partem potius sententiam lucis mentis inclinent. Credere non possunt, & negare non praesumunt. Assertio dubia est, & fides suspecta. Qui autem fideles sunt, ij radices habent, sed non sicut incrudeli radices figunt in hoc mundo, sed sunt per fidem & dilectionem radicati & fundati in Deo. Isti sunt uinea Domini Sorec, uinea fidelis, uinea iusta, quam ipse bonus agricola plantauit, immo transplantauit, quia de Aegypto transtulit, & eiecit gentes, & plantauit eam. De his alibi Dominus per prophetam dicit. Planta-

Psal. 72.

X

Psal. 72.

Y

Fideles.

Psal. 79.

Planta-

Institutionis Monasticae

¶ De ortu arboris sapientiae per compunctionem.
Cap. VI.

Exto loco de sapientia dictum est, q̄ B per compunctionem oritur. Hic mihi occurrit euangelica illa parabola, in qua regnum celorum thesauro abscondito in agro comparatur. Regnū Mat. 13. quippe celorum est vita aeterna. Vita autem aeterna Christus est. Christus autem sapientia est, sapientia vero thesaurus est. Et hic thesaurus est absconditus in agro cordis humani, ubi factus est homo ad imaginē & similitudinē creatoris sui. Quā ita conditū est cor hoīs, ut in eo tanq̄ in speculo quodā suo diuina sapientia reluceret, & q̄ in se videri non potuit in sua imagine visibilis appareret. Magna profus dignitas hoīs portare imaginē Dei, & illius in se iugiter vultū aspicere, atq; eū sepe p̄ cōtēplationē p̄sentē habere. Sed postq̄ primus ille parēs vetitū allecutus, & interdictū tangens delectationē suā in terrā sparsit, peccati puluis supiectus cordi humano prius thesaurū istū ab oculis nostris abscondit, & caligo ignorantiae obrēta lumē sapientiae interceptit. Et hoc est illud qd̄ in tēplo, Salomonis figuratū est, ubi legit q̄ postq̄ p̄fecit Salomō omne opus ad edificationē domus Dñi, & cōsummata sūt vniuersa, q̄ ad instructionē domus p̄tinebāt, continuo nebula impleuit domū, ita ut sacerdotes ministrare nō possēt. Salomō quippe interpretat̄ pacificus, & significat̄ illū, qui est pax nostra, qui recōciliauit nos Deo in sāguine suo. Et quia idē ipse Iesus Christus Dñs noster sapientia est patris: Salomō Deo tēplū aedificat, quia p̄ sapientia Dei cor hominis factū est, ut in eo quasi in tēplo Deus habitaret. Hęc est sapientia, q̄ aedificauit sibi domū, quia descendens in orbē terrarū delicias suas dicit esse cū filiis hoīum. Sed hęc domus, ut aedificata est, nebula implet, quia hō conditus, ac deinde peccādo ab illa internae cōtēplationis specula corruens, in has miseras p̄sentis vitae tenebras labit, ubi digne Deo ministrare nō valet, quia caligine ignorantiae obuolutus quid agendū vel uitā dū sibi sit ex magna parte iā nō videt. Absconditus est ergo thesaurus iste in agro cordis nostri, qui tūc inuenit, qn̄ sapientia orit̄. Sapientia autem oritur, qn̄ veritas manifestat̄. Veritas autem manifestat, qn̄ ignorantia pellit. Ignorantia autem pellit, qn̄ mēs illūminat. Pula autem ignorantia veritas manifestat. Manifestata veritate sapientia orit̄. Oriētē sapientia thesaurus inuenit. Hęc cōpunctio, & quasi palus acutus terrā cordis nostri fodit, & quasi ignis rubiginē exurit, & quasi splendor tenebras pellit. Per hęc debemus fodere altos puteos in cordibus nostris, eiicientes omnē terrenitātē a nobis, ut possimus inuenire thesauros absconditos, & occultā venā aquarū uiuentiū. Sic Abraham, Isaac & Iacob patres nostri puteos foderunt, q̄rentes aquā viūā sapientiae, & qn̄ Allophyli puteos illos absentibus eis terra repleuerunt, ipsi rursū fodunt, rursūq; aquā viūā q̄rebant, & hoc frequēter faciebāt. Ita & nos si maligni spiritus corda nostra studio cōpunctionis ab omni terrenitate emunda ta rursū insidiantes terra repleuerint, iterū fodere ea p̄ cōpunctionē, iterūq; emūdare debemus. Et hoc tādiu

Amos. 9. Plantabo eos super humum suam, & non euellam eos amplius, Humus nanque, & patria nostra Deus est, in quo plantamur, quando ei per deuotionem mentis adhæremus dicentes cum Psalmista. Mihi autem adhære Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. De qua uidelicet humo amplius non euellimur, si usque in finem in eius dilectione permanemus. De hac quoque radicatione Spiritus sanctus per prophetam dicit. Quodcunque reliquum fuerit de domo Iudæ mittet radices deorsum, & faciet fructum sursum. In reliquijs enim domus Iudæ fideles significantur, qui radicē deorsum mittunt, quia omnem cogitationem cordis sui ad interna gaudia desigunt. Fructum autem sursum faciunt, quia in superna patria, quam in hac uita per amorem semper requirūt, uitae dona postmodum in retributione percipiunt. Quod ergo infideles negant, & de quo infirmi in fide dubitant, fideles & credunt & expectant. Et quod infideles diligunt, infirmi autem in fide zelant, hoc fideles fugiunt. Fides igitur est, per quam radicat sapientia, quia per fidem firmatur animus, & constabit affectus. Qui autem in fide hæstat, hic neque in timore Dei, neque in amore Dei perfectus esse potest. Aliter enim timemus quod suspicamur, aliter timemus qd̄ credimus. Quod credimus, perfecte timemus: quod autem suspicamur, hoc plerunque idcirco timere negligimus, quia ex ipsa nostra dubitatione in quandam perniciosam securitatem cadimus, ut iam id solum esse iustū credamus, quod a nostra cupiditate non discordare cernimus, ita ut saepe mens nostra decepta hoc potius uerturum esse existimet, quod magis sibi euenire desiderat. Ut igitur nec timor remissus, nec affectus tepidus sit, necesse est ut firmam & inconcussam fidem habeamus, per quam firmiter radicati ea, quæ in tribus præcedentibus accepimus, bona confirmemus.

¶ De germinatione arboris sapientiae per deuotionem. Cap. V.

A Deuotio. Vinto loco adiunctum est, quod per deuotionem germinant. Deuotio est feruor bonae uoluntatis, quem mens cohibere non ualens certis manifestat indicijs. Hęc diuiditur in tria, in zelum, & compassionem, & beneuolentiam. Zelus est, dum pro amore iustitiae defensorem ultro se offert animus calumniam ueritatis pati nō sustinens. Compassio est, quando miserijs aliorum condolemus. Beneuolentia est, quando prompta uoluntate beneficia rogati annuimus. Et pulchra est similitudo. Germinare enim grana tunc dicimus, quando natura quadam occulta ui integrum rumpit ut germien prodeat, quod intus latuit, & non secus bona uoluntas celare se non ualens quadam (ut ita dicam) uiolentia ad exhibitionem boni operis foras exit.

diu facere oportet, quousque aquam uiuam inueniamus, & quousque thesaurum pretiosum reperiamus. Cum autem inuenimus abscondere eū debemus, quia cito amittitur quod incaute manifestatur. Thesaurum autem inuentum manifestat, qui acceptum donum sapientiae in ostentatione portat. Thesaurum autem inuentum abscondit, qui accepto dono sapientiae non foris in oculis hoīum, sed intus coram Deo inde gloriari quærit. Oportet etiam nos ire, & uendere omnia quæ habemus, & emere agrum istum, quia quicumque ille est, cui interna gaudia iam reuelata sunt, pro conuitu eorum libenter debet contemnere omnia, quæ in hoc mundo ipsum delectare poterunt. Sed inter hæc solite considerandum est ijs, qui sapientiam quærent, q̄ non ob aliud, sed propter se ipsam quærenda est sapientia. Nihil enim melius est sapientia, & ideo indignus est sapientia, qui aliud quam ipsam per ipsam obtinere intendit, qui non ut possideat, sed ut uanalem prostituat sapientiam quærit. Præterea si Christus est sapientia, qui sapientiam, pro humana laude quærit, similis esse conuincitur proditori Iudæ, qui Christum vendidit. Quæramus ergo thesauros absconditos, quæramus sapientiam, quæramus Christum, sed non sicut Iudas, qui Christum quæsiuit ut venderet, non ut possideret. Quæsiuit enim Christum Iudas, & inuenit & tenuit, sed non retinuit, quia vendidit. Sed sanctæ mulieres ad sepulchrum cum aromatibus uenientes Christum quæsiuerunt & inuenerunt, tenuerunt & retinuerunt, quia non quærebant ut uiderent, sed ut possiderent. Dicamus ergo de sapientia, per timorem seminatur, per gratiam rigatur, per dolorem moritur, per fidem radicat, per compunctionem oritur. Hi gradus videntur mihi significari, ubi iubetur Abraham exire de terra tua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, & tunc demum terra ei demonstranda permittitur. Exi (inquit Dominus) de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & ueni in terram quam mōstrauero tibi. Igitur per timorem eximus de terra nostra, per gratiam eximus de cognatione nostra, per dolorem de domo patris nostri egredimur, per fidem & deuotionem Dominum sequimur, ac sic deinde in sexto gradu terra nobis promissa per cōpunctionem demonstratur. Per timorem relinquimus censum terrenum, per gratiā & dolorem mutamus affectum, per fidem & deuotionem confirmamus animum, per compunctionem inuenimus desiderium. De terra nostra eximus, cum ea, quæ foris possidentur terrena bona, derelinquimus. De cognatione nostra eximus, quando uitijs, quæ in nobis, & ex nobis nata sunt abrenunciamus. De domo patris nostri eximus, quando mundum omnē, & ea, quæ in mundo sunt, prorsus a cogitatione nostra sequestramus, & omnem animi intentionem in sola aeterna desigimus. Pater noster secundum illam natiuitatem, qua in peccatis nati sumus, diabolus est, quia secundum natiuitatem ad eius dominium pertinemus, qui auctor est peccati. Eius domus est mundus iste, quia merito suæ peruersitatis mundi huius, & eorum qui mundum istum amat,

princeps factus est. Egressis autem de terra nostra, & de cognatione nostra, & de domo patris nostri, alia a domino terra ostenditur, quando nobis perfecte huic mundo mortuis quiddam iam de futuris gaudijs quasi de longe odorare conceditur. Afflatus enim, spiritu sancto insolito gaudio animus hilarescit, & miratur quale ad gustandum esse possit, quod tam mire etiam per odorem reficit.

¶ De incremento arboris sapientiae per desiderium. Cap. VII.

Eptimo loco adiunctum est, q̄ per desiderium K crescit. Sicut enim cōpunctio incendio comparatur, ita desiderium simile est fumo, qui de incendio nascitur, qui in directum ascendit, & quanto magis sursum tollitur, tanto amplius extenuatur, tandemq; eleuatus in sublime ab oculis inuentium prorsus subducitur. Postquam enim per ignem compunctionis rubigo peccati a mente fuerit consumpta, & ille internus fulgor in corde micare cœperit, confestim animus in quandam contemplationis speculam subleuatur, ibique quodammodo seipso altior effectus, quandam (ut ita dixerim) lucidam regionem, & terram nouam eminus prospicit, qualem nunquam antea vel uidisse se meminit, vel esse existimauit. Miratur & ipse qui uidet, & præ gaudio præsentis luminis præteritas ignorantiae suæ tenebras accusat, miratur subter se in imo, quo prostratus iacuit, miratur super se in summo, quo eleuatus tendit. Gaudet se tantum iam euasisse ab eo quod doluit, dolet se tantū adhuc abelle ab eo quod diligit. Conatur igitur festinat, ascendit, crescit per desiderium, & quemadmodum virgula fumi, quanto magis sursum tollitur, tanto amplius extenuatur, ita cælestibus appropinquas & omnem terrenae concupiscentiæ nebulam euaporans totus spiritalis efficitur, tandemque se humanis subducit aspectibus, dum ad terrena ista, & uisibilia concupiscenda amplius exire reculans, intus in abscondito faciei Domini gloriaur.

¶ De roboratione arboris sapientiae per Charitatem. Cap. VIII.

Ctauo loco adiunctum est, per charitatem L roboratur. Charitas similis est uino. Vinum namque eos, quos inebriauerit reddidit hilares, audaces, fortes, obliuiosos, & quodammodo insensibiles. Sic Charitas mūdādo conscientia mētē exhilarat, deinde de audacē reddit, qn̄ per mūditiā conscientiae, fiduciam præstat. Deinde uires auget, quia sicut testatur scriptura fortis est ut leo qui confidit in Domino. Conscientia enim mūda nullis aduersis superari potest, quia cū intus de Dei semp adiutorio confidit, quicquid aduersi foris tolerat facile contemnit, & uincit. Obluionem quoque generat, quia dum totam animi intentionem ad desideria æternorū trahit, omnium quæ transeunt memoriam ab animo funditus euellit. Insensibilis M. Hug. à S. Vict. To. ij. T lem

lent reddit, quia dum mentem per internam dulcedinem medullitus reple, quicquid exterius amarum infertur contemnit, quasi non sentiat. Caritas ergo sapientiam roborat, dum menti & fiduciam, & fortitudinem, & insuperabilem quodammodo insensibilem reddendo constantiam praestat. Possimus si volumus in his octo gradibus octo beatitudines per ordinem expressas notare, ita ut id, quod dictum est, per timorem seminatur, p[er]ueniat ad id, quod dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniam ip[s]orum est regnum celorum. Id, quod dictum est, per gratiam rigatur, pertineat ad id, quod dicitur. Beati mites, q[ui] ip[s]i possidebunt terram. Id quod d[icitur], p[er] dolorem morit[ur], pertineat ad id, quod d[icitur]. Beati qui lugent, q[ui] ip[s]i consolabuntur. Id, quod dictum est, p[er] fidem radicat, pertineat ad id, quod d[icitur]. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, q[ui] ip[s]i saturabuntur, Id, quod dictum est, p[er] deuotionem germinat, p[er]ueniat ad id, q[uo]d d[icitur]. Beati misericordes, q[ui] ip[s]i misericordiam consequentur. Id, q[uo]d d[icitur], p[er] cōpunctionem oritur, pertineat ad id, quod dicitur. Beati mundo corde, q[ui] ip[s]i Deū videbunt. Id, quod dictum est, p[er] desiderium crescit, pertineat ad id, quod dicitur: Beati pacifici, q[ui] filij Dei uocabuntur. Id, quod dictum est, p[er] charitatem roboratur, pertineat ad id, quod dicitur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ip[s]orum est regnum celorum.

De uirgine arboris sapientiae per spem. Cap. I X.

Mono loco adiunctum est, per spem viret. Spes futurorum bonorum in mente quasi scintilla quodammodo est, quae nutritur in fomite. Est enim spes quasi memoria quodammodo inuisibili gaudiorum, quae in corde hominis recondita calefacit illud intrinsecus, & non sinit arescere frigore infidelitatis in hyeme praesentis uiae. Et quod diu haec spes uiuit in nostra mente, nunquam arescit arbor sapientiae, sed quemadmodum lignum illesum seruat uiriditatem suam, dum equaliter habet contemperantiam humoris & caloris, sic animus arescere non potest, quem & calor spiritus sancti, qui de super radiat, nutrit, & studium bonae operationis quod subter est, rigat.

Quomodo frondescat arbor sapientiae per circumspectionem. Cap. X.

Decimo loco adiunctum est, quod per circumspectionem frondescit, & expandit ramos suos. Quidam sunt, in quibus sapientia in altum crescit, quidam uero, in quibus in latum se expandit. In contemplatiuis in altum surgit, qui per acumen mentis penetrant usque ad contemplanda secreta caelestia. In actiuis in latum se expandit, quia illi intentionem mentis suae multipliciter foras spargunt ad dispensanda terrena. Sunt uero nonnulli, qui per quietem diuinitus sibi concessam, primo multum in contemplatione excrescunt, sed dum vident alios simpliciores fratres terrenis actionibus occupari, eos in comparatione sui despiciunt, & cum ipsi steriles sint a bono opere, bona tamen opera in aliis non pertime-

scunt iudicare. Qui ergo in humilitate stare negligunt, vento elationis conuulsati, a fastigio contemplationis cadunt. Deiecti quoque varijs patenti erroribus & multipliciter ab illa interna pace distrahuntur. Quorum uidelicet errorum principium hoc est, quod infirmitatem suam humiliter nolunt agnoscere, sed de Dei munere, quod acceperunt, incaute se extollunt. Necesse enim est, ut in oculis eorum uideantur facta aliena, qui de suis meritis sentiunt tam immoderate. Nec fieri possent, ut uita alienam iudicare presumerent, nisi prius in se tumuissent. Hic igitur error semel illapsus animo late uenena sua diffundit, & occulte serpens, & immiscens se cunctis motibus animae, uoluntates immutat, consilia dissipat, cogitationes intorquet, & corrumpit desideria, curasque; inducit superfluas. Et quia semel inflatus animus magna de se existimare didicit, facta sua ad examen rationis reuocare contemnit, & eo liberius uitam persequitur alienam, quo minus in se quicquam reprehensione dignum esse credit. Quae tamen superbia primum se palliat sub specie boni zeli, & persuadet deceptae menti non esse perfectum amatorem iustitiae, qui consensum praebet culpe alienae. Eum autem delicto alieno omnimodo consentire, qui negligit, dum potest, delinquentem arguere. Hoc igitur male prouida mens errore decepta, totam se curiositati dedit, & paulatim crescente morbo, dum primum errata aliorum immoderate persequi assuescit, postremo ad hoc deducitur, ut quicquid uiderit vel aperte calumniari, vel sinistre interpretari conetur: unde si forte aliquos pro communi utilitate aliquantulum sollicitari uiderint, hos cupidos uocant. Quos prouidos esse perspexerint, auaros nominant. Eos autem qui se affabiles & hilares omnibus praebent, uitio adulationis inseruire dicunt. Illos uero qui sapientiam tristitiam uultu praeferrunt, inuidia tabescere credunt. Et quos alacres & deuotos in ministrando perspexerint, leues & inquietos esse asserunt. Quos debiles aut graues inuenierint, quasi pigros & inertes accusant. Abstemios, morbo hypocrisis laborare, & eos qui plus necessitati indulget, luxui deseruire existimant. Et hunc quidem errorem multiplex confusio sequitur. Mala siquidem & pestilens curiositas, quae secretum alienum improbe scrutari contendit, saepe quis nihil inueniat quod iuste reprehendere possit, peruersa tamen suspicari non desistit. Si uero aliquid dignum reprehensione inuenierit, statim tumidam mentem non ad compassionem, sed ad contemptum trahit. Contemptus autem iram excitat, quia typo superbiae inflatus animus intolerabile esse credit, quicquid ab eo sustinet, quem despicit. Deinde ira in indignationem crescit, indignatio in contumeliam procedit, contumelia odium parit, odium autem inueteratum in inuidiam transit, inuidia uero animo tedium gignit, tedium autem cum infederit cordi, quasi tinea demolitur illud, & suffocato gaudio interno in semetipsa conscientia tabescit. Fit sibi ipsi grauis animus, & quasi plumbum immobilis permanens sursum erigi non ualet. Et qui prius pennis contemplationis caelos penetrare consueuerat, nunc grauis pressus pondere sub se cadit. Perhorrescit tenebras.

bras suas, quas intus patitur, & si possibile esset, uellet aufugere semetipsum. Igitur relicta conscientia foras funditus terrenis se immiscet actionibus, ut uel occupatus obliuisci possit malorum suorum. Et quia leuius esse iudicat omne malum eo ipso quod intus tolerat, iam miser est dolores suae occupationis foris amat. Et quia uera dulcedinem longo tedium palatum cordis gustare dedit, carnalis concupiscentiae acetum sitiens anima cum desiderio bibit. Inuentam igitur in curis exterioribus diabolus corrumpit, & iam nullo sibi iudicio rationis renitentem, ad quilibet erroris praecipitia trahit. Sed quia nunc diximus ad quanta nos mala superbia praecipitat, dignum est ut et consideremus quod sit medicamentum, per quod nos gratia diuina restaurat. Tale est enim antidotum hoc, ut non solum pristinae reformet sanitatem, sed & maiorem addat fortitudinem. Non solum reparat quod perijt, uerum etiam superaddat quod defuit. Unde per omnia laudabilis & gloriosus Deus, solus misericors & pius, qui gratis largitur donum, & gratis restaurat amissum, & qui indigni eramus etiam id recipere, quod perdidimus, sic restituit ut non ad interitum, sed ad incrementum cecidisse uideamur. Igitur iste, qui per sapientiam excreuerat, de altitudine sua superbiuit, & ideo bonum est ei ut praecipitatur, & assuescat in latum expandere ramos suos. Bonum est ei, ut intermissio studio contemplationis ad tempus foras exire compellatur, & exteriora dispensanda suscipiat, ut discat experiri, totum quam difficile sit per officium exterioribus inseruare, & tamen per desiderium interiora non deserere. Et cum se ad curam suscepti regiminis imparem esse agnouerit, tunc sciat quid de iis sensisse deberat, quos prius in eodem loco positos inconsiderate despiciebat. Et quia maiorem potestatem maior solet sollicitudo comitari, ipsa eum cura exerceat, ut discat esse prouidus & circumspectus, & non torpescat ocio, ut ante periculum animum firmer, ut non solum quid eueniat, sed quid euenire possit, attendat. Arridenti fortunae non nimium credat, in aduersus fiduciam non amittat, & quicquid finem habiturum est, siue bonum sit siue malum, aequae despiciat. Omnem euentum consilio suo praeventiat, amicos ante necessitatem comparare studeat, in proprio sensu non plusquam oportet confidat, omnes diligere, non omnibus aequae credere. Maioribus obedientiam debitam, aequalibus dilectionem, subiectis paternam sollicitudinem impendat. Et sic per diuersa uirtutum studia sapientiae suae ramos diffundat, & tunc demum arbor illa sapientiae, quae prius in modum flexibilis arundinis nudo stipite male excreuerat, iugi iam studio uirtutum roborata, & frondibus circumspectionis undique ustita, rursum ad alta cacumen eleuet, tanto tunc melior, quanto fortior, quanto robustior, quanto exercitior, quanto circumspectione ornator, ita ut et ipsa praecipitatio sua ei profuisse uideatur. Sed quia ipsa sapientia per circumspectionem ramos suos expandit, diffiniamus nunc quosdam generales modos, quibus circumspectio exercetur. Sunt autem quatuor. Timor, cura, necessitas, affectus. Timor est anxietas periclitandi. Cura est sollicitudo euadendi incommodi, aut commodi adipiscendi. Necessitas est debitum dandi,

aut indigentia accipiendi. Affectus est desiderium perfrendi. Timor premit, Cura trahit, necessitas ligat, affectus vulnerat. Sic solent agricolae quando uolunt expandere ramos arborum, aut superponere eis potera quae deorsum premant, aut subter alligare quae deorsum trahant, aut iuxta affigere stipites, & alligare ramos, ne sursum eleuentur, sed in latum se diffundant, aut ipsi nudo trunco insigere surculos, ut ibi concrecentes arborem uestiant. Timor igitur est quasi pondus superpositum. Cura quasi pondus subter appensum. Necessitas est similis stipiti, qui ligat. Affectus est quasi furculus, qui infusus vulnerat. Ista quatuor nascuntur ex quatuor generibus malorum, quae homo sustinet in hoc mundo. Quae sunt ira Dei, uanitas mundi, firmitas humanae conditionis, inuidia diaboli. Ira Dei est dum flagellis atterimur. Vanitas mundi est cum modum necessitatis excedendo in uoluptatem abimus. In firmitas humanae conditionis est quod facile laedimur aduersis, & difficile ad bona agenda conualescimus. Inuidia diaboli est dum ipso instigante ad uitia inflamamur. Igitur ira Dei timore praemit, uanitas mundi curas superfluas mittendo deorsum trahit. In firmitas nostrae conditionis diris nos necessitatibus ligat. Inuidia diaboli illicitis desiderijs nos inflammando vulnerat. Sed in his omnibus Dei seruus exercetur ad praemium, & tunc ei quoque mala subiecta seruiunt, cum eum affligendo probant, non subuertunt. Ista siquidem passiones omnes, uidelicet timor, cura, & desiderium illicitum malae sunt, & ipsa quoque necessitas uitae praesentis a Domino militia appellatur. Sed Deus idcirco haec ad tempus electorum suorum mentibus dominari permittit, ut cum per experientiam didicerint quanta miseria falsis istis delectationibus insit, ardentius aeterna illa & uera gaudia requirant, quae nulla tristitia corrumpit. Et salubriter, aliquando derelicti permittuntur ad tempus seruire passionibus carnis suae, ut agnosant infirmitatem suam, & de se non praesumant, & tanto deuotius postmodum diuinae gratiae se subijciant, quanto manifestius ex praecedenti casu didicerint ex sua uirtute non esse quod stant. Est etiam adhuc aliud, pro quo nonnunquam seruis Dei utile est, ut tententur, ut uidelicet ipsae tentationes eos exerceant, & cautiore reddant, quia conflictus uitiorum exercitia sunt uirtutum. Et sicut saepe cadendo discit homo qualiter gressum figere, & caute ambulare debeat, & in conflictu belli qui frequenter plagatus est, cautius uenientem ictum excipit, sic qui a diabolo saepe decipitur, subtilius postmodum uersutias eius deprehendit, & machinationes subuertit. Et hoc est, quod multos uidemus post multa scelera ad uirtutum summam ascendere, & tanta uirtute omnes diaboli conatus contra se erectos atterere, ut in quo se prius uicisse gaudebat, iam non spoliasset, sed contra se armasse potius uideatur. Hoc quippe altum, hoc secretum Dei consilium est, ut illud etiam electis suis proficiat ad coronam, quod inimicus sibi gloriabatur cecidisse ad uictoriam. Libet itaque nunc considerare qualiter ex ipsis, quas supra memorauimus, passionibus exercitia scantur, ac deinde

Circumspectio exercetur. Timor. Cura. Necessitas.

Affectus. X Tentari quando utile. M. Hug. a. S. Vict. To. ij. T 2 qua-

Y qualiter per ipsa exercitia circumspectio augeatur. Quatuor enim sunt timor, cura, necessitas, affectus: & ex tribus id est timore necessitate, affectu, nascitur quantum id est cura. Quod enim timemus incidere solite studemus evitare, & quod dolemus adesse solite studemus a nobis remouere, & quod desideramus adipisci, solite studemus obtinere: & sic post affectionem passionis requiritur cura sollicitudinis; & post curam sollicitudinis sequitur conatus in exercitio operationis, & per exercitium operationis crescit cautela circumspectionis. Et quia ex vitio hostis corruptionis hoc nobis inest ut magis soliti simus pro eo adipiscendo, quod peruersis cupimus, vel eo euitando, quod superflue formidamus; sit ut cautela circumspectionis, quam in bonis studijs comparare negleximus per mala studia facile acquiramus. Sape etenim qui animam mortem non metuit, mori in carne pertimescit, & qui perpetuos gehennae cruciatu non considerat, poenas temporales pati reformidat. Sape qui illam confusionem, quae ante Dei oculos & sanctorum angelorum peccatoribus ventura est, timere adhuc non didicit, vilis esse in oculis hominum erubescit. Et pro his euitandis laborant homines, quae seruis Dei non solum fugienda non sunt, immo etiam nonnunquam cum fructu eorum agnoscuntur appetenda. Similiter sunt multi, qui animae suae ieiunium ignorant, & pro cibo ventris comparando vehementer insudant. Et saepe homines pro carnalibus desiderijs adimplendis plurimos labores graues & amarus libenter, tolerant, quos pro amore aeternae uitae, uel ad modicum subire recusant, cum econtrario electi sine intermissione laborant, & affligant semetipsos, ne desideria carnis perficiant. Qui etiam necessitatibus suis non sine timore deseruiunt, timentes ne usque ad delectationem effluat uoluptatis, quod exigit infirmitas conditionis. Carnales autem quique, qui pro adimplendis desiderijs suis libenter labores tolerant, foris non tantum opere, sed & mente uagantur. Et dum per experimenta rerum multa discunt, quasi ex ipsa occupatione sui prudentiores fiunt. De quibus Dominus in euangelio dicit. Filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Sed hi tales alioquin miseratione diuina ab errore suo conuersi, parua studia deserunt, sed prudentia quam in prauis studijs didicerunt, non amittunt, & in bonis agendis tanto cautiore fiunt, quanto in malis perpetrandis prius studiosiores extiterint. Unde manifeste ostenditur etiam hoc eis profuisse, quod ad tempus derelicti videbantur. Propter hoc superius dictum est quatuor esse quae exercet circumspectionem, timorem uidelicet, curam, necessitatem, affectum. Tres aut sunt timores mundani vel carnales, timor uilitatis, timor poene, timor mortis, quorum singulas curas generant. Necessitas aut duplex, alia in debito dandi, alia in indigentia accipiendi. Aliter enim dicitur. Necessitas est tributum dare Caesari, & aliter dicitur. Necessitas est escas dare uentri. Iam enim necessitas est, ut tributum des Caesari, quia tu dare debes; sed necessitas est, ut escas des uentri, quia indiget accipere. Vterque in exactor est, & Caesar, & uenter. Vtriusque tributum

est & esca & pecunia. Sed si propius considerare uolumus, minus nocet Caesar tollendo pecuniam, quam uenter accipiendo escam. Caesar enim semel auferendo pecuniam sollicitudinem tollit, uenter autem sine intermissione escam exigendo nunquam nos sine sollicitudine esse permittit. Caesar auferendo pecuniam magis nos alleuat, uenter accipiendo escam per abundantiam, ad uilia nos inflamat. Et ut breuiter concludam ego pro oia miserabiliore uideo eum qui seruit uentri, quam qui seruit Caesari. Necessitas ergo alia est in debito dandi, alia in indigentia accipiendi. Et illa quidem, quae in debito dandi est, multis modis accipitur. Debent enim praelati subiectis prouidentiam, debent subiecti praelatis obedientiam, debent aequales a qualibus charitatem fraternam, debent sapientes in sapientibus doctrinam, debent diuites pauperibus alimoniam. Sed quia sine prudentia & circumspectione, nec iuste persolueri possumus quod debemus, nec petendo impetrare id, quo indigemus, dum istis necessitatibus subijcimus, quid aliud quam ad prudentiam, & ad circumspectionem erudimur? Et sicut de timoribus dictum est, etiam singulae necessitates generant curas suas. Affectus est desiderium perfruendi. Desideriorum alia sunt bona, alia sunt mala. Et bona desideria sunt spiritalia, mala desideria carnalia. Spiritale desiderium quasi uinum dulce suauiter inebriat, carnale desiderium quasi uinum acidum, & intoxicatum bibentes aut in furorem vertit, aut necat. De illo uino dicitur, quod calix in manu Domini uini meri plenus misto uidelicet quod letificat cor hominis. Et alibi. Calix Domini inebrians quam praeclarus est? Multa de illo uino in scriptura dicuntur. De hoc autem uino dictum est. Fel draconum uinum eorum, & uenenum aspidum insanabile, quod exprimitur de botro amarissimo, quod propinat Babylone de calice aureo fornicationum suarum, de quo inebriantur omnes gentes. De hoc etiam uino dictum est in euangelio. Omnis homo primum bonum uinum ponit & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est. De illo autem uino dictum est. Tu seruasti uinum bonum usque adhuc. Hoc carnale desiderium quasi peregrinus furculus infixus menti graueram eam vulnerat. Et hic est peregrinus, de quo per Nathan ad Dauid dicitur qui ad diuitem uenerat, pro quo peregrino pascento diues relictis centum proprijs ouibus uenam ouiculam pauperis auferebat. Desiderium enim carnalis concupiscentiae quasi hospes peregrinus ad Dauid uenerat, quando deambulans in solario domus suae Bersabee uxorem Vriam se lauante conspexit, & admauit. Tunc autem in pastu peregrini relictis centum ouibus suis unam ouiculam pauperis occidit, quando relictis multis uxoribus suis ad explendam uoluptatem suam unicam Vriam uxorem abstulit. Peregrini igitur furculi nudo trunco infiguntur, ut eum uentriant, quia saepe omnipotens Deus, quos in octo suo tepidos, & quasi nudos a bonis operibus esse conspexit, illicitis desiderijs ad tempus uulnerari permittit, ut timorati & circumspecti fiant. Qualiter autem isti affectus cum sint mali hominem exerceant, difficile est agnoscere, difficilius enarrare, ille autem nouit, qui facit.

Debitores varij.

Affectus. Desideria uaria.

Psal. 74.

Psal. 22.

Deut. 32.

Ioan. 2.

Ibidem.

2. Reg. 12.

2. Reg. 11.

Quomodo floreat arbor sapientiae per disciplinam. Cap. XI.

D. Tria in flore reperitur.

D Er disciplinam floret. In flore tria sunt. Spes, species, odor, quae quia per similitudinem in bono opere inuenimus. Sicut enim in flore futurus fructus promittit, ita in bono opere futurae retributionis primum expectat. Et eos, in quibus bona opera certimus, ad sortem supernae retributionis pertinere speramus. Itae sicut flos per speciem fulget, & per odorem demulcet, ita bonum opus per exemplum quidem fulget, quoniam praesentibus laudabile apparet, eosque ad imitationem accendit. Per odorem autem demulcet, quoniam absentibus, & longe positus per opinionem bonae famae innotescit.

Quomodo fructificet per uirtutem. Cap. XII.

E. Virtute fructificat.

E r uirtute fructificat. Fructus boni operis est uirtus occulta recte intentionis. Sub flore. n. boni operis, quod foris per exemplum lucet, quasi quidam intus in mente absconditus fructus uirtutis latet. Proinde quisquis uacuum a uirtute bonum opus in oculis hominum foris exhibet, uelut arbor est, quae sine fructu floret.

Quomodo per patientiam, & perseuerantiam maturescat. Cap. XIII.

F. Per patientiam, & perseuerantiam maturescit.

P er patientiam, & perseuerantiam maturescit. Inchoata uirtus non prodest, nisi ad finem perducatur. Ac per hoc quisquis uirtute inchoat, quasi quaedam in se bonitatis fructum format: sed si uirtute, quam incipit, ante finem deserit, uelut immaturus & non aptus escui ante tempus fructus cadit. Et ideo patientia, & perseuerantia ualde nobis necessaria est, ut in bono, quod per Dei gratiam recte inchoauimus, constanter usque in finem perseueremus.

Quomodo per mortem carpatur. Cap. XIII.

G. Per mortem carpitur.

P er mortem carpitur. Quando fructus maturus est tunc discerpitur, ut ad patrisfamilias mensam ueniat. Et nos cum ad modulum nostrae perfectionis perducti fuerimus, ab hac uita per mortem praecidimur, ut ad conuiuium regis aeterni transferamur. Et hoc est, quod in cantico amoris, sponsa ad dilectum suum loquitur dicens. Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum, Et ipse uersa uice ad ipsam ibidem respondet. Veni in hortum meum soror mea, spolia, mellis myrrham meam cum aromatibus meis: comedisti fauam meam cum melle meo, bibi uinum meum cum lacte meo. Per mortem ergo carpimur, ut quasi fructus bene redolentes ad nuptias regis aeterni praesentemur. Nos ibi cibus Dei erimus, quia ei complacebit in nobis, & ipse cibus noster erit, quia nos delectabimur in ipso facie ad faciem gloriae eius contemplates, ita ut illud prophetae compleat in nobis: fatiabor cum apparuerit gloria eius. Concludamus ergo summum perfectionis gradum, & dicamus.

Quomodo per contemplationem cibatur. Cap. XV.

H. Contemplatio uultus Dei.

P er contemplationem cibatur. Iste est cibus, ista est refectionis, de qua psalmista dicit. Adimplebis me letitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua us-

que in finem, Amen. Ecce arbor sapientiae nostrae per quindecim gradus usque; ad summum incrementum peruenit: hic autem numerus magni mysterij conscius est. Primum quia ex septem & octo componitur. Septenarius uero praesentem uitam, quae septem diebus currit, significat. Octonarius autem, qui post septem uenit, aeternam uitam designat. Septenarius ergo ad uetus testamentum pertinet, in quo promittuntur bona temporalia. Octonarius autem nouo testamento congruit, in quo sperare iubemur aeterna. Crescat ergo per septem & octo sapientia. Per septem incipiat, & per octo ad consummationem pertingat. Prima sapientia sit a Deo terrena bona petere. Secunda sapientia & maxima sit a Deo Deum desiderare. Item quindecim si duplicentur triginta efficiunt, & sapientia si adiuncta charitate per dilectionem Dei & proximi geminetur, usque ad conformitatem aetatis plenitudinis Christi nos perducit. Item in quindecim medijs idem est qui octauus, hinc inde habens septenarium. Et satis claret, quod septenarius ad requiem pertinet, hinc maxime quod septima die requieuit Dominus ab omni opere quod patrarat. Rursum per prophetam repromittit Deus suis dilectoribus sabbatum pro sabbato, & mensem pro mense: hoc est requiem pro requie, perfectionem pro perfectione: pro requie mentis requiem mentis & corporis, pro requie qua non consentiunt malis, requiem qua nulla sentiunt mala. Item pro perfectione operis perfectionem retributionis. Idem est enim quod dicit sabbatum pro sabbato, ac si diceret requiem pro requie: & quod dicit mensem pro mense, ac si diceret perfectionem pro perfectione. Prima igitur requies primum sabbatum nobis esse debet in praesenti uita cessare a malo, ut secundum sabbatum adipisci mereamur, ut in aeternum requiescamus cum Christo. Sed quisquis hoc modo a malis sabbatizare, proponit, necessesse est priusquam ad illud futurum sabbatum ueniat, multa in hoc mundo aduersa patiat. Et ideo in arbore sapientiae octauo gradu inter septem & septem, quasi inter sabbatum & sabbatum, tolerantia laboris figuratur in centro mediae uinitatis, cum dicitur per charitatem roboratur. Contra enim magnas tribulationes necessaria est, uel robusta charitas. Et hoc est quod Dominus in euangelio, cum septem beatitudines enumerasset, in octaua ad tolerantiam passionis admonuit dicens. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Nam quod ibi dicitur, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, hoc hic dicitur per charitatem roboratur. Sed iam dum incidentium rationum expositionem prosequimur, longius a proposito nostro digressi sumus. Unde & de hoc quoque ueniam postulamus, quia ut uerum fatear, saepius in hoc tractatu scribenda plura inuenimus, quam inuenta scriberemus. Neque enim uel in hoc meam insipientiam fateri erubescit. Nunc ergo ad propositum reuertentes de fabricatione arcis sapientiae prosequamur.

Psal. 15. Quindenarij perfectio.

Gen. 1. Esa. 66.

I. Sabbatum primum.

Matt. 5.

S E Q V I T V R
Liber Quartus, de arca Noe morali.
Cuius haec sunt Capita.

Vbi, & ex quo aedificata sit arca idest domus Dei.
Cap. I.

De ordine, & dispositione cogitationum nostrarum quae finitae non sunt, vt ex eis construatur domus Dei. Cap. II.

De duobus operibus Dei idest conditionis & restorationis, in quibus exercendus est animus, ne a mundo distrahatur. Cap. III.

Quare in abdito, & obscure locutus sit Deus. Cap. IIII.

Quare cum paucis, & raro loquatur, & locutus sit Deus. Cap. V.

Quod aliter pensant electi opera Dei, & aliter reprobi. Cap. VI.

Duos esse mundos, visibilem & inuisibilem. C. VII.

De tribus speciebus hominum respectu arcae. C. VIII.

Quae sunt opera restorationis, & reparationis humanae. Cap. IX.

Vbi, & ex quo aedificata domus Dei. Cap. I.

K

De aedificatione domus domini loqui uolumus, si tuamen nos, qui indigni sumus de tanta re loqui, aliquid digne sufficimus. Sed etsi ex nobis sufficentes non sumus, potens est ille sufficiens nobis prestare, sine quo digue de eo non dicam loqui, sed nec cogitare quicquam idonei inuenimur. Primum designandus est locus, in quo aedificari oporteat domum Domini. Deinde scribenda materia. Locus est cor hominis, materia cogitationes mundae. Nemo se excuset. Nemo dicat, non possum aedificare domum Domino, non sufficit tantis impendijs tenuis paupertas mea, cui & ipse locus deest exuli, & peregrino, & in terra aliena degenti. Hoc opus est regum hoc multorum est opus populorum. Ego uero quomodo aedificabo domum Domino? Cur sic cogites homo? Non hoc exigit a te Deus tuus. Non dicit tibi, vt fundum emas alienum ad amplificanda atria sua. Gor tuum inhabitare uult, hoc amplifica, dilata, dilata inquam, quia magnus est Dominus, & nescit in loco angusto habitare. Dilata ergo cor tuum, vt capere possis, quem capere non potest mundus. Dilata cor tuum, vt habere merearis hospitem Deum, & non (sicut consuetudo est inter homines) vnus noctis hospitem, sed eternum habitatorem. Dilata ergo cor tuum. Quod si tu in dilatando deficiis, ipse tibi dilatabit, cui ille aliquando dilatatus ab eo dixit. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Et de impensa quid dicam?

Psal. 118.

L Non necesse est maria transire, & ignotas exquire-

re regiones ad comparandos lapides pretiosos, & marmora electa, nec cedros excelsas incisas de Libano per alta maria nauibus conductis aduehere, aut nescio quot numerosa artificum millia congregare, qui & thesauros regum attenuare possent. Nihil horum a te postulatur in te, & de te fabricabis domum Domino Deo tuo. Ipse artifex eris, cor tuum locus, cogitationes tuae materia. Nec timeas imperitiam tuam, qui hoc a te requirit peritus est artifex, & alios quos uult artifices facit. Multos ab eo eruditos testimonio diuinarum scripturarum didicimus. Ipse Noe arcam fabricare docuit. Ipse Moysi, ad cuius similitudinem arcam fabricaret, exemplar ostendit. Ipse Beseleel erudiuit. Ipse Salomonem, vt aedificaret templum nomini eius, sapientia illustrauit. Paulum quoque Apostolum architectum fecit; & multos alios quos enumerare longum est. Et postremo nullus doctus fuit, qui ab eo non didicit, & quisquis ab eo discere meruit, nemo imperitus remansit. Sed si te de operibus eius aliquid audire delectat, omnia haec quae uides, ipse de nihilo creauit. Ipse admirabilem mundi huius machinam fabricauit. Ipse singula quaeque qualiter in formas & species suas producenda fuerant, excogitauit, & uniuersorum pulchritudinem ipse condidit. Perpende ergo quantum in rebus inuisibilibus possit, qui haec uisibilia tam mira ratione disposuit. Hunc ergo inuoca, hunc ora, hunc obsecra, vt te quoque docere dignetur. Inuoca eum, dilige eum: hoc est enim inuocare eum, dilige eum. Dilige ergo eum, & ipse ad te ueniet, & docebit te sicut promisit diligentibus se. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Non dixit, facta mansione ueniemus, sed ueniemus, inquit, & mansionem apud eum faciemus. Ego sic intelligo, quod mundi cordis amator apud nos manere non possit, nisi prius ipse sibi in nobis mansionem fecerit. Ipse quippe est sapientia, de qua dicitur. Sapientia aedificauit sibi domum, Et in alio loco, ipsa sapientia ubi & unde domus eius constructa sit manifestat, dicens. Ego sapientia in consilio habito, & sensatis intersum cogitationibus. Et alibi: sedes sapientiae appellatur anima iusti. Constat ergo, quod in corde hominis de cogitationibus sensatis sapientia sibi domum fabrefecit. Tria ergo sunt, locus, materia, artifex. Et sicut diximus, locus est cor hominis, materia cogitationes cordis, artificium autem duorum est, Dei uidelicet & hominis, simul operantur haec duo. Deus enim, qui dignatur cum hominibus habitare, non dedignatur cum homine habitaculum sibi preparare. Proinde non debet homo suam imperitiam aut infirmitatem considerans desperare, sed eum potius, qui secum operari dignatur, attendere. Deus enim est uirtus, & sapientia, & non potest aliquis aut cum uirtute deficere, aut cum sapientia ignorare, maxime cum idem ipse sit, qui & nobis operantibus bonum cooperatur, & non operantibus ut uelimus, & possimus bonum operari, largitur. Dei quippe opus in nobis nobiscum est, & nostrum opus in nobis ab ipso est. Eius opus in nobis nobiscum est, nostrum

M

N

Ioan. 14.

Prou. 9.

Prou. 8.

Prou. 7.

O

In aedificatione consideranda.

Pstrum adiutorium, & nostrum opus in nobis ab ipso est, & ipsius donum. His dictis ad ea, quae proposuimus ueniamus, id est vt postquam agnoueris ubi, & unde, & cum quo operari debeas, nunc qualiter opereris agnoscas. In omni aedificatione tria sunt praecipue consideranda, ordo, dispositio, & definita dimensio, habens principium & finem determinarum. Superest nunc igitur inquiramus qualem esse oportet ordinem, & dispositionem cogitationum nostrarum, vt ex eis construatur domus Dei. Deinde etiam diligenter considerandum est, qua ratione domus haec, quam ad inhabitandum Deo aedificamus, definitam dimensionem recipere possit, cum ipse eius inhabitator Deus infinitus sit & immensus. Quod primum inuestigandum proposuimus primum prosequamur.

De ordine, & dispositione cogitationum nostrarum, quae finitae non sunt, vt ex eis construatur domus Dei. Cap. II.

Mnum rerum numerus quantum ad nostrae intelligentiae capacitatem pertinet infinitus est, quia a nobis comprehendi non potest. Vbi autem non est definitio, non est certitudo: & ubi certitudo non est, confusio est: ubi uero confusio est, ordo esse non potest. Hinc ergo procedit, quod dum corda nostra ad appetitum terrenarum rerum immoderate laxamus, oborta mox inanum cogitationum turba, ita in diuersa mens nostra rapitur, vt ipse quoque naturalis discretionis ordo perturbetur. Nam quia res mundanae, quas inordinate appetimus, infinitae sunt, cogitationes quoque, quas ex ipsarum rerum memoria intrinsecus concipimus, finitae esse non possunt. Nam dum per singula momenta aliae ex aliis orientes multipliciter prodeunt, nec ipsi nos comprehendere ualemus, quo ordine, vel quo modo ad cor ueniunt, aut a corde recedunt.

R Proinde si ordinatas, & stabiles, ac quietas cogitationes habere uolumus ab hac immoderata distractione corda nostra cohibere studeamus. Hoc autem fieri poterit, si certas quasdam & determinatas res nobis praescribamus, in quibus assidue intentio cordis nostri uersari, & meditatio exerceri possit. Tria enim sunt, id est, per infinita distrahi, in eodem semper persistere, moderate vagari, quorum primum habere non debemus, secundum hic habere non possumus, & idcirco solum hoc tertium superest, vt quia adhuc uere corde stabiles esse non possumus, interim saltem ab immoderata distractione corda nostra colligamus, vt dum semper nitimur minus instabiles fieri, semper magis ac magis incipiamus ueram stabilitatem imitari. Et ut quod loquimur, per exemplum manifestius fiat, tres constituamus res, vnā in imo, alteram in summo, tertiam in medio. In imo ponamus mundum, in summo Deum, & in medio collochemus humanum animum. Deinde consideremus deorsum in mundo isto magnam quandam, & horribilem omnium rerum confusionem, & infinitam humanarum mentium distractionem: sursum autem apud Deum perpetuam

S

& inconcussam stabilitatem. Post haec imaginemur quasi humanum animum de hoc mundo sursum ad Deum ascendentem, & in ascendendo magis se per ac magis in vnum sese colligentem, & tunc spiritaliter uideri poterimus formam arcae nostrae, quae in imo lata fuit, & sursum in angustum surrexit, quousque ad mensuram vnus cubiti in cacumine suo perueniret. Similiter enim nos de hoc profundo, de hac conuale lachrymarum per quaedam incrementa uirtutum, quasi per quosdam gradus in corde nostro dispositos, ascendentes paulatim in vnum colligimur, quousque ad illam simplicem ueritatem, & ueram simplicitatem, aeternamque stabilitatem, quae apud Deum est, pertingamus. Nemo subito perfectus fit, sed proficiendo quisque ad perfectionem tendit, qui quamdiu adhuc habet, in quo proficere possit, nondum ad summam perfectionem peruenit. Hic si uolumus considerare possumus modum reparationis nostrae. Omnipotens enim Deus, cui nihil impossibile est, posset utique si uellet eos, quibus misereri proposuit, de laboribus, & aerumnis, & de periculis praesentis uiae, quae tentationibus plena est, subito & absque dilatione ad aeternae uiae stabilitatem transferre, sed uult vt electi sui per varias tribulationes, & tentationes plurimas purgati transeant, vt cum per multos dolores ad eum redeunt, discant quam longe ab eo peccando discesserint. Dum enim uiam, per quam abierant peccando, poenitendo non translati, sed reducti pergunt, ex ipsa diuturna (vt ita dicam) itineris fatigatione agnoscunt, quod de longinquo adducti sunt. Et hoc totum fit, vt hominibus gratia Dei commendetur: vt tanto ardentius Deum diligant, quanto minus se ab eo etiam cum longe fuerint, uident derelictos, sic vt per prophetam Esaiam ipse promissit dicens. Abducam ab oriente semen tuum, & ab occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, da; & Austro, noli, prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terrae. Potest unusquisque nostrum, qui memor est ubi fuerit, & agnoscit ubi sit, in seipso fortassis uidere quomodo homo per diuinam misericordiam de longinquo adducatur, & de dispersione sui in vnum colligatur. Restat nunc vt consideremus, quae sint res illae, quas supradiximus, in quibus exerceri oporteat animum, vt paulatim assuecat se ab huius mundi distractione retrahere, vt ad illam summam stabilitatem, id est contemplationem Dei roboratus assurgat: quod sic uideri potest.

De duobus operibus Dei idest conditionis & restorationis, in quibus exercendus, est animus ne a mundo distrahatur. Cap. III.

Mnia opera Dei propter hominem facta sunt, siue ea, quae pertinent ad primam conditionem hominis, siue ea, quae facta sunt ad hominis reparationem. Ad conditionem hominis pertinet creatio mundi, id est caeli, & terrae, & omnium, quae in primordio facta esse leguntur a Deo. Ad reparationem hominis pertinet incarnatio uerbi, & omnia quae uel

M. Hug. a S. Vict. To. ij. T 4 an-

Arca forma.

T Reparationis humanae modus.

V

Esai. 43.

X

ante ipsam incarnationem ab initio ad ipsam præfigurandam & prænunciandam præcesserunt, vel quæ post eam vique ad finem mundi propter ipsam prædicandam, & credendam fiunt. Cum autem secundum illa prima opera, quæ ad conditionem hominis pertinent, omnium Deus sit, quia ipse omnes creauit & hæc temporalia bona indiscrete omnibus bonis, & malis tribuit: secundum illa opera, quæ ad reparationem hominis pertinent, non omnium Deus esse voluit, sed eorum tantum, quos ipse ante tempora secularia in proposito bonæ voluntatis suæ elegit, ut eos certo tempore vocaret, & iustificaret, & glorificaret in dilecto filio suo Domino nostro Iesu Christo. Inde est, quod in sacra scriptura specialiter quorundam se Deum nominat, sicut est illud. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, quia sicut dictum est, qui omnes creauit, non omnes redimit, sed alios per misericordiam saluat, & alios per iustitiam damnat. Igitur ea, quæ ad reparationem hominis facta sunt, non ad omnes pertinent, sed ad eos tantum, qui salui fiunt. Et sicut non omnium sunt, ita etiam non apud omnes facta sunt, nec ad omnium notitiam peruenerunt, sed facta sunt certis quibusdam locis, & temporibus, & cum certis personis secundum altitudinem diuini consilij ad hoc ordinatis. Cum enim Deus secundum omnipotentiam suam multis modis ad restaurationem hominis uti potuisset, hunc tamen potissimum elegit, qui nostræ infirmitati cæteris cõuenientior fuit, ut opus misericordiæ suæ non solum potenter & iuste, sed & sapienter impleteret. Primus autem homo deseruit creatorem suum, cum eum per contemplationem præsentem aspiceret: nunc autem homo creatorem, quem non videt per speciem, quærit per fidem. Primus homo sine labore stare potuit, & sponte cecidit: nunc autem sponte surgens homo ad Deum etiam per tormenta redit. Ordinatissimum igitur est de nostra reparatione diuinæ dispensationis consilium, ut qui sponte cecidit, non coactus sed sponte surgat: & qui per liberum arbitrium infirmatus est, sanitatem non recuperet, donec per liberum arbitrium sanari velit. Hoc autem ex nobis non est ut velimus, sed Deus in nobis hoc operatur. Gratia enim Dei præuenit, & excitat liberum arbitrium nostrum, ut possit velle sanari, quia per se non potest velle sanari, qui per se potuit velle infirmari. Hoc igitur est quod nunc in electis agitur, ut videlicet in præfenti vita ad futuram beatitudinem præparentur, ut homo in hac infelicitate positus mereatur ad illam felicitatem ascendere, sicut primus homo in illa felicitate positus meruit ad hanc infelicitatem deuenire.

Z Sed & illud meritum, quo homo infelix esse meruit, tantummodo ex homine fuit. Hoc vero meritum, quo felicitatem æternam meretur, non ex homine est, sed gratia Dei hoc in homine operatur. Non ergo sine causa fit, quod Deus hominem post peccatum a cæcitate ignorantie reuocans, sic cognitionem suam ab eo temperat, ut innotescat quidem & tamen semper maneat occultus. Si enim ita aperte se manifestaret hominibus, ut nullus de eo dubitare posset, tunc nec fides meritum, nec infidelitas haberet locum. Innotescit igitur ut fides nutriatur,

& occultus permanet ne infidelitas contumetur. Occultus permanet ut fides probetur, innotescit ut infidelitas condemnetur. Quia enim & fideles aliquid habent, unde dubitare possent, & infideles unde credere valerent si vellent iuste, & illis pro fide redditur præmium, & istis pro infidelitate supplicium. Placuit autem Deo ut beatitudinem, quam gratis daturus erat homini, prius hominem promereri faceret, sic tamen ut ab ipso esset & meritum & meriti præmium. Differt igitur nunc dare quod daturus est plenam videlicet sanitatem, plenam cognitionem, plenam felicitatem, & interim per fidem illuminat nostram cæcitate, ut per ipsam proficiedo ad manifestam mereamur puenire eius claritatem.

Quare in abdito, & obscure loquutus sit Deus.
Cap. IIII.

Hoc est, quod ab initio cum paucis, raro, obscure, & in abscondito loquutus est Deus. Scrutemur scripturas, & inueniemus vix vnquam Deum in multitudine loquutum, sed quotiescunq; hominibus innotescere voluit, non gentibus, & populis, sed vel singulis, vel admodum paucis, & a cõmuni frequentia hominum segregatis, vel per nocturna silentia, vel in campis, vel in solitudinibus, & montibus se manifestauit. Sic loquutus est cum Noe, cum Abraham, cum Isaac, cum Iacob, cum Moyse, cum Samuele, cum Dauid, & cum omnibus prophetis. Denique in carne apparens, quamuis manifeste loquutus sit mundo, tamen discipulos, ut illis gloriam suam manifestaret, seorsum in montem duxit. Quibus & alibi dicit. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, & rursum. Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Sed nec illi antiquo populo legem dedit in Ægypto, nec alibi, donec eum eduxisset in solitudinem seorsum. Neque ibi palam omnibus, sed Moyses solus ascendit in montem, ut legem acciperet. Quid est ergo, quod semper in secreto loquitur Deus, nisi quod nos ad secretum vocat? & quid quod cum paucis, nisi ut nos colligat? Considerate hæc duo, quæ dixi, colligit & ad secretum vocat. Primus homo antequam peccaret non opus habuit, ut ei extrinsecus loqueretur Deus, quia autem cordis intrinsecus habuit, qua vocem Dei spiritualiter audire possit, sed postquam foris aurem ad suasionem serpentis aperuit, aurem intus ad vocem Dei clausit. Quia ergo homo auditum intus perdidit, quo Deum loquentem audiat, reuocans nos Deus ad se foris clamat. Sed cum loquitur, semper quasi occultari volens se subtrahit, ut mentem humanam & per hoc quod loquitur de se admoneat, & per hoc quod se occultando fugit ad se trahat. Irritat enim desiderium nostrum ut augeat, quia & loquendo amoris sui in nobis excitat, & fugiendo ut se sequamur inflammat. Tale est enim cor hominis, ut si quod diligit adipisci non valeat, amplius desiderio suo inardescat. Sic in Canticis canticorum Sponsus venit, stat post parietem, prospicit per fenestras, & cancellos, ut quasi lateat & non lateat. Mittit manum suam

Cap. 3. suam per foramen, tangit sponsam, & sono depresso, voce tenui vocat eam, & dicit: Veni amica mea, columba mea. Ecce hyems transit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, vox turturis audita est in terra nostra. Illa ut audit sponsum adesse surgit mox, festinat, aperit pessulum ostij sui & quasi venientem exceptura brachia ad amplectendum parat, vix tolerat, vix sustinet, vix expectat. Liquefcit anima eius, ardet cor eius, feruet præcordia eius, exultat, gaudet, tripudiat, iucundatur, ruit obviam venienti. Sed ille, cum iam teneri putatur, declinat, & subito quasi de medijs elapsus amplexibus fugit. Quid est hoc? Dum non quæritur quærit, dum non vocatur venit, dum autem quæritur declinat, & dum vocatur fugit. Si non diligit, quare venit? aut si diligit, quare fugit? Diligit autem, & ideo venit, sed quia hic non diligit, ideo fugit. Quid est hoc, quod dixi, hic non diligit? In hoc mundo, in hoc seculo, in hac terra, in hac patria, in hoc exilio. Sed uocatus nos ad terram suam, quia non decet talis amor patriam istam, immunitio amoris esset utilitas regionis. Iucundus amor amœnum quærit locum, ideo commendat nobis terram suam, ideo laudat patriam suam ideo dicit: Flores apparuerunt in terra nostra. vineæ florentes odorem dederunt, vox turturis audita est in terra nostra. Ut concupiscamus talem regionem, ut desideremus talē patriam, & sequamur eum. Ibi nos amat, ibi amore nostro frui desiderat, ibi amplecti a nobis postulat, ibi sequentes se non fugit sed venientes ad se expectat. Offert ergo se dum non quæritur, ut nos ad amorem sui accendat. Dum quæritur fugit, ut nos post se currere faciat. Nisi enim prius ipse se nobis ostenderet, nemo eum diligeret. Et nisi dum quæritur fugeret, nemo eum sequi vellet. Flores (inquit) apparuerunt in terra nostra, non in terra mea, sed in terra nostra, ut eam communicaret nobiscum. Quasi diceret, fidelis vobis adsū nuntius, vidi quod testor: audiui quod loquor. Nolite timere, nolite diffidere, nolite hæsitare. Sequimini quod voco, quia inde estis unde venio, non habetis hic manentem ciuitatem. Peregrinum est quod incolitis. Aliunde huc venistis, si patriæ vestræ memores essetis, utiq; peregrinationem non diligeritis. Propterea & ego huc veni, ut hinc vos educerem, non vt vobiscum hic permanerem. Et ideo de abscondito ad vos clamo, quia innotescere hic tantum, non permanere volo. Ideo de longinquo vos voco, quia ad reditum festino. Sufficit me tantum processisse, ut audiri possim. Damnum me pati existimarem, si quod superest viæ pergerem. Grauis est omnis mora. Flores apparuerunt in terra nostra. Discite quantum uos festinare debetis dum me fugientem cernitis. Non venissem, nisi vos post me trahere vellem.

E Hæc est causa, quare Deus in abscondito semper loquatur. Sicut in lege, & prophetis, & in euangelio per parabolas, & ænigmata loquutus est. Dignum est enim, ut sub figuris verborum abscondantur secreta mysticorum intellectuum, quia cito vilescerent si passim omnibus paterent. Ita enim veritas & per inquisitionem fideles exercet, & ne ab infidelibus inueniatur, occulta permanet. Istos, dum difficile inueniatur, maiori desiderio inflammat, illos, dum om-

nino inueniri non potest, excæcat. Ex eodem ergo & fideles proficiunt, & infideles cadunt, quia & illi humiliter audiendo, & fideliter inquirendo verba Dei ad agnitionem veritatis perueniunt: isti autem vel negligendo, vel contemnendo, vel prauè intelligendo nunquam ad veritatem pertingunt. Iam diximus quare obscure, & in abscondito loquat Deus: nunc restat dicere, quare cum paucis, & raro loquatur.

Quare cum paucis, & raro loquatur, & locutus sit Deus. Cap. V.

Drimi hominis natura ita a Deo ordinata, & instituta fuerat, ut anima, quæ corpori præerat, per sensus quidem ministeria corporis foris impleteret, sed intus per rationem semper ad creatorem suum intenderet. Hoc est membra corporis sensificando foris ad agendum quidem moueret, sed intentionem, & desiderium intus ad solum creatorem dirigeret, & nihil foris ageret, quod ex eius dilectione non procederet, & ad eius dilectionem non pertineret, ita ut omnem actum & charitas imperaret, & ratio disponderet, & sensus impleteret, atque perficeret. Quamdiu ergo hunc ordinem naturæ suæ tenuit, quous foris per actionem uariaretur, intus tamen per intentionem, & amorem stabilis permanens, quia unum in tendebat, & propter unum omnia faciebat, unum diligebat, & omnium voluntatem, atque actionum suarum finem ad unum referebat, & indefessa mentis acie ad unum iugiter respiciebat creatorem suum. Unde nec dubitare de creatore suo poterat, cui semper intus per contemplationem præfens erat. Cuius uisio, & per cognitionem cor eius illuminauit, & per amorem stare & requiescere fecit. Sed postquam merito præuaricationis suæ eiectus est a facie Domini, factus est cæcus, & instabilis. Cæcus per ignorantiam mentis, instabilis per concupiscentiam carnis. Quibus ab illo in omnem posteritatem transfusus, vniuersa mala exorta sunt. Per ignorantiam enim ad hoc tandem deuoluti sunt homines, ut creatorem suum non agnoscerent, & aut omnino Deum non esse existimarent, aut diuinitatem ipsius, qui dii non erant, attribuerent. Per concupiscentiam uero infinitis erroribus distracti, & dissipati sunt. Necesse enim fuerat, ut per concupiscentiam terrenarum rerum, quæ videbatur, immoderate distulerent, qui tenebris ignorantie pressi alia inuisibilia bona esse nescirent. Volens ergo Deus ab hac distractione corda nostra colligere, & ad interna gaudia contemplanda reuocare foris loquitur, ut nos intus redire admoneat. Sed quia mens visibilibus assueta nescit tam cito ad inuisibilia confurgere, idcirco uoluit ipse quædam etiam uisibiliter exhibere miracula, in quibus nostrum affectum enutrirer, & suam nobis charitatem commendaret. Hæc autem sunt specialiter illa, quæ ad reparationem hominis pertinent: nam ea, quæ ad conditionem hominis facta sunt, magis nobis potentiam opificis indicant, uero, quæ ad redemptionem hominis facta sunt, præcipue ad charitatem spectant. Hæc igitur operatus est

Deus cur se non omnium Deum nominet.

Exo. 3.

Restauracionis modus a Deo electus.

Liberi arbitrij excitatio.

Deus cognitionem sui temperat.

Sancti, ad quos locutus est Deus.

Mar. 9.

Matt. 13.

Matt. 10.

Quare obscure loquatur Deus.

C

G

differentiam gratiarum in singulis plus minusve de
 crescant, plenè tamen nunquam exicari potest ter-
 ra humani cordis, quamdiu in hac uita uiuunt. Et
 ideo columba emissa nõ inuenit hic, ubi requiescat
 pes eius, sed semper ad arcam reuertitur, quia mēs
 pura dum in hoc mundo, nihil reperire potest, vbi
 affectionis suæ pedem secure figat, diu extra custo-
 diam internæ meditationis morari reformidat, sed
 si fortè aliquando per cogitationem exiuerit, cito
 quasi columba auolās, & elongans ad solitudinem
 conscientiæ redit, vbiq; a strepitu exteriori, quasi
 in arca a fluctibus requiescit. Intelligamus ergo in
 nobis esse quod fugimus, in nobis esse quod fugere
 debemus concupiscentiam, & fidem. Concupiscentiam
 quam fugere debemus, fidem, quam debemus
 apprehendere. De concupiscentia ascendere, v: illā
 proficiendo relinquamus, per fidē ascendere, vt illā
 tenendo in melius semp proficiamus. Cōcupiscentia
 pertinet ad opera cōdōnis, fides pertinet ad opera re-
 stauratōnis, quia & illa inordinate amādo per con-
 cupiscentiā distuimus, & ista pie credēdo per fidem
 solidamur. Et idcirco diuina monita toties clamāt
 nobis, & suadēt mūdū fugere, nõ utique ut extra cē-
 lum & terrā exeamus, sed vt in cōcupiscentia mūdū
 non maneamus. Quid est nõ maneamus? Quis ma-
 net in cōcupiscentia mūdū? Qui delectationē animi
 sui in ea ponit, & ad eā explendam iugiter intendit.
 Qui de ea assidue cogitat, & propōsitū animi sui in
 ea confirmat. Qui eā ex deliberatione sequit, atque
 in ea per cōsensum delectat. Ideo ergo mundus in
 sacra scriptura maledicit, ideo inimicus Dei appel-
 latur, videlicet non quia subia mundi mala sit, sed
 quia pulchritudo mundi aīas seducit. Substantia, n.
 mundi fugienda nõ esset, si concupiscentia mundi
 mala non esset. Cum ergo cōcupiscentiam mundi fu-
 gimus, ideo fugimus quia mala est: cū uero substan-
 tiam mundi fugimus, ideo fugimus non quia mala
 sed quia occasio mali est. Excogitata, n. mundi spe-
 cie nascit affectus cōcupiscentiæ. Proinde si concupi-
 scentiam mundi declinare volumus, prius necesse
 est memoriā mundi huius a cogitatione nostra ex-
 cludamus. In meditatione mea (ait propheta) exar-
 descet ignis. Sicut ignē ligna nutriunt, sic cogitatio-
 nes desideria pascunt. Si bonæ cogitationes in medi-
 tatione fuerint, exardescet ignis charitatis. Sin autē
 malæ fuerint cogitationes, exardescet ignis cupidi-
 tatis. Nā sicut oculus pascit ex specie, sic animus pa-
 sciur ex cogitatione, & turpi quodā cōmercio impu-
 dica mens desiderio suo fruit, dum quodammodo
 intus per cogitationē rem concupitam amplexatur.
 Fit et nonnunquam, ut quod frequenter cogitamus
 ociose, aliqñ concupiscamus illicite, reusq; facti iudicatur,
 qui per consensum in cogitatione delectat.
 Sicut ergo infirmi a quibusdam cibis abstinent, nõ
 quia mali sint ipsi cibi, sed quia ipsi ad vtendū ido-
 nei non sint, sic & nos terrenarū rerum specie a cog-
 itationibus nostris arcerere debemus, nõ quia res ip-
 sæ malæ sint, sed ne animus noster, qui ex semetip-
 so infirmat, ex earum rerum recordatione amplius
 corrumpatur. Ceterum quātū ad ipsas res pertinet,
 quia omnis creatura Dei bona est, nulla res est, quæ
 cogitari nõ possit sine peccato. Rursumq; si prauos

affectus attendimus, nulla res est, in qua peccare nõ
 possimus cogitando. Nā & de malo bene, & de bo-
 no male, & de immundo munde, & de mundo im-
 munde possumus cogitare. Cogitationes, n. non ex
 re de qua surgunt, sed ex affectu quē gignūt, iudicā-
 de sunt. Legimus sanctos viros non solū cogitasse,
 sed & loquutos esse & scripsisse de reb. immundis
 quod vtiq; non fecissent, si cogitationes rerū i mmū-
 darum animā inquinarent. Nihil interest, quale sit
 illud quod cogitat, sed qualis ex ipsa cogitatione af-
 fectus consequatur, quia cogitatio mentē non pol-
 luit, vbi delectatio conscientiā non corrūpit. Expe-
 dit tñ nobis (sicut diximus) vt obliuiscamur mūdū
 istum, & deleamus memoriā eius de corde nostro,
 ne fortè dum frequenter de eo cogitamus, ad eius
 concupiscentiā inflectamur. Satis (vt reor) aperte iā
 demonstratum est, unde hæc infinita, quā patimur,
 cogitationū nostrarum distractio oriatur, a mundo
 videlicet & concupiscentia eius, hoc est ab operib⁹
 conditionis. Rursumq; quid sit illud, per qd colligi
 possunt in unū cogitationes nostræ, hoc est per ope-
 ra restorationis. Et quia (sicut supradictū est) ordo
 esse non pōt, ubi finis nõ est, superest ut relictis ope-
 ribus conditionis quæramus ordinē cogitationum
 nostrarum ibi, vbi finitæ sunt, hoc est in operib. re-
 stauratōnis: hoc est, qd superius inuestigare propo-
 suimus, quisnam videlicet cogitationū nostrarū or-
 do esse deberet, quatenus ex eis spiritualis domus
 sapientiæ in nobis ædificari possit. Et quia ex rebus
 cogitationes ueniunt, oportet ut ex ordine rerū su-
 matur ordo cogitationum. Deinceps ergo tractare
 incipiemus de operibus restorationis relictis ope-
 ribus conditionis, de quibus quasi de quodam sub-
 terfluente diluuiō egressi sumus, & nunc in opera
 restorationis quasi in arcam ingredimur.

¶ *Quæ sunt opera restorationis humanæ.*
 Cap. IX.

Igitur opera restorationis sunt omnia
 quæ ab initio mundi vtiq; ad finem se-
 culi facta sunt, uel facienda pro restau-
 ratione hoīm, in quibus & res gestas,
 & personas ipsas, per quas, & pp quas,
 & apud quas gestæ sunt, loca simul, & tpa, ubi, &
 qñ gestæ sunt, cōsiderare oportet. In operib. restau-
 rationis tribus modis ordo considerat, s̄m locū, s̄m
 tps, s̄m dignitatem. Secūdu locū, ut quid prope, qd
 longe gestum sit. Scdm tps, quid prius, quid poste-
 rius gestum sit. Scdm dignitatē, quid humilius, qd
 excellentius sit. Hoc postremum in multas partes
 diuiditur, quid sanctum, quid sanctius, quid utile,
 quid utilius, quid honestum, quid honestius, quid
 pulchrum, quid pulchrius, quid mirabile, quid mi-
 rabilius, quid rarū, quid rariū, quid difficile, quid
 difficilius, quid credibile, quid credibilius, quid ma-
 gnum, quid maius, quid obscurū, quid obscurius,
 & si qua sunt talia. Et hic ordo quidē, qui est s̄m di-
 gnitatem, v̄ ad altitudinem arcæ pertinere, ut si di-
 xerimus ea, quæ sancta sunt in prima mansione cō-
 putari, quæ sunt sanctiora in secunda, quæ uero san-
 ctissima sunt in tertia, & sic de cæteris quæ enume-
 rauimus.

Epilogus:

Ordo lo-
ci, & tem-
poris.

Eden id-
est uolu-
ptatis.

T

Logitudo
arcæ.
Mat. 20.

Latitudo.
Psal. 18.

Altitudo.
Psal. 121.

V
Dimensio-
nes scri-
pturæ san-
ctæ.
Historiæ.

Allegoriæ

Tropolo-
giæ.

rauimus. Ordo autem loci, & ordo temporis ferè
 per omnia secundum rerum gestarum seriem con-
 currere videntur, & ita per diuinam prouidentiam
 videtur esse dispositum, vt quæ in principio tempo-
 rum gerebantur in oriente, quasi in principio mun-
 di gererentur, ac deinde ad finem profluente tem-
 pore vtiq; ad occidentem rerum summa descendē-
 ret, vt ex ipso agnoscamus appropinquare finem se-
 culi, quia rerum cursus iam atigit finem mundi. Iō
 primus homo in oriente, in hortis Eden iam condi-
 tus collocatur, vt ab illo principio propāgo posteri-
 tatis in orbem profueret. Item post diluuiū princi-
 pium regnorum, & caput mūdū in Assyrijs, & Chal-
 dejs, & Medis in partibus orientis fuit. Deinde ad
 Græcos venit, postremo circa finem seculi ad Ro-
 manos in occidente, quasi in fine mundi habitates,
 potestas summa descendit. Atque ita serie rerum ab
 oriente in occidentem recta linea decurrēte, ea, quæ
 a dextris vel a sinistris, hoc est ad Aquilonem vel
 ad Austram gesta sunt, ita suis significationibus re-
 spondent, vt si quis diligentius considerauerit per
 diuinam prouidentiam ita disposita esse ambigere
 non possit. Verbi gratia vt de multis pauca dicam.
 Aegyptus ab Hierusalem ad Austrum est, Babylon
 uero ad Aquilonē. Aegyptus interpretatur tenebræ,
 & Auster uetus est calidus. Designat ergo Aegyptus
 mūdū istum in tenebris ignorantie, & calore car-
 nalis concupiscentiæ positum. Babylon autem in-
 terpretatur confusio, & significat infernum, ubi nul-
 lus ordo est, sed sempiternus horror inhabitans. Le-
 gimus autem, quod ille antiquus Hebræorum po-
 pulus prius in Aegypto in luto & latere seruit, ac
 deinde multis annis intercurrentib. captiuus in Ba-
 bylonem abductus est. Quod factum quid aliud
 nobis innuit, quàm totius humani generis calum?
 quod propter peccatum originale a cœlesti patria
 exulando, prius in hac vita mortali, per ignorantia,
 & concupiscentiam subditur vitijs, ac deinde post
 hanc vitā apud inferos captiuatur in tormentis, hoc
 est in Babylone, ad Aquilonem scilicet, vbi ille pri-
 mus apostata Angelus sedem posuit. Igitur ordo di-
 gnitatis ad altitudinem arcæ pertinet, ordo tempo-
 ris ad longitudinem arcæ, ordo loci ad altitudinem
 simul & longitudinem. Ad longitudinem arcæ per-
 tinet; Simile est regnum cœlorum homini patrifam-
 ilias, qui exijt primo mane conducere operarios
 in vineam suā, similiter & circa horam tertiam, &
 sextam, & nonam, & vndecimam egressus, & vidēs
 alios stantes misit eos in vineam suam. Ad latitudi-
 nem arcæ pertinet: In omnem terram exiuit sonus
 eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Ad alti-
 tudinem arcæ pertinet; Illuc enim ascenderunt tri-
 bus, tribus Domini, testimonium Israel ad confitē-
 dum nomini Domini. Et ne per singula eundo mo-
 sas innectam, breuiter tibi dicam quod dicendum
 est. In his tribus dimensionibus omnis diuina scri-
 ptura continetur. Historia enim longitudinem arcæ
 metitur, quia in serie rerum gestarum ordo tempo-
 ris inuenitur. Allegoria latitudinem arcæ metitur,
 quia in participatione sacramentorum constat col-
 lectio populorum fidelium. Tropologia altitudinē
 arcæ metitur, quia in profectu uirtutum crescit di-

gnitas meritorum. Possumus adhuc, si uolumus, ali-
 ter altitudinem arcæ distinguere, vt doctrina multi-
 plex fiat manente eadem ueritate. Nam ad hoc ad-
 monitum lectorem esse uolumus, saepe nos eandē
 rem in hoc tractatu diuersis modis protulisse pro-
 pter affluētē doctrinæ exercitationem, ut omnem
 scientiæ uiam prudens animus experiatur, hoc tan-
 tum obseruato, ut nihil, quod ueritati contrarium
 sit, aut sentiat aut dicatur. Sicut ergo arca in tres
 mansiones distinguitur, ita etiam opera restaura-
 tionis in tres ordines distinguuntur. In primo ordi-
 ne quasi in prima mansione est umbra. In secundo
 ordine quasi in secunda mansione est corpus. In ter-
 tio ordine quasi in tertia mansione est spiritus: uel
 si maui hoc modo dicere. Figura, res, ueritas, vt idē
 in telligas esse umbram & figuram, idem corpus &
 rem, idem spiritum & ueritatem. Vnde umbra dicitur
 illa, quæ ante aduentum Christi sub lege natura-
 li, & sub scripta lege corporaliter & uisibiliter gesta
 sunt ad præfiguranda ea, quæ nunc post aduentum
 Christi in tempore gratiæ corporaliter & uisibiliter
 geruntur: quæ ideo umbra dicuntur, quia corpora-
 lia erant, & figura corporalium. Corpus uocatur ip-
 sa nostra sacramenta, quæ nunc in ista ecclesia uisi-
 biliter geruntur. Spiritus autem est id, quod gratia
 Dei sub uisibilibus sacramentis inuisibiliter opera-
 tur, uerbi gratia (vt unum exemplum ponamus) Ma-
 rē rubrum præfigurauit baptisma, quod nunc in san-
 cta ecclesia consecratur. Ipsum autem baptisma nisi-
 bile significat emundationem criminum, quam Spi-
 ritus sanctus sub sacramento, quo corpora un-
 guntur, inuisibiliter in animabus operatur. Mare rubrū
 igitur umbra & figura est, baptisma autem aquæ uis-
 ibilis, quod nunc habemus, corpus & res, emunda-
 tio uero peccatorum (spiritus & ueritas). Est adhuc,
 & alius modus, de quo superius loquuti sumus, p-
 quem altitudinem arcæ distinguere possumus. Ope-
 ra enim restorationis partim per homines, partim
 per angelos, partim per semetipsū operatus est De-
 us. In prima ergo mansione collocamus opera homi-
 num. In secunda mansione opera angelorum. In ter-
 tia mansione opera Dei. Vel in oraliter, prima man-
 sio est fides, secunda mansio est spes, tertia mansio
 est charitas. Vel secundum anagogem, prima mansio
 est cogitatio recta, secunda mansio est meditatio p-
 uida, tertia mansio est contemplatio clara. Vel secu-
 dum operationem, prima mansio est scientia, secun-
 da mansio est disciplina, tertia mansio est bonitas.
 Vel secundum status differentes, prima mansio est,
 natura, secunda mansio est lex scripta, tertia mansio
 est gratia. Hæc enim tria si secundum tempus con-
 siderantur, longitudinem arcæ metiuntur, si secun-
 dum dignitatem discernantur, altitudinem arcæ di-
 stinguunt, quia sicut tempore se subsequuntur, ita
 dignitate se præcedunt. Quæ est ergo hæc arca, de
 qua tam multa dicuntur, & in qua tam multiplices
 uirgines scientiarum continentur? Nunquid putas est la-
 byrinthus? Nō Labyrinthus, nec laborantus, sed re-
 quies intus: unde hoc scio? Quia ille in ea habitat,
 qui dicebat. Venite ad me omnes, qui laboratis, &
 onerati estis, & ego reficiam uos, & in uentris re-
 quiem animabus uestris. Si enim labor est ubi ipse
 est.

Multiplex
scriptura
sentus.

X
Ordines
restaura-
tionis.

Figura,
res, & ue-
ritas.

Maris ru-
bri figu.

Y
Altitudo
arcæ ali-
ter.

Moraliter

Anagogi-
ce.

Secūdu
operatio-
nem.
Secūdu
status.

Z
Arcæ ex-
cellentia.
Labyrin-
thus.

Matt. 11.

Pulcher
sensus de
columba
emissa.

Psal. 38.

PROLOGVS.

C O M P E Charissime frater excerptionum munus, quod postulasti. Inuenies in eo multa ex multis libris collecta in unam seriè ordinate disposita, sibi prout ratio sensuum postulat coherentia, continuata, & cōnexa dilectionis tuæ studio satis vtilia. Sacrorum namque librorum fertiles agros peruolantes, & ex eis optima quæque colligentes, pauca vel nulla simplicitati tuæ sacræ scripturæ lectionem ingredienti necessaria præmittimus.

Per hæc autem, quæ scribimus, nec grammaticos docere, nec sapientes volumus erudire, sed tuæ petitioni, tuo desiderio volumus satisfacere, tuumque studium in melius adiuuare. Sed & hoc tibi notum esse volumus, quod de his, quæ tibi scribimus nobis gloriam non damus, sed Deo, & sanctis doctoribus, ex quorum libris ea sumpsimus, licet multa ponamus, quæ proprio sensu cogitauimus, proprijs uerbis dictauimus. Modum scribendi talem seruamus. Totam schedulæ huius seriè in duas partes diuidimus. In prima parte materiam habemus originem artium, situm terrarum, cursum historiarum ab initio usque ad nos decurrentium. In secunda parte materiam habemus sensus allegoriarum, & tropologiarum secundum subiacentis lineam historiæ dispositarum. Primam partem per decem libros distinguimus. In primo libro de origine artium, & diuisione earum breuiter disputamus. In secundo materiam mundanæ & diuinæ scripturæ: & quomodo mundana diuinæ subseruiat demonstramus cū quorundam adiectione. In tertio situm terrarum describimus. In quarto summam historiæ diuinæ ab initio usque ad natiuitatem Christi ponimus. In quinto ortum, cursum, & occasum regnorum mundi a tempore, quo ab initio esse cœperunt, usque ad natiuitatem Christi. In sexto tractamus de Imperatoribus Romanis ab Octauiano usque ad Traianum. In septimo a Traiano usque ad Constantinum Magnum. In octauo a Constantino Magno usque ad Zenonem. In nono a Zenone usque ad Carolum Magnum. In decimo tractamus de origine, & regibus Francorum usque ad Carolum, & post a Carolo usque ad nos. Secundam uero partem operis huius per quatuordecim libros diuidimus. Primus liber tractat de mysterijs rerum gestarum ab initio usque ad Abraham. Secundus de mysterijs rerum gestarum ab Abraham usque ad Moysen. Tertius de mysterijs rerum gestarum a Moysen usque ad Iosue. Quartus de mysterijs rerum gestarum a Iosue usque ad Helcanam patrem Samuelis. Quintus de mysterijs rerum gestarum ab Helcana usque ad Dauid, ubi scriptum est, Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. Sextus de mysterijs rerum gestarum a Dauid usque ad Salomonem. Septimus de mysterijs rerum gestarum a Salomone usque ad transmigrationem Babylonis. Octauus de mysterijs rerum gestarum, quæ

Mod° scribendi.

Primæ partis diuisio.

Octauo.

Psal. 75.

est, quomodo requiem inueniunt qui ad eum ueniunt? Nunc uero in pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. Vbi confregit potētias, arcū, scutum, gladium & bellum: unde omnis strepitus, & tumultuatio lōge abest, & ubi gaudium, & pax, & requies semper præsens est. Qualis ergo est hæc arca? Vis scire qualis? Sustine me ut de multis pauca tibi dicam. Hæc arca similis est apothecæ omnium deliciarum uarietate refertæ. Nihil in ea quæsieris quod non inuenias, & cum inueneris unum, multa tibi patefacta videbis. Ibi uniuersa opera restaurationis nostræ a principio mundi usque ad finem plenissime continentur, & status uniuersalis ecclesie figuratur. Ibi historia rerum gestarum textitur, ibi mysteria sacramentorum inueniuntur, ibi dispositi sunt gradus affectuum, cogitationum, meditationum, cōtemplationum, bonorum operum, uirtutum, & primorum. Ibi quid credere, quid agere, quid sperare debeamus ostenditur. Ibi forma uitæ hominis, & summa perfectionis cōtinetur. Ibi elucet occulta, ibi operosa apparent facilia, & quæ per se uideri poterant minus congrua, in ordine suo considerata præbentur idonea. Ibi quoddam uniuersitatis corpus effingitur, & concordia singulorum explicatur. Ibi alter quidam mundus huic prætereunti & transitorio contrarius inuenitur, quia ea, quæ in hoc mundo per diuersa tēpora transeunt, in illo mundo quasi in quodam æternitatis statu simul consistunt. Ibi præteritis præsentia non succedunt, nec præsentibus futura superueniunt, sed quicquid ibi est, præsens est, propter quod & qui ibi manent, & semper permanent, & semper gaudent, nihil dolentes præteritū, nihil timentes futurum, habentes quod diligunt, uidentes quod concupiscunt, & ideo fortassis dixit Apostolus. Præterit figura huius mundi, forma huius mundi, species huius mundi, pulchritudo huius mundi, quia est alter mundus, cuius figura non præterit, cuius forma non transit, cuius species non marcescit, cuius pulchritudo non deficit. Ille mundus in isto mundo est, & iste mundus illo mundo minor est, quia ille capit quem capere iste non potest. Istum mundum uident oculi carnis, illum mundum intrinsecus contemplantur oculi cordis. In isto mundo habent oblectamenta sua homines, in illo mundo ineffabiles sunt delectationes. In hoc mundo currunt homines, & plaudunt ad spectacula uanitatē, in illo mundo per æternum silentium exercentur, & iucundantur mundi corde in contemplatione ueritatis. Quam &c.

Finis Libri Quarti De Arca Morali. Deo Gratia.

M. HUGONIS DE SANCTO Victore Canonici Regularis Lateranensis in libros priorum Excerptionū. Cum Scholijs Domini Thomæ Garzonij à Bagnacaballo eiusdem ordinis Theologi.

1. Cor. 7. Mundus duplex.

quæ continentur in Estra. Nonus de mysterijs rerum gestarum; quæ continentur in libris Esther, Thobiaz, & Iudith. Decimus sermones diuersos singulos de materia sua editos. Cætera, quæ deinceps ponimus, de nouo testamento sumimus, quatuorque libris determinamus. Sicque totum opus viginti quatuor libris consumamus. Quod uero in singulis capitulis breuitati studemus, Ideo facimus ne imperfectionem inchoationis tuæ uerbis prolixiorib⁹ oneremus. Primæ autem partis libros, & capitula taliter in sequentibus ordinamus.

Primus liber tractat de origine, & diuisione artium continens capitula xxv.

De conditione creature rationalis.	Cap. I.
De tribus bonis primordialibus, & duobus externis homini datis.	Cap. II.
De tribus malis principalibus.	Cap. III.
De tribus remedijs, contra dicta tria mala.	C. IIII.
De tribus scientijs.	Cap. V.
De Philosophia, & partibus eius.	Cap. VI.
De Theorica, & partibus eius.	Cap. VII.
De Mathematica, & partibus eius.	Cap. VIII.
De Arithmetica.	Cap. IX.
De Musica, & partibus eius.	Cap. X.
De Geometria, & partibus eius.	Cap. XI.
De Astronomia & Astrologia.	Cap. XII.
De practica, & partibus eius.	Cap. XIII.
De Mechanica, & partibus eius.	Cap. XIIIII.
De Lanificio.	Cap. XV.
De Armatura.	Cap. XVI.
De Navigatione.	Cap. XVII.
De Agricultura.	Cap. XVIII.
De Venatione.	Cap. XIX.
De Medicina.	Cap. XX.
De Theatrica.	Cap. XXI.
De Logica, & partibus eius.	Cap. XXII.
Quomodo legendæ sunt artes.	Cap. XXIII.
De inuentoribus artium.	Cap. XXIIII.
De Magica, & partibus eius.	Cap. XXV.

I N C I P I T
Liber Excerptionum Priorū primus.
Prima pars continet originem, & diuisionem artium, Situm terrarum, & Summam historiarum.

De conditione creature rationalis. Cap. I.

D E V S summe bonus, & immutabiliter bon⁹, sciēs suam beatitudinem communicari posse, & minui omnino non posse, fecit creaturam rationalem, ut eam faceret suæ beatitudinis esse participem. Fecit autem eam ad imaginem, & similitudinem suam se-

cundum dilectionem. Ad imaginem suam secundum cognitionem ueritatis. Ad similitudinem suam secundum amorem ueritatis. Ad imaginem suam secundum intellectum. Ad similitudinem suam secundum affectum. Sic opifex fecit Deum creaturam rationalem ad imaginem & similitudinem suam, ut per hoc quod facta esset ad imaginem Dei, Deū cognosceret, & per hoc quod facta esset ad similitudinem Dei, Deum diligeret, & cognoscendo & diligendo Deum possideret, & possidendo beata esset. Sicut enim in vno elemento, scilicet Igne duo sunt inter se diuersa, & a se prorsus remota, scilicet splendor & calor, nec splendor est calor, nec calor splendor, quia splendor lucet, & uidetur, & calor ardet, & sentitur, nec splendor ardet aut aliter quàm uisus sentitur, nec calor lucet aut uidetur. Ita in spirituali creatura imago Dei & similitudo Dei inter se diuersa sunt, & a se quodammodo remota. Nam secundum illud originale bonum, quo facta est ad imaginem Dei, ipsa spiritualis creatura elucet ad cognitionem, & secundum illud bonum, quo facta est ad similitudinem Dei, calet ad dilectionem. Iussit autem conditor ipsius partem eius in sua simplici puritate subsistere, scilicet naturam angelicam, partem uero illius luteis corporibus inesse, naturam uidelicet humanam.

Domini Thomæ Garzonij in librum Hugonis de Sancto Victore de origine artium, & diuisione earum Scholia.

SCHOLIUM.

Quomodo rationalis creatura, id est homo, ad imaginem, & Dei similitudinem formata dicatur, notabiliter habetur ex Auctoribus diuersis. Et primo ex compendio ueritatis Aureoli, triplex imaginis assignatio elicitur. Prima, quod imago quædam est æqualitatis perfectissimæ: & sic solus filius Dei est imago patris. Quædam est imago imitationis, & sic homo factus est ad imaginem Dei, scilicet ut ipsum agnoscat, & in uirtutibus imitando, amare studeat. Quædam autem est imago representationis. Et sic mundus dicitur speculum, & imago bonitatis Dei. Secunda differentia ibidem pro elucidatione est, quod quædam est imago non ad imaginem, sicut filius Dei. Quædam autem est imago ad imaginem, ut est homo, uel Angelus. Quædam est non imago sed ad imaginem, ut mundus, qui non est imago, quia non est capax Dei per amorem, & cognitionem, sed tantummodo est ueligiū creatoris. Tertia differentia ad hoc declaratiua, quod quædam est imago naturaliter genita, sicut filij Regis ad Regem; sic est Christus respectu Dei patris. Quædam autem est imago creata, ut anima humana, & Angelus. Quædam uero est imago facta quasi artificialis, ut est in nummo uel denario Regis, uel statua, quæ ipsum Regem representat. Amplius sciendum, quod imaginis Dei nomen in sanctis literis duobus capitur modis; hoc est, secundum substantiam, & secundum similitudinem. Porro secundum substantiam imago Dei, ut inquit Eucherius libro primo Commētariorum in Genesim, nihil aliud est, quàm mens naturaliter omni humane anime à Deo colliata, cuius priuilegio cetera carent animalia: imago uero Dei secundum similitudinem, est iuxta sanctæq; anime cum Deo conformitas ex diuina gratia, & sanctarum actio num studio comparata: de qua D. Ambrosius in commentarijs Epistolę ad Colossenses, super illud Apostoli. Induētes nouum hominem, qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit eum, sic loquitur. Imago hæc in conuersatione bonæ uitæ intelligenda est. Amplius ex Nicolao Lytano super illud Genē. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, notandum, quod imago Dei consistit in anima, quantum ad proprietates naturales, scilicet memoriam,

Petrus Aureolus. Nota quomodo homo ad imaginem Dei sit formatus. Et infra, quomodo etiam ad similitudinem.

Eucherius

D. Ambr.

Nicolaus de Byra.

memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Similitudo autem in gratuitis, & ideo similitudo est quaedam perfectio imaginis, quia gratia perficit naturam.

se agnoscat, qui enim prius totus incolumis existere poterat, nisi peccasset, totus infirmus peccando euasit.

De tribus bonis primordialibus, & duobus externis homini datis. Cap. 11.

De tribus remedijs contra dicta tria mala. Cap. 1111.

Tria bona primordialia dedit Deus homini in creatione. Primum bonum fuit, quod eum Deus fecit ad imaginem suam: secundum, quod eum fecit ad similitudinem suam. Tertium bonum fuit immortalitas corporis, si perstitisset homo in obsequio conditoris. Ista tria bona fuerunt homini in conditione diuinitus data, & naturaliter & originaliter insita. Fuerunt & alia duo bona hominis quasi extra eum, unum subter eum, alterum supra eum. Subter eum mundus, supra eum Deus. Mundus visibile bonum & transitorium, Deus inuisibile bonum & aeternum. In isto fuit homo creatus, in illo beatificandus. Sub Deo fuit homo conditione, supra mundum dignitate, de inferiori bono recessurus, ad superius bonum peruenturus. Sunt itaque tria primordialia bona hominis, homini scilicet in conditione data, & substantialiter insita, Imago Dei, similitudo Dei, immortalitas corporis, si perseverare voluisset in obsequio creatoris.

Tria sunt remedia principalia contra tria praedicta mala, ut per tria remedia tria mala repellantur, tria bona reformatur. Sunt autem haec, sapientia, virtus, necessitas. Sapientia contra ignorantiam, virtus contra vitium, necessitas contra infirmitatem. Sapientia est comprehensio rerum prout sunt. Virtus est habitus animi in modum naturae rationi consentaneus. Est autem habitus qualitas veniens per applicationem subiecti difficile mobilis, sicut dispositio est qualitas veniens per applicationem subiecti facile mobilis. Subiectum dicimus animum, qui ad ipsam suscipiendam qualitatem applicatur. Necessitas est sine qua vivere non possumus, sed felicius viueremus. Sunt itaque ista tria remedia, sapientia, virtus, necessitas contra tria praedicta mala, ignorantiam, vitium, infirmitatem.

SCHOLIUM.

SCHOLIUM.

Infectis vulneribus sapientia medetur, intellectum consulendo, virtus concupiscentiam frangendo. Necessitas infirmitatem cohortando. Pijssimus enim Dominus illa remedia languoribus nostris obtulit, quae suae miserationi, & nostrae infirmitati apposita essent.

De immortalitate corporis longe aliter sentit Scotus cum suis affectis, ut potest qui opinantur hominem morti fuisse obnoxium, licet in originali permanisset innocentia, ob mortalis naturae conditionem. Haec tamen non poenalem mortem, sed spiritus dissolutionem suauissimam, veluti status ab ore exeuntis, nuncupant.

De tribus scientijs. Cap. V.

De tribus malis principalibus. Cap. 111.

Propter autem ista tria remedia inuenta est omnis ars, & omnis disciplina. Propter inueniendam namque sapientiam inuenta est theoria, propter inueniendam virtutem inuenta est practica, propter inueniendam necessitatem inuenta est mechanica. Theoria ignorantiam expellens sapientiam illuminat. Practica vitium excludens virtutem roborat. Mechanica penuriam cauens uitae praesentis defectum temperat. Theoria in omni quod est & non est uerum scrutari eligit. Practica modum uiuendi recte, & disciplinae formam secundum uirtutum institutionem disponit. Mechanica res defluentes administrans, humano corpori necessaria providere satagit. Omnium enim humanarum actionum seu studiorum, quae ratio moderatur, finis & intentio ad hoc spectare debet, ut uel naturae nostrae reparetur integritas, uel defectuum, quibus praesens subiacet vita, temperetur necessitas. Reparatur autem naturae nostrae integritas sapientia, ad quam pertinet Theoria, & uirtute, ad quam pertinet practica, & temperatur necessitas administratione temporalium, ad quam pertinet mechanica. Nouissima autem omnium inuenta est logica causa eloquentiae, ut sapientes, qui praedictas principales disciplinas inuestigarerent, & uiderent, rectius, ueracius, honestius illas tractare, & differere de illis scirent, rectius per grammaticam, ueracius per dialecticam, honestius per rhetoricam. Logica namque facundiae rectitudinem ueritatem, uenustatam administrat. Theoria interpretatur

SCHOLIUM.

Intellectui pulchre obijcitur malum ignorantiae, uitae sanctitati, & puritati concupiscentia: Infirmitas corporis immortalitati, ut totus homo ex Adae peccato uulneratum

Practica. Interpretatur contemplatiua. Practica actiua. Mechanica adulterina. Logica fermocinalis.

SCHOLIUM.

Ut inueniretur sapientia intellectum consulens, & ignorantiam excludens, & ueritatem rerum propinans, Theoricam disciplinam edocuit nos Deus. Ut inueniretur uirtus concupiscentiam expellens, uel refrenans, practicam monstrauit. Ut inueniretur necessitas infirmitatem cohortans, & adiuuans, ostendit Mechanicam, penuriam cauentem, & miseriam siue huius uitae defectus temperantem. In quibus omnibus Altissimi Dei charitas in nos elucet.

De Philosophia, & partibus eius. Cap. VI.

Quatuor igitur sunt scientiae, in quas omnis philosophia diuiditur. Theorica, practica, mechanica, logica. Philosophia est amor sapientiae, quae nullus indigens, uiuax mens, & sola prima rerum ratio est. Philosophia est amor sapientiae, hoc magis ad etymologiam nominis pertinet. Quod autem additur nullius indigens, uiuax mens, hoc significat, quod diuina sapientia nihil minus continet, sed semel & simul omnia intuetur praeterita, praesentia, & futura. Viuax mens, quia quod semel in diuina fuerit ratione, nulla unquam obliuione aboletur. Prima rerum ratio est, quia ad huius similitudinem cuncta formata sunt. Item philosophia est disciplina omnium rerum humanarum, atque diuinarum rationes probabiliter inuestigans.

SCHOLIUM.

Philosophia nullum bonum, nec praestantius, nec optabilius hominibus a Dijs, nec dari, nec dari posse, inquit Ammonius in Porphyrio, & Themistius in primo Physic. cap. 4 Philosophia est animae perfectio, ut medicina corporis. Philosophia aliter mortis commentario desinitur a Platone. Philosophia, secundum Albertum de Animal. lib. primo, nil aliud est, quam uictoria, & abstinentia concupiscentium. Ipsius Philosophiae natura est quaerere maximas persequutiones, ut ait Auerr. 2. Metaphysic. text. comment. 15.

De Theorica, & partibus eius. Cap. VII.

Theorica diuiditur in Theologiam, Physicam, & Mathematicam. Aliter Theorica diuiditur in intellectibilem, physiologiam, intelligibilem. Aliter Theorica diuiditur in diuinalem, naturalem, doctrinalem. Eadem namque est Theologia, intellectibilis, & diuinale. Eadem est physica, physiologia, naturalis. Eadem est Mathematica, intelligibilis, doctrinalis. Theologia tractat de inuisibilibus inuisibilium essentibus. Physica tractat de inuisibilibus uisibilium causis. Mathematica tractat de uisibilibus uisibilium formis. Theologia est, quan-

Theologia. Mathematica.

Theorica.

do aut ineffabilem Dei naturam, aut spirituales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate differimus. Physica est, quae causas rerum ex suis effectibus, & effectus ex causis deprehendit.

Vnde tremor terris, quae uel maria alta tumescunt. Herbarum ac lapidum uires, irasque ferarum.

Omne genus nantium, uolucrum quoque, reptiliumque.

Mathematica est, quae abstracta considerat quantitatem. Abstracta autem quantitas nihil est aliud, quam forma uisibilis secundum lineamentarem dimensionem animo impressa. Omnis autem forma uisibilium in quantitate consistit. Quantitatis autem alia est discreta, quae multitudo appellatur, ut grex, populus. Aut contigua, quae magnitudo dicitur, ut arbor, lapis. Rursum multitudinis, alia est discreta per se, ut duo, tria, quatuor: alia distracta ad aliquid, ut sesquialterum, sesquitercium. Magnitudinis alia est immobilis, ut sphaera terrae: alia mobilis, ut sphaera firmamenti. Multitudo discreta per se materia est Arithmetica. Multitudo discreta ad aliquid materia est Musica. Magnitudo immobilis materia est Geometria. Magnitudo mobilis materia Astronomia.

SCHOLIUM.

Theologia nihil habet altius mysterium, quam patris, ac filij diuinitas, & notio, itemque Spiritus sancti, ut habetur ex Theophrasto de Perenni philoso. lib. 1. Vnde pulchre de inuisibilibus inuisibilium essentibus tractare dicitur.

De Mathematica, & partibus eius. Cap. VIII.

Quatuor sunt itaque species Mathematicae, Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia. Arithmetica tractat de numero, Musica de sonorum proportionibus, Geometria de locorum spatio Astronomia de astrorum motu. Elementum Arithmeticae est unitas. Elementum Musicae est unisonum. Elementum Geometriae est punctum. Elementum Astronomiae est instans. Arithmetica est numerorum scientia. Musica est plurium sonorum dissimilium in unum redactorum concordia. Geometria est disciplina magnitudinis immobilis, formatumque descriptio contemplatiua, per quam uniuersumque rei termini declarari solent. Astronomia est disciplina magnitudinis mobilis, & inuestigans spatia, motus, & reditus caelestium corporum certis temporibus.

SCHOLIUM.

Cum naturalia corpora superficies habeant, & solida, longitudines, & puncta: in corpore cum Physico Mathematica consentit, differt tamen consideratione, & alij, quae tradit Arist. 2. Physic. 2. Eligit quippe ex corpore uniuerso certam partem pertractandam, atque uersatur circa lineas, angulos, numeros, aut aliquid ceterorum. Quatuor sunt eius species ab Hugone commemoratae, & sunt speculatiua disciplina, teste Arist. 6. Metaph. cap. 1. & necessaria ad rerum naturalium, & aliarum cognitionem, ut ait Plato in Epinomide.

M. Hug. a. S. Vict. To. ij. V De

Psal. 34.

Concupiscentia. Vitium.

August. Steuchus.

Arithmetica. Musica. Geometria.

Astronomia.

Arist.

Plato.

De Arithmetica. Cap. IX.

Arithmetica scriptores secularium literarum inter disciplinas Mathematicae ideo primam esse voluerunt, quia ipsa vt sit nulla alia indiget disciplina. Musica autem, & Geometria, & Astro nomia quae sequuntur, vt sint atque subsistant, istius indigent auxilio. Prima ergo est Arithmetica, quia in proportione, spatio, & motu, numerus inuenitur, sed non ediuerso. In numero semper proportio, aut spatium, aut motus inesse cernitur. Vnde Arithmetica & una de quatuor, & aliarum trium instrumentum esse probatur.

SCHOLIUM.

Boetius. Omnia, quae sunt (inquit Boetius) numeris constant. Si quidem Deus omnia fecit in numero, pondere, & mensura Sap. 2. vt non mirum sit, aliquando Pythagoricos dixisse, ex numeris omnia facta, vt ait Arist. Metaphys. 1. cap. 5. & Macrobius dixit, animam corporibus, certa numerorum ratione sociari lib. 1. in somn. scip. Verum Proclus in Timaeum Platonis, Pythagoricos quatuor numerorum confisi tuisse rationes tradit, aliam musicalem, ut in musica, & car nibus, aliam naturalem, ut in rerum compositione, aliam rationalem, aliam diuinam.

De Musica, & eius partibus. Cap. X.

Musica alia mundana, alia humana, alia instrumentalis. Mundanarum, alia in ele mentis, alia in planetis, alia in temporibus. Earum quae in elementis, alia in po dere, alia in numero, alia in mensura consistit. Quae in planetis, alia in situ, alia in motu, alia in natura. Quae in temporibus, alia in annis, vt in mutatione veris, aestatis, autumni, & hyemis, alia in mensibus, vt in incrementis, decrementisque lunaribus, alia in diebus, vt in vicissitudine lucis & noctis. Musica hu mana alia in corpore, alia in anima, alia in connexu vtriusque. In corpore alia in vegetationibus, alia in humoribus, alia in operationibus. Prima conuenit omnibus nascentibus, secunda sensibilibus, tertia rationabilibus. Musica in anima, alia in potentijs, vt sunt ira & ratio, alia in virtutibus, vt sunt iustitia & fortitudo. Musica in connexu vtriusque est illa naturalis amicitia, qua anima corpori non corpo reis vinculis alligata tenetur. Musica instrumentalis alia in pulsu, vt in tympanis & chordis, alia in fla tu, vt in tibijs & organis, alia in voce, vt in carminibus & cantilenis.

SCHOLIUM.

Musica veteres inter disciplinas collocarunt, & quod natura quaerit, non solum in negotio recte, verum etiam in ocio laudabiliter posse viuere. Aristot. lib. 8. Polit. cap. 3. Plerisque autem Musica uisa est morum esse formatrix, & imitatrix, vt Arist. lib. 8. Polit. cap. 5. & Plat. Dial. 6. de legibus. Atque Musicae sonis, etiam Barbarorum animos ad uirtutem flecti posse, uel in mollitiem voluptatis resolu i placuit Macrobi. lib. 2. in soma. scip. cap. 3.

De Geometria, & partibus eius. Cap. XI.

Geometria tres habet species, planimetriam, altimetriam, cosmimetriam. Planimetria longum & latum metitur, & extenditur antorsum & retrorsum, dextrorsum & sinistrorsum. Altimetria metitur altum & profundum, & extenditur sursum & deorsum. Cosmimetria, sphaerica metitur, id est rotunda.

SCHOLIUM.

Scriptum erat in foribus scholae Platonis: Nullus ignarus Geometriae ingrediatur. Idem. 7. de Repub. scribit, Geometriam ad veritatem attollere animum, & ad philosophandum praeparare cogitationem, & interesse ad disciplinas comparandas maxime, attigerit ne Geometriam aliquis, an non.

De Astronomia, & Astrologia. Cap. XII.

Astronomia in Mathematica non solum est ordine postrema, sed & loco sublimior, & excelior dignitate, quia cum caeterae tres quodam modo inferius versentur, haec sola caelestium, & supernorum dispositionem inuestigandam, ac tractandam suscepit. Astronomia diuiditur in duas species, in sphaericam & gnomonicam. Sphaerica est, quae spatia, & situm considerat caelestium corporum. Gnomonica, quae motum horologii attendit. Inter Astronomiam & Astrologiam hoc interesse videtur, quod Astronomia de lege Astrorum, & conuersione caeli differit, regiones, circulos, ortus, occasus siderum, & cur vnumquodque ita vocetur inuestigando. Astrologia autem astra considerat secundum natiuitatis, & mortis, vel aliorum quorumlibet euentuum obseruationem, quae partim naturalis est, partim superstitiosa. Naturalis est in complexionibus, e quibus sunt egritudo, sanitas, sterilitas, fertilitas, tempestas, serenitas, quae secundum superiorem contemperantiam variatur. Superstitiosa est in contingentibus, haec in constellationibus constat, & hanc partem Mathematici, qui interpretantur vani, tractant.

SCHOLIUM.

Cognitio ex Astrorum obseruatione, & ratiocinatione nata, Astrologia dicitur, atque ideo subiectum eius scientiae corpora sunt caelestia. Huius duae sunt partes, Theorica, & Practica. Theorica, quae & speculatiua, uersatur in contemplatione, quae obseruat naturas, motus, orbis, circulos, & reliqua Astrorum accidentia, quam tractat abunde Ptol. in Almagesto. Practica ea est, quae considerat eadem, sed non absolute, sed quatenus res inferiores respiciunt, hoc est quatenus explicant uires suas, uel influunt in res inferiores, quae traditur a Ptol. in opere Quadrip.

SCHOLIUM.

De Practica, & partibus eius. Cap. XIII.

Practica diuiditur in solitariam, priuatam, & publicam. Aliter practica diuiditur in Ethicam, oeconomicam, & politicam. Aliter, practica diuiditur in moralem, dispensatiuam, & ciuilem. Eadem est solitaria, Ethica, moralis: eadem est priuata, oeconomica, dispensatiua: eadem est publica, politica, ciuilis. Prima mores instituit. Secunda familiam disponit. Tertia vrbes regit. Prima pertinet ad singulos, secunda ad patres familias, tertia ad rectores urbium. Ethica est, quae sui curam gerens cunctis sese erigit, exornat, augetque virtutibus, nihil in vita admittens, quo non gaudeat, nihil faciens poenitendum. Oeconomica est, quae familiaris officij curam mediocri componens dispositione distribuit. Publica est, quae rei publicae curam suscipiens, cunctorum saluti suae prudentiae solertia, & iustitiae libra, & fortitudinis stabilitate, & temperantiae patientia, medetur.

SCHOLIUM.

Pulchras Practicae diuisiones affert idem concernentes, de quibus summatim Gregorius Tholosanus synt. libr. 2. r. ac. 22.

De Mechanica, & partibus eius. Cap. XIII.

Mechanica septem habet species, Lanificium, armaturam, nauigationem, agricul turam, venationem, medicinam, theatricam. Ad hanc omnium rerum fabrica concurrere videtur. Ad hanc enim pertinent vniuersa, quae humanis necessitatibus inueniuntur grata, commoda, necessaria, & quae cunque sub predictis septem speciebus eius comprehendendi comprobantur.

SCHOLIUM.

Mechanicus est opifex eorum, quae simul ingenio, & manu perficiuntur: Vnde non quaelibet artificia protrita, & vulgaria, Mechanica dicenda sunt proprie, sed ea tantum, quae ingenio succurrunt difficultatibus contingentibus praeter naturam, & subueniunt utilitati, vt inquit Arist. in prin. Quest. Mechan.

De Lanificio. Cap. XV.

Lanificium est prima species mechanicae, ad hanc pertinet omnis opera nendi, retorquendi, consuendi, quicquid fit instrumento, colo, fuso, acu, pectine, calamistro, girgillo, allibro, subula. In materia lini, lanae, canabis, & suberis: omnis usus flocorum, filtrorum, sagorum, saginatum, matularum, & sportarum.

Plato libro Ciuili in duas partes Lanificij diuidit artem: in Discretoriam, & Concretoriam. Discretoria est in longum latumque protractio, seu deductio, vt fuso retorto vel rota. Concretoria texturae opus habet, implicatione flaminis, & subtegmis.

De armatura. Cap. XVI.

Armatura duas habet species architectonicam, & fabrilem. Architectonica diuiditur in caementariam, quae ad latomos & caementarios: & in carpentariam, quae ad carpentarios, & tignarios pertinet. Fabrilis diuiditur in malleatoriam, & exclusoriam. Ad armaturam pertinet omnis industria carpentiorum, tignariorum, caementariorum, latomorum, & fabrorum, quicquid fit instrumento, securi, ascia, dolabra, trulla, perpendiculari malleo, scalpello, arctauo, incude. In materia ligno, lapide, fabulo, gipso, & are.

SCHOLIUM.

Fabrilis artis species variae sunt, cum hoc nomen sit generale ad omnes, qui operantur in materia aliqua dura, vel lapidea, vel lignaria, ferraria, aurea, argentea, a quibus fabri cum additione materiae, in qua operantur, dicuntur. De his omnibus (si placet) videas Gregorium Tholosanum in suo Syntaxi.

De Nauigatione. Cap. XVII.

Nauigatio tertia species est mechanicae. Ad hanc pertinet omnis industria uendendi, & emendi. Hac inuisa litora addit, pacem & familiaritatem cum exteris nationibus componit, & priuata communia facit.

SCHOLIUM.

Ad nauigationem pertinet cognitio marium, locorumque, quae nauigare quis decreuit, diuersitatem, & eorum itinera, ac situs ex quadrato nautico. Item tempestates praecognoscere, ventorum discrimina, Solis & Lunae uarios cursus, & aspectus, & quarundam stellarum ortus, & occasus.

De agricultura. Cap. XVIII.

Agricultura quatuor habet species agrorum, id est agrum, qui aratur, & latioribus deputatur: consitum, qui deputatur nemoribus, vt sunt pomaria, uineta, oliueta: pasuum, qui pasuis deputatur, vt sunt prata, tempe, tesqua: & floridum, qui floribus addicitur, ut sunt horti, rosaria, apiaria.

SCHOLIUM.

Plato in Epinomide, artem non putat humanam Agriculturam, sed eam sine arte, ab initio beneficio Dei fuisse aggressos homines. Xenophon autem in Oeconom. artem artum uocat, omniumque nutricem. Eiusdem principia sunt eadem, quae mundi, secundum Ennium, Aqua scilicet Terra, Aer, Sol, ut etiam Varro lib. 1. cap. 4.

M. Hug. a S. Vict. To. ij. V 2 De

De Venatione. Cap. XIX.

Z Enatio tres habet species, ferinam, aucupium, piscaturam. Ferina fit multis modis, rebus, pedicis, laqueis, praecipitijs, arcu, iaculis, cuspidate, indagine pennarum, odore, canibus, accipitribus. Aucupium fit laqueis, pedicis, retibus, arcu, visco, hamo. Piscatura fit fagenis, retibus, gurgustijs, hamis, nassis, iaculis. Ad venationem pertinet omnis industria piscorum, laniorum, coquorum, & cauponum.

SCHOLIVM.

Julius Pollux commodo Imperatori scribens lib. 5. Onomasti in principio, ut studiosus sit venationis admonet, & hoc studium sit heroicum, conferens ad corporis animaeque bonam constitutionem, sitque militaris audaciae specimen. Idcirco venatio apud perfas ualde celebris est, ut scribit Xenophon lib. 1. Cyriped. & Atheneus lib. 1. Dipnosophost inquit. Apud Homerum vtuntur iuuenes venationibus, ad bellica pericula deuitanda, & omnibus indagacionibus, quibus robustiores sanioresque efficiantur.

De Medicina. Cap. XX.

AMedicina continet occasiones, & operationes. Occasiones sunt sex, aer circundans nos, cibus & potus, somnus & vigiliae, motus & quies, inania & repletio, & accidentia animae. Operationes fiunt intus & foris. Intus ut ea, quae intromittuntur per os, per anum ad excitandas sternutationes, uomitiones, purgationes. Foris, ut emplastra, incisio, ustio.

SCHOLIVM.

Hippocrates. Medicina a medio dicta est, medium autem est inter excessum & defectum. Vnde apud Hippocratem dicitur deficientis adiectio, & ablatio superantis. Atque in summa ea est ad temperamentum deducens extrema excedentia, vel medium illud conseruans. Sic duo scopi Medicinae, curare, & sanitatem tueri, teste Galeno de Sectis, & Aristot. lib. de Iuuent. & Senectute.

De Theatrica. Cap. XXI.

BTheatrica continet ludos. Ludorum autem alij fiebant in theatris, alij in gabulis, alij in gymnasijs, alij in harenis, alij in amphicircis, alij in conuiujs, alij in fanis. In theatris gesta recitabantur. In gabulis choreas ducebant. In gymnasijs luctabantur. In harenis pugiles exercebantur. In amphicircis certabant cursu pedum, equorum, curruum. In conuiujs musicis instrumentis ludebant. In fanis laudes deorum cantabant.

SCHOLIVM.

Off. Text. Ludorum diuersa genera habentur tum ex Textoristis & Iulij Barbarae officina. Multa etiam ex libro Plateae nostrae lingua vernacula haurire poteris.

De Logica, & partibus eius. Cap. XXII.

Logica diuiditur in grammaticam, & rationem differendi. Grammatica diuiditur in literam, syllabam, dictionem, & orationem. Ratio differendi diuiditur in probabilem, necessariam, & sophisticam. Probabilis diuiditur in dialecticam, & rhetoricam. Necessaria pertinet ad philosophos, Sophistica ad sophistas. Grammatica est scientia recte loquendi. Dialectica disputatio acuta, uerum a falso distinguens. Rhetorica est disciplina ad persuadendum quaeque idonea.

SCHOLIVM.

Logica nil aliud est, nisi Ars differendi. Huius materia, Quae sit generalis, non autem particularis. Finis eius probare, & differere, hoc est aliquid percurrere disputando. Instrumenta, & media eius, Definitio, Diuisio, Argumentatio.

Quomodo legenda sint artes. Cap. XXIII.

INlegendis artibus talis est ordo seruandus. Prima omnium comparanda est eloquentia, & ideo expetenda Logica: deinde per Ethicam purificandus oculus mentis, & sic ad rhetoricam transeundum. Aegyptus mater est artium, de Aegypto uenerunt in Graeciam, de Graecia in Italiam. Sola physica tractat de rebus, caeterae omnes de intellectibus rerum, sed logica tractat de rebus secundum praedicamentalem constitutionem. Mathematica secundum lineamentalem dimensionem, & ideo logica aliquando pura intelligentia uirtus, mathematica nunquam sine imaginatione est. Sciendum est autem, quod aliquando physica large accipitur aequipollens theoreticae. Ethica quoque aequipollens practicae, & tunc philosophia in tres tantum scientias diuiditur physicam, ethicam, logicam. Sciendum quoque est, quod mechanica secundum rationem sui sub philosophia continetur, non secundum administrationem. Verbi gratia. Ratio agriculturae pertinet ad philosophum, administratio ad rusticum.

SCHOLIVM.

Pulchre Eloquentiam, & Ethicam coniungit, quae oculi mentis purificare habet: Nam cur inquit Marcellus Ficinus in Platonis Gorgiam, Eloquentia sine sapientia est ensis acutus in manu furiosi.

De inuentoribus artium. Cap. XXIII.

Heologus primus apud Graecos Linus fuit, apud Latinos Varro, & nostris temporibus Ioannes Scotus de decem in Deum categorijs: physicam naturalem Thales Milesius unus de septem sapientibus inuenit. Arithmetica,

metricam, Pythagoras inuenit, Boetius traxit. Musicae repertorem diuina historia commemorat Iobal: Graeci, & alij alios. Geometriam Graeci inueniunt. Astrologiam Abraham. Neharot autem Astrologiam, cuius etiam nomine inscribitur. Ethicam Socrates docuit. Vsum lanificij fert Minerua Atheniensibus tradidisse. Ninus primus omnium bella mouit. Vsum nauigij pelagij inueniunt. Ceres frumentum dicitur inuenisse: Vsum quoque deliciarum coquinum Apitius. Medicinae inuentor putatur Apollo. Ludos Lydi inueniunt, qui de Lydia quondam egressi in Hetruria confederunt, & ibi inter caetera superstitionum suarum genera ludos instituerunt. Vnde Romani accersitis magistris ludos Romae fecerunt. Abraham inuenit literas Syrorum. Phoenix Graecorum, Isis Aegyptiorum, Moyses Hebraeorum Carmentis Latinorum, Alcmon qui dam fabulas dicitur inuenisse. Parmenides dicitur dialecticam in rupe quadam excogitasse, Demosthenes rhetoricam inuenisse.

SCHOLIVM.

De inuentoribus artium videndus est partim Polydorus Virgilius, partim Alexander Sardinus Ferrariensis. Verum plura in nostra Platea (si libet) degustare putes.

De Magica, & partibus eius. Cap. XXV.

MAGica sub philosophia non continetur, sed est foris, falsa professione de ueritate, & ueraciter ledens, homines seducit a religione diuina, culturae daemonum suadet, & ad omne nefas suos sequaces impellit. Haec quinque genera maleficiorum continet. Mantice, mathematicam, maleficia, sortilegia, praestigia. Mantice interpretatur diuinitio. Haec quinque species habet. Necromantiam, Geomantiam, Hydromantiam, Aeromantiam, Pyromantiam. Prima fit in mortuis, secunda in terra, tertia in aqua, quarta in aere, quinta in igne: Mathematica in multis est uanitas. Haec tres habet species, Haruspicinam, augurium, horoscopiam. Haruspicina dicitur ab inspectione hararum, haec fit quando in fibris animalium, quae animalia in haris, id est cubilibus ponuntur, fata queruntur. Augurium dictum est ab auibus, hoc aliquando pertinet ad aures, & dicitur augurium ab auium garritu, aliquando ad oculos, & dicitur auspiciu ab auium inspectione. Horoscopica in constellationibus constat. Maleficia fiunt per incantationes, Sortilegia per sortes. Praestigia per phantasticas illusiones. Magicam Zofoastres rex Bactrianorum inuenit, & post longa tempora Democritus ampliauit. Hydromantiam Persae feruntur inuenisse. Auguria Phryges. Praestigia Mercurius: Aruspicinam quidam puer Hetruscus nomine Tages.

SCHOLIVM.

De Magica nec quid copiosius, nec quid absolutius legi potest, quam quicquid in Palatio nostro reconditum, atque

abstrusum est. Si enim uel prisca, uel recentes Auctores de hac materia quidquam laudabile protulerunt, hoc omne in isto volumine patebit. Haec lector in memoria habeat, & cum tibi succurrit, experiaris.

Finis Libri Primi.

INCIPIT Liber Secundus, qui tractat de materia mundana scriptura, atque diuina, & quod mundana diuina subseruiat cum adiectione quorundam continens decem Capita.

- De materia mundanae scripturae, & diuinae. Cap. I. Quod tria uisibilia mundi tria inuisibilia Dei demonstrant. Cap. II. De scripturae diuinae triplici modo tractandi. Cap. III. Quod scriptura mundana subseruiat diuinae. Cap. IIII. De significatione uocum, & rerum. Cap. V. Quare scriptura ponat primum opera conditionis. Cap. VI. De creatione mundi, & operibus sex dierum. Cap. VII. De quatuor operibus Dei. Cap. VIII. De duobus testamentis. Cap. IX. Vnde dicatur testamentum. Cap. X.

De materia mundanae scripturae, & diuinae. Cap. I.

ANEScriptura secularis materiam habet opus conditionis. Diuina scriptura materiam habet opus restorationis. Duo quippe sunt Dei opera. Opus conditionis, & opus restorationis. Opus conditionis est, quo factum est ut essent quae non erant: opus restorationis est, quo factum est ut melius essent, quae perierant. Opus conditionis est creatio mundi cum omnibus elementis suis. Opus restorationis incarnatio uerbi est cum omnibus sacramentis suis. Opus conditionis in sex diebus factum est. Opus restorationis non nisi sex aetatibus perfici potest. Sex tamen sunt contra sex, ut idem cognoscatur esse redemptor, qui & creator.

Quare tria uisibilia mundi, tria inuisibilia Dei demonstrant. Cap. II.

NEc praetermittendum, quod per opus conditionis tria inuisibilia Dei demonstrantur. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per M. Hug. a S. Vict. To. ij. V 3 ca

Inuisibilia Dei.

ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. Tria sunt inuisibilia Dei, potentia, sapientia, benignitas. Ab his tribus omnia, in his tribus consistunt omnia, per haec tria reguntur omnia. Potentia creat, sapientia gubernat, benignitas conseruat. Quae tamen tria sicut in Deo ineffabiliter vnum sunt, ita in operatione separari non possunt. Potentia per benignitatem sapienter creat. Sapientia per potentiam benignè gubernat. Benignitas per sapientiam potenter conseruat. Potentiam manifestat creaturarum immensitas, Sapientiam decor, Bonitatem vtilitas. Immensitas creaturarum constat in multitudine, & magnitudine. Multitudo in similibus, in diuersis, in permixtis. Magnitudo est in mole, & spatio. Moles est in massa, & pondere. Spatium est in longo & lato, profundo & alto. Decor creaturarum est in situ & motu, in specie, & qualitate. Situs est in compositione, & ordine. Ordo est in loco, & tempore, & proprietate. Motus est quadripartitus, Localis, naturalis, animalis, rationalis. Localis est antorsum, & retrorsum, dextrorsum, & sinistrorsum, sursum & deorsum, & circum. Naturalis est in incremento, & decremento. Animalis est in sensibus, & appetitibus. Rationalis est in factis, & consilijs. Species est forma visibilis, quae oculo discernitur, sicut colores, & figuræ corporum. Qualitas est proprietatis interior, quae cæteris sensibus percipitur, ut melos in sono auditu aurium, dulcor in sapore gustu faucium, fragrantia in odore olfactu narium, leuitas in corpore, tactu manuum. Vtilitas creaturarum constat in grato, & apto, & commodo, & necessario. Gratium est quod placet, aptum quod conuenit, commodum quod prodest, necessarium sine quo quid esse non potest.

Immensitas creaturarum. Magnitudo. Decor.

Vtilitas.

Historia.

Allegoria.

Tropologia.

M.

Cognitio vocum.

Cognitio rerum.

De scriptura diuina triplici modo tractandi. Cap. III.

Lactat de materia sua triplici modo diuina scriptura, secundum historiam, secundum allegoriam, & secundum tropologiam. Historia est rerum gestarum narratio, quae in prima significatione literæ continetur. Allegoria est cum per id, quod factum dicitur, aliud factum siue in præterito, siue in presenti, siue in futuro significatur. Tropologia est cum per id, quod factum legimus, quid nobis sit faciendum agnoscimus, & in hoc valde excellentior est diuina scriptura scientia seculari, quod in ea non solum voces, sed & res significatiuæ sunt. Sicut igitur in eo sensu, qui est inter voces & res necessaria est cognitio vocum, sic in eo sensu, qui inter res & facta vel facienda mystica versatur necessaria est cognitio rerum. Cognitio vocum in duobus consistit in pronuntiatione & significatione. Ad solam pronuntiationem pertinet Grammatica, ad solam significationem pertinet Dialectica. Ad pronuntiationem simul & cognitionem pertinet Rhetorica. Cognitio rerum est in forma, & natura. Forma est in exteriori dispositione. Natura in interiori qua-

litate. Omnis autem dispositio vel in numero est, ad quam pertinet Arithmetica, vel in proportione, ad quam pertinet musica, vel in situ, ad quem pertinet Geometria, vel in motu, ad quem pertinet Astronomia. Ad interiorē qualitatem physica spectat.

Quod scriptura mundana subseruiat diuina. Cap. IIII.

Mnes itaque artes subseruiunt diuinae sapientia, & inferior scientia recte ordinata ad superiorem conuoluit. Sub eo igitur sensu, qui inter voces & res versatur, continetur historia, & ei subseruiunt tres scientia, dialectica, rhetorica, grammatica. Et sub eo sensu, qui inter res & facta mystica versatur, continetur allegoria. Et sub illo, qui est inter res & facienda mystica, continetur tropologia. Et his duabus subseruiunt Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia, & Physica.

Historia. Allegoria. Tropologia.

De significatione vocum, & rerum. Cap. V.

Voces non plus quam duas aut tres habent significationes. Res autem tot possunt habere significationes, quot habent proprietates. Hæc autem res prima, res secundas significantes sex circumstantijs discretæ considerantur, quæ sunt hæc, res, persona, numerus, locus, tempus, gestum. Res autem hic intelligitur in materia quacunque, vel substantia inanimata cælestium, siue terrestrium constituta, ut sunt lapides, ligna. Res duobus modis significat, natura & forma. Natura ut nix, quia frigida est, extinctionem designat libidinis. Forma, quia candida est, munditiam designat boni operis. Persona significat, ut Isaac significat Deum patrem, Iacob Gethilium populum. Numeri significant nouem modis in diuino eloquio. Secundum ordinem positionis, ut vnitas, quia prima est in numeris, rerum omnium principium significat. Binarius, quia secundus est, & primus ab vnitate recedit, peccatum significat, quo a primo bono deuiatum est. Secundum qualitatem dispositionis, ut idem binarius, qui sectionem recipit, & in duo diuidi potest, corruptibilia & transitoria significat. Ternarius vero, quia vnitate media interueniente sectionem non recipit, ut in duo æqua diuidatur, incorruptibilia significat. Secundum modum porrectionis, ut septenarius ultra senarium requiem post operationem. Secundum formam dispositionis, ut denarius, quia in longum tenditur, rectitudinem fidei significat. Centenarius, quia in latum expanditur, amplitudinem charitatis. Millenarius, quia in altum leuatur, altitudinem spei. Secundum computationem, ut denarius perfectionem, quia in eo porrectionis computationis finem facit. Secundum multiplicationem, ut duodenarius vniuersitatem significat, quia

Res. Persona. Numeri.

quia ex ternario & quaternario inuicem multiplicatis perficitur, quoniam quaternarius corporalium, ternarius spiritualium forma est. Secundum partium aggregationem, ut senarius forma est perfectionis, prope eius ternarius, binarius, & vnitas, aggregatæ simul totum complent, & nec ultra exuberant, nec infra subsunt. Secundum multitudinem, ut binarius prope duas vnitates charitatem Dei, & proximi significat, ternarius prope tres Trinitatem. Secundum exaggregationem, quale est illud in Leu. Addam correptiones vestras septuplum prope peccata vestra. Vbi nihil aliud, quam multiplicitas signatur poenæ expressa per septenarium. Loca significant, ut Ierichus significat defectionem mundanam, stabulum, ecclesiam, Hierusalé vitam æternam. Tempus significat, ut quod legitur facta encenia Hierosolymis, & hyems erat. Hyems in hoc loco frigidam infidelitatem designat Iudæorum. Gestum significat, ut venit Iesus in Bethaniâ, & suscitauit Lazarum. Bethania dicitur domus obedientia, & ad obedientem venit Christus, ut resuscitaret Lazarum, idest animam mortuam in peccatis.

Leui. 26. Loca. Tempus. Ioan. 10. Gestum. Ioan. 11.

Quare scriptura primum ponat opera conditionis. Cap. VI.

Ricut supradictum est, scriptura secularis materiam habet opus conditionis. Sacra vero scriptura materiam habet opus restorationis. Primum factum est, ut stanti homini subefferet. Secundum factum est, ut lapsum erigeret. Et sacra quidem scriptura, ut ad materiam suam tractandam competenti accedat, primum opus conditionis commemorat. Sicut namque spiritus humanus prope Deum, & sicut corpus prope spiritum, ita factus est mundus prope corpus, ut mundus seruiret corpori, corpus spiritui, spiritus creatori. Nec posset eloquium sacrum reparationem hominis sine lapsu, nec eius lapsus, sine eius creatione, nec eius creationem, sine totius mundi conditione declarare, & ideo voluit prius opus conditionis commemorare.

De creatione mundi, & operibus sex dierum. Cap. VII.

DE creatione mundi sic refert scriptura, dicens. In principio creauit Deus cælum & terram. Cælum vocat tria elementa, ignem, aerem, aquam, quæ erant in una confusione permixta, siue in vna permixtione confusa, circa quartum, quod est terra, fluctuantia, quæ terra in medio, & in vno trium suo pondere librata subsidebat. Deinde vocat scriptura sacra tria elementa, quæ simul erant permixta, aquas, tenebras. Deinde aquas, vbi dicit. Spiritus Domini ferebatur super aquas. Tenebras, vbi ait: Tenebræ erant super faciem abyssi. Cælum propter suspensionem. Aquas propter mobilitatem, & fluctuationem. Tenebras propter confusione. Abyssus est concauitas terræ, quæ receptaculum in-

Gene. 1. Abyssus.

feriorum futura erat aquarum. In principio itaque creata sunt cælum, & terra, idest quatuor simpla elementa omnium faciendorum materia, deinde subinfert scriptura. Dixit autem Deus: Fiat lux, & facta est lux. Lux illa primaria eo in loco creditur facta, quo Sol modo quotidie oritur, & per eandem viam, per quam Sol, creditur gyrasse, ac sic vespere & mane peregrisse, & hoc fuisse opus primæ diei. Secunda die firmamentum factum est in medio, id est in medio confusione illius trium elementorum, quæ in principio cælum, deinde aqua, deinde tenebræ vocata dignoscitur: & hic in opere secundæ diei aquarum vocabulo nominatur: Factum est autem firmamentum in medio aquarum, ita ut partem earum concluderet intra, & haberet sub se, partem vero excluderet a se, & haberet supra se. In massa enim vniuersitatis id, quod est intimum, est infimum, quod est extremum, est supremum. Verbi gratia. Terra in rebus corporalibus omnium est intimum, & ipsa est omnium infimum. Aquæ, quæ supra firmamentum sunt, sunt extrema, & ipsæ omnium sunt suprema. In rebus vero medijs quæcunque sunt interiora, ipsa sunt inferiora, & quæcunque sunt exteriora, ipsa sunt superiora. Firmamentum vero ex stellis sibi infixis esse volubile comprobatur, sed de qua materia factum sit, ignoratur. Tertia die iussu diuino moles aquarum, quæ spatium illud, quod inter cælum, & terram est, occupatum tenebat, deorsum versa in abyssum descendit, & sic aer in medio purus, & serenus permanit. Deinde iussit Deus, ut terra herbas, & arbores secundum species suas germinaret, & germinauit. Quarta die fecit luminaria, quæ in firmamento probantur esse fixa, exceptis septem planetis, quorum ista sunt nomina, Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iuppiter, Saturnus. Quinta die fecit de aqua pisces, & aues, sed pisces in aqua dimisit, auibus vero in aere mansionem habere constituit. Sexta die fecit bestias in terra. Mundo igitur creato, disposito, ornato, & eo, quod esset humano corpori necessarium, commodum, gratum parato, fecit Deus hominem possessorem omnium, dominum vniuersorum, qui quantum tempore posterior, causa tamen prior, dignitate superior inuenitur. Fecit autem Deus corpus humanum de limo rubræ terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Plantauerat autem Dominus Deus paradysum voluptatis à principio. Paradysus locus est in Orientis partibus, quò nunquam propter magnam aeris temperiem frigus, vel æstus attingit, sed perpetuus Maius, vernalisque iucunditas, atque serenitas perseverat. In quo erat lignum vitæ, de quo quædiu homo comederet, numquam infirmaretur, nunquam senesceret, sed perfecta obedientia, sicut modo per mortem, ita tunc sine morte ad consortium angelorum transferretur. In quo erat et lignum scientiæ boni & mali, per quod homo debuit experiri bonum si de eo non comederet, malum si comederet. In hoc itaque loco posuit Deus hominem, quem fecerat, lignum scientiæ boni, & mali illi tantummodo interdicens: deinde cunctis animantibus ad Adam adductis, & oibus ab eo nominibus impositis, fecit Deus Euam, Hug. à S. Vict. To. ij. V 4 quam

Gene. 1.

X

Planeta.

Y

Z Paradisi terpenes.

quam dedit uiro, de quo facta erat, sociā: viditque Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona. Et requieuit die septimo ab omni opere, quod pararat.

§ De quatuor operibus Dei.
Cap. VIII.

A Ed quid est, quod hic dicitur Deus ab omni opere requieuisse, cum Christus in euangelio dicat: Pater meus usque modo operatur, & ego operor? Sciendum est itaque, quod operatio Dei quadrifariam discernitur. Primum opus Dei est opus conditionis. Secundum opus dispositionis. Tertium opus propagationis. Quartum opus gubernationis. Primum fecit Deus ante omnem diem: secundum in sex diebus, & ab hoc in septimo die requieuit; tertium a principio usque ad finem seculi facit: quartum vero in aeternū facere non cessabit. Taliter accedit sacra scriptura per opus conditionis ad materiam suam id est ad opus restorationis, de qua materia tripliciter tractat sicut supradictum est, secundum historiam, secundum allegoriam, secundum tropologiam. Sed prius quam narrationem historicam ingrediamur, oportet ut de situ terrarum nonnulla dicamus. Primum nanque summam historiae non solum diuinā, sed & mundanae perstringere proponimus, ac deinceps mysteria allegoriae, & tropologiae pro posse nostro declarabimus.

§ De duobus testamentis.
Cap. IX.

B Mnis diuina scriptura in duobus testamentis continetur, veteri videlicet & nouo. Vtrumque testamentum tribus ordinibus distinguitur. Vetus testamentum continet legem, & prophetas, & agiographos. Nouum autem euangelia, Apostolos, patres. Primum ordo veteris testamenti id est, lex, quam Hebraei Torath nominant, pentateuchū, id est quinque libros Moysi continet hoc ordine. Primum est Bresth, id est Genesis: secundus Hesselmot, id est, Exodus, tertius Vagethra, qui est Leniticus, quartus Vagedaber, qui est Numeri, quintus Adabarim, qui est Deuteronomion. Secundus ordo est prophetarum: hic continet octo volumina. Primum Iosue Hennem, id est filium Num, qui & Iosue, & Iesus Naue, & Iesus nuncupatur: secundum Soptim, qui est liber Iudicum: tertium Samuel, qui est primus & secundus Regum: quartum Malachim, qui est tertius & quartus Regum: quintum Esaiam: sextum Hieremiam: septimum Ezechielem: octauū Thareastra, qui est liber duodecim Prophetarum. Tertius ordo est agiographorum, hic continet nouem libros. Primum est Iob: secundus Psalterium. Tertius Maslot, qui graece Parabolę, latine prouerbia sonat: quartus Celeth, qui est Ecclesiastes: quintus Sira firim, id est Cantica canticorum: sextus Daniel: septimus Dabreniamin, qui est Paralipomenon: octauus Esdras: nonus Esther. Omnes vero numero viginti quatuor. Sunt praeterea & alij libri, ut Sa-

piencia Salomonis, liber Iesu filij Sirach, & liber Iudith, & Tobias: liber Machabaeorum, qui leguntur quidem, sed non scribuntur in Canone. His libris viginti duobus veteris testamenti octo adduntur noui. In primo ordine noui testamenti sunt quatuor euangelia, quae scripserunt Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo similiter quatuor, actus Apostolorum, epistolae Pauli numero quatuordecim sub vno volumine, Canonicae epistolae, Apocalypsis. In tertio ordine primum locum obtinent Decreta, quae Canones appellamus: deinde sanctorum patrum scripta, id est Hieronymi, Augustini, Gregorij, & aliorum, quae infinita sunt. Haec tamen scripta patrum in textu diuinarum scripturarum non computantur, quemadmodum in veteri testamento (ut diximus) quidam libri sunt, qui non scribuntur in canone, & tamen leguntur, ut Sapientia Salomonis, & ceteri dicti. Textus ergo diuinarum scripturarū quasi totum corpus, principaliter triginta libris continetur: horum viginti duo (sicut supradiximus) in veteri testamento, & octo continentur in nouo.

§ Vnde dicatur testamentum.
Cap. X.

Est testamentum dicitur sacra scriptura, humana consuetudine dante occasionem. Antiquitus enim qui carebant liberis, adoptabant liberos, & cum constituerant illos haeredes, testes vocabant, & scribebant chirographum, non tamen itaratum, quin posset mutari viuente testatore: similiter Deus vnum filium habens ex natura, multos voluit adoptare ex gratia, & primitus vnum elegit Abraham, cui praecepit exire de cognatione sua, & promisit ei terrā Palestinā. Post haec eductis filiis Israel de Aegypto eandem repromisit, & ne dubitarent fecit testamentum in cerutudinem promissae hereditatis, scilicet legem, quae per Moysen data est. Sed quia Deus non poterat mori, & testamentum morte testatoris confirmandum erat, interfectus est pro eo agnus mysticus, cuius sanguine resperfus est liber, & totus populus in confirmationem promissae hereditatis. Eodem modo Dominus Iesus Christus vocans ad aeternam hereditatem non vnum hominem, sed omnes gentes, fecit testamentum, scilicet euangelium. In cuius confirmationem non agnus ille antiquus occidit, sed ipse (quia homo erat, & mori poterat) mortem subiit. Et sicut Deus ad vetus testamentum dandum vocauit testes, Aaron scilicet, & Mariam sororem eius, & Vr: ita Christus, quia maiora promisit plures vocauit testes videlicet Apostolos, & Martyres. Vetus dicitur testamentum primum, quia prius datum est, vel quia de rebus veterascentibus institutum est. Nouum dicitur, quia de immutabilibus, & semper nouis loquitur.

Finis Libri Secundi.

TERTIVS LIBER
tractat de situ terrarum octo continens
Capitula. Cū Annotationibus. Dom.
Tho. Garzonij eiusdem ordinis Theologi.

De tribus partibus Mundi.	Cap. I.
De Asia, & partibus eius.	Cap. II.
De Africa, & partibus eius.	Cap. III.
De Europa, & partibus eius.	Cap. IIII.
De montibus in toto orbe insignibus.	Cap. V.
De fluminibus in toto orbe insignibus.	Cap. VI.
De insulis Mundi. Cap.	VII.
De ciuitatibus, & Vrribus.	Cap. VIII.

§ De tribus partibus Mundi. Cap. I.

Res sunt partes Mundi, Asia, Europa, Africa, quarum Asia illam medietatem terrae, quae est ad orientem, tenet. Aliae duae illam, quae est ad occidentem: & mari magno ab inuicem diuiduntur.

Annotatiunculae Domini Thomae Garzonij eiusdem Ordinis Theologi, in Librum Tertium.

ANNOTATIO.

Ex Iasone Denores. Histribus mundi partibus addunt Moderni tres alias partes. Americam. s. Indiarum occidentalium, Antiquis incognitam: Grutlandiam septentrionalissimam recenter detectam, sed adhuc non bene cognitam: & sextam partem Australissimam detectam, sed incognitam, ac in nominatam.

§ De Asia, & partibus eius. Cap. II.

Abet Asia prouincias multas & regiones, quarum nomina, & situs breuiter expediam sumpto initio a paradiso. Paradisus est locus in orientis partibus omni genere ligni, & pomiferarum arborum constitus. Habet lignum vitae, non ibi frigus est, non aestus, sed perpetua aeris temperies. Habet fontem, qui in quatuor flumina diuiditur. Paradisus graece, hebraice dicitur Eden, quod vtrunque iunctum in nostra lingua dicitur hortus deliciarum. India Asiae regio est inter Oceanum & Indum fluuium, & ab Indo fluuio nomen trahit. Habet gentes multas, & oppida, insulam Taprobana, Chrysa, Argyra, Rhinoceron. **I**ndia. Taprobana. Chrysa. Argyra. Rhinoceron. **L**apilli in dici. Montes. **R**egiones genera sane quam difficile est. Inter Indum & Ti-

grim fluuium sunt Aracusia, Parthia, Assyria, Media, Persis. Aracusia ab oppido suo nomen accepit. Parthiam Parthi à Scythia egressi occupauerunt, eaque de suo nomine Parthiam vocauerunt. Assyria ab Assur filio Sem est vocata, qui illam post diluuium primus incoluit. In hac inuentus est vsus purpure. Inde odores crinium, & corporum vnguenta venerunt. Media & Persis a Medo & Perseo regibus sunt nominatae. In Media arbor inuenitur, quae alia regio non habet. Persae ignem colunt, & pyromantiam dicuntur inuenisse. Inter Tigrim & Euphratem fluuios sunt Mesopotamia, Chaldaea, Arabia. Mesopotamia graeca etymologia dicitur, quod duobus fluuijs ambiatur, Tigri & Euphrate. Arabia appellatur, id est sacra, eo quod in ea sit regio thurifera. Haec dicta est Saba a Saba filio Chus. Inuenitur in ea arbor thus, myrrha, cinnamomum, phoenix auis, sardonix gemma. Inter Euphratem & mare mediterraneum sunt Syria, Phoenicia, & Palestina, quae continet Iudaeam, & Samariam, & Galilaeam. Syriam Syrus quidam nomine a suo fertur vocabulo nuncupasse. Inuenitur in ea lapis Syrius, qui integer fluctuare dicitur, comminutus mergi. Phoeniciae Phoenix, qui in ea regnavit, nomen dedit. In ea est Tyrus. Palestina à Philistijm sua metropoli nominatur: Iudaea a Iuda. Haec est Chanaan dicta a Chanaan filio Cam. In medio Iudaeae est Hierusalem, quae est umbilicus totius terrae, uariarum opum diues, frugibus fertilis, aquis illustris, opima balsamis. Samaria ab oppido, quod Samaria dictum est nomen habet. Galilaea dicta est, quod candidos homines gignat, terra frugibus satis fecunda. In latere Asiae ad Aquilonem ab Oceano orientali occidentem uersus porrigitur Scythia, haec vndique montibus clauditur, in eius extremitate ad orientem sunt Seres. Inuenitur in ea Smaragdus optimus, & cristallus purissimus. Sub Scythia a mari Caspio usque ad Euxinum, vel Hellepontum, & fluuiū Tanaim sunt Amazonia, Albania, Hircania, Bactria, Hiberia, Armenia, Cappadocia, Cholcos, Asia minor, Cilicia. Amazonia dicta est eo, quod in ea foeminae regnant, quae ne impediuntur a sagittando puellis suis dextram mamillam adimunt. Albania ab albedine populi. Huius terrae canes ingentes tantę feritatis sunt, ut tauros premant, Leones perimant. Hircania ab Hircania sylua copiosa feris, & gregibus, Pantheris, & Pardis. Bactriae Bactrius amnis nomen dedit. Haec habet camelos pedes nunquam atterentes. Armenia ab Armeno quodam nomen trahit. In eius montibus post diluuium arca quieuit. Cappadociam urbs proprie nominauit, terra ante alias nutrit equorum. Asia minor habet prouincias Bithiniam, Phrygiam, Galatiam, Lydiam, Cariam, Pamphiliam, Isauriam, & Lyciam. Cilicia a Cilice quodam nomen habens, habet metropolim Tarsum. In latere australi Asiae porrigitur mare rubrum, ab Oceano orientali occidentem uersus usque ad confinia Arabiae, & Palestinae. Inter mare rubrum & Oceanum australem ad orientem supra est Aethiopia superior, quae ab occidente montibus aethiopicis per transversum clauditur. Sub Aethiopia sunt

Aracusia. Parthia. Assyria. Purpure. Media. Persis. Medica arbor. Mesopotamia. Arabia id est, sacra etiam Solino. Syria. Phoenicia. Palestina. Syrius la. M Phoenicia. Tyrus. Palestina. Iudaea. Chanaan. Hierusalem. Samaria. Galilaea. N Scythia. Seres. Lapilli. O Amazonia. Albania. Canes albaniani. Hircania. Bactria. P Armenia. Cappadocia. Asia minor. Cilicia. Tarsus. Mare rubrum. Q Aethiopia superior. Aegy-

Aegyptus duplex. Libya. Aegyptus superior deserta Aegypti, Aegyptus inferior, Libya Aegyptus est regio imbribus infueta, habet Crocodilum bestiam, & Ibim, ac pelicanum aues.

ANNOTATIO.

Distinguitur Asia in duas partes principales, una ex quibus respiciens septentrionem uersus, respondet Europæ; Altera respiciens Austrum, respondet Africæ. Prima rursus in tres alias diuiditur partes. Vna est à flumine Tanai, & à palude Meotide usq; ad flumen Rha, & usque ad mare Hircanum. secunda à ponto Euxino usque ad extremam partem Hircani freti Tertia à flumine Rha & ab extremitibus maris Hircani, quod est uersus orientem, usque ad ultimos fines Asiæ, quæ est à statuta linea. Septentrionem uersus. Altera pars principalis, Asiæ subdiuiditur in tres alias partes. Prima, est à Licia, & à mare Rubro usque ad sinum persicum secunda est à sinu persico usque ad flumen Indum. Tertia est à flumine Indo, usque ad extremum finem Asiæ, qui est trans lineam Montis Tauri, uersus Austrum. Quot autem prouinciæ in omnibus his contineantur, explicat prædictus Auctor, in suo De Mundo tractatu.

De Africa, & partibus eius. Caput. III.

Africa regiones ab oriente ad occidentem porrigitur sic. Aethiopes, Nadaberes, Garamantes, Libya cyrenensis, Tripolitana, Futhensis, Zeugis, Getulia, Numidia, Tingitania, Mauritania. Syrtes autem mari mediterraneo exeunt usque ad Oceanum Atlanticum in obliquum ductum porrecte diuiduntur Zeugis, Numidia, & Mauritania a desertis Africæ, ultra quæ sunt Aethiopes. Nadaberes a Nadaber loco uocantur. Garamantes quoque a Garamo oppido nominantur. Libya Cyrenensis à Cyrene ciuitate dicta est. Tripolitana a tribus ciuitatibus suis. Futhensis autem a Futh putatur cognominata. Porro in Zeugis est Carthago. Getulia (ut fertur) piscatores non habet. Numidia ab incolis passua uagantibus nomen trahit. Nam lingua eorum Numidæ incertæ sedes uocantur. Tingitania a Tingi metropoli nomen habet. Mauritania a mauro, quod est nigrum, nominatur.

ANNOTATIO.

Africa partitur à Monte Atlantis, qui pariter discurrit ab occasu in ortu continua quadam serie usque ad Aegyptum, in duas partes potissimas. Prima, quæ respicit septentrionem uersus, e regione Europæ posita, usque ad mare Mediterraneum extenditur. Altera extenditur usque ad oceanum Australissimum; sed restringit se tum ab occasu, tum ab ortu ita, ut quasi angulum componat in extrema sui parte Austrum uersus, ubi promontorium, quod uulgo dicitur Caput bonæ spei, situm est. Prouincias in utraque parte contentas ex eodem Auctore cernere licet.

De Europa, & partibus eius. Cap. IIII.

Europeæ regiones, & gentes. A sunt regiones Europæ, & gentes, a fluuio Tanai secus littus Oceani ad occidentem porrectæ. Scythæ inferiores. Daci, Gothi, Alani, Gepidæ. Rugi, Bulgari, Vnni, vel Hungari, Norres, Sclau, Germania, Alemania, Gallia, Aquitania,

Hispania, Germania, dicta est propter fecunditatem gignendorum populorum. Gignit etiam aues Hercinias, quarum pennæ nocte lucent, Bisontes feras, crystallum lapidem. Alemania gleba uerberi, ad usum animalium est apta. Gallia a candore populi nuncupata est. Hæc ab oriente iuga alpium tuetur, ab occidente Oceanus includit. A meridie prærupta montis habet pyrenei. A septentrione Rheni fluuenta, atque Germaniæ. Aquitania ab obliquis aquis Ligeris nomen habet. Hispania, ab Hiberio flumine prius Hiberia, deinde ab Hispalo rege Hispania dicta est, terra omnium frugum generibus distissima, Gemmarum, Metallorumque copiis plena. Inter Danubium & mare Mediterraneum sub Euxino & Hellesponto sunt Messia, Histria, Macedonia, & sub Macedonia ab Aquilone ad Austrum, Arcadia, Hellada, Thessalia, Achaia. Messia dicitur a messium peruertu. Histria ab histro idest Danubio. Thraciæ Thyras filius Iaphet nomen dedisse perhibetur. Macedonia a Macedone dicta est, patria Alexandri Magni. Archadia olim Sicionia uocabatur, habet Albeston lapidem, qui semel accensus nunquam extinguitur, hæc & candidas merulas. Hellada ab Hellene rege dicta est, in ipsa fuerunt Athenæ ciuitas, philosophorum nutritrix. Thessalia a Thessalo rege dicta est. In hac inuentus est usus domandorum equorum. Achaia ab Achæo dicta est rege. Huius metropolis Corinthus. Post transmissio sine Dalmatico inter alpes & mare Mediterraneum, sunt Campania, Apulia, Tuscia, Calabria, Lyguria, Italia quæ & Latium, Umbria. Porro Italia ab Italo rege uocata est, terra omnibus in rebus pulcherrima, soli fertilitate seu uertate gratissima, gignit gemmas, sertitem, ligurium, corallium, boam serpentem, Lynxem feram, Diomedias aues. Inter alpes coccias & montem Apenninum est Longobardia, Valeria. Inter Thyrenum sinum & montes Pyrenæos est Prouincia.

ANNOTATIO.

Europa commode diuidi potest per Adriaticum Mare; per Alpes, per Montem Adulam, & per flumen Rheni, in duas potissimas partes. Illa, quæ ab his finibus ad insulas Fortunatas tendit, occidentalis dicitur pars. Altera, quæ ab his terminis respicit flumen Tanai, paludem Meotidem, pontum Euxinum, & Mare Aegeum, orientalis pars dicitur. Quomodo autem hæc partes in alteras rursus diuidantur, ex prædicto habes auctore, qui in terræ Diuisione secutum se proficitur strabonem, Ptolomei Tabulas, & Iacobus Castaldi Pedemontani Mappamundum.

De montibus in toto orbe insignibus. Cap. V.

Vpra Oceanum Indicum in parte Australi est Calidargamera, ad Aquilonem Samara. In Scythia Imaus, Caucasus, Parnassades, Taurus, Oscabares, Parcan, Memarmoli, Ariobarzanes, Acroceraunus, Caucasus. In Armenia Parcoatras. In Cilicia Taurus. In Borea Ripheï montes. In phœnicia Libanus. In Arabia Nyseus. In deserto Arabiæ mons Phasga, mons Scorpion, mons Sina, mons Hor, mons Abarrim.

Germania. Bisontes. Alemania Gallia. Aquitania. Hispania.

T Sinus Euxinus.

Messia, uel Messia Histria. Thracia. Macedonia. Archadia Albestos. Hellas. Athenæ. Thessalia. Achaia. Corinthus. Dalmaticus sinus. Italia. Alpes. coccia. Apenninus, uel Apenninus Tyrhenus sinus. Prouincia

Ex eodem

Arabia. Idumæa. Iudæa. Thessalia. Phocidis. Macedonia. Sicilia. rim. In Idumæa mons Seur. In Iudæa mons Hermon, Carmelus, Gelboe. In Thessalia Olympus, Pindus, Ossa. In Phocide Parnassus. In Macedonia Athos. In Sicilia Æthna. In Italia Appenninus, & Alpes. Inter Galliam & Italiam, Licabantus. Inter Aquitaniam & Hispaniam Pyreneus. In Hispania Solurius, Calpe. In Africa Atlas.

ANNOTATIO.

Montes Armeniæ, ubi arca Noe requieuit, ex sacra Genesi altissimi esse deducuntur.

De fluminibus in toto orbe insignibus. Cap. VI.

Fluuij In dia. Anger fluuius insignis est in India. Indus ab occidente eius. In Parthiæ Tigris. Bactrus in Baetria. Tigris item inter Assyriam & Mesopotamiam. Euphrates inter Mesopotamiam & Syriam. Nilus in Aegypto. Iordanis in Iudæa. Cygnus in Cilicia. Araxes in Armenia. Timaus in inferiori Scythia. Pactolus, & Hermus, & Meander in minori Asia. Hebrus in Thracia. & Eurotas in Thessalia. Inacus in Achaia. Padus, & Tyberis in Italia. Danubius, & Rhenus in Germania. Rhodanus, Arar, Mosa, Sequana, Ligeris in Gallia. Hiberus in Hispania, Mineus in Gallicia, Tagus, & Bagrada in Carthagine.

ANNOTATIO.

Flumina totius terrarum orbis copiosius (licet summarie) enumerata habes apud Io. Thomam Frigium, libro Hydrographiæ ipsius.

De insulis mundi. Cap. VII.

Insulæ. N Oceano orientali ab Austro ad Aquilonem sunt Taprobana, Tyle, Arguria, Chrysa. In Oceano septentrionali ab oriente in occidentem insula Phanesiorum, Albatia, Hyperborea, Apolitana, Gangania, Glossaria, Normannia, Orcaes, Tyle, Scotia, Britannia, Hybernia. In Oceano Australi Gauleum, Ichthyophagorum, Adamus, Coenus, Malicus. In eo mari, quod diuidit Europam, & Africam ab occidente in orientem, sunt Gades, Balears, Storchades, Sardinia, Corsica, Sicilia, Cephalenia. In mari magno sunt Cyclades, Rhodos, Tenedos, Carpathos, Cythera, deinde Cyprus, Sydon, Creta. In mari Syrico est Pathmos.

ANNOTATIO.

Insula Diomede a nunc Canonicorum Regularium Lateranensis celebratur à plinio lib. 10. Cap. 44. propter aues Diomedis apud Poetas celebres. Sed, qui insularum omnium cognitionem absolutam requirit, Volumen uulgo insularium dictum legere non tædeat. Insularum & Petri Appiani insularum mundi Catalogum.

De ciuitatibus, & urbibus insignibus. Cap. VIII.

Abulo est in Chaldæa. Niniue in Assyria. Nyssa in India. Media in Media. Persopolis, & Susa in Perside. Ctesiphon in Parthia. In Mesopotamia Carra, Edeffe, Calamiæ, hæc est Seleucia, Philadelphia. In Scythia Hortogoria, Samarcæ, Aripti, Alexandria, Scythopolis, vicus Saphiri. In Syria Antiochia, Damascus, Seleucia. In Phœnicia Tyrus, & Sidon. In Cilicia Tarsus. In Asia minori Nicomedia, Nicea, Chalcedonia, Sardis, Iliu, Ephesus, Pergamus, Tiatire. In Samaria Bethania, Samaria, Caesaria. In Galilæa Nazareth, Chorozaim, Bethsaida, Tyberias, Chana, Capharnam, Naim. In Iudæa Hierusalem, Bethleem, Iericus, & Hebron. In Thracia, Constantinopolis, Panisus, Nicopolis. In Macedonia Philippi. In Aegypto Thebe, Taphnes, Memphis, Heliopolis, Pelusium, Alexandria. In Libya Cirensi Cyrene, Parthemium, Beronice, Appollonia, Ptolemais, Adrimetum. In Italia Roma, Alba, Capua, Beneuentum, Sipontus, Neapolis, Tybur, Ostia, Luna Ianua Ancona. In Longobardia Mediolanum, Ticinum, seu Papiæ, Brixia, Verona, Vicentia Patauium, Bononia, Rauenna, Mantua, Cremona. In Valeria Aquileia. In Calabria Tarentum. Istæ sunt ciuitates transalpinæ Colonia, Magunciacus, Salzeburgus, Radibona, Herbipolis, Argentina, Basilea, Treueri, Senones, Parrhius, Lugdunum, Rothomagus, Remi, Arelas, Vienna, Parentasia, Ebreddunum, Bituri, Turoni, Burdegala, Tolosa, Narbona. In Hispania sunt Pampilonia, Osca, Barzina, Tarracona, Tortosa, Carthago, Hippus, Megala, Cesarea, Leptis Bisantium Cliphea. Duodecim Alexandria, Alexandria Bucephala, Alexandria montuosa, Alex. apud Porum, Alexandria in Scythia, Alex. apud Babylonem, Alex. in Aegypto, Alex. apud Masagetas. Alex. apud Orgalas. Alex. apud Granicum. Alex. apud Troadam. Alex. iuxta Tigridem. Alex. apud Xathum. His igitur de situ terrarum breuiter expeditis, ad sequentia transeamus.

ANNOTATIO.

Multæ vrbes hodie insignes reticentur, ut Venetiæ, Pisa, Senæ, Florentia, Ferraria, Perusium, & quamplures aliæ, quia partim uetustiores enumerare uoluit, partim aliquas tantum, & non omnes, licet antiquas, in Catalogum reducere uoluit. Eodem stilo usus est recentius Gerama Frigius, in suo urbi Catalogo.

FINIS LIB. III.

QUARTVS LIBER tractat de historia ab Adam usque ad Christum continens hæc tredecim Capita.

Per qua sequens currat narratio. Cap. I. Patriarchæ qui sunt. Cap. II. Indices qui. Cap. III. Reges

Reges qui in veteri testamento. Cap. IIII.
Pontifices veteris testamenti. Cap. V.
Historia ab Adam vsque ad Moysen. VI.
Historia a Moysen vsque ad Iosue. Cap. VII.
Historia ab Iosue vsque ad Saulem. VIII
Historia a Saule vsque ad Ezechiam. IX.
Historia ab Ezechia vsque ad reditum de Babylone. Cap. X.
Historia a Cyro in reditu de Babylone usque ad Iudam Machabæum. Cap. XI.
Historia ab Iuda Machabæo usque ad Christum. Cap. XII.
De Herode, & genere eius. Cap. XIII.

Pontifices Cap. V.

ES V S, Ioachim, Eliasib, Iudas, Ioannes, Simon iustus, Eleazarus, Manasses, Onias, Simon, Onias, Iesus qui & Iason, Onias qui & Mene-laus, Alchimus, Iudas, Ionathas, Simon, Ioannes, Aristobolus, Alexander, Alexandra, Hircanus.

§ Historia ab Adam vsque ad Moysen. Cap. VI.

Darentes itaque primi præceptum obedi-tiæ transgressi de paradiso sunt eie-cti, & in miseriam huius mundi proie-cti. Cognouitque Adam uxorem suam, & genuit Cain, cuius posteri ho-mines sunt vocati. Genuit Abel, cuius posteri fi-lij Dei sunt vocati. Porro Seth genuit Enos, & Enos genuit Cainam, & Cainam genuit Malaleel, & Malaleel genuit Iared, & Iared genuit Henoch, qui translatus est, & Henoch genuit Mathusa-lem, & Mathusalem genuit Lamech, & Lamech genuit Noe. His diebus gigantes erant in ter-ra, & omnis caro corruperat uiam suam, nam filij Dei idest illi, qui erant de stirpe Seth, uidentes fi-lias hominum, quæ erant de genere Cain, quod es-sent pulchræ, miscentes sanctum cum profano du-xerunt eas uxores. Vnde iratus Deus dixit, quod de-leret hominem, & omnem animam uiuentem, quam fecerat propter hominem, aquis diluuij. Et inuenit gratiam Noe coram Domino, & iussu Dei fecit sibi arcam, in qua saluaretur ipse, & vxor eius, & tres fi-lij eius, & uxores filiorum, & de animantibus mun-dis introduxit septena, de immundis uero bina, Igitur aquis diluuij deleta est omnis anima uiuens, exceptis ijs, quæ erant in arca. Peracto diluuiio egres-sus est Noe de arca cum omnibus filijs suis Sem, Cham, & Iaphet. Ab his disseminatum est omne genus humanum post diluuium super terram. Sed antequam posteri eorum ab inuicem diuiderentur, inchoata est ab eis turris Babylonis, ubi confusum est labium eorum. Postquam diuisi sunt, filij Sem-meridianam partem Asiæ ab ortu solis vsque ad phœnices possederunt. Posteri Cham meridianam terram à Sidone usque ad Gaditanum fretum. Fi-lij Iaphet septentrionalem partem Asiæ, a monte Tauro, & omnem Europam usque ad Oceanum Britannicum, nomina sua locis & gentibus relin-quentes, de quibus adhuc quædam permanent ut ab Elam Elamitæ, ab Assur Assyrij: quædam uero mutata sunt, ut ab Indo fluuiio Indi, ab Aegypto re-ge Agyptij. Sem autem genuit Arphaxad, & Ar-phaxad genuit Sale, & Sale genuit Heber, a quo Hebræi sunt vocati, in cuius familia primordialis il-la, & cunctis communis lingua, quæ Hebræa dici-tur, post confusionem remansit linguarum. Hebet genuit Phaleg, in cuius tempore turris quæ dicitur Babel ædificatur. Phaleg genuit Reu seu Râgau, sub quo dij primum adorantur. Ragau genuit Sa-rug, & Sarug genuit Nachor, & Nachor genuit Thare,

§ Per quæ sequens currat narratio. Cap. I.

A Status duo.
T Tempora tria.
A ætates sex.
S Successiones quatuor.

Sanè sciendum est, quod tota ista series & porrectio temporis diuidenda est in duos status, veterem & nouum: & tria tempora, naturalis legis, & scriptæ, & gratiæ: & sex ætates, quarum pri-ma est ab Adam vsque ad Noe. Secunda a Noe vs-que ad Abraham. Tertia ab Abraham vsque ad Da-uid. Quarta a Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis. Quinta a transmigratiōe Babylonis vsque ad aduentum Christi. Sexta ab aduentu Christi vsque ad finem mundi. Item quinque præcedentes ætates ab Adam vsque ad Christum per quatuor successiones diuiduntur. Prima suc-cessio Patriarcharum fuit ab Adam vsque ad Moy-sen, secunda Iudicum a Moysen vsque ad Dauid, tertia Regum a Dauid vsque ad transmigratiōem Babylonis: quarta Sacerdotum a transmigratiōe Babylonis vsque ad Christum. Igitur per istarum quatuor successiōum viros eximios ab Adam vs-que ad Christum sermonem extendo, deinde ab ad-uentu Christi vsque ad tempora nostra, primum per imperatores Romanorum, deinde per reges Francorum narrationem deduco.

§ Patriarchæ sunt hi. Cap. I I.

Adam, Seth, Enos, Cainam, Malale-el, Iared, Enoch, Mathusalem, La-mech, Noe, Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, Nachor, Thare, Abraham, Isaac, Iacob, Le-ui, Caath, Amram.

§ Indices qui fuerunt. Cap. I I I.

Moyses, Iosue, Othoniel, Aoth, De-bora, Gedeon, Abimelech. Thola, Iair, Iephie, Absalam, † Ahialon, Abdon, Samson, Heli, Samuel.

§ Reges qui. Cap. I I I I.

Saul, Dauid, Salomon, Roboam, Abia, Afa, Iosaphat, Ioran, Azarias, Athalia, Ioas, Amasia, Ozias, Ioathas, Achas, Ezechias, Manasses, Amon, Iosias, Ioa-tham, Ioachim, Sedechias.

I Thare, & Thare genuit Abram, cuius tempore Zo-roastres magicam repperit. Hunc Abram, cum iam cultus idolorum feruerent vbique, Deus de Chal-dea eduxit, & in terram Chanaan induxit, & eo qd eam semini eius daret promisit. Orta fame peregrina-tus est Abram in Aegyptum, & inde locupletatus, est reuersus; denique diuinitus præceptum ac-cepit, ut se cum sua sobole circuncideret. Abraham autem genuit Isaac, qui duxit uxorem Rebeccam, de qua genuit Iacob & Esau. Postquam autem Iac-ob edulio lentis primogenita fratris sui obtinuit, & eum de benedictione patris supplantauit, ad La-ban auunculum suum perrexit, & pro seruitio suo filias eius uxores accepit, & ex eis & ancillis earum duodecim patriarchas procreauit. Multumque lo-cupletatus in patriam reuersus patrem suum cum Esau fratre sepeliuit. Deinde Ioseph a fratribus in Aegyptum est uenditus, & ibi miro Dei nutu subli-natus, eumque pater suus cum omni domo sua est secutus.

§ Historia a Moysen vsque ad Iosue. Cap. VII.

Mortuo autem Iacob, & Ioseph mor-tuo in Aegypto multiplicati sunt filij Israel nimis: & surrexit alius rex qui ignorauit Ioseph, & cepit affligere fi-lios Israel in ædificatione urbium, Phi-ton, & Ramesses. Vidit autem Deus laborem eo-rum, & clamorem exaudiuit, & misit Moysen & Aaron, & eduxit de terra Aegypti, decem plagis Aegypto flagellata.

L Prima rubens vndat, tabes vanaque secunda. Inde culex tristis: post musca nocimior islis.

M Quinta p. cus strauit, uestigas sexta creauit

M Nona tegit solem, primam necat ultima prolē.

M Sed quia scriptura a Moysen & deinceps rerum sum-mum non secundum patriarcharum generationem, sed se-cundum principum narrat successiōem generationem ip-sius Moysi a Iacob ponemus, & sic deinde sub ipso & sub sequentibus eum duobus, gesta summam com-prehendemus. Iacob itaque genuit Leui, & Leui genuit Caath, & Caath genuit Amram, & Amram genuit Moysen. Sub istius ducatu fecit multa ma-gnalia in mari rubro, & deserto. Aegyptum nam-que decem supradictis plagis flagellauit, mare rubrum coram filijs Israel diuisit. In deserto aquas amaras dulcorauit, & manna de celo pluit, quo filios Israel annos quadraginta pavit. Aquam de petra produxit, populum Amalech superauit, Le-gem in monte Oreb dedit, & tabernaculum fœde-ris, & arcam testimonij fieri, & Aaron & filium eius in sacerdotium & clerum sibi consecrari iussit. His ita transactis cum filij Israel Moysen duce, columna præcedente de monte recessissent, denuo Deus eos cothurnicum carnibus satiauit: Datham, & Abiron contra Moysen contententes, terra eos deglutiente damnauit: & uirgam Aaron contra naturam fron-dere, florere, fructificare fecit: filios Israel murmu-rantes ignis cœlestis conflagratione puniuit, & igni-tos serpentes eis immisit, & eos à lesione eorum re-

spectu aenei serpentis sanauit; Eos quoque ad redi-tum duodecim exploratorum murmurantes, an-nis quadraginta in deserto detinuit. In quibus an-nis omnes illi murmuratores, & increduli mortui sunt, & filij eorum interim creuerunt, qui postea terram promissionis possederunt. Og regem Ba-fam, & Seon regem Amorrhœorum militantibus fi-lijs Israel Dominus deleuit, & Balach, & populum eius strauit. Mortuus est autem Aaron in deserto, & sepultus est in monte Hor, completis quoque an-nis quadraginta mortuus est & Moyses in monte Abarim iubente Domino, & successit ei Iosue fi-lius Num.

§ Historia ab Iosue vsque ad Saulem regem. Cap. VIII.

Iosue populum Dei in terram pro-missionis introduxit, & gentes Cha-naneorum, reges triginta & unum in terra illa interfecit, & terram vi-ctori populo diuisit. Iosue successit

Othoniel, hic liberauit Israel de manu Cusamzacha im regis Mesopotamiæ, & quæuit terra quadraginta annis. Post hunc fuit Ahdo de stirpe Gemini, quæ utraque manu utebatur pro dextra. Hic liberauit Israel de manu Eglon regis Moab. Cum enim fer-ret munera populi Israel regi Eglon, cui tunc popu-lus ille seruebat, sociis cum reuerteretur dimissis, reuersus ad Eglon, secreto eum interfecit, & cõgre-gato populo suo Moab expugnauit, & Israel libe-rauit. Post cuius mortem † Debora cum Barach

† Debora p-
 rexit ad pugnam contra Sisaram principem la-bim Asor, & perterruit Dominus Sisaram coram Barach, & desiliuit de curru suo, & fugiens perue-nit ad tentorium Iahel vxoris Haber cinei, quæ cõ-operuisset eum pallio, tulit clauum, & defixit in e-ius tempora, & mortuus est. Post Debora surre-xit Gedeon, qui liberauit Israel de manu Madiam, & percussit Oreb, & Z. b, & Zebec, & Salmana. Porro deinde mortuo Gedeone, Abimelech filius Ierobaal, quem peperit ei concubina eius de Si-chem, interfecit omnes fratres suos septuaginta ui-ros, excepto minimo Ionatha, qui euasit. Consti-tuetur atque uiri Sichein principem Abimelech. Post hæc misit Deus spiritum pessimum inter Abi-melech & uiros Sichein, & ipse multos illis interfe-cit, & tandem fragmine mole, quod iecit mulier su-per caput eius, excerebratus interiit. Post hunc sur-rexit Thola: & post Tholam Iair: & post Iair Iepi-te. Denique Iephte liberauit Israel de manu filiorum Ammon. Cuique inter ad bellum uouit Deo, qd ei immolaret quod sibi primum reuertenti occur-reret, si uictoriam obtineret. Reuertentique occur-ritque ei vnica filia sua, quam immolauit, & uotum quod fecerat impleuit. Post Iephte iudex fuit A-bessan: & post hunc † Ahialon, & post † Abdon: & post hunc Sanfon, hic leonem interfecit, uxore de Thamnata accepit, segetes philistinorum caudis vulpium iunctis facibus accensis, succendit, mille viros mandibula asini strauit. Portas Gazæ super montem portauit. Tandem autem Dalile mulier; quod

† Achialo
 † Labdon.

in capillis tantam fortitudinem haberet, aperuit, & ipsa rasis capillis eius, philistæis eum tradidit, qui eruentes oculos eius molere eum fecerunt. Cūque creuissent capilli eius, & coram philistæis conuiuia celebrantibus luderet, concussis columnis domus, eos qui in ea erat occidit, & ipse occubuit. Sanson successit Heli, sub quo Samuel propheta clariuit, arca fœderis capitur, & Ophni & phinees sacerdotis filij occiduntur. Denique Heli audito, & capta esset arca Domini, cecidit retrorsum de sella, & fractis ceruicibus mortuus est. Et percussit Dominus philistæos in secretiori parte natium, & nascebantur in agris mures, qua plaga coacti remiserunt arcam Dei: Heli autem successit Samuel.

¶ Historia à Saule vsque ad Ezechiam. Cap. I X.

Rum autem tenuisset Samuel petierunt filij Israel regem, quod Domino displicuit, dedit eis tamen regem Saulem filium Cis, qui bonum habens initium defendit Israel, sed finem malum, habuit, quia Domino in bello, quod fecit contra Amalech inobediens fuit. Reprobatus itaque, a spiritu malo vexabatur: vnctus est autem Dauid pro eo in regem. Post hæc ductus est Dauid in domum Saulis, & quancumque arripiebat spiritus Domini malus Saulem, psallebat Dauid cithara, & leuius habebat. Postquam autem Dauid percussit Philistæum, amouit eum Saul à se, & fecit eum tributunum super mille viros. Ionathas vero filius Saulis, dilexit Dauid quasi animam suam. Cumque Saul ipsum Dauid suspectum haberet de regno, tetendit ei multas insidias vt interficeret eum, sed non tradidit eum Dominus in manus eius. Denique Dauid fugit ad Achis regem Geth. Mortuo autem Saule ascendit Dauid in Hebron, & regnauit super tribum Iuda. Deinde post mortem Abner regnauit super omnem Israel. Gad, Nathan, & Asath propheta uerunt. Porro tempus, quo regnauit Dauid quadraginta anni sunt. Post Dauid regnauit Salomon filius eius. Hic ædificauit templum Domini qui bonum quidem initium, sed finem habuit non bonum, quia deos coluit alienos, vnde iratus Dominus scidit regnum de manu filij eius Roboam, & tradidit illud seruo eius Ieroboam. Cum enim postularet populus, vt alleuaret iugum patris sui, respondit ei dure. Constitueruntque decem tribus regem sibi Ieroboam filium Nabath. Porro Ieroboam populum idolorum cultu contaminauit. Cucurrit autem regnum Israel per annos trecentos & quadraginta, & per reges decem nouem, quorum ista sunt nomina. Ieroboam, Nadab, Baasa, Ela, Lamri, Amri, Achat, Ochozias, Ioram, Hieu, Iohath, Ioas, Ieroboam, Zacharias, Sellum, Manahen, Faceia, Facee, Ozee, in diebus Ozee regis Israel, & in diebus Ezechia regis Iuda transtulit Salmanasar rex Assyriorum decem tribus, & posuit in vrbibus Medorum, & introduxit Cuseos in Samariam, isti sunt Samaritani, quibus non cōtebantur Iudæi, Igitur post Salomonem regnauit in Iudæa Roboam, & post Roboam Abia. Hic ambulauit in peccatis pa-

tris sui. Post Abiam regnauit Afa, cor autem Afa erat rectum cum Deo, & bellum habuit cum Baasa rege Israel, quo mortuo regnauit Iosaphat. Hic fecit quod rectum fuit coram Domino, & perrexit ad bellum cum Achaz contra regem Syriæ. His diebus prophetauit Elias; Post Iosaphat regnauit Ioram, ambulauitque in vijs Regum Israel. In diebus illis recessit Edom, ne esset sub Iuda, tunc recessit & Lobna, & dormiuit Ioram cum patribus suis, & regnauit Azarias filius Athaliae pro eo. Descendit autem Azarias inuisere Ioram regem Israel, quem vulnerauerunt Syri, & occidit ambos Iheu. Porro Athalia fuit filia Amri regis Israel, qui videns esse mortuum filium suum interfecit omne semen regium. Tulit autem soror Azariae Ioas filium Azariae, & seruauit eum sex annis, quibus regnauit Athalia super terram. Anno vero septimo conuocauit Ioiada sacerdotes centuriones, & ostendit eis filium regis, constitueruntque regem, & Athalia interfecerunt. In diebus illis voluit rex Syriæ pugnare contra Hierusalem, deditque ei Ioas ea, quæ obtulerant patres eius in thesauros Domini, & recessit, denique serui Ioas interfecerunt eum, & regnauit Amasis filius eius pro eo. Iste prouocauit regem Ioas ad bellum, & fugit Amasis, & ascendit Ioas rex Israel in Hierusalem, & tulit inde aurum & vasa aurea, quæ inuenta fuerunt in domo Domini. Facta est autem conu-ratio contra Amasiam, & interfectus est in Lachis, & regnauit Ozias filius eius pro eo. Porro instante insigni solennitate induit se Ozias veste sacerdotali, & intrauit in templum oblaturus incensum, statimque lepra percussus est, vnde postmodum extra urbem vitam exegit priuatam, Ioatha filio eius regni negocia procurante. Olympias a Græcis instituitur. Mortuo deinde Ozia regnauit Ioathas filius eius pro eo, ædificauit autem Ioathas portam domus Domini, quæ speciosa vocabatur. Romulus nascitur. Defuncto Ioatha regnauit Achat filius eius pro eo. In diebus illis ascendit Rasim rex Syriæ, & Facee filius Romeliae ad præliandum contra Hierusalem, & conduxit Achaz Teglafalasar regem Assyriorum, qui interfecit Rasim, & liberauit Achaz. Roma conditur. Mortuus est autem Achaz, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

¶ Historia ab Ezechia vsque ad reditum de Babylonia. Cap. X.

In diebus Ezechia conatus est Senacherib transferre Iudam, sed non permisit eum Dominus, percussit autem in castris Assyriorum centum octoginta millia virorum. Post hæc interfecerunt ipsum Senacherib filii sui in templo dei sui. Post Ezechiam regnauit Manasses filius eius, fecitque malum iuxta ritum Gentium, & adorauit omnem militiam celi, & traduxit filium suum per ignem, & fecit malum super omnes reges, qui fuerunt ante eum in Hierusalem. Locutusque est Dominus per manus seruatorum suorum prophetarum dicēs, quia fecit Manasses abominationes istas, delebo Hierusalem, & tradam eam in manus inimicorum eius.

Salmanasar. Samaritani.

Manassa regū pessimus.

Amon. Mortuo Manasse, regnauit Amon filius eius pro eo. Hic ambulauit in via patris sui, & interfecerunt eum serui sui. Regnauitque Iosias pro eo. Ambulauitque Iosias in via Dauid patris sui, & non declinauit ab ea ad dextram neque ad sinistram, & fecit mundari templum, & celebrari Phasæ quale non fuit a diebus Iudicum vsque ad tempus illud. Destruxit quoque altare, quod fecerat Ieroboam in Bethel, & combussit in eo ossa sacerdotum, qui obtulerant super illud incensum. Veruntamen non est auersus Dominus a furore suo, quem locutus est contra Iudam. Iosias denique congressus cū Nacheo rege Aegypti occisus est in campo Magendo, & regnauit Iocachad tribus mensibus, quibus expletis memoratus Nechao cepit eum, & duxit in Aegyptum, & constituit regem pro eo Eliachim filium Iosie, quem vocauit Ioachim. Condemnauit etiā Iudam centum talentis argenti, & talento auri. Annoque Ioachim vndecimo uenit Nabuchodonosor in Hierusalem: & exegit ab eo tributum, quod Aegyptiorum regi soluere solebat, quod ille tribus annis reddere non erubuit, tertio anno audiens Aegyptios contra Babyloniam dimicatuos soluere distulit, vnde sicut rebellem eum Nabuchodonosor interfecit, & ad tria millia viros de Iuda captiuos duxit, & constituit pro eo regem Ioachim, qui Ieconias nominatur. Quem Ieconiam non multis interiectis diebus, obsedit Nabuchodonosor, & venientem sibi obuiam cum matre & quibusdam de populo cepit, & duxit in Babylonem, & constituit pro eo Sedechiam patruum eius. Sed & hic Sedechias non multo post contra Nabuchodonosor rebellare cepit, & tunc secundo reuersus Nabuchodonosor duxit eum in Babyloniam captiuum, & murum ciuitatis euerit, & templum exussit, & vasa sancta asportauit, & posuit in templo dei sui. Vixitque Nabuchodonosor post euerisionem templi viginti quinque annis. Et hoc decedente, regnauit Eilnerodach: & post hunc Labosfordac, & post hunc Egefar, & post hunc Balihasar, qui regnante completi sunt anni septuaginta quibus prophetauerat Hieremias iudeorum captiuitatem esse soluendam. Igitur his diebus Cyrus Babyloniam expugnauit, & iudeorum captiuitatem relaxauit, sicut scriptum est in libro Eldrae prophetae. In anno primo Cyri regis Persarum, ut impleretur verbum Hieremiae, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & traduxit vocem in vniuerso regno suo per scripturam dicens. Omnia regna mundi dedit mihi Deus celi, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Hierusalem, qui quis in vobis est de vniuerso populo eius, sit Dominus Deus eius cum eo, & ascendat.

¶ Historia a Cyro vsque ad Iudam Machabeum. Cap. XI.

Ayrus igitur relaxata Hebreorum captiuitate, ferme quinquaginta hominum regredi in Iudæam permisit. Iosedece quoque de genere Aaron sacerdotem, qui fuit cum patribus abductus, redire mandauit, vt ritus veteris solennitatis

per assueti sacerdotis scientiam reformaretur. Cuius filius Iesus post eum populum rexit. Itaque per summos sacerdotes post reuersionem de Babylone rerum summa agebatur. Illi autem qui venerunt de Babylone statim fundauerunt templum, & fundato templo obtulerunt sacrificium, steteruntque sacerdotes in ornatu suo & leuitæ, & laudabant Deum Israel, & facta est letitia magna in populo. Mortuo deinde Cyro rege Persarum detulerunt Samaritæ accusationem aduersum Iudæos ad filium eius, qui Cambises, & Assuerus, & Artaxerxes est nominatus. Internisum est igitur opus, donec consummaretur sub Dario anno secundo regni eius. Et huius Darij anno secundo, obtinente Zorobabel duce, completa est edificatio templi, quadagesimo sexto anno postquam cepit edificari. Vnde Iudæi Domino in euangelico sermone dixisse referuntur. Quadraginta & sex annis edificatum est templum istud &c. Dario successit Xerxes filius eius. Cuius regni anno septimo Esdras scriba legis Dei, ascendit de Babylone, qui Aegypti referens ad templum Domini pecunias sacras, argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & vasa aurea talentorum viginti, qui & celebrauit solennitatem scenophagiorum. Remeauit etiam Nehemias ipsius regis pincerna de Susis castro, anno eiusdem vigesimo qui muros ciuitatis reedificauit. Præfatus etiam Esdras bibliothecam veteris testamenti, post incensam legem a Chaldæis diuino afflatus spiritu, reparauit, cuncta legis, ac prophetarum volumina, quæ fuerunt a Gentibus corrupta, correxit, totumque vetus testamentum in viginti duos libros constituit, vt tot libri essent in lege, quot habentur & literæ. Nehemias quoque misit nepotes sacerdotum illorum, qui in transmigracione sacrum ignem in puteo sicco seruauerant. At illi non inuenerunt ignem, sed aquam crassam, quam iussit Nehemias aspergi super ligna & holocausta, & accensus est ignis ex aqua illa, & mirati sunt omnes. Tabernaculum uero fœderis, & arca, & altare incensi, quæ Hieremias propheta in monte Abarim abscondit, in eodem monte sunt vsque in præsentem diem. Porro Iesu, successit Ioachim, & Ioachim Heliasib, & Heliasib Iudas, & Iudæ Ioannes, & Ioanni Iaddus, denique Iaddi temporibus Alexander Magnus regem aggressus est Persarum expugnare, mandauitque Iaddo vt fidelitatem, quam Dario regi Persarum promiserat, & eousque seruauerat, ipsi deinceps obseruaret. Respondit Iaddus, se Dario fidem iurasse, & hoc quod ipse peteret donec ille viueret, nequaquam facere posse. Vnde iratus Alexander cōminatus est, qd vrbem Hierusalem subuerteret. Extimuit itaque Iaddus, & conuocato clero & populo intimauit eis rem. Oblatum est sacrificium, & præces fusæ ad Dominum. Quibus peractis pontifex omnes dimisit, & ipse solus remansit, statimque sopore depressus vidit uisionem, dictumque est ipsi, ne timeas Alexander, sed indueris vestem sacra, & sacerdotes induentur stolis suis, & cum venerit exhibitis, & suscipietis eum cum honore, nihil enim vobis mali facturus est Alexander. Interea Magnus Alexander magnis viribus

Iesus. Cabi ses. Assuerus. Artaxerxes. Ioan. 2. Xerxes. Esdras. Nehemias. Ignis sacer. Sacerdotes sumi. Alexandri i Hierusalem ingressus.

bus Hierosolymam properabat. Cumque appropinquaret ciuitati exiit Pontifex cum omni populo, & clero. Putabant Alexandrini, quod eos statim interficeret, & urbem deleret. Sed cum vidisset summum pontificem salutari. Miratique sunt omnes Alexandri milites vehementer. Cumque regem de hac re interrogare dubitarent, vnus, qui illi erat ceteris familiarior, interrogauit eum dicens. Quare rex istum prae omnibus salutasti? Respondit rex. Cum essem adhuc in terra mea vidi istum in somnis dicentem mihi, quod regnum possem obtinere Persarum, ideo eum prae omnibus salutavi. Summus itaque pontifex cum pompa cleri, & frequentia populi regem ad templum deduxit, oblatumque est pro eo sacrificium. Denique recedens Alexander promisit, quod locum illum deinceps diligeret, honoraret, & exaltaret. Porro Iaddo successit Onias, & Onias Simon iustus, & Simoni iusto Eleazarus. Iste misit septuaginta interpretes Ptolemæo Philadelpho, qui secundus post Alexandrum regnauit in Aegypto. Eleazaro successit Manasses, & Manassæ Onias, & Onias Simon, & Simoni Onias (cui frater Iesus) qui & Iason eripere sacerdotium cupiens, cepit Iudaicæ legis iura non in occulto violare, sed palam omnibus destruere, quasi sacerdotium quod affectabat aliter quam scelere consequi non valeret. Ausus est enim sub ipsa templi arce gymnasium construere, & optimos quosque Epheborum in lupanaribus ponere, eosque, qui erant Hierosolymis, Antiochenos scribere. Sed hoc impij, & non sacerdotis Iasonis nepharium, & inauditum scelus vltio diuina consecuta est. In leges quippe diuinas impie agere non cedit impune, vnde post triennium ipse Iason, qui iura violauerat Dei, & proprium germanum captiuauerat, iussu regis Antiochi expulsum in Amanitidem est regionem, & Menelaus quidam de tribu Benjamin sacerdotium obtinuit. Vnde huius Menelai factione Onias pius pontifex interemptus est per quendam regis suffectum Andronicum, & non multo post Menelaus mortuus est, sacerdotio succedente fratre eius Lyfimacho. Sed cum nec sic malis desisteret tandem deiectus de turri quinquaginta cubitorum infelicem exhalauit animam. Lyfimachus quoque iam multo templi auro exportato plebeio concursu secus ærarium lapidatus interiit. Post hæc Antiochus rex Syriæ ascendens Hierosolymam, intravit in sanctuarium cum superbia, & tulit altare aureum, & candelabrum, mensam propositionis, & velum, & cætera templi ornamenta & abiit: demum vero precepit omnibus regni sui gentibus, vt esset vnus populus, & prohibuit in templo Domini fieri holocausta, & Iudæos eis coinquinari immundis.

Historia ab Iuda Machabæo vsque ad Christum. Cap. XII.

Illis diebus Iudas Machabæus secesserat in desertum, & ibi inter feras vitam cum suis agebat, ne particeps esset coinquinationis. Sed quamuis pauci essent, qui cum eo erant, ita tamen duces regis Antiochi bellis contriuerunt, vt & tem-

plum quod erat Hierosolymis recuperarent, & leges, quæ abolendæ erant, eorum felici pertinacia restituerentur. Mortuo denique Antiocho regnauit Demetrius, ad quem accessit sceleratissimus Alchimus, & cepit regem inflammare aduersus Iudam; dicebat enim regi, Iudas & qui cum eo sunt bella nutriunt, nec patiuntur regnum esse quietum. Vnde ego fraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) Veni ad te primum quidem vtilitibus regis fidem seruans, secundo etiam ciuibus consulturus. Tunc misit rex Hierosolymam Nicanorem, vt & Iudam comprehenderet, & Alchimum summum sacerdotem constitueret. Alchimus autem beluæ animum gerens cum venisset Hierosolymam, iussit destrui muros domus sanctæ interioris. Sed horum criminum pœnas miser diu virare non potuit. Subito enim obtusum est os eius, & loqui non potuit. Sed dissolutus paralyti miserabiliter expirauit. Sicque deficientibus sacerdotibus de genere Aaron, & Iuda Machabæo pro patriæ legibus decedente forte bellica iam defuncto, Ionathas frater eius adeptus est principatum Iudæorum, simulque sacerdotium. Porro gesta iude, & fratrum eius quia multa sunt valde, & in libris Machabæorum scripta continentur, nolui presentis breuitati inserere. Ionathæ vero Simon frater eius successit. Post Simonem autem peruenit sacerdotium ad ioannem filium eius, qui aduersum Hircanos dimicans Hircani nomen accepit. Ioanni Hircano successit Aristobolus. Aristobolus autem factus est rex & sacerdos: & Aristobolo successit rex pariter & sacerdos Alexander: Alexander vero moriens reliquit superstites filios duos Aristobolum, & Hircanum. Sed donec adulescerent pueri Alexandram coniugem suam temperamento regali præfesse voluit, simul arbitram statuens, cuiam potissimum illorum summum sacerdotium committeret. Illa Hircanum patri in sacerdotio substituit propter senioris ætatis prærogatiuam, Aristobolo fratri nihil publicorum committens officiorum. Post Alexandræ mortem Aristobolus inuasit regnum, & demum Hircanus sacerdotium ei dimisit. Postea vero idem Hircanus excitatus ab Antipatro, patre Herodis, primum ad Arabiæ regem se contulit facti pœnitens, ac demum Pompeio Romanorum duci, qui in Syriam Tygranem regem debellaturus aduenerat, querimoniam detulit, qua occasione idem Pompeius consul Romanorum urbem Hierosolymam expugnauit, & templum polluit, & Aristobolum pontificem vincitum cum liberis Romam misit. Hircano uero pontificatum reliquit, & memoratum Antipatrum procuratorem totius regni constituit. Sicque deinceps gens Iudæorum tributaria Romano facta est imperio, & ita, sicut dictum est, Hircanus & Aristobolus fratres inter se dimicantes primi occasionem præbuere Romanis, vt Iudæam inuaderent.

De Herode, & genere eius. Cap. XIII.

Prædicti Hircani pontificis tempore quidam latrunculi ab Hierosolymis egressi circa Ascalonem prædas egerunt, vbi inter cæteros captiuos Antipater quidam iuuenis cuiusdam Herodis genere Iudæi, qui

Alchimus fraus.

G Ionathas.

Simon. Ioannes. Hircanus.

Aristobolus.

Alexander. Alexandræ.

Hircanus.

Aristobolus.

H Pomp.

Antipater

maei, qui in Ascalone templi Apollinis sacerdos extitit, filius Hierosolymam captiuus ductus est. Hic itaque Antipater in domo Hircani aliquot annis seruans, industria ac probitate spectabilis eidem Hircano domino suo gratosus extitit, in tantum vt ei vniuersam domum regendam committeret. Antipater autem antiquæ gratiæ non immemor erga Hircanum benignus extitit, tantaque modestia iniunctum officium exercuit, vt tam Iudæis quam Romanis cõplaceret. Genuit autem filium Herodem nomine, qui post mortem patris tum merito propriæ virtutis, tum etiam gratia paternæ deuotionis, a Romanis coronam accepit, qui cum irrepsisset contra ius, & fas Iudaicæ gentis in honorem indebitum, cepit in sacerdotium indignissimos, & ignobiles quosque substituere, quos ei voluitas aut casus dedisset. Vestem quoque summum pontificis occlusam sub suo tenebat signaculo, nec vnquam eius vsu, potestatemve permisit pontificibus sui temporis, & vt suam sobolem regio Iudæorum generi committeret abiecta vxore Dofide, quam priuatus acceperat, copulauit sibi Mariannam regis Aristoboli filiam, & Hircani summum pontificis Iudæorum neptem. Sed huius mulieris expetita societas (sicut post declarabitur) eius potentiam potius inclinauit quam extulit, & domesticis affecit doloribus. Nam dum sequitur nobilitatem, incidit in perturbationem, quasi domus propria non conueniret. Verum vnctione legitima Iudaicæ gentis cessante, Imminebat secundum sermonem propheticum expectatio gentium, Dominus noster Iesus Christus, qui verus Rex & sacerdos de regum atque pontificum genere carnem assumens, venit mundo salutarem afferens fidem, in qua populum Gentilem atque Iudaicum sanctificando sibi conuinceret, & vniret. Natus est sua ordinatissima distributione anno memorati regis Herodis tricesimo primo, qui est secundum Hebræos ab origine mundi annus quater millesimus nongentesimus & quinquagesimus primus. Porro sicut beatus Maximus in sermone de Pascha testatur, & quemadmodum Græci calculatores computant, est quinquies millesimus quadringentesimus septimus.

Herodes.

Dofis. Mariana.

K Iesus Christus.

Tempus natalis domini.

FINIS LIB. IIII.

QVINTVS LIBER tractat de regnis Mundi a tempore, quo post diluuium exorta sunt, vsquequo in potestatem Romanorum deuenerunt, continens Capita XXI. Cum Annotatiunculis Domini Thomæ Garzonij, eiusdem Ordinis Theologi.

De Regnis Mundi. Caput. I. De Regno Scytharum. Cap. II. De Regno Assyriorum. Cap. III. De Regno Medorum. Cap. IIII. De Regno Persarum. Cap. V. De Regno Macedonum. Cap. VI.

De Regno Syria. Cap. VII. De Regno Asia. Cap. VIII. De Regno Aegyptiorum. Cap. IX. De Regno Aegyptiorum post Alexandrum magnum. Cap. X. De Regno Sicyoniorum. Cap. XI. De Regno Argiuorum. Cap. XII. De Regno Atheniensium. Cap. XIII. De Regno Lacedæmoniorum. Cap. XIII. De Regno Corinthiorum. Cap. XV. De Regno Lydorum. Cap. XVI. De Regno Parthorum. Cap. XVII. De Regibus Numidie. Cap. XVIII. De Regibus Babylonie. Cap. XIX. De Regno Latinorum. Cap. XX. De Iulio Casare primo Imperatore Romanorum, & Pompeio Magno. Cap. XXI.

De Regnis Mundi. Cap. I.

MO narrabo quomodo ab initio regna Mundi cucurrerunt vsque ad aduentum Christi. Post diluuium quatuor primum in humano genere excellentia regna exorta sunt. Scytharum ab aquilone, vbi Tanus, Assyriorum ab oriente, vbi Belus. Aegyptiorum a meridie, vbi Mineus. Sicyoniorum ab occidente, vbi Aegialeus, primi regnauerunt. Sed de regno Scytharum, & de regno Sicyoniorum rara in scripturis memoria fit, eo quod regnum Scytharum longe remotum fuit, & regnum Sicyoniorum cito decidit.

De Regno Scytharum. Cap. II.

Cytharum igitur gens antiquissima sub septentrione posita, non minus illustra principia quam imperia habuit, nec virorum magis quam feminarum virtutibus claruit. Scythæ per incultas solitudines errare soliti non agrum exercent, sed vxores & liberos secum in plaustris vehunt, corijs imbrem & hyemis asperitatem euitantes, armenta & pecora secum pertrahunt. Lacte & melle vescuntur, Gens laboribus & bellis aspera, vires corporum immensæ. Scytharum regnum sub Ragan putatur exortum.

Annotationes Domini Thomæ Garzonij eius ordinis Theologi in Librum Quintum.

ANNOTATIO.

Vt Scytharum Regnum quibus constiterit nationibus, percipiatur, breuiter scythiæ populi sunt anotandi; quos Ioannes Hunter in suis Cosmographicis Rudimentis, fuisse declarat, Moschos, Arimaspos, Agathyrtes, Baslides, Roxolanos, Hamaxobites, Basternas, Tauricos, Getas, Nomades, Georgias, Axiacas Thyssagetas & Gelonos.

De Regno Assyriorum. Cap. IIII.

De Regno Medorum. Cap. IIII.

N Assyriorum regnum sub Belo primo rege exortum, ab anno vicefimo quinto Sarug proavi Abrae vsque ad annum septimum Oziae regis Iudae cucurrit. Alij a Nino filio Beli regnum Assyrium inchoant, propter hoc quod sub eo primum in exteris gentes dilatatae est. Post mortem Nini Semiramis vxor eius timens committere regnum Nino filio suo, quia infra regnandi annos erat, nec ipsa ausa regnum palam tractare, filium in thalamo federe fecit, & quia similis erat filio, induta veste virili sexum mentita finxit pro femina puerum, pro vxore Nini filium, & sic regnum tenuit, & multum dilatauit, & quam plurima viriliter egit. Adulto filio regnum ei tradidit, & tandem accensa in concupiscentiam eius eum ad turpem coitum compulit, vnde tempore postmodum dolore correptus eam interfecit. Cucurrit autem regnum Assyriorum per annos mille trecentos & duos, & per reges triginta septem vsque ad Sardanapalum, post quem ad Medos translatum est. Reges Assyriorum hi fuerunt, Belus, Ninus, Semiramis, zameis qui & Ninias, Arius, Aralius, Xerxes qui & Baleus, Armamitres, Belochus, Baleus, Altadas, Mamintus, Machale, Sparreus, Mamillus, Sparretus, Ascatales, Amintes, Belochus, Bellopars, Lamprides, Sofares, Lampares, Pamas, Sofarinus, Mitraeus, Tautoris, Theutheus, Tineus, Dergilius, Eupales, Laosthenes, Piorithiades, Offrateus, Offratenes, Acrazepes, Thonos, Conolores, qui graece dicitur Sardanapalus. Porro isti sunt reges, qui post Sardanapalum in Assyria regnasse creduntur (sicut refert diuina historia) Ful, Teglat, Falasar, Salmanasar, Sennacherib. Caeterum praefatus Sardanapalus fuit vir muliere corruptior. Semper enim inter foeminarum contubernia versabatur, ad quem admitti cum die quadam praefectus Medis Arbastus, qui & Arbaces vocabatur, obtinisset, inuenit eum inter scortorum greges purpuram colorentem, & inter virgines pena diuidentem, quo viso reuersus ad socios, quem viderit refert, negat se illi prorsus parere posse, qui se malit esse foeminam quam virum, moxque fit coniuratio Medorum contra Assyrios, & indicitur bellum Sardanapalo. At Sardanapalus cum resistere tot rebellantibus non valeret, in regiam se recepit, vbi accensa pyra se, suasque diuitias igne concremauit. Sicque regnum Assyriorum ad Medos translatum est.

ANNOTATIO.

Regnum Chaldaeorum, siue Assyriorum, quod dicitur Babylonicum, initium sumpsit ab edificatione turris Babel, ut dicit Berofus Chaldaeus anno ab uniuersali aquarum inundatione centesimo trigesimo primo. Omnes Reges eius, & Regni mutationes pulchre describuntur a Ioanne Lucido in suis Chronicis, libro quarto in principio, quem uidere fas est.

Regnum Medorum sub Arbace primo rege exortum ab anno septimo regis Oziae vsque ad annum decimum nonum migrationis Babylonis cucurrit per annos ducentos & quinquaginta octo, & reges octo, quorum ista sunt nomina. Arbaces, Sofarinus, Medus, Cardiceas, Diocles, Phraortes, Arfaces, Astiages. Denique Cyrus nepos Astiagis cum adoleuisset, Astiagi bellum indixit, & facta congressione exercitum eius fudit, & ipsum Astiagen cepit, sed nihil ei praeter regnum abstulit. Itaque Cyrus iste dignitate Medorum ad Persas transfuit.

De Regno Persarum. Cap. V.

Regnum Persarum sub Cyro primo rege exortum cucurrit per annos ducentos decem & octo, & per reges quatuordecim, quorum ista sunt nomina. Cyrus, Cambises, Fratres magi, Darius, Xerxes, Artabanus, Artaxerxes qui & Longimanus, Xerxes secundus, Sogdianus, Darius nothus, Artaxerxes qui & Mnenon, Artaxerxes qui & Ochus, Arses Ochi filius, Darius Arsinij. Cyrus itaque Persarum rex primus apud Persas educatus postquam Monarchiam obtinuit, Syriam, Scythiamque totam sibi subiugauit. Quibus patris, Babyloniam obsedit, urbem tunc ceteris cunctis urbibus fortiorem. Huius enim ambitus circūueniebatur stadijs quadringentis & octoginta sex. Erat in campi planitie sita, & castrorum facie mœnibus paribus per quadrum disposita. Murorum enim latitudo erat cubitorum quinquaginta, habens altitudinem quater tantam. A fronte murorum erant centum portae areae. Per medium autem huius Euphrates fluuius transcurrerebat, & extrinsecus per circuitum fossa late patens vice annis circumfluebat. Arx autem, quae intus eminebat, fuit turris illa, quae post diluuium a Nemrod gigante coepit aedificari. Aduenit illuc Cræsus rex Lydorum, ut auxiliaretur Babylonijs, & cum septimum decimum Balthasar compleset regni sui annum, irritam putans prophetiam Hieremiae, qua praedixerat ad annum septuagesimum captiuitatem Iudaeorum esse soluendam, exhiberi fecit in mensa sua vasa sacra templi Domini, & contra ius & fas bibit in eis, sed huius criminis poenas coestimuluit, nam antequam illuceret extinctus est, & Cræsus rex cum alijs regibus multis, qui illuc conuenerant fugit, sicque Cyrus urbem intrauit. Post haec Cyrus regem Lydorum Cræsum expugnauit, & regnum eius obtinuit. Deinde Scythis bellum intulit, vbi eum Tomiris regina insidijs coepositis interfecit. Regina. n. vbi Cyrum adesse coeperat, filium suum cum exercitu ad persequendum eum destinauit. Sed Cyrus Scythiam ingressus vinum & epulas praeparauit, astuque quasi territus statim epulas dereliquit. At illi venientes, & castra Cyri grandi apparatu referta inuenientes procubuit, quasi ad epulas inuitati. Statimque reuertenti Cyro pariter obrutantur. Tomiris autem regina simulauit diffidentiam desperatione cladis illate, & hostem victoria superbum ad se euocat, sicque in valle insidijs coepositis ducem Persarum millia subita

Arbaces.

Medorum reges. Phraortes.

R Persarum reges.

Cyrus.

Babylon.

Circum ibatur.

Turris Babylonica.

Balthasar.

Cyri victoria.

Tomiris. Tamaris.

Perfaru strages. Cyrique cedet. Cambises.

Darius.

Xerxes & eius copie.

Xerxis fuga.

Xerxes cedet. Assuerus Artaxerxes.

Aegyptiorum regnum.

Reges in Aegypto.

Ioannes Lucidus.

subita irruptione deleuit, quibus patris, iussit Cyri caput aniputari, & in vtriusque humano sanguine plenum inferri, ita iniquiens, Satia te sanguine, quem iustitiam. Regnauitque Cambises (qui & Artaxerxes & Assuerus dictus est) filius eius pro eo. Porro Cambises Aegyptum subiugauit, opus templi inhibuit, ipse secundus Nabuchodonosor a Iudaeis appellatur, & sub eo quod in Iudith historia continetur factum esse putatur, quo decedente regnauerunt duo magi. Et ijs interemptis Darius Antipatri filius rex est constitutus, qui Cyri regis filiam in matrimonium suscepit, & regalibus nuptijs regnum sibi firmavit, ita ut non tam in extraneum regnum translatum, quam in familiam Cyri videretur reuersum. Cui successit Xerxes, qui in exercitu suo septingenta millia armatorum, & de auxilijs trecenta millia Graeciam expugnaturus legitur habuisse. Naues etiam rostrostratas mille ducentas, & onerarias ad tria millia, sed tanto agmini dux defuit, nam semper in praelio postremus, & in fuga primus Xerxes apparuit. Vnde ante experimentum belli opibus magnis fretus, montes in planum exequabat, & maria pontibus onerabat, & immensas aquarum voragines per meabiles faciebat, sed vbi ad angustias Thermopylarum peruenit, qua introitus in Graeciam patet, turpiter est deuictus, & cum deinde fuisset terrestri, naualique praelio superatus, etiam suis conuenit esse coepit. Deficiente itaque quotidie regia in eo maiestate, Artabanus praefectus eius eum interfecit, Artabano Artaxerxes, qui & Longimanus, successit. Ipse est Assuerus, sub quo factum est quod in Esther historia continetur. Porro Artaxerxi longimano successit Xerxes secundus, & Xerxi secundo Sogdianus, & Sogdiano Darius nothus. denique post haec Aegyptus a Persis recessit, & proprios reges habere coepit. Dario notho successit Artaxerxes qui & Menon: & post hunc Artaxerxes qui & Ochus. Post haec Ochus Nechao Aegypti rege in Aethiopiam pulso, Aegyptum recuperauit, & exinde vsque ad Alexandrum magnum Persae in Aegypto regnauerunt, sic Ochus, Arses Ochi filius, Darius Arsis filius, Alexander magnus. Sed antequam ad Persicum bellum, & gesta Alexandri narranda accedam, prius ortum regni Macedoniae, in qua primum ipse Alexander regnauit, paucis expedire curabo.

ANNOTATIO.

Post Sardanapalum coepit Medorum, & Persarum Monarchia bipartita inter Medos, & Babylonios. Deinde reuinita fuit sub primo Cyro, & Dario. Quomodo autem coeperit, & subsequuta fuerit diuisio, habes distincte, & diffuse ex Ioanne Lucido lib. 4. Chronicorum, capit. secundo.

De Regno Macedonum. Cap. VI.

Regnum Macedonum sub Cranao primo rege exortum ab anno tertio decimo Oziae regis Iudae vsque in annum nonum Oniae pontificis, qui & Menelaus dictus est, cucurrit per annos Sexcentos & triginta sex, & per reges triginta nouem. Ante Alexandrum isti fuerunt reges. Craneus, Crenus, Tyriminas, Perdi-

cas, Argeus, Philippus, Europus, Alcetas, Amyntas, Alexander magnus. Igitur Magnus Alexander cum vicefimo aetatis ageret annum, regnum adorsus est expugnare Persarum, habens in exercitu peditum triginta millia, & equitum quatuor millia quingentos. Et horum agminum ordines nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneret, fenatum te cernere non militum duces existimares. Nemo denique illorum in praelio fugam, sed victoriam cogitauit, nec in pedibus equam spes, sed in lacertis fuit. Porro rex Darius fiducia virium, non hostem a finibus Persarum arcere, sed intra regni sinum recipere gloriosius ratus, flumen Euphratem, & montem Ciliciae muram illum sine impedimento transire permisit, ac demum in campis Adraasti dirigit aciem aduersus eum. Habuit itaque Darius in ea congressione sexcenta millia militum. Sed tam numerosus exercitus mox terga vertit, superatus non minus Alexandri arte, quam Macedonum virtute. Magna caedes Persarum in eo praelio fuit: de exercitu vero Alexandri nouem tantum cecidere pedites, & centum viginti equites. Post hanc victoriam maior pars Asiae statim ad Alexandrum defecit. Denique plurima gessit bella cum praefectis Darij, quos iam non tam armis, quam nominis sui terrore superauit. Iam enim milites Alexandri Persicum aurum, & totius orientis opes quasi suam praedam ducebant, nec belli periculorumque, sed diuitiarum meminerant. Post haec autem Darius cum quadringentis millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem praecedit. Occurrit ei Alexander, & committitur praelium ingentibus animis. In eo praelio vterque rex vulneratur, & tandiu tamen anceps fuit quoad fugeret Darius, exinde magna caedes Persarum secuta est, caesa enim sunt sexaginta millia & vnum peditum, & equitum decem millia, capta quadraginta millia. E Macedonibus cecidere pedites centum & triginta, & equites centum quadraginta. In castris Persarum multum auri, & caeterarum opum inuentum est, & inter castrorum captiuos capta est Darij mater, & vxor eiusdemque soror, & duae Darij filiae, quarum redemptionem, oblata etiam dimidia regni parte, Darius non obtinuit. Illas tamen Alexander haberi apud se ut reginas praecipit, filiabus non fordidiis matrimonium dignitate patris sperare iussit. Post haec autem Darius in gratiam victoris Alexandri aureis vincitur catenis a cognatis suis. Et vincetus pariter cum Persarum regno vitam finiuit. Cuius corpus Alexander more regio sepeliuit. Sicque Persarum regnum cessit in potestatem Macedonum, postquam steterat per annos ducentos triginta vnum. Interea vero Tyrum florentissimam urbem Alexander expugnauit, & Alexandriam super amnem Tanaem edificauit, & Indiam expetijt, ut vltimo Oceani limbo Imperij sui fines terminaret. Vbi cum Poro ipsius gentis rege fortissimo equo vectus singulari certamine dimicauit, sed occiso deiectus equo concursu satellitum suorum mortem euasit. Subactis deinde omnibus orientis gentibus vsque ad flumen Indum, & ad Oceanum statuit remeare retrorsum. Verum cum Darium regem M. Hug. a S. Vict. To. ij. X 2 annis

Alexander magnus.

Darij copie & fuga.

Darij secunda caedes, & fuga.

Alexander in captiuas humanitas. Darius vincetus moritur.

Porus vincit. Alexander periculis.

Alexander mors.

annis duntaxat quinque superuixisset, & Babyloniam reuersus fuisset, suorum insidijs in eadem vrbe, in ipso ætatis & victoriarum flore, vitâ veneno finiuit, vitæ videlicet suæ anno tricesimo secundo, regni vero sui duodecimo. Quo defuncto successores eius orbem vniuersum, qui Macedonũ viribus subactus fuerat, inter se partiti sunt, sed postea varia bellorum sorte confligentes ad paucos potestas collecta est. Prima partitio talis fuit. Ptolomæus accepit Aegyptum, Africam, Arabiam: Larius militenus Syriã, Philotas Ciliciã, Philo Illiricos, Acropatus Mediã maiorem, Sother Mediã minorem: Scyrus Sufanianã gentem, Antigonus Philippi Phrygiã maiorem, Nearchus Lyciã & Pamphiliã, Cassander Cariam, Menander Lydiã, Leonatus Phrygiã minorem, Lyfmachus Thraciã & Pontum, Eumenus, Cappadociam & Paphlagoniã, Seleucus summã castrorũ, Cassander Antipatri stipatores & satelites regis, Taxiles Seres inter Hydaspem & Indum, Phiton Agenoris, colonias in Indis cõditas, Oxiarches Paropamenos in fine Caucafi, Subitores Aracussios & Chedros, Statanor Drancheos & Areos, Amyntas, Athrianos, Sicheusita Sogdianos, Canor Parthos, Philippus Hircanos, Frataphanes Armenios, Tlepolemus Persas, Peucestes Babylonios, Arthous Pelassos, Archeusilus Mesopotamiã. Post hæc (vt supradictũ est) ad paucos potestas collecta est. Et Philippus quidẽ, qui & Arideus dictus est, tadẽ obtinuit Macedoniã, Seleucus Syriam, Antigonus Asiã minorẽ, Ptolomæus Lagi filius Aegyptum. Isti sunt igitur reges, qui post Alexandrũ magnũ in Macedonia regnauerũt, Philippus qui & Arideus, Cassander, Antigonus, & Alexander Cassandri filij, Demetrius, Pyrrhus, Lyfmachus, Ptolomæus Cerãnos, Meleagrus, Antipater, Sostenes, Antigones, Philippus, Perses. Post hæc finitum est regnum Macedonia. Romani enim interfecto Persa, Macedones, Illyrios, & Galatas liberos esse iusserunt.

ANNOTATIO.

De Monarchia Alexandri Macedonis propria, & de Regibus post eum sequentibus in Asia, & Syria, nonnulla notatu digna excerpere potes ex Ioanne Lucido, libro Chronicorum quarto, capitulo tertio.

De regnis Syria. Cap. VII.

Antiochus. Orrõ isti sunt reges Syriae, qui post Alexandrũ magnũ in ea regnauerũt: Seleucus Nicanor, Antiochus Sother, Antiochus Theos, Seleucus Gallinicus, Seleucus Ceraunos, Antiochus iste relaxauit sacerdotes, & scribas, & cantores tẽpli Dñi a tributis, & a regio vectigali, & ab alijs oneribus. Post hunc regnavit Seleucus Philopator filius eius, iste est Seleucus, qui Heliodorũ Hierosolymã misit ad spoliandũ ærariũ, qd̃ erat in tẽplo Dñi. Sed Heliodorus diuino correptus iudicio infecto negotio ad regẽ est reuersus. Deniq; Seleucus successorẽ reliquit Antiochũ fratrem suũ, qui Epiphanes. i. illustris, nobilis siue p̃clarus est appellatus. Iste est Antiochus, qui radix p̃cti in principio primi libri Machabæorũ nominatur, qui tot abominationes fecit

Reges Macedonũ.

Antiochus.

Epiphanes.

in Hierosolymis: quo mortuo regnavit Antiochus Eupator filius eius annis duobus. Et post hũc Demetrius Seleuci filius egressus ab Vrbe Roma venit in Syriã, in regnũ videlicet patris sui. Cuius aduẽtu comperito exercitus, qui cũ Antiocho Epiphane fuerat, eiusdem Antiochi filiũ, hoc est Antiochũ Eupatorẽ, qui iã regnare cõperat, interfecit: Sicq; Demetrius Seleuci filius, qui & Sother dictus est, regnũ obtinuit. Alexander vero filius Antiochi Eupatoris cum venisset, exercitũ collegit, oppressoq; Demetrio regnũ recepit. Post Demetrius filius Demetrii fugato Alexandro p̃tatem ad se reuocauit. Deinde Triphõ quidem paruum Alexandri eiusdem filiũ Antiochũ adolescentem, quẽ nutriendũ acceperat, occidit: sed illo tandem oppresso regnũ in progenie Seleuci permansit. Porro Demetrio Antiochus Cyprius successit: & huic Antiocho Antiochus Cizicenus: & Antiocho Ciziceno Philippus. Tertio decimo anno post mortem Alexandri magni Seleucus in Syria regnare cõcepit, in Asia autẽ quadragesimo. Cucurritq; regnũ vsq; ad p̃fatum Philippũ per reges decem septem, & annos ducentos uiginti. Post hæc Syria in ditionem Romanorum venit. Antiochus enim in Parthos fugiens Pompeio se tradidit postquam Philippus captus est a Gabino.

De regno Asia. Cap. VIII.

N Asia minore post Alexandrum magnũ regnavit Antigonus annis decẽ nouem. Post hunc autẽ regnavit Demetrius Poliorcetes decem septẽ annis. Post hũc Demetrius Seleuco regi Syriæ se tradidit, & regnavit Seleucus in Asia & Syria. His igitur breuiter executis ad sequentia transeamus. Sed priusq; de Ptolomæo Lagi filio, qui post Alexandrum magnũ in Aegypto regnavit, dicam: exordium regni Aegypti, cuius supra memini, cursumq; eius vsq; ad hæc tempora paucis expedire curabo.

ANNOTATIO.

Quæ hic Hugo noster pertractat, apud Ioannem Lucidum libro, & capitulo p̃dictis, annotare poteris.

De regno Aegypti. Cap. IX.

Vidã in Aegypto primum deos siue heros quosdã regnasse ferunt, sic. Festus primus annis sexcentis octoginta. Sol secundus septuaginta septem. Sofinofiros tertius tercẽtis viginti. Orõtoliarachus quartus decẽ octo. Tiphon quintus quadraginta quinque. Post hæc Mirtheorũ regna sic. Procaanubes annis octoginta tribus. Apion sexaginta septẽ. Vera autẽ narratio hẽt, qd̃ a natiuitate Abrae sex tãdecima Dynastia, quã Aegyptij summã p̃tate vocant, Thebæorũ apud Aegyptios initiũ accepit, curres p̃ annos cẽtũ nonaginta. quindẽcim. n. Dynastiar in regno Aegyptiorũ iã trãfactæ fuerãt, & sextãdecima (vt diximus) qua Thebæi regnabãt exorta est. Dynastia igitur decima sexta regnauerunt Thebæi annis centum nonaginta. Dynastia decima septima Pastores octo. Dynastia decima octãua. Diapolitanorum

Dynastia.

Reges Aegyptii.

rum Amasis primus. Hic fuit tempore famis, sexto anno eius regnare incipiens, Chebron secundus, Menophis, Mephres, Missar, Mutofis, Theutemofis, Amenophis, Ortus, Achencheres, Achoris, Ehencre, hic submersus est. Acherres, Cherres, Armeus qui & Danaus, Ramesses, qui & Aegyptus. Menophis Dynastia decima nona Zetus, Rampses, Amenophis, Ammenephus, Thnores, qui & Polybus: Ad hunc Menelaus cum Helena post excidium Troianorum diuertit. Dynastia uigesima Diapolitanorum: Dynastia uigesima prima Sinendis, Piusennes, Nefercheres, Amenophis, Ofochor, Piusnaces, Piusennes: Dynastia uigesima secunda Sefochosis, Oforton, Tãcelofis: Dynastia uigesima tertia Petubas, Orfochon, Pannios. Dynastia uigesima quarta Bochoris. Dynastia uigesima quinta Sabachon, Aethios, Sobicus, Tharacus, Aethiops. Dynastia uigesima sexta Merres, Aethiops, Stchnatis, Necheompos, Nechaoplammeticus, Necheo secundus, Vafres, Amasis. Dynastia uigesima septima Perfarũ annis centum & uidecim. Cambises, Fratres magi. Darius, Xerxes Darii filius, Artabanus, Artaxerxes, Xerxes secundus, Sogdianus, Darius nothus. Post hæc Aegyptus a Persis recessit, & proprios reges habere cõcepit. Sicut subiectum est. Dynastia uigesima octãua Amarcheus, Saites. Dynastia uigesima nona Nephrites, Achoris, Piammites, Nephrites Nectanebus. Post hæc Artaxerxes qui & Ochus, Nectabo rege Aegypti in Aethiopiã pulso, Aegyptum obtinuit, & ex inde vsq; ad Alexandrũ magnũ Persã Dynastiã Aegypti tenuerunt: ab anno decimo septimo Ochi vsq; ad septimum Alexandri: & nũc Aegyptus in potestatem Græcorum venit: Hac p̃terea tempestate, qua p̃ratus Ochus in Perside regnauit & in Aegypto, Brennus, qui apud urbem Senonensem regnabat, cum trecentis millibus Gallorum in Italiã venit, & eam vsq; ad Senogalliam supra mare Adriaticum sitam occupauit, & ibi ab inuicem separati sunt, quorum ad centum millia Delphos aduētes Græcorum gladiis perierunt. Alia uero centum millia in Italiã remanserũt, Ticinũque, Mediolanum, Bergomũ, & Brixia cõstituentes, Cisalpina Galliar nomen dederunt. Vnde Gallia transalpina, quæ ultra alpes respectu Italiæ habetur, & Gallia cisalpina, quæ is alpes est, uocatur. Et hæc de Brenno, Gallis, & Galliis pauca dixisse sufficiat. Porro Ocho successit Arxes filius eius, & Arxi Darius Arxis filius, & Dario (vt supradictum est) Alexander Magnus, cuius Imperij anno septimo Aegyptus in potestatem Græcorum venit. Post Alexandrum denique Magnum regnavit Ptolomæus Lagi filius in Alexandria Aegypti.

Helena ad Aegyptum

Aegyptiorum reges proprii.

Artaxerxes.

Brennus Gallorum dux.

Pharones. Lagida.

Ciendum autem, qd̃ omnes reges Aegypti cõmuni vocabulo primum Pharones sunt dicti, ab Alexandro uero magno usque ad Cleopatram Ptolomei siue Lagidæ: a Ptolomæo Lagida Lagi filio. Cucurrit itaque regnum Alexandriae vsq;

De regno Aegyptiorum post Alexandrum magnum. Cap. X.

que ad Octavianum Augustum per reges duodecim, quorum ista sunt nomina: Ptolomæus Lagida. Iste Hierusalem dolo cepit, & Iudæos captiuauit. Ptolomæus Philadelphus. Iste uetus testamentum de Hebræo in Græcum trãferri fecit, & Iudæorum captiuitatem relaxauit. Ptolomæus Euergetes: Ptolomæus Philopator: Ptolomæus Epiphanes Ptolomeus. Philomitor: Ptolomæus Euergetes: Ptolomeus Phifcon, qui & Sother. Ptolomæus, Alexander. Ptolomeus qui a matre deiectus est, Ptolomæus Dionisius. Cleopatra. Post hæc Aegyptus in potestatem Romanorum venit, cuius regnum semper molliem est secutum, & tandem in fœmina prostratum, cuius finem inferius explicabo.

ANNOTATIO.

Aegyptiorum Regnum eo tempore cepit, quo & Regnum chaldeorum, hoc est Anno centesimo trigesimo primo a Noatico diluuiũ, ut ex Beroso accepimus. Aegyptus autem ab Aegypto Rege ultimum nomen accepit, ut ait Manethon sacerdos Aegyptius in supplemento temporũ Prius enim Oceana, & Nilea, teste Diodoro siculo in primo libro: postea uerò Aeria dicebatur, ut ait Eusebius in libro de temporibus. Quin etiam ab Olyris nomine, & cognomine Olyriana ab Aegyptijs, & Myzreia ab Hæbreis auctore Moysẽ dicta fuit. Ultimo autem uocata est Aegyptus, ut dictum est, ab Aegypto fratre Danaï, qui dicebatur Ramesses. Hæc ex Ioanne Lucido, libro Chronicorum quinto, Cap. primo, apud quem non nulla alia ad propositum notatu digna comperire potes.

De regno Sicyoniorum. Cap. XI.

Regnum Sicyoniorum sub Aegialeo primo rege exortũ: ab anno uigesimo quarto Nachor aui Abrae vsq; in annum decimũ septimum Heli sacerdotis & Iudicis Israel cucurrit per annos noningentos sexaginta & unum, & per reges triginta unum, quorum ista sunt nomina. Aegialeus, Europs, Felchim, Apis, Telon, Aegiorus, Thurinachus. Leucippus, Mefaspus, Eratus, Plemus, Orthopolis, Maratus, Maratus, Echiurus, Chorax, Epopus, Laomedon, Sichon, Polibus, Inachus, Phestus, Adraustus, Polyphides Pelagus, Zeuxyppus. Post hæc sacerdotes Carni p̃ræsuerunt annis uiginti octo, quorum ista sunt nomina, Archelaus, Antomidus, Mecludutus, Heuneus, Theonauus, Amphicius, Caridus, Post hæc finitum est regnum Sicyoniorum.

ANNOTATIO.

Regnum Sicyoniorum in Græcia iuxta Eusebium de tẽporibus, initium habuit ante natiuitatem Abrahe, annis septuaginta tribus, uidelicet a nno 32. Beli, & durauit annis non gentis sexaginta, & uno. Reliquos eius progressus, ex Ioanne Lucido, libro 6. Chronicorum, cap. 4. educe-re poteris.

De regno Argiuorum. Cap. XII.

Regnum Argiuorũ sub Inacho primo rege exortũ vsq; ad nouissimũ Acrisiũ cucurrit per annos quingentos quadraginta quatuor ab anno primo Iacob patriarchæ vsq; ad annũ duodecimũ Deboræ & Barach Iudicũ Israel. Reges igit Argiuorum sunt Inachus, Phoroneus, Apis, Argus, Crialus, Phorbas, Triopas, Crotopus. Schelenus, Danaus, Lynches, Abas, Prætus, Acrisius. Post hæc in Mycenæ Imperium. Hug. à S. Viã. To. ij. X 3 rium

† Octauis
Ex eodem
Berosus.
Manetho.
Diodorus
I
K
Siculus.

riū est trāslatū. Perseus, Acrisio nō spōte interfecto migravit ab Argis. Reges Mycenarū sunt. Perseus, Sthelenus, Euristeus, Stheleni filius, Atreus & Thyestes, Agamēnon, Egyptus, Orestes, Thifamēnus, Pen-tilus, Comethes.

ANNO TATIO.

Lucidus. Ioannes. Mox ortis Esau, & Iacob, Anno secundo Balei xer-
fis octavi Regis Assyriorū, initiū habuit Regnū Argiorū,
ut cōputat Eusebius. Cōputatio, Regum, & temporum ipso-
rum cernitur breuiter apud Ioannem Lucidum libro
Chronicorum sexto, cap. Quinto.

De regno Atheniensium. Cap. XIII.

N Cecrops. Regnum Atheniensium a Cecrope rege primo
exortum, ab anno vigesimo secundo Moyfi
hoc est quadragesimo quinto ante egressionem
Israel de Aegypto vsque in annum vigesimum no-
num Manassæ regis Iuda, cucurrit per annos No-
ningentos quinquaginta tres. Reges igitur sūt, Ce-
crops, Cranaus, Amphiction, Ericthoniū, Pandiō,
cuius filia Progne, & Philomena, Erictheus, Ce-
crops, Ericthei, Pandion Cecropis, Aegeus, Pandio-
nis, Theseus Aegei, Menesteus, Demophoon The-
sei, Oxintes, Aphicatas, Thimotes, Melanthus, Co-
drus Melanthi. Hucusq; reges, post hanc autē princi-
pes sunt constituti, quorum singuli principatū usq;
ad finem vitæ tenuerunt, Medrus Codri, Acastus,
Archippus, Theusippus, Phorbas, Mezades, Dio-
gnetus, Pheredus, Ariphron, Thespieus, Agamestor
Aeschylus, Almeon, Carops, Aesimedes, Elidicus,
Hippomenes, Leocrates, Absander, Eurixias. Post
hanc annui principes Athenis constituti sunt nouē
ex nobilibus ciuitatis.

ANNO TATIO.

Atheniensium Regnum (vt ait Berofus in 5. libro) cepit
Anno quarto Spareti. 17. Regis Assyriorum qui fuit annus
primus Iasij Regis, Etruriae & 30. Ori Regis Aegypti. Quo-
rum Reges quot annis regnarunt, ex Eusebio elicit Ioan-
nes Lucidus. lib. 6. cap. 6.

De regno Lacedæmoniorum. Cap. XIII.

P Regnum Lacedæmoniorum sub Eury-
stheo primo rege exortum ab anno
septimo Samuelis Iudicis Israel, vsq;
in annum quadragesimum nonū O-
zię regis Iuda cucurrit per annos tre-
centos uiginti quinque & reges nouem, quorū ista
sunt nomina Eurystheus, Agis, Echestratus, Labo-
tes, Doristeus, Agefilaus, Archilaus, Thelectus, Alca-
menes.

ANNO TATIO.

Regnum lacedæmoniorum incepit, secundum Eusebiū,
anno quarto Dercisi trigessimū primi Regis Assyriorum. A
liqui tamen dicunt, id cepisse prius annis duobus, quod ma-
gis computationi nostræ (ait Lucidus) conuenit. Tunc en-
nim erat septuagesimus octauus annus vigesimæ Dynastię
Aegyptiorum, & sextus annus Aeneæ Syluii Regis Lati-
norū; nec nō & duodecimus annus Saulis Regis Hebręo-
rū. Reges Lacedæmoniorū apud eūdē habes ex Eusebio.

De regno Corinthiorum. Cap. XV.

Q Regnum Corinthiorū sub Alethe primo rege
exortū, ab anno octauo Samuelis Iudicis Is-

rael, vsq; in annum primū Ioatham filii Ozię cu-
currit per annos trecentos uiginti. Reges fuerunt,
Alethes, Trion, Agilaus, Primitas, Bacis, Agelas, Eu-
demus, Aristomedes, Agemon, Alexander, Thele-
stes, Pritanis.

ANNO TATIO.

Eodem tempore incepit, regnum Corinthiorum, quo
& Regnum Lacedæmoniorum, iuxta Eusebium. Et Reges
eorū fuerūt numero duodecim. Ioan. Lucidus. lib. 6. c. 10.

De regno Lydorum. Cap. XVI.

R Regnum Lydorum sub Ardiso primo rege e-
xortum ab anno quadragesimo octauo Ozię
regis Iuda, usque in annum quadragesimum ter-
tium transmigrationis cucurrit per annos trecētos
triginta, & per reges nouem quorum ista sunt no-
mina, Ardisus, Aliattes, Meles, Candaules, Giges,
Ardis, Sagdiates, Aliattes, Cræsus. Post hęc subuer-
sum est regnum Lydorum a Persis. Cræsus nam-
que Lydorum rex cum Medi, & Persæ Babylonem
obsiderent, contra eos Chaldecis auxilium tulit, p-
pter quod postea subuersa Babylone a Cyro rege
Perfarum bello oppetitur, & superatur. Sicque re-
gnum Lydorum in Perfarum ditionem tranliit.

ANNO TATIO.

Regnum lydorum, iuxta Eusebium mox incepit, post
finem Regni Corinthiorum, hoc est annis duobus ante pri-
mam olympiadem. Ioan. Lucidus lib. 6. Chron. cap. 13.

De regno Parthorum. Cap. XVII.

D Arthi postquam a Seleuco rege defece-
runt, proprios reges habere ceperunt,
quorum ista sunt nomina, Arsaces, Arsa-
ces, Priapacius, Phrahates, Mithridates,
Phrahates, Artabanus, Mithridates, Orodes. His tē-
poribus Crassus Romanum assecutus consulatum
per Mesopotamiam tendens in Parthiam, Euphra-
tem fluuium contra fædus Luculli & Pompeii cō-
sulū Romanorum, tranliuit, & Carras usque per-
uenit, ubi a Parthis circumuentus exercitum ami-
sit, & ipse est extinctus. Porrò Orodi successit Paco-
rus, & Pacoro, Mithridates magnus, & Mithridati
magno Pharnaces filius eius. Hic est Pharnaces, qui
in bello Pharfalico Pompeio auxilium tulit, quem
post mortem Pōpeii Iulius cęsar in Ponto deuicit.

De regno Numidiæ. Cap. XVIII.

R Reges Numidię sunt, Gala, Masinissa, Mycip-
sa, Atherbal, Hiemplal, Iugurtha.

De regibus Babylonia. Cap. XIX.

R Reges Babylonię sunt Merodach, Baladā, Na-
buchodonosor, Nabuchodonosor, Esilme-
rodach, Egesar, Labofordach, Balthasar. Isti sunt re-
ges Chaldæorum, qui quamuis gestis fuerint in-
signes, in numero tamen regum illustrium non com-
putantur.

De regno Latinorum. Cap. XX.

X Regnum Latinorum sub Iano (vt di-
cunt) primo rege exortum ab anno
septuagesimo sexto Ahod. Iudicis Is-
rael vsque in annum octauum Datij
regis, qui est octogessimus post tran-
smigrationem Babylonis, decimus post reuersionē,
quartus post instaurationem tēpli, cucurrit per an-
nos octingentos uiginti nouem, & reges Latinos
sex, Albanos quatuordecim, Romanos septem vsq;
ad Tarquiniū superbū. Reges Latini fuerunt,
Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, Aenæas. Al-
bani, Alcanius, Siluius. Posthumus Aeneę filius, Sil-
uius, Aenæas, Siluius Latinus, Siluius Epithus, Sil-
uius Capis, Siluius Capetus, Siluius Tyberinus, Sil-
uius Agrippa, Siluius Aremlus, Siluius Auentinus
Siluius Procas, Siluius Amulius. Romani, Romu-
lus, Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Mar-
tius, Tarquinius Priscus, Seruius, Tarquinius super-
bus. Post hęc, expulsis ab urbe regibus per Brutum,
consules rem publicam tractabant vsque ad Iulium
Cęsarem, hoc est vsque ad annum vigesimum Hir-
cani regis & sacerdotis Iudæorum per annos qua-
dringentos sexaginta duos sic: Brutus post expulsos
reges primus consul sub anno primo, deinde decē
viri constituti sunt anno quadragesimo. Camillus
consul anno centesimo trigesimo sexto, Quintius
dictator anno centesimo quadragesimo octauo.
Papyrius consul anno centesimo octogesimo sexto
Manlius, & Regulus anno ducentesimo quadrage-
simo tertio: Publicus Cornelius Scipio anno ducē-
tesimo nonagesimo secūdo: Fabius Maximus dicta-
tor anno ducentesimo nonagesimo octauo: Lucius
Aemilius Paulus, Terentius Varro anno ducentesi-
mo nono: Leuinus, & Marcellus anno trecentesimo
quarto: Claudius Nero, & Marcus Liuius Salinator
anno trecentesimo quinto: Scipio Africanus maior
anno trecentesimo uadecimo: Scipio Africanus mi-
nor anno trecentesimo sexagesimo quarto: Scipio
Nasica, anno trecētesimo nonagesimo primo. Post-
humus, & Metellus anno trecētesimo nonagesimo
tertio: Marius & Cnæus Mallius anno quaticente-
simo primo: Sylla anno quaticentesimo uigesimo
secundo: Marcus Tullius Cicero anno quaticente-
simo sexagesimo nono: Pompeius, & Crassus anno
quaticentesimo quinquagesimo septimo. Cęsar so-
lus imperat anno quaticentesimo sexagesimo secū-
do. Istos de temporibus consulū excerptimus, ex
eo quo reges expulsis sunt usque ad Iulium Cęsarē
singulos annos suos, & tempora quibus post reges
rem publicam tractabant adnotantes, & eos magis
signauimus, quorum temporibus, vel ab ipsis vel
ab alijs aliqua magna gesta referuntur, uerbi gratia
temporibus Papyrij consulis ea, quæ de Alexandro
Magno scripta sunt. Temporibus Scipionum bella
punica. Temporibus Marij Iugurthinum. Tempo-
ribus Ciceronis Catelinarium. Primus itaque Ro-
manorum Monarcha Iulius Cęsar extitit, cuius ge-
sta paucis expediam.

ANNO TATIO.

Hęc omnia diffusius habes apud Ioannem Lucidū, lib.
3. Chronicorum, cap. 3. sed Robortelus, & Paulus Manu-
tius in Tabulis quibusdam copiosis dederant.

De Iulio Cæsare Primo Imperatore Romano
& Pompeio Magno. Cap. XXI.

Iulius itaque Cęsar Gallorum gentem fe-
rocissimam multis prælijs expugnauit.
Nauibus denique in Britanniam transue-
ctus Romanum Imperium ultra terræ li-
mitem dilatauit, mare uidelicet Oceanum, quod to-
tum intra decennium cōsummauit. Quo transacto
decerni sibi a Senatu Romano postulauit alterum
consulatum, contradicium est a Marcello ter consu-
le adnente Pompeio. Deinde decretum est a Sena-
tu, ne in Urbem nisi dimisso ueniret exercitu, quod
Cęsar grauitur tulit, & contractis vndique uiribus,
Romam hostiliter contendit, & Rubicone fluuiū
transmisso, Ariminum cepit, & Rauennam se con-
tulit. At Pompeius, & omnis Romanorum Senatus
crescentibus Cęsaribus uiribus, trepidi tanquam Italia
pulsū Gręciam adierunt, Dyrrachiū gerendi belli se-
dem eligentes. Cęsar autem cum iam aduersus Pō-
peij duces multa peregisset certamina, tandem Ro-
mam intrauit, & ex ærario publico fractis ianuis pe-
cuniam tulit, quam suis militibus erogauit. Interea
vero apud Dyrrachium multi reges Orientis ad Pō-
peium cum auxilijs deuenere, quod audiens Cęsar,
agmine comparato, per Epirum in Thessaliam uen-
it. Pompeius octoginta, & octo cohortes ordine
triplici collocauit, fueruntque in exercitu eius pedi-
tum quadraginta millia, & equites in sinistro cor-
nu sexcenti, & in dextro quingenti. Inter quos erāt
reges multi, senatoresque, & equites Romani pluri-
mi. Contra Cęsar similiter octoginta cohortes tri-
plici ordinauit dispositione. In exercitu Cęsaribus fue-
re minus quam triginta millia peditum, & equites
mille: sed dum utrinque certaretur, tandem uniuersus
Pompeij fugit exercitus. Cęsa sunt in eo prælio
Pompeianorum duodecim millia, & centuriones
triginta quatuor, Pompeius fugiens onerarium nau-
ium nactus, in Asiam properauit, & inde per Tyrū
in Aegyptum transijt. Ibi que statim ut litus attingit
iussu Ptolomei adolescentis in gratiam Cęsaribus ui-
ctoris occisus est. Pompeio interfecto Cęsar Syriā
peruagatus Alexandriam uenit, ubi Alexandrinis pe-
tentibus præfatum Ptolomæum adolescentem Ale-
xandriæ regno donauit, qui tamen illico contra Cę-
sarem rebellauit, & bellū instruxit. In quo bello re-
feruntur cęsa hominū uiginti millia, & duodecim
millia septuaginta nauibus, dedita, unde territus Pto-
lomæus scapham ascēdit ut fugeret, sed multis post-
eum in eandem scapham insilientibus inersus, ne-
catusque est. Cuius dum corpus ad litus deuolutum
fuisset, indicio lorice aureæ cognitum fuit, quem
cum Cęsar Alexandriam præmisset, Alexandrinis
desperatione ad deditiōem coegit. Quibus patris
rursus regnum Aegypti Cleopatræ dedit. Demū
uero Syriam peruagatus, Pharnacem in Ponto deu-
icit. Indeque Romam secundo regressus Dictator
& consul est appellatus, deinde in Africam transiēs
Hug. à S. Vict. To. ij. X 4 omnes

Y Cęsar.
Pompeius
Pompeii
Cęsaribus
Pomp. fu-
ga, & stra-
ges.
Z Pomp. cę-
des.
Cęsar i
reliqua
gesta.
Ptolem.
defectio
Clades.
Mors.
Cleopa-
tra.
Pharnax.
Cęsaribus
in Africa
gesta.

omnes magni Pompeij duces, atque nepotes debelavit. Confluxit apud Mundam civitatem aduersum Pompeij duces Labienum atque Accium Varrum, & superavit. Sed & filiam Pompeij Pompeiam, Faustum, & Syllam, Affranium, & Petreium interfecit. Cato uero apud Uticam sese interemit. Indeque reuersus Romam, rerum summam ac potestatem solus sibi praesumpsit, quam Graeci Monarchiam vocant, sed dum ibi reipublicae statum contra morem malorum clementer instaurat, auctoribus Bruto & Cassio in curia viginti quatuor vulneribus confusus interiit. Post annos tres & menses sex quam imparare inceperat. In hac coniuratione ducentos sexaginta conscios fuisse ferunt. Romanus vero populus dolore stimulatus Capitolium cum auctoribus caedis incendere voluit. Apud quos etiam post modum memorabilis factus est, ut omnes post illum imperatores, Caesares nuncupentur. Breuiter itaque ortus, cursus, & occasus regnorum Mundi, quae a tempore, quo post diluuium disseminatum est genus humanum super terram, extiterunt, usque ad tempus Hyrcani Pontificis, declarauit.

Cato. Monarchia Caesaris. Cedes

minas partiti sumus partes: superiorem eius partem ab exordio seculi usque ad incarnationem uerbi porrigentes: subteriore atque posteriore ab incarnatione uerbi de ortum ad nos usque extendimus. Post tempore consuli Monarche in Romana republica imperium obtinuerunt. primo Iulio Caesare corripiente imperium, repetitusque est Romae mos uni parendi, anno ab urbe condita septingentesimo vigesimo secundo, ab exactis uero regibus quingentesimo octogesimo, pro rege Imperatore, uel sacratione nomine post Augusto appellato.

De Octauiano secundo Monarcha. Et de natiuitate Christi. Cap. II.

Secundus Romanorum Monarcha, interfecto Iulio Caesare Octavianus extitit. Hic Illiricum, & Pannoniam occupauit, & Sicambros, & Artures Hispaniae populos superauit, & moribus informauit. Norici, Dalmatae, Mesi, Bosphorani, Thracae, Daci, Sarmatae, ducum eius sunt superati uirtute. Sed antequam regni monarchiam obtinisset ipse Augustus Italiam, & Galliam, & Hispaniam, Antonius uero Asiam, Pontumque possidebat. Porro Antonius cum esset socer eius repudiata Augusti sorore, Cleopatram Aegypti reginam sibi copulauit, & Augusto bellum indixit. Sed ubi uentum est ad praelium, Antonius imperatorem sustinere non ualens, propria manu se interfecit, Cleopatra uero admotis sibi serpentibus morte sopita est. Tunc Augustus potitus Alexandria urbe opulentissima, Romam triumphans ingressus est. Quibus patris, Parti inclyti nominis gloria territi Romana signa, quae Crasso interfecto diripuerant, ei ultro reddiderunt, & obsidibus datis foedus ab eo suscipere meruerunt. Ad hunc quoque Indi, Garamantes, Aethiopes legatos cum donis miserunt. Venit ad eum & Herodes rex Iudaeae deposito diademe, & insignibus regni sequestratis, eo quod fuisset de amicis Antonij. Venit, inquam, humili habitu, sed regia mente. Cumque coram imperatore fideret, quam Antonio seruauerat, elegantissime perorasset, Caesar fidem, & bonitatem admiratus in homine, saluae inquit & nunc magis utere regno tuo, quoniam non inuidemus uirtutibus, sed delectamur. Et haec dicens, imposuit coronam capiti eius, ampliauitque regnum eius dans ei Gaddaram & Hyponam, Samariam, & Ioppen, Turrim quoque Stratonis. Ex quibus Herodes Turrim quoque Stratonis aulicis aedificiis uenustauit, & Caesarem ius sit appellari. Pacatis igitur omnibus per uniuersum orbem regionibus exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeret uniuersus orbis. Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino. Ascendit autem Ioseph a Nazareth Galilee in Bethleem Iuda, eo quod esset de familia Dauid, ut praesertiretur & ipse cum Maria desponsata sibi uxore praegnanter. Anno igitur Imperij Octauiani Augusti quadragesimo secundo, regni Herodis trigesimo primo, Olympiadis centesimae nonagesimae tertiae, cum per orbem terrarum firmissima pax uigeret, Iesus Christus filius

B Octauianus

Antoni

Cleopatra

Parthi

Indi & c. Herodes

Turris. Stratonis. Caesare Luc. 2.

D Nascitur Christus Dominus

ANNOTATIO. Quae de Caesare ac Pompeio, tum in laudem, tum in obprobrium dici possunt, plutarchus accuratissimus scriptor in uitis eorum, studiosissime digessit. Quae plurima in Suetonio de Caesare, & de ambobus in Appiano, & caeteris Romanae Historiae scriptoribus, annotari possunt.

FINIS LIB. V.

SEXTUS LIBER tractat de Imperatoribus Romanis a natiuitate Christi, idest ab Octauiano usque ad Traianum, continens capita tredecim.

- De concordia praecedentium, & sequentium. Ca. I. De Octauiano secundo Monarcha, & de natiuitate Christi gloriosa. Cap. II. De Claudio Tyberio. Cap. III. De Caio Caligula. Cap. IIII. De Claudio Caligula patruo. Cap. V. De Nerone. Cap. VI. De Galba Caesare. Cap. VII. De Othone. Cap. VIII. De Vitellio. Cap. IX. De Vespasiano, & destructione Hierosolyma. C. X. De Tito Vespasiani filio. Cap. XI. De Domitiano. Cap. XII. De Nerua. Cap. XIII.

De concordia igitur praecedentium, & sequentium. Cap. I.

Incipit conabor Regnorum, ac Regum seriem, & nomina simili ordine, quo modo ab incarnatione uerbi usque ad tempora nostra cucurrerunt explicare. Lineam namque computationis qua praesentis seculi cursum metimur, inge-

Luc. 2. Matt. 2.

E Herodis facinora.

Mariane.

F Herodis filii.

Herodis exitus.

Archelaus Viri illius Augusti mores & forma.

H Tyberius.

Archelaus.

Luc. 3.

I Ioannes Baptista.

lius Dei in Bethleem Iudaeae nascitur secundum fideles promissiones. In cuius ortu angeli exultantes cecinerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Magi quoque uenerunt ab Oriente adorare eum, offerentes ei munera, aurum, thus, & myrrham. Herodes autem mala suspitione perterritus occidit omnes pueros, sperans inter coetaneos Christum interficere. Praeterea agebatur funestus Herodes suspitione mala per multa flagitia, & ne ignobilis uideretur, copulauit sibi Mariannem Aristoboli filiam. Deinde copulauit sibi nouem mulieres, sed inter omnes pollebat Marianne excellentissimi gratia decoris, unde diligebat eam Herodes, nec offensam uolebat. Verum in Mariannen scena adulterij contexitur, quod Antonio imaginem suam destinasset, ut pulchritudine sua perstrictam excitaret in se uiri non sobriam mentem: quod audiens Herodes iussit eam interfici. Sed non multo post secuta est facti poenitentia. Itaque Marianne illi audiri & uideri uidebatur, & interdum conuolare cum illa & confabulari. Addebantur illi stimuli ab ijs, qui ei a filiorum insidijs cauendum denunciabant, asserentes quod uoluerit materni exitij manus in eum armarent. Tandem igitur ad urbem Sebasten Alexander, & Aristobolus (sic enim uocati sunt) perducti, patris imperio strangulati sunt. Fecit occidi etiam Antipatrum filium suum Herodes. Denique morbo intercutaneo depressus lecto decubuit, & tandem morte pessima vitam finiuit. Successit igitur Herodi Archelaus filius eius, maiestate quidem minor, sed uitijs non inferior. Florebant per idem tempus Romae Virgilius, Sallustius, Terentius, Horatius, Liuius, Hortensius. Porro Augustus Caesar erat ad recipiendas amicitias parcus, sed ad retinendas constantissimus. Fuit mitis, gratus, ciuilibus animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis magis. Auxit Romam aedificiis multis illo glorians dicto: Urbem inueni lateritiam, relinquo marmoream. Nolae morbo obiit, & Tyberium suum priuignum sibi successorem reliquit.

De Claudio Tyberio Caesare. Cap. III.

Laudius Tyberius ad imperium sublimatus, imperauit circiter viginti duos annos. Iste tantae modestiae fuit primum, ut diceret, boni pastoris esse peccus tondere, non deglubere. Apud

hunc denique rex Archelaus de insolentia accusatus Viennam Galliae urbem exilio relegatus est, & ad minuendam regni Iudaici potestatem, fratres Archelai Tetrarchae sunt constituti, Lysanias, Philippus, Herodes. Anno autem duodecimo Tyberij Caesaris Pilatus Iudaeae praeses est designatus. Annoque quintodecimo Tyberij Caesaris procurante Pontio Pilato Iudaeam, & praedictis filijs Herodis regiones sibi commissas procurantibus, factum est uerbum Domini super Ioannem Zachariae filium in deserto. Et uenit in omnem regionem Iordanis, praedicans baptismum in remissionem peccatorum. Eodem anno Dominus noster Iesus Christus euangelicam doctrinam inchoauit, & duodecim Apo-

stolos elegit. Deinde elegit septuaginta duos discipulos. Herodes autem Tetrarcha abstulit fratri suo Philippo uxorem suam Herodiadem. Cumque argueret eum Ioannes baptista, uinxit eum, trusitque in carcerem, ac demum fecit eum decolari apud castellum, quod Macheronta dicitur. Porro eodem anno, quo capite cesus est sanctus Ioannes, passus est Dominus noster Iesus Christus, & resurrexit tertia die. Mos autem erat Romanis antiquitus, ut prouinciarum iudices si quid noui in illis, quas regebant, prouincijs contigisset, senatui scripto nuntiarent. Pilatus ergo scripsit epistolam ad Tyberium de his, quae in Dominum nostrum Iesum Christum perpetrata fuerant, significans ei, quod ipse esset uere Saluator mundi. Tunc Tyberius cum suffragio magni fauoris retulit epistolam ad Senatum postulans, ut Christus Deus haberetur. Porro Senatus Christum recusauit, indignans, quod non sibi secundum morem prius epistola delata fuisset. Ab illa itaque die cepit immutari laudatissima prius Caesaris modestia, in poenam contradictoris Senatus. Interea Apostoli Hierosolymis Matthiam ordinauerunt, ac demum septem diaconos, quorum ista sunt nomina, Stephanus, Philippus, Procorus, Nicanor, Timon, Parmena, & Nicolaus Antiochenus. Ab hoc orta est haeresis Nicolaitarum. Per idem tempus Philippus descendens in Samariam praedicauit ibi uerbum Dei, & crediderunt multi. Sed & Simon Magus, qui eandem urbem magicis artibus dementauerat, baptizatus est. Cumque peruenissent illuc Petrus & Ioannes, & Simon uideret per manus eorum impositionem Spiritum sanctum dari credentibus, obtulit eis pecuniam postulans, ut sibi ista potestas concederetur, sed uerbis Petri grauiter confutatus abiit. Circa hos denique dies Paulus Apostolus eligitur, & Stephanus Hierosolymis lapidatur, & Iacobus Alphaei patriarcha constituitur. Apostoli quoque, cum iam Iudaea uerbum Dei repulisset, singulas prouincias adierunt. Petrus Cappadociam & Antiochiam, Ioannes Asiam, Paulus Graeciam, Andreas Achaiam, Mattheus Aethiopiam, Philippus Scythiam, Simon & Iudas Persidem, Bartholomaeus Indiam minorem, Thomas Indiam maiorem. Porro illi, qui ad fidem conuertebantur, discipuli non Christiani uocabantur. Sed florentissima apud Antiochiam ecclesia congregata, prima cepit credentes in Christum Christianos appellare. Praeterea Caesar cum iam suos, & extraneos pariter puniret resolutis in Vrbe Roma militiae artibus: Armenia a Parthis, Mesia a Dacis, Pannonia a Sarmatis, Gallia a finitimis gentibus direpta sunt. Demum uero insidijs Caii Caligulae extinctus est.

De Caio Caligula. Cap. IIII.

Radidit igitur Caius Caligula imperator creatus regnum Iudaeae Agrippae Herodi, filio Aristoboli filij Herodis magni & Mariannes. Tradidit igitur, illi Caius Philippi, Lysaniae, & Herodis Tetrarcharum tetrarchias, & Herodem incestum

Herodes Tetrarcha.

Mar. 6. K

Christi Domini passio & c.

Pilati epistola de Christo.

Act. 1. Diaconi.

L

Nicolaitae.

Act. 8.

Simon Magus.

M Apostolus ruina diuisio.

Tyberij exitus.

N Caligula.

Herodis exilium.

Herodias filij eius. vna cum Herodiade in Hispanias aeterno damnauit exilio. Filiam quoque Herodiadis, quae in decollatione sancti Ioannis saltauerat, viuam terra deglutiuit. Praeses etiam Pilatus non remansit impunitus, sed apud Viennam exulans propria manu se interfecit. Hac praeterea tempestate Matthaeus euangelium scripsit. Interea Caesar profectus quaerere hostem viribus ociosis Germaniam, Galliamque percurrans, **Bellinus.** Bellium Britannorum regis filium in deditioem suscepit. Et sic est Romam reuersus. His quoque diebus Iudaei apud Alexandriae, commota seditione caede profligati exponendarum quarrelarum causa **Philo.** Philonem quandam eloquentissimum ad Caesarem mittunt. Sed Caesar spreuit eius legationem. Demum vero iussit templum, quod erat Hierosolymis, prophanari, & se ut Deum adorari. Obsecratione denique motum suorum omnibus odibilis factus a praetorianis militibus est occisus.

¶ De Claudio Caligula patre. Cap. V.

Cladius. Laudius itaque Tyberius Caligulae patruus Imperator creatus est. Hic in Britannia transfuectus partem illius insulae in deditioem suscepit, & Orcades Romano Imperio adiecit: sicque Romam reuersus filio suo Britannici nomen imposuit.

Britannicus. His diebus misit praefatus Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia, occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio, & apprehendit Petrum, & misit eum in carcerem, ut produceret eum post pascha populo, sed non permisit hoc diuina prouidentia. Herodes denique cum spectacula in honorem Caesaris celebraret, & a populo pro splendore deauratarum vestium acclamaretur Deus & non homo, in superbiam elatus ab angelo percussus est, & concepta infirmitate mortuus est: Et successit ei

Herodes multi. Agrippa filius eius. Igitur primus alienigenarum apud Iudaeos regnauit Herodes magnus. Post hunc Archelaus filius eius: & post hunc Herodes Tetrarcha frater Archelai. Post hunc quoque Agrippa Herodes filius Aristoboli: & nouissime Agrippa filius Agrippae Herodis. Hic usque ad extremae templi excidia perdurauit Romanis semper amicus, & ab illa Iudeorum seditione tuissimus. Hoc quoque tempore Petrus Romam adijt, & Marcus euangelium scripsit. Verum Claudius Caesar Britannicum filium suum exortem imperij fecit, & Neronem filiae suae Octoniae maritum, sibi successorem reliquit.

¶ De Nerone. Cap. VI.

Nero. Ero igitur Romanum consecutus imperium quinquenio valde molestus extitit: & imperij sui anno secundo Festum Iudaeae praefecit, apud quem Paulus causa dicta vincens Romam dirigitur, & ibidem per biennium in libera custodia retinetur. Inde post relaxatus Hispanias adijt, sed inde Romam reuersus iterum tenetur, & ligatur. Per idem quoque tempus Festo Iudaeae procuratori successit Albinus, & Albino Florus. Florus autem iste praesente **† Bernice regis Agrippae sorore honorabiles vi-**

ros Iudaeos Hierosolymis in die solenni flagellis verberauit, & patibulis fixit. Quod non ferentes Iudaei contra Romanos rebellare coeperunt, ad quos domandos mittitur a Caesare Vespasianus magister militiae cum Tito filio. Circa hos dies denique Simo Magus populum Romanum ita demerare coepit, ut ante missis imaginibus suis adoraretur ut Deus. Sed cum Petrus adolescentem propinquum Caesaris, quem Simon magicis artibus suscitare non valebat, in nomine Iesu Christi suscitasset, confusus Simon offensum se dixit a Galilaeis, relicturumque se urbem minatur, & diem quo supernis sedibus inuheretur pollicetur. Cum volaret, orante Petro corruit, & contractus mortuus est. Sed Nero Caesar super haec indignatus iussit comprehendi Petrum cumque Heribus fidelium victus, urbem se egressurum promississet Petrus, vidit occurrentem sibi Christum Dominum, & eum adorans ait, Domine quod vadis? Cui Dominus: Venio (inquit) Romam iterum in crucifigi. Intellexit igitur Petrus hoc dictum de passione sua, & reuersus & tentus crucifixus est. Paulus quoque Apostolus capite calus est. Ceterum tempore Neronis euangelium a Luca scribitur, & Iacobus patriarcha Hierosolymis pertica fullonis exerebratur. Porro Caesar Nero hostis iustitiae, primus persecutionem in Christianos excitauit. Matrem quoque suam, sororem, uxorem, & omnes propinquos suos penes interemit. Occidit poetam Lucanum, & Senecam praetorem suum. Sed cum haec, & multa alia mala faceret, Galba in Hispania imperator est creatus, Nero autem desertus ab omnibus ab Urbe fugit, & se ipsum interfecit, per idem tempus floruerunt Romae poetae, Lucanus, Ouidius, satyrici Iuuenalis, & Persius, & Seneca Tragicus, & alter philosophus, Mafonius, atque Plutarchus.

¶ De Galba Cesare. Cap. VII.

Galba. Alba post mortem Neronis Romam veniens imperauit mensibus sex, & diebus totidem, & adoptauit sibi Pisonem adolescentem, sed hos Ambos Otho in medio foro interfecit, & imperium inuasit.

¶ De Othone. Cap. VIII.

Otho. Otho itaque imperauit mensibus tribus, contra quem Vitellius Lucio Vitellio tertio consule natus, dimicauit. Sed Otho se suosque vinci in praelio videns, seipsum interfecit.

¶ De Vitellio. Cap. IX.

Vitellius. Vitellius igitur imperium adeptus, imperauit mensibus octo. Interea Vespasianus prouinciam Iudaicam gentis debellabat. Conualescente itaque in exercitu rumore ciuiliu bellorum denec Galba, & Othonis, & imperio Vitellij, qui post alios

R. Vespasianus. Titus. Simon Magus. Petri miraculum.

Simo ruit Petrus fugam parat.

Reuersus crucifigitur. Paulus gladio caeditur. Iacobi caedes. Neronis facinora.

Fuga, & caedes.

Poetae.

S Galba.

T Otho.

T Vitellius Vespasianus.

alios quasi rex refederat; viri veteris militiae, & duces Vespasianum quasi maturum ad consulendum & ad praeliandum validum, inuitum Imperatorem creant. Tunc Vespasianus cum Tito filio suo Iudaeam egressus Alexandriam ingredi festinauit. Sciebat namque illic esse maximas vires reipublice, ubi compositis rebus erga se prospere, Antiochiam est reuersus. Indeque Mutiano duce ad Italiam premisso, ipse per Cappadociam & phrygiam iter direxit. Vitellius itaque sinistro excitatus nuntio Cecinnae duci exercitus sui summam periculi committit. Porro Cecinna Roma progressus, ut validam manum aduentare cognouit, conuocatis ceterionibus suadet desistere bello eo quod gloria imperatoris praponderaret. Sed dum Cecinna moras inuertit, dux partis aduersae Antonius nomine ei occurrit, & conferto praelio eum superauit. Quod ubi Vitellius comperit, primum molitus est imperium deponere, sed postea animatus a quibusdam Sabinum Vespasiani fratrem nihil mali suspicantem interfecit. Post diem alterum adest Antonius, occurritur ex aduerso, trinoque circa urbem congressu habito fusi & caesi sunt Vitelliani. Deficientibus itaque Vitelliani, Vitellius in cellulam quandam se intrusit, indeque turpiter protractus, ad forum ducitur, & occiditur, & demum in Tyberim tractus, communi caruit sepultura.

¶ De Vespasiano, & destructione Hierosolymorum. Cap. X.

V Vespasianus.

Vespasianus igitur ad imperium sublimatus anno incarnationis dominicae septuagesimo primo Imperauit annis nouem mensibus vndecim diebus viginti. Interea cum apud Iudaeos corrupta essent iura legis, & violata religio, deseruit eos diuina prouidentia, & non solum vigebant Romani, sed & ipsi inter se domesticis seditionibus laborabant. Omnis seditionis erat duo principes, quorum vnus erat quidam Ioannes, vir leuis, populi lues, doli callidus, fallendi artifex, qui fallaciam virtutem putaret, elegatiae duceret charissimos circumuenire. Alter erat Simon, non dispar crudelitate, quamuis inferior opum quantitate. Porro Titus executor triumphipatris cum valida manu ab Alexandria ad obsidionem Hierosolymorum est reuersus. Obsedit eam igitur die solenni paschae, quo frequens eorum turba Iudeorum conuenerat iusto Dei iudicio, ut qui in die paschae Saluatorem nostrum interemerant, in ipso velut in uno carcere conclusi, feralis poenae exitium, quod merebantur, exciperent. Denique cohortati sunt factionem viri conspirantibus studiis patriam defendere. Ioannes in castro cui nomen Antonia praeliabatur. Simon ad Ioannis sepulchrum vicem tuendam urbis suscepit. Iudaeis itaque audaciam desperatio dabat: Romanis gloriae cupiditas virtutem addebat Titus monebat militem consilio pugnare, & eam solam dicebat virtutem, cui comes esset prouidentia. Caesi sunt itaque multi mortales. Arietibus autem quatentibus paulatim cadebat murus, & soluta parte prima murorum Iudaei ad murum secundum concesserunt. Fugientibus ergo Iudaeis Roma

Sedici offi principes Iudaeorum. Ioannes. Simon.

Murus tertius.

X Famis faere exentplum horrendum.

20 T

30 T

Hierosolyma capiuntur.

40 T

Templi incendium.

uit ignem porte templi, quæ vocabatur Speciosa, & liquefactus auri rigor lignum nudauit, ac deinde furor ignis ingrediens in penetrabilia templi sese proripuit. Flamma iam depascebat templi conclauia, & accurrit Titus cupiens cuiusmodi eedes essent inspicere. Cuius gratia motus precellentiorum fuisse operibus templorum suorum fatebatur. Et quia tam honestum non nisi summi Dei domiciliū crederetur. Mirabatur saxorum magnitudinem, metalli nitorem, venustatem operis, gratiam pulchritudinis. Interea vnus ex sacerdotibus sese dedit, & quedam vasa, lucernas duas, mensas, crateras, phialas, aureas, & peripetasmata templi. Phinees quoque custos gazophylacij comprehensus, ostendit sacerdotum purpuram multam, coccum, & cinnamomum, & thimiamata, & aromata, & vasa, & vestem sacratam summi pontificis. Denique Ioannes Tito se tradidit: & Simon à Rufo Terentio comprehensus, Tito est presentatus. Concremata est igitur ciuitas, & murus ad solum vsque deiectus. Denique Vespasianus & Titus magnificum de Iudæis reportantes triumphum Romam ingressi sunt. Et continuo in toto Romanorum regno pacem pronunciauerunt. Itaque Vespasianum reipublica Romana fato quodam ne penitus rueret assecuta est. Verum anno vite sue septuagesimo ferijs ioca, quibus delectabatur, admiscens interijt. Nam cum ventris eluuiæ fellis surrexisset, stantem (ait) Imperatorem excedere terris decet. Sicque exanimatus est, cui successit Titus filius eius.

De Tito Vespasiani filio. Cap. XI.

Titus ad imperium sumptus imperauit annis duobus. Hic fuit omni genere virtutum mirabilis, & morum imperialium floribus adornatus. Qui intantum facundissimus fuit, ut causas latino poemate peroraret, tragædias græce componeret. Verum assumptæ dominationis decurso biennio cum ingenti suorum lætu apud Sabinos exanimatus est tebre.

De Domitiano. Cap. XII.

Domitianus Titus frater iunior, imperauit annis quindecim, & mensibus sex. Iste Catos & Germanos deuicit, & Romæ multa ædificia construxit. Ipse ædificauit templum Pantheon, quod nunc in honorem omnium sanctorum est consecratum. Domitianus autem atrox factus multos illustres viros occidit, multos in exilium misit. Inter quos & Ioannem Apostolum in Pathmos insulam relegauit exilio. Porro Domitiani temporibus Clemens papa in Galliam viros ad prædicandum destinauit. Lugdunensibus Photinum, Narbonæ Paulum, Turonis Gratianum, Cænomanis Iulianum. Verum Domitianus cum crudeliter populum in vrbe Flauiarum, exercitum foris hostes cederent, a Senatu interfectus est, corpusque eius caruit sepultura.

Nerua ad Imperium sublimatus primo edicto suo cunctos exules reuocauit, quos Domitianus exilio damnauerat. Vnde & Beatus Ioannes Ephesum redijt. Porro per Asiam pullulauerunt hæreses multæ Cerinthi, & Ebionis, & aliorum, qui negant Christum in carne venisse. Quos Apostolus Antichristos vocat, igitur contra eorum prauitatem præfatus Apostolus rogatu multorum scripsit Euangelium. Denique Nerua Cæsar reipublicæ multum consuluit, dum Traianum virum strenuum sibi in filium adoptauit.

Finis Libri Sexti.

SEPTIMVS LIBER tractat de Imperatoribus à Traiano vsque ad Constantinum Magnum, continens capita viginti tria.

De Traiano, Cæsare.	Cap. I.
De Aelio Adriano.	Cap. II.
De Antonio Pio.	Cap. III.
De Marco Aurelio Antonio & Aurelio Commodo.	Cap. IIII.
De L. Aurelio Commodo.	Cap. V.
De Aelio Pertinace.	Cap. VI.
De Iuliano.	Cap. VII.
De Seuero Cæsare.	Cap. VIII.
De Aurelio Antonio Bassiano.	Cap. IX.
De Marco Macrino.	Cap. X.
De Marco Aurelio Antonino.	Cap. XI.
De Alexandro Mammea.	Cap. XII.
De Maximo Iulio.	Cap. XIII.
De Gordiano.	Cap. XIII.
De Philippo & eius filio.	Cap. XV.
De Decio.	Cap. XVI.
De Gallo Hostiliano, & Volusiano filio eius, & Aemiliano tyranno.	Cap. XVII.
De Valeriano, & Galieno.	Cap. XVIII.
De Claudio & Quintilio.	Cap. XIX.
De Aurelio, seu Aureliano, & Tacito, & Floriano Imperatoribus.	Cap. XX.
De Probo.	Cap. XXI.
De Marco Narbonensi, & Numeriano. C. XXII.	
De Diocletiano & Maximiano Imperatoribus.	Cap. XXIII.

De Traiano Cæsare. Cap. I.

Traianus igitur genere Hispanus apud Agrippinam urbem insignia imperij suscepit. Moxque Germaniam, & trans Danubium gentes multas superauit: & nationes trans Tigrim & Euphratem in prouincias redegit, & vsque ad Indiæ fines post Alexandrum Magnum

gnum accessit. Erat ei domi sanctitas, & in armis fortitudo. Huius temporibus Ioannes Apostolus requieuit. Eiusque temporibus ebulliente persecutione: Clemens papa in mare precipitatus est. Simo filius Cleophae crucifixus, Ignatius bestijs traditus & papa Alexander martyrio coronatus. Verum Plinius secundus orator, & historiographus scripsit imperatori præter confessionem Christi, & honesta conuenticula, Christianos nihil contrarium Romanis legibus facere, Moxque Dei nutu Cæsar temperauit edictum. Hic Cæsar Traianus denique apud Seleuciam Isauriæ urbem profluuiio ventris extinctus est.

Plinius secundus.

De Aelio Adriano. Cap. II.

Aelius Adrianus.

Aelius Adrianus imperium adeptus, imperauit annis viginti vno. Hic erat musicus, geometra, pictor, victorque ex ære, atque facetus, idest acerrimus ad prouocandum, & respondendum serio, ioco, maledictis. Hic edoctus per Quadratum & Aristidem scripsit epistolam ad Minutium proconsulem Asiæ, nemini licere Christianum sine criminis obiectione, & probatione damnare. Iudæos denique prouinciam Palæstinam quondam suam depopulantes vltima cæde perdomuit, & Hierosolymam reedificauit, & Aeliam de suo nomine appellauit. Cuius opera factum est, vt loca sancta dominicæ passionis, & resurrectionis quondam extra urbem iacentia, nunc vrbs muro septentrionali circumdarentur. Denique præcepit, ne quis Iudæus eam intraret, Christianis tantum vrbe permessa. Floruit per idem tempus Aquila orator, & Aquila interpres.

Aquila.

De Antonio Pio. Cap. III.

Antonius Pius. Iustinus philosophus.

Antonius Pius proinde ab Adriano adoptatus in filium, Imperium est adeptus. Hunc Iustinus philosophus benignum erga Christianos reddidit. Porro Antonius ita tranquillus extitit, vt merito Pius sit appellatus. Erat autem carens gloriacione, & ostentatione. Ad hunc Indi, Bactriani, & Hircani legatos miserunt iustitia tanti imperatoris comperta. Decessit autem anno Imperij sui vigesimo secundo. Floruerunt per idem tempus Galenus insignis medicus, & Iustinus martyr, & Iustinus philosophus.

Calenus.

De Marco Aurelio, & Aurelio Commodo. Cap. IIII.

M. Aurelius Aureli.

Marcus Aurelius Antonius Imperium consecutus, imperauit annis nouemdecim, mensibus vndecim. Asciiuit autem ad imperij partem Aurelium Commodum propinquum suum. Hi ambo de Parthis triumphauerunt. Hac præterea tempestate quarta persecutio in Christianos distillauit. Verum persecutione læues magna est secuta, quæ multas prouincias vastauit, maxime Italiã. Ab armis denique

que nulla vsquam quies, sed per omnem orientem, Illyricum, Italiam, Galliam, bella feruebant. Sed Aurelius Commodus dum cum fratre veheretur in vehiculo, morbo, quem Græci apoplexiam vocant, suffocatus est. Marcus autem Antonius nouis conditionibus feueriores leges temperauit. His denique diebus Marcomani, Quadi, Vandalali, Sarmate, & omnes penè Germaniæ populi Quadorum finibus exercitum Romanum circumvallauerunt. Coarctatus igitur Romanus exercitus sui & hostis periculo in preces effusus, ad inuocationem nominis Christi tantum inde pluuia obtinuit, vt largissime resisteretur. Barbari vero fulminum ictibus perterriti, in fugam versi sunt. Floruerunt per idem tempus Hegesippus historiographus, & Theodocion interpres. Præterea Imperator in Pannonia constitutus obiit, cui successit Lucius Aurelius Commodus filius eius.

M. Antonius.

Miraculū ad nominis Christi inuocationem. Hegesippus.

De L. Aurelio Commodo. Cap. V.

Lucius Aurelius Commodus imperauit annis tredecim. Hic luxuriæ deditus occidit plurimos senatorum. Imperatoris flagitia vrbs pena subsecuta est. Nam Capitolium fulmine ictum est, quod Romanam bibliothecam comcremauit. His diebus facta est quæstio de paschate: vnde celebrato concilio apud Cæsaream Palæstinæ statutum fuit vt in die dominico celebretur. Porro Commodus cunctis incommodus, in domo Vestali strangulatus interijt.

L. Aurelius Commodus.

Commodi interitus.

De Aelio Pertinace. Cap. VI.

Aelius Pertinax a senatu imperator creatus, imperauit mensibus sex, quibus vix expletis Iuliani iurisperiti scelere in palatio interfectus est.

F.

De Iuliano. Cap. VII.

Iulianus imperauit mensibus septem. Is apud pontem Miluuium civili bello extinctus est. His temporibus Africanus historiographus floruit.

G.

De Seuero Cæsare. Cap. VIII.

Seuerus igitur Imperator creatus, natura seuus multis plijs laesitissimus, fortissime quidem sed laboriosissime rem publicam rexit. Hic Phesceninum, qui in Aegypto & Asia ad Tyrannidem aspirauerat interfecit. Iudæos & Samaritanos coercuit. Parthos & Arabes superauit, & Claudium Albinum, qui se in Gallia Cæsarem fecerat, occidit: & insulam Britanniam magnis prælijs recepit. Verum hic quintam persecutionem in Christianos excitauit. Porro apud Eboracum obiit, & reliquit filios Bassianum & Getam. Floruit his temporibus Symmachus interpres.

Symmachus.

De Aurelio Antonino Bassiano. Cap. I X.

I A vrelus Antoninus Bassianus Severi filius, Imperium adeptus, imperavit annis septem. hic fuit libidine intemperantior patre, qui etiam novam suam duxit uxorem. His temporibus Symmachus haereticus predicabat Christum ex Ioseph femine esse natum, & legem iudaico ritu custodiendam. Caesar denique Aurelius Antoninus Bassianus contra Parthos egressus apud Edissam occisus est, cui successit nulla voluntate Senatus Macer Macrinus palatii praefectus.

De Macro Macrino. Cap. X.

K M acer igitur Macrinus post Antonium inuasit imperium, sed emenso anno interfectus est.

De Marco Aurelio Antonino. Cap. XI.

L M arcus igitur Aurelius Antoninus Gabalus imperio potitus nullam sui, nisi obscenitatis memoriam dereliquit. Hic tumultu militari Romae exorto cum matre interfectus est.

De Alexandro Mammea. Cap. XII.

M Alexander Mammeas Senatus & militum voluntate Imperium adeptus in Persas expeditione commota Xerxem eorum regem victor oppressit. Cuius mater Mammea Christiana, Origenem audire curavit. His quoque temporibus Tyburtius & Valerianus cum Cecilia virgine Romae martyrizati sunt. Porro Alexander apud Maguntiacum a Maximo filio interfectus est.

De Maximo Iulio. Cap. XIII.

N Maximus Iulius qui & Maximinus Imperium assecutus, propter Mammeam & christianam Alexandri familiam, persecutionem in sacerdotes & clericos excitavit. Anno autem imperij sui tertio a Papeieno tyranno Aquileiae interfectus est. Papeienus quoque cum imperium cum Balbino fratre suo usurparet, ambo in palatio caesi sunt.

Papeieni cades.

De Gordiano. Cap. XIV.

O rdius Romanus sublimatus in regnum, postquam adversus Parthos feliciter dimicasset, suorum fraude super Euphratem interfectus est. Floruit hac tempestate Africanus vir inter ecclesiasticos scriptores nominatissimus, Porphyrius quoque philosophus.

De Philippo qui & M. Iulius & eius filio. Cap. XV.

P hilippus qui & Marcus Iulius dicitur appellatus, imperator constitutus, annos ab incarnatione

ne Domini ducentesimo trigesimo septimo imperavit annis septem. Hic Philippum filium suum sui consortem fecit Imperij: & primus Imperatorum Romanorum extitit Christianus. Verum ambo imperatores fraude Decij circumventi sunt & occisi.

De Decio. Cap. XVI.

Decius Romanum postquam inuasit imperium, ad prosequendos Christianos, vnus post Neronem feralia dispersit edicta. Denique non possunt euoluere quanta multitudines hac persecutione furenti consumptae sint. Hac praeterea tempestate Nouatus haesim condidit, qui dicebat lapsorum in persecutione fratrum poenitentiam non suscipiendam. Porro Decius non totis duobus annis expletis cum filio suo in medio barbarorum interfectus est.

Nouatus.

De Gallo Hostiliano, & Volusiano filio eius, & Aemiliano tyranno. Cap. XVII.

Allus Hostilianus cum Volusiano filio suo Imperium adeptus cum floreret in initio, sanctos viros, qui pro pace regni eius supplicabant, persequi cepit. Sed exorta persecutione, exorta est etiam ultio violati nominis Christiani. Nam nulla fere provincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quae pestilentia euacuata non sit. Hac igitur sola pernicie insignes Gallus & Volusianus dum contra Aemilianum novis rebus studentem civile bellum moluntur occisi sunt Aemilianus quoque tertio mense inuasit tyrannidis extinctus est. Porro circa hos dies Origenes defunctus est.

R

Aemilianus.

Origenes.

De Valeriano, & Galieno. Cap. XVIII.

M Alerianus ab exercitu in Rhetia Imperator creatus est. Assumpsit autem Galienum quendam nomine in consortem Imperij. Porro Valerianus ita primum sanctos Dei venerabatur, ut domus eius Dei esse ecclesia crederetur. Sed deprauatus, postmodum per quendam magum fidem Christianorum detestari cepit. Octauus denique a Nerone, adigi per tormenta Christianos ad idolatriam iussit. Verum persecutionis huius non est impunitate gauisus. Nam postquam Christianos interficere iussit, subito soluta barbarae gentes laxatis habenis fines Romanorum ingrediuntur. Graecia & Macedonia, Pontus & Asia Gothorum inuasionem perdunt. Germani Rauenam usque perueniunt. Alemanni Gallias ingrediuntur. Quadi & Sarmatae Pannoniam depopulantur. Parthi Mesopotamiam auferunt. Posthumus in Gallia tyrannidem inuasit, qua decem annos tenuit. Sed postea suorum seditione militum peremptus est. Ad extremum vero Valerianus a rege Persarum Sapore captus, donec vixit, hanc infamem officij poenam tulit, ut accliuus humi, non manu, sed dorso regem ascensurum in equum attolleret.

S

Posthumus.

Valeriani ignominia.

leret. At Galienus tam claro Dei iudicio territus, solus rerum summam assecutus lenius agere cepit, & pacem ecclesiae condonauit. Statimque ira Dei in misericordiam versa est: & Aemilianus tyrannus cum apud maguntiacum res novas moliretur, occisus est: & Marius, qui in Gallis Posthumi post mortem Imperium inuasit, interfectus est: & Victorinus Caesar a Gallis creatus, oppressus est. In oriente quoque per Odenatum victi Persae, & defensa Syria, & recepta etiam Mesopotamia. Denique Galienus Imperator Claudio succedente defunctus est.

Victorinus.

Galienus. Claudius.

De Claudio, & Quintilio. Cap. XIX.

T audius, vir strenuus, & moribus probus, Imperator creatus Gothos iam per annos quindecim Illiricum, Macedoniamque vastantes, magna strage coercuit. Vnde illi in curia clypeus aureus, & statua simul equestris erecta est. His diebus Paulus quidam haereticus indigna de Christo sentiens predicabat eum hominem communis naturae fuisse, & de terra initium sumpsisse. Verum Claudio imperatore defuncto, Quintilius frater eius ab exercitu electus, & in solio sublimatus, sed septimo die Imperij sui interfectus occubuit.

Paulus haereticus.

Quintilius.

De Aurelio, seu Aureliano, & Tacito, & Florianus Imperatoribus. Cap. XX.

V vrelus, vir industriae militaris experientissimus, Imperium adeptus Gothorum gentem diris preliis profligauit, ditionemque Romanam antiquis terminis stabilivit, & Syriam totam receptam sibi vendicauit. His diebus apud Antiochiam celebre est concilium aggregatum, in quo praefatus Paulus conuictus, & damnatus est. Verum cum exire de domo ecclesiae nollet, in terpellatus est Aurelianus, qui eum vi publica praecipit expelli. Nondum enim erat Aurelianus prauis deprauatus consilij, quibus processu temporis bonum positum mutauit. Sed cum piorum sanguinem impijissimus funderet Aurelianus, inter Constantinopolim & Hiracliam diuinitus est extinctus. Quo defuncto Tacitus Imperauit mensibus sex. Et hoc in Ponto interfecto, Florianus Romanum adeptus est imperium. Qui & ipse Imperij sui tertio mense apud Tarsum est occisus.

Aurelianus.

Cocilium Antioche num. Pauli haeretici condematio.

Tacitus. Florianus.

De Probo. Cap. XXI.

X Robus denique sortitus Imperium, Gallias iam dudum a Barbaris occupatas, per multa bella tandem deletis hostibus liberauit. Egit duo civilia bella, vnum in oriente, quo Saturnum tyrannum oppressit, & alterum quo Proculum & Bonosum apud Agrippinam coloniam interfecit. Hac praeterea tempestate quidam Manes genere Perses acer ingenio, vita & moribus barbarus, paraclitum se nominabat. Ab hoc diffusa est haereticus

Proculus. Bonosus. Manes. Perses.

Manichaeorum: hic asserbat duo esse principia, vnum boni, & alterum mali. Porro Probus Imperator apud Sarmium militari tumultu necatus est.

De Caro Narbonensi, & Numeriano. C. XXII.

Carus. Numerianus. Caro Narbonensis potitus Imperio, cum duos filios suos consortes regni fecisset, ad bellum Parthicum profectus in castris fulmine ictus interiit. Numerianus vero, qui cum patre profectus fuerat, inde rediens Aprisoceri sui fraude necatus est.

De Diocletiano & Maximiano Imperatoribus. Cap. XXIII.

Diocletianus igitur ab exercitu imperator electus, Numeriano perempto, anno incarnationis dominicae ducesimo septuagesimo sexto, imperavit annis ferme viginti. Hic Imperator factus Aprum Numeriani interfectorem manu sua interfecit, & Carinum Numeriani fratrem apud Dalmatiam occidit. His diebus Amandus & Eliandus in Gallia collecta rusticorum manu, perniciosos tumultus excitauerunt. Vnde Diocletianus Maximianum Herculeum Caesarem elegit, & in Galliam destinauit, qui facile rusticam manum virtute militari compescuit: sed in ipso itinere Thebae legio Heduno loco Galliae a Gauno sub praefato Maximiano pro Christo libenter occubuit. Anno autem decimo nono imperij Diocletiani, dum prosperis incrementis ecclesia Dei per vniuersum orbem dilaretur & cresceret, subito persecutio nis turbo increpuit. Et haec persecutio eousque flagrauit, ut etiam Oceani limbum transiret, & semel cepta rabies usque ad septimum Constantini Magni annum feruere non cessauit. Hac praeterea tempestate octodecim millia Martyrum passi sunt intra Romam. Sed dum ista geruntur, graues per omnes fines Romani imperij persecutionum fragores conceperunt: Carausio rebellante in Britannia, & Achilleo in Aegypto, cum & Quinquagesimiani Africam infestarent, & Narceus rex Persarum orientem bello premeret. Quo periculo motus Diocletianus Maximianum Herculeum ex Caesare fecit Augustum. Constantium vero, & Maximianum Galerium Caesares elegit. Porro Carausius fraude Alekti socij sui est occisus. Alektus per Asclepiadotum praefectum est oppressus. Alemanni quoque, qui & ipsi rebellauerunt, per Constantium Caesarem sunt deuicti. Et Quinquagesimiani per Maximianum Augustum sunt edomiti. Diocletianus apud Alexandria interfecit Achilleum. Maximianus Galerius binocum Narseo congressu habito, tertio victus au fugit, sed iterum in hostem reuersus, magnis eum viribus superauit. Denique Diocletianus ab inuito exegit Maximiano, ut simul Imperium deponeret, ac iunioribus substitutis, ipsi in priuato habitu confenserent. Itaque sub vna die Diocletianus apud Nicomediam, Maximianus apud Mediolanum puram deposuerunt. Tunc Galerius Maximianus, & Imperio abdicat se Diocletianus, & Maximianus.

Y

Aper interficitur. Amadus. Eliandus.

Thebzae legio.

Maximianus.

Carausius. Alektus.

Quinquagesimiani.

Imperio abdicat se Diocletianus, & Maximianus.

& Constantius Augusti, in duas procuraciones orientis, scilicet & occidentis, Romanum Imperium primi diuiserunt, & Galerius Maximianus Illiricum, Asiam, & Orientem. Constantius vero Galliam, Hispaniamque possidebat. Maximianus autem grauissimam persecutionem in Christianos excitauit. At Constantius mitius se agebat, & cultores Christi uenerationi habebat. Vnde Dei gratia matura praedictorum subsecuta est perditio tyrannorum. Nam Hercules Maximianus imperium, quod abiecerat, iterum arripere uolens, a Constantino nondum imperatore Massiliae extinctus est. Galerius autem Augustus Seuerum Caesarem ad Italiam cum exercitu misit. Vbi cum Urbem possideret, militum suorum scelere desertus & proditus, Rauennae extinctus est. Diocletianus quoque, sicut iam dictum est, regia dignitate deposita, Salonae defunctus est. Constantius denique strenuissimus imperator Eboraci deficiens, anno Imperij sui decimo quinto ordinauit Licinium Caesarem Hispaniarum, & Constantinum filium suum Caesarem Galliarum.

Maximiani persecutio.

Constantij mors. Licinius. Constantinus.

FINIS LIB. VII.

OCTAVVS LIBER tractat de Imperatoribus a Constantino Magno usque ad Zenonem, continens. Capita. XIII.

- De Constantino Magno. Cap. I.
De Constantio, Constantino, & Constante fratribus. Cap. II.
De Iuliano Apostata. Cap. III.
De Iouiniano. Cap. IIII.
De Valentiniano Magno. Cap. V.
De Valente. Cap. VI.
De Gratiano, & Valentiniano principibus. Cap. VII.
De Theodosio Magno. Cap. VIII.
De Archadio, & Honorio. Cap. IX.
De Honorio, & Theodosio iuniore. Cap. X.
De Theodosio iuniore, & Valentiniano. Cap. XI.
De Martiano, & Valentiniano. Cap. XII.
De Leone Magno. Cap. XIII.
De Leone secundo, Basilio, & Zenone. Cap. XIII.

De Constantino inquam Magno. Cap. I.

Constant. Magnus.

CONSTANTINVS igitur Magnus, Constantij moderatissimi, & egregij principis filius, in Britannia Dei nutu Imperator constitutus, imperauit annis triginta duobus. In Orientis autem partibus regnabat Maximianus Galerius adhuc Augustus: Romae autem a praetorianis militibus Maxentius Maximia-

Galerius. Maxentius sceleratus.

ni Herculei filius imperator erat constitutus, qui postea in tanta fece vitiorum versabatur, ut nihil diuini facinoris ab eius vita vel actibus esset alienum. Igitur cum septimum annum in imperio suo perageret Constantinus, aduersus Maxentium conspirante secum collega suo Licinio bellum parauit. Et cum multa de imminenti belli necessitate pertractaret, vidit per soporem in caelo signum sanctae crucis τὸ ταυ, id est Tau, & angelos sibi assistentes, & dicentes, in hoc signo uinces. Et euigilans signum, quod uiderat, in vexillo depinxit militari, & cum non procul a ponte Miluio castra posuisset, Maxentius furia instigatus ab Urbe per pontem nauigijs compositum egressus, hostiliter ei occurrit. Cumque utrinque acriter pugnaretur, & exercitus Maxentij uirtute sanctae crucis prosterneretur, ad Urbem fugiendo remeare uolens Maxentius, pontem quem diximus, nauigijs compositum, ascendit, & continuo subfedere naues, & ipse lapsu equi, in profundo aluei demersus interiit. Tunc Constantinus Romam triumphans ingreditur: & ita totius occidentis imperium, cum ad Constantinum, tum ad Licinium peruenit: tamen adhuc regnabat in Orientis partibus Maximianus, vir impius, & mente ferox, quem Licinius Roma digressus expugnare parauit. Et cum iam ferro Licinij cecidisset exercitus Maximiani, pars quae supererat Licinio se subdidit, & Maximianus turpiter fugit. Verum dum reparasset exercitum, & secundo uellet cum hoste confluere, dolore internorum uiscerum correptus est, ac demum luminibus morbo amissis uiuendi finem fecit. Interea Constantinus valida squaloris lepra perfunditur, & cum a medicis curari non posset, sacerdotes Capitolij dixerunt illi, debere fieri piscinam in Capitolio, & impleri sanguine innocentum, & calente eolotum posse sanari. Sed aggregatis innocentibus, dum pius princeps matrum lachrymas uidit, & eiulatum audiuit, illico facinus exhorruit, & propitiatus earum pueros iussit restitui matribus suis. Transacta autem die, apparuerunt ei in somnis Apostoli Petrus & Paulus dicentes ei, ut aduocaret de monte Soracte Syluestrum Papam, quia ipse ei ostenderet piscinam, in qua lauaretur, & sanaretur. Aduocatus itaque Papa fidem Christi illi exponit, & credentem baptizauit, & egrediens de fonte Constantinus lepra corpore & anima pariter est curatus. Constantinus igitur magnus Christianus effectus per totum Romanum imperium publico praecepit edicto, ut templa idolorum clauderentur, & ecclesiae aedificarentur. Denique incredibile est memoratu quam breui eius studio sancta late per totum orbem creuerit ecclesia. Porro Licinius inuidia stimulatus dissidium moliebatur, hoc in querelam reuocans, quod non ita pro se sicut pro Constantino Christiani solennibus orationibus excubarent. Sed postquam intelligit molimina sua parum prodesse, manifeste Imperatori bellum indixit. Factaque congressione, in Bythinia circa Chrysopolim uictus est Licinius, & comprehensus, atque apud Thessalonicam capite truncatus. Sicque Constantinus Dei nutu soliditatem Romani

Cruce Constant. uisa.

Maxentius vincitur.

Licinij victoria.

Maximiani exitus.

Constanti ni lepra.

Constantini uisio.

Baptizatio, & curatio.

Idolorum destructio.

Licinij inuidia.

Licinius uictus caeditur.

Bizantium aedificat. Constantini donationes.

Constant. sanctiones. Helena.

Crucis dominicae exaltatio.

Arrius.

Concilij Nicenum.

Panutius. Euurtius.

Constant. obitus, & studia.

Constant. filij.

Imperatores Romani, & Constantinopolitani.

Romani Imperij solus obtinuit. Post haec aedificauit Constantinus Bizantium maritimam urbem, uocauitque Constantinopolim de nomine suo: Urbem uero Romam cum palatio suo, quod Lateranense dicitur, concessit Apostolis Petro & Paulo, & sancto Papae Syluestro, & Constantinopolim imperialem sedem constituit, dignitate tamen Romani imperatores appellati sunt successores usque ad tempus illud, quo Romanum imperium ad reges Francorum translatum est. Postea enim ij, qui apud Constantinopolim imperabant, Graecorum potius imperatores sunt uocati. Exinde nanque series temporum per reges Francorum supputatur. Porro Constantinus sanciuit, ut omnia quae ad ecclesiasticum ordinem pertineant, Romani episcopi iudicio dispositionem accipiant. Helena quoque mater eius magnificentia singularis, diuinis admonita uisionibus Hierosolymam petijt, Lignum dominicae crucis exquisiuit, & mirifice per mortui cuiusdam ad uitam reuocationem inuenit. Sed & Constantinus prohibuit lata lege crucis supplicium, quod apud Romanos erat in usu, & figuratone solidorum illud iussit inscribi. Erat per idem tempus apud Antiochiam haereticus quidam presbyter, nomine Arrius, qui praedicabat filium in diuinis creaturam esse, & spiritum sanctum ab eo creatum. Addebat etiam, quod erat tempus quando filius ipse non erat. Quod audiens Constantinus coadunari fecit Synodum apud Niceam Bythiniae urbem anno incarnationis dominicae trecentesimo decimo sexto, conueneruntque eo trecenti decem nouem, episcopi. In qua synodo definitum est, filium patri esse consubstantialem, & Arrius damnatus est, & ab ecclesia segregatus. Floruit per idem tempus inter caeteros anachoritas seu peremicolas Panutius in Aegypto; homo Dei. Sanctus quoque Euurtius Romanae ecclesiae subdiaconus, qui in Galliam perquirendorum germanorum suorum causa tunc forte uenerat, in ecclesia Aurelianorum coram clero & omni populo tertio per columbam demissam celitus, qui in episcopum eligeretur, designatus, eidem ecclesiae pontifex consecratur. Porro saepe nominatus Constantinus anno aetatis suae sexagesimo quinto defunctus est. Qui donec uixit habitum suum gemmis, & caput suum perpetuo exornauit diademate. Nutriuit praeterea semper bonas artes, sed praecipue literarum studia, legebat & ipse, scribebat, & meditabatur. Cui successerunt tres filij sui. Constantinus Romae, Constantius Constantinopoli, Constans Antiochia. Isti sunt autem, qui post Constantinum Magnum diuiso Imperio Romae & Constantinopoli regnauerunt. Romae Constantinus, Iulianus apostata. Romae & Constantinopoli Iouinianus. Romae & Constantinopoli Valentinianus, Gratianus Theodosius. Romae & Constantinopoli Honorius, Valentinianus, Maximianus, Auitus, Maiorianus, Arthemius, Olibrius, Glicerius, Nepos, Augustulus, Odoacer, Theodericus, Athalaricus, Theodoadus, & Vitigis, Totila. Constantinopoli Constantinus, Iulianus apostata. Constantinopoli & Romae Valens, Valentinianus, Theodosius. Constantinopoli & Romae Ar-

rianus, Theodosius, Martianus, Leo primus, Leo secundus, Zenon, Anastasius, Iustinus, Iustinianus.

De Constantio, Constantino, & Constante fratribus. Cap. II.

Constantius igitur post patris obitum Romanum adeptus Imperium, imperauit annis viginti quatuor. Hic ut factus est Imperator deprauatus est per necessarios suos a catholica fide, cuius praesidio fulti Arrianorum episcopi prosperitatem ecclesiae domestica turbatione vastauerunt, & plerisque catholicos uiros sibi uiriliter pro fidei iustitia resistentes exilio damnauerunt. Denique Constantinus Constantinopolitanus Augustus in suburbio Nicomediae defunctus est. Constans quoque frater eius, dum se intolerandis uitij tradidisset, Magnetij tyranni dolo necatus est. Mortuo uero Constante aduocauit Constantius Augustus Iulianum quendam nepotem Magni Constantini, & constituit eum Caesarem Galliarum. Iulianus itaque factus Caesar deuicit Gallos mira felicitate, & cum militibus esset gratus, appellatus est ab eis Augustus. Quo nomine, ipse Constantio Augusto, Italiam & Illiricum peruasit. Quod audiens Constantius expeditione belli Parthici derelicta, uenit contra illum. Sed in itinere defunctus est anno uita suae quadragesimo quinto. Quo defuncto Iulianus Constantinopolim ueniens factus est Imperator. Hac praeterea tempestate nata est haeresis Anthropomorphitarum. Cuius auctor Andes quidam extitit, qui dixit formam habere diuinitatem, & corporis partibus Deum esse distinctum, quod catholicae contrarium est doctrinae.

Constantius.

Constantinus.

Iulianus.

Constantij mors.

Anthropomorphitarum.

Andes.

De Iuliano Apostata. Cap. III.

Iulianus igitur apostata, factus Imperator, referauit templa gentilium, & factus est Christianorum caeteris persecutoribus callidior persecutor. Porro militiae cingulum, & procuracionem prouinciarum, officium iuris dicendi Christianis non debere committi dicebat, utpote quibus lex propria gladio uti uelisset. Vnde militibus publico postmodum praecepit edicto, ut aut idolis sacrificarent, aut militiae cederent. Verum quidam catholici officium militiae quam fidem zelo Dei deferere maluerunt. Per idem tempus Valentinianus, qui postea factus est imperator, zelum, quem pro pietate habuit, non celauit. Quadam nanque die dum templum ingrederetur Augustus, & minister aqua ingredientibus aspergeret, Valentinianus uidens guttam unam in chlamyde sua pugno ministrum percussit, dicens se illa aspergione potius maculatum quam mundatum. Quod cernens Iulianus, iussit eum in custodiam recipi, ac demum ad eremum destinari. Sed cum annus & pauci per-

Iulianus.

Valentinianus.

transissent dies, ille pro mercede confessionis Imperium recipit. Denique Iulianus impudenter baptisma diluens sanguine sacrificiorum cuncta faciebat, quibus demones placari solent. Ipse quoque in Athanasium persecutionem fecit, sed eum Deo nutu comprehendere nequiuit. His præterea diebus passi sunt Romæ Ioannes & Paulus martyres Christi, sed & apud Sebaste Palæstinæ urbem sancti Ioannis Baptistæ sepulcrum populus paganorum funestis manibus effregit, & eiusdem martyris reliquias concremauit, & pulueri immixtas per agros sparsit. Affuere tamen quidam peregrini de Hierosolymis, qui pauca ossa incendio furtim subtraxere, & secum redeuntes deuexere. Denique Iulianus ad bellum Parthicum profecturus, amplius effrenata rabie in Christi cultores desæuire cœpit. Sed cum a Ctesiphonte castra mouisset, & iam pugnaturus exercitum ordinaret, incertum a quo ventre sauciatus, punitur, & dum moreretur, cepit Christum Deum blasphemare, dicens. Vicisti Galilæe, vicisti. Atq; in his verbis scelestus expirauit.

De Iouiniano. Cap. IIII.

Iouiniano Imperium consecutus imperauit mensibus octo, qui cum uolenter post Iuliani necem a militibus ad Imperium traheretur, dixit, non se uelle paganis hominibus imperare, cum ipse esset Christianus. Cumque uox omnium proclamasset, dicentium se quoque esse Christianos, suscepit imperium. Pepigitque fœdus cum Sapore Rege Persarum, & Nisibim oppidum, partemque superioris Mesopotamiæ ei concessit. Moxque Persarum Rex forum uenaliarum rerum illi in deserto præparari fecit. Et ita Iouinianus de medio hostium Romanum exercitum eduxit illesum. Verum cum ad Illiricum per Galatiam remearet in quoddam cubiculum nouum sese recepit, ubi calore prunaru, & nidore parietum nuper calce illitorum prægrauatus & suffocatus, octauo mense imperij sui vitam finiuit. Et tam pia, atque tam læta principia mors immatura corruptit.

De Valentiniano Magno. Cap. V.

Valentinianus Magnus, cuius supra meminimus, uoluntate militum apud Nicenam urbem Imperator creatus, imperauit annis undecim. Iste Valentem fratrem suum sibi in consortium regni assumpsit, & sibi quidem occiduas retinuit, fratri uero suo orientales partes regendas concessit. Verum Valens coniugis suæ seductus est alloquio in hæresim Arrianorum, cum esset ante fide catholicus, & secundo baptizatus est ab Eudoxio episcopo Arriano, qui Constantinopolitanæ uicis tabernacula tenere uidebatur. Qui ipso baptismate iureiurando obligauit miserum Valentem, ut in impietate permaneret, & contraria

sapientes expelleret. Sed malignam infectionem diu tenuit, nec uiuente fratre, uoluntati potestatem admiscuit, illius auctoritate compressus. His diebus Auxentius Arriani dogmatis assertor, qui Mediolanensem diu tenuerat præfulatum, sero defunctus est. Cui Ambrosius adhuc cathecuminus uir consularis per uocem infantis in concione designatus subrogatur. Interea Valentinianus Christi cultor Saxonum gentem uirtute terribilem oppressit, & Alanos adeo contriuit, ut eam Meotidas paludes expetere compelleret. Sed rursus eos illuc insecutus dum situ, & difficultate locorum impediretur, Troianos, qui Sicambriam inhabitabant, sibi in auxilium euocauit. Quibus decennio tributa (si ei auxiliarentur) indulgit. Qua promissione animati, cum essent locorum gnari, eos facile a palude perturbauerunt. Quorum uirtutem admiratus Augustus, francos a ferocitate eos appellauit. Quorum originem uel successionem inferius latius explicabo. Floruit per idem tempus Sanctus Marinus Turonensium episcopus. Denique Valentinianus Augustus anno regni sui undecimo apud Brigitionem oppidum defunctus est. Quo uita priuato, milites Italiae assumens Valentinianum filium eius quam terribilissimum, ad Imperium prouexerunt, fratre eius Gratiano superstiti, & Valente eorum auunculo.

De Valente. Cap. VI.

Valens ergo Deo odibilis Imperator post decessum fratris cum nepotibus suis Gratiano & Valentiniano minore imperauit annis quatuordecim. Porro Iustina huius Valentiniani mater Arriana malignam sectam, quam Valentiniano marito suo uiuente celauerat, eo defuncto detexit, & orthodoxos lædere cœpit. Tentauit denique sanctum Ambrosium in exilium mittere. Sed dum ille indicto Reginae exire de ecclesia noller, cœpit Iustina populum aduersus eum inflammare. Sed & populo tanta erga Ambrosium fuit obseruantia, & in charitate perseverantia, ut animas quam episcopum mallent amittere. Unde illa sibi iniuriam factam existimata apud filium cœpit conqueri. Tunc adolescentulus quærimonia matris inflammatus exercitum misit, qui ecclesiam obsideret, ut eam nemo catholicus ingrederetur. Sed omnipotens Deus corda militum ad ecclesiæ munimentum conuertit, & egredi quidem non sinebant, ingredi uero non prohibebant. Ambrosius uero cum orthodoxis, qui intra ecclesiam tenebantur inclusi, ieiunij, & continuis uigilijs Deo uacabat. Qua occasione uigiliæ, hymni, & antiphonæ in ecclesia Mediolanensi primum cœperunt celebrari, cuius celebritatis consuetudo inde per omnes provincias emanauit. Sed dum hæc in Italia geruntur, Valens Deo odibilis Imperator in Orientis partibus crudeli præcepit edicto, ut monachi

nachi militarent, & nolentes iussit interfici. Quæ persecutione furente, multa sanctorum agmina monachorum pro Christo cæsa referuntur. Et cum penè omnes Orientis ecclesias Pastore nudasset, in Cæsaream Cappadociæ uenit, ubi Basilium Magnum eiusdem Urbis episcopum & per se, & per præfectum suum promissis & terroribus ad Arrianam perfidiam tentauit inclinare. Sed cum eum a rectitudine fidei flectere non ualere, in exilium eum mittere decreuit. Cuique legem, quam de eius exilio scribi præceperat, manu propria roborare uoluisset, tertio in manibus eius calamus est contractus. Tunc eius animo terrore completo, ambabus manibus chartam rupit. Verum anno Imperij Valentis decimo tertio, quatuor Scythiæ gentes, i. Gothi, Hypogothi, Gippedes, & Vandali una lingua uentes, & nihil aliud nisi tantum nomen mutantis, bipartito agmine Danubium transierunt. Siquidem gens Hunnorum eos ab antiquis eorum sedibus expulerat. Præter his gentibus duo Duces Frigidernus & Athalicus: qui cum inter se dissiderent, ac bello desequerent, Athalicus ad Valentem confugium fecit. Valens autem memorato Athalico aduersus Frigidernum auxilium tulit. Itaque Valentis Augusti fretus auxilio Frigidernum Athalicus superauit. Cuius beneficij gratia Gothi simplices poposcerunt, ut eis episcopi, a quibus regulam fidei discerent, mitterentur. Tunc Valens usus maligna prauitate doctores Arriani dogmatis misit eis, a quibus prima rudimenta fidei susceperunt. Sed & Vulfida quidam eorum episcopus, cuius episcopi uerba quasi leges immobiles conseruabant, Gothicas literas adiuuenit, & utrunque testamentum in linguam propriam transtulit, & secundum Arrianorum sectam deprauauit. Ipsi denique Gothi post modicum interuallum auaritia Maximi ducis fame compulsi a Valente desererunt, & per Thraciam sese diffuderunt. Contra quos Valens egressus de Antiochia bellum instructissimum parauit. Vbi statim primo congressionis impetu, conturbatæ equitum turmæ nuda peditum deseruere præsidia. Moxque legiones eorundem peditum equitatu hostium undique cinctæ, sagittarum nubibus obrutæ perierunt. Ipse uero imperator sauciatus cum in cuiusdam uillulæ casa lateret absconditus, ab insequentibus hostibus deprehensus, subiecto igne cæsa consumptus est decimo quinto Imperij sui anno.

De Gratiano, & Valentiniano. Cap. VII.

Gratianus Valentiniani filius Valente defuncto imperauit cum fratre suo iunior Valentiniano annis sex. Iste fuit uir catholicus, & modestus, & admodum literatus, parcus quoque cibi, & libidinis uictor. Sed cum exercitum suum negligere, & Romanis militibus paucos ex Alanis, quos auro sibi deuinxerat, anteferebat, in Africae partibus Firmus quidam excitationis erga se Maurorum gentibus purpuram sumpsit, & Africam & Mauritaniam deuastare cœpit. Cæsaraugustam etiam Hispaniæ ciui-

tatem nobilissimam dolo captam Barbaris in prædam dedit. Quod audiens Gratianus Augustus, & considerans afflictum & desolatam reipublicæ statum accersuit ab Hispania Theodosium uirum moribus & ætate maturum, & militia strenuum. Iste siquidem nuper a Valentiniano Magno ad Hispaniæ destinatus effugas Maurorum gætes per Africam & Mauritaniam multis prælijs edomauerat. Hinc igitur uirum propria uirtute nominatissimum Gratianus contra Firmum ordinauit Imperatorem. Theodosius autem mox ut factus est Imperator, subactis Barbarorum gentibus in Oriente, Thraciâ ab omni bellorum strepitu liberauit. Sed & Gratianus Hunnos & Gothos magnis prælijs superauit, & urbem Constantinopolim uictor intrauit. Interea uero in Britanniæ partibus Maximus quidam uir strenuus, & imperio dignus si non contra reipublicam aspirasset, tyrandem arripuit. Cuius præfectus Andragatus Gratianum dolo & insidijs interfecit. At Valentinianus fratris nece cœpta fugit in Illiricum, dicens quod hoc malum matris causam, quæ Arriana erat, sustineret. Theodosius uero Archadii suum filium apud Constantinopolim Imperatorem relinquens, ad uindictam Gratiani properauit. Et dum ad Italiam uenit, occurrit ei Valentinianus. Quæ Theodosius paternam pietatem suscepit, ac demum Alpes transmeauit, & Maximum cepit, & occidit. Andragatus uero Maximi nece cœpta præcipit sese in uindictam dedit. Igitur Valentinianus iunior in regno constitutus, extincto Maximo, eiusdem filio uicto, quæ Imperatorem Gallis Maximus reliquerat, ipse in Gallias se recepit, ubi cum tranquillam reipublicam in pace ageret, apud Wienam dolo Arbogastes comitis sui (ut ferunt) strangulatus est. Mortuo igitur Valentiniano Augusto Arbogastes Eugenium tyrannum mox Imperatorem creare ausus est. Legit itaque hostem, cui cingulum Imperatoris imponeret ipse aucturus Imperium. Moxque uir ille a Barbaris, cum filio manu, audacia, potèntiaque nimis, cõtraxit innumeras copias uel Romanorum prælijs uel auxilijs Barbarorum alibi sibi potestate, alibi uero cognatione subnixas.

De Theodosio Magno. Cap. VIII.

Theodosius igitur Magnus Gratiano Imperatore defuncto, imperauit annis quindecim. Porro sicut dictum est, interfecto iunior Valentiniano, Eugenius & Arbogastes instructas acies campis expedierant, & alpium alta latera, imperuosque transitus præmissis callide insidijs occupauerunt, etsi numero uel uiribus impares, sola tamen belli positione uictores. At uero Theodosius in summis alpibus constitutus, expertus somni ac cibi, sciens quod destitutus a suis, nesciens quod clausus alienis, Dominum Christum solus solum qui possit omnia, corpore humi fusus, mente cælo fixus orabat. Deinde autem postquam infomnem noctem precum continuatione transegit, & testes, quas in precum præsidij cœlestis appenderat, lacrymarum lacunas reliquit, fiducialiter arma corripuit. Solusque sciens se esse non solum, signum crucis prælio dedit, ac se in bellum etiam si nemo sequeretur, uictor immisit futurus. Prima salutis uia exitit Arbitrio hominum. M. Hug. à S. Viç. To. ij. Y 2 stiliu

Ioanes & Paulus baptizati reliquias crematae.

Iouiniano rex.

Basilius magnus.

Basilius magnus.

Gothi.

Hunni. Duces.

Vulfida.

Franci.

S. Martinus.

Valentinianus.

P

Iustina.

Ambrosius.

Hymnoru celebratio.

Valentis facinora.

Gratianus.

Theodosius Magnus.

Maximus tyrannus. Andragatus.

Archadius.

Maximus captus occiditur.

Valentinianus.

Arbogastes.

X

Theodosius Magnus.

Y

stilium partium comes. Qui cum ignarum Imperatorem circumpositis excepisset insidijs conuersus ad reuerentiam praesentis Augusti, eum non solum periculo liberauit, verum etiam instruxit auxilio. At ubi ad contigua miscendae pugnae spatia peruenit, est, magnus turbo ventorum in ora hostium irruit, ferebanturque per aeram spicula nostrorum, atque ultra mensuram humani ictus per inane deportata, nusquam cadere priusquam impingerent, sinebantur: & quae ipsi vehementer intorserant, excepta veteris impetu superna retrorsum, ipsos infeliciter confgebant. Prospexit itaque sibi humanae conscientiae

Theodosij filia, Archadij & Honorij germana, captiuam abduxit, & eam sibi matrimonio copulauit. Quod postmodum reipublice valde profuit. Nam idem Athanulphus satis demum fideliter Augusto Honorio militauit. Archadius vero Imperator postquam cum patre Theodosio tredecim annis, & cum fratre Honorio quatuordecim imperasset, relicto Theodosio octo annorum filio defunctus est. Sub quo orta est haeresis Priscillianistarum, qua qui inuoluuntur, astruerentur fatalibus stellis homines colligatos. Pelagiana quoque haeresis, qua qui polluuntur, destruere conantur orationes, quas facit ecclesia pro fidelibus.

De Honorio, & Theodosio iuniore Imperatoribus. Cap. X.

Honorius igitur Imperator Archadio defuncto imperauit annis sexdecim cum Theodosio nepote suo: sed Honorius, sicut iam dictum est, partes regerat Hesperiae, Theodosio vero Archadij filio subiacebant orientales prouinciae. Porro Athanulphus rex Gothorum (cui supra meminimus) apud Barcinonam Hispaniae urbe dolo suorum occisus est, cui Segericus successit, qui pacem optimam cum Honorio Imperatore constituit, & Placidiam eius sororem secum honeste habitam ei restituit. Honorio autem illam Constantino comiti desponsauit, & eum apud Rauennam Imperatorem ordinauit. His vero diebus Luciano venerabili presbytero reuelatum est corpus protomartyris Stephani. Floruit quoque per idem tempus Augustinus Hipponensis ecclesiae episcopus, doctorque egregius. Verum Honorius tractatis decem annis, quibus cum Archadio fratre suo imperauerat, & alijs quindecim, quibus imperauerat cum Theodosio nepote suo, rebus humanis excessit. Quo defuncto Ioannes quidam tyrannus Hesperiae inualit imperium. Sed hunc Ardaburcus patricius a Theodosio missus intra Rauennam interfecit. Assumptusque Theodosius Valentinianum puerum supradictae Placidiae, & Constantini filium, & coronauit eum, & cum matre sua Placidia ad Italiam destinauit, illumque Imperatorem, & Placidiam designauit Augustam.

De Theodosio iuniore & Valentiniano principibus. Cap. XI.

Theodosius igitur iunior imperauit cum Valentiniano annis viginti vno. Per idem tempus gens Saxonum ad Britanniam tribus longis nauibus applicuit, & totam penes insulam ab orientali parte usque ad occidentalem occupauit. Tunc etiam quoniam Pelagiana haeresis Anglorum maculauerat fidem, Gallicani episcopi Germanum Altissiodorensis, & Lupum Trecafinorum insignes episcopos ad eandem haeresim extirpandam direxerunt. Eo quoque tempore Eudoxia Theodosij filia, Valentiniani uxor, Imperatrix attulit catenas, quibus quondam ab Herode sanctus Petrus ligatus fuit. His etiam diebus in urbe Constantinopolitana quidam episcopus Nestorius nomine eloquentia seculari praeditus contra catholicam dogmatizauit fidem, sanctam Mariam non esse Dei genitricem, & hominem purum de ea natum, sed postea homini

Archadij obitus.

Priscillianiste. Pelagiani

Athanulphi caedes Segericus

Constantinus Imperator.

Stephani martyris inuentio.

Archadij obitus.

Ioannes tyrannus.

Valentinianus.

Saxones Britanniam occupant.

Germanus & Lupus.

Eudoxia vincula Petri.

Nestorius.

Synodus Ephesina.

Theodosios. Mamertus. Theodosij obitus.

ni Deum fuisse permixtum. Unde collecta est Ephesi tertia sancta Synodus Papa Celestino iubere. Conuenerunt patres ducenti, & ibi Nestorius est damnatus, & anathematizatus, & firmatum ut beata Maria Theotocos, id est mater Dei appelletur. Floruit per idem tempus sanctus Mamertus Viennensium episcopus, qui tres dies Rogationum instituit. Verum Theodosius Augustus Constantinopoli est defunctus anno imperij sui quadagesimo secundo.

De Martiano & Valentiniano Imperatoribus. Cap. XII.

Martianus igitur ad Imperium assumptus, imperauit cum Valentiniano annis sex. Iste cum Parthis & Vandalis Romanum infestantibus regnum, pacem constituit. Horum quoque Imperatorum Martiani scilicet & Valentiniani temporibus celebrata est Chalcedoniae quarta sancta Synodus vniuersalis sexcentorum triginta reuerendorum episcoporum, sancti Papae Leonis industria congregata, ibi Euthices haereticus cum Dioscoro Alexandrino episcopo abdicatus est, & damnatus. Interea Valentinianus Imperator factione Heraclij spadonis Agerium patricium interfecit. Sed non multo post, idem Valentinianus a satellitibus Agerij dolo Maximini comitis palatii est occisus: & mox idem Maximinus eius inuasit imperium, eiusque uxorem in suum coniugium transire, coegit. Verum hac incontinetia non est diu gauisus. Nam post alterum mensem a famulis regis membratim dilaniatus, & in Tyberim est proiectus. Post cuius mortem Romani Auitum Caesarem creauerunt. Porro Martianus sexto imperij sui anno, & sexto pariter mense defunctus est.

Synodus quarta.

Valentinianus caedes. Maximini tyranni caedes. Auitus Imperator.

Martiani obitus.

De Leone Magno. Cap. XIII.

Leo Magnus post mortem Martiani affectus imperium, imperauit annis sexdecim. Cuius primo anno Hesperiarum Imperator Auitus, intra Gallias ab exercitu suo spretus & derelictus ad Italiam remeauit, & post paucos dies honore dignitatis deposito Placentinorum ordinatur episcopus. Eodemque anno Maiorianus a Romanis militibus apud Rauennam Caesar Italiae est ordinatus. Qui quidem ad Hispanias abiit, & inde contra suos ad Carthaginem transire proposuit, sed penitus spe sua frustratus, ad Italiam est regressus, ubi tertio principatus sui anno vix expleto decessit. Tunc Leo Imperator Arthemium Caesarem in Italiam destinauit. Qui ubi Romam attigit Ricemerem generum suum contra Alanos direxit, & per eum multitudinem Alanorum fugauit, & regem eorum Beorgicum primo certaminis impetu superatum interemit. Sed non multo post idem Arthemius ipsius Ricemeris fraude interemptus regnum reliquit Olibrio. Olibrius vero nondum mense octauo transacto sui principatus finem uitae dedit. Quo defuncto Glicerius eius sibi praesumpsit imperium. Verum anno vix expleto, Nepos quidam nomine eum e regno eiiciens episcopum ordinari fecit, & sibi re-

Auitus sit episcopus

Maiorianus

Leo.

Ricemer.

Arthemius.

Olibrius.

Glicerius Nepos.

gnum rapuit. Tantas varietates, mutationesque Romanorum principum cernens Theodericus Visigothorum rex Auernorum occupauit ciuitatem, contra quem Nepos Caesar ab Italia Orestem militiae suae magistrum prodire mandauit. Orestes autem ubi cum exercitu Rauennam venit Augustulum Imperatorem filium suum creauit. Quod audiens Nepos praesidio nudus ad Dalmatas fugit, ubi & priuatus defecit. Augustulo vero in Rauenna degente Odoacer Totilingorum rex habens seculum Herulos, diuersarumque auxiliarios gentium, Italiam occupauit. Qui & Orestem interfecit, & filium eius Augustulum de regno pulsum in Luculano Campaniae castello exilij poena damnauit. Sicque Hesperiae Romanae gentis regnum, quod septingentesimo nono urbis conditae anno primus Augustorum Octavius Augustus obtinuit, in hoc Augustulo dignitatis suae priuilegium perdidit, & in manus regum exterarum gentium tandem collapsum corruit. Memoratus denique Visigothorum rex Theodericus, Illicum & partem magnam Italiae occupauit. Porro Leo Orientis Imperator Zenonem generum suum magistrum totius Orientis fecit, & Basilicum fratrem Berinae Augustae magistrum instituit Thraciae, Leonem vero filium suum coronauit Augustum.

Theodoricus.

Orestes. Augustulus. Nepotis obitus.

Odoacer

Leo Octavianus.

Theodericus. Zeno. Basilicus.

De Leone secundo, Basilico, & Zenone.

Cap. XIII.

Leo secundus post patris obitum imperauit anno vno, quo defuncto Basilicus frater Berinae ab aulicis militibus acclamatur Augustus, sed Zenodemum factus est Imperator.

Macedonius. Zeno.

FINIS LIB. VIII.

NONVS LIBER tractat de Imperatoribus a Zenone usque ad Carolum Magnum, continens capita viginti tria.

De Zenone. Cap. I. De Anastasio. Cap. II. De Iustino seniore. Cap. III. De Iustiniano Magno. Cap. IIII. De Iustino iuniore. Cap. V. De Tyberio. Cap. VI. De Mauritio. Cap. VII. De Phoca. Cap. VIII. De Heraclio. Cap. IX. De Heraclona. Cap. X. De Constante Heraclij Constantini filio. Cap. XI. De Constantino Constantis filio. Cap. XII. De Iustiniano. Cap. XIII. De Leone secundo. Cap. XIII. De Absimaro, seu Tyberio. Cap. XV. Item de Iustiniano. Cap. XVI. M. Hug. a S. Vict. To. ij. Y 3 De

Miraculo sa victoria.

Eugenij caedes, & Arbogastis.

Theodosij virtus, & fides.

Theodosij obitus.

S. Hieronymus.

De Archadio, & Honorio principibus. Cap. IX.

Archadius Imperator Theodosio patre defuncto, potitus Imperio cum Honorio fratre suo imperauit annis tredecim. Verum Archadius imperabat in partibus Orientis, & Honorius in partibus Occidentis, Vtriusque tamen cura palatii duobus potentissimis viris credita manebat Rufino & Stiliconi. Porro milites, qui contra Eugenium tyrannum viuente Theodosio Imperatore profecti fuerant, cum prefato Rufino principe Constantino polim reuersi sunt. Quibus dum secundum consuetudinem ad portas occurrisset Imperator, statim milites praefatum Rufinum interemerunt, erat enim suspectus Imperatori, quasi qui tyrannidem posset assumere. Praefectus autem Stilico comes Gothos, Alanos, Vandalos, atque Burgodiones in arma sollicitans Gallias bello pulsare cepit, sperans sub hac necessitate Eleutherio filio suo posse Romanum imperium tradere. Quod ubi Imperatori Honorio patefactum est, iussit eum interfici. Occisus est quoque in illis diebus Eleutherius filius eius. His itaque transactis rex Gothorum Romam obsedit, & cepit, dato prius praeepto, ut si qui in loca sancta confugerent, liberi & inuolati persisterent. Et non multo post Alaricus, qui & Athalaricus defunctus est. Cui successit Athanulphus eius propinquus, qui & ipse Romam irrupit. In qua irruptione Placidiam

Rufinus Stilico.

Rufini caedes.

Stiliconis motus.

Stiliconis, & filii caedes. Alaricus. Gothus. Athanulphus seu Athaulphus. Placidia capitur.

De Philippo Bardanio . Cap. XVII.
De Anastasio Arthemio . Cap. XVIII.
De Theodosio . Cap. XIX.
De Leone . Cap. XX.
De Constantino impio . Cap. XXI.
De Leone Quarto . Cap. XXII.
De Constantino, & Hirene . Cap. XXIII.

De Zenone . Cap. I.

NON igitur sumpto diadema te imperavit annis duobus cum Basilico, & quindecim solus. Porro Zeno iste Enothio composuit contra fidem ecclesiasticam. Theodericum quoque; Visigothorum regem ad se venire fecit, eiq; curam Palatii sui commenda vit, & non post multos dies patriciatus honore iterum eum insignitum ad partes Italiae destinavit. Quod dum peruenisset, Odoacrum Herulorum regem varijs successibus debellavit, & regno tandem exturbatum interfecit. Demum autem regnum Italiae sibi presumpsit & usurpavit. Quod ut sibi perenniter confirmaret, filias suas vicinis regibus copulavit, dans unam Gothorum regi Alarico, alteram regi Burgundorum Sigismundo, Neprem vero suam dedit regi Turingorum Hermenfrido, & sororem suam Vandalorum regi Transmundi, Clodovei quoque regis Francorum filiam suo coniunxit matrimonio. Sessionem denique suam Ravennae constituit: homo Arianae sectae, & bestialem contra catholicos gerens in animo crudelitatem. Per idem tempus facta est inventio criptae sancti Michaelis archangeli in monte Gargaro. Mortuo autem Zenone Augusto, quidam Anastasius assumptus ab Augusta Imperator, simul, & Augustae maritus cunctis innovit.

Burgundorum rex.

Michaelis apparitio.
Anastasi.

De Anastasio . Cap. II.

ANASTASIUS igitur purpuram sumens imperavit annis viginti. Iste ab Achatio depravatus Constantinopolitano episcopo, fauebat haereticis, & catholicos persequebatur. Misit autem ad eum Hormisdas papa venerabilis corripies cum ab errore suo. Sed perfidus per legatum ipsius mandavit Anastasio, Nos iubere volumus, non iuberi. Sed cum in sua perduraret perfidia, ictu fulminis interiit. Floruit per idem tempus sanctus Remigius Remorum archiepiscopus.

Anastasi mors.

Remigi.

De Iustino seniore . Cap. III.

IUSTINUS igitur christianissimus Imperator Anastasio perfido succedens in regno, anno incarnationis dominicae quingentesimo & undecimo, imperavit annis viginti tribus. Ad hunc misit Hormisdas venerabilis Papa ab urbe regia sanctum Germanum Capuanum episcopum, & Joannem & Claudinum presbyteros, Felicem quoque & Dioscorum diaconos, necnon & Petrum notarium suum, ut episcopos, quos Anastasius pro catholica exulare fecerat fide, ad pro-

Hormisdas

prias reuocaret ecclesias. Quos omnes cum grandi laetitia suscepit clementissimus Imperator, & remisit honorabiliter. Post Hormisdam autem Ioannes cathedram ascendit apostolicam. Qui & ipse ad eundem principem venit. Denique dum Constantinopolim peruenisset, & ibidem vir Dei honorifice ab Imperatore, & ab omnibus eiusdem urbis populo susceptus fuisset, mox in eorum conspectu ad portam, quae aurea vocatur, rogati cetero lumine indultit. Demum vero impetratis pro quibus ierat, Ravennam remeavit. Vbi sepe nominatus tyrannus Theodericus zelo & invidia, quod audierat eum ab Augusto honorifice susceptum atque tractatum, cum comitibus eius tenuit, & carceris afflictione peremit, Symmachum quoque; patricium interfecit. Sed & Boetium consularem virum summam prudentiam, qui dialecticam, arithmetica, atque musicam suo sermone nobilitauerat, & alios libellos elegantissime composuerat, idem tyrannus exilij poena dannaui, & in territorio Mediolanensi iugulari fecit. Hac tamen immanis saevitiae impunitate Theodericus nequaquam est gaudius. Nam non multo post horribili, & inopinata morte polluta peccatis animam exhalavit. Quam etiam quidam solitarius apud Liparum manens insula corporeis oculis vidit in ollam Vulcani demergi. Vbi mare sicut cacabus feruescit ab igne. Theoderico vero regi Athalaricus nepos eius successit, & Athalarico Theodoaldus. Porro Longobardis adhuc in Pannonia consistens praerat Alboinus filius Aldoini, qui non multo post ipsam Longobardorum gentem in Italiam introduxit. Interea vero Iustinus Christianissimus Augustus contra Parthos feliciter dimicavit, & tandem cum rege eorum fedus firmissimum stabilivit. Qui etiam dum deficeret, Iustinianum suum ex sorore nepotem sibi designavit successorem.

Ioannes Papa.

Caece illa mi nar.

Theoderici saevitia. In carcere perimitur.
Boetius.

Theoderici exitus.

R Athalaricus. Theodoaldus. Alboinus.

Iustinianus.

De Iustiniano Magno . Cap. IIII.

IUSTINIANUS igitur magnus assecutus Imperium, imperavit annis triginta octo, & diebus undecim. Iste de multis gentibus triumphavit. Nam septimo Imperij sui anno facta sunt Vandalica bella, & recepit Belisarius Africam, & fauente Deo eodem perrexit magna cum celeritate, infideles Vandalos superavit, & totam tandem Africam prius avulsam ad antiquam reipublicae corpus reuocavit. Rex quippe Vandalorum Geter cum imperium Belisarii ferre nequiret, ad Maurusios fugit. Sed eum ibi Belisarius celeriter insecutus comprehendit, & argentea vinculum catena secum adduxit, & de eo Constantinopoli triumphavit. Et non multo post Iustinianus Augustus eundem Belisarium ad Italiam destinavit. Quod Belisarius veniens primo accessu Siciliam peruasit, & Neapolim obsedit, & expugnauit, & expoliavit. Quod ubi rex Italiae Theodoaldus audiuit, Vitigem sui exercitus ducem contra eum destinavit. Sed postquam Vitigis Campaniam est ingressus, & rex ab exercitu est creatus, expeditionem soluit, & retro remeavit. Tunc spreto Theodoaldo, & prima coniuge repudiata, Mathesuentem Theoderici regis nepotem sibi matrimonio iunxit. Sed dum nouis nuptijs delectatur, Belisarius Romam ingreditur,

Theodoaldus. Vitigis.

Mathesuentem.

Vitigis capitur.

Gothorum motus. Totila. Baiola.

Benedictus abbas.

Roma capitur. Narfes.

X Purificationis solennitas.

Curopolates.

Priscianus Arator. peroravit.

De Iustiniano Iuniore . Cap. V.

ditur, & cum gaudio suscipitur. Confestimque vicina occupavit loca, Romam, oppidorumque praefidia: quibus sine dilatione patris Vitigis rex Romam aggreditur, eamque per annum integrum obsidione circumdat. Verum tandem Belisarius machinas eius igne consumpsit, & inde eum exturbatum usque; ad Ariminum effugavit, & non multis diebus interiectis, apud Rauennam inclusum in ditionem suscepit, eumque cum uxore sua, & opibus palatii Constantinopolim deportauit. Sicque Iustinianus orthodoxus Augustus breui tempore interuallo de duabus validis gentibus per manum Belisarii ducis incliti nobiliter triumphavit. Porro post Belisarii ducis discessum, Gothi qui trans padum & in Liguria consistebant, contra Romanos rebellantes Totila qui & Baiola dicitur, sibi regem creauerunt. Qui contra Romanos saepe dimicans, eorum vires multus vicibus fregit, ac superavit. Coruscabat per idem tempus in Italia, vir Domini gratia Benedictus, & nomine. Ad quem cum praefatus Totila causa perscrutandi, an spiritu prophetiae haberet, venisset, praenuntiavit ei idem Domini vir quae ei ventura erant, dicens. Multa mala facis, multaque; fecisti, iam aliquando ab iniquitate coquiesce, & quidem Romam ingressurus es, mare transiturus es, non uem annis regnabis, decimo morieris. Igitur non multo post dum mare transiens, Siciliam depopulatus fuisset, & inde reuersus Romam cinxisset, atque cepisset, tota ferme nocte suos tubis clangere praecipit, ut Romani a Gothis sese quibuscunque modis occulerent. Capta est igitur Roma a praefato Totila rege anno vigesimo primo Iustiniani Augusti. Quod audiens Iustinianus, Narsetem virum sapientem ordinavit patricium Romanorum, & misit eum ad Italiam. Quod dum peruenisset, regem Totilam superavit, & secundum patris Benedicti prophetiam Totila mortuus est. Per idem tempus facta est mortalitas apud Bizantium magna. Qua de causa eodem anno celebrari solennitas coepit sanctae Dei genitricis Mariae, purificationis ipsius secunda die Februarii mensis, & cessauit mortalitas illa. Et haec solennitas *υπαπανη* hypante Domini graece solet nominari, eo quod hac ipsa die allato in templum Domino Simeone & Anna ei obuia venerunt, hypantao. n. graece idem est quod obuia eo honoris gratia. Post haec autem Iustinianus Augustus trigesimo Imperij sui anno ab Antimo seductus episcopo coepit declinare a catholica fide. Et dum a diuinis mandatis aurem cordis auertit, iusto Dei iudicio amentiam incurrit. Unde accersito viro Christianissimo Iustino, Curopolatem eum constituit, & ei totius curam Imperij delegauit. Quod cum fecisset, decessit imperij sui anno trigesimo octavo, & mense septimo. Floruit his temporibus in urbe regia Priscianus grammaticus, & Romae quidam subdiaconus Arator nomine, qui Apostolorum acta versibus hexametris decantauit.

IUSTINUS itaque iunior genere Thrax, ex Curopolate factus imperator, anno incarnationis dominicae quingentesimo septuagesimo secundo, imperavit annis duodecim, mensibus decem, & diebus

viginti. Huius temporibus Narfes Romanorum patricius, cuius supra meminimus, cum ab incursum diuersorum hostium totam quietam reddidisset Italiam, pro magnis beneficijs magnam pertulit inuidiam a Romanis, ita ut in urbem regiam Iustino mandarent dicentes, quod melius erat Romanis Gothis seruire quam Graecis, ubi Narfes eunuchus imperat & dominatur pro sua libidine. Quibus sermonibus commotus Imperator, Longinum praefectum suum Narsetis loco substituit. Sed & Augusta Sophia hanc Narseti mandauit contumeliam, ut Constantinopolim remearet, cum puellis suis in gyneceo foeminarum lanarum pensa diuideret. Ad quae verba Narfes dicitur respondisse, eam se ei telam orditurum, quam dum viueret nunquam detexeret, & Neapolim secedens Longobardis mandauit, ut paupertina Pannoniae rura, quae incolabant, desererent, & ad Italiae fertillae solum possidendum confluerent. Quod audiens Alboinus rex Longobardorum, in Italiam commeavit cum multitudine magna Longobardorum, anno ab incarnatione Domini quingentesimo septuagesimo octavo. Deinde Mediolanum ingressus est, & intra breue spatium temporis sibi penes totam, praeter Romam & Ravennam, subiecit Italiam. Proinde Iustinus Imperator octavo Imperij sui anno pedibus coepit infirmari, qua de re assumens comitem excubitem Tyberium, adoptauit eum in filium, & successorem suum illum declarauit.

Narfes.

Sophia.

Z Narsetis rulum.

Longobardorum in Italia aduentus.

De Tyberio Imperatore. I. Cap. VI.

TYBERIUS igitur Romanorum quingentesimo Imperator, imperium sumens anno incarnationis diuinae quingentesimo octogesimo secundo, imperavit annis tribus, & decem mensibus, & non uem diebus. Hic fuit vir catholicus, & religiosus: unum de multis in Constantinopolitana urbe renouavit ecclesias. Hic etiam terram Persarum intrauit, & eos potentissime debellavit, indeque; regrediens tantam molem praedae cum elephantis multis adduxit, ut humanae cupiditati crederetur posse sufficere. Caeterum idem Tyberius Augustus, ubi sibi sine vita immineret prauidit, elegit ad Imperium quandam uirum gne Cappadocem, strenuum ac sapientissimum, qui Mauritius nuncupatus est. Cui filiam suam Constantiam ornatam reddidit regalibus ornamentis, dicens. Sit tibi imperium meum cum hac puella concessum. Vtere ergo feliciter eo, & habe in mente incessanter aequitatem & iustitiam praecipua optimi Imperatoris esse insignia. Quod postquam dixit, spiritum exhalavit. Tyberio vero defuncto, Mauritius purpura indutus, & diademate coronatus ad circum processit, & acclamatis sibi laudibus, & largitis secundum morem muneribus, primus ex Graecorum gente Romano potitus est Imperio.

A

B Mauriti.

De Mauritio Imperatore ex Graecis primo apud Romanos. Cap. VII.

MAURITIUS igitur genere Cappadox, Romanum assecutus Imperium, Hunos magna superavit M. Hug. a S. Vict. To. ij. Y 4 indu-

S. Greg. Litania. industria. Hac praeterea tempestate sanctus Gregorius septiformem Litaniam propter pestilentiam, quam inguinariam vocabant, instituit, & celeriter est populus liberatus. Septi formis litania ideo dicta est, quod omnis populus septiformiter fuit diuisus. In primo choro fuit omnis clerus, In secundo omnes abbates cum monachis suis. In tertio omnes abbatissae cum congregationibus suis, In quarto omnes infantes, In quinto omnes laici, in sexto omnes viduae, in septimo omnes coniugatae. Is etiam sanctus Gregorius Augustinum, Melitum, & Ioannem, cum alijs pluribus misit in Britanniam, vt Anglorum gentem ad fidem conuerterent Christi. Quam gentem praefatorum labore virorum Deo lucrificet. Porro Mauritius Augustus dum esset vir Deum timens, malebat in hoc seculo facinorum suorum corporali supplicio vindictam persolvere, quam tormentis gehennalibus cruciari, quod cum iugiter in suis orationibus Dominum precaretur meruit exaudiri. Quadam itaque nocte cum in stratu suo quiesceret, vidit per somnum ante aeneam se aitare Saluatoris effigiem, quae erat ante palatii portam, ex qua emissae est vox ad eum dicens, date Mauritiu: & tenentes quidam iudicarij ministri exhibuerunt ei. Tunc ait ad eum Saluatoris imago. Vbi vis redda tibi mala quae meruisti: hic an in futuro seculo? Et ille. O amator hominum Domine, hic potius quam in illo. Tunc iussit diuina vox tradi illum, & Constantiam eius vxorem, & omnem eorum cognationem Phocae militi. Expergefactus vero misit ad accersendum Philippicum generum suum. Cui sibi assistenti dixit Mauritius. Scis inter agmina nostra aliquem militem nomine Phocam? Cui ille. Scio vnum. Et Imperator. Cuius est qualitatis. Qui ait. iuuenis tumens, & temerarius. Tunc referens Philippico Augustus somnium suum glorificabat magnifice Deum pro huiusmodi reuelatione. Post haec autem Mauritius Augustus in hostili terra positus, cum milites suos ferro & rapinis abstinere compelleret, nec tamen eis consueta stipendia largiretur, Phocam rogare coeperunt, vt Imperij regnum super eos acciperet. Quibus saepe nominatus Phocas obediens regalem purpuram sumpsit. Quod audiens Mauritius animo dissolutus, rebus aduersum se fluctuantibus cessit, & in quendam sylvam mari contiguam fugit: In qua cum vxore & quinque filijs iussu Phocae Caesaris interemptus est.

De Phoca. Cap. VIIII.

E Hocas ergo propria temeritate Romanum inuadens Imperium imperauit annis octo. Hic vt factus est Imperator Leontiam vxorem suam coronauit Augustam. Imperij denique huius anno secundo venerabilis Papa Gregorius ex hac luce migravit. Cuius in locum ad Apostolatus officium Sabinus est ordinatus: & Sabino subrogatus est Bonifacius tertius: & Bonifacio tertio Bonifacius quartus. Quo rogante statuit memoratus Augustus sedem Romanam, & Apostolicam ecclesiam caput esse omnium ecclesiarum. Nam antea ecclesia

Constantinopolitana primam se omnium scribebat ecclesiarum. Impetrauit quoque ipse papa Bonifacius a praefato principe dari ecclesiam Christi templum Romae, quod ab antiquis Pantheon vocabatur. Porro Phocas cum crudeliter in suos defauiret domesticos, Heraclij Africae patricij iussu peremptus est, qui post huius necem sibi rempublicam uendicauit.

De Heraclio. Cap. IX.

Heraclius igitur Romanum assecutus imperium anno incarnationis dominicae sexcentesimo decimo quinto imperauit annis triginta. Hic inuenit valde dissolutam rempublicam, & attritam. Siquidem Europam vehementer Auares vastauerant. Huius etiam diebus rex Persarum Cosdroes cepit Damascum, & vastauit Hierosolymam, & venerabilia loca, quae erant in ea, conflagrauit, & populorum copias captiuauit vna cum patriarcha eiusdem urbis Zacharia, & pretiosum Christi crucis lignum secum in Persidem asportauit. Igitur Heraclius praetores Cosdroae Sarabbagam & Sabasam, Sain & Razatem superauit, & multas cepit munitiones. Denique Cosdroes ab eo captus est, & in carcerem missus, vbi & mortuus est. His itaque transactis Heraclius Bizantium est reuersus habens secum sanctum dominicae crucis lignum. Deinde larga militibus premia donauit, & paululum recreatus reuexit Hierosolymam lignum sanctae crucis, plurimas Deo pro tantis triumphis referens gratias. Verum per idem tempus Cyrus Alexandrinus episcopus, & Sergius Constantinopoleos patriarcha Monothelitarum haesim praedicabant. A quibus deprauatus Heraclius Augustus aberrauit a catholica fide. Vnde diuino iudicio Agareni, qui & Saraceni dicuntur, Hummaro duce imperium eius coeperunt lacere. Hac praeterea tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Mahumet pseudopropheta ducatu eis praebente, a suis sedibus exierunt, Heraclijque imperium deuastare coeperunt. Porro Mahumet iste Saracenorum & Arabum princeps, & pseudopropheta fuit de genere Hismael filij Abraham. Heraclius denique Augustus imperij sui anno trigesimo primo defunctus est. Imperauitque post eius decessum Heraclius Constantinus filius eius mensibus quatuor. Quibus vix expletis veneno sublatu est propinato a nouerca sua Martina. Sicque eo defuncto imperauit Heraclonas frater eius pro eo cum matre sua Martina.

De Heraclona. Cap. X.

Heraclonas igitur Heraclij filius imperauit cum matre sua Martina mensibus sex. Imperij huius tempore Mahinas Arabum admiraldus missus ab Hummaro cepit Caesaream Palaestinae, & occidit in ea septem millia hominum. Et eodem anno repulit Senatus Heraclonam cum matre sua Martina, & lingua Martinae recisa, & Heraclonae naso reciso prouexit ad imperium

hoc ad seculari ptia se pertina bat, & oes Romani pof rifices a p rro vfgs ad benefactio primaria prate sunt. vi de de hac re inter ca teros Mel chioré Can num. Panthoia Phocae ca des. F

Cosdroes

Cyrus, & Sergius. Monothelita.

Agareni. Humarus. G Saraceni. Turca.

Mahumet

Heraclij obitus.

Heraclias Constantinus. Heraclonas.

Heraclio filium Constantem filium Heraclij Constantini, nepotem Heraclij.

De Constante Constantini Heraclij filio.

Cap. X.

Constantinus igitur Heraclij Constantini filius, nepos Heraclij Augusti, apud Bizantium Romano potius imperio anno incarnationis diuinae sexcentesimo atque quadagesimo quarto, imperauit annis viginti sex. Hic etiam in Monothelitarum haesim incidit, sicut & auus eius Heraclius Augustus, suggerente ei venenum perfidiae Paulo Costantinopolitanae Urbis episcopo, qui Pyrrho successit in episcopatu. Multos etiam orthodoxorum verberibus, & exilijs condemnauit, eo quod haesim suae nullatenus acquiescere vellent. Propter quod cum apud Bizantium penes omnibus esset exosus, ad Italiam nauigauit, volens illam & a potestate Longobardorum eruere, & ibi aliquantulum manere. Egressus igitur de regia vrbe venit Athenas, ibique mare transiens Beneuentanorum fines inuasit. Sed eius exercitum Grimoaldus eiusdem dux prouinciae fortiter attriuit. Igitur cernens Augustus, quod nihil contra Longobardos proficeret, Romam perrexit, cui sexto ab Vrbe milliario Iulianus Papa reuerenter occurrit, & eum ad beati Petri limina cum magna populi perduxit frequentia. Quod cum peruenisset obtulit sancto Petro pallium optimum auro textum. Et cum in Vrbe iam per duodecim dies resideret, magna tactus cupiditate varia ornamentorum genera ex aere & marmore, quibus Vrbs decorabatur, in Tyberim vexit, vt ea Constantinopolim ferret, inter quae Basilicam sanctae Dei genetricis Mariae, & omnium martyrum, quae Pantheon antiquitus vocabatur, ereis tegulis discooperuit. Quibus patris statuit remeare retrorsum. Igitur a Roma digressus ad Siciliam nauigauit. Vbi cum quodam die secretius in balneo lauaretur, a suis interficitur. Post cuius decessum milites assumptes Mezentium quendam Armenium sibi creauerunt Imperatorem, sed non post multos dies Constantinus Constantis Augusti defuncti filius cum multo illuc veniens nauigio, & imperialem purpuram sumpsit, & Mezentium cum interfecto patris sui morte pessima condemnauit.

Constanti. cades.

Mezentius.

Constantinus.

De Constantino Constantis filio.

Cap. XI.

Constantinus igitur Constantis filius post patris interitum, eius obtinens imperium anno incarnationis Christi sexcentesimo octo gesimo imperauit annis sexdecim. Hic fuit vir fide catholicus, modestus. Sapienti quoque vsus consilio, cum Arabibus qui Damascum inhabitabant, & cum Bulgaribus pacem firmissimam fixit: restaurauit etiam ecclesias, quae fuerant dirutae a temporibus Heraclij proauis sui. Insurrexit praeterea contra Monothelitas, satagens eorum opinio-

Monothelita.

nes subuertere, qui vnam tantum in Domino nostro Iesu Christo naturam esse opinabantur, ac praedicabant. Mortuo denique apud urbem regiam Constantino orthodoxo Augusto, filius eius Iustinianus imperij moderamina gubernanda haereditario iure suscepit.

Iustinianus.

De Iustiniano. Cap. XIIII.

Iustinianus itaque patri suo succedens in regno, anno incarnationis diuinae sexcentesimo nonagesimo sexto, imperauit annis decem. Hic cum esset quasi annorum sexdecim puerili vsus temeritate pacem, quam pater eius cum Abimelech Arabum principe fixerat, soluit: pacem cum Bulgaribus perturbans & ea, quae a patre suo ordinabiliter fuerant facta. Renouauit etiam Marcianitarum exercitum, quo imperium suum ab impetu Arabum tuebatur. Quibus repressis, pace & quiete potitus est Arabum principatus vsque in praesentem diem. Et ex tunc liberius Barbari Romaniam depopularunt. Porro post haec Iustinianus contra Sclauos perrexit, & multos ex eis prostrauit. Sed dum inde reuertetur praepeditus a Bulgaribus, in arcto clausura cum proprii populi cede & vulneratione vix preualuit remeare. Sustinuit praeterea Stephanum Persam, facellarium suum, virum crudelem, ac pessimum qui plures reipublicae principes grauius affligebat. Quique matrem ipsius Augusti Anastasiam absente eo praesumpsit more pueni flagellare. Quae res maxime fecit exosum cunctis principibus, & domesticis suis. Insurrexit ergo aduersum eum Leontius patricius, conspirante secum Gallinico patriarcha, & carceribus referatis, soluitque multis reuersis, qui sex vel octo annis in vinculis detenti fuerant, quorum plures milites erant cum eis exiuit in forum, moxque Iustinianum naribus amputatis ad Cersanam exilio relegauit, deinde praefatorum armis munitus virorum, Augustalem arripuit dignitatem.

M

Stephanus. Persa.

Leontius.

De Leone secundo Imperatore.

Cap. XV.

Leo igitur anno incarnationis Domini septingentesimo imperium sumens imperauit annis tribus. Imperij huius anno tertio Arabes Africam debellabant. Contra quos direxit Ioannem patricium cum stolo copioso. Qui cum carthaginem peruenisset, Arabes in fugam conuertit, & ibidem hyemauit. Demum ad imperatorem regressus est, volens ab eo deposcere stolum maiorem. Sed exercitus, qui in Africa remanserat, absente Ioanne patricio, elegit quendam Absimarum, quem & nominauit Tyberium, & creauit Imperatorem. Absimarus autem sumpto stolo, qui secum erat, nauigauit ad Urbem, & sine mora introiit in eam per murum Blachernarum, & apprehendens Leonem exilio relegauit.

Stolus clafis, & exercitus.

Absimarus.

§ De Absimaro seu Tyberio. Cap. XV.

Absimarus igitur qui & Tyberius nominatur, imperavit annis circiter septem. Iste Philippicum filium Nicephori in exiliū relegavit, qui assererat in somnis se vidisse, quod caput suū obubraretur ab aquila, eo quod somnium huiusmodi ipsum regē futurū designare videbatur. Porro imperante Absimaro Iustinianus degens in Cersona cœpit manifeste populo, quod esset iterum suum accepturus imperium, prædicare. Qua de re loci incolæ Augusti zelo permoti, propter huiusmodi opinionem parabant eum quali regis insidiatorem interficere, vel comprehensum ad eum dirigere. Sed cum hoc idem Iustinianus sensit, fugit: & Turcorum Chagano se præsentavit. Chaganus autem illum cum honore suscepit, & tradidit ei uxorem germanam suam. Indeque navigavit ad Terebellum Bulgariæ regem, qui & ipse ei auxilium tulit, & suo imperio restituit.

§ Item de Iustiniano restituto, & eius sententia. Caput. XV I.

Iustinianus autem imperavit secundo annis sex. Qui ut imperium recepit, omnes qui eum ante expulerant, interfecit: & Absimarum in Circum deductum, & multis iniurijs fatigatum, iugulari præcepit. Sed & Gallinicum patriarcham eritis oculis Romam destinavit, & Pyrrhum abbatem in locum eius prorexit. Innumerabilem denique civium multitudinem interfecit, Statuitque, Cersona vbi exulans degerat subvertere, & colligens omnes naues quas habere potuit, dromones, scilicet trieres, scaphas, chimæras, & Linthres vsque ad Chelandriam eas destinavit, præcipiens omnes ibidem habitantes interfici a minimo vsque ad maximum. Quò cū pervenissent Mauritius patricius, & Elias spatarius secundum Imperatoris iussionem omnes interfecerunt, exceptis infantibus: Tuduinum civitatis principem cum alijs quadraginta principibus ad imperatorem miserunt, & alios septem eiusdem civitatis primores igni in ligneis veribus applicantes afflaerunt. Deinde Iustinianus misit alium stolus mense Octobri, præcipiens ut omnes pueri, qui reservati fuerant, morti traderentur. Sed ille stolus penè totus in pelago est demersus, & perierunt ibi hominū millia septuaginta tria. Quibus agnitis Iustinianus furens adhuc magna crudelitate misit iterum aliū stolus, iubens arari, & ad Panimentum illidi totam civitatem. Quod audientes homines illius provincie assumpserunt Philippicum, qui illic exulabat, & Imperatorem creaverunt. Deinde Philippicus Constantinopolim veniens Iustinianū augustum, & Tyberium filium eius pariter interfecit.

§ De Philippico Bardauio. Cap. XV I I.

Philippicus igitur qui & Bardauis nominatur, creatus apud Cernofam Imperator anno diuine incarnationis septingentesimo vigesimo secundo

imperavit anno vno, & dimidiato. Iste cum esset Hæreticus Cyrum Constantinopolitanum episcopum exilio relegavit, & posuit in eandem sedem quendam sui sensus pseudo episcopum nomine Ioānem Monachum. Ipse etiam Philippus Romam Cōstantino papæ pravi dogmatis literas destinavit, quas vir sanctus consilio Romani populi respuit, & præcepit ne eius nomen in Chartis poneretur, aut percussura solidorum eius reciperetur, aut ad missarum solennia recitaretur. Et cum imperasset Philippicus vno anno, & dimidio anni, insurrexit contra eum Anastasius, qui & illum oculis priuavit, & ab imperiali dignitate deposito sibi eius vëdicavit imperiū. Apud Italiam vero Ariperto mortuo regnavit Liuprandus filius eius.

§ De Anastasio Arthemio. Cap. XV I I I.

Anastasius igitur qui & Arthemius dictus est, imperavit annis tribus, & sex mensibus. Iste cum esset vir catholicus literas Constantino papæ per scholasticum patricium Exarchum Italię destinavit, quibus se fautorem catholice fidei, & sancti sexti consilij prædicatorem esse declaravit. Post hæc autem classem in Alexandriam contra Saracenos direxit. Omnis exercitus ad aliud versus consilium ab itinere medio ad Constantinopolitanam urbem regressus Theodosium orthodoxum virum inquirens, Imperatorem elegit, & coactum imperiali solio sublimavit. Theodosius vero Anastasium apud Urbem Niceam graui prælio superavit, eumque postmodum presbyterum fieri iussit.

§ De Theodosio. Cap. XV I X.

Theodosius igitur Anastasio defuncto imperavit anno vno. Quo finito, aduersus eum insurrexit Leo quidam vir potentissimus, qui eum quidem ab imperiali vertice deposuit, sed indemnatum abire permisit. Ipse vero postmodū clericus factus residuum vitæ transegit in pace.

§ De Leone. Caput. XX.

Leo igitur anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi, septingentesimo vigesimo septimo Romano potit imperio Imperavit annis viginti quatuor. Huius in diebus gēs Saracenorū Cōstantinopolim hostiliter circumdedit ferè per triënum. Sed civibus multa precum instantia Deum deprecantibus, tandem fugam gens inefficax arripuit, & postmodum dum per altum mare navigaret, subitanea tēpestate submersa perijt. Porro Leo Augustus anno imperij sui octavo omnes sanctas imagines destrui præcepit. Maximo enim odio illas abominabatur, & omnes virtutiferas sanctorū reliquias. Post hæc rex Italiæ Liuprandus audiens, quod Saraceni depopulata Sardinia loca illa sedassent, vbi ossa beati Augustini Hipponensium episcopi requiescebāt, quæ

Cella aurea. Terræ motus. Leonis mors.

Anastasi.

Limprandus.

Anastasi episcopus impius.

Pestilentia grauis, & alia prodigia.

quæ propter vastationem barbarorum olim eò trāslata, & honorifice tumulata erant, misit illuc, & dato pretio accepit, & transtulit ea Ticinum ibique in monasterio, quod Cella aurea vocitatur, recondidit. Postea Cōstantinopoli factus est terremotus magnus, & corruerunt ecclesie multæ, & extinctus est populus multus. Eodem anno mortuus est Leo Imperator, animæ simul & corporis morte: & fit Imperij eius, & impietatis pariter successor Constantinus filius eius, cum esset annus a conditione Mundi secundum Romanos sexies millesimus ducētesimus quateragesimus, sed secundum computationem Aegyptiorum & Alexandrinorū sexies millesimus ducētesimus & trigēsimus secundus.

§ De Constantino impio. Cap. XX I.

Constantinus igitur persecutor legum a patribus traditarum, Imperium sumēs imperavit annis triginta quatuor, mēsisque duobus, & diebus viginti sex. Hic omni vitæ suæ tempore magicis maleficijs & cruetis sacrificijs, & luxurijs semper operam dedit, & multi clerici, ac monachi, & religiosi laici sub eo propter rectam periclitati sunt fidem, habebat etiam sibi cōsentientem in omnibus propter amorem terreni principatus Anastasium Constantinopoleos falsi nominis patriarcham, unde diuinitus indignatio venit in ciues eiusdem urbis, admonens impium Imperatorem, ut se cohiberet ab insania, qua flagrabat. Sed ille ut Pharaon quōdam inemendatus permansit. Venit quippe pestilens mors incipiens a Sicilia & Calabria in regiam urbem, & ita eam deuastavit, ut & in ipsa plures domus integræ clauderentur, eo quod non esset qui eas inhabitaret, ferebantur etiam in plaustris ad sepeliendum cadavera mortuorum. Per idem tempus & stellæ de cælo cadentes apparuerunt, ita ut omnes id videntes finem seculi instare putarent. Interea Constantinus nefandissimus Imperator contra Bulgares pergens horribilem infirmitatem incurrit, qua & defunctus est, non minus quàm Diocletianus sanguine martyrum plenus. Cui successit Leo quartus filius eius.

§ De Leone. Caput XX I I.

Leo igitur anno natiuitatis Christi septingentesimo octogesimo positus imperio, imperavit annos quinque. Cui successit Constantinus vir Christianissimus filius eius.

§ De Constantino Imperatore, & Hirene matre eius. Cap. XX I I I.

Constantinus igitur cum matre sua Hirene Romanum sortitus imperium anno incarnationis diuinæ septingentesimo octogesimo sexto, imperavit annis decem. Hic facta pace cum Arabibus per Stauratium patricium de Sclauis triumphavit.

Hac præterea tempestate direxit Hirene sacellarium suum ad Carolum regem Francorum, ut filiā suā nuptā traderet imperatori Cōstantino filio suo, sed hoc postmodum irritum fecit. Nam anno imperij Constantini & Hirenes decimo excitauit diabolus liuorem discordię inter ipsam Hirenen & filiū eius Imperatorem, & sepit eum custodia, imperavitque annis quinque. Quibus expletis, Armeniorum fretus auxilio filius eius rursus recepit imperiū. Quod vbi resumpsit, mox Stauratium patricium, & Heticū protospatariū matris suæ amicos, omnesque simul spadones eius domesticos in exiliū misit. Ipsā tamē locauit cum affluentia copiosa in palatio Eleutherij, quod ipsa ædificauerat, & in quo pecunias multas absconderat. Postmodum vero mouit exercitū suum aduersus Bulgares, sed victus ab eis redijt ad urbem multis amissis. Qua de re quidā principū contra eum indignati Nicephorum filium proauis sui Cōstantini parabant imperatorem facere. Quod ut comperit Cōstantinus, eundem statim Nicephorū, & fratrem eius Christophorum linguis priuavit. Alexium quoque patricium Armeniorum luminibus orbavit. Sed & uxorem suam nomine Mariam monacham fieri coegit, & Theodotem cubiculariā suam coronauit Augustam. Interea vero Hirene muneribus, & possessionibus cœpit sibi conciliare duces, & principes regni, ita ut a suis domesticis, Augustus secundo comprehenderetur. Consiliarij namque matris eius eum oculis priuauerunt, tam nequiter ut statim cruciatū mors sequeretur. Sicque secundo imperavit Hirene, vno ferè quinquēnio. Sub hoc tēpore Imperium Romanum ad reges Francorum translatum est, Carolo magno filio Pipini primo Imperatore facto: in Constantinopoli vero regnum Græcorum permansit, & post Hirenem Nicephorus Imperium arripuit. Post Constantinum magnum sedes quidem Imperij apud Constantinopolim erat, pro eo quod ipse pijsimus & Christianissimus Imperator priuilegiū Romanæ sedis beato Petro principi Apostolorum, eiusque vicem tenentibus in perpetuum relinquens apud eandem sibi urbem sedem Imperialem statuerat, dignitate tamen Romani imperatores appellati sunt vsque ad illud tēpus, quo Romanū imperium ad reges Francorū translātū est. Postea enim ij qui apud Cōstantinopolim imperabāt, solo Imperij nomine retento Græcorum potius imperatores appellati sunt. Exinde autē series temporum per reges Francorum supputatur. Verum priusquam Imperiū Caroli Magni describamus, pauca de origine & regno Francorum perstringere libet, ne tantæ gentis primordia vel gesta penitus silentio videamur transire.

Carolus Francorū rex.

Hirene facinus.

Nicephorus.

Hirene motus.

Imperij Rom. ad Francos.

Explicitus est Liber Nonus.

DECIMVS LIBER tractat de gente, & regibus Francorum ab origine Francorum vsque ad Carolum Magnum: & post a Carolo Magno vsque ad Caroli Simplicis successores, continens capita decem.

mitem suae dominationis. Post Clodionem regnavit Meroueus, a quo Merouungi vocabantur, qui nunc Franci dicuntur. Post Meroueam regnavit Childericus, & post Childericum Clodoueus. Porro Clodoueus Chronidem Christianissimam puellam, & valde speciosam, Childerici quondam Burgundiae ducis filiam duxit uxorem.

De Clodoueo Rege. Cap. III.

Nterim vero cepit regnum dilatari Francorum, & praefatus rex Clodoueus Childerici filius a beato Remigio Remorum archiepiscopo tali occasione voluit baptizari: dum quadam die contra Alemannos configaret, & eius graueretur exercitus, eleuatis oculis in celum dixit, O Domine Iesu Christe, quem Chrotildis vxor mea colit & adorat, tuam opem de uotus efflagito, & si mihi victoriam dederis in hoc certamine, spondeo tibi, quod deinceps credam in te, & baptizabor in nomine tuo. Quod cum dixisset Alemanni in fugam acti sunt, & rex Clodoueus cum triumpho remeavit ad propria. Tunc accersito sancto Remigio episcopo, quae Deo vouerat fideliter adimpleuit, & baptizatus est cum gente sua, regni sui anno decimo quinto. Porro Clodoueus amplificare cupiens regnum suum inuasit Aquitaniae regnum, quod rex Alaricus obtinebat. Et cum transisset Ligeris alueum, Turonos ad sancti Martini basilicam diuertit. Quam cum intraret, insonuit in choro vox psallentium dicens: Praecinxisti me Domine virtute &c. Qua voce audita laetior effectus, & Deo gratias agens inceptum tenuit iter. Et cum fluuium, cui Vigenna nomen est, transire vellet, & vadum non inueniret, eo quod auctus fluuius exundasset, cerna subito per eundem fluuium transiens vadum ei ostendit, deinde Alarico occurrit decimo milliaro ab vrbe Pictauesi, ubi ambo congressi iniuicem pugnaverunt. Sed tandem Alaricus ibidem confossus occiditur, & eius exercitus huc illucque dispergitur. Qua parata victoria in illo anno Clodoueus Burdegalis hyemauit, sed recedente hyemali rigore, & succedente vernali tempore Tholosam caput regni Gothorum petijt, & expugnauit: & inde thesauros Alarici auferens ad Eugolismum properauit. In cuius aduentu murus vrbs diuino nutu sponte corruit, & aduenienti regi patens iter praebuit. Inde Turonicam peruenit ad urbem, ubi dum festum recrearet exercitum, suscepit literas Anastasij Imperatoris, quibus illum designabat Romanae reipublicae consulem, & Augustum. Quod gratanter suscipiens, statim consulari trabea indutus, ab illa die consul simul & Augustus meruit appellari. Et inde Parisios reuertentes pro tantis honoribus, & beneficijs a Deo sibi collatis regalem ibidem ecclesiam edificauit, quam sanctis apostolis Petro & Paulo consecrari praecipit. Postea vero industria filij sui Theoderici Lemouicensis, Rutenos, Cadurcos, Auernos, necnon & reliquas Aquitaniae gentes seu prouincias a Rhodano fluuio vsque ad Ligeris alueum, & item a Pyreneis montibus vsque ad Oceanum totum, videlicet Alarici regnum suo copulauit regno.

- De origine Francorum. Caput I.
De gente Francorum, & regibus eorum. Cap. II.
De Clodoueo Rege. Cap. III.
De filijs Clodouei. Cap. IIII.
De filijs Clotarij, & quibusdam alijs regibus. Ca. V.
De regno Caroli Magni. Cap. VI.
Quomodo Carolus Magnus factus est Imperator. Cap. VII.
De Imperio Caroli Magni. Cap. VIII.
De Ludouico Pio, & quibusdam alijs regibus. C. IX.
De gente Normannorum, & de successoribus Caroli Simplicis. Cap. X.

De origine Francorum. Cap. I.

FRANCI ab origine Troiani, post euerfionem Troiae, Priamo quodam duce inde regressi iuxta Thraciam super Danubij ripas confederunt, aedificantesque ibi ciuitatem vocauerunt eam Sicambriam, manseruntque ibidem vsque ad tempora Valentiniani Imperatoris, a quo sunt inde expulsi, eo quod tributa Romanis iuxta morem caeterarum gentium soluere recusarent. Egressi inde Marcomiro, Sunnone, & Gennebaldo ducibus uenerunt, & habitauerunt circa ripam Rheni in confinio Germaniae, & Alemaniae. Quos cum Valentinianus multis postmodum prelijs attentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine Francos quasi feruncos. i. feroces appellauit. Ab illo tempore in tantum virus Francorum excreuit, ut totam tandem Germaniam & Galliam vsque ad iuga Pyrenaei & ultra subiugarent. Alij Francos a quodam Francione appellatos uolunt. Dicunt nanque, quod post excidium Troiae multitudo magna inde fugiens, ac deinde in duos populos se diuidens, altera pars Francionem quendam supra se regem constituerit, altera Turcum nomine secuta fuerit, atque ex eo duos populos sumpto nomine Francos & Turcos usque hodie uocari.

De gente Francorum, & de regibus eorum. Caput I I.

Rancorum itaque gens Marcomiro mortuo Pharamundum sibi regem constituit. Pharamundo deinde Clodio successit, qui Cameracum cepit, & inde Romanos eiiciens, usque ad Somonam fluuium dilatauit li-

Sicabria.
Duces Franc.
Franci vñ dicti.
Teucru.
Teucros.

Aquitaniae subactio.
psal. 17.
Cerna in dex vadi.
Alarici caedes.
Miraculu.
Clodoueus designtur Consul Augustus.

Sancti Petri & Pauli, qd nunc Genoues.

Almaricus quoque Alarici filius ei cessit inuitus, & ab Aquitania in Hispaniam migravit. Igitur Gothi Arrianis ab Aquitania pulsus, Franci catholici ipsam melioris regulae religionis & fidei continuo repleuerunt. His Rex Clodoueus, Deo fauente, patris, & longe lateque Francorum regno dilatato, obiit anno regni sui trigesimo, aetatis vero suae quadagesimo quinto relinquens quatuor filios regni sui haeredes. Qui patri succedentes regnum Francorum inter se diuiserunt. Et Theodericus quidem sedem regni sui sortitus est Metis, Clodomirus Aurelianis, Clotarius Sueffionae, Childebertus vero Parisijs.

De filijs Clodouei. Cap. IIII.

Res itaque Clodouei filij, Clodomirus, Childebertus atque Clotarius, sibi iniuicem foederati, & regni sui fines dilatate cupientes, Burgundiae regnum ingrediuntur, & Sigismundum, fratremque eius Gotmarum prelio aggressi sunt. Statimque in ipso primo belli impetu Sigismundus a Clodomiro capitur, & Aurelianis perducitur, ibique perimitur, & in puteum proicitur. Non multo tamen post inde eleuatur, & in monasterium, quod in loco Agnino sancto construxerat Mauritio, sociisque eius, honorifice sepelitur. Demum quoque non multis diebus transactis supra nominati fratres Burgundiam repetentes Gotmarum Sigismundi fratrem iterum adoriuntur. Sed in illa expeditione Clodomirus interficitur. Successeruntque ei tres filij eius, Guntrannus, Gerbaldus, & Clodoaldus. Reliqui vero Childebertus atque Clotarius Gotmarum apud Augustodunum obsidentes interfecerunt, & totam Burgundiam in suam potestatem redegerunt. Theodericus autem memorati Clodouei filius maior cum fratre suo Clotario, & filio Theodeberto Turingorum fines ingreditur, & fugato Hermenfrido, regnum eius in suam redegit potestatem. Clotarius vero inde rediens Radegundem Bertarij regis filiam, Hermenfridi neptem, secum abduxit, & eam sibi legitimo matrimonio copulauit. Sed illa post tempus modicum relicto maritali thoro intra Pictauesem urbem vestem suscepit religiosam, in qua perseuerans, cursum vite laudabiliter consummauit. Porro memorati Theoderici filius nomine Theodebertus, cum bellator strenuissimus esset, adhuc patre suo perstite Italiam penetrauit, & eam ab alpibus usque ad maritimum confinia locorum sibi tributariam fecit. Et dum inde rediret, ducem exercitus sui nomine Buccellenum ad peruadendam Siciliam, & reliqua Italiae loca, quae non adierat, dereliquit. Sed & iterum memorati fratres Childebertus ac Clotarius a Gallia prodeuntes Hispaniam intrauerunt, quam grauer deuastantes magnam auri copiam cum stolam sancti martyris Vincentij inde secum detulerunt. Verum Theoderico successerunt Theodebertus & Theobaldus. Tandemque monarchia ad Clotarium reuertitur. Qui postquam sexaginta annis Sueffionis regnauerat defunctus est relinquens quatuor filios sibi successores, Chilpericum Sueff-

Stola Vincentij martyr.
Clotarij filij, & mors.

fionis, Carebertum Parisiorum, Guntrannum Aurelianis, Sigisbertum Metis.

De filijs Clotarij, & quibusdam alijs regibus. Cap. V.

Igisbertus autem uxorem accepit Brunchildem Lemingildi Hispaniae regis filiam. Chilpericus vero frater eius cum esset lasciuus & vanus multas habuit uxores. Inter quas habuit Fredelgundem satis quidem speciosam, sed pessimis artibus opulentam, quae memoratum Chilpericum suis voluptatibus tenebat astrictum. Haec cum Landrico comite Palatii solebat misceri. Quod Chilpericus tandem persensit. At illa ubi sibi periculum imminere sensit, uia calliditate foeminea, crimen maiori crimine parat obtegere, & redeunti a venatu suo marito struit insidias. Nam equo descendens Chilpericus, dum a proprijs satellitibus excipitur duobus cultris transfossus occiditur. Successit tamen ei filius eius Clotarius. Ante haec praefatus rex Sigisbertus Clotarij regis Francorum filius est occisus. Cuius regnum Childebertus filius eius cum matre Brunehilde regendum suscepit. Et non multo post Guntrannus Chilperici germanus defunctus est. Qui regnum suum reliquit nepoti suo modo dicto Childeberto. Childebertus quoque cum uiginti tres annis regnasset in Austrasia, & quatuor in Burgundia, decessit duos sibi relinquens haeredes filios. Quorum vnus, cui nomen Theobertus erat, regnum Austrasiorum regebat, & Theodericus regnum Guntranni gubernabat. Verum Theoberto & Theoderico varia sorte defunctis, Clotarius regnum Francorum obtinuit. Clotarius vero Brunehildem reginam equo indomito alligatam iudicantibus Francis pro diuersis prauitatibus suis dirumpi praecipit. Porro Clotario Dagobertus successit. Qui cum se ad mortem uigere conspiceret, concessit regnum Austrasiae filio suo Sigisberto, Regnum uero Neustriae Clodoueo. Inter Rhenum & Mosam est Austrasia. Inter Mosam & Ligerem Neustria, quasi noua Austrasia, quae nunc Franconia & Francia appellatur. Post haec Clodoueus deficiens, duos filios suos sibi reliquit successores, Clotarium in Neustria, Childericum in Austrasia. Quorum Clotarius post annos tres assumpti principatus, regnum cum vita perdidit. Quo uita priuato successit ei frater eius Theodoricus. Verum hunc post modicum tempus Franci de regno depellunt, & Ebroinum regiae aulae praepositum Luponium monasterio intrudunt, cum eius nequitias ultra tolerare nequirent, deinde assumptus Theoderici fratrem Childericum sibi statuerunt regem: sed non multo post Childericus interficitur, & Theodoricus in regnum reuocatur. Quod audiens Ebroinus, monachali qua induebatur veste deposita, e monasterio egreditur, & undique circa se uiribus aggregatis, iterum maior regiae domus efficitur, & contra viros qui aulae praefuerunt regiae Childerici regis temporibus, & maxime contra Leodegarium Heduensis episcopum saeuens illum comprehendit, & post multa tormentorum genera decollari praecipit.

Brunchildem.
Fredelgundis.
Ladricus.
Chilperici caedes.
M. Clotarius Sigisberti caedes.
Childebertus.
Theobertus.
Theodericus.
Brunehildis suppliciu.
Dagobertus rex.
Neustria.
Clodouei filij.
Ebroinus.
Theodorici.

Pipinus. præcepit. Defuncto vero Ebroino Pipinus filius Anchesigilli dominare sub regibus cepit in Austrasia Qui ex vxore Pletrude duos filios habuit Drogum & Grimoaldum. Sed ex concubina genuit Carolum Tuditem. Porro Theoderico successit Clodoueus filius eius, & Clodoueo Childebertus, & Childeberto Dagobertus filius eius. Hac denique tempestate ceperunt reges Francorum a solito vigore deficere, & regni negocia per maiores aulae regiae administrare, idest per dapiferum, comestabulum, & cameraarium. Post hæc mortuus est Pipinus, & successit ei Carolus Tudites filius eius. Qui Tudites a maioribus fabrorum malleis, quibus tundi & extenuari massa solet, appellabatur. Qui maior aulae regiae factus sub Dagoberto minore satis strenue cum Saracenis pugnavit. Nam præcedenti tempore Saraceni ex Africa transfretantes in Hispaniam, eam subiugauerunt: indeque Dagoberti temporibus cum vxoribus & pueris erumpentes, Aquitaniam Galliae prouinciam inuaserunt, & vsque ad Septimaniam & Viennensis prouinciæ fines, quæq; depopulâtes per uenerunt. Sed hos Carolus Tudites duobus magnis prælijs, vno in Aquitania, & altero iuxta Narbonem ita deuicit, vt in Hispaniam eos redire compelleret. In quo bello trecenta Saracenorum millia interfecit. Iste est Carolus Tudites, qui propter assiduitatem bellorum res ecclesiasticas Laicis tradidit, pugnavit etiam contra Saxones & Bauaros, quos cum magna difficultate superauit. Pugnavit & cum Heudone Aquitanorum duce, & Ranfredum comitem regalis palatii e palatio expulit. Sed vnam ei tantum ciuitatem, hoc est Andegauensem concessit. Porro Dagoberto regi Francorum successit Theodoricus filius eius. Carolus quoque Tudites defunctus est. Et obtinuerunt principatum eius, filij eius, Carolus magnus atque Pipinus. Præfato denique Dagoberto decedente regnavit pro eo Theodoricus filius eius: & Theodorico successit Childericus, quem & Hildericum vocant. De quo cum esset vir inutilis ac remissus, Pipinus maior aulae regiae studuit per legatos Zachariam Romanum antistitem interrogare dicens, an ille deberet esse rex Franciæ, qui ocio deditus solo nomine regio contentus erat: Cui pontifex remandauit illum debere appellari regem, qui bene regeret republicam. Qua responsione Franci animati, Hildericum in monasteriũ detruso, & monachali tunica palliato, Pipinum sibi regem constituerunt. Mortuo proinde Pipino anno regni sui decimo quinto, Carolus & Carolomannus filij eius regnum obtinuerunt. Quorum Carolus in Nouiomeni vrbe suscepit regiam coronam, & frater eius Carolomannus Sueffione. Sed Carolomannus transacto biennio, quo sublimatus est in regnum, vita decessit. Et vxor eius, & filij eius ad Desiderium Longobardorum regem nulla vi compulsi fugerunt. Sicq; totius regni Francorum monarchiam Carolus solus obtinuit.

De regno Caroli Magni. Cap. V I.

R Carolus primo regni sui anno Aquitaniam ingressus ducem Hunoldum, qui post Vuafarrij mortem, eam prouinciam sibi retinere parabat,

aggressus est, quem etiam Vasconiam petere compulsi. Sed Carolus Vasconum duci Lupo mandauit, vt perfugam reddat, & nisi hoc mature faciat bello se eum expetiturum. Lupus vero saniori vsus consilio non solum Hunoldum reddidit, verum etiam seipsum cum prouincia cui præerat eius potestati promissit. Porro dum ad Carolum (sicut dictum est) Francorum ex integro peruenisset regnum, legatus Romanæ ecclesiæ nomine Petrus ab Adriano pontifice missus ad eundem gloriosum regem Carolum venit, postulans ab eo auxilium contra Longobardorum regem Desiderium, qui more patris sui Astulphi Romanam inquietauit ecclesiam. Cui Carolus obediens bellum contra Desiderium magna virium copia præparauit, & per montem Cenisium Italiam intrauit, & forti robore Ticinum nunc Papiam Italiæ ciuitatem circumdedit, vbi Desiderium regem cepit, & in exilium misit. Præterea filium Desiderij Adalgisum a regno patrio effugauit, & subactæ Italiæ filium suum Pipinum regem constituit. Quo in Italia composito negotio, Saxonicum bellum arripuit. Saxones autem ita sunt virtute eius perdomiti & emolliti, vt decem millia hominum ex eis cum vxoribus & paruulis sublata transtulerit, & per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuerit. Taliq; tandem conditione bellum constat esse finitum, vt abiecto dæmonum cultu, Christianæ fidei sacramenta susciperent, & Francis vniti vnus cum eis populus efficerentur. Interim tamen dũ hoc bellum gereretur, dispositis per loca congrua præsidijs, Hispaniam est ingressus. Saluque Pyrenei montis superato, & omnibus, quæ adierat, oppidis atque castellis in deditioem susceptis, reuersus est. Sed dum inde rediret in ipso Pyrenei iugo Vasconum perfidiam est expertus. Nam cum agmine longo (vt loci & angustiarum situs exigebat) porrectus iret exercitus, Vascones in sinu montis insidijs collocatis, extremam partem agminis inuaserunt, & in subiectam vallem deiecerunt. Consertoque cum eis prælio omnes, quos inuenerunt interfecerunt. In quo prælio Eggibardus regis mensæ præpositus, Anselmus comes palatii, & Rolandus præfectus limitis Britannici cum alijs compluribus interfecti sunt. Ex quibus Rolandus Blauis castello deportatus, & sepultus. His quoque diebus Magnus rex Francorum Carolus ab Hispania reuersus reperit coniugem Hildegardam geminam edidisse prolem. Post hæc Carolus subiugatis Narbonensibus in Franciam regressus est, & non post multum temporis ad Capuam Campaniæ urbem per Italiam perrexit, & inde reuens Beneuentanis bellum indixit. Verum dux prouinciæ Aragisus nomine ferocitatem regis ferre nõ præualens, filios suos Romoaldum & Grimoaldum obsides ei pro conseruanda fidelitate transmisit. Et iterum post hæc Carolus Magnus ad Galliam est reuersus, Baioaricum denique bellum est exortum, & celeriter consummatum. Sed & Sueuis bellum est illatum, Dani vero Sueuis erant confederati. Sed hos omnes vna tantum expeditione edomuit Carolus. Hunnos quoque, & Auares bello aggressus est. Quod bellum intra octauum, ex quo ceptum fuerat, annum feliciter consummatum est, Totam

Aggressus est, quem etiam Vasconiam petere compulsi. Sed Carolus Vasconum duci Lupo mandauit, vt perfugam reddat, & nisi hoc mature faciat bello se eum expetiturum. Lupus vero saniori vsus consilio non solum Hunoldum reddidit, verum etiam seipsum cum prouincia cui præerat eius potestati promissit. Porro dum ad Carolum (sicut dictum est) Francorum ex integro peruenisset regnum, legatus Romanæ ecclesiæ nomine Petrus ab Adriano pontifice missus ad eundem gloriosum regem Carolum venit, postulans ab eo auxilium contra Longobardorum regem Desiderium, qui more patris sui Astulphi Romanam inquietauit ecclesiam. Cui Carolus obediens bellum contra Desiderium magna virium copia præparauit, & per montem Cenisium Italiam intrauit, & forti robore Ticinum nunc Papiam Italiæ ciuitatem circumdedit, vbi Desiderium regem cepit, & in exilium misit. Præterea filium Desiderij Adalgisum a regno patrio effugauit, & subactæ Italiæ filium suum Pipinum regem constituit. Quo in Italia composito negotio, Saxonicum bellum arripuit. Saxones autem ita sunt virtute eius perdomiti & emolliti, vt decem millia hominum ex eis cum vxoribus & paruulis sublata transtulerit, & per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuerit. Taliq; tandem conditione bellum constat esse finitum, vt abiecto dæmonum cultu, Christianæ fidei sacramenta susciperent, & Francis vniti vnus cum eis populus efficerentur. Interim tamen dũ hoc bellum gereretur, dispositis per loca congrua præsidijs, Hispaniam est ingressus. Saluque Pyrenei montis superato, & omnibus, quæ adierat, oppidis atque castellis in deditioem susceptis, reuersus est. Sed dum inde rediret in ipso Pyrenei iugo Vasconum perfidiam est expertus. Nam cum agmine longo (vt loci & angustiarum situs exigebat) porrectus iret exercitus, Vascones in sinu montis insidijs collocatis, extremam partem agminis inuaserunt, & in subiectam vallem deiecerunt. Consertoque cum eis prælio omnes, quos inuenerunt interfecerunt. In quo prælio Eggibardus regis mensæ præpositus, Anselmus comes palatii, & Rolandus præfectus limitis Britannici cum alijs compluribus interfecti sunt. Ex quibus Rolandus Blauis castello deportatus, & sepultus. His quoque diebus Magnus rex Francorum Carolus ab Hispania reuersus reperit coniugem Hildegardam geminam edidisse prolem. Post hæc Carolus subiugatis Narbonensibus in Franciam regressus est, & non post multum temporis ad Capuam Campaniæ urbem per Italiam perrexit, & inde reuens Beneuentanis bellum indixit. Verum dux prouinciæ Aragisus nomine ferocitatem regis ferre nõ præualens, filios suos Romoaldum & Grimoaldum obsides ei pro conseruanda fidelitate transmisit. Et iterum post hæc Carolus Magnus ad Galliam est reuersus, Baioaricum denique bellum est exortum, & celeriter consummatum. Sed & Sueuis bellum est illatum, Dani vero Sueuis erant confederati. Sed hos omnes vna tantum expeditione edomuit Carolus. Hunnos quoque, & Auares bello aggressus est. Quod bellum intra octauum, ex quo ceptum fuerat, annum feliciter consummatum est, Totam

Totam præterea Frisiam, atque Britanniam suo dominatui subiugauit.

Quomodo Carolus Magnus factus est imperator. Caput. V I I.

Romæ denique Adriano papæ subrogatus est Leo, Præfati vero Adriani papæ cognati Romæ commouentes populum contra Leonem papam tenuerunt, & excecauerunt eum, non tamen lumen eius penitus extinguere potuerunt. At ille confugit ad Carolum regem Francorum, qui vltus est eum, & restituit in sedem suam. Leo vero coronauit eum in templo sancti Petri imperatorem, circumdans eum imperatoria veste. Tuncque ipsi acclamatum est ab omni populo Romanorum, Carolo Augusto a Deo coronato, magno, pacifico imperatori vita, & victoria.

De Imperio Caroli Magni. Cap. V I I I.

V Carolus igitur Magnus ex rege Francorum factus imperator Romanorum, anno incarnationis dominicæ septingentesimo octogesimo quarto, imperauit annis circiter quadraginta septem. Hic suscepta (sicut superius dictum est) & ordinata republica inchoauit opera plurima ad imperij dignitatem, inter qui videntur esse præcipua, Basilica sanctæ Mariæ Aquisgrani, & pons apud Maguntiacum in Rheno quingentorum passuum longitudinis. Præcipue aedes sacras in toto regno suo vbicunque collapsas repperit, pontificibus, ad quorum curam pertinebant vt restaurarentur, adhibens curam per legatos imperauit, vt imperata perficerentur. Præcipue vero Romanam ecclesiam defendebat, & suis opibus exornabat. Religionem Christianam summa pietate semper excoluit, & ecclesiam mane, & vespere, & nocturnis horis, & sacrificij tempore impiger frequentauit. Circa pauperes quoque maxima liberalitate præditus erat, vt qui non solum in regno suo, verum etiam in transmarinis regionibus illis subueniebat, & in Syriam, Aegyptum, & Africam, & Hierosolymam, & Alexandriam, atque Carthaginem pecunias multas mittere satagebat. Legebantur ei historiae, & res gestæ. Delectabatur & in libris sancti Augustini, præcipue in ijs, qui de ciuitate Dei titulum habent. Habuit præterea tres filios, Carolum, Pipinum, & Ludouicum. Verum tandem magnificus imperator Carolus cum finem sibi vitæ cerneret imminere, Ludouico filio suo coronam imperiale dereliquit. Decessit autem anno vitæ suæ septuagesimo secundo, regni vero sui quadagesimo septimo & incarnationis Christi octingentesimo decimo quarto, indictione quarta, quinto Kalendas Februarij. Sepultus est autem in ecclesia beatæ Mariæ Aquisgrani. Eodem quoque tempore claruit Aegidius sanctus confessor præcipuus, natione Græcus: qui Dei nutu veniens ad Gallias in prouincia, cui Septimania nomen est, eremiticam duxit vitam.

Opera in signia Ca. Mag. Religio. Liberalitas. Studia. Liberi. Aegidius sanctus.

De Ludouico pio, & quibusdam alijs regibus. Caput. I X.

Ludouicus denique pius Caroli Magni imperatoris filius, post patris obitum Romanum obtinens imperium, anno incarnationis dominicæ octingentesimo decimo quarto, imperauit annis ferme viginti septem. Hic fuit vir clementissimæ naturæ. Vnde cum iuxta suorum lenitatem morum re publicam disponderet, tulit finem multis aduersitati bus plenum, tam a liberis quam a regni proceribus crudeliter impugnatus. Fuit etiam præceptorum Domini feruentissimus exequutor, & legis sanctæ strenuissimus propagator. Ipsius denique tempore ceperunt deponi ab episcopis, & clericis baltei gemmis onerati, & secularia ornamenta. Genuit etiam ipse serenissimus imperator filios tres ex Hermengarda prima vxore sua, Lotharium, Pipinum, atque Ludouicum: & ex secunda nomine Iudith Carolum regem Francorum. Porro Lotharius imperatoris primogenitus, dum esset a patre benignissimo rex super Italiam constitutus, Romam venit, & sancto paschæ die in ecclesia sancti Petri a Pascale papa coronam cum nomine suscepit Augusti. Verum Lotharius iste postea patrem suum Ludouicum comprehendit, & apud sancti Medardi monasterium custodiri mandauit. Vxorem quoque ipsius Iudith exilio relegauit, & Carolum, quem ex ea Ludouicus genuerat, castro priuinne commendauit. Sed non multo post Franciæ principes imperatorem Ludouicum a custodia liberauerunt, & patri Lotharium filium reconciliauerunt. Post hæc vero clementissimus imperator inter quatuor suos filios suum diuisit imperium, & Lothario quidem Italiam, Ludouico autem Germaniam atque Saxoniam, Pipino Aquitaniam, Carolo vero Franciæ delegauit atque Burgundiam. Sed Lotharius hanc imperij diuisionem non æquanimiter tulit, & totum imperium sibi subicere tentauit: Quod vt pater comperit, illico aduersus eum iter arripuit. Sed in ipso itinere aduersam comprehensus valetudine, diem clauduit extremam. Post cuius obitum quatuor eius filij apud fontanidum campum atrociter inter se dimicauerunt. In quo bello Franciæ, Italiæ, Aquitaniam, Alemanniæ, Saxoniam, Burgundiæque omnes penè milites mutuis vulneribus sese occidere. Victoriæ tamen Carolus Caluus obtinuit. Floruit etiam his temporibus Theodulfus Floriacensium abbas, & Aurelianensium episcopus. Qui cum insimulatus multis criminibus apud imperatorem Ludouicum fuisset, Andegauos est exilio relegatus. Vbi dum in custodia teneretur, contigit vt eodem die palmarum veniret iam dictus imperator. Et dum secus domum, qua custodiebatur idem Theodulfus, processio pertrāsiret, facto silentio præfente imperatore illos pulcherrimos versus, qui nunc vsque per Galliã in eadẽ solennitate psalluntur, a se editos per fenestram decantauit, quorum hoc est exordium. Gloria, laus, & honor tibi sit rex Christe Redemptor. Quibus verbis imperator emollitus, mox eum a vinculis absolui præcepit, & priorigratia

Ornatus reiectus cleri. Ludouici filij. Lotharius Augustus. Eius impietas. Imperij diuisio. Ludouici pij mors. Prælium atrox, & strages in gens. Carolus Caluus victor. Theodulfus. Gloria, laus &c.

Institutionis Monasticae

gratia condonauit. Floruit quoque per idem tempus Rabanus. Porro Lotharius post patris obitum non multis diebus euolutis aduersa valetudine correptus, monachus factus est, relinquens Ludouico filio suo Italici dignitatem imperij, Carolus vero Franciam, Burgundiam, & Aquitaniam obtinuit solus. Ludouico autem in Italia successit Lotharius, & Lothario Hugo. Isti sunt quoque, qui post Ludouicum imperauerunt in Alemannia, Ludouicus, Carolus, Arnulfus, Ludouicus, Conradus, Henricus, Otho, Otho, Otho, Henricus, Conradus, Henricus, Henricus, Luiterus. Verum Carolo Caluo successit Ludouicus Gallus, & huic Carolomannus, & & Carolomanno Ludouicus, & Ludouico Carolus Simplex.

De gente Normannorum, & successoribus Caroli Simplicis. Cap. X.

Normanni. Ac preterea tempestate regnante Carolo Simplicis Normanni origine Dani, duce quodam Rollone nomine, a Scythia inferiori egressi, atque per Oceanum uecti cum saepenumero ante, tam

Germaniam quam Galliam more piratico per eadem Oceani littora excurrentes, infestassent tandem egressi, Galliam, qua parte Britanniam respicit, peruaserunt, ciuitatemque in ea Rothomagum occupantes usque in hanc diem Normanniam de suo nomine vocauerunt. Normanni enim lingua barbara, quasi viri septentrionales dicti sunt, eo quod primū ab illa mundi parte venerant. Carolus autem rex Francorum inuito cum eis fœdere filiam suam Rolloni uxorem dedit, eamque terram, quæ nunc Normania vocatur concessit. Qui scilicet Rollo baptizatus, Roberti nomen accepit. Atque exinde gens Normannorum Christo credens fidei subiecta est. Postquam autem Normanni in ea, quam peruaserant, parte Franciæ confirmati sunt, etiam ultra manus extendere conati sunt. Guillelmus siquidem notus dux Normanniæ Angliam sibi subiugauit. Alij autem progressi, Apuliam, Calabriam, Siciliamque occupauere. Carolo denique Simplicis successit Robertus, qui fuit alienus à regno, regnauitque annis duobus, & Roberto successit Radulfus alienus, regnauitque tredecim annis. Post hoc reductū est regnū, regnauitque Ludouicus filius Caroli, cui successit, Lotharius, & Lothario Ludouicus, & Ludouico Carolus frater eius, qui regnauit anno dimidiato. Post hoc translātū est regnum ad Hugonē. Porro Hugoni successit Robertus. Iste Robertus fuit vir bonus, & fidei catholicus, qui sanctam ecclesiam, & ecclesiasticos viros semper studuit honorare, & exaltare. Hic etiam condidit ecclesiam præcipuo Christi confessoris, quem multum diligebat, & summo venerabatur honore Auiano in ciuitatis Aurelianensis suburbio. Post hunc fuerunt isti Henricus, Philippus, Ludouicus grossus, Ludouicus iunior, & Philippus.

Normannia Roloni data.

Normannorum excursionses.

Robertus rex.

Ludouici filius Caroli, & eius successor.

Anianus.

Finis Libri decimi, & ultimi prioris partis excerptorum M. Hugonis de

Sancto Victore, Canonici Regularis Lateranensis ut plerique credunt: mihi tamen ob phrasim, & loquendi de gente sua formam, aliter citra assertionem visum est. Secunda autem pars in primo tomo Operum. M. Hugonis impressa est.

S E Q V I T V R,
ut à plerisque creditur epistola Hugonis de Sancto Victore Canonici Regularis Lateranensis ad Rainerum conuersum, in librum cui, quia de animalibus mysticis tractat, Bestiario inscriptio est, verius tamen de proprietatibus rerum mysticarum inscriberetur, quia de varijs rebus tractat, tam in hoc quam in sequenti opere, de quibus hunc collegi indicem.

Sequitur Tabula trium librorum sequentium de naturali historia, siue de proprietatibus rerum, qui Bestiariorum nomine uulgo inscribuntur: quarti autem, qui de proprietatibus, & epithetis rerum est, quia serie literaria scriptus est, non collegimus tabellam: Horum autem trium tabella secundum litteras collecta est sub duplici numero, quorum prior est libri, posterior capituli, hoc modo.

Aries lib. 3. Cap. 56. S.
Accipiter lib. 1. in prologo & Cap. 13.
Accipitrum species. 1. 14. Curatio. 1. 15.
In laua gestatio. 1. 16. Pertica. 1. 17.
Pedicæ. 1. 18. Iora & corrigia. 1. 19.
Adamas. 2. 34. Adolescens. 3. 61. Sf.
Aetates hominis. 3. 61. Pp. Agnus. 3. 15.
Ala & axilla. 3. 60. M. Alcion vide halcion.
Alnus. 3. 56. 10. Aluus in. 60. Hb.
Amethystus. 3. 58. Q. Amygdala. 3. 56. A.
Anas. 3. 36. Anguilla. 3. 55. 5. Anser. 1. 46.
Anima. 3. 59. R. Animalium natura. 3. 12.
Antula siue antus siue antolops. 2. 2.
Anus. 3. 61. Vu. Aper. 3. 17. Animus. 3. 59. S.
Apes. 3. 38. Aqualicus. 3. 60. Hb.
Aquatilium genera. 3. 55. D. Aquila. 1. 56.
Aquila ventus. 1. 12. Aranea. 3. 54.
Arbor indica. 3. 39. Amphibij pisces. 3. 55. K.
Arborum species. 3. 56. E.
Arca. 3. 60. O. Ardea. 1. 47.
Arimaspi. 3. 58. F. Aromata. 2. 23. Q.
Amphysibana. 3. 44.

Arteria.

Arteria. 3. 60. K. Artus articuli. 3. 60. R.
Aruina. 3. 60. Q.
Asinus, & Asellus. 3. 22.
Aspis. 2. 18 & 30.
Aspidochelone. 2. 36. Assida. 1. 37.
Aues generatim siue in genere. 3. 27.
Aues hercinie. 3. 31. Auster. 1. 12.
Auditus. 3. 59. Y.
BAllena. 3. 55. L. Barba. 3. 60. P.
Basiliscus. 3. 41. Batracha. 3. 1.
Beryllus. 3. 58. K. Boa. 3. 45.
Bombyx. 3. 54. Bonasus. 3. 5.
Bos. 3. 19. Brachia. 3. 60. M.
Bubo. 1. 48. Bubalus. 3. 19.
Buxus arbor. 3. 56. Z.
CAdauer. 3. 61. Zz.
Cæcum intestinum. 3. 60. Gg.
Caladrius seu Caladrus. 1. 48 & 2. 31.
Calcedonius seu carchedonius. 3. 58. D.
Cales. 3. 60. Aa. Camelus. 3. 20.
Cancer. 3. 55. X. & B. Caluaria. 3. 60. A.
Canes. 2. 17. & 3. 11. Capilli. 3. 60. A.
Canities. 3. 61. Vv. Caper. 2. 13.
Caput. 3. 60. A. Caro. 3. 59. V.
Cartilagine. 3. 60. Castanea. 3. 56. P.
Castor. 2. 11. Catus murilegus. 3. 24.
Cedrus. 4. 26. & 3. 56. S. Cerui. 1. 11. 14.
Ceruix. 3. 60. L. Cerastes. 3. 42.
Charadrinus. 1. 48. & lib. 2. cap. 31.
Chrysolithus. 3. 58. I. Cæsaries. 3. 60. A.
Chrysopassus & c. Ibidem. M. N.
Ciconia. 1. 42. Cygnus. 1. 53.
Cilla. 3. 60. E. Cime, & cimata. 3. 56. H.
Cirri. 3. 60. A. Classis Salomonis. 1. 54.
Clunes. 3. 60. X. Cinnamulgus. 3. 30.
Cypressus. 3. 56. T. Cimex. 3. 51.
Crocodilus. 2. 8. & iterum 3. 55.
Collum. 3. 60. L. Columba. 1. in prologo.
Columba tres. & earum penna. 1. 1.
Columba dorsum ibi. ca. 2. Oculi, & ala. ca. 3.
Columbam respicientia vide lib. 1. vsq; ad cap. 11.
Coma. 3. 60. A. Compagia. 3. 60. R.
Concha margaritifera. 2. 35.
Concha, & coles, & earum genera. 3. 55. B.
Cor. 3. 60. Bb. Corum. 3. 60. Q.
Cornix. 3. 35.
Corpus. 3. 59. V. & 3. 61. Zz.
Corporis humani ratio. 3. 60. Oo. & 61. Zz.
Cortex. 3. 56. G. Coturnix. 1. 51.
Coruus. 1. 35. Costa. 3. 60. T.
Coxa. 3. 60. Y. Crines. 3. 60. A.
Crura. 3. 60. Aa.
Cubitus. 3. 60. M.
Cutis. 3. 60. Q.
Defunctus. 3. 61. Zz. Delphini. 3. 55.
Dentati pisces. 3. 55. R.
Dentes, & eorum species. 3. 60. &.
Dextera, laua, & sinistra. 3. 60. N.
Digitus. 3. 60. N. Dyphas. 3. 49.
Disseptum. 3. 60. Gg. Dorsum. 3. 60. V.
Draco maximus. 2. 24. Dromedarius. 3. 21.

EAla. 3. 10. Echineis. 3. 55. T.
Echinus. 3. 55. Z.
Elephas. 2. 25. & iterum. 26. Epops. 1. 52.
Equus. 3. 23. Equi dotes. 3. 55. A.
Erinaceus. 2. 4. Eruca. 3. 54.
Facies. 3. 60. B. Fauces. 3. 60. K.
Fel. 3. 60. Gg. Femora. 3. 60. Y.
Fiber. 2. 11. Fibra. 3. 60. Ff.
Ficus. 3. 56. N. Flores. 3. 56. H.
Femina. 3. 60. Y, & 61. Tt.
Fligella. 3. 56. H. Fœtus. 3. 60. Mm.
Folia. 3. 56. H. Formica. 2. 29.
Formica & eius proprietates. 2. 29.
Fraxinus. 3. 56. V. Frons. 3. 60. B.
Fructus, fruges. 3. 56. I. Fruges ibi. F.
Fulica. 1. 58. Funus. 3. 61. Yy.
GAllus gallinaceus. 1. auis. 1. 36.
Genitalia. 3. 60. Y. Genua. 3. 60. Z.
Genus. 3. 59. R. Germen. 3. 56. I.
Gingiuæ. 3. 60. I. Genæ. 3. 60. E.
Glauij. 3. 55. Gustus. 3. 59. Y.
Graculus. 1. 45. Gryphes. 3. 4.
Gues. 1. 9. Gula. 3. 60. L.
Gurgulio pars gutturis. 3. 60. K.
HAla. 3. 60. L.
Halcion. 3. 29.
Hercinia aues. 3. 31.
Hericius seu herinaceus. 2. 4.
Herodius. 1. 37.
Hyacinthus. 3. 58. P.
Hydra & Hydrus. 2. 7.
Hyena. 2. 10. Hirundines. 1. 41.
Hircus. 3. 15. Hædus. 3. 16.
Holor. 1. 53. Homo. 3. 59. R.
Homini impudicitia in mulorum curatione. 3. 55.
Homini formandi ordo. 3. 60. M.
Humeri. 3. 60. L.
IAculus serpentis species. 3. 46.
Iaspis. 3. 58. B.
Iecur. 3. 60. Ee.
Ieiunium intestinum. 3. 60. Gg.
Ibis auis. 1. 57. Ibis fera. 2. 15.
Igniferi lapides. 2. 19.
Ilex. 3. 56. Q.
Iliæ. 3. 60. X.
Insitio. 3. 56. F.
Indica arbor. 3. 39.
Infans. 2. 61. Qq.
Intercilium. 3. 60. E.
Intestina. 3. 60. Gg.
Iuniperus. 3. 56. T.
Iuuenus. 3. 18. Iuuenes. 5. 61. Sf.
LAbia. 3. 60. H. Lac. 3. 60. P.
Lacertus, & lacerta. 2. 28.
Lacertus, & eius genera. 3. 50.
Lachryma. 3. 60. D.
Lacerti. 3. 60. Bb.
Lapides igniferi. 2. 19.
Laquei venantium tres. 1. 30.
Latus. 3. 60. T.
Laurus. 3. 56. M.
M. Hug. a S. Vict. To. ij. **Z**. Ligna

Ligna. 3. 56. K.
Leo. 2. 1. Leopardus, & pardus. 3. 2.
Leucrocota. 3. 7. Libanus. 1. 26.
Liber cortex. 3. 56. G. Lucus. 3. 56. F.
Lumbi. 3. 60. X. Lumbricus. 3. 54.
Lumina. 3. 60. C.
Lingua. 3. 60. G.
Lupi. 2. 20. Lupi aquatiles. 3. 55.
Luscina. 3. 33.
Lynx. 3. 3.
M *Ale, maxilla, mandibula.* 3. 60. E.
Malus, & malum punicum. 3. 56. M.
Mamilla. 3. 60. Manticora. 3. 8.
Manus. 3. 60. M.
Margaritifera concha. 2. 35.
Margaritarum inuentio. 3. 57. A.
Matrix. 3. 60. li.
Matrum crudelitas in natos suos vt in captione Hierusalem. 3. 55.
Meatus. 3. 60. Y.
Medulle. 3. 60. S.
Membra hominis. 3. 60. A. quæ sint. 3. 60. R.
Mens. 3. 59. T. Menstruum. 3. 60. Ll.
Mentum. 3. 60. K. Merula. 1. 43.
Miluus. 1. 40. Monoceros. 2. 6.
Morus. 3. 56. O. Mors. 3. 61. Ty.
Mortis genera. ibidem. Mugilis. 3. 55.
Mulier. 3. 61. Tt.
Mortuorum genera. 3. 61. Ty.
Multorum generatio impudenter ab homine exco- gitata. 3. 55.
Mullus. 3. 55. Multipes. 3. 54.
Murena. 3. 55. V. Murex. 3. 55. B.
Mus. 3. 25. Musculi. 3. 60. Bb.
Musio. 3. 24. Mustella. 2. 18.
N *Ares.* 3. 60. G. Nates. 3. 60. X.
Natura in communi. 3. 59. Q.
Nemus. 3. 56. E. Nerui. 3. 60. R.
Nycticorax seu Noctua. 1. 34.
Nidus turturis. 1. 25. Nux. 3. 56. P.
O *Ccipitium.* 3. 60. A. Oculi. ibi. C.
Omentum. 3. 60. Og. Onager. 2. 11.
Onocentaurus. 2. 4. & 33.
Organa sensuum nostrorum. 3. 59. Z.
Orphani. 3. 61. Rr. Oloratus. 3. 59. Y.
Ossa. 3. 60. S. Os. 3. 60. H.
Oua, & inde nata. 3. 37.
Ouis. 2. 13.
P *Ale.* 3. 60. V. Palatum. 3. 60. K.
Palme arbori comparatus iustus. 1. 21. Eccle- sia, & anima fidelis eidem. 1. 21.
Palmarum rursus. 3. 56. k. & 60. N.
Palpebrae. 3. 60. D. Panthera. 2. 23.
Pardus, & leopardus lib. 3. cap. 2.
Pareuntum vnde cum prole similitudo. 3. 60. Nn.
Passer lib. 1. cap. 20.
Palma. 3. 60. N.
In ramis cedri lib. 1. cap. 26.
Passer mystice lib. 1. cap. 27. Eius domus, & mores. 28. Vigilia lib. eodem cap. 29. Ad animam com- paratio ibidem cap. 30.

Passerum pretia. 1. 31. Immolatio. 1. 32.
Pauo seu pauns auis. 1. 55. Pectus. 3. 60. P.
Pecora, Pecus, Pecudes. 3. 13.
Pedes. 3. 60. Aa. Pediculi. lib. 3. ca. 54.
Pelicanus lib. 1. c. 33. & 51. 2. ca. 27.
Pellis lib. 3. cap. 60. Q.
Perdix. 1. 50. Phagus. 3. 56. Q.
Phœnix lib. 1. cap. 49.
Pica, & Picus lib. 3. cap. 32.
Picea lib. 3. cap. 56. R.
Pinnula lib. 3. cap. 60. G.
Pinus lib. 3. cap. 56. R.
Pistacea lib. 3. cap. 56. R.
Piscium diuersorum naturæ lib. 3. capite. 55. per totum.
Pisces amphibij seu amphiuij. Ibidem.
Piscium varia genera, & in fœtus amor. Ibidem.
Piscium castitas & victus, & pisces dentati. Ibidem.
Plantæ, & plantaria. 3. 56. G. & 60. Aa.
Platanus. 3. 56. V. Polypus. 3. 55. V.
Poma. 3. 56. k.
Populus arbor. 3. 56. X. Porci marini. 3. 55.
Pori. 3. 60. Q. Posteriora bonis. 3. 60. Y.
Præcordia. 3. 60. Cc. Psittacus. 3. 28.
Puberes lib. 3. cap. 61. Rr.
Puer, & puella. Ibidem.
Puerpera. ibidem. Pugnus. 3. 60. N.
Pulices. 3. 54. Pulmo. 3. 60. Ee.
Pulpa. 3. 60. Q. Pupilla. 3. 60. C.
Pupilli, & orphani. 3. 61. Rr.
Pulsus. 3. 60. Cc.
Q *Vercus aut quernus seu querna arbor, & eius annositas.* 3. 56. V.
Qualea auis quæ & coturnix & ortyx dicitur lib. 1. cap. 51.
Quadrupedia animalia lib. 3. cap. 12.
Quisquilia. 3. 56. k.
R *Adix, & ramus.* 3. 56. G. H.
Rana. 3. 55. Renes. 3. 60. X.
Ricynus. 3. 54. Rumen. 3. 60. k.
S *Alamandra.* 2. 16. Salix. 3. 56. X.
Saltus lib. 3. cap. 56. F.
Sanguisuga lib. 3. cap. 54.
Sanguis. 3. 60. Dd. Sapphirus. 3. 58. C.
Sapphirinus color in alis columbae. 3. 7.
Sardonyx seu Sardonychus. 3. 58. G.
Sardus. 3. 58. H. Sarra. 3. 55.
Saura. 3. lib. Scapula. 3. 60. V.
Scarus. 3. 55. S. T. Scitalis. 3. 43.
Scorpius. 3. 54. Scorpius marinus. 3. 55.
Scrotum lib. 3. cap. 60. Y.
Semen libro. 3. 60. Kk. vide sperma.
Senectutis bona & mala. 3. 61. Vv.
Senes. Ibidem. Sensus hominis. 3. 59. X.
Sepultus lib. 3. cap. 61. Zz.
Serpentum genera lib. 3. cap. 40.
Serpentes sireni lib. 3. cap. 43.
Serra. 3. 55.
Serpentum naturæ lib. 3. cap. 52. & 53.
Serra belua. 2. 22. Seps serpens. 3. 48.
Sibilus serpens. 3. 41. Sycomorus. 3. 56. O.

Simia

Simia vel simij. 1. 12. Sinistra. 1. 60. N.
Sirena. 1. 1. 3. Sireni serpentes. 3. 47.
Smaragdus. 3. 58. E. Solum. 3. 60. Aa.
Sorex. 3. 25. Sortes quatuor. 1. 3.
Spermatum differentia. 3. 60. Ll.
Spina, & spina sacra. 3. 60. V.
Spiritus. 3. 59. S. Splen. 3. 60. Ff.
Spondilia. 3. 60. V.
Stellio. 2. 16. & 28. & lib. 3. cap. 52.
Stomachus. 3. 60. Gg.
Struthio, & eius penna, atque natura. 1. 37.
Sublinguium. 3. 60. K.
Succinum. 3. 56. S.
Suffragines. 3. 60. Y.
Supercilia. 3. 60. E.
Surculus. 3. 56. H.
T *Alpa.* 3. 26. Talus 3. 60. Aa.
Tarmi. 3. 54. Tactus. 3. 59. Y.
Taurus. 3. 18.
Tempora capitis. 3. 60. A.
Teredo. 3. 54.
Terga. 3. 60. V. Testiculi. 3. 60. X.
Testudo. 3. 55. C.
Tharandus. 3. 9.
Thorax. 3. 60. O. Tibia. 3. 60. Aa.
Tigris. 3. 1. Tinea. 3. 54. O.
Topazius vel Topantius. 3. 58. L.
Tori. 3. 60. M. Torpedo. 3. 55. 10.
Torris. 3. 56. K.
Truncus. 3. 56. G. & 60. O.
Turtur. 1. 20. 23. 24. & 25.
V *Acca.* 3. 19. Vbera. 3. 60. P.
Vena. 3. 60. Dd. Venter. 3. 60. Hh.
Vermes, & vermes carniū. 3. 54.
Veretrum. 3. 60. Y. Vertex. 3. 60. A.
Vertibula. 3. 60. S. Veruex. 3. 14.
Vesperulio. 3. 34.
Vesica. 3. 60. 61.
Vimen. 3. 56. Y. Vipera. 2. 21.
Vir, vira, Virago, Virgo. 3. 61. Tt.
Virga. 3. 56. H. Virgultum. Ibidem.
Virus. 1. 60. Y.
Viscera. 3. 60. Bb. Visus. 3. 59. X.
Vita. 3. 59. R. Vitulus. 3. 19.
Vlmus. 3. 56. X. Vlva. 3. 60. M.
Vmbilicus. 3. 60. X.
Vngues. 3. 60. N.
Vnicornis. 2. 6.
Vniones. 2. 35.
Vpupa. 1. 52. Vrina. 3. 60. 51.
Vrsus. 3. 6. Vrus. 3. 19.
Vsula. 3. 54. Vterus. 3. 60. Hh.
Vulpes. 2. 5. Vultur. 1. 38.
Vulus. 3. 60. B. Vulua. 3. 60. Ii.
X *lycon, quæ vulgo forte perperam dicitur sili- qua.* 3. 56. R.

Finis Indicis ferie literaria.
 Sequitur Prologus.

Hugo Rainero suo salutem.

DESIDERII tui petiti-
 onibus carissime satisfacere
 cupiens: columbam, cuius
 penna sunt deargentata,
 & posteriora dorſi eius in
 pallore auri, pingere, &
 per picturam mentes ædi-
 ficare decreui, vt quod
 simplicium animus intelligibili oculo capere vix
 poterat, saltem carnali discernat: & quod vix concipi-
 ere poterat auditus, percipiat visus. Nec tantum
 volui columbam formando pingere, sed etiam di-
 ctando describere, & per scripturam demonstrare
 picturam, vt cui non placuerit simplicitas picturæ,
 placeat saltem moralitas scripturæ. Tibi ergo, cui
 data sunt pennæ columbæ, qui elongasti fugiens,
 vt in solitudine maneres, & requiesceres, qui non
 quæris dilationem in voce coruina, cras, cras inge-
 minante, sed contritionem in gemitu columbino.
 Tibi, inquam, non tantum ad præfens columbam,
 sed etiam accipitrem pingam. Ecce in eadem pertica
 sedent accipiter & columba. Ego enim de clero,
 tu de militia ad conuersionem venimus, vt in regu-
 lari vita quasi in pertica sedeamus, & qui rapere cõ-
 fueueras domesticas aues, nunc bonæ operationis
 manu siluestres ad conuersionem trahas, id est secu-
 lares. Gemat igitur columba, gemat & accipiter, vo-
 cemque doloris emittat. Vox enim columbæ, gemitus,
 vox accipitris, questus. In principio huius operis
 idcirco præposui columbam, quia spiritus sancti
 gratia semper præparatur poenitenti, nec nisi per
 gratiam peruenitur ad veniam. De accipitre vero
 post columbam subiungitur, per quem nobilium
 personæ designantur. Cum enim aliquis nobilium
 conuertitur, per exemplum bonæ operationis pau-
 peribus præsentatur. De quibusdam vero tam volu-
 cribus quàm animalibus, quæ ad exemplum moriũ
 diuina scriptura commemorat, quanto citius pote-
 ro breuiter assignare tentabo.

Præfatio altera eiusdem in eundem libel- lum, per quam innuit auctor quisquis est, se animalia ipsa, & lapillos depinxisse, sed quia imprimendo non pressimus colores obseruare, & animalium plurima per se nota sunt, eorum picturis super sedebimus.

CVM scribere illiterato debeam, non miretur diligens lector, si ad adificationem illiterati de subtilibus simplicia dicam. Nec imputet leuitati, quod accipitrẽ vel columbam pingam, cũ beatus Iob, & propheta David hmoi uolucres nobis re- liquerint ad doctrinam. Quod, n. doctiorib. innuit scriptura, hoc simplicibus pictura. Sicut, n. sapiens de lectatur de subtilitate scripturæ, sic simplicium ani- mus detinetur simplicitate picturæ. Ego autem plus
 M. Hug. à S. Viçt. To. ij. Z 2 laboro,

Coluba.
 Psal. 67.

B
 Accipiter

Columba
 cur pi-
 ma.

Accipiter
 secundus.

dimul-
 inimo-
 3. 236

I
 3. 129

laboro, vt simplicibus placeam, quam vt doctioribus loquar, & quasi vasculo pleno latices infundam. Qui enim sapientem verbis instruit, quasi pleno vasculo latices infundit.

De tribus columbis, quarum scriptura meminit. Caput I.

Psal. 67.

I dormiatis inter medios clericos, pennae columbae deargentatae: & posteriora dorsi eius in pallore auri. In sacra scriptura, frater, tres columbas legendo reperi. Ex quibus, si attente considerentur, simplicium mentes ad perfectionem poterunt edoceri. Columbam scilicet Noe, columbam Dauid, columbam Iesu Christi. Noe requies, Dauid manu fortis, Iesus saluator interpretatur. Peccatori autem dicitur: Peccasti? non adicias iterum. Si igitur vis esse Noe, quiesce a peccatis. Vt Dauid esse possis, operare fortia. Si saluari desideras, a Salvatore salutem postula. Diuerte igitur a malo, & fac bonum, inquirere pacem. Diuerte ad arcam Noe. Praeliare cum Dauid praelia Domini. Inquire pacem cum Iesu in Hierusalem. Diuerte ad quietem mentis, resiste tentationibus, expecta patienter salutis beneficium. De columba vero Noe dicitur: Reuersa est columba ad vesperam ferens in ore ramum virentis oliuae. Ad arcam Noe columba reuertitur, cum ad quietem mentis ab exterioribus animus reuocatur. Reuertitur ad vesperam, cum deficiente luce mundanae felicitatis, vanae gloriae fugit pompam, timens ne incurrat obscuritatem mentis, id est profunditatem perpetuae damnationis. Oliuam gerit, quia misericordiam quaerit. Oliuam in ore portat, dum indulgeri sibi quod deliquit, precibus exorat. De columba vero Dauid dicitur. Et posteriora dorsi eius in pallore auri. In posterioribus dorsi aurum habetur, quia bene operanti, in futuro venia promittitur. Similiter & de Salvatore legitur, quod in descensu columbae super eum haec vox audiretur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Columba est spiritus sancti gratia, quae super Iesum in Iordane descendisse cernitur, quia cuiuslibet humili a peccatis mundato, gratia praeparatur. Penitenti igitur fit misericordia, operanti promittitur venia, diligenti datur gratia.

Columbae tres.

Eccle. 21.

Psal. 33.

Gene. 8. Columba Noe.

Columba Dauid.

Columba Domini. Mat. 3.

De columba ad ecclesiam collatione. Cap. I I.

Psal. 67.

I dormiatis inter medios clericos, pennae columbae deargentatae: & posteriora dorsi eius in pallore auri. Columba deargentata est ecclesia doctrina diuini eloquij erudita, quae per similitudinem fertur habere praedicationis rostrum ratione diuisum, quo gra-

na congregat hordei & frumenti, sententias scilicet veteris & noui testamenti: habet dextrum & sinistrum oculum, mortalem & mysticum sensum. Seipsam respicit sinistro, Deum vero contemplatur dextro. Duas alas habet, actiuam & contemplatiuam vitam, his duabus alis sedens tegitur. His duabus volans ad caelestia subleuatur. Volamus cum mente excedimus. Sedemus cum inter fratres sobrii sumus. In his siquidem alis pennae sunt. Pennae vero sunt doctores alis rectae actionis & diuinae contemplationis inherentes. Cleros vero fortes vocamus latine. Duae sortes, duo sunt testamenta. Inter quas sortes dormiunt, qui auctoritatibus veteris & noui testamenti concordant, & acquiescunt. Et posteriora dorsi eius in pallore auri. Dorsum columbae illam partem corporis esse dicunt, cui radices alarum sese inuicem naturaliter coniungunt. Ibidem cor ponitur, quod dorso proximum, auro perpetuae beatitudinis in futuro operietur. Sicut aurum pretiosius est argento, sic & beatitudo futuri seculi pretiosior est felicitate praesentis. Posteriora igitur dorsi columbae in pallore auri erunt, quia iusti in aeterna beatitudine nimia claritate fulgebunt.

Volamus. Sedemus.

Pennae columbae. Cleri duo.

De columba ad fidelem animam comparatione. Cap. I I I.

I dormiatis inter medios clericos, pennae columbae deargentatae: & posteriora dorsi eius in pallore auri. Columba est quaelibet fidelis, & simplex anima. Deargentata in pennis, declarata in virtutibus per famam bonae opinionis, quae tot in cibum colligit feminum grana, quot ad bene operandum assumit sibi iustorum exempla. Duos habet oculos, dextrum & sinistrum, memoriam scilicet & intellectum. In hoc futura prauidet, in illo transacta deslet. Hos oculos clauerunt in Aegypto patres nostri, quoniam non intellexerunt opera Dei, nec fuerunt memores multitudinis misericordiae eius. Duas vero alas habet, amorem proximi, & amorem Dei. Vna extenditur per compassionem ad proximum, altera erigitur per contemplationem ad Deum. Ex his alis procedunt pennae id est virtutes animae. Haec pennae argenteae claritate resplendent, quando per famam bonae opinionis audientibus argenti more dulcem tinnitum praebent. Cleros vero graece, fortes dicimus latine. Quatuor autem sunt sortes, timor & spes, amor & desiderium. Sortes sunt, quia paterna haereditatis locum nobis distribuunt. Timor & desiderium fortes sunt extremae, spes & amor mediae. Timor animum conturbat, desiderium mentem cruciat, & nisi aliquid medium interuenierit, animus a quiete recedit. Oportet igitur vt inter desiderium & timorem, spem ponamus & amorem: spes igitur timorem recreat, amor desiderium temperat. Inter spem igitur & amorem, quasi inter medias sortes quietus dormit, qui inter extremas scilicet timorem & desiderium vigilat, &

G Psal. 67.

Columbae oculi.

Columbae alae.

Pennae deargentatae.

Sortes.

obstupescit. Si igitur es columba, vel columbae penna: dum times & desideras, inter extremas fortes vigilas. Dum speras & diligis, inter medias quietus dormis. Et posteriora dorsi eius in pallore auri.

Posteriora dorsi.

In dorso solent onera portari. Et per haec eadem pollunt operum labores designari. Per posteriora vero dorsi denotatur expectatio praemij. Post tolerantiam siquidem praesentium laborum, in futuro subsequi credimus iustis meritorum praemia. Reddet enim Deus sanctis mercedem laborum suorum, & deducet eos in via mirabili. Et hoc in pallore auri esse credimus, quia pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius. In pennis igitur argentum, quia in linguis eloquium. In posterioribus vero aurum id est post labores praemium.

Psal. 115.

De columba ad praelatum comparatione. Cap. I I I I.

Psal. 67.

I dormiatis inter medios clericos, pennae columbae deargentatae: & posteriora dorsi eius in pallore auri. Columba deargentata est absque felle malitiae quaelibet adhuc viuens praelatorum persona, quae inter medios clericos dormit. Cleros graece, latine fors. Vnde & cleronomia proprie vocatur haereditas quae defertur ex testamento. Inde contingit vt filij Leui, inter filios Israel non haberent sortem, id est haereditatis partem, sed ex decimis viuerent. Duae autem sunt haereditates, terrena veteris testamenti, & aeterna noui. In medio igitur istarum dormit, qui in contemptu terrenorum, & spe caelestium, vitam finit: dum nec nimis ardentem praesentibus inhiat, & futura patienter expectat. Et posteriora dorsi eius in pallore auri. Oculi enim iustorum videbunt regem in decore suo. Tunc enim aurum in posterioribus habebis, cum apparuerit in futuro gloria diuinae maiestatis. Corona siquidem regum ex auro purissimo fabricantur, ex argento vero monetae fiunt, quibus imagines regum imprimuntur. In moneta notatur imitatio formae, in corona signum victoriae. Moneta siquidem diuini eloquij docet imitationem vitae Christi, corona vero victoriae. Post labores praesentis seculi fiunt pugnae. Ibi igitur quasi in posterioribus aurum, hic in pennis praedicationis argentum, quia cum ad illa dona columba peruenierit, iam praedicationis eloquio non indigebit, sed in eo quod pro retributione percipiet, in puritate perfectionis sine fine viuet.

K

De columba habentis pedes rubros ad ecclesiam comparatione. Cap. V.

L

De qua columba hic agitur, rubros pedes habere perhibetur. Haec columba est Ecclesia, quae pedes habuit, quibus totius mundi spatium perambulauit. Pedes sunt martyres, qui tot passibus terram perambulant, quot bonorum operum exemplis viam iustitiae sequentibus se demonstrant. Terram tangunt, cum dignis

increpationibus actus, & voluntates terrenas reprehendunt. Sed dum terra premitur, asperitate terrae, id est terrenorum crudelitate, pedes vulnerantur, & sic pedes ecclesiae rubri facti sunt, quia sanguinem suum pro Christi nomine martyres effuderunt. Rubor igitur pedum est cruor martyrum.

De pennis deargentatis columbae, ad praedicatores collaris. Cap. V I.

Quae columba pedes rubros habere dicitur, pennas deargentatas habuisse verbis prophetis demonstratur. Pennae (inquit Dauid) columbae deargentatae. Pennae columbae deargentatae sunt praedicatores ecclesiae. Est autem argentum diuinum eloquium, tinnitus argenti dulcedo verbi, color candor. Candorem vero argentum retinet, dum quilibet doctor munditiam verbis praedicat, & munditiam in se habet, dum quod docet diligit, & quod intus amat, foris operibus ostendit. Haec sunt eloquia Domini casta, argentum igne examinatum. Eloquia Domini casta, quia nulla sunt simulatione corrupta, nullo sunt semine cupiditatis impregnata. Argentum examinatum igne, solidatum in qualibet perturbatione. Candor igitur argenteus in pennis, est in linguis docentium lenis blandimentum sermonis.

M

Psal. 67.

De sapphirino colore alarum columbae ad consensum collato. Cap. V I I.

Alarum colorem non reperi scriptum, sed ex similitudine materialis columbae potest assignari: vt si columbam pictam respicias, colorem materialis columbae eam habere non contradicas. Alarum enim superficies sapphirino colore superfunditur, quia caeli speciem animus contemplantis imitatur. Sed color sapphirinus candidis lineis distinguitur, vt sapphirino colore niueus miscetur. Color enim niueus sapphirino mixtus designat munditiam carnis, & amorem contemplationis.

N

De coloribus columbae ad mores collatis. Cap. V I I I.

Posteriora dorsi columbae deargentatae propheta commemorat, & postea finem vitae praesentis in quolibet homine moraliter demonstrat. In auro puritatem mentis, in pallore vero auri designat mortificationem carnis. Est enim pallor animi patientis, & mortificatae carnis innatus color. Posteriora igitur columbae deargentatae in pallore auri erunt, dum puritas mentis, & mortificatio carnis. M. Hug. a S. Vict. To. ij. Z 3 ficauo

O Psal. 67.

Institutionis Monasticæ

scatio carnis finem cuiuslibet morientis obtine-
bunt. Sed & ideo color aureus in posterioribus dor-
si columbæ colori sapphirino iungitur, quia con-
templatis animum future beatitudinis gloria subse-
quetur. Color igitur aureus in posterioribus desi-
gnat æternæ retributionis munus.

De oculis croceis, & cautione columbæ ad
ecclesiæ cautionem comparatis.
Cap. I X.

P Culi tui columbarum. Columba su-
per aquas sedere sæpissime solet, vt
cum viderit vmbra superuenientis
accipitris fugiens declinet. Ecclesia
vero scripturis se munit, vt insidiantis
diaboli fraudes euitare possit. Hæc igitur colum-
ba croceos oculos habet, quia ecclesia matura con-
sideratione futuros casus ostendit, & prouidet. Col-
lor itaque croceus in oculis, discretionem designat
maturæ considerationis: dum enim aliquis quid
agat, vel quid cogitet, mature considerat, quasi cro-
co spirituales oculos adornat. Habet enim crocus co-
lorem maturi fructus. Croceus igitur oculus est
maturitas sensus.

De colore reliquo columbæ mutabili ad ma-
re turbatum; & de mari ad carnem
comparato. Cap. X.

Qlor reliqui corporis imitatur colo-
rem turbati maris. Mare motu flu-
ctuum sæuiens ebullit. Caro motu sen-
suum ebulliens sæuit. Mare pertur-
bationibus suis arenas mouet, & sub-
leuat. Caro delectationibus suis animi leuitatem
pulsat. Mare terminos suos egrediens, aquis dul-
cibus occurrit. Caro lasciuens lachrymarum dul-
ces riuulos obtundit. Mare diuersis procellarum
turbinationibus, nauigantium cursus impedit. Caro pro-
cellosa recte viuientium mores in profundum mergit.
Dum tantis mare tempestatibus agitatur, vnda-
rum collisione terra fluctibus immiscetur, &
sic ex collisione maris & terræ, colorem mixtum re-
cipit mare. Similiter dum caro suggerit, & animus
non consentit, quasi ex nigro & niueo quidam in
corpore color efficitur, qui ex diuersis factus col-
or medius appellatur. Marinus igitur color in pe-
lore columbæ tribulationem designat in huma-
na mente.

De diuersis columbæ proprietatibus.
Cap. X I.

RN diuersis locis diuersas columbæ pro-
prietates reperi, quas inferens huic ope-
ri, tibi frater annotare curauit. Prima
vero columbæ proprietates est, quod pro
cantu gemitum profert. Secunda, quod felle caret.
Tertia, quod osculis instat. Quarta, quod gregatim
volat. Quinta, quod ex raptu non viuit, Sexta, quod
grana meliora colligit. Septima, quod non velcitur

cadauere. Octaua, quod nidificat in petre foraminibus.
Nona, quod super fluenta aquarum residet, vt
visa accipitris vmbra, venientem citius deuiter.
Decima, quod geminos nutrit pullos. Colum-
ba pro cantu vitur gemitu, quia quod libens fecit,
plangendo gemit. Caret felle, idest irascibilitatis amaritudi-
ne. Instat osculis, quia delectatur in mul-
titudine pacis. Gregatim volat, quia contentus amat.
Non viuit ex raptu, quia non detrahit proximo.
Colligit grana meliora, idest meliora dicta.
Non velcitur cadaueribus idest, desiderijs carnali-
bus. Nidificat in foraminibus petre, quia spem ponit
in Christi passione. Super fluenta aquarum residet,
vt visa accipitris vmbra, venientem citius deuiter,
quia in scripturis studet, vt superuenientis diaboli
fraudem declinet. Germinos nutrit pullos idest,
amorem Dei, & amorem proximi. Qui igitur has
naturas habet, assumat sibi contemplationis alas,
quibus ad cælum volet.

De Aquilone, & Austro-ventis.
Cap. X I I.

SUrge Aquilo, & veni Auster &c.
Aquila frigidissimus ventus est. Ab
Aquilone (inquit Hieremias) pandetur
omne malum. Ibi sedes Sathanæ.
Inde ruine principium. Ventus A-
quilo grauis est tentatio. Flatus Aquilonis sug-
gestio tentationis, frigus negligentie torpor. Aquilo
igitur venit, quando grauis tentatio mentem cuius-
libet inuadit. Aquilo vero surgit, quando ab ani-
mo tentatio recedit. Ab aquilone (inquit) ve-
nient & mari. Aquilo tentatio, mare mundus.
Ab aquilone igitur & mari Christus suos congregat,
cum à tumultu tentationum non tantum iustos,
sed & peccatores sequestrat. Ponam (inquit)
sedem meam ad aquilonem, & ero similis Altissimo.
Sedem ad Aquilonem ponere desiderat, quem penna
superbie sursum leuat. Esse similis Altissimo concupiscit,
cum illi, cui subesse debet, per arrogantie spiritum se
equalem facit: & (vt plus dicam) non tantum se magistro
suo equiparat, sed etiam se illo meliorem esse putat.
Cecidit diabolus cum se exaltare voluit. Humiliatur
homo cum se exaltare concupiscit. Auster calidissimus
ventus est. Deus (inquit) ab Austro veniet. Ibi sedes
Altissimi, ibi dilectionis ardor. Inde synceritas veritatis.
Auster à serena regione procedit, quia Deus in serenitate
morum requiescit, ibi pascit, ibi cubat, ibi quies
mentis, ibi relectio contemplationis. Auster Spiritus
sancti gratiam designat, flatus Austri benignitatem
Spiritus sancti, calor amoris, Auster igitur venit,
quoties gratia Spiritus sancti mentem cuiuslibet accendit.
Surgit quoties à mente gratia recedit. Deus, inquit,
ab Austro veniet. Ab Aquilone diabolus, ab Austro. Deus.
Ille ignorantie tenebras inhabitat, iste serenitatem
charitatis amat. Frigus Aquilonis poros carnis stringit,
calor Austri clausos aperit. Quod enim frigus auaritie
stringendo retinet, apertis elemosynæ manibus

manibus charitas larga præbet. Penna siquidem
vetus in infernum mergit, noua vero animum ad
cælestia desideria sustollit. Peccata enim grauant,
virtutes vero subleuant.

De accipitre quomodo plumescat
expandens alas suas ad Austrum.
Cap. X I I I.

Nunquid per sapientiam tuam plumescit
accipiter, expandens alas suas ad
Australi? Vnde beatus Gregorius: Agrestibus
accipitribus moris est, vt flante Austro alas
expandant, quatenus eorum membra ad laxandam
pennam veterem ventis tepore concalescant.
Cum vero ventus deest, alis contra radium
solis expansis atque percussis tepentem sibi
auram faciunt, sicque apertis poris vel vectores
pennæ exiliunt, vel nouæ succrescunt. Quid
est ergo accipitem in Austro plumescere? nisi
quod vnusquisque sanctorum tactus flatu Sancti
spiritus concalescit, & vsum vetustæ conuersationis
abijciens, noui hominis formam sumit: Quod
sanctus Paulus apostolus admonet, dicens. Expoliam
vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes
nouum. Et rursum. Licet is, qui foris est noster
homo corrumpatur, tamen is, qui intus est renouatur
de die in diem. Vetustam autem pennam proijcere,
est inueterata studia dolosæ actionis amittere.
Et nouam pennam sumere, est mitem & simplicem
bene viuendi sensum tenere. Penna namque veteris
conuersationis grauat. Et pluma nouæ immutationis
subleuat, & ad volatum tanto leuiorem, quanto
nouiorum reddit. Et bene ait, Expandens alas
suas ad Austrum. Alas quippe nostras ad
Australi expandere, est per aduentum Sancti
spiritus nostras cogitationes aperire, vt iam non
libeat defendendo nos tegere, sed accusando
publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cum
ad Australi alas expandit, quia tunc vnusquisque
virtutum pennas induit, cum Sancto spiritui
cogitationes suas confitendo subternit. Qui enim
confitendo vetera non detegit, nouæ vitæ opera
minime producit. Qui nescit lugere quod grauat,
non valet proferre quod subleuat. Ipsa namque
compunctio poros cordis aperit, plumas virtutum
fundit, cumque se studiose mens de pigra
vetustate redarguit, aliqua nouitate iuuenescit.
Dicatur ergo cum beato Iob. Nunquid per
sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens
alas suas ad Australi? Id est Nunquid cuiuslibet
electo tu intelligentiam contulisti, vt flante
Spiritu sancto cogitationum alas expandat,
quatenus pondera vetustæ conuersationis
abijciat, & virtutum plumas in vsum noui
volatus sumat, vt hinc videlicet colligat,
quod vigilantiam sensus in semetipso ex se
non habet, qui hanc ex se conferre alijs
nequaquam valet.

De duabus accipitrum speciebus.
Cap. X I I I I.

Duæ sunt species accipitrum, domesticus, scilicet & syluester, ijdem tamen sunt. Sed diuersis temporibus potest esse syluester & domesticus. Syluester rapere conuenit domesticas volucres, & domesticus syluestres. Syluester quas rapit continuo deuorat, domesticus captas domino suo relinquendas seruat. Porrò dominus eius captarum volucrum ventres aperit, & eorum corda accipitri in cibum tribuenda sumit. Interiora ventris cum fimo eijcit, qui intus remanens putredinem carniū cum foetore gignit. Moraliter, syluester accipiter captas volucres & rapit & deuorat, quia quilibet peruersus actus & cogitationes simplicium dissipare non cessat. Domesticus vero accipiter est quilibet spiritualis pater, qui totiens syluestres volucres rapit, quoties seculares ad conuersionem prædicando trahit. Captas occidit, dum seculares mundo mori per carnis mortificationem cogit. Dominus autem eius, & omnipotens Deus ventres earum aperit, quando molliem carnalium per scripturas increpando soluit. Corda vero extrahit, dum cogitationes secularium per confessionem manifestas facit. Interiora ventris cum fimo eijcit, quando memoriam peccatorum foetentem reddidit. Ad mensam itaque domini captas volucres veniunt, dum in corpus ecclesiæ peccatores doctorum dentibus masticati sese conuertunt.

De domesticorum accipitrum curatione.
Cap. X V.

Domesticis accipitribus quo melius plumescere debeant, munita ac tepentia requiruntur loca. Loca munita sunt claustra, in quibus dum syluester accipiter ponitur, vt domesticus fiat, clausus tenetur. Ibi veteres pennas amittit, & nouas assumit, quia quilibet claustralis, qui pristinis vitijs spoliatur, non hominis virtutibus adornatur, nec inde extrahitur, nisi prius eiectione veteribus pennis, noua solidentur. Sed cum firmus in volatu fuerit, ad manum venit. Similiter si aliquis conuersus de claustro exeat, necesse est vt ad manum bonæ operationis accedat, & inde emissus uolet, vt ad desideranda cælestia toto adnifu mentis seipsum leuet.

De accipitris in leua gestatione.
Cap. X V I.

Accipiter in sinistra manu gestari solet, vt in dextram ad aliquid capiendum emissus uolet. Leua (inquit) eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Leua sunt bona temporalia, dextera vero sunt æterna. In leua igitur sedet, qui bonis temporalibus præsidet. In dextram vero volat, qui toto mente M. Hug. à S. Vict. To. ij. Z 4 us

tis affectu æterna desiderat. Ibi capit accipiter columbam, id est quilibet mutatus in melius Sancti spiritus gratiam recipit.

¶ De pertica, super quam stat, aut sedet Accipiter. Cap. XVII.

Bertica accipitris designat nobis rectitudinem vitæ regularis, quæ à terra longe suspenditur, quia à terrenis desiderijs huiusmodi vita separatur. In hac pertica ligatus sedet, qui regularis vitæ statuta firmiter tenet. Duobus parietibus inhærere dicitur, à quibus ex utraque parte sustentatur. Duo parietes, qui perticam sustentant, sunt actiua & contemplatiua vitæ, quæ pie viuientium rectitudinem portant.

¶ De accipitrum pedicis seu compedibus. Cap. XVIII.

Cvasi compedes in pedibus accipiter habere conuenit, ne cum voluerit, exorta qualibet occasione volare possit. Pedes accipitris quasi compedibus stringit, qui timore iudicij, & dolore supplicij, mentis affectus premit. Et humiliauerunt (inquit Psalmista) in compedibus pedes eius. Pedes Ioseph in compedibus humiliat, qui ad memoriam reducens præsentem & æternam pœnam, ne ad optata progrediantur affectus animi ligat.

¶ De loro seu corrigia, & ligamine accipitris. Cap. XIX.

Dorrigia, per quam accipiter ligatur in pertica, est mortificatio carnis, per quam quilibet conuersus tenetur in regulari vita. Corrigia siquidem, quæ fit de corio mortui animalis, designat mortificationem carnis. Non rumpitur hæc corrigia, sed soluitur, cum ad capiendum aliquid accipiter impellitur. Similiter si quilibet frater ad aliquid temporale exeat, non rumpitur propositum, sed cum reuertitur, eadem corrigia, qua prius, seipsum firmiter ligat.

¶ De Turture, & Passere. Cap. XX.

Est columbæ gemitum, & accipitris questu, rogas Charissime, ne diutius differa, sed planctum turturis, & clamorem passeris tibi velociter scribam: nec tantum scribam, sed etiam pingam qualiter turtur eremi secretum diligit, & passer solitarius in tecto clamare non desinat, ut sub exemplo turturis teneas munditiam castitatis, & sub exemplo passeris ames custodiam cautæ circumspeditionis, ut & viuas caste, & ambules caute.

¶ De palma quomodo ei compartur iustus. Cap. XXI.

Sicut palma multiplicabo dies. Palma F multiplicat dies, quia tarde proficit, priusquam in altum crescat. Similiter iustus tarde proficit, priusquam ad hoc perueniat ad quod tedit. Est enim iusti desiderium, ut perueniat ad cœleste regnum. Sed hoc desiderium mundus impedit, ne ad optata nisi tarde peruenire possit. Palma dies multiplicat, nec tamen eam frigus hyemis vel nimius caloris impediunt, quin semper viridescat. Similiter iustus viuit, nec ab aliquo impeditur, quin in proposito bonæ operationis perseueret. Frigus hyemis est torpor vel negligentia refrigeratæ mentis. Nimius calor æstatis est calor libidinis, vel iracundiæ flamma, seu incendium cupiditatis. Sicut igitur palma nec marcescit hyemis frigore, nec nimio æstatis, vritur calore, sit iustus non perimitur qualicumque prosperitatis vel aduersitatis tentatione. Aliter, Palma dies multiplicat, quia iustus dies antiquos ad memoriam reducit, & annos æternos in mente tractat. Paucitatem enim dierum suorum nuntiat sibi, & ex alia parte longitudinem dierum in futuro sperat. Qui hæc igitur intra se colligit, multiplicando dies sicut palma vincendo mundum in altum crescit.

¶ Quomodo ei comparentur ecclesia, et anima fidelis. Cap. XXII.

Statura tua assimilata est palmæ. Statu- G ra ecclesiæ, vel cuiuslibet fidelis anime Cant. 7. assimilatur palmæ. In statura cuiuslibet hominis notatur paruitas vel magnitudo in membris per lineamenta corporis. Habet autem staturam palmæ iustus, si apud se est modicus, apud Deum magnus, in se humilis, coram Deo sublimis. Hæc palma est Christus, cui assimilatur iustus. Dum enim tribulationes, quas passus est Christus, patitur, staturæ palmæ iustus assimilatur. Vnde Apostolus. Qui erunt participes tribulationum, erunt participes & gloriæ. Qui igitur membrum corporis est, quæ sunt capitis, sentire debet. Iam palma creuit in altum. Iam caecumen illius penetravit cœlum. Iam cum capite sunt capitis comæ, quæ sunt elatæ palmarum, id est electæ animarum. Adhuc stipes rigoso cortice, id est ecclesia circumdata tribulationum asperitate, in terra figitur, & rami, id est sancti in æterna felicitate gloriatur. Iustus enim ut palma florebit. Iustus plantatur, floret, & fert fructum, plantatus in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri. Domus Dei nostri est domus conuersionis. Est autem atrium ante interiorem domum. Ante domum siquidem conuersionis est atrium renuntiationis. Qui enim mundo renuntiat, palmam victoriæ, qua mundum vincit, in atrijs domus Domini plantat. Plantatur igitur in domo conuersionis, floret per famam bonæ opinionis, fert fructum bonæ operationis. Sed quorsum figit radicem? quomodo crescit? quomodo roboratur? Radicatur per fidem, crescit per spem, roboratur per charitatem. Mirum

Psal. 91. Mirum est tamen quod de iustis dicitur: Plantari in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebit. Mirum est quod plantantur in domo, & florent in atrio. Sed fortasse per fidem plantantur intus, per exemplum boni operis florent exterius, & sic per famam bonæ opinionis foras exit odor floris, vel aliter. Plantantur in domo, florent in atrio, quia iusti plantantur in præsentem ecclesiam, & flore immarcescibili florebit in æterna vita. Ibi enim cum flore recipient fructum, id est cum munditia carnis, & animæ, futuræ retributionis præmium.

¶ De nido turturis, id est fidelis anime in palma id est arbore crucis per fidem passionis. Et quomodo palma portetur in manu victoris. Cap. XXIII.

IAscendam in palmam, & apprehendam Cant. 7. fructus eius. Palma iuxta terram est gracilis & aspera, versus cœlum grossior & pulchra. Est igitur ascensus difficilis, sed fructus dulcis. Minuitur ascendens labor, dum fructus in arbore sentitur odor, difficultatem ascensus aufert dulcedo gustus. Palma est Christus, fructus eius salus. Dic (inquit Psalm. 34. Psalm. 33.) David animæ meæ, salus tua ego sum: & gustate, & videte quoniam suavis est Dominus. Spes salutis in ligno crucis. Ascendat igitur in palmam, id est attende crucis victoriam. Per scalam siquidem crucis ascendens ad folium victoris. Tolle & tu crucem tuam, & sequere eum. Qui affligit carnem suam, tollit crucem suam.

K Palma manum victoris ornat, & iustus palmam victoriæ in manu bene operando portat. Tria dicuntur esse, de quibus iustus victoriam debet acquirere scilicet, mundus, caro, diabolus. Iustus mundum vincit, cum eum cum suis oblectationibus contemnit. Carnem superat, dum eam per abstinentiam domat. Diabolo dominatur, & eum subijcit, cum eum a suis finibus expellit. Palmam igitur in manu gestat, qui de his tribus bene operando triumphat.

¶ De voce turturis ad animam comparata, & de terra nostra, & aliena. Cap. XXIV.

Vox turturis audita est in terra nostra. Cant. 2. Vox turturis est dolor læsæ mentis. Vox turturis gemitum designat cuiuslibet anime penitentis. Terra de qua hic agitur, est animus, qui terrene fragilitatis occupationibus irretitur. Est autem terra nostra, & terra aliena. Terra aliena est mēs diaboli dominio subiugata. Vnde: Alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quesierunt animam meam. Terra aliena est Babylonia, terra nostra Hierusalem. Babylonia confusio. Hierusalem visio pacis interpretatur. Terram nostram alieni deuorant, quando demones suis incurfionibus mentem vastant. In Babylonia tenemur captiui. In Hierusalem sumus liberi. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Terra esse nostra dicitur, dum nihil in mente nostra pro-

Mox turturis audita est in terra nostra. Psalm. 136. Vox turturis est dolor læsæ mentis. Vox turturis gemitum designat cuiuslibet anime penitentis. Terra de qua hic agitur, est animus, qui terrene fragilitatis occupationibus irretitur. Est autem terra nostra, & terra aliena. Terra aliena est mēs diaboli dominio subiugata. Vnde: Alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quesierunt animam meam. Terra aliena est Babylonia, terra nostra Hierusalem. Babylonia confusio. Hierusalem visio pacis interpretatur. Terram nostram alieni deuorant, quando demones suis incurfionibus mentem vastant. In Babylonia tenemur captiui. In Hierusalem sumus liberi. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Terra esse nostra dicitur, dum nihil in mente nostra pro-

prium reperitur. Terram nostram esse dicimus, dum mentem nostram cum magistro & fratribus possidemus, ut animus Deo deuotus, seruiat per dilectionem fratribus, per compassionem proximo, per modestiam sibi, & sic communis fiat. In terra igitur nostra vox turturis auditur, dum ad penitentiam auris interior humiliter inclinatur.

¶ De turture ecclesiæ, & fidelis anime comparata, & de nido eius, & de Christo marito talis turturis. Cap. XXV.

Turtur secretum deserti diligit, quando que tamen ad hortulos pauperum, & agros cultorum descendit, ut grana seminum colligat, vnde viuat. Turtur est ecclesia, vel quilibet fidelis anima. Secretum deserti, solitudo claustrum. Grana seminum sententiæ doctorum. Hortuli vel agri sunt doctorum libri. Ex his animus reficitur. In ijs vita spiritus. Sic enim viuitur, & in talibus vita spiritus mei. In locis tutissimis & delectabilibus inuenit turtur sibi nidum, vbi reponat pullos suos. Inter ramos arboris condensæ nidum collocat, oua ponit, vnde suo tempore procreentur pulli. Per arborem intelligimus crucem, per nidum salutem, per oua spem, per pullos geminam charitatem, amorē scilicet Dei, & proximi. Quæramus igitur nidum turturis, quæramus ouum in nido, nidum in arbore, id est spem salutis in ligno crucis. Notum etiam compluribus esse reor, naturam turturis esse talem, ut si semel socium amiserit, absque socio semper eat: Christus est sponsus ecclesiæ, vel cuiuslibet fidelis anime. Ascendens Christus in arborem crucis, vndiq; nidum contraxit. Ascendat, inquit, in palmam, id est crucem: & cum exaltatus fuero omnia traham ad meipsum. Mortuus est Christus, expectat eum ecclesia, vel quilibet fidelis anima, donec redeat, & castæ societatis interim legem seruat. Redit sæpius ad arborem, frequentat nidum, videt effusionem sanguinis, iudicium videlicet mortis, dum hæc attendit, gemit. Similiter quilibet anima fidelis sæpius ad memoriam reducit mysterium crucis, attendit pretium sanguinis, quæ dum attente considerat, multiplicatis gemitibus mentem ad lamenta vocat.

¶ De Libano, & Cedro mysticis. Et de passeribus in ramis cedri nidificantibus. Cap. XXVI.

Libano & Cedro mysticis. Et de passeribus in ramis cedri nidificantibus. Cant. 5. Libanus. Libanus est mons Phœnicie terminus Iudæe contra septentrionem. Arbore illius proceritate, specie, & robore ceterarum sylvarum ligna præcellunt. Per montem Libani sane intelligere possumus eminentiam virtutum. Terminus est Iudæe contra septentrionem, ne diabolus mentes vere confitentium intret per tentationem. Arbore illius proceritate, specie, & robore alias arbores

Rbores præcellunt, dum quælibet fideles animæ, proceritate desiderij, specie castitatis, robore perseverantia, alias antecedunt. Per cedrum intelligimus Christum. Hæc est cedrus alta Libani, conformata hyssopo, qui cum esset sublimis, factus est humilis. De his dictum est per prophetam. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani quas plantavit, illic passeret nidificabunt. Passeres sunt prædicatores. Pulli sunt ij, qui verbo prædicationis sunt procreati. Nidus, quietæ mentis locus. In hac ergo cedro nidificant, qui tranquille viuendo, de æterna beatitudine non desperant. Sunt cedri Libani quas plantavit Dominus. Cedri Libani sunt diuites huius mundi. Passeres sunt cœnobiorum rectores, pulli discipuli, nidus officinarum locus. In his cedris passeret nidificant, quia rectores animarum in possessionibus diuitum cœnobia locant, ibi passeret clamare non cessant, vt sibi a Deo escam quærant. A Deo sibi escam quærunt, qui verbis diuini eloquij quasi cibo satiari volût. Die ac nocte clamitant, quia pro suis benefactoribus toto nisu mentis Deum rogant. In nido tranquillæ mentis pennas contemplationis nutriunt, quibus ad prædictam cedrum, quãto citius possint, aduolare contendant. Circa ligna Libani volitant, quia vitam seu mores virorum sublimium scire desiderant. Ex his lignis Libani Salomon ferculum fecisse legitur, quia ecclesia de viris sublimibus & infatigabilibus ædificatur. Sunt cedri quas non plantavit Dominus. Non plantavit in propria voluntate, non dilatauit cupiditate. Omnis autem plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Hæc cedri Libani sunt diuites superbi. In his nidificant herodij & accipitres, id est raptores. Nidos componunt, quia in possessionibus diuitum raptores munitiones construunt. Pulli sunt complices raptorum seu ministri. Hæc volucres in cedris, vt rapiant, latent, quia raptores nocendi potentiam a principibus peruersis habent. Sed Dominus confringet cedros Libani, id est diuites mundi, quosdam per pœnitentiam, quosdam per vindictam. Per pœnitentiam, quia sicut vitulum Libani comminuet. Comminuet sicut vitulum Libani, ad imitationem vitæ Christi, vt fiat vitulus sacrificij aptus, vt carnem mortificet, & cum Christo crucem portet. Per vindictam confringet alios, quia æterno igni concremabit reseruandos. Prædicta cedrus succisa multum proficit, quia Christus morte propria mundum redemit. Nisi enim granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Cedrus ergo succiditur, dum Christus moritur. Mors siquidem Christi multis profuit. Descendens enim ad inferos captiuam abduxit captiuitatem, surgens a mortuis, & ascendens ad cœlos, spem resurgendi morientibus dedit. Quid enim prodesset misere viuere, tribulationibus concuti, ad extremum mori, nisi sequeretur spes resurgendi? Et quid prodesset resurrexisse, nisi fides constans esset hominem immortalem absque supplicio sine fine manere? Similiter cum cedrus, quam plantauit Dominus, succiditur, multum proficit, quia ad æternæ beatitudinis ædificium transfertur. Si autem cedrus, quam non

plantauit Dominus, succisa fuerit, non minima utilitatis erit, quia quæ nullum fructum ferebat in Libano id est in seculo, pondus edificij succisa sustinet in spiritali templo. Ita dico, si cedri superbiam succidas per pœnitentiam. Si vero per vindictam succidas, gehennæ incendijs illam concremandam in perpetuum seruas.

¶ Quis per passerem sit mystice intelligendus. Cap. XXVII.

N Domino confido, quo modo dicitis V animæ meæ, transmigra in montem? Pfal 10. sicut passer? Sub passeris nomine designatur instabilitas mentis in quolibet homine. Est enim passer auis incostans & instabilis, & ideo designat mobilitatem mentis. Porro per montem intelligimus elationis altitudinẽ. Quasi passer enim in montem transmigrat, qui de valle humilitatis mentem in superbiam leuat. Postest & aliter dici, vt per passerem intelligamus quem libet in fidelem, mons vero supradictus sit eminentia sensus. Si quis in huc montem impingit, nauem frangit. Quasi passer igitur in hunc montem transmigrat, qui humilitatem incarnationis Christi deserens, Christum Deum & hominẽ esse negat. Hæreticis itaque fidei repugnantibus propheta respondens dicit se non discessurum a fide, quia in Domino confidit. Non enim in virtute sua confidit, nec in multitudine diuitiarum suarum gloriatur.

¶ De domo quam passer inuenit, & de passeris mansueti moribus. Cap. XXVIII.

Passer inuenit sibi domum. In domo patris mei mansiones multe sunt. Passer, Pfal 83. qui de ramo in ramum volare nouerat Ioan 14. nunc de syluis ad domum volat. Sic multi, qui seculi diuersis actibus inherebant, nunc mentem in domum non manufactam quæ in cœlis est, leuant. Passer, qui vestiebatur leuibus plumis, id est secularibus curis, nunc incedit pœnatus virtutibus & præceptis. Ascendit, & nidum ponit. Dat autem Deus vnde fiat nidus. Verbum siquidem patris induit se sceno carnis. Et sic in altum nidus erigitur, quia supra angelicam creaturam humana natura collocatur. Nidificat in foraminibus petrae, quia spẽ ponit in Christi passione. Petra enim erat Christus. Hæc alta cedrus Libani conformata hyssopo, illic passeret nidificabunt.

¶ De vigilia passeris, id est monachi nuper conuersi. Cap. XXIX.

Vigilauit, & factus sum sicut passer solitariarius in tecto. Locum manendi in domo fidei passer inuenit, & qui prius instabilis fuerat, ne ab accipitre rapiat, vigilare non cessat. Sic a quolibet fideli agitur, ne a diabolo raptus teneatur. Vigilat sibi per custodiam, vigilat proximo per doctrinam. In tecto passer habitat, vt a terrenis longe fiat. In domo manet,

in tecto residet, qui fidei firmitatem tenet, de culmine virtutum subiectos docet. Ecce quomodo passer, qui prius ad montem per fidem transmigrare conseruerat, nunc pro veritate fidei vigilans, de excelso clamat. Qui ideo dicitur solitarius, quod a terrenis desiderijs procul sit remotus.

¶ Quomodo passer assimiletur animæ vitando laqueos. Cap. XXX.

Zanima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Tenet anima similitudinem passeris, dũ in his, quæ agit vitur exemplo calliditatis. Dum enim anima sepius seipsam considerat, contingit quandoque, vt ex vsu assidua considerationis animus callidior fiat, vt in via positum vitet laqueum. Sunt autem tres laquei venantium. Primus laqueus est fallax suggestio dæmonum. Secundus subtilis deceptio hæreticorum. Tertius dulcedo vitæ carnalium. Hi laquei ponuntur in semita, in via, in campo. Semita est arctior vita, via est lata vita, campus spatiosa. Per arctam & arduam religiosi, per latam & rectam coniugati, per spatiosam & deuiam voluptuosi gradiuntur. Laqueus passerem captum retinet, dum diabolus mentem possidet, vel dum dulcedo vitæ præsentis placet, seu dum hæreticus blanditijs deceptum fouet. Sed laqueus rumpitur, & passer liberatur, si abiectis carnalibus desiderijs anima ad Deum conuertatur, hoc autem non fit per nostram potentiam, sed per gratiam. Adiutorium enim nostrum in nomine Domini.

¶ De passerum duorum & quinque iuxta euangelium precio mystice explicando. Cap. XXXI.

Vixta seriem euangelij duo passeret assereunt, & quinque dupondio. Passeres sunt homines vagi & inconstantes. Dupondium ex duobus assibus constat, vtrumque tamen parui ponderis est. Asses igitur & dupondio passeret venduntur, dum pro transitorijs & temporalibus æterno igne cruciandi peccatores diabolo subiiciuntur. Et tamen non erit in obliuione coram Domino vnus ex illis, quia peccatoribus semper parata est misericordia redemptoris. Vos autem, inquit, multis passeribus pluris estis. Hoc de discipulis dixit. Sunt iusti maioris pretij. Dum enim iusti se & sua pro Domino in præsentis seculo tribuant, in futura beatitudine pro transitorijs & commutabilibus æterna possidebunt. Sunt quidam, qui duos passeret coniuncte animam & corpus interpretantur. Quinque vero passeret ad quinque sensus corporis referunt. Item nonne duo passeret assereunt, & vnus ex illis non cadet super terram absque patre vestro? Vnde Hieron. Si parua, inquit, alia, & vilia absque Deo astore non decidunt, Vos qui æterni estis, non debetis timere ne absque prouidentia viuatis. Nolite ergo timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.

¶ De duobus passeribus ex lege immolandis pro mundatione a lepra. Cap. XXXII.

Rex Moysi præcepit, quod si quis a lepra mundatus fuerit, offerat duos passeret viuos, ex quibus vnus immolet sacerdos in vase fictili super aquas viuas, alterum vero intingat in sanguine passeris immolati, & eum liberum in agrum auolare permittat. Duo passeret sunt corpus & anima. Vas fictile fragilitas carnis moribundæ, aquæ viua flumina diuinæ scripturæ, quæ nobis præstant potum spiritalem, & ablutionem. Duos passeret offerimus, cum corpus & animam Deo consecramus. Quod vero vnus passer immolabatur, retorto ad pœnulas capite, ita vt sanguis effunderetur, nec tamen caput à collo abrumperetur, designat quod ita caro nostra affligenda est per abstinentiam, vt non penitus extinguatur a vita. Quod vero alter passer liber in agrum auolare permittitur, moraliter designat quod anima nostra concupiscentijs carnalibus edominis, pennis contemplationis ad cœlestia sit subleuanda.

¶ De Pelicani natura. Cap. XXXIII.

Similis factus sum pelicani solitudinis. Pelicanus est ægyptia auis, habitans in solitudine Nili fluminis. Hæc auis rostro pullos suos fertur occidere, & per tres dies gemere super eos, post tres dies seipsam rostro percutit, & suo sanguine pullos aspergit, & sic quos prius occiderat, asperso sanguine viuificando lauat. Mystice pelicanus significat Christum: Ægyptius mundum, pelicanus habitat in solitudine, quia Christus solus de virgine nasci dignatus est sine virili copulatione. Est enim solitudo pelicani, quod immunis est à peccato vita Christi. Hæc auis rostro pullos suos occidit, quia verbo prædicationis incredulos conuertit. Super pullos suos gemere non desinit, quia Christus cum resuscitaret Lazarum, misericorditer fleuit. Et sic post tres dies sanguine suos pullos lauando viuificat, quia Christus proprio sanguine suo redimendo lauat. Mors enim pelicani, passio est Christi. Moraliter autem per pelicanum intelligere possumus non quemlibet iustum, sed à carnali voluptate longe remotum. Per Ægyptum vitam nostram ignorantie tenebris inuolutam. Ægyptus enim tenebræ interpretatur. In Ægypto igitur solitudinem facimus, dum a curis & voluptatibus seculi longe sumus. Sic & iustus in ciuitate solitudinem facit, dum se immunem, in quantum humana natura patitur, a peccato custodit. Rostro pelicanus pullos suos occidit, quia iustus cogitationes & opera quæ male gessit, ore proprio iudicat & confundit, dicens. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Super eos triduo deslet, quia quicquid cogitatione, locutione, & opere male gesserint, lachrymis delere docet. Et sic pullos suos aspersos sanguine viuificat, dum

dum carnis & sanguinis opera minuit ac delet, & actus spirituales bene viuendo seruat. Huius etiam volucris natura talis dicitur esse, quod semper afficitur fame, & quicquid glutit, cito digerit, quia venter eius nullum habet diuerticulum, in quo retineat cibum. Non igitur cibum ille corpus impinguat, sed tantum sustinet, & confortat. Huic siquidem pelicanæ eremita vita fit similis, qui paruo pascitur, nec quærit repletionem ventris, qui non viuut vt comedat, sed comedit vt viuat.

De Nycticorace idest Noctua.
Cap. XXXIIII.

E Actus sum sicut nycticorax in domicilio. Nycticorax est avis, quæ amat tenebras noctis. In parietinis habitat, quæ in ruinis maceriarum, quæ sunt sine tecto, domicilium seruat. Lucem refugit. In nocte volitans cibos quærit. Mystice nycticorax Christum significat, qui noctis tenebras amat, quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Ita enim Deus dilexit mundum, vt pro redemptione mundi morti traderet filium suum. Quod autem peccatores tenebræ vocentur, Apostolus testatur dicens: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Habitat nycticorax in ruinis parietum, quia Christus nasci voluit de populo Iudæorum. Non sum, inquit, missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Sed Christus opprimitur a ruinis, quia occiditur a Iudæis. Lucem refugit, quia vanam gloriam detestatur, & odit. Cum enim leprosum curaret, vt nobis exemplum humilitatis daret, dixit leproso. Vide nemini dixeris. De hac luce dicitur: Auferetur ab impijs lux sua, idest præſentis vitæ gaudia. Ipse autem est lux inaccessibleis, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Lux igitur refugit lucem, idest veritas refugit mundanæ gloriæ vanitatem. In nocte volitans eicæ quærit, quia peccatores in corpus ecclesiæ prædicando conuertit. Moraliter autem Nycticorax non quemlibet iustum innuit nobis, sed eum qui inter homines degens, ab intuitu hominum se in quantum potest abscondit. Lucem refugit, quia humanæ laudis gloriam non attendit, de qua luce dicitur. Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lucem dicit præſentis vitæ prosperitatem. Sed lux impij extinguitur, quia future vitæ prosperitas cum ipsa terminatur. Nec splendebit flamma ignis eius. Ignem dicit temporalium desideriorum feruorem. Flamma est decor, vel potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit. Sed non splendebit, quia in die exitus omnis exterior decor, & potestas peribit. In nocte vigilat, dum peccatorum tenebras attendens, eorum errores vitat. Habitat in ruinis parietum, dum mundi defectum considerat, & expectat occasum. Escam in nocte quærit, quia peccantium vitam recogitans, de exemplis iustorum mentem, & vitam pascit.

De Coruo. Cap. XXXV.

Coruu in diuina pagina diuersis modis accipitur, vt per coruum aliquando prædicator, coruus enim crocicans est doctor prædicans, aliquando peccator, aliquando diabolus intelligatur. Isidorus in libro etymologiarum dicit quod coruus primum in cadaveribus oculum petit. Coruus autem est diabolus, qui in cadaveribus primo oculum petit, quia in hominibus carnalibus intellectum discretionis extinguit, & sic per oculum cerebrum extrahit, quia extincto discretionis intellectu, sensum mentis euertit. Item per coruum quilibet peccator intelligitur, qui quasi peccatorum plumis nigrescentibus vestitur. Sunt autem quidam peccatores, qui de misericordia Dei desperant. Sunt & alij, qui ad hoc vt religiosorum precibus adiuuentur, orant, de quibus dicitur: Corui pauerunt Eliam. Per coruos igitur peccatores intelligi volunt, qui de sua substantia religiosos pascunt. Illis enim Elias significat, quos locus & habitus religionis occultat. Sunt autem alij, qui desperant, terrenis inhiant, cum intus deberent esse, foras spectant, de quibus scriptura dicit. Coruus ad arcam non redijt, quia forsitan aquis diluuij interceptus perijt, vel cadaveribus inuentis forsitan supersedit. Similiter peccator, qui carnalibus desiderijs pascitur, quasi coruus qui ad arcam non redijt, curis exterioribus detinetur. Sed in bona significatione coruus accipitur, vt per coruum quilibet doctus prædicator intelligatur. Vnde per beatum Iob dicitur: Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, vagientes eo quod non habeant cibos? Coruus (sicut ait beatus Grego.) est doctus quisque prædicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam, quasi quandam coloris nigredinē portat. Cui quidem nascuntur in fide discipuli, sed forsasse adhuc considerare infirmitatem propriam nesciunt, & forsasse a peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam, quam assumi oporteret cōtra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem non ostendunt. Hi velut ad capiendas escas os aperiant, cum doceri de secretis sublimibus quærunt. Sed eis doctor alimenta prædicationum sublimium tanto minus tribuit, quanto illis peccata præterita minus digne deslere cognoscit. Expectat quippe atque admonet, vt a nitore vitæ præſentis prius per penitentię lamenta nigrescant, & tunc demum congrua prædicationis subtilissimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora hiãtia respicit, sed ante in eis penarum nigredine indui corpus quærnt. Sic discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc seculo nequaquam se abicisse considerat. Et quo se a temporali gloria minus euacuant, eo magis a spiritali refectione ieiunant. Si vero confessione vitæ præteritæ, lamenti sui gemitus velut nigrescentes plumas proferant, illico in cōtemplatione doctor ad escam de sublimibus defendendam quasi pullorum refectionem cogitans, vt coruus volat, eisque hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia, quam ipse cepit, esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo ministrat.

Histrat. Quos tanto ardentius de superioribus reficit, quanto verius a mundi nitore nigrescere penitentię lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se pennarū colore vestiunt, de se etiam volatum promittunt, quia quo magis discipuli abiecta de se sentiunt, & se despicientes affligūt, eo amplius spēs prouentus sui in altiora pollicentur. Vnde & curat doctor festinanti alere, quos iam per quædam indicia prouidet posse & alijs prodesse. Quæ doctrinæ discretio dū caute a prædicatore custoditur, tunc ei diuinitus largior copia prædicationis datur. Vnde enim per charitatem compati afflictis discipulis nouit, dum per discretionē congruū doctrinæ tēpus intelligit, ipse nō solum pro se, sed etiā pro eis, quibus laboris sui studia impedit, maiora intelligentiæ munera percipit. Vnde apte dicitur. Quis præparat coruo escā suam, quādo pulli eius ad Deum clamāt, vagiētes eo quod non habeant cibū? Cū enim pulli vt fatientur clamāt, coruo escā præparatur, quia dū verbū Dei boni auditores esuriūt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur. Cuius pulli, idest, prædicatores ex eo editi, nō in se præsumūt, sed in viribus redemptoris sui. Vnde bene dicitur. Quādo pulli eius ad Deum clamāt. Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamuis animarum lucra pijs vocibus esuriant, ab illo tamen qui cūcta in trinitate operatur, hæc fieri exoptāt. Vera enim fide cōprehendūt, q̄ neq; qui plātat, est aliqd, neq; qui rigat, sed qui incrementū dat Deus. Quod vero dictū est, vagiētes eo quod nō habeāt cibos: in hac vagitione nihil aliud quā piarum mentiū ad cibū salutari per prædicationem, aut sacramentorū susceptiōnē vota lignantur. Innatū est enim, vniciq; salutis suæ, & sciendi, ac cognoscēdi desiderū, quocirca dū id boni prædicatores animaduertunt, omnes pullos suos, idest, populos sibi subditos in ecclesiæ sinū recipere ambiunt, magnoque ardore succensi, nūc ad hos, nūc ad illos colligēdos desiderū emittūt. Quasi enim, quædā vagitio est ipsa cogitationis estuatio. Sunt qui legāt vagantes, & ad coruos, idest, prædicatores referant, qui ad loca varia mutatis nuibus transeunt, dum pro aduñadis animabus in modos innumeros, ac in partes diuersas esurienti mēte discurrūt.

Potest hæc auctoritas etiam aliter exponi, vt per coruum intelligantur quidam ecclesiæ prælati peccatorum fuligine nigri, qui non tantū escā suam sibi parāt, sed etiā præparant, vt præ ceteris delicatius viuant. Quorū pulli sunt eorum discipuli, qui ad Deū clamant, & inde murmurant, quod eorum magistri in cibū delicantiam sumāt, vagantes à claustris exeūt, & sic abundantiam victualium sibi quærunt. Sunt & alij corui, potestate maiores, dignitate sublimiores, qui quandoque populos in ecclesijs congregant, ieiunia prædicant, ipsi tamen in diebus ieiuniorum carnes edunt, & sic simplices scandalizant & offendunt. Inde populi vagantes mente dubitant vtrum prælati, qui ieiunia docent, ea populis prodesse credant, aut vagientes boni ingemunt, cibum boni exēpli esurientes, mali illorum exemplis corrupti, cōsimilem indulgentiam desiderantes. Et hæc ad præſens de coruo sufficiant, donec aliquis de eo potiora dicat.

De Galli gallinacei natura moraliter.
Cap. XXXVI.

Vis dedit Gallo intelligentiam? De Gallo quæritur a quo ei intelligentia tribuatur. Sed hæc quæstio cito soluitur, si beatus Gregorius loquens in moralibus audiatur. Intelligentiā enim (sicut ait beatus Gregorius) gallus accipit, vt prius nocturni temporis horas discernat, & tūc demum vocem excitationis emittat: quia videlicet sanctus quisque prædicator prius in adiutoribus suis qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruā vocē prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere est peccatorum merita diiudicare. Quasi horas noctis discernere est actionum tenebras apta increpationis voce corripere. Gallo itaq; intelligentia desuper tribuitur, quia doctori veritatis, discretionis virtus, vt nouerit, quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, diuinitus ministratur. Non enim vna eadēq; cunctis exhortatio cōuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe enim alijs officiant, quæ alijs profunt. Nam & plerūq; herba, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis si bilis equos mitigat, catulos instigat: & medicamentū, quod hunc morbū imminuit, alteri vires iūgit: & panis, qui vitam fortū roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt & sua singulis tribuat, & tamē a communis ædificationis arte nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorū, nisi quasi quædam in cithara tensiones chordarum? quas tangendo artifex, vt non dissimilem concentū faciant, dissimiliter pulsat. Idcirco enim chordæ consonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non vno impulsu feriuntur. Vnde & doctor prudētissimus quisq; vt in vna cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina, non vna eademq; exhortatione tangere corda audientium debet.

Habemus & aliud, quod de galli huius intelligentia considerare debemus, quod videlicet profundioribus horis noctis valentiores ac productiores edere catus solet. Cū vero matutinū iā tēpus appropinquat, leuiore ac minutiores omnimodo voces format. In quibus galli huius intelligentia quid nobis innuat considerata prædicatorum discretio demonstrat, qui cū iuquis adhuc mentibus prædicat, altis & magnis vocibus æterni iudicij terrores intimat quia videlicet quasi in profunda noctis tenebris clamant. Cum vero iam auditorū suorū cordibus veritatis lucē adesse cognoscūt, clamoris sui magnitudinē in lenitate dulcedinis vertunt, & non tā illa quæ sunt de pœnis terribilia, quā ea quæ sunt de premiis blanda proferūt. Qui etiā minutis tunc vocibus cātant, quia appropinquante mane diuinæ lucis, subtilissima quæque de mysterijs cœlestibus prædicant, vt sequaces sui eo subtiliora & argutiora de cœlestibus audiant, quo loci veritatis iam certius appropinquant. Et quos dormientes longus galli clamor excitauerat, vigilantes succissor & modulatio securus delectet, quatenus correcto cuilibet cognoscere de regno subtilia & dulcia libeat, qui prius de iudi-

judicio aduersa formidabat. Qd bene per Moysen exprimitur, cum ad producendum exercitum tubæ clangere concisus iubentur. Scriptum nanque est: Fac tibi duas tabas argenteas ductiles. Et paulo post. Cum concisus clangor increpauerit, mouebuntur castra. Per duas enim tubas exercitus ducitur, quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, ut prædicatorum verba lucis nitore pateant, & auditorum mentes nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles, quia necesse est, ut ij, qui venturam vitam prædicant, præsentium tribulationum contusionibus crescant. Bene autem dicitur. Cum concisus clangor, increpaueris, mouebuntur castra, quia nimirum prædicationis sermo quo subtilius, ac minutius agitur, eo auditorum corda contrationum certamina ardentius excitantur.

¶ Est adhuc aliud in gallo solerter intuentum, quia cum iam edere cantum parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens, vigilantior reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum prædicatorum vitam vigilantem videmus. Ipsi quippe cum per verba prædicationis monent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce, sed ante se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Gallus enim alis se percutiens, est doctor bonæ vitæ exemplum præbens. Prius cogitationum alis semetipsum ferunt, quia dum quod in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione depræhendunt, distincta animaduersione corrigunt. Prius sua punire fleibus curant, & tunc quæ aliorum sunt puniendæ denuntiant. Prius ergo alis insonant, quam cantus emittant, quia antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant. Et profectò dum in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant. Sed vnde hæc tanta doctori intelligentia, ut & sibi perfecte vigilet, & dormientes ad vigilias sub quibusdam clamoris prouentibus vocet? Ut & peccatorum tenebras prius caute discutiat, & discretè postmodum lucem prædicationis ostendat? Vt singulis iuxta modum & tempora congruat, & simul omnibus, qui illos sequantur ostendat? Vnde ad tanta & tam subtilia efficax traditur, nisi intrinsecus ab eo, a quo est conditus, doceatur? Quia igitur laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus est, sed auctoris, recte per eundem auctorem dicitur. Quis dedit gallo intelligentiam? ac si diceret: nullus alius nisi ego, qui doctorum mentes, quas ex nihilo condidi, ad intelligenda quæ occulta sunt mirabilius instruxi.

Iob. 38.

¶ Potest etiam de gallo dici, quod sunt quidam Ecclesiæ prælati, quibus a Deo intelligentia datur, nec tamen iuxta intelligentiam a Deo sibi datam aliquid operantur. Nō seipsum alis excitant, nec alios monent, ut ad bene operandum surgant. Seipsum amant, & sic ocio & voluptati vacant. Horas noctis sicut gallus non annunciant, quia culpas delinquentium nō accusant. Confessionis & pœnitentiæ distinctionem non attendunt, sed in acquirendis rebus transitorijs intelligentiam a Deo sibi datam ponunt. Animarum lucra querere nolunt, ea tamen, quæ ad delectatio-

nem carnis pertineant, tota mente querunt. Sunt & alij nimis simplices, & illiterati, qui quasi gallus sedent in pertica regiminis, idest in cathedra prædicationis locum occupant, & tamen officium diuinæ legis ignorant. Sedent, & tacent, & seipsum pascunt, nec gregem sibi commissum ad pascua æternæ viriditatis ducunt. Et hic igitur, cui intelligentia datur, nec populo verbum Dei prædicat, & hic qui tacet, quia nescit quid dicat, vterque caueat, ne quasi gallus de pertica cadat. Filios suos Heli corripuit sæpe, sed quia manum correctionis non adhibuit, fractis ceruicibus de sella cecidit, antequam moreretur, mortem filiorum vidit, & arcam Domini ab allophylis captam cognouit.

1. Reg. 4.

¶ De Struthione & eius pennis, quibus notantur hypocrita. Et accipitris. ac Herodij, quibus significatur electi. Cap. XXXVII.

Renna Struthionis similis est pennæ Herodij, & accipitris. Quis herodium, & accipitrem nesciat aues reliquas quanta volatus sui velocitate transcendat? Struthio vero pennæ eorum similitudinem habet, volatus celeritatem non habet. A terra siquidem eleuari non valet, & alas quasi ad volatum specie tenus erigit, sed tamen nunquam se a terra volando suspendit. Ita sunt nimirum omnes hypocrite, qui dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ & conuersationis habent, veritatem sanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas per speciem, sed in terra repunt per actionem, quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarum secularium pondere prægrauari, nullatenus a terra subleuantur. Speciem nanque phariseorum reprobans Dominus, quasi struthionis penam redarguit, quæ in opere aliud exterius, & in colore aliud ostendit dicens. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocrite. Ac si diceret. Subleuare vos videtur species pennæ, sed in infimis vos deprimit pondus vitæ: de hoc pondere per prophetam dicitur. Filij hominum vsquequo graui corde? Huius struthionem hypocritam se conuersurum ad sui glorificationem Dominus pollicetur, per prophetam dicens. Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones. Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repunt? Quid vero per struthionis vocabulum, nisi ij, qui se bonos simulant, designantur? qui sanctitatis vitam quasi volatus pennam per speciem retinent, sed per opera non exercent. Vnde struthio in deserto est simulatio in conuerso. Glorificari itaque se Dominus a dracone vel struthione asserit, quia & aperte malos, & fictè bonos plerumque ad sua obsequia ex intima cogitatione conuertit.

S Iob. 39.

† Visionis

Matt. 23.

Psal. 4.

T

Esa. 43.

V

¶ Habemus adhuc quid in consideratione struthionis huius de accipitre & Herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & Herodij parua sunt corpora, sed pennis densioribus fulta, & idcirco cū celeritate transuolant, quia eis parum inest quod aggrauet, multum quod leuet. At contra struthio ra-

ris pennis induitur, & inhumani corpore grauat, ut erit volare appetat, ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aere non suspendat. Bene ergo in Herodio & accipitre electorum persona significatur, qui quoad in hac vita sunt, sine quantum locumque culpæ contagio esse non possunt, sed cum eis parum quid inest quod deprimit, multa virtus bonæ actionis suppetit, quæ illos in superna sustollit. E contrario hypocrita, & si qua facit, pauca quæ leuent pertrat, multa quæ grauent. Neque enim nulla bona agit hypocrita, sed quibus ea ipsa deprimat, multa perueria committit. Pauca igitur pennæ struthionis corpus non subleuant, quia paruorum bonum hypocritæ multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoque ipsa struthionis penna ad pennas Herodij & accipitris similitudinem coloris habet, virtutis similitudinem non habet. Illorum nanque conclusæ, & ideo firmiores sunt, & volatu aerem premere virtute suæ colligationis possunt. At e contrario struthionis pennæ dissolutæ, ideo volatum sumere nequeunt, quod ab ipso, quem premere non potuerunt, aere transcendantur. Quid igitur in his aspiciamus, nisi quod electorum virtutes solidæ euolant, ut ventos humani fauoris premant? Hypocritarum vero actio quantumlibet recta videatur, volare tamen non sufficit, quia videlicet fluxæ virtutis pennam humanæ laudis aura pertransit. Sed ecce cum vnum eundemque bonorum malorumque habitum cernimus, tum ipsam in electis ac reprobis professionis speciem videmus, & vnde nostræ intelligentiæ detur, ut electos a reprobis, ut a falsis veros cōprehēdēdo discernat, perspicimus. Quod tamen citius agnoscimus, si intempera in memoriam præceptoris nostri verba signamus, qui ait: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Neque enim pensanda sunt quæ ostendunt in imagine, sed quæ seruant in actione. Vnde hic postquam speciem struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicens: Quæ derelinquit in terra oua sua. Quid enim per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur? quæ diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur. Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuam volatilia conuertuntur. Ita nimirum certum est, quod paruuli auditores, ac filij frigidi insensibilesque remaneant, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Quia vero hypocritæ quamuis perueria semper operentur, loqui tamen recta non desinunt, bene autem loquendo, in fide vel conuersatione filios pariunt, sed eos bene viuendo nutrire non possunt, recte de struthione hic dicitur. Quæ derelinquit in terra oua sua. Curam nanque filiorum hypocrita negligit, quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quanto magis extollitur, tanto minus de prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse est natos per conuersionem filios nequaquam a terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Oua in terra dereliquisse est nullum celestis vitæ filij exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera nō caleat, de torpore pro-

Matt. 7.

Iob. 39.

Y

Z

lis editæ, idest de ouorum sitorum frigore non dolent, & quanto se libentius terrenis actibus inserunt, tanto negligentius eos quos generant, agere terrena permittunt. Sed quia derelictos hypocritarum filios superna cura non deserit (nonnullos nanque etiam ex talibus intima electione præscitos largitæ gratiæ respectu calefacit) recte subiungitur. Tu forsitan in puluere calefacies ea: ac si dicat, ut ego qui illa in puluere calefacio, quia paruulorum animas prædicatorum suorum sollicitudine destitutas, & in medio peccantium positas Dominus amoris sui igne succendit. Hinc est enim, quod plerisque cernimus & in medio populorum viuere, & tamen vitam torpentis populi non tenere. Hinc est etiam, quod plerisque cernimus & malorum turbas non fugere, & tamen superno ardore flagrare. Hinc quoque est, quod plerisque cernimus (vt ita dixerim) in frigore caleare. Vnde enim nonnulli inter terrenorum hominum torpores positi supernæ spei desiderijs inardescunt? Vnde etiam inter frigida corda succensi sunt, nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate discussa, per sensum spiritus vitalis animare, vt nequaquam iacentia in infimis torpeant, sed in viuam volatilia versa, sese ad cœlestia contemplando, idest volando, suspendant.

Iob. 39.

A

¶ Notandum vero est, quod in his verbis non solum hypocritarum actio peruersa reprobatur, sed bonorum etiam magistrorum, si qua fortasse subreperit, elatio premitur. Nam cum de se Dominus dicit, quod derelicta oua in puluere ipse calefacit, ipse profectò aperte indicat, quod ipse operatur inuisibilis per verba doctoris, qui & hæc verbis vilius hominis calefacit quod voluerit in frigore pulueris. Ac si aperte doctoribus dicat: Vt sciatis quia ego sum, qui per vos loquentes operor, ecce cum voluerit, cordibus hominum etiam sine vobis loquor. Humiliata igitur cogitatione doctorum, ad exprimentum hypocritam sermo conuertitur, & qua fatuitate torpeat, adhuc sub struthionem factò plenius indicatur. Nam sequitur: Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Quid in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio Dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi quod antiquus hostis exprimitur? qui huius mundi rapinis insidians, humana quouidie morte fatiatur. De qua per prophetam pollicente Dño dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Struthio itaque oua sua deserens obliuiscitur, quod pes conculcet ea, quia videlicet hypocritæ eos, quos in conuersione generant filios derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligenter, nimium metuerent ne quis ea per opera peruersa demonstrando calcaret. Obliuiscitur etiam quod bestia agri conterat, quia nimirum si diabolus in hoc mundo seuiens editos in bona conuersione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Habent ergo veraces magistri super discipulos suos timoris viscera ex virtute charitatis, hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metuunt,

Iob. 39.

Matt. 13.

Esa. 35.

B

metuunt, quanto nec sibi metipfis quod timere debeant, deprehendunt. Et quia obduratis cordibus viuunt, ipsos etiam quos generant filios nulla pietate debiti amoris cognoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur. Induratur ad filios quasi non sint sui. Quem enim charitas gratia non infundit, proximum suum, etiam si ipse hunc Deo genuit, ut extraneum respicit, ut profecto sunt omnes hypocritarum quorum videlicet mentes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt, & in cunctis, quae agunt, dum sua semper expetunt, erga affectum proximi nulla charitatis compassione mollescunt. Et quia charitatis viscera nesciunt, eorum mens quantum per mundi concupiscentiam in exteriora resoluatur, tantum per inaffectionem suam interiori obduratur, & torpore insensibili frigidescit intrinsecus, quia amore damnabili mollescit foris, seque ipsam considerare non valet, quia cogitare se minime studet. Cogitare vero se mens non potest, quae tota apud semetipsam non est. Tota vero esse apud semetipsam non sufficit, quia per quot concupiscentias rapitur, per tota semetipsa species dissipatur, & sparsa in infimis iacet, quae collecta si vellet ad summa consergeret. Vnde iustorum mens, quia per custodiam disciplinae, a custorum visibilium fluxu appetitu constringitur, collecta apud semetipsam intrinsecus integratur, qualisque Deo vel proximo esse debeat, plene conspicit, quae nihil suum exterius derelinquit. Et quantum ab exterioribus abstracta compescitur, tantum aucta in intimis inflammatur. Et quo magis ardet, eo ad deprehendenda vitia amplius lucet. Hinc est enim quod sancti viri dum se intra semetipsos colligunt, miracac penetrabili acie occulta etiam aliena delicta deprehendunt.

Job. 39.

D Sequitur: Cum tempus fuerit in altum alas erigit. Quid enim per alas huius struthionis accipimus, nisi pressas hoc tempore quasi complicatas hypocrite cogitationes? Quas cum tempus fuerit, in altum eleuat, quia opportunitate comperta eas superbiendo manifestat. Alas in altum erigere est per effrenatam superbiam cogitationes aperire. Nam caute quia sanctum se simulat, & quasi in semetipso stringit quae cogitat, quasi alas in corpore per humilitatem plicat. Eat ergo hypocrita, & nunc sui laudes appetat, postmodum vitam proximorum premat, & quandoque se in irrisione sui conditoris exercent ut quo elatiora semper excogitat, eo se supplicijs atrocioribus immergat. Vnde & subditur: Obliviscitur quod pes conculcet ea, & bestia agri conterat. Tunc ova pes calcet, & bestia agri conterit, cum in terra deseruntur, quia videlicet humana corda, dum semper terrena cogitant, semper quae ima sunt, agere appetunt, ad conterendum se bestiae agri, id est diabolo sternunt, ut cum diu infima cogitatione abiecta sunt, quandoque etiam maiorum criminum perpetratio ne frangantur. Sequitur, Induratur ad filios, quasi non sint sui. Quasi non suos respicit, quos aliter viuere quam docuit ipsa deprehendit, & durecente seuitia terrores admouet, seque in eorum cruciatibus exercet, atque inuidiae facibus inflammata, in quibus non laborauit ut possent viuere, laborat ut debeant interire. Hypocrite ergo, qui per struthionem

intelliguntur, consuetudinis talis esse perhibentur, ut de nullo alio curam habeant, sed de his quae agunt, in se gloriantur, & sibi soli bonum quod agunt, praeter ceteris ascribunt.

De Vulture, & eius natura Christo applicata.
Cap. XXXVIIII.

Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vulturis. Quis hoc loco auis nomine signatur nisi ille, qui corpus carneum, quod assumpsit, ascendendo ad aethera librauit? Qui apte quoque vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si iacens cadauer conspicit, ad eam cadaueris deuolat, & plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de summis labitur, Recte ergo mediator Dei & hominum redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine diuinitatis suae, quasi quodam volatu sublimi cadauer mortalitatis nostrae contempnit in infimis, & sese de caelestibus ad ima demittit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petijt, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, inuenit. Sed huius vulturis oculus fuit ipsa intentio nostrae resurrectionis, quia ipse ad triduum mortuus, ab aeterna nos morte liberauit. Ille enim perfidus Iudeus populus, quia mortalem vidit, sed quomodo morte sua mortem nostram deserueret, minime attendit, conspexit quidem vulturem, sed oculum vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius vias, quibus nos ad alta subleuaret, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neque enim pensare studuit, quod eius nos humilitas leuaret ad caelestia, & mortis eius intentio reformaret ad vitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculus vulturis, quia & si vidit eum quem morte tenuit, videre noluit quanta vitae nostrae gloria de morte eius sequeretur. Vnde ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitae recipere renuit, predicatorum regni caelorum prohibendo, sequendo, feriendo repuit. Qui praedicatorum scilicet Apostoli repulsi, Iudaeam ad quam missi fuerant deferentes, in Gentilitatis collectionem dispersi sunt. Sed & natura vulturis talis esse dicitur, ut per vulturem quisque peccator intelligi videatur. Vultur siquidem exercitum sequitur, ut mortuorum cadaueribus satietur, quia peccator prauos homines, qui sunt in exercitu diaboli, sequitur, ut prauos eorum mores imitetur. Mortuorum cadaueribus vescitur, quia carnalibus desiderijs, quae mortem generant, delectatur. Vultur etiam pedibus libenter graditur. Vnde & a quibusdam gradipes appellatur, quia terrena peccator amat, & terrenis inhiat. Quandoque etiam vultur in altum volat, quia peccator ad caelestia mentem quandoque leuat, sed qua intentione hoc faciat, alter ignorat. Quis enim intuetur oculos vulturis, id est intentionem cogitationis? Hoc enim omnipotens sibi reliquit, qui cogitationes hominum solus nouit. Nota etiam quod vultur (ut ait Isidorus) a volatu tardo nominetur. Tarde enim cum volare co-

F Iob. 28.
† oculus
habet li-
tera.

G

H Natura
vulturis.

perit, a terra recedit, quia peccator aut vix aut nunquam terrena desideria derelinquit.

De Gruibus ordine literato vnam praevolantem sequentibus &c. Cap. XXXIX.

I Gruis natura.

Grues dum pergunt, vnam sequuntur ordine literato. Excelsa autem petunt, quo facilius videant, quas perant terras. Castigat autem reliquas acri voce ea, quae cogit agmen. At ubi raucescit, succedit alia. Noctem autem excubias diuidunt, & ordinem vigilarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensim a terra pedis alterius digitis, quibus somnos arceant. Quid cauendum erit, clamor indicat. Aetatem in illis color prodit. Nam in senectute nigrescunt. Grues cum de loco ad locum transuolant, ordinem procedendi volando seruant. Illos autem significant, qui ad hoc student, ut ordinate viuant. Grues. n. ordine literato volantes designant ordinate viuentes. Cum autem ordinate volando procedunt, ex se literas in volatu fingunt. Illos autem designat, qui in se praecipua scripturae bene viuendo formant. **K** Vna earum reliquas antecedit, quae clamare non desinit, quia praelatus, qui primum locum regiminis obtinet, suos sequaces moribus & vita praere debet, ita tamen ut semper clamet, & viam bonae operationis sequacibus suis praedicando demonstrat. Quae autem alias antecedit, si rauca facta fuerit, tunc alia succedit, quia praelatus, si verbum Dei subiectis non praedicet, vel praedicare nesciat, cum raucus fuit, necesse est ut alius succedat. Si autem nox accesserit, illa, quae praecedit, cum alijs ad terram descendens, locum quietis petit, tunc simul omnes ad custodiam sui vigilias ordinant, ut reliquae securius somni quiete sumant. Possimus autem per vigilias intelligere quoslibet discretos fratres, qui conuenter fratribus temporalia praesident, & de singulis specialiter curam habent. Ad obsequia fratrum pro posse suo vigilant, ut ab eis incursum clamorem, & accessum secularium repellant prudenter. Grues vero, quae ad hoc eliguntur, ut pro alijs vigilant, in pede a terra suspensim lapillum tenent, timentes ne si qua earum dormiat, lapsus a pede lapillus cadat. Si autem cadat, emigilans clamat. Lapis est Christus, pes mentis affectus. Sicut. n. aliquis pedibus incedit, sic mens suis affectibus quasi pedibus ad optata tendit. Si quis igitur ad custodiam sui vel fratrum vigilat, lapillum in pede. i. Christum in mente porter. Illud autem summopere caueat, ne si in peccato dormierit, lapillus e pede decidat, i. Christus a mente recedat. Si autem ceciderit, per confessionem claret, ut dormientes excitet, id est fratres tam pro se quam pro eorum excessibus ad vigilantiam circumspersionis inuiter. Aetatem in illis color prodit. Nam in senectute nigrescunt. Hic enim color in senectute seni competit, cum pro peccatis plangendo gemit. Cum enim quae male gessit, senex commemorat, in senectute colorem mutat. Mutat enim amorem pristinae delectationis in dolore contritionis. Ecce qualiter per naturam volucrum doceri potest via religiosorum.

De natura Milui ad vitiosos applicata.
Cap. XL.

M

Illius, mollis est viribus & volatu, quasi si mollis auis, unde etiam nuncupatur, rapacissimus tamen est, & semper domesticis auibus insidiatur. Sicut enim in libro Etymologiarum Isidori legitur, Miluus a molli volatu nominatur. Est igitur Miluus mollis viribus, illosque significat, quos mollietate voluptatis tentat. Cadaueribus Miluus vescitur, quia carnalibus desiderijs voluptuosi delectantur. Miluus enim carnes rapiens est, desidiosus, voluptuosa quarens. Circa coquinas & macella Miluus assidue volitat, ut si quid crudae carnis ab eis proijciatur foras, velociter rapiat. Per hoc autem Miluus eos nobis inuuit, quos cura ventris sollicitos reddit. Qui igitur huiusmodi sunt, voluptuosa quaerunt, macella frequentant, & coquinis inhiant. Miluus timidus est in magnis, audax in minimis. Syluestres volucres rapere non audent, domesticis autem insidiari solet. Insidiatur pullis ut eos rapiat, & quos incautos reperit velocius necat. Sic molles & voluptuosi teneros pullos rapiunt, quia simpliciores & prouidos suis moribus aprant, & ad peruersos vius pertrahunt. Super eos lente volando incautos decipiunt, dum eos blandis sermonibus adulando seducunt. Ecce quomodo volucres, quae ratione carent, peritos homines, & ratione vtentes, per exempla peruersae operationis sibi cauere docent.

De Hirundinis natura moraliter anime penitenti addita. Cap. XLI.

H

Virtus, & Hirundo, & Ciconia cognouerunt tempus aduentus sui: Israel autem non cognouit iudicium Domini. De torture superius diximus. Restat autem ut nunc de hirundine, & postea de Ciconia differamus. unde Isidorus. Hirundo (inquit) dicta est, quod cibos non sumat residens, sed in aere haerendo capiat escas, & edat: garrula est auis, & per tortuosos orbes, & flexuosos circuitus peruolans, & in nidis construendis, educandisque foetibus solertissima, habens etiam quiddam praescium, quod quae lapsura sint deferat, nec appetat culmina: ab alijs quoque auibus non impetitur, nec unquam praeda est. Maria transuolat, ibique hyeme commoratur. Custodit autem tempora aduentus sui, nouit etiam quando veniat, & quando reuertatur. Nouit pia auis annunciare aduentus sui testimonio veris initium. Per hirundinem (sicut autoritas testatur) aliquando superbia mentis, aliquando contritio contribulati cordis intelligatur. Quod per hirundinem superbia designetur per Tobiam dicitur: Cum iactasset se (inquit) Tobias iuxta parietem, & obdormissent, contigit ut ex nido hirundinum dormienti illi calida stercorea inciderent super oculos eius, fieretque caecus. Vnde Beda super Tobiam: Hirundo propter leuem volatum superbia cordis leuitatemque figurat. Cuius immunda.

P Hierem. 8.

Hirundo.

Tob. 2.

Esa. 38.

ditia confestim excæcat, nec enim videre permittit, qualis fuerit. Quod autem per hirundinæ contritio cordis intelligi debeat Propheta demonstrat dicens: Sicut pullus hirundinis sic clamabo. Intelligimus igitur per hirundinem quemlibet discretum doctorem, per hirundinis pullum clamantem discipulum, per clamorem mentis contritionem. Clamat pullus hirundinis, dum quærit a magistro verbum prædicationis. Clamat pullus hirundinis, dum per confessionem magistro manifestat affectum contriti cordis. Si nosti clamorem hirundinis, nisi fallor, questum designat animæ penitentis. Clamor enim hirundinis est dolor penitentis. Hirundo cibos residens non sumit, sed in aere hæres escas edit, quia qui terrena non diligit, remotus a terrenis cælestia quærit. Garrula avis dicitur, quia querulosis orationibus sepius delectatur. Ideo flexuosos circuitus peruolat, ut ad diuersa obedientiæ præcepta mentem subiectus flectat. In nidis construendis, educandisque foetibus solertissima, nidum in alto construit, quia in fide passionis Christi spem fixam ponit, solers est in educandis foetibus id est in docendis subiectis fratribus. Habet etiam quiddam præcium, quod deserat lapsura, nec appetat culmina. Quiddam etiam præcium habent, quos vere penitet, quia casum præsentis seculi fugiunt, & permansura sine fine quærunt. Hirundo ab alijs auibus non imperitur, nec vnquam præda est: rapaces enim aues nunquam hirundinem rapiunt, quia contriti corde nunquam dæmonibus præda fiunt. Hirundo maria trãuolat, quia quem vere penitet, amaritudines & tumultus huius mundi exire desiderat. Ibi que hyeme commoratur. Cum enim hyems ingruit, & frigus accedit, tunc iustus ad calorem charitatis transit, ibi que patienter expectat, donec frigus tentationis a mente recedat. Nouit pia auis annuntiare aduentus sui testimonio veris initium. Reuertitur hirundo post frigus hyemis, ut annuntiet initium veris. Similiter iustus post frigus nimie tentationis reuertitur ad temperantiam moderatæ mentis, ut qui frigus tentationis euaserat, ad ætatem id est dilectionis calorem moderate per ascensus boni operis accedat. Hec est igitur natura hirundinis, id est animæ penitentis, quæ semper quærit veris initium, quia in omnibus tenet discretionis & temperantiæ modum. Ecce qualiter simplex auis eos instruit, quos ab initio diuina providentia discretos facit.

De Ciconiæ natura. Cap. XLII.

S
Ciconiæ.

Iconiæ vocatæ sunt a sono quo crepitant, ciconiæ, quem sonum oris potius esse constat, quam vocis, quia eum quatiente rostro faciunt. Hæ veris nuntia, societatis comites, serpentium hostes, maria transuolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Cornices duces eas præcedunt, & ipsæ quasi exercitus profequuntur. Eximia illis circa filios pietas. Nam vsque adeo nidos impense fouent, ut assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem tem-

pus impenderint in foetibus educandis, tantum & ipse inuicem a pullis suis aluntur. Ciconiæ sonum oris pro voce quatiente rostro faciunt. Illos autem prendunt, qui cum fletu & stridore dentium quod male gesserunt, ore promunt. Hæ sunt nuntia ueris, quia ceteris demonstrant temperantiam conuersæ mentis. Societatis sunt comites, quia libenter habitant inter fratres. Dicitur etiam de Ciconia, quod sit serpentibus inimica. Serpentes sunt peruersæ cogitationes, siue peruersi fratres, quos Ciconia rostro percussit, dum iustus prauas cogitationes restringit, vel peruersos fratres pungenti iniectione reprehendit. Maria transuolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Asia interpretatur eleuata. Maria igitur transuolant, & in Asiam pergunt, qui spiritus mundi tumultibus ad altiora tendunt. Eximia illis circa filios pietas, ut assiduo incubitu super eos plumas exuant. Assiduo incubitu super pullos Ciconiæ plumas exuunt, quia dum prælati subiectos nutriunt, superfluitatis & leuitatis a se plumas euellunt. Quantum autem tempus impenderint in foetibus educandis, tantum & ipse inuicem a pullis aluntur. Quandiu pulli earum indigent, tandiu Ciconiæ eos nutrire debent, quia quandiu erudiri indigent discipuli, tandiu verbo doctrinæ debent eos alere prælati. Similiter subiecti prælatos suis laboribus fouere debent, ut eis ministrent necessaria, quibus indigent. Turtur igitur, & Ciconia, & hirundo illos reprehendant, qui Christum in carnem aduenisse non credunt, & iudicium Domini futurum non pertimecunt.

De Merula natura moraliter. Cap. XLIII.

Sidorus de merula. Merula (inquit) antiquitus modula vocabatur, eo quod moduletur. Alij merulam vocatam aiunt, quia sola volat, quasi mera volas. Hæc cum in alijs locis nigra sit, in Achaia tamé candida est. Merula est auis parua, & nigra. Illos autem innuit, quos peccati nigredo tingit. Merula dulcedine propriæ vocis mentem mouet in affectum delectationis. Illos autem figurate demonstrat, quos voluptas carnis per suggestionem tærat. De ea siquidem Beatus Gregorius in libro dialogorum scribit, qualiter beato Benedicto volitans occurrerit, qualiter vir tantus post discessum volucris tentatus fuerit ardore libidinis. Ait enim: Quadam vero die dum solus esset beatus Benedictus, tentatio affuit. Nam nigra, paruaque auis, quæ vulgo merula vocatur, circa eius faciem volitare cœpit, eiusque vultui importune insistere, ita ut capi manu posset, si hanc vir sanctus tenere voluisset, sed signo crucis edito recessit auis, tanta autem carnis tentatio aui eadem recedente secuta est, quantam vir sanctus antea nunquam fuerat expertus. Quandam namque aliquando fœminam viderat, quam malignus spiritus ante eius mentis oculos adduxit, tantoque igne serui Dei animum in specie illius accendit, ut se in eius pectore amoris flamma vix caperet, ut etiam penè deserere eremum voluptate victus deliberaret, cum subito superna gratia respectus, ad semetipsum reuersus

Lib. 2.
Cap. 11.

De Graculi natura moraliter. Cap. XLV.

Abanus de Graculo. Graculus a garrulitate nuncupatus, non ut quidam volunt, graculi dicti quod gregatum volent, cum sit manifestum ex voce eos nuncupari. Est enim loquacissimum genus, & vocibus importunum, quod vel philosophorum loquacitatem, vel hæreticorum verbositatem noxiam significare potest. Potest adhuc & aliud dici de natura graculi. Graculus enim garrulos designat, & gulosos. Qui enim gulositati student, post cibum inanes rumores libenter referunt, & vel detrahunt, vel aures detractioni præbent. Graculus in syluis degit, de vna arbore in aliam garriendo tranuolat, quia homo garrulus de ijs cum quibus habitat, etiam turpia, quæ de eis nouerit, alijs narrare non cessat. Graculus cum aliquem transire conspicit, garrit, & cum occultos reperit, similiter agit: quia garrulus homo non tantum detrahit secularibus, sed etiam eis quos religionis occultat locus. Graculus aliquando captus cauea includitur, ut articulata verba loqui doceatur. Similiter cum aliquis secularis ad conuersionem uenerit, verba religionis addiscit, ut lingua volucris verba loquatur hominis, ut qui inordinate loqui consueuerat, ordinate loqui deinceps assuescat. Quandoque tamen euenit, ut graculus, qui clausus tenebatur, euadat: & qui prius garrulus fuerat, post egressionem magis clamet. Eodem modo garrulus homo cum vitam religionis accipit, vix linguam suam deserit, sed si forte relicto habitu foras exierit, bonum religionis in partem malam detrahendo quasi garriendo vertit. Moneat igitur natura volucris, quis recipi debeat ad confortium religionis. Prouidus igitur doctor cum aliquem recipere debet, saltem eum prius per aliquam uiam cohabitationem probeat. A quodam viro prudente & religioso didici, quod sunt quædam diuersitates hoim, quæ vix ordinate in religione possunt detineri. Si autem quaras qui sint, ut euitari possint, hi sunt pictores, medici, ioculatores, & quidam alijs, qui per diuersas regiones discurrere sunt assueti. Huiusmodi hoies vix possunt esse stabiles. Ars pictoris valde est delectabilis. Cum enim pictor ecclesiam, capitulum, refectorium, vel aliquas officinas pinxerit, ad aliud nonasterium si ei concessum fuerit rogatus ab aliquo, causa pingendi transit. Opera Christi pingit in pariete, sed vinam ea teneret in mente, & ea sciret pingere coloribus id est exemplo, & moribus. Ars vero medicinæ multis indiget, & vix vnquam propria rerum possessione caret. Qui enim eam exercet, necesse est ut aromatum & pharmacorum speciebus abundet. Cum aliquis ecclesiæ vicinus infirmitate premitur, medicus, ut ad infirmum veniat, rogatur. Si autem abbas eum ire non permiserit, iram & indignationem tam agri quam medici incurrit. Medicus quandoque videt quod decenter eum videre non licet. Tangit quod religioso tangere non conuenit. De incertis per experimeta loquitur, sed experimeta est fallax, ideo sæpe fallitur. Sed hoc religioso non expedit, ut alia quam vera loquatur. Promittit ecclesiæ suæ lucrum, si eat ad infirmum, sed

Inutiles
claustro.

Pictores.

Medici.

reuersus est, atque vtricarum & veprium iuxta densa succrescere fruticeta conspiciens, exutus indumento, quo vestitus erat, nudum se in illos spinarum aculeos, illaque vtricarum incendia proiecit, ibique diu volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exijt, & per cutis vulnera eduxit a corpore vulnus mentis, quia voluptatem traxit in dolorem. Merula igitur volitans est suggestio voluptate tentans. Qui igitur abijcere cupiunt voluptatem merula, oportet ut ad beati Benedicti transeant correctionem disciplinæ, & sic delectationem mentis extrahant per afflictionem carnis. In regionibus Achaia sunt, sicut Isidorus testatur, candidæ merulae. Candida merula est voluntas munda. Achaia vero soror laborans interpretatur. Duæ sunt sorores Rachel & Lia, actiua scilicet & contemplatiua vita. Lia laboriosa interpretatur. Actiua vita docet eleemosynas impendere, rudes & simplices docere, munditiam castitatis habere, proprijs manibus laborare. hic est labor actiuae vitæ, hæc est soror laborans. hæc est Achaia scilicet actiua vita. In Achaia igitur quasi candidæ merulae sunt, qui in actiua vita pure viuunt.

De Bubonis natura moraliter. Cap. XLIII.

Sidorus de Bubone. Bubo a sono vocis compositum nomen habet. Auis feralis, onusta quidem plumis, sed graui semper detenta pigritia, in sepulchris die noctuque uolatur, & semper commorans in cauernis. Vnde Rabanus, Bubo (inquit) tenebris peccatorum deditos, & lumen iustitiæ fugientes significat. Ideoque inter immunda animalia in Leuitico deputatur. Vnde per Bubonem intelligere possumus quemlibet peccatorem. Bubo a sono vocis dicitur, quia ex abundantia cordis os loquitur. Nam quod cogitat mente, profert voce. Auis fœda esse dicitur, quia stercore eius locus in quo habitat, commaculatur, quia peccator illos, cum quibus habitat, exemplo peruersi operis dehonestat. Auis est onusta plumis, id est superfluitate carnis, & leuitate mentis. Sed graui quadam detenta pigritia. Detinetur inertia, & pigritia graui, quia peccatores ad bene operandum sunt inertes, & pigri. Die noctuque moratur in sepulchris, nam delectatur in peccato, quod est fœtor humanæ carnis. Habitat etiam in cauernis, nec per confessionem exit foras, sed lucem veritatis odit. Ab alijs auibus visus, magnis earum clamoribus proditur, magnis etiam incursionibus vexatur. Si enim peccator ad lucem cognitionis, vbi peccata sua cognoscatur, veniat, magnam bene agentibus derisionem præstat, & cum in peccato deprehensus fuerit, ab alijs verba reprehensionis audit, plumas enim eius euellunt, & rostro lacerant, quia & carnales actus peccatoris bene agentes reprehendunt, & superfluitatem leuitatis eius damnant. Infelix ergo Bubo dicitur, quia infelix est, qui ea, quæ prædiximus operatur.

Leuit. 11.

Matt. 11.

Lib. 4.
dialog.
cap. 55.

Actu. 8.
Ioculato-
res.

tacet scandalum, & animæ suæ damnum. Nosti for-
sitan fratrem de monacho medico, Iusto nomine, sed
vtnam iusto operatione, qui in medicamine tres au-
reos absconderat, quid de eo beatus Greg. dicat, qui
licet ei in infirmitate sua seruiet, in correptione ta-
men ei non peperit. Fratres ante mortem cum eo
loqui prohibuit, post mortem vero eum in sterqui-
linio sepeliri iussit. Sic autem est absolutus post mor-
tem: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Sed
& ioculatores, ante conuersionem leues, cum ad cõ-
uersionem veniunt, sapius vñ leuitate, leuiter re-
cedunt. Illi vero qui per diuersas regiones discurre-
re sunt consueti, si tedio claustris fuerint aggrauati,
citius à claustris exeunt, quia terrarum diuersitates
norunt.

¶ De Anseris natura moraliter. Cap. XLV I.

Anser vigilias noctis assiduitate clangoris
testatur. Nullum autem animal
ita odorem hominis sentit, vt anser:
vnde & clangore eius Gallorum ascen-
sus in Capitolium deprehensus est. Vn-
de Rabanus: Hæc auis prouidos homines, & erga
sui custodiam bene vigilantes significare potest. An-
serum duæ sunt species, domestici scilicet, & campe-
stres. Campestris in altum, & ordinate volat, illo-
que designat, qui remoti a terrenis, ordinem bene
viuendi seruant. Domestici vero in vicis simul habi-
tant, frequenter exclamant, seipos rostro lacerant,
illosque significant, qui etsi conuentus amēt, loqua-
citati tamen & detractioni vacant. Campestris anse-
res omnes, sunt coloris cinerici, nec aliquē eorum
varium seu niueum vidi. In domesticis vero non so-
lum habetur color cinericius, sed etiam varius vel
albus. In campestribus habetur color cinericius id-
est, in ijs, qui à seculo sunt remoti, pœnitentiæ vilis
habitus. Il vero qui in vicis vel in vrbibus habitant,
pulchrioris coloris vestem portat. Anser præ cæteris
animalibus superuenientis hominis odorem sentit,
quia discretus homo per bonam vel per malam fa-
mam alios licet longe remotos cognoscit. Cũ igitur
anser superuenientis hominis odorē sentit, nocte
clamare non desinit, quia cum negligentias ignoran-
tiz circumspectus frater in alijs videt, clamare debet.
In Capitolio quondam Romanis profuit clamor an-
seris, & in capitulo quotidie prodesset, cum negligen-
tias viderit, clamor prudentis fratris. Clamor anseris
à Capitolio repulit hostem Gallum: A capitulo ve-
ro clamor prouidi fratris hostem repellit antiquũ.
Clamor anseris vrbem Romam ab impetu hostium
seuauit immunem, clamor prudentis fratris ne tur-
betur à peruersis custodit vitam communiter viuē-
tium. Diuina autem prouidentia naturas volucrum
nobis (vt opinor) non proponeret, nisi eas in aliquo
nobis prouideret.

¶ De natura ardeę. Cap. XLVII.

Ardea vocata quasi ardua propter altos vo-
latus. Formidat enim imbres, & supra nu-
bes euolat, vt procellas imbrium sentire non possit.

Cum autem euolauerit, significat tempestatem. Hæc
multi Tantalum vocant. Vnde Rabanus. Hæc auis
potest significare animas electorum, quæ formidan-
tes perturbationem huius seculi, ne forte procellis
persecutionum instigante diabolo inuoluantur, in-
tentionem suam saper omnia temporalia efferetes,
ad serenitatem patriæ cęlestis, vbi assidue conspicit-
tur Dei vultus, mentes suas eleuant. Licet autem ar-
dea cibos in aquis quarat, in syluis tamen & in altis
arboribus nidum locat, quia iustus, qui rebus laben-
tibus & transitorijs seipsum pascit, in rebus tamen
diuinis & ita sublimibus spem ponit, & licet eius
caro sustentetur transitorijs, anima tamen delectatur
æternis. Ardea pullos in nido rostro defendere ni-
titur, ne ab alijs auibus rapiantur. Eodem modo
iustus forti inuentione percutit, quos peruersos ad
deciendum subiectos nouit. Quædam vero earum
habent colorem album, quædam cinericium,
vterque tamen color in bonam partem accipitur, si
per album munditia, per cinericium pœnitentia de-
signetur. Eiusdem generis sunt & qui pœnitentiam
agunt, & qui munde viuunt. Et color igitur ardeę,
& modus vitæ exemplum salutis religionis demon-
strant viris.

¶ De Caladrio aue. Cap. XLVIII.

Rhysilogus de caladrio dicit, quod totus
albus fit cuius femoris pars inter-
rior caliginem aufert ab oculis. Na-
tura igitur caladrij talis esse dicitur, vt
si ad infirmum hominem aliquoties
adducatur: vtrum infirmus mori, an viuere debeat,
astantes certos reddat. Si enim faciem hominis re-
spicit, nec oculos auertit, sed infirmi faciem diligen-
ter consideret, signum est quod viuet. Si autem ocu-
los à facie infirmi hominis auertat, signum est mor-
tis. Per caladrium intelligimus Christum, qui ve-
nit in mundum, vt saluum faceret genus huma-
nũ. Qui dicitur esse niuei coloris, quia ab omni pec-
cato fuit immunis. Cuius interior pars femoris abster-
git ab oculis obscuritatē caliginis. Per femur pro-
pagatio generis intelligitur. Interior igitur pars fe-
moris est incarnatio Saluatoris. Interior siquidem &
occulta fuit incarnatio Saluatoris, quæ etiam diabol-
um latuit. Venit Christus in mundum, vt saluum fa-
ceret genus humanum. Faciem suam a Iudæis auer-
tit. Gentiles respexit, iniquitates nostras sustinuit: &
qui peccatum non fecerat, in ligno crucis peccata
nostra portauit. Sed & quotidie præfatus caladrius
infirmittates nostras visitat, mentem per confessionē
considerat, & eos sanat, quibus gratiam pœnitendi
præstat, ab illis vero faciem auertit, quorum cor im-
pœnitens nouit. Istos respuit, sed illos, in quos fa-
ciem intendit, sanos reddit.

¶ De Phœnice. Cap. XLIX.

Phœnix Arabiæ auis dicta, quod colo-
rem phœniceum habeat, vel quod sit in
toto orbe singularis, & vnica. Nam Ara-
bes rem singularem vocant phœnicem.
Hæc quingentis & ultra annis viuēs, dum se viderit
seniulle,

E Caladri-
us, seu
Ca ladriõ
alijs, vt
gaza,
Chara-
drius dici-
tur.

seniulle, collectis aromatum virgulis rogam sibi in-
strat, & conuersa ad radium solis alarum plausu vo-
luntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de
cineribus suis resurgit. Vnde Rabanus: Phœnix, in-
quit, potest significare resurrectionem iustorum,
qui aromatum virtutum collectis, restaurationem
prioris vigoris post mortem sibi reparant. Phœnix
est Arabiæ auis. Arabia vero interpretatur campe-
stris. Campus est hic mundus, Arabia secularis
vita, Arabes seculares. Arabes phœnicem appel-
lant singularem. Singularis est quilibet iustus a cu-
ris secularibus omnino remotus. Phœnix per quin-
gentos annos viuere creditur, sicut scriptura testa-
tur. Centenarius vero numerus in annis moraliter
designat terminum perfectionis. Quingentorum
autem annorum numerus assignari potest quinque
corporis sensibus. Cum enim visus deficit, primus
centum annorum numerus transit. Cum vero defi-
cit auditus, transit secundus. Cum tres reliqui sen-
sus idest tactus, gustus, odoratus deficiunt, tunc
quingenti anni moraliter transacti sunt. Cum vero
morti phœnix appropinquat, tunc diuersas species
aromatum parat. Aromata sunt bona opera, diuer-
sæ species diuersæ animæ virtutes. Congeriem aro-
matum construit, & se in medijs aromatum specie-
bus componit. Hoc toties iustus agit, quoties ad
memoriam suam bonorum operum suorum multi-
tudinem reducit. Ad radium solis alis ignem volun-
tarium excitat, quia mentem alis contemplationis
excitatam iustus ardore Sancti spiritus inflamat.
Sic igitur phœnix incenditur, sed ex eius cinere phe-
nix iterum procreatur. Cum ergo phœnix moritur,
& ex eius cinere phœnix iterum nascitur, hoc exem-
plo agitur, vt futuræ resurrectionis veritas a singulis
fieri credatur, & resurrectio phœnicis est spes, & spe-
cies, seu specimen futuræ resurrectionis. Non est er-
go maius miraculum fides futuræ resurrectionis,
quàm ex cinere facta resurrectio phœnicis. Ecce vo-
lucrum natura simplicibus resurrectionis argumen-
tum præstat, & quod scriptura prædicat, opus na-
turæ confirmat.

¶ De Perdix natura. Cap. L.

Lamat perdix, & cõgregans fouet oua quæ
non peperit, faciens sibi non cum iudicio
diuitias: In medio enim dierum suorum
derelinquet eas, & in nouissimis suis erit
insipiens. Vnde Isidorus. Perdix de voce nomen ha-
bet, auis est dolosa, adeo autem fraudulenta, vt alteri-
us oua diripiens foueat. Sed fraus fructum non ha-
bet. Nam cum pulli vocem propriæ genitricis au-
dierint, naturali quodam instinctu hanc, quæ eos
fouit relinquunt, & ad eam, quæ genuit, reuertun-
tur. Vnde Rabanus: Diabolus per principes hæreti-
corum congregauit populos, quos non peperit, &
deceptorum sibi multitudinem consociauit, quos
postea dimisit, & omnium iudicio stultissimus esse
comprobatur. Possumus ergo intelligere diabolum
per perdicem, per ouum spem. Perdix vero illa cu-
ius oua diabolus furatur, ecclesia procul dabo in-
telligitur. In perdice igitur scriptura diabolum no-

bis innuit, qui oua alterius perdicis idest habentes
spem salutis furatur, fouet, & nutrit. Furatur dum
spem salutis eis subtrahit, fouet ocio; & delectatio-
ne nutrit, fouet terrenis desiderijs, nutrit carnalibus
illecebris. Cum autem pulli vocem propriæ genit-
ricis audiunt, quodam naturali instinctu eam reco-
gnoscunt. Similiter cum aliquis diabolo subiectus
fuerit, & vocem ecclesiasticæ prædicationis audit, ad
ecclesiam quasi ad genitricem propriam relicto dia-
bolo tranuiolat, vt sub alis diuinæ protectionis vlte-
rius in pace viuat. Ecce qualiter perdix oua, quæ
furatur & congregat, in pullis perdit, quia non est
mirum si quos male congregauerat diabolus, iudi-
cio veritatis perdat. In nouissimis ergo suis diabo-
lus insipiens erit, quia in die iudicij æterna benedi-
ctione carebit, & tunc audiet perdix cum perditis,
id est diabolus cum subiectis: discedite à me male-
dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, &
angelis eius. Ad hoc enim tendunt, qui in hac vita
diabolo seruiendo succumbunt.

Mat. 25.

¶ De Coturnice, seu quælea aue.
Caput L.

Oturnices a sono vocis dictas
constat, quas Græci ortygas vo-
cant, eo quod visæ fuerint pri-
mum in Ortygia insula. Hæc ad-
ueniendi habent tempora. Nã
æstate depulsa, Maria transuo-
lant. Ortygometra dicitur auis,
quæ gregem ducit: eam terræ

Mat. 25.

H

propinquantem accipiter videns rapit, ac propterea
cura est vniuersis ducem sollicitare externi generis,
per quam prima caueant discrimina. Sola hæc auis,
sicut & homo, caducum patitur morbum. Coturni-
ces adueniendi habent tempora. Nam maria transuo-
lant æstate depulsa. Coturnix maria transuolans est
anima omnia labetia calcans. Calor æstatis est ardor
charitatis. Frigus hyemis est tentatio refrigeratē mē-
tis. Ab amore igitur proximi per mare mudi huius
transineat iustus ad amorē Dei, vt in calida regione
semper maneat, qui semper calore dilectionis in se-
metipso flagrat, vt vitet frigus hyemis, procellas. f. &
vêtos improbitæ tationis. Ortygometra dicitur, quæ
ducit. Eã terræ propinquantem accipiter videns rapit.
Terra sunt terrena desideria, maria mundi pericula,
accipiter insidiās diabolus p suggestionē tentās. Pro-
pinquantem igitur terræ accipiter vidēs rapit, quia eos
qui terrena quærunt, diabolus secum trahit. Præla-
tus igitur, qui gregem antecedit, diligenter prouideat
qua intentione terrena petat, vtrum in suos v-
sus ea redigat, an ad necessitatem fratrum ea quærat,
ne accipiter idest diabolus eum rapiat, qui postpo-
sitis spiritalibus, terrenis inhare non cessat. Propter
quod cura est vniuersis, ducem sollicitare generis
externi, per quem prima caueant discrimina. Duo
sunt hominum genera bonorum, scilicet & malorũ.
Generis externi sunt hoies peruersi. Iusti igitur per-
uersos sibi pponunt, dũ casus & euētus eorum dili-
genter attendunt. Dum igitur hæc attente conside-
rant, primã peccandi discrimina considerãdo vitãt.
M. Hug. a S. Vict. To. ij. Aa 3 Hæc

Hæc auis sicut homo caducū morbum patitur, quia spiritualis homo sicut carnalis aliquoties peccare perhibetur, nec quoties peccat, moritur, quia ei penitenti gratia non negatur. Vnde scriptū est: Septies in die cadit iustus nec tamē definit esse iustus. Quoties enim iustus peccat, toties adijcit vt resurgat.

De Vpupa natura. Cap. LII.

V Pupa Grecis ἐπιπυρα epops appellatur, ab ἐπιπυρα: epopsaomæ, quod est obsonium facio, eo quod stercore humana consideret, ac congreget, & fœtenti pascatur fimo: Auis est spurcissima, cristis extantibus galeata, semper in sepulcris, & humano stercore commorans. Vnde Rabanus: Hæc auis sceleratos peccatores significat, homines scilicet, qui fordibus peccatorum assidue delectantur. Vpupa etiam luctum amare dicitur, quia seculi tristitia mortem spiritus operatur. Propter hoc oportet eum, qui diligit Deum, semper gaudere, sine intermissione orare, in omnibus gratias agere, quia gaudium fructus est spiritus. De vpupa etiam Physiologus dicit, quod cum senuerit, & volare non possit, filij eius ad eam veniunt, & pennas venustissimas e corpore ipsius euellunt, eamque fouere non cessant, & donec iterū pennæ nouæ crescant, cibis sustentant (vt scriptura dicit) donec sicut ante assumptis viribus euolare possit. Exemplo igitur suo vpupa peruersos homines arguunt, qui patres suos cum senuerint à domibus proprijs expellunt, qui eos cum deficiant, sustentare renuunt, qui tamen ipsos cum adhuc paruuli essent, educauerunt. Videat igitur homo rationalis creatura quid patri vel matri debeat, cum irrationalis creatura quod prædiximus, in necessitate cum senuerint, parentibus reddat.

De Holore vel Cygno. Cap. LIII.

Holor auis est, quam græci κυκνον cygnum appellant: Holor autem dictus est quia ὅλος holos dicitur totus, quod sit totus albus in plumis. Nullus enim meminit cygnum vidisse nigrū. Cygnus autem a canendo est appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatus vocibus fundit. Id eo autem suauiter eum canere perhibent, quia longum collum & inflexum habet, & necesse est eluētantem vocem per lōgum & flexuosum iter varias reddere modulationes, ferūt in Hyperboreis partib. præcinentibus citharædis holores plurimos aduolare, apteque admodum concinere. Cygnus plumā habet niueam, sed carnem nigram. Moraliter holor niueus in plumis designat effectum simulationis, qua caro nigra tegitur, quia peccatum carnis simulatione velatur. Cygnus dum in flumine natat, ceruicem capit erectam gestat, quia superbus qui cū rebus transitorijs ad interitum trahitur, etiam delabentium rerum possessione ad tempus gloriatur. Ferunt in Hyperboreis partibus præcinentibus citharædis holores plurimos aduolare, apteque ad-

modum concinere, quia qui voluptatibus totis desiderijs inhiant, quasi aduolantes voluptuosos concordant. Sed & in extremis cum cygnus moritur valde dulciter canere perhibetur. Similiter cum de hac vita superbus egreditur, adhuc dulcedine præsentis seculi delectatur, & quæ male gessit, ad memoriam moriens reducit. Cum vero niuea pluma cygnus exuitur, in veru positus ad ignem torretur. Similiter cum diues superbus moriens exuitur mundana gloria, descendens ad flammam inferni cruciabitur per tormenta, & qui cibum sumere consueuerat minis, in abyllum descendens fit cibus ignis.

De classe Salomonis, & Iosaphat. Cap. LIII.

Classis Salomonis per mare semel per tres annos ibat in Tharsis deferens in de aurum, & argentum, dentes elephantorum, & simias, & pauos seu pauones. Tharsis interpretatur exploratio gaudij. Est autem gaudium præsentis seculi, est & futuri. Gaudium præsentis vitæ sine clauditur, gaudium vero futuræ, nequaquam sine terminatur. Gaudium præsentis vitæ dolor & tristitia sequitur, gaudium vero futuræ nec dolor nec tristitia subsequitur. Gaudium præsentis seculi est honoribus sublimari, rebus transitorijs ad tempus perfrui, abundare parentum copia, & eorum delectari præsentia. Cum autem aliquis priuatur honoribus, spoliatur rebus, cum aliquis amicorum moritur, tunc dolor sequitur. Hoc gaudium igitur semper doloribus immiscetur.

Per tres annos semel classis Salomonis per mare mittitur in Tharsis. Classis Salomonis est virtus confessionis. Hac classis per huius mundi mare vehimur, ne submergamur. In Tharsis ergo classis mittitur, quæ inde aurum, & argentum, dentes elephantorum, simias, & pauos deferre perhibetur. Aurum & argentum in Tharsis esse dicitur id est, viri sapientia clari, eloquentia præditi, qui dum præsentis seculi gaudium explorant & exquirunt, seipsos cognoscunt. Et dum per classem Salomonis de Tharsis ad Hierusalem veniunt, & aurum purum aduehunt in pace ecclesiæ per confessionem puriores fiunt. De hoc auro purissimo fecit rex Salomon scuta auræa. Scuta aurea sunt qui pure viuunt, & alios ab incurfu diaboli defendunt. Ex prædicto etiam argento fiunt tubæ argenteæ id est doctores ecclesiæ. Attulit etiam simias & pauos, id est derisores & delicatos, vt qui in Tharsis derisores & delicati fuerant, in pace conuersionis humiles existant. Attulit etiam classis Salomonis dentes elephantorum, id est detractores superbiorum. Dum enim verbis detractorijs bonis operibus simplicium detrahunt, quasi dentibus eorū ossa rodunt. Nota, quod dentes elephantis materia fiunt eboris, & de materiā eboris fit thronus Salomonis. Qui enim ex rapina viuere consueuerant, subiecti vero Salomoni seipsos postea vt sint thronus eius, per virtutem iustitiæ & charitatis parant. Per tres annos semel classis Salomonis

nis ire consueuerat in Tharsis. Primus annus moraliter est cogitatio, secundus locutio, tertius operatio. Cum igitur de his tribus simul confessio agitur, quasi a feruis Salomonis per tres annos semel in Tharsis itur.

O Sed & Iosaphat rex Iuda (sicut historia dicit) classis in mari fecit, quæ nauigarent in Ophir propter aurum, & ire non potuerunt, quia contractæ sunt in Asiongaber. Iosaphat iudicans, Asiongaber lingua viri, id est confessio interpretatur. Iosaphat rex Iuda esse intelligitur vel esse dicitur, quando iudicium confessioni dominatur. Cum enim peccator in confessione seipsum iudicat, tunc rex Iosaphat in Iudæa regnat. Ophir vero herbosum interpretatur, herbosa terra dicitur, quæ ab aliquo non elaboratur, in qua nascitur abundantia graminis, vt moueat affectum delectationis. In hoc Ophir id est herbofo voluptuosi sedent, desidiosi iacent. Sedent assiduitate, iacent dissolutione. Hoc herbosum est hic mundus sterilis & infœcundus. In Ophir igitur classis Iosaphat ire propter aurum nititur, vt dum mundi casus attenditur, mentis puritas acquiratur. Sed cum hoc agitur, in Asiongaber classis Iosaphat fracta fuisse perhibetur. Gaber (sicut dicit Hieronymus) iuuenis siue fortis interpretatur. Non est igitur mirum si classis confessionis frangat impetus iuuentutis.

De Pauonis natura. Cap. LV.

Poniam de quibusdam præmissis iam diximus, restat vt de pauone, de quo agere intendimus, aliquid dicamus. Pauo (sicut dicit Isidorus) à sono vocis nomen accepit. Cum enim ex improuulo clamare cœperit, pauorem subitum audientibus incurrit. Pauo igitur à pauore dicitur, cum per vocem eius pauor audientibus inferatur. Pauo dum in Tharsis habitat, delicatos designat. Cum vero per classem in Hierusalem delatus fuerit, doctorum prædicantium figuram gerit. Duras habet carnes, & putredini resistentes, quæ vix à coquo coquuntur igni, vel à calore hepatis coqui possunt in stomacho. Tales sunt fortium doctorum mentes, quas nec flamma cupiditatis exurit, nec calor libidinis accendit. Habet pauo vocem terribilem, incessum simplicem, caput serpentinum, pectus sapphirinum, habet etiam in alis plumas aliquantulum ruffas. Habet caudam longam, & vt ita dicam, quasi oculis plenam. Habet, inquam, pauo vocem terribilem, quando prædicator peccatoribus comminatur inextinguibilem gehennæ ignem. Simpliciter incedit, quoties in operibus suis humilitatem non excedit. Habet caput serpentinum, dum caput mentis tenetur sub custodia callidæ circumspectionis. Color vero sapphirinus in pectore cœlestis desiderium designat in humana mente. Color ruffus subrubens in pennis amorem significat contemplationis. Longitudo caudæ longitudinem innuit futuræ vitæ. Quod autem quasi oculis in cauda habet, ad hoc pertinet quod vniuersisque doctor præuidet quod periculum in

sine singulis imminet. Est in cauda color viridis, vt initio conueniat finis. Varietas igitur colorum designat diuersitatem virtutum. Nota etiam, quod pauo dum laudatur, caudam erigit, quando prælatus quilibet adulantium laudibus per vanam gloriam mentem lenat. Pennas in ordine ponit, quia quicquid doctor agit, se ordinate fecisse credit. Cum autem cauda erigitur, posteriora nudantur, & sic quod laudatur in opere deridetur in elatione. Oportet igitur vt pauo caudam submissam gerat, vt id laudabile, quod doctor agit, cum humilitate fiat.

De natura Aquila. Cap. LVI.

Aquila ab acumine oculorum vocata. Tanti enim visus aut contuitus esse dicitur, vt cum super maria immobili penna feratur, ita vt humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natate videat, ac turbinis instar descendens, raptam prædam pennis ad litus pertrahat. Nam & contra radium solis fertur obtutum non flectere, vnde & pullos suos vngue suspensos, radijs solis obijcit, & quos viderit immobilem tenere aciem, vt dignos genere conseruat, si quos vero per spexerit reflectere obtutum, quasi degeneres abijcit. Vnde beatus Gregorius: Aquilæ vocabulo in scriptura sacra aliquando maligni spiritus raptores animarum, aliquando præsentis seculi potestates, aliquando vero vel subtilissimæ sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus, ima celeriter transuolans, & mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatore spiritus exprimuntur, Hieremia attestante qui ait: Velociore fuerunt persecutores nostri aquilis cœli. Persecutores enim velociore sunt, cum tanta contra nos maligni homines faciunt, vt ipsas etiam aereas potestates inuentionibus malitiæ præire videantur. Aquilæ vocabulo potestas terrena figuratur. Vnde per Ezechielem prophetam dicitur. Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullā cedri, & summitatem frondiū eius euulsit. Qua videlicet Aquila quis alius quā Nabuchodonosor rex Babylonis designatur? qui pro immensitate exercitus magnarū alarū, pro diurnitate temporū longo membrorū ductu, pro multis vero diuitijs plenus plumis, pro innumera autē terrenæ gloriæ cōpositione plenus varietate describitur. Qui venit ad Libanū, & tulit medullā cedri, & summitatem frondiū eius euulsit, quia Iudææ celsitudinē petens, nobilitatē regni eius quasi medullam cedri abstulit, & dum tenerriam regum prolem à regni sui culmine captiuādo sustulit, quasi summitatē frondiū eius euulsit. Aquilæ vocabulo subtilis sanctorum intelligentia exprimitur. Vnde idem propheta dum sub animalij specie euangelistas quatuor se vidisse describeret, in eis quartum animal, id est Ioannem per Aquilam significauit, qui volando terram deseruit, quia per subtilem intelligentiam interna mysteria Verbi videndo penetrauit. Similiter qui hæc terrena mente

In Job 9. Cap. 23.

deserunt, velut Aquila cum Ioanne per contemplationem caelestia quaerunt. Item beatus Gregorius de Aquila. Sicut Aquila volans ad escam. Moris quippe est Aquila, vt irreuerberata acie radios solis alpicat, sed cum refectionis indigentia vrgetur, eandem aciem oculorum, quam radijs solis infixerat, ad respectum cadaueris inclinat, & quamuis ad alta euolet, pro sumendis tamen carnibus terram petit. Sic & antiqui patres fuerunt, qui in quantum humanitatis infirmitas admitteret, creatoris lucem erecta mente contemplati sunt. Sed huc incarnandum in fine mundi praescientes, quasi a solis radijs deflexerunt. Et quasi de summis ad ima, veniunt, dum Deum super omnia, & hominem infra omnia agnoscent, Quem pro humano genere dum passurum, moriturumque conspiciunt, (qua scilicet morte semetipsos refici, atque reformari ad vitam nouerunt) quasi more Aquila post contemplatos solis radios, in cadauere escam quaerunt. Aliter. Sicut Aquila volans ad escam. Aquila etenim alto valde volatu suspenditur, & adnisi praecepti ad aethera libratur, sed per appetitum ventris terras expetit, seseque a sublimibus repente deorsum fundit. Sic humanum genus in primo parente ad ima de sublimibus corrui, quod nimirum conditionis suae dignitas in rationis celsitudine quasi in aeris libertate suspenderat, sed quia contra praecceptum cibum contigit, per ventris concupiscentiam ad terras venit, & quasi post volatum carnibus pascitur, qui illa libera contemplationis inspiracula perdidit, & deorsum corporis voluptatibus laetatur. Item de Aquila. Renouabitur vt Aquila iuuentus tua. Solet dici de Aquila dum senectute premitur, quod rostrum illius aduncetur & incuruetur, ita vt sumere cibum nequeat, & macie languescat, sed veniens ad petram rostrum acuit, & cibum capiens, iterum iuuenescit. Petra est Christus, Aquila quilibet iustus, qui ad petram rostrum acuit, dum seipsum Christo per bonam operationem conformem reddit.

Ibidem. cap. 25.

X Psal. 102.

De Ibi seu Ibi aue. Cap. LVII.

Y St volatile quod dicitur Ibis, hoc secundum legem imundum est pra omnibus volatilibus, quoniam mortuis, & morticinis cadaueribus vescitur, & super litora maris vel fluminum, vel stagnorum die nocteque moratur, quaerens mortuos pisciculos, vel aliquod cadauer, quod ab aqua iam putridum vel madidum eiectum fuerit foras. Nam in aquam ingredi timet, quia natate nescit, nec dat operam vt discat, quia mortuis cadaueribus delectatur, ideo non potest in altitudinem aquae ingredi, vbi mundi pisciculi demorantur, vt inde sibi capiat cibum, sed semper foris oberrans circuit refugiens puriores & altissimas aquas, vnde posset mundus viuere. Tu igitur Christiane homo, qui ex aqua & Spiritu sancto renatus es, ingredi ad intelligibiles & spirituales aquas, id est in altitudinem praecceptorum Christi, quae sunt Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longa nimitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Quia si nolueris in altiores ingredi,

Gala. 5.

di, & de ipsis spiritualibus escas tibi capere & sumere, sed circunueas foris & oberrans mortuis, & foetissimis cadaueribus saginari volueris, de quibus dicit Apostolus. Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt immundicia, adulteria, fornicatio, impudicitia, luxuria, ebrietas, comestatio, auaritia, cupiditas: ad immundorum societatem peruenies. Haec sunt carnales & mortiferae escae, quibus infelices animae nutriuntur ad poenam. Disce igitur natate super hoc mare magnum, & spatiosum manibus, sunt illic repulia quorum non est numerus. Nec eos aliter superabis, nisi per signum crucis. Sancti igitur tanquam Naues pertransseutes perueniunt ad regna caelorum velut quietissimum portum. Nescientes autem spiritualiter natate excludentur a regno caelorum, & mortui cum mortuis peribunt, sicut dicitur in euangelio: Dimitte mortuos sepelire mortuos. Conuenienter ergo hoc de Ibi Physiologus dicit, & quod serpentes violenter fugat. Et tu cum oras, extende manus tuas ad caelos, quia virtus crucis semper defendit orantes & dicentes: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Nam & sol ipse nisi extenderit radios suos non lucet, & volucres nisi expanderint alas suas, volare non possunt. Naues nisi leuauerint vela sua, vento flante non mouebuntur. Denique dum Moyses leuabat manus suas, superabat Israel, cum remitteret manus suas, conualefcebat Amalech.

Ibidem.

Psal. 103.

Matt. 8.

Psal. 4.

Exo. 17.

De Fulica. Cap. LVIII.

Z St volatile, quod dicitur Fulica, satis intelligibile, & prudentissimum super omnia volatilia, cadaueribus non vescitur, non aliunde aliò peruolans atque oberrans, sed in vno loco commoratur & permanet vsque ad finem, & ibi escam suam habet, & requiescit. Sic ergo omnis homo fidelis secundum Dei uoluntatem conseruatur & uiuit. Non huc atque illuc per diuersa loca oberrans circunuolet, sicut faciunt haeretici. Nec secularibus desiderijs, ac voluptatibus delectatur corporalibus, sed sicut illa volucris, quae carnibus non vescitur, semper in vno eodemque se continet & requiescit loco, id est in ecclesia catholica & apostolica, & ibi permanet vsque in finem, sicut dicitur in euangelio: Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Ibi ergo se continet, & ibi Dominus inhabitare facit vnanimes in domo, & ibi habet quotidianum panem immortalitatis, potum vero pretiosum sanguinem Christi, reficiens se sanctis epulis, & super mel & fauum suauissimis eloquijs Domini. Non enim in solo pane uiuit homo, sed ex omni verbo Dei. Fulica auis est stagnensis habens nidum in medio aquae, vel in petris quas aqua circumdat, maritimoque semper delectatur profundo, dum tempestatem praesens ferit, fugiens, in nido ludit.

Matt. 10.

Matt. 4.

Finis de Naturis rerum Libri Primi.

SEQUITUR LIBER Secundus, qui est praecipue de naturis animalium, Cuius hic est Prologus.

ESTIARVM vocabulum proprie conuenit pardis, vulpibus, tigribus, lupis, simijs, vris, & caeteris, quae vel ore, vel vnguibus sentiunt, exceptis serpentibus. Bestiae autem dicuntur a vastando, & vi qua faciunt. Ferae appellantur eo quod naturali vtuntur libertate, & desiderio suo ferantur. Sunt enim liberae eorum voluntates, & huc atque illuc vagantur, & quod animus duxerit, eò feruntur.

De Leone. Caput I.

B Eo ex graeco vocabulo inflexum est in latinum, λέων enim dicitur graece, Est rex ferarum, & omnium quadrupedum princeps, cuius genus trifarium dicitur. E quibus breues ac iuba crispa imbelles sunt, longi & coma simplici acriores. Animos eorum frons & cauda indicat, Virtus eorum in pedore, firmitas in capite. Septi autem a venatoribus, terram contuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Rotarum strepitus timent, sed magis ignem. Et cum ad nullum paueant occursum, feruntur album gallum valde timere. Physici denique dicunt quinque naturales res siue naturas habere leonem. Prima est, quod per cacumina montium amat ire. Si vero contigerit quod a venatoribus quaeratur, odorem eorum sentit, atque sua vestigia cauda sua tegit, vt per eius vestigia venatores eum inuestigare nequeat. Sic & Saluator noster, spiritus in Leo de tribu Iuda, radix Iesse, filius David, missus a superno patre, cooperuit vestigia deitatis suae, carnem assumens ex Maria virgine, vt etiam diabolus humani generis inimicus, mysterij incarnationis eius ignarus, quasi purum hominem eum conatus sit tentare. Cum enim Dominus noster Iesus Christus diu ieiunans in deserto pro nostris peccatis esuriret ex parte carnis, accessit ad eum tentator dicens ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Quando autem pro nobis pati voluit, traditus a discipulo in manus Iudaeorum, ratus est diabolus eum morte vincere, quem viuum non valuit superare. Sed cum propria virtute a mortuis resurrexisset, non solum ab inferis redijt, sed etiam captiuam duxit captiuitatem, suam demonstrans deitatem. Secunda natura Leonis est, quod cum dormit, oculos apertos habere videtur. Quod bene dicitur de Christo in Canticis canticorum. Ego dormio, & cor meum vigilat. Dormiuit enim caro in cruce moriendo, diuinitas vero vigilabat cuncta protegendo, vnde psalmus, Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Tertia eius natura, quod cum Leena parit, suos catulos mortuos parit, & ita custodit tribus diebus, donec veniens pater eorum in faciem eorum exhalet, vt viuificentur. Sic omnipotens pater Dominum nostrum

Apo. 5.

Matt. 4.

Cant. 5.

Psal. 120.

D

Iesum Christum filium suum tertia die suscitauit a mortuis, dicente Iacob: Dormitabit tanquam Leo, & sicut catulas Leonis suscitabitur. Quarta natura Leonis est, quod nisi Iesus fuerit, non facile irascitur. Pater enim eius misericordia, quod prostratis parcit. Vnde versus: *Parcere prostratis scit nobilis ira Leonis.*

Gen. 49. Et

Tu quoque fac simile quisquis dominaris in orbe. Captiuos homines sibi obuios repedare permittit, & non nisi pra magna fame interimat. Ad cuius exemplum rationabiles homines respicere debent, qui non laesi irascuntur, & innocentes opprimunt, cum eos Christiana lex dimittere iubet liberos.

De Antula seu anto aut antolope animali. Caput I I.

St animal Antula nomine acerrimum, ita vt nullus venator ei possit appropinquare, habet enim cornua longa in similitudinem ferrae, quibus secare potest maximas quercus, condensa & superflua quaeque arborum cecidendo secat, in nullo restans. Quando vero sitit, vadit ad flumen magnum Euphratem, & bibit. Sunt autem ibidem virgae viminea virides & molles. Incipit autem illud animal ludere in virgulis illis, & ludendo obligat semetipsum cornibus, obligatisque cornibus vociferatur ingenti rugitu, quia euadere non potest gracilibus virgulis circumseptus, & tunc quilibet venator absconse venans, audiens vocem eius currit, & inueniens ligatum occidit. Caue ergo homo Dei, ebrietatem, nec obliuiscaris luxuriae voluptate, vt non interficiaris a diabolo. Vinum enim & mulieres apostatate faciunt homines sapientes. Verum vir sapiens & prudens a vino & a muliere se auert. Sunt autem duo lapides igniferi, masculus & femina. Tu igitur professor prudentiae, intellige multos perijisse propter vinum tanquam virum, & propter foeminas. i. voluptates, & cautus esto vt saluus euadas. Ergo hoc animal superscriptum significat viros habentes cornua bonorum operum, siue scientiam duorum testamentorum, qui quadiu in his stuerint, non solum modica, sed etiam grandia vitia reserant. Si vero inde reuersi, ad illecebras huius vitae & voluptates attenderint, gulae ac lenocinio seruierint, non solum virtutem bonorum operum, sed etiam praemia perdunt habenda.

Eccl. 19.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Psal. 48.

De Onocentauro. Caput III.

Onocentaurus duabus naturis constare Physiologus asserit, dicens. Superior pars centauro homini similis est, inferior vero onocentauro. Huic assimulantur vecordes atque bilingues homines. vnde Paulus dicit. Habentes promissiones pietatis, factis autem abnegantes, & Psalmus. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Psal. 48.

Hysitologus dicit de herinaceo, q̄ figuram habet porcelli lactentis, & est totus spinosus, qui tempore vindemiarū ingreditur vineā, & vbi inuenit vitem oneratā, ascendit supra, & excutit racemos ad terram, deinde descendit, & inuoluit se super congregatos racemos, vt infigatur in spinis suis, & sic fert elcā catulis suis. Est aut̄ aptus medicinæ, coctus & comestus proficit. Tu vero homo Dei custodi vineā tuā, & oēs fructus eius spirituales, ne te occupet istius seculi sollicitudo, & tēporalium bonorū voluptas, & spinosus diabolus infigat suis spinis oēs fructus eius spirituales, & faciat elcā bestijs, & fiat anima tua nuda, vacua & inanis, sicut pāpinus, siue vitis ablati vuis. Post hoc enim frustra clamabis. Vineam meam non custodini. Huius herinacei etiā natura est, vt si quando senferit hominem, contra omnes insidias eius protegit se suis spinis sepiens, & se in globum colligens, & velut plaustrū stridet. Tu aut̄ salutis tuæ inimicum p̄senticens, datis tibi virtutibus & ecclesiæ sacramētis contra eum te muni, & vt Deo viuas, mundi, carnis, & diaboli operibus mortuum te finge.

Canti. 2.

De Vulpe, & eius natura. Cap. V.

Vlpes dicta est quasi volupes. Est. n. volubilis pedibus, & nunq̄ recto itinere, sed tortuosis anfractibus currit. Est autē animal fraudulentum, & ingeniosum. Cum. n. esurit, & non inuenit quod manducet, inuoluit se in rubra terra, vt appareat quasi cruentata, & proijcit se in terram, retinetq̄; flatum suum, ita vt non spiraret, aues vero videntes eam non flantem, & quasi cruentatam, & linguam ore eius eiectam, putāt eam esse mortuam, & descendunt sessum super eam. Illa autem sic rapit eas, & deuorat. Istius autem figuram diabolus possidet. Omnibus enim viuētibz secundum carnem fingit se esse mortuum, quousq̄; intra guttur suum eos habeat, & puniat. Spiritualibus tamen viris in fide viuētibz, quæ dilectionem operatur, vere mortuus est, & ad nihilum redactus. Qui aut̄ volunt exercere opera eius, moriuntur, dicente

Rom. 8.

Psal. 62.

Matt. 15.
Canti. 2.

De Monocrote sue vnicorni animali. Caput. V 1.

Kst animal quod dicitur Monoceros. Monoceros autem græce, vnicornis dicitur latine, eo quod vnum cornu habet in medio capite. Physiologus dicit hanc vnicornem habere naturā quod sit pusillum animal, & hædo simile, acerrimumque habet in capite cornu vnum, ipsumque nullus ve-

nator vi aut puenire aut capere potest, sed hoc dūtaxat commento ac dolo capiunt illud. Puellam virginemque speciosam ducunt in locum illum vbi moratur, & dimittunt eam solam, cum autem ipsa viderit illud, aperit sinum suum, quo viso, omni ferocitate deposita, caput suum in gremium eius deponit, & sic dormiens dephenditur ab insidiatoris, & exhibetur in palatium regis. Sic & Dominus Iesus Christus spiritualis vnicornis descendens in vterum uirginis per carnem ex ea sumptam captus a Indeis, morte crucis damnatus est, de quo Dauid. Et dilectus quemadmodum filius unicornium. Et alibi. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum. Et Zacharias: Suscitauit cornu salutis nostræ, in domo Dauid pueri sui. Quia vero habet hoc animal unum cornu in capite, significat hoc quod Saluator ait. Ego & pater unū sumus. Caput enim Christi Deus est. Quia acerrimum dicitur, significat quod neque principatus, neque potestates, neque throni, neque dominationes intelligere Deum valent sicut est. Quia autem dicitur pusillum, propter incarnationē eius, & humilitatem dicitur, dicente ipso: Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Qui intantum acerrimus est, ut subtilissimus diabolus intelligere & inuestigare incarnationis eius mysterium non ualuerit, sed sola uoluntate patris descendit in uterum uirginis, & uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Hædo autem similis est unicornis, quia Saluator secundum Apostolum factus est in similitudine carnis peccati vt de peccato damnaret peccatum.

Psal. 28.

Psal. 91.
Luc. 1. 2

1. Cor. 11

Matt. 11.

Ioan. 1.

De Hydro, & hydra. Caput. V 11.

Let animal in Nilo flumine, q̄ dicitur Hydrus, aquaticus terrens, id est in aqua uiuens. Græci enim hydor aquam vocant. Inde hydrus aquaticus serpens, cuius icū obturgescūt, quem morbum † boam dicunt, eo quod fimo bouis curetur.

L

† Fiboam

M

Hydra

Hydrus.

Secundum poetas Hydra est draco multorum capitum, qualis fuit in Lerna palude prouinciæ Arcadiæ, quem cum Hercules occidere uellet, vno capite caeso, tria capita exurgebant. Sed hoc fabulosum est. Nam constat, quod Hydra dicta multorum capitum, est locus euomēs aquas vastantes vicinam ciuitatem, in quo vno meatu clauso multi erumpent, quod Hercules videns loca ipse igne exussit, & meatus clausit. At hic Hydrus p̄fatus inimicus est Crocodilo, & hanc habet naturam & consuetudinem, vt cum venerit & viderit Crocodilum in litore dormientem, vadit & inuoluit se luto, quo possit facilius illabi in fauces crocodili. Crocodilus igitur subito eum viuum transglutit, ille vero dilanians omnia viscera eius, non solum viuus, sed etiam illæsus exit. Sic igitur mors & infernus figuram habent crocodili, quorum inimicus est Dominus noster Iesus Christus. Nam allumens humanam carnem, descendit ad infernum, & dirumpens omnia viscera eius, eduxit eos qui iniuste ab eo detinebantur in morte. Mortificauit enim ipsam mortem resurgens a mor-

Osec. 13. a mortuis, & illi insultat per prophetam dicens: O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne, quia & corpora multorum sanctorum cum Christo eo tempore resurrexere.

Mat. 17.

De Crocodili natura. Caput. V 111.

Nocodilus a colore croceo dicitur, & nascitur in Nilo flumine, quadrupes animal, terra & aqua uiuens, longitudine plerumque viginti cubitorum, dentium & unguium immanitate armatum, cuius cutis tantę duritiæ est, vt quamuis percutiatur in tergo lapidum icibus, nihil lædatur. Nocte in aquis, die in humo quiescit, qui si aliquando inueniat hominē comedit eum si vincere potest & postea eum semper plorat. Solus autem p̄ omnibus animalibus superiora oris mouet, inferiora vero immota tenet. Stercus eius fit unguentum, vnde vetulæ & rugosæ mulieres facies suas perungunt, fiuntque pulchræ donec sudor defluens faciem lauet. Cuius figuram portant hypocritæ siue luxuriosi atque auari, quia quamuis vento superbię inflentur, tamen rigidi ac velut sanctissimi in sanctificationibus legis coram omnibus incedere hominibus sese ostendunt. Nocte in aquis, die humi quiescit, quia quāuis hypocritæ luxuriose viuunt, tamen sancte & iuste viuere dici delectantur. Conscij suæ malitiæ corde plangunt, licet vlti semper retrahantur & consuetudine ad perpetrata. Superiora oris eius mouet, quia hi sanctorum patrum verba exempla, verborumque doctrinam alijs in verbo ostendunt, tamen ne minimum quidem eorum, quæ dicunt, in se ostendunt. De stercore eius fit unguentum, quia plerumque mali de perpetrato malo ab imperitijs laudantur, ac ab huius mundi fauoribus extolluntur. Sed cum districtus iudex perpetratis malis iram suam ad feriendum promouet, tunc omnis ille decor laudis velut fumus euanescit.

De Castoris natura. Cap. 1X.

Ost animal quod dicitur Castor vel Fiber, nimis acri ingenio, & nimis mansuetum animal, cuius testiculi in medicina proficiunt ad diuersas valetudines, morbosque varios curandos. Physiologus naturam eius exprimens refert, quod cum inuestigatus fuerit, & infecutus, ac acerrime timens capi a venatoribus, respicit ad eos, morsuque suos testiculos abscindit, & ante eos proijcit fugiens, venatorque veniens colligit illos, & vltra non sequitur eum, sed reuertitur. Si autem euenerit vt alter venator eum inueniat, cum viderit se non posse euadere, erigit se, demonstrans venatori sua virilia euulsa, Venator vero hoc videns discedit ab eo. Sic & ille, qui secundum mandatum Dei vult viuere caste abscindit a se omnia vitia, & omnes impudicos actus abijcit in faciem diaboli. Tunc diabolus videns eum siue testiculis vitiorum, confusus discedit ab eo. Sic sine dubio omnes, qui volunt caste viuere, oportet vt resecent omnia vitia

cordis & corporis a se, & proijciant in faciem diaboli, & viuant in Christo. Nihil ergo commune habeat homo Dei cum diabolo, vt tutus dicere cum Domino valeat: Venit princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. Vnde dicit Apostolus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui uectigal, uectigal, cui honorem, honorem. In primis reddamus diabolo quę sunt eius renūtiantes illi, & omnibus operibus eius, & tunc demum ex toto corde conuersi ad Deum, reddamus illi tanquam patri nostro honorem, & cum eius adiutorio discentiamus a nobis uectigal & tributum diaboli, vt adipiscamur fructus spirituales, & charitatem in operibus bonis, in elemosynis, in uisitationibus infirmorū, in consolatione pauperum, in laudibus Dei, & orationibus assiduis. Castores a castrando dicti, sunt etiam fibri, qui & pontici canes vocantur.

Ioan. 14.

Rom. 13.

1. Cor. 13.

De Hyena, de qua vulgati sunt versiculi. Caput. X.

Hūc vocat ex causa noctem per nomen Hyenā: Accitumque rapit, & seuo vulnere carpit.

HYENA est animal, quod dicitur in sepulchris mortuorum habitans, eorumque corpora deuorans, cuius natura est, vt aliquando masculus sit, aliquando femina, & ideo est immundum animal. Refert etiam Iulius Solinus, quod circuit domos per noctem, & quedam verba exprimit, vt suspicetur esse homo ab ijs, qui in domo sunt, eo quod loquitur vt homo, qui foras egressi subito ab ea deuorantur. Huic beluæ assimilantur filij Israel, qui ab initio Deo viuo seruiertur, postea diuitijs & luxuriæ dediti, idola coluerunt, propter hoc propheta Synagogam immundo animali comparauit, dicens: Facta est mihi hæreditas mea † quasi spelunca Hyenæ. Quicumque igitur in er nos luxuriæ & avaritiæ inserviunt, huic bestię comparantur, cum nec viri nec femine sint, id est nec plene fideles nec perfidi, sed sunt sine dubio, de quibus ait Iacobus apostolus: Vir duplex animo, inconstans est in omnibus vijs suis, de quibus & Dominus: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Hæc belua lapidem habet in oculis nomine Hyenium, quem si quis sub lingua sua tenuerit, futura prædicere posse creditur. Verum tamen Iulius Solinus refert de hoc lapide, quod in ventriculis pullorum Hyene inuenitur, & si cuius lingua eo tacta fuerit, diuinare dicitur.

Hier. 12.

† Quasi Leo in sylua: in uita uulgatam trans.

Iaco. 1.

Matt. 5.

De Onagro. Caput. XI.

Ost animal quod dicitur Onager id est asinus syluester seu indomitus, & in deserto uagans: d̄pos enim id est onos dicitur asinus & asina & d̄ypos agrios agrestis, immitis, ferox, Singuli autem sceminarum gregibus p̄sumt. Nascētibz masculis masculi zelant, & eorum testiculos morsibus detruncant, quod cauentes matres eos in secretis occultant. Physiologus dicit de Onagro quod vnde-

10

imo die mensis Famochi, id est Martij duodecies in nocte rugit. Similiter & in die, & ex hoc cognoscitur quod equinoctium est, & numerum horarum diei vel noctis a rugitibus onagri semel rugientis per singulas cognoscunt horas. Figuram huius diabolus habet, qui cum scierit noctem & diem coequari, id est cum viderit populum, qui ambulabat in tenebris, conuerti ad Dominum, & coequari fidei iustorum, sicut coequatur nox cum die, illico rugit nocte ac die per singulas horas, querens escam suam. Neque enim rugit Onager nisi quando querit escam sibi sicut dicit Iob. Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam? Similiter & Apostolus: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret Africa habet hos magnos.

De Simijs. Caput. XII.

Rimiae latine vocantur eo quod in eis similitudo rationis humanae sentitur. Haec elementorum sagaces, in noua luna exultant, in media tristantur. Harum genera sunt quinque, ex quibus cercopitheci caudas habent. Cercopithecus enim Simia caudata est, quam quidam Duram vocant. Sphinges sunt villosae, & dociles ad feritatis obliuionem. Cynocephali & ipsi sunt similes Simijs, longamque caudam habentes, & faciem ad modum canis, vnde & sic nuncupantur. Satyri facie admodum grata, & gesticulatis motibus inquieti. Gallitriches toto penes aspectu distant a ceteris sunt enim facie acuta, longa barba, & lata cauda. Natura Simiae talis est, vt cum peperit geminos catulos, vnum diligit, & alterum odiat. Quod si aliquando euenerit vt a venatoribus quaeratur, ante se amplectitur quem diligit, & alterum quem odit collo portat. Sed cum lapsa fuerit bipes eundo, proijcit nolens quem diligit, seruatque nolens quem odio habet. Cuius figuram diabolus habet, qui caput habet, caudam vero non habet, & licet totus turpis sit, tamen posteriora eius impense turpia & horribilia sunt. Diabolus enim initium habuit cum angelis in caelis, sed quia hypocrita fuit & dolosus intrinsecus, perdidit caudam, quia totus in fine peribit, sicut dicit Apostolus: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Simia vel simius secundum alios graecum nomen est. Nam *simios*, id est simus dicitur, eo quod pressis naribus sit bestia turpis & foeda rugis, licet etiam capellarum sit habere pressum nasum, de qua Ennius antiquus Poeta.

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

De Capri natura. Caput. XIII.

St animal quod dicitur Caper, eo quod capret aspera. Nonnulli a crepitu crurum vocant, voluntque eas capreas vocitatas, quae sunt agrestes capreae. Has Graeci eo quod acute vident, dorcades appellauerunt. De quibus Physiologus dicit, quod amant montes altos, & pascuntur in conuallibus montium. Est enim valde prouidum animal, prauidens omnia a longe nimis bene, ita vt si in aliqua

regione homines viderit ambulantes, mox intelligit vtrum sint venatores necne. Sic & Dominus noster Iesus Christus amat excelsos montes hoc est prophetas, & patriarchas, & Apostolos, omnesque sanctos, Et vt in Canticis canticorum dicitur, Ecce fratruelis meus venit sicut caprea saliens in montibus. Hic est Dominus noster Iesus Christus, qui pascitur in ecclesia per opera pietatis, quae faciunt fideles, vt in euangelio suo dicit. Esuriui, & dedistis mihi manducare, & reliqua quae ibidem enumerantur laudabilia. Conuallia vero montium ecclesiam per diuersa loca figurant, vt in Canticis canticorum. Conuertere fratruelis meus, & similis esto capreae, hinc loque ceruorum supra montes conuallium. Caprea igitur acutissimam habens aciem oculorum, aspiciensque a longe venatorum insidias significat Dominum nostrum Iesum Christum, quoniam vt scriptura dicit, Deus scientiarum Dominus est. Et alibi. Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta a longe cognoscit. Et sicut prudensissimum creaturam, quam creauit ad honorem sui nominis, prospicit, videt, & regit: antequam incidamus in laqueum diaboli nos in terius prauidendo contegit, sed ne telis cogitationum premamur, innuit & suadet nobis alta montium petere, & sensus diuinorum eloquiorum discutere, vt ibi quasi in speculo consideremus quid placeat, quid displiceat in nobis ipsis conditori nostro. Nam sicut caprea venatorem prauidet, ita Dominus noster Iesus Christus longe ante prospiciens Iudam proditorem, sic aiebat, vnus ex vobis me traditurus est. Et manifestius, Iuda osculo tradis filium hominis?

De Ceruorum natura. Caput. XIII.

Cerui dicti sunt ἀπὸ τῶν κεράτων, id est a cornibus, dicunturque nongentos annos viuere, atque cum infirmitate vel senectute deficere se sentiunt, spiritu narium serpentes de cauernis extrahunt, & superata eorum pernicietate veneni eorum pabulo reparantur. Sagittas infixas pastu dictami excutunt. Mirantur autem sibilum fistularum. Erectis auribus acute audiunt, summissis nihil: si quando, immensa flumina vel maria transnatant, clunibus praecedentium, capita superponunt, sibi inuicem succedentes, nullum ponderis laborem sentiunt. Lachrymae eorum collectae, & ossa in eorum corde inuenta, apta sunt potui, cordis pulsu laborantibus. Ceruus quoque significat Dominum nostrum Iesum Christum, qui diabolum humani generis inimicum, quasi spelunca latitantem in omninatione, spiritu diuinae sapientiae abstrahens, virtutis pede caput eius contriuit, pabuloque veneni mortis quam sponte subiit, nostram naturam peccaminum senectute praegravata renouauit. Ad ipsum enim Psalmographus dicit. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Montes, Apostolos & prophetas dicit, Ceruos vero fideles homines, oculos in montes, id est preces ad Apostolos, ex quibus veniet nobis auxilium, leuantes. Item duo sunt genera ceruorum. Vnum, quod vt inuenerit serpentem in cauerna ubi latitat, statim immitit, ut exeat, & egredientis collum percutiens hinc & inde, occidit serpentem, & deuorat. postea autem propter

pter tumorem currens ad aquas purissimas, venenum euomit, sed propter hunc tumorem pilos mutat, & cornua abiicit. Ceruus figuram penitentium habet, qui poenitentes constringuntur intrinsecus conscientia peccatorum, & vadunt ad fontes ad doctrinam scripturarum, forasque proijciuntur, quia segregant se per poenitentiam a corpore & sanguine Christi vique dum recipiantur per reconciliationem sacerdotis. Aliud est genus ceruorum, quod si inuenerit serpentem, occidit eum, & post victoriam petit montem, vbi pabulum inueniat. Sic & vnusquisque sanctus vbi sentit diabolum in se vel in alios venena malae persuasionis infundentem, cum virtute Domini eum interficere, & a se proijcere studeat, & veniat ad montem Christum, vbi animae pabulum quaerat, & inueniat.

De Ibice. Caput. XV.

Ibex animal, quod dicitur Ibex, duo cornua habens, quorum tanta vis est, vt si ab alto montis dimissum fuerit ad ima, totum corpus sustentetur illesum his cornibus. Significat autem eruditos homines, qui duorum testamentorum consonantia quicquid aduersi eis acciderit, quasi quodam salubri temperamento temperare solent, & velut duobus cornibus fulci, bona, quae perpetrant, veteris ac euangelicae lectionis attestacione sustentant.

De Stellione, & Salamandra. Caput. XVI.

St reptile quoddam, quod ab alijs putatur Salamandra, ab alijs stellio. Hoc simile est Lacertulae pusillae colore vario, de quo Salomon dicit: Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regum. Physiologus dicit de eo, quod si casu vndeunque inciderit in caenum vel fornacem ignis, aut in quodcumque incendium statim extinguitur ignis. Ita sunt iusti admirabiles omnibus hominibus, sicut fuerunt in camino ignis ardentis Ananias, Azarias, Misael, & non tetigit eos omnino ignis. Iustos autem intactos & incontaminatos exire posse de camino ignis euidenter declarat, & Paulus Apostolus dicens: Tribulatio non patimur, sed non angustiamur. Dejicimur, sed non perimus. Item obstruxerunt ora Leonum. Ita & omnis quicumque ex tota fide sua crediderit in Deum, & in operibus bonis perseverauerit, transit gehennam ignis, & non tangit eum flamma, de qua scriptum est in Esaia propheta: Si transieris per ignem, flamma non te comburet. Item de eodem. Salamandra dicta est eo quod contra incendia valeat, cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cetera enim singulos ferunt, haec plurimos pariter interimit. Nam si arbor irreperit, omnia poma eius veneno inficit, & eos qui ex eadem poma comederint, occidit. Quae etiam si in puteum ceciderit, vis veneni ex eo potantes interficit. Ista contra incendia repugnans, sola animalium ignes extinguit. Viuit enim in medijs flammis sine dolore & consumptione, & non solum non vitur, sed etiam extinguit incendium.

De canibus, & eorum naturis. Caput. XVII.

Canum sunt plura genera. Alij enim ad capiendum feras sylvarum inuestigant, alij volucres, alij ab infestationibus luporum greges ouium cum pastoribus custodiunt, alij custodes domuum substantiam dominorum suorum vigilando custodiunt, ne furto rapiantur in nocte. Viuere quoque non posse dicuntur sine homine, quapropter intantum feruntur diligere Dominos suos, vt regem quendam captum ab inimicis, ac in custodia detentum, eius canes agmine facto per medias acies inimicorum ab exilio reduxerint: occisoque homine, dum eius amici in quem impingeretur hoc facinus ignorant, in medio populi interfectorem eiusdem, & auctorem mortis canis patefacit. Lingua canis dum lingit vulnus, curat. Vinctus admodum dicitur esse modici. Catulus denique ligatus vulneratorum solet esse salus intestinorum. Natura eius est, vt ad vomitum suum reuertatur, iterumque comedat: cumque fluium transuadauerit carnem in ore vel aliquid tale tenens, cum viderit vmbra, os aperit, atque dum sperat aliam veram carnem habere, ipsam quam tenet, perdit. Cuius figuram in rebus quibusdam praedicatores habent, qui semper admonendo atque exequendo quae recta sunt, insidias diaboli propellunt, ne thesaurum Dei, id est Christianorum animas rapiendo ipse auferat. Lingua canis dum lingit vulnus, sanat: quia peccatorum in confessione emundatur vulnera, sacerdoti facta confessione. Intestina quoque hominis curat catulus applicatus, quia secreta cordis saepe mundantur in opere vel sermone doctoris. Modico admodum victu canis esse dicitur, quia qui praestit alijs, sapientiaque studijs inuigilat, crapulam omnimodo vitare debet. Nam ex saturitate panis Sodoma perijt. Nullo denique aditu tam cito inimicus possidet Christianum, quam voraci gula. Quod canis ad vomitum redit, significat post peractam confessionem quosdam in caute ad eadem perpetranda facinora redire. Quod carnem in flumine per concupitum vmbra reuincit, significat homines propter ambitionem ignorantia rei, id quoque, quod proprium est iuris, relinquere, vnde fit vt dum non valent adipisci id, quod cupiunt, perdere frustra nolunt quod reliquerunt.

De Mustela, & aspidel. Caput. XVIII.

Me mustela praecipit lex non manducare eam, eo quod immundum animal est. Mustela dicitur quasi mus longus. Nam telos graece longus dicitur. Haec ingenio subdola, in domo vbi habitat, cum catulos genuerit, de loco ad locum transfert, mutataque sede locat. Serpentes etiam, ac mures persequitur. Duo autem sunt genera mustelarum. Alterum enim syluestre est, distans magnitudine. Has Graeci ictidas vocant. Alterum in domibus oberrans. Quidam dicunt eas aure concipere, & ore parere. Econtrario dicunt quidam ore semina concipere, &

1. Pet. 5.

Cantic. 2.

Matt. 25.

Cant. 2.

1. Reg. 2.

Psal. 137.

Mat. 26.

Luc. 22.

1. Thef. 2.

T

V

Psal. 120.

X

191A

Lingua canis.

Leuiti. 14

re, & per aurem parere. Dicuntur autem peritæ esse medicina, ita ut si forte occisi fuerint earum fetus, si eos inuenire potuerint, rediuuos faciant. Sic nonnulli fidelium libenter quidem accipiunt diuini verbi semen, sed inobedientes effecti prætermittunt, & dissimulant quæ audierunt. Isti tales non solum mustelæ comparantur, sed etiam aspidi furdæ & obturanti aures suas, ut non audiat vocem incantantis. Physiologus dicit, quod aspis hanc habet naturam, ut si quando venerit aliquis homo ad spelucam, vbi habitat aspis, & incantarit eam omnibus carminibus ut exeat de cauernis suis, illa ne audiat vocem incantantis, ponit caput suum ad terram, & vnam aurem premit in terram, alteram vero cauda sua obturat. Tales sunt istius mundi homines diuites, qui vnam aurem deprimunt in terrenis suis desiderijs, alij vero posterioribus peccatis suis peccata noua semper addentes, obdurant corda, & ita fit ut non audiant vocem incantantis, id est prædicantis verbu Dei. Isidorus. Falso opinantur qui dicunt mustelam ore concipere, aure effundere partum.

¶ De lapidibus igniferis. Cap. XIX.

Dunt lapides igniferi in quodam monte Orientis, quos Græci vocant chirobolos id est manipulos. Dicunturque masculus, & femina. In istis quando ab inuicem separantur ignis non accenditur. Cum autem adinuicem casu aliquo appropinquauerint, statim in eis tantus ignis accenditur, ita ut omnia ardeant quæ circa illos sunt. Vnde & vos homines Dei, qui vitam geritis monasticam, separate vos longe a mulieribus, quoniam si illis appropinquaueritis, statim noxius ignis accendetur in vobis, & consumetur omne bonum quod Christus Dominus vobis contulit. Sunt enim Angeli Sathanæ, qui semper impugnant viros sanctos, sed & sceminas castas. Memores enim esse debetis bellorū, quæ peregerunt sancti viri, sicut Samson & Ioseph. Ambo siquidem tentati sunt per mulieres, sed alter vicit, alter victus est. Eua quoque & Susanna tentatae sunt, altera victa est, altera vicit. Ideo nolite securi esse, nec confidere in solita castitate, sed munite corda præceptis diuinis, ut vos non deterreat fallax amor mulierum, quarum peccatum ab initio id est ab Adam vsque nunc in filios inobedientiæ debacchatur, nec vos incendiant opera demoniorum.

¶ De luporum natura. Cap. XX.

Lvus græce λύκος lycos dicitur, & λυγία lux matutina, quæ est apta rapacibus, & sic a rapacitate dicitur. Vnde & meretrices lupas vocitamus, quia amatorū bona deuastant. Alij autem lupos vocatos aiunt quasi sint leopedes, quod ut Leoni ita sit illis virtus in pedibus. Vnde & quicquid pede preferint non viuunt. Rapax est bestia, & cruoris appetens. De quo rustici aiunt vocem hominem perdere, si eum lupus prior viderit. Vnde & subito tacenti dicitur. Lupus est in fabula. Certe si se præuisum senserit,

deponit ferocitatis audaciā. Lupi toto anno non amplius quàm duodecim dies coeunt. Lupus in armis seu humeris vires habet, vel in ore, in renibus autem minime. Physiologus hæc animalia mortifera describit. Collum nunquã valet retro inflectere. Aliquã præda fertur viuere, aliquando terra, nonnunquã vento. Lupa deniq; in nullo mense nisi in Maio quã fit tonitrus, catulos suos gignit, cuius astutia tanta est, ut in vicino loco suis catulis prædam non rapiat, sed in longinquo. Quod si opus fuerit ut noctu prædam querat, tanquã canis mâluerus passim ad ouile ouium pergit; & ne factorem sui status fortuito canes sentiant, & excitent pastores, contra ventum pergit, & si aliquã ramus uel tale aliquid sub eius pede frangendo sonuerit, ipsum pedem morsu aspero castigat. Oculi eius in nocte lucent uelut lucerna. Cuius natura talis est, ut perdat homo vires clamandi, si prius hominẽ viderit, quã videatur ab eo, ut aut Iulius Solinus refert, qui plura de naturis bestiarum dicit, amatorium villum ac pilum in caudæ summitate portat, quem ipse dentibus euellit, si forte capi timuerit. Eius figurã diabolus portat, qui semper humano generi iugiter inuidet, ac circuit ecclesias fidelium ut mactet & perdat animas eorum. Quod vero generatur tonitruo primo mensis Maij, significat diabolum in primo superbix motu ruisse de celo. Quod autem in anterioribus membris vires habet, & non in posterioribus, eundem diabolum significat prius in celo angelum lucis fuisse, nunc vero deorsum apostatam factum esse, & primo ingressu potentem, sed si restiteris a te fugitarum. Oculi eius nocte lucent, quia quædam diaboli opera cæcis, & fatuis viris videntur esse pulchra, atq; salubria. Cum catulos nutrit, non nisi in longinquo prædam capit, quia eos diabolus bonis temporalibus fouet, de quibus certus est, quod in gehennalibus claustris pœnas sint perpessuri æternas. Illos autem omnino insequitur, qui bonis operibus ab eo elongantur, sicut de bono lob legitur, cui omnem substantiam eius abstulit, necnon filios & filias percussit, ut a Domino recederet cor eius. Quod nunquã capite retrorsum sine toto corpore vertitur, diabolus demonstrat ad pœnitentiam correctionem nunquã flecti. Quid vero agendum est homini, cui lupus vires abstulit clamandi? Qui, n. non habet potestatem vociferationis, perdit auxilium longe stantis. Sed quid agendum? Deponat homo vestimentum suum, pedibus suis terram conculcando, sumens manibus duos lapillos, eosque concuriat. Quid postea? Lupus audaciam suæ virtutis perdens fugiet, homo uero tutus suo ingenio liber erit, sicut in principio. Spiritualiter autem hoc intelligendum est, atq; ad superiorem sensum allegorice est ducendum. Quid enim per lupum nisi diabolus, quid per hominem nisi genus humanum, quid per vestimentum nisi peccatum, quid per lapillos nisi Apostolos seu ceteros sanctos vel ipsum Dominum nostrum Iesum Christum significare poterimus? Omnes enim sancti alij a Prophetis adamantini & uiui lapides dicti sunt, Ipse etiam Dominus noster in lege uocatur ofensionis lapis, & petra scadali, de quo dicit Propheta: Virum uidi stantem supra montem adamantinum. Antequam denique redempti essemus, sub potestate

te inimici eramus, vocem quoque clamandi perderamus, quoniam peccatis nostris exigentibus, a Deo non audiebamur, neque aliquem sanctorum in auxilium nobis interpellabamus. Postquam vero clemens Deus gratificauit nos in filio suo, deposuimus in baptismo veterem hominem cum actibus suis, ac induimus nouum, qui (iuxta Apostolum) secundum Deum creatus est in iustitia. Deinde sumptimus lapides alterutrum ferientes, quia sanctos Dei, qui iam in cœlis regnant, ipso nostri oris ferimus alloquio, ut & ipsi aures pulsent iudicis, ac veniam criminum impetrent nobis, ne nos quem nescimus absorbeat Cerberus gaudes nostro interitu.

Eph. 4.

¶ De vipera natura. Cap. XXI.

Hysiologus dicit de vipera, quod quando coitum facit, masculus infert os suum in os femine, & illa deglutit semen, abscindit caput masculi, & masculus moritur statim. Intelligere ergo quid faciat concubitus meretricius. Cum autem creuerint catuli in ventre, viperam perforant mordentes & sic exeunt mortua matre. Hoc exemplum directum est ad pharisæos huiusmodi rem perpetrantes: Progenies viperarum quis ostendet vobis fugere a ventura ira? Vipera enim comparati sunt Pharisæi obscœnis operibus & desiderijs seruientes. Occiderunt enim patrem suum Christum, & matrem ecclesiam persecuti sunt. Physiologus etiam dicit. Tria sunt genera viperarum nocentium, tresque eius naturæ. Primum, cum senuerit, impedimentum habet oculorum, ut non videat: sed vide quid faciat. Ieiunat quinquaginta diebus atque noctibus, donec laxetur pellex eius, tuncque vadens quarit excisam & asperam petram, & transit per ipsam, sicque pelle illa spoliatur & iuuenescit. Angusta est porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam. Secundæ viperæ natura est, quod quando pergit ad bibendum, aut ad coeundum cum anguilla euomit prius venenum suum in spelunca sua vel fouea. Imitemur & nos huius solertiam, ut quando veniemus aquam bibere, id est diuinos sermones in ecclesia Dei audire, non afferamus nobiscum pulueras & maculosas secularium rerum concupiscentias, sed mundatis conscientijs nostris, per humilitatem & veram confessionem ingrediamur in templum Domini, orantes & psallentes in cordibus Domino. Tertiæ vero viperæ natura est talis, ut cum viderit hominem, nudum, timens fugiat eum. Si autem vestitum perspexerit, insilit in eum. Sic & nos spiritualiter intelligamus, quia quoadiu pater noster in paradiso erat nudus, non præualebat aduersus eum diabolus, serpens antiquus. Sed postquam tunica est indutus, id est mortalitate corporis, tunc exiliuit in eum serpens.

Matth. 3.

Matth. 7.

¶ De Serrabelua marina. Cap. XXII.

Belua est in mari, quæ dicitur Serra habens penhas in manes, quæ cum viderit nauem velificat

tem, eleuat alas suas, & currere contendit contra nauem triginta vel quadraginta stadijs. Cum vero deficit, ponit alas suas, & eas tandem ad se retrahens lassâ subleuat, ipsam vero fluctus in profundum maris ad locum suum tunc temporis reportare consuevit. Mare autem huius seculi figuram habet. Naues ergo iustorum habent exemplum, qui sine vilo periculo vel naufragio fidei transeunt per medias huius mundi procellas & tempestates, & mortiferas vincunt undas, id est huius seculi contrarias potestates. Serra autem, quæ vult velificare contra naues, figuram gerit eorum, qui initium habent in bonis operibus, postea non permanentes in eis sunt cupiditate victi, ebrietate, & luxuria, ac diuersis vitiorum generibus, quæ tanquam fluctuantes undæ maris mergunt eos vsque ad inferos.

¶ De Panthera natura. Cap. XXIII.

Est animal, quod dicitur panthera, vario quidem colore, sed speciosum nimis, & mansuetum valde. Physiologus dicit, quod inimicum est solis draconibus. Cum ergo comederit & fatiuerit se de vniuersis venationibus, reuertitur in speluncam suam, ponensque se dormit per triduum. Surgens autem a somno, statim emittit rugitum per altum, simulque odorem nimix suauitatis cum rugitu, ita ut odor huius præcellat omnia aromata, & pigmenta. Cum ergo audierint vocem eius omnes bestix quæ longe vel prope sunt congregantes se, nimiam suauitatem eius sequuntur. Solus autem draco cum audierit uocem eius, timore perterritus abscondit se sub terrenis speluncis. Ibi autem non ferens uim odoris eius, in semetipso contractus obstupescit, & torpescit, & manet immobilis exanimusque uelut mortuus, cetera autem animalia sequuntur eam quocumque uadit. Sic & Dñs noster Iesus Christus uerus panther omne genus humanum, quod a diabolo captum fuerat, & morti erat obnoxium, per incarnationem suam ad se trahens eripuit, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Panthera enim omnis fera, quasi omne animal odore capiens interpretatur. Sic & Deus (ut diximus) uidens omne genus humanum demonibus captum, idolisque mancipatum, omneque simul prædam diaboli factum, descendit de celo cum nimio incarnationis suæ odore, & eripuit nos, sequimurque Dominum & agnum quoquo ierit, impleturque prophetia. Factus sum inquit huic panthera Ephraim, & sicut leo domui Iuda. Ac per hoc significabatur iam tunc, quia Ephraim idolis seruiebat, quod uocatio Gentium, & plebis Iudeorum debuerat per aduentum Christi impleri. Et quia panthera uarium est animal, significat Christum, qui est incomprehensibilis sapientia, totus simplex, bonus, clemens, firmus, & stabilis, & diuersa sapientia fulgens. Et etiam quia speciosum est animal panthera. Sic enim est Christus, uelut Dauid dicit in spiritu: Speciosus forma præ filiis hominum.

L

M

Ose. 5.
† rinea.
† putredo.

Psal. 44.

Item

Institutionis Monastica

Matt. 21. Zach. 9. Esa. 62.

Item quia mansuetum est animal. Sicut dicit Elaias de Christo. Gaude & lætare filia Sion, quia rex tuus venit tibi mansuetus saluans. Etiam quia sicut panthera cum satiata fuerit, statim quiescit & dormit, ita & Dominus noster Iesus Christus postquã satiatus est iudaicis illusionibus, & flagellis, alapis, iniurijs, contumelijs, spinis, sputaminibus, ad vltimum in cruce suspensus, clavis affixus, felle & aceto potatus, lancea perforatus, his inquam violentijs iudæorum satiatus Christus dormiuit & quiescit in sepulchro, descendensque in infernum, religatit illic draconem magnum, generis humani maximum inimicum, antiquum videlicet serpentem. Quod autem tertia die istud animal post satiãtatem & somnum surgit, & rugitum magnum emittit, & fragrat odor suauitatis ex ore eius, significat quod Dominus noster Iesus Christus tertia die surgens a mortuis, impleuit prophetiam de eo Dauid dicentis. Excitatus est tanq̃ dormiens Dominus tanq̃ potens crapulatus a vino. Statim exclamauit, ita vt in omnem terram exaudiretur vox eius, & in fines orbis terræ verba eius, dicendo: Gaudeate iam, & confidite, & nolite timere, Ego vici mundum. Et iterum, Pater quos dedisti mihi, custodiui. Vado ad patrem meum, & patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Iterum veniam ad vos, & non dimittam vos orphanos. Item in fine euangelij sic dicebat. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Et quid suauius aut dulcius esse potest odore Domini nostri Iesu Christi: ita enim suauis est, vt omnes qui prope per fidem & per opera sunt, & qui adhuc fragilitate grauari longe tuant, audiant vocem eius. Repleti enim & recreati suauissimo odore madorum eius, requirimus eum, semper sequentes eum, clamando cum Propheta. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel ori meo. Et cum Sapiente in Canticis Canticorum. In odore vnguentorum tuorum currimus. E paulo post. Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus, & lætābimur cum eo. Oportet itaque nos quãto citius detur, sicut adolefcentulas in Christo renatas animas, & per baptismum ad nouitatem vitæ venientes, post vnguenta madorum Christi currere, & de terrenis ad cœlestia transmigrare, vt nos introducat rex in palatium suum, Hierusalẽ ciuitatem Domini virtutum, & montem sanctorum omnium. Ibi que exultantes dicamus: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut audiuiimus, sic & vidimus in ciuitate Domini virtutum.

N

Psal. 77.

Ioan. 16. Ioan. 20.

Ioan. 14. Matr. 28.

Psal. 118.

Canti. 1.

Psal. 86. Psal. 47.

O Aliter de Panthera.

Item quia mansuetum est animal. Sicut dicit Elaias de Christo. Gaude & lætare filia Sion, quia rex tuus venit tibi mansuetus saluans. Etiam quia sicut panthera cum satiata fuerit, statim quiescit & dormit, ita & Dominus noster Iesus Christus postquã satiatus est iudaicis illusionibus, & flagellis, alapis, iniurijs, contumelijs, spinis, sputaminibus, ad vltimum in cruce suspensus, clavis affixus, felle & aceto potatus, lancea perforatus, his inquam violentijs iudæorum satiatus Christus dormiuit & quiescit in sepulchro, descendensque in infernum, religatit illic draconem magnum, generis humani maximum inimicum, antiquum videlicet serpentem. Quod autem tertia die istud animal post satiãtatem & somnum surgit, & rugitum magnum emittit, & fragrat odor suauitatis ex ore eius, significat quod Dominus noster Iesus Christus tertia die surgens a mortuis, impleuit prophetiam de eo Dauid dicentis. Excitatus est tanq̃ dormiens Dominus tanq̃ potens crapulatus a vino. Statim exclamauit, ita vt in omnem terram exaudiretur vox eius, & in fines orbis terræ verba eius, dicendo: Gaudeate iam, & confidite, & nolite timere, Ego vici mundum. Et iterum, Pater quos dedisti mihi, custodiui. Vado ad patrem meum, & patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Iterum veniam ad vos, & non dimittam vos orphanos. Item in fine euangelij sic dicebat. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Et quid suauius aut dulcius esse potest odore Domini nostri Iesu Christi: ita enim suauis est, vt omnes qui prope per fidem & per opera sunt, & qui adhuc fragilitate grauari longe tuant, audiant vocem eius. Repleti enim & recreati suauissimo odore madorum eius, requirimus eum, semper sequentes eum, clamando cum Propheta. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel ori meo. Et cum Sapiente in Canticis Canticorum. In odore vnguentorum tuorum currimus. E paulo post. Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus, & lætābimur cum eo. Oportet itaque nos quãto citius detur, sicut adolefcentulas in Christo renatas animas, & per baptismum ad nouitatem vitæ venientes, post vnguenta madorum Christi currere, & de terrenis ad cœlestia transmigrare, vt nos introducat rex in palatium suum, Hierusalẽ ciuitatem Domini virtutum, & montem sanctorum omnium. Ibi que exultantes dicamus: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut audiuiimus, sic & vidimus in ciuitate Domini virtutum.

Etus est, siue quod omnium animalium sit amicus, excepto dracone, quem valde odit, siue eo quod ea sui generis societate gaudet, quod ad eandem similitudinem quicquid accipit reddit. Pan græce, omnē dicitur latine, & ther f. r. a. Item Isidorus de aromatis. Aromata inquit sunt quęcunq; fragrantis odoris, quę India vel Arabia mittit, siue alia quęuis regio. Nomen autem atomata traxisse videntur siue quod aris imposita diuinis inuocationibus apta videantur, siue quod sese acti inferere ac miscere probentur. Nam quid est odor nisi aer naribus attractus postquã ab re odorifera fuerit imbutus?

De dracone animantium maximo. Cap. XXIII.

DRACO maximus est omnium serpentium siue omnium animantium super terram. Hunc Græci dracontā vocant, latine vero, draconem, qui sepe a speluncis abstractus fertur in acta, concitatusque per eum lucet aer. Est autem cristatus, ore paruo, & apertis fistulis, per quas trahit spiritum, linguamque exferit. Vm autē non in dentibus, sed in cantho habet, & verbere potius quã morsu rictu nocet. Innoxius est enim a venenis, sed ideo huic ad mortem faciendam non est venenum necessarium, quia si quem ligauerit, occidit. A quo & elephas soluta sui corporis magnitudine, interimitur. Nam circa semitas delitescit, per quas elephates solito gradiuntur itinere, crura eorum caudæ nodis illigat, ac suffocando perimit. Sunt autem in Ethiopia & in India, vbi ex ipso solis incendio est iugis astus quasi alias. Huic draconi assimilatur diabolus, qui est immanissimus serpens. Saep in aerem a spelunca sua concitatur, & lucet per eum aer, quia diabolus ab initio se erigens transfiguratur se in angelum lucis, & decipit stultos spe falsæ gloriæ, latitięque humana. Cristatus esse dicitur, quia ipse est rex superbis. Venenum non in dentibus, sed in lingua habet, quia suis viribus perditis, mēdacio decipit, quos ad se trahit. Circa semitas, per quas elephantes gradiuntur, delitescit, quia diabolus semper magnificos viros insequitur. Crura eorum caudæ nodis illigat, & si potest illaqueat, quia iter eorum ad cœlum nodis peccatorum illaqueat, ac suffocando perimit, quia quisquis vinculo criminum irretitus moritur, sine dubio in infernum damnatur.

De Elephantis natura. Cap. XXV.

EST animal elephas nomine. Physiologus dicit de eo, quod magnum intellectum habet in se, concupiscentiam carnis minime in se habere dicitur. Tempore quo voluerit pullos procreare, vadit in orientem cum fœmina sua vsque in locum proximum paradiso. Est autem ibidem herba mandragora nomine de cuius fructu fœmina prior degustat, & tunc masculum illum deducit vt persuasus manducet. Postquã vero manducauerint ambo, coeunt sibi inuicē, statimque fœmina concipit. Cum

Q Aromata

R

Apd. sup.

S

† iuribus.

T

Cum autē venerit tempus pariēdi, pergit ad lacū magnum, & ingreditur vsq; ad ubera, & ibidē parturit super aquā, & hoc propter draconē facit, quia insidiatur pullis eius, & illi ipsi. Masculus autem non recedit a fœmina, sed custodit eam super stagnum aquarum parientem, ad arcendum draconem vt dixi inimicum. Isti autem duo elephantes masculus & fœmina figuram habent Adam & Eua, qui erant in paradiso Dei ante prauaricationem gloria circumdati, nescientes vllum malum, non concupiscentiæ desiderium, non commixtionis coitum. Cum vero de interdita arbore gustauit mulier, dedit viro suo qui manducans seductus est. Tunc precipitati sunt de paradiso in hunc mundum quasi in stagnum aquarum multarum. Quod enim aliquando aqua, presens seculum significet propter diuersas perturbationes & voluptates, Dauid insinuat cum dicit: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquę vsque ad animam meam. Et alibi. Expectans expectaui Dominum, & respexit me, & eduxit me de lacu miserię, & de luto facis. Cū ergo profecti sunt in hunc miserię lacū, cognouit Adā vxorem suam Eua, & genuit Cain in luto facis. Ideoque pius & misericors Dominus noster Iesus Christus descendens de sinu patris, assumpsit carnem nostram, & eduxit nos de lacu miserię, & de luto facis, statuensque supra petram pedes nostros, immisit in os nostrū canticum nouum, dicens. Ita orabit: Pater noster qui es in cælis &c. Hunc hymnum docuit nos ipse, qui supra petram statuit pedes nostros. Petra autem erat Christus. Dominus autem pacis sanctificet uos ad perfectum, vt integer spiritus uester & anima & corpus sine querela in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur. Quid autem ossa & pellis elephantis faciant, dicam. In quocunq; enim loco uel domo incensa fuerint, odor eorum expellit inde statim omnem serpentem, uel quodque animal uenenosum. Sic denique mandata Dei, & pia opera faciunt. Si enim accenduntur in corde hominis, effugant omne opus veneniferum diaboli in quacunque parte.

De Elephantis natura iterum. Cap. XXVI.

ETEM est animal, quod græce dicitur elephas a magnitudine corporis. Apud Indos autem a uoce barrus uocatur, unde & uox eius barritus dicitur. Dentes eius ebur, rostrum autē promuscis dicitur, quoniam illo pabulum colligit, & ori admouet, & est vngui simile, vallo munitur eburneo. Hos boues lucas dictos putant ab antiquis Romanis. Boues, quia nullum animal maius videbāt. Lucas, quia in Lucania illos Pyrrhus in prælio primus obiecit Romanis. Nam hoc genus animantis rebus bellicis aptum est. In illis enim Persæ & Indi ligneis turribus collocatis, tanquam de muro iaculis dimicant. Intellectu autem & memoria multum vigent. Gregatim incedunt. Nutu quo valent, salutant homines. Murem fugiunt. Auersi coeunt. Quando autem parturiunt, in aquis vel in syluis non dimittunt fœtus propter dracones, quia eis valde sunt inimici, & ab eis impliciti necantur. Cum autem tempus pariendi venerit, ingreditur fœmina stagnum vel

Psal. 68.

Psal. 39.

Ibidem.

Matt. 6.

1. Cor. 10. 1. Thef. 5.

X

Y

aliam aquam vsque ad vbera, & ibi parit propter draconem, qui insidiatur illi. Quod si extra aquam vel etiam syluam pepererit, statim draco fœtum eius rapit & deuorat. Masculus autem eius custodit illam parientem. Biennio portant fœtus, nec amplius quã semel gignunt, nec plures, sed vnum tantum. Viuunt autem trecentos annos. Apud solam Africam & Indiam elephantes prius nascebantur, nunc sola India eos gignit. Dormientes nunquam recubant, sed quando sopori dediti, vel labore defatigantur, recreant se magnis arboribus applicati, & ipsis suffulti dormiunt. Quod eorum venatores vel insidiatores diligenter considerantes, locum & arbores notant, & eas pene succidunt, quibus cum inniti iuxta consuetudinem putant, ruunt arbores, & elephantes cum eis ad terram prosternuntur, sicque capiuntur. Cum autem tempus venerit eorum procreationis, vt ad fœtum faciendum conuenire debeant, fœmina adiuuenit mandragoram sibi, & prior manducat de illa, & postea de fructu mandragorę dat masculo suo, & sic seducit masculum vt manducet, & sic coeunt, & statim fœmina concipit. Isti duo elephantes, mas & fœmina figurant Adam & Eua, qui erant in paradiso nescientes, & non experti vllum malum, non concupiscentiæ desiderium, nec commixtionis amplexum. Cum autem de interdita arbore gustauit mulier, virumque seduxit, & manducauit, de paradiso exules & miseri exierunt in hunc mundum tanquam in stagnum aquarum multarū, in vallem lachrymarū, & in locum miserię. Ossa & pellis de elephante in quocunq; loco incensa fuerit, odor eorum inde fugat serpentes, vel si qua noxia fuerint venena, venenosa reptilia eo non accedunt. Sic mandata Dei eum purificant & cor eius, qui ea intra se custodit & obseruat, & nulla suggestio inimici eo præualet inuenire aditum. Isidorus. Mandragora dicitur eo quod habeat mala idest poma suaue olentia ad magnitudinem mali nucum auellenarum. Vnde & eam Latini malū terræ vocant. Hanc poetæ anthropomorphon appellant, eo quod habeat radicem formam hominis imitantem, cuius cortex vino inmixtus, ad bibendum datur ijs, quorum corpus propter curationem secandum est, vt soporati dolorem non sentiant. Huius species sunt duę, fœmina folijs lactucae similibus mala generans ad similitudinem prunorum. Masculus vero folijs betę similibus.

De Pelicani natura. Cap. XXVII.

PELICANUS auis est ægyptiaca, habitans in flumine Nili. Tradunt autem duo genera pelicanorum, vnum in aquis habitans, & esca eius animalia venenata sunt, hoc est lacertæ, serpentes, crocodili, & onocrotali idest aues lōgo collo & rostro, dū bibūt afininū ruditū & crepitū imitantes. Physiologus refert de pelicano, q̃ amator est nimius filiorū. Cū enim genuerit pullos, & incipiūt crescere, parentes suos in faciem percutiunt, qua de re parentes irati re percutiunt eos & occidūt. Mater vero tertia die mortis eorum, præ compassione rostro in costa seu latere aut pectore se vulnerans, sanguinē super pullos suos effundit, & sic a mortuis eos resuscitat ad vitam.

1. Hieron.

Z

1. Hieron.

1. Hieron.

1. Hieron.

A

Hieronimus a serpentibus occidi testatur.

B tam. Auis ista significat Dominum per Elaiam prophetam dicentem. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Omnipotens itaque Deus pater totius creaturæ nos cum non essemus, fecit, ut ipsi seruiremus. Nos vero percussimus eum in facie, quia & eum & mandata vitæ relinquentes spreuimus, qui tamen propter nos filium suum tradidit, & perforato latere eius lancea militis in cruce, continuo exiuit sanguis & aqua in salutem & redemptionem nostram. Aqua enim baptismi est gratia, sanguis vero eius calix est noui & æterni testamenti, quæ in sanctis manibus tenens benedixit gratias Deo patri agens, & dedit illum nobis bibere in remissionem peccatorum nostrorum.

De Lacerto Stellione, & lacerta. Caput. XXVIIII.

C Lacerta est reptile genus animantis, vocatū ita eo quod quasi lacertos, & brachia habeat. Genera autem lacertorum sunt plura, ut Botrax, Salamandra, Saura, Stellio. Stellio à colore inditū nomē habet. Est enim tergore pictus lucetibus guttis in modū stellarum. Est volatile animal quod lacerta dicitur, utriusque oculis clara ut Sol. Physiologus dicit de ea, quod quando fenit, lumen eius ita impeditur, ut nec Solis lumen videat, sed suæ naturæ huiusmodi præstat medicamentum. Inquit parietē tendentē contra orientē, & per foramen arctum exit apertis oculis, & sic renouatur. Et tu homo qui veteri tunica indutus es, quando oculi tui cordis caligant, quære locum tendentem orientē versus, id est ad solem iustitiæ: Christū Dominum nostrum te conuerte (cuius nomen oriens dicitur) quatenus oriatur in corde tuo per Spiritum sanctum, & lucem misericordiæ suæ ostendat tibi, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

De formicæ natura. Cap. XXXIX.

D Formica Salomon ita dicit: Vade ad formicam, & piger, & meditare eam quæ cum sit viribus infirmior, multū per altitatem frumentū reponit. Physiologus dicit tres habere virtutes formicæ. Prima eius virtus est, quod cum formicæ exierint de spelunca sua, ambulant ordinatim, & querunt grana cuiuslibet feminis. Cum autem inuenerint, ore apprehendunt singula grana, portant ea in speluncā suā. Aliæ vero formicæ non habentes grana in ore suo, sed vacuæ obuiam venientes eis, quæ vehunt cibaria in ore suo, non dicunt eis, Date nobis de annonā vestra, sed vadunt quærentes per vestigia illarum, & sumunt sicut & illæ, & afferunt in speluncam suam. Et hæc quidem dicta sunt de irrationalibus animantibus, atque infirmis reptilibus, quæ tam prudenter agunt, quod nulla illarū stulta remanet, sed omnes argute & sapiētes inueniuntur aut efficiuntur. Quāto magis illæ quinque virgines rationales, quæ per negligentiam suam factæ sunt stultæ, debuerunt imitari illas quinque sapiētes, & sumere etiā oleū in vasis suis unde illæ sumpserunt, & non per desidiam, ac per stultam spem suam petere ab illis sapiētibus, dicentes: Date nobis de oleo vestro. O quam fatua stultitia,

na si ex fe non potuerunt intelligere, ut inde peterent. unde & illæ petierunt, vel formicarum solertiam imitari debuerunt. Sed dum de alienis vasis oleū sperant, superueniente sponso foris remanserunt stultæ cum lampadibus extinctis. Recondit autem grana in spelunca sua, ne ex humore mædefacta germinent, & ne hyemis tempore fame pereat. Et tu homo Dei scripturam veteris testamenti diuide in duas partes, hoc est secundum historiā, & secundum spirituale intellectū. Diuide ueritatem à figura. Separa corporalia à spiritualibus, & spiritualia à corporalibus. Transcende à litera occidente, ad spiritum uiuificantem, ne litera germinante in die hyemis, id est in die iudicij, fame pereas. Dicit enim Apostolus: Lex spiritualis est, ego carnalis. Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Et alibi. Hæc autem in figura contingebant illis. Scripta autem sunt ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt. Inde enim literam sequentes, spiritualesque intellectum contemnentes, facti sunt prophetarū contemptores, ac sui Domini interfectores, & ideo nunc usque fame pereunt, quia inanibus palæis vacantes, triticum perdiderunt. Tu ergo homo Dei rade uirgas, & tolle corticem earum, ut oues tuæ mundos ac spirituales, non carnales ac vitiosos faciant fœtus. Hæc autem omnia spiritualibus quidem credentibus sunt intelligibilia, non credentibus vero non intelligibilia. Tempore messis inter segetes ex odore intelligit formicæ, an hordeum sit in spica illa, an triticum, & si fuerit hordeum, transit ad aliam spicam, & odorat, & cum senserit quæ spica tritici est, ascendit sursum in spicā, & tollens inde granū deponit, & portat illud in cubiculum suum. Hordeum autem brutorum animalium cibum est, unde & hæreticos significat, qui prauo cibo animas hominū pascētes occidunt. Fuge igitur Christiane fuge Sabeliū, & Donatū, & Phoinū, à quibus tam ex utero draconis serpētini sceleris prodierunt. Horū hominum dogmata falsa sunt, atque inimica ueritati. Etymologia. Formica est dicta quasi ferens micas farris. Cuius solertia multa est. Prouidet enim in futurū, & præparat sibi in ætate, quod in hyeme comedat. In messe eligit triticū hordeū uero non tangit. Dū pluit super frumentū eius, totum eiicit. Dicunt & in Aethiopia esse formicæ ad magnitudinē canis, quæ arenas aureas pedibus eruant, quas custodiunt ne quis auferat, auferentesque ad necem persequuntur. Sed ij, qui uolunt ab eis aurum abripere accipiunt equas cum pullis suis, & fame affligunt eas tribus diebus, deinde religunt pullos earum ad litus aquæ quæ currit inter eos & formicas, & equas agunt trans aquam illā impositis clitellis super dorsum illarum, quæ ubi uidentur trans flumen herbas virentes, pascuntur per campos ultra flumen. Formicæ autem videntes scrinia & clitellas super dorsum earum, comportant aureas arenas in eas, volentes eas ibi recondere. Vesperascente autem die, postquam satiatae sunt equæ, & auro onustæ, audiunt pullos suos hiantes propter famem, & ita regrediuntur ad eos cum auro multo. Est & aliud animal, quod formicæleon dicitur, quod est uel formicarum leo, uel certe formica pariter & leo. Est enim animal paruum, formicis ita infestum, ut se in puluere abscondat, & formicas frumenta portantem interficiat.

Rom. 7. 2. Cor. 3. 1. Cor. 10. Ibidem.

Etymologia.

H Myrmica leon apud Grego. li. 5. Moral. cap. 17.

Proinde leo & formica vocatur, quia sicut alijs animalibus leo, ita formicis alijs hæc fortior est.

De Aspidis natura. Cap. XXX.

Aspis secundum Isidorum uocata est, quod morsu uenena immitat & spargat. As enim ut uult, uel potius los Græcis uenenum dicitur. Huius diuersa sunt genera & species, & dispares ad nocendum effectus. Alijs sic dictam placet, a defendendo: nam aspis dicitur defendo, eo quod aspis aspis etiam scutum dicitur. Fertur enim aspis cum cæperit pati incantatore, qui eam quibusdam carminibus euocat, ut eam de cauera sua producat, cum illa exire noluerit, unā aurem in terram premit, alteram cauda obturat & operit, atque ita uoces illas magicas non audiens non exit ad incantatorem. Diplas genus est aspidis, quæ latine scytale dicitur, quia is, quem momorderit, siti perit. Hypnale etiam genus est aspidis dicta eo quod somno necat: hanc sibi Cleopatra apposuit, & ita morte quasi somno soluta est. Hemorrhoids etiam aspis nuncupatur, eo quod sanguinem sudet qui ab ea morsus fuerit, ita ut dissolutis uenis quicquid uitæ est per sanguinem effundat. Græce enim sanguis hema dicitur. Præter est aspis semper ore patenti & vaporante currens, cuius poeta sic meminit: Oraque distendens uiduus enormique corpulentia necatur. Extuberatum enim putredo sequitur. Septs, tabificus serpens etiam de genere aspidum est, qui si momorderit hominem, eum statim consumit, ita ut liqueat totus in ore serpētis. In aspidū natura est quod imitemur, & est quod uitemus, quod imitemur, ut contra sirenum id est, uoluptatum illecebras, & fraudulentas blanditias interiores ocludamus aures, ut simus iuxta uerbum domini prudentes, ut serpētēs. Quod uitemus, ne serpens antiquus nos ut diplas auaritiæ siti feriat, aut pigritiæ somno obruat ut Hypnale, aut ire sanguinolentia maculet ut Hemorrhoids, aut ambitionis hiatu alterius peccati ueneno turgentem ut præter distendat.

Aspidum species. Diplas. Hypnale.

Lucanus.

De Charadrio seu Charadro aue maritima. Cap. XXXI. Ideo sub distinctione ponitur, quod Theodorus Gaza eam Charadriū uocat. Suidas Charadrum, qui dicit esse auem maritimā magis & ingluuiosam, quam aspicientes ceteri liberantur, quod Plinius de Ictero aue asseruit fortasse eadē ab effectu sic dicta. Sed audiamus Auctorem.

L Hic scribitur in Deuteronomio non manducandus. Physiologus dicit de eo, quod est totus albus, nullam partem nigri in se habens, cuius interior sinus oculorum caliginem curet. Quisquis autem

Deut. 14. Supra caladrius est Calepino scribitur. Fimus & Femur.

egritudine detinetur, per hanc uolucrum agnosci solet utrum uiuere an mori debeat. Si enim infirmitas adest ad mortem, mox faciem suam charadrius auertit ab illo homine, & non dubitant quin moriatur homo ille. Si autem conualescere & sanari debet, intendit in eum diligenter charadrius, & accedens os suum ponit super hominis os, afflatuque suo abstrahit omnem infirmitatem hominis intra se, uolansque in aere contra solem, comburit eius infirmitatem & dispergit, & sanatur infirmus & fit in columis. Sic & Christus de seipso protestatus est: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Veniens autem ipse ad infirmitatem populi Iudeorum auertit se ab eo, & conuertit faciem suam ad gentes, tollensque nostras iniquitates, & portans peccata nostra, exaltatus est in crucem, ascendens autem in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. In propria ac sua uenit, & sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Nam si est aliquis dubitans, cur immunda animalia ad significationem rei bonæ ut mundandæ conscientiæ & erudiendæ referantur, ut serpens, draco, leo, & aquila, & his similia, sciat quod quandoque fortitudinem & regnū Christi significant, quandoque uero rapacitatem diaboli, atque ita varijs posse applicari.

De sirenarum seu sirenium natura. Cap. XXXII.

Dicente Esaiā de Babylonia. Syrenæ habitant in delubris uoluptatis eius. Syrenæ animalia sunt ipsi acquiescentibus mortifera, quæ ut Physiologus describit, superne usque ad umbilicum figuram muliebrem habent, inferna uero pars usque ad pedes piscis habet figuram. Mirificum quoddam ac dulcisonum melodiæ carmen canunt, ita ut per suauitatem uocis, auditus longe nauigantium inuident, & ad se trahant, ac nimia suauitate modulationis perlectent aures, & eos ac sensus eorum delinientes in somnum vertant. Tuas demum cum uiderint eos grauissimo somno sopitos, inuadunt eos, & dilaniant carnes eorum, ac sic per suauis soni uoces, ignaros & insipientes homines decipiunt, & necant. Sic & illi, qui delicijs huius seculi, & pompis, & theatralibus uoluptatibus delectantur, tragædijs & comædijs dissoluti, uelut graui somno sopiti aduersariorum præda efficiuntur. Syrenas tres fingunt fuisse ex parte uirgines, & ex parte pisces, habentes squamas & caudam piscinam, quarum una uoce, altera tibijs, tertia lyra canebat, quæ incautos per ea loca nauigantes cantuum illecebris naufragio periclitari faciebant. Secundum autem ueritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes ad egestatem adederunt, ideoque illis dictæ sunt inferre naufragia. Habuisse autem squamas, & in fluctibus habitasse dicuntur, quia fluctus uenerem creauerunt.

De Onocentauris rursus. Cap. XXXIII.

Dem dicit: Onocentaurus, & pilosus clamabit alter ad alterum. Onocentaurum, ut etiam supra diximus, duabus naturis constare Physiologus asserit, superior enim pars centauro id est homini equestri similis est, inferioris vero partis membra sunt onagri, id est asini agrestis. Huic assimilantur vecordes atque biligues speciei homines, moribus autem informes, dicente Apostolo. Habentes speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Unde in psalmo: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1. Tim. 3. Psal. 48.

De Adamantis virtute. Cap. XXXIII.

Physiologus dicit, quod est lapis qui dicitur adamas, & in quodam monte orientis inuenitur, ita tamen ut nocte quaeratur, non in die, quia nocte lucet, & indicatur ubi fuerit. Per diem autem non lucet, quia sol obtundit lumen eius. Contra huius lapidis duritiem non ferrum, nec ignis, nec alius lapis potest prevalere. De hoc lapide dicit propheta, ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam. Et quia creatori creatura prevalere non potest, ideo adamas Christus est. Ex illo vero adamante omnes sancti adamantini lapides a propheta dicti sunt, sicut a nomine Christi Christiani vocantur, & nominantur. Ergo mons (quem dicit Physiologus) orientalis, in quo lapis Adamas inuenitur, est Christus, qui sicut in patre agnoscitur ita pater in filio. Ipse enim dicit: Ego in patre, & pater in me est: & iterum. Qui videt me, videt & patrem. Quod lapis per diem non inuenitur, significat Christum occultasse descensionem suam caelestibus virtutibus, & dominationibus & potestatibus, qui tanquam luminaria Dei assistunt, sed nunquam sciuerunt mysterium descensionis, & incarnationis eius quod facturus erat in terris. Denique iam transactis omnibus mirabilibus eius, quae fecit pro humani generis redemptione, cum ascendisset in caelos, integrum atque perfectum hominem illum se inducens, videntes etiam supernae civitatis exercitus dixerunt. Quis est iste rex gloriae? Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Boltra? q. d. Quis est iste qui ascendit ex sanguine, & rubor vestimenti eius ex carne? Et in nocte inuenitur ille lapis, quoniam in istius seculi tenebras descendit, & illuminavit omne hoc genus, quod sedebat in tenebris, & in regione umbrae mortis, sicut dicit David propheta in persona totius humani generis. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas. Venit ergo Dominus, & lucernam quam extinxerat diabolus, id est animam, & corpus in se suscipiens illuminavit splendore suae gratiae viuificans & reparans manifestius, dicente Apostolo de tam admirabilis mysterij sacramento: Etenim manifeste, inquit magnum est mysterium

Ezech. 3. Adamantem ferro frangi declarat Lucianus viues in suis Annot. super li. Augustini de Civitate Dei necno Thomas Lea. S. & alij recetes. Ioan. 14. Ibidem.

Psal. 23. Esa. 63.

Psal. 17.

1. Tim. 3.

pietatis, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Quod autem de eo lapide dicit Physiologus, quod neque ferrum illi prevaleret, id est mors illi non dominabitur, deleuit enim & conculcavit mortem, sicut Apostolus testatur dicens: Deuicta est mors in victoria. Vbi est mors? contemto tua? Vbi est mors? aculeus tuus? Sed neque ignis illi potest nocere id est diabolus, qui ignitis inculis suis succendit omnem terram, & ciuitates, id est luxuriosos, ebriosos, & iracundos, de quibus Esaias dicit. Terra vestra deserta, ciuitates vestrae igni succensae sunt. Dominus enim Iesus Christus interficiet eum spiritu oris sui. Sed neque alter lapis illi nocuit id est nullus homo penitus, neque villa creatura prevaluit aduersus eum. Omnia enim per ipsum facta sunt, quia sine ipso factum est nihil. Adamas parvus est, & indecorus, ferrugineum habens colorem, & splendorem crystallinum, & in modum nuclei auellani inuenitur, ac nulli cedit materiae, nec ferro, nec igni, nec vnquam incalescit. Unde & nomen interpretatione graeca indomita vis eius accepit. Sed eam sit inuictus ferro, ignisque contemptor, hircino tamen sanguine recenti, & calido maceratur, sicque multis ictibus ferri frangitur, cuius fragmentis insculptores pro gemmis insigniendis, perforandisque vtuntur. Hic autem dissidet cum magnete lapide, intantum ut iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi in magnetem. Sed si fuerit amotus adamas, tum magnes ferrum rapit, & comprehendit, & aufert. Fertur quoque electri more venena depellere, metus vanos expellere, maleficis resistere artibus. Genera eius sunt sex, quibus, quia ad institutum nostrum parum faciunt, superfedeo.

R. 1. Cor. 15. victoria stimulus. Esa. 1. 2. Thef. 2. Ioan. 1.

S. magnete.

De concha seu conca margaritifera. Cap. XXXV.

St inter conchas margaritiferas id est conchas & margaritas quae latine vnio nes, & vulgo perlae vocantur ferentes, species quaedam, quae ab alijs marmatholion, ab latinis conca Sabraa dicitur, quia concaua est & rotunda. Est autem in duas partes diuisa, ita ut cum voluerit aperiat se, & cum voluerit claudat. Haec ergo de fundo maris ascendit, & matutino rore alit intra se carnem. Ergo cum ascenderit de loco suo super mare, aperit os suum, & suscipit intra se de rore caeli, & circumfulget eam radius solis, & sic fit intra eam margarita pretiosa et splendida valde, quippe quae rore caeli concepta est, et de radio solis clarificata. Lapis autem iste, qui dicitur conchus, figuram gerit sanctae Mariae, de qua propheta Esaias dicit. Et egredietur virga de radice Iesse. Et iterum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium. Quae virga virgo sancta Maria est dicta, flos vero, qui de sancta Maria est natus, Dominus noster Iesus Christus est. Si cut enim de mari ascendit concha, in qua nascitur cochus lapis: sic sancta Maria ascendit de domo patris sui ad templum Dei, et accepit rorem caelestem. Haec sunt verba, quae dicta sunt

T. V. Esa. 11. Esa. 7.

Luc. 1. ad eam ab angelo Gabriele: Spiritus Domini superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Ecce hi sermones sunt, hic ros caelestis: sicut multo ante patriarcha Isaac benedicens filium suum, & significans quod Christus ex semine eius nasceretur, ait ad eum dicens. Det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terrae: castam atque intactam Mariam virginem significans. Matutinus autem ros quem concipit tempus orationis matutini describit. Quod autem aperit os suum concha, significat ubi Maria dixit ad angelum, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, & statim accepit Spiritum sanctum in se, & virtus Altissimi tanquam sol iustitiae clarificauit eam, atque quod natum est ex ea, vita est, & lux: venit lux vera, quae illuminat omnem hominem venturum in hunc mundum. De quo & Paulus: Qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiae eius &c. Et alibi. In quo complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare. De ista igitur margarita legitur in euangelio, quod simile est regnum caelorum homini negociatori quaerenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita, vendidit omnem substantiam suam, & possedit hanc margaritam. Iste autem negociator est vtique chorus Apostolorum. Omnes enim Apostolus vnum negotiatorem dicit, propter unitatem fidei. Etenim non est Iudaeus, neque Graecus, neque seruus, neque liber, neque Scythia, neque barbarus, neque masculus, neque foemina, omnes enim sumus vnum in Christo Iesu. Idem ergo bonus & sapiens negociator, id est sanctus chorus Apostolorum, quaerit bonas margaritas, hoc est lex & propheta siue omnis anima credens quaerit Deum. Quaerit etiam vir iustus bonas margaritas, hoc est Apostolos & prophetas & patriarchas, per quos possit ad illam veram & pretiosam peruenire margaritam. Isti sunt lapides sancti, qui voluntur super terram. Cum ergo commemoratus ille bonus negociator inuenit illam pretiosam & bonam margaritam, id est Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei viui, emit eam venditis omnibus facultatibus suis, id est contemnens & spernens non solum istius vitae substantiam, sed etiam uxorem & filios, & omnem cognationem carnalem, insuper & corpus suum & animam, sicut veritas dicit. Quicunque perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Haec omnia videns Apostolorum chorus non aurum accipit, neque argentum, sicut beatus Petrus ad illum claudum stipem petentem: Argentum (inquit) & aurum non est mihi, quod autem habeo, tibi do. In nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et Paulus. Omnia (inquit) quaecumque erant mihi lucra, haec propter Christum abstratus sum detrimenta, propter emersionem scioniam Christi. Qui ergo confidenter contempserit omnes facultates suas, uxoremque & filios, & omnem cognationem suam, insuper corpus & animam propter vnium margaritam acquisitionem, si certissime confidit fuerit, & crediderit posse vnam margaritam acquirere, longa maiores & meliores diuitiarum facultates, praecellentiorumque honorem, insuper & gloriae coronam habebit, quae omnia ille negociator possidet, qui est Apostolorum chorus, per unum illum lapidem pretiosum Dominum nostrum Iesum Christum, qui est vera margarita, via, veritas, & vita nostra. Denique audi ipsum in euangelio dicentem. Ecce dedi vobis potestatem spirituum immundorum, & calcandi super omnes serpentes & scorpiones, & supra omnem potestatem diabolicam, & sanandi omnes languoras & infirmitatem. Et iterum. Euntes praedicate quoniam appropinquauit regnum caelorum, infirmos curate, leprosos mundate, caecos illuminare, mortuos suscite, demonia eijcite. Videte nunc quam inestimabilis sit ista margarita sanctis martyribus, qui non solum cum in hac vita essent, sed etiam post huius vitae excessum mira egerunt, sicut nunc videmus quomodo in obsessis corporibus spiritus immundi illorum virtute & potestate torquentur & cruciantur, & inuisibilibus flagellis verberantur, quousque eijcantur & effugantur ab hominibus, sicut ipsi demones audientibus nobis exclamant vociferantes, & rogantes eos ut cessent torquere eos, tam varij & multiformes. Alij enim clamantes, alij rugientes sicut serpentes sibilantes fugantur obsessis hominum corporibus per Apostolorum, hominumque sanctorum uirtutes, quae illis secundum merita sua a Domino datae sunt. Honorum uero illum transcendente & supereminente omnibus terrenis honoribus, fortitui sunt ab ipso pretioso lapide, pro quo omnia sua bona dimiserunt, ut illam caelestem thesaurum possiderent, qui dicunt ad Saluatorem. Ecce nos quidem dimisimus uxores & filios, & omnes possessiones propter te: quid facies nobis in regno tuo? Et ille dicit illis: Amen dico vobis: Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae ad iudicandum orbem terrae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Unde satis confidenter Paulus Apostolus dicit: Nescitis quoniam angelos iudicabimus? & a nobis iudicabitur hic mundus. Tanta enim gloria, tanto honore remuneratus est Apostolorum chorus, ut in hoc seculo adhuc positus legitimus ille athleta Christi Paulus prauidet in caelis iustitiae suae coronam, sicut exultans ait, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: de cetero reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, non solum mihi, sed & omnibus qui diligunt praesentiam regni eius. Talem coronam meretur a Christo bonorum Apostolorum chorus, talemque retributionem Apostoli recipient pro corruptibilibus.

Luc. 10. Luc. 9. Matt. 10.

Matt. 19. 1. Cor. 6.

2. Ti. 4.

De aspidochelone, belua aquatica, habente partem figurae aspidis, partem testudinis. Aspidochelone enim est testudo belua marina, cuius etiam in sequenti opere mentio fiet. Cap. XXXVI.

Est belua in mari, quae dicitur graece Aspidochelone, latine autem aspidochelone. Certus autem est M. Hug. a S. Vict. To. ij. Bb 3 magnus,

magnus, habens super corium suum tanquam fabuli seu arenæ aggerem, iuxta maris littus frequenter victitans. Hæc in medio maris eleuat dorsum suum super undas maris sursum, ita ut nauigantibus nautis non aliud credatur esse quàm insula, præcipue cum viderint totum illum locum sicut in omnibus littoribus maris sabulo esse obiectum. Putantes autem in fulam esse, applicant nauem suam iuxta eam, & descendentes, figunt illic palos, & alligant nauem, dein de vt coquant sibi cibos post laborem, faciunt ibi focos & ignes super arenam, quasi super terram. Illa vero, vt senserit ardorem ignis, subito mergit se in aquam, & nauem secum trahit in profundum maris. Sic patiuntur omnes qui increduli sunt, & quicunq; ignorant astutias diaboli, qui spem suam ponentes in eum, & operibus eius se obligantes, simul merguntur cum illo in gehennam ignis ardentis. Ita est astutia eius. Secunda huius beluæ natura est hæc. Quando esurit, aperit os suum, & quasi quendam odorem suauem exhalat de ore suo, quem mox vt senserint minores pisces, congregant se intra os ipsius. Cum autem repletum fuerit os eius diuersis piscibus pusillis, subito claudit os suum, & transglutit eos. Sic patiuntur omnes qui sunt modicæ fidei. Voluptatibus enim ac lenocinijs quasi quibusdam odoribus diabolicis inescati, subito absorbentur ab eo sicut pisciculi minuti. Maiores enim se continent ab illo, neque appropiant ei. Sic etiam qui Christum semper in sua mente habent, magni sunt apud eum, & si sunt perfecti, agnoscunt multiformes astutias diaboli, & custodiunt se ab eo, & magis resistunt, ille vero fugit ab eis. Dubij autem et modicæ fidei homines, dum vadunt post voluptates et luxurias diaboli, decipiuntur, dicente scriptura: Vnguentis et varijs odoribus delectantur. Et sic confringitur a ruinis anima. Cetus dicitur ab immanitate corporis. Habent enim in gentia corpora hæc genera beluarum, æqualia montibus, intantum vt etiam ibi naues quasi ad insulam applicentur, sicut ille qui excepit Ionam, cuius aluus tantæ magnitudinis fuit, vt putaretur infernus, dicente ipso Iona propheta, de ventre inferi clamaui, & exaudiisti vocem meam.

Finis Libri Secundi.

S E Q V I T V R
 Secundū de naturis animalium, atq; aliarum rerum collectaneū. In quo quia plurima eadē cū ijs, quæ in superioribus dicta sunt, recitantur, nolui eadem repetere, sed vbi dicta sint indicare. Sunt autē & huius operis duo libri, quorum prioris, qui totius operis tertius est vocabula in fronte prioris operis indicatur, posterioris qui idem quartus per se patet. Bestia vnde dicta sit, & quæ sint bestia, vnde de libro secundo in Prologo. De leone, & eius naturis Lib. ij. Cap. I.

De Tigride Lib. III. Cap. 1.

Tigris vocata est propter volucrem fagam: ita enim nominant Persæ et Medii sagittam. Est autem bestia varijs distincta maculis, virtute et velocitate mirabili, ex cuius nomine flumen Tigris vocatur, quod is rapidissimus sit omnium fluuiorum. Has magis Hircania gignit. Tigris vero vbi vacuum raptæ sobolis reperit cubile, illico vestigijs raptoris insistit, atque ille quauis equo vectus fugaci, videns tamen velocitate feræ se posse perverti, nec vllum euadendi suppetere sibi posse subsidium, tigrim huiusmodi fraude amolitur, vbi se contiguum viderit, sphaeram de vitro id est, speculum rotundum projicit, at illa imagine sui luditur, et sobole putat, reuocatque impetum, colligere fœtum desiderans. Rursus inani specie detecta, totis se ad comprehendendum equitem viribus fundit, et iracundiæ stimulo velociter fugienti imminet. Iterumque ille appropinquantem sphaeræ obiectu retardat, nec tamen sedulitatem matris, memoria fraudis excludit. Casam versat imaginem, et quasi lactatura fœtum, refidet. Sicque pietatis suæ studio decepta, et vindictam amittit, et prolem.

De Pardo, & Leopardo. Cap. 11.

Pardus est ferarum genus varium, ac velocissimum, & præceps ad sanguinē. Salto enim ad mortem ruit. Leopardus ex adulterio leonæ et pardi nascitur, et tertiam originem efficit: sicut et Plinius in naturali historia dicit leonem cum parda, aut pardum cum leona concumbere, & ex utroque coitu degeneres partus creari, quales sunt diuersis speciebus progeniti mulus, et burdo.

- De panthera vide Lib. 2. Cap. 27.
- De antelope seu antula. Lib. 2. Cap. 2.
- De unicorni vide Lib. 2. Cap. 6.

De Lynce. Cap. III.

Lynx dicitur, quia in luporum genere numeratur, bestia maculis tergo distincta, vt pardus, sed similis lupo. Huius vrinam conuertit in duritiam pretiosissimi lapidis dicunt, qui Lygurius seu Lyncurius vt à Plinio et Solino appellatur: quod et ipsas lynces hoc modo probatur lentire, nam egestum liquorem harenis quantum possunt contingunt, inuidia quadam naturæ, ne talis egestio transeat in ysum humanum. Lynces dicit Plinius extra fœtum vrinam non admittere secundum.

De Griphe. Cap. IIII.

Gryphs seu vt Isidorus scribit Gryphes est animal pennatū, et quadrupes, quod in Hyperboreis nascitur motibus, o parte corporeis leoni, alis & facie

facie aquilis simile, equis vehementer infestum. Nam & homines viuos discerpit, & integros in nidum asportat.

- De elephante vide Lib. 2. Cap. 26.
- De castore vide Lib. 2. Cap. 9.
- De ibice vide Lib. 2. Cap. 15.
- De hyena vide Lib. 2. Cap. 10.

De bonaso. Cap. V.

Bonaso animal nascitur, quod bonasum vocant, cui caput taurinum, ac deinceps corpus omne rectum, iuba equina, cornua autē ita habet multiplici flexu in se recurrētia, vt si quis in ea offendat, non vulneretur, sed quicquid præsidij mostro illi frons negat, aluus sufficit. Nam cum in fugā vertitur, proluuie citi ventris simum egerit per longitudinem trium iugerum, cuius ardor quicquid contigerit, ardit. Ita egerie noxia submouet insequentes.

- De Simijs vide Lib. 2. Cap. 12.
- De ceruis vide Lib. 2. Cap. 14.
- De Capro vide Lib. 2. Cap. 13.
- De monocerote siue unicorni. Lib. 2. Cap. 6.

De vrsos. Cap. VI.

Vrsus fertur dictus, quod ore suo formet fœtus, quasi orsus. Nam aiunt eos informes generare partus, & quandam carnem nasci, quam mater labendo in membra coponit. sed hæc immaturitas facit deformes partus: denique tricesimo die generat, vnde euenit vt præcipitata fecunditas informis procreetur. Vrsorum caput inualidū vis maxima in brachijs & lumbis, vnde et interdum erecti insistunt. Et medendi industriam non præmittunt. Siquidem graui affecti cede, & faucibus vulneribus, mederi sibi solent, herbarum cui nomen floinus, viscera subiicientes sua, vt solo curentur attractu. Vrsus æger formicas deuorat. Nimirum vrsi cæteris præstant rabie duntaxat, & villis profundioribus. Nam genitura par est quoquo loco editis. Coeunt non eodem modo quo aliarum quadrupes, sed apti mutuis amplexibus, velut humanis coniunctionibus copulantur. Desiderium veneris hyems suscitatur. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in iisdem licet foueis, partitis tamē per scrobes secubationibus diuiduntur. Lucinæ illis sepius propestatius est, quippe vterū tricesimus dies liberat, vnde euenit vt præcipitata fecunditas informes procreet partus. Carnes paucillas edunt, quibus color candidus, oculi nulli. Has lambendo sensim figurant, & interdum ad pectora fouent, vt assiduo incubatu calefactæ animalē trahant spiritum. Interea cibus nullus. Sanè diebus primis quatuordecim matres ita in somnum concidunt, vt nec vulneribus excitari queant, ita de cauenosis in quibus latent montibus mox egressæ in diem liberum, tantam patiuntur insolentiam lucis, vt putres obsitas cæcitate. Insidiantur aluearibus apium, maxime fauos appetunt, nec auidius aliud quam mella captant. Cum gustauerit mandragora mala, moritur: sed eunt obuiam, ne malum in perniciem conua

lescat, & formicas deuorat ad recuperandam sanitatem. Siquando cum tauris pugnant, sciunt quibus potissimum partibus minorentur, nec aliud quam cornua & nares appetunt: cornua, vt armatura deficiant. Nares, vt dolor sit in loco tenero.

De Leucrocota. Cap. VII.

Leuocrocota animal nascitur, quæ velocitate præcedit vniuersas feras, & dicitur leucrocota nomine, ipsa asini magnitudine, cerui clauibus, pectore ac cruribus leonis, capite equi, bifurca vngula, ore vsque ad nares dehiscente, dentium locis osse perpetuo. Hæc quidem quo ad formam, nam voce loquentium hominum sonos amulatur.

De crocodilo Lib. 2. Cap. 8.

De manticora. Cap. VIII.

Manticora animal nascitur, quod manticora dicitur, triplici dentium ordine coeunte vicibus alternis, facie hominis, glaucis oculis, sanguineo colore, corpore leonino, cauda velut scorpionis aculeo spiculato, voce tam sibila vt imitetur fistularum modulorum. Humanas carnes auidiissime affectat, pedibus sic viget, saltibus sic potest, vt morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula lanissima.

De Tharando. Cap. IX.

Tharandum animal nascitur, quod Tharandum nomine, bouum magnitudine, bifurco vestigio, colore vrsi, ramolis cornibus, capite ceruino, villo profundo. Hunc Tharandum affirmant habitum metu vertere, & cum desitescit, fieri ad similitudinem cuiusunque rei cui se approximat, siue illa sit alba vt saxum, siue virens vt fructum, siue quem alium modum præferat.

De Vulpe, vide Lib. 2. Cap. 5.

De Eale animali. Cap. X.

Eale bestia quæ dicitur Eale, magna vt equus, cauda elephantis, nigro colore, maxillis apertis, cornua præferens ultra modum longa, ad obsequium eius, velut motus accommodata, nec enim rigent, sed mouentur vt visus exigit præliandi, quorum alterum replicat, & cum altero pugnat, vt si ictu aliquo alterius acumen offendatur, acies succedat alterius.

De lupo vide Lib. 2. Cap. 20.

De cane, & eius natura. Cap. XI.

Canis nomen latinum græcam habere videtur Cæmologiam. Cynos enim græce, canis dicitur latine: licet quidam à canore latratus appellatum M. Hug. à S. Vict. To. ij. Bb 4 existi-

Existimant, eo quod canore insonat, unde & canere dicitur. Nihil autem sagacius canibus. Plus enim sensus ceteris animalibus habent, nam soli sua nomina recognoscunt, Dominos suos diligunt. Canum sunt plurima genera. Alij ad capiendum intrant in sylvarum feras. Alij custodes domorum, substantia Dominorum suorum custodiunt, ne forte rapiantur in nocte a latronibus: Pro Dominis suis et morti se obiciunt voluntarie, ad praedam cum Domino suo currunt, corpus et Domini sui mortuum custodiunt, & non derelinquunt, quorum postremo natura est extra homines esse non posse. Leguntur canes intantum suos dilexisse Dominos, ut Garamantum regem ab inimicis captum, & custodiae mancipatum, ducenti canes agmine facti per medias acies inimicorum ab exilio reduxerunt, praehiantes aduersos resistentes. Iafone Lycio in terfecto, canis eius aspernatus cibum, inedia obiit. Lysimachi regis canis flammis se iniecit, accenso rogo Domini sui, & pariter igni absumptus est. Appio Iunio, & Publio Sillio consulibus damnatum Dominum, canis cum abigi non posset, comitatus est in carcerem, & mox percussus ululatu profecutus est, tumque ex miseratione populi Romani ei cibus daretur, ad os defuncti escam tulit, vltimo abiectum in Tyberim tumulo cadauer adnatans sustentare conabatur. Canis vero ubi vestigium leporis ceruice reperit, & ad diuerticulum semitae venerit, & quoddam viarum compitum, quod partes in plurimas scinditur, ambiens singularum semitarum exordium, tacitus secum ipse pertractat, velut syllogisticam vocem sagacitate colligendi odoris dimittens. Aut certe (inquit) in hanc partem deflexit, aut in illam, Aut certe in hunc se anfractum contulit, sed nec in istam, nec in illam ingressus est, superest igitur ut in istam partem se contulerit, & sic falsitate repudiata in veritatem prolabiatur. Saepetiam vocis illatae euidencia canes ad redarguendos reos indicia prodiderunt, ut muto eorum testimonio plerumque sit creditum. Antiochia ferunt in remotiore parte vrbis necatum virum quodam crepusculo, qui canem sibi adiunctum habebat, miles quidam praedandi studio minister exiterat caedis, tectus idem adhuc tenebroso diei exordio, in alias partes secesserat. Iacebat inhumatum corpus, frequens erat spectantium vulgus, astantibus questu lachrymabili canis, Domini que flebat aeternam. Fortis is, qui necem intulerat, (ut se habet verfuta humani ingenij) vitandi incommodi auiditate, & ut eius praesentia fidem faceret innocentiae, ad illam circumstantis populi accessit corosiam, & velut miserans appropinquabat ad funus. Tunc canis sequestrato paulisper doloris questu, vltionis arma assumpsit, atque apprehensum tenuit & velut epilogans quoddam miserabile carmen murmurans, vniuersos conuertit in lachrymas, fidemque & probationem derulit, quia quem solum tenuit ex pluribus, non dimisit. Denique perturbatus fuit ille, & tam manifestum rei indicium, neque odij, neque inimicitiarum, neque iniuriae alicuius vel inuidiae obice, propter obiectionem naturae, vel crimen repellere potuit. Itaque quod erat rationi consonum, vltionem

perpessus est, quia defensionem sibi praestare non potuit. Lingua canis dum lingit vulnus, sanat illud. Lictus eius admodum medicus esse fertur. Catuli denique lingua, vulneratorum solet esse intestinorum salus. Natura eius ut ad vomitum suum reuertatur, iterumque comedat. Cumque flumen tranauerit carnem aut aliquid tale in ore suo tenens, cum viderit umbram, os suum aperit, atque dum properat aliam carnem sumere, ipsam quam tenet, perdit. Cuius figuram in quibusdam rebus praedictores habent, qui semper admonendo & exercendo quae recta sunt, inlicitas diaboli pellunt, ne thesaurum Dei animas Christianorum ipse auferat. Lingua canis dum lingit vulnus, sanat illud, quia peccatorum vulnera dum in confessione nudantur, sacerdotum correctione mundantur. Intestina quoque hominis curat lingua canis, quia secreta cordis ipsius mundantur opere & sermone doctoris. Medicus admodum canis dicitur esse, quia qui praestit alijs, sapientiae studijs inuigilare, omnique modo crapulam vitare debet. Nam in saturitate panis Sodomae perijt. Nullo demum ambitu tam cito possidet hominem inimicus, quam voraci gula. Quod canis ad vomitum redit, quosdam post peractam confessionem incaute ad perpetrata facinora redire demonstrat. Quod carnem in flumine per cupitam umbram relinquit, significat homines stultos, qui propter ambitionem rei ignota, id saepe, quod iniuris est, derelinquunt: unde fit ut dum non valent adipisci quod cupiunt, frustra nolint perdere id, quod reliquerunt. Lycisci dicuntur canes qui ex lupis & canibus nascuntur, cum inter se forte miscentur. Solent Indi feminas canes alligare in syluis, ut admisceantur ad tigres bestias, a quibus infirmitate, & nasci ex eodem factu canes acerrimi dicuntur, adeo fortes ut complexu leones prosternant.

De animalium in genere nominibus, & speciebus, ac proprietatibus. Caput. XII.

Mnibus animantibus Adam primus vocabula indidit, imponens unicuique nomen ex praesenti institutione iuxta conditionem naturae, cui feriret. Gentes autem unicuique animalium ex propria lingua dederunt vocabula, non autem secundum linguam latinam, atque graecam, aut quarumlibet gentium barbararum nomina illa imposuit Adam, sed illa lingua, quae ante diluuium vna fuit omnium quae hebraea nuncupatur. Latine autem animalia sunt animantia dicta, quae animantur vita, & mouentur spiritu. Quadrupedia vocata, quod quatuor pedibus gradiantur, quae etsi similia sint pecoribus, tamen non sunt sub cura humana, ut cerui, damae, onagri, &c. Sed neque bestiae sunt, ut leones, neque iumenta, ut vsus hominum iutare possint. Pecus dicimus esse, quod humana lingua & effigie caret. Proprie autem pecorum nomen ijs animalibus accommodari solet, quae sunt ad vescendum apta, ut oues & fues, aut in vsus hominum commodata, ut equi & boues. Differt autem inter pecora & pecudes, Nam ueteres

Canis natura.

Lycisci.

Animalia. Quadrupedia.

Bestiae. Iumenta. Pecus.

Pecora. Pecudes.

Iumenta.

Armenta.

eres in significatione omnium animalium pecora dixerunt, pecudes autem tantum animalia illa quae eduntur, quasi pecudes. Generaliter autem omne animal pecus a pascendo vocatur. Iumenta inde nomen traxerunt, quod nostrum laborem vel onus suo adiutorio subuectando vel arando iuuant. Nam bos carpenta trahit, & durissimas glebas vomere vertit. Equus & asinus onera portant, & hominum in gradiendo laborem temperant, unde & iumenta appellantur, ab eo quod homines iuuant, sunt enim magnarum virium animalia. Item dicuntur armenta, vel quod sint armis apta, id est bello, vel quod his in armis vimur, vel quod magnos armos habent. Alij armenta boues tantum intelligunt, ab arando, quasi aramenta, vel quod sint cornibus armata. Discretio autem est inter armenta & greges. Nam tantum maiorum ut equorum & bouum sunt armenta, greges vero etiam caprarum, & ouium, & caeterorum minorum gregatum viuentium.

De Oue. Caput. XIII.

Vis molle pecus lanato corpore, inermis animal, animo placidum: ab oblatione dictum, eo quod apud veteres in initio non tauri, sed oues in sacrificio mactarentur. Ex his quaedam bidentes vocant eas, quae inter octo dentes duos altiores habent, quas maxime Gentiles in sacrificio offerebant, vel quae essent biennes. Ouis sub aduentu hyemis, quia inexplibilis ad escam, insatiabiliter herbam carpit, eo quod praesentiat asperitatem hyemis affuturam, ut prius herbae pabulo se farciat, quam gelu adurente omnis herba deficiat.

De veruece. Caput. XIII.

Veruece vel a viribus dicitur, eo quod caeteris ouibus sit fortior, vel quod sit vir id est masculus, emasculatus tamen, nam masculus aries dicitur, veruece castratus, vel quod verues in capite habeant, quorum ipsi ut arietes excitati pruritu, se inuicem concutiunt. Unde aries a πρὸ τοῦ ἀριος id est a marte vocatus, quo nomine apud nos in ouibus masculi vocantur: siue quod hoc pecus a Gentilibus primo est aris immolatum, ut aries diceretur eo quod imponeretur aris. Unde illud: Artes mactantur ad aram: sed id minus placet, & primae syllabae quantitas non approbat.

De Agno. Caput. XV.

Agnus dicitur quasi ἀγνός hagnes id est castus. Latini autem sic dictum putant, eo quod praeter ceteris animalibus matrem agnoscat, adeo ut etiam in magno grege errat, statim balatu recognoscat vocem parentis, festinetque ad matrem, lactis quoque materni notos sibi fontes requirat. Mater vero inter

multa millia agnellorum solum filium noscit, & licet vnus sit plurimorum balatus, & eadem species, illa tamen factum suum recognoscit, & discerit a caeteris, & solum filium tacitae pietatis studio recognoscit.

De Hirco, & haedo. Cap. XVI.

Hircus lasciuum animal est, petulans & feruens semper ad coitum, cuius oculi ob libidine in transuersum aspiciunt, unde nomen traxit, nam hirci sunt oculorum anguli, secundum Suetonium. cuius natura adeo calida est, ut adamantem lapidem, quem nec ignis nec ferrum domare valet, solus huius cruor dissoluat. Haedi secundum quosdam ab edendo vocati sunt, parui enim pinguisissimi sunt, & saporis iucundi, unde & haedus & haedulus nominatur, sed quia haedus scribitur sic, alijs dici videtur quod si h in f mutetur fiat haedus.

De apro. Cap. XVII.

Aper, id est porcus, vel sus syluester a feritate vocatur ablata scilicet hiera quasi asper, ut vult Varro: unde apud graecos ἀγριος agrios, id est agrestis, ferus dicitur & ferox, omne enim quod ferum est & immitte abutiae agreste vocamus. Alijs videtur dici a nomine graeco ἀγρος quod est spuma, eo quod spumam ore emittat.

De Iuueno, & Tauro. Cap. XVIII.

Iuuenus dicitur eo quod iuuare incipiat visus hominum in terra colenda, vel quia apud Gentiles semper vbique immolabatur, & nunquam taurus, nam in victimis etiam aetas considerabatur.

Taurus nomen graecum est, sicut & bos. Indicis tauris color fuluus est, uolucris pernitas, pilus in contrarium versus, hiatus magnus. Hi quoque circumferunt cornua, omnique caput flexibilitate qua uolunt, tergi duritia omne telum respuunt, tam immani sunt feritate, ut capti animas ne domentur projiciant.

De boue, & vro, & similibus. Cap. XIX.

Bos graecis βόως hic & haec boys huius boos dicitur, hunc latini trionem nominant, eo quod terram terat, quali terionem. Boum in socios eximia dilectio est, nam alter alterum inquit, cum quod ducere collo aratrum consuevit, & frequenti magister amicum testatur affectum, si forte defuerit. Boues impendenti pluuia ad praesepia se tenere nouerunt, atque ubi naturali sensu collegerunt mutationem caeli, in serenitatem foras spectant, & vltis praesepia ceruices extendunt suas vna in omnes partes, ut prodire se velle testentur. Vri agrestes boues sunt, habentes cornua immensa, intantum ut inter regias mensas

haedus

haedus

Iuuenus

Taurus

Vri

menfas ob insignem capacitatem gerule potuū fit.

Bubali.

¶ Sunt etiam in India boues vnicornes, solidos vngulis, nec bifulcis, sed atrocissimi. Bubali inde nomen trahunt, q̄ sint similes boum, adeo indomiti, vt præ feritate iugum non recipiant.

Vacca.

¶ Vacca dicta quasi boacca, est enim ex genere nominum a masculinis formatorum, sicut leo leona, draco dracena &c. vitulus & vitula a viriditate vocati sunt. i. ætate viridi, sicut & virgo, vitulam. n. paruam esse dicimus, & nondum enixam, nam enixa iuuenca est idest vacca iuuenis.

De Cameli natura. Cap. XX.

Z

Amelis *uāua* cama. i. labor nomen dedit, q̄ iumentum fit laboriosum, vel a chamæ quod græcorum est aduerbiū significans humi, nam quando oneratur vt breuiores & humiliores fiant, accubāt, & sic camelus scriberetur: siue quia curuus est dorso a camyro. i. incuruo. Hos licet & aliæ regiones mittant, Arabes tamen plurimos, & Bactri fortissimos camelos mittunt. Verum in hoc differunt, q̄ Arabici bina tubera in dorso habent, Bactriani singula, hi nunquam pedes atterunt, sunt enim illis reciproca quibusdam pelliculis vestigia carnulenta, vnde & contraria sunt illis ambulantiibus, nullo fauente præsidio ad nisum insistendi. Habentur autē ad duplex ministerium. Sunt enim alij oneri deferendo accomodati, alij perniciores & ad interficiendum promptiores. Sed illi vltra modum pondera recipiunt, isti amplius quàm solita spatia egredi nolunt. Genituræ cupiditate efferantur adeo vt sæuiant cum venerem requirunt. Oderunt equinum genus. Sitim etiam per triduum tolerāt, verum cum datur occasio bibendi, tantum implentur, quantum & desideria præterita satiet, & in futurum diu proficit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt. Denique vbi cœnosior aqua defuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, vt turbetur: durant in annos centum. Si fortè translati fuerint in loca perëgrina, propter insolitam mutationem aeris, morbos trahunt. Ad bella fœminę præparantur: Inuentumque est vt desiderium eis coitus quadam castratione extrahatur, putant enim fieri validiores si a coitibus arceantur.

De dromedario. Caput. XXI.

A

Dromedarius genus est camelorum, minoris quidem staturæ, sed velocioris, vnde & nomen habet. Nam dromos græce, cursus & uelocitas appellatur, centum enim milliaria & amplius vna die peragere solet, quod animal, sicut ouis, bos, & camelus, ruminat. Ruminatio autem dicta est a rumine eminente gutturis parte, per quam viam missus cibus a multis reuocatur animalibus.

De asino, & asello. Caput. XXI.

Asinus & asellus ab assidendo dicitur, quasi asellus ab homine, sed hoc nomen, quod magis equis conueniebat, ideo hoc animal sumpsit, quia priusquam equos homines equitarent, huic insidere cœperunt.

Animal quippe tardum est, & nulla ratione mandatis renitens, statim vt voluit sibi homo subtrahit. Asini autem arcadici dicti sunt, eo quod ab Arcadia primum vecti sunt, magni & alti. Minor autem asinus asellus dicitur, & plus necessarius est, quia & laborem tolerat, & negligentiam mollis educationis propemodum non recusat.

De onagro vide lib. 2. cap. XI.

De equo & eius natura. Caput. XXIII.

Dicti equi detracta prima litera, idest a: quæ est in equus, a. ū. ab a qualitate, eo quod quando bigis aut quadrigis iungebantur, pares statura, viribus, & cursu copulabantur. Caballus autem a cauando dicitur, eo

quod gradus vngula impressa terram cauet, quod reliqua animalia non habent. Inde dicitur est tonipes, quod sonat pedibus. Viuacitas equorum & industria multa. Exultant enim in campis, odorantur bellum, excitantur sono tubæ ad prælium. Voce accensu ad cursum prouocantur. Dolent cum victi fuerint, exultant cum vicerint. Quidam equi hostes in bello sentiunt, adeo vt aduersarios morfu petant. Alij etiam proprios Dominos recognoscunt, obliuiscuntur si Domini mutentur. Aliqui præter Dominum, nullum dorso recipiant. Vnde exemplum dabimus Alexandri magni, cuius equus Bucephalus dicitur, siue ab aspectus toruitate, siue ab insigni nobilitate, eo quod taurinū caput habebat, seu quod a fronte eius quidam extatium corniculorum minę protuberabant. Cum ab equario suo alio tempore molliter insideretur, accepto regio stratu, neminem vnquam præter Dominum vehere dignatus est. Documenta eius in plijs plura sunt, quibus Alexandrum sospitem e crudelissimis certaminibus ope sua extulit. Equus Caij Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepit. Regem Scytharum in singulari certamine interemptum cum eius victor spoliare vellet, ab eius equo calcibus, morfuque laceratus est. Nicomede rege interfecto equus eius inedia vitam expulit. Cum plio Antiochus Galatas subegisset, Centeretrij nomine ducis, qui in acie ceciderat, equum insilijt ouaturus, is autem adeo spreuit lupata, vt de industria acerbat, & turbatus ruina pariter, & se & equitē affligeret. In huiusmodi animalis genere ætas longior maribus. Legimus sane equum ad annos vixisse septuaginta. Notatum etiam aduertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem durasse ad annos quadraginta. Equarum libido extinguitur iubis tonsis. In quarum partu am-

† Opin- cem.

Eris nascitur veneficium, quod in frontibus præferunt editi: filij, fuluo colore, caricis mole, quod hippomanes nominatur, quod si per araptum statim fuerit, pullo mater nequaquam vbera prebet. Quo equus sanior fuerit, & spei maioris, eo profundius nares merfiat in bibendo. Interfectis vel morientibus Dominis lachrymas infuderunt. Dicunt enim equum solum propter hominem lachrymari, & doloris effectum sentire. Vnde & in sentiendo equorum & hominum naturæ permixta est. Solent etiam ex equorum mœstitia vel alacritate euentum futurum dimicaturi colligere. In generosis equis (vt aiunt veteres)

F quatuor expectantur, forma, pulchritudo, meritum atque color. Forma, vt sit validum corpus & solidū, robori conueniens altitudo, latus longum & substrictum, clunes maximi & rotundi, pes nodosus & ficcus, cornu concauo consolidatus. Pulchritudo vt sit exiguum caput & ficcum, pelle prope ossibus adhærente, aures breues & argute, oculi magni, nares patulæ, & erecta ceruix, coma densa & cauda, vngularum soliditas, fixa rotunditas. Meritum, vt sit animo audax, pedibus alacer, tremantibus membris (quod est fortitudinis indicium) quæ ex summa quiete facile concitetur, & excitata festinatione non difficile teneatur. Motus autem equi in auribus intelligitur, virtus in membris tremantibus. Color est hic præcipue expectandus: Badius, aureus, roseus, myrteus, ceruinus, gilvus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger: sequenti autem ordine varius ex nigro badioque distinctus: reliquus autem varius color, vt cinereus deterrimus est. Badium autem siue vt vulgo dicunt baium & baiadum antiqui quasi vadium dicebant, eo quod eius coloris equi inter cetera animalia fortius vadant, ipse est & spadix, quem phœnicatum vocant, & est dicitur spadix a colore palmæ, quam Syrii spadicem vocant. Glaucus vero est veluti pictos habens oculos, & quodam splendore perfusus. Gilvus autem medius color est albus nigris interuenientibus punctis. Candidus autem & albus inuicem sibi differunt. Nam albus cum quodam pallore est, candidus vero est niueus, & maiori albore perfusus. Canus dicitur est, qui ex candido colore & nigro est. Scutulatus est dicitur propter orbes quos habet candidos inter purpureos, varius quæ vias habet imparium colorum. Qui autem tantum pedes albos habent, pedici appellantur, qui frontem albam, candidi. Ceruinus est quem vulgo griseum dicunt. Onosinus autem dicitur, quod sit color eius communis cum asino, idem est & cinereus. Sunt autem equi de agresti gne orti, quos equos feros dicimus, & proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt. Maurus niger est. Mauron enim graci nigrum vocant. Mannus vero equus breuior est. Verhedos vero antiqui dicebant eo quod rhedas veherent, id est du-

Gcerent, vel per vias publicas irent, per quas & rhedis ire solitum erat. Equorum tria sunt genera. Vnū generosum, prælijs & oneribus aptum. Alterum vulgare atque gregarium, ad vehendum, non ad equitandum aptum. Tertium ex permixtione diuersi generis ortum, quod etiam bigenum dicitur, quia ex diuersis nascitur, vt mulus. Mulus a

græco fictum vocabulum habet, eo scilicet quod iugo pistorum subactus, tardas in gyrum molendo ducat molas. Iudæi asserunt, quod Ana abnepes Esau equarum greges ab asinis in deserto ipse prius fecerit ascendi, vt iumentorum contra naturam noua animalia nascerentur. Onagros quoque ad hoc admissos esse ad asinas dicunt, & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, vt ex his velocissimi asini nascerentur. Industria quippe humana diuersum animal in coitus coegit, sicque adulterina commixtione genus aliud reperit: sicut & Iacob contra naturam ouium colorum dissimilitudines procurauit. Nam tales factus oues illius procreabant, quales virgas arietes desuper ascendentes in aquarum speculo contemplabantur. Denique & hoc ipsum equarum gregibus fieri fertur, vt generosis obijciant equos visibus concipientium, quo eorum similes concipere & creare possint. Nam etiam columbarum dilectores depictas & pulcherrimas columbas ponunt iisdem locis, quibus illæ versantur, quo rapiēte visu similes generant. Inde est quod quidam grauidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, vt cynocephalos & simias, ne visibus occurrentes similes fetus pariant. Hanc enim fœminarum naturam esse dicunt, vt qualem prospexerint, siue mente conceperint in extremo voluptatis æstu dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas transmittit, eorumque fatiata typis rapit species earum in propriam qualitatem. In animalibus bigena dicuntur, quæ ex diuersis nascuntur, ut mulus ex equa & asino, burdo ex equo & asina, Ibridæ ex apris & porcis, tityrus ex oue & hyrcō, musino ex capra & ariete, qui est dux gregis.

De Cato, seu musione. Cap. XXIIII.

Musio seu muscio a plerisque muriceps seu murilegus appellatur, quod muribus infestus sit: hunc vulgus catus a captura vocat. Alij dicunt, quod oculis res captat idest videt. Nam tam acute cernit, vt fulgore luminis tenebras noctis superet. Catus enim acutus, & callidus dicitur.

De mure, & sorice &c. Cap. XXV.

Mus pusillum animal est, græcum illi *μῦς* nomen est, quicquid vero ex illo trahitur latinum est. Alij dicunt mures, quod ex humore terræ nascuntur. Nam humus terra, & inde mus, his in plenilunio iecur crescit, sicut & quædam maritima augentur, quæ imminente plenilunio augentur, & rursus deficiente luna deficient. Sunt qui inter soricem & murem discrimen ponant, vt forex sit minus illud animal cui catus insidiantur, mures maior quod non recte glis putatur.

De mustela vide lib. 1. cap. 18.

De talpa. Cap. XXXVI.

Talpa bestiola est nigra damnata cæcitate perpetua, est enim in tenebris absq; oculis, & semper terram fodit, & humum erigit, & subter frugibus radices comedit, quæ græce ἀσπιδάξ alpalax vocatur.

De formica vide lib. 2. cap. 29.

De hericio seu herinaceo lib. 2. ca. 4.

De Auibus in genere. Cap. XXXVII.

Auivium unum quidem est nomen, sed diversa sunt genera. Nam sicut specie differunt, ita & naturæ diversitate: siquidem aliæ sunt simplices, ut columbæ. Aliæ astuta, ut perdix. Aliæ ad manum se subijciunt, ut accipitres. Aliæ reformidant, ut garantes. Aliæ hominum conversatione delectantur, ut hirundo. Aliæ in desertis secretam vitam diligunt, ut vultur. Aliæ cantus edunt dulcissimos, ut cygnus & merula. Aliæ verba & voces hominum imitantur, ut psittacus & pica: sed & aliæ sicut genere, ita & moribus innumerabiles. Nam volucrum quot genera sint, inveni re quisquam non potest. Neque enim omnis Indiæ, Æthiopiæ, aut Scythiæ deserta quisquam penetrare potuisset, qui earum genus vel differentias nosset.

Aves dictæ eo quod rectas vias non habent, sed per avia quæque discurrunt. Alites, quia alis alta tendunt, & ad sublimia alarum remigio conscendunt. Volucres a volando. Nam vnde volare, inde & ambulare dicimus. Vola enim dicitur media pars pedis siue manus, & in auibus vola media pars alarum, quarum motu pennæ agitantur, inde & volucres. Pulli dicuntur omnium avium nati. Sed & animalium quadrupedum nati pulli dicuntur, & homo parvus pullus aut pugio. Recentes igitur nati pulli dicuntur, eo quod polluti sint. Vnde & vestis nigra pulla dicta est. Aliæ sunt, in quibus pennæ per ordinem fixæ, volandi exhibent usum: vocatæ autem sunt alæ, quod his aves complexos alant, & foueant pullos. Penna a pendendo dicta, inde & pendere. Volucres. n. pennarum auxilio mouentur, quando aeri se mandant. Pluma quasi piluma. Nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita plumæ in auibus. Avium multa nomina a sono vocis constat esse composita, ut sunt grus, coruus, cygnus, bubo, miluus, vlula, cuculus, graculus, & cætera, varietas enim vocis earum docuit qualiter easdem homines nominarent.

De aquila vide lib. 1. cap. 56.

De vulture lib. 1. cap. 38.

De grue lib. 1. cap. 39.

De psittaco. Cap. XXXVIII.

Sola India mittit psittacum, colore viridi, torque punicea, grandi lingua, & cæteris auibus latiore, vnde & articulata verba exprimit, ita ut si eam non videas, hominem loqui putes. Ex natura autem salutat dicens ave, vel χαίρει. Cætera no-

mina ex institutione discit, vnde illud Martialis. Hoc per me didici dicere, Cæsar aue. Cuius rostrum tanta duritia est, ut cum e sublimi præcipitatur in faxum, nisu oris sui se excipiat, & quodam quasi fundamento vtatur ordinariæ firmitatis. Studet ut loquatur quod homines, & cum adhuc pullus est, & adhuc infra alteram suæ ætatis annum, quæ monstrata sunt, & citius discit, & tenacius retinet.

De caladrio vide lib. 1. cap. 48.

De ciconijs lib. 1. cap. 42.

De holore aut cygno lib. 1. cap. 53.

De ibide seu ibi lib. 1. cap. 57.

De affida seu Struthione lib. 1. cap. 37.

De fulica lib. 1. cap. 58.

De halcyone. Cap. XXXIX.

Halcyon maritima avis est, quæ in littoribus fetus suos edere solet, ita ut in arenis oua sua deponat medio fere hyemis, nam id tempus fouedis habet deputatum fœtibus, quando maxime insurgit mare littoribus, quæ etiam vehementior fluctus

illiditur, tunc repentina placiditate, in gratiam aut naturam huius avis aura mitescit, & politis ouis mare seipsum demittit, omnes cadunt procellæ, mitescunt flatus ventorum, ac placidum ventis stat mare, donec oua fouerit halcyon sua. Septem autem dies sunt quibus educit pullos, fetusque absoluit illico, alios quoque septem adiungit dies, quibus enutrit pullos suos, donec incipiant adolefcere. Nec mireris tam exiguum nutrimenti tempus, cum absolutio fœtuum tam paucorum dierum sit. Tantam autem gratiam dicunt huic aui ministrant esse & indulgentiam diuinitus, ut hos quatuordecim dies nauis præsumptæ serenitatis obseruet, quos & halcyoneos vocat, quibus nullus tempestatis motus horrescat.

De phœnice vide lib. 1. cap. 49.

De cinnamulgo. Cap. XXX.

Cinnamulgo & ipsa Arabia avis est, proinde ita uocata, quod in excelsis nemoribus textit nidos ex fructibus cinnamisi, & quia non possunt illuc homines ascendere propter ramorum altitudinem & fragilitatem, eosdem nidos plumbatis appetunt, & sic cinnama illa deiiciunt, & pretijs amplioribus vendunt, eo quod hæc cinnama magis quam alia mercatores probant.

De hercinijs auibus. Cap. XXXI.

Herciniæ aves dictæ ab Hercinio saltu Germaniæ, vbi nascuntur, quarum pennæ adeo in obscuris micant, ut quamuis nox oblecta densis tenebris sit, ad præsidium itineris dirigendi proiectæ interluceant, cursusque viue pateat indicio plumarum fulgentium.

De epope dictum est in vrpupa lib. 1. cap. 52.

De pelicano lib. 2. cap. 27.

De noctua seu nycticorace lib. 1. c. 34.

De syrenis lib. 2. cap. 32.

De perdice lib. 1. cap. 50.

De pica, & pico. Cap. XXXII.

Pica quasi poetica, eo quod verba cum discrimine vocis exprimat ut homo, per ramos enim arborum pendule, importuna garrulitate sonantes, etsi nequeunt linguas in sermone exprimere, sonum tamen humanæ vocis imitantur, de qua congrue quidam ait: Pica loquax certa dominum te voce saluto. Si me non videas esse, negabis anem.

Martial.

Picus.

Picus a Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quod ipse in auspicijs ea aue vteretur. Nam ferunt hanc auem quiddam habere diuinum, indicio illo, quod in quacunque arbore nidificauerit, clauum vel quicquid aliud ei infixum diu hærere non possit quin statim excidat, vbi illa infederit.

De accipitre vide lib. 1. cap. 13.

De Luscinia. Cap. XXXIII.

Luscinia nomen est avis inde sumptum, quia cantu suo significare solet surgentis exortum diei, quasi lucinia, est enim per uigil custos. Cum oua quodam sinu corporis & gremio fouet, infomnem longæ noctis laborem cantilenæ suauitate remittit. Et ut mihi videtur, hæc summa est eius intentio, ut possit non minus dulcoribus modulis, quam fomento corporis fœtum animare atque fouere. Hanc vitam videtur ducere mulier viduata, sed pauper & pudica, quæ colum digitis trahens ut paruulis suis victum acquirat, nocturno cantu mœsticiam paupertatis demulcet, & quamuis suauitatem luscinie imitari non possit, imitatur tamen eam sedulo maternæ pietatis officio.

De vespertilione. Cap. XXXIII.

Vespertilio animal ignobile a vespere nomen sumpsit, est autem volatile, idemque & quadrupes, & dentibus vitur, quod in alijs auibus reperiri non solet: parit sicut quadrupedia, non oua, sed pullos viuentes, volitat autem non aliquo volatu pennarum, sed membranæ suæ sulca remigio, quo suspenso veluti pennarum volatu circumfertur atque vegetatur: habet aliud hoc vile animal, quod sibi inuicem adhærent, & quasi specie bottrionis ex alto loco pendent, at si se vltimæ quæque laxauerint, omnes resoluuntur, quod fit quodam munere charitatis, quæ difficile in hominibus & tamen aliquatenus in volucris huiusmodi reperitur.

De coruo vide lib. 1. cap. 35.

De cornice, & coruo iterum.

Cap. XXXV.

Cornix annosa avis apud latinos græco nomine κορώνη corone appellatur, quam aiunt augures hominum curas significationibus agere, infidias viarum monstrare, futura prædicere. Magnum nefas hoc credere est, quod Deus cornicibus sua mandet consilia. His inter multa auspicia tribuunt, & pluuias portedere vocibus, vnde est illud. Tunc cornix pluuiam vocat improba voce.

Discant homines amare filios suos ex vsu & pietate coruorum, qui etiam volantes filios comitatu sedulo prosequuntur, ac solliciti timentes, ne forte deficiant, cibum suggerunt, ac plurimo temporis spatio nutriendi officia non relinquunt. At vero scemina nostri temporis cito ablaquant etiam illos quos diligunt, & si ditiores sunt, lactare fastidiunt: pauperiores si fuerint, paruulos abijciunt, & exponunt, & deprehenso abnegant. Ipsæ quoque diuites matres, ne per plures patrimonium diuidatur, proprios necant in vtero fœtus, & parricidalibus succis in ipso genituali aluo pignora sui ventris extinguunt.

Prius enim aufertur vita quam tradatur. Quis docuit nisi homo filios abdicare? Quis inter naturæ fraterna consortia, fratres impares fecit? Vnius diuitis filij diuersæ forti cedunt. Alius totius paternæ fortis ascriptionibus iucundatur, alius opulentæ hereditatis paternæ deplorat angustam atque inopem portionem. Nunquid natura diuidit merita filiorum? ex pari tribuit omnibus vnde & nascendi & viuendi possint habere substantiam. Ipsa vos o parentes docet non discernere patrimonio, quos titulo germanitatis æquauit. Etenim quibus dedistis communiter esse quod nati sunt, eis non debetis inuidere, quin communiter sortem eandem fortiantur, & habeant.

De columba vide lib. 1. cap. 1. 2. 3.

De turture lib. 1. cap. 20. 23. 24. & 25.

De hirundine lib. 2. cap. 41.

De coturnice seu qualea lib. 1. cap. 51.

De pauone lib. 1. cap. 55.

De vrpupa lib. 1. cap. 52.

De gallo lib. 1. cap. 36.

De anate. Cap. XXXVI.

Anas ab assiduitate natandi aptum nomen accepit. Ex quo genere quedam dicuntur germaniæ, eo quod plus cæteris nutriant. Anates ponticæ veneno vicitant, ideoque cibo humano aptæ non sunt. Putatur etiam anas anseri dedisse nomen, quod & ipsa cum in terris viuat assiduo natet, sed de anseri alibi diximus.

Y Virg. in Georgi. Corui.

De ouis, & ex eis natis. Cap. XXXVII.

A Mnum genera volucrum bis nascuntur. Primum enim oua gignuntur & pariuntur, inde calore corporis materni formantur & animantur. Oua autem dicta ab eo quod sint vuida. Vnde & vua, ab eo quod intrinsecus sit plena humore.

Nam humidum est quod extrinsecus humorem habet, vuidum quod interius. Quidam autem putant oua græcam habere originem nominis, illi enim dicunt *oua* & in singulari *ouon* u litera ablata. Oua autem quædam inani vento concipiuntur, sed non sunt generatiua, nisi quæ fuerint concubitu masculino concepta, & seminali spiritu penetrata. Quorum vim tantam dicunt vt lignum perfusum eis non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur, admixta quoque calce glutinare fertur vitri fragmenta.

De apibus. Cap. XXXVIII.

B Pes dicta vel quod pedibus se alligant, vel pro eo q sine pedibus nascuntur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt. Hæ solertes in generandi mellis officio, assignatas incolunt sedes, domicilia inenarrabili arte componunt, & ex varijs floribus fauum condunt, textisque cæris innumera prole castra replent, exercitum & reges habent, præliamouent, fumum fugiunt, tumultu exasperantur. Has plerique experti sunt de bouū cadaueribus nasci, nam pro his creandis, vitulorum occisorum carnes verberantur, vt ex putrefacto cruore, vermes creentur, qui postea efficiuntur apes. Proprie tamen apes ortæ dicuntur de bobus, sicut crabrones de equis, fuci de mulis, vespæ de asinis. † Castros græci appellant, qui in extremis fauorum partibus maiores creantur, quos aliqui reges putant dici, eo quod castra ducunt. Solæ apes in omni genere animantium commune in omnibus sobolem habent, vnam omnes incolunt mansionem, vnus patriæ clauduntur limine domus, communis est omnibus, labor, cibus, operatio, vsus, fructus, & volatus. Quid plura? cum communis sit omnibus generatio, Integritas quoque corporis virginalis omnibus est communis, & partus: quoniam nec inter se vlllo concubitu miscentur, nec libidine soluantur, nec partus quantiuntur doloribus, sed subito maximum filiorum examen emittunt, e folijs atque herbis ore suo legentes prolem sibi procreant. Ipsæ sibi regem faciunt & ordinant. Ipsæ populos creant. Et licet post te sub rege sint, sunt tamē libera. Nā & prærogatiua iudicis tenent, & fide deuotionis affectum, quia regem tanquam a se substitutum diligunt, & toto honorant examine. Rex autem non sorte ducitur, quia in sorte euentus est, non iudicium, & sæpe irrationabili casu fortis melioribus, deterior preferitur. Apibus autem rex, naturæ claris formatur insignibus, vt magnitudine corporis & specie, quodque in re-

† Castros.

C ge præcipuum est, motum mansuetudine. Nam etsi habet aculeum, non tamen vitur eo ad vindicandū sunt enim legis naturæ non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum qui potestate potiuntur maiori. Sed & apes, quæ non ob temperauerunt legibus regis, penitentia condemnatione se mulctant, ita vt immoriantur aculei sui vulnere. Quod perfarum populi in se dicuntur obsequare, vt pro commisso pretio seu magnitudine ipsi in se propria mortis exequantur sententiam. Itaque nulli regē, nec Persæ qui grauissimas habent in subditos leges, nec Indi, nec Iudæi, nec Sautromatæ tanta, quanta apes reuerentia deuotionis obseruant, vt nullæ è domibus exire audeant, nec in aliquos procedere pastus, nisi rex prius egressus fuerit, & volatus sibi vendicauerit principatum. Processus autem est per rura redolentia, vbi inhalantes floribus hordi, vbi fugiens riuus per gramina redolentia, vbi amœna riparum. Illic ludus alacris iuuentutis, illic campestre exercitium, illic curarum remissio, opus ipsum suauis de floribus & dulcibus herbis, fundamenta castrorum prima ponuntur. Quid enim aliud est fauus nisi castrorum quædam species? Denique ab his præsepibus apum fucus arceatur. Quæ castra quadrata tantum possunt habere artis & gratiæ, quantum habent crætes fauorum? In quibus minutæ atque rotundæ cellula coniunctione sui inuicem fulciuntur. Quis architectus eas docuit hexagona illa cellularum in discreta laterum æqualitate componere, ac teneras inter domorum septa cæras suspendere, stipare mella, & intexta floribus horrea neclare quodam distendere? Cerneret omnes certare de munere, alias inuigilare quærendo victum, alias sollicita castris exhibere custodiam, alias futuros explorare imbres, & speculari concursus imbrum, alias de floribus fingere cæras, alias de floribus internum rorem colligere, nullam tamen alienis insidiari laboribus, aut raptu vitam quærere, atque vtinam raptorum insidias non timerent. Habent tamen venena sua, & inter mella fundunt venenum, si fuerint laceffitæ, animas quoque in vulnere ponunt ardore vindictæ. Ergo medijs castrorū vallibus humor ille recens infunditur, paulatimque & processu temporis in mella cogitur, cum fuerit liquidus ab exordio, & coalitu ceræ florumque odore flagrare mellis suauitatem incipit. Merito quasi bonam operatiua scriptura sic apem vt formicam prædicat, dicens. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & discite sapientiam. Quasi dicat vnde quàm diligenter & prouide operata est, & eius imitate operationem. Operationem nanq; venerabilem meditatatur apes, cuius laborem & reges & mediocres ad salutem sumunt. Appetibilis enim est sanctificatio omnibus & cara. Audis quid dicat propheta. Mittit itaque te vt apicula illius sequaris exemplum, imiteris operationem. Vide quàm laboriosa sit, & quàm grata. Breuis in volatilibus apes, & initium dulcoris habet fructus illius. Fructus itaque eius ab omnibus desideratur & quæritur, nec pro personarum diuersitate discernitur, sed indiscreta sui gratia regibus pariter ac mediocribus æquali sua uitate dulcescit. Nec solum voluptati, sed etiam

saluti est. Fauces enim obdulcat, & curat vulnera. In terius quoque medicamentum infundit vlcerebus. Itaque cum sit infirma robore apis, valida tamen est vigore sapientiæ, & amore virtutis. Denique apes regem suum summa protectione defendunt, & perire pro eo pulchrum putant. Rege incolumi mens omnibus vna, amisso rupere fidem. Incolumi enim rege nesciunt mutare iudicium, mentem aliò innectere. Amisso rege fidem seruandi muneris derelinquunt, atque ipsæ sua mella diripiunt, quod is, qui huius muneris habuit principatum, interemptus est. Itaque cum volucres aliæ semel tantum quotannis edant fœcus, apes bis aut ter noua producunt agmina, & ideo miranda animantibus cæteris fœcū di tate præponderant.

De arbore quadam in India. Cap. XXXIX.

H Endens est arbor in India. Est autem huius arboris fructus dulcis totus, & valde suauis. Columbae autem delectantur in fructibus huius arboris, habitantque in ea, pascentes fructus eius. Draco autem est inimicus columbis, timeique arborem & vmbra eius vbi columbae morantur, & non potest appropinquare arbori, neque vmbrae eius. Si enim vmbra arboris ad occidentem venerit fugit ipse ad Orientem, & econuerso. Si autem euenit vt columba inueniatur extra arborem vel vmbrae eius, occidit eam draco. Arborem hanc Deum patrem intellige, vmbrae filium eius, sicut Gabriel dicit ad Mariam: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Fructum celestem sapientiam Domini, scilicet Spiritum sanctum vide ergo o homo ne postquam acceperis Spiritum sanctum, id est spirituale columbam, & intelligibilem, & manentem super te, foris has ab æternitate, alienus a patre & filio & spiritu sancto, ne draco te interimat, id est diabolus. Nam si tu habes Spiritum sanctum, non potest tibi appropinquare draco. Attende ergo o homo, & permane in fide catholica. Caue quantum potes ne extra domum inueniaris & comprehendat te ille draco serpens antiquus foris, & deuoret te sicut Iudam, qui mox vt exiit a domo foras, & a fratribus Apostolis, statim a demone est deuoratus, & perijt.

De serpentum generibus. Cap. XL.

I Nguis omnium serpentum est genus, quod complicati & cõtorqueri potest, & inde anguis, quod angulosus sit, & nunquam rectus. Coluber ab eo dicitur, quod colat vmbrae, vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis trahatur vel labatur. Nam lubricum dicitur quicquid labitur dum tenetur, vt anguilla serpens. Serpens autem nomen accepit, quia occultis accessibus serpit non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus reptat. Illa autem quæ quatuor aut pluribus pedibus

Luc. 1.

Anguis.

Coluber.

Serpens.

E ccl. 11.

G

saluti

nituntur, sicut lacertæ & stelliones, non serpentes, sed reptilia sunt, quia vtre & pectore reptant, quorum tot venena, quot genera: tot pernicies, quot species: tot dolores, quot colores habentur.

De dracone dictum est lib. 2. Cap. 24.

De Basilisco, & Sibilo. Cap. XLI.

B asiliscus græce, latine interpretatur regulus, eo quod sit rex serpentum, ita vt eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat. Nam & hominem si aspiciat, interimit. Siquidem ab eius aspectu nulla avis volans illæsa transit. Sed quamuis sit procul, ore eius combusta deuoratur. A mustelis tamen vincitur, quas inferunt homines canernis, in quibus delitescunt. Itaque ea visa fugit, quem illa persequitur, & occidit. Nihil enim ille parens rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis, albis maculis lineatus. Reguli autem sicut scorpiones arentia quæque sectantur, & postquam ad aquas venerint, ibique aliquem momorderint, hydrophobas & lymphaticos faciunt. Sibilus idem est & regulus. Sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat.

De Vipera vide lib. 2. Cap. 21.

De Aspide lib. 2. Cap. 30.

De Ceraste. Cap. XLII.

C erastes ita dicitur, quia in capite cornua præcedit arietum similia: *κερατα* enim, id est cerata græce cornua vocatur. Sūt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca sollicitata animalia perimit; totum enim corpus tegit arenis, nec vllum indicium sui præbet, nisi ex ea parte, qua inuitatas aues vel animalia capit, est autem flexuosus plusquam alij serpentes, ita vt spinam habere non videatur.

De Scitale ex Plinio & Solino. Cap. XLIII.

S citalis serpens ita vocatur, quod tanta præfulget regi varietate, vt notari gratia se aspicientes retardet: & quia reptando pigrior est, quos allequi non valet, miraculo sui stupentes capit. Est autem tanti feruoris, vt etiam hyemis tempore exuias corporis feruentes deponat, de quo Lucretius: Et scitalis sparsis etiam nunc sola pruinis, Exuias positura suas.

De Amphisibana. Cap. XLIII.

A mphisibana dicta eo quod duo capita habeat, vnum in loco suo, alterum in cauda: currens ex utroque capite, tractu corporis circulato. Hæc sola serpentium frigori se committit, prima omnium præcedens, de qua

Reptil.

Sibilus.

Li

M

N

qua

qua idem Lucanus: Et grauis in geminum vergens caput amphibiaena. Cuius oculi lucent veluti lucernae.

De Hydro, & Hydra vide lib. 2. cap. 7.

De Boa serpente iterum. Cap. XLV.

Boas anguis Italiae immensa mole, persequitur greges armentorum, & bubalos, & plurimo late irriguis vberibus se innectit, & sugens interimit, atque inde a bouum depopulatione nomen boas accepit.

De Iaculo. Cap. XLVI.

Iaculus serpens volans, de quo Lucanus. Iaculique volantes. Exiliunt enim arboribus ubi insidias ponunt, & dum aliquod animal obuium fuerit, iactant se super ipsum, & perimunt, vnde & iaculi dicti sunt.

De Sirenis serpentibus. Cap. XLVII.

In Arabia autem sunt serpentes quae Sirenae vocantur cum alis, quae plus currunt equis, sed etiam volare dicuntur, quorum virus tantum est, ut mortuum ante mors insequatur quam dolor.

De Sepe serpente. Cap. XLVIII.

Lucanus. Seps exiguus serpens, qui non solum corpus, sed etiam ossa veneno consumit, cuius poeta sic meminit. Ossaque dissoluens cum corpore tabeficus seps.

De Dypsade serpente. Cap. XLIX.

S Dypsas serpens tantae exiguitatis fertur ut cum calcatur, non videatur, cuius venenum ante extinguit quam sentiatur, ita ut facies praeventa morte, nec tristitiam morituro inducat, de quo poeta:

Signiferum iuuenem tyrreni sanguinis tauri. Torta caput retro dypsas calcata momordit. Vix dolor aut sensus dentis fuit &c.

De Lacerto iterum, & Batracha. Cap. L.

Lacertus reptile genus est, vocatus ita quod brachia habeat. Genera lacertorum plura, ut batracha salamandra, saura, stellio. Batracha sic dicitur, quod ranae faciem habeat, nam graeci ranam batrachon appellant.

De Salamandra vide lib. 2. cap. 16.

De Saura. Cap. LI.

Saura lacerti species, quae quando senescit, cequantur oculi eius, & intrat foramen parietis, aspiciens contra orientem, & orto sole intendit, & illuminatur.

De Stellione iterum, & alijs serpentibus. Cap. LII.

Tellio de colore nitido nomen accepit, est enim tergo pictus lucentibus guttis in modum stellarum, de quo Ovidius: Apertumque colori. Nomen habet varijs stellatus corpore guttis. Hic autem scorpionibus adeo contrarius est, quod (ut traditur) eo viso pauorem eis incutiat, & torporem afferat. Sunt & alia genera serpentum, ut admodica, elephantia, chamedracontes, & multa alia, omnia autem homini exitiosa, ut quantus nominum, tantus mortium sit numerus. Omnes autem serpentes natura sua frigidi sunt, nec percutiunt nisi quando calefcunt. Nam quando sunt frigidi, nullum tangunt. Vnde & venena eorum plus die quam nocte nocent, torpent enim noctis algore, & merito, quia frigidi sunt nocturno rore. In se enim adducunt vaporem torporis gelidae pestis & natura frigidae. Vnde & hyeme in nodos torquentur, aestate soluantur. Inde est quod quicumque ueneno serpentis percutitur, primum obstupescit, & postea ubi in illo calefactum ipsum uirus exarserit, statim hominem extinguit. Venenum autem dictum quia per uenas uadit. Infusa enim pestis eius per uenas, vegetatione corporis destructa, discurrit, & animam extinguit. Vnde non potest venenum nocere nisi hominis tingerit sanguinem. Vnde Lucanus: Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Omne autem venenum est frigidum, & ideo anima quae ignea est, fugit uenenum frigidum.

De serpentum varia natura. Cap. LIII.

Naturalibus bonis, quae nobis & irrationabilibus animantibus videmus esse communia, uiuacitate quadam sensus serpens excellit. Vnde & legitur in Gen. Serpens autem erat callidior cunctis animantibus terrae. Serpens autem tres habet naturas. Prima est haec: cum senuerit, caligant eius oculi, & si uoluerit nouus fieri, abstinere a cibo, & ieiunare multis diebus, donec pellis eius laxetur, & tunc querit angustam rimam in petra, & intrat in eam, & confricat atque constringit se, & deponit veterem pellem. Sic & nos per multam angustiam corporis & abstinentiam pro Christo, deponamus ueterem hominem, & induamur eius, & quaeramus spiritualem petram Christum, & angustam fissuram, id est portam. Secunda natura eius est quod cum uenit ad flumen bibere aquam, non portat secum venenum, sed dimittit illud in fouea. Debemus itaque & nos dum in collectam uenimus aquam uiuam, atque sempiternam haurientes id est diuinum sermonem in ecclesia, abijcere a nobis uenenum, id est terrenas & malas concupiscentias. Tertia natura eius est, quod si uiderit hominem nudum, timet eum, & si uiderit eum uestitum, insilit in eum. Sic & nos spiritualiter intelligamus, quod primus Adam in paradiso quamdiu fuit nudus, non praualuit serpens in eum. Sed postquam tunica est indutus,

X

Y

Z

A

Gef. 3.

Prima ser

pentis natura.

Secunda.

Tertia.

id est mortalitate corporis, vel consensu per quem sequuta est mors nostra & ipsius, tunc exiliit in eum serpens. Si ergo o homo habes in te mortalem uestem, id est ueterem hominem, & inueteratus es dierum malorum, exiliit in te serpens. Si autem expolies te indumento principum, & principatum huius seculi & tenebrarum, tunc non poterit exiliire in te serpens, id est diabolus. Serpens quoque passu sceniculi cecitatem acceptam expellit, itaque ubi obduci oculos senserit, nota remedia querit, nec fraudatur effectu. Ieiuni hominis sputum si serpens gustauerit, moritur. Dicit autem Plinius. Creditur quod si caput serpentis euaserit cum duobus digitis, nihilominus uiuit. Vnde & totum corpus obijcit pro capite ferientibus.

B De angibus.

Testudo.

C Serpenti murfus natura.

D

Angibus uniuersis hebes uisus est, & raro in aduersum contuentur. Habent enim oculos non in fronte, sed in temporibus, ita ut citius audiant quam aspiciant. Nullum autem animal in tanta celeritate linguam mouet, adeo ut triplicem linguam uideatur habere, cum non sit nisi una. Testudo etiam uisceribus pasta serpentis, cum uenenum aduertit sibi serpere, origano medicinali suae salutis se exercet. Serpentum autem omnium humida sunt corpora, adeo ut quaecumque eant, uiam humore designent. Vestigia serpentum sunt talia, ut cum pedibus carere uideantur, costis tamen & squamarum nisibus reperiuntur, quas a summo gutture usque ad imam aluum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi unguibus, costis quasi cruribus innituntur. Vnde si in qualibet corporis parte ab alio usque ad caput aliquo ictu collidatur, debilis reddita cursum habere non potest, quia ubicumque ictus ille ceciderit, soluit spinam per quam costarum pedes & motus corporis agebantur. Serpentes autem diu diu uiuere, adeo ut deposita ueteri tunica, senectute deponere, atque in iuuentute redire perhibeantur. Tunicae serpentum exuuiam nuncupatur, eo quod illis quando senescunt, sese exuunt. Dicuntur autem exuuiam & induuiam, quia exuuntur & induuntur. Pythagoras dicit de medulla hominis mortui quae in spina est, serpentes creati: quod etiam Ouidius in metamorphoseon libris commemorat, dicens: Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro: Mutari credant humanas angue medullas. Quod si creditur, merito euenit ut sicut per serpentem mors hominis, ita ex hominis morte uita serpentis sequatur.

De vermibus. Cap. LIIII.

E

Vermis est animal, quod plerumque de carne, vel de ligno, vel de quacumque re terrena sine ullo concubitu gignitur, licet nonnumquam & de ouis nascantur, sicut scorpius. Sunt autem vermes aut terrae, aut aquae, aut aeris, aut carni, aut frondi, aut lignorum, aut uestimentorum. Aranea uermis est aeris, ab aeris nutrimento cognominata, quae exiguu corpore longa fila deducit, & telae semper intenta nunquam desinit laborare perpetuum sustinens in suo labore dispendium. Multipes uermis est terrenus a pedum multitudine dictus, qui contra ictum contractus in globum complicatur.

Aranea.

Multipes.

Sanguifuga uermis est aquatilis, dicta sic, quia sanguinem fugit, potantibus enim insidiatur. Cumque illabitur faucibus, vel ubi uisum adhaerit, sanguinem haurit, & cum nimio cruore maduerit, euomit quod hauserat, ut recentiore denuo fugat. Scorpius uermis terrenus, qui potius uermibus ascribitur, quam serpentibus, animal armatum aculeo, & ex eo graece nepes uocatum, quod caudam figat, & armato uulnere uenena diffundat. Proprium est autem scorpij, quod manus palmam non feriat. Bombyx frondium uermis, ex cuius textura bombycinum fit. Appellatur autem hoc nomine, ab eo quod euacuetur dum fila generat, & aer solus in eo remaneat.

Sanguifuga.

F Scorpius.

Bombyx.

Eruca.

G Tereedo.

Tinea.

H Vermes carni.

Lubricus.

Pediculi.

Pulices.

Tarmi.

Ricynus.

Vstula.

I Cimex.

De piscium diuersorum naturis. Cap. LV.

K **I**SCES dicti, unde & pecus, à pascendo scilicet. Reptilia, ideo dicuntur hæc, quæ natant, eo quod reptandi habent speciem & naturam, quamuis se in profundum mergant, tamen in natando repunt. Unde & Dauid ait: hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus.

Pfal. **A**mphibia sunt quædam genera piscium dicta, quod in terra & in aquis uiuentia, ambulandi in terra vsuum, & natandi in aquis officium habeant. Amphibi enim græce, utrunque dicitur latine, id est quæ in terris & aquis uiuant, ut phocæ, crocodili, hippopotami, id est equi fluctuales.

L **D**e aspidochelone dictum est lib. 2. cap. 36.

Ballenæ. **B**allenæ autem sunt immensæ magnitudinis bestiæ, ab emittendo & fundendo aquas dictæ. Cæteris enim bestijs maris magis vomit undas. *βάλανον* enim græcè emittere & iaculari dicitur. Masculus ballenæ est musculus, eius enim coitu concipere hæc belua dicitur. Est etiam belua in mari, quæ dicitur ferra, de qua lib. 2. cap. 2. 2.

Delphinæ. **D**elphines certum habent nomen vel uocabulum, quod sonos hominum sequantur, vel quod ad symphoniam gregatim conueniant. Nihil est in mari uelocius istis. Nam plerumque naues salientes transuolant. Quando autem præludunt in fluctibus, & undarum se motibus præcipiti saltu ferunt, tempestates significare uidentur. Hi proprie simones nominantur. Est & delphinum genus in Nilo flumine dorso ferrato, qui crocodilos, tenera uentrium defecantes interimunt.

M **P**orci marini, qui vulgo uocantur suilli, quia dum escam quærunt, more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt.

Gladij. **G**ladius dicitur ob hoc, quod rostro mucronato sit, propter quod naues perfossas mergit.

Serra. **S**erra nuncupata, quod ferratam habeat cristam, & subternatans naues secat.

Scorpius marinus. **S**corpius dictus, quia lædit cum manu tollitur. Tradunt enim quidam decem cancris eum ozymi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sunt scorpios ad eum locum congregari.

Crocodilus de quo & alibi. **C**rocodilus à croceo colore dictus, gignitur in Nilo flumine, animal quadrupes, in terra & in aquis uiuens, longitudine plerumque viginti cubitorum, dentium & unguium immanitate armatum, tantaque cutis duritia, ut si fortium ictu lapidum tergo percussatur, illi non noceat. Nocte in aquis, die in humo quiescit, oua in terra fouet, masculus & femina incubandi uices seruant. Hunc serra uentrem defecans interimunt.

N **L**upus aquaticus. **L**upus auiditas appellauit piscem ingeniosum in captura. Denique circumdatus reti fertur arenas arare cauda, atque ita absconditus transire rete.

Mullus. **M**ullus uocatus eo quod sit mollis atque tener, cuius cibo tradunt libidinem inhiberi, oculorum aciem hebetari. Homines uero, qui his saepe pasti sunt,

piscem olent. Mullus in uino necatus, ijs qui inde biberint, aut ipsum comederint, tedium uini generat.

Mugilis. **M**ugilis nomen habet, quod sit multum agilis, nam ut dispositas senserit piscatorum insidias, confestim retrorsum rediens ita transilit rete, ut uolare piscem credas.

Piscium uaria genera. **I**nnumera igitur genera piscium, & innumerus usus eorum. Alij oua generant, ut uarij maiores, quos uocant tructas, & aquis fouenda committunt, aqua uero generat & creat, & adhuc mandati illius legis perpetuæ munus exequitur, tanquam blanda mater animantium.

O **P**iscium in foetus suos amor. **A**lij uiuos foetus edunt de suo corpore, ut ceti, ingentia, delphines, & phocæ, aliaque cætera huiusmodi, quæ cum edunt partus, si quid insidiarum forte, terrorisq; præsenferint circa catulos suos unquam moliri, quo tueantur eos, vel teneræ ætatis materno affectu pauorem comprimant, aperire ora exteriora, & partus suos dentibus suspendere, internoque recipere corpore, & genitali feruntur alio abscondere. Quis humanus affectus hanc pietatem piscium possit imitari? Oscula eorum nobis satietati sunt, illis non satis est aperire viscera, natosque recipere, & reuocare integros, atque iterum foetus suo calore animare, & spiritu adolere suo, duosque in corpus unum immittere, donec aut ad securitatem deferant, aut corporis sui obiectu natos suos defendant à periculis. Quis hæc uidens non tantæ pietati piscium cedat? quis non miretur & stupeat, ut seruet natura in piscibus, quod non seruat in hominibus? Plerumque suspitione nouercalis odij appetitæ, suos occiderunt filios: alia in fame, ut legimus, partus proprios comederunt, & humanis pignoribus mater sepulchrum facta est. Piscium autem proli uerus parentis sicut murus, uallo quodam maternorum uiscerum pignora inoffensa conseruat. Diuersa igitur piscium genera diuersos usus habent. Alij oua generant, alij uiuos & formatos generant foetus: & qui oua generant, non nidos texunt ut aues, non per diuturnum foetus laborem induunt, non cum molestia sui nutriunt. Decidit ouum, quod aqua quodam gremio suæ naturæ quasi nutrix blanda suscipit, & animal celeri fortu reddit. Continuo enim tactu parentis animatum ouum quod decidit, & piscis exit.

Q **D**einde quàm pura & inuoluta successio, ut nullus alteri, sed generi suo misceretur, nesciunt enim alienorum piscium adulterina contagia, sicut ea animalia, quæ coeunt, ut equarum & asinorum, quæ inter se diuersa genera magna hominum cura perpetrant, uel rursus cum equi & asinæ insimul miscentur, quæ sunt uerè adulteria naturæ. Nam utiq; maius est flagitium quod in naturæ colluuiione committitur, quàm quod in personæ iniuria. Et tu ò homo ista procuras, interpret adulterij iumentalis? Et illud animal cæteris pretiosius putas, quod est adulterinum, quod naturæ lege inuentum est. Ipse genera aliena confundis, diuersaq; misces animalia, & ad uentos coitus plerumque cogis inuita, & hoc industriam uocas, quia hoc de hominibus facere non potes, ut diuersi generis commixtio fetum possit excludere. Tollis tamen homini quod natus est, & uirum

Mugilis.

Piscium uaria genera.

O Piscium in foetus suos amor.

P Matrum sequit. In captiuitate. Hierosolymitana.

Q Piscis castitas.

R Humana impudicitia.

rum de viro exuis, abscessaque corporis parte sexum necas, spadonem efficis, ut quod natura negauit, hominum impleat audacia. Quam bona autem mater sit aqua, hinc considera. Tu homo docuisti abdicationes patrum in filios, separationes, odia, & offensas, disce quæ sit parentis uicissitudo. Viuere pisces sine aqua nequeunt, nec a suæ parentis consortio separari, nec à suæ alterius munere discerni, & fit hoc natura quadam ut separati moriantur illico.

R **Q**uid autem de densitate dentium dicam? non enim ut oues & boues ex una dumtaxat parte dentes habent, sed utraq; pars armata est dentibus: quia, non in aqua sunt, & si diutius cibum versarent, & non cito transmitterent, aquarum colluuiione eorum esca de dentibus posset auferri, & dilui, ideo densos & acutos habent dentes, ut cito incidant atque consumant cibum, & sine mora & dilatione transmittant. Denique non ruminant, solus tamen scarus ruminare perhibetur ab ijs, quibus aut euentus, aut usus fuit, aut studium talia comprehendere.

S **S**anè nec ipsi pisces potentiorum euasere uolentiam, nam auaritiæ potentiorum subiecti ubique inferiores sunt, quo enim quisque infirmior, eo citius raptorum prædæ pater. Et plerique quidem herbis pascuntur, ac minutis uermibus. Sunt autem qui inuicem se deuorant, ut à sua carne pascantur. Minor apud illos cibus maioris est, & rursus ipse maior à validiore inuaditur, & prædator alieni sit esca alterius, itaque usu uenit ut cum ipse alium deuorauerit, ab altero deuoretur, & in unum uentrem uterque conueniat cum deuoratore proprio deuoratus, sicq; simul in uno uiscere prædæ uindictæq; consortium. Et ipsius sponte forte assentiens inuidia est, sicut & nobis. Non enim ex natura coepit, sed ex auaritia, aut quia ad usus hominum dati sunt in signum, ut in his nostrorum morum uitia uideremus, & eorum caueremus exemplis ne quis peccator inferiorem inuaderet, daturus in se potentiori exemplum iniuriæ. Itaque qui alium lædit, sibi laqueum parat in quem ipse iaciat. Et tu piscis es, qui viscera inuadis aliena, qui demergis infirmum, qui cadentem persequeris usque in profundum. Cave ne dum illum persequeris, incidas ipse in validiorem, & deducat te in alienas insidias, qui tuas uitat, priusquam tuam expectat ærumnam, qui te persequente ipsam reformidabat.

T **S**carus quidam piscis dictus eo, quod solus escam ruminare perhibetur, si quidem alij pisces non ruminant. Tradunt autem hunc ingeniosum esse, namq; inclusum nassis, non illinc prius fronte erumpere; nec infestis uiminibus caput inferere, sed crebris, nunc dentium, nunc caudæ laxare fores ictibus, atque ita retrorsum redire, quem luctatum ipsius si forte alius scarus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuat nifus erumpentis.

Echineis. **E**chineis paruus & semipedalis pisciculus, nomen habet, quod nauem adherendo teneat, & remoretur, à uerbo *ἔχω* echo, quod est habeo, aut *ἔχουαι* echomæ, quod est hæreo, & nomine *ῥαῖς* rays, quod est nauis. Nam licet ruant uenti, sequantque procelle, nauis tamen quasi radicata in mari stare uis nec retinendo hoc facit, sed quasi terræ adherendo.

* Altricus.

R Dentati pisces.

Scarus.

S Piscium uisus.

T Scarus.

Echineis.

Hunc latini remorā appellant, quæ cogat stare nauigia.

Anguilla. **A**nguillæ, similitudo anguis, nomen dedit. Originis eius ex limo & rore cœlesti. Unde & quando capitur, ita lubrica est, ut quanto fortius premitur manu nuda, tanto citius elabatur. Ferunt autem orientis fluminum Gangem anguillas trigenum pedum gignere. Anguillæ uino necatæ, qui uinum biberint, tedium uini habent.

Murenæ. **M**urenam græci *μύρανα* myrenan uocant, eo quod complice se in circulos. Hanc femini sexus tantum esse tradunt, & concipere à serpente, ob id à piscatoribus tanquam sibilo serpentis euocatur, & capitur: ictu autem fastis difficulter interimitur, ferula protinus. Habere animam in cauda certum est, nam capite percusso uix eam interimunt dicunt, cauda statim exanimari.

Polypus. **P**olypus, id est multipes, plurimos enim pedes habet, iste ingeniosus hamum appetit, & brachijs complexum, non morsu, non prius dimittit quàm escam circumroserit.

X **T**orpedo uocata eo, quod corpus torpescere faciat, si eam quisquàm uiuentem tangat, etiam procul, & à longinquo, uel si hasta uel uirga tangatur, quamuis praualidos lacertos habeat torpescere faciat quemlibet, & pedes robustissimi uiri ad cursum, ligabit. Tanta est enim uis eius, ut etiam aura corporis sui afficiat membra.

Y **C**ancer animal gradens in transuersum, has cibi gratia præstigijs struit, nam & ipse ostreo delectatur, & carnis eius epulum quærit, sed appetens cibum, prospicit & periculum. Hæc enim uenatio difficilis est & periculosa. Difficilis est, quia testis validioribus esca interior includitur, nam uelut muris quibusdam molliem carnis præcepti regalis interpretis natura muniuit, quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit ac fouet, & quasi in quandam uallem diffundit, & ideo casta sunt omnia cancri tentamenta, quia aperire clausum ostreum nulla uis potest. Et periculosa est, si chelam eius includit. Unde ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaque quia omnia animantium genera aliqua delectatione, licet sint diuersa, mulcentur: explorat si quando ostreum in locis remotis ab omni uento scilicet contra radios solis receptaculum illud aperiat, & suarum referet claustra testarum, ut libero aere uisceris sui uoluptatem quandam capiat, & tunc cancer clanculo calculum, id est lapillum immittens impedit conclusionem ostrei, & sic chelam per apertum immittens interna ostrei viscera depascitur. Sic etiam homines uitiosi, cancri more in alienæ rei usum fraude circumscriptionis irrepunt, & infirmitatem propriæ uirtutis astu quodam suffulciunt, fratri dolum nectunt, & alterius pascuntur erumnis. Tu autem proprijs esto contentus, & aliena te damna non pascant. Bonus cibus est simplicitas innocentia, sua bona habens, insidiari nescit alienis, nec auaritiæ foetibus inardescit, cui lucrum omne iniquum ad uirtutem dispendium est, ad cupiditatem incendium: & ideo beata est si bona sua nouerit, cum uirtus paupertatis omnibus sit præferenda thesauris. Nonne melius est exiguum quid cum Dei timore & amore, quàm thesaurus

Anguilla.

Murenæ.

Polypus.

X Torpedo.

Y Cancer.

Z Cæcri imitatores.

Institutionis Monastica

rus magnus sine eiusdem timore & amore? Melior est enim hospitalitas in oleribus cum gratia, quam vitulorum pinguium cum discordia praepraatio. Utamur ergo ingenio ad quaerendam gratiam, & salutem tuendam, non ad alienam circumscribendam innocentiam. Licet tamen nobis vti exemplis sumptis a maritimis ad profectum nostrae salutis, non ad alienae periculum.

Echinus. Echinus animal exiguum, vile, ac despicabile maritimum, plerunq; index futurae tempestatis, aut tranquillitatis nuntius solet esse nauigantibus. Denique cum procellam ventorum fenderit, calculum validum arripit, eumque velut saburram vehit, & tanquam anchoram trahit, ne excutiat fluctibus itaque non suis se librat viribus, sed alieno stabilit & regit pondere. Quo indicio nauae velut signum futurae perturbationis capeunt, & sibi praetiment, ne eos imperit os turbo improuisus inueniat. Quis mathematicus, quis astrologus, quisve chaldaeus potest siderum cursus, caeli motus, & signa sic comprehendere? Quo ingenio ista colligit? Quo doctore percipit? Quis ei fuit tanti interpretis augurij? Saepe homines confusionem aeris vident, & saepe falluntur, quod plerumque ea sine tempestate discutiatur. Echinus non fallitur. Echinum sua nequaquam signa praetereunt. Vnde exiguo animali tanta praescientia ut futura praenunciet? Quocirca maius in eo nihil est quam tantam habere prudentiam. Crede quod per indulgentiam Dei omnium rerum Domini, huius praescientiae accepit munus. Etenim si saenum Deus sic vestit, sic pascit volatilia, si parat coruis escam, (pulli enim eorum clamant ad Dominum) & si mulieribus dedit texturam sapientiam, si araneam quae tam subtiliter ac docte laxos calles suspedit in foribus, sapientiae non reliquit immunem: Si ipse virtutem equo dedit, & soluit de ceruice eius

Equi doctes.

Psal. 103.

Matt. 6.

Conchae. Cochleae.

Concharum genera.

loae dicuntur, in quorum carne pretiosus lapillus cui vnioni nomen, solidatur, de quibus tradunt ij, qui de animantium naturis scripserunt, quod nocturno tempore littora petant, & ex caelesti rore margaritas concipiant, vnde & cocaeloae quasi concipientes e caelo nominantur.

Murex. Murex cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate, quae alio nomine conchylium nominatur, propterea quod circuncisa ferro, lachrymas purpurei coloris emittit, ex quibus purpura tingitur. Et inde ostrum appellatur, quod haec tinctura ex testae humore elicitur.

Cancer. Cancros vocari volunt, quia conchae sunt crura habentes, inimica ostreis animalia, nam carnibus eorum viuunt. Animal est, ut iam dixi, raro ingenio, nam validam ostreae testam aperire non potens, explorat quando ostrea testarum claustra aperiat, tuncque latenter lapillum injicit, atque impedita conclusionem ostreae carnes erodit. Duo autem sunt genera cancrorum, fluuiales & maritimi. Ostrea dicta est a testa, qua mollities eius munitur. Graeci enim testam οστρακον, ostrakon dicunt.

C Testudo. Mulculi sunt cochleae, a quorum lacte concipiunt ostreae, & dicti mulculi, quasi masculi. Testudo piscis dictus eo quod tegmine testae sit adoperatus in modum camerae. Testudinum quatuor sunt genera, terrestres, maritimae, lutariae idest caeno & palude viuentes, quartum genus fluuiales, quae in dulci aqua viuunt. Tradunt aliqui (quod incredibile est) ire tardius nauigia pedem testudinis dextrum vehentia. Ranae a garrulitate, eo quod circa genitales strepunt paludes, & sonos vocis importunis clamoribus reddunt. Ex quibus quaedam aquatica dicuntur, quaedam palustres, quaedam rubetae, ob id quod in rubis & vepribus viuunt, caeteris grandiores. Aliae calamitae vocantur, quoniam inter arundines fruticesque viuunt, minimae omnium, & viridissimae, mutae, & sine voce sunt. Agredulae sunt ranae paruulae in sicco vel in agris morantes, vnde & sic vocantur. Negant quidam canes latrare, quibus in ossa rana viua fuerit data.

D Aquatiliu genera. Animalium omnium in aquis viuentium nomina centum quadraginta quatuor Plinius ait, quae sunt in generibus beluarum, serpentum communiu terrae & aquae, cancrorum, concharum, peloridum, solearum, lacertorum, loliginum, & his similibus.

De Arboribus. Cap. LV I.

E Arborum nomen a robore quidam deriuatum putant, sicut herbarum ab haerendo creditur, eo quod terris suis radicibus adhereant. Vtraque autem ideo sibi penes similia sunt, quia ex vno alterum gignitur. Na dum sementem in terram ieceris, prius herba oritur, deinde conferta surgit in arborem, & intra paruum tempus quod herbam videras, arbutum suspicis. Arbutum arbor est nouella & tenera in qua insertio fieri potest, aut arbor cui vitis maritatur & inharet, vnde dicitur arbutum quasi arboris hasta. Alij arbutum locum in quo arborescunt, volunt accipere, sicut & salicta, & vireta, ubi salices,

Nemns. Frutex. lices, & virgultae nouellae, & viretes sunt. Frutex minor arbore iusta appellatur, quod fronde terram tegat. Nemus vox graeca est a nomo idest quod in eo greges pascantur, estque voluptatis causa comparatum. Alij quasi latinum sit a nemine, aut numinibus nuncupatum volunt, quia pagani ibi idolis suis sacrificabant. Lucus est densitas arborum solo lucem detrahens, per antiphrasin, eo quod non luceat, siue a luce, quod in eo lucebant funalia, vel carei propter nemorum tenebras. Salus est densitas arboru alta, vocata hoc nomine eo quod exiliat in altum, & in sublimem confurgat, vel quod ibi ferae & pecora interdum saliant. Infatio dicitur cum fissio trunco surculus secundae arboris sterili inseritur. Plantae sunt raptae de arboribus. Plantaria autem quae ex seminibus nata sunt cum radicibus, & a terra propria transferuntur. Radix appellatur quod quasi radijs quibusdam fixa terris, in profunda demergitur. Nam physici dicunt parem esse altitudinem radicum & quarundam arborum. Truncus est stipes, & status arboris insistentis radici; Corticem veteres corucem vocabant. Dicitur autem cortex, quod corio lignum tegat. Liber est pars corticis interior, dictus a liberato cortice idest ablato, est enim medium quiddam inter lignum & corticem. Rami sunt qui de trunco manant, sicut a ramis aut radice surculi. Surculi sunt a praecisione ferre nuncupati. Virgultum est quod de radice pululatur. Ramus qui de ipso arboris robore, virga quae de ramis. Proprie autem virgultum appellatur quod ad radicem arboris nascitur, & quasi inutile ab agricolis amputatur, & hinc dictum virgultum, quod ex virga tollitur. Virga autem a vi vel a virtute dicitur, quia vim habet in se multam, vel a viriditate, vel quia pacis indicium est, quod vim virgeat: vnde virga quae dicitur caduceum, vtuntur magi ad placandos serpentes inter se, & idcirco in ea hos sustinent alligatos, hac etiam philosophi, reges, nuntij, magistri, ac legati vtuntur. Flagella dicuntur summam arborum partes, ab eo quod crebros ventorum flatus sustinent. Cimas & cimata vocant herbarum summitates quasi comas. Folia φολια graece dicuntur. Vnde est ad nos per deriuationem translatum. Flores nominati quod cito defluant de arboribus, quasi fluores, quod cito soluantur. In his duplex gratia, coloris & odoris. Austro enim flores soluuntur, zephyro fiunt. Germen dicimus surculum praegnantem, a generando vnde & germinatio. Fructus nomen accepit a frumine idest eminente gutturis parte, quo vescimur, vnde & fruges. fructus proprie dicuntur agrorum & arborum, quibus vtuntur. In animalibus vero abusive & translative fructum vocant. Poma dicta ab opimo idest a copia vbertate. Matura dicuntur, quod apta sint ad manducandum, sic & immatura, quia priusquam matura fiant, dura sunt ad manducandum. Ligna. Sunt autem poma quaecunque principalem fructum nucleo non includunt. Ligna secundum Varonem dicta sunt quod leguntur ad ignem construendum, secundum quosdam autem quia accensa conuertuntur in lumen. Vnde & lychnus lucerna dicitur, & elychnium quod in ea ardens lumen praebet. Torris lignum adustum, quem vulgus titionem vocat, foco semiustum & extinctum. Quisquiliae sunt stipulae immixtae surculis ac folijs aridis, sunt autem purgamenta terrarum.

Quisquilix. Palma. M Laurus. Malus. Malum punicum. N Ficus. O Morus. P Nux. Sycomorus.

Palma dicta, quia manus victricis ordinatus est; vel quod oppansis est ramis in modum palme hominis. Est enim arbor insigne victorie, proceroque ac decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, & folia sua sine vlla successione seruans, hanc graeci phoenicem dicunt, quod diu duret, ex similitudine auis illius Arabiae, quae multis annis viuere perhibetur, fructus autem eius dactyli a digitorum similitudine nuncupati sunt.

Laurus a verbo laudo laudus dicta. Hac enim cum laudibus victoribus capita coronabantur. Apud antiquos autem laudus nominabatur, postea d, litera subblata, & r, subrogata, dicta est laurus, vt in auriculis, quae initio audiculae dicte sunt, & medidies, quae nunc meridies dicitur. Hanc arborem graeci daphnen vocant, eo quod nunquam deponat viriditatem, propter quod illa victores prius coronabantur. Sola quoque haec arbor vulgo fulminari minime creditur. Malus a graecis dicta, eo quod fructus eius sit omnium pomorum rotundissimus. Vnde & haec sunt vera mala, quae vehementer rotunda sunt. Alij mala quod graecis mela dicuntur, alij a dulcedine appellari aiunt, quod eius fructus mellis saporem habeat, uel quod in melle feruetur. Malum punicum dicitur, quod ex punica regione sit genus eius translatum. Idem est malum granatum, eo quod intra rotunditatem corticis granorum contineat multitudinem. Ficus latine a fecunditate vocatur. Feracior est enim arboribus caeteris. Nam ter quaterque per singulos annos generat fructum, atque altero maturescente, alter oboritur: hinc & carica a copia nominata. Ficus aegyptia fecundior fertur, cuius lignum in aquam missum, continuo mergitur, & cum in limo aliquandiu iacuerit, deinde in superficiem sustollitur, versa vice natura, quoniam madefactum debuit humoris pondere residere. A senibus in cibo saepius sumpta ficus rugas eorum feruntur distendere, Taurus quoque ferocissimos ad fici arborem alligatos mansuescere dicunt. Morus graecis vocata, quam latini appellant rubum, eo quod fructus eius vel virgultum rubet. Est enim morus syluestris fructum afferens, quo in deserto pastorum fames ac penuria confouetur, huius folia superiacata serpenti, feruntur interimere eum. Sycomorus, sicut & morus, graeca nomina sunt. Dicta autem Sycomorus, ficus fatua, quia σικων graece dicitur ficus & μαρπος fatuus, dicitur etiam marisca latinis & Celsa ab altitudine, quia non est breuis vt caetera. Nux appellata, quod umbra vel stillicidium foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine latini Iuglandem vocant, quasi Iouis glandem. Fuit enim haec arbor consecrata Ioui. Cuius pomum tantam vim habet vt missum inter suspectos herbarum vel fungorum cibos, quicquid in eis virulentum est, exlugat, rapiat, atque extinguat. Nuces autem generaliter dicuntur omnia poma corio duriori tecta, vt pinnae, nuces aelianae, glandes, castanetae, amygdala. hinc nuclei dicti, quod sint duro corio

recti. At contra omnia poma mollia, mala dicta sunt, sed cum adiectione terrarum in quibus antea nata sunt, vt perlica, punica, matiana &c. Amygdala grecum nomen est, quod latine longa nux vocatur. Cunctis autem arboribus prius se flore vestit, & ad ferenda poma arbuscula sequentia praeuenit. Castanea latini a graeco appellant vocabulo, hanc enim graeci καστανή castanon vocant. Quidam a castrando dictam putant eo quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum sunt reconditi, qui dum eiciuntur, quasi castrantur: haec arbor semel vt excisa fuerit, tanquam sylua expullulare consuevit. Ilex arbor gladiifera ab electo vocata. Huius enim arboris fructum homines primum ad victum sibi elegerunt. Vnde & poeta:

Mortales cuncti ructabant gutture glandem.

Prius enim quam frumenti usus eilet, antiqui homines glande vixerunt. Phagus & esculus arbores glandiferae ideo vocatae creduntur quod eorum fructibus olim homines vixerunt, cibumque sumpserunt. Nam esculus ab esca dicta. Phagus vero a graeco vocabulum traxit φαγεῖν enim graece comedere dicitur latine. Xylicon quam latini corruptae siliquam vocant, ideo tale nomen a graecis accepit, quod eius fructus sit dulcis. Xylon quippe graecis dicitur lignum, & glyx is dulcis: huius arboris pomum succus expressus acacia a graecis dicitur. Pistacia arbor dicta, quae cortex pomi eius nardi pistici odorem referat. Pinus arbor picea, ab acumine foliorum dicta, pinnam enim antiqui nominabant acutum. Pinum autem aliam pitin, aliam peucen uocant, quam nos piceam dicimus eo quod defudet picem. In Germania autem in siluis huius arboris lachryma electrum gignit. Gutta enim defluens rigore vel tempore in soliditatem durefcit, & gemma fit, de qualitate sua nomen accipiens id est succinum, eo quod succus sit arboris. Pinus creditur prodesse cunctis, quae sub ea feruantur, sicut nux nocere omnibus. Abies dicta, quod praeter arboribus longe eat, & in excelsum praemineat, cuius natura expers est terreni humoris, ac proinde habilis atque leuis habetur. Hanc quidam gallicam vocant, propter candorem. Est autem sine nodo. Cedrus est quae etiam graece κέδρος cedros vocatur, cuius folia cypressi similitudinem habent, lignum vero iucundi odoris est, & diu duras, nec a tineis vnquam exterminatur, vnde & in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno lacunaria fiunt. Huius ligni resina cedria dicitur, quae in conferuandis libris adeo est utilis, vt perliniti ex ea nec tineas patiantur, nec tempore confescent. Cypressus graece κάρπασος a pueri nomine dicitur, quod caput eius a rotunditate in cacumen erigitur. vnde & conus vocatur alta rotunditas. Hinc & fructus eius conus, quia rotunditas eius talis est vt conum imitetur, vnde & coniferae cyparissi dicuntur: huiusmodi lignum cedro praeter proximam habet virtutem, templorum quoque trabibus aptum, impenetrabili soliditate, nunquam oneri cedit, sed ea qua in principio fuerit firmitate perseverat. Antiqui cypressi ramos prope rogum constituere solebant, vt odorem cadaverum dum vrentur, opprimerent iucunditate odoris illius.

Iuniperus graece *ἀρνύβη* dicta putatur, a quibusdam latine, quasi iunipyrus. i. iuuans Pyr siue ab amplo in angustum finiat, vt ignis, siue quae conceptum diu teneat ignem, adeo vt si prunae ex eius cinere coopertae sint, vsque ad annum perueniant. Pyr enim apud graecos ignis est.

Platanus a latitudine foliorum dicta, vel quae ipsa arbor patula sit & ampla, nam platos graeci latum vocant. Expressit huius arboris scriptura nomen & formam dicens: Quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autem tenerimis folijs ac mollibus.

Quercus siue querna dicta quae ea soliti erant diu gentium quaerentibus responsa dare, arbor multum an nosa sicut legitur de quercu Mambre, sub qua habitauit Abraham, quae fertur vsque ad Constantini regis imperium per multa secula perdurasse, fructus foliorum eius galla vocatur, & ramorum glans aut glandula.

Fraxinus vocari fertur, quae magis inter aspera loca montana & fragrosa nascatur, de qua Ouidius.

Et fraxinus utilis hastis.

Alnus uocatur, quae amne alatur, proxima aquae nascitur, nec facile extra vndas viuunt, haec est tenera & mollis, quia in humecto loco nutritur. Vlmus nomen accepit, quod in viginosis locis & humidis melius proficit, nam in montanis & asperis locis minus laeta est.

Populus dicta quae ex ea multitudo frondium & surculorum nascatur. Differt tamen a populo pro gente in primae syllabae quantitate. Eius genus duplex est, nam altera est alba, altera est nigra. Alba est populus dicta, quod folia eius vna parte sint alba, altera uiridia: haec ergo bicolor habet quasi diei & noctis notas, quae tempora ortu solis, occasusque constant. Generant etiam resinam & electrum circa Eridanum fluuium, vel (vt alij memorant) in finibus Syriae. Salix dicta, quod celeriter saliat, hoc est velociter crescat, arbor lenta, vitibus habilis vincendis. Cuius seminis hanc esse naturam dicunt, vt si quis illud in poculo hauserit, liberis careat, sed & foeminas infocundas efficit. Populus autem, & salix, & tilia mollis materiae sunt, & ad insculpturam aptae. Vimen uocatur ex eo quod vim multam vigoris seu viroris habeat. Natura enim eius talis est, vt etiam si arefacta abluatur, virescat: deinde excisa, atque in humo fixa, radicibus sese in humum ipsa demergat. Buxus graecum nomen est, ex parte a latinis corruptum. Byxos enim appellatur a graecis arbor virens, & leuitate materiae elementorum apicibus apta, vnde & scriptura. Scribe in buxo.

De margaritarum inuentione, & procreatione, de qua etiam lib. 2. cap. 35.
Cap. LVII.

Margaritae, qui margaritas quaerunt, per agatham seu achatem lapidem inueniunt. Alligant enim agathan lapidem ad funiculum urinatoris, & mittunt in mare, & veniens agathos lapis ad margaritam, statim urinatores allequentes ad funiculum inue-

Natura. inueniunt margaritam. Quo autem nascatur margarita, pronuntiabo. Est lapis vel piscis qui vocatur cochus, & venit ad litus maris per matutinum ante lucanum, & aperit os suum, & deglutit rorem caelestem, & radium solis, & quae sursum sunt siderum, sicque nascitur margarita de superioribus astris. Sic ergo agathos est Ioannes Baptista. Ioannes. n. iste ostendit nobis intelligibilem margaritam Dominum nostrum Iesum Christum dicens. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Mare autem praefens seculum designat: urinatores illorum, qui sursum sunt, coitate sanctorum signant, qui vero deorsum peccatores.

De lapidibus igniferis vide lib. 2. cap. 19.

De duodecim lapidibus pretiosis.
Cap. LVIII.

Iaspis. Iaspis primus ponitur in fundamento domus Domini, qui talem habet naturam, virentis coloris est. Qui super se eum habuerit, nulla phantasmata timet: significatque eos qui fidem Dei tenent, & nunquam arefcunt ab ea, sed semper virent in ea, nec fallacias diaboli timent, qui tanquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret, cui resistite fortes in fide.

Sapphirus. Sapphirus ponitur, qui est aerij coloris, immo tale habet colorem, qualem habet caelum cum est serenum: & significat illos, qui in terra adhuc positi, intendunt caelestibus, & cuncta terrena despiciunt, quasi non sint in terra, & hi possunt dicere cum Apostolo, Nostra conuersatio in caelis est.

Emeraldus. Emeraldus est tertius est calcidonius, hic quidam in domo est, non lucet, foris ad apertum lucet, volentibus eum insculpere contra stat. Calefactus radio solis, vel fricatu digitorum trahit ad se paleas. Hoc lapide demonstrantur iij, qui bona sua celant, & sua opera faciunt in abscondito. Ieiunium scilicet & eleemosynas, & preces suas, & nolunt videri ab hominibus, sicut Deus praecipit. Tu autem cum ieiunas &c. Et iterum. Cum facis eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Et iterum. Cum oraueris intra cubiculum tuum. Sed cum magister eorum id est episcopus aut abbas iubet eos foras exire, tunc apparet bonitas, & lucent velint nolint. Et si quis vult eis adulari, & quasi eos insculpere vel pingere, non recipiunt eorum laudem & vanam gloriam, sed duriter contrastant, nec concedunt eis, vt Salomon admonet dicens: fili, si te lactauerint, i. laudauerint peccatores, ne acquiescas eis. Et isti tales afflati radijs veri solis id est Christi: vel digitis id est Spiritus sancti donis quasi contracti & calefacti, verbo suae praedicationis, & exemplo suae bonitatis paleas id est peccatores attrahunt ad se, & sibi confocant.

Smaragdus. Virtus est Smaragdus. Huius natura talis est. Magnae viriditatis est, ita vt totas herbas, & tota folia arborum, & cunctas gemmas vincat sua viriditate. Nascitur in Scythia, terra, in habitabili praeter frigore, nec ibi habitant nisi gryphes, qui sunt partim ferae terrestres, partim volucres, & sunt quatuor pedes habentes, & sunt similes leonibus corpore & capite, & pedibus, & alijs aquilis, & terra illa ni-

mium est oppleta talibus gemis, & isti gryphes feruant eas, ita vt nulla gens possit eas capere, nisi Arimaspi, gens quae non habet nisi vnum oculum in fronte, & isti pugnant cum Gryphibus pro his gemmis: nam gryphes, qui feruant eas, uolunt eis auferre cum illi accipiunt, & per illos Arimaspos habemus nos illas. Haec gemma significat illos qui fide nitentes, & plus alijs virides, superant per ipsam infideles, qui sunt semper vt Gryphes frigidi a charitate, & bonitate, quoniam eam non habent, & qui eam habent malefaciunt eis. Gryphes, qui feruant eas, significant diabolos, qui pretiosam margaritam fidei inuidet hominibus, qui uolunt eam habere, & uolunt eis auferre, non ideo quod sibi proffit, sed nolunt vt ipsi quibus proffit habeant. Qui recte vocantur gryphes quasi terrestres ferae & volucres, quia sunt vt ferae terrestres, deieci in infernum pro meritis suis, & uolantes per superbiam, sunt quasi alites. Contra hos dimicant monoculi. i. illi, qui non ambulant duabus uisus, nec habent duplex cor, nec duplicem uoluntatem, nec duobus seruiunt dominis, sed habent semper vnam bonam intentionem ad Dominum, & fidem Dei firmiter contra omnes tenent, & defendunt gratiam fidei, quam gryphes. i. diaboli uolunt eis auferre, sed superant illos Dei auxilio.

Sardonyx. Sardonyx est tres colores, fuscus & subniger in imo, in medio candidus, desuper rubes. Huic lapidi comparantur homines, qui in corpore suo sustinent flagella & penas passionis pro amore Christi intus in animo candidi, & sine fictione puri, sed tamen sibi ipsis despecti sunt, & sibi uidentur quasi peccatores, & dicunt cum propheta. Ego sum vermis, & non homo.

Sardus. Sardus est vnicolor est, quasi sanguis. Et significat martyres, qui pro Christi amore suum fuderunt sanguinem. Dauid: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Chrysolithus. Chrysolithus est fulget quasi aurum, & emittit ex se scintillas ardentes. Per quem significantur illi, qui intelligunt diuinam scripturam, & hoc quod intelligunt, alijs demonstrant opere & sermone, & quasi scintillas boni operis & uerbi iactant de se, quibus alij illuminantur & accenduntur. Nec abscondunt Deum in terra, nec sub modio lucernam ponunt, sed in aperto, vt luceat omnibus qui in domo Dei sunt, facientes iuxta quod praecipit Dominus. Luceat lux uestra coram hominibus.

Beryllus. Beryllus est lucet quasi aqua sole percussa, & dicitur calefacere manus tenentis, qui significat homines illuminatos gratia caelesti, & astutos in scientia seculari, qui calefaciunt eos, qui secum conuersantur, igne diuini amoris, & exemplo bonae conuersationis. quasi Beryllus manum tenentis: habet etiam duos colores, uiridem, & pallentem, per quos illorum uita signatur, qui caelestium contemplatione sunt uirides, & terrenae administrationis actione pallentes.

Topazius. Topazius est lapis raro inuenitur, eoque carior, & pretiosior quo rarior. Et habet duos colores principales, vnum purissimum quasi aurum, alterum quasi caelum cum est serenum, & superat claritate.

omnium gemmarum, nec vlla res pulchrior est ad videndum, & si qui velint eum polire obscuratur, si per se relinquitur, clarior est. Hunc diligunt reges su per omnes gemmas, & super omnes diuitias. Hic significat eos, qui examinati & purgati cupiditate & sordibus huius seculi sunt, vt aurū purū, & intendūt claritati cœlestis vitæ. Et qui hanc virtutem habent, & præfatam amant vitam, sunt clariores & puriores & Deo amabiliores alijs hominibus. Etia ipsi reges seculi venerantur & magnificat hanc vitā contempla riuam. Dominus enim proprio ore laudauit, ad Mar tham inquis: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Istos tales qui volunt ornare di gnitate seculi, quasi ornando viliores faciunt, & mi noris meriti. Legitur de beato Martino quod virtutes plures fecit antequam episcopus fuisset, sed episcopatu ornatus ne extolleretur pauciora signa faciens, non merita sed ornatum emisit. Aliter dici potest topatius lapis, qui omnium lapidum colores in se obtinet. vnum vero suum: πᾶν enim græce latine dicitur omne, qui significat sanctos omnium, virtutibus refertos, & suam quosque propriam virtutem habentes.

Lucæ. 10.

M

Ecimus est chryso passus purpurei coloris, & interguttatus guttulis aureis. Hic significat eos qui semper in tribulatione & laboribus passionum vitam suam ducunt, & eam tandem per martyrium finiunt, sicut fecerunt martyres. Dicitur est sic, quia Chrysos aurum, & πᾶσσω verbum spargo significat, Est alter lapis, Chryso passus aureo & viridi colore mixtus, quia πᾶσσω prafon significat porrum quod est viride.

Chryso passus. O Chryso passus.

P

Yacinthus est vndecimus, hic mutat colorem suum cum facie cœli. Si clarum est cœlum, lu cer. Si obscurum, fit obscurus. Per hunc lapidem mō strantur ij, qui se ita modificant, vt cum sapientibus sapientes sint, & perfecti, & fortes, & tunc descendūt ad insipientes, & imperfectos, & infirmos, coæquan do se illis, vt secundū modū audientiū & sapiētibus sapiēter loquantur, & minus sapientibus & infirmis humiliter, sicut fecit Paulus, qui mutabat se secundum qualitates eorum quibus loquebatur, cum sapientibus & perfectis sapientiam dicens. Sapientiam loquimur inter perfectos. Ad minus perfectos dicebat. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus lac vobis potum dedi, non escam. Infirmis dicens. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Ita se contemperabat omnibus, vt omni bus omnia esset, sicut dicit. Omnibus factus sum omnia, vt omnes facerem saluos. Aliter hyacinthus simi lis aquæ radio solis percussæ, sapientia repletos, & veri solis radio perfusus designat.

Hyacin thus.

1. Cor. 2. 1. Cor. 3.

2. Cor. 11

1. Cor. 9.

Amethy sthus.

Methystus est duodecimus lapis hic est ru bens tanquam rosa, flammulas quasdam de se fundens, & significat eos, qui inter tormenta passio nis quæ pro Deo sustinent, tanquam flammulas chari tatis habent, orantes pro eis, qui se occidunt, & plus dolent de peccatis eorum qui se occidunt, quàm de pœna quam patiuntur. Et bene extremus ponitur, quia significat eos, qui pro inimicis orant, nam vir tus virtutum est orare pro se persequentibus, & pau cos inuenimus qui hoc faciant. Aliter amethystus

tribus coloribus respergitur purpureo, violaceo, & roseo, per purpuram notantur sancti, qui cœlestem habitum gerunt in terris, per violam humilitas eorum cum odore bonæ operationis, per rosam chari tas, quæ tantum in illis viget, vt ad passionem perue niat. Interpretatur autem quasi minime ebrius, quia a priuatiua est particula, & μέθυ est methy sthis e brius & μέθυ ebrietas, qui autem in charitate Dei & proximi vitam agunt minime sunt ebrii vino volu ptatum huius seculi.

De natura in communi, & de natura hominis re rum naturalium principis vltimo loco creati, & vltimo loco hic narati. Cap. LIX.

Natura dicta eo quod aliqd nasci faciat. R. Gignendi enim & faciendi potens est. Natura. Hanc quidam Deum esse dicebant, a Canus. quo omnia creata sunt & existunt. Ge nus a gignendo dictum, cui quidam Vita. deriuant nomen a terra, ex qua omnia gignuntur. Vita enim idest ge græce, terra dicitur. Vita dicta pro pter vigorem, vel quod vim teneat nascendi atq; cre scendi, vnde & arbores vitam habere dicuntur, quia gignunt & crescunt. Homo dicitur quia ex h. i. n. o. est factus sicut in Genesi dicitur. Creauit Deus hominem de limo terræ. Abusue autem pro nuntiatur ab vtraque substantia totus homo id est ex societate corporis & animæ: Nam proprie homo ab humo dicitur. Græci autem hominem anthro pon quasi controuersum, vt habentem ramos deorsum, & radicē, id est os sursum appellauerunt, eo qd sursum spectet, subleuatus ab humo ad cōtēplationē sui artificis. Quod Ouidius poeta designat cū dicit. Pronaq; cum spectent animalia cætera terram. Os homini sublime desit, cælumq; videre. Iussit, & erectos ad sidera tollere vulnus.

R. Natura. Canus. Vita. Homo. Meta. 1.

Qui Deo erectus cœlū aspicit, vi Deū quærat, nō ad terrā intendat, velut pecora quæ natura prona & vē tri obedientia finxit. Anima autem a ventis nomen accepit, eo quod ventus sit. Vnde & græce ventus a nemos dicitur, quod ore trahentes aerem, viuere videamur, sed apertissime falsum est, quia multo prius gignitur anima quàm concipi ore possit aer, quia iam in genitricis vtero viuut. Non est igitur aer ani ma, quod putauerunt quidam qui non potuerūt incorporeā eius cogitare naturam. Spiritum idē quod animam euangelistam pronuntiat dicens. Potestātē habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. De hac enim Domini anima passionis tempore memoratus euāgelista ita protulit dicens. Inclinato capite tradidit spiritū: & alius emisit spiritū. Et quid est tradere aut emittere, nisi animā ponere? Sed anima dicta est propter hoc quod viuut: dicitur autem spiritus vel spiritualis natura pro eo quod spiretin corpore. Item animus idem est quod anima, sed anima vitæ est, animus consilij. Vnde & dicunt philo sophi etiam sine animo vitam manere, & si ne mente animam durare, vnde & amentes vo cant, nam mentem vocant vt sciat, animam vt velit: Mens enim vocata quod emineat in anima vel quod meminit. Vnde & immemores amentes dicun-

Sallust. in Prolo. Cæcil. Anima. S Spiritus. Ioan. 10. Ioan. 19. Animus.

dicuntur. Quapropter non anima, sed quod ex cellit in anima, mens vocatur, tanquam caput eius vel oculus. Vnde & ipse homo secundum mentem imago Dei dicitur. Ita enim hæc omnia adiuncta sunt animæ, vt vna res sit. Pro efficien tijs enim causarum diuersa nomina sortita est anima. Nam & memoria mens est, vnde & immemores amentes. Dum ergo corpus viuificat anima est, dum vult animus, dum scit mens, dum recollit memoria, dum rectum iudicat ratio est, dum spirat spiritus est, dum aliquid sentit sensus est. Nam inde sententia nomen accepit. Corpus dictum eo quod corruptum perit. Solubile enim atque mortale est, & aliquando soluendum. Caro autem a carendo aut cadendo appellata eo quod vita careat, est enim pro prie mortuorum, aut quod in mortem cadat, vnde & cadauer. Crementum enim semen est masculi, vnde & animalium & hominum corpora concipiuntur, hinc & parentes creatores dicuntur. Caro autem pro corpore ex quatuor elementis compacta est. Nam terra in carne proprie dicta est, aer in anheli tu, humor in sanguine, ignis, in calore vitali. Habent enim in nobis elementa suam quæque partem, quæ cui libet redditur compage resoluta. Sensus corporis quinq; sunt, gustus, odoratus, auditus, visio, tactus. Ex quibus duo idest duo eorum organa, aperiuntur & clauduntur, visus & gustus: duo semper patentes sunt, auditus & odoratus: & quintus idest tactus v trunque facit & neutrum. Sensus dicti, quia per eos anima subtilissime totum corpus agitatur vigore sen tiendi. Vnde & presentia nūcupantur, quod sint præ sentibus, sicut præ oculis quæ præsto sunt oculis. Vi sus est qui a philosophis humor vitreus appellatur. Visum autem quidā fieri asserunt aut externa æthe rea luce, aut interno spiritu lucido, per tenues venas a cerebro venientes, atque penetratis tunicis in aerē exeuntes, & tunc commistione similis materiæ vi sum dantes. Visus dictus quod viuacior sit cæteris sensibus ac præstantior siue velocior, ampliusque vi geat, quoinodo & memoria inter cætera mentis of ficia, Vicinior enim est cerebro, vnde omnia manant, vnde fit vt ea, quæ ad alios pertinent sensus, videre dicamus, ueluti cum dicimus vide quomo do sonat, vide quomodo sapit, &c. Auditus ap pellatus quod voces audiat vel hauriat, hoc est ae re verberato suscipiat sonos. Odoratus quasi aeris odore tactus, tacto enim naribus aere sentitur. Sic & olfactus, quod odoribus fiat. Gustus a gutture vel gustando dictus. Tactus eo quod pertractet & tangat, & per omnia membra vigorem sensus asper gat. Nam per tactum probamus quicquid cæteris sensibus iudicare non possumus. Duo enim sunt genera tactus. Nam aut extrinsecus venit quod feri at, aut intus in ipso corpore oritur. Vnicuique enim sensui propria organa dantur. Nam quod videndum est, oculis capitur, quod audiendum, auribus, mol lia & dura tactu existimantur, & iudicantur, sapor gustu, odor naribus.

V Corp. Caro. X Sensus. V Visus. Y Videre. Auditus. Odoratus. Gustus. Tactus. Z Sensuum organa.

De hominis membris, ac partibus. Cap. LX.

Rima pars corporis caput est, datum que est illi hoc nomen, eo quod sensus omnes & nerui inde in initium capi ant, vnde ipsius animæ quæ consu lit corpori, quodammodo personam gerit. Vertex est suprema pars capitis, qua capilli re uertuntur idest deorsum dependent, vt nos a vertice montis descendimus. Caluaria ab ossibus caluis dicta per defectiōem, & neutraliter pronuntiat. Occipitium capitis pars posterior, quasi contra capiti um, vel quod sit capitis retrorsum. Capilli quasi ca pitis pili, facti vt & decorem præsent, & cerebrum aduersus frigus muniant, atque a sole defendant. Pi li autem dicti a pelle, de qua procedunt, sicut & pil um a pila dicitur, vbi pigmentum contunditur. Ca saries a cædendo vocata, ideoque tantum virorum est. Virum enim tonsuram esse decet. Comæ sunt pro prie incisi capilli, & est græcus sermo, nam comas græci κόμας a secando vocant, vnde & κόμην ton dere: inde & cirri vocantur, quod etiam idem græ ci mallonem vocat. Crines proprie mulierum sunt. Dicti autem crines, eo quod discernantur vitis: vnde & discrimina dicuntur, a quibus diuisi religantur. Tempora sunt, quæ caluariæ dextra læuæque subiacent, quæ ideo sic nuncupantur, quia mouentur, ip sique mobilitate quasi tempora mutantur. Facies dicta ab effigie, ibi enim est tota figura hominis, & vniuscuiusque personæ cognitio. Vultus vero dictus eo quod per eum voluntas animi ostenditur, se cundum enim voluntatem in varios motus muta tur, vnde & differunt inter se, nam facies simpliciter accipitur de vniuscuiusque naturali aspectu, vultus autem animorum qualitates significat. Frons ab ocu lorum foraminibus, vel a præ se ferendo nominata est. Hæc enim imago quædam animi mentis quo que motum specie sua exprimit, dum vel læta vel tri stis est. Oculi vocati siue quod eos ciliorum tegmi na occultant, nequa incidentis iniuriæ offensione le dantur, vel quia occultum lumen habent idest secre tum vel intus positum: hi inter omnes sensus vici niores animæ existunt. In oculis omne mentis indi cium est, unde & animi perturbatio uel hilaritas in oculis apparet. Oculi & lumina idem sunt. Et dicti lumina, quod ex eis lumen manat, vel quod ab initio sui clausam teneant lucem, aut extrinsecus acce pta visui proponendo refundant. Pupilla est centrū oculi, in quo vis est uidendi, vbi quia imagines par uæ videntur, propterea pupillæ dicuntur, nam paruuli pupilli dicuntur. Hanc plerique pupillam vocant eo quod sit pura & impolluta, vt sunt puellæ. Physi ci dicunt eandem pupillas, quas videmus in oculis, morituros ante triduum non habere, quibus non vis certa est vitæ desperatio. Circulus vero, quo albæ partes oculi a pupilla separantur discreta nigre dine, corona dicitur, eo quod rotunditate sui ornet ambitum pupillæ. Vertices ipsos oculorum quidam ualuas appellant, a similitudine valuarum. Palpebræ sunt sinus oculorum, a palpitatione dictæ, quia sem per mouentur, & concurrunt inuicem, vt assiduo motu

A Caput. Vertex. Caluaria. Occipitiū. Capilli. Cæsaries. Comæ. Cirri. Crines. Tempora. B Facies. Vultus. Frons. C Oculi. Lumina. Pupilla. Palpebræ.

motu reficiant intuitum. Munitæ sunt autem vallo capillarum, ut & aperis oculis si quid inciderit, repellatur, & somno coniuventibus tanquam inuoluntati quiescant latentes. In summitate autem palpebrarum locis, quibus se utraque clausæ contingunt, extant adnati ordine seruato pili, tutelam oculis ministrantes, ne irruentes facile iniurias accipiant, & ex eo noceantur, ut pulueris vel cuiuscunque crassioris materię arceant contactum, ut ipsum quoque aerem turbatum se claudendo excludant, & sic tenuem atque serenam faciant visum. Lacrimas à laceratione mentis quidam putant dictas: alij lachrymas dici existimant, ideo quod græci δακρυμα vocant. Cilia sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, & dicta cilia quod celent oculos, quos tegunt tuta custodia. Supercilia dicta quod superposita sint cilij, quæ ideo vestita sunt pilis, ut oculis munimentum fortius quàm palpebræ præstendant, & ut sudorem à capite fluentem repellant. Intercilium vero est medium illud, quod sine pilis est inter supercilia & palpebras. Genæ sunt inferiores partes oculorum unde barba inchoat, nam græce genos barba, inde & genæ, quod inde incipiant barbæ gigni. Malæ sunt eminentes sub oculis partes ad protectionem eorum suppositæ. vocatæ autem malæ siue, quod infra oculos in rotunditatem promineant in modum malorum, quæ græci mela appellant, siue quod sint supra maxillas. Maxillæ p diminutione dñr a malis, sicut paxillus a palo, taxillus a talo. Mandibulæ sunt maxillarum partes, quibus & nomen factum. Barbam veteres vocauerunt, quod virorum sit, non mulierum. Auribus nomen inditum est a vocibus hauriendis: unde & Virgilius. Vocemque his auribus hausi: aut quia græci vocem ipsam αὐδῆν audē vocāt ab auditu. Per immutationē. n. literę aures quæ si aures nūcupatæ sunt. Vox. n. repercussa per anfractus aurium sonum facit, quo sensum excipiant audiendi. Pinnula summa pars auris, ab acumine dicta. Pinnon enim antiqui acutum dicebant. Vnde & bipennis & pinna. Nares idcirco nominantur, quia per eas vel odor vel spiritus manare non desinit, siue quia odore nos admonent, ut gnari simus ac sciamus: unde e contrario nescientes & rudes ignari dicuntur. Olfecisse enim veteres scille dicebant. Terentius: Ac nō totis sex n ensibus prius olfecisse quàm ille quicquā cœperit. Narium recta pars, eo quod equaliter sit in longitudinem & rotunditate porrecta, columna vocatur, extremitas eius pyrula a formula pomi pyri: quæ vero dextra læuaque sunt, pinnulæ alarum similitudine, mediū autem interfiniū. Os dictum, quia per ipsum quasi per ostium & cibos intromittimus, & sputum foras proijcimus, vel quia eo ingrediuntur cibi, & inde egrediuntur sermones. Labia a labendo sunt vocata, quod autem superius est, labium dictum quidam volunt, quod inferius, eo quod grossius sit, labrum. Alij virorum labra, mulierum dicunt labia, sed confunduntur. Lingua a lingendo cibo putat Varro nomen impositum, alij quod articulatos sonos ligat in verba. Sicut enim plectrum chordis, ita lingua illiditur dentibus, & vocalem sonum emitti efficit. Dentes græci oduntes dicunt, & inde latinum videntur trahere

nomen: horum primi, præcisors dicuntur siue præciliui, quia omne quod accipitur, ipsis prius incidit. Sequentes canini vocantur, quorum duo in dextera maxilla sunt, & duo in sinistra, & dicti canini, quia ad similitudinem caninorum existunt, sicut & homines quod & possunt priores præcidere illis tradunt ut contingant. Hos vulgus pro latitudine & rotunditate columellas vocant: vltimi sunt molares, qui concisa a prioribus atque contracta subigunt & molunt atque mandunt, unde & molares vocati sunt. Dentium autem numerum discernit qualitas sexus, nam in viris plures, in fœminis pauciores existunt. Gingivæ a gignendis dentibus nominatæ sunt, factæ sunt aut etiã ad decorem dentium, ne nudi horri potius quàm ornamento existerent. Palatum nostrum, sicut cœlum sursum est positum, & inde palatum a polo per deriuationem. Sed & græci similiter palatum ὑπερανιστον vraniskon appellant, eo quod pro sui concavitate cœli similitudinem habeat. Fauces a fundendis vocibus nominatæ quasi foces, vel fauces quæ p eas famur. Arteriæ vocatæ sunt siue quod per eas a pulmone aer, idest spiritus, fertur, seu quod arctis & angustis meatibus spiritum vitalem contineant, unde sonos vocis emittant, qui soni vno modo sonarent, nisi linguæ motus distantias vocis efficeret. Toles gallica lingua dicuntur, quas vulgo per diminutionem tonfillas vocant quæ in faucibus turgescere solent. Mētum dictum quod inde mandibulæ oriuntur, vel quod ibi nigrantur, vel quod dum mentionem alicuius loquendo facimus ipsum mouemus. Gurgulio nomen trahit a gutture, cuius meatus ad os & nares protenditur, habens viam qua vox ad linguam trāsmittitur, ut possit verba collidere, unde & garrere dicimus. Rumen proximum gurgulioni, quo cibus & potus deuorantur, hinc & bestia, quæ cibum reuocant & remandunt, ruminare dicuntur. Sublinguium operculum gurgulionis, quasi parua lingua, quæ foramen linguæ recludit operitque. Collum dictum quod sit rigidū & teres ut columna, baiulans caput & sustentans, quasi capitulum, cuius anterior pars Gula vocatur, posterior ceruix. Ceruix autem vocata, quod per eã cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via. Veteres autem plurali tantum numero ceruices dicebant, primus Hortensius ceruicem singulariter dixit. Ceruix autem nunc in singulari numero membrum ipsum significat, nam plurali numero ceruices contumaciam saepe demonstrat. Cicero in Verrinis. Pretorem tu accusas frangere ceruices. Humeri dicti quasi armi, ad distinctionem hominis a pecudibus mutis, ut hi humeros, illæ armos habere dicuntur, nam proprie armi quadrupedis sunt Hala summi humeri pars posterior & occultior. Brachia a fortitudine nominata sunt, bary enim græce graue & forte significat. In brachijs enim thori lacertolū sunt, & insigne masculorū robor existit. In his sunt Tori, idest musculi, & dicti tori, quia illic viscera torta videantur. Cubitus dictus, quod ad cibos sumēdos ipsi incumbimus. Vna secundum quosdam vtriusque manus extensio est: secundum alios cubitus quod magis verum est, quia græce olenos cubitus dicitur. Alæ sub brachijs sunt appellatæ, eo quod

Canini.
Molares.
Gingiuæ.
Palatum vel palatus.
Arteriæ.
Mentum.
Gurgulio.
Rumen.
Sublinguium.
Collum.
Gula.
Ceruix.
Humeri.
Hala.
Brachia.
Tori.
Cubitus.
Vna.
Alæ & axillæ.

ex eis in modum alarum motus brachiorum inchoat: quas quidam ascillas seu axillas vocant, quod ex eis brachia cillantur: idest moueantur, unde & oscilla dicta ab eo quod cillantur idest moueantur ora, nā cillere est mouere: has quidam hircinum fœtorē reddunt. Manus dicta quod sit totius corporis munus, ipsa enim cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia atque dispensat, per eam accipimus & donamus. Abusiuę etiam manus ars vel arifex, unde & manus pretium dicimus, & armatorum copias. Dextera dicitur à dando, ipsa enim in pignus pacis datur, ipsa testis si dei atq; salutis perhibetur, & hoc est illud apud Tullium: Fidem publicam iussu senatus dedi idest dextram. Vnde & Apostulus dicit: Dextras mihi dederunt & Barnabæ societatis. Læua dicitur quod sit læuis idest sine asperitate & callo, qui dextrę ex labore inducitur. Sinistra autem vocata, quasi sine dextera, siue quæ rem fieri sinat, & non faciat. A sinendo enim sinistra dicitur. Palma est manus expansis digitis, sicut contractis pugnus. Pugnus autem à pungēdo dictus, vel à pugna, aut contra sicut palma à pandendo. Digni nuncupati vel quod decem sunt, vel quia decenter iuncti sunt, nam habent in se & numerum perfectum, & ordinem decentem. Vnde primus pollex vocatur, quod inter alios virtute polleat & potestate. Secundus index & saluatorius siue demonstratorius, quia ferē eo salutamus, vel ostendimus vel indicamus. Tertius impudicus, quod plerunque per eum opprobrij infectatio ostenditur & podex munitur, & iste est medius. Quartus annularis, eo quod in ipso annulus geritur. Idem & medicinalis, quia eo colliria à medicis collinuntur, vel quod eo pulsus infirmorum sentitur. Quintus auricularis, quod aurem eo scalpimus & purgamus. Vngues ex græco vocamus, illi enim hos onyches dicunt. Alij dictum volunt ab vnguendo, quod sit politus & lucidus quasi vnctus. Estque animalium habentium digitos distinctos, ut hominum, simiarum, auium, leonum, canum &c. Vngula non habentium digitos, ut equorū, mulorum, aliorum, bouum, ceruorum, & similitū quorum quædam fissas habent vngulas. Truncus est media pars corporis à collo vsq; ad inguina, de quo Nigidius. Caput collo vehitur, truncus sustinetur coxis & genibus, cruribusque. Thorax à græcis dicitur anterior pars trunci à collo vsque ad stomachum quam nos dicimus arcam, eo quod ibi sit arcanum, idest secretum, à quo cæteri arcentur, unde & arca & aræ dicta, quasi res secreta, cuius eminentes partes mammillæ dicuntur, inter quas pars illa ossia pectus dicitur, dextera autem læuaque costę. Pectus vocatum, eo quod sit pexum inter eminentes mamillarum partes, unde & pectem dicitur, eo quod pexos capillos facit. Mammillæ vocatę quod rotundæ sint, quasi malle per diminutionem. Sed papillæ capita mamillarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt, & dictæ papillæ quod eas infantes quasi palpāt dum lac sugunt, perinde mamma est tota. eminentia vberis, papilla vero breue illud unde lac trahitur. Vbera dicta, vel quia lacte vbera idest fœcunda vel quia vuida, humore scilicet lactis in modum vuarum plena. Lactium nominis à calore trahit, quod sit al-

Manus.
Dextera.
Læua.
Sinistra.
Palma.
Pugnus.
Digni.
Vngues.
Truncus.
Thorax.
Arca.
Mammillę.
Vbera.
Lac.

bus liquor, leucos enim græce albus dicitur, cuius natura ex sanguine commutatur. Nam post partum si quid sanguinis nondum fuerit vteri nutrimento consumptum, naturali meatu fluit in mammas, & earum virtute albescit, lactis accipiens qualitatem. Cutis est, quę in corpore prima est, appellata quod ipsa corpori superposita, incisionem primam patiat. Cutis enim græce incisio latine dicitur. Eadem & pellis, quæ externas iniurias corporis tegēdo pellat, primosque & venti & solis ardores perferat. Pellis autem iam tracta ac subacta corium dicitur, & est crassior cutis. Corium autem appellatur per deriuationem, quod eo caro teneatur vel tegatur, sed hoc in brutis animalibus proprium est. Pori corporis græco nomine appellantur qui latine proprie spiramenta dicuntur, eo quod per eos viuificus spiritus exterius ministretur. Aruina est pinguedo cuti adhærens. Pulpa est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet, resilit enim sepe: hanc plerique & viscum vocant, eo quod glutinosa sit. Membra sunt corporis partes. Artus quibus colligantur membra, ab arctando dicti. Vel Arcus dicitur quod colligati inuicē neruis arctentur idest stringantur, quorum diminutiuum sunt articuli, nam artus dicimus membra maiora ut brachia, articulos minora ut digitos. Nerui græca deriuatione appellati, quos illi nerua uocant. Alij latine vocatos nervos putant, eo quod artuum coniunctiones inuicem his inhæreant. Maximam autem virium substantiam nervos facere certissimum est, nam quanto fuerint densiores, tanto propensius augent firmitatem. Compagia sunt ossium capita, dicta eo quod sibi compacta neruis, uelut glutino quodam adhæreant. Ossia sunt corporis solidamenta, in his enim positio omnis & robur subsistit. Ossia autem ab uito dicta, propterea quod cremarentur ab antiquis, siue (ut alij putant) ab ore, eo quod ibi pateant, nam alibi ubique cute, uisceribusque obtecta celantur. Medullæ appellatæ quod sint ossium partes medię, uel quod eis madefiant ossia, impinguant enim ea & confortant. Vertibula sunt summe ossium partes, crassioribus nodis conglobata, dicta eo quod ad inflexionem membrorum illa vertantur. Cartilagine ossia mollia et sine ne medulla, quod genus auriculæ, et narium discrimen, & costarum extremitates habent siue opercula ossium quæ mouentur. Et dictæ cartilagine, quod leui attritu carent dolore dum flectuntur. Costas appellari quidam putant, quod ab eis custodiantur interiora, et tota mollities ventris vallata saluetur. Latus, quia iacentibus nobis latet, est enim læua pars corporis et dextera, vtrinque inter anteriora et posteriora protensa. Dextro autem lateri habilior motus est, læuo fortior, & oneri ferendo accommodatior, ipsa enim gerit clypeum, enses, pharetram, & reliqua onera, ut expedita sit dextera ad agendum. Dorsum est à ceruice vsque ad renes deorsum. Dictum autem dorsum, quod sit superficies durior corporis, in modum duri vrſi, fortis & ad portandum, & ad perpetiendum. Terga dicta, quia in eis supini iacemus in terra, quod solus homo potest, nam muta animalia tantum aut in uentrem, aut in latus iacent, unde abusiue in animalibus terga dicuntur. Scapula à scandendo dicitur. Interscapulium est

Cutis.
Pellis.
Corium.
Pori.
Aruina.
Pulpa.
R. Membra.
Artus.
Articuli.
Neruli.
Compagia.
S.
Ossa.
Medullę.
Vertibula.
Cartilagine.
T. Costę.
Latus.
V. Dorsum.
Terga.

Pale. est spatium quod est inter scapulas, unde est nominatum. Palæ sunt dorfi dextra læuaq; eminentia mēbra, dicta q; in luctando eas p̄mimus & vibramus, qđ græci palin dicunt. Spina est iūctura dorfi, dicta q; habeat radiolos vt spinas acutos, cuius iūcturæ spondylia appellatur propter partē cerebri, q̄ fertur p̄ hos longo tractu ad cæteras corporis partes. Sacra spina est ima p̄petuæ spinæ, q̄ græci *ἱερον ὑδρον* hierō noton vocant, quoniam primum infante concepto nascitur, ideoque & in hostia id primum a Gētilibus dijs suis dabatur, unde & sacra spina dicitur. Renes ait Varro dictos, quod riui ijs obsceni humoris fluant *ἀπὸ τῆς πέειν* a verbo rheim, quod significat fluere, nam venæ & medullæ tenuem liquorem deducunt in renes, qui liquor rursus a renibus calore veneris resolutus decurrit. Lumbi a libidinis lasciuia dicti, quia in viris causa corporeæ voluptatis in ipsis est, sicut in vmbilico fœminis. Vnde & ab Iob in exordio sermonis dictum est. Accinge sicut vir lumbos tuos, in his esset resistēdi præparatio, in quibus est libidinis v̄sitata dominandi occasio. Vmbilicus est medius locus corporis, dictus quod sit vmbilio iliorum, unde & vmbio appellatur locus in medio clypei a quo dependet. Ilia græco sermone appellantur, quod ibi nos obuoluamus, græce enim *ἐλάειν* ileo vertere & obuoluere dicitur. Clunes vocati, quod sint iuxta colum quod est longum, suntque tumores natium. Nates quod in ipsis initimur dum sedemus. Vnde & conglobata est in eis caro, ne prementis corporis mole ossa dolerent. Genitalia corporis partes (vt nomen ipsum docet) gignēdæ sobolis acceperunt vocabulum, quod his procreatur & gignitur. Hæc & pudenda pro verecundia, siue a pube. Vnde & indumento operiuntur. Dicuntur autem ista & inhonesta, quia non habent eandem speciem decoris sicut membra que in prōptu & prospectu locata sunt. Dictum & verretrium, membrum virile siue quod viri est tantum, siue q; ex eo virus emittitur, nam virus proprie dicitur humor fluens à natura viri, siue a verrendo, siue demū a vere. Testiculi per diminutionem a testibus dicti quorum numerus incipit a duobus: hi semen calamo ministrant, qđ a spinæ medulla & renibus & lūbis suscipiūt grā procreādi. Scrotū est pellis in qua testiculi sunt. Posteriora vocata, q; retro sunt & a vultu auersa, ne dū aluū purgamus, inquinaremus aspectū. Meatus inde appellatus q; per eum meant, i. ege runtur stercora. Femora dicta, q; ea parte a fœmina sexus viri discrepet. Sūt ab inguinib; vsq; ad genua. Fœmina autem per deriuationem femorum partes sunt, quibus in equitando tergis equorū inhæremus unde & olim præliatores sub fœminibus equos amississe dicebantur. Coxæ quasi coniuncti axes, in ipsis enim femora mouentur, quorum concaua vertebrę vocantur. Suffragines sunt plicaturę crurum posteriorum ex quadrupedibus, quæ retrorsum plicantur vt genua in anterioribus cruribus, antorsum: dictæque sunt, quod suffringuntur idest subtus flectuntur, non supra sicut genua. Genua sunt commiffiones femorum & crurum & dicuntur genua eo quod in vtero genis oculorum sunt opposita. Cohærent enim sibi ibi, & cognata sunt genua oculis la-

chrymarum indicibus & misericordiæ, nam a genigenua dicuntur. Denique complicatum in genua gigni, formarique hominem dicunt, ita vt genua sursum sint, quibus oculi formantur vt caui fiant & rotundi & etiam reconditi, ipsos enim in vtero matris genua comprimunt. Ennius: Atque genua comprimit acta gena. Inde est q; homines dum ad genua se prosternant, statim lachrymantur. Voluit enim natura eos vterum maternum memoria recolere & remisceri, vbi quasi in tenebris cōsidebant antequam ad lucem venirent. Crura dicta, quod his currimus & gressum facimus, & sunt a genibus vsque ad calcēs. Tibiæ vocatæ quasi tube, sunt. n. longitudine & specie eis similes. Et sunt ossa aut partes anteriores i crure, & surę sunt posteriores. Talus dictus a tolo, nam tolus est eminens rotunditas, & inde fastigiū templi rotundi tolus vocatur. Talus autem sub crure est, & sub talo calcaneum. Pedes ex græca etymologia nomen sortiti sunt. Hos enim græci podas dicunt. Sunt qui a petendo terram dictos putent, quia alternis motibus solo fixi incedunt: Plantæ a planitie nuncupatę, quia non rotundę, vt in quadrupedibus, ne stare non possit bipes homo, sed planæ atque longiores formatæ sunt, vt stabile corpus efficerent. Sunt autem plantæ anteriores partes, quæ etiam de multis ossibus constant. Calx vel calcs vel calcis prima pars plantæ, a calco illi nomen impostum, quod terram calcamus, hinc & calcaneus. Solum est inferior pars pedis, dicta quod eo vestigia terræ imprimimus. Sed & solū dicitur omne illud quod aliquid sustinet, quasi solidum, unde & terra solum dicitur, q; cuncta sustineat, aer solum auium, & solum pedis, q; totā corporis molem portet. Viscera non solum intestina dicimus, sed quicquid sub corio est inter cutem & carnem & ossa. Item viscera vitalia idest circumfusa loca cordis, vt sit viscus quasi vis cordis, eo q; ibi vita, idest anima continetur. Item viscera capita neruorum ex sanguine & neruis copulata. Item lacerti a similitudine lacertorum reptilium, quia in singulis membris loca sunt per quæ eis nomina dantur, vt cor q; sit in medio corporis: appellaturque a nomine similitum animalium super terram viuentium. Nam inde musculi a murium similitudine. Sicut a lacerta lacerti. Inde etiam tori, q; illic viscera torta videantur. Cor a græca deriuatum appellatione, quod illi cordiam dicit, sicut a cor & uro dicitur nobis cura, in corde. n. omnis sollicitudo vitæ & scientiæ cura est. Quod ideo pulmone vicinum est, vt cum ira accenditur, pulmonis humore temperetur. Huius duæ arteriæ sunt, quibus sinistra plus sanguinis habet, dextra plus spiritus. Vnde & in dextro brachio pulsus despiciamus. Præcordia sunt loca cordi vicina, quibus sensus percipitur, & dicta sunt præcordia, eo quod ibi sit principium cordis & cogitationis, aut quod cor præcingunt, sunt enim pelliculæ circum cor, in quibus affectionum sedes. Pulsus vocatus est, quod palpitet, cuius indicio aut infirmitatem intelligimus aut sanitatem. Huius duplex est motus, aut simplex aut compositus. Simplex est, qui ex vno saltu constat. Compositus est, qui ex pluribus motibus inordinatis & inæqualibus existit. Qui motus certa habent

Aa Crura:

Tibiæ:

Talus:

Pedes:

Plantæ:

Calx:

Solum:

Bb Viscera:

Lacerti:

Musculi:

Cor:

Cc

Præcordia:

Pulsus:

Vena. Dd bent spatia, dactylicum pulsus uocant q̄diu sine viuo fuit. Venæ dictæ eo q; viæ sunt natantis sanguinis, atq; riui per omne corpus diuisi, quibus vniuersa membra irrigantur. Sanguis ex græca etymologia nomen duxit, q; vegetet & sustentetur & viuat *σάος* Saos. n. Sopes dicitur. Sanguis autem est dū in corpore est, effusus vero cruor, nam cruor vocatur, eo q; effusus currat, vel ab eo q; currendo corruat. Alij cruorem interpretatur sanem & sanguinem corruptum qui emittitur. Alij autem sanguinē vocant, q; sit suavis. Sanguis aut non est integer nisi in iuuenibus. Nam dicunt phisici minui sanguinem per ætates, unde in senibus tremor est. Proprie aut sanguis animæ possessio & sedes est: ideo genas mulieres lacerare solent in luctu vt manibus gratificent, inde & purpureæ vestes & flores purpurei mortuis præbentur. Pulmo ex græco trahit vocabulum, pulmonem. n. pleumō vocant, eo q; cordis flabellum sit, in quo pneuma. i. spūs est, per quod & agitur & mouetur, vñ & pulmones vocati sunt, Nam græce pneuma spiritus dicitur, qui flando & agitando aerē emittit & recipit, a quo mouentur pulmones & palpitāt, & aperiant se vt flatum capiant, & stringunt vt eijciant, est. n. vt organum corporis. Iecur nomē habet ex eo q; vicinum cordi habeat locum, inde. n. attrahit sanguinem qui in cerebrū subuolat, & inde ad oculos cæterosq; sensus & membra diffunditur, & calore suo succum ad se ex cibo tractum vertit in sanguinem, quem ad vsum pascendi nutriendiq; singulis membris p̄bet. In iecore autem consistit voluptas & concupiscentia, iræ & amores, secundum eos qui de phisicis rebus disputant. Fibræ sunt iecoris extremitates, sicut extremæ partes foliorum in vitibus, siue quasi linguæ venæ eminentes. Dictas aut volunt fibras, q; apud Gentiles in sacrificijs ad Phœbi aras ab hariolis ferebantur, quibus oblatis atq; succensis responsa acciperent. Splē dictus a supplemento, ex cōtraria parte iecoris, ne vacua existeret, quem quidam risus causa factum existimant, nam splene ride mus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus, quibus quatuor elementis constantibus, integrū est animal. Fel est appellatum, q; sit folliculus gestans humorem, qui uocatur bilis. Stomachus græce os vocatur, eo q; quasi ostium uentris ipse cibum accipiat, atq; ad intestina transmittat. Intestina dñr, eo q; corporis interiori parte cohibentur, q; idcirco longis nexibus coordinata sunt in circulo modū, vt susceptas escas paulatim digerant, & superadditis cibis non impediuntur. Omentum est membrana q; continet intestinorū maiorem partem, quod epitōlin græci vocant. Dissēptū intestinum quod discernit ventrē & cætera intestina a pulmone, vel a corde. Cæcum intestinum, q; sit sine foramine & exitu, qđ græci τήσνευτερον vocant. Ieiunum tenue intestinū, vnde & ieiunum dicitur. Venter autem & aluus & vterus inter se differunt. Venter est qui acceptos cibos digerit, & apparet extrinsecus, tenditq; a pectore vsq; ad inguē, & dicitur venter, q; per totum corpus alimēta ministrat vitæ. Aluus est q; cibum recipit, & per extremēta purgari solet. Ex ipsa. n. sordes stercoꝝ deluunt. Sallustius: Simulans sibi aluū purgare. Et vocatur aluus q; abluatur. Yterū solæ mulie-

res habent, in quo concipiunt ad similitudinē cauliculi: tñ auctores pro vtriusq; sexus ventre plerunq; ponunt, nec poetę tantummodo, sed & cæteri. Vocatur autem vterus, q; duplex sit, & ab vtraq; in duas se diuidat partes, q; in diuersum diffusę ac reflexę circūplicantur in modum cornu arietini, vel q; impletur fœtu interius. Hinc & vter, q; aliquid intrinsecus habet, vt membra & viscera. Aqualiculus proprie porci est, hinc ad ventrem translatio. Matrix dicitur q; fœtus & embrio in ea generentur. Semen. n. receptum confouet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit. Vulua vocata quasi valua. i. ianua, ventris, vel q; semen recipiat, vel q; ex ea fœtus procedat. Vesica dicta, q; sit vas aquæ. Ipsa. n. de renibus vrina collecta cōpletur, & humore distēditur, cuius vsus in volucris non habetur. Vrina autē dicta a græco, *ὀυρία*. i. meio seu mingo, & græce *ὀυρος*: cuius indicio & salus & egritudo monstratur. Qui humor latine lotium dicitur, q; eo lota vestimēta munda efficiuntur. Semen est quod iactum sumitur aut in terra aut vtero ad gignendum vel fructus vel fœtus. Est. n. liquor ex cibi & corporis decoctione factus, ac diffusus per venas atque medullas, qui inde defudatus, in modū sentinæ crescit in renibus, eiectusq; per coitū, & in vterum mulieris susceptus, calore quodā viscerū, & menstrualis sanguinis irrigatione formatur in corpus. Mēstruū est superuacuum mulierum sanguis, dicta aut sunt mēstrua a circūitu lunaris luminis, quo solet hoc euenire profluuium. Luna. n. græce mene dicitur, hæc & muliebria nuncupantur. Nā mulier solum animal menstruale est. Cuius cruoris contactu fruges non germinant, accescunt multa, moriuntur herbæ, amittunt arbores fœtus, ferrum rubigo corrumpit, migrescunt aramenta, si qui canes inde ederint, in rabiem efferantur, glutinum asphalti quod nec ferro, nec igne dissoluitur, ipso cruore pollutum sponte dissiungitur, post pluri mos aut dies menstruos ideo semen non est germinabile, quia iam non est menstrualis sanguis a quo perfusum irrigetur. Tenue semen in muliebribus locis non adhæret, labitur enim, nec habet vim adhærendi. Similiter & crassum nō habet vim gignendi, quia muliebri sanguini se miscere non potest pp nimiam sui spissitudinem: hinc & steriles mares & fœminas dicunt fieri vel pp nimiam crassitudinē sanguinis vel feminis vel pp nimiam raritatem. Primū aut aiunt cor hominis fingi, quia in eo sit & vita hominis, & sapientia. Deinde quadragesimo die totū corpus expleri, quod ex abortionibus (vt ferunt) col lectum est. Alij fœtus a capite exordium sumere dicunt, unde & in auium fœtibus primum oculos fingi in ouis videmus. Fœtus autem dictus, quod adhuc in vtero foueatur, Item nasci patribus similes aiunt, si paternum semen validius sit, matribus si maternum, hac etiam ratione similes exprimi vultus. Qui autem vtriusque parentis figuram reddunt, æqualiter mixto paterno, maternoq; sanguine vel semine cōcipiuntur. Dicunt etiā auorū & proauorū cōsimiles fieri, quia sicut in terra multa semina occultantur, sic & in hominibus semina celantur parentum figuras redditura. Ex paterno autem semine puellas nasci, ex materno pueros, quia omnis partus constat

o nud

Aqualiculus.

Ii Matrix.

Vulua.

Vesica.

Vrina.

Kk

Semen non

Ll

Mēstruū, & eius virus, ac virus.

Spermatū differētia.

Mm Hominis formandi ordo.

Fœtus.

Nn Parentum vnde similitudo.

constat ex duplici semine, & cuius pars maior est, inuoluit & occupat similitudinem sexus. In corpore nostro quaedam tantum ad vilitatis causam facta sunt, vt viscera. Quaedam & vilitatis & decoris, vt sensus in facie, & in corpore manus ac pedes, quorum membrorum & vilitas magna est, & species decentissima. Quaedam tantum decoris: vt mamillae in viris, & in vtroque sexu umbilicus. Quaedam discretionis, vt in viris genitalia, barba proluxa, & pectus amplum. In mulieribus laeues genae, & angustius pectus, ad concipiendos autē foetus & portandos renes & latera dilatata. Quoniam quae pertinet ad hominem & partes animae & corporis, ex parte dictum est: nunc aetates eius subiungamus.

De aetatibus hominis, & vocabulis earum, etiam usque ad mortem, & mortuos. Cap. LXI.

Radus aetatis sex sunt, Infantia, pueritia, adolescentia, iuuentus, virilis grauitas atque senectus. Prima aetas infantia est pueri nascentis ad lucem, quae porrigitur in septem annos. Secunda aetas pueritia est, id est pura, & nondum ad gignendum apta, tendens vsque ad quartum decimum annum. Tertia adolescentia, ad gignendum apta, quae porrigitur vsque in viginti octo annos. Quarta iuuentus, firmissima omnium aetatum, finiens in quinquagesimo anno. Quinta aetas est senioris, id est virilis grauitas, quae est declinatio a iuuentute ad senectutem; nondum senectus, sed iam non iuuentus, quia senioris aetas est, quam graeci presbyten vocant; nam senex apud graecos non presbyter, sed γέρων geron huius gerontos dicitur. Quae aetas a quinquagesimo anno est senectus, quae nullo annorum tempore finitur, sed post illas quinque aetates quantuncūque vitae est, senectuti deputatur. Senium autem pars est vltima senectutis, dicta quod sit terminus septimae aetatis. In his ergo sex spatijs philosophi descriperunt vitam humanam, in quibus limitatur & currit, & ad vitae terminum peruenit. Pergamus ergo breuiter per praedictos gradus aetatum, etymologias earum in homine demonstrantes. Infans dicitur homo primae aetatis, dictus autem infans, quod adhuc fari, id est loqui non potest nondum enim bene ordinatis dentibus, minus integra est sermonis expressio. Puer a puritate vocatus, quia purus est, & nondum lanuginem, floremque genarum habet. Eam ij, qui habent sunt ephabi ab ἠβη hebe quae est pubertas dicti, pueri autē necdum pro natiuitate sunt viri, sed adolescentuli laeues. Puer autē tribus modis dicitur, pro natiuitate, vt Esaias: Puer natus est nobis: similiter pro aetate, vt octennis, decennis, vnde est illud:

Iam puerile iugum tenera ceruice gerebat.

Secundo pro obsequio & fidei puritate, vnde in canticō virginis. Suscepit Israel puerum suum. Tertio pro ruditate & ignorantia. Vnde puer centum annorum morietur. Puella paruula, quasi pulla, vnde & pupillos non pro conditione, sed pro aetate puerili vocamus. Pupilli autem dicti, quasi sine pupilla & oculis, id est a parentibus orbi: hi autem vere pupilli dicuntur, quorum parentes ante decesserunt quam ab his nomen acciperent. Ceteri orbi vocantur. Or-

phani iudem qui & pupilli. Illud enim graecum nomen est, hoc latinum. Nam in psalmo vbi saepe legitur. Pupillo tu eris adiutor: graecus habet orphano. Puberes a pube, id est a lanugine vultu pudenda corporis nuncupati, haec loca tunc primam lanuginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant, id est eum puberem esse, qui quatuordecim annos expleuerit, quamuis tardissime pubescat. Certissimum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam potest. Puer perae sunt quae annis puerilibus pariunt, vnde & Horatius:

Laudatur iam prole puerpera nata.

Vel sunt dicte puerperae, quod puellae pariunt, vel quod pueros pariunt. Adolescens dictus, eo quod sit ad gignendum adustus, siue quod adhuc adolescit, id est crescit & augetur. Iuuenes dicuntur quod posse iuuare incipiant, vt in bobus iuueni, cum a vitulis discesserunt. Est enim iuuenis in ipso aetatis incremento positus, & paratus ad auxilium. Nam iuuare hominis est opus aliquod conferentis. Sicut autem in hominibus tricesimus perfectae aetatis est annus, ita in pecudibus & iumentis tertius robustissimus est.

Vir nuncupatus, quod in eo maior est vis, quam in foeminis, vnde & virtutis nomen accepit, siue quod vi agat in foeminam. Mulier vero a mollicie, tanquam molli l littera detracta vel mutata appellata est mulier, vtrique enim fortitudine & imbecillitate corporum separantur. Sed ideo viro maxima virtus, mulieri minor; ut patiens & obediens viro esset, scilicet ne foeminis repugnantibus libido cogeret viros aliud appetere, aut in alium sexum prorueret. Dicitur igitur mulier secundum foemineum sexum, non secundum corruptionem integritatis, & hoc ex lingua sacre scripturae. Nam Eua facta de latere viri sui, nondum contacta a viro, mulier appellata est, dicente scriptura. Et formauit eam in mulierem. Et ad matrem Dominus. Mulier ecce filius tuus. Virgo a viridi aetate dicta est, sicut & virga, & vitula. Alioquin ab incorruptione, quasi virago, quod ignoret foemineam passionem: Virago dicta, quod vt vir agit, id est opera virilia facit, & masculi vigoris est. Antiqui enim fortes foeminas ita uocabant. Virgo autem non recte uirago dicitur, si non uiri officio fungitur. Mulier uero si uirilia opera facit, recte uirago dicitur, ut Amazones. Quae uero nunc foemina, antiquitus uirga uocabatur, sicut a seruo serua, & a famulo famula, ita a uiro uira, hinc & uiraginis nomen deductum quidam putant, foemina uero a partibus femorum dicta, ubi sexus a uiro discentitur. Alij graeca etymologia foeminam ab ignea ui dictam putant, quod uehementer uirum concupiscit, libidinosiores enim uiris foeminas esse tam in mulieribus quam in animalibus dicunt, unde nimis amor apud antiquos foemineus uocabatur. Senior est adhuc uiridior. Quid in vj. lib. Senior inter iuuenemque senemque. Terentius. Quo iure sumus adolescentiores. Vbi adolescentior non vtrique magis adolescens se minus, vt senior minus est quam senex, ubi comparatiuus gradus minus significat positiuo. Ergo senior, non satis senex, sicut iunior infra iuuenem, sicut pauper infra pauperem. Senes autem quidam putant dictos a sensus diminutione,

Orphani.

Psal. 9. Puberes.

Puerperae

Si Adolefcēs Iuuenes.

Tr

Vir.

Mulier.

Virgo.

Virago.

Vira.

Femina.

Vu

Id Valla negat. Senes.

eo quod iam praetate desipiant. Nam physici dicunt homines stultos frigidioris esse sanguinis, prudentes calidioris, unde & senes, in quibus iam friget, & pueri in quibus nondum calet, minus sapiunt. Inde est, quod conuenit in hoc infantium aetas & senum. Senes enim per nimiam aetatem delirant, pueri per lasciuam & infantiam ignorat quid agant. Senex autem tantum masculini est generis, sicut anus foeminini. Nam anus dicitur sola mulier. Anus autem appellata a multis annis, quasi annosa. Nam si commune nomen esset, cur non diceret Terentius senem mulierem? hinc etiam uetula, quasi uetusta. Sicut autem a sene senectus, ita ab anu anilitas nominata est. Canities autem uocata a candore quasi candidities, unde est illud: florida iuuentus, lactea canities: quasi diceret candida. Senectus autem multa nobis defert & bona & mala: bona, quia nos ab impotentissimis dominis liberat, voluptatibus imponit modum, libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat maturiora consilia: mala autem, quia senium miserrimum est debilitate & odio, subeunt enim morbi, tristisque senectus. Nam duo sunt, qui bus minuuntur uires corporis, senectus & morbus. Mors dicta, quod sit amara, vel a marte, qui effector est mortium, siue a morsu primi hominis, qui uetulae arboris pomum mordens mortem incurrit. Tria autem sunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis: acerba infantium, immatura iuuenum, naturalis senum. Mortuus autem ex qua parte orationis declinetur, incertum est. Nam sicut ait Caesar. Non potest mortuus aliqua facere post mortem suam: ita homo non potest scire eius originem, id est uocabuli mortuus. Ab eo enim quod est morior, participium praeteriti temporis in tus exire debuit, per vnum u, non per duo uu, nam ubi est geminata littera uu, nomen est, non participium, vt fatuus, arduus. Conuenienter itaque factum est, vt quemadmodum id, quod significat, non potest agendo, ita & ipsum nomen non potest loquendo declinari. Omnis autem mortuus aut funus est, aut cadauer. Funus est si sepelitur, & dictum funus a funibus accensis, quos ante feretrum papyris cera circumdatis ferebant. Cadauer autem est si in sepulchrum iacet, nam cadauer nominatur a cadendo, quia iam stare non potest. Quod dum portatur ad sepulchrum exequias illi fieri dicimus, ubi crematum est, extare eius reliquias: ubi conditum est, iam sepulchrum esse. Corpus autem dicitur a consuetudine, quia dum uiuebat corpus erat, vt illud. Tum corpora luce carentum. Defunctus uocatur, quia compleuit uitae officium, nam dicimus defunctos officio, quia officia debita compleuerunt, vnde est & honoribus functus, hinc ergo defunctus, quod ab officio vitae sit depositus, siue quod sit die functus. Sepultus autem dicitur eo quod sit sine pulsu vel sine palpatione id est sine motu. Sepelire autem est corpora condere, id est abscondere. Nam humare obruere dicimus, hoc est humum iniicere, & humo tegere.

Anus.

Canities.

Senectutis bona.

Mala.

Mors.

Mortis genera.

Mortuorum genera.

Funus

Cadauer.

Corpus.

Defunctus.

Sepultus.

SEQUITUR LIBER Quartus. De proprietatibus, & epithetis rerum serie literaria in ordinem redactis.

De his, quibus prima littera est A. Cap. I.

BLACTATVS a mamilla per amarum separatur, patri redditur, & ualidiori cibo utitur.

Abies est arbor alta, procerca, coma pulcherrima.

Accipiter agrestis uel syluester aues domesticas rapit, captas continuo deuorat, ut plumescit, requirit loca opportuna unde non extrahitur, abiectis plumis syluestres aues capit, columbam persequitur, predam Domino seruat. Domesticus in sinistra geritur, ut uolet ad dexteram, compedibus constringitur, corrigia ligatur, quae cum non rupta, sed soluta est, uolare permittitur, uisa carne redit ad dominum.

Acinus in nigredinem vertitur, odorem uini retinet, foetorem emittit.

Aetia uita praedicat, sollicita est, finem habitura fructuosum, operibus instat, martyrium subit, periculosa est.

Acus gracilis est, rigida, teres, uno capite acuta, & altero perforata, consuendi officio apta.

Adamas infecabilis & indomabilis est, ferrum at trahit, auro uel alio metallo non retinetur, sed chalybe, & tantum sanguine hirci comminuitur.

Adeps omnis Domini est iure perpetuo, crassitudo interior est cordis uel uentris, iecoris uel hepatis, renum uel renuncolorum,

Aer rarus est, mobilis, aibus plenus, facile corumpitur, spiraculum est uiuentium, nubibus obscuratur, sole illuminatur, hyeme condensatur, uento agitur, aestate serenatur, nubilosus significat pluuiam futuram.

Aes, & aethiops, & Aestas habentur in littera E.

Ager a nocuis purgatur, stercoreatur, multipliciter aratur, rastro aequatur, seminatur, semen operitur, fossis circumdatur, sepitur, uacare permittitur, signa ad fugandum aues in eo ponuntur.

Agricola mane confurgit, uilibus induitur, boues iugo sociat, stimulo boues sollicitat, tempora arandi & seminandi obseruat, tempestatibus aeris non abigitur, rectum sulcum facit, instante uespera domum reuertitur, iactum semen patienter expectat.

Agnus innocens est & pius & simplex, inter multas matrem cognoscit, solo balatu illam cognoscit, matri simillimus est, & immolationi aptus, immolandus non clamat, mater eius lac praebet ad fomentum, & lanam ad uestimentum, carnem ad esum. Tondendus silet, unguam findit, & ruminat.

Ala gemina est, dorso infigitur, uolucrum subleuat.

Alba uestis sacerdotalis corpus operit, est in manibus.

Ablactatus.

Abies.

Accipiter.

Acinus.

Aetia uita.

Acus.

Adamas.

Adeps.

Aer.

Ager.

Agricola.

Agnus.

Ala.

Alba.

Oo Corporis humanitio.

Pp Aetates hominis.

Qq Infans.

Rt Puer.

Luc. 1. Esa. 5.

Puella.

Pupilli.

Alueus. Alueus aquam continet, profundus est, alluione dilatur.

Amygdala. Amygdala dulcis est cibus egrotantium, dura & aspera testa tegitur.

Ancilla. Ancilla, humilis, obediens, verecunda, timida, fidelis, sollicita, inculta, non habet potestatem.

Anchora. Anchora fortis est, adunca, ferrea, in portu iacitur, funem habet, nauem retinet contra procellas, vix euellitur.

Angelus. Angelus purus natura, fidelis custodiendo, reconciliator gratiofus, obediens exequendo, contemptius fruendo, actiuus nuntiando.

Annulus. Annulus principio caret & fine, rotundus est, lapide decoratur, digitum circuit & stringit, digitum ornat, strictior non congruit, largior decedit, desponsandis & consecrandis virginibus aptatur, sigillis regijs apponitur.

Annus. Annus quatuor temporum vicissitudine variatur, duodecim mensibus distinguitur, in se reuoluitur, in se nascencia consumit.

Anser. Anseres syluestres in altum & inordinate volant, omnes sunt cinerei coloris, assiduitate clangoris noctis testantur vigilias, simul habitant, sepius conclamant. Domestici seipos rostro lacerant, cum sentiunt hominem clamant, varij & niuei coloris sunt, feminibus iactis nociui.

Apis. Apis sine coitu nascitur, de putri boue oritur, sollicita est, floribus pascitur, gregatim volat: alij, non sibi laborat, occisas & mortuas abijcit, cito laeditur frigori inimica, exterius aspera, interius habet dulcedinem, munditiam diligit: cum pungit, aculeum amittit, quo amisso nunquam fructum facit.

Aqua. Aqua communis est, sordes lauat, in ima fluit, alueum non deserit, in mare reuertitur, omne diluuium sequitur, frigida naturaliter, vino mixta valet egris cum hordeo cocta sanior est, terrae mixta lutum facit, est pauperum potus, clara est pro speculo, sitim sedat, vestigium nauis non retinet, ignem extinguit.

Aquila. Aquila ab acumine oculorum dicta, quia solis radium irreuerberato oculo ac visu intuetur, pullos non sic solem contuentes quamuis suos abijcit. In aere alto volans pisculos in mari conspiciat, quos celeri descensu raptos deuorat, ceteris altius volat, rostrum in senectute nimis crescens ad petram excutit, & reuiuenscit, in arduis nidificat, trans maria sentit odoratu cadauera, de rapto viuit, & amethystum ponit in nido, qui fugat venenum.

Aquilo. Aquilo aquas congelat, unde aquilo quasi aquas ligans, frigidus est, flores laedit & herbas, a Septentrione flat.

Aranea. Aranea septem pedes habet, veneno tabet, seipsam euiscerat, de visceribus suis telas texit, irretit muscas, fugit muscas, & sic aret & moritur, turgida est, in aere se sua tela sine alis aut alio adminiculo erigit.

Aratrum. Aratrum de ligno & ferro fit, terram findit, ab agricola tenetur, terram meliorat, in campo dimittitur.

Arbor. Arbor quanto altius radicem figit, tanto firmius haeret, umbram facit, in aestate viret, floret, fructificat, in hyeme marcescit, superfluis abscissis magis & vberius fructificat.

Arca fuit de lignis Setim, intus & foris auro vestita, in latitudinem habuit cubitum & semissem, in lateribus singulis duo annuli aurei, in annulis veteres de lignis Setim deurati, in ea erant tabulae, & virga Aaron, Deuteronomium, vnaque cum manna.

Arcus medium habet immobile & inflexibile, duo extrema mobilia, sinistra manu tenetur, si diu tenditur lentescit, cito laeditur, in ipso durum per mole temperatur, chorda tenditur, sagittam emittit.

Areolae concauo fiunt lapide, aquam ad hortum uehunt.

Aries duo cornua habet in fronte, dum viget lafcuus est, gregem praecedat, gregem tuetur cornibus, regit gregem, & foecundat.

Argentum candidum est, mundum, dulcem habet tinnitum, attractiuae naturae est.

Arrha pars est pretij confirmatio contractus, certitudo habendi rem.

Asinus syluester, id est onager ferus est dente, loca horrida inhabitat, canes insequentes lacerat. Domesticus a fero perfoditur, nullum dente petit, stolidus est, in posterioribus fortior, in anterioribus debilior, crucem in dorso gerit, in iuuenta aetate pulcher, in senectute turpis, horrendum clamat, luxuriosus est, segnis est, carduis delectatur, mitis est, aculeo pugitur, lyra delectatur, ei primum insedit homo.

Aspis veneno nocet, in cauernis habitat, cauda obturat vnam autem, terra alteram, contra incantatores: si quem percutiat statim obdormit, & ita eum perimit.

Athleta comam in rotundum tondet, oleo caput vngit, se vestibus non onerat, omni parte se custodit, rubris induitur, arma firmiter tenet, molestijs non cedit, spe victoriae aduersarium quiescere non desinit, in pugna perseuerat, terminos non egreditur, ad victoriam semper oculos habet.

Auceps diuersa habet retia, laqueos, & viscum, loca auibus frequentiora quaerit, laqueos occultat, & seipsum abscondit, voces auium simulat, quandoque per vnam decipit alteram, captas praeter vnam sibi incorporat.

Aurora fugat tenebras, rutilat, diem ministrat, surgente sole obscurior est, inter noctem & diem media, dum rubet, signat pluuiam futuram.

Aurum inter omnia metalla pretiosissimum, solidum est, visum fouet, quanto rubicundius, tanto melius, per fornacem purgatur, splendidum est, & regibus aptum.

Auster ventus calidus est, soluit gelu, florem nutrit, a meridie flat.

Autumnus quae in anno nata sunt, colligit, arbores nudat & agros, fructibus abundans est, flores tardos & inutiles producit.

De his quibus B est prima litera. Cap. 11.

Baculus. Baculus longus, teres, rigidus, inflexibilis, sustentationi congruus, defensionis aptus.

Balneum. Balneum corpus lauat & desiccatur, calorem naturalem accendit, carnem emollit, nutrit, membra dissoluta consolidat.

Balsamum. Balsamum odoriferum est, putredinem arcet, sti-

pes eius viti similis est, iuuentutem conseruat, eius gutta mixta oleo cyprino vel melle adulteratur, sed probatur esse sine melle, si quis cum lacte coagauerit, christina conficit appposito oleo, purum sole ardente sustineri non potest, ut vitis sustentatur & colitur, cuius arboris perpetua coma est insignis, duobus cubitis eminet, acutis lapidibus & ossibus cultellis inciditur, quia ferri tactus ei noxius est.

Basiliscus. Basiliscus rex est serpentum, solo visu hominem interficit, flatu necat aues volantes, adeo veneno plenus est, quod totus perlucet, prior visus ab homine non nocet homini, & vacua regnat basiliscus arena.

Baltheus. Baltheus militaris aureus est, renes & pectus cingebat vel stringebat, totum corpus ambit & cingit.

Barba. Barba fortitudinem designat, sexum denotat, capiti adhaeret.

Beata virgo Maria. Beata virgo pauper fuit, humilis, obediens, quiete, modesta, simplex, sapiens, ab angelo nuntiata, in vtero sanctificata, prima votum virginittatis Deo sponso suo obtulit: ab angelo salutata plena gratiae est praedicata, mater est Domini, Domina angelorum, stella maris, terra quae germinauit Saluatorem, terra de qua formatus est verus Adam, terra de qua orta est veritas, terra de qua eductus est verus panis, terra, quae dedit fructum suum, terra cuius fructus sublimis, terra quam Dominus benedixit, terra de qua dicitur, Cecidit semen in terram bonam, terra fluens lacte & melle, arca testamenti, iunco & foederis, stella ex Iacob orta, vna habes manna, thronus Salomonis, domus salutis, porta clausa, vellus complutum, thalamus sponsi templum Salomonis, virga Aaron, tunica summi sacerdotis, mulier amicta sole, domus septem columnis excisa, hortus conclusus, fons signatus, triclinium Trinitatis, arca Noe pulchra ut luna, electa ut sol, & aurora consurgens.

Beryllus. Beryllus lucet ut aqua sole percussa, calefacit manum tenentis.

Bos. Bos duo cornua habet, ruminat, & findit vngulam, terram arat, iugo premitur, paleas comedit, im molatur, stimulo cogitur, fortis est.

Bubo. Bubo sonat voce sicut auis, feralis, onerata plumis, graui pigritia detinetur, in sepulchris die noctuque versatur, noctem amat, ceteris auibus exosa, semper in cauernis moratur.

Buccina. Buccina in imo stricta, in summo lata, audaces animat, timidos terret, dispersos congregat, horrendum sonat.

Butyrum. Butyrum dulce, candidum, pingue, cito, liquefcit, ex lacte coagulato fit, raucedinem tollit.

Buxus. Buxus dura arbor est humilis, rupibus inhæret, sterilis est, in hyeme viret, comam non deponit.

De his, quibus C. est prima litera. Cap. 111.

Cadaver. Cadaver, putridum, foetidum, cibus est vermium.

Caephe. Caephe lachrymas prouocat, diuersis operculis tegitur, cito putrescit.

Cera. Cera sicca est in fauo laet, pura est, fragilis, ad ignem mollescit, tenax & mollis formam figit.

li recipit, tumore reprimat, odorifera est, & pallida.

Caladrius. Caladrius seu charadrius auis, quae posita ante aegrotum, si respicit eum, totum ebibit morbum, & conalescit aegrotus: si non velit respicere, signum est mortis.

Calamus. Calamus est concauus, fragilis, leuis, scribendi officio aptus.

Calcedonius. Calcedonius seu carchedonius colorem pallentis lucernae habet, sub die fulget, in domo obscurus est, scalpentium artibus resistit, radio solis vel frictione digitorum excandens, paleas ad se trahit.

Calciamenta. Calciamenta pedes tegunt & muniunt, laxiora non congruunt, strictiora laedunt, pedi circumligantur.

Calculus. Calculus lapis durus est, volubilis, planus, in fluminibus inuenitur, in aqua non mollescit.

Calor. Calor dissoluit, aperit, cogit, fouet, nigrorem inducit, & nimis vrit, & exsiccat.

Camelus. Camelus ingens corpore: onifer est, gibbosus, & deformis, se ad onerandum inclinat.

Campana. Campana somnolentos excitat, horas designat, in imo lata, in summo stricta, si argentum admisceatur, dulcius sonat.

campus. Campus est locus capax, incultus, spaciosus, floribus pascuis uberrimus.

candela. Candela ceram habet & stupam, lumen praebet, seipsam consumit, directa est, plana, longa, superius arcta, inferius lata, subtus perforata & concaua.

candelabrum. Candelabrum in templo fuit ex auro purissimo, ductile, hastile eius ferreum, vestitum quinque calamis aureis, in capitibus calamorum scyphi in modum nucis, lilia de fundo scyphorum procedebant, sphaerulae desuper scyphos sex brachia cum hastili, ferrea, vestita calamis aureis septuaginta, partes habuit in summo, stipitem inferius, quo nitebatur, septem lucernas, septem infusoria, septem emunctoria.

canis. Canis latroni est infestus, caecus nascitur, nullum cognoscit nisi eos inter quos habitat, linguam habet medicinalem, sagacitatem mirabilem, fidelitatem commedabilem, lupos & fures arcet, odoratu viget, dentes habet acutissimos, sanguinem lingit, rapidae famis est, ad vomitum redit, ossa rodit.

cantus. Cantus pigros excitat, deuotos incitat, concordiam retinet.

capilli. Capilli teretes sunt, graciles, caput ornant firmiter radicantur.

capra. Capra ruminat, pedem findit, foetida est, in pascendo duos pedes sursum erigit, de eius pilis fit cilicium, hirsuta est, immolatur, in summis pascitur.

caprea. Caprea munda est, visu acuta, pedem findit, & ruminat, gressu velocissima, in summis pascitur.

caput. Caput eminentissimum membrum est, & ceteris principalibus, quinque sensus continet, capillis ornatur, collo superponitur.

carbo. Carbo de mortuo reuiuiscit, de nigro in rubore vertitur, fauillas generat, & dum resoluitur, cineres.

carbunculus. Carbunculus lapillus lucidissimus est, tenebras noctis fugat, in terra Euilath inuenitur.

carcer. Carcer tenebrosus est, foetidus, horribilis, profundus, poenalis, solitarius.

caro. Caro fragilis est, suadet & concupiscit aduersus spiritum, prauos motus gignit, infirma est.

casia. Casia herba quae & fistula in aquis nascitur, concaua est, in immentum crescit.

M. Hug. à S. Vict. To. ij. D d Castrum

Castrum. Castrum in tuto locatur, fossis munitur, muris circumdatur, propugnaculis ambitur, in eo sunt defensores, arma, victualia, speculatores.

Catena. Catena ponderosa est, ferrea, dura, constringit, moueri non sinit, in ea annulus complectitur anulum.

Cathedra. Cathedra doctorum est sedes, quatuor quibus sustentatur, pedes habet.

Cedrus. Cedrus in Libano nascitur, alta est, sterilis, odorifera, eius resina litum non putrescit, neque vetusta te corrumpitur, quantum in auras se extollit, tatum radicatur in terra, firmiter hæret, imputabile est, eius odor serpentes fugat, vel occidit.

Cerebrum. Cerebrum in capite est, citra mortem immolabile, sedes est memoriæ, intellectus vis, & rationis.

Ceruical. Ceruical quadratum, breue, hysslo insuitur, plenum leuissimis plumis, capiti supponitur.

Cerui. Cerui a patria ipso tempore amoris discedentes, ordinate incedentes, alter alterum portat cornibus dorso impositis, per dumeta illesi euadunt, serpentes de cauernis extrahunt, serpentem extractum comedunt, & hausto fonte visum recuperant, superflua cornua deponunt, & iuuenescunt, ludunt, ruminant, & findunt vngulas.

Chrisma. Chrisma ex balsamo & oleo consecratur, eo sacerdotes & reges inunguntur.

Christus. Christus vili pretio appetiatus, orauit cum sudore sanguineo, a discipulo traditus, vilissime detentus, ligatus, alapis cæsus, flagellatus, falsis testibus accusatus, reus mortis dictus, barba eius vellitur, ut dicit glossa super Esaiam: coram Pilato a multis accusatus, ab Herode spernitur, alba veste induitur, latro pro eo eligitur, iniuste damnatur, chlamyde coccinea induitur, spinis coronatur, arundine caput eius percutitur, propriis vestibus exuitur, crucem sibi baiulat, crucifigitur, blasphematur, aceto potatur, clamans & flens emisit spiritum, lancea latus eius perforatur, imponitur sepulchro.

Christi ty pi. Christus etiam est templum Salomonis, botrus de terra promissionis in desertum translatus, columna ignis & nubis, Dauid est quem Saul. i. iudaicus populus voluit transfigere, sed plantata est lancea ad parietem, & illesus euasit, hircus emissarius, & immaculatus, geminus passer, quorum vnus immolatur, & alter auolabat, propitiatorium, agnus immaculatus, summus sacerdos qui semel introiit in sancta sanctorum, vitula russa, serpens in palo erectus, Samson fortis, verus Salomon, Dauid manu fortis, vel aspectu desiderabilis, Isaac ferens ligna, verus Iosue, Ioseph pulchra facie & decorus aspectu, Eliseus magnus coaptans se puero.

Chrysolithus. Chrysolithus lapillus aureum fulgorem habet, ardentes scintillas videtur emittere.

Chryso-prafus. Chryso-prafus vel Chryso-passus lapillus viridis, aureæq; nature, qui in India nascitur, quidam etiam est purpureus cum aureis guttis.

Cicatrix. Cicatrix vestigium vulneris est, de facili renouat vulnus, cauterizat carnem, dolorem retinet.

Ciconia. Ciconia veris est nuntia, serpentibus inimica, societatis amica, maria transuolat, in Asiam collecto agmine pergit, coturnices eas duces præcedunt, eximia illis circa filios pietas est, adeo pullos in nidis fouent, ut assiduo incubatu plumas deponant, & per quantum tempus filios nutriunt, per tantum a filiis nutriantur.

Cygnus. Cygnus natans collum erigit, fortis est in alis, carnem nigram habet, a canendo est appellatus, longum collum habet, plumas candidas, instante morte pennam in cerebro suo figit, & dulcissime canit. Fertur Hyperboreis partibus holores plurimos aduolare, & præcinentibus citharedis admodum apte canere.

Cilicium. Cilicium de pilis caprarum fit, vermes nutrit, foetidum est, & pungituum.

Cinnamomum. Cinnamomum corticem habet ad modum canis: in medio Aethiopiæ gignitur, frutice breui, duorum cubitorum, colore cinereo vel subnigro, crassum despicitur, gracilius carius est, virgam habet rotundam & gracile, cum frangitur, visibile euolat spiramentum in modum nebulæ vel pulueris.

Cypressus. Cypressus odorifera est, mededis corporibus apta, & venustatem comæ nullo impulsu deponit.

Cinis. Cinis de lignis fit per ignem, minutus est & ponderosus, pannos lauat, fit optimus de sarmentis, i. de vitium putamine.

Cisterna. Cisterna profunda, frigida, pluuiæ exceptiua, aquæ conseruatiua.

Cithara. Cithara de corio fit animalis mortui super lignum extenso, ordinatæ chordæ, ab anteriori reddunt sonum, si nimis tenduntur, rumpuntur, si minus raucescunt, plectro temperantur.

Clauis. Clauis intromissoria est, magnam feram euoluit, ostium aperit, strepitum facit.

Claustrum. Claustrum carcer est spontaneus clericorum, locus quietis, securum efficit de externis, letum de internis, certum de æternis, si corpus compescit, tamen mentem exhilarat.

Clibanus. Clibanus rotundus, solidus, candidus, demissus, patulus, obscurus.

Coccum. Coccum bis tinctum erat, colorem habens ignis.

Cælum. Cælum quæ in eo sunt, cælat, sedes Dei est, locus angelorum & beatarum animarum, quietum, pacificum, altum, leue, molle, suauis, planum.

Collum. Collum capiti adhæret, longum est, caput corpori iungit, cibum ad corpus trahit, per ipsum formatur vox, planum est, candidum, teres.

Colūba. Columba simplex est, osculis instat, felle caret, pedes rubros habet, visum præ cæteris auibus habet acutum, nullum ore vel vnguibus lædit, pauper est, pullos rostro pascit his, quibus pasta est, morticinio non vescitur, puro grano vescitur, alienos pullos ut suos fouet, super fluenta residet, ut accipitrem videat venientem, in petris nidificat, alis se defendit, gregatim volat, sæcunda est, gemitum pro cantu dat, geminos pullos nutrit.

Colūna. Columna capitellum habet, stylum, basim, adificium sustinet, fortis est, directa, gracilis, longa, rigida, detorta, plana.

Cophin. Cophinus vilis est exterius, de iuncis & folijs palmarum intexitur, vas stercoratum est.

Cor. Cor a sinistris est, & citra mortem inuolabile, sedes est caloris in medio corporis, est sedes animæ, & solius Trinitatis habitaculum.

Cornu. Cornu de carne est, firmiter hæret, carnem excedit, durum

durum est, sed mollius ossæ, durius carne, rigidum & lucidum.

Corona. Corona principio caret & sine, totum caput ambit, floribus intexitur, caput ornat, crines castigat, latior decedit, strictior non aptatur, transposita non congruit.

Corrigia. Corrigia longa est, tenuis, de mortuo animali fit, totum corpus ambit, membra constringit, clauos habet, vestes constringit & castigat, ingressum habet quasi portam, pertusa acu fibulæ stringitur vel relaxatur.

Cortina. Cortina de quinque coloribus erant, decem erant, operiebant vna aliam, anfulas habebant, ornabant.

Exo. 26. & 36. Coturnix a sono vocis dicta est quales, amœnitatis tempora auet, æstate repulsa, maria transuolat. Hæc sola auium sicut & homo caducum morbum patitur.

Coruus. Coruus niger est, cadaueribus pascitur, primum in cadaueribus oculum petit, & sic per oculum cerebrum extrahit, de rapto viuunt, rauca voce clamat, clamorosus est, foetus nisi nigrescant non nutrit, nidum ex multis in vnum congerit.

Consecratio tēpli. Consecratio ecclesiæ sic fit. Reliquiæ asportantur, & viginti vna cruce mox fiunt in parietibus, corpora extrahuntur, Episcopus ad ostium pulsatur, ecclesiam ambit, ter aspergendo eam aqua benedicta, intus etiam aspergitur aqua, vino, sale, cinere: cærei duodecim in parietibus iuxta cruce, vel imaginem Apostolorum ponuntur & illuminantur, alphabetum in modum crucis in pavimento scribitur, thus super altare crematur, altare chrismate inungitur, operitur, ornatur, missa celebratur, vexillum ecclesiæ superponitur.

Crater. Crater est tornatilis, rotundus, profundus.

Cremitium. Cremitium siccum est, contrahitur, per ignem crematur, ut ignis sanguinem extrahat.

Cribrum. Cribrum purum ab impuro separat, grossa retinet, minuta expellit.

Cru. Cru, serpentis ænei palus, ligna Isaac, scala Iacob, virga Moyfi, lignum Marath, signum Tau in superliminari domus, ligna Sareptanæ, sycomorus Zacchæi, coccineum filum Raab, clauis Dauid, vectis in quo botrus deportabatur. Quatuor habuit partes, ex quatuor lignis fuit composita, oliua, cedro, palma, cypresso. Pellit phantasmata, delet venialia, in modum crucis currunt per maria naues, volant aues in aere, natant homines, fiunt ecclesiæ & cucullæ.

Cultellus. Cultellus manubrio tenetur, ferro incidit, vagina custoditur.

Currus. Currus quanto plus oneratur, tanto plus stridet, quatuor rotis voluitur, vestigia relinquit, difficile vertitur, temonem habet, vnctus facile currit, scalas habet hinc & inde, in rotis radios habet.

De his, quibus prima litera est. D.
Cap. 1111.

Damula. Damula in montibus habitat, mundum animal est, visu perspicua, cursu viget, ruminat, & findit vngulam.

Decem. Decem mandata decalogi, decem virgines in Euangelio

lio, decem leprosi mundati, decem tribus Israel, præter tribum Iuda, & tribum Benjamin, decem cornua bestiarum, decem ciuitates, decem cortina super tabernaculum, decem digiti in manibus, & totidem in pedibus.

Denarius. Denarius argenteus est, rotundus, quatuor quadraturas continet, integer, non imminutus, equi ponderis, imaginem & superscriptionem continet.

Dentes. Dentes albi sunt, duri, bene radicati, ordinati, cibos conterunt, fortes sunt.

Dentes. Desertum infœcundum est, arduum, incultum, solitarium, inuium hominibus, & feris habitaculum, ac serpentibus plenum.

Dies. Dies colorem restituit rebus, operari sinit, sincera est, & clara sole illuminante, furibus & latronibus & male agentibus aduersatur, duodecim horas continet, calida est, noctem & tenebras fugat, diuiditur in mane meridiem & vesperam.

Digitus. Digitus articulariter distinctus, longus rectus, teres, vnguem habet, gracilis est & flexibilis.

Discipulus. Discipulus debet esse humilis, sanctus, obediens, intentus, patiens, promptus, diligens, præceptorem suum parentis animi non corporis loco habes & colens.

Diuitia. Diuitia cum dolore amittantur, cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, cito transeunt, superbiam generant, metem solitudine pungunt, viam ad Dominum impediunt, a dæmone denuntiantur. Spina sunt semen bonum supprimentes, radicare non sinentes, ijs tamen bonæ, qui illis vtuntur bene. In metallis, & gemmis, & victualibus, ac vtensilibus, thesauris, & possessionibus consistunt.

Doctrina. Doctrina debet esse de fide & moribus, catholica, id est generalis, publica, sana, discretæ, vera, matura.

Dolium. Dolium rotundum est, circulatum, intextum, profundum, patulum.

Dominus. Dominus Deus ad indulgentiam est facilis, tardus ad vindictam, pronus ad remunerandum, placabilis, benignus, portabilis, sine suspitione, nec incredulus.

Domus. Domus sic ædificatur, primo terra effoditur, inde fundamentum iacitur, prius parietes eriguntur, post diuersa laquearia interponuntur, tectum superponitur, quadratus est paries, distinguuntur diuersoria, multas continet portas & fenestras, habet diuersos introitus & exitus. Requiem præbet inhabitantibus, a pluuia & ventis defendit, familiam vnã constituit, vagos domat, scientiam & prudentiam in ea quiescentibus & meditantibus procurat.

Duo. Duo testamenta, duæ tabulæ legis, duæ parietes in tabernaculo, duo chori in ecclesia, duo portitores botri, duo pisces in Euangelio, duæ homines ascendentes in templum, duæ columnæ in porticu tēpli, duo cherubim super propitiatorium, duo cæde labra & duæ oliuæ, duo luminaria in firmamento cæli, duæ vxores Iacob, duæ sorores Lazari, duo altaria tabernaculi, duo in homine oculi, duæ nares, duæ aures, duo pedes, duo crura, duo genua, duæ tibiæ, duo latera, duo brachia, & cætera ferè bina.

Duodecim. Duodecim patriarcharum, duodecim Apostoli, duodecim post ascensionem annis prædicauerunt in Iudæa, duodecim lapides in rationali, duodecim fontes in Helim, duodecim sedes iudicantium, duodecim

M. Hug. à S. Vict. To. ij. Dd 2 tribus

tribus Israel, duodecim panes propositionis, duodecim patenae, duodecim pugilli, duodecim partes maris rubri, duodecim exploratores, duodecim lapides de Iordane translati, duodecim excubiae circa tabernacula, duodecim portae ciuitatis, duodecim leuuli sup gradus Salomonis, duodecim fructus spūs enumerātur in epistola ad Galatas, duodecim fructus ligni vitę in Apocalypsi, duodecim ibidem lapides, duodecim ibidem stellae in corona mulieris vitae.

¶ De his, quibus prima litera est E.
Cap. V.

Ebrietas. Ebrietas ex frequenti potatione prouenit, vomitum prouocat, hominem audaciorē reddit, gressus titubare facit, linguam impedit, & quasi balbutientem reddit, gressus permutat, insensibilem facit, secreta denudat, fletum prouocat officium membrorum tollit, obliuionem ingerit, sui immemorem facit, discretionem aufert.

Ebur. Ebur candidum est, frigidum, prius obscurum limis fit lucidum, planum, quanto vetustius, tanto rubicundius & pulchrius.

Elephas. Elephantes ingentes sunt corpore, apti pugnae, gregatim incedunt, fraude capiuntur.

Ensis. Ensis acutus, splendidus, vtraque parte planus, in vagina reconditur, literatus est.

Equus. Equus indomitus vix domatur, vix tenetur, fortis est, velox, superbus, fonitu armorum non terretur, frenatur, sefforem saepe discernit, armatus audacior est, sternitur sella, cingulis constringitur, luxuriosus est, calcaribus vrgetur, duram habet vngulam, in qua ferratur.

Eremita. Eremita est solitarius, incultus, pallidus, macilentus, pannosus, hirsutus, horridulus, barbatus.

Ericius. Ericius seu hericius spinosus est, cito irascitur, dum tangitur in aceruum se colligit, in aqua se extendit, formam porci gerit, pomis & vuis se inuoluit, vt se oneret, & postea nutriat.

Aes. Aes solidum est, vocale, imputribile.

Aestas. Aestas calida est & serena, longiores habet dies noctibus, floribus & fructibus abundat, humida desiccatur, tonitruis & fulgurationibus coruscatur, fructuosas arbores ab infructuosis discernit.

Aethiops. Aethiops crispus est, dentes habet albos, carnem habet nigram, similem sibi generat.

Euangelium. Euangelia quatuor sunt, quatuor animalia in Ezechie, quatuor pedes in mensa, iugum leue & suauiter aeneus in ingressu tabernaculi, columna ignis & nubis, stella Magorum, quatuor quadrigae in Zacharia, currus Elie, quatuor flumina de paradiso, manna in arca, liber septem sigillis signatus.

¶ De his, quibus prima litera est F.
Cap. VI.

Faber. Aber noctem tanquam diem transigit, sedet iuxta incudem, considerat opus ferri, vapor ignis vrit vestes eius, & carnes eius in calore fornacis conterit, vox mallei intonat aurem eius, & contrahit similitudinem vasis

oculus eius, Cor suum dabit in consummatione operum, & vigilia sua ornabit imperfectione, officinam habet vel fornacem, incudem, forcipes, malleum, molam ad exacuendum, ignem, folles, aspersorium.

Facies. Facies facturam, & sicut vultus voluntate hominis declarat, cognitionem facit & discretionem.

Falx. Falx acuta est, recurua, propius tondet.

Fames. Fames vitales meatus arctat, opus attenuat, squalem generat, vilia pretiosa reputat, cutem tumescere facit & pilosam, desideria & appetitum excitat.

Farina. Farina minuta est, munda est, cum labore habetur, per aquam conglutinatur, fermentatur, acedine sumit.

Fasciculus. Fasciculus ex multis collectis fit, nisi bene colligatur, effluit.

Fauilla. Fauilla leuis est, in nihilum redigitur, post ignem remanet.

Fauus. Fauus cellulatus est, leuis, dulcis, caeram continet vel elicit.

Fax. Fax concana est, sicca, fragilis seipsam consumit, lucem maximam diffundit, cum stridore comburitur.

Fex. Fex in fundo residet, amara est, lurulentum quiddam est, de vino procreatur, odorem retinet.

Febri. Febris calore ingerit, tremere facit, palatum corrumpit, sudore terminatur, symptomata relinquit.

Fenestra. Fenestra in cardinibus vertitur, patula est, lumen excipit, & radios solis.

Fera. Fera syluas inhabitat, indomita est, & crudelis.

Fermentum. Fermentum modicum de pasta, farinae conglutinatae immittitur.

Ferum. Ferrum ponderosum, extinguitur ex aqua, magnetem sequitur, rauce sonat, ex ipso fiunt arma, in ignem mollescit, crebris tusionibus extenditur, in ore equi ponitur, equum regit, ipsum de facili circumducit duabus corrigijs, protenditur quibusdam appendicijs.

Ficus. Ficus lata habet folia, succus eorum prurimum gignit, post grossos affert, qui de facili cadunt, nec sunt esibiles, fructus eius dulcis.

Figulus. Figulus sedet ad opus suum, conuertit pedibus suis rotam, in sollicitudine positus semper propter opus suum, & innumera est omnis operatio eius in brachio suo, formabit lutum, & ante pedes suos formabit virtutem suam. Cor suum dabit vt consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem.

Filius. Filius hereditatem expectat, obediens est, patri similis, ingratus ab hereditate expellitur.

Filum. Filum gracile est, tortum, longum, vestem conluit, setam sequitur.

Fimus. Fimus dispersus terram foecundat, foetorem emittit, de animali oritur.

Fistula. Fistula concava est & perforata, tenuiter sonat, ore sufflatur, decipit auem.

Flamma. Flamma ex multis scintillis fit, in altum tendit, rutilat vel splendet, rubicunda est.

Flos. Flos visu delectat, odore afficit, spes est fructus, cito marcescit, exponitur aeri, vere nascitur, capum ornatur, suauis est, frigore laeditur, calore nimio vritur, vel grandine intempera deijcitur.

Fluuius. Fluuius rapidus est, ex abundantia crescit aquarum & pluuiarum, profundus est, solitum alueum non deserit.

Femina. Femina linea erant stricta, sponte assumebantur, pudenda tegunt.

Fœnum

Fœnum. Fœnum estate viret, molle est, percussum facile sentit iniuriam, succisum, statim aret, in clibanum mittitur, cibus est iumentorum.

Folium. Folium tenue est, latum, leue, vmbra facit, arborem ornat, fructum arboris tegit, in autumno pallefcit, vento deijcitur, viride est, vento agitur, & stridet.

Follis. Follis ex ligno & corio fit, os habet in anteriori parte, spiramentum attrahit, & emittit aerem vt igaem excitet.

Fons. Fons de terra scaturit, frigidus est, in riuos diuiditur, purus est, dulce murmurat, sitim releuat, in hyeme calet, clarus est, leuiter turbatur, scaturigines sursum tollit.

Forceps. Forcipes duo brachia habent, sciunt, dum sciunt stringunt, clauo iunguntur, coniectur in medio.

Fornax. Fornax modica est, calida est, aurum purgat, ligna incinerat, scoriam adnihilat.

Frigus. Frigus poros constringit, membra contrahit, fructificare non sinit.

Frons. Frons tenera est, cito rubet, locus est verecundie, maculam non celat.

Fructus. Fructus odore mulcet, gustu reficit, naturam arboris ostendit, calore solis coloratur, maturus decidit, directe iaculatur.

Frusus. Frusus genus ruborum sponte nascitur, in densum pullulat, spinosus est, immeabilis, tenebrosus, densus, impletus, implexus, & sibi coherens, hispidus, incultus, sterilis.

Fucus. Fucus non laborat, pungit, aliorum labores deuorat.

Fulgur. Fulgur in ora cadit, incutit, subito oritur, clarum est & splendidum, ex calore prouenit.

Fusus. Fusus filo inuoluitur, in vtroque sine acutus, in medio latus, dextera manu voluitur.

Fumus. Fumus ex igne nascitur, in directum ascendit, lachrymas prouocat.

Funda. Funda motu vibratur, de corio fit, circum caput rotatur, lapidem continet, duabus corrigijs appenditur, dure ferit.

Fundamentum. Fundamentum profunde locatur, firmum est, ex impolitis fit lapidibus, in imam terram iacitur, terra operitur, latum est, edificium sustinet.

Fur. Fur de nocte venit, spoliatur, subito inuadit, & perimit incautos, aucupatur, domum suffodit, obseruatus later, immisericors est, secretos introitus querit, ad omnem strepitum pauet.

Fusciuncula. Fusciuncula recurua est, duos uncos habet, & fere ferrea est.

¶ De his, quibus prima litera est G. Cap. VII.

Galbanum. Galbanum odor serpentes fugat, estque succus ferulae cuiusdam arboris quae nascitur in Syria.

Gallus. Gallus profundioribus horis noctis valentiores & productiores cantus edere solet, in matutino breuiore format voces. Antequam canat alis se verberat, diem nuntiat, pigros excitat, omni vento se inclinat.

Gallina. Gallina pullos sub alis fouet, contra miluum tuetur, de dolore pullorum suorum aegrotat, & raucescit, & plumas deponit, ex calore pascitur.

Gemma. Gemma pretiosa est & clara, virtute pollet, plana, tota speciosa.

milli

Gena decora, candida, plana, ob verecundiam rubore subfunditur.

Gibbus superfluitas est naturae, minorem facit, deformitatem ingerit.

Gigas ingens est corpore, insignis membris, fortitudine praestans, sed pietate & ingenio bono deficit.

Glacies ad frigus ex aqua induratur, ad solem liquefcit, fragilis est, lubrica, clara, splendida.

Glans a quercu oritur, cibus porcorum est.

Globus rotundus est, volubilis, multis filis circumuolutus.

Grando in aere induratur, friget, in cadendo contunditur & resoluitur, flores & herbas teneras ledit.

Granum feritur, moritur, post pullulat in herbam, post in spicam, & deinde in frumentum, colligitur, tritatur, a palea per ventum separatur, siccatur, & mola conteritur.

Grues viam sequuntur literario ordine, excelsa petunt, quo facilius videant terras quas petunt. Vna praecedat quae agmen castigat voce, qua raucescente, alia succedit, noctis vigilias diuidunt, & in ordine vigiliarum pedi semper innituntur vni, in quo calculum tenent.

Gurges profundus est, obscurus, horribilis, abforbens, alioquin immotus.

Gutta grauis est, cito arefcit, modica est, praestat refrigerium.

Guttur vehiculum vocis est, & ciborum canalus.

¶ De his, quibus prima litera est H. Cap. VIII.

Hereditas. Hereditas a domino excolitur, dominum pascit, firmiter possidetur.

Hamus. Hamus aduncus, esca tectus, gracilis, linea appensus.

Harena. Arena innumerabilis est, minuta, amara, sterilis, ponderosa, humida, bibula.

Harundo. Harundo vacua est, fragilis, omni vento cedit, stridula est, in palude erefcit, manum contrectantis fauciat, exterius viret, interius marcet.

Hasta. Hasta longa, teres, directa, plana, leuis, gracilis, rigida, penetratiua, ferro munita.

Hedera. Hedera serpit, semper viret, similis rosae crescit, sterilis est, comam non deponit, attractiue naturae est, fautores arcet, victores coronat.

Heremita videatur Eremita.

Herodius. Herodius auis rapacissima, volantium maxima, aquilam vincit, in maximis petrarum nidificat.

Hycinthus. Hyacinthus cum aere mutatur, in sereno perspicuus, in nubilo obscurus.

Hyems. Hyems aquas congelat, frigida est, noctes longiores habet diebus, humida est.

Hinulus. Hinulus in excelsis moratur, velox est, visu perspicuus, in rupibus summis pascitur.

Hypocrita. Hypocrita sua mala celat, pallidus est, bona sua praedicat, inculcus ingreditur, omnia operatur vt videatur, superbus, impatiens.

Hircus. Hircus foetidus, luxuriosus, hispidus, immundus, immolandus, ruminat, & findit vngulam, cornibus insignis.

Hirundo. Hirundo garrula est, in domibus habitat, sinuo-
sis circumflexibus volat, in nidis ædificandis & fœti-
bus educandis solertissima, lapsura deserit, nec appe-
tit culmina, alias aues non impetit, nec impetitur ab
eis, maria tranſuolat, ibiq; hyeme moratur, & per
aduentum suum veris nuntiat initium.

Hysopus. Hysopus humilis est herba, pectus purgat, petrae
hæret, radix eius tumorem pulmonis sedat.
Homo fragilis est, ad peccatum pronus, ad resur-
gendum ineptus, ad constantiam tenendam infirmus.
Honus, videatur onus.

Hospes. Hospes in alieno moratur, verecundus est, cito
transit, non bene confidit in aliena domo.

Hostia. Hostia eucharistiæ in colore candida, in quanti-
tate modica, rotunda, triticea, immixta, azyma, in-
scripta.

Humor. Hostiæ uideatur ostium, quia ab ore deducitur.
Humor iunctus calori nutrit, a terra in truncum,
a trunco ascendit in ramos.

Humerus. Humerus onera sustinet geminus est, inflexibilis,
fortis, latus.

De his, quibus prima litera est I.
Cap. IX.

Ieiunium. Ieiunium corpus castigat, vitia compri-
mit, libidines arcet, mentem erigit, ani-
mam impinguat.

Ignis. Ignis rutilat, ad calorem eius trahun-
tur quæ in eo ponuntur, splendor &
fumum emittit, fumum generat, calorem ministrat,
ligna consumit, attractiua nature est, desiccatur, cibos
decoquit, materiam suam sequitur.

Imago. Imago lineamenta habet, ymbra facit, assimila-
tur rei cuius est imago, inutilis est.

Incus. Incus truncus est ferreus durissimus solidus, & fir-
mus, super quæ formantur opera, ad nihil aliud vtilis.

Insula. Insula fluctibus tunditur, fluctus frangit, sed pau-
latim minuitur.

Inuidus. Inuidus, pallidus, macie confectus, cito prorumpit
in iram, vultum commutat liuore, oculis truculen-
tus, animo inquietus.

Iris. Iris duos habet colores, rutilat, igneus exterius,
interius aquatilis est, pluuiam designat.

Iugum. Iugum duos coniungit, graue est, ad terram pre-
mit, collo insidet, capiti colligatur, curuum est, indo-
mitum castigat, nudum carnis terit.

Iumentum. Iumentum in fimo suo versatur & quiescit, vili-
bus pascitur, oniferum est, fœtiores non discernit.

Iuncus. Iuncus in aqua crescit, flexibilis, in summo acu-
tus, gracilis, viridis exterius, planus, lógus, directus,
mollis, interius marcidus, nodo carens.

Iuniperus. Iuniperus est frutex dimissus, in cuius cinere ser-
uatur ignis per annum, vt dicitur: ymbra & suffitu
saluberrimus.

Iuuentus. Iuuentus lubrica est, inconstans, inconsiderata,
calida, intemperata.

De his, quibus prima litera est L.
Cap. X.

Lac. Lac album est, paruulos nutrit, coagula-
tum arefcit, dulce est, pingue, suauis,
bulliendo eleuatur.

Lachryma. Lachryma breuis, clara, cito arefcit,
valida, amara, & falsa.

Laguncula. Laguncula ex pluribus asleribus est texta, circuli
ferreis constricta, spiraculum habet, vinum con-
seruat.

Lamina. Lamina tenuis est, crebris tunctionibus extendi-
tur, aurea fuit in fronte sacerdotis, & nomen Dei te-
tragrammaton habuit, speciem lunæ corniculatæ te-
nens.

Lampas. Lampas fragilis, subobscura, inferius stricta, supe-
rius lata, oleum continet, lucem præstat.

Lana. Lana crispa est, alba, mollis, suauis, leuis, Primo
tondetur, post lauatur, tingitur, netur.

Lapis. Lapis durus, volubilis, pedem offendit, aqua non
mollescit, assidua gutta cauatur.

Later. Later de luto formatur, igne solidatur, quadratus
est, ruber, fragilis, crudus, si recens factus plus laue-
tur, plus sordet, domum tegit.

Lectus. Lectus secretus, mollis, ornatus, tumidus, fur-
tiuus.

Leo. Leo rex bestiarum, ore fœtet, vt mortuus nasci-
tur, tertia die ad rugitum patris excitatur, vestigia de
let cauda dum ab insequente premitur, ad rugitum
eius timent omnes bestię: cum circulum cauda fa-
cit, nulla ferarum audet transire, superbus est, for-
tissimus, prædæ semper inhæret.

Lepus. Lepus velox, in petra cubile suum collocat, debi-
lis, crura retro longiora habet, auriculatus, non ru-
minat, apertis oculis dormit.

Lex. Lex est basis super columnam, basis sub lutere
æneo, quinque panes hordeacei, mors in olla, bacu-
lus Eliæ, sacerdos & leuita saucium pertrahens, aqua
Marath, tibicines circa puellam mortuam, Hemo-
rhoissa, sex hydryæ lapideæ, seruus summi pontifi-
cis auricula altera mutilatus.

Libanus. Libanus arbor est in Arabia cortice & folio lato,
thuri similis, succum emittens modo amygdabili,
bis in anno, autumno scilicet & vere colligitur, inci-
so cortice in æstatis seruore thus candidum exit: spu-
ma contracta & densata in vere inciso cortice ru-
brum exit, non comparandum priori, sed tamen
odoratus.

Libra. Liber de pelle mortui animalis fit, encasto scri-
bitur per pennam, plura folia habet, punctatur, tor-
culari constringitur, ligatur, antiqua gesta & secre-
ta conseruat, nisi sæpe aperiatur, mucescit: insigni-
bus ornatur, sigillis clauditur, de facili coinquina-
tur, igne contrahitur, aqua diluitur.

Ligna. Libra duas lances æquales habet, linguam supe-
rius, vbi appenditur, æquitas magis ponderosum
sequitur, lites dirimit, & pondere tendit in alteru-
tram partem cui inclinatur.

Lignum. Ligna serim humilia, imputribilia, incremabi-
lia, albæ spinæ similia, quanto plus in igne sunt, tan-
to plus solidantur.

Lilium. Lilium de facili pullulat, de inculta terra nasci-
tur, in conuallibus oritur, odoriferum est, candi-
dum, clausum continet odorem, apertum effundit,
sex folia habet, inter spinas crescit, virgulas & stipi-
tem habet in medio, a spinis pungitur, & tamen
candorem retinet, directum est in stipite, adustus
medetur membris, eradicatum non statim marce-
scit, vt alij flores.

Lima. Lima dentata est, acuit ferrum, & dum acuit tra-
hitur & retrahitur, seipsam consumit rubigine.

Limen. Limen introitus domus, & eiusdem principium
& finis.

Lingua. Lingua modica est, labilis, velox, in humido se-
det, verba format, magna exaltat, frigidum est mem-
brum, voluntatem denuntiat.

Linum. Linum prius feritur, cito læditur, gracile est &
rarum, operitur propter volucres, molle colligitur
in fasciculos, in aquam mittitur, ad solem siccatur,
multis tunctionibus albescit, & varium colorem
deponit, teritur, & a stupa separatur, netur, no-
tatur, & uoluitur, iterum lauatur, & in telam di-
chitur.

Locusta. Locusta sordes lauat, seipsam sordidat, aquæ co-
lorem addit, enim nascitur vocatur brucus, cum for-
matur achelabus, cum perficitur locusta, altera alte-
ram deuorat, in hyeme latet, in æstate salit, crura ha-
bet retro longiora.

Lorica. Lorica diuersis circulis innectitur, corpus tegit
& munit, ferrea est & ponderosa, iacendo fit rubi-
gmosa.

Lucerna. Lucerna modicam lucem præstat, de testa figuli
fit, quæ magna fracta apparet.

Lucifer. Lucifer stella matutina mane oritur, rutilantem
diem nuntiat, tenebras fugat.

Luna. Luna lumen habet a sole, de nocte lucet receden-
tibus alijs, inferior est, & propior terræ alijs: rece-
dente sole, sola dat lucem nocti, maculam habet,
quæ quanto videtur clarior, tanto macula est ma-
ior: rotunda est, quandoque corniculata, per tem-
pora crescit & decrescit, cito explet cursum suum,
permagna est, & tamen parua videtur.

Lupus. Lupus fœtidus, rapidus, crudelis, absentiam canū
& pastorum considerat, caulis ouium insidiatur,
horrendum ululat, prius visus quàm videat non no-
cet, prius videns vocem aufert.

Luter. Luter erat æneus, ad ostium tabernaculi, labium
habebat per circuitum desuper, aquam continens
ad lauandos sacerdotes, basim subtrus habens in di-
recta linea longa & plana.

Luxuria. Luxuria gratuita tollit, animam inficit, corpori
morbum paralysis ingerit, & cæcitatem oculis, cor-
pus inquinat, famam deflorat, pecuniam tollit, ini-
mica est proximo, fœtet Deo, placet diabolo, odibi-
lis angelis, eius ignis descendit in infernum, fu-
mus eius vindictam petens ascendit in cælum.

De his, quibus prima litera est M.
Cap. XI.

Magister. Magister debet esse eruditus, mitis, diligens,
sollicitus.

Malleus durus, fortis, ponderosus, ad fœtien-
dum eleuatur.

Malum. Malum granatum exterius rubicundum in cor-
tice, interius pallidum, diuersa continet grana ru-
bicunda, quæ sitim sedant, durum habet cor-
ticem.

Mamilla. Mamilla in pectore sita, gemina, mollis, candida,
rotunda, lac tenens, suauis, in virgine duras laxatur
in muliere, in ea sanguis in lac conuertitur.

Manipulus. Manipulus ex multis fit manu collectis, cum sa-
bore colligitur, sed in gaudio possidetur.

Manna. Manna erat semen minutum quasi pilo-
tusum, album quasi semen coriandri, quicquid volebant
comedentes ipsum sapiebat, ad solem liquebat,
ad ignem durefcebat, in mortariolo terebatur, ha-
bens saporem panis oleacei, vltra mensuram colle-
ctum scaturiebat vermibus.

Manus. Manus digitis distincta, flexibilis, operationi g-
pta, candida.

Mare. Mare plenum est monstris, salsum & amarum,
ventos generat, periculosum est, profundum, latū,
omnis homo uiuit in illis: maior piscis minorem
deuorat, omnia flumina recipit, quæ currunt, vna
corpora retinet, mortua projicit, fluit & refert, nun-
quam quiescit.

Mater. Mater in pariendo anxiosa, in educando sollicita, in
custodiendo diligens, in amore feruens.

Mel. Mel dulce, suauis, tenax, in fructibus
Menſa.

Menſa. Menſa de lignis sethim facta, deaurata, quatuor
pedes habens, duas coronas, desuper labium æ-
neum, per circuitum rotunda erat, duodecim panes
superponendi sunt candidi in sabbato, duodecim
patenæ super panes, duodecim pugilli thuris super
patenas, annulos in pedibus habens, & in annulis
vectes.

Merula. Merula parua auis & nigra, sola volans, non gr-
gatim vt sturnus, in regionibus Achaia sunt can-
didæ.

Miles. Miles duris gaudet, & dura sustinet, fortis est,
sic armatur, ferreas caligas habet, super femora-
lia lorica, ornatum super lorica, mitram fer-
ream, & galeam, super galeam quoddam inſigne vt
conum, gladium acutum, lanceam, equo insidet,
non cedit ictibus.

Miluus. Miluus mollis est viribus, & volatu, rapaciſ-
simus est, cadaueribus pascitur, circa coquinas &
macella assidue uolat, timidus est in magnis, audax
in minimis, domesticis insidiatur auibus, siluestres
non audet inuadere, pullis insidiatur, & quos in-
cantos reperit, scitissime necat.

Myrrha. Myrrha arbor est in Arabia, quinque cubitis alta,
alba spinæ similis, eius gutta uiridis & amara, gutta
sponte manans, pretiosior est elicita corticis vulne-
re, vulnerum vermes & putredinem arcer, odorife-
ra est, delicatiua nature est, inflaturas & tumo-
res sedat.

Mola. Mola cito uoluitur, aspera est, gemina, rotunda,
ferro nititur, ponderosa, granum conterit, vsu con-
sumitur, farinam reddit.

Mons. Mons firmus, altus, sterilis, prius valle radios So-
lis excipit, inferius latus, in summo strictior, maio-
ribus impulsionibus excitatur.

M. Hug. à S. V. & T. o. ij. D d 4 Mors

Mors. Mors nullius miseretur, nulli comparitur, omnibus equatur, insperata venit, nulli parcit, corpus & animam separat, finis est laborum, & ultima linea rerum.

Murilegus. Murilegus callidus est, muribus insidiatur, laqueo capitur, de nocte videt, oculos habet rutilantes, non cito submergitur, vnguibus viget, de alto salit nec leditur.

Murus. Murus fit de lapidibus sectis, oppida munit, hostes arcet, clausos cohibet.

Mundus. Mundus transitorius, vanus, sollicitus, falsus, deceptorius.

Mus. Mus in caueis moratur, murilegum timet, modica esca capitur.

Mustum. Mustum vinum dulce est, ventrem inflat, dissolutionem facit, calidum est, sine spiraculo lagunculas novas dirumpit, stridet, dum clarescit, omnia purganda eijcit, ebrietatem generat.

De his, quibus prima litera est N. Cap. XII.

Nardus. **N**ardus herba folio presso & paruo, eius cacumina in aristas se spargunt, eius spicas & folia ad conficiendum nardum deponunt pigmentarij, calida herba est & odorifera.

Naris. Naris directa, concaua, spirat, odorem sentit.

Nasus. Nasus directus, planus, candidus, in eo ex maxima parte consistit species faciei, spiritum emittit per nares.

Natans. Natans corpus in aqua habet, caput supra aquam, manus & pedes mouet, fluctus retro iacit.

Naui. Nauis in principio & in fine est angusta, in medio lata & onusta, super aquas fertur, perforata submergitur, malum habet, velo concitatur, gubernaculo regitur, anchora retinetur, qua non munita vento mouetur, scopulis confringitur, hauritorijs purgatur, fluctus premit, & frangit, fluctibus vndiq; tunditur.

Nauta. Nauta in fine nauis residet, puppim attente respicit, clauum regit, viam considerat, & metuit, tempestatem formidat, nauem omni tempore lustrat, ne alicunde lesa sit, plus iusto eam non onerat, vilibus induitur, in portu mercedem expetit.

Nebula. Nebula ab humore oritur, late spargitur, frigida est, ascendens pluuiam nuntiat, calore solis dissoluitur, descendens serenitatem signat, immota manens obscuritatem.

Nycticorax. Nycticorax in domibus habitat & muris, de nocte volat, diem fugit.

Nidus. Nidus fit aubus secretus, intus calidus, extra asper, ex multis congestus.

Nix. Nix ex aqua induratur, candida & frigida est, cito dissoluitur, minuta descendit, defursum venit, calore in aquam resoluitur, terram operit, & segetem fouet.

Nouacula. Nouacula suauiter radit, acuta est, superflua incidit, firmiter in capsula reconditur.

Nouem. Nouem angelorum ordines, leprosi curati & non reuerfi.

Nox. Nox obscura, quieta, frigida, in nocte lignum putridum, & vermiculus quidam fulget, solitaria

est, pigra ad operandum, importuna, periculis & phantasmatis plena, colorem rebus aufert, stellis illuminatur.

Nubes leues sunt, pluuiam nutriunt, obscurae sunt, & veloces.

Nutrix infantem lactat, custodit, dulciter tractat, diligenter portat, osculatur, cibos praemandit, infirmitates eius sustinet, a fletu promissis & minis retrahit, ire & loqui docet, & praambulatur quocumque eat, illi osculum dirigit, aliquando permittit eum cadere, vt lesus iterum cadere caueat, iratum mulcet, cum lachrymatur oculos tergit, offensum reuocat, in sinum leuat.

Nux corticem amarum habet, testam duram, pabulum praestat, nucleum habet dulcem, suaue lumen ministrat, vel accommodat.

De his, quibus prima litera est O. Cap. XIII.

Octo. **O**cto sunt beatitudines, etates hominis & mundi, octo cubitorum vestibulum portae Ezechielis.

Oculus. Oculus clarus, planus, extensus, tenerimus, corpori lucem dat, cito leditur, pupillam habet, pupilla palpebra tegitur, macula vel nimio splendore obscuratur, geminus est.

Odor. Odor delectat, aerem inficit, post ablatum odoriferum fructum aliquantum remanet.

Olla. Olla lutea, igne solidatur, fragilis est, fracta inutilis est.

Oleum. Oleum pingue, suaue, pascit, inuisibilis naturae est, supernatat, inficit, fessos refouet.

Oliua. Oliua arbor index est pacis, oleum dat, speciosa est.

Onus. Onus fertur, facile fertur si colligitur, ad terram inclinat, graue est cum ligatur super humeros.

Onycha seu onychis. Onycha piscis maritimus, cuius ossa comminuta suauissimum reddunt odorem.

Ordeum. Ordeum asperum est, cibus est iumentorum humile, aristis plenum, dulce, aqua mixtum confert aegris, tenacem habet paleam.

Organum. Organum fistulas habet, in modum turris ordinatae stant fistulae, concorditer sonant, cito leditur, folliibus excitatur.

Ortus. Ortus circumfoditur & circumsepitur, arborum distinctione ornatus, floribus iucundus, germine viridante suauius, aura flante lenis & placidus, umbrarum amenitate praestans, murmure fontis delectabilis, fructibus varijs refertus, a rore illesus, volucrum cantu laudabilis.

Os. Os forte est, occultum, candidum, carnem sustinet, durum, solidum, concauum.

Osculum. Osculum duo corpora coniungit, delectat, certificat, signum pacis est, pignus amoris, artha sponsaliorum.

Ostium. Ostium inter cardines vertitur, introitum ministrat, fera firmatur, pessulo munitur, duo liminaria habet, superius & inferius, vectibus appenditur.

Ouis. Ouis lac & carnes praebet ad esum, lanam ad indumentum, immolatur, simplex animal est, velle re suo

re suo vestitur, & alios vestit, fecunda est, & firmus eius utilis, aridis vescitur & pascitur, & paucis saturatur, ruminat, & findit vngulam, timida est, quieta, pellem habet multis vsibus accommodam, communicabilis naturae est.

Ouum. Ouum perspicuum est, fragile, candidum, spes prolis, natu est ex animali, & ex eo animal nascitur.

De his, quibus prima litera est R. Cap. XIII.

Palma. **P**alma iuxta terram per quam gracilis est, superius lata, cortice rugoso, exterius dulcedinem habet, in radice aspera, alta, diuturnis foliis, suauius pomis, ad modum palmae manus extenditur, centenaria fert fructum, victorum est corona, quia ponderi non cedit, sed renititur.

Palmes. Palmes in vite fructificat, extra vitem arefcit, luxurians putatur, putamen igni traditur.

Palpebra. Palpebra oculum tegit & munit, abscissis palpebris homo non dormit, deformisq; redditur.

Palus. Palus longus est, acutus, rigidus, ei praefoditur fovea vt facilius intret, sepi aptus est, acuitur, induratur igne, in ordinem ponitur.

Palea. Palea sicca est, leuis, sterilis, tenax, eijcitur per ventilabrum, a grano diuiditur, igne crematur, ardentissimum ignem facit & fortem.

Pannus. Pannus lineas aperitur, humectatur, in calido lixiuio ponitur, calefit, extergitur, flagellatur, torquetur, desiccatur.

Palus. Palus terra est aquosa, lutosa, inuia, lubrica, plena lacunis, inollis, profunda, tanis habitabilis.

Pampin. Pampinus latus umbram facit, vnam contra intemperiem caloris munit, si luxuriatur succiditur, vt vna recipiat caloris fomentum.

Panis. Panis sic conficitur, primo farina molitur, pinfitur, cribratur, coaspargitur, fermentatur, reuoluitur, formatur panis, coquitur.

Pannus. Pannus ex multis filis contextitur, lana eius capitur, ne ar, tondetur, orditur, comprimatur, pungitur, a fullone calcatur, lauatur, tingitur, arte extenditur, in vestem conficiuntur, & confuitur.

Panthera. Panthera interpretatur omnis fera, pellem habet maculosam, speciosa est valde, manueta, solis draconibus inimica, saturata draconibus, in speluncam se recipit, & tribus diebus dormit, tertia die resurgit, & suauitatis mirae odorem effundit, & rugitum emittit, ad cuius rugitum animalia vbique locorum gressum figunt, & eam praecedentem ordinate sequuntur, solus draco vocem eius audiens in speluncam se abscondit, & stupens quasi victus obmutescit.

Paralyticus. Paralyticus officium membrorum amittit, tremulus est, frigescit, & turpescit.

Pardus. Pardus crudelis est, & maculosus.

Passer. Passer modicus, luxuriosus, inconstans, instabilis, in tecto manet, in foramine petrae nidificat.

Pastor. Pastor oves agnoscit, infirmas consolidat, ad pascua ducit & reducit, lupos arcet voce & baculo, morbidas & egrotas sanat, contractas alligat, errantes reducit, debiles portat, fortes & pin-

gues tondet, pereuntes requirit, foetas portat, agnos in sinu leuat, ab eis cognoscitur.

Pater. Pater generat, reuocat, nutrit, diligit, ditat, hereditatem dat, erigit, corripit, sustinet.

Pauimentum. Pauimentum decorum est, diuersimode picturatur, subiectum pedibus conculcatur.

Pauo. Pauo ex sono vocis subito pauorem incutit audientibus, vnde a pauore dictus, duras habet carnes, & putredini resistentes, quae vix coquantur, & sunt indigestibiles: incessum habet simplicem, caput serpentum, pectus saphirinum, in alijs plumas aliquantulum ruffas, caudam habet oculatam & longam, dum laudatur, erigit caudam, pennas per ordinem erigit in modum rotae, visis pedibus caudam demittit, quia cum caudam erigit, posteriora nudantur, in cauda magna est ei gloriatio, caput infirmum habet & cristatum, & inaequale reliquo corpori, foetus suos persepe deuorat, nisi oua mater occultauerit.

Pecten. Pecten dentatus est, spissis, & rarioribus dentibus, crines componit & ordinat, caput purgat, offensus est, planus, lucidus, latus.

Pelicanus. Pelicanus auis est aegyptia, rostro pullos occidit, & eos per tres dies luget, post tres dies seipsum rostro laerant, & suo sanguine eos sanat, nimiae maciei auis est.

Pellis. Pellis ab animali vim pellit, diuersis vsibus adaptatur.

Pera. Pera duabus corrigijs a collo depedet, recepta conseruat, peregrinorum est, de corio fit, ad latus gestatur.

Perdix. Perdix de voce nomen habet, nam auis est dolosa, aliena oua rapit, & fouet vt sua, illi pulli sic forticum vocem propriae genitricis audiunt, naturali instinctu eam reagnoscunt, & sequuntur: prope terram volat, gregatim incedit, eius carnes sunt sanae, in rete ad sonum campanulae inducitur, frumenta requirit.

Peregrinus. Peregrinus quod tendat, considerat, longitudinem viae ante metitur, necessariae victui secum portat, quam minimum potest se onerat, fortia calcamenta sibi comparat, peram habet, baculum gerit, pretiosis vestibus non induitur, bonae societati se coniungit, a perfectione iusti itineris aliqua molestia ponderis non impeditur, non retrahitur a transitorijs, per pericula se fidelibus commendat, timore & suspitione non caret, amore patriae laborem tolerat, sua non multis ostendit, diuitem se non praedicat, de fine itineris semper loquitur, cogitat, ad illum suspirat.

Pergamentum. Pergamentum de mortuo animali extrahitur, extenditur, raditur, tenuatur, multis ad aequationibus dealbatur, excuratur, tenue est, candidum, planum, aqua molle fit, & scribendi officio congruit, suaue est, igne contrahitur & paratur, pumice planum fit, creta candidius, lineis distinguitur, vt sic tandem in ipso scribatur.

Pes. Pes terram petit, infima pars corporis est, & calcio munitur, hominemq; portat.

Pessulum. Pessulum ostium obfirmat, volubile est, trahitur & retrahitur.

Pila. Pila spherica, volubilis, leuis, intus floccis spurcitijs vel scaeo plena.

Pipes.

Piper. Piper est granum modicum, fortissimum gustu, nigrum, rugosum, calidum.

Piscator. Piscator nauem habet cum ornamentis suis, vili- bus induitur, cum silentio nauigat, retia in aquam mittit, iactis retibus pisces exterrit, diuersi generis retia ponit, retia sua lauat & reficit, in aqua turbida non ponit, retia solum qua iecerit, custodit: que e sca cuilibet pisci conueniant, nouit.

Piscis. Piscis pinnulas & squamas habet, cauda & pin- nulis regitur, in aqua nutritur, extra a quam mori- tur, sine coitu generatur, ventum praeuidet, & eo ve- niente in fundum se demittit, ad calorem saltat, sem- per ascendit, hamo in sca tecto capitur.

Plaga. Plaga carnem cito putrefacit, foetet, vix sanatur.

Platanus. Platanus arbor est alta & patula, iuxta aquas cre- scit, folijs mollis, viti similis in folijs, succum habet teterrimum.

Pluma. Pluma leuis est, corpus tegit, mollis, in carne radi- catur, suauius seu leuis extrahitur.

Plumbum. Plumbum metallum est ponderosum, in aqua augmentatur, pro auro comburitur, tenerrimum ad sciendendum.

Pluuia. Pluuia desurfum venit, minuta est, terram emol- lit, frigus resoluit, terram irrigat, lutum generat, tempestatem temperat, aquas augumentat, ventum sedat.

Pomum. Pomum sphaericum, visu pulchrum, aere gustu, suaue, odoriferum, maturum pallefcit, tactu terrae putrefcit.

Pons. Pons aquae superponitur, trans flumen euntis por- tat, alluuione interdum dissoluitur, pilis sustentatur.

Porcus. Porcus nisi currat tardus ingreditur, cursilis est, foetolus, fetosus, horrendum grunnit, rostro lutum suffodit, non ruminat, in luto delectatur, in munda- dis vescitur, glandibus pascitur, vno percusso ceteri congregantur, & adgrunnunt.

praedica- tor. Praedicator debet esse sanctus, doctus, discretus, maturus, facundus, honeste conuersationis, constans, integre fama, humilis, affabilis, missus.

pruina. Pruina de humore nascitur, obscura est, late di- spersitur.

puer. Puer innocens est, purus, mundus, simplex, verax, munificus, placabilis, temperatus, laesus non fauit, offensus ad matrem recurrit. Videns mulierem non concupiscit.

pulmo. Pulmo mollis est, spiritum attrahit, laesionem non patitur, colorem cordis temperat.

pulis. Puluis terrae quasi atomus minimus, uilis, sterilis, mobilis, leuis, aridus, vento voluitur, oculis noxius.

pupilla. Pupilla modica, nigra, aciem habens, per hanc di- rigitur, cito laeditur, albugine obumbratur.

purpura. Purpura sanguinei coloris est, ornatus regius.

De his, quibus prima litera est. Q. Caput. XV.

Quadratum. Quadratum sex habet latera, quocumque iacitur, super latus recidit & refidet.

Quatuor. Quatuor sunt euangelia, & euangeli- sta, quadriga Aminadab, quatuor mil- lia in eremo resecta, quatuor annuli in arca, quatuor pedes in mensa, quatuor animalia Eze-

chiel, quatuor virtutes cardinales, quatuor operime- ta tabernaculi, quatuor flumina paradisi, quatuor partes crucis, quatuor latera ciuitatis in Apocalypsi, quatuor vigiliae noctis, quatuor partes vestimento- rum Domini in Ioanne, quatuor partes mensurae in Mattheo, quatuor licijs appensum erat linteum Petro ostensum.

Quercus arbor quarens alta, fortis, porcis cibum ministrat, multumque durabilis est.

Quinque libri moysi, quinque stola datae Benia- min a Ioseph, quinque paues in euangelio, quinque millia hominum, quinque partes Ioseph datae pra- alijs fratribus, quinque viri Samaritani, quinque co- lumnarum ante sancta sanctorum, quinque virgines fa- tuae, & quinque prudentes, quinque lapides quos sumpsit Dauid de torrente, quinque effusiones San- guinis Domine, quinque vulnera in corpore Chri- sti, quinque sensus in corpore humano.

De his, quibus prima litera. R. Cap. XV I.

Racemus. Racemus sphaericus est, intus plenus, grana continet, prius amarus & durus, & cum maturefcit dulcescit.

Radix. Radix praefigitur terrae, aspera est, occul- ta est, arborem sustinet, late se spargit, ad ramos mit- tit humorem.

Radius. Radius solis est clarus, subtilis, calidus, dire- ctus.

Ramus. Ramus de arbore, in arbore coalescit, abscissus aret.

Rana. Rana loquax est, fontem turbat, saltat, in pa- lude moratur, a gramine super quod saltat, in lacum se demittit.

Rationale. Rationale seu logion, in pectore sacerdotis vete- ris, in quo dependent duodecim lapides, in quibus erant duodecim nomina filiorum Israel, in quo erat scriptum, veritas & iudicium, superhumerali erat iniunctum quibusdam catenis aureis.

Remus. Remus latus est, aquam fundit, nauem concitat, & eam dirigit.

Rete. Rete diuersis maculis intexitur, lauatur, piscem vel auem inuoluit, plicatur, in aqua lucida videtur, perturbata aqua occultatur.

Rhamnus. Rhamnus prius mollis est, deinde spinosa, humi- lis est, semper virens, de eius cortice fit gluten.

Riuus. Riuus a fonte nascitur, a fonte separatur, sapore a fonte trahit & colorem.

Ros. Ros inuisibiliter descendit, refrigerat, foecundat, suauius est, clarus, modico calore fccatur.

Rosa. Rosa rubicunda, odorifera, speciosa, ex spinis na- scitur, cito marcescit, marcida albescit, & contrahi- tur, frigida in folijs, calida in semine.

Rota. Rota radios habet circa centrum idest axem, vo- lubilis est, erigendo cadit, arida stridet, & noua simi- liter, plus iusto onerata stridet, & frangitur.

De his, quibus prima litera. S. Cap. XV II.

Sacerdos. Sacerdos debet esse vita honestus, pollens sapietia, Saccus asper, durus, grauis, frumentum celat quadrangulus est.

Saga. Saga de pilis caprarum erant super cornu altaris, terram tangebant, aspera erant.

Sagena. Sagena multas habet maculas, lata est, bonos & malos, magnos & paruos pisces capit, per medium aque trahitur.

Sagitta. Sagitta lignum habet, velociter currit, pennata est, in pharetra custoditur, incastraturam habet, dire- cte procedit, acuto ferro munita, directa, rigida, pla- na, gracilis, ab arcu emittitur, stridet, subito percutit.

Sal. Sal minutum est, cibos condit, carnem fccat, pu- tredinem arcet, vermes occidit, in igne stridet, tu- morem sedat, ex aqua plurimum fit per ignem aut solem decocta, terram sterilem reddit.

Salix. Salices iuxta aquas crescunt, de facili pullulant, infructuosae sunt, florescunt, & non fructificant, al- ta crescunt.

Sanctua- rium. Sanctuarium habebat altare, thymiama, maius ve- lum in introitu, quinque columnas, mensam, cande- labrum, omnibus sacerdotibus parebat.

Sancta san- ctorum. Sancta sanctorum propitiatorium habuit, arcam foederis, velum in introitu, thuribulum aureum, quatuor erat columnarum, semel in anno soli pon- tifici patebat.

Sanguis. Sanguis calidus, purpureus, ostrinus, spissus, leni- ter fluit, sedes est anime.

Sanguifuga. Sanguifuga in palude habitat, longa est, sangui- nem fugit, sed prius cutem vulnerat, postquam ple- na est, eadem que fuxerat reuomit.

Smarag- dus. Smaragdus nimiae viriditatis super omnes her- bas & frondes, aceruum circumfusum reddit viride, pretiosior in Cilicia quam alibi inuenitur.

Saphirus. Saphirus sereno caelo similis, radio percussus emit- tit fulgorem.

Sardus. Sardus non unicolor, niger in imo, candidus in medio rubens in summo, rubrae terrae habens spe- ciem, sanguinei coloris est.

Sarmeta. Sarmenta vilia de vite proijciuntur, nullis visibus nisi igni apta.

Scops. Scopa domum mundat, ex multis fit virgis seip- sam inquinat.

Scutum. Scutum est latum, triangulum, leue, uolubile. protegit, munit, in sinistra geritur, perque ligamen- tum tenetur.

Securis. Securis manubrium habet quo tenetur, ferrum quo incidit, petra hebetatur, quanto magis eleua- tur, tanto magis ferit.

Senectus. Senectus fastidians est, frigida, querulosa, pigra, infirma, curua, sterilis.

Semen. Semine bonae terrae traditur, dispergitur, occultatur, ad alterum annum iacitur, gelu multiplicatur, effu- sione nimia suffocatur, cum multo saeuore surgit, in via conculcatur, & ab auibus rapitur, in petrosis lo- cis arefcit, in spinis suffocatur, in bona terra bene cul- ta multiplicatur, primo surgit herba secundo spica, tertio frumentum, inde fit farina.

Sex. Sex sunt cherubim in Efaia, hydrae in euange- lio, ciuitates refugij, operas ex diebus, munera Ioseph fratribus oblata.

Sepes. Sepes ex palis & uirgis contextitur, iuxta viam fit, fructus custodit, deficcata cofringitur, a transeu- tibus rapitur, collecto fructu rapitur, tollitur, feras & bestias arcet, spinis munitur.

Septem dona Spiritus sancti, septem petitiones Septem. in oratione dominica, septem virtutes, septem bea- titudines, septem vitia capitalia, septem boues cras- sae, & septem macilentae, septem spicae pulchrae, & totidem corrossae, septem columnae ecclesiae, septem modioli contra candelabri brachia, septem in ter- ra promissionis lucernae, septem emuncta, septem infusoria, septem psalmi poenitentiales, septem ec- clesiae sacramenta, septem ecclesiae in Asia, septem panes in euangelio, & septem sportae, septem opera misericordiae, septem reges in terra promissionis, se- ptem circuitiones in habitaculo.

Sepulchrum. Sepulchrum exterius speciosum, interius fetidum est.

Sera. Sera ostio affigitur, diuersa habens diuerticula, inuoluitur ligno, & ferrocoposita, de facili turbatur.

Sermo. Sermo prius debet venire a limam quam ad lin- guam, debet esse praemeditatus, discretus, maturus, distinctus, rarus rarus viuus, assidus, authenticus, hu- milis, patiens, sollicitus.

Serpens. Serpens super pectus graditur, terram comedit, oc- culte nocet, cauda est venenosus, totum corpus pro capite custodiendo exponit, in desertis habitat, leui- tur repit, hominem nudum fugit, vix extinguitur, sputo ieiuni hominis moritur.

Seruus. Seruus debet esse, obediens, fidelis, sapiens, hila- ris, promptus.

Seta. Seta acuta, rigida, filum introducit, gracilis est, firmiter haeret.

Sigillum. Sigillum imaginem habet & superscriptionem, chartam confirmat impressam care, secreta custodit.

Sylua. Sylua arboribus confita, umbrosa, opaca, condensa, feris inhabitata, inculta, solitaria, lutosa, infructuo- sa, humida.

Somnia. Somnia cito transeunt, vana sunt, vanitate fingunt, Somnus officium membrorum tollit, paulatim serpit, phantasmata ingerit, corpus aggrauet, post ip- sum fouet ad laborem.

Speculum. Speculum clarum fragile, planum & extersum imaginem representat, in ligno locatur, fractum quot partes habet, tot imagines representat.

Spica. Spica arstis munitur, culmo sustentatur, granis re- pletur, ordinata sunt grana in illa.

Spina. Spina firmiter haeret, humilis est, aspera, pungiti- ua, condensata, sponte pullulat, acutum ignem facit, in igne stridet, dura est.

Spongia. Spongia est leuis, vacua, porosa, mollis, humo- ris receptiua.

Sputum. Sputum de cerebro descendit, salsum est & albu- stella.

Stella. Stella in alto fixa est, magna est, & parua uidetur, rotunda, noctem illuminat, nautas dirigit, cursum non obliquat, cum firmamento rapitur, ignea est, locum mutare videtur, radios ex se profert, firma- mentum ornat.

Sterquilium. Sterquilium est fetidum & sordium receptaculum. Sterquilium concauum est, pluuiam excipit, ex- ceptam dimittit, in ora tecti ponitur.

Stylus. Stylus longus, planus, gracilis, acutus, directus, in altera parte latus.

Stipula. Stipula terrae haeret, leuis, sterilis, post colle- ctas fruges remanet, arida incendio apta, dura, aspe- ra, fragilis, stridula, concaua.

Storax. Storax vel styrax arbor est Arabiae, lachrymam aromaticam

aromaticam distillat, lachryma que defluit, munda est & alba, eius resina odoris est iucundi, humecti, & quasi nullo vsui liquorem emittens.

Struthio. Struthio auis ingens est corpore, rara plumis vel implumis, alas habet similes accipitri et herodio, volare nequit, tamen aliquando alas erigit, oua relinquunt, & obliuiscitur quod pes conculcet ea, & bestia agri conterat, duratur ad filios suos tanquam non sint sui.

Studium. Studium acuit ingenium, fugat ocium, scientiam parit amorem, scientiam conseruat, auertit animum a vanis & inutilibus, peccati odium gignit, quietem & pacem querit.

Stupa. Stupa purgamentum est lini, mollis est, leuis est, cito succenditur.

Sulphur. Sulphur candidum, foetidum, tenax.

De his quibus prima litera est. T.

Titu. XVIIII.

Tabernaculum. Tabernaculum Domini quatuor habebat latera, in quolibet duorum laterum erant viginti tabulae, occidentali latere decem, quelibet tabula nitabatur duabus basibus argenteis, in singulis tabulis habebat annulos aureos, in annulis vectes deauratos, diuisum fuit in sancta & sancta sanctorum, in sanctis erat altare thymiamatis, coopertum fuit cornu eius pellibus rubricatis, in atrio sub dio erat altare holocaustorum.

Talpa. Talpa nigerrima terram comedit, terram fodit, & fodiendo terram super se accumulatur, quanto magis fodit tanto magis auget cumulum terre super se, leuis est pelle, sub terra moratur, super terram non viuere.

Taurus. Taurus duo cornua habet, fortis est, cornu tenetur, armentum praestit, ferus, iugum trahit, armentum foecundat, luxuriosus est.

Tela. Tela orditur, succiditur, textitur, crebris tunctionibus & lotionibus dealbatur, tenuis est, candida, & mollis.

Templum. Templum mundum, cameris obuolutum, pallis appenditur & ornatur, floribus sternitur, cerei accenduntur, & campanae pulsantur in ipso.

Tenebrae. Tenebrae obscurae sunt, lucem fugant, ut ipse non sint, a luce fugantur.

Terebinthus. Terebinthus in Macedonia brevis arbor, sed fructuosa & magna est in Damasco, habens lignum nigrum cum splendore & solidum in buxi speciem, flos habet racemos sicut oliuae, sed rubent, folia habet densa & folliculos emittentes animalia quasi culices, resina eius castissima, quae terebinthina dicitur, vulgo teremithina. Maculae huius arboris fructuosa, fructuum eius duo sunt genera, alterius fructus ruber lentis magnitudine, alterius pallet, nec faba est grandior, odore iucundo.

Testa. Testa fragilis est, de luto fit, per ignem solidatur, Thalampus debet esse secretus, ornatus, clausus, quietus.

Thesaurus. Thesaurus ex pretiosis congeritur, reconditur, custoditur, augmentatur, in tempore necessitatis reseruatur.

Thymiana. Thymiana componebatur ex aceto vel myrrha,

ex onycha siue albole, ex galbano boni odoris, ex thure purissimo, lucidissimo, & haec omnia in vnum redigebantur.

Thronus. Thronus de ebore erat, grandis, vestitus auro fuluore nimis, ac mundissimo intus & foris, eius ascensus erat per sex gradus, ascensus marmoreus, sex leuuli super sex gradus hinc inde, reclinatio throni posterior rotunda erat, super vitulum respicientem sedebat, duae manus hinc atque inde tenebant illum, duo leones stabant iuxta manus singulas, non fuit tale opus in vniuersis regnis.

Thus. Thus virgulam fumi emittit, in vere & autumno colligitur, accensum magis redolet. Regio thurifera Saba dicitur, quod interpretatur mysterium, estque undique rupibus inuisa, arboribus ut lachryma effluit, motus carnis reprimat.

Thuribulum. Thuribulum duas partes habet apte conuenientes, pars inferior solida est, superior perforata, superius habet anulum, protendunt ipsum quinque catenae, quarum quatuor immobiles sunt, eleuatur & dimittitur, in parte inferiori ignem continet, superiori thus excutitur & mouetur, ut maiorem fumum exhalet, rotundum est, & sculptura terebratur.

Tympanum. Tympanum manu percutitur, de corio mortui animalis fit, cuius pellis in ligno cocauo extenditur.

Tinea. Tinea vestes comedit, modica est, & ex eisdem quas comedit postea oritur.

Tonitruum. Tonitruum horribile, ex calore prouenit, fulgur praemittit, fulmen immittit.

Torcular. Torcular voluendo ascendit & descendit, vinum ab acino separat, vvas premit, gradatim ascendit.

Torrens. Torrens est rapidus, cito transit, omnia obstacula rumpit, subitus est, ex superabundantia pluuierum prouenit.

Tres, & Tria. Tres fructus terrae bonae in euangelio.

Tres mortuos suscitauit Dominus, tres dies sustinuit terra Dominum, tria loca dominicae parabola, tribus linguis scriptus Christi in cruce titulus, tres tentationes Domini, Tria loca binos merito dispares continebant scilicet ager, mola, lectus. Tres personae in Trinitate, tres virtutes theologiae & principales, tria fata farinae, tres filij Noe. Tres turinae Chaldaeorum contra Iob. Tria vitia principalia, tres magi, & eorum tria munerum, tres dies sepulturae Domini, Tres homines Noe, Daniel, Iob, Tres ordines saluandorum in agro, in lecto, in mola, tria canistra pistoris in Genesi, tria grana malae terrae in euangelio.

Tuba. Tuba multis fit tunctionibus, in imo est stricta, in summo lata, per flatum oris sonat, concaua est, maximum sonum reddit, excitat, congregat, terret.

Tunica. Tunica Aaron erat hyacinthina, talaris, inferius dependebant tintinabula, malegranata, totum corpus tegebat.

Turtur. Turtur circunfossa, alta, munita, fortis, firma.

Turtur auis in locis delectabilibus & nemorosis, nidum facit in ramis arboris condensae, si semel coparem amisit, semper caret, foliua est, morticinio non vescitur, pullos nocte pascit.

De his, quibus prima litera est. V.

Tit. XXI.

Vacca. Acca lasciuia est, iugum trahit, triturat, lac ministrat, foecunda est, cornua habet, immolatur, ruminat, & findit virgulam.

Vallis. Vallis demissa, quieta, secreta, humida, vmbrosa.

Velum. Velum sacrum opere pluuiario erat factum, quatuor coloribus intertextum, columnis & vectibus appensum, Velum nauis colligit ventum, latum est, concitat malum, malo appensum cum ligno ex trauerso, in sereno restringitur, in tempestate explicatur, quodam ligno in decursum vertitur.

Vela. Vena sanguinem continet, percussa vel incisa eundem emittit, occulta est.

Venenus. Venenum inficit, corrumpit, & perimit.

Venter. Venter escas recipit, mollis est, tumidus est.

Ventus. Ventus rapidus, inuisibilis, lenis, stridulus, validus, modica pluuia magnus ventus temperatur.

Ver. Ver temperatum est, flores producit, plantas germinare facit, volucrum cantus prouocat.

Vermis. Vermis sine coitu de terra nascitur, leniter incedit, ore se trahit, fragilis est, mollis, erecto capite prospicit, ut mollius incedat.

Vesica. Vesica rotunda, leuis, vacua, tumida, flatu distenditur.

Vestimenta. Vestimenta sacerdotis sunt haec, foeminalia de bysso retorta, strictissima camisia linea, cidaris in capite, tunica hyacinthina, baltheus aureus. Hi habebant & aureum ephod, & superhumeralia in modum scapularis factum, rationale in pectore quadratum, cidarim (ut dixi) in capite cum lamina aurea.

Vinculum. Vinculum ligat, constingit, graue seu molestum est.

Vinea. Vinea pullulat, passitur, propagatur, putatur, foditur, paxillatur, paxillis colligatur, tepitur, gemmas fert, frondes, flores: furculi euelluntur, ne humor stipitis ad eos transeat, tolluntur pampini propter nimiam vmbra, ut botri calorem solis habeant, fit in ea vmbra, ut custodiatur: in hyeme nullum lignum vilius, in aestate nullum vtilius.

Vinum. Vinum clarum est, candidum, dulce aliquantum, inebriat, sanguinem operatur, cor laetificat, ingenium acuit, aliquando acefcit, paruulos ierum enecat.

Viola. Viola purpurea, humilis, odorifera, frigida, mollis.

Virga. Virga recta, gracilis, longa, plana, flexibilis, flores habet in summo, flagellat, & erudit.

Vitrum. Vitrum clarum, planum, solidum, fragile.

Vitta. Vitta ambit, ornat, constingit.

Vitula. Vitula sacra rufa erat, immaculata, quae iugum non traxerat.

Vitulus. Vitulus hostia sacerdotalis, cornua habet, lasciuus est, & simplex.

Vmbra. Vmbra calorem temperat, grata est fessis in calore, corporis lineamenta retinet, per ipsam ad corpus venit, fit enim obiectu corporis ad rem lucidam, inanis est.

Vndecim. Vndecim discipuli in Galilaea, Vndecim saga in tabernaculo.

Vnguentum bonum conficitur ex myrrha prima, & cinnamomo, & calamo, ex casia fistula, ex oleo oliuarum. Haec redacta in puluerem, cum oleo oliuarum sub mensura lini conficiebantur.

Vnguis. Vnguis est pars digitorum cornea, dura, lucida, tenuis, plana.

Volucres. Volucres leues, instabiles, nidificant, & cantant in aere, duabus alis volant, vna percussa, aliae fugiunt, timidae sunt.

Voluptas. Voluptas virtutes dissipat, corpus emollit, naturalia bona dissoluit, ocium quaerit.

Vrsus. Vox Modesti hominis sit simplex, verecunda, quietus, humilis, modesta clausa, meticulosa.

Vrsus fastidium generat, studium nescit, societatem non habet, ingens est corpore, durissima pelle tegitur, crudelis, brachijs fortissimus, mel oppido diligit, super arbores serpit, informis caruncula nascitur, lingua matris lambendo formatur.

Vter. Vter de corio animalis mortui fit. Vinum continet & seruat, cum fuerit inueteratus inutilis est.

Vulpes. Vulpes callida, est, mordax, foetida, in foueis manet, dolosa, infibilis.

Vultur trans maria dicitur sentire cadauera, si cadauer conspicit iacens, ad esum illius se deponit, exercitum sequitur, ut cadaueribus satiatur, pedibus libenter graditur.

Finis Libri Quarti: & ita quatuor librorum de naturis rerum, ac de proprietatibus ac epithetis earum: quorum omnium cognito plurimum ad scripturae interpretationem, & ad sermonum, quorum liber mox subsequetur, compositionem conducit.

SEQUITUR IN
Librum Centum Sermonum, M. Hugonis de S. Victore Can. Reg. Later. Praefatio.

SVM (scriptura teste) lucerna sit pedibus nostris verbum Dei, & lumen semitis: modis omnibus sacrae scripturae verbis legendis, meditandis, audiendis, dicendis, scribendisque, prout licet, studium impendere debemus, praesertim nos fratres Charissimi, sociique claustrales, qui actionis turbationibus abrenuntiauerimus, & solius praestanda contemplationis quieti nos mancipauerimus. Cuius uirtutis euidentissimum beata Maria soror Marthae nobis praebet exemplum, quae sorore circa frequens ministerium satagente, seculi pedes Domini auribus intentis sicuti verba loquentis, optimam partem Domino teste legitur elegisse, cuius laudabilem, mirabilemque uirtutem multi contemnunt. Ex quibus nonnullos, qui intellectu sibi celsitus dato in scripturis gaudia capere potuissent, ad tantam audimus uitiorum & morum foeditatem,

ditatem, enormitatemque delapsos, ut anima eorum verbum Dei naufragante & spiritalem escam abominante, usque ad portas mortis appropinquarent, & inter Aegyptios magis quam inter Israelitas, interque ciues Babylonis magis quam Hierusalem videretur reputandi. Vidimus & alios, solertia sui studij, cooperante gratia Christi, ad tantam virtutum bonitatem, honestatemque morum de prauitate peruenisse, ut in ipsis luce clarius agnosceretur impletum quod scriptum est. Misit Dominus verbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Omnes igitur ad legendum verbum Dei prouocemur, sed eruditores etiam ad loquendum, minus autem docti ad audiendum, ut & in nobis perficiatur quod scriptum est. In doctrinis glorificate Dominum. Et quoniam quaedam vobis de florentissimo diuinae scripturae agro documenta dudum collegi, visum est mihi in hoc sermone ea vobis praepone, ut in his etiam vestrum valeatis sensum exercere. Sciendum tamen est, quod non omne tempus nostrum lectionibus debemus impendere, quia secundum Salomonem omnia tempus habent & suis spatijs transeunt vniuersa. Est ergo & tempus legendi, & est tempus meditandi. Est tempus veritatem inquirendi ut erudiatur sensus, & est tempus virtutem exercendi ut sanetur affectus, & est tempus boni operis exhibendi ut adiuuetur proximus. Est tempus orandi, & est tempus cantandi: tempus diuinis officijs assistendi, & tempus cuiuslibet rei necessariae intendendi. Ex quibus omnibus, velut apes mel de diuersis floribus, debemus internae suauitatis dulcedinem nobis colligere, mellistuumque iustitiae fauam sancte viuendo consummare.

Psal. 106.

Eccl. 24.

Eccl. 7.

CENTVM PRAEFATORUM Sermonum, qua serie conscripti sunt, & coimprimuntur Tabella.

In dedicatione ecclesiae historice.	Ser. 1.
In dedicatione ecclesiae tropologice.	Ser. 2.
In dedicatione ecclesiae anagogice.	Ser. 3.
In natiuitate B. Mariae.	Ser. 4.
In aduentu Domini.	Ser. 5.
In festo cuiuslibet sancti.	Ser. 6.
In festo quorumlibet Apostolorum.	Ser. 7.
In festo cuiuslibet sancti.	Ser. 8.
In festiuitate conceptionis B. Virginis, sed magis in desponsatione cuiuslibet animae fidelis.	Ser. 9.
De timore Dei.	Ser. 10.
De spirituali sanitate.	Ser. 11.
De spiritualibus montibus, & arboribus.	Ser. 12.
In anno nouo, & circuncisione.	Ser. 13.
In synodo, & festo confessoris de vestibus sacris.	Ser. 14.
In septuagesima de vinea dominica.	Ser. 15.
De spirituali agricultura in festo alicuius martyris.	Ser. 16.
In epiphania Domini.	Ser. 17.
In annuntiatione dominica.	Ser. 18.

De vno quouis confessore.	Ser. 19.
De qualibet fidei anima.	Ser. 20.
De membris humanis.	Ser. 21.
De populo & terra Domini.	Ser. 22.
Ad sacerdotes in synodo.	Ser. 23.
In natiuitate Domini.	Ser. 24.
In festiuitate cuiuslibet sancti, praecipue tamen Augustini.	Ser. 25.
De antiquo Iudaeorum populo, & hodiernis iustis.	Sermo. 26.
In festiuitate paschali, & in caena Domini, aut festo corporis Christi.	Ser. 27.
In festo omnium sanctorum.	Ser. 28.
De homine ab legione obfesso.	Ser. 29.
De quouis confessore.	Ser. 30.
De tabernaculis filiorum Israel.	Ser. 31.
De Apostolis & alijs praedicatoribus.	Ser. 32.
In annuntiatione dominica.	Ser. 33.
In natiuitate, vel assumptione B. Mariae semper virginis.	Sermo 34.
De quolibet confessore episcopo, aut alioqui populi rectore, & de eius officio, & doctrina illi necessaria.	Ser. 35.
In Epiphania Domini.	Ser. 36.
De sacrificijs, holocaustis, & oblationibus, & eorum differentijs.	Ser. 37.
De Babylone fugienda.	Ser. 38.
De Hierusalem tropologice.	Ser. 39.
De custodibus Hierusalem.	Ser. 40.
In purificatione B. Mariae, de purificatione mentis.	Sermo. 41.
In purificatione B. Mariae, de purificatione ecclesiae.	Sermo. 42.
In septuagesima aut alio penitentiae tempore, de bona plantatione.	Ser. 43.
In medio quadragesime de Hierusalem pro sancta Ecclesia per allegoriam sumpta.	Ser. 44.
De cella vinaria per allegoriam accepta. pro Ecclesia.	Ser. 45.
In assumptione B. Mariae.	Ser. 46.
In assumptione eiusdem.	Ser. 47.
In natali Domini.	Ser. 48.
In circuncisione Domini.	Ser. 49.
De quibuslibet Apostolis.	Ser. 50.
In septuagesima.	Ser. 51.
Item in septuagesima.	Ser. 52.
De confessione facienda, & votis reddendis.	Ser. 53.
In Quadragesima.	Ser. 54.
In quolibet festo B. Mariae.	Ser. 55.
De anima obediente.	Ser. 56.
De quolibet prelato, vel doctore.	Ser. 57.
Quid significant necessaria vita humana.	Ser. 58.
De Absolon significante Iudaeos: & David significante Christum.	Ser. 59.
De omnibus sanctis.	Ser. 60.
De operibus sex dierum.	Ser. 61.
De Arca Noe.	Ser. 62.
De Gedeone in natiuitate Domini.	Ser. 63.
De Apostolis Petro & Paulo.	Ser. 64.
In natiuitate B. Mariae.	Ser. 65.
De Deo laudando in festo cuiuslibet sancti.	Ser. 66.

De quatuor regum aduersus quinque reges pugnantium allegoria.	Ser. 67.
De octo terris diuersarum rerum plenis moraliter.	Sermo 68.
In Ascensione Domini, de laudando Domino per omnem creaturam.	Ser. 69.
In die Pentecostes.	Ser. 70.
De Apostolis, & alijs praedicatoribus.	Ser. 71.
In anno nouo, vel in festo diui Ioannis Baptistae.	Sermo. 2.
In festo S. Ioannis Baptistae.	Ser. 73.
In festo Eiusdem.	Ser. 74.
De Balaam, & filijs Israel ex lib. Numerorum de quolibet sancto.	Ser. 75.
De verbis eiusdem Balaam.	Ser. 76.
Item de eisdem.	Ser. 77.
De tertia benedictione eiusdem.	Ser. 78.
De eadem.	Homilia vel Ser. 79.
De eiusdem historia & benedictione.	Ser. 80.
De candelabro de quo fit mentio in Exodo in festo B. Gregorij.	Ser. 81.
In festo omnium sanctorum.	Ser. 82.
In festo eorundem.	Ser. 83.
In festo S. Augustini de perfectione duplicis ecclesiae.	Ser. 84.
In festo S. Michaelis ex Iudith.	Ser. 85.
In festo eiusdem ex eodem.	Ser. 86.
In festo eiusdem ex eodem.	Ser. 87.
In mandato dilectionis.	Ser. 88.
Dominica prima quadragesima.	Ser. 89.
In Purificatione B. Mariae.	Ser. 90.
De spirituali Christi conuiuio ex libro Esther sumpto themate.	Ser. 91.
De eodem ex eodem.	Ser. 92.
De eodem ex eodem.	Ser. 93.
In die sancto Paschae.	Ser. 94.
De mensa propositionis, de qua in Exodo moraliter.	Sermo. 95.
De quolibet sancto.	Ser. 96.
In festo S. Ioan. Baptistae.	Ser. 97.
In ascensione Domini.	Ser. 98.
In festo S. Augustini.	Ser. 99.
In festo S. Crucis.	Ser. 100.

In dedicatione ecclesiae historice. Sermo. 1.

Psal. 45.

Pulcherrimus discursus pro praedicatoribus.

Lapides.

Sanctificauit Dominus tabernaculum suum. Habet fratres Charissimi tabernaculum Domini, id est sancta ecclesia lapides suos, habet camentum, habet fundamentum, habet parietes, habet tectum, habet longitudinem, habet latitudinem, habet altitudinem, habet sanctuarium, habet chorum, habet nauem, habet atrium, habet altare, habet turrim, habet signa sonantia, habet vitreas fenestras, habet dealbaturam interiore & exteriori, habet cereos duodecim, habet pontificem dedicantem. Omnia quae dicta sunt, plena sunt sacramentis, & spiritualia praefertur documenta. Singuli lapides sunt singuli fideles, quidam & firmi, quidam stabilitate fidei, firmi virtute pa-

tiendi. Camentum est Charitas, quae singulos coaptat, coniungit, & viuificat: & ne per aliquam discordiam inuicem discrepent, vniformiter aequat. Fundamentum sunt prophetae & Apostoli, sicut scriptum est. Superaedificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Parietes sunt contemplatiui, Christo fundamento, quod superius est vicini, terrena deseruantes, caelestibus adherentes. Tectum in hoc spirituali aedificio non sursum eminet, sed deorsum preder, in hoc aedificio materiali diuersum, & ab ipso talis dispositionis dissimili modo remotum. Tectum sunt actiui, terrenis actionibus proximi, propter suam imperfectionem minus caelestibus intendentes, & necessitati proximorum res terrenas administrantes. Longitudo sanctae ecclesiae consideratur secundum diuturnitatem temporum. Latitudo secundum multitudinem populorum. Altitudo secundum differentiam meritorum. In longitudine enim porrigitur, dum secundum tria tempora, tempus naturalis legis, & tempus scriptae legis, & tempus gratiae a primo iusto usque ad vltimum iustum extenditur. In latitudinem distenditur, dum multorum populorum numerositate dilatatur. In altitudinem erigitur, dum per differentiam minorum & maiorum eleuatur. Possumus dicere etiam, quod longitudo sanctae ecclesiae est ab Oriente usque ad Occidentem. Latitudo a Septentrione usque ad Meridiem. De longitudine dictum est. Venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham Isaac & Iacob in regno caelorum. De latitudine dictum est. Dicam Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere. De vtraque dictum est. Filij tui de longe venient, & filiae tuae de latere surgent. Altitudo etiam secundum gradus dignitatis consideratur. In altum enim erigitur, dum super laicos ordo sacerdotalis, & super sacerdotalem episcopalis, & super hunc archiepiscopalis, & super omnes denique papa episcopus Romanorum collocatur. Sacrarium significat ordinem virginum. Chorus ordinem continentium. Nauis ordinem coniugatorum. Strictius nanque est sanctuarium quam chorus, & chorus quam nauis, & pauciores sunt virgines quam continentium, & continentium quam coniugati. Sacratior est etiam locus sanctuarium quam chorus, & chorus quam nauis. Sic dignior est chorus virginum quam ordo continentium, & dignior ordo continentium quam coniugatorum. Atrium sunt falsi christiani, qui sunt sanctificati in eo quod baptizati, sed pleni sunt putredine cadauerum, quia sunt pleni corruptione vitiorum. De hoc atrio scriptum est. Atrium, quod foris est, noli metiri, quia proiectum est, & datum Gentibus: quia falsi christiani damnabuntur cum Gentibus, & dabuntur ad puniendum daemonebus. Altare Christus est, super quem non solum sacrificia bonorum operum, sed etiam orationum offerimus dicentes. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c. Turris est nomen Domini sicut scriptum est. Turris fortissima nomen Domini, ad eam fugiet iustus & saluabitur. Signa sunt praedicatorum, qui verba Dei loquuntur. Fenestrae vitreae sunt viri spirituales, per quos nobis diuina cognitio illucet. Interior dealbatura significat munditiam cordium. Exterior munditiam

Camentum.
Fundamentum.
Ephe. 2.
Parietes.
Tectum.
Longitudo.
Latitudo.
Altitudo.
Matt. 8.
Esa. 43.
Esa. 60.
E Sacrarium.
Chorus.
Nauis.
Atrium.
Apo. 1.
Altare.
Turris.
Prou. 18.
Campus.
Vitis.
Dealbatura.

Cerei. r. munditiam corporum. Duodecim cerei duodecim sunt Apostoli, qui vexillum crucis, & fidem passionis Christi prædicauerunt per quatuor partes mundi. **G** Habet ergo sancta ecclesia singulos lapides per singulos fideles, cæmentum per charitatem, fundamentum per prophetas & Apostolos, parietes per cõtemplatiuos, tectum per actiuos. Habet longitudinẽ per diuturnitatem temporum, latitudinem per multitudinem populorum, altitudinem per differentiam meritorum, sacrarium per ordinem virginum, chororum per ordinem continentium, nauem per ordinem coniugatorum. Habet altare Christum, turrim per nomẽ Domini, signa p. prædicatores. Habet vitreas fenestras per viros spirituales, interiorem dealbaturam per munditiã cordiũ, exteriorem per munditiam corporum. duodecim cæreos per duodecim Apostolos. Sequitur põtifex, qui significat Christum, qui circuiuit ecclesiam suam, primum in tempore naturalis legis admonendo eam per patriarchas. Deinde in tempore legis scriptæ admonendo eam per prophetas. Deinde in tempore gratiẽ per semetipsum eam circuiuit & introiuit, foris eam erudiendo per doctrinam, intus sanctificando per gratiam. In primo circuitu dixit. Carnem cum sanguine non comedetis. In secundo dixit. Non occidetis. In tertio dixit. Qui irascitur fratri suo, reus est iudicio. Multi autem existimantur in hoc spiritali edificio per sanctitatẽ contineri, qui longe ab ipso per prauitatem sunt remoti. Extra ipsum sunt immundi, fornicarij, concubinarij, adulteri, incestuosi, ebriosi, sceleratores, auari, fures, rapaces, odiosi, homicidæ, mendaces, periuri, & qui dicunt fratri suo fatue: qui vident mulierem ad concupiscendum eam. Nec ipsius sunt lapides, qui charitatis non sunt participes. Talem igitur vi. am fratres agamus, vt Dei lapides esse possimus. Quod ipse præstare dignetur, qui viuut & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Matt. 5.
Extra eccl. qui sint.
Matt. 5.

In dedicatione ecclesie tropologicæ.
Sermo. I I.

H Antificauit Dominus tabernaculum suum. Tabernaculum Domini secundum sensum tropologicum est anima. Habet autem ipsa anima, quæ tabernaculum Domini dicitur, lapides suos, cæmentum suum, & cætera, quæ ad cõstructionem ecclesie pertinent, sicut ea in præcedenti sermone disposuimus. Lapidem istius tabernaculi sunt singule virtutes per exercitationem bene politæ, & per immobilitatem contra vitia stabiles. Cæmentum est Charitas, per quam ceteræ virtutes complectuntur, vniuntur, equantur, & continentur. Fundamentum Christus est, sicut ait Apostolus. Fundamentum aliud nemo ponere potest præter id, quod positum est quod est Christus Iesus. Habet parietes per contemplationem cælestium bonorum, per quam fundamentum suo, id est Christo a terrenis affectibus elongata viciniam inheret. Habet etiam tectum per bonam actionem, per quam indigentibus temporalia pro æternis administrat. Habet longitudinem per fidem per quã cuncta quæ Deus per se, per angelos, per ho-

Lapides.
Cæmentum.
Fundamentum.
1. Cor. 3.
Parietes.
Tectum.
Logitudo

mines fecit ab initio vel facturus est vsque in finem vera esse credit. Habet altitudinẽ per spem, per quã erigitur a terrenis ad cælestia, a transitorijs ad æterna, a visibilibus ad inuisibilia, a corporalibus ad spiritalia. Habet latitudinem per charitatem, per quam dilatatur dextrorsum & sinistrorsum, dextrorsum ad amicos, sinistrorsum ad amicos diligendos in Deo, ad inimicos diligendos propter Deum. Habet sacrarium, per hoc quod facta est ad imaginem Dei. Sicut enim in edificio ecclesie, sacrarium nihil est dignius, sic in anima diuina imagine nihil est sanctius, nihil nobilius, aut excellentius. Habet chorum, per hoc quod facta est ad similitudinẽ Dei. Sicut namque in ecclesia post sacrarium chorus primus inuenitur, sic in anima post diuinam imaginem diuina similitudo sublimior intelligitur. Habet nauem suam per sensualitatem, sicut enim in nauis ecclesie consistunt coniugati, sic in sensualitate continentur quinque sensus corporis nostri, qui bene dicuntur coniugati, quia in terrenis rebus habent & per exercitationem cognitionis propagationem, & per experimentum naturale delectationis voluptatem. Habet atrium per carnem, in qua sunt quasi cadauera mortuorum originales fomites vitiorum. Habet altare cor suum, de quo scriptum est. Cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Habet vitreas fenestras sensus spirituales, per quos radio veri Solis illustratur, & a cæcitate ignorantie suæ liberatur. Habet turrim nomẽ Domini de qua scriptum. Turris fortissima nomẽ Domini, ad eã confugiet iustus, & saluabitur. Habet signa per prædicationem, per quam ad cultum Dei conuocat elongatos. Habet interiorem dealbaturam per munditiam cordis, exteriorem per munditiam corporis. Habet duodecim cæreos, quibus illuminatur secundum doctrinam duodecim Apostolorum, per quam ad fidem per bonam operationem eruditur. Habet pontificem sanctam Trinitatem. Circuit eam Pater per potentiam, Filius per sapientiam, Spiritus sanctus per benignitatem. Pater per potentiam incutit timorem, filius per sapientiam confert cognitionem, Spiritus sanctus per benignitatem confert consolationem. Pater dicit. Ego feci cælum & terrã, mare & omnia quæ in eis sunt. Ego angelis peccantibus non peperci. Ego Adam de paradiso proieci. Ego primordiale genus diluio perdidici. Ego Sodomam & Gomorrah subueri. Ego pharaonem cum exercitu suo submersi. Ego populum Israeliticum peccantem puniui: mihi aperi ne sic faciam tibi. Filius dicit. Ego sum sapientia Dei, qui ex ore Altissimi prodiui: ego attingo a fine vsque ad finem fortiter. Ego sum sermo Dei viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: mihi aperi ne forte non parcam tibi. Spiritus sanctus dicit. Ego a patre & filio procedo, amor vtriusque, lapidum subleuator, dolentium consolator: mihi aperi si vis spiritali gaudio lætificari. Isti tamen tres sicut sunt vnus Deus, sic sunt pontifex vnus. Sanctificat itaque Trinitas ecclesiam istam intus & foris. Intus ab inquinamento spiritus, foris ab inquinamento carnis. Habet ergo ecclesia ista, id est anima lapides per virtutes, cæmentum per chari-

Altitudo.
Latitudo.
I Sacrariũ.
Chorus.
Nauis.
Atrium.
Altare.
Psal. 50.
Vitrinæ.
Turris.
Pro. 17.
Câpanæ.
Dealbatura.
Cerei. 12.
K Pontifex.
Pater.
Filius.
Spiritus sanctus.
L Sanctificatio animæ.
Epilogus.

Exhortatio.

charitatem, fundamentum per Christum, parietes per cõtemplationem, tectum per bonam actionem, longitudinem per fidem, altitudinem per spem, latitudinem per charitatem, sacrarium per hoc quod facta est ad imaginem Dei, chororum per hoc quod facta est ad Dei similitudinẽ, nauem per sensualitatem, atrium per carnem, altare per cor contritum. Habet & vitreas fenestras per sensus spirituales, turrim per nomen Domini, signa per prædicationem, interiorem dealbaturam per munditiam cordis, exteriorem per munditiam corporis, duodecim cæreos per duodecim Apostolorum doctrinam. Pontifex eius est Trinitas sancta. Conetur igitur fratres charissimi vnusquisque vestrum, conetur, inquam, vt secundum ea, quæ supra dicta sunt tabernaculum Dei fiat, vt in ipso dignetur Deus habitare. Magnus est enim honor, magna securitas, magna gloria Deum in se habere habitorem. Prouidendum itaque nobis summo opere est, vt tales simus intus & foris, intus per fidem, foris per bonam operationem, vt Dominus maiestatis ad nos venire, & apud nos dignetur facere mansionem. Sed quia tales sine eius gratia esse non possumus, ipsam incessanter necesse est imploramus. Ipse namque dabit gratiam, & non solum gratiam, sed & gloriam: gratiam in via, gloriam in patria: gratiam in mundo, gloriam in cælo: gratiam in præsentia, gloriam in futuro: gratiam in itinere, gloriam in peruentione: gratiam in tempore, gloriam in æternitate: gratiam in iustificatione, gloriam in beatitudine: gratiam in merito, gloriam in merito præmio, in qua viuut & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

In dedicatione ecclesie anagogicæ.
Sermo. III.

M Auda Hierusalem Dominum. Hierusalem ciuitas sancta, & ciuitas sancti, sancta ecclesia est: quæ sicut ciuitas edificatur, & aedificata diuersis ornamentis ornatur. Habet hæc ciuitas sancta, id est ecclesia lapides suos, murum suum, turres suas, aedificia sua, portas suas. Habet lapides, scilicet fideles, qui sicut per cæmentum lapis iungitur lapidi, sic per charitatem iunguntur sibi. Habet murum per munimen virtutum, quibus ipsa contra vitia firmatur, ne vitia irruentia auferant illi spiritalia bona. Habet turres per illos, qui sunt in contemplatione sublimes. Quasi namque turres in sancta ecclesia leuantur, dum perfecti quiq; relictis terrenis ad cælestia per contemplationem iubilantur. Habet aedificia minora, habet maiora, habet maxima. Minora habet aedificia per vitam coniugatorum, maiora per vitam continentium, maxima per vitam virginum. Vita namque coniugatorum per terrenorum actionem, & generandi voluptatem circa ima subsistit. Vita vero continentium per virtutum exercitationem, & bonorum operum exhibitionem ad altiora se subrigit. Vita vero virginum per cordis puritatem, & carnis integritatem ad cælestia se extollit. Habet aedificia lapidea, habet eburnea. Lapidea habet per illos, qui sunt in fide firmi, eburnea per illos, qui

M
Psal. 147.
Lapides.
Murus.
Turres.
N
Aedificia.

qui sunt castitate nitidi. Lapis namque per firmitatem significat fidem, Ebur vero per naturæ frigiditatem significat castitatem. Habet portas diuersas, per quas diuersæ nationis & conuersationis homines a se dudum remotos inducit, & ciues suos & domesticos facit. Habet portas, portam gregis, portam piscium, portam veterem, portam vallis, portam stercoris, portam fontis, portam aquarum, portam equorum, portam iudicalem. Quarum mysticam significationem vobis breuiter prout dominus dedit adnotabo. Porta gregis erat illa, vbi erat probatica piscina. i. ouilis piscinæ, quia ibi abluebantur carnes ouium, quæ in sacrificio ponebantur. Porta vero gregis, eo quod ouis innocens animal est, significat innocentiam. Per hanc itaque portam inducuntur nocetes & fiunt innocentes, nocentes per culpam, innocentes per iustitiam. Per culpam foris, per iustitiam intus. Foris lupi, intus oues, Lupi per rapacitatem, oues per simplicitatẽ. O quam bona porta, in qua talia fecit dextera excelsum. Porta piscium vocabatur porta illa, per quam pisces de mari venientes inferebantur. Porta ista significat penitentiam, quæ quasi vnã columnam habet hinc per compunctionem cordis, alteram inde per confessionem oris, tectum vero desuper satisfactionem operis. Per istam verò inuehuntur inquietudine seculi præsentis agitati, salo, samaritati, fœtore corrupti, vndositate elati, squamis veteris hominis hispidi, cæno carnalis delectationis polluti, a luce veri Solis alieni, rete beati Petri vel eius vicem agentium de fluctibus mundanis educti, & in sanctam Hierusalem, id est ecclesiam, squamis peccatorum detractis inducti. Sunt tamen quidam, qui ad similitudinẽ anguillarum pelle veteris hominis se stringentes, luto vitiorum inhaerentes, vel sepe vel semper rete dominicum effugiunt, & sursum ad lucem veritatis non veniunt, vt ibi mortificentur sibi, viuificenturque, & viuunt Deo. Porta vetus charitas est, sicut scriptum est. Charissimi, non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio. Per hanc portam intrant, qui se de amore seculi transferunt ad amorem Dei. Per hanc intravit beata Maria Magdalene, quæ post tot & tanta carnis scandala facta est ex lebetephiala, de vase contumeliæ in vas translata gloriæ. Porta vallis, quæ erat contra vallem Iosaphat, significat humilitatem. Per hanc intrant illi, qui de superbia diaboli redeunt ad humilitatem Christi. Foris sublimes, intus humiles. Foris similes cedro, intus hyssopo. Cedro per elationem, hyssopo per humilitatem. Per elationem auersi, per humilitatem conuersi, id est a Deo auersi, ad Deum conuersi. Porta stercoris, quæ erat in inferiori parte ciuitatis, per quam purgationes eliminabantur, significat excommunicationem. Per hanc non inducuntur, sed eijciuntur prophani, qui sunt stercora per culpam & proiectur per vindictam, stercora proprio facto, proiectur rur verbo diuino. Non enim decet vt accubet hædus cum agno, peccator cum iusto, immundus cum mundo, adulter cum Christo, ne fortè iustus prouocatus exemplo peccatoris extendat ad M. Hug. à S. Vict. To. ij. Ec iniqui-

Lapis.
Ebur.
Portæ.
O
Gregis.
Piscium.
Vetus.
1. Ioan. 2.
Vallis.
Stercoris.

Fontis Siloe

iniquitatem manus suas. Porta fontis dicta est, quia erat contra fontem Siloe, Siloe interpretatur missus, & significat Christum, quem misit pater ad salutem generis humani. O quam bonus fons. Fons iste sapientiae uerbum Dei in excelsis, cuius riuulo potantur sitibundi, satiantur famelici, reuocantur abiecti, sanantur aegroti, reconciliantur inimici, liberantur captiui iustificantur impij, beatificantur miseri? Porta ergo Siloe fides est Christi. Qui extra hanc portam sunt, sunt infideles, qui intra sunt, sunt fideles. Infideles membra diaboli, fideles membra Christi. Membra diaboli diabolo vnita, cum diabolo damnanda, vnita per culpam, damnanda per poenam. Membra Christi Christo vnita per fidem, cum Christo beatificanda per gloriam. Porta aquarum significat compunctionem. Qui hanc ingrediuntur, in hac abluuntur. Extra hac sordidi, intra hanc mundi, extra nigri, intra candidi, extra haedi, intra agni. Porta equorum significat uictorum refrenationem. Qui per hanc ingrediuntur, cohibent freno temperantia impetum irae, hiatum auaritia, voracitatem gula, fluxum luxuria. Porta iudicialis significat discretionem. Per hanc qui ingrediuntur, discernunt inter sanctum & profanum, mundum & immundum, verum & falsum, bonum & malum, iustitiam & culpam, veritatem & mendacium, honestum & inhonestum. Habet itaque sancta ecclesia murum per munimen virtutum, turres per illos qui sunt in contemplatione sublimes, diuersa aedificia per diuersa bene uiuentium merita, portas diuersas per diuersas gratiae celestis operationes, portam gregis per innocentiam, portam piscium per poenitentiam, portam veterem per charitatem, portam uallis per humilitatem, portam stercoris per excommunicationem, portam fontis per fidem, portam aquarum per compunctionem, portam equorum per uictorum refrenationem, portam iudicalem per discretionem. Beati qui ingrediuntur per portas istas. Studeamus fratres charissimi, studeamus tam gloriose ciuitatis ciues esse, & in ipsa Dño Deo nostro sacrificium laudis immolare, offerentes illi vitulos labiorum nostrorum, qui uiuit & reg. per o. s. f. Amen.

Aquarum

Equorum

Iudicialis

Epilogus

In natiuitate beatae Mariae. Sermo. IIII.

Mundus mare est.

Ve maris stella. Praesens seculum fratres charissimi mare est. Ad similitudinem namque maris foetet, tumet, falsum est, & instabile. Foetet per luxuriam, tumet per superbiam, instabile est per curiositatem. Oportet itaque fratres charissimi habere nauem, & ea, quae ad nauem pertinent, si tam periculo sum mare sine periculo transire volumus. Oportet nos habere nauem, malum, velum, & duo ligna inter quae velum extenditur, superius & inferius cherucum, quem gallum ventum obseruantem vocare possumus, debemus habere chordas, remos, gubernaculum, anchoram, escam nobis necessariam, Rete etiam habeamus, ut aliquem piscem extrahere valeamus. Videte quid ista significant. Nauis significat fidem, quae in Abraham, qui fuit prima credendi via,

Pulcher. Discursus pro Concionate.

Nauis.

quasi in vno ligno initium cepit, & adhuc in Isaac & Iacob satis aucta fuit. Caeptum autem postmodum dilatari nauis ista secundum propagationem decem tribuum. Numerus credentium quanto magis creuit, tanto magis nauem fidei dilatauit. Deinde post transitum maris rubri suscipientibus filiis Israel legem Dei, & in ipsis in terra promissionis postmodum multiplicatis amplius est dilatata. Deinde veniente Christo, & ipso pro genere humano passio, & in omni terra sono apostolicae praedicationis audito, postquam plenitudo gentium intrare coepit, multum nauem istam dilatauit. In tempore autem Antichristi refrigerante charitate multorum, falsis fidelibus exclusis rursum in altum reducetur & constringetur, & sicut in Adam in prora fidei fuit primum lignum, sic vltimus iustus in puppi eius erit vltimum lignum. Sane quicumque ab initio mare praesentis seculi salubriter transfretauerunt, quicumque pericula eius euaferunt, quicumque ad portum salutis peruenerunt, omnes nauis fidei nauigauerunt, & transierunt. Fide gratiore hostiam Abel obtulit Deo quam Cain, per quam testimonium consecutus est esse iustus, & per illam defunctus adhuc loquitur. Fide Henoch placuit Deo, & translatus est. Fide Noe aptauit arcam in salutem domus suae. Fide qui vocatus est Abraham obediuit exire in locum quem accepturus erat. Fide Sara sterilis accepit virtutem conceptionis. Fide Isaac singulos filiorum benedixit. Fide Ioseph moriens de reuersione in terram promissionis filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis illic asportandis mandauit. Fide Moyses natus occultatus est. Fide se filium filiae Pharaonis negauit. Fide Pascha celebravit. Fide filij Israel mare rubrum transierunt. Fide muri Iericho corruerunt. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim merities narrantem de sanctis antiquis, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Quorum alij obturauerunt ora leonum ut Daniel. Alij extinxerunt impetum ignis ut tres pueri. Conualuerunt de infirmitate ut Iob, Ezechias. fortes facti sunt in bello ut Iosue, Iudas Machabaeus. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos ut per Eliam, & per Eliseum. Alij distenti sunt non suscipientes a morte temporali per transgressionem legis redemptionem, sicut septem fratres qui in libro Machabaeorum passi leguntur. Alij lapidati sunt ut Hieremias in Aegypto, Ezechiel in Babylone. Secti sunt ut Esaias. In occisione gladij mortui sunt ut Vrias, Iosias. Circuierunt in melotis ut Elias, & alij eremicolae. Et ij omnes, & multi alij fide pericula praesentis seculi transierunt, eo quod testimonio fidei probati inuenti sunt. Istius nauis tabulae sunt sacrae scripturae sententiae, & ad eius fabricationem alias tabulae nobis tradit vetus testamentum, alias nouum. Clauis, quibus istae tabulae compinguntur, id est sententiae coniunguntur, auctoritates sunt sanctorum, quibus concordant ea, quae continentur in serie duum testamentorum. Ista tabulae exciduntur per lectionem, dolantur per meditationem. Malus, qui in altum dirigitur, significat spem, per quam leuamur ad caelestia grada & lapieda, sicut scriptum

Q. Fidei praeconia gratiosa.

Heb. 11.

R. Nauis tabulae.

Clauis.

Malus. Coloss. 3.

Velum.

Antennae.

Gallus in mali summo.

1. Ioan. 4. 1. Cor. 12. Chordae seu funes & cameli.

Remi.

Aquae.

Matt. 5. Rom. 12. Gubernaculum.

Anchora.

Escam.

Psal. 106.

Psal. 106.

Rete.

Celestima.

Psal. 33.

Ventus.

prum est. Quae sursum sunt quaerite, non quae super terram, quae sursum sunt sapite, ubi Christus est in dextera Dei patris. Velum charitas est, quae extenditur, anteriorum, dextrorsum, sinistrorsum. Anteriorum per desiderium futurorum, dextrorsum per dilectionem amicorum, sinistrorsum per dilectionem inimicorum. Duo ligna superius & inferius significant, rationem & sensualitatem, rationem superius, inferius sensualitatem. Debet charitas superius firmari per rationem, & immobiliter teneri, inferius vero per sensualitatem non solum teneri, sed & moueri, quia per eam debet in bona actione exerceri. Sic etiam fit in naui materiali, quia lignum superius non mouetur, & lignum inferius mouetur. Galliculus significat discretionem spirituum. Ad hoc enim galliculus, vel aliud aliquid vice eius malo superponitur, ut eo quod ventus vel vnde spiraret discernatur. De hoc itaque gallo. i. spiritu probatio scriptum est. Probate spiritus utrum ex Deo sint. Et item, alij datur discretio spirituum. Chordae sunt virtutes, humilitas, patientia, compassio, modestia, castitas, continentia, constantia, mansuetudo, bonitas, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia. Ista chordae, id est virtutes per exercitiam debent semper extendi ut per eam nostrae spei malus possit firmari. Nullum enim malus spei potest habere firmamentum, si exercitiam contingat deesse virtutum. Sequuntur remi, qui de nauis emittuntur, & in aquas demittuntur, per quos bona opera significantur, quae de fide procedunt, & in aquas id est in proximos se extendunt. Aquae enim sunt populi, qui oriuntur per natiuitatem, fluunt per mortalitatem, & effluunt per mortem. Debemus autem habere remos istos non solum a dextris, ut bona faciamus his, qui nobis bene faciunt, sed etiam a sinistris, ut beneficiamus & his, qui nobis male faciunt, sicut scriptum est. Benefacite his, qui vos oderunt. Et si esurierit, inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Gubernaculum quo nauis dirigitur, significat discretionem, quae nos in directum ducit, ne vel a dextris desolamur per prospera, vel a sinistris frangamur per aduersa. Anchora nostra humilitas est, quae ad ima demittitur, per quam nauis nostra stabilitur, ne forte flante vento diabolicarum suggestionum, & turbante mare cogitationum nostrarum nauis nostra concutatur, & in profundum demergatur. Debet ergo nauis fidei nostrae per humilitatem firmari & stabiliri, ut in tempore tetationis habeat firmum statum quamuis habere non possit liberum cursum. Escam habere debemus per scripturarum lectionem. Ista escam non appetunt mali, sicut scriptum est. Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinqua uerunt usque ad portas mortis, ista bonis tribuitur, sicut scriptum est. Misit uerbum suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Rete significat praedicationem. Ista rete debemus sine cessatione exercere, & eo homines praesentis seculi fluctibus submersos extrahere, & sicut quibus peccatorum detractis domino nostro Iesu Christo praeparare. Debemus quoque more nauarum celestium cantare per diuina laudis modulationem, sicut Psal. ait. Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Post haec omnia necessarius est nobis ventus, qui significat spiritus sancti aspirationem, ut per ipsam dirigamur

Epilogus.

Iacob. 1.

Maria virgo.

T. Versus octo syllabi. Amos. 4.

Squit mare, fremunt venti. Fluctus surgunt turbulenti, Nauis currit, sed currenti. Tot occurrunt obuia. Hinc syrenae voluptatis, Draco, canes, cum piratis Mortem penes desperatis, Haec intentant omnia. Post abyssos nunc ad caelum, Furens unda fert phaselum, Nutat malus, fluit velum, Nauta cessat opera. Contabescit in his malis Homo nosser animalis: Tu nos mater spiritualis Pereuntes libera Iesu sacri ventris fructus, Nobis inter mundi fluctus. Sis via, dux, & conductus Liber ad caelestia. Tene clauum, rege nauem, Tu procellam sedans grauem. Portum nobis det suauem Pro tua potentia, Ex te natus, nobis datus, Qui Deus regnat beatus, Per immensa secula. Amen.

In Aduentu Domini. Sermo. V.

Aratus esto Israel in occursum Domini, quoniam venit. Sicut sacer est omnis, fratres charissimi, locus in quantum est locus, sic sacrum est omne tempus in quantum est tempus. Dicimus in aliquo respectu alterius loci bonus aut malus est iste locus, & respectu alterius temporis bonum aut malum est M. Hug. a S. Vict. To. ij. Ee 2 istud

istud tempus, quis propter locū & tempus non dicitur hęc vel illa, sed pp loco & tēpori accidentia. Sicut igitur alius locus dicitur minus sacer propter perpetratam culpam, & alius magis sacer propter operam inibi gratiam: sic aliquod tempus minus sacrum dicitur propter factā in ipso aliquam iniquitatem, & aliquod magis sacrum nominatur pp aliquā in ipso excedendam religionem. Omne tñ sacrum est tps in quātum est locus. Est itaq; fratres modo tēpus aduentus dñici, in quo debemus per aliquā spūalem religionem pparari. Tempus est, in quo venit Deus hō ad hominem pro homine redimendo, liberando, iustificando, beatificando. Redimendo de culpa, liberādo de pœna, iustificando per gratiam, beatificando p gloriam. In hoc itaq; tam sacro tēpore debemus in bono propensius exerceri, vt per eius gratiam mereamur abundantius visitari. Certe si rex dignaretur ad nos venire, & nobiscum facere mansionem, diligenter & nos, & nostra in eius susceptionem ppararemus. Studeamus ergo fratres, qui adhuc foris forsitan seruilibus operibus deseruimus, studeamus domū cordis nostri intrare, fenestras eius aperire, quid ibi deceat, & quid non deceat inspicere, telas araneorum deponere, scopis aream mundare, lutū & paleā eijcere, iunco recenti, herbis odoriferis, floribus redolentibus mundatam tegere, cortinis varijs parietes ornare, festiuis vestibus nos induere, solēne conuiuium instaurare, & iucundis deinde cantibus in occursum eius exultare. Si extra nos fuimus seruilibus operibus idest peccatis intenti, reuertamur ad cor nostrum, sicut propheta docet dicens. Redite puaricatores ad cor. Fenestrę huius domus sunt sensus spirituales, per quos diuina cognitio nobis irradiat, & penetralia nostrę mentis illustrat. Has fenestras per diligentem circumspectionem aperiamus, vt quid ibi sit bonum, quid malū discernamus, bonum custodiamus, malum eijciamus. Araneorum telę, quę tenues sunt, & in altum pendent, mentis humanę designant elationem. Alius eleuatur propter nobilitatem generis, alius pp florem pulchritudinis, alius pp robur fortitudinis, alius pp cumulum possessionis, alius propter factum potestatis, alius propter maiorem sibi collatam prerogatiuam gratię celestis. Sed quisquis superbit, quasi telas aranearū inanes in altum texit. Deponamus fratres has telas per elationis depressionem. Sicut Apostolus precipit dicens. Noli altum sapere, sed time. Mundemus quoque aream cordis nostri, eijciētes paleam & lutum. Lutum inquinat, palea transuolat. Ideo lutum significat immunditiam, palea vanam gloriam. Eijciamus hoc & illam per cordis compunctionem, & oris confessionem. Denique quasi quodam iunco tegamus aream cordis per satisfactionem penitentię, nequid transactę terrenę & carnalis vitę in nobis appareat. Sicut Dauid dicit: Beati quorum remissę sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Herbas quoque odoriferas, & flores redolentes habeamus per bonam opinionem, vt cum Apostolo dicere possimus Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Varię cortinę sunt virtutes diuersę. Has extendere debemus per virtutum exercitationem. Cortina

alia viridis, alia hyacinthina, alia crocea, alia nigra, alia rubra, alia candida. Viridis significat fidem, quia sicut in rebus de terra nascentibus viror primum sensui occurrit, ita fides omnium virtutum prima consistit. Prima dico ordine non dignitate. Omnes enim virtutes Caritas dignitate pœcedit, sine quę cęterę nihil profunt. Hyacinthina spem celestium designat, eo quod colorem cęli & aeris purioris in se demonstrat. Per crocei coloris cortinam caritas figuratur, eo quod croceus color flammam imitatur. Cortina nigra humilitatem insinuat, quę sibi nigredinem peccatorum suorum semper repręsentat. Rubra patientiam, quę nonnunquam rubescit sanguine passionis. Candida designat munditiam, quę semper sine forde candescit. Cultiores vestes fratres bona designant opera. Sicut nanque pulchrę vestes homines foris coram hominibus decorant, sic bona opera sanctum & iustum pœdicant, & commēdāt. Nihil ergo his vestibus circa nos gloriosius, nihil pretiosius, nihil laudabilius, nihil vtilius. Istis studeamus indui, si in occursum Domini volumus esse gloriosi. Cibum debemus pparare per frequentiore & solentiore sacre scripturę lectionem & meditationem. Per hunc cibum anima roboratur, per hūc impingatur, per hunc in bono opere vires accipit, & illas ad perfectum sine defectu perducit. Sed & cantibus iucunditatem cordis in eius aduentu demonstrare debemus. Sicut scriptum est. Benedicite gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.

¶ Curemus ergo, curemus fenestras huius domus aperire per mentis circumspectionem, telas araneorum deponere per elationis depressionē, aream scopare per criminis confessionem, iunco tegere per pœnitentię satisfactionem, cortinas per parietes extendere per exercitationem virtutum, pretiosis vestibus indui per exhibitionem bonorum operum, escas pparare per sacre scripturę lectionem & meditationem, cantu psallere per diuinę laudis decantationem. Taliter curemus pparari in occursum Domini, vt mereamur ab illo visitari, Qui viuit & regnat Deus.

¶ In festo cuiuslibet sancti. Sermo. VI.

¶ Acra scriptura laudem decantans iusti in capite libri, de ipso dicit, Erit tanq; lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Quęrendum est nobis fratres charissimi quę sunt istę aquę, quis decursus aquarum, quę radix ligni, quis stipes, qui rami, quis fructus. Aq; istę dona sunt gratię, quibus Deus iustum irrigat, vt crescat & fructū faciat. Decursus aquarum vices sunt aspirationum. Scriptum est. Spiritus ubi vult spirat, & nescis vnde veniat, & quō vadat. Affluit nobis itaque Spiritus sanctus, & defluit, accedit, & recedit. Affluit ad nostram iustificationem, defluit ad nostram humiliationem. Accedit vt crescamus, recedit ne superbiamus. Vt crescamus virtute, ne superbiamus de virtute propter

Pulchre discurre re & scio nator pōt.

Z Vestes cultę.

Cibus festiuis.

Cantica.

Epilogus.

A Psal. 1.

Totum notabile.

Aque circa iustum.

Ioan. 3.

pter gratiam abundantem. Fons Christus, flumina dona, quibus iustus vegetatur, augmentatur, cōsumatur per perfectionem. Radix arboris huius est fides, quę est origo & fundamentum aliarum virtutū, & radix bonorū operum. Per istam radicē iustus in Deo plantatur, sine qua nullū fructū bonum profert. Sicut Apostolus ait. Sine fide, n. impossibile est placere Deo. O q; bona radix ista, quę sumit initium boni, vita iusti. Stipes designat spem superiorū bonorum, per quam erigimur & roboramur a transitu riji ad æterna conscendentes. Rami caritatem insinuant, quę sursum erigitur per dilectionem Dei, & in latum extenditur per dilectionem proximi. Medulla, quę intrinsecus latet occultam significat cordis intentionem. Cortex, qui patet manifestam bonę conuersationis superficiem. Intentio cordis ad solam spectat conscientiam, superficies vero conuersationis etiā ad famam, istam iudicat solus Deus, illā etiam proximus. Propterea ista prodest tñ tibi, illa vero prodesse pōt, & alteri, si te tñ velit imitari. Folia quibus vestitur significant bonam actionem, p quā iustus circumdatur & ornatur. Viror foliorum exprimit eiusdem actionis perseverantiā & perpetuitatē. Flores pp suam redolentiam significant bonam famam. Istos flores arbor illa frondosa & fructifera, q; in cœlum comas extulit dicens, Nostra conuersatio in cœlis est, istos inquam flores illa habebat & redolebat, quando dicebat, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. De his floribus scriptum est. Melius est nomen bonum, quā vāgueta pretiosa. De malis aut. Nomen impiorum putrescet. Habet quoque fructum lignum istud, habet fructum extra fructum intra fructum supra. Intra in animo, extra corā proximo, supra in Deo. In animo per bonam cōsciētiam, coram proximo per doctrinam, in Deo p gloriam. Habet igitur lignū istud, iustis videlicet secus salutariū decursus aquarum plantatus radicem per fidem, stipitem per spem, ramos per caritatem, medullam per intentionem, corticem per conuersationis speciem, folia per bonam actionem, flores per bonam opinionem, fructum sicut superius dictum est, intus per conscientiam, foris per doctrinam, supra per gloriā. Talis fuit fratres charissimi iustus iste. Beatus enim hic, cuius hodie festa celebramus, cuius virtutes recitamus, cuius sanctitatem commendamus, cuius suffragium imploramus. Illuminamur verbo, formamur exemplo, munimur patrocinio. Tales esse fratres laboremus, & imitemur patrem filij, magistrum discipuli, dominum serui, milites duces, oves pastorem. Sed quia nostris viribus talia facere non valeamus, Dñm exoremus, qui omnib. dat affluenter & non improperat, vt flumine sapientię suę, cuius impetus letificat ciuitatem eius, nostri cordis ariditatem irrigare dignetur, vt fluant de ventre mentis nostrę flumina aquę viuę salubris in vitam æternam. Per hanc enim aquam, si nostri cordis horum irrigauerit, vegetabitur in nobis radix fidei, roborabitur stipes spei, erigentur & extendentur rami caritatis, producentur folia boni operis, flores bonę opinionis, fructus iustificationis & glorificationis, iustificationis in via, glorificationis in patria. Ad cuius patrię ingressum absterget Deus omnem la-

chrymam ab oculis sanctorum suorum. Et dabit quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę. s. pparauit Deus diligenti bus se, Qui viuit & regnat per o. f. f. Amen.

¶ In festo Apostolorum. Sermo VII.

Vi sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbę ad fenestras? Beatorum fratres Apostolorū solēnia celebramus, in quorum pconium, & laudem, & admirationem eorum dignitatem & excellentiam admiratus ppheta diuinitus inspiratus, oraculo tali proclamauit dicens. Qui sunt isti & c. Huius igitur oraculi verba tam pœclari tāq; diuina ad laudem & honorem & gloriam eorū de quibus dicta sunt, & vestram vtilitatē quibus dicenda sunt, exponenda prout Deus scientiarum Dominus dederit prompta deuotione aggredimur, (pe consummationem promittimus. Qui sunt isti (inquit) qui vt nubes volant. Quia pulchre & conuenienter fratres charissimi sancti Apostoli nubibus comparantur, & per nubes significantur. Sicut nāque non solum ex sensu nostro, sed & ex verbis sanctoū colligimus, quatuor habent nubes proprietates, per quas beatorum Apostolorum quatuor designantur principales virtutes. Nubes enim pluunt & protegunt, coruscant & volant. Sic Apostoli pluunt & protegunt, coruscant & volant. Pluerunt quando in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines or. ter. ver. eorum. Pluunt per pœdicationem, protegunt per intercessionem, per miracula coruscant, per contemplationem volant. Vnusquisque pluit vbi pœdicauit, pluit Thomas in India maiori. Bartholomęus in India minori. Simon & Iudas in Perside. Philippus in Scythia. Mattheus in Æthiopia. Marcus in Alexandria. Ioannes in Asia. Andreas in Achaia. Petrus in Cappadocia. Paulus in Græcia. Petrus & Paulus demum in Italia. Sic in principio gratię multo sono pœdicationis salutarium verborum pluuiam effuderunt. Istam pluuiam desiderabat Psal mista quando dicebat. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Suscepit itaque terra idest genus humanum terrenis intentum superueniētem imbrem istum, & fecit fructum: fructum de quo scriptum est, fructum vero vitę æternę. O quā bonę nubes iste, quāquam imber terram sic inebriat, vt talem fructum faciat. Adhuc nubium istarum stillicidijs irrigamur salutaribus, quando eorum scripta legimus aut meditamur. Protegunt per intercessionem. Ipsi etenim se medios inter Deum & nos ponunt, ne Deus facinora nostra per iram videat, & nos per districti iudicij feruorem puniat. Sic Paulus nubes fuit, & gentes per eum conuersas sibi commissas protexit, quando pro eis gratias agebat, & sine intermissione orabat. Adhuc quoque & ipse, & alij nos protegunt, quādo pro salute nostra pces ad Deum fundūt. Miraculis coruscant, mortuos suscitando, leprosos mundando, cęcos illuminando, & alios infirmos curando non solum in carne viuentes, sed & nunc cum Christo regnantes. Vo-

Esa. 46. Fenestrę domus nostrę.

Aranearū telę.

Pulchra de factu hominis.

Rom. 11.

Lutum. Palea.

Iunco.

Psal. 31.

Herbę odorifera.

2. Cor. 2.

Cortinę.

Esa. 60.

D Nubium proprietates. Notabile.

Psal. 18.

Psal. 142.

Ioan. 4.

Paulus.

Psal. 142.

Philip. 3. latus significat cōtemplationem. Nūquid nō ille volauerat, qui dicebat. Nostra aut conuersatio in cœlis est? Vere volauerunt, qui vsq; ad cœli palatium cum Christo regnātes concenderunt. Nubes igitur sunt Apostoli pluentes p̄ prædicationem, protegētes per orationē, coruscantes per virtutem, volantes per contemplationem. Et quasi columbæ ad fenestras suas. **Columba** Columba auis simplex est, nec intus habet iracundiā fellis, nec foris simulationem operis. Simpliciter ergo veram significat. **Fenestraz.** Fenestraz sensus corporis sunt, per quos egrediuntur interiora, & ingrediuntur exteriora. Sancti itaq; Apostoli quasi columbæ ad fenestras suas esse dicuntur, quia columbinam simplicitatem in suis sensibus habuisse dignoscuntur. **Tre. 4.** Sequitur versus de laude eorū. Candidiores niue, nitidiores lacte &c. Possumus per niuem, quæ de cœlo venit, & super omne candidum albet, virgines, & per lac, quod de fecunditate carnis nascitur, coniugatos noui testamenti accipere. Per ebur vero antiquum, eo quod elephas animal est castissimum, cōiuntes veteris testamenti. Per saphirum, eo quod cœli præter dat colorem, spirituales eiusdem testamenti viros recte possumus designare. Sancti autē Apostoli candidiores sunt niue, nitidiores lacte, rubicōdiores ebore antiquo, saphiro pulchriores: quia & virgines noui testamenti angelicam vitam honestate castitatis imitantes, & coniugatos legitime coniuuantes mirabili dignitate præcellunt, & continentes veteris testamenti etiam martyrio rubentes, & spirituales viros siue prophetas excellentia singulari transcendunt. **Matt. 13.** Multi nanque prophetae & reges veteris testamenti voluerunt videre quæ ipsi viderunt, & non viderunt: & audire quæ illi audierunt, & non audierunt. Vnde Esaias in spiritum contemplatus Christum colaphis cefum, spinis coronatum, cruce suspensum, ait. Vidimus eum, & non erat aspectus, desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum scientem infirmitatem. In nouo quoque testamento, martyres, confessores, virgines, & omnes denique sancti alij libenter Christum in carne vidissent, & eius doctrinam salutarem audissent si potuissent. Sed hoc priuilegium Apostolicæ dignitati concessum est. Omnes ergo sanctos beati Apostoli præcedunt, qui Christum in carne viderunt, & spiritus sancti cœlitus missi primitias acceperunt. Istos studeamus dignis præconijs venerari, istos bonis operibus imitari. Istorum exoremus regimine gubernari, istorum interuentu patrocinari. Desideremus denique iungi eorum confortio, & eorum frui gaudio. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre, &c.

In festiuitate cuiuslibet sancti. Ser. VIIII.

F **Osee. 14.** Sraël germinabit quasi liliū. Vnde canimus, Iustus germinabit sicut liliū, & florebit in æternum ante Dominū. In rebus visibilibus si sit qui gr̄at, tot possunt reperiri spiritualium rerum & inuisibilium significationes, quot in ipsis videlicet visibilibus & corporalibus rebus inueniuntur proprietates, siue intus in natura, siue foris in forma. Nō

solum nanque ipsa res nobis sunt quasi ad cognoscendum & experendum summum & æternum bonum directiones & exhortationes, sed naturales earum qualitates & formales dispositiones. Homo quippe, quem Dominus docet scientiam, reuocatur ad verum & immutabile bonum, non tantum intus per rationem & aspirationem, sed foris quoque p̄ scripturā & creaturā. Prima liliij proprietates, q̄ sensibus nostris occurrit, viror est. Cernimus etiam liliū in erectum crescere, nec huc aut illuc erectionis suæ statum inclinare. Medicinale est, & habet fibras in radice aptissime sibi coniunctas. Vestitur hasta baculi eius folijs suis. Inuenitur per ramulos suos sursum quando ad plenitudinem incrementi sui pertingit pluraliter discretum. Habet florem sexifidum candidū. Intus quibusdam granulis croceum suauē redolētē. Est etiam non solum erectum, sed & rectū. Hęc omnia spiritualiter iusto conueniunt. Viror designat fidem, eo quod fides prima sit in virtutibus, sicut viror primum cernitur in rebus germinantibus. Quod in superiori quodam sermone ostendimus. Erectio significat spem, per quam erigimur a præsentī seculo nequam ad supernorum spirituum societatem. Ad verē beatitudinis plenitudinem, ad æterni Dei contemplationem sperandam, amādam, desiderandam, quærendam, & inueniendam. Medicinalis est per prædicationem. Sicut nanque medicinae diuersis antidotis & medicamentis diuersæ curantur egritudines & infirmitates corporum, sic multiplici modo prædicationis egritudines curantur animarum. Pharmaca & medicamenta sanant apostemata, verbum prædicationis expellit peccata. Habet quoque iustus † fibras & radices intus vnitas, dum cōcordat in ipso cogitatio cogitationi, sensus sensui, voluntas voluntati, affectio affectiōni. Sic sibi concordat, nec de alio in aliud se transmutat. Sicut econuerso de stulto scriptum est. Stultus sicut luna mutatur. Sicut enim luna modo est prima, modo secūda, modo tertia, & sine intermissione de vno statu transfertur in alium. Ita stultus per carnalia desideria raptus alteratur, vt nunquam nec sibi nec alteri conueniens, sed semper dissidens inueniatur. Et notādum, quod folia liliij eriguntur, quia quicquid iustus exterius exercet per actionē sursum leuatur per intentionē. Rectus per iustitiā, tribuit. n. vnicuiq; qđ suū est, tribuit fideli quod fidelis est, infideli qđ infidelis est, iusto qđ iustus est, iniusto qđ iniustus est, amico qđ debet amico, in inimico qđ inimico, quæ sūt Cæsaris, Cæri, quæ sūt Dei Deo. Pluraliter ramulos diuidit p̄ multiplicē Spiritus sancti gratiā. Dū em̄ diuersis donis multipliciter pfundit, ramos diuidere nō incōueniēter dicitur. Candidus est p̄ mūditiā. Dū nanque ab omni inquinamēto mētis & spiritus purgatur, liliij cādorē per mūditię decorē imitatur. Sexifidus est p̄ perfectionē. Senarius etenim eo quod cōstat & perficitur ex partibus suis perfectionem significat. Partes sanarij sunt vnū duo tria, quæ simul constituūt sex, & siue dicas sexies vnū siue ter duo, siue bis tria, senarium consummabis. Grana in flore croceum colorē prædētia charitatē figurāt. Croceus nāque color

G Liliij proprietates, applicabiles iusto.

H Iusti proprietates.

† dōssas.

Eccl. 27.

Stultus vt Luna pulchre describitur. Liliij folia

Matt. 22.

Senarius.

Epilogus.

lor rutilum flammæ splendorem v̄ se ferre, sicut iam alibi demonstrauimus. Redolentia quoq; bonā exprimit famam, sicut in alijs sermonibus dictū est. Ad formam itaq; liliij iustus viret per fidē, erigitur per sp̄e, medetur p̄ prædicationem, coniungitur sibi p̄ vnauitatem, vestitur folijs suis per bonā actionem, rectus est per iustitiā, multiformiter discretus per multiplicem sp̄s sancti gratiā, candidus per mūditiā, sexifidus per perfectionē, croceus per charitatem, redolens per bonam opinionem. Sunt & aliæ liliij proprietates, sicut q̄ frigidæ naturæ esse dignoscitur, vitiōrum extinctionem insinuat, & quædam aliæ per quas virtutes & bona opera possunt figurari. Sed hæc modo de proprietatibus liliij dixisse sufficiat. Notanda sunt quoque quatuor verba, quæ dicta sunt, germinabit, florebit in æternum ante Dominum. In lilio fratres primum est germinare, extremum florere. Significat ergo germinare bonam inchoationem, florere consummationem. Quod vero ait in æternum exprimit perpetuam iusti in bono perseverantiam. Quod dixit ante Dominum, intentionem bonam. Germinat igitur iustus bona inchoando, floret consummando, in æternum perseverando, ante Dñm recta intētiōne bona sua faciēdo. Studeamus fratres sic germinare, sic florere p̄ merita & intercessionē iusti, cuius hodie solēnia celebramus, vt in gloriā regni cœlestis trāsferri mereamur. Præstāte Domino nostro Iesu Christo, q̄ viuūt & regnat &c.

In festiuitate Conceptionis beatæ Virginis: sed magis in desponsatione cuiuslibet animæ fidelis. Ser. IX.

Cant. 4.

Pulchra est amica mea, & macula non est in te. Quis est fratres qui loquitur, & quæ est ad quam loquitur? Loquitur amicus ad amicam, sponsus ad sponsam, immaculatus ad castam, incorruptus ad integram, Deus ad animam & ad talē, qualis ista fuit cuius hodie solemnia celebramus, cuius castitatis irradiamur exemplis. Tota pulchra es. Pulchra es intus, pulchra foris. Intus in corde, foris in corpore. Intus rubicunda, foris candida, vtrobiq; composita. Rubicunda per charitatem, candida per castitatem, composita per humilitatem. Tota ergo pulchra es amica mea, & macula non est in te. Totū quod in te est pulchrum est, & nihil inest tibi quod sit sordidū. In toto grata, in nullo ingrata, in toto placens, in nullo displices. Tota pulchra es. Pulchra p̄ naturā, pulchrior per gratiam, pulcherrima fies per gloriā. Quæ & qualia putatis fratres ornāmēta esse, quibus sponsa Dei anima iusti sic possit decorari, vt sic debeat decor eius cōmendari? Legimus q̄ Assuerus rex fecerit puellas ad thalamum suum deductas ingenti diligentia præparari, balneis lauari, vnguentis deliniri, & omnibus, quæ decori conueniunt adornari. Sic Deus immo multo amplius sponsam suam sibi præparat, & omnibus, quæ spiritualement formam decorant dicit. Primum dat ei lauacrum per compunctionem & fletum peccaminum, vt a sordē scelerum velut hysopo aspersa mundificetur, & lota super niuem dealbetur. Vnguenta sunt dona spiri-

Pulcherrime quidē discurret.

Esther. 2.

tualia, quibus post fletum delibuta a mœroris asperitate lenificatur. Sequuntur ornamenta, vestes, zona, annulus, murenula, pecten, peplum, in aures, diadema, speculum, calciamenta. Vestes designant virtutum & bonorum operum varietatem, quibus anima intus & foris coram Deo & proximo decoratur & honestatur. De hac multiplici varietate scriptum est. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate. Zona, qua lumbi præcinguntur, castitatem significat, qua fluxa luxuria carnis humana refrenatur, sicut scriptum est. Sint lumbi vestri præcincti. Annulus exprimit fidem integram, per quam sponsa sponsum absentem diligit, & ad eius speciem iugi desiderio peruenire concupiscit. Murenula, quæ pectori affigitur, ne ad alteram manum inferat, castam præterdit dilectionē, quam diabolus violare non permittitur per aliquam prauam delectationem. Pecten, quia capillos ab iniuicem discernit, virtutem figurat discretionis. Peplum, quod capillos ne fluant cōseruat, cogitationum sobrietatem & quietem insinuat. In aures, eo q̄ aurium ornamentum sunt, obedientiam exprimunt. Diadema figurat gloriam conscientia, de qua scriptum est. Gloria nostra est testimonium conscientia nostræ. Speculum significat scripturarū lectionem, in qua anima quid in se bonum sit, quid ve malum, quid honestū, quid inhonestum contempletur. Calciamenta, quæ munimenta sunt pedū, quibus per diuersa loca mouemur, p̄dicationē circūqua; delatā figurāt. Habet itaque sponsa ista lauacrū per compunctionem, vnguenta p̄ sp̄ualium donorum susceptionē, vestes per bonam actionem, zonam p̄ castitatem, annulū per fidē, murenulā per castā dilectionē, pectinem per discretionem, peplū per cogitationū quietem & sobrietatē, in aures per obedientiā, diadema per gloriam, speculum per lectionem, calciamenta per prædicationē. His omnibus addūtur plerunq; lapides pretiosi, qui pp̄ suum fulgorem miracula longe lateq; coruscantia designant. O felix sponsa Dei, anima iusti, q̄ talibus ornāmētis decoratur, & ad thalamū æterni regis præparatur. Multa potest anima talis vt fiducia. Nō nunq̄ tñ contingit, vt donis ditata diuinis, magno terrore diuina contēplando iudicia conueniatur, & multo motu formidinis afficiatur. Cuius exemplū rei nobis Esther historia tribuit. Legimus nāque q̄ Esther regē Assuerū cōtra basilicā in throno suo sedentem, virgā tenentem, ardentibus oculis furorem pectoris indicatē cōtemplata pene exanimata sit, in tm̄ vt rege & ministris eius corā cōsolantibus vix potuerit se leuare. Quid fratres in hac re Assuerus rex significat nisi Deū? quid Esther nisi animā? quid basilica nisi diuinitatem? quid thronus nisi maiestatem? quid virga nisi potestatem? quid ardor oculorum nisi superni iudicij figurat terrorem? Esther regem supradictō modo intuita expauescēta cecidit: & anima Deum, & districta Dei iudicia contemplādo coram diuina maiestate contremiscit. Sed resumat vires, dona sibi collata, & consolationes factas consideret & dicat, etiam si occiderit me, in ipsum sperabo. Bonus enim est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Qui viuūt, & regnat &c.

L Vestes sp̄s s̄e.

Psal. 44.

Zona.

Luc. 12. Annulus.

Murenula.

Pecten.

Peplum.

In aures. Diadema. 2. Cor. 1. Speculū.

Calciamenta.

Epilogus.

M Lapidē pretiosi.

N Assuerus. Esther.

De timore Dei. Sermo. X.

O EVM time, & mandata eius obserua, hoc est omnis homo. Multas & præclaras, dilectissimi fratres, auctoritates in diuinis inuenimus scripturis de timore Domini. Scriptum est enim: **Timor Domini.** Beatus vir qui timet Dominum. Et iterum. Initium sapientiæ timor Domini. Et qui sine timore est non potest iustificari. Et, quàm magnus qui inuenit sapientiam & scientiã, sed non super timentem Dñm. **Pfal. 111.** Sapientia dicitur cogitatio de cælestibus & diuinis. **Pfal. 110.** Scientia de terrenis & humanis. Et magnus prædicatur qui inuenit vel alteram vel vtranque. Quando namque (vt de inuentore scientiæ primum loquamur, & de minoribus ad maiora conscendamus) quemlibet in logica peritū cernimus magnum prædicamus. Certe si aliquem videremus doctum in grammatica sicut Priscianum, dialectica sicut Aristotelem, rhetorica sicut Tullium, diceremus: Magnus est iste. Si autem videremus eum doctum in mechanica diceremus similiter: Magnus est iste. Si vero videremus eum eruditum in arithmetica, musica, geometria, astronomia sicut Boetium, vel quemlibet inuentorem, vel translatorem artium multo magis clamarem: Magnus est iste. Si autem sciremus illum etiam in physica sapientem, vt Hippocratem vel Galenum, & prouectum in theorica seculari vt Platonem, & Socratem, omnino clamarem: Magnus est iste. Si quoque videremus istum taliter scientia seculari doctum, sapientia diuinæ scripturæ peritissimum, doctum scilicet in veteri & nouo testamento, historia, allegoria, tropologia, anagoge, literarū triplici sermone sicut Hieronymum, in ratiocinatione disertum sicut Augustinum, in moralitate sicut Gregorium, Sapientem denique sicut Salomonem omnibus modis, proclamarem: Magnus iste. Non tamen fratres maior timente Dominum. Magnus namque qui inuenit sapientiam & scientiam, sed non super timentem Dñm. Sapientia hic accipitur pro cognitione, quæ facit quidem doctum sed & iustum, de qua scriptum est. Beatus homo qui inuenit sapientiam. Beatus namq; qui sapientiam nõ tm cognitione, sed etiam sapore iustitię inuenit, quia per talem inuentionem bonum internum sapere incipit. Sed & si iste talis inuentior sapientiæ pulcher esset vt Absalon, fortis vt Samson, velox vt Afael, probus vt Alexander, diues vt Crefus, potens vt Octauius Augustus, longeuus vt Henoch, nihil illi vel totum conferret nisi Deum timeret. Scriptum est enim de pulchritudine. Fallax gratia & vana est pulchritudo, mulier timens Deum ipsa laudabitur. De sapientia autem & fortitudine & diuitijs dicit dominus talibus verbis per Hieremiam. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc gloriatur si noscat quòd ego sum dominus. Omnia denique quæcunque in præsentī seculo percipi possunt, quàm inuilia quàm transitoria sint, ex multis scripturarum locis colligimus. Solum ergo timens Deum ad beatitudinem festinat, si tamē sic timeat, vt a malo recedat, & faciat bonum.

Sanè duo sunt timores, vnus seruilis, alter filialis. Seruilis seruorum, filialis filiorum. Seruilis habet formidinem, filialis amorem. Seruilis de peccato perpetrato, filialis de dono accepto. Seruilis de tormento sustinendo, filialis de præmio accipiendo. Seruilis inchoantium, filialis perfectorum. Verum octo sunt, per quæ excitamur & informamur ad timorem Dei, per tria prima ad timorem seruilem, per tria vltima ad timorem filialem, per duo media ad vtranque. Sunt autem hæc culpa, sententia, pena, creatura, scriptura, natura, gratia, gloria. Per culpam, sententiam, & pœnam incitatur ad timorem seruilem. Per naturam, gratiam, & gloriam ad timorem filialem. Per creaturam & scripturam ad vtranque. Seruilis habet formidinem pœnæ. Filialis habet amorem iustitiæ. Seruilis aliquando cito transit, filialis, qui dicitur sanctus, permanet in seculum seculi. Excitatur itaque ad timorem seruilem per culpam ex consideratione diuinæ sententiæ. Per sententiam vero excitatur ex æstimatione sequentis pœnæ. Dum enim timemus puniri per pœnam, timemus etiam iudicari per sententiam: & dum iudicari per sententiam timemus, culpam, quæ causa est malorum perhorrescimus. Erit namque in damnatis secundum magnitudinem culpe pondus sententiæ, miseria sequentis pœnæ. Sic abyssus abyssum inuocat. Abyssus culpæ inuocat abyssum sententiæ, & abyssus sententiæ inuocat abyssum pœnæ. Et hoc in voce cataractarum tuarum domine, id est in testimonio prædicatorum tuorū. O quàm profundæ, quàm late, quàm horrendæ sunt abyssi istæ: profunditatem facit magnitudo, latitudinem multitudo, horrorem vtriusque contemplatio. Pœnam autem propter semetipsam formidamus. Sed per quàm pauci, qui oculos diuertunt ad contemplationem timoris, & per quàm multi sunt, qui eos vertunt ad spectacula vanitatis: de istis scriptum est. Cor sapientium vbi tristitia. De illis autem. Cor stultorum, vbi lætitia. Per tria quoque vltima naturam, gratiam, gloriam informamur ad timorem filialem. Est autem timor filialis, vt quem amas nolis offendere propter gloriam, sicut timor est seruilis, vt quem times non audeas offendere propter pœnam. Per naturam vocamur ad timorem filialem, quia dum naturæ nostræ dignitatem consideramus ex magna dilectione timeamus Deum offendere per culpam, qui nobis ex dilectione imprimere dignatus est imaginem & similitudinem suam. Magnus namq; honor, magna dignitas humanæ conditionis, cui naturaliter indita est forma creatricis deitatis. Ad hunc eundem quoque timorem per considerationem gratiæ ducimur, quia dum quod nobis impijs absque merito per gratiam contulit perpendimus, eum peccando ad iram prouocare dedignamur. Sed & ex gloria futura, quæ reuelabitur in nobis, ad hunc timorem prouocamur, quia dum audimus quòd nobis promissit, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, præ nimia dilectione iam timemus illum offendere, qui tanta voluit nobis promittere, & potest dare. Per duo etiam media, per creaturam & scripturam, ad vtranq; timorem nonnunquam

Timor duplex.
Timorem octo excitant.
Nota Concionator. Culpa.

Eccl. 7. Ibidem. Filialis.

Creatura & Scriptura.

nunquam peruenimus. Ad timorē namq; seruilem per creaturam cogimur, quia dum eius magnitudinem cōsideramus, immensam creatoris maiestatem formidamus, nec ignoramus omnipotentem pœnam inferre, si nos inuenit legis suæ transgressores esse. Sic etiam ad hunc ipsum timorem per scripturam impellimur, quia dum diuinis comminationes in ipsa frequenter audimus, Dei præcepta transgredi pertimescimus. Per creaturam vero ad timorem filialem attingimus, quia dum tantam molem cernimus, creatorem mirabilem, laudabilem, amabilem, & ex amore timendum iudicamus. Sic quoque per scripturam ad hunc castum timorem prouehimur, dum in ea diuina promissa meritum humanū transcendente legimus, & promissorem amando timeamus ne offendamus. Sunt igitur ista octo, quibus ad timorem Dei ascendamus a minoribus incipientes ad maiora peruenientes. Culpa, sententia, pœna, creatura, scriptura, natura, gratia, gloria. Timeamus Deum fratres vnusquisque secundum quod in se conspicit. Si in malo sumus, corrigamus errata. Si in bono, melioremus incepta, & mandata eius obseruemus. Quæ sunt ista mandata? Dilectio Dei & proximi. Quantum debemus diligere Deum: Super omnia. Quantum proximum: Sicut nosmetipsos beneficio, verbo, voto. In beneficio est opus bonum, in verbo sanum consilium, in voto pium desiderium. Timeamus ergo Deum, & mandata eius obseruemus. Per hæc itur ad gloriam, sine his itur ad pœnam. Hoc est (inquit) omnis homo. Si omnis homo est, qui Deum timet, & mandata eius obseruat, constat quòd ille homo non est, qui hoc non facit. Si enim cognoscit Deum & mandata eius, & non timet nec obseruat, contemptor est, & magis esse diabolus dicendus est quàm homo. Si vero non cognoscit Deum & mandata eius, cæcus est, & magis bestia dicendus est quàm homo. Si autem cognoscit, & timet, & custodit, vere homo est, & tali nomine dignus appellari. Timeamus ergo Dominum & mandata eius obseruemus, vt per talem viam perueniamus ad supernam patriam. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuuit & regnat.

R Mandata Dei.
Homo qd dicendus.

De spirituali sanitate. Sermo. XI.

S Ana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero: quoniam laus mea tu es. Fratres, qui sanari rogat, infirmum se esse demonstrat. Sed quis est iste infirmus? Genus humanum, in cuius voce ista dicuntur, infirmum per peccatū originale & per multa actualia erat, & medicum quærebat. Venit medicus, & sanatus est egrotus. Duodecim autem sunt, quæ de sanatione humani generis nobis exponere proposuimus. Aegrotus, medicus, vulnera, medicina, vasa, antidota, diætã, dispensatores, locus, tempus, sanitates, gaudia de ipsis sanitatibus recuperatis. Aegrotus iste genus est humanum, de cuius ægitudine Esaias testatus est dicens: Omne caput languidum, & omne cor mœrens: a planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. Vlnus, &

Duodecim sanitates cõcerentia.
Aegrotus. Esa. 1.

liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Alius etiam alibi clamat. Caput meum doleo. Alius ventrem meum doleo. Alius lumbi mei impleti sunt illusionibus. Sic membra generis humani clamabant, & dolorem suæ ægitudinis insinuabant. Sed, vt dictum est, venit medicus, & sanatus est egrotus. Quis est iste medicus? Deus qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Vulnera sunt peccata originalia, quæ quisque contraxit per ignorantiam in mente, per concupiscentiam in carne luxuriose viuendo, & actualia, quæ commisit prauē viuendo. Illa habet ex parentibus, ista ex proprijs operibus. Illa habet ex alieno, ista ex suo. Medicina est gratia, quæ duobus modis vulneribus nostris infunditur. Vno amaro, & altero dulci. Amaro per increpationem, dulci per consolationem. Increpatione vinum, consolatio oleum. Vasa sunt sacramenta, in quibus, & per quæ gratia spiritualis continetur & infertur, sicut aqua baptismi, oleum, chrisma, aqua benedicta, & cætera talia. Antidota sunt septem dona Spiritus sancti, Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini, vt simus per timorem humiles, per pietatem misericordes, per scientiam discreti, per fortitudinem inuicti, per consilium prouidi, per intellectum cauti, per sapientiam maturi. Timor expellit elationem, pietas crudelitatem, scientia indiscretionem, fortitudo debilitatem, consilium improuidentiam, intellectus incautelam, sapientia stultitiam. O quàm bona antidota, quibus tam mala curantur apostemata? Diætã est sacra scriptura, quæ diuerso modo nobis apponitur, dum secundum diuersam capacitatem audientium prædicatur. Nunc apponitur audientibus vel legentibus per historiam, nunc per allegoriam, nunc per tropologiam, nunc per anagogen, nunc quoque per auctoritatem veteris testamenti, nunc per auctoritatem noui, nunc mysticis velaminibus inuoluta, nunc pura, nuda & aperta. Talibus ergo modis & multis alijs nobis cibus iste spiritualis apponitur, vt per eum æger noster confortetur, & ad sanitatem reformetur. Recte autem scriptura diætã esse dicitur, quando quæ in ea esse facienda legimus, facimus, quæ cauenda cauemus. Sic enim in cibo præcepta medicorū facimus, quia alia comedimus, alia vitamus. Dispensatores sunt sacerdotes, qui diuina sacramenta tractant, & diuinam nobis gratiam arcana summi largitoris distributione mirabiliter administrant. Qui serui summi medici sunt, & ad eius arbitrium vasa, & medicamenta illius tractare debent. Locus est mundus iste, in quem quasi in quandam infirmariam de Paradiso homo post peccatum delatus est, vt hic infirmitatē suam curare studeat, & sanitatem recipiat. Tempus quod Deus concessit homini, vt in eo sanitati restituatur, præfens seculū est, qd in tria tempora diuiditur, tēpus naturalis legis, tempus scriptæ legis, tempus gratiæ. Tēpus naturalis legis fuit ab Adam vsque ad Moysem, tempus scriptæ legis a Moyse vsque ad Christum, tempus gratiæ, a Natiuitate Christi vsque ad finem mundi. Et notandum quòd locus iste, in quo æger sanatur,

Non potest discurrere melius. Psal. 37. 4. Reg. 4.
Medicus. Vulnera.
Medicina.
Vasa.
Antidota.
Sacra scriptura rebe diata dicitur.
Dispensatores.
Locus.
Tempus.

Sanitates. natur, est asper, tempus longum, remedium efficax. Locus est asper ut prauaricator castigetur, tempus longum ne sanandus preoccupetur, remedium efficax ut infirmus curetur. Sanitates sunt virtutes. Quando etenim homo per virtutes exercetur, & peluntur vitia, & ipse sanatur. Virtutes nanque expellunt vitia, humilitas superbiam, charitas inuidiam, pax iracundiam, laetitia acidiam, largitas auaritiam, abstinentia gastrimargiam, castitas luxuriam. Virtutes itaque locum possidentes vitiatorum sanitates sunt egritudinum. Gaudia de sanitatibus recuperatis sunt beatitudines. Contristatur homo quando infirmatur, gaudet quando sanatur. Sic in praesenti seculo de infirmitate nostrae corruptionis dolemus, quando autem in resurrectione ad veram sanitatem consergemus, in aeterna beatitudine adepta sanitate gaudebitur.

Epilogus. Homo igitur est aegrotus, Deus medicus, vitia vulnera, medicina gratia, vasa sacramenta, antidota spiritus sancti dona, diata scriptura, Dispensatores sacerdotes, locus mundus, tempus praesens seculum, virtutes sanitates, gaudia beatitudines. Sana me itaque Domine & sanabor, saluum me fac & saluus ero, quoniam laus mea tu es. Sana me de infirmitate, saluum me fac de perditione. Sana me de culpa, saluum me fac de poena. Sana me in tempore, saluum me fac in aeternitate, quia laus mea tu es in vitroque, Qui viuus & reg.

De spiritualibus montibus, & arboribus Israel. Sermo XII.

V Montes Israel ramos vestros expandite, florete, & fructum facite. Habent (fratres carissimi) loca suas significationes sicut tempora. Sicut enim per mane accipimus cognitionem veritatis, per meridiem amorem virtutis, per vesperam ignorantiam, per mediam noctem malitiam, per lucem iustitiam, per tenebras culpam. Sic accipimus per campum libertatem, per collem bonam actionem, per montem contemplationem, per caelum beatitudinem, per vallem vero iniquitatem, per abyssum desperationem, per infernum damnationem. Campus in equalitate constitutus tria habet supra loca significantia, collem, montem, caelum, tria subtus, vallem, abyssum, infernum. Campus significat libertatem, quia sicut ille, qui in campo est habet facultatem sine alicuius tumuli obuiantia ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum, vel quod placet diuertendi, sic ille, qui vere liber est habet potentiam quod magis placet faciendi. Collis, qui a planitie terrae modicum confurgit, bonam actionem exprimit, per quam a terrenis eleuatur. Mons, qui nubibus magis appropinquat, contemplationem designat, quae nos sursum leuans ad visionem caelestium bonorum exaltat. Caelum autem, quia locus beatitudinis est, beatitudinem ipsam non inconuenienter insinuat. Vallis, quia ad inferiora se deprimit, significat iniquitatem, quae malos ad ima trahit. Abyssus desperationem significat, in quam iniqui de valle iniquitatis descendunt. Vnde scriptum est. Impius cum in profundum vene-

rit peccatorum, contemnit. Infernus autem, quia locus est damnationis, damnationem significat. Montes Israel &c. Montes Israel, sunt iusti contemplatiui, qui ramos suos, id est sanctas & fructuosas cogitationes de radice fidei & stipite bonae voluntatis procedentes expandunt, per proximi dilectionem, & florent per bonam inchoationem, & fructum faciunt per consummationem, & folia produciunt per bonam actionem. Sane tria principaliter arborum genera mihi videntur in montibus Israel nasci, crescere, ramos expandere, florere, fructum facere, folia producere. Prima olea siue oliua, secunda vitis, tertia ficulnea. Oliua significat misericordiam, quia sicut oleum alios excedit liquores, ita misericordia alias praecedit virtutes. Vitis significat sapientiam quia vinum modice sumptum acuit ingenium. Ficulnea, quia dulces habet fructus, dulcedinem designat internam. Solet autem patri assignari misericordia, filio sapientia, spiritui sancto dulcedo: Plantat itaque pater oliuam, filius vitem, spiritus sanctus ficulneam. Sciendum est tamen, quod licet faciamus talem discretionem in huiusmodi assignatione trium virtutum, nulla tamen est intelligenda diuisio in operatione trium personarum. Istarum autem trium virtutum infructuositatem in reprobis propheta deplorans dixit. Ficus non florebit, & non erit germen in vineis. Mentietur opus oliuae. Significat itaque oliua misericordiam, vitis sapientiam, ficulnea dulcedinem internam. Sunt & aliae forsitan arbores in montibus Israel, per quas diuersae figurantur virtutes, sicut per buxum propter virorem fides, per cedrum propter altitudinem spes, per pinum propter pinguedinem charitas, per spinam recta increpatio, per myrtum temperantia figuratur. Expandamus (fratres) ramos, floreamus, & fructum faciamus, ne Dominus nos infructuosus inueniat, & nos succidat & succendat. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Fructificemus sicut oliua, vitis, ficulnea. Sunt nanque quidam qui fructum faciunt amarissimum de quibus scriptum est: Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Nos autem sicut oliua fructifera in domo Domini speremus in misericordia Dei. Qui viuus & reg.

In anno nouo. Sermo XIII.

Antate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Fecit Dominus mirabilia in creatione mundi, fecit mirabilia in redemptione generis humani. Fecit mirabilia in creatione mundi creando terrestria & caelestia, infima & summa, visibilia & inuisibilia, corporalia & spiritualia. Fecit quoque mirabilia in rebus conditis. In elementis & elementatis, simplicibus & compositis, in causis & efficientiis, in naturis & formis, in figuris & coloribus, in vegetatione germinantiu, & fecunditate generantium. Fecit mirabilia in redemptione generis humani carnem assumendo, esuriendo, sitiendo, miracula faciendo, patiundo, moriendo, resurgendo, ascendendo, spiritus sancti gratiam tribuendo, culpas condonando, impios iustificando, miseros beatificando. Cantate

Infernus. Montes. Israel. X Cantum modi. Grauis. Acutus. Superacutus. Cōceptus pulcheri pro Concionatore. Olea. Vitis. Ficulnea. Trinitati attributa. Abacuc.3 Buxus. Cedrus. Pinus. Spina. Myrtus. Matt. 3. Deut. 32. Mala. 2. Amos. 6. Psal. 46. Epilogus. Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Canticum est vita, Canticum nouum vita noua. Canticum vetus vita vetus. Noua vita iustitia, vetus vita culpa. Porro tribus modis distinguitur cantus, graui, acuto, superacuto. Grauis significat vitam coniugatorum, acutus coniugium, superacutus virginum. Qui bene viuunt bene cantant, qui male viuunt male cantant, quia discordat. Ab hoc cantico discordant auari, fures, rapaces, immundi, fornicatores, adulteri, molles, masculorum concubitores, periuri, mendaces, homicidae. Ab hoc cantico discordant etiam multi, qui sacris ordinibus sunt sublimari, qui in domibus eburneis debent habitare, id est castitatem seruare sicut sunt subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi archiepiscopi, & viri forsitan apostolici, canonici regulares, monachi, eremite, reclusi. Horum omnium nonnulli a laude diuina discordant, quia quamuis christiani sint nomine, pagani tamen sunt conuersatione, & quamuis rectam habeant de Deo fidem, tamen mortua est, quia non habent operationem. Discordant ergo a cantico laudis Dei quia non est speciosa laus, in peccatoribus. Omnes tales canticum vetus cantant, quod magis significat tristitiam quam gaudium. De huiusmodi laudatoribus scriptum est. Quod mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui. Cum veniretis ante conspectum meum, quis quesituit haec de manibus vestris, ut ambularetis in atrijs meis? Ne afferatis vitra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. Neomena, & sabbatum, & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt caeteri vestri. Calendas vestras, & solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molestae, laboraui sustinens. Et cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plenae sunt, id est peccato. Et per Malachiam prophetam. Ecce ego proieciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum sterces solennitatum vestrarum, & assumet vos secum, dicit Dominus. Per alium quoque prophetam de talibus dicitur. Putabant se habere vasa cantici sicut Dauid. Dum etenim subtilibus vocibus verba diuinae laudis sibilant, & duplici aut triplici modulatione cantica sonant, vasa cantici se habere sicut Dauid putant, quia se vere laudatores esse Dei existimant. Sed non placet vox, quia vita displicet. Nos ergo fratres cantemus Domino sicut precepit Psalmista. Rex omnis terrae Deus, psallite sapienter. Quid sapietere? Non sumus prauis operibus dediti, non in psallendo verbis ociosis intenti, non vanis aspectibus curiosi, non risu dissoluti, non excursu & discursu vagi. Cantemus sicut quidam versificator dicit. Omnibus his horis eadem vox cordis & oris. Vox est grata chori, quando cor concinit ori. Cantemus igitur Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit, & non solum quia fecit, sed etiam quia mirabilia facturus est. Fecit duo praecipua mirabilia, vnum in creatione mundi, alterum in redemptione generis humani. Et facturus est duo, vnum in renouatione creati, alterum in glorificatione redempti. In fine nanque seculi, quando nona faciet

omnia, tunc faciet mirabilia in renouatione creati. Quando autem dicit electis: Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi, tunc faciet mirabilia in glorificatione redempti. Ad quam glorificationem nos perducere dignetur Iesus Christus Dominus noster, Qui viuus & regnat.

In Synodo, aut in festo confessorum sacerdotum de vestibus sacris. Sermo XIII.

Sacerdotes tui Domine induantur iustitiam. Oportet fratres carissimi ut nos qui in domo Dei sacerdotio fungimur, dignam sacerdotio iustitiam ducamus, & honestis in officio vestibus induamur, immo virtutes, quae per vestes sacerdotales designantur, exerceamus. Quid nanque prodest ornari vestibus, nisi ornemur virtutibus? Certe si videremus sacerdotem sine sacerdotilibus vestimentis missam celebrare, sine alba, sine stola, sine infula, multum miraremur, & cum horrore nimio ministrum tale detestaremur. Si ergo detestandus esset qui accederet ad altare sine vestibus, quam detestandus, quam horrendus est, qui accedere praesumat cum vitijs & sine virtutibus? Quantum distat inter vas quod liber & cibum, tantum distat inter significans & significatum. Vestes significant, virtutes significantur. Vestes foris coram populo decorant, virtutes in tus coram Domino ministrum commendant. Sicut igitur non audeamus accedere ad altare sine vestibus, sic non praesumamus accedere sine virtutibus. Videamus denique quae sunt istae vestes, & quae per eas significantur virtutes. Sunt ergo vestimenta, interior linea, exterior scilicet alba, amictus super humeros, quod nos superhumeralis dicere possumus, zona, stola, manipula, infula. Ante omnia debet sacerdos quotidiana vestimenta deponere, deinde manus abluere, & sic candida vestimenta sumere. Deposito quotidianorum vestimentorum significat veteris hominis depositionem, ablutio manuum criminum confessionem, assumptio nouorum vestimentorum virtutum exercitationem. Linea interior interiorius est, exterior exteriorius. Ista est in occulto, illa in manifesto. Ista latet, illa patet. Propterea interior significat munditiam cordis, exterior munditiam corporis. Superhumeralis, quod supra humeros ponitur, ubi onera solent imponi, tolerantiam praesentium significat laborum, quae nobis necessaria est si veri sacerdotes volumus esse. Vnde de illis, qui eam perdidit scriptum est. Veh his, qui perdidit sustententiam. Et Dominus de laude patientiae in euangelio ait: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Sustineamus ergo fratres quicquid nobis acciderit aduersum, ut sicut bona suscepimus de manu Domini, ita & mala sustineamus. Zona, quae lumbos circumdat, & vestimenta constringit ne distulant, virtutem continentiae insinuat, quae fluxam luxuriam nostrae lasciuiae refrenat. Stola, quae collo imponitur, iugum suauis Domini exprimit, de quo Dominus in euangelio ait: Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Sequitur manipula, quae in brachio

Matt. 27. Vestes sacrae, & earum significatio. Psal. 131. Vestes sacerdotii. Interior linea. Superhumeralis. Eccl. 2. Luc. 21. Iob. 2. Zona. Stola. Matt. 11. Manipula

brachio sinistro dependet, quæ nihil aliud denotat sacramenti, nisi quod pro cautela ibi ponitur, ne sacerdos aliquid in officio suo incaute & negligenter agat, sed omnia diligenter, sicut qui in conspectu Domini & sanctorum angelorum consistit, perficiat. Significat ergo cautelam, per quam cauenda cauemus, & facienda facimus. His omnibus minister Domini indutus, his omnibus adornatus nondum est aptus officio sacerdotali, nec illud implere præsumit, nisi septimum, quod insula dicitur, cæteris addatur & superponatur. Istud vestimentum excellentius est cæteris, eminetque vniuersis. Quam igitur virtutem per hoc significari dicimus, nisi charitatē de qua dicit Apostolus? Adhuc vobis excellentiorem viam demonstro. Si linguis hominum loquar & angelorum &c. quæ bene nouit fraternitas vestra. Qui cum alia dona spiritualia & virtutes demonstrasset, tandem de charitate intulit dicens: Si linguis &c. O beata virtus charitas, & beatus solus, qui in ipsa vsq; in finem perseuerat. Qui ergo cum alijs virtutibus charitatem habet, sacerdos est. Et qui etiam alias sine ista habet, sacerdos nō est. Habeamus itaque si veri sacerdotes volumus esse quod esse debemus. Habeamus interiorem lineam per munditiam cordis, exteriorem per munditiam corporis, Superhumera le per patientiam, zonam per continentiam, stolam per obediētiam, manipulum per cautelam, insulam per charitatem fraternam. His etenim omnibus armati sancte & religiose perficiemus holocaustū Domini, & dicetur de nobis quod scriptū est. Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Tales fuerūt sancti, quorum hodie solēna celebramus. Tales fratres charissimi esse studeamus, vt & nos induamur iustitiam, & facti cum ipsis participes meritorum, fieri mereamur socij præmiorum. Quod per merita & in tercessionem eorum nobis præstare dignetur, qui uiuit & regnat.

In LXX. de vinea dominica. Sermo. XV.

Matt. 20.

Te & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. De vinea Dominica fratres, ad quam nos inuitat sermo diuinus, breuem vobis exhortationem faciemus, ne vestram dilectionem verbis prolixioribus oneremus. Primum itaque videamus quis sit ager in quo plantatio fit, quæ vinea, quæ fossio, quæ binatio, quæ tertiatio, qui palmites, quæ putatio, quæ plicatio, quæ folia, qui flores, quis fructus, quis denarius qui promittitur. Ager iste cor humanum est, quod debemus iugi compunctionum ligone scindere, & in ipso per gratiam diuinam vineam siue vites per bonas voluntates plantare, vt in bono crescant, & palmites, folia, flores, fructumque producant. Debemus vineam istam fodere per compunctionem, quæ nascitur scrutatione peccatorum nostrorum. Binare per compunctionem, quæ nascitur de consideratione donorum nobis cælitus collatorum. Tertiare per compunctionem, quæ nascitur de prægustatione futurorum bonorum. Sunt autem palmites bonæ cogitationes de bona voluntate multipliciter procedentes. Istam vineam pu-

Vineæ cultura. Vide an Concionator in qua dragesti mali Euāgelio Vineæ meli⁹ discurre possit. Ager. Vineæ. Fossio. Binatio. Tertiatio. Palmities. Putatio.

tamus, quando cogitationes minus viles refecamus, & vtilioribus propagandis vacamus. Palmites plicamus, quādo cogitationes nostras humiliamus, & quasi baculum in terram figimus, quando mortalitatis nostræ recordamur, & quod terra sumus & in terrā ibimus reminiscimur. Sic plicuit vitem suam Abraham, quando dixit. Loquar ad Dominum meum cū sim puluis & cinis. Sic Iacob quādo dixit. Minor sū cūctis miserationibus tuis. Dauid quoque dixit. Vnicus & pauper sum ego. Beata etiam Maria plicuit suā vitem, & ait: Ecce ancilla Domini. Sed beatus Paulus palmitem suum plicauerat, quando dicebat. Nō sum dignus vocari Apostolus, quia persequutus sum ecclesiam Dei. Folia designant bonam actionem, quæ nos circumdat & ornat, sicut in alijs sermionibus saepe iam diximus. Flores, eo quod redolent & suum longe spargant odorem, bonam famam insinuant, per quam siue prope siue lōge proximo redolemus. Fructus bonam designant conscientiam de iustitia, consummata. Ad hoc enim laboramus vt bonam cōscientiam habeamus, sicut ille, qui in vinea colenda defudat, ad hoc tendit vt fructum percipiat. Habemus itaque fratres agrum cor nostrum, dominicam vitem bonam voluntatem, palmites bonas cogitationes: fodiamus, binemus, tertiemus eam sicut scriptū est per triplicem compunctionem, putemus eam per superfluarum & minus vtilium cogitationum refecationem, plicemus eam per mētis humiliationem, vt producat folia per bonam actionem, flores per bonam famam, fructus per bonam conscientiam. Si sic fratres charissimi in vinea dominica laborauerimus promissum denarium percipiemus. Quid est iste denarius? Denarius iste est vita æterna. Denarius iste est quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se. Denarius iste est summū bonum, in quo omne bonum, & a quo omne bonum. In quo omne bonū per plenitudinem; a quo omne bonum per largitionem. Denarius iste est Deum videre, & eum gustare. Videre per contemplationem, gustare per dilectionē. In hac vinea nos laborantes adiuuare, & isto denario nos dignetur remunerare Iesus Christus, Qui uiuit & regnat.

In festo martyrii de spirituali agricultura. Sermo. X V I.

Vi feminant in lachrymis, in exultatione metent. Fratres qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Bonum igitur & multum feminemus, si bonum & multum metere desideramus. Seminemus in merito, prout metere desideramus in premio. Quæramus aratrum & utensilia aratri, longum lignum quod rustici hagiā vocant, lignum bifidum per quod aratrum. manibus tenetur, & cætera, quæ causā breuitatis prætereo, exponendo ponemus. Pes aratri, super quem cætera fabrica consistit, fides est, quæ aliarum est origo virtutum. Lignum longum, quod in longum extenditur, quod hagiā voce rustica nominamus, spem significat, de cuius longitudine scriptum est. Sper-

Plicatio. Pali infestio. Gene. 18. Gene. 32. Psal. 24. Luc. 1. 1. Cor. 15. Folia. Flores. Fructus. Epilogus. Denarius promissus. D. Psal. 125. 2. Cor. 9. Discursus pulcherri mus. Seminandi instrumenta. Aratrides. Hagiā. Esa. 26.

stis in Domino in seculis æternis in Domino Deo forti in perpetuum. Manubrium, quod bifurcum est, & vtraque manu tenetur, charitatem demonstrat, quam dextera tenemus dum benefacimus amicis, sinistra dum benefacimus inimicis. Aures aratri virtutem significant obedientiæ, quia auribus audimus, & obedimus. Rotæ scientiam duorum testamentorum designant. Recte nanque per rotas testamenta figurantur, quæ quasi deorsum tanguunt terram per historiam, & sursum leuantur per allegoriam: deorsum deponuntur per sensum carnalem, sursum leuantur per sensum spiritualem: deorsum per significantia, sursum per significata. Vomer & culter, quibus scinditur terra & aperitur, rationem & intellectum designant, quæ per occulta creaturarum, & obscura scripturarum rimamur & voluimus. Iugum, quod ceruices premit, pondus diuini timoris exprimit, quod mentibus nostris imponitur, ne noster sensus per elationem contra Deum erigatur. Vincula, quibus iugū ligatur, præcepta diuinæ legis sunt. De contemptore huius iugi & horum vinculorum scriptum est. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, dixisti non seruiam. Boues, qui arando laborant, sensus corporales, qui propter vtrumque sexum duplicati decem fiunt. Qui bene dicuntur esse boues per maturitatem, non tauri per dissolutionem, boues per continentiam, non tauri per lasciuiam. Stimulus, quo punguntur, afflictio corporis est in vigilijs, & ieiunijs, & cæteris huiusmodi. Terra, quam debemus arare, nosmetipsi sumus, quos debemus arare per compunctionem, quæ nascitur de scrutatione peccatorum nostrorum. Binatio. Binare per compunctionem, quæ oritur de consideratione celestium donorum nobis collatorum. Tertiare quoque per compunctionem, quæ oritur ex prægustatione futurorum bonorum. Debemus etiam firmare terram istam per memoriā antiquarū & iniquarum conuersationū nostrarum. Quasi nanque de singulis mansuiculis animalium nostrorum simum super terram nostram ducimus, dum quæcunque quæ in conuersationibus præteritis carnaliter & bestialiter egimus, ad memoriā plangendo reuocamus. Et quasi per partes spargimus, dum singula male acta pro loco & tpe, pro qualitate & quantitate discutimus. Habemus itaq; fratres per fidē pedē aratri, hagiā per spem, manubriū per charitatē, dexterū cornu eius per dilectionē amicorū, sinistrum per dilectionē inimicorum. Aures aratri per obedientiam, rotellas per vtriusque testamenti scientiam, cultrum & vomerem per sanam rationem & sanum intellectum, iugum per timorem diuinum, corrigias per præcepta legis, boues per quinque sensus corporis, stimulum per afflictionē carnis, araturā triplicem per triplicē compunctionem, simaturam per peccatorū recordationem. Semina autē nostra sunt dona diuina, vas in quo ea seruamus intellectus & sensus spiritualis est. Ista semina terræ mandamus, quando ea affectui & effectui mancipamus. Affectui per dilectionem, effectui per operationem. In lachrymis feminamus, in exultationem metemus. Seminamus in lachrymis quia omnes qui volūt pie viuere in Christo persecutionē patient. Metemus in exultatione, quia gaudebimus in retributione: quod ipse præstare dignetur, qui uiuit & c.

Iuet & dabitur ei de auro Arabia. Quis est qui uiuet, & cui dabitur de auro Arabia? Puer qui natus est nobis, & filius qui datus est nobis, cuius nomē admirabilis, consiliarius, Deus fortis,

pater futuri seculi, princeps pacis. Admirabilis gloria, consiliarius sapientia, Deus natura, fortis potentia, pater misericordia, princeps iustitia. Admirabilis gloria, quia & angeli præ nimia admiratione gloriæ eius in ipsum prospicientes deficiunt, & cantant dicētes. Pleni sunt cæli & terra maiestatis gloriæ tuæ. Consiliarius sapientia, quia est angelus magni consilij, qui hominem in inuio infidelitatis & iniquitatis errantem reduxit. Deus natura, quia deitatem habet per naturam, & alijs tribuit esse Deos per gratiam. Fortis potentia, quia principem huius mundi custodientem atrium suum, idest mundum debellauit, & vasa eius, idest animas, in quibus iniquitatem posuerat, ad vitam tamen prædestinatos diripuit, & ipsum deiecit, & alligauit, ne more antiquo in homine dominetur, donec in tempore Antichristi ad modicum ipsius permissione soluatur, & postea cum suis in die iudicij in infernum redigatur. Pater misericordia, quia paterna pietate ad nos venit, & nos redemit, & iustificauit, & beatificauit. Venit per humanitatem, redemit per passionem, iustificauit per gratiam, beatificabit per gloriā. Princeps iustitia, quia reddet unicuique quod suū est, bona bonis, mala malis, bonis gloriā, malis pœnā. Admirabilis ergo est gloria, consiliarius sapientia. Deus natura, fortis potentia, pater misericordia, princeps iustitia. Viuet & dabit ei. Quid dabit ei? De auro Arabia, non solū de auro, sed & de thure, & de mirrha. Aurum propter fulgorem diuinæ cognitionis significat claritatem, idest fidem. Thus propter suam redolētiam significat bonam opinionem. Myrrha, quæ corpora seruat incorrupta designat carnis incorruptionem. Possimus autem de myrrha propter eius amaritudinem multiplices trahere significationes. Est etenim myrrha doloris, est & myrrha timoris, est & myrrha compunctionis, est & myrrha confessionis, & est myrrha satisfactionis, & est myrrha exercitationis, & est myrrha laboris, & est myrrha subiectionis, & est myrrha compassionis, est myrrha quoque passionis. Myrrha doloris est, quando transacta mala recogitamus, & inde dolemus. Myrrha timoris est, quando pro malis, quæ commisimus futuram pœnam timemus. Myrrha compunctionis est, quando cogente dolore & timore de malis perpetratis compungimur. Myrrha confessionis est, quando mala, quæ egimus confitendo erubescimus. Myrrha satisfactionis, quando post confessionem de transgressione diuinæ legis Deo per afflictionem pœnitentiæ pro modulo nostro satisfacimus. Myrrha laboris est, quando in sex operibus misericordiæ proximo exhibendis laboramus. Myrrha exercitationis est, quando vitijs expulsis per diuturnum exercitium ad virtutes peruenimus. Myrrha subiectionis est, quando sublimiori propter Deum subdimur, & inde nonnunquam amaritudinem toleramus. Myrrha autem compassionis est, quando alienis malis compati-

F. Psal. 71. Puer natus. Esa. 9. Luc. 11. G. Aurum. Thus. Myrrha. Myrrha multiplex. Discursus predicato ri præcipuus.

Epilogus. patimur. Myrrha vero passionis est, quando mala nostra patimur. ¶ Habemus itaque decem species myrrhæ, primam per dolorem, secundam per timorem, tertiam per compunctionem, quartam per confessionem, quintam per satisfactionem, sextam per exercitationem virtutum, septimam per exhibitionem bonorum operum, octavam per subiectionem, nonam per compassionem, decimam per passionem. Offeramus & nos fratres nato Domino, Aurum, thus, & myrrham, Aurum per fidem, thus per bonam opinionem, myrrham per carnis nostræ incorruptionem, & secundum multiplicem superiorem myrrhæ diuisionem. Et quia nihil sine diuina gratia possumus, ipsam semper imploremus, vt per eius auxilium valeamus hanc offerre oblationem, & ad æternam peruenire retributionem: quod nobis præstare dignetur, qui viuunt & regnat &c.

¶ In annuntiatione dominica. Sermo. XVIII.

Lucz. I. **H**æc concipies, & paries filium. In annuntiatione dominica fratres charissimi locuturi compendiosum vobis sermonem faciemus, ne vestram dilectionem oneremus. Et quia modum sacratissimæ conceptionis multis scripturis exponētibus nostis, placet ipsum modum illibatum præterire, & aliquid quod vestros mores adificet proferre. Debeamus fratres nosmetipsi mater esse Christi, si volumus esse iusti, si uolumus esse beati, iusti per gratiam, beati per gloriam. Debeamus Christum concipere, Christum parturire, Christum parere, Christum natum possidere. In generatione carnali prima est conceptio, secunda parturitio, tertia partus, quarta nati possessio, in qua est gaudium, quia natus est homo in mundum, nec meminit pressuræ mater transactæ. In spirituali autem hac generatione prima est fides, secunda bona voluntas, tertia bona actio, quarta æterna beatitudo. In carnali generatione prima est commixtio maris & fœminæ, quando fœmina retento semine fœcundatur. Deinde parturitio id est partus paratio, fœtus videlicet concepti augmentatio, vegetatio, membrorum formatio & dispositio, sensificatio hominis, atque perfectio. Denique igitur sequitur partus id est fœtus editio, in qua est maximus matri dolor, angustia, labor, & clamor. Ad ultimum sequitur nati filij possessio, in qua primio gaudio quod natus est homo in mundum, mater præteritæ pressuræ non recordatur. Sic in spirituali generatione, in qua Deus masculus est, anima fœmina. Quando ipse Deus anime coniungitur, concipit anima Christum per fidem. Fides nãq; prima est omnium bonorum, sine qua impossibile est placere Deo, sicut impossibile est naturæ vt sine semine generetur homo. Deinde sequitur parturitio, quando concepti cognitio boni per bonam uoluntatem augmentatur, & per affectionem sensificatur, & quasi membratim per desiderium operandi disponitur. Sequitur partus, quando foris bonum per actionem manifestatur, quod prius intus in bona uoluntate continebatur, in qua est labor & clamor matris, quia grauatur tunc anima

propter infirmitatem & murmurationem carnis. Sed quando durat partus iste? quando uiuitur, semper fœtus iste editur, quia quando est tempus uiuendi, semper est tempus bene agendi. Quando uero homo moritur, tunc perfecte puer nascitur, quia in solo die mortis perfecte declaratur uirtus & meritum operis. Nati filij possessio, æterna est beatitudo, in qua uidebimus Christum, & gustabimus, uidebimus per contemplationem, gustabimus per dilectionem. De huius natiuitatis gaudio & fructu scriptum est. Cum dederit di. f. som. ecce hære. d. f. m. f. uentris. Concipimus ergo Christum per fidem, parturimus per bonam uoluntatem, parimus per bonam actionem, gaudebimus de nato filio per æternam retributionem. Sciendum autem est, quod carnalis anima non potest suscipere Christum, sicut lignea fenestra non potest suscipere in se solarè radium. Et sicut vitrea fenestra in se suscipit radium solis, & ipse radius eam intrat & penetrat, sic anima spiritualis sordibus uitiorum purificata, & sole uirtutum clarificata Christum concipit. Quid est nanque in fenestra lignum, nisi corpus? Quid vitrum, nisi spiritus? Ferrum autem quod pannellos ligat, eo quod ferro domantur omnia, significat rigorem seueritatis, & plumbum propter ponderositatem uirtutem grauitatis, diuersa laminæ diuersi sunt sensus animæ, quorum alij disponuntur sursum per contemplationem Dei, alij deorsum per curam sui, alij dextrorsum per dilectionem amicorum, alij sinistrorsum per dilectionem inimicorum, alij in circuitum per circumspectionem morum. Naturalis puritas uetri significat uirtutes nobis datas per naturam. Colores superadditi uirtutes nobis collatas per gratiam, picturæ imaginum exempla significant sanctorum, quæ diligenter in nobis pingere debemus, uirtutes eorum cogitando, innocentiam Abel, iustitiam Noe, fidem Abrahamæ, per se ueritatem Isaac, tolerantiam Iacob, castitatem Ioseph, mansuetudinem Moyse, constantiam Iosue, charitatem Samuelis, humilitatem Dauid, zelum Eliæ, abstinentiam Danielis, præcipuam sancti Ioannis Baptistæ humilitatem, & castitatem beatæ Mariæ. Sed & crucem in nobis pingimus cogitando continue passionem Domini, quam pro nobis sustinuit. Sic pingamus in nobis aliorum imagines sanctorum cogitando & imitando uirtutes & exempla eorum. In hac itaque fratres mystica significatione vitrea fenestra lignum est corpus, vitrum spiritus, ferrum seueritas, plumbum grauitas, singulæ laminæ singuli sensus animæ, puritas uetri uirtutes nobis datæ per naturam, colores additi, uirtutes nobis collatæ per gratiam, picturæ imaginum exempla sanctorum. Simus igitur fratres carissimi spirituales, vt irradiemur radio solis iustitiæ, & spiritualiter concipiamus & pariamus Christum filium uirginis Mariæ, vt sic perueniamus ad gaudium retributionis æternæ, ipso præstante, qui viuunt &c.

Psal. 126.

I Fenestre similitudo.

Epilogus.

¶ De uo quoniam confessor. Ser. XIX.

Ecce sacerdos magnus. Magnus officio, magnus merito, magnus premio, magnus suffragio. Magnus officio, quia episcopus, magnus merito quia dignus celo, magnus premio quia beatus, magnus suffragio,

K Ex epistola Magnitudo confessorum.

Pulcher discursus. fragio, quia noster patronus. De cuius magnitudine scriptura adiungit dicens. Quasi stella, quasi luna, quasi sol, quasi iris, quasi cedrus, quasi cypressus, quasi rosa, quasi lilium, quasi thus, quasi ignis, quasi vas auri solidum. Stella est luminare in caelo, & minor alijs, sole. f. & luna, & significat inchoationem bonam, inchoationem, quia minima, bonam quia luminare. Luna, quia ab inchoatione sui per momenta, horas, dies, hebdomadas ad perfectionem proficit, perfectionem de bono ad melius, de inchoatione ad perfectionem figurat. Sol autem, quia perfectus est in quantitate sua, & in circulo plenus, nec aliquando crescit, recte perfectionem designat. Iris, id est celestis arcus, quia pluuiosus est, & aquas ante se ducit, prædicationem exprimit, quæ nos, qui sine ipsa, terra sine aqua sumus irrigat, vt steriles inueniēs fructuosos faciat. Cedrus arbor est Libani montis. Libanus interpretatur dealbatio, & figurat illum qui est hyssopo gratiæ aspersus, & super niuem dealbatus. Cedrus autem arbor Libani, quæ in altum se surrigit, & ad sublimia se extollit, spem designat iusti, qui se a terrenis ad caelestia speranda sublimiter extendit. Cypressus est arbor odorifera, & exprimit bonam opinionem, quæ rumore boni odoris circumquaque non solum per uicina, sed etiam per remota suauiter se diffundit. Rosa propter suum ruborem figurat martyrium. Martyrium aliud intus, aliud foris. Intus compassione, foris passione. Lilia propter mirabilem sui candorem castitatem carnis apte designat. Thus, quia cum oratione sacrificij offerri solet, orationem ad diuinas aures ascendentem insinuat. Ignis charitatem significat, de quo igne scriptum est. Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut ardeat? Ille est ignis perpetuus, qui in ueteri testamento in altari iussus est ardere. Semper enim charitas in ara cordis debet perseverare, quia sine eius flamma non potest sacrificium aliquod cogitationis, locutionis, aut operationis consecrari, aut acceptabile fieri in conspectu Domini. Quasi vas auri solidum, quod dicit vas significat mensuram, quod dicit auri significat sapientiam, quod dicit solidum significat constantiam. Fuit itaque fratres carissimi sacerdos iste, cuius hodie solennia celebramus, quasi stella matutina per bonam inchoationem, quasi luna per meliorem perfectionem, quasi sol per optimam perfectionem, quasi iris per prædicationem, quasi cedrus per spem, quasi cypressus per bonam opinionem, quasi rosa per compassionem, quasi lilium per castitatem, quasi thus per orationem, quasi ignis per charitatem, quasi vas auri solidum, vas per mensuram, auri per sapientiam, solidum per constantiam. Simus & nos fratres sacerdotes sanctum istum pro modulo nostro imitantes, uirtutibus superioribus adornati, diuinis officijs implicati, vt & nobis possit dici quod scriptum est. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. Et item. Sacerdotes Domini uocabimini, ministri Dei nostri. Sacrificium nostrum anima nostra est, quam debemus semper in manibus habere, & immaculatam Deo offerre, sicut Psal. ait. Anima mea in manibus meis semper. Istud sacrificium causa est omnium sacrificiorum, quia cetera omnia propter istud facta sunt. Etiam

1. Petr. 2. Esa. 61.

Psal. 118.

passio Christi causa fuit aliorum sacrificiorum ipsam præcedentium. Istud primum offeramus, quia cetera sine isto nihil profunt, quamuis & ipsa magna sunt. Quod nos implere perficiat, Qui viuunt & regnat &c.

¶ De qualibet fidei anima. Ser. XX.

Beuus in uolatilibus apibus, & initium dulcoris habet fructus eius. Sicut multa & magna nobis satis documenta præstant qualibet minima gesta sanctorum in scripturis: ita nonnunquam præcipua uirtutis exempla nobis præbent ea, quæ minima uidentur in creaturis. Apis etenim quantum in uolatilibus breuis sit, magna nobis tamen hortamenta iustitiæ natura & actione sua proponit. Apis nanque quod & præsens nobis scriptura sonat, in uolatilibus breuis est, id est parua. Affert aquas ad operis sui compositionem. Habet naturaliter iram. Habet aculeum, per quem exercet uindictam, sine coitu est, operatur caram, operatur mel. Habet pedes, habet pennas, promit susurrum. Ducem imitatur, & in suo uolatu uelox inuenitur. Hæc autem omnia, quæ de ape diximus, spiritualiter de qualibet fidei anima conuenienter intelligimus. Ipsa namque breuis siue parua est per humilitatem, dum non uult altum sapere sed timere, & quanto se sentit per iustitiam sublimiorem, tanto magis se fatigit humiliare. Sumit quoque in opus suum aquam, dum concupitur siue pro peccato suo siue pro premio futuro. Habet iram, dum erga malos iuste irascitur. Habet aculeum quo pungit, dum mala non solum in se uerum & in alijs in quantum potest punit. Sine coitu est, dum semetipsam ab illicita uoluptate cohibet. Caram uero operatur, dum alijs per suam sanctitatem iustitiæ modos demonstrat. Mel etiam congregat, dum dulcedinem charitatis in penetralibus cordis accumulat. Habet pedes, dum de uirtute in uirtutem, de bona actione in bonam actionem intrat. Habet pennas, dum ab imis ad summa per contemplationem uolat. Susurrum promit, dum in omnibus creatori gratias agit. Ducem sequitur, dum maiorem quamlibet humiliter imitatur. Velox denique est, quia in omni exercitatione uirtutis & exhibitione boni operis expedita est. Habet itaque fidelis anima sicut apis breuitatem, id est paruicatem per humilitatem, aquam in opus suum per compunctionem, iram per iustitiam, aculeum per uindictam, caret coitu per continentiam. Habet caram per boni operis demonstrationem, mel per charitatem, pedes per bonam actionem, pennas per contemplationem, susurrum per gratiarum actionem. Sequitur ducem per maioris imitationem, uelox est per cuiuslibet uirtutis & operis expeditionem. Imitemur fratres apem, vt mereamur habere initium dulcoris per medullam charitatis, & per dulcedinem supernæ beatitudinis. Ipso præstante, qui viuunt & regnat &c.

L Eccl. 11.

Apis.

Pulchra si militudo Apis ad animam.

Epilogus.

De membris humanis. Ser. XXI.

Mana me Domine, & sanabor. Homo quam diu in iustitia perstitit, sanus fuit, sed postquam per culpam corruit grauem languorem incidit. Et qui ante culpam in omnibus spiritualibus membris suis habuit sanitatem, post culpam in omnibus patitur infirmitatem. Clamatur igitur necesse est, sana me Domine, & sanabor. Sed nunquid est dicendus homo habere membra spiritualia: Habet membra spiritualia, scilicet virtutes. Sicut enim exterius membris sibi convenientibus formatur, sic interius virtutibus sibi concordantibus mirabiliter disponitur & ordinatur, & ipsa membra corporis virtutes figurant substantie spiritualis. Caput significat mentem. Quemadmodum namque caput lumini obtinet locum inter membra, ita mens inter virtutes animae principalis esse videtur & summa. Et sicut de capite capilli surgunt varij, citrini, rufi, candidi, nigri: sic de mente cogitationes procedunt variae, benignae, malitiosae, mundae, immundae. Oculi designant contemplationem. Quomodo namque oculis corporis foris visibilia cernimus, sic radijs contemplationis inuisibilia speculamur. Per nares discretionem accipimus. Naribus etenim odores, ac foetores discernimus, & ideo per nares virtutem discretionis non inconuenienter significamus. Aures expriment obedientiam, eo quod audiendi obediendiq; sunt instrumentum. Os insinuat intelligentiam. Sicut enim cibum ore recipimus, ita virtute intelligentiae partem diuinam lectionis captamus. Dentes vero significant meditationem, quia sicut dentibus receptum cibum comminimus, ita meditationis officio panem lectionis acceptum subtilius discutimus ac diuidimus. Lingua quoque, quia ipsa sermonem format, eloquentiae pulchritudinem non inconuenienter designat. Per collum, humeros, & dorsum eo quod ipsis onera soleant imponi, recte patientiam intelligimus. Per brachia autem, quia in ipsis est magna fortitudo, virtutem fortitudinis accipimus. Manus, eo quod ipsis operamur, significat operationem. Sic peccatus, quia per ipsum reluctando resistimus aduersario, constantiam figurat. Cor quoque, quia in ipso sapientia continetur, sapientiam designat. Mamillae doctrinam expriment. Sicut enim mater duabus mamillis filios suos enutrit, sic quilibet pius doctor doctrina dilectionis Dei & proximi imperfectos quosque ad perfectionem iustitiae prouehit. Per ventrem memoria intelligamus. Sicut namque corporale cibum ore acceptum, dentibus comminutum, in ventre trahimus, ut ibi decoquatur & membris omnibus distribuatur, ut ex ipso membra corroborentur, sic spirituale cibum intelligentia cognitum, meditatione discussum & subtiliatum intra memoriam codimus, ut illic amoris igne coctus virtutibus omnibus administretur & diuidatur, ut ex eo confortentur. Sed quemadmodum quibusdam corporeus cibum in ventrem acceptus non prodest, quia propter nimietatem eius, aut debilitatem virtutis digestivae non bene digeritur, sed quasi integer emittitur: sic quibusdam cibum spiritualis in mentem acceptus non prodest, quia ipsis per nimiam negligentiam re-

solutis de memoria subito lapsus amittitur. Qui autem cibum talem acceptum per memoriam retinet, & per dilectionem decoquit, confortatur & ad deuitanda mala & peragenda bona roboratur. Inferiora membra, crura videlicet & pedes, quibus corpus velociter fertur, significant virtutum & bonorum operum perfectionem, & in ipsa perfectione velocitatem. Cruribus namque & pedibus non solum mouemur, sed & velociter quandoque currimus. Digni pedum & manuum, eo quod sunt extremitates membrorum, virtutum & bonorum operum figurant perfectionem. Ungues, quia digitorum sunt munimen perfectionis significant soliditatem. Itaque qui habet digitos per perfectionem, unguis habere diligat per perfectionis soliditatem. Itaque qui habet digitos, caueat ne aliquando a perfectione dissoluatur, & paulatim diffluendo ad nihilum redigatur. Membra igitur hominis exterioris virtutes designant hominis interioris. Caput designat mentem, capilli cogitationes, oculi contemplationem, nares discretionem, aures obedientiam, os intelligentiam, lingua eloquentiam, collum humilitatem, dorsum patientiam & longanimitatem, brachia fortitudinem, manus operationem, pectus constantiam, cor sapientiam, mamillae doctrinam, venter memoriam, Inferiora membra, quibus corpus mouetur, virtutum & bonorum operum perfectionem & in ipsa perfectione velocitatem. Digni pedum & manuum, qui sunt extremitates membrorum, bonorum omnium designant perfectionem. Ungues, qui sunt digitorum munimen, perfectionis designant soliditatem. Interiora membra virtutes occultas, exteriora manifestas. Omnia boni operis internum vigorem, cutis eiusdem operis superficiem. Si quis autem istorum integritatem & sanitatem adipiscitur membrorum, ut videlicet caput habeat sanum per incorruptionem mentis, capillos candidos per munditiam cogitationis, faciem rubicundam per feruorem charitatis, oculos claros per fulgorem supernae contemplationis, & ceterorum sicut supra dictum est possideat decorem membrorum, is vere sanus est. Sicubi autem alicuius vitij contagio leditur, ibi protinus decor internae pulchritudinis violatur. Reparemus in nobis fratres spiritualis formae decorem, diuinam imaginem. Sed quia nec spirituales in nobis languorem sanare, nec sanitatem sine summi ope medici possumus obtinere, ad ipsum singuli proclamemus: sana me Domine, & sanabor. Quid &c. qui viuunt & regnant &c.

De populo, & terra Domini. Ser. XXII.

Egimus in cantico Moyse, quod scriptum est de populo antiquo, de populo Israelitico, ipsum de eodem populo dixisse, quod eum Deus constituit super excellentiam terram, ut comederet fructus agrorum, ut suggeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Quemadmodum enim Deus primum hominem condens, dedit illi paradisum voluptatis, ut per illud bonum sperare sciret bonum gloriae celestis, ita populum suum post culpam reducere volens ad gloriam, illis quibus commisit sacramenta redemptionis

Crura pedes.
Digni.
Ungues.
Epilogus.

redemptionis, dedit terram promissionis, ut per bonum acceptum in tempore, disceret sperare bonum accipiendum in aeternitate. Quae terra dicitur excelsa, id est montuosa, sicut alibi ait Moyses loquens cum Israel. Terra ad quam ingredieris possidendam, non est sicut terra Aegypti de qua existi, ubi aquae ducuntur irriguae, sed montuosa est de caelo expectans pluias, quam Dominus Deus tuus inuisit semper, & oculi illius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius. Terra Aegypti dicitur esse plana, quia caritas vitae praesentis quaecumque suggerit mundus, caro, diabolus, prorsus existimat licita. Nullum obstaculum sibi scelestus in peragendo malo opponit, sed totum quod libet, quasi liceret, delectatione prauae voluntatis & perpetratione operis percurrit. Quae irrigatur fluminibus suis, quia perfunditur vitijs. Terra autem Israel dicitur excelsa, quia vita spiritualis per virtutum eminentiam ad caelestia bona contemplanda similiter sublimiter est exaltata. Quae expectat pluuiam de caelo id est gratiam a Deo. Quam quoque Dominus Deus promittit & semper inuisit, quia quid in ipsa agatur diligenter attendit, & ei gratiam ad maiora bona peragenda misericorditer tribuit. Et oculi illius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius, quicquid enim in tempore gratiae (quod est annus benignitatis eius) in spirituali conuersatione boni fiat, semper inspicit, & coronae eius, ut in ipso terra ista fructum ampliore faciat, in stillicidijs doni caelestis benedicit. Super istam autem terram excelsam constituit Deus populum suum, non veterem sed nouum, non Iudaicum sed Christianum, ut comedit fructus agrorum, ut fugat mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Super istam terram Paulus Apostolus mansionem constituerat, quando de se sibi que similibus dicebat. Nostra conuersatio in caelis est. Quid est enim terra excelsa nisi vita spiritualis, vita sancta, vita honesta? Sunt quidam qui gloriantur in ciuitate in cliuo alicuius ardui loci posita, quia ciuitas talis cadentibus pluuijs lauatur sordibus suis, & habet inde non solum vias mundiiores, sed & auram salubriorem. Vituperant quoque ciuitates in imo positas propter sordes & sordium foetores, & aeris exinde corruptiones, quia ciuitates (inquiunt) tales per foetores suos deuorant habitatores suos. Sed quid prodest tibi corporali habitatione manere in sublimitate locorum, si praua conuersatione verberis in profundo vitiorum? Praeterit namque figura mundi, nec aliquid permanet, sed totum & cito defluit bonum, malumque praesentis seculi. Non est ergo magnipendendum ubi maneat, sed totis viribus contende, ut vitam Deo dignam ducas. Constituit (ait) eum super excellentiam terram, ut comederet fructus agrorum. Qui sunt agri isti nisi sacri libri? Qui sunt fructus agrorum nisi sensus, sententiaeque librorum? Singuli libri sunt singuli agri, scilicet Genesim, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, & ceteri libri veteris testamenti. Matheus, Marcus, Lucas, Ioannes, & alij libri noui testamenti. Illi namque proferunt hordeum propter asperitatem & duritiam literae, isti frumentum propter lenitatem & teneritudinem spiritualis intelli-

Deut. 32.

gentiae. Si displicet tibi fructum legendo colligere de illis, saltem placeat colligere de istis id est si libros veteris testamenti legere detrectas, saltem libros noui testamenti legere & scire contendas, si despicias hordeum, mete frumentum. Scias agros istos scilicet libros diuinos ab optimis agricolis per multos labores bene cultos id est a perfectis doctoribus per multas afflictiones, vigilias, lectiones, meditationes, disputationes bene emendatos, bene glossatos, & expositos. Alij laborauerunt & tu intra labores eorum, mete fructus agrorum, lege sententias librorum. Si verbis meis acquiescere volueris, Dominus reget te, & nihil tibi deerit, quia in loco pacuae te collocabit. Si vero nolueris, appropinquabit usque ad portas mortis anima tua, omnem escam abominata. Caue quoque ne comedas siliquas porcorum, ne videlicet delesteris in figmentis poetarum, sive sordibus vitiorum: diuinorum librorum fructus collige, & ex illis impingare & dilatare. Illic inuenies fructum, ut alio in loco iam diximus, fructum supernae contemplationis. Sunt & alij libri spiritualium bonorum fertiles, fructus praebentes vberes, fructus salutare. Vniuersitas namque creaturae quasi quoddam corpus est bibliothecae. Sed quemadmodum si laicus bibliothecam nouam bene compositam, bene scriptam, auro, diuersisque coloribus pictam & illuminatam inueniat, aperiat, inspiciat, & literas laudet, aurum coloresque commendat, sed tamen quid in ipsa sapientiae contineatur minime cognoscit: sic homo bestialis tenebris ignorantiae caecatus mundum istum specietenus considerans, laudat altitudinem caeli, latitudinem terre, claritatem caelestium luminarium, viriditatem germinum, diuersitatem quorumlibet animantium, moles montium, tractus fluminum, sed tamen quid in ipso diuinae cognitionis lateat non aduertit. Vir enim insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget haec. Non agnoscit in creaturis omnipotentiam creatoris, quae tot & tanta de nihilo fecit, nec sapientiam, quae tam pulchre facta disponit, nec benignitatem, quae tam vtilia dedit. Nos autem fratres delectemur in factura Dei, & in operibus manuum eius exultemus. Cum autem dicit, Ut suggeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo: duo ponit petram & mel, & iterum duo saxum & oleum. Petra secundum traditiones doctorum nostrorum saxo est minor, saxoque fragilior, & saxum petra maius, petraque durius. Petra & saxum Christum significant. Sed petra significat Christum in sinu matris, saxum vero significat Christum in dextera Dei patris. Petra Christus in mundo, saxum Christus in caelo. Vis videre Christum petram paruum? vide eum in cunis latitantem, vel in sola Iudaea predicantem. Vis videre Christum saxum magnum? vide eum ad dexteram patris sublimatum, ad terminos terrae per fidem in cordibus credentium dilatatum. Hic est lapis, de quo scriptum est. Lapis abscissus de monte sine manu hominis, factus est mons magnus, & impleuit terram. Vis videre Christum petram fragilem? vide vagientem, esurietem, sitientem, lassentem, argentem, la-

Psal. 22.

Ex Psal. 106.

Psal. 91.

R.

Quomodo Christus petra, & saxum.

D. n. 2.

chrymanrem, flagellatum, mortificatum. Vis videre Christum saxum durissimum? Vide quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illa ultra non dominabitur, quod enim uiuit, uiuit Deo. Mel de petra significat gratiam redemptionis. Oleum autem de saxo durissimo gloriam beatitudinis. Sicut namque mel præ omnibus, quæ comeduntur palato dulcius sapit, sic gratia redemptionis præ omnibus, quæ in præsentis sæculo possunt homini in cordibus electorum dulcescunt. Et quod oleum cunctos liquores excellit, sic gloria beatitudinis, quæ summum est bonum, bona cuncta superat & excedit. Debemus itaque fratres esse constituti super excelsum petram per eminentiam virtutum, comedere fructus agrorum lectionem scripturarum, & per contemplationem creaturarum, fugere mel de petra suscipiendo gratiam redemptionis, oleumque de saxo durissimo sperando gloriam beatitudinis. Ad quam nos perducere dignetur, Qui uiuit & regnat.

Epilogus.

Ad sacerdotes in synodo.
Ser. XXIII.

per cognitionem veritatis, quam habet in diuina sibi originaliter insita imagine, pellit errorem, & per amorem virtutis, quam habet in diuina similitudine, odit iniquitatem. Subintravit autem in naturam humanam per suggestionem diabolicam ignorantia, & euellit in homine radicem diuinæ cognitionis, & venit concupiscentia, & eradicauit plantam dilectionis. Gens itaque quælibet impia a diuinis & cælestibus bonis per culpam elongata, duobus præcedentibus bonis in bono primum plantata, duobus succedentibus malis deinceps recte monstratur & vocatur a bono conuulsa. Ite ergo angeli veloces ad gentem conuulsam, & non solum conuulsam sed & dilaceratam. Conuulsa a bono dilacerata in malo. Humana namque natura postquam à bono vellitur, statim in malo dilaceratur multipliciter, dum diuersis vitijs & peccatis ad damnationem pertrahantur diuersi. Alij per superbiam, alij per inuidiam, alij per iram, alij per accidiam, alij per auaritiam, alij per gulam, alij per luxuriam, alij per usuram, alij per rapinam, alij per furtum, alij per falsum testimonium, alij per periurium, alij per homicidium, alij videndo mulierem ad concupiscentiam eam, alij dicendo fratri fatue, & per alia si qua sunt vitia siue peccata, intus vel foris, quæ propter præsens compendium nec volumus nec valemus dinumerare. Ite igitur angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ut per vestram prædicationem in malo dilaceratam coadunetis, & à bono conuulsam replantetis. Ite angeli ite veloces, ite ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius. Quamdiu fratres Charissimi homo nobilitate, eleganti, ac pulchritudine suæ conditionis per iustitiam conseruat, speciosus esse forma comprobatur. Quando vero decorem pulchritudinis in semetipso per culpam scædat, statim deformis & horribilis inuenitur, dissimilis Deo, etiam similis factus diabolo. Heu quæ turpis, quæ terribilis est populus iste? Alij in populo isto sunt deformiter nigri per cogitationem immundam, alij cæci sunt per ignorantiam, alij carent naribus per indiscretionem, alij lingua vel labijs per noxiam taciturnitatem, in alijs retrouersus est vultus per transacti criminis recordationem & delectationem, alijs solus remanet truncus capite præciso per mentis alienationem, alij quoque carent brachijs per ditto fortitudinis rigore, alij carent pedibus amissa virtutum perfectione, alij (quod grauius est, quod turpius est, quod horribilius est, quod terribilius est) dissipatis omnibus membris, idest virtutibus, operibusque bonis dilaceratis peruenerunt usque ad portas mortis, sicut Psal. ait. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum. Quid igitur fratres? Si quis videret populum corporaliter in hunc modum deformatum cateruatim coram se transire, alios cernens nigros, alios, ut supra dictum est, sine auribus, sine naribus, sine labijs, alios versis retro vultibus, aut amputatis capitibus, manibus, brachijs, pedibus, ac cruribus solos truncos coram se rotantes, siue dissipata singillatim membra humana unum post aliud sequentia, si quis, inquam, vestrum hæc uideret, nonne quæ citius se signo crucis præmuniter aut fugeret, & clamaret nec se, nec alium vnquam vidisse talia? Quid ergo? Diebus dominicis ac solennibus populus vobis commissus a vobis curandus, ad ecclesiam confluit formam corporis componit, cultioribus ac diuersis coloribus tinctis vestibus se induit, & vos viros ac mulieres in tanto fulgore contemplantes forsitan gloriamini tales vobis subiectos, talibusque vos esse prælatos. Non est bona gloriatio vestra si in hoc gloriemini, & populus vobis commissus a bono conuulsus, in malo dilaceratus, diuersis vitijs atque peccatis terribilis inueniatur fratres. Vitam itaque diligenter attendite, mores considerare, & pulchritudinem eius secundum ea, quæ ad interiorum hominem, non secundum ea, quæ ad exteriorum pertinent iudicate, & erubescite, & dolete de ipso, qui vobis est subiectus populo, si talem videritis quem hic auditis, gentem scilicet conuulsam & dilaceratam, populum terribilem post quem non est alius, quia vestra forsitan est culpa, vestra negligentia, vestra desidia, quod talis est, eo quod non annuntiastis ei peccata sua, scelera sua. Ite igitur angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius. Ite angeli quia vestrum est officium, ite veloces ne mora vestra generet periculum. Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius, ut per vestram prædicationem adipiscatur remedium. Nolite sedere cum consilio vanitatis, nolite cum iniqua gerentibus introire. Odite ecclesiam malignantium, & cum impijs nolite sedere. Quid igitur? Potest etenim aliquis vestrum tacitus cogitare, vel manifestius respondere dicens. Tu prohibes nos exemplo psalmiste posito, ad tales ire, & nonne Dominus ad tales nos dirigit ubi dicit: Ite veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius. Intendite, ubi Dominus ait. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius: ibi vobis officium iniungitur, & præceptum datur impijs prædicandi. Hic vero ubi dicimus, nolite sedere cum consilio vanitatis, nolite cum iniqua gerentibus introire. Odite ecclesiam malignantium, cum impijs nolite sedere. Hic, inquam, vobis continuo prohibetur licentia cum impijs peccandi. Ite igitur angeli prædicando, nolite ire peccando. Ite ad populum terribilem, ut verbo salutis illum speciosum forma faciatis: nolite ire, ut deformitate peccati illius vestmetipsum illi similes efficiatis. Christus cum peccatoribus manducauit, ut illos in bono sibi coniungeret, sed non manducauit cum eis, ut illis in malo semetipsum sociaret. Sicut Christus fecit ita facite, sicut non fecit nolite facere. Ite angeli, ite veloces. Quam veloces? tam veloces ut in via neminem salutaueritis, & si quis vos salutauerit non respondeatis illi. Non quod salus omnibus non oranda, sed ut his verbis Spiritus sanctus innuat quam veloces, quam expeditos esse sacerdotes in prædicatione salutis oporteat. Quasi dicat. Prædicate verbum, instate opportune, importune: arguite, obsecrate, increpate in omni patientia, & nolite differre verbum de die in diem, de dominica in do-

Psal. 140.

Z

minicam, de festo in festum, sed diebus saltem dominicis & festiuis populo pro consuetudine in ecclesia congregato non sufficiat vobis tantum missas celebrare, non sufficiat pro domino apostolico, & singulis ordinibus generalem orationem facere, vel festa sequentis hebdomadæ nuntiare, sed magis populum castigate de malo, erudite & informate in bono, penam peccatoribus venturam, & gloriam iustis referuatam illis declarate. Ite angeli. Ite veloces. Quis enim si verbum salutis populo prædicare de dominica in dominicam distuleritis, quis inquam sciuit an tunc viuentes, an sani, an præsentis eritis? Sed & si vos viuentes sanos ac præsentis esse contingat, quis scit an aliquis tunc aberit, qui prius præsens fuit, & amplius consilium animæ suæ non audiens morte inopinata & subita præuentus non abluens culpam rapiatur ad penam? Nonne Deus iuste sanguinem huiusmodi hominis de manibus vestris requirit? Ite ergo angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius. Quid est quod dicitur post quem non est alius? Nunquid post hunc populum non est nasciturus, victurus, bona malaque facturus? Est utique. Quid est ergo quod dicitur, post quem non est alius? Id est nullus ante iudicem summum illo deterior, nullus per culpam turpior, nullus terribilior. Tres sunt populi, Christianus, Iudaicus, Gentilis. Qui utcumque igitur in populo Christiano nomine tenus Christiani sunt, sed per iniustitiam diabolo seruiunt, Iudeis siue paganis sunt terribiliores, ex quo per iniquitatem sunt deteriores. Quanto namque per gratiam adiuti facilius si vellent possent in iustitia permanere, tanto grauius offendunt dum a culpa nolunt abstinere, quia cui plus committitur, plus ab eo exigetur: & quanto gradus altior, tanto casus grauior: & plus peccauit diabolus in cælo, quam homo in paradiso: & seruus sciens voluntatem Domini sui & non facit, plagis vapulabit multis, seruus autem nesciens eam vapulabit paucis. Igitur sicut Dominus ciuitatibus, in quibus plurimas virtutes fecerat, eo quod penitentiam non egissent, exprobrauit dicens. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicij, quam vobis. Et tu Capharnaum nunquid usque ad cælum exaltaberis? Usque ad infernum descendes, quia si in Sidonijs factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico tibi quia terræ Sidoniorum remissus erit in die iudicij quam tibi. Sic & huic fallorum Christianorum populo per diuersas impietates deprauato, terribili facto, longe a diuina similitudine quodammodo secundum suam nequitiam remoto, sic inquam ei potest exprobrari, ut dicatur ei. Væ tibi popule nequam, popule mendax, popule apostata, qui male viuendo filium Dei conculcas, qui sanguinem testamenti pollutum ducis in quo sanctificatus es, & spiritui gratiæ contumeliam facis. Melius

A
Ex psal.
25.

Luc. 10.
4. Reg. 4.

3. Tim. 4.

Luc. 12.

Matt. 11.

Fla. 18.

Te angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: gentem expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. Ecce fratres charissimi diuinum nobis officium iniunctum, ecce cura, sollicitudo, laborque sacerdotum. Ecce piū sed periculosum onus illis impositum. Ite angeli veloces. Admonet nos hoc in loco sermo propheticus, immo diuinus, ne ministerium nobis diuinitus iniunctum contemnamus, ne sanctum onus dei ieiicemus, ne gentem ad imaginem & similitudinem Dei formatam, pretioso sanguine Christi redemptam, nobis commissam negligamus, ne per culpam temporalem ad æternam defluat damnationem, ne (quod absit) non solum in illa fiat peccatum propter ipsius delicta propria, sed & in nobis fiat supra modum peccans peccatum propter delicta aliena. Reddaturi namque sumus rationem non solum de nobis, sed etiam de animabus nobis commissis, nisi illis instanter annuntiauerimus verbum salutis. Audiamus igitur attentius, quod nobis diuinitus dicitur. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam. Sacerdotes sunt angeli, sicut quodam loco scriptura innuit dicens. Labia sacerdotis custodiunt sapientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Ergo si sacerdotes Domini sumus, etiam ex ipso officio angeli, idest nuntij sumus, & populo ea, quæ Dei sunt nunciare debemus. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam. Duobus modis probatur humana natura Deo inhærere & in ipso radicem habere, secundum hoc videlicet quod facta est, ut alio loco iam diximus, ad imaginem Dei in eo quod verum potest cognoscere, & secundum hoc quod facta est ad similitudinem Dei in eo quod potest bonum diligere. His enim modis non solum humana, verum & angelica creatura creatori coniuncta dignoscitur, dum & cognitione eius sapientiam contemplatur, & dilectione beatitudine eius iugiter fruitur. His duobus modis vitat malum, quia &

Fla. 18.

Mala 1.

2. Pet. 1. enim erat illis non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem terrorum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis & illud veri prouerbij. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Sed & quomodo populus iste seipso deterior vel terribior esse possit, aut populo malo post nos futuro minime videmus. Nam & in ipsum pondus malorum ore prophetico prolatum, videtur esse profusum quo dicitur, Vt qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Vt qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Vt qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Multa (fratres charissimi) sunt, quae causa breuitatis pretermittimus, quae de his omnibus adhuc dici possent. Ite angeli veloces ad populum terribilem, post quem non est alius. Sequitur ad gentem expectantem & conculcatam. Quid expectat? Vestrum verbum, vestrum exemplum, vestrum patrocinium, & diuinum per vestram sollicitudinem & administrationem auxilium, & donum. Vestrum expectat verbum vt erudiat, vestrum exemplum vt informetur, vestrum patrocinium vt defendatur, diuinum per vestram sollicitudinem & administrationem auxilium & donum vt a malo liberetur, & in bono iustificetur. Et conculcatam. Quis conculcauit eam? Vniuersi daemones, qui iugiter animae eius dicunt, Incuruare vt transeamus per te. Praui etenim, & qui caelestia spernunt, & ad terrena se deflectunt, demonibus iter se conculcandi & pertranseundi tribuunt. Sequitur. Cuius diripuerunt flumina terram eius. Quae sunt ista flumina terram male viuientium diripientia? Vbi vitia cum impetu sunt fluentia, & malos ad tormenta trahentia. Quae est terrae direptio, nisi virtutis cuiuslibet dissipatio? Flumina ergo malorum terram diripiunt, cum vitia virtutes eorum auferunt. Aufert enim superbia humilitatem, ira pacem, inuidia charitatem, accidia spiritualem exultationem, auaritia largitatem, luxuria continentiam. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad populum terribilem post quem non est alius, ad gentem expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. In tempore illo deferretur munus Domino exercituum a populo diuulso & dilacerato, a populo terribili post quem non fuit alius, a gente expectante & conculcata, cuius diripuerunt flumina terram eius. In illo, inquit, tempore deferretur munus Domino. In quo tempore? Cum videlicet ieritis ad populum istum ad quem mittimini, & illum a supradictis malis per vestram praedicationem curaueritis. Quod munus deferretur? Munus gratum, holocaustum medullatum, votum internum, & deferretur ad locum nominis Domini ad montem Sion, id est in sanctam ecclesiam. Ite igitur angeli veloces, & populo terribili praedicate, ministerium vestrum implete. Quod si feceritis bonum gradum vobis ac-

Esa. 5.

Esa. 18.

quiretis. Det vobis & nobis huius rei gratiam, qui promittit gloriam Iesus Christus Dominus noster, qui viuunt & regnat, Per omnia secula seculorum. Amen.

In natiuitate Domini. Sermo. XXIII.

Domine miserere nostri, te enim expectauimus. Esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. Deus fons & origo boni totius, sine cuius suffragio nec bonum possumus habere, nec malum valemus euadere, nec consequi iustitiam vel gloriam, nec culpam vitare nec poenam, ipse iugiter a nobis est exorandus, ipse iugiter reclamandus, vt ipsius suffragante gratia & a malo liberemur, & in bono confirmemur. Legimus in verbis Esaias prophetae, quod ipse Esaias pro populo Iudaico exigentibus peccatis a Sennacherib, intra muros Hierusalem obfesso orauit dicens. Domine miserere nostri, te enim expectauimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. Timebant enim Iudaei, vt illucescente mane ipse Sennacherib urbem aggredere, & sic ciuitas caperetur. Populus Iudaicus in Hierusalem constitutus electorum significat populum in diuinae pacis visione collocatum. Sennacherib & eius exercitus populo Dei dirus inimicus: diabolus designat, multitudinemque daemorum ac prauorum hominum. Venit Sennacherib cum exercitu suo, & Iudaeos in Hierusalem consistentes expugnare conatur, dum diabolus cum multitudine malignorum spirituum, & peruersorum hominum veros diuini nominis confessores in diuinae pacis visione quiescentes per multas tentationes aggreditur, & eos per quamlibet culpam a securitate suae quietis, & a statu rectitudinis subuertere molitur. Erant duo muri in Hierusalem, murus superior siue interior, murus inferior vel exterior. Sic in spiritali conuersatione fidelium duo sunt praecipua munimenta quasi duo muri, dilectio scilicet & actio. Dilectio murus interior, actio murus exterior. Sed nihil valet ad salutem murus exterior, nisi interior diligenter custodiatur. Quid nanque prodest operis exhibitio, si desit cordis dilectio? Quid valet panem esurienti porrigere, potum sitienti dare, hospitem colligere, nudum operire, infirmum visitare, ad inclusum carcere ire, diuersarum orationum verba fundere, laudibus diuinis os aperire, missas celebrare, quaelibet sacramenta Dei tractare & eis communicare, & quaelibet huiusmodi facere, si negligas vel contempnas mandatum dilectionis obseruare? Sunt qui multa pauperibus erogant, multa sanctorum loca sub obtentu redimendae propriae prauitatis, & promerendae beatae retributionis, peregrinando visitant, & alia bona multa faciunt, sed semetipsos nihilominus male viuendo sceleribus inuoluunt. Isti frustra sua pro Deo tribuunt, quamdiu Deo semetipsos auferunt. Nam si tua das Deo, te ipsum diabolo, non est aequa partitio. Deus hominem fecit & redemit, & ideo debet

G Esa. 33.

H

I

L
Tempus tribulationis tripliciter distinguitur. Primum manet.

Eccle. 9. Secundum.

bet totum hominem possidere, & ab ipso fructum bonae cogitationis, locutionis, & actionis colligere & propterea non debes dare diabolo quod debes Deo. Quilibet ergo prauus sicut temporalia bona Christo in suis membris student dare, sic semetipsos Christo, Christum super omnia, & proximum sicut seipsum diligendo debent offerre, & sic ciuitas eorum, duplici muro muniatur, muro interiori per dilectionem, exteriori per operationem. Si vero interiore, id est dilectionem contingat deesse, exterior, id est operatio hostium impetum non valet sustinere. Domine miserere nostri. Misereatur Deus hominis, quando hominem a malo liberat, & in bono confirmat, & sic a malo liberando, & in bono confirmando iustificat. Misereatur igitur Domine nostri per iustificationem. Non enim possumus habere iustitiam, nisi nobis illa dones per gratiam. Te enim expectauimus. Qui in Deum sperat, Deum per spem expectat. Qui enim minime sperat, minime expectat, sed per miseram conscientiam diuinam fugit praesentiam. Nec Deo quaerit praesentari, dum ab eo timet condemnari. Domine miserere nostri per iustificationem, te enim expectauimus per spem. Esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. Vnum sensum habet quod praemittit brachium, & quod subiunxit salus, & vnum sensum habet quod dicit in mane, & quod addit in tempore tribulationis. Esto Domine brachium nostrum, & salus nostra, vt nos liberes a malo, & confirmes in bono. Si tu fueris brachium nostrum, si salus nostra, ab hostibus nos impugnantibus liberabimur, & in conuersatione bona sicut illi antiqui in vrbe Hierosolimitana saluabimur. In mane in tempore tribulationis. Possumus tribus modis distinguere quod dicit mane siue tempus tribulationis. Primum mane siue tempus tribulationis est post discessum noctis hodiernae solennitatis. Secundum post horam mortis. Tertium post cursum saeculi praesentis. Sed mane hodiernae festiuitatis, mane dominici natalis quomodo dici potest tempus tribulationis, cum omnibus videatur esse tempus exultationis? Sed si subtiliter perspicatur, est quibusdam tempus tribulationis, quia tempus tentationis, dum diabolus per spectacula vanitatis, & superfluitatem comestionis & potationis & multiplicis dissolutionis multis tendit laqueos praecipitationis. Quanto igitur diabolus in diebus solennibus instantius quaerit occasionem, & facilius inuenit terrendi facultatem, tanto quisque ad resistendum debet semetipsum praeparare cautiorem & fortiorem, ne cum filij Dei congregati fuerint in vnum, superueniens Sathan aliquem eorum per culpam corrumpat, & filium damnationis faciat. Quemadmodum ergo diximus, quando est tempus festiuitatis, tunc est tempus tentationis, & quamdiu est tentationis tempus, tandiu est tempus tribulationis. Esto igitur brachium nostrum Domine, & salus nostra in die tribulationis: Ne diabolus ciuitatem sanctam per tentationem frangat, fideles tuos per iniquitates captos abducat. Secundum mane siue tempus tribulationis est post horam siue etiam in ipsa hora mortis. Quamdiu homo viuunt quodammodo in nocte est, quia non cognoscit multa, quae post mortem cogniturus est. Sicut

nanque dicit Salomon: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei sunt: Et tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur iacerta, eo quod vniuersa aequa eueniant iusto & iniusto, bono & malo, immolari victimas, & sacrificia contemnenti. Sicut bonus sic & peccator, vt periturus, ita & ille, qui verum deierat. Et item. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, sic homines capiuntur in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Et Apostolus Paulus. Nihil mihi coescium sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est. Tegitur ergo homo nocte magne ignorantiae omnibus diebus vitae suae. In morte vero dies illi cognitionis oritur, quia recedente anima de corpore & praemium & meritum suum simul & clare contempletur. In istius diei matutino multum est timendum humano spiritui, ne a crude li Sennacherib impetatur, & pro peccatis suis ad terram vltimam, ad infernum videlicet abducatur. In morte namque solet diabolus miseram animam cum suis satellitibus circumdare, & vadique coangustare, & si licentia sibi detur, ad istam terram prosternere. Domine esto brachium nostrum in hoc mane, salus nostra in tempore tantae tribulationis. Tertium mane siue tempus tribulationis est dies vniuersalis resurrectionis. Quamdiu nanque genus humanum in praesenti saeculo demoratur, magna nocte ignorantiae tegitur. Nondum enim scire potest quid diu mundus subsistat, vel quando finem accipiat: nondum nouit qui sint saluandi, qui damnandi: nec videt praemia bonorum, nec poenas malorum: nec coescio sanctae ecclesiae contempletur per speciem quod credit per fidem: nec adhuc videt rem ad quam tendit per spem: sed in generali resurrectione recedente nocte praesentis ignorantiae illucescet dies cognitionis perfectae, quando congregatis omnibus creaturis rationalibus Deum videbit omnis oculus, quando Deus illuminabit abscondita cordis nostri. Tunc veniente Domino cum omnibus sanctis suis erit lux magna, quia erit lux luna sicut lux Solis, & lux Solis erit septemplex sicut lux septem dierum, in die, qua colligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagae eius sanauerit. Vox diei illius reprobis amara, tribulabitur ibi fortis. Dies irae damnandis erit dies illa, dies tribulationis & angustiae, dies calamitatis & miseriae: dies tenebrarum & caliginis, dies nebulae & turbis, dies turbae & clangoris. In die illa interficiet & disperdet de ciuitate sancta Dauid, Rex noster, Saluator noster omnes peccatores terrae, quando videlicet dicit eis. Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ab hac auditione mala, qua vsque ad illam horam nulla vnquam impijs peior fuit, nec deinceps erit: ab hac, inquam, iusti non timebunt quibus dicetur. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. In die illa Saluator noster, cuius nomen terribile est impijs, sanctum sanctis, misericordiam & iudicium cantabit, misericordiam bonos saluando, iudicium malos condemnando, & honoris regis, quo bonos saluabit. Iudicium diliget, quo malos condemnabit, & duo quae Deus uno & aeterno M. Hug. a S. Vict. To. ij. Ff 3 verbo

Eccle. 9.
I. Cor. 4.
N Tertium.
Soph. 1.
Matt. 25.
Ibidem.

verbo locutus est semel complebuntur, quia potestas Dei erit ad reprobos puniendos, & tibi Domine misericordia ad iustos glorificandos, quia tu red des vnique iuxta opera sua. Tunc cum tradiderit filius regnum patri finis erit, id est consummatio omnium, cum euacauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, ut amplius non dominetur spiritus spiritui, angelus angelo, vel homo homini. **Epilogus.** Esto Domine brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. In primo mane id est in die solennitatis hodiernae nos libera a diabolica tentatione. In secundo, id est in hora mortis, nos libera a diabolica infestatione. In tertio, id est in die resurrectionis, nos libera a perpetua damnatione. Esto vbique brachium nostrum, salus nostra, vt nos a malo liberet, & in bono saluet, & largiendo nobis gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam praeprasti diligentibus te: in qua viuus & regnas Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

In festiuitate cuiuslibet sancti, & praecipue Augustini. Sermo. XXV.

H Psal. 50.

Asperges me Domine hyssopo, & mundabor. Dauid rex & propheta tribus granibus maculatus peccatis, adulterio quando peccauit cum Bersabee, traditione quando Vria dedit literas mortis suae, homicidio quando Ioab praedictum Vriam secundum praecipuum regis in loco vbi bellum erat fortissimum posuit, & ipse Vrias percussus occubuit. Ipse inquam Dauid postquam se peccasse intellexit, psalmum poenitentialem in quo versiculus iste continetur composuit, & in ipso de transgressione se a Deo mundari suppliciter supplicauit. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor. **Hyssopus.** Herba hyssopus, de qua in testamento veteri asperforium componebatur, quo res quaelibet mundanda aspergebatur & mundabatur, quot in se habet proprietates, tot spiritualium rerum praese praesert significaciones. Aliquot igitur eius proprietates decreuimus secundum ordinem disponere, & sic mysticas earum significaciones exponere. Scimus hyssopum in occulto terrae radicem figere, foras de terra exire, sursum crescere, ramos multiplicare, folia producere, virescere, calidum natura, paruum, & purgatiuum esse, grana feminis, & hyacinthini coloris flosculos, & ex ipsis flosculis redolentiam habere. Haec omnia spiritualiter iusto isti sancto videlicet Augustino, cuius hodierna die solennia celebramus conueniunt.

Hyssopi proprietates sancto ali cui applicabiles.

K Rom. 10.

Radix, quae principium est rei crescentis, fidem significat cordis, quae est origo cuiuslibet virtutis, vel boni operis ex ipsa nascentis. Egressio germinis confessionem significat oris. Sic radix significat fidem cordis, exitus germinis confessionem oris. Cor de enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quod vero hyssopus crescit sursum, figurat spem supernorum bonorum, per quam superna sapimus bona, & quaerimus, & ad ea per desiderium properamus. Multiplicatio ramulorum multiplicationem exprimit virtutum ex

vna fide quasi ex vna radice prodeuntium. Folia, quae foris ipsam rem de qua crescunt vestiunt, bona opera designant, quae iustum extrinsecus honeste & decenter tegunt. Viror hyssopi perpetuam significat in iusto iustitiae conseruationem, siue caelestis aternitatis amorem. Naturalis hyssopi calor dilectionem Dei & proximi, quia iustus Deum super omnia & proximum sicut semetipsum diligit, figurat. Quasi quodam nanque calore caler, dum vtraque feruet dilectione. Paruitas hyssopi humilitatem exprimit iusti. Iustus etenim humilitatem imitatur hyssopi, dum altiora se quaerere non praesumit, sed humilibus consentit. Purgatiuum habet virtutem per praedicationem. Sicut enim hyssopus ipso vntium purgat pectora, sic praedicator adiuuante manu summi medici audientium se mundificat corda. Habet etiam grana per sanam doctrinae verba. Quae in cordibus audientium seminata producant cooperante gratia germen iustitiae, & reddunt fructum gloriae. Habet flosculos hyacinthini coloris, dum exercet virtutes, & exhibet opera conuersationis caelestis vitae. Spargit odorem, dum per bonam famam bonus odor est Christi in omni loco. Habet itaque iustus noster, patronus noster, cuius hodie solennia celebramus, ad modum hyssopi radicem per fidem, germen egrediens per fidei confessionem, erectionem per spem, plures ramos per virtutum multiplicatam, folia per bonam actionem, virorem per perseuerantem conseruationem iustitiae, & perpetuum amorem aeternae patriae. Calidus est per dilectionem, paruus est per humilitatem, purgatiuus per praedicationem. Hyacinthinum habet colorem per caelestem vitam, grana per sanam doctrinam, redolentiam per bonam famam. Hoc hyssopo quasi quodam asperforio nos Deus aspergit, quoties doctrina & exemplo illius nos instruit, & accendit. Et nos mundamur, lauamur, & super niuem dealbamur, dum eius eruditione & imitatione ab omni inquinamento carnis & spiritus purificati ad caeleste praemium subleuamur. Asperforium igitur hyssopi vita est iusti, aqua gratia, asperforio imitatio, mundatio iustificatio. Aspergat nos Deus hoc hyssopo in tempore, vt cum ipso gloriemur in aternitate. Qui viuus & regnat &c.

Epilogus.

De antiquo Iudeorum populo, & hodiernis iustis. Sermo. XXVI.

Eatus Paulus Apostolus in epistola sua loquens de populo Israelitico, scilicet quae bona, vel quae mala eidem populo contigerint taliter subiunxit. Omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. Multa fratres charissimi dedit Deus bona populo illi, multa contulit beneficia. Patres eorum absque meritis elegit, eos in signis & prodigijs multis & magnis de Aegypto, de fornace ferrea, de domo seruitutis eduxit. Praecessit eos in columna nubis & ignis per desertum longo tempore, in quo non sunt

1. Cor. 10.

sunt attrita vestimenta eorum. Pane caelesti paut eos, aqua de petra potauit, circumduxit, & docuit, & custodiuit vt pupillam oculi sui. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super illos volitans expandit alas suas, sic assumpsit populum illum, & portauit eum in humeris suis. Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus. Percussit coram eis reges magnos, & occidit reges fortes. Seon regem amorreorum, & Og regem Basan. Et dedit terram eorum haereditatem, haereditatem Israel populo suo, vt comederet fructus agrorum, & sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuae biberent meracissimum. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Deinde progressu temporis cum praedictus populus legis praecipua contemneret aspirando excitauit Deus sanctos viros qui in ipso erant, & prophetas constituit vt praeuaricatores a culpa castigarent, & ad iustitiam reuocarent, & eidem populo aduentum dilecti filij sui praenuntiarent. Denique cum aduenisset sacri plenitudo temporis, misit Deus filium suum in terras ad oues, quae perierant domus Israel, vt ipse pastor gregem suum pasceret, in brachio suo congregaret agnos, & in sinu suo leuaret, saetas ipse portaret. Ista magnalia, & multa alia, quae modo dinumerare nec volumus, nec valemus, fecit illis Deus, quae sicut iam dictum est in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. Quaecunque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Secundum huius figurae typum fratres charissimi non merito humano, sed gratuito dono elegit Deus patres nostros in fide, sanctos videlicet apostolos, quos voluntarie genuit verbo veritatis, vt essent aliquod initium creaturae eius. Eduxit nos de Aegypto, quando eduxit de paganismo, quando nos eduxit de tenebris getilis infidelitatis in admirabile lumen suum, vt qui aliquando non eramus populus, nunc simus populus Dei, & qui non cosequuti misericordiam, nunc misericordiam consequuti. Qui pascit, & qui portat nos in via & vita praesentis seculi sacramento corporis & sanguinis sui. In hac vita praecedit nos columna nubis & ignis, quia proponit ad confirmationem fidei claritatem & miracula suae diuinitatis, & ad exemplar bonae operationis blandimentum & humilitatem humanitatis. In hac via non atteruntur vestimenta nostra, quia virtutes, & bona opera nostra vsque in finem si volumus per gratiam eius nobis custodiuntur illaesa. In hac via circumduxit nos Deus per bonam actionem, & docet per scripturarum lectionem, & custodit per gratiae suae protectionem. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eos atque portauit in humeris suis, quando enim expandit in cruce manus, ipse languores nostros tulit, & dolores nostros portauit, & exemplum patiendi monstrauit, vt per passionem, quae est in tempore, ad gloriam volare dicamus, quae est in

M Gala. 4.

N

1. Pet. 2.

Deut. 32.

aeternitate. In hac via solus Deus dux noster est, & non est nobiscum Deus alienus, quia ipse solus per passionem suam torcular redemptionis humanae calcavit, & de gentibus non fuit vir cum eo, quia sacerdos & lenita spoliatum & vulneratum praeterierunt, & solus Samaritanus misericordia motus appropiauit, vulnera eius alligauit infundens oleum & vinum, & imponens super iumentum duxit in stabulum, & curam eius egit. Subuersis hostibus multis & magnis dedit terram nobis optimam, quia liberatos de potestate tenebrarum transtulit in regnum filij dilectionis suae, regenerans nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in haereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in caelis nobis, qui in virtute Dei custodimur per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo, quando fides nostra multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, inuenietur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelatione Iesu Christi, quando exultabimus letitia inenarrabili & glorificata. Sed & si legem aliquando praeuaricemur, constituti sunt per ecclesias rectores & doctores, qui de malo nos castigant, & in bono reformat. Venit & ipse filius frequenter ad nos, vt ad suum ouile si in aliquo deuiamus reducat, & ibi sub sua protectione custodiat. Ecce quomodo consonant exemplaria veritati. Ecce qualia bona illis Deus contulit, qualia nobis, illis magna, nobis maiora. Sed quid dicit de illis scriptura diuina? Multis modis enarrat praeuaricationes eorum in Aegypto, in deserto, in terra promissionis, duritiam cordis eorum, & incredulitatem, contentiones, & murmurationes eorum contra Dominum, & Moysen seruum eius, & alios multos, qui post eum populum illum docuerunt. Cum enim persequeretur eos Pharaon, leuauerunt filij Israel oculos suos, & viderunt Aegyptios post se, & dixerunt ad Moysen. Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos vt moreremur in solitudine. Quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Aegypto? Nonne iste est sermo quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes: Recede a nobis, vt seruiamus Aegyptijs: Multo enim melius est seruire eis, quam mori in solitudine. In deserto quoque Sin murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron, & dixerunt. Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carniuum, & comedebamus panem in saturitate. Cur induxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem multitudinem fame? In Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum, iurgatus populus contra Moysen ait. Da nobis aquam vt bibamus. Cur exire nos fecisti de Aegypto, ut occideres & nos, & liberos nostros, ac iumenta siti? In Oreb fecerunt vitulum, & adorauerunt sculptile, & mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis scenum: obliuisti sunt Deum qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Postquam autem profecti sunt de deserto sinai, ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum. M. Hug. a S. Vi. To. ij. Ff 4 Vulgus

O

num

num

num

num

num

num

num

Exo. 14.

Exo. 16.

Exo. 17.

Exo. 32.

Psal. 105.

Num. 11.

In festiuitate paschali, & corporis Christi.
Sermo. XXVII.

Sti sunt dies quos obseruare debetis. **S** Quartadecima die ad vesperam pascha Domini est, & in quintadecima solennitatem celebrabit altissimo Domino. Diuina prouidentia genus humanum ad amissam beatitudinem reuocare dispones, multiplices sacrae legis institutiones propoluit hominibus veteris testamenti, quibus venturae sacramenta redemptionis commisit, & qualiter quaeque obseruare deberent patenter edocuit. Vnde inter cetera sacramenta legalia quando paschalem solennitatem celebrarent, quae speciale & praecipuum, quia redemptionis humanae, sacramentum erat, ostendit dicens. Quartadecima die ad vesperam pascha Domini est. Nos igitur fratres, quibus iam non sunt tenenda carnalia legis scripta, sed ea, quae per illa sunt significata, nos inquam debemus altius fodere, & latentis boni fontem quaerere, sub umbra veritatem, sub figura rem, sub duritia corticis medullam teneritudinem, sub litera intelligentiam spiritualem, sub regimine paleae internam grani reflectionem diligenter inuestigare. In agro nanque legis diuinae thesaurus sapientiae latet occultus, quem qui inuenit, inuenit vitam, & haurit salutem a Domino. Quartadecima die ad vesperam pascha Domini est. Magnum & euidentis sacramentum habet numerus iste, qui ex denario & quaternario constat. Denarius nanque significat completionem & finem legis, quaternarius exhibitionem & perfectionem euangelicae praedicationis. Lex etenim decem praecipis comprehenditur. Et euangelium quatuor libris continetur. Christus itaque ueniens in carne, qui est finis legis, denarium legis compleuit, & per assumptam humanitatem lucem euangelicae doctrinae declarans quasi quatuor dies colummannit. Et in consummatione praedicationis quatuor euangeliorum, quasi in fine vel in vespera quatuor dierum, ipsemet Christus phase celebrauit, quia per nostram fragilitatis naturam pro nobis in cruce moriens de mundo ad patrem transitum fecit. Debemus charissimi hoc phase, id est hunc transitum Domini, in quo aegyptios, videlicet demones tenebrosos subegit, & nos de potestate eorum liberauit, hunc inquam debemus semper cogitare, & ea, quae in veteri testamento secundum literam de hac solennitate scripta sunt, in nouo spiritaliter obseruare. Debemus carnes agni comedere, caput eius cum pedibus & intestinis vorare. Fit autem ibi mentio non solum agni, sed & haedi. Christus agnus est, Christus haedus. Agnus iustis, haedus peccatoribus, caput diuinitas, pedes humanitas. Caput eius voramus, quando cum sana fide & summa deuotione cogitamus eius diuinitatem. Pedes voramus, quando cum eadem fide & deuotione cogitamus eius humanitatem. Caput eius voramus, quando cogitamus eius immensitatem sine dimensione, aeternitatem sine tempore, simplicitatem sine diminutione. Caput voramus, quando eum cogitamus veraciter in omni essentia, in omni loco, in omni tempore, sed in omni essentia sine

aeterno patri, Adae debitum soluens reconciliauit. Vna est ergo redemptionis hostia, qua amissa non relinquitur nobis altera. Sed quamuis ista tam grauius & terribilia sunt peccantibus, non est tamen impossibile apud Deum omne verbum. Potest etenim misereri, & miseretur labentibus, & ad eum poenitendo reuertentibus in hoc etiam tempore post amissam baptismi gratiam remittit culpam. Sed licet peccantibus poenitentibus nunquam longinqua sit diuina miseratio, omnibus tamen formidanda est post acceptam gratiam culpa, quia terribilis imminet sententia contemptoribus gratiae, sicut ex eiusdem verbis Apostoli intelligi potest. Ait enim. Forsitan quis faciens legem Moyli sine miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis deteriora putatis mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, & spiritui gratiae contumeliam fecerit? Si sermo veteris testamenti, qui per angelos dictus est, factus est firmus, & omnis prauaricatio accepit iustam mercedis retributionem, quo modo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? Non igitur nos configuremus illis in prauaricatione, ne similes illis efficiamur in damnatione, sicut quidam in hoc tempore prauitatem illorum imitantes, & correptionem scripturarum contemnentes, tot & tantis sceleribus se inuoluunt, ut merito de ipsis dici possit, quod ipsi sint in quos non solum deuenerunt fines saeculorum, sed etiam vitiorum, non quod post eos non erunt vitia, sed quod minime valeat unquam grauius aut deterius ebullire uitiositas humana. Nec intelligunt quae districte, quae diligenter seruanda sunt sanctimonia, cum scriptum sit, quod etiam in cogitatione impij erit interrogatio, nec sit allata pax in natiuitate Saluatoris, nisi hominibus bonae voluntatis. Non solum enim in conspectu Dei purificandus est riuulus operis vel sermonis, sed & fons intimae cogitationis. Si autem neglexerimus secundum ea, quae propter nostri scripta sunt correptionem corrigi, timeamus cum illis antiquis contemptoribus condemnari. Scitis, fratres, multiplices poenas illis propter iniquitatem eorum fuisse illatas. Alij gladijs sunt occisi, alij caelesti igne combusti, alij terra glutiente absorpti, alij moribus serpentum necati, alij Domino alijs modis percutiente mortui. In terra promissionis precepta Dei transgredientes a gentibus saepe sunt seruituti subiecti. Denique de terra sua penitus euulsi, dispersi sunt per multas regiones, & continua seruituti subditi, & (quod omnibus grauius est) a fide Saluatoris exclusi & perpetuae damnationi deputati sunt. Non igitur efficiamur similes in culpa, ne simul cum illis cruciemur in poena. Timeamus Dominum Deum nostrum, qui eduxit nos de Aegypto infidelitatis, & dedit nobis iucunditatem aeternae dulcedinis, & dedit nobis domos per bonam conseruationem, hortos, vineas, oliueta per virtutum & bonorum operum fructificationem, & satiat nos per spiritalis gratiae refectioem. Ipsi soli seruiamus, ut per ipsius gratiam mereamur gloriam. In qua uiuit & regnat Deus in saecula saeculorum. Amen.

Sap. 1.

Luc. 2.

R

1. Petr. 1.

2. Petri. 2.

Iudz.

2. Pet. 2.

Heb. 6.

Rom. 6.

ne precepta Saluatoris transgrediendo illis configuremur, assimilemur, conformemur. Sunt multi uocati in sancta ecclesia, pauci electi: multi sunt, qui exemplum illorum male uiuendo sequuntur, ambulantes in comestationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicijs, in contentione & emulatione, configurantes se, sicut ait. B. Petrus Apostolus, prioribus ignorantiae suae desiderijs, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulant, damnationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, factas non metuunt introducere blasphemantes. Sed uae illis (ut ait Iudas Apostolus) qui in uia Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Hi sunt in epulis suis mane conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quae a uentis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, eradicatae, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum reseruat est in aeternum. Isti sunt, secundum B. Petrum Apostolum, existimantes uoluptatem diei delicias coinquinationis & maculae, delicijs afflaentes, in conuiujs luxuriantes, oculos plenos habentes adulterio & incessabili delicto, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij. De quibus Paulus terribiliter insonat dicens. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes sunt facti Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei uerbum, uirtutesque uenturi saeculi, & prolapsi sunt, renouari rursus ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei & ostentui habentes. Per perpetrationem etenim culpa amittunt donum gratiae, & tales se faciunt, ut rursus quantum ad illos, non quantum ad misericordiam diuinam atque potentiam, ut inquam illis necessarium uideatur, rursus filium Dei pro redemptione ipsorum crucifigi, & ostentui haberi. Voluntarie enim nobis peccantibus post acceptam notitiam ueritatem iam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis nanque est quaedam expectatio iudicij & ignis emulationis, quae consumptura est aduersarios. Non relinquitur ait hostia pro peccatis uoluntarie nobis peccantibus post acceptam notitiam ueritatis. Vna est enim uera, & perfecta, & sola hostia, caro Christi semel in passione oblata pro peccato generis humani, quae amplius pro nullius peccato crucifigetur, aut patietur, quia Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. Quicumque igitur criminaliter aut damnabiliter peccant post acceptam gratiam baptismatis, pretium amittunt humanae redemptionis, nec habent quid offerant pro peccato redemptionis iam factae, nec amplius faciendae pretio amisso. Sicut nec genus humanum habuisset post peccatum parentis primi originale hostiam, quam pro ipso peccato originali vel pro suo actuali obtulisset, nisi illi pater summe pietatis dilecti filij sui assumptam humanitatem ab omni peccato macula per diuinam potentiam mundificata ad offerendum gratis dedisset. Quae uidelicet humanitas Christi in cruce semel oblata omnes tam praecedentes quam sequentes ad vitam aeternam praedestinos effusione sui sanguinis culpa lauit, & aeterno

Vulgus quippe promiscuum, quod descenderat cum eis, flagrant desiderio carnis, sedensque ac flens, iunctis sibi filijs Israel ait. Quis dabit nobis ad uescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones, porri quoque, & cepae, & allia. Anima nostra arida est: nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Sed & decem exploratores ex illis duodecim, quos direxit Moyses ad explorandam terram promissionis, detraxerunt terram apud filios Israel, quam inspexerant, dicentes. Terra quam lustrauimus, deuorat habitatores suos. Populus quem aspeximus, proceras staturae est. Ibi uidimus monstrum quaedam filiorum Enach de genere giganteo, quibus comparati quasi locustae uidebamur. Fleuerunt igitur filij Israel, & murmurati sunt contra Moysen & Aaron, dicentes. Utinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac uasta solitudine. Utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne melius est reuerti in Aegyptum? Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum. Chore quoque, & concilium eius irritauerunt Moysen in castris Aaron sanctum. Ad aquas contradictionis vexatus est Moyses propter eos quia exacerbauerunt spiritum eius. In Sethim fornicatus est populus cum filiabus Moab, & initiatus est Israel Beelphegor. Denique terram bonam ingressi contaminauerunt eam in idolis suis, & in cunctis abominationibus suis. Incastratus est enim dilectus, & recalcitrauit: incastratus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo. Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt. Immo lauerunt demonijs & non Deo, dijs, quos ignorabant. Noui recentesque uenerunt, quos non coluerunt patres eorum. Dederunt Deo scapulam recedentes, & transgressi sunt leges eius pessime. Fornicata est super me Oolla, id est Samaria, & insaniuit in amatores suos, in Assyrios propinquantem, uestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis, & in immunditijs eorum polluta est. Quod cum uidisset soror eius Oolibab, quae est Hierusalem, insaniuit & ipsa in amatores suos, & denudauit fornicationem suam in tantum ut plus esset impia quam gentes. Omnes itaque declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad uentum, excepto semine sancto, quod perstitit in gente illa, quod non est excussum, quia benedictio Domini erat. Cumque mitteret Dominus seruos suos prophetas, ut fructus istius uinae acciperent, agricolae apprehensis seruis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium uero lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissime autem misit ad eos filium suum dicens. Verebuntur filium meum. Agricola autem uidentes filium dixerunt intra se. Hic est haeres. Venite occidamus eum, & habebimus hereditatem. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Et quomodo contra supradicta beneficia reddidit mala generatio praua & peruersa, populus stultus & insipiens, uideamus fratres & caueamus.

Num. 13.

Num. 14.

Num. 16.

Num. 27.

Num. 25.

Deu. 32.

Ezc. 23.

Psal. 13.

Matt. 21.

Leui. 23.

T

Inter

V Agnus paschalis.

fine sui definitione, in omni loco sine comprehensione, in omni tempore sine mutabilitate. Caput uoramus, quando cogitamus quod non potest loco mutari qui ubique est, nec tempore qui eternus est, nec sensu qui sapientissimus est, nec affectu qui optimus est, nec augeri qui immensus est, nec minui qui simplex est, nec diuidi qui vnus est. Caput voramus, quando cogitamus eius potentiam, sapientiam, ac bonitatem. Potentiam, qua cuncta creat, sapientiam, qua cuncta gubernat, bonitatem, qua creata & gubernata conseruat. Caput voramus, quando cogitamus eum supra omnia, subter omnia, extra omnia, intra omnia. Supra non elatum, subter non substratum, extra non exclusum, intra non inclusum. Supra praesidendo, subter sustentando, extra continendo, intra penetrando. Caput voramus, quando de uertate domus Dei inebriati, & de torrente voluptatis eius potati, cogitamus eum fontem uitae esse, a quo bona cuncta procedunt, & lumen uerum, in lumine & de lumine uero, non tamen duo luminaria, sed vnum lumen. Caput voramus, quando beatorum angelorum concentum, & sanctorum per primam stolam iam glorificatorum laudes summam diuinitati libatas cogitamus, & caelestia bona, in quantum diuina largiente bonitate possibile est, prae gustamus. Pedes voramus, quando humanitatem eius cogitamus. Pedes voramus, quando cogitamus filium Dei pro nobis incarnatum pannis inuolutum, in cunis vagientem, uera lactentem, esurientem, sicientem, lassescentem, lachrymantem, captum, ligatum, colaphizatum, crucifixum, mortuum, sepultum, resurrexisse a mortuis, ascendisse in caelum, sedere ad dexteram patris, in die iudicij venturum, & redditurum unicuique secundum opera sua. Intestina eius voramus, quando ipsius occulta & profunda sacramenta fideliter & deuote cogitamus, quibus uidelicet sacramentis ipse Christus est ab initio praesignatus, sicut multis oraculis est prophetatus. Istius agni carnes nocte comedimus, quia modo in sacramento dominicum corpus accipimus, quando adhuc inuicem conscientias nostras non uidemus. Sed non comedamus quicquam ex eo crudum, nec credamus esse hominem purum, sed coquamus eum per diuinitatis intelligentiam, non tamen aqua ne praesumamus eius mysteria discutere per humanam sapientiam, sed assum per Spiritum sancti gratiam. Si quid residui fuerit, quod uestram excedat intelligentiam, debet igni comburi, id est Spiritui sancto fideliter committi. Accingamus renes nostros per castitatem. Habeamus calciameta in pedibus per defunctorum patrum imitationem, baculos in manibus per uigilantiam pastorem. Comedamus panes azimos per simplicem doctrinam, lactucas agrestes per amarum poenitentiam. Comedamus festinanter ut mandata Dei, mysteria redemptionis, gaudia patrie caelestis cum festinatione cognoscamus, & praepcepta uitae impleamus, quia & si hodie quod licet nobis bene agere scimus, utrum cras liceat ignoramus. Festinater ergo comedamus. id est ad solennitatem patrie caelestis anhelamus. Nemo in huius uitae itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Haec de spirituali intelligentia breuiter praestrinximus, ut de tanto sacramento quantum possumus colligamus. Comedamus fratres phase, & non solum comedamus, sed & faciamus. Faciamus phase, faciamus transitum. Transeamus de tenebris ad lucem, de mendacio ad ueritatem, de uicio ad uirtute. Transeamus in quantum possumus de superbia ad humilitatem, de inuidia, ad charitatem, de ira ad tranquillitatem de accidia ad exultationem, de auaritia ad largitatem, de ebrietate ad sobrietatem, de luxuria ad castitatem. Transeamus de malo ad bonum, de mundo ad Deum, ut moriamur mundo, uiuamus Deo. Imitemur serui Dominum, discipuli magistrum, ut sicut Christus de mundo ad patrem transiuit, ita & nos de impietate transeamus ad pietatem. Et in quintadecima die solennitatem celebrabitis altissimo Domino. Quintadecima dies totum tempus gratiae, quod ab ascensione Domini Iesu Christi & missione Spiritus sancti protenditur, designat: in quo solennitatem Domino celebramus, quia per gratiam ipsius debemus quinarium sensuum nostrorum per culpam corruptum, ad integritatem reuocare, & denarium legis bene uiuendo complere. Quindecim etiam per septem & octo diuiduntur, quia nos debemus in hac solennitate gratiae taliter uiuere, ut per septiformem gratiam Spiritus sancti mereamur adipisci octo beatitudines caeli. Isti sunt dies uidelicet humanae redemptionis, dies gratiae diuinae, quos obseruare debemus cessando ab opere seruili, id est ab opere peccati, & non solum ab opere peccati, sed etiam a uoluntate peccandi. Voluntas enim pro facto computatur. Quicumque autem dies istos uoluerit obseruare (uelle autem debemus omnes) semetipsum a malo studeat conseruare, quia intantum quisque dies istos solenniter obseruat, in quantum a malo semetipsum conseruat. Et tanto festiuiores laudes diuinitati immolat, quanto iucunditatem gratiae defaecata mente tranquillius degustat. Est & alius transitus in morte iusti, quando anima de ergastulo & uinculis carnis egrediens liberata de tentationibus seculi transit ad gloriam libertatis filiorum Dei. Felix ille transitus quo iustus post actionem bonam recipit stolam primam, & euadens miseriam intrat gloriam, & post laborem inuenit requiem. Beati nanque mortui qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus, id est Deus, ut requiescant a laboribus suis. Hoc etenim legis denario & euangelij quaternario quasi quatuordecim dierum numero completo agunt ibi quintadecimam diem solennem cum angelis coram altissimo Domino. Ibi gaudentes cum beatis spiritibus in gaudio solennitatis illius glorificationem suorum corporum feliciter expectant. Ibi habitantes in excelsu uident regem in decore suo. Est & aliud pascha siue transitus, quando in die iudicij in resurrectione generali sancta uniuersalis ecclesia de arumna mundi transibit ad beatitudinem caeli, de mutabilitate temporis ad statum aeternitatis. In hoc transitu induet hoc corruptibile incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem, & absorbebitur mors in uictoriam, & auferetur mors & stimulus mortis. Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum suorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quoniam priora transferunt.

transierunt. Igitur quinque differentijs distinguere possumus pascha, siue phase, siue transitum dicamus. Primum fuit in percussione Aegypti, secundum in passione Domini, tertium in iustificatione impij, quartum in morte iusti, quintum in assumptione & glorificatione totius ecclesiae, quae est corpus Christi mysticum. In primo liberati sunt filij Israel de seruitute Pharaonis, in secundo liberati sunt electi de iugo diabolicae potestatis, in tertio liberatur iustificandus de dominio iniquitatis, in quarto liberatur iustus de uinculo carnis, in quinto liberabitur sancta ecclesia in omnibus filijs suis de corruptione mortalitatis. Tunc sancta mater ecclesia prius in hoc seculo lege per opera iustitiae consummata & euangelio perfecto, ueluti quatuordecim dierum circulo decurso, in quintadecima aeternitatis celebrabit solennitatem altissimo Domino. Ibi enim sine termino Dei vacabit laudibus, & erit ei Deus omnia in omnibus. Nos autem fratres celebremus interim & obseruemus dies istos, dies redemptionis humanae, dies gratiae diuinae, secundum ea, quae supra dicta sunt, ut per praesens meritum veniamus ad futurum praemium, praestante Domino nostro Iesu Christo qui uiuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

In festo omnium sanctorum.
Sermo. XXVIII.

A Idens Iesus turbas ascendit in montem & c. Quod Dominus octonarium, per quod ad octo beatitudines peruenitur discipulos docturus in montem ascendit, hoc nobis insinuat, quod qui sacrae doctrinae uerbum dispensat, non in ualle prauitatis operis, non in campo effrenatae dissolutionis consistere deat, sed motu spiritualis conuersationis per exercitia uirtutum, & exhibitionem operum bonorum ascendat. Sicut etiam scriptum est. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Ascensio ergo in montem, sublimem designat conuersationem fessio Domini auctoritatem magisterij, apertio oris effectum praedicationis. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Alij sunt spiritu diuites, alij quodammodo de spiritu nihil habentes, alij spiritu pauperes. Spiritu diuites sunt superbientes, de spiritu nihil habentes nimis pusillanimes, spiritu pauperes humiles. Superbientes faciunt non facienda per elationem, pusillanimes facienda praetermittunt, & humiles facienda faciunt per humilitatem. Paupertas itaque spiritus nihil habens defectio, nihil superfluitatis per uiam regiam ducit ad beatitudinem supernam. Beati mites. Mites sunt lenes & patientes, qui neminem laedunt, & improbis cedunt. Sunt autem quidam, qui ita uolunt esse mites, ut nihil curent de uita aliena, neminem de bono admoneant, neminem de malo corripiant. Sed talis lenitas non est multum laudanda, quia patitur defectum, ubi deberet exercere uirtutis effectum. Tales igitur debent esse mites, ut neminem laedant, mala illata patienter sustineant, & non solum suam, sed nec alienam negligant uitam, ut si opus fuerit, & bonis ad meliora exhibeant exhortationem, &

malis de malo correptionem. Est etenim modus in rebus, quia sicut homo non debet esse nimis asperitatis, sic nec debet esse nimis lenitatis, ut inter dexteram & sinistram per discretam mansuetudinem ad beatitudinis perueniat terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Luctus solet esse pro amissione carorum, sicut quando aliquis amittit caros suos, patrem, matrem, filium, aut aliquem propinquum. Heu quam multi lugent caros suos, qui nequaquam lugent semetipsos? Quam multi lugent damna corporalia, qui lugere contemnunt damna spiritualia? Quando aliquis infirmatur aut moritur, lugent amici. Quando autem peccat damnabiliter, quando fornicatur, quando dicit fratri fatue, quando uidet mulierem ad concupiscendum eam, nemo luget. O sanitas insana, o uisio caeca, o uita mortua. De his, quae non lugenda sunt lugent, & quae parum lugenda grauius lugent, & grauius lugenda spiritualia. scilicet, dana non lugent, uel etiam de ipsis rident. De istis inquam prophetauit Esaias dicens: Vah qui dicitis bonum malum & malum bonum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras. Ponentes amarum in dulce & dulce in amarum. Lugeamus fratres amissionem carorum, sed plus lugeamus amissionem bonorum operum, amissionem uirtutum. Lugeat corruptus amissionem uirginalis integritatis. Lugeat superbis amissionem humilitatis. Lugeat iracundus amissionem internae tranquillitatis. Lugeat auarus amissionem largitatis. Lugeat ebriosus amissionem sobrietatis. Lugeat accidiosus amissionem spiritualis exultationis. Lugeat inuidus amissionem charitatis. Beati nanque qui lugent modo per poenitentiam, quia consolabuntur per indulgentiam, deinde per iustitiam, postremo autem per gloriam. Possumus autem dicere tria esse genera spiritualiter & fructuose coram oculis creatoris lugentium. Alij nanque lugent pro indulgentia culpa, alij lugent ex suauitate gratiae diuinitus sibi collatae, alij ampliori feruore accensi lugent ex desiderio futurae gloriae. Et in his omnibus beati qui lugent, quia qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Absterget enim Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum suorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quoniam priora transferunt, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Omnes homines esuriunt & sitiunt, sed alij esuriunt & sitiunt malum, alij esuriunt & sitiunt bonum. Alij etenim esuriunt & sitiunt aurum, argentum, vestes pretiosas, praedia, terras, vineas, domos, equos, & possessiones innumeras. Ista tamen omnia bona sunt in se, sed in hoc quodammodo mala esse dicuntur, quod a malis male esuriuntur & sitiuntur. Sic & Dominus iniquum dixit mammona, id est diuitias, non quod res diuitiarum essent iniquae, sed per iniquitatem acquisitae. Alij esuriunt & sitiunt potestates & honores, alij uoluptates, alij salutationes in foro, primos recubitus in caenis, & primas cathedras in synagogis, & vocari ab hominibus rabbi. Sed tales non possunt fieri beati, quia non possunt saturari. Totus enim mundus nequaquam homini sufficeret, qui est dominus mundi. Non enim impletur oculus visu, nec auris impletur auditu,

Pulcherri me discurre rere pot Concionator de modo sumendi sanctissimi Christi Corp.

Pedes.

Intestina.

X

Apoc. 14.

1. Cor. 15

Apo. 21.

Z Quinque phase.

Matt. 5.

Esa. 40.

B Pauperes.

C Mites.

D Lugentes

Esa. 5.

E Lugentia tria gna.

Psal. 125. Apoc. 21.

F Esurientes.

iste est Christus, serui christiani, profectio ascētio, bona dona, quinque talenta exterior scientia quinque sensibus acquisita, duo talēta intellectus & operatio bona, vnum talentum intellectus tantum, multiplicatio talentorum exercitatio virtutū, & exhibitio bonorum operum ad iustificationem propriam, & ad vtilitatem alienam. Seruus, qui pecuniam Domini in terram abscondit, significat falsos Christianos, qui acceptum ingenium in rebus terrenis & transitorijs expendunt, arctioris vitæ vias ingredi metuunt, acceptam diuinitus scientiam alijs prædicando multiplicare paruipendunt, erubescunt, & contemnunt. **T** Meto vbi non seminavi, congreco vbi non sparsi. Quasi dicat. Non solum ab illis, quibus gratiam operandi & prædicandi tribui, fructum operis & prædicationis requiro, sed & illos, quibus nihil gratiæ tribui, pro infructuositate & sterilitate condemno. Serue male, & piger. Serue quia mihi seruire debuisses operando & prædicando, male malum faciendo, piger a bono cessando. Oportuit te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego cepissem quod meum est cum vñra. Nummularij sunt, qui audita prædicatione, facto & verbo ea, quæ audierunt multiplicare fatagunt. Ac si diceret. Accepta gratia mea bonæ operationi & prædicationi intendere debuisses. Quod si fecisses, non solum te sed & alios multos exemplo & verbo tuo mihi lucrificasses. Sed quia per pigritiam tuam, qua a bono cessasti, & per malitiam tuam, qua malum fecisti, damnum mihi non solum iustificationis tuæ, sed & alienę intulisti, & ideo de malitia & pigritia tua iuste te arguo & condemno. Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. **V** Omni enim habenti dabitur & abundabit, ei autem &c. Habenti meritum dabitur præmium. Dabitur quantum ad remunerationem, abundabit quantum ad beatitudinem. Ei autem, qui non habet etiam id, quod habere videbatur auferetur ab eo, quia falsus quisque christianus in damnatione nec nomen christianitatis permittetur habere: & sicut nunc nudus est a sacramentorum interiori veritate, sic tunc foris nudabitur exteriori obumbratione. Prouideat itaque sibi humana conscientia nunc in tempore, vt postmodum de præmio gaudeat in æternitate. Sic & talentum doni cœlestis expendat, vt non damnationem, sed saluationem in fine recipiat. Nemo dicat sufficit mihi ipsi intendere, mihi soli prouidere. **X** De me redditurus sum rationem, nolo salutem alterius quærens periclitari. Non sum eruditus in scripturis, nec facundus in verbis, modicum scio, nunquam pro tantillo si non prædicetur, Deus quemquam accusabit aut damnabit. Quot etenim hominibus quisque quantum ad se pertinet prodesse potest verbo, de tot Deo damnatum facit ex silentio, & de tot non iniuste redditurus est rationem in iudicio. Qui igitur multa nouit, multa dicat, qui pauca nouit, pauca dicat, & quantum quisque nouit, tantum dicat. Qui scit vel vnum euangelium vel vnum virtutis exemplum, quicquid habet per cognitionem alijs tribuat per prædicationem. Non consideret sexum, ætatem, personam, tempus, locum, sed prædicet omnibus, semper, vbique masculis, feminis, senibus, iuuenibus, diuitibus, pauperibus. In prosperitate, in aduersitate, die, nocte, mane, meridie, vespere. In ecclesia, in platea, in via, in agro, in terra, in mari, omnibus semper, vbique bonum quod nouit dicat, si adsit qui audire possit. Sunt nanque multi, qui in his omnibus spectabilia semper considerant, & his oppositis prædicare recusant, quasi Deo superiora prospiceret, & inferiora non curaret, cum nonnunquam quæ hominibus videtur infima, apud Deum habeantur summa. Sunt etiam quidam, qui numerosiori populo aliquando prædicant, paucis vero loqui nunquam curant. Et qui maiori culpa apud Deum se obligat, quia verbum Dei siue per pudorem, siue per superbiam, & populi diuitiarum penitus præferre recusant. Qui igitur talentum cogniti boni prædicando expendit, largitori talentum lucrificat, etsi non in alio, tamen in semetipso, quia quamuis ille, qui audit, malum non derelinquat, bonum non faciat, ille tamen, qui loquitur, in eo tamē quod loquitur, animam suam liberat, & audientem ignorantia non excusat, & ideo illum diuina sententia iustius damnat. Nemo autem est, qui possit se ab hac talenti arrogatione excusare, quia nemo est, qui non valeat aliquo verbo suo ad meliora prouocare. Quod autem multi qui ad ministerium prædicationis signati sunt, & eiusdem ministerij sumptus sumunt, & de eis delicate & luxuriose viuunt, quod inquam diuinas scripturas nesciunt, de torpore & ignauia siue contemptu arguendi sunt, quia ecclesiæ vbique bibliothecis, homiliarijs, expositionibus, tractatibus replete sunt & ipsi lectioni & meditationi scripturarum studium nullum impediunt. Erubescant ergo quarundam ecclesiarum ministri inutiles, in scij, & ignaui, torporem excutiant, libros legant, talentum expendant, tempus redimant, quoniam dies mali sunt. Omnibus denique modis quibus possumus nosmetipsos emendare vel alios adiuuare debemus, talentum Domini cum erogare, & erogando multiplicare, utpote de quo in districto iudicio redditori sumus rationem. Sic fratres, talentum expendamus in mundo, vt in gaudio Domini gloriari mereamur in cœlo. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

De tabernaculis filiorum Israel. Ser. XXXI.

B Egimus in pagina veteris testamenti dominum per Moysen filijs Israel præcepisse, vt mense septimo solennitatem tabernaculorum septem diebus diligenter celebrarent, quatenus posteri per hanc obseruationem patres suos de ægyptiaca seruitute liberatos in deserto quadraginta annis in tabernaculis habitasse reminiscerentur, & Deo liberatori suo per hanc recordationem propensius gratias referrent. Quem videlicet sacræ solennitatis ritum postmodum obseruantes, ab omni opere seruilis cessabant, in montem conscendebant, ramos arboris pulcherrimæ oliuæ, mirri, spatulas palmarum, salices de torrente, & ramos ligni nemorosi, ac densarum frondium cedebant, & in domatibus suis id est tectis domorum, quæ videlicet tecta

De tabernaculis filiorum Israel. Ser. XXXI.

B Egimus in pagina veteris testamenti dominum per Moysen filijs Israel præcepisse, vt mense septimo solennitatem tabernaculorum septem diebus diligenter celebrarent, quatenus posteri per hanc obseruationem patres suos de ægyptiaca seruitute liberatos in deserto quadraginta annis in tabernaculis habitasse reminiscerentur, & Deo liberatori suo per hanc recordationem propensius gratias referrent. Quem videlicet sacræ solennitatis ritum postmodum obseruantes, ab omni opere seruilis cessabant, in montem conscendebant, ramos arboris pulcherrimæ oliuæ, mirri, spatulas palmarum, salices de torrente, & ramos ligni nemorosi, ac densarum frondium cedebant, & in domatibus suis id est tectis domorum, quæ videlicet tecta

tecta palestini æqualia facere solebāt, siue et in atrijs mansionum suarum tabernacula erigebāt, victimas Domino immolabant, tubis clangebant, magno ac diuerso epularum apparatu reficiebantur, & coram Domino Deo suo lætabantur. Nos autem, qui non figuras sed veritatem tenere debemus, non literam occidentem sed spiritum viuificationem inquiramus, & quid nobis antiquorum exemplo non carnaliter sed spiritualiter sit seruandum, subtiliter attendamus. Quis est ergo iste mensis septimus, in quo in tabernaculis præcipimur habitare, nisi tempus gratiæ, in quo septiformis spiritus per vniuersum mundum tribuitur fidelibus? Qui sunt septem dies, nisi præsentis temporis, quod septem dierum circulo & curriculo voluitur, series? Quæ sunt tabernacula, nisi sanctæ & honestæ conuersationis exempla diuersis virtutibus & operibus bonis quasi diuersis ramis & ramorum frondibus constructa? Mense itaque septimo septem diebus in tabernaculis debemus habitare, quia in hoc tempore gratiæ in dono septiformi Spiritus sancti, & in omni vita nostra, quæ septenario dierum agitur, debemus virtutes exercere, bona opera exhibere. Patres nostri scilicet Apostoli, quorum sumus filij, in sanguine agni de ægyptiaca seruitute liberati annis quadraginta per eremum in tabernaculis habitauerunt, quia in passione Christi de tenebrosa mundi dominatione redempti in vita spiritali, quæ per eremum figuratur, ab omni illicita delectatione abstinendo, & decalogum legis, & quaternarium euangelij obseruando, quasi quadragenarium complendo, virtutes exercuerunt bona opera exhibuerunt: & in his omnibus se non hic manentem ciuitatem habere, sed futuram inquirere monstrauerunt. Ipsi quoque debemus assimilari, vitam ipsorum imitari, peregrinationis reminisci, & in spiritalibus habitando tabernaculis continuas grates agere Deo omnium suorum liberatori. **D** Sed vt congrua & digna sacratissimæ solennitati valeamus tabernacula construere, studeamus carnales affectiones, terrenas cupiditates, mundanas vanitates, seculares actiones deferere, ac generalium cogitationum consuetudinem transcendentes, in montem id est altiore scripturarum meditationem, & cœlestis boni sublimem speculationem aggrediamur, & virtutum & bonorum operum frondosos ramos decerpere, & tabernacula honestæ conuersationis festinemus erigere, quibus in tantæ solennitatis obseruatione contra æstum vitiorum, ventum tentationum, imbrem persecutionum muniamur. Præcipitur autem nobis vt cessemus ab omni opere seruilis, quia prohibetur nobis consensus & affectus peccati. Qui enim facit peccatum, seruus est peccati. Nec solum foris in opere, sed intus in corde peccatum perpetratur, sicut scriptum est. Etenim in corde iniquitates operamini in terra. Et alibi. In cogitationibus impij erit interrogatio. Sed & pax non est annuntiata in natiuitate saluatoris nisi hominibus bonæ voluntatis. Hinc ergo perpēdite quantum iubemur cessare ab opere seruilis, in quibus non tamen reprehenditur actus, sed etiam consensus peccati. Inter spirituales vero arbores, scilicet virtutes est charitas pulcherrima, quæ & in cœlum erigitur per dilectionem Dei, & vsque ad terminos terræ dilatatur per dilectionem proximi. De cuius laude & pulchritudine scriptum est. Si linguis hominum loquar & angelorum, si habuero omnem fidem & omnem scientiam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, & cetera, quæ ibi continentur, charitatem autem non habeam, nihil sum, nihil mihi prodest. Huius igitur pulcherrimi ligni ramos debemus habere, quia Charitatis intimæ cogitationibus & affectibus nos debemus obumbrare. Oliua etiam fundit, oleum quod cunctos excedit liquores, recte misericordiam exprimit, quæ multas alias virtutes transcendit. Myrtus bonum habet odorem, & significat bonam opinionem, longe lateque redolentem. Hanc habere debemus in constructione nostri tabernaculi, quia in omni loco debemus esse bonus odor Christi. Aliter. Myrtus temperatiuæ virtutis est, ita vt dissoluta membra temperando restringat, & ideo temperantiam recte designat. Palma, quæ victorum manum adornat, victoriam non inconuenienter figurat. Hanc debemus habere ostendentes nos carnem, mundum, diabolum, vicisse. Habeamus quoque salices de torrente, vt in hac mortali vita, quæ modo torrentis decurrit, casto corde & corpore Domino valeamus deferuire. Salices quippe, quæ sine fructu sunt & steriles, castas cogitationes & officia carnis ab illicita delectatione propter regnum cœlorum castrata figurare possunt. Salices ergo ex nomine habere præcipimus, quia sine munditia solennitatem Domini diuine celebrare non valemus. Quæramus & ramos ligni nemorosi siue densarum frondium, vt videlicet habeamus aliarum multiplicationem virtutū, ex quibus omnibus scilicet virtutibus & folijs ex ipsis procedentibus, id est bonis operibus erigere debemus tabernacula id est sanctæ conuersationis exempla, quibus nos aduenas in hoc mundo & peregrinos sicut omnes patres nostros demonstramus, non hic habere manentem ciuitatem, sed futuram inquirere patenter ostendamus. Quæ denique tabernacula in domatibus & in atrijs nostris antiquorum exemplo debemus figurare, & in ipsis manere, quia debemus omnem miseræ carnis huius delectationem cœlestis boni desiderio transcendere, & ipsum quoque mundum, qui circa nos est, dilatatione cordis egredi, vt superna & immensa bona sublimius & perfectius possimus cōtemplari. Offeramus etiam sacrificium Domino, non sanguinem vitulorum, sed fructum laborum cōsentium nobis eius. Sacrificium namque laudis honorificatum, & illic iter quod ostendit salutare suum. Sed & hoc facientes implebimus, quod Psal. ait. Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Clangamus tubis per officium prædicationis, vt & alijs recta prædicemus, & ad obseruantiam tantæ solennitatis eos conuocemus. Scriptum quippe est. Qui audit, dicat, veni. Et Psal. mista. Labia mea non prohibebo, Domine tu scisti. Iustitiam meam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo. Epularum

tur per dilectionem Dei, & vsque ad terminos terræ dilatatur per dilectionem proximi. De cuius laude & pulchritudine scriptum est. Si linguis hominum loquar & angelorum, si habuero omnem fidem & omnem scientiam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, & cetera, quæ ibi continentur, charitatem autem non habeam, nihil sum, nihil mihi prodest. Huius igitur pulcherrimi ligni ramos debemus habere, quia Charitatis intimæ cogitationibus & affectibus nos debemus obumbrare. Oliua etiam fundit, oleum quod cunctos excedit liquores, recte misericordiam exprimit, quæ multas alias virtutes transcendit. Myrtus bonum habet odorem, & significat bonam opinionem, longe lateque redolentem. Hanc habere debemus in constructione nostri tabernaculi, quia in omni loco debemus esse bonus odor Christi. Aliter. Myrtus temperatiuæ virtutis est, ita vt dissoluta membra temperando restringat, & ideo temperantiam recte designat. Palma, quæ victorum manum adornat, victoriam non inconuenienter figurat. Hanc debemus habere ostendentes nos carnem, mundum, diabolum, vicisse. Habeamus quoque salices de torrente, vt in hac mortali vita, quæ modo torrentis decurrit, casto corde & corpore Domino valeamus deferuire. Salices quippe, quæ sine fructu sunt & steriles, castas cogitationes & officia carnis ab illicita delectatione propter regnum cœlorum castrata figurare possunt. Salices ergo ex nomine habere præcipimus, quia sine munditia solennitatem Domini diuine celebrare non valemus. Quæramus & ramos ligni nemorosi siue densarum frondium, vt videlicet habeamus aliarum multiplicationem virtutū, ex quibus omnibus scilicet virtutibus & folijs ex ipsis procedentibus, id est bonis operibus erigere debemus tabernacula id est sanctæ conuersationis exempla, quibus nos aduenas in hoc mundo & peregrinos sicut omnes patres nostros demonstramus, non hic habere manentem ciuitatem, sed futuram inquirere patenter ostendamus. Quæ denique tabernacula in domatibus & in atrijs nostris antiquorum exemplo debemus figurare, & in ipsis manere, quia debemus omnem miseræ carnis huius delectationem cœlestis boni desiderio transcendere, & ipsum quoque mundum, qui circa nos est, dilatatione cordis egredi, vt superna & immensa bona sublimius & perfectius possimus cōtemplari. Offeramus etiam sacrificium Domino, non sanguinem vitulorum, sed fructum laborum cōsentium nobis eius. Sacrificium namque laudis honorificatum, & illic iter quod ostendit salutare suum. Sed & hoc facientes implebimus, quod Psal. ait. Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Clangamus tubis per officium prædicationis, vt & alijs recta prædicemus, & ad obseruantiam tantæ solennitatis eos conuocemus. Scriptum quippe est. Qui audit, dicat, veni. Et Psal. mista. Labia mea non prohibebo, Domine tu scisti. Iustitiam meam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo. Epularum

Pulchra sententia.

1. Cor. 13.
F Oliua.
Myrtus.
Palma.
Salix.
G Lignum densarum frondium.
H
Psal. 118.
Apo. 22.
Psal. 39.

rum apparatu nos reficiamus, vt corporis & sanguinis Christi communione, & spiritualium charissima participatione nosmetipsos dignos pro viribus efficiamus. Talibus enim epulis interior homo noster impinguatur, tali epulatione eius Deus delectatur. Gaudeamus nō in mundo sed in Domino, quē admodum & Apostolus nos admonet dicens. Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. Si in Domino gaudemus, vox exultationis & salutis erit in tabernaculis nostris, non vox exultationis & perditionis, quā est in tabernaculis impiorum, quorū prastolatio & exultatio furor, qui letantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Si ergo solennitatem tabernaculorum digne celebrare volumus, hęc omnia non carnaliter sed spiritualiter obseruemus. Cessamus ab opere seruili abrenuntiatē affectibus peccati. Ascendamus in montem per meditationem sacri eloquij, & speculationem boni superni. Colligamus ramos arboris pulcherrimæ per charitatem fraternam, oliuē per misericordiam, myrti per temperatiam, palmarum per victoriam, salicū per castitatem, ramos denarum frondium per aliarum virtutum multiplicem exercitationem. Et erigamus tabernacula per honestam conuersationem, in domatibus nostris corruptionem carnis nostræ deuotione mentis transcendendo, & in atrijs nostris ipsum mundum dilatatione cordis exeundo. Immo lemus, sed hostiam laudis clangamus, sed tuba prædicationis: epulemur, sed participatione sacramentorum Christi, & dulcedine gratiæ cœlestis: exultemus, sed gaudio letitiæ spiritualis. Quæ cuncta septē diebus facimus, si per omnem vitam nostram, quæ septē dierū circulo voluitur, hæc agere nō cessamus. Istam denique solennitatem secundum præceptum legis in die octauo cōsummabimus, quando in die resurrectionis absorpta morte in victoriam a corruptione ad incorruptionem, a mortalitate ad immortalitatem pertingemus, quia si nunc septem dies perficimus in itinere, octauū tunc celebrabimus in peruentione, quando videlicet gaudium & letitiam tenebimus, quando fugiet dolor & gemitus, quando absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum suorum, quando timentibus se multitudinē dulcedinis suæ reuelabit: quam adhuc illis abscondit, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam præparauit Deus diligentibus se. Quam nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

De Apostolis, vel alijs prædicatoribus.
Sermo. XXXII.

K Vlgēbunt iusti, & tanquā scintillæ in arundinetō discurrent. Iudicabunt nationes, & regnabunt in æternum. Magna, mirabilis, & pretiosa est, carissimi fratres, in his verbis laus sanctorum, magnum præclarum & sublime refulget in eis meritum, & præmium eorum. De quibus omnibus sermo propositus quatuor ponit verba dicens, quod fulgebunt, discurrent, iudicabunt, & regnabunt. Ful-

gere pertinet ad virtutem, discurre ad prædicationem, iudicare ad resurrectionem, regnare ad beatitudinem. Fulgent ergo iusti virtute, discurrent prædicatione, iudicabunt in resurrectione, regnabunt in beatitudine. Fulgebunt iusti, diuersos iustos diuersis uirtutibus nouimus fulsisse. Fulsit nanque Abel per innocentiam, Noe per iustitiam, Abraham per fidē, Isaac per longanimitatem, Iacob per tolerantiam laboris, Ioseph per continentiam carnis, Moyses per mansuetudinem, Iosue per fortitudinem, Samuel per charitatem, Dauid per humilitatem, Elias per zelum iustitiæ, Daniel per virtutem abstinentiæ, sanctus Ioannes baptista per sanctitatem eximiam, Beata & intemerata virgo Maria per specialem humilitatis & integritatis gratiam. Alios denique sequentibus temporibus fulsisse similiter per fidem, alios per spem, alios per charitatem, alios per humilitatem, alios cōdore castitatis, alios effusione sanguinis, alios quarū libet aliarū exercitatione uirtutū, alios multorū bonorū exhibitione operum. Sed vnde grauius dolendum est, & quod sine magno gemitu dicendum nō est, nos cernimus multos in ordine & professione sanctitatis constitutos, habitu clericali vel religioso palliatos, a sancto proposito apostatate, & in exercendis operibus iustitiæ torpere, ad honores seculares anhelare, terrenarum rerum cupiditatibus inhære, ad mundanę curiositatis instabilitatem suspirare, & sanctæ quietis & internæ contemplationis penitus oblitos, exterioribus negocijs tractandis absque omni bona intentione impudenter ac turbulenter se inferre, & qui prædictarum uirtutum deberent fulgore splendere, cōtingit nonnunquam uitiarum nigredine fordere, intantum vt prophetica admiratione cogamur proclamare. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Videmus Esaia prophetiam in quibusdam impleri, uidelicet pueros deficere in labore, & iuuenes in infirmitate cadere, id est quosdam conuersos nuper trauitatem boni propositi ingressos, qui quasi necdum uiribus exhaustis alacriter deberent currere, uiriliter agere, & portando pondus diei & estus rubiginem peccatorum suorum studiose purgare, videmus inquam eos multiplices pigritandi & euagandi occasiones impudenter quærere, & concepti spiritus feruorem in fructu boni operis non ostendere, sed per teporem resolutos steriles permanere. Nec ista tam mordaciter dicentes, piam illorum sollicitudinem, qui fraternæ necessitatis curis inseruiunt, imprudenter culpamus, sed quorundam, qui in via suæ professionis non recte incedunt, prauitatem reprehendimus. Nec solum ad prædictarum uirtutum fulgorem consequendum, debemus horrere, detestari, & cauere mala, sed etiam de bonis eligere meliora, vt qui necessitatibus proximi per charitatem ministrat si se ad internæ contemplationis secretam sublimitatem pertingere posse conspiciat, vt secundum uocē propheticam sedens solitarius & se leuans super se fiat ex Iacob Israel, ex Lia fiat Rachel, ex Fenenna fiat Anna, ex Martha fiat Maria. Cuius rei hortamēta, vt uidelicet actioni cōtēplationem præferamus, nobis præbet non tantum Iacob, qui magis Rachel dilexit

Caleph. Iosue. 14.

1. Mac. 5.

Exo. 34. Exod. 33.

Scintilla. Ponderatio pulchra.

dilexit quā Liam, sed & Helcana, qui plus amauit Annam quā Fenennam, & Maria, quæ optimam partem elegisse dicitur, & uerus Caleph filium Iephone, de quo legitur quod nec senio fractus, nec labore fatigatus petierit sibi a Iosue motem dari, vt gigante illic habitantes expugnaret, & montē quē sibi Deus promiserat possideret. Qui etiam testatus est, quod eadem fortitudo in se perseverauerit, quā habuerat in multis annis transactis, quando ad ipsam terram explorandam missus fuit. Sed (quod sine magno mœrore proferendum non est) pauci sunt, qui istius uiri exemplo in eodem uirtutis vigore perseverent, & infimis contemptis, expugnantisq; demonibus ad sublimia conscendere tentent. Sed nos (fratres charissimi) eximia patrum exempla spiritualiter mente colligamus, & meliora bonis præferentes potiora semper eligamus, vt ad prædictarum uirtutum fulgorem quoquomodo pertingamus. Nemo cōtra consilium vel uoluntatem sui prælati exteriora negocia tractare præsumat, ne laqueo diaboli deceptus, & hostili gladio cæsus cadat. Sic enim quemadmodū in Machabeorum libro legitur. In illa die sacerdotes ceciderunt in plio, dū uolunt fortiter agere, dū sine consilio exeunt in plium. Sic & filij Israel resistente Moysē, & ipso cū arca Domini in castris remanente contenebrati per ignorantiam, ascenderūt in montē per superbiam: & Chananeus & Amalechites, per quos carnalia & spiritualia uitia figurantur, persecuti sunt eos usq; in Horma, quod interpretatur anathema. In quibus omnibus manifeste deignatur, quod quisquis cōtra discretionē maiorum terrena negocia tractare præsumit, hostilis suggestionis gladio trucidatur. Sed & ipsi prælati subiectorū possibilitatē diligētī cōsideratione librare debēt, ne si ultra scientiā vel uires suas agere tētent, oneri succubant, quod ferre nō ualent. Ut autē exemplo, & uerbo Moysi, qui Dño promittēte ante filios Israel mitteret angelū suū, rēdit dicens. Obsecro Dñe si inueni gratiam coram te, vt gradiaris nobiscum. Et item. Si non ueneris nobiscum, ne educas nos de loco hoc. Moyses. n. cū populo Israel ad terrā promissionis tendit, cū quilibet prælati sibi subiectos ad ministeria cuiuspiā boni operis exequēdi prouehit. Qui recte Dñm rogat, vt non tm angelū præmittat, sed ipsemet gradiat, dū nō tā alicuius sapientis cōsilio, qui nonnunq fallitur, q̄ diuina prouidentia, q̄ sola præfete q̄ sunt hominibus uilia nouit, hoc fieri vel dimitti constanter præcatur. Obsecro (inquit) vt nō educas nos de loco isto, nisi tu gradiaris nobiscū. Melius est. n. quēlibet in sua simplicitate uiuere & mori, q̄ ad negocia, in quibus aīa suæ scandalū sumat tractanda sine Deo duce & cooperatē promoueri. Hęc oīa dico (fratres) vt uideatis quō caute ambuletis, & nō sitis uobismetipsis sapientes, & dū uirtutum fulgorem non sapienter quæritis, obicēna uitiarū & peccatorū tenebrositatem incidatis. Sequitur. Et tanq̄ scintillæ in arundinetō discurrent. Scintilla in sua quātitate modica est, & habet splendorem & calorem. Scintillarum ergo noiē sancti Apostoli & Apostolorū successores prædicatores recte signantur, q̄ sunt parui per uirtutē humilitatis, splendidi per cognitionē ueritatis, calidi per amorē uirtutis. Ipsi uero tanq̄ scintillæ in arundinetō discurre recte dñr,

quia ipsi per Gentilitatē ad similitudinē arūdinū ab oī ueritate uacua, oī uanitate repleta, ab oī bono opere sterili & infructuosa, oī uero doctrinæ agitata, per ipsam in quā discurrentes, eā sua prædicatione a superbia deiecerūt, & ei quæ cinis & cinerē reuersura esset ostendentes, quodammodo ut in bonā fegetē resurgeret, in sauellā redegerūt. Hūc discursum fecit sanctus Thomas per indiā maiorem, Bartholomæus per Indiā minorē, Simon & Iudas per Persidē, Ioannes per Asiā, Andreas per Achaiā, Matthæus per Æthiopiā, Petrus per Cappadociā, Paulus per Illicū & Italiā. Et ceteri Apostoli, Apostolorūq; discipuli per cetera loca sibi diuinitus delegata. Sic uidemus pastores aīaliū in ne moribus aridas herbas impositis ignibus cōburere, & illis cōbustis uirides & in partū aīaliū aptas alias surgere. Sed (quod sine mœrore dici non dēt) ecce in locis, in quibus labore Apostolorū & eorū successorū arūdineto succenso fructifera fegetes surrexerāt, in eisdē in quā locis per desidiam nostrā arūdineta iterum succreuerunt, & agrū dñicum iā penē repleuerunt. Quid sunt. n. immundi, fornicarij, auari, fures, rapaces, & quicūq; alijs quibuslibet prauitatibus a Deo sunt diuisi, diabolo cōiuncti: quid quō sunt & ipsi nisi arundines steriles infructuosæ, demonum suggestionibus & quasi quibusdā uētis in oēm partē impietatis agitate? Quid ergo ocio torpemus? cur prædicatio non discurremus? cur malos quoslibet nostra doctrina nō succedimus, vt bonos efficiamus? Sed uæ nobis miseris, quia multi sumus discursores, pauci prædicatores. Ciuitates, castella, uicos percurrimus, sed in arguēdis peccatoribus, & aīabus conuertendis parū laboramus. Mūdus sacerdotibus plenus est, & si sit quod bonū audiat, non est qui dicat. Legimus in libro dialogorū quandam sanctū uirū liberos, in quibus sacra uerba cōiuebantur, semper secū detulisse, qui quocūq; pergebat ex eisdē libris rigabat prata mentiū. Erubescamus (fratres) de nostra pigritia, sanctorū partū attendamus studia, quorum. n. debemus esse filij, eorū debemus uitā imitari. Arūdineta succedamus, malos a suis prauitatibus corrigamus. Et bene prius dixit. Fulgebūt, deinde discurrent, quia primum debemus uirtutibus fulgere, deinde eas alios docere, si cut scriptum est. Quæ cepit Iesus facere & docere. Sequitur. Iudicabunt nationes. Quantum ad iudicium sunt quatuor species hominū, uidelicet iudicati & saluati, iudicandi & saluandi, iudicati & damnati, iudicandi & damnandi. Iudicati & saluati sunt, quorum saluatio iam certa est. Iudicandi & saluandi sunt, quorum saluatio adhuc incerta est. Iudicati & damnati sunt, quorum damnatio iam certa est. Iudicandi & damnandi quorum damnatio nō dum certa est. Cum igitur in fine mundi, in die iudicij, in resurrectione generali, istæ quatuor species hominum erunt, constat tamen illos solummodo nationes iudicatos, quorū saluatio propter eminentioris uitæ meritū tunc euidēs & manifesta erit, quorū hic laus canitur cum dī. Iudicabunt nationes. Quas nationes iudicabūt? Illos. utiq; iudicabunt, quorum saluatio siue dānatio nō dū certa erit, quorū iudicio alij transferentur ad gloriā, alij transferentur ad penā. Nā diabolus & perfectē mali utpote iam iudicati sine oī examinatione in tormēta detrudētur. Studeamus. M. Hug. à S. Viçt. To. ij. G g mus

Act. 1. R. Hominū species. 4.

mus (charissimi) vt simus in illa die saltem de iudicandis & saluandis, tamen de iudicatis & saluatis, qui alios iudicaturi sunt, esse nequeamus. Magna tamen & omnibus modis exoptanda & quaerenda sanctorum est perfectorum in illa die gloria, qui cum ipso iudice sedebunt, & mundum cum ipso iudicabunt. Et laudabile quidem est virtute fulgere, praedicatione discurrere, in iudicio iudicare, sed ineffabiliter laudabilius, excellentius, atque sublimius est quod sequitur, quod scilicet regnabunt in aeternum. In aeternum regnabunt, quia regnanti diuinitati aeternaliter inherebunt. Cuius regni gloriam, quam oculus non vidit, & auris non audiuit, & que in cor hominis non ascendit, idcirco vos totis praecordiis desiderare, & promereri perpauca suademus, quia ea verbis prolixioribus explanare, sicut vellemus, non valeamus. Eam tamen promereri nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

In annuntiatione dominica. Ser. XXXIII.

Nouacula sunt (fratres) & parua, que de Deo scimus: pauca & parua, que proferimus. Quae etenim vel quanta possumus dicere de illo, quem nemo vidit, vel potest videre? Quando nanque aliquis de Deo loquitur, tale est ac si caecus natus de lumine loquatur. Deum enim nemo vidit vnquam & non videbit me homo & viuet. Vnde & Dominus ad ipsum Moysen, ad quem ista verba prolata sunt, ait. Venia ad te in caligine nubis. Et deinceps. Moyses accessit ad caliginem, in qua erat Deus. Et Salomō. Dominus (inquit) dixit vt habitare in nebula: Psalmista quoque ait. Nubes & caligo in circuitu eius. Et iterum. Caligo sub pedibus eius. Pedes Dei sancti doctores & praedicatores sunt, qui eum ad auditorum corda circumquaque vehunt. Qui non vnquam caelestia sacramenta nobis in suis scriptis tam obscure loquuntur, vt a nobis vix intelligantur. Vnde bene in psalmo scriptum est. Te nebrosa aqua in nubibus aeris: quia obscura est scientia in prophetis. Daniel etiam visionem diuinam in visione noctis vidit, & Eliphaz quandam coram se stantem, cuius non agnoscebat vultum, & horrorem visionis nocturnae conspexit. Sed & rex Balthasar non corpus, non brachium, non manum, sed articulos manus scribentis contemplatus est, quia minima sunt, quae nobis manifestantur de sacramento inuisibilis deitatis. Deus nimirum lucem inhabitat inaccessibilem, quae nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Si quid etiam de caelestibus videmus, videmus (sicut ait Salomō) per foramina. Et sicut dicit Apostolus, per speculum, & in aenigmate, non facie ad faciem. Quia ergo minima sunt, quae cognoscimus, idcirco modica sunt, quae praedicamus, sicut exploratores terrae promissionis multa & magna bona contemplata terrae post tergum reliquerunt, & vnum tantummodo botrum & de malogranatis, & ficis, & de alijs bonis eius ad filios Israel in desertum reuertentes detulerunt. Sic & nos (fratres) stillam modicam plenitudine boni spiritualis, de dulcedine scilicet diuiniae laudis, quae in sacra solennitate dominicae annuntiationis hac nocte decantata est, hausimus.

quam vobis propinare disposuimus. Audiuimus itaque psalmistam dicentem. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. Vox ista vox est antiquorum iustorum patriarcharum & prophetarum, & omnium recte viuentium, & incarnationem verbi, aduentum Christi, expulsionem hostis antiqui, redemptionem generis humani, votis omnibus exoptantium, continuis precibus postulantium, & tandem impetrantium. Ipse nimirum eos exaudiuit, & gladio suo super femur suum se accinxit, quando suae diuinitatis potentiam humanitatis nostrae fragilitati coniunxit. Et accinctus potentia suae diuinitatis super femur assumptae humanitatis venit in mundum, vt expugnaret fortem armatum custodientem atrium suum. Fortis armatus diabolus, Fortior superueniens Christus, atrium mundus, vasa corda humana. Quae Christus de manu diaboli rapuit, euacuauit, & impleuit, euacuauit culpa, impleuit gratia. Hunc fortissimum bellatorem, videlicet generis humani redemptorem, Salsō ille Israelitici populi princeps in multis figurauit. Per angelum. n. annuntiata est conceptio & natiuitas Saluatoris. Salsō fortitudinem habuit in capillis suis, Christus in donis gratiae spiritualis. Salsō vinum & omne quod inebriare potest non bibit, & calix Babylonis Christum non inebriauit. Nouacula super caput Salsōnis non ascendit, & in mentem Christi malitia non incidit. Salsō leonem occidit, & de fauce eius fauam mellis extraxit, & Christus diabolum vit, & de ore eius humanum genus eripuit. Salsō accepit mulierem alienigenam, & Christus Gentium ecclesiam. Salsō strauit allophylos, & Christus spirituales & corporales inimicos. Salsō fractis portis Gazae ascendit montem supercilium, & Christus confractis portis inferni conscendit in caelum. Salsō multo plures de inimicis suis moriens quam viuens cotriuit, & Christus diabolum & eius satellites multo amplius moriens quam viuens deuicit. Sic redemptor noster non solum oculis prophetatus, sed & figuris praesignatus, accinctus gladio diuiniae potentiae super femur humanitatis suae in mundum venit, & fortem. i. hostem antiquum debellauit, & nobis exemplum debellandi monstrauit, & officium iniunxit dicens. Estote fortes in bello, & pugnae cum antiquo serpente, & accipietis regnum aeternum. Sumamus ergo armaturam Dei, vt possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere. Habentes scutum per fidem, galeam per spem, lorica & ocreas per charitatem. Quae duo lorica. s. & ocreae sicut sunt vnus texturae, sic possunt esse vnus figurae. Quae etiam in nexione multorum annulorum complexione multarum figurarum virtutum. Habeamus quoque lanceam, quae sursum ad Deum erigatur, & in hostem dirigatur per orationem, arcum & sagittas per praedicationem, gladium spiritus per diuinum sermonem, qui est viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animae & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor est cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda & apta sunt oculis eius. Gladius iste gladius est iustitiae. Istum gladium det miles Christi haere, & euaginare, & ipso hostiles acies trucidare. Est & alius gladius militiae, quae euaginant pecca-

Psal. 44.

Luc. 11.

X

Samson.

Figura Salsōnis pulchre Christo adaptata.

Y

Eph. 6.

Eph. 6. Gladius. Heb. 4.

Z

Heb. 4.

Psal. 63. Gen. 27. Gen. 49.

Matt. 26.

Matt. 10.

Psal. 149.

Exo. 32.

A

Greg.

peccatores. Exacuunt enim vt gladium linguas suas, & lingua eorum gladius acutus. Isto gladio viuit Esau, isto sauiunt Simeon & Leui fratres, qui sunt vasa iniquitatis bellantia, in quorum consilium non veniat anima mea, & in coetu illorum non sit gloria mea. Ipsi enim in furore suo occiderunt virum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio eorum quia dura, diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Gladius iste (fratres) non educatur, sed continetur in vagina. Omnes enim, qui gladium acceperint gladium, gladio peribunt. Iste igitur relinquatur, & supra dictus assumatur. Ipse est enim, quem Dominus venit mittere in terram. Istum in manu tenent sancti, qui habent exultationes Dei in gutture suo, ad faciendam iustitiam in nationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis iudicium conscriptum, & haec est gloria omnibus sanctis eius. De hoc gladio ait Moyses, cum populus Israeliticus faciendo vitulum aureum deliquisset, dicens. Si quis (inquit) Domini est, iungatur mihi. Et congregatis ad eum omnibus filiis Leui ait. Haec dicit dominus Deus Israel. Ponat vir gladium super femur suum. Ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Fecerunt ita, & ceciderunt illo die quasi viginti tria millia hominum. Et ait Moyses. Consecratis manus vestras hodie Domino vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio. Moyses significat quemlibet platum, coetus Israel populum subiectum, Vitulus peccatum. Moyses ascendit in montem, quando praelatus quiuis relictis infirmis ad internam caelestium conscendit contemplationem. Sed populus Israel vitulum facit, quando subiectorum cuneus male viuendo delinquit. Moyses descendit, cum platus ad subditorum uitam considerandam a contemplatione caelestium mentem ad inferiora reducit. Vitulum aureum comminuit, cum prauam actionem per prudentiam carnis vel sapientiam mundi perpetrata pro loco & tempore, causa, persona, & modo subtiliter discernit. In aquam proiecit, cum ex auctoritate sacri eloquii ipsam actionem peruersam fuisse reprehendit. Ex hac aqua potatus populus in barbis aurum habet, quoniam in eo quod sapienter se egisse gloriatus est, stulte eum egisse patenter liquet. Et paricitor populus gladijs transuerberatur, cum seuerissima increpatione a malo mortificatur, & in bono viuificatur, vt mortuus mundo uiuat Deo. Si quis (inquit Moyses) est Domini, iungatur mihi. Sicut dicit beatus Gregorius: Qui non iungitur Moysi in uiscendo peccato populi, non est Domini. Ponat vir gladium super femur suum. Et item. Ite, & redite a porta vsque ad portam. Primum debemus gladium super femur nostrum ponere, deinde ire, & redire, & reos occidere, quia primum debemus punire uitia propria, deinde aliena. A porta vsque ad portam imus & redimus, quando a maximo vsque ad minimum quid singuli deliquerint diligenter perscrutamur. Vel a porta vsque ad portam pergimus, dum pondus prauae actionis ab ipsa inchoatione vsque ad exitum contemplamur. Per medium quoque incedimus, quando non solum alienos vel minus dilectos, sed amicos

quoque & familiares iuste reprehensionis increpatione transuerberamus. Et quasi viginti tria millia cedimus, dum reprobos legem sacram, vel in dilectione Dei vel proximi transgredientes, vel integram sanctae Trinitatis fide non habentes seuerissimae animaduersionis gladio punimus. De hac diuina & spiritali uisione in Ezechiele scriptum est, quod Viro, qui habebat atramentarium scriptoris ad renes suos, per medium Hierusalem praecedente, & super frontem virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quae fiebant in medio eius, Tau signante, scriptum est inquit, quod Dominus praecipit sex uiris, quorum vnusquisque habuit vas interfectionis in manu sua dicens. Transite per medium ciuitatis sequentes eum & percutite, non parcat oculus uester, neque misereamini. Senes, adulescentulum, & uirginem, & paruulum, & mulieres interficite vsque ad interuentionem. Oem autem, super quem uideritis Tau, ne occidatis, & a sanctuario meo incipite. Vir, qui atramentarium scriptoris habuit, Christus est, qui diuinitatis suae sapientiam humanitatis suae naturae coniunxit. Qui in Hierusalem uiros gementes & dolentes super cunctis abominationibus, quae in ea fiunt, Tau litera signat, quia suos electos intra sanctam ecclesiam de falsorum Christianorum prauitate muerentes fide suae passionis ad veram salutem confirmat. Sex uiri ipsum sequentes non signatos occidunt quia perfecti quinque sanctae ciuitatis plati sui redemptoris imitatores effecti, oes reprobos acceptam fidem prauis operibus abnegantes, & in presenti pro culpa mortuos ostendunt, & in futuro aeternae damnationis poena mortificandos esse praedicunt. Qui a sanctuario Domini incipiunt, dum etiam multos ex illis, qui in sancta ecclesia gradum habent sanctiorem, damnabiliter peccare conuincunt. Senes (inquit) adulescentulum, & uirginem, & paruulum, & mulieres interficite. Senex est inueteratus dierum malorum, qui longa consuetudine pollutus, & obuolutus est sordibus peccatorum suorum. Adulescens illum significat, qui malitiam praedae inchoatam diuturnis incrementis augmentat. Virgo est, qui a fecunditate virtutum & bonorum operum sterilis manet. Paruulus autem eum exprimit, qui suam nequitiam recenter inchoauit. Mulierum uero nomine illi congrue figurantur, qui mollioribus uitijs mulieribus deseruiunt. Quos oes sex uiri uasis interfectionis iugulant, dum ipsis poenam damnationis future in sinuant. Quorum nonnulli taliter percussi uiuificantur, quia de suis prauitatibus conuersi iustificantur. Hieremias quoque propheta ab hac percussione torpentes in sermone prophetico terribiliter maledicit dicens. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter & desidiolose, & maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Ecce fratres quo maledicit, qui diuini iniuriam pro posse suo non uiscit. Comedat ergo nos zelus domus Domini, nec prohibeamus gladium oris ab uisione peccati. Et ut non nostris, sed egregij doctoris uidelicet Bedae presbyteri uerbis utamur. Zelamus domum Dei, & quantum possumus, ne quid in ea prauum agat, insistamus. Si uiderimus fratrem, qui ad domum Dei pertinet, supbia tumidum, si detractionibus affluetum, si ebrietati seruientem, si luxuria eneruatum, si iracundia turbidum, si alio quouis uitio substratum, studeamus in quantum facultas suppetit, castigare polluta, ac corrigere peruersa, & si quid de talibus emenda nequimus, non sine acerrimo mentis sustinere

M. Hug. a S. Vict. To. ij. Gg 2 dolore,

dolore, & maxime in ipsa domo orationis, ubi corpus Domini consecratur, ubi angelorum praesentia semper adesse non dubitatur, ne quid ineptum fiat, ne quid, quod nostram fraternam orationem impediatur, totis viribus agamus. Haec igitur sacrosancta verba auribus intentis audire curemus, & quae vel in nobismetipsis, vel in alijs emendanda sunt, non negligenter emendemus. Hanc secandorum vitiorum solertiam se habuisse psalmista gloriatur, dicens: Feci iudicium & iustitiam, non tradas me calumniantibus me. Calumniantur nos daemones, quando de corpore eximus, sicut etiam legimus in vita sancti Martini, quod diabolus in hora mortis eius ad calumniandam animam eius accessit. Si ergo hanc calumniam euadere volumus: Iudicium & iustitiam faciamus. Beati enim, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Exitus aquarum deduxerunt oculi nostri, dum videmus malos non custodire legem Domini. Tabeſcere nos faciat zelus noster, quoniam obliuiscuntur inimici nostri verba illius. Simus strenui in pugna, ut esse gloriosi mereamur in victoria, & beati in gloria. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

In Natiuitate, vel Assumptione beatae Mariae semper virginis. Ser. XXXIII.

Va est ista, quae progreditur quasi aurora confurgens. Beata virgo Maria (fratres charissimi) aurora fuit, quia & praecedens temporis, quod quasi nox fuerat, finis extitit, & vera lucis gratiae, solisque iustitiae, qui ex ipsa progenitus est, praeventrix & antelucanum sidus fuit. Totum namque tempus, quod ab Adam usque ad eius ortum praecessit, quasi nox extitit, nox longa, obscura, frigida, ociosa, torpida, somniculosa, tacita, immo muta fuit. Nox absentia verae lucis, longa diurnitate temporis, obscura tenebrositate infidelitatis, frigida defectu charitatis, torpida ab exhibitione boni operis, somniculosa obliuione beatitudinis, tacita a voce verae confessionis, muta a cantico diuinae laudis. Exceptus quippe paucis personis, qui praecedenti tempore populum illum antiquum de suis prauitatibus castigabant, & mysteria futuri Saluatoris, ecclesiaeque, more gallorum diem nocte praenotum praenuntiabant, totus penes mundus silentio, somnoque premebatur. Sicut in sapientiae libro scriptum est. Dum medium, id est summum silentium tenebant omnia, & nox in suo cursu iter ageret, omnipotens sermo tuus Domine a regalibus sedibus venit. Quaedam tamen astra suis radijs tempus illud irradiabant, quia sancti patriarchae & prophetae suis virtutibus ignorantiam populi illius illustrabant.

Quorum radij aurora apparente quodammodo ofuscata sunt, quia in comparationem beatae Mariae praecedentes sancti paruam claritatem habuerunt. Quid enim fuit innocentia Abel, iustitia Noe, fides Abrahamae, longanimitas Isaac, tolerantia Iacob, continentia Ioseph, mansuetudo Moyse, fortitudo Iosue, charitas Samuelis, humilitas Dauid, zelus Eliae,

abstinentia Danielis, eximia sanctitas beati Ioannis, aliorumque virtutes sanctorum in comparationem beatae Mariae? Beata igitur virgo Maria vere aurora clarissima fuit, quae suo magifico iubare praecedentium patrum claritatem minorauit. Sane quaecumque in scripturis vel in creaturis sunt laudabilia, eius sunt laudi conuenientia. Sicut ergo est aurora verae lucis praeventione, sic est flos pulchritudine, fatus dulcedine, viola humilitate, rosa charitate vel compassione, suauitate lilium, vitis fructificatione, quodlibet aroma bona opinione. Castrum securitate, murus vel turris fortitudine, clypeus aut propugnaculum defensione, columna rectitudine. Sponsa fide, amica dilectione, mater fecunditate, virgo integritate, domina dignitate, regina maiestate. Ouis innocentia, agna munditia, columba simplicitate, turtur castitate, quodlibet mundum & domesticum animal, munda & mansuetuda conuersatione. Nubes protectione, stella cuiuslibet virtutis aut boni operis inchoatione. Luna eiusdem augmentatione, sol consummatione, ceteris denique paradisi caelestis boni plenitudine. Sed ut ad id, quod incepimus reuertamur, postquam ipsa beata Maria orta est in mundo velut aurora splendida statim post eius ortum, ortus est ex ipsa sol iustitiae Christus Deus noster, qui pulsus tenebris totum mundum illuminauit, intantum ut Populus gentium, qui ambulauerat in tenebris, videret lucem magnam. Illuminavit enim Christus mundum sua natiuitate, sua praedicatione, miraculorum suorum operatione, sua passione, resurrectione, apparitione, ascensione, Spiritus sancti missione, Apostolorum per mundum diuisione, & eorum praedicatione, & caelestis gratiae in sancta ecclesia distributione. Quia ergo (fratres charissimi) nox praeterijt, & dies illuxit nobis, sicut in die honeste ambulemus. Non ambulemus sicut patres nostri Gentiles. De quibus dicit Apostolus, quod cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & coluerunt & seruiuerunt creaturae potius quam creatori, qui est Deus benedictus in saecula. Propter quod tradidit illos in reprobum sensum, ut facerent quae non conueniunt, repleti omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, caeterisque vitijs ac peccatis detestandis, quae ibidem subscribuntur. Sed nos (fratres) abijcientes vitia & peccata, quae sunt opera tenebrarum, induamur arma lucis, quae sunt virtutes & bona opera, & sicut in die gratiae honeste ambulemus. Omnia autem vitia & peccata vel carnalia, vel spiritualia sunt. Quae cuncta nobis prohibet Apostolus aut re, aut significatione, ubi dicit. Non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & emulatione. Vniuersa namque carnalia peccata, vel ad gulae pertinent, & prohibentur nobis, ubi dicitur, non in comestationibus & ebrietatibus: aut pertinet ad luxuriam, & prohibentur, ubi additur, in cubilibus & impudicijs. Spiritualia vero, aut exterius fiunt, & prohibentur, ubi dicitur: Non in contentione. Aut interius committuntur, & prohibentur, ubi sub

H Mariae epitheta.

Esa. 9.

Rom. 13.

Roma. 1.

Rom. 13.

L Vitia: Rom. 13.

Rom. 13.

iungitur:

Virgines. Iungitur: non in emulatione. Contentio nempe foris est in ore, emulatio intus in corde. Bona denique siue spiritualia siue corporalia praecipuntur, ubi subinfertur: Induimini Dominum Iesum Christum. Christum quippe induere est in Christo sancte & honeste viuere. Ergo (charissimi) diabolus cum eius operibus tenebrosis abijciamus, malum odio habendo, & induamur Christum, bonum diligendo, virtutes exercendo, bona opera exhibendo, & sic velut in die gratiae honeste ambulabimus, & ad supernae patriae gloriam perueniemus. Oremus autem pariter, ut meritis & precibus sanctae Mariae virginis sol iustitiae nobis semper illuceat, semper stet, nunquam occumbat, ut exemplo Iosue, cui sol stetit ad Gabaon, donec vlcisceretur se de inimicis suis, nobiscum sit ut suis fidelibus promisit usque ad consummationem saeculi, donec & nos interfectis nostris hostibus, supernis donemur sedibus. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

Iosue. 10.

De quolibet confessore episcopo, aut alioqui populi rectore, & de eius officio ac doctrina illi necessaria. Ser. XXXV.

Alomon sapientissimus regum antiquorum (fratres charissimi) & filius Dauid regis, quem elegit Dominus ecclesiasticum, praelatum, doctoremque: ut se de periculo, in quo ex animarum cura, quas erudiendas suscepit, quotidie versabatur, easdem vigilanter corripiendo & docendo liberare festinet, quodam in loco figuratiue sic admonet dicens: Fili si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & te ipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui, discurr, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuae. Eruiere quasi damula de manu, & quasi auis de insidijs aucupis. Amicus noster proximus noster est, quem secundum diuinum praecipuum sicut nos diligere debemus. Extraneus iste, Christus est, qui extraneus nobis est & secundum humanitatem & secundum diuinitatem. Secundum humanitatem nobis extraneus est, quia nos non vidimus eum in carne. Secundum diuinitatem vero, quia Deum nemo vidit vnquam. Extraneus nobis est, quia ipse iustus & beatus, nos autem peccatores & miseri. Extraneus omnibus est, quia quis sint iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei sint, tamen nescit homo, vtrum odio an amore dignus sit, sed omnia in futurum referuntur incerta. Apud hunc ergo extraneum ille reuera pro amico sponderet, & velut fideiussores de reddendo debito responsurus manum defigit, verbis oris sui illaqueatur, & proprijs sermonibus capitur, qui aliorum animas in curam suae providentiae suscipit. Discurrat ergo necesse est, & festinet, suscite amicum suum. Discurrat & festinet exemplo, suscite verbo. Discurrat a dexteris & a sinistris, in prosperis & aduersis, & bene faciat amicis & inimicis, bonis & malis, modestis & disc

Prou. 6.

Quo Christus extraneus est nobis.

Eccl. 9.

Damula.

1. Cor. 5.

Exo. 3.

Mar. 6.

Actu. 1.

Doctrina quadruplex.

Oculi tres.

oculi tres.

lis. Suscitet amicum suum admonendo, ut malum caueat, bonum faciat. Non dormiat cauendo negligentiam maiorem, non dormitat cauendo negligentiam minorem. Eruiatur quasi damula, & quasi auis. Damula est animal mundum & acerrimum visu, & auis alta peti volatu. Eruiatur praelatus siue doctor quasi damula: ut sit mundus per honestam conuersationem, & acer visu per discretionem. Eruiatur quasi auis, ut alta petat per contemplationem. Non solum enim praelati bona actio, verum etiam contemplatio subditis confert. Vnde Apostolus. Siue mente excedimus Deo, siue sobrii sumus vobis. Aliquando ergo debet rector sumere sibi pennas milui per rapacitatem, non corui per laniationem, sed colubae per simplicitatem, & volare per contemplationem, & requiescere per actionis intermissionem a pusillanimitate spiritus & tepestate, id est a cura pastoralis anxietate. Sic Moyles minato grege ad interiora deserti, perrexit videre visionem magnam. Sed Dominus fatigatis Apostolis, & occupatis accessu populi ita ut non haberent tempus manducandi dixit: Venite seorsum in desertum & requiescite pusillum. Et (ut ait Beatus Gregorius) rector non debet propter curam proximi postponere contemplationem Dei, nec propter contemplationem Dei negligere curam proximi. Ut igitur se liberet rector, discurrat necesse est per bonam actionem, festinet per eiusdem actionis expeditionem, suscite amicum suum per exhortationem, eruiatur ut damula per munditiam honestae conuersationis & acumen discretionis, & ut auis per sublimitatem contemplationis. Sane duo sunt, per quae praecipue debet praelatus semetipsum liberare, exemplum salicet & verbum. Exemplum operis, verbum praedicationis. Primo exemplum, deinde verbum, ut Dominus sit imitator, de quo scriptum est: Cepit Iesus facere & docere. Sed quia constans est de opere, quod videlicet bene operari necesse sit ei, & si non pro proximo tamen pro semetipso, & quia cernimus multos pastores, qui, quis (ut creditur) ipsi bene viuunt, a verbo tamen cessant, vel quia nesciunt, vel quia negligunt. Praetermittamus de exemplo operis, & dicamus de verbo praedicationis. Quadrupartita doctrinam debet omnis praelatus animabus sibi commissis. Primo namque debet subiectos docere fidem sanctae indiuiduae Trinitatis. Secundo quomodo praesideat & imperat quaeque sensibus corporis. Tertio ut sex opera misericordiae exhibebant. Quarto ut septem virtutes principales exerceant. Singula singillatim prosequimur primumque de fide dicamus. Tria quidem erant, corpus, & spiritus, & Deus: & corpus quidem mundus erat, anima spiritus, & ipsa anima quasi in medio quodam erat habens extra se mundum, intra se Deum: & acceperat oculum, quo extra se mundum uideret, & ea, quae in mundo erant, & hic erat oculus carnis. Alium oculum acceperat, quo seipsum uideret, & ea, quae in ipsa erant, hic est oculus rationis. Alium rursum oculum acceperat, quo intra se Deum uideret, & ea, quae in Deo erant, & hic est oculus contemplationis. Hos igitur oculos quandiu anima apertos & reuelatos habebat, clare videbat & re discernebat. Postquam autem tenebrae peccati intrauerunt in illam, oculus contemplationis quidem in se extinctus est ut nihil videret.

ret, oculus vero rationis lippus effectus vt dubie videret. Solutus ille oculus, qui exterius fuit, in sua claritate permanfit, qui q̄ diu lumen clarum habet, iudicium dubium non habet. Oculus vero rationis quādiu lumen eius nubilum est, iudicium certum habere non potest, quia clare non videt, discernit ambigue. Hinc est, q̄ corda hoīum facilius sibi consentiūt in his, quae oculo carnis percipiunt, q̄ in his, q̄ acie mentis, & sensu rōnis attingunt, quia vbi in vidēdo non caligant, in iudicando non discrepant. Homo ergo, qui oculum carnis habet, mundum videre potest, & ea, quae in mundo sunt. Item quia oculū rōnis ex parte habet, animum similiter ex parte videt, & ea, q̄ in animo sunt. Quia vero oculū contēplationis non habet, Deū, & quae in Deo sunt videre nō valet: fides ergo necessaria est, qua credantur q̄ non vnt, & subsistant in nobis per fidem, quae nondum p̄sentia nobis sunt per speciem. Sic itaq; substantia illorum est fides, quia per solam fidē probatur a nobis.

R Non. n. aliud maius argumentum de illis dubitantibus proferre possumus, q̄ q̄ illa creduntur fide, quae rōne non comprehenduntur. Fides origo est in nobis ac fundamentū virtutū & bonorū operū. Vñ vt ait Apostolus: Sine fide impossibile est placere Deo.

Fides. Heb. 11. Fides si in sola cognitione sit non sufficit, nisi per dilectionem viuificetur, & ex dilectione si possit operetur. Si non potest operari, si habeat dilectionem, ipsa dilectio ei est operatio. Sunt multi, qui multa opera faciunt, sed quia dilectionem Dei & proximi non habent, regnum Dei ex suo opere nō consequuntur. Sola ergo fides, illa fides dicenda est, cui comes est dilectio, & quae per dilectionem si tamen potest, operatur. Duo itaque sunt, in quibus constat fides, cognitio scilicet & affectus. Quorundam fides cognitione magna est, affectu parua. Quorūdam vero affectu magna, cognitione parua. Alij fidem & cognitione, & affectu magnam, alij cognitione & affectu parua habent. Verum affectum magnum in fide magis laudabilem esse q̄ cognitionem magnam,

S Dominus manifeste ostendit, vbi fidem grano sinapis comparauit, quod quantitate quidem parua est, sed non feruore. Hinc mulieri Chananæ parua quidem scienti adhuc, sed multum confidenti, dictum est: Mulier magna est fides tua. Illa nanq; fides apud Deum magna reputatur, quae etsi minus vigeat scientia, per constantiam tamen fortis ostenditur. Cum ergo fides cognitione crescit, adiuuatur. Cum vero affectu fides crescit, promeretur. Igitur fides non de cognitione sola, sed de affectu & operatione laudatur & remuneratur. Hæc est enim, quae iustificat, quae secundum Apostolum per dilectionem operatur. Altera vero dæmonum est, de quibus scriptum est, quod dæmones credunt & contremiscunt: siue cuiuslibet impij fidem tantum secundum cognitionem, non etiam secundum dilectionem habentis. De quo scriptum est, quia quod timet impius veniet ei. Nos autem (fratres) per dilectionem operemur, vt pro dilectione remuneremur. Sensus corporis quinque sunt, visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus, per quos anima sicut intus per rationem & contemperationem ad inuisibilia, ita foris ad visibilia suo modo progreditur, & quae corpori sunt grata,

commoda, vtilia, & necessaria operatur. Sicut enim homo ex duabus naturis, spiritali scilicet & corporali est ditatus, ita duplici sensus virtute est munitus & ornatus, intus videlicet rationalitate ad inuisibilia, foris sensualitate ad visibilia contemplanda. Habet autem rationalitas in bonis inuisibilibus suū fructum ac iucunditatem, quemadmodum sensualitas in visibilibus. In inuisibilibus quippe bonis species est virtus, forma, iustitia, dulcedo, amor, canticum, gaudium, contactus amati, & quæsiu boni inuentio. In sensualitate visus ceteris sensibus præcellentior est & efficacior, sed longe inferior discretiua & contemplatiua virtute rationis. Corporalis nanque visio, quia angusta est, maxima non comprehendit, & quia hebes est, minima non discernit, & quia pigra est, non attingit remota, & quia perspicax non est, non penetrat occulta. In rebus quoque visibilibus, in quibus semper quærere debet visus vtilia, specie fallente corruptus nonnunquam capit noxia, & dum in eis inordinate delectatur, infelix animus intrinsecus innumerabilium delectationum & cogitationum puluere scædatur. Quia enim res mūdane, quas extrinsecus appetimus, infinitæ sunt, cogitationes quas ex ipsarum rerū delectatione vel memoria intrinsecus trahimus, finitæ esse non possunt. Et sicut oculus pascitur ex specie, sic animus pascitur ex cogitatione. Verum quantum ad res pertinet nulla res est, quae cogitari non possit sine peccato: quantum autem ad prauos affectus, nulla res est, in qua peccare non possumus cogitando. Quia igitur huic sensui idest visui, tantus inest defectus ad bonum, tantus affectus ad malum, omnibus modis necesse est custodiatur, quia per eius corruptionem animus maxime scædatur. Custodiatur inquam ne (secundum Hieremiam) oculus noster deprædatur animas nostras in cunctis filiabus vr̄bis nostræ, vel vt in Iob legitur. Oculus noster sequatur cor nostrum: sed potius auertatur ne videat vanitatem. Auditus etiam diuersis modis corrūpitur, quapropter oportet vt caute custodiatur. Aliquando corrūpitur vanis sermonibus, aliquando adulationibus, aliquando obscœnis carminibus, aliquando detractio nibus. Vnde scriptum est. Corruptunt bonos mores colloquia mala. Olfactus vero corrūpitur, quoties varijs odoribus inordinate delectatur. Ille sensus purior ac mundi or alijs sensibus esse videtur, vnde & per illum anima minus corrumpi probatur. Hunc gustus sequitur, per quem infelix gula suos illicitos appetitus experitur. Ille postq̄ corrūpitur, varijs ciborum ac potuum apparatibus insatiabiliter oblectatur. Inde est, q̄ beatus Hieronymus sub persona sui quorundam impudentem superfluitatē reprehendit ita dicēs: Natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientē satiare ventrem poterā, nūc simlā & mella fastidio. Noui & nomina, & gna pisciū, in quo littore concha lecta sit calleo. Saporibus auium discerno prouincias, & ciborū me raritas ac nouissime dāna ipsa delectant. Nobis autē (fratres) fm eundē doctore sit pauper, vilis, & vespertinus cibus, olus & legumina, & interdū paucos pisciculos pro summis ducamus

Visus .

Cogitatio .

Thres. 3.

Iob. 31. P̄lai. 118. Auditus .

1. Cor. 15.

Olfactus .

Gustus .

Tactus .

Ioan. 5.

Esa. 33.

Opera misericordiae .

Psal. 40.

Luc. 11.

Luc. 6.

Luc. 16.

Eccl. 11.

1. Ioan. 3.

Prou. 11.

canus delicijs. Vltimus est tactus, qui diuersarum vestium mollitie, & variarum obscœnitatum immunditia multoties contaminatur. Longum est fratres omnia assequi, per quae constat miserā animā ex suis sensibus infirmari. Isti sunt enim quinque porticus piscinæ, qui in euangelio commemorantur, in quibus iacebat multitudo magna lāguētium. Vnusquisque etenim sensus torseruat languentes, quot appetituum patitur corruptiones. Sed quoties Spiritus sanctus descendit in nos, & in nobis excitat gratiam compunctionis, toties sanatur noster sensus a quacunque detineatur infirmitate corruptionis. Custodiamus, carissimi, sensus nostros, ne forte (q̄ abfit) ingrediatur per fenestras nostras mors ad animas nostras. Quis sit autē fructus istius custodiæ, Esaias breui sermone cōprehēdit, vbi dicit. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Qui ambulat in iustitijs & loquitur veritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum. Ille in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius. Panis ei datus est, aquae eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. Cor tuum meditabitur timorem. Sex sunt opera misericordiae. Primum est esurientem pascere, secundum sitientem potare, tertium hospitem colligere, quartum nudum vestire, quintum in firmum visitare, sextum ad incarceratum & inclusum venire. Qui his intendit in tempore, beatus erit in æternitate. Beatus enim qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. In die mala idest in die iudicij. Et animaduerte quod est mirabile dictū, quod in euangelio non dicitur, quod alia peccata damnandis commemorentur vel impropereantur in die iudicij, nisi hoc tantum quod misericordiae opera neglexerunt, & econtrario saluandi non laudantur de quibuslibet virtutibus, nisi de hoc solum quod ea exhibuerunt. Vnde Petrus Rauennas in libro sermonum suorum, Sermone quartodecimo. In regno (inquit) cœli coram omnibus angelis in conuentum resurgentium quod Abel passus sit, quod Abraham fidē incepit, quod Moyses legem tulit, quod Petrus crucem resupinus ascendit, Deus tacet, & clamat solum quod comedit pauper. Demus ergo fratres elemosynam, & omnia munda erunt nobis. Demus vt detur nobis. Demus vt ij, quibus damus recipiant nos in æterna tabernacula. Demus gratis, quia nos maxime, qui de elemosyna viuimus, gratis accepimus. Mittamus panem super transeuntes aquas, id est populos, quia post multa tempora inuenimus eum. Hæc dicimus (fratres) quia nos etiam, qui in religione viuimus, ad clamorem pauperis aures, immo viscera nostra nonnunquam inhumaniter claudimus. Sed qui habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere &c. quomodo charitas Dei manet in eo? Anima autem, quae benedicit impinguabitur, & qui inebriat ipse quoque inebriabitur. Sacra volumina charissimi talibus plena sunt, nec ista dicimus, vt vos

velut ignorantes instruamus, sed hæc memorasse fortasse non erat inutile. Sed quia bonorum operum exhibitio, siue virtutum exercitatio salutem confert æternam. Dicto de operibus, dicamus de virtutibus. Virtutes in scripturis plures numerantur, sed eas modo commemorabimus, quae in euangelio sub septenario disponuntur. Prima est humilitas, secunda mansuetudo, tertia mentis compunctio, quarta desiderium iustitiæ, quinta misericordia, sexta cordis munditia, septima pax mentis æterna. Humilitatem Abraham habuit, quando dixit: Loquar ad Dominum meum cum sim puluis & cinis. Sic & Iacob humilitatem habuit, quando Domino loquens dixit. Minor sum cunctis miserationibus tuis. Beata quoque Maria hanc eandem virtutem habuit, quae cum ab angelo diceretur mater Dei, se dixit ancillam Domini. Mansuetudinem David habuit, qui dixit: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam, & ex uoluntate tua deduxisti me: Dicitur enim mansuetus quasi ad manum venire vel manu duci suetus, vt sunt domestica animalia. Talis homo velut iumentum non solum ad prospera, sed etiam ad aduersa paratus est. Vnde idem ait: Ego in flagella paratus sum. Tertia est mentis compunctio. Hanc quoque habuit sicut alibi ait: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Quarta est desiderium iustitiæ. Istam etiam idem habuit sicut quodam in loco dixit: Mei penes moti sunt pedes, penes effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos pacem peccatorum videns. Et item. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Quinta est misericordia. Sed quia ad ipsam pertinent, quae superius de operibus misericordiae diximus, idcirco ea hic non replicamus. Hæc in beato Iob excellenter enituit. Vnde & ait: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea &c. Sexta est cordis munditia, quam & idem vir sanctus perfecte habuit. Vnde & dixit. Pepigi scædus cum oculis meis, vt nec cogitarē quidem de virgine. Septima est pax mentis æterna. Et istam David quasi specialiter habuit. Dixit enim: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Quamplurima sunt quae de ternario fidei, de quinario sensuum, de senario operum, de septenario virtutum dicere possemus, sed leuiter singula tangamus, ne verbis prolixioribus vos oneremus. Qui autem doctrinam fidei tantum sufficere putant, multum errant. Quos bene Eliseus typice reprehendit, vbi regi Israel loquens ait: Percute iaculo terram. Cumque eam tribus vicibus percussisset, & sterisset, iratus est contra eum vir Dei dicens: Quia si percussisses eam quinques, aut sexies, aut septies: percussisses Syriam vsque ad consummationem. Nunc autem tribus vicibus percussies eam. Terram autem ter percutere & stare, est terrena corda tantum de fide sanctæ Trinitatis erudire, & nihil de sanctitate bonæ conuersationis adducere. Ergo charissimi nos loquendo, vos audiendo, vtri-

Y Virtutes septem.

Humilitas. Gen. 18.

Gen. 31.

Luc. 1. Mansuetudo. Psal. 72.

Psal. 37. Cōtritio. Psal. 6. Iustitiæ sitis.

Psal. 72.

Psal. 100.

Misericordia.

Iob. 31.

Munditia cordis. Iob. 31. Pax.

Z Psal. 119.

4-Reg. 13

Pulcherri ma figura.

que faciendo, percutiamus terram, id est terrenitatem in nobis ter, in sanctam Trinitatem fideliter credendo. Percutiamus eam quinquies, nostris sensibus potenter praesidendo. Percutiamus eam sexies, sex supradicta opera misericorditer exhibendo. Percutiamus eam septies, septem praedictas virtutes viriliter exercendo. Quod si fecerimus percutiemus spirituales hostes usque ad internecionem, pacemque possidebimus in mundo per gratiam, in celo per gloriam: Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

In Epiphania Domini. Ser. XXXVI.

Aurum. Btulerunt Magi Domino aurum, thus, & myrrham. Aurum sacre fidei significat claritatem. Thus, deuotam orationem. Myrrha carnalis affectus mortificatione.

Aurum. Aurum offerimus, dum diuina sapientia per fidem intus elucemus. Cuius oblationis precium ut quantum sit quamve magnificum demonstramus, alienis verbis declarabimus. Sunt duo quaedam, & hec duo in vno sunt, & vnum sunt duo haec. Creator & Saluator, duo sunt nomina & res vna. Tamen aliud notat creator, aliud Saluator. Creator, quia fecit nos. Redemptor & Saluator, quia redemit nos. Primum non eramus & facti sumus, postea perieramus & redempti sumus, & ab vno vtrique factum est, ut bonum nostrum totum esset ab vno, & totum in vno & vnum. Creatori debemus quod sumus, Saluatori quod reparati sumus. Haec sunt ergo duo, quae fidei proposita sunt credenda, Creator & Saluator, & quae pertinent ad Creatorem, & quae pertinent ad Saluatorem similiter. Creator, & quae pertinent ad Creatorem, haec est vna pars fidei, Saluator, & quae pertinent ad Saluatorem, haec est altera. In prima parte discernit fides inter Creatorem & opera eius. In secunda parte discernit fides inter Saluatorem & sacramenta eius. Ad Creatorem pertinent opera conditionis, quae sex diebus facta sunt, ad Saluatorem pertinent opera restorationis, quae complentur sex aetatibus.

B In prima parte ad fidem pertinet confiteri Creatorem, & ab eo facta esse omnia, quae habent esse. In secunda parte ad fidem pertinet venerari Saluatorem vnum, & ab eo reparata esse perditam, quibus datum est vel dandum beatum esse. In prima parte recta fides inter Creatorem & creaturam, ita discernere debet, ut & vnique horum quod suum est tribuat, & vicissim alterius proprietatem in alterum non transfundat, id est ut nec creaturae attribuat Creatoris maiestatem, nec Creatori ascribat creaturae infirmitatem, nec Deum concludat tempore, nec creaturam extendat aeternitate. Ita fides, si vnique quod suum est tribuit, recte offert: si inter vtrunque bene discernit, recte diuidit, & non peccat. Si vero in quolibet horum delinquitur, fides sane necesse est detrimentum patiatur. Nam illi, qui creaturam pro Deo colentes gemino errore decepti, vel creaturam aeternam vel Deum temporalem esse credunt, quid inde aliud fecisse dicendi sunt, quam excellentiam factoris operi, & infirmitatem facturae seu creaturae

tribuisse creatori? Rursus philosophi Gentilium, quauis inter Creatorem & opus suum recte discernent, nequaquam fideles tamen appellantur, quia fide de Salvatore non habuerunt. Sequuntur ergo deinde ea, quae in secunda parte posuimus, ubi primum in Salvatore agnoscimus redemptionem, in sacramentis eius redemptionis preparationem. Prima pars fidei spectat ad debitum naturae. Secunda pars fidei spectat ad debitum gratiae. Illa credere debemus, quia per naturam conditi sumus, ista credere debemus, quia per gratiam reparati sumus. Offeramus fratres sacramenta, sanamque fidem, quia ipsa placet Deo super aurum & topazion. Thus deuotam significat orationem. Sicut enim thus in thuribulo igne crematum odorifera fumositate sursum ascendit, ita deuota oratio in corde flamma charitatis accensa intima suauitate ad aures diuinitatis pertingit. Thuribulum namque est cor, ignis charitas, thus oratio. Istius spiritualis thuris diuersae sunt species. Quot enim sunt animae Christianae, bonae & deuotae vel modo quolibet vtilis illi & fructuosae affectiones, tot non inconuenienter offerre probantur orationes. Aliquando nimirum oramus, poenam, quam pro peccatis nostris meruimus timendo. Aliquando oramus, eadem peccata deservendo. Aliquando oramus, ea confitendo. Aliquando oramus, de venia magna nimirum presumendo. Aliquando oramus, iudici nos humiliando. Aliquando oramus, eius beneuolentiam captando. Aliquando oramus, eius potentiam exaltando. Aliquando oramus, preces nostras exaggerando. Aliquando oramus, inimicis nostris mala insinuando. Aliquando oramus, nostram necessitatem insinuando. Aliquando oramus, nostram tribulationem pronuntiando. Aliquando oramus, malitiam hostium nostrorum accusando. Aliquando oramus, auxilium diuinum instanter postulando. Aliquando oramus, elemosynas erogando. Poenam etenim timendo oramus, quando dicimus. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Eadem flendo oramus, quando orantes. Lauamus per singulas noctes lectum nostrum, & lachrymis nostris lectum nostrum rigamus. Ea quoque confitendo oramus, quando secundum eundem prophetam: Iniquitatem nostram annuntiamus, & cogitamus pro peccato nostro. De venia bene presumendo oramus, secundum illud. Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. Et in Domino sperans non infirmabor. Et iterum, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Nos Deo humiliando oramus, ut est illud: Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Et alibi. Peccaui super numerum arenae maris, & non sum dignus uidere altitudinem caeli praeter multitudinem iniquitatis meae. Eius beneuolentiam captando oramus, quoniam eius misericordiam laudantes, mitem, benignum, longanimem predicamus, ut est illud. Misericors & miserator dominus, longanimis & multum misericors. Non in perpetuum irascetur: & cetera, quae sequuntur. Potentiam eius exaltando oramus, cum dicimus. Tua est potentia, tuum regnum Domine. Da pacem Domine in diebus nostris. Aliquando oramus preces nostras

C

Thus.

Orationum varietas.

Psal. 6.

Ibidem.

Psal. 50.

Psal. 25.

Psal. 42.

Matt. 8.

2. Par. 37.

Psal. 102.

In off. ecc.

stras in conspectu Dei exaggerando, secundum illud. Exaudi Domine, placare Domine, attende & fac. Mala inimicis nostris imprecando oramus, cum dicimus. Confundantur & deficiant detrahentes animae meae. Necessitatem nostram insinuando tantum oramus, secundum illud. Domine si hic fuisses, frater meus non fuisset mortuus. Et ut beata Maria in nuptijs Dominum orans dixit. Vinum non habent. Tribulationem nostram pronuntiando oramus, quoties illud Dauidicum dicimus. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio. Hostium nostrorum malitiam accusando oramus, ut est illud. Respice inimicos nostros, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me. Diuinum auxilium instanter postulando oramus, quando dicimus. Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Elemosynam denique erogando oramus, quando quod scriptum est adimplemus. Abscondite elemosynam in sinu pauperis & ipsa orabit pro vobis ad Dominum &c. Sunt & alij modi multi, quibus orare solemus, quos hic causa vitandae prolixitatis describere nec volumus nec valemus. Est & alia species incensis, thimiam videlicet rusticorum, quod in pauperioribus ecclesijs circa corpora mortuorum, vel causa honoris, vel etiam causa reprimendi faetoris cremari solet, grauem & ingratum habens odorem. Hoc conuenienter orationem peccatorum significat, de quibus scriptum est. Deus peccatores non exaudit. Et Dauid. Iniquitatem si alpexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Oratio enim quae ad Deum funditur, debet esse munda ut sit accepta. Munda autem est illorum oratio, qui vera compunctione & confessione a sordibus vitiorum mundati secure dicere possunt. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Myrrha, quae amara est, carnis & carnalis affectionis designat mortificationem. Huius quoque, ut in alio quodam sermone digessimus, diuersae sunt species. Alia est enim myrrha doloris, alia timoris, alia compunctionis, alia confessionis, alia satisfactionis, alia etiam myrrha compassionis. Alia est myrrha cuiuslibet virtutis, alia boni operis, alia est myrrha abstinentiae, alia praerelationis vel potius administrationis. Omnis enim praerelatus, qui praerelatus in sollicitudine, multiplicis curae amaritudine repletur. Vnde & beatus Paulus de se ipso quodam in loco sic ait. Praeter alia quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Et in Iob legitur quod gigantes gemunt sub aquis. Et Dominus in euangelio. Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Quae turbatio operante gratia Dei plus credenda est habere meriti quam detrimenti, dum secundum Salomonem per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Tam multiplex est ergo spiritualis thuris & myrrhae diuersitas, quam est diuersa sanctae orationis & fructuosae amaritudinis utilitas. Itaque fratres quod Magi pagani obtulerunt corporaliter, & nos offeramus spiritualiter, ut per huius oblationis gratiam peruenire mereamur ad gloriam. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus

Psal. 70.

Ioan. 11.

Ioan. 2.

Psal. 141.

Psal. 24.

Psal. 69.

Eccle. 29.

Thimiam rusticorum.

D Oratio peccatorum. Ioan. 9. Psal. 65.

Matt. 6.

E Myrrha multiplex

2. Cor. 11.

Iob. 26.

Luc. 10.

Eccle. 7.

Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

De sacrificijs, & holocaustis & oblationibus & eorum differentijs. Ser. XXXVII.

Nima mea in manibus meis semper. A Omne quod pretiosum habemus, quod magis diligimus, quod magis amittere peruemus, semper vel saepius in manibus habemus, vel praemanibus habere solemus. Nihil est autem quod homini debeat esse carius aut preciosius anima sua. Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiat? Aut quam commutationem dabit homo pro anima sua? Pelle ergo pro pelle & cuncta, quae habet homo, dabit pro anima sua. Inde est charissimi, quod psalmista sanctus suam animam in manibus non saepe sed semper se habere dixit, velut oblationem sanctam dignam Deo continue offerendam, quam modis omnibus custodire, & super Christum qui est altare nostrum patri volebat offerre. Cuius exemplo informati nostras debemus animas in manibus tenere, easque semper Deo sacrificare & offerre. Sacrificium in veteri testamento dicebatur, quando de animalibus fiebat oblatio. Oblatio autem aliarum quarumlibet rerum vocabatur. Sacrificiorum autem secundum veteris testamenti consuetudinem tria sunt genera. Alia enim sunt holocausta, alia simplicia sacrificia, alia pacifica. Holocaustum vocabatur, quod vel ex debito vel sponte oblatum totum incendebatur. Sacrificium simplex vocabatur, quod pro debito institutionis oblatum partim cremabatur, partim referuabatur. Pacifica dicebantur, quae sponte offerebantur, siue per gratiarum actionem, siue pro praecedentis voti adimplerione, siue pro voluntaria & spontanea deuotione. Holocaustum aliquando fiebat de armentis, aliquando de pecoribus, aliquando de volatilibus. Oblatio aliquando fiebat de similia, quae dicebatur sacrificium crudum, aliquando de clibano, aliquando de sartagine, aliquando de craticula, & dicebatur sacrificium coctum. Sacrificia alia erant pro peccato, alia pro delicto. Delictum est, quando non fit quod fieri debet. Peccatum, quando fit quod fieri non debet. In sacrificium autem vel holocaustum aliquando offerebatur taurus, aliquando vitula, aliquando hircus, aliquando capra, aliquando haedus, aliquando vitulus, aliquando vacca, aliquando bos, aliquando ouis, aliquando agnus, aliquando aries, aliquando turtur, aliquando columba, aliquando passer. Oblatio vero aliquando fiebat ex similia, aliquando ex oleo, aliquando ex aceto, aliquando ex vino, aliquando ex thure, aliquando ex thymiamate, aliquando ex calamo, qui aromaticus appellabatur. Vnde Dominus per Esaiam ad populum Israel. Non emisti mihi argenteo tuo calamus. Videamus nunc quid ista significent, ut ex eorum significationibus valeamus intelligere quod multis modis Deo nostras animas possimus offerre. Taurus significat superbiam. Vnde in ecclesiastico dicitur. Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus. Quoties ergo superbiam nostra deprimimus & conterimus, toties Deo

Psal. 118.

Matt. 16

Iob. 2.

Sacrificium. Oblatio. Sacrificium generum varia.

Holocaustum. Simplex. Pacifica.

Delictum. Peccatum.

Oblatio.

Esa. 43.

Taurus. Eccle. 6.

Vitula. Deo taurum immolamus. Vitula significat luxuriā. Sap. 4. Vnde in libro Sapiētiæ de luxuriosis & immunde uiuentibus dicitur. † Spuria vitulamina non dabantur radices altas, nec stabile fundamentum collocabūt. Dum e go nostram luxuriam pro Deo coercemus, Deo quasi vitulum sacrificamus. Hircus, capra, hœdus peccata vel peccatorum pœnitentiam solent figurare. Peccata alia criminalia, alia venialia. Criminalia alia maiora, alia minora. Maiora, vt homicidium incestus, adulterium sacrilegium. Minora vt furtū, fornicatio. Venialia, vt risus, ira leuis & transitoria, verbum aliquando ociosum. Hircum itaque offerimus, dum de maioribus criminibus. Capram, dū de minoribus. Hœdum, dum de venialibus peccatis pœnitentiam. Sic in vitulo, propter suam teneritudinem, boni operis inchoationem. In vacca, quia in maius robor excreuit, eiusdem operis perfectionem. In boue, propter eius perfectam fortitudinem, operis boni intelligimus perfectam, ac robustam consummationem. In oue quoque, quia innocens est animal, intelligimus bonæ actionis innocentiam. In agno, quia in principio vitæ mundissimam habet pellem cordis munditiam. In ariete, quia dux est gregis, rationalis intellectus, per quem adiuuante gratia omnia nostra bona debent regi, robustam accipiamus potētiā. Immolemus igitur fratres animas nostras Deo. In tauro nostram superbiam propter ipsum de primendo. In vitula nostram luxuriam coercendo. In hirco, capra, hœdo, pœnitentiā de nostris peccatis agendo. In vitulo bonum opus inchoando. In vacca in eo proficiendo, in boue ipsum perfecte cōsummādo. Possumus quoque dicere, quod quælibet hostia designat bonam conuersationem. Pellis hostiæ eiusdem cōuersationis superficiem, caput initium, cauda finem, intestina occultam virtutem, ablutio hostiæ munditiam vitæ honestę. Pellem hostiæ detrahimus, & hostiam membratim diuidimus, cum derelicta conuersationis nostrę exterius specie, interiori ratione discernente singula opera nostra pro loco, tempore, modo, intentione, diligenter discutimus, ne nos vitiū fallat sub specie virtutis, aut culpa sub specie rectę operationis. Sacrificia autem nostræ bonæ conuersationis imperfectionē designāt. Et holocausta eius perfectionē figurant. Voluntaria denique sacrificia vel holocausta, de quibus scriptū est, Voluntarie sacrificabo tibi, aut bonæ voluntatis significationem, aut spontanei operis exhibitionem. Sed & quasi fœminini generis est quod offerimus, quando in aliqua virtute vel leuiter infirmamur. Masculum vero offerimus, quando viriliter agimus, quando confortatur cor nostrum, quando deficientibus pueris, & laborantibus, & iuuenibus in infirmitatem cadentibus speramus in Domino, assumimus pennas sicut aquilæ, currimus & nō laboramus, ambulamus & non deficimus. Turtur post primum parem secundum fertur non require re, & ideo castitatem debet significare. Colūba quoque, quę felle caret, & rostro non laniat, simplicitatē & concordia designat. Passer, qui in tecto nidificat, cœlestem contemplationem figurat. Ille velut passer in tecto nidificauerat, qui dicebat. Nostra cōuersatio in cœlis est. Offeramus fratres nostras animas

in turture per castitatem, in columba per simplicitatem, in passere per contemplationem. Simila quoque quæ absque fermento offerebatur, simplicem doctrinam significat. Oleum exprimit misericordiam. Sicut enim oleum super omnes liquores quibus miscetur ascendit, sic opus misericordię omnium operum effectus transcendit. Vnde quemadmodum alibi diximus prætermisissis alijs sola misericordię opera in die iudicij commemorabuntur. Acetum & vinum duplicem expriment cōpunctionem, vnam videlicet, quę nascitur ex dolore peccatorum, & timore tormētorum, alteram, quę nascitur ex perceptione cœlestium donorum, & pœgustatione futurorum bonorum. Nam acetum significat primam, vinum secundam. Thus (vt sæpius diximus) significat orationem. Thymiam vero nō illud rusticatum, de quo supradiximus, sed illud, quod est boni odoris propter suam fragrantiam, bonam significat opinionem. Vnde Paulus. Christi bonus odor sumus in omni loco. Calamus denique, eo quod calamo cantica soleant fieri, diuinam laudem significat vel gratiarum actionem. Offeramus etiam in his animas nostras, in similia videlicet per simplicem doctrinam, in oleo per misericordiam, in aceto vel vino per compunctionem, in thure per orationem, in thymiamate bono per bonam opinionem, in calamo per diuinę laudis decantationem & gratiarum actionem. Sciendum est autem quod quādo aues, scilicet turtures, aut columbæ offerebantur, caput earum ad collum retorquebatur, & per vulneris locum sanguis effundebatur, vesicula gutturis extrahebatur, pluma detrahebatur, & sic earum caro cremabatur. Capitis retortio significat mentis humiliationem, sanguinis effusio peccati confessionem, extractio vesiculę & detractio plumę, inflatę elationis & dissolutę leuitatis ablationem. Sic ergo nostram hostiam necesse est præparemus, si eam Deo placabilem fore desideramus. Fermentum & mel super altare Domini non offerebantur, quæ & nos spiritaliter vitare debemus. Fermentum enim significat hereticam prauitatem, mel dulcedinem secularem. Hęc res corrumpit fidem, dulcedo seculi corrumpit bonam operationem. Sal in omni oblatione offerebatur. Sic enim in Leuitico scriptum est. Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo, In omni oblatione offeres sal. Sal significat sapientiam. Quicquid ergo boni cogitamus, loquimur, aut operamur, totum sapienter agere debemus. Vnde & in psalmo, qui specialiter de oblatione diuinę laudis canitur, scriptū est. Psallite sapienter. Istud quoque sal in libro sapiētiæ commendatur, vbi dicitur. Si quis erit consummatus inter filios hominum, si abfuerit ab illo sapientia tua, in nihilum computabitur. Ergo quia nō omnia possumus omnes, & vnusquisque habet suū donum a Deo, & in via Dei alius sic ambulat, alius autem sic, idcirco vnusquisque nostrum in suo sensu abundet. Et sicut dicit beatus Petrus, vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrat sicut boni dispensatores multiformis gratię Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei. Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus,

K Simila.
Oleum.
Acetum. Vinum.
Thus. Thymiam.
2. Cor. 2. Calamus.
Hinc ample prædicator discurre potest.
M Fermentum.
Mel.
Sal.
Leui. 2.
Psal 46.
Sap. 9.
1. Pet. 4.

Esa. 48. Babylon.
Seculi. Porta. Exitus.
Murus.
Plateæ.
Superbia.
Esa. 14.

N vt in omnibus honorificetur Deus. Qui ergo nō habet bouem perfectionis, non assistat ante Deum sine vitulo inchoationis, & qui non abundat simila doctrinæ, offerat oleum misericordię. Et quisque in dono sibi quasi singulariter dato excellenter præ polleat, & in eo non sibi singulariter, sed & alijs cōmuniter viuat, vt per gratiam bene dispensatam in tempore, gloriam mereamur in æternitate. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

¶ De Babylone, id est seculari conuersatione per septem crimina, fugienda. Sermo. XXXVIII.

O Gredimini de Babylone, fugite a Chaldæis. Babylon illa gloriola in regnis, inclita in superbia Chaldæorum, quę ab antiquo in solitudinem sempiternam ob ciuium suorum scelera redacta est, & nominis sui interpretatione, & principū suorum crudeli elatione, & habitatorum suorum peruersa cōuersatione præsens seculū significat. Quod videlicet seculum, tū propter culpam, tum propter pœnam, tum propter vtranque, peruersa, impięque Babyloni rectissime comparatur. Habet enim ad modum ciuitatis alicuius secundum sensum tropologi cum portas suas, murum suum, plateas suas, edificia sua minora & maiora. Porta per quam introitur est natiuitas, via per quam transitur est mortalitas, porta per quam exitur est mors. Quicquid nimirum natiuitas misera subiicit, totum infelix mortalitas secū trahit, & quicquid mortalitas trahit, totum infatigabilis mors deglutit. Murus eius est orbis istius ambitus, quem intramus quidem nascendo, sed exire nō valemus nisi moriendo. Inter vtranque vero portā, id est natiuitatem per quam introimus, & mortem per quam eximus per viam, id est mortalitatem per quam transimus quotidie horis, & momentis, & in corruptione, & in pœnalitate versamur, & fluctuamus, donec secundum arbitrium iudicis interni & æterni post meritum ad præmium veniamus. Plateæ istius spirituales Babylonis septem vitia principalia sunt. Istæ plateæ longæ sunt & latæ. Longæ, per consuetudinem diurnam, latæ, per dissolutam licētiā. Prima est superbia, secunda inuidia, tertia ira, quarta accidia, quinta auaritia, sexta gula, septima luxuria. Superbia ad vnam partem, siue ad vnam manum habet elationem cordis, ad alteram autem ostentationem operis. Intus enim superbia, foris iactantia. Superbia in elatione cordis, iactantia in ostentatione operis. Superbia magis in occulto corā Deo, iactantia magis in manifesto coram proximo. Ad hanc plateam instruendam primum posuit lapidem diabolus, quādo sedem suā ponere voluit ad Aquilonem, & similis esse Altissimo. Ipse rex est huius Babylonis, ipse tunc & hoc modo ipsam ciuitatem, plateamque primam eius cœpit edificare. Secundo loco primi parentes nostri plateam eadem vrbs Babylonicæ edificauerunt, quando pomum vetitum comedentes donum scientiæ superbe quęsierunt. In hac platea vnusquisque elatus tanto altius sibi do-

num construit, quanto amplius præ cæteris inflatus superbit, & sic de alijs vitijs intelligendum est, quod qui in vitijs inueniendis & exercendis primi extiterunt, ipsi in ædificandis plateis Babylonis primum laborauerunt. Et quanto se quisque vitiosus quolibet vitio grauius corrumpit, tanto sublimiorem aulam sibi in Babylone componit. In hac platea prima, quę est superbia, varij sunt apparatus, varij ornatus, & magis in ea quæruntur quæ pertinent ad laudem, quàm quæ pertinent ad voluptatem. Plus in ea affectantur quæ spectant ad mundi gloriam, quàm quæ ad carnis cōcupiscentiam. Omnia enim sunt composita, circumornata vt similitudo templi. In ipsa purpura, & byssus, vestes holosericæ, & tape tia de Ægypto, ornamenta calciamentorum, & lunulæ, & torques, & monilia, & armillæ, & mitræ, & discriminalia, & periscelides, & murenulæ, & olfactoria, & inanes, & annuli, & gemmæ, & mutatoria, & pallia, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & theristra, Habitatores eius ingrediūtur pōse, & extento collo, & nutibus oculorum plaudētes, pedibus suis composito gradu incedentes. Repleta est terra eius equis, & innumerabiles sunt quadrigę eius.

¶ Secunda Babylonis platea, quę est inuidia, altissima paupertate constringitur & arctatur. Nam & si qua quandoque possident bona, dum pompam, diuitias, & gloriā, quę in prima ei vicina platea superabundant, liuido aspectu perpendit, se pauperriam, & quasi omni felicitate destitutam credens, in consolabiliter gemit & tabescit. Habitatores eius tortiones & dolores tenebunt, & quasi parturientes dolebunt. Hęc habet ex vna parte proprium decrementum, ex altera alienum incrementum. Inter propriā quippe minorationem & alterius augmentationem, vel etiam inter propriam ignominia & alterius gloriam omnis mūdus, quasi per suæ plateæ medium, cruciatus agitur. In hac quoque platea diabolus princeps est: Quia Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum. Habet autem multos, sed omnes perditos ciues, Cain, scribas, & pharisæos, & principes sacerdotum, quos sciebat Pilatus per inuidiam tradidisse Christum.

¶ Tertia platea vrbs reprobę ira est. Hęc ad vnā manum habet iram leuem & transitoriam, ad alteram odium, id est iram grauem & continuam. Hic videbis festucam, illic trabem. In hanc miserā plateā cōcurrūt omnes impetus vnuerfarum tempestatū. In hac etenim se agitant turbines dissensionum, strepunt fragores comminationum, fremunt venti contentionum, ruunt imbres & grandines persecutionum, micant fulgura armorum, sonant tonitrua percussionum & interfectionum. Quarta platea vrbs nephandæ est accidia. Hęc habet ex vna parte tristitiam, ex altera desperationem. Hęc magis horrenda & amplius timenda præ cæteris videtur. Cum enim graue sit peccare, grauius est tamen irrationabiliter in tristitiam decidere, grauius autē per tristitiam in desperationem se præcipitare. In hac platea Cain infelix primus sibi domum erexit, cum dixit. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Sed & Iudas negociator pessimus in hac eadem platea

Q Superbia apparatus
Inuidia.
Ira.
Accidia.

Pfal. 68. platea mansionem sibi constituit, dum de venia desperans laqueo se suspendit. Ab eius se habitatione liberari petijt Pslmista cum ait. Non me demergat tempestas aquar, neque absorbeat me profundum, neque v. geat super me puteus os suum.

Auaritia. Quarta autem platea est auaritia. Hanc ex vna parte constituit cupiditas, ex altera tenacitas. Quae quibus repleta sit argento & auro, & non sit finis thesaurorum eius, satiare tamen non potest: Quia auarus (quantum ad ardorem sitis eius spectat) non implebitur pecunia, sed quanto plus acquirit, tanto amplius habere concupiscit. Vnde est illud.

Iuuenal. Crescit amor nūmi, quantum ipsa pecunia crescit. In hac insignem habet arcem diues ille auarus sepultus in inferno.

Luc. 16. Gula. Sexta platea est gula. Cuius vnam partem facit edacitas, alteram ebrietas. Ab huius plateae mansione nos prohibuit Dominus vbi dixit. Videte ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate. Et Apostolus. Non in comestationibus & ebrietatibus. Et in ea quidem parte, quae est edacitas, sunt omnia genera panum, quae fiunt arte pistoria, & obsoniorum, quae sunt in arte coquinaria, genera diuersa carniuum quadrupedum & volucrum, piscium marinorum & fluuialium, piper & allium & cuminum ad conficiendos sapes & condimenta. In altera parte, quae est ebrietas, sunt vina diuersi coloris, & saporis, & vigoris, & odoris confecta diuersis herbis & aromatis, ad opus eorum, qui consurgunt mane ad ebrietatem sectandam & ad potandum vsque ad vesperum. Quorum impudentiam idem propheta, cuius haec sunt verba, alibi redarguit dicens. Prae vino (inquit) nescierunt, & praebrietate errauerunt. Sacerdos & propheta nescierunt praebrietate, absorpti sunt a vino, Errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensae eorum repletae sunt vomitu sordiumque, ita vt non sit vltra locus. Et item alibi in persona eorum.

Esa. 5. Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit hodie sicut & cras, & multo amplius. Et si tales fuerunt propheta, & sacerdos, & speculatores populi, qui ab eodem propheta vocantur canes impudentissimi nescientes saturitatem, quale putatis fuit vulgus promiscui sexus & ignobile? Sed & Apostolus Paulus de gulosis loquens ait. Multi ambulant, quos saepe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt.

Esa. 28. Septima platea est luxuria. Haec ex vna parte habet immunditiam cogitationis, ex altera immunditiam actionis. Haec est vltima & infima omnium platearum Babylonis, & in ipsam confluere videtur immunditiae totius ciuitatis, & tamen iniquationis suae profluvio non potest saturari. Os etenim vulvae (vt sacra scriptura testatur) est insatiabile. Multa sunt (fratres) quae de his omnibus possent dici, quae nunc necesse est praetermitti. Nam tota die ferè alijs rebus intendimus, & ob hoc ad nostrum libitum scribendi tempus non habemus. Quae ergo nostram possibilitatem superant, vobis scrutanda relinquimus, vobis colligenda referuamus. Et nunc charissimi no-

bis, horreamus & abominemur plateas, & detestemur habitacula Babylonis, id est omnia scelera vitae secularis. Egrediamur de Babylone, fugiamus de Chaldaeis, reuertamur Hierusalem. Egrediamur mala nostra relinquendo, fugiamus poenitendo, reuertamur bene viuendo. In auersione vel descensione de Hierusalem in Babylonem primo loco fit tentatio, Secundo delectatio, Tertio consensus, Quarto operatio, Quinto consuetudo, Sexto desperatio. Per tentationem nanque mouemur, per delectationem descendimus vel potius labimur, per consensus portas Babylonis ingredimur, per operationem habitaculum nobis construimus, per consuetudinem seruituti addicimur, per desperationem in carcerem trudimur & vinculis ligamur. In reuersione autem de Babylone in Hierusalem, prima est per diuinam aspirationem peccati cognitio, Secunda cordis compunctio, Tertia oris confessio, Quarta, poenitentiae satisfactio, Quinta virtutis exercitatio, Sexta boni operis exhibitio. Et notandum quod ait. Fugiamus a Chaldaeis. Melius enim quaedam peccata, maxime quae dulcescunt nobis, fugiendo vincimus, quam resistendo. Vnde Apostolus de fornicatione. Fugite (inquit) fornicationem. Hoc etiam exprimit quod nuntius, qui venit ad Heli, dixit. Ego sum, qui veni de praelio, & ego, qui de acie fugi hodie. Melius est enim fugere, vitamque saluare quam in bello occumbere. Egrediamur fratres & fugiamus. Breuis autem est via & facilis, quae est de Hierusalem in Babylonem, & e contrario (quod est mirabile dictu) grandis & difficilis est via, quae est de Babylone in Hierusalem. Facile nimirum de bono in malum, de virtute in vitium, de spiritu in carnem labimur, sed non aequè de inferioribus ad superiora, corpore quod corrumpitur & aggrauat animam pressi, facile resurgimus. Inde est illud poeticum.

Facilis descensus auerni, Sed reuocare gradus, superasque euadere ad auras Hoc opus, hic labor est.

Quia spiritus & caro magno sibi confinio vicina sunt, facile & cito per culpam labimur, sed quia postquam peccauimus peccati consuetudine premimur, difficile per iustitiam releuamur. Vnde & ista spiritualis reuersio longum, arduum, & difficilem ascensum recte habere dicitur. Hinc est quod Saluator ait. Arcta & ardua est via, quae ducit ad vitam. Si ergo sumus in hac reuersionis via per poenitentiam, vel in ipsa Hierusalem per bonam & perfectam conscientiam, teneamus quod habemus, ne alius nostram accipiat coronam. Si stamus, videamus ne cadamus, semper suspicantes de insidijs & incursum hostium nostrorum, qui nos abduxerunt, & captiuauerunt, & de canticis Sion interrogauerunt. Qui secundum sententiam Hieremiae velociore sunt aquilis caeli, super montes persequuntur nos, in deserto insidiantur nobis. Aquile caeli sancti sunt praelati, qui ad caelestia bona sublimiter volant, & supernae claritatis radios contemplantur. Montes designant altitudinem contemplationis. Desertum significat secretum vitae spiritualis. Sed persecutores nostri velociore aquilis caeli sunt, quia crudeles spiritus acrius ad nos persequendum quam nostri praelati

Notabilia Concionatori.

T

Aene. 6.

Matt. 7.

1. Cor. 10.

V Psal. 136. Thre. 4.

Aquilae celi.

lati ad defendendum multoties insistant. Et licet in alta supernae contemplationis ascendamus, vel in abscondita conuersationis intimae recedamus, nunquam nobis desistant insidiari. Vnde necesse est charissimi, vt non solum fortiter, sed & sapienter gradiamur. Contra persecutionem etenim debemus esse fortes, contra insidias sapientes. Si ergo fortiter & sapienter ambulemus, hostes euademus, in Sion cum salute perueniemus, & laetitia sempiterna erit in Christo. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

De ciuitate sancta Hierusalem secundum sensum tropologicum. Sermo. XXXIX.

X Apo. 21. Esa. 52.

Hierusalem ciuitas sancta, & ciuitas sancti. Secundum historiam ciuitas est terra, secundum allegoriam sancta est ecclesia, secundum tropologiam vita spiritualis, secundum anagogen patria caelestis. Praetermissis igitur alijs de illa, quae ad tropologiam spectat dicamus, & ex eius descriptione mores bonos edificare satagamus. Quemadmodum ergo Babylone, id est vita secularis habet suas plateas, & cetera, quae descripsimus superius, sic & sancta Hierusalem id est vita spiritualis habet suae edificationis dispositionem in bono, scilicet murum suum, plateas suas, edificia sua, portas suas. Habet etenim murum extrinsecus in circuitu vndique, quo circudatur per bonorum morum districtam, continuam, & perfectam disciplinam. Habet & septem plateas contra septem plateas Babylonis per quasdam septem virtutes septem vitijs supra descriptis contrarias. Habet nimirum sancta & spiritualis vita humilitatem, quae est contraria superbiae, habet charitatem, quae est contraria inuidiae, habet pacem, quae est contraria accidia, habet largitatem, quae est contraria auaritia, habet abstinentiam, quae est contraria gula, habet continentiam, quae est contraria luxuria. Quarum platearum partes, siue illas, quae ad vnam manum sunt, siue illas, quae ad alteram, describere fortassis non erit inutile. Prima platea ciuitatis sanctae, quam humilitatem diximus, hinc habet humilitatem illam, quam homo habet & exhibet intus soli deo in occulto, illinc habet humilitatem illam, quam habet & exhibet homo foris propter Deum proximo in manifesto. Cuius virtutis fructus vel plateae bonum Dominus demonstrat, vbi dicit. Omnis qui se humiliat se magis humiliat propter Deum, tanto in futuro sublimior erit apud Deum.

Y Hierusalem spiritualis murus, & plateae.

Humilitas.

Luc. 14.

Z Caritas.

Matt. 23.

Rom. 13.

Secunda platea est charitas, quae ex vna parte habet dilectionem Dei, ex altera dilectionem proximi. Hinc enim iubemur diligere Deum ex toto corde, anima, viribus, & memoria, illinc iubemur proximum diligere sicut nosmetipsos. Charitatis fructus, atque bonum quantum sit, Dominus per semetipsum notificat vbi dicit, quod in his duobus mandatis tota lex pendet & prophetae. Sed & inde est quod Apostolus ait. Plenitudo legis est dilectio.

Tertia platea huius spiritualis Hierusalem pax est. Huius vnam partem facit intus concordia cum Deo, alteram facit foris concordia cum proximo. Istam hinc & inde nos habitare, eamque inter nos mediam esse Dominus praecipit, vbi ait. Sal habete in vobis, & pacem habete inter vos. Cuius fructus quantus sit alibi ostendit, vbi ait. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Magnus est hic fructus, magnum bonum. Nam si filij & haeredes, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi.

Quarta platea eius spiritualis laetitia est. Cuius partem vnam facit exultatio illa, quae intus solum sentitur in affectione, alteram facit illa, quae etiam foris apparet in sensualitate. Aliquando quippe tanta laetitia caelitus infunditur animae, vt non solum intus sentiat, sed & foris agnoscat, in vultu, in voce, in gestu, in motu. Vnde psalmista. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Hinc est quod sacra scriptura refert, quod laetante populo Dei & laudante Deum vox audiebatur procul. Quid enim mirum, si intus laetante patre de filio, qui post praeruaricationem redijt ad cor, Symphonia laetitiae, chorusque simul foris audiantur. Inde est etiam, quod in sacris solennibus diebus prohibemur contristari, scriptura testante quae dicit. Dies sanctificatus est Domino Deo vestro nolite lugere, & nolite flere. Ite, & comedite pingua, & bibite mulsum, & mittite partes eis, qui non praeparauerunt sibi. Sanctus enim dies Domini est. Nolite contristari. Gaudium etenim Domini est fortitudo nostra. Hinc est quod Saluator ait. Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, quandiu cum ipsis est sponsus? Ipsa nanque laetitia, quae in sacris solennibus diebus in victu vel in vestitu a credentibus habetur vel exhibetur, bona bene ea ventibus est, quia sicut eis est ex dono Dei, sic ab eis fit ad honorem Dei. Huius virtutis vtilitas, quae vel quanta sit Paulus declarat, vbi Corinthijs de collectis scribens dixit. Vnusquisque prout destinauit in corde suo non ex tristitia vel ex necessitate, hilarè enim datorè diligit Deus.

Quinta platea ciuitatis sanctae est largitas, quae ex vna parte constituit iusta acquisito, ex altera discreta distributio. Ex vna parte facit eam iusta acquisitio, quia religiosa & honesta largitatis dignatur viuere vel dare ex raptu, ex turpi, ex fraude, ex furto, vel quolibet modo alio iniusto acquisita substantia, dedignatur de fermetato sacrificare laudem. Ex parte altera construit eam discreta distributio. Si enim minus iusto daret, iam fieret ipsamet auaritia, si plus iusto, iam non esset largitas, sed prodigalitas. Quantus sit fructus largitatis Saluator in euangelio ostendit dicens. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.

Sexta platea istius Hierusalem abstinentia est, quae ex vna parte habet parsimoniam, ex altera sobrietatem. Parsimonia est contraria edacitati, sobrietas ebrietati. Ieiuniorum & abstinentiae exempla multa reperiuntur in scripturis, ex quibus praecipua sunt ieiunia Moyse & Eliae & Domini Saluatoris. Ieiunij & abstinentiae fructus quantus sit in Niniuitis elucet, qui per triduanam abstinentiam diuinam

Pax. Marc. 9. Matt. 5. Rom. 8.

A Laetitia spiritualis.

Psal. 83.

Luc. 15.

Nehem. 8.

Luc. 5.

2. Cor. 9.

B Largitas.

Luc. 6.

C Abstinentia.

Ion. 3. platea.

placauerunt iracundiam, & de subuersione sibi comminata meruerunt indulgentiam.

D Septima platea sanctae ciuitatis est continentia siue castitas. Hae ex vna parte habet munditiam cordis, ex altera munditiam corporis. Vel ex vna parte habet munditiam cogitationis, ex altera munditiam actionis. Cuius virtutis quantus sit fructus atque bonum, in viduis & virginibus enitescit, ex quibus viduae sexagesimum, virgines centesimum possident fructum. Has charissimi virtutes recte plateas nominamus, id est vias latas ad inhabitandum, spiritaliter ambulandum, & currendum, & ad omne spirituale negocium habiles, quia omnis via, quae ducit ad vitam licet inchoantibus vel etiam proficientibus arcta & ardua videatur, prouectis tamen & perfectis lata & plana esse probatur. Vnde Psalmista. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Et item. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis. Na quicumque perfectam habet charitatem, quae foras mittit timorem, dulce habet immo reputat quicquid sibi tentationum vel aduersitatum occurrerit, dicens cum apostolo. Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Hinc in Canticis canticorum de charitate scriptum est, quod fortis est vt mors dilectio, dura vt infernus amulatio. Lampades eius lampades ignis atque flammaram. Aquae multae non poterunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illum. Si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. In hac ciuitate spiritali turris quoque fortissima est, de qua scriptum est. Turris fortissima nomen Domini, ad ipsum confluet iustus & saluabitur. Scitis charissimi quia hominibus quibuslibet suam urbem defendentibus non in equis, armis, portis, muris, aut etiam viribus suis tanta fiducia est, quanta in turri suae ciuitatis. Fugatis enim & retroactis vnicum refugium, solumque tutamen est turris. Sic sic fidelibus contra spirituales hostes dimicantibus vnica spes est, atque tutela non solum in aduersis verum & in prosperis, inuocatio diuini nominis. Non enim ignorant quod quicumque inuocauerit nomen Domini saluus erit. Inde est etiam, quod sancta vniuersalis ecclesia in suis habet institutionibus primum inuocare nomen Domini in diuinis obsequijs inchoandis fideliter & fiducialiter proclamando. Deus in adiutorium meum intende. Habet quoque portas duas Hierusalem ista spiritalis, quarum prima & inferior est fides catholica. Secunda & superior est contemplatio diuina. De his duabus portis scriptum est: Ingrederetur & egredietur, & pascua inueniet. In prima porta inueniet pascua gratiae, secunda pascua gloriae. Vt autem diuersis ex locis scripturae, & ex assertionibus quorundam potest intelligi, ipsa terrena Hierusalem secundum antiquum situm in cliuo posita fuit. Sic & in cliuo posita est ciuitas ista, quae est vita spiritalis & habet gradus suos a porta vsque ad portam, per quos ascenditur ab inferioribus ad superiora: vt qui ascendunt per singulos gradus a terrenis elongentur, vt celestibus appropinquent. Sanctae enim viuere volentibus primum intrandum est per fidem, de-

inde per incrementa iustitiae ad contemplationem celestium conscendendum. Est itaque primus gradus in prima porta, vel potius ipsa porta est primus gradus siue scala ascensionis. A terrenis enim eleuati, primo loco pedem ponere debemus in primam scalam, id est fidem. Secundo ex fide debemus ascendere in spem. Tertio debemus ascendere ex spe in charitatem. Quarto ascendere debemus ex charitate in aliarum virtutum exercitationem, maxime in septenarium principalium virtutum quae in euangelio describuntur, qui septenarius incipit, vbi dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Quinto debemus ascendere ex septenario principalium virtutum in senarium bonorum operum, qui incipit, vbi dicitur. Esuriui, & dedistis mihi manducare. Sexto ascendere debemus ex senario bonorum operum in praedicationem. Iustum enim & idoneum probatur, vt qui bonum operatur, ipse hoc alijs loquitur, vt sit imitator Saluatoris, de quo scriptum est. Quae cepit Iesus facere & docere. Praedicationis autem duobus aliquando modis expletur, verbis scilicet & miraculis. Vnde de primis & summis praedicatoribus scriptum est. Illi autem profecti praedicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Septimo loco debemus ascendere ex praedicatione in contemplationem. De his scalis siue gradibus ascensionis scriptum est. Illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad consistendum nomini Domini. Et alibi. Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensionem in corde suo disposuit in valle lachrymarum in loco quem posuit. Qui autem per istos gradus vsque in portam contemplationis, quae in summo, & quasi in exitu ciuitatis huius posita est, conscenderit, ipse semetipsum spiritaliter egredietur, & supregredietur, vt fiat ex Iacob Israel, ex Lia Rachel, ex Fenenna fiat Anna, & ex Martha fiat Maria. Et qui fuit boni operis exhibitor, fiat diuinitatis contemplator. Hinc est quod Hieremias ait. Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, quia leuabit se super se. Hinc in Canticis canticorum scriptum est. Egredimini filiae Syon, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die dispositionis eius, & in letitia cordis illius. Hinc psalmographus ait. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Festinamus fratres post labores operis ad quietem & libertatem contemplationis egredi, vt nos regem in decore suo & terram nostram licet adhuc de longe valeamus intueri. Ascendamus in virtutem de virtute sicut decet pro salute, vt per praedictum ascensionis septenarium peruenire valeamus ad octonarium beatitudinum. Quod nobis praestare dignetur &c.

De custodibus Hierusalem ciuitatis sanctae. Sermo. XL.

Huper muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die & nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Hierusalem laudem

Mat. 5.

Mat. 25.

Actu. 1. Praedicatorio. Marci ultimo.

Psal. 121.

Psal. 83.

Thre. 3.

Canti. 3.

Psal. 67.

Apoc. 21. Efa. 52.

I Specula i ecclesia.

K

Notabile Concionatori.

Papatus.

Bernardus.

dem in terra. Hierusalem ciuitas sancta & ciuitas sancti sancta ecclesia est, cuius rex ei peregre proficiscens preposuit custodes ac speculatores, qui eam die ac nocte custodiant, & a malo defendant. Sunt ergo diuersae speculae & diuersi speculatores, immo speculatores ordines, qui in diuersis locis sanctae ciuitatis praesideant, hostes arceant, ciues custodiant. In prima specula residet donus apostolicus, qui sicut omnibus praesidet, ita omnibus prouidere debet, in secunda specula sunt patriarchae, in tertia archiepiscopi, in quarta episcopi, in quinta archidiaconi, in sexta archipresbiteri siue vt in quibusdam locis appellatur decani, in septima presbiteri, & in his omnibus quicumque sunt dignitate sublimiores, ipsi sunt ciuitate custodiendi magis debitores. Officiu singulorum speculae sunt eorum. Verbi gratia. Specula presbiterorum presbiteratus est eorum. Specula archiepiscoporum archiepiscopatus eorum. Et sic de ceteris. Veru fratres secundum sacri eloquii testimonium, exigentibus populi peccatis, nonnunquam hypocrita speculam sacri regiminis ascendit, populum premit non custodit. Vnde grauius dolendum, grauiusque gemendum. Quae enim charissimi pulchritudo vel quis est honor dicendus si simia pinnaculum templi Dei conscendat, & in ipso resideat? Nonne ad tam monstruosum spectaculum tota ciuitas concurret agens super hoc manibus plausum, ore cachinnum? Simia eo quod humanam formam quaedam habeat similia, vt aiunt, dicta: animal est paruum & pilosum absque voce, agile, deforme, petulcum, & alta montium siue edificiorum libenter conscendens. Quae licet vilissimum & turpissimum & horrendum sit animal, tamen homines seculares suis erroribus decepti, qui in auiibus caeli ludunt, & in bestiis terre, & heu maxime clerici in suis domibus hanc habere, & in suis fenestris ponere solent, vt apud stultos qui pertranseunt, per eius aspectum gloriam suarum diuitiarum iactent. Per hanc autem monstruosam bestiolam Hypocrita speculator rectissime figuratur. Ipse etenim est simia per simulationem paruus per despectionem, pilosus per superfluitatem, absque voce per noxiam tacurnitatem, agilis per leuitatem, deformis per turpem conuersationem, petulans ac petulcus per luxuriam, alta petens per superbiam. Alta petit per superbiam, quia si in hoc honore est, ad illum, id est ad superiorem semper anhelat. Verbi gratia. Si in presbiteratu residet, concupiscit archipresbiteratum, si in archipresbiteratu archidiaconatum, si in archidiaconatu episcopatum, si in episcopatu archiepiscopatum, si in archiepiscopatu patriarchatum, quem honorem vocamus etiam primatum, si in patriarchatu est apostolicatum mallet habere. Sed quia hoc honore in ecclesiasticis dignitatibus nihil est excellentius, hic posuit Deus terminum mari, id est humanae cogitationi fluctuanti & tumentis, & hic confringit tumentes fluctus eius. Impij enim quasi mare feruens quod quiescere non potest. Et de huiusmodi speculatores venerabilis & laudibilis Bernardus Clareuallensis in libro de consideratione ita scribit, dicens. Simia in tecto rex fatuus in folio. Monstruosa res, gradus summus & animus infimus, se-

des prima & vita ima, Lingua magni loqua & manus ociosa, sermo multus & fructus nullus, vultus grauis actus leuis, ingens auctoritas & nutus stabilis. Hinc est quod Dominus per Osee dicit. Isti regnauerunt & non ex me. Principes extiterunt, & non cognoui. Hinc per Eaiam de talibus conqueritur dicens. Speculatores eius caeci omnes, nescierunt vniuersi, canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Omnes in viam suam declinauerunt vnusquisque ad auaritiam suam, a summo vsque ad nouissimum. Venite fumamus vinu, & impleamur ebrietate: & erit hodie sicut & cras & multo amplius. Nunc his dimissis quos non misit, sed dimisit Dominus, veritatem nos ad eos qui bene praesunt, & videamus quales debeant esse, qualiter praesentem vel prodesse. Sed quomodo inueniemus fratres speculatorem idoneum, cum ipse Dominus vix inueniat dicens: Quem mittam, & quis ibit nobis? Et item in euangelio. Qui putas est fidelis seruus & prudens quem, constituit Dominus super familiam suam? Sed ipse Dominus in Apostolo loquens per Apostolum docet nos qualis esse debeat speculator dicens. Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suae domui bene praepositum, filios habentem bene subditos cum omni castitate. Si quis autem suae domui praesentem nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit. Non neophytum, id est nouitium, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Quod autem ait vnus vxoris virum, vel quod ait filios habentem, illius temporis fuit non istius est, nec esse debet. Si autem speculator, quem pastorem vel praetatum dicere possumus, si inquam est vitiosus a suis subditis minime reprehendendus est. Vnde Isidorus. Sunt (inquit) qui praepositos suos peruersi indicant, dum terrenis studijs eos plus viderint esse intentos, si vel parum iam ipsi de spiritalibus cognouerunt. Rectores a Deo ergo iudicandi sunt, a suis autem subditis iudicandi non sunt, exemplo Domini qui per se vendentes columbas & nummulariorum mensas proprio euerit flagello. Vel etiam sicut dicitur. Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Quod si a fide exorbitauerit rector, tunc erit arguendus a subditis. Pro moribus vero reprobis tolerandus magis quam distringendus a plebe est. Scendum est etiam, quod sicut pro moribus reprobis a subditis non est arguendus, sic in his quae bene docet, & praecipit non est contemnendus. Hinc Dominus in euangelio dicit. Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisaei: quae dicunt seruate, quae faciunt facere nolite. Sed iam charissimi quae terrenarum, & mundanarum ciuitatum custodes in suis custodijs agere soleant videamus, & tunc forsitan quod spiritalibus sanctae ecclesiae custodibus faciendum sit clarius videre valebimus. Solent autem ciuitatum custodes ac speculatores maxime tempore bellorum in alto sedere, vigilare, per totam ciuitatem praecipue

Ose. 8.

Efa. 52.

Ibidem.

Efa. 6. Luc. 12.

1. Tim. 3.

L

Psal. 81.

M.

Mat. 23.

N

Ad Pre-
latores specta-
tia.

2. Cor. 11

O
Tuba di-
uerſa.

Esa. 35.

Cithara.

Epilogus.

Esa. 21.

praecipue noctibus circuire, tubis clangere, fistulas inflare, citharizare, & cantare. Sic sic dilectissimi facere debent speculatores ciuitatis nostrae. Debent in alto sedere, per spiritualem conuersationem, ut eorum conuersatio non sit in terra, sed in caelo, non in carne, sed in spiritu, quatenus eorum anima in puluere non humilietur, & venter eorum terrae non commutetur, sed super montem excelsum ascendant illi, qui euangelizant Sion, & pedes sint speciosi super montes annuntiantium pacem, praedicantium salutem, dicentium Sion regnabit Deus tuus. Debent vigilare per circumspectionem, ut intuitu uertant a dextris ne prosperis fallantur, a sinistris ne aduersis frangantur, retro per praeteritorum uilem memoriam, ante per futurorum prouidentiam. Debent vigilando circumspicere, ne ex improviso hostis adueniat, portas frangat, vel murum irrumpat, domos accendat, turres euertat, ciues occidat, spolia detrahat, ciuitatem destruat, populum in Babyloniam abducatur. Debent circuire totam ciuitatem, id est gentem sibi commissam, & scrutari ne lapide cuiuslibet uirtutis dilapsus murus disciplinae uel ad modicum infirmetur, & si id contigerit inuenire, quanto citius fieri potest refarcire. Quod ille bene adimpleuit qui ait. Praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Debent tubis clangere per terribilem praedicationem. Tubarum alia lignea, alia terrea, alia cornea, alia aenea. Tuba lignea appposito igne facile aduritur, tuba terrea percussione facile frangitur, tuba cornea de carne procedit, sed carne excedit, tuba aenea fortis est, & percussio-nibus non facile cedit. Properea tuba lignea bene significat praedicationem illorum, qui facile vincuntur tentationibus. Terrea illorum praedicationem, qui franguntur aduersitatibus. Tuba cornea illorum praedicationem, qui tentationes superant. Tuba aenea praedicationem illorum, qui in aduersitatibus inuincibiles perdurant. Fistulas debent inflare per blandam consolationem. Aptum est enim ut asperitate & duritiam terroris, blandimentum consolationis sequatur, ut per sequentem suauitatem praecedens asperitas temperetur. Has fistulas habere iubentur praedicatores, ubi scriptum est. Dicite pusillanimes, confortamini. Citharizare debent per bonam operationem. Cithara namque, quae digitis tangitur ut sonum reddat, bonam operationem recte figurat. Haec cithara sex habet chordas, sex uidelicet opera misericordiae. Esuriui, & dedistis mihi manducare &c. Cantare debent per laudem, & gratiarum actionem. Semper enim gratias debent agere Domino bonorum omnium largitori. Debent ergo sancti speculatores in alto sedere per spiritualem conuersationem, vigilare per circumspectionem, circuire per sollicitudinem, tubis clangere per praedicationem, fistulas inflare per consolationem, citharizare per bonam operationem, cantare per gratiarum actionem. Et haec omnia facere debent die & nocte, id est in prosperis & aduersis. Unde & ipse Esaias, cuius haec sunt uerba, quae praeposuius, de seipso dixit. Super speculam Domini ego sum stans iugiter per diem, & super custodiam meam ego sum stans totis noctibus. Donec (inquit) stabiliat, & donec ponat Hieru-

salem laudem in terram. Primum ponit Deus laudem ecclesiae sanctae in mundo per gratiam, deinde ponit ei laudem in caelo per gloriam. Sed donec ponat ei laudem in caelo necesse est sancti speculatores eius, ut ad custodiam uigilent in mundo. Sed quia nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam, deprecemur Dominum, ut per semetipsum nos custodiat, ut pupillam oculi, quatenus per gratiam nobis impensam in tempore cum ipso regnare ualeamus in aeternitate. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus.

In purificatione beatae Mariae semper virginis de purificatione mentis. Sermo. XLII.

Veniet ad templum suum Dominator, P quem vos quaeritis, & angelus testamenti, Mala. 3. quem vos uultis. Templum Dei fratres sanctum est, quod estis vos. Ad 1. Cor. 3. hoc templum uenit Dominus diuersis modis. Venit etenim per creaturarum contemplationem, uenit per scripturarum lectionem, uenit per miraculorum operationem, uenit per praceptorum suorum praedicationem, uenit per internam aspirationem, uenit per aduersitatem, uenit per prosperitatem, uenit comminando mala, uenit promittendo bona, uenit mala auferendo, uenit bona conferendo, uenit per cognitionem ueritatis, uenit per amorem uirtutis. Et est quidem in templo suo per gratiam, sed uenit ad idem templum per maiorem gratiam, ut det gratiam pro gratis, ut iustus iustitiam faciat adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Quia omni habenti dabitur, & abundabit. Nobis autem post acceptam gratiam uoluntarie peccantibus relinquuntur (ut ipse Dominus ait Iudaeis) domus non iam eius, sed nostra deserta, & (ut per Hieremiam ait) Fit ei haereditas eius sicut spelunca hyenae, & domus eius, quae nos fuimus, quae domus orationis esse debet, quia in cordibus nostris eum debemus adorare & timere, fit spelunca latronum, id est habitatio daemoniorum: qui per furtiuas suggestiones nos prophanant, & pertrahunt ad illicitas delectationes. Cum autem Dominus iterum exurgit ad miserandum Sion: quia tempus miserandi eius, quia uenit tempus, tunc mittit strenuum suae clientelae famulum, qui praeparat uiam eius ante eum, ut mundificato & sanctificato templo, quod fuerat contaminatum & prophanatum, statim ad ipsum ueniat Dominator, quem nos quaerimus, & angelus testamenti, quem nos uolumus. Dominator potentia, angelus gratia, Dominator in eo quod nos dignatus creare, angelus in eo quod dignatus est nos redimere. Praemittitur ergo ex omnibus caelestis curiae seruiantibus & officialibus quasi custos & procuratrix & imperatrix prima atque mundatrix templi Domini consideratio culpae, ut illud a cunctis sordibus emundet, ac uelut uere caelestis regis thalamum per emundationem decenter adornet. Ingressa igitur consideratio, seu cognitio culpae uidet gentes ingressas in sanctuarii Dei, de quibus praeeperat ut non intrarent ecclesiam eius. Videt templum & omnia utensilia eius polluta

Psal. 126.

P Mala. 3. 1. Cor. 3.

Pulcher discursus.

Matt. 23.

† Quasi leo in sylua. Hier. 12. Matt. 21.

Psal. 101.

Consideratio culpae.

Esa. 13.

Esa. 33.

Eccles. 4.

Ibidem.

Consideratio poenae.

Dolor. Timor.

& obuoluta, contaminata & prophanata, tectum eius desuper cum trabibus, & tignibus, & laquearibus, telis aranearum undique palliatum, id est mentem cum suis sensibus, affectionibus, & uirtutibus uelata per totum uanitate turgentis superbiae; aeream uero deorsum, id est carnem stratam luto luxuriae, medios parietes, id est sermones & actiones uitiatorum sordibus a summo usque ad imum stercoreatos & foedatos. Ibi requiescunt bestiae, habitant struthiones, & pilosi saltant ibi & respondunt. Ibi uuluae in aedibus eius, & sirenae in delubris uoluptatis. Ortae sunt spinae & uiticae, & palii rus in munitionibus eius. Et facta est domus Domini cubile draconum, & pascua struthionum. Unicornes descendunt cum eis, & tauri cum potentibus. Non est transiens per eam, quia onocrotalus & hericius, & ibis, & coruus habitant ibi. Occurrunt daemones onocrotauris, & pilosus clamat alter ad alterum. Ibi cubat lamia, & inuenit sibi requiem. Ibi habet foueam hericius, & enutrit catulos, & circumfodit, & fouet in umbra eius. Illuc congregati sunt milui alter ad alterum. Ibi coruus in superliminari, & lappa & tribulus super aras eius. His omnibus nihil aliud innuitur, nisi peccatorem Christianum, siue crudelium suggestionibus daemorum, siue reproborum consilijs hominum interiorius, exteriorisque corruptum, & non iam dominicam, sed daemoniaca magis habitationi mancipatum. Haec attendens cognitio, seu consideratio culpae ingemiscit, & tabescit non habens consolatorem, nec inueniens consolationem. Nec praesumit sola subire sarcinam tanti negocii reminiscens uerborum Salomonis, ubi dicit. Melius est duos esse simul quam unum, habent enim emolumentum societatis suae: si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Vae soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem se. Et si dormierint duo, fouebuntur mutuo. Vnus quomodo caleſcit? Et si quisquam praeualuerit contra unum, duo resistent ei. Pro his omnibus ista prima uirtus alijs praemissa, quam considerationem culpae nominamus, omnium inuocat rectorem Deum, ut sibi praestare dignetur auxilium ad tantum obsequium exequendum. Mittitur ergo ei caelestis quaedam pedisequa eius, quae dum huiusmodi res bene geritur, eam semper solet comitari, consideratio uidelicet poenae, & praecipitur ei, ut opus acceleret, & domum Domini circa eius aduentum praeparare festinet. Quae cor humanum caelestis illapſa, uidet peccatoris stipendium quod promeruit, iam iamque persoluumdum (stipendium autem peccati est mors & mors aeterna) uidet crudelia tormenta, calores ignium, & frigora niuium, famem & siti, terrores & tortores, tenebras, vermes, & si qua sunt similia. Dum ergo consideratio culpae hinc, consideratio poenae inde, rebus ubique agendis uiaquaque pro suo officio solerter intendit, nequaquam vires suas ad hoc negocium rite peragendum solas sufficere prudenter attendunt: Mittuntur ergo eis duo satellites curiae caelestis strenui, & uirtute pleni, dolor, scilicet & timor, eas in hoc labore perficiendo non solum sequi, sed etiam eis obsequi consueti, & inducit consideratio culpae do-

lorem de peccato praeterito, consideratio uero poenae timorem de tormento futuro. Qui grauem sibi laborem instare cognoscentes, periculis & scopis opus arripiunt, & tanta (si fas est dicere) uesania inter parietes debacchantur, ut nisi moderatrix & gubernatrix omnium quam ocysime adcurrat temperata discretio, domum totam non iam solum euerrent ad quaerendum quod erat perditum, sed potius subuertant ad perdendum quod substituerat adhuc saluatam. Dum enim debent operari peccatoris emendationem, ipse eorum impetum ferre non praualens, aliquando penes praecipitatur in desperationem. Mittitur ergo discretio, quae dicto citius aduolans freno sui moderaminis furentes cohibet, moderatur, dirigit, & gubernat. His igitur omnibus simul laborantibus & sese uicissim adiuuantibus, tota domus Domini spurcicia, quae uel per cogitationem, uel per locutionem, aut per operationem facta fuerat, in unum coacta sterquilinum in medium cordis congeritur, ut adhuc accepto consilio & auxilio diuino modo quolibet egeratur. Tunc renouante Deo antiqua miracula, percutitur petra cordis, & fluunt aquae in abundantia. Mittitur enim sexto loco ad praesignificandam perfectionem operis in cor humanum compunctio. Quae ab imo cordis exurgens suo impetu detestabilem illam, & horrendam massam subleuat, & dissoluit: & alijs manum apponentibus totis omnium uiribus ad ostium pellitur ut expellatur. Tunc denique ut septiformis sancti spiritus gratia adesse monstratur, Septimo loco dirigitur ostiaria, id est confessio, qua ueniente & os diu mutum, & per diabolum obſeratum aperiente, tota illa nephanda congeries eliminatur. His itaque peractis, id est uitijs & peccatis expulsis iure hereditatis uirtutes & bona opera succedunt. Quibus omnibus domus Domini adornatur, & contra eius ingressum emundata, & ornata decentissime praeparatur. Et statim uenit ad templum sanctum suum Dominator, quem nos quaerimus, & angelus testamenti, quem desideramus. Celebratur ergo solennitas sanctae purificationis tanto gaudio, ut non solum hominibus uerum & angelis Dei gaudium sit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente plusquam saper nonaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia. Etiam charissimi emundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, ut simus sine macula & sine ruga, quatenus per nostram bonam conuersationem, & per meliorem conuersionis conuersationem ea geramus in tempore, de quibus letemur in aeternitate. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

In purificatione beatae Mariae, de purificatione ecclesiae. Sermo. XLII.

Non est quasi ignis conflans, quasi herba fullonum. Et sedebit conflans, & emundans argentum: & purgabit filios, Leui: Et colabit quasi aurum, & quasi argentum M. Hug. à S. Viç. To. ij. Hh & erunt

Discretio

Compunctio

Confessio

Luce. 15.

Mala. 3.

& erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Saluator noster dilectissimi nobis ad templum suum veniens, idest sanctam ecclesiam visitans per sae dispensationem incarnationis, vt eam sibi exhiberet sine macula luxurie, & sine ruga malitiae, emundauit eam ab omni inquinamento carnis & spiritus per gratiam redemptionis & affectum iustificationis. Quae gratia vel effectus hic manifestissime designatur, comprehenditur, exprimitur, vbi per prophetam praedicitur. Sedebit conflans, & emundans filios Leui. Vbi nanque dicitur sedebit, demonstratur eius diligens intentio nos saluantis. Vbi vero subditur conflans, angustia nostrae tribulationis, vbi autem deinde inferitur purgabit filios Leui, effectus nostrae iustificationis. Ipse est quasi ignis conflans, quasi herba fullonum. Dominus quasi ignis est consumens lignum, faenum, stipulam, quia graua peccata grauius punit. est etiam quasi herba fullonum, quia leuiora leuius puniens, lotis munditiam restituit. Et purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum. Per filios Leui sacerdotalis dignitas intelligitur. Et si sacerdotes colandi sunt & purgandi, quid de ceteris est dicendum, cum iudicium incipiat a domo Dei, & colabit eos? Metallum postquam conflatum est in fornace, vt saepe videmus, ad exemplar terreum quod lingua vulgari coclear dicere possumus, cui & per quod in vas vel in aliud quodlibet instrumentum infundendum est & informandum ab artifice vice colarij, quolibet instrumento ne carbones simul transeant interposito, traducitur & transfertur. Quod totum in hac spirituali purgatione perfectus completur. De spirituali nanque conflatione scriptum est. Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem. Et Dominus in euangelio. In mundo pressuram habebitis. Ad colationem autem pertinet quod ait. Arcta est via quae ducit ad vitam. Et item. Contedite intrare per angustam portam. Non enim ad modicum arctatur qui ex vna parte audit, quod tibi non vis alteri ne feceris, & ex altera, quaecunque vultis vt faciant vobis homines & vos eadem facite illis. Per arctam autem viam ducitur, & per strictum foramen colatur, cui, omne quod delectat nisi secundum Deum sit, etiam cogitare prohibetur. De informatione vel conformacione sic dicit Apostolus. Nos omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur, a claritate in claritatem tanquam a Domini Spiritu. Per tribulationem quippe conflati, & per districtam disciplinam, quae in praesenti non videtur esse gaudij, sed mœroris, colati, integritatem & pulchritudinem, diuinæ imaginis in nobis recipimus, qui eam in nobis praeue viuendo miserabiliter corrueramus, & nostrae conditionis dignitas ex vase contumeliae in vas transfertur gloriae. Colabit (inquit) eos quasi aurum, & quasi argētum. Quicquid in auro, id est sensu nostro & argēto, id est eloquio commixtum est ere, stagno, plumbo, camino Dei excoquitur, & per districtiorem disciplinam colatur, vt sit igne examinatum, probatum terrae, purgatum septuplum. Contingit autem charissimi saepenumero, vt qui in fornacem sanctae purgationis mittun-

tur vt probentur, non probentur, sed reprobentur. Hinc Esaias populo Israel ait. Argentum tuum versum est in scoriā. Hinc Ezechiel ait. Fili hominis versa est mihi domus Israel in scoriā. Omnes isti, aes & stannum, & ferrum, plumbum, in medio fornacis scoriae argenti facti sunt. Hinc Dominus ad Hieremiam ait. probatorem dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis viam illorum. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, aes, & ferrum, vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator, malitiae enim eorum non sunt consumptae. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Possunt tamen aes & ferrum & stannum & plumbum in bona aliquando significatione accipi. Aes etenim, quia sonorum est, apte significat sonum praedicationis. Ferrum autem, quia per illud iustitia solet exerceri, virtutem significat severitatis. Stannum etsi argentum non est, tamen quia a longe argenti suo colore vel fulgore praese ferre videtur similitudinē, potest figurate cuiuslibet virtutis, vel boni operis imitationem. Dum enim aliquis in altero videt alicuius virtutis fulgorem splendescere, etsi non potest illi in eadem virtute coequari, tamen quia studet illum in quantum potest imitari, videtur velut stannum quantumuis argenti longa similitudine, aliqua tamen eius imitatione decorari. Plumbum, quia ponderosum est, significat grauitatem. Sed in hoc loco omnia ista non in bona, sed in mala significatione accipi possunt. Aes itaque propter tinnitum sui melodiam, placentem significare potest adulationem. Ferrum, quia ipso crudelia & iniusta homicidia multoties fiunt, figurat crudelitatem. Plumbum per suam ponderositatem designat segnitiem. Stannum exprimit virtutis simulationem. Scoria, quae est metalli purgamentum, quanlibet significat vitiositatem. Fratres ne simus es per adulationem, nec ferrum per crudelitatem, nec plumbum per segnitiem, aut stannum per simulationem, sed nec scoria per quanlibet vitiositatem, formidabiliter timeamus quod dicitur. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator, malitiae enim eorum non sunt consumptae. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Haec omnia nobis terribiliter sunt formidanda. Nos etenim qui in religione sumus, nos maxime in conflatorio fornacis sumus. Conflatorium nempe claustrum nobis est, in quo uelut aurum in fornace, tēdio, silentio, lectione, meditatione, oratione, ieiunijs, vigilijs, rigore disciplinae, debemus a nostris peccatis purgari & probari. Conflator praelatus noster est, qui ad nos emendandos continue laborat. Sufflatorium, verbum eius est & exemplum. Timeamus charissimi eius in nobis laborem frustrari, dum incorrigibiles existentes per eum contēnimus emēdari, timeamus, argētū reprobū vocari. Timeamus a Domino proijci. Hinc est quod de reprobo & superbo dicitur. Dedit ei Deus locum poenitentiae, & ipse abutitur eo in superbiam. Timeamus ergo in loco humilitatis superbire, quia initium omnis peccati

Y
Esa. 1.
Hier. 6.
Z.
Aes.
Ferrum.
Stannum.
Plumbum
Aes.
Ferrum.
Plumbū.
Stannum.
Scoria.
Hier. 6.
Rom. 2.
Eccl. 10.

cati superbia. Ponamus ante mentis oculos verba hodiernae propheticae lectionis, quae superius continentur, vbi de Domino dicitur. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. Qui enim venit & conflans & purgat electos suos per misericordiam in tempore, in fine temporis veniet & conflabit minus purgatos per iudicium. Vnde scriptum est. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine: nunc misericordiam, tunc iudicium. Nam electi imperfecti minus purgati ante iudicium, in iudicio perfecte purgabuntur. Hinc Apostolus ait. Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est. Si quis autem superaedificat super hoc fundamentum, aurum & argentum lapides pretiosos, vt videlicet cogitet ea tantum, quae Dei sunt, sicut faciunt perfecti, aut lignum, faenum, stipulam, dum diuinus cogitat ea, quae sunt mundi, quibus sine dolore carere non potest, vt faciunt imperfecti: vniuscuiusque opus manifestum erit. Quando? In die iudicij. Dies enim Domini, idest dies iudicij declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit (subaudi integrum) mercedem accipiet perfectionis. Si cuius opus arserit, in eo videlicet quod in parte cogitauit quae sunt mundi, detrimentum patietur, scilicet & imperfectionis & ardoris. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Studeamus charissimi, & satagamus pro viribus nunc a Domino per misericordiam perfecte corrigi, ne iudex venturus & seculum per ignem iudicaturus, sua iudicaria sententia, per quam etiam quidam electi sunt transitori & purgandi, & colandi, inueniat quod debeat cremari, sed vt pro perfecto merito perfecto praemio ab ipso mereamur tunc coronari: Quod nobis praestare dignetur &c.

In septuagesima, aut alio poenitentiae tempore de plantandis in nobis virtutum seminarijs, & eijciendis vitiorum radicibus sumpta parabola, de Paradisi delicijs. Sermo. XLIII.

A Vlit Dominus Deus hominem, quem formauerat, & posuit eum in paradysum voluptatis. Tropologice idest moraliter haec differentes charissimi dicimus, quod homo a Deo formatur quādo iustificatur: & in paradysum ponitur dum in secula iucunditate, siue iucunda securitate bonae conscientiae collocatur. Quid enim melius intelligimus per paradysum plenum voluptate quāam mentem humanam ex confidentia bonae conscientiae plenam securitate? Secura enim mens quasi iuge conuiuium. Nihil ergo rectius accipimus per illam terrestrem paradisi gloriam quāam bonam iusti conscientiam. De qua & Apostolus ait. Gloria nostra est testimonium conscientiae nostrae. Quid quaeque aptius figurari dixerim per illius quietem optimam quāam tranquillitatem mentis, & pacem internam? De hac pace populo non in via Dei ambulanti, sed in inuio diaboli erranti Baruch ait. Si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram. Nam si pa-

rentes primi in paradiso praecipuum creatoris tenuissent, in habitatione pacis eius perpetuo quieuisent. Ita & nunc quicumque mandata Dei corde perfecto custodiunt, in pacis intimae securitate malorum timore sublato quiescunt. Non solum autem paradysus terrestris sua uoluptate, securitate, pace, gloria, bonae conscientiae nostrae spiritualia bona significat, verum & fontis sui, flumiuorumque manatione, atque natatiliū, ambulatiliū, & volatiliū ad alta volantium, suauitatis multitudinem, ac diuersarum arborum multiplici fructificatione, omnium quoque florum vernantium pulchritudine conuenienter illa figurat. Significat enim in nobis fons paradisi gratiam spiritalem: quatuor flumina quatuor principalium virtutum exercitationem, natatilia, eo quod pisces in aquis hinc inde fluctibus quassa tinatando laborat, laboriosam boni operis exhibitionem, ambulatilia nostrae iustitiae incrementum & perfectionem, volatilia per volatum diuinam contemplationem, per cantum laudem & gratiarum actionem. Arbores quoque multiplici fructificatione, & flores varia pulchritudine viuunt in nobis figurant vtilem decorem & opinionem. Olea misericordiam significat, vt ex diuersis sacrae scripturae paginis potest intelligi. Est autem olea nomen ipsius arboris, cuius fructus oliua vocatur. Inde est distinctio cuiusdem verficatoris.

Arboris est olea, fructus est nomen oliua. Hinc oleum liquor expressus, fax cuius amurca.

Vitis significat sapientiam. Christus etenim, qui est Dei sapientia, dixit. Ego sum vitis vera. Sed & vinum modice sumptum acuit ingenium. Ficulnea propter dulcorē & suauitatem sui fructus, dulcorē & suauitatem designat internam. De qua scriptum est. O quam bonus & suauis est Domine spiritus tuus in omnibus. Et sapientia. Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauam. Et Psalmista de suauitate. Memoriam abundantiae suauitatis tuae eruēt abunt. Et de dulcedine. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Lignum scientiae boni & mali exprimit obedientiam. In ipsa nempe, si eam seruamus, bonum experimur, si transgredimur, malum. Lignum vero vitae charitas est. Lignum etenim vitae uitam hominis sanam & incolumem & immortalem semper conseruasset, si de ipso semper homo comedere potuisset. Inde etiam quod postquam peccauit Adam de eo scriptum est. Ne forte mitat manum suam, & sumat etiam de ligno vitae, & comedat, & uiuat in aeternum: Emisit eum Dominus Deus de paradiso uoluptatis. Quemadmodum ergo lignum vitae (vt supra dictum est) immortale conseruasset corpus humanum, ita & charitas dum possidetur immunem a morte peccati humanum custodit spiritum. Palma manibus uictorum ferri solebat, & ideo uictoriam significat. Quanlibet autem arbor aromata sua redolentia bonam famam designat. Sic & rosa per ruborem passionem uel compassionem. Lilium per candorem castitatem. Viola per defectionem flosculi & capitis sui ad ima humilitatem figurat. Non mireris, si supradictae arbores in paradiso terrestri, uel etiam quaelibet animalia, aut volatilia esse

B
Paradisus amena.
Arbores.
Ioan. 15.
Ficus.
Sapie. 12.
Eccl. 24.
Psal. 44.
Psal. 118.
Lignum scientiae.
C
Lignum vitae.
Gene. 3.
Palma.
Aromata. Flores.
M. Hug. à S. Vi. Ct. To. ij. Hh 2 dicant.

Rom. 5.
Ioan. 16.
Matt. 7.
Luc. 13.
3. Cor. 2.
Psal. 11.

Gene. 2. dicantur. Nam de arboribus scriptum est. Plantauerat autem Dominus Deus paradysum voluptatis a principio, in quo posuit hominem, quem formauerat. Produxitq; Dñs Deus de humo. s. paradysum omne lignum pulchrū visu & ad vescendum suauē, lignum etiā vitæ in medio paradysi, lignum scientiæ boni mali. Vbi. n. omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suauē in paradiso fuisse dñ, nullum lignum defuisse vñ. Et de animalibus & volatilibus postquam Dñs Adam posuit in paradysum, ita scriptum est. Formatis Dñs Deus cunctis animantibus terræ, & volatilibus cæli adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea. Nec. n. credendum videtur, ea Adam extra paradysum longe quesituros, si eorum vti ministerio voluisset, sed de prope accepturum. Mysticis ergo diuitijs atque delicijs supra descriptis mens iustorum conferta, conferta, & redimna dignoscitur. Cui mens impiorum sine conscientia valde dissimilis est. Nam vt Paulus dicit. Inquinatae sunt eorum mens & conscientia. Hinc Salomon ait. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrtice, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quasi diceret. Vitam negligentis hominis considerauit & mentem eius, quam vrticæ & spinæ replent, quia in corde negligentis prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum, & munimina virtutum perdidit. Non solum autem in agro pigri, in vinea stulti vrticæ & spinæ, quæ hic describuntur oriuntur, sed & multæ inutiles arbusculæ, & herbæ noxiæ, videlicet tribuli, vepres, rubi, lappa, cicuta, & multa similia. Tribuli ergo, eo quod minus duos aculeos habeant, & non valde vulnerando lædant, cuiuslibet amaritudinis prauæ tribulationem recte designant. Spinæ, quæ duriores habent stimulos. & acrius pungunt, grauiorem cordis rancorem congrue figurant. Vepres quoque, quia la cerando vulnerant, rixarum & contentionum exacerbationem scissionemque apte significant. Rubi etiam, qui durissimos habent aculeos, ac grauiissime vulnerant & cruentant, crudelitatis immanitatem expriment. Vrtica, quia digitos tangentis sæpe perurit, significat libidinem. Lappa, quia dum vestibus aut capillis inijcitur tenaciter eis inhaeret, figurat tenacitatem. Cicuta denique, quia intus est inanis & vacua, & foris odore foetida, inanem gloriam & malam exprimit opinionem. Per vrticas autem & spinas, quas Salomon superius solas & nominatim posuit, omnia vitia carnis & cordis significantur. Nam libido, quæ per vrticas exprimitur, significare potest omnia vitia carnis: rancor vero, qui per spinas intelligitur, omnia vitia cordis. Non sint charissimi nobis in nostrarum horto deliciarum, nõ sint inquam tribuli per quilibet vel leuissimam prauæ amaritudinis tribulationem, non spinæ per rancorem, non vepres per exasperationem, non rubi, quos quidam etiam scorpiones vocant, per crudelitatem. Non sint vrticæ per libidinem, non lappæ per tenacitatem, non cicuta per foetidam opinionem, non denique quælibet arbuscula inutilis, aut herba noxia per quælibet vitiositatem. Emuero sit in nostro paradiso olea per misericordiam, vitis per sapientiam, ficul-

nea per dulcedinem internam, lignum scientiæ boni & mali per obedientiam, lignum vitæ per charitatem fraternam, palma per victoriam, quælibet arbor aromatica per bonam famam. Sit in eo rosa per passionem vel certe compassionem, lilium per castitatem, viola per humilitatem, omnis denique arbor bona, flosque pulcherrimus per cuiuslibet virtutis fructificationem, pulchritudinem, & opinionem. Hunc paradysum charissimi totis viribus exerceamus, omni diligentia custodiamus. Exerceamus operatione, custodiamus circumspectione, quia scriptum est. Vt operaretur, & custodiret illum. Timendum quippe est nobis ne serpens veniat, pomum protendat, Eua in nobis seducat, Adam corrumpat, & de paradiso eijci faciat. Hinc Apostolus ait. Timeo ne sicut serpens Eua seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant a simplicitate quæ est in Christo. Serpens diabolus, Eua caro, pomum delectatio terrenorum. Quemadmodum autem serpens Eua pomum decepit, sic diabolus insensatam carnem terrena delectatione illicit & seducit. Et sicut Eua Adam induxit ad esum pomi, sic nonnunquam caro spiritum trahit ad consensum peccati, & sic vterque de paradiso, id est de statu boni sui eijcitur, quia & spiritus affligitur per malam conscientiam, & caro punitur per pœnam. Mentem ergo nostram & conscientiam dilectissimi non solum exerceamus, sed & custodiamus. Non enim deerit tentator, non deerit tentatio. Operemur igitur, & custodiamus in tempore, vnde gloriemur in æternitate. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

In medio quadragesimæ de Hierusalem pro sancta ecclesia per allegoriam sumpta.
Sermo. XLIIII.

Letare Hierusalem, & conuentum facite omnes qui diligitis eam. Hierusalem charissimi ciuitas sancta, & ciuitas sancti sancta ecclesia est, quæ sponsa Dei est, sicut sacra scriptura testatur dicens in Apocalypsi angelo sancto Iohanni loquente. Veni ostendam tibi sponsam vxorem agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de cælo a Deo, habentem claritatem Dei. Et Apostolus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Et post pauca. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Sancta autem ecclesia recte de cælo descendere dicitur, quia omne datum optimum & omne donum perfectum, quo eam sponsus ipsius Christus ab omni macula & ruga sanctificando iustificat, desursum est descendens a patre luminum. Que

Gen. 2.

2. Cor. 11

F In introitu.

Apo. 21.

Eph. 5.

G. Ecclesia. Iacob. 1.

& claritatem Dei habere perhibetur, quia claritatē, quam habet sponsus eius per naturam, dat ei habere per gratiam, non per plenitudinem, sed per plenitudinis participationem. Et ipsa quidem sancta ecclesia partim est in cælo, partim in mundo. Ibi velut in patria, hic vt in exilio. Ibi regnans, hic peregrinans. Et celebrantur nuptiæ vtrouique, hic in fide, ibi in contemplatione. Hic in spe, ibi in re. Videmus enim nunc per speculum in enigmate, tūc autem facie ad faciem. Nunc cognoscimus ex parte, tunc cognoscemus sicut & cogniti sumus. Cum enim venerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est. Hic in nuptijs propinatur vinum gratiæ, ibi opinatur vinum gloriæ. Vinū gratiæ ad iustificationē, vinū gloriæ ad beatitudinem, Et licet sanctam ecclesiam ita secundum status diuersos, credulitatis scilicet & visionis, spei & rei, iustificationis & beatitudinis, gratiæ & gloriæ, distinguamus: vt in exilio sit filia, in regno mater, quemadmodum scriptum est. Illa autem Hierusalem, quæ sursum est, libera videlicet a tentationibus, tribulationibus, & mortalitate, quæ est mater omnium nostrum: licet inquam sic distinguamus, vna est tamen vxor agni sponsa Christi, sicut scriptum est. Vna est columba mea, perfecta mea. Vna prædestinatione, nondum vna glorificatione. Columba puritate simplicitatis, perfecta consummatione virtutis. Hæc igitur verba, quæ in principio posuimus, letare Hierusalem, & conuentum facite, omnes qui diligitis eam, quæ sunt verba consolatoria, non illi dicta videntur, quæ sursum in regno cum sponso iam gloriatur, sed ei, quæ adhuc ab eius visione in ærumna seculi præsentis longe peregrinatur. Letare Hierusalem. Quasi per consolationem peregrinanti diceretur. Hierusalem, quæ adhuc in mundo peregrinans, tentationibus fatigaris, aduersitatibus probaris, persecutionibus exercearis, mortalitate premeris, lætare in aduersis quasi sciens. Quia licet is, qui foris est homo corumpatur, tamē is, qui intus est, renouatur de die in diem. Id enim, quod in præsentem est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Letare, quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Letare ergo pro diebus, quibus humiliaris, annis quibus vides mala, quia quanto grauior pugna, tanto maior est corona. Et conuentum facite omnes, qui diligitis eam. Conuentus fratres, quoties pro bono & bene fit, materia est exultationis, occasio gaudij & incitamentum lætitiæ maxime hoc in loco siue negotio, quo filijs suadet, vt conueniant, matri congaudeant, matri inquam, quæ eos in baptismo genuit, ac diuinorum testamentorum doctrina suauiter velut vberum suorum lacte nutriuit. Vbi autem ad malum perpetrandum sit conuentus, multorum multoties maiorum causa fit & effectus. Et de huiusmodi conuentu Paulus sic dicit. Conuenientibus vobis in vnum, iam non est dominicæ cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum, & alius quidem esurit, alius au-

1. Cor. 13.

Gala. 4.

Cant. 6.

2. Cor. 4.

Ibidem.

Rom. 8.

H Conuentus.

1. Cor. 11.

tem ebrius est. Et post pauca. Laudo vos in hoc non laudo. Hinc Dominus per Psalmistam de iniquo conuenientibus dicit. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus. Iniquorum est segregare se a conuentu iustorum, & facere de se conuenticulum, vel conuenticula, vt bini vt terni congregati nihil aliud studeant nisi dictis absentium rodere vitam, vel in alios vel etiam in suimet perniciem aliqua praua machinari. Huiusmodi autem conuenticula multis modis fiunt, vel potius multimoda sunt huiusmodi conuenticula. Alianque sunt vanitatis vt conuenticula ludentium, alia loquacitatis, vt verba ociosa, & superflua & scurrilia & turpia proferentium, Sunt etiam alia conuenticula detractionis, alia contentionis, alia seditionis, alia comestationis & potationis, alia luxuriæ & turpitudinis, alia denique cuiuslibet prauitatis. Nos ergo charissimi nequaquam conuenticula velut iniqui faciamus, quia si conuenticula de sanguinibus, id est de peccatis perpetrandis facimus, a Domino sicut auditis non congregamur. Faciamus autem conuentum, vt secundum Apostolum consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum, non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam. Faciamus conuentum, vt simus omnes pariter in vna fide, in vna dilectione, in vna exercitatione virtutum, in vna exhibitione bonorum operum. Sed quoniam huiusmodi conuentus ab omnibus Christianis etiam laicis & coniugatis generaliter exiguntur aliquo modo, nos qui in congregatione consistimus conuentum diligentius & specialius faciamus, vnde eorum meritum (vt iustum est) transcendamus & excellentius a Domino præmium percipiamus. Sex itaque sunt loca, in quibus conuentum debemus facere, conuentumque tenere, scilicet in refectorio, in labore, in claustro, in choro, in dormitorio, in capitulo. In refectorio dum conuentum facimus, duplicem fructum acquirimus, quia ibi reficitur corpus & spiritus, Corpus cibo, spiritus diuino eloquio. In labore triplicem fructum acquirimus. Ibi etenim fructum habemus honestæ occupationis, fructum exercitationis, fructum utilitatis. Fructum occupationis habemus, quia dum labori intendimus ad nulla inutilia vagamur. Fructum exercitationis ibidem percipimus, quo saniores efficiamur. Habemus fructum utilitatis, quia labor noster in Domino non est inanis. In claustro fructum accipimus pacis & silentij. De quo scriptum est. Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiternum: & sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta. Habemus quoque in claustro fructum lectionis & meditationis, fructum deuotionis & orationis, fructum contemplationis & compunctionis. Ibi præceptis maiorum instruiamur, exemplis informamur, incitatur monitis. In choro autem habemus per recitationem lectionum fructum eruditionis. In psalmis vero & hymnis, & canticis spiritualibus fructum diuinæ laudationis. Sanè fructu diuinæ laudis so-

Conuenticula. Psal. 15.

Heb. 10.

I Sex conuentiendi loca.

Esa. 32.

Pfal. 148. ciamur angelis, dum officium, quod illi cōplent in cēlis, nos exercemus in terris, & impletur per illos pariter & nos quod scriptum est. Confessio eius super cēlum & terram. In dormitorio vero fructum capimus quietis corporalis. Sunt quoque qui illic percipiunt non tantum quietem corporis, sed & gustum boni spiritualis. Aliquando quippe mens eorū dulcedinem internam ibi sentit dormiendo, quam sentire non potest vigilando. Quidam etiam alios fructus & vtilitatem ibidem accipiunt vigilando, orando, peccata sua plorando: & impletur in eis Dauidicum illud: Lauabo per singulas noctes lectum meum, la. m. stra. m. ri. In capitulo deniq; conuentum facimus, vt nostras negligentias & transgressiones emendemus. Capitulo igitur omnes debent interesse quicunq; correctioni & emendationi volūt subesse. Sed sunt quidam in religione, qui in morē equorum emilliariorum incrassatorū, lasciuientū, & manum stabularij finum tergentis, & eos procurantis non sustinentium, vel de minimis leniter increpari non patiuntur, sed velut equi indomabiles in magistros, qui eos castigare & emendare, vel a peccatis emundare debent, effrenate nimis infaniunt. Furoribus etenim impatientiæ arrepti, minarum & contumeliarum morsibus in eos debacchantur. Quid autem de talibus agere debeat sanctus prælatus, qui stabularius Domini est, Psalmita declarat vbi dixit. In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Per chamum & frenum minora & maiora Dei præcepta figurantur. Qui ergo rationabilibus castigationibus rationabiliter & voluntarie non acquiescunt, diuinorum præceptorum autoritatibus velut equi & muli chamo & freno arctius constringendi sunt. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata vtilis est, ait Apostolus, ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Sunt autem equi tantæ feritatis quidam & impatientiæ, vt dum ferrantur vel curantur, chamo vel freno nequaquam possint teneri. Huiusmodi equorum labium broie. i. ferramento constrictorum inducitur, vt eius districtione quieti teneantur. Quod bene in quibusdam typice geritur, quia propter nimiam eorum insolentiam cibus aut potus eis minuitur, vel silentium eis continuum imponitur. Superborum etenim contumacia graui sententia ferienda est, ne si misereamur impio, non discat facere iustitiam, & in terra sanctorum iniqua gerens non videat gloriam Domini, si non magis tradatur Satanæ in interitum carnis. i. asperimæ sententiæ eius carnalitati aduersanti & contrariæ, vt vel sola vexatione intellectum dante auditui, spiritus saluus fiat in die Domini. Quam videlicet sententiam si ferre recusauerit, etiam si non abscesserit, de societate projiciatur. Nec hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat. Nec ista dicimus fratres, vt minus perfectorum imbecillitatem tolerandam esse denegemus, sed in domo Dei sic exercendum est iudicium, sic exercenda iustitia, ne insolentium superbia modo quolibet tolleretur, ne ue imperfectorū imbecillitas villo modo

prægaetur. Sunt & alij per gratiam Dei in religione velut roncini aut asini oneriferi & laboriosi, qui ab alijs clamati vel etiam voluntarie prostrati de suis negligentijs sponte veniam postulant, & humiliter ac patienter eas emendant. Sunt & alij in domo Dei cęlesti gratia ditati, qui etiam iniuste clamati lætanter se prosternunt, & iniurias tacite pro Christo suscipiunt. Tam autem culpas sponte emendantibus, quàm iniurias patienter suscipientibus vox illa Psalmitæ conuenit, vbi dicit. Ego autem in flagella paratus. Et alibi. Vt iumentum factus apud te, & ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me. Soli tamē apud Deum gloriam acquirunt, qui iniuste flagellati iniurias tacite suscipiunt. Vnde Petrus. Hæc est (inquit) gratia, si propter conscientiam Dei sustinet quis tristitias, patiens iniuste. Quæ enim gratia est, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim uocati estis, quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini uestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat. Cum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem se iudicanti iniuste. Primi ergo quādiu incorrupti persistunt, pendunt in cruce latronis blasphemantis, secundi dum corriguntur, in cruce latronis veniam postulant, tertij, qui propter Deum tantum sustinent, in cruce Christi innocenter patientis. Primis, si nolint corrigi, propter superbiam imputatur culpa, secundis propter humilitatem datur indulgentia, tertijs propter innocentiam augetur gratia. Igitur in capitulo charissimi conuentum faciamus, ut culpas nostras corrigamus, immo iniuriam accipiamus. Vitemus conuenticula, faciamus conuentum. Faciamus conuentum, vt simus vnanimes in fide, charitate, operatione, recte credendo, sincere diligendo, sancte viuendo. Faciamus conuentum in refectorio, simul comedendo. In labore quæ ad ipsum pertinent simul exercendo. In claustro simul sedendo. In choro simul canendo. In dormitorio simul quiescendo. In capitulo nostras culpas corrigendo. Faciamus conuentum in tempore, vt superno beatorum conuentui iungi mereamur in æternitate. Quod nobis præstare dignetur. &c.

¶ De cella vinaria per allegoriam accepta pro ecclesia. Sermo. XLV.

Introduxit me rex in cellam vinariam, P ordinauit in me charitatem. Cella vinaria charissimi nobis sancta ecclesia est, singulæ fideles animæ singula dolia. Cella a celando dici videtur. In ea quippe celantur quælibet necessaria siue vtilia ab oculis & a tactu alienorum siue furum. Sancta igitur ecclesia recte cella uocatur, quia in ipsa & per ipsam diuinum arcanum & cęleste sacramentum ab immunda multitudine celatur, sicut scriptum est. Nolite sanctū dare canibus, & nolite spargere margaritas ante porcos. Dolium quoq; a dolando recte vocatur.

Dolium. Vocatur. Dolium ergo quælibet fidelis anima congrue nominatur, quæ tentationum & persecutionū dolationibus ad continendum gratiæ cęlestis liquorem paratur & aptatur. Sed & asseres aut tabulæ illæ, in quibus dolium construitur, bene virtutes nobis datas per naturam figurant, & circuli superadditi, quibus tabulæ constringuntur, virtutes nobis datas per gratiam apte significant. Quemadmodum enim illæ tabulæ, nisi circulis constringuntur, vinū non continent, sic virtutes naturales, nisi virtutibus, quæ per gratiam nobis superadduntur adiunvantur, cęlestia dona continere non valent. Duo etiam fundi anterior & posterior sensualitatem & rationalitatem designant. Anterior quippe, qui versus lumen est & patet, sensualitatem, posterior vero, qui versus parietem esse solet & latet, absconditam & latentem significat rationalitatem. Porro superior apertura, per quam vinum infunditur, conuenienter intelligitur mentis intelligētia, vinum, quod extrahitur, gratia. Deniq; duciculus. i. forame, per quod vinū educitur vt dispensetur & propinetur, est eloquētia vel operatio bona. Sicut autem sunt quædam dolia continentia vina dura & austera, quædam vero dulcia & suauia, sic quædam fideles & sanctæ animæ sunt in verbo & facto seueriores & fortiores, quædā vero mitiores & remissiores. Sane quatuor sunt, q̄ specialiter in vino discerni possunt, videlicet sapor, odor, pulchritudo siue color, & vigor. Spiritalis itaq; vini, de quo loquimur, sapor percipitur & cognoscitur in doctrina, odor in fama, pulchritudo in decore boni exempli, vigor in rigore recti iudicij. Ad saporem pertinet quod Psalmita dicit. Quia dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Ad odorem quod Paulus ait. Christi bonus odor sumus in omni loco. Ad pulchritudinem spectat, quod idē alibi dicit. Nox præcessit, dies autem appropinquauit, sicut in die honeste ambulemus. Ad vigorem quod Psal. canit dicens. Feci iudicium & iustitiam, non tradas me calumniantibus me. Vinum autem nonnunquam quanto est fortius, tanto acescit facilius & melius. Sic & viri sancti quanto sunt in bonitate fortiores, tanto fiunt contra delinquentes mordaciores. Bonum itaque est vinum, sed carius est acetum, quia bona est lenitas mansuetudinis, sed salubrior est aliquoties vigor seueritatis. Hinc per sapientiam dicitur. Qui arguunt laudabuntur. Et alibi. Verba sapientium sicut stimuli & quasi clauis in altum defixi. Hinc est quoque, quod propheta postquam eum spiritus Dei in alium leuauit, amarus indagatiōne spiritus sui abiit, quia quanto quisq; per spiritum Dei sublimius attollitur, tanto amplius contra delinquentes indignatur. Hinc est deniq; quod in tabernaculo Domini fuisse describuntur acetabula, quia propter delinquentes, increpatio modis omnibus est necessaria. Quæ si subtrahatur, tinea peccati totum corpus bonitatis paulatim corrumpit & demolitur. Per mustum autem, quod in dolo fernet, donec paretur & purgetur, quid rectius accipimus quàm gratiam vel vitam Neophytorum ac pœnitentium, qui diuersarum cogitationum & afflictionum estibus agitantur, donec conscientia purificata & clarificata, ac pacificata quiescant? Quan-

uis enim gratia cęlestis velut dulce vinum dolio humane menti suauiter diuinitus infundatur, & ab ipsa mente gratanter ac iucunde suscipiatur, mirabiliter tamen ipsam mentem gratia suscepta grauat, dum eam vel per memoriam peccatorum amaricat, vel ad satisfaciendum & ad bene viuendum stimulat, vrget, & sollicitat: quemadmodum de beato Ioanne legimus, quod liber, quem ad comedendum cęlitus accepit, in eius ore sicut mel dulcis fuit, sed ventrem eius amaricauit. Nam vt ait Salomon. In multa sapientia multa est indignatio, & qui addit scientiam addit & dolorem. Recte ergo per feruorem musti bullientis designatur angor & feruor animæ pœnitentis, & ad emendationem totis viribus emittentis. Per dolia vero vel vasa ferrata, quid conuenientius intelligimus, quàm illorum uitam aut conuersationem, qui post conuersionem, claustralis disciplinæ vinculis mancipantur, vt eius rigore constricti virtute & opere fortiores in posterum efficiantur? Qui inibi clausi velut mustum absque spiraculo constringuntur, quia ad ea, quæ secundum carnem placere possunt, ne ad modicum quidem exire permittuntur. Quid enim habere potest spiraculi, cui etiam cogitare prohibetur quæ sunt mundi? Quorum quidam (quod sine dolore dicendum non est) suis peccatis exigentibus, vincula rumpunt & vinum effundunt, quia per suam impatientiam gratiam amittunt. Vnde bene Dominus per prophetam Iudaico populo dixit: Excussisti iugum, rupisti vincula, dixisti non seruiam. Alij vero non minori dementia vexati, tot & tantis reiunijs student atque vigilijs se macerare, vt inceptum propositum disciplinæ non valeant tenere, & contractis viribus tam animi quàm corporis nulla bona opera, nullas virtutes queant exercere, & dum semetipsos indistincte affligunt, gratiæ cęlestis iucunditatem & fructum amittunt. Audiuius & etiam vidimus quosdam post talem abstinentiam ad tantam ingluuiem delapsos, vt non possent satiari. Qui autem inter vtrunque volant, & per regiam viam ambulant, qui disciplinæ vincula non rumpunt, nec se irrationabiliter affligendo destruunt, ad summæ culmen perfectionis plerunque pertingunt. Vnde & ex sua fortitudine nonnunquam verbo vel exemplo vigorem bonitatis conferunt. Aliquando vina herbis pigmentarijs aut aromatibus conficiuntur, vt gratiora potantibus efficiantur. Quod in electis veraciter tunc peragitur, dum eorum sanctitas donis quibusdam specialibus & excellentibus conditur & roboratur, vt calix eorum salutaris mixto sit plenus, & inebrians, & præclarus. Quædam etiam sunt dolia, vina debilia continentia, quæ videlicet vina, quia ad vigorem fortium non consurgunt, recte vitam infirmorum, minusque perfectorum significant. Talia quoque vina quorundam accidentium impulsibus facile deteriorantur, adeo vt multoties projiciantur, quia infirmi quique & imperfecti cito persecutionibus ac tentationibus franguntur & vincuntur, intantum nonnunquam vt non probentur sed reprobentur. Et tamē illud imputandū non est gratiæ diuinæ, sed malitiæ humanæ. Deniq; sęx, M. Hug. à S. Vict. To. ij. H h 4 quæ

Apo. 1901

Ecc. 600

V

Hier. 2. X

Y 120A

Pfal. 7404 Pfal. 22

16:11

Fzz. que sub vino in imo residet dolij, fomitem designat peccati, qui licet in hac mortalitate penitus nequeat exinaniri, debet tñ semper deorsum pñi, ne sursum ascendat, animiq; virtutes sua fœditate corrumpat.

Z Sanè quemadmodum iusti sunt dolia Dei gratiam Dei continentia, sic iniusti sunt dolia diaboli in semetipsis culpã hñtia. Et de his sic scriptura clamat. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum in sanabile. Nonne tibi dolia diaboli fuisse videntur filij Iacob Simeon & Leui? De quibus ipse Iacob testatur dicens, Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia, in consiliu eorum non veniat anima mea, & in cœtu eorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt viru, & in uoluntate sua suffoderunt muru. Maledictus furor eorum, quia perinax: & in dignatio eoru, quia dura. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Quidam etenim sunt pestilentes, qui sibi qdam malitiæ germanitate cõiuncti totam turbant aliqn ciuitatem Dei, & furore suę iracundiæ foriter arrepti viru occidunt, quia platu viriliter agentẽ, perfecte loquentẽ in quantum valent subuertunt. Viro deniq; occiso, muru suffodiunt, quia malignitatis suæ gladijs plato repisso munimeta virtutum & bonorum operum in sancta cõgregatione funditus pro viribus destruant. Fratres in cõsiliu eorum non veniat anima nostra, & in cœtu eoru nõ sit gloria nostra. Sit maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura. Quid autẽ de talibus sit agendum ad periculum euadendũ ipse Iacob insinuat dicens. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Nihil enim melius de talibus agitur, vt periculum euadatur, quã vt separentur ab inuicem, ne manus eorum implere possint conceptam & inceptam iniquitatem. Sed & diligenter attendendum est, q cædem, quam Simeon & Leui per audaciam compleuerunt, per fraudulentia inceperunt. Primum enim cum Hemor & Sichem filij Iacob in dolo de circuncisione locuti sunt, & circuncisione facta tertia die quando grauissimus vulneru dolor est, illis resistere non valentibus, Simeon & Leui cædem peregerunt. Sic sic charissimi nobis, quidã malignantes prælatis ecclesię vel etiam amicis & fratribus fraudulenta consilia saepe tribuunt, quibus eos postmodum nequiter inuoluunt. Sed quæ merces fraudulenta cõsilia dantibus debeatur aut reddatur

Abac. 2. Habacuc propheta testatur dicens. Væ qui potu dat amico suo mittes fel suum & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoq; & consopire, Circudabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominia super gloria tuam. Hinc Salomon de fraudulentis ait. Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas. Captio nanque, quam abscondunt, apprehendit eos, & in laqueum, quem absconderunt, cadunt ipsi. Talium ergo non solum audacia est frangenda, sed & fallacia prudenter est cauenda. Habet quoque diabolus alia dolia, alia vinorum genera continentia. Non solum etenim malignantes replet nequitia, sed & luxuriantes replet imunditia. Inde est, quod meretrix illa famosa Babylon aureum poculum in manu legitur tenere, per quod inebriat reges & gentes terræ. Non enim suf-

ficit diabolo, vt quosdam impleat vitijs spiritalibus, nisi & alios impleat vitijs carnalibus. Aliquando vero vt mixtum faciat, quosdam vitijs vtrisque fœdat. Non sumus fratres dolia diaboli vitijs repleta. Simus autem dolia continentia vinum Dei, vinum per veram sanctitatem, acetum per iustam increpationem, ferratum per rigorem & disciplinam iustitiæ. Pigmentatum vel mellitum per suauitatem dulcedinis internæ. Vel certe vinum debile per mediocritatem imperfectionis humanæ. Hæc idcirco fratres ita diximus, quia vita exterior manifestat quale vinum vnusquisq; intra semetipsum contineat. Scriptum quippe est, quod amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Cella igitur uinaria sancta est ecclesia, quodlibet dolium quaelibet fidelis ac perfecta anima, tabulæ quibus dolia construuntur, virtutes, quas habemus per gratiam, fundus posterior rationalitas, anterior sensualitas, apertura per quam uinum infunditur, mentis intelligentia, vinum gratia, foramen duciculi seu fonticuli per quod exit eloquentia vel operatio bona. Introduxit me rex in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem. Verba ista charissimi cuiuslibet fidelis sunt animæ, quæ se Christo duce in sanctam ecclesiam gaudet introductam & cœlesti gratia per verba & exempla perfectorum sanctorum, qualis iste fuit, cuius hodie solennia celebramus, gratulatur imbutam. Ingrediamur fratres & nos in sanctam ecclesiam, ingrediamur inquam non tantum fide sed & dilectione, id est non solum credulitate sed etiam operatione, non solum visibili sacramentorum participatione, sed etiam inuisibili spiritualium donorum perceptione. Ordinauit in me charitatem. Habent quaelibet virtutes vel bona opera ordinem suum. Ordo nimirum est elemosynę, vt primum temetipsum des Deo, deinde tua des pro eo. Nam si tua des Deo, & teipsum zabulo non est æqua partitio. Primo ergo miserere animæ tuæ placens Deo. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit? Primum vesti te bonis operibus, deinde indue pauperem uestibus. Primum recipe Christum corde tuo, deinde pauperem hospitio tuo. Dum uis peregrinari primum elongare a uitio tuo, deinde a vico tuo, sic & charitas secundum diuinum præceptum suum habet ordinem, ut primum diligas & quãtum potes Deum, deinde proximum tuum sicut teipsum. Intremus fratres in cellam hanc uinariam, & accedamus ad maiora dolia, fortiora uina continentia, id est ad sanctos perfectiores cœlesti gratia perfectius abundantes, ut per ipsos inebriemur ab vbertate domus Dei, & de torrente voluptatis eius potemus, & per ipsos hauriamus salutem a Domino. Intremus, inquam, vt modo inebriet per gratiam, & ordinata diuinitus in nobis charitate postea mereamur inebriari per gloriam. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

C Eccl. 19. Epilogus.

Canti. 2. D Applicatur ad sanctu epm, abbatem, aut alium rectorem.

Cant. 2. Eccl. 30. Eccl. 14.

In assumptione beatæ Mariæ. Ser. XLVI.

E Nter cetera dilectissimi gloriosa miracula, quæ in assumptione beatissimæ virginis Mariæ legendo vel canendo ad ipsius laudem seculis omnibus attollendam & recolendam recitamus, purpuream vt violam, ipsam esse deuotissime cantare solemus. Quemadmodum autem in superiori quodam sermone breuiter insinuauimus: quæcunque in scripturis, quæcunque in creaturis sunt amabilia, quæcunque suauia, quæcunque dulcia, quæcunque pulchra, quæcunque redolentia, quæcunque iucunda, quæcunque pretiosa, quæcunque sunt laudabilia, eius laudibus sunt conuenientia. Sed prætermisiss omnibus alijs de sola viola dicamus, vt qualiter beatissimam virginem non solum purpureo colore, verum & alijs quibusdam proprietatibus suis euidenter significet ostendamus. Phyci suis in libris affirmant, & medici in suis confectionibus probant violam naturam habere frigidam, & idcirco contra calidos morbos esse bonam. Significat ergo recte carnalium extinctionem vitiorum. Carnalia quippe vitia quasi calidi morbi sunt quia miseram animam, quã tenent, suis feruoribus incendant. Quasi ergo viola membris male calentibus apponitur, vt sanentur, quoties gratia cœlestis nobis infunditur, vt feruores vitiorum in nobis mitigetur. Habet viola colores duos, viridem scilicet & purpureum. Solent doctores per virorem cœlestium & immarcescibilem bonorum operum spem intelligere. Cœlestia nanque bona quasi semper virent, & nunquam marcescunt, dum a perpetuo suę bonitatis ac pulchritudinis statu nulla mutabilitatis ariditate decidunt. Quæ dum firmiter, constanter, & indefinenter speramus, quasi eorum immarcescibili virore nos coloramus. Possumus quoque per virorem cuiuslibet virtutis aut boni operis inchoationem intelligere. In germinantibus enim de occulto sinu terræ prodeuntibus viror primum apparet. Quasi ergo nouelli germinis virorẽ in nobis proferimus, dũ nascẽtis in nobis & ex nobis virtutis vel boni operis nra pulchritudine decoramus. Possumus etiam per virorem virtutum & bonorum operum immarcescibilem intelligere perpetuitatem. Quasi enim semper in nobis virescunt, dum in nobis absque defectu subsistunt.

H Purpura autem regum est. Hinc est, quod Alexander rex Syrię misit Ionathæ purpuram, & auream coronam velut regio munere honorado. Sed & cum idẽ Ionathas præfato regi & Ptolomæo regi Egypti apud Ptolemaidẽ occurrisset, iussit eũ præfatus rex suis uestibus spoliari & purpura indui, volens eũ regio ornamento glorificare. Bene ergo purpura regalẽ significat dignitatem. Beata itaque virgo Maria vere purpura fuit, quæ super omnes sanctos regali dignitate velut domina mudi, & regina cœli, effulsi, quæ se præ omnibus regaliter egit & rexit, vicia depressit, virtutes erexit. Depressit. n. i. semetipsa superbiã, erexit humilitatem, depressit iram, erexit pacem, depressit inuidiam, erexit charitatem, depressit tristitiam seculi, erexit exultationem Dei, depressit tenacitatem, erexit largitatem, depressit gastrimargiã, ere-

F Violæ comparatur Maria.

G Violæ colores viridis.

H Purpure color.

Maria.

xit parsimoniam, depressit luxuriam, erexit castitatem, immo virginitatẽ eximiã. Quia ergo mala depressit, & bona erexit: Vel quia secundum prophetę sententiam illa euellit & destruxit, ista ædificauit & plantauit, vere fuit purpura, vere regia dignitate decorata. Habet etiam Viola bonum odorem, per quem bonam designat opinionem. Non solũ enim bona conscientia, sed & bona opinio est necessaria. Hinc est, quod Chrisma duos in se habet liquores. Chrisma autem, græce, vnctio dicitur latine. Estque Chrisma oleum cum Balsamo mixtum, quo vnguuntur capita regum & pontificum, quo etiam baptizatos sacerdos vngit in vertice, sicut eodẽ pontifex p impositionẽ manus cõfirmandos vngit in frõte. In chrismate vero principaliter spũs paraclitus datus. Vnde & per abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet oleum, & balsamum, oleum conscientia, Balsamum fama, oleum, quo intus cõsciẽtia perungitur, balsamum, cuius odore foris proximi resperguntur, oleum intus ad pacem cum Deo, balsamum foris ad exemplum cum proximo. Habet igitur beatissima virgo non solum intus sanctitatem ad conscientiam, sed & foris sanctitatis opinionem ad famam. Nouit enim quod quemadmodum quidam ait:

Criminis est, formam componere, spernere famã.

Nouit, quod melius est nomen bonum, quã vnguentum pretiosa. Nouit, quod memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet. Nouit secundũ Apostolum q Christi bonus odor est in omni loco. Vere ergo vt viola odorifera fuit cuius odor non tantum homines resperfit, sed & angelos in admirationem sui conuertit. Vere odorifera fuit, cuius odor non solum terram, sed & cœlu impleuit. Omnis denique viola naturaliter caput, id est flosculum suum ad ima deflectit, ac per hoc humilitatem conuenienter exprimit. Quam virtutem in beata Maria excellẽter fuisse quis dubitet? Cũ enim ab angelo pronuntiaretur mater Dei, & per hoc vere Domina mundi & regina cœli, humiliter respondit. Ecce ancilla Domini. Vere ergo & in hac viola fuit, quod vere caput ad ima deflexit, dum in eo q maior extitit semetipsam amplius humiliavit, eligens non alta de se sapere sed magis humilibus consentire. Habebat quippe iã scriptum in corde suo, q omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Et illud. Ante ruinam exaltatur spiritus, & ante gloriam humiliabitur. Recte ergo beata Maria secundum omnia, quæ supra dicta sunt, viola fuit, dum omnia, quæ mystice sunt dicta, veraciter exercuit. Et nos charissimi, nos inquam viola simus, nos beatam virginem imitemur quantum ualemus. Simus quasi naturaliter frigidi per incendij carnalis extinctionẽ, simus virides p iustitiæ inchoationem, & per ipsius perpetuitatem, vel cœlestiu bonorum spem immarcescibilem & expectationem. Simus purpurei nosmetipsos bene regendo. Odoriferi apud omnes nomen bonum obtinendo, caput ad ima deponamus de nobis humillima semper sentiendo. Conformemur beatę virgini pro viribus in sanctitate, vt consortes illi fieri mereamur in beatitudine. Quod nobis prestare dignetur.

I Violæ odor.

Chrisma.

Maria.

Humilitas. Luc. 1.

Luc. 14.

Prou. 16.

In assumptione beatae Mariae semper virginis. Sermo. XLVII.

Ecll. 24.

Vasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion. Quasi palma exaltata sum in cades, & quasi plantatio rosae in Hiericho. Ista verba dilectissimi, quae proposuimus vobis, in Ecclesiastico in laudem sapientiae velut ipsa loquente describuntur, & in laudem & gloriam beatissime virginis Mariae, cuius assumptionis diem celebramus, in persona ipsius quasi ipsa se decenter commendante in ecclesijs hodie rectissime recitantur.

M Cedrus. Libanus.

Ista quippe recte cedrus, cypressus, palma, & cetera, quae ibidem subsequuntur, exitit: quae cunctis, quae per ea figurantur, virtutibus referta refullit. Cedrus arbor est Libani alta & valde impauibilis. Per Libanum autem, qui dealbatio interpretatur, praesens seculum, quod qualicumque candore temporaliter splendet, multoties significatur. Recte igitur beata Dei genitrix arbor Libani fuit, quia de seculo praesentis carnis originem habuit. Sed ipsius Libani altitudinem se ad alta surrigens excessit, quia cunctam mundi gloriam suarum sublimitate virtutum inestimabiliter transcendit. Quae imputribilis quoque fuit, dum virgo incorrupta permanens mater exitit. Bene denique se sicut cedrum exaltatam dixit, dum inuoluta semper existens, & primum per gratiam & postmodum per gloriam praee omnibus craturis se sublimatam vidit. Et quasi cypressus in monte Sion. Cypressi lignum fortissimum cedro pene proximam habet virtutem, templorum trabibus aptum, impenetrabili soliditate nunquam oneri cedens, sed in ea, qua primum fuerit, soliditate perseverans, fortitudinem quoque congrue significat. Sio etiam, quae specula interpretatur, sancta ecclesia bene intelligitur, quae caelestis boni pulchritudinem sublimiter speculatur. Beata itaque Maria apte quasi cypressus in monte Sion exaltata dicitur, quae dum in mundo viueret, cunctis, quae mundi sunt, potenter subactis, virtutum gradibus ad caelestia fortiter scandens, diuinitatis gloriam praee cunctis ecclesiae fidelibus speculabatur, & nunc eam praee cunctis spiritibus caelestibus contemplatur. Quasi palma exaltata sum in Cades. Legimus in veteri testamento populum Israel in deserto potatum aqua de petra producta, primo in Raphidim, secundo in Cades. Quae duo loca duplicem in nobis compunctionem apte significat, vnam, quae nascitur ex memoria vel dolore peccatorum, alteram, quae surgit ex desiderio futurorum praemiorum. Quod etiam ex interpretatione eorundem locorum recte colligitur. Nam Raphidim, qui primam significat, interpretatur fanitas iudicij, vel visio oris sufficiens eis. Cades autem sanctus. In Raphidim ergo aqua potamur, dum nosmetipsos intrinsecus sane de nostris peccatis dijudicando compungimur, & prouida oris confessione de eisdem sufficienter abluimur. In Cades vero potamur, dum de desiderio caelestium bonorum deuote & sancte accensum & liquefactum, iucundo potum nostrum cum fletu miscentes inebriamur. Palma autem victoriam significat. Bene igitur beata Dei genitrix se velut pal-

N Cypressus.

Sion.

O Raphidim.

Cades.

P Palma.

mam in Cades exaltatam gloriatur, quia spiritualibus hostibus potenter & victoriose subactis non dolore criminum, sed amore praemiorum caelestium compuncta suavissime potabatur. Potest quoque per aquam, quae in Raphidim populo data est, donum Sancti spiritus intelligi, quod fidelibus ad iustitiam datur in mundo, per aquam vero, quae data est in Cades, superni fontis aqua, quae glorificatis ad gloriam datur in caelo, ut ista detur in merito, illa detur in praemio. Et de prima quidem scriptum est. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Ad secundam autem pertinet, quod Ioannes in persona Christi dicit. Ego sitienti dabo de fonte aquae vitae gratis. Qui enim sitit iustitiam, reficietur per gloriam. Beata itaque Maria se velut palmam in Cades exaltatam recte perhibet, quia superni fontis dulcedinem omnibus spiritibus excellentius possidet. Et quasi plantatio rosae in Iericho. Rosa, quae rubet, apte designat passionem. Et si rosa in eo quod rubet exprimit passionem, ergo in eo quod plantatur congrue designat compassionem. Compassio in corde, passio in corpore. Compassio latet, passio patet, rosa itaque plantatur, quando compassio cordi infigitur, florem rubentem prouducit quando in effectum passionis procedit. Iericho luna interpretatur, & pro defectu carnis aut defectu seculi praesentis ponitur. Patet itaque quod Dei genitrix quasi plantatio rosae in Iericho exitit, quia in defectu seculi praesentis virtute compassionis excellenter & singulariter enituit. Nam & ipsius animam pertransiuit gladius. Et quis digne pendere possit qualem doloris gladium sustinuit, dum suum filium vnigenitum in cruce pendere, mori; vidit? Quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus iuxta aquas. Oliua figurat misericordiam. Fuit ergo beata Maria oliua per misericordiam, & tanto pretiosior per misericordiam, quanto excellentior per gratiam. Et bene in campis, quia in planitie seculi praesentis, quia in latitudine sanctae ecclesiae ubi que terrarum diffusa, ut omnes peccatores ad ipsam libere & absque impedimento respiciant, ad ipsam confugiant, ab ipsa consilium querant, auxilium percipiant, per ipsam Deo reconciliati, venia largiti, gratia locupletati, fide illuminati, spe confortati, charitate iustificati, alijs virtutibus excitati, bonis operibus adornati, & tandem gloria beatificati. Et quasi platanus iuxta aquas in plateis. Sed prior finis, quae proposuimus, melior videtur, ut dicatur quasi platanus iuxta aquas. Platanus a latitudine foliorum dicta est, vel quod ipsa arbor patula sit & ampla. Na graeci πλατυς platys latus vocatur. Folia autem bona opera significant. Quemadmodum enim vestitur & ornatur suis folijs, sic & iustus operibus bonis. Bene ergo beata Dei genitrix velut platanum iuxta aquas se extitisse dicit, quia donis irrigata diuinis in bonis operibus dilatata temper fuit. Hinc est, quod postquam nuntium angelicum quod Dei mater esset, accepit, illico in montana Iudaeae ad Elizabeth, quam concepisse audierat, perrexit, non ut verbum angelici mulieris attestacione probaret, sed ut mulieris pro uectae aetatis virgo iuuenula ministerium sedula impenderet. In plateis sicut cinnamomum & balsamum

Eze 36.

Apo. 21.

Rosa.

Q Ierichus.

Luc. 2.

R Oliua.

Platanus.

Luc. 1.

S

Aromata.

mum aromatizans odorem dedi. Venditores aromatum in nundinis sedentes in plateis, diuersas aromatum species exponunt, & ipsa aromata odoris sui suauitatibus plateas respergunt. Sic spiritualium aromatum possessores virtutum & bonorum operum fragrantij per lata vitiorum gradientes suauiter afficiunt, & eos odore suae famae ab itinere prauitatis reducant. Cinnamomum autem licet bonum odorem habeat, & per hoc famam sacrae virginis figurare queat, ex eo tamen quod corticem suum in modum cannae format, laudem & gratiarum actionem recte designat. Quod beatae virgini congrue conuenit, quae dum ab Elizabeth audiuit, quod verba angelij in ipsa complerentur, statim in laudem & gratiarum actionem prorupit dicens. Magnificat anima mea Dominum. Balsamum vero per suum odorem beatae Mariae bonam famam exprimit. Vnde & de ipsa canimus, quod eius odor inestimabilis erat in vestimentis eius, & sicut dies verni circumdabant eam flores rosarum & lilia conuallium. Hoc enim, beatae virgini Mariae maxime conuenit, quae mundum vniversum opinionis optimae redolentia inestimabiliter adimpleuit. Et quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris. Myrrha propter suam amaritudinem significat mortificationem carnis. Quae virtus in beata Maria singulariter enituit, eo quod singulariter casta fuit. Vnde conuenienter non odorem, sed odoris se dedisse pronuntiat suauitatem. His dilectissimi virtutibus beata Dei genitrix exaltata fuit in mundo per meritum, & nunc exaltata est in caelo per praemium. Solennitatem ergo sacratissime virginis deuotissime celebremus, ut eam pro viribus imitemur, ut & nos qualicumque modulo simus, quasi cedrus per incorruptionem, quasi cypressus per fortitudinem, quasi palma per victoriam, quasi plantatio rosae per compassionem fraternam, quasi oliua per misericordiam, quasi platanus per operationem bonam, quasi cinnamomum per laudem & gratiarum actionem, quasi balsamum per bonam opinionem, quasi myrrha per carnis nostrae mortificationem. Imitemur eam in bona conuersatione, ut eius meritis & precibus ei sociari mereamur in beatitudine. Quod nobis praestare dignetur &c.

Cinnamomum.

Balsamum.

Ecll. 50.

Myrrha.

T

In natali Domini. Sermo. XLVIII.

Psal. 18.

IN sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tabernaculorum vel in tabernaculis comorantiu diuersa genera sunt, sicut audiendo, videndo, legendo cognouimus. In tabernaculis enim solent commorari pastores, custodes, negociatores, milites, exules, peregrini, viatores, pauperes. Sunt etiam tabernacula impiorum, & sunt tabernacula iustorum. Haec omnia Christus exitit, excepto solo quod impius non fuit. Quamuis enim secundum prophetam cum impijs reputatus sit, & secundum Apostolum Paulum maledictum pro nobis factus fuerit, peccatum tamen non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Christus itaque pastor, custos, negociator, miles, exul, peregrinus, viator, pauper, iustus exitit, immo iustitia fuit semper & erit.

Esa. 53. Gala. 3.

1. Pet. 1.

Pastores autem in tabernaculis habitant: Ezechiae regis canticum nobis notificat ubi dicit. Generatio mea ablata est, & conuoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum. Christus vero pastor fuit, sicut ipse primum per prophetam, deinde per se ipsum de se dixit. Per prophetam etenim ait. Pascam gregem meum sicut pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ouium suarum dissipataru. Et post pauca. In pascuis vberimis pascam eas & in montibus excelis Israel erunt pascua earum. Et Esaias de ipso dicit. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fetas ipse portabit. Et ipse de seipso. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Sed & custodum esse tabernacula Esaias nobis innuit, ubi dicit. Derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tagurium in cucumerario. Et Christus custos exitit sicut Psalmista ait. Non dormit neque dormitat, qui custodit Israel, id est virum videntem Dominum. Si tamen eum videat vtroque oculo, sci licet oculo cognitionis, & oculo dilectionis. Sunt nempe quidam spiritualiter vnoculi, qui Deum vident oculo tantum cognitionis, non etiam oculo dilectionis. Isti de genere non sunt Israel, nisi forte sic, ut dicantur priuigni, & ad hereditatem Israel non pertineant. Verus etenim Israelita quamuis more paterno vno pede salubriter claudicat, vtroque tamen oculo clare videt. Tu ergo si vis a Christo custodiri esto Israel, ut vtroque oculo Deum videas, oculo fidelicet cognitionis & oculo dilectionis, oculo fidei & oculo operationis, oculo rationis & oculo bonae voluntatis, oculo scientiae & oculo sapientiae, oculo iudicij & oculo iustitiae, oculo intellectus & oculo affectus. Istos duos oculos, oculum scilicet cognitionis, fidei, rationis, scientiae, iudicij, intellectus: oculum quoque dilectionis, operationis, bonae voluntatis, sapientiae, iustitiae, affectus, Christus in te videat, si vis ut te custodiat. Istos duos oculos psalmista exprimit ubi dicit. Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum. Nam ubi dicit intelligens exprimit oculum primum, id est cognitionem, fidem, rationem, scientiam, iudicium, intellectum, quae omnia sub vna significatione debent accipi. Vbi vero dixit requirens designat alterum, id est dilectionem, operationem, bonam voluntatem, sapientiam, iustitiam, affectum, quae & ipsa cuncta sub vna significatione debent comprehendere. Quae enim primo loco descripsimus, cognitio & cetera, pertinent ad eam, quae in nobis est veritatem. Quae vero loco secundo posuimus, dilectio & cetera, spectant ad bonitatem. Per illa lucemus, per ista calemus. Per illa secundum magistrorum nostrorum assertionem in nobis diuina reformatur imago, per ista diuina similitudo. Christus itaque vere illius est custos, qui, sicut dictum est, vere Israel est. Quidam autem habebant vtrumque oculum, id est cognitionem & dilectionem, quidam alterum tantum, id est cognitionem, quidam neutrum, quia neque cognitionem neque dilectionem. Primi sunt boni Christiani, secundi Christiani mali, tertij penitus infideles. Negociatores in tabernaculis commorari in nundinis saepe videmus. Christus autem

Habitantes in tabernaculo. Pastores. Christus pastor. Eze. 34.

Esa. 40.

Ioan. 10.

Esa. 1.

Psal. 130.

X Vnoculi.

Psal. 13.

Y

Negociatores.

tem negociator, fuit. Vis audire qualis negociator? Dedit vitam suam, ut reciperet tuam. Dedit se Domini, ut te liberaret seruum. Dedit se naturalem filium, ut faceret adoptiuum. Dedit se ignominiae, ut se reformaret gloriae. Dedit se temporali poenae, ut te restitueret felicitati aeternae. Ad huius negociationem mercatoris spectat, quod Paulus Corinthiis scribens dicit. Empti estis pretio magno, glorificate Deum in corpore vestro. Et beatus Petrus. Scientes (inquit) quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paterna traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni in contaminati, & immaculati Iesu Christi. Milites autem militantes in tabernaculis manere, officium militare compellit, Christus autem miles fuit, miles strenuus, miles fortis. Ipse est enim fortis ille immo fortior, qui fortem armatum atrium suum custodientem, & sua omnia in pace possidentem vicit, vniuersa arma eius, in quibus confidebat, abstulit & spolia eius distribuit. Hinc ipse dixit. Nunc iudicium est mundi. Nunc princeps mundi eicietur foras. Huius fortitudo militis pugnatore & victoris in scriptura declaratur, vbi dicitur. Cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors. Vere ergo fortis extitit, qui per crucem diabolum & omnes aerias potestates debellauit, mundum, peccatum, mortemque superauit, & fractis portis inferi captiuitatem nostram captiuam eduxit, ac caelestis portas patriae rex gloriae & Dominus fortis & potens in praesidio manifestatus victor intrauit. Exules, peregrinos, viatores, pauperes in tabernaculis habitare necessitas sepe constringit. Christus autem exul fuit, quia nostrum exilium subiit, non tamen dignus sed dignatus, non coactus, sed spontaneus, non amittendo propria, sed aliena colligendo. Exul ergo extitit in eo quod nostrum exilium tamen libens intrauit. Ambulauit (inquit) verbum, & exiuit in campum. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Exiuit a patre, & venit in mundum, non ut iudicaret mundum, sed ut saluaretur mundus per ipsum. Peregrinus quoque fuit, de peregrinatione etenim eius & actu peregrinationis eius scriptum est. Ut faciat opus suum, alienum opus eius, ut operetur opus suum, peregrinum est opus ab eo. Opus etenim Dei est animas, quas creauit colligere, & ad aeternae lucis gaudia reuocare. Flagellari autem, atque sputis liniri, crucifigi, mori, ac sepeliri non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui haec omnia meruit per peccatum, sed peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, & qui in natura sua manet semper incognoscibilis, in natura nostra comprehendi dignatus est ac flagellari, quia nisi ea, quae infirmitatis nostrae sunt, susciperet, nunquam nos ad suae fortitudinis potentiam subleuaret. Ut ergo faciat opus suum, alienum opus eius, ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius, ut quia incarnatus Deus, ut nos ad suam iustitiam colligeret, dignatus est pro nobis tanquam peccator homo vapulare. Et alienum opus fecit, ut faceret suum, quia per hoc quod infirmas mala nostra sustinuit, nos, qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suae gloriam produxit. Itinerantes vel viatores in tabernaculis habitare sacra scriptura de-

clarat, vbi Iacob patriarcham, cum a Laban discessisset, in monte Galaad sua tabernacula fixisse testatur sed & filij Israel per desertum gradientes, & ad terram promissionis tendentes in tabernaculis habitasse leguntur. Christus autem viator fuit, David attestante, qui ait. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Et item. Exultabit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressio eius, & occurfus eius usque ad summum eius. Hinc Salomō cursum eius immo saltum describens in persona sanctae ecclesiae, sic ait. Ecce hic venit saliens in montibus, tra siliens colles. Quosdam etenim saltus dedit, dum de caelo in vterum, de vtero in praesepem, de praesepem in crucem de cruce in sepulchrum venit, de sepulchro in caelum rediit. Quos saltus in montibus saliens & colles transiliens fecit, quia sanctorum omnium tam maiorum quam minorum altitudines solus & singulariter excessit. Pauper etiam fuit Christus. Cum enim diues esset, pauper fieri dignatus est pro nobis, ut nos sua paupertate simul & humanitate diuitiarum & diuinitatis suae donaret esset participes, & de sua paupertate ipse sic ait. Vulpes foueas habent, & volucres caeli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Ad hoc etiam pertinet, quod beata mater eius virgo Maria non agnum, qui erat oblatio diuitum mulierum, sed par turturum, aut duos pullos columbarum, id est oblationem pauperum, completis purgationis suae diebus ad templum pro ipso venit offerre. Sed & malorum esse tabernacula sermo diuinus sic testatur, Abundant tabernacula praedonum, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Iustos denique tabernacula habere psalmista canit dicens. Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Hinc est quod antiqui iusti, Abraham scilicet, Isaac, & Iacob in terris promissionis in casulis habitauerunt. Non enim hoc fecerunt causa paupertatis, sed typicae significationis. Iusti enim erant, & in casulis habitando non hic manentem ciuitatem, sed futuram se desiderare & inquirere demonstrabant. Hinc est etiam, quod Ionadab filius Rechab ad augmentum & exemplum iustitiae praecipit filiis suis dicens. Non bibetis vinum vos & filij vestri usque in sempiternum, & domum non aedificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis nec habebitis, sed habitabitis in tabernaculis cunctis diebus vestris. Haec praecipit Ionadab filius Rechab filiis suis, ut discerent rebus terrenis stabiliter non inherere, nec calice Babylonis semetipsos inebriare, sed ad Hierusalem caelestem passibus virtutum & bonorum operum tendere, ac toto desiderio iustitiam dulcedinemque supernam sistere, vbi pro tanto merito exemploque iustitiae condignam mercedem reciperent gloriae. Vnde & in figuram retributionis aeternae audire meruerunt. Haec dicit Dominus Deus Israel, Pro eo quod obedistis praecipito Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab. stans in conspectu meo cunctis diebus. Tale nobis exemplum sanctae conuersationis fratres charissimi patres antiqui tradiderunt. Sed nos tanto exemplo penitus oblito non iam tabernacula, sed nec domos, verum palatia & aulas regias aedificamus.

Psal. 109.
Psal. 18.
Cant. 2.
D
Pauperes.
Matt. 8.
Luc. 2.
Mali.
Iusti.
Psal. 117.
Hier. 35.
Hier. 35.

mus. Quod tamen propter necessitatem, vilitatem, & quietem posterorum multis videtur esse tolerabile, si tamen propter hanc exteriorem & perituram aedificationem interior & permanens animarum structura non negligatur. Christus autem vere iustus fuit. Vnde Deus pater voce Esaias de ipso ait. In scientia sua iustificabit ipse iustos seruos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Christus ergo pastor, custos, negociator, miles, exul, peregrinus, viator, pauper. Iustus in tabernaculo mansit, & in sole suum tabernaculum collocauit. Tabernaculum eius, humana conuersatio eius. De hoc tabernaculo, id est conuersatione eius Baruch ait. Hic est Deus noster, non aestimabitur alius aduersus illum. Hic adinuenit omnem viam disciplinae, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post haec in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Posuit autem tabernaculum suum in sole, quia in manifesta hominum cognitione, in seruire persecutionis & afflictionis, famis, & sitis, blasphemiae & percussione, passionis & mortis. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Sponsus est Christus, sponsa est ecclesia, sex hydrae sex arates, aqua litera, vinum spiritualis intelligentia, citharae dei propheta, paralyticus Ioannes baptista vel ordo Apostolicus, filij nuptiarum singuli quique fidelium. Thalamus quidem nuptiarum incorruptae genitricis vterus fuit, in quo Deus humanae naturae coniunctus est, & ex quo ad sociandam sibi ecclesiam tanquam sponsus processit. Primus nuptiarum locus in Iudaea extitit, in qua filius Dei homo fieri, & ecclesiam sui corporis participatione consecrari, sui spiritus pignore confirmare dignatus est. Sed vocatis ad fidem Genibus usque ad fines orbis terrae eandem nuptiarum votiua gaudia perueniunt. Tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Consuetudo sponsis est, dum primum de thalamo nuptiarum exeunt, vestibus candidatis & rubro vel alio colore coloratis procedere. Christus autem candidus fuit & rubicundus. Candidatus virginitate, rubicundus passione. Vnde & sponsa eius sancta ecclesia in Cantico canticorum de ipso dicit. Dilectus meus candidus & rubicundus. Candidus videlicet per munditiam virginitatis, rubicundus per effusionem sanguinis. Fratres imitemur discipuli magistrum, serui dominum, milites regem, Simus pastores, nosmetipsos & alios pascuis sacrae doctrinae studiose pascendo. Simus custodes, nos & alios in quantum possumus, vigilanter custodiendo. Simus negociatores, terrena pro caelestibus sagaciter commutando. Simus milites, spiritualia bona nostra viriliter defendendo. Simus exules & peregrini, nos exules & peregrinos esse veraciter cognoscendo. Simus viatores, ad supernam patriam virtutum & bonorum operum passibus de die in diem tendendo. Simus pauperes, victum & vestitum tantummodo possidendo. Simus denique iusti, coram Deo & hominibus recte viuendo. Commoremur in tabernaculis, sed ex virtutum & bonorum operum ramis ac decenter compositis. Ponat unusquisque nostrum in sole cum Christo tabernaculum suum, ut exeamus cum Christo extra portam, improprium eius cum ipso portantes. Vel certe in sole, ut simus pro amore

eius sicut Apostolus de se ait. In labore & arum, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, & ceteris omnibus, quae supra vel infra dinumerat. Procedamus & nos pro modo lo nostro velut sponsus de thalamo, ut simus etiam non virginitate saltem castitate candidi, passione vel certe compassione rubicundi. In his omnibus, quae dicta sunt, Christum pro viribus imitemur, si cum ipso regnare desideramus. Qui enim se dicit in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Sancte ergo viuendo Christum sequamur in tempore, ut ipsum sequamur in aeternitate. Quod nobis praestare dignetur idem Iesus Christus &c.

In circuncisione Domini. Ser. XLIX.

Iranseamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Fratres, nos & pastores, & filij pastorum esse debemus, filij scilicet patrum antiquorum, qui pastores fuerunt, & nobis in fide patres exiterunt. Qui & ipsi ad videndum Dominum transierunt, quia in casulis habitando non hic manentem ciuitatem, sed futuram se inquirere monstrauerunt, & nobis eam inquirendi formam & exemplum reliquerunt. Debemus ergo nos ipsi pastores esse, greges nostros pascere & custodire. Sunt autem greges nostri cogitationes & affectiones nostrae, sensus & appetitus nostri, locutiones & actiones nostrae. Et habemus in gregibus istis agnos per munditiam, oves per innocentiam, verueces id est castratos per continentiam. Habemus arietem omnium gregum ducem, intellectum rationale, habentem duo cornua sibi diuinitus insita & eminentia, duo scilicet testamenta. Istos greges debemus pascere pascuis diuinae paginae, & custodire tota nocte seculi praesentis ab insidijs fraudulentis furis, ab incurfu lupi rapacis. Abiit fratres a nostris gregibus porcus sordentis immunditiae, Hircus foetentis infamiae. Si ergo filij pastorum & pastores sumus, & si Hebraei sumus transeamus, & videamus Christum non solum natum, sed & circuncisum: Et forte in die natiuitatis eius transiuimus, & natum vidimus, sed adhuc transeamus, & circuncisum videamus. Videamus inquam & diligamus. Videamus veritatem, & diligamus bonitatem. Duo sunt veritas & bonitas, quae si vtraque habemus, nihil amplius querere deberemus. Quare (inquit) primum regnum Dei & iustitiam eius. Regnum Dei est veritas, iustitia eius bonitas. Si haec duo quaesieris sicut debes, cetera apponentur tibi. Quare haec querere labores, non illa, quae gratis habere potes. Duo itaque sunt, quae principaliter quaerenda sunt, veritas & bonitas. Sed vtinam tam studiosi essent homines ad quaerendam bonitatem, quantum ad veritatem quaerendam inueniuntur curiosi. Nescio quo pacto familiare hominibus est veritatem querere etiam his, qui bonitatem non amant. Intantum enim omnes veritatem scire volunt, ut ne mo sit, qui falli venit. Sed non venit libenter sine bonitate veritas, aut si venit, non venit de partibus illis & de regione illa, vbi salus est. Nos charissimi vtraque quaeramus, ut per vtranque Christum inuenire, &

1. Cor. 6.
1. Pet. 1.
Z
Milites.
Luc. 11.
Ioan. 12.
Habac. 3.
A
Exules.
Ioan. 1.
Ioan. 16.
Peregrini.
Esa. 28.
C
Itinerantes viatores.

1. Cor. 11.
1. Cor. 13.
1. Cor. 14.
1. Cor. 15.
1. Cor. 16.
1. Cor. 17.
1. Cor. 18.
1. Cor. 19.
1. Cor. 20.
1. Cor. 21.
1. Cor. 22.
1. Cor. 23.
1. Cor. 24.
1. Cor. 25.
1. Cor. 26.
1. Cor. 27.
1. Cor. 28.
1. Cor. 29.
1. Cor. 30.
1. Cor. 31.
1. Cor. 32.
1. Cor. 33.
1. Cor. 34.
1. Cor. 35.
1. Cor. 36.
1. Cor. 37.
1. Cor. 38.
1. Cor. 39.
1. Cor. 40.
1. Cor. 41.
1. Cor. 42.
1. Cor. 43.
1. Cor. 44.
1. Cor. 45.
1. Cor. 46.
1. Cor. 47.
1. Cor. 48.
1. Cor. 49.
1. Cor. 50.
1. Cor. 51.
1. Cor. 52.
1. Cor. 53.
1. Cor. 54.
1. Cor. 55.
1. Cor. 56.
1. Cor. 57.
1. Cor. 58.
1. Cor. 59.
1. Cor. 60.
1. Cor. 61.
1. Cor. 62.
1. Cor. 63.
1. Cor. 64.
1. Cor. 65.
1. Cor. 66.
1. Cor. 67.
1. Cor. 68.
1. Cor. 69.
1. Cor. 70.
1. Cor. 71.
1. Cor. 72.
1. Cor. 73.
1. Cor. 74.
1. Cor. 75.
1. Cor. 76.
1. Cor. 77.
1. Cor. 78.
1. Cor. 79.
1. Cor. 80.
1. Cor. 81.
1. Cor. 82.
1. Cor. 83.
1. Cor. 84.
1. Cor. 85.
1. Cor. 86.
1. Cor. 87.
1. Cor. 88.
1. Cor. 89.
1. Cor. 90.
1. Cor. 91.
1. Cor. 92.
1. Cor. 93.
1. Cor. 94.
1. Cor. 95.
1. Cor. 96.
1. Cor. 97.
1. Cor. 98.
1. Cor. 99.
1. Cor. 100.

Eph. 4. in ipso renouari valeamus, quemadmodum nos hor-
O tatur Apostolus dicens. Renouamini spiritu mentis
2. Cor. 5. vestrae, id est mente vestra, quae spiritus est, vel quae
Apo. 21. res spiritualis est. Decet enim nos renouari, quia vete-
 ra transferunt, & ecce noua facta sunt omnia. Noua
Omnia p mater, nouus filius, nouum gaudium, nouum cantium
Christum nouum nomen. Nouum signum, noui adoratores,
Noua fa- noua munera. Nouus thalamus, nouus sponsus, noua
cta sunt. sponsa, nouae nuptiae, nouum miraculum, noui
 paranymphi, noui conuiuae, noui citharædi, noua
 progenies. Nouus princeps, noua respublica, noua
 pugna, noua victoria, noua pax, iustitia noua. No-
 uum sacrificium, nouum testamentum, noua hære-
 ditas, nouus populus, nouus ritus, nouus annus.
Hæc omnia nouitate referunt, & nouitati congruunt,
 vt in nouitate vitæ ambulemus. Noua mater, mater
 virgo. Nouus filius, Deus homo. Nouum gaudium,
 gaudium angelorum de salute hominum. Nouum
Luc. 2. canticum: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax ho-
 minibus bonæ voluntatis. Nouus puer, quia verus
1. Pet. 2. vtpote purus, quia peccatum non fecit, nec inuentus
 est dolus in ore eius. Noua cunabula, animalium præ-
Matt. 1. septia. Noua circumcisio, quia in carne sine peccato.
Act. 4. Nouum nomē Iesus, eo quod ipse saluum facit po-
 pulum suum a peccatis eorum. Nouum nomen, eo
 quod non sit aliud nomen datum sub cælo homini-
Philip. 3. bus, in quo oporteat nos saluos fieri. Nouum nomen,
 eo quod in nomine Iesu omne genu flectatur cæle-
 stium, terrestrium, & inferorum. Nouum quoque
 nomen Christus, a quo Christiani vocantur. Nouum
 inquam nomē Christus, quia non materiali vnctus
Psal. 44. est oleo vt ceteri, sed spiritali oleo lætitiæ præ con-
 fortibus suis. In quo nomine, qui benedictus in ter-
 ra, benedicetur in Deo Amen. Nouum signum, noua
 stella, Noui adoratores, Magi Gentiles. Noua
 munera, aurum, thus, & myrrha. Nouus vterus, vir-
 ginis vterus. Nouus sponsus, Christus: Noua sponsa,
 ecclesia. Nouae nuptiae, coniunctio Christi & eccle-
 siæ. Nouum miraculum, aqua vinum factum. Noui
 paranymphi, angeli. Noui conuiuae, Apostoli. Noui
Luc. 1. citharædi, prophetae. Noua progenies, animæ spiri-
 tales. Nouus princeps, princeps pacis, qui regnabit
 in domo Iacob in æternum & regni eius non erit fi-
Eph. 2. nis. Noua respublica, cælum & terra. Ipse nimirum
 fecit vtraque vnum, quia soli poli que patriam vnā
 fecit rempublicam. Noua pugna, quia vt scriptum
 est. Noua bella eligit Dominus, vt sapientia eggre-
Luc. 11. deretur malitiam, humilitas Christi superbiam dia-
 boli. Noua victoria, quia fortis armatus custos atrij sui
 princeps mundi, rector tenebrarum eiectus est foras,
 & tota potestas aëria cum ipso prostrata. Noua
Psal. 71. quoque iustitia & noua pax, quia orta est in diebus
 eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur lu-
 na. Nouum sacrificium, passio Christi. Nouum testa-
 mentum, verbum euangelij. Noua hæreditas, regnū
 cælorum. Nouus populus, populus Christianus. No-
 uus ritus, Christianismus. Nouus annus, annus be-
 nignitatis diuinæ, tempus videlicet gratiæ. Renoua-
P mini ergo spiritu mentis vestrae. Quod autem per
Eph. 4. Apostolum dicitur. Renouamini spiritu mentis ve-
 strae, hoc antiquitus per Hieremiam dictum est, vbi

ait. Circumcidimini Domino, & auferete præputia cor-
 dium vestrorum viri Iuda, & habitatores Hierusa-
 lem. Ipsa enim spiritualis circumcisio ipsa est vera re-
 nouatio. Sed quemadmodum alij erant viri Israel,
 alij viri Iuda, siue habitatores Hierusalem secundum
 literam, sic intelligendum est alios istos, & alios il-
 los secundum spiritalem intelligentiam. Viri ergo
 Israel omnes carnales sunt & carnaliter se habentes,
 viri autem Iuda siue habitatores Hierusalem sancti
 & spiritales sunt spiritualiter viuentes. Quod nos fra-
Q tres maxime esse debemus, qui in congregatione vi-
 uimus, & communionem, castitatem, obedientiam,
 & emendationem morum nostrorum professi su-
 mus. Virorum itaque Israel præputia valde turpia &
 enormia sunt, ipsa enim sunt opera carnis. Quae sunt
 fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolo-
 rum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones,
 emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia,
 homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia,
 quae prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia
 agunt, regnum Dei non consequentur. Sed in hoc
 die, quem annum nouum vocat, enormitatibus præ-
 putiorum suorum viri Israel turpiter inueterascunt.
R Hodie nanque fortilegijs & diuinationibus, vanita-
 tibus & insanijs falsis præ cæteris anni diebus inten-
 dunt. Hodie donis adinuicem vanæ & superstitio-
 sæ intentionis obseruatione se præueniunt, hodie
 debacchationis suae furij rapti, & instigationis dia-
 bolicæ flammis accensi ad ecclesiam conuolant, &
 vaniloquijs ac stultiloquijs, quibus peccatum non
 deerit, immo aderit, nichilicquid quoque dictis nepha-
 rij, risibus, & cachinnis domum Dei prophanant.
 Et qui malum melius dixerit, ille plus laudatur in de-
 siderijs animæ suae. Hodie etiam quidam clerici, de
 quibus scriptum esse videtur, quod clerici eorum
 non proderunt eis, prophetant in Baal, & diuinat
 mendacium: & nonnulli sacerdotum plaudunt ma-
 nu, & populus diligit talia. Immolant dæmonijs &
 non Deo, dijs quos ignorant. Noui recentesque ve-
 nerunt, quos non coluerunt patres eorum. Talia sunt
 præputia virorum Israel, longa, enormia, deformia,
 absque his, quae intrinsecus latent. Nam quae occul-
 to fiunt ab eis, turpe est etiam dicere. Sed quare sunt
 talia? Forsitan quia caligauit oculus Heli, nec potest
 videre lucernam Dei, peccant filij eius, & non corri-
 pit, mortemque merentur. Tardat quoque Saphora
 mater circumcidere primogenitum suum, timendū-
 que ne Dominus veniat, & eum interficiat, Sapho-
 ra ecclesia, primogenitus eius clerus, secundus natu
 populus, petra acutissima fides christiana, sponsus
 sanguinum Christus, qui non venit pacem mittere
 in terram, sed gladium. Sed quoniam hæc ad episco-
 pos presbyterosque, qui curam habent animarum,
 pertinent, ad nosmetipsos verba vertamus, qui com-
 paratione secularium viri Iuda, & habitatores Hieru-
 salem esse debemus, id est deuotissimi Dei laudato-
S res, ac perfectissimi summæ pacis inspectores. Homi-
 nibus itaque secularibus & carnaliter viuentibus di-
 missis, nostrorum enormitates præputiorum inspi-
 ciamus, abscindamus, proijciamus. In quibusdam
 etenim, qui religionem habitu prætendunt, præpu-
 tia turpia, foeda, longaque nonnunquam succrescunt.
 Vnde

Hier. 4.
Gala. 5.
R
Hier. 2.
Ezech. 13
Thren. 2.
Deut. 32.
Eph. 5.
1. Reg. 3.
& 4.
Exo. 4.
Matt. 10.
S

**Vnde ad Hierusalem, per quam illi, qui in professio-
 ne religionis viuunt, præcipue significantur, a Do-
 mino dictum est. Quando natus es, in die ortus tui
 non est præcisus umbelicus tuus. Et iterum. Fornica-
 ta es super eis sicut non est factum neque futurum
 est. Et iterum. Vicisti sorores tuas Sodomam & Sa-
 mariam peccatis tuis sceleratiora agens ab eis. San-
 ctificata sunt enim a te. Et iterum de ipsa. Contem-
 psit iudicia mea, vt plus esset impia quam Gentes.
 Et iterum. Iustificauit animam suam præuaricatrix Iu-
 da. Huic simile est, quod Esaias ait. Erubescet Sidon,
 ait mare. Sed & publicanus ascendit in domum suā
 iustificatus a Phariseo. Quod enim sine graui mæro-
 re dicendum non est, illi, qui religionem Deo voue-
 runt, nonnunquam tanta vesania etiā in ipso religio-
 nis habitu constituti ad suum vomitum relabuntur,
 vt eorum comparatione seculares iusti videantur.
 Denique quæ nequitia peior nequitia pharisæorum?
 Quæ iræ, quæ rixæ, quæ dissensiones acerbiores, pe-
 riculosiores ijs, quæ hodie in congregationibus fra-
 trum diabolo concitante defæuiunt? Iam omnino
 delictum in quibusdam videtur esse, eo quod iudi-
 cia habent inter se. Timendum, ne regina Austri, quæ
 venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis,
 & ne viri Nininitæ, qui egerunt penitentiam in præ-
 dicatione Ionæ, surgant in iudicio cum generatione
 hac, & cōdemnent eam, quia dedit Deus eis locum
 penitentiae, & ipsi abutuntur eo in superbiam. Ti-
 mendum ne Tyro, & Sidoni, terræque Sodomorum
 remissius sit in die iudicij, quam istis, quia si tãtam
 diuinitatis ac diuinorum præceptorum cognitionē
 habuissent, quãtam isti, olim in cinere & cilitio pœ-
 nitentiam egissent. Nunc autem nequitia in habitaculis
 eorum in medio eorum. Quare non magis iniuriam
 accipiunt, non magis fraudem patiuntur? Sed
 exercent iudicia, non tantum inter se, vel apud reli-
 giosos, sed sicut Corinthij apud iniquos fideles, ita
 isti apud potestates seculares. Nec ista dicimus fra-
 tres, vt illos reprehēdamus, qui pro Deo & cū Deo
 vltionem zelo iustitiæ in congregationibus libere
 agunt, redduntque retributionem superbis: qui con-
 surgunt aduersus malignates, & stant aduersus ope-
 rantes iniquitatem: qui iubente Moyse amicis non
 parant in ore gladij, abscindentes idolatriam, qui
 cum Phinees fornicates trucidant, carnis puñtientes
 luxuriam, qui cum Samuele regem Amalech in fru-
 sta concidunt, omnem terrenam necantes concu-
 piscentiam. Sed sunt carnales quidam in ecclesia,
 quibus ista conueniunt, in quibus dum sua deside-
 ria pertinaciter perficere volunt, talia præputia faci-
 le succrescunt. Absint a nobis charissimi talia præpu-
 tia, qualia commemorauimus. Absint a nobis, vt si-
 mus in comestationibus & ebrietatibus, in cubili-
 bus & impudicijs, in contentione & æmulatione.
 Sunt præter alia eorum, qui in ordine viuunt, præ-
 putia prædictis minora, vt officialum aliquando ex-
 trinsecus ambulando vel equitatio superflua, clau-
 stralium intrinsecus excursus de claustris & discursus
 dissolutus, habitus & gestus vterque superbus,
 actio vel locutio inordinata, cogitatio siue affectio
 terrena. Videmus nanque multoties non solum se-
 niores ad negocia domus exire, sed & iuniores per**

vicos & plateas circuire. Videmus claustrales de
 claustris ex leuitate profligare, & omnes officinas
 priusquam redeant perlustrare, qui videntur facere
 velut vrsus ad stipitem ligatus, qui dum non potest
 longius gressum tendere, fatagit circa ipsum stipitem
 gyrate. Videmus multos ex his & illis paruas coro-
 nas, longas crines, longasque vestes affectare, & in
 ipsis eorum vestibus manicas vsque ad terram depē-
 dere, ipsos quidem pedibus velut homines ambula-
 re, sed brachijs velut aues uolare, scapulis impinge-
 re, digito loqui, oculis annuere, vultum in diuersa
 vertere, cachinnos crispere. Videmus etiam multos
 huiusmodi multa inordinata agere, leuia loqui, &
 non tantum leuia, sed & turpia & perniciofa. De co-
 gitationibus & affectionibus talium, quæ intrinse-
 cus latent, nihil scire possumus, nisi quantum tali-
 bus indicijs deprehendimus. Scriptum quippe est.
 Amictus hominis & ingressus eius & ritus dētium
 hæc enūciat de illo corporis. Tales omnes, quia nec
 frigidus, nec calidi videntur esse, timeant ne euoman-
 tur ex ore Dei. Omnia, quæ præputia sunt, quæ su-
 pradicta sunt, abscindenda sunt, proijcienda sunt,
 siue exterioris siue interioris hominis sunt. Sit autē
 perfecta nostra circumcisio, qualis decet viros Iuda,
 & habitatores Hierusalem: nō illius Iuda, cuius pec-
 catum scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino,
 sed illius, de quo Dominus dicit: Iuda rex meus.
 Nec illius Hierusalem, cuius umbelicus non est præ-
 cisus, sed illius, cuius os Domini nomen nouum no-
 minauit. Sit nostra circumcisio, vt omnis amaritudo,
 & ira, & indignatio, & blasphemia tollatur a
 nobis cum omni malitia, fornicatio & omnis im-
 munditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, si-
 cut decet sanctos. Sed ecce nos, qui magisterium cir-
 cuncisionis habemus, cultrumque circumcidendi tene-
 mus, dum intendimus facere circumcisionem, time-
 mus efficere occisionem. Nam infirmi fratres dum
 increpantur, tanto dolore nonnunquam vulneran-
 tur, vt de increpatione, de qua incrementum iustitiæ
 deberent accipere, eos contingat detrimentum subi-
 re. Nam calamus quassatus facile conteritur, lignum
 que fumigans leuiter extinguitur, & vas infirmum
 dum durius fricatur, cito frangitur, vasque leue par-
 uoque fundo dum impellitur, cito euertitur, & quod
 intus est, facile effunditur Nam.
Vas leue, vas vanum, vas futile, vas male sanum.
Effundit temere sibi, quæ commissæ fuere.
 Semper tamen debemus, vbi necesse est, increpare,
 quia omnia cooperantur in bonum ijs, qui secū-
 dum propositū vocati sunt sancti. Emūdemus nos
 inquam, & cum anno nouo renouemur spiritu
 mentis nostræ & induamus nouum hominem,
 qui secundum Deum creatus est in iustitia, &
 sanctitate veritatis. Renouemur in nouo homi-
 ne per nouam circumcisionem in hoc nouo an-
 no in hoc mundo, vt in ipso renouari mereamur
 in cælo. Quod nobis præstare dignetur Domi-
 nus noster Iesus Christus.

Pu'chrū 8
mile.
Eccl. 19.
Apo. 3.
Hier. 17.
Psal. 59.
Ezech. 16
Esa. 62.
Eph. 5.
V
Eph. 4.
De

De quibuslibet Apostolis. Ser. L.

24. 66.

Onam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad Gentes in mare, in Africam, Lydiam tenentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducet omnes fratres vestros de cunctis gentibus, donum Domino in equis, & in quadragis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum Hierusalem, dicit Dominus: quomodo si inferant filij Israel munus in vase mundo in domum Domini: & assumam ex eis in sacerdotes & leuitas, dicit Dominus. Loquitur Dominus Iudæis per prophetam in his verbis, declarans manifeste, quod ex illis, quos de genere eorum per gratiam redemptionis ad fidem vocaret, Apostolos eligeret, immo præeligeret, & quadam prærogatiua gratiæ cælestis insignitos ad Gentes mitteret, & electos ex ipsis eorum ministerio Iudæis in fide sociaret. Sic enim diuina prouidentia præordinauit, ut Iudæis Gentiles in fide iungeretur, ut esset vnus Deus & vna cultura, vnus pontifex & vna ecclesia, vna fides & vnum baptisma, vnus lapis angularis & domus vna, vnus paterfamilias & vna familia, vnus doctor & vna schola, vnus Imperator & vna respublica, vnus dux & vna militia, vnus testator & vna hæreditas, vnus agricola & vitis vna, vnus rex præceptor & vnus populus affecla, vnus pastor & vnum ouile. Ipsi autem sancti Apostoli in omnem terram ad prædicandum mittendi, exceptis illis bonis spiritalibus, quæ doctrinam Christi audiendo, eius miracula videndo, passionem, resurrectionem, apparitionem, ascensionemque intuendo percipere meruerunt, quibusdam alijs gratiæ cælestis donis siue singulariter siue excellenter præ cæteris mortalibus insigniti sunt, ut fuere primitiæ spiritus, scientia linguarum, & intelligentia secretorum cælestium, sicut quod beatus Ioannes intellexit, quod in principio erat verbum, gratia miraculorum & prodigiorum, potestas calcandi super virtutem malignorum spirituum, sapientia ad destruenda dogmata philosophorum. Vnde de apostolica dignitatis gloria beatus Paulus sic dicit. Secundum reuelationem notum factum est mihi sacramentum, quod alijs generationibus non est agnitus filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & prophetis scilicet nouis in spiritu: esse Gentes coheredes & corporales & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu. In his omnibus posuit Deus signum in Apostolis, ut essent Gentibus ministri & dispensatores euangelicæ prædicationis. Et mittam ex eis, inquit, ad gentes in mare, in Africam, in Lydiam tenentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad insulas longe. Sex sunt quæ ponit, & nominatim distinguit, videlicet mare, Africa, Lydia, Italia, Græcia, insulæ, ut plenitudinem Gentium per prædicationem apostolicam & euangelicam per vniuersum mundum propalendam perfecte in fidem christianam senarij perfectione significaret intraturam. Mare, quod primo, & insulæ, quas in ultimo loco

posuit, quod sibi sint positione locali vicina, simul & non separatim videntur exponenda. Mare, itaque, quod nunquam in eodem statu permanet, sed semper fluctuat, illos, qui per diuersorum culturam idolorum, vel per diuersa vitia fluctuabant, recte significat. Insulæ autem, quæ immobiles inter fluctus stant, illos, qui in fide veri Dei, bonaque conuersatione viuebant, apte figurant. Iob etenim velut insula erat, qui homo Gentilis homo sine lege inter incredulos inter peccatores recte credebat, sancte viuebat. Et de talibus Apostolus ait. Cum Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ sunt legis faciunt, eiusmodi legem habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis redente conscientia ipsorum, & inter se in uicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die cum iudicabit Dominus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. Vel certe insularum nomine ipsos Gentiles, qui in vnus alicuius simulacri adoratione, vel in vnus cui iussibet vitij delectatione perseuerabant, nec per diuersa fluctuabant, conuenienter intelligamus. In Africam, in Lydiam, in Italiam, in Græciam. Et de his quatuor regionibus est Lydia ad Orientem, Italia ad Occidentem, Græcia ad aquilonem, Africa ad meridiem. Recte igitur per istas quatuor, quatuor climata mundi designantur, & apostolica prædicatione per mundum vniuersum dilatanda figuratur. Aliter. Lydia, quæ est ad Orientem, vbi iubar solis primum effulget, significat astutiam. Italia, quæ est ad Occidentem, vbi solis claritas deficit, significat ignorantiam. Astutiam dico in malo, ignorantiam de bono. Et notandum, quod cum dixisset in Lydiam, addit tenentes sagittam. Lydi etenim sapientes sagittarij sunt. Filij quoque seculi huius in malo callidi sapientiores filijs lucis in generatione sua sunt. Quorum cor machinans malum est pharetra, arcus os eorum, & lingua, sermo sagitta, audientis assentatio praua, cordisque eius delectatio, plaga. Corruptum enim bonos mores colloquia mala. Græcia, quæ se ad Aquilonem extendit, vbi solis calor tepescit, frigidam cordis humani malitiam exprimit. Hinc est quod propheta Hieremias de Hierusalem ait. Sicut cisterna facit frigidam aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam. Africa, quæ est ad meridiem, vbi sol feruet, libidinem luxuriamque significat. Dominus itaque quasi ad omnia loca ista ad vocandos electos suos mittit, quando de vitijs, quæ per ea significari diximus, per prædicationem sanctam eos ad veritatis, iustitiæque viam educit. Alij ergo de mari, alij de insulis, alij de Lydiâ, alij de Italia, alij de Græcia, alij de Africa vocantur, quia alij de noxia vitiositatis fluctuatione, alij de pertinaci stabilitate, alij de calliditate seculi præsentis, alij de cecitate mentis, alij de malitia, alij de luxuria per gratiam Dei conuersi iustificantur. Mittam inquit ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus. Hinc est illud. Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt. Iesus enim mortuus est pro Gente: & non solum, scilicet pro gente Iudeorum, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, idest prædestinatos ex Gentibus ad vitam

Mare.

Insulæ.

Rom. 2.

Z

Lydia.

Italia.

Luc. 16.

1. Cor. 15 Græcia.

Hier. 6.

Africa.

A

Esa. 66.

vt sequentia.

In equis.

In quadrigis.

In lecticis.

In mulis.

In carrucis.

Mons.

Sacerdotes & leuitæ.

vitam æternam congregaret in vnum, idest in vnitatem dei cum electis Iudæis. Et adducet fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino. Fratres vestros semper prædestinatione, tunc etiam fido; interim autem inimicos cultura idololatriæ. Donum Domino. Apostoli quippe Gentium animas, quas suis prædicationibus acquirunt, Domino velut fructum laborum suorum obtulerunt. In equis, & in quadrigis & in lecticis, & in mulis, & in carrucis. Equus animal est doctum freno, aptum bello, velox pedibus, vtile ac necessarium oneribus portandis siue trahendis. In eo itaque, quod infrenatur, viatorum significat cohibitionem, in eo quod aptum est bello, dæmonum subactionem, in eo quod velox pedibus expeditionem boni operis, in eo quod onera trahit vel portat, obedientiam ac tolerantiam cuiuslibet fructuosi laboris. Quadrigæ propter quatuor rotas, quatuor euangeliorum completionem, vel quatuor principalium virtutum, idest prudentiæ, fortitudinis, iustitiæ, temperantiæ, exercitationem figurant. Lectica quoddam genus dicitur esse vehiculi, in quo, qui portatur, velut in lecto quiescit. Vnde & apte contemplationis internæ quietem designat. Mulus infœcundum est animal, & ideo continentiam illorum, qui se castrauerunt propter regnum celorum, exprimit. Carruca duas habet rotas, & per hoc sapientiam & doctrinam significat. Qui ergo vitia sua fortiter refrænant, qui dæmones potenter superant, qui bona opera non segniter exhibent, qui iniunctos sibi labores obedienter sustinent, adducuntur in equis. Qui præcepta quatuor euangeliorum opere complent, qui quatuor principales virtutes viriliter exercent, adducuntur in quadrigis. Qui actiue vitæ negocia relinquunt, & in diuinæ contemplationis pace quiescunt, adducuntur in lecticis. Qui spiritibus illecebris carnalibus, nuptijsque postpositis, munditiamque diligunt castitatis, adducuntur in mulis. Qui studio sapientiæ vacant, qui verbo doctrinæ inuigilant, adducuntur in carrucis. Ad montem sanctum meum Hierusalem. Mons sanctus Christus, Hierusalem ecclesia. Hierusalem super montem edificata ecclesia super Christum fundata. Quomodo si inferat filij Israel munus in vase mundo in domum Domini. Munus dilectio maxime intelligitur, sine qua cetera apud Deum vitam non merentur. Vas mundum cor mundum, corpus mundum, opus mundum. Et assumam ex eis sacerdotes & leuitas. Hoc clarissimi specialiter ad nos pertinet, qui officio sacerdotali & leuitico in Domo Dei fungimur, & in consecratione dominici corporis & sanguinis altari ministramus. Hæc est enim nostra dignitas salutaris & præclara, si tamen eam condigne pro vitibus humanæ fragilitatis seruiendo conseruemus. De huius dignitatis ac ministerij sublimitate beatus Gregorius, in lib. dialogorum sic scribens. Quis (inquit) fidelium dubium habere possit in ipsa imanolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, tum misimari sociari, terrena cælestibus iungi, vnumque ex visibilibus & inuisibilibus fieri? Sed necesse est, ut cum hoc agimus nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus. Quia qui passionis dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo vera pro nobis hostia erit, cum nosmetipsos hostiam fecerimus. Ex his verbis fratres perpendere possumus, quæ

les in nostro ministerio esse debeamus. Sed ut idem ministerium cum maiori adhuc reuerentia agatis, re vobis recentem scribimus, quam abbate nostro nobis narrante, & scribente certissime scimus. Ait itaque, Presbyter quidam in Senonensi prouincia baptismalis ecclesiæ curam gerens parochialia ministrabat. Hic in desideria carnis pronus membra, quæ sacramentorum debebat visibus, femineo pollæbat tactu. Turpes & illicitos amplexus sacris præponebat studijs, & continentiam, quam promiserat voto, non seruabat officio. Vnam præ cæteris mulierculam frequentare consueuerat, cuius immundo contubernio corruerat intus conscientiam, foris famam. Iam consueuerat in foribus suis, & tamen nequitia erat, quæ non sinebat eum esse senem. Hæc sæpe numero post facta & illicita commercia turpitudinis sue, cum imprudenter & impudenter accederet ad sacramenta dñica, mirabilis ac miserabilis occurrebat visio qua vel corripetur immerito, vel arceretur indignus. Videbat in ipso calice quasi venenosi bufonis imago reptansque; per sacri liquoris latices, & horrore sui aspectus miseram fornicatoris presbyteri conscientiam flagellabat. Tanquam veris indicijs & oculata fide clamabat ei Apostolus. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Sumebat tamen timens, & inter hæc supplicia proficiebat sacrificia. Id sibi plus quam centies accidisse archiepiscopo suo confessus est, & non nisi post noctem, qua membra Christi fecerat membra meretricis. Compunctus tandem, & patientiæ Dei, quæ eum ad penitentiam adducebat, memor, coram archiepiscopo suo cum magna lachrymarum effusione prostratus, rem ex ordine refert, pristinam immunditiam suam profiteretur, & abdicat, modum correptionis suæ per ea, quæ supra diximus, exponit cura parochialia renuntiat, & ordinem Cisterciensium in monasterio suscipiens dignos (ut credo) penitentiam fructus agit. Aderam ego vbi soli archiepiscopo solus ille quod dicta sunt exposuit, & in timore dedi laudem Deo, quod vocat ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt. Talibus dictis viam nostram discutiamus: & vitam in regionibus prædictorum vitiorum, vel vehiculis virtutum, aut in ordine sacerdotum ac leuitarum sumus consideremus. Si in malo sumus, a malo declinemus: si in bono, de bono in melius proficere studeamus, ut meritis & precibus Apostolorum, quorum hodie sollempnia celebramus adiuti, ad eorum gaudia peruenire mereamur. Quod nobis & ceter.

In septuagesima. Sermo. L. I.

Vper flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Cives fuimus Hierusalem, & facti sumus ciues Babylonis. Hierusalem paradisus, Babylon mundus. Translati sumus in primo parente, in quo peccauimus, de Hierusalem in Babylonem, de paradiso in mundum, de patria in exilium, de iubilo in luctum, de requie in labore, de gaudio in mœrorē, de libertate in seruitutē, de gloria in ignominiam, de voluptate in ærumnam, de felicitate in miseriam, de delicijs in esuriam, de integritatem in corruptionem, de vitam in mortem. M. Hug. à S. Vict. Tom. ij. li. rem.

Notamium.

Eccl.

1. Cor.

Cor. 11.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

Rem 4.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

D. 1. 36.

16. Merito igitur sedemus, merito fleamus super flumina Babylonis. Flumina Babylonis decursus nostrę corruptionis, decursus nostrę mortalitatis. Merito sedemus, merito fleamus, dum recordamur Sion, dum diuinę contemplationis, quam in Adam peccante perdidimus, reminiscimur. Merito sedemus, merito fleamus, eo qđ canticum Dñi iucundum ac perfectum illud. s. merum ac verum alleluia, quod Adā adhuc innocens ore mundissimo cātabat, & quod ipso peccante amissimus, in terra aliena digne cantare non valemus. Non. n. est speciosa laus in ore pctōris. Quis enim omnium nostrum, immo quis mortaliū quantūlibet iustus sit illius innocentię, quam ante pctm̄ habuit, se comparare p̄sumat? Scriptura nāq; teste in multis offendimus omnes, & quali p̄anus menstruatę vniuersę iustitię nostrę. Et infans vnus diei non est sine pctō super terrā. Et non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens. Inquantū ergo pctōres sumus, intm̄ minus digni illo, qui tm̄ iustus, nō etiam vel in minimo pctōr extitit, canticum Dñi cātamus. Sedeamus igitur & fleamus. Sedeamus nos humiliādo, fleamus de nostro exilio dolendo. Sedeamus, qđ vanum est nobis, qui manducamus panem doloris, ante lucem surgere. Qñ ergo surgemus? Cum dederit Deus dilectis suis somnum, & manifestata fuerit hęreditas Dñi filij merces fructus ventris, ventris. s. ecclesię filios suos per multas nunc tribulationes patientis. De hac sessione & resurrectione B. Petrus sic ait. Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis. Fleamus quoque, vt postea rideamus, quia secundum Salomonem: Tēpus est flendi, & tempus ridendi. Tempus flendi in mundo, tempus ridēdi in cęlo. Cum enim Dominus cōuerterit captiuitatem nostram, implebitur gaudio os nostrum, & erimus facti lætantes, quia cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, intrabimus supernam Hierusalem, quę est mater omnium nostrum alleluia cātantes, & gaudentes. Sane septuagesimę tempus, qđ nunc ingredimur, totū tempus seculi pręsentis, qđ septem diebus voluitur, significat, in quo nostrę corruptibilitatis & mortalitatis ærumna detinemur. Vñ congrue nunc ob significandam miseriam gemitusque nostros, quibus in hac vita preminur, intermitimus alleluia, & Gloria in excelsis Deo, quę sunt cęlica & angelica cantica, & cantamus longos tractus, qui significat lōgos labores & dolores vitę p̄sentis. Alleluia nāq; cęleste caticum esse Ioannes in Apocalypsi testatur, ubi dicit. Audiui vocē tubarū multarū in cęlo dicentium Alleluia, Gloria in excelsis Deo, Canticū angelorū esse fideiū nullus ignorat. Septuagesima vero computatur fm̄ inscriptionem sacramētarij & antiphonarij nouem hebdomadibus ante pascha Dñi, & finitur post pascha Dñi in septima die. i. sabbato. Die dominica, qua canitur, Circumderūt me gemitus mortis, habet initium, & in septima die paschalis hebdomadę. i. in sabbato habet finem. Habemus autem formam & exemplū institutionis & obseruationis huius sanctę, annos septuaginta, quibus antiquus populus Dei suis peccatis exigentibus in Babylonem ductus in seruitute fuit, super flumina Babylonis sedit & fleuit, dum recordaretur Sion.

Dictator itaq; septuagesimę septuaginta dies istos annis septuaginta conformauit, vt & nos sedeamus in his diebus & lugeamus, quia priori populo in quibusdam peccatis communicamus. Illi tamē, quia serui erant, afflictionem inuiti sustinuerūt, nos autem, quia liberi sumus, voluntariam afflictionem sustinemus. Septuagenarius vero numerus non solum his diebus abstinendum nobis & lugendum significat, verum & omni tempore vitę nostrę, quod septē diebus voluitur, & quo a cęlesti Hierusalem peregrinamur, nos in p̄nitentia & luctu esse debere, & maxime si in criminalia post baptismum lapsi sumus, demōstrat. Porro in propheta Zacharia legimus, qđ imminente tempore, quo captiuitas populi Dei solueda erat, angelus, qui in propheta ipso loquebatur, Dominum deprecatus dixerat: Domine exercituum vsquequo tu non miseraberis Hierusalem, & vrbū Iuda, quibus iratus es? Iste septuagesimus annus est. Et respondet Dominus angelo verba bona & consolatoria. Et nos charissimi habemus verba bona, verba consolatoria, resurrectionem. s. primam, per quę expectamus secundam. Habemus iustificationē, per quam speramus immortalitatem. Ista duo, quorum vnum habemus in re, alterum in spe, declarat Apostolus, vbi dixit. Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est pp̄ peccatum. Spiritus vero viuuit propter iustificationem. Quod si spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantē sp̄m̄ eius in vobis. Resurgimus, nūc cathęcumini quidem per gratiā baptismi, & nos per p̄nitentiā, resurgim⁹ in quā nūc ad iustitiā, in die vero iudicij resurgemus ad gloriā. Primā resurrectionem. hęc significat nobis alleluia, quod in sex paschalibus ferijs ad missā quōtidie cantamus. Vtrāq; simul nobis exprimūt duo alleluia, qđ in sabbato paschalis hebdomadę concinimus, quod videlicet sabbatū cōplētōnē n̄rę septuagesimę. i. totius tēporalitatis nostrę figurat. Nunc. n. quasi vnū simplex alleluia canimus, quia adhuc solā fruimur iustificatione, sed tūc duplex alleluia cōcinemus, dū fruimur & immortalitate. Sex autē dies paschales in populo antiquo significāt de Babylone reuersionē in Hierlm̄, sabbatū autē peruētiōnē, in nobis vero senariū bonorū operū, quo tēdere debemus ad supernā beatitudinē. Porro sabbatū eiusdē ingressiōnē. Vel certe per vnū alā, qđ in sex ferijs paschalibus quōtidie cātamus, possumus intelligere sētōrū stolā primā: p̄ duplex alā, qđ in sabbato canimus, possumus intelligere primā pariter & secundā. Habem⁹ itaq; verba bona, verba cōsolatoria. Bonū est qđ habem⁹; melius qđ expectamus. Ex parte. n. cognoscimus, & ex parte p̄phetam⁹. Cū autē uenerit qđ perfectū est, euacuabit qđ ex parte est. Videmus nūc p̄ speculū i enigmatē, tūc autē facie ad faciē. Nūc cognosco ex parte, tūc at cognoscā sicut & cognitus sum. Excepto itaq; qđ his verbis bonis & cōsolatorijs semp̄ in Dño gaudere debem⁹, qđ diu viuim⁹ semp̄ est nobis sedēdū, sē p̄ hēdū, Siō recordādū, ad Hierusalē supernā suspirādū, & cū Psalmista dicēdū: Si oblitus fuero tui Hierusalē &c. Quādiu. n. viuim⁹, exules, captiui, pegrini sumus. Miseri ergo si sumus, & lugeam⁹ & plorem⁹. Ritus

Zacha. 1.

Roma. 8.

H

1. Cor. 13

Psal. 136.

Ecl. 7. Prou. 14.

Luc. 6.

K Psal. 136.

Psal. 111.

sus noster in luctum conuertatur, & gaudium in merorem. Memores simus semper illius sententię Salomonis, qua dicitur. Melius est ire ad domum luctus, qđ ad domum conuiuij. Et item. Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat. Sed proh dolor ad tantum detrimentum est deuolutus rigor ordinis, & lapsa censura disciplinę, religionis honestas, grauitas maturitatis, & modestia sanctitatis redacta, vt apud plurimos ij, qui abhorrent proferre faceta verba vel risum mouentia, vel qui nolunt crispere cachinnum, hypocritę iudicentur, & quia nō rident, derideantur. Verum apud eos quisquis in semetipso resolutus, risu, ioco semetipsum effundit: is facetus, curialis, ac boni solatiij frater nominatur. Sed nunquid Christum risum in orbem attulisse vel risisse vsipiam legimus? Absit. Sed contristatum & plorasse comperimus. Vnde & ait. Vē vobis qui ridetis, quoniam plorabit. Eligamus ergo charissimi nobis flere, vt postea rideamus, & contristari, vt lætemur. Quia. n. risum ineptę lætitię penitus exhorere debemus, edocet nos perfecte paucis verbis quidā sanctorum patrum, qui dum quendam fratrem ridere vidisset, ait illi. Coram cęlo & terra Deo rationē totius vitę nostrę reddituri sumus, & tu rides? Nos itaque fratres, qui sanctitatem non solo verbo, verū & tonsura, vesteq; profitemur, nos inquam omitamus vocem inutilis gaudij, vanęq; lætitię, & renuntiantes verbis nugatorijs, risibus, iocis, mollitiei vitiorū, asperitatem virtutum præferamus, quia per amaritudinem & asperitatem virtutum & bonorum operum perueniemus ad regna cęlorum. Si. n. feminemus in lachrymis, in gaudio metemus. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus dominus noster.

Item in septuagesima. Sermo. LII.

K Vper flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Hostis antiquus charissimi, qui sua calliditate de paradiso primos parentes nostros eiecit, & miserię vitę pręsentis obnoxios reddidit, ipse nobis in spirituali Hierusalem. i. in visione supernę pacis constitutis incessanter insidiatur, vt de eius nos amœnitatis gaudijs extrahat, & in Babylonem. i. confusionem vitiorum abductos, suę seruituti subijciat. Hierusalem. n. congrue vitam significat spiritalem, Babylon vitam carnalem, Nabuchodonosor diabolū, captiuitas peccatum. Habent autē viri spiritales in spirituali Hierusalem conuersantes spiritales domos diuersas, & in ipfis diuersas spiritales diuitias. Habent domos per bonam conuersationē. Domus. n. apte significant cōuersationē, quia in ipsis conuersamur. Domus minores significāt bonę cōuersationis inchoationē, maiores eiusdē conuersationis perfectionē, maximę cōsumationē. Domus autē spiritualis conuersationis bene fundata est sup̄ firmā petrā per fidē, alta est per sp̄, lata per charitatē, longa per futurorū bonorū longanimitē expectationē. Domus ista spiritualis iusti, & maxime p̄fecti viri plena est bonis & donis, sicut scriptū est. Gloria & diuitię in domo eius, & iustitia eius manet &c. Et sapiētia, cum qua iustus inhabitat, quo

dam loco dicit. Mecum sunt diuitię & gloria: opes & supernę, & iustitia. Habet itaq; iustus perfectus habitator Hierusalem. i. spiritualis, habet inquam in domo conuersationis suę aurum sapientię, argentum eloquentię, frumentum doctrinę, vinum sanctę lætitię, oleum misericordię, lapides pretiosos per fulgorem virtutum, ornāmēta diuersarum vestium per exhibitionem bonorū operū. Vasorum quoq; diuersa genera, omne vas paruulum a vasis craterarū vsque ad omne vas musicorū. Per crateras, quibus vinnū quod lætificat cor hominis propinatur, recte designatur gratia conferendę cōsolationis, per vasa musica gratia diuinę laudationis. Habet deniq; & aromata multa, p̄ quę figuratur gratia bonę opinionis. Sed his omnibus diuitijs explanandis propterea nō immoramur, quia sciētibus legem loquimur, & res hmōi in alijs sermonibus sępius quid mystice significent exposuimus. Igitur his ita compositis. i. iustis in pulchritudine pacis, & in requie opulenta constitutis, malignus adest cum exercitu demonum tentatium, ac vitiorum blandientium, & vrbem sanctam acriter impugnat, & in quibusdā sapius expugnat, & subuerlis domibus bonę conuersationis eorū bonis spiritualibus eos priuat & captiuat. Qui si prudenter ac viriliter caput hostis antiqui. i. initium tentationis calcarent, non superarentur, sed superaret, nec esset illis pugna tentationis ad culpam, sed ad coronā. Vnde & Iacobus dicit. Beatus vir, qui suffert tētationem, qm̄ cum probatus fuerit, accipiet coronam vitę, quam repromisit Deus diligentibus se. Et in p̄cedentibus. Omne gaudium exitimate fratres, cum in varias tentationes incideritis, scientes qđ probatio fidei vestrę patientiam operatur, Patientia autē perfectū opus habeat, vt sitis perfecti & integri in nullo deficientes. Iustus etenim, qui se cognoscit cum Apostolo misericordiam Dei consecutū, & in tentationibus & aduersis lætatur & bñdicit Deū in omni tpe, & scit qm̄. Qui persenerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Et gloriatur in labore & dolore, & cū Psalmista dicit. Tribulationē & miseriam inueni, & nomen Dñi inuocabo. Vt quō alius inuocat Deū, sic sanctus vir & bellator inuictus ad exercendū se & probandū tribulationem & miseriam venire desideret. Quod intelligens Psalmista dixit Dño. Proba me dñe, & tēta me: vre renes meos & cor meum. Nō igitur obesse, sed prodesse videtur tētatio, nisi admittatur delectatio. Quasi delectatio admittit, nisi citius repellatur, quasi iā accepto vulnere fortitudo militis Christi debilitatur, & quasi i exitu suę ciuitatis stat, vt se hosti de foris impugnātī & iaculātī deuictus reddat. Qđ si cōsentit, iā se reddit, & solo cōsensu pctm̄ perpetravit. Sicut scriptū est. In corde iniquitates operamini in terra. Volūcas. n. pro facto cōputat, & nō est a Deo pax hoibus, nisi hoibus bonę volūtatis. Prima ergo vř esse i hac trāsmigratione delectatio, scđa delibatio, tertia operatio, quarta cōsuetudo. Quib. quatuor iter cōficiť totius miserę trāsmigrationis vsq; in vrbē detestandę cōfusionis. Per hęc. n. quatuor humana mēs a supernę visionis pacis tm̄ nonnunq; alienatur, vt vniuersitate septē principiū vitiorum polluta & obuoluta, quasi sub septuagenario numero annorū i cōfusione captiua teneat. Et miserabilis qđ est i no

Prou. 8. t' superbg.

Esa. 22.

Craterz.

Vasa musca.

M

Iacobi. 10.

Ibidem.

Matt. 10.

Psal. 114.

Psal. 25. N

Psal. 57.

Luc. 2.

his septuagenarius, idest vniuersitatis presentiu laborum, sed multo miserabilior est, & omnino detestabilior est septuagenarius iste, idest vniuersitas vitiou. Per illu sumus miseri, per istu etiā iniqui. Deniq; diuina dispēlante gratia talis etiā anima postq̄ vniuersis vitijs est scēdata, vniuersoru demonū ludibriū facta, verbo vice munita cōualefcit, cōsurgit, super flumina Babylonis, idest fluxū suā vitiolitaris sedet & deslet q̄ amisit gratiā, q̄ cōmisit culpā & p̄cepto Christi regis potētissimi cōputrescit iugū a facie olei, soluitur captiuitas, donatur libertas per cōpunctionem, cōfessionem, & satisfactionem Hierusalem reditur. Honestā conuersationis domus ex lapidibus & lignis virtutum & bonorū operum reedificatur, & spiritalibus bonis anima redempta a Domino mirabiliter locupletatur, & sūt nouissima eius plura prioribus. Benedicitq̄ Dominus nouissimis eius, magis quā primis. Pro eo nāque quod fuit derelicta & odio habita, ponitur in superbiam saeculorum, gaudium in generatione & generationem. Gaudium & latitiam tenet, fugit dolor & gemitus, pro confusione eius duplici & rubore: Laudant patrem eorum. Et fit gaudium angelis Dei in caelo super vno peccatore p̄nitentiā agente, plus quā super nonagintanouem iustis, qui non indigent p̄nitentiā. Inuenio nimirum filio, qui perierat, pater lætatur, & prolata stola prima datur annulus in manu eius, & calciamēta in pedibus, & occiso vitulo saginato conuiuū celebratur. Symphonia & chorus foris auditur, & est deinceps in voce exultationis & confessionis sonus epulantis. Nūc ergo charissimi vbi simus attendamus, & si extra Hierusalem sumus, ad eam quā primū reuertamur. Si vero nos in ipsa consistere cernimus, quod habemus teneamus, vt de ipsa, in qua nunc viuimus, ad supernā transire mereamur. Quod nobis p̄stare dignetur Iesus Christus Dñs nr̄, qui est Deus bñdictus in sac.

De confessione faciēda, & votis reddendis.

Sermo. LIII.

Pecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiatis pacem. Celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua, quia non adijciet vltra, vt transeat in te Belial, vniuersus interijt. Legitur in lib. Paralipomenon quod Sennacherib oblidente Hierusalem primo mense non potuit pascha fieri, sed cęso exercitu & annuntiata morte Sennacherib, mēse secundo pascha celebratum est. Vnde Propheta Nahum populum Dei alloquens consolando dicit. Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem &c. Quasi diceret. O Iuda ne sis sollicitus, occiso enim hoste tuo in templo Dei sui venit tibi nuntius transcurrens montes, & quasi de specula nūtiāns tibi mortuo Sennacherib vrbe liberatā. Celebra ergo Iuda festiuitates tuas, & vota q̄ pollicitus es, redde Deo p̄ nece inimici, quia Belial, i. p̄uaticator nō trāsbīt in te, quia totus interijt. Exercitus, rex, & imperiū Assyriorū penitus cōciderūt. Ita fratres charissimi verba p̄phetica s̄m hoc, qd dictū est ad historiā pertinētia firma fide sunt credēda, omni deuotione cōplectēda. Verū nos, qui nō secundū

literā sed s̄m spiritū militamus, ea, quæ sunt literæ relinquamus, & quæ in eis spiritalis intelligentiæ lateant, ad nostrā ædificationem requiramus. Possumus itaque cōgrue per Sennacherib intelligere diabolū, per exercitū eius vniuersitatem demonum & prauorū hominū, per Hierusalem ciuitatem sanctā vniuersalem ecclesiā, per obsidionē tētationem vel persecutionē, per regis & exercitus eius interfectionē spiritaliū hostium subuersionē, per montes virtutes, per nuntium doctores, per populum Iudai cum populum fidelīū, per pacē diuinitus collatam quietem internā, per celebrationē paschę vel cuiuslibet festiuitatis, honestatem sanctæ conuersationis, & exhibitionem boni operis. Sed nunc per singula recurrentes latius singula describamus. Sennacherib rex significat diabolū. Ipse est enim rex super omnes filios superbiæ, & rector tenebrarum harū, idest spiritaliū nequitiarū in celestibus. Hierusalē, quæ est ciuitas sancta, & visio pacis interpretatur, sanctam ecclesiā recte figurat, quę vt ciuitas edificatur & internæ, supnę, eternęq; pacis gaudia sublimiter contēplatur. Sennacherib ergo cum suo exercitu vrbe Hierusalem cingit & oppugnat, dum hostis antiquus sanctā ecclesiā cū suis cōplicitibus demonibus vel reprobis hoibus p̄ tētationes & p̄secutiones angit & fatigat. Sed per supernam gratiā velut amisso exercitu fugit & occiditur, dum eius conatus vniuersus annihilatur. Montes in sacra scriptura virtutes exprimere possunt, quæ nos a terrenis eleuatos ad celestia erigunt. Vnus mons est prudentia, vnus mons est fortitudo, vnus mōs est iustitia, vnus mōs est temperatiā. Vel certe secundum euangelicam descriptionem vnus mons est humilitas, vnus mons est mansuetudo, vnus mons est mētis cōpunctio, vnus mōs est desiderīū iustitiæ, vnus mōs est misericordia, vnus mōs est cordis mūditiā, vnus mons pax mētis interna. Nūtiū vel euāgelista pacis vniuersalis ordo p̄dicatorū est. Nūtiū iste p̄phetarū est numerus, Apostolorū chorus, exercitus martyrū, cętus cōfessorū. Pedes istius nūcij sunt principaliter intellectus & affectus. Per intellectū si bñ ponit, error vitatur. Per affectū corruptio cauet. Intellectus p̄cedit & icedit p̄ cognitionē veritatis, affectus p̄ amorē virtutis. De istis mōtibus, & istis nūcij pedibus, sup ipsos mōtes mūdissime gradiētis Esaias sic refert dicēs. Quā pulchri sup mōtes pedes euāgelizatis & p̄dicatis pacē, annūtiatis bonū, p̄dicantis salutem, dicentis. Sion regnabit Deus tuus. Regnabit Deus tuus, non Sennacherib, non diabolus. Per populum Iudaicum intelligimus populū fidelium Deū cōfiteētīū. Iudas enim cōfitemens interpretatur. Populus ergo ille per Iudā bene intelligitur, qui Deū nō tātū labijs, sed & ope & veritate cōfiteatur. Qui at labijs Deū honorāt, sed cor eorū lōge est ab eo: Et dū cōfiteatur se nosse Deum, factis negant eum: sēmen sunt Chanaam & non Iuda.

R Sennacherib &c.

S Montes.

Esa. 52.

Mar. 7.

Tit. 1. Confessio duplex.

Psal. 31.

Confessio alia criminis, alia laudis. Sanē q̄ sit perniciosum, q̄ periculosum homini p̄ctōri p̄ctā sua celare, & q̄ sit fructuosum, immo necessariū ea cōfiteri multis auctoritatib. in sacra pagina declarat. Vñ est illud in psalmo. Quā tacui inueterauerunt ossa meā, dū c. t. die. Die ac nocte grauata sup me manus tua, cōuersus sum in ærūna mea, dū cōfigitur spina. Hoc pertinet

Ibidem. pertinet ad perniciem taciturnitatis. Delictum meū cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Dño, & tu remisisti impietate peccati mei. Hoc pertinet ad vtilitatem confessionis. Et Salomon in prouerbijs dicit. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui aut cōfessus fuerit, & dereliquit ea, misericordiam consequetur. Quod dicit, qui abscondit scelera sua, non dirigitur: demonstrat perniciem taciturnitatis, quod aut addit, qui confessus fuerit &c. vtilitatem confessionis. Quam vtilitatem etiam in nouo testamento beatus Iacobus ostendit dicens. Cōfitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini. Antiqua quoq; lex cōfiteri iubet, & hoies ad sacerdotes mittit, vt cōfiteantur peccata sua vt indulgentiam accipiant. Si ergo tunc p̄uaticatio oblatione & cōfessione debebatur, qñ adhuc vmbra fuit, & confessio criminis penam potius timere debuit, q̄ misericordiā expectare, quanto magis nunc sub gratia faciēda est confessio, quando non tam p̄na timenda est, q̄ venia speranda? Beatus deniq; Augustinus cōfessionem peccatori prorsus necessariam esse testatur dicens. Non potest quis iustificari a p̄ctō, nisi confessus fuerit ante p̄ctm. Item Beda in epistolā Iacobi. Sine confessione, inquit, nequeūt p̄ctā dimitti. Talibus & tantis auctoritatibus erudimur charissimi non solum vtilem, sed & necessariam esse peccatori confessionem. Quod si forte peccator vere peniteat, sed intercurrentis necessitatis articulo ad confessionem venire nō possit, firmiter est credendum, q̄ in eo summus sacerdos complet quod mortalis non potuit, & apud Deū iam factum constat, quod homo quidem vere voluit, sed non valuit adimplere, quia confessionem non contemptus exclusit, sed impediuit necessitas. Quacunq; n. hora ingemuerit peccator saluus erit. Et Psal. ait. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meā Dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et leprosi dum irent sacerdotibus se ostendere mundati sunt. Tunc enim salus peccatoris incipit, quando veraciter pro delictis suis ingemiscit. Quę tamen salus tunc perficitur, quādo id vnde ingemuit ore confitetur. Quę salutis perfectio & si, vt dictum est, necessitatis articulo impediatur, per summum tamen sacerdotem, cui omnia possibilia sunt, adimpletur. In faciēda autem confessione talis discretio esse debet, vt quotidiana leuiāq; peccata alterutrum coequalibus confiteamur, vt orationibus pro inuicem factis saluemur. Porro grauioris lepræ immunditiam sacerdoti, i. nostro summo p̄lato, sabbati pandere debemus, vt ad eius arbitrium iustificari curemus. Est enim quædā communis in ecclesia confessio & p̄nitentiā, quam quotidie ad inuicem facimus, in qua oratione insula pro inuicē pro quotidianis & leuib. peccatis indulgentiam & remissionem consequimur. Grauioris autem culpæ reatū singulari confessione sacerdoti aperimus, & secundum eius consiliū munere satisfactionis oblatione indulgentiam peccati obtinemus. Sunt autem quędam, quæ leuissima putarentur peccata, nisi in scripturis demonstrarentur opinione grauiora. Quis, n. dicentem fratri suo fatue reum gehennę putaret, nisi veritas hoc diceret? Cui tñ vulneri subiecit conti

Iacob. 5.

Psal. 31.

Luc. 17.

V Cōfiteendi forma.

X Peccata ignorabilia. Matt. 5.

nuo medicinam p̄ceptū fraternæ reconciliationis dicens. Si offers munus tuum ante altare, & recordatus fueris, quia frater tuus aliquid habet aduersum te, relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius recōciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Aut quis existimaret q̄ magnum peccatum sit dies obseruare, & menses, & annos, sicut obseruant qui certis diebus, siue mensibus, siue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare eo q̄ secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infauista existimant tempora, nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait. Timeo vobis, ne forte sine causa laborauerim in vobis. Sunt & alia quædam peccata, quæ quibusdam nulla videntur, nisi sacre scripturę testimonijs declararentur. Hominem enim miseri suæ coniugi non filiorum procreandorum causa, sed carnalis solum voluptatis atque libidinis possēt putari non esse peccatum, nisi Apostolus de hoc officio loquens, Nolite fraudari inuicem, nisi forte ad tempus ex consensu, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram, adiunxisset. Hoc autem dico secundum indulgentiam, nō secundum imperium. Quis enim negat esse peccatum, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fateatur? Possēt etiam putari nō esse peccatum, si frater cum fratre nō extra ecclesiam, sed intra, nec apud iniquos, quos Apostolus terribiliter reprehēdit, sed apud fideles de negotio suo cōtenderet dicens, se iniquitatem pati, quam a se vellet iudicium sententia remoueri: possēt inquam hoc putari non esse peccatum, nisi Apostolus adiungens diceret. Iam omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Et ne quis sibi blandiens iustumque negotium se habere dicens, se vellet super hoc excusare, occurrat cōtinuo talibus cogitationibus dicens. Quare nō magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Dicit autem Dominus in euangelio. Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecū contendere, dimitte illi & palliū. Et alio loco. Qui abstulerit tua, noli repetere. Prohibuit itaq; suos de negocijs secularib. habere iudiciū cū alijs, & ex hac doctrina dicit Apostolus esse delictū inter cōtēdentes. Tñ cū fieri linat in ecclesia inter fratres fratribus iudicātib. extra ecclesiā vero terribiliter vetet, manifestū est, q̄ s̄m veniā cōcedatur infirmis. Hoc ē in firmis cōcedi posse innuit, vbi superius p̄ increpationē dixit. Sic nō est inter vos sapiēs quisq; qui possit iudicare inter fratres suos, sed frater cū fratre iudicio cōtēdit, & hoc apud infideles? Propter hæc & hmoi p̄ctā & alia licet his minora, q̄ sūt, verborū & cogitationū offensionibus, Apostolo Iacobo cōfiteēte & dicēte. In multis, n. offendim⁹ oēs: oportet vt quotidie crebroq; oremus Dñm, & dicamus. Dimitte nobis debita nr̄a &c. nec ī eo, qd sequitur, mētiamur. Sicut & nos dimittimus debitorib. nr̄is. Quę ergo sint leuia, q̄ grauiā p̄ctā nō humano, sed diuino p̄sada sūt iudicio. De diligētia vero cōfessionis Beatus Aug. sic scribit dicēs. Cōsideret p̄ctōr qualitātē criminis in loco, in tēpore, in perseuerantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitijs multiplici executione. Oportet enim p̄nitere forni-

Gala. 4.

1. Cor. 7.

1. Cor. 6.

Matt. 5.

Luc. 6.

1. Cor. 6.

Iacob. 3.

Matt. 6.

Y Cōfiteēdi diligētia.

antem secundum excellentiam sui status, vel officij, vel secundum modum meretricis & modum operis sui, & qualiter turpitudinem egit, si in loco sacro, si in tempore orationi constituto, vt sunt festiuitates, & tempora ieiunij. Consideret quantum perseuerabit, & desinat quod tam perseueranter peccauit, & in tanta perseuerantia quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non solum non vincuntur, sed vltro se peccato offerunt, nec expectant tentionem, sed pueniunt voluptate. & pertractet se quam multiplici actione vitij delectabiliter peccauit. Omnis ista varietas confitenda est & desinenda, vt cum cognouerit quod peccatum est, cito inueniat Deum propitium. In cognoscendo peccati augmentum inueniat cuius gratia fuerit, cuius sapientia, & ordinis. Immoret in singulis istis, & sentiat modum criminis purgans lachrymis omnem qualitatem vitij. Desinat virtutem, quam interim caruit. Dolendum est, enim non solum, quod peccauit, sed etiam quod se virtute priuauit. Desinat etiam, quonia offendens in vno factus sit omnium reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim peccator quisque sit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adama plus peccauit, quia omni bono abundauit, Alio. n. modo offendens in vno factus est omnium reus quia omnis virtus patitur detrimendum ab vno vitio. Ponat. n. oino in iudicio & potestate sacerdotis nihil sui referuas sibi, ut omnia eo iubente parat fit facere p recipienda vita anime, que faceret p euitanda corporis morte & hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinita. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, que faceret pro differenda morte moriturus. Saper deprecetur Deum, offerat Deo mentem & cordis contritionem, deinde & quod potest de possessione sua securus offerat. Respexit enim Deus ad Abel, & ad munera eius. Prius dixit ad Abel, quam ad munera eius. Idcirco igitur cordis conferenda est elemosyna tribuentis. Nec considerandum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod potest. Qui igitur sua peccata redimere vult tempore oblatione, prius offerat mentem. Cauet, ne ductus verecundia diuidat apud se confessionem, vt diuersa diuersis velit sacerdotibus manifestare. Quidam enim vni occultant, que alteri manifestanda conseruant, quod est se laudare & ad hypocrisim tendere, & semper venia carere, ad quam frustra se putat peruenire. Cauet etiam, ne prius ad dominicum corpus accedat, quam confortetur bona conscientia, & doleat, quod nodum audeat sumere, quem multum desiderat, cibum salutaris. Cohibet etiam se a ludis, a spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi remissionis gratia. Isti sunt digni fructus penitentia animam captiuam elaqueantes, & in libertatem asserentes. Confiteamur charissimi secundum ea, que dicta sunt, cuncta, que in nobis sunt peccati & criminis, vt digne carere valeamus in confessione que sunt diuinae laudis, quia non est speciosa laus in ore peccatoris. Qui enim vetera fatendo non detegit, noue vite opera non producit. Qui nescit lugere, quod grauat, non valet proferre, quod subleuat. Peccata igitur nostra, in quibus inueterati sumus, confiteamur & lugeamus, vt in confessione diuinae laudis proferre noua cantica valeamus. De hac confessione scriptum est. Confessio eius super

caelum & terram. Super caelum videlicet per angelos, super terram, p homines sanctos. Item Dominus per Psalmista. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendat illi salutare Dei. Perpendat, qui potest quantum sit donum, quantum bonum digne laudare Deum. Ille pro humano modo digne Deum laudat, qui eius laudem mundo corde & ore decantat. Ille bene laudat, qui quod profert ore, versat in corde. Ille bene laudat, qui in corde habet rectitudinem, & in ore laudationem. Rectos nanque decet laudatio. Ille ergo solus vere laudat, qui quod ore clamat, vita demonstrat. Sunt qui Deum laudant, immo nimis in ore laudant, quia in composito gestu semetipsum agitantibus eius laudem inordinatis vocibus indecenter clamant, sed male viuendo per contemptum eius precepta blasphemant. Et dum sola voce Deum laudant, quem factis negant, vasa tamen cantici se habere putant non animaduertentes, quod in Malachia scriptum est. Ecce proieci vobis brachium, & disperga super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum. Sed nos charissimi emundemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, & sine macula & ruga existentes acceptabiliter laudem nostri creatoris personemus, quia illic iter, quo ostenditur & videtur salutare Dei. Est quidem notus in Iudaea Deus sed in Israel magnum nomen eius. Per Iudaeam intelligitur confessio. Per Israel contemplatio. Notus est ergo Deus in confessione criminis, sed notior in confessione laudis. Notissimus autem & magnum nomen eius in contemplatione suae maiestatis. Confessio criminis est inchoantium, confessio laudis proficientium, contemplatio diuinitatis perfectorum. Populus igitur ille Iudaicus iure nominatur, qui non solum voce sed & moribus Deum confitetur. Sed & tali populo extinctis hostibus pax donatur, dum repressis daemonum tentionibus, & prauorum hominum persecutionibus illi quies interna ad vacandum Deo diuinitus conceditur. Ipse denique dominicus festiuitates celebrat, dum bene viuendo pro accepto pacis beneficio pro viribus Deum honorat. Et redde (inquit) vota tua. Votum est attestatio quaedam promissionis spontanea, quae ad solum Deum, & ad ea, quae Dei sunt, magis proprie refertur. Vouere siquidem est testificatione promissionis spontanea Deo se obligatum, ac debitorem statuere. Nam qui promittit, simpliciter spondet se facturum aliquid, qui vero vouet, contestatur promissioni suae, & affirmat promissionem suam. Scriptura autem docente didicimus quod quaedam vota sunt, quae tenenda non sunt. Scriptum est enim. Vota stultorum frangenda sunt. Vota stultorum intelligimus ea, quae vel de malo fiunt, vel de bono male. Verbi gratia. Si quis voueret quaequam interficere, siue quodlibet aliud, in quo constaret culpa, se facturum, votum de malo esset, & malum esset, & idcirco soluendum non esset. In quo prima culpa fuit vouere, secunda in opere si compleret. Similiter votum de bono factum si bene non fiat, inter vota stultorum, quae frangenda sunt, deputatur. Bene autem non fit, etiam si de bono fit, illud votum, in quo vouetur, quod non licet, vel quod non expedit. Non licet vt mulier si non consentiente vel potius contradicente viro suo continentiam voueat. Non expedit, vt si quisquam in ieiunio vel quolibet alio opere supra vires & possibilitatem

Psal. 49.

Mala. 2.

C Psal. 49. Psal. 75.

D Vota.

Vota stultorum.

E Vota commutabilia

F Per quem commutetur.

G Virginitas.

H Humilitas excellentia.

Votum in commutabile. Matt. 16.

Psal. 75.

tatem aliquid se facturum esse voto promittat. Haec omnia inter vota stultorum deputantur, quae vel peruersa & illicita, vel indiscreta sunt. Item quaedam vota commutationem admittunt, quaedam non. Vouisti aurum, argentum reddere potes, quia quod pretio minus est, in potest maius esse potest. Vouisti peregrinationem tuam Domino, commutationem admittit, si forte expedit magis (quod contingere potest) vt permaneat in patria tua, & in domo tua. Nam si illic perfoluere potes aliud tamen valens, siue ad laborem operis, siue ad deuotionem virtutis, siue ad vtilitatem administrationis, commutationem admittit. Vouisti ieiunium, & hic commutatio esse potest, si forte hoc non expedit, quod contingere potest. Aliud adhuc dico. Vouisti Deo seruire in aliquo loco, vel in habitu, vel in societate aliqua, dico quod hoc totum commutationem habere potest, quia potest & locus dirui, & homines mori, & habitus mutari. Numquid putas ideo perdis animam tuam, si locus aliquis vastatur, aut si homines moriuntur? Tamen ex te non fiat, quod in illis sit, nec in te remaneat, quod in te fieri debuit. Non est periculum tuum, vbi non est culpa tua, fac quod potes tu, & quantum potes, & sufficit tibi. A bona voluntate non amplius exigitur, nisi quantum potest. Si autem horum aliquid voueris, vel aliquid similitum, quae vel inuitis auferri possunt, vel a volentibus commutari, & implere quidem vales, quod vouisti, non est in tuo arbitrio commutatio voti tui, & si maius aliquid videris, vel melius faciendum quod facias. Potest quidem dispensatio fieri in te, sed non debet fieri a te. Nam tu quidem, quantum in te est, hoc debes, quod vouisti, ipsum & non aliud. Non tibi licet aliud pro alio commutare, sed dispensatori magistro tuo, si uoluerit & expedire nouerit, licet aliud accipere. Si idem a te datur, debitum est. Si aliud ab alio accipitur, indulgentia est. Item. Vouisti Deo virginitatem tuam, & post uotum perdidisti. Virginitas autem semel amissa reparari, aut recuperari non potest. Quid ergo reddes Deo pro eo, quod vouisti, & irrecuperabiliter perdidisti? Audi. Redde penitentiam tuam, redde contritionem, redde humilitatem. Pro virginitate carnis redde humilitatem cordis. Pro carne fracta frange cor. Humilitatem per se debueras, etiam si virginitatem habueras, & tamen si virginitatem reddere non potes, redde pro illa humilitatem, & satisfacet tamen pro se quae pro illa. Vide quanta virtus est humilitatis. Socia est humilitatis virginitas, & socia est virginitatis humilitas, non tamen potest perire si abest humilitas satisfacere virginitas, potest autem & si abest virginitas satisfacere, si habeatur, vera humilitas. Est autem aliquid uotum, quod nullam commutationem admittit. Audi veritatem dicentem. Qui dabit homo commutationem pro anima sua? Quasi diceret nullam. Vides ergo, quod vnum est, quod commutationem non recipit, neque dispensationem admittit. Hoc si voues, immo quia voues, non. n. bonus esse potes si hoc non voueris, redde quod vouisti, & ipsum redde, quod vouisti, quia si aliud reddere uolueris pro isto, ille non accipit quodcumque fuerit illud. Vouete (inquit) & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera, terribili, & ei quae auferit spiritum principum terribili apud omnes reges terra. Voue ergo, & redde Deo spiritum tuum. Si voues & reddis, accipiet. Si non voues, vel post votum reddere nolueris, tollet. Si spiritum principum auferit, auferre non poterit spiritum tuum? Si er-

go reddis, pro dato remunerabit, si non reddis, pro non dato condonabit. Si uoues animam tuam, redde animam tuam. Noli putare, quod possis reddere pecuniam tuam pro anima tua. Hoc. n. esset plus vouere & minus reddere, & non esset equa recompensatio. Si tua das Deo, teipsam zabulo, non est aqua partitio. Cum anima tua dare potes pecuniam tuam, pro anima non potes, nisi forte pro anima tua pecuniam tuam dare uolueris, vt anima tua data pecunia acceptabilior fiat pro illa. Hoc ergo vnum est. scilicet, quod commutationem non accipit. Votorum denique, aliud occultum est & coram Deo tantum, aliud manifestum etiam coram homine. Occultum votum fractum peccatum, est manifestum fractum peccatum & scandalum. In illo Deus offenditur, in isto in proximum peccatur. Melius est autem non vouere, quam vouere & non redere. Quae admodum secundum sententiam beati Petri, melius est non cognoscere veritatem, quam post agnitionem retrosum conuerti ab eo, quod traditum est, sancto mandato. Celebra, inquit, festiuitates tuas, & redde vota tua, quia non adijcet ultra, vt pertranseat in te Belial, vniuersus interijt. Si per Belial, quod interpretatur absque iugo, diabolus conuenienter accipimus, per vniuersum Belial diabolus & vniuersitatem demonum, & reproborum hominum non inconuenienter intelligimus. Vniuersus ergo Belial nobis interijt, quando diabolus cum vniuersis malignis spiritibus, & reprobis hominibus potestatem nos persequendi ac tentandi diuinitus refrenatus amittit. Et regnat Deus noster, quia dum in nobis concidit regnum diaboli, oritur & manet regnum Christi. Nunc itaque, charissimi nobis, si non semen Chanaan, sed Iuda sumus, illius inquam Iuda, de quo scriptum est: Iuda te laudabunt fratres tui. Confitemur primum peccata nostra, & sic in molem sacrificium laudis Domino, & reddamus Altissimo vota nostra in tempore, vt cum ipso regnemus in eternitate. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula.

In quadagesima. Ser. LIIII.

Vper aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis Leonem & draconem. Hoc sacro maxime tempore charissimi nobis, vt sacra consuetudo annuatim representat, in castris ecclesie tuba celestis auditur, exercitus christianus conuocatur, stipendium doctrinae spiritalis tribuitur, Christi miles accingitur, campum sacrae abstinentiae cum diabolo bellaturus ingreditur, & armis virtutum & bonorum operum munitus aggreditur, pugna committitur, victoria speratur, hostis vincitur, triumphus reuehitur, corona donatur, pax bello quaesita securius possidetur. Non debet miles Christi sonante buccina celestis exhortationis, ad occursum hostis validi trepidare, cum euangelica docente historia ducem suum fortem armatum cognoscit dudum superasse. Fortis armatus diabolus, atrium eius mundus, arma doli spiritalis & astutiae, vasa homines, fortior superueniens Christus, direptio vasorum re demptio hominum. Venit itaque Christus in mundum, vt liberaret genus humanum, & vt in terram mitteret non pacem sed gladium. Maledictus ergo

Z Iacob. 2.

Gen. 4.

A

Eccl. 15.

B Confessio laudis. Psal. 148.

I Votorum differentia.

1. Pet. 2.

K Belial.

Gen. 49.

Luc. 12.

L Psal. 90.

Luc. 12.

Hier. 48. qui facit opus Dei negligenter, & qui prohibet gladium suum a sanguine. Et (vt ait Salomon) tempus belli, & postea tempus pacis. Tempus belli in mundo, tempus pacis in caelo. Pro viribus ergo pugnemus, vt ad eam victoriam in pace latemur. Quod si pugnare & superare negligimus, expugnabimur & superabimur. Hostis etenim noster non dormit, neque dormitat, sed tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. In huius expositione sententiæ non nostra, verum beati Cypriani verba capiamus. Circuit (inquit) ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidens, muros explorat, & tentat, an sit pars aliqua membrorum minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & facies voluptatis, vt visu destruat castitatem. Aures per canora musica tentat, vt soni dulcioris auditu, soluat & molliat christianum vigorem. Linguam vitio prouocat, manum iniurijs lacessentibus ad petulantiam cordis instigat. Vt fraudatorem faciat, lucra opponit iniusta. Vt animam pecunia capiat, ingerit perniciofa compendia, honores terrenos promittit, vt cœlestes auferat. Ostentat falsa, vt vera surripiat. Et cum latenter non potest fallere, exerte atque aperte minatur. Terrorem turbidæ persecutionis intet ad debellandos seruos Dei. Inquietus semper, & semper infestus. In pace subdulus, & in persecutione violentus. Quamobrem contra omnes diaboli, vel fallaces insidias, vel apertas minas, stare debet instructus animus, & armatus, tam paratus ad repugnandum, quam est semper ad impugnandum, paratus inimicus. Sanè quatuor sunt, Aspis, basiliscus, leo, draco, quæ in principio sermonis posuimus, per quæ vniuersalem diaboli malitiam intelligere possumus & debemus. Ferunt de aspide, quod cum cœperit pati incantatorē, qui eam quibusdam carminibus proprijs prouocat, vt eam de cauerna educat, illa cum exire noluerit, vnâ aurem in terram premit, alteram cauda obturat & operit, sicque voces illas magicas non audiens non exit. Aspis igitur, quæ suas aures obturando contra vocem incantantis se pertinaciter seruat, ne exeat, surdam & insensibilem contra nos diaboli pertinciam recte figurat. Hinc est, quod de illis, quos vitio suæ malignitatis obduratos, in malo pertinaces facit, dicitur in psalmo. Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Veneficus sapienter incantat, dum doctor eruditus sapienter prædicat, & totis viribus studet, vt peccatorem de suæ prauitatis abditi ad lucem veritatis adducat. Sed aspis tera, caudaque suas aures obturat, ne vocem incantantis audiat & exeat, dum peccator hinc amore terrenorum victus, illinc de spe futuræ emendationis, quam circa vitæ finem vel in fine quidam consequi creduntur, sibi bladiens modis omnibus elaborat, ne iustis monitis ad præses obediat: aspis itaque diabolum congrue figurat, qui in sua malignitate contra nos velut surdus & insensibilis pertinaciter perseverat. Peccatorem, quoque recte significat, qui in prauam consuetudinem suam trusus pertinaciter renitit, ne iustis monitis acquiescat. Sed nos charif-

simi diabolum, quem hoc loco per aspidem principaliter designari diximus, toties & tandiu fufis ad Deum precibus, & sacris monitis ad alterutrum factis incantemus, donec illum de sua pertinacia, qua contra nos sequitur, & eius pestiferum virus de nostris, fraternisque cordibus potenter eiiciamus. Basiliscus græce, latine regulus interpretatur eo quod rex serpentium sit, adeo vt eum videntes fugiant, quia flatu suo serpentes necat, mustelis tamen vincitur. Mustela dicitur quali mus longus. Nam telon longum dicitur. Mustela itaque est animal longum, paruum, & prudens. Per basiliscum ergo, quia inter sui generis animantia rex est, recte superbiam diaboli intelligimus. Ipse est enim rex super omnes filios superbiam. Qui & suo flatu serpentes necat, dum multoties nonnullis, qui deberent esse prudentes sicut serpentes, prauis suggestionibus aspirans per culpam mortificat. Qui tamen a mustelis vincitur, dum ab illis, qui sunt parui humilitate cordis, & longi vel potius longanimes perseverantia boni operis, prudentes acumine discretionis, superatur. Leo, qui fortiter in alias bestias furit, recte per suam ferocitatem & sauitiam, sauiam diaboli crudelitatem designat. Draco denique non in dentibus, sed in cauda suam virtutem habet, & magis insidiando & delitescendo, quam aperte sauiendo nocet: ab eo nec elephas sui corporis magnitudine tutus est. Nam circa semitas, per quas solito gradiuntur, delitescens crura eorum nodis illigat, ac suffocatos perimit. Sicut ergo leo manum festam diaboli crudelitatem exprimit, ita draco congrue designat eius occultam calliditatem. Diabolum itaque, sicut supra monstratum est, aspis est insensibilis pertinacia, basiliscus elata superbia, Leo manifesta sauitia, draco occulta malitia. Sed miles Christi aspidem, basiliscum, leonem, & draconem vincit & conculcat, dum vniuersam eius nequitiam, quæ per hæc quatuor figuratur, prudenter & potenter debellat. Ad huius uero victoriæ palmam obtinendam etiam ipsius Saluatoris verbis animamur, vbi Apostolis loquens dicit. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Non enim solum Apostolis, verum & vniuersis fidelibus suis dedit potestatem aduersarias potestates superandi, qui non tantum illis, sed & omnibus in se credentibus dare dignatus est exemplum contra eas dimicandi. Hinc est etiam, quod recumbentibus vndecim Apostolis ait. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient. Et iterum post pauca. Serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Sed nunquid fratres, quæ ista corporaliter & visibiliter non facimus, ideo minime credimus? Absit. Sancta nimirum ecclesia, sicut dicit Beatus Gregorius, nunc quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes eius cum exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt quam quod dæmonia eiiciuntur? Dūque bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem prauam

prauam minime pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocet. His omnibus edocemur fratres, non tam corporalia signa, quæ cum reprobis possunt haberi communia, quam spiritalia, quæ diximus, amare: quæ tanto securiora sunt, quanto occultiora, & de quibus apud Deum eo maior retributio, quo apud homines minor est gloria. Hinc est quoque, quod discipulis de eo quod eis immundi spiritus subiciebantur gaudentibus Dominus ait. Nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis. Gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis. Nos itaque charissimi nobis, contra spiritualem hostem dimicaturi spiritualibus armis induamur, vt habeamus scutum per fidem, galeam per spem, lorica per charitatem, gladium spiritus quod est verbum Dei, per prædicationem, & lanceam longam, quæ ad Deum erigatur, & in hostem dirigatur, per deuotam & impretermissam orationem. Super nostrum iumentum sedeamus, vt lasciuiam nostræ carnis deprimamus, frenum temperantiæ & discretionis illi imponamus, vt ab illicitis illud cohibeamus, & per viam æquitatis dirigamus. Urgeamus illud calcariis ieiuniorum & vigiliarum, ne torpescat in exercitatione virtutum, & exhibitione bonorum operum. Simus fortes in bello, & pugnemus cum antiquo serpente, vt regnum æternum percipiamus. Nemo nostrum in castris vitæ præueniens contra hostes dimicando torpeat, ne regnum æternum speratus amittat. Non enim sequitur, sed viriliter & legitime certanti regni cœlestis corona referuatur. Vnde pulchre quidam verficator ait.

Excute torporem, qui caeli quæris honorem.

Non dabitur segni cœlestis gloriæ regni.

Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

In festo beate Mariæ. Ser. LV.

Luc. 10. Eccl. 24.

Vasi storax, & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporari habitationem meam. Et quasi si balsamum non mixtum odor meus. Et quasi Terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificavi suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Hæc sacrosancta verba charissimi, quæ per Iesum filium S. rac in Ecclesiastico de sapientiæ laudibus elegantissime describuntur, beatæ & intemeratæ virginis Mariæ præconijs, magnificisque virtutibus conuenienter attribuuntur. Ipsa nimirum cœlesti sapientiæ præ cæteris mortalibus plenissime sibi donata per virtutes rebus hic descriptis figuratas vicit malitiam, obtinuit palmam, habet coronam. Cuius reuera fortitudo & laus Dominus, & factus est ei in salutem, fortitudo in pugna, laus in victoria, salus in gloria. Vnde rectissime beata virgo Maria per omnium ora fidelium laudibus sapientiæ suas potest virtutes attollere, & suæ dignitatis gloriam per vniuersam ecclesiam commendare. Dicat ergo, dicat inquam præ cunctis mortalibus singulariter, dicat excellenter: Quasi storax, & galbanus, & vngula, & gutta: & quasi libanus non inci-

sus vaporari habitationem meam. Et quasi balsamum non mixtum odor meus &c. Storax, vt physicorum libri narrant, in potu sumptus raucitatem aufert, uocem clarificat. Vnde congrue gratiam diuinæ laudationis figurat. Quam gratiam beata Maria luculenter habuit, quia per Elisabeth de sua crudelitate beatificata laudes Deo decantans ait. Magnificat anima mea Dominum. Quasi storax itaque fuit, quia voce a peccati raucitate per supernam gratiam clarificata laudem Dei dignissime decantauit. Galbani quoque fumigatio, sicut eorundem libri attestantur, reptilia fugat. Reptilia vero turpium cogitationum in humanis cordibus irreptione apte significant. Quasi Galbanus, ergo beata Dei genitrix veraciter extitit, quia de sui cordis aditu, omnis immundæ cogitationis irreptionem propulsauit. Vngula, quemadmodum physici tradunt, herba quædam est sicut vngula caballi formata, & ab ipsis vngula caballina nominata. Quæ, quia frigidæ naturæ est, concupiscentiæ carnalis male blandientis extinctionem designare potest. Quamobrem beata Maria fuisse velut vngula bene creditur, quæ concupiscentiæ carnalis incendium rore gratiæ cœlestis in se potenter extinxisse non dubitatur. Gutta omnes inflaturas & tumores pellit, & ob hoc perfecta humilitatis virtutem conuenienter exprimit. Quam virtutem sancta Dei genitrix excellenter habuit, quæ dum Dei mater ab angelo nominaretur humiliter respondit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et quasi Libanus non incisus. Libanus dealbatio interpretatur. Beata ergo Maria velut Libanus fuit per castitatis, non incisus per integritatem virginitalis. Quidam dicunt non incensus, fuit etenim velut Libanus non incensus, quia flos castitatis eius candidissimus incendio libidinis non est adustus. Quasi storax, inquit, & galbanus, & vngula, & gutta, quasi Libanus non incisus vaporari habitationem meam. Talibus quippe aromacibus gloriosa, & sæpe nominata, semperque nominanda, & nulla obliuione tacenda virgo Maria suam habitationem vaporauit, quia talibus virtutibus ad pellendum malitiæ frigus suam sanctam conuersionem inflammauit. Et quasi si balsamum non mixtum odor meus. Arbor Balsamus stipite similis est viti, folijs similis est rutæ, albidioribus semperque manentibus. Arbor autem balsamus, lignum vero xylobalsamum dicitur, fructus siue semen carpobalsamum. Percussus autem cortex balsami ferreis vncinulis gutta eximij odoris emittit. Quam adulterant oleo cypressino admixto, vel melle. Quæ si pura fuerit tantam habet vim, vt cum sol excauerit, teneri in manu non possit. Odor autem beatæ Mariæ virginis quasi balsamum non mixtum existit, quia eius sanctam & synceram opinionem, qua terram & cœlum adimpleuit, nullius infamiæ fetor corrumpit. Ego quasi Terebinthus extendi ramos meos: & rami mei honoris & gratiæ. Terebinthus est arbor habens resinam omnibus resinis præstantiorem. Vnde congrue significat charitatem, de qua dicitur. Adhuc vobis excellentiorem viam demonstro. Si linguis hominum loquar & angelorum, &c. Et post pauca. Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas. Maior autem horum est charitas.

Tere-

Terebinthus ista erigitur in celum per dilectionem Dei, & dilatat ramos suos in vniuersum mundum per dilectionem proximi. Rami eius sunt aliarum exercitatio virtutum, & exhibitio bonorum operum. Qui sunt honoris quia venerationis, & gratiae quia pulchritudinis. Honoris alij, gratiae in semetipsis. Fructus eius iucunditas bonae conscientiae intus coram Deo, folia decor boni exempli foris coram proximo. Beata itaque Maria quasi Terebinthus ramos suos extendit, quia charitate plena fuit, Deum super omnia, & proximum sicut semetipsam dilexit.

Vitis.

Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris. Vitis florendo fructificat, & eius fructus inebriat. Sic beata Maria per florem suae virginitatis fructificauit Christum botrum nostrae redemptionis, qui suos electos inebriat in mundo vino gratiae, in caelo vino gloriae. Huius vitis fructum sine botrum idest Christum, botrus ille, quem duo viri exploratores filij Israel arulerunt in desertum in vecte, bene significat. Ipse nanque nobis est fructus vitae, quo pascimur, & fundit nobis, sicut iam dictum est, primo vinum gratiae, deinde gloriae, quo inebriamur. Duo autem viri exploratores prophetas & Apostolos figurant, qui secreta patriae celestis spiritu sancto duce explorauerunt, & Christum nobis per scripturas suas in hunc mundum attulerunt. Lignum autem vectis, lignum designat crucis, & sicut ille, qui praecedebat ex duobus viris botrum portantibus, botrum post tergum pendente non vidit in vecte, sic praecedens prophetarum cuneus Christum non vidit in cruce, ille autem qui sequebatur botrum vidit, quia chorus Apostolorum, qui post ipsum in mundo remansit, & post ipsum de mundo recessit, & praesente eum in carne, patientem in cruce conspexit. Decem exploratores, qui prauis sermonibus corda filiorum Israel ab ingressu terrae promissionis auerterunt, infideles Iudeos sub decalogo legis positos designat, qui caelestia promissa per fidem Christi quaerere detrectant. Duo autem exploratores, qui populum ad eiusdem terrae introitum fideliter exhortati sunt, electos Christianos sub duobus praecipis charitatis positos exprimit, qui caelestis patriae iucunditatem inire totis visceribus concupiscunt. Istius vitis fructus congrue suauitas odoris appellatur, quia per eius aspirationem & praedicationem, quia suauis in caelis est, a nobis e terra odoratur. Sed is, qui nobis nunc est suauitas odoris in mundo, postmodum nobis erit suauitas saporis in caelo. Qui nunc est suauitas odoris in fide, tunc erit suauitas saporis in contemplatione. Qui nunc est suauitas odoris in spe, tunc erit suauitas saporis in re.

1. Cor. 13

Flores.

Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem videbimus facie ad faciem. Et flores (inquit) mei fructus honoris & honestatis. Flores beatae virginis, id est virtutes eius, castitas, charitas, humilitas, immarcescibiliter florentes, flores sunt honoris & honestatis, quia Christus fructus eius, qui de virgine his floribus ornata processit, suis electis honorem & honestatem tribuit in terris, & eisdem se daturum spondet in caelis. Beata itaque Dei genitrix quasi vitis fructificauit, quia Christum verum botrum, qui nos vino gratiae & gloriae inebriare non desinit, generauit. Sed quod est mirabile dictu, hic

fructus est solus, qui suae matri florem non abstulit, sed conseruauit & venustauit. Ergo beata & intemperata virgo Maria praeter ceteris mortalibus sapientiae celestis aromatibus referta fuit quasi storax per clarissimam, id est dignissimam diuinae laudis decantationem, quasi galbanus per cuiuslibet immunda cogitationis fugationem, quasi vngula per concupiscentiae carnalis extinctionem, quasi gutta per totius elationis depressionem, quasi Libanus non incisus per candidissimae castitatis integritatem, quasi balsamum non mixtum per synceram opinionem, quasi Terebinthus per veram charitatem, quasi uitis per singularem fecunditatem. Quae plurima sunt, fratres, quae de his omnibus ad laudem sacrae virginis Mariae dici possent, immo deberent, sed breuitas temporis, & prolixa celebritas diuinae laudis diutius his immorari nos prohibent. Sed nec debemus detinere sermone die, quia sicut sermo opportunus est optimus, sic qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Nunc igitur ad nosmetipsos redeamus, & in istis, quae dicta sunt beatam Mariam pro viribus imitari studeamus, ut eius meritis & precibus cum ipsa glorificari valeamus. Simus & nos quasi storax, clarificata voce cordium laudem Deo celebrando: quasi galbanus, reptilia cogitationum inutilium deuotis orationibus effumigando: quasi vngula, libidinem carnis extinguendo: quasi gutta, superbiam cordis subigendo: quasi Libanus, castitatem corporis custodiendo: quasi balsamum, bonam famam circumquaque diffundendo: quasi Terebinthus, Deum super omnia, & proximum sicut nos ipsos diligendo. In his omnibus imitemur beatam Mariam sub breuitate temporis, ut cum ipsa gloriari mereamur in diuturnitate aeternitatis. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

De anima obediente. Sermo. LV I.

Rogimus in veteris testamenti pagina de Ruth Moabitide, quae Noemi suae socruae adherens, eiusque praecipis obediens, Booz viro potenti & diuiti meruit coniugio copulari. Noemi, quae interpretatur pulchra, significat doctorem ac pastorem ecclesiasticum cum varijs caelestis gratiae donis non solum exterius, sed & interius decoratum, occulta dedecoris secundum Apostolum abdicantem, non ambulans in astutia, non verbum Dei adulterantem. Quem propterea femina figurat, quia spirituales prolem Deo per suam praedicationem parere ac nutrire non cessat. Hinc est, quod ad Galatas Apostolus scribens ait: Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Ruth, quae interpretatur festinans, designat animam sui praelati sanctis monitis festinanter obedientem, nec in eius praecipis exequendis moras vllas innectentem. Scit quod Dominus non tam holocausta vult vel victimas quam ut obediatur voci eius, & quod melior est obedientia quam victima, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quonia quasi peccatum est ariolandi repugnare, & quasi scelus idololatriae nolle acquiescere. Ruth ergo veraciter & bene festinat, dum obediens anima ad cuncta, quae sibi

Y

Z

A

Noemi.

Gala. 4.

Ruth.

1. Re. 15.

Ibidem.

imperantur, siue honorabilia videantur siue turpia, festinanter autem inclinatur. Sciendum est autem, quod obedientia aliquando, si de suo aliquid habet, nulla est: aliquando vero minima etiam si suum aliquid non habet. Cum enim locus superior imperatur, obedientiae sibi virtutem euacuat, qui ad hunc proprio desiderio anhelat. Cum autem propria contumeliae imperantur, nisi haec ex semetipso animus appetat, obedientiae sibi meritum minuit, quia ad haec inuitus descendit. Hinc Moyses principatum populi humiliter recusat. Paulus audacter dicit: Ego non solum alligari in Hierusalem, sed etiam mori paratus sum. Ruth itaque propter Noemi terram, deosque suos dereliquit, dum veraciter obediens anima doctoris ecclesiastici verbo vel exemplo prouocata, cuncta terrena & oblectamenta per daemones oblata penitus postponit. Et inseparabiliter illi adheret, dum illius doctrinae praecipis amabiliter assensum praebet. Ipsaque per omnem viam, qua incedit sequitur, dum illum in uitijs declinans, exercendisque virtutibus imitatur. Denique cum illo in Bethlehem commoratur, dum intra sanctam ecclesiam sub eius consilio vel regimine sancte & honeste conuersatur. Booz, qui interpretatur fortitudo Dei, & erat vir potens, & magnarum operum, qui habebat messores, & cuius erat ager, in quo Ruth collegit spicas, Christum significat. Christum enim credimus & confitemur cum Apostolo Dei virtutem, & Dei sapientiam, qui est vir potens, quia data est ei omnis potestas in caelo & in terra. Qui est etiam magnarum operum, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi. Ager eius sancta scriptura est. Qui ager hinc habet hordeum per vetus testamentum, illinc frumentum per testamentum nouum. Messores sunt praedicatores, qui in hoc agro quotidie sententias metunt, unde fideles animas epulentur, & splendide pascantur. Imperfecti vero & infirmi non manipulos metunt, sed spicas colligunt, quia non maxima sed minima capiunt. Qui bene a mane usque ad vesperam, quemadmodum Ruth, in agro stant, quia viriliter laborant, ut ab ipsa inchoatione ad perfectionem perueniant. Unde & Booz suis messoribus praecipit, ut si velint cum eis metere, id est maiora inuestigare & capere, non prohibeant, immo & de suis manipulis ex industria tribuant, ut videlicet etiam de suis sententijs eos non negligenter instruant. Praecipit quoque suis messoribus, ut nemo Ruth colligenti spicas molestiam inferat, quia modis omnibus est cauendum, ne quis animae bonum incipienti id est ad fidem, vel ad bonam conuersationem recenter venienti scandalum ponat. Hinc est enim quod saluator ait: Qui susceperit vnum paruulum in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola alinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Et post pauca. Videte ne contempnatis vnum ex his pusillis: dico autem vobis, quonia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in caelis est. Pusillus est, qui bonum incipit, & qui necdum in robur virtutis aut altitudinem perfectionis ascendit. Beatus quoque Paulus de molestia scandalum fratribus infirmis non inferenda sic dicit. Hoc iu-

Exo. 3.

Act. 21.

Booz.

Ruth. 2.

1. Cor. 1.

Matt. 28.

Coloss. 2.

Matt. 18.

Ibidem.

Rom. 14.

Ibidem. 1. Cor. 8.

1. Cor. 10.

Psal. 118.

Psal. 93.

Psal. 76.

Iob. 28.

Matt. 23.

1. Ioan. 5.

Psal. 118.

F

dicare magis, ne ponatis offendiculum fratribus aut scandalum. Et item. Noli cibo tuo perdere illum, pro quo Christus mortuus est. Hinc iterum dicit. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in aeternum. Et deinceps. Sine offensione estote Iudaeis, & Gentibus, & ecclesiae Dei, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi vtile est, sed quod multis, ut salui fiant. Concessit Booz Ruth, ut cum pueris suis panem comederet, buccellam suam in aceto intingeret, & de aqua, quae erat ad sarcinulas dum sitiret, biberet: quia Christus, qui est clementissimus paterfamilias bene tribuit animae recenter conuersae cum suis electis panem sanctae doctrinae, ne deficiat in via virtutis & boni operis, & acetum timoris acriter pungentis, de quo scriptum est: Confige timore tuo carnes meas, a iudicij enim tuis timui: ne dissoluatur in prosperis: & aquam refrigerantis consolationis, ne frangatur in aduersis. Panis enim sustentat, acetum pungit, aqua refrigerat. Si sitieris (inquit) vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus pueri bibunt. Notandum de aqua, quod ad sarcinulas requiri iubetur, quia qui sarcinae virtutis exercendae & boni operis exhibendi humerum libenter supponit, ipse diuinae consolationis refrigerium promeretur. Hinc est, quod psalmista dicit. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae letificauerunt animam meam. Et item. In die tribulationis meae Deum exquisiui manibus meis nocte contra eum, & non sum deceptus. Renuit consolari anima mea, consolatione. I. terrena: memor fui Dei & delectatus sum, accepta videlicet consolatione diuina. Quisquis autem a pio onere virtutis & boni operis se elongat, refrigerio supernae consolationis se defraudat. Unde bene de sapientia dicitur: quod non inuenitur in terra suauiter viuentium. Ad sarcinulas itaque, id est ad exercitium, laboremque virtutis & boni operis pergat, quisquis aqua sapientiae salutaris potari desiderat. Quod autem non sarcinas, sed sarcinulas Booz dicit, concordare videtur verbo dominico, ubi ait. Iugum meum suauis est, & onus meum leue. Et Beatus Ioannes. Mandata eius graua non sunt. Mandata namque diuina, quae a reprobis importabilia dicuntur, incipientibus quidem & infirmis aliquantulum graua sunt, sed perfectis esse leuia comprobantur. Perfecte nempe Deum diligentibus esse ea leuia psalmista demonstrat dicens. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Habet itaque Ruth cum pueris Booz panem, acetum, & aquam: quia vere poenitens anima habet cum puris & electis animabus in Christum creditibus panem in eruditione, acetum in increpatione, aquam in visitatione. Panis iste confert virtutem sustentationis, acetum salubritatem timoris, aqua refrigerium consolationis. Reliquiae ciborum, quas Ruth colligebat, possunt intelligi quaedam sacrae doctrinae verba minora, quae post se perfecti relinquunt, dum maiora & in semetipsis exercent, & alij distribuunt. Quae minora Ruth libenter colligit, quia animae esurienti quaelibet minima vel etiam amara, magna & dulcia videntur. Non vadas (inquit) ad colligendum in alterum agrum, nec recedas ab hoc loco.

loco, sed iungere puellis meis, & ubi messuerint, sequere. Ager alter & alienus est omnis liber hereticorum, in quo Booz dissuadet Ruth spicas colligere, quia Christus admonet animam ad se conuersam prauas hereticorum assertiones non recipere. Quæ tunc vere puellis eius iungitur, & eas in metendo sequitur, dum sanctis animabus fideliter adherens eas in sacris lectionibus imitatur. Ruth igitur alienigena in agro Booz spicas colligit, dum peccatrix sed conuersa anima verba Dei studiose legit; & collecta virga cædit & excutit, dum quæ legit per solertem meditationem, verum a falso, vel spiritalem intellectum a litera recte discernit. Collecta denique & excussa in domum portat, dum quæ legit & meditatur intra sanctam conuersationem suam effectui boni operis mancipat. Domus enim, in qua quis conuersatur, conuersationem recte significat. Vnde & per quendam sapientem dicitur. Si non in timore Domini tenueris te, cito subuertetur domus tua. i. bona conuersatio tua. Vel certe collectam & excussam messem in domum ferre est lectione & meditatione cognita, probataque; bona, per affectum & effectum virtutis & boni operis intra conscientiam collocare. His itaque peccatis cernens Noemi nurum suam magnam apud Booz gratiam inuenisse, dat consilium, quo possit adhuc maiorem inuenire, quia vnusquisque pastor bonus, dum in anima sibi credita conualuisse Christi gratiam animaduertit, ut maiorem adhuc apud eum habere gratiam possit, studium impendit. Dicit ergo. Filia mi, quæram tibi requiem, & providebo tibi, ut bene sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta est, propinquus noster est, etiã hac nocte aream hordei ventilat. Lauare igitur, & vngere, & induere te cultioribus indumentis, & descende in aream. Non te videat homo, donec escam, potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat, veniesque, & discooperies pallium, quo operitur a parte pedum, & projicies te, & ibi iacebis. Ipse autem dicit tibi, quid debeas facere. Noemi pastor ecclesiasticus, Ruth subiectus, Booz Christus, propinquitas bonitas. Hæc etenim propinquitatem non facit cognatio sanguinis, sed affinitas sacritatis. Hinc Saluator ait. Quicumque fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, soror, & mater est. Et Beatus Ioannes. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Nox est vita præsens, dum sub velamine sacramentorum percipimus celestium gratiam donorum. Nox est, dum nostras conscientias alter alterius non videmus, sed quod alter de altero cogitet ignoramus. Nox est, quia videmus per speculum & in ænigmate, nondum faciem ad faciem, & ambulamus per fidem, nondum per speciem. In hac nocte Booz suam aream ventilat, quia Christus non tantum ecclesiam sanctam ab ipsius persecutoribus vel male viuentibus hominibus, verum etiam vnquamque fidelem animam a prauis cogitationibus, & a falsa, carnalique intelligentia in sacra scriptura diligenter purgat. Sane anima fidelis & obediens lauatur, dum crebris fletibus a culpæ veteris sordibus emundatur. Hinc Hieremias admo-

net dicens: Deduc quasi torrentem lachrymas per diem, & noctem non des tibi requiem, & non taceat pupilla oculi tui. Vnguenta sunt dona spiritualia, quia sicut vnguentis vulnera siue dolores corporum, sic sacris donis sanantur ac mitigantur vulnera siue dolores animorum. De his donis Apostolus sic dicit: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Et Esaias. Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Hæc dona, fratres, vera sunt vnguenta, & eorum perceptio vera est vntio. Sed & virtutes, quæ de ipsis donis oriuntur, vnguenta non inconuenienter appellantur, quia eorum exercitatio perfecta est vntio, quæ & vermes in nobis vitiorum consumit, & affectiones peccatis vulneratas sanitati restituit. Vestimenta sunt opera. Vestimenta cultiora opera præcipua, ut sunt sex opera misericordiæ, dare panem esurienti, potum sitienti, &c. Et si quis istis circumdatur quasi mundis vestibus & pretiosis adornatur. Ruth igitur post spicarum collectionem & excussionem lauatur, vngitur, & vestitur, quia fidelis anima post acceptam in scripturis per lectionem & meditationem veritatis cognitionem, & lauatur per compunctionem, & vngitur per spiritualium charismatum æmulationem, & virtutum exercitationem, & vestitur per bonam actionem. His ita compositis in aream descendere, est intra cordis planitiem quemlibet post accepta beneficium semetipsum humiliare. Quasi enim supra se est homo per elationem, sed ad se redit, & in se descendit per humiliationem. Est & alia humiliatio, quæ præcedit istam, sed altera est ad beneficij perceptionem. Ista autem est ad beneficij augmentationem. A parte denique pedum pallium discooperire, & ibi se projicere siue iacere, est sacramentum nostræ redemptionis humiliter inuestigando considerare, & Christi perpetuam coniunctionem per ipsius incarnationis fidem humiliter & indefinenter postulare. Sed tantam accessionem & familiaritatem nullatenus anima præsumat, nisi eum cibo & potu exhilaratum, & in lectum pacis ac quietis collocatum videat. Cibus Christi siue potus est, ut fiat voluntas patris eius. Hinc est, quod discipulis suis ait: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius. Non igitur anima quælibet Christi sacramentum discutere, tractare, percipere, vel ab ipso grandia postulare vllatenus audeat, nisi prius exhibitis sanctis operibus illum erga se lætificatum & pacatum agnoscat. Quid enim communicabit cibus ad ollam? Quando enim se colliserint, confringetur. Et Apostolus. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Hinc quum Moyse post mortem Nadab & Abiu argueret Eleazar & Itamar de hirco, quem exustum reperit, quod eum non comedisent, respondit ei Aaron. Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum cor-

ram Domino. Mihi autem accidit, quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut quomodo placere Dominum vel (sicut quidam legunt) placere Domino in cerimonijs mente lugubri? Sed & de oratione scriptum est, quod qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quisquis ergo quoquo modo vult ad Deum accedere, vel ab eo quicquam postulare, studeat prius necesse est suam conscientiam coram eo bene operando, & semetipsum humiliando serenare, & per hoc Christum quasi cibo reficere, ac potu exhilarare, & quietum erga se reddere. Cibus tamen & potus, quem Booz sumpsit, non Ruth dantis, sed facultatis ipsius Booz fuit, quia nostra actio Christi est donatio, nec est nostræ facultatis, sed gratiæ celestis, non enim volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Ipse (inquit) dicit tibi, quid debeas facere. Si enim quod noster prælatus præcipit nobis, obedienter facimus, vntio Christi de cætero docet nos de omnibus. Laudat denique Booz Ruth, quod non est secuta iuuenes: & Christus laudat animam sibi fideliter appropinquantem, quod non sequitur dæmones, vel reprobos homines ad prauitatem agiles & leues. Nunc itaque charissimi nobis ad nosmetipsos reuertentes ex his omnibus studeamus ad agnitionem veritatis erudiri, ad amorem bonitatis inflammari, ad exercitium virtutis incitari, ad effectum boni operis informari, ad promerendum salutis præmium prouocari. Relinquamus terram, deosque nostros, nostris antiquis prauitatibus, dæmonumque suggestionibus abrenunciando: sequamur pastorem nostrum, eum in ijs, quæ recte gerit imitando, adhæreamus ei, eum veraciter amando. Obediamus ei, cuncta, quæ præcipit solerter operando. Habitemus cum ipso in Bethlehem, cum ipso in sancta ecclesia honeste conuersando. In agro Booz spicas colligamus & excutiamus, & in domum nostram feramus, nostri saluatoris verba legendo, meditando, & in memoriam vel nostram conscientiam (ut supra dictum est) recondendo: nec in alieno colligamus agro, prauas hereticorum assertiones respuendo. Lauemur deinde nostra crimina deplorando, vngamur dona spiritualia æmulando, virtutesque, præsertim charitatem secundum Apostolum sectando, vestiamur sex opera misericordiæ effectui mancipando. Descendamus denique in aream, nos intra cor nostrum humiliando, discooperiamus a parte pedum pallium quo operitur, sacramentum nostræ redemptionis humiliter consideratione inuestigando, & illic nos projiciamus & iaciamus, per fidem passionis eius illi copulari humiliter & absque intermissione postulando. Talibus etenim insistentes promerebimur ab eo velut Ruth a Booz accipere primum quidem tres annonæ modios per fidem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, deinde sex modios per perfectionem totius sanctitatis, tandem quæ illi copulari nuptiali thalamo in mundo per gustum internæ dulcedinis, & in celo per gloriam beatitudinis. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

De quolibet prælato, vel doctore. Sermo. LVII.

Dixit Booz ad Ruth: non me abnuo propinquum, sed est alius me propinquior. Si ille voluerit te in re propinquitatis retinere, bene res acta est. Sin autem ille noluerit, ego te absque dubitatione suscipiam. Ruth, quæ interpretatur festinans, sanctam ecclesiam recte figurat, quæ præcepta cælitus sibi data tota deuotione complere festinat. Cuius maritus non inconuenienter intelligitur Christus, de quo scriptum est: Qui habet spousam, spousus est. Et beatus Apostolus ait, Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, sed ut sit sancta & immaculata. Cui sponsæ idem sponsus ex eo quodam modo quasi mortuus extitit ex quo ut homo inter homines viuere & conuersari desijt. Ex quo ut ait Apostolus: Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Christus etenim licet resurgens ex mortuis iam non moriatur, & mors illi vltra non dominetur: quod enim uiuit, uiuit Deo. In eo tamen quod in longinquam regionem accipere sibi regnum peregre profectus est, & corporaliter absens est, illi quodam modo mortuus est. Cuius propinquus, immo propinquior ecclesiasticorum prælatorum cætus est. Quamuis namque cuncti vere Christiani Christi propinqui recte dicantur, sicut ipse testatur dicens: Quicumque fecerit uoluntatem patris mei, ipse meus frater, soror, & mater est, tamen ecclesiastici pastores, ad quorum ministerium pertinet docendo, baptizando, cæterisque sacramentis imbuendo, & confirmando credentes spirituale semen Christo generare, maxime propinquiores illi existunt. De hoc semine Christi Esaias sic ait: Si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longæuum, & uoluntas Domini in manu eius dirigetur. Quod semen ne quolibet tempore deficeret Christi propinquus id est sanctorum prælatorum chorus modis omnibus debet predicando præcauere. Dum autem sancti doctores prædicant, non sibi sed Domino generant, quia in eo quod docendo spiritale prolem gignunt, non suam sed Christi laudem querunt, Et quoniam cuncta, quæ agunt, in gloriam Dei faciunt, veraciter dicere possunt. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Qui videlicet prælati siue doctores sancti quasi intus duas habent caligas, per cognitionem veritatis & amorem virtutis: & duo calciamenta foris apparentia per verbum prædicationis, & exemplum boni operis. Quorum calciamentorum, cui alterum vel vtrumque deest, ad suscitandum Christo semen idoneus non est. Ut enim non nostris sed sanctorum patrum utamur uerbis tam uita quam doctrina clarere debet doctor ecclesiasticus. Nisi doctrina sine uita arrogantem reddit, uita sine doctrina inutilem facit. Sacerdotis prædicatione operibus confirmanda est, ut quod docet uerbo demonstret exemplo. Vera est enim illa doctrina quam

Matt. 12.
Ioan. 1.
1. Cor. 13.
K

Thre. 2.
1. Cor. 13.
Esa. 11.
L
Ioan. 4.
M
Eccl. 13.
1. Cor. 11.

Ruth. 3.
Ioan. 3.
Eph. 5.
Philip. 2.
Roma. 6.
Matt. 12.
Esa. 53.
R

quam viuēdi sequitur formam. Nam nihil turpius est, quā si bonū quod quisque prædicat, explere opere negligat. Tunc enim prædicatio vtiliter profertur, quando efficaciter adimpletur. Vnusquisque ergo doctor & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet studium, nam alterum sine altero non facit perfectum. Nam sicut nec doctrina sine vita, sic nec vita sufficit absque doctrina. Sancte nimirum debet quisque prælatus viuere propter exemplum, & pie docere propter suæ administrationis officium, certus quod ipsi sua iustitia non suffragetur, de cuius manu anima subditi penitus exigitur. Quid enim proderit non puniri de suo, qui puniendus est de peccato alieno? Mentior, si hoc Dominus per prophetam sub cuiusdam terroris denuntiatione non loquitur dicens: Fili hominis, si me dicente ad impium, morte morieris: non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua: ipse in iniquitate sua morietur, sanguinem vero eius de manu tua requiram. Sed & si conuersus iustus fecerit iniquitatem, morietur, quia non annuntiasti ei, sanguinem autē eius de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaueris iusto, ut non peccet & ille nō peccauerit, viuēs. viuet, quia annuntiasti ei, & animam tuam liberaisti. Liqueat ergo, quod nec doctrina sine vita, nec vita sine doctrina prælato sufficit, ut spiritalem Christo prolem gignere possit. Quod si alterum deesse contigerit, melius est e duobus imperfectis rusticitatem habere sanctam quā eloquentiam peccatricem. Quod si vtrunque defuerit, non solum ad suscitandum Christo semen inutilis, sed velut arbor infructuosa terram occupans sibi quoque commissis noxius erit. Vnde sancta ecclesia talem pastorem, qui solo nomine non etiam re, potestate non vilitate præest, merito propinquum Christo non agnoscit. Et coram Booz, idest quolibet ecclesiastico doctore verbo sapientiæ & sciæ diuite, & virtutū vigore potēte, suscitationē spiritualis seminis ad cōseruandam perennitatem Christiani nominis humiliter requirit. Est enim doctor ecclesiasticus propinquus Christo gratia doctrinæ, sed pastor, cui animarum cura commissa est, propinquior est debito & obligatione pastoralis curæ. Quo coram senioribus Bethlehem, idest perfectioribus sanctæ ecclesiæ viris reuerenter admonito, ut cura curam sibi iniunctam faciat: dum ille id implere recusat, diuina sape dispensante gratia, quasi vtrunque calciamentū amittit, dum curam regiminis, per quam sanctam ecclesiam spirituali prole fecundare debuerat, dimittit: & ecclesiasticus doctor vtrunque calciamentum accipit, dum eius loco subrogatus verbo & exemplo sanctam ecclesiam, ut ad honorem Christi spirituali semine fecundetur, incessanter instruit. Sic loco Iudæ Mathiam Apostolorum senatus substituit, & loco Iudæorum plenitudo Gentium subintravit. Sicut ipse Dominus Iudæis ait: Auferetur a vobis regnū Dei, & dabitur genti faciēti fructus eius. Hinc est, quod episcopo Philadelphie dicitur. Tene quæ habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Hinc est etiam, quod episcopo Ephesi dicitur. Habeo aduersum te pauca quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam,

& prima opera fac. Sin autem, veniam tibi cito & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Candelabrum nanque cuiuslibet reprobi pastoris de loco suo mouetur, dum ecclesiastica dignitas illi collata exigentibus peccatis eius velut inutili & indigno auferitur, & ad alterum transfertur, & illi velut digno & fructuoso confertur. Quod crebro fieri videmus, ut videlicet reprobis de sua statione propulsatis, alij loco eorum substituantur, per quos ecclesiastica iura secundum debitum exercentur. Talis denique pastor merito discaletur vocatur, dum munimento verbi & exempli, quantum ad ecclesiasticum spectat ministerium, spoliatur, & vtriusque merito, premioque denudatur. Qui dum suæ vitiositatis familiam generare & protelare diligit, calciamenta prædicationis & operationis, quibus suos in preparationem euangelij pacis munire debuit, alteri relinquit. Sed vtiā secundum imprecatione psalmistæ: Fiant nati eius in interitum, in generatione vna deleatur nomen eius. Cuncta vero, quæ fuerūt definiti, in possessionem priuilegio eius vtentis transeūt, quia præsertim sancti & perfecti rectores animarū, opera, quæ Christus fecit, & ipsi faciunt, & maiora horum faciunt. Quæ tamen omnia, secundum quod de parte agri Elimelech vendenda datur intelligi, emunt: dum suis rebus ac voluntatibus abrenūciāt, ut diuinæ voluntati obediunt. Hinc est, quod beatus Petrus Domino dixit. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Sic & negociator prudens inuenta vna pretiosa margarita dedit omnia sua, & cōparauit eam. Dixerunt maiores natu Bethlehem ad Booz. Faciat Deus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ edificauerunt domum Israel. Seniores Bethlehem pro Ruth Booz orant, quia perfecti quique in sancta ecclesia prælatum ecclesiasticum, & totam congregationem illi commissam continuis orationibus adiuant. Et quemadmodum Rachel & Lia edificauerunt domum Israel, ita Ruth domum Booz edificat, dum sancta congregatio fideli commissa prælato, & eius ministerio spiritali semine fecundata, spiritalem illi sobolem, viros scilicet spiritales, alios in contemplatione quietos, alios in actione laboriosos, multiplicat. Et est in exemplum virtutis in Ephrata, dum eius obedientia claret in vniuersali ecclesia. Et habet celebre nomen in Bethlehem, dum per vniuersam ecclesiam celebrem spargit opinionem. Domus denique Booz de semine, quod illi Dominus ex ea dat, fit sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ: dum plerique ex ea eius prædicatione geniti a peccatis pristinis amaritudine saluberrimæ confessionis purgati, ac deinde dono præcipuæ scientiæ & virtutis a multis alijs diuisi, cultuque nōnūquam ecclesiastici regiminis merentur exaltari. Thamar enim interpretatur amaritudo, Iudas confitens, Phares diuisio. Et in hoc progenies Phares, quem Thamar peperit, inde longe ab alijs tribubus filiorum Israel diuisa extitit, quod ex ea regalis dignitas processit, sicut & in libro Ruth declaratur, vbi scriptum est. Phares genuit Efron, Efron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Naasō, Naasō genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit

Ezech. 3.

Matt. 21.

Apo. 3.

Apo. 2.

Psal. 118.

Ruth. 1.

Matt. 19.

T

V Thamar.

Ruth. 4.

Job. 34.

Y

Z

A

Ecc. 29.

Necessitas.

Aqua.

Compunctio duplex.

nuit Obed, scilicet ex Ruth, Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid regem. Nunc ergo, charissimi, ad nosmetipsos reuertentes istum spirituales Booz temper nobis præesse desideremus, & illum inutilem propinquum super nos regnare formidemus. Quando bonus pastor ecclesiæ datur, ex dono Dei est. Quando autem reprobus præest, peccatis hominū exigentibus est, quia Deus super gentem, & super omnes homines regnare facit hominem hypocritā propter peccata populi. Non est ergo iudicandus a plebe rector inordinatus, dum magis nouerint populi sui fuisse meriti, peruersi regimen suscepisse potestificis. Nam pro meritis plebium disponitur a Deo vita rectorum exemplo Dauid peccantis ad compactionem principum, qui ex merito plebis præuari cantur. Quod si a fide exorbitauerit rector, tunc a subditis arguendus est. Pro moribus vero reprobis tolerandus, magis quā distringendus a plebe est. Nunc ergo charissimi nobis huiusmodi prælatos in his, quæ inordinate gerunt, temere lacerare non præsumamus. Et secundum beati Gregorij sententiam nemo nostrum eriam iniuste ligatus sui pastoris sententiam temere repræhendat, ne etsi iniuste ligatus sit, tumidæ repræhensionis superbia, culpa, quæ nō erat, fiat. Si autem verum Booz viderimus spirituale semen ad propagandum nomen Christi verbo prædicationis, & exemplo boni operis sollicite suscitare gaudeamus. Et nos ipsi bene viuendo, & alter alterum admonendo confortes illi esse in merito studeamus, ut illi confortes in præmio fieri mereamur. Quod nobis præstare dignetur Dominus noster Iesus Christus, qui est f. o. d. b. in secula. Amen.

¶ Quid significant necessaria vitæ humana.
Sermo. LVIII.

N Ecclesiastico legimus, quod eiusdem libri auctor de necessarijs humanæ vitæ rebus faciens mentionem dicit: Initium necessariæ rei vitæ hominis, aqua, ignis, & ferrum, lac, & panis similitudineus, & mel, & botrus vuar, & oleum, & vestimentū. Et sicut alibi quibusdam ex his positis addit, domus protegens turpitudinem. Superius quippe quodam loco dixerat: initium vitæ hominis aqua, & panis, & vestimentum, & domus proteges turpitudinem. Hic nunc addit plura alia, & quædam prioribus dulciora, & suauiora, & gratiora, ut est lac, mel, botrus, oleum, quia multiplicata secundum incrementum temporis infirmitatis humanæ miseria, oportuit etiā vt multiplicarentur eius necessaria. Et dum creuit infirmitas, creuit cōsequenter & necessitas. Est autem necessitas, sine qua quid esse non potest, sed quia hæc fecit, deinde secundum ea, quæ carni sunt necessaria, nos ea tunc ad spiritum veritatis, & ad nostræ mortalitatis informationem quomodo spiritualiter intelligi possint, requiramus. Aqua in sacra scriptura gratiam compunctiois, fletuumque quandoque significat. Sunt autem duo compunctiois genera per aquam in deserto de petra his productam figurata, vnum, quod ex dolore culpæ & timore pœnæ nascitur, alterum, quod ex consideratione percepto

rum cælestium donorum, & amore diuino generatur. Quæ duo compunctiois genera per Esaiam prophetam manifeste distinguuntur, vbi ait: Et erit omnis, qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Hierusalem, sanctus vocabitur, qui scriptus est in vita in Hierusalem: si abluerit Dominus sordem filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit, spiritu iudicij & spiritu ardoris. Per spiritum enim iudicij designatur compunctio, quæ nascitur ex timore, per spiritum ardoris compunctio, quæ nascitur ex amore. Diuinum quippe iudicium infert timorem, diuinus autem ardor confert amorem. Sicut autem compunctiois, sic & peccati duo videntur esse genera, vnum in carne, alterum in spiritu, idest vnum carnale, alterum spirituale. In carne luxuria, in spiritu malitia. Luxuria est macula, malitia ruga. Per sordem exprimitur macula luxuriæ. Per sanguinem ruga malitiæ. Quod vero per sanguinem malitia cordis exprimitur, aperte monstratur, vbi dicitur de remedio eius. Hinc Hieremias ait: Laua a malitia cor tuum Hierusalem, vt salua fias. Viquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Sanè spiritus iudicij lauat sordem, dum homo in his, quæ illi secundum luxuriā dulcia fuerant, timore diuini percussus iudicij sibi met amarescit. Et spiritus ardoris abluat sanguinem dum in his, in quibus erga proximum amarus extiterat, cælestis amoris ardore tactus, intrinsecus erga eundem suauiter edulcescit. Gratia ergo compunctiois omnia peccata siue carnalia siue spiritualia lauat quia spiritus iudicij sordem, & spiritus ardoris sanguinem emūdat. Quamuis autem hæc ita distinguamus, vt spiritu iudicij sordem, spiritu ardoris sanguinem lauare dicamus, vtrūque tamen vtrōque operari idest sordem, sanguinemque mundare intelligere debemus. Timor quippe & amor, qui iustificandis peccatoribus per spiritum sanctū infunduntur, ita sibi cooperantur, vt siue sint carnalia siue spiritualia peccata timore præcedente, amore sequente efficaciter abluantur. Et quia veram compunctiois manifestum est comitari veram confessionem, congrue postquam aquam necessariam dixit, statim & ignem esse necessarium adiunxit. Ignis nempe confessionem significat, quia ignis rubet, & confessio verecundiæ ruborem habet. Vnde Paulus ait: Quem fructum habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Possūmus quoque per ignem satisfactiois laborem, vt sunt ieiunia, & cætera talia figurare. Cuius laboris ignis quoscunque in presenti sæculo perfecte cremando purgat, eos in sequenti seculo infernalis vel purgatorius ignis minime cruciat. Huius ignis & huius aquæ psalmista luculenter fructum exprimit, vbi dicit. Transiuimus per ignem & eduxisti nos in refrigerium. Per aquam enim & ignem transimus, & in refrigerium ducimur, cum per compunctiois & confessionem siue etiam satisfactiois purgati ab angustia doloris & timoris, quæ pro peccatis nostris patibamur, requiescimus. Cuius refrigerij iucunditatem ille solus veraciter nouit, qui hanc experiri gratia largiente diuina promeruit. Et ferrum. Per ferrū quoniam in bona significatione ponitur, recte virtus seueritatis intelligitur. Post aquam ergo & ignem ferrum nobis dicit necessarium, quia postquam

Esa. 4.

11. 30. I

Peccati duo genera.

Hier. 4.

1. 30. I

1. 30. I

D Ignis.

Rom. 6.

Psal. 65.

E Ferrum.

quam flendo, confitendo, vel etiam satisfaciendo malis perpetratis abrenuntiamus, nisi magnae seueritatis gladio tentationum blandimentis per hostem antiquum grauius solito contra nos sequentibus resistamus, ad mala, quae reliqueramus, vel certe ad grauiora peccata, visco illecebrarum rapti cito redimur, & fiunt tunc nouissima nostra peiora prioribus, seprem spiritibus illo, qui prius nos possederat, spiritu nequioribus in nos cum illo ingressis & inhabitantibus. Vnde necesse est, vt magnae seueritatis animaduersione caput hostis antiqui in his assultibus conteramus. Et ad petram eius paruulos allidamus. Et lac & panis. Sicut ex diuersis scripturarum locis intelligimus, per lac doctrinam inchoantibus, per panem doctrinam perfectis exhibenda conuenienter accipimus. Vnde de hoc lacte beatus Petrus ad eos, qui nuper crediderant ait. Sicut modo geniti infantes rationabiles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Et beatus Paulus ad Corinthios. Non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Hinc Hebraeos redarguens ait. Cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigitis vt doceamini quae sint elementa exordij sermonum Dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim, qui lactis particeps, expers est sermonis iustitiae. Paruulus enim est. De pane autem statim subiunxit. Perfectorum autem est solidus cibus, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali. Et ite ad Corinthios dicit, sapientiam autem loquimur inter perfectos. Simplex ergo doctrina incipientibus velut lac paruulis, & profunda & multiplex necessaria est perfectis quasi panis adultis. Et notandum, quod cum dixisset panis addidit, similitudine, quae ablatore fure literae dispensatur perfectis similia spiritualis intelligentiae. Postquam ergo, ignem, & ferrum, lac cum pane dicit esse necessarium, vt atletam Christi, quem aqua & ignis a culpa praeterita exhibent mundum ac purgatum, quemque ferrum armat contra hostis antiqui mortiferum blandimentum, hunc lac cum pane ad exercitium virtutum, & bonorum effectum operum reddat robustum. Et mel & botrus vuae. Solet diuina pietas de infidelitate ad fidem, siue de culpa ad poenitentiam conuersis, antequam accepta veritatis cognitione, laboriosum virtutum & bonorum operum exercitium ingrediantur, aliquid internae dulcedinis & consolationis dispensare, ac per hoc ad spirituale meritum, meritiue praemium eos efficaciter prouocare. Hinc est, quod beatus Petrus dum nuper conuersos ad fidem ad salutem obtinendam crescere commoneret, ait. Si tamen gustastis quonia suauius est Dominus. Hinc per Iob ad Dominum de homine per diuinam gratiam magnificando dicitur. Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Diluculo quippe Dominus hominem visitat, & subito illum probat, dum in principio conuersionis vel conuersionis eius quid sit internae dulcedinis sapor ac supernae consolationis gustus misericorditer illi demonstrat, ac statim illum fornace perfectionis vitae velut figulus fictile vas tentat, vt per hoc homini innotescat quantum proficiat. De hac tentatione siue

probatione scriptum est. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Tribulatio autem iustorum in exercendis virtutibus, & exhibendis bonis operibus consistit. De hac tentatione vel probatione iustorum scriptum est. Deus tetrauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit, & quasi holocausta hostiae accepit eos. Dominus ergo diluculo suum electum, sicut diximus, visitat per consolationem, sed subito probat per exercitationem. Et hinc item scriptum est. Exitus matutini, & vespere delectabis. Exitus etenim matutini, & vespere Dominus delectat, quia principium bonae conuersionis consolatione, & finem retributione laetificat. Medium autem diei, non tam delectationi quam seruido accommodat aetui, dum medium meriti non tam consolationi quam districtae mancipat probationi. Quia ergo Dominus ante distinctionem probationis nonnunquam infundit animae suauitatem suae consolationis, recte post illa, quae superius posuit, mel & botrum ad necessitatem pertinere dixit. Mel nimirum, quod dulcem saporem habet, & botrus, qui vinum, quod inebriat, continet, internam dulcedinem, spiritualemque consolationem figurare possunt. Sed diligenter est attendendum, quod non ait fauus, sed mel, & quod non dixit vinum, sed botrus, & ipsum vuae. Duo namque vna esse consolationem gratiam, vna scilicet, quod abique integumentis nobis infunditur, alterum quod quasi quibusdam inuolumentis atque folliculis (vt ita dicam) sacratarum rerum aut aliorum humorem quodammodo medianibus donatur. Primum ergo per mel, secundum per botrum figurari potest. Aliter. Per mel possumus intelligere quolibet etiam minimam spirituales dulcedinem intrinsecus suauiter sapientem. Per botrum maiorem consolationem mentem fortiter inebriantem. Qui botrus apte dicitur vuae, quae ad bonos, non labruscae, quae ad malos pertinet, de quorum vua, siue botro, vel etiam vino scriptum est. Vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Sicut ergo per aquam conuersionis, & ignem confessionis, vel etiam satisfactionis vntus quisque conuersus a culpa emundatur, & purgatur, & sicut feru seueritatis contra demonum per carnis desideria male blandientium impetu armatur, & quemadmodum lacte & pane doctrinae ad exercitium virtutum & bonorum operum nutrit & roboratur, sic melle & botro internae dulcedinis & consolationis ad caeleste gaudium et per tristitiam & amaritudinem praemedita mirabiliter prouocatur. Nec dubitat per amarum praesentis mali poculum ad superni iucunditatem boni praesire, dum illi datum est eiusdem boni vel tenues guttas gustare. Et oleum, & vestimentum. Quid per oleum, nisi virtutem charitatis, & quid per vestimentum melius, quam necessitatem boni operis intelligimus? Olei nepe natura cunctis, quibus immiscetur, solet supernatare liquoribus. Et Apostolus de Charitate locutus est. Adhuc (inquit) excellentiorem vobis viam demonstrabo. Si linguis hominum loquar & angelorum &c. Per oleum ergo recte charitas, & non tantum charitas verum & aliarum virtutum comprehenditur & significatur vniuersitas. Lege verba Apostoli, quae sequuntur, id, quod supra posuimus, & inuenies quod charitas alias virtutes continet, & quicquid sine charitate est, ad obtinendam aeternam vitam minime valet. Bene igitur auctor iste

Eccl. 27.
Sap. 3.
Psal. 64.
Mel.
Botrus.
Deut. 32.
Oleum.
Vestimentum.
1. Cor. 12
1. Cor. 13

Vestimentum.
M Domus.
N Epilogus.
Allegoria Absalon.
David.
Esa. 1.
Semei.

hoc in loco de virtutibus locuturus posuit, per oleum quod charitas significatur, quia per eam carerum virtutum vniuersitas figuratur. Ipsa ergo vere est oleum, quia in alijs virtutibus id est humilitate, patientia, abstinentia, continentia, aliquid nonnunquam per asperitatem nos terret, charitas vero per suam suauitatem nos demulcet, ipsa enim totum suam dulcedine mitigat, condit, & lenit. Per vestimentum designatur opus bonum, quia sicut necessarium est corpori vestimentum, sic necessarium est animae opus bonum, & quemadmodum foris vestimentum nos circumdat, sic opus bonum coram proximo nos honestat. Et domus (inquit) protegens turpitudinem. Per domum (vt alibi diximus) conuersatio designatur, eo quod in illa quisque conuersatur. Domus autem turpitudinem protegit, dum bona conuersatio culpam ab oculis diuinis abscondit. Ad huius constructionem domus pertinet omnis exercitatio virtutum, exhibitio bonorum operum, disciplina morum. Ad vltimum ergo domum posuit, postquam totum laboris nostri fructum perfecte comprehendit. Necessarium nobis est itaque; charissimi, vt habeamus aquam per conuersionem, ignem per confessionem & satisfactionem, ferrum per seueritatem, lac & panem per sanam doctrinam, mel & botrum per consolationem diuinam, oleum & vestimentum per virtutem & operationem, domum per bonam conuersionem. Duo autem quaedam sunt omnibus cum his necessaria, iustitia & gloria. Iustitia in mundo, gloria in caelo: iustitia in merito gloria in praemio. Iustitia spiritualis vitae facit inchoationem gloria consummationem. Qui ergo principium habere negligit, sine quo habebit? Per iustitiam autem, per gloriam peruenitur. Laboremus igitur fratres iustitiam habere, vt per ipsam mereamur gloriam possidere. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est benedictus Deus in secula. Amen.

De Absalon significante Iudaeos, & de David significante Christum, hoc est de his, quae passus est Christus. Sermo. LIX.

In libro regum secundo legimus Absalonem Dauid patrem suum crudeliter persecutum esse, ipsumque; Dauid trans Iordanem fugatum, a tribus viris regionis illius cibo, potuque sustentatum, ac muneribus honoratum. Significat autem Absalon pulcher & nobilis populum Iudaicum, legalibus praecipis & caerimonijs decoratum, regno, sacerdotio, templo nobilitatum, & propter hoc per nimiam superbiam super seipsum eleuatum. Dauid vero, qui erat rufus, pulcher, fortis, Christum significat, qui est rufus per passionem carnis, pulcher per gloriam diuinitatis, fortis per potentiam maiestatis. Quem propheta quoque; iussu diuino in regem quondam vnixerat, quia Deus pater hunc vngendum ab antiquo voce prophetica praenunciauerat. Dauid ab grege pecorum translatus est ad regimen hominum, & Christus ab ouili Iudaeorum translatus ad regnum Gentium. Dauid interfecit Goliath Philistaeum, Christus diabolum. Dauid persecutorem habuit Saul regem reprobum, Christus diabolum. Absalon itaque; significat populum Iudaicum, Dauid Christum. Absalonem persecutus Dauid patrem suum, populus Iudaicus Christum. Hinc est quod Esaias ait. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Semei Dauid ma-

ledixit, sed Dauid ei non respondit: & Christus cum malediceretur, non comminabatur. Siba derelicto Miphiboseth domino suo claudo, Dauid cum cibo & potu secutus est, vt eius homines reficeret: & Paulus vniuersitate Phariseorum, quae a semitis iustitiae claudicabat derelicta, cui in persecutione sanctorum seruerat, Christum secutus est, vt eius fideles doctrina & consolatione satiare. Tua sunt (inquit Dauid Sybae) omnia, quae fuerunt Miphiboseth: & Christus plenitudinem sapientiae, quam perfidis Phariseis abstulit, Paulo concessit. Absalonem concubinas Dauid ab ipso relictas violauit: & Iudaicorum coetus doctorum, qui regimen populi specialiter usurpauit, animas a Christo derelictas legem carnaliter docendo corrumpere non desinit. Ionathas & Achimaas, qui Dauid, vt Iordanem transiret, nunciauerunt, patriarchas & prophetas significat, qui figuris & oraculis Christum Iudaeis relicturum, & ad gentes transiturum praedixerunt. Dauid Absalone se persequente Iudaeis deseruit, & ad gentes trans Iordanem fugit: & Christus Iudaeis eius? Apostolos persequentibus derelicta Iudaeis in Apostolis ad Gentes transiuit. Et hoc est, quod Paulus ipsis Iudaeis ait. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternae vitae: ecce conuertimur ad Gentes. Dauid trans Iordanem plures ex filiis Israel secuti sunt: & postquam euangelium cepit praedicari Gentibus multi ex Iudaeis in Christum crediderunt. Achitophel, qui interpretatur fratris ruina, Iudam exprimit, qui de ruina Christi egit, & Iudaeis aduersus Christum consilium dedit, & vterque; suspendio interijt. Absalon Dauid trans Iordanem persequitur: & Iudaica perfidia non tantum in se, verum etiam in gentibus fidem Christi destruere conatur. Dauid trans Iordanem a tribus viris honoratur diuersis muneribus: & Christus in Gentibus fidem sanctae Trinitatis suscipientibus glorificatur diuersis virtutibus & bonis operibus. Dauid namque; trans Iordanem muneribus honoratum libri regum historia refert dicens. Cum venisset Dauid in castra; Sobi filius Naab de Rabath filiorum Ammon, & Macher filius Amihelde Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim, obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, polentam, & fabam, & lentem, & fruxum oleo cicer, & mel, & butyrum oues, & pingues vitulos, dederuntque; Dauid, & populo, qui cum eo erat ad vescendum. In his omnibus operosa deuotio conuersae Gentilitatis declaratur. Verum in his, quae ad cibum pertinent, sacrae doctrinae praesentis & consolatio praesertim exprimitur. In vasis autem fictilibus bona opera, & quaedam virtutes figurantur, quae in fine cum venerit quod perfectum est, & euacuantur quod ex parte est, franguntur ac destruentur, Apostolo testate, qui ait. Siue prophetiae euacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientia destruetur. In cuius rei consideratione Psalmista admirando vix exclamare dicens. Venite, & videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram, id est naturam humanam, quam constat esse terrenam. Auferens bella usque; ad finem terrae, arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Dominus etenim bella usque; ad finem terrae auferet, quando in fine vitae omnes tentationes vsque; quequa; cessare faciet, arcum quoque; conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni, quoniam praedicationem,

Siba.
1. Reg. 17
Acta. 13
Achitofel
2. Reg. 17
1. Cor. 13
Psal. 45
1. Cor. 13

tionem, sacramenta, opera virtutes quasdam scilicet fide, spe, prophetiam, linguas, scientia immediata claritate suae visionis, & plenissima perfectione charitatis euacuabit. In stratorijs vero, & tapetibus, quae ad ornatum pertinent, ecclesiastici ornatus decor congrue significatur. Illi itaque qui David trans Iordanem suis numeribus honorauerunt, designant eos, qui ex Gentibus fide Christi habentes fidele seruitium illi quotidie impendunt. Qui autem David ex Iudaea sequi contempserunt, Iudeos, qui fide Christi spernentes ab eius semitis per infidelitatem exorbitauerunt, patenter exprimunt. Quorum typum Miphiboseih claudus solus tunc gessit quem David a suo comitatu remansisse solum redarguit. Hinc est, quod Christus ipse per Psalmistam cecinit dicens. Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput Gentium. Populus, quem non cognoui, seruit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni mei tui sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt a semitis suis. Sanè qui cum David exierunt, & cum eo Iordanem transierunt, Apostolos & primitiue ecclesiae ex Iudaea conuersae fideles exprimunt, qui iudaica persecutione de Iudaea pulsi ad Gentes transire sunt coacti. Igitur considerato David populo suo constituit super eum tribunos & ceteriones, & dedit tertiam partem populi sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth. David trans Iordanem populum suum considerauit, quia Christus suos fideles in mentibus multiplicari vidit. Tribunos autem & ceteriones super eum constituit quia primum in ecclesia posuit Apostolos, scilicet prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Est diligenter attendendum, quod nec plus nec minus quam tres principes super populum Dei constituantur. Et unaquaeque pars populi tertia nominatur, ut quod praelati & subiecti sanctae Trinitatis cultores esse deant manifeste significetur. David in hoc bello suis in urbe est perfidus, nec cum eis exiens corporaliter pugnat, quia Christus nunc cum suis fidelibus ore proprio contra perfidos minime disputat, sed in urbe caelesti residens patrem pro suis interpellat. In hoc bello & Absalon & multi, qui cum eo sunt, moriuntur, quia & perfidus Iudaeorum populus, & quicumque cum illo regnum Christi expugnat, conatur (nisi respiciat) aeterna morte puniuntur. Et id apertissime designatur, ubi Absalon interfecit in fouea grandis proiectus memoratur. Fouea quippe grandis infernus est. Absalon autem inter caelum & terram in quercu pedet, quia populus Iudaicus contra Christum eleuatus nec terram antiquitatis sibi concessam, nec caelum habet. Quercus etenim, quae est arbor ardua & inflexibilis, superbia recte significat. Quae quercus grandis ibidem & condensa fuisse dicitur, quia Iudeorum superbia & grandis per sui aestimationem, & condensa per caecitatem comprobatur. Mulus vero, cui Absalon insidebat, carnalem & infructuosam legis obseruantiam figurat. Qui vero pertransiit Absalon suspensus, quia Iudaico populo in sua superbia perseverante lex per gratiam sine accepit. Cuius superflua caesaries capitis superstitionem recte designat iudaicae aestimationis. Tribus denique laeis Absalon perimitur, quae ex fide sanctae Trinitatis, quam odit & respuit populus ille, danatur. Per Ioab quilibet perfectus doctor

R
Psal. 17.
1. Reg. 18
1. Cor. 12
S
Quercus.
Ioab.

designatur. Per decem iuuenes armigeros eius, qui post illum Absalon percusserunt, coetus discipulorum eius in scientia decalogi robustus exprimitur. Omnes ergo Absalon ad mortem vulnerat, qui praedictum populum pro sua infidelitate morte perpetua ferendum denuntiat. Porro quicumque ex populo Israel euaserunt, & David regi suo postea reconciliati sunt, reliquias, quae postquam plenitudo Gentium intrauerit, saluae fient, patenter exprimunt. David mortem Absalon deplorauit, & Christus super gentem illam, quam pro sua perfidia peritura agnouit, fleuit dicens. Quia si cognouisses & tu &c. David suum filium sibi reseruari voluit, & Christus praefertim Iudeos, ad quos primum specialiter missus est, ad agnitionem veritatis venire concupuit. His itaque secundum allegoriam discussis, ad tropologiam redeamus, ut sicut quae nos ad scientiam instruat, diximus, ita deinceps quae in formam ad iustitiam, requiramus. Scientia quippe minime prodest, cui iustitia comes non est. Modis igitur omnibus caueamus, ne cum perfidis vel non bene credendo vel male agendo pereamus, sed cum Sobi, Machir, Berzellai. i. cum vere fidelibus Christo fidele seruitium exhibeamus. Offeramus illi stratoria, tapetia &c. Per stratoria, quae Spiritus sanctus hoc in loco primum posuit, quietem contemplationis inter nos nobis significauit. Primum ergo posuit, quod praeter ceteris diligit. Vnde psalmista. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Dominus etenim portas Sion super omnia tabernacula Iacob diligit, quia etiam ipsum initium supernae contemplationis omnibus operibus bonae conuersationis iusti amando anteposit. Per Sion namque intelligitur superna contemplatio, per portas Sion eiusdem contemplationis inchoatio, per Iacob effector boni operis. Per tabernacula quaelibet fabrica bonae conuersationis. Sic & tapetia, quia domum, in qua extendunt ornata reddunt, sanctae conuersationis honestate figurare possunt. Vasa fictilia nostra fragilia significat corpora, quae tunc Christo offerimus, cum eius obsequis ea mancipamus. Frumentum, & hordeum, & farinam polentam. i. puram farinam. Per frumentum testam nouum, per hordeum veterum testam intelligitur. Per farinam polentam spiritualis vtriusque intelligentia patenter exprimitur. Frumentum itaque, hordeum, farinam polentam Christo offerimus dum, vtrumque testam & secundum literam, & secundum spiritalem intelligentiam legendo, meditando, loquendo, operando fideliter pro amore eius dispensamus. Et fabam, & lentem, & fraxum cicer. Quod in euangelio post panes pisces, hoc in loco, post frumentum, hordeum, & farinam praedicta legumina possunt intelligi. Per frumentum nepe, hordeum, & farinam, sicut ibi per panes, sacrae scripturae praepcepta. Et per fabam, lentem, cicer in hoc loco, sicut ibi per pisces sanctorum patrum designari possunt exempla. Et apte, siue in euangelio post panes pisces, siue in hoc loco post frumentum hordeum & farinam, legumina ponuntur, quia sicut illa vtraque corporalia sumimus ad sustentationem corporum, sic cum sacrae scripturae verbis etiam iustorum exemplis utimur ad nostrarum iustificationem animarum. Praeceptis paschimur obedienter ea operando, exemplis paschimur ea humiliter imitando. Et fabam (inquit) & lentem, & fraxum cicer. Fabam lente maiorem, & lentem fabam minorem non ignoramus. Per fabam ergo exempla maiora. Per lentem vero exempla sanctorum minora conuenienter intelligimus. Per fraxum autem

T
Luc. 19.
Tropologiae.
V
Stratoria.
Contemplatio.
Psal. 86.
Sion.
Tapetia.
Vasa fictilia.
X
frumentum.
Polenta.
Y
Legumina.
Faba.
Lentem.
Cicer.

autem cicer sola sanctorum martyrum passio debere figurari videtur. Humana quippe caro tunc frigitur cum passionis angustia cruciatur. Frumentum ergo, hordeum, farinam Christo damus, cum praepcepta eius, quae in scripturis continentur, operamur. Fabam, lentem, cicer fraxum, illi damus, cum exempla sanctorum eius imitatur. Et mel, & butyrum, & oues, & pingues vitulos. Mel est dulce, butyrum pingue, ouis animal innocens, vitulus obediens. Vitulus enim quoad vitulus est, agitur facile quavis secundum nutum minantis. Per mel itaque intelligimus dulcedinem cordis internam. Per butyrum charitatem fraternam. Per oues innocentiam. Per vitulos pingues obedientiam affectuofam. Mel ergo, butyrum, oues, vitulos Christo damus, cum per virtutes his designatas illi veraciter seruiamus. Demus charissimi nobis, munera mystica, quae dicta sunt demus, in qua, Christo, illi fideliter seruiet in mundo, ut ab ipso remunerari mereamur in caelo. Quae nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

Mel &c.

De omnibus sanctis. Sermo LX.

Christus Iesus saluator noster dilectissimi, sanctae vniuersalis ecclesiae sponsus, eiusdem sponsae suae varium, multiplicemque fructum in Canticis canticorum eleganter laudat, ut eam ad potiora per laudem prouocet & accendat. Dicit ergo quodam loco sic. Hortus conclusus es soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuae paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Cyperi cum nardo, nardus cum croco fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani. Myrrha & aloe cum vniuersis unguentis. In his enim omnibus per sponsum sponsae bonum eleganter commendatur, & sponsae sponsum cogaudet & congratulatur. Ipsa vero sancta ecclesia in ipsis Canticis canticorum diuersis nominibus appellatur. Aliquando quippe vocatur sponsa, aliquando amica, aliquando soror, aliquando coluba, aliquando pulchra siue formosa. Ipsa nimirum sponsa est fide, amica dilectione, soror caelestis hereditatis participatione, coluba simplicitate, formosa decore iustitiae. Hortus conclusus es soror mea sponsa, hortus conclusus: per hortum sanctae ecclesiae sanctam eius conuersationem intelligimus, ex qua virtutum & bonorum operum germina indefinenter oriiri videmus. Qui hortus apte conclusus dicitur, quia forti munimine disciplinae vndique munitur, ne fraudulentus hostis vsque irrumperet, & iustitiae plantationem auellat, & auferat. Qui & apte bis nominatur, ut per hoc duplex fructus eius, fides scilicet & operatio, siue coniugium & continentia, aut etiam distinctio Dei & populi, vel certe vita actiua & contemplatiua patenter exprimitur. Dicitur ergo, Hortus conclusus es soror mea sponsa, hortus conclusus. Per fontem autem huius horti sapientia caelestis intelligitur. Qui fons velut ad irrigandum paradisum in quatuor flumina diuiditur, dum diuina sapientia quatuor euangeliorum praedicatione per vniuersam ecclesiam diriuatur. Qui etiam signatus esse congrue perhibetur, quia sapientia Dei multis ac diuersis aenigmatibus in sacra scriptura velat. Hinc

A
Cant. 4.
Ecclesiae nemina.
Pulcher Discursus.
Hortus.
Fons.

est, quod Paulus ait. Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam Deus praedestinavit in gloriam nostram. Hic est liber ille signatus, de quo Esaias ait, quem cum dederint scienti literas dicent, lege. Et respondebit. Non possum. Signatus est enim. Hic est idem liber vitae, quem beatus Ioannes in dextera sedentis super thronum vidit signatum sigillis septem, quem nemo in caelo, neque in terra, neque sub terra, qui uult aperire, nisi solus leo de tribu Iuda, qui uicit, qui est tanquam agnus occisus habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt spiritus Dei missi in omnem terram. Unde quia solus potest fontem hunc siue librum aperire, iure potuit discipulis suis dicere: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei. Hinc alibi de ipso & de ipsis discipulis scriptum est. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Nullus igitur potest huius fontis salutarem gustum haerere, nisi cui Saluator, qui solus aperit & claudit, signaculum eius dignatur aperire. Sed & germen huius horti habere minime valet, cui fons iste salutaris irrigatione non praebet. Quod autem Saluator fontis huius riuulum alijs aperiat, alijs claudat, demonstrat ipse, ubi discipulis suis ait, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant. Et alibi ad patrem dicit. Confiteor tibi pater Domine caeli & terrae, qui abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Hortus itaque est conclusus, & fons signatus. Hortus conclusus est per disciplinam, fons signatus per figuram. Hortus conclusus, ne fraudulentus hostis irrumperet, fons signatus, ne alienus de illo bibet. Hortus est iustitia, fons sapientia. Primum autem hortum germinantem, & fontem irrigationis latius exprimit, dicens: Emissiones tuae paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus &c. Emissiones sanctae matris ecclesiae sunt partus eius spirituales, praefertim hoc in loco martyres, qui malorum punicorum nomine designantur, quos sancta ecclesia de mundo emittit, & caelo immittit, nec tamen amittit, quos Christo mittit & committit. Mala punica sunt intus succo acris, granis rubentia, & per hoc martyres figurant, qui non solum exterius, sed etiam interius rubere dici recte possunt, quia cum sint duo martyrij genera, vnum interius, alterum exterius, vnum in corde, alterum in carne: nil valet id, quod est exterius, si desit, quod esse debet, interius, quia non prodest carnis passio, cui deest cordis compassio. Omnis denique gloria filiae regis (sicut scriptum est) ibi intus. Emissiones autem istae malorum punicorum paradoso comparantur: quia, sicut paradisus diuersis arboribus, sic sancta ecclesia stipatur, desatur, & ornatur innumeris martyribus. Quis enim calculatorum peritissimus sola saltu ceteraria vel millenaria martyrum numero queat comprehendere? Quorum alij (ut quaedam scriptura clamat) ferro perempti, alij flammis exusti, alij flagris verberati, alij pelagi demersi periculo, alij viui decorati, alij naribus perforati, alij cruciati patibulo, alij vinculis mancipati, alij liguis priuati, alij lapidibus obruti, alij frigore afflicti, alij fame macerati, alij vero truncatis manibus siue ceteris membris spectaculum contumeliae in populis nudi propter nomen

1. Cor. 2.
Esa. 29.
Apoc. 5.
3A
id
Matth. 13
Luc. 24.
Matt. 13.
Matt. 11.
D
Martyres.
Mala punica.
Psal. 44.
Similitudine habetur.
Heb. 11.

Actus 5. Domini portantes. Sed potest videri mirum, quo martyriū paradiso cōparetur, cum martyriū amaritū dinem, paradisu autē habeat iucunditatē. Sed si subtilius rem perpenderit, nō videbitur mirū, quia sanctis martyribus omnia tormentorū genera iucūda fuerūt, & totū eis dulce, in. mo parum fuit quicquid eis potestas aduersa pro nomine Christianitatis inferre potuit. Vnde & de Apostolis scriptū est. Ibāt Apostoli gaudētes a cūspectu cōciliij, quoniam digni habitū sunt pro nomine Iesu cōtumeliā pati. Et Apostolus Paulus pro magno reputās dono pati pro Christo Philippēlibus scribēs ait. Vobis donatū pro Christo, nō solū vt in eū credatis, sed vt etiā pro ipso patiāmini. Cū pomorū fructibus. Habēt sancti martyres fructus in mūdo, fructus in cēlo. In mūdo fructus meriti, in cēlo fructus pramij. Cypri cum nardo, nardus cū croco. Cyprus dicitur esse herba aromatica in Aegypto semine candido & odoro, quod coquitur in oleo, & exprimitur. Inde vnguētū paratur, quod regale dicitur. Cyprus ergo donum regiminis, id est discretionē, vel certe ipsos rectores aiarū conueniēter significat. Nardus herba humilis est. Vnde & humiles subiectos significat. Crocus est aurei coloris, & propterea doctores cęlesti sapiētia claros recte designat. Cypri (vt arbitror) propterea plurali numero proferuntur, cū cętera, quę sequuntur, singulariter scribantur, vt per hoc valeamus agnoscere, quod quisq; pręlatas prę cęteris, omnibus virtutibus & bonis operibus deat abūdare. Hinc est, quod beatus Augustinus de pręlato pręcipit dicēs.

Philip. 1. Circa omnes seipsum bonorū operū prębeat exemplum, corripiat inquietos, cōsolatur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes, disciplinam libens habeat, metuēdus imponat. Et quāuis vtrūq; sit necessariū, tñ plus amari appetat, quam timeri. Talibus verbis beati Augustini edoctus quisq; pręlatus omni bonitate sibi cōmissos transcendere necesse est satagat, vt his grauis, his fractus, suarū plenitudine virtutū omnibus omnia factus omnes lucrifaciat. Cypri autē cum nardo sunt, dum pręlati cum sibi subiectis diuinis se pręceptis humiliter subdūt. Hinc etenim scriptū est. Rectorem te cōstituerunt, noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. Cum enim sancti rectores recta sicut debent, dicūt, & quę dicunt, cum sibi subiectis humiliter faciunt, vere cypri cū nardo sunt. Nardus cum croco est, dum subiectorū humilium multitudines sanctorū doctorū, claritate cęlestis sapiētię fulgentiū pedibus appropinquātes, doctrinā salutarē ab ipsis libenter audiūt, & eorū verbis credendo, & operādo fideliter acquiescūt implētes pręceptū Iacobi, quo dicitur. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. In talibus etiam impletur testimonium Moyfi, quo dicit. Qui appropinquant pedibus eius, accipiēt de doctrina eius. Pedes enim Domini sancti doctores sunt, qui eū ad audiēdum corda sua prędicatione vehunt. Ad quos pedes qui humiliter accedunt, de doctrina eius per ipsos accipiunt, quia sicut scriptum est, qui cum sapientibus graditur sapiens erit. Et amicus stultorum efficietur similis. Fistula & cinnamomū. Fistula arbor

aromatica est, parua, robusti corticis, & purpurei, q̄ ad curandas vīcerum molestias vtilis est, & per hoc omnes de peccatis suis timore Dei, qui est principiū sapientię, compunctos & vīcera cordium spiritalia de turpiū cogitationum molesta congerie vera cōfessione purgantes, significare potest. Quasi namque molestia vīcerum fistula curatur, dum in vniuersis vere pœnitentibus perfecta confessione occulta conscientię de sua prauitate purgantur. Fistula ergo sunt, quicunque vel in se vel in alijs, peccatorum intrinsecus latentium molestias per gratiam compunctionis, confessionis, uel et efficacioris admonitionis expellunt. Cinnamomū est arbor breuis, odorifera, dulcis, cinerei coloris, ad vsum medicinę fistula duplo p̄stātior. Dicitū est autē cinnamomū, q̄ cortex ei⁹ in modū cānæ sit formatus. Et quā p̄ cannā a pueris ad hoc incisā solet eorū ore son⁹ formari, p̄t p̄ cinnamomū sanctorū sacerdotum, uidelicet Hieronymi, Gregorij, Augustini, & Ambrosij, & vniuersorū talium confessio designari. Dū, nō solū corde credūt ad iustitiā, uerū & ore cōfiteūt ad salutē, pro soni salutaris p̄latione cinnamomo, cuius cortex in modū sonabilis cānæ circūflexus format, possunt sancti cōfessores significari. Sicut ergo per fistulā pœnitētes & vera cōfessione molestias peccatorū de suis cordibus egrediētes, intelligimus, ita p̄ cinnamomū sanctos cōfessores intelligamus. Cū vniuersis lignis Libani. Libanus interpretatur dealbatio. Ligna vero Libani in altū prę cęteris arboribus crescunt. Vnde & in Ezechiele ad describēdū sublimitatē, vel potius supbiam Assur dicitū est. Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frōdibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter cōdenfas frōdes, eleuatū est cacumē eius. Per ligna itaque Libani cōgrue sanctorum chorū virginū accipimus, quę de celsitudine suę mūditę in altū se eleuat, & cęlestibus bonis donis suę puritatis altius cęteris appropinquat. Perfectio nāque virginalis nō tā terrena q̄ cęlestis, nō tā humana q̄ angelica vita est, quia semper est angelis cognata virginitas. Ligna igitur Libani sanctę uirgines sunt Agnes, Cęcilia, Agatha, Lucia, & omnes alię, quarū nomina hic recenseri non possunt. Sancta itaq; mater ecclesia cum his, quę pręcedunt etiā ligna Libani habet, quia cum prędictis sanctis factas virgines per altam munditiā albescentes, & ad cęlestia bona se sublimiter erigentes possidet. Myrra, & aloē. Istę duę species amaritudinem habent, & propterea cōtra putredinē corporū si eis inūgātur, valent. Habet autē myrrha maiorē vim q̄ Aloē, p̄pterea, p̄ myrrhā cōiunētiā, p̄ aloē abstinētiā intelligamus. Graue est abstinere, grauius continere. Myrrha & Aloē repellūt vermes & putredines corporū, cōtinētiā vero & abstinētiā a corde & carne corruptiones vitiorū. Vel certe per myrrham & aloē hoc in loco intelligimus melius continentes & abstinētes per has virtutes semetipsos exercētes. Cū vniuersis primis vnguentis. Prima vnguēta pręcipua dona sūt, vt est charitas, p̄phetia. Vnde Paulus enumeratis donis spiritalibus ait. Et adhuc excellentiorem vobis viā demonstro. Si linguis hominū loquar & angelorū &c. Et post pauca. Nūc autem manent fides, spes, charitatis, tria hęc: maior autē horū est charitas. Sectamini charitatē æmula-

Fistula.
I
K
Cinnamomum.
L
Confessores.
Libanus.
Ezech. 31
Virginēs.
M
Myrrha, & aloē.
Continentes.
Abstinentes.
Vnguēta prima.
1. Cor. 12
1. Cor. 13

N
Epilogus.
Pulcher
Discursus.

O
Exhortatio.

P
Gene. 1.

Q
Pulcher
Discursus

æmulamini spiritalia, id est diligere dona diuina. Magis autē vt prophetetis, id est prędicetis. Primū itaq; cōmendauit charitatem, deinde prophetiam, id est prędicationē, quia prędicatio magis circa fructū charitatis versatur. Habet ergo sancta mater ecclesia horū per cōuersationē bonā, clausum per disciplinam, fontē per sapiētiā, signatū per figuram. Habet paradisum malorū punitorū i passis martyribus, cyperos in pręlatis rectoribus, nardū in subiectis humilibus, crocū in eruditis doctoribus, fistulā in cōpunctis pœnitentibus. Habet cinnamomum in cōfessoribus, ligna Libani in virginibus, myrrham in cōiunētib; aloē in abstinētib; vniuersa prima vnguēta in pręcipuis donis spiritalibus. Et istę sunt spiritalia sanctę matris ecclesię diuitię. Istę germinatis horti, & fontis irrigatis diuitię. Matrē ecclesię charissimi nobis in his omnibus imitemur, vt cū ipsa sp̄solum in decore suo videre mereamur, & cū sp̄sola in cęlis gloriemur. Habemus & nos paradisi malorū punitorū, aduersa pro Christo sapius patiēdo, & oppressis quotidie cōpatiēdo: cyperos, discrete nos regēdo, nardū, nostris pręlatis humiliter nos subdendo, crocum, luce sapiētię effulgēdo, fistulam, peccata nostra de nostris cordibus cōfessione & luctu expellendo: cinnamomum pro acceptis beneficijs gratias concinendo. Ligna Libani, opera munditię exhibendo, myrrham, ab illecebris carnis continendo, aloē, ab eicis etiā licitis abstinēdo, omnia prima vnguēta, dona pręcipua possidendo. Hęc est via, per hanc eamus, vt ad gaudium, quod sanctorum millia possident, perueniamus. Quod nobis pręstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

De operibus sex dierum. Sermo. LXI.

N principio creauit Deus cęlū & terram. Prima die fecit lucem primariam secunda die firmamentum, tertia die congregauit aquas inferiores in locum vnum, quarta die fecit luminaria, quinta die volucres & pisces, sexta bestias. Mundo igitur creato, disposito, & ornato, & omni quod esset humano corpori necessarium, cōmodū, gratū, primū pręparato, fecit Deus hominem eadem sexta die dominū omnium, possessorē vniuersorum, qui quāuis posterior tpe conditur, causa tamē prior, dignitate superior cęteris inuenit. Causa quippe hoīs tecit Deus hūc sensibilē mūdū, vt mūdus humano corpori corpus spiritui, spiritus subiectus esset creatori. Nā quia hō ex duplici natura factus est, duo illi bona ipsius cōditor pręparauit. Vnū visibile, alterū inuisibile: vnum corporale, alterū spirituale: Vnum transitoriū, alterū aternū. Vtrūq; plenū, & vtrūq; in suo genere perfectū, vnū carni, alterū spiritui, vt in vno sensus carnis ad iucūditatē foueretur, in altero sensus mētis ad felicitatē repleretur. Carni inuisibilia, spiritui inuisibilia: carni ad solatiū, spiritui ad gaudium. Ex his bonis vnum dedit, alterum promiit. Vnū vt gratis possideretur, alterū per meritū quereretur. Quod visibile erat bonum, gratis dedit, quod autē inuisibile erat, merito, quærēdū proposuit, vt ex dono gratuito probaretur & excellētia promissionis, & fides pro-

mittentis. Postquam autē homo peccati caligine tenebratus oculū cōtēplationis amittit, nō solam illi vniuersitas ista rerū visibiliū prębet corporeę suffragiū sustentationis, verū & adminiculū percipiendę diuine cognitionis. Scriptum nāq; est. Inuisibilia ipsius a creatura mundi p̄ ea, quę facta sunt in telecta, cōspiciuntur. Tria sunt inuisibilia Dei, potentia, sapiētia, benignitas. Ab his tribus procedūt omnia. Potētia creat, sapiētia gubernat, benignitas cōseruat. Quę tria sicut in Deo ineflabiliter vnū sunt, ita in operatione separari nō possunt. Potentia p̄ benignitatē sapiēter creat, sapiētiā per potētiā benigne gubernat, benignitas per sapiētiā potētē cōseruat. Potentiā manifestat craturarū immēsitās, sapiētiā decor, bonitatē vtilitas. Magnum est igitur donū Dei & bonū hoīs rerū visibiliū cōditio, dum p̄ eas corpus humanū sustentatur, & mēs earū cōtēplatione illuminata ad cōditoris sui cognitionē, admirationē, & amorē mirabiliter sublimat. Sane quatuor modis Deus occult⁹ ad notitiā hominū venit, duobus modis intus, duobus modis foris. Intus p̄ rōnē & aspirationē, foris p̄ creaturā & doctrinā. Rō & creatura p̄tinent ad naturā, aspiratio & doctrina p̄tinent ad gratiā. His itaq; cōpositis, & de operibus sex dierū breuiter profecutis, qd in his doctrinā moralis lateat, videamus: & quę nostrę edificationi profint, diligenter inquiramus. In principio creauit Deus cęlū & terrā. Cęlū spiritus, terra corpus. Per cęlū enim cōueniēter intelligimus spiritum humanum ad imaginē & similitudinē Dei formatum, ad bona cęlestia cognoscēda, amāda, quærēda, ac possidēda creatū. Per terrā accipimus corpus humanum, qd est ter reū, & in terrā breui reuerturum. Sicut scriptū est, Terra es, & in terrā reuertetis. Cęlū spiritus, quia celat & occultat nobis ad libitum suū, quę in ipso sunt, sicut scriptū est. Quis enim scit hominum q̄ hominis sunt, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Terra corpus, quia quotidie teritur, donec in terrā reuertat. Cęlū itaq; spiritus, terra corpus, quia sicut cęlū terra est sublimius atq; solidius, sic est excellētiore corpore sp̄s. Mūdus in prima cōfusione est hō in iniquitate sua. Sicut enim mūdo primordiali adhuc cōfuso non inerat lux aut futurus ordo, sic homini iniquitati subiecto nec lux lucet per cognitionē veritatis, nec ordo inest p̄ dispositionē equitatis. Et De⁹ quasi in media cōfusione lucē primariā creat, qn peccatorē diuersis sceleribus cōfufum lucis intimę radijs illustrat, vt quid sit, quid esse deat agnoscat, & ad normā recte viuēdi semetipsum disponat. Significat itaq; lux primaria peccati cognitionē. Firmamentū inter aquas superiores & aquas inferiores, discretio est inter vitia & virtutes. Aquę nāq; inferiores designāt vitia, aquę superiores virtutes. Et quasi firmamētū inter vtraq; aquas ponitur, qn per virtutē discretionis virtutes a vitijs, & vitia a virtutibus dirimūtur. Deinde congregatio aquarū, quę erāt sub firmamēto. Cōgregatio aquarū cōhibitionē exprimit vitiorū. Vitia nāq; quia penitus in hac vita de naturę humanę penetrabilibus euacuari vel eliminari nō possunt propter eorū fomites naturaliter nobis insitos, dēnt quātū p̄ diuinā gratiā possibile est, cohiberi, coarctari & in vnū redigi, ne p̄ totum effluat, totum occupent, & corrūpant, & sem-

Ab exercitatione virtutis, membra nostra ab exhibitio-
ne boni operis impediunt. Sicut enim terra aquis oc-
cupata non potuit germinare, sic nos vitijs implicati
nec sensibus veritate inquirere, nec affectibus virtutes
exercere, nec mēbris opera bona valemus exhibere.
Aquis igitur in vnū congregatis aer clarescit, & ca-
lescit, & terra germinat, quia vitijs cohibitis, anima no-
stra lucet per cognitionē, & calet per dilectionem, &
caro fructificat per bonā actionem. Cōditio lumina-
rium significat perfectā, nebulosā ignorantie cecitate
seposita, veritatis inspectionem. Et potest sol signifi-
care cognitionē eorū, quę pertinent ad sanctam eccle-
siam: stellę cognitionem eorum, quę pertinent ad
vnamquamque creaturam, siue ad vnamquāq; fide-
lem animā. Pisces, qui laborant in imo, id est in aq̄s
solicitudinem actionis bonę designant, quę vitę la-
bentis fluctibus agitur. Volucres, quę ad alta volant,
significant contemplationem cęlestium, per quā ab
infimis ad summa subleuamur. Animalia terrestria fi-
gurāt sensus corporis nostri, eo quod ipsa participāt
cum sensibus humanis, quasi etenim animalia in no-
bis creantur, cū sensus corporis nostri per vanitatem
prius corrupti, per diuinam gratiam redintegantur.
His ita compositis nouissime fit homo ad imaginē &
similitudinem Dei, quia taliter in nobis virtutibus
& bonis operibus dispositis, fit peccator conformis
& cōsimilis Deo per iustitiā, qui prius fuit informis
& dissimilis per culpā. Homo denique formatus in
paradisum voluptatis transfertur, quia peccator rege-
neratus in mūdo per gratiam sublimatur in cęlū per
gloriā. Cęlū itaq; spiritus, terra corpus, lucis prima-
rię cōditio, cognitio, firmamentū inter aquas inferio-
res & aquas superiores discretio inter vitia & virtu-
tes, Aquarum inferiorum congregatio vitiorum est
cohibitiō, Productio germinum, exhibitio bonorū
operū, Luminariū cōditio perfecta veritatis agnitio.
Pisces bona actio, volucres contemplatio, animaliu
creatio sensuum corporaliū redintegratio, Adę for-
matio, iusti perfectio. Adam in paradiso, iustus in cę-
lo. Ecce fratres alius mundus. Mūdo iste maior, mū-
do iste sensibilis, ante omnem diē est creatus, in pri-
mis tribus diebus dispositus, in tribus sequentibus
ornatus. Videamus charissimi, vtrum sicut habemus
per crationem existentia, sic etiam habeamus dispo-
sitionem per iustitiā, & ornatum per conuersationē
bonam. Videamus, si in nobis sit lux primaria per no-
strorum cognitionem peccatorum, firmamentū per
discretionē vitiorum & virtutum. Aquarum congre-
gatio per vitiorum cohibitionem, germina arborum
vel herbarum per virtutum exercitationē. Videamus
an sint luminaria per cognitionem veritatis, pisces
per exhibitionē boni operis, volucres per volatū con-
templationis, animalia terrestria per incorruptionē
sensualitatis. Videamus, an sit in nobis humana digni-
tas reformata per iustitiā, quę fuit deformata p cul-
pam. Et an cūcta, quę fecimus, esse viderimus valde
bona, cū Deo & in Deo sabbatizemus nunc per bonā
conscientiā, & tunc sabbatizabimus in ipsis per glo-
riā, vt impleatur in nobis, qđ scripū est. Erit sabbatū
ex sabbato. Qđ nobis p̄stare dignetur Iesus Christus
Dñs noster, qui est Deus benedictus in secula. Amē.

Mnis caro corruerat per illicitū coniugiū
viā suam, & inuenit Noe gratiam corā Do-
mino. Et ait Dominus ad Noe Fac tibi ar-
cā de lignis læuigatis, & intrabis in eam tu,
& tres filij tui, uxor tua, & vxores filiorū tuorū, & de
cūctis aiantibus & volucris mūdis septena & septena,
de immūdis vero bina & bina. Adducā enim a-
quas diluuij, & delebo hominē, & cūcta, quę feci pp
hominē, in quibus est spiritus vitę &c. Quia scienti-
bus legē loquor, fratres, visum est mihi sententiā de
Arca succinēte trācurrere vōstrę manui latiora colli-
gēda relinquere. Corruptio vię perpetratio est culpę
Arca ecclesia, Noe p̄lati, Familię eius subiecti, inū-
datio diluuij tentationes seculi, Singula ligna singu-
lę animę, læuigatio lignorum, iustificatio animarū,
linitio interior charitas in affectu cordiū, exterior li-
nitio charitas in exhibitione operū, mansuetudo &
tristega diuersi ordines & diuersa merita, bicameratio
bona actio & cōtēplatio, tricameratio coniugium
continentia castitas, longitudo arcę est cognitio per-
fecta, per tria tēpora sanctę Trinitatis, latitudo effe-
ctus in proximum boni operis, altitudo effectus in
proximum boni operis, altitudo, excellentia trium
principalium virtutum, fidei spei charitatis, animalia
sunt actiui, volucres contemplatiui, esca scriptura,
quadraginta dies vita p̄sens, montes Armenię su-
blimitas vitę æternę, recessus aquarum ablato ten-
tationum & persecutionum. Nunc igitur fratres, q̄a
per fidem & baptismum in arca sumus, videamus
si sumus quales esse debemus, si videlicet non immū-
dis, sed de mundis animātibus & volucris simus.
Quamuis etenim in ecclesia p̄senti secūdo quo
rundā effectum operum, aut percipiōnem sacramē-
torum vtraq; videatur esse permixta, in cęlestem ta-
men patriā nihil intrabit immundum aut inquinatū.
Nullus ergo in nobis in his, qui actioni bonę defer-
uiunt, imitetur lupum per rapacitatem, leporem per
inutilem timiditatem, vulpem per calliditatem, vrsū
per murmurationem, canem per rixam, leonem per
ferocitatem, asinum per stultitiam, suam per immun-
ditiam. Aquila ceteris aibus altius volat, & ideo
elationem congrue significat. Vultur auis a tardo vo-
latu nominata putatur, quia pro magnitudine corpo-
ris p̄petes volatus non habet, pigritiam ergo recte
figurat. Miluus quoq; quia rapax est, rapacitatem
exprimit. Per coruum, quia rostro laniat, intelli-
gimus detractionem. Vlula cum clamat, fletum aut ge-
mitum imitatur, significat ergo tristitiā. Noctua dici-
tur eo quod nocte circumuolat, & per diem no pos-
sit videre, Vnde & per eam accipitur ignorantia. Pi-
ca verba in discrimine vocis exprimit vt homo, quę
et si linguā in sermone nequeat explicare, sonū tamē
humanę vocis imitatur. De hac quidā cōgrue dixit.

Pica loquax, certa dominum, te voce saluto.

Si me non videas, esse negabis autem.

Pica itaque designat garrulitatem. Vpupa auis
spurcissima in stercore humano commorans, & si-
mo vescens immundo, carnis humanę scēditatem
vel malę opinionis fœtorem figurat. Nemo ita-
que in nobis ex his, qui contemplationi vacare
propo-

A
Gene. 6.

B

Pulcher
Discursus.

C

D

Aquila.

Vultur.

Miluus.
Coruus.
Vlula.
Noctua.

Pica.

Martiali.

E

Vpupa.

Boetius.

F

Matt. 13.

Psal. 58.

Cant. 2.

Exhorta-
tio.

Esa. 9.

propofuerunt, sit aquila per superbiam, vultur per
pigritiā, miluus per rapacitatem, coruus per detractio-
nem, vlula per noxiam tristitiā, noctua per ignoran-
tiam, pica per garrulitatem, vpupa per scēditatem, & fi-
nistrā opinionē. Et de huiusmodi hominibus, non
quę sanę rationis, sed quę corruptę sensualitatis sunt,
sequētib; Boetius in libro de consolatione philoso-
phię sic ait. Euenit, vt qđ transformatū vitijs videas,
hominē existimare nō possis. Auaritia feruet, aliena-
rū violentus ereptor: lupi similes dices. Ferox atq; in-
quies linguā litigij exercet, cani cōparabis. Invidia-
tor occultus, furripuisse fraudib; gaudet, vulpeculis
exquetur. Irę intēperās fremit, leonis animū gestare
credatur. Pavidus ac fugax nō metuēda formidat, cer-
ui similis habeatur. Segnis ac stupidus asinū viuuit. Le-
uis atq; incōstans studia permutat, nihil ab aibus
differt. Fēdis immūdisq; libidinibus immergitur, for-
dide suis voluptatibus deinetur. Ita fit vt qui probi-
tate deserta homo esse desierit, cum in diuinam con-
ditionē transire nō possit, vertatur in beluā. Sed quia
per animalia gressibilia actiuos, per volatilia contem-
platiuos superius significari diximus: ad sententiam
nostram redeamus, & videamus ne in nobis sint ali-
qui, qui immundum aliquid secum deferāt, per qđ
ab ingressu patrię cęlestis alieni fiant. Quamuis ete-
nim in arca Noe, id est in vniuersali ecclesia Christi
nunquam desint peccatores & immundi, semper ta-
mē desiderare, & inquātū valemus cauere debemus,
ne in nostro tristego siue cœnaculo, id est domo no-
stra sint aliqui, qui per suam culpam cogitatione vel
operatione, affectu aut effectu supna sanctorū socie-
tate sint indigni. In omni quippe cōditione & gradu
huius vitę optimis mixta sunt pessima, & dū p̄sens
currit seculum, sunt zizania cum spicis triticeis, pa-
leę cum granis, colubri cū piscibus, hœdi cū agnis.
Sed licet peccatorum societas iustis sit valde grauis
& molesta, minime tamē est infructuosa, quia quan-
uis ab eis bene viuēdi non habeant exemplū, habent
tamē per eos exercitiū. Abel nāq; nō est, quē Cain
malitia non exercet. Vnde Dominus in euangelio, vt
scilicet malorum malitiam bonis vtilem mōstraret,
dum de zizanijs & bono semine parabolam profer-
ret, dominum agri dixisse retulit. Sinite vtraq; cre-
scere vsque ad messē. Hinc & per psalmistam dicit.
Ne occidas eos, nequādo obliuiscantur populi mei.
Hinc est etiā, quod per Salomonē dicitur. Sicut liliū
inter spinas, sic amica mea inter filias. Modis tamen
omnib; charissimi laborem; fratres illos, qui remis-
sius agūt, corripere, admonere, emēdare, ne cū vene-
rit iudex mūdos & immūdos separare, cōtingat eos
non cū mundis gloriā, sed cum immundis pœnā in-
trare. Magis autē pariter satagamus, vt omnes cū be-
nedictis ad dexteram eius constituendis patriā cęle-
stem ingredi, & regē in decore suo contēplari mer ea-
mur. Qđ nobis p̄stare dignetur Iesus Christus Do-
min; noster, qui est De; benedictus in secula. Amē.

De Gedeone in natiuitate Domini. Ser. LXIII.

Iugum oneris eius & virgā humeri eius, & sce-
trum exactoris eius superasti sicut in die Madian.
Ista verba prophetica principaliter ad Christum re-

feruntur. Vnde paucissimis interiectis idem prophe-
ta Esaias scilicet, cuius hæc sunt verba manifeste de
eo prophetat dicens. Paruulus natus est nobis, filius
datus est nobis, & factus est principatus eius super
humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabi-
lis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, prin-
ceps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis
non erit finis. Super solium David, & super regnum
eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret in iu-
dicio & iustitia à modo & vsque in sempiternum.
Zelus domini exercituum faciet hoc. Iugum oneris
eius, & virgā humeri eius, & sceptrum exactoris
eius superasti. Iugum culpa, virgā pœna. Sceptrum
damnatio æterna. Iugo premebamur, virgā cæde-
bamur, scepro damnabamur. Exactor diabolus, vic-
tor Christus. Christus etenim vt per nostrę carnis
assumptionem mundum intrauit, fortem armatum
custodientem atrium suum velut fortior superue-
niens exturbauit, & vasa eius diripuit. Fortis armatus
diabolus, atrium mundus, fortior superueniens Chri-
stus, vasa anime, direptio vasorum redemptio anima-
rum, propulsio fortis armati religatio diaboli. Ex-
actore igitur nostro superato, & iugo eius, virgā eius,
& scepro eius contritis, sumenda nobis est parabola
prophetica sicut p̄dictus propheta nobis mystice
p̄cepit dicens. Et erit in die illa, cum requiem ti-
bi dederit Dominus à labore tuo, & à concussione
tui, & à seruitute dura, qua ante seruisti, sumes para-
bolam istam contra regem Babylonis, & dices. Quo-
modo cessauit exactor, quieuit tributum? Contriuit
Dominus baculum impiorum, virgā dominan-
tium, cædentem populos, in indignatione plaga infa-
nabili, subijcientem in furore gentes, persequentem
crudeliter. Conquieuit & siluit omnis terra, gauisa
est & exultauit. Abietes quoq; lætatae sunt super te,
& cedri Libani. Ex quo dormisti, non ascendit qui
succidat eas. Quia igitur computruit iugum à facie
olei, & cōminuta est virgā percussoris nostri, & sce-
ptum exactoris nostri contractum, merito victo de-
bemus insultare, victorem laudare. Sed iam attenda-
mus quomodo spiritalē bellum gestum sit, quomo-
do victoria peracta. Sicut in die Madian. Legimus
in libro Iudicum, quod post mortem Delborę pec-
cauerūt filij Israel Domino. Qui tradidit eos ī manū
Madian septē annis, & oppressi sunt ab eis valde. Pu-
gnauit autem Gedeon contra eos iubente Domino,
& superauit eos, & populum Israel liberauit. Quia
nota est historia, & scientibus legem loquor, lon-
gumque & superfluum videtur totam historiam re-
plicare, historię narratione p̄termissa, ijs, quę ad
spiritalē intellectum pertinent, intēdamus, & qua-
liter Christus puguator noster, saluator noster, iugū
oneris nostri, virgā humeri nostri, sceprū exacto-
ris nostri, sicut in die Madian superauit videamus.
Madian interpretatur iniquitas. Significat ergo con-
grue populus Madian vniuersitatē dæmonū, qui nū-
quam æquitatem, sed semper iniquitatem operan-
tur. Quatuor principes Madian, Oreb, Zeb, Zebee,
Salmana, vniuersos dæmonum principes apte figu-
rans. Qui propterea quaternario designari possunt,
quia per quatuor partes mundi nobis incurrunt,
& bellum nobis inferunt, vel certe quia ad quatuor
M, Hug. à S. Viçt. To. ij. KK 4 vitia,

Esa. 9.

H
ca

Luc. 11.

I
Esa. 14.

K
Iudic. 6.

Gedeon.

Epilogus.

Exhorta-
tio pul-
chra pro
Conciona-
tor.

vitia, quæ per quatuor partes mundi designantur, nos detrahunt. Oriens enim, ubi lux oritur, altitiam exprimit: Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Occidens, quia in ipso Sol occidit, & pars terre superior lucem amittit, figurat ignorantiam. Sic meridies, quia calescit, luxuriam, & Septentrio, quia frigidat, significat malitiam. Principes ergo demonum generaliter quatuor sunt: dū per hæc quatuor vitia nos dissipantes, quasi in quatuor principales vetos distrahunt ac disperdunt. Istos etiam arbitror esse quatuor angelos, qui in Apocalypsi nocere terre, & mari, & arboribus prohibiti leguntur, ubi sic dicitur. Et vidi alterum angelum ascendente ab ortu solis, habentem signum Dei viui, & clamavit voce magna, quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoad usque; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Terra sunt, qui in sanctæ vitæ cōuersatione stabiliter & firmiter habitant. Mare sunt, qui in actionibus exterioribus necessitate vitæ presentis moti fluctuant. Arbores sunt, qui in alto diuinæ contēplationis succrescentes fructificant. Quibus omnibus malignorum spirituum principes nocere prohibetur, dū a læsione ipsorum occulta diuina dispositione coercentur. Quibus etiam mirabile & miserabile læsionē inferunt, quoties exigentibus peccatis eadē dispositione relaxati suis tentationibus cum illis præualere possunt. Vnde & apte in libro Iudicum dicitur. Quia oppressi sunt filij Israel à Madianitis valde. Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarū vniuersa cōplebāt innumera multitudo hominū & camelorum, quicquid tetigerāt deuastantes. Qui sicut locustæ terrā eorum operiūt, quia leues & circūuolantes sunt, & carnales eorum sensus & affectus suis prauitatibus opprimūt. Qui sicut eadē historia referunt, in valle iacet per desperationis scilicet profunditatem, ad Aquilonem per malitiæ frigiditatem, iuxta montem per elationis societatem. Semper est enim dæmonibus cōiuncta elatio. Quorum cameli, quibus inuehūt, sunt homines reprobi ad terrena curuati gibbo peccatorum enormes & onusti. Qui videlicet cameli sicut arena maris innumerabiles sunt, quia stultorum in bono opere sterilius infinitus est numerus. Et Madianitæ cum camelis omnia fata filiorum Israel, dum adhuc in herba sunt, vastant: dum demones per reprobos homines persecutionibus concitatis in his, qui videbantur recte vivere, teneritudinē virtutum & honorum operum dissipant. Qui denique nihil ad vitā pertinēs eis relinquit dum in eis principales virtutes occidunt, non boues, non oves, non asinos, quia continentiam, innocentiam, patientiam eis auferunt. Madianitis itaque spiritualibus spiritalibus Israelitæ septē annis seruiūt, id est toto tempore, quo Deū deserunt, vitijs se subdunt, peccatis inuoluunt, virtutibus carent, opera bona non habent. Et quamuis secundū quod in historia illa scriptum est, faciāt sibi antra, & spelūcas in montibus, & munitissima ad pugnadū loca, nequaquā tamē possunt hostibus resistere, & manus hostiles euadere, quia ex quo Deū dereliquimus, & ab ipso dereliquimur, sūt hostes nostri secundū Hieremiā volociores aq̄lis cæli, super montes p̄sequuntur nos, in deserto insidiatur non

bis. Veniat necesse est purgator tritici strenuus, virorū fortissimus: ille, in quā, Gedeon, qui in mūdo destruat aram idololatriæ, succidat lucem ignorantie, qui taurū, id est vitulū saginatū, scilicet semetipsum Deo patri offerat, nec in vellere, nec in rore signū querat, sed quod per vtrūque significatū est, patēter exhibeat, hostes superet, & populū suū liberet, & saluet eū. Quomodo: In sono tubarum, in fractione lagenarū, in acensione lampadum. Christus quippe tubam sonare fecit, dum euangelium prædicauit. Lagenā fregit, dū passionem sustinuit, lampadem accendit, dum miracula fecit. Tuba quoque sonuit, dum patrē laudauit dicens. Cōfiteor tibi Domine cæli & terre, quoniam abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Nā sic est tuba prædicationis, sic est & tuba laudationis, quemadmodū scriptū est. Buccinate in Neomenia tuba. Et item. Laudate Dominū in sono tubæ. Lagunculā suā cōfregit, sicut hoc propheta pronuntiauerat dicēs. Ecce Dominator Dominus exercituum cōfringer lagunculam in terrore, & excelsi statura succindetur. Laguncula est caro humana. Dñs autē lagunculā cōfregit in terrore, quia in morte Christi territi sunt hoīes, territi sunt & demones. Territi sunt homines, quia qui ad spectaculum illud cōuenerāt, videntes terrēmotū & cetera, quæ fiebāt, percutiētes pectora sua reuertebātur. Demones quoque sunt territi, quia viderunt eū statim diabolū religare, baratri repagula cōfringere mortis profunda penetrare, suos electos velut captiuā captiuitatem potenter educere. Et excelsi statura sunt succisi, quia superbi hoīes antiqua dominatione sunt priuati. Sed & lapidem Christus accendit, dū in mūdo bonū opus multipliciter exhibuit. Vnde & iudeis ait. Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo. Gedeon ad pugnam suā ad triginta millia hominū vocauit, sed in trecentis superauit: & in exercitu Christi multi sunt vocati, pauci electi. Significant autem illi trecenti viri omnes electos qui vere armati sunt fide sanctæ & in diuina Trinitatis siue munimine triū principalium virtutum, fidei, spei, & charitatis. Qui nequaquā flexo poplite, vel ore fluminis aquis immerfo bibūt, quia in rebus trāseūtibus non superflua, sed necessaria tantū quærunt. Reprobi vero flexo poplite, & ore lymphis immerfo torrentis aquas bibūt, quia fluxis rerū trāseūtium delectationibus se totos immergūt. Gedeon nō solū citra, sed & ultra Iordanem hostes superauit. Christus nō tm̄ in Iudæa, verū etiā in Gētibus demones expugnauit. Sic Gedeon, sic Christus pugnavit & superauit. Nos igitur fratres consideremus quō pugnemus, vt superemus. Quod me videritis facere (dixit Gedeon hominibus suis) hoc facite: & cōclamate Domino & Gedeoni. Sic vult Christus, vt illi cōpugnemus, cōclamemus & superemus. Exēplū enim dedit nobis, vt sicut ipse fecit, ita & nos faciamus. Ad hoc spectare videtur, quod ait. Qui in me credūt opera quæ ego facio, ipsi faciēt, & maiora horū facient. Habemus autem nō tm̄ Christū propugnatorem & saluatorem, verum etiā prælatum nostrū, qui vice eius fungitur, qui nos debet in bello præcedere, & nobis exemplū pugnandi monstrare. Qui vtinā sit Gedeon non Abimelech. Abimelech enim significat prælatum reprobū & iniquum, qui quæ sua sunt quærīt, non

non quæ Iesu Christi. Abimelech fratres suos super vnum lapidem trucidauit. Iniquus prælatus suos fratres per duritiam suam destruit. Abimelech vrbis suæ homines occidit, & sal in ea disperfit: & reprobus prælatus in ecclesia sua commissa sibi subiectos verbo & exemplo interimit, nec sapientem nec sapientiam in ipsa, in quantum eius prauitati permittitur, derelinquit. Habeant ergo viri Sichei Abimelech, nos vtinam habeamus Gedeonem. Ierunt, inquit, ligna sylvarum, vt constituerent, super se regem, Venerunt ad oleam, vitem, ficum, quæ omnes renuerunt super ea regnare, & inter ea promoueri: dixeruntque ligna ad rhamnum, impera tu nobis. Quæ respondit. Si vere me regem vobis constitutis, venite, & sub umbra mea requiescite. Si autem non vultis, egredietur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. Ligna sylvarum secundum parabolam Ionathæ sunt viri Sichei, Rhamnus Abimelech. Secundum mysticam autem significationem quid rectius per ligna sylvarum accipimus, quàm nationes vel congregationes quaslibet infructuosas, & homines in peccatis annosos & veteranos, & æternis incendijs aptos? Per oleam autem possumus intelligere fidelem aliquem virum excellentem virtute misericordie. Per vitem vero, eo quod Christus, qui est sapientia Dei, ait: Ego sum vitis. Et quia scriptum est. Vinum modice sumptum acuit ingenium: Accipimus quemlibet iustum eximium virtute sapientie. Per ficum denique accipimus aliū præpollentem gratia dulcedinis internæ, Ficus enim dulcem habet fructum. Ligna enim syluestria ad oleam, vitem, ficum, vt ex eis regem accipiāt, veniūt: cum quaslibet infructuosas cogitationes aliquem virum misericordem, aut sapientem, vel mitem, aut dulcem in prælatum requirunt. Sed olea, vitis, ficulnea, regnum tale respuunt, quia electi per prauorum malitiam, si eorum regimine constituantur, proprio fructu priuari & illis nil prodesse pertimescūt. Deinde ligna rhamnū super se regem leuant, cum iniqui aliū iniquum spinis peccatorum obstitum in rectorē expostulant. Isti quoque igne alterno deuorantur, dum peruersi subiecti & peruersus eorum prælatus alterutro furore & ira conturbantur. Et talibus hominibus de tali igne ac deuoratione propheta sic ait. Spiritus vester vt ignis vorabit vos. Cum enim inuicem inuident, inuicem mordent, inuicem contumuntur. Sed iam ad nostram materiam reuertamur. Christus itaque iugum oneris nostri & sceptrum exactoris nostri, sicut in die Madiam superauit, quia tuba suæ prædicationis, & passione mortis, & exhibitione bonæ actionis demones debellauit, & nos ab eorum dominatione liberauit. Habemus autem & alium Gedeonem, id est Christi propugnatorem & saluatoris in hoc bello vicem gerentem, prælatum scilicet nostrum, illius auxilio hostes nostros quotidie debellantem. Hic offerat necesse est cum Gedeone panes azimos per simplicem videlicet doctrinam, hædum per pœnitentiam, & ipsum coctū per dilectionem, & desuper thus fundat per compunctionem Offerat & taurum, scilicet semetipsum, vt licet mori pro populo suo non contingat opere, mori tamen pro ipso paratus sit semper voluntate.

Ingrediar (inquit Gedeon) partem castrorum, & quod fecero sectamini. Sic omnis prælatus sibi subiectis bene viuendi formam debet exhibere, ne de illorum esse numero comprobetur, qui dicunt & non faciunt, & qui alligant onera graua & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Ingredietur ergo castra hostilia, non solum, ea quæ sunt vitia, necessaria, vel in malis cauendis aut in bonis exercendis, prouidendo, disponendo, sed & faciendo. Ingredietur partem castrorum, ministrium suum implendo. Ingredietur castrorum partem, non enim omnia potest solus, quia manus Moyfi graues sunt, & indigent aliorum auxilio sustentari. Clangat tuba sua prædicando & cantando, frangat lagenam ieiunando & vigilando, accendat faculā virtutes exercendo, bona opera exhibendo. Et nos Domino & Gedeoni conclamemus, ipsum in his omnibus imitando. Sed sunt quidem carnales etiam religionis habitu palliati, quorum buccinatio tota carnalis est. Nunquam enim de religione, nunquam de emendatione ordinis loquuntur, quia secundum apostolicam sententiam, non quæ sunt spiritus, sed quæ carnis sunt, sapiunt. Parum inquiunt, dormimus, parum comedimus, pauperrime viuimus. Isti si non fuerint saturati, sæpius non tantum murmurāt, sed & litigant. Qui vtinam saturati pacem habeant. Nec tamen ista dicentes de necessarijs corporis loqui reprehendimus. Sed quod isti semper de carnalibus nunquam de spiritualibus loquuntur, mirabile est in oculis nostris. De necessarijs quippe corporis humani, prout oportet, loqui laudabile est, quia nemo unquam odio carnem suam habuit, sed nutrit & fouet eam. Verum loqui de his, quæ ad spiritū pertinent, est prorsus necessarium, cū spiritus humanus potior pars hominis, vel certe (vt quidam philosophus ait) ipse homo sit Mens (inquit) cuiuscunque is est quisque. Alij in refectorio buccā suam ad cōedendum & bibendum satis aperiunt, in choro ad legendum & canendū sæpe vel semper claudunt. Alij non minori culpa, sed maiori dementia confitentur Domino, parū in corde nimis in ore, caput exagitant, voces falsificant, cantum effœnant, & laudem diuinam spiritu vanæ gloriæ capti magis strident, sibilant, quàm cantant. Nunc ergo charissimi, de his omnibus nos inuicem fraterne corripiamus, & corrigamus, vt buccina nostra bene sonante hostiū castra terreamus. Sane sermo diuinus, quem siue prædicatū siue cantatū per tubā figurari dicimus, in hac eadē historia per panē vel gladiū intelligitur. Referens (inquit) aliquis somnium proximo suo dixit. Vidi somnium, & videbatur quasi subcineritius panis ex hordeo volui, & in castra Madiam descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum percussit illud, & subuertit, & terræ funditus cœquauit. Respondit is, cui loquebatur. Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis. Tradidit enim Deus in manus eius Madiam, & omnia castra eius. Sermo itaque Dei tuba est, panis est gladius est. Tuba est, quia auribus insonat. Panis est, quia esurientium iustitiā mentes sanat. Gladius est, quia cordium secreta penetrat. Vnde Apostolus. Viuus est (inquit) sermo Dei

Apoc. 7.

Iudic. 6.

Cameli.

Iudic. 6.

Thre. 4.

Matth. 11

Psal. 80.
Psal. 150.

Esa. 10.

Luc. 23.

Ioan. 10.
Iudic. 7.

Exhortatio.

Ioan. 14.

P

Iudic. 9.

Ioan. 15.

Esa. 33.

R
Pulchra
pro Præ-
latis.

S

Rom. 8.

Exhortatio.

Iudic. 7.

V
Sermo
Dei.
Heb. 4.

Dei

Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pringens vsque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & nō est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Non solū autem oportet nos tuba clangere (sicut dictum est) prādicando, cantando vel canendo, verum & lagenam frangere, carnem nostram cum vitijs & concupiscentijs crucifigendo. Sed sunt in ordine multi, qui religionem professi, salubrem eius asperitatem abhorrent, semper in requie opulenta viuere cupientes, & quōd Deus nullam ab eis carnis molestiam requirat asserentes. Nos vero charissimi frangamus hanc lagunculam in fame & siti, in frigore & nuditate, in labore & ærumna, & cæteris huiusmodi. Ac cēdamus nostras lampades, vt virtutes exerceamus, opera bona exhibeamus. Talibus armis hostes superabimus, victoriā obtinebimus, palmam possidebimus. Palmam inquam auream. Sic & Gedeon, de quo sermo est, palmam auream obtinuit, dum in aures aureas de præda hostium ab exercitu suo postulauit, & accepit. Sic & nos fratres, si legitime certemus, palmam auream, id est supernam gloriam possidebimus. Quam nobis præstare dignetur Iesus Christus. Amen.

De Apostolis Petro, & Paulo. Sermo. LXIII.

X
Gene. 1.

Fecit Deus duo magna luminaria: luminare maius, vt præflet diei & lumine minus, vt præflet nocti & stellis. Forsitan miramini fratres, quōd in solennitate sanctorum apostolorum Petri, & Pauli sermonem vobis facturi, de ijs, quæ in operibus sex dierum continentur, eiusdem sermonis fundamentum ponimus. Sed hoc sine ratione minime facimus, dum per creationē mundi regenerationem generis humani, & per ornatum celi & terræ decorem & pulchritudinem vniuersalis ecclesiæ conuenienter intelligimus. Cælum significat ea, quæ in sancta ecclesia sunt summa, terra significat ima, Cælum significat prælatos, perfectos, contemplatiuos, terra subiectos, imperfectos, actiuos. Prælati, namque, perfecti, contemplatiui, siue auctoritate nominis, siue differentia dignitatis, siue merito virtutis, subiectis, imperfectis, actiuis, sunt superiores. Subiecti vero imperfecti, actiuus prælati, perfectis, contemplatiuis sunt inferiores. Ornatus cælum virtutes exprimit perfectorum, ornatus terræ virtutes imperfectorum. Illos velut cælos excellenter eleuatos ornat diuina contemplatio, istos quasi terram adhuc in imo residentem decorat bona actio. Illi per continuas preces, protegunt, isti proteguntur. Illis gratia cælestis confertur, & per illos istis defertur. Vnde & Dominus per prophetam ait. Exaudiam cælos, & ipsi exaudient terram. Et alibi scriptum est. Aperiet Dominus thesaurum suū optimum, cælum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ in tempore suo. Cum igitur per creationem mundi restorationem generis humani, & per dispositionem & ornatum celi & terræ ordinem & pulchritudinem vniuersalis ecclesiæ conuenienter intelligamus: quid

Ofc. 1.

per duo magna luminaria, solem videlicet & lunam rectius quā sanctos Apostolos, quorum solennia celebramus id est Petrum, & Paulum accipere debemus? Qui vere sunt luminaria per gratiam, magna per excellentiam. Petrus enim ceteris eminet excellentia potestatis. Paulus excellentia prædicationis. Petrus sol. Paulus luna. Petrus sol per collatā sibi diuinitus potentiam. Paulus luna per collatam, sibi cælitus sapientiam. Luminare maius fecit Deus: dum Petro dixit, Caro & sanguis fidei sacramentū tibi non reuelauit, sed pater meus, qui est in cælis, & illum tunc lucere in cælo præcepit, dum illi clauis regni cælorum contradidit. Luminare minus fecit dum Saulum strauit, & Paulum erexit, & in illo corporale lumen ad tempus extinxit, sed spirituale in perpetuum accēdit. Sed iam videamus, quomodo luminare maius iussit præflet diei, & luminare minus præflet nocti. Per diem Iudæa congrue significatur, quæ doctrina legis & prophetarum quasi claritate quadam luminis cælestis illustrabatur. In hoc quippe non mediocriter Gentibus prælucebat, quod non tantū naturalem, sed & scriptam legem habebat. Vnde & Apostolus cum de Iudæis & Gentibus disputaret ait: Quid ergo amplius est Iudæo: aut quæ vtilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei. Per noctem Gentilitas recte figuratur, quæ suæ cecitatis tenebris antiquitus tegebatur. An non tenebrosa nox fuit Gentilitas, cuius etiam sapientes, cum cognouissent Deum, non sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Cum enim cognouissent Deum, ipsum naturaliter intelligendo, non sicut Deum glorificauerunt ipsum per iustitiam colendo: aut gratias egerunt, eum pro accepto beneficio laudando: sed euauerunt in cogitationibus suis, per superbiam. Et obscuratum est insipiens cor eorum, per ignorantiam. Superbia namque, dum mentem infumigat, proprii luminis claritate priuatos obscurat. Dicentes enim per superbiam & iactantiā se esse sapientes per acceptam scientiam stulti facti sunt operante superbia per cæcā & excæcātem ignorantiam. In quantam stultitiam corruerint ostēditur, cum de idololatria statim infertur. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Et post pauca. Tradidit illos Deus in passionem ignominie: nam scemi ne exarserunt in desiderijs suis inuicem: & sicut nō probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt facerent quæ non cōueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentiones malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompósitos, sine affectione, sine fœdere, sine misericordia. Quos sub vniuersi persona homi-

Matt. 16.

Z

Dies.

Nox.

Roma. 1.

Ro. 2.

hominis Paulus, cuius hæc sunt verba, acriter redarguens ait. Secundum duritiam autem tuam, & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius. Sic abyssus abyssum inuocat, dū culpa culpā generat. Culpa namque superbiæ genuit in eis cæcitatem ignorantie, & cæcitas ignorantie genuit impietatem idololatriæ, & impietas idololatriæ genuit maculam luxuriæ, & macula luxuriæ cooperantibus supradictis genuit enormitatem omnis iniustitiæ, quæ tandem genuit contemptum & duritiam impenitentia. Ecce quomodo Gentilitas fuit nox tenebrosa. Luminare vero maius diei, & luminare minus nocti præfuit, dum Petrus Iudæis, Paulus Gentibus prædicauit. Quod manifeste Paulus in epistola ad Galatas declarat: Cum vidissent (inquit) quōd creditum est mihi euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis. Qui enim operatus est Petro in apostolatum & circuncisionem, operatus est & mihi inter Gentes, & cætera. Dies itaque Iudæa, non Gentilitas, luminare maius Petrus, luminare minus Paulus. Quamuis autem Paulus prædicator fuerit Gentium, quamuis electio nis vas, quamuis omnia plus laborauerit, quamuis nihil minus à magnis Apostolis fecerit, quamuis ad tertium cælum & in Paradisum Dei raptus, arcana ibi verba, quæ non licet homini loqui, audierit: nō me tamē arbitror sublimitati eius in aliquo derogare, in eo quōd ipsum minori luminari id est Iudæa: Petrum vero maiori id est soli comparo. cum Petro soli dictum esse constet: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Et tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & cum soli Petro iubente Domino eum super aquas maris ambulare concessum sit: Petroque soli inter ceteros, & præ ceteris à Domino cura pastoralis principaliter & specialiter iniuncta sit, vbi dicit: Pisce agnos meos. Ambo tamen magni, ambo mirabiles, ambo laudabiles sunt & prædicabiles, ambo passione germani, ambo vna die, vno loco, vnius sententiam tolerauere tyranni. Vnde licet eos ad commodum sententiæ nostræ secundum prædicta luminaria superius eos discernamus, vter tamen vtri præponatur non est certum, quia possunt existimari meritis non dispares, qui sunt in passione æquales. Et licet in Petro fides emineat, in Paulo doctrina præcellat, magisterium tamen Pauli fidei plenitudo est, & credulitas Petri doctrinæ est fundamentum. Isti sunt duæ principales in ecclesia turres, duo propugnacula, duo duces, duo præcones, duæ columnæ, duæ oliuæ, duo candelabra. Turres eminendo, propugnacula muniendo, duces pugnando, præcones prædicando, columnæ sustinendo, oliuæ miserando, candelabra lucendo. Sanè sciendum est, quod potestas soluendi, & ligandi quamuis soli Petro data videatur à Domino, absque vlla tamen dubietate ceteris Apostolis data est, ipso teste qui post passionis suæ, resurrectionisque suæ triumphum apprensus eis, & insufflauit, & dixit omnibus: Accipite spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, re-

Gala. 2.

B

Mat. 16.

C

D

E

Ioan. 20.

Pulcher Discursus

mittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Necnon etiam nunc in episcopis ac presbyteris omni ecclesiæ idem officium committitur, vt videlicet agnatis peccantium causis quoscunque humiles, ac vere penitentes aspexerit, hos iam à timore perpetuæ mortis miserans absoluat. Sic quoque licet Paulus specialis doctrinæ donum excellenter acceperit, noscendum tamen est alios Apostolos eius doctrinæ gratia perfecte donatos ipso Domino docendi ministerium illi iniungente, dum ait: Euantes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, docetes eos seruare omnia quæcunque mandauit vobis. Fecit itaque Deus duo magna luminaria, vt luminare maius præflet diei, & luminare minus præflet nocti. Et sint (inquit) in signa, & tempora, & dies, & annos, & luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Quātum ad sensum literæ spectat, corporalia luminaria cæli esse scimus in signa tempestatis ac serenitatis, in signa nauigandi, & ita de ceteris huiusmodi pluribus. Sunt & in tempora, quia eorum cursu, ascensu, & descensu quatuor anni tempora determinantur, & complentur. Sunt in dies & annos, quia eorū & præcipue solis ortu, cursu, & occasu consummantur. Sic & spiritalia luminaria ista in signa nobis sunt, dum malum uitandi, bonumque faciendi nobis exempla tribuunt. In tempora quoque nobis sunt, dum in incerto diuitiarum, quæ cum temporibus defluant neminem sperare debere patenter nos erudiant. Vnde & beatus Paulus ait: Reliquū est, vt qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flet, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi. Et ad Timotheum. Diuitibus huius sæculi præcipe, non superbe sapere, nec sperare in incerto diuitiarum. In tempora nobis sunt, dum, vt in temporibus æterna quæramus, nos instruunt. Hinc & idem Paulus ait. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Per dies autem bonorum operum inchoationem, per annos vero eorum intelligimus cōsummationem. Sancta ergo hæc cælestia luminaria dies & annos nobis ministrant, & determinant, dū ad bonorum operum inchoationem, & perfectionem rationabiliter & discretè suis præceptis nos illustrat quemadmodū & præfatus Apostolus admonet dicens: Obsecro fratres per misericordiam Dei, vt exhibitis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Hæc denique luminaria in firmamento cæli lucēt, & terram illuminant, quia & perfectis in cælesti conuersatione firmatis mirabiliter coruscant, & inferioribus ac imperfectis eos verbis erudiendo, & exemplis accendendo lumen iustitiæ præstant. Sancti quippe perfecti in cælesti conuersatione firmantur in via per gratiam, in patria per gloriam. Hic per iustitiam, ibi per gloriam primam, donec accipiant & secundam. Vnde & prædictus Apostolus ait: Nostra autem conuersatio in cælis est. Imperfecti vero adhuc velut in terra habitant, dum terrenis laboribus sepius insudant. Quapropter & illi nomine firmamen-

Mat. 28.

Gene. 1.

1. Cor. 7.

1. Tim. 6.

2. Cor. 6.

Rom. 12.

F

Phil. 3.

mamenti, & isti nomine terræ congrue designantur. Hæc de sanctis Apostolis Petro, & Paulo diximus, & eorum magnam claritatem secundum duo maiora celi luminaria non sicut voluimus, sed sicut valui-
G mus, declarauimus. Et stellas. Sicut per duo maiora celi luminaria Petrum, & Paulum secundum prædictam rationem accipimus, ita per stellas ceteros Apostolos accipere debemus. Licet enim omnes Apostoli sint magni, & omnes pariter & communiter gratia cælesti sint donati, nescio tamen quo pacto Petrus, & Paulus præ cæteris peculiari quadam in celo fidei virtute videntur præcellere, dum Petro quasi bono dispensatori clauis regni cælestis dedit, Paulo tanquam idoneo doctore magisterium ecclesiasticæ institutionis iniunxit. Vnde ista duo maxima luminaria, velut sol & luna, vno in loco non videntur fixa, dum Petro vniuersalis ecclesiæ cura iniungitur, & Paulo omnium gentium doctrina committitur. Ceteri omnes velut stellæ, in firmamento, vno singuli fixi videntur in loco, dum eorum vnusquisque vno prædicauit in regno. Prædicauit enim Ioannes in Asia, Andreas in Achaia, Matthæus in Aethiopia, Iacobus maior & Iacobus minor in Iudæa, Philippus in Scythia, Thomas in India maiore, Bartholemæus in India minore, Simon & Iudas in Perfide. At non ita Petrus & Paulus, dum Petrus, ceteris in nauis relictis super maris aquas ambulans totius ecclesiasticæ dignitatis se principem fore signum accepit, & Paulus, qui ab Hierusalem, per circuitum, vsque ad Illiricum impleuit euangelium Christi.

Apostoli relique stellæ.

Exhortatio.

Rom. 13.

H Quamuis itaque simul omnes cælitus nobis luceant, lumenque veritatis in tenebris vitæ præsentis præbeant, & qualiter de Babylone in Hierusalem super nam ascendere valeamus, nos doceant: beati tamen Petrus & Paulus, quorum solennia celebramus speciali quodam fulgore, cælestis iustitiæ nos irradiant. Nunc igitur charissimi nobis, tantorum luminarium splendore lustrati, omnes filij lucis, & filij diei simus, non noctis, neque tenebrarum. Abiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sed nõ hoc tantum, sed & transformemur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu idest non solum relictis malis acquiramus bona, sed etiam inter bona sectemur semper potiora, vt de virtute in virtutem conscendentes, meritis & precibus beatorum Apostolorum, Deum deorum in Æthiopia videre mereamur. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

*In Natiuitate beate Mariæ.
sermo. LXV.*

Icut spina rosam genuit Iudæa Mariam. Plebs antiqua fratres, plebs Israelitica quasi arbor quædam fuit, quæ in Abraham radicem habuit, & in Isaac & Iacob stipitem produxit, & se erexit, ac in duodecim patriarchis & filijs eorum ramos ac ramusculos multiplicauit. Quæ quidem propter pinguedinem fidei, ac iustitiæ Abraham, Isaac, & Iacob, & quorundam, qui ex ipsis sunt geniti, olea vel vitis

in quibusdam scripture locis meruit appellari: sed ob quorundam, immo multorum, ex eis procedentium prauitatem spinæ potissimum potest comparari. Vnde ad demonstrandam præcedentem eius bonitatem, & sequentem eius prauitatem, Dominus per Hieremiam dicit: Ego plantaui te vineam electam, omne semen verum, quomodo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Et post pauca Hieremias ipse. Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocauit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea. Abraham quippe, Isaac, & Iacob, & plerosque ex eorum stirpe progentos Domino placuisse, & cum ipsis siue per ipsos Dominum locutum esse scriptura teste didicimus, ac per hoc viti siue vineæ vel oliuæ aut etiã ficulneæ gentem illam merito comparat agnoscimus. Sed & nunc videamus quomodo, & quare spinæ, quæ stimulos acutos producit, & crudeliter pungit, eadem gens propter multorum filiorum suorum impietatem iure debeat comparari, & inueniemus, quod multi crudelitatis eius aculei è sacri eloquij testimonijs pssint dinumerari. Primum itaque legimus de crudelitatis gentis illius stimulis Ioseph à suis fratribus iniuste odio habitum, tunica talari nudatum, in cisterna positum, ac tandem Ismaelitis negociatoribus crudeliter venditum, ad exterarum & ignotas gentes ducendum. In Aegypto quoque à Pharaone afflictus, dum patientiam in aduersis habere debuissent, aduersus Moysen & Aaron turbati dixerunt: Fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbuitis ei gladium, vt interficeret nos. Postquam autem egressi sunt de Aegypto ante transitum maris rubri, dum Aegyptios se vidissent sequentes, saeuientes contra Moysen dixerunt: Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos vt moreremur in solitudine. Quid hoc facere voluisti, vt educeres nos de Aegypto? Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Aegypto dicentes: Recede à nobis, vt seruiamus Aegyptijs: multo enim melius est seruire eis, quam mori in solitudine? Post transitum vero maris rubri in deserto Sin furentes aduersus Moysen & Aaron dixerunt: Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carniarum, & comedebamus panem in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum istud, vt interficeretis omnem multitudinem fame? Sed cum psalmographus propter multiplicem prauitatis eorum nequitiam, nõ interrogando sed admirando & stupendo, proclamet: dicens: Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram conuerterunt excelsum in iniquo? quid necesse est sigillatim eorum contumelias describendo laborare, & varias eorum rixas dinumerare, quibus Dominum, & Moysen irritauerunt in castris, Aaronque sanctum Domini? Sic & in terra promissionis positi immolauerunt demonijs & non Deo: dijs, quos ignorabant: & Deum qui eos genuerat, dereliquerunt, & obliui sunt Domini creatoris sui. Altaria eius destruxerunt, & prophetas occiderunt? Ad vltimum vero, ut cumulum damnationis suæ consumereat, auctorem vitæ cruci configetes interemerunt. His & huiusmodi peruersitatibus uelut

Hiere. 2.

Exo. 5.

Psal. 105.

velut crudelissimis spinarum stimulis gens illa perfida semper hispida fuit, & flores ex se procedentes idest prophetas, & alios iustos ex se natos lacerare, & cruciatu nõ desijt. Ex quibus alij ab eis secti sunt vt Esaias, alij lapidati, vt Hieremias in Aegypto, Ezechiel in Babylone, alij in occisione gladij mortificati vt Vrias, Iosias, alij minis eorum fugati circueuerunt in melotis, in pellibus caprinis vt Helias, egentes, angustiiati, afflicti, quorum dignus nõ erat mundus. Sed & principes eorum viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt, & dixerunt, non videbit Dominus. Nã & de huiusmodi crudelissimis pñctionibus scribis & pharisæis Dominus exprobens ait: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis, Si fuissetis in diebus patrum nostrorum non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaque in testimonio estis vobismet ipsis, quod filij estis eorum, qui prophetas occiderunt. Et post pauca. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Habuit etiam arbor ista folia non semper mansura, sed quandoque casura, carnales scilicet legis obseruantias, quarum defluentiam Paulus insinuat, dum ad eas dicit parabola temporis instantis: Iuxta quam munera & hostias offerebant, quæ non valebant, iuxta conscientiam, perfectum facere seruientem, solummodo in cibis, & potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis. Et alibi: Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. Vmbra enim habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Intelligimus itaque in Abraham arboris nostræ radicem, in Isaac & Iacob stipitem, in duodecim patriarchis ramos, in filijs eorum multiplices ramusculos, in carnalibus obseruantijs folia, in iustis antiquis præcipue prophetis flores, in prauitatibus eiusdem populi spinales stimulos, Inter quos videlicet flores beata virgo Maria cæteris gloriosius rutilat, quæ non solum antiquos, verum & vniuersos iustos sua pulchritudine superat. Sed quia diximus quomodo gens Iudaica spinæ comparatur: dicamus quomodo beata Maria per rosam idest ipsam florem signi ficetur. In rosa quatuor discerni posse videntur scilicet natura, forma, color, & odor. Natura est rosa frigida, forma lata, colore alba aut rubra, odore grata. Per naturam ergo significat vitiorum extinctionem, per formam charitatem, per colorem puritatem & passionem, vel certe compassionem, per odorem bonam opinionem. Quæ cuncta (excepta corporali passione) beate Mariæ, cuius hodie natiuitatem celebramus rectissime congruunt. Nam, vt cætera, quæ satis nota sunt, taceam, virtutem compassionis beata Maria habuit, quia eius animam, sicut scriptum est, doloris gladius pertransiuit. Igitur sicut supra dictum est, Iudæa est spina. Maria rosa. Et sicut spina rosam, sic Iudæa Mariam genuit, dum illa crudelis hanc misericordem edidit. Quid enim crudelius gente Iudaica? de qua scriptum, est quod lamie nudauerunt mammam. Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto?

Heb. 11.

Matt. 23.

Heb. 7.

M

Maria.

Rosa.

Luc. 2.

Tren. 4.

Et item. Maior effecta est iniquitas filie populi mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & non cœperunt in ea manus. Quid autem misericordius beata Maria, quæ à cunctis fidelibus misericordiæ mater appellatur, & à cunctis vera fide eam inuocantibus misericordiæ esse mater comprobatur? Sed quia Iudææ nequitiam, & beatæ Mariæ bonitatem semper laudandam describere nõ sufficimus, ad nosmetipsos styllum vertamus, & qualiter ab illa declinare, & istam debeamus imitari diligenter videamus. Non ergo imitemur impiam Iudæam, vt simus spinæ: spinæ inquam illæ, de quibus ait Dauid: Præuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus: & si quis eas tangere voluerit, armabitur ferro & ligno lanceato, ignique succensæ comburentur vsque ad nihilum. Crudeliter sunt istæ spinæ, crudeliter sunt, ac detestabiles. Quæ non tolluntur manibus, quia non possunt euelli de tua crudelitate virtute humana, sed sola potentia diuina. Et si quis eos voluerit tangere, armabitur ferro & ligno lanceato, quia quorundam ferina crudelitas nullo modo reprimitur, nisi durissimo & seuerissimo rigore iustitiæ feriat. Igne denique succensæ vsque ad nihilum comburantur, quia flammis gehennalibus condemnati, quantum ad hoc, quod in mundo fuerint, ad nihilum rediguntur. Nõ simus fratres tales spinæ, vel talibus similes, quia spinarum acerbus est fructus, punctio cruenta, & spinæ raro rei cuiuslibet adaptantur, nisi tantum igni & combustioni. Et quid amarior peccato, & quid grauius æternis incendijs, quibus peccatores concremantur? Imitemur beatam virginem Mariam, maxime secundum hoc, quod de rosa superius diximus, vt vitiositatis nostræ flammam secundum eius naturam frigidam extinguamus, corda nostra secundum formam eius in dilectione Dei & proximi latius expandamus. Simus rubicundi, & si non pro Christo sanguinem effundendo, saltem infirmis eius mēbris compatiendo, & odoriferi, bonam opinionem vbique dispergendo. Iudaicam vitemus nequitiam, à malo declinando: beatæ Mariæ virginis imitemur sanctimoniam, bene faciendo, vt eius meritis & precibus euadere damnationem, & consequi mereamur beatitudinem. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

Tren. 4. Exhortatio.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

2. Ren. 23.

*De Deo laudando, in festo cuiuslibet sancti.
Sermo. LXVI.*

Mltis ex locis sacre scripture didicimus Deum in sanctis suis esse mirabilem, atque laudabilem, & tanto laudabiliorem, quanto mirabiliorem. Diuersos autē modos laudationis diuinæ sanctus psalmographus in vltimo libri sui psalmo nobis proponit vbi dicit: Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cithara, in tympano & choro, in choris & organo, in cymbalis bene sonantibus, in cymbalis iubilationis. Et vt hæc omnia non de corporalibus, sed de spiritualibus instrumentis intelligenda esse procederet, statim adiunxit: Omnis spiritus laudet

2. Ren. 23.

P det dominum. Omnis spiritus, angelicus scilicet & humanus. Videamus ergo quid hæc omnia spiritaliter significant. Tuba terribilem sonum habet, & per hoc prædicationem illam figurat, quæ vel de breuitate vitæ præsentis, siue de diuturnitate futuræ damnationis foriter nos terret. De breuitate præsentis vitæ, vt ibi. Iam securis ad radicem est posita arboris. De diuturnitate futuræ damnationis, vt ibi. Ver mis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Et quia de differentia tubarum idest modo prædicationum superius in quodâ sermone sufficiter diximus, nunc eadem repetere non curamus.

Psalteriū. Laudate eum in psalterio, & cithara. Psalteriū diuina contemplatio, cithara bona actio, quia psalteriū à summo, cithara sonat ab imo. Quod psalterium videlicet bene decachordum in sacra pagina vocatur, quia in contemplationē diuina tota legis series verè & perfecte cōsummat. Sanè cithara spiritalis ista iuxta habet chordas idest sex opera misericordiæ, quæ sunt, dare cibum esurienti, potum sitienti, & cætera. Ad hanc citharam sonandam, & per eam laudē Deo decantandam ipse Christus nos hortatur, vbi dicit: Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et antiquos de contemptu culpans per prophetam dixit: Reficite lassum, & hoc est refrigeriū meū, & noluitis audire. Laudate eum in tympano, & choro. Tympanum fit ex corio siccato super lignum circum extenso, quo iuenculæ tympanistriæ ludere solent, quæ meliora instrumenta nō habent. Significat autē cōgrue tympanū abstinentiā, per quā caro siccatur, attenuatur, & extenditur. Et hoc tympanū Paulus exprimere videtur, vbi dicit: Qui autē sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & cōcupiscentijs. Sed quia nil valet abstinentia, quā non comitatur concordia, recte postquam dixit, Laudate eum in tympano, addidit & choro. Est enim chorus temperata collectio vocum, & propterea per chorum designatur concordia morum. Qui autem laudare dominum in tympano abstinentiæ non eam in choro concordia conantur, iure ieiunia eorum reprobantur, sicut per prophetam dicitur: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis & percutitis pugno impie: Nolite ieiunare sicut vsque ad diē hanc vt audiatur in excelsō clamor vester. Nunquid tale est ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominē animam suam? Et post pauca. Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi. Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Qui ergo Domino placere vult, ipsum Laudando in tympano abstinentiæ, studeat etiam placere illi, eum laudando in choro concordia. Laudate eum in chordis, & organo. Chordæ designant virtutes. Chordæ, vt sonū reddant, extenduntur, virtutes, vt fructum conferat, exercētur. Chordarum igitur extensio virtutum est exercitatio, sonus chordarum vtilitas virtutum. In chordis Deum laudant, quicumque recte viuendo sanctis virtutibus eum honorant, & illorum chordæ concorditer sonant, quorum virtutes ad proferendā laudabilem iustitiam vniformiter concordant. Illæ quoque virtutes clare sonum reddunt, quæ ab omni humiditate siccatae sunt, quia virtutes illæ suauiter Deo sonant, quas vitiorum fluxa non humectant.

Chordæ denique minime sonant, nisi turgentur, quia virtutes nequaquam clarescunt, nisi prius aduersantibus exercentur. Sonus chordarum roboratur, & formatur ex propinqua sibi ligni concacuitate: virtutum vero bonitas commendatur ex interna & latente operantis intensione. Organum est quasi turris fistulis diuersis fabricata, quod statu follium sonat. Quid itaque per folles, nisi perfectiores doctores spiritali doctrina repletos? Quid etiam per organum rectius, quā audientium discipulorum cētū intelligimus: Per folles organum impletur, vt per suas fistulas sonum reddat: & per doctores Spiritu sancto plenos discipulorum cuneus doctrina spiritali adimpletur, vt per suos sensus, & membra, vel certe virtutes, & opera laudem Deo dicat. In organo igitur à nobis Deus laudatur, dum in nostris auditoribus, & ex nostra spiritali doctrina per eorum bonā conuersionem glorificatur. Et sic implemus, quod scriptū est. In doctrinis glorificate Dominū. Quod videlicet organū formam habet turris, quia discipulorum turba semper debet esse fortis, & sublimis ad resistendum inimicis. In chordis ergo Dominum laudamus, dum in nobismetipsis virtutes exercemus. In organo dum alios hoc vel illo modo ad laudem Dei promouemus. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis. Cymbala inuicem se tangunt, & sic sonū reddunt: & significant vicarium honorem, quo se inuicem iusti præueniunt, vel alternam exhortationem, qua se inuicem admonent, vt semper melius operentur, & semper deuotius Deum laudēt. Et de his cymbalis, & de compercussione, siue consonantia eorū beatus Paulus sic dicit: Charitatem fraternitatis inuicem diligentes: honore inuicem præuenientes. Et item. Certus sum fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere. Et hæc sunt cymbala bene sonantia, sancta videlicet sanctorum ad meliorem prouectionem alterna monita. Cymbala vero iubilationis recte labia nostra sunt, quæ dum se inuicem in laudando Deum percutiunt iubilationis eius iucunda suauiter promunt. Est autē iubilus ineffabile gaudium, quod nec taceri potest, nec exprimi valet, quod ecclesia in præcipuis festiuitatibus representat circa eandem syllabam varias formando melodias, vt in natali Domini cantatur tanquam sponsum: quasi non valens mentis exprimere hilaritatem. Nunc igitur charissimi nobis, laudemus Dominum in sono tubæ (vt dictum est) per prædicationem, in psalterio per contemplationem, in cithara per bonam operationem. Laudemus eum in tympano per abstinentiam, in choro per concordia. Laudemus eum in chordis virtutes in nobismetipsis exercendo, in organo alios spiritali doctrina ad diuinam laudem præmonendo, & prouocando. Laudemus eum in cymbalis bene sonantibus inuicem nos ad meliora commonendo, In cymbalis iubilationis eius semper laudem nostris labijs concinendo. Laudemus inquam Dominum, quia speciale nobis est canticum singularis lætitiæ, laus diuina. Laudemus Dominum, quia si eum laudamus sicut debemus, erimus populus eius, de quo dicit: Populum

Organū.

Esa. 24.

Cymbala.

Rom. 12.
Rom. 15.

Iubilus.

Exhortatio.

Psal. 49.

lum istum formaui mihi, laudem meam narrabit. Laudemus Dominū, quia sacrificium laudis honorificat eum: & illic iter, quo ostendet nobis salutare suum. Laudemus Dominum, quem (teste scriptura) cuncta sua laudant opera, nō tantum sensata, sed & insensata, & insensibilia. Et quoniam non omnia possumus omnes, & vnusquisque suum donum habet à Deo, vnusquisque nostrum in quo se velut speciale agnoscit habere gratiam, in eo excellenter operando, laudem decantet diuinam. Laudemus ergo Dominum vnuersi, laudemus eum singuli. Laudemus eum moribus, laudemus eum super terram cum hominibus iustis in tempore, laudemus eum vocibus, vt meritis & precibus sanctorum, quorum hodie solennia celebramus, super cælum eum laudare mereamur cum angelis in æternitate. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

De quatuor regum aduersus quinque reges pugnantium allegoria. Sermo. LXVII.

T Actum est, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium inirent bellum contra Basa regē Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Semeber regem Sebohim, & contra Sennaab regem Adanae, contraque regem Balæ, ipsa est Segor. Quatuor superius dicti reges sunt vniversi demones, qui idcirco quatuor esse dici possunt, quia à quatuor ventis nobis incurrunt, vel quia quatuor principales virtutes in nobis debellare contendunt. Ex quibus Chodorlahomor, qui inter alios quasi caput & princeps extitit, & cuius belli causa principaliter fuit, Diabolum singulariter exprimit, qui inter alios malignos spiritus impugandis vel expugnandis credentibus principatum gerit. Chodorlahomor quasi generatio manipuli, vel quasi decorum manipulum interpretatur: quia diabolus malorum collationem quasi generat, dum eos in malo suis prauis suggestionibus procreat: & velut decorum manipulum manu vehit, dum illos fallaci mundi huius pulchritudine decoratos ad tormenta portat. Ipse est rex Elamitarum. Elam interpretatur seculum vel orbis, & significat vniversitatē hominum seculum amantium, & per circuitum suæ prauitatis ambulantium. Sicut scriptum est: In circuitu impij ambulat. Elamitarum quoque interpretatur oppositi vel despecti. Et diabolus est rex Elamitarum idest omnium fidelibus aduersantium, & ab ipsis merito despectorum. Cuncti denique reprobari spiritus reges sunt, quia secundum Apostolum, tenebrarum harum rectores existunt. Pentapolis regio suis quinque ciuitatibus disposita, humanæ carnis sensualitas est suis quinque proprietatibus discreta. Quinque vero sensus corporis, huius regionis reges sunt, dum extrinseca negocia secundum quinquidam discretionem naturaliter & proprie sibi delegata & designata regaliter disponunt. Quatuor autem prædicti reges quinque subiunctos reges vincunt, dum maligni spiritus sensus corporis prauis delecta-

tionibus corrumpunt. Et pentapolis duodecim annis in suis quinque regibus Chodorlahomor seruit, dum carnaliter viuentium hominum vniversitas seruitium, quod Deo secundum apostolicam doctrinam exhibere debuisset, in quinque sensibus corporis corruptis diabolo impendit, à quo anno tertio decimo recedit, dum secundum rectam sanctæ Trinitatis fidem, legis decalogum decernit. Sed cum carnalium collectio per timorem Dei compuncta suis abrenuntiare prauitatibus disponit, tunc diabolus aduersus eam acrius sæuit. Vnde & in hac historia scriptum est, quod quinque regibus pentapoleos à Chodorlahomor recedentibus, ipse congregatis regibus complicitibus suis aduersus eos bellum mouit. Sed nequaquam in loco congruo ad commodū quinque regum bellum hoc gestum est. Nam scriptum est, quod direxerunt aciem contra quatuor reges in valle syluestri. Vallis autem syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæ, & vnuerfa, quæ ad cibum pertinent, & abierunt: nec non & Loth, & substantiam eius, filiū fratris Abraam, qui habitabat in Sodomis: Et vnus, qui euaserat nuntiavit Abraam. Sic sic charissimi multoties fieri cernimus, quod sunt quidam dum Deo seruire deliberant, nec tamen suis prauitatibus perfecte renuntiant, contingit non vt ipsi hostes vincant, sed vt ab hostibus cæsi cadant, & suā substantiā idest virtutes, & bona opera iā inchoata perdant. Quid enim per vallē syluestrem, nisi terrena & infructuosa actio? Quid per puteos bituminis, nisi profunditas amaræ tenacitatis, vel certe vorago viscosæ & peruersæ consuetudinis figuratur? Si ergo contra hostes nostros spirituales dimicare disponimus, non in vallem vitiorum descendamus, sed in montem virtutū ascendamus, vt vincamus, vel saltem effugiamus. Tulerunt Loth filium fratris Abram. Abram, qui interpretatur pater excelsus, intellectum significat, qui ceteris animæ sensibus videtur eminere, & præsidere. Cuius frater Arā, qui interpretatur excelsus, affectū designat, qui homini datus est, non vt infimis incubat, sed vt summis semper per ipsum inhæreat. Si ergo Abram secundum mysticam significationē est intellectus rationalis, Aram frater eius affectus cordis, possumus non inconuenienter per Loth intelligere effectum boni operis. Ex affectu namque cordis nascitur effectus boni operis. Nec mirum, quod Aram mortuo, & Abram absente Loth capitur, & abducitur. Dum enim cordis affectus per culpam moritur, & intellectus diligens custodia per negligentiam absetatur, statim effectus boni operis à rectitudine bonæ intentionis alienatur, suisque bonis funditus priuatur. Cuius bona sex opera misericordiæ dici possunt. Nuntius autem, qui hæc nuntiat Abram, uermis est cōscientiæ malæ, qui cæteris omnibus abductis solus solet remanere. Quibus cognitis pater excelsus adiunctis trecentisdecem & octo vernaculis idest alijs animæ potentijs hostes insequitur, & cædit, prædamque virtutum & bonorum operum in trecentisdecem & octo vernaculis superando reducit.

Gen. 14.

X

Y

Abram.

Aram.

cit. Trecenta secundum doctorū assertionē tau litera, q̄ formā crucis habet, significat. In sacramēto igitur crucis, & in denario legis, & octonario idest spe futuræ beatitudinis noster Abrā dimicat, hostes superat, ciues liberat, prædam reportat. Cui de cede regū reuertēti, Melchisedech sacerdos Dei altissimi & rex Salē idest Christus, qui nostræ victoriæ semper cōgaudet & cōgratulatur, occurrit, & profert panem & vinū, sacramētū corporis & sanguinis sui illi participando, & benedicit ei in donis spiritalibus illum multiplicando: & Abram dat illi decimas omnium, quæ acquisiuit, perfectionem virtutum & bonorū operum non suæ virtuti superbe attribuendo, sed illi humiliter ascribendo, ac dicendo. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et nūc dilectissimi, turpe sit nobis cum Loth in Sodomis idest in carnali delectatione, & circa Iordanem idest descensum secularium negotiorum commorari. Timeamus eius exemplo deprædari, & captiuari. Ad tiora semper loca, hoc est ad secretiora virtutum cacumina conscendamus, vt de his periculis magis securi cælestia bona facilius promereri valeamus. Quod nobis præstare dignetur Iesus &c.

Exhortatio.

¶ De octo terris diuersarum rerum plenis moraliter. Sermo. LXVIIII.

A Psal. 33.

Misericordia Domini plena est terra. Plures diuersasque terras hic ad euidenciam propositi sermonis describere decreuimus, vt ex earum descriptione plures nobis sensuum spiritalium intellectus aperiamus. Est itaque terra, quæ plena est furore Domini, & est terra, quæ plena est correptione Domini. Terra, quæ plena est furore Domini, est infernus: terra, quæ plena est correptione Domini, est ignis purgatorius. Infernus enim congrue dici potest plenus furore Domini, quia in eo ad plenum furorem eius sentiunt, qui se hic vel à peccatis damnabilibus penitus tenere, aut post lapsū emendare contemserunt. Huius terræ, quæ est omnium terrarum infima, & in hac parte vltima, Dominus ad Ezechielem mentionem facit, vbi de quorundam principum gentilium, & gentium eorum damnatione locutus est dicens. Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti, & detrahe eam ipsam, & filias gentium robustarum ad terram vltimam cum his, qui descendunt in lacum. Et deinceps. Ibi Assur, & omnis multitudo eius, in circuitu illius sepulchra eius omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio, quorum data sunt sepulchra in nouissimis lacis. Et facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius. Ibi Elam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri illius. Omnes hi interfecti gladio, qui descenderunt incircumcisi ad terram vltimam, qui posuerunt fortitudinem suam in terra viuentiū & portauerunt ignominiam suam cum his, qui descenderunt in lacum: & cætera similiter dicta de quibusdam alijs regibus & gentibus. Hæc itaque terra vere plena est furore Domini, in qua mors est sine morte, finis sine fine, defectio sine defectione. Ibi vermis semper edens, ibi tortor semper cædens.

Terra plena furoris Domini.

Ezech. 32.

Hic locus indignus, quo non extinguitur ignis.

Nec qui torquetur, nec qui torquet morietur.
Et nō negligenter attendēdū, q̄ principes damnati in medio suorū, secumq; damnatorū esse referuntur, quia iustum est, vt qui hic in medio fuerunt velut columna & firmamentum in peccato, ibi in medio sint in tormento. Quorum omnium singula sepulchra singularia singulorum sunt tormenta. ¶ Terra vero plena correptione vel correctione Domini, apte dici valet ignis purgatorius. Hæc aut differētia inter correptionem & correctionē esse videtur, quod correptio est, quando quis arguitur, etsi non emendatur: correctio vero, quando etiam emendatur. Ignis itaque purgatorius recte terra plena correptione & correctione Domini dicitur, quia in eo plenariam correptionem Domini sentiunt, & correctionē accipiunt, qui in hoc mundo à peccatis recedentes, plenaria satisfactione se purgare neglexerunt, vel certe morte præuenti non potuerunt. Cuius videlicet ignis cruciatio omnes præsentis satisfactionis dolores transcendere credenda est. Id enim, qd̄ in præsentī est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitatem æternæ gloriæ pondus operatur nobis. Illic autem pro negligentia, vel longo contēptu grauioris flammæ cruciatus (sicut ex plerisque sanctorum reuelationibus, & locis scripturarū comprobatur) debetur, & adhibetur. Est etiā terra, q̄ plena est voluptate Domini, & est terra, q̄ plena est iustitiatione domini. Terra, q̄ plena est voluptate Domini, est paradīsus, terra vero, q̄ plena est iustitiatione Domini, est hic mundus. Paradīsus est terra, q̄ est plena voluptate Domini, non ea voluptate, q̄ ipse est, vel q̄ i ipso substācialiter & æternaliter est, sed ea, q̄ ab ipso, vel p̄ ipsum temporalis & mutabilis creata est. Plenus est paradīsus voluptate, q̄a in ipso ab initio facta credūtur, q̄ plenarie humanis vltibus essent necessaria, vtilia, cōmoda, grata, siue iucunda. Ibi perpetuum aeris temperamētū humanæ naturæ gratissimum, lignumque vitæ ad conseruandam vitam humanam incorruptibilem & immortale sua virtute potētissimū. Ibi si homo in iustitia perstitisset semper mulceret, & delectaret visum diuersorū varietas colorū, auditū cantatus auīū, olfactū redolētia florū, gustū sapor fructuū, tactū suauitas quarūlibet rerū. Terra quoq; plena sustentatione Dñi nō incōgrue dicitur hic mundus. In hoc enim mūdo accedētiū vel recedētiū planetarū operatione, & pluuiæ tēporanæ & serotinæ cooperatē virtute, rebus generatibus & germinatibus, plenarie prouidet, & administrat Deus (nisi peccatis aliquādo præpediatur) cūcta, q̄ sunt necessaria sustentationi vitæ humanæ. Et si nōnūquā ab ijs, qui secundum carnē ambulāt in delicijs siue diuitijs mūdi huius, voluptas q̄ratur vel haberi credatur, nunquā tñ ab ijs, qui sanū habēt intellectū vera voluptas esse credenda est in ijs, q̄ secūdū dñicā sententiā sp̄inis cōparatur. Est quoq; terra, q̄ plena est ira Dñi, & est terra, q̄ scilicet in principio sermonis posuimus, q̄ plena est misericordia Dñi. Terra igitur, q̄ plena est ira Dñi vniuersitas peccatiū, terra aut, q̄ plena est ira Dñi cōueniēter accipitur vniuersitas peccatiū. Terra, q̄ plena est ira Dñi est vniuersitas peccatiū, quia reuera plenarie Dñs iratus esse creditur in eos, quos secundū desi-

B Terra plena correptionis Domini.

2. Cor. 4.

C Terra plena voluptatis Paradīsus.

D Terra plena sustentationis.

E Terra ira Domini plena.

Roma. 1.

Deut. 32.

Esa. 64.

Psal. 2. Terra misericordie Domini plena. Ezech. 18.

Psal. 102.

G Terra plena gratia Domini.

1. Cor. 1.

1. Cor. 12.

H Terra plena gloria Domini.

1. Cor. 2.

Psal. 30.

Epilogus

desideria cordis eorū ire permittit in adinventionibus suis. Nunquid. n. illis nō erat iratus, quos (vt ait Apostolus, & superius in quodā sermone posuimus) tradidit in reprobū sensum, vt facerent, q̄ nō cōuenirēt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, & cæteris horrendis, detestandisq; vitijs, & peccatis, q̄ ibi de consequenter describūtur? In ærumnas huius terræ miserabilis populum antiquum collapsurū significauit, vbi per Moysen cōminando dixit. Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorū. Super huius terræ inhabitacione Esaias lachrymabile quærimoniā protulit ad Dñm dicēs. Ecce, tu iratus es, & peccauimus. Ab hac deniq; terra psalmographus nos coercet, vbi dicit. Apprehēdite disciplinā, neq̄ irascatur Dñs, & pereatis de via iusta. Terra vero, q̄ plena est misericordia Dñi, manifeste vniuersitas est vere pœnitentium, cū ipse Dñs per Ezechielē prophētā dicit: Quod si impius egerit pœnitentiā ab omnibus peccatis suis, q̄ operatus est, & custodierit vniuersa pcepta mea, & fecerit iudiciū & iustitiā, vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatū eius, quas operatus est, nō recordabor. In iustitia sua, quā operatus est, viuet. Hæc est terra, in qua solēnter & singulariter quotidie, immo cōtinuē cātatur laus illa lætabunda psalmistæ, qua dicit. Misericors & misericors Dñs, longanimis & multū misericors. Non in petuū irascetur, neq; in æternum comminabitur. Nō fm̄ p̄ctā nostra fecit nobis neq; fm̄ iniquitates nras retribuit nobis, & cætera, quæ sequuntur. Est deniq; terra, quæ plena est gratia Dñi, & est terra, quæ plena est gloria Domini. Terra, quæ plena est gratia Domini, sancta est ecclesia. Vnde Paulus Corinthiorū ecclesiæ scribens ait. In omnibus diuites facti estis in Christo, in omni verbo, & in omni sciētia, sicut testimonium Christi confirmatū est in vobis, ita vt nihil vobis desit i vlla gratia. Et itē in eadē epistola de multiplicitate multiformis gratiæ Dei, q̄ est in ecclesia, dicit. Alij per sp̄m datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides, alij grā sanitatū, alij operatio virtutū, alij prophetia, alij discretio spiritūū, alij gnā linguarū, alij interpretatio sermonum. Hæc aut omnia operatur vnus atq; idē sp̄s, diuidens singulis prout vult. Sactæ igitur ecclesiæ gratia cœlestis infunditur, quæ dum singulis membris sufficienter dimiditur, in toto corpore plenaria & perfecta demonstratur. Sane terra, quæ plena est gloria Domini, cælestis patria est. Licet enim pleni sint celi, & terra gloria eius, illa tamen patria singulariter plena gloria eius non incongrue dicitur, in qua eius gloria non per speculum, & in ænigmate, vel ex parte, sed manifeste, atque plenarie videtur. Cuius terræ gloriam nec manu scribere, nec lingua promere, nec sensu sufficiens cogitare: quia ipse Deus, qui ipsa gloria est, incomprehensibilis cogitatu est. Non enim potest cogitari Deus quid est, etiam si credi potest, quia est, non qualis est comprehendere. Vnde Apostolus. Quod oculus (inquit) non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Et psalmista. Quam magna multitudo dulcedinis tuę Domine, quam abscondisti timentibus te? Ergo quemadmodum supra monstratum est, furore Domini plenus est infernus, correptione ignis purgatorius, voluptate paradīsus,

sustentatione mundus, ira vniuersitas peccantium, misericordia vniuersitas pœnitentium, gratia sancta ecclesia, gloria patria superna. Et quidem superna patria finis est omnium in summo, infernus finis omnium in infimo. Ad finem, qui est in summo, via est iustitia. Ad finem, qui est in infimo, via est culpa. Ad finem, qui est in summo, tendunt & perueniunt electi. Ad finem, qui est in infimo, tendunt & perueniunt reprobi. Et sapientia diuina, quæ est creatrix & gubernatrix omnium, attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Attingit a fine, qui est in summo, vsque ad finem, qui est in infimo. A fine beatitudinis ad finem damnationis. Hic bonis præmia vitę reddens. Illic malis stipendia mortis rependens. Attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, quia modum æquitatis in aliquo non excedit. Hæc fratres sub breuitate perstrinximus, vobisque maiora seruatanda reseruamus. Et nunc charissimi ad nosmetipsos quā primū redeamus, singuli propriam conscientiam intente discutiamus, & vbi sumus, quō tendamus diligenter attendamus. Donet autem nobis Dominus, vt in terra, quæ plena est misericordia Domini, dum viuimus, commaneamus, vt per terram, quæ plena est gratia Domini, tendentes, ad terram, quæ plena est gloria Domini, perueniamus. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

Sap. 8.

Exhortatio.

1. Cor. 1.

1. Cor. 12.

1. Cor. 1.

Psal. 130.

¶ In ascensione Domini, de laudando Deo per omnem creaturam. Ser. L X I X.

Audate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius &c. Superius fratres in psalmo, cuius hæc sunt verba, cælestia quædam, angelos scilicet solem, lunam, stellas ad laudem creatoris sanctus Psalmographus inuitauit: nūc ad hæc, quæ proposuimus, & cætera, quæ sequuntur, inuitanda ad ipsius laudem descendit. Laudate, inquit, Dominum de terra dracones, & omnes abyssi. Non solum autem quæ hoc in loco scripta sunt, verum & vniuersa corporalia, quæ subsistunt, dum ad decorem vniuersitatis habent & tenēt locum suum, laudant Deum. Sed & in hoc vniuersa uisibilia semper & sublimiter Deum laudant, quod mirabiliter a Deo condita, & decenter disposita ex contemplatione sui ad admirandum, laudandumque Deum iugiter nos incitant, & inuitant. Sed quia non tam quid litera foris sonat, quā quid dulcedinis intelligentia spiritalis intus contineat, differere debemus, ad discutiendos sensus tropologicos ingrediamur, & quid in his, quæ secundum literam hic describuntur, moralis ædificationis lateat videamus. Laudate Dominum de terra dracones, & omnes abyssi. Draconibus (vt beatus Aug. dicit) non sunt maiora animantia super terram. Qui quamuis perniciose valde animantia sint, habent tamen aliquid, vnde in bona significatione poni possint. Nam quia nihil eorum, quæ sunt, est vniuersaliter boni participatione

Tropologice. Dracones

M. Hug. à S. Vict. Tom. ij. Ll priua.

Gen. 1. priuatum, quia teste scriptura) vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. possunt etiam quæ libet infima & minima, & quæ respectu aliorum videntur deformia, boni aliquid figurare. Dracones itaque, eo quod magnitudine corporum animantia cætera superant, illos, qui magno iustitiæ merito, vel boni nominis opinione & auctoritate cæteros transcendunt, significant. Sic admittamur, & imitamur Abraham inter patriarchas, Esaiam inter prophetas, Ioannem inter euangelistas, Petrum inter Apostolos, Stephanum inter martyres, Nicolaum inter confessores, beatam Mariam inter virgines.

Abyssi. Abyssi magnæ profunditatis sunt, & humano visu penetrari non possunt. Illos ergo recte designant, qui occulta & mystica celestis sapientiæ & scientiæ profunditate præ cæteris abundant, De qua profunditate Paulus admirans, & exclamans dicit. O altitudo diuinitatis sapientiæ & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Et Psalmista. Iudicia tua abyssus multa. Et Salomon. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei sunt: & tamen nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit. Illos igitur congrue possunt abyssi exprimere, quibus præ cæteris datum est vel in sacramentis occulta cognoscere, vel in diuinis iudicijs secreta profundius inuestigare. Ignis etiam illos specialiter insinuat, quorum mens per charitatem accensa feruentius flagrat. Charitas enim ignis est perpetuus, qui nunquam debet deficere in altari Domini idest in se creto cordis humani. Hic est ignis, de quo ipse Dominus dicit. Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt accendatur? Grando cadendo verberat, & per hoc illos aperte figurat, quorum sermo feuerus est, & dissolutos ac inquietos asperè castigat. Sunt vero nonnulli, qui innocenter se viuere credunt, dum delinquentes non reprehendunt. Quos beatus Aug. redarguens dicit. Magis innocentes non estis, si fratres vestros, quos iudicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Et beatus Gregorius in libro pastorali. Qui (inquit) proximorum mala conspiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus vsu medicaminis subtrahunt, & eo mortis auctores fiunt, quo viris quod poterant, curare noluerunt. Audiant hoc illi, qui propter timorem, aut amorem, aut muneris acceptionem, aliorum lætalia peccata detegere fugiunt, quod nisi ea correctionis & salutis causa prodiderint, similes peccantibus fiant: & vno peccante, & cæteris tacentibus, & non corripientibus, omnibus periculum imminet. Qui enim malum videt & tacet, non solum in illud psalmistæ labitur dicentis. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas: verum etiam cum Esaiâ necesse est clamet, & dicat. Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum. Quisquis ergo mala videt & tacet, uir pollutus labijs existit, & peccantis facinus in semetipsum retorquet. Nix albescit, & per hoc illorum, qui per munditiam candent, typum recte gerit. Aqua vi frigoris constringitur, & in glaciem redigitur. Glaciës ergo

vere sunt, qui fluxa mentis & carnis suæ, rigore disciplinæ constringunt. Spiritus procellarum idest ventus, qui procellas nunc erigit, nunc deprimit, Spiritum sanctum significat, qui humanæ mentis cogitationes nunc eleuat, nunc humiliat. Spiritus itaque non incongrue dici possunt, qui Deo (qui spiritus est) per amorem adhærescunt. Qui enim adhæret Deo, vnus spiritus est. Qui autem per hæc, quæ dicta sunt, malos accipere voluerit, poterit intelligere per dracones malitiosus, per abyssos subditos, per ignem cupidos, per grandinem persecutores, per niuem hypocritas, per glaciem obduratos, per spiritum turbantes ac turbidos. Quos omnes ad laudem Dei Psalmista vocat, dum in his verbis, vt ad bonum de malo conuertantur, eos subtiliter inuitat. Sed melius videtur, vt bonos significare dracones, cætera dicantur propter id, quod additur. Quæ faciunt verbum eius. Boni etenim absque dubio verbu Dei faciunt, quia præceptis dominicis obediunt. Sequitur. Montes, & oës colles, ligna fructifera, & omnes cedri, bestię, & vniuersa pecora, serpentes, & volucres pennatæ. Montes expriment prouectos & perfectos, colles incipientes & imperfectos. Non solum itaque montes Deum laudant, sed & colles inter eos computantur, qui laudem Dei cantant. Non ergo diffidant colles, idest illi, qui bonum inceperunt, & si nondum perfecerunt. Scriptum quippe est. Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Si omnes, ergo & parui & magni. Quid est oculi tui viderunt? Approbauerunt. Quid est in libro scribentur? Saluabuntur. Ergo imperfecti quoque saluabuntur. Qui enim imperfecti sunt, aliquid sunt, & aliqui sunt, & in numero ponuntur, & scribuntur. Qui autem nihil sunt, nulli sunt, nec scribi nec numerari possunt, qui nihil habent. Ergo omni habenti dabitur, & abundabit. Omni habenti meritum dabitur præmium. Non dixit habenti magnum præmium dabitur, & paruum præmium habenti non dabitur, sed omni habenti dabitur, & abundabit. Ergo etiam ille, qui paruum meritum habet, cum præmium acceperit, satis habebit, quamuis non tantum habebit quantum ille, qui magnum meritum habebit. Solum ille excluditur a percipiendo præmio, qui nihil habet de merito. Omnes ergo, qui in Domino moriuntur, beati sunt: quia post meritum virtutis ad præmium beatitudinis perueniunt. In Domino moriuntur, qui in carne quidem morientes in Domino viuentes inueniuntur. Quomodo viuentes? In fide, & spe, & charitate existentes. Ligna fructifera sunt, qui cæteris fructum doctrinæ vitalis conferunt. Cedri vero sunt, qui contemptis terrenis ad cælestia speranda se sublimiter erigunt. Per bestias autem omnia siluestria & indomita animalia, quæ per solitaria loca vagantur, & humanum aspectum fugiunt, accipimus. Per pecora vero domestica & mansueta intelligimus. Bestiæ igitur illos recte significant, qui vitam solitariam agunt. Pecora illos, qui socialiter cū alijs viuunt. Serpentes per terram repunt, & prudentes sunt. Volucres ad alta volant, & cælestibus appropinquant. Per serpentes itaque

Spūs procellarum.

1. Cor. 6. In malum Dracones &c.

N In bonis.

Montes. Colles.

Psal. 138.

Matt. 25.

O Apoc. 14.

Ligna fructifera. Cedri. Bestiæ.

Pecora.

Serpentes. Volucres.

itaque cōuenienter exprimi possunt cuncti, qui ea, quæ ad actiuam vitam pertinent, administrat. Per volucres cuncti, qui ad cælestia contemplanda penitus virtutum se subleuant. Sequitur. Reges terræ, & omnes populi principes, & omnes iudices terræ. Iuuenes, & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen eius solius. Per reges intelligimus omnes, qui alijs recte prælati humiliter obediunt. Principes dici videtur, quasi primi incipientes. Principes ergo illos recte significat, qui exemplo boni operis alios præcedentes ad iustitiam eos informât. Vnde & de ipso Dño scriptum est. Quæcepit Iesus facere & docere. Et beatus Petrus prælati ait. Non vt dominantes in clericis, sed forma facti gregi. Iudices vero sunt, qui verum a falso, bonum a malo veraciter discernunt. In iuuenibus autem viget fortitudo. Iuuenes ergo illos apte designant, qui in bello fortes sunt, & malignū vincunt. Et tales beatus Ioannes per epistolam suam alloquens dicit. Scribo vobis iuuenes, quia fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum. Per virgines intelligimus omnes, qui virginali integritate integritatem habent, vel certe illos, qui integritatem fidei ac mentis possident, qui adherent sponso Christo, nec consentiunt corruptori diabolo. Per senes denique accipere possumus omnes grauitate maturos, Per iuniores omnes velocitate boni operis expeditos. Omnes igitur isti, qui supra dicti sunt, laudem Dei concinunt, dum iuste viuunt. Felix autem, qui vel vnum aliquod ex his, quæ dicta sunt, habere se veraciter cognoscit, & miser ac miserabilis, qui se bonis omnibus, quæ supra designata sunt, vacuum cernit. Et tunc fratres ad nosmet ipsos respiciamus, & an in numero istorum omnium quos supra descripsimus, per aliquam gratiam sumus, attendamus. Videamus, an dracones sumus, aliquos saltem magnitudine cuiuslibet virtutis vel opinionis transcendendo: An abyssi; occultam sapientiæ & scientiæ diuinæ profunditatem, prout nostra fragilitas pati potest, continendo. Sed hæc magna valde sunt, & nostram paruitatem forsitan penitus excedunt: nec omnibus sunt communia, quæ paucis sunt singularia. Si igitur ista, dracones scilicet & abyssi excellenter esse non possumus, saltem sumus ignis spiritu feruendo, grando inquietos corripiendo, Nix per munditiam candendo, glaciës quæ in nobis male sunt fluida coercendo, spiritus spiritui Deo per amorem adhærendo. Simus montes per perfectionem, vel certe colles per boni inchoationem, ligna fructifera fructum cæteris doctrinæ conferendo, cedri ad cælestia speranda sublimiter nos erigendo. Et si bestiæ esse non possumus vitam solitariam agendo, sumus pecora mansuete cum cæteris viuendo, Serpentes actiuæ vitæ negocia prudenter tractando, volucres ad cælestia contemplanda euolando. Simus etsi non de numero regum cæteris præsidendo, saltem de numero populi nostris prælati humiliter obediendo, Principes sumus alijs exemplum iustitiæ præbendo, Iudices sumus quæ recta sunt discernendo. Iuuenes sumus malignum vincendo, virgines integritatem, & si non

Reges terræ. Populi.

Principes

Act. 1. 1. Pet. 5. Iudices. Iuuenes.

1. Ioan. 2.

Virgines.

Senes. Iuniores

Exhortatio cū epilogio.

corporis, saltem fidei & mentis possidendo. Simus denique senes grauitate maturitatis, iuniores velocitate boni operis. Vnusquisque laudet Dominum secundum donum sibi specialiter collatum. Non enim omnia possumus omnes. Et quia hæc singulis anni noctibus canimus, dum ea ore promimus attendam si ea corde teneamus. Nostrum est enim specialiter ministerium laudare Dominum. Cuius laus tunc acceptabiliter canitur, dum quod ore profertur, in corde versatur. Quia exaltatum est nomen eius solius. Sicut ipse solus est, quia vere est, & immutabiliter est, ita vere nomen eius solius exaltatum est. Et licet creatura suum habeat esse & altum esse, nullam tamen habet eius existentia comparisonem ad creatoris essentiam, eius altitudo ad illius excellentiam. Quia omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil & inane reputatæ sunt ei; & anni mille ante oculos eius tanquam dies hesternæ, quæ præterijt. Hinc est, quod sancti omnes, quando in visione Dei proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur, quod Abraham se cinerem esse professus est, nisi cum Domini habere meruit colloquutionem. Esse enim se forsitan aliquid crederet, si veracem essentiam, quæ supra ipsum est, minime sensisset. At vbi ad immutabilem contemplationem supra se raptus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum videret illum, nihil se esse nisi puluerem vidit. Solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne quod modo sic, modo aliter est, iuxta non esse est. Permanere enim in suo statu non potest, atque aliquo modo ad non esse itur, dum ad aliud per temporum vicem ducitur. Et beatus Dionysius nullam essentiam, siue vitam ad incomprehensibilem diuinitatis infinalitatem comparisonem habere posse, talibus verbis testatur dicens. Aliquando, inquit, diuinitatis beatitudinem manifestatiuorum eloquiorum traditiones, vt rationem, & intellectum, & essentiam laudent diuinam rationalitatem, & sapientiam eius declarantes, & vere existentem substantiam, & eorum quæ sunt substantiæ causam veram, & quasi lumen eam formam, & vitam vocant. Et quamuis hæc scilicet ratio, intellectus, lumen, & cætera visibilia, per quæ nonnunquam inuisibilia Dei intelliguntur, superent, & altiora videantur ad ea, quæ diuinitatis sunt significanda, deficiunt tamen ad diuinam veritatem similitudines. Est enim super omnem essentiam, & vitam nullo eam lumine characterizante, omni que ratione & intellectu à similitudine ipsius incomparabiliter derelictus. Quia ergo Deus solus vere est, quia & immutabiliter est, recte nomen eius solius exaltatum est, & exaltandum est. In hac sacra præsertim sollemnitate, qua vniuersus Dei filius æterno patri coæternus in substantia carnis nostræ celos ascendit, & in dextera maiestatis in excelsis resedit. Hodie, inquam, nomen eius singulariter & sollemniter exaltatum est, & exaltandum est, quia hodie dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis. Hodie ille, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra, formosus in

R Nomen Dei solius exaltati.

Esa. 40. Psal. 89.

S

Dionysius.

T De ascensione dominica.

stola sua, gradiens in multitudine uirtutis suae, principibus celi portas suas, quas humanae naturae diu clauerant aperientibus, & portis aeternalibus se leuatis, celorum regna gloriosus intrauit. Hodie filius hominis ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, & tribus, & linguae seruient ei. Potestas eius potestas aeterna, quae non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur. Hodie praecursor noster usque ad interiora uelaminis in ipsum caelum, in tabernaculum non manufactum, neque per sanguinem hircorum, & uictulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, aeterna redemptione inuenta, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum, ut appareat nunc uultui Dei pro nobis, & interpellat pro nobis. Et nunc charissimi nobis, a terrenis uerbis inceptimus, sed etiam per illud ad interiora caelorum ascendamus. Utinam autem sicut ascendimus uerbo, sic ascendamus animo: sicut ascendimus loquendo, sic ascendamus digne laudando. Laudemus ergo Dominum corde, laudemus eum ore in tempore, ut eum laudare mereamur in aeternitate. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est &c.

In die Pentecostes. Sermo. LXX.

V
Psal. 83.

Gratiam & gloriam dabit Dominus. Homo charissimi nobis, ad hoc factus est ad imaginem & similitudinem Dei, ut illius boni, quod Deus est, per naturam, particeps esse posset per gratiam. Ad imaginem Dei factus est secundum rationem, ad similitudinem Dei secundum dilectionem. Ad imaginem secundum cognitionem ueritatis, ad similitudinem secundum amorem uirtutis. Ad imaginem secundum intellectum, ad similitudinem secundum affectum. Sic opifex Deus fecit creaturam humanam ad imaginem & similitudinem suam, ut per hoc quod facta esset ad similitudinem Dei Deum diligeret, & cognoscendo & diligendo Deum possideret, & possidendo beata esset. Sicut enim in uno elemento scilicet igne, duo sunt inter se diuersa, & a se remota, splendor uidelicet & calor: nec splendor est calor, nec calor est splendor: quia splendor lucet & uidetur, calor ardet & sentitur: nec splendor ardet aut sentitur, nec calor lucet aut uidetur. Sed in humana creatura imago Dei & similitudo Dei inter se diuersa uidentur, & a se quodammodo remota. Nam secundum illud bonum, quo facta est ad imaginem Dei ipsa creatura humana, elucet ad cognitionem: & secundum illud bonum, quo facta est ad similitudinem Dei, calet ad dilectionem. Quod autem imago & similitudo Dei secundum praecedentes distinctiones possint accipi, doctores in uerbis psalmistae declarant, ubi dicit. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine: dedisti laetitiam in corde meo. Per lumen enim quod super nos siue in nobis signatum est, distinguunt in nobis diuinam imaginem, quam assignat in discretionem rationis: per laetitiam uero diuinam similitudinem, quam determinat in iucunditate dilectionis. Homine igitur ad imaginem & si-

X
Psal. 4.

militudinem Dei condito, & ipso uelut Domino mundi in loco deliciarum, quasi in parte potiori, Dei prouidentia constituto, & ad conseruanda bona, quae habebat, eadem Dei prouidentia rationi humanae adiuncta munito, atque ad illa bona, quae habiturus erat, quaerenda & obtinenda praeccepto obedientiae cum gratia operante instructo, uidit diabolus & inuidit, quod homo illuc per obedientiam ascendaret, unde ipse per superbiam corruisset. Quia uero illi per uolentiam nocere non potuit, ad fraudem se conuertit, ut dolo hominem supplantaret, quem uirtute superare non posset. Decipiens itaque diabolus hominem, duo illi principalia mala contra duo supradicta principalia bona inflixit, duabus laetalibus plagis vulnerauit. In eo namque quod factus erat ad imaginem Dei secundum rationem, vulnerauit eum per ignorantiam boni. In eo uero quod factus erat ad similitudinem Dei secundum dilectionem, vulnerauit eum per concupiscentiam mali. Et haec duo principalia mala sunt, ex quibus caetera hominis mala cuncta procedunt. Ex ignorantia procedit delictum, ex concupiscentia procedit peccatum. Delictum est, quod non fit, quod fieri debet. Peccatum est, quod fit, quod fieri non debet. Homo igitur spoliatus & vulneratus, spoliatus bonis, vulneratus malis, semiuuius est relictus: quia etsi in humana natura possit diuina similitudo, quae in dilectione est, penitus corrumpi: diuina tamen imago, quae est in ratione, non potest penitus deleri. Quauis enim tanta malitia possit affici, ut nihil diligat boni, non tamen tanta potest ignorantia caecari, ut nihil noscat ueri. Quod in ipso principe mali diabolo liquet, qui quous intantum corruptus sit, ut nihil boni diligat, non tamen intantum excecari potest, ut nihil ueri cognoscat. Recte igitur homo semiuuius relictus esse dicitur, quia etsi per primordialia mala ex parte corruptus fuerit, non est tamen penitus excacatus. In eo nimirum etiam post uulnera uixit, quo sibi qualicumque sensus scintilla remansit. Hostilis ergo gladius penitus hominem non extinxit, dum in eo naturalis boni dignitatem omnino delere non potuit. Et huic sensui psalmographus concinit, ubi dicit. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Per cor enim mundum diuinam in se designans similitudinem, & per spiritum rectum diuinam imaginem: dum cor mundum in se creari, spiritum uero rectum petijt renouari, conuenienter insinuauit & diuinam similitudinem in toto posse corrumpi, & diuinam imaginem nequaquam prorsus posse deleri. Ibi namque, ubi nihil boni remansit, bonum si tamen restauratur, creatur: & ibi ubi aliquid boni adhuc superest renouatur. Est autem cordis munditia in perfecta Dei dilectione, Rectitudo uero spiritus in sana ratione. Huic quoque sensui concordat. Illud iterum in psalmo. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terrae. Homo igitur per supradicta duo principalia bona in honore positus fuit, sed quod in honore positus esset non intellexit, & diabolo consentiendo, per duo, quae iam diximus, mala, duo in se bona corrumpit. Sed quia per se nec mala depellere, nec bona ualuit reformare, contulit illa diuina prouidentia duo principalia

Delictum.
Peccatum.
Z

Psal. 50.

Psal. 103.

principalia remedia, per quae & illata sibi mala curaret, & amissa bona recuperaret, consilium scilicet & auxilium. Sed ut cognosceret homo morbum suum dimissus est primum totus sibi, ne forte gratiam superfluum iudicaret, si prius infirmitatis suae defectum non agnosceret. Positum est ergo tempus naturalis legis, ut natura per se operaretur, non quod per se quicquam posset, sed ut se non posse agnosceret. Illa igitur relicta sibi errare cepit a ueritate per ignorantiam, & conuicta est de caecitate postmodum etiam conuincenda de infirmitate. Data est lex scripta, ut ignorantiam illuminaret, sed infirmitatem non corroboraret: ut in ea parte, qua defectum suum homo agnouit, iuuaretur: ubi autem per se stare putauit, relinqueretur. Accepta ergo scientia ueritatis per legem conari cepit, ut proficeret, sed pressus concupiscentia, quia gratiam adiuuantem non habuit, ab opere uirtutis defecit. Huic sensui bene concordat apostolica sententia, quae dicit. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Et item. Nihil ad perfectum perduxit lex. Quare. Quid per legem? Cognitio peccati subaudi tantum. Per legem sola peccati cognitio, non etiam consummatio. Lex docendo praecipiebat, sed homo per legem habens consilium non etiam auxilium, in faciendo deficiebat. Lex enim scientiam dabat faciendi, non uires perficiendi. Pauper infirmus in langore perseuerat, nisi medicus, qui dat consilium euadendi morbum, etiam medicinae praestet antidotum. Sic non potest per peccatum languidus a peccato per solam legem iustificari, nisi gratia detur, quae est medicina peccati. Conuictus igitur est homo in utroque, quia uidelicet per se, nec uerum potest cognoscere, nec bonum perficere. In tempore quippe naturalis legis conuictus est de caecitate. In tempore scripturae legis de infirmitate. Dauid ergo propheta uidens nec naturam, nec legem ad liberandum hominem posse sufficere, & intelligens gratiam esse necessariam, & animaduertens in lege erga genus humanum beneuolentiam diuinam, consolans se, & omnes, qui in gratia Dei non in operibus legis haberent fiduciam, ait. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Postquam itaque homo cognouit caecitatem & infirmitatem suam, conuenienter data est lex, quae & illuminaret caecum, & sanaret infirmum. Illuminaret ignorantiam, refrigeraret concupiscentiam. Illuminaret ad cognitionem ueritatis, inflammaret ad amorem uirtutis. Propterea spiritus datus est in igne, ut lumen haberet & flammam. Lumen ad cognitionem, flammam ad dilectionem. Huius autem dationis optimae & perfectae, quae desursum est descendens a patre lumen, sacra solennitas non est noua, ignota, subita, sed antiqua, celebris, & auctentica, quondam per Moysen, & filios Israel in monte Sinay typice celebrata. Lex etenim per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Lex data est in monte excelsio, gratia data est sursum in caenaculo. Lex data est in fulgoribus igneis, gratia data est in igneis linguis. Lex data est duodecim tribubus, gratia data primum duodecim Apostolis. Lex scripta est in duabus tabulis, gratia consummatur in

Roma. 3.

Heb. 7.

Psal. 83.

D

Pentecoste.
Iacob. 1.

Pulchrum
de lege &
gratia.

duobus praecceptis charitatis. Lex scripta est digito Dei in tabulis lapideis, gratia scribitur per spiritum sanctum in cordibus humanis. Lex data est die quinquagesima postquam celebratum est pascha in terra Aegypti, Gratia data est die quinquagesima post resurrectionem Domini. Cum enim completerentur dies pentecostes, erant discipuli pariter in eodem loco, & factus repente de caelo sonus spiritus uehementis &c. Cuius spiritus plenitudo est in capite, participatio in membris. Caput Christus, membrum Christianus. Caput unum, membra multa: & constat unum corpus ex capite & membris, & in uno corpore spiritus unus. Si ergo corpus unum est, & spiritus unus: qui in corpore ipso non est, a spiritu uiuificari non potest, sicut scriptum est. Qui non habet spiritum Christi, hic non est eius. Qui enim non habet spiritum Christi, non est membrum Christi. In corpore uno spiritus unus. Nihil in corpore mortuum, nihil extra corpus uiuum. Haec est unctio in capite, quae descendit in barbam Aaron, & usque in oram uelamenti eius. Caput, sicut dictum est, significat Christum, qui est caput omnium fidelium. Barba quae capiti inhaeret, & est signum uirilitalis, Apostolos designat, qui Christo, dum in mundo conuersati sunt, adhaeserunt, & adhaerendo cum eo comederunt & biberunt, & eius salutiferam doctrinam audierunt, & miracula uiderunt, & post ascensionem eius accepto plenius Spiritu sancto confortati uiriliter egerunt, quia fidem ipsius per regna mundi praedicauerunt, propter nomen eius in concilijs traditi, in synagogis flagellati, ante reges & praesides ducti: & in his omnibus uicerunt. Unctio itaque Spiritus sancti, quae est in capite secundum plenitudinem, in barbam, id est Apostolos descendit secundum participationem, quando eis ait. Accipite Spiritum sanctum: & quando post ascensionem suam illis eundem spiritum misit, & gratiam linguarum distribuit. Descendit quoque in oram uelamenti, quia idem Spiritus tribuitur illis sanctis, qui futuri sunt etiam in fine mundi. Et nunc charissimi ad nosmet ipsos respiciamus, & utrum ab omni inquinamento carnis & spiritus emundati simus uideamus, ut Spiritum sanctum in hac eius sacra solennitate habere uel accipere digne ualeamus. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu, & corripitur a superueniente iniquitate. Imitemur denique patres nostros, sanctos uidelicet Apostolos, ex quorum actibus ordo noster sumptus est. Valde enim commendabile est, & imitatione dignum, quod de eis scriptum est: quod erant pariter in eodem loco. Simus & nos fratres pariter non solum unius loci mansionem, sed & una fide, spe, charitate, deuotione, oratione, Spiritus sancti inuocatione, & expectatione, ut pariter esse mereamur eius acceptione & participatione quatenus per ipsum iustificati in tempore, pariter gloriemur in aeternitate. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

Act. 2.

E

Rom. 8.

F

G

Exhortatio.

Sap. 1.

scilicet
solus

De Apostolis, & alijs predicatoribus. Ser. LXXI.

H **Iosue. 6.** **A**rcæ clangentibus tubis septem dierum circulo circum Iericho ducitur, & Iericho subuertitur, & Raab funiculo coccineo in fenestra posito saluatur, & Achor pro furto regulæ & pallij lapidatur. Ierichus, quæ interpretatur luna, significat præsens seculum, quod quasi luna ad perfectionem & defectionem dicitur, dum modo prosperis crescit & eleuatur, modo aduersis decreuit & humiliatur. Videmus annorum circulos, per quos seculum voluitur, sole tempore verno terræ poros aperiente, ad similitudinem lunæ primæ lucem primariam exponens, germina parturire. Deinde sicut per diurnas successiones cernimus lunam ad plenitudinem venire, sic conspiciamus de terra quæque prodeuntia per caloris viuificationem, & humoris vegetatiōnem, maturitatem & perfectionem suam in æstate consummare. Postea vero, quasi luna decrescens, minuuntur, dum in autumno deficiente naturali calore & humore moriuntur. Ad vltimum autem in hyeme, quasi ad quoddam interlunium, redeunt: dum frigoris asperitatibus attrita ad occultum iterū naturæ sinum recurrunt, & se nostris aspectibus subducunt. Sic & in hominibus, bestijs, auibus, piscibusque videmus: quod postquam ad esse prodeunt, prius ad perfectionem venire laborant, deinde per defectum ad non esse festinant. Sic sic, Cernimus gloriā presentis seculi nunc oriri, nunc crescere, nunc exaltari, nunc minui, nunc ad nihilum reuerti. Arca significat Christum. Arca septem diebus circa Iericho portatur, dū Christus vsque ad finem seculi: (quod septē dierum circulo voluitur) in mundo prædicatur. Huius arcæ vectores sunt sancti Apostoli & predicatores, de quibus scriptum est. In omnem terrā exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Tubæ æneæ fortem & inuincibilem prædicationis designant auctoritatem, quas clangentes manibus tenent, dum sancti prædicatores quod clāgunt voce, complent opere. Muri Iericho philosophica figurant argumenta, siue culturam idolorum per circuitum mundi roboratam & exaltatam. Quæ per circunductionem arcæ, & clangorem tubarum corruerunt, quia per Christi prædicationem per orbem terrarum sonantem perierunt. Viri Iericho interficiuntur, dum homines seculo & secularibus negocijs dediti in perpetuū cōdemnātur. Raab meretricis electā ex gētibz ecclesiā significat, quod quondā fuit seruicijs, & subiecta multis amatoribus. i. multis de monibus. Raab vt saluaret funiculū coccineū in fenestra foris posuit, quæ domi habuit: & sancta ecclesia, ut saluetur, passionē Christi ore cōfiteatur quā corde credit. Achā regulā aureā & palliū furat, & in valle achor lapidat: & falsus quilibet Christianus, vel hereticus philosophicā sapiētīā, quæ p regulā aureā figurat, & secularē cultū, quæ p palliū designat in ecclesiā inducēs in inferno cōdemnat. Sed & cūcta, quæ illius sunt, igne cōsumūt, dū corpus eius, & aīa, & quicquid in vitro que possidet gehennali cōflagratione cōburūt. Aurū, & argētū, & quilibet malleat, siue Iericho, siue ciuitatū aliarū p ignē purgata in opus Dñi assumūt: quæ philo

sophica sapientia, vel eloquentia, siue quælibet eorū doctrina, sacre scripturæ examinatione ab omni erroris sorde purificata in diuinæ prædicationis ministerio nostro nō reprobatur. Maledicitur quæ Iericho ædificat: & maledictus est, qui malitiā secularē in baptizatis destructā verbo prauo vel exēplo reducit, & restaurat. Ædificauit Ahiel de Bethel Iericho. In Abiram primitiuo suo fundauit eam, & Segub nouissimo suo posuit portas eius. Ahiel viuēs Deo, Bethel domus Dei interpretatur. Ahiel igitur de Bethel destructa à Iosue atq; anathemizata Iericho mœnia restaurat: cū quis eorū, qui in ecclesia habitū religionis assumpserant, ad agēda scelera, quæ ei Dominus Iesus in die baptismatis remiserat, redit: qualis ipse anathematizauerat diaboli pompas, luxuriose viuēdo repetit. Cumque errorum dogmata, vel Gētilium fabulas veritatis ecclesiastica, qua imbutus erat, præfert: quasi de Bethel egrediens ruinas Iericho resuscitat. Is & fundamenta fidei, à quibus bona ædificia inchoare, & claustra bonæ actionis, quibus perfici debuerat, perdit. Aliter. In primogenito suo ponit fundamentum, & in nouissimo liberorum portas eius: quia per hanc culpam amittit, & quod primum acceperat donum naturæ, & quod ad vltimum accepit donum gratiæ, vt iam ad saluationem nihil valeat vtrumque. Detestemur charissimi nobis Ahiel de Bethel, nec eius actus improbos imitemur, ne si post baptismum, aut conuersionis habitum opera diaboli, siue pompas eius, quibus abre nunciauimus in nobis, vel in alijs reædificare præsumimus, nos cum prole uirtutum, ac honorū operū nostrorum æternæ maledictioni subijciamus. Sed et si Achan spirituales præuaricatores spirituali anathemate con taminatū inter nos aīaduertimus, statim eum ad vallem humiliationis perducamus, lapidibus, id est duris verbis obruamus, vt quātū ad nos pertinet mortificetur diabolo, viuat Deo: ne si eius culpam sustinemus, apud iustum iudicem de cōsensu peccati conuicti participes contaminationis eius existamus. Consentire est tacere cum possis arguere. Semper itaque memores simus, quod per Achan vnum hominem totus Israel turbatus est. Ad hoc quoque spectare videtur, quod Paulus Corinthijs scribens de illo vno fornicatore dixit. Nescitis, quia modicum fermentum totā massā corrumpit? Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua cōspersio, sicut estis azimi. Nō autē solū maxima, sed & minima quæque peccata debemus inter nos corrigere, ne si succrescant & roborētur, difficile vel nullatenus valeāt emēdari. Beatus enim, qui tenet, & allidit paruulos suos ad petram. Et illud. Qui minima contēnit, paulatim destruet. Nec in celandis, dissimulandis, tolerandis; vitijs alienis misericordes cupiamus existimari, quia sicut melior est iniquitas viri quæ benefaciēs mulier, sic magis laudabilis videtur filia Iuda, quæ nō sustinet iniquitatē, quæ reges Israel, qui inepte clementes sunt. Ad hanc quoque rōnē respicere videt illud sancti Augustini. Si frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari dum timet secari, nonne crudeliter abs te sileret, & misericorditer iudicaret? Quāto ergo potius dēs manifestare spūale vulnus, ne deterius putrescat in corde? Satagamus denique Arcā sapiētīæ diuer-

Exhortatio.

N

1. Cor. 5.

Psal. 136, Eccl. 19.

O

diuersos auditores prædicando circunducere, & in ipsis vociferatione prædicationis nostræ munimenta diaboli circūqua; subuertere. Incitamentum nobis sunt ad hoc negocium sancti propheta, qui verbum Dei prædicando, tyrannos increpando, circue runt in mellotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mūdus. Exēplū nobis sunt ad hoc idem sancti Apostoli, quorum hodie solēnia celebramus: qui per regna, regiones, vrbes, castra, domos, vicos circueuerūt, & impietatē idolatriæ cū prauitate mūdā cōcupiscentiæ sono prædicationis eorū vndiq; personante potenter destruxerunt. Et nos igitur charissimi eorū vestigia pro modulo nostro subsequentes militemus in his omnib. Deo sub Iesu nostro, principe nostro nouo, primo duce Moyse iā defuncto. Moyse, qui dedit legem, significat legē. Moyse mortuo. i. lege s̄m carnales & veteres obseruantias mortua, cōsummata siue finita statim Iesus Saluator noster, quæ populū suū saluat a peccatis eorum, Iesus, in quā, filius Dei manifestatus est esse princeps super populū Dei, vt expugnatis hostibus Dei diuidat populo dona. Iesus nāque filius Naue, sicut ait Hieronymus, in tyrum Dñi non solū in gestis, verum & in noīe, trans Iordanem hostium regna subuertit, diuidit terrā victori populo, & p singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atq; cōfinia ecclesiæ, cęlestisq; Hierusalē spiritualia regna describit. Sic Iesus noster eiecto principe mundi, & militibus eius foras, in electis operatur, dum modo vniciq; datur manifestatio sp̄s ad vtilitatē, & alij quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij propheta, alij discretio spiritū, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, & postmodum vniciq; s̄m differentiam donorum tribuetur differentia cęlestium bonorum, & s̄m merita retribuentur præmia. Non igitur fratres marceamus in pugna, sicut filij Israel, quibus ait Iosue. Vsq; quoque marceris ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorū dedit vobis? Pugnemus itaque viriliter in tempore, vt sublimiter coronemur in æternitate. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus &c.

Heb. 11.

Matt. 1.

1. Cor. 12

In anno nouo, vel in festo sancti Ioannis Baptiste. Sermo. LXXII.

Psal. 64.

Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate. Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. &c. Quæadmodū Deus admirabilis & laudabilis est in creaturis, sic admirabilis & laudabilis est in scripturis: quia sicut nos ad cognoscendū & amandū se instruit & incitat per creaturas, ita nos ad vtrūque docet & admonet p scripturas. Vñ & in his paucis verbis, quæ proposuimus, diuersas diuersorū diuerso modo typice nobis describit virtutes, quibus erudiamur & prouocemur alio & alio modo, declinare a malo & facere bonū, ingredi sine macula, & operari iustitiā, euadere penā, & acquirere gloriā. Bndices coronæ anni benignitatis tuæ. Annus benignitatis diuinæ

est vniuersale tempus gratiæ, quod est ab incarnatione Dñi vsq; ad finem mundi. Duo nāq; præcedētia tpa, tempus videlicet naturalis legis, quod fuit ab Adā vsq; ad Moysen, & tempus scriptę legis, quod fuit a Moyse vsq; ad Christum, velut duo anni iracundiæ diuinæ fuerunt: quia hoīes quilibet iusti, siue propheta, siue plusq; propheta, necdum pretio redēptionis oblato, pacem perfectam cum Deo nequaquam habuerunt, quia quotquot moriebantur ab ingressu patriæ cęlestis interim excludēbatur. Postq; autē Christus in carne venit, patrēq; nobis sua passione placuit, annus benignitatis diuinę exiit: quia (sicut Apostolus ait) Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei. Cuius anni coronæ Dñs bndicit, dum toto cursu eius tempore dona suæ gratiæ nobis incessanter infundit, vt irrigati rore gratiæ fructū faciamus, vñ manipulos iustitiæ in horrea cęlestia perferamus. Ex huius anni bndictione plenaria, campi nostri replentur vbertate, speciosa deserti pinguedine, colles accinguntur exultatione, arietes induuntur vestimento, valles abundant frumento. Capi propter suam latitudinem atq; planitiem coniugatos significant, qui s̄m legem coniugalem se, suisq; rebus vntes, quasi per latiora quædam ac planiora licenter ambulant, non valentes illos imitari, qui per arctam & arduā continentiarū viā gradiuntur, & uoluntatibus & rebus proprijs abre nuntiantes nudi nudam crucem sequuntur. Per speciosa deserti cōuenienter intelligimus sanctos viros solitarios, qui a mundi strepitu remoti in saltibus nemorum & locis desertis habitant, & eadem loca sua sancta conuersatione decorant & adornant. Ex his speciosis deserti Elias extitit, dum ad torrentē Carith solus pluribus diebus sedit, & dum in deserto Bersabee sub iunipero quieuit, dūq; in mōte Synai in spelunca mansit. Ex speciosis immo speciosissimum deserti beatus Ioannes Baptista fuit, qui pilis camelorū indutus, locustas & mel syluestre in deserto comedit, & aquam bibit. Speciosa quoque deserti fuerunt innumerales Ægyptiorum monachorum multitudines, ex quibus alijs in alijs locis deserti habitabant centeni ac milleni. Speciosa deserti sunt multa millia monachorum seu canonicorum in saltibus nemorum, aut locis solitarijs hodie degentium, vt sunt Chartusienfes, Cisterciensēs, Præmonstratensēs, & illi, qui dicuntur, de magno monte, & alij plures eremitæ, vel anachoritæ, plures pariter, aut pauciores, solive locis deserti commorantes, & ipsum desertum suæ sanctitatis perfectione decorantes. Tales etenim vniuersi desertum speciositate suæ iustitiæ adornant in eo conuersantes religiose, exemplo, verbo, silentio, abstinentia, labore, continentia, labore manuum, asperitate vestium, duritia lectorum, continuatione vigiliarum, spiritualium melodia cantuum, instantia orationum, elemosinæ largitate, hospitalitatis humanitate, cunctarum denique exercitatione virtutum, ac bonorū exhibitione operum. Ista ergo reuera speciosa deserti sunt, & in his, quæ dicta sunt, non in carne, sed in spiritu mirabiliter quotidie pinguescunt. Dum. n. carnē macerāt, spiritū impingunt: dum carnē debilitāt, spiritū roborant: dum carni foris parum auferūt, intus spiritū multū cōferunt. Id enim, quod in presenti est momentaneū

Tit. 3.

S

Campi.

Speciosa deserti.

Elias.

Io. Bapt.

Carthusien. Cisterciens. Præmonstrat.

1. Cor. 4.

M. Hug. à S. Viç. To. ij. Ll 4 & leue

Colles. & leue tribulationis eorum, supra modum in sublimitate aternam gloriæ pondus operatur in eis, nō contemplantibus eis, quæ vñr, sed quæ nō vñr. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem nō vñr, æterna sunt. Colles autem illos apte figurant, qui se de terrenis in hac vita ad contemplanda cœlestia subleuant. Qui autem in mundo nunc cœlestia contemplando colles sunt, in cœlo postmodum in æterna cōtemplatione montes fiunt. Imperfectum enim est, quod nunc de contemplatione percipiunt: perfectū autem erit, quod tunc possidebunt. Ad hoc spectare vñr, quod ait Apostolus. Videmus nūc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Et superius. Ex parte. n. cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est. Modicum vero nosse, quod nūc sanctis de cognitione diuina datur, ad id, quod illis in futuro dādum referuatur, innuit illud, quod Salomon de molentibus in minuto numero dicit eos videre per foramina: & quod Dominus dum prophetam prophetare præciperet ait. Fili hominis, stilla. Quodque in Daniele digiti visi sunt scribere. Quod etiam in mensura spiritalis edificij post sex cubitos, qui significant bonā operationem Palmus, qui præsentem exprimit contemplationē, adijcitur. Quod enim est imago, quæ vñr in speculo ad corporis veritatem: quod intuitus per foramē ad plenariam visionem: quod stilla ad oceanum: quod digiti ad corpus totum: quod Palmus ad cubitū: quod paruitas collis ad magnitudinem montis: hoc videtur esse contemplatio, quæ datur sanctis in tempore, ad illam, quæ danda referuatur in æternitate. Colles itaque sunt contemplatiui, a terrenis eleuati, sole iustitiæ præ cæteris illustrati. De quib. apte dicitur, quod accingentur exultatione: quia illorum est vere exultatio, quorum est contemplatio, illi debent merito gaudere, quibus iam datum est boni cœlestis gaudia vel tenuiter videre. Mihi autem quale gaudiū pōt esse, quia in tenebris sedeo, & lumen cœli non video? Et notandum, quod ait accingentur. Præcingimur ad ministrandum, succingimur ad ambulādum, accingimur ad pugnandum. Quia. n. præcingimur ad ministrandum, recte de Dño dum discipulis suis lauando pedes eorum ministrare voluit, scriptum est: quod cum accipisset linteam præcinxit se. Succingimur autem ad ambulandum, ne pedes nostri impediuntur per fluxum vestium. Accingimur ad pugnādum, quemadmodū in Psal. dictū est. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Colles itaq; exultatione accinguntur, quia sancti contemplatiui quāto perspicacius cœlestia gaudia contemplantur, tanto contra hostē anti quum robustius armantur. Et sic accipientibus illis gratiam pro gratia, impletur in eis, quod scriptū est. Iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento. Per arietes, qui duces gregis sunt, intelligimus sanctos prælatos, qui gregem dominicū ad pacuam spiritalia quotidie ducunt, & illum contra spūa lium luporum incursum vigilanter custodiunt. Qui habent duo cornua, vnum per exemplum boni operis, alterum per verbum p̄dicationis, quibus debent

arcere rapaces hostes de finibus suis. Qui habet etiā suā lanæ vellus. i. vestimentum, hoc est bonorū honestatem morum. Per valles deniq; intelligimus humiles subiectos. Quemadmodū autem in sacra scriptura per hordeum significatur doctrina veteris testamenti, ita per frumentum accipitur doctrina noui. Valles itaque abundant frumento, dum subiecti quiuis & humiles replentur scientia, quæ continetur in sacro euangelio. Per campos igitur conuenienter intelligimus coniugatos propter rerum temporalium vsum licentiosem, per speciosa deserti solitarios propter vitam remotiorem, per colles contemplatiuos propter gratiam eminentiorem, per arietes platos propter auctoritatem præstantiorem, per valles subditos propter subiectionem humiliorem. Intelligimus etiam per vbertatem camporum effectū bonorum operum in coniugatis, per pinguedinē speciosorum deserti plenitudinem charitatis, cæterarūque virtutum consummationē in solitarijs. Per exultationem collium gustum cœlestium gaudiorum in contemplatiuis. Per indumentum arietum honestatem morum in platis. Per frumentum vallium sacra scientiam in subiectis. Nunc charissimi ad nosmetipsos respicientes videamus, si aliqui ex his, quos superius descripsimus, sumus, si aliquid de eorum plenitudine possidemus. Certe campi non sumus, nec esse debemus. Transcendit namque nostra professio, habitusque nostri, ac tonsuræ testatio, camporū istorum planitiem. i. coniugatorum conuersionem licentiosem, & propterea conscendendum est nobis ad vitæ gradum altiorem. Absit enim, vt de collegio cōiugatorum simus, vt solliciti simus, quæ mundi sunt, vt diuisi simus, vt cogitemus, quomodo placeamus vxori. Cogitare namque debemus, quæ sunt Dei, vt placeamus Deo, vt simus sancti corpore & mente. Sed quis esse campi non debemus, per huiusmodi vitam inferiorem, & licentiā latiorē, debemus tñ habere vbertatem eorum per sex operum misericordiæ perfectam exhibitionem. Quibus enim melius conuenit exercere misericordiæ opera quā ijs, qui religionem habitu, tonsuraque profitentur? Sed timendum est nobis fratres, ne hæc opera non secundū intuitum misericordiæ, sed secundum acceptionē personæ faciamus. Venit aliquando abbas aliquis diues vicinus noster, qui nobis in domo sua diuersis ferculis appositis honorifice ministrari fecit, statim discurremus, familiam sollicitamus, diuersa fercula parari iubemus, illum honorifice seruari debere protestamur. Quod certe verum est. Meruit hoc enim, & adhuc occasione se præbente merebitur. Venit autem quandoque monachus pauper, peregrinus, ieiunus, lassus æstu vel gelu, imbris aut ventis per totū diē afflictus, & sciscitante ministro quid comedet, repide responderet, & satis habebit inquit: de ouis habebit. Hæc concordare non videntur verbis Christi, quibus de largiendo conuiuio loquitur dicens. Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne forte & ipsi te reinuēt, & fiat tibi retributio. Sed cū facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & Beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum,

Valles.

Hordeum Frumētū.

Epilogus.

Exhortatio.

Y

Luc. 14.

storum. Ex his verbis perpendere potest qui vult, quia dū illis, qui nobis honorifice in huiusmodi ministrauerunt tā operosa cura, referuimus, retributio videtur esse humani meriti: dū autē ijs, qui nobis nūquā seruerūt, solo charitatis intuitu oēm humanitatem exhibemus, præceptum implemus Christi. Non ergo pauperioribus hospitibus negligenter ministremus: quia sapius, qui pauperiores sunt in re, ditiores sunt in fide. Iacet etiam forte frater aliquis diues, idest ex diuitibus natus, vel potens in domo aliqua molestia detentus. Statim ab omnibus visitatur, & confortatur, & tota sollicitudine eius seruitium agitur. Iacet quandoque frater alius pauper, idest ex pauperioribus natus, nihilque potēs in domo, morbo fortiori prægrauatus, forte negligitur, contemnitur, molestiam ab ijs, qui illi male ministrant patitur, intantum vt psalmistę verbis cōqueri iuste possit dicens. Super dolorem vulnere meorum addiderunt. Et de huiusmodi cura siue negligentia quidam verficator pulchre dixit.

Si diues iaceat vel febricula maceratus. Irrumpēs thalamos monachalis adest equitatus Si pauper iaceat morbo vel morte grauatus Quo spes nulla vocat, transit nihil appetiatus.

† Clauus. † *Claudus vt in Domini pistrinum præcipitatus.*

Hæc omnia fratres dicimus, vt opera misericordiæ non secundum personarum acceptionem, sed secundum charitatis intuitum, necessitatemque singulorum faciamus. Nec ista dicentes vt hominibus honore dignis honorem non exhibeatis suademus, quia scriptum est. Cui honorem honorem: sed ne ceteris de debito charitatis quicquam minuatis exhortamur. Campi igitur nō sumus, nec esse debemus, sed vtinam eorum vbertate non careamus. Quemadmodum autem campi non sumus, quia campi esse non debemus: sic speciosa deserti non sumus, quoniam hæc esse non possumus. Quomodo etenim esse de speciosis deserti possumus, qui pingua comedimus, mullum bibimus, qui ad comparisonem illorum mollibus vestimur? Quomodo esse de speciosis deserti possumus, qui longe a deserto sumus remoti, & penē seculo iuncti? Habitamus enim (vt timo) cum Ruben inter terminos, vt audiamus sibilos gregum. Habitamus enim (vt ita dixerim) inter terminum vitæ spiritalis, & terminum vitæ secularis. Audimus sibilos gregum, idest ludos, clamores, cantus, tumultusque hominum per diuersa crimina gregatim ad damnationem currentium. Speciosa igitur deserti esse non possumus, sed vtinam pinguedinis eorum, idest charitatis, aliarumque virtutum participes simus. Colles autem esse debemus, quod vtinam simus. Idcirco namque in quiete, silentio, lectione, meditatione, oratione, diuinæ laudis decantatione sumus, vt supernæ contemplationi facilius, & perfectius inhæreamus. Sanè inter omnia bona spiritalia, quæ in præsentī vita possunt acquiri vel possideri, contemplatio optima est. Maria namque optimam partem eligit, quæ non auferetur ab ea. Sūt autem tria quædā, in quibus se humana mens nunc exercet, scilicet cogitatio, meditatio, contemplatio. Maior autem horum est contemplatio. Cogitatio est, cum mens notione rerum transitorie tangit,

Psal. 68.

† Clauus.

Rom. 13.

Luc. 10.

Cogitatio

cū res ipsa sua imagine aīo subito p̄sentat, vel p̄ sensū ingrediēs, vel a memoria exurgens. Meditatio est assidua ac sagax retractatio cogitationis, aliquid vel in uoluntate explicare nitens, vel scrutans penetrare occultum. Contemplatio est perspicax & liber animi contuitus in res perspicendas viquequaque diffusus. Inter contemplationem & meditationem hoc interest, quod meditatio circa vnum rimandum occupatur, contemplatio ad multa vel ad vniuersa cōprehendenda diffunditur. Contemplatio igitur est perspicax & liber animi contuitus in res perspicendas viquequaque diffusus. Perspicax, vt penetret profunda: liber, ne deprimatur & impediatur per terrena desideria: diffusus, vt comprehendat multa vel vniuersa. Videamus itaque si hunc animi contuitum habeamus, vt merito colles per contemplationem esse, dicique valeamus, de qua contemplatione plura loqui præsumo, quia quid sit quantum ad experimentum prorsus ignoro. Arietes quoque nō sumus, quia Domini gregē nō ducimus. Sed licet arietes ducatu gregis non sumus, vtinam tamē istorum arietum cornua per exemplum boni operis, & verbum prædicationis, & eorum indumentum per bonorum honestatem morum habeamus. Quamuis denique speciosa deserti, colles, & arietes esse perfecte nequeamus, valles saltem esse per humilem subiectionem studeamus, vt cum illis pro nostro modulo clamare, & hymnum dicere valeamus. Clamare in tempore. Hymnū dicere in æternitate. Quare clamare in tempore, hymnum dicere in æternitate? quia q̄ longe est clamat, qui prope est dicit, Lōge sumus in tempore, quia quādiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Prope erimus in æternitate, quia videbimus eum sicuti est. Sicut ergo oculo ad oculū tūc videbimus, ita ore ad os loquemur. Clamare igitur est Deum laudare in tempore. Hymnū dicere est Deum laudare in æternitate. Quæ autem, & quanta, qualisve sit istius hymni suauitas, iucunditas, atque felicitas, scire non possumus donec ad fontē vitæ veniamus, & inebriemur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis suæ potet nos, & videamus lumen in lumine, patrem in filio, filium in patre, spiritum sanctum in vtroque. Cum enim filius tradiderit regnum Deo & patri, cū euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & erit Deus omnia in omnibus, tunc hymnū hunc cum angelis & sanctis vniuersis dicentes quæ sit eius inestimabilis melodia perfecte cognoscemus. Quod nobis prestare dignetur &c.

In festo sancti Ioannis Baptiste. Ser. LXXIII.

Vltus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Vita beati Ioannis Baptiste charissimi, cuius hodie natiuitatē celebramus, tota nobis loquitur, tota nobis sermo est, tota nos a malo reuocat, & ad bonū exhortatur. Nec solum illa, quæ in illius sanctissima vita continentur, verum & illa, quæ uitam eius præcedunt vel subsequuntur subtiliter considerata nos a culpa reuocant, ad iustitiam informant. Ante conceptionem etenim eius nobis loquitur eius annuntiatio,

Meditatio
Contemplatio.

1. Cor. 15

Psal. 91.

tiatio, post mortem eius virtutum ipsius opinio, in vita ipsius tota eius sancta conuersatio. Quemadmodum nanque varia diuersitas lapidum preciosorum in vestimento, sic in beato Ioanne nobis emicat diuersarum virtutum multitudo, & eiusdem multitudinis pulchritudo, scilicet contemptus seculi, amor Dei, abstinentia cibi, asperitas vestimenti, quies solitudinis, verbum praedicationis, virginitas corporis, humilitas cordis, rigor seueritatis, confessio veritatis, virtus patientiae, odor bonae famae. Ipse est aurora veri solis, praecursor redemptoris, miles superni regis, praeco iudicis, vox clamantis. Ipse est propheta venturi, minister Domini, index agni, baptista Christi amicus spoli. Ipse praedicator poenitentiae, amator castimoniae, persecutor luxuriae, testificator iustitiae, defensor innocentiae. Ipse sanctorum parentum filius, caelestium secretorum coelicius, propinquorum gaudium, vicinorum gratulatio, vniuersorum admiratio. Ipse cum Apostolis immo praeter Apostolis nuntius Christi, lux mundi, sal terrae, lucerna super candelabrum ciuitas super montem posita. Ipse est annuntiatum ab angelo, sanctificatus in vtero, clarificatus in mundo, coronatus martyrio, glorificatus in caelo. Ipse igitur merito per orbem terrarum fidelium vocibus attollitur, verbis praedicatur, laudibus honoratur, solennitatibus recenletur. Palmae cedroque comparatur. Ipse nimirum vere est palma, vere cedrus. Palma per iustitiam, cedrus per gloriam. Palmae siquidem, vt beatus Gregorius dicit in moralibus iustorum vita merito comparatur: quia scilicet palma inferius tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obuoluta, superius vero & visu, & fructibus pulchra. Inferius corticium suorum inuolutionibus angustatur, sed superius amplitudine pulchre viriditatis expanditur. Habet aliud palma, quo cunctis arborum generibus differt. Omnis nanque arbor in suo robore iuxta terram vasta subsistit, sed crescendo superius angustatur: & quanto paulisper superior, tanto in altum subtilior redditur. Palma vero minoris amplitudinis ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliore robore exurgit, & quae tenuis ab imis proficit, vastior robore ad summa succreuit. Quibus itaque alia arborum nisi terrenis mentibus inueniuntur similia: inferius vasta, superius angusta? Quia nimirum omnes seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt in caelestibus debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua nec parum quidem in labore subsistunt. Pro terrenis lucris quilibet iniurias tolerant, & pro caelesti mercede vel tenuissimas verbi ferre contumelias recusant. Terreno iudici toto etiam die assilire fortes sunt, in oratione vero coram Domino vnus horum momento lassantur. Sunt quoque nonnulli, qui cum caelestia appetunt, atque huius mundi noxia facta derelinquunt, ab inchoatione sua quotidie inconstantiae pusillanimitate deficiunt. Quibus etiam hos nisi arborum reliquis similes dixerim, quae nequaquam tales surgunt, quales inferi oriuntur. Hi quippe in conuersatione venientes non tales quales esse coeperunt, perseverant. Et quasi more arborum in inchoatione vasti sunt, sed tenues crescunt, quia paulisper per augmenta temporum patiuntur decumta virtutum. Sensim nanque in eis desinunt

deria superna languescunt, & qui robusta ac fortia propposuerant, debilia atque infirma consummant. dumque aetatis augmento proficiunt, quasi flexiles crescunt. Palma vero sicut dictum est, vastior in summitate est quam esse coepit ex radice: quia saepe electorum conuersatio plus finiendo peragit, quam proponit inchoando, quia saepe tepidius prima inchoat, feruentius extrema consummat, videlicet quia semper inchoare se existimat, idcirco infatigabilis in nouitate perdurat. Quasi de ceteris arboribus loquitur Esaias vbi dicit. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. De palma autem subiungit, vbi addit. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assumunt pennas vt aquilarum, current & non laborabunt. ambulabunt & non deficient. Sunt autem quidam, qui cum fortia inceperunt non solum in iis quae inceperunt tepescunt, verum etiam ad vitia turpiter labuntur: & cum spiritu coeperint, carne consummantur. Quibus apte conuenit poetica illa sententia vbi dicitur.

*Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, ac varias inducere plumas
Undique collatis membris: vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne:
Spectatum admissi risum teneatis amici?*

Humanum etenim, rationale, & pulchrum valde opus est spirituale, quod incipiunt: sed bestiale penitus est, turpe, & atrum vitium, in quo desinunt. Illi igitur soli palmae videntur comparandi, qui licet parua, pauca, & arcta sunt, quae incipiunt: magna tamen multa, & ampla perficiunt. Cedrus ceteris arboribus altitudine praestantior esse perhibetur: & ideo per cedrum caelestis gloria, qua nihil est sublimius, conuenienter exprimitur. Habet & palma suam altitudinem, per quam significatur altitudo iustitiae, sed cedro nullatenus adaequatur, per quam figuratur altitudo gloriae. Et diligenter attendendum, quod ait: vt palma florebit: sicut cedrus multiplicabitur. In praesenti quippe per iustitiam florem, id est spiritum percipiendi futuri fructus habemus, in futuro autem eiusdem floris fructum per gloriam accipiemus. Qui fructus recte multiplex esse dicitur, quia in custodiendis iudicij Domini retributio multa. Beatus itaque Ioannes praeter ceteris sanctis Palmae, & cedrus est. Palma est per iustitiam, cedrus per gloriam. Palma in mundo, cedrus in caelo. Palma in merito, cedrus in praemio. Palma quia iustus, cedrus quia beatus. Qui quanto iustior, tanto beatior. Iustior in via, beatior in patria. Totis igitur viribus charissimi, vt cum beato Ioanne palma sumus elaboremus, vt cum illo postmodum esse cedri valeamus. Nemo nostrum prae viuendo ceteras arbores in imo vastas in summo graciles imitetur, nemo reliquis arbutis assimiletur, nemo circa spiritalia sit debilis, circa carnalia fortis. Omnes pariter fluxa carnis gaudia perstringamus, animorum penetralia dilatemus, vt velut palma florere per iustitiam possimus in tempore, & quasi cedrus multiplicari per gloriam in aeternitate. Quod nobis praestare dignetur &c.

Esa. 40.

Gala. 3.

Horatius in arte.

D. Cedrus.

Io. Bap.

In festo eiusdem sancti Ioannis Baptista.
Sermo. LXXIII.

Luc. 1.

Ioannes est nomen eius, & in natiuitate eius multi gaudebunt. Interpretatur Dei gratia. Hoc nomen sanctissimum charissimi viro sanctissimo datum, a Gabriele venerabiliter annuntiatum, ab Elisabeth Spiritu sancto repleta prolatum, a Zacharia literis insinuatum, absque dubio credendum est diuinitus fuisse praedeterminatum. Non enim sine re tale nomen habuit, qui praenatis mulierum in gratia claruit, quem in vtero gratia sanctificauit, qui ad vocem beatae Mariae de praesentia Christi per gratiam exultauit, qui adhuc puer per gratiam confortatus seculo abrenuntiauit, & desertum ingressus vsque in die ostensionis suae ad Israel soli Deo vacauit, vestimento de pilis camelorum se induens, zona pellicia se stringens, locustas & mel siluestre comedens, & aquam bibens. Merito Ioannes dici debuit, qui supernae gratiae praenuntiator, & praedicator extitit, cuius Christus lator & dator statim fuit. Vnde & ipse Ioannes ait. Ego quidem baptizo vos in aqua, id est in poenitentia: qui autem post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. Gratia enim & veritas per Iesum Christum facta est. Quia igitur fratres tanti viri natiuitatem in vniuerso mundo venerabilem celebramus, totis praecordiis gaudeamus, vt & nos sermonis, qui scriptus est, quia in natiuitate eius multi gaudebunt, consortes existamus. In natiuitate eius quaedam plus oculis cernitur, quam in codicibus legitur, gaudent multi: quia gaudent Christiani: & vt fama testatur, gaudent pagani. In natiuitate eius multi gaudent: quia gaudent pauperes, gaudent seruientes, gaudent boni, gaudent mali. Gaudent pauperes, quia vident imminere maturitatem messium. Gaudent seruientes, quia cernunt adesse laboris sui, & percipiendae mercedis terminum. Gaudent boni gaudio, quod est in spiritu sancto. Gaudent mali gaudio, quod est in mundo. Est autem gaudium mundi concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitae. In concupiscentia carnis est gaudium coeditatis, in concupiscentia oculorum gaudium curiositatis, in superbia vitae, gaudium vanitatis. Omnis enim, qui superbit, inanescit. Ista autem species gaudij, quae est in mundo tantum, solummodo reproborum est, qui laetantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: qui gaudent in vanitatibus, & in sanis fallis, in superstitione ludorum, in exercitatione vitiorum, in perpetratione peccatorum. Qui vino pretioso, & vnguentis se implent: nec praeterit eos flos teporis. Qui coronant se rosis antequam marcescant, & vbique signa letitiae relinquere volunt. In his gaudent, de quibus damnati in inferno dolent, dicentes. Errauimus a via veritatis, & iustitiae lumen non luxit nobis, & sol intelligentiae non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis nostrae, viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Igitur charissimi, quia mundana laetitia via est ad eter

F

Luc. 3.

Ioan. 1.

G

Gaudium mundi.

Prou. 2.

Sapi. 2.

Ibidem.

Prou. 14.

nam tristitiam: risus enim dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat: reputemus risum errorem, & gaudio dicamus. Quid frustra deciperis? Melius est ire in domum luctus, quam in domum conuiuij: In illa enim finis cunctorum hominum admonetur, & viuens cogitat quid futurum sit. Melior est ira risu: quia per tristitia vultus corrigitur animus delinquentis. Cor sapientium vbi tristitia est; quia norunt, quod tristitia, quae secundum Deum est, poenitentiam in salutem stabilem operatur. Habet autem & miseram tristitiam suam, quemadmodum & ineptam laetitiam, vtranque malam. Nam seculi tristitia mortem operatur. Sunt itaque duo, ex quibus vnus misere tristatur, alter inepte laetatur.

*Alter amat fletus, alter crispere cachinnum.
Diuersis que modis par est vesania cunctis.
Tu vero fili medio tutissimus ibis.
Inter vtrunque vola, placeat discretio sola.
Virtus est medium vitiorum vtrunque reductum.*

Quemadmodum enim inter vitium viscosae tenacitatis, & vitium lubricae prodigalitatatis medium est virtus largitas, quae fit cum discretione: ita inter amarum saeculi tristitiam, & inanem eius laetitiam medium est spiritalis exultatio, quae fit cum timore. Exultatio nempe sine timore mater nonnunquam est delictorum, & timor siue tristitia sine exultatione quaedam amaritudo viuendi. Nec dicat quis tristitiam, quae secundum Deum est, ab huius vel cuiuslibet solennitatis discipare gaudio, cum ipsam plerumque constet veram esse viam ad gaudium, quod est in spiritu sancto. Cum autem gaudemus in Domino, iam aliquid nos confidamus percepisse de praemio, cum ipsum gaudium, quod a Domino & in Domino percipitur, sit creaturae rationalis beatitudo. Gaudeamus ergo charissimi in hac sacra natiuitate beati Ioannis Baptista magno gaudio. Sed exultationes Dei non mundi sint in gutture nostro, vt mereamur per hanc sancta letitiam ad supernam peruenire gloriam. Quod nobis praestare dignetur &c.

De Balaam, & filijs Israel in festo quorumlibet sanctorum homilia, seu. Ser. LXXV.

Regimus in Numeris, quod egressis de Aegypto filijs Israel, & per desertum ad terram promissionis tendentibus Balac obsistere disposuerit, & conduxerit Balaam, vt malediceret illis. Verit autem Deus maledictionem eius in benedictionem. Cuius historiae verba secundum spiritalem intelligentiam vobis transcurramus, vt ex eis pro posse vestrorum sanctitatem morum aedificemus. Populus ille, qui nunc Iacob, nunc Israel nomine censetur, populum significat vere fidelium, qui vere Iacob sunt, dum aduersum vitia fortiter luctantur: Israel, dum in virtutum bonitate suauiter delectantur. Iacob sunt, dum circa terrena negocia carum corpoream necessitatis fatigatur: Israel, dum caelestia bona sublimiter speculantur. Vnde recte per Balaam propheticum spiritu dictum est. Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? vt per puluerem Iacob actiuos terrena tractantes, per stirpem Israel speculatos

Eccl. 2.
Eccl. 7.
Ibidem.
Ibidem.
2. Cor. 7.
H Virtus.
I
K Num. 22. & seq.
Iacob. Irael.
L Num. 23.

Balac. tiuos intelligamus celestia cōtemplantes. Balac, qui interpretatur lingers, vel elidens, siue inuoluens, diabolum significat, qui quos potest prauæ tentationis blandimento lingit, & consensu vel effectu peccati elidit, ac retinaculo malæ cōsuetudinis inuoluit. Balaam, qui interpretatur populus vanus, vniuersitatē falsorum Christianorum exprimit, qui spernunt veritatem, sequuntur vanitatem, præsertim illos, qui inter eos siue prudentia carnis, siue scientia seculi, vel philosophiæ vana gloria, ceteris auctoritate quadam præstare videntur. Isti nempe apud diabolum, & omnes dæmones, vniuersosque mundi dilectores velut arioli sunt, dum inanem mundi sapientiam, immo per ipsam dæmoniacam impietatem male viuendo colunt. Qui dum quotidie vitia vitij aggregant, vel vitia pro vitij mutant, quasi nouorum demoniorū cultaram innouant. Quippe apte conuenit, quod scriptum est. Noui, recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorū. Qui cū Balaā obturatū habēt oculū: quia licet q̄ Deus sit p̄ sciētiā videat, quid sit tamē quātū ad dilectiōnē ignorat. Et dū Deus de cœlo super eos p̄spicit, vt videat si est intelligēs, aut requirēs Deū: si est inter eos, qui intelligat p̄ cognitionē, nō est tamē, qui requirat p̄ amorē. Quāuis igitur i eis vnus oculus sit aptus, dū recte credūt, alter tamē est obturatus, dū male viuūt. Omnes declinauerūt, si mul inutiles facti sunt. Declinauerūt a bono, inutiles facti sunt in malo. Qui cū Balaā auditores sermonū Dei sunt, sed factores esse nolūt. Qui omnipotētis visiones vidēt p̄ cognitionē, sed eas videre detrectāt p̄ operationē. Qui cadūt, & sic aperiūtur oculi eorum cadūt p̄ damnationē, & sic aperiūtur oculi eorū per perfectā præteritiæ prauitatis agnitionē. Nō enim suā impietate perfecte cognoscūt, donec pœnā sentiāt, q̄ p̄ ipsam meruerūt. Aliter. Cadūt, dū quidā ex illis ali quādo cōpūcti a sua elatione humiliātur, & sic aperiūtur oculi eorū, dū p̄fecte diuinitus illuminantur. Sic, n. Deus superbis resistit, sic & humilibus dat gratiā. Vel certe quemadmodum ipse Balaā inferius de se dicit, quia cadēs apertos habet oculos: superbi sapiētes seculi cadūt apertos habētes oculos, quoniā & quæ vero sunt cognoscunt, & praua tamē agere nō desinūt. Misit Balac ad Balaam principes primū nobiles, deinde nobiliores: quia diabolus mittit demones ad tētādū strenuos: & si illi nō præualēt, mittit de inde fortiores, vt astutos, & linguatos seculi viros suis suggestiōibus flectāt, quatenus iustorū cōuersationi maledicāt. i. suis oblocutionibus detrahāt, ac p̄ hoc bonā eorū famā minuunt, & sic vel simplices quoslibet, ac minus cautos ad bene operādū desides negligētes, & pusillanimes reddāt. Ipsa detractio ipsa maledictio, & cōmēdatio ipsa est benedictio. Nō enim in tota hac benedictione Balaā legimus vsp̄iā filijs Israel bona orasse, sed de illis tātū benedixisse, vel prædixisse. Et quoniā sapiētes mūdi apud diabolum, mūdiq̄ dilectores, vel etiā quosdā simplices iustos ad laudādū, vel blasphemādū magnā vidētur habere auctoritatē, existimaturque eorū derogationibus istos deprimi, illos eorū laudibus sustolli, apte

Num. 22. a Balac per nūtiōs ipsi Balaā mādatur. Noui, q̄ benedictus sit, cui benedixeris, & maledictus, in quē maledicta cōgesseris. Populus autē Dñi superficiē terre

operuisse dicitur: quia multi sunt vocati, licet pauci sunt electi: & diabolus etiā quoslibet falsos Christianos aliquando cōuertit, & sibi obistere cū ceteris timet, dū necdū eos p̄ fidei negationē secū esse videt. Iusti vero populū Balac quali bos herbā vsq; ad radicē delēt, quia iusti nō solū malorū opa, sed & cōsilia radicibus inuestigare, & refellere solēt. Spiritualis enim iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur. Preteritū diuinationis ac maledictionis, q̄ nūtijs Balac habebāt in manu, aurū siue argentū, vel etiā vtrumque fuisse credi potest. Vnde & Balaā eis respōdisse videtur. Si dederit mihi Balac plenā domū suā argēti & auri nō potero immutare verbū Dei mei. Quos scilicet nūtiōs apud se nocte remanere fecit, vt sciscitaretur, vtrū cū eis ire posset, an nō? quia malorū est in tenebris, nō in luce cōsilia quarere, quomodo valeant opera tenebrarū perpetrare. Quos redarguēs Esaias ait. Cum dixerint ad vos, quærite a pythonibus, & a diuinis, qui studēt in incatationibus suis, Nunquid nō populus a Deo suo requirit visionē? pro vuis a mortuis? ad legē magis, & ad testimoniū? Aurum & argentum, quod maledictionis credimus fuisse pretiū, sapiētiā & eloquētiā significat mūdānā. Cuius perniciōsam copiā cūctis, qui inter vanos sunt vanissimi, totis præcordijs amāt. Vnde & diabolicis suggestiōibus inclinātur, vt sapiētes & eloquentes apud amatores vanitatis præ ceteris habeātur. Qui etiā de mōtib; oriētis ad maledicēdū adducuntur: quia ex superbia & calliditate procedit, q̄ ad detrahēdū bonis flectūtur. Per montes enim superbia, p̄ oriētē, in quo mundana lux oritur, calliditas figuratur. Ašina, in qua Balaā sedit, stultorū subiectorū cœtū cōgrue significat, i quo ipsi magistri erroris sedēt, dū in eis auctoritate doctrinæ suæ principatū tenēt. Sed vtrisque in itinere prauæ intentionis resistit angelus cū euagatione gladij. i. ordo angelicus cū terrore diuini iudicij. Quem angelum, siue gladium Ašina prius animaduertit, & ab itinere prauitatis desistit: de inde Balaā, cū cernit, expauescit: quia facilius, & citius simpliciores, & minus callidi terrore diuini iudicij procellūtur, & ab inceptæ peruersitatis intētionē refrænātur, quā q̄ maioris superbiæ, & impiæ calliditatis tenebris offuscantur. Interim autē Balaā suam ašinā calcarib; cedit: q̄a vanitatē diligētū magistratū, dū adhac min⁹ territus diuinū iudiciū nōdū itelligit sibi subiectū populū verbis asperrimis affligit, & vt secū iniquitatis iter teneat, iquātū valet, cogit. Vineæ sunt diuerse congregationis ecclesiæ. Muri, quibus vineæ cinguntur, sunt doctores, quibus iustorū congregationes muniūtur. Angustæ viæ præceptum iustitiæ, vel diligēs cēsura, & subtilis intelligētiā ecclesiastica doctrinæ. In hanc angustā Balaā ducitur, & eius pes eliditur: quia peruersus intētionis eius conatus Deo contrarius esse cōprobatur. Ibi ašina loquitur: q̄a subiectos cœtus auctoritate sanctorū doctorū adiutus de asperitate iniustæ dominationis eius aduersus eum rationabiliter conqueritur. Ipse denique cognito q̄ cōtra Deum graditur, dum eius maledicere populo conatur, timore corripitur: & si non a malignitate prauæ voluntatis, a malignitate tamē detractiōnis refrēnatur. Et eius maledictio i benedictiōnem uertitur, dum timore diuini iudicij correptus

Matt. 20.

1. Cor. 2.

Esa. 8.

Ašina.

P

Epilogus.

Exhortatio.

& malum compellitur tacere, & bona de iustis fatigat licet inuitus predicare. Balaam quoque gladio filiorum Israel perimitur, dum vana sequentiū principatus in fine iudicio iustorum condempnatur. Populus igitur Israel est electorum cœtus, Balac diabolus, Balaam vana diligentium magistratus, ašina discipulatus eius, profectio viæ promotio intentionis prauæ, Angelus, qui ei obstitit, ordo angelicus, quorum iniquis conatibus cōtradicit, euagatione gladij interminatio iudicij, muri vinearum doctores ecclesiarum, angustia viæ, cēsura sacrae doctrine, lesio pedis redargutio prauis operis, maledictio derogatio, benedictio laus iustorum & commendatio. Hæc fratres superficietenus transcurrimus, vobisq; profundiora scrutanda relinquimus. Sanè quia prolixia sunt, quæ de hac historia declaranda sequuntur, visum est nobis ex his, quæ dicta sunt sermonem hunc terminare, & quæ restant, in posterum describenda referuare. Nunc ergo charissimi, quia de Aegypto spirituali per fidem egressi sumus, & per desertum ire, & ad terram promissionis tēdere debemus, videamus vtrum veri Israelitæ simus. Aegyptus est vita secularis desertum vita spiritualis, terra promissionis vita celestis, Aegyptus caro, desertum animus, terra promissionis Deus. Veri autē Israelitæ sumus, si Deum non tantum oculo cogitauerimus, sed etiam oculo dilectionis videmus. Quos videlicet oculos si sanos habemus, viā rectam tenebimus, per quam terram supernæ promissionis ingrediemur. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in sæcula. Amen.

¶ Ex verbis eiusdem Balaam in festo quorumlibet sanctorum. Ser. LXXVI.

QUONIAM superiori sermone de filijs Israel, de Balac, de Balaam, de benedictione, qua benedixit filijs Israel, quædam diximus: nunc ad eiusdem benedictionis verba veniamus: & quod moralis instructionis intus habeant, videamus. Si quis autem quærat quid significationis habeat holocaustum Balac, qui diabolum significat: respondemus, quod non omnia, quæ in litera continentur ad spiritalem intelligentiam flectēda sunt. Sed nec parabola currit per omnia. Balaam autem filijs Israel ter benedixit, vt ipsa benedictio licet per hominem, non tamen ab homine, sed a sancta & indiuidua Trinitate data noscatur. Primæ quidem benedictionis verba sunt hæc. De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum de montibus orientis. Veni (inquit) & maledic Iacob: prope ra, & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui nō maledixit Deus? Qua ratione detester, quem non detestatur? De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo eum. Populus solus habitauit, & inter gentes non reputabitur. Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Aram interpretatur excelsus, & significat superbiam. Bene ergo de Aram siue de montibus Balaam ad maledicendum populū Dei rex impius adduxit: quia quod mali bonis coo-

perante diabolo detrahunt, totum de superbia procedit, Moab interpretatur de patre, & significat omnes reprobos, ex quibus illi fuerunt, quibus specialiter dictum est. Vos ex patre diabolo estis. Balac itaque Moabitarum rex Balaam ad maledicendum Israel vocat: quia diabolus rector tenebrarum harum. id est dæmonum per superbiā contenebratorum, & hominum impiorum ex ipso per culpam progenitorū ex ipsis impijs hominibus impijsimos per impietatem cultui eius dedit, ad blasphemandum iustos cupiditate vanæ laudis & gloriæ inanis acriter sollicitat. Qui nisi diuinæ potentie timore refrēntur, tantum apud homines de suæ sapientiæ, atque potentie gloria sustollantur, vt ad perpetrādū detractiōnis, ac blasphemie facinus leuiter inclinentur. Quam maledictionē iustis sapius, diuersisque modis obfuisse multoties expertum est. Sed cum iustos diuina protectione muniri considerant, diuino timore perculsi, eis suæ derogationis maledictionem inferre grauius formidat. Quod tamē libet faceant, nisi vltionē sibi de super imminere pertimescerēt. Vnde & Balaā Dei timore cohibitus maledictionē, quā populo Dei inferre decreuerat, si licuisset, cōtuit dicens. Quomodo maledicā, cui nō maledixit Deus? Qua ratione detester, quē Dñs nō detestatur? De summis silicibus videbo eū, & de collibus considerabo illū. De summis silicibus siue collibus perfecti vanitatis huius amatores, & magistri populū Dei cōsiderāt, cū formidine diuina terri mētem in cōtēplationē eius sublimiter lenāt, quātū ab alijs gentibus merito distet, subtiliter pēsant. Vidēt q̄ in ecclesia alij datur p̄ spiritū sermo sapiētiæ, alij scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatū, alij operatio virtutū, alij prophetia, alij discretio spiritūū, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonū. Vidēt alios bonis operib; insudare, alios virtutib; vernare, alios miraculis coruscare, alios humiliter subesse, alios excellētē pēsse oēs omnibus velle prodesse. Cūque populum iustorum celestis gratiæ benedictione repletū cōspiciūt, suæ blasphemie, derogationisq; maledictionem inferre superno terri iudicio nulla ratione præsumūt, sed e diuerso illi benedicūt dum de illo id, qd bonū in eo vidēt, licet inuiti dicūt. Nō enim ex eorū arbitrio, sed ex diuino p̄cedit iudicio quod bonorū iustitiā admirādo prædicāt, quā nec sequūtur, nec amāt. Vnde & recte Balaā in sequētib; dicit. Benedictionē prohibere nō valeo. Cuius benedictionis. i. prædicationis verba subdūtur cū dicitur, Populus solus habitabit, & inter gētes nō reputabitur. Magna laus fratres quod dicitur, populus solus habitabit. Vainā hæc vox laudis sit in collibus præsertim monachorū, & illorū, qui vitā solitariā hoc vel illo modo lingua prædicāt, habitu demōstrāt. Erubescāt, & pertimescāt ex his verbis, qui relicti claustris curias solius causa curiositatis nō necessitatis frequēter adeūt: q̄ ad spectacula, fabulasq; vanitatis libet procedunt: qui salutationes in foro, primas cathedras in synagogis, primos recubitus in cenis diligūt, & vocari ab hominibus rabbi. Nec ista dicētes auctēticas, & honestas, religiosasq; virorū personas vituperare dici debemus, qui sancte matris ecclesiæ necessitatibus exterioribus pro loco, pro

Moab.

Ioan. 8.

S

1. Cor. 12.

Num. 23.

T

Matt. 23.

pro

Osec. 10. pro tempore, pro causa suffragatur. Aliud est. n. curiositate suadere, aliud ratione dictante, quid agere. Huius itaque laudis expertus est Ephraim vitula docta diligere tritura. Populus autem iustorum solus habitat, nec inter gentes reputatur: quia cetera gentes vniuersae carnis desideria, & mundi gloria sequuntur: soli vero electi iustitiam, ac spiritualia bona sectantur. Nec solum contemplatiui, verum & actiui soli habitant, dum reproborum operibus non communicant. Cum igitur vniuersis si delibus conueniat, ut non tam mansione corporum quam vnanimitate cordium habitent soli, illos maxime decet, ut habitent soli non tantum bonorum singularitate operum, verum etiam quantum est possibile mansione corporum, quae religionis habitu sunt circumdanti religionem quae professi. Hoc eorum professio, hoc habitus, hoc exigit ordo, ut a ceteris non solum malis sed & bene agentibus longe separentur, qui sanctitatem habitu praeter ceteris proficiunt. Nec debent inter gentes alias reputari corporali conuersatione, qui ab alijs diuiduntur singulari religionis professione. Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum filiorum Israel? In praecedenti sermone diximus per puluerem Iacob intelligi debere actiuos, per numerum stirpis Israel contemplatiuos. Quantum ad litteram etiam pertinet populum Israel non numerari pro multitudine posse verum esse creditur, sicut pluribus ex locis veteris paginae colligitur, sicut ubi dicitur, quod Israel innumerabilis erat sicut stellae caeli, & arena, quae in littore maris. Quantum vero ad spirituale intelligentiam spectat multo innumerabilior iustorum populus credendus est. Vnde & Dauid ait. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos. si dinumerare voluero eos, super arenam multiplicabuntur. De multiplicatione carnalis Israel dictum est, sicut arena multiplicabuntur: de multiplicatione spiritualis Israel id est amicorum Dei dicitur super arenam. Sed & de hac innumerabilitate iustorum beatus Iohannes in Apocalypsi postquam duodecim milia signatos ex omni tribu filiorum Israel vidisset, adiunxit. Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmae in manibus eorum. Quae admodum naeque scriptura teste dies Israel innumerabiles sunt, ita & Israel innumerabilis est. Non solum autem actiui, qui multo plures sunt contemplatiui, verum & contemplatiui, qui pauciores sunt actiui, innumerabiles sunt. Quod demonstratur, ubi cum praemisisset quod dinumerare possit puluerem Iacob, addidit, aut nosse numerum stirpis Israel? Quasi diceret nemo. Sequitur. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Prophani praesentis seculi sapientes, qui aduersus iustos, in quantum possunt, malignantur, dum quandoque timore stimulati eleuata mente iustorum vitam contemplantur, eorum morte mori desiderant, quorum tamen vitam imitari recusant. Carnis concupiscentiam, mundi gloriam toto corde diligunt, & haec virtutibus & bonis operibus anteponunt, sed nescio qua fronte cum iustis mori, & percipere praemia volunt. Sed qui eorum typum gerit, quia vita iustorum viuere noluit, eorum morte mori non meruit. Qui procul

dubio in oratione, qua bene mori petijt, auditus fuisset, si post orationem bene viuere studuisset. Ex his, quae dicta sunt, fratres colligamus vnde in via Dei proficiamus. Studeamus habitare soli, nec inter gentes aliqua dissolutionis inquietudine reputari. Studeamus cum Hieremia soli sedere, & secundum eius verba nos super nos leuare. Studeamus cum iustis iuste viuere, ut cum ipsis bene mori, & ad supernam gloriam mereamur eorum meritis & precibus peruenire. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus. Amen.

In festo quorumlibet sanctorum de eiusdem Balaam verbis. Sermo. LXXVII.

Voniam in sermone praecedenti quae in prima benedictione, qua Balaam filius Israel benedixit, continentur, pro posse nostro digessimus: nunc ad ea, quae in secunda continentur digerenda succedere transeamus. Dolens grauius, & conquerens Balaam, quod Balaam filius Israel benediceret, quae sperauerat eis maledicturum, ait ad Balaam. Veni mecum in alterum locum, vnde partem Israelis videas, & totum videre non possis, in de maledicito ei. Et duxit eum in locum sublimem super verticem montis phasga. Qui cum diuertisset & accepto consilio Dei reuersus fuisset ait. Sta Balaam & ausculta. Audi fili Saphor. Non est Deus quasi homo ut metiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est & non implebit? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus eius in eo est, & clamor victoriae regis in illo. Deus eduxit eum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Non est augurium in Iacob, nec diuinationis in Israel. Temporibus suis dicitur Iacob & Israeli, quod operatus sit Deus. Ecce populus ut leo consurgat, & quasi leaena erigetur. Non accubabit donec deuoret praedam, & occisorum sanguinem bibat. Dixit Balaam ad Balaam. Non maledicas ei, nec benedicas. Et ille ait. Nonne dixi tibi quod quid Dominus imperaret mihi, hoc facerem? Multiplex est calliditas diaboli, qua iustos aggreditur, & eos quotidie subuertere conatur. Vnde Balaam Balaam de loco ad locum vocat, ut populo Dei maledicatur? quia diabolus, dum vno modo aduersus iustos non potest, alio modo nititur, ut vincat. Vanissimos vani populi sollicitat, ut bonorum laudem detractionis & blasphemiae maledictione vel ex parte corruptum, ut dum in toto sanctorum opinionem destruere non potest, eam saltem in aliqua parte laedat. Hoc etiam est in parte videre, & in parte maledicere. Balaam diuertit, & verum maledicere populo Dei quae, voluntatem Dei requirit: quia vanus populus in haereticationibus plerumque se intra se, ut Dei voluntatem super hoc sciscitaret, colligit: & dum eius beneuolentiam erga electos illius agnoscit, in eos iacula suae maledictionis iacere non praesumit. Cumque mentem in eorum contemplationem sublimius eleuat, statim ad proferenda benedictionis verba se parat. Vnde & Balaam post acceptum Dei consilium ad Balaam ait. Sta Balaam, & ausculta, audi fili Saphor. Non est Deus quasi homo ut metiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit?

Epilogus.

Thren. 3.

Num. 23.

B

implebit? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Sta Balaam. Quasi dicitur. Desine diabole me ad blasphemandum iustos incitare, quia si hoc facere praesumo, mihi damnationem acquiram, & illorum salutem non impedio. Deus, qui non mutatur corde, non metitur ore, non mutatur proposito, non metitur verbo, ipse proposuit, & promisit in femine Abraham se benedicendum omnes gentes. Quae ergo proposuit, non faciet? & quod dixit, non implebit? Absit. Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax. Vnde quia Deus verax est in promissis, eius sermo quotidie cernitur adimpleri. Nam electorum iustificatio & saluatio, eius est benedictio. Dicitur itaque vanus populus. Quod ergo Deus statuit adimplere, nunquid ego possum meis maledictionibus euacuare? Quinimmo ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Reprobi quippe, dum ad contemplandum iustorum vitam eriguntur, ex ipsa admiratione eorum, iustitiam eorum, quam non diligunt, praedicare compelluntur. Quae benedictionis laus non tam ex eorum voluntate quam ex diuina procedit dispositione. Vnde & Balaam ait. Benedictionem prohibere non valeo. Cuius benedictionis verba sunt haec. Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriae regis in illo. Remouet autem spirituali populo mala, praedicat bona. Mala scilicet idolum & simulacrum remouet a populo spirituali, quae in carnali populo antiquitus fere continue consistat extitisset. Praedicat bona, quae in populo spirituali vere & perfecte reperiuntur. Vnde spiritus sanctus per prophetam laudans ait, Vna est columba mea, perfecta mea. Remouet a populo spirituali omnem idololatriam & infidelitatem, ubi dicit. Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel. Praedicat perfectam liberationem eius ac libertatem, ubi addit. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriae regis in illo. In eo quod Dominus Deus eius cum eo est, iam non seruit spirituali Pharaoni in Aegypto: in eo quod clangor victoriae regis est in illo, iam carat canticum gratiarum actionis cum Moyse in deserto. Et diligenter attendendum, quod non ait clangor pugnae, sed clangor victoriae. In praecedentis quippe populi liberatione clangor pugnae non fuit, quia Dominus pro eo pugnavit, & ipse tacuit. In sequentis quoque populi liberatione clangor pugnae non extitit, quia Christus, qui coram tendente se os non aperuit, peccata eius portans eum liberavit. Torcular calcavit solus, & de gentibus non erat vir cum eo. Primus igitur, siue primae clangor victoriae fuit canticum, quod cecinit Moyses, & filij Israel liberati de seruitute Pharaonis regis Aegypti dicentes. Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & afflorem proiecit in mare. Secundus autem, siue secundae clangor victoriae est gratiarum actio, quam canit spiritualis Israel liberatus de seruitute diaboli. De hoc clangore victoriae Dominus per Esaiam sub nomine Sion ait. Gaudium & laetitia inuenietur in ea gratiarum actio, & vox laudis. Non ergo est idolum in spirituali Iacob, nec videtur simulacrum in Israel quia de seruitute demonum liberatus est, & de tenebris infidelitatis eductus est, dum Dominus Deus eius est cum eo, & clangor victoriae regis in illo.

Num. 23.

Cant. 6.

Esai. 63.

Exod. 15.

Esai. 51.

Ad quam etiam sententiam roborandam subdit. Deus eduxit eum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Rhinoceros indomabilis naturae est: & Deus omnino incomprehensibilis, & inuincibilis est. Rhinoceros latine sonat in nare cornu. Et quia nare odores, fetoresque discernimus, recte per narem discretionis temperantiam intelligimus: per cornu autem potentiam accipimus. Fortitudo ergo Dei quasi rhinocerotis est, quia Deus fortitudinis suae potentiam mirae discretionis moderamine semper exercet. Vnde scriptum est. Tu Domine sabaoth omnia cum tranquillitate iudicas. Et de sapientia legitur. Quod attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Ad hunc etiam sensum pertinet illud Psal. Misit tenebras, & obscurauit, & non exacerbauit, sermones suos. Quia ergo Deus eduxit spirituale Israel de Aegypto antiquae infidelitatis, merito in eo non videtur simulacrum antiqui erroris. Sed quia sunt multi, qui Christianitatis nomine censentur, nec simul lacris colla submitunt, qui tamen varijs sortilegijs sacrilego more & diuinationibus intendunt, recte de vero Israel praedicat dicens. Non est augurium in Iacob, nec diuinationis in Israel. Ex falsis enim Israelitis sunt, qui in huiusmodi vanitatibus fidei suae, & spiritum ponunt. Vnde & apostolus Galatas redarguens dicit. Dies obseruatis, & mensis, & temporum, & annorum timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis. In vero autem Israel, sicut non est idolum siue simulacrum, sic non est augurium, diuinationis, caratio, siue aliqua superstitiosa observatio, vel quicquid sacrae fidei praebatur contrarium. Cuius videlicet populi bona spiritualia adhuc eleganter praedicat, ut eum non maledictione, sed benedictione dignum ostendat. Temporibus (inquit) suis dicitur Iacob & Israeli, quid operatus sit Deus. Quomodo? Ipse eis reuelabit, qui annunciat verbum suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Manifestatur autem iudicia, siue opera Dei fidelibus diuersis temporibus diuersis modis. Manifestatur per naturam, per creaturam, per legem, per prophetiam, per gratiam. Manifestatur post mortem plenius in perceptione stolae primae, manifestabuntur post finem seculi plenissime, in perceptione stolae secundae & possessione gloriae. Interim autem dum sumus in via nodum in patria, multa lateat, pauca patet. Licet enim homini multa incerta & occulta diuinae sapientiae manifestentur: nescit tamen verum odio an amore dignus sit, eo quod talia omnia in futurum referuntur incerta, & occulta Dei iudicia super nos sint abyssi multa. Nunc, cognoscimus ex parte, tunc autem cognoscemus sicut & cogniti sumus. Et sic temporibus suis dicitur Iacob & Israeli, quid operatus sit Deus. Ecce populus ut leo consurgat, & quasi leaena erigetur. Nobilissimis bestiis iustorum vitam comparat, ut hac comparatione quae sit nobilitas morum in eis luculenter ostendat. Leo sunt viri robusti & perfecti, leaena imperfecti & infirmi. Leo contemplatiui leaena actiui. Leo Israel, leaena Iacob. Fertur quod dum leo esurit, rugitum emittit, cuius terrore bestias audientes sistit & figit, & sic captas sanguinem earum ebibit, carnes comedit. Qui in hoc etiam ceteras bestias superat, quod nullius bestiae ferocitatem formidat. Leo nanque fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. Sic sic iustorum populus

Hiere. 1x.

Sap. 8.

Psal. 104.

G

Gal. 4.

Psal. 147.

H

Psal. 50.

Eccl. 9.

Psal. 35.

I. Cor. 13.

I

Leo.

Pulchra militudo.

Prou. 30.

Super quas etiam panem nostrum mittimus, dum quando nostro ministerio indigent, nostrum eis beneficium per charitatem impendimus. Quod & post longa tempora inuenimus: quia post hanc vitam illud in premio recipimus. Per aquam denique bonorum mentes fidei predicamenta sequentium designantur. Unde & Ezechiel ait. Audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum. Sonus quippe sacrae fidei, qui primum in paucis sanctis est factus post modum ex aquis multis, id est ex innumerabilibus populis est multiplicatus. Spiritualis autem Israel situla Christus est. Ipse antiquo populo petra, ipse nobis est situla: Petra, quia in se firmiter subsistit: situla, quia omnia in mensura fecit. Ipse antiquis aquam fudit: ipse situla nobis gratiam infundit. Ex hac itaque situla fluit nobis aqua gratiae spiritualis, aqua sapientiae salutaris: aqua gratiae ad iustitiam, aqua sapientiae ad scientiam. Haec aqua, quam continet ipsa situla, per plenitudinem fluit, & influit nobis per plenitudinis participationem. Nam de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et semen illius erit in aquas multas. Quemadmodum autem populi Israel situla est Christus, sic semen eius debet intelligi Christus. Nam Christus ex illo populo secundum carnem natus est. Situla est, quia spiritalem nostram sitim per suam gratiam refrigerat. Semen est, quia per eandem gratiam nos regenerat. Ipse est semen, de quo ad Abraham dictum est. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et ad Dauid. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et per Esaiam. Nisi Dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorraha similes essemus. Et de quo Dauid ait. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Christum. Licet enim euangelicus ille paterfamilias diuersis temporibus ab exordio illucescentis saeculi diuersos iustos cultores vineae suae habuerit, & cultor bonus, & cultus bonus, id est praelatus & subiectus iustus extiterit, nemo tamen a se habuit quod fuit, vel quod fecit: sed ab isto vno, qui ab omnibus fideliter semper expectatus, omnibus tam misericorditer exhibitus, patiendo fecit, ut bonum, quod in fide ipsius fecerat, ipsis esset ad iustitiam, per quam redirent in patriam amissam. Unde, quia ipse solus omnium bonum extitit, nemo iustus ante eius passionem ipsam patriam in troiuit, donec ipse veniret, & captos redimeret, ac redemptis eiusdem patriam aditum referret. Quia etiam iustitia omnium ad ipsum solam erat referenda, ipsi soli ascribenda, vnus eorum pro omnibus ait. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Tibi gloria, quia tua gratia, ex qua nobis est iustitia, non ex virtute nostra. Nam secundum propheticum sermonem: omnia opera nostra nobis operatus es Domine. Apud quem (sicut ait Moyses) per se nullus innocens est. Istud semen est illud granum euangelicum frumenti, quod cadens in terram per incarnationem, & mortificationem per passionem attulit fructum multum per multorum impiorum iustificationem, qui hic significantur per aquarum multitudinem. Aquae enim sunt populi, & aquae multae populi multi. Quorum multitudinem innumerabilem Ioannes in Apocalypsi designat, ubi post quadraginta quatuor millia signatos ex omni tribu filiorum Israel testatur se vidisse turbam magnam, quam dinume-

rare nemo poterat. Hac eandem multitudinem Esaias semen longaeuū vocat, ubi de passione Christi, & redemptione generis humani multa locutus in persona Dei patris, adiecit. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longaeuū. Permanet in mundo per gratiam, in caelo per gloriam. Tollitur pro Agag rex eius, & auferetur regnum illius. Iuxta litteram etiam hoc verum esse omni scienti historiam, quae in libro Regum primo scripta est, perspicuum est. Nam praecipiente Domino perrexit Saul, ut deleteret Amalech, & regem eius, & quicquid ibi viuū reperisset, sed in hoc inobediens Domino fuit, quia Agag regem Amalech viuū reseruauit. Vnde illi reuerso de caede per Samuelem dictum est. Projecit te Dominus ne sis rex super Israel. Et post pauca. Scidit Dominus a te regnum Israel hodie, & dedit illud proximo tuo meliori te. Et vincto Dauid directus est spiritus Domini in Dauid a die illa, & in reliquum & recessit a Saul, & exagitabat eum spiritus nequam a Domino: Quam autem ad spiritalem pertinet intelligentiam, rex Israel propter Agag tollitur, dum aliquis praelatus ecclesiasticus contra diabolum non secundum praecipitum diuini dimicatis in suo regimine reprobat. Et regnum illius auferetur, quia ubi non est gubernato, populus do similis est rhinoceros. Haec sententia bis in hac historia ponitur, ut Deus & mundum in sapientia creasse, & genus humanum in sapientia redemisse ostendatur. In creatione namque mundi fortitudo Dei similis esse rhinocerotis recte dicitur, quia scriptum est. Omnia in sapientia fecisti. In redemptione etiam generis humani fortitudo Dei similis esse rhinocerotis conuenienter dicitur, quia scriptum est. Sapientia vincit malitiam. Quare autem fortitudo Dei similis esse rhinocerotis phibeatur, superius dictum est. Deuorabunt gentes hostes illius, & eorum confringent, & perforabunt sagittis. Hostes spiritualis Israel praesertim carnales Israelitae sunt. Vnde apte scriptum est. Inimici hominis, domestici eius. Et ite. Vniuersusque a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam. Per gentes autem Gentiles intelliguntur. Hoc itaque, quod hic dicitur. Deuorabunt gentes hostes illius: praecipue & realiter conigisse manifestum est, dum Romani Tito duce obsidione Hierosolymorum multa millia Iudaeorum peremerunt, muros subuerterunt, templum succederunt, & reliqua parte populi, quae mortem euaserat in captiuitate duxerunt, & per regiones disperferunt. Spiritually autem gentes hostes illius deuorant, dum conuersi ex gentibus ad fidem Christi per suam praedicationem siue Iudaeorum perfidiam, siue quorumlibet aliorum perfidiam Iudaeorum imitatum, incredulitatem superant, & dum eorum infidelitate deuicta eos ad fidem vocant, quia eos sibi incorporant. Quorum ossa confringunt, dum duriores quoslibet & fortiores ex ipsis, terrore diuinae conuincationis emolliunt. Et ossa eorum sagittis perforant, dum eorum dura corda subtilissimae scripturae sermonibus penetrant, ut illuc Christum inducant, & eos secundum carnem occidant, & secundum spiritum viuentes reddant. Quamuis autem haec secundum spiritalem intelligentiam sic discutimus, non tamen ea ad litteram antiquo illi & carnali populo euenisse negamus, dum aliae gentes alias eidem populo odiosas subuerterunt, ut Cyrus & Darius Babylonios, & plures alij plures alios.

Esa. 53.
Y
Agag.

1. Reg. 15.

Z

Prouerb.
11.

Psal. 103.

Sap. 7.

Matt. 10.

Hier. 9.

Accubans dormiuit ut leo, & quasi leena, quam suscitare nullus audebit. Sed & hoc antiquo Israel secundum litteram euenisse notum est, maxime dum per Dauid subiectis in gyro nationibus, tempore Salomonis tranquilla pax extiterit, nec rex vel regnum fuerit, quod eum praesumpserit perturbare, vel eius quietem inquietare. Mystice vero specialiter haec contemplatiuis, & quibusque perfectis conueniunt: qui quanto a terrenis negocijs, & strepitu mundi longius sunt, tanto quietius & securius viuunt. Qui & in hoc ueraciter & quiete dormiunt, quod cordis oculos ad exteriora clausos habentes, solis internis & aeternis intendunt. Hinc in Canticis canticorum sponsa dicit. Ego dormio, & cor meum uigilat. Quos etiam suscitare nullus audet: quoniam illorum exercitus terribiles sunt ut castrorum acies ordinata. Unde & de Salomonis lecto, qui contemplatiuis designat animas, scriptum est. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vniuersusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. Sexaginta fortes lectum Salomonis ambiunt: quia contemplatiuis animas, in quibus noster pacificus praecipue requiescit, perfecti viri maxime praelati custodiunt. Qui sunt ad bella doctissimi: quia callidi hostis assultibus doctissime resistere norunt. Et uniuscuiusque ensis super femur suum: quia ne carnis concupiscentia perimantur uirtute abstinentiae, & continentiae se fortissime stringunt. Inde est, quod adiuuante gratia Christi hostes ab eorum incuribus longe arcentur, & ab ipsis inquietandis remouentur. Bene ergo de gente iusta & vere Israelitica, quod accubans dormiuit ut leo, & quasi leena, quam suscitare nullus audet, perhibetur: quia dum forti perfectorum uirorum custodia munitur a portis etiam inferorum non inquietatur. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: & qui maledixerit tibi, in maledictione reputabitur. Ut iam ulterius Balac a sua stultitia quiescat, Balaam firmiter in huius ultimae benedictionis sine pronuntiat: quod illius rei quisque particeps erit, quam in iustos Dei benedicendo vel maledicendo protulerit. Qui benedixerit (inquit) tibi, erit & ipse benedictus. De illa benedictione certissime, Spiritus sanctus hic agit, quae non solum ore fit, sed ex corde benedictio, atque beneuolo procedit. Balaam quippe filius Israel benedixit, sed quoniam hoc solum ore & iniustus, & non ex bona voluntate fecit, nequaquam eiusdem benedictionis particeps fuit. Quem potius crediderim maledictionis impiae, quam impio corde gessit, participem extitisse: & idcirco in culpam praui consilij aduersus filios Israel dandi corruisse, ac tandem eorum gladio interijisse. Quod autem qui populo Dei maledixerit, eiusdem maledictionis particeps sit, manifeste probatur sacra autoritate, qua dicitur. Maledici regnum Dei non possidebunt. Maledici namque aeterna maledictione cum caeteris malefactoribus plectentur, cum eis in fine dicitur. Ite maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo, & angelis eius. Et nunc charissimi nobis, elaboremus ex his, quae dicta sunt, benedictionis iustorum participes esse, ut eorum meritis, & precibus adiuti & in mundo, & in caelo benedictionem haereditario iure mereamur possidere.

C

Cant. 5.

Cant. 6.

Cant. 3.

D

E

Cor. 6.

Matt. 25.

Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus.

De eadem historia, & benedictione Balaam. In festo quorumlibet sanctorum Homilia seu Sermo. LXXX.

Ratus Balac contra Balaam comploratus manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario tertio benedixisti. Reuertere ad locum tuum. Deceueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Diabolus (ut ex his uerbis manifeste cognoscitur) tanto acius irascitur, quanto crebrius suae malitiae conatus non solum inefficaces esse, verum & in bonum iustus cooperari, & eis cum tentatione prouentum diuinitus dari patenter experitur. Dum enim iustorum gloriosam vitam & profectum, uani & prophani populi blasphemijs destruere nititur, & sententia per diuinam prouidentiam in contrarium uertitur, grauiter dolet, & conqueritur. Tertio autem iustorum uita a vano populo benedicuntur, dum ab ipso illorum cogitatio, sermo, actio benedicta praedicatur. Vanus quoque populus honore a diabolo disposito priuatur, dum fauore uanae laudis, quam ex oppressione & diminutione gloriae iustorum detrahendo meruisset, penitus defraudatur. Qui ad locum suum infecto ne gocio reuertitur, dum a consideratione & laude iustorum decidens in consueta uicia relabatur. Sed & Balac per uiam, qua uenit ad locum suum redit, dum diabolus frustrato praue intentionis effectu in occultum suae malitiae ad alia deceptionis machinamenta cogitanda se retrahit. Vanus denique populus, dum uerbis nequissimis aduersum iustos manifeste sentire non praesumit, occultis consilijs erga eum inuidia adhuc stimulante nonnunquam sequitur. Hinc est, quod Balaam ad populum suum pergens ait. Verumtamen pergens ad populum meum dabo consilium, quid populus tuus huic populo faciat extremo tempore. id est ad ultimum antequam separet ab eo. Hoc est autem consilium, quod dedit ei. ut uirgines, quarum spiritus castitas illud posset, circa tectoria eorum mitterent, quae iuuenes ad se declinantes interim allicere sibi laborarent, ut eos transgredi leges patrias facerent, & Deos colerent alienos, ut Deo suo eis irato, vel ad modicum tempus humiliarentur. Quod & factum est. Sanè Balaam adhuc quarto subleuatus prophetiae spiritu assumpta parabola sua quaedam de Christo, quaedam iterum de spiritali populo, quae in posterum & in longinquum erant futura, locutus ait. Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Iacob, & conseruetur uirga ex Iacob, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth: & erit Idumaea possessio eius. Haereditas Seir cedet inimicis suis: Israel uero fortiter ager. de Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Post haec, praedictis quarundam gentium ruinis, reuersus est in locum suum. Nisi autem pluribus sacrae scripturae testimonijs notum esset, & malos donum prophetiae, quemadmodum & alia quaedam dona spiritalia posse habere, uehementer esset mirandum, Ariolum istum spiritu prophetico subleuatum tam sublimia de Christo, populoque iustorum prophetare potuisse. Videbo (inquit) eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. Quasi diceret. Consilium neque M. Hug. à S. Vict. To. ij. M m 2 quod

F
Nu. 24.

G

Nu. 24.

Nu. 24.

H

quod vobis, dedi, cum filij Israel per terram vestra transibunt, poterit impleri: sed quae subiungo, in tempus longum implebuntur. Orietur stella ex Iacob, & confurget virga ex Israel. Christus stella, Christus virga. Stella, quia illuminat: virga, quia castigat. Illuminat in bono, castigat de malo. Illuminat ignorantes, castigat delinquentes. Et percutiet duces Moab &c. Per istos omnes, quos haec virga percussura dicitur, conversio gentium manifeste significatur. Christus quippe gentes percussit, dum eas per fidem suam mortificavit mundo, ut viveret Deo. Hoc autem,

Psal. 59.

tem, quod Balaam de Christo dixit: Percutiet duces Moab &c. videtur & David postmodum in persona Christi cecinisse dicens. Moab olla spei meae, in Idumaeam extendam calciamentum meum, id est fidem incarnationis meae. Mihi alienigenae subditi sunt. Moab etenim olla Christi est, dum gentilitas per dilectionem a sua crudelitate bene cocta, eius desiderium quo nostram salutem esurit, sancte vivendo reficit. In Idumaeam quoque suum calciamentum tendit, dum eadem Gentilitati humanitatis suae fidem dedit. Et alienigenae illi subditi sunt, dum & illi, qui non sunt ex Israel, in eum credunt. Primitiva nempe ecclesia est, quae significatur, ubi dicitur. Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei, Iuda rex meus. Deinde conversio gentium, quae figuratur, ubi dicitur. Moab olla spei meae &c. Istos omnes Christus percussit, dum mundo mortificans sibi viventes reddit. Haereditas etiam Seir inimicis suis cedit, & Israel fortiter agit, dum Gentilitas praedicationum verbis colla submittit, & coetus praedicatorum eam in bona operatione strenue disponit. Haec fortitudo spiritualis Israel in Apostolis primum effulsit, deinde in alijs iustis subsequenter enituit. Apostolis nimirum dictum est. Estote fortes in bello, & pugnae cum antiquo serpente. Quod non solum Apostolis dictum esse constat, secundum illud. Quod vobis dico, oibus dico. De Iacob erit quod dicitur, scilicet Christus, & dedit reliquias civitatis Babyloniae spiritualis. Illos enim perdit, quos ad damnationem relinquit. Quorum damnatio per ruinas gentium subiectarum designatur, dum subditur. Cumque vidisset Amalech, ait. Principium gentium Amalech, cuius extrema praesent. Vidit quoque Cinam, & ait. Robustum est quod de habitaculo tuo: sed si in petra posueris nidum tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quod diu poteris permanere. Assur enim capiet te. Venient in tremibus de Italia superabunt Assyrios, vastabunt Hebraeos: & ad extremum etiam ipsi peribunt. Per istarum igitur gentium subversionem universorum malorum intelligimus damnationem. Morabat autem Israel eo tempore i Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quae vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraverunt deos earum: initiatusque est Israel Beelphegor. Et iratus Dominus ait ad Moysen. Tolle cum oculos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis. Propterea videntur principes puniri, quod debuissent praevanitores punire. Dixitque Moyses ad cunctos iudices Israel. Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor: & perierunt illa die viginti quatuor millia hominum. Sethim interpretatur spinam. Bene ergo dicitur de filiis Israel, quod in Sethim, id est spinis morabantur, dum peccaverunt, quae

Marc. 13.

credibile prorsus est, quod praecedentium spinarum peccatorum exigebatur, ut in tanta gravia scelera laborarent. A byssus enim abyssum invocat: quia culpa culpam generat. Et alibi de peccatoribus dicitur. Mea est ultio, & ergo retribuam eis in tempore, ut labatur pes eorum. Per hoc autem quod idolo sacrificaverunt, intelligimus omnem infidelitatem. Per hoc vero quod fornicati sunt, omnem pravam actionem utroque; igitur pede, fidei scilicet & actionis a semita recta claudicaverunt, quoniam in praedicta scelera corruerunt. Sed in ultione fornicationis mirabilis & laudabilis Phinees exiit, qui Zabari ducem tribus Iuda, & Cozbi Madianitidem foeminam concubentes iustitiae zelo accensus in locis genitalibus perforavit, & iram Dei in populo saevientem placavit. Unde & Dominus illi statuit testimonium pacis, & praecipit fecit illum, ut sit illi sacerdotij dignitas in aeternum. Et nunc charissimi mihi, nobismet ipsis ex his, quae dicta sunt, attendentes: & si non nostrae detrimentum gloriae maledictionibus vani populi patimur, caueamus tamen, ne pravis eorum consilijs in peccatum collabamur. Et si aliquos ex nobis deceptione diaboli ac vani populi in culpam corruisse cernimus, statim malum ex nobis auferamus, ut exemplo Phinees iustitiae zelo accensi, illud nostrae discretionis gladio puniamus, ut cum iustis, iustorum meritis & precibus adiuti, terram lacte & melle manantem ingredi mereamur. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster.

Sethim.

In festo sancti Gregorij de candelabro de quo Exo. 25. Sermo. LXXXI.

emo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. candelabrum fratres est ecclesia: beatus Gregorius, cuius hodie sollemnia colimus, est lucerna. Candelabrum est ecclesia: quia candelabrum malleis extenditur, & instrumentum luminis efficitur: & sancta ecclesia tentationibus probata, tunctionibus persecutionum attenuata, ardet igne sapientiae caelestis, & lucet opere charitatis. Candelabrum super tres pedes stabilitur: & sancta ecclesia super fidem sanctae Trinitatis fundatur. Legimus in Exodo, quod Dominus Moysi de candelabro faciendo praecipiens ait. Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eis, & calamos, & scyphos, & sphaerulas, ac lilia ex ipso procedentia. Sex calami egrediantur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero. Tres scyphi erunt quasi in modum nucis per singulos calamos, sphaerulaeque, ac lilia. Hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaeque; per singulos, & lilia. Sphaerae igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso. Eminentiora quoque, & ubi ea quae eminentia sunt extinguantur, sicut de auro purissimo. Omne pondus candelabri cum universis suis habebit talentum auri mundissimi. Sancta igitur ecclesia candelabrum ductile, & aereum est. Candelabrum, quia super fidem sanctae et individuae Trinitatis fundata, et ad continendum verum, divinumque lumen instituta. Ductile, quia varijs persecutionum tunctionibus

Psal. 41.

Deut. 32.

N

O Luc. 11.

Gregor. Candelabrum.

Exo. 25.

P Ecclesia.

secun-

2. Tim.

Q

R

Ioan. 15.

Psal. 18.

S Senarij perfectio.

Scyphi.

secundum successionem & prolixitatem temporum ad incrementa virtutum, augmentumque; fidelium suorum producta. Aureum, quia charitatis intimae fulgore preclara. Candelabrum, & quae de ipso procedebat erat ductilia, quia quicumque; voluit pie in Christo vivere, persecutionem patiuntur. Erant aurea, quia cuncta sanctorum iustitia, siue flamma charitatis perfecta, siue luce sapientiae probatur esse purissima. Per hastile candelabri, quod in ipso constat esse fortissimum, maximum, & intimum, nec solum rectum, sed & erectum, convenienter intelligimus viros in sancta ecclesia in operibus fortissimos, in virtutibus praecipuos in interioribus deditos, ad superna contemplanda sublimiter erectos & elevatos, nec ad exteriora negocia tractanda dextra leuave deflexos. Isti etenim sunt coram diuinis aspectibus praecipui & optimi, qui optimam partem elegerunt, quae non auferetur ab eis. Unde & in hastili candelabri quatuor scyphi, sphaerulae, & lilia fieri praecipiuntur, cum in calamis ex ipso procedentibus non nisi tres scyphi, sphaerulae, & lilia fuisse describatur, ut per hoc contemplatiuorum merita actiuorum vitam transcendere demonstrantur. Aliter. Possumus per hastile, quod est in candelabro fortissimum, principale, & medium, & ex quo caetera procedunt, & in quo habent fundamentum, Christum intelligere, qui sanctorum omnium est fortitudo, principium, & fundamentum, & in quorum medio est sicut ipse testatur dicens. Vbi fuerint duo congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Ex quo veraciter procedunt, quia quicquid boni faciunt, ex ipso percipiunt. Hinc est enim quod ipse dicit. Ego sum vitis, & vos palmites. Quali dicat. Ego sum hastile, & vos calami. Sicut non potest palmes fructificare, nisi manserit in vite: & sicut calamus non potest se erigere ad supportandum lucernam, nisi manserit in candelabri stipite: sic & vos nisi in me manseritis, non poteritis lucem veritatis & fidei ferre. Hastile igitur Christus, caetera, quae ab hastili procedunt cuncti fideles sunt. In hastili quaternarius scyphorum & aliorum quae sequuntur describitur, cum in calamis non nisi ternarius reperitur, ut per hoc manifeste pateat, quod bonum, quod in Christo est per plenitudinem, in eius fidelibus non esse nisi per solam plenitudinis participationem. Calami procedentes de hastili, & qui in candelabro post hastile fuere praecipui, sancti Apostoli & universi praedicatorum sunt. Qui recte dicuntur calami, quia spiritu diuino repleti, qui dum nobis sacra fide praedicant, quali canticum novum iuauiter sonant. De quo ipsorum sono Psal. cecinit dicens. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Qui etiam sex esse describuntur, ut per senarium eorum perfectio designetur. Senarius enim perfectus numerus est, siue quod Deus sex diebus hunc mundum perfecit, siue quod idem senarius sex partibus suis constat. Quemadmodum autem calami significat praedicatorum, ita & scyphi designant auditores. Quia namque; scyphis vina infunduntur, recte per scyphos auditores verbi figurantur. Et sicut scyphis alijs plus, alijs minus liquoris infunditur: sic auditoribus alijs plus, alijs minus gratiae caelestis in praedicatione confertur. Vnicuique; secundum mensuram fidei, & mensuram donationis Christi. Scyphi denique; i. auditores, dum vino spirituali replentur, & inebriantur ad effectum boni operis fortiter animantur. Unde & de sphaerulis statim additur. Sphaerulae namque, quae volubiles sunt, iustos in bono opere veloces exprimit. Sphaerula omni parte voluitur, & perfecta iustorum actio, nec aduersitate tardatur, nec prosperitate eleuatur, quae inter aduersa fortis, inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. Lilia autem designant supernam retributionem. Per viorem quippe figurat immarcescibilitatem aeternitatis. Per candorem decorum immortalitatis. Calami ergo, scyphi, & sphaerulae pertinent ad laborem, lilia ad retributionem. Calami de hastili procedebat, tres hinc & tres inde: quia & ante incarnationem Christi tempore naturalis legis, tempore scripturae legis, & tempore prophetarum fuerunt sancti, qui fide sanctae Trinitatis mystice designantur: & post incarnationem eius existunt, tempore primitiae ecclesiae, tempore electionis nostrae de gentibus tempore ultimo quoniam reliquiae Israel conuertentur, quae eadem fide praedicant. Per singulos calamos describuntur scyphi, sphaerulae, lilia: quia & sub antiquis, & sub modernis praedicatoribus singulis praedictis temporibus inveniuntur fideles potum gratiae sitire, in via Dei bene operando currere, immarcescibilem viorem aeternitatis, & incorruptibilem candorem immortalitatis expectare. Per singulos autem calamos erant tres scyphi, sphaerulae, lilia: ut designetur omnibus temporibus existisse rectores, continentes, coniugatos, qui in Ezechiele per Noe, Daniel, & Iob figurantur. Scyphi in modum nucis, quae testam duram, nucleum dulce habet, iussi sunt fieri, ut per hoc demonstraretur, quod dulcedo difficile nonnunquam acquiritur, sed cum habetur multum sapit, multum amatur. Si quis autem quaerit quomodo mystice hastile, quod Christum significat, scyphos, & sphaerulas, & lilia contineret, prudenter animaduertat, quod Christus non solum electis suis virtutum scientiam, operationem, & remunerationem tribuit: sed etiam in seipso scyphi figuram ostendit, cum se plenum Spiritu sancto declarauit: & sphaerulae, cum exultauit ut gigas ad currendam viam. Lilia quoque, cum apud patrem glorificatus est. Vltimus autem, id est, supremus scyphus, sphaerula, liliam in hastili altiora calamis eminent, quia dona, quae Christo Deo contulit, omnem transcendunt modum humanae capacitatis. Vnicuique; enim nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. In ipso autem habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Septem lucernarum, quae super candelabrum ponebantur, ut luceant ex adverso, universi praelati sunt, qui sanctae ecclesiae praepositi ex adverso lucet, dum verbo & exemplo peccatoribus iustitiae lumen praesent, dum medentur cōtritibus corde, dum praedicant captiuis indulgentiam. Senario autem vniuersitate significari sepe diximus. Eminentiora quoque; & ubi quae eminentia sunt extinguantur sicut de auro purissimo. Sunt quaedam in scripturis praepcepta & in hac vita, & in futuro obseruanda perpetuo ut est illud. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Sunt alia, quae tempore vitae huius iubentur obseruari, ut in futuro merces retribuatur. Ut est illud. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut recipiat vos in aeterna tabernacula. Sunt & alia, quae in veteri testamento Domino iubente seruata, iam coruscante euangelio non secundum litteram, sed iuxta sensum mysticum obseruantur, ut ritus hostiarum, & alia huiusmodi. Quae dum ab Apostolis praedicabant esse finita, & spiritualiter tantum esse seruanda, emuebantur elychnia candelabri, M. Hug. a S. Viçt. To. ij. M m 3 vt

Lilia.

T Questio.

Psal. 18.

V

Eph. 4.

Col. 2.

Lucernarum.

X Praeceptorum differentia.

Luc. 16.

Y vt reparata melius lucerent, quia sublimius intellectu luce doctrinae plenius preberent. Ad hac reparatione pertinet, quod scriptum est. Vetera nouis superuenientibus proicietis. Et alibi. Ecce noua facio omnia. **Leui. 26.**

Apo. 21. Costat, n. Apostolos ante passionem sabbatum soluisse: & post ascensionem Domini, & aduentum Spiritus sancti finem penitus legalibus hostijs imposuisse. Itē finita mortali vita, & succedente immortalī cellabūt maxima ex parte opera vel dona lucis, quibus nūc utimur, vt se quātur p̄mia aeterna in praesentia diuinā visionis. Si ue enim prophetia euacuabūtur, siue linguae cessabūt, siue scientia destruetur. Verba vero sacrae scripturae, quae hāc ita fieri testatur, emunctoria sunt aurea: quae spe futurae claritatis eximia. Vasa, in quibus quae emuncta sunt extinguntur, corda sanctorum sunt, in quibus istae mutationes fiūt, quae & ipsa sunt aurea, quia luce sapientiae, & flamma charitatis clara. **Omne** denique p̄odus candelabri cum vniuersis vasis suis habebat talentū auri mundissimi. Omne nempe, quod Deus facit, in numero, & pondere, & mensura facit, quae tria secundū spiritalem intelligentiā eandē possunt habere significationē. Ad hoc pondus siue mensura pertinet, quod supra dictū est. Vnicuique nostrū data est gratia secundum mensuram donationis Christi. **Eph. 4.** Ab hac mensura solus Christus excipitur, ad quē solū pertinet, quod scriptū est. Nō. n. ad mensuram dat Deus spiritū. Christus. n. (vt & supra monstratū est) habet gratiā plenariā, quae ceteris diuiditur ad mensuram. Intelligimus igitur per candelabrum ecclesiā, per hastile Christi, per calamos praedicatores, per scyphos auditores per sphaerulas operatores, per lilia retributiones, per lucernas praelatos, per emunctoria sacrae scripturae verba, quaedam opera & virtutes quaeque euacuari contestantia, per vasa, in quibus emuncta extinguebantur, corda sanctorum, in quibus haec euacuatur, per p̄odus candelabri mensuram doni, meriti, siue praemij: talentū, quod est maximū in p̄oderibus, p̄fectionē significat. Haec igitur lucerna beatorum, videlicet Gregorius, cuius hodie solēnia celebramus, super candelabrum nō in quolibet loco, sed in summo posita, tanto longius & latius suos radios diffundit, quāto sublimius posita fuit. Lucet itaque nobis lucerna radijs diuersis, radijs proximis, radijs p̄claris. Lucet enim nobis virtutibus, lucet operibus, lucet verbis, lucet miraculis, lucet asperrima religione, lucet fragrantissima opinione, lucet merito, lucet praemio. Et nunc charissimi nobis, ad huius lucernae radios incedamus, vt deuia quaeque; denitates, & per semitam iustitiae gradientes, ad superna gaudia veniamus. Quod nobis praestare &c.

In festo omnium sanctorum.
Expositio tropologica. Psal. 149. Ser. LXXXII.

A Xultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. In his, & in sequentibus verbis charissimi, quae sit sanctorum dignitas declaratur, & sub paucorum breuitate verborum quae sit eorum gloria designatur. Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. Gloria sanctorum est bona conscientia eorum, Paulo attestare, qui ait: Gloria nostra haec est testimonium conscientiae nostrae. **2. Cor. 2.**

Sancti ergo non inconuenienter exultare dicuntur in gloria, dum exultant in sua bona conscientia. Ad hoc quoque spectat, quod praedictus Apostolus ait: Opus suum vnusquisque probet, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Gloria autem conscientiae ceteris iustorum virtutibus sanctus psalmographus, immo Spiritus sanctus anteponit narratione, non quia praecedit ordine, sed quia supereminet dignitate. Praecedit enim virtus, & bona actio, & per has itur, & ad bonam conscientiam peruenitur. Quis siquidem bonam habet conscientiam, nisi qui ex virtute, & actione se cognoscit habere iustitiam? Illorum ergo tantum est exultare in gloria, in quibus est bona conscientia, qua sola constituit iustitia. Letabuntur in cubilibus suis. Sancti suis in cubilibus letantur, dum a carnis desiderijs remoti, a curis secularibus elongati, & in pace interna positi, caelestia bona quiete contemplantur. Per cubilia nempe, in quibus dormitur, interna quies accipitur, quam tunc vere mens adipiscitur, cum ab exterioribus perfecte quiescit, & solis internis intendit. Horum cubilium, & quietis in Canticis canticorum sponsa meminit, vbi dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Ille nimirum bene dormit, & cor eius vigilat, qui sopitis ad exteriora sensibus, intrinsecus ad interna contemplanda deuote vacat. Hanc cubilium quietem cuncti carnales odio habent, quibus exteriora sola placent. Quos sub Ephraim nomine propheta subtiliter redarguens dicit: Ephraim vitula docta diligere trituram. Vitula namque; trituram amat, quia comedit de spicis, quas triturat. Sic carnales omnes exteriora negocia totis praecordiis amant, non vt ecclesiae necessitatibus vel vilitatibus inserviant, sed vt largiori & lautiori cibo, potuque, inanibus etiam verbis, & vanitatibus mundanis ad libitum suum se reficiant. Denique graue sibi damnum fieri conueruntur, quoties eis exteriora custodienda, vel disponenda non iniunguntur. At non ita sancti, praesertim perfecti, qui interna magis diligunt, ex quibus potiora gaudia sumunt. Vnde & subditur. Exultationes Dei in gutture eorum. Exultationes Dei in gutture sanctorum sunt, dum pro acceptis beneficijs exultanter Deo gratias agunt. Hinc est, quod propheta de Hierusalem, immo de vniuersitate iustorum dicit: Gaudium & latitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Sed quia non sufficit, vt cuiquam tantummodo bonum faciat, nisi & in alijs malum pro viribus destruat, apte subditur. Et gladij ancipites siue bis acuti. ex utraque parte acuti in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in copedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eius iudicium conscriptum: gloria haec est omnibus sanctis eius. Vnde Apostolus cum de spiritali armatura loqueretur, de gladio dicit: Et gladium spiritus, id est gladium spiritalem, quod est verbum Dei. Et alibi. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. Et pertingens vsque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Pluraliter autem hic dicuntur gladij, quia duo sunt testamenta verbi Dei. Ad quod forsitan spectat illud euangelicum. Domine ecce

Gal. 6.
B
Cubi lia.
Cant. 5.
Osee. 10.
C
Exultationes.
Esa. 5.
Gladij accipites.
Eph. 6.
Heb. 4.
Luc. 22.

ecce duo gladij hic. Qui recte bis acuti sunt, quia foris in nobis amputant luxuriam carnis, & intus reserant malitiam cordis. Bis acuti sunt, quia bonos a malis, & malos a bonis discernunt. Gladios autem sancti tenent in manibus: quia verba sacra, quae praedicant, exercent operibus. Ad quid etiam teneant eos de claratur, cum subditur. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Possumus autem per nationes hoc in loco conuenienter intelligere malos. per populos bonos, infirmos tamen & imperfectos. Sancti itaque; in nationibus gladij Deum vindicant, dum secundum praeccepta sacrae scripturae malos excommunicant, vel certe in eos vindictam quandoque; venturam praedicant. Increpationes in populis faciunt, dum bonorum perfectorum & infirmorum quilibet transgressiones veniales & leues sacris verbis redargunt. Mali ex industria malae voluntatis, & elatione culpa incurrunt: boni ex ignorantia, vel infirmitate delinquant. Et quantum distat nequitia malorum ab imperfectorum infirmitate, tantum vindicta videtur differre ab increpatione. Nequitia quippe, & vindicta sunt grauiora: infirmitas autem, & increpatione leuiora. Ad alligandos reges eorum in copedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Reges hoc in loco dici possunt, quorum est ex officio virtute discretionis alios regere. Nobiles, qui cuiuslibet fulgore dignitatis ceteris videntur praepollere. Qui quanto sublimiores sunt, tanto facilius ac citius in culpam nonnunquam cadunt. Quos sancti in copedibus & manicis ferreis ligant, quouies eorum prauitate auctoritate suae sanctitatis refranant. Nec solū sancti praelati istos praelatos, & nobiles ignobilitate viuētes a suis prauitatibus cohibent: verum & subiecti eorum de malorum ipsos cohibere debent, ne possint manus eorum, quod ceperant, implere, vel si inceperint, non possint conualescere, vel diuini tenere. Nisi enim subditi cum auctoritate, mala eorum reprobent, & eis cotradicant, seductionis eorum se reos sciant. Si. n. asina Balaam sessorē suū vsque; ad gladium angeli subuexisset, nonne vterque; eorum sententiam subiisset? Nunc autem ei restitit, calcēs alisit, verbis contra naturam increpauit, sicque se & illum saluauit. Sic & Paulus restitit in faciem Petro, quia reprehensibilis erat. Quod autem praelatus subditorum correptionem libenter amplecti debeat, beatus Gregorius in pastoralibus demonstrat, dicens: Praelatus, qui praua studet agere, & tamen ad haec videt ceteros tacere, ipse sibi met testis est, quod plus veritate se appetit diligi, quam contra se non vult defendi. Hinc Petrus increpationem Pauli libenter accepit. Hinc Dauid correptionem subditi humiliter audiuit: quia & rectores boni, dum priuato amore se diligi nesciunt, libertatis verbum a subditis, obsequium humilitatis credunt. Sed inter haec necessē est quatenus subditorum mens, cum quaedam recte sentire poterit, sic in vocem libertatis prodeat, vt tamen libertas in superbiam non erumpat, ne dum forte immoderatus eis linguae libertas conceditur, vitae ab his humilitas amittatur. Vt faciant in eis iudicium conscriptum. Iudicium conscriptum dici potest diuinum decretum auctore Deo in mundo sanctum, a patribus literis commendatum. Quod videlicet iudicium sancti in nationibus, populis, re-

D
Nationes populi.
Reges. Nobiles.
E
Subditi in praelatos.
Gal. 2.
F
Iudicium conscriptum.

gibus, & nobilibus eorum faciunt, dum alios pro contumacia puniunt, alios de suis transgressionibus corripiunt, & integritati virtutum restitunt in quantum possunt. Et haec est gloria omnibus sanctis eius, vt videlicet ipsi boni per iustitiam existant, & in alijs puniendis vel corripiendis secundum rationem praedictam gratiam sibi datam exercent. Omnibus sanctis eius, id est non solum maioribus, sed & minoribus. Inferiores enim licet in alijs puniendis vel corripiendis potestate non agant, potestate tamen agentibus cooperantur, & si non facto vel verbo, tamen voto. Vnde est illud. Letabitur iustus, cum viderit vindictam. Et si gau det iustus, cum videt iniquis vindictam illatam, multo plus gaudere credendus est, dum videt peccatoribus per correptionem, & emendationem veniam concessam, sanctitatem restitutam: quemadmodum gaudium est in caelis super vno peccatore penitentiam agente, magis quam super nonaginta nouem iustis, qui non egent penitentia. Sancti itaque (vt supra dictum est) exultabunt in gloria per bonae conscientiae gloriationem, letantur in cubilibus suis per internam quietem, exultationes Dei sunt in gutture eorum per gratiarum actionem, gladij ancipites in manibus per sacri verbi operationem: faciunt vindictam in nationibus malos puniendo, increpationes in populis, delinquentes corripiendo: alligant reges & nobiles etiam superiores. sed cum reuerentia a prauitate cohibendo: faciunt in his omnibus iudicium conscriptum, hoc, quod Deus per scripturam faciendum iudicat, exequendo. Laborem charissimi nobis, bonorum, quae de sanctis dicta sunt, esse participes, vt eorum meritis & precibus adiuti, id est eorum gloriae mereamur esse consortes. Quod nobis praestare dignetur, &c.

In festo omnium sanctorum.
Expositio anagogica psalmi. 149. Ser. LXXXIII.

H Xultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. Haec superius secundum sensum tropologicum exposita sunt, sed adhuc secundum anagogicum sensum, ad quem etiam magis pertinere videntur, exponi possunt. Exultabunt itaque sancti in gloria, quia non solum nunc exultant in gloria (vt supra dictum est) per bonam conscientiam in tempore, verum etiam post tempus exultabunt in gloria per retributionem in aeternitate. Quae gloria quanto magis nunc est incognita nostro sensui, in experta affectui tanto difficilior est locutioni. Gloria namque haec ipse Deus est, quem nemo vidit vnquam, qui est incomprehensibilis cogitatu, qui dum suos sanctos in caelo luce suae claritatis illustrat, suae gloriae beatitudinem illis perfecte participat. De qua gloria, vt quo quo modo nobis significetur, scriptum est. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Quis ergo putas fulgor erit, dum innumera billia millia iustorum sociabuntur innumerabilibus millibus angelorum? Et si tam inestimabilis claritas erit in his creaturis, quis (quaso) aestimet fulgorem summae maiestatis, non solum illud, quod est diuinitatis, verum. **M. Hug. à S. Vict. To. ij. M m 4 rum**

Psal. 57.
Luc. 15.
Epilogus.
Pulchre hinc pot Concionator discurre.
G
Psal. 49.
H
Gloria sanctorum
Matt. 13.

rū etiam illū, qui est glorificatē in Christo humanitatis, quē omnis creaturā claritatē incomparabiliter transcendere certissimū est? Nā de ipso etiā ante passionē, & an resurrectionis, ascensionisque eius gloriā, in ei⁹ transfiguratione scriptū est quod resplenduit facies eius sicut sol. Legimus in Apocalypsi de angelo, qui in similitudinem filij hominis beato Ioāni apparuit, scriptū: q̄ facies eius erat sicut sol quādo lucet in virtute sua. Clarissimā in rebus visibilibus creaturā ad exprimendā claritatis eius gloriam posuit, dum faciem eius sicut solem in virtute sua lucere idest in meridie dixit. Perpendat igitur qui potest qualis sit æterna & immensā claritas incōprehensibilis & ineffabilis diuinitatis, si tam mirabilis fuit apprensio similitudo glorificatē in Christo humanitatis. Beata autē gloria iustorum, siue gloriosa beatitudo eorum erit summatē diuinitatis, & glorificatē in Christo humanitatis claritate perlustrari, & eam sine fine contemplari. Vnde & in Apocalypsi iterum scriptū est, quod ciuitas superna scilicet Hierusalem non eget sole neque luna, vt luceat in ea: nā claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius agnus est. Perpendat enim qui potest (sed non est, vt credo, qui possit) quanta erit sanctorum gloria, quando bonus seruus & fidelis intrabit in gaudium Domini sui, quando bonus operarius post laborem operis sui percipiet lucrum denarij, quando sapientes virgines cum sponsa & sponso intrantes lætabuntur in æternum in cælesti thalamo: quando recipientes eos in æterna tabernacula mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum eorum: quando absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum suorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor, quoniam priora transferunt: quando gaudium & lætitiā tenebunt: quādo fugiet dolor & gemitus: quando replebimur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabit nos: & quando in lumine eius videbimus lumen: quando nostrum esse non habebit mortem, nostrum nosse non habebit errorem, nostrum amare non habebit offensionem: quando vocabimus & videbimus, viderimus & amabimus, amabimus & laudabimus nostri magnificentiam creatoris, qui Deus super omnia benedictus in secula. Magna est igitur gloria (vt in præcedenti sermone diximus) habere bonam cōscientiam, sed longe amplior est gloria habere vitā æternam. Magnum quippe est, si sis iustus: & incōparabiliter est amplius, si sis & beatus. Lætabuntur in cubilibus suis. Possimus hic per cubilia sanctorum intelligere supernas mansiones eorū, de quib⁹ Saluator ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quā etiā domū ppheta cōmēdās ait: O Israel, q̄ magna est domus Dei, & ingēs locus possessionis eius: magnus est, & nō habet finē, excelsus & immensus. De hoc quoq; loco, Saluator ait: Vado parare vobis locū. In cuius domus siue loci mansionibus, dū sancti secure, pacifice, & quiete viuunt, velut in cubilibus suauiter requiescunt. In cubilibus ait, nō in cubili: quia secūdū differētiā meritorum erit & differentia præmiorū. Stella. n. à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Et alibi. Vnusquisque pro-

priā mercedē accipiet secundum suum laborē. Exultationes Dei in gutture eorū. Exultationes Dei tūc in gutture eorū erūt: quia sine fine Deum laudabūt, eo quod mala euaserūt, bona perceperunt, & hæc in perpetuū absq; detrimēto possidebūt. De hac æterna laude sanctorū est psalmista. Misericordias Dñi in æternū cātabo. Qualis autē sit exultatio sanctorū in cælesti gloria, & lætitiā in cubilibus istis, exultationes quoque in gutture eorum, illorum solummodo est cognoscere, q̄bus datū est & hęc. Vñ quidā rythmico carmine supernā affatus Hierusalē pulchre dixit. *Quantū tui gratulētur, quā festiue cōiuentur, Quis affectus eos stringat, aut quæ gemma muros pingat.* *Chalcedon an hyacinthus; Norunt illi, qui sunt intus.* Quia ergo nō est q̄ possit cognoscere q̄ sanctorū erit gloria, q̄ possidebūt eū uidēdo: q̄ eorū requies, q̄ habebūt sup̄ nis in cubilibus q̄scēdo: quales exultationes, q̄ in eorū personabunt gutture Deo canendo scrutemur iterum, & sanemus iherimitatē nostrā, ut ad illa bona mereamur q̄nq; pertingere, q̄ nodū ualemus uidere. Laboremus totis uiribus ad illā lucem peruenire, q̄ i tenebris lucet, & q̄ tenebræ nō ualent cōprehēdere. Et gladij ancipites i manibus eorū ad faciēdā uindictā in nationibus, increpationes in populis. &c. In sinuatis bonis celestibus, q̄ sancti in futuro possidebūt, redit ad inūuādā earū potētiā, q̄ in die iudicij cū iudice in dānādos exercebunt. Apostoli quippe, & perfectissimi quique cū Christo iudicaturi mūdū credēdi sunt. In quorū manibus gladij ancipites ad faciēdā uindictā in nationibus increpationes in populis erūt: quia secundum uerba scripturæ, q̄ ipsi tenuerūt, & illi cōtēpserūt, eos in aīa & corpore æternaliter puniri debere iudicabūt. Tūc em̄ stabunt iusti in magna cōstātia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & q̄ abstulerūt labores illorū. Tūc stabit beatus Benedictus pro suis monachis, Beatus Augustinus pro suis clericis, beatus Petrus, & oēs Apostoli, & ecclesiastici plati pro sibi commissis aduersus impios iniustos, & raptores, q̄ eos cruciauerūt, & possessiones ecclesiæ, & substātiās fidelīū iniuste diripuerunt: & ianuas celi in gredi nō sinētes proieciēt eos in tenebras exteriores. Possimus autē p̄ uindictā in nationibus grauiorē pœnā his, q̄ grauiora scelera ppetrauerūt, inferēdā accipe. Per increpationes in populis, minorē in inferno cruciationē his, q̄ minora cōmiserūt crimina ipōnēdā itelligere. Grauius em̄ adulteri q̄ fornicatores cruciabūt. Post hoc autē q̄ post generalē malorū pœnā, specialiter regib⁹, & nobilibus eorū singularis q̄dā cruciatio attribuit, patēter ostēdit q̄ (ut scriptū est) iudiciū durissimū in his, q̄ p̄sunt, fiet: & q̄ potētes potēter tormēta patiet. Et itē. Fortioribus autē fortior istat cruciatio. Iustus est em̄, ut q̄ cæteris plati ex cōcessa sibi p̄tate cæteris peius opatur, cæteris grauioribus pœnis in damnatione & stricti⁹ arceat. Et hoc est, qd̄ addit. Ad alligādos reges eorū i cōpedibus, & nobiles eorū i manibus ferreis. Iudiciū autē, qd̄ i die iudicij per sanctos in reprobos exercebitur, iudiciū esse cōscriptū dicitur, q̄a per sanctos patres in diuina pagina scriptum est, & sancitum. Gloria hæc est omnibus sanctis eius.

Dei in g. co.
Psal. 88.
K
L
Sap. 5.
Benedict⁹ Augustinus. Petrus.
M Vindicta in nat.
Sap. 6.
P Charitas san.

Gloria hæc. vt scilicet in semetipsis æternaliter gloriose fulgeant, & impios suo iudicio æterno supplicio puniendos decernant. Æstimemus charissimi in quantum possumus, quæ vel qualis sit sanctorū gloria, & laboremus, vt consortes eorū esse mereamur in patria. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

In festo sancti Augustini de perfectione, & gaudijs ecclesie militantis, & triumphantis. Sermo. LXXXVIII.

Nima mea benedic Dominum, quoniam lib. rauit Hierusalem ciuitatem suam. Beatus ero, si fuerint reliquiæ feminis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Portæ Hierusalem ex sapphiro, & smaragdo ædificabunt: & ex lapide p̄ioso omnis circumcuius murorū eius. Ex lapide cādido, & mundo oēs plateæ eius sternentur, & p̄ vicos eius alleluia cātabitur. Benedictus Dominus, qui exaltauit eā, vt sit regnum eius in secula seculorū super eā. Amen. Ista, q̄ p̄posuimus, ex verbis Tobia, quibus Dominū post receptū lumē oculorum suorū laudauit, accepimus. Tobias interpretatur bonus Domini. Tobias ergo sanctorum doctorum, prælatorumque cœtum rectissime significat, qui vere bonus Domini excellenter est, & vocatur, non solum eo q̄ sancte viuendo, præcepta dominica effectui mancipat, verum & idcirco q̄ sibi creditas animas ad fidē erudit, & ad recte viuendum informat. Ex quorum videlicet prælatorum, ac doctorum numero beatus Augustinus, cuius hodie solēnia celebramus, eminenter extitit, qui suum discipulatum, gregemq; perfectissime docuit, & ad seruiendum Deo nihilominus instituit. Qui et merito suam animam ad benedicendum Dominum prouocauit, quia lumen supernæ cognitionis sibi collatum non ignorauit. Per Hierusalem autem sanctam ecclesiam intelligimus, quæ partim in terra peregrinatur, partim in cælo gloriatur: hic exultat, ibi regnat: hic filia, ibi mater. Vna est tamen ciuitas, vna ecclesia, vna columba, vna amica, vna sponsa. Ciuitas ciuium cohabitatione: ecclesia fidelium collectione, columba simplicitate, amica dilectione, sponsa fide. Et celebrantur nuptiæ utrobique, in mundo scilicet & in cælo: sed hic in fide, ibi in specie: hic in spe, ibi in re. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Hic in nuptijs propinatur vinum gratiæ, ibi propinatur vinum gloriæ. De qua etiā ciuitate in principio verbi, quod proposuimus, intimatur: quod eam Deus liberauit: & in fine, quod eam exaltauit. Ait enim. Benedic anima mea Dominum, quoniam liberauit Hierusalē ciuitatem suam. Et in fine Benedictus Dominus, qui exaltauit eam. Primum enim eam liberat, deinde exultat. Liberat à malo, exultat in bono: liberat in via exultat in patria. Liberat per gratiā, exultat per gloriam. Beatus ero, si fuerint reliquiæ feminis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Perpendat qui potest quanta sit charitas spiritualium patrum erga filios, qui filiorum salutem (vt ex his verbis intelligi

potest) suam autumant, quam vt suam veraciter amant, & propriam reputant. Vnde Paulus Thessalonicibus ait: Quæ est spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos estis ante Dominum Iesum Christum in aduentu eius? Hanc eadem charitatem Paulus exprimit, vbi ad Galatas dicit: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Et notandum, quod non ait semen meum, sed reliquiæ feminis mei. Licet enim multi sint vocati, pauci tamen sunt electi, sicut inter ipsos electos plures sunt imperfecti, pauciores sunt perfecti ad videndam claritatem Hierusalem. Duæ sunt ecclesie sancte claritates, vna est in tempore, altera in eternitate: vna in iustificatione, altera in beatitudine: vna in merito, altera in premio. Quantumcunque autem per primam intrinsecus fulgeat, extrinsecus tamen nigrescit: quia omnes, qui pie volunt in Christo viuere, persecutionem patientur. De hoc fulgore, & hac nigredine ipsa sancta ecclesia in Canticis canticorum dicit: Nigra sum, sed formosa filia Hierusalem. Nigra foris per angustiam persecutionis, formosa intus per fulgorē charitatis. Licet enim exterior homo noster contumatur, interior tamen renouatur de die in diem. Hoc autem, quod dicitur. Beatus ero, si fuerint reliquiæ feminis mei ad videndam claritatem Hierusalem: ad futuram gloriā eius magis pertinere videtur, quam Esaias illi promittit dicens: Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunę illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam, idest. Nō occidet vltra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Sanctus itaque quilibet prælatus beatum se asserit, si fuerint reliquiæ feminis sui ad videndam claritatem Hierusalem: quia reuera beatus erit, cum uel aliquos ex his, qui nunc eum imitari videntur in mundo, supernam sanctæ ecclesie gloriam secum contemplari viderit in cælo. Beatus erit pro suo bono opere, beatus pro sibi commissorum bona conuersatione. Quamuis enim in omnibus sanctis duplex erit gloria, pro corporis videlicet & animæ stola: in sanctis tamen prælatis specialiter complebitur, quod scriptum est: in terra sua duplicia possidebūt: pro sua, sibi que commissorum iustitia. Portæ Hierusalem ex sapphiro, & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Smaragdus per suum virorem significat fidem. Sapphirus, qui firmamenti præ se fert colorem, bonam operationem. Viror smaragdi fidem significat: quia sicut uiror in germinantibus primum apparet, ita fides in uirtutibus ordine prima est, sine qua impossibile est placere Deo. Prima porta sanctæ ecclesie fides est q̄ per secundum lapidem idest smaragdum ordine præpostero figuratur, secunda operatio, illa (inquam) operatio, q̄ per dilectionem Dei & proximi fit, q̄ per primā exprimit. Prima porta fides quasi duas habet ualvas p̄ duas partes suas. Duo em̄ qdam sunt, & hæc duo vnū sunt, Creator & Saluator: duo sunt nomina, & res vna. Tamē aliud notat creator, aliud saluator. Creator, q̄a fecit nos: saluator, q̄a saluauit nos. Creator, & q̄ p̄tinēt ad creatorē, hæc vna pars

1. Thes. 2.
Gal. 4.
2. Tim. 3.
Cant. r.
2. Cor. 4.
Esa. 60.
R. Esa. 61. Portæ Hierusalem. Smara. Sapphi.
Heb. 11. Porta prima.
S. Creator Saluator

pars est fidei: & saluator, & q̄ pertinet ad saluatorē, hęc est altera. In prima parte ad fidē p̄inet, cōfiteri creatorē, ab eo facta esse oīa, q̄ habēt esse. in secunda parte ad fidē pertinet, venerari saluatorē, & cōfiteri ab eo reparata esse perditā, quibus datū vel dādum est beatū esse. Prima pars fidei spectat ad debitū naturā, secūda spectat ad debitū gratiā. Illa credere debemus, quia per naturā cōditū sumus. Ista credere debemus, quia per gratiā reparati sumus. Si igit̄ illa credis, habes primā portā valūā vnā: si ista credis, habes alterā. Sed non sufficit portā primā solā ingredi, nisi ingrediaris & secūdā, quia fides sine operibus mortua est. Operatio autē porta secūda, est q̄ p̄ primū lapidē i. sapphirū figurat̄. Omnis. n. operatio, q̄ per dilectionem Dei & proximi fit, magis celestis q̄ terrena est, quia non fit propter terrena, sed propter celestia: & ob hoc per sapphirum figuratur. Quę & ipsa duas valuas videtur habere. Si. n. quod bonū est operis diligēdo Deū, habes valuam vnā: si autem opereris bonū diligēdo proximū, habes alterā. Si ergo vis siue in præsenti siue in futuro ciuis esse Hierusalem, oportet, vt vtranq; portā ingrediaris, fidei scilicet & operationis, illius autem operationis, quę per dilectionem fit. Nam sicut fides sine operatione mortua est, sic & operatio absque dilectione inanis est. Omnis quoque circuitus murorū eius ex lapide pretioso cōstruitur: quia sancta ecclesia & in merito suarum soliditate virtutū vndique circumdatur, & in p̄mio celestiuū fulgore p̄miorū circūquaq; decoratur: vt in merito sit firma, in p̄mio fulgida: in merito nihil ei desit virtutis, in p̄mio nihil beatitudinis. Vtrobique tamen est fulgida, vtrobique solida, dum & nunc virtute est clara, & tunc claritate perpetua. Sed & platea eius ex lapide candido, & mundo: candido in bono, mundo à malo sternuntur: dum imperfecti quique qui rebus terrenis licētius & latius vtuntur, in tempore munditia bonorum operum, & in æternitate decore p̄miorum ordinatissime disponuntur. Qui licet careant robore passionis, cadent tamen byssino suā iustificationis, quod habent ex munditia bonæ actionis, & decore honestæ conuersationis. Et per vicos eius alleluia cantabitur. In mundo, & in cælo sanctę ecclesię multiplices ordines existunt, qui dū vel merito vel p̄mio inter se differunt, quasi multos ex se vicos efficiunt. Per quos omnes alleluia cantatur, dum & ab his, qui sunt in cælo, & ab his, qui sunt in terra, laus diuina depromitur. Vnde & scriptum est. Cōfessio eius super cælum, & terram. Et licet ista, quę dicta sunt, secundum vtrunque sanctę ecclesię itatum exponamus, ad futurum tamen melius referuntur. Vnde & subditur. Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt sit regnum eius super eam in secula seculorum. Amen. Quamuis enim regnum Dei super ecclesiam etiam in præsenti sit, in futuro tamen multo amplius fore videtur, cū videlicet omnis calumnia peccati defecerit, cum nec mors nec mortalitas vltra dominabitur nobis, sed corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem: cum filius tradiderit regnum Deo & patri, & erit Deus omnia in omnibus. Et tunc charissimi videamus, an de semine be-

ti patris Augustini idest imitatores eius sumus sicut esse debemus. Attendamus, an verbum Dei eius exemplo, legendo, meditando, tractando, prædicando, secundum gratiam nobis datam diligimus: an eius honestissimam religionem sancte viuendo totis viribus imitamur. Si enim hęc facimus, vere semen eius sumus, vere claritatem celestis Hierusalem cum ipso contemplabimur. Quod nobis præstare dignetur Iesus Christus Dominus noster. Amen.

In festo sancti Michaelis:

Ex historia libri Iudith. Sermo. I. qui est. LXXXV.

Nota est historia de Iudith, quomodo **V** Holofernem principem exercitus regis Assyriorum, qui in eadem historia Nabuchodonosor appellatur, & in Ninive regnasse perhibetur, interfecit. Quæ peracta victoria, & spolijs hostium collectis, dederunt filij Israel Iudith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellestili vniuersa, quæ Holofernis pecularia fuisse probata sunt: & omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus in organis, & citharis. Tunc cecinit Iudith canticum hoc Domino, dicens: Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exultate, & inuocate nomen eius. Dominus conterens bella, Dominus nomen eius. Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu inimicorum nostrorū. Iudith significat ecclesiam, Nabuchodonosor diabolum, Ninive mundum, Holofernes aliquem robustissimum principem dæmonum, siue principatum gentium aduersus ecclesiam malignantium. Iudith gladio Holofernis caput eius abscidit: quia sancta ecclesia cuiuslibet hostis aduersus se malignantis superbiam per propriam malitiam confundit. Dum enim aduersus ecclesiam, vel quamlibet sanctam animam callidus hostis malignatur, & ipsa adiuuante gratia eius malitiam euadit, in ipsum eadem malitia retorquetur, per quam & occiditur. Vnde & impio presbytero aduersus iustam Susannam malignitati dictum est. Recte mentitus es in caput tuum. Et item scriptum est. Mentita est iniquitas tibi. Iustum est enim, vt quod impius quisque aduersus iustum conatur, ipse sustinere cogatur. Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt. Spolia Assyriorum significant sapientiam, eloquentiam, opera quædam, & virtutes, & bonorum disciplinam morum Gentilium. In quibus omnibus nonnulla probatur imitatione vtilia. Aurum significat sapientiam, argentum eloquentiam, vestes bona opera, gemmæ virtutes, varia supellex bonorum ornamenta morum. Quæ filij Israel hostibus auferunt, & Iudith tribuunt, dum fideles omnes hęc exercentes ea ad laudem, & studium ecclesię referunt. Sic populus Dei ab Aegypto recedens ipsam spoliavit, unde tabernaculum construxit. Sic iusti sub testamento veteri, q̄ hostibus abstulerunt, in ministerium templi consecrauerunt, Omnes populi gaudebāt cū mulieribus, & vir-

Z & virginibus, & iuuenibus in organis, & citharis. Mulieres sunt, q̄ materno affectu erga alios agūt, q̄ eos verbo doctrinæ pariunt, & nutriūt. Mulier siue mater fuit Paulus, quando ait. Filioli quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. Et itē. Lac vobis potum dedi, nō escā. Nā virgines sunt, qui à negotio doctrinæ quiescunt: qui ea tm̄, q̄ Dei, nō etiā q̄ per officiū doctrinæ proximi sunt, cogitāt: & quomodo mente & corpore sancti Deo placeant, solum elaborāt. Iuuenes sunt, qui per nullū boni operis defectū senescunt, sed renouatur vt aquilæ iuuent̄ eorū: & si exterior eorū homo corrūpitur, interior tamē reuocatur de die in diē. Cū his omnib⁹ fideles populi exultant, & quid intrinsecus gaudij de spiritali victoria habeant, extrinsecus demonstrant in organis idest canticis spiritalibus, & citharis idest bonis operibus. Organa nāq; vt sonū reddāt, implētur vento, & per hoc significāt cātica plena Spiritu sancto. Citharæ vero, vt sonēt, manu t̄gūtur, & propterea p citharas opera bona figurātur. Incipite Dño in tympanis, cātate Dño in cymbalis, modulamini illi psalmū nouum. Sancta ecclesia in hoc cātico & pro adpta victoria gratias agit, & fideles suos quō ei concinant instruit. Incipite Dño in tympanis. Intēdite fratres. Vt enim ex his verbis perpendi potest: non est speciosa laus in ore peccatoris, qui carnis suæ voluntati seruit. Qui enim comensationibus, & ebrietatibus, cubilibus, & impudicitijs deseruit, carnēq; suā per abstinentiam, & continentiam castigare negligit, cōgrue Deo gratias agere nequit. Tympanū, qd̄ pelle siccata & extēsa fit, afflictionē carnis exprimit. Incipite ergo in tympanis, & postea cantate in cymbalis. Cymbala, quæ inuicē percussa sonant, labia nostra figurant, quæ dū inuicē cātado percutimus, sonū laudis diuinæ reddimus. Præcedāt ergo tympana, vt bene sonent cymbala idest nosmetipsos primū per afflictionē perfecte mundemus, vt postea laudē Dei congrue & accepte decantemus. Psalmus siue à psallendo siue *Psalmus* psallo in græco, quod est tan gere dicatur, effectū significat boni operis. Incipite ergo carnē castigando, cantare in cymbalis Deum laijs laudando, modulamini psalmū nouū bene operando. Exultate, & inuocate nomen eius. Exultate de beneficijs acceptis, inuocate pro accipiēdis. Dñs. cōterēs bella, Dñs nomen illi: Dominus conterens bella, quia de cælo fortitudo est, quia ipse vicit mundum: Dñs nomē illi. subaudi soli: quia & si sint Domini multi, ipse tamē Dominus solus est, quia excel lenter, quia immutabiliter. Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt nos eriperet de manu inimicorum nr̄orū. Hęc est causa victoriæ, hęc est causa laudis diuinę: q̄ Deus posuit castra sua in medio populi sui. Sed quę sunt hęc castra, nisi exercitus angelorum? de quibus Iacob, cum eos obuiam haberet, ait: castra Dei sunt hęc. Quæ castra Deus in medio populi sui posuit, quia quemadmodū Paulus ait: Omnes administratorij spiritus in ministerium sunt missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Vnde & beatus Michael, cuius hodie solennitatem celebramus contra draconem cum suis angelis pugnaſſe, & vicisse in Apocalypsi perhibetur, vbi dicitur, Factum est prēlium magnum in cælo. Michael,

& angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius: & non valuerunt, neq; inuētus est locus eorum amplius in cælo. Cum enim omnes administratorij spiritus, id est angeli in ministerium missi credantur propter eos, qui hereditatem capiunt salutis: Michael tamen ex nomine in prælio designatur, & aliorum princeps esse describitur, quemadmodum & in veteri testamento populi Israelitici, id est videntis Deum princeps memoratur. Et factum est prælium magnum in cælo, quia si diceretur. Ne timeatis fideles tametsi sauiunt aduersum vos demones inferendo tentationes, concitando persecutiones, quia sancta ecclesia contra omnia eorum molimina magna habet auxilia, non solum sanctorum documenta doctorum & prædicatorum, sed & suffragia angelorum. Et factum est prælium magnum, quia robustū, & longum in cælo, id est in sancta ecclesia, dum detinetur in mundo. Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, sed illi ecclesiam adiuuando, isti eam impugnando, illi salubria suggerendo, isti noxia consulendo: draco, & angeli eius bonorum exercitum impetendo, Michael, & angeli eorum impetum coercendo. Et nō valuerūt, draco videlicet, & angeli eius sanctorū spirituū remouere suffragia: neq; inuentus est locus eorū amplius in cælo, id est in sancta ecclesia, vt ei vel auferre iustitiam, vel eā possent pertrahere ad culpā. Nam & si aliquis de fidelibus ecclesię, de his dicimus, qui secundum propositum vocati sunt sancti, permittente diuina prouidentia, & diabolica suggerente malitia, aliquando in culpā labitur, nequaquā tamen in hoc diabolus vincit, sed vincitur: quia prædestinatis ad vitam etiam malum in bonum cooperatur, nec hoc tam sauientis aduersarij viribus agitur, quàm permittētis Dei prouida dispositione ad resurgentis lapsi cautelam ordinatur. Nullatenus ergo diabolus, vel angeli eius locum amplius habent in cælo idest talium ecclesia: quia nequaquam illos expugnare valet, qui celestia bona vero corde sciūt, & ad illa consequenda prædestinati sunt, vt eos prohibito suo in peccatum trahāt, vel quandiu velint in ipso detineāt. Magis autē, cū & hoc diuina permissio fiat, locus eorū in terra reperitur idest in ijs, qui terrena diligūt, & celestia bona mereri contemnūt. Vnde bene sequitur. Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus & Satanus, qui seducit vniuersum orbem: & proiect⁹ est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt. Draco per ardorem inuidiæ, magnus per excellentiam superbiam, serpens per astutiam calliditatem, antiquus per peccandi veteranā consuetudinem. Nunc ergo charissimi nobis, quia sanctus Michael, & angeli eius pro nobis nobiscum pugnant: quia plures sunt nobiscum, quàm cum illis: non enim est numerus militum Dei: nam millia millium ministrabant ei, & decies centena millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei: contra draconem hūc, qui per regem Assyriorum figuratur, viriliter agamus, & superbiam eius elidendo caput eius abscindamus, vt peracta victoria cum nostra Iudith super nam Hierusalem ingredi cum gaudio mereamur. Quod

Porta secunda.
Muri Hierusalem.
Platea.
Vici.
Psalm. 148.
1. Cor. 15.
Exhortatio.

Judith. 16.
X
Judith.
Dan. 13.
Psalm. 26.
Y
Matt. 26.

Dracon.
Exhortatio.
Dan. 7.

Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus. Amen.

In festo sancti Michaelis. Ex libro Iudith sum-pro libertate Sermo. I I.

Qui est Sermo. LXXXVI.

D Iudith. 16. Enit Assur ex motibus, ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suae. Cuius multitudo obturauit torres, & equi eorum cooperuerunt valles. Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in preda, & virgines in captiuitatem. Dns aut omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminae, & confudit eum. In his verbis superba fortitudo, & cotumax cominatio diaboli describitur, ut du sancta ecclesia illu superat, eius virtus gloriosior ostendat. Veru ex principio sermonis declarat, qd ex t mira superbia procedit, qd diabolus aduersus ecclesiam sauit. Na dr. Venit Assur ex montibus idest superbiae suae tumoris, qb in principio Deo voluit parificari, & nuc homini vult dnari. Na cu montes aliquando in bona significatione soleat poni: ut ibi. Leuaui oculos meos in motes, vnde veniet auxiliu mihi: & vbi de habitatore Hierusalẽ dr, qd sint motes in circuitu eius: qd hic no nisi in malo debeant accipi, manifestat p repetitione, qua subiugit, Ex motibus ab Aquilone. Ab Aquilone quippe dicte Domino pandetur oẽ malũ. Quod aut malũ per Aquilonẽ, qui frigidus est, rectius accipimus q malitiã? Hinc de Hierusalẽ dictũ est, qd frigidã fecit suã malitiã, sicut cisterna frigidã facit aquã suã. Assur ergo ex motibus ab Aquilone venit, du diabolus ex supba malitia, vel malitiosa supbia ad psequendũ iustos prupit. Qui in multitudine fortitudinis suae venit: qa ad pficiendã suã nequitia vniuersitatẽ demonũ, ac malignorum hoim colligit. Cuius (inqt) multitudo obturauit torres, & eq eorũ cooperuerunt valles. Multitudo diaboli sunt daemones, eq, qbus inuehant, sunt psecutores. Torretes docetes sunt pdicadores, valles humiles auditores. Istos torretes demones, ne aquã fidelibus fundat, obturat, du eos qbuslibet impedimentis ab officio pdicationis retardat. Equi quoq; eorũ valles operiunt, du psecutores humiles opperimunt. Magnũ itaq; flagellũ est, du diabolicis tetationibus fluẽta pdicationis auferunt, & psecutionibus impiorũ humiles auditores opprimunt. Sed qd diabolus intetat ad detrimẽtu, hoc electis, vt exitus pbat, redit ad pfectũ: sicut scriptũ est. Deus no patet vos tetari vltra id, qd potestis, sed dabit cu tentatione puẽtu, vt possitis sustinere. Dixit se incensurũ fines meos, & iuuenes meos occisurũ gladio, infantes meos dare in pda, & virgines in captiuitatẽ. Per fines ecclesiae intelligimus eos, q sunt infirmiores, p iuuenes fortiores, per infantes incipientes, per virgines pfectos in cotine tia vel virginitate viuentes, & q Dei sunt, quomodo placeat Deo altius cogitantes. Fines ergo. i. extremos & infirmos velut facili cõgressione minat diabolus se incensurum igne p libidinẽ carnis. Iuuenes idest fortiores, quos sine foruori assultu nouit superari

non posse, occisurum gladio per malitiã cordis. Porro infantes idest inchoates minatur dare in predam, ne amplius in bono crescant. Virgines idest pfectos in captiuitatẽ, vt illaqueet vinculis peccati, & amplius ad culmen pfectionis no ascẽdat. Diabolus grandia minatur, sed largiẽte gratia Dei, suffragatibus spiritibus angelicis turpiter a suo desiderio fraudatur. Na sequitur. Dominus omnipotẽs nocuit eũ, & tradidit eũ in manus feminae: & cofudit eũ. Dns omnipotẽs diabolũ nocet, quia praesentia suã potentia, vel alio quolibet modo eius prauã volũtatẽ coeret: vel certe malũ, qd ille mala voluntate Deo permittente peragere parat, Deus ad suã iustã volũtatẽ intorquet. Quod angelorũ ministerio saepius peragi multis sacrae scripturae locis declaratibus certissimũ est. In cuius rei negocio beatus Michael, cuius hodie solennia celebramus, cum suis angelis pro populo Dei velut princeps populi Dei Deo disponente fortiter pugnat, & hostẽ antiquũ de finibus ecclesiae potenter fugat. Sed quoniã quicquid Deus per se, siue per angelos, siue alio quolibet modo in hoc spiritali bello debellado diabolũ agit, totũ ecclesiae laudibus per suam gratiã attribuit: recte postq dictũ e, Deus nocuit eũ: statim additũ est: Et tradidit eũ i manus feminae. Femina se sancta ecclesia noiat, quia Deo spirituales filios parit, vel certe quia in hoc bello, & in oibus q agit, sine Deo se inualidã & inutilẽ cognoscit. Et cofudit eũ. Magna nimirũ cofusio diabolo est, qd quoti die nuc ab infirmis animabus superatur, qui parẽtes primos i innocẽtia positos se vicisse gloriabatur. Sic victus est a beato Iob rebus omnibus spoliato, filijs & filiabus orbat, vlcere pessimo percusso, ab vxore ne quiter suoaso, ab amicis grauiter afflicto, in stercore humiliter posito. Hãc igitur victoria, diabolo magna est cofusio, ecclesiae magna gloriatio. Vnde & subditur. No. n. cecidit potes eorum a iuuenibus, nec filij Titã percusserunt eũ, nec excelsi gigantes impouerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suae dissoluit eũ. Per iuuenes intelligimus fortes & temerarios, per filios Titã. i. Solis, nobiles & praelatos, per gigantes potetes & elatos. Tales hostẽ antiquũ no puniunt, sed potius per ipsum occubunt. Sed nec Dominus ad bellũ tales elegit. Nũquid. n. Alexã dru magnũ, aut Caesarẽ Augustũ elegit, vt per eos superbiã diaboli destrueret, ac gloriã mudi sternere? Absit. Quales ergo? Infirmos, ignobiles, idioras: qui recte per femina figuratur. Vnde Paulus Corinthijs ait. Videte vocationẽ vestra fratres (id est Apostolos, per quos vos, & alij ad fidẽ vocati estis) quia no multi sapiẽtes secundũ carnẽ, no multi potetes, non multi nobiles: sed q stulta sunt mudi, elegit Deus, vt cofundat fortia: & ignobilia mudi & cotemptibilia elegit Deus, & ea q non sunt, vt ea q sunt destrueret. Ecce Iudith femina. Sed quomodo filia Merari idest amaritudinis? Audi. Vsq; in hãc horã & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis caedimur, & instabiles sumus, & laboramus operãtes manibus nostris. Maledicimur, & benedicimus. Persecutionem patimur, & sustinemus. Blasphemamur, & obsecramus. Tanq purgamẽta huius mudi facti sumus omnũ peripsẽma vsque adhuc. Et licet hãc de cãteris etiam

etiam fidelibus possint intelligi: de Apostolis tamẽ specialiter & excellenter intelligenda videtur. Quorum videlicet Apostolorum, & apostolicorum virorum maxime species. i. virtutũ, & bonorũ operũ, ac miraculorũ gloria diabolũ i electis dissoluit, & occidit. Itaq; charissimi imitemur Iudith, castitatẽ amando, carne ieiunij domando, Deũ deuote orãdo, misericordiam eius prestolando, nostras animas illi humiliãdo, vt eius imitatores esse mereamur hostẽ perimẽdo, victoriã obtinẽdo. Et habẽtes sanctũ Michaelẽ cũ suis angelis in adiutorium, multa fiducia vtamur. Nam (vt in hac eius solennitate canimus) mare cocutitur, terra cotremiscit, vbi archangelus Michael de celo descendit. Mare sunt daemones, terra reprobii homines. Mare sunt daemones, qa amari, quia tumidi, quia inquieti. Terra sunt homines reprobii, no ta quia de terra sumpti, & in terrã reuersuri, qd q contemptis caelestibus solis terrenis sunt intenti. Verũ Michaelẽ de celo descẽdẽte, mare concutitur, & terra cotremiscit: quia & daemones a tentatione, & prauis hoies a persecutione territi refranantur, & fideles liberantur. Agamus ergo fiducialiter in pugna, vt adẽpta victoriã ditemur corona. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus.

In festo sancti Michaelis. Ex eodem libro. Iudith. Ser. I I I. qui est Ser. LXXXVII.

L Iudith. 16. Exiit vestimenta viduitatis suae: & induit se vestimẽto lætitiã in exultatione filiorũ Israel. Vnixit faciẽ suã vnguento. Colligauit cincinnos mitra ad decipiẽdum illum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiua fecit animam eius, amputauit pugione ceruicẽ eius. Horruerunt Persã constantiam eius, & Medi audaciam eius. Tunc ululauerunt castra Assyriorũ, quã apparuerunt humiles mei, arelcẽtes in siti. filij puellarũ copuxerunt eos, & sicut pueros fugiẽtes occiderunt eos. Perierunt in pãlio a facie Domini mei hymnũ cantemus Domino, hymnũ nouũ cantemus Deo nostro. In fine sermonis pcedẽtis dictũ est, qd Iudith hostẽ suũ dissoluit, & occidit i specie facie i sue: nuc i his verbis p partes ornãmẽta speciositatis suae describit, p q cor illius subuertit. Exiit uestimẽta viduitatis suae, & induit se uestimẽto lætitiã. Vidua fuit sancta ecclesia, ex quo patens primus peccauit vsq; du Christus in mudu uenit. Quo tpe toto fuit i dũta uestibus viduitatis. i. luctu & spiritũ mœroris. Veniẽte aut Christo in carne iduta est uestimẽtis lætitiã. i. oleo gaudij, & pallio laudis. Vnde ipse Christus p Esaiã pnuntiã ait. Spiritus Domini sup me, eo q Dominus unxit me: ad annũciãdum m̃suetis misit me, vt mederer cotritis corde, & pdicarem captiuis indulgẽtiã, & clausis aptionem: ut pdicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: ut cofolarer oes lugentes & ponerem lungentibus Sion fortitudinem, & darẽ eis coronã p cinere, oleum gaudij p luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Induit ergo se sancta ecclesia uestimentis suis, ut hic dr uestimẽto lætitiã, ut de ueste nuptiali, i. charitate intelligat, qn tpe

gratiã nouis actibus renouat. Et hoc in exaltatione filiorũ Israel. i. omnium Deum uidentium no solu oculo credulitatis, sed & oculo dilectionis. Vngit faciẽ suã unguento in susceptione sacri chrisimatis: colligat cincinnos suos mitra. i. cogitationes suas districcione diuini timoris ad decipiẽdũ illũ. In hoc enim diabolus mire fallitur, qd du fideles cernit diuina iudicia formidare, tuc se magis existimat illos p pusillanimitatẽ a bono ope retardare, vel certe in deperationem precipitare. Sandalia ei rapuerunt oculos eius. Sandalia indumẽta sunt pedũ, qbus sancta ecclesia calciatur i pparationẽ euãgelij pacis. Sandalia vero eius oculos hostis antiq; rapiunt: quia sacrae pdicationis verba praesertim eius animum ad corrupendam sanctam ecclesiam accendunt. Quanto nimirum amplius videt numerum credẽtiũ crescere, tanto plus inardescit, & laborat eum corrupendo (si potest) minuere, & minuendo corrumpere. Pulchritudo eius captiua fecit animam eius. Per pulchritudinem. i. p vniuersalem sanctae ecclesiae copositionẽ, aia diaboli captiuatur: quia cõspectis eius virtutibus, & bonis operibus ita praua voluntas eius in suo proposito stringitur & ligatur, vt a prauitatibus suggerẽdis cessare nequeat, donec ab ipsa victus occumbat. Vnde & sequitur. Amputauit pugione eius ceruicẽ eius. Diabolus (vt etiã supra dictũ est) pprio gladio pimitur, dum suã malitiã, qua aduersus ecclesiam corrupendam sauit, cofcientia cõdemnatur. Sicut in Esther legitur. Aman Mardocheo lignum, in quo eum suspenderet, parauit, sed Mardocheus liberatus est, & ipse Aman in eodẽ ligno suspensus interiit. Horruerunt Persã costãtia eius, & Medi audaciã eius. Persã interpretantur tetãtes, Medi mœtiẽtes. Tentãtes sunt spiritũ maligni, mœtiẽtes s falsi Christiani. Persã itaq; & Medi sanctae ecclesiae costãtia horrẽt: quia daemones, & reprobii homines mirũ in stuporẽ vertuntur, du sanctae ecclesiae virtutẽ, & victoriã vidẽt. Tuc ululauerunt castra Assyriorũ, qm apparuerunt humiles mei, arelcẽtes in siti. Assyrij dirigẽtes interpretatur, & significat hãreticos, q se, & sui sequaces se rectissime in suo prauo dogmate dirigere arbitrãtur. Qui & castra habent, i qbus habitãt, qa prauis disputationibus aduersus ecclesiam dimicãt. Quã castra in victoria sanctae ecclesiae vlulat, du hãretici suã sententiã dolẽtes falsã clamãt. Humiles sanctae ecclesiae graue sitim patiuntur, du eã daemones, & prauis homines, & praesertim hãretici psequuntur. Qui et interim quasi absconditi sũt, qa hãreticorũ prauitate corrupti timentes extra sinũ ecclesiae se mõstrare no pfumũt. Et fluentia doctrinã securi no hauriunt, du illorũ absynthiũ i ipsis gustare ptimescunt. Qui pacta victoriã se patenter ostẽdunt, du sacra scripturã absq; suspicione prauitatis iqrũt, & iueniunt. Qui du apparẽt, hãretici grauiter dolẽt, qa se victos, illos victores vidẽat. Filij puellarũ, id est ecclesiarũ eũ copugunt: qa sagittis pdicationis prauas eorũ assertions pfodiunt. Et quasi pueros fugiẽtes occidit: qa velut debiles, timidos, & inertes pimunt fugiẽtes. Ante cõspectũ. n. bonitatis stãdi locũ no hẽt malitia. Resistite naq; diabolo, & fugiet a vobis. Perierunt i pãlio a facie Dni mei. Hymnũ cãtemus Deo nostro. Hoc iã tertio victoriã Dno attribuit: & p hoc cultricẽ se sancte Trinitatis ostendit.

Sandalia. Esther. Persã, & Medi. Assyrij. Iaco. 4. N. Primo

Primo quippe loco victoriam hanc ascribit Dño, ubi dicit: quod posuit castra sua in medio populi sui. Secundo, ubi ait: Dñs omnipotens nocuit eum. Tertio hic, ubi dicit: Perierunt in praelio a facie Dñi mei. Quia igitur charissimi nobis, in hoc spirituali bello castra Dei, angelica suffragia in medio populi eius sunt, & beatus Michael cum angelis suis pro nobis pugnat, fiducialiter agamus, & non timeamus. Non enim accepimus spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepimus spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Non accessimus ad tractabilem & accessibilem ignem, & turbam, & caliginem, & procellam, & tubarum sonum, & vocem verborum, quam qui audierant excusauerunt se, ne eis fieret sermo: sed accessimus ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Hierusalem celestem, & multorum millium angelorum frequentiam, & ecclesiam primitivorum, quae descripta sunt in caelis: & iudicem omnium Deum, & spirituum iustorum perfectorum, & testamenti novi mediatorum Iesum, & sanguinis asplensionem melius loquentem quam Abel. Fortiter ergo stemus in pugna praesumptas de victoria. Quae adepta hymnum cum Iudith nostra cantemus, Dño hymnum novum cantemus Deo nostro. Hymnum novum, quia praeter victoriam transierunt vetera, & ecce nona facta sunt omnia. Cantemus, quia a malo liberati. Cantemus, quia beneficio ditati. Cantemus, quia percipimus gratiam. Cantemus, quia speramus gloriam. Quam nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in saecula. Amen.

De mandato dilectionis. Ser. LXXXVIII.

Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo &c. Postquam homo creatoris culpam primordiale deseruit, & in huius mundi miseria devenit, multis subiectis curis, occupatur actionibus, & fatigatur laboribus:

& ex his omnibus, in quibus homo sub sole distendit, vnum est optimum, & quod permanet. scilicet Deo servire: quia caetera sunt transitoria, caetera sunt vana. Quisquis ergo Deo non servit, vanus est, & pro nihilo debet aestimari vita eius, & melius esset illi non esse quam malum esse, & non vivere quam male vivere. Et si talis homo in presenti vita posset habere fortitudinem Sasonis, pulchritudinem Absalonis, sapientiam Salomonis, velocitatem Asahelis, divitias Cræsi, probitatem Alexandri, potestatem Octavianus, qui totum mundum in potestate habuit, & longevitatem Enoch, qui in principio seculi natus usque in finem non morietur: si (inquam) tanta & talia possidere posset in presenti, nihil ipsi curaret. si quidem Deo minime serviret. His etenim omnibus demum exactis, cum moreretur, caro misera vermibus, & spiritus daretur demonibus, & tormentis gehennalibus, donec in die resurrectionis omnis caro in suam redigatur originem, & tunc resumpta carne, per quam, & in qua peccavit, aeternam iterum subiret damnationem. Optimum est itaque, servire Deo: quia quis homo in omni vita sua temporalibus, & corporalibus distinetur auxilijs, si serviat Deo, de miseria praesentis vitae ad beatitudinem transit aeternam. Cum igitur inter omnia bona saeculi praesentis, quod genus humanum sequitur, aut consequitur, optimum sit solum, & permanens bonum Deo servire: quaerendum est omnibus modis quid sit Deo servire, & cum quaesitum & inveniatur fuerit, indefectum in eo perseverandum. Solus enim, qui in eo perseveraverit, beatus erit. Fra-

tres brevis sermone, dulci atque iucundo comprehenditur, & declarat quid sit servire Deo. Deo namque servire, Deum diligere est. Qui non diligit, non servit: & qui diligit, servit: & qui parum diligit parum servit: & qui multum diligit, multum servit: & qui perfecte diligit, perfecte servit. Qui res possidet temporales, terras, vineas, greges, armenta, vestes pretiosas, domos, argentum, aurum, aut uxorem, quam multum diligit, si se viderit vnum ex his omnibus, aut haec omnia simul contra Dei dilectionem habere, debet omnia derelinquere, & omnia divinae dilectioni postponere, & ea cunctis proponere: sed & vitam suam debet homo pro Dei dilectione dare, si contigerit, quod ea non possit cum ipsa pariter conservare. Sic fecit Petrus, sic Paulus, sic fecerunt caeteri Apostoli, & martyres Christi: quia non solum sua, sed & semetipsos pro amore Dei tradiderunt: quae & ipsi homines fuerunt, & nobis exemplum taliter faciendi reliquerunt. Debemus itaque Deum diligere, quia ipse prior dilexit nos, dona sua multimoda alia nobis dando, alia promittendo: & in his omnibus (ut ita dixerim) meruit a nobis, ut diligatur. Minimum donum, quod Deus dedit homini, ut diligatur ab homine, totus est mundus iste. Causa namque hominis fecit Deus mundum, celum, terram, mare, solem, lunam, stellas, volucres, pisces, bestias terrae, herbas, arbores, & quaecumque visibiliter subsistunt. Cum igitur iterum dona Dei minimum donum sit mundus iste, quantum putas est maximum? Secundum donum Dei est, quod dedit homini, quod eum fecit ad imaginem & similitudinem suam. Magnam & admirabilem proferunt donum facturam factori fieri similem & conformem. Tertium donum est gratia, quam nobis contulit in redemptione: quia proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quartum donum nobis servat, & permittit, donum, scilicet futurae gloriae, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in corde hominis ascendit, quod praeparavit Deus diligetibus se. Primum ergo donum possumus dicere bonum creaturae, secundum donum bonum naturae, tertium donum bonum gratiae, quartum donum bonum gloriae. Pro his omnibus debemus diligere Deum. Sed quantum debemus eum diligere? Ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, ex tota mente. Ex toto corde, id est sapienter, ex tota anima, id est dulciter, ex totis viribus, id est fortiter, ex tota mente, id est memoriter, & quibuscumque modis alijs dici potest, quia non potest nimis dici, quod non potest nimis amari. Et proximum tuum sicut teipsum. Debemus diligere proximum sicut nosmetipsos beneficio verbo, voto. In beneficio est opus bonum, in verbo sanum consilium, in voto desiderium. In his omnibus diligamus proximum in via, quae confortabit habitum in patria. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

In prima dominica quadragesima. Ser. LXXXIX.

Imes Elias minas Iezabel, relicto puero suo perrexit in desertum via vnius diei, & reledit sub iunipero. Sancti viri subleuante spiritu ad summa rapiuntur. Quoadiu vero in hac vita sunt, ne superbiat, tetationibus reprimunt. Hinc est, quod Elias, cum tot virtutibus profecisset, Iezabel postmodum quavis regina tamen muliercula fugit, & qui mortuos suscitabat, ventura pvidebat, alia quoque praecleara faciebat, timore percussus de manu mulieris mortem fugit, de manu Dei mortem petijt, nec accepit.

P Deo serui ret qd sit.

Q Dilectionis causa. Dona Dei Primum

Secundum. Gene. 1. Tertium. Rom. 8. Quartum. 1. Cor. 2. Quatuor dona Dei notabilia hominibus data.

R

S 3. Reg. 19

In virtutibus Eliae potentia Dei pollebat, in infirmitatibus suis quod de se poterat agnoscebat. Ibi ostendebat quod acceperat, hic quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabat, in infirmitatibus servabat. Eliae propheta Domini, vita, & miraculis clarus, quolibet designat fidelis. Achab rex impius, Domini, & praecceptorum eius aduersarius, diabolus significat, quod rex est super omnes filios superbiae, & eis principat in operibus culpae. Iezabel mulier impudica, & Eliae semper inimica, in munditia exprimit carnis, quae semper iustum persequitur, & eius actibus inimicat. Cuius minis, id est tetationibus Eliae id est fidelis nonnunquam perterritus, quibus virtutibus, & multis bonis operibus prius claruerit, prophetas Baal deleuerit, id est omnem infidelitatem, & haereticam prauitatem de corde suo propulerit, & pluuiam, id est gratiam caelitus sibi dari meruerit, timens tamen, ne occasio veniat, & eum Iezabel id est luxuria occidat: obediens apostolico consilio, quod dicit: Fugite fornicationem. Fornicationem fugit, quod seculare habitum, & conversationem derelinquit: & in desertum vadit, quod habitum, & vitam religionis assumit. Desertum est vita spiritualis, atque religio: quia a multis deserit, & a paucis incolit. Dimisit autem Eliae puerum suum, & solus desertum introiit: quia iustus est, ut fidelis quilibet spirituale conversationem ingrediens, puerilia cuncta, & vana, & friuola deserat, nec in comedendo, bibendo, loquendo, vel alijs actibus suis quocumque pueriliter faciat. Possumus vero per Iuniperum, sub quo Eliae reledit, alicuius ordinis asperitatem, sicut est monachorum, & canonicorum regularium, vel alterius cuiuslibet professionis significare. Videtur namque quolibet professio ordinis sicut iuniperus quosdam asperitatis aculeos, quod videlicet sunt cultus claustrum, tedium silentij, timor praesentium, disciplina capituli, abstinentia cibi, & si qua sunt similia, quae suae aduersitatis asperitate pungere possunt. Sunt & alij iuniperi huius aculei, acerrima scilicet & importuna tetationes, quae more spinarum pungunt teneritudinem animorum. Quatuor sunt autem tetationum modi. Alia est tetatio leuis & occulta, alia leuis & manifesta, tetatio leuis & occulta est, quoniam aliquis leuiter tetatur, & tamen non dum intelligit, an malum sibi sit illud, de quo tetatur. Verbi gratia. Quoniam aliquis de aliquo officio siue praestatione leuiter tetatur, leuis est tetatio, quia leuiter tetatur & occulta, quia nescit vtrum sibi expediat id, quod desiderat. Tetatio leuis & manifesta est, quoniam aliquis leuiter tetatur, & manifeste de malo tetatur. Verbi gratia. Quoniam aliquis de fornicatione leuiter tetatur, tetatio leuis est, quia leuiter tetatur, & manifesta est, quia manifeste de malo est. Tetatio grauis & occulta est, quoniam aliquis grauiter tetatur, & tamen non nouit vtrum noxium sit sibi illud, de quo tetatur. Verbi gratia. Quoniam aliquis de praestatione vel aliquo ministerio grauiter tetatur, grauis tetatio est, quia grauiter tetatur: & occulta, dum nescit quod ibi lateat diaboli fraudulencia. Ad hoc namque diabolus hominem de exaltatione tetatur, ut per exaltationem magis corruat ad damnationem. Tetatio grauis & manifesta est, quoniam aliquis grauiter tetatur, & manifeste de malo tetatur. Verbi gratia. Quando aliquis de fornicatione grauiter tetatur, tetatio grauis est, quia grauiter tetatur: & manifesta est, quia manifeste de malo est. Quos quatuor tetationum modos Psalmista bene designat, ubi dicit. Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursum & demonio meridiano. Tetatio

Elias.

Achab:

1. Cor. 6.

Desertum.

Iuniperus

Tetationum modi.

Psal. 90.

namque leuis & occulta timor nocturnus est: timor enim, quia leuis, nocturnus, quia occulta. Tetatio vero leuis, & manifesta sagitta volans in die est: sagitta volans, quia leuis: in die, quia manifesta. Tetatio grauis & manifesta negotium perambulans in tenebris est: negotium, quia tetatio grauis: perambulans in tenebris, quia occulta. Tetatio autem grauis & manifesta incursum & demon meridianus est: incursum & demon, quia grauis: meridianus, quia manifesta. Isti itaque tetationum modi sunt istius iuniperi, scilicet ordinis aculei: quia more aculeorum teneritudinem pungunt, & nonnunquam lacerant, animorum. Non quod ordo malus sit, sed quod diabolus tanto acrimus iustum per tetationes pungit, quanto eum ad sublimiora & secretiora per habitum, & vitam ordinis transire cernit. Recte igitur secundum supra dicta ordo iunipero comparatur, dum varijs asperitatibus, & tetationibus pungere comprobatur. Ad hanc denique iuniperum Eliae venit, quando iustus aliquis secularia fugiens, ordinis alicuius asperitatibus se submittit: animae vero suae ut moriatur petit, quando mori penitus mundo, & viuere Deo concupiscit. Qui tamen non mortem, quam petit, sed dormitionem, quam non petit, inuenit: quia plerumque religiosus diuersis in spirituali conuersatione fatigatus tetationibus & aduersitatibus, in prouectu virtutum & bonorum operum torpescit. Angelus autem custos, & excitator Eliae, praelatus est custos, & exhortator fidelis animae sibi subiectae. Qui dum Eliam id est animam sibi creditam conspicit sub iunipero dormire id est sub ordine torpescere, statim eum excitat, pascit & potat, dum eum ad meliora admonet, & de sacra scriptura difficiliora, quae designantur per pastum, & faciliora, quae figurantur per potum, docet. Eliae quoque excitatus comedit & bibit, dum admonitus subiectus uerbis loquentis patienter acquiescit, nec his, quae dicuntur, contradicit. Rursum uero obdormit: quia nonnunquam subiectus multis tedium affectus, post primam admonitionem & eruditionem iterum torpescit. Sed Eliae per angelum secundo excitatur, & pascitur, dum subiectus per prudentem & fideliem praelatum iterum admonetur, & instruitur. Surge (dicente) comede, grandis tibi restat uia. Quasi dicat. Si confidis in solo ordine, scias tibi nihil prodesse seculum corpora liter dereliquisse, coram aspectibus humanis solum modo habitu religionis palliatum existere. Stude per uirtutes ultra proficere, per opera misericordiae proximis subuenire, lege, meditare, psalle, ora, operare. Grandis tibi restat uia, quia parum adhuc profecisti, & multum habes proficere. Comedit denique Eliae, & bibit, & uadit in fortitudine cibi illius quadragesima diebus, & quadragesima noctibus usque ad montem Dei Oreb, dum subiectus per eruditionem iterum facta bene confortatus, in praesentibus quasi in diebus, & in aduersitatibus quasi in noctibus per uirtutum exercitationem, & bonorum operum exhibitionem proficiens, & quaternarium, euangelij, & denarium legis perficiens, ad culmen spiritualis sublimitatis uenit. Vbi recte in ostio speluncae dicitur stare, dum paratus est, quando-cunque eum Dominus uocauerit, de carne exire. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus &c.

X

Y

Z

In purificatione beate Mariae. Ser. XC.

4. Reg. 4.

Dixit Sunamitis ad virum suum de Eliseo. Animaduerto, quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. Faciamus ergo ei cenaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi. Eliseus, qui interpretatur salus Dei, & nominis interpretatione, & miraculorum operatione & virtutum exercitatione, & bonorum operum exhibitione, & honestate conversationis sanctitate, & post mortem mortui resurrectione, Christum significat. Sunamitis, quae interpretatur captiua siue coccinea, animam exprimit, quam Christus de captiuitate diaboli sanguine suo redemit. Eliseus saepe venit ad Sunamitidem feminam, quia Christus saepe, & multis modis venit ad animam. Venit per creaturarum contemplationem, venit per scripturarum lectionem, venit per miraculorum operationem, venit per praceptorum suorum praedicationem, venit per internam aspirationem, venit per aduersitatem, venit per prosperitatem, venit mala comminando, uenit bona promittendo, venit mala auferendo, venit bona conferendo, venit per cognitionem veritatis, venit per amorem virtutis. Venit Christus ad animam spiritualiter eam visitando, hospitatur apud eam illam iustificando, transit aliquando illi gratiam subtrahendo. Aliquando, n. ex parte gratiam subtrahit, ut humiliet mens, quae de se nimis sublimia sentit. Sed iterum redit, dum iterum infundit. Vir mulieris huius id est animae rationalis intellectus est, qui viribus & sensu, insit in natura, vel collatis per gratiam, animae debet praesse, consulere, prouidere, eam regere, ducere, & ex ea praeuenire virtutum, & bonorum operum praeparare. Cum hoc viro accepit anima consilium dicens. Animaduerto, quod vir iste Dei sanctus sit, qui frequenter transit per nos. Vere sanctus est, quia sanctus sanctorum est, & nemo nisi per ipsum sanctus est. Faciamus ei (inquit) cenaculum paruum, & ponamus in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum uenerit ad nos, maneat ibi. Cenaculum, eo quod sursum eleuatur, spirituale significat conversationem. Quam bene fecerat cenaculum istud huic Eliseo Paulus, qui de se, suisque similibus ait: Nostra autem conuersatio in caelis est. Quod dicit paruum, humilitatem in sinuat. Deus, n. superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ideo fidelis anima, si aliquando facit magna in conspectu conditoris, aestimat parua. In lectulo vero solemus a laboribus quiescere, & dormiendo uisibilia ignorare. Recte ergo per lectulum contemplatio figuratur. In ea quae consistit, ab incursum tetationum, & afflictione labore quiescit, & internis & aeternis intentus quod foris agatur, non attendit. Per mensam significatur scriptura. Sicut, n. mensa repletur cibis, sic sacra scriptura repleta est sententijs, & aliam nobis refectionem tribuit per historiam, aliam per allegoriam, aliam per tropologiam, aliam per veterum testamentum, aliam per nouum. Sella de signat eruditionem. Sedere namque solent doctores, qui alios erudiunt. Et bene mensam sellam sequitur: quia iustum est ut quae scriptura audiendo vel legendo didicit, alijs per doctrinam tribuat bonum, quod agnouit, Candelabrum instrumentum est luminis. Habet autem candelabrum inferius pedem, & super pedem hastam erectam, & super hastam sphaerulam per circuitum, & super sphaerulam acumen, cui imponitur luminare. Pes vero can-

Sunamitis.

Vir.

Cenaculum.

Phil. 3.

Iaco. 4.

Lectulus.

Mensa.

Sella.

Candelabrum.

delabri habet tria brachia, aequalis longitudinis, aequalis magnitudinis, unius formae, unius inter se distantiae. Significat ergo fidem Trinitatis. Qualis enim pater, talis filius, talis Spiritus sanctus &c. Hasta candelabri, in eo quod recta est, rectitudinem exprimit equitatis. In eo vero quod erecta, est erectionem bonae intentionis. Sphaerula designat circumspectionem mentis. Quasi namque sphaerula candelabro imponitur, dum mens de se bene sollicita per circumspectionem sibi circumfertur. Superius acumen sanctorum rationis significat subtilitatem. Luminare superpositum exprimit Christum. Caetera est humanitas, lumen diuinitas. Facit igitur mulier Sunamitis consulens virum. i. anima fidelis docta per intellectum Eliseo. i. Christo cenaculum per spirituale conuersationem, paruum per humilitatem: & ponit lectulum per contemperationem, & mensam per scripturarum lectionem, & sellam per minorum eruditionem. Ponit quoque in eo candelabrum veri luminis instrumentum, cuius facit pedem per fidem sanctae Trinitatis. Hastam per rectitudinem aequitatis, & erectionem bonae intentionis, sphaerulam per circumspectionem mentis, acumen per subtilitatem rationis. Quae debet luminari inesse, quia semper debet Christo inhaerere. Anima, quae sic Christo nouit hospitium praeparare, Christum hospitem meretur habere, & per ipsum, ipsum Dei filium possidere. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus &c.

Hasta.

Sphaerula.

Luminare. Epilogus.

De spirituali Christi conuiuio. Ex libro Esther Ser. I. Qui est Sermo. XCI.

Anno tertio Imperij sui fecit rex Assuerus grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & praefectis prouinciarum coram se, ut ostenderet diuitias gloriae regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiae suae, multo tempore, centum uidelicet & octoginta diebus. Cuius regni exordium Susa fuerunt. Susa sunt metropolis in Perside, quam urbem dicunt a Susi fluuio nomen accepisse. Ibi est regia Cyri lapide candido, & vario, columnis aureis, & lacunaribus, gemmisque distincta, caeli continens simulacrum, stellis micantibus insignitum. Ibi Assuerus conuiuium maximis diuitijs, & delicijs copiosum celebrauit. Cuius conuiuij pompa, & regium luxum historia narrat: sed Christi spirituales diuitias, quas unicuique dispensat allegorice significat. Quarum deliciarum conuiuium fecit anno tertio imperij sui. i. tempore praesentis seculi. Vnde & ipse Christus in ipso tertio tempore praedicauit dicens. Simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Tertio namque tempore seculi incarnationis suae sacramentum Christus patefecit, & spirituales epulas sacrae praedicationis, corporis quoque, & sanguinis sui abundantissime ministravit. Primum tempus fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Assuerus autem interpretatur ostium, & per hoc significat Christum, qui ait. Ego sum ostium ouium. Cunctis principibus, & pueris suis. Per principes intelligimus praelatos, per pueros subiectos. Principes, n. sunt, qui caeteris exemplo, & verbo praesunt. Pueri sunt, qui suis praelatis fideliter obediunt. Qui dum sibi praesidentibus in omnibus parent, per obedientiam ab omni inquinamento carnis & spiritus purificati de impu-

C Esther. 1.

Susa.

D Matt. 22.

Assuerus. Ioan. 10.

impuritate peccati uelut pueri nihil habent. Fortissimis Persarum, & Medorum inclytis. Per Persas, qui dignitate, & potentia Medis noscuntur fuisse superiores, Iudaeos: per Medos, qui Persis fuerunt inferiores, Gentiles intelligimus. Persae Medis in descriptione proponuntur: quia Iudaei Gentibus per patrum praerogatiua, & alia multa praerentur. Vnde Dominus in euangelio. Non sum missus nisi ad oues, quae perierunt domus Israel. Et ad Apostolos. In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis. Et Apostolus ad Romanos. Quid ergo plus est Iudaeo, aut quae uilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei. Et in fine eiusdem epistolae. Dico Christum Iesum fuisse ministrum circumcisionis propter ueritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum: quibus autem super misericordia honorare Deum. Fortissimi sunt, quia a charitate Dei nec uerbis, nec uerberibus, nec uita, nec morte separari possunt. Vnde Apostolus. Quis nos separabit, a charitate Dei? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est, Quoniam propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oues occisionis. Sed in omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Inclyti uero sunt, qui non solum in opere, uerum in cogitatione peccati delectatione ignobilitari contemunt. Abdicantes (secundum Apostolum) occulta dedecoris & commendantes semetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Et praefectis prouinciarum. i. praelatis ecclesiarum. His igitur omnibus Assuerus conuiuium celebrauit: & Christus omnibus, qui per istos figurantur, delicias gratiae suae participauit. Coram se: quia & quantum pertinet ad diuinitatem, quae ubique praesens est, & quantum ad humanitatem, quae mundo manifestata est. Coram se, quia oculo ad oculum uiderunt, & manus eorum contrectauerunt. Vel certe coram se, id est in beneplacito suo. Quae enim ei placet, quasi coram se habet: quae uero displicent, uelut de longe uidet. Vnde scriptum est, quia humilia respicit, & alta a longe prospicit, id est superba. Ut ostenderet diuitias gloriae regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiae suae. Haec omnia in mundo Christus ostendit, quando discipulis suis, ut scripturas intelligerent, sensum aperuit, & primum insufflando, postea de caelo mittendo spiritum eis sanctum donauit. De hac ostensione Paulus Ephesius scribens ait. In mysterio Christi, quod alijs generationibus non est agnitus filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & prophetis. Et ad Timotheum. Manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, praedictum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Christi uero diuitijs per manifestationem sacramenti cognitiss, statim seculi praesentis diuitiae uiluerunt: iusti, quibus gloria caelestis est reuelata & oblata, non solum sua, uerum & se-

Matt. 15.

Matt. 10.

Rom. 3.

Rom. 15.

Fortissimi.

Rom. 8.

Inclyti.

1. Cor. 4.

Cor. 1.

F

Eph. 3.

1. Tim. 3.

G

metipsos per hac consequenda reliquerunt. Postquam autem eius cognitione sunt illuminati, & gustauerunt donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei uerbum, uirtutesque seculi ueteri, eius amore successi. Petrus est suspensus, paulus decollatus. Stephanus lapidatus. Laurentius affatus, & alij alijs supplicijs interempti, ut huius participes essent conuiuij, sicut in mundo per gratiam, sic in caelo per gloriam. Spirituale namque conuiuium inchoatur in uia, consumatur in patria. Et modicum quidem est, quod ex eo nunc praegustatur: magnum autem & inestimabile, quod in posterum gustatum referuatur. Vnde Psalmista. Quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timoribus tuis. Multo tempore centum uidelicet & octoginta diebus. Nota quoque etiam detestatio temporis deseruit mysterio intelligentiae spiritalis. Centenarius est perfectus numerus, & significat humanam iustitiae perfectionem. Octogenarius, qui ab octenario denominatur, exprimit futuram resurrectionem & beatitudinem. In his totum bonum hominis constat, in iustitia, cuius perfectionem centenarius designat & in resurrectione ac beatitudine, cuius gloriam octogenarius figurat. Centenarius praemittitur, octogenarius subiungitur: quia per culmen sanctificationis pertingitur ad octonarium resurrectionis, & beatitudinis. Quaeque impleantur dies conuiuij inuitauit omnem populum, qui inuentus est Susis a maximo usque ad minimum. Videntur impleri dies conuiuij, quando Christus in cruce dixit. Consummatum est: uel certe quoniam discipulis in unum congregatis Spiritus sanctus plenarie missus est. Tunc impleti sunt dies spiritalis conuiuij, non quod tunc esse desinerent, sed quod tunc, & ex tunc plenarie celebrari deberent. Susa ciuitas est gentium, per quam uocatio gentium designatur. Inuitauit (inquit) omnem populum a maximo usque ad minimum. Hoc est, quod Dominus in euangelio dicit. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego uos reficiam. A minimo usque ad maximum populum inuitauit: quia Dominus pusillis cum maioribus benedixit. In felix anima fratres, quae huic conuiuio deest, & infelix uel forte infelicio, quae aliter quam decet, id est absque ueste nuptiali adest. Idcirco nanque uidetur infelicio, quia (ut Petrus ait). Melius illi erat non cognoscere uiam iustitiae, quam post agnitionem retrorsum conuerti a sancto mandato. Felix autem illa anima, quae non solum Christianitatis nomine, sed & ueritate conuiuio Christi nunc interest: quia, ut caelesti & aeterno conuiuio admittatur, sperare potest. Et nunc charissimi nobis quemadmodum huic conuiuio nunc intersumus professione, sic interelle studeamus & uirtute, quatenus interelle mereamur in beatitudine. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus &c.

Heb. 6.

Psal. 30.

H Centenarius. Octogenarius.

I Ioan. 19.

Susa.

Matt. 11.

K

2. Pet. 2.

De spirituali Christi conuiuio. Ex eodem Libro Esther. Ser. II. qui est. Ser. XCII.

ET septem diebus iussit conuiuium praeparari in uestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu, & manu constitutum erat. Et pendebant ex omni parte tentoria aerij coloris, & garbasini, & M. Hug. a S. Vict. To. 1j. N n hyacinthini

L Esther. 1.

Mhyacinthini sustentata funibus byssinis atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant & columnis marmoreis fulciebatur. Magnus in his omnibus charissimi later intelligit spiritalis fructus, non solum uerborum folijs cōtectus, verum etiā varijs rerum visibiliū figuris velatus, velut nucleus suo cortice & testula firmiter clausus. Per septē dies (ut sepe diximus) vniuersum tēpus hoc exprimitur, quia septem dierum numero voluitur. Quo tempore toto Christus suis fidelibus conuiuium spiritalium deliciarū parari praecepit, ne vnquam eis spiritalis cibus & potus desit. Quātū autē quisque spiritalis cibi interius capiat, bonae conuersationis ostensio foris probat. Quantum nimirum vnusquisque intrinsecus gratia saginatur, tantum forinsecus in virtute, & actione roboratur. Diebus inquit. Mali nimirū noctibus sua cōuiuia faciunt, quippe quorum sunt in tenebris opera: letantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. In vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultus, & manu confitum erat. Supercelestis ille paradisus omnibus bonis praefendus hortus est, & nemus. Hortus est, quia sua dulcedine satagit. Nemus est, quia suae pulchritudine delectat. Hortus est, sanctorum affectuum suae iucunditatis sapore mulcedo: nemus est, intellectum suae pulchritudinis admiratione tenedo. Hortus est, quia pascit: nemus est, quia protegit: Pascit bonis, protegit a malis. Huius horti, & nemoris vestibulum quasi nestibulum v pro n posita, quod videlicet ibi minime stetur, sed transeat, & ad interiora intretur. Et unicuique fideli in praesenti ecclesia non est standum, sed magis de virtute in virtutē transeundū, donec intret in gaudiū Domini sui, & videat Deum deorum in Sion. In hoc autem vestibulo spirituale conuiuium datur, & praeparatur. Datur per gratiam, praeparatur ad gloriam. Datur in via, praeparatur accipiendū in patria. Qd autem dicitur, quod regio cultus, & manu confitū erat: siue ad praesentem celebritatis huius statum, siue ad futurum referatur nihil interest. Quicquid enim in sancta nunc ecclesia agitur, quicquid in caelesti patria postea recipitur, totum cultu regio, & manu perficitur: manu quantam ad actum, cultu quantū ad ornatum. Magis tamen quae vario ornatu, hic de spiritali conuiuium scribuntur ad vestibulū quā ad hortum, & nemus, id est ad praesentē ecclesiae statū quā ad futurum pertinere videtur. Et pendebat ex omni parte tentoria. Ea, quae pendent, a terra quidem eleuata sunt, sed celū necdū tangunt. Tentoria itaque ista virtutes iustorum sunt, & bona opera, quae a terra eleuantur per deuotionem, sed celum necdum attingunt per retributionem. Quae etiā ex omni parte pendent, dū imperfectionis nihil habent. Sed quoniam apud Deum parui penditur quicquid in mundo boni agitur, nisi gratiae diuinae bonitate coloretur, apte subditur. Aerij coloris, & hyacinthini, & carbasiini. Per hos tres colores, aerium, hyacinthinum, carbasiinum tria maxima, quae nunc manent, id est fidem, spem, charitatem intelligi posse credimus. Per aerium nempe colorem, pro eo quod scriptū est: Deus spiritus est: accipitur recte fides supernae diuinitatis. Per hyacinthinum, quia colori caeli similis est, exprimitur spes caelestis retributionis. Per carbasinum, quia ful-

gorem imitatur auri, splendor designatur charitatis. Quae tres virtutes tota tētoria virtutum aliarum, & bonorum operum colorant, dum cūcta, quae geruntur in his vel in illis decorant, commendant, cōsummā. Quali nāque color sunt omnium, dū species & pulchritudo sunt eorū. Sustētata funibus byssinis, & purpureis. Funis habet longitudinē, byssus candorē, purpura ruborem. Per istas itaque duas species funiū intelligimus duas species virtutū: quarū una maxima est foris, quae est castitas corporalis: altera maxima intus, quae est cōpassio cordis. Funis byssinus castitas carnis. Funis purpureus cōpassio cordis. Quae duae virtutes, dū ad similitudinē tensorū funiū in nobis cōtinuo & lōganimitē pseuerās, vtrunq; parietē tētoriorū nostrorū immobilem sustentāt. Castitas. n. foris sustentat virtutes manifestas, cōpassio sustentat intus virtutes occultas. Nec lapsus virtutis, vel boni operis timet quisquis eas in se bene tenfas habet, dū totius eius iustitiae fabrica in eis pendet. Quis. n. aliarum detrimentum virtutum timeat, si castitatem corporis perpetuam, & compassionem cordis verā perfecte possideat? Quarū virtutum, scilicet castitatis & cōpassionis perfectio designatur, dū de funibus, qui easdem virtutes exprimūt subinfertur: quod eburneis circulis inserti erant. Funes byssini, & purpurei circulis erant inserti: quia castitas, quae p byssum, & cōpassio, quae p purpurā exprimitur, mūdissimē semper debent in elie pfectioni. Cui pfectioni, q̄ diu machina nostrae iustitiae firmiter inhaeret, tādū firma & incōcussa manet. De quibus funibus siue virtutibus adhuc subditur, & colūnis marmoreis fulciebatur. Per colūnas marmoreas intelligimus sanctorū doctorū firmā rectitudinem, & rectā firmitatem. Colūnae nāque marmoreae sunt doctores. Colūnae, quia iustitia recti: marmoreae, quia fide firmi. Colūnis igitur marmoreis funes byssini, & purpurei fulciuntur: quia ad hoc solertia doctorū mirabiliter laborat, vt in electis castitas in carne, & cōpassio in corde perpetuo consistat. Per colūnas igitur funes byssini & purpurei, & per funes cetera sustentantur, quia p doctores in omnibus castitas & cōpassio, & p istas virtutes cetera roborantur. Itaque primo loco erigunt tētoria per virtutū, & bonorum operū exercitationem & exhibitionem. Secundo colorantur & decorantur per fidem, spem, & charitatem. Tertio sustentantur per funes byssinos, & purpureos. i. p castitatē, & cōpassionem. Quarto fulciuntur ipsi funes. i. virtutes colūnis marmoreis. i. p doctorū rectā & firmā eruditionem. Et nūc charissimi diligenter attendamus, vt ita nūc in hoc vestibulo tātis tentorijs redimito simus per gratiā, quatenus hortum, & nemus ingredi postmodū mereamur per gloriam. Quod nobis praestare &c.

De spiritali Christi conuiuium. Ex eodē libro Esther. Ser. III. qui est. XCIII.

Lectuli quoque aurei & argentei super paunētum smaragdino, & pario stratum lapide dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat. Bibebat autem qui inuitati erāt aureis poculis, & alijs atque alijs ualis cibi inferebatur. Vinū quoq; vt magnificētia

gnificētia regia dignum erat, abundans, & praecipuū ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, praepōnens mensis singulos de principibus suis, vt sumeret vnusquisq; qd vellet. Superius dicta sunt de spiritali vestibuli spiritalis ornatu, nunc adijciantur prioribus potiora. Quis enim ignoret contemplationem operibus, & virtutibus omnibus potiorē? Et de hac infertur cū dicitur. Lectuli quoque aurei & argentei super pauimentum erant dispositi. Per lectulos enim quies internae contemplationis accipitur. In qua quiete tanto mens humana solertius ad interna vigilat, quanto magis ad exteriora dormitat. Vnde sponsa. Ego dormio, & cor meum vigilat. Lectuli (inquit) non lecti. Modicum nanque est, quod nunc de contemplatione percipimus, ad id, quod percipiendum expectamus. Sed & apte dictum est non singulariter lectulus dispositus, sed pluraliter lectuli dispositi, quia varius est contemplationis modus, & alijs plus, alijs minus in dono contemplationis confertur. Quemadmodū enim secundum mensuram donationis Christi gratia differenter datur in actione, sic etiam secundum capacitatem percipientium distribuitur in contemplatione. Plures ergo sunt lectuli, & differenter positi & propter differentiam donorum, & propter distantiam contemplatiuorum. Super pauimentū smaragdino, & pario lapide stratum. Pauimentum inferius, & equaliter stratum omnium vtensiliū, verbi gratia, lectorum, sedilium, vasorum est sustentamentum. Significat ergo praetorum equanimitatem, humilitatem, & laborem: quia licet ceteris potestate sint praetati, ministerio tamen sunt subiecti, sicut ipse Dominus, qui omnibus praetatis est praetatus, non venit ministrari sed ministrare, & dare animam suam pro multis. Hinc & discipulis ait. Qui maior est in vobis, fiat sicut iunior: & qui praedeceffor est, sicut ministrator. Hinc Paulus seruum illorum, quibus scribebat, se esse dicebat per Iesum. Hinc beatus Augustinus de praetato dicit. Honore coram vobis praetatus sit vobis, timore coram Deo substratus sit pedibus vestris. Praetati itaque pauimentum sunt coram Deo se humiliando, sibi commissos equanimitate tolerando, & ipsis laboriose ministrando: dum enim eis cum labore ministrant quasi super se positos portant. Sed magna laus praetorum promitur, dum pauimentū smaragdino, & pario lapide stratum dicitur, & per picturam mira varietate decoratum perhibetur. Smaragdus viret, parius candet. Smaragdus fidem, parius castitatem & mundam significat actionem. Pauimentū itaque smaragdino & pario sternitur, dum praetatus fide, castitate & actione mūdissima perornatur. Qui & picturā mira varietate decoratur, dum diuersorū iustorum varias virtutes non solum ad vtilitatem propriam, verum & ad exemplum aliorum imitatur. Pingitur in hoc pauimento Abel per innocentiam, Noe per iustitiam, Abraham per fidem, Isaac per longanimitatem, Iacob per tolerantiam, Ioseph per cōtinentiam, Moyses per mansuetudinem, Iosue per fortitudinem, Samuel per charitatem, Dauid per humilitatem, Elias per zelum iustitiae, Daniel per virtutem abstinentiae, & quorumlibet sanctorum forma in ipso depingitur, dum eorum virtutes, in quantum pot,

operatur. Et licet de vniuersali sancta ecclesia dictum sit. Assitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate: in sancto tamen praetato excellenter, & velut specialiter debet haec pulchritudo varietatis apparere, vt omnium fulgore virtutum omnibus factus oēs lucrifaciat. Haec quoque sensui cōcinit illud Augustini de praetato. Circa omnes (inquit) seipsum bonorum operum praebet exemplum, corripiat inquietos, cōsoletur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes, disciplinam libens habeat, metuendus imponat. Et quamuis vtrumque sit necessarium, tamen plus a vobis amari appetat, quā timeri. Super pauimentum itaque lectuli erant: quia praetati sua prouidentia, & labore contemplatiuos sustentant. Vel certe super pauimentum lectuli erant, dum contemplatiui in quiete positi suis praetatis, qui sollicitudine fatigantur, & turbantur nonnunquam amplius proficiunt. Videamus fratres quomodo super hoc venerabile pauimentum consistimus, vtrum in quiete positi celestia sublimiter contemplamur. Sunt. n. quidam, qui suos praetatos multis molestijs premunt, & in contemplatione, ad quā in loco quietis positi sunt, minime proficiunt. Quos Paulus in epistola ad Hebraeos castigans ait. Obedite praepōsitis vestris, & subiaccete eis. Ipsi. n. peruigilant quasi rationē pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc. n. non expedit vobis. Et paulo superius praetatos alijs in exemplum ponēs ait. Mementote praepōsitorem vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitami fidem. Et ad Thessalonicenses, de charitate & pace habenda cum praetatis: Rogamus, inquit, fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & monent vos, vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, pacem habete cum illis. Vnde Augustinus ad subiectos de praetatis. Obediendo non solū vestri, sed et ipsius miseremini, quod quanto in loco superiorem tanto in periculo maiore versatur. Bibebant autē qui inuitati erant aureis poculis, & alijs atq; alijs ualis cibi inferebantur. Aurea pocula sunt verba euangelica ceteris oib. pretiosiora, sapientia Dei, quae Christus est, uelut auro fulgētia. Quae videlicet verba recte dicuntur pocula, quia facile intelliguntur. Cibi etenim sunt ea scripturae verba, quae difficile & cū labore capiuntur, vt sunt plerisque in locis uerba prophetarū. Qui scilicet cibi alijs & alijs ualis inferuntur, dū gratia, quae in ipsis continetur, nunc aperiōne figurarum, nunc administratione sacramentorum nobis confertur. Quasi enim quaedam sunt uasa sacrae scripturae enigmata, & sacra sacramentorum velamina. Quae dum aperiuntur mentes fidelium reficiuntur. Vinum quoque (vt magnificentia regia dignum erat) abundans, & praecipuum ponebatur, Quid per spiritale vinum rectius accipitur, quam Sancti spiritus consolatio, qua mens fidelis sepius inebriatur? De hac inebriatione scriptum est. Calix meus inebrians quam praclarus est: Et item. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae letificauerunt animam meam. Vt (inquit) magnificentia regia dignum erat. In largiendo nanque gratiam suam attendit Deus bonitatem suam, non meritum humanum. M. Hug. à S. Viçt. To. ij. N n 2 num.

Prou. 2.

Ioan. 4.

V Psal. 44. Prelati officium.

oI

Exhortatio.

Heb. 13.

Ibidem.

1. Theff. 5.

X Pocula.

Y Vinum.

Psal. 22. Psal. 93.

P Columnae marmoreae.

Q

R Lectuli.

Lectuli.

Cant. 5.

Pauimentum. Praetorum officia, & dignitas. Matt. 20.

Ibidem.

T

Pictura sanctorum.

Iacob. 1. num. Abundans, & præcipuum ponebatur. Abundans, quia Deus abundanter dat, & non impropere. Præcipuum, quia nihil dulcedine Spiritus sancti in vita suauis. Vnde quidam sapiens admittendo dixit. Quam suavis est Dñe spiritus tuus in omnibus. Præcipuum, quoniam hoc est vinum, de quo Architrictinus dixit spòto. Tu aut seruasti vinum bonum vsq; adhuc. Huius conuinijs sententiæ concordare vñ illud in Canticis Comedite & bibite amici, & inebriamini per vinum. Nec erat qui nolentes cogere ad bibendum, sed sicut rex statuerat, præponens mensis suis singulos de principibus, vt fumeret quisque quod vellet. Vt ex his verbis perpendi potest Deus non vult habere coacta seruitia. Nec erat ait, qui nolentes cogere ad bibendum. Nemo naq; cogitur spuale donum accipere: filios vult Deus, non seruos: sibi voluntatem, non sibi necessitatem. Sicut rex statuerat, præponens mensis suis singulos de principibus suis. Mensæ sunt scripturæ, principes doctores, & plati. Singulos pponit: quia alij datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, vt vnusquisq; dispenset cæteris, qd excellenter accepit, vt fumeret quisq; quid vellet. Se cundum voluntatem, capacitatem, & vilitatem singulorum temperanda est prædicatio, vt omnibus vtilis fiat, nulli noceat, & inter omnia vitia quasi gladius anceps trãseat: sic superbiam recidens auferat, vt non augeat timiditatem: sic ociosis & torpētibus sollicitudinē operis imponat, vt inquietis & curiosis non augeat importunam actionem: & sic de cæteris. Epulemur fratres nunc in vestibulo horti, & nemoris per gratiã sic, quatenus in horto, & nemore postmodum epulari mereamur per gloriã. Quod præst.

In die sancto Paschæ. Sermo. XCIII.

A Odie charissimi paschalis solennitas est, quæ propter sui excellentiam dici potest solennitas solēnitatum quemadmodum dicitur Canticum canticorum, Deus deorum, rex regum, Dominus dominantium. Ipsa quippe non solum aliarum more solennitatum annuatim vt est hodie celebratur, verum & singulis diebus dominicis continue & singulariter commemoratur, & in die iudicij, quando corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem, generaliter & perfecte consummabitur. Quæ solennitas quanto est celebrior, tanto cibum hodie debet apparatus esse copiosior, lautior & delicatior. Et quoniam in hac hodierna solennitate more Christiano omnes Christiani pusilli cum maioribus, laici cum clericis, ad mensam magnam, ad mensam diuitis, potentis, sapientisq; Salomonis confedemus, quæ nobis apponuntur diligenter attendamus. Noster etenim Salomon diues est in omnibus, scilicet qui inuocant illum. Potens est, quia data est illi omnis potestas in celo, & in terra. Sapiens, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Cuius mensæ regales diuitiæ, atque deliciæ in libro regum tertio typice, & aperte declarantur, vbi dicitur. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similæ, & sexaginta cori

farinæ, decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum, & auium altilium. Hæc autem omnia in nostri mensa Salomonis spiritaliter inueniuntur. In mensa nempe Christi inueniuntur triginta cori similæ per sanctæ Trinitatis fidem, sexaginta cori farinæ per bonam actionem. Simila nanque, quæ sine furfure est, recte significat fidem, propter fidei sinceritatem. Farina, quæ sine aliquo furfure non est, bonam actionem propter actionis turbationem. De hoc furfure scriptum est. Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Decem boues pingues decem præcepta legis sunt: boues, quia bonam præcipiunt continentiam: pingues, quia continent charitatem geminam. Nunquid enim pinguedo charitatis non est, vbi dicitur. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum sicut teipsum? Nunquid continentiam non exprimit, vbi dicitur. Non concupisces vxorem proximi tui, non cuncta quæ illius sunt. Et viginti boues pascuales: boues pascuales cætera cuncta præcepta legalia sunt, quæ in hoc vt boues pascuales pinguibus macilentiora sunt quod prædictas maximas virtutes, charitatem scilicet & continentiam a malo, tam expresse, tanque authentice vt decalogus non describunt. Præcepta quippe decalogi digito Dei, præcepta vero cætera digito hominis scripta sunt. Boues aut significant cōtinentiã eo qd genitalibus careant, quæadmodum tauri luxuriã eo qd ipsa habeat. Inferiora quoq; madata decalogū sequentia, recte (vt iã mōstratū est) boues pp charitatē & cōtinentiã, quã & ipsa docēt, narrantur: & viginti dum sibi decalogū dupliciter hinc. s. amicis, illinc. s. inimicis p obsequiū pietatis dispēsantur. Arietes denique, q a cæteris ouibus in hoc differūt, q cornuti sunt, & durissimo capite aduersariū durissime quatiūt, emnētissimos scripturæ sensus cōueniēter exprimūt, q prolati hostē suū diabolū, hoīem prauū vicinū grauissime feriūt, & cōterūt. Qui bñ p cētēnariū describūt, vt eorū pfectio designet. In mensa igit Christi triginta cori similæ, sexaginta cori farinæ, decē boues pingues, viginti boues pascuales, centū arietes apponuntur, dū doctrina fidei, & boni operis decalogi, & quorūlibet aliorū pceptorū legalium, & excellentissimo rū sacræ scripturæ sensuū mētes fidelium p solertiã doctorū plenissime reficiūt. Excepta venatione ceruorū, caprearū, bubalorū, & auium altilium. Venationē mēse nri Salomonis inferimus, dū sensus aliquos velut novos & rariis auditis lectione, meditatione, discursu ex diuersis libris quasi diuersis syluis venamus, & nris auditorib. nouo quodã & inusitato dicendi mō dispēsamus. Qua sensuū, verborūq; noua, salubriq; dulcedine illi, q delicatius i scripturis sunt enutriti, auidiissime se reficiūt, quæadmodū illi, q in regū curijs, regalibus quotidie ferculis vescūtur, recētem, & opimã venationem delectabiliter comedunt. In ceruis autem est timiditas, in capreis velocitas, in bubalis fortitudo, in auibus volatus eleuatio. Ad mensam itaque Christi ceruos deferimus, dum loquimur de timore: capreas, dum loquimur de boni operis velocitate: bubalos, dum loquimur de eiusdē operis fortitudine, aues dū loquimur de cōtēplatione. Et

notan-

D Aliam inter prædicationem. notandum quod cum dixisset auium addidit altilium. Illa nanque contemplatio coram Deo laudabilis est, quam non solum cognitio veritatis sursum leuat, sed etiam amor virtutis impinguat. Possumus totam hanc sententiam in alium sensum vertere, vt intelligamus per similitudinem & farinam doctrinã, quæ est in præceptis duum testamentorum: per animalia domestica exempla sanctorum ex gētib. pro Christo peremptorum, vt sic habeamus duplicem escam, vnã in præceptis, alterã in exemplis. Per boues autē intelligere possumus illos, qui in veteri testamento bonis operibus exercendis fortiter insistebant: per arietes illos, qui suæ fortitudinis cornibus hostes fortiter quatientes de suis finibus propellebāt: per syluestria animalia accipere possumus illos, qui ex gentibus fideles sunt actiui, per aues illos, qui sunt contemplatiui. Nec solum sancti martyres exēplis suis nobis in esca salutis sunt, verum & sancti confessores, & quilibet sancti suis exēplis vitæ cibum nobis conferunt, qui licet ferro non occubuerint, ieiunijs tñ, vigilijs, & varijs laboribus carnem suã cum vitijs, & concupiscentijs crucifixerunt. Non tñ aut escam habemus in præceptis, & in exemplis, sed et in sacramentis, ex quibus quàm maximum est sacramētum corporis & sanguinis Dñi: ad quod venerabiliter, & salubriter sumendum hodie conuenire debemus vniuersi. In cuius laudem beatus Gregorius in libro dialogorum ita loquitur dicens. Quis fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri: in illo Iesu Christi mysterio angelorum choro adesse, summis ima sociari, terrena celestibus iungi, vnūq; ex visibilibus & inuisibilibus fieri? Sed necesse est vt, cum hoc agimus, nosmetipsos in cordis contritione maectemus. Quia qui passionis dñicæ mysteria celebramus, debemus imitari, quod agimus. Quàm aut sit salubre, quàm necessarium, q beatum corpus & sanguinē Christi sancte sumere, ipse per se metipsum dignatus est aperire, dicens. Nisi manducaueritis carnem filij hoīs, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitã in vobis. Qui manducat carnem meã, & bibit meū sanguinē, habet vitam æternam. Quàm sit vero noxium indigne sumentibus Paulus demonstrat, vbi dicit. Quicumq; manducauerit panē, vel biberit calicem Dñi indigne, reus erit corporis & sanguinis Dñi. Probat aut seipsum hō, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui, n. manducat, & bibit indigne, iudiciū sibi māducat, & bibit non dijudicans corpus Dñi. Non dijudicans, i. non discernens per venerationem a cæteris cibis. Debuisset, n. se probasse, & p pœnitentiam purgasse, vel certe abstinuisse. Hinc Pascasius i libro de corpore Dñi dicit. Quisquis vel membrum meretricis sit, vel per aliqd graue delictū membrū diaboli, hic utiq; elapsus de corpore Christi est, & idcirco non licet ei corpus Christi contingere. Quid ergo manducat & bibit peccator? Non vtique sibi vtiliter carnem & sanguinē, sed iudicium. Quare? Quia non se probat prius. Si quis ergo lapsus de corpore Christi factus in membrum meretricis, vel diaboli præsumpserit hoc sacrosanctum corpus contingere, non dubiū, quin ob id iudiciū excipiat, & cum Iuda culpæ societur obnoxius, rã quia corrui, quàm quia in cōscientiã damnatus ausus est

sine pœnitentia, & correptionis venia, sancta mysteria temerare. Alius ad cōionem accessurus, dum altitudinē sacramenti non cogitat, ioco, ira, indignatione communionē non honorat, sed dedecorat. Alius cum reuerentia quidem se cōnicat, scilicet recedens diuturno cachinno, multiloquio, vaniloquio, turpi loquio, detractio, at cæteris vitijs sacramentum inhonestat. De talibus dictum videtur. Gratia fatuorum effundentur. Tales enim quicquid. legendo, psallendo, orando, vel alio quolibet modo boni hauriunt a mane vsque ad vesperam, non solū ocio, sed & illicitis delectationibus vacando negligenter effundunt. Vnde hoc sacrosanctorum mysteriū angelis etiam venerandum, nostris temporibus tam magnū in contemptum venisse cernitur, tanquam non sit pater, qui honorem Iesu Christi quærat, & iudicet. Et ita veritas prostrata est, vt sicut in Daniele legitur, Abominationem in templo Dei fieri videamus. Valde itaque contemptoribus tanti sacramenti diuina vindicta timenda est. Vnde prædictus Pascasius in prædicto libro dicit, quod ab angelis, qui ad hoc positi sunt, etiam nunc perimerentur quicumque vel semel indigne communicant, nisi bonitas Christi, cuius iudicio pendent omnia, gladium suspenderet, & temporalem mortem quibusdam, ut pœniteant, remoueret. Verum nos non solum auditu auris audiimus, sed & oculis diuersis in codicibus legitimus grauissimas & horrendas vltiones talibus præsumptoribus sine dilatione diuinitus illatas. Dicit sanctus Gregorius Turonensis de quodã præbytero, cui in dominica solennitate propter suam personam concessum fuerat, vt missam celebraret: quod statim vt ad horam communicandi venit, mox epilepsia comprehensus corruit, spumans, sacramentum particulam ab ore proijciens. Qui ipsa nocte, sicut plerique testati sunt, ebrius fuerat. Item de quodam infami diacono dicit, quod dum captam cū corpore Domini deferret, de manibus eius elapsa est, & per aerem super altare reuersa. Sanctus vero Hieronymus in vitis patrum dicit de beato Eulogio, quod cū videret ex monachis quosdam immundos accedere ad communionem, retinuit eos dicēs. Tu hac nocte habuisti fornicationis desiderium. Tu vero dixisti in corde tuo, nihil interest siue iustus siue peccator ad sacramentum accedit. Et alius dubitationē habuit in corde suo, dicens. Quid me sanctificare potest cōmunio? Hos omnes remouebat a communionem sacramenti, donec per pœnitentiam & lachrymas purificarentur. Talia quoque scribit de sancto Machario, de sancto Piamone, & monachis eorum. Hæc fratres exempla diximus, quia in sancta ecclesia sunt multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propterea ista scripsimus, quia forsitan aliquis eorum hæc lecturus est, qui se his auditis de sua negligentia corrigit. Absint autē a vobis hæc pericula, absint & periculorum causa. Vos enim non estis in tenebris fratres, vt vos pericula ista cōphēdat. Omnes, n. filij lucis estis, & filij Dei. Non estis filij noctis, neq; tenebrarū. Sed & nos speramus de vobis meliora, & viciniora saluti, tamen ita loquimur. Vñ charissimi nobis, istud mysteriū cū humilitate & reuerentiã frequenter, ad ei⁹ gloriã frequenter accedite, M. Hug. à S. Vict. Tom. ij. Nn 3 eius

Eccl. 20.

Dani. 9. F Vindicta.

Exempla.

Gre. Tur.

Hieron.

1. Cor. 11

Ioan. 13.

Exhortatio.

cius participes semper fieri diligite. Hoc est enim mysterium, quod specialiter in videntibus dolores internos mitigat, vulnera sanat, hostem expugnat, a malis liberat, in bonis adiuuat, confert gratiam, auget iustitiam, & in defunctis culpam diluit, poenam remittit, celum aperit, vitam tribuit. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus. &c.

De mensa propositionis ex libro Exodi ad laudem sacrae scripturae. Ser. XCV.

Exo. 25. **Q**uens Dominus Moyse de facienda mensa propositionis ait. Facies mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem, & inaurabis eam auro purissimo. Faciesque illi labium per circuitum: & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis, & super illam alteram coronam aureolam. Quatuor quoque circulos aureos parabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem mensae per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vestes per eos, & possit mensa portari. Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subuehendam mensam. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

Mensa que nam est.

Quae est haec mensa, nisi sacra scriptura? Quae quoties ad bene viuendum nos admonet, toties nobis vitam panem praebet. Mensa de lignis setim facta legitur, & veritas scripturae sacrae nulla vetustate corrumpitur. Ad similitudinem quoque mensae scripturae sacrae duos cubitos longitudinis habet, dum nos vtramque partem fidei, & illam scilicet qua in creatorem, & illam qua in redemptorem credimus, docet. Habet cubitum ac semissem altitudinis, dum nos erudit quae sit altitudo spei, & initium contemplationis. Habet denique cubitum latitudinis, dum nos instruit quae sit latitudo charitatis. Sic sacra scriptura ad modum mensae habet longitudinem, altitudinem, latitudinem, dum nos perfecte docet fidem, & spiritum cum initio contemplationis, & charitatem. Spiritualis autem haec mensa per totum deaurata est, quia non solum miraculorum, verum & sapientiae caelestis claritate tota refulget. Quae habet labium, sanctorum videlicet ora doctorum. Quod

Doctores. H labium per circuitum ducitur, dum a sanctis doctoribus nihil vspici in emendatum relinquitur. Quasi namque labium per circuitum mensae sancti doctores sunt, dum auctoritate scripturae vndique malos a malo redarguunt, & ad meliora bonos erudiunt. Duae coronae, quae sequuntur, quarum vna dicitur interrasilis, altera aureola, duo iustorum significat bona, vnum in mundo, alterum in caelo. Prima significat iustitiam, secunda remunerationem supernam. Prima meritum, secunda praemium. Prima bonam conscientiam, secunda sequentem gloriam. Et vtraque bona recte coronae comparantur, tum quia perfecta sunt, tum quia coronam conferunt. Prima fore percipitur interrasilis, quia multiplex & varius nunc est effectus bonae operationis. Quae est etiam quatuor digitorum, quia sanctorum iustitia operante Spiritus sancti gratia sustollitur

exercitatione quatuor principalium virtutum. In digitis, n. dona Sancti Spiritus, in quaternario virtutes quatuor, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia figurantur. Quae denique corona labio mensae fuit iuncta, quia secundum doctorum hortamenta sanctorum consummatur iustitia. Super illam fuit corona aureola, quia iustitia sequitur, & excellit gloria superna. Quae & aureola dicitur, ut per aurum fulgor contemplationis significetur. Et diligenter attendendum, quod non aurea, sed aureola fuisse perhibetur, ut per diminutivum modicum esse ad plenitudinem sequentis boni quicquid nunc de eodem bono per contemplationem percipitur, insinuetur. Magnum tamen est & inestimabile, quia (scriptura teste) quae sub ipso erant, replebant templum. Et si quae sub ipso sunt replent templum, quis aestimare queat qualia, quantave sunt, quae in ipso sunt, & quae ipse sunt? Unde de illa mercede superna, quae hic corona superior, & aureola dicitur, scriptum est. Mensuram bonam, & confortam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Huius mensae, vel coronae aureolae principium a quibusdam in praesentiam per contemplationem cernitur, & percipitur, & in futuro perficietur, cum non per speculum, & in enigmate ipse Deus, qui est iustorum merces & corona, sed facie ad faciem videbitur. Primo itaque loco ponitur mensa, secundo labium, tertio corona interrasilis, quarto corona aureola. Mensa scriptura, labium doctorum hortamentum, corona interrasilis sanctorum iustitia, corona aureola retributio superna. Quatuor circuli sunt quatuor libri euangelici, qui bene vocantur circuli, quia perfecti, perfectam namque tradunt doctrinam de fide & operatione, de merito & premio. Qui & in quatuor angulis mensae per singulos pedes ponuntur, dum eorum auctoritate & perfectione quatuor sensus scripturae roborantur, & ipsa scriptura aptatur, ut per quatuor partes mundi in suis quatuor sensibus per predicationem euangelicam deferatur. Mensa quatuor pedes habet: quia verba caelestis oraculi vel historice, vel allegorice, vel tropologice, vel anagogice accipiuntur. Historia est, cum quo res secundum litteram vel facta vel dicta sit plano sermone refertur, sicut populus ex Aegypto exiens saluatus dicitur per sanguinem agni, vel tabernaculum in deserto factum. Allegoria est, cum verbis vel rebus mysticis praesentia Christi, & ecclesiae sacramenta signantur. Verbis ita. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quod est dicere, Nascetur virgo Maria de stirpe David, & Christus de stirpe eius. Rebus, ut populus de Aegypto per sanguinem agni saluatus ecclesiam significat Christi passione a dominatione diaboli liberatam. Tropologia, id est moralis locutio ad correptionem, & institutionem non morum aptis vel figuratis verbis respicit. Aptis ita. Filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Figuratis ita. Omne tempus vestimenta tua cadida, & oleum de capite tuo non deficiat. Anagogice, id est superiora ducens locutio est, quae de praemijs futuris, & de vita, quae est in caelis, mysticis vel apertis verbis disputat. Aptis sic. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Mysticis sic. Beati lauant stolas suas: ut sit potestas illis in ligno vitae, & per portas intrant in civitatem. scilicet caelestem. Quatuor ergo pedibus mensae quatuor circu-

Aureola.

Esa. 6.

Luc. 6.

Secunda expositio.

Historia.

Allegoria

Tropologia.

1. Ioan. 3. Eccl. 9.

Anagoge.

Matt. 5.

Predicatores.

Vasa sacrificiorum.

Panes propositionis

Epilogus.

Exhortatio.

Matt. 14.

Matt. 15.

Pulcherri mus discursus per Concionatore.

Luc. 15.

Matt. 13.

Esa. 7.

Cant. 7.

li apponuntur, ut inductis vestibus per eos mensa portetur: quia quatuor sensibus scripturae libri euangelici iunguntur, ut eorum auctoritate ipsa scriptura circumquaque per doctores praedicetur. Ipsi vero circuli sunt aurei: quia libri euangelici sapientia Dei, quae Christus est, sunt praecleari. Qui etiam circuli subter coronam siue primam siue secundam sunt: quia ordine praecedunt doctrina euangelica, doctrinam sequitur iustitia, iustitiam gloria. Vestes, quibus mensa portabatur, sunt praedicatores, per quos sacra scriptura praedicatur. Qui de lignis setim sunt: quia iustum est, ut qui sanctitatem alij praedicant, ipsi sine corruptione vitiorum viuant. Qui etiam sunt deaurati, quia diuina sapientia fulgidi. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos. Varia vasa, quae fiunt ad offerenda libamina, variae verbi distinctiones sunt pro capacitate auditorum, quia non omnibus omnia conueniunt: aliter sapientes, aliter insipientes: aliter diuites, aliter pauperes: aliter sani, aliter infirmi: aliter senes, aliter iuuenes: aliter viri, aliter foeminae: aliter caelibes, aliter coniugati: aliter praelati, aliter subditi docendi sunt. Acetabula significant doctrinam mordacem, phialae doctrinam vberem, thuribula orationem deuotam, cyathi scientiam angustam. Quae vasa omnia ad mensam tabernaculi, & ad offerenda libamina pertinent. Quaecunque enim diuersa pro diuersitate audientium dicuntur, in regula sacrae scripturae inueniuntur, & ad offerenda Domino vota bonorum operum excitant corda audientium. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper. Panes propositionis sunt verba sapientiae caelestis. Quae bene panes propositionis vocantur: quia semper debet patere cunctis fidelibus sermo salutis, nec vnquam deesse oportet in ecclesia verbum solatiij, quod Dominus per praedicatores veritatis in mundo proponens in conspectu suo apparere, & vsque in finem his, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, incessanter abundare voluit. Mensa igitur scriptura est, labium doctorum ora, corona interrasilis sanctorum iustitia, corona aureola superior remuneratio superna, pedes mensae sensus scripturae, quatuor circuli libri euangelici, vestes praedicatores, diuersitates vasorum distinctiones verborum, panes propositionis verba sapientiae caelestis. Haec mensa fratres omnibus est diuitijs cumulata, cunctis referta delicijs. Si vultis panes & pisces, accipite in ea panes quinque, & pisces duos, vel certe panes septem, & pisciculos paucos. Ex illis saturati sunt quinque millia hominum, & de fragmentis eorum impleti duodecim corphini: ex istis saturati sunt quatuor hominum millia, & de reliquijs eorum impletae septem sportae. Accipite itaque panes hos & illos, & pisces licet paucos, & scitote quod abundabit cibus & supererit. Si vultis carnes, accipite vitulum faginatam, tauros, & altitia, quae vobis sunt occisa. Si vultis saporem accipite granum sinapis, quod quidem minimum est, sed iactum in terram crescit, & maius omnibus ole-ribus fit. Si vultis butyrum Emel, cum manuele vtrumque comedite, ut sciatis: cum ipso malum reprobare, bonum eligere. Si vultis fructus diuersi generis,

accipite omnia poma noua & vetera, quae sponsa sponsa seruaui, & de horto nucum comedite nudes. Si vultis potum, accipite vinum electum, de quo scriptum est: Tu autem seruasti vinum bonum vsque adhuc. Si vultis potum amplio-rem, emite absque vlla commutatione vinum & lac, & cum sponsa bibite vinum vestrum cum lacte vestro. Si vultis pigmenta nectarea, accipite consolationes Dei, quae secundum multitudinem dolorum vestrorum in corde vestro laetificabunt animas vestras. Si vultis aromata, accipite cyperum cum nardo, cum croco, fistulam & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrham & aloen cum vniuersis primis vnguentis: & quia periculosum est & turpe, si iuxta talem, tantamque mensam fame moribundi marceamus, & maridi moriamur: Comedamus, & bibamus, & inebriemur ex his, quae nunc apponuntur, in hac mensa nobis per gratiam, ut haec postmodum perfectius possideamus per gloriam. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus. Amen.

Ioan. 25. Esa. 55. Cant. 5.

Psal. 93.

De quolibet sancto. Sermo. XCVI.

Myrtha, & gutta, & casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiae regum in honore tuo. Astitit regina a dextris in vestitu deaurato, circumdata varietate. In his verbis & singulorum fidelium sanctitas exprimitur, & vniuersalis ecclesiae iustitia figuratur. In primo namque versu virtutes quorumlibet fidelium describuntur, in secundo totius ecclesiae iustitia declaratur. Myrrha, & gutta, & casia. Myrrha valde amara est, & per hoc significat mortificationem carnis, non quantum ad naturam, sed quantum ad culpam. Natura namque semper est nutrienda, culpa perimenda. Haec myrrha omnium electorum est. Qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Verum quia superius in hoc libello quodam in sermone de myrrha hac, & eius speciebus plurima diximus, idcirco paucioribus nunc contenti ad sequentia pertransimus. Gutta herba est, quae inflaturas comprimit, & per hoc virtutem humilitatis exprimit. Haec quoque sit necessaria, Dominus in euangelio demonstrat, ubi dicit. Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Et item. Qui non susceperit regnum Dei sicut paruulus, non intrabit in illud. Haec Abraham vere habuit, cum ait. Loquar ad Dominum, cum sim pulvis & cinis. Hanc & Iacob veraciter habuit, dum ad Dominum loquens dicit. Minor sum cunctis miserationibus tuis. Hanc angelus apostata, dum habere noluit, sicut fulgur de caelo irrecuperabiliter cecidit. Haec progenies Ada quando in aedificanda turre Babylonis caruit, confusionem labij meruit. Et sic in ceteris semper euenit, ut ante ruinam exaltetur spiritus, & ante gloriam humilietur. Casia, quae & fistula dicitur, ventrem purgat, & natura de suis superfluis alleuat, & per hoc virtutem confessionis significat, quae dum culpam mentis per oris ostium eliminat, ipsam mentem peccati potere exonerat. Per myrrham igitur intelligimus carnis mortificationem, per guttam mentis humiliationem, per casiam peccati confessionem. A vestimentis tuis. M. Hug. a S. Vict. Tom. ij. N. 4. Vesti-

K Psal. 44.

Myrrha.

Gal. 5.

Gutta.

Luc. 14.

Matt. 18.

Gen. 19. Gene. 32.

Prou. 16. Casia.

Vestimenta. Vestimenta corporis Christi, quod est ecclesia, perfectiores sancti sunt, quibus sancta ecclesia, ut homo vestibus, sic circumdatur & ornatur. Ex quibus vestibus siue sanctis, alij sunt coloris rubri, scilicet martyres suo sanguine rubricati: alij coloris hyacinthini & caelestis, videlicet confessores ad caelestia contemplanda sublimiter eleuati: alij niuei, ut sunt virgines: alij nigri, ut sunt humiles ex memoria peccatorum suorum sibi semper nigrescentes: alij varij mixtique coloris, ut illi, qui sunt diuersarum virtutum, & bonorum operum participes. A domibus eburneis. Per domos eburneas accipimus congregationes continentes & castas. Elephantibus enim, quorum ossa ebur vocatur, animalia castissima sunt, auersi coeunt, non nisi semel pariunt, terrae non accumbunt, trecentis annis viuunt. Quae cuncta iustis & castis animabus, si ea perspicere velis, conueniunt. A domibus igitur eburneis sunt Christi vestimenta, & a vestimentis sunt myrrha, & gutta, & cassia: quia ex castis & continentibus congregationibus sunt quilibet fideles, & ex ipsis fidelibus sunt sanctae virtutes, & virtutum opiniones. Ex quibus delectauerunt te filiae regum in honore tuo. Reges praelati sunt sancti, qui alios virtute discretionis regunt. Quorum filiae sanctorum subiectionum sunt animae, doctrina eorum enutritae, & eorum exemplis adornatae. Quae propterea non filiorum, sed filiarum nomine designantur, ut earum magna deuotio significetur. Foemineus namque sexus valde deuotus est, & quod se ad amandum in torquet, mirabiliter feruet. Vel certe filiarum, non filiorum nomine describuntur, ut dum, quod etiam infirma & imperfecta animae, quae per filias significantur, Christum sua sanctitate delectant, ostenditur: quantum illi perfectorum mirabilis iustitia placeat, melius exprimitur. Regum itaque filiae Christum in honore delectant, dum subiectionum deuotae multitudines eum sua bonitate delectabiliter honorant. Et hic delectabilis honor, siue haec honorabilis delectatio ex praedictis virtutibus procedit: & eum suauiter reficit, dum ipsos subiectos per has virtutes iuste viuere, & alijs exempla iustitiae praebere cernit.

M Ecclesiae ornatus. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Sicut in praecedenti versu quorumbet fidelium virtutes, & virtutum opiniones insinuatur: sic in isto vniuersalis ecclesiae iustitia, & eiusdem iustitiae varia multiplicitas, & multiplex varietas designantur. Quae videlicet sancta ecclesia reginae rectissime comparatur, quia & caelesti regi copulatur, & ab ipso sublimiter coronatur. Quae stat per fidem, & astat per bonam intentionem. Falsi fideles etsi stent ea, quae vera sunt, recte credendo, non tamen astant, bona, quae operantur, recta intentione faciendo. De numero stantium, & astantium Elias extitit, qui ait: Viuit Dominus, in cuius conspectu sto. Dum. n. dixit sto, stare se perhibuit: dum vero dixit in cuius conspectu, diuinam praesentiam per intentionem se non deesse declarauit. Astat autem sancta ecclesia Deo nunc a dextris per iustitiam, ut in futuro a dextris assistere mereatur ad gloriam. Sic & reprobi nunc a sinistris sunt per culpam, a sinistris in fine statuendi ad poenam. In vestitu deaurato. Per vestitum intelligenda est iustitia, per deurationem sapientia. Quic-

quid. n. sancta ecclesia vel in exercendis virtutibus, vel exhibendis operibus bonis operatur, totum sapientiae caelestis fulgore decoratur. Imitatur etenim suum creatorem sibi posse suam, qui omnia in sapientia fecit, & in vniuersitatis dispositione prima lucem condidit, ac deinde caetera disposuit, & omnibus dispositis vidit cuncta, quae fecerat, & erant valde bona. Circumdata varietate. Non est contenta sancta ecclesia vna virtute, vel opere vno, sed multiplicitate virtutum vult circumdari, varietate bonorum operum vult ornari, sibi dispensationem multiformis gratiae Dei. Ad hanc varietatem pertinet illud beati Petri. Ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amorem autem fraternitatis charitatem. Et illud beati Pauli. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia &c. Intelligimus igitur per myrrham, guttam, & cassiam fidelium virtutes, per vestimenta ipsos fideles, per domos eburneas eorum castas congregationes, per reginam sanctam ecclesiam, per vestitum deauratum eius iustitiam, per varietatem eiusdem iustitiae multiplicem differentiam. Virtutes itaque, & opera bona totis viribus exerceamus, ut cum fidelibus omnibus, & sancta matre ecclesia in caelesti patria coronari mereamur, quod nobis praestare dignetur &c.

In festo sancti Ioannis Baptista. Sermo. XCVII.

I dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae, & posteriora dorsum eius in pallore auri. Sanctus psalmographus in his sacris, paucisque, verbis, quae nobis per Spiritum sanctum canit, sanctorum meritum, & vniuersalis ecclesiae scientiam, premiumque spirituali significatione describit. Meritum namque designat, ubi dicit: Si dormiatis inter medios cleros: scientiam sanctae ecclesiae, ubi addit: pennae columbae deargentatae. Premium, ubi concludit: posteriora dorsum eius in pallore auri. Si dormiatis inter medios cleros. Duo clerici, prophetae & Apostoli. In quorum medio dormiunt, qui sacris eorum dictis hinc inde docti, in pace bonae conuersationis ab inquietudine daemonum liberi feliciter quiescunt. Inter medios enim cleros sunt, quicumque inter prophetarum praecordia, & Apostolorum praedicamenta sancte viuunt. Qui & dormiunt, dum bonis operibus occupati ab infestatione tentationum quieti sunt. De hoc felici sanctorum somno per Iacob sub Isachar nomine dicitur. Isachar asinus fortis, accubans inter terminos, vidit requiem quae esset bona, & terram quod optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens. Populus nempe iustorum asinus fortis est, quia pondus cuiuslibet tribulationis pacifice, & fortiter sustinet. Inter terminos accubat, dum per prophetas & Apostolos eruditus, ex utroque doctrina bene operando pausat. Qui videt requiem, internae scilicet contemplationis quod bona est, & terram supernae beatitudinis quod optima, & utriusque captus

Gene. 1.

2. Pet. 1.

2. Cor. 6.

Epilogus.

N Psal. 67.

Cleri.

Gen. 49.

Prout 2. Coluba.

Ecclesia pulcherrime columbae assimilatur.

Matt. 22.

Matt. 7. Psal. 111.

Posteriora dorsum.

Ioan. Bapt.

Matt. 11.

Pf. 148. Confessio

ptus amore supponit humerum ad portandum quodlibet onus impositum. Qui & tributis seruit: quia non solum sua, verum & semetipsum pro bonis spiritualibus libenter tribuit. Electorum itaque coetus inter medios cleros (sicut dictum est) dormit: & hac dormitione caeleste premium acquirit. Dormit (& ut ait Salomon) suavis est somnus eius. Pennae columbae deargentatae. Columba (ut saepe dictum est) sancta ecclesia est. Sancta nimirum ecclesia quemadmodum felle caret per charitatem, non viuit de cadauere per mortuorum operum vitiationem, meliora grana eligit per maiorum praecceptorum Dei executionem, gemitum pro cantu habet per poenitentiam, alienos saepe nutrit pullos per misericordiam, super aquas sedet ut umbram venientis accipitris. i. diaboli prauideat sacram scripturam legendo, in petris nidificat, in secreta Christi sublimiter contemplatione quiescendo. Quae duas alas habet per dilectionem Dei & proximi, a dextris dilectionem Dei, a sinistris dilectionem proximi. Alae vero dextrae pennae, sunt distinctiones illae, quibus dicitur: Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua. Sinistrae vero alae pennae sunt votum, consilium, beneficium, quibus proximum diligere debemus sicut nosmetipsos. Pennae autem istae deargentatae sunt, quia in dilectione Dei & proximi tota lex pendet, & prophetae. Sanne per argentum sacrum eloquium designatur, ut Psalmista testatur, dicens: Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum septuplum. Quando ergo sancti inter medios cleros dormiunt, pennae columbae deargentatae sunt, quia tunc sacra scientia in sanctae ecclesiae virtutibus adimpletur, dum sanctorum vniuersitas prophetica, & apostolica praecpta in fide, & opere quiescendo pro viribus exequitur. Et posteriora dorsum eius in pallore auri. Posteriora dorsum sequentia premij. Quae auro rectissime comparantur, quia sicut aurum caetera metalla transcendit, sic caeleste premium omnia bona post se sui comparatione longe derelinquit. Beatus autem Ioannes Baptista, cuius hodie solennia celebramus, inter medios cleros, non solum virtute, verum & tempore dormiuit, quia non tantum sanctitate conuersationis, sed etiam distinctione temporis, inter prophetas & Apostolos extitit. Lex enim, & prophetae usque ad Ioannem. Cuius sanctitatem, prout superna gratia donare dignabitur, imitemur, ut eius meritis & precibus ad superna gaudia peruenire mereamur. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus. &c.

In Ascensione Domini. Ser. XCVIII.

Confessio eius super caelum, & terram: & exaltauit cornu populi sui. Confessio enim alia criminis, alia laudis. In hoc autem loco de sola laude intelligitur. Confessio namque Dei. i. laus Dei super caelum est per spiritus beatos, super terram per homines iustos, & ita super caelum & terram. Omne nimirum, quod creatum est, infra ipsum est. Sanne quia superius tam de confessione criminis, quam de

confessione laudis multa diximus, his relictis ad caetera transimus. Et exaltauit cornu populi sui. Cornu populi dicitur Christus est. Cornu de carne procedit, sed carnem excedit. Sic Christus de carne virginea processit, sed culpam non habendo carnem excessit. Huic sententiae concinit illud Apostoli. Quod impossibile (inquit) erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati de peccato damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulamus. In hoc. n. cornu quemadmodum carnem quodammodo transcendit, quod non in carne peccati, sed in similitudinem tantum carnis peccati venit. Cornu omni supereminet corpori, & Christus membrorum suorum vniuersitati. Vnde & Zacharias pater beati Ioannis Baptista de ipso patre ait. Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, & fecit redemptionem plebi suae: & erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui. Cornu Christi, quia salutem mundo praedicauit. Vnde Apostolus. Veniens (inquit) euangelizauit pacem vobis, qui longe fuistis, & pacem ipsi, qui prope: quia per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. Cornu populi Dei Christus, quoniam ipso absterreret, & fugat hostes de finibus suis. Non dixit cornua, sed cornu, quia vnus est magister noster Christus. De quo & Psalmista ait. Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. i. Christum. Sic Deus Abraham per promissionem loquens, non ait in semine tuo, quasi in multis benedicentur omnes gentes, sed in semine tuo, velut in vno, quod est Christus. Hoc cornu nostrum vnicum & singulare hodierna die praesertim exaltatum est, cum secundum hominem assumptum vnigenitus Dei filius caelos omnes penetravit, & summos caelestium spirituum ordines transcendens ad dexteram patris consedit. Vnde Apostolus. Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine Iesu omne genua flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Hodie denique adimpleta est visio Danielis, qua dicitur. Aspicebam in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguae seruient ei. Potestas eius, potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Haec igitur pontifice magnum, qui penetravit caelum, Iesum filium Dei, teneamus confessionem. Illam (inquam) confessionem, quae est super caelum & terram, quae fit ad salutem: sicut scriptum est. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendat illi salutare Dei. Confiteamur super terram, cui super caelum confitentur angeli, quia Deus, qui diues est in misericordia propter charitatem, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, & conresuscitauit, & condescendere fecit in caelestibus, in Christo Iesu. Spe enim salui facti sumus. Verum donec transeat spes, & sequatur res, Ascensionem in cordibus nostris disponamus in M. Hug. a S. Vict. To. ij. Nn s valle

Christo Cornu.

Luc. 2. plebis

Eph. 2.

Psal. 13. Gala. 3.

Phil. 2.

Dan. 7.

Hebr. 4.

Psal. 149. Eph. 2.

Rom. 8. Psal. 83.

valle lachrymarum, in loco quem posuimus. Ascensiones sunt virtutes, vallis lachrymarum mundus, Locus quem posuimus modus viuendi, quem elegimus. Alij eligunt esse in agro, alij in molendino, alij in lecto. Nos ergo in loco, quem posuimus, ascensiones in cordibus nostris disponamus, vt (scilicet) beatum Petrum) ministremus in fide nostra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Istae sunt. n. ascensiones, quibus ascendunt tribus, tribus Domini ad confitendum nomini Domini. Qui autem gradum ascensionis huius vltimum, id est charitatem tenet, Deum possidet. Deus. n. charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Primū vero ascensionis huius gradum fidem ipsam beatus Petrus posuit, quia ipsa omnium prima est virtutum, dum sine ipsa impossibile est placere Deo. Vltimū autem gradum posuit charitatem, quae maior omnibus est. Vnde Paulus descriptis donis siue virtutibus spiritualibus, de charitate subiunxit. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstrō. Si linguis hominum loquar, & angelorum &c. Et post pauca. Nūc autem manent tria haec fides, spes, charitas. Maior autē horum est charitas. Merito igitur beatus Petrus in scala virtutum fidem primam, charitatem vltimā posuit: quia bonum in nobis fides inchoat, charitas consummat. In ceteris autem scalae virtutibus quascunque videris superiores, si bene perpendis videbis potiores. Quis. n. dubitet amorem fraternitatis fortitudine meliorem? Quis ignoret pietatem scientia vtiliorem? Quis nesciat patientiam abstinentia laudabiliorem? Aliter. Quemadmodum charitas amorē fraternitatis, & alias omnes virtutes bonitate transcendit: sic amor fraternitatis pietatem, & reliquas sub se positas virtutes excedit. Et sic de ceteris intelligendum est. Quemadmodum. n. prior virtus sequentē pcedit ordine, sic quilibet sequens priorē in hac scala superat dignitate. Vnde quanto quisque superius conscenderit, tanto firmiter pedem ponit: quia tāto securius stat, quanto sublimiores virtutes attingendo celestibus appropinquat. Ministrare in fide virtutē &c. Fides. n. sine virtute est impotens, & ociosa virtus sine scientia indiscreta, scientia sine abstinentia inflata, abstinentia sine patientia iracunda, patientia sine pietate inhumana, pietas sine amore fraternitatis imperfecta, amor fraternitatis sine charitate carnalis. Haec de n. ascensionis scala octo virtutibus distinguitur, quia per ipsam ad octonarium beatitudinum pertingitur. Quarum vnaquaeque alij in seritur, vt per hoc earum concordia demonstratur, & ex ipsis vnam & perfectam constare iustitiam, & ad vnam perueniri posse gloriam ostendatur. Quam gloriam in hac mortali vita sicut est, nemo vidit vquam. Sicut. n. beatus Gregorius dicit. Quantalibet intentione mēs humana tetenderit, etiam si iam phantasias imaginum corporalium a cogitatione compescat, etsi iam omnes circūscriptos spiritus ab oculis cordis amoueant, adhuc tamē in carne mortali posita videre gloriam Dei non valet, sicut est. Et quicquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo & non ipsa

est. Vade propheta Ezechiel hoc, quod in spiritu videtur, describens non ait. Haec visio gloriae Domini, sed haec visio similitudinis gloriae Domini. Mirabiliter tamen ipsa similitudinis visio mentem laetificat: quia quae sub ipso sunt, replent templum. Quae sub ipso nanque sunt, templum replent: quia etiam ea, quae in similitudine gloriae eius videntur, humanae menti mira gaudia praebent. Quam gloriam nobis praestare dignetur Iesus Christus &c.

In festo sancti Augustini. Ser. XCIX.

Ruetauit cor meum verbum bonū, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribae velociter scribentis. Haec verba dilectissimi, quae proposita sunt, prophetis, Apostolis, & omnibus ecclesiasticis doctoribus conueniunt, & vniuersis, qui Spiritu sancto regente verbum Dei proferunt. Quod dum veraciter colitur: beato Augustino, cuius hodie solennia colimus, haec conuenire non dubitamus. Eius enim reuera cor verbum bonum eructauit, qui verbum Dei vsque ad vltimam aegritudinem suam in sancta ecclesia praedicauit. Ipse opera sua regi dixit: quia non sibi, sed Christo ascripsit, quod sancte vixit. Lingua eius calamus scribae uelociter scribentis extitit: quia Spiritu sancto docente, & ducente verbum Dei elegantissime dispensauit. Vnde & de ipso in hac eius solennitate canimus: quod prophetarum, & Apostolorum plenus spiritu, quae praedixerunt mystica, fecit nobis peruia, post quos secunda dispensandi verbi Dei primus refulsit gratia. Encualtum seu atramentum gratia est, cornu vero seu atramentarium Christus, pergamenum audientium corda. Quemadmodum autem scripsit calamo de atramento, quod est in cornu impleto, in pergameno, quod vult scribit. Sic Spiritus sancti gratia est, quae in Christo, lingua doctoris adimpleta, corda nostra instruit. Et hoc esse videtur, quod Christus in euangelio discipulis suis ait. Cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecunque audiet loquetur, & quae ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Spiritus enim sanctus sicut a seipso non est, sic a seipso non loquitur, sed a patre & filio, a quibus procedit. Et loquendo diuidit nobis gratiam, quae in Christo est, prout vult. Nam de plenitudine Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi, nos omnes accepimus. Corda quoque nostra, quae pergameno figurari diximus, & in quibus spiritualis haec scriptura spiritualiter scribitur, ad modum materialis pergamini conficiuntur per amarā poenitentiam, extenduntur per districtam abstinentiam, raduntur per totius carnalitate abstractionem, & in quaternione formantur per firmā stabilitatē. Sicut. n. oē rotundū volubile est, sic oē quadratū stabile & firmū est. Puncta significat numerū, plūbum pōdus, regula mensurā. Oīa nāq; fecit Deus in numero, pōdere, & mensura. Quae. s. numerus, pōdus, & mētura licet a nobis nequeat cōprehendi, Deo tū incōprehensibilia nō sunt. Huic autē spūali numero pōderi & mētura, quae

2. Pet. 1.

Psal. 121.

1. Ioan. 4.

Hebr. 11.

1. Cor. 12.

1. Cor. 13.

Ezech. 8.

Psal. 44.

Ioan. 16.

Ioan. 1. Col. 2.

Matt. 25.

Hier. 31. Heb. 10.

Cant. 8.

Epilogus.

Exhortatio.

Ioan. 19.

Matt. 20.

quae spirituali pergameno consignamus, concordare videtur illud euāgelij. Homo quidam peregre proficiscens vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuique autē secundum propriam virtutem. Et item. Cui plus donatum est, plus exigitur ab eo. Et Apostolus. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Scriptura vero, quae nostris cordibus inscribitur, veritas est. De hac inscriptione Dominus per prophetam ait: Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos dicit Dominus: Dabo leges meas in cordibus eorum, & in mente eorum super scribam eas. Denique scriptorium, quod huic spirituali pergameno supponitur, vt in ipso pergameno veritas scribatur: videntur terrena subsidia. Vnde sponsa in Canticis canticorum dicit: Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Per leuam bona corporalia, per dexteram bona spiritualia volens intelligi. Ad hoc enim corpori apponuntur terrena, vt spiritus facilius sustineat suscipere, & peragere diuina. Spiritus sanctus ergo est scriba, calamus doctoris lingua, atramentum gratia, cornu Christus, pergamenum corda, veritas scriptura, scriptorium subsidia terrena. Videamus dilectissimi, an corda nostra sint apta veritati, vt in ipsis veritas scribatur, an sint confecta amara compunctione, an tena abstinentiae rigore, an rasa totius carnalitate abstractione, an in quaternione formata firma stabilitate. Nam Dei tantum esse videntur puncta, plūbum, regula, id est numerus, pondus, & mensura. Videamus itaque, an sacra verba Spiritu sancto scriba, atramento gratia, calamo sancti Augustini lingua, nobis ministrata in nostris cordibus capiunt. Dicit autem sanctus Augustinus in regula nostra, immo Spiritus sanctus eius lingua gratia repleta: Ante omnia diligatur Deus, deinde proximus: Et in sequentibus de continentia, de obedientia, de communionē, quae in nostra professione specialiter continentur, plurima praecipit. Videamus si haec verba beati viri in nobis conualuerunt. Quod si constiterit, Spiritum sanctum per linguam eius in nobis non dubitemus operatū. Nō solum autem, quae in regula eius continentur, verū & cetera, quae sacram scripturam exponendo, tractando, exhortando scripsit, credendo, amando, operando teneamus, vt superna praemia cōsequamur. Quod nobis praestare dignetur Iesus Christus. &c.

In festo sanctae Crucis. Sermo. C.

Xvm accepisset Iesus acetum dixit, Consummatum est: & inclinato capite emisit spiritum. Haec verba charissimi quae proposuimus, breuia quidem, sed excellentissima sunt: quippe quae nobis redemptionis nostrae consummationem describunt. In morte itaque Christi consummata sunt omnia veterum figurarum aenigmata, ipsam designantia, omnia prophetarum vaticinia ipsam prophetantia. Vnde ipse Dominus ad Apostolos: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quae scripta sunt per prophetas de filio hominis. Cō-

summatum est. In morte nanque Christi secundam typicam significationem consummatum est, quod Deus de latere Adae dormiendis formauit Euā: quoniam hoc significauit, sanguine de latere Christi mortui fluente sanctam ecclesiam redimendam. Consummatum est, quod Cain Abel fratrem suum per inuidiam interfecit: quoniam hoc signum fuit, quod populus Iudaicus Christū per inuidiam Pilato ad crucifigendum tradidit. Consummatum est secundum mysticā significationem, quod Abraham Isaac filiū suum super aram strue lignorum supposita ad ostendendum Deo posuit: quoniam hoc figurauit, quod genus humanum Christum secundum carnem de se natum in cruce obtulit. Consummatum est secundum eandem significationem, quod Deus in agni paschalis occisione filios Israel de seruitute Aegyptiorum liberauit: quoniam hoc, quod spirituales Israelitae morte Christi de iugo demonum eriperentur, insinuauit. Consummatum est, quod moyses aquas amaras ligno dulcorauit, & aquas de petra produxit: quoniam hoc praetendit, quod Christus amaritudine suae mortis legis austeritatem in dulcedine nobis conuertit, & de se, qui vera petra est, fluentia spiritualia nobis emanare fecit. Consummatum est, quod hircus emissarius peccata populi in desertum portauit: quoniam hoc, quod Christus peccata nostra tolleret, typus extitit. Consummatum est, quod mulier Sareptana duo ligna collegit, quoniam expressit, quod Gentilitas fidem passionis Christi postmodum recepit. Consummatum est, quod Raphael angelus in nuptijs Tobiae demonem felle piscis extricatum ligauit: quoniam hoc innuit, quod Christus felle potatus, & morte amaricatus diabolus superauit. Consummata sunt & vaticinia prophetarum. Consummatum est, quod Moyses ait: Maledictus, qui pendet in ligno. Hinc & Apostolus dicit: quod Christus pro nobis factus est maledictum. Consummatum est, quod Dauid ait: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Consummatum est & vaticinium Esaie, quod dicit. Propter scelus populi mei percussi eum. Et item. Oblatus est quia ipse voluit. Multa sunt consummata, fratres, figurarū aenigmata, & prophetarum praeconia mortem Christi figurantia, & praecinentia. Verum cuncta quis dinumeret & expediat? Consummatum igitur est. Quicquid enim ante mortem Christi oportebat fieri, in morte Christi consummatum est. Mors itaque Christi perfecta nobis est vita restauratio, Mors Christi diuina nobis reconciliatio, Mors Christi ablatio culpa, Mors Christi collatio iustitiae, Mors Christi nobis oblatio inferni, Mors Christi reseratio caeli, Mors Christi destructio poenae, Mors Christi recuperatio gloriae. Ergo consummatum est. Consummatum est quicquid pertinet ad consumptionem mali. Consummatum est quicquid pertinet ad consummationem boni. Consummatum, quod Symeon iustus praedixit, Consummatum est, quod Cayphas licet reprobis prophetauit. Consummatum est, quod detestatus Iudas Pharisaeus sponndit, Consummatum est, quod Pilatus iniustus iudex iniuste fieri iudicauit. Consummatum est, quod Iudeus infelix optauit, ad suam perniciem. Consummatum est, quod Deus prouidit,

Consummatum est.

Pulcher Discursus super id.

Consummatum est.

Deut. 21. Gal. 3. Psal. 68.

Esa 53. Ibidem.

Y

Mors Christi.

vidit, ad nostram utilitatem. Consummata est lex. Consummata est prophetia. Consummata est annuntiatio angelica. Consummatum est, quod iusti sperauerunt in mundo. Consummatum est, quod postea praestolati sunt in inferno. Consummatum est, quod sancte viuendo meruerunt, possidere caelum. Ergo consummatum est. Consummata autem per gratiam in nobis iustitia, per iustitiam consummanda est gloria. Iustitia consummata est effectu, gloria in nobis consummanda est causa. Omnes enim in Christum vere credentes effectu iam sunt iusti, causa beati, effectu tandem beatificandi. De qua causa beatitudinis Paulus sic de Christo loquens: Consummatus (inquit) factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae. Si enim (sicut alibi dicit) spiritus eius, qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in vobis qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra, propter inhabitantem spiritum eius in nobis. Bene ergo dicitur, quod Iesus, cum accepisset acetum, dixit: Consummatum est: & inclinato capite emisit spiritum. Gustus aceti significat acerbitatem mortis, inclinatio capitis dignationem humilitatis, emissio vero spiritus consummatio est humanae redemptionis. In morte igitur Christi consummata sunt omnia, dum in praesenti consummatur iustitia, & in futuro consummabitur gloria. Quando? Cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Verum charissimi quoniam passionem Christi redemptionem generis humani sufficienter describere, ac digne laudare non possumus: ad nosmetipsos stylum vetamus, & utrum Christi vestigia pro nostro modumala tolerando sequamur, videamus. Et quoniam hodierna die solennia sanctae crucis celebramus, & dominicae passionis reminiscimur: iustum videtur, ut de patientia nos inuicem moneamus. Si enim compatimur, & conregnabimus, & si socii passionum fuerimus, erimus simul & consolationum. Quod sponsa diligenter attendens dicit. Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Contendamus igitur per angustam portam intrare, per arctam & arduam viam conscendere, quia non est alibi aditus ad iustitiam, nec consensus ad gloriam. Hoc iam ceterisimo (charissimi nobis) sermone in hoc libello consummato, libellum ipsum hoc sermone consummandum censemus. Scudeamus itaque, quae in hoc sermone vel libello scripta sunt, credendo, sperando, amando consummare, ut ad supernam gloriam mereamur peruenire. Quod nobis prestare dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui est Deus benedictus in saeculorum saecula. Amen.

Heb. 5.

Rom. 8.

1. Cor. 15

Col. 3.

Exhortatio.

Rom. 8.

Cant. 1.

Explicitus est liber centum sermonum Hugonis de Sancto Victore. Can. Reg. Lat.

SEQUITUR In Mellissimum Sermonem de Assumptione B. Mariae semper Virginis: in quo fere exponuntur, quae ex Canticis Canticorum deprompta, in eiusdem assumptionis decantari solent officio: Eiusdem M. HVGONIS de Sancto Victore. Can. Reg. Lat.

PROLOGVS.

CCIP E Charissime frater munusculum sponsonis meae, & in eo quicquid praeterquam decet inueneris, tuum puta, qui me coegisti. Illud tamen eulogium Tota pulchra es amica mea, quod in laudem matris & virginis de Canticis canticorum sumptum canit ecclesia, copendiosa tibi expositione referari flagitasti: illa vel maxime (ut tu ipse mihi confessus es) causa adductus, quod monasterium tuum in honore eiusdem virginis consecratum est: & idcirco omnino decens est eos, qui speciali titulo illius insignes sunt, singulari quoque deuotione charissimos inueniri. His qui de verbis ego acquiesces expositionem, idcirco non indignam puto, quod exposita (licet eo modo, quo scripta continentur in serie libri, sumpta non sunt) a pristina tamen auctoritate non recedant: & charitas eius in cuius laudem dicuntur, nos vrgeat, maximum esse debere quicquid ei fuerit acceptum. Et hoc ipsum prius a me factum est in alio quodam cantico, quod similiter compulsus sum a quodam fratre secundum eundem modum compilatum explanare. In quo tamen et si nostra expositio verba primae auctoritatis, & ordinem verborum aliquoties mutauerit, a sensu tamen auctoritatis primae non recessit. In eiusmodi autem expositionibus, fraternae charitati libenter obtuleram, licet forte minus grauitatis habere videatur, nequaquam tamen arguendum me puto, cum non multum interesse existimem quacumque occasione (salua duntaxat veritate) fraternae aedificationi consulam.

A + eulogium Cant. 4.

FINITO PROLOGO, Sequitur de dictis Canticis Sermo mirificus, & plane diuinus.

TOTA pulchra es amica mea, & macula non est in te. Verba ista Charissimi nobis omnibus nota sunt, & magna cum dulcedine omnibus notificata sunt: quae & propriam habent, qua delectant, dulcedinem: & ex eius, cui cantantur, dulcedine ampliore capiunt suauitatem. Ipsa enim tota dulcis est, & tota suavis, vnice pulchra, & singulariter speciosa. Propter hoc tam speciosa virginis praecognitum pulchrum esse necesse est, in quo laudat dilectae pulchritudo, & commendatur pulchrae dilectio, Ipse sponsus virginis, ipse praecognitum dicit virginitatis, a quo laudari tanto maius est, quanto eum in laude cuiusquam falli minus quam possibile est. Auctor pulchritudinis, & iudex veritatis, ipse speciem commendat, & approbat charitatem. Ipse se amare fateatur, quam fecit amabilem, & amari se gloriatur ab ea, cui dedit dilectionem. O res mira. Ipse filius matris, & sponsus virginis, integritatis auctor, & fructus fecunditatis. Ipse dilectam laudat, speciosam commendat, amicam inuitat. Tota pulchra es amica mea. O admirabilis amator? o singularis dilector? Quid dicis? Ipsa est genitrix tua, ipsa amica tua. Et quomodo amica tua? Num genitricem ipsam credimus tuam amicum? aut quomodo? Certe amica est tua, & genitrix tua. Amica tua quod intacta, genitrix tua quod fecunda. Tu siquidem integritatis filius, & fecunditatis amicus, matrem habes virginem, & amicam prole lactantem. Prius te genuit amica tua, mater & virgo Maria. Postea de te genita est amica tua, mater & virgo ecclesia. In carnem veniens factus es filius sponsae tuae matris, & virginis corpore. In carne moriens factus es genitor sponsae tuae, virginis fide. Nascendo de sponsa tua accepisti substantiam in firmitatis, moriendo sponsae tuae dedisti sacramenta incorruptionis: utrobique dilector mirabilis, utrobique amator singularis. Sponsam tuam dilexisti, ut in ea nascereris: & sponsam tuam dilexisti, ut pro ea morereris. Et vna est sponsa tua, vna est amica tua, vna est columba tua, perfecta tua: vna est matri suae, vna electa genitrici suae. Voca ergo sponsam tuam, inuita amicam tuam. Voca formosius pulchram, speciosius decoram, dilectus vnice. Lauda pulchritudinem eius, ne pertimescat ad pulchrum accedere: dic formositatem eius, ne se trepidet formosissimo sociare. dic qualiter prior ad eam venisti, diligens & dilectionem quaerens, ut ipsa ad te venire properet, diligens & dilectionem reddens. Dic ergo dilector, dic dilectae tuae speciem suam: dic dilectionem tuam, ut dilecta diligenter diligat, ut concupiscat amplius diligi, & properet citius sociari. dic ergo, dic. Tota pulchra es amica mea. Quid virgo speciosa dubitas? Quid cunctaris? Ostende faciem tuam. Egredere, ut speciosum videas, & videaris speciosa. Quid moras necitas? desideras pulchrum videre, sed forte pauescis vel in modico non pulchra videri, & ideo forte exire metuis, manifestari trepidas, praesentari erubescis. Tolle timorem, aufer formidinem. Ego (inquit dilectas) te video, qui voco te: praesentem habeo, qui te inuito, ut venias. Non enim te voco, ut incipiam videre te, sed ut me tibi manifeste videndum praebeam. Ergo ne timeas, vel mihi vocanti crede de te, quia nequaquam vocarem, si praeparatam non cernerem, si minus dignam viderem. Mundam voco, synceram inuito, totam pulchram desidero: Tota pulchra es amica mea. O qualis societas. Totus pulcher totam pulchram sibi sociat. Tota pulchra es amica mea. Ego totus pulcher, & tu tota pulchra. Ego per naturam, & tu per gratiam. Ego totus pulcher, quia omne, quod pulchrum est, in me est. Tu tota

B Cant. 4.

riter speciosa. Propter hoc tam speciosa virginis praecognitum pulchrum esse necesse est, in quo laudat dilectae pulchritudo, & commendatur pulchrae dilectio, Ipse sponsus virginis, ipse praecognitum dicit virginitatis, a quo laudari tanto maius est, quanto eum in laude cuiusquam falli minus quam possibile est. Auctor pulchritudinis, & iudex veritatis, ipse speciem commendat, & approbat charitatem. Ipse se amare fateatur, quam fecit amabilem, & amari se gloriatur ab ea, cui dedit dilectionem. O res mira. Ipse filius matris, & sponsus virginis, integritatis auctor, & fructus fecunditatis. Ipse dilectam laudat, speciosam commendat, amicam inuitat. Tota pulchra es amica mea. O admirabilis amator? o singularis dilector? Quid dicis? Ipsa est genitrix tua, ipsa amica tua. Et quomodo amica tua? Num genitricem ipsam credimus tuam amicum? aut quomodo? Certe amica est tua, & genitrix tua. Amica tua quod intacta, genitrix tua quod fecunda. Tu siquidem integritatis filius, & fecunditatis amicus, matrem habes virginem, & amicam prole lactantem. Prius te genuit amica tua, mater & virgo Maria. Postea de te genita est amica tua, mater & virgo ecclesia. In carnem veniens factus es filius sponsae tuae matris, & virginis corpore. In carne moriens factus es genitor sponsae tuae, virginis fide. Nascendo de sponsa tua accepisti substantiam in firmitatis, moriendo sponsae tuae dedisti sacramenta incorruptionis: utrobique dilector mirabilis, utrobique amator singularis. Sponsam tuam dilexisti, ut in ea nascereris: & sponsam tuam dilexisti, ut pro ea morereris. Et vna est sponsa tua, vna est amica tua, vna est columba tua, perfecta tua: vna est matri suae, vna electa genitrici suae. Voca ergo sponsam tuam, inuita amicam tuam. Voca formosius pulchram, speciosius decoram, dilectus vnice. Lauda pulchritudinem eius, ne pertimescat ad pulchrum accedere: dic formositatem eius, ne se trepidet formosissimo sociare. dic qualiter prior ad eam venisti, diligens & dilectionem quaerens, ut ipsa ad te venire properet, diligens & dilectionem reddens. Dic ergo dilector, dic dilectae tuae speciem suam: dic dilectionem tuam, ut dilecta diligenter diligat, ut concupiscat amplius diligi, & properet citius sociari. dic ergo, dic. Tota pulchra es amica mea. Quid virgo speciosa dubitas? Quid cunctaris? Ostende faciem tuam. Egredere, ut speciosum videas, & videaris speciosa. Quid moras necitas? desideras pulchrum videre, sed forte pauescis vel in modico non pulchra videri, & ideo forte exire metuis, manifestari trepidas, praesentari erubescis. Tolle timorem, aufer formidinem. Ego (inquit dilectas) te video, qui voco te: praesentem habeo, qui te inuito, ut venias. Non enim te voco, ut incipiam videre te, sed ut me tibi manifeste videndum praebeam. Ergo ne timeas, vel mihi vocanti crede de te, quia nequaquam vocarem, si praeparatam non cernerem, si minus dignam viderem. Mundam voco, synceram inuito, totam pulchram desidero: Tota pulchra es amica mea. O qualis societas. Totus pulcher totam pulchram sibi sociat. Tota pulchra es amica mea. Ego totus pulcher, & tu tota pulchra. Ego per naturam, & tu per gratiam. Ego totus pulcher, quia omne, quod pulchrum est, in me est. Tu tota

Cant. 6.

E

pulchra, quia nihil, quod turpe est, in te est. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Tota pulchra es. Pulchra in corpore, pulchra in mente. In corpore pulchram te facit integritas virginitatis, in mente pulchram exhibet virtus humilitatis. Tota ergo pulchra es: corpore niuea, mente sincera. Tota pulchra es: Nihil enim in te pulchritudo reliquit, quod non possideat: totum decor obtinet, formositas tenet, regis honestas. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. O virginitas humilis & humilitas virginalis quo in vno conuenistis? quo in vna societate estis, ut tale ac tantum miraculum efficeretis? Quid fecistis? Sic sublimastis humilem, sic fecundastis virginem, ut virgo pariat Dei filium, & humilis habeat sponsum Deum. Nec alia talem decebat, nec alius talis tali inueniri poterat. O digna digni, formosa pulchri, munda incorrupti, excelsa altissimi, matri Dei, sponsa regis aeterni. Quam pulchra es, & quam suavis es, quam scrutator renu probat, quam inspector cordium laudat, quam diligit auctor pulchritudinis, cui testimonium perhibet magister veritatis. Ausculta ergo vocem eius, inclina aurem tuam ad verba illius. Ipse est qui loquitur, ipse est qui auditur, ipse te iuitat, ipse te audire desiderat, ipse dicit, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Exulta & iucundare, gaude incomparabiliter, latere singulariter. Responde gratulabunda vocanti, propera venire, testiuia occurrere, accipere regnum sponsi, possidere haereditatem filij. Ne ultra desiderium amantis differas, ne dilutione expectantem & cupientem affligas. Attende qua suauitate inuitat te, & intelliges qua charitate expectat te. Tunc postquam dixerat nullam in ea maculam inueniri, mundam & synceram, & ab omni, quod displicere poterat, alienam, ne forte adhuc ista laus minus animaret timidam, minus accenderet verecundam. adiecit insuper & profecutus est ostendens non solum immunem & liberam esse a malo, sed ineffabilibus bonis plenam, & omnium perfectione virtutum refertam dicens. O formosa mea, o dilecta mea, o columba mea. Amica mea gratanter amplector, iucunde intueor, quod nullam in te maculam video, quod totam te pulchram aspicio, sed multo amplius ineffabiliter me delectat, quod totam te dulcedine plenam inuenio. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Labia tua, lingua tua, unguenta tua, omnia dulcia omnia suauia, omnia laude digna. Labia tua, lingua tua, unguenta tua: Tria commendatur, labia, lingua, unguenta. In labijs osculum, in lingua alloquium, in vnguentis odor atque fragrantia. Tota ergo Trinitas uenit ad uirginem. Susceperat enim in labijs ab ore, patris osculum. Susceperat in lingua, patris uerbum. Susceperat in unguentis, patris & uerbi spiritum. Inde labia tua, lingua tua, unguenta tua. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua. Et plenitudinem, & suauitatem habent labia tua. Ideo fauus distillans labia tua. Nam pressa emittunt dulcedinem. Propterea ergo fauus distillans labia tua. Omnia ad similitudinem dicta sunt: fauus distillans labia tua. Fauus mel, & ceram habet.

F

G

Cant. 4.

H

Tria praecipue celebratur.

habet. Mel diuinitas est, cæra humanitas. Fauus verbum caro factum est in virgine: ergo fauus distillans labia tua. In te diuina & humana natura soluta veteri discordia ad perfectam plenitudinem, & æternam vnionem pacis osculo coniunctæ sunt. In te diuinitas humanitati se infudit. Vnde vera humanitate, & perfecta diuinitate à te Deus & hō Christus exiuit. Ergo fauus distillans labia tua. Ego, inquit, noui quod prædico: expertus sum, quod laudo Fauus stillans labia tua. Ego deuinctus tibi charitate osculo oris mei labia tua pressi, simulque dulcedinem infudi, & a dulci dulcedinem expressi. Valde enim expressi, & valde impressi, quia plene infudi, & perfecte sociavi. Valde ergo impressi dulcedinem, & vere expressi suauitatem, quando meum tuo in te sociavi, & per tuum a te cum meo pariter & tuo exiui. Mea diuinitas mel erat, & tua humanitas cæra erat, & inde meipsum fauum feci, & factus sum. Et ecce fauus distillans labia tua. Quod enim impressum est in te, assumptum est de te, & ipsum factum est dulcedine plenum in me. Modo ergo sum quod sum, & sum quod factus sum. Quod factus sum, modo sum: quod autem sum, semper sum, tamen vtrunque vere sum, & quod factus sum, & quod sum: alterum ex te, alterum ante te. Fauus distillans labia tua. O quam dulcis & suavis es. quæ sola digna eras, vt supernæ dulcedinis osculum, in tuo conceptu susciperes, & totius mundi suauitatem in partu stillares. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua. Quid est mel & lac sub lingua tua? Hoc est verbum patris sub carne tua. Quare ergo sub lingua tua? Quia verbum, ideo sub lingua. Mel & lac sub lingua tua. Non supra linguam, sed sub lingua, quia verbum absconditum est: & ideo mel & lac sub lingua tua. Mel & lac sub lingua tua. Sub lingua tua, sub carne tua. Sub lingua tua, quia verbum: sub lingua tua, quia absconditum. Mel & lac, Deus & homo. Mel diuinitas, lac humanitas. Mel de rore cæli venit, quia diuina natura supra omnia est. Lac de carne exprimitur, quia humanitas deorsum assumpta est. De carne caro. Ideo lac, non caro sub lingua tua, quia lac de carne, non caro: sed de carne caro, & tantum caro: non prima caro, sed de prima carne secunda caro: de carne veteri noua caro, de carne purganda hostia caro. Ideo mel & lac sub lingua tua, quia in tua carne Deus hō, & sub tua carne Deus & homo vnus Iesus Christus. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua. Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Nam ipse dicit, Spiritus meus super mel dulcis. Ipse in te singulariter requieuit, quæ præ cæteris omnibus gratia plena mater facta es filij, & templum Spiritus sancti. Propterea vnguentorum tuorum odor super omnia aromata: quia omnem gratiam vincit tua sublimitas, omnem perfectionem superat tua dignitas. Tu singulariter electa, tu ineffabiliter sublimata: nulla tibi in gratia similis esse potuit, per quam gratia venit super omnes filios hominum. Aue, inquit, gratia plena. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ergo super omnem meritum excellentia tua, eminentior cunctis, sanctior vniuersis. Nemo vt tu gratia plenus fuit, quæ sola sine ex-

plo mater virgo genuisti, castitatis liliū seruasti cum fructu fœcunditatis. Ergo Spiritus sanctus in tua humilitate singulariter requieuit, qui in tua virginitate miraculum nulli comparabile fecit. Idcirco odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua, odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Tu ad iucunditatem vnguenta accepisti. unguenta ad speciem, vnguenta ad odorem. Antiqua illa Maria nominis tantum, non lepræ te reliquit hæredem, quæ nec rugam habuisti, quam vnguenta tergerent: sed vnguenta accepisti, ut speciem & formam tuam gratius commendarent. Ergo odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Alij unguuntur ad curationem, alij unguuntur ad stabilitatem, omnes unguenta ad necessitatem accipimus. Tu filia delicata, & omni gratia plena. Charissima in delicijs tuis uncta es ad gloriam decoris tui, & in signum dilectionis. Vinctum pantura, & tu quoque uncta es, ut ipsum in te unguentum prius excellenter effunderet, quod postmodum in utero tuo singulariter acciperet. Ipse etiam supra te, præ cunctis participibus suis accepit plenitudinem, tu post ipsum præ cunctis suauitatem. Propterea igitur odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, vineæ florentes odorē dederunt, & uox turturis audita est in terra nostra. O mira decentia? tali talia præparantur. Tota pulchra es amica, & macula non est in te. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua, odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Si talis est, & in tantum laudata est, cui hoc non poterat fatis esse ad commendationem: sed restabat edicere & hoc, ut sciret ad quam patriam uocaretur, & a quo exilio educeretur: propterea vtrunque commemoratum est, & totum ordine factum est dilectæ pulchritudo, triste exilium, & dulcis patria. Solida laus est, quæ a semetipsa initium capit. Sua etenim quemque uerius commendant. Ideo primum laudatur ipsa, deinde laudantur, & quæ eius sunt: & totum hoc ad incitamentum amoris fit. Aduersa quoque commemorantur, ut ardentis desiderium ad effectum festinet, & properet inde exire, vbi tristitia sedet, ubi luctus commoratur, & miseria regnat. Hoc totum exilium est. Deinde patriam suam laudat, & dicit, quæ gaudia, quæ delicia, quantæ iucunditates & amœnitates ibi sunt. Et in his omnibus: flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, uox turturis audita est in terra nostra. Amoris plena sunt omnia, & omnia amorem resonant, flores, odor, canticum. Nihil hic est, quod animum non subeat, quod cor non penetret, & quod affectum non transfigat. In ipso auditu inardescit mens, flagrat desiderium, & concupiscentias suas animus ipse non capit. Neque enim sine delectatione audiri potest, quod tanta dulcedine plenum est. Et qui id sibi non audit, sibi non diligit. Multos enim ad se conuertit, quos non trahit post se: & qui omnes ad habendum diligunt, non omnes diligunt ad sequendum. Dilecta autem uocatur, ut ueniat: quoniam qui non uenit, non peruenit. Et ideo narratur, ut audiatur:

M
Vnguenta
Maria
Maria
sor
Aarō.

N
Cant. 2.

diat: inuitatur, vt ueniat, & ueniens perueniat, & apprehendat. Hyems (inquit) transijt, imber abiit & recessit. hoc de exilio est. De patria autem: Flores apparuerunt in terra nostra, vineæ florentes odorem dederunt, uox turturis audita est in terra nostra. O anima misera, quæ hoc diligis, & hoc non diligis. Quæcunque es, misera es, quæ hoc diligis, quod tam fugiendū est, quod & si non fugiatur, ipsum tamen permanens non est. Si uero hoc non diligis, quod tam diligendum est, uiuens in temetipsa mortua es, quia non uiuit in te, sine quo tu uiuere non potes: Ergo hyems transijt, imber abiit & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, vineæ florentes odorem dederunt, uox turturis audita est in terra. Nota sunt, quæ referuntur, sed propter quæ referuntur, nota non sunt. Rerum uisibilium species, quas sensus hominis nouit, & ipsæ iucundæ sunt, & suauis hominibus: ipsæ ad similitudinem proponuntur, vt ex eis cogitet homo, quæ non nouit. Et omnia, quæ in similitudine currunt: hyems transijt, imber abiit, & recessit. En anima age quod vis: siue diligis, siue non diligis, mundus transit, & concupiscentia eius. Transeunt omnia, quæ temporaliter diligis: ante te transit, quod diligis, nouissime transis quoque tu, ac pertransis ipsa, quæ diligis. Cur ergo diligatur quod transit, quod diligendum non erat, etiam si transitorium non erat? Nam cum staret nocuit, cum pertransiret decepit. In altero crudele, in altero fallax. Audi ergo potius unde gaudeas, quia hyems transijt, imber abiit & recessit. Quid est hyems? Nonne uita mortalis hyems est, quam corruptionis suæ torpor astringit, & ignorantie caligo obnubilat? Ad agendum enim bonum pigra est, & ad perspiciendum nubila. Et ubi est imber. Nam gelu interius astringit, imber extrinsecus irruens dissoluit. Ergo imber est in ijs, quæ præter ingenitam corruptionem quotidie molesta ingruunt, quibus foris uita mortalis atteritur, cum dira intus mortalitatis necessitate astricta teneatur. Hyems ergo transijt, imber abiit & recessit. O felix illa anima, quæ audire habet, hyems transijt. Nam hyems semper quidem transit, sed non omnes digni sunt hoc audire, nisi quibus transit priusquam traseat, id est a quibus contemnitur, priusquam superetur. Istis enim hyes grauis est, & æstas in desiderio. Isti ergo merentur soli audire: hyems transijt, vt in eius transitu, consolatione accepta, gaudeant, quia in eius statu prius afflictis suspirabant. O felix hora, & tempus præcunctis desiderabile, quando ille spūs cælestis dilectam suam post longa desideria de mundi carcere egredientem obuius excipit, & blanda caram consolatione ad se inuitat, dicens. Egredere cum iucunditate electa inter filias, nec tibi durum uideatur carnis corruptibilis indumentum morte deponere, quæ & uiuens sciris carnis corruptionem non amasse. Nihil trepides vel expauescas: euadis exilium, de erumna liberaris. Non erunt ultra dolor & gemitus, quoniam hæc priora transierunt. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit, Deinceps ergo corpus, quod corrumpitur, non aggrauabit animam: nec terrena inhabitatio sensum deprimet multa cogitantem. Hæc est enim hymes, quæ transit: cuius tor-

Hyems.

Q

R

Sap. 9.

por grauis, & gelu triste Austro spirante iam soluitur, & caligo tenebrosa orro sole iustitiæ dissipatur. Iam ergo hyems transijt, imber abiit & recessit. Propterea enim, quia transijt hyems. Ideo imber abiit & recessit. Nam post carnis ergastulum mundi euadis exilium, nec mala aduersitatis ultra iam metuis, quæ lege mortalitatis soluta carnis corruptione non teneris. Ergo hyems transijt, imber abiit & recessit. Nisi in te fuisset mortalitas, nihil contra te ualisset aduersitas, & idcirco cum morte carnis mortalitatis corruptionem exuis, totum deinceps mundum, & mundi mala aduersantia secunda contemnis. Et ideo quia hyems transijt, imber abiit & recessit. (Iam iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit) Flores apparuerunt, vineæ autem florentes odorem dederunt, & uox turturis audita est in terra nostra. Quid uult dicere Flores apparuerunt in terra nostra? Qui sunt flores isti, & quæ sunt vineæ? & uox turturis quæ est? & terra eius ubi est? Ne forte contingat nobis sicut Iudæis, qui dixerunt: hunc nescimus unde sit. Nam si scimus unde sit, no uimus terram eius, & scimus qui sunt flores isti, & quæ sunt vineæ, & qualis sit odor uinearum florentium. Postremo & turturam nouimus, & uocem eius qualis sit. Omnia scimus, si scimus unde sit. Et utinam non auditu solo sciamus unde sit, ne forte famam tantum audierimus, & non sciamus ueritatem. Hoc enim parum est famam audisse de illo. Hoc perditio potuit & mors, & de hoc solo gloriantur. Non enim ultra eis conceditur. Ergo oportet, ut non solum fama, sed experientia de illo nos doceat, ut gustemus, & uideamus quoniam suavis est Dominus, & unctio eius doceat nos de omnibus. Si ergo unctio eius in nobis est, scimus eum unde est, & scimus terram eius, & tunc poterimus prudenter solutionem reddere de floribus, & de odore uinearum, & de uoce turturis. Iam enim hyems transijt, & imber abiit & recessit. Flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, & uox turturis audita in terra nostra. Post tristitia læta succedunt. Vbi transit quod doluit, succedit quod delectat. Flores apparuerunt in terra nostra. Magna causa nobis imminet loqui de floribus, & de uineis, & de uoce turturis. Nam de hyeme, & imbribus, & tempestatibus, & uentis multa nouimus & satis euidenter dicta, nec opus est, ut modo dicantur plura, quoniam in presenti satis dicta sunt. Tamen interim quantum ad contextum attinet lectionis, uidentur hæc dicta ad superiora referri: ut hoc, quod dicit flores apparuerunt, respondeat ad hoc, quod dixerat hyems transijt: hoc uero, quod dicit vineæ florentes odorem dederunt, ad id, quod dixerat imber abiit & recessit. Quia igitur hyems transijt, flores apparuerunt, & quia imber abiit & recessit, vineæ florentes odorem dederunt. Hyems transijt, flores apparuerunt. Nam ubi gelu brumæ uerno calore liquatum soluitur, continuo terra radijs tepentibus tacta se ad partem aperit. Tunc & germina & flores prodeunt, & induitur rursus tellus decore suo. Ergo hyems transijt, & flores apparuerunt in terra. Nam quia imber abiit & recessit, continuo vineæ florentes odorem dederunt. Nam imbres inimici sunt floribus, & uentibus.

ov
ait

g
Flores
vineæ.

T

o

o
o
o

v
Imbres
hentul-

L
Odor vnguentorum.
Ecccl. 24.

Luc. 7.

hementissimi imbres flores vinearum excutiant: & ideo quia imber abiit & recessit, vineae florentes odorem dederunt. Mox ergo floribus vernantibus, & vineis odorem suum spargentibus, turtur dedit vocem suam, & impletum est gaudium, & ait. Vox turturis audita est in terra nostra, flores apparuerunt in terra nostra, vineae florentes odorem dederunt. Vox turturis audita est in terra nostra. Terra (inquit) nostra, non mea, sed nostra, ut eam communicaret nobiscum. Si ergo terra nostra est, ubi flores apparuerunt, & ubi vineae florentes odorem dederunt, & ubi audita est vox turturis: exilium hic est, ubi in terra deserta, inuisa, & inaquosa, in terra aliena cantare non possumus canticum Domini: sed recordaremur tui Sion. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Nusquam hic flores sunt, vel vineae florentes, sed salices steriles habentes folia, & fructum non habentes. Neque hic vox turturis auditur, sed suspendimus organa nostra, & non valemus cantare canticum Domini in terra aliena. Ergo ibi terra nostra est, hic exilium nostrum. Ad illam fuimus creati, ad hanc expulsi. Hic peregrinamur illuc redituri. Illinc exeuntes huc venimus. Hinc exeuntes illuc redimus. Propter hoc postquam hyems transijt, imber abiit & recessit, statim flores apparuerunt in terra nostra, vineae florentes odorem dederunt, & vox turturis audita est in terra nostra. Vbi ista subtracta sunt, continuo sine mora illa apparere coeperunt. Postquam horum concussio a nobis transijt, statim odor illorum ad nos pervenit. Cum horum gemitus conticuit, continuo illorum concentus auribus nostris insonuit, & vox turturis audita est. Et videtur magna quaedam gaudia hic commendare in floribus, & odore, & cantico. Nam haec tria solum commemorata sunt, flores, & odor, & canticum. Et scimus, quod flores ad speciem pertinent, odor ad fragrantiam, canticum ad iucunditatem: Species autem ad visum refertur, fragrantia ad olfactum, melos ad auditum. Quare ergo hi soli praecunctis sensibus electi sunt, & nominati? Nam habent singuli voluptates suas, & poterant interna gaudia etiam gustu designari, sicut scriptum est. Gustate, & videte quoniam suavis Dominus. Et iterum. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et Torrente voluptatis tuae potabis eos Domine. Sed qui iam gustat, fruitur, & pervenit ad finem desideriorum suorum: hic autem oportuit quaedam primordia vitae perennis significari, quando adhuc non sunt consummata omnia. Siquidem adhuc sponsa in exitu est, & inuitatur ut veniat. Et ipsa iam egrediebatur tabernaculum carnis suae, & se converterat ut veniret. Ibi reuelati sunt oculi eius. Et ecce de longe quasi terram, quasi patriam, quasi regionem amenam usque adhuc inuisibilem, sed usque adhuc visis omnibus pulchriorem, plenam decore, & iucunditate refertam, cuius aspectus desideria aeterna: Illic omnia, quae in hoc seculo pulchra visa sunt, siue quae iam praeterierunt, siue quae nunc sunt, siue quae futura sunt, incorrupta fulgent, & multo ampliori decore quam credita fuerint inestimabiliter ostenduntur.

In hunc ergo sponsa intuitum toto desiderio defixa, & se colligens ad se, concupiuit plenius scire, unde tam mira subito fulsisset pulchritudo. Cumque in hanc tota intentione ferueret, & iam se non caperet praegaudio, Ecce odor suavissimus illapsus est, & cantica quaedam dulcia sunt audita, & cuncta mira praeter solitum. Ideo flores commorantur, & odor, & canticum, & in omnibus dulcedo illa bonorum inuisibilia & iucunditas designatur: & dicitur. Flores apparuerunt, & vineae odorem dederunt, & vox turturis audita est. Et omnia haec in vno sunt, & omnia vnum sunt, flores, odor, & canticum. Flores etenim sunt, quia monstrant speciem: odor est, quia fundit suavitatem: canticum est, quia sonat dulcedinem. Totum est, & hoc totum est: sed adhuc de longe. Quicquid ibi videtur pulchrum est, suave est, iucundum est: sed quasi adhuc de longe est. Ideo adhuc gustu non percipitur, neque tactu attrahitur, sed tanquam eminens constitutum auditur, odoratur, & cernitur. Et tamen mire etiam sic reficit, & trahit post se animam in concupiscentias sempiternas: Ideo ait. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Et vox dilecti mei. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Pulcher es dilecte mi, & decorus, & totus desiderabilis: caput tuum, capilli tui, oculi tui, labia tua: Fuge dilecte mi, fuge, similis esto dilecte mi capree, hinnuloque; ceruorum super montes aromatum. Flores ergo apparuerunt in terra nostra. Vineae florentes odorem dederunt, & vox turturis audita est in terra nostra. Aeterna itaque gaudia floribus, & odore, & cantico designantur. Et diximus, quod idcirco de gustu tacitum est, quoniam voluit demonstrare, quod de longe adhuc erant, & necdum ad ea sponsa pervenerat, sed inuitabatur ut veniret, & demonstrata sunt ei ut videret, & concupisceret, & properaret. Ideo convenienter designata sunt gaudia illa floribus, odore, & cantico. Omnia enim haec de longe reficiunt, & delectant eminens constituta. Multa autem sunt, quae super his adhuc dici habuissent. Sed nos inopes sumus, & coarctamur scientia & sermone, nec sufficere possumus rebus tam immensis, & a nostra virtute tam sublimibus. Tamen non est tacendum illud, quod se adhuc suggerit & offert manifestationi. Cum enim sunt quinque sensus: corporei duo, id est tactus & gustus magis fordidus appropinquant, & subiacent atramini, unde nec sinceram refectionem habere valent, sed quae purgatione egeat & defecatione. Tres vero reliqui meram trahunt dulcedinem, & suas delicias magis ad iucunditatem animi conuertunt, non enim ad necessitatem reficiunt, sed ad delectationem. Magna itaque rerum similitudo est, nec poterant inuisibilia signis evidenterioribus declarari. Sicut enim oculus rerum specie sine coinquinatione pascitur, & sicut auris uocum suauitate sine corruptione delectatur: sic gaudia illa aeterna suavitatem infundunt, & corruptionem non adducunt. Semper reficiunt, & nunquam deficiunt. Pascunt, & perseverant integra: ad fouendum se exhibent, & permanent incorrupta: propterea

Sensuum discrimina.

propterea flores apparuerunt in terra nostra, vineae florentes odorem dederunt, & vox turturis audita est in terra nostra. Flores apparuerunt. Quales flores? Sicut lilia, sicut rosae, sicut violae: & non est flos, qui non habeat propriam speciem & pulchritudinem singularem. Omnis pulchritudo ibi est, ubi summa pulchritudo est. Vnum bonum in illo bono est. Si flores nominas, si fructus nominas, totum ibi est. Nam & arbor est, lignum vitae est, quoniam de ipsa sapientia dictum est. Lignum vitae est ihs, qui apprehenderit eam: & qui possederint eam, beati. Lignum autem vitae plantatum est secus decursus aquarum, & fructum suum dedit in tempore suo. folium eius non defluet unquam. Vide quod nihil ibi deest. Omnia ibi sunt. Florem habet, folia habet, fructum habet, nec folia deesse poterunt: quia & umbra ibi est, non tamen ad obscuritatem, sed ad refrigerium. Ipsa sponsa umbram ibi esse testatur. Sub umbra illius, quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Quid ergo illic querere possis, quod non inueniat? Solum quod non est, ibi non est. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et quod factum est, in ipso vita erat. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Et cum quid in eo videri incipit, non in eo esse incipit, quando videri incipit. quia quod ibi est, semper est, & semper totum ibi. Audi adhuc sapientiam enumerantem iucunditates & delicias suas. Ego (inquit) quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, & flores mei fructus honoris, & pulchritudinis. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, quasi cypressus in monte Sion, quasi palma in Cades, quasi oliua in campis, & quasi platanus iuxta aquam in plateis. Sed ne forte affluentia ista obliuionem nobis inducat, & relictis floribus arbores numeremus. Arboribus enim aliquid rigoris & duritiei inesse videtur. Nos vero incipientes, & teneri mollibus, blandisque opus habemus: idcirco rursum ad flores conuertimur. Flores (inquit) apparuerunt in terra nostra. Contemplatione ergo aeternae sapientiae agitur, cuius aspectus desiderabilis omni iucunditate, & decore plenus trahit concupiscentias sempiternas. Ideo flores apparuerunt in terra nostra. Qui per me introierit (dixit sapientia) ingredietur, & pascua inueniet. Ergo intus pascua est, & ipsa est terra, in qua flores apparuerunt cuius uiror perpetuus nunquam marcescit, de quo dictum est: super omne pulchrum viride. Quanta enim putas pulchritudo in contemplatione aeternae sapientiae est, ubi rerum omnium species sine defectu vigent, sine transitu permanent, sine corruptione consistunt, sine mutabilitate aeternae sunt? Si tam pulchrum est, quod vere pulchrum non est, quod est, quod vere pulchrum est? Ergo flores apparuerunt in terra nostra. Necdum fructus apparuerunt, qui referuntur in posterum, sed nunc interim flores apparuerunt, ut aspectum demulceant, & desiderium accendant, quia hoc opus modo est, dum nondum pervenit, quo inuitatur ut veniat. Propterea flores apparuerunt in terra nostra. In qua terra est? Vbi est terra ista? Nec in caelo, nec

in terra est terra ista, quia & caelum & terra est terra ista. Terra est, quia nutrit, & portat: caelum est, quia protegit, & illuminat. Terra ista in nobis est, & continet totum mundum. Tamen intus est, & non videtur nisi ab ihs, qui intus sunt. Inuisibilis est enim terra ista, sed ihs tantum, qui tantum visibilia vident. Ista est terra, ubi lumen luget; quod impiorum oculi videre non possunt. Ipsa est terra, in qua flores apparuerunt: quia flores apparuerunt in terra nostra, vineae florentes odorem dederunt. Ecce appropinquavit regnum caelorum. Vineae florentes odorem dederunt. Prius apparuit modo: iam ecce sentitur. Ecce odor ad nos usque pervenit. Vineae florentes dederunt. Primum flores vidimus, & non ibi erant flores vinearum: sed tamen flores apparuerunt in terra nostra. Nunc autem vineae flores odorem dederunt. Illic iucunditas, hic utilitas. Illic delectatio, hic relectio. Illic species ad iucunditatem apparuit: nunc autem & ipse odor, & ipsa dulcedo ad suavitatem, & sanitatem sese infundit. Paulatim appropinquat, & magis crescit, & in perceptione dulcedo, & in clarificatione cognitio: & tamen nondum ad gustum pervenit. Nondum poculum illud inebrians ab ubertate domus eius, de torrente voluptatis propinatur. Nam & sponsa adhuc foris stat, & habet adhuc introduci in cellam vinariam, & idcirco de his in huiusmodi adhuc omnino tacetur tantummodo vineae florentes odorem dederunt. Adhuc ergo flos, nondum botrus. Nusquam torcularia nominantur, nec musta feruent in ollis, ut vinum novum mittatur in utres novos, quia magna sunt ista, & sequentis epuli delicijs reservata. Modo tantum vineae florentes odorem dederunt. Tantum vineas audiuimus, & sensimus odorem. Et vineae (inquit) florentes odorem dederunt. Non ergo omnimodo relictus sumus: & nos spem habemus, & currimus, donec perveniamus. Vineae enim florentes odorem dederunt. Spes nobis data est futurae ebrietatis, & ipsa spes suam interim habet refectionem, ut possimus sustinere, ne deficiamus in via. Nam vineae florentes odorem dederunt. In flore spes, in odore relectio: & ideo vineae florentes odorem dederunt. Et currimus, & sequimur, & festinamus inebriari: & cum pervenerimus, iam vineae maturae erunt, & vina torcularia, & introibimus in cellam vinariam, & tunc deinceps de odore vinearum florentium nulla fiet retardatio. Nam haec omnia interim nunc ad inchoationem sunt, & ad promissionem, & cum venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Modo ergo vineae florentes odorem dederunt. Res mira, ibi maturae sunt, & incipiunt hic pro modo nostro velut flores habere nondum maturos botros. Nec nobis ideo tardandum est, si modo florent vineae, quasi tempus vindemiarum praeviamus si curramus, & ideo sensim ambulare velimus, quoniam multum adhuc superest a flore usque ad botros maturos. Non sunt vineae ille sicut, quas novimus, caeterae vineae istae. In te enim est quando maturescant. Nam tibi florere incipiunt, & tibi maturescunt. Sibi enim semper mature

X Vox turturis.

Psal. 136.

Y

Z Quaestio.

Responsio. Psal. 35. Psal. 16. Psal. 33.

A

Canti. 1.

Canti. 5.

Canti. 3.

D

E

Prou. 3.

Psal. 1.

G

Canti. 2.

Ioan. 1.

Rom. 11.

H

Eccl. 24. † honestis.

I

Ioan. 10.

K

L

M

1. Cor. 13

N

turæ sunt: & tibi maturæ esse incipiunt, cum tu eis cœperis esse maturus. Si tardant, propter te tardant. Nam sibi festinant quantum vis. Idcirco ne timeas, sed festina tu. Et si iam odorem percepisti florentium, propera fructum carpere maturum.

O Audisti enim quid sponsæ dictum est. Quod enim illi dictum est, tibi dictum est, si tamen tu fueris ut vnus de sponsi amicis, vel vna de sponsæ adolescentulis. Omnes enim isti ad vnum inuitantur conuiuium, nec poterit vel vt sponsus sine amicis conuiuari, vel vt sponsa sine adolescentulis suis. Audi ergo tibi, quod dictum est illi, quia quod dictum est illi, cum illa dictum est itidem tibi. Surge (inquit) propera amica mea: quia hyems transijt, imber abiit & recessit: & iam flores apparuerunt in terra nostra. Vineæ florentes odorem dederunt. Et nouissime adiunxit quasi vnicum: aliquid & singulare commendans: Vox turturis audita est in terra nostra.

Cant. 2.

P Quid nunc dicere poterimus nos de voce turturis? Et tamen ne forte in mentem veniat, vel super cor ascendat, quia turtur gemitum habet pro cœtu, planctum hic significari, non canticum: non ista modo recipimus in nostris gaudijs. Nam vox turturis amori canit & dilectioni: & habet singularem dilectionem turtur, cui canit, vel præfenti gaudium, vel absentis affectum. Igitur vox turturis tota de amore, & non nouit aliud præter amorem turtur. Et illi singularis amor est, qui soli non adiungit alterum: Et æternus, qui nec primo secundum. Ergo vox turturis amori cantat, & amoris canticum est vox turturis. Et ardent corda ad vocem turturis, & vox turturis audita est. Quæ est ergo vox turturis, de qua dicitur: Et vox turturis audita est? Et quid sonat vox turturis? Significationem habet vox turturis? quid dicit? Vnum est, quod sonat vox turturis: & semper illud sonat, & resonat, & non fastidit vnquam. Nunquam turtur vocem suam variat, nunquam canticum suum mutat: semper idem canit, quia semper idem diligit. Ergo vox turturis audita est in terra nostra. O vox turturis quàm dulcis es? Et quis dignus erit audire vocem turturis? In solitudine canit turtur, & semper turtur solitudinem dili-

Pulchra sup illud. Et vox turturis audita est in terra nostra.

R quis dignus erit audire vocem turturis? In solitudine canit turtur, & semper turtur solitudinem dili-

git, quia singularem dilectionem quærit. Non audietur in plateis vox eius, neque foris clamorem suum proferet. Intus resonat, intrinsecus canit: & non possunt audire turturem, nisi qui intus sunt. Qui elongant in solitudine, qui secretum inhabitant, qui in silentio requiescunt, isti sunt, qui vocem turturis audiunt. In horrore visionis nocturnæ, quando sopor solet occupare homines, tunc aperit corda virorum, & vocem eius audiunt. Ibi verbum absconditum & secretum reuelat amicis, & ipsi venas susurri eius percipiunt, & secretum suum custodiunt: & ipse ablaetatur, & educit in solitudine sponsam, & dulcibus alloquijs vocat, & monet, vt egrediatur, ut ibi loquatur ad cor eius, & det illi intelligere charitatem. O speciosa inter filias, audisti uocem turturis, audisti & intellexisti. Intus loquebatur, & tu intus eras, & ideo audisti, & intellexisti, & dixisti: uox dilecti mei. Intellexisti enim, quia uox dilecti erat, & de dilectione erat: quia & audisti & intellexisti, ideo & tu dilexisti, & dixisti. Vos dilecti mei. Intellexisti, & dixisti. Non enim intellexisses, nisi dilexisses, quia dilectionis verbum erat, & non poterat nisi a diligente intelligi. Dilectus loquebatur, & dilectæ loquebatur, & dilectio commendabatur. Quia ergo uocem dilecti audisti, & dilectionem intellexisti, ne differas ultra, ne amplius moram facias. Surge uelociter, aperi pessulum ostij tui, & egredere ad illum, ut uideas faciem eius: & si fugerit, tu sequere super montes aromatum. Secura enim curris, quia uenis de Libano, quia candida uenis & munda. Venis casta & immaculata, ideo secura curris de Libano super montes aromatum. De merito castitatis ad premium beatitudinis, ideo de Libano super montes aromatum. Ibi expectat te, qui natus est ex te, illic præcessit te. Illic est filius tuus ille, & dilectus tuus: ille, qui uocat te, qui inuitat te, qui uenientem de Libano præcedit te, & expectat te super montes aromatum, Ibi flores apparuerunt, uineæ florentes odorem dederunt. Ibi uox turturis audita est in terra nostra: surge, propera amica mea. & ueni de Libano, ueni, coronaberis.

S.

Cant. 2.

T

Cant. 5.

Cant. 8.

Cant. 4.

VENETIIS.

Apud Ioannem Baptistam Somaschum Papiensem.

M. D. LXX XVIII.

FINIS Sermonis nectarea dulcedine præditi: de assumpta Christipera uirgine: atque ita quamquam plures aiunt extare doctissimi Hugonis Sermones, & Epistolas, atque alia nonnulla ad institutionem in historias, & varias artes pertinentia opuscula: quia tamen ea nondum emuncta, & tersa habere potuimus, his ad omnipotentis Dei gloriam, & lectororum commoda secundum hunc Tomum modo claudimus.

Deo Gratia.

